Polon. 45 z 4°

INWENTARZ VOLUMINOW LEGUM.

PRZEDRUK WYDANIA XX. PIJAROW.

Część I,

DO TOMÓW I—VI.

Bayerische Staatsbibliothek München

PETERSBURG.
NAKŁADEM I DRUKIEM JOZAFATA OHRYZKI.

1860.

135-D.

Polon. 45 z 4°

INWENTARZ VOLUMINOW LEGUM.

PRZEDRUK WYDANIA XX. PIJAROW.

Część I,

DO TOMÓW I—VI.

Bayerische Staatsbibliothek München

PETERSBURG.

NAKŁADEM I DRUKIEM JOZAFATA OHRYZKI.

1860.

135 - D.

Wolno drukować, z warunkiem złożenia w Komitecie Cenzury, po wydrukowaniu, prawem przepisanej liczby egzemplarzy.

Petersburg, dnia 23 Lipca (4 Sierpnia) 1860. Cenzor K. Obert.

Bayerische Staatsbibliothek München

INWENTARZ

PRAW, STATUTOW, KONSTYTUCYI KORONNYCH, Y W. X. L.

ZNAYDUIĄCYCH SIĘ W SZESCIU PIERWSZYCH TOMACH

VOLUMINIS LEGUM

NIEGDYŚ PRZEZ

MACIEIA MARCYANA ŁADOWSKIEGO

OD R. P. 1550 DO R. 1683,

POTYM PRZEZ

JMCI X. ANDRZEIA JOZEFA ZAŁUSKIEGO

REFERENDARZA NA ÓW CZAS KORONNEGO

Z PRZYDATKIEM OPUSZCZONYCH ARTYKUŁOW AŻ DO R. 1726

ZEBRANY

A PRZEZ

X. ARNOLFA ŻEGLICKIEGO

SCHOLARUM PIARUM

ZEBRANIEM STATUTU POMNOŻONY Y DO R. 1736 DOCIĄGNIONY

TERAZ PRZEZ

X. TEODORA WAGĘ

SCHOLARUM PIARUM

Z POTRZEBNEMI DODATKAMI I POPRAWAMI NA NOWO POWTORNIE PRZEDRUKOWANY.

W WARSZAWIE

W DRUKARNI I. K. MCI I RZECZYPOSPOLITEY U XX. SCHOLARUM PIARUM.

1789.

BIBLIOTHECA

DO CZYTELNIKA.

Zalecać dzieł wychodzących użytek, celem iest przedmów i zwyczaiem. Iest to wstęp pospolity, w którym się zniewalać sąd przychylny czytelnika zwykło. Lecz ninieyszego dzieła doznana w kraiu naszym od lat tylu użyteczność i wygoda utwierdzona poważnym wielu znakomitych i oświeconych obywatelów świadectwem, uwalnia od obowiązku uprzedzania w ten sposób zdania powszechności, które niemylne sprawić, same tylko doświadczenie potrafi. Zyskał iuż podchlebne iey zdanie Inwentarz Praw oboyga Narodów. Dowodem kilkokrotne wydanie onego, a który i teraz z niektórych drobnych druku omyłek, ledwie przy naywiększey usilności w tak obszernym dziele uchronnych, oczyszczony i pomnożony nieco, znowu na widok publiczny wychodzi.

Ułatwiaiąc ta xięga, przez wypis praw porządkiem literalnym i chronologicznym zebrany, wynalezienie ich w swym źrzódle, daie razem onych wiadomość w krótkim zbiorze ich treści, i staie się nieiako skazowką i kluczem do tey świątyni, w których narod powagę rządu, wolności swey beśpieczeństwo, własności każdego pewność, władzy naywyższey i posrzednich granice, straż sprawiedliwości, publicznych ugod i związków przymierza, obywatela każdego prawa i obowiązki złożył.

Nie umieszcza Inwentarz praw oryginalnych; bo zna, że ich powaga tym tylko xięgom od narodu przyznana, które on chcąc mieć za święte i rzetelne, ustawą swoią upoważnił; bo wie, iak zdarzyć się mogące małe omyłki, ledwie do ustrzeżenia podobne, zdradzałyby wiarę i ufność publiczną; bo doświadczenie naucza, że moc praw na znaczeniu słownym polega, które iedna zamiana litery, przydanie iey, lub opuszczenie, znak sam ortograficzny nie w mieyscu swoim położony, przeistoczyć może; bo wiadomo, iż mimo nayw iększey zbioru takiego dokładności, którey połączenie z krótkością w tym rodzaiu dzieła iest niepodobne, miećby on w sądownictwie wagi prawney dowodności nie mogł. Nadto wiele iest praw naszych, które w dodatkach, zwanych: Appendices, stanowione, a niekiedy i skutkiem przemocy lub prywaty zręcznie wciśnione były, które chcąc oddzielać od swych tytułów, odiąćby się mogła moc prawu, lub zmienioną być iego istota. Takowego więc zbioru praw przedsięwzięcia, lubo naylepszą chęcią oznaczone, nie sprawiłyby zamierzonego użytku, aniby dogadzały potrzebie bądź sędziów, bądź prawników, bądź innego stanu obywatelów.

Biorąc nakoniec xięgi praw kraiowych w tym względzie, w iakim być sprawiedliwie uważane powinny, iż są historyą prawodawctwa, odmian rządu, religii, obyczaiów, oświecenia, potęgi i słabości, sławy i hańby, wzrostu i upadku, cnot i przestępstw narodowych; zkądże tak ważną i potrzebną dla każdego ziomka wiadomość czerpać doskonaley i obficiey można, ieźli nie z oryginalney ich obszerności? która nikomu zaiste zbytnią zdawać się nie powinna, kto tylko pomnieć zechce, iż to są prawa wolnego narodu, który przez wrodzoną mu gorliwość o swe swobody, zdaie się, iż nigdy nadto nie ma ostróżności dążących do ich całości zabeśpieczenia i obwarowania; który licznemi przeto ustawami rząd swoy określa, aby nic dowolney mocy iego nie zostawić; który nie tylko wspolne między ziomkami prawa, nie tylko obowiązki poddanych względem panuiących, ale i tych wzaiem obowiązki dla narodu przez poprzysiężone z nim umowy, nadgrody znakomitych mężów, zaszczyty udzielonego obywatelstwa, ustanowienia urzędowe, sądownicze, woienne, opisy cełł i poborów, i to wszystko nawet co do czasowey okoliczności i wydarzeń

stosownego kiedy uchwalił, w publicznych tych xięgach chciał mieć umieszczonym. I temu zbytnią zdawać się nie będzie, kto xięgi praw naszych z xięgami praw obcych narodów porówna, zwłaszcza samowładnych, gdzie uniwersałów, edyktów, dekretów, reskryptów, processów, ukazów, obwieszczeń, i pod tysiącznemi nazwiskami wychodzących ustaw, odmiennych podług upodobania i przywidzenia się monarchy, iedno panowanie więcey częstokroć wydaie, niżeli ich nasz narod od pierwszych prawodawctwa swego początków utworzył. Dosyć będzie dla przekonania się rzucić wzrok na nowe prawa iednego z tych państw, które nie dawno nam wspólne, dziś obcemu berłu podlega.

Ale zbiory i skrócenia mogą przecie przypaść do smaku tych, co niechętni długiemu czytaniu, i dokładnym wiadomościom, niemałego nakładu czasu, pracy, i cierpliwości kosztuiącym, chcieliby kilkokrotnym rzutem oka całe obeymować dzieła. Iakoż mało-li świat uyrzał dzieł takich, które z nowości tylko wynalazku lub układu zaletę mieć chciały? Ileż nie było i tych, co inny kształt daiąc rzeczy, podchlebiali sobie, że ią nową nieiako utworzyli? Lecz powszechność świetleysza, z użyteczności tylko, cenę przyzwoitą dziełom wymierza. Tę, iako miał dotąd oznaczoną Praw Inwentarz, przy takiey, iż nadal utrzymanym będzie, niewątpliwą sobie nadzieią podchlebia.

OBJASNIENIA

użytych w Inwentarzu skróceń:

a.	znaczy	anno.
v.	»	volumen.
f.	»	folium.
tit.	»	titulus.
art.	»	articulus.
ver. vers. . . .	»	versus.
K. L.	»	Konstytucye Litewskie.
Konst.	»	Konstytucya.
Trakt.	»	Traktat.

INWENTARZ

PRAW, STATUTOW, KONSTYTUCYI KORONNYCH Y W. X. L.

W SZEŚCIU WOLUMINACH LEGUM ZNAYDUIĄCYCH SIĘ.

Abdykacya.

Abdykacya Krola Iana Kazimierza: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1016.

Abdykacya aby od Regnantow Polskich nie była Statibus Regni proponowana, lege perpetua cavetur: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 13, *tit.* In materia abdicationis.

Absentia.

Absens alicujus haereditatis cohaeres citandus in parochia, de qua est haereditas, per ternam proclamationem Ministerialis, quo non comparente, ad definitivam sententiam procedatur, absentia illius non obstante: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 12, *tit.* De illis, qui sunt.

In absentia actoris, in criminalibus nemo cognoscat. *vide tit.* Actor.

Absenti a proprio districtu, si termino peremptorio citetur, praefigendus terminus 18 hebdomadarum, intra quod spatium illo non comparente, ad definitivam sententiam Iudex procedat, contumacia hujusmodi non obstante: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 51, *tit.* De debito, § Hunc etiam.

Absentes Dignitarii, et alii Officiales Terrestres a Colloquiis, et aliis Iudiciis, (excepta Regis et Reipublicae causa) a Nuntiis Terrestribus in Comitiis deferendi: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 571, § Satisfaciendo.

Absentia unius, aut duorum Dignitariorum celebrationem Colloquiorum non impedit: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 157, *tit.* De Colloquiis.

In locum absentium, et deficientium, alii dignitarii Colloquiis praesidentes habebunt plenariam facultatem alios viros idoneos, terrigenas, et possessionatos cum plena potestate surrogandi, qui tamdiu judicabunt, quousque de defectibus, et de absentia Dignitariorum provisum fuerit. *Ibidem.*

Absente Palatino a Colloquiis, locum illius Castellanus obtinebit, et in hujus absentia alius Officialis, et sic unius vel alterius absentia Colloquia generalia non impediet: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 572, § Palatini.

Absentiam Notariorum Terrestrium a Iudiciis, nisi ardua, et non levis causa excusare poterit: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 94, § Item Notarii.

Absentia Iudicis, et Subjudicis non obest, quo minus de fugitivis cmethonibus per Notarium Terrestrem, et Camerarios, judicium fiat: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 259, *tit.* De fugitivis.

Absente Iudice, et Subjudice authoritas Notarii et Camerariorum non minuitur, in terminis, exemptionibus bonorum praefixis; qui ad positionem librorum exemptionem decernere valent. *Ibidem tit.* De authoritate Notarii.

Absentes a Terminis Terrestribus Iudex, Subjudex, et Notarius propter infirmitatem, in futuris proxime Terminis tenentur praestare juramentum corporale, quod propter infirmi-

tatem, et non aliam causam abfuerint: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 572, § Quod si Iudices.

Simile juramentum praestare debent Dignitarii et Officiales Terrestres absentes a Colloquiis generalibus. *Ibidem* § Palatini.

Absentes a Conventibus Terrestribus absque legitima causa: Episcopi 40 marcas, Palatini et Castellani Majores marcas 20, Minores marcas 10 fisco Regio applicandas solvere tenentur: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366, *tit.* Paena.

O powinności Rad tak duchownych, iako i swieckich, aby się od Seymikow Powiatowych nie absentowali, lecz ziechawszy się z szlachtą artykuły spisywali. *vide constit. a.* 1565, *v.* II, *f.* 677, *tit.* Seymiki Powiatowe.

Castellanus aegritudine, vel alia causa absens, a Conventione particulari ante motionem generalem belli, alium idoneum nobilem in locum suum deputabit: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* Motio generalis belli.

In absentia Krola Alexandra odprawował się Seym w Piotrkowie, ktorego akta powrociwszy Krol z Litwy, approbował: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 292.

In absentia Marszałka W. Kor. Marszałek Nadworny tę ma władzą, a nie mnieyszą, ktorą Koronny na Dworze osobą swą, zwykł mieć: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 295, *tit.* De Officiis.

In absentia Podskarbiego Koronn. Podskarbi Nadw. wszystkie pieniądze z dochodow Krolewskich, i inne zkądkolwiek przychodzące do skarbu brać, i niemi za radą Urzędnikow, i Rad Nadworn. za rozkazaniem Krola Imci szafować ma: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 297, *tit.* De Thesaurario. *Vide tit.* Podskarbi.

Absentia Podskarbiego Kor. albo Deputata ktorego przez słuszną przyczynę, non impedit w odbieraniu prowentow czwartey części, i szafowaniu ich, gdy na swe mieysce szlachcica osiadłego, i uczciwego cum sufficienti mandato, z pieczęcią swą, i kluczem przyśle: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 783, § Niebytność.

Kwitow iednak głownych in absentia u dworu Podskarbiego Kor. nie ma nikt dawać, ale każdy ma się do niego z rezolucyą Krola Imci odsyłać: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1609, *tit.* O Urzędzie Podskarbiow.

Absens Podskarbi Koronny ob impedimentum legale, gdyby za Rzeplitey zezwoleniem przyszło otwierać skarb Koronny, ma swoy klucz przysłać: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Korona Krolewska.

W niebytności intra Regnum Imci Pana Wołłowicza Podskarbiego W. W. X. Lit., Podskarbi Nadworny na mieyscu iego tantisper zostawał; kwity iednak nie pod swoią pieczęcią, ale pod Podskarbiego Wielkiego wydawano, a P. Podskarbi Nadworny z Urzędnikiem Skarbowym powinien się był podpisować. *vide tit.* Odiazd.

Absentuiących się od woyny kara do przyszłego Seymu odłożona: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 393, *tit.* Poena absentium a bello.

Absentes a Regno podczas pospolitego ruszenia, ktorzyby dla nauk do cudzych kraiow odiechali, na mieysce swoie idoneas personas wyprawić ex facultatibus suis powinni: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 909, § Tylko to waruiąc.

Absentes od pospolitego ruszenia w generalnym obozie sądzeni być maią, i dobra ich in communem fiscum na zapłatę woysku obrocone być maią: *a.* 1676, *vol.* V, *f.* 339, *tit.* Pospolite ruszenie.

Absentem na okazywaniu o winy wolno każdemu pozwać szlachcicowi na Trybunał inter causas conservatas: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1606, *tit.* Okazowanie.

Absentem militem w Sądzie swoim Hetman na poczciwości karać nie może, lecz to tylko na Seym zachowano: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1373, *tit.* Disciplina. *versus ultimus.*

Declaratur ta konstytucya tak: iż Hetman W., a in absentia iego Hetman Polny u sądu swego militem na gardle, a absentem na poczciwości karać może: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1498, *tit.* Declaratio.

Absens Deputatem nie może być obrany: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Deputatach.

Absens Hetman w Inflanciech przez porueczniki nad ludźmi narodu swego władzy używać może: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1265, *tit.* O władzy Hetmańskiey.

Absentes urgente necessitate obydwa Hetmani od Inflant, czasu woyny ieden drugiemu ustąpić ma władzy nad swemi ludźmi. *Ibidem.*

Abesse powinien a loco et confessu Electionis, ktoby chciał być w Polszcze na Krolestwo kandydatem: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 785, *tit.* Candidatus Regni.

Absentes na Seym za Posłow obierani być nie mogą w Inflanciech: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 484, § A Posłow.

Absentia Krolow od Krolestw swoich niebespieczna, zaczym cautum lege perpetua, aby bez konsensu wyraźnego wszech Stanow Rzeczypltey za granice żaden Krol nie wyieżdżał: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 4, *tit.* O odieździe Krolow.

Absentować się Krolowi Imci Augustowi II dla poratowania zdrowia post pacatam Rempublicam in assistentia Panow Rad, Urzędnikow, Dworzan Koronnych, i W. X. Lit. pozwolono: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 107, *tit.* Pozwolenie.

Absentes od Seymu Lubelskiego, gdzie wszystkie Stany Krolowi Imci Augustowi II obowiązały się przysięgą, na Seymikach Relacyinych, lub w Grodach in praesentia Officii, kędy zaś Grody vacant, i Seymiki Relationis rozerwane, przed pierwszym Senatorem, abo urzędnikiem przysiądz byli powinni. *Ibidem f.* 88, *tit.* Oświadczenie.

Absentuiących się od rezydencyi przy boku Krola Imci rigor wyrażony in constitutione: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 294, *tit.* Reassumptio.

Tychże Rezydentow absentia sola vera infirmitate excusabilis, a to tacto pectore in facie

omnium Ordinum Regni. *Ibidem*. *Vide tit.* Senator.

In absentia Krola Imci pozwolono: aby się mogły Sądy Zadworne odprawować w Litwie, za reskryptem Krolewskim w Grodnie, lub w Brześciu, et praeviis innotescentialibus: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 675, *tit.* Pozwolenie sądzenia.

Abesse Consulem Gedanensem, ejusque collegam civitate vetitum, nisi necessitas aliud flagitet quodsi factum fuerit, in abfuturi locum alium ex Consulibus, sive collegis, qui absentis Officio fungatur, Senatus substituere tenetur. *In ordinat. civit. Gedan. a.* 1570, *v.* II, *f.* 818, *tit.* De necessaria.

Ob respectum provectae aetatis, et singularia erga Rempublicam merita, Xiążęciu Kurlandzkiemu Ferdynandowi, de linea Kietleriana procedenti, etiam absenti przez Posła hommagium praestare pozwolono: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 405, *tit.* Xięstwo Kurlandzkie.

Abusus.

Abusus dobr Lewonkowicze, i Sokołowszczyzna, alias Krukowszczyzna w powiecie Brasławskim leżących zniesiony, i ad naturam dobr dziedzicznych te dobra przywrocone: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 329, *tit.* Abusus.

Plura tit. Dobra.

Abusus nobilitatis, *vide tit.* Szlachcic.

Abusus citationum, *vide tit.* Woźny.

Plura suis titulis.

Accessoria.

Ab accessoriis, quae non important perpetuam amissionem causae principalis, sed tantum termini, aut a citatione libertatem, Iudex movere non debet, sed in ejus decreto partes conquiescere tenentur: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 574, § Ab accessoriis.

Accessoria kto excypuie, ma płacić od dekretow, choćby przeciwko niemu padły: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1234, *tit.* De accessoriis.

O appellacyach in accessoriis *plura vide tit.* Appellacye.

Acta, vide tit. Xięgi, tit. Zapisy.

Actor, albo Powodowa strona.

Actor semper sequitur forum rei; hinc etsi actor jure Theutonico agat, non eodem tamen, sed jure suo conveniendus: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 27, *tit.* De illo, qui agit contra aliquem. *Vide tit.* Evocatio, *tit.* Miasta.

Sine actore ne quis procuret vel citet sub poena piętnadziesta, citato solvenda. *Ibid. f.* 12, *tit.* De illo qui extrahit.

In absentia actoris in criminalibus nemo cognoscat. *Ibid. f.* 50, *tit.* De causis criminalibus.

Actor debet esse semper paratus: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § Idem volumus.

Actori idem licet, quod et reo. Unde in faciendis documentis habere possunt dilationem actores, cum id liceat reo. *Ibidem.*

Actori terminus primus semper est peremptorius: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 15, *tit.* De contumacia, *et f.* 404, § Idem volumus.

Quem solum per simplicem infirmitatem transponere potest: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 72, § Perversa.

Actor non continuans causam suam annum et sex septimanas, cadit a causa, excepto, si Iudicia ex aliqua necessitate suspensa fuerint. *Consuet. terrae Craco. a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De actore.

Actor cum reus negat, prior est ad probandum. Si vero reus evadere voluerit, admitti ad evadendum debet. *Ibid. f.* 328, *tit.* De actore in termino.

Actor reo, seu citato mortuo pendente lite et indecisa, intra annum et sex septimanas causam renovet per concitationem successorum ejus. *Consuet. apud Herburt. f.* 10.

Si vero intra terminos, vel eo die, quo causa debuit judicari, moreretur pars habens ad judicium actionem; extunc pars adversa, sive sit actor, sive citatus, non debet causam prosequi hujusmodi in iisdem terminis, et judicio, nisi concitatione praemissa contra successores mortui. *Ibidem.*

Actor interceptor actionis rejicitur, donec actor primus actionem inceptam ad finem deduxerit. *Ibidem, f.* 9.

Actor na Rokach Ziemskich i Grodzkich, aż na końcu wzdawany być ma, inaczey wzdanie aktorowi nie szkodzi: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, § Item in terminis.

Actor o szkody kościelne agere może u prawa duchownego, bądź tam, gdzie występny szkodę uczynił, bądź gdzie mieszka. *Ibid. f.* 323, § *ultimo.*

Actor ieżeli straci pozew przed sądami, to inszym pozwem pierwszemu podobnym pozwać może: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 415, § Item si actor.

Actor pozwanego wzdać może in lucro, ieżli na wtorym roku zawitym krom odłożenia roku nie stanie. *Ibid. f.* 405, § Et si citatus.

Tenże może użyczyć pozwu swego pozwanemu, ad respondendum. *Ibid. f.* 415, *circa finem.*

Actor przed laty bywać miał przy Woźnym, gdy Woźny kładł pozew: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 51, *tit.* De citationibus.

Tenże przy Woźnym dwoch szlachty mieć ma, gdy nim co świadczy: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De nobilibus.

Actor dla stawienia Woźnego, gdyby pozwany odpowiadać nie chciał, ażby go widział, może differre ad proximos terminos, ieżeliby go w ten czas przytomnego nie miał. *Ibid. f.* 326, *tit.* De ministeriali.

Tenże winien pozwanemu kopę zapłacić, gdyby przysiądz nie chciał, iż nie wiedział, aby pozwany był uprzywileiowany: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 29. Statuimus.

Tenże w ten czas traci to, o co pozwał, kiedy

inne imię w pozwie napisze, a inne w przypowieszczeniu, albo kiedyby wzdanie było niesłuszne in perlucro: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De injusta concitatione.

Actor wygrywa sprawę, gdy pozwany o expulsyą biorąc się ad munimenta, potym co inszego pokaże, i iuż z pozwanym agere ma w Ziemstwie iego o szkody swoie: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 578, § Quod si citatus.

Aktor gdy bez munimentow, iako i pozwany stanie, tedy pozwany przy possessyi swoiey bliższy, praevia inquisitione ad comprobandum, et evadendum: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 449, *tit.* Securitas bonorum.

Actor, o zabicie, albo o rany za nayściem domowym, sześcią świadkow z ośmnastu wybranych, gwałtownika poprzysiągłszy, na gardło pokonać u Sądu Grodzkiego może: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 273, *tit.* De domus violatione.

Może jurare summam damni, a to według swoiey woli, czyli na całą, czyli na mnieyszą, byle nie na większą: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 405, § Sed si citatus.

Actor gdyby pozwanego ranił w pozwie z nim stoiąc, et e contra, *vide tit.* Rany.

Actor, relacye mandatow na Seym coram actis w Grodzie tym, ubi bona consistunt, na ktorych mandaty położone, approbare powinien, tak w Koronie, iako i W. X. Lit. *vide tit.* Pozwy.

Aktorowie krzywd swoich tam maią dochodzić, ubi ona citatorum consistunt, i do ktorych dobr jure vincens executionem sprowadzać zechce, i gdzie dobra pozwanego, albo iaki uczynek, boie, grabieże, depaktacye, i szkody się staną sub nullitate dekretu, i winy stu kop, et sessione turris przez sześć niedziel, gdyby evocare mieli extra terminum woiewodztw kogożkolwiek. *vide K. L.* 1726, *v.* VI, *f.* 460, *tit.* Terminy i repartycya sądow.

Plura vide tit. Pozwy, *tit.* Sprawy.

Adjudicata, albo Przysędy.

Przysędy podczas sądow nowych pro una vice tantum od Krola Zygmunta Augusta postanowionych przypadały na Dygnitarzow, i Sędziow oraz, a Pisarz swoim się salarium kontentować miał: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 630, § Przysędy.

Przysędy w woiewodztwie Mazowieckim nie szły, lecz przed zaczęciem sprawy tak pars actorea, iak i citata po dwa grosze położyć mieli, ktore cztery grosze iudicio praesidentibus cedebant. *Ibidem.*

Adjudicata, albo pamiętne sądowe dawne, *vide tit.* Salarya sądowe.

Adjudicatorum reductionis tabulam według korrektury Trybunału Koronnego, *vide inferius sub tit.* Trybunał, *vel etiam v.* VI, *a.* 1726, *f.* 441.

Akademia.

O założeniu przesławney akademii Krakowskiey przez Władysława Iagiellona Krola Polskiego namienia się: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 114, ktorey przywileie i wolności niżey się kładą.

Akademia Krakowska, i szkoły insze, aby były reformowane, Biskupi, i Rektorowie admonendi: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 625, *tit.* O szkołach.

Akademią Krakowską Krol Henryk przyobiecał do lepszego porządku przywieść, sprowadziwszy z postronnych akademii iak naydoskonalszych professorow, ktorych swym kosztem sustentować miał: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 861, *in Pactis conv.* § Item spondent.

Tenże Krol przyobiecał 100 młodzi szlachetnych w akademii Krakowskiey swym kosztem in arte literaria edukować. *Ibidem*, § Promittunt.

Akademii Krakowskiey ius patronatus probostwa S. Floryana w Krakowie incorporatur: *a.* 1500, *v.* II, *f.* 1345, *tit.* Incorporatio.

Akademii Krakowskiey privilegia et ornamenta approbantur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 170, *tit.* Akademia.

Akademii Krakowskiey ius patronatus całey Rzplitey należy, *patet in const*: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 798, *tit.* Akademia. Ponieważ pewne dekreta rothae Romanae w sprawie inter almam academiam Cracov. et Patres Societatis o fundowaniu szkoł zaszły, tedy dla uspokoienia tey akademii, Krol Imść juxta obligationem in pactis conventis do Oyca S. włoży się, aby causa in integrum restituta, do decyzyi iego, i Rzeplitey odesłana była. Gdzie i ius patronatus Reipubl. i iura academiae wcale zachowane, a teraz tam in toto, quam in parte approbantur wszystkie tak iak od ś. p. Krola Iagiełła, i innych Krolow nadane są, i in voluminis legum między insze Rzeczypospolitey prawa inserowane. *Ibidem.*

A ponieważ w wydanych 6, w Woluminach Legum włożyć się ich przepomniało, tu się per longum kładą z statutu Herburta sub tit. Schola Regni:

Władysław Iagiełło Krol, szkołę albo collegium Krakowskie funduie.

I. Władysław Krol Polski etc. Oznaymuiemy: iż gdyśmy z Boskiego zrządzenia z błędow pogańskich i z ciemności do światłości, a do poznania iego imienia z miłosierdzia iegoż samego byli przywiedzeni: i gdy potym nas Pan Bog na Krolewski stopień wsadzić raczył, do tegośmy pilność swą przyłożyli, aby ktorycheśmy będąc w zabobonach bałwochwalskich, mianowicie Litwę, mieli uczestniki ciemności, tych zaś sprawami pobożnemi Chrześciańskiemi, (bez ktorych i wiara niepożyteczna iest) na dobrą drogę przyprowadzić, i syny światłości uczynić mogli. Co inak nie rozumiemy modz być, iedno za pomocą ludzi takowych, ktorych w piśmie biegłych być rozumiemy: bo z nauk wolnych Rzeczpospolita zawżdy pomnożenie bierze. Albowiem widziemy to na oko, i doświadczyliśmy tego dobrze: iako Paryż za zgromadzeniem, i przyzwaniem ludzi uczonych i mądrych wszystkę Francyą zdobi: Padwa także i Bononia wszystkę Włoską ziemię sławną czyni: Praga zasie Czechy oświeca, a Niemiecką ziemię Uxonia oszlachcia. Zaprawdę dlategośmy z Boskiego zrządze-

nia państwo ludzi rozmaitych, i prowincyi rożnych przyięli, i na Krolestwo Polskie koronowani, abyśmy toż Krolestwo uczonemi ludźmi ozdobili: i aby naukami ich nieumieiętność wypędziwszy, Krolestwo to nasze za żywota szczęśliwego panowania naszego, z innemi krainami mogliśmy porownać: nic nie wątpiąc, iż ta sprawa poddanym naszym pożytek przyniesie, a zwłaszcza w mieście naszym Krakowie; w ktorym chcemy studium we wszelakich naukach, iako mianowicie w teologii, in jure canonico, w fizyce, w prawiech, i w innych naukach wszystkich wyzwolonych: i za przystoyną rzecz nam się zdało kollegium mianować, obrać, postanowić, zasadzić, ordynować, i erygować: i już tym listem teraźnieyszym zasadzamy, postanawiamy na wieczne czasy. I niechay już tam będzie, iako iaka perła nauk wszystkich, aby wypuszczała z siebie ludzie poradne, cnotami ozdobione, i w rozmaitych professyach ćwiczone: i niech tam będzie studnica nauk, z ktorey będą mogli wszyscy czerpać, chcący co umieć.

To kollegium tak fundowane Papież Urban konfirmował, zakazuiąc w nim tylko teologii czytać.

II. Urban Biskup, Władysławowi Krolowi Polskiemu. Gdyżeś niedawno ku pożytku Krolestwa twego Polskiego, i innych postronnych ludzi w Krakowie kollegium wszystkich nauk poczciwych fundował: a żeś wszystkim Rektorom universitatis, doktorom, mistrzom, pisarzom, bibliopolom i ich towarzyszom do miasta przerzeczonego dla nauki idącym, i tam mieszkaiącym niektore przywileie osobne z szczodrobliwości twey Krolewskiey pozwolił: ktore twoi synowie mili, Rayce, Ławnicy, Przysiężnicy przerzeczonego miasta wiecznemi czasy niezgwałcenie chować obiecali: iako to w twoich i pomienionych Radziec, Ławnikow, Przysiężnikow liściech otworzystych, ztąd i z owąd zebranych, i tak pod twą, iako i ich pieczęciami zawieszonemi dostatecznie est opisano. A tak i My twoiemi proźbami poruszeni, z radą braci naszey, innym listem naszym zdało się też Nam to postanowić, i ordynować, aby w mieście przerzeczonym było kollegium, w ktorym by nauki na wieczne czasy były podawane, tak w prawie duchownym i świeckim, iako i w każdey inney poczciwey nauce, okrom samey teologii, to iest Pisma Ś. A iżby nauczyciele, studenci przy wszystkich przywileiach, wolnościach, i świebodach doktorom, lektorom, i studentom tam dla nauk mieszkaiącym nadanych, zostali, i z nich się weselili.

Papież Bonifacius dopuścił czytać teologii.

Proźba od Krola Władysława i Krolowy niedawno do Nas przyszła, to w sobie maiąc, aby w ich mieście Krakowskim, z postanowienia i z rozrządzenia Stolice Apostolskiey, iako zdawna, tak i teraz było studium powszechne, tak w oboim prawie duchownym i świeckim, iako i w każdey inney wyzwoloney nauce. A tak imieniem Krolewskim i Krolowy przerzeczonych znowu Nas proszono, abyśmy w przerzeczonym mieście postanowili i pozwolili nauki w Piśmie Świętym. Przetoż postanawiamy, i ordynuiemy; iż od tego czasu w tym mieście na potomne czasy będzie wolno teologom czytać Pismo Święte. I to ieszcze z łaski naszey obfitey pozwalamy: iż studenci i lektorowie, bakałarzami, licencyaty, albo też doktorami w tym Piśmie Świętym zostaiący, wszystkich tych przywileiow, wolności prerogatyw, i indultow będą uczestnicy, ktorych studenci, albo Paryzcy lektorowie teologii używaią.

Domu na kollegium obrocenie, i wolności nadanie przez tegoż Iagiełła Krola, roku 1401 w Krakowie.

I. Iagiełło Krol Polski etc. Wszystkim i każdemu zosobna, klerykom, laikom, żakom, ktoregokolwiek stanu, kondycyi i zawołania, a mianowicie Rektorom universitatis, doktorom, magistratom, bakalarzom, studentom, pisarzom, drukarzom, bibliopolom, bedelluszom i ich towarzyszom wszystkim, ktorzy się iedno dla nauki do miasta przerzeczonego Krakowskiego udadzą, i tam mieszkać będą, artykuły spisane, i na tym cyrografie wyrażone, niezgwałcenie chować obiecuiemy: i onym łaskę swą okazać chcemy: i one same, i każdego z nich przy swoich prawiech, przywileiach, wolnościach, świebodach, statuciech, łaskach, i zwyczaiach wszystkich, ktore w kollegiach zwykły być chowane, chować, trzymać i bronić chcemy.

I wszystkie, i każdego zosobna kleryki, żaki, studenty, laiki, do przerzeczonego miasta Krakowskiego, dla nauki (iako się rzekło) przyszłemi czasy idące, na iachaniu do niego, i na odieździe ze wszystkiemi ich rzeczami, to iest: końmi, księgami, szatami, pościelami, pieniędzmi, i sprzęty, od wszelakich płac, podatkow mostowych, woien, straży, cła, myta, dziesięcin, ciążenia wszelkiego za wiadomością naszą wyimuiemy, i władzą Krolewską wolne czyniemy, chcąc tego: iżeby od przerzeczonych żakow, albo studentow, ktorzy sobie abo sami, abo przez przyiaciele, i przez inne ktorekolwiek osoby przesyłaią, w iedzeniu, w piciu, żywnościach, we zbożu, mące, słodzie, w piwie, w winie, i innych trunkach, we drwach, i innych potrzebach, przez ktore ziemie Krolestwa naszego, żadnego cła, ani podatku, abo dziesięciny nie brano: ani im rzeźnicy, piekarze, młynarze, ciężko niech nie czynią, abo kłopotu nie zadaią, chcąc od żakow i studentow od iatek, pożytkow, młynow, więcey niż od mieszczan, i mieszkaiących w Krakowie wyciągać.

Ale żeby pod tytułem studentskim od kupcow, i innych iakie zdrady nie były czynione: skazuiemy w tey mierze przysiędze wierzyć, ieśliby się ią zdało od tych, ktorzy takowe rzeczy wiozą, wyciągać, i niech świadectwa listowne od Rektora universitatis ukazuią; ktorym listom w tey mierze rozkazuiemy dawać zupełną wiarę.

Nadto ieśliby ktory student, abo żak do Krakowa na naukę idąc, od zboycow i złoczyńcow był złupion, abo w czym uszkodzon w dobrach swoich w ktorychkolwiek, tak iawnie, iako pokryiomką: tedy wszelką pilność do tego przyłożemy, przyłożyć rozkażemy aby ci łotrowie i zboycy byli przez urzędniki Krolestwa naszego szukani, i te szkody, ktore studentom i żakom poczynili, mogły być wrocone: a takowi złoczyńce przez Urząd nasz niech będą karani.

Ażeby porządek dobry i karność między studenty była zachowana, chcemy, aby wszyscy żacy i studenci do Krakowa przyieżdżaiący, i tam się uczący, swego Rektora mieli, ktoreby ie w sprawach mieyskich uczył, sądził, i iuryzdykcyą miał nad wszystkiemi, ktoremu oni pod przysięgą powinne posłuszeństwa czynić, i iego we czci mieć będą winni.

A żaden w tych kauzach mieyskich studenty i żaki akademii Krakowskiey, ktoregożkolwiek stanu i zawołania będący, gdzie indziey przed Sędziego oboiego duchownego i świeckiego nie może pozywać.

A od dekretu Rektorowego żaden appellować nie może: a ieśliby appellował, tedy appellacya nie ma być dopuszczona: a on appelluiący nie ma być od żadnego Sędziego duchownego, albo świeckiego słuchan: ale rektorowa sentencya niech we wszystkim ważna będzie.

Wszakże iednak ieśliby sentencya rektorowa nikczemna, albo niesprawiedliwa się być zdała: Konsyliarze universitatis niech to między sobą rozbiorą, a co będzie sprawiedliwego, niechay konkluduią.

Mimo to ieszcze przerzeczony Rektor, żaki i studenty swe, in causis criminalibus ninieyszych iako o za

włoski, i o pięstuki, i skrwawienie, ale nie w wielkiey zwadzie uczynione, ma moc sądzić: ani dla tego żacy i studenci, z ich towarzyszami i serwitory, do innego sądu nie maią być pozywani.

Ale gdzieby (czego Boże uchoway) student, żak, abo ktory z przerzeczonych na kradziestwie, cudzołostwie, gwałcie panieńskim, mężoboystwie, abo in alio facto criminali, a nie cudnym był poyman: iuż to nie Rektorow sąd będzie: ale taki criminaliter poymany, będąc klerykiem, do biskupiego sądu, a laik, to iest żadnego święcenia nie maiący, do naszego sądu będzie odesłan: i każdy taki żak, laik, bedellus, drukarz, i bibliopola, abo ich sługa o mężoboystwo, pożogę, cudzołostwo, ucięcie członku, abo o ranę śmiertelną, abo dla innego łotrostwa wielkiego obwiniony, iuż nie wedle zwyczaiu patryi, abo Krolestwa naszego, ani wedle statutow iego, ale wedle praw od Sędziego przez Nas deputowanego, criminaliter oskarżony, będzie sądzon: ale iednak ku expurgacyi winy sobie zadaney, ma mu być dopuszczono świadectwo ludzi stateczuych.

Ale choć ktory scholaris, abo student, abo ktory z pomienionych będzie o ktorąkolwiek rzecz, bądź wielką, bądź małą winowany: przed się iednak nie ma go śmieć żaden imać, abo trzymać bez sług rektorowych, i zapytawszy go pierwey o to.

Ieszcze, ieśli Rektor przeciwko ktoremu z iurisdykcyi swey prawnie postąpi, i iego wedle statutow de universitate exkluduie: tedy taki na żądanie Rektorowe z obu miast, tak z Krakowa, iako z Kazimierza, i z innych, ktoreby ieszcze były zbudowane przy Krakowie, abo Kazimierzu, przez Woyty, mieszczany natychmiast ma być wygnany: ani żaden nie ma się ważyć takowego w dom puszczać, abo przechowywać, abo mu iakich potrzeb ku żywności i przyodziania dodawać.

A ieśliby żak, albo student, abo inny z przerzeczonych na mandat Rektorow nic nie chciał dbać, i nie był mu posłuszen: tedy na żądanie tegoż Rektora, Woytowie, i Rayce miast pomienionych będą winni swe sługi posłać ku pohamowaniu uporu onego nieposłusznego.

A te statuta w tym liście opisane pod dziesiącią grzywien groszow Praskich, ktore do skarbu studentskiego maią przypaść, chcemy mocnie być chowane, ktorą winą statutową chcemy karać przestępce.

Też postanawiamy: iż ilekroć ktorzy studenci, w ktoreykolwiek professyi, przez doktory, abo mistrze na examen wedle zwyczaiu będą przypuszczeni, tedy Kanclerz nasz na ten czas będący, iako zwierzchnieyszy, on examen approbować będzie miał wszelaką moc.

Też obiecuiemy naznaczyć przerzeczonym studentom bankierza, abo żyda w Krakowie, ktory będzie miał dostatek pieniędzy ku pożyczaniu im na zastawy, a ten od grzywny nie więcey na miesiąc będzie lichwy wyciągał, iedno ieden grosz.

Nakoniec: statuta od doktorow i mistrzow przerzeczonego Krakowskiego kollegium postanowione, ktore się tu nie mogą włożyć, chcemy dla studium ich mieć zakonfirmowane.

Ażeby doktorowie, mistrzowie, licencyaci, bakałarze i studenci universitatis Krakowskiey przerzeczoney swe lektury, exercitia, akty tym wolniey i beśpieczniey mogli sprawować: dla mieszkania mistrzom, i dla schadzki studentskiey, i żakow wszystkich, przy kollegium Krakowskim przerzeczonym mieszkaiącym, nasz dom, ktory był Szczepana Pancerza, i ktory Herzdof mieszczanin niegdy Krakowski miał na ulicy S. Anny, iako w sobie iest w szerz i w dłuż, naznaczyliśmy: ktory dom od wszystkich podatkow, czynszow, praw, ciąży, i wydarkow wolny czyniąc, na kollegium przerzeczone oddawamy, inkorporuiemy, przyłączamy na wieki, nie zachowuiąc sobie w nim ani na się, ani na potomki nasze nic prawa, ani zwierzchności. Ktory to dom chcemy, aby też wolność, a zwłaszcza kiedy komu do niego przyda się uciec, i innych wolności, ktore kościoły Bogu oddane maią, miał, i z nich się weselił: a tey wolności doktorowie, mistrzowie kollegiaccy, maią się na wieczne czasy trzymać i bronić.

Dekret Synodu Piotrkowskiego o lektorach, ktorymby miały być od Biskupow salarya płacone.

I. Ku reformowaniu akademii Krakowskiey, matki naszey, i dla pomnożenia prowentow lektorom, i przyzwania ziąd, lektorom i dwiema professorom in humanitate czytaiącym, Imć X. Arcy-Biskup Gnieźnieński, stoiąc przy deliberacyi na przeszłym Synodzie uczynioney, obiecał na tym Swiętym Synodzie sto dukatow we złocie z strony kościoła Gnieźnieńskiego, także z strony kościoła Krakowskiego drugie sto skotow we złocie: Xiądz Biskup Kuiawski, sto złotych w monecie półkopkowych: a X. Płocki także sto, Poznański sto także po półkopiu; z dekretu, i z ordynacyi Synodu, (na co Imć X. Biskup Poznański sam osobą swą, a drugich Biskupow posłowie zwolili) dać i zapłacić będą winni: a na to Kapituły kościołow przerzeczonych swoy konsens obiecały dać: będąc przy tey nadziei, iż ta uchwała pożytek wszystkiemu Krolestwu miała przynieść; i maią być Ichmość Xięża Biskupi upomnieni uchwałą tego Synodu, aby temu dekretowi dosyć czynili i konsensy u Kapituł otrzymali, pod winą sta zł. czerwonych: ktory Synod, abo Xiądz Arcy-Biskup będzie się u wszystkich upominał w iednym roku.

A Opaci wzięli sobie na rozmyślenie.

II. Ale Xięża Opaci, ktorzy na ten Synod przyiechali, dla niebytności innych Opatow i zakonnikow, i ktemu dla tego, iż się z bracią swą na to nie namawiali, ani radzili, wzięli sobie ad deliberandum; na co potym maią swe zdanie powiedzieć.

Iego Krolewska Mość ma być proszona, aby lektorom czynsz iaki chciał naznaczyć.

III. A maią Ichmość XX. Arcy-Biskup z Biskupy Iego Krolewskiey Mci pokornie prosić: aby Iego Krolewska Mość na rzecz tak świętą i chwalebną, a bardzo potrzebną, z swych dochodow iaki czynsz akademii tey raczył postanowić.

Z mistrzow abo bakałarzow promowuiących się nie ma być wiele wyciągano: a akademia niech będzie reformowana.

IV. Iż akademia, abo sławna szkoła Krakowska dla niektorych nowo wymyślonych i nieznośnych zwyczaiow, i dla wyciągania z promowuiących się na mistrzostwo, abo na co innego, niezwyczaynego datku: ktora to akademia iakoś tych czasow słabieć poczęła, z wielką nieczcią i szkodą Rzeczypospolitey. A tak zdało się temu wszystkiemu na Synodzie zgromadzeniu: aby Reverendissimi in Christo Patres, X. Arcy-Biskup Gnieźnieński i Biskup Krakowski i Przemyski, ziachawszy się do Krakowa, reformacyą w akademii uczynili, mocą brevis Apostolici na to pozwolonego: i niech wszystkie abusus wkorzenione z niey wyrzucą, i tak ią we wszystkim niech reformuią: aby zaś universitas ku pierwszey swey sławie przyszła: ażeby studentom na promocyą się gotuiącym lżey uczynili, a tak wielkich nakładow nie czynili przy promocyach swych. A zwłaszcza żeby nowy porządek postanowili na kollegiatury i lektury, i taki porządek, ktoryby naylepszy być mogł. A ieźliż więc wszyscy ci ziachać nie będą modz, tedy iednak ieden abo dwa z nich to niech sprawią: a ieśliby żaden z nich nie mogł tego uczynić, tedy wzdy niech deputuią na to iakie ludzie godne i uczone, kto-

rym dawne konstytucye kollegiackie są wiadome: a ci, co uczynią, to universitas wszystka ma przyiąć, i wedle tego się na potym zachować.

Na większe szkoły mistrzowie i bakałarze niech będą brani.

V. Iż Kościoł Boży, iako matka dobra, ma opatrzać, aby ubodzy, ktorym nie maią zkąd rodzice nakładać, mieli się gdzie uczyć: aby za tą sprawą Rzeczpospolita i kościoł był naukami świetny, i uczonemi ludźmi zdobiony: a tak za radą tego Synodu rozkazuiemy: aby ordinarii locorum nie tylko przy tumskich kościołach na szkołach Rektory, mistrze mieli, i chować rozkazali, ale też po miasteczkach większych i mnieyszych, niech bakałarze będą, gdzie mistrzowie wychowania mieć nie mogą. Ale na inne mnieysze mieysca młodzieńce iakie godne a uczone niech biorą: tego przestrzegaiąc, aby Rektorowie szkolni na szkołach, w szkołach mieli godne a obyczayne, i nie swawolne żaki: ktorych maią dobrze rządzić, i w groźbie dobrey mieć. Ale ktorzyby się karać dać nie chcieli: tych ordinariis, abo Officyałom ich niech na karanie odeślą.

Wagusowie z szkoły wypędzeni być maią.

VI. Żaki waguiące się, a po swey woli biegaiące, z miast, i miasteczek rozkazuiemy wypędzać.

O szkole Krakowskiey, Poznańskiey, i Pułtowskiey.

VII. O szkołę Krakowską, Poznańską, i Pułtowską, iako Posłowie proszą, aby reformowane były. Aczkolwiek to należy na urząd Ichmościow Xięży Biskupow: ktorym tego prawo pospolite, i przodkowie nasi zwierzyli, iako fundatorowie i nadawce tych to szkoł: wszakże My w tey mierze Xiężą Biskupy, i Rektory napomniemy, i z zwierzchności naszey tego doyrzemy, aby szkoły te w dobrey sprawie były.

Akademii Krakowskiey prawa ztwierdzone za deklaracyą Stolice Apostolskiey, i szkoły Oycow Iezuitow w Krakowie zawarte, cum declaratione: że tak te, iako i żadne inne, sine consensu Reipublicae w tym mieście, i innych przyległych erygowane być nie maią: non praejudicando zakonom dla zakonnikow: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 859, *tit.* Akademia.

Insze zaś kollegia Iezuitow, tak w Koronie iako i w W. X. L. utwierdzone, i w protekcyą wzięte, non derogando iednak nic prawu akademii Krakowskiey. *Ibidem.*

Akademią Krakowską od wszelkich kontrybucyi mieyskich uwolniono. O tym iednak co concernit miasto Krakow, akademia znieść się ma z Imcią X. Biskupem Krakowskim: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 552, *tit.* Akademia.

Akademią Krakowską według statutu *sub tit.* Schola Regni *(quod vide supra)* wolną ab omnibus oneribus deklarowano, i przy prawach, przywileiach, wolnościach, konstytucyami Koronnemi utwierdzonych, wiecznemi czasy zachowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 378, *tit.* Akademia.

Że studenci ratione tumultow w Krakowie in criminalibus jurisdictioni Regiae, et in civilibus jurisdictioni academiae Rectoris subesse maią, cavetur: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 334, *tit.* Securitas.

Akademii Krakowskiey prawa wszystkie approbowano, i za 60 i kilka tysięcy złot. bona terrestria w woiewodztwie Krakowskim kupić pozwolono: salvis juribus terrestribus, et oneribus Reipublicae: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 725, *tit.* Konsens akademii.

Akademii Krakowskiey dobra od wszelkich Hetmańskich assygnacyi, i exakcyi żołnierskich excypowano, i circa immunitates legibus descriptas one zachowano: *a.* 1710, *Poparcie Konfeder. Sendomir. v.* VI, *f.* 192, *tit.* Akademia.

Akademią Krakowską i Wileńską cum suis privilegiis konserwowano, w Konfeder. Gener. Warszaw. sub interregno 1733: *vide a.* 1736, *v.* VI, *f.* 590.

Tęż akademią Krakowską, iako meritissimam Rzeczyposp. omnium scientiarum magistram, circa antiqua jura et privilegia nunquam mutanda manutenere obiecano in pactis conventis Serenissimi Augusti III. *Ibid. f.* 630, § Akademią Krakowską.

Akademii Marsowey w Krakowie fundacya przy akademii Krakowskiey, *vide tit.* Fundacye.

Akademią w Kiiowie erygować pozwolono, deklaruiąc: że takiemi prerogatywami, i wolnościami ma gaudere, iako akademia Krakowska. Z tą iednak kondycyą: aby w niey żadnych sekt, Aryańskiey, Kalwińskiey, Luterskiey, professorow, mistrzow, i studentow nie było. Przytym insze wszystkie szkoły, ktore przedtym w Kiiowie były, gdzie indziey przenieść rozkazać obiecano, w Kommissyi Hadyackiey: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 639. § Akademią. I drugą w Ukrainie fundować pozwolono, tam gdzie iey mieysce sposobne upatrzone będzie, pod temiż prawami, wolnościami, i kondycyami, iako i Kiiowska; naostatek i z tą kondycyą, iż gdziekolwiek ta akademia stanie, iuż tam żadne insze szkoły wiecznemi czasy fundowane nie będą. *Ibidem*, § Drugą także.

Akademii Wileńskiey wszystkie jura, immunitates, et privilegia in toto approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 433, *tit.* Approbatio.

Tęż akademią cum omnibus juribus, et privilegiis, tam in ante concessis, quam noviter od ś. p. Krola Augusta II przywileiem obdarowaną, cum exercitio omnium scientiarum konserwować przyrzeczono in pactis conventis Serenissimi Augusti III: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 631, § Także akademią.

Akcyza, vide tit. **Podatki**.

Alienatio.

Steriles bona sua haereditaria, juxta suam voluntatem alienare possunt: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Libertas.

Krol Koronnych dobr alienować etiam in parte nie ma: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 56, *ver.* 10.

Plura de alienatione bonorum Regalium vide tit. Dobra Krolewskie.

O alienacyach dobr kościelnych, monasterskich, *vide tit.* Kościoły.

Alternata.

Alternata woiewodztwa Lubelskiego, z woiewodztwem Bełzkim zachowuie się w prowadzeniu wybrańcow na woynę: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 450, *tit.* O wybrańcach.

Alternata w rozdawaniu starostw Inflantskich, *vide tit.* Inflanty.

Alternata Pisarzow Wołyńskich, in functione officii na Trybunale, *vide tit.* Trybunał.

Alternata Deputatow Halickiego z Chełmskim, *vide tit.* Deputaci.

Alternata wybierania Posłow, *vide tit.* Posłowie.

Alternata Deputata ziemie Łukowskiey, *vide tit.* Deputaci.

Alternata Posła teyże ziemie, *vide tit.* Posłowie.

Alternata płacenia podatkow z Inflant, *vide tit.* Inflanty.

Alternata w rozdawaniu mieysc Senatorskich Inflantczykom, *vide tit.* Inflanty.

Alternata Biskupowi Wendeńskiemu, *vide tit.* Biskup.

Amnistya.

Amnistya, ktorą rozruchy domowe, i urazy dostoieństwa Krolewskiego na on czas są umorzone: cum exceptione iednak połupienia kościołow mordow, naiazdow, i innych kryminałow, ktorych ta amnistya nie pokrywa: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1659, *tit.* Amnistya.

Diffidencye między sobą Stany Rzeczypospolitey umarzaią: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 52, *tit.* Uspokoienie dyfferencyi.

Podobnaż amnistya, tak in civilibus, iako i militaribus salvis privatorum injuriis, pozwolona na Seymie Pacificationis: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 656, *tit.* Uspokoienie.

Pod tęż amnistyą nie mogą iednak podpadać te krzywdy, ktore za ktorążkolwiek subordynacyą Saskie woyska, lub Moskiewskie poczyniły. *Ibidem.*

Vigore teyże amnistyi wszelkie kondemnaty i dekreta cassantur, ktore a die electionis Krola Imci Augusta III do Seymu Pacificationis otrzymane są na tych, ktorzy za granicą byli, lub in opere belli. Na co dowod słuszny maią uczynić. *Ibidem.*

Amnistya obywatelom niektorym woiewodztwa Witebskiego, i mieszczanom Witebskim, ktorzy Moskwie adhaeserant, cum cassatione kadukow po nich otrzymanych. Tych iednak okrywać nie ma amnistya ta, ktorzy nie byli przed tym obywatelami tamecznemi, i ktorzy poczynili szkody sąsiadom i kryminały iakiekolwiek przez czas Moskiewszczyzny popełnili; ale powinni będą każdemu ukrzywdzonemu sprawić się in foro fori, i satisfakcyą uczynić: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 999, *tit.* Amnistya.

Delinquentes in liberam Electionem, amnistya żadna okrywać nie ma, *vide tit.* Krol.

Plura vide tit. Malecontenti.

Amnistya woyskom Koronnym i W. X. Lit. *vide tit.* Woyska.

Amnistyą wszystkiego tego, cokolwiek się z początku woyny Szwedzkiey, i rozruchow wewnętrznych, i zamieszania domowego, aż do zakończenia traktatu stało, pozwolono. Wyiąwszy prywatne występki pod czas woyny popełnione, i dekreta w sprawach kryminalnych partykularnych, co się krzywd i zaboystwa tknie między prywatnemi ludźmi. A Stanisławowi Leszczyńskiemu, y adherentom iego do trzech miesięcy accedendi ad corpus Reipublicae czasu pozwolono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 263, *w trakt. artic.* 8, *et f.* 264, *et sequ.*

Amnistyą generalną W. Kazimierzowi Zarankowi, Staroście Żmudzkiemu, W. Ludwikowi Pocieiowi, Kasztelanowi Wileńskiemu, Ianowi Sapieże, Staroście Bobruyskiemu; także sukcessorom W. Hrehorego Ogińskiego, Starosty Żmudzkiego, Michała i Antoniego Eperyeszych, o niektore kryminały, szkody, i exakcye, ex ratione domowego zamieszania poczynione, dano; dekreta i kondemnaty w rożnych subselliach, i Trybunałach W. X. Lit. na nich otrzymane zkassowano, securitatem życia, restitutionem honoru, dobr, fortun, instantaneam, onym deklarowano. *K. L.* 1717, *v.* VI, *f.* 332, *tit.* Utwierdzenie amnistyi generalney.

Annaty.

Annaty przedtym przeciwko dekretowi Concilii Basileensis dawane były do Rzymu: *a.* 1544, *v.* I, *f.* 585, § De spiritualibus.

Potym pozwolono, aby w Koronie na obronę Rzeczypospolitey zostawały: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 729, *tit.* Annaty.

Do kwarty maią być dawane sub poena duplicis pensionis: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 782, § Annaty. Reassummowano te obiedwie konstytucye cum poenis: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 908, § Pan Podskarbi.

Przywodząc do effektu statut Krola Zygmunta I cytowany: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 571. § Satisfaciendo., także pomienione konstytucye annorum 1567, 1569, i 1576 postanowiono: aby każdy z Xięży, Arcy-Biskup, i Biskup, ktorzy od Krola beneficia otrzymować będą, takową summę, iaką do Rzymu nomine annatae dawaią, dać był powinien, Koronny do skarbu Koronnego, a Litewski do skarbu W. X. Lit. w rok po expedycyi sakry, na obronę Rzeczyposp. sub poena duplicis summae, de bonis mobilibus propriis, in defectu vero de proventibus et reditibus repetenda. O co Instygator Koronny ex delatione officialium thesauri czynić będzie powinien, sine intermissione, sub solutione tey summy de suo, z instygacyi Posłow Ziemskich na Seymie. Pod-

skarbi zaś Koronny do Rawy to wnosić powinien, i rachunek czynić z tego. A Litewski na obronę także Rzeczypospolitey obracać. Więc aby to iuż w wątpliwość nie było przywodzono, Oyca Swiętego w tey mierze pozwolenia dosięże Krol Imć, i choćby też dla iakich przyczyn effektu to nie wzięło, teraźnieysze postanowienie vim et robur suum mieć ma, sine derogatione tamen juris Apostolici: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1602, *tit.* O annatach.

Apostata.

Apostatae a fide catholica Romana, et unitorum; podszywać się nie maią pod konfederacye o beśpieczeństwie dyssydentow, lecz convicti in foro fori, exilio maią być karani. *Konf. Gener.* *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1029, *et a.* 1674, *v.* V, *f.* 197, § Aryani.

Apostatis a fide et religione, qui contra professionem suam ad nuptias desciverint, intra 24 horas ab editis publice constitutionibus, Gedano excedere demandatum, nunquam amplius illuc redituris, sub poena ultimi supplicii. *Ordinat.*| *civitatis Gedanensis*, *a.* 1525, *v.* I, *f.* 455, § Statuimus.

Apostatas, aliosque transfugas, Principes Curlandiae sine omni mora ad requisitionem extradere tenentur. *In pactis Curland.* *v.* VI, *f.* 543, § Apostatae.

Appellacye.

Appellacya z wiecow szła na Seym: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 563, *tit.* De Iudiciis.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Wieca iż znamy.

A kto na wieca, albo na Seym appellował, tam się o głowną rzecz miał rozeprzeć. *Ibidem.*

Toż się i teraz o Trybunale rozumieć ma: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1234, *tit.* Prosecutio.

Z wiecow zaś szła do Krola: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 409, § Poterit.

Appellacya z wiecow nie szła na Seym o kmiecie i ich rzeczy, i o rany szlacheckie, o spaś, o długi zapisane w rzeczach niewątpliwych, i kędy iasny statut iest: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 792, § A te rzeczy.

A w Podlaskim woiewodztwie o to wszystko nie szła, ani o rękoiemstwo, wyrąbanie drzew, wyłowienie ryb, posieczenie łąk, o płoty, o zaięcie i pobicie bydła. *Ibid.* *f.* 790, § Roki Ziemskie.

Appellować się godzi do wyższego Sędziego od dekretu złego: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 42, *tit.* De sententia.

Appellacya nie tylko z wiecow, ale też i od dekretu ziemskiego lub grodzkiego szła, tak na wieca, iako też i na Seym: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Casu.

Każdemu wolno appellacyi swoiey na Seym popierać: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § De appellationibus.

Appellować zaś każdemu z Ziemstwa wolno o summę pieniężną, o krzywdę dziedziczną, albo ktora z osoby pochodzi, i o dobra ktorekolwiek: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § Volumus autem.

Appellacya od dekretu Krolewskiego względem zastaw dobr Krolewskich szła na Seym: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 361, *tit.* Qualiter literae.

Appellacya od Sędziego Grodzkiego, pominąwszy Starostę, szła na Seym: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, *tit.* De motione.

Appellacye od Xiążęcia Pruskiego do Krola Imci iść maią: *a.* 1528, *v.* I, *f.* 486, § Quod ad appellationes.

Plura vide tit. Xięstwo Pruskie.

O tymże *ibid.* *f.* 487, *tit.* De eisdem appellationibus.

Appellacya ab accessorio nie ma być dopuszczona, chyba a perimenti, ktore niesie zysk, albo stratę sprawy: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 574, § Ab accessoriis.

O tymże: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Aby tym prędsza.

Reassumowano to. A Sędzia o niedopuszczenie, pro damnis, nie ma być pozywany, sub poena duplici 14 marcar: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1234, *tit.* De accessoriis.

Ad prosequendum iednak pozwać wolno. *Ibidem.*

Appellans in accessorio, recedere non potest. A to o pozwanym rozumiey. *Ibidem tit.* Prosecutio.

O tymże: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 574, § Ab accessoriis.

Appellacye in criminalibus et civilibus osob świeckich między sobą, i duchownych z świeckiemi, ktore w duchownym sądzie coram loci ordinario, będą intentowane, intra Regnum maią być expedyowane, do czego Stan duchowny ma wydać przed wyiściem roku z Synodu sposob, za deklaracyą Oyca Swiętego, żeby na pewnym mieyscu takowe sprawy intra spatium sex mensium determinowane były: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1603, *tit.* O appellacyach.

Appellacya a male obtento, ma być wolna: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O relaxacyi.

In causa captivationis nobilis non admittitur: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O poymaniu.

Appellacye po dekretach satisfactionis, iść nie maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 107, *tit.* De re judicata. *vide tit.* Sprawy.

Appellacya in 4 articulis castrensibus, extra palatinatum ma być odprawiona, i raz tylko dopuszczona być ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Beśpieczeństwo.

Płockiemu, Podlaskiemu, i Rawskiemu woiewodztwom to tylko służyło, ale to potym pociągniono na wszystkie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 3 *tit.* Deklaracya.

Appellacye w sprawach świeżego uczynku w Kiiowskim i Bracławskim woiewodztwach inter causas tychże wdztw, i Wołyńskiego, do Lublina, nie do Piotrkowa, maią być odsyłane: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 174, *tit.* O appellacyach.

Przyięły tę konstytucyą woiewodztwa Wołyńskie i Czerniechowskie, deklarowano iednak, iż we wszystkich sprawach urzędowych, i świeżego uczynku, (solis causis fisci, et mere incarceratorum exceptis) nie między Koronne konserwaty, ani do Piotrkowa, ale między sprawy tychże woiewodztw konserwowane do Lublina, cum praefixione termini in duabus septimanis, pozwy maią być wydawane, i appellacye dopuszczane, sub nullitate extraditae citationis, et admissae appellationis, atque poena 500 marc. Polonicalium super evocante decernenda: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 937, *tit.* O dekretach.

Plura o konserwatach, *vide tit.* Trybunał.

Appellacye woiewodztwa Mazowieckiego per excepta, bez kocow wolne być maią: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 932, *tit.* O appellacyach.

Po Szwedzkiey woynie wolno było każdemu w sprawach ratione fundi, i wszelakich innych pretensyi, w Trybunale in appellatione wiszących, znowu ad forum competens przypozwać, i inszą appellacyą wytoczyć, non obstante praescriptione: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 539, § Minorennes zaś.

Appellacye w sprawach pro vulneribus, et liquidarum inscriptionum tam ante, quam post obtentum processum, iść nie maią, chyba w tych sprawach, kiedy intercedit disquisitio de juribus: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 10, *tit.* Prolongacya Trybunału.

Appellacya od Sądow Ziemskich i Grodzkich, tak aktorowi iako i pozwanemu nie ma być dopuszczona w sprawach tych: in executione rei judicatae, ad inscriptionem exemptionum liquidarum, deductionis scrutiniorum, inquisitionum, także do rekognicyi summy trzech tysięcy nie przechodzącey, ktorych finis, albo probatio, albo evasio, wyiąwszy, żeby falsitas była rekognicyi zadana. Item pro vulneribus et taxa capitis plebeji, pro extraditione subditorum; tudzież o dziesięciny liquidi juris; o wyderkaffy; także in causa injuriarum terrestrium pro taxa pięciuset złotych; o grabieże similis taxae. A levi także accessorio nie ma być appellacya dopuszczona, chyba w takich terminach, gdzieby exceptio accessoria przyniosła zysk albo stratę; ani w sprawach granicznych do Sądu Ziemskiego, ale tak cum principaliter citato, iako cum collateralibus, ma być remissa ad campum, gdzie dopiero od Sądu Podkomorzego a definitiva sententia ma być appellacya, salvis prosecutionibus, et causis pro gravamine, i gdyby przeciwko prawu i słuszności kto był dekretem uciśniony: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 63, *tit.* O appellacyach.

Dopuszczona być nie ma od Sędziego duchownego o winę 14 grzywien względem forum nienależytego: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 580, § Et si quae spiritualis.

Także Dygnitarzowi, i Urzędnikowi Ziemskiemu o 200 grzywien, z uproszenia sobie dygnitarstwa i urzędu, nie maiąc osiadłości: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 637, *tit.* Osiadłość.

Appellacye od Sądow tak Ziemskich, iako i Grodzkich Inflantskich, do Sądow Zadwornych Assessorskich Koronnych, *vide tit.* Inflanty.

Appellacya od Sądow Grodzkich Warszawskich potocznych szlachcicowi na Trybunał, inter causas terminorum tactorum; a plebejo za Dworem, in causis majoribus, taxam 300 marc. excedentibus, iść ma: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 560, *tit.* Grod Warszawski.

Appellacye w sprawach z duchownemi o dobra ziemskie, i poddane w W. X. Lit. w Trybunale in judicio saeculari, sądzone być maią, *vide tit.* Duchowni.

Appellacya w sprawach religii Graeco-Ruskiey od Władykow recta do sądow Krola Imci na relacye, nie do Patryarchy Konstantynopolitańskiego iść powinna, *vide tit.* Grecka religia.

Appellacya w sprawach żydowskich, coby sto złotych non excederet, od Woiewodow za Dworem nie idzie: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 808, *tit.* O Podwoiewodzych, § A przytym.

Appelacya kiedy ma być wolna, *vide tit.* Bannicye.

Appelacya od Hetmana, *vide tit.* Hetman.

Appendices.

Appendices żadne w uniwersałach o podatkach ktoreby vim aliquam legis, a nie deklaracyą o podatkach miały, nie powinne być pisane. A na przeszłym Seymie napisane cassantur: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 103, *tit.* Deklaracya.

Znowu appendices, ieżeliby iakie w laudach woiewodztw i ziem cum diminutione prowentow ordynaryinych, albo cum depactatione miast, mimo przywileie ich znaydowały się, pro irritis declarantur: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 850, *tit.* Approbatio.

Appendices, iednę przy kommissyi między obywatelami Piltyńskiemi, a Xiążęciem Imcią Kurlandzkim, względem approbacyi responsu na elekcyi; drugą przy kommissyi między obywatelami powiatu Brasławskiego, i tymże Xiążęciem, względem pretensyi i długow, wiecznie zniesiono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 498, *tit.* Appendices.

Woytowstwa i sołtystwa per appendices miastom inkorporowane, *vide tit.* Woytostwa.

Approbacye.

Approbacye przywileiu od Krola Władysława Iagiellona, i Władysława III na prawo Niemieckie w zamku Krakowskim, przez Krola Kazimierza Wielkiego postanowione: *a.* 1444, *v.* I, *f.* 144, *tit.* Quia.

Approbacya prerogatywy Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, i prawa iemu służącego koronowania Krola i Krolowy: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 171, *tit.* Casimirus.

Approbacya dekretu od Krola Władysława Iagiellona przeciwko tym, ktorzy w exkommunice przez rok trwaią: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 193, *tit.* Confirmatio.

Approbacya przywileiow totius nobilitatis terrae Sandomiriensis: *a.* 1502, *v.* I, *f.* 291, *tit.* Alexander Rex.

Approbatio omnium, quae ex Joanne Łaski in primo tomo voluminis legum, ad a. 1505 citantur. *Ibidem f.* 352, *tit.* Alexander.

Approbacya skryptu o obronie Ukrainy, i pohamowaniu Kozakow, ad archivum podanego: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 925, *tit.* Obrona Ukrainy.

Approbacya dworu w Warszawie Pieczętarzom duchownym, testamentem przez Imci X. Zadzika darowanego. *Ibidem f.* 954, *tit.* Approbacya dworu.

Approbacya zapisow w Księgach Ziemskich Krakowskich, podczas śmierci Starosty tamecznego zeznanych. *Ibidem f.* 956, *tit.* Approbacya zapisow.

Approbacya wieczności placu w Mścisławiu Ur. Ianowi Philemonowiczowi: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 965, *tit.* Potwierdzenie.

Approbacya skryptu do archivum danego, względem dyrekcyi Koła Poselskiego W. X. Lit. *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 17, *tit.* Approbacya.

Approbacya donacyi dworu na Sądy Ziemskie Żmudzkie w Rosieniach, przez Star. Żmudzkiego uczynioney. *Ibidem f.* 24, *tit.* Donacya dworu.

Approbacya resignationis dobr Ur. Mikołaia Mieszkowskiego, Ur. Stanisławowi Szołdrskiemu: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 110, *tit.* Appprobacya.

Approbacya nadania kamieniczki Kredowskiey w miasteczku Brzezinach, ze dwiema placami i rolami, ołtarzowi S. Anioła Stroża, salvis oneribus, et juribus Reipublicae, et parochialibus: *Ibid. f.* 115, *tit.* Libertacya.

Approbacya intencyi i skutku iey, Wielm: Albrychta Xiążęcia Radziwiłła Kanclerza W. X. L. do zmurowania wieży w zamku Pińskim, dla Xiąg Ziemskich i Grodzkich. A laudum powiatu Pińskiego na to uchwalone, ponieważ przeciwko niemu pozachodziło nieco protestacyi, zniesiono: *Ibid. f.* 122, *tit.* Wieża.

Approbacya skryptu in vim samego tylko porządku między Marszałkami Koronnemi i W. X. L. do akt Metryki oboiey podanego. *Ibid. f.* 139, *tit.* Approbacya.

Approbacya deklaracyi łaski Krola Imci Iana Kazimierza pod Zborowem woysku Zaporowskiemu daney: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 285, *tit.* Approbacya.

Także skryptu ratione obrony Rzeczyposp. ad archivum danego, do Seymu blisko przyszłego ordynaryinego sześć-niedzielnego: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 284, *tit.* Approbacya.

Approbacya actorum interregni, i dekretow kapturowych, *vide tit.* Kaptury. Interregnum.

Approbacya kupna sześciu włok pustych, i sześciu morgow, Meyluny nazwanych, w starostwie Kupiskim, Ur. Hermanowi Ganskofowi Chorążemu Derptskiemu, salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 326, *tit.* Gratitudo.

Approbacya skryptu względem obrony oboyga Narodow ad archivum danego: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 401, *tit.* Approbacya.

Approbacya akt ziemie Bielskiey za uniwersałem Krolewskim z Brańska, dla powietrza do Suraża, a potym ztamtąd dla tegoż powietrza do wsi Choiewa, przez obywatelow teyże ziemie na Seymiku od Krola Imci złożonym, przeniesionych, cum declaratione: iż co się w Surażu, i Choiewie działo, iakoby się w Grodzie Brańskim stało. *Ibid. f.* 419, *tit.* Approbacya.

Approbacya skryptu ad archivum podanego: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 443, *tit.* Skrypt.

Approbacya skryptu ad archivum danego: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 502, *tit.* Approbacya.

Approbacya skryptu ad archivum danego względem praesidium Krakowskiego, ktory w ręku Imci X. Kanclerza W. Koronnego zostawać będzie: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 545, *tit.* Approbacya.

Approbacya immunitatum dobr collegiorum Kroskiego, i Poszawskiego, i uwolnienie onych od ciężarow wszelakich, pod ktore Equestris Ordo podlegać nie powinien; salvis oneribus servitii bellici, et Reipublicae: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 684, *tit.* Approbacya.

Approbacya skryptu securitatem w sobie pewnych osob maiącego, ad archivum danego: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 691, *tit.* Skrypt.

Approbacya reskryptu z Kancellaryi W. X. L. pewnym obywatelom woiewodztwa Połockiego wydanego. *Ibid. f.* 811, *tit.* Approbacya.

Approbacya skryptu pewnego securitatis Reipublicae ad archivum danego, cum hac declaratione, że pro lege perpetua ma być rozumiany, i że na przyszłym Seymie ante rationes Senatus consultorum przeczytany, i in volumen legum Seymu przyszłego inserowany będzie. *Ibid. f.* 705, *tit.* Skrypt.

Approbacya skryptu niektorym woiewodztwom służącego ad archivum danego cum declaratione, że pro lege perpetua ma być rozumiany; a że skrypt securitatis publicae na przeszłym Seymie ad archivum dany i approbowany, na Seymie teraźnieyszym extraordynaryinym nie iest czytany, ani in volumen legum inserowany, tedy obydwa, teraźnieyszy, i przeszłego Seymu, wespoł na przyszłym Seymie maią być czytane, i in volumen legum Seymu przyszłego inserowane: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 832, *tit.* Skrypt.

Reassumuntur te konstytucye, i declaratur: że pomieniony skrypt, niektorym woiewodztwom służący, w inwentarz innych skryptow wpisany, i na przyszłym Seymie in vol. leg. in-

serowany będzie: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 915, *tit.* Reassumpcya.

Approbacya skryptow dwoch pewnych ad archivum danych, iednego W. Hieronymowi Wierzbowskiemu Woiewodzie Sieradzkiemu, a drugiego Ur. Andrzeiowi Morsztynowi Referendarzowi Koronnemu służących: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 859, *tit.* Approbatio.

Approbacya skryptow dwu do akt Metryki Kancellaryi W. Kor. podanych: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 915, *tit.* Approbacya.

Approbacya skryptu ad archivum danego obywatelom ziemi Inflantskiey służącego. *Ibidem*, *f.* 918, *tit.* Approbacya.

Approbacya diplomatis woiew. Kiiowskiemu, Smoleńskiemu z powiatem Starodubowskim, i Czerniechowskiemu z powiatem Nowogrodzkim danego. *Ibidem.*

Approbacya skryptu Ur. Woyciechowi Gołyńskiemu, Cześnikowi Czerniechowskiemu danego. *Ibid. f.* 937, *tit.* Approbatio.

Approbacya skryptu ad archivum danego, z strony ordynacyi woyska. *Ibid. f.* 925, *tit.* Ordynacya.

Approbacya traktatu pacyfikacyi pod Łęgonicami, i z naznaczeniem zapłaty woysku, non praejudicando juribus, et immunitatibus Reipublicae. *Ibid. f.* 914, *tit.* Approbacya.

Approbacya Regimentarstwa nad woyskiem W. X. L. podczas zamieszania Rzeczypospolitey post fata W. Wincentego Korwina Gosiewskiego Podskarbiego W. i Hetmana Polnego W. X. L. Wielmożnemu Michałowi Pacowi, Kasztelanowi Wileńskiemu zleconego cum assecuratione: że o władzą, ktorą miał, poki nie został Hetmanem W. X. L. ani o exekucyą od nikogo nie będzie turbowany. Warowano przytym, że to władzy i urzędom Hetmańskim praejudicare nie ma. *Ibid. f.* 992, *tit.* Approbatio Regimentarstwa.

Approbacya skryptu, i przywileiu od Krola Imci Michała exulibus woiewodztwa Smoleńskiego, powiatu Starodubowskiego, i części woiewodztwa Połockiego danych: *a.* 1670, *v.* V, *Konst. W. X. L.* pag: 8 *między f.* 86, *i f.* 87, *tit.* Ukontentowanie. *)

Approbacya skryptu o obronie Rzeplitey ad archivum danego: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 94, *tit.* Skrypt

Także skryptu do archivum W. X. L. danego, do obrony Rzeczypospolitey należącego. *Ibid. f.* 153, *tit.* Approbacya skryptu.

Approbacya skryptu ad archivum danego ratione subsidiorum od postronnych chrześciańskich panow i monarchow, iako i osobliwey ordynacyi na Konwokacyi General. teraźnieyszey Warszawskiey uczynioney. *Konf. Gener. Warszaw. a.* 1674, *v.* V, *f.* 224, § Ratione subsidiorum.

Approbacya skryptu do archivum danego, w ktorym poparcie woyny przeciwko nieprzyiacielowi Rzeczypospolitey: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 340, *tit.* Skrypt.

Approbatio obligationis dobr Trąbki i Naborowa, aliorumque adjacentium w ziemi Zakroczymskiey, in personam Imci X. Stanisława Iacka Swięcickiego Nominata Biskupa Chełmskiego, przez Ur. Annę z Noskowa Firleiową Starościnę Lubelską wprzod w Lublinie, a potym coram actis Varsav. zeznaney in toto, et cum assignatione fori Castri Zakrocimen. ejusdemque obligationis, quorumvis juris defectuum suppletionis. Ratione vero restaurationis (prout sonat obligatio) Grod Zakroczymski, albo Ziemstwo, ad requisitionem praevia iednak adcitatione partis, visa rei veritate constituet, ktora naznaczona, non obstante partis contumacia, i do Grodu podana, ma bonis suprascriptis usque ad exsolutionem summae totius inhaerere. Wolno przytym teyże Ur. Firleiowy pomienione dobra temuż Imci X. Nominatowi przedać cum assistentia amicorum, (non obstantibus quibusvis super marito ipsius obtentis condemnationibus) donacyą coram quibusvis actis uczynić, i restantem ex obligatione summam na własną obrocić potrzebę. *Ibid. f.* 369, *tit.* Fundacya.

Approbacya reskryptu Krola Imci Michała, Ianowi Iakubowi Stępniowskiemu ratione cassationis decreti commissorialis, Vieliciae lati. *Ibid. f.* 388, *tit.* Approbacya.

Approbacya skryptu ad archivum danego in rem woiewodztwa Podolskiego: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 461, *tit.* Approbatio.

Approbacya rezygnacyi wsi Konopica w woiewodztwie i powiecie Lubelskim leżącey, przez Magistrat i pospolstwo miasta Lublina, Ur. Ianowi Gałęzowskiemu Staroście Wąwolnickiemu uczynioney: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 463, *tit.* Wieś.

Approbacya skryptu ad archivum danego: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 550, *tit.* Skrypt.

Approbacya skryptu W. X. L. ad archivum danego. *Ibid. f.* 614, *tit.* Approbacya.

Approbacya tranzakcyi przez Kommissarze duchowne z Ur. Olbrachtem Adryanem Lasockim Starostą Wyszogrodzkim, o przewoz na Wiśle pod Wyszogrodem, przywileiem Xiążąt Mazowieckich kościołowi S. Iana w Warszawie in vim perpetuae fundationis oddany, uczynioney; i rezygnacyi pomienionego przewozu temuż Ur. Staroście jure haereditario zeznaney. *Ibid. f.* 591, *tit.* Przewoz.

Approbatio et incorporatio juri terrestri haereditario placow: iednego w Wyszogrodzie nad Wisłą, na ktorym szpichlerz zbudowany; a drugiego we wsi Kamionu, na ktorym żupa postanowiona, dziedzicznym prawem przez Ur. Olbrachta Adryana na Brzezinach Lasockiego, Starostę Wyszogrodzkiego kupionych. *Ibidem.*

Approbacya donacyi kamienicę pod Bażanty nazwaney, w Krakowie na końcu ulicy S. Iana

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 51, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

przy murze leżącey, przez Ur. Iana Gorczyńskiego, Woyskiego Nowogrodzkiego, w aktach mieyskich Robczyckich OO. Scholarum Piarum zeznaney, i pozwolenie tymże Oycom w niey mieszkania: salvis oneribus Reipubl. et juribus acad. Cracov. *Ibid. f.* 595, *tit.* Approbacya.

Approbacya skryptow ad archivum danych, Koronie i W. X. Lit. służących: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 660, *tit.* Approbatio.

Approbacya skryptow ad archivum danych Koronie i W. X. L. służących: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 711, *tit.* Approbatio.

Approbacya skryptu ad archivum podanego woiewodztwom, Kiiowskiemu, Podolskiemu, i Bracławskiemu służącego: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 719, *tit.* Approbatio.

Approbatio skryptu ad archivum danego, względem summy Neapolitańskiey: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 672, *tit.* Approbatio skryptu.

Approbatio skryptu ex Senatus consilio U. Potockim Kasztelanicom Kamienieckim na 4 tysiące danego. *Ibid. tit.* Approbatio skryptu Ur. Kasztelanicom.

Skrypt ad archivum dany ręką pierwszego Senatora w niebytności Xiążęcia Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego na ten czas, i Marszałka Poselskiego, iako i Deputatow podpisany, approbowano: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 764, *tit.* Approbacya.

Dyploma na ukontentowanie exulum woiewodztw Kiiowskiego, Smoleńskiego, Czerniechowskiego, i części woiewodztwa Połockiego z powiatami Starodubowskim, i Nowogrodzkim in vim legis dane, approbowano: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Approbatio diplomatis.

Zapisy wszystkie i testament Ur. Marcina Makowieckiego, excepto Boiar Sienieżyckich, Podhayskich, ktorym suffragari nie maią, roborowano: *K. L.* 1690, *v.* v, *f.* 826, *tit.* Approbatio.

Approbacya skryptu ad archivum ręką N. Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnień. i Marszałka Seymowego podpisanego: *a.* 1703, *v.* vi, *f.* 99, *tit.* Approbatio.

Approbacya dekretu na kommissyi Grodzieńskiey *a.* 1717, 21 *8bris* ratione dobr Zubowszczyzna, Kołodzieżcum attinentiis: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 677, *tit.* Approbatio.

Approbacya praw Krolowy Ieymci Ludwiki Maryi na dobrach Krola Imci Iana Kazimierza dziedzicznych, tak ruchomych, iako i nieruchomych w Koronie, i W. X. Lit. *vide tit.* Krolowa.

Approbacya rezygnacyi gruntu ordynacyi Ostrogskiego Xiążęcia podległego, w Warszawie leżącego, Ur. Podkomorzemu Koronnemu uczynioney, *vide tit.* Ordynacye.

Approbacya przywileiow na szlachectwo, *vide tit.* Szlachcic.

Approbacya przywileiow iakich, *vide tit.* Przywileie.

Approbacya rewizyi, *vide tit.* Rewizye.

Approbacya laudum Podolskiego, *vide tit.* Rozboynicy.

Approbacya daniny iakiey, *vide tit.* Dobra.

Approbacya praw mieyskich, *vide tit.* Miasta.

Approbacya przywileiow collegiis, albo klasztorom, kościołom, *vide tit.* Collegia, Klasztory, Kościoły, Fundacye.

Approbacya fundacyi, *vide tit.* Fundacye.

Approbacya bractwa Łuckiego przy cerkwi S. Krzyża, *vide tit.* Fundacye.

Approbacya aukcyi prowentu Posłom powiatu Rzeczyckiego, *vide tit.* Posłowie.

Apteki i aptekarze.

Doktorowie lekarscy każdego roku oględować maią apteki, ktorym wszystkie aromata pokazane być maią pod utratą aptek: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 402, *tit.* Ut doctores.

O tymże: *a.* 1570, *v.* II, *f.* 838, *ver.* 1, § Doctores.

Aptekarze maią mieć rzeczy potrzebne i świeże w aptekach. *Ibidem.*

W Gdańsku Senat z medykami pretia rerum ustanowić ma, i one do druku podać, a apteki wolne być maią od wszelkiego czynszu. *Const. Ged. a.* 1570, *v.* II, *f.* 837, *tit.* De apothecis.

Arcy-Biskup.

Arcy-Biskup Gnieźnieński, iest Prymasem Korony Polskiey: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 171, § Casimirus etc.

Iego prerogatywa, potestas, et jurisdictio, ktorą miał i ma supra ecclesiam Cracovien. in aevum conservatur. *Ibidem.*

Wielkie spory miał z Kardynałem Zbigniewem Biskupem Krakowskim. *Ibidem.*

Kardynalstwa sobie upraszać nie ma, ani legacyi Sedis Apostolicae, bez dozwolenia Krola Imci i całey Rady Koronney. *Ibid.* § Item statuimus.

Alternatą z Kardynałem na seymowe sessye chodzić ma, a non vocatus z nich ktory, w gospodzie zatrzymać się ma, ztamtąd daturus consilia opportuna, super quibus fuerit requisitus. *Ibidem.*

Arcy-Biskup Gnieźnieński Krola i Krolową koronować ma, a nie kto inszy. *Ibidem, f.* 172, § Quantum ad coronationes.

Reassumowano to: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 593, § A naprzod.

Iedna Krola Kazimierza W. z Biskupem Krakowskim o dziesięciny: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 95, § Arbitratio.

Trzema grzywnami karzą tego, ktoby go słowy nie uczcił, a czternastą grzywien tego, ktoby w obecności iego miecza dobył: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 53, *tit.* De eo, qui coram.

Praw żadnych Stolicy Apostolskiey ustawiać nie może: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 98, *tit.* De interdicto.

Arcy-Biskupa tegoż circa trinam Regis admonitionem powinność, *vide tit.* Krol.

Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego powaga, rząd, i powinność sub interregno, *patet ex actis interregni.*

Prymacyalną godność circa antiqua jura, et decora zupełnie zachowano; i głos wolny fun-

duiący się in jure vetandi, na Seymach, Seymikach, i wszystkich publicznych ziazdach in perpetuum konserwować przyrzeczono: *a.* 1718, *v.* VI, *f.* 394, *tit.* Głos wolny.

Też Prymacyalną godność przy przywileiu Kazimierzowskim a. 1457 i konstytucyach a. 1550 i 1607 utwierdzono na Seymie Pacificationis: *a.* 1736 *v.* VI, *f.* 659, *tit.* Prerogatywy.

In praejudicium Primatialis dignitatis, aby się in futurum z Biskupow żaden Krola nominować nie ważył na Krolestwo, sub confiscatione bonorum warowano: *a.* 1698, *w Traktacie z rozkoszem, apud Ładovium.*

Podobnaż konstytucya na Seymie Pacificationis: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 659, *tit.* Prerogatywy.

Arcy-Biskupstwo Lwowskie, dla szczupłey iego intraty, trzymać cum beneficio aliquo seorsivo unico pozwolono. Co inszym Biskupstwom wszystkim nie specifikowanym w tey konstytucyi, in sequelam iść nie ma: *a.* 1633, *v.* III, f. 799, *tit.* Incompatibilia.

Metropolicie Kiiowskiemu mieysce w Senacie z taką prerogatywą, et liberae vocis usu, iako zasiadaią Ichmć duchowni ritus Romani, po Arcy-Biskupie Lwowskim naznaczono w kom-kommisyi Hadyackiey: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 638, § A że w wspolney oyczyźnie.

Arcy-Xiążęta.

Arcy-Xiążąt Rakuskich, propter molem belli Turcici i niebeśpieczeństwa od narodow pogańskich, na Krolestwo postulować non expedit: *a.* 1575, *v.* II, *f.* 868, § Ale iż niektorzy.

Mianowicie o Maxymilianie cautum est, aby et in casu interregni nikt go nie forytował, sub poenis laesae Majestatis, et perduellionis: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1318, *tit.* Ubeśpieczenie.

Z Arcy-Xiążęty, i Cesarzem Imcią z strony tegoż Maxymiliana, tranzakcya w Bytomiu i w Będzynie uczyniona, approbatur: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1262, *tit.* Tranzakcya Rakuska.

Nie dosyć iey Maxymilian uczynił, i dla tego pewne ubeśpieczenie Rzeplitey od iego pretextow stanęło: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1318, *tit.* Ubeśpieczenie Rzeczypospolitey.

Archi-Dyakon.

Archi-Dyakon wizytuiąc kościoły, nic nad prawo wywozić, ani od poddanych pieniędzy wyciągać nie ma: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De visitatione.

Arendy.

Arenda bonorum ordinatorum Wielmożnych Margrabiow Myszkowskich do lat sześciu pozwolona: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 286, *tit.* Arenda.

Znowu do lat sześciu: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 552, *tit.* Pozwolenie.

Arendowne kontrakty z skarbem Krolewskim na ekonomie Malborską i Rogozińską, juribus ecclesiae et Reipubl. salvis, approbantur: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 934, *tit.* Ekonomie.

Approbatur ta konstytucya: *a.* 1760, *v.* V, *f.* 65, *tit.* O ekonomii Krola Imci.

Na arendarzow i zastawnikow, co za podatek stanowiono? *vide tit.* Podatki.

Arendy ceł, myt etc. przez Żydow trzymane być nie maią, *vide tit.* Żydzi.

Areszta.

Areszt gdy na niesłuszną kondemnatę zaydzie, condemnans ma trzy grzywny zapłacić, i kondemnatę z ziąg wymazać: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 333, *tit.* De condemnatione.

Aresztować kmiecia w mieście za długi nie godzi się, sub poena 6 marcarum: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 261, *tit.* De cmetonum debitis.

Areszta na kmiecie zbiegłe w dobrach onego, gdzie się przeniosł, być maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Item pro cmetonibus.

Z aresztem, albo rękoymią posłanego o bydło, i inne rzeczy ruchome: gdyby kto zgwałcił, albo ubił, przekonany sowite rany zapłacić ma, i sprawę traci z winą 14 marc. do skarbu Krolewskiego, a trzema grzywnami sądowi. A gdyby zabił, sowicie głowę zapłacić ma, i wieżą sowicie siedzieć. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 946, *tit.* O zgwałceniu rękoymiow.

Areszta in causis ex appellatione ad Tribunal devolutis nie idą: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 62, § Areszty.

Aresztowanie poddanych zbiegłych Krol Zygmunt I skassował, a według dawnych statutow dochodzić ich rozkazał: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 524, *tit.* De profugis.

Areszt kondemnaty u każdego sądu ma iść do 23 godzin, chyba żeby się sądy dokończywały: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* Areszty.

Od aresztu, salarium grosz. *Ibidem.*

Areszty kondemnat tak in criminalibus, iako et in civilibus causis, Wołyńskiemu, Kiiowskiemu, Bracławskiemu woiewodztwom maią iść, iako Koronnym: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1511, *tit.* Areszty.

Areszt nie ma być dopuszczony na pieniądze osiadłego, chyba żeby possessio liti non corresponderet, ktore iednak przez osiadłego wyręczyć może, iż prawu dostoi, i rzeczy sądowey dosyć uczyni. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 935, *tit.* O aresztowaniu.

Areszt ma prozekwować do niedziel sześciu in eodem judicio ten, ktory aresztował, sub nullitate aresti. *Ibidem.*

Proklamaty do aresztow w Trybunale W. X. L. godziną przed sądami, albo po odwołaniu sądow, in absentia Sędziow być maią. A ieżeliby o areszt, czyli lucra sądowe zachodziła trudność, na ten czas takowa proklamata in facie judicii wnoszona być powinna,: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 479, *tit.* Proklamaty.

Aresztowanie żołnierskich pieniędzy, *vide tit.* Pieniądze.

Aresztowanie nieosiadłego, *vide tit.* Nieosiadły.

Aryani.

Na Aryanow, i ich protektorow i fautorow w Koronie i W. X. Lit. statut Władysława Iagiełła o heretykach reassumowano; ktory iest: *a.* 1424, *v.* I, *f.* 85.

A Starostowie i ich Urzędy każdego takiego o to legitime convictum na gardle, sub privatione capitaneatus, karać powinni: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 515, *tit.* Sekta Aryańska.

Fautoribus ich tanquam pro poena perduellionis forum w Trybunale inter causas conservatas mixti fori ad instantiam cujusvis naznaczono. W W. zaś Xięstwie Lit. w Trybunale in quovis regestro. *Ibidem.*

Czasu do wyprzedania się im lat trzy pozwolono; salva bonorum et debitorum repetitione, citra liberum iednak sectae suae exercitium, et capacitatem publicorum muniorum, sub poenis superius expressis. *Ibidem.*

Potym zaś, do wyprowadzenia się z państw tych, skrocono do lat dwoch a die 10 Iulii, a. 1658, sub rigore przeszłey konstytucyi. Co osobom do wiary świętey Katolickiey Rzymskiey nawracaiącym się szkodzić nie ma, salvis per omnia juribus ecclesiae S. Romanae, et Ducatus Masoviae decretis: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 585, *tit.* Deklaracya.

O tychże pomienione konstytucye, a. 1658 et 1659, exekwować wszelkie Urzędy powinne. A w W. X. L. takowym sprawom inter causas compositi judicii w Trybunale forum: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 691, *tit.* O Aryanach.

Znowu o tym konstytucyą 1658, tak deklarowano: że i białogłowy wszystkie teyże sekty eidem juris rigori podlegać maią; także i ci, lubo wiarę Katolicką, sami przyięli, żony iednak swoie w tym błędzie przy sobie fovent, i sługi Aryanki chować, z ministrami korrespondencye mieć, i dzieci w tymże bluźnierstwie ćwiczyć pozwalaią, i innych abusus prawu przeciwnych nie zabraniaią. Dobra zaś takich białychgłow mobilia et immobilia, i summy, bądź zapisami prostych długow, bądź modo reformatorio im służące, konfiskowane być maią. Ktorych medietas fisco, medietas delatori cedere powinna, i z osob onych ma być czyniona exekucya przez Starosty i Urzędy ich: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 829, *tit.* O Aryanach.

Starostowie Sądowi o Aryanach czynić pilną inkwizycyą maią, i etiam sine delatore, onych imać, i na gardle praevia inquisitione karać. A inquantum by Starosta był remissus in executione, tedy etiam privato cuivis takiego bluźniercę imać, i do Grodu ktoregokolwiek, albo Trybunału oddać wolno. Z ktorego exekucya czyniona być ma od Starostow, sub poena privationis capitaneatus, inter causas mixti fori w Trybunale ex speciali regestro vindicanda. *Ibidem.*

A ieżeliby kto Aryana ktorego intra vel extra Regnum posiłkował summami iakiemi, albo dobra iakie in concredito trzymał, albo go lub arendą maiętności swoiey, lub iakimkolwiek sposobem przechowywał, przeciwko takiemu lubo duchowney, lubo swieckiey osoby, inter causas także mixti fori ex speciali regestro pro poenis contra fautores sancitis, postąpić wolno. *Ibidem.*

W. Xięstwo L. przyięło tę konstytucyą cum praefixione fori w Trybunale in composito iudicio. *Ibidem.*

O Aryanach znowu superiora omnia reassumowano: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 59, *tit.* Sekta Aryańska.

Co za karę na prokuratorow ułożono, ktorzy sub specie Arianismi szlachtę dobrze osiadłą evocant, *vide tit.* Prokurator.

Aryani, ani apostatae a fide Romana Catholica et Unitorum podszywać się nie maią pod konfederacye o beśpieczeństwie dyssydentow. *In confaed. a.* 1668, et 1674, *v.* V, *f.* 264, § A iż w tey.

O Aryanach wszystkie konstytucye reassumowano, i ztwierdzono in perpetuum, i żeby in quovis subsellio etiam w Kapturach z każdym nowokrzczeńcem utriusque sexus, et fautoribus illorum, ieżeliby się w Koronie, lub w W. X. Lit. znaydowali, do exekucyi, ad cujusvis instantiam, to prawo przywodzone było, warowano. *Ibidem.*

Apostatae zaś convicti in foro fori, exilio maią być karani. *Ibidem.*

Toż wszystko znowu w konfederacyi *a.* 1733, reassumowano: *v.* VI, *f.* 581, § O Aryanach.

Armata, artyllerya.

Działa, prochy, kule, puskarze, Krol pod czas woyny ma opatrować kosztem swoim: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 898, § A czasu woyny.

O tymże. *Ibidem f.* 918, § O woynie. A czasu woyny.

Znowu o tymże. Ale tym czasem P. Podskarbi Koronny z publicznych prowidować podatkow będzie, iako czynił, poki drugiey kwarty nie było: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 934, *tit.* Oeconomia bellica.

Gdy duplę kwartę na apparatum bellicum postanowiono, (quod vide tit. Kwarta) zlecono, aby onę Podskarbi Koronny do rąk Starszego nad armatą tam odsyłał, gdzie będzie assygnacya od Hetmana Koronnego: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 919, *tit.* Quarta.

Artylleryi Magister powinien być szlachcic, dobrze osiadły et juratus. *Ibidem.*

Od Hetmana Koronnego dependere ma, i za wiadomością iego szafować pieniędzmi, i oeconomiam bellicam instituere: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 934, *tit.* Oeconomia.

Starszym nad armatą postanowiono Ur. Pawła Grodzickiego, do ktorego ręku Deputaci w Rawie duplę kwartę oddać powinni, tak iako dawna kwarta do rąk Podskarbiego Koronnego oddawana była, ktorey przez całe dwie lecie na nic inszego obracać nie powinien,

iedno na fundacyą ekonomii woienney: żeby cekauzy na mieyscach sposobnych pobudowane, prochownie postanowione, i działa, ktore przelać trzeba, przelane i osadzone były; tudzież w saletrach, prochach, żelazach, kulach, knotach, i w inszych do armaty potrzebach prowizya się porządna uczyniła. *Ibidem.*

Artylleryi Magister z kwarty duple, przy liczbie Koronney sprawować się Ordinibus Regni powinien: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 919, *tit.* Quarta.

O tymże, iż z pomienioney kwarty, iako i z inszych pożytkow na armatę naznaczonych, iako i z tych pieniędzy, ktore na potrzeby woienne brać będzie; tudzież z prochow, kul, knotow, i innych wszystkich materialibus do armaty należących, na każdym Seymie Rzeczypospolitey rachować się powinien: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 934, *tit.* Oeconomia bellica.

Na artylleryą Koronną summę, iakieyby z kwarty nowey według dawnych regestrow nie dostawało, skarb Koronny ex ordinariis proventibus suppeditare ma. Z czego tak Przełożony nad armatą, iako i skarb rachunek uczynić Rzeczypospolitey powinni: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 484, *tit.* Subsidium.

Do nowey kwarty, ktora na artylleryą dla zruynowania dobr Rzeczyposp. wystarczyć nie mogła; przydano pro currenti duntaxat anno, składne winne, a na potym ex primis vacantibus starostw, i dzierżaw (sądowe wyiąwszy) w Koronie, ktoreby 30 tysięcy zł. iako w W. X. L. 15 tysięcy zł. intraty roczney czyniły, ordynować wiecznemi czasy obiecano. Ktore starostwa i dzierżawy w dyspozycyi Generałow artylleryi zostawać będą; a oni te prowenta wszystkie na apparatum bellicum, a nie na żadną inną potrzebę, choćby też ex Senatus consulto byli requisiti, obracać będą powinni, sub poena peculatus. O co na każdym Seymie po wotach PP. Senatorow, et post redditam rationem Senatus consultorum, ad instantiam Posłow Ziemskich sprawić się, i rachunki dostateczne uczynić będą powinni, i przysięgę tak pro tunc będący, iako i potym zostawaiący Generałowie artylleryi za odebraniem przywileiow wykonaią, in eam rotham: że intratę z tych starostw i dzierżaw przychodzącą, tylko na expensa apparatus bellici, podług tey konstytucyi, dysponować będą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 595, *tit.* Porządek.

Dział kwarcianych pewna liczba przy woysku być ma za zawiadowaniem Pisarza Polnego perpetuis temporibus, sub poenis o kwarcie; ktore maią być znakiem pewnym napiętnowane: *a.* 1625, *v.* III, *f.* 489, § A iż też.

A ieżeliby się ktore rozerwało, z kwarty przelane być ma, za kwitem hetmańskim. *Ibidem.*

Działa wszystkie sumptem Rzeczyposp. ulane, aby herbami Koronnemi znaczone były, tenże Starszy armatny doyrzeć powinien: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 9, *tit.* Ratificatio.

Tenże Starszy przestrzegać powinien, aby puskarze i rzemieślnicy według kapitulacyi swoiey, wierną i pilną swoię Rzeplitey oddawali posługę, przy powinnym onemu, według artykułow artylleryi, i przysięgi swoiey, posłuszeństwie. *Ibidem.*

Armaty Koronney inwentarz od Ur. Pawła Grodzickiego Starszego nad armatą Koronną spisany, ręką Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, Imci P. Hetmana Koronnego, i Imci P. Marszałka Poselskiego, i PP. Deputatow, co rachunkow słuchali, podpisany, na każdym Seymie rewidowany być ma, ut constet Reipubl. iako się armata obraca, i w iakim będzie zostawała porządku: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 934, *tit.* Oeconomia bellica.

Armaty, saletry, prochy, knoty, i inne woienne potrzeby, i utensilia, na żadne prywatne, ieno na same Rzeczypospolitey potrzeby, wydawane być nie maią. A ieżeliby przyszło z cekauzu ktoregokolwiek chorągwiom, albo pułkom, rynsztunkow użyczyć, walor ich na zasługach oney chorągwie, albo pułku przy płacy z skarbu Rzeczypospolitey rekwirować się ma. Czego Starszy armatny tameczny dochodzić ma. *Ibidem.*

Armata woyska Zaporowskiego w starostwach Ukraińskich woiewodztwa Kiiowskiego lokowana alternatim, i prowizya na armaszow i potrzeby z stacyi tychże starostw dochodzić powinna, sine praejudicio prowentow starościch. A w ktorych starostwach armata stać będzie, tam woysko Rzeczypospolitey, ani żadne stawać, ani chleba brać nie powinne: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 762, § A chcąc, aby armata.

Armata wszelaka mnieysza i większa kiedykolwiek nieprzyiacielowi zabrana będzie, nie Hetmanom, ani tym, ktorzy od nich kommendę mieć będą, lecz całey Rzeczypospolitey zawsze należeć powinna: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 841, *tit.* O więźniach.

Artylleryi Koronney Magister Ur. Krzysztof Grodzicki ma podać delatę: kto pobrał armatę? ktorey w liczbie sztuk 21 pod Ochmatowem woysko Rzeczypospolitey wzięło nieprzyiacielowi. A ktoby przed Seymem przyszłym nie oddał, Instygator Koronny czynić o to powinien, et poenis in legibus contentis karani być maią: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 484, *tit.* Subsidium.

Artylleryi Koronney expedycyą publiczną poczta Koronna przyimować ma. *Vide tit.* Poczty.

Co Krolowie, in pactis na porządną oeconomiam bellicam obiecali. *Ibidem*, *tit.* Krol.

Artylleryi W. X. L. Magistra Ur. Mikołaia Abrahamowicza postanowiono, ktory obiąwszy urząd ten, z podania skarbu W. X. L. i przysięgę według roty Koronney wykonawszy, zaraz po wszystkich W. X. L. cekauzach i zamkach, iak naypilniey wszystkę armatę, i należące do niey potrzeby zinwentować, i na nayblizszym Seymie Rzeczyposp. porządny iey inwentarz podać, i rachować się przy Podskarbim ma, i na potym tak armatę, iako i requisita do niey sporządzać bę-

dzie. Nie deroguiąc nic przez to władzy Hetmanow i Podskarbich W. X. L. *a.* 1638, *v.* III, *f.* 948, *tit.* Cekauzy W. X. L.

Temuż stipendium trzy tysiące zł. na pracę urzędu tego z donacyi symple na armatę W. X. L. pozwoloney, naznaczono. *Ibidem.*

Bez Generała artyllery W. X. L. pozwolenia, nie godzi się saletr za granicę wywozić, sub poenis eo nomine w prawach sancitis: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 383, *tit.* O wywożeniu saletr.

Artylleryi W. X. L. Magister powinnien być w W. X. L. bene possessionatus. I teraźnieyszy ma pokazać w Trybunale W. X. L. gdzieby miał possessionem authenticam, według praw W. X. L. ubeśpieczeniu kosztow Rzeczyposp. przed obięciem tego urzędu correspondentem, i na to attestacyą od Marszałka Koła Trybunalskiego, sub privatione officii, otrzymać ma: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 404, *tit.* O Generale artyllery W. X. L.

Artylleryi W. X. L. Magister, powinien sam zawżdy, excepta infirmitatis legalitate, przy armacie W. X. Lit. w obozie zostawać, sub amissione urzędu tego, ktory komu inszemu na Seymie od Krola ma być, ad instantiam Posłow Ziemskich, konferowany. *Ibidem.*

Armatę po wszystkich W. X. Lit. cekauzach, i zamkach Krolewskich, i do niey należące potrzeby Magistrowi artylleryi, z wiadomością Hetmana Wielkiego zinwentować kazano. A skarb na restauracyą z symple donatywy na apparat woienny uchwaloney, dać pieniądze powinien. Z czego tenże Magister artylleryi na Seymie liczbę uczynić ma. A coby nad to de suo wydał, refusionem z przyszłego Seymu obiecano mu: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 994, *tit.* Porządek artylleryi.

Armatę podczas zamieszania w Oyczyznie, juxta exigentiam belli, z cekauzu Wileńskiego, i rożnych fortec Krolewskich W. X. Lit. sprowadzoną, iako własną Rzeczyposp. Magistrowi artylleryi W. X. L. z wiadomością Hetmana Wielkiego windykować kazano. A ktoby oddać nie chciał, sobie ią przywłaszczaiąc, prawem o to na Seymie tenże Magister przez Instygatora czynić ma, inter causas fisci. *Ibidem.*

Armatę miasta Wilna, gdzieby się pokazała, Instygator W. X. L. windykować ma. *Ibidem.*

Ex privatis gdzieby się onych działa znaydowały, ktore pro necessitate Reipubl. w W. X. L. wzięte były, każdemu na Seymie wolno dochodzić. *Ibidem.*

Armaty pro necessitate et occasione belli, z cekauzu Wileńskiego, i z zamku Brzeskiego, i z innych mieysc wyprowadzone Magister artylleryi W. X. L. na swoie mieysca sprowadzić ma, i one apud privatos, gdziekolwiek się pokazały, windykować modo quo supra: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 524, *tit.* Artyllerya.

Artylleryi Generał W. X. L. powinien Krolowi i Rzeplitey porządny wszystkich zamkow i cekauzow W. X. L. inwentarz podać, i prowentow na artylleryą rachunek uczynić. *Ibidem*, *f.* 523, *tit.* Warunek.

Na artylleryą W. X. L. Imć P. Michał Pac Woiewoda Wileński, Hetman W. W. X. L. dobra Krolewskie possessionis suae, to iest dzierżawę Gieranońską i Lipniską, w powiecie Oszmiańskim leżącą, ze wszystkiemi in genere et specie przynależytościami, post fata sua, wiecznemi czasy za pozwoleniem Krola Imci i Rzeplitey ordynował: aby ztąd puszkarze, prochownicy, furmani, i stada do wożenia armaty prowidowani byli, także prochy i inne wszelakie potrzeby, i cekauz Wileński aby był restaurowany. Podczas pokoiu zaś w Rzeplitey intrata wszystka pomienioney dzierżawy, na fortyfikacyą zamku Wileńskiego obracać się ma. A dobra in administratione Magistra artylleryi W. X. L. zostawać powinny, ktory z dochodow na każdym Seymie sufficientem calculum, przed wysadzonemi z Senatu, i Koła Poselskiego, more solito Deputatami, ma czynić. A Panowie Hetmani tego doglądać winni: *a.* 1670, *K. L. v.* V, *post f.* 86, *pag.* 5, *tit.* Subsidium oeconomiae.*)

Reassumowano tę konstytucyą, non derogando iednak dziesięcinie na kościoł Gieranoński antiquitus należącey in vim ktorey, iako dotąd iest, z dzierżawy Gieranońskiey i Lipniskiey summa siedmiuset zł. currenti moneta co rok wiecznemi czasy do probostwa Gieranońskiego oddawana być ma. Także prowianty w funduszu Gasztołdowskim wyrażone, do klasztoru OO. Franciszkanow Wileńskich, to iest: żyta beczek 20, wołu i wieprza karmnego, i kopę groszy Litewskich, płaską antiquitus nazwaną, co rok, według dawnego zwyczaiu, od administratora tey maiętności wydane być powinne: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 149, *tit.* Reassumpcya konstytucyi.

Na tęż artylleryą W. X. L. pomieniony Imć P. Woiewoda Wileński ordynował ieszcze folwark Wirszupy, w woiewodztwie Wileńskim leżący, z wioskami, puszczą i wszystkiemi należytościami, i tartak na gruncie Wirszupskim nad rzeką Wilią, z cegielnią pod miastem Wilnem za tąż rzeką, na gruncie do horodnictwa Wileńskiego należącym, oboie sumptem swoim de novo wystawione, cum ea cautione: aby medietas fructuum z tego tartaku i cegielnie, post fata tegoż Imci P. Woiewody Wileńskiego na artylleryą: a druga do lat sześciu, na erekcyą kościoła S. Piotra Canonicorum Regularium w Wilnie na Antokolu zostaiących, do drugich zaś sześciu lat, na restauracyą collegii et academiae Vilnen. Soc. Iesu należała, i oddana była. Po ktorych lat wyiściu zupełnie pomieniony tartak i cegielnia z folwarkiem wzwyż rzeczonym cum attinentiis, na artylleryą W. X. L. wiecznemi czasy należeć będzie; salvo

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. v, str. 49, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

iure advitalitio tegoż Imci P. Woiewody na pomienioney dzierżawie, i innych, quae supra: *a.* 1670, *K. L. v.* v, post *f.* 86, *pag.* 5, *tit.* Subsidium oeconomiae bellicae. *)

Pomienione dobra od płacenia kwarty, et ab oneribus militaribus uwolniono, injugendo Generałowi artylleryi, aby one post fata Imci P. Woiewody teraźnieyszego obiąwszy, konserwował, i augmentował. Puszcze Wirszupskiey na potrzebę tylko zamkową, i intrat z tych wszystkich dobr ex intentione tylko ordinantis, a nie na co inszego zażywał. Na co jurament, circa apprehensionem muneris sui wykonać tenże Generał powinien; sukcessorowie iego na tym urzędzie do tegoż stringuntur. Et in casu zniszczenia przez nich tych dobr, albo in alios usus intraty obrocenia, ad instantiam Instigatoris, ex delatione cujusvis, na Seymie inter causas fisci sprawować się, i odpowiadać powinni. *Ibidem.*

Na artylleryą W. X. Lit. ieszcze przydano na potomne czasy: włokę gruntu na Rzeszy, od Wilna mil dwie, do woiewodztwa Wileńskiego należącego, na erekcyą dachownie, i kopanie gliny sposobnego; z ktorey dachowka na opatrzenie cekauzu Wileńskiego robiona być ma. A tego wszystkiego tak dzierżaw pomienionych, iako też tartaku, i cegielnie, i dachownie, nie powinni Generałowie artylleryi ad privatos usus zażywać, sub refusione de suo et privatione officii. Czego PP. Hetmani serio maią doglądać: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 149, *tit.* Reassumpcya.

Reassumowano tę, co wyżey, ordynacyą, o dzierżawach Gieranońskiey i Lipniskiey, i o Wirszupach z cegielniami, tartakiem, i dachowniami: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 524, *tit.* Approbatio.

Na artylleryą W. X. Lit. kwarta sympla, nomine donativi, z dobr Krolewskich obraca się. *Vide tit.* Podatki, Kwarta.

Supplendo defekt kwarty artylleryi Koron. inhaerendo scripto ad archivum na Seymie Lubelskim danemu tudzież i na fortyfikacyą Kamieńca, annuatim po 50 tysięcy z podatku generalnego ultimae consumentiae naznaczonego, salvo calculo na Trybunale Skarbowym reddendo: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 191, *tit.* Artyllerya.

Generał artylleryi W. X. Lit. na Trybunale Skarbowym W. X. L. coroczny de importantiis et expensis rachunek czynić powinien. Dobra Lipniszki i Gieranony, i inne na potrzebę artylleryi W. X. Lit. ordynowane, ani do płacenia podatkow z dobrami ziemskiemi, nisi aliter disponente Republica, za zgodą wszech Stanow, ani do hiberny, ani do lokacyi żołnierza komputowego, aby pociągane nie były, warowano, juxta obloquentiam konstytucyi annorum 1670, 1673, 1678, one zachowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 309, *tit.* Trybunał Skarbowy W. X. Lit.

Ur. Remerowi Generałowi artylleryi W. X. Lit. od roku 1687 aż do Seymu 1690 liczbę approbowano, i summę 143,771 zł. gr. 28, pien. 4 na artylleryą, skarbowi W. X. Lit. z extraordynaryinych podatkow zapłacić, potrąciwszy 6072, gr. 2, albo co się z kwitow pokaże iego, nakazano: *K. L.* 1690, *v.* v, *f.* 819, *tit.* Approbatio liczby.

O armacie na zamku Grabowieckim, *vide v.* IV, *f.* 125, *tit.* Deklaracya.

O cekauzach, *vide tit.* Cekauzy.

Artykuły woienne.

Artykuły woienne, ktore przez Hetmany bywaią stanowione, według czasu i potrzeby, wagę i moc maią, iakoby na Seymie to postanowiono było: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1326, *tit.* Disciplina.

Artykuły woienne, approbowane auctoritate Seymu, et in volumen legum wpisane: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1695, *et f.* 1699.

Artykuły Marszałkowskie, *vide tit.* Marszałkowie.

Assekuracye.

Assekuracya Imci Panu Ianowi Zamoyskiemu, Hetmanowi Koronnemu na znoszenie Maxymiliana et de non vocandis per eum gestis in disquisitionem: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1227, *tit.* Assekuracya.

Potym eadem approbantur gesta: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1267, *tit.* Adherentowie.

Assekuracya takoważ Panu Hetmanowi W. Koronnemu na woynę Turecką; gwałt iednak osobom szlacheckiego i duchownego stanu dziać się nie ma: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1325, *tit.* Assekuracya.

Także i P. Hetmanowi W. Litewskiemu w bronieniu granic W. X. Lit. *Ibidem.*

Co na pospolite ruszenie nie ściąga się. *Ibidem.*

Zniesiona cessante discrimine belli Turcici konstytucya Seymu przeszłego iako temporanea: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Assekuracya Prowizorom z Seymu deputowanym do PP. Podskarbich obudwu Narodow, na dostanie pieniędzy na woynę przeciwko Turkom, z strony Korony do miliona, a z strony W. X. Lit. do piąciukroć sta tysięcy złot. i pozwolono im onerare bona mensae Regiae, salvo jure possessorum: statuta iednak dawne i świeże tego Seymu, o ziemi Sendomirskiey, o wielkich - rządach, cłach, żupach, Samborze, i ekonomiach wszystkich, ktore nie mogą być zastawione, i zawiedzione, w mocy zostawuiąc. Co i o W. X. L. rozumieć się ma. A tych pieniędzy na nic inszego obracać nie powinni, tylko na potrzeby do woyny Tureckiey należące, wedle zdania Krola Imci, Rad i Deputatow woiennych na ten czas przy boku Krola Imci będących, i porozumienia z PP. Hetmanami Koronnemi i W. X. Lit. sub poena peculatus, hoc est: capitis et famae, et refusione

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. v, str. 49. (*Przyp. wyd.*)

damnorum Reipubl. ex privatis suis facultatibus: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1321, *tit.* Assekuracya.

Ciż Prowizorowie na funkcyą tę powinni byli przysiądz, i przy Krolu mieszkać, także przy Polskim Hetmanie, ieden Polski, przy Litewskim, ieden Litewski. *Ibidem.*

Pieczętarze przytomni na ten czas przy boku Krola, powinni byli pieczętować kontrakty rękami Prowizorow podpisane, i w osobny regestr wpisować, tego przestrzegaiąc, aby się summy przerzeczone nie przebrały. *Ibidem.*

A ieżeliby od woyny Tureckiey pieniędzy co nad expensa zostało, na nic inszego obracać się to nie miało, iedno na wypłacenie tych długow, ktoreby się na on czas zaciągnęły. A coby ieszcze nad to zbywało, chować to w skarbie Rzeplitey w Rawie, i w Wilnie do przyszłego Seymu kazano. *Ibidem.*

Tym zaś, ktoby na tę Rzeplitey potrzebę pieniędzmi wygodził, takową uczyniono assekuracyą: Krolowi i innym kredytorom z skarbu z podatkow Rzeplitey wypłacono być ma. A Starosta, albo dzierżawca dobr Krolewskich, w starych summach obligowanych, ktory na te dobra co summy przyczynił, na teraźnieyszą Rzeplitey potrzebę, powinien był, i potomkowie iego trzymać one dotąd, pokiby im owa summa nowa nie była zapłacona, cum extenuatione iednak starych summ. Ieżeliby zaś kto na dobra żadną summą nie zawiedzione dał summę iaką pieniędzy, wzwyż rzeczeni Prowizorowie z kontrybucyi, pospolitych, Polscy w Koronie, a Litewscy w W. X. L. popłacić powinni byli. A interea creditores trzymać starostwa i dzierżawy mieli, pokiby im satisfakcya uczyniona nie była. Salva persolutione kwarty starey i nowey. *Ibidem.*

A ta facultas PP. Podskarbim i Prowizorom, do przyszłego Seymu tylko trwać miała, na ktorym ante omnia dostateczną liczbę Stanom Rzeplitey uczynić byli powinni z tey funkcyi swoiey sub poena superius descripta, ktora liczba ieżeliby tam nie doszła z ich przyczyn, albo niedostatecznie z strony nabycia, i szafunku pieniędzy czyniona była, tamże zaraz bez pozwu, tanquam in termino peremptorio, bez wszelakich dylacyi sądowych, ad instantiam Posłow Ziemskich, bądź wszystkich, bądź ktorychkolwiek z nich, sądzeni, i karani być mieli. O szkody też ratione praemissorum z osobna na Trybunale peremptorie ad instantiam tych, ktorzyby na tymże bliskim Seymie byli na to z Koła Poselskiego obrani, i naznaczeni, respondere i satisfacere byli powinni, nie poiedynkiem, ale spolnie wszyscy, oprocz tego, co w woysku być miał, ktory iako osobne wydatki maiący, osobno, gdzieby liczby nie uczynił, mogl być pozwany. Ktorych to szkod zapłaty czwarta część aktorowi, a trzy na skarb Rzeplitey do Rawy i Wilna nakazane być miały. Po uczynieniu zaś liczby od Stanow tamże na Seymie zaraz kwitowani być mieli. *Ibidem.*

Ale zniesiono tę konstytucyą, bo woyna nie doszła: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Assekuracya zapłaty żołnierzom po Byczyńskiey i Tureckiey expedycyi zkonfederowanym: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1364, *tit.* Assekuracya.

Assekuracya na dostanie pieniędzy na kleynoty Koronne, *vide tit.* Kleynoty.

Assekuracya tym, ktorzyby co ludzi na woynę z chęci swey wystawili, albo krom zastawy, bądź gotowemi pieniędzmi, bądź suknami, bądź inszemi towarami, a osobliwie rynsztunkami Rzeczyposp. dogodzili, że im to z poborow na tym Seymie uchwalonych zapłacono będzie. *Ibidem.*

Assekuracya na odkrycie praktyk przeciwko wolnościom: *a.* 1607, *vol.* II, *f.* 1595, *tit.* Assekuracya.

Declaratur, iż iako ten edykt do pewnego tylko czasu służył, tak po wyiściu iego żadney in perpetuum wagi mieć nie może: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1660, *tit.* Deklaracya.

Assekuracya Podskarbim obydwu Narodow na zaciągnienie modo debiti dwoch kroć sta tysięcy zł. na dobra ich, u potomkow Xiążęcia Imci Ianusza Ostrogskiego, Kasztelana Krakowskiego: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 364, *tit.* Assekuracya.

Assekuracya ziemie Chełmskiey, że wyprawa trzech chorągwi, ktore de suo stawiła ta ziemia na woynę, na przyszłym Seymie żołdem kwarcianym w przyszłych będzie potrącona podatkach: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 454, *tit.* Assekuracya.

Assekuracye Imci P. Iana Zamoyskiego Woiewody Sendomirskiego, i Imci P. Ierzego Lubomirskiego Marszałka W. Kor. ktoremi wszystkie dobra swoie dziedziczne, podczas zamieszania Rzeczyposp. na uięcie woyska inonerowali, zkassowano, i evictos esse in perpetuum deklarowano; wszystkie pretensye woyska na Rzeczyposp. przeymuiąc, i posta, nowiono: aby te assekuracye na przyszłey kommissyi do rąk onych samych, lub ich plenipotentow realiter oddane były. Terminktoby w tym contrarius był, lub na Seymie, lub na Sądach Trybunalskich, ad instantiam tak samych, ktorzy te assekuracye dali, iako i sukcessorow ich naznaczaiąc. A tego, ktoby się ważył temi assekuracyami na potym szczycić, i one movere, pro hoste Patriae deklarowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 592, *tit.* Powrocenie assekuracyi.

Assekuracye na Starostwach Sądowych nie powinne być czynione. *Ibidem*, *f.* 608, *tit.* Assekuracya zasług.

Ani na zamkach i fortecach białymgłowom, tak w Koronie, iako i w W. X. L. sub nullitate privilegiorum: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 839, *tit.* O zamkach.

Plura tit. Zamki, *tit.* Dożywocia.

Kommissarzom na kommissyą Lwowską depu-

towanym zlecono było, aby Pułkownikom i Rotmistrzom Polskiego zaciągu, ktorzyby starostwa i dzierżawy Krolewskie trzymali, tak wielką summę, iakaby się chorągwiom ich z porachowania, i wypłacenia podatkow na przeszłym Seymie uchwalonych, winna ukazała, na tychże dzierżawach i starostwach assekurowali; i deklarowano: że ta ich assekuracya tak ważna być ma, iakoby na Seymie uczyniona była, i z dobr, i dzierżaw tych nie powinni będą pomienieni dzierżawcy, lub sukcessorowie ich ustępować, pokiby im przez donataryusze nowa summa assekurowana wrocona nie była. Ta iednak assekuracya czyniona być miała, salvis oneribus Reipublicae, quarta videlicet et stativis: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 608, *tit.* Assekuracya zasług woysku, *et tit.* Zaciągnienie summ, *f.* 609.

Assekuracya Ur. Andrzeiowi Kotowiczowi, Pisarzowi W. X. L. Horodniczemu Wileńskiemu, i sukcessorom iego, iż przy wolnym używaniu pożytkow z młynow w Wilnie pod zamkiem kosztem swoim zbudowanych, do lat 16 zachowani będą. Po wyiściu zaś tych lat, powinien będzie taką do skarbu Krolewskiego płacić kwotę, iaką przeszli Horodniczowie Wileńscy płacywali: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1000, *tit.* Restauratio młynow.

Assekuracya długu Krolowi Imci Ianowi Kazimierzowi, za ktorego oddaniem, kleynoty pewne Koronne w tymże długu u Krola Imci deponowane, wrocić się do skarbu Rzeczyposp. maią. A interim Imć P. Podskarbi W. Kor. inwentarz onych ad acta Metryki Koronney oddać powinien. *Ibidem f.* 928, *tit.* Assekuracya.

Assekuracya Imci P. Michałowi Pacowi Kasztelanowi Wileńskiemu, względem Regimentarstwa nad woyskiem W. X. L. przedtym, niż Hetmanem został, *vide supra tit.* Approbatio.

Assekuracya zasług Ur. Matyasza Frąckiewicza Radzimińskiego, Pisarza Polnego W. X. L. sukcessorom iego. *Na elekcyi Krola Michała a.* 1669, *v.* V, *f.* 12, *tit.* Assekuracya.

Assekuracya zasług Ur. Ianowi Karolowi Ostrowskiemu, Hieronimowi Swiderskiemu, Alexandrowi Bułhakowi, Konstantemu Meduneckiemu, Eliaszowi Pożaryckiemu, towarzystwu chorągwi Błękitney, I. W. niegdy Imci P. Pawła Sapiehy Woiewody Wileńskiego, Hetmana W. X. L. ktorzy w więzieniu Moskiewskim byli: iż za pokazaniem assekuracyi PP. Hetmanow sobie daney, satisfactionem na bliskiey kommissyi, skarb W. X. L. onym uczyni: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 535, *tit.* Ubeśpieczenie.

Assekuracya pensyi Stefana Petra, Hospodara i Woiewody ziem Mołdawskich: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 717, *tit.* Assekuracya.

Assekuracya summ rożnych, i kontraktu potwierdzenie Ur. Stanisława Szembeka z Słupowa: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 671, *tit.* Assekuracya summ.

Assekuracye summy iakiey specifice, *vide tit.* Summy.

Assekuracya zapłaty, *vide tit.* Zapłata.

Assekuracya Poborcom, *vide tit.* Poborcy.

Assekuracya z strony podatkow, *vide tit.* Podatki.

Assekuracya Starostom, i dzierżawcom dobr Krolewskich, względem zakładania podatkow i hybern za poddanych, *vide tit.* Dobra Krolewskie.

Assekuracya Ur. Domaszewskiemu i Piaseczyńskiemu, Deputatom Trybunału Radomskiego, *vide tit.* Deputaci.

Assekuracya na dobrach, *vide tit.* Dobra.

Assekuracya na starostwach, *vide tit.* Starostwa, *tit.* Summy.

Assekuracya, aby się skrypta rożne od zagranicznych ante et ad praesens otrzymane, w Trybunale nie przyznane, do dobr nie ściągały tych, ktorzy się dłużyli: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 676, *tit.* Zniesienie skryptow.

Bannicye.

Bannit, gdyby exekucyi do dobr swoich nie dopuścił, wszystka szlachta owego powiatu, gdzie dobra iego leżą, oraz z Starostą armata manu ruszyć się ma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 407, § Quod si talis victus.

Jure victus ieżeli się ramieniowi Krolewskiemu mocno sprzeciwi, ma być bannitus et publicatus. *Ibidem*, § Quod si victus esset.

Bannity, i od czci odsądzeni, w Koronie mieysca nie maią, a Starostowie takowe imać maią: *a.* 1564, *w Dekrecie na Sądy nowe*, *v.* II, *f.* 651, § *Item* doszliśmy też tego.

Gdyby zaś ktokolwiek wywołany był tylko, a od czci, albo maiętności odsądzony nie był, a przez ośm miesięcy nie maiąc sublewacyi, nie czyniłby de male obtento, powinien Starosta, pod ktorym wywołaniec on dobra ma, za okazaniem dekretu authentice przez stronę, ad bona jure victi ziechać: one w dyspozycyą swoię wziąć, i trzymać tak długo, aż on wywołany, albo kto od niego stronie dosyć uczyni. A poki onę maiętność Starosta trzymać będzie, pożytki obracać ma na budowanie zamku swoiey dzierżawy, i z nich rachunek przed Krolem uczynić. A Krol potym Rewizory ma posłać do rewidowania, ieśli wybudowanie respondet expensae. Et nihilominus Starosta, sub poena trecentarum marcarum starać się ma, iakoby takiego wywołańca poymał, i do wieży wsadził, ktorego gardło in gratia Regis. A to się ma rozumieć in bannitionibus criminalibus; in civilibus zaś według statutu dawnego, i processu iuris opisanego (*v.* I, *f.* 408, § Et statim post factam bannitionem) postąpić potrzeba. *Ibidem*, § *Item* Też to Nas doszło.

Bannita u szlachcica nie godzi się brać, chybaby szlachcic dobrowolnie pozwolił; przy braniu iednak choć pozwolonym, żadna się dziać nie ma szkoda onemu szlachcicowi.

A gdyby nie pozwolił, uczyniwszy protestacyą, ma Urząd odiechać, a prawem o to czynić: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1218, *tit.* O imaniu wywołańcow.

Na inszym mieyscu wszelakim wolno bannita i imać, i w wieży chować ad satisfactionem. *Ibidem.*

I samey stronie imać bannita wolno, i onego oddać Staroście do wieży. *Ibidem.*

Bannitow nie godzi się przechowywać w domach swych, ani im rady i pomocy dodawać, ani z niemi in levipendium juris communis obcować, sub poena complicitatis. O co forum Grodzkie, salva evasione citati. *Ibidem.*

W Podlaskim woiewodztwie, nie może pro complicitate pozywać, tylko jure victor, ktory bannitował: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1618, *tit.* O pozwach.

Na każdey instancyi, etiam in ipso bannitionis puncto, powinien jure victus inferować male obtentum, nie czyniąc o to osobney akcyi. A w takowey mierze ma być wolna appellacya na Trybunał. Gdy tedy uzna Trybunał dobry on być proces, i bannitowałby jure victum, iuż takiemu sublewacya dawana być nie ma. Wszakże po bannicyi takiey czasu wolnego 12 niedziel będzie miał jure victus do kompozycyi cum parte jure vincente, i zapisy ku uspokoieniu oney sprawy będzie mogł zeznawać, dysponować, przedawać dobra swoie, a kredytorom się iścić; alias ieżeli się nie zgodzi, iuż na onym wywołańcu Starosta exekucyą czynić powinien: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O relaxacyi.

A ieżeliby in contumaciam na tym bannicya stanęła, tedy za pozwaniem Starosty onego, i strony przeciwney przez bannita na Trybunał, może taką bannicyą znieść swym iuramentem, choćby sublewacyi jure victus nie miał. *Ibidem.*

O tymże podniesieniu wywołania, *vide a.* 1557, *v.* II, *f.* 605, § Podniesienie.

A gdyby komu w ktorymkolwiek prawie bannicya in contumaciam otrzymana, zadana była, tedy super ignorantiam illius bannitionis przysiągłszy, ma mieć locum standi in illo judicio, a potym onę bannicyą sposobem wyżey opisanym z siebie złożyć. *Ibid. ut ante f.* 1220, *tit.* O relaxacyi.

Bannit, po otrzymaniu kwitu od strony, ma relaxacyą otrzymać do niedziel dwunastu. Interim ma locum standi, et inscriptiones quasvis recognoscendi. *Ibidem.*

A gdy przez dekret bannicyą zniesie, nie trzeba relaxacyi. *Ibidem.*

Bannit, ktory chce pozwać ad cassandam bannitionem na Trybunał, ma to uczynić przed wyiściem dwunastu niedziel po bannicyi publikowaney. A wydawszy pozew takowy, powinien intra spatium unius septimanae relacyą exportatae citationis uczynić w Grodzie tym, w ktorym bannicya otrzymana, albo z niego sprawa na Trybunał wytoczona. Przy czynieniu zaś tey relacyi, powinien sam jure victus przy Woźnym stanąć, i personaliter pisany być. A ktoby tego sposobu nie zachował, takiego pozew, i proces ad cassandam bannitionem ważny nie będzie; ale bannicya w mocy zostanie, ktorą Capitaneus exekwować powinien, sub poenis in jure descriptis: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 276, *tit.* O znoszeniu bannicyi.

Bannicya o cła w tym Sądzie ma być znoszona, gdzie iest otrzymana, sub nullitate cassationis. *Ibidem f.* 282, *tit.* O mytach.

Banniti, infames, proscripti legitime, tak Polscy w Litwie, iako Litewscy w Polszcze, mieysca mieć nie mogą, i owszem każdy Urząd legitima juris via exekucyą z nich czynić ma, exceptis his casibus, ktore wpadły in deliberationem: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Infames et proscripti.

Bannitem ktoby był, a zabiłby kogo z bandy swywolnikow, ktorzy mimo wolą Krola Imci Zygmunta III z znakami i chorągwiami woiennemi w kupach niemałych do państw obcych za granice ważyli się wynić, i z pogardą zwierzchności kraiowey i prawa pospolitego szkody i uciążenie obywatelom czyniąc, rożne excessa i krzywdy popełnili, a in reditu takież mogliby znowu czynić, eo ipso od bannicyi miał być wolny, salva parti satisfactione: *a.* 1624, *v.* III, f. 463, § Iż nad zakaz.

Bannicye, i sublewacye prawne, Kancellarye W. X. L. Zadworne, absente etiam, et non consulto Rege, wydawać maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1459, *tit.* O bannicyach.

Znowu, iż bannicye sine mora też kancellarye wydawać powinne: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* O sublewacyach.

Na bannita exekucya taka: ieżeli od Sądu Ziemskiego na exekucyą odeślą, tedy Sędzia z Podsędkiem, albo z Pisarzem, i z dwoma Woźnemi i szlachtą, (o ktore Woźne i szlachtę strona powodowa starać się ma). A ieżeli od Grodzkiego Sądu, tedy Starostowie, albo w niebytności, Urzędy ich Grodzkie, to iest: Sędzia Grodzki z Podstarościm, albo Pisarzem, także i Woźnemi i szlachtą iechać, i stronę ukrzywdzoną według dekretu, w dobra jure victi wwiązać powinni. A ieżeliby jure victus wwiązania nie dopuścił, na Trybunał go odesłać maią. Zachowuiąc każdey stronie po skazaniu urzędowym wolną appellacyą na Trybunał, opatrzywszy to, od czego według prawa appellacya iść nie ma. A Trybunał onego nieposłusznego ma zaraz bez wszelkiey zwłoki z państw Rzeczyposp. wywołać, i do sądu onego znowu odesłać; z ktorego gdyby on sąd exekucyi czynić nie chciał, primam et alteram negligentiam poena centum marcarum luet, tertiam privatione officii. O co forum Trybunał: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1298, *tit.* O odprawach rzeczy osądzoney.

Bannit, gdy się z stroną poiednał, za kwitem Trybunał ma z niego znieść bannicyą. *Ibidem.*

Bannitowi sublewacyą wziąć, i o zniesienie czynić wolno, według prawa Koronnego ad spatium sex mensium. A gdyby tego nie uczynił, tedy iuż wieczna bannicya ma na nim zostać. *Ibidem.*

Na bannicye i infamie, ktorych approbacya ex personali w Trybunałach stanie, gleyty i sublewacye z Kancellaryi wydane być nie maią, sub nullitate: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 12, *tit.* O sublewacyach.

Reassumitur ta konstytucya i inne Koronne o tymże, ktore i W. X. L. applicantur: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* O sublewacyach.

Wywołanym ma być złoczyńca, ktoryby kapłana, albo kleryka zabił, ranił, a poymany być nie mogł: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 97, *tit.* De presbytericidio.

Banniti et infames publicati, na ktorych kondemnaty na Seymie, w Trybunale Koronnym, lub W. X. L. i w Sądach inszych minoris subsellii stanęły, mieysca, ani protekcyi żadney, iako w Koronie, w W. X. L. tak i w Xięstwie Ruskim mieć nie mogą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Infames.

Bannicye do Inflant z dwiema pieczęciami wychodzić maią, *vide tit.* Inflanty.

Bannicye in civilibus duntaxat causis na żołnierzach in contumatiam otrzymane, zkassowano. A injuriati ut justitiam requirant u PP. Hetmanow z Kommissarzami na to wysadzonemi, lub sami, lub per plenipotentes, postanowiono. W inszych zaś krzywdach i akcyach wedle dawnego prawa, i zwyczaiu, przy samych Hetmanach sądy zostaną, od ktorych injuriatis ieżeliby chcieli, wolno się udać było na Trybunał: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 932, *tit.* Zniesienie bannicyi.

Bannicye na Senatorach i Posłach Ziemskich nie ważne, stante functione ipsorum: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 591, *tit.* Ubeśpieczenie.

Reassumowano tę konstytucyą poena mille marcarum interposita in regestro Dominorum Senatorum, et Nuntiorum vindicanda: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 565, *tit.* Securitas Wielmożnych Senatorow.

Bannit ad cassandam tam ma pozwać, gdzie otrzymana bannicya: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 10, § A że i causae.

Bannicye i kondemnaty na Ur. Adamie Walewskim, od Ur. Leżyńskich małżonkow, in termino executoriali ex remissione castrensi Sochaczov. post temerarium patroni recessum, w Trybunale Piotrkowskim otrzymane, skasowano; a negotium principale ze wszystkiemi osobami do pierwszego dekretu, ex inquisitionibus w Trybunale Lubelskim ferowanego, redukowano, i dla prędszego experymentu regestr incarceratorum, w ktorym się sprawa zaczęła w Piotrkowie, utrique parti konserwowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 393, *tit.* Deklaracya.

Bannicye i kondemnaty quarumvis poenarum, ad instantiam Ur. Instygatorow Koronnego, i Trybunału Radomskiego, w Trybunale Radomskim, i Piotrkowskim na W. Władysławie Łosiu Woiewodzie Pomorskim, Podskarbim ziem Pruskich, i Ur. Ianie Elżanowskim, i Urzędnikach Grodzkich Skarszewskich otrzymane, zniesiono. Wszelkie judicata et actus ex inde promanantes, relacye pozwow na Seym wydanych skassowano, pro eliminatis deklarowano; in futurum zaś według dawnych praw Podskarbi ziem Pruskich w urzędzie swoim sprawować się będzie: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 775, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Bannicye per evocationem lub bez zeznaney relacyi in proprio districtu, sine adcitatione, albo ex alienis inquisitionibus illegitime otrzymane, nullitatis sunt: *a.* 1676, *f.* 354, *tit.* O kondemnatach.

Bannicye Trybunalskie przez pozwy seymowe i za Dworem non relevantur, a wzaiemnie Trybunały nie maią się wdawać w sprawy foro comitiali et post curiali należące sub nullitate decretorum, et poenis evocationum: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 926, *tit.* O powadze dekretow.

Bannicye i processa wszystkie na Ur. Oboźnym Kor. skassowano, salva przez niego importatione summae originalis ad restituendum Rzeczypospolitey debitae, na Trybunał Lwowski: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 778, *tit.* Uwolnienie.

Bannicye na Ur. Franciszku Radwańskim, i Ianie Tyczynie otrzymane, zniesiono, a relaxacyą in toto approbowano: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 826, *tit.* Approbatio relaxacyi.

Kondemnaty a latere zarzucone, akceptowane być, i spraw injuriatorum w swoim procederze trudnić nie maią: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 466, *tit.* Objectio kondemnat.

We wszystkich sprawach po wypadłych kondemnatach i odprawionych dwoch poiazdach, inculpatus, seu condemnatus, gdy ad cassandum pozwie, ma mieć securitatem warowaną zdrowia i fortun do rozprawy. Po trzecim zaś wypadłym cum forti executione dekrecie, subest executioni: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 471, *tit.* De securitate.

Na bannicye, czyli infamie ex cruda instantia otrzymane nie post dilationes et accessoria wypadłe, za gleytami Krolewskiemi, albo Pieczętarzow, activitatem mieć wolno: *K. L. ibidem*, *f.* 471, *tit.* Rugi.

Na bannicye, albo kondemnaty trybunalskie, locum standi po Grodach i Ziemstwach warować sobie nie wolno, tylko w Sądach Trybunału W. X. L. sposobem w ordynacyi trybunalskiey a. 1698, uczynioney, przez konstytucyą 1699 approbowaney, opisanym: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 474, *tit.* De activitate stabilienda.

Plura vide tit. Infames. Restytucya do czci. Gleyt.

Barci.

O kradzież z pasieki nocną obwiniony, ieżeli alias iest bonae famae, własną przysięgą odwieść się ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 17, *tit.* De illo, qui accusatur.

Barć w cudzym borze maiący kmiecie, daninę panu owego lasu dawać powinni, w czym ieżeli niedbali będą, tedy pan onych barci może o dań swą sądzić i ciążać, a pan pod kim mieszkaią nie ma ich bronić, ale z nich sprawiedliwość proszącemu uczynić będzie powinien: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 80, *tit.* De cmethonibus.

Ieżeli kto drzewo z pszczołami podetnie, tedy temu, ktory tę szkodę podiął, grzywnę, a sądowi drugą; a ieżeli bez pszczoł, wszakże nagotowane do pszczoł, podetnie, temu czyie było, poł grzywny, a sądowi także poł grzywny prawem przekonany niech płaci: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 47, § Si quis autem arborem.

Po rozgraniczeniu imion Krolewskich od ziemiańskich, krzywda w grunciech ziemiańskich nie ma się czynić, ani poddani Krolewscy takowych gruntow odgraniczonych barciami, ani żadnym sposobem używać maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Aby też co raz.

Mazowsze uwolnione od impetycyi bartnikow Krolewskich w lasach dziedzicznych; daniny iednak dawać ma od barci wyrobionych w puszczach Krolewskich: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 538, *tit.* De mellificiis.

Baryły, beczki, vide tit. Miary.

Bękarci.

Nierządney niewiasty głowa, iey synowi nierządnie narodzonemu, płacona być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 26, *tit.* De illo, qui occidit.

Artykuł prawa Saskiego ten: Quiscunque cognoverit publice uxorem alicujus vivente marito, si post mortem mariti illius, talis eam ducat in uxorem, nunquam ex ea prolem legitimam generabit; iako iest a Sede Apostolica damnatus, tak też przez Krola Alexandra reprobatur, et condemnatur, nulliusque roboris et momenti decernitur perpetuo &c: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 340, *tit.* Quatuordecem articuli erronei juris Saxonici, seu Theutonici et Magdeburgen.

Bękarci sukcedować, ani szlachectwem szczycić się nie mogą: *a.* 1578. *v.* II, *f.* 971, *tit.* De illegitima prole.

Declaratur: iż komuby zadano illegitimitatem, a onby się słusznie nie wywiodł, tedy inhaerendo pomienioney konstytucyi a. 1578 immunitatibus et praerogativis stanu szlacheckiego nie ma gaudere. W czym dekreta in condictamine o to, gdziekolwiek otrzymane, nic go wesprzeć nie mogą: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 812, *tit.* De prole illegitima.

Potym deklarowano pomienioną konstytucyą 1578 tym, ktorzy durante bello z Szwedem (puta ab anno 1655) post legitime contractum matrimonium byli spłodzeni, że im to szkodzić nie ma, ani prawu ich, i sukcessyi ich w niczym nie ubliżać; salva eadem constitutione ante et post manente. *A. 1658 według Ładowskiego; lecz in volumine legum ta konstytucya nie znayduie się, znać że subreptitia; o czym vide, quid praemittatur ante initium constit. a.* 1658, *v.* II, *f.* 514, § Ponieważ.

Beneficya duchowne.

Beneficya za żywota drugiego upraszane być nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 264, § Verum ne quispiam.

Ktore są juris patronatus Regii, bez dozwoleństwa Krolewskiego żaden, ktoregokolwiek rodzaiu i dostoieństwa, upraszać sobie nie ma, ani danych przyimować, pod winą wywołania, i konfiskacyi dobr swoich: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 303, § In Canonicatibus.

Conservantur in suo robore pomienione konstytucye, przez Zygmunta I: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 372, § Ad tollendas.

Każdy prałat, kanonik, altarysta, pleban, wikary, i iakiekolwiek beneficium maiący, bądź curatum, bądź non curatum, we wszystkiey dyecezyi Krakowskiey, ieźli umrze w pierwsze trzy miesiące roku, począwszy od nowego lata, niech ma czwartą część dochodow, wedle prawdziwego szacunku swych beneficyi; ale sukcessorowi swemu ma zostawić iarzynę na zasianie folwarku. A ieżeli we trzech wtorych miesiącach, zeydzie, niech ma połowicę; ieźli w trzeciech trzech miesiącach, niech ma trzecią część zboża ozimego, zostawiwszy temu, ktory po nim będzie, zboża wedle wielkości folwarkow nieosianego, a ieźli w ostatnich miesiącach żywota dokona, niech ma wszystko. *Statut Lutkonis Episc. Cracov. a.* 1433, *v.* I, *f.* 105, *tit.* Statutum.

Plura vide tit. Cortesani.

Beśpieczeństwo.

Beśpieczeństwo Ur. Pawłowi Teterze, przeszłemu Hetmanowi woyska Zaporoskiego warowano, iż o swoie sądy, dyrekcye, i exekucye, dla pokoiu pospolitego, tak podczas Hetmaństwa swego, iako i ustępuiąc z Ukrainy odprawione, i poki titulo Hetmaństwa gaudebat, nie ma być od nikogo turbowany, ani prawnie, w iakichkolwiek prawnych pretensyach, sive civiliter, sive criminaliter in quocunque iudicio et subsellio processowany. A inquantum kondemnaty iakie eo nomine wypadły, cassantur, et pro nullis in perpetuum declarantur: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 946, *tit.* Securitas.

Beśpieczeństwo inter status warowane, i diffidencye umorzone: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 52, *tit.* Uspokoienie diffidencyi.

Beśpieczeństwo W. Iozefowi Woiewodzie Kiiowskiemu, i Ur. Michałowi Pisarzowi Pol-

nemu Kor. Potockim, tam ab extra, quam ab intra, warowano, i sancitum Walney Rady Warszawskiey in rem domu Sapieżyńskiego, i osoby I. W. Woiewody Wileńskiego in toto reassumowane, onym applikowano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 298, *tit.* Securitas.

Beśpieczeństwo W. Xiążęciu Wiszniowieckiemu warowano, i onemu toż sancitum Walney Rady Warszawskiey in rem domu, i osoby IW. Woiewody Wileńskiego służące, reassumowano. Także W. Piotrowi Broniszowi, Kasztelanowi Kaliskiemu, i Ur. Władysławowi Ponińskiemu, Podkoniuszemu Kor. beśpieczeństwo deklarowano. *Ibidem*, *f.* 299, *tit.* Securitas.

Securitatem internam warowano, i sancita traktatu, i Seymu Warszawskiego, a. 1717 in toto reassumowano: *a.* 1718, *v.* VI, *f.* 393, *tit.* Securitas interna.

Beśpieczeństwo zdrowia i fortun Ur. Antoniemu Wolskiemu, i Iustynie z Woyniłowiczow małżonce iego cavetur, i ab omni ulteriori impetitione liber pronuntiatur in omni foro: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 679, *tit.* Securitas.

Similiter Ur. Ignacemu Wiszniewskiemu, Chorążycowi Żydaczowskiemu niewinnie criminaliter od sukcessorow Ur. Alexandra Skirmunta obwinionemu, i w Trybunale Wileńskim dekretowanemu etc. post expletam minorennitatem emundować się per juramentum, iako i inni w tymże Trybunale in hoc negotio uczynili, lub w Grodzie Pińskim, etiam extra cadentiam sądow, pozwolono, integritatem zdrowia i fortuny omni securitate waruiąc. *Ibidem*.

Beśpieczeństwo pospolite, *vide tit.* Mężoboystwo, *tit.* Woiewodztwa, *tit.* Lauda.

Beśpieczeństwo granic Rzepltey, *vide tit.* Granice.

Beśpieczeństwo religii Katolickiey Rzymskiey w Inflanciech, i Kurlandyi, *vide tit.* Religia.

Beśpieczeństwo Trybunału, i elekcyi Deputatow Trybunalskich, *vide tit.* Trybunały.

Beśpieczeństwo sądow i ziazdow wszelkich, *vide tit.* Sądy.

Beśpieczeństwo wizyi, *vide tit.* Wizya.

Beśpieczeństwo miast, *vide tit.* Miasta.

Beśpieczeństwo kościołow, *vide tit.* Kościoły.

Beśpieczeństwo drog kupieckich, *vide tit.* Kupcy.

Beśpieczeństwo kupcow i rzemieślnikow w mieściech, *vide tit.* Kupcy, *tit.* Rzemieślnicy.

Beśpieczeństwo okazowania, *vide tit.* Okazowanie.

Beśpieczeństwo Rewizorow, *vide tit.* Rewizorowie.

Beśpieczeństwo Lustratorow, *vide tit.* Lustratorowie.

Beśpieczeństwo Woźnych, *vide tit.* Woźny.

Beśpieczeństwo OO. Iezuitow Toruńskich, *vide tit.* Iezuici.

Beśpieczeństwo depozytow szlacheckich, *vide tit.* Depozyty.

Beśpieczeństwo dobr szlacheckich, *vide tit.* Dobra szlacheckie.

Beśpieczeństwo ziemie Sanockiey, *vide tit.* Wybrańcy.

Beśpieczeństwo powiatow Lemburskiego, i Bytowskiego, in feudum Kurfirsztowi Brandeburskiemu danych, *vide tit.* Woiewodztwa.

Beśpieczeństwo granic W. X. Lit., *vide tit.* W. X. Litewskie.

Białegłowy.

W gospodzie prokuratory sobie stanowić mogą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 6, *tit.* De dominabus.

Gwałt swoy we trzech dniach opowiedzieć i przysiądz maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De violationibus.

Na gwałt zezwalaiące, dobra dziedziczne, i posag tracą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 275, *tit.* De raptu.

Przewod prawa na dobrach otrzymany szkodzić im nie może: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O znoszeniu pozwow.

Plura vide tit. Panna. Wdowa. Żona.

Białoskornicy, vide tit. Skory.

Biskupi, Biskupstwa.

Biskupi praw żadnych Stolicy Apostolskiey praescribere nie mogą: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 98, *tit.* De interdicto triduano.

Miecislaus Rex dioeceses distribuit etc. singulisque Episcopis attribuit, iisque decimas omnis generis frugum de suis juxta ac nobilitatis, plebisque agris, edicto perpetuo adscripsit: *Praef.* *v.* I, § 2, *tit.* De legibus.

Boleslaus Pudicus, testante Cromero, Episcopum Cracoviensem jure ducali in suis bonis esse jussit. *Ibid.* § Quanquam.

Biskupi Kardynalstwa, ani poselstwa Stolice Apostolskiey, bez dozwolenia Krolewskiego, i Panow Radnych, upraszać sobie nie maią: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 171, § Item statuimus.

Na Seymikach Powiatowych pod winą 40 grzywien bywać maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366, *tit.* Poena statuta.

Do Kapituły plebeios doktory za upodobaniem brać maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 263, *tit.* De numero plebejorum.

Klasztorow swych biskupstw przywileie przeglądać, i wedle nich zakonniki przyimować maią: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* De Polonis.

Do klasztorow pewnych alternatą Opaty, raz Polak, drugi raz Niemiec, aby obierani byli, staranie czynić maią: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 547, § De Abbatibus.

Gdyby w ktorym klasztorze był Opatem plebeius, o to Krola Imci obwieścić maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* De Abbatibus.

Biskupi po zeyściu opackim staranie o klasztorze czynić maią, krom prowentow, ktore w mocy zakonnikow zostawać maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O opactwach.

Biskupi heretykow examinować maią: *a.* 1424, *v.* I, *f.* 87, *tit.* Vladislaus.

Biskupstwa Chełmińskiego, cum omnibus ejus attinentiis, Krolowi Kazimierzowi Iagiellończykowi Krzyżacy ustępuią: *a.* 1466, *v.* I, *f.* 211, § Item ut.

Ciż Krzyżacy wszelkiego prawa, ktore mogli mieć, ustępuią temuż Krolowi na biskupstwo Warmińskie, i całą Kapitułę cum castris, et munitionibus. *Ibidem*, § Item concordavimus.

Biskup Poznański obiecuie nie przystąpić do poświęcenia Opata Lubieńskiego, poki nie będzie konsens Krola Imci: *a.* 1460, *v.* I, *f.* 198, *tit.* Episcopus.

Biskup Warmiński Krolowi Kazimierzowi III, praestat obedientiam: *a.* 1479, *v.* I, *f.* 233, *tit.* Casimiro III.

Biskupi Warmińscy tenentur praestare juramentum fidelitatis Krolowi Polskiemu: *a.* 1479, *v.* I, *f.* 234, § Inprimis.

Iuramenti forma. *Ibidem.*

Przywiley Kapituły Warmińskiey w obieraniu Biskupa Warmińskiego: *a.* 1512, *v.* I, *f.* 379, *tit.* Privilegium.

Biskupi officyalistom swym poruczać maią, aby przestrzegali tego, żeby świeccy do Sądu duchownego nie bywali pozywani o rzeczy swieckie: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 387, *tit.* Poena contra evocantes.

O niewydanie złoczyńce, co kapłana ranił, albo zabił, interdykt włożyć mogą: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 103, *tit.* De presbytericidio.

Na szkody żołnierskie przez prokuratory przysiądz mogą: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 113, § Quae damna.

Biskupi na woynę wyprawę obiecali, contra solius potentioris hostis vim: *a.* 1544, *v.* I, *f.* 582, § Quod ipsum.

Biskupstwa, i arcybiskupstwa, i inne wszelkie beneficya, żeby clericis Romanae fidei, indigenis Polonis, juxta statutum rozdawane były in confaed. gener. Varsaviensi po śmierci Krola Zygmunta Augusta warowano: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § Wszakże.

Statut o tymże, *vide v.* I, *a.* 1505, *f.* 302, § Volentes.

Biskupstwa z ubliżeniem prawa Krolewskiego nikt otrzymywać nie ma (puta w Rzymie) sub nullitate: *v.* I, *a.* 1538, *f.* 526, § Quod si aliquis, *et a.* 1510, *f.* 372, *tit.* Conservantur in suo robore.

Toż samo: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O biskupstwach.

De cortesanis statut cum poenis in contravenientes reassumowano w Koronie, i w W. X. L. *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 13, *tit.* Cortesani.

Biskupi annaty do skarbu oddawać maią, *vide tit.* Annaty.

Biskupom z Ruskich kraiow za rezydencyą przy Krolu salarium pięćset zł. na pół roka naznaczono, bo insi są sufficienter dotati: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 899, § Biskupi.

Biskupstwo Wendeńskie przez Krola Stefana w Wendzie fundowane, in gratiarum actionem pro victoria: *a.* 1582, *v.* II, *f.* 1040, *tit.* Episcopatus Vendensis.

Biskupowi Wendeńskiemu podle Biskupa Kamienieckiego mieysce naznaczono: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1409, *tit.* Mieysce w Radzie.

Tenże aby do wszystkiego według fundacyi Krola Stefana przyszedł, Kommissarzow zlecono, salva advitalitate pro tunc Capitanei Derpatensis, et aliorum nobilium: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1476, § Osobliwie się też.

Biskupowi Smoleńskiemu mieysce zaraz po Wendeńskim Biskupie naznaczono, ktory ma być de genere nobilium, iako i kanonicy juxta constit. *a.* 1633, *v.* III, *f.* 798, *tit.* Canonici; *a.* 1638, *f.* 950, *tit.* Smoleńskie biskupstwo.

Biskupstwo Smoleńskie, do arcybiskupstwa Gnieźnieńskiego, iako do Metropolity należy. *Ibid.*

Toż biskupstwo Smoleńskie, Kiiowskiego i Czerniechowskiego woiewodztw, i powiatu Nowogrodzkiego kościołow i obywatelow, do swey dyecezyi nie ma pociągać. *Ibidem.*

Biskupstwa pospołu z opactwy i probostwy zakonnemi trzymane być nie maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O dygnitarstwach.

Ale arcybiskupstwa Lwowskiego, i biskupstw Przemyskiego, Żmudzkiego, Chełmskiego, Kiiowskiego, Kamienieckiego, Wendeńskiego szczupłość intraty, seorsivo aliquo, ale unico tylko beneficio proportionaliter supplere pozwolono, tego doglądaiąc, że to in sequelam iść nie ma innym wszystkim biskupstwom: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 799, *tit.* Incompatibilia.

Biskupowi Żmudzkiemu ex beneficiis W. X. L. a Biskupowi Wendeńskiemu według alternaty, Polakowi w Polszcze, Litwinowi w Litwie, opatrzenie dawane być powinno. *Ibidem.*

Biskupstwo Łuckie z opactwem Sieciechowskim trzymać pozwolono Imci Xiędzu Mikoł. Prażmowskiemu, Kanclerzowi W. Kor. względem ustawiczney obecności iego przy dworze Krola Imci, waruiąc, aby to in similibus in futurum trahi nie mogło: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 544, *tit.* Opactwo.

Imci X. Andrzeia Olszowskiego, Biskupa Chełmińskiego, Podkanclerzego Kor. opactwem i probostwem ex primis vacantibus opatrzyć obiecano, waruiąc także, że to nie ma in sequelam trahi: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 929, *tit.* Opatrzenie.

Biskupstwo Warmińskie, Imci X. Stefanowi Wydżdze z pieczęcią Koronną trzymać pozwolono, waruiąc wiecznemi czasy, żeby to exemplum in futurum trahi nie mogło: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Deklaracya.

Biskupa Inflantskiego postanowiono, i mieysce onemu w Senacie naznaczono, *vide tit.* Inflanty.

Biskupom ritus Graeci, alias Władykom, Łuckiemu, Lwowskiemu, Przemyślskiemu, Chełmskiemu, Mścisławskiemu, mieysce w Senacie po Biskupach powiatow swych naznaczono,

z tą prerogatywą, et liberae vocis usu, iako zasiadaią w Senacie Ichmość duchowni ritus Romani. *Kommissya Hadyacka*: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 638, § A że wspolney.

O władyctwo Przemyślskie zachodzące dyfferencye uspokoić obiecano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 421, *tit.* Władyctwo.

Nieuspokoione dla nawalnych spraw Rzeczyposp. do przyszłego tedy Seymu sześćniedzielnego to odłożono. Processa zachodzące, i kondemnaty otrzymane in quocunque foro ex occasione tego władyctwa, tak na Władykach, iako i na obywatelach utriusque status et conditionis ab utrinque suspenduiąc, i locum standi in quovis subsellio Regni, aż do całego uspokoienia onym przyznawaiąc: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 455, *tit.* Władyctwo.

Znowu do przyszłego Seymu to odłożono, na ktory obydwa Władykowie stawić się powinni z dowodami swemi, sub amissione causae, a interea processy wszystkie etc. iako i na przeszłym Seymie suspendowano, i locum standi onym przyznano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 546, *tit.* Władyctwo.

Nie przyszło to ad efectum na Seymie; po Seymie iednak zaraz in spatio unius septimanae tandem uspokoić to władyctwo obiecano. Processa zaś i kondemnaty ktorekolwiek z okkazyi pomienionego władyctwa, na kimkolwiek cujuscunque sit status et coditionis, in quocunque officio, et judicio Regni, otrzymane są skassowane, a ratione quarumvis violentiarum, et praetensionum, juxta constit. 1641, na Seymie forum naznaczono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 628, *tit.* Władyctwo.

Biskupa Kuiawskiego I. X. Rozrażewskiego legatum. *Vide tit.* Miasta, *a speciatim* Kamieniec Podolski.

Przewielebnego Andrzeia Załuskiego, Biskupa Łuckiego, Kanclerza W. Kor. zważywszy iego koszta i nakłady znaczne, za zgodą wszech Stanow opactwy i probostwami, ex primis vacantibus, in subsidium szczupłey intraty, opatrzyć obiecano, nie uymuiąc nic dawnemu prawu, *sub titulo de Cancellariis*: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 666, *tit.* Opatrzenie.

Bona nullo jure adempta.

Na Seymie przy rewizyi listow, maią być uznawane: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 620, § Ktemu ieźliby.

Warowano ie, i przywracano szlachcie, i ieszcze na przyszłym Seymie będą uznawane: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 636, *tit.* Przywileie stare.

Ale to odkładano od Seymu do Seymu, aż ad annum 1569: *v.* II, *f.* 795, § A iż dla zdłużenia.

Dopiero o tym ponowę uczyniono: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Także o niewydanie kwarty.

Bona nullo jure adempta, praescriptione non obstante, każdy zawsze dochodzić może: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* De bonis nullo jure receptis.

Na przyszłym Seymie za okazaniem munimentow sądzone być maią. *Ibidem.*

O tymże. A na każdym Seymie raz przynaymniey w tydzień maią być sądzone: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1212, *tit.* Bona nullo jure recepta.

Reassumowano to: że w dni prawem opisane sądzone być maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1604, *tit.* O sądach.

Nie dochodziły. Na przyszłym Seymie maią być sądzone: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 18, *tit.* De bonis nullo jure receptis.

Bory, vide tit. Lasy.

Borgi, vide tit. Miasta i mieszczanie. Długi.

Bractwa, vide tit. Cechy.

Bramy.

Bramy mieyskie podczas Kapturu do przeieżdżania, i wyieżdżania maią być wolne: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1051, § Bramy mieyskie.

Ktoby ie gwałcił, statutem Toruńskim judicetur: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1241, *tit.* Gwałcenie bram.

Brat.

Brat oddzielony, naganić ani kassować sprawy brata drugiego około oyczyzny dekretem skończoney nie może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 22, *tit.* De sententia super haereditatem.

O część swą dziedziczną prawem agere może. *Ibidem.*

Brat starszy maiętności braci młodszych przedawać, zawodzić, ani zastawiać, ani utracać nie może, wyiąwszy dla długow oyczystych: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 150, *tit.* De prole relicta.

Na długi małe oycowskie, i na swe potrzeby, prowenta dobr pozostałych oycowskich obrocić może, ostatek co będzie, na rowny dział z bracią chować ma. *Ibidem.*

Brat starszy o dziedzictwo graiąc, gdy u Sądu opposita praescriptione rzecz swą utraci, młodszy iey odnowić nie może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 23, *tit.* De fratre seniore citante.

Braterski rozdział przez przyiacioły uczyniony, praescriptione trium annorum, et trium mensium terminatur, wyiąwszy słuszną przyczynę milczenia. *Ibid. f.* 40, *tit.* De divisione facta.

Brat za brata karany być nie ma; wyiąwszy, ieżeliby uczestnikiem był braterskiego występku. *Ibid. f.* 54, *tit.* De eo, quod pater.

Brat nie wydzielony za brata woynę służyć może: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* De filiis pro patre, aut patribus.

Brat nie wydzielony graiąc illicitos lusus, ieżeli przegra, z działu swoiego przegra: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 37, *tit.* De filio non emancipato.

Bracia dobra oyczyste siostr dotąd trzymać maią, poki ich za mąż nie wydadzą. *Ibid. f.* 45, *tit.* De filia vivente patre, § Et interim.

Bracia gdyby rodzeni pomarli, siostry dziedziczyć maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 74, *tit.* De filiabus.

Bracia po śmierci oycowskiey siostrom swym

uczciwe wychowanie w domu swym dawać maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1212, *tit.* O posażeniu siostr.

Oycowie gdyby za żywota swego posagu corkom nie naznaczyli, bracia pierwey, niż rok po śmierci oycowskiey wynidzie, powinni według rady i zdania powinnych bliższych dwu po oycu, i dwu po matce, naznaczyć posagi, według zdania i sumnienia swego. A taki posag naydaley do roku po iściu za mąż ma iey być przez bracią oddany, albo część w posagu wydzielona, a zwłaszcza, gdy za mąż poydzie z przyzwoleniem braci, abo inszych powinnych. *Ibidem.*

Bracia siostrze od oyca wydaney, i wyposażoney, nic więcey po śmierci oycowskiey dać nie maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 45, *tit.* De filia vivente.

Bracia stryieczni, gdyby rodzonych nie było, albo i każdy z herbownych krewnością nayblizszy, gdzieby stryiecznych nie było, w dobra oyczyste wstępować mogą, wyposażywszy gotowizną siostry. *Ibid.* § Si vero patre.

Bracia stryieczni mogą dobra dziedziczne u siostr kupić, ale im pieniądze w rok położyć maią. *Ibid.* *f.* 38, *tit.* De virginum desponsatione, § Etsi fratres.

Braci kilku o iednym młynie. *Ibid.* *f.* 24, *tit.* De fratribus.

Brata kto zabiie, *vide tit.* Mężoboystwo.

Braci dane dożywocie, *vide tit.* Dożywocia.

Plura vide tit. Siostra.

Brody.

Brody każdemu przez rzeki wolne, ieżliby na most nie chciał iechać, ktorym przeiechaniem nie powinien być przymuszon ku płaceniu mostowego, pod winą w statucie na tych, co wyciągaią cła z krzywdą postanowione: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 518, § Quoniam.

Broń.

Czekanow in publico loco nosić ludziom, cujuscunque conditionis, zakazano, pod winą dwoch set grzywien: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 382, *tit.* Zabronienie czekanow.

Z bronią do sądu żaden chodzić nie ma, *vide tit.* Sądy.

Przed Xiążęciem Arcy-Biskupem Gnieźnieńskim dobywać się iey nie godzi, *vide tit.* Arcy-Biskup.

Plura vide tit. Miecz.

Bunty, vide tit. Gwerry.

Burgrabiowie.

Burgrabiowie osiedli być maią w oney ziemi, gdzie burgrabstwa od swych Starostow trzymaią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Ut Iudices, et Burgrabii.

U sądu będąc, brać maią broń tego, ktoby z bronią do sądu przyszedł: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 272, *tit.* De armis.

Zatrzymać, i wsadzić do więzienia maią gwałtowniki sądowych mieysc, aż do dosyć uczynienia i zapłaty 60 grzywien, ieźli tylko broni, noża, włoczni dobędą, i szermować będą. *Ibidem.*

Burgrabią zamku Krakowskiego żaden Kasztelan bydź nie może, bo Kasztelana bytność na woynie, dla sprawowania ludzi, requiritur, a Burgrabia na zamku Krakowskim obecnie być powinien: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 618, *tit.* De incompatibilibus.

Ani żaden inny Dygnitarz, i ziemski Urzędnik, co się ma rozumieć i o Wrotniczym Krakowskim: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 637, *tit.* Inne rzeczy.

Burgrabiowie Krakowscy od pospolitego ruszenia wolni, dla tego, iż na zamku podczas woyny obecni być maią: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 416, § Patresfamilias.

Burgrabich Krakowskich, aby każdy w zamku rezydował obecnie, Starosta Krakowski doglądać ma i napominać. A gdyby w tym ktory nie dosyć czynił, ex delatione tegoż Starosty, na Seymie sądzony być ma, et privari officio: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Burgrabiowie.

Rezydencya, ma się rozumieć przynaymniey trzy niedziel w kwartał w samym zamku. *Ibidem.*

Burgrabiowie opisnego wyciągać nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* Spisne abrogatur.

Przed Starostami, Sędziami, Podsędkami odpowiadać maią tym, ktorzy na nie skarżą, wyiąwszy pomstę krwie: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Decernendo: quod ipsi Burgrabii.

Zamki stare podczas pokoiu poprawować maią. *Ibidem*, *f.* 56, § Item si aliquod.

Ludzi podrożnych od gwałtu bronić maią, także ad solutionem poenarum compellere: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Ut Judices et Burgrabii.

Burmistrz.

Burmistrz szlachcicowi czynić ma sprawiedliwość z mieszczaniną, o nieczynienie dosyć ustawom woiewodzińskim: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1018, *tit.* O ustawach, *et a.* 1565, *v. eod.* *f.* 689, § A ktoby.

Sprawiedliwości nie czyniący, karany być ma: *a.* 1565, *ibidem.*

Dekret woiewodziński, albo konstytucyą exekwować ma: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 978, *tit.* Około ustaw.

Przeciw statutowi Toruńskiemu czyniący, z iednym Raycą, ścięty bydź ma: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 396, *tit.* De eadem captivatione.

Bydło.

Bydło od S. Woyciecha, aż do S. Michała ma się paść pod strażą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 47, *tit.* De jumentis indomitis.

Na cudzey sieybie pasione być nie ma. *Ibidem* *f.* 27, *tit.* De his etc.

W ciąży wzięte, gdzie dwory Krolewskie dalekie,

do kasztelańskiego, albo woiewodzińskiego dworu gnane być może. *Ibidem*, *f.* 42, *tit.* De pignoribus.

Bydlę zabite, albo obrażone, płacone być ma. *Ibidem*, *f.* 46, *tit.* De illo, qui interficit.

O bydło kradzione do roku tylko agere można. Ale o stada, i konie gwałtownie, lub po złodzieysku wzięte, do dwu lat; a po przerzeczonych leciech, nie ma być aktor przypuszczon, tylko cum testibus. *Ibidem*, *f.* 52, *tit.* De praescriptione pecorum.

Bydło w szkodzie zaięte, przez noc przechowane, nazaiutrz prezentowane być ma. *Ibidem*, *f.* 28, *tit.* Jumenta.

Przez trzy dni chowane, i aresztowane, z winą trzech grzywien oddane być ma: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 331, *tit.* De judicio pro pecore. *Toż vide infra.*

Wyręczone być może. *Ibidem*, *tit.* De pecore dato ad forestam Regiam.

Bydła zaiętego, albo błędnego, ktoby do trzech dni nie prezentował, forum przedtym było w Grodzie, a pro damnis illatis, Sędzia Grodzki ad jus terrestre odsyłał. *Ibidem*, *f.* 28, *tit.* Jumenta.

Teraz forum przed Urzędem, a nie Sądem Grodzkim: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O zaiętym i błędnym bydle.

Od wyręczenia wszystkiego bydła nie ma być więcey dano w Grodzie, tylko groszy dwanaście. *Ibidem.*

Bydło, gdyby szkodę uczyniło, maią rękoymie szacować, do ktorych wolno też przystawić temu, kto szkodę ma, iednego albo dwu szlachcicow, albo też Woźnego dla świadectw na rękoymie, ieżeliby się go przeć chcieli. A gdyby się szlachta z obopolna nie zgodzili na szacunek szkody, a taki szacunek przechodziłby kop dziesięć, aktor ma onę szkodę swoię wedle prawa juramento suo comprobare. A ieżeliby mnieyszy, niżeli kop dziesięć, tedy aktor, albo urzędnik iego szlachcic. *Excep. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 934, *tit.* Ktoby nie okazał szkody.

Bydło ktoby zaiął, a na rękoiemstwo nie dał, ani szkody rękoymiom ukazał, ale one bydło upornieby trzymał, i byłby na to Woźnego i szlachcica dowod, winą trzech grzywien parti, et judicio totidem, karany być ma, i oborne tracić, i puścić bydło powinien, i rękoymia wolen być ma od rękoiemstwa, o co forum Grod. *Ibidem.*

Toż się ma rozumieć o koniach, albo wołach z wozem i o siekierach w gaiu wziętych. *Ibidem.*

A ieżeliby rękoymia nie znał się do wyręczenia bydła, i negaret, że szkody nie widział, tedy ten, co szkodę ma, powinien ludźmi dowodzić, albo Woźnym, ktorych miał przy nim, gdy ręczyli, i szkodę oglądali. A ieżeliby zaś ten, czyie bydło zaięte, nie znał się do szkody, ma na swoię szkodę przysiądz, iako to bydło zaięte iest na tey szkodzie, i przez nie uczyniona, albo temu, ktory się nie zna, puścić ten cug. *Ibidem.*

Cancellarya, vide Kancellarya.

Cechy.

Cechy, czyli bractwa rzemieślnicze, zniesiono: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, *tit.* De fraternitatibus.

Potwierdzony ten statut przez Krola Iana Albrychta: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 271, *tit.* De Palatinis.

Od Krola Zygmunta I były dopuszczone, iedno tym sposobem, aby Woiewodowie i urzędnicy płacę rzeczom sprawiedliwą układali: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 504, § De communitatibus.

Ale potym cale znieść wszystkie bractwa tenże nakazał: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 535, *tit.* De tollendis etc.

I znowu Woiewodom zlecono, aby przestrzegali, żeby też bractwa nie były in detrimentum libertatis terrestris: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 568, § Quandoquidem fraternitates civitatum.

Naostatek zniesiono cechy, oprocz rządow i obchodow kościelnych: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Cechy, iż dawno.

Cekauzy.

Cekauzy Koronne z kwarty budować i naprawiać, i potrzebami opatrować postanowiono. *Vide tit.* Kwarta.

Szpital żołnierski na cekauz obrocono. *Ibidem.*

Cekauz w Kamieńcu Podolskim zbudować kazano Starszemu nad armatą: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 288, *tit.* Praesidium Kamieńca.

Także w Przemyślu cekauz z pieniędzy kwarcianych wystawić zlecono, i grunt Żupne nazwany, do niego przyłączono, ktory W. Marcin Kątski Generał artyllery ex publico aerario, possessoribus zapłacić ma. Tenże grunt od wszelkich ciężarow publicznych i mieyskich in perpetuum uwolniono, sine praejudicio iednak jurisdictionis dzierżawcow mieysca tego: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 579, *tit.* Cekauz Przemyślski.

Cekauzy W. X. Lit. w Wilnie, w Smoleńsku, i na innych pogranicznych zamkach, i fortecach budować, i dawne gdzie są, restaurować Przełożonemu nad armatą z symple zlecono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 15, *tit.* Œconomia bellica.

Cekauz Smoleński, aby w swym porządku mogł zostawać, artylleryi Magistrowi W. X. Lit. zlecono. A skarb W. X. L. dodać ma na to pieniędzy z przychodow Rzeplitey: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 406, *tit.* Securitas Smoleńska.

Tenże skarb W. X. Lit. prochu cetnarow 80, funtow 73, i ołowiu tak w sztukach, iako i w kulach gotowych cetnarow 102, funtow 110 z cekauzu Smoleńskiego podczas Łoiowskiey potrzeby, za assekuracyą Woiewody Trockiego wzięte, z prowentow na to ordynowanych do tegoż cekauzu refundere powinien. *Ibidem.*

Na opatrzenie i restauracyą cekauzu Wileńskiego, obrocić kazano retentñ kwarty symple, donatywy w W. X. L. *Vide tit.* Podatki. Kwarta.

Plura vide tit. Armata, *tit.* Kwarta.

Cetnar, vide tit. Waga.

Chłopi, vide tit. Poddani, tit. Loźni ludzie.

Chorągiew.

Pod swoią chorągwią powinien się każdy w obozie stawić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 3, *tit.* De eo, quod etc.

Ziemi Bracławskiey Chorążego, i chorągiew dać obiecano: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, § Teyże ziemie.

Chorągiew osobliwą mieć maią, co w woysku są, a nie woiuią, iako są wdowy, xięża, i chorzy: *a.* 1475, *v.* I, *f.* 228, § Item Majestas Regia.

Chorągwi Żydaczewskiey insigne tres catulos leonis w polu błękitnym nadano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 379, *tit.* Urzędy Żydaczewskie.

Chorąży.

Chorążowie wszyscy każdego woiewodztwa i powiatu, wedle powinności na pogrzebie Krolewskim być powinni: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 855, *tit.* Oznaymienie Krola, § Na ten tedy pogrzeb.

Chorążowie Ziemscy na pospolitym ruszeniu generalną chorągiew przy głownym powiecie, i pierwszym Kasztelanie rozciągnąć, a do inszych powiatow w woiewodztwie swoim dać maią substytuty i znaki, albo chorągwie insze swoie. W tych zaś ziemiach i powiatach, ktore maią osobne Chorąże, przy swoich ziemiach chorągwie poniosą. A w ktorym woiewodztwie są dway Chorążowie, maią przy popisiech między sobą porządek uczynić, i powiatami się podzielić: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 412, § Chorążowie generalną chorągiew.

Chorążego Xięstwu Zatorskiemu, iż antiquitus bywał, dać obiecano: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1674, *tit.* O Chorążym Zatorskim.

Chorążego Żmudzkiego elekcya, przez Starostę Żmudzkiego, pod niebytność Krola, składana być ma: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 620, *tit.* O Chorążym Żmudzkim.

Chorążego ziemi Łukowskiey in perpetuum postanowiono, i z Lubelskim Chorążym porownano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 419, *tit.* O urzędach.

Chorążego Grabowieckiego także postanowiono. *Ibidem.*

Chorążego Buskiego także postanowiono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 575, *tit.* Chorąstwo.

Chorążego Horodelskiego także. *Ibidem.*

Chorążym, naprzod Buskiemu, potym Grabowieckiemu, a naostatek Horodelskiemu, po Chorążym Bełzkim naznaczono mieysce: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 943, *tit.* Naznaczenie mieysc Chorążym.

Chorążego Żytomirskiego postanowiono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 635, *tit.* Rozgraniczenie.

Chorążego Owruckiego także. *Ibidem.*

Tymże Żytomirskiemu i Owruckiemu Chorążym, mieysce po Kiiowskim Chorążym naznaczono. *Ibidem.*

Ciąża.

Ciążenia obyczay stary o winy sądowe: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 4, *tit.* De pignoribus, *et f.* 14, *tit.* De pignoratione.

Ciąży w zamierzonym czasie rozszafowanie być ma. *Ibidem*, *f.* 4, *tit.* De pignoribus, *et f.* 13, *tit.* De pignoratione.

Ciążenie o nieposłuszeństwo, i o winę. *Ibidem*, *et f.* 15, *tit.* De contumacia.

Ciąża za szkodę więcey warta być powinna, niż szkoda stoi: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 80, *tit.* De apprehensione alicujus.

Ciąża nie większa być ma nad to, o co ciążaią, gdy iest z dekretu ziemskiego, albo o podatek Krolewski: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 252, *tit.* De pignorationibus.

Ciążenia we wsi niedopuszczanie, albo iey gwałtowne odbicie: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 13, *tit.* De pignoratione, § Decernimus.

Ciąża w bydle, gdzie dwory Krolewskie dalekie, do dworu woiewodzińskiego, albo kasztelańskiego gnana być ma. *Ibidem*, *f.* 28, *tit.* Jumenta, *et f.* 42, *tit.* De pignoribus.

Ciąża za występek pański brana być nie ma od chłopow. *Ibidem*, *f.* 54, § Ex jure Divino.

Ciążenie o spasienie łąki, *vide tit.* Łąka.

Ciąża o niezapłacenie podymnego, *vide* Podymne *sub tit.* Podatki.

Ciwon.

Ciwonowi Trockiemu mieysce, według zwyczaiu starodawnego, tak iako w Wilnie, i ziemi Żmudzkiey, zachowuie się, przed wszystkiemi Trockiemi Urzędnikami Ziemskiemi, naznaczono: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1464, *tit.* Mieysce Ciwonowi.

Cło, celnicy.

Cła wszystkie ziemskie i wodne Kazimierz III zniosł, ktoremi Władysław Iagiełło Rzeplitą był obciążył: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 152, *tit.* De cassatione.

O tymże: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 636, *tit.* Cła.

A ieżeliby gdzie potrzebne były, oglądać ie maią Rewizorowie, ktorzy na rewizyą dobr poiadą, i na przyszłym Seymie relacyą uczynią. *Ibidem.*

Toż przedtym postanowiono: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 546, § Quoniam.

Odłożono cognitionem tego do przyszłego Seymu, do ziechania się i relacyi Rewizorow: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 691, *tit.* Cła, mostowe, grobelne etc.

Znowu do dalszego odnowienia Seymu: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 718, *tit.* Rewizya.

I ieszcze do dalszego: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 724, *tit.* Cła.

Potym Podkomorzym, Chorążym, i Woyskim rewidować ie po powiatach, i na Seymie dla uznania i decyzyi, ktore się ostać mogą, a ktore nie, relacyą uczynić rozkazano: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 787, § Naznaczamy też.

Znowu tymże rewidować kazano, sub privatione officii: *a.* 1570, *v.* II, *f.* 808, § A iż urzędnicy.

Rewidowane niektore, i ktore Rewizorowie potrzebne być uznali, approbantur: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* O clech.

A nie rewidowane, ciż rewidować maią, sub eadem privationis officii poena. Wprzod iednak, aniżeli na rewidowanie wyiadą, w głownych mieściech powiatowych powinni to publikować, cztery niedziele przed wyiazdem swoim. *Ibidem.*

Tymże znowu rewidować ie rozkazano: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1018, *tit.* Rewidowanie cełł.

A gdyby ob veram infirmitatem, albo legale aliquod impedimentum, ktory z urzędnikow dosyć temu uczynić nie mogł, inszego Urzędnika Ziemskiego Krol authoritate sua Regia, na mieysce iego deputować będzie. *Ibidem.*

Ci, ktorzy cło i myta maią, opowiedzieć się z tym powinni na wtorych Rokach Ziemskich, żeby urzędnicy wiedzieli, dokąd iechać maią. A ktoby się nie opowiedział, na Seym pozwany, myto, albo cło tracić będzie. *Ibidem.*

Znowu tymże ostatki rewidować kazano: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1273, *tit.* Rewidowanie cełł.

Mianowicie cła Bełzkie, ktorych do tych czas nie rewidowano: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1336, *tit.* Rewizya cełł.

Exaktorowie Celni na komorach pogranicznych, sub poenis in lege descriptis, żadnych towarow, sine persolutione cła, przeciwko prawom, i zwyczaiom dawnym, przepuszczać nie maią. W czym casu contraventionis Exaktor ad cujusvis instantiam in quovis Castro respondere powinien sine appellatione: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 461, § Exaktorom zaś Celnym.

Cełł żadnych bez dozwolenia Krolewskiego w dobrach swoich nikomu ustanawiać nie godzi się, sub confiscatione eorundem bonorum: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 153, *tit.* De his, qui telonea.

O tymże: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* De teloneis.

O kassowanie cełł, mostowych, i grobelnych privatarum personarum, także też o wolności nowe, ktore sobie po statucie Kazimierzowym Jagiełłowym niektore miasta i osoby uprosiły, na przyszłym Seymie cognitio być ma: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* Cła, mostowe, grobelne.

Cełł żadnych Krol nie ma stanowić bez Seymu, ani monopolia rzeczy tych, ktore z państw Koronnych i Litewskich pochodzą: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 901, § Osobliwie to waruiemy.

O tymże, iisdem verbis. *Ibidem, f.* 921, § Osobliwie to.

Cełł szlachta, i poddani ich od tego, co się im w domu rodzi, dawać nie powinni: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 264, *tit.* De libertate nobilium. *Item f.* 269, *tit.* De libertate nobilibus et spiritualibus a teloneis.

O tymże: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis.

Approbowano ten statut pod winą, aby duplum solvat, ktoby z szlachcica, albo duchownego co na cle wyciągnął: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 360, § Deinde.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Ponieważ Stan Rycerski.

Ani od rzeczy na własną potrzebę kupionych: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis.

Porownani w tym szlachta Podlaska, z Koronnemi: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 747, § A iżby ciż obywatele.

Także szlachta woiewodztw Wołyńskiego i Bracławskiego. *Ibidem, f.* 754, § A iżby ciż obywatele.

Także szlachta ziemie i Xięstwa Kiiowskiego. *Ibidem, f.* 761, § Obiecuiemy też.

Znowu to Wołyńskim warowano: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 927, *tit.* O potrzebach.

Znowu cła wszystkie w Polszcze i Litwie, od wszelkiey rzeczy, własney roboty, i wychowania, z szlachty, i ich poddanych, i z duchownych in perpetuum tolluntur, salvis teloneis a mercatoribus pendendis: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 772, § Cła, myta.

Do teyże wolności należy i szlachta Xięstwa Zatorskiego i Oświecimskiego: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1015, *tit.* Cła i myta.

Cła szlachta od wołow zimowanych, nie maią dawać, za przysięgą w Grodzie przez się, albo sprawce swoie uczynioną; toż się, ma rozumieć i o powołowczyźnie: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Ponieważ Stan Rycerski.

O tymże: i mogą ie za granice wyganiać, nie tylko szlachta, ale i kupcy, tak cudzoziemscy, iako i Polscy, kupiwszy u szlachty: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 685, § A na tych mieyscach.

A ktoby cło wziął od wołow zimowanych szlacheckich, poena 100 marc. karany być ma. Na własność zaś wołow tych, wolno panu, albo słudze iego przysiądz: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1023, *tit.* Cła od wołow szlacheckich.

Cła szlachta Pruska od wołow, koni, i innego bydła w Koronie, na własną potrzebę kupionych, płacić nie powinni, za przysięgą na komorze celney wykonaną; że nie na przeday, ale na własną potrzebę kupił. *Ibidem, f.* 1015, *tit.* Cła od szlachty Pruskiey.

Cła żadne od zboża szlacheckiego nie maią być brane, za przysięgą szlachcica, albo sługi iego, w ktorymkolwiek Grodzie uczynioną, sub poena 100 marc. ani do iteracyi przysięgi tegoż szlachcica, albo sługę iego nikt przywodzić nie ma, sub simili poena. O co forum coram quovis judicio, et officio Regni. A Pisarz sub poena 200 marc. fisco et delatori per medium, nie ma dawać rekognicyi o przysiędze temu, ktoby iey nie uczynił.

O co citatus post Curiam parebit: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* Cła od zboż szlacheckich.

O tymże ma statut: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Nobilitas Regni.

I znowu: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 518, § Quia vero.

Także: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, *tit.* De solvendo teloneo aquatico.

O tymże: ale winę podwyższono ad 500 marcas: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1222, *tit.* O mytach.

Znowu: iż cła od zboż, i od towarow wszelakich szlacheckich oboyga Narodow, za przysięgą w Grodzie, albo na pierwszey komorze, celnicy i mytnicy na komorach W. X. L. brać nie maią, pod winą sta kop Litewskich. O co wszystko forum Trybunał, et quodvis officium et post Curiam: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Wolność od ceł.

O tymże: ale zniżono na 200 grzywien, fisco et delatori per medium. Forum Trybunał, inter causas officii: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1457, *tit.* Rzeki portowe.

Znowu o tymże: a takie sprawy na Trybunale Wielkopolskim, i Małopolskim maią się odprawiać inter causas officii. A w Litwie także na Trybunałach, w Wilnie, Nowogrodku, i Mińsku, inter causas ktoregokolwiek woiewodztwa, bądź też inter causas do obligow, peremptorie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1504, *tit.* O cłach na rzekach portowych.

O tymże: (znosząc cło na rzece Dźwinie w Dynenburgu, i Kokenhauzie) ale wina na 500 grzywien znowu podwyższona. O co forum Trybunał, albo ktorykolwiek Urząd Grodzki, peremptorie. Iurament też według konstytucyi, w pierwszey komorze uczyniony, powtore nie ma być wyciągany, sub poena eadem in eodem foro luenda. Co się też ma rozumieć o innych wszystkich cłach, tak wodnych, iako i lądowych nad prawo; i na wszystkich komorach, i rzekach portowych W. X. L. Wilii, Niemna, i inszych; salvis teloneis a mercatoribus pendi solitis, i od towarow leśnych, ktore szlachta robią bez pozwolenia naszego w dobrach Krolewskich: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1631, *tit.* O zniesieniu cła.

I przedtym warowano, że na rzece Dźwinie od towarow szlacheckich, i z własnych ich maiętności, nie ma być cło płacone: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* Port rzeki Dźwiny.

Cła niesłusznie wyciągaiących karania: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 261, *tit.* De libertate.

Ponowiony ten statut, i wina duplikowana: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 360, § Deinde statutum.

O tymże, oraz i o tych, coby targowe niesłusznie wyciągali: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* Contra teloneatores.

Znowu o tymże: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 518, § Statuimus insuper.

Ktory statut o cłach, do wszech ktoregokolwiek stanu i kondycyi ludzi, rozciągniony: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* O cłach.

Mytnik szlachcic przysięgą się ma odwieść, iż nic niesłusznie nie wyciągnął. *Ibidem ut supra*, *a.* 1538.

A co o mytnikach, toż i o Starostach rozumieć się ma, gdyby co niesłusznie wyciągnęli na kim. *Ibidem* § Similiter.

Pan, ieźli celnika nie postawi, za niego zadosyć uczynić ma. *Ibidem*, *f.* 519, § Quod si.

Kto jure agit o niesprawiedliwe myta wyciąganie, ten albo sam niechay dowodzi, albo pozwanemu niech odwieść się dopuści. *Ibidem* § Item in arbitrio.

Celnik szlachcic, iako oczyścić się ma o niesłuszną exakcyą, a iako plebejus? *Ibidem*, § Probatio.

Mieszczanie są podlegli wszystkim pomienionym o niesłuszne exakcye prawom. *Ibidem*, § Civitatum.

Cło nie według statutu, ale juxta quantitatem frumenti, aliarumque rerum dawane być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 538, § Et praeterea.

Cło ktoby wziął niesłusznie od kupca, poenam instituti telonei luat in quovis officio, i rzeczy gwałtem wzięte cum poena ducentarum marcarum wrocić powinien: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Beśpieczeństwo.

Reassumowano to dla beśpieczeństwa kupcow cudzoziemskich do przyszłego Seymu. A Starostowie sądowi nieodwłocznie w tym sprawiedliwość czynić maią: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 604, *tit.* Evecta.

O krzywdy wyciągania ceł prywatnych, na ktore prawa nie masz, i o wszelkie aggrawacye nie tylko ukrzywdzonemu, ale i Instygatorowi ex delatione skarbu, albo administratorowi podatkow publicznych, processu wspomnioney konstytucyi a. 1589 descripto, wolno czynić: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* O beśpieczeństwie drog.

Co się ma rozumieć i o krzywdach przed tą konstytucyą, od roku poczynionych. *Ibidem.*

Szyprowie ze Gdańska na gorę towary wożąc, na Fordunie i Nieszawie opowiedzieć się powinni, sub confiscatione tychże towarow. *Ibidem.*

O cło niesłusznie wzięte, gdyby kto na Trybunał pozwał po ustaniu roku przypowieszczonego, tamże na Trybunał zaraz ad banniendum pozwać może, i otrzymawszy bannicyą, dopiero na exekucyą ostatnią do Starosty remissę otrzymać ma: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1504, *tit.* O cłach.

Exactoribus, ieżeliby się in futurum contra mentem constitutionis sprawowali, albo ktorekolwiek cło injuste wybierali, cum injuriatis in quovis Castro, cuiusvis palatinatus forum, podług dawnego prawa, sine appellatione naznaczono, i to prawo injusti telonei vindicandi in toto nie tylko zachowano, ale i reassumowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 459, *tit.* Deklaracya ceł Koronnych.

Celnicy maią bydź szlachta osiedli, swieccy, i ludzie chrześciańscy, wyiąwszy cła w powie-

rzenie od Krola podane: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 518, § Statuimus insuper.

O tymże: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 782, § Celnicy, mytnicy.

Znowu o tymże: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 659, *tit.* Skarb Koronny.

Doglądaiąc, aby Superintendenci, lub administratorowie ceł, lub składow, co rok przed Trybunałem Radomskim Skarbowym w drugi poniedziałek po inchoacyi Trybunału, in praesentia W. Podskarbiego Koronnego lub iego officii przysięgę tę wypełnili: ia N. etc. A to, aby zatrudnienia w otrzymaniu kwitu nie miał W. Podskarbi Kor. ktory iuż temi przysięgami evincitur. *Ibidem.*

Celnicy, komor Krolewskich miiać, niż się myto zapłaci, dopuszczać nie maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 505, § Permoti injuriis.

Rzeczy wywozić, ani wołow wyganiać z Korony, dopuszczać nie mieli: a contra facientibus, woły i insze rzeczy zabierać maią, nie wprzod iednak, aż komorę miną: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 558, § De illis vero regnicolis.

Kupcom występnym brać rzeczy do skarbu Kor. maią: *a.* 1524, *v.* I, *f.* 428, § Sigismundus, etc.

W swey straży niedbali, gdyby kto nie zapłaciwszy cła przeiechał, stem grzywien karani być maią: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 557, *tit.* Prohibitio transitus.

Cła na Gnieźnieńskiey i Powidzkiey komorach, także i na przykomorku w Wągrowcu na tym Seymie postanowionym, według instruktarza ceł Koronnych roku 1601 opisanego, kupcy, i ich faktorowie od wszelkich towarow płacić powinni, sub amissione tychże towarow: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* O beśpieczeństwie drog.

Deklarowano, że ta konstytucya nie ma być rozumiana, tylko o drogach kupieckich, a nie o podwyższeniu ceł: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 456, *tit.* Cło.

A cło zwyczayne Gnieźnieńskie, tak kasztelańskie, iako i starościńskie, więcey nad instruktarz dany od Zygmunta III, a. 1597 approbowany, od wszelakich towarow nie ma być wyciągane, sub poenis de extorsione injusti telonei sancitis; o co forum in quovis iudicio, seu officio Regni. *Ibidem.*

Cło Krolowi i Rzeczyposp. należące, i inne ordynaryine prowenta, iako kwartę, składne winne, fordan, kanon Pruski, pogłowne Żydowskie, czwarty grosz Wielkopolski z Ruskim, ewekty, furmanki, prasołki, Podskarbi Koronny na zapłatę woysku kwarcianemu obracać powinien, sub poenis contra retentores pieniędzy Rzeczyposp. w Trybunale inter causas fisci, ad instantiam thesauri repetendis. Na iarmarkach także miast Krolewskich, duchownych, i swieckich, rewizye dopuszczane maią być na przemytniki, i wybieranie bronione nie będzie, sub iisdem poenis de retentoribus: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 102, *tit.* Ordynaryine prowenta.

Od tychże ceł żadne miasto i miasteczko w Koronie nie ma być wolne, ani żaden in genere kupiec, ale ie każdy juxta legum praescriptum oddawać powinien, żadnemi, choćby konstytucyami approbowanemi, przywileiami, i wolnościami nie zasłaniaiąc się, sub amissione mercium, et poenis w prawie opisanemi. A względem wybierania onych konstytucyą a. 1647, in toto reassumowano: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 280, *tit.* Podatki ordynaryine.

Reassumowano te obiedwie konstytucye 1647 et 1649 i postanowiono, aby wedle nich każdy in genere cujuscunque status et conditionis, tak inducendo et evehendo, iako i intra Regnum handlami się bawiący człowiek, cła te płacił. Co się ma rozumieć i o pieniądzach, kto ie do Wołoch i Multan z Korony, i państw do niey należących wywozi, aby także od nich cła, według instruktarzow dawnych o złocie i srebrze opisanych, sub confiscatione tychże pieniędzy płacił. Na co wszystko wolne ma być stanowienie komor, i straży przy P. Podskarbim Koronnym, lub kontrahentach, pro temporis et loci exigentia: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 601, *tit.* Cło Koronne.

Pisarzom Celnym eam securitatem, iaka iest w dawnych prawach o ziazdach publicznych opisana, warowano, zakazuiąc, aby żaden żołnierz nie ważył się u nich noclegow odprawować, ani ich stacyami aggrawować pod winami w prawie opisanemi, i surowością artykułow woyskowych. *Ibid. f.* 602, § Pisarzom zaś.

O cłach, i składach towarow cujuscunque nominis, ktore z woiewodztw dalszych, Ruskiego, i W. X. Lit. provenire zwykły, konstytucye anni 1565, et 1609, in toto reassumowano, i aby do exekucyi przywiedzione były, postanowiono. Miasta Toruń i Gniezno na pomienione składy lege publica a. 1661 naznaczone, deklarowano, z tym dokładem, aby żaden za granicę pomienionych towarow wywozić nie ważył się: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 353, *tit.* Indemnitas ceł.

O cłach konstytucye a. 1611, 1676, 1677 deklarowano, aby żaden kupiec, iakieykolwiek nacyi, pogotowiu z żydow nie ważył się żadney protekcyi stanu szlacheckiego brać: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 554, *tit.* Ekonomii i prowentow stołu securitas.

Cła, revenditores wszyscy w miastach Krolewskich, etiam quaeritantes victum, i rzeźnicy woły od szlachty kupuiący, płacić iako i inni kupcy od towarow swoich powinni. *Vide tit.* Składy.

Cła morskie ex dominio maris Krolowi i Rzeczyplitey należące, aby do porządku przyszły, starać się obiecano, non derogando juribus aliorum. Niektore woiewodztwa i powiaty W. X. Lit. do braci to wzięły; a woiewodz-

twa Pruskie wedle zwyczaiu na Seymik: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 919, *tit.* Cła morskie.

Też cła morskie ex dominio maris, aby do skutku przyszły, Kommissarze jurati naznaczeni, ktorzy według instrukcyi sposob wybierania, i exekwowania cła, przypozwawszy jus praetendentes, namowią. Na co woiewodztwa Pruskie pozwoliły: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 929, *tit.* Cła morskie.

Deklarowano oraz tychże woiewodztw Pruskich obywatelom stanu szlacheckiego, privilegium incorporationis, i inne wszystkie dawne, quibus hactenus gaudebant, legitime nadane przywileie, że iako toti hujus Regni nobilitati, tak i onym pomienione recenter ustanowione cła portowe in immunitatibus, ktore ich liberos ab omni exactione czynią, a pogotowiu w inszych punktach, w przerzeczonych przywileiach wyrażonych, nie mogą derogare. *Ibidem.*

Cła Łabgowskie, ktore Krolewczanie nad tranzakcyą Kommissarzow, i lata w niey naznaczone wyciągaią, inhaerendo konstytucyi a. 1638 totaliter zniesiono pactis per omnia miast Krolewieckich z W. X. L. salvis. A o niesłuszne cełł wybieranie, gdyby się pokazało, z miastem forum za Dworem, ad cujusvis instantiam, et poena duorum millium marcarum Reipubl. persolvenda; ratione zaś defluitationis zboż i towarow wszelakich z portow Krolewieckiego, i Memelskiego do Gdańska, i inszych miast Pruskich, cognitio ma być de juribus miast Krolewieckich, i na pierwszey iurydyce finalis decisio etc. *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 16, *tit.* O cłach Krolewieckich.

Cła Krolewieckie wszystkie iakimkolwiek tytułem: culagow, gabel, akcyzow, konfoiow nakryte, i nazwane, i przeciwko dawnym prawom wprowadzone exakcye, osobliwie gabelle, ktore przed dwiema laty wybierano, zniesiono, i warowano: że na potym nigdzie, in praejudicium et gravamen W. X. L. bez Seymu stanowione, i nikomu pozwalane nie będą, nie deroguiąc nic funtkamerom zdawna pozwolonym: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 940, *tit.* Abrogacya cełł.

Cła nowe w Pilawie, że aggravant Stany oboyga Narodow, Krol Imć interponet authoritatem Regiam do Kurfirszta Imci, żeby zniesione były: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 108, *tit.* Cła Pilawskie.

Cła na rzece Dźwinie, inhaerendo constitutioni a. 1607 i onę in toto reassumuiąc, i approbuiąc, zniesiono; w Kryżborku iednak kupcy myto zwyczayne płacić, maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 15, *tit.* O zniesieniu cła.

Reassumowano te obiedwie a. 1607, et 1641 konstytucye: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 147, *tit.* Reassumptio.

Celne przykomorki w Łoiowskim i Lubeckim starostwach postanowiono do wybierania tak myt starych, iako i cła nowo podwyższonego: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 136, *tit.* Cło nowo podwyższone.

O spławie wodnym, gdy iuż porty po woynie otworzone były, postanowiono, aby nie był tamowany, i commercia wszystkie lądem i wodą aby wolne były: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 888, *tit.* Bespieczeństwo podatkow.

Cło na Wiśle pod Broszkowicami, od ryb kupieckich z Sląska idących, po groszy 10 od kopy, na samę zamku Oświecimskiego poprawę; i drzewo kupieckie z Sląska płynące dziesiąte, do lat 30 naznaczono; ktore cło do Starosty tamecznego oddawane, a przez iego sukkollektorow wybierane być ma: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 937, *tit.* Cło wodne.

Reassumowano tę konstytucyą in toto. A że Ur. Lubowiecki Starosta Oświecimski przez 30 lat z odebranego cła żadney zamku pomienionego nie uczynił reparacyi, więc u sukcessorow iego Ur. Małachowskiemu Staroście teraźnieyszemu windykować to in foro competenti zlecono: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 670, *tit.* Zamek Oświecimski.

Celne komory nad Drwęcą, dla pilnowania soli zamorskiey, i dla myt, postanowione. *Vide tit.* Sol.

Od towarow leśnych w dobrach Krolewskich ku pożytkowi skarbowemu robionych i spuszczonych, cło żadne nie ma być płacone: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1544, § Wszakoż.

Cła niesłuszne we Lwowie, i po innych miastach, i mieyscach w woiewodztwie Ruskim, Komissarze uznać maią, *vide tit.* Kommissye i Kommissarze.

Na cłach wodnych W. X. Lit. depaktacye zniesiono, *vide tit.* Miasta *speciatim* W. X. Lit.

Cło grobelne na przeprawie przez rzekę Żytnią, przy młynach sekulnych do dobr Wołhyniec, Ur. Iana Zaliwskiego, Pisarza Liwskiego dziedzicznych, w ziemi Liwskiey leżących, należące, temuż Ur. Zaliwskiemu kupcy, i inni plebejae conditionis ludzie na iarmarki, i targi przeieżdżaiący, po groszu od konia, perpetuo płacić maią: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 589, *tit.* Grobelne.

Cło we wsi Dymlinie, w woiewodztwie Sendomirskim, w powiecie Wiślickim, między Wisłą i Dunaycem leżącey, Ur. Iana Tęgoborskiego, Kasztelana Żarnowskiego dziedziczney, po groszu od konia, cum onere naprawy przepraw w tychże dobrach, pozwolono: *Ibid. f.* 592, *tit.* Naprawa przepraw.

Cła, myta, Imci P. Woiewodzie Sendomirskiemu zdawna należyte, od wszelakich kupcow w długiey Woli, Kolczynie, i Piotrkowinie, przez samego administratora wybierać pozwolono; czego possessores dobr tych bronić nie maią, sub poena 100 marc. O co forum w Trybunale. *Ibidem tit.* Cła i myta.

Celnikom komory Augustowskiey, aby za granice W. X. L. nie zabiegali, i kupcow do Krolewca iadących, i szlacheckich podwod nie depaktowali, sub poena trium millium

marcarum, ad instantiam cujusvis, zakazano, ktorych Podskarbi Kor. arcere ma. *Konf. Gener. a.* 1674, *v.* v, *f.* 232, § Na cle Koronnym.

Cła Rzeplitey W. Podskarbiemu Kor. lub in administrationem, lub in arendam plus offerenti, szlachcie bene possessionatis puścić pozwolono; libertacye kupieckim ludziom dane, abrogowano, i żeby każdy handluiący one płacił, nakazano; miasto iednak Sieniawę i Affendyk do pewnych lat uwolniono. Szlachta, aby statkow swoich na komorach wodnych rewidować nie bronili, et super proprietatem zboż, rzeczy, et mercimoniorum, że własney ich krescencyi, a nie kupione są, i na własną domową potrzebę, a nie na handel prowadzą kupione necessaria, przez się, lub przez szypra swego genere szlachcica, tamże na komorze, aby komprobowali, postanowiono. Utaione towary circa revisionem na komorach, gdyby się znalazły, przemycie podpadaią, medietas do skarbu Koronnego, druga contrahentibus, albo administratorom należeć ma. Ci zaś wszyscy, ktorym dowiedziono będzie, że towary cudze pod swoiemi attestacyami wyprowadzili, poenis in damnificatores thesauri Reipubl. sancitis, ex delatione thesauri, w Trybunale Koronnym ad cujusvis instantiam, sądzeni i karani być maią: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 728, *tit.* Deklaracya o cłach Koronnych.

Komorę w starostwie Luciaskim, lub Rzeczyckim, żeby kupcy bez płacenia ceł w Xięstwie Inflantskim, tamtemi drogami iadąc, szkody skarbowi nie czynili, Podskarbiemu W. X. L. stanowić pozwolono: *K. L. a.* 1696, *v.* v, *f.* 809, *tit.* Prorogatio podatkow.

Celne komory w dobrach Krolewskich, duchownych, ziemskich dziedzicznych, juxta constit. 1647, 1676, 1677, skarbowi Koronnemu stanowić pozwolono, i też komory od stanowisk żołnierskich na zawsze uwolniono: *a.* 1710, *Poparcie Konfed. Send. v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

Cła, nad instruktarz od Rzeplitey postanowiony, aby nie wyciągano, i po odprawieniu towarow na iedney komorze, na drugich komorach aby więcey kwitowego, ani żadnego honorarium nie brano; nieosiedli, i żydzi, aby na cłach nie byli, i ieżeliby miała być iaka depaktacya, tedy według konst. a. 1635 w Sądach W. Podskarbiego W. X. L. odpowiadać będą, salva injuriatis appellatione do Sądow Trybunału Ziemskiego, lub do Trybunału Skarbowego W. X. L. a za nieosiadłych sam W. Podskarbi W. X. L. in foro competenti odpowiadać powinien. *Ibid. f.* 212, *tit.* Cyrkumskrypcya skarbu W. X. Lit.

Pisarze na komorach, na iedney tylko komorze wziąwszy, według prawa, kwitowe, na drugich pretendować onego nie powinni, sub rigore in legibus descripto: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 313, *tit.* Auctio subsidiorum.

Pisarze Celni w Koronie od kwitow brać nic nie maią od żadnego, iakieykolwiek kondycyi, sub poena de injuste exacto teloneo: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1222, *tit.* O mytach na rzekach.

W Litwie od sta złotych za cło do skarbu wypłaconych, kwitowego od szlachty nie więcey, iak złoty ieden, a plebeiis zaś dwa złote Pisarze brać maią, sub poena winy kop dwieście: forum w Trybunale ex regestro fisci: *K. L. a.* 1703, *v.* VI, *f.* 116, *tit.* Auctio subsidiorum.

Domy skarbowe na komory, i przykomorki W. X. L. determinowane, dla rezydencyi Pisarzow, od konsystencyi uwolnione, i securitas osob skarbowych, reassumuiąc wszystkie konstytucye, et rigorem w nich praescriptum, warowana iest. *K. L. Ibidem.*

O depaktacyach na cłach i komomorach, reassumuiąc konstyt. 1635 primarium forum w Sądach W. Podskarbiego W. X. L. sub rigore de evocatione fori, warowano; mieysce w Grodnie, annuatim primis Septembris, naznaczono, salva appellatione do Trybunału Głownego W. X. L. reservata: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 482, *tit.* O depaktacyach.

Obywatelow ziem Pruskich juxta mentem privilegii incorporationis 1454 a. od wszelkiego cła, tak wodnego, iako i lądowego, osobliwie na komorze Fordońskiey wolnemi być, obiecano. *In pactis conventis Serenissimi Augusti III, v.* VI, *f.* 626, § Commercia.

Cła miastu ktoremu nadane? *vide tit.* Miasta.

Cła iakie, na ktorym Seymie postanowione były na potrzebę Rzeplitey, *vide tit.* Podatki.

Także cła za uchwaleniem prawa od szlachty, *vide tit.* Podatki.

Cło od win, *vide tit.* Wino.

Cło mostowe, *vide tit.* Mosty.

Plura o cłach, osobliwie prywatnych. *vide tit.* Myta.

O Foldrowaniu, *vide tit.* Kupcy, *et tit.* Drogi.

Coequacya w podatkach, vide tit. **Koekwacya.**

Collationis jura, vide tit. **Jura patronatus.**

Collegia, vide tit. **Klasztory**, et tit. **Fundacye.**

Commissye, vide tit. **Kommissye.**

Communikacye, vide tit. **Kommunikacye.**

Complices.

Complices gwałtownikow o zabicie, albo rany obwinionych, i przekonanych, trzymać się maią starodawnego zwyczaiu prawnego obrony swoiey, i karania: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 273, *tit.* De domus violatione.

O mężoboystwo wielu obwinieni, ieden z nich ma być przez aktora poprzysiężony, i skara-

ny, inni mogą się przez zdolnych świadkow o zaboystwo, i ran zadania, odwieść; alias in purgatione deficientes, karani być maią: *a.* 1347 *v.* I, *f.* 25, *tit.* Si plures.

Complices in criminalibus praevio scrutinio ab utraque parte, karani być maią post convictionem, iako i ich principales: *a.* 1688, *v.* II, *f.* 1217, *tit.* O pomocnikach.

Pro complicitate banniti, forum Judicium Castrense. Poenae zaś complicitatis ten podpada, ktoby bannita przechowywał, rady i pomocy mu dodawał, i z nim obcował. *Ibidem*, *f.* 1218, *tit.* O imaniu wywołańcow.

Pro complicitate tutor ceduiący a successione pupillorum, i suspensyą im do lat otrzymuiący, a przez się, albo nastawione osoby broniący w te dobra intromissyi, pozwany być może do Grodu od aktora albo kredytora, z strony bronienia takowych dobr odstąpionych. *Ibidem tit.* De minorennibus.

In causa complicitatis, et potioritatis juris, minorennibus bona jure victi quocunque jure possidentibus, nie ma iść do lat dylacya. *Ibidem. Item vide tit.* Sieroty.

Pro complicitate nie może pozwać tylko ten, ktory bannizował, ani o cygany i hultaie, ale ich Starostowie wyganiać maią. Co tylko służyć ma samemu woiewodztwu Podlaskiemu: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1618, *tit.* O pozwach complicum.

Applikowano tę konstytucyą woiewodztwu Kiiowskiemu: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 18, *tit.* De complicibus banniti.

Complices, zabicia szlacheckiey osoby, obwinieni, powołani, i pozwani, ieźliby się z sześcią świadkow każdy z nich z osobna nie odwiodł, i nie usprawiedliwił aktorowi, aboby upadł wedle prawa iakimkolwiek sposobem, każdy z nich trzydzieści grzywien Polskich aktorowi, a trzy grzywny Sądowi Ziemskiemu, toties, quoties uczyniłby to, zapłacić ma, i nad to dwanaście niedziel w wieży na dnie siedzieć, ktora wina w zapłatę głowy poczytana, i liczona być nie ma: *w Except. Mazow. a.* 1576, *v.* II, *f.* 945, *tit.* O pomocnikach.

A o bicie, i rany także szlacheckie, marcas 10 aktorowi ma płacić każdy. *Ibidem.*

Complicitatis poenae podpada, kto bannita przechowuie. *Vide tit.* Bannicye.

Compozycya, vide tit. Kompozycya.

Condemnaty, vide tit. Kondemnaty.

Confederacye, vide tit. Konfederacye.

Confirmacye, vide tit. Konfirmacye.

Consensy, vide tit. Konsensy.

Constytucye, vide tit. Konstytucye.

Contrakty, vide tit. Kontrakty.

Controwersye, vide tit. Kontrowersye.

Correktura, vide tit. Korrektura.

Cortesani.

Cortesani i biegunowie rzymscy wielką szkodę ubogiey szlachcie zadawać zwykli, uproszeniem beneficyi u Stolicy Apostolskiey: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De impetrantibus beneficia.

Zaczym na osobie, i na dobrach maią być karani, i oni sami, i rodzice, i powinni ich. *Ibidem.*

Zachowano w swoiey mocy wyższe prawa o kortesanach i plebeiuszach: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 372, *tit.* Conservantur.

Znowu ie odnowiono z większym rygorem: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 511, § De consilio.

Maią być wywołani i infames: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 526, *tit.* De plebeis. § Quod si aliquis.

Do swych beneficyi wrocić się im z Rzymu kazano do sześciu miesięcy, pod winą wywołania, infamii, i utraty wszystkiego. *Ibidem*, *f.* 527, § Caeterum.

I znowu: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 561, *tit.* De revocatione.

O kortesanach statut reassumowano cum poenis, tak w Koronie, iako i W. X. Lit. *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 13, *tit.* Cortesani.

Corruptio.

Corrumpens judicem actor, sprawę traci, a corruptus od sądu relegowany, incapax na potym wszelkich funkcyi deklarowany być ma: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 357, *tit.* Trybunał Koronny.

Extenditur haec lex super corrupto: że wolno będzie corrumpenti na drugim Trybunale agere o wziętą korrupcyą, ex regestro Magnificorum DD. Judicum; ktory capacitatem honoris tracić powinien, i wziętą oddać korrupcyą, cum poena duorum millium marcarum, in instanti solvenda. Co się ma rozumieć i o Posłach Seymowych: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 59, *tit.* De corrupto.

Dla zabieżenia korrupcyom, przy skończeniu funkcyi deputackiey, nemine excepto, aperta stuba, Marszałek, Prezydent, i każdy Deputat ma przysiądz, juxta rotham ibidem positam: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 439, § Ażeby.

Ktoby tey przysięgi nie wykonał ut suspectus de corruptione na Trybunał drugi pozwany, karany, i omnis functionis incapax in perpetuum osądzony być ma. *Ibidem.*

Corruptus judex w W. X. Lit. przy wroceniu wziętey korrupcyi, cum poena triplicis pensionis delatori adjudicanda, ab activitate in perpetuum, et privatione officii, iakiegożkolwiek ministerii, czyli urzędu, a podaniem onego Krolowi, czyli woiewodztwu pro vacanti, za upomnieniem się stron in subsequenti judicio karany być ma. *K. L. Ibidem f.* 474, *tit.* De corrupto.

Corylus.

De corylo stat. *vide a.* 1505, *v.* I, *f.* 331, *tit.* De corylo.

Credytor, vide tit. **Kredytor.**

Criminalia.

Criminales mere causae Seymowi należą: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Exceptis causis.

Kryminalne sprawy na Seymie po propozycyi i wotach senatorskich, cały tydzień sądzić się maią, a potym przez Seym w każdą srzodę, piątek, i sobotę. *Ibidem*, *f.* 966, *tit.* Scrutinium.

A Litewskie każdego wtorku: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Criminalia.

Criminalem causam, ktoby ex civili czynił, albo niewinnie instytuował komu; poena sessionis turris in fundo ziemie albo powiatu swego, et centum marcarum cum damnis, na Seymie karany być ma: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 693, *tit.* O rzeczach.

Znowu o tym wzmiankę czynią: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Exceptis causis.

Podniesiono winę na dwieście grzywien cum sessione turris per 12 septimanas. Ale gdy citatus juramento evadet; actor poenae huic non succumbet: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1217, *tit.* O rzeczach. *Vide tit.* Poena talionis.

In criminalibus causis scrutinium ma się wywodzić na pierwszych Rokach, post crimen obductum in foro delicti: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 966, *tit.* Scrutinium.

In criminalibus articulis, in Judiciis et Terminis Castrensibus; appellacya iść ma na Trybunał. *Ibidem.*

Kryminałom Mazowieckim rok pierwszy zawity: *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 931, *tit.* O Zawitym roku.

Iuż nie zawity, ale tak, iako w Koronie, aby poena contumaciae terminum peremptorium uprzedzała: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1338, *tit.* De termino in causis.

Także Wołyńskim nie zawity, ale aktor powinien wprzod poenam contumaciae otrzymać: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 286, *tit.* O kontumacyi.

W kryminałach wszystkich seymowych i trybunalskich, świadkowie etiam ex Equestri Ordine, depositiones testimoniorum suorum poprzysięgać powinni: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 917, *tit.* Deklaracya bespieczeństwa.

Criminalis causae praescriptio, *vide tit.* Preskrypcya.

Criminis recentis praescriptio, *vide ibidem.*

Crimen laesae Majestatis, tylko machinatione, conspiratione, violento conatu, et facto ipso, in personam et vitam Regiam committitur: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1207, *tit.* De crimine laesae Majestatis.

O tymże statut: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Crimen laesae Majestatis.

Pozew na Seym na instancyą Instygatora Koronnego, za wiadomością Marszałka Koronnego, sześć niedziel przed terminem ma być przez Woźnego na Seymiku położony, i positionis relatio (w ktorą on pozew powinien być inserowany) coram actis castrensibus ejusdem districtus ma być uczyniona, za ktorym pozwany ma stanąć peremptorie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1207, *tit.* De crimine.

Wotować maią: Senat, i ośm Posłow na to przysięgłych, bez bytności Krolewskiey, major pars ma konkludować. *Ibidem.*

Deklarowano: że nie ośmiu, ale dwanaście Deputatow ex Gentibus być powinno: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 53, *tit.* Postępek prawny.

Delator powinien być przy Instygatorze dla konwikcyi, ktory może być i plebejus, ktory ieźli in probationibus defecerit, na gardle; a szlachcic juxta constit. a. 1565 to iest: poena centum marcarum, cum damnis, et sessione turris ziemię, albo powiatu swego, per 12 septimanas ma być karany: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1207, *tit.* De crimine.

A gdyby się spolnie wszyscy na iednę sentencyą zgodzili, taki dekret przez nie, w niebytności Krola, konkludowany, przy Krolu ex scripto ma być ferowany przez Marszałka. *Ibidem.*

In paritate votorum; także gdyby probationes et documenta contra reum nie były certa, manifesta, notoria, et sufficientia, pozwany wedle statutu de viro bonae famae, bliższy ad evadendum, choćby in sufficientia documenta et probationes depozycyami poprzysiężonemi utwierdzone były. *Ibidem.*

Prokuratora pozwanemu, ieźliby go potrzebował, ma sąd przydać, i dać mu po propozycyi i pokazaniu dokumentow, ieźliby także potrzebował tego, spatium do dni trzech. *Ibid.*

A ieźliby Instygator sprawę zwłoczył, (ktora na tymże Seymie powinna być skończona) reus ad evadendum na końcu Seymu ma być przypuszczony, excepto, gdyby sam pozwany potrzebował dylacyi, ob infirmitatem veram, ktora sama iedna in eo casu ma być do dwoch niedziel pozwolona, albo gdyby sąd ex allegatis et responsis uznał, żeby w tym potrzebne było scrutinium. *Ibidem.*

Complex criminis, aut machinationis in personam Regiam, do tegoż sądu ma być pozwany, i gdyby iako i pryncypał był convictus, reus esse criminis condemnabitur. *Ibidem.*

Pozwany ratione criminis laesae Majestatis, nie ma w większym poczcie na Seym przyieżdżać, tylko ad summum ze dwudziestą osob, inkluduiąc w to tak przyiaciele, iako i sługi, i w takieyże liczbie osob do mieysca sądow, nie w większey, przychodzić ma. *Ibidem.*

Znowu o tym na Elekcyi Krola Michała deklarowano: iż podług konstytucyi r. 1588, zachować się powinno, z tym dokładem: aby Krol przy takowych sądach nie zasiadał: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 9, *tit.* Deklaracya dekretu.

Scrutinia, inquantumby sąd potrzebne uznał, nie na tym, ale na drugim Seymie expedyowane być powinne, iakoby celeritate nie szwankowała innocentia. *Ibidem.*

Contrarium na Seymie r. 1670, stanęło, to iest: aby na iednym Seymie takowe sprawy de-

kretowane były: *v.* v, *f.* 53, *tit.* Postępek prawny.

Mandaty in causis criminis leasae Majestatis, et perduellionis, tylko ex Senatus consulto, maią być wydawane, i z nich się Kancellarye na Seymie sprawić powinne. *Ibidem.*

O tymże, z tym dokładem: aby Kancellarye post peractum Senatus consultum, stronom potrzebuiącym onych, nie trudniły: *a.* 1670, *v.* v, *ibidem.*

Crimen laesae Majestatis, et perduellionis pociągnione było na to, gdyby kto Xiążęcia Maxymiliana na Krolestwo forytował: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1318, *tit.* Ubeśpieczenie.

A przed tym, ktoby securitatem Rewizorow zgwałcił: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 635, § A ktoby.

Co potym na Lustratory, ratione securitatis onych, reassumowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1497, § A iżby takowe.

Crimen perduellionis rozumieć się ma, gdyby się kto z nieprzyiacielem Rzeczyposp. ku szkodzie oney porozumiał, taiemnice Rzeczypospolitey zwierzone nieprzyiacielowi oney wynosił, zamek na zmowie podał, wzruszał pacta faedera z postronnemi pany, rebellią uczynkiem pokazuiąc, alboby ktorykolwiek inny występek popełnił, ktoryby właśnie był contra Rempublicam. Co ma bydź sądzono eo processu, iako causa criminis laesae Majestatis, i bez delatora, gdyby go nie było; Krol iednak na sądzie ma siedzieć: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1208, § Takiż postępek ma być.

Z Maxymilianistami iak miał być process, fuse opisano: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1225, *ver.* I. Naprzod.

Potym iak go mitygowano? fuse o tym także: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1267, *tit.* Adherentowie.

O poddanie Smoleńska Moskwicinowi, na przyszłym Seymie praefixerunt terminum peremptorium, Wielmoż. Filipowi Obuchowiczowi, Woiewodzie Smoleńskiemu, także Obersztero, Rotmistrzom, żołnierzom, Deputatom, Urzędnikom Ziemskim, i Grodzkim, wszystkim obywatelom Smoleńskim, ktorzy z nieprzyiacielem traktowali. Gdzie na instancyą Instygatorow utriusque Gentis, za wiadomością Marszałkow obudwu Narodow, sine adcitationibus, et quibusvis dilationibus w tydzień po zaczęciu Seymu wywiodłszy na tymże Seymie in uno eodemque termino scrutinium przed Deputatami, tak z Senatu, iako i z Koła Poselskiego naznaczonemi, wszystkie skrypta traktatow swoich z nieprzyiacielem producere; i przez Krola, Senatorow, i 24 Deputatow z Izby Poselskiey, to iest: z każdego Narodu po ośmiu, (co tylko ad hunc solum actum służyć ma) naznaczonych, i według roty przysięgłych, juxta pluralitatem votorum, przy bytności wszystkich Posłow Ziemskich, pro demerito sądzeni i karani być maią. A poki się nie sprawią, tenże Woiewoda nie ma być particeps Consiliorum. A officerow i żołnierzow, ktorzy przy tym poddaniu byli, zasługi w areszcie zostawać będą, a sami Obersztero wie w służbie Rzeplitey nie będą. De forma judicii tey sprawy na przyszłym Seymie żadna iuż disceptatio być nie powinna; nihil derogando na potym konstytucyi *a.* 1588, de crimine perduellionis: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 479, *tit.* Sprawa Smoleńska.

Sądzona ta sprawa, i deklaracya taka per constitutionem stanęła: ponieważ manifestis probationibus, i z inkwizycyi per scrutatatores na teraźnieyszym Seymie z Senatu i Koła Poselskiego designatos patuit, iż non ex aliquo condictamine z nieprzyiacielem, i nie z nieczułości in officio, ale z pewnych defektow, i przez zdradę tamecznych, niektorych obywatelow, zamek Smoleński w ręce nieprzyiacielowi przyszedł; przeto, iako potomstwo nieboszczyka Woiewody Smoleńskiego, tak i obywatelow Smoleńskich, ktorzy u sądu teraźnieyszego comparuerunt, to iest: Urodzonych Stanisława Unichowskiego Podsędka, Samuela Bakanowskiego Stolnika, urzędnikow Smoleńskich, Mikołaia Tyzenhauza, Iana Dakę, Pawła Onikiewicza, Iakuba Brzezieckiego, Piotra Swiackiego, innocuos, et liberos deklarowano. Ci zaś, ktorzy przed sąd teraźnieyszy nie stanęli, nie extenduiąc na nich na ten czas ex clementia poenas legum, na przyszłym Seymie sine adcitatione comparere powinni: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 523, *tit.* Deklaracya sprawy.

Tych wszystkich, ktorzykolwiek przy Carze Moskiewskim po wzięciu Smoleńska, zostali, i na imię iego przysięgę wykonali, pro perduellibus et hostibus Patriae deklarowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 479, *tit.* Sprawa Smoleńska.

Sprawa z Ur. Wilhelmem Korffem, i Kapitanami iego, wedle konstytucyi Seymu przeszłego nie przypadła. Odłożono ią tedy do przyszłego Seymu, czego Instygatorowie utriusque Gentis poprzeć maią. Obywatelom zaś Smoleńskim pozwolono legalitatem przez iednego obywatela in judicio. A ktorzy przy poddaniu Smoleńska nie byli, ci do tey sprawy cale nie należą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 683, *tit.* Reces.

Zniesiono wiecznemi czasy kondemnaty z pewnych obywatelow woiewodztwa Smoleńskiego, w tey sprawie na nich ferowane; ale tym służyć to nie ma, ktorzy okazyą bywszy do poddania tey fortece, sami w woyskach i państwach nieprzyiacielskich zostaią, ani tym, ktorzy nie służąc w woyskach Rzeplitey według konstytucyi Seymow przeszłych na sądy non comparuerunt: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 899, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Pro perduelli Imci P. Hieronyma Radzieiowskiego, Podkanclerzego Koronnego deklarowano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 366, *tit.* Poena perduellionis.

Zniesiono potym hanc poenam per scriptum ad archivum podane. *Vide tit.* Scripta in archivo.

Dekret in causa criminis laesae Majestatis, na Wielmożnego Ierzego Lubomirskiego Mar-

szałka W. Hetmana Polnego Koronnego ferowany, nullitatis deklarowano na Seymie Electionis Krola Michała: *a.* 1669, *v.* v, *f.* 9, *tit.* Deklaracya dekretu.

Dekreta in causis criminis laesae Majestatis, et perduellionis, occasione necis Imci P. Gosiewskiego, et aliis criminalibus, et homicidiis. *Vide tit.* Dekreta.

Crimina recentia in quovis foro sądzone być mogą, *patet in constitut. a.* 1678, *v.* v, *f.* 556, *tit.* Evocatio extra forum.

Tempus recentis criminis, annus et sex septimanae: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Crimen laesae Majestatis.

In recenti crimine, ratione violentae expulsionis, protestować się w Grodzie intra mensem potrzeba: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, § Quia negotium.

Minorennibus expulsis trwa gorące prawo usque ad annos discretionis. *Ibid. f.* 578, § Praeter pueros illos.

In recenti crimine Urząd Grodzki zawsze gotowy być ma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Debet autem.

Gorącemu prawu o gwałt mieyski od szlachcica dawność nie szkodzi: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 397, § Quomodo.

Crimen recens in causa violentae expulsionis do czterech niedziel: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, § Quocirca.

O poddanie Kamieńca Podolskiego Turkom, sąd z Ur. Mikołaiem Potockim Generałem Podolskim do przyszłego Seymu odłożono. Na ktorym sine adcitatione peremptorie ad instantiam Ur. Instygatorow oboyga Narodow, etiam absque delatore, za wiadomością Wielm. Marszałkow oboyga Narodow sprawić się powinien z officyerami, tak Polskiego, iako i cudzoziemskiego zaciągu, ktorzy byli przy dedycyi Kamieńca, i ktorzy z nieprzyiacielem traktowali, i ktorzy szarże woyskowe maiąc, od Kamieńca natenczas absentowali się, i ktorzy iakiekolwiek pieniądze i kontrybucye do fortyfikacyi Kamieńca należące w szafunku mieli, i ktorzy ammunicyą Kamieńca zawiadowali, także ktorzy prowianty zatrzymali, i pieniądze tak na nie, iako i na fortyfikacyą brali. Tego zaś sądu taka forma być ma, iako wyżey w konstytucyi r. 1655, w sprawie Smoleńskiey wyrażono; praevia iednak inquisitione, ktorą w tygodniu iednym Ur. Generał Podolski wywiedzie, aby sprawa na tymże przyszłym Seymie osądzona była. A interea niżeli się sąd zakończy, na Seymach i Seymikach activitate ma carere Ur. Generał: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 117, *tit.* Sprawa Kamieniecka.

Do sądzenia tey sprawy Marszałek Poselski ma Deputatow, non obstante ulla contradictione, naznaczyć. *Ibidem.*

Cuchthaus, albo **Domus correctionis.**

Przywiley pro domo correctionis przy Warszawie, przez Wielebnego X. Adama Rostkowskiego Suffragana Łuckiego fundowany, in omnibus punctis et clausulis approbowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 672, *tit.* Domus correctionis.

Cudzoziemcy.

Cudzoziemcom żadne dygnitarstwa, ani urzędy dożywotnie nie maią być dawane: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Item promittimus.

Ani żadne zamki: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, *tit.* De alienigenis.

A ktoby dostawszy dygnitarstwa, albo zamku, a upomniony nie puścił, dobra iego konfiskowane być maią, i sam infamis być ma. *Ibidem.*

Cudzoziemcy w mieściech nie osiedli, handlować nie maią: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 623, *tit.* O kupcach.

Reassumitur, z tą deklaracyą: aby każdy Starosta z Urzędem Mieyskim statutu pomienionego exekucyą czynił: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 690, *tit.* Kupcy cudzoziemscy.

Cudzoziemscy kupcy osiadłość i prawo mieyskie maiący, Krolowi i miastom przysięgać, onera civilia ferre, posłuszeństwo wszelakie Urzędowi Mieyskiemu czynić powinni, nie broniąc się żadnemi listami wolnemi. *Ibidem.*

Ciż dobr nabytych z Korony wywozić nie powinni, sub confiscatione bonorum, czego Starostowie i celnicy doglądać maią. *Ibidem.*

Z Krakowa, Poznania, Lwowa, i Wilna, ieżeliby ktory maiętności wywoził, dziesiąta ich część miastu sprawiedliwie ma być oddana: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1346, *tit.* Dziesiąta część.

Cudzoziemcy sami do Korony po towary na składy ieździć maią, i swoie tamże do mieszczan tamecznych, i do Stanu Rycerskiego, zbywać; drog dawnych zwyczaynych nie miiaiąc: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 683, *tit.* Ustawa na składy.

Cudzoziemcy nie maią wołow, i bydła kupować w Koronie na innych mieyscach, tylko na pogranicznych iarmarkach, albo woły zimowane karmne, i powołowczyznę w domach szlacheckich. *Ibidem.*

Plura vide tit. Kupcy.

Cudzoziemcow Krol Henryk do Korony wprowadzać, ani im urzędow, i opatrzenia nie miał dawać. *Ex pactis convent. a.* 1573, *v.* II, *f.* 862, § Item recipiunt.

Krol Stefan także nie miał urzędow oboyga Narodow obcym dawać: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Urzędy Koronne.

Toż *et in pactis Krola Zygmunta III*, *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1098, § Recipiunt etiam.

Ani ad custodiam corporis sui miał cudzoziemcow zażywać. *Ibid. f.* 1099, § Custodiam etiam.

Znowu, iż im urzędow dawać nie miał, ani opatrzenia, ani kadukow; a gdyby dał ktoremu co, to iako wakans, ludziom zasłużonym oboyga Narodow, z wiadomością Senatu

powinien był według prawa konferować: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1598, *tit.* O cudzoziemcach.

O co w Koronie z takiemi cudzoziemcami forum na Trybunale, iako z nieosiadłym Starostą ad instantiam cujuslibet; a w Litwie także na Trybunale in quovis termino pro poena 300 marc. parti, et iudicio per medium na nich decernenda, et privatione danin, ktore po dekrecie trybunalskim, Podskarbi W. X. Lit. odbierać, i w zawiadowaniu dotąd, poki ich Krol wedle prawa konferować nie będzie komu, mieć powinien, pod winą tysiąca grzywien, gdyby w tym był negligens, albo folgę iaką czynił, ktorą de suo zapłacić ma delatorowi. O co forum Trybunał. *Ibidem.*

Archi-Dyakon iednak Gnieźnieński dla zasług swoich, i dla zpowinnowacenia się z zacną familią w Koronie tey, declaratur capax dostoieństw kościelnych. *Ibidem.*

Zachowano wcale konstytūcyą pomienioną 1607, to deklaruiąc: że po niey, zwyż rzeczony Archi-Dyakon więcey beneficiorum mieć nie może: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* O cudzoziemcach.

Cudzoziemcy, ktorych Krolowi przy sobie mieć pozwolono, w sprawy Rzeczyposp. wdawać się nie maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1598, *tit.* O cudzoziemcach.

Stosuiąc się do konstytucyi wyżey opisaney 1607, Krol Władysław IV, nie miał także cudzoziemcow wszelkiey kondycyi ad consilia sua, ani do żadnych rządow przypuszczać, ani im dignitates, starostw, dzierżaw, i urzędow dawać, ale obiecał we wszystkim wedle pomienioney konstytucyi zachować się. *Ex pactis conventis*, *a.* 1632, *v.* III, *f.* 765, § Cudzoziemcow.

Znowu, że nie ma Krol przy boku swym cudzoziemcow mieć, ani ich ad consilia zażywać: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 85, § Ażeby, *ver. 1mo.*

O tymże in pact. convent. za ktoremi Krol Ian Kazimierz na Krolestwo wzięty: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 195, § Cudzoziemcow.

Potym stanęła lex, że przy boku Krolewskim nie ma więcey zostawać cudzoziemcow, nad osob sześć. A ktoryby się in materias status ingerere chciał, takowy ma być ad instantiam cujusvis do Trybunału pozwany, i ex speciali regestro poenis criminalibus sądzony, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. *W exorbitancyach na Seymie Electionis Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 14, *tit.* O liczbie cudzoziemcow.

Cudzoziemcy Posłami i Rezydentami ad exteros principes nie mogą być, ieno szlachta Polska i W. X. Lit. rodowita, osiadła, probatae fidei, et functionibus pares: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 840, *tit.* O cudzoziemcach.

Declaratur iednak Xiądz Marinus Saint Martin, Proboszcz Kruszwicki, capax prelatur, i kanonii katedralnych i innych dignitarstw, i beneficiorum w Polszcze. *Ibidem.*

Cudzoziemcy, nie szlachta Polska, ktorzy maiętności ziemskich w Prusiech nakupili, do lat trzech poprzedać ie byli powinni, sub amissione tychże maiętności: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1270, *tit.* O cudzoziemcach.

A ktoby się na potym kupić ie z cudzoziemcow odważył, i pieniądze, i maiętność tracić ma do skarbu Koronnego. O co forum na Trybunale ad instantiam cujusvis inter causas officii peremptorie. *Ibidem.*

Reassumitur ta lex na Prusy Koronne i W. X. Lit. sub amissione maiętności, ktorey połowica iedna fisco Regio, a druga delatori cedere ma. Toż się ma rozumieć i o teraźnieyszych possessorach, ktorzyby intra triennium takowych maiętności nie zbyli. O co wszystko forum na Trybunale peremptorie inter causas officii; non derogando tamen constit. terrarum Prussiae, et juribus civitatum: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1510, *tit.* Cudzoziemcy.

Poki się nie wyprzedadzą według prawa, forum z niemi o szkody przeszłe i teraźnieysze, i ieżliby od nich potym komu działy się, w Ziemstwie, lub w Grodzie naznaczono. A pozew na tey maiętności, ktorąby quocunque praetextu trzymali, położony być ma: *a.* 1533, *v.* III, *f.* 810, *tit.* O dochodzeniu sprawiedliwości.

Cudzoziemcy dobr ziemskich nabyciem, albo wniesieniem na nie summ, bez indygenatu za żadnemi reskryptami i dekretami trzymać nie mogą. *W exorbitancyach na Elekcyi Krola Michała: a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* Externi.

A przedtym i krolewszczyzn trzymać im nie wolno było, ani prelatur, salvis 4 doctoralibus praebendis; dla tego po śmierci Krola Zygmunta Augusta postanowiono, aby ie puścili za napomnieniem P. Podskarbiego, sub executione capturali, ktorą Woiewoda uczynić był powinien, sub poena in legibus expressa. A gdyby P. Podskarbi w napomnieniu ich negligens był, miał o to odpowiadać na elekcyi przed Stany Koronnemi. *Konfederacya Gener.* *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1062, § Bona Reipublicae.

Cudzoziemcy indigenatu carentes, do Kapituły Warmińskiey, i do żadnych katedralnych, et collegiatas ecclesias, w Koronie i W. X. Lit. przypuszczani nie będą, i te, ktore possident beneficia, iako przeciw prawu, maią być pro vacantibus deklarowane, et indigenis nobilibus konferowane. W czym osobliwie Kapitułę Warszawską cum cathedralibus ecclesiis porownano, aby w niey nobiles personae zasiadały, mianowicie in praelaturis. Salvis iednak quatuor doctoralibus praebendis: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 17, *tit.* O opactwach.

Cudzoziemcow pod interregnum więcey nad dziesięciu mieć nie wolno, i to sług, sub poena, iako o rusznice. O co forum przed PP. Woiewodami. *Konfederacya a.* 1586, *v.* II, *f.* 1051, § O co Ichmość.

Cudzoziemcow żadnych nie wolno na Elekcyą prowadzić, ani z niemi przyieżdżać, ani ich przy sobie mieć i chować. A ktoby przeciw-

ko temu wystąpił, hostis Patriae censendus est. *Konfeder. Gener. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1063, § Cudzoziemcow.

Cudzoziemcom z postronnemi monarchami, albo nieprzyiaciołmi Oyczyzny korrespondencyi trzymać, ablegacyi, i poselstw do nich odprawować, wyiąwszy handle, i potrzeby ludzi prywatnych, zakazano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 270 § Takież karanie.

Węgrowie w mieściech Krolewskich kupować kamienic bez konsensu Krolewskiego nie maią: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1408, *tit.* Składy winne.

Cudzoziemcow wszelkiey kondycyi ludzi ad consilia Reipublicae, ani do żadnych rządow i spraw Krol August III, obiecał nie przypuszczać. Tymże żadnych dygnitarstw, starostw i dzierżaw, nie dawać, juxta praescriptum constitutionis a. 1607, przyobiecał, salvis domesticis bene meritis sibi, quoad collationes advocatiarum, juxta antiquas leges. *In pactis conventis*, *a.* 1733, *v.* VI, *f.* 625, § Cudzoziemcow.

Ciż w żadne instancye, negotia, i promocye, ani podawania do podpisow papierow, nie maią się mieszać. *Ibidem.*

Cudzoziemcom nie maią być pozwolone w W. X. L. zaciągi i supplementa. *Vide tit.* Woysko.

Cudzoziemscy kupcy w miastach co powinni. *Vide tit.* Kupcy.

Curatorya, vide tit. **Kuratorya.**

Cygani.

Cygani z ziemie maią bydź wywołani: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608, § Cygani.

Potym postanowiono, iż maią być koniecznie wypędzeni: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 691, *tit.* Cygani.

Wywołani de facto. A ktoby ich przechowywał, ma być karan iako complex banniti. O co forum Grodzkie: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 972, *tit.* Cygani.

W Podlaskim woiewodztwie nie idzie ta complicitas, ale ie Starostowie wyganiać maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1618, *tit.* O pozwach complicium.

Wolochow także i Serbow nieosiadłych nikt nie ma przechowywać, sub poena o cyganach: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 468, *tit.* Przechowanie.

Czekany, vide tit. **Mężoboystwo,** tit. **Broń.**

Czerwonyzłoty, vide tit. **Moneta.**

Czesne seu **Pamiętne,** vide tit. **Salaria.**

Czopowe, vide tit. **Podatki.**

Czwarta część, vide tit. **Kwarta.**

Czwarty grosz, vide tit. **Podatki.**

Danina, darowizna.

Darowizny, iurgielty, ktoby na clech, żupach upraszał, i administrator one wydawał: obadwa poenae 100 marcarum subjacebunt: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 925, *tit.* O ekonomiach.

Daniny, ktore exekucyi podpadały, *vide tit.* Exekucya.

Daniny, na lenno, *vide tit.* Dobra.

Daniny, albo darowizny summ, *vide tit.* Summy.

Daniny miastom, *vide tit.* Miasta.

Daniny, albo inkorporacye kościołom, klasztorom, szpitalom, *vide tit.* Kościoły etc.

Daniny wieczności, dożywocia starostw, *vide tit.* Dobra. Starostwa. Dożywocia.

Dąb.

Dąb, ktoryby się zgodził na osi, wycinany być nie ma, pod winą piętnadziestą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 34, *tit.* De his, qui in sylvis.

Za trzy dęby wycięte w cudzym gaiu, po trzy wiardunki płacono być ma, z winą trzech grzywien stronie, i sądowi totidem. *Ibidem f.* 46, *tit.* De incidentibus sylvas.

Za dąb wycięty w dąbrowach 4 grosze, a za gałęzie ciężа bydź ma. *Ibidem.*

Dawność, vide tit. **Preskrypcya.**

Deklaracye.

Deklaracya o Łubie szlachcicu, ktory się zwał Carowiczem, *vide tit.* Tytuły.

Deklaracye o podatkach, *vide tit.* Podatki,

Szlachectwa, *vide tit.* Szlachcic.

Indygenatu, *vide tit.* Indygenaty.

I insze deklaracye znaydziesz suis locis.

Dekreta.

Dekreta Krolewskie w xięgi Kancellaryi Krolewskiey wpisane być maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, § Caeterum ut deinceps.

Dekreta sądowe wolno pisać każdemu ięzykiem Polskim: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 582, § Ut autem.

Po dekrecie kto nie appelluie, czyli nie nagania, skazaniu podlega: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 23, *tit.* De illo qui se asserit.

Dekretu Pisarz regestru praw seymowych, ręką Referendarza podpisanego, odmieniać nie ma. *Vide tit.* Regestra.

Dekretow seymowych Kancellarye in negotio principali w Sądzie seymowym ferowanych, do akt wpisować nie maią, aż pierwey terminaty dekretow przez Referendarze podpisane, i do Kancellaryi oddane będą: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 7, *tit.* O porządku.

Dekretow zgodnych, de consensu partium in causis homicidii, Referendarze podpisować, i odsyłać do Kancellaryi nie maią. *Ibidem.*

Ani dekretow zgodnych in causis ratione bonorum Reipubl. *Ibidem.*

Ani dekretow w sprawach, ktoreby o podatki Rzeplitey zachodziły. *Ibidem.*

Dekreta seymowe zaraz post promulgationem onych przez Referendarze od boku Krola, in facie Reipubl. Urząd Ziemski w protokuł

wpisować wszystkie powinien, nic nie umnieyszaiąc, ani przyczyniaiąc; ktore ciż Referendarze exnunc podpisować maią; dekreta zaś in causis fisci Pisarz Dekretowy wpisywać ma; o czym konstyt. a. 1641 reassumitur: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 927, *tit.* Dekreta.

Dekreta seymowe in contumaciam, na zrażenie tylko wolnego głosu, złością ludzką wymyślone i ferowane, skassowano; waruiąc in posterum, aby się takie aggrawacye nie działy. Także mandaty i pozwy, ktore eo nomine do ktoregokolwiek Sądu i Kapturowego nastąpiły, i dekreta tamże ferowane zniesiono. A na potym nie ma nikt takich akcyi intentować, sub poena duorum millium marcarum, in Iudicio Tribunalitio, ex regestro causarum fisci per injuriatum vindicanda. Toż się ma rozumieć o wszystkich Sądach: *a.* 1669, *w exorbitancyach*, *v.* V, *f.* 16, *tit.* Ratio liberae vocis.

Dekreta według statutu W. X. Lit. znoszone być nie mogą, tylko tam, gdzie są otrzymane. Zniesiono iednak na Seymie kondemnaty Trybunału W. X. Lit. z Urodzonych Iustyniana Niemierowicza Siciuta, i Samuela Kmicica Chorążego Orszańskiego; waruiąc, że to in exemplum trahi nie ma: *a.* 1670, *v.* V, *K. L. post f.* 86, *pag.* 10, *tit.* Zniesienie kondemnaty. *)

Dekreta w ktorychkolwiek sądach illegitime otrzymane, iako to per evocationem, lub bez zeznaney relacyi in proprio districtu, iako konstytucya każe, więc i te, ktore sine adcitatione, albo ex alienis inquisitionibus emanarunt, iako prawu pospolitemu przeciwne, skassowano deklaruiąc: że na takowe kondemnaty, każdy locum standi, i bez gleytu w każdym Sądzie, i wszędzie mieć powinien: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 354, *tit.* O kondemnatach.

Dekreta trybunalskie ex seriis partium controversiis ferowane, nie maią być znoszone, *vide tit.* Trybunały.

Plura o dekretach trybunalskich, *vide eodem tit.* Trybunały.

Dekreta assessorskie do Inflant, pod dwiema pieczęciami wychodzić maią, *vide tit.* Inflanty.

Dekreta w Inflanciech po Polsku maią być pisane, *tit. eodem.*

Dekreta satisfactionis, *vide tit.* Sprawy.

Dekreta revisionis literarum, *vide tit.* Listy, *tit.* Exekucya.

Dekreta kapturowe, *vide tit.* Kaptury.

Dekreta z mandatow przeciwko prawu na Seym, i za Dworem wyniesionych ferowane, nullitatis, *vide tit.* Trybunały.

Dekreta od mieszczan Lwowskich na Ur. Stefanie Lisieckim, Ianie Charszewskim, Krzysztofie Borkowskim, na Seymie dawnieyszym otrzymane, skassowano, salvo negotio principali. Także i kondemnaty trybunalskie: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 926, *tit.* O powadze dekretow.

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 54, w szpalcie pierwszej. *(Przyp. wyd.)*

Dekret na Wielm. Ierzym Lubomirskim, in causa perduellionis ferowany, nullitatis deklarowano na elekcyi Krola Michała: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 9, *tit.* Deklaracya.

Dekreta trybunalskie na związkowych, i tych, co ich partes secuti sunt, ferowane, zniesione, *vide tit.* Woyska.

Dekretow na Poborcach otrzymanych, executionem zawieszono, *vide tit.* Podatki.

Dekretu exekucya, względem kościoła S. Iakuba w Toruniu, *vide tit.* Exekucya.

Dekreta, albo kondemnaty na Ur. Mieczniku Koronnym, i sługach iego, także na Pawle Zieleńskim evocatorie w Trybunale Piotrkowskim ferowane, zniesiono, *vide tit.* Evocatio.

Dekreta, albo kondemnaty w tymże Trybunale Piotrkowskim na Wielm. Woiewodzie Sendomirskim, i małżonce iego, i inszych osobach, ex citatione in vim termini tacti edita, ferowane, zniesiono: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 413, *tit.* Zniesienie.

Temuż gleyt dany, *vide tit.* Gleyty.

Dekreta na Deputatach Trybunalskich, ex officio Judicis Deputati Tribunalis Regni otrzymane, skassowano, *vide tit.* Deputaci.

Dekreta na Ur. Walentym Duplickim, Pisarzu i Poborcy ziemi Wyszogrodzkiey, o pewne tey ziemi retenta, z konflagrat miasteczek i wsiow urosłe, ferowane, zniesiono. O retenta iednak coaequationis jure, sama ziemia Wyszogrodzka skarbowi Koronnemu respondere, i satisfacere powinna: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 418, *tit.* Retenta.

Od dekretu Trybunału Radomskiego blisko przeszłego, wolnym zostaie Ur. Hieronim Orzechowski, Podsędek Sanocki, kiedy ziemia Sanocka odda zupełnie podatki, na blisko przyszłym Trybunale Skarbowym, na Seymie przeszłym uchwalone. *Ibidem*, *f.* 421, *tit.* O dekrecie.

Dekret między Ur. Tomaszem Wołłowiczem, a Ur. Eustachim Wołłowiczem, Cześnikiem W. X. Lit. zniesiono, et salvam in foro competenti partibus actionem zostawiono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 487, *tit.* Approbatio laudorum W. X. L.

Dekreta na ludziach w woysku będących in contumaciam otrzymane, tudzież, ktore przeciw exemptom hetmańskim na nich, in quovis subsellio są skazane, (in quantum juri non repugnant) zniesiono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506, *tit.* Decreta.

Dekreta od Poborcow, ratione impugnatae executionis, sine adcitatione otrzymane, iako znosić pozwolono aggravatis, *vide tit.* Poborcy.

Dekretow, i kondemnat Trybunału Radomskiego, i kommissyi Lubelskiey, na Ur. Stefanie Greku, Poborcy powiatu Mielnickiego, o retenta 24 poborow zatrzymanych, exekucyą suspendowano, z tą kondycyą: aby ziemia Mielnicka assygnacye na te 24 pobory, od skarbu żołnierzom dane, wypłaciła: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Kondemnaty.

Kondemnaty na całey ziemi Rawskiey, i specifice na niektorych obywatelach oney, przez

zakonnikow klasztoru Witowskiego ratione incendii wioski ich Oprezow zwaney, w Trybunale Piotrkowskim otrzymane, cassantur: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 856, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Dekreta i kondemnaty, ieźli iakie na Ur. Krzysztofie Zelskim, Pisarzu Ziemskim Bielskim, od Poborcow W. X. Lit. ratione podatkow z dzierżawy wsi Labardzi, i Uzaytrow, w ciwuństwie Retowskim leżących, stanęły, (ponieważ deduxit, że dosyć uczynił) zniesiono. *Ibidem*, *f.* 893, *tit.* Zniesienie delat.

Dekreta i kondemnaty zniesione z niektorych in causa perduellionis, *vide tit.* Criminalia.

Dekret w sprawie Ur. Krzysztofa Worbeka Lettowa, Strażnika W. X. Lit. z Urodzonemi Kurczami, Chorążym, i Woyskim, Lidzkiemi, in a. 1661, d. 5 Aug. w Sądach Relacyinych ex seriis partium controversiis ferowany, in toto approbowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 900, *tit.* Approbatio dekretu.

Dekretow w Kapturach partykularnych, przeciwko opisanym w konfederacyach terminom otrzymanych, exekucye suspendowano, in integrum restituendo Trybunałowi w Koronie Lubelskiemu, i Piotrkowskiemu; a w W. X. Lit. po koronacyi Krola, cognitionem reservando, i poenas arbitrarias, in foro eodem in contravenientes dotąd i po tey elekcyi naznaczono: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 17, *tit.* O dekretach.

Dekreta in contumaciam, ieźliby iakie ratione szkod, excessow pod Gołębiem na Ur. Stefanie Czarnieckim, Pisarzu Polnym Koronnym, iako na ten czas dyrektorze pospolitego ruszenia, otrzymane były, skassowano, ex hac ratione: że on nie do kommendy woyska pospolitego ruszenia obrany był pod Gołębiem, ale tylko do samego rozdawania głosow praecise należał, wieczne milczenie nakazuiąc: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 106, *tit.* Securitas.

Dekreta i kondemnaty o niestawienie się pospolitego ruszenia pod Gołębiem, także o zbiegłe poddane, do rekognicyi, albo zapisow ferowane, iako przeciwne konfederacyi zniesiono, causis civilibus in integrum restitutis, ubi de jure venerit. *Ibidem*, *f.* 121, *tit.* Cassatio kondemnat.

Dekreta kontumacyalne Trybunału Nowogrodzkiego a. 1672, od dnia 15 Decembra roku przeszłego, aż do konkluzyi, stante confoederatione generali całey Rzeplitey, po wyiściu troyga wici ferowane, zniesiono. Oczywiste iednak, i ex consensu partium lata decreta, pogotowiu przyznania wszystkie, in suo robore zostawione. *Ibidem*, *f.* 148, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Dekret, mimo excepcyą w r. 1671 w Trybunale Wileńskim na Ur. Rudominie, Staroście Starodubowskim otrzymany, skassowano. *Ibidem.*

Dekreta Kommissyi Wileńskiey *a.* 1662 et 1663 między skarbem W. X. L. i woyskiem, a Ur. Potockim Podczaszym W. X. Lit. approbowano. *Ibidem*, *f.* 153, *tit.* Approbacya.

Dekret podczas Sądow blisko przeszłych Kapturowych, gdziekolwiek na osobach żołnierskich, w obozach zostaiących in personalibus terminis, także i te, co przeciwko prawu ferowane są, zniesiono, negotium principale in integrum restituendo: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 362, *tit.* Exempty.

Dekreta Sądow Kapturowych w W. X. Lit. po woiewodztwach i powiatach, ex seriis partium controversiis ferowane, ktore vim legum non sapiunt, approbowano. A ktore przeciwko konfederacyom interregnorum w sprawach nienależących zaszły, a osobliwie w tych sądach, w ktorych Sędziowie Kapturowi, bannicye, sublewacye, gleyty wydawali, exemptow nie przyimowali, zaczęte w Trybunale sprawy z remis sądzili, et fortem odprawowali executionem, takowe nullitatis esse deklarowano. *Ibidem*, *f.* 426, *tit.* O dekretach.

A po zniesieniu tych nieprawnych dekretow, causa in integrum restitui in foro competenti powinna. *Ibidem.*

Dekreta na woyskowych o szkody i krzywdy, ktore komu ex necessitate belli uczynić przyszło, ferowane, zniesione a. 1677. *Vide tit.* Woysko.

Dekretow na woyskowych o krzywdy poczynione na kommissyi Sendomirskiey ferowanych, znosić nie wolno, tylko w Sądzie teyże kommissyi, albo w ktorymkolwiek Trybunale Koronnym, *vide tit.* Sprawy.

Dekret na miasto Słuck o pogłowne, *vide sub tit.* Miasta. Słuck.

Dekreta i processy na obywatelach Xięstwa Żmudzkiego otrzymane, także lauda, i inne skrypta tegoż Xięstwa skassowano, *vide tit.* Lauda.

Dekreta trybunalskie na niektorych osobach in functione będących, a osobliwie na Ur. Franciszku Kazimierzu Wysockim, Cześniku Sochaczewskim, Władysławie i synu iego Ianie Dobrskich, i innych otrzymane, skassowano, i postanowiono, aby Grody takowych kondemnat exekwować nie ważyły się, sub privatione officii. A te exekucye, ktore się podczas Seymu odprawowały, pro nullis et irritis deklarowano, salvo negotio principali: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 565, *tit.* Securitas.

Dekret trybunalski od Ur. Domańskich, na Szlachetnym Anczewskim Sekretarzu, i Medyku Krola Imci, Raycy Lwowskim evocatorie otrzymany, ponieważ partes convenerunt, skassowano. *Ibidem*, *f.* 567, *tit.* Miasto Lwow.

Dekreta kapturowe in fundamento legis, presse ad 4 articulos facti, et personalis injuriae ferowane, in robore zachowano, i approbowano, deklaruiąc: że luboby in contrarium takowym dekretom in aliis subsellis stanęły dekreta, te żadney wagi mieć nie maią. *Ibidem*, *f.* 570, *tit.* Deklaracya.

Dekreta, albo kondemnaty na Ur. Morsztynie Staroście Kowalskim, Urzędzie iego, i dzierżawcy tamecznym, ex occasione sprawy między Kapitułą Włocławską, a mieszczany starostwa Kowalskiego w Trybunale Piotrkowskim otrzymane, skassowano, una cum poenis, salvo negotio principali ex rejectione w Trybunale przyszłym Lubelskim incidenti. *Ibid. f.* 572, *tit.* Cassatio.

Dekreta, albo kondemnaty, od Poborcy Kiiowskiego, na Wielm. Bieniewskim, Woiewodzie Czerniechowskim, i na Ur. Czarnieckim Pisarzu Polnym Koronnym o pogłowne z starostw zawoiowanych, z ktorych żadne prowenta nie idą, otrzymane, nullitatis deklarowano. *Ibid. tit.* Zniesienie kondemnat z delat.

Dekreta, albo kondemnaty na Ur. Ianie Chorzewskim Podkomorzym Nowogrodzkim, od Ur. Posuchowskich i Sienieńskich małżonkow, tak w Trybunale Koronnym Lubelskim, iako i w Kapturach woiewodztwa Lubelskiego otrzymane, zniesiono, salvo negotio principali. *Ibid. tit.* Zniesienie kondemnat.

Dekreta, albo kondemnaty na Ur. Iakubie Wilkotarskim, Pisarzu Grodzkim Wschowskim, i sługach iego, w Sądzie Marszałkowskim in contumaciam otrzymane, skassowano. *Ibidem, f.* 574, *tit.* Zniesienie kondemnat pewnych.

Dekreta, albo kondemnaty na Ur. Stanisławie Ossolińskim, ex instantia Ur. Kossowskiego i Kosaka, w Sądach Kapturowych Sanockich otrzymane, skassowano. *Ibid. tit.* Relaxatio.

Dekret seymowy liquidationis o starostwo Puckie in a. 1667, ex seriis controversiis ferowany, ad executionem Kommissarzom naydaley w pół roka przywieść kazano: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 69, *tit.* Deklaracya.

Dekret Iudicii Aulici Ducatus Curlandiae w sprawie między Ur. Elizabetą Grolowną, pozostałą małżonką, i potomstwem zeszłego Iana Libeka, Obersztera, a Lorensem Drukim Rotmistrzem in a. 1674, in causa militari ferowany, a Sądem Krola Imci Relacyinym we Gdańsku a. 1677 approbowany, in toto stwierdzony, i żeby strony według tegoż dekretu Iudicii Aulici Ducatus Curlandiae we wszystkim sprawiły się, deklarowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 630, *tit.* Deklaracya.

Dekreta o expulsyą z dobr ziemskich na duchownych osobach, w Trybunale Koła Wielkiego W. X. Lit. ferowane, approbowano. *Ibid. f.* 639, *tit.* Reassumptio.

Dekret kommissarski Panien zakonnych Grodzieńskich, reguły S. Franciszka, ze wsią starą Ulanami, approbowano, *vide tit.* Klasztory.

Dekreta tempore interregni a die mortis Regiae, aż do publikowania uniwersałow Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, co za walor maią? *Vide tit.* Sprawy.

Dekret w Sądach Kapturowych, na Senatorze, albo Pośle Ziemskim, na Konwokacyą generalną Warszawską, sub interregno, wyprawionym, z pozwu po elekcyi poselskiey wydanego, ferowany, nullitatis, *vide tit.* Senator, *et tit.* Sprawy.

Dekreta na obywatelach W. X. Lit. pod ten czas, gdy in opere belli zostawali, tak in contumaciam, iako i mimo exempty Krolewskie, i hetmańskie, w sprawach tych, w ktorych im prawo exempty pozwoliło, w ktorychkolwiek Sądach otrzymane, zniesiono. *Konfed. Gener. a.* 1674, *v.* v, *f.* 231, § Zachęcaiąc.

A na Hetmanach, luboby ex seriis partium controversiis ferowane były, podniesiono ie. *Ibid.*

Taż konstytucya służyła i Kommissarzom w sprawach Rzeplitey na traktaty wysłanym: ale causae principales, gdzie ugody nie zaszły, in integrum restitui miały. *Ibid.* § A dekreta.

Dekreta in causis perduellionis, criminis laesae Majestatis, na Wielm. Wincentym Gosiewskim Podskarbim i Hetmanie W. X. Lit. patrati; et in aliis causis criminalibus et homicidiis, na Seymach przeszłych etiam in contumaciam otrzymane, conservantur: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 994, *tit.* Kontumacye seymowe.

Dekreta względem niewydania podatkow w W. X. Lit. na żołnierza powiatowego postanowionych, na tych, ktorzy w pospolitym ruszeniu byli, ferowane, zniesiono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 487, *tit.* Approbatio laudorum.

Dekreta in a. 1643, ferowane, iż juxta resonantiam dekretu poślednieyszego trybunalskiego, honori et integritati Ur. Marcina Widzowskiego, Pisarza Ziemskiego Lwowskiego, szkodzić nie maią, deklarowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 551, *tit.* O rewizyach xiąg.

Dekreta wszystkie trybunalskie ex personali ratione poddanych, ratione naiazdow, zaboiow, szkod podczas woyny Kozackiey poczynionych w woiewodztwach, Kiiowskim, Wołyńskim, Bracławskim, i Czerniechowskim, cassantur. *W Kommissyi Hadyackiey, a.* 1659, *v.* IV, *f.* 643, § Aby occasione. *Vide tit.* Proces.

Dekretow assessorskich, i relacyinych I. K. Mci, Trybunał W. X. Lit. także Sądy I. K. Mci, dekretow trybunalskich oczywistych znosić nie maią, sub amissione causae, i ieźliby takowe się znaydowały, skassowano, i żeby in futurum podobne nie były, warowano. *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 78, *tit.* Reassumpcya.

Dekreta Trybunału W. X. Lit. stante civili motu otrzymane na wielu obywatelach W. X. Lit. skassowano. *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 323, *tit.* Skassowanie dekretow.

Dekreta oczywiste trybunalskie, aby w żadną nie wchodziły wątpliwość, warowano; ktore w zawartym Kole more solito ferowane, i przez Kancellarye promulgowane być maią; a Marszałek Koła Trybunalskiego obchodzić nie będzie, sub nullitate decretorum. *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 483, *tit.* O dekretach oczywistych.

Dekreta ktorekolwiek, et cujusvis subsellii, post fata Krola Imci Augusta II, a die mortis Regiae, aż do publikowania w tym powiecie, gdzie bona consistunt, uniwersałow Xiążęcia Prymasa, zaszłe, takie robur i legitimitatem

mieć maią, iakoby stante vita Regia ferowane były. Nie zagradzaiąc iednak drogi do zniesienia dekretow in contumaciam, et vim legis sapientium: *a.* 1733, *v.* VI, *f.* 588, § Wszystkie Koronne.

Dekretowi na Ur. Antonim Wolskim a. 1725, 9 Iulii ferowanemu w Trybunale W. X. Lit. ponieważ pomieniony P. Wolski satisfecit, zaczym ab omni impetitione, in omni foro liber pronuntiatur, una z małżonką swoią Iustyną z Woyniłowiczow Wolską, ktorym securitas zdrowia, i fortun cavetur: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 679, *tit.* Securitas.

Similiter Ur. Ignacemu Wiśniowskiemu Chorążycowi Żydaczowskiemu, in causa Ur. Alexandra Skirmunta obwinionemu, post expletam minorennitatem per juramentum emundować się pozwolono, et integritatem zdrowia, i fortuny warowano. *Ibidem.*

Dekreta wypadłe na obywatelow powiatu Orszańskiego, to iest: na PP. Zawierża Stetkiewicza Starostę Bystrzykowskiego, Adama Krogiera Starostę Zwleckiego, Franciszka, Michała, i Adama Alexandrowiczow, i innych, skassowano. *Ibid. f.* 600, § A że w laudum.

Dekreta cujusvis subsellii, i suspensy ab officio, ab actu Seymikow antekomicyalnych wypadłe, annihilantur; tym bardziey judicata tangentia praerogativam Officialium Terrestrium, et Castrensium, nullitatis vitio subesse maią. *Ibidem, f.* 675, *tit.* Immunitas Senatorow.

Delator.

Delator in crimine laesae Maiestatis może być i plebejus, przy Instygatorze dla konwikcyi: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1207, § Delator.

Delator in crimine laesae Majestatis, ieżeliby kogo potwarnie odniosł, nobilis ma być karan według konstytucyi a. 1565, a plebejus poena capitis; iednak ieżliby obwiniony, nie zgoła, ale przez przysięgę się odwiodł, tedy na delatora żadna poena ściągać się nie ma. *Ibidem, f.* 1208, § A ieżliby się.

Delatora in causa perduellionis contra R. P. gdzieby nie stało, tedy sam Instygator może causam instituere, et continuare z wiadomością Marszałka. *Ibidem, f.* 1208, § Takiż postępek.

Delator w pozwach zadwornych o maiętności od Xiążąt Mazowieckich obywatelom woiewodztwa Mazowieckiego dziedzicznie nadane, z Instygatorem expresse mianowany być ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1454, *tit.* O pozwiech zadwornych.

Delator bierze połowicę dobr plebeji hominis, ktoryby się udawał za szlachcica, nie będąc nim, o co forum na Trybunał inter causas officii; wszakże ktoby kogo niewinnie obwinił, taki ma być winą wedle statutu karany: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272, *tit.* O szlachectwie.

Deliberacye.

Deliberacye W. X. Lit. zadworne, iako maią być expedyowane o dobra leżące, *vide konstytucyą samemu W. X. L. służącą, a.* 1638, *v.* III, *f.* 936, *tit.* Deliberacye.

Przedtym Sędziowie Ziemscy mogli sobie brać ad deliberandum do trzeciech rokow, a na trzeciech rokach powinni byli pytanie swe expedyować. A Sędzia Grodzki in 16 septimanis expedyować się miał z rozmyślania swego: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 327, *tit.* De tempore.

Ad deliberandum czas gdy się skończył, a Sędziowie rezolucyi nie dali, mogli być napomnieni. *Ibidem.*

Potym ten statut skassowano, i postanowiono: aby tak Sędzia Ziemski i Grodzki, iako i Podkomorzy semel tantum deliberet, et semel partes controvertant, aby przez gęste deliberacye zwłoka sprawiedliwości się nie działa: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, § Statuimus.

Similiter Capitaneus, et Vice-Capitaneus semel etiam ad duas septimanas in causa Officii Castrensis, ad alios Terminos Castrenses deliberet, sub poena trium marcarum pecuniae, parti succumbenda. *Ibidem.*

Depaktacya, vide tit. Salaria.

Deportatio citationis, vide tit. Pozwy.

Depozyty.

O depozyty podczas inkursyi Szwedzkich nieprzyiacielowi wydane, albo dobrowolnie wyiawione, Grody ex delatione cujusvis peremptorie praemissa seria inquisitione sądzić, i satisfactionem każdemu ukrzywdzonemu nakazować maią, salva appellatione na Trybunał inter causas fisci: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 534, *tit.* O rabownikach.

O tymże znowu; iż wolno prawem czynić, i wszystkich swoich szkod dochodzić: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 597, *tit.* O dochodzeniu krzywd.

I znowu cum reassumptione przeszłey konstytucyi 1659 że depozytow szlacheckich w miastach, fortecach, i ubique locorum nie powinien nikt violare: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 121, *tit.* Securitas depozytow.

Depozyt w Ruskim i Podolskim woiewodztwie ktoby zgwałcił, podpada pod winy o rozboy, albo nayście na dom. O co forum w Sądzie Grodzkim: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 175, *tit.* O depozytach.

Deputaci.

Deputaci do Sądow Trybunalskich Koronnych, w pierwszy poniedziałek po Narodzeniu P. Maryi obierani być maią; w ziemi tylko Dobrzyńskiey w poniedziałek przed S. Bartłomieiem: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 962, *tit.* Porządek.

Ale iuż w ziemi Dobrzyńskiey, iako wszędzie: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1449, *tit.* Seymik na Deputata.

Do lat dwu postanowiono in a. 1676 aby się Trybunał Kor. wielością spraw zagęszczony

continuo po roku całym sądził w obudwu prowincyach, w Wielkiey, i Małey Polszcze. Do czego elekcyą Deputatow secundario w poniedziałek śrzodopostny po woiewodztwach, i ziemiach naznaczono, tak żeby obrani zwyczaynie w poniedziałek po Narodzeniu P. Maryi Deputaci, solito cursu w Piotrkowie poł roku do białey niedzieli, w Lublinie zaś drugie poł roku do S. Franciszka siedzieli, i sądzili, tali ordine: aby secunda electione obrani na poniedziałek po przewodniey niedzieli na mieysce ustępuiących do Lublina w Piotrkowie zasiadali, a zaś do Lublina po S. Franciszku, nierozerwanym po sobie biegiem następowali: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 357, *tit.* Trybunał Koronny.

Obierani być maią Deputaci woiewodztw: Poznańskiego, i Kaliskiego we Srzedzie, woiewodztwa Sendomirskiego w Opatowie, Sieradzkiego w Sieradzu, woiewodztwa Brzeskiego i Inowrocławskiego w Radzieiowie, woiewodztwa Płockiego w Raciążu, woiewodztwa Mazowieckiego w Warszawie, woiewodztwa Rawskiego w Bolemowie, woiewodztwa Podlaskiego w Drohiczynie, ziemi Dobrzyńskiey w Łipnie, ziemi Lwowskiey, Przemyślskiey, Sanockiey w Wiśni, ziemi Chełmskiey w Chełmie, ziemi Halickiey w Haliczu; tym porządkiem, aby wprzod ziemia Chełmska w Chełmie, a potym ziemia Halicka w Haliczu elekcyą odprawowała: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 962, *tit.* Porządek do obierania.

W inszych zaś woiewodztwach i ziemiach tam maią być obierani, kędy Sędziow Ziemskich obieraią. *Ibidem.*

Woiewodztwa Rawskiego Deputaci iuż nie w Bolemowie, ale w każdey ziemi obierani być maią, to iest: ziemi Rawskiey w Rawie, Sochaczewskiey w Sochaczewie, Gostyńskiey w Gąmbinie: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 932, *tit.* Seymiki.

A obieranie Marszałka tak Deputackiego, iako i Seymikowego, per pluralitatem głosow szlachty w tey ziemi osiadłych ma się odprawować, na ktorą alternata przypadać będzie. *Ibidem. Vide o tymże*, *tit.* Seymiki.

Zniesiono tę konstytucyą a. 1667 quo ad electionem, ponieważ w niebytności natenczas ziemie Gostyńskiey stanęła, i aby znowu według dawnego prawa, i zwyczaiu odprawowała się ta elekcya, deklarowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 121, *tit.* Deklaracya.

Deputatow z woiewodztw: Poznańskiego, Sendomirskiego, Kaliskiego, Płockiego, Rawskiego, Podlaskiego po dwu; z Mazowieckiego una vice tantum trzech, a potym po dwu; z woiewodztwa Ruskiego także dwu, iednego, w Wiśni, drugiego, raz w Chełmie, drugi raz w Haliczu; a z ziem Wieluńskiey, i Dobrzyńskiey, z Oświecimskiey i Zatorskiey, po iednemu, obierać maią: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 963, *tit.* Obieranie Sędziow.

Z woiewodztwa Sieradzkiego także dwu: powiat Sieradzki, i Szadkowski w Sieradzu, a Piotrkowski, i Radomski w Piotrkowie obierać ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1456, *tit.* Obieranie Deputatow.

W Haliczu, i w Chełmie zniesiono alternatę: obiedwie ziemie, każda swego corocznie maią obierać Deputata: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 25, *tit.* Alternata.

Krakowskiemu woiewodztwu drugiego Deputata przydano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 700, *tit.* O Deputacie.

Woiewodztwu Bełzkiemu, także drugiego: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 462, *tit.* Deklaracya.

W woiewodztwie Wołyńskim sześć, po dwu z powiatow, a w Bracławskim dwây obierani być maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1293, *tit.* Obieranie Sędziow.

Ci wszyscy do spraw duchownych Rzymskiey religii z pomienionych woiewodztw przypadaiących zasiadać maią, a in defectu onych, Koronni. *Ibidem*, *tit.* Iako sądzić maią.

Declaratur, że Koronni nie maią być przysadzani, choćby sześciu spełna Wołyńskich nie było, ale z woiewodztwa Bracławskiego ma ich adimpleri numerus. Excepto, gdyby ani Bracławskiego woiewodztwa Deputatami wypełnić się nie mogł numerus sześciu Deputatow Wołyńskich, na tenczas in supplementum Koronni maią być przyłączeni: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1673, *tit.* Obiaśnienie.

Wołyńscy i Bracławscy Deputaci, na sprawy Koronne z drugiemi zasiadać, i wotować maią, ale tylko dwoch z tych woiewodztw głosy liczone być maią, i na dwoch salaria iść powinne: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1294, *tit.* Iako sądzić maią.

Declaratur, iż dwa głosy ich w sprawach Koronnych liczone być, i na dwu salaria iść maią: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 193, *tit.* Deputaci.

Znowu declaratur na Elekcyi Krola Michała: *a.* 1669, *v.* v, *f.* 10, *tit.* Prolongacya.

W woiewodztwie Kiiowskim dway także obierani być maią, i dwa głosy w swoich Kiiowskich, i Koronnych sprawach, i dwoie salaria mieć maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 18, *tit.* O Deputatach Kiiowskich.

W Prusiech także po dwoch z woiewodztwa wybierani być maią do Trybunału Piotrkowskiego, a przysięgać iako Koronni: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1269, *tit.* Obyczay sądzenia.

Potym iako Wołyńscy przysięgać maią; ale woiewodztwo Chełmińskie nie przyimuie tey konstytucyi: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 184, *tit.* O obieraniu Deputatow.

O przysiędze Wołyńskich, vide infra, gdzie innych przysięgi.

Duchowni Pruscy, duchownych dwoch posyłać maią ku innym Deputatom duchownym, nie więcey iednak, tylko sześciu Deputatow duchownych, tak Polskich, iako i Pruskich na każdą sprawę wotować maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1269, *tit.* Sądzenie spraw.

Pruskich Deputatow salaria takie, iako Koronnych. *Ibid. tit.* Salaria.

Do obierania ich mieysca woiewodz. Chełmińskiemu w Radzynie, Malborskiemu w Sztumie, Pomorskiemu w Starogardzie, a czas obierania feria 2da post festum Nativitatis B. M. Virginis naznaczono. *Ibid. f.* 1270, *tit.* Czas i mieysce.

Ziemie wszystkie Ruskie drugiego Deputata obierać maią w Wiśni, alternatą między sobą zwyczayną: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 75, *tit.* Deputaci.

Toż i w woiewodztwie Łęczyckim pozwolono. *Ibidem.*

W woiewodztwie Lubelskim, zawsze co trzeci rok obywatela ziemi Łukowskiey, ktoryby w tey ziemi maiąc realem possessionem mieszkał, Deputatem według alternaty przypadaiącey, obierać maią, alternatę w tym roku od ziemi Łukowskiey zacząwszy: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 454, *tit.* Sposob obierania.

Potym pozwolono woiewodztwu Lubelskiemu drugiego Deputata, tak aby na ieden Trybunał dway z woiewodztwa Lubelskiego, a na drugi ieden z woiewodztwa Lubelskiego, a drugi z ziemi Łukowskiey obierany był: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 462, *tit.* Deputat.

Deputata iuryzdykcya do drugiego Trybunału trwać ma, a powtore nie może być obrany do lat czterech, oprocz, gdzieby wszyscy nań zgodzili się, i onego aby się podiął uprosili: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 963, § Ciż obrani.

Ani z inszego powiatu ma być obieran przed wyiściem lat czterech, ktory iuż z iednego tę funkcyą miał: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* O Deputatach.

O tymże, i choćby nemine contradicente był obran, w Trybunale mieysca mieć nie ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Deputatach.

Deputat choćby nie był obrany, albo nie ziechał, drudzy iego woiewodztwo sądzić będą: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 963, *tit.* Item ieźliby też.

Deputatami maią być obierani godni, bogoboyni, cnotliwi, prawa, i zwyczaiow woiewodztwa swego umieiętni, osiedli. *Ibidem, tit.* Obieranie.

Znowu specialiter warowano woiewodztwu Sieradzkiemu, i ziemi Wieluńskiey, także woiewodztwu Krakowskiemu, i ziemi Chełmskiey, żeby mere possessionati w swoiey ziemi obierani byli: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 11, *tit.* Sposob obierania.

Deputat, od ktorego sądu mocya albo appellacya wyszła, w sprawie tey votum nie ma, i wyniść ma, gdy insi wotować będą: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 963, *tit.* Obieranie Sędziow.

Deputaci przy Sądzie Ziemskim, i Urzędzie Starościm, rotą Sędziego Ziemskiego w statucie opisaną przysięgać maią, tego dołożywszy: iż w sprawach żadnych praktyk z nikim czynić nie maią; ani przestrogi, ani rady dawać, ani podarunkow brać, i że o to się nie starał, aby był na te sądy obran. *Ibid. tit.* Przysięga Sędziow.

W teyże przysiędze kazano dokładać punktu: super secreta Iudicii non revelanda: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 169, *tit.* O Trybunale.

A w przysiędze Deputatow Wołyńskich i Bracławskich dołożono, że sługą, ani iurgieltnikiem żadnego pana nie iest: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1294, *tit.* Przysięga.

Deputaci duchowni sześć wybierani być maią, ktorzy w tęż rotę na ewangelią przysięgać, i z sześciu swieckiemi obranemi, duchowne sprawy od niższych iuryzdykcyi z mocyi, lub appellacyi przychodzące, sądzić maią: *a.* 1378, *v.* II, *f.* 964, *tit.* Iako sądzić, § A iż wszystkie.

Koleią po woiewodztwach swieccy, co są praesentes, przy duchownych zasiadać maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Deputatach.

Duchowni swoich opatrzyć maią; a świeckim salarium od każdego dekretu groszy piętnaście: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 968, *tit.* Opatrzenie Sędziow.

Deputaci duchowni od zaczęcia swoiey funkcyi nie maią być obierani, aż po wyściu lat dwu: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 798, *tit.* O Deputatach.

Żaden Deputatem będąc, (luboby actu w Trybunale nie zasiadał) Posłem, aż po expiracyi funkcyi swoiey deputackiey, iako też i Poseł Deputatem, aż po Seymiku Relationis, tak w Koronie iako i w W. X. Lit. obierany być nie ma. A ktobykolwiek przeciwko temu prawu obrać się pozwolił, takowy w Izbie Poselskiey, i trybunalskiey zasiadać nie ma, ale ad primam objectionem, byle mu tego legitime dowiedziono, ex utraque statione rugowany być powinien. Toż się rozumieć powinno o Pośle Ziemskim, ktoregokolwiek narodu funkcyą poselstwa od woysk na sobie maiącym: czemu żadna Deputata, albo Posła, przeciwko takowemu wyraźnemu prawu obranego praejudicare nie ma protestacya, ktora pro irrita declaratur lege praesenti: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 555, *tit.* O Deputatach.

Declaratur: iż kogokolwiek in functione Tribunalitia, tak w Koronie, iako i w W. X. L. pierwsza intymacya przez uniwersały Krolewskie na Seymiki przed-Seymowe wydane, zastanie, luboby powtorna expedycya, za rozerwaniem pierwszego Seymiku, na drugi Seymik była wydana, Posłem być nie może, i gdyby był obrany, activitate w Izbie Poselskiey carere ma. Viceversa, żaden funkcyą poselską maiący, Deputatem obrany być nie może, aż po Seymiku Relationis: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 659, *tit.* Deklaracya konstyt. o Deputatach.

Deputaci woiewodztwa Mazowieckiego, pluralitate suffragiorum obierani być maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Seymiki.

Ciż per terras od wszystkich in genere obywatelow woiewodztwa Mazowieckiego w Warszawie obierani być maią, tym porządkiem: naprzod z Czerskiey ziemi ieden, a drugi z Warszawskiey. Drugiego roku z Wizkiey i

Wyszogrodzkiey, trzeciego z Zakroczymskiey i Ciechanowskiey, czwartego z Łomżyńskiey i Rożańskiey, z Liwskiey, i Nurskiey piątego. *Ibidem*, *f.* 1466, *tit.* Porządek.

Także Sieradzcy, i Wieluńscy, pluralitate: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 11, *tit.* Sposob obierania.

Także Krakowscy, i ziemie Chełmskiey pluralitate. *Ibidem.*

Także Kiiowscy, i powiatu Mielnickiego pluralitate: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 174, *tit.* Obieranie.

Także Płoccy pluralitate. *Ibidem*, *f.* 182, *tit.* Obieranie.

Także Pruscy pluralitate. *Ibid. f.* 184, *tit.* O obieraniu.

Deputaci na Trybunał z Czerniechowa ieden, a drugi z Nowogrodka obierani być maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacye.

Mieysce im po Bracławskich naznaczono. *Ibidem.*

Elekcya ich tak, iako w Koronie odprawować się ma. *Ibidem.*

Deputatowi, ktoby chciał kontradykować, tegoż dnia, kiedy się elekcya odprawuie, ma protestacyą contra legitimitatem elekcyi uczynić, et in praesentia omnium in illo consessu onę zanieść: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1517, *tit.* O Deputata Podlaskiego.

Ale kontradykcya nie ma iść, iedno przeciw tey osobie, ktoraby z tegoż, a nie inszego woiewodztwa Deputacyą ante decursum quatuor annorum odprawowała. *Ibidem.*

Deputat W. X. Lit. gdyby miał sprawę swoię, na drugi Trybunał ma być odłożona, chyba żeby sama strona przeciwna nie kontradykowała: *K. L. a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* O Deputatach.

O tymże i w Koronie; a takie sprawy po odsądzeniu remiss ex pluralitate votorum, maią być sądzone: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Deputatach.

Znowu o tym: iż Deputat Trybunalski Koronny, sprawy swoiey, także małżonki i dzieci swoich, w tym Trybunale, na ktorym iest Deputatem, by też ieszcze i nie przysiągł, tak ex reatu, iako ex actoratu, popierać nie może, ani kondemnaty otrzymywać; ale takie sprawy za przywołaniem ich, choćby też strona nie przypowiedziała się, etiam non comparente parte adversa, maią być do drugiego Trybunału, ad regestrum, ex quo judex, odesłane; wyiąwszy, gdyby się strona przeciwna dobrowolnie rozprawiać chciała; a gdyby Deputat in contrarium praesentis legis miał kogo wzdać, takowa kondemnata nie ma być ważna, ktora etiam sine literis salvi conductus Trybunał przyszły ma znieść, i super obtinente poenas arbitrarias wskazać. Toż się ma rozumieć o tych sprawach, ktoreby Deputat post electionem sui na kogo wlać miał, to iest: że i taki cessionarius (pro persona Deputati rozumiany) w Trybunale sądzony być nie ma: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 64, *tit.* Sprawy deputackie.

Deputat nie ma per terminum tactum w tym Trybunale, do ktorego Deputatem obran, nikogo ewokować, etiam consensu Iudicii accedente, sub nullitate condemnationis, ktorą przyszły Trybunał, sine literis salvi conductus kassować ma, cum poenis arbitrariis super obtinente, exceptis causis violentiarum in persona euntis, redeuntis, i w Lublinie residentis Deputati, małżonki, dzieci, sług, i dobr iego, commissarum. *Ibidem.*

Deputatem absens nie może być obierany: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Deputatach.

Deputat po zaczęciu sprawy nie ma wychodzić, aż po dekrecie ostatnim przy stronach przeczytanym. *Ibidem.*

Deputat o wszelakie excessy, iako privatus, ex termino tacto, ma być sądzony, i karany. *Ibidem.*

Z Deputatem o wziętą korrupcyą, na drugim Trybunale corrumpenti agere wolno, z regestru MM. DD. Iudicum, ktory capacitatem honoris tracić, i wziętą oddać korrupcyą powinien, cum poena 2000 marcarum in instanti solvenda: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 59, *tit.* De corrupto, et corrumpente.

Nie tylko z Deputatem, ale z każdym Sędzią majoris, vel minoris subsellii, o wziętą korrupcyą agere wolno, i takowy każdy za słusznym dowodem, przywroceniem wziętey korrupcyi, cum poena triplicis pensionis delatori adjudicanda, activitate in perpetuum, et privatione officii karany bydź ma. *K: L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 474, *tit.* De corrupto.

Deputatem i Posłem razem żaden być nie może, et e contra: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Deputatach.

Miałeś o tym supra fusius.

Deputaci lasow Lubelskich, i Piotrkowskich pustoszyć nie maią. *Vide tit.* Lasy.

Deputatow Litewskich przysięga taka:

„Ia N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Troycy Iedynemu, iż na tych Sądziech Trybunalskich wedle Boga sprawiedliwie, wedle prawa statutu W. X. Lit. konstytucyi Trybunalskich, według żałoby i odporu stron, nic nie przykładaiąc, ani uymuiąc, będę sądził; zeznania, i zapisy przyimować będę, zasiadać na tych Sądziech z boiaźnią Bożą, nie folguiąc wysokim i podłym stanom, na dostoynościach, i urzędzie siedzącym, na bogatego ani ubogiego, na przyiaciela, krewnego, zachowałego, na kollegę swego, ani na dobrodzieystwo żadney osoby, na nieprzyiaciela, na tutecznego, ani na gościa nie patrząc, nie z przyiaźni, nie z waśni, nie z boiaźni, ani za possuły i dary, sam przez się, ani przez żadną osobę ich nie biorąc, ani spodziewaiąc się na potym darow i nadgrody, i podarkow żadnych, ani miasto pamiętnego, przesądu, a zgoła naymniey nad konstytucyą brać nie mam, i kollegom swym tego nie pomagać. Nie radziłem też nikomu w sprawach na te Sądy, po obieraniu moim na nie, i radzić nie będę, pokim iest Sędzią, nie boiąc się kaźni, pomsty, i pogrożek, ale samego Boga, Iego sprawiedliwość, i prawo pospolite, i sumnienie swe przed oczyma maiąc. Praktyk żadnych z nikim w tych Sądziech czynić nie mam, rady, ani przestrogi dawać nie będę; a tych Sądow wszelakiemi zabawami swemi nie omieszkiwać, krom wielkiey, prawdziwey, obłożney choroby mey, albo własney gwałtowney potrzeby. A iżem o to obieranie siebie, sam, ani przez kogo

inszego się nie starał, i za żadną praktyką gwoli komu, albo swey sprawie, na te Sądy nie stąpił, iako to sprawiedliwie przysięgam, tak mi Panie Boże dopomoż w Troycy Iedyny. A ieżeli niesprawiedliwie: Boże mię ubiy na duszy i na ciele." *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1526, *tit.* Przysięga.

Na deputackiey elekcyi Prokuratorowie do Sądow głownych Trybunalskich W. X. Lit. obierani być maią, zasiadać iednak nie powinni. *Ibidem.*

Deputatom Litewskim, od wszelkiey osoby pozwaney, gdy wolną zostanie, od pozwu, i od rzeczy, pamiętne iść ma. Ieżeli zaś co aktorowi przysądzą, i do possessyi skażą, od tego przesąd, alias peresudy, brać maią, wedle konstytucyi, a nie wedle swoiey taxy. *Ibidem, tit.* O dochodziech Sędziow głownych.

Ciż od spraw zaiednanych, choć po kontrowersyach, ante decretum, a pogotowiu ktorych słuchać nie będą, wyciągać nic nie maią. *Ibidem.*

Peresudy zniesione, a salaria takie na to mieysce Deputatom naznaczono: każdy aktor i pozwany akcyą swoię do regestru wpisuiąc, powinien dać kopę groszy Litewskich; a ieźliby więcey, niż iednę akcyą wpisował, tak wiele kop ma dać, ile akcyi wpisze. Ieżeliby zaś w iednym pozwie wiele uczestnikow było, tedy nie od osob, ale od akcyi tylko, i od pozwu kopa ma być dana. To się ma rozumieć i o Sędziach Powiatowych, gdy do spraw między stronami do Trybunału będą pociągnieni; iż nie od osob, ale od zupełnego urzędu kopa ma być dana: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1683, *tit.* Zniesienie przesądow.

Ciż we wszelakich sprawach od strony ktoreykolwiek, gdy co przysądzą, albo ią wolną zostawią, przed ferowaniem dekretu, więcey nad iednę kopę Litewską brać nie maią, choćby naywięcey uczestnikow w iednym prawie, i sprawie było. *Ibidem.*

Tymże appellacye niesłuszne, i winy excessowe według konstytucyi trybunalskiey płacone być maią. *Ibidem.*

Od przyznania ugody, i zapisow wszelkich, i zlecenia mocy plenipotentom u Sądu głownego, nic nie ma być brano. *Ibidem.*

Te kopy, ten ktory z dekretu winien zostanie, wracać ie ma zaraz temu, ktory ie Sądowi dawa, a niewinnym zostaie, sub triplici refusione. *Ibidem.*

Deputaci Litewscy, z regestru porządkiem sądzić powinni sprawy powiatu iednego po drugim. *Ibidem.*

Ciż pluralitate głosow szlachty w tym powiecie osiadłey, maią być wybierani: *K. L. a.* 1613, *v.* III, *f.* 199, *tit.* O obieraniu.

Deputat każdy Litewski przy Marszałku ma siedzieć, i dekreta, i wszystkie tamże w izbie pospolu z Marszałkiem podpisować sprawy, i pilnować, żeby z regestru, nie przeskakuiąc, przywoływano: *a.* 1647, *v.* IV, *f,* 106, *tit.* O dekretach.

Ciż ad instar Deputatow Koronnych przysięgi super non revelationem secretorum Iudicii, przysięgać powinni. *Ibidem.*

Deputatami crimine notati w W. X. Lit. obierani być nie maią, a ktoby obrany był mimo kontradykcyą na Seymiku Electionis zaniesioną, między Deputatami drugiemi zasiadać nie ma, ani mu u żadnego Sądu obmowa currere ma, ani Sąd żaden takowe obmowy przyimować powinien: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 158, *tit.* Deputaci.

Deputat na Trybunał W. X. Lit. obrany, durante charactere deputactwa, na żadne exekucye za dekretami, także na inkwizycye, kalkulacye, weryfikacye, kondescensye, taxy, i exdywizye, naznaczony być, podeymować się, i zieżdżać nie powinien, sub poena privationis officii ad cujusvis instantiam w Trybunale decernenda. Wyiąwszy, gdyby crimen w mieście, gdzie się Trybunał odprawuie, albo o poł mile od miasta stało się, Trybunał kollegę e medio sui ad inquisitionem expediendam delegować może: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 462, *tit.* Inkwizycye.

Deputata na Trybunał W. X. Lit. obranego, kredens elekcyi swey, sine ulla contradictione prawdziwie maiącego, żaden protestacyami na Seymiku Gromnicznym niebyłemi, sub poenis contra calumniatores, rugować nie może. *Ibidem, f.* 471, *tit.* Rugi.

Deputatow na Trybunał W. X. Lit. obranych, od przysięgi w tym punkcie, iż o obieranie się na deputacyą trybunalską nie starali, uwolniono, i z roty iuramentu ten punkt eliminowano: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 472, *tit.* O iuramentach.

Deputat żaden W. X. Lit. sprawy swoiey własney, żony, ani z dzieci swoich, na tym Trybunale, na ktorym zasiada, mieć, i prozekwować nie powinien, sub nullitate dekretu, i pod utratą sprawy, i pretensyi, wyiąwszy akcyą pro laesa securitate, et authoritate osoby, charakteru, i dobr deputackich, od Seymiku Gromnicznego, alias po obraniu swoim. A ktory Sędzia Trybunalski przy kontrowersyi w sprawie nie był, sentencyi w niey dawać nie powinien, sub relegatione od funkcyi deputackiey; i aby Deputaci o osmey godzinie rano do iedenastey, a po obiedzie o drugiey aż do szostey zasiadłszy, continuo sądzili, i ante promulgationem dekretu z izby sądowey nie wychodzili, sub privatione funkcyi deputackiey. *Ibidem, f.* 480, *tit.* O Sędziach.

Deputaci Trybunalscy legalitatem absentiae suae juramento comprobare tenentur. *Na Elekcyi Krola Michała, a.* 1669, *v.* V, *f.* 10, *tit.* Prolongacya Trybunału.

Ciż bankietow diebus feriatis nigdy sprawować, ani na nich bywać nie powinni, ale juxta juris publici praescriptum, omnium causarum genera, ex regestris competentibus ad judicandum incidentia, sądzić maią ad horam

mane undecimam, po obiedzie zaś ab hora secunda ad sextam; a potym causas terminorum factorum, ktore prawo opisało, i regestr im takowy naznaczyło, sub poena bannitionis perpetuae w tymże Trybunale, lub przyszłym ad instantiam cujusvis vindicanda. *Ibidem.*

Deputat Trybunalski w Koronie, gdyby claris documentis dowiedziono mu, że brał upominki, powinien być od Sądu relegowany, i wszelkich na potym funkcyi incapax deklarowany, a corruptor onego, sprawę tracić ma: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 357, *tit.* Trybunał.

Deputackiego Marszałka, i Deputatow obieranie, *vide tit.* Trybunały.

Deputatow Trybunalskich sprawy, *vide tit.* Dekreta.

Gdy dla następuiącego od Turek niebeśpieczeństwa, Trybunał przed czasem limitowany dał był okazyą, że obywatele woiewodztwa Wołyńskiego poprzedziwszy czas zwyczayny, stosuiąc się do kadencyi, we dwie niedzieli po limitacyi Trybunału przypadaiącey, za prędszym nad zwyczay limitowaniem Trybunału, na elekcyą Deputatow na Trybunał ziechawszy się, Deputatow obrali; a potym drugi raz we dwie niedzieli po S. Franciszku, chcąc czasu legitimitatem observare, ziechawszy się, tychże znowu Deputatow obrali, i approbowali, aby ta waryacya u przyszłego Trybunału żadney wątpliwości, i dyskwizycyi nie czyniła, warowano, i takowych Deputatow, iako zgodnie obranych, approbowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 880, *tit.* Approbacya.

Deputatow Trybunalskich elekcyą, woiewodztwu Wołyńskiemu, ponieważ doyść in loco solito dla powietrza nie mogła, złożono na dzień 6 Maia w Łucku: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 410, *tit.* O elekcyi.

Deputaci Trybunalscy Koronni, ex officio Iudicis Deputati Tribunalis Regni, in vim termini tacti, pozywani być nie mogą; non derogando constitutioni 1611. *Ibidem, f.* 414, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Deputatow dwu z W. X. Lit. do remiss sądzenia na Seymach należeć ma, ktorzy rowno z Koronnemi przychodzić będą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 806, *tit.* O Deputacyach do remiss.

Sentencye ich tak w Koronnych, iako i Litewskich remissach, tak iako i Koronnych w remissach Litewskich, excypowane być maią. *Ibidem.*

Deputatow do remiss, na Seymach Marszałkowie Poselscy zaraz po wotach senatorskich mianować maią, nulla obstante contradictione: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 553, *tit.* O remissach.

Clausulam tę: nulla obstante contradictione, iż juri vetandi szkodliwa, i errore typographi dołożona iest, wiecznie abrogowano; in reliquo pomienioną konstyt. zachowuiąc: *a.* 1683 *v.* v, *f.* 659, *tit.* Deklaracya konstytucyi Grodzieńskiey.

Deputatow Trybunalskich obrać nazaiutrz po Seymiku Relationis pozwolono niektorym woiewodztwom i powiatom, ktore ich tempore solito, to iest: feria 2da post festum Nativitatis B. M. V. w roku blisko przeszłym nie obrały. W ktorych zaś woiewodztwach post festum Concept. B. M. V. w roku przeszłym obrani, tych elekcyą wszystkich, et authoritatem approbowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 358, *tit.* Obranie Deputatow.

Deputatow woiewodztwa Podolskiego elekcya na dzień 14 Iunii z Halicza do Lwowa przeniesiona: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 468, *tit.* Seymiki.

Deputata ziemie Chełmskiey, i powiatu Krasnostawskiego, na Trybunał Koronny w Lublinie post dominicam Conductus Paschae zaczęty, elekcyą złożono, a to dla translapsowanego terminu obrania onego. *Ibid. f.* 469, *tit.* Deklaracya.

Deputatow Podlaskich na Trybunał Lubelski, in crastino Seymiku Drohickiego Relationis, pozwolono obrać, dla rozerwania Seymiku Deputackiego, na alternacie Mielnickiey: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 583, *tit.* Alternaty.

Deputata iednego co rok ku wygodzie woiewodztwa Podlaskiego na Generale w Drohiczynie, drugiego zaś przez alternatę, raz z Mielnickiey w Mielniku, drugi raz z ziemi Bielskiey w Brańsku, na mieyscu seymikowym zwyczaynym, in termino per legem anteriorem praefixo, pozwolono, salva praerogativa Generału Podlaskiego w Drohiczynie, aliisque quibusvis muniis, et negotiis tamże tractari solitis, podług dawnych praw, i zwyczaiow całemu woiewodztwu reservatis: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 64, *tit.* Mieysce obierania.

Tę konstytucyą melioruiąc naznaczono, aby z ziemi Bielskiey przez lat dwie, a z ziemi Mielnickiey także przez lat dwie alternatą Deputat na Trybunał Koronny obierany bywał: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 668, *tit.* O alternacie.

Deputaci z Koła Poselskiego, do umowienia, i wyprawienia pewney legacyi, naznaczeni: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 405, *tit.* Deputaci.

Deputaci do instrukcyi na uspokoienie Ukrainy, z obudwu Narodow, przy Senatorach, i Urzędnikach Koronnych, cum plenaria facultate naznaczeni: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 498, *tit.* Deputaci do instrukcyi.

Deputaci z Senatu i Koła Poselskiego, dla approbacyi pewney kommissyi przy boku Krolewskim, i rezyduiącym przy Krolu, Senacie, cum plena Reipubl. potestate, w pilnych Rzeplitey sprawach naznaczeni, z tą kondycyą: że na potym takich deputacyi do żadnych spraw Rzeplitey, i approbacyi zażywać się nie będzie godziło: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 528, *tit.* Deputaci.

Znowu takoważ deputacya: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 605, *tit.* Deputaci.

I znowu: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 879, *tit.* Deputaci.

Deputaci do pisania instrukcyi na pewną kommissyą z Seymu przeszłego naznaczoną, ponieważ nie doszła, cum plenaria Reipubl. po-

testate z Senatu, i Koła Poselskiego naznaczeni: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 896, *tit.* Deputaci.

Deputaci z Senatu, i Koła Poselskiego naznaczeni, ażeby po skończeniu Seymu, praevio juramento instrukcyą dostateczną do legacyi Moskiewskiey służącą spisali, i impedimenta, ktore przeszłą trudniły kommissyą, uprzątnęli: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 54, *tit.* Deputaci.

Znowu takoważ cum simili potestate, do spisania instrukcyi Posłowi do Cara Moskiewskiego: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 424, *tit.* Deputaci.

Deputaci do chleba zimowego, *vide tit.* Woyska.

Deputaci, ktorzy do odwiezienia pieniędzy woysku Koronnemu, z Trybunału Radomskiego byli naznaczeni, Stanisław Domaszewski i Ian Piaseczyński, ratione summy sta dziewięćdziesiąt i pięciu tysięcy, i ośmiu set szesnastu złotych in rem Reipubl. erogowaney, uwolnieni, i że o to żadney trudności nie poniosą, assekurowani: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 417, *tit.* Assekuracya Deputatow.

Deputaci do rachunkow z Poborcami woiewodztwa Sendomirskiego, i Podlaskiego, a. 1655. *Vide tit.* Poborcy.

Deputaci dla Rady Woienney z Senatu, i z Koła Poselskiego do boku Krola, oprocz tych Senatorow, ktorzy przy Krolu rezydować powinni, naznaczeni, cum potestate hac, żeby o wszystkich rzeczach do woyny tylko Tureckiey, i pokoiu, gdzieby go zawrzeć przyszło, należących, i o wszystkich zgoła sprawach beśpieczeństwo Rzeplitey od postronnych nieprzyiacioł zachodzących, i z iakieykolwiek miary na nię gwałtownie przypadaiących, pospołu z Krolem radzili. Pospolite ruszenie na tym Seymie postanowione, i to, coby e Republica było, casu periculi, do skutku przywodzili, traktaty zaczynali, i kończyli, nie wnosząc iednak servitutem na Koronę, i W. X. Lit. ani stanowiąc praw iakich nowych, ani dawnych wzruszaiąc, ani nowego iakiego podatku stanowiąc, ani na Rzeczposp. bellum offensivum zaciągaiąc, ani woyny na inszą stronę, niż na Turki, i Tatary stanowiąc. Do czego, gdyby potrzeba była, nowy Seym ma być złożony: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1319, *tit.* Deputaci do rady.

Ktorzy Deputaci z Rycerstwa in hanc juramenti rotham przysięgli: „Ia N. Przysięgam, że w tym, wszystkim, co Stany wszystkie Koronne, i W. X. Lit. uchwałą pospolitą na mnie na Seymie blisko przeszłym Warszawskim włożyły, wedle opisania szerszego w teyże uchwale wyrażonego, tak we wszystkim, iako i w części wiernie i statecznie chować się będę, i Nayiaśnieyszemu Krolowi i Panu, Panu Zygmuntowi III, z łaski Bożey Krolowi Polskiemu, i Wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu, z drugiemi kollegami memi o obronie, i wszystkich rzeczach innych do woyny Tureckiey, także beśpieczeństwa Koronnego należących, wiernie, i statecznie radzić, i taiemnice chować będę, nikomu ani pismem, ani ustnie, ani przez żadne podobieństwo ich nie obiawiaiąc, i tak się w nich zachowam, iako dalsza powinność mnie zlecona, i prawo pospolite potrzebować będzie. Tak mi Boże dopomoż.“ *Ibidem.*

Zniesiono tę konstytucyą: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Znowu takowiż cum reassumptione konstytucyi a. 1690 et juramenti ibidem descripti, naznaczeni, i skrypt ręką Ichmciow, Xiędza Arcy-Biskupą Gnieźnieńskiego, Pieczętarzow, i Marszałka Poselskiego podpisany, (w ktorym arcana niektore napisane są, do tey rady służące) ad archivum podano: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 363, *tit.* Deputaci.

Znowu takowiż cum simili potestate, w żadne iednak rządy woienne Hetmanom należące, wdawać się nie będą: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 832, *tit.* Kommissarze.

Znowu Deputaci do boku Krola, na uspokoienie swywoli Kozackiey, i ordynacyi na potym woyska Zaporowskiego; ktorym dana facultas (juramento praestito od tych, co z Rycerstwa) decernendi, cokolwiek w tey mierze e Republica będzie się zdało, i co nemine contradicente, absentia nonnullorum non obstante postanowią, takiey wagi ma być, iakoby na Seymie postanowiono było. Nie będą iednak mogli nic stanowić contra dignitatem Reipublicae, także coby za sobą szkodę, albo dyminucyą dobr, tak pospolitych, iako i privatorum niosło, owszem iako Kozacy przedtym w dobrach dziedzicznych nie mieszkiwali, tak i teraz mieszkać nie będą. Bella też offensiva żadnych zaciągać na Rzeczposp. nie będą mogli; a wszystkiego postępku na Seymie przyszłym relacyą uczynić będą powinni: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 268, *tit.* Deputaci.

Znowu takowiż, iedni do Krola, a drudzy do Hetmanow Koronnych i W. X. Litewskiego cum simili potestate, iako a. 1590 et eadem juramenti rotha, przydawszy niektore rzeczy, ktore iż dla pewnych respektow obiawione być nie mogły, ręką Imci X. Biskupa Krakowskiego, i Ur. Marszałka Poselskiego podpisane są, i ad archivum podane. Według czego pod obowiązkiem przysięgi Deputaci sprawować się maią, i Stanom Rzeczyposp. na przyszłym Seymie zaraz po propozycyi, to iest: przed wotami senatorskiemi ciż Deputaci z Koła Rycerskiego, rad i powinności, swoiey sprawę dawać maią: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 101, *tit.* Deputaci.

Znowu takowiż cum simili potestate, et juramenti rotha eadem, iako in a. 1590 et 1673 do boku Krola: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 351, *tit.* Deputaci.

Znowu takowiż: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 551, *tit.* Deputaci.

Deputatow, nad zwykłych rezydentow przy boku I. K. Mci podczas konjunktur woyny Tureckiey, tak z Senatu, iako i equestri Ordine przy Wielm. Hetmanach Koronnych, i W. X.

L. Nayprzew. Arcy-Biskupie Gnieźnieńskim liczbę większą naznaczono, ktorym eandem potestatem dano, iako mieli in a. 1590 i takowąż przysięgą z Koła Rycerskiego deputowani przysiądz, i we wszystkim, według skryptu ad archivum sprawić się in toto powinni: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 772, *tit.* Deputaci.

Toż samo simili per omnia modo reassumowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 101, *tit.* Deputaci.

Do traktatu Szwedzkiego postanowieniem Sendomirskim naznaczonych kommissarzow approbowano. *Ibidem.*

Do boku I. K. Mci, do tych Deputatow, ktorych Seymem Lubelskim naznaczono, przydano drugich, ktorzy eandem potestatem mieć maią, iako mieli r. 1590 i 1690 i takowąż przysięgą z Koła Rycerskiego przysiądz maią, juxta mentem Seymu Lubelskiego. *Poparcie Konfederacyi Sendomirskiey*, *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 194, *tit.* Supplement decessu deputackiego.

Takowiż naznaczeni bywaią sub interregnis do Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, *co patet* z *Konfederacyi Generalnych całey Rzeczypospolitey.*

Takowiż na Konfederacyi Generalney Warszawskiey dani byli ex Senatorio et Equestri Ordine do Regimentarzow woysk: *a.* 1648. *Item a.* 1668. *Item* 1674.

Deputaci z Konwokacyi pomienioney Generalney Warszawskiey: *a.* 1648, *v.* IV, dla uspokoienia sedycyi, i buntow Kozackich, *f.* 166, § Iako na początku.

Deputacki Seymik ziemi Halickiey, po zerwaniu iednego, drugi złożono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 571, *tit.* Deputat.

Ponieważ Seymiki Electionis Deputatow na Trybunał Koronny w roku 1678, w Proszowicach, w Wiśni, w Haliczu i Chełmie pozrywały się, tedy nazaiutrz po Seymiku Relationis obrania Deputatow pozwolono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 777, *tit.* Obieranie Deputatow.

Deputata trzeciego z Wiśni na Trybunał Koronny obierać pozwolono, ponieważ ze trzech ziem, dwoch tylko obierano. *Ibidem*, *tit.* Deputata trzeciego obieranie.

Deputat obrany na Trybunał Ziemski W. X. L. Kommissarzem na Trybunał Skarbowy być nie może: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 309, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Deputaci Poznańskiego i Kaliskiego woiewodztw, i Deputat ziemie Dobrzyńskiey, na Trybunał r. 1726 obrani, aby do funkcyi swoiey przywroceni byli, i przysięgę wykonali, serio Sądowi Trybunalskiemu, sub poenis contra convulsores legum sancitis, zlecono: *a.* 1673, *v.* VI, *f.* 448, *tit.* Przywrocenie do funkcyi.

Deputatow do konstytucyi po dwoch tylko ex Gentibus, juxta antiquas consuetudines bywać powinno: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 100, *tit.* Izba Poselska.

Deputatow elekcyi czas na Trybunał Piotrkowski, i na Trybunał Radomski, że się Elekcyą Krola Imci ztrudnił, więc postanowiono, aby elekcya onych, po Elekcyi przyszłego Regnanta na Seymikach Poselskich ante-koronacyalnych odprawiła się w Koronie, w Mazowieckim woiewodztwie, i Rawskim, we dwie niedzieli po Seymikach Poselskich, a W. X. Lit. przy prawach o tymże napisanych zostawiono: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 589, § A że Elekcya.

Deputatami na Sądy Skarbowe, woiewodztwa obierać nie maią tych, ktorzy Poborcami byli, i ktorzy do skarbu interessowani, *vide tit.* Sądy.

Deputaci przysięgać maią, *vide tit.* Seym.

Securitas onych, *vide tit.* Posłowie, *tit.* Senator.

Deputatow do spraw criminis laesae Majestatis, et perduellionis, iak wiele być powinno, *vide tit.* Criminalia.

Deputaci do korrektury praw, *vide tit.* Korrektura.

Deputaci do Rawy, alias do kwarty, na każdym Seymie bywaią naznaczeni, *vide tit.* Kwarta.

Deputaci na spisanie instrukcyi kommissarzom na traktat o pokoy, *vide tit.* Kommissye.

Deputaci od chorągwi, do brania pieniędzy, *vide tit.* Trybunał Skarbowy, seu Radomski, *tit.* Podatki, *tit.* Woiewodztwa.

Dygnitarze, vide tit. **Dostoieństwo**, tit. **Senator.**

Dylacye.

Dilationum starodawny zwyczay, *vide a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § Citatus.

Te dylacye krom prawdziwey choroby, są skassowane: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 157, *tit.* De terminorum dilatione.

Vide plura sub tit. Roki, o odkładaniu Rokow.

Suspens, i przekładania Rokow Ziemskich i Grodzkich zakazał Zygmunt I, wyiąwszy, żeby takowe odkłady z dozwolenia stron stały się: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 573, § Repositio et suspensio.

Dilatio ad munimenta, in causis simplicium injuriarum, et caedis, atque sanguinis, nie ma być dopuszczona, tylko ad munimenta specifica causam perimentia, ieżeliby takiey strona potrzebowała: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* O dylacyach.

Dilatio visionis in simplicibus injuriis, et proprii laboris nie ma być pozwalana, tylko in causis haereditariis et fundum tangentibus, nie ieżdżąc na tę z większym pocztem nad 10 osob sub poena duplici 14 marcarum. *Ibidem.*

Dylacya żadna na Trybunale in termino motionis iść nie ma, oprocz verae infirmitatis in personali actu do dwu niedziel, ieżeli ieszcze strona w tey sprawie nie używała iey, a satisfactio iey, tamże ma być cum ulteriori processu causae. *Ibidem*, *tit.* Prosecutio motionis, *f.* 1234.

Pro una vice dla niesądzenia przez kilka lat Rokow Ziemskich, ziemi Przemyślskiey, i Ha-

lickiey, Trybunał Koronny dylacyi ad munimenta etiam secundario miał pozwalać: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1273, *tit.* Niesądzenie.

Dylacya minorennibus, in causa complicitatis, et potioritatis juris, gdyby za iakim prawem trzymali bona jure victi, nie ma być dawana do lat: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1218, *tit.* De minorennibus.

Dylacye żadne w sprawach, ktore dekretami satisfactionis terminantur, iść nie maią, excepta dilatione verae infirmitatis, et majoris, a to sub amissione causae: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 107, *tit.* De re judicata.

Ani w sprawach o excessa i crimina, Senatorom, albo Posłom Ziemskim na Seym wysłanym, albo Kommissarzom, Deputatom z Seymu naznaczonym, *vide tit.* Senator.

Dylacye, i beneficia juris, w sprawach W. X. Lit. te tylko bywaią pozwolone na pierwszym terminie; kopia pozwu w akcyi etiam z istancyi samych Sędziow. Na 2gim additio patrona. Na 3cim kopia spraw wszystkich. Godziny zaś dwie secundum exigentiam litigantium pozwolone będą. Dylacya verae infirmitatis, cum juramento super eam, także legalitas et pro majori, we wszystkich ogulnie in quovis termino sprawach: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 466, *tit.* Dylacye et beneficia juris.

Dilatio ad munimenta exhibenda in Iudicio specificata, do 4 niedziel actori et citato, nie inaczey concessibilis, tylko cum solutione winy 40 kop groszy Litewskich parti adversae, albo też cum juramento, że nie na zwłokę ta dylacya użyta, in termino succedenti praestando. *Ibidem*, *tit.* Munimenta.

Dylacya w sprawach do zapisow przyznanych, w sprawach pure skarbowych o depaktacye na cłach, o niezapłacenie podatku Rzeplitey, o stipendia żołnierskie, o extorsyą żołnierzow, myt mostowych od handluiących, iedna kopia z spraw i godzina wolna. *Ibidem.*

Dilatio exemptus iść nie ma o assygnacye na dobra szlacheckie, *vide tit.* Hetman.

Dylacyą pro majori kto otrzyma, na przyszłych Sądach literis testimonialibus odwieść się ma, że miał sprawę pro majori: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 333, *tit.* De termino pro majori.

Dilatio visionis, *vide tit.* Wizya.

Obywatelom woiewodztw niektorych, i powiatow W. X. Lit. in omni genere causarum, aby quodvis subsellium pozwalało dylacyi ad feliciora tempora, postanowiono. *Vide tit.* Sprawy.

Dylacye o dług, *vide tit.* Długi.

Dylacye na ewiktora, *vide tit.* Evictor.

Dyfferencye.

Dyfferencye między duchownemi a świeckiemi uspokoić obiecano na Seymie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 249, *tit.* De differentia.

Dissidentes in religione, vide tit. Heretycy, tit. Religia.

Długi.

W długu oycowskim, gdzieby zakłady i przezyski ieszcze nie zaszły, a pieniędzmi też gotowemi z prowentow zapłacono być nie mogło, dobra minorennium tutor w summach głownych na czas puścić ma. A gdzieby przezyski iuż zaszły na antecessorze, tedy także dobra creditori puszczone być maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1218, *tit.* De minorennibus.

O dług, albo dziedzictwo, albo inne rzeczy nie zapisane, gdy pozwany chroni się Sądu, rzecz do powoda traci: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 15, *tit.* De his, qui pro haereditate.

O dług nie zapisany, przysięgą się dłużnik odwieść może: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 332, *tit.* De mutuatis pecuniis.

O tymże: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 16, *tit.* De civibus.

O dług zapłacony, rękoymia pociągniony do Sądu, bliższy do dowodu. *Ibidem*, *f.* 38, *tit.* De fidejussoria cautione.

O mały dług rękoymia ciążą uchodzi, a o wielki maiętnością dłużnika zaręczonego kredytorowi płaci. *Ibidem*, *f.* 51, § Praeterea statuimus.

Długi kupieckie, w regestrach ich zapisane, dochodzone na szlachcie być maią, niż trzy lata wynidą: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 558, *tit.* De repetitione debiti.

Długu zboża upominać się trzeba intra quatuor annos: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 21, *tit.* De praescriptione.

Dłużnik dylacyi, ani prokrastynacyi mieć nie może, tylko do iutra, wyiąwszy, gdyby kwit pokazać chciał, tedy raz tylko dylacya mu być ma dopuszczona do przyszłych Sądow: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 581, § Ad effugiendas difficultates.

Dłużnik u Sądu zdany, i do rąk adversarii oddany, gdyby z więzienia uszedł, wolny od długu, wyiąwszy dług złodzieystwa: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 4, *tit.* De victis.

O dług większy pieniężny może być dana dłużnikowi dylacya, pro quolibet, ex tribus terminis na niedziel sześć. Po ktorym czasie, ieżeli nie uspokoi, Sędzia ad definitivam przystąpi sententiam, contumacia citati non obstante. *Ibid. f.* 51, *tit.* De debito.

Nikt in vim długu od Rzeplitey sobie go winnego, nie powinien wytrącać z podatkow Rzeplitey. *Vide tit.* Podatki.

Długi W. X. Lit. ktore zapłacone być maią z podatkow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, specificantur. Ichmć PP. Leonowi Sapieże Woiewodzie Wileńskiemu Hetmanowi W. W. X. L. zł. 77818, gr. 27 i pieniędzy 15, Alexandrowi Korwinowi Gosiewskiemu Woiewodzie Smoleńskiemu zł. 7598, gr. 21 i pieniędzy 4 i puł, Krzysztofowi Radziwiłłowi Hetmanowi Polnemu W. X. Lit. zł. 22000. Potomkowi Imci Pana Krzysztofa Naruszewicza Podskarbiego W. X. Lit. zł. trzykroć sto tysięcy, dwadzieścia trzy tysiące, czterysta ośmdziesiąt, gr. szesnaście, pieniędzy 15, Ur.

Andrzeiowi Szaniawskiemu Rotmistrzowi Pieszemu, za wydatek na piechotę zł. 1000, Wilhelmowi Tyzenhauzowi Rotmistrzowi Raytarskiemu nie dopłaconych zł. 2000. Ludziom służebnym na zamku Smoleńskim zdawna za zasłużone, zł. ośm tysięcy, sześćset siedmdziesiąt cztery, gr. 10, pieniędzy 6: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 677, *tit.* Długi.

Długu Ur. Iana Werdy Starosty Nowskiego, likwidacya do drugiego Seymu odłożona: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 818, *tit.* O odłożeniu.

Znowu do drugiego Seymu sześć-niedzielnego: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 873, *tit.* Likwidacya.

Długu tego zapłata, konferowaniem dzierżawy ad extenuationem przyobiecana: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 955, *tit.* Zniesienie długu.

Długi publiczne W. X. L. ad fidem publicam zaciągnione, likwidowane, i assekurowane, z podatkow Rzeplitey zapłacone być maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 868, *tit.* Długi.

Dług sukcessorom Ur. Mikołaia Moczarskiego skarb Koronny zapłacić ma: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 21, *tit.* Assekuracya zasług.

Dług Ur. Barzikowskiego zł. 2460 do rachunkow skarbowych W. X. Lit. odesłano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 120, *tit.* Zapłata.

Długi W. X. Lit. za assekuracyami Senatorow na potrzebę Rzeplitey zaciągnione, i na kilku Seymach przez Deputaty Koła Poselskiego weryfikowane, znieść W. Podskarbiemu W. X. Lit. kazano pieniędzmi z podatkow. *Ibid.* *f.* 138, *tit.* Pozwolonych podatkow W. X. Lit. szafunek.

Dług Imci P. Stanisławowi Lanckorońskiemu Woiewodzie Ruskiemu, ośm tysięcy zł. z skarbu Koronnego zapłacić kazano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 371, *tit.* Zapłata długu.

Długi w skarbie przebrane, sukcessorom W. Michała Korybuta Xiążęcia Wiśniowieckiego Woiewody Ruskiego, i sukcessorom I. W. Potock'eg › Kasztelana Krakowskiego, odpuszczono. *Ibidem*, *f.* 372, *tit.* Odpuszczenie summ.

Dług I. W. Koniecpolskiego Kasztelana Krakowskiego, sukcessor Ur. Chorąży Koronny na kommissyi Woyskowey likwidować ma. *Ibidem.*

Dług Ur. Malchra Mielwida Pisarza Ziemskiego Starodubowskiego na przyszłym Seymie likwidować kazano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 418, *tit.* O obywatelach powiatu Starodubowskiego.

O długi na zapisy, albo rekognicye, także do kontraktow, i zapisow na maiętność, obywatele woiewodztw: Kiiowskiego, Bracławskiego, Czerniechowskiego, a osobliwie, ieżeli debitores w spokoynieyszych woiewodztwach nie mieli dziedzicznych, ani zastawnych possessyi swoich, nie powinni byli być uciskani prawem, pokiby do spokoynieyszych dobr swoich possessyi nie przyszli. Dyspozycya iednak Krolewska na dobrach lennych, ktore wyszły ex recta linea masculina, et de bonis liquidi juris Regii, iako też in rem Stanu Szlacheckiego prawa nienaruszone zostawać miały o zamknieniu exekucyi w tych tam woiewodztwach: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 449, *tit.* Securitas honorum et bonorum.

O długi w Grodzie dobrowolnie zeznane, bądź przed śmiercią, bądź po śmierci Krolewskiey, każdy wedle zapisu swego, i poddania się iuryzdykcyi grodzkiey, w Grodzie odpowiadać powinien; a Starostowie sine omni dilatione, juxta usitatam formam, takowe sprawy sądzić, odprawować, i exekwować maią, oprocz tych woiewodztw, ktore sobie formam sprawiedliwości, i exekucyi specialem sub interregno postanowiły, albo postanowią. *Confoed. Gener. Varsav.* *a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § A ktożkolwiek się.

O tymże *w Konfederacyach poźnieyszych po Krolach Henryku, i Stefanie.*

W Konfederacyach zaś: *a.* 1632, 1648, 1668 i 1674, gdzie po publikowaniu uniwersałow Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, ex communi Nobilitatis illius palatinatus, terrae, districtus, consensu, Grodzkie Księgi otwarte są; wszystkie zapisy na wieczność, i na długi, także testamenty, i protestacye, i relacye w nich zapisane, takiey wagi być maią, iakiey za żywota Krola Imci, bywały.

Długi na Rzeczyposp. zaciągać Krolowi Władysławowi IV pozwolono, ktore kredytorom, woiewodztwa i ziemie w Koronie, a w W. X. L. skarb wypłacać powinien był: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 56, *tit.* O niezaciąganiu długow na Rzeczpospolitą.

Ale przytym oraz warowano: że do żadnych od Krolow Polskich zaciągnionych długow, iako dotąd, tak i na potym non tenebitur Rzeczpospolita. A ktobykolwiek takowe długi promowował in publico, albo mimo to postanowienie in spem zapłaty od Rzeczyposp. dał pieniędzy, takim penom podlegać będzie, iakie de terra Sendomiriensi non obliganda, (*v.* I, *f.* 231, *tit.* Litera obligatoria) są uchwalone. O co forum na Trybunale inter causas fisci, ad instantiam cujusvis. *Ibidem.*

O długi rożne i zapisy, exules woiewodztwa Smoleńskiego, i powiatu Starodubowskiego, do prawa do lat trzech pozywani bydź nie mieli, sub nullitate dekretow ferowanych: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 996, *tit.* Ochrona osob.

Tymże osobliwie w wdowim sierocym stanie zostaiącym, moratoriae z Kancellaryi Krolewskiey wydane, approbantur. *Ibidem.*

Długi niektorym osobom z poboru wypłacić kazano: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1411, § A potym maią być, *versus ult.*

Długow chirografowych po Szwedzkiey woynie, iako dowodzić kazano? *Vide sub tit.* Szlachcic, Wywod szlachectwa.

Długi Ur. Chrapowieckiego Chorążego Smoleńskiego, i Ur. Samuela Komorowskiego Obożnego W. X. L. do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 564, *tit.* Assekuracya.

Długi Ur. Krzysztofa Potockiego Krayczego W. X. Litewskiego i Iana Stanisława Milewskiego Woyskiego Smoleńskiego, na przyszłym Seymie likwidować kazano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 809, *tit.* Assekuracya.

Oprocz tego długu Ur. Potockiemu assekurowano summę in vim gratitudinis, za podięte ciężkie więzienie iego w ręku pogańskich. *Vide tit.* Summy.

Na wypłacenie długu Kurfirsztowi Imci Brandeburskiemu, względem Elbląga i Drahima, cło wodne uchwalono. *Vide tit.* Cła, *tit.* Podatki.

Dług nayprzod Krolowi Imci 104048 złot. potym Imci P. Pawłowi Sapieże Woiewodzie Wileńskiemu, Hetmanowi W. X. L. 30007 z cełł Koronnych generalnych skarb zapłacić ma: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 728, § Powinien tedy będzie, *vers.* 18.

Dług Imci P. Michałowi Pacowi, Kasztelanowi Wileńskiemu, Hetmanowi W. X. Lit. ratione żołdu i barwy na piechotę, post ultimam liquidationem, naznaczono z skarbu W. X. L. effective zapłacić. *Confoed. Gener. Varsav. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1043, § Cokolwiek z porachunku.

Dług tegoż na Seymie 1670 r. likwidowany, z podatkow Rzeczyposp. zapłacić kazano, a świeższych expens od skończenia Seymu 1670 liquidationem do przyszłego Seymu odłożono, ad rationem summę pięćdziesiąt tysięcy złot. z skarbu W. X. Lit. z podatkow Rzeczyposp. naznaczywszy: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 151, *tit.* Assekuracya.

Długi tegoż tak na przeszłych Seymach likwidowane, i konstytucyami assekurowane, iako i z assekuracyi Wileńskiey należące, approbowano, i aby one skarb W. X. Lit. z podatkow Rzeczyposp. extraordynaryinych wypłacił, naznaczono, praevia iednak na przyszłym Seymie Electionis tych tylko expens liquidatione, ktore ieszcze ad calculum nie przychodziły. *Konfed. Gener. Warsz. a.* 1674, *v.* V, *f.* 232, § Długi.

Tenże z długu swego podarował Rzeczyposp. zł. sto tysięcy, a dwakroć sto tysięcy dziewięćdziesiąt i trzy tysiące, siedmset pięćdziesiąt i ieden zł. Podskarbi W. X. Lit. powinien mu zapłacić, tak z retent przeszłych podatkow, iako i ex extraordinariis proventibus: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 429, *tit.* Likwidacye.

Dług chorągwi husarskiey Xiążęcia Imci Dymitra Wiśniowieckiego, Woiewody Bełskiego, Hetmana Polnego Koronnego, także dwudziestom koni z chorągwi pancerney. *Vide tit.* Zapłata.

Dług Xcia Imci Radziwiłła Podkanclerzego, i Hetmana Polnego W. X. Lit. praevia liquidatione w skarbie W. X. L. pro praesenti, także względem buławy, piechot, et in futurum exemplo Hetmanow Koronnych exsolutio doyść ma. A na przyszły rok skarb W. X. Lit. koszty hetmańskie, adinstar w Koronie, obmyślić powinien: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 151, *tit.* Assekuracya.

Co warowano o takowych likwidacyach długow in posterum? *Vide tit.* Hetmani.

Długu residuum Imci X. Biskupowi Wileńskiemu, skarb W. X. Lit. na kommissyi Wileńskiey zapłacić ma. *W Konfederacyi Gener. Warszaw. a.* 1674, *v.* V, *f.* 229, § Na teyże kommissyi.

Długu Ur. Franciszka Kazimierza Wysockiego, Cześnika Sochaczewskiego na 10 tysięcy talerow twardych redukowanego, medietatem skarb Koronny indilate zapłacić ma, a druga medietas do przyszłego Seymu reijcitur: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 385, *tit.* Dług.

Z długu swego Xiążę Imć Radziwiłł, Podkanclerzy i Hetman Polny W. X. Lit. podarował Rzeczyposp. 50 tysięcy zł. a sto trzydzieści i trzy tysiące, trzysta pięćdziesiąt i pięć złot. i groszy dwadzieścia, skarb W. X. Lit. tak z retent przeszłych podatkow, iako i z extraordynaryinych prowentow, dwiema ratami wypłacić mu ma. *Ibidem*, *f.* 429, *tit.* Likwidacya.

Dług tegoż według kalkulacyi na przeszłym Seymie naznaczoney, w skarbie W. X. Lit. iuż uczynioney, z podatkow extraordynaryinych, inquantum wystarczyć mogą, tenże skarb realiter et effective na kommissyi blisko przyszłey wypłacić ma. Trahi to iednak nie ma in sequelam, lecz in futurum coram Deputatis a Republ. na Seymie likwidacye maią być czynione. *Confaed. Gener. Varsav. a.* 1674, *v.* IV, *f.* 232, § Dług.

Dług Krola Imci Iana III na tym Seymie likwidowany, ktory wynosi summę trzechkroć sta tysięcy, dwudziestu siedmiu tysięcy, dziewiąciu set trzydziestu zł. i groszy 10, W. X. Lit. wypłacaiąc dwakroć sto tysięcy, i dziesięć tysięcy zł. z podatku szelężnego z skarbu W. X. Lit. zapłacić obiecało. A residuum tenże skarb na przyszłym Trybunale Skarbowym z zasług woyska W. X. Lit. winnych, to iest z ćwierci iedney ad 15 Maji, a. 1676 idącey, ex subsidio charitativo sine dilatione zapłaci: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 437, *tit.* Assekuracya.

Dług skarbowi Koronnemu, z deklaracyi dwunastu poborow woiewodztwa Podlaskiego r. 1670 uroszczony, do drugiego Seymu odłożono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 481, *tit.* Reces długu.

Dług woiewodztwa tegoż Podlaskiego, z strony sześciu poborow, i dwoyga podymnego za piechotę dymową, do przyszłego Seymu odłożono. Toż się ma rozumieć i o aukcyi dwochset zł. przy każdey sympli poborowey ziemi Drohickiey: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 590, *tit.* Reassumptio recessu długu.

Dług Ur. Krasińskiego Referendarza Koronnego, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 495, *tit.* Dług.

I długow Rzeczyposp. exsolutionem odłożono. *Ibidem*, *f.* 525, *tit.* Reces długow.

Dług Ur. Boratyniego na przyszłym Seymie zapłacić assekurowano; a teraz in vim provisionis summę piędziesiąt tysięcy zł. z skarbu W. X. Litewskiego z prorogowanych podatkow Rzeczyposp. extraordynaryinych naznaczono. *Ibidem*, *f*. 535, *tit*. Assekuracya.

Znowu do przyszłego Seymu satisfactionem naznaczono: *a*. 1678, *v*. v, *f*. 628, *tit*. Upewnienie.

Znowu do przyszłego Seymu; a teraz ad rationem długu tego piędziesiąt tysięcy zł. z skarbu W. X. L. z podatkow extraordynaryinych sukcessorom naznaczono, i wszystkie assekuracye i prawa Ur. Boratyniego in toto konserwowano: *a*. 1683, *v*. v, *f*. 698, *tit*. Dług sukcessorow Ur. Boratyniego.

Dług Ur. Boratyniego sukcessorom, iako producent documenta, praevio tychże sukcessorow juramento, Podskarbiemu W. Litew. zapłacić zlecono. Kredytorow zaś ich do zupełney satysfakcyi pomienionego długu odłożono: *K. L. a*. 1690, *v*. v, *f*. 820, *tit*. Dług sukcessorow Ur. Boratyniego.

Dług Ur. Ernesta Rappy Obersztera, ponieważ na kommissyi Sendomirskiey zmieścić się nie mogł, na Trybunale Skarbowym likwidować pozwolono: *a*. 1678, *v*. v, *f*. 565, *tit*. Pretensya.

Dwadzieścia tysięcy zł. in currenti moneta ex ordinariis Reipubl. proventibus skarb Koronny exsolvere mu tenetur: *a*. 1683, *v*. v, *f*. 666, *tit*. Ukontentowanie.

Długi Żydow Kazimirskich przy Krakowie, aby kredytorom solvendo bydź mogli; capaces per partes dywidować Kommissarzom zlecono. *Vide tit*. Żydzi.

Dług Urodzonych Kaspra Arciechowskiego Podsędka Liwskiego, i Anny Reydowny małżonkow, do przyszłego Seymu odłożono: *a*. 1678, *v*. v, *f*. 586, *tit*. Dług.

Długow i pretensyi Xiążęcia Kurlandzkiego respectu, konstytucye a. 1609, et 1611 de usuris, et 1676, reassumowano, i Kommissarzow z Senatu i z Koła Poselskiego na czas i mieysce, iako sobie namowią, naznaczono, aby w te długi i pretensye weyrzeli, i na przyszłym Seymie rei gestae relationem uczynili. A Xiążę także z strony swey in pari numero Kommissarzow zesłać powinien. *Ibidem*, *f*. 597, *tit*. O Xiążęciu Imci Kurlandzkim.

Dług Krola Imci, względem prowizyi za ekonomią Szawelską, ante omnia z podatkow extraordynaryinych za dwie lecie, to iest: a coronatione, ad a. 1678, a za przyszłe dwie lecie, to iest: 1679, et 1680 z podatkow na tym Seymie prorogowanych, W. Podskarbi W. X. Lit. zapłacić ma. *Ibid*. *f*. 624, *tit*. Dług Krola Imci.

Nie iest wypłacony; przeto postanowiono: aby P. Podskarbi W. X. Litew. ante omnia przed wszystkiemi długami i expensami, za zatrzymane lata według teraźnieyszego porachowania usque ad a. 1685, to iest: za sześć lat, z extraordynaryinych podatkow ad praesens currentibus wypłacił: *a*. 1683, *v*. v, *f*. 695, *tit*. Wypłacenie.

Dług skarbowi I. K. Mci względem ekonomii Szawelskiey winny, Podskarbi W. Lit. według kalkulacyi, aby skutecznie ante omnia oddał, postanowiono: *K. L. a*. 1685, *v*. v, *f*. 747, *tit*. Deklaracya długu.

Dług Ur. Wilhelma Stetkiewicza Chorążego Mińskiego sukcessorom 12000 zł. na przyszłey kommissyi, za pokazaniem dowodow, inquantum by skarb W. X. Lit. sufficeret, zapłacić naznaczono: *a*. 1678, *v*. v, *f*. 628, *tit*. Dług Urodz.

Długi W. Bogusławowi Szłuszce Hetmanowi Polnemu W. X. Lit. za iurgielt na buławę, i za barwy i żołdy na piechotę; także ś. p. Michała Paca Woiewody Wileńskiego, Hetmana W W. X. Lit. resztę długow konstyt. 1683 naznaczonych, i Xiążęcia Radziwiłła Podkanclerzego, i Hetmana Polnego W. X. Lit. aby skarb successoribus wypłacił, injunctum; iako i resztę długu W. Gosiewskiego Podskarbiego i Hetmana Polnego W. X. L. także sukcessorom zasług ś. p. I. W. Ierzego Karola Chlebowicza Woiewody Wileńskiego, względem dragonii in praesidio Siebieża, dekretem r. 1677 d. 20 Grudnia na kommissyi w Wilnie; także Marcina Ogińskiego Kanclerza W. X. Lit. tymże dekretem na dwie chorągwie dragońskie, uznane; przeyrzawszy cokolwiek de jure et aequitate należeć będzie, także chorągwi husarskiey ś. p. Krola Imci Iana Kazimierza, według konstyt. 1668 et 1683 ma być satysfakcya; także Ur. Czyżowi Podkomorzemu Wileńskiemu resztę długu winnego, według likwidacyi a. 1683, zapłacić nakazano: *K. L. a*. 1685, *v*. v, *f*. 749, *tit*. Kommissya do zapłaty woyska.

Dług, alias summa 10000 złot. kościołowi katedralnemu Wileńskiemu, i kaplicy S. Kazimierza winna, et pro liquido debito konstyt. 1658 od Rzeplitey assekurowana, aby przez W. Podskarbiego Lit. z podatkow extraordynaryinych wypłacona była, deklarowano: *K. L. a*. 1685, *v*. v, *f*. 751, *tit*. Reassumptio długu.

Dług, alias summę 113 tys. sukcessorom Ur. Fromholda de Ludinghaus Wolffa Generała artylleryi Kor. na kommissyi Żywieckiey 1677 vigore konstytucyi 1676, w Krakowie odprawioney, przysądzoną; także dwie summy Ur. Stanisławowi Szymanowskiemu, iedna 1053, druga 875 złot. dekretami teyże kommissyi likwidowane, i sukcessorom Ur. Boratyniego summa 30000 złot. na pomienioney kommissyi; tudzież Ur. Arciechowskich dług na Seymie 1670 likwidowany, dekretem kommissyi Sendomirskiey na Seym 1678 odesłany, i konstytucyą tegoż roku assekurowany, ieżeliby na Trybunale Skarbowym

we Lwowie lub w Radomiu, z decessow swoiey nie wzięły zapłaty, aby ex contributionibus in futurum na zapłatę woysku uchwalonych, lub z decessow ich, lub ex summa originali z przyszłego Seymu zapłacone były, deklarowano. Interim sukcessorom Ur. Fromholda Wolffa ad rationem wzwyż mianowaney summy, aby 30000 skarb z ordynaryinych prowentow zapłacił, ktora to summa przy wypłaceniu ostatka, wytrącona być ma: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 779, *tit.* Zapłacenie.

Dług 57308 złot. sukcessorom Ur. Macieia Korwina Gosiewskiego, Generała artylleryi W. X. L. praevia calculatione, ieżeliby się kwity iego pokazały, zapłacić skarbowi W. X. Lit. nakazano: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 817, *tit.* Dług.

Dług Ur. Niemirzyca konstytucyami 1659 i 1662 assekurowany, pro residuo 52000 zł. salvis quietationibus, ieżliby się iakie pokazały, W. Podskarbiemu Lit. z extraordynaryinych podatkow wypłacić zlecono. *Ibidem*, *f.* 825, *tit.* Warunek zapłacenia.

Dług Ur. Mikołaia Iudyckiego, Kasztelana Nowogrodzkiego, Kawalera Maltańskiego, iaki się na kommissyi pokaże, do przyszłego Seymu odłożono. *Ibidem*, *f.* 826, *tit.* Dług Ur. Mikołaia Iudyckiego.

Ur. Ianowi Platerowi Woyskiemu Inflantskiemu, summa 6000 talerow aby była wyliczona, woiewodztwom i powiatom prowincyi W. X. L. injunctum; tudzież, aby temuż W. Podskarbi W. X. L. 500 talerow quam primum wypłacił, nakazano: *K. L. a.* 1717, *v.* vi, *f.* 330, *tit.* Assekurowanie długu Ur. Platera.

Pretensya Ur. Krzysztofa Sulistrowskiego Chorążego Oszmiańskiego, do obmyślenia satisfakcyi remittitur: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 677, *tit.* Pretensya.

O długach *plura vide tit.* Summy.

Dobra, Daniny.

Danina Szarawki w woiewodztwie Podolskim, w powiecie Kamienieckim, na wieczność Iakubowi Pretficzowi Staroście Trębowelskiemu konferowana; non obstantibus quibusvis constitutionibus: *a.* 1578, *v.* ii, *f.* 977, *tit.* Donatio Szarawki.

Danina także Kotelni uroczyska za Żytomierzem w woiewodztwie Kiiowskim, Kniaziowi Kirykowi Rożyńskiemu: *a.* 1581, *v.* ii, *f.* 1023, *tit.* Danina Kniazia Rożyńskiego.

Także Swisłości w powiecie Wołkowyskim, Ur. Alexandrowi i Karolusowi Chodkiewiczom, za zgodne w Rzeplitey zasługi oyca ich. *Ibidem*, *tit.* Danina Swisłości.

Także trzech włok pustych we wsi Szostakach, dzierżawy Kamieńca Litewskiego, Ur. Maxymowi Czapli. *Ibidem*, *f.* 1024, *tit.* Danina Maxymowi Czapli.

Także dwudziestu łanow z dobr stołowych Krolewskich Walentemu Połotyńskiemu. *Ibidem*, *tit.* Danina Połotyńskiemu.

Także na wioski Hołowieczyce, Ciepie, Linbany, służeb dwanaście w włości Mohilowskiey Ur. Wasilowi Niemierze Rotmistrzowi. *Ibidem*, *tit.* Danina Wasilowi Niemierze.

Także na Bartkowice Ur. Andrzeiowi Taranowskiemu, w summie 10000 złot. do lat stu, ad extenuationem tey summy: *a.* 1581, *v.* ii, *f.* 1023, *tit.* Danina Andrzeia etc.

Także na dzierżawy: Krzeszowską i Zamechską, w ziemiach Ruskich, bądź i w woiewodztwie Bełzkim leżące, I. W. Ianowi Zamoyskiemu Kanclerzowi i Hetmanowi W. Koronnemu, cum omnibus attinentiis: *a.* 1588, *v.* ii, *f.* 1239, *tit.* Danina wieczna.

Także na wieczność dwu włości w Inflantach, iedney w Rugiereskim, Ulder rzeczoney, a drugiey Wawenkul nazwaney, w Helmetskim powieciech, Ur. Prokopowi Pieniążkowi Kawalerowi, Staroście Wendeńskiemu. *Ibidem*, *f.* 1240, *tit.* Potwierdzenie.

Także zamku Karkuszu z iego przyległościami w Inflanciech, Ur. Ierzemu Farensbekowi z tą kondycyą, aby przysięgę wiary, i poddaństwa oddał powinnego. *Ibidem.*

Także pustyni rzeki Sule za Czerkasy leżącey, Ur. Alexandrowi Wiśniowieckiemu Staroście Czerkaskiemu, podług odstąpienia temuż przez Ur. Michała Hrybunowicza Baybuzę, przywileiu swego: *a.* 1590, *v.* ii, *f.* 1345, *tit.* Approbacya.

Takież rożnym osobom, a mianowicie: monastera Czerechczymeromskiego nad Dnieprem, Baryszpoli i z siedliszczem Iwankowskim, horodyszczow Włodereckich, i siedliszczow w Zwołozie, Wielka Słoboda nazwanych, nad rzeką Rosią Rokitnią; także Horoszy i Sleporodu nad rzeką Nieuszciu nazwaną, przy granicy Moskiewskiey. *Ibidem*, *tit.* Danina.

Ale podniesiono daniny Zelechimerową i Boryspalu cum attinentiis, dla swywoli Kozackiey: *a.* 1596, *v.* ii, *f.* 1446, *tit.* O Kozakach.

Techtymirow na szpital Grecki miał być wrocony, albo co inszego dać miano: *a.* 1601, *v.* ii, *f.* 1525, *tit.* O Kozakach.

Także Ur. Macieiowi Dembińskiemu na zamek Bebel: *a.* 1598, *v.* ii, *f.* 1466, *tit.* Danina.

Także na wieś Hadel w Inflanciech, w powiecie Kuińskim ze wszystkiemi przyległościami, także Hak rolą osiadłą we wsi Krzenicy, Ur. Bartłomieiowi Ostromięckiemu: *a.* 1601, *v.* ii, *f.* 1515, *tit.* Danina.

Także na zamek Sączel z iego przyległościami, Ur. Mikołaiowi Ostrorogowi Kasztelanowi Bełzkiemu: *a.* 1607, *v.* ii, *f.* 1623, *tit.* Wieczność zamku.

Także Iarmole Mieleszkowi na puste siedliszcze w woiewodztwie Bracławskim, Omiekińce nazwane, z tą deklaracyą iednak, żeby się nie daley ta pustynia ieno na puł mili gruntu rozciągała: *a.* 1601, *v.* ii, *f.* 1519, *tit.* Approbacya listu Mieleszkowego.

Także klasztorowi Oświecimskiemu na karczmę

nazwaną Budy ze wszystkiemi należącemi gruntami. *Ibid. tit.* Danina karczmy.

Także Ur. Borysowi Żabie, na dobra w starostwie Brasławskim Litewskim, nazwane Obabie. *Ibidem*, *f.* 1530, *tit.* Danina Borysowi Żabie.

Także Ur. Rafałowi Tarmoliczowi Soryckiemu, na imieniszcze Kurklewskie, Pithokumpie nazwane, w woiewodztwie Trockim: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1635, *tit.* Soryckiemu wieczność.

Także pustynie Umań nazwaney, w woiewodztwie i starostwie Bracławskim leżącey, Ur. Walentemu Alexandrowi Kalinowskiemu, iako w uroczyskach swych to przezwisko pustyni zawiera się: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1669, *tit.* Danina pustynie.

Także Ur. Stanisławowi Skiwskiemu, na dziewięć włok w Skiwach: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 186, *tit.* Danina.

Także Ur. Mikołaiowi Korffowi na maiętność Kryżborską w Inflanciech, w woiewodztwie Wendeńskim leżącą, ze wszystkiemi przyległościami: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 459, *tit.* Wieczność.

Takoważ Xiążętom Ichmciom Radziwiłłom, na maiętność Indurę, ze wszystkiemi iey należytościami, i processa skarbowe o tę maiętność skassowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 308, *tit.* Wieczność Indurska.

Także W. Alexandrowi Korwinowi Gosiewskiemu Woiewodzie Smoleńskiemu, na porzecze daniny Boberow i Głuszyc, w woiewodztwie Smoleńskim: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 682, *tit.* Wieczność.

Także Ur. Iędrzeiowi Sokolnickiemu, żołnierzowi zasłużonemu na dzierżawę nazwaną Horożana w woiewodztwie Ruskim, w ziemi Lwowskiey: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 544, *tit.* Nadgroda zasług.

Także Ur. Krzysztofowi Kawieckiemu, na wieś Herman w woiewodztwie Podolskim, a w powiecie Latyczewskim leżącą, *vide tit.* Przywileie.

Także Ur. Fromholdowi z Ludenhausu Wolffowi, Staroście Dyneburskiemu, na wieś Ianiszow Klonowie, z przyległościami w woiewodztwie Pomorskim leżące: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 564, *tit.* Wieczność.

Także Ur. Danielowi Wyhowskiemu na Smiłę, alias Taśmin, z zamkiem Konstantynow, Bakli, Orłowiec, cum adjacentiis. Z tą deklaracyą: iż ieżeliby się pokazało, że te dobra były juris haereditarii, tedy post evictam coram Ordinibus Regni haereditatem od tych, ktorzyby pretendowali, na przyszłym Seymie kommutacyą Stany uczynią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 648, *tit.* Danina Ur. Danielowi Wyhowskiemu.

Pokazał dowodnie na te dobra Mliowszczyzna zwane, w woiewodztwie Kiiowskim leżące, dziedzictwo swoie Ur. Stanisław Koniecpolski Woiewodzic Sendomirski, a że to przeciwko dawnym prawom o nieukazaniu praw stało się, warowano woiewodztwom Ukraińskim, iż takowych praw pokazanie, ani na praesens, ani na potym in sequelam iść nie ma: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 722, *tit.* Securitas bonorum.

O pokazowaniu praw na dziedzictwa, *vide tit.* Dobra szlacheckie, *infra.*

Także Ur. Konstantemu Wyhowskiemu, i potomkom iego konferowana na miasteczko Lisiankę w woiewodztwie Kiiowskim, ze wszystkiemi przyległościami, i przywiley wespoł z ewikcyą approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 648, *tit.* Danina.

Ur. Ierzego Chmielnickiego, przy daninach oycu iego Bohdanowi przez Krola Imci Iana Kazimierza konferowanych, zachowano, i przywileie na to dane na osobę iego, oprocz dobr do starostwa Czechryńskiego należących, approbowano. *Ibidem*, *f.* 649, *tit.* Deklaracya łaski.

Danina Tymoszowi Nosaczowi Oboźnemu Zaporozkiemu, na Kapustną Dolinę, Dorekowiec z futorem Czerepowo, od starostwa Korsuńskiego. *Ibidem*, *tit.* Deklaracya łaski Tymoszowi.

Także Ur. Hrehoremu Ulanickiemu na Nosowkę i Kisielowkę, w woiewodztwie Czerniechowskim. *Ibidem*, *tit.* Danina Ur. Hrehoremu.

Także Ur. Fedorowi Wyhowskiemu na miasteczko Stęblow z przynależytościami, od starostwa Korsuńskiego. *Ibidem*, *tit.* Danina Stęblowa.

Także Hrehoremu Leśnickiemu na miasteczko Olszano z przyległościami, od starostwa Korsuńskiego. *Ibidem*, *f.* 650, *tit.* Deklaracya łaski.

Także Ur. Chlebom Koszańskim, na Koszany i Bereżytnińskie dobra, w woiewodztwie Mścisławskim leżące. *Ibidem*, *f.* 682, *tit.* Approbacya 2do.

Zkassowano potym tę daninę ob crimen perduellionis Adama Koszańskiego; brata iego tylko Ierzego Marcyana Koszańskiego przy części swoiey zostawiwszy: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 806, *tit.* Cassatio.

Danina Ierzemu Chmielnickiemu na dzierżawy: Hadziacką, i Mirhorodzką, i przywileie na insze daniny niegdy Danielowi Wyhowskiemu, i małżonce iego Helenie Chmielnickiey, i potomstwu ich, także Ur. Ianowi Nieczaiowi, i małżonce iego Stefanidzie Chmielnickiey wydane z Kancellaryi, approbowano. *Ibidem*, *f.* 766, *tit.* Danina.

Także Ur. Pawłowi Teterze na Demidow, Liturowkę, Abramowkę, Rakowkę, z Woronkowkami dwiema, cum omnibus attinentiis. *Ibidem*, *f.* 768, *tit.* Approbacya przywileiu.

Także Ur. Alexandrowi Hilaremu Połubińskiemu Pisarzowi Polnemu W. X. Lit. na Rudobiełkę, w powiecie Mozyrskim. *Ibidem*, *f.* 806, *tit.* Gratitudo.

Także Ur. Władysławowi Chaleckiemu Strażnikowi W. X. Lit. na Mołcządz, w powie-

cie Słonimskim, cum omnibus pertinentiis. *Ibidem*.

Także Ur. Ianowi Miniewskiemu na Ihnatowo i Puczewice, w woiewodztwie Nowogrodzkim, cum pertinentiis, non derogando prawom i granicom in contiguitate miasta Nowogrodzkiego. *Ibidem*.

Także Ur. Franciszkowi Grochowskiemu, na puł wioski Wilamowicz i Worobiciow, cum pertinentiis, w woiewodztwie Brzeskim. *Ibidem*.

Także Ur. Krzysztofowi, Strażnikowi woysk W. X. Lit. Zygmuntowi i Alexandrowi Lettowom, na Udziebno Wielkie i Małe, Łotoki, i Szmiadz, i Laurynowlas, ze wszystkiemi przynależytościami, w powiecie Starodubowskim: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 901, *tit.* Wieczność 1mo.

Także Ur. Gabryelowi Kiersznowskiemu na wieś Trostyn, w powiecie Rzeczyckim. *Ibidem*, *tit.* Wieczność 2do.

Także Urodzonym Hieronimowi, Danielowi, Konstantemu, i Pawłowi Woyniłowiczom, na Zelinkę, służeb pułpięty, cum attinentiis omnibus w woiewodztwie Mścisławskim. *Ibidem*, *f.* 900, *tit.* Wieczność.

Także Ur. Ierzemu Komarowi Woyskiemu Wendeńskiemu, na Dobeyki, alias Buciany, Woytuny, Zyburtany i Kolczuny, Woyskiniki. *Ibidem*, *f.* 904, *tit.* Ukontentowanie.

Także Ur. Piotrowi Rudominie Dusiackiemu Staroście Starodubowskiemu, na pewne dobra od rzeki Krewny, Pokrewnie nazwane, od włości Obelskiey antiquitus alienowane, w powiecie Wiłkomirskim leżące: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 997, *tit.* Wieczność.

Także W. Alexandrowi Michałowi Lubomirskiemu Woiewodzie Krakowskiemu, na plac dla zbudowania szpichlerza we wsi Krolewskiey Przykopie, w woiewodztwie Sendomirskim nad Wisłą leżącey: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 388, *tit.* Plac na szpichlerz.

Także Ur. Ianowi Kazimierzowi Zelskiemu, na młyn Kierznowski nazwany, nad rzeką Nurcem, w ziemi Bielskiey leżący, z gruntami i przynależytościami. *Ibidem*, *f.* 390, *tit.* Młyn.

Także Ur. Szpilewskiemu Woyskiemu Rzeczyckiemu, na dobra Bereżytnińskie i Nieściorowskie, w woiewodztwie Mścisławskim leżące, także na Zeliwie, non obstante crimine Koszańskiego, et constit. a. 1661 o tym: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 445, *tit.* Declaratio prawa. *O czem supra*.

Także Ur. Ianowi Kazimierzowi Sielickiemu Skarbnikowi Rzeczyckiemu, na pewne wioski w starostwie Bobruyskim, juri reformatorio Krolowy Imci Ludowiki Maryi podległe, w przywileiu specyfikowane: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 682, *tit.* Approbacya 2do.

Kupił te dobra potym W. Hilary Alexander Połubiński Marszałek W. Lit. ktorych że perpetuo jure ma gaudere, onemu i iegoż potomkom, cavetur: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 530, *tit.* Reassumptio libertacyi.

Także W. Hieremiowi Xiążęciu Wiśniowieckiemu Woiewodzie Ruskiemu, na dobra rzeki Horol, za włość iego przez kommissyą do Moskwy odpadłą, Nedryhaiłow nazwaną: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 286, *tit.* Wieczność Horola.

Także Ur. Hermanowi Ganskofowi Chorążemu Derptskiemu, na sześć włok pustych, i sześć morgow, Meyluny nazwanych: salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico. *Ibidem*, *f.* 326, *tit.* Gratitudo.

Także W. Ianuszowi Xiążęciu Imci Radziwiłłowi Staroście Żmudzkiemu, na Newel i Siebier, cum attinentiis. *Ibidem*, *tit.* Wieczność.

Także Ur. Mikołaiowi Zaćwilichowskiemu na wieś Ianuszewice cum omnibus attinentiis, w powiecie Opoczyńskim: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 369, *tit.* Wieczność Ianuszewic.

Także Ur. Grzegorzowi Mirskiemu Strażnikowi W. X. Lit. na Kasplę w woiewodztwie Smoleńskim. *Ibidem*, *f.* 383, *tit.* Wieczność.

Także Ur. Ianowi Czudowskiemu na Kuściu, w powiecie Nowogrodzkim: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 326, *tit.* Gratitudo.

Także Ur. Stanisławowi Bobrownickiemu Sędziemu Ziemskiemu Brzeskiemu, na wioskę Leszniki nazwaną, w powiecie Słonimskim: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 536, *tit.* Gratitudo.

Także Ur. Alexandrowi Chołchowskiemu Cześnikowi Orszańskiemu, na dobra Zwanieszczewickie, służb pułczwartey, w powiecie Rzeczyckim. *Ibidem*.

Także Ur. Hrehoremu Krumieniczowi na Lekszyce i Chłynicze, służb sześć, w powiecie Mozyrskim. *Ibidem*.

Także Ur. Zieniewiczowi Podsędkowi Wiłkomirskiemu, na pięć włok, z morgami sianożętnemi, nazwanych Staciami, w Xięstwie Żmudzkim. *Ibidem*.

Także Ur. Stanisławowi Lipnickiemu, na służby cztery, dwie nazwane na Hurcy, a dwie Daszkowey, w powiecie Mozyrskim. *Ibidem*.

Także Ur. Ierzemu Kunowskiemu na służb pięć, Krotow nazwane, w powiecie Mozyrskim leżące, dobra lenne. *Ibidem*.

Także Ur. Chodorkowskiemu, na służb sześć, po części w woiewodztwie Wileńskim, i w powiecie Oszmiańskim, na ktorych przedtym dwie wioski nazwane Litwiany i Nidziany, były. *Ibidem*.

Także Ur. Samuelowi Iuszkiewiczowi na Ionańce, alias Kudrawce, Lepoginy, i Steltynie, służb pięć w powiecie Wiłkomirskim. *Ibidem*.

Także Ur. Teodorowi Kiersnowskiemu na trzy włoki, Chorodeczynka nazwane, w woiewodztwie Nowogrodzkim leżące. *Ibidem*.

Także Ur. Gorskiemu, na wioskę Woytkowicze, w powiecie Wołkowyskim. *Ibidem*.

Nabył tę wioskę u niego Ur. Malcher Dunin Głuszyński Chorąży Wołkowyski, co approbatur: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 644, *tit.* Reassumpcya.

Także Ierzemu Chmielnickiemu, na dzierżawę Hadziacką i Mirhorodzką: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 766, *tit.* Danina.

Takaż exulibus woiewodztwa Smoleńskiego, i powiatu Starodubowskiego, zasłużonym Oyczyźnie, to iest: Ur. Leonowi Pogirskiemu Marszałkowi Rzeczyckiemu, na Malewice, Nikonowicze, i Choczynka; Ur. Hieronimowi Sołtanowi Podkomorzemu Starodubowskiemu, na Chyżow, Rohiń, Nauchowicze; Ur. Stanisławowi Unichowskiemu Podsędkowi Smoleńskiemu, na Derewianczyce i Brakow; Ur. Władysławowi Giedroyciowi Horodniczemu Smoleńskiemu, na Szeypiaki; Ur. Dymitrowi Połubińskiemu Marszałkowi Słonimskiemu, na Szulaki w powiecie Słonimskim; Ur. Ierzemu Suchodolskiemu na włok ośm, nazwane Założe, w woiewodztwie Mścisławskim: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 996, *tit.* Consolatio exulibus.

O lennych dobrach w tymże woiewodztwie i powiecie, na wieczne obroconych, *vide infra*, § Lenno.

Danina Ur. Wawrzyńcowi Braunowi, na dwa grunty chłopskie, we wsi Iezierney, w woiewodztwie Mazowieckim, z mieyscami, na ktorych młyn i stawek bywał, cum onere na niego, i sukcessorow iego, aby most usui publico pobudował, i on na zawsze konserwował. Co ma być citra praejudicium dzierżawce Iezierney w prowentach: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 370, *tit.* Przeprawa.

Takaż Ur. Michałowi Baryczce, na dwie włoki w Mokotowie, i na drugie dwie w Witkowcu: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 492, *tit.* Włoki dwie.

Takaż Ur. Marcinowi Kątskiemu Generałowi artylleryi Koronney, na woytostwo i wioskę Drozdowice nazwaną, w ziemi Przemyślskiey leżącą. *Ibid.* *f.* 495, *tit.* Zawdzięczenie.

Dobra, Derewna nazwane, w powiecie Słonimskim leżące, juris terrestris przed Unią będące, a per abusum po Unii w dobra lenne obrocone, pro bonis terrestribus deklarowano, et naturam eorundem bonorum, iako przed Unią były, przywrocono, i przy nich Ur. Cypryana Pawła Brzostowskiego Referendarza W. X. Lit. respectu meritorum iego, wiecznemi czasy zachowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 438, *tit.* Declaratio.

Plac w mieście Wołkowyskim, na ulicy Krzemienieckiey, Ur. Stanisławowi Tryznie Sędziemu Ziemskiemu Wołkowyskiemu, za cessyą Ur. Starosty Wołkowyskiego, prawem dożywotnym od Krola Imci Iana Kazimierza konferowany, in perpetuum dano, i do prawa ziemskiego inkorporowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 812, *tit.* Plac.

Młyn Krzyczewski w Kaniowie, i wioskę Ratki, konferowano Wasiłowi Mitczeńkowi: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 652, *tit.* Nobilitacya Wasiła.

Na daniny, prawa obywatelom traktu Lubeckiego approbantur. *Vide tit.* Woiewodztwa.

Grunta Krolewskie wsi Iazdowa w ziemi Warszawskiey, do dziedzicznych W. Stanisława Lubomirskiego, Marszałka W. Kor. jure haereditatis perpetuo, cum jure patronatus przyłączono: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 674, *tit.* Grunt Iazdowa.

Dzierżawę Czernatycze w powiecie Oszmiańskim, Ur. Kazimierzowi Władysławowi Bieganowskiemu, Marszałkowi Brasławskiemu, et successoribus iego jure terrestri in perpetuum nadano, salvis oneribus bonorum terrestrium: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 823, *tit.* Gratitudo Ur. Kazimierzowi.

Tę dzierżawę Ur. Kazimierzowi Wład. Biegańskiemu, jure terrestri et haereditario przyłączono, errorem w konstyt. 1690, gdy wydrukowano Bieganowskich, że ma być Biegańskiemu, meliorowano, i konstytucyą approbowano: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 78, *tit.* Elucidatio constitutionis.

O daninach klasztorom, kościołom, szpitalom nadanych, *vide sub titulis:* Klasztory. Kościoły. Szpitale.

Dobra Krolewskie.

Dobra Krolewskie zastawne przedtym bywały, iako za Krola Kazimierza, ktoremu wolno było zamki i ziemie pryncypalne, zastawiać, teraz nie wolno, chyba tylko minutiora bona to iest: oppida et villas: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 610, *tit.* O statucie Krola Kazimierza.

Na potrzebę Rzeplitey, za zezwoleniem Panow Radnych na Seymie, zastawione, darowane, i zapisane być mogą: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De modo bonorum.

Ad extenuationem zastawione, i zapisane być mogą. *Ibidem.*

Dobra Krolewskie od Krolowy Ieymci powinny być wykupione: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 556, *tit.* De bonis Regalibus.

Sposob wykupienia dobr Krolewskich: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 520, *tit.* De redemptione.

Przy wykupnie dobr do skarbu Krolewskiego należących, iako listy maią być rewidowane: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 361, *tit.* Qualiter literae.

Listy i zapisy na dobrach Krolewskich, iako wykładane być maią: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Quomodo literae.

O tymże; iż wykładanie ma być proste, a nie wykrętne: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 531. De interpretatione.

Kto listy straci na dobra Krolewskie, nim rok wynidzie, manifest uczynić ma: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 299, *tit.* De literis.

§ Lenno.

Na dobrach Krolewskich nie maią być dawane lenna. *Vide infra.*

Feuda, alias lenne w Rusi i Podolu, przed statutem Alexandrowym nadane, i konstytucyami Krola Stefana w dziedzictwa obrocone, za wieczne maią być rozumiane, i żadney kontrowersyi nie podlegać: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1230, *tit.* Feuda.

Feuda takoż Podlaskie, przed przyłączeniem do

Korony tey ziemie nadane: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1617, *tit.* O przywileiu.

Approbowano potym tę konstytucyą dla Podlasia, co i woiewodztwu Bracławskiemu służyć ma: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1677, *tit.* Approbacya konstytucyi.

Feudorum interpretationem z prawa obcego Krol nie ma pociągać na dobra szlacheckie, na pokazanie tego, że Krolewskie są, tylko gdzieby mianowicie stało, że są jure feudali nadane: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Także obiecuiemy.

O tymże temiż słowy na inszym mieyscu. *Ibidem*, *f.* 920, § Także obiecuiemy.

Dobra lenne wieczyste w woiewodztwie Czerniechowskim, naturam terrestrium praeseferentia, ponieważ tam mere dziedzicznych nie masz, za wolne, iako inne szlacheckie w Rzeczypospolitey, od sustentowania żołnierza, in perpetuum, sub poena in delinquentes perpetuae bannitionis, et triplici damnorum refusione, declarantur, w deklaracyi podatkow woiewodztwa tego: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 100, § Woiewodztwo Czerniechowskie.

Znowu cavetur, aby też dobra od stacyi, i leż żołnierskich wolne zostawały, sub legibus et poenis o dobrach ziemskich: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 103, *tit.* Aukcya.

Toż służy i woiewodztwu Smoleńskiemu. *Ibid.* *f.* 106, *tit.* Naprawa.

Prawa lenne, obudwu tych woiewodztw Czerniechowskiego i Smoleńskiego, nigdy in aliquam dubitationem nie maią być przywodzone, exceptis plebejis, ktorzy posiadania takowych dobr nie maią być capaces. *Ibidem.*

Lenne dobra wszystkie w W. X. Lit. żadnym assygnacyom hetmańskim na chleby i stanowiska żołnierskie, ani inszym niezwyczaynym ciężarom podlegać nie maią, i choćby wyszły takie assygnacye, dzierżawcy onym parere nie powinni: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 802, *tit.* Securitas.

Lenno dane Ur. Temrukowi Szymkowiczowi na 38 włok i z pustemi, i z zaściankami w Gorsdowskiey włości, w starostwie Żmudzkim, i z osobna na siedmdziesiąt włok osiadłych, a 30 pustych, ktore zwano: Poimskie woytostwo, z zaściankami w starostwie Iurborskim: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1466, *tit.* Lenno.

Lenno Sulimom, Stefanowi starszemu na Dymier, Sewerynowi na Kozary, Teodorowi na Iulcze i Bereski, Stefanowi młodszemu na Cyble: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 649, *tit.* Deklaracya łaski.

Lenno Samuelowi Zarudnemu Sędziemu woysk Zaporozkich, na dobra Sawulichy, w woiewodztwie Kiiowskim. *Ibidem*, *f.* 650, *tit.* Nobilitacya Zarudnego.

Lenno Ur. Samuelowi Maziepie na sioło Kamienice, w woiewodztwie Kiiowskim. *Ibidem*, *f.* 652, *tit.* Danina.

Lenno Ostafowi Feckowiczowi na Szandarowkę. *Ibidem*, *tit.* Nobilitacya Ostafa Feckowicza.

Lenno Ur. Ierzemu Niemieryczowi, Podkomorzemu Kiiowskiemu, Staroście Owruckiemu, i potomkom iego, na wsiach Łopiennik Lacki, i Ruski z Dobryniowem, w woiewodztwie Ruskim, ziemi Chełmskiey leżących, konferowane: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 636, *tit.* Wsi Łopienniki.

Też wsi potym w dom Prażmowskich, a mianowicie na osobę Ur. Woyciecha Prażmowskiego Chorążego Wołyńskiego, z prawem lennym przeniesiono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 947, *tit.* Wsi Łopienniki.

Lenno Bazylemu i Andrzeiowi Głosińskim braci, na Baklikę, i Iaslimanicę z siedliskami: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 767, *tit.* Nobilitacya.

Lenno na Czarną Kamionkę Ostafieiowi Gwowskiemu. *Ibidem.*

Lenno Ianowi Fedorowiczowi Iackowskiemu na młyny, ieden od Szeniow Kruczennikow, drugi Dmitrow Bułow, nazwany. *Ibidem.*

Lenno Iwanowi Krawczenkowi alias Bowdynowiczowi, na futory Fastowkę, i Porochomowkę. *Ibidem.*

Lenno Ur. Hrehoremu Hulanickiemu Pułkownikowi Korsuńskiemu, na dobra Pożar rzeczone. *Ibidem*, *f.* 768, *tit.* Approbacya.

Lenno Maxymowi Bułysze na miasteczko Haysyn z przynależnościami. *Ibidem.*

Lenno Ianowi Fedorowiczowi Iackowskiemu, na miasteczko Boiazkę, cum attinentiis. *Ibidem.*

Dobra lennym prawem obywatelom woiewodztwa Smoleńskiego, i powiatu Starodubowskiego służące, w wieczne im obrocono, salvis per omnia oneribus, ktore do zamkow pełnić powinni, iako służbę woienną, i przywiley na to z Kancellaryi, za attestacyą Hetmanow W. X. Lit. wydać obiecano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 898, *tit.* Ukontentowanie.

Lenno Michałowi Zieleńskiemu Pułkownikowi Bracławskiemu, na daninę sioła Serebryna: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 767, *tit.* Nobilitacya.

Lenno Ur. Kazimierzowi Ianowi Więckowiczowi Podczaszemu Trockiemu, na folwark Łankupiany, w woiewodztwie Trockim, w leśnictwie Niemonoyckim: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 442, *tit.* Approbatio zasług.

Lenna na Czeresa i Steliszcze, w powiecie Brasławskim Ur. Andrzeiowi Zawisie Pisarzowi W. X. Lit. także Ur. Marcinowi Wołodkiewiczowi Horodniczemu Mińskiemu, na wieś Lewonowicze w powiecie Wołkowyskim, approbowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 536, *tit.* Approbacya.

Lenna w woiewodztwie Smoleńskim, od Krola Imci Iana Kazimierza, postrzelanym w Kuszlikowskiey potrzebie, konferowane, approbowano, *vide tit.* Przywileie.

Lenno na słobodkę Klapin, w trakcie Czeczerskim, Ur. Pawłowi Makarewiczowi konferowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 996, *tit.* Consolatio exulibus.

Feudum Xięstwa Pruskiego, *vide tit.* Xięstwo Pruskie.

Feudum Lemburga i Bytowa, *vide tit.* Woiewodztwa.
Feuda, ktore podległy exekucyi, *vide tit.* Exekucya.

§ **Emphyteusis.**

Dzierżawę Sanniki z wsiami, do niey należącemi, w summie 15 tysięcy, ad extenuationem do sta lat konferowano W. Hieronimowi Gostomskiemu Woiewodzie Poznańskiemu, i sukcessorom iego: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1669, *tit.* Pozwolenie.
Emphyteusis do lat sześciudziesiąt Ur. Władysławowi Leszczyńskiemu Podkomorzemu Brześciańskiemu, na dzierżawę: miasteczko Dubna, wieś Starą pod miastem, Uchankę, Strzelce, Kładniow, Brzozowiec, ze wszystkiemi tey dzierżawy przynależytościami, salvis oneribus Reipublicae, iako to kwarty starey i nowey do Rawy: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 416, *tit.* Konsens.
Emphyteusis Ur. Stanisławowi Sarbiewskiemu Staroście Grabowieckiemu, względem kosztow iego na restauracyą zamku Grabowieckiego łożonych, na wieś Miączyn lat sześciudziesiąt: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 564, *tit.* Opatrzenie.
Emphyteusis W. Stefanowi Czarnieckiemu Woiewodzie Ruskiemu, do lat trzydziestu na Ratno w woiewodztwie Ruskim, w ziemi Chełmskiey leżące, cum omnibus attinentiis. Co się ma rachować post extinctam onego samego, i małżonki iego advitalitatem, sukcessorom tegoż Imci P. Czarnieckiego, salvis juribus Reipubl. et quartae: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 611, *tit.* Nadgroda zasług.
Emphyteusis W. Piotrowi Opalińskiemu Woiewodzie Podlaskiemu, na dzierżawę Pietrzykowką do lat trzydziestu, co się ma rachować post extinctam onegoż, i małżonki iego advitalitatem, salvis oneribus Reipubl. et quartae. *Ibidem*, *f.* 612, *tit.* Nadgroda.
Emphyteusis Ur. Maryuszowi Iaskolskiemu Strażnikowi Woyskowemu, na Stulno cum attinentiis, do lat 30 post extinctam advitalitatem iego, salvis juribus Reipubl. et quartae. *Ibid. tit.* Ur. Iaskolskiemu.
Emphyteusis takowymże sposobem Ur. Woyciechowi Bieniewskiemu Podczaszemu Halickiemu, na Rakowiec i Siemianowkę w ziemi Halickiey, powiecie Kołomyiskim do lat 30 cum hac conditione: żeby possessores pomienioną fortecę w murach konserwowali. *Ibid. f.* 613, *tit.* Forteca Rakowiecka.
Ur. Eremianowi Dębińskiemu Kasztelanowi Rogozińskiemu, względem zniesienia cale przez oboz Koronny dobr iego, i małżonki iego dziedzicznych, pozwolono in vim recompensæ kupić dobra Krolewskie Rozemberg, i Nierzeszyn w woiewodztwie Pomorskim, w powiecie Tczewskim leżące, i post jus acquisitum u teraźnieyszey possessorki, vel decessum oney, oneż cum omnibus attinentiis et pertinentiis do lat trzydziestu onemu i potomkom iego assekurowano, salvis oneribus Reipubl. et quartae. *Ibid. f.* 616, *tit.* Reassumptio statutu.
Statut zaś o lokacyi woyska, i indemnizacyi szkod przez to: *vide a.* 1540, *v.* I, *f.* 562, *tit.* De locatione.
Emphyteusis sukcessorom Ur. Stanisława Dönhoffa Starosty Wieluńskiego, na dzierżawę Sokolską albo Sokolnickę w ziemi Wieluńskiey do lat 40 salvis oneribus Reipubl. et quartae. Co się ma zaczynać post decessum Ur. Anny Eufemii Xiężny Radziwiłłowny, małżonki pomienionego Starosty Wieluńskiego: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 703, *tit.* Assekuracya summy.
Emphyteusis Ur. Władysławowi Wilczkowskiemu Staroście Zwinogrodzkiemu, ktora się ma począć od śmierci iego do lat piętnastu, na Ożomlą z Bortutynem, i Żukow z Żukowkiem, i Kamionobrod z Czuynowem w woiewodztwie Ruskim, salva solutione quartae et stativis, et oneribus Reipubl. *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 859, *tit.* Nadgroda zasług.
Emphyteusis Ur. Gabryelowi Silnickiemu Łowczemu Lwowskiemu, na Dobrniow i Pukow w woiewodztwie Ruskim, w ziemi Halickiey do lat piętnastu. Co się rachować ma post extinctum jus advitalitium iego, i małżonki iego. *Ibid. f.* 860, *tit.* Nadgroda.
Potym też dobra konferowane są iemu, i potomkom iego na wieczność: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 944, *tit.* Nadgroda zasług.
Emphyteusis Ur. Piotrowi Łąckiemu na Plaskowice, Turowice, i Rudzisk, w woiewodztwie Sendomirskim, powiecie Opoczyńskim; salva solutione quartae, stativis, et oneribus Reipubl. *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 861, *tit.* Ur. Piotrowi Łąckiemu.
Emphyteusis Ur. Konstantemu Soszyńskiemu takowymże sposobem na Swiecznią w woiewodztwie Podolskim, do lat piętnastu, salva solutione quartae, stativis, et oneribus Reipubl. *Ibid. tit.* Ur. Soszyńskiemu.
Emphyteusis U. Albrychtowi Ciechanowieckiemu Marszałkowi Orszańskiemu, na Kuszliki cum attinentiis, w woiewodztwie Połockim, do lat trzydziestu, salvis oneribus Reipubl. *Ibid. f.* 899, *tit.* Konsens.
Emphyteusis Ur. Brodowskiemu na woytostwo Brodatycze, do lat piętnastu, co się ma zacząć post extinctum jus advitalitium iego, sukcessorom iego, salvis oneribus quibusvis Reipubl. et stativis. *Ibid. f.* 861, *tit.* Zasłużonym żołnierzom.
Emphyteusis tymże sposobem Ur. Raczkowskiemu na wieś Piekary do lat piętnastu. *Ibidem.*
Takimże sposobem Ur. Osmolskiemu na Rudkę i Ryszyki do lat 15. *Ibidem.*
Takimże sposobem Ur. Zelisławskiemu na woytostwo Krzczonowskie do lat 15. *Ibidem.*
Takoż Ur. Zaboklickiemu na wsiach Olszaniku i Czerchawie do lat 15. *Ibidem.*

Tymże sposobem Ur. Zielonce na woytostwo Koroszyńskie do lat 15. *Ibidem.*

Emphyteusis Ur. Ianowi Kazimierzowi Kierdeiowi Marszałkowi Grodzieńskiemu, do lat 40, na dzierżawy Przewalską i Filpowską cum omnibus attinentiis, w powiecie Grodzieńskim. Non derogando przywileiom ante Unionem, na dzierżawę Przewalską wniesioney summy, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1677, *v.* v, *f.* 525, *tit.* Zachęcenie młodzi.

Emphyteusis do lat 50 na Stoianowie w woiewodztwie Bełzkim, i Niedźwiadzie w woiewodztwie Sendomirskim, respectu ruiny dziedzicznych Podhaieckich włości, przez inkursye nieprzyiacielskie i lokowanie obozow poniesioney, dziedzicom tychże włości pozwolono, i na przyszłym Coronationis Seymie lege cavere to obiecano, i napotym, żeby obozy na dobrach dziedzicznych lokowane nie były, warowano. *W Exorbitancyach na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* v, *f.* 16, *tit.* Ruina Podhaiecka.

§ Ekonomie, albo Dobra mensae Regiae.

Ekonomie Krolewskie recensentur: żupy Krakowskie, żupy Olkuskie, żupy Ruskie, cła Koronne, cła Ruskie, starostwo Sendomirskie, starostwo Samborskie, z Oziminą, i z Medenicami, ekonomia Malborska, Wielkorządy, Rogoźno, Czczew, funtcoł Gdański, Elbiński, Ryski, menniczne, i podwodne pieniądze, cło Płockie, salvis juribus zamkow Mazowieckich, na ktorychby poprawę, nadanie cła przywileiem było pokazane: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1334, *tit.* Rationes stołu Krola Imci.

A w Litwie: Grodno, Szawle, Brześć z Kobrynem, Mohilow, Olita, i myta stare: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1275, *tit.* Ordinatio.

W Inflanciech: Derpt, i drugi ktory zamek potym miał być naznaczony. *Ibidem*, *f.* 1262, *tit.* Starostwa Inflantskie.

Mennicznego prowentu ustąpił Krol Imć Zygmunt III Rzeplitey post fata sua: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 709, *tit.* Opatrzenie.

Ekonomie nad te, ktore prawem są opisane, nie maią być przyczynione, a nowe maią być zniesione: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1601, *tit.* O ekonomiach.

I na Elekcyi Krola Imci Władysława IV, warowano in pactis conventis, aby ekonomie przyczynione nie były: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 766, § Ekonomii.

Znowu o tymże cum hac declaratione: iż ktoby iaką ekonomią przyczynioną nad prawo opisane arendował, albo administrował, ma być ad instantiam cujusvis na Trybunał inter causas officii pozwany, et poena peculatus karany: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 803, *tit.* Ekonomie.

Na ekonomiach, albo dobrach stołu Krolewskiego, ktoby otrzymał iakie prawo, miał się z nim pro cognitione na przyszły Seym bez pozwu stawić peremptorie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272, *tit.* Rationes skarbu.

Na ekonomie, cła, i insze prowenta stołowi Krolewskiemu należące, przywileie wydawane być nie maią, to iest: iurgieltami żadnemi, i daninami nie maią być onerowane. A ktoby takowe przywileie otrzymał, poenis a. 1590 et statuto de non obliganda terra Sendomiriensi, expressis, i przywiley nullitati subjacebit salvis modernis possessoribus: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 803, *tit.* Ekonomie.

Statut pomieniony: *vide a.* 1478, *v.* I, *f.* 231, *tit.* Litera.

Dobra żadne do stołu Krolewskiego należące, ani iurgielty na nich osobom duchownym, ani arendy, ani administracye, dawane i pozwalane być nie maią: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 798, *tit.* O dobrach.

Dobra ad mensam Regiam należące w Koronie i w W. X. Lit. i prowenta z nich, żadnemi summami, iurgieltami, pensyami, dożywociem, lekkiemi arendami, ani ad vitam, ani ad meliorem provisionem, ani też ad beneplacitum, ku umnieyszeniu pożytkow mensae Regiae, onerowane być nie maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 853, *tit.* O dobrach.

Ani przywileiow upraszać się nie godzi, sub poenis w Koronie wedle konstytucyi a. 1590, a w W. X. Lit. pod utraceniem dobr ad instantiam Instigatoris, podług porządku konstyt. *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1610, *tit.* O processie skarbowym, opisanego. *Ibidem.*

Wszystkie listy, przywileie, na pensye, iurgielty, i libertacye miast w Koronie i w W. X. Lit. z ubliżeniem prowentow stołowych Krolewskich otrzymane, po Koronacyi a. 1633 Władysława IV kassowano. *Ibidem.*

Pod toż prawo cassationis et nullitatis privilegiorum podpadaią dobra do ekonomii Krolewskiey należące, na ktorych sobie kto uprosił wolność, żeby do skarbu pensyi naznaczonych nie płacił; takowe dobra każdy będąc processu fisci convictus, tracić ma. *Ibidem.*

Pieczętarze takich przywileiow wydawać nie maią, ani Podskarbiowie intromissyi takowym ludziom dawać będą. *Ibidem.*

A te wszystkie dobra, ktore udzielnemi przywileiami Krola Imci Zygmunta III od ekonomii dane są, post decessum modernorum possessorum, do tychże ekonomii wracać się będą, i przywileie na nie wydane być nie maią, sub nullitate onychże. *Ibidem.*

O dobrach stołowych Privilegium Ordinationis in volumen legum inserować kazano, z tą melioracyą: że contravenientes temu przywileiowi i temu prawu, nie violenter odbieraniem dzierżaw, iako przywiley w sobie ma, ale via juris w processie skarbowym wspomnioną, do utracenia dzierżaw i innych poenas maią być przyciśnieni. *Ibidem.*

Znowu o daninach, dożywociu, iurgieltach etc. na ekonomiach; iż poena privationis, triplicis pensionis et peculatus na Seymie, ante omnes causas, etiam criminales, processem skarbowym o iurgieltach, peremptorie ad instantiam

Instygatora, ex delatione skarbu, albo ktoregokolwiek Posła decernenda, karani być maią, ktorzyby w sześć niedziel po publikacyi konstytucyi, dobr takich do dyspozycyi Podskarbiego Koronnego nie oddali: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 925, *tit.* O ekonomiach.

A Podskarbi Koronny sub poena privationis officii, ad delationem Posłow Ziemskich ktoregokolwiek woiewodztwa, odebrawszy ie, plus offerenti, szlachcicowi iednak Polskiemu, w arendę one puścić, a kontrakt do ksiąg Metryki Skarbowey podać ma. Prowentow zaś ztąd wziętych na nic inszego, tylko na potrzebę stołu Krolewskiego, i insze, za wiadomością Krola, wydawać nie powinien. *Ibidem.*

I upraszać ich nikt odtąd, ani trzymać nie ma, tylko na dziesiątym groszu z czynszow, i dziesiątym snopie, według taxy skarbowey, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. sub poenis iisdem. Czego Podskarbiowie oboyga Narodow, także i porządku wnoszenia pieniędzy do skarbu, według processu skarbowego a. 1607 tak w Koronie iako i w W. X. Lit. opisanego, sub privatione officii ad instantiam na Seymie ktoregokolwiek z Posłow Ziemskich, z pilnością przestrzegać, i contravenientes temu prawu, via juris w processie pomienionym skarbowym expressa, do utracenia dzierżaw i innych pen pociągać maią. A raty przychodzące do Podskarbich oddawane będą za ich kwitami: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 1, *tit.* Dobra stołu naszego.

W W. X. Lit. wszystkie te dobra, z ktorych przedtym prowent do stołu Krolewskiego należał, do tegoż stołu, salvis modernis possessoribus, przyłączono; w Koronie zaś prowent we wszystkich kokturach soli, ktora się w dobrach Krolewskich warzy, od każdey panwie wywarzoney po złot. dziesięciu abhinc naznaczono. A takowe dobra w W. X. Lit. i koktura w Koronie maią być przez PP. Podskarbiow Krolowi podane, i in volumen legum wpisane. *Ibidem.*

Derewnictwo, woskownictwo, młyny, i insze dobra w W. X. Lit. ktoreby od ekonomii odeszły, a antiquitus ad mensam Regiam należały, ma Podskarbi W. X. Lit. jure mediante, sine intermissione rekuperować. *Ibidem.*

Dobra magnae procurationis in integro także maią zostawać, a ktoby cokolwiek z nich upraszać miał, albo przedtym uprosiwszy do sześciu niedziel post publicationem konstytucyi, quocunque titulo trzymał, taki poena peculatus in eodem foro, iako wyżey o insze dobra ekonomiczne, karany być ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 925, *tit.* O ekonomiach.

Na cłach i żupach, i innych wszystkich dobrach do stołu Krolewskiego należących, ktoby co lub iurgieltami, lub darowizną soli, albo pieniędzmi uprosił, albo ktoryby administrator z tych prowentow co uproszonego wydawał, tak ten, iako i ow, dziesiącią tysięcy grzywien parti, et judicio per medium, ad instantiam Instigatoris, albo Posła ktoregokolwiek woiewodztwa na Seymie, ma być karany. *Ibidem.*

Pieczętarze zaś przywileiow żadnych, na zmnieyszenie dochodow mensae Regiae, pieczętować nie maią. *Ibidem.*

Non obstante constitutione a. 1590 może Krol zawdy takie dobra rozdawać dożywotnim prawem: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1496, § Nie maią też.

Na Elekcyi Krola Imci Władysława IV in pactis conventis warowano, że dobrami, ktore do stołu Krolewskiego należą, według prawa i przywileiow Krol szafować ma: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 766, *tit.* Ekonomii.

Z starostw sądowych, ad bona mensae Regiae należących, trzy części prowentow ad mensam, czwarta na kwartę, a piąta dzierżawcy wydane być maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 925, *tit.* O ekonomiach.

Potym postanowiono, aby odłączywszy pewne dobra przez Kommissarze do iurydyki, z inszych, ktore mere ad mensam Regiam naznaczone będą, Starostowie, iako i drudzy administratorowie dobr Krolewskich, dziesiątym groszem z czynszu, i dziesiątym snopem z urodzaiu kontentowali się: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 1, *tit.* Dobra stołu.

W przywileiu przywrocenia Xięstwa Kiiowskiego do Korony Polskiey, cavetur, aby Krol dobra stołu swego Krolewskiego, według statutu Polskiego rozdawał: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 763, § Wszakże, *ver.* 28.

Dobra stołu Krolewskiego, ktoby sobie uprosił, a potym maiąc to za dziedzictwo, komu inszemu przedał, albo przefrymarczył, albo iakimkolwiek sposobem zbył, na tych dobrach possessora Krol ma patrzyć, a possessor ewiktora, ktory mu się zapisał. Ewiktor zaś peremptorie, et extra districtum za Dworem, etiam extra Regnum, w tey samey mierze odpowiadać powinien, i zapisowi swemu evictionis, non obstantibus quibusvis dilationibus et limitationibus aliorum terminorum, allegationeque evocationis, dosyć czynić, i summę odłożyć, albo zafrymarczone dobra wrocić; bo nie inaksza ma być ewikcya rozumiana, ieno summę tylką, a nie większą, iaką wziął, ma odłożyć, i wrocić onemu, ktoremu się zapisał. Dotąd iednak possessor bonorum illorum w używaniu ich zostawać ma, poki mu się z dekretu Krolewskiego od ewiktora dosyć nie stanie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 614, *tit.* O zastępcy.

Ewiktor ewiktora gdyby miał, takimże prawem może z nim postąpić. *Ibidem.*

Także i o dziale rozumieć się ma. A gdzieby nie była mianowana summa, iedno darem zapisana: ma przysiądz possessor, za iaką summę tego dostał; co się i o podniesieniu summy rozumieć ma; iż possessor przysiądz ma super quantitatem summae juste et vere persolutae. Toż i o frymarkach w dobrach Kro-

lewskich. *Ibidem*, § Temu się też.

Sądzenie takich spraw o dobrach stołu Krolewskiego, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 699, *tit.* Odłożenie.

Ieszcze do dalszego: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 721, § Do ktorego też.

Ieszcze do dalszego: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 732, *tit.* Odłożenie.

Ekonomie Krolewskie pod lustracyą exnunc podpadać maią, wyiąwszy cła, żupy, Samborską, Malborską ekonomie, także wielkorządy Krakowskie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1494, § Ci tedy.

Ekonomii W. X. Lit. administracya ma się odprawować wedle przywileiu Krola Imci Zygmunta III, na Seymie a. 1635 *(quod supra vide)* deklarowanego. O co forum na Seymie sub poena privationis, et sub poena peculatus: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 925, *tit.* O ekonomiach.

W ekonomiach Pruskich spustoszałych przez woynę, kontrakty z skarbem do lat pewnych zawarte, w całości zachowano. *Ibidem.*

Znowu o tym: Po wyiściu iednak lat, ktore modernis służą administratoribus, tak iako i drugie maią być arendowane; salvis provisionibus Podskarbiego Pruskiego, i Starosty Malborskiego, poki zkąd inąd takowe provisiones nie będą obmyślone: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 1, *tit.* Dobra stołu naszego.

O dobrach Krolewskich stołowych, i oprawy Krolowy względem starostwa Bobruyskiego, excypuiąc tylko donacye pewnym osobom, konstytucye dawne reassumowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 682, *tit.* Approbatio przywileiow 2do.

O dobrach ekonomicznych, wszystkie prawa i statuta reassumowano, i aby one od X. Pisarza Skarbowego w administracyą, praevio juramento fidelis administrationis, wzięte, et plus offerenti arendowane były, postanowiono. Salva praerogativa Podskarbich oboyga Narodow, ktorzy circa omnia jura, et privilegia conservantur, i nie deroguiąc kontraktom konstytucyami approbowanym: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 65, *tit.* O ekonomii.

O ekonomiach Krolewskich wszystkie konstytucye dawne i świeże, począwszy ab a. 1590 aż do ostatniey przeszłey Elekcyi, do exekucyi przywodząc, kommissyą na Konwokacyi interregni a. 1674, do ekonomii Koronnych i W. X. Lit. naznaczoną, iednak niedoszłą, reassumowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 382, *tit.* Ekonomie stołu.

Znowu na drugim mieyscu wszystkie konstytucye o dobrach ekonomicznych i lennych, reassumowano. *Ibidem*, *f.* 430, *tit.* Securitas dobr.

W dobrach Krolewskich stołowych żadnemu żołnierzowi stanowisk, i noclegow żołnierskich w Koronie i W. X. Lit. odprawować, i stacyi wybierać się nie godzi, sub poena capitis: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 503, *tit.* Porządek. *Vide plura o tym tit.* Woysko.

Krolowie z ekonomii swoich gwardyom płacić, i one prowidować maią: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* Gwardye.

Ekonomie Krolewskie od wszelkiey dystrybuty hybernowey wolne. *Ibidem.*

De immunitate dobr I. K. Mci stołowych, wszystkie dawne reassumowano konstytucye, ażeby tak hybernom, konsystencyom, i wszelkim żołnierskim exakcyom, powiatowym uchwałom, poselszczyznom, wyprawom, i innym prywatnym podatkom nie podlegały; assygnacye, ieżeli na nie iakie wypadły, i lauda prywatne, nullitati subesse maią. Z ekonomii Mohilowskiey abjurata a. 1690, aby przyięta była, warowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 106, *tit.* Konserwacya dobr.

Dobra stołowe I. K. Mci, duchowne, i ziemskie, i exulum woiewodztwa Smoleńskiego, i powiatu Starodubowskiego, i Wielebnych PP. Benedyktynek Nieświeżkich, od wszelkich stanowisk i ciężarow żołnierskich dawnieyszemi konstytucyami uwolnione, od dalszych impetycyi excypowano, i aggrawacyi czynić zakazano. Prawa de immunitate tych dobr reassumowano: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 211, *tit.* Immunitas dobr naszych stołowych etc.

Dobra ekonomiczne, przechodami, noclegami, ugodami, paletami, konsystencyami, i hybernami, aby nie były aggrawowane, in perpetuum warowano, sub poenis de invasoribus sancitis, declarando violatorum capita invindicabilia; i konstytucye, dawne prawa de immunitate dobr stołowych, duchownych, i ziemskich, specifice constit. 1659 reassumowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 122, *tit.* Reassumptio constitutionum.

Ażeby dobra ekonomiczne stołowe illicitis avulsis, usurpationibus, et impetratis zmnieyszone nie były, i do swey całości dawney przywrocone były, wszystkie warunki w prawach i konstyt. Koronnych, i W. X. Lit. et in pactis conventis de integritate onych opisane, reassumowano; kommissye in eum finem in personis Senatorii et Equestris Ordinis cum plena facultate, tak do Koronnych, iako i do Lit. ekonomii, leśnictw generaliter wszystkich Krol Imć ordynować będzie; ktore wszelkie dochody, porządki, i iuryzdykcye ekonomiczne opiszą, granice, gdzie potrzeba, uznaią, i uczynią; prawa dawne przeyrzą, wątpliwe, praevia adcitatione osądzą, a z tych godne approbacyi, parte appellante, do Krola Imci odeślą, a niesłuszne odetną; klucze, wsi, uroczyska, łąki, lasy, ieziora, rzeki, i mieysca, in diminutionem intraty stołu naszego odięte, non obstantibus rescriptis et privilegiis, defacto odbiorą, et ad corpus oeconomicum przyłączą, salvis privilegiis legitime collatis: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 291, *tit.* Redintegracya dobr naszych.

Dobra ekonomiczne stołowe w Koronie, i W. X. Lit. juxta mentem przeszłych konstytucyi, osobliwie Seymu Lubelskiego a. 1703 od wszelkich hybern, konsystencyi i ciężarow żoł-

nierskich, i od prywatnych uchwał woiewodztw i powiatow, de pleno excypowano, aby do samych tylko podatkow i ciężarow z Seymu ordynowanych należały, warowano; tollendo wszystkie gravamina w narzuceniu, in vim czopowego i szelężnego, summ pieniężnych, i nieproporcyonalnych taryff, i starostwu Kozienieckiemu, iako i dobrom Niepołomice ekonomicznym, easdem libertates tribuendo, a in supplementum hybernowey taryffy, przychodzące z dobr tych hyberny, skarb Koronny ma zastępować, a to z summy 20,000 złot. ktore respektem odebraney ekonomii Nowodworskiey, alias Tygenhoffu, skarbowi I. K. Mci podług konstytucyi 1654 wypłacać należało, ktorey iuż summy Krolowi Imci wypłacać nie ma. *Ibidem.*

Ekonomie tak w Koronie, iako i W. X. Lit. i w Prusiech, ab onere hybernorum na woyska Koronne i W. X. Lit. także od stacyi, stanowisk, noclegow, pokarmow, przechodow, i konsystencyi uwolniono, i poenarum rigorem in legibus expressum in contravenientes reassumowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 108, *tit.* Ekonomie Krola Imci.

Reassumowano to znowu, to przydaiąc, że i od podwod, i inszych wszelakich extorsyi, ugodliwych pensyi, wolne zostawać maią. A contravenientes prawu temu, poenis et foro przeciwko aggrawuiącym żołnierzom dobra ziemskie sancitis, podlegać będą: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 382, *tit.* Ekonomie Krola Imci.

Taż konstytucya służyć ma Wieliczce, Bochni, i Olkuszowi. *Ibidem.*

Do ekonomicznych dobr w W. X. Lit. z ktorych dożywotnicy i donataryuszowie czynsz do skarbu płacą, i chleby na gwardye Krolewskie wydaią, assygnacye hetmańskie, sub quocunque titulo wydane, nullitatis być powinne: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 622, *tit.* Ochrona.

W ekonomiach i prowentach celnych, więcey sobie nikt nie powinien uzurpować juris et potestatis w pensyach, exakcyach hybern, albo generyk od dzierżawcow, jure colonorum trzymaiących, i w Sądach nad to, co konstytucye: a. 1590, 1633, 1638, 1641 pozwoliły, sub rigore legum. *Ibidem*, *f.* 554, *tit.* Ekonomii i prowentow.

Dobra od ekonomii Brześciey ex Senatus consulto, i od ekonomii Mohilowskiey Ur. Teterze konferowano, *vide tit.* Przywileie.

W piąciukroć sta tysięcy złot. zastawiono było niektore dobra, *vide tit.* Summy.

Ekonomia Samborska od żołnierzy związkowych uwolniona, sub poena peculatus, gdyby od kogokolwiek naiechana była: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1403, *tit.* Libertacya.

Ekonomii Samborskiey poddani Krolewscy, do samey tylko iuryzdykcyi zamkowey należeć, i przed Krolem i Sądem iego (exceptis causis fisci, violatae securitatis, et profugorum subditorum) sprawować się i sądzić maią. Sprawę zaś Ur. Alexandra Kopystyńskiego z poddanemi Krolewskiemi wsi Issay, z Woytem teyże wsi, i z administratorami teyże ekonomii, na Sądy Relacyine cum totali ejus cognitione, odesłano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 490, *tit.* Ekonomia Samborska.

I przedtym stanęła była konstytucya, iż nikomu inszemu nie należy o pożytkach Krolewskich w ekonomii tey uznawać, także krzywd i szkod poddanych tamecznych przestrzegać, tylko Krolowi. Zaczym sprawy niektorych osob z Trybunału, za Dworem obrocono było: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 37, *tit.* O ekonomii Samborskiey.

Reassumowano potym te obiedwie a. 1611 et 1677 konstytucye, non obstantibus quibusvis evocationibus. I oraz na Kommissarzow konstytucyą a. 1676 naznaczonych, także na administratorow włożono, żeby się według pomienionych konstytucyi w rewizyach sprawowali, i każdemu sprawiedliwość officiose requisiti, sub poenis in iisdem legibus descriptis, czynili: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 554, *tit.* O ekonomii.

Plura vide tit. Cło, *tit.* Składy.

Ekonomią Nowodworską albo Tygenhoffską w woiewodztwie Malborskim leżącą, zastawiono W. Krzysztofowi Gembickiemu Kasztelanowi Gnieźnieńskiemu do lat dwunastu, w summie dwukroć sta tysięcy złot. i przywiley na tę zastawę z Kancellaryi wydany, in toto approbowano. Na ktorey ekonomii mieysce, Krol Imć Ian Kazimierz przybrać miał sobie intratę na 20 tysięcy złot. wynoszący vacans, i tak długo onże in possessione mieć, pokiby Rzeplita nie wykupiła tey ekonomii. A tym czasem pokiby vacans taki, albo przerzeczona ekonomia do ręku Krola nie przyszła, z skarbu Koronnego summę 20 tys. złot. z ordynaryinych Rzeplitey prowentow, przed wszystkiemi inszemi expensami, wnosić quot annis do skarbu iego naznaczono: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 448, *tit.* Zastawa ekonomii.

Tęż ekonomią od ciężarow żołnierskich wolną deklarowano. *Ibidem.*

Declaratur potym: aby Krol Imć ex primis vacantibus, ktore do dyspozycyi iego przychodzić będą w Koronie względem intraty starostwa Nowodworskiego korresponduiącą dzierżawę, byle nie sądową, do stołu swego obrocił. A ieżeliby przywileie in praejudicium temu prawu uproszone i wydane były, te za nieważne uznane być maią, czego Pieczętarze doyrzeć powinni. A Podskarbi W. Kor. więcey prowizyi do skarbu Krolewskiego iuż płacić nie będzie, sub solutione de suo, iak prędko Krol in possessionem suam dobra takie odebrać każe; ktory vacans tak długo in possessione Krola być ma, poki pomienionego starostwa Nowodworskiego Rzeplita nie wykupi. A ieżeliby ad importunam instantiam kto u Krola pierwsze vacans uprosił mimo konstytucyi, takowy przywiley nullitatis być ma, i ten, ktoryby go uprosił, poenis

arbitrariis Rzeplitey subjacere powinien: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 698, *tit.* Deklaracya konstytucyi.

Potym Ur. Andrzeiowi Gembickiemu Staroście Nowodworskiemu, starostwa tego i prawa mediante exsolutione summy dwakroć sta tysięcy złot. monety Pruskiey, od Rzeplitey lege publica assekurowaney, ustąpić, i lub na osobę Krola Iana III lub iego sanguinis sukcessorow, lub na kogo inszego ex civibus Regni et M. D. Lit. transfundować pozwolono, i tę transfuzyą approbowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 564, *tit.* Konsens.

Zaległe pensye względem ekonomii Nowodworskiey, albo Tygenhoffskiey, vigore konstyt. 1654 Krolowi Imci należące, płacić W. Podskarbiemu W. Kor. kazano. In recompensam tey pensyi starostwo Kozienickie, ponieważ Krol Imć odebrał, tedy od płacenia teyże pensyi skarb Koronny uwolniono. *Konfed. Sendom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

Do ekonomii Malborskiey po woynie Szwedzkiey, consulendo grobli na Wiśle i Nogacie rozerwanych restauracyi, Kommissarze z Seymu wysłani, cum plenaria facultate ludziom wszelkim, ktorzyby obeymować chcieli, lub i cudzoziemcom, wedle mieysc potrzeby, za kontraktami i obligacyami, puszczania wsi, folwarkow, gruntow, młynow, lasow, iezior: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 713, *tit.* Ekonomia Malborska.

Ciż Kommissarze czynsze, porządki, iuryzdykcye w zamku, w mieście Malborku, w miasteczkach i na wsiach opiszą, granice, gdzie potrzeba, uznaią, albo uczynią, prawa dawne przeyrzą, a wątpliwe obaczywszy, za przypozwem do siebie, osądzą, i z tych godne approbacyi do Krola odeślą, inaczey się maiące odetną. A mieysca, wsi, uroczyska, na pożytek stołu Krolewskiego obrocą. *Ibidem.*

Poddanych oraz tey ekonomii do lat czterech uwolniono od kontrybucyi, salvis in integro oneribus Reipubl. *Ibidem.*

O ekonomią Rogozińską kontrakt z Ur. Teodorem Erazmem a Schlieben, do lat sześciu approbowano. *Ibidem.*

W ekonomii Malborskiey dzierżawę Berwaldską, a tempore Sigismundi Augusti ad rationem quingentorum zastawioną, w ręku i possessyi UU. Iaskow zostaiącą, Kommissarzom cum plena facultate naznaczonym windykować, i wykupić zlecono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 118, *tit.* Kommissya Berwaldska.

Tęż ekonomią według praw i przywileiow oney antiquitus służących, od hyberny wolną deklarowano. *Konfederacya Gener. a.* 1674, *v.* V, *f.* 227, § Zamek także Malborski.

Ekonomią Szawelską w powiecie Upitskim, i Xięstwie Żmudzkim leżącą, ze wszystkiemi przynależytościami I. W. Pawłowi Ianowi Sapieże Woiewodzie Wileńskiemu, Hetmanowi W. W. X. Lit. zastawnym prawem na lat sześć, w summie ośmiukroć sta tys. złot. Polskich, uchylaiąc pro hac vice wszystkie prawa o ekonomiach Krolewskich postanowione, sine ulla extenuatione dopuszczono. Deklaruiąc: iż ieżliby w sześciu leciech nie okupiło W. X. Lit. tey ekonomii, tedy do trzech lat successive po sobie idących, to iest: de triennio ad triennium, aż do oddania realney summy, tenże Imć Pan Sapieha in pacifica possessione, bez żadney przeszkody trzymać onę będzie, i libere tą summą, pod tymże Rzeplitey warunkiem, pro libitu dysponować, tak in toto, iako per partes, i oppignorować może. I nie pierwey do dyspozycyi Krolewskiey przyidą te dobra, aż summa pomieniona ośmiukroć sta tysięcy złot. totaliter et integre onemu, albo komu od niego będzie zapisano, albo jure successionis należało, absque extenuatione zapłacona będzie. Ktorą ekonomią administrator skarbu W. X. Lit. bez żadnego zatrudnienia in realem possessionem podać ma, sub poena infamiae. O co in casu contraventionis forum z nim za Dworem: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 798, *tit.* Zastawa ekonomii Szawelskiey.

Z tey ekonomii, durante jure obligationis, nic nie powinno iść do skarbu stołu Krolewskiego, ani żadnych rachunkow czynić. I nikomu iurgielty w tych dobrach, ani konsensy na cessyą dawane post decessum modernorum possessorum być nie maią. Ciężary dawnieysze z strony podatkow Rzeczypospolitey, ieżliby się na tey ekonomii pokazały, summie tey praejudicare nie maią. Od stacyi, chlebow, stanowisk, i przechodow żołnierskich specialiter też dobra excypowano. *Ibidem.*

W. X. Lit. assekurowało Krolowi Ianowi Kazimierzowi, i sukcessorom iego, że tę ekonomią przy expiracyi sześciu lat, z należnemi intratami, sine ulla contradictione wykupi. A interea poki iey nie wykupi, w nadgrodę z niey intraty z podatkow W. X. Lit. na każdy rok po czterdzieści tysięcy złotych do skarbu stołowego Krolewskiego dawano być ma, i arędarze nie do skarbu W. X. Lit. ale do tegoż stołowego Krolewskiego wnosić maią, sub poena triplicis pensionis. O co forum za Dworem, ad instantiam Instygatora W. X. Lit. Co i w kontraktach skarb W. X. Lit. warować ma. *Ibidem, f.* 799, *tit.* Upewnienie wykupna.

A że tey summy naywiększą część na żołd żołnierzom Rzeczypospolitey pomieniony I. W. Sapieha erogavit; tedy skarb W. X. Lit. serio doyrzeć ma, aby przy generalney zapłacie woysku W. X. Lit. to wszystko, co się z likwidacyi żołdu pokaże tych chorągwi, ktore brały, wytrąciwszy, zatrzymał u siebie na okupno pomienioney ekonomii. *Ibidem.*

Nie przyszło do wykupna in termino sześciu lat. Reassumowano tedy konstytucyą 1661 i przy niey sukcessorow I. W. Sapiehy Woiewody Wileńskiego do lat trzech znowu za-

chowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 989, *tit.* Deklaracya.

Prorogatur provisio Krolowi za intratę ekonomii Szawelskiey, constitutione a. 1661 naznaczona, cum iisdem poenis, na arędzie podatkow Rzeczypospolitey skarbu W. X. Lit. *Ibidem.*

Znowu i wykupno ekonomii, i prowizyą Krolowi Imci prorogowano, i zatrzymaną przez lat cztery prowizyą z podatkow W. X. Lit. wypłacać ratami naznaczono: *a.* 1670, *v.* V, *K. L. post f.* 86, *pag.* 7, *tit.* Prorogatio.*)

I znowu toż wykupno prorogowano do roku iednego: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 143, *tit.* Prorogatio.

A nie mogąc Rzeczpospolita eliberować tey ekonomii, dała moc Krolowi Ianowi III własnemi iego pieniędzmi wykupić ią, i takimże prawem zastawnym, iakim WW. Sapiehowie trzymaią, trzymać dotąd, poki Rzeczpospolita z skarbu W. X. Litew. summy na niey haerentem, praeviis et servatis conditionibus, clausulis, et solemnitatibus circa exemptionem temuż Krolowi Imci, albo sukcessorom iego sanguinis nie odda. A interea pensyą czterdzieści tysięcy zł. do skarbu stołowego Krolewskiego, względem teyże ekonomii należącą, skarb W. X. Lit. co rok, iako do tych czas wypłacał, wypłacać ma: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 622, *tit.* Wykupno.

Za ekonomią Szawelską od stołu I. K. Mości odeszłą, Podskarbi W. X. Lit. summę 40,000 zł. Polskich ad proventus mensae Regiae przez konstytucyą a. 1661, 1667, 1670, 1673, 1678 aż do wykupna annuatim assekurowaną, praevia pro praeterito calculatione, et ex deducto calculo satisfactione, in futurum corocznie za assygnacyami I. K. Mci wypłacać powinien: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 313, *tit.* Auctio subsidiorum.

Ekonomii Krolewskich ochrona, *vide tit.* Podatki.

Ekonomii Malborskiey i Rogozińskiey arendowanie, *vide tit.* Approbacye.

Ekonomie i leśnictwa W. X. Lit. do stołu Krolewskiego należące, z dożywotnikami, podatku na apparat woienny in a. 1677 postanowionego, płacić nie maią. *Vide tit.* Armata, artyllerya.

O leśnictwie Czacheckim, *vide infra in subsequenti paragrapho.*

O dobrach Rzeczypospolitey, i do stołu Krolewskiego należących, in possessione cudzoziemcow będących, *vide tit.* Cudzoziemcy.

Z dobr stołowych Krolewskich, po śmierci Krola Zygmunta III sub interregno, Krolewicom do czasu Elekcyi przyszłego pana, prowizyą ordynowano, do czego i skarb W. X. Litewsk. z tych prowentow, ktore tempore interregni proveniunt, przyłączyć się miał. A PP. Podskarbiowie rozchody miarkować, i ciężary mniey potrzebne uprzątnąć mieli, żeby pieniędzy na obronę Rzeczypospolitey uchwalonych nie brali, i nie tykali na tę prowizyą, i długu żadnego gwoli temu na Rzeczpospolitą i na dobra stołowe nie zaciągali, z tych zaś rachunkow stołowych liczbę przed Rzecząpospolitą uczynić byli powinni na Elekcyi. *Konfeder. Gener. Warszaw. a.* 1632, *v.* III, *f.* 734, § Strzegąc dignitatem Rzeczypospolitey.

A dzierżawcy tych dobr, ieźliby intraty z nich do skarbu W. X. Lit. nie oddali, poenis, ktore na Poborcow są napisane, subjacere mieli. Urzędnicy także Dworni, ktorzy obventiones z dobr tychże miewali, intermittere onych na ten czas mieli. *Ibidem.*

Po śmierci zaś Krola Władysława IV te prowenta na stoł Krolowy, (nie inkluduiąc w to, co z żup i ceł według prawa i zwyczaiow za żywota Krola debetur) także na obrzędy do ciała Krolewskiego obracać kazano, aż do dnia pogrzebu. De caetero superiora reassumuntur. *Konfed. Gen. Warszaw. a.* 1648, *v.* IV, *f.* 163, § Strzegąc dignitatem.

A Podskarbiowie iuż nie na Elekcyi, ale na Koronacyi z tych prowentow rachować się maią. *Konfed. a.* 1648 *et* 1674.

Po śmierci Krola Michała naznaczono było Krolowy Ieymci Eleonorze, poniēważ ieszcze do reformacyi nie przyszła, prowizyą z dobr Krolewskich stołowych, żupnych, ekonomicznych, celnych, dwakroć sto tysięcy złot. monetae in Regno currentis na rok ieden, gdyby tak długo interregnum trwać miało, nie inkluduiąc w to donum nuptiale, konstytucyą Seymu a. 1670 warowane. Upewniaiąc, że tę summę, dla rzetelnieyszego oney dochodzenia, przyszłemu panu in pactis podadzą. Co uczyniono dla tego, iż taż Krolowa nie przyszła była ieszcze do dobr reformacyalnych. Do ktorey prowizyi powinien się był skarb W. X. Lit. i do mianowanych expens z prowentow ekonomicznych trzecią częścią przyłożyć. *Konfed. Gen. Warszawska, a.* 1674, *v.* V, *f.* 218, § Consulendo dignitati.

Ekonomie tak Koronne, Litewskie, iako i woiewodztw Pruskich, tudzież wielkorządy, żupy solne, cła, portoria Gdańskie, i wszystkie prowenta mensae Regiae et Reipublicae podczas interregnum post fata Augusti II Podskarbim utriusque Gentis zlecono, aby żadney ruinie nie podlegały, ktorzy de perceptis proventibus calculum futuro Regnanti oddać maią. *Konfed. Gen. Warszaw. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 585, § Ponieważ.

Ekonomia Brasławska, aby do starostwa sądowego Brasławskiego należała, cavetur: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 676, *tit.* Warunek.

§ Dobra Krolewskie.

Dobra ad certum tempus dane, nie dłużey,

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się na str. 51, w pierwszej szpalcie. (*Przyp. wyd.*)

tylko *ad vitam* personae possidentis, maią być trzymane: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 616, § Dobra nasze.

Na dobrach Krolewskich nie maią być dawane dziedzictwa, ani lenna wieczne: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandrow.

Ani summy zapisowane być maią. A ieźliby propter gravem necessitatem, w summie iakiey zastawować takie dobra przyszło; na Seymie tylko Walnym Koronnym unanimi consensu PP. Rad Koronnych, duchownych i świeckich, także Posłow Ziemskich, ad extenuationem summae stać się to powinno, i w konstytucyą wpisano być ma, na iaką potrzebę Rzeczypospolitey, i iak wielką summą dobra ktore onerantur, exceptis castris principalibus, et bonis magnae procurationis, et terra Sandomiriensi. *Ibidem.*

Dobra Krolewskie *liquidi juris Regii*, maią być rozumiane, ktore in revisione literarum dobrami Krolewskiemi wolnemi są uznane, i na nie rewizye i lustracye zaszły, albo zaydą, albo ktore są w summach starych i nowych zawiedzione: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1453, *tit.* O pozwiech zadwornych.

Żadnemu ex genere ducali zawodzić dobr Rzeczypospolitey, ad rationem summy piąciukroć sta tysięcy, nie wolno było: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 699, *tit.* Nabycie.

W dobrach Rzeplitey wszelakie wstępy, wchody do puszcz, iezior, i rzek, na ktore zdawna Ordo Equestris prawo swoie ma, i zostaie onych in usu, cale eidem Equestri Ordini zachowano. Casu zaś differentiarum, cognitio per Commissarios być ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 830, *tit.* O wchodach.

Dobra Rzeplitey *post decessum possessorum* przez Urząd Skarbowy zinwentowane, i donataryuszom nowym w possessyą dawane być maią; a intrata z nich intra hoc tempus, poki dane nie będą, do kwarty ma cedere: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 11, *tit.* O podawaniu dobr Rzeplitey.

Dobra Krolewskie, przez samych Kommissarzow Krolewskich, nie przez Rewizorow, z dobrami ziemskiemi rozgraniczone być maią. *Vide tit.* Kommissye, Kommissarze.

W dobrach Krolewskich Pruskich, grunty od zamkow odeszłe pod mieszczany, wrocić się znowu do zamkow powinne salvis juribus civitatum: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 133, *tit.* Powrocenie.

W dobrach Krolewskich stacyom żołnierskim podległych, z łanu po zł. 20 tylko na rok dawać powinno, ktore łany wedle kwitow poborowych dawnych, lub dla spustoszenia świeższych, z osiadłych rachowane, i abjurata conflagratorum przyięte być maią: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 369, *tit.* Porządek.

Plura o tym, vide tit. Hetman. Podatki. Żołnierz.

O restauracyi dobr Rzeplitey w Podolu spustoszałych, konstytucye wszystkie reassumowano, i oraz ukontentowania sposob na przyszłym Seymie obmyślić obiecano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 853, *tit.* Deklaracya.

Dobr Krolewskich obrona przez Starosty i dzierżawce, iako się ma rozumieć, *vide tit.* Starostwa, Starostowie.

Dobra pewne, osobom in pactis z Kurfirsztem Brandeburskim wyrażonym, aby tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. sub poena violationis pactorum, puszczone były, postanowiono. Tym zaś, ktorym dobra przez te pacta odeszły, iako to potomkom niegdy Gneomera Krokowskiego Starosty Lemburskiego, summę ośmdziesiąt tysięcy zł. na starostwie Mirachowskim, i dzierżawie Parchowskiey, Białoborskiey, a na wsiach Czyżewie, i Chylony assekurowano salvis modernis possessoribus, cum hac declaratione: iż succedanei donatariuszowie do possessyi dobr mianowanych żadnym sposobem nie przyidą, pokiby summy wyżey mianowaney sukcessorom pomienionego Krokowskiego nie oddali, ktora summa czwartym dożywociem ma być extenuowana. Czego speciali privilegio Krol ma uczynić dyspozycyą. Wielm. zaś Annę Mohylankę Myszkowską Woiewodzinę Krakowską upewniono, iż summę Kurfirsztowi Brandeburskiemu ex pactis należącą, na Drahimie assekurowaną, annuatim z skarbu Koronnego płacić będą, aby ona w starostwie swoim Drahimiskim żadney z tey okazyi nie miała przeszkody. A inquantum by przez niewypłacenie tey summy w possessyi od Kurfirszta praepedita była, albo od tego starostwa odpaść miała; rekompensa na przyszłym Seymie, albo też i natenczas, kiedy abscedet bonis, obmyślona iey być ma. A Ur. Starościnie Puckiey, względem starostwa Puckiego z ktorego intrata natenczas cale się na praesidium Puckie obraca, summę 12 tys. zł. z skarbu Rzeplitey na każdy rok, poki do possessyi starostwa tego nie przyidzie, naznaczono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 537, *tit.* Assekuracya.*)

Approbowano tę konstytucyą restitutionis bonorum, vigore pactorum z Kurfirsztem Brandeburskim, sub poena in retentores, violationis pactorum, et damnorum refusionis. O co forum z dobr W. X. Lit. na Seymie: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 610, *tit.* Executio pactorum.

O Krokowskich *plura*, *vide tit.* Dożywocia.

Dobr Krolewskich wsi Kopylowa, w possessyi Ur. Tomasza z Biberszteynu Kazimierskiego, zostaiących, przedanie do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 632, *tit.* Przedanie.

Dobra wsi Skopce nazwaney, w starostwie Peresławskim, konferowano Andrzeiowi Romanenkowi. *Ibidem*, *f.* 652, *tit.* Nobilitacya Andrzeia.

Dobra wioski Ratki i młyn Kryczewski w Kaniowie, Wasyłowi Mitczeńkowi konferowano. *Ibidem*, *tit.* Nobilitacya Wasyła.

Dobra, sioła: Krechaiow, Bodynki i z słobodą Krechaiowską, oycu Gonaszewskiemu konferowano. *Ibidem*, *tit.* Danina oycu etc.

*) Ustępu dotyczącego Staróściny Puckiej, nie ma w tem miejscu w Woluminach. *(Przyp. wyd.)*

Na dobrach Krolewskich assekuracye summ czynić pozwolono kommissyi Lwowskiey. *Vide tit.* Assekuracye.

Na dobra puste Kamionki i Meszney, pod Owruczem, przywiley dany Ur. Prokopowi Wereszczace Komornikowi Granicznemu Czerniechowskiemu, in toto approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 650, *tit.* Danina Kamionki.

Na dobra Skwirę i Romanowkę, przywiley dany Ianowi Kowalewskiemu, stwierdzono. *Ibidem, tit.* Nobilitacya Iana.

Na dobra Bereżany, dożywocie, przywiley dany Iakimowi Samczeńkowi, approbowano. *Ibidem, f.* 651, *tit.* Nobilitacya Samczeńka.

Na dobra Soroczyn, przywiley Kiryłowi Andryiowiczowi dany, utwierdzono. *Ibidem, tit.* Nobilitacya Kiryła.

Na dobra Buhaiowkę i Berkow, Pawłowi Ianowi Chmielnickiemu przywiley stwierdzono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 767, *tit.* Nobilitacya zasłużonych.

Takiż na dobra Wodianki, Izydorowi Karpenkowi. *Ibidem.*

Dobra miasteczko Kamionobrod, dano Ur. Hreboremu Leśnickiemu Sędziemu Generalnemu woysk Zaporoskich, prawem w przywileiu wyrażonym, i przywiley tenże approbowano. *Ibidem, f.* 768, § Maiąc.

O dobrach Perehińsko, possessionis na ten czas Ur. Stanisława Iabłonowskiego Strażnika Koronnego, deklarowano: że mere juris Regii są, i oraz wszelakie pozwy i mandaty ratione eorundem bonorum, a quibuscunque personis wydane, skassowano, każdemu, ktoby chciał pomienionemu Ur. Stanisławowi Iabłonowskiemu facessere negotium, silentium perpetuum imponendo, i każdy taki poena quinque millium marcarum in eodem Iudicio, kędyby o te dobra ewokował, karany być ma: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 710, *tit.* Deklaracya Perehińska.

Dobra leśnictwa Czacheckiego, do ekonomii Kobryńskiey klucza Pruszańskiego antiquitus należące, odłączywszy, Ur. Bazylemu Krasińskiemu, i małżonce iego, prawem dożywotnim bez płacenia wszelkich do stołu Krolewskiego powinności konferowano, i oneż od wszelakich exakcyi żołnierskich, tudzież chlebow zimowych, i stanowisk uwolniono, i przywiley na to z Kancellaryi W. X. Lit. wydany, approbowano. Deklaruiąc przytym, iż to leśnictwo po śmierci pomienionych Ur. Krasińskich małżonkow, do ekonomii Kobryńskiey wrocić się ma: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 998, *tit.* Approbacya.

Nabyli potem tego leśnictwa, Xiąże Imć Michał Kazimierz Radziwiłł Podkanclerzy i Hetman Polny W. X. Lit. i Katarzyna z Sobieszyna małżonkowie. Przy ktorym prawie dożywotnim conservantur: *a.* 1670, *v.* V, *K. L. post f.* 86, *pag.* 9, *tit.* Approbatio prawa.*)

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduie się w t. V, str. 53, w szpalcie pierwszej. *(Przyp. wyd.)*

Tymże Xiążętom Ichmciom małżonkom, prawo dożywotnie na dobra Kiiowieycy, Mieleyczyce, od Ur. Pawła Tetery, praevio consensu Regio ustąpione, approbowano. *Ibidem.*

Dobra Gieranony, Lipniszki, także Wirszupy, tartak, i cegielnia, ordynowane na artyleryą W. X. Lit. *Vide tit.* Armata, artylerya.

Z dobr Krolewskich w powiatach: Trembowelskim, Krzemienieckim, ziemi Halickiey, w powiecie Żydaczewskim leżących, kwartę ad rationem tylko, respectu dezolacyi, wnosić kazano. Z inszych zaś dobr, ktorych nie tak hostilitas zasiągła, połowicę; a kędy żadna, zupełną kwartę wniosą. Czego iuramentami w Grodach uczynionemi, dochodzić maią w skarbie przy płaceniu kwarty: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 461, *tit.* Deklaracya kwarty.

Dobr Krolewskich ochraniaiąc, pozwolono Starostom i dzierżawcom, aby mogli zakładać podatki i hyberny za poddanych tych tylko, ktorzy zaciągi odprawuią, nie inkluduiąc tych, ktorzy na wolnościach siedzą, że tych expens wyciągać iuż nie maią, ale tylko realitatem onych w Grodzie, sami przez się poprzysiądz Starostowie i dzierżawcy maią. Te zaś expensa nowi donataryuszowie successoribus zapłacić powinni wprzod, niż dobra in possessionem odbiorą, a nowym donataryuszom upadać powinne: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 577, *tit.* Ochrona dobr.

Ta konstytucya do lat trzech trwać ma, pod ktorą podpadać nie maią inne żadne na melioracye expensa, chybaby kiedy authoritate Reipubl. naznaczona na to była kommissya. *Ibidem.*

Dobra, alias reclinatoria exulum, w W. X. L. leżące, od chleba zimowego, konsystencyi, et ab alio quovis onere militari liberowano, i tychże exules circa diplomata et constitutionem zachowano. *Ibidem, f.* 636, *tit.* Immunitas reclinatoriis.

Dobra Iest nazwane, w woiewodztwie Połockim leżące, prawem dożywotnim Ur. Zacharyaszowi Miłaszewiczowi exuli służące, onemuż i małżonce iego, i sukcessorom, eadem lege, iako i innym exulibus dawane są dobra, trzymać pozwolono. *Ibid. tit.* Reformacya prawa.

Dobra Witkow, Mądryn, i Kopyłow (salvis modernis possessoribus) do iurydyki Grabowieckiey przyłączono, i inkorporowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 564, *tit.* Opatrzenie.

Zniesiono incorporationem Witkowa, tanquam praejudiciosam prawom dzierżawcy, i przywileiowi Ur. Franciszka Rudnickiego: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 862, *tit.* Zniesienie inkorporacyi.

Potym reassumowano pomienioną a. 1658 konstytucyą po śmierci Ur. Tomasza Kazimierskiego Chorążego Owruckiego, dzierżawcy wsi Kopyłowa; salva iednak małżonki iego advitalitate, od Krola Władysława IV concessa: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 937, *tit.* Iurydyki etc.

Dzierżawę Parchowską, Białemburg, Cisowo,

Chylonę, i Redłowo, cum attinentiis, potomkom niegdy Ur. Gneomera Reinholda Krokowskiego, w summie piąciudziesiąt tys. złot. sine quavis exemptione donatariorum Regis, post decessum modernorum possessorum, ad extenuationem czworgiem dożywocia, cum facultate transfundendi juris sui in alium, asekurowano. Także i Ur. Ioachimowi Ernestowi Krokowskiemu dobra Prusewo i Bzynę, w summie dwudziestu tys. złot. ad extenuationem czworgiem dożywocia, cum potestate także cessionis komu inszemu facienda; ktore prawo czworga dożywocia poczynać się ma sukcessorom iego, post extinctum jus ipsius advitalitium, salvis juribus, et oneribus ecclesiae Romanae et Reipubl: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 936, *tit.* Assekuracya Urodz. Krokowskim.

Transfundowali to prawo potym czworga dożywocia na Białemburgu, na sukcessorow Ur. Franciszka Weyhera, Starostę Hamersztyńskiego, ktora transfuzya approbatur, et circa ligamenta constitutionis a. 1667, ciż sukcessorowie, vel cessionarii moderni conservantur, i od konsystencyi woyska i hyberny te dobra uwolnione: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 394, *tit.* Deklaracya.

Na dobra po Ur. Ierzym Wiażewiczu Woiewodzie Nowogrodzkim, w rożnych woiewodztwach leżące, przywiley od Krola Imci Iana Kazimierza, żołnierzom w boiu pod Kuszlikami postrzelanym i pokaleczonym, prawem dożywotnim dany, approbowano: salvo nihilominus jure tych, ktorzy od tych dobr za żywota Ur. Wiażewicza iakiekolwiek części trzymali, i z osobna przywiley na starostwo Ciecierskie: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 900, *tit.* Gratitudo.

Pokazało się słuszne prawo na tych dobrach Ur. Iadwigi Tyzenhauzowey, przedtym pomienionego Woiewodzica Nowogrodzkiego, a teraz Ur. Ierzego Dziewiałtowskiego, Chorążego Trockiego małżonki. Zachowano ią tedy przy pomienionych dobrach, a na postrzelanych żołnierzow, względem odeyścia tych dobr, na kommissyi summę 10 tysięcy przez Kommissarzow z ordynaryinych podatkow wypłacić kazano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 996, *tit.* Conservatio.

O dobrach ziemskich, także lennych i ekonomicznych, ratione immunitatum od ciężarow żołnierskich, *vide tit.* Żołnierz.

Dobra Terechtymirow, *vide tit.* Kozacy.

Z dobr alias a reclinatoriis exulum W. X. L. poddanych rozeszłych, wolno tymże exulibus odzyskować. *Vide tit.* Poddani.

Dobr Krolewskich, tak duchownych, iako i świeckich, Tatarowie trzymać nie mogą. *Vide tit.* Tatarowie.

O dobrach exulum woiewodztwa Smoleńskiego i powiatu Starodubowskiego, i części woiewodztwa Połockiego, *vide tit.* Kommissye.

Dobr Krolewskich, iak wiele po śmierci męża swego trzymać ma białogłowa, *vide tit.* Dożywocia.

Dobr Krolewskich, duchownych, szlacheckich, dziedzicznych ochrona, *vide tit.* Żołnierz, *tit.* Woysko.

Dobra Nowey-Wsi, na wykupno więźniow, zaprzedano, *vide tit.* Lauda.

Wieś Nowogrobla w woiewodztwie Bełzkim leżąca, jure terrestri Ur. Iozefowi Lipskiemu Regentowi Koronnemu nadana: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 671, *tit.* Pomiarkowanie.

Grunt Niemoiewko w woiewodztwie Inowrocławskim, do wsi Kobylnik Ur. Antoniemu Kossowskiemu Regentowi Kancellaryi W. X. Lit. jure haereditario nadany. *Ibidem.*

Dobra duchowne.

Dobra kościelne, albo na miłosierne uczynki oddane, ktoby gwałtem brał, w klątwie być ma: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 193, § Noscat igitur.

Dobra kościelne, i ludzi ubogich na nich mieszkaiących, nie maią być szarpane, ani szkodowane: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 320, *ver.* 16, § Sed hoc.

W kościelnych dobrach stacye bez szkody dawane być nie mogą, i kto ie daie, w klątwę wpada: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 321, *ver.* 33. Ideo, quia dat occasionem.

Dobra duchowne od szacunku były wolne aż do roku 1527 kiedy za Krola Zygmunta I dobra Koronne taxowano: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 481, § Et quoniam, *et f.* 482, *ver.* 3.

Krol Kazimierz III wydał w Nowym Mieście Korczynie statut de raptoribus, et invasoribus ecclesiasticis: *a.* 1474, *v.* I, *f.* 226, § Casimirus.

Dobr duchownych i ziemskich immunitatem, także Krolewskich, i świątnic Pańskich, dworow szlacheckich, et jurium Kościoła Bożego, warowano, i contra violatores woiewodztwom i ziemiom, iako contra hostes Patriae consurgere, pozwolono: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Immunitas dobr.

Dobra duchowne, fundacyi Krolow Polskich, i Wielkich Xiążąt Lit. tak w Koronie, iako w W. X. Lit. Kościołom nadane, laudis Seymikow powiatowych, (gdy in vim pospolitego ruszenia chorągwie wyprawuią) nie powinne podlegać, tylko te, ktore salvis oneribus Reipubl. ex servitio bellico są fundowane: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1009, *tit.* Securitas dobr.

Reassumowano to wszystko klasztorom w Koronie, i W. X. Lit. *a.* 1673, *v.* V, *f.* 154, *tit.* Fundacya Oycow Kartuzow w Berezie.

I duchownym religii Greckiey, *vide tit.* Grecka religia.

Dobra duchowne fundacyi ziemskiey szlacheckiey, pospolitemu ruszeniu podległe, także domy, dwory, w ktorych rezyduią kaplani świeccy ritus Graeci w iedności św. będący, w dobrach Krolewskich, duchownych, szlacheckich, w Koronie, i w W. X. Lit. od wszelakich ciężarow żołnierskich, stacyi, chlebow, przypisnego, stanowisk, noclegow, pod-

wod, i inszych wszystkich ciężarow i exakcyi, in perpetuum, sub rigore constitutionum de disciplina militari sancitarum, uwolniono, i aby nigdy odtąd Hetmani stacyi, i chlebow w takich dobrach nie naznaczali, warowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1007, *tit.* Securitas dobr duchownych.

Dobr duchownych religii Greckiey, personis incapacibusw edług praw, nie dawać, nec per cessionem, aby trzymane były, dopuszczać, przyobiecał in pactis convent. r. 1733 Krol Imć August III: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 622, § A co się tycze.

Plura vide tit. Grecka religia.

Dobra kościelne przy prawach i przywileiach o wolności, od exakcyi i stanowisk żołnierskich zostawiono. Stan iednak duchowny z miłości ku Rzeplitey deklarował dać na woysko subsidium charitativum, to iest summę pięćkroć sto tysięcy zł. *a.* 1670, *v.* V, *f.* 52, *tit.* Hyberna.

Role poświętne, i na nich iakiekolwiek osady, od stacyi, chleba zimowego, i hyberny wolne, a specialiter wioska Folwarki do probostwa Stobnickiego należąca. *Ibid. f.* 65, *tit.* Reassumptio prawa.

Potym a. 1677 co za summę duchowieństwo dać obiecało, *vide tit.* Woysko.

Co zaś duchowni ex hac occasione sobie ostrzegaią in a. 1676, *vide tit.* Duchowni.

Dobra duchowne, biskupstwa i Kapituły Wileńskiey, Żmudzkiey, i Smoleńskiey dyecezyi, circa immunitates onych zachowano: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 78, *tit.* Immunitas.

Dobrom generaliter wszystkim do metropolii, władyctw, i archimandryi Pieczarskiey należącym, wszelkie beśpieczeństwo, stosuiąc się do dawnych praw i konstytucyi, osobliwie 1667 et 1678 warowano; przywileie, ieżeli przez nie są iakie avulsa, rescissa; libera vindicatio sit rehabitio W. Jerzemu Winnickiemu Episkopowi Przemyślskiemu zlecona, ktoremu Episkopowi omnis securitas przyrzeczona: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 168, *tit.* Securitas.

Possessorowie dobr duchownych (exceptis bonis jure terrestri gaudentibus in possessione duchowieństwa zostaiących) summę 346666 złot., gr. 22, do przyszłego Seymu doszłego deklarowali; praecavendo iednak sobie, aby ta świadczona aequanimitas, in obligationem et sequelam nie poszła, i żeby dobra duchowne eo praetextu sub onus konsystencyi zimowych, i innych aggrawacyi żołnierskich, według tak wielu konstytucyi, osobliwie a. 1676 pociągane nie były; ktora summa przez Kommissarzow dyecezyalnych przy katedrach, sposobem wyrażonym o hybernie, assignatariis wypłacona będzie przez gotowiznę, lub delatę: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 283, *tit.* Dyspozycya hyberny.

Dobr duchownych ochrona, *vide tit.* Woysko.

Place, na ktorych są rezydencye duchownych, klasztory, szpitale, *vide tit.* Kościoły. Klasztory etc.

Dobra mieyskie duchowni trzymaiący, podatki płacić maią, *vide tit.* Miasta.

O dobrach duchownych, *vide plura tit.* Duchowni. Przywileie. Kościoly. Klasztory. Szpitale. Libertacye.

Dobra szlacheckie dziedziczne.

Dobra po oycu zostałe, gdy synow nie masz, na corki spadkiem przypaść maią. Ale ieżeli ie bracia stryieczni mieć zechcą, tedy wedle szacunku pieniądze siostrom w rok oddać maią, inaczey one corki na wieki dobra trzymać mogą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 38, *tit.* De virginum desponsatione.

W dobra dziedziczne, albo oycowskie wstępować mogą bracia stryieczni, gdzieby rodzonych nie było, albo gdzieby i stryiecznych nie było, tedy każdy z herbownych naybliższy, wyposażywszy siostry. *Ibid. f.* 45, *tit.* De filia vivente patre.

W dobrach po oycu pozostałych, część synow pierwszey żony dostać się nie ma dzieciom wtorey żony, ale gdy dzieci pierwszey żony część swą iednaką, od oyca im dobrowolnie z działu wiecznego daną, otrzymaią, tedy część wtorey żony synom, albo corkom tegoż cale się ma dostać: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 74, *tit.* De eo, qui filios habuerit.

Dobra dziedziczne oyczyste na siostry spadaiące bracia trzymać maią, poki siostr za mąż nie wydadzą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 38, *tit.* De virginum desponsatione.

Dobra oyczyste i macierzyste po zakonnicach zostałe, na bliższe krewne ich przypadać maią: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 478, § Statuimus etiam.

Dobr macierzyńskich upominać się synowie u oyca nie mogą, wyiąwszy, gdyby ie marnie utracał; porcyą iednak synom swym posagu ich matki naznaczyć ma: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 73, *tit.* De pueris.

Dobra dziedziczne nikomu brane być nie maią, ażby prawem był przekonany: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Confirmatio iurium, *et a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Item ut gratia.

Na gruntach szlacheckich odgraniczonych, poddani Krolewscy czynić barci nie maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Aby też.

Dobra dziedziczne komuby od Krola nullo jure wzięte były, przy rewizyi listow maią być uznane na Seymie Walnym: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 620, *tit.* O sądzeniu, § Ktemu.

Uznawano ie, i przywracano szlachcie, kto prawo pokazał, i ieszcze na przyszłym Seymie obiecano uznawać: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 636, *tit.* Przywileie stare.

Ale to potym odkładano od Seymu do Seymu, aż dopiero o tym ponowę uczyniono, że o takie dobra na Seymie sądy być maią: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Także o niewydanie.

Znowu o tymże, cum hac declaratione: iż ka-

żdy, ktoryby pretenderet bona sibi nullo jure adempta, ma na pierwsze, a naydaley wtore Roki Ziemskie, z Mało-Polskich woiewodztw obywatel w Krakowie, a z Wielko-Polskich w Poznaniu, z Ruskich we Lwowie, z Mazowieckich w Warszawie, dać się wpisać w regestr, ktory regestr Starosta mieysca onego powinien Krolowi odesłać, aby też z strony stołu Krolewskiego mogły się dostać, i na Seym bliski znieść munimenta do takowych spraw potrzebne: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* De bonis.

Dobra szlacheckie nullo jure, odięte, praescriptione non obstante, każdy zawsze dochodzić może. *Ibidem.*

Znowu: iż każdemu dochodzić dobr swoich wolno, non obstante quavis praescriptione, et processu juris in contumaciam cujusvis quovis modo obtento, et advitalitate modernorum possessorum, ktore sprawy przynaymniey dzień ieden w tydzień na każdym Seymie sądzone być maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1212, *tit.* Bona.

Potym, że wedle dni opisanych sądzone być maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1607, *tit.* O Sądach.

Nie dochodziły na przeszłych Seymach. Na bliskim tedy Seymie sądzić ie obiecano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 18, *tit.* De bonis.

Dobra ziemskie dziedziczne, nec modo donationis, nec emptionis, albo hypothecae, neque quovis obligationis modo, aut aliquo alio jure dostawane być maią, ieno przez te osoby, ktore żadnych w personach swoich preeminencyi nie zaciągaiąc, juri terrestri mere podlegaią, et per omnia gaudent aequalitate, et paritate juris et poenae z drugiemi obywatelami państw Rzeplitey: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 666, *tit.* O dobrach ziemskich.

Ad mentem tego prawa, Żywiec u Krolowy, in reemptione deklarowano. *Ibidem, f.* 667, *tit.* O dobrach Żywieckich.

Dobra dziedziczne ziemskie, nie powinny być alienowane wiecznemi czasy, ani donacyami, ani wendycyami, ani sukcessyami, ani inszym iakimkolwiek sposobem. Ale wiecznemi czasy maią być w ręku i possessyi osob Stanu Rycerskiego; o co na alienuiących forum et poena, iako w statutach de expeditione bellica opisano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 854, *tit.* Ordynacya.

Statut namieniony videatur: *a.* 1475, *v.* I, *f.* 227, *tit.* Casimirus.

Urzędy wszelkie, tak Ziemskie, iako i Grodzkie wiecznemi czasy przestrzegać maią tego, aby żadne zapisy donationum, venditionum, nie były przyimowane do akt trybunalskich, ziemskich, i grodzkich, albo woiewodzkich, ktoremiby miały dobra pomienione avelli od possessyi realney, i istotney Stanu Rycerskiego, pod utraceniem urzędu, i dobr własnych dziedzicznych. Co się ma rozumieć i o Metrykach Koronych, i W. X. Lit. z tym dokładem: że ieżliby Pieczętarze w czym przeciwko tey konstytucyi wykroczyli, na Seymie za instancyą Posłow Ziemskich sprawić się z tego powinni, salva nullitate alienatoriae inscriptionis: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 854, *tit.* Ordinacya.

A gdyby ktory z stanu rycerskiego maiący dobra takowe, służbą Rzeczypospolitey obowiązane, transiret ad religiosum vitae statum, w tych zakonach, ktore w rok professyą czynią, przed rokiem; a w tych, co we dwie lecie, przed dwiema laty powinien takowe dobra pozbyć do osoby stanu rycerskiego. Alias post exspirationem hujus temporis, wolno proximioribus consanguineis, albo ieżliby ci albo nie chcieli, albo nie mogli, każdemu inszemu z stanu szlacheckiego takowe dobra według taxy (ktorą Sąd Ziemski cum duobus e proximioribus czynić ma consanguineis, sub nexu juramenti), summę ad acta odłożywszy, occupare et retinere, iakby do niego per successionem były devoluta. Na tych zaś, ktorym post factam professionem sukcessya przypadać będzie, statut de monialibus służyć ma. *Ibidem.*

Wolno iednak każdemu, tak duchownemu, iako i świeckiemu, z dobr swoich ziemskich szlacheckich, quocunque jure acquisitis, de nova radice czynić fundacye, tak klasztorow, szpitalow, iako i plebanii, et eo nomine quascunque facere inscriptiones. Ale to cavetur, żeby ten, ktory funduie, tacto pectore in facie zupełnego Sądu Ziemskiego, przy rezygnacyi takowey rzekł te słowa: sub fide, honore, et conscientia Deum testor, że taką fundacyą czynię de nova radice, z dobr moich własnych, żadnych pieniędzy za nie nie wziąwszy, sine ullo condictamine, ale ex puro zelo, et propria mea liberalitate, nie czyniąc nic in fraudem prawa pospolitego; co ma być in acta inserowano. Ieżliby zaś kto ubogiemu kościołowi farskiemu we wsi darował na podratowanie sztukę iaką gruntu, to nie ma być pro contraventione temu prawu poczytano. Też konstytucyą przyimuią i ci, ktorzy są religii Greckiey. *Ibidem.*

Duchowne osoby, ktore patrimonialia bona, albo quaesita, na osoby swoie i successores sanguinis trzymaią, i służbę z nich woienną, non alterando obligationem ich, per substitutas personas odprawuią, przy tychże dobrach zachowano. *Ibidem.*

Znowu o fundacyach: iż dobr dziedzicznych na nową fundacyą, sine consensu Reipubl. contra constitutiones oddania, iako prawu przeciwne, et vim ordinationis w sobie maiące, nullitatis być maią, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. *a.* 1669, *v.* V, *f.* 16, *tit.* Dobra dziedziczne.

Na daniny prawem dziedzicznym nadane, wykłady, ani żadne wywody z prawa obcego, iść nie maią, aby miały być za lenne poczytane, tylko na ktorychby expresse stało, że

są jure feudali nadane: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Także obiecuiemy.

Woiewodztwa Kiiowskiego obywatele, przy prawach swoich na iakiekolwiek dobra nadanych, conservantur wiecznemi czasy. A ieźliby ktorzy z nich na dobra swe oyczyste i dziedziczne listow nie mieli, a bez listow onych dobr spokoynie używali, tedy takowe dobra prawem W. X. Lit. wedle starego i nowego statutu, iako do tego czasu trzymali, trzymać będą wiecznemi czasy; ani ku położeniu i pokazaniu na to listow, i przywileiow przed Krolem, i przed żadnym Urzędem, żadnym obyczaiem nie mogą, ani maią być przymuszani: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 763, § A naostatek.

Toż o woiewodztwa Wołyńskiego obywatelach. *Ibidem*, *f.* 756, § A naostatek.

Woiewodztw Kiiowskiego, Wołyńskiego, i Bracławskiego obywatele stanu szlacheckiego, żadnych praw na maiętności swe, ktorych są w possessyi przed Unią, ukazywać nie powinni. A że niektore wyszły z Kancellaryi Krolewskiey listy do ukazowania praw tamecznych obywatelow annihilantur, i aby na potym przeciwko prawu ich, takie wydawane nie były, cavetur, wyimuiąc pozwy, i insze sprawy Boiarom Zahuskim od W. Woiewody Kiiowskiego intentowane. Także i wszystkie pozwy, tak na membraniech, iako i mandaty, ktoreby były wydane nad opisanie konst. 1598 (*vide o tym infra tit.* Pozwy) bądź od Instygatora Koronnego, bądź od kogo inszego, iakieykolwiek kondycyi będącego, wydane, cassantur, et poena na każdego takiego imponitur, cum assignatione fori na Trybunale: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 30, *tit.* O nieukazowaniu praw.

Reassumuntur woiewodztw Kiiowskiego, Bracławskiego, Wołyńskiego, i Czerniechowskiego obywatelow pomienione konstytucye, tak Unionis a. 1569, iako i a. 1611, iako i konstytucya securitatis bonorum i honorum (*quam vide tit.* Woiewodztwa) cum hac declaratione: iż żaden obywatel tameczny do pokazania praw, na dziedzictwa swoie i dwory szlacheckie, nie ma być pociągany. A ktoby się ważył inkwietować o dobra ziemskie, a dziedzic tego dowiodł przez świadki, że tych dobr był in possessione, iako haeres immediate przed zaczęciem woyny in a. 1648, takowy niesłusznie evocans in eodem termino, nietylko damna, na ktoreby evocatus poprzysiągł w Trybunale inter causas conservatas, resarcire; ale też i poenis arbitrariis per Iudicium irrogandis et poena mille marc. sub poena perpetuae bannitionis, karany być ma. A że Ur. Stanisław Koniecpolski Woiewodzic Sendomirski, na dziedzictwa swoie w woiewodztwie Kiiowskim leżące (Mliowszczyzna, to iest: miasta Smiła, seu Taśmin, Konstantynow, Babkley, Orłowiec cum attinentiis), Ur. Danielowi Wyhowskiemu miasto dobr Krolewskich w dziedzictwo dane, dosyć czyniąc konstytucyi Seymu przeszłego, na teraźnieyszym Seymie dowodnie prawa swoie pokazał, cavetur tym woiewodztwom, iż takowe praw pokazanie, ani ad praesens, ani na potym in sequelam iść nie ma, ani dawnym prawom, o nieukazaniu praw, prejudikować. Reassumowano przytym wszystkie konstytucye de disciplina militari, deklaruiąc, i mieć chcąc, aby żaden Pułkownik, ani Rotmistrz, tak Polskiego, iako i cudzoziemskiego narodu, nawet ani PP. Hetmani, ullo modo et praetextu, obywatelow tamecznych in possessionibus, et possessiones eorum, lub za Krolewskiemi ordynansami, informacyami, choćby też ex Senatus consulto wydanemi, nie impedyowali, ani inkwietowali, ani dobr tych uciążali, sub poena trium millium marcarum, et triplici refusione damnorum, w Trybunale Koronnym inter causas militares, ad instantiam injuriati vindicanda. A gdyby prywatny, casu zginienia takiego praw, ieden drugiemu maiętności dziedziczne, lub zastawne, arendowne, dożywotne, reformacyom podległe, modo violento zabierał, temu, ktoryby był dobr odiętych immediate przed woyną bonae fidei possessor, według konstytucyi a. 1654, (podług ktorey zginienie zapisow injuriatus evincet, et jus suum stabiliet. *Vide eam infra*); takowy w Trybunale ex speciali regestro ante omnia odpowiadać, i nietylko dobra wrocić, ale i szkody juramento likwidowane, resarcire będzie powinien. Toż forum, i tenże regestr naznaczono i z temi, ktorzy ad male narrata otrzymali, i uprosili sobie dobra dziedziczne juribus caduci, dispositioni Regiae non obnoxia, tak duchowne, iako i świeckie, ktorych injuriati, albo ob defectum dochodzić dotąd, albo też doszedłszy prawem, ex jure victis exekucyi otrzymać nie mogli, tego dokładaiąc: że takowe krzywdy, ex cruda citatione, nulla praescriptione et fatalibus juris obstantibus, neque exceptionibus dawnych praw, neque exemptionibus mogą być dochodzone, i że Starostowie ex jure victis, sami, lub Officia sua, ukrzywdzonym indilatam executionem czynić powinni, sub poena complicitatis. O co forum z tymże Starostą w Trybunale, ex eodem speciali regestro. Nakoniec obywatelom pomienionych woiewodztw, ktorzy tempore exilii, od kogokolwiek i gdziekolwiek są injuriati; nulla praescriptione, et fatalibus juris obstantibus, salva via jure agendi, reservatur: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 722, *tit.* Securitas bonorum et honorum.

A iż przeciwko tey konstytucyi, ad malam informationem Posłow Hetmana Zaporoskiego, z Kancellaryi Koronney przeciwne potym wyszły uniwersały, za ktoremi dobra obywatelom tamecznym, także i Podolskim przez Kozakow, przy przydanych uniwersałach pomienionego Hetmana Zaporoskiego, są odebrane; tedy takowe uniwersały tak Krolewskie, iako i hetmańskie, skassowano, i obywatelom ta-

mecznym liberam apprehensionem dobr swoich, i do ktorychby per successionem kto należał, bez wszelkich przeszkod, i uniwersały rewokatoryalne, z Kancellaryi Koronney wydać do Hetmana Zaporoskiego rozkazano; assekuruiąc: iż napotym żadne takowe uniwersały wydane nie będą, sub nullitate onych: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 831, *tit.* Restytucya dobr.

Dobr dziedzicznych w Rusi, Podolu, i Podlasiu pro Regalibus upraszać się nie godzi, sub refusione damnorum, et poena duorum millium marcarum parti, et judicio totidem in instanti solvendarum, et sub nullitate przywileiow takich. O co forum Trybunał Lubelski inter causas officii, peremptorie. Co się ściąga na tych, ktorzyby napotym upraszali: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* Zamknienie exekucyi.

A Instygator sine certo delatore pozwow wynosić nie powinien; exceptis litis pendentiis ante annum 1588. *Ibidem.*

Plura vide tit. Exekucye.

Dobra szlacheckie w W. X. Lit. przed Unią prawu wiecznemu podległe, ktoby sobie uprosił, i to do prawa pociągał, za pokazaniem wieczney dyspozycyi przed Sądem, tysiąc zł. winy stronie pozwaney odliczyć powinien. A gdyby pozwawszy, do poparcia tey sprawy kto sam nie stanął, pod winę bannicyi podpadać ma, i privilegia na takie dobra ipso facto nullitati subjacere debent. Ta iednak konstytucya plebejis służyć nie ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 810, *tit.* O dobrach przed Unią.

Dobr ziemskich cudzoziemcy bez indygenatu trzymać nie mogą. *Vide tit.* Cudzoziemcy.

Dobra in vim reemptionis, alias na wyderkaff kościołom, zakonom, szpitalom, akademiom, i inszym duchownym osobom obligowane, et per intromissionem podane, in possessione dziedzicow zostawać maią, czynsz doroczny zapłaciwszy od każdego sta złot. po siedmiu złot. *a.* 1635, *v.* III, *f.* 856, *tit.* O wyderkaffach.

Wolno dziedzicowi praevia citatione peremptoria do Urzędu Grodzkiego, (ktora na niedziel dwanaście przed wykupnem ma być pozwolona) dobra takowe, odłożywszy summę, albo apud loci ordinarium, albo Capitulum, albo ieżeliby ci recusarent, w Grodzie własnym, kwit dostateczny z kaucyą otrzymawszy, emundare. *Ibidem.*

Żaden nie może większey summy na wyderkaff na maiętność swoię zaciągać, nad taką, ktoraby dimidium valoris tey maiętności nie przechodziła. A ktoby inaczey śmiał postąpić, do Urzędu Ziemskiego onego powiatu ma być deferowany. Sąd zaś Ziemski na Rokach in facie nobilitatis ma uznać takową kontrawencyą, i odesłać sprawę na Trybunał inter causas mixti fori ad rescindendum contractum. *Ibidem.*

O płaceniu takowych czynszow forum i proces ma być na kwerelach, sine quavis appellatione. A Starosta in bonis jure victis, non obstantibus citationibus ad cassandum, et sublevationibus, powinien czynić exekucyą, semotis omnibus diffugiis, sub poena trecentarum marcarum, et in realem possessionem dobra podać temu, czyia summa, ktory in possessione onych tak długo być ma, aż tenże jure victus odłoży summę, lub proximiores descendentes, lub ktorykolwiek z stanu szlacheckiego. *Ibidem.*

Reassumowano tę konstytucyą in toto o wyderkaffach W. X. Litewskiemu, podług ktorey tak duchowni, w odbieraniu tylko po siedmiu zł. od sta, iako i świeccy w oddawaniu na terminie in toto zachować się maią: *K. L. a.* 1673, *v.* V, *f.* 158, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Dobr w W. X. Lit. zaieżdżać violenter nie maią duchowne osoby, wprzod nie czyniąc prawem o niezapłacenie wyderkaffu, lub umyślnie nie biorąc pieniędzy na terminie; sub restitutione bonorum, et poenis cum refusione damnorum, ktore Trybunał za dowodem aktora uznać powinien. *Ibidem.*

Znowu o wyderkaffach cum reassumptione konstytucyi a. 1631, 1635, 1673, declaratur W. X. Lit. iż summę tracić maią duchowne osoby, ieżliby przeciwko prawu postępować ważyli się. A sprawom takowym odtąd forum w Kole Wielkim Trybunalskim naznaczono, i w nim dekreta o expulsyą z dobr ziemskich, na duchownych osobach zapadłe, in toto approbowano: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 639, *tit.* Reassumptio o wyderkaffach.

O dobra ziemskie, i o poddane, duchownym w W. X. Lit. forum, *vide tit.* Duchowni.

W dobrach dziedzicznych nie Władykowie, ale dziedzice świeszczennikow do cerkwi podawać maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* O duchownych Ruskich.

A w dzierżawach Krolewskich dzierżawcy, salvis majoribus beneficiis, ktore podawaniu Krola należeć maią. *Ibidem.*

O dobra, ktorzy one jure emptionis vel donationis, pod tytułem ziemie Podlaskiey nabyte, pokażą, nie w Litwie, ale w Koronie ma być forum. Zapisy iednak w W. X. Lit. ktore modo obligatorio na takich maiętnościach są uczynione, maią zostawać in robore, aż do uiszczenia i dosyć uczynienia za prawem W. X. Lit. *a.* 1611, *v.* III, *f.* 22, *tit.* Rozgraniczenie.

Dobra dziedzictwem nabyte w woiewodztwie Wołyńskim i Podlaskim przed poślednieyszemi kredytorami i legatami, in robore zostawać maią. *Vide tit.* Woiewodztwa, *tit.* Potioritas.

W woiewodztwach: Kiiowskim, Bracławskim, i Czerniechowskim, gdzie xięgi ziemskie i grodzkie przez nieprzyiaciela popalone były, byle kto jus haereditatis zaraz po uspokoieniu woyny pokazał, a tego dowiodł, że był in possessione iako haeres immediatus

przed zaczęciem woyny a. 1648, nie miał być do pokazywania inszych dyspozycyi necessytowany. Ieźliby iednak kto processy miał, lubo antiquitus, lubo immediate przed zaczęciem tey woyny repetendo haereditatem, a byłyby ad manus actoris, i sufficerent ad deducendam realitatem, actori probatio deferenda. A ieżeli aktor nie będzie miał munimentow, a pozwany pozwami swemi złoży się, pozwany ma być bliższy do poprzysiężenia; a gdy aktor i citatus bez munimentow staną, pozwany przy possessyi swoiey bliższy ma być, praevia inquisitione ad comprobandum: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 449, *tit.* Securitas bonorum, et honorum.

Ta konstytucya służyć ma i ziemi Bielskiey, Drohickiey, Mielnickiey, Nurskiey, i woiewodztwu Brześciańskiemu, względem praw i dyspozycyi podczas woyny Szwedzkiey straconych: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 704, *tit.* Securitas bonorum et honorum.

Potym akt ziemskich i grodzkich w niektorych woiewodztwach, przez nieprzyiaciela ogniem zniesionych, częścią też po rożnych mieyscach zruynowanych, a niektorych in hostico ieszcze zostaiących, warunek taki: reassumuntur constitutiones superiores de securitate honorum et bonorum, annorum 1658 et 1661 et declaratur: iż ieżeliby ktokolwiek ob defectum munimentorum, w sprawach i zapisach swoich z ruiną substancyi, albo summ szkodował, a potymby ktora strona zasiąglszy documenta literatoria, et authenticas probationes, one in termino legitimo pokazała, tedy wolno każdemu ukrzywdzonemu, juxta jura sua, possessyi, i pretensyi, vigore inscriptionum, in omni subsellio dochodzić. W czym praescriptiones et fatalia nikomu szkodzić nie maią; nie deroguiąc niwczym dekretom seymowym i trybunalskim: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 952, *tit.* Reassumptio securitatis bonorum.

Dla ruiny przez Szwedow udziałaney w xięgach ziem Liwskiey i Nurskiey, zapisy ad affectionem tak maią być wydawane, iak się ktory znayduie, lubo bez aktu, lubo początek, albo dokończenie. Co nie ma vitio Officii Notariatus, lecz communi calamitati totius Reipubl. imputari. *Ibid.* *f.* 953, *tit.* Akta ziemi Liwskiey.

Taż konstytucya plene et integre ziemi Czerskiey służyć ma. *Ibidem.*

Dobra ziemskie kupcom Warszawskim, Szlachetnym: Augustynowi Orlemusowi, Raycy Starey Warszawy, i Kasprowi Walterowi, apud debitores suos tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. w dlugach, do skuteczney satisfakcyi trzymać pozwolono: salvis oneribus Reipubl. et ecclesiae. *Ibidem*, *f.* 951, *tit.* Zatrzymanie kredytu kupcow.

Na dobra szlacheckie, iako i mieyskie, nie godzi się summ i obligacyi przez testamenta zaciągać, *vide tit.* Testamenta.

Do dobr szlacheckich, assygnacye na żadne stanowiska wydawane być nie maią, *vide tit.* Woysko, *tit.* Żołnierz.

Dobra Żywieckie za summę 600,000 zł. przez Krolową Konstancyą, małżonkę Zygmunta III nabyte, in reemptione być deklarowano, tak żeby Rzeplitey, lub privato cuipiam nobili indigenae, wolno ie było wykupić, kiedykolwiek z odłożeniem tey summy odezwie się na Seymie zwyczaynym, i przez Posły Ziemskie, in vim avisationis, to wykupno Krolowy do wiadomości doniesione będzie etc. *a.* 1631, *v.* III, *f.* 667, *tit.* O dobrach Żywieckich.

Ieżeli ie Rzeplita wykupi, in bona Regalia; a ieżeli privatus nobilis swemi pieniędzmi, in bona terrestria obracać się maią. *Ibidem.*

Tamże opisano sposob wykupna tego: waruiąc, żeby tych dobr nigdy alienatio et avulsio od Korony ullo modo nie była. Przed oswobodzeniem tych dobr, powinien być osiadly Starosta Żywiecki, wedle statutu a. 1540 (*v.* I, *f.* 556, *tit.* De bonis Regiae Maiestatis). *Ibidem.*

Potym pozwolono te dobra Imci P. Ianowi Wielopolskiemu, Kanclerzowi W. Kor. na on czas Stolnikowi Koronnemu respectu potomstwa iego, tychże dobr po rodzicielce swey Ur. Konstancyi Komorowskiey naybliższych dziedzicow, wykupić po śmierci Krola Imci Iana Kazimierza, iako ostatniego summy 600000 na pomienionych dobrach per legem publicam assekurowaney dziedzica, i Kommissarzow na to naznaczono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 358, *tit.* Exemptio Żywca.

Dobr ziemskich Gdowa, z dworem i folwarkiem, Kwapinic, Stadniki i Kędzierzyno, w woiewodztwie i powiecie Krakowskim leżących, przez W. Maryą Sechy z Rymasech małżonkę Wielm. Franciszka Wesseliniego z Haddadu, Palatini et Locumtenentis Regni Hungariae, (ktora incapax tych dobr) na osobę Ur. Władysława Wesseliniego iako indygenę Polskiego ustąpionych, onemuż i potomkom iego legitimum titulum, et possessionem haereditariam z potomkami iego przyznano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 715, *tit.* Approbacya praw.

Dobr ziemskich Nieporętu i Białołęki w ziemi Warszawskiey dyspozycyą, bądź przez testament, bądź przez przywiley, iakąby chciał Krol Imć Ian Kazimierz uczynić, ważną być deklarowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 955, *tit.* Dyspozycya dobr.

Dobra Radzyń, w ziemi Łukowskiey leżące, iako mere dziedziczne, od hyberny uwolniono: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 98, *tit.* Hyberna.

Dobra Xiężniczki Ieymci Neyburskiey, to iest: Xięstwo Słuckie i Bierżańskie, Newel, Siebież, Romanow, Kopyś, Kieydany, Dubinki, Zabłudow, Bielica, i inne cum attinentiis w W. X. Lit. i Koronie leżące, ex natura sua ziemskie, circa omnimodam immunitatem zachowano, wszelkie gravamina ich zniesiono, forum ubiquinarium contra aggravatores na-

znaczono: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 321, *tit.* O dobrach Neyburskich.

Dobra Xiężny Ieymci Neyburskiey, iako dziedziczki, reassumuiąc in toto konst. 1717 od wszelkiey milicyi, iakaby się tam znaydowała, uwolniono, et omnimodam tych dobr securitatem tak Xiężny Ieymci, iako i sukcessorom iey assekurowano: *a.* 1718, *v.* VI, *f.* 394, *tit.* Odłożenie Seymu.

Dobrom exulantow Smoleńskich, i Starodubowskich, z starostwa Hozkiego, Przełomskiego, Olwickiego, Huciańskiego, i Abelskiego z partykularzami: Semeneliszki, Poieziory, Wersnupie, Kawkokalnie, Kłampupie, Szukie, Arwzławka, Wilkoieziory i Kietrukaynie, cassato omni titulo krolewszczyzny, immunitatem terrestrem, według konstytucyi a. 1699 lege perpetua deklarowano, i postanowiono: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 321, *tit.* Securitas.

Dobra Rzezany i Dychowice, Klimaszewszczyzna nazwane, w powiecie Słonimskim, na ktorych zamek dziedziczny Ur. Iana Sapiehy Starosty Bobruyskiego iest fundowany, do tego zamku przyłączono za dziedziczne, et ab omni militari onere wolne deklarowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 329, *tit.* Obwarowanie zamku.

Dobra Lewonkowicze i Sokołowszczyzna, (alias Krukowszczyzna) w powiecie Brasławskim, na pograniczu Kurlandzkim, i Inflantskim leżące, Ur. Iozafata Mirskiego Chorążego Brasławskiego dziedziczne, od hyberny, i grunta puste Połuknie alias Kuczarszczyzna, i Pokorsze w woiewodztwie Trockim leżące, ex natura sua lenne, ab omni onere militari lege perpetua uwolniono: *K. L. ibidem*, *tit.* Abusus dobr Lewonkowicze.

Dobra Iuraciszki w powiecie Oszmiańskim, z gruntem Siemienki nazwanym, dziedziczne Ur. Michała Kopcia Podczaszego Oszmiańskiego, od hyberny uwolniono, z taryffy hybernowey eliminować pozwolono, circa immunitatem terrestrem zachowano; salvis oneribus terrestribus. *Ibidem.*

Dobr dziedzicznych miasteczka Bobrownik i wsi Demblina, w ziemi Stężyckiey leżących, cum attinentiis, W. Iozefowi Mniszchowi Marszałkowi W. Koronnemu haereditatem cum jure patronatus kościoła Bobrownickiego, in perpetuum przyznano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 446, *tit.* Deklaracya dobr.

Dobr ziemskich, także mieyskich, żeby Stan Duchowny, modo donationis, venditionis, hypothecae, ani przez testamenta nie nabywał, zakazano, i konstytucye dawne o tym reassumowano, alias confiscationi takowe dobra subesse powinny, połowa delatori, a druga połowa ad distributivam justitiam Krola jure caduco, excepta fundatione de nova radice, praevia pierwey constitutione na Seymie. *Ibidem*, *f.* 488, *tit.* Warunek de non alienandis bonis.

Dobra Soin, w woiewodztwie Mścisławskim, Ur. Kazimierza Holyńskiego Woyskiego Mścisławskiego że są haereditaria, przyznano, i z taryffy hybernowey eliminować kazano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 679, *tit.* Desiderium.

Dobra Zubowszczyzna, Kołodzież cum attinentiis, Dziukow, Konarszczyzna w woiewodztwie Mścisławskim leżące, Ur. Iana Hurki circa immunitatem terrestrem konserwowano, et ab onere militari securitas ich in perpetuum cavetur. *Ibidem*, *f.* 677, *tit.* Approbacya.

Z dobr, ktore szlachta u Tatarow w Litwie, na ich ciężarach pokupili, służby woienne nakazano, *vide tit.* Tatarowie.

Ktoby dobra iakie trzymał, na ktoreby prawo kto insze przewodził, ma czynić z nim, pro deportatione citationum, *vide tit.* Pozwy.

Dobra Leszno, i inne, *vide tit.* Kommissye.

Dobra mieyskie kadukiem na Krola przypadłe, *vide tit.* Kaduki.

Dostoieństwo, Dignitarstwa.

Dostoieństwa kościelne i świeckie, przy prawach, wolnościach, i zwyczaiach swych zostawać maią: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Dignitates autem.

Nie cudzoziemcom, ale szlachcicom dobrze zasłużonym, i w sławie zachowałym, w oney ziemi mieszkaiącym, dawane być maią. *Ibidem*, § Quas.

O tymże: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Dignitates.

Znowu o tym: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 293, *tit.* De dignitatibus.

I znowu: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De dignitatibus, et officiis.

Expektatywy na dostoieństwa dawane być nie maią, tak świeckie, iako i duchowne: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Super quibus.

Też dostoieństwa nie maią być ani umnieyszane lub znoszone; ani possessye, dochody, i salaria do nich przyłączone, bez należytego praw roztrząśnienia, odeymowane. *Ibidem.*

Dygnitarze wiedzieć maią urzędy swoie; a ieżeli ktoremu nie są wiadome, przez Krola i Pany maią być nauczeni: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 293, *tit.* De officio Palatinorum.

Pod winami w statucie opisanemi, na Rokach bywać maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Casu vero.

Kanclerstwa, Podkanclerstwa, Marszałkostwa, i insze urzędy Nadworne indistincte, tak z Wielkiey-Polski, iako i Małey-Polski ludziom zasłużonym konferowane być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Cancellarii.

Niedbali w urzędach swoich, a trzy razy napomnieni, tracą ipso facto urzędy swoie: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 307, *tit.* De dignitariis.

Vide plura tit. Senator, *tit.* Urzędy.

Dożywocia.

Advitalitatum literae a Regibus concessae, per omnia, secundum earum tenorem sunt ser-

vandae: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 530, *tit.* De advitalitatibus.

Advitalitatum inter conjuges inscribendarum forma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 419, *tit.* Inscriptio.

Dożywocie i konsensy na dobrach Krolewskich, ktore nie są prawu przeciwne, w mocy zostawiono: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż wiele.

A solida, albo spolne dzierżenia zniesiono i nie maią być dawane. *Ibidem.*

O tymże declaratur: iż dożywocie na każdey starey summie iest dobre: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 615, *tit.* O dożywociach.

Gdy dożywocie oycu z dziećmi dane, choćby dzieci expresse nie były nominowane, ale po śmierci oyca były iuż in possessione przed tym Seymem, tedy ieden z nich w dożywociu zostawać ma. *Ibidem.*

Dożywocie braci, bądź dwom, bądź pluribus dane, gdzie każdy pro interesse suo rozdzielnie, lub nierozdzielnie używa go, gdy z nich ktory umrze, superstites iuż nie w dożywocie, lecz w summę tylko sukcedúią, choć iest, choć nie iest na nim, tak, iż owa część umarłego iest na skupie. *Ibidem.*

Dożywocie oycu z synem dane, ieźli oyciec synowi w possessyą przed konkluzyą Seymu tego ustąpi, nie iest także expectativa, wyiąwszy sądowe mieysce. *Ibidem.*

Dożywocie dwom braci conjunctim, et separatim dane, gdy ieden drugiemu przed konkluzyą Seymu tego ustąpi, nie iest solidum, ani expectativa. *Ibidem.*

Dożywocie mężowi z żoną dane, tak się ma rozumieć: że uno mortuo, superstes sukceduie w dożywocie. *Ibidem.*

Dożywocia na starych summach, tylko za odpuszczeniem nieco z summy, albo za extenuacyą słuszną, maią być dawane: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 682, *tit.* Dożywocia.

To iest: za extenuacyą czwartey części: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Dożywocia.

Na starostwach Ukrainnych in solidum mężowi i żonie na potym dożywocia nie maią być dawane: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 874, *tit.* O starostwach.

Declaratur: iż iako ta konstytucya na samę tylko woiewodztwa Kiiowskiego Ukrainę była postanowiona, tak na woiewodztwo Podolskie ściągać się nie ma, wyiąwszy starostwa sądowe: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 130, *tit.* Deklaracya.

Dożywocia żadna białogłowa na starostwach pogranicznych, nie tylko w Ukrainie, ale ani w Rusi, ani w Podolu leżących, mieć nie może, sub nullitate privilegii, salvis modernis possessoribus: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 839, *tit.* Dożywocie.

Ani więcey, nad dwie krolewszczyzny, cujuscunque generis, lub starostw, lub dzierżaw, po śmierci małżonka swego trzymać może; exceptis his, ktore do czasu podania tey konstytucyi do Grodu Warszawskiego, jura communicativa otrzymały. *Ibidem, tit.* O dożywociach.

Na zamki także, i wszelakie fortece, communicationes jurium dożywocia białymgłowom dawane być nie maią. *Ibid. tit.* O zamkach.

Dla tego dożywocie Ur. Heleny Miączyńskiey na starostwie Krzepickim, iako przeciwne prawu, (gdyż na pograniczne starostwo i fortecę otrzymane), skassowano, i one tylko na Kuźnicach Pańkowskiey, i Kostrzyńskiey deklarowano. *Vide tit.* Starostwa.

Dożywocie czworo na dzierżawie Parchowskiey, Białemburgu, Cisowie, Chyloni, i Redłowie cum attinentiis, potomkom Ur. niegdy Gneomera Reinholda Krokowskiego, sine quavis exemptione, post decessum modernorum possessorum etc, *vide tit.* Summy.

Dożywocie na leśnictwo Czacheckie stwierdzono W. Benedyktowi Pawłowi Sapieże Podskarbiemu W. Lit. i Izabelli Tarłownie małżonkom, o czym konstytucyą a. 1670 reassumowano: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 755, *tit.* Konfirmacya.

Plura o iakich dożywociach, *vide tit.* Summy.

Dobra Krolewskie ad certum tempus dane, *vide tit.* Dobra Krolewskie.

O dożywociach, *vide plura tit.* Dobra. Przywileie. Starostwa. Zamki.

Drogi.

Drog, i ludzi podrożnych beśpieczeństwa Sędziowie i Burgrabiowie Zamkowi bronić maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Ut Judices.

Przeciwko ustawie Rzeplitey, ktoby się był ważył ze zbożem, albo innym towarem do Śląska iechać, capite et bonis omnibus karany być miał: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 477, § Et quia.

Także komuby dowiedziono, że pokryiomu to czynił, gardłem karany bywał. Starostowie zaś w tym pobłażaiący starostwa tracili, albo summy, ieżeli starostwa dzierżawą trzymali. *Ibidem.*

Drogi w przywileiu miastu Poznaniowi, od Krola Kazimierza Iagiełłowego syna, a. 1455 w Piotrkowie nadanym, tak opisane: z ziem Ruskich i Bełzkiey, przez Rubieszow, Krasnystaw, Lublin, Kazimierz, Zwoleń, aż do Radomia. A z Radomia ku Wrocławowi Śląskiemu, przez Skrzynno, Opoczno, Żarnow, Przedborz, Radomsko, Brzeźnicę, Wieluń, i Bolesławiec. A do Wielkiey-Polski z Radomia przez Przytyk, Inowłodz, Brzeziny, Stryikow, Łęczycę: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 707, *tit.* Toż miasto.

Drogi w przywileiu miastu Kaliszowi, przez Iana Ostroroga Starostę Wielkopolskiego z rozkazania Krola Olbrychta opisane, i postanowione, i od tegoż Krola utwierdzone: z ziem Pruskich do Wrocławia Śląskiego, Brzegu, Nissy, Swidnice, Opola, Opawy, et eis finitima, przez Bydgoszcz, Gniezno, Wrześnią, Pyzdry; albo przez Radzieiow, Włocław, i Konin; albo przez Toruń, Koło, Turek; z miast zaś

przerzeczonych Polskich i onym przyległych, przez Kalisz, i Ostrzeszow, a potym do Ślą-ska. *Ibid. f.* 708, § W tymże liście.

Do Głogowa zaś, Lignice, Gierlic, Brucłu, Zytawy, i do innych przyległych, z Prus tychże, ad placitum, albo przez Kalisz, albo przez Poznań, Kościan, Wschowę. *Ibidem*, *f.* 709, § A ktoby.

A z Rawy, Sochaczewa, Płocka, Gostynina, i innych wszystkich miast Mazowieckich do Śląska, przez Koło, Wartę, Koźminek, Kalisz, Ostrzeszow. *Ibidem*, § A ziemie.

Z Warszawy i innych ziem Mazowieckich, nie na Kalisz, ale na Bolesławiec aż do Śląska. *Ibidem*.

Z Pragi zaś i Czeskiey ziemi, ku Mysznu, Lusacyi, i części Śląska, wieżdżaiąc do Korony przez Poznań, nie powinni iść przez Kalisz, ale z części Morawy i Czechow, i z Pragi ku Morawie wieżdżaiąc do Korony, przez Wrocław, Rygę, i Myszne. *Ibidem*, § A Praga.

Tym zaś, ktorzy woły z Mazowsza, i z Prus Mazowszu pogranicznych przez Wartę i Koźminek pędzą, wolno iść daley, ktorędy się podoba. *Ibidem*.

Drogi z Węgier i z Sącza, albo z inszego Krolestwa, do Torunia, na Krakow. *Ibidem*, *f.* 701, *tit.* Mieszczanie Krakowscy.

Drogi z Wielkiey-Polski ku Wrocławowi, albo Śląsku, na Srzem, i Poniec. *Ibidem*, *f.* 708, *tit.* Miasto Poniec.

Drogi i gościńce, aby nie były ścieśnione, opatrzyć miano: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 547, § De via.

Też dla furmanow, i pędzenia wołow, Lustratorowie spisać, i na dziesięć łokci wymierzać maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 787, § Naznaczamy też. — Ciż Lustratorowie.

Drogi i gościńce niezwyczayne do Węgier, Starostowie zarąbać maią: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 729, § Gościńce.

O tymże: wina na Starosty i dzierżawce dobr Krolewskich, i na szlachtę, przez ktorych maiętności takie drogi idą, centum marcarum, forum Grod, albo Ziemstwo peremptorie, ad instantiam cujusvis: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, *tit.* Gościńce.

Drogi do Węgier i do Śląska, tuteyszym tylko ludziom, nie postronnym, dla beśpieczeństwa, zakazane były przez Zygmunta I: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 531, *tit.* De prohibenda via.

Drogi kupieckie, na Głogow iść maią, nie przez Margrabską ziemię: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 394, *tit.* Prohibitio.

Ten statut o zabraniu przeiazdow z towarami przez Margrabstwo, do exekucyi przywodząc, postanowiono: aby kupcy wszelacy tak Koronni, iako i cudzoziemscy, z Prus i Niemiec, i innych miast Śląskich, Pomorskich, nie przez Margrabstwo, ale przez Głogow i Wschowę, z towarami swemi do Wielkiey-Polski i Prus, i nazad ieździli, pod utraceniem towarow i koni. A Starostowie i dzierżawcy krolewszczyzn, ktorzy contiguitatem maią z ziemią Pomorską, Margrabstwem, i Kaszubami, w Tucholi, w Człuchowie, Kielcowie, Iastrzowie, Lenduku, Kiszowie, Starogardzie, Osiecku, Darłożnie, Kościerzynie, Mirachowie, Wierzchnie, Rędzie, Pucku; także w maiętnościach dziedzicznych, inne drogi exnunc i gościńce pozarębować maią. A ieżliby kupcy nad to zakazanie towary swe przez Margrabstwo przeprowadzać ważyli się, Starostowie i dzierżawcy krolewszczyzn, i stan wszelaki w dziedzicznych maiętnościach swoich, towary w przemycie zabierać im maią, bądź za instancyą celnikow, albo sług celnych, bądź choćby żadney instancyi nie było. Ktorych towarow za pracę trzecia część Starostom onego mieysca, albo possessorom dziedziczney maiętności, a dwie części fisco, przez ręce Celnikow, albo Pisarzow ich, za kwitami ich, cedere maią. A ieżliby Starostowie i dzierżawcy takowych przeiazdow z towarami nie bronili, albo kupcow fołdrowali, i towary ich przeprowadzali, winami de negligentibus Capitaneis opisanemi, o przeprowadzeniu i fołdrowaniu kupcow z towarami, na ktorymkolwiek Trybunale, ex delatione thesauri, ad instantiam Instigatoris, inter causas fisci, peremptorie karani być maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 33, *tit.* O przeieżdżaniu ceł.

Drogi miastom składowym uprzywileiowane reassumuntur, et approbantur: z Niemiec, z Śląska do Małey-Polski i Rusi, przez Będzin, albo Oświecim, i przez Krzepice. Do Wielkiey-Polski z Frankfortu, z Lipska, i innych portowych i składowych miast, przez Głogow i Wschowę. A z Śląska przez Poniec i Srzem, drudzy przez Ostrzeszow i Kalisz. Do Mazowsza i Litwy, przez Bolesławiec i Wieluń. Do Prus z Małey-Polski i Rusi, przez Piotrkow, Rawę, Dybow, Toruń. Z Wielkiey-Polski i Niemiec, z Śląska, przez Głogow, Wschowę, Poznań, Dybow; drudzy przez Ostrzeszow, Kalisz, Dybow, i Toruń. Temiż gościńcami, a nie inszemi kupie swe nazad prowadzić maią. I insze gościńce, iako Lubelski, ktory idzie z Xięstwa Litewskiego przez Lublin, Babin, Bełżyce, Urzędow, ku Krakowowi, zwykłemi drogami zachowywać maią; a to wszystko pod utraceniem towarow i koni. *Ibidem*, *f.* 34.

Drogi ze Żmudzi do Prus Kommissarze szlachcie ukazać maią, a nowe niezwykłe przez puszczą powinne być zagubione kupcom: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, *tit.* O drogach.

Znowu na to Kommissarze naznaczeni: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* Około drog.

Znowu insi: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1632, *tit.* O drogach.

Drogi do kościoła, targu, młyna, przewozu, i gościniec pospolity, sąsiad sąsiadowi wydać powinien; a nie może takich drog bronić, ani zapowiedać: *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 938, *tit.* O wydaniu drog.

A ieżliby drogę starą kto dla potrzeby swoiey, albo pożytku zatracił, inszą tak dobrą, iak

pierwsza była, ma ukazać na swey maiętności. *Ibidem.*

Reassumowano prawa wszystkie o drogach, ktoremi kupcy i furmani, ieździć maią: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 280, *tit.* Podatki.

Gościniec Wołoski w ziemi Halickiey, nie ma być od kupcow i furmanow pomiiany, pod utraceniem towarow, ktorych połowica fisco, a połowica temu, kto zabierze, iść ma: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 457, *tit.* Gościniec Wołoski.

Ludzie kupieccy i furmani dawnych traktow prawem postanowionych, et more antiquo ugruntowanych, miiać nie powinni, sub confiscatione towarow, vigore constit. 1653, i possessores bonorum, tychże kupieckich ludzi protekcyami swemi okrywać nie maią, sub rigore poenarum, processu fisci extenendarum: *Poparcie Konfed. Send. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

O drogach i gościńcach *plura tit.* Cło. Myta. Kupcy. Miasta. Składy.

Drukarnie, drukarze.

Drukarze i bibliopole pod iednym prawem universitatis z doktorami i studentami. *Vide supra sub tit.* Akademia, *tit.* De libertate scholasticorum; *gdzie przez stationarios*, *Herburt tłumaczy: drukarzow i bibliopolow.*

Drukarnią w Kiiowie erygować, i xięgi wszelakie in controversiis religionum, sine laesione tamen Majestatis Regiae, et absque scommatibus na Krola Imci, pozwolono. *W kommissyi Hadyackiey*, *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 639, § Gymnazya.

Drukowane konstytucye maią być za zgodą wszech Stanow, sumptem Koronnego skarbu w Koronie, a w W. X. Lit. Litewskiego, ktorych ieden exemplarz z podpisem Marszałka Koła Rycerskiego, i Deputatow naznaczonych do konstytucyi, do drukarni, a drugi do Grodu ma być oddany. A wydrukowane, z podpisami Pieczętarzow zapieczętowane, maią sumptem Rzéplitey rozesłane być na termin Seymikow Relacyinych do wszystkich woiewodztw, ziem, i powiatow: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 763, *tit.* O dawaniu konstytucyi.

Kamienicę nazwaną Kostczyńską, na drukarnią Elertowską, (teraz Collegii Varsav. Scholarum Piarum) dla wygody publicorum negotiorum zaciągnioną, ex officio perpetuis temporibus naznaczono, i od inszego gościa uwolniono: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1034, § A iż nie wszystkim.

Ta konstytucya inhaeret privilegio Vladislai IV in anno 1643, w ktorym pomienionego Piotra Elerta Krol Władysław typographum suum privilegiatum appellat. A Ian Kazimierz diplomate a. 1663 iura eiusdem typographiae Reipublicae confirmat. Co wyraźniey Ian III uczynił in suo secundo diplomate a. 1685ti, gdzie haec formalia ponit: Nos etc. Eandem typographiam Elertovianam, insistendo legi publicae Confoed. a. 1668vi a Republica propter commodiorem publicorum negotiorum executionem ordinatam, in typographiam nostram, et Reipublicae, thesaurique Regni, et M. D. Lit. solam et unicam perpetuis temporibus, quousque duraverit, et permanserit, assumimus, et instituimus. Dantes etc. *Vide in praefatione voluminis* I, § 12.*)

Hujus typographiae jura omnia in legitimos ejusdem acquisitores Patres Scholarum Piarum transfusa sunt, ut idem Seren. Ioannes III in sua diplomate a. 1694 declarat, *ut videre est in eadem praefatione.* Quam transfusionem privilegiorum tam Elertovianorum, quam Carolo Schreybero, ejus consorti successoribusque servientium, Patribus Scholarum Piarum Collegii Varsaviensis factam, suo diplomate confirmavit Serenissimus Augustus II. *Ibidem.*

Przywiley na drukarnią Warszawską XX. Scholarum Piarum, w recessie Seymu Grodzieńskiego: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 458, § Fundacyi XX. Scholarum Piarum.

Drwa, drzewa.

Drwa wodą spuszczane, nie wolne od myta: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis.

O drew w cudzym gaiu rąbanie, ciążenie być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De incidentibus.

Drzewo rodzajne kto wytnie, za każde, szkodę maiącemu, 12 groszy, z winą piętnadziestą ma płacić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 34, *tit.* De his, qui in sylvis.

Dąb wycięty iak ma być płacony? *Vide ibidem*, *f.* 46, *tit.* De incidentibus sylvas, *ver.* 8.

Drzewo pszczelne kto wytnie, ieżeli z pszczołami, parti marcam, et alteram judicio; ieżeli zaś tylko sposobne do pszczoł, po puł grzywny parti et judicio zapłacić ma. *Ibidem*, *f.* 47, *ver.* 18.

O cis, i inne droższe drzewa, poymanie i ciążenie być ma: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 80, *tit.* De apprehensione alicujus.

Szczepia szczepionego przeprowadzaiący się, połowę zostawić ma, sub poena marcarum sex: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 35, *tit.* Plantationes.

Plura vide tit. Lasy.

Duchowni.

Duchowni od wszelkich ciężarow, prac, i poborow, Krolowi i Rzeplitey należących, uwolnieni. *Praef.* § 2, *ver.* Caeterum.**)

Po Biskupach i innych duchownych zeszłych dobra zaieżdżać, albo ich sobie przywłaszczać, żadnemu świeckiemu nie godzi się. *Ibid. lit.* C. *ver.* Ne quis bona pontificum.***)

Duchowni, ktorzy oyczyste dobra trzymaią, podług statutu Kazimierza W. albo sami na woynę z Krolem iść mieli, albo dobra bliż-

*) W naszej edycyi przywilej ten znajduje się w t. I, str. XVI. (*Przyp. wyd.*)

**) W naszej edycyi przywilej ten wzmiankowany jest w t. I, na str. VI, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

***) W naszej edycyi na str. V, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

szey braci puścić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 5, *tit.* De clericis.

Podobna temuż ustawa Bodzanty Biskupa Krakowskiego: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De expeditione.

Duchowni dobr swoich iure terrestri dochodzić maią, iako to: o granice, o kmiecie zbiegłe, o rany, i mężoboystwa poddanych: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* De injuriis.

Na Stanie Duchownym zawisła wielka część Rzeczyplitey: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 510, § Cum magna.

Duchowni Archi-Dyakoni, i inni Prałaci iurisdykcyą maiący wizytuiąc, nie nad prawo wywozić, ani od poddanych pieniędzy wyciągać nie maią: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De visitatione.

Z duchownych ani Pisarze, ani Podpisarkowie w Sądach świeckich być nie mogą: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 530, *tit.* Ne spirituales.

Stawać nie maią u Sądu świeckiego, chyba w własnych sprawach, albo więc w sprawach duchownych. *Ibidem.*

W Sądach zaś Krolewskich, gdy obecnie Krol zasiadał, wolno było duchownym assystować, i radę podawać. *Ibidem.*

Duchownego kto potaiemnie uderzy, nie mniey wpada in sententiam canonis, iako i ow, co iawnie uderzy: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 319, § Et non minus.

Duchowni Krakowscy za Bodzanty Biskupa Krakowskiego, pozwolili połowicę dochodow swych, na budowanie kościoła Krakowskiego na zamku: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De fabrica.

Duchowni za Krola Zygmunta I, pozwolili dobra swe szacować, przydawszy taxatory swoie duchowne do Koronnych: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 481, § Et quoniam. *Vide tit.* Dobra.

Ciż przed laty, że nigdy z dobr swoich woyny służyć nie byli winni, insinuatur. *Ibidem.*

Chyba ieszcze za Kazimierza W. *a.* 1347, *v.* I, *f.* 5, *tit.* De clericis.

Co i w ustawie Bodzanty Biskupa Krakow. pokazuie się: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De expeditione ad bellum.

Lecz potym Zygmunt I postarać się miał apud Sedem Apostolicam, aby duchowni beneficiati, ktorzy necdum actu presbyteri, szli personaliter na woynę: *a.* 1544, *v.* I, *f.* 585, § De spiritualibus beneficiatis.

Duchowni jure hospitalitatis nie powinni dawać stacyi i żywności szlachcie bogatszey, i żołnierzom: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 318, § Clerici enim.

Ale tylko jure hospitalitatis winni każdemu usługę pobożną. *Ibidem.*

Duchowne prawo przymuszać ma Starosty klątwami nie czyniące sprawiedliwości ludziom uszkodzonym od żołnierza: *a.* 1457, *v.* I, *f.* 191, § Quod si vos.

Duchowni niższego stanu nie mogąc propter egestatem w Sądach Ziemskich damnificatores suos processować, mogą ich directe in jure ecclesiastico convenire: *a.* 1474, *v.* I, *f.* 226, § De aliis vero spiritualibus.

Duchowni gdy co na domową potrzebę kupuią, od targowego wolni, wyiąwszy, żeby na zysk kupowali: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 269, *tit.* De libertate Nobilibus etc.

Duchowni z dobr ziemskich, że nie powinni wyprawy woienney, na przyszłym Seymie przy rewizyi listow ukazać to maią: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 623, *tit.* O służeniu woyny.

Powinni z oyczystych dobr, i iakokolwiek sobie i potomkom swym i krewnym służących, a nie na kościoł danych i fundowanych, woienną expedycyą odprawować, i inne wszystkie ciężary, iako i Świecki Stan, ponosić: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1603, *tit.* Duchowni w Koronie dobra dziedziczne trzymaiący.

Duchowni względem wszelakich krzywd, z gruntow dobr pomienionych pochodzących, w Ziemstwie, albo Grodzie, et per appellationem, albo remissionem na Trybunale odpowiadać maią. *Ibidem, et a.* 1678.

Takie zaś sprawy w Trybunale, sześć osob duchownych, i wszyscy Deputaci świeccy sądzić maią. A ieżliby inter litis comparticipes duchowny był, samo saeculare Judicium sądzić powinno. *Ibid.*

A gdyby sprawy względem dobr takowych, cum personis saecularibus sądzić się zaczęły, a potym lite pendente in personas spirituales, vel successionis, vel assecuto jure przypadły; saeculare także Judicium sądzić ma, ex regestro causarum saecularium, sine rejectione. Wyiąwszy te dobra, ktore per commutationem, albo za przedaniem dobr kościelnych, do kościoła przyłączone są, ktore dawnym prerogatywom kościelnym podlegać maią. *Ibidem.*

Insze sprawy juxta const. 1578, maią być sądzone. *Ibid. vide tit.* Trybunał.

In causis granicierum plebani, ktorzy nie maią poddanych, i folwarkow udzielonych, ale tylko z dziesięcin, i pensyi fundowani są, do dziedzicow przymięszywać się nie maią, ale samym dziedzicom sprawy takie należą. *Ibid.*

Duchownych napomniono na Zieździe Andrzeiowskim po Elekcyi Krola Stefana, aby dobr szlacheckich nie naieżdżali, i gwałtow nie czynili, a ukrzywdzonym, aby się we wszystkim usprawiedliwili; a ieźliby nie chcieli? ukrzywdzony ma delacyą uczynić na Seymie Koronacyi, aby z nich sprawiedliwość peremptorie była. O co Posłowie Ziemscy maią pilnie instygować: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 884, § Przekładano Nam.

Na duchownych dekreta, i perlucra Judiciorum ultimae instantiae nie maią być exekwowane, ad cognitionem na Seymie, ieźli im nie podlegali: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 964, § A iż się Panowie Duchowni skarżą.

Duchownych osob sprawy z świeckiemi w Litwie, do poprawy statutu W. X. Lit. odło-

żono: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, § O sprawach osob duchownych.

Sołtysi, Woytowie, z duchownych dobr, że służby woienney nie powinni, wedle statutu r. 1538, ukazać to maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż gdzie.

Odłożono im to ukazanie do rewizyi listow na przyszłym Seymie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 623, *tit.* O służbie Sołtysow.

Znowu o tym: iż Stany Duchowne na Seymie przyszłym pokazać to maią. A ieźli nie pokażą, służbę woienną Sołtysi i Woytowie powinni: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1606, *tit.* O kadukach.

Differencye de rebus politicis temporalibus, między Stanem Duchownym i Swieckim, na przyszłym Seymie Electionis uspokoić obiecano. *Konf. Gen. Warszaw. a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § A iż to do pokoiu.

Znowu na konfirmacyi Elekcyi Krola Stefana o tym mowią: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 884, § Kompozycya.

Do przyszłego Seymu compositio ta o dziesięciny po imionach szlacheckich, odłożona: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 964, *tit.* Iako sądzić.

Ieszcze do dalszego: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1019, *tit.* O dziesięcinach.

Nie doszła za Stefana, znowu o niey w interregnum mowią. *Konf. Gen. Warszaw. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1058, § Konfederacyą.

Na Koronacyi Krola Zygmynta III, do przyszłego Seymu w recessie odłożona: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Reces.

Nie rychło potym Deputatow do niey mianuią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1601, *tit.* Compositio inter Status.

Nie doszła; czas inszy iey złożono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1675, *tit.* Reassumpcya.

Nie doszła; znowu Deputaty mianuią: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 325, *tit.* Compositio inter Status.

Nie doszla i. ta; znowu insi Deputaci naznaczeni: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 668, *tit.* Compositio inter Status.

Do drugiego Seymu odłożona: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 812, *tit.* Odłożenie,

Tandem skończona: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 857, *tit.* Kompozycya o dziesięciny.

W sprawach o dobra duchowne, i summy kościelne, i ołtarzom fundowane, albo zapisane, ktore się do gruntu wiążą, suspensa ad determinationem compositionis inter Status: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1603, *tit.* O preskrypcyach.

Duchownych appellacye in actionibus tam criminalibus, quam civilibus z swieckiemi, ktore coram loci ordinariis będą intentowane, intra Regnum maią być decydowane. Do czego ma Stan Duchowny dać, i mianować przed wyiściem roku, Synodu sposob, za deklaracyą Oyca Ś. żeby na pewnym mieyscu takowe sprawy intra spatium sex mensium determinowali. *Ibid. tit.* O appellacyach.

Duchowni dzierżaw świeckich trzymać nie maią. *Ibidem*, *f.* 1607, *tit.* O dzierżawach.

Duchowni cum nobilibus, in causis criminalibus personalibus forum maią intra Regnum, servato ordine in brevi Apostolico descripto, quod est in Metricis Regni, et in actis castrensibus Varsaviensibus: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 857, *tit.* Forum ludzi szlacheckich z duchownemi.

Oprocz religii Greckiey ludzi, ktorzy przy dawnych zwyczaiach zostaią. *Ibidem.*

In causis autem realibus injuriarum civilium, terrestrium, ac granicialium, forum duchownym osobom Ziemstwo, i Sąd Podkomorski; a z appellacyi na Trybunale, in judicio composito, tak iako w drugich sprawach duchownych. A gdyby ktora duchowna osoba dała bannicyą na sobie otrzymać, loci ordinarius executionem super bonis ejus propriis, et persona faciet; excepta religione Graeca. *Ibidem*, *tit.* Forum ludzi Stanu Szlacheckiego.

Duchowni przy Urzędach Ziemskich, Grodzkich, Podkomorskich na wizye, inkwizycye, in causis fundi, przez Trybunał nie maią być przydawani: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 806, *tit.* O sprawach trybunalskich.

Duchowne dostoieństwa, iako to: arcy-biskupstwa, biskupstwa, i inne wszelakie beneficia, non obstante confoederatione, Katolikom indigenis Polonis, juxta statutum; a beneficia kościołow Greckich, ludziom teyże Greckiey wiary, dawane być maią. *Confoed. Gen. Vars. a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § Wszakże przez tę konfederacyą.

Potym forum contra secus obtinentes, iako z Starostą nieosiadłym, na Trybunale ad instantiam cujusvis. A w Litwie także na Trybunale cum poena trecentarum marcarum parti, et iudicio totidem postanowiono: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1598, *tit.* O cudzoziemcach.

Toż reassumitur: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* O cudzoziemcach.

Plura vide tit. Cudzoziemcy.

Duchownych prelatur, i kanonii katedralnych kościołow, i inszych dygnitarstw, i beneficiorum capacem deklarowano X. Marynusa Saint-Martin, Proboszcza Kruszwickiego: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 840, *tit.* O cudzoziemcach.

Także X. Alexandra Koszanowskiego, Kustosza Poznańskiego: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 473, *tit.* Deklaracya.

Także X. Adama Sarnowskiego, Proboszcza Łęczyckiego: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 673, *tit.* Deklaracya.

Duchowne beneficia, kanonie, i wszelakie prelatury w W. X. Lit. ludziom prostego stanu, sposobem Koronnym, nie maią być dawane, tylko Narodowi Szlacheckiemu, exceptis iis, qui ante hanc constitutionem obtinuerunt: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 798, *tit.* Canonici.

Duchowni, że pobor na dziesięcinach dawali, colligitur z wielu uniwersałow poborowych.

Ale potym konstytucya wyraźna taka stanęła: aby ratione dziesięcin duchowni przykładali

się do poborow: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 857, *tit.* Kompozycya o dziesięciny.

Duchowni Smoleńscy utriusque ritus wolni od leż i stacyi żołnierskich: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 406, *tit.* Securitas.

Ciż zawsze, gdy potrzeba, na obronę Smoleńska, na popisach stawić osob sześćdziesiąt i ośm powinni. *Ibidem.*

Duchowni ostrzegaią sobie, że lubo in vim subsidii charitativi, summę z biskupstw swoich, i innych dobr duchownych do hyberny na podział woysku wnoszą, to iednak ma być salvis immunitatibus, ecclesiasticis, i dobra duchowne od stacyi zimowych wolne być maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 347, *tit.* Hyberna.

Duchowni, dobra mieyskiemu prawu podległe, quocunque juris titulo trzymaiący, wszystkie podatki publiczne, Seymami et laudis na Seymikach uchwalone, płacić powinni. *Vide tit.* Miasta.

Duchownym osobom dobra stołu Krolewskiego, ani iurgielty na nich, ani arendy, ani administracye dawane być, i pozwalane nie maią: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 798, *tit.* O dobrach.

Duchowni W. X. Lit. o dobra ziemskie, i poddane wieczyste, w Ziemstwie, lub w Grodzie respondere powinni; a appellacye ztamtąd w Kole Wielkim Trybunalskim in iudicio saeculari sądzone być maią: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 637, *tit.* Obiaśnienie appellacyi.

Duchowni w W. X. Lit. o niezapłacenie wyderkaffu, zaieżdżać violenter dobr nie powinni, *vide tit.* Dobra.

Duchownych wyprawa z łanow, *vide tit.* Woyska.

Duchownych dobr securitas, *vide tit.* Dobra.

Duchownych dobr iakichkolwiek libertacya, *vide tit.* Kościoły. Klasztory.

Duchowni Deputaci, *vide tit.* Deputaci.

O duchownych Greckiey religii, *vide tit.* Grecka religia.

Dworzanie Krolewscy.

Dworzanie Krolewscy od Marszałka Koronnego popisani być, i płace swe od niego mieć maią: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 295, *tit.* De officiis Regni.

Toż się ma rozumieć i o Marszałku Nadwornym. *Ibidem.*

Podskarbi Koronny płacić im ma. *Ibid. f.* 297, *tit.* De Thesaurario Regni.

Dział.

Dział między bracią i siostrami uczyniony, skassowany być nie może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 22, *tit.* De sententia.

Po dziale między bracią, albo siostrami uczynionym, ktoby milczał trzy lata, i trzy miesiące, (krom słuszney milczenia przyczyny, ktoraby preskrypcyą naruszała) iuż się upominać dziedzictwa nie może. *Ibidem, f.* 40, *tit.* De divisione facta.

Matka pozostała z dziećmi, czym się z dziećmi dzielić ma, *vide tit.* Wdowa.

Od summy na dobrach Krolewskich w dziale wziętey, gdyby kto był odsądzon, ma się wrocić do działu dziedzictwa nulla obstante praescriptione. Toż o donacyach w dziale wziętych ma się rozumieć: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 613, *tit.* O przysiędze i dziale.

Gdyby się zaś kto po podobnym dziale, w oyczyznie wybudował, zamek wymurował, albo miasto zasadził, te rzeczy nie maią iść w dział, ale tylko grunt ma być indziey wydzielony. *Ibid. f.* 611, § Gdzieby też.

Dzieci.

Dzieci, gdy do lat przyidą, dziedzictwa swego, od tego, ktory ie od opiekunow trzyma, mogą dochodzić, ani im żadna preskrypcya szkodzić może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 44, *tit.* De tutoribus.

Lat nie maiące, u prawa nie odpowiadaią. *Ibid. et f.* 41, *tit.* De pueris.

We trzech rzeczach odpowiadać maią. *Ibidem, f.* 44, § Citati respondere.

Miawszy lat 15, dziedzictwa swoie od opiekunow odebrać mogą, ale ich przedawać, ani zastawiać bez dozwolenia krewnych nie mogą, ażby im minęło spełna lat 24: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 326, *tit.* De bonis minorennibus pueris resignatis.

Z matką po zmarłym oycu, rowno dzielić się maią szatami i źrzebięty, ktoreby stały za trzy grzywny: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 73, *tit.* In quibus vidua, § Declarantes.

Gdy matka umrze, macierzystego upominać się nie mogą u oyca, ażby oyciec drugą poiął żonę, albo byłby dissipator bonorum illorum: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 32, *tit.* De filiis.

To prawo moderował Krol Władysław Iagiełło, postanawiaiąc: że oyciec może pomienione dobra do śmierci trzymać, choćby i drugą poiął żonę, byleby nie marnotrawił macierzystey fortuny, wydzieliwszy tylko posażną część po matce, tymże synom: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 73, *tit.* De pueris.

Dzieci za oyca powinny obronę tym, ktorymby oyciec przedawszy, lub zastawiwszy dobra z ewikcyą, umarł, ani ad annos discretionis dari im nie powinno: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 326, *tit.* Casus de minorennibus.

Dzieci, gdyby się nieprzystoynie z rodzicami obchodziły, i przykrości im iakie wielkie czyniły, ad simplicem querelam, pro arbitrio rodzicow, przez Starostę mieysca onego, wieżą karane być maią. *In except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 934, *tit.* O dzieciach.

Ale gdyby oyciec po śmierci żony swey pierwszey poiął wtorą, albo trzecią żonę, albo też matka po śmierci męża swego szła za inszego, a szłoby między niemi o dobra, iuż nie na prostą skargę maią być karani, ale za słusznym dowodem, iako na innego sąsiada. *Ibidem.*

Dzieci żydowskie, *vide tit.* Żydzi.

Plura vide tit. Syn. Matka. Wdowa. Ociec. Sieroty.

Dziedzic, dziedzictwo.

Dziedzic pozwany, iakoby zastawą imienie trzymał, świadkami odwieść się ma: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 75, *tit.* De amputandis calumniis.

W sprawach o dziedzictwo rok do trzech niedziel być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 7, *ver.* 1.

Także i Nadworny bywał, ale iuż skażony. *Ibid.* *f.* 10, § Statuimus.

W sprawie o dziedzictwo usque ad definitivam procedendum, chociażby kto niebytnością wspołdziedzica odpierał, że iest w dalekiey stronie, byle tylko trzykroć był tenże wspołdziedzic do sprawy pozwany. *Ibid. f.* 12, *tit.* De illis, qui sunt.

W dziedziczney sprawie, gdzie idzie o grunt, dilatio visionis iść ma, *vide tit.* Dylacye.

W dziedzictwie przedanym, albo zastawnym, dawność trzech lat, i trzech miesięcy temu, co kupił, pomaga; temu zaś, co przedał, wadzi. *Vide tit.* Preskrypcya.

Dziedzictwa po dziale we trzy lata i trzy miesiące, żaden upominać się nie może, ieżeli przez ten czas, krom słuszney przyczyny, w milczeniu był. *Ibidem*, *f.* 44, *tit.* De tutoribus, § Primo si aliquis.

O dziedzictwo winne odpowiadać sieroty, ieżeli oyciec żyw będąc, iuż był zapozwany. *Ibid.* § Tertio, si pater.

Dziedzictwo traci, kto na zawitym roku o dziedzictwo, albo o pieniądze nie stanie: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 2, *tit.* De reo citato.

Plura vide tit. Bracia, *tit.* Dzieci.

Dziesięcina.

Dziesięciny dawać Biskupom z dobr Krolewskich, szlacheckich, kmiecich etc. pierwszy nakazał Mieczysław Krol, circa annum 965, *Praef.* § 2. *)

Przez tegoż inferioris ordinis xięży, i sługom kościelnym in sua cuique diecaesi certae portiones Episcoporum, jure sempiterno decisae, et attributae. *Ibidem.*

Dziesięciny Pan Bog sobie zostawił, na znak powszechnego państwa swego, i rozkazał ie dawać na pożywienie sługom swoim: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 192, *ver.* 1.

Ktorych, ktoby oddawać nie chciał, w klątwie być ma. *Ibidem.*

A ieżliby kto za dziesięciny dłużey niż rok trwał w klątwie, dobra iego w sekwestrze u Starosty być maią, aż nadgrodzi. *Ibid. ad finem.*

Dziesięciny w Krakowskiey dyecezyi kompozycya pierwsza między Krolem Kazimierzem W. i Szlachtą, a Bodzantą Biskupem Krakowskim, stała się w Krakowie, przez Iarosława Bogorya Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego a. 1369. A zaś approbowana: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 96.

Kompozycya wtora być miała za Krola Stefana: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 964, § Dziesięciny.

*) W naszej edycyi miejsce tu powołane znajduje się w tomie I, na str. IV. *(Przyp. wyd.)*

Nie doszła. A exekucya dekretow trybunalskich o dziesięciny z dobr szlacheckich, suspendowana ad eandem compositionem do przyszłego Seymu: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1019, *tit.* O dziesięcinach.

Znowu o tymże. A Sędziowie Ziemscy, i Urzędy Grodzkie, takowych spraw sądzić, i exekwować nie maią, sub poenis contra negligentes officiales sancitis: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1602, *tit.* O dziesięcinach.

Raptores decimae praedialis, admonitione praemissa, excommunicentur: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 96, *tit.* De raptura decimae.

Excommunicatus, ieżeli do sześciu niedziel w uporze trwać będzie, tedy i poddani klęci być maią. *Ibidem.*

Toż i o żonie rozumieć się ma. *Ibidem.*

Dziesięcinę w dobrach swoich ktoby chciał kupić, ma targ uczynić przed Ś. Iakubem, inaczey wolno ią przedać komukolwiek. *Ibidem*, *f.* 97, *tit.* De tempore, *et f.* 103, *tit.* De decima in loco.

Wytykana być ma w dyecezyi Krakowskiey w oktawę Ś. Iakuba alias wolno każdemu kopy swe do domu wozić, zostawiwszy na polu dziesięcinę. *Ibidem*, *f.* 100, *tit.* De tempore decimandi.

Tak z pol, iako i z ogrodow ma być płacona zupełnie, procz rzepy, maku, kapusty, cybuli, czosnku, i tym podobnych. *Ibidem*, *f.* 97, *tit.* De decimis seminatorum.

Na cokolwiek tylko motyką się kopie w ogrodzie, z tego dziesięcina nie idzie. *Ibidem.*

Na konopie orząc kmieć całym pługiem, ma dziesięciny dać cztery wiązanie konopi, a od połowice pługu, dwie; nie orzący pod konopie, wolen od dziesięciny z nich. *Ibidem*, *tit.* De decima canabi.

Dziesięciny do stołu biskupiego, nie płaciła ziemia Lubelska, Sieciechowska, i Łukowska, przez lat 30 za zezwoleniem Bodzanty Biskupa Krakowskiego, a to dla spustoszenia przez Ordę i Litwę: *a.* 1433, *f.* 99, § Noverint.

Z woytostw i z sołtystw, iakie dziesięciny szły za czasow Bodzanty Biskupa Krakowskiego? *Ibidem*, *tit.* Decimae.

Także z nowin, expleta libertate, za Wisłą ku granicom Ruskim i Węgierskim. *Ibidem*, *f.* 100, *tit.* De decimis novalium.

Dziesięciny z rol płonnych u Długiego-pola i Czorsztyna, ku Myślenicom, kmiecie płacić maią z włoki po sześć groszy Praskich na każdy rok. *Ibidem*, *tit.* De decimis agrorum sterilium.

Dziesięcina w gonitwę płacona być ma od zastawnika, gdyby sam orał pole, zganiaiąc kmiecie, a roboty swe rozciągaiąc. *Ibidem*, *f.* 101, *tit.* De decimis per nobiles.

Z nowych kopanin temu płacona bydź ma, na kogo z starych pol przedtym przypadała. Ale ieźli z boku od starych pol kmiecie będą posadzeni, tedy z wyprawnych pol dziesięcina

Biskupom przychodzić ma. *Ibidem*, *tit.* De decimis per progressum.

Dziesięciny, aby Biskupowi Kuiawskiemu z Prus płacone były, Krol Zygmunt I ad Consiliarios terrarum Prussiae surowo nakazuie: *a.* 1528, *v.* I, *f.* 483, *tit.* Sigismundus.

Dziesięcina wytyczna z maiętności Krolewskich wolna; z dobr zaś szlacheckich za zezwoleniem Swiętey Stolicy Apostolskiey, Biskup każdy compositiones de consensu rectorum factas et faciendas, także kontrakty dawne, kwity, perpetuo approbabit: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 857.

A gdy się duchowny nie chce zgodzić, loci ordinarius cum duobus ex Capitulo nobilibus powinien komponować takową dyfferencyą na pieniądze, i non obstante refragatione duchownego decydować, maiąc osobliwy wzgląd na spustoszenie, i na onera ubogich ludzi. *Ibidem*.

Dziesięciny z tych gruntow iść nie maią, z ktorych idą małdraty; a vice versa, z ktorych dziesięcina idzie, z tych małdraty nie poydą, chyba gdzieby o tym iasne funduszow, i zapisow dyspozycye były produkowane. Z ktorych zaś dobr tak Krolewskich, iako i szlacheckich miasto dziesięcin meszne, bez wszelakiey dyfferencyi cum spiritualibus, daią, przy tym zwyczaiu tamte dobra zostawać maią. *Ibidem*.

O dziesięciny pieniężne process do Grodu na kwerele sine appellatione; a o wytyczne do Ziemstwa, a potym na Trybunał być ma. *Ibidem*.

Dziesięciny, gdyby duchowny na czas przypadaiący podług kompozycyi, od szlachcica wziąć nie chciał, ma szlachcic on pieniądze w Grodzie deponere, i o nie nie ma być inkwietowany, za pokazaniem kwitu Grodzkiego. *Ibidem*.

Ktory szlachcic ultro chce, aby z iego gruntow wytyczna szła dziesięcina, wolno mu to nie tylko samemu trzymać, ale i sukcessorow obligować swoich. *Ibidem*.

Dziesięciny gdzie są wytyczne, tam duchowni ratione onych, do poborow przykładać się powinni. *Ibidem*.

To prawo o dziesięcinach według pomienioney konstytucyi a. 1635, aby in executione zostawało, postanowiono; i ieżeliby dekret iaki przeciwko temu stanął, nullitati ma subjacere: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 560, *tit.* O dziesięcinach.

Od dziesięcin pieniężnych spisne nie powinno być dawane: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* De non exigendo spisne.

O dziesięciny pozwany, a szlachectwem złożony, pierwey się u Sądu świeckiego o szlachectwo rozprzeć ma; toż o dziesięcinę czynić: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 101, *tit.* De decimis per nobiles, § Praeterea.

Dziesięciny Kowieńskiey commutatio, *vide tit.* Frymarki.

Ekonomie, vide inter tit. Dobra Krolewskie.

Elekcya.

Electionis Regis modus et locus in casum interregni, miał być namowiony za Zygmunta Augusta Krola: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 795, § A iż dla zdłużenia.

Potym podano Krolowi Stefanowi, żeby na to na przyszłey Koronacyi swoiey osobny Seym mianował. Czego wszyscy poprzeć byli powinni. *W konfirmacyi Elekcyi w Andrzeiowie*, *a.* 1576, *v.* II, *f.* 883, § Te wszystkie sprawy.

Po śmierci Krola Stefana, na Zieździe pod Pokrzywnicą woiewodztwa Sendomirskiego, o tymże: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1076, § Iż też na tym.

O tymże i pod Wiślicą na Zieździe głownym ku poparciu wolney Elekcyi Zygmunta III. *Ibidem*, *f.* 1090, § Także też.

Na Koronacyi Krola Zygmunta III w reces to wpadło: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Reces.

Post fata Krola Augusta II Electionis czas, iak naykrotszy naznaczono. A ieżeliby prędzey się nie skończyła, tedy żadną miarą excedere nie miała czasu ordynaryinego Seymu, to iest, sześciu niedziel: *a.* 1733, *v.* VI, *f.* 583, § Upatruiąc zaś.

Elekcya Krolow Polskich wolna zostawać ma wszem Stanom Rzeczypospolitey. Luboć Krol Ludwik wyiednał był na Stanach Rzeczypospolitey, iż zezwolili, aby po śmierci iego na Krolestwo Polskie obrali syna iego, a in carentia syna, to i corkę: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 55, § Cum gesta.

Tenże popsował listy, ktore zabraniały płeć białogłowską na Krolestwo obierać. *Ibidem*, *f.* 58, § Omnes autem alias literas.

Krola iednak Władysława Iagiellona Polacy wolno sobie obrali, iako świadczy Litwa in suo privilegio Vilnae dato: *a.* 1401, *v.* I, *f.* 61, § Proinde.

Tenże Władysław Jagiełło o synach swoich mowi, Władysławie i Kazimierzu, iż z nich iednego, ktorego na dostoyność Krolewską godnieyszego uznaią, po śmierci iego, za pana sobie wolnemi głosy Stany Koronne obiorą: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 89, § Vladislaus.

Alexander także Krol in confirmatione generali jurium, fatetur: że ad hoc inclitum Regnum Poloniae, jure electionis liberae obrany unanimiter został. *Ibidem*, *a.* 1505, *f.* 355, § Nosque post mortem.

Na Elekcyą Krola Zygmunta Augusta I nie było wprawdzie Seymu Elekcyi wolney, Krol iednak Zygmunt I oyciec iego warował zwyczay stary obierania Krolow na Seymie Walnym: *a.* 1530, *v.* I, *f.* 495, *tit.* Cavet autem.

Toż potwierdził: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 515, § In nomine Domini.

A Krol Stefan obowiązał się był, iż za żywota swego, on i potomkowie iego, Krolowie Polscy, i Wielcy Xiążęta Litewscy, Ruscy etc. nie maią wiecznemi czasy mianować, ani obierać, ani Elekcyi składać, i żadnym wymyślnym sposobem na państwo to sukcessora wsadzać. *In literis confirmat.* *a.* 1573, *v.* II, *f.* 897, § A My ustawiamy.

I na inszym mieyscu o tymże. *Ibidem*, *a.* 1576, *f.* 917, § Co się tycze.

A przedtym po śmierci Krola Zygmunta Augusta na Konwokacyi Generalney Warszawskiey, między Stany Rzeczypospolitey stanęło było, aby w gromadzie spolnie i spokoynie ziechawszy się na mieysce, i czas naznaczony, bez żadnego rozerwania między obieraiącemi, i bez żadney dyzmembracyi, i bez fakcyi prywatnych, Elekcya odprawowała się. A ktoby mieysca i czasy inne obierał i składał, albo tumultuować na Elekcyi chciał, albo lud służebny privatim przyimować, albo Elekcyi zgodnie od wszystkich zakończoney sprzeciwiać się śmiał, przeciw każdemu takiemu powstać też Stany, pod wiarą, poczciwością, i sumnieniem obowiązały się. *Ibidem*, *a.* 1573, *f.* 841, *tit.* Confoederatio.

Toż wszystko pod Andrzeiowem na Zieździe Walnym po Krolu Henryku potwierdzono: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 873, *tit.* Oblatae sunt.

Po śmierci zaś Krola Stefana na Konwokacyi Generalney Warszawskiey to przydano: iż każdy takowy, ktoryby kogo przez praktykę, ku ubliżeniu wolney Elekcyi, wsadzać na Krolestwo, biorąc dary albo pieniądze na iakie racye, albo na autoryzacye u Pana przyszłego, ważył się, za pewnym doniesieniem, i słusznym dowodem przez scrutinium na Sądzie generalnym Kapturowym na Elekcyi postanowionym, pro hoste Patriae ma być deklarowany i karany, i od Elekcyi odstrychniony: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1055, § My Rady.

Taż poena i na tych, ktoby bądź z Rad, bądź z Urzędnikow Koronnych, i W. X. Lit. i ex privatis personis ważył się nominować, publikować, albo koronować pana, sine consensu omnium Ordinum. *Ibidem*.

Reassumowano to wszystko na pośledniejszych Konwokacyach. Ale i to: że nie pierwey Imć Xiądz Arcybiskup Gnieźnieński do denuncyacyi Krola przystąpi, aż wprzod po trzykroć spyta: ieżeli iest wszystkich consensus, i ieżeli się wszystkim exorbitancyom dosyć stało? oprocz tego, prawo wieczne za Krola Zygmunta III napisano takie: iż Krol nie może mianować, ani się starać o sukcessora, daleko mniey per cessionem kogo na Krolestwo wsadzać. Co gdyby się stało, irritum et inane być ma. Ani pretensye wszelakie z ktorychkolwiek miar, i czyieżkolwiek cessye ważne być maią. I ktobykolwiek tam internus, quam externus za czasu panowania Krola, bądź po śmierci iego, z tych miar mimo wolną Elekcyą, by też do Koronacyi przez gwałt przyszedł, na panowanie tey Korony następował; ten pro hoste Patriae, a ci wszyscy, ktorzyby mu tego pomagali, pro perduellibus maią być poczytani. Tak, iż wszystkie prawa, tak przyrodzone, iako i pisane, peny, postępki, i spiski do powstania contra hostes Patriae et perduelles uczynione, przeciwko nim wykonane być maią. Ktore prawo wiecznemi czasy ma być świątobliwie, i nienaruszenie chowane, i ktoby ie w wątpliwość przywodził, iako hostis Patriae et perduellis ma być miany, i karany: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1397, *tit.* Wolność Elekcyi.

Znowu to i inne wszystkie o wolney Elekcyi Krola reassumowano prawa: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1596, *tit.* Naypierwey.

Znowu o tym diploma od Krola Zygmunta III in a. 1607 approbatum, legum volumini cum reassumptione teyże konstytucyi a. 1607, inseritur: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 665, *tit.* Warunek.

Znowu też prawa i konstytucye za Iana Kazimierza reassumowano, wszystkie tranzakcye i skrypta, ieżeli iakie w tey materyi z kimkolwiek tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. zaszły, abroguiąc i deklaruiąc, że nikomu, ani Rzeczypospolitey, ani privatis praejudicare nie maią: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 831, *tit.* Reassumpcya.

I znowu: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 914, *tit.* Warunek wolney Elekcyi.

I znowu: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 49, *tit.* Warunek wolney Elekcyi.

A na Konwokacyi Generalney Warszawskiey, po abdykacyi Krola Imci Iana Kazimierza, Stany Rzeczypospolitey, ktorzykolwiek pro tunc zgromadzili się, związek swoy względem Elekcyi pana juramento corporali stwierdzili byli, in hanc rotham: „Przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu, w Troycy Świętey Iedynemu, na to: iż nie tłumacząc żadnym przeciwnym, ani wymyślnym sposobem tey przysięgi moiey w obieraniu pana przyszłego, tego będę mianował za pana, od ktorego i na ktorego imię nic nie wziąłem nigdy, ani obietnicę otrzymałem, anim praktykował sam przez się, ani przez kogokolwiek, i nie dla moich prywatnych respektow, ale względem całey Rzeczypospolitey wszystko czyniąc, i tego na Krolestwo mianować będę, ktorego według sumnienia i praw naszych zgodnego będę rozumiał, ani będę wprowadzał nikogo na państwo mimo powszechną zgodę. Ieżelim się do kogo kiedykolwiek wiązał, tedy go cale odstępuię. I ktokolwiek za panowania Krola Imci przeszłego, i po abdykacyi, nienależnemi sposobami mimo prawa nasze starał się o Koronę Polską, obierać go i mianować nie będę. Tak mi P. Boże dopomoż, i męka Iego Święta.“ Ktory iurament, aby do effektu przychodził, postanowiono tak: iż ktokolwiek na Elekcyą przyszłą przyiechać zechce, żaden, cujuscunque status et praeeminentiae nie ma być ad con-

silia publica, et ad suffragium przypuszczony, aż on wprzod wykona przed Deputatami z Senatu i z Koła Rycerskiego, na to zaraz na początku Elekcyi wysadzonemi, przy Pieczętarzach oboyga Narodow, ktorzy sub nexu ejusdem juramenti, nikogo od tey przysięgi nie wyzwolą. Tym zaś, ktorzy na tey Konwokacyi przysięgli, podpis każdego w Konfederacyi, za dowod będzie. A ktoby na Elekcyą przybywszy, nie chciał tey przysięgi wykonać, taki nie tylko a consiliis publicis, et suffragio odstrychniony, ale et pro hoste Patriae ma być poczytany, przeciwko ktoremu wszyscy consurgere powinni. *Konfederacya Gener. Warszaw. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1026, § Naprzod.

Gdyby zaś ktokolwiek ex externis Principibus lub ex civibus tey Rzeczypospolitey przez ligi iakie et illicita media in praejudicium praw i wolności Rzeczypospolitey, invita ea, chciał per potentiam na tron kogo wprowadzać, i Rzeczpospolitą przez to mieszać; przeciwko każdemu takiemu wszystkie studia i siły Rzeczypospolitey będą obrocone (poty w tym związku swoim nierozdzielnie trwaiąc poki przez wolne obranie pana nie będzie uspokoiona) i każdemu gwałtownikowi praw i wolności Rzeczypospolitey tak dawnych, iako i na tey Konwokacyi postanowionych, poki zdrowia, substancyi, i krwi ich stanie, sub fide, honore, et conscientia, et sub nexu ejusdem juramenti opponuiąc się, bez rozerwania na części i wszelkiey dysmembracyi tak Korony od W. X. Lit. iako i W. X. Litewsk. od Korony, i innych annexarum et incorporatarum provinciarum, iako iest iedna i nierozdzielna Rzeczpospolita. *Ibidem*, *f.* 1027, § Waruiemy.

Przytym wszystkie scyssye in Republica i niechęci, ex occasione przeszłych lat zachodzące, wiecznie umorzono, i że to nic niczyiemu zdrowiu, honorowi, ani fortunom nigdy szkodzić nie ma, warowano. *Ibidem.*

Ieszcze te wszystkie prawa, obowiązki i przysięgi reassumowano na Generalney Konfederacyi Warszawskiey, po śmierci Krola Imci Augusta II cum addito: że nie wprzod do denominacyi przyszłego Elekta Xże Imć Prymas przystąpi, aż nam prawa wszystkie i wolności nasze, ktore są przez Nayiaśnieyszych Krolow i panow naszych pozwolone, i ktore mu podamy przez pacta conventa, ante denuntiationem poprzysięże, nie odmieniaiąc nic przysięgi, (tylko to, coby było wierze Świętey Katolickiey przeciwnego,) Nayiaśnieyszych Krolow Zygmunta Augusta, Henryka, Stefana, Zygmunta III, Władysława IV, Iana Kazimierza, Michała, Iana III, Augusta II. A po tey przysięgze konstytucyami seymowemi, te wszystkie prawa, wolności, etc. (ktore nie są wierze Świętey Katolickiey przeciwne) utwierdzić ma. *Seym Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 582, § A iako zawsze, *et f.* 583, § Waruiemy to sobie.

Plura vide tit. Krol.

Na Elekcyą iadący powinni się skromnie zachować, szkod i krzywd nie czynić, pod warunkiem ordynacyi Warszawskiey w tey mierze, w r. 1573 uczynionym, i wszystko płacić powinni, tak iako kto utargować może: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1064, § A ci wszyscy.

I na wszystkich potym subsequenter Konwokacyach Generalnych Warszawskich sub interregnis warowano to, ale dostateczniey: iż obywatele tak Koronni, iako i Wielkiego Xięstwa Litewskiego iadąc na Elekcyą, ani krzywd i szkod ludziom czynić, ani wyciągać stacyi, ani gwałtownie bez zapłaty na lasy szlacheckie naieżdżać maią, w teyże skromności et in loco electionis zachować się powinni. A ktoby komu, lub w ciągnieniu, lub na mieyscu, sub actu electionis, civilem vel criminalem injuriam uczynił, na to ma być compositum judicium, to iest: trzech Deputatow z Senatu, a z Koła Rycerskiego, czterech z Wielkiey-Polski, czterech z Małey-Polski, czterech z W. X. Lit. *Vide tit.* Sądy sub interregno.

Na Elekcyą nie godzi się przyieżdżać z cudzoziemcami, ani ich przy sobie mieć, i chować, ani z działami, i wszelaką strzelbą, (chybaby pospolite ruszenie dla tey Elekcyi było) przyieżdżać. A ktoby przeciwko temu wystąpił, za instygacyą drugiey strony, pro hoste Patriae ma być rozumiany, i na maiętności i gardle karany: *Konfed. Gen. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1063, § Cudzoziemcow.

Reassumowano to potym zawsze, we wszystkich Konfederacyach Generalnych iako to: *a.* 1632, 1648, 1668, 1674 *et* 1733.

O Posłach cudzoziemskich na Elekcyą, i przed Elekcyą przyieżdżaiących, *vide tit.* Posłowie.

Szlachta w służbie zostaiąca u Posłow cudzoziemskich, sub carentia activae vocis, służbę tę maią złożyć, i stante interregno a. 1733, iey nie kontynuować. *Seym Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 590, § A że niektorzy.

Opisanie porządku Elekcyi a. 1674 reassumitur na Konfederacyi Generalney Warszawskiey, post fata Krola Imci Augusta II. *Ibidem*, *f.* 584, § A że o przeszłych.

Elekcya Krolow Polskich bez Litwy być nie ma: *a.* 1401, *v.* I, *f.* 62, § Illo etiam.

O tymże: *a.* 1499, *v.* I, *f.* 283, § Praeterea promittimus.

Do tego ma być na mieyscu uprzywileiowanym: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 880, § Widząc i to.

Electionis Regiae mieysce między Warszawą a Wolą. *Seym Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 584, § Mieysce.

Toż, a nie inne, in perpetuum na tymże Pacificationis Seymie naznaczono: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 659, *tit.* Prerogatywy prymacyalne.

Respons dany Posłom Xiążęcia Pruskiego super

facultate eligendi Regis Poloniae: *a.* 1528, *v.* I, *f.* 485, *tit.* Responsum.

Ius Ordinum Prussiae in electione Regum: *a.* 1530, *v.* I, *f.* 497, *tit.* Ius Ordinum.

Do Elekcyi, ani powiatowe praesidia, ani pieniężny żołnierz Rzeplitey mieszać się nie ma, ani na nię przyieżdżać. A ieźliby się komu od nich krzywda stała, iako maią być karani, *vide tit.* Woysko, *tit.* Hetmani.

Tym tylko wolno przyieżdżać, ktorzy tey Rzeczypospolitey potrzebę swemi pieniędzmi zakładaią. Pocztow iednak żołnierskich mieć nie powinni. *Konfed. Gen. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1062, § Żołnierza.

Na Elekcyą wolno żołnierzom posyłać posłow swoich w potrzebach swych, ale bez pocztow, tak aby większy ich numerus nie był od woyska, iedno dwadzieścia i z sługami. *Ibidem.*

Do Elekcyi Krola nie miały być przypuszczane miasta, ktore sobie pretenduią prawo ad liberam electionem, ażby wprzod na teyże Elekcyi niewątpliwemi przywileiami, i prawami tego dowiedli. *Konfed. Gen. a.* 1648, *v.* IV, *f.* 166, § Miasta.

Na Konfederacyi Generalney a. 1733 nakazano: aby miasta, ktore się privilegiis dania suffragiorum na Elekcyi Krola zaszczycaią, te prawa na przyszłey Elekcyi pokazały. *Seym Pacif. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 584, *ver.* 1.

Za promocyą na Krolestwo, obietnica, etiam in scripto, ma być nullitatis. *Ibidem, f.* 623, *ver.* 1.

O praktykach około panowania na tronie, *vide tit.* Male contenti.

Elekcya Deputatow, *vide tit.* Deputaci.

Elekcya Urzędnikow Ziemskich, *vide tit.* Urzędy, Urzędnicy, *et tit.* Podkomorzy.

Elekcya Posłow, *vide tit.* Posłowie.

Elekcye wszelakie woiewodztw Ukrainnych, *vide tit.* Woiewodztwa, *et tit.* Seymiki.

Elekcya Urzędnikow Ziemskich Inflantskich, *vide tit.* Inflanty.

Elekcya Woiewody Połockiego, *vide tit.* Approbacye.

Estonia.

Estonia od Zygmunta III swym i Krolestwa Szwedzkiego imieniem, Koronie Polskiey przywrocona: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1599, *tit.* O Estonii.

Evasio.

Ewazyi pozwany de crimine laesae Majestatis bliższy, gdyby nań nie były sufficientia documenta: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1207, § A gdzieby probationes.

Ewazya ma być dopuszczona pozwanemu in crimine laesae Majestatis, gdzieby mu sprawa przyszła, a skończonaby nie mogła być na tymże Seymie. *Ibidem, f.* 1208, § A takowa sprawa.

Evictor.

Ewiktora swego possessor dobr Krolewskich zawiedzionych patrzyć ma, a Krol possessora: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 614, *tit.* O zastępcy.

Ktory peremptorie extra districtum za Dworem, etiam extra Regnum respondebit, semotis omnibus dilationibus. A ieżeli przez donacyą dobra wziął, nie kupił u ewiktora, tedy possessor ma przysiądz, za iaką summę tego nabył. *Ibidem.*

O ewiktorach w rzeczach dotkliwych, i niedotkliwych, *vide a.* 1347, *v.* I, *f.* 11, *tit.* De his, qui etc.

Zastępca ieźli stanie, a pozwanego zastąpi, odpowiadać winien; inaczey pozwany odpowiadać ma. *Ibidem, f.* 52, *tit.* De obligationibus.

Na ewiktora dylacya kredytorowi nie idzie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O siostrach jure victorum.

Dzieci za oyca ewikcyą winne, *vide tit.* Dzieci. *Plura, vide tit.* Sprawy. Zapisy.

Evocatio.

Wyzwany nikt nie ma być z powiatu, praeter Regiam, et officii causam, quae non habet districtum, pod winą 14 grzywien: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Poena contra evocantes.

Albo gdzieby się kto sam ziemi i powiatu własnego zrzekł: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De abrenuntiatione.

Kto z powiatu kogo wyzwie, ma być karany sześcią grzywien, per medium parti, et judicio, a wyzwany z przysądzeniem grzywien, ma być do powiatu odesłany: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 256, *tit.* De evocatis.

Pod podobnąż karą nie ma pozywać ieden drugiego do Sądu nienależytego: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Acz to iuż.

Reassumitur to prawo woiewodztwu Mazowieckiemu, sub poena 14 marcarum, in eodem Officio Castrensi luenda; ktorey ieźliby tam na pozwanego nie skazano, Sąd Ziemski, gdyby pozwany nova citatione aktora o nię pozwał, skazać ią ma, a nihilominus to, co extra forum competens, quacunque juris via sive in contumaciam, sive per controversiam otrzymano było, nullitatis być ma: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 694, *tit.* Sądy.

Co się ma rozumieć o tych pozwach, ktoremi do Grodu szlachtę o rzeczy Sądowi temu nie należące pociągaią. Gdyby iednak kto się komu zapisał w Grodzie odpowiadać, i do Grodu go vigore huius inscriptionis pozywano, to nie będzie evocatio. *Ibidem.*

Starostowie processow extra forum competens otrzymanych, exekwować nie maią, sub solutione damnorum, medio corporali juramento taxandorum. *Ibidem.*

Na Trybunał Lubelski Urzędy woiewodztw Wielko-Polskich, et e contra Mało-Polskich do Piotrkowa nie ma nikt per terminum tactum ewokować, sub nullitate et poena quingentarum marcarum Polonicalium: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 547, *tit.* De evocatione.

Ani szlachcica Malopolskiego do Piotrkowa, ani

Wielkopolskiego do Lublina nie godzi się evocare, sub poenis de evocatione: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 478, *tit.* Deklaracya.

Obywatelow W. X. Lit. za obligami i assekuracyami według prawa W. X. Lit. sprawionemi, do Trybunału Koronnego nie godzi się pod karą tysiąca grzywien evocare, non derogando tym, ktorzy ex bonis w Koronie possessis conveniuntur do Trybunału Kor. *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 892, *tit.* De evocatione.

De evocatione wszystkie prawa et poenas reassumowano z okazyi kondemnat extra forum competens na Ur. Miecznika Koronnym, i sługach iego, także na Pawle Zieleńskim w Trybunale Piotrkowskim z dobr w Małey-Polszcze leżących, otrzymanych, a na tym Seymie skassowanych: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 413, *tit.* Zniesienie.

A in futurum nikt nie powinien pretensyi swoich Ziemskiemu, albo Grodzkiemu Urzędowi do sądzenia należących, ex cruda citatione na Trybunale Piotrkowskim, albo Lubelskim, etiam proprii fori dochodzić, sub nullitate actus, et poenis de evocatione sancitis, salvis decretis ex seriis partium controversiis latis. *Ibidem.*

Procuratores causarum, osobliwie w Trybunale Koronnym, szlachtę dobrze osiadłą, per speciem violatae securitatis, convulsionis decretorum trybunalitiorum, vel Arianismi, do Trybunału wyciągaiący, iako karani być maią, *vide tit.* Prokurator.

De evocatione miast Koronnych, *vide tit.* Miasta.

Plura de evocatione, vide tit. Pozwy.

Wszystkie konstytucye (a mianowicie a. 1662) de evocatione postanowione reassumowano, i warowano, aby nikt z Wielkieypolski obywatela do Lublina, ani z Małeypolski do Piotrkowa, pogotowiu z W. X. Lit. do Trybunału Koronnego, et e converso z Korony do W. X. Lit. pozywać i pociągać nie ważył się, sub amissione causae, et poena mille marcarum Polonicalium, in eodem foro vindicanda, exceptis causis recentium tylko criminum, chyba żeby kto miał ziemskie dobra w Koronie, albo sam dobrowolnie forum przyiął. A kondemnaty in contrarium otrzymane, nullitatis są: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 556, *tit.* Evocatio.

Aby tak z Korony Polskiey na dobra Litewskie, iako i z W. X. Lit. na dobra Koronne pozwow nie kładziono, i każdy ex possessione tam, gdzie bona consistunt, odpowiadał, konstytucye Litewskie 1627, et 1638, reassumowano: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 78, *tit.* Reassumpcya.

Evocantes ad forum spirituale pro re mere saeculari, poena 28 marc. puniendi: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 387, *tit.* Poena contra evocantes.

Zlecono Xięży Biskupom, aby na Synodzie ustanowili peny na duchownych ewokuiących osoby swieckie do Sądu duchownego w rzeczy swieckiey: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § Prospicientes.

Ewekta, vide tit. **Podatki.**

Excepta Mazowieckie, vide tit. **Woiewodztwa.**

Excommunicati, vide tit. **Klątwa.**

Exekucya.

Exekucyą perlucrorum w powiecie swoim czynić maią Starostowie, sub poena centum marcarum: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De executione.

Exekucya statutow, (iako to: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 556, *tit.* De bonis, *et a.* 1440, *v.* I, *f.* 142, *tit.* Vladislaus. *Item, a.* 1478, *v.* I, *f.* 231, *tit.* Litera, *et a.* 1496, *f.* 248, *tit.* De non obligandis terris, *et a.* 1504, *f.* 298, *tit.* De modo bonorum) circa non alienanda et non oneranda bona Regalia uchwalona: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 609, § Oznaymuiem. — Sądzona na Seymie poczętym a. 1563, a dokończonym 1564. *Ibidem, f.* 633, § Oznaymuiemy wszem w obec.

Exekucyi takowey podległe dobra przy possessorach ieszcze zostawiono; ale od tego Seymu na nayblizszym Seymie liczbę uczynią Rzeplitey, i dochodow wedle inwentarzow Rewizorow teraźnieyszych, czwartą część oddać będą powinni: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 692, *tit.* O dobrach.

Sądzone; i daley odłożono ostatek: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 718, *tit.* Rewizya.

Exekucyi statutu Kazimierzowego podległy wszystkie dyspozycye, super terris, et castris principalibus po nim uczynione: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 610, *tit.* O statucie Krola Kazimierza.

Bona minutiora to iest: oppida et villae nie podległy, aż do statutu Kazimierzowego. *Ibidem,* § A iako ten.

Ale od statutu Alexandrowego wszelkie donacye, i obligacye podległy. *Ibidem,* § Ktory.

Exekucyi statutu Władysławowego, summy na wielkorządach zapisane nie podległy, aż do statutu Alexandrowego; po tym zaś statucie ktory się super omnia bona Regalia extendit, podległy. *Ibidem, f.* 612, *tit.* O statucie Krola Władysława.

Przed statutem iednak Alexandrowym super castra principalia dane, ieżeli się na dobrach magnae procurationis znayduią, giną. *Ibidem,* § Wszakże tego.

Exekucyi statutu Alexandrowego podległy wieczności lenna, przedaże, fundusze, i nadania wszelkich duchowieństw, po nim uczynione. *Ibidem, tit.* O statucie Krola Alexandra.

I summy wszelakie po tym statucie zapisane. *Ibidem, f.* 613, *tit.* O summach nowych.

I oprocz tych, ieżeli ktore są na woyny Pruskie wzięte pro necessitate Reipubl. *Ibidem, f.* 614, § Zostawuiąc to.

Feuda i lenna Xiążąt Pruskiego i Pomorskich nie podległy. *Ibidem, f.* 612, § Zostawuiąc w mocy.

Ani daniny w Xięstwie Mazowieckim, aż do Zygmunta I. *Ibidem,* § Co się tknie.

Dobra konfiskowane, a po statucie Alexandrowym przywrocone potomkom, także nie podległy. *Ibidem*, *f.* 620, *tit.* O sądzeniu.

W ziemi Podlaskiey także nie podległy statutowi Alexandrowemu, ani innym potym: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 747, § Nad to osobliwie.

Znowu o tym, że nie podległy, chybaby kto po inkorporacyi Podlasia do Korony, z dobr Krolewskich co sobie uzurpował, albo u Krola co sobie uprosił: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1232, *tit.* Podniesienie pozwow.

I znowu: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1496, § A iż przez . . . : nie inkluduiąc w to.

I znowu: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1617, *tit.* O przywileiu Podlaskim.

Plura vide tit. Dobra szlacheckie.

Exekucyi tey ziemie Wołyńska i Bracławska także nie podległy: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 755, § Ktemu znayduiemy.

O tymże znowu: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* Kwarta.

Ani Xięstwo Kiiowskie: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 762, § Ktemu.

Ani W. X. Litewskie. *Ibidem*, *f.* 773, § Opatruiemy też.

O tymże znowu. *Ibidem*, *f.* 795, § A iż dla zdłużenia.

Ruskie i Podolskie lenna nie podległe, tylko od statutu a. 1504 Alexandrowego: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 925, *tit.* Feuda.

Exekucyą statutow, ieźli co bratu z działu odeszło, na oyczyznie może patrzać, praescriptione non obstante: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 611, § To też ktemu.

Znowu o tym. *Ibidem*, *f.* 613, *tit.* O przysiędze.

Dobra kupione gdyby odpadły, iako ewiktora patrzać, *vide tit.* Zapisy.

Exekucyą takowąż, ieźli komu dobra odeszły, na ktorych maiąc pierwey dożywocie, potym na nie wieczność sobie otrzymał, tedy przy dożywociu zostać ma: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 613, *tit.* O dożywociach.

Exekucyi takowych rewizye i dekreta w powiatach aktykować kazano: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 639, *tit.* Zataione listy.

Znowu o tym: że powinny być aktykowane: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 727, *tit.* Dekreta.

Exekucya statutow de non alienandis bonis mensae Regiae w Rusi i Podolu zawarta, wyiąwszy te dobra, o ktore iuż sprawa in lite pendet: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* Zamknienie.

O tymże znowu: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1514, *tit.* O zamknieniu exekucyi.

I znowu. A ktoby odtąd w woiewodztwach Ruskim, Podolskim, i Podlaskim dobra dziedziczne pro Regalibus upraszał, pozwany do Trybunału peremptorie refusione damnorum et poena duorum millium marcarum parti et judicio totidem, tamże in instanti solvenda, inter causas officii karany być ma. A Instygator sine certo delatore pozwow wynosić nie ma, exceptis litis pendentiis ante 1588 annum: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* Zamknienie exekucyi.

Przywodząc do skutku prawo o zawarciu exekucyi deklarowano: aby Ur. Szymon Olewiński Sędzia ziemi Lwowskiey nie był więcey od Ur. Instygatora Koronnego prawem pociągany, względem wsi swoiey dziedziczney Czerepowa nazwaney, w woiewodztwie Podolskim, w powiecie Latyczewskim leżącey: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 383, *tit.* Deklaracya.

Zawarta i w Prusiech exekucya de non alienandis bonis mensae Regiae: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1466, *tit.* Zawarcie exekucyi.

Zawarta zgoła wszędzie, i processy wszystkie, po dacie konstytucyi a. 1588 intentowane, skassowano: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1609, *tit.* O nieoddalaniu.

Reassumowano wszystkie konstytucye o zawarciu exekucyi, i o przywileiu incorporationis woiewodztwa Podlaskiego, exceptis litis pendentiis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* Zamknienie exekucyi.

Plura vide tit. Dobra. Listy. Pozwy. Summy. Przywileie.

Exekucyi rei judicatae na Wołyniu sposob taki: ieżeli od Sądu Ziemskiego odeślą na exekucyą, Sędzia z Podsędkiem, albo z Pisarzem, i z dwoma Woźnemi i szlachtą (o ktore Woźne i szlachtę strona powodowa starać się ma) wyiechać, i stronę ukrzywdzoną, według skazania sądowego, wwiązać maią. A ieźli od Grodzkiego Sądu, to Starosta, a w niebytności iego Sędzia Grodzki z Podstarościm, albo Pisarzem, także i z Woźnemi, i szlachtą uczynić to powinni. A ieźliby pozwany upornie wwiązania bronił, ma go Sąd ow odesłać na Trybunał na wywołanie, zachowuiąc każdey stronie po skazaniu urzędowym wolną appellacyą na Trybunał od tego, od czego iść może według prawa. Trybunał zaś powinien go bez wszelkiey zwłoki z państwa wywołać, i znowu do Sądu pomienionego odesłać. Za ktorym odesłaniem znowu Sąd powinien na dobrach onego wywołańca exekucyą uczynić, pod winą sta grzywien; to iest: gdyby folguiąc stronie iechać nie chciał, ktorey winy dwakroć płaceniem uydzie, a za trzecim przypozwem, urzędu ma być prywowan, o co forum na Trybunale. Gdyby iednak wywołaniec on po otrzymaniu na nim, i publikowaniu bannicyi w Trybunale, do roku i sześciu niedziel z stroną powodową się poiednał, tenże Trybunał powinien z niego znieść onę bannicyą. Poiednanie zaś tak się ma rozumieć: gdy strona oczywiście wywołańca w Trybunale wolnym uczyni, albo też oczywiście przed Sądem Ziemskim, lub Grodzkim, da mu list swoy ręczny, i przy tym liście wypis urzędowy do Sądu Ziemskiego, albo Grodzkiego. Wolno też bannitowi wziąć sublewacyą, i o zły przewod prawa do czasu naznaczonego, ad spatium sex mensium czynić. Czego gdyby nie uczynił, iuż wieczna bannicya

ma na nim zostać: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1298, *tit.* O odprawach rzeczy osądzoney.

Declaratur: iż po wskazaniu od Sądu Ziemskiego, Grodzkiego, i Kommissarskiego, posłać trzeba Woźnego ze dwiema szlachtą wwiązanie, ktorego gdy strona nie dopuści, tedy iuż o sprzeciwienie i o zakład, ktory będzie od Sądu położony, do Urzędu Grodzkiego odsyłać, ani pozywać nie będzie potrzeba, ale zaraz miasto ruszenia powiatowego, Sędzia z Podsędkiem, albo in absentia Podsędka, z Pisarzem, i z dwiema Woźnemi, i szlachtą osiadłą, (o ktore Woźne i szlachtę strona powodowa starać się ma) odprawę w rzeczy osądzoney uczynić powinien. A ieźli w Grodzie sądzono, albo od Krola, albo od Kommissarzow odesłano; takimże sposobem Starosta, albo w niebytności iego, Sędzia Grodzki z Podstarościm, albo z Pisarzem Grodzkim, także z Woźnym i szlachtą w tym się zachować, i daley wedle artykułu w Trybunale opisanego, aż do końca postępować maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1341, *tit.* Deklarowanie.

Znowu declaratur: iż ieźliby Sędzia z iakiey przyczyny, albo choroby na exekucyą pośpieszniey ziechać nie mogł, Podsędek z Pisarzem ma onę odprawić: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 190, *tit.* O odprawie exekucyi.

Exekucye dekretow trybunalskich ante fata Krola Imci ferowanych, podczas interregnum Starostowie i Urzędy Grodzkie czynić nie maią, ale aż po Koronacyi nowego pana intra sex septimanas, ad requisitionem cujusvis, powinni będą. *Seym Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 588, § Starostom.

Executionem fortem militarem, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. super exigendis retentis podatkow, in perpetuum, z dobr wszelakich nie godzi się nikomu czynić, sub poena infamiae. O co forum, Sąd Hetmański, albo Seym za mandatem od ukrzywdzonego, iako de novo emergenti: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 544, *tit.* Zniesienie.

Do exekucyi konstytucyi a. 1661, i dekretu Sądow Relacyinych, o kościoł S. Iakuba w Nowym Mieście Toruńskim, Pannom zakonnym tamecznym przysądzony, Kommissarzow dano cum informatione, et poenis in contravenientes executioni: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 964, *tit.* Exekucya dekretu.

Approbowano tę kommissyą, *vide tit.* Kommissye.

W ziemi Czerskiey Starosta i Urząd iego, powinien był z Poborcow tey ziemi, i małżonek pozostałych, i sukcessorow ich, nieodwłoczną według prawa uczynić exekucyą, sub poena solutionis de suo, ad instantiam Instigatoris Regni exsolvenda: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 619, *tit.* Executio exaktorow.

Exekucye w prowincyi Pruskiey super jure victis, przez Woiewodow tamecznych, albo ich Urzędy Grodzkie odprawować się maią, excepto, gdyby ich, Woiewodowie pomienieni będąc requisiti, et ordinario juris processu convicti, exekucyi czynić nie chcieli, natenczas wolno extraprovincialia officia sprowadzić, et rigorem juris super parte jure victa extendere. A ieźliby się ktorekolwiek Officium extraprovinciale, non convictis Officiis provinciae Prussiae, exekucyą w Prusiech ważyło czynić, ma succumbere poenae quingentarum marcarum Polonicalium, i takowa exekucya nullitatis będzie: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 576, *tit.* O exekucyach.

Exekucyą dekretow trybunalskich nie Woźny z szlachtą, ale Urząd Ziemski, albo Grodzki czynić ma: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1527, *tit.* Exekucya.

Do exekucyi dekretu w sprawie excessu Toruńskiego, in assistentiam Kommissarzow od Sądu I. K. Mci Assessorskiego naznaczonych WW. Hetmanow Koronnych ad hunc solum actum dyspensowano, i podobnąż dekretow assessorskich exekucyą w sprawie WW. i Ur. Jabłonowskich, reassumuiąc konstytucyą Seymu Lubelskiego, miastu Gdańskowi nakazano: *a.* 1724, *v.* VI, *f.* 397, *tit.* Securitas exekucyi.

Dobra wskazami i przezyskami onerowane, ażeby indilatae executioni praetensorum podlegały, i stante lite zapisami onerowane nie były per jure victum, postanowiono. Także dylacye successoribus po zmarłych osobach, a possessorom post jure victos iterari nie powinne; a każdy nowy possessor dobr przezyskami i dekretami obciążonych, do swoiego ewiktora regres mieć będzie: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 467, *tit.* Dobra onerowane.

Exekucye za pierwszym dekretem in contumaciam na nikim extendi nie maią, ale w sprawach formalnych expulsionis i żołnierskich, skarbowych, zapisowych, rabunkowych, executio fortis za drugim dekretem po przyiętey raz cedule in antecessum; a w inszych wszystkich sprawach, za trzecim dekretem, po odprawionych dwoch poiazdach, a gdzieby in tertio ultimario executionis gradu, jure victus zmocniwszy się, exekucyi per potentiam bronił, albo po wwiązaniu urzędowym, expulsyą z dobr per intromissionem officiosam podanych uczynił, i o to pozwanym będąc, znowu kondemnować się temere dopuścił; tedy za czwartym dekretem ukrzywdzonemu do iak naymocnieyszey przy Urzędach mota nobilitate exekucyi sposobić się, i dobra jure victi occupare wolno będzie. I ieżeli zaboystwa, kryminały, zabranie summ, i iakażkolwiek causa facti dla rezystencyi kondemnowanych nastąpią, jure victi, et asseclae eorum windykować ich nie będą mogli, et jure vincenti piątego iuż nie potrzebuiąc dekretu, wolno będzie kilka razy tentare executionem, poki ad possessionem bonorum jure victi nie przyidzie, i może one urzędownie forti manu inequitare. A gdyby jure vincens a jure victo był przypozwany do rozprawy in principali negotio, i onę wygrał, iednak litis expensas jure vincenti ma zapłacić, et poenam sessio-

nis turris przez 12 niedziel subire: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 469, *tit.* Exekucye.

Exekucya dekretow nie powinna być na tych, co in functione zostaią, *vide tit.* Senator.

Exekucyi dekretow extra forum competens otrzymanych, nie ma Starosta czynić w woiewodztwie Mazowieckim, *vide tit.* Evocatio.

Ani żaden Urząd dekretow trybunalskich o dziesięcinę, *vide tit.* Dziesięcina.

Plura vide tit. Bannicye. Infames. Gleyty.

Exekucya z retentow, *vide tit.* Retenta.

Exekucya dekretow trybunalskich i kapturowych sub interregno, *vide tit.* Sprawy.

O nieczynienie sub interregno exekucyi dekretow trybunalskich ante interregnum ferowanych, Starosta i Urząd Grodzki nie ma odpowiadać, *vide tit.* Starostwa, Starostowie.

Exempty.

Excypować się żaden nie ma od Sądu Ziemskiego na Roki Generalne, pozwany o summę pieniężną, albo o krzywdy dziedziczne, bądź na osobę, bądź na dobra się ściągaiące; appellacya iednak wolna: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § Volumus autem.

Exempt od Sądow wedle konstytucyi Seymu a. 1562 dano Urzędnikom, i Krolewskim slugom, i voluntariis, ktorzyby bądź przy Krolu, bądź bez Krola na posłudze woienney byli: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 979, *tit.* Żołnierze.

Znowu exempt, ieżliby Krol sam iechał na woynę, Urzędnikom, i sługom iego, i wszystkim PP. Radom i Deputatom Consilii bellici, i Prowizorom do dwunastu niedziel po rozpuszczeniu woyska, od wszelakich spraw, in quovis Judicio, seu Officio pozwolono; wyiąwszy, gdyby po dacie tey konstytucyi kto w nadzieię takowego exemptu, maiętność komu iaką gwałtem, a nieprawnie odiął, albo się odpisał zapisem takowey excepcyi: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1327, *tit.* Wyięcie żołnierzow od prawa.

Exempt żołnierzom Koronnym i W. X. Lit. i Dworowi Krolewskiemu od wszelakich in genere Sądow, exceptis causis expulsionis violentae, rei judicatae, et ad inscriptiones: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1681, *tit.* Żołnierze.

Znowu Senatorom, Urzędnikom, Dworskim Krolewskim, i żołnierzom oboyga Narodow, ktorzy z Krolem na woynie będą, takowyż exempt. W czym od Krola listy świadeczne mieć maią, że na woynie byli: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 8, *tit.* Exempty żołnierskie.

Znowu żołnierzom Koronnym, i W. X. Lit. wedle konstytucyi a. 1590 exempt dano: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 373, *tit.* Exempty.

Reassumowano in toto tę konstytucyą: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 834, *tit.* Exempty.

Kommissarzom Rzeczypospolitey exempty dane od Krola, iść maią u wszelakich Sądow, exceptis causis konstyt. a. 1611 et 1640 descriptis: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 579, *tit.* Exempty żołnierskie.

Approbowano in toto tę konstytucyą, i onę do przyszłego Seymu reassumowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 786, *tit.* Exempty.

Exempty żołnierzom, i na posłudze Rzeplitey będącym, za attestacyą Hetmanow, albo Pułkownikow, na mieyscu Hetmanow będących, in omnibus subselliis, in personalibus tylko przyimowane być maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 933, *tit.* Exempty.

Też konstytucya służyła i Posłom do postronnych panow, w sprawach Rzeplitey od Hetmanow lub od Krola wyprawionym. *Ibidem.*

I proces na Ur. Staroście Sochaczewskim, pod ten czas, gdy go do Cara Moskiewskiego w sprawach Rzeplitey in a. 1637 posłano od Ur. Kosieńskiego, ratione quasi extorti telonei otrzymany, skassowano, i sprawę oryginalną in integrum restytuowano do tegoż terminu, w ktorym była przed wyiazdem iego. *Ibidem, f.* 964, *tit.* Exempty.

Woiewody także Smoleńskiego sprawy, tak z aktoratu iego, iako i zapozwy po niego suspendowano dotąd, poki Posłowie Moskiewscy od Krola odprawieni nie będą. *Ibidem, f.* 970, *tit.* Exempt.

Exempt Ur. Zygmuntowi Wierzbowskiemu Chorążemu Łęczyckiemu, Secretario legationis przy Wielebn. I. X. Andrzeiu Trzebickim Podkanclerzym Kor. Pośle do Cesarza Imci Chrześciańskiego, et ad Comitia Imperii, od wszelkich spraw, aż do powrotu iego: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 419, *tit.* Exempt.

O exemptach konstytucye a. 1611, et 1628 in toto approbowano żołnierzom, i do przyszłego Seymu reassumowano. *Ibidem, f.* 411, *tit.* Exempty.

O exemptach hetmańskich dawne prawa i konstytucye żołnierzom W. X. Lit. reassumowano, i aby u każdego Sądu przyimowane były, postanowiono: *K. L. a.* 1654, *v.* IV, *f.* 469, *tit.* Disciplina militaris.

Dekreta przeciwko exemptom hetmańskim na żołnierzach in quovis subsellio skazane, in quantum juri non repugnant, zniesiono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506, *tit.* Decreta.

Exempty Wielm. Hetmanow, prawem dawnym pozwolone, w każdym Sądzie in personalibus tylko terminis iść powinny: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 362, *tit.* Exempty.

Exempt wszystkim Senatorom i Posłom na Konwokacyach Generalnych Warszawskich sub interregnis przytomnym, od popisu, in quantum by się gdzie pod te czasy odprawował. *W Konfed. Gen. Warszaw. sub interregnis, a.* 1648, 1668 *et* 1674.

Exempty nie miały iść w woiewodztwach, Kiiowskim, Bracławskim, Wołyńskim, Czerniechowskim, tym, ktorzy ad male narrata uprosili sobie dobra dziedziczne juribus caduci, dyspozycyi Krolewskiey non obnoxia, tak duchowne, iako i świeckie, i dwory szlache-

ckie: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 722, *tit.* Securitas bonorum.

W sprawach żołnierskich, w ktorych iść według prawa exempty powinny, Trybunał i insze Subsellia zachować się maią według dawnego prawa: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 105, *tit.* Exempty żołnierskie.

Exempt in quibusvis Subselliis et Judiciis W. Xiążęciu Imci Czartoryiskiemu Woiewodzie Wołyńskiemu, i W. Sapieże Woiewodzie Połockiemu, do Moskwy; i W. Ianowi Gnińskiemu Woiewodzie Chełmińskiemu, do Porty Ottomańskiey, w sprawach Rzeplitey wyprawionym Posłom: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 497, *tit.* Exempt.

Senatorowie i żołnierze oboyga Narodow na woynie będący exempti od wszelakich Sądow, i konstytucya 1609 reassumowana z tą deklaracyą: że in termino sprawy, attestacyą od Hetmana swego każdy pokazać powinien, sub nullitate exemptu; i kondemnaty annihilowane, mimo exempta otrzymane, salvo negotio principali: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 714, *tit.* O exemptach.

Exempty Senatorow i Posłow approbowano, i dekreta ab actu Seymikow antekomicyalnych przeciwko nim wypadłe skassowano, i annihilowano. Tym bardziey judicata tangentia praerogativam Officialium Terrestrium et Castrensium, nullitatis vitio subesse nakazano: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 675, *tit.* Immunitas.

Plura o exemptach Senatorow, Posłow, Kommissarzow, *vide tit.* Senator.

O exemptach zaś żołnierskich, *plura vide tit.* Żołnierz.

Exempty od służenia woyny, *vide tit.* Woyna.

Exemptiones bonorum, *vide tit.* Wykupno.

Exorbitancye.

Exorbitancye na Konwokacyi Głowney Warszawskiey po śmierci Krola Zygmunta III, zebrać miano, in vim tylko praeparationis, una cum rationibus remediorum, i one do braci na Seymiki swoie, albo okazowania, a potym do namowy wszystkich Stanow na głowny Ziazd Elekcyi odnieść; same tylko woiewodztwo Krakowskie do ucierania ich nie wdaiąc się, totum et integrum hoc negotium braci na przyszłą Elekcyą zachowało, przed nominowaniem nowego pana one chcąc naprawować: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 723, *tit.* Konfederacya.

Znowu o tym tamże niżey: iż przed namowieniem o kandydatach, i mianowaniem Krola, uprzątnione być maią exorbitancye. *Ibidem, f.* 724, § A iż w pomienionych prawach.

Reassumowano tę konfederacyą in toto a. 1733. *Seym Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 582, *ver.* 5.

Exorbitancye niektore wprawione są w porządek za konsensem Panow Senatorow, i Posłow Ziemskich na Seymie Koronacyi Władysława IV: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 784, § Oznaymuiemy.

A drugie potym w reces puszczono cum declaratione: że na przyszłym Seymie, ktory się od recessu zacznie, uspokoione być maią: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 74, *tit.* Reces.

Znowu o nich tak, iako na Konwokacyi Głowney Warszawskiey in a. 1632, postanowiono: *K. G. a.* 1648, *v.* IV, *f.* 149, § Iż pod tym, *et* § Lecz iż.

I znowu na Konwokacyi także Głowney Warszawskiey, po abdykacyi Krola Imci Iana Kazimierza, tak iako w przeszłych konfederacyach: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1025, § Iż pod tym niebeśpieczuym.

Tandem, na Elekcyi Krola Imci Michała konkludowane są: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 13, *tit.* Exorbitancye, *ktore rezolwowane znaydziesz w tym Inwentarzu pod rożnemi tytułami.*

Exorbitancye ziem Pruskich i inne, w reces puszczono: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 296, *tit.* Reces.

Expektatywy.

Expektatywy na dostoieństwa duchowne, i świeckie dawane być nie maią: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Super quibus etiam dignitatibus.

Expektatywy przeciw prawu pospolitemu zniesiono, i dawane na potym być nie maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż wiele.

Reassumuiąc konstytucye o expektatywach 1550 i 1613, żeby przywileie dwa na ieden wakans nie wychodziły, obostrzono, i WW. Pieczętarzom zlecono, aby mieli seriam animadversionem takowych przywileiow, ktore ieżliby casu quo wyszły, nullitati subesse maią, i ten, ktoby ie uprosił, ipso facto tego wakansu, etiam post obitum iego, był incapax. Dopieroż przywileie na dobra ziemskie, ieżeliby kiedyżkolwiek wyniść miały, eidem rigori subjacere maią. Na Kancellarye zaś poenas in legibus Regni descriptas reassumowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 61, *tit.* O expektatywach.

Expektatywy wszystkie et gratiae praesentationum, beneficiorum, godności, albo urzędow iakichkolwiek przez duchownych albo świeckich od I. K. Mci uproszonych cofnione pod nieważnością adeptorum beneficiorum, albo urzędow: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 241, § Dla czego.

Expulsye.

Gwałtownie wybici z maiętności, iako zaś do niey przywroceni być maią: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, § Quia negotium.

In causa expulsionis, gdyby kto komu w maiętność wiechał, wybił, i possessyą iakimkolwiek sposobem i pretextem odiął, albo dom splondrował i złupił, Sąd ma skazać restitutionem bonorum, et damnorum refusionem, nie wdawaiąc się in disputationem jurium in duabus septimanis; a in defectu satisfactionis, termin na Sądach następuiących. *Ziazd Proszowski, a.* 1587, *v.* II, *f.* 1070, § Quod autem attinet.

Causae expulsionis, ktore non patiuntur moram, aby były sądzone inter causas officii na Trybunale, wedle konst. de exemptionibus uczynioney: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1468, *tit.* Causae expulsionis.

Iż te akcye expulsionum moram non patiuntur, tedy iako exemptiones, na każdy czwartek, ex seorsivo regestre, sądzić ie kazano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 13, *tit.* Causae expulsionis.

Wszystkie prawa de expulsione opisane, reassumowano, aby się żaden nie ważył quocunque praetextu et titulo uzurpowanych sobie dobr violenter zaieżdżać, ale ordinaria juris via swey dochodził należytości, sub poena bannitionis perpetuae, czego Woiewodom i Starostom Sądowym zlecono animadwersyą, non derogando statutowi W. X. Lit. *K. L. a.* 1685, *v.* V, *f.* 753, *tit.* O gwałtownych zaiazdach.

Ktobykolwiek, cujuscunque status et conditionis, gwałtownie dobra bez prawney urzędowey exekucyi zaieżdżać ważył się, takowy każdy skroconym processem tak, iako o zbiegłych poddanych, et cum complicibus praevia inquisitione sądzony, et poena bannitionis, ad primam instantiam pozwany, okryty być ma: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 825, *tit.* Declaratio konstytucyi.

Sprawy expulsionum, wszelkie Sądy, tak majoris, iako minoris Subsellii, nie od czego inszego, tylko a sola reinductione in bona quaevis tam terrestria, quam Regalia, quis fuit ante mensem possessor, z naznaczeniem wieży i szkod nagrody, zaczynać maią, nie wdaiąc się in cognitiones jurium, et decisionem causae; a gdyby wyszły per appellationem, albo per gravamen do Trybunału, regestr incarceratorum mere hic degentium, albo iakowy iak nayprędszy może być, naznaczony, żeby takowe ausus w poskromieniu moram non patiantur; ktora konstytucya i W. X. Lit. służy: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 59, *tit.* O expulsyach.

Reassumowana ta konstytucya 1699, i aby ad literam onę bez wszelkiey explikacyi obserwowano, sub nullitate decretorum in contrarium temu prawu ferendorum, nakazano; a takowym sprawom expulsionum, non tamen praetextuosarum, w każdą srzodę i czwartek, ante omnes alias causas regestr naznaczono. A ktoby praetextuosis documentis, iakoby na fundamencie prawa de expulsionibus, wygrał reindukcyą, a przez inkwizycyą, respektu violentiarum in termino reinductionis, pretext pomieniony był mu dowiedziony, tedy pod to prawo expulsyi opacznie podszywaiący się, nie tylko refusione damnorum per Judicium liquidandorum, praevia comprobatione partis laesae, ale też personalibus poenis duplicatis, constitutione eadem praescriptis, aby był karany, warowano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 438, § Invaluerunt.

Sądy Grodzkie causas expulsionum praecisa appellatione, quo ad punctum reinductionis, i win w prawie opisanych, sądzić powinny. *Poparcie Konfed. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 180 *tit.* O kryminałach, § A Sądy Grodzkie, *f.* 182.

Extinctor candelae.

Extinctor candelae w zwadce i kłotni, chociażby sam rany drugiemu nie zadał, przecięż iż przez zgaszenie świecy stał się przyczyną do zadania rany, powinien ią zapłacić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 30, *tit.* De extinctione candelae.

Gdyby kto, za wszczęciem się zwady, zgasił ogień, i w tym zgaszeniu byłby kto ranion, a nie wiedzianoby przez kogo; tedy ten, co swiatło zgasił, za ranę ma być sądzon, dlatego, iż dał przyczynę do onego zranienia. Co się ma rozumieć i o tych, ktorzy daią przyczynę do szkody i zwady. *In Excep. Masov. a.* 1578, *v.* II, *f.* 946, *tit.* O tym, ktory daie przyczynę.

Exules, vide tit. Wygnańcy.

Fabrykacya.

O fabrykacyą convictus, poena statutu de invasione domus, karany być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De falsitatibus.

Reassumuiąc dawnieysze prawa o fabrykacyach, serio zlecono Trybunałom Koronnym, aby post objectum et manifeste deductum crimen fabricationis, seu falsificationis, circa acta assidens, czy to Pisarz, czy Regent, czy Susceptant, takową fabrykacyą przyimuiący, albo falsyfikacyą, poena capitis był karany, a strona, in cujus favorem intercessit fabricatio, aby w sprawie tey upadała, et poenis arbitrariis karana była. A komuby to było in antecessum zadano, a on się z tego nie wywiodł, tedy powinien extra capacitatem omnium functionum zostawać poty, poki się sufficienter nie wywiedzie: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 432, § Zagęściły się.

Na zadaiącego fabrykacyą, a dowieść nie mogącego, poena talionis irrogari powinna. *Ibidem.*

Facionatus terminus, vide tit. Licowy rok.

Faktor.

Faktorowie ze zbożem panow swoich płynący, na clech przysięgać maią że zboże, albo towar nie kupiony, ale w własney maiętności urodzony, i zebrany: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis.

O tymże: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, *tit.* De solvendo teloneo.

Przysięgać nie maią inaczey, tylko iako statut uczy: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 924, *tit.* O przysiędze.

Raz przysiągłszy, drugi raz przysięgać nie maią: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 560, *tit.* De juramento.

Ponowiono to wszystko: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* O clech, § A konstytucyą.

Fatalia, vide tit. Preskrypcya, tit. Interregnum.

Feuda.

Feuda, albo lenna wszystkie, po statucie Krola Alexandra w Piotrkowie a. 1504 wydanym, są skassowane: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 612, *tit.* O statucie Krola Alexandra.

Feuda i lenna Xiążąt Pruskiego i Pomorskich w mocy zostały, bo są zdawna nadane przez potrzebę i dobro pospolite. *Ibidem.*

Feuda Ruskie i Podolskiey ziemi, *et alia de feudis*, *vide supra tit.* Dobra.

Fiscus.

Vide tit. Kupcy. Przemyta. Wino, *i na innych mieyscach.*

Formy.

Forma processus judiciarii Sigismundi I, R. Poloniae: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 403, *et sequ.*

Forma zapisow wieczystych. *Ibidem*, *f.* 416.

Formy pozwow rożnych. *Ibidem*, *f.* 423.

Formy przysiąg, *vide tit.* Przysięgi.

Fortece.

Smoleńskich murow naprawę do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 91, *tit.* O naprawie murow.

Naznaczono na tę naprawę z kwarty, donatywy, symple W. X. Lit. sto tysięcy złot. *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 106, *tit.* Naprawa murow.

Reassumowano tę konstytucyą a. 1647, a Kommissarze naznaczeni, restauracyą tę likwidować będą: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 381, *tit.* Opatrzenie Smoleńska.

De praesidio Smoleńska, *vide tit.* Miasta.

Fortyfikacyą miasta Lublina woiewodztwo Lubelskie z powiatem Urzędowskim, a Łukowa ziemia Łukowska, na się przyięły: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 563, *tit.* Fortyfikacya miast.

Tęż konstytucyą przyięła ziemia Wieluńska, Lwowska, Przemyślska, Sanocka, i woiewodztwo Bełzkie, i inszym woiewodztwom wolność dano, mieysca do fortyfikacyi sposobne upatrzywszy, vigore praesentis constitutionis, Seymiki sobie od Krola Imci na to otrzymać, i na nich lauda względem fortyfikacyi postanowić, ktore lauda taki walor mieć będą, iakoby tu były wyrażone. Ktore zaś woiewodztwa na Seymikach Relacyinych sobie in laudis mieysca takie specyfikować będą, one in toto approbantur. *Ibidem*, § Tęż konstytucyą.

Fortec W. X. Lit. opatrzenie, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 159, *tit.* Opatrzenie fortec.

Fortec pogranicznych curam zlecono Hetmanom, maiąc w osobliwey pamięci fortece Stanisławowa i Brzeżan: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 379, *tit.* Fortece pograniczne.

Fortecę Zamoyską Ur. Marcin Zamoyski Podstoli Lwowski obiecał konserwować, i dotrzymać na Rzeplitą. *W Konfed. Gener. a.* 1674, *v.* V, *f.* 210, § A że Iego Mość Pan. Iednak in quantum by wyciągała necessitas pro magnitudine periculorum, obiecano też fortecę armatą i ammunicyą opatrzyć. A do reparacyi murow i foss włości ordynacyi podległe, w dyspozycyi tegoż Ur. Zamoyskiego zostaiące, dopomagać będą. Dla założenia zaś magazynu, aby ludzie teraz pro praesidio będący, et in casum necessitatis ingruentis wprowadzeni, czym żyć mieli, pozwolono w dobrach ordynacyi podległych, ktorych adiit possessionem, włożyć na poddanych, tak ciągłych, iako i na czynszach będących, aby po pulkorcu żyta miary Zamoyskiey zsypowali i odnosili, poki woyna Turecka nie będzie uspokoiona: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 380, *tit.* Forteca Zamoyska.

Fortece pograniczne Hetman W. X. Lit. praesidiis opatrzyć ma tak, iako miasto Wilno: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 686, *tit.* Securitas interna.

Z fortecy Tykocińskiey, i inszych maiętności szlacheckich dziedzicznych ziemi Bielskiey, woiew. Podlaskiego, auxyliarne woyska swe Krol Imć August II zaraz po skończeniu Seymu wyprowadzić przyobiecał; do ktorey fortecy pro hac sola vice, ex ratione belli, praesidium Rzeplitey Hetman W. Kor. wprowadzi; nie deroguiąc in posterum immunitati terrestri tychże dobr, i że in futurum Krol Imć woysk swoich do tey fortecy wprowadzać nie będzie, warowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 104, *tit.* Warunek.

Z fortecy Lachowickiey armata, działa, i ammunicya częścią do Słucka, częścią do woyska W. X. Lit. wyprowadzona, za uspokoieniem Rzeplitey haeredibus ma być wrocona, warowano, i że te dobra Lachowickie immunitate dobr ziemskich, iako przedtym zostawały, gaudere maią in perpetuum, postanowiono: *K. L. ibidem*, *f.* 123, *tit.* Assekuracya.

Do odebrania fortec W. X. Lit. armat i ammunicyi, ewakuowanych od garnizonow auxyliarnych, Kommissarzow ex Senatu et Equestri Ordine naznaczono: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 213, *tit.* Kommissya do odebrania fortec w W. X. Lit.

Także do odebrania Białey-Cerkwi, fortec i mieysc Ukrainnych, naznaczono Kommissarzow. *Ibidem*, *f.* 168, *tit.* Kommissya.

Na opatrzenie Kamieńca i Okopow Swiętey Troycy, kosztu z skarbu własnego Krol Imć August III nie żałować deklarował. *Seym Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 666, *tit.* Opatrzenie Kamieńca.

Plura o fortecach, *vide tit.* Miasta. Zamki. Dobra. Dożywocia.

Forum.

Forum o klątwę iest każdemu w prawie duchownym, tak względem występku, gdzie się go kto dopuścił, iako i względem mieysca, gdzie kto mieszka: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 323, § Ultimo quaero.

Forum o bydło zaięte, albo błędne, ktoregoby do obory Krolewskiey do trzeciego dnia nie oddano, przed Urzędem Zamkowym, a nie Sądem Grodzkim być ma; a o szkody wedle prawa forum w Ziemstwie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O zaiętym i błędnym bydle.

Forum z ludźmi, ktorzy kupy nie osiadłe i w służbie nie będące, wodzą po maiętnościach szlacheckich, Trybunał inter causas militares: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 967, *tit.* O szkodach.

Forum miasta, ktore bona terrestria in communi obtinent, in causis et injuriis mere terrestribus, terrestre iako każdy szlachcic, pati powinne, cum appellatione do Trybunału, a nie post Curiam. In causis autem civilibus, jurisdictioni civili mere subjectis, zwłaszcza ratione jurisdictionis bonorum et sundorum civilium w miastach; miasta i mieszczanie tylko in officio civili competenti, cum appellatione post Curiam conveniri debent: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 796, *tit.* O Sądach.

Decreta super civilibus in foro incompetenti lata cassantur, non derogando juribus de securitate Iudiciorum sancitis, quibus omnes cujusvis conditionis in criminalibus subesse debent, (poena evocationis ab utrinque praecustodita) tum quoque ratione nonextraditionis contributionum publicarum, et taxae nonsatisfactionis, quae in suo robore conservantur. *Ibidem.*

Plura de foro, doczytasz się pod rożnemi tytulami, vide etiam tit. Evocatio, *tit.* Pozwy.

Frymarki.

Frymarki, ktore się stały z szkodą Rzeplitey, maią się nazad cofnąć; co Rewizorowie w każdey ziemi uznać maią, i na przyszły Seym przynieść, aby to Rzeplita rozsądziła: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 615, *tit.* O frymarkach.

Gdyby kto za otrzymaniem wieczney daniny wieś iaką Krolowi puścił, albo summę starą, ktoraby się przed statutem ostać mogła, a pokazałby to iasnemi dokumentami, że Krol takową wieś, na ktorey dobra a stara summa była, od niego przyiął, choćby to in privilegio donationis expressum nie było, powinien Krol nazad onę wieś z tą summą wrocić. Czego cognitio na Seymie być powinna. *Ibidem,* § Tożto przykładaiąc.

Potym postanowiono, żeby Rewizorowie do dobr Krolewskich deputowani, społem z Starostami frymarki wszystkie rewidowali: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 636, *tit.* Frymarki.

Rewidowane i sądzone na Seymie w mocy zastawiono, a nie rewidowane ciż rewidować maią: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 718, *tit.* Rewizya.

Frymarki bez rewizyi i konsensu seymowego, na potym nie maią być stanowione: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 615, *tit.* O frymarkach, § A na potym.

Frymarki, ktoreby przez Rewizory z Seymu nie były rewidowane, i potym na Seymach Koronnych nie były approbowane, żadney wagi mieć nie maią, iako frymark wsi Tykadłowa, za wsi w Mazowszu: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 725, *tit.* Frymarki.

O tymże: a gdy na Seymie de consensu omnium Ordinum approbowane będą, w akta seymowe wpisane być maią. Ktorych akt xięgi iedne przy Kancellaryi Koronney, a drugie przy skarbie, i Deputatach kwarty chowane, i na Seym przez nie przywożone być maią. A kto frymark otrzymał, ma list ten na pierwszych Sądach Ziemskich publikować, i Woźnego ad intromittendum wziąć: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 785, § Frymarki.

Frymarkow w Mazowszu, i darowizn dobrowolnie coram actis terrestribus vel castrensibus uczynionych, żaden bliskością odpierać nie może. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 939, *tit.* Zamiana.

Frymarki na Seymach ad annum 1596 approbowane, in robore zostawać maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1457, *tit.* O frymarkach starych.

Frymarki w W. X. Lit. sam Krol ma sądzić, to iest: ieźliby kto chciał dobr zafrymarczonych dochodzić: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1286, *tit.* Kauzy frymarkow.

Frymarki, iaki był Łoiowa i Lubecza (*vide tit.* Starostwa) nigdy invitis haeredibus, ani sine scitu et consensu generali Seymu, dziać się nie powinny: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 85, *tit.* Inkorporacya.

Frymarki Podlaskie za Gastolta Woiewody Wileńskiego, i Kanclerza W. X. Lit. i za panowania Krolow Zygmunta I i Zygmunta Augusta poczynione, approbowano: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 748, § Nad to iż.

Frymarki stare w woiewodztwach i ziemiach Ruskich, wedle konst. 1569 w żadną wątpliwość przywodzone być nie maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 131, *tit.* O frymarkach.

A rewizye na pierwsze rewizye, z Kancellaryi Koronney wydawane być nie maią. *Ibidem.*

Frymark pewnych cząstek w dobrach dziedzicznych Ichmć Panow Sapiehow, w Polney i w Czerey, w Lemnicy, w Bieiesiowie, w Olexyńcach, Biereczwieczu, w Czeplakach i w Białey, Skorwińskie rzeczonych, za Suraż: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1344, *tit.* Ziemia Surazka.

Frymark Poręby, Niedźwiedzia, i inszych wsi z przyległościami, za szyb solny i Lednicę, z Imcią P. Sebastyanem Lubomirskim uczyniony, approbowano: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1621, *tit.* Approbacya.

Frymark wsi Sawice nazwaney, włok 20 w sobie maiącey, i z młynem, od starostwa Słonimskiego, za grunty Szyłowickie, i za wyprowadzenie rzeki Issoroki, z maiętności UU. Niemierow do stawu pod Słonimem, z Ur. Iaroszem Niemierą Łowczym Podlaskim uczyniony, approbowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 45, *tit.* Zamiana.

Frymark dobr Tynna Kapituły Wileńskiey, za dobra Braszewice, approbowano, z ktorych

onera ziemskie na Tynno przeniesione są: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 965, *tit.* Commutatio.

Frymark Głuchowa w woiewodztwie Krakowskim za Rokutow, Grodzisko, Iurkowo i Sierzchowo, a. 1566 uczyniony, approbowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 23, *tit.* Approbatio zamiany.

Frymark gruntow Wolzatycz, Suchrowa, za staw Othyniowski w ziemi Lwowskiey approbowano. *Ibidem*, *f.* 26, *tit.* Zamiana.

Frymark gruntow wsi Gutkowa i Iagwizdow do Łopacina należących, przez Kommissarze odprawiony, approbowano. *Ibidem*, *f.* 29, *tit.* Approbacya.

Frymark gruntow Ur. Iana Kamieńskiego Podczaszego Mścisławskiego, z gruntami cerkiewnemi we wsi Dobrym. *Ibidem*, *f.* 32, *tit.* Approbatio.

Za sześć włok kościelnych, ktore przy pomierze włok starostwa Pińskiego do dobr Krolewskich przyłączone są, we wsi Koszowicach, w powiecie Pińskim leżącey, na insze włok sześć, przywiley OO. Franciszkanom konwentu Pińskiego dany, in toto approbowano, salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 123, *tit.* Konfirmacya.

Frymark dziesięciny Kowińskiey, przez Kommissarze Krola Imci, i W. X. Biskupa Wileńskiego uczyniony, approbatur; z tą deklaracyą: żeby wsi w tey kommutacyi specyfikowane in causis injuriarum nie w Sądzie duchownym, ale w Sądzie Ziemskim rozpierały się. Usus zaś przyległych puszcz wsi Krolewskich, według dawnego zwyczaiu zachować się ma. *Ibidem*, *f.* 114, *tit.* Kommutacya.

Na frymark krolewszczyzny Iasienia, alias Dolnych-Ustrzyk, w dyecezyi Przemyślskiey, za dobra Gorne-Ustrzyki, Ur. Macieia Stanisława Ustrzyckiego, Podsędka Sanockiego dziedziczne, ponieważ od Kommissarzow de aequivalentia bonorum dostateczna iest informacya, pozwolono, i przywiley na to z Kancellaryi Koronney wydać zlecono, na wieczne czasy on approbuiąc: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 963, *tit.* Approbatio.

Frymark wsiow Bohutycze i Kopyłowa, tak, aby odtąd Kopyłow do starostwa Rubieszowskiego, a Bohutycze do starostwa Grabowieckiego należały: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 580, *tit.* Commutatio.

Frymark gruntu Ostrowek nazwanego, za grunt Niemoiowko w woiewodztwie Inowrocławskim, iż pierwszy do Kruszwicy, a drugi do dziedzica wsi Kobylnik ma należeć: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 671, *tit.* Pomiarkowanie.

Frymark z Kapitułą Wileńską, *vide tit.* Kommissye.

Frymark żupy w Warszawie, *vide tit.* Żupy.

Frymark Grodu Bieckiego, *vide tit.* Grody.

Fundacye.

Na fabrykę katedralnego kościoła Krakowskiego, przyobiecali byli duchowni Krakowscy połowicę dochodow swoich, od ktorey obligacyi uwolnił ich Biskup Bodzanta: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De fabrica.

Fundusze i nadania wszystkich duchowieństw po statucie Alexandrowym iakożkolwiek zapisane, iako te, ktore prawu pospolitemu przeciwne nalezione są, i osądzone; we wszystkich państwach i Xięstwach do Korony należących, także w Xięstwie i ziemiach Pruskich, i w Zatorskim, i Oświecimskim Xięstwie skassowano: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 612, *tit.* O statucie Krola Alexandra.

Fundacyom, bona exempta, in subjecta et litigiosa, praetextu dekretow i przewodow in foro illegitimo otrzymanych, applicari nie mogą, i wolno ich dziedzicom dochodzić: *K. L. a.* 1676, *v.* V, *f.* 432, *tit.* Approbatio fundacyi OO. Dominikanow.

Fundacye kościołow w W. X. Lit. i cessye dobr Krolewskich, praevio consensu Regio, na też kościoły uczynione, żadnym sposobem in dubium vocari, ani ullo praetextu poruszone być nie mogą. Co pro lege perpetua warowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 540, *tit.* Approbatio fundacyi.

Fundacye klasztorow tak zakonnikow, iako i zakonnic na dobrach dziedzicznych ziemskich poczynione, w Koronie i w W. X. Lit. wolne są od wszelkich exakcyi i ciężarow żołnierskich, salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 964, *tit.* Fundacya.

Wolno każdemu, tak duchownemu, iako i świeckiemu z dobr swoich ziemskich szlacheckich, quocunque jure acquisitis, de nova radice czynić fundacye. *Vide tit.* Dobra szlacheckie.

Fundacyą Ur. Iana Lipnickiego, ktory pewną dał summę, aby z prowentu od niey annuatim przychodzącego, podatki Rzeplitey na ubogich komornikow, chałupnikow, zagrodnikow, dobr ziemskich w woiewodztwie i powiecie Sandomirskim leżących, płacone były, approbowano, z tą kondycyą: aby ci, poddani, ieźli pomieniona fundacya nie wystarczy, do podatkow przykładać się powinni byli: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 111, *tit.* Fundacya.

Fundacyą dwu domow w mieście Kowińskim, na bractwo S. Anny uczynioną, in toto approbowano; juribus et oneribus Reipublicae, et jurisdictione Regia ac civili, quo ad bona, salvis. *Ibidem*, *f.* 114, *tit.* Kommutacya.

Fundacyą kamienicy Kredowskiey w miasteczku Brzezinach, bractwu i ołtarzowi Anioła Stroża, ze dwiema placami i rolami, approbowano; oneribus et juribus Reipublicae, et parochialibus salvis. *Ibidem*, *f.* 115, *tit.* Libertacya.

Na fundacyą bursy w Smoleńsku dla dzieci szlacheckich, maiętność za pułczwarta tysiąca złotych, od X. Adama Łempickiego Proboszcza i Kanonika Smoleńskiego na to legowanych, kupić pozwolono; i oraz też fundacyą approbowano, z tym dokładem: ieźli na dobra szlacheckie ta summa wniesiona będzie, salvis oneribus et juribus Reipubl. A ieżeli na miey-

skie, salvis oneribus civilibus. *Ibidem*, *f.* 119, *tit.* Fundacya bursy.

Fundacyą plebanii w Nieporęcie, i pensyą coroczną z żup Wielickich, trzy tysiące złot. temu kościołowi i Plebanowi naznaczoną, approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 708, *tit.* Fundacya.

Fundacyą plebanii w Łayżewie, i altaryi w Tryszkach, w Xięstwie Żmudzkim, approbowano. *Ibidem*, *f.* 811, *tit.* Approbacya plebanii.

Approbacya bractwa Łuckiego przy cerkwi Podniesienia S. Krzyża, salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 135, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą od W. Xiędza Garwaskiego Kanonika Krakowskiego, na syny szlacheckie przy akademii w Krakowie uczynioną, approbowano, i wsie do niey należące Sieradzice i Wrzoszowice od chlebow i innych ciężarow in perpetuum uwolniono: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 854, *tit.* Approbatio fundationis.

Fundacyą przez W. Iana Karola Kopcia Woiewodę Połockiego, w maiętności swoiey wieczystey, pod miasteczkiem Ianowem, w powiecie Pińskim OO. Benedyktynow Regularis Observantiae Cassinen. i przywiley Krolewski na to in toto, salvis oneribus Reipubl. approbowano. *Ibidem*, *f.* 895, *tit.* Approbatio fundacyi.

Potym, że nie w Ianowie tymże klasztor założony, ale in castro Cassino, alias w Horodyszczu; reassumuiąc pomienioną konstytucyą a. 1662, znowu tę fundacyą in toto approbuią; salvis oneribus Reipubl. terrestribus, i oraz dobra do niey należące od wszelakich ciężarow żołnierskich i mieyskich uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1005, *tit.* Fundacya.

Przydano do tey fundacyi wieś Soszno, ze wszystkiemi przynależytościami, post fata moderni possessoris, salvis oneribus Reipubl. terrestribus. *Ibidem*.

A ieżliby pomieniony Imć Pan Woiewoda Połocki, albo kto inszy chciał hanc fundationem augere, to pro conclusione fundationis a. 1635, nie ma być rozumiano. *Ibidem*.

Fundacyą kaplicy Krola Imci Iana Kazimierza w kościele na zamku Krakowskim approbowano, i na sustentacyą kappellanow oney, wieś Mysławczyce, do probostwa Sgo Michała w tymże zamku Krakowskim, juris patronatus Regii, auctoritate ordinarii intercedente, przyłączono, i nadto pięćset złot. z żup Wielickich na dzień nowego lata wiecznemi czasy onym naznaczono, sine praejudicio soli Stanowi Szlacheckiemu należącey: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 954, *tit.* Fundacya kaplicy.

Fundacyą plebanii we wsi Iasieniu, alias Dolnych Ustrzykach, dyecezyi Przemyślskiey, cum commutatione dobr tych za Gorne Ustrzyki (*vide tit.* Frymarki) approbowano. *Ibidem*, *f.* 963, *tit.* Approbacya fundacyi.

Na fundacyą promotora Rożańca S. w Lublinie, łan roli we wsi Krzeczonowie, w starostwie Lubelskim pusto leżącey, dano, et ecclesiasticis immunitatibus, salvis oneribus ecclesiae et Reipubl. inkorporowano. *Ibidem*, *f.* 965, *tit.* Łan ieden.

Fundacyą Nowego Ieruzalem w Gorze, ze wszystkiemi erekcyami, donacyami, dotacyami, inskrypcyami, przywileiami, prawami, libertacyami, transfuzyami, czynszami, etc. supplendo omnes juris defectus, in toto approbowano; salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico; i oraz że w protekcyi Krolewskiey, i Rzeplitey, zostawać ma, deklarowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 110, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą bursy w Rawie, dla młodzi szlacheckiey, przez W. X. Walentego Turoboyskiego Archidyakona Chełmskiego, na wsi Podskarbie nazwaney, w woiewodztwie i ziemi Rawskiey leżącey, na to przez tegoż X. Archidyakona kupioney, uczynioną, i oraz przywiley Krolewski eo nomine wydany, in toto approbowano. *Ibidem*, *f.* 111, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą szkoły rycerskiey, ktorą Ur. Krzysztof Miroszewski, de proprio peculio et bonis umyślił uczynić w Krakowie przy akademii Krakowskiey, approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 382, *tit.* Szkoła rycerska.

Znowu ią approbowano, i wolnościom akademii Krakowskiey inkorporowano, i dyploma na to wydać z Kancellaryi obiecano, ktore także approbowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 476, *tit.* Szkoła.

Fundacyą WW. Xięży Poniatowskich w Werechowie i Zabłociu, dobrach ich dziedzicznych, de nova radice uczynioną, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 443, *tit.* Fundatio.

Fundacye collegiorum XX. Iezuitow, tak w Koronie, iako w W. X. Lit. i w prowincyach do nich należących, i ktoreby potym cum consensu Reipublicae uczynione były, approbowano, et in protectionem Regiam, et totius Reipublicae, citra derogationem prawu akademii Krakowskiey przyięto: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 859, § A insze Societatis Iesu collegia.

Fundacyą collegium Pińskiego XX. Iezuitow, przez W. Xiążęcia Olbrychta Stanisława Radziwiłła Kanclerza W. X. L. uczynioną, approbowano; i dobra wszystkie przez tegoż Xiążęcia pomienionemu collegio nadane, także place mieyskie w Pińsku od Krola Imci Władysława IV konferowane, libertati et immunitati ecclesiasticae podano wiecznemi czasy; salva conditione in constitutione Seymu tego o ordynacyi dobr Rzeplitey apposita: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 871, *tit.* Collegium Pińskie.

Potym te wszystkie dobra, iako ziemskie, od wszelakich ciężarow żołnierskich, stacyi, wydawania chlebow, stanowisk, noclegow, i inszych exakcyi uwolniono, sub rigore constitutionis de disciplina militari: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 808, *tit.* Securitas dobr Pińskich.

Fundacya collegium Barskiego Soc. Iesu approbatur, et cum fundis, areis, immunitatibus

ecclesiasticis, incorporatur: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 871, *tit.* Collegium Barskie.

Fundacyą collegii XX. Iezuitom w Pereasławiu akkommoduiąc się we wszystkim constitutioni a. 1635, o fundacyach uchwaloney, approbowano, i maiętność Budow nazwaną dziedziczną, na ktorey ta fundacya iest, in toto cum omnibus immunitatibus ecclesiasticis, inkorporowano wiecznemi czasy: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 966, *tit.* Approbacya.

Fundacyą XX. Iezuitom w Nowogrodku Siewierskim także approbowano, i immunitatibus ecclesiasticis przypisano: salva fundatione OO. Dominikanow, salvisque oneribus Reipubl. *Ibidem.*

Znowu tę fundacyą cum omnibus privilegiis approbowano, salvis juribus et oneribus Reipubl. et limitibus vicinorum. Także i to waruiąc: żeby praetextu dewocyi Moskiewskich, albo ktorymkolwiek inszym, żadnych sobie akcessow po dobrach i gruntach obywatelow tamecznych nie pretendowali: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 132, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą collegii XX. Iezuitow Grodzieńskich, przez W. X. Franciszka Dołmata Isaykowskiego Biskupa Smoleńskiego, na dziedzicznych iego dobrach Swisłoczy, i innych w fundacyi specyfikowanych, w powiecie Grodzieńskim leżących, de nova radice uczynioną, in toto perpetuis temporibus approbowano. Także pomienione dobra iako ziemskie, od chlebow żołnierskich, przechodow, i stanowisk, wolne być deklarowano; salvis oneribus Reipubl. et expeditione z tychże dobr bellica: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1006, *tit.* Approbatio fundacyi.

Z temiż kontrakt przez W. Iana Ogińskiego Woiewodę Mścisławskiego, z strony przeniesienia funduszu z Swisłoczy, na insze dobra swe zawarty in toto approbowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 153, *tit.* Approbacya kontraktu.

Tymże nadania rożne od Ur. Skorupskiego Marszałka Kowińskiego; także od Ur. niegdyś Piotra Szukszty Ciwuna Eyragolskiego, Sędziego Ziemskiego Xięstwa Żmudzkiego, maiętność Iawgiele nazwaną, w ziemi Żmudzkiey leżącą, i od Ur. Marcina Piadzińskiego Podsędka Kowińskiego maiętność Ciera w powiecie Oszmiańskim leżącą; także przywiley Krola Imci Michała na pustą wioskę Kownokiemie nazwaną, i na włokę pustą we wsi Werwszy, albo Koie Niższe nazwaney, przy innych przykuplach na kościoł, i rezydencyą nabytych, in toto approbowano, i prawu duchownemu salvis oneribus Reipublicae in perpetuum poddano. *Ibid. f.* 154, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą collegii XX. Iezuitom Grudziądzkim approbowano, salvis oneribus Reipubl. et proventuum aliarum ecclesiarum parochialium: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 133, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą XX. Iezuitom Płockim na dobrach dziedzicznych: Nadarzynie, Walentowie, i Wolicy w ziemi Warszawskiey leżących, od Urodzonego Michała Karnkowskiego Starosty Wyszogrodzkiego de nova radice uczynioną, za wieczną i nieodmienną deklarowano; praecavendo: aby z tych dobr, iako ziemskich, expeditioni bellicae podległych, zwyczayne onera Reipubl. nie ustawały. Też od chlebow żołnierskich, przechodow, i stanowisk, wolne zostawać maią: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 708, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą collegii z kościołem XX. Iezuitom Krośnińskim, od Ur. Stanisława Zaręby Sędziego Ziemskiego Sandomirskiego uczynioną, inhaerendo konstytucyi a. 1635 o fundacyach, perpetuo approbowano, i dobra te, na ktorych summa fundata zostawać będzie, circa jura terrestria tak, iako przedtym były, zachowano, także od chlebow, stanowisk, przechodow, i ciężarow woyskowych uwolniono, salvis oneribus, ktore ex bonis terrestribus praestantur: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 966, *tit.* Approbacya fundacyi.

Tymże place, na ktorych kościoł i collegium stoi, od wszelakich podatkow i powinności miastu, i Rzeplitey należących, libertowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 877, *tit.* Karmelici i Iezuici.

Fundacyą XX. Iezuitom Międzyrzeckim, w dyecezyi Poznańskiey, przez W. X. Woyciecha Tolibowskiego Biskupa Poznańskiego uczynioną, wiecznemi czasy approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 708, *tit.* Approbacya fundacyi.

In fundationem novellam collegii Soc. Jesu Bydgoskiego, pozwolono kupić bona terrestria, praevia taxatione Iudicii Terrestris, aequivalentia dobrom Sleszyn, Minkow, i Gorzyn, przez W. niegdy Ierzego Ossolińskiego Kanclerza Wiel. Koronnego temuż collegio in fundationem de nova radice zapisanym, a przez dekret Seymu teraźnieyszego z pewnych przyczyn odeszłym, za summę sześciudziesiąt tysięcy złot. Polskich, tymże dekretem Seymowym pomienionemu collegio przysądzonym; tak iednak, żeby te dobra zadnym innym ciężarom nad te, ktorym bona terrestria nobilium subsunt, nie podlegały. *Ibidem.*

In vim futurae fundationis XX. Iezuitom rezydencyi Drohickiey, przywileie na skupione place, i ogrody w mieście Drohiczynie, na ktorych kościoł, collegium i szkoły maią być postawione, i na plac pusty Gryliński nazwany, pod miastem Drohiczynem leżący, także na inkorporacyą plebanii Drohickiey, na rezydencyą ich, z Kancellaryi Koronney wydane, in toto approbowano. *Ibidem.*

Aukcyą fundacyi XX. Iezuitow Brzeskich, tam in bonis, quam in fundis, iako się w sobie teraz ma in toto approbowano, salvis oneribus Reipubl. et sine praejudicio privatorum: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 432, § Także aukcyą.

Fundationem collegii w Piotrkowie XX. Iezuitom approbowano, salvis oneribus Reipubl.

et juribus academiae Cracov: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 566, *tit.* Approbacya.
Fundacyi XX. Iezuitow z Xawerowa do Owrucza przeniesienie approbowano, i przy prawach na place w Owruczu, ktoremi horodnie ante hac gaudebant zachowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 595, *tit.* Przeniesienie kościola.
Fundacyą XX. Iezuitom Missyonarzom przy kościele farnym Mohilowskim będącym, przez W. X. Zdanowicza Kanonika Smoleńskiego, Plebana Mohilowskiego uczynioną, approbowano; i tymże Oycom exercitium conversionis ludzi w błędach zostaiących, pozwolono. *Ibid. f.* 635, *tit.* Fundacya Missyonarzow.
Fundacyą XX. Iezuitow Missyonarzow przy kościele Dziembrowskim przez Ur. Eliasza Michała Rymwida Podstarościego Lidzkiego, i małżonkę iego uczynioną, approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 631, *tit.* Reassumptio fundacyi.
Fundacyą XX. Iezuitow Missyonarzow ex collegio Pultoviensi, ktorą Ur. Franciszek Bieliński Miecznik Koronny w dobrach swych dziedzicznych Strzegocinie, w ziemi Zakroczymskiey, de nova radice uczynił, approbowano, i te dobra collegio Pultoviensi inkorporowano, i że iako ziemskie oneribus terrestribus subesse, i od hyberny, i ciężarow żołnierskich in perpetuum wolne być powinne, deklarowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 485, *tit.* Fundacya w Strzegocinie.
Fundacyą XX. Iezuitow collegium Witebskiego, w r. 1640 od W. Alexandra Korwina Gosiewskiego Woiewody Smoleńskiego uczynioną, in toto approbowano, i iako dobra ziemskie ab onere militari et hybernorum wyięte, salvo obsequio bellico Reipubl. pod czas pospolitego ruszenia: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 827, *tit.* Approbacya.
Fundacyi Orszańskiey XX. Iezuitow stanęła deklaracya, aby dobra Faszczowska nazwane, z swoiemi przynależytościami, żadnemi exakcyami żołnierskiemi, obciążone nie były, i między dobra duchowne nie mieszane, warowano. *Ibidem, tit.* Deklaracya.
Rezydencyą XX. Iezuitow Słonimską, z przyłączeniem uliczki idącey od Appanasowskiey ulicy ku Tatarskiey, approbowano, i ab onere militari, iako dobra ziemskie, uwolniono, salvis oneribus Reipublicae: *K. L. a.* 1717, *v.* vi, *f.* 327, *tit.* Approbacya fundacyi rożnych.
Fundacyą Tylżańską tychże według dawnych konstytucyi approbowano, i dobra Litowiany, Iuszkańce, Ziścianek, Sutki oney inkorporowano, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem.*
Fundacya collegii Połockiego, XX. Iezuitow przy wszelkich prawach, według konstyt. 1717 conservatur. *Seym Pacif. a.* 1736, *v.* vi, *f.* 631, § Także akademią.
Na fundacyą theologiae speculativae in collegio Varsav. Soc. Iesu, summę na Trąbkach, i na Naborowie, i na innych wszystkich dobrach zapisać W. Xiędzu Stanisławowi Święcickiemu Biskupowi Chełmskiemu pozwolono salvis juribus Reipubl. et hac conditione: aby z tych dobr na pospolite ruszenie, iednego konnego bene armis instructum w ktorymkolwiek powiecie expedyowano, i oraz też dobra wolne od hybern i stacyi żołnierskich, iako szlacheckie, deklarowano; hoc adjecto: ażeby dzieci szlacheckie ex sua familia dwoch, reliqui zaś ex pauperibus nobilibus procreati, z tychże prowentow miały wychowanie *(fuse opisana ta fundacya): a.* 1677, *v.* v, *f.* 488, *tit.* Fundacya teologii.
Zniesiono potym tę fundacyą dla tego, że sine scitu Reipub. in volumen legum, cum injuria privatorum, wprowadzona iest: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 594, *tit.* Fundacya teologii Warszawskiey.
Fundacye Clericorum Regularium pauperum Matris Dei Scholarum Piarum, z doroczną w w żupach Wielickich summy tysiąca sześciu set zł. Polskich prowizyą, approbowano, i aby juxta institutum suum uczyli, non derogando juribus et privilegiis Soc. Jesu wedle konstytucyi a. 1635 pozwolono: *a.* 1667, *v.* iv, *f.* 960, *tit.* Approbacya XX. Piarum Scholarum.
Tychże fundacye znowu approbowano, i place w Piotrkowie na fundacyą ich zakupione, od wszelakich podatkow uwolniono, et immunitatibus ecclesiasticis inkorporowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 486, *tit.* Approbacya.
In eandem gratiam Xięży tegoż institutum w Chełmie przy farnym i szpitalnym kościele, za konsensem loci ordinarii, i całey Kapituły Chełmskiey osadzonych, inkludowano fundacyą; salvis juribus et sine praejudicio jurisdictionis bonorum Regalium, et proventuum Starosty tamecznego; tum salvis juribus Soc. Jesu a Republ. datis, et academiarum Cracov. et Zamoyscen. *Ibidem.*
Fundacya XX. Scholarum Piarum w Radomiu, za pomocą Ur. Marcina Wąsowicza approbatur: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 724, *tit.* Approbacya fundacyi.
Tęż fundacyą z konsensem Seymu 1685, przez Ur. Marcina Wąsowicza Stolnika Zakroczymskiego zaczętą, approbowaną, reassumowano, ab oneribus militaribus uwolniono; salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico, uti ex bonis terrestribus: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 781, *tit.* Fundacya XX. Scholarum Piarum.
Fundacya collegii XX. Scholarum Piarum w Szczuczynie w ziemi Wizkiey, cum applicatione summy przez Krola Imci Iana III na seminarium dzieci uboższych, approbowano: *a.* 1703, *v.* vi, *f.* 106, *tit.* Lokacya, i fundacya Szczuczyna.
XX. Scholarum Piarum Krakowskim, donacyą od Ur. Iana Gorczyńskiego Woyskiego Nowogrodzkiego, w aktach mieyskich Robczyckich zeznaną, na kamienicę pod Bażanty nazwaną, w końcu ulicy S. Iana w Krakowie leżącą, approbowano, i w niey mieszkać pozwolono; salvis oneribus Reipub. et juri-

bus almae academiae Cracov. *a.* 1678, *v.* v, *f.* 595, *tit.* Approbacya.

Od summy fundacyalney wyderkaffowey na szybie i wsi Swierczy zapisaney, XX. Scholarum Piarum Podolenieckim, w nadzieię zamiany za ten szyb, czynszu po złot. 2400 z prowentow Krolewskich Wielickich wypłacać corocznie deklarowano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 447, *tit.* Kommissya.

Fundacya XX. Scholarum Piarum Szczuczyńskich w Litwie, w recessie Seymu Grodzieńskiego. *Ibid. f.* 499.

Fundacye XX. Scholarum Piarum, i przywiley na drukarnią Warszawską, w recessie tegoż Seymu Grodzieńskiego. *Ibidem*, *f.* 458.

Fundacye Clericorum in commune viventium w dyecezyach Poznańskiey i Łuckiey, approbantur; salvis Reipubl. et academiae Cracov. juribus: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 724, *tit.* Approbatio.

Fundacyą kapłanow Congregationis Missionis w Warszawie przy kościele S. Krzyża, na Przedmieściu Krakowskim, przez Krolową Ieymć Ludwikę uczynioną, approbowano, i place, na ktorych seminarium ecclesiasticum, et aedificia dla tychże kapłanow przy pomienionym kościele z ogrodem i domkami zasiadłe, ab oneribus Reipub. omnibus uwolniono i wieś Skuły nazwaną, na prowizyą pomienionych kapłanow kupioną; i z osobna dobra Dawidy i Zgorzałą, cum attinentiis, pro clericorum educatione et institutione nabyte, tymże kapłanom inkorporowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 568, *tit.* Approbacya.

Fundacyą tychże kapłanow w mieście Chełmnie, przez Imci X. Andrzeia Leszczyńskiego Biskupa Chełmińskiego zaczętą, a przez Imci X. Iana Małachowskiego Biskupa Chełmińskiego, Podkanclerzego Koronnego kończącą się, approbowano, et sortes mensae episcopalis Dziemiany i Niedźwiedź cum trajectu applikowane, tudzież praeposituram Fiszchaviensem, cum jure patronatus, juxta primaevam fundationem; nadto folwarczek we wsi Wabczu z trzema włokami, przez Ur. Dobrskiego, tymże kapłanom Chełmińskim, salvis Reipubl. oneribus, zapisany, inkorporowano. *Ibidem.*

Seminarium pro eruditione, et disciplina cleri przy katedrze Przemyślskiey, przez W. X. Iana Zbąskiego Biskupa Przemyślskiego approbowano, i probostwo Samborskie do tegoż seminarium inkorporowano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 723, *tit.* Seminarium.

Fundacyą pustelnikow, alias Domus Recollectionis Clericorum B. V. M. sine macula Concepta, w puszczy Korabiowskiey erygowaną, approbowano; et fundum, gdzie klasztor subsistit, i z łąką ecclesiasticae immunitati inkorporowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 492, *tit.* Approbacya pustelnikow.

Do funduszow dawnych na kaplicę S. Kazimierza, przy kościele katedralnym w zamku Wileńskim, podatek uchwalono, sub titulo: *kapszczyzna*, na każdy rok po złot. pułtrzecia z każdego domu w Wilnie, pod iurydyką zamkową, biskupią, kapitulną, metropolitańską, zakonną, horodniczą, ziemską, i mieyską, zostaiącego, non obstantibus libertationibus, sine praejudicio tamen skarbu W. X. Lit. A ktoby tak dawnym funduszom, iako i temu świeżemu prawu contravenire ważył się, odpowiadać powinien in foro teyże iuryzdykcyi, pod ktorą bona iego consistunt; salva do Trybunału compositi judicii appellatione: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 537, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą altaryi we wsi Olwicie w powiecie Kowieńskim, Imci Panu Ianowi Antoniemu Chrapowickiemu, Woiew. Witebskiemu uczynić, i siedm włok osiadłych w teyże wsi Olwicie i Czyczkach w possessyi onego zostaiących wydzielić, i prawnie in judicio competenti obwarować pozwolono, approbowano i pomienione włoki z intratą doroczną perpetuis temporibus do tey altaryi, albo kaplice applikowano, i przywiley z Kancellaryi W. X. Lit. iakie dane exulibus woiewodztwa Smoleńskiego diploma mieć chce, wydać roskazano. *Ibidem*, *f.* 538, *tit.* Fundacya altaryi.

Fundacyą altaryi Owańskiey, przez Ur. Kazimierza Szumlańskiego uczynioną, approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 631, *tit.* Approbacya fundacyi na altaryą.

Włokę roli fundacyi Macieia Mieleńskiego aptekarza Przasnyskiego, na ołtarz S. Iacka w kościele farnym Przasnyskim, od wszelakich podatkow, czynszow, i angaryi uwolniono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 302, *tit.* Libertacya włoki.

Dobra Pieniążkowe na Ciechanowie, fundacyi Balcera Klickiego, i małżonki iego Zofii Pieniążkowny, na kaplicę S. Anny przy kościele S. Małgorzaty, od spy i czynszow, i wszelkich podatkow perpetuis temporibus uwolniono, et immunitati ecclesiae inkorporowano. *Ibidem*, *tit.* Libertacya dobr.

Fundacyą na edukacyą młodzi szlacheckiey woiewodztwa Sandomirskiego W. Tomasza Uieyskiego Biskupa Kiiowskiego; także Bobolianam fundationem na seminarium Sandomirskie, approbowano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 725, *tit.* Fundatio seminarii.

Fundacyą kościoła Nowomieyskiego w powiecie Upitskim, approbowano: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 828, *tit.* Approbacya funduszu.

Fundacyą W. Stefana Bidzińskiego Woiewody Sandomirskiego, na wykupno szlachty z woiewodztwa Sandomirskiego z niewoli, 100 tys. złot. na dobrach iego zapisanych, approbowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 64, *tit.* Fundacya.

Fundacyą takąż na okup ludzi z niewoli pogańskiey, i na inne pia legata, tudzież i na fortyfikacyą Lwowa i Przemyśla, testamentem W. Marka Matczyńskiego Woiewody Ruskiego uczynioną, una cum dispositione ratione praemissorum per executores facta, approbowano. *Ibidem*, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacyą altaryi SS. Aniołow Strożow przy kościele Zbuczyńskim, w dyecezyi Krakowskiey, w ziemi Łukowskiey, approbowano. Siedlisko, na ktorym ta altarya extat, i ogrod do niey należący, ab oneribus Reipubl. et militaribus, uwolniono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 298, *tit.* Approbacya.

Fundacyą probostwa S. Anny w Kodniu dyecezyi Łuckiey, mediante authoritate Sedis Apostolicae, infulata dignitate ozdobioną, ktorey plebania Huszczańska collationis Regiae iest przyłączona, perpetuo jure, et irrevocabiliter do tey infułacyi Kodeńskiey inkorporowaną, approbowano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 326, *tit.* Approbacya fundacyi infułacyi Kodeńskiey.

Fundusze tak dawne, iako i świeże kościołom w Inflanciech, i Kurlandyi, approbowano. *Vide tit.* Religia.

O fundacyach, *plura vide tit.* Klasztory. Kościoły.

Dyspozycya Nieporętu, i Białołęki, *vide tit.* Dobra.

Funty, vide tit. Waga, tit. Miary.

Furmani.

Furmanom towarow Niemieckich ani z Polski, ani do Polski wozić się nie godziło, ale sami Niemieccy kupcy towary swoie do Polski wozić, i z Polski wywozić mieli: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 568, § Cum de occlusione viae.

Furmani solni, z solą iadąc, aresztowani być nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 268, *tit.* De salis libera ductura.

Nie maią skor wywozić z Korony: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Konie.

Ciż z solą iadąc do Sląska, maią przez trzy dni w Będzyniu sol przedawać: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 704, *tit.* Miasto Będzin.

Gaie, vide tit. Lasy.

Gałęzie.

Gałęzie dębowe, albo latorośle małe w cudzym wycięte gaiu, ośmią groszy płacone być maią. A ieżeli w dąbrowach kto ie wytnie, na ciąży karany być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De incidentibus sylvas.

Garbarze.

Garbarze, albo białoskornicy skor wyprawnych wysyłać, ani przedawać za granice nie maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 532, *tit.* De cerdonibus.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Konie.

Genus Ducale, vide tit. Krol.

Gleyty.

Gleyty Woiewodowie dać mogą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 48, *tit.* De treugis.

Maią być dane tym, co o nie proszą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 262, *tit.* De salvo conductu.

Od Starostow dawane być nie maią poddaństwu i służebnym, przeciw panom: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 301, *tit.* De salvis conductibus.

Potym postanowiono, że ani Krol dawać ich może sługom i poddanym przeciwko panom swym: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, § Ex mutuo colloquio.

Approbowano ten statut: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* O niedawaniu gleytow.

Ani mieszczanom przeciw szlachcie. *Ibidem.*

Gleyty między Starostami i dzierżawcami, a między mieszczany i kmieciami Krolewskiemi dawane być mogą. *Ibidem.*

Gleyty mieszczanom przeciwko mieszczanom dane być mogą: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, § Ex mutuo colloquio.

Gleyty dane, obwołane być maią: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Ut in utramque partem.

Gleyty żadne, ktoreby prawu przeciwne i statutowi były, dawane być nie maią, sub nullitate onych: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Gleyty żadne.

Znowu że gleyty, sublewacye, na infamie i bannicye, ex personali w Trybunałach approbowane, nie maią być wydawane z Kancellaryi Krolewskich sub nullitate onych: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 12, *tit.* O sublewacyach.

Reassumitur to prawo W. X. Litewskiemu: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* O sublewacyach.

Znowu że na infamie i bannicye ex seriis partium controversiis otrzymane, iść nie maią, ale executioni indilatae subesse powinne, ktorą Starostowie, i ich Urzędy Grodzkie, in personis et bonis jure victorum, według prawa odprawiać maią, sub poenis legum: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 917, *tit.* Deklaracya beśpieczeństwa.

Gleyty prawu przeciwne na infamie, bannicye, ex personali otrzymane, albo po pozwaniu ad cassandum, approbowane; więc ani perduellibus, ani na podatki od Rzeplitey uchwalone; ani na pieniądze z podatkow Rzeplitey extraordynaryinych, wydawane ex Senatus consultis być nie maią: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 830, *tit.* De reddenda ratione.

Gleyty, listy zaręczne, i upominalne WW. Pieczętarze, pod tytułem I. K. Mci, i pieczęcią W. X. Lit. z podpisem swoim wydawać powinni, od ktorych gleytow ludzie stanu szlacheckiego po talarow bitych trzy, od zaręcznych i upominalnych listow, po dwa talary bite; ludzie zaś stanu mieyskiego, Żydowskiego, i Tatarskiego in duplo, bez żadney depaktacyi, płacić maią: *K. L. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 212, *tit.* O gleytach.

Gleyty do Inflant pod dwiema pieczęciami wychodzić maią, *vide tit.* Inflanty.

Gleyty w sprawach o excessa et crimina Senatorom, albo Posłom Ziemskim na Seym wysłanym illata, *vide tit.* Senator.

Gleyt Ur. Zborowskiemu approbatur, *vide tit.* Vadia.

Gleyt Ur. Woyciechowi Sudrawskiemu, do drugiego Seymu pozwolono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 823, *tit.* Gleyt.

Gleyt Ur. Ierzemu Krokowskiemu do drugiego Seymu. *Ibidem.*

Gleyt Ur. Markowi Lahodowskiemu, i onego do czci przywrocić obiecano. *Ibidem*, *f.* 824.

Gleyt Ur. Woyciechowi Cerekwickiemu na wszystkie infamie, gdziekolwiek na nim otrzymane, do przyszłego Seymu: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 27, *tit.* Gleyt.

Gleyt sukcessorom niegdy Imć P. Samuela Zalińskiego Woiewody Malborskiego: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 54, § Successores.

Gleyt Ur. Alexandrowi Guiskiemu, na infamią kontumacyalną do pokazania in Judicio Mareschalcali niewinności: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 120, *tit.* Gleyt.

Gleyt Ur. Piotrowi Iakubowi Grodzickiemu wydany, do przyszłego Seymu approbowano. *Ibidem*, *f.* 136, *tit.* Approbacya gleytu.

Także Urodzonym Kossakowskiemu i Sokołowi. *Ibidem.*

Gleyt na trzy infamie seymowe in contumaciam otrzymane, Ur. Tomaszowi Szremskiemu ex Senatus consulto dany, ad decisionem causae prolongowano. *Ibidem*, *tit.* Prolongacya.

Gleyt Grekownom na seymową infamią, a. 1648, in contumaciam, ex delatione Michała Greka, per evasionem otrzymaną, i Trubunałem Lubelskim utwierdzoną: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 291, *tit.* Gleyt.

Gleyt UU. Sewerynowi Choynackiemu, Stanisławowi i Ianowi Tomickim, na infamie ich gdziekolwiek otrzymane, do drugiego Seymu pozwolono. *Ibidem*, *f.* 292, *tit.* Gleyt.

Gleyt Ur. Mikołaiowi Sokołowskiemu, do przyszłego Seymu prorogowano. *Ibidem.*

Gleyty UU. Samuelowi Łaszczowi, Przecławowi Pisarskiemu, Woyciechowi Tyrawskiemu, Mikołaiowi Sokołowskiemu, Ianowi Kopczyńskiemu, Piotrowi Iakubowi Grodzickiemu, Ianowi Mentyckiemu, Krzysztofowi Wieliczkowi, że composuerunt cum partibus, wydać kazano. Takiegoż gleytu pozwolono i Ianowi Sokołowi: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 272, *tit.* Pozwolenie gleytu.

Gleyt ex Senatus consulto W. Woiewodzie Sandomirskiemu, na infamią i wieczne bannicye na Trybunale Lubelskim otrzymane, dany, ad decisionem causarum juridicam comitialem wcale zachowano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 413, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Gleyt UU. Woyciechowi Wilkanowskiemu, Alexandrowi Iwanowskiemu, Stanisławowi Beydowi, Andrzeiowi Łazowskiemu, ad bene merendum de Republ. et componendum cum parte, do lat dwoch pozwolono, i exekucyą kondemnat suspendowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 459, *tit.* Gleyt.

Gleyty UU. Ianowi Potockiemu, i Stefanowi Leśniowskiemu wydane, approbowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506, *tit.* Zniesienie infamii.

Gleyt Ur. Stanisławowi Rzeczkowskiemu, na infamią w sprawie z UU. Brzuchowskiemi i Marczeńskim, na kommissyi Lubelskiey otrzymaną, a na Seymie publikowaną: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 575, *tit.* Gleyt.

Gleyt Ur. Ianowi Choynackiemu, na infamią ex personali otrzymaną, ad componendum cum parte, wydać kazano do drugiego Seymu: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 615, *tit.* Gleyt.

Gleyt Ur. Stefanowi Leśniowskiemu, na przeszłym Seymie pozwolony, do przyszłego Seymu na uspokoienie strony prorogowano. *Ibidem*, *tit.* Prorogatio gleytu.

Gleyt UU. Adamowi i Prokopowi Zeliborskim, Bazylemu Ustrzyckiemu Komornikowi Ziemskiemu Przemyślskiemu, Łukaszowi Rożniatowskiemu, na infamie w Trybunale Lubelskim, od Ur. Maryny Ustrzyckiey, i Stefana Popiela, otrzymane, ad componendum cum parte. *Ibidem*, *tit.* Pozwolenie gleytu.

Gleytu UU. Woyciechowi, Kasprowi, Franciszkowi Oborskim, Podkomorzycom Liwskim, na uspokoienie strony przeciwney, do przyszłego Seymu pozwolono. *Ibidem*, *f.* 616, *tit.* Gleyt.

Gleyt takiż dano Ur. Woyciechowi Wilkanowskiemu na zniesienie infamii i bannicyi, coram quovis Regni Judicio otrzymanych, i exekucyą kondemnat do przyszłego Seymu suspendowano. *Ibidem.*

Gleyt Ur. Franciszkowi Czerskiemu Podczaszemu Dobrzyńskiemu, za pozwoleniem stron powodowych ad componendum do przyszłego Seymu dano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 866, *tit.* Gleyt.

Gleyt temuż ad componendum z Ur. Ianem Franciszkiem Brochowskim, do przyszłego Seymu: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 393, *tit.* Gleyt.

Gleytu UU. Samuelowi i Krzysztofowi Nowomieyskim, braci rodzonym, na infamie i bannicye od UU. Zerzyńskich, in quovis subsellio, otrzymane, do przyszłego Seymu pozwolono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 953, *tit.* Gleyt.

Gleytow żołnierzom contemptoribus legis publicae, wydawać zakazano a. 1667. *Vide tit.* Woysko.

Gleyt generalny, ad jure agendum na przyszłym Seymie, cum specificatione personarum z Kancellaryi wszystkim potrzebuiącym, ratione dekretow na Seymach przeszłych in contumaciam otrzymanych, wydać pozwolono. *Ibidem*, *f.* 994, *tit.* Kontumacye.

Gleyty ad jure agendum, Urodzonym Ludwikowi Zelskiemu, i Zofii Białozorownie małżonkom, i Iackowi Zakrzewskiemu. *Ibidem*, *f.* 1001, *tit.* Gleyt.

Gleyt Ur. Alexandrowi Szczawińskiemu, na kondemnaty od OO. Karmelitow konwentu Bielskiego otrzymane, dany, że ad decisionem causae służyć ma, deklarowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 109, *tit.* Approbacya gleytu.

Gleyt Szlachetnemu Frydrykowi Bekierowi, dla niezmiernych szkod w Wołoszech poniesionych, dany, approbowano; *a.* 1676, *v.* V, *f.* 393, *tit.* Approbacya gleytu.

Gleyty na infamie tym, co za granicą w kupach swawolnych, *vide tit.* Swawolni ludzie.

Gleytow w Koronie według dawnych zwycza-

iow ad jure agendum, tylko na sześć miesięcy, et prorogatione salvi conductus, nad dwa razy wydawać nie obiecano. *Seym Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 626, § Judicata quorumvis.

Plura vide tit. Pozwy, *tit.* Sublewacye.

Głownicy, vide tit. Mężoboystwo.

Gołota.

Gołota w Grodzie odpowiadać ma: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De impossessionatis.

Ieżli służy, a krzywdę komu uczyni, pan iego zań odpowiadać ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De golotis.

Plura vide tit. Loźni ludzie.

Gorące prawo.

Gorące prawo, iest recens crimen, ktorego czas iest rok i sześć niedziel: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, § Quia etc. quocirca.

Na gorącym prawie Starosta każdego poymać zawsze może: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, *ver.* 15.

Na gorącym prawie z strony wybicia z maiętności, oświadczenie u Grodu być ma naydaley do miesiąca: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, *ut supra*, § Quia.

Minorennibus expulsis trwa do lat discretionis. *Ibidem*, *f.* 578, § Praeter.

Gorącemu prawu o gwałt mieyski od szlachcica, dawność nie szkodzi: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 396, *tit.* De eadem captivatione.

W gorącym prawie Urząd zawsze gotowy być ma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Debebit autem.

Plura vide tit. Criminalia.

Gościńce.

Gościńcami nie inszemi, tylko staremi ieździć kupcy maią; alias contravenientes chwytać, i dobra ich konfiskować rozkazano: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 153, *tit.* Mercatores.

Gościńce niezwyczayne, od Węgier, aby zarąbane były, Starostom nakazano: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 729, *tit.* Gościńce niezwyczayne.

O tymże: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, § Gościńce od Węgier.

O tych gościńcach, *vide tit.* Drogi.

Gospody, gospodarze.

Gospodarze hultaiow żadnych przyimować nie maią w Kaliskim i Poznańskim, i owszem zaraz o takich, gdy się w domu ich zdarzą, dać znać Urzędowi powinni pod winą: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1405, *tit.* O hultaiach.

W gospodach na gościńcach gwałty czynione być nie maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 54, *tit.* De violentiis.

Gospody na Seymikach, Sądach, Starostowie albo dzierżawce mieysc onych, habita ratione dignitatis personarum, maią rozdawać: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 677, *tit.* Rozdawanie gospod.

Kamienice o iednym piętrze do dyspozycyi ex officio nie należą: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 719, *tit.* Indemnitas miasta Lublina.

O tymże, cum declaratione: iż żaden Urząd nie ma się w to wdawać, procz Starostow; ani na Trybunale Marszałkowie, Deputaci nie maią im w tym żadney przeszkody czynić: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1468, *tit.* O gospodach.

Gospody w Warszawie, żeby WW. Marszałkowie oboyga Narodow, iako zwyczay na Seymach, woiewodztwom, ziemiom, i powiatom Koronnym, i W. X. Lit. i ziem do nich należących, (co za pozwoleniem woiewodztwa Mazowieckiego było) na Seym Elekcyi Krola rozdali ex officio, dwory, i domy szlacheckie ab isto onere wyiąwszy, postanowiono: *Konf. Gen. a.* 1632, *v.* III, *f.* 729, § Ażeby, *et a.* 1648, *v.* IV, *f.* 156, § A iż, *et a.* 1674, *v.* V, *f.* 208, § A iż nie wszystkim.

Poszło to in sequelam, i iuż odtąd bez pozwolenia woiewodztwa Mazowieckiego, gospody Marszałkowie oboyga Narodow rozdaią, circa respectum serwitoractw i libertacyi domow, i kamienic w Warszawie, ktore ad hunc solum actum Electionis relaxuią, i suspenduią. Tych iednak, ktorzy są in Officiis publicis privilegiati, wcale libertacye zostawuią, i osobom niektorym, merito, rum, seu alio quopiam justo respectu. Iakoż w *Konfederacyi Generalney Warszawskiey*, *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1034, kamienicę nazwaną, Kostczyńska, na drukarnią Elertowską naznaczoną, na wieczne czasy od gościa ex officio uwolniono, et in a. 1674 tęż libertacyą reassumowano. Uwolniono także w tey *Konfederacyi*, *a.* 1674, *v.* V, *f.* 208, i kamienicę Szelżińską, alias Drewnowską nazwaną, dwiema przedtym konstytucyami seymowemi libertowaną.

Gospody ex officio w Wilnie pod czas rezydencyi Krolewskiey; także pod czas Trybunałow, i kommissyi Rzeplitey, *vide sub tit.* Miasta, *miasto Wilno.*

Gospody ex officio w Grodnie, *vide ibidem, miasto Grodno.*

Gospody ex officio w Tykocinie, *vide ibidem, miasto Tykocin.*

O wolnościach kamienic i domow od stanowienia w nich gości, *vide tit.* Libertacye.

Gospody u Żydow miewać zakazano, *vide tit.* Żydzi.

Gra, albo gry zakazane.

Gry wszelakie są pozwolone, aby czas zszedł, dla rozrywki i ćwiczenia się: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 37, *tit.* De filio.

Syn ieszcze nie wydzielony, gdy co w gałki, albo w karty, lub w iakąkolwiek grę zakazaną przegra, na swą część działu to czynić będzie. *Ibidem.*

Gracz ieden na drugim nic zyskać nie może prawem o rzeczy wygrane, za ktore rękoymię sobie dali. *Ibidem.*

O tymże: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 31. De lusoribus.

Grać żaden nie ma z cudzoziemcem na wiarę, tylko o gotowe pieniądze inaczey ani rzecz pożyczana będzie ważna, ani rękoymia pociągniony być, ani tego, co na nim wygra, dochodzić nie może. *Ibidem.*

Gracz pieniędzy przy grze pożyczonych, słowy nieuczciwemi upominać się nie ma, pod winą dwoiaką piętnadziestą, toties, quoties, sądowi iednę, a dłużnikowi drugą. *Ibidem*, *f.* 32, § Si quis vero.

Za syna, gdy przegra, nie powinni rodzice płacić graczowi. *Ibidem*, *f.* 31, *tit.* De ludo taxillorum.

Grabież.

O grabież w Kiiowskim, Bracławskim, Wołyńskim woiewodztwach, forum peremptorie w Sądzie Grodzkim, ktory Sąd Grodzki, iako i o zbiegi, bez żadney zwłoki stronie ukrzywdzoney sprawiedliwość, i exekucyą z ruszeniem powiatow za dwie niedzieli, uczynić ma; praevia ukrzywdzonego citatione do Grodu licowym rokiem na niedziel dwie: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 975, *tit.* O sługach.

O zbiegach, *vide tit.* Poddani.

Granice.

Granice czyni rzeka, albo potoczek, gdzieby granic z prawa uczynionych nie było: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 3, *tit.* De fluvii aut rivuli fluxu.

I choćby się ona rzeka przyrodzonym biegiem odwrociła, przecię owo stare mieysce granicą zostaie, ale ieźli dowcipem ludzkim odwrocona będzie, tedy tam, gdzie bieży, granice dzielić ma, stare zaś rzeczysko z brzegami swemi do tey dziedziny, gdzie przedtym rzeka bieżała, całe należeć ma. *Ibidem.*

Granicznych rzek między dziedzictwy brzegi, ieden iedney dziedzinie, drugi drugiey wolen być ma. *Ibidem.*

Krol rozgraniczenia od dobr swych bronić, i zwłaczać nie ma: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Item nolumus a modo.

Ani też mocą i gwałtem to na Krolu wyciągano być ma. *Ibidem.*

Rozgraniczenia sposob między Krolewskiemi, a szlacheckiemi dobrami: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 275, *tit.* De granicierum limitatione.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 401, *tit.* De faciendis limitibus, *et a.* 1538, *f.* 527, *tit.* De limitibus.

Do czynienia granic dawano przedtym dwoch Urzędnikow, i Podkomorzego: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 249, *tit.* Granicies.

Potym piąciu naznaczono, dwu Woiewodow, albo Kasztelanow, i dwu Urzędnikow z Podkomorzym. *Ibidem*, *f.* 275, *tit.* De granicierum limitatione.

Plura, *vide tit.* Kommissye.

Terminos graniciales według swego upodobania Podkomorzy przekładać nie ma. *Ibidem*, *f.* 276, *tit.* De non transponendis etc.

Graniczny postępek iednaki wszędzie być ma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 411, *tit.* Processus iudiciarius.

O czynienie granic do Sądu Ziemskiego pozywaiący, kłaść nie ma szacunku pieniężnego, ale prosto o aktorat. *Ibidem.*

Granice na cudzym gruncie, albo dziedzictwie, ktoby bez Podkomorzego i iego Urzędu, z swego domysłu i zuchwale uczynił; kopce urzędownie, po obwieszczeniu w ośm niedziel rozrzucić, i winę po trzy grzywny od narożnego kopca, a po groszy 12 od innych zapłacić ma, pod winą 14 grzywien parti et iudicio. *Ibidem*, *f.* 413, § Si quis in solo alieno.

Graniczne kopce, albo znaki kto gwałtownie rozrzuci, stronie o to czyniącey przypada trzy grzywny za każdy narożny kopiec, a od innych popsowanych po 12 groszy. *Ibidem*, *f.* 412, § Si quis autem.

Tenże za sprowadzeniem swym kosztem Urzędu Komorniczego, granice rozsypane, albo popsowane w ośm niedziel po obwieszczeniu z Woźnym i szlachtą, ma odsypać i odnowić, pod winą czternastu grzywien parti et judicio. *Ibidem.*

Granice pokazać ma ten, ktory dobra dziedziczne przedaie, i tego, ktory kupił, we trzech leciech i trzech miesiącach bronić: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De venditione.

Na rozgraniczenie dobr Krolewskich i ziemskich, wokowani Starostowie lub dzierżawcy, od Kommissarzow, gdy nie staną, 28 grzywien karani być maią: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 378, *tit.* Poena.

O granice z Podkomorzym czyniąc, powinien on o surrogacyą u Krola prosić, a gdzieby iey Podkomorzy wziąć nie chciał, strona akcyą z nim maiąca onęż otrzyma: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Kiedy się przytrafi.

Granice czynione być maią naprzod po znakach graniczuych, potym według świadectwa starcow pod przysięgą, ac aliis possibilibus indiciis: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, § Caeterum, *et a.* 1519, *f.* 388, *tit.* Limitationes.

Granice dobr szlacheckich przez Starosty, i dzierżawce Krolewskie, ani rozsypowane, ani psowane gwałtem być nie maią: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 388, *tit.* De Capitaneis.

A gdzieby Starosta rozsypał między Krolewskiemi, i ziemskiemi dobrami granice prawnie sporządzone, powinien ie znowu usypać: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 621, *tit.* Statut.

Reassumowano tę konstytucyą, i na wieczne czasy ustanowiona, a to pod winą 100 grzywien monety Polskiey, toties, quoties, peremptorie repetenda; ktora wina ma się i na potomki ściągać: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 728, *tit.* Granice.

O tymże: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 977, *tit.* O granice.

A ieżeliby plebeius rozsypał, tedy 50 grzywien traci. *Ibidem.*

Gdzie niemasz pewnych granic znakow, ani kopcow, między częściami i działami szlachty w iedney wsi, nigdy między sobą pomiary, i porownania części swocih bronić nie maią. A gdzieby więcey ktory z nich dzierżał gruntu, aniżeliby mu należało, tak z prawa przyrodzonego, albo też nabytego, powinien dru-

giemu przez pomiarę sprawiedliwą we wszystkich pożytkach, iako przyidzie, tak wielkością, iako też dobrocią narownać; wyimuiąc siedliska stare, kroreby przez trzy lata trzymali. A wszakoż w wielkości i dobroci maią być narownane, z bliższego gruntu przy mnieyszym siedlisku także dobrym. A gdzieby granice w takim dziedzictwie były położone, między częściami i działy szlacheckiemi przedtym uczynionemi, albo ieźliby się strona iedna drugiey od pomiary odpisała, tam iuż pomiara i porownanie między niemi mieysca nie ma, i być nie może. A ieżeliby ieden z działu wziął rolą, albo siedlisko, albo część mnieyszą, ale lepszą, a drugiby wziął większą, ale podleyszą, a toby zapisem między sobą, albo dzielcami, albo iednaczami, i zakładem umocnili; tedy wedle tego maią być sądzeni, i zachowani wedle prawa i zwyczaiu. *In except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 938, *tit.* O porownaniu dobr.

Granice używaniem ten ma wygrać, kto znaki lepsze, i wywody używania pokaże, na co Sąd ma skazać, i posłać Urzędniki Ziemskie do tego należące. *Ibidem*, *f.* 947, *tit.* O czynieniu granic.

A ieźli znakow, ani wywodow ab utraque parte nie masz, pozwanego powodztwo ma być nakazane z świadkami, i przysięgą. *Ibidem.*

Gdy ieden drugiego pozywa o ponowienie granic, i kopcow usypanie, przez stare znaki graniczne między dobrami ich, ktore znaki, i ścianę starą, albo kopce mianowałby na pozwie, i one przysięgą potwierdzić podeymowałby się; taki z prawa ma mieć początek wywodu i probacyi przez starce, z takich znakow, ktore ieźli Urząd Ziemski przyimie, a strona druga będzie negowała powod z świadkami probować ma juramento: iż te znaki stare są, i prawdziwie graniczne między dobrami temi, albo starą ścianą, albo miedzą graniczną, albo kopcami staremi, wedle ktorych znakow possessyą swoię, i używanie wywieść ma. A tak his praemissis granice maią być czynione, i kopce usypane. Ktore świadki powod w Sądzie Ziemskim na blisko następuiących Rokach ma po skazaniu mianować, i popisać oraz z rotą przysięgi, a na mieysce rożnic, z temi świadkami przeyścia od węgła, do węgła przez mieysca i graniczne znaki, iako się wyżey pomieniło, przysięgę na Roku stronom od Urzędu naznaczonym, przy onymże Urzędzie powinien będzie uczynić, ktorą sprawę wszystką Urząd przerzeczony, kopcow i znakow granicznych uczynionych, albo okrążonych, przed Sądem Ziemskim zeznać powinien będzie, i wpisać w księgi ziemskie. A gdzieby ktora strona przywiley miała, albo iakie listy, albo zapisy na granice, albo na pewne mieysca graniczne, to iest: uroczyska pewne, ta strona będzie miała początek do powodu probować, i podeprzeć te granice i mieysca, wedle muniment swoich, i dawnego zachowania. Od uczynienia granic, i usypania, albo okrążenia kopcow, Podkomorzemu połkopy, to iest: trzydzieści groszy, a Staroście drugie trzydzieści gr. Polskiey monety, obiedwie strony pozwana i powodowa, a Woźnemu sześć groszy z granic zapłacić maią. A gdzieby między stronami z dobrey woli były usypane kopce, albo granice uczynione; tedy przerzeczonemu Urzędowi obiedwie strony ieno trzydzieści groszy dać będą powinne, a nie więcey, a Woźnemu groszy trzy. *Ibidem*, *f.* 948, *tit.* O ponowieniu granic.

In causis granicierum Plebani, ktorzy nie maią poddanych, i folwarkow udzielnych, ale tylko z dziesięcin i z pensyi fundowani są, cum haeredibus do takich spraw przymieszywani być nie maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1603, *tit.* Duchowni.

Przy rozgraniczeniu kto lepsze znaki i kopce pokaże, ten bliższy ad probandum; ale ieżeli i ta, i owa strona znakow iawnych nie będzie miała, tedy aktor bliższy z świadkami ad probandum: *a.* 1470, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De limitibus.

Granice woiewodztwa Połockiego Podkomorzowie naprawić maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1343, *tit.* Granice woiewodztwa.

O tymże: a na Podkomorzych założono winę, przykładem woiewodztwa Podlaskiego z Brześćkim: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1529, *tit.* Rozgraniczenie Orszy.

A ta wina centum marcarum; forum Trybunał inter causas officii, ex instantia cujusvis. *Ibidem*, *f.* 1508, *tit.* O rozgraniczeniu woiewodztw.

Granice połowice wsi Serebryszcz, Szlachetnym Ianowi i Andrzeiowi Serebryskim, (gdzie im iedna, a druga do starostwa Chełmskiego należy) aby Rewizorowie uczynili, rozkazano. A ieźliby dla iakiey przyczyny ziechać nie mogli, inszych na każdy czas, na prożbę tychże Serebryskich, Kancellarya Koronna dawać powinna, aż ad determinationem tey sprawy, ktorzy cokolwiek uczynią w tey sprawie, to Starostowie Chełmscy, pro tempore będący, wiecznemi czasy trzymać będą powinni, pod winą konstytucyi a. 1562, z strony rozsypania granic wyrażoną: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1346, *tit.* Approbacya rewizyi.

Granic w woiewodztwach Ruskim, Bełzkim, Podolskim, i Wołyńskim, sposob taki postanowiono: gdy obywatel ktoregokolwiek z tych woiewodztw, z obywatelem inszego woiewodztwa, z tychże pomienionych, przyległym sobie, granic potrzebuie, powinien obadwa Urzędy Podkomorskie, także Chorąże i Woyskie, tak powiatu swego, iako też i onego, od ktorego ma rożnicę, wywieść. Ci zaś powinni się na innotescencyi ukrzywdzonego podpisać, i na czas w przypozwie naznaczony stawić, pod winą sta grzywien. O co forum na Trybunale inter causas officii; to iest: ieżeliby się nie podpisał, albo podpisawszy się nie ziechał; wyiąwszy przyczynę prawdziwey choroby. Za takim przypozwem i obwieszczeniem, pozwany powinien przeciwko stronie powodowey stanąć, i prawnie się o własność i rożnicę gruntu rozprawić, (absentia unius, duo-

rumve z pomienionych Urzędow non obstante). A ktorey strony ważnieysze dowody będą, tey przysięga nakazana być ma, salva appellatione na Trybunał stronie, ktoraby się ukrzywdzoną być rozumiała. Gdyby zaś te obadwa Urzędy z sobą niezgodne były, i rożne dekreta między sobą uczyniły, tedy oboiey stronie wolna ma być appellacya od ktoregokolwiek dekretu. W Trybunale zaś uznanie dekretow tych ma być w tym woiewodztwie, ktore naprzod przypadać będzie, to iest: albo w Wołyńskim, albo w Kiiowskim, albo w Bracławskim. A Urzędy pomienione powinne na Trybunał dostateczne sentencye swoie, z dostatecznemi kontrowersyami i wywody obiaśnionemi, Polakom pismem Polskim, a Wołyńcom, pismem Ruskim wydać: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1505, *tit.* Rozgraniczenie obywatelow.

Na taki Rok powinne strony wyiechać w rownym poczcie, to iest: we 30 tylko koni, rachuiąc w to sługi i przyiacioly, i bez strzelby, tylko z broniami zwyczaynemi: z szablą, mieczem, kordem, i szpadą, pod winą piąciuset grzywien. O co forum na Trybunale, inter causas officii peremptorie. *Ibidem.*

A gdyby się trafiła przyległość dobr Krolewskich dzierżawy czyieykolwiek, zwyczaynie wedle prawa takowe rożnice przez Kommissarze rozgraniczone być maią. *Ibidem.*

Reassumowano tę konstytucyą a. 1601 i deklarowano: iż między temi trzema woiewodztwy: Ruskim, Bełzkim, i Wołyńskim, i powiatami i ziemiami ich, rozgraniczenia actum, nie tylko Chorążowie i Urząd Ziemski, ale też i Urzędnicy Ziemscy, przy Podkomorzych, albo Urzędach ich, to iest: Stolnicy, Podczaszowie, Podstolowie, Woyscy, Miecznicy, Skarbnikowie; byle byli z ktoregokolwiek powiatu, albo ziemie tych woiewodztw; sufficienter et plenarie odprawić mogą; i byle ich mniey nad trzech nie było z iedney, i z drugiey także strony. A gdy pozwanego doydzie innotescencya od Kommissarzow aktora, i w Grodzie, ubi bona citati consistunt, zeznana będzie, powinien citatus pro tempore et loco, innotescentia Commissariorum actoris assignato, a parte sua pari numero Kommissarzow wywieść. A ieżliby pro tempore assignato od Kommissarzow nie wywiodł, i lub sam wyiechał, lub nie wyiechał, (w czym go tylko vera infirmitas, juxta statutum in termino sequenti comprobanda, wymowić może) Kommissarze od aktora wywiedzieni, będą mogli sami rozgraniczyć, i kopce wysypać, (co ratum et firmum będzie) stosuiąc się w tym rozgraniczeniu wprzod ad literatoria documenta, a in defectu ad testimonia senum, i wedle statutu, signa naturalia, et possibilitates, actoratum, ieżliby ktora strona miała, nie uposledzaiąc. A ieżliby i tego nie było, a obiedwie strony wątpliweby miały documenta, fundum controversum wpoł rozdzielić będą mogli. A ta kommissya gdy stanie, nigdy wzruszona być nie może: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 124, *tit.* Rozgraniczenie woiewodztw.

Reassumowano wedle tey konstytucyi 1647 generalne rozgraniczenie woiewodztwa Wołyńskiego z Ruskim, i aby in toto ad effectum przyszło, warowano. Dekreta iednak Kommissarzow, ratione dworow szlacheckich ferowane w mieście Krzemieńcu, i exekucyą onych, in causis tylko fundum haereditarium tangentibus, suspendowano, i termin tym sprawom przed Lustratorami od Rzeplitey deputowanemi, ktorzy w tym woiewodztwie dobra Krolewskie lustrować będą, naznaczono. Przed ktoremi każdy prawa swoie produkować powinien. A ieżliby ktory possessor prawa swoie na te grunta per calamitatem temporum zgubił, a juramento allegacyą swoię komprobowawszy, inkwizycyą possessyą swoię starożytną tych gruntow wywiodł, secundum constitutionem Unionis, ma być zachowany, i co iuż przez tych Lustratorow w takich sprawach decydowano będzie, in dubium więcey, iako i dekreta ratione fundorum Regalium, nie maią vocari: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 715, *tit.* O rozgraniczeniu.

Granic sposob między Wołyniem i przyległemi woiewodztwy, *vide tit.* Kommissye.

Rozgraniczenie między Prussami a Litwą, za Władysława Iagiellona, i Konrada de Iungingen Mistrza Krzyżackiego, w Raciążu: *a.* 1404, *v.* I, *f.* 63, *tit.* Pax et concordia.

Takież za Władysława Iagiellończyka Krola Polskiego i Węgierskiego, Zygmunta W. Xcia Lit. i Pawła de Rusdorff Mistrza Krzyżackiego, między Prussami, Litwą a Koroną, w Brześciu Kuiawskim: *a.* 1436, *v.* I, *f.* 115 *et* 123. *Plura vide tit.* Xiążęta i Xięstwa.

O granice między mieyskiemi a szlacheckiemi grunty, forum za Dworem: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 684, *tit.* O mandatach.

Granic między woiewodztwy Pruskiemi, a ziemiami przyległemi, sposob taki: pozwać ma aktor prosto na pole, nie do Sądow Ziemskich, gdzie Podkomorzy z iedney strony, to iest: od woiewodztw i ziem przyległych; a z drugiey strony od Pruss Sędzia Ziemski, albo Ławnik ktory, maią być wywiedzieni, ktorzy in secundo termino, tanquam peremptorio, tey albo owey stronie actoratum przysądzić, i decydować maią, salva appellatione od sentencyi ich, albo gdyby się nie zgodzili, od ich rozroźnienia na Trybunał; ktorey prosecutio in palatinatu actoris, vel si sint mutui actores, in palatinatu teyże strony, ktora pierwey pozew wydała, powinna być. A to się ma rozumieć o rozgraniczeniu dobr dziedzicznych, nie o dobrach stołu Krolewskiego: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1507, *tit.* O sposobie.

Dla uspokoienia w granicach woiewodztwa Smoleńskiego, od woiewodztwa Czerniechowskiego, Kommissarze naznaczeni: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 951, § Przy tym.

Przy granicach starodawnych Xięstwo Kiiowskie

wiecznemi czasy zachować obiecano: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 761, § Obiecuiemy.

Granice między woiewodztwem Kiiowskim, a powiatem Mozyrskim, approbowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 682, *tit.* Granice.

Granice ziemi Łukowskiey dobr ziemskich Radzynia z Wohiniem dobrami stołowemi Krolewskiemi, dekretem kommissaiskim determinowane, i kopcami oznaczone, na potomne czasy stwierdzono, non praejudicando nic granicom woiewodztwa Podlaskiego, ziemi Mielnickiey, i owszem one według starodawnych duktow Koronnych z W. X. Lit. wcale zachowuiąc: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 60, *tit.* Ubeśpieczenie granic.

Rozgraniczenia dobr Krolewskich z dobrami ziemskiemi przez same Kommissarze, nie przez Rewizory, odprawowane być maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 125, *tit.* O Rewizorach.

Graniczni Komornicy przysięgać na Rokach Ziemskich, i osiedli być maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Podkomorzowie.

W rozgraniczeniu dobr Krolewskich z szlacheckiemi, w ziemi Dobrzyńskiey, kommissye dawnieysze, ktore legitime z Kancellaryi wyszły, i do effektu przyszły, non obstantibus, inhibitionibus appellationibus, et prosecutionibus quibusvis, in toto approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* Rewizya xiąg ziemskich Dobrzyńskich.

Granic całey Rzeplitey securitati tak provisum: iż gdyby iakiekolwiek od ktorego nieprzyiaciela pogranicznego Koronnego miały nastąpić inkursye, vel praepeditiones legitimae possessionis tenutarum dobr Krolewskich, duchownych, i świeckich, przeciwko każdemu takiemu wszystkie siły Rzeczypospolitey obrocone być maią: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 120, *tit.* Securitas granic.

Pomiarkowanie granic między miastem Kruświcą, i wsią Kobylnikami: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 671, *tit.* Pomiarkowanie.

Rozgraniczenie starostw Uświadzkiego, Poduświadzkiego, i Wieliszkiego, Kommissarzom na to naznaczonym zlecone: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 678, *tit.* Rozgraniczenie starostw.

Podobnaż kommissya na uznanie granic dobr lennych Osmołowice, Syruta, Bruskurowice w woiewodztwie Połockim leżących, naznaczona. *Ibidem.*

Także na uspokoienie wszelkich dyfferencyi granicznych, między dziedzicznemi dobrami Tułow nazwanemi, Ur. Antoniego Dunina Regenta W. X. Lit. a wsią Puszkarzami, do horodnictwa Witebskiego należącą, Kommissarze z Seymu wysadzeni. *Ibidem, tit.* Rozgraniczenie dobr.

Za granice Koronne poddani uciekaiący, przepuszczani być nie maią, ale przez Starosty zatrzymani być maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 532, *tit.* De fugitivis.

O kommissyach rozgraniczenia dobr rożnych, *vide tit.* Kommissye.

Granice gruntow Xiążęcia Imci Ostrogskiego w Warszawie, *vide tit.* Ordynacye.

Graniczny postępek.

Naprzod tego pozwać trzeba o aktorat, alias o powodztwo do Sądu Ziemskiego, z ktorym granice być maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 411, *tit.* Processus.

A ieżeliby byli i sąsiedzi ścienni, tedy i ci przypozwani być maią do tegoż Sądu na ieden rok, aby na roku polnym granic nie mogli przekazować. *Ibid. f.* 412, § Si vero essent alii.

To wyiąwszy: że gdyby byli między niemi lat nie maiący; tedy postąpiwszy przecie prawem przeciwko nim, zachować im ma Podkomorzy akcyą o ich część z powodem do lat, gdzieby się w czym ukrzywdzeni być rozumieli. *Ibidem, f.* 413, § Si vero plures.

Tak pozwani, gdzieby strona na pierwszym roku nie stanęła, ma być zdana in contumaciam, a ieżeli na wtorym i tym zawitym nie stanie, in lucro actoratus ma być zdana, i tak iuż aktorat otrzyman będzie. *Ibid. f.* 411, § Si vero citatus, *et* § Si autem.

Po otrzymaniu zysku tego, Sąd odeśle aktora na pole do Podkomorzego, albo Urzędu iego. *Ibidem,* § Facta igitur.

Po odesłaniu, Podkomorzy stronę pozwie przed się, albo przed swoy Urząd na mieysce granic, albo rożnicę, pewny rok zawity naznaczywszy, i rozkazawszy zdanemu, aby stanął. *Ibidem*, § Succamerarius.

Pozwie też i collaterales. *Ibidem, f.* 414, *tit.* Forma adcitationis.

Na polu będąc, nie dopuszczaiąc spraw żadnych pozwanemu o aktorat, ktory iuż utracił w Sądzie Ziemskim, ani dbaiąc na listy żadne iego, aktor ma prowadzić Urząd wedle swey woli i sumnienia, i uczyni granice, kopce sypiąc. *Ibidem, f.* 411, § In quo quidem termino.

To zakończywszy, przy ostatnim i narożnym kopcu przysięże aktor, z sześcią świadkami sobie rownemi na sprawiedliwe granice: iż nic ziemie, ani dziedziny pozwanemu nie uiął. *Ibidem.*

A gdzieby więc strona pozwana na pole nie stanęła, tedy przecię Podkomorzy i aktor postąpią sobie, iako się opisalo. *Ibidem, f.* 412, § Quod si.

Po przysiędze uczynioney powodowey, Podkomorzy, albo Urząd iego skaże na wieki trwać, i trzymać one granice. *Ibidem.*

Pozwany iednak może rok polny odłożyć prawdziwą niemocą, także i o większą rzecz, czyli pro majori, ale nie inaczey. *Ibidem*, § Poterit.

Gdzieby też stanął, a na polnym roku świadka ktorego super nobilitate zganił, tedy onego świadka drudzy świadkowie wyświadczyć maią simplici verbo, że iest possessyonat, i za szlachcica miany, a tak ważno mu będzie. Pod-

komorzy iednak świadkowi naganionemu zachowa akcyą z owym, co go naganił, in foro fori. *Ibid.* § Si vero citatus.

Grecka religia.

Greckich kościołow beneficia, teyże religii ludziom maią być dawane, w konfed. gener. Warszawskiey sub interregno cavetur: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § Wszakże.

Greckiey wiary dostoieństwa, szlachcie maią być dawane: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 927, § O to też.

O tymże: że szlachcie narodu Ruskiego, i mere religii Greckiey dawane być maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1608, *tit.* O religii Greckiey.

Iedney osobie dwoie beneficya cerkiewne nie maią być dawane; a ktoby ie trzymał, naydaley do roku iedno puścić ma, sub poena mille marcarum delatori, na Seymie ad instantiam Posłow Ziemskich persolvenda. *Ibidem.*

Reassumitur ta constitutio ratione rozdawania beneficiorum cerkiewnych, według ktorey in futurum zachować się Krol powinien: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 379, *tit.* Religia Grecka.

Greckiego nabożeństwa exercitium według dawnych obrzędow ma być wolne: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1608, *tit.* O religii Greckiey.

Dalsze w tym i gruntownieysze uspokoienie, do drugiego Seymu blisko przyszłego odłożono. A interim Uniti Nieunitow, et e contra w Koronie, i w W. X. Lit. nie maią ciążyć i przenagabać, sub poena decem millium florenorum. O co forum Trybunał. I ieżliby strona stronie gwałtem, albo iakimkolwiek sposobem do Seymu przyszłego dobr co odięła, wolno czynić prawem o to w Trybunale compositi judicii: *a.* 1609, *v.* II. *f.* 1666, *tit.* Religia Grecka.

Ieszcze do dalszego Seymu odłożono; interim wolne nabożeństwo tak duchownym, iako i świeckim, do ktorego niewoleni, ani prawem pociągani być nie maią: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 326, *tit.* O religii Greckiey.

Ieszcze do dalszego: interim pozwy, ab utrinque processus, dekreta, bannicye, sekwestry, i suspensy wszelakie, ratione rozrożnienia w religii, skassowano: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 450, *tit.* Religia Grecka.

Ut supra wszystkie bannicye i postępki prawne na osobach duchownych, tak w Koronie, iako, i w W. X. Lit. cassantur: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1608, *tit.* O religii Greckiey.

Ieszcze do dalszego Seymu uspokoienie to odłożono, a interim w pokoiu ab utrinque zachowani być maią: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 547, *tit.* Religia Grecka.

I ieszcze do dalszego, cum eadem securitate, iako przedtym: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 669, *tit.* Religia Grecka.

Greckich władyctw, i monasterow dobra, iako i Rzymskich kościołow, alienowane być nie maią. *Vide tit.* Kościoły.

Dobr cerkiewnych od cerkwi alienowanych, wolno dochodzić; dzierżawcy iednak Kwasowa, Tarnkow, Ianiewicz, Liplan, Buremcza, Woderady, Teremne, przy prawie swym zostawać maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1608, *tit.* O religii Greckiey.

Greckie cerkiewne bractwa przy prawach i przywileiach zostawione są, a napisami przy Ewangeliach, dobr ziemskich szlacheckich dochodzić i pozyskiwać nie maią te cerkwie, ktore teraz nie maią w tych dobrach possessyi. *Ibidem.*

Ktoby, po śmierci zwłaszcza Władykow, dobra władyckie i cerkiewne naiechał, w nich gwałty czynił, gumna, zboże, i inne sprzęty, nie maiąc do tego żadnego prawa i pretextu, zabierał, takowy każdy pro violatore et invasore ma być rozumiany. O co po wywiedzeniu za pozwem scrutinium na pierwszych Rokach, albo Roczkach tego, gdzie się to stanie, powiatu, forum na Trybunale między sprawami piątkowemi przed Sądem compositi judicii w ktorymkolwiek woiewodztwie i powiecie, lubo konserwatach, ex remissione in duabus; a gdy się objectum crimen pokaże, takowy każdy, lubo swoie scrutinium wywiedzie, lubo nie, powinien trzy tysiące grzywien per medium parti et judicio zapłacić, taxę w pozwie położoną reponere, i szkody wszystkie refundere in instanti, sub poena infamiae, ktora exnunc cum executione na wszelakich dobrach ma być nakazana. Pod tąż winę, i forum każdy podpada, ktoryby się ważył bezprawnie dobra duchowne trzymać, w nie wieżdżać, albo oneż u Krola ad male narrata upraszać. Sprawy iednak graniczne i simplicis injuriae podlegać tey konstytucyi nie maią: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 669, *tit.* O dobrach etc.

Declaratur: iż ta konstytucya rozumieć się ma, i ściągać na same tylko dobra władycze i cerkiewne: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 796, *tit.* O Sądach.

W Greckiey religii rozdwoioney, za śrzodkowaniem Krola Imci Szwedzkiego, i Deputatow z Senatu, i Koła Poselskiego wysadzonych, pewne pismo między niemi namowione, na obie strony z podpisem i pieczęcią tegoż Krola Imci Szwedzkiego oddano, z referencyą do braci. *Konfed. Gener. Warszaw. a.* 1632, *v.* III, *f.* 735, § W religii Greckiey.

Greckiey religii obywatelom Koronnym i W. X. Lit. nie będącym w Unii diploma z pieczęciami, Koronną i W. X. Lit. na Seymie teraźnieyszym dane, do gruntownieyszego na przyszłym Seymie uspokoienia, approbatur: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 787, *tit.* Assekuracya.

Uspokoiona tandem religia Grecka według punktow na Elekcyi Krola Imci Władysława IV spisanych, i przywileie na pewne warunki wydać roskazano. Także wszystkie processy, i litis pendencye, ex occasione religionis i punktow wzwyż mianowanych ab utrinque

wszczęte, in perpetuum skassowano, vadium w konstytucyi a. 1609 specifikowane reassumuiąc, to iest: dziesięciu tysięcy złot. o co forum Trybunał: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 858, *tit.* Religia Grecka.

Konstytucyą a. 1635, de non aliénandis bonis terrestribus etc. (*vide tit.* Dobra) przyięli ci, ktorzy są religii Greckiey. *Ibidem*, *f.* 856, § A tęż konstytucyą, *vers.* 16.

Grecka religia obwarowana, i aby dekreta w Trybunałach, ktore vim legis sapiunt, ferowane nie były, zakazano, reassumuiąc w tym konstytucyą a. 1627 (*co obacz sub tit.* Trybunały): *a.* 1638, *v.* III, *f.* 933, *tit.* Religia Grecka.

Potym pokoy ten wzruszony był odebraniem cerkwi, i processami ab utrinque rożnemi.

Przeto Rzeplita complanare to chcąc, wszystkie processy ex occasione religionis, (non autem violentiarum, i ktore vim legis sapiunt) między duchownemi i świeckiemi cujuscunque status et conditionis w Koronie i W. X. L. z obudwu stron na iakimkolwiek stopniu zawisłe dekreta, bannicye, sekwestry, suspensy, do drugiego Seymu suspendowała, obiecuiąc o tym wszystkim ex adcitatione kognicyą uczynić: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 6, *tit.* Religia Grecka.

Greckiey religii osobom wszystkim, świeckim i duchownym, we wszystkich kryminalnych sprawach, ex occasione religionis, na Seymie ex regestro speciali causarum criminalium w Koronie, a w W. X. Lit. w Kole Wielkim, Unitom i Nieunitom; w sprawach zaś cerkiewnych, o zabieranie cerkwi i dobr cerkiewnych, intuitu cognitionis privilegiorum, na Sądach Krolewskich Relacyinych forum naznaczono, praevia inquisitione w własnym Grodzie albo Ziemstwie, qua peracta tenże Sąd, nie wdaiąc się w żadne dekreta, cum toto causae effectu, ma odesłać sprawę przed Sąd Krola Relacyiny, termino praefixo in sex septimanis. A na relacyach takowe sprawy nieodwłocznie, podług konstytucyi 1635 decydowane, i do należnego Grodu pro finali executione odsyłane będą. *Ibidem.*

Restytucya do czci Ur. Sylwestra Hulewicza Władyki Przemyślskiego Nieunita, i iego complicum, przez zniesienie z nich poenae infamiae. Z tą iednak kondycyą: aby władyctwo Przemyślskie z monasterem S. Spasa i z dobrami do niego należącemi, perpetuis temporibus przy Unitach zostawało. Monaster zaś S. Onufrego ze wsią Naczutką, monaster Laura ze wsią Lawrowem, także monaster Smolnica, ma de facto także perpetuis temporibus zostawać in possessione Dyzunitow. A po śmierci teraźnieyszego Władyki Unita, ma im ieszcze wieś Sehmie do tego być przydana; non derogando in reliquis, punktom na Elekcyi Krola Imci Władysława IV spisanym. Po śmierci zaś pomienionego Hulewicza Władyki Nieunita, iuż na tych monasterach Archimandryt ma być podawany, a Władyką Unit zostawać. *Ibidem*, *f.* 7, *tit.* Restytucya.

Greckiey religii narodowi Ruskiemu prawa służące, do exekucyi nieodwłoczney, według punktow na Elekcyi Krola Imci Władysława IV opisanych, przywodzić obiecano, i Kommissarzow z obudwu Narodow salva constit. a. 1641, o Władyce Przemyślskim, naznaczono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 104, *tit.* Religia Grecka.

Grecka religia według dawnych praw i przywileiow wcale zachowana. A cokolwiek w katedrach, metropoliach, władyctwach, archimandryach, monasterach, cerkwiach, bractwach, szpitalach, drukarniach, także in seminariis et collegiis, przeciwko punktom na Elekcyi Krola Imci Władysława IV postanowionym, i konstytucyami seymowemi stwierdzonym, nie w Unii będącym exorbitat; to wszystko na przyszłym Seymie Electionis uspokoić obiecano, i przyszłemu panu dla exekucyi inter pacta conventa, absque omni disquisitione et contradictione, podać. *W Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 151, § Religia Grecka.

Puszczono to negotium w reces na Seymie: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 272, *tit.* Reces.

I znowu na drugim Seymie w tymże roku, do przyszłego Seymu. *Ibidem*, *f.* 296, *tit.* Reces.

Greckiey religii duchowni, w dobrach Krolewskich, duchownych, i szlacheckich, w Koronie i w W. X. Lit. i Ruskim, od wszelkiego poddaństwa, podatkow, pańszczyzn, podwod, robocizn, wolni być, i pod iurydykcyą pasterzow swoich należnych zostawać maią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 646, *tit.* Duchowni.

Co na komissyi Hadiackiey in rem samych tylko Dyzunitow stanęło. *Vide ibidem*, *f.* 638, § Religia Grecka.

Greckiey religii tak w Unii, iako i Dyzunii w Koronie, i w W. X. Lit. będącym, wszystkie przeszłych interregnorum konfederacye reassumowano, non praejudicando juribus władyctwa Przemyślskiego, i archimandryi Leszczyńskiey, w powiecie Pińskim, et ubicunque sint ecclesiarum Unitorum. *W Konf. Gen. Warszaw. sub interregnis a.* 1668, *et* 1674.

W inszych zaś pretensyach tey religii zachodzących, doskonałe uspokoienie futuris Regnantibus pilno zalecić obiecano było; salvis juribus et erectionibus fundationum, tum et decretis, in foro saeculari latis ritus Latini w ziemi Chełmskiey. *Ibidem.*

Także i w sprawie o władyctwo Przemyślskie między Unitem, i Dyzunitem Władykami, aby per judicialem decisionem juxta jura, diplomata et privilegia utriusque partis na Seymie Coronationis, uspokoiona była, zalecić obiecano. *W Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1674, *v.* V, *f.* 203, § Religii Greckiey.

Cerkwie religii Greckiey w Koronie i w W. X. Lit. tak te, ktore in obedientia S. Romanae Catholicae Ecclesiae są, iako i te, ktore w Dyzunii; iako przez wiele Seymow od poborow uwolnione były, tak i teraz przy teyże libertacyi zostawiono ie. Od ktorych skarb tam pro praeteritis, quam et futuris annis upominać się nie ma poborow, i Poborcy woiewodztwa Ruskiego względem onych pociągani być nie powinni. A ieźli iuż gdzie o to otrzymane są na nich kondemnaty, cassantur praesenti constitutione: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 929, *tit.* O cerkwiach.

Konstytucyą a. 1667, sub tit. Securitas dobr duchownych, reassumowano religii Greckiey, i dobra duchowne fundacyi ziemskiey szlacheckiey, i pospolitemu ruszeniu podległe; także domy, dwory, w ktorych rezyduią kapłani swieccy religii Greckiey w iedności św. będący, w dobrach Krolewskich, szlacheckich, duchownych w W. X. Lit. od wszelkich ciężarow żołnierskich, stacyi, chlebow, zimowych stanowisk, noclegow, przypisnego, podwod, i innych exakcyi i ciężarow in perpetuum uwolniono, sub rigore constitutionum: de disciplina militari, i żeby odtąd nigdy WW. Hetmani stacyi i chlebow w takowych dobrach nie naznaczali, warowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 627, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Dla zachęcenia Dyzunitow przychodzących ad Unionem S. Fidei, reassumowano konstytucye 1667 et 1678, de Unitis; oraz ludzi mieyskiey kondycyi vere Unitos, ad obeunda munia et Magistratus civitatenses, capaces esse deklarowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 64, *tit.* Unia.

Graeco-Ruskiey religii ludziom, tak swieckim, iako i duchownym, sub praetextu religionis et appellationum do Patryarchy Konstantynopolskiego, iako pod nieprzyiacielem Krzyża S. mieszkaiącego, za granice wyieżdżać, i ztamtąd do Polski przyieżdżać zakazano, i bractwa wszystkie iuryzdykcyi i Sądow Wieleb. Władykow ich loci ordinariorum, z ktorych się wyłamuią, poddaiąc, aby relacyi więcey do Patryarchy Konstantynopolskiego nie mieli, postanowiono, sub poena colli, et confiscatione bonorum, salva appellatione w sprawach teyże religii Graeco-Ruskiey aggravatis, od Sądu pomienionych Władykow, do Sądu Krolewskiego, recta na Relacye: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 362, *tit.* Konstytucya o niewyieżdżaniu za granicę.

Greckiey religii ludzi desideria, względem pewnych punktow pomienioney konstytucyi a. 1676, O niewyieżdżaniu za granicę, do przyszłego Seymu odłożono. Na ktorym z Senatu, i z Izby Poselskiey do uspokoienia tey sprawy Deputaci naznaczeni być maią. A tym czasem causas in lite pendentes, do przyszłego Seymu zawieszono, i pokoy między Unitami i Nieunitami warowano, sub poenis w konstytucyach descriptis: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 462, *tit.* Religia Grecka.

Gdy w ziemi Drohickiey cerkwie religii Greckiey Uniackiey w Schizmę się obrociły, ad disquirendum hoc negotium, Kommissarzow naznaczono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 355, *tit.* Cerkwie Dyzunickie.

Wywiedziona inkwizycya w tey sprawie przed Kommissarzami, ale iż na tym Seymie sądzona być, dla gwałtownych spraw Rzeplitey, nie mogła, do przyszłego Seymu odłożona, cum hac declaratione: że na początku Seymu ante omnes causas sądzona będzie: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 573, *tit.* Cerkwie.

Swieszczennikow do cerkwi podawania, w dobrach dziedzicznych przy dziedzicach, a w dobrach Krolewskich przy dzierżawcach zostawać ma; salvis majoribus beneficiis, ktore podawaniu Krolewskiemu należeć maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* O duchownych Ruskich.

Tychże swieszczennikow do robocizny, i podwod Władykowie zażywać nie powinni, ani z nich podatku wyciągać. *Ibidem.*

Do cerkwi katedralney Halickiey Kryłowskiey założenia Wniebowzięcia Panny Maryi, de consensu W. Stanisława Iabłonowskiego Woiewody Ruskiego, Hetmana W. Kor. dobra Perehyńsk cum attinentiis przywrocono; konstytucyą á. 1661 skassowano, kwartę z nich abrogowano, hybernę do taryffy duchowney odesłano, od przechodow, stanowisk, i stacyi woyskowych uwolniono: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 774, *tit.* Przywrocenie dobr.

Greckiey religii osob desideria, tak Unitorum, iako i Disunitorum, ktore się przy Elekcyi zmieścić nie mogły, do przyszłego Seymu Coronationis odłożono. *In Pactis Convent. Serenissimi Augusti III*, *v.* VI, *f.* 622, § A co się tknie.

Dobr, przełożeństw duchownych religii Greckiey, personis incapacibus według dawnych praw nie dawać, nec per cessionem trzymać dopuścić przyobiecano. *Ibidem.*

Także avulsa bona od metropolii Kiiowskiey nie zawoiowane, do teyże metropolii należące, juxta antiqua jura przyłączyć obiecano. *Ibidem.*

Grecka religia w miastach nikomu przeszkodą być nie ma do Magistratu, *vide tit.* Miasta.

O duchownych Greckiey religii *plura vide tit.* Duchowni, *tit.* Dobra duchowne.

Grobelne.

Groble, na rzekach konstytucyą wymienionych, ktore są navigabiles, a iako juris publici do pożytku, i używania wszystkich należące, dla wolnego przeiazdu maią być zniesione, pod winą 200 grzywien: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1457, *tit.* Rzeczki.

Grobla na rzece Gaci w ziemi Łomżyńskiey pozwolona, albo tama ma być usypana: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* Most.

Grobelne przeciwko prawu dane, są skażone: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* O clech.

Grobelne cła rewidowane być miały: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 787, § Naznaczamy też.

O tymże: *a.* 1570, *v.* II, *f.* 807, § A iż Urzędnicy, *et a.* 1589, *v.* II, *f.* 1273, *tit.* Rewidowanie cełł.

Grody.

Grod w Piotrkowie postanowiono: w ktorym wszystkie sprawy tak ważne być maią, iako w Sieradzu. Iednak obadwa te grody ieden Starosta trzymać ma: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Za prożbą.

Grody w ziemi Wizkiey, powiatowi Wąsoskiemu, w Wąsoszu; w ziemi Łomżyńskiey powiatowi Zambrowskiemu, w Zambrowie; w ziemi Nurskiey, powiatowi Ostrowskiemu i Kamienieckiemu w Ostrowi, postanowiono. Gdzie sprawy wszystkie Urzędowi Starościemu należące, tak ważne być maią, iak przedtym w Wiźnie, w Łomzie, i w Nurze ważne bywały. Starostowie iednak pomienionych ziem, te Grody trzymać maią tak, iako Sieradzki Starosta, wedle pomieniońey konstytucyi 1557 trzyma Grod Piotrkowski: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 696, *tit.* Sądy.

Także w Latyczewie w woiewodztwie Podolskim, w ktorym Starosta Kamieniecki, iako w Kamieńcu, iuryzdykcyą ma exercere: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Grod Latyczewski.

Także w Kamieńcu Mazowieckim, ktory pod iuryzdykcyą Starosty Nurskiego zostawać ma: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1410, *tit.* Grod Kamieniecki.

A Roki Grodzkie Starosta Nurski przynaymniey cztery razy co rok w Kamieńcu sądzić ma. *Ibidem.*

W poniedziałki odprawować też Sądy ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Sądy Grodzkie.

Grody w Nurze, w Kamieńcu, w Ostrowi; także w Łomzie, Łomżyńskiemu, i Ostrołęckiemu powiatom; a Kolińskiemu w Kolnie, wieczne deklarowano: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Grody wieczne.

W Kolińskim Grodzie kwerele et causae officii, i inne wszystkie sprawy Urzędowi Starościemu należące, co dwie niedzieli, iako w Łomzie, odprawować się maią: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1407, *tit.* Sprawy Urzędowe.

Grody Pruskie, woiewodztwu Chełmińskiemu w Kowalach, woiewodztwu Malborskiemu w Kiszporku, woiewodztwu Pomorskiemu w Skarżewach, postanowiono, i dla rezydencyi woiewodow tamecznych, też zamki z prowentami ich, (salvis modernis possessoribus) naznaczono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 29, *tit.* Xięgi ziem Pruskich i Grody.

Tychże Grodow akta, że wieczne być maią, deklarowano; wolne iednak protestacyi, plenipotencyi, relacyi inszych zapisow, ktore perpetuitatis vim non sapiunt, według dawnych zwyczaiow, przed Sądem Mieyskim, kto chce, zostawiono zeznawanie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 881, *tit.* Wieczność ziemi Pruskiey.

O tymże: iż obywatelom ziem Pruskich wolno zeznawać rekognicye, ktore vim perpetuitatis non sapiunt, przed aktami mieyskiemi, ale te, ktore są perpetuitatis, nie godzi się zeznawać, tylko przed Urzędem Ziemskim, albo Grodzkim: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 134, *tit.* Salaria w miastach Pruskich.

De salariis przy Grodach Pruskich, *vide tit.* Salaria.

Grodu Ciechanowskiego wieczność postanowiona: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1231, *tit.* Grod Ciechanowski.

Także Krakowskiego: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272, *tit.* Akta grodzkie.

Także Warszawskiego i Czerskiego. *Ibid. f.* 1275, *tit.* Przełożenie.

Także Rożańskiego i Makowskiego. *Ibidem, tit.* Grod wieczny.

Także Sandomirskiego woiewodztwa akt wszystkich grodzkich wieczność, ktorą w sześć niedziel po skończeniu tego Seymu brać maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Grody wieczne Sandomirskie.

Także Zakroczymskiego, Liwskiego, Zambrowskiego. *Ibid. f.* 1338, *tit.* Grody.

Także Sochaczewskiego, ktorego akta vim perpetuitatis brać poczną we cztery niedziele po skończeniu tego Seymu: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1407, *tit.* Grod wieczny Sochaczewski.

Także Sądeckiego i Bieckiego, iako Krakowskiego: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1468, *tit.* Wieczność Grodow.

Także Bobrownickiego w ziemi Dobrzyńskiey: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1523, *tit.* O Grodzie Bobrownickim.

Także Wyszogrodzkiego, Wizkiego, Wąsoskiego. *Ibidem, f.* 1521, *tit.* Grod wieczny.

Także Oświecimskiego: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 288, *tit.* Grod Oświecimski.

Także Kamienieckiego i Latyczewskiego, w woiewodztwie Podolskim. *Ibidem, f.* 292, *tit.* Grody wieczne.

Także Lubelskiego, przykładem inszych Grodow Mało-Polskich: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 688, *tit.* Grod wieczny Lubelski.

Także Płockiego, przykładem innych Grodow w Koronie. *Ibidem.*

Także Rawskiego. *Ibidem.*

Także wszystkich w Ruskim woiewodztwie, oprocz Przemyślskiego, i Żydaczewskiego. *Ibidem, tit.* Grody.

Także Przemyślskiego, iako innych w Koronie: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 822, *tit.* Grod wieczny.

Także Łukowskiego, ktorego akta vim perpetuitatis brać poczną we cztery niedziele po skończeniu Seymu tego. *Ibidem, tit.* Grod wieczny Łukowski.

Także Bełzkiego, i innych wszystkich w tym woiewodztwie Grodow: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 881, *tit.* Grody wieczne.

Także Podlaskich wszystkich: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 31, *tit.* Grody wieczne.

Także Żydaczewskiego: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 477, *tit.* Grod wieczny Żydaczewski.

Grod wieczny w Goniądzu mieście do starostwa Knyszyńskiego należącym, dla przyi-

mowania samych tylko suscept postanowiono, i onemu takowąż securitatem, iaka i innym Grodom powinna być, warowano; do ktorego Pisarz Grodzki Brański, Regenta przysięgłego szlachcica, ktoryby tam przy Grodzie rezydował, i wszystkie rekognicye przyimował, i potrzebuiącym extrakty wydawał, podawać zawsze powinien. Na kancellaryą zaś Starosta Knyszyński powinien mieysce przystoyne wymierzać, za pierwszą Pisarza tamecznego rekwizycyą, a mieszczanie zbudować ią maią, sub poena quadringentarum marcarum: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 952, *tit.* Grod w Goniądzu.

Grod i Ziemstwo w Czerniechowie postanowiono, i do prawa i statutu Kiiowskiego przyłączono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 805, *tit.* Ordynacya Czerniechowska.

Także i w Nowogrodku: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Grod Biecki na woytostwo przeniesiono do miasta, a woytostwo za miastem, tam, gdzie Grod był, zostawać ma, i laudum na zmurowanie izby, i sklepu dla sądow, i chowania xiąg, approbowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 21, *tit.* Kommutacya Grodu.

Grody w woiewodztwie Ruskim powinne mieć xięgi osobne dla wpisowania kwitow, z podatkow per oblatam poddanych: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 459, *tit.* O podawaniu.

Grodzcy Urzędnicy woiewodztwa Wołyńskiego, dobrze osiedli w tamtych powiatach być powinni, a spraw w Trybunale odprawować nie maią. Co i ziemi Chełmskiey służy: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 714, *tit.* Rewizya xiąg.

Grodzki Urząd od wwięzowania brać nic nie ma: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Chcąc ustrzedz.

Grodzcy Sędziowie, i Podstarościowie osiedli być maią. *Ibidem,* § Iż każdy.

Grodzkich Urzędow, Sędziowie Ziemscy, i Pisarzowie wespoł trzymać nie maią. *Ibidem.*

Grodzcy Sędziowie, i Podstarościowie w ziemi Podlaskiey osiedli, i szlacheckiego rodu, sub nullitate sądow, et non praestanda illis obedientia, być maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § Ustawiamy.

Grodzkie kwity tak, iako ziemskie ważne być maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1273, *tit.* Kwity Grodzkie.

Grodzkie Urzędy w W. X. Lit. od kondemnat w Trybunale Skarbowym Litewskim względem włożonego na nich obowiązku sancito Konwokacyi Grodzieńskiey, inkwirowania i wybierania od summ plebeiorum, podatku, uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1001, *tit.* Uwolnienie Grodow.

Grodzkie Urzędy ziem Pruskich, exekucye super jure victis, w prowincyi Pruskiey czynić maią. *Vide tit.* Exekucya.

Grodowi Smoleńskiemu zapisy wszelakie sub interregno a. 1648 pozwolono było przyimować bez Pisarza Ziemskiego. *Vide tit.* Pisarze.

Grodzkiemu Sądowi sprawy należące, *vide tit.* Sprawy, *tit.* Evocatio.

Grodzkie Urzędy wdawać się nie maią w sprawy Sądowi Ziemskiemu należące, *vide tit.* Roki.

Grodzki Urząd zawsze gotowy być ma każdemu in recenti crimine, in administranda justitia, et exequenda re judicata, krom dni świętnych, i niedzieli, nie czekaiąc Rokow Grodzkich: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Debebit autem.

O Urzędach Grodzkich, *plura vide tit.* Pisarze.

Grodzkim Sądom commoditas, i chowaniu xiąg mieysca, *vide tit.* Kommissye, *tit.* Xięgi.

Grodzkie Sądy, *vide tit.* Sądy, *tit.* Roki.

Grody karać powinne werbarzow, *vide tit.* Woysko.

Grodom wolno brać, sądzić, i karać tych, ktorzy na Żydy czynią tumulty, *vide tit.* Żydzi.

Grodzkie Sądy w woiewodztwie Smoleńskim, przy Woiewodzie Smoleńskim, *vide tit.* Woiewoda.

Gwardya I. K. Mci.

Gwardya Iego Krolewskiey Mci ludzi 1200 iurysdykcyi marszałkowskiey podlega: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 85, § Gwardya zaś nasza. *Item, a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* Gwardye.

Gwardyi I. K. Mci Augustowi II nad liczbę 1200, częścią konnych, częścią pieszych z żołnierzy narodu Saskiego, nie więcey trzymać pozwolono, własnym iego kosztem: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 238, § 1mo. Aby gwardya.

Temi ludźmi kommenderuiący officyer, ma juramentum fidelitatis wykonać I. K. Mci i Rzeczypospolitey, liczby żołnierzy nie przyczyniać, i według praw o iuryzdykcyi marszałkowskiey zachować się ma. *Na Seymie Pacificat. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 576, § Że zaś per pacta conventa.

Gwałt.

Gwałt gwałtem odpierać wolno, opowiedziawszy się pierwey: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 503, § De incendiis.

Sądy, Seym, lub Seymik kto zgwałci, na gardle karany być ma, bez żadney rożnicy osob: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 363, *tit.* De poena.

Przeciw gwałtownikowi odwod świadkami o potwarz iść ma, gdyby naszedłszy na czyi dom winił gospodarza, że go ranił, a on sam pierwey insze w domu poranił: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 17, *tit.* Qui invadit domum.

Gwałtownik do Sądu Grodzkiego pozwany o nayście domowe, o zabicie w domu, albo o rany okrutne, z sześcią świadkow z ośmnastu mianowanych, osiadłych, i sławy dobrey szlachcicow onegoż powiatu, albo woiewodztwa, przysięgą oraz z powodem przekonany, na gardle karany być ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 273, *tit.* De domus violatione.

Sługa naszedłszy na czyi dom, ieżeli gwałtownie kogo zabiie, ma być u pana swego Woźnym i szlachtą aresztowany, a pan iego sprawiedliwość z niego uczynić, albo sam odpo-

wiadać powinien według prawa. *Ibidem, tit.* De eo, qui inculpatur.

A gdyby sługa uciekł, pan ze dwiema swiadkami oczyścić się ma. *Ibidem, f.* 274, *tit.* De servitore.

O gwałtowne zabicie, albo ranienie obwiniony, i pozwany, nie skwapliwie do wieży wsadzony być ma, aż się prawdziwe popełnienie rzeczy, i występku wiadomość mieć będzie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 273, *tit.* De domus violatione.

Gwałtownik, gdzieby z Krolestwa uciekł, ma być infamis, a poymany na gardle karany być ma. *Ibidem.*

Gwałtownik panien, wdow, i mężatek, na łasce Krolewskiey i krewnych onychże być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De violationibus.

Gwałty szlacheckie w mieściech i miasteczkach, bez Urzędu Grodzkiego sądzone być nie maią: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 477, § Quod ad violentias.

O tymże: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 396, *tit.* De eadem captivatione.

Za niezgodzeniem się w sentencyi Starosty, lub Podstarosty z Urzędem Mieyskim, tacy gwałtownicy w straży mieyskiey zostawać maią aż do informacyi Krolewskiey. *Ibidem.*

Za niewinnych od Krola uznani będąc, o niesłuszne więzienie mieszczanie maią być karani 60 grzywnami: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* De captivatione.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § W statucie Toruńskim.

Gdzieby poymany być nie mogł, tedy miastu Krakowskiemu wolno dochodzić gwałtow wedle zwykłego prawa tak, iako szlachcicowi ex juris qualitate służyć zwykło. Toż i miastu Poznańskiemu służy: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1014, *tit.* Krakow.

Plura vide tit. Miasta.

Gwałty podrożne, *vide tit.* Drogi.

Gwałtem własney rzeczy żaden odbierać nie ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 35, *tit.* De aliqua re.

Gwałtownie gdy kto czyią rolę zasieie, nasienie z winą piętnadziestą traci. *Ibidem, tit.* De cultura agri.

Gwałtem wołow cudzych brać się nie godzi, i pro negligentia boum et laborum kary. *Ibidem, tit.* De receptione boum.

Gwałtownie wydartych pieniędzy, dwunastu świadkami koniecznie dowod być ma. *Ibidem, f.* 39, *tit.* De expurgatione furti.

Gwałtownik bogaty, albo się świadki ubogiemu niech czyści, albo winą słuszną ma być karany. *Ibidem, f.* 36, *tit.* De homine paupere.

O gwałt, albo aktor dowodzić ma, albo pozwany, (si est bonae famae) własną przysięgą odwieść się ma. *Ibidem, f.* 16, *tit.* De accusato.

Gwałty Żydowskie, *vide tit.* Żydzi.

Plura vide tit. Invasio domus.

Gwerry.

Gwerry zakazane, i ktoby dla zemszczenia się krzywd swoich, postronnych nieprzyiacioł wzruszać miał, ad plenariam solutionem condemnabitur. A ieżeli zpełna, lub in parte solvere szkod nie będzie mogł, taki in corpore mulctandus: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 153, *tit.* De his, qui cum extraneis.

Plura vide tit. Woyna.

Gumna.

Gumna ktoby palił, karany być ma w Sądzie przyzwoitym, prawem Polskim: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 28, *tit.* De incendiariis.

Heretycy.

Heretyckie błędy szkodzą, i wątlą wiarę prawą Chrześciańską, i upadek Rzeplitey czynią. *a.* 1424, *v.* I, *f.* 85, *tit.* Vladislaus Jagello etc.

Mieczem od granic Koronnych odwracane być przez Krola maią. *Ibidem.*

Heretyk, albo ich obrońca, lub o herezyą podeyrzany, velut Regia Majestatis offensor, ma być imany, i karany. *Ibidem.*

Heretycy poimani podlegli pod examen Biskupow, i inkwizytorow papieskich. *Ibidem, f.* 85, § Ut quicunque.

Heretyk nieposłuszny, dobra na Krola traci, a potomstwo swe i z rodzicami infames czyni, sam accessum do dostoieństwa nie ma. *Ibidem.*

Dla heretykow do Czech zakazano kupcom wszelkich wywozić potrzeb, pod utratą czci i maiętności. *Ibidem.*

Przeciwko heretykom konfederacya Korony całey w Nowym Mieście Korczynie: *a.* 1438, *v.* I, *f.* 140.

Przeciwko heretykom i Fryderyk, i Karol IV Cesarze Rzymscy konstytucye swe wydali: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 105, *tit.* Bonifacius etc.

Ktore konstytucye Bonifacius i Jan Papieże potwierdzili. *Ibidem, et f.* 109.

Heretyckich xiąg, ani nauk nie wolno do Korony wnosić: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 569, § In eo cum consiliariis.

Dekret Janusza Xiążęcia Mazowieckiego przeciwko dyssydentom, aby się nie ważyli w całym Xięstwie Mazowieckim, a osobliwie w mieście Warszawie znaydować, multo magis nauki swe rozsiewać, pod utratą życia, i konfiskowaniem dobr tam mobilium, quam immobilium: *a.* 1525, *v.* I, *f.* 448, *tit.* Decretum.

Plura vide tit. Religia.

Herb oycowski.

Herbem oycowskim, poki żyw oyciec, syn pieczętować się ma, a inakszey pieczęci zażywać nie powinien: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 5, *tit.* De filiis.

Hetman.

Hetman oraz z Krolem Imcią, Poruczniki i Rotmistrze wybierać ma osiadłe, i rycerskiey sztuki umieiętne: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 473, § Item eligemus.

Do przysiąg niezwykłych żadnego z żołnierzy pociągać nie ma z ich Rotmistrzami, ktorzy go iednak słuchać powinni, i rycerskim po-

słuszeństwem być mu poddani. *Ibid. f.* 474, § Item milites.

Hetman targowe polne, za spolną radą marszałkowską, ustanawiać ma: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 296, *vers.* 4, De foro tamen campestri.

Hetman swawolą i sedycye żołnierskie hamować, i karać, i disciplinam militarem w ryzę wprawić ma: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1326, *tit.* Disciplina militaris.

Artykuły iego maią być ważne, iako seymowe postanowienie. *Ibidem.*

Kogokolwiek skarze więzieniem, na gardle, albo poczciwości, tak ma być ważno, iakoby to na Seymie było postanowiono. *Ibidem.*

I Hetmanowi Litewskiemu takaż authoritas, et potestas nad woyskiem Litew. deklarowana. *Ibidem.*

Zniesiono superiora, iako tylko propter eventum belli Turcici ordinata: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Na inszym mieyscu iednak tak postanowiono, że Hetman, albo Urząd iego, według artykułow woiennych, powinien każdemu in instanti peremptorie czynić sprawiedliwość, i że Hetman z Rotmistrzami, i Porucznikami, ktorych dosiądz może, zasadziwszy ławicę, na gardle według przewinienia karać może. Absentes iednak na poczciwości karani być nie mogą, tylko na Seymie. *Ibidem*, *f.* 1372, *tit.* Disciplina militaris.

Declaratur: że Hetman wysłuchawszy zdania Rotmistrzow i Porucznikow, może żołnierza skarać wedle zdania, i sumnienia swego, a w nagłym razie, i bez namow rotmistrzowskich i poruczniczych: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1401, *tit.* Deklaracya.

Reassumuntur superiora, et declarantur tak: iż Hetmani Wielcy, a w niebytności ich Polni oboyga Narodow, praesentem na gardle, absentem na poczciwości karać mogą: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1498, *tit.* Declaratio.

O tymże. A cokolwiek podług artykułow swych publikowanych uczynią, to o wątpliwość nie ma być przywodzono: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1629, *tit.* O żołnierzach.

O tymże. A Starostowie dekretow hetmańskich, iako dekretow seymowych exekucyą, in bonis, et personis, czynić maią: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* Porządek, § Tak iż cokolwiek, *f.* 1664.

Postępek i skaranie hetmańskie, in dubium et disquisitionem vocari nie ma. *Ibidem.*

Ukrzywdzonym iednak ludziom, z żołnierzami sprawę maiącym, wolna appellacya od dekretu hetmańskiego, gdyby się im nie podobał, na Trybunał; ktore appellacye intra spatium quatuor septimanarum na Trybunale, tak w Koronie, iako i W. X. Lit. inter causas conservatas, sądzone być maią z osobnego regestru, wedle ktorego dekretu trybunalskiego, Hetmani exekucyą czynić będą powinni. A interim, niż decyzya trybunalska wynidzie, Rotmistrzowie obwinionych towarzyszow ślubem obowiązać, a pacholikow dotrzymać maią, sub eadem poena, quam reus sustinere debuit, irremissibiliter decernenda. *Ibidem.*

Tę konstytucyą Posłowie Sandomirscy wzięli byli do braci.

O tymże, że ma facultatem judicandi vitae, et necis contra deliquentes sine appellatione. Gdyby iednak ukrzywdzona strona dekretem hetmańskim kontentować się nie chciała, tedy wedle konstytucyi a. 1609, dochodzić wolno sprawiedliwości na Trybunale, hoc adjecto: że ukrzywdzony nie tylko z Rotmistrzem, ale i z towarzyszem forum tamże mieć ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O kwarcianym żołnierzu.

O tymże wszystkie prawa, i konstytucyą a. 1590, de disciplina militari, in toto reassumowano: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 373, *tit.* Disciplina militaris.

O tymże. A disciplinam militarem ma zachować, nie dopuszczaiąc żołnierzowi krzywd żadnych czynić i zbytkow, ktore Maiestat Boski, i prawo pospolite urażaią, ani żadnych stacyi w dobrach Krolewskich, duchownych, i szlacheckich wyciągać etc: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 461, § Hetman disciplinam militarem.

Plura vide tit. Żołnierz.

Hetman na żadne prywatne potrzeby, Seymiki i Ziazdy, rot zażywać nie ma, sub poena bannitionis: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1373, § To też osobliwie waruiąc.

Hetman leże żołnierzom ma rozdawać w dobrach Krolewskich za listem swoim. *Ibidem*, *f.* 1372, § A ten żołnierz.

O tymże: a Starostowie im, i dzierżawcy bez listu hetmańskiego leży nie powinni dopuszczać: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1502, *tit.* O kwarcianym żołnierzu.

O tymże: a gdyby ktora rota w dobrach tak Krolewskich, iako i duchownych swawolnie bez listu hetmańskiego leżą sobie uczyniła; Rotmistrz, albo Porucznik ma być przed Hetmana pozwany, ktory ieźli osiadły, poenae duorum millium marcarum et refusionis damnorum, a ieźli nie osiadły, capitis poenae podlegać będzie: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 461, § A gdyby ktora rota.

Hetman posyłaiąc roty, ma listy dawać do dzierżawcow dobr krolewskich, albo ich namiestnikow. *Ibidem*, § Gdy Hetman.

Hetmańskie artykuły że approbowano, i do druku podać kazano, *patet in constit.* *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* Porządek.

Hetmani żadney assekuracyi woysku dawać nie maią: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 165, *tit.* Naznaczenie.

Ani ćwierci darowney pozwalać, krom wiktoryi znaczney: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 460, *tit.* Supplement.

Hetmanom Wielkim obudwom, tak Koronnemu, iako i W. X. Lit. gdyby się trafiło, bądź przy bytności, bądź w niebytności Krola, w Inflanciech czasu woyny być, ludzie Narodu Polskiego pod Hetmanem Koronnym, a ludzie Narodu Litewskiego, pod Hetmanem W.

X. L. zostawać maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1265, *tit.* O władzy hetmańskiey.

Hetman przez Poruezniki nad ludźmi Narodu swego władzy absens używać może w Inflanciech. A gdyby obadwa być nie mogli, urgente necessitate, ieden drugiemu ustąpić ma władzy nad wszystkiemi ludźmi, iako necessitas spolney Rzeplitey oboyga Narodow pokaże. *Ibidem.*

Hetmani obudwu Narodow tempore interregni, znaszać się z sobą powinni, o obronie Inflant, Senatorow obudwu Narodow dokładaiąc się, i każdy władzy nad ludźmi Narodu swego używaiąc. A ludzie narodu Inflantskiego, przełożonego swego od obudwu Hetmanow mieć powinni. *Ibidem.*

Hetmani od Rotmistrzow w Inflanciech, i od żołnierzy na zamkach, i od puszkarzow przysięgę taką odbierać maią, iaka Starostom iest opisana. *Ibidem.*

Hetmani, gdyby komu sub interregno krzywda się działa od żołnierzy, sprawiedliwość czynić maią. *W Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno, a.* 1632, *v.* III, *f.* 733, § Waruiemy i to.

Hetmani Koronni i W. X. Lit. każdy pro loco suo, et officio, et competentia sub interregno, powinien pieniężne Reipublicae tam obracać praesidia, gdzieby Rzeplitey potrzeba ukazała. *Ibidem, f.* 731, § Acz.

Hetmani, i Regimentarze tylko raz na rok o S. Marcinie dawać maią assygnacye do dobr stacyom przyległych, dokładaiąc w tychże assygnacyiach, że żołnierz na daną assygnacyą, nie więcey z łanu brać powinien na rok, tylko po złot. dwadzieścia, a to wedle kwitow poborowych; a ieżliby tego nie dołożyli, lub więcey assygnacyi nad iednę na rok dali, poena triplicis refusionis damnorum, na Trybunale inter causas militares, ad instantiam ukrzywdzonych, maią być karani: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 370, § I to waruiemy.

Hetmani żadnych assygnacyi na hybernę do dobr ziemskich dawać nie powinni, a ktoby lub na stacyą, lub na stanowiska do dobr takich stacyom nie podległych, upraszać się one ważył, poenae infamiae w bliższym Grodzie praevia citatione podpadać ma. Co o mieyscach zawoiowanych rozumieć się miało: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 447, *tit.* Securitas dobr naszych. *Vide etiam tit.* Woysko.

Hetmani powinni każdey chorągwi stanowiska słuszne, ducta proportione ludzi pod nią będących, w dobrach Krolewskich, byle nie w dobrach ekonomicznych stołu Krolewskiego, ukazywać, wszystkie pułki rowno podzielaiąc: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 503, *tit.* Porządek.

Hetmani Koronni nie maią chleba pokazywać żołnierzom w dobrach W. X. Lit. sub solutione in triplo szkod poczynionych, in Judicio Tribunalitio Lublinensi facienda. *Ibidem, f.* 504, *tit.* O nieprzechodzeniu żołnierza.

Hetmani obudwu Narodow, i wodzowie nie powinni ludzi w służbie Rzeplitey będących, ani de toto, ani per partes, acz nigdy, ale osobliwie sub tempus Electionis Regiae, na mieysce Electionis sprowadzać, inaczey pro hostibus Patriae censendi. O co z niemi forum w Generalnym Kapturze, ad instantiam cujusvis nobilis possessionati. *W Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno, a.* 1648, *v.* IV, *f.* 158, § Woysk naszych.

Ani Pułkownicy i Rotmistrze towarzystwa swego w zaciągu Rzeplitey będącego. *Ibidem.*

Reassumowano to potym *w Konfederacyi Generalney sub interregno a.* 1668, *i w Porządku na Seymie Elekcyi a.* 1669.

Hetmani assygnacye gwardyi Krolewskiey na chleby dawać nie maią, bo Krolowie z ekonomii swoich prowidować ie powinni. *W Exorbit. a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* Gwardye.

Hetmani, i insi kommendę woyska Rzeplitey maiący, aby o szkody ex occasione belli dzierżawcom dobr Rzeplitey duchownych, i świeckich, przez obozy poczynione, turbacyi nie mieli, constitutionem a. 1588, W. Ianowi Zamoyskiemu Hetmanowi Koronnemu napisaną, reassumowano, i że im także in toto służyć ma, deklarowano; exceptis causis criminalibus. A napotym wszystkie wcale konstytucye o władzy hetmańskiey, et de disciplina militari, zachowano. Tych iednak konstytucya ta okrywać nie ma, ktorzy privata authoritate, non impellente vi hostili, na dobra ziemskie, po expedycyi Węgierskiey, assygnacye dawali: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 609, *tit.* Assekuracya Wielmożnych Hetmanow.

Hetman W. X. Lit. każdey chorągwi powinien termin prędki, ktorego ma do obozu stanąć, (miarkuiąc czas juxta distantiam loci, i wedle tego, iako nayprostszym gościńcem, nie krążąc, do obozu ściągnąć się może) naznaczyć. Ktorego gdzieby kto omieszkał, przed Sądem Hetmańskim zarazem ad instantiam ukrzywdzonego rationem reddere, i za omieszkanie, a pogotowiu za branie pieniężnych stacyi, pobocznych chlebow, zgod, stanowisk, albo okupow z dzierżaw, miast, i wsi, bez wszelkiey folgi na gardle karany być ma: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 484, *tit.* Disciplina militaris.

Hetman Polny Koronny taką ma władzę, iaką maią Hetmani Wielcy, tak nad woyskiem Polskim, iako i cudzoziemskim: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 404, *tit.* O władzy hetmańskiey.

Ta konstytucya zniesiona; a Hetman W. Koronny nad wszystkiemi woyskami, według dawnych praw i zwyczaiow, wcale zachowany: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 446, *tit.* O władzy hetmańskiey.

Hetmanow Wielkich W. X. Lit. władzę przy dawnych prawach statutu W. X. Lit. konserwowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 520, *tit.* Władza.

Hetmani W. X. Lit. nie maią wydawać uniwersałow na woluntaryiskie chorągwie, ani pozwalać zaciągow i supplementow ludziom

alienae nationis, sub nullitate: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 805, *tit.* Woluntaryiskie chorągwie.

Hetmanow W. X. Lit. likwidacye na Seymach in posterum, nie per deputatos, odprawować się, ale in facie Ordinum czytane publice być powinne. W ktorych likwidacyach żadnych prywatnych w obozie wydatkow, ani rozchodowych sumptow, pro debito Reipublicae kłaść nie maią, ale to tylko, coby na woienne potrzeby effective wydali: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 429, *tit.* Likwidacya długow.

Bez hetmańskiey wiadomości wyieżdżać z woyska żołnierzowi nie godzi się. *Vide tit.* Żołnierz.

Hetmanowi W. Koronnemu, i Pułkownikom od niego kommendowanym, krzywdy, obozami stawaniem w dobrach Krolewskich, duchownych, i szlacheckich, poczynione, condonantur, i wieczne o nich milczenie declaratur: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 105, *tit.* Securitas.

Taż i na woysko extenditur konstytucya. *Ibidem. Vide tit.* Woysko.

Hetmani trzy razy do roku na Sądach injuriatorum zasiadać powinni. *Vide tit.* Żołnierz.

Hetmańskie koszty w W. X. Lit. adinstar w Koronie, obmyślić ma skarb W. X. Lit. *Vide sub tit.* Długi, dług Xiążęcia Imci Radziwiłła, Podkanclerzego i Hetmana Poln. W. X. Litewskiego.

Hetmanom W. X. Lit. warowano: że ich władzy i Urzędom nie ma preiudykować Regimentarstwo Generalne woysk W. X. Lit. W. Woiewodzie Witebskiemu dane. *Vide tit.* Przywileie.

Hetman nie może być Marszałkiem oraz i Hetmanem, ani Pieczętarzem oraz i Hetmanem, ani Podskarbim oraz i Hetmanem, czego Pieczętarze przestrzegać maią sub poenis legum, a Posłowie Ziemscy upominać się powinni, aby takowe przywileie nullitatis zostawały. *Na Elekcyi Krola Imci Michała w Exorbitancyach*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 13, *tit.* De incompatibilibus.

Hetmanem W. oraz i Kanclerzem Kor. był Ian Zamoyski: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1282, *tit.* Ordynacya.

Post fata W. Wincentego Korwina Gosiewskiego Podskarbiego i Hetmana Polnego W. X. Lit. Regimentarstwo nad woyskiem W. X. Lit. W. Michałowi Pacowi Kasztelanowi Wileńskiemu dane. *Vide tit.* Approbacya.

Hetmanom Wielkim i Polnym Koronnym, i W. X. Lit. teraz będącym, i potym następuiącym, assygnacyi cale żadnych, tak na zasługi, alias żołdy, iako na stanowiska, lokacye, konsystencye, tudzież na hyberny, albo na chleb zimowy, na szelężne, czopowe, pogłowne Żydowskie, i Tatarskie, monopolium tabaczne, wydawać; linie, kantony, dywizye osobliwie formować, Regimentarzow z niemi posyłać, i iakiekolwiek exakcye za paletami wyciskać, komputu przez Krola Imci i Stany Rzeczypospolitey uczynionego odmieniać, nad liczbę w nim wyrażoną chorągwi, żołnierzy, koni, porcyi przyczyniać, officyerow cudzoziemskich przyimować, podatki zatrzymować na zapłatę woyska uchwalone, zakazano, pod winami perduellionis, ac privationis officiorum, tudzież refusionis damnorum; nadto obozy zakładać, woysko prowadząc traktem prostym, tylko dla prawdziwey i słuszney potrzeby Rzeplitey, ani się dobrowolnie od niego oddalaiąc, z wszelkim zachowaniem skromności żołnierskiey. Rota iuramentu osobliwa tymże Hetmanom do wykonania, iest w traktacie Warszawskim opisana. Ktore to Ministeria gdy będą wakowały, Krol Imć tylko na Seymie ad vota Senatus, i za instancyą Posłow Ziemskich, dobrze zasłużonym, i dobrze osiadłym, atque capacibus konferować będzie. In casum zaś, gdyby oba Hetmani iednego Narodu pomarli przed Seymem następuiącym, Hetmana doczesnego Krolowi Imci będzie należało postanowić. *W Traktacie Warszawskim*, *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 255, *art.* 5.

Hetman podczas Elekcyi Krolow, woysko i samego siebie przy granicach zatrzymać ma, Elekcyi przeszkadzać, i do żadnych fakcyi mięszać się nie powinien, iako i elekcye Marszałkow, Deputatow Trybunalskich, i innych Ziemskich Urzędow, i woyskową assystencyą Seymikom przeszkadzać, i na odbieranie dobr za dekretami iakiemikolwiek Sądow, albo kondemnatami, assystencyi woyskowych, i protekcyi tym, ktorzy są prawem przekonani in criminalibus et civilibus, dawać nie ma. *W Traktacie Warszawskim*, *i Iuramencie hetmańskim. Ibidem*, *f.* 259, § A podczas.

Na buławę wielką 120,000, na polną 80,000, na largicye i insze expensa zwyczayne 100,000 zł. ad dispositionem WW. Hetmanow naznaczono, z ktorych na W. Pisarza Polnego 30,000 zł. reliquum na postrzelonych, straconych, officyalistow, i towarzystwo zasłużone distribui powinno; ex residuitate, roczney pensyi 6000 złot. Ur. Generałowi Maiorowi Boinowi, Kommendantowi Białocerkiewskiemu, poki regimentu nie dostąpi. Ktorą dystrybutę corocznie ciż WW. Hetmani uczyniwszy, ieden exemplarz teyże dystrybuty woysku, przy Kole Generalnym, drugi zaś Marszałkowi Seymowemu, na każdym Seymie prezentować i oddawać tenentur. *Ibidem*, *f.* 283, *tit.* Dyspozycya hyberny.

Hetman woysk Ruskich, alias Zaporoskich, dożywotnim Hetmanem, i pierwszym w woiewodztwach, Kiiowskim, Bracławskim, Czerniechowskim, Senatorem pro hac vice deklarowany. A post fata tego, ma być wolne na ten Urząd czterech kandydatow, przez Stany pomienionych woiewodztw, obieranie, z ktorych iednemu Krol buławę konferować będzie, nie oddalaiąc od tego Urzędu rodzonych braci Hetmana teraźnieyszego. *W Kommissyi Hadyackiey*: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 642, § Dla tym lepszego.

Tenże żadnego z postronnemi porozumienia mieć

nie powinien, chyba z dokładem Krola. *Ibidem*, § Legacyi żadnych.

Ani legacyi żadnych od postronnych przyimować nie ma. *Vide tit.* Posłowie.

Do buławy Ruskiey należeć ma starostwo Czechryńskie tak, iako continetur w przywileiu niegdy Ur. Bohdana Chmielnickiego, od Krola konferowanym. *Ibidem*, *f.* 644, § Do buławy.

Tenże od rezydencyi przy boku Krola wolen zostawać ma. *Ibidem*.

Że Hetman Zaporoski według dawnych zwyczaiow ieden tylko być ma, deklarowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 761, *tit.* Deklaracya łaski.

O Hetmanie Zaporoskim, *plura vide tit.* Kozacy.

Hetmana nad Kozakami władza, *vide tit.* Kozacy.

O hetmańskich exemptach, *vide tit.* Exempty.

Hetmani nikomu generalney kommendy nad woyskiem cudzoziemskiego zaciągu, tak Koronnego, iako i W. X. Lit. ustępować nie maią, perpetua lege sancitur. *Conf. Gen. Vars. a.* 1733, *Seym Pacif. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 590, § Doznała Rzeczpospolita.

Ministeria belli kiedy nie będą mogły być oddane na pierwszym Seymie, (aliqua interveniente occasione) ad jus Majestaticum redire maią, cavetur. *Ibidem*, § Obiaśniaiąc konstytucyą.

Honoris causae, vide tit. **Sprawy.**

Horodniczy.

Horodniczy Witebski, mieysce mieć powinien w woiewodztwie tym, zaraz po Pisarzu Ziemskim: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 883, *tit.* O Horodniczym Witebskim.

Połocki także: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 966, *tit.* Horodnictwo Połockie.

Miński także: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 32, *tit.* Mieysce Horodniczemu Mińskiemu.

Mścisławskiemu także podług pomienionych Horodniczych, Witebskiego, Połockiego, Mińskiego, mieysce po Urzędzie Ziemskim naznaczono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 808, *tit.* Horodnictwo Mścisławskie.

A Orszańskiemu przed Pisarzem Ziemskim naznaczono mieysce: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 900, *tit.* Horodnictwo Orszańskie.

Horodniczemu Wileńskiemu, aby młyny w Wilnie restaurował, i za to pożytek z nich do lat szesnastu brał, pozwolono. *Vide sub tit.* Assekuracya.

Hultaie.

Hultaie tułaiący się, i drapiestwa się dopuszczaiący, wzięciem wszystkich dobr karani być maią. A ieźli łaskę Krolewską sobie przeiednaią, przecie między swoiemi rownemi infames być maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 27, *tit.* De vagantibus.

Hultaie przez Starosty imani być powinni: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* De furto.

O tymże. Aby się Starostowie wedle statutu tego z ludźmi łoźnemi obeszli, winę na Mieyski Urząd stanowiąc: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* O hultaiach.

Znowu: że Grodzkie i Mieyskie Urzędy hultaiow i żebrakow imać maią, sub poena centum marcarum: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Żebracy.

Hultaystwo i zbiegi wszelakie, mężczyznę i białogłowy, ktoreby z rol, zagrod od panow swych, albo dzieci od rodzicow swych swawolnie, także i słudzy od panow swych odeszli, a dorocznie się nie rządzili; Starostowie i ich Urzędnicy, także Urzędy Mieyskie, a we wsiach panowie, albo dzierżawcy onych wsi, libere mogą imać, okować, do roboty przymuszać, i tak długo, aż się pan iego o nim dowie, i onego się upomni, zatrzymać. A potym gdy tenże pan pokaże, że iego własny zbieg iest, wydany być ma, praevia za pracę i pilność detentionis solutione, groszy 12 wedle statutu: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1405, *tit.* O hultaiach woiewodztw Kaliskiego i Poznańskiego.

Statut o tym: *vide a.* 1532, *v.* I, *f.* 503, § Consulentes.

Też Urzędy od miast exkludować ich, i ieźliby się wrocili, imać maią; dla czego każdy gospodarz zaraz powinien dać znać Urzędowi, pod winą, gdy kto takowy w dom iego przyidzie. A miasta dla potrzeb swych kontentować się maią komornikami, ktorzyby w mieście dobrze znaiomi od roku mieszkali; wszakże i takowych, gdyby kto swego poznał, wydać powinno. *Ibidem ut supra a.* 1593.

A ktoby z takowych mianowanych Urzędow, albo panow, takie hultaystwo w iuryzdykcyi, albo w maiętności swoiey cierpiał, a według tey konstytucyi przeciwko nim nie zachował się, pozwany pro poena duplici quatuordecem marcarum ad instantiam cujusvis, sine dilatione et appellationibus respondere w Grodzie powinien. *Ibidem*.

A to Poznańskiemu i Kaliskiemu woiewodztwom służyło. Potym Łęczyckie, Sieradzkie, Płockie, Mazowieckie, i Bełzkie woiewodztwa, też konstytucyą o hultaiach in toto przyięły: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1503, *tit.* O łoźnych ludziach.

Reassumitur Poznańskiemu i Kaliskiemu woiewodztwom, cum hac declaratione: iż komornicy nie maią się rozumieć, tylko rzemieślnicy, a miasta swemi własnemi poddanemi, i doroczną czeladzią kontentować się powinne. A ieźliby kto cudzego czeladnika bez listu przyiął, ad cujusvis instantiam laboriosi, cum assistentia domini, respondere tenetur in foro competenti: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 295, *tit.* O hultaiach.

Reassumuntur wszystkie konstytucye o hultaiach woiewodztwom: Poznańskiemu, Kaliskiemu, Sieradzkiemu, Kuiawskiemu, i Pomorskiemu:

a. 1620, *v.* III, *f.* 382, *tit.* Obostrzenie na ludzie loźne.

Hultaiami ci się rozumieć maią, co domow nie maią, dorocznie nie służą, (exceptis rzemieślnikow artis mechanicae) a we wsiach, co ani na rolach, karczmach, ani na rataystwach, ani na zagrodach nie siedzą, ani z ogrodami domow do roku nie naymuią, tylko się po komorach, i domkach chłopskich kryią. *Ibidem.*

A ktoby poddanego hultaia nie chciał wydać, poena centum marcarum peremptorie w Grodzie karany być ma. *Ibidem.*

Item reassumuntur superiora woiewodztwu Sandomirskiemu: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 956, *tit.* Poddani zbiegli.

Hultaiami i ci, ktorzy listow odprawnych od panow nie maią, i attestacyi, albo abszeytow od officyerow, rozumieć się maią: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 573, *tit.* O uciekaiących od woyska.

O hultaiach, loźnych, gołotach, i zbiegłych slugach, statuta i konstytucye reassumuiąc, postanowiono: aby nikomu z woyska Koronnego, tak Polskiego, iako cudzoziemskiego zaciągu, to iest: czeladzi towarzyskiey, żołdatom, et cujuscunque generis loźnym, włoczęgom, hultaiom, i drabom, nie wolno było bez listu odprawnego od pana, i bez attestacyi, albo abszeytow od officyerow odchodzić. A gdzieby się tacy znaleźli, ad primam inquisitionem oddawani być maią. A ktoby w dobrach swoich takich loźnych przechowywał, poena centum marcarum, in quovis Judicio, et Officio Regni, karany być ma. *Ibidem.*

Konstytucyą a. 1593 o hultaiach, woiewodztwu Poznańskiemu i Kaliskiemu służącą, W. X. Lit. in toto przyimuie, i na przeciwnych sto kop winy zakłada: *K. L. a.* 1683, *v.* v, *f.* 699, *tit.* O loźnych ludziach.

Na hultaie co za pogłowne uchwalono, *vide tit.* Pogłowne.

Plura vide tit. Gołota, *tit.* Loźni.

Hyberna.

Hyberna woysku kwarcianemu, po kopie z łanu dobr wszystkich, stacyom i zimowaniu podległych, postanowiona iest, aby iuż zawsze przy Ukrainie sub disciplina militari zostawało: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 281, *tit.* Prowiant.

Od ktorey hyberny dobra szlacheckie ziemskie, i wybranieckie są wolne. *Ibidem.*

Podwyższona hyberna na zł. 20 z łanu: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 369, *tit.* Porządek.

Salvis abjuratis, odmieniono złote, albo pieniądze, w żywność: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 596, *tit.* Hyberna.

Znowu pieniędzmi naznaczono: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 841, *tit.* Porządek podziału chleba zimowego.

Po złot. 20 z łanu osiadłego, wyiąwszy ekonomie, i dobra ziemskie od hyberny wolne, płacić kazano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 922, *tit.* Naznaczenie woysku płacy.

Naznaczeni Kommissarze do tey hyberny, aby się nikt od niey nie uwalniał, absque praejudicio dobr kościelnych, gdy Stan Duchowny z miłości ku Rzeplitey subsidium charitativum deklarował: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 52, *tit.* Hyberna.

Przyięło tę konstytucyą o hybernie W. X. Lit. i Kommissarze do niey są naznaczeni: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 426, *tit.* Hyberna W. X. Lit.

Hybernę Trybunał Skarbowy miał dzielić: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 99, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Ale potym Kommissarzow do dzielenia iey naznaczono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 347, *tit.* Hyberna.

Hyberna redukowana na million sto ośmdziesiąt i ośm tysięcy złotych, to iest: z dobr Krolewskich siedmkroć sto tysięcy, z duchownych trzykroć sto tysięcy, z Ruskich cztery tysiące, z kwarty starey sto czternaście tysięcy. In supplementum całey summy sto tysięcy z krolewszczyzn dodano, i Kommissarzow naznaczono: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 454, *tit.* Hyberna.

Reassumowana ta konstytucya o hybernie, i więcey Kommissarzow do niey naznaczono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 549, *tit.* Hyberna.

Hybernę w W. X. Lit. przyięto, aby onę tak z dobr Krolewskich, iako i duchownych dzierżawcy płacili. Dobra duchowne fundacyi szlacheckich w dobrach dziedzicznych, od hyberny wolne: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 617, *tit.* Hyberna.

Hyberna ad tariffam a. 1684 wydawana być ma, przydawszy do każdego złotego groszy 6, do ktorey podziału Kommissarzow naznaczono: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 710, *tit.* Hyberna.

Possessorowie dobr I. K. Mci super realitate osiadłości łanow i dymow, personaliter, sub poena similis pensionis, na Seymikach Deputackich, rota ibidem praescripta, poprzysięgać powinni: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 766, *tit.* Koekwacya hyberny.

Kommissarzow do tey naznaczono. *Ibidem*, *tit.* Hyberna.

Gotowemi pieniędzmi hybernę płacić z dobr Krolewskich, i duchownych, oprocz prawdziwie ziemskich ritus Graeci, salvo jure conflagratorum, według taryfy skarbowey, sub poena duplicis pensionis, et executione militari kazano; do wybierania i dystrybuty iey Kommissarzow naznaczono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 57, *tit.* Hyberna; *et a.* 1703, *v.* VI, *f.* 98, *tit.* Hyberna.

Hyberny aukcyą przez kommissyą hybernową, wprzod po trzy grosze, a potym pięciogroszową uczynioną, zniesiono. *Poparcie Konfed. Sandom. f.* 6, *apud. Ładow.*

Hyberny zaległe in suspenso zostawiono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 283, *tit.* Dyspozycya hyberny.

Hybernową kommissyą, albo dystrybutę, wiecznemi czasy zniesiono. *Ibidem*, *f.* 255, *art.* 5.

Tym, ktorzy hybernę wziąwszy, do domow swoich, (Rotmistrzow i officyerow pozawodziwszy, nie służąc woyny) powyieżdżali, we dwu miesiącach do skarbu kwarcianego, cum triplici pensione oddać ią nakazano, a ktoryby iey nie oddał, ten rigori trąby woyskowey subja-

cere powinien: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 714, *tit.* Deklaracya.

Hyberny aukcyą, według skryptu ad archivum danego, i utwierdzonego, uczyniono, i sposob dystrybuty oney opisano, Kommissarzow do niey naznaczono, gotowemi pieniędzmi płacić, i na mieysce w konst. a. 1677 naznaczone, aby się Deputaci od chorągwi na pograniczu lokowanych nie rozieżdżali, zwozić ią kazano, sub poena duplicis pensionis per executionem militarem vindicanda, forum, et terminum na kommissyi hybernowey naznaczono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 766, *tit.* Hyberna.

Hyberny koekwacyą, habita ratione dobr Krolewskich osiadłości, Kommissarze, praevio super justam dispartitionem juramento uczynią. Possessores zaś dobr Krolewskich super realitate osiadłości łanow, i dymow, personaliter na Seymikach Deputackich, przed obraniem Marszałka, in facie nobilitatis przed pierwszym Senatorem, albo in absentia ejus przed pierwszym Urzędnikiem przysięgę wykonaią. A wdowy per genere sibi similem przysięgę tę wykonać maią, Kommissarzom do hyberny ex Senatorio Ordine po zł. 3,000, ex Equestri po 2,000 naznaczono; po dwu Kommissarzach ex Gente deputowani być maią, a od woyska czterech, nie więcey być ma: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 766, *tit.* Koekwacya.

Dla hyberny aukcyi na kupcow 100,000 złot. currentis monetae, towary do Polski wprowadzaiących, i wyprowadzaiących, exceptis, ktorzy sukna w Polszcze robią, do roku iednego włożono; a na Żydow 50,000 złotych, oprocz pogłownego; exactionis modus et media, przy Podskarbim W. Kor. sub poena confiscationis mercium et bonorum. Żydzi Rzeszowscy, non obstante exceptione, proportionaliter do teyże aukcyi należeć powinni: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 767, *tit.* Auctio subsidiorum.

Do wybierania i dystrybuty hyberny przy Hetmanach, Pisarzu Polnym Koron. i Urzędzie Skarbowym, naznaczono Kommissarzow z Senatu, et ex Equestri Ordine, ktorzy do Lwowa na S. Michał ziechawszy się, hybernę między woysko, juxta scriptum ad archivum, podzielą, wszyscy zaś do płacenia hyberny, tak z dobr Krolewskich, iako i duchownych, oprocz prawdziwie ziemskich ritus Graeci, salvo jure conflagratorum, według taryfy skarbowey znieść ią powinni, sub poena duplicis pensionis, per militarem executionem vindicanda. O co forum i termin sine quavis adcitatione na teyże kommissyi naznaczono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 57, *tit.* Hyberna.

Do wybierania i dystrybuty hyberny naznaczeni Kommissarze, ktorzy według konst. annorum 1676, i 1677, ziechawszy się do Lwowa na S. Michał, hybernę między woysko, juxta scriptum ad archivum, przy Pisarzu Polnym Kor. albo substytucie iego, i przy Urzędzie Skarbowym, podzielić maią. Wszyscy zaś należący do płacenia hyberny z dobr Krolewskich i duchownych, też hybernę gotowemi pieniędzmi, salvo jure conflagratorum, według taryffy skarbowey, sub poena duplicis pensionis per militarem executionem vindicanda, na tę kommissyą znieść powinni: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 98, *tit.* Hyberna.

Na kupcow towary do Polski wprowadzaiących, i wyprowadzaiących, reassumuiąc konstyt 1690, sta tysięcy zł. currenti moneta, in auctionem hyberny włożono corocznie, do przyszłego Seymu. Excipiuntur od tego ci, ktorzy w Polszcze sukna robią: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 105, *tit.* Auctio subsidiorum.

Kommissya hybernowa, Seymem Lubelskim 1703 i konfederacyą Sandomirską determinowana, in suo vigore zachowana. Kommissarzow przy WW. Hetmanach, i skarbie Koronnym ex Senatu, et Equestri Ordine do niey naznaczono. Aukcye hyberny trzygroszowe, pięciorogroszowe, aukcyą pogłownego Żydowskiego, i podobne onerum impositiones na kommissyi zniesiono, i abrogowano. Stan Duchowny ostrzega sobie: że lubo ieszcze do przyszłego Seymu, in vim subsidii charitativi summę z biskupstw swoich, i innych dobr duchownych, hybernę według taryff swoich między sobą uczynionych, na podział woyska, znieść deklarował, ex amore erga communem Patriam; to iednak ma być salvis immunitatibus ecclesiasticis, w czym dawne konstyt. osobliwie ann. 1670, 1676 et 1677, reassumowano: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 177, *tit.* Hyberna.

Kommissya hybernowa in perpetuum zniesiona, zaległe wszystkie assygnacye hybernowe do przyszłego Seymu doszłego suspendowano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 283, *tit.* Dyspozycya hyberny.

Iarmarki.

Iarmarki i targi na wsiach bywać nie maią, pod utraceniem rzeczy, ktore przedaią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Ne mercata fiant.

Iarmarki w Polskich miastach, zamiast Niemieckich, i Sląskich na woły ustanowiono: *a.* 1524, *v.* I, *f.* 428, *tit.* Sigismundus etc.

W Wielkiey-Polszcze w Srzemie cztery iarmarki roczne, w Małey-Polszcze w miasteczku Krzepicach, także inne cztery iarmarki dla przedawania, i kupowania wołow, miasto innych w Sląsku iarmarkow zwykłych, naznaczono. *Ibidem.*

Na iarmarkach, iako kto chce, przedawać może, co aby zachowano było, Woiewodom zlecono: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 363, *tit.* Ut libera sit venditio.

O tymże: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 524, *tit.* De nundinis.

Jarmarki w Wielkiey-Polszcze: naprzod w Kaliszu, pierwszy we czwartek przed kwietnią niedzielą; drugi na S. Zofią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 684, *tit.* W Wielkiey-Polszcze.

W Wieluniu: pierwszy we czwartek także przed kwietnią niedzielą; drugi we czwartek przed świątkami; trzeci na S. Alexy; czwarty na S. Idzi; piąty w dzień S. Franciszka. *Ibidme.*

We Wschowie: pierwszy we czwartek przed kwietnią niedzielą; drugi na S. Zofią; trzeci na S. Troycę; czwarty na S. Piotra ad vincula; piąty trzeciego dnia po święcie Narodzenia Panny Maryi; szosty na dzień Sgo Gawła. *Ibidem.*

W Międrzyrzecu: pierwszy we czwartek przed kwietnią niedzielą; drugi na S. Zofią, trzeci na S. Troycę; czwarty na S. Piotra ad vincula; piąty trzeciego dnia po święcie Narodzenia Panny Maryi; szosty na dzień Sgo Gawła. *Ibidem.*

W Baranowie: pierwszy we czwartek przed świątkami; drugi na S. Alexy; trzeci na S. Idzi; czwarty w dzień S. Franciszka. *Ibidem.*

W Kobylinie: pierwszy w poniedziałek świąteczny; drugi dnia trzeciego po S. Alexym; trzeci na S. Idzi. *Ibidem.*

W Koźminie: w poniedziałek świąteczny. *Ibidem.*

W Ponieczu: pierwszy w poniedziałek świąteczny; drugi dnia trzeciego po S. Alexym; trzeci na S. Idzi. *Ibidem.*

W Zbąszynie: pierwszy na S. Troycę; drugi na dzień S. Piotra ad vincula; trzeci trzeciego dnia po święcie Narodzenia P. Maryi; czwarty w dzień S. Gawła. *Ibidem.*

W Czarnkowie: pierwszy na S. Troycę; drugi na S. Piotra ad vincula; trzeci trzeciego dnia po swięcie Narodzenia Panny Maryi. *Ibidem.*

Iarmarki w Maley-Polszcze: naprzod w Oświecimiu, pierwszy pro dominica Laetare; wtory pro festo S. Petri ad vincula; trzeci na dzień S. Idziego; czwarty na dzień S. Franciszka; piąty na dzień S. Marcina. *Ibidem*, *tit.* Iarmarki.

W Będzyniu; pierwszy we czwartek przed świątkami; wtory na dzień S. Kiliana; trzeci siodmego dnia przed S. Michałem; czwarty na dzień S. Franciszka; piąty na dzień S. Elżbiety. *Ibidem.*

W Krzepicach: pierwszy post Laetare; wtory w poniedziałek przed świątkami; trzeci na dzień S. Alexego; czwarty na dzień S. Idziego; piąty na dzień S. Franciszka. *Ibidem.*

W mocy zostawiono pomienione iarmarki: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Iarmarki.

Iarmarki miastom: Trokom, Grodnu, Kownu, Nowogrodkowi, Witebskowi, Brześciu, Mińsku nadane, approbowano: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1464, *tit.* Iarmarki.

W Mińsku: pierwszy iarmark na S. Woyciech; a drugi na S. Marcin odprawować się ma przez niedziel dwie. Gdzie kupcy wszyscy wolny handel mieć przez ten czas będą, bez płacenia ceł wszelakich: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1531, *tit.* Iarmarki.

Approbowano też Mińskie iarmarki, i oraz Lidzkie, Grodzieńskie, i Mozyrskie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 44, *tit.* Iarmarki w mieściech.

Iarmarkow w Brześciu Litewskim żaden przeszkadzać nie powinien, sub poena trecentarum marcarum, o co forum w każdym Grodzie, a z mięszczany in Officio civili, a z Żydami przed Starostą; salva appellatione na Trybunał: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 830, *tit.* Iarmarki Brześćkie.

Iarmarki temuż miastu konstytucyami assekurowane na S. Michał, stwierdzono, i kupcom na nie rożnym, także Żydom, bez wszelakiey depaktacyi i podatkow, przyieżdżać, i przez niedziel dwie tamże podług dawnych praw, licite targować pozwolono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 536, *tit.* Miasto nasze Brześć.

Reassumowano tę konstytucyą. A iarmark, ktory dotąd bywał na S. Michał, na dzień S. Marcina przeniesiono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 639, *tit.* Miasto Brześć.

Iarmark w Rydze przeniesiono na Wniebowstąpienie Pańskie, ktory bywał na Sw. Piotr: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 200, *tit.* Iarmark w Rydze.

Iarmark w Łowiczu, ktory na starozapustną niedzielę przez trzy dni odprawowany bywał, aby na potym podług przywileiu od Krola Władysława IV przez niedziel dwie odprawował się, postanowiono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 817, *tit.* Miasto Łowicz.

Iarmarki w Wilnie dwa, ieden na Assumptionis B. V. Mariae, a drugi na trzy Krole, po niedziel dwie każdy trwać maiący, naznaczono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 810, *tit.* Libertas commerciorum W. X. Lit.

Iarmarki w Piotrkowie także dwa: ieden na poniedziałek po S. Franciszku, a drugi na śrzodopoście, ktore niedziel dwie trwać maią, pod tym bespieczeństwem i warunkami, iakie ma miasto Toruń. A Trybunał nie ma się w żadne powinności wdawać Urzędow Podwoiewodzych, Grodzkich i Mieyskich, ani szacunkow czynić, ani targowego brać: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Iarmarki Piotrkowskie.

Na iarmarki i targi woiewodztw: Poznańskiego i Kaliskiego, tak kupcom Chrześciańskim, iako i Żydom, ktorzyby bez wszelakiego podeyrzenia byli, wolno przyieżdżać, towary i kupie swe przedawać. A gdyby im kto tego bronił, poena mille marcarum ad instantiam injuriati coram Officio Castrensi onego powiatu, a Magistratu repetenda, karany bydź ma. *Ibidem*, *f.* 888, *tit.* Targi i iarmarki.

Iarmarki w Smoleńsku: trzy na każdy rok, i skład towarow, według przywileiow nadanych, salvis Reipubl. et mensae Regiae proventibus: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 971, *tit.* Iarmarki.

Iarmarki w Skierniewicach, cztery na każdy rok: ieden na S. Filip; drugi na S. Elżbietę; trzeci na śrzodopoście; czwarty na S. Iakub postanowiono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 31, *tit.* Miasto Skierniewice.

Iarmarki w Wiskitkach, trzy na każdy rok: ieden na S. Stanisław; drugi na S. Maryą Magdalenę; trzeci na S. Mikołay. *Ibidem*, *tit.* Miasteczko Wiskitki.

Iarmarki na pewnym mieyscu, maiętności Holdowicze Deniszowszczyznę, w woiewodztwie

Nowogrodzkim, pod Lachowiczami leżącey, Perebuie nazwanym, przy cerkwi Troycy S. na dzień S. Troycy, na S. Ierzy, i na Sw. Mikołay, według starego kalendarza, pozwolono, i przywiley na to approbowany: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 809, *tit.* Nagroda.

Iarmark miastu Rzeszowowi do dawno uprzywileiowanych iarmarkow, nowy czteroniedzielny, na święto S. Iana Chrzciciela pozwolono, i on z iarmarkami Iarosławskiemi, względem libertacyi i akcydencyi, porownano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 477, *tit.* Miasto Rzeszow.

Iarmarki cztery w Brzeżanach: na święta S. Ducha, S. Eliasza Proroka; S. Bazylego Wielkiego, i na niedzielę środopostną, według starego kalendarza, cum omni securitate wszelakich odprawowania handlow, nadano. *Ibidem*, *f.* 484, *tit.* Iarmarki.

Iarmark w Przeworsku nowy, czteroniedzielny, na święto S. Iakuba Apostoła in Iulio pozwolono, i on z iarmarkami Iarosławskiemi porownano. *Ibidem*, *f.* 491, *tit.* Miasto Przeworsk.

Iarmarki w Chełmie cztery: pierwszy na Zwiastowanie Panny Maryi; drugi na Translacyą S. Mikołaia; trzeci na Narodzenie P. Maryi; czwarty na S. Mikołay, wszystkie według starego kalendarza, pozwolono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 578, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Iarmarki miastom Drohiczynowi i Mielnikowi dwuniedzielne, do ich dawnych iarmarkow, w Drohiczynie na poniedziałek po S. Troycy, a w Mielniku po dokończeniu Drohickiego, cum omnimoda legibus iarmarkom descripta securitate, corocznie pozwolono. *Ibidem*, *f.* 581, *tit.* Drohiczyna.

Iarmark w mieście Brzezinach Ur. Olbrachta Adryana Lasockiego Starosty Wyszogrodzkiego dziedzicznym, w woiewodztwie Łęczyckim leżącym, ktory bywał na S. Krzyż, na poniedziałek pierwszy po S. Franciszku in Octobri przeniesiono, i czteroniedzielny deklarowano, i w libertacyach, przywileiach akcydencyach, z Iarosławskiemi iarmarkami porownano. *Ibidem*, *f.* 585, *tit.* Iarmark w Brzezinach.

Iarmarki w Liwie dwa, ieden na poniedziałek starozapustny, drugi na Boże Ciało; obadwa per spatium dwoch niedziel trwać maiące, cum securitate et formalitate głownych iarmarkow, pozwolono. *Ibidem*, *f.* 587, *tit.* Iarmarki Liwowi.

Iarmarki w Opatowie trzy, oprocz dawnieyszych: pierwszy na S. Troycę; drugi na S. Franciszek in Octobri; trzeci na S. Tomasz; każdy z nich per spatium dwoch niedziel trwać maiący, cum securitate iarmarkow głownych, nadano. *Ibidem*, *f.* 589, *tit.* Iarmarki Opatowa.

Iarmarki dwa w miasteczku Seroczynie, Ur. Marcina Oborskiego Starosty Liwskiego dziedzicznym, w ziemi Czerskiey leżącym; ieden na wigilią Wniebowzięcia Panny Maryi; a drugi na S. Marcin, obadwa spatii dwoch niedziel, cum securitate głownym iarmarkom provisa, pozwolono. *Ibidem*, *f.* 590, *tit.* Iarmarki.

Na iarmark w Tuchowie miasteczku, modo et spatio Rzeszowskiego iarmarku, pozwolony przywiley approbowano. *Ibidem*, *f.* 596, *tit.* Miasteczko Tuchow.

Iarmarki Warężowi miasteczku approbowano, *vide tit.* Miasto.

Iatki.

Iatki w Przemyślu z pod kościoła OO. Franciszkanow przenieść nakazano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* O przeniesieniu iatek.

Iazy.

Iazy komu są pożyteczne, wrota w nich szerokie niech czyni, dla wolnego przepływania: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 151, *tit.* De libertate.

Na iazach żadne cła wyciągane być nie maią, pod winą siedmnadziestą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 257, *tit.* De liberis navigationibus.

Iazy na rzekach zrzucone być maią. *Ibidem*, *f.* 258, *tit.* De fluviis.

O tymże: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608.

Wyiąwszy iaz na Sanie u Przemyśla, dla soli Krolewskiey, a to pod winą stu grzywien. *Ibidem*, § Iż do tego czasu.

O tymże: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624. *Item*, *a.* 1563, *f.* 640. *Item*, *a.* 1565, *f.* 691, *et a.* 1578, *f.* 973. *Plura*, *vide tit.* Rzeki.

Iezuici, vide tit. Fundacye, tit. Klasztory.

Imiona, vide tit. Dobra.

Incompatibilia.

Vide tit. Woiewoda, *tit.* Kasztelan, *tit.* Starostwa, *tit.* Urzędy, *tit.* Podskarbi, *tit.* Marszałkowie, *tit.* Burgrabiowie, *tit.* Krol, *tit.* Arcy-Biskup, *tit.* Biskupi.

Inkorporacya.

Inkorporacya Xięstw, *vide tit.* Unia Xięstw.

Inkorporacya woiewodztw, *vide tit.* Woiewodztwa.

Inkorporacya probostwa S. Floryana, *vide tit.* Akademia.

Indygenaty.

Indygenat nikomu inaczey pozwolony być nie ma, tylko aż na Seymikach po woiewodztwach u Szlachty o to staranie uczyni, i od Posłow zalecony będzie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1516, *tit.* Temruk.

Znowu o tymże: iż bez pozwolenia Stanow oboyga Narodow na Seymie, wydawane z Kancellaryi być nie maią, sub nullitate onych: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1634, *tit.* De indigenatibus.

Indygenaty nie maią być dawane, iedno za zgodą wszech Stanow na Seymie, ktorym samym cognitio należy, ieżeli słusznie może być kto

We Wschowie: pierwszy we czwartek przed kwietnią niedzielą; drugi na S. Zofią; trzeci na S. Troycę; czwarty na S. Piotra ad vincula; piąty trzeciego dnia po święcie Narodzenia Panny Maryi; szosty na dzień Sgo Gawła. *Ibidem.*

W Międzyrzeczu: pierwszy we czwartek przed kwietnią niedzielą; drugi na S. Zofią, trzeci na S. Troycę; czwarty na S. Piotra ad vincula; piąty trzeciego dnia po święcie Narodzenia Panny Maryi; szosty na dzień Sgo Gawła. *Ibidem.*

W Baranowie: pierwszy we czwartek przed świątkami; drugi na S. Alexy; trzeci na S. Idzi; czwarty w dzień S. Franciszka. *Ibidem.*

W Kobylinie: pierwszy w poniedziałek świąteczny; drugi dnia trzeciego po S. Alexym; trzeci na S. Idzi. *Ibidem.*

W Koźminie: w poniedziałek świąteczny. *Ibidem.*

W Ponieczu: pierwszy w poniedziałek świąteczny; drugi dnia trzeciego po S. Alexym; trzeci na S. Idzi. *Ibidem.*

W Zbąszynie: pierwszy na S. Troycę; drugi na dzień S. Piotra ad vincula; trzeci trzeciego dnia po święcie Narodzenia P. Maryi; czwarty w dzień S. Gawła. *Ibidem.*

W Czarnkowie: pierwszy na S. Troycę; drugi na S. Piotra ad vincula; trzeci trzeciego dnia po swięcie Narodzenia Panny Maryi. *Ibidem.*

Iarmarki w Małey-Polszcze: naprzod w Oświecimiu, pierwszy pro dominica Laetare; wtory pro festo S. Petri ad vincula; trzeci na dzień S. Idziego; czwarty na dzień S. Franciszka; piąty na dzień S. Marcina. *Ibidem*, *tit.* Iarmarki.

W Będzyniu; pierwszy we czwartek przed świątkami; wtory na dzień S. Kiliana; trzeci siodmego dnia przed S. Michałem; czwarty na dzień S. Franciszka; piąty na dzień S. Elżbiety. *Ibidem.*

W Krzepicach: pierwszy post Laetare; wtory w poniedziałek przed świątkami; trzeci na dzień S. Alexego; czwarty na dzień S. Idziego; piąty na dzień S. Franciszka. *Ibidem.*

W mocy zostawiono pomienione iarmarki: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Iarmarki.

Iarmarki miastom: Trokom, Grodnu, Kownu, Nowogrodkowi, Witebskowi, Brześciu, Mińsku nadane, approbowano: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1464, *tit.* Iarmarki.

W Mińsku: pierwszy iarmark na S. Woyciech; a drugi na S. Marcin odprawować się ma przez niedziel dwie. Gdzie kupcy wszyscy wolny handel mieć przez ten czas będą, bez płacenia ceł wszelakich: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1531, *tit.* Iarmarki.

Approbowano też Mińskie iarmarki, i oraz Lidzkie, Grodzieńskie, i Możyrskie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 44, *tit.* Iarmarki w mieściech.

Iarmarkow w Brześciu Litewskim żaden przeszkadzać nie powinien, sub poena trecentarum marcarum, o co forum w każdym Grodzie, a z mięszczany in Officio civili, a z Żydami przed Starostą; salva appellatione na Trybunał: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 830, *tit.* Iarmarki Brześćkie.

Iarmarki temuż miastu konstytucyami assekurowane na S. Michał, stwierdzono, i kupcom na nie rożnym, także Żydom, bez wszelakiey depaktacyi i podatkow, przyieżdżać, i przez niedziel dwie tamże podług dawnych praw, licite targować pozwolono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 536, *tit.* Miasto nasze Brześć.

Reassumowano tę konstytucyą. A iarmark, ktory dotąd bywał na S. Michał, na dzień S. Marcina przeniesiono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 639, *tit.* Miasto Brześć.

Iarmark w Rydze przeniesiono na Wniebowstąpienie Pańskie, ktory bywał na Sw. Piotr: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 200, *tit.* Iarmark w Rydze.

Iarmark w Łowiczu, ktory na starozapustną niedzielę przez trzy dni odprawowany bywał, aby na potym podług przywileiu od Krola Władysława IV przez niedziel dwie odprawował się, postanowiono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 817, *tit.* Miasto Łowicz.

Iarmarki w Wilnie dwa, ieden na Assumptionis B. V. Mariae, a drugi na trzy Krole, po niedziel dwie każdy trwać maiący, naznaczono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 810, *tit.* Libertas commerciorum W. X. Lit.

Iarmarki w Piotrkowie także dwa: ieden na poniedziałek po S. Franciszku, a drugi na śrzodopoście, ktore niedziel dwie trwać maią, pod tym bespieczeństwem i warunkami, iakie ma miasto Toruń. A Trybunał nie ma się w żadne powinności wdawać Urzędow Podwoiewodzych, Grodzkich i Mieyskich, ani szacunkow czynić, ani targowego brać: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Iarmarki Piotrkowskie.

Na iarmarki i targi woiewodztw: Poznańskiego i Kaliskiego, tak kupcom Chrześciańskim, iako i Żydom, ktorzyby bez wszelakiego podeyrzenia byli, wolno przyieżdżać, towary i kupie swe przedawać. A gdyby im kto tego bronił, poena mille marcarum ad instantiam injuriati coram Officio Castrensi onego powiatu, a Magistratu repetenda, karany bydź ma. *Ibidem*, *f.* 888, *tit.* Targi i iarmarki.

Iarmarki w Smoleńsku: trzy na każdy rok, i skład towarow, według przywileiow nadanych, salvis Reipubl. et mensae Regiae proventibus: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 971, *tit.* Iarmarki.

Iarmarki w Skierniewicach, cztery na każdy rok: ieden na S. Filip; drugi na S. Elżbietę; trzeci na śrzodopoście; czwarty na S. Iakub postanowiono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 31, *tit.* Miasto Skierniewice.

Iarmarki w Wiskitkach, trzy na każdy rok: ieden na S. Stanisław; drugi na S. Maryą Magdalenę; trzeci na S. Mikołay. *Ibidem*, *tit.* Miasteczko Wiskitki.

Iarmarki na pewnym mieyscu, maiętności Hołdowicze Deniszowszczyznę, w woiewodztwie

Nowogrodzkim, pod Lachowiczami leżącey, Perebuie nazwanym, przy cerkwi Troycy S. na dzień S. Troycy, na S. Ierzy, i na Sw. Mikołay, według starego kalendarza, pozwolono, i przywiley na to approbowany: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 809, *tit.* Nagroda.

Iarmark miastu Rzeszowowi do dawno uprzywileiowanych iarmarkow, nowy czteroniedzielny, na święto S. Iana Chrzciciela pozwolono, i on z iarmarkami Iarosławskiemi, względem libertacyi i akcydencyi, porownano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 477, *tit.* Miasto Rzeszow.

Iarmarki cztery w Brzeżanach: na święta S. Ducha, S. Eliasza Proroka; S. Bazylego Wielkiego, i na niedzielę środopostną, według starego kalendarza, cum omni securitate wszelakich odprawowania handlow, nadano. *Ibidem*, *f.* 484, *tit.* Iarmarki.

Iarmark w Przeworsku nowy, czteroniedzielny, na święto S. Iakuba Apostoła in Iulio pozwolono, i on z iarmarkami Iarosławskiemi porownano. *Ibidem*, *f.* 491, *tit.* Miasto Przeworsk.

Iarmarki w Chełmie cztery: pierwszy na Zwiastowanie Panny Maryi; drugi na Translacyą S. Mikołaia; trzeci na Narodzenie P. Maryi; czwarty na S. Mikołay, wszystkie według starego kalendarza, pozwolono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 578, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Iarmarki miastom Drohiczynowi i Mielnikowi dwuniedzielne, do ich dawnych iarmarkow, w Drohiczynie na poniedziałek po S. Troycy, a w Mielniku po dokończeniu Drohickiego, cum omnimoda legibus iarmarkom descripta securitate, corocznie pozwolono. *Ibidem*, *f.* 581, *tit.* Drohiczyna.

Iarmark w mieście Brzezinach Ur. Olbrachta Adryana Lasockiego Starosty Wyszogrodzkiego dziedzicznym, w woiewodztwie Łęczyckim leżącym, ktory bywał na S. Krzyż, na poniedziałek pierwszy po S. Franciszku in Octobri przeniesiono, i czteroniedzielny deklarowano, i w libertacyach, przywileiach akcydencyach, z Iarosławskiemi iarmarkami porownano. *Ibidem*, *f.* 585, *tit.* Iarmark w Brzezinach.

Iarmarki w Liwie dwa, ieden na poniedziałek starozapustny, drugi na Boże Ciało; obadwa per spatium dwoch niedziel trwać maiące, cum securitate et formalitate głownych iarmarkow, pozwolono. *Ibidem*, *f.* 587, *tit.* Iarmarki Liwowi.

Iarmarki w Opatowie trzy, oprocz dawnieyszych: pierwszy na S. Troycę; drugi na S. Franciszek in Octobri; trzeci na S. Tomasz; każdy z nich per spatium dwoch niedziel trwać maiący, cum securitate iarmarkow głownych, nadano. *Ibidem*, *f.* 589, *tit.* Iarmarki Opatowa.

Iarmarki dwa w miasteczku Seroczynie, Ur. Marcina Oborskiego Starosty Liwskiego dziedzicznym, w ziemi Czerskiey leżącym; ieden na wigilią Wniebowzięcia Panny Maryi; a drugi na S. Marcin, obadwa spatii dwoch niedziel, cum securitate głownym iarmarkom provisa, pozwolono. *Ibidem*, *f.* 590, *tit.* Iarmarki.

Na iarmark w Tuchowie miasteczku, modo et spatio Rzeszowskiego iarmarku, pozwolony przywiley approbowano. *Ibidem*, *f.* 596, *tit.* Miasteczko Tuchow.

Iarmarki Warężowi miasteczku approbowano, *vide tit.* Miasto.

Iatki.

Iatki w Przemyślu z pod kościoła OO. Franciszkanow przenieść nakazano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* O przeniesieniu iatek.

Iazy.

Iazy komu są pożyteczne, wrota w nich szerokie niech czyni, dla wolnego przepływania: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 151, *tit.* De libertate.

Na iazach żadne cła wyciągane być nie maią, pod winą siedmnadziestą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 257, *tit.* De liberis navigationibus.

Iazy na rzekach zrzucone być maią. *Ibidem*, *f.* 258, *tit.* De fluviis.

O tymże: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608.

Wyiąwszy iaz na Sanie u Przemyśla, dla soli Krolewskiey, a to pod winą stu grzywien. *Ibidem*, § Iż do tego czasu.

O tymże: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624. *Item*, *a.* 1563, *f.* 640. *Item*, *a.* 1565, *f.* 691, *et a.* 1578, *f.* 973. *Plura*, *vide tit.* Rzeki.

Iezuici, vide tit. Fundacye, tit. Klasztory.

Imiona, vide tit. Dobra.

Incompatibilia.

Vide tit. Woiewoda, *tit.* Kasztelan, *tit.* Starostwa, *tit.* Urzędy, *tit.* Podskarbi, *tit.* Marszałkowie, *tit.* Burgrabiowie, *tit.* Krol, *tit.* Arcy-Biskup, *tit.* Biskupi.

Inkorporacya.

Inkorporacya Xięstw, *vide tit.* Unia Xięstw.

Inkorporacya woiewodztw, *vide tit.* Woiewodztwa.

Inkorporacya probostwa S. Floryana, *vide tit.* Akademia.

Indygenaty.

Indygenat nikomu inaczey pozwolony być nie ma, tylko aż na Seymikach po woiewodztwach u Szlachty o to staranie uczyni, i od Posłow zalecony będzie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1516, *tit.* Temruk.

Znowu o tymże: iż bez pozwolenia Stanow oboyga Narodow na Seymie, wydawane z Kancellaryi być nie maią, sub nullitate onych: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1634, *tit.* De indigenatibus.

Indygenaty nie maią być dawane, iedno za zgodą wszech Stanow na Seymie, ktorym samym cognitio należy, ieżeli słusznie może być kto

do tego kleynotu przypuszczony: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 11, *tit.* O indygenatach.

Indygenatu ktoby chciał dostąpić, ma experyment meritorum wprzod ku Rzeplitey na Seymie uczynić, a potym dedukcyą nobilitatis suae authenticis documentis Principis sui haereditarii, vel Reipublicae, w ktorey się urodził, komprobować. *Ibidem.*

Indygenaty quocunque praetextu otrzymane, nullitatis są, ieżeli ich post annum 1607, in volumine legum nie masz. I possessye takowe pro vacantibus maią być rozumiane, i ludziom Stanu Szlacheckiego, ieżeli dobra ziemskie, jure caduco; a ieżeli dobra Rzeplitey, jure advitalitio rozdawane być maią. *Ibidem.*

Indygenaty nie maią być dawane, tylko tym, ktorzyby wprzod od Krola, albo od Hetmanow na Seymiki po woiewodztwach zaleceni, i znacznemi zasługami Rzeplitey clari zostawali, i na ktorychby się woiewodztwa zgodziły: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 406, *tit.* O indygenatach.

I ktorzyby przez Posłow Ziemskich nie mieli za sobą instancyi. *Ibidem*, *f.* 446, *tit.* Nobilitacye.

Indygenom nowym od Seymu a. 1658 aż dotąd kreowanym, termin stawienia się na przyszłym naybliższym Seymie naznaczono. Na ktorym każdy z nich, kto się zechce zostać przy indygenacie, i swobod tey Rzeplitey zażywać, in persona sam przed Krolem et coram Ordinibus Regni stawić się, et corporali juramento poprzysiądz należytą fidelitatem powinien. Do tegoż przyszłego Seymu o possessyą rzetelną, i niezmyśloną starać się, i onę skutecznie obiąć maią; inaczey ktoby tego oboyga wykonać albo nie chciał, albo zaniedbał, ipso facto od indygenatu perpetuis temporibus odpadnie: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 870, *tit.* O indygenach.

O indygenatach na teraźnieyszym Seymie pozwolonych, deklarowano: że tylko osobom wiary S. Katolickiey Rzymskiey służyć maią. A indigenae według zwyż pomienioney konstytucyi a. 1662 sprawić się powinni: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 133, *tit.* O indygenatach.

Indygenat Imci X. Andrzeia Kardynała, i Baltazara Batorych, braci rodzonych, Stefana Krola Polskiego synowcow, z tą kondycyą: aby obadwa juramentum fidelitatis Krolowi Polskiemu, i Rzeplitey uczynili. Pomienionego Kardynała capacem omnium ecclesiasticorum beneficiorum, et dignitatum spiritualium uczyniono tak, żeby mogł w Senacie siedzieć na mieyscu biskupstwa swego, i sententiam dicere. Primatialem iednak Archi-Episcopatus Gnesnensis Dignitatem trzymać nie może, ani in munus nominandi, vel inaugurandi Regis wdawać się ma: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1239, *tit.* Indigenatus Panow Batorych.

Indygenat Władysława i Gabryela Bekieszow. Na ktory Władysław na tym Seymie przytomny juramentum fidelitatis wykonał; a Gabryel na przyszłym Seymie wykonać powinien: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1404, *tit.* Deklaracya indigenatus.

Indygenat Panow Wołoskich, Łukasza Stroyca, i Ieremia Mohyły, cum conditione, żeby przysięgli, i kondycye w przywileiu onym opisane, wypełnili. *Ibidem*, *f.* 1405, *tit.* Indigenatus Panow Wołoskich.

Indygenat Wołoszynow, Ierzego Mohyły Metropolity ziemi Wołoskiey, Symeona Mohyły Hetmana ziemi Mołdawskiey, Szymona Stroyca Wisternika Mołdawskiego: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1449, *tit.* Indigenatus trzech Wołoszynow.

Indygenat Temruka Szymkowicza: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1516, *tit.* Temruk.

Indygenat Ur. Balcera Cetnera. *Ibidem*, *tit.* Approbacya listu.

Indygenat Ur. Wilhelma Barberyusza, szlachcica Francuskiego: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1622, *tit.* Indygenat.

Indygenat obywatelow Wołoskich, Nestora Ureckiego, Bazylego Oryssa, Ierzego Manrotego Logofeta, Izaia Baliki i Georgiego z Lozan, Parkalaba Opawskiego. *Ibidem*, *f.* 1628, *tit.* Indigenatus.

Indygenat Borysa Hraźnego szlachcica Moskiewskiego, z tą kondycyą: że do żadnych Dygnitarstw, i Urzędow przychodzić nie ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 314, *tit.* Indygenat.

Deklarowano potym, że Borys Grazny iest capax wszelakich honorow, i Dygnitarstw z potomkami swemi, i łowiectwo Nowogrodzkie konferowano mu: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 973, *tit.* Deklaracya indygenatu Borysa.

Indygenat Andrzeia Batorego, z tą deklaracyą: żeby przysięgę super fidelitatem Krolowi, i Rzeplitey uczynił: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 551, *tit.* Indigenat Batorego.

Indygenat Iakuba Buthlera, szlachcica Irlandzkiego, z tym dokladem: żeby przysiągł super fidelitatem. *Ibidem*, *f.* 552, *tit.* Indygenat Buthlera.

Indygenat Mirona Bernawskiego Hospodara Wołoskiego: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 615, *tit.* Indygenat Hospodara.

Indygenat Ur. Zdenka Szampacha, z tą kondycyą: aby się intra sexennium z obcych państw przeniosł, i iurament z synem dorosłym uczynił: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 827, *tit.* Indygenat Szampacha.

Indygenat Urodzonych Eryka i Zygmunta Güldensternow. *Ibid.* *f.* 829, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Kostena Ianduły Wołoszyna, i synow iego Alexandra, Mirana, Potomira, z tą kondycyą: żeby super fidelitatem przysięgli: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 973, *tit.* Indygenat Kostena.

Indygenat Ur. Gebharda Milnheyma szlachcica Alsackiego, z tą deklaracyą: żeby super fidelitatem przysiągł: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 20, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Iana Dziboniego: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 458, *tit.* Indygenat Dziboniego.

Indygenat Ur. Iana Wilhelma Donomaia Obersztera. *Ibidem*, *f.* 475, *tit.* Indygenat.

Indygenat Xiążęcia Saskiego, Franciszka Erdmanna, z Xiężny Brandeburskiey urodzonego, z tą kondycyą: żeby juramentum praestet fidelitatis przed Krolem i Senatem, i żeby intra sexennium do Polski się wniosł: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 384, *tit.* Indygenat Xiążęcia Saskiego.

Indygenat Ur. Iana Udalryka Szaffgoca, z temiż kondycyami, aby Krolowi i Rzeplitey przysiągłszy, wniosł się intra triennium do Polski. *Ibidem*, *f.* 385, *tit.* Indygenat Szaffgoca.

Indygenat Ur. Krzysztofa Houwalta szlachcica Szwedzkiego, z temiż kondycyami, z ktoremi Ur. Szaffgoca. *Ibidem*, *f.* 385, *tit.* Krzysztofa Houwalta.

Indygenat Ur. Konstantego Mikołaia Gisse. *Ibidem*, *f.* 386, *tit.* Konstantego Mikołaia Gisse.

Indygenat Ur. Klaudyusza Herpina z Perpessu, szlachcica Francuskiego, z tą kondycyą: żeby super fidelitatem przysiągł. *Ibidem*.

Indygenat Urodzonych, Ottona Barona de Schwerin Podkomorzego, Iana z Howerbeka Stolnika, dziedzicznych Elektorstwa Brandeburskiego, i Wawrzeńca Krzysztofa Somnicza, Podkomorzego dziedzicznego Xięstwa Pomorskiego i Kanclerza, Konsyliarzow Status, Kurfirszta Brandeburskiego: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 565, *tit.* Indygenaty Konsyliarzow.

Indygenat Ur. Henryka de Gordon Margrabie Huntilaeum. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Stefana Balusa. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Franciszka Andrault de Buy. *Ibidem*, *f.* 566, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Piotra de Nowersz. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Walentego a Wönter Obersztera Gdańskiego. *Ibidem*, *f.* 567.

Indygenat Ur. Gerharda Proenen Starosty Sobowickiego. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Abrahama von Geheme. *Ibidem*, *f.* 568.

Indygenat Ur. Iana Magnusa Ochapa. *Ibidem*.

Indygenat Urodzonych Klemensa, Iana, Filipa, Reinholda, i Karola Ernesta Kolmerow. *Ibidem*.

Indygenat Urodzonych Iana, Henryka, i Karola Schwartzwaldow. *Ibidem*, *f.* 569.

Indygenat Ur. Ierzego Kocha szlachcica Angielskiego. *Ibidem*.

Indygenat Urodzonych Stanisława, Woyciecha, i Xiędza Iana Baryczkow. *Ibidem*, *f.* 570.

Indygenat Ur. Tytusa Liwiusa Boratyniego Sekretarza Krolewskiego. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Franciszka Delpacego. *Ibidem*.

Także Ur. Wawrzeńca Delpacego: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 939, *tit.* Deklaracya.

Indygenat Ur. Iana Iakuba Bonellego: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 571, *tit.* Indygenat.

Indygenat Urodzonych Marka Sefera Tolińskiego, Iuryce Radanowica. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Natanaela Schmieden Burgrabiego Gdańskiego. *Ibidem*, *f.* 566.

Indygenat Ur. Frydrycha Ehler Burmistrza Gdańskiego. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Iana Wahla Radnego Gdańskiego. *Ibidem*, *f.* 567.

Indygenat Ur. Gwilhelma Orsettego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Daniela Eilofa. *Ibidem*, *f.* 683, *tit.* Indygenat.

Indygenat Urodzonych Pawła, i Andrzeia Cellarych: *a.* 1662, *f.* 866, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Egidyusza Bremera Barona de Britmar. *Ibidem*, *f.* 867.

Tegoż potomstwo potym, iako minorennes, od przysięgi uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1002, *tit.* Deklaracya.

Indygenat Ur. Krzysztofa Mazyniego Sekretarza Krolewskiego: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 867, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Hieronima Pinociego Sekretarza i Metrykanta Krolewskiego. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Iacka Biankiego Pisarza starszego skarbu Kor. *Ibidem*, *f.* 868.

Indygenat Ur. Henryka de Beaulien Obersztерleytnanta. *Ibidem*, *f.* 868.

Indygenat Ur. Ioachima Pastoryusza ab Hirtenberg Sekretarza i historyografa Krolewskiego. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Piotra Dzianottego towarzysza roty usarskiey. *Ibidem*, *f.* 869.

Indygenat Ur. Iana Maryana. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Hagenthorna, Porucznika raytarskiego; ale mu ta łaska służyć nie ma, in quantum nie iest Romanae Catholicae fidei. *Ibidem*, *f.* 870.

Indygenat Ur. Hermana Adolfa Męsickiego, Obersztеleytnanta, cum eadem conditione. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Franciszka Trewaniego. *Ibidem*.

Indygenaty UU. Karola Marsona, i Grzegorza Ierzego Barsotego, Obersztleytnantow. *Ibid.* *f.* 903, *tit.* Indygenaty.

Ciż juramentum fidelitatis po wywodzie szlachectwa swego wykonali: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1002, *tit.* Deklaracya praestiti juramenti.

Na indygenat pewnym osobom pięć przywileiow dane, ręką Krola Imci Iana Kazimierza, Imci Xiędza Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, i Marszałka Posłow Ziemskich podpisane, approbowano, z tą kondycyą: żeby w nich wszystkie punkta w skrypcie ad archivum podanym wyrażone były. A te przywileie do Metryki Koronney podane być maią: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 456, *tit.* Approbacya pewnych przywileiow.

Indygenat Ur. Zygmunta Hollo de Krompach: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 126.

Indygenat Ur. Apostoła Duraka Wołoszyna. Tak iednak, żeby na przyszłym Seymie juramentum fidelitatis wykonał. *Ibidem*.

Indygenat Ur. Kotowskiego Sekretarza Krolewskiego. *Ibidem*, *f.* 127, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Brauna, alias Sinickiego szlachcica Inflantskiego. *Ibidem*, *tit.* Deklaracya.

Indygenat Ur. Augustyna Wincentego Loćciego indzyniera. *Ibidem*, *f.* 128.
Tenże potym wykonał juramentum fidelitatis, et nobilitatem suam deduxit: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 405, *tit.* Deklaracya Ur. Augustynowi etc.
Indygenat Ur. Izydora Affaity Kapitana i indzyniera, z tą kondycyą: żeby super fidelitatem przysiągł, wywiodłszy nobilitatem suam w państwie Medyolańskim. *Ibidem*.
Dosyć uczynił tey powinności: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 405, *tit.* Deklaracya.
Indygenat Urodzonych Alexandra Iana Maiora, Iakuba raytarskiego Rotmistrza, Franciszka Kapitana, Gissow, wedle konstytucyi a. 1652, Ur. niegdy Mikołaiowi Gisse służącey: *a.* 1673, *v.* v. *f.* 128, *tit.* Indygenat.
Indygenat Ur. Iakuba Chambers Rotmistrza. *Ibidem*.
Indygenat Ur. Iana Dennemarka, Krzysztofa de Londu i de Bocham Obersztcrow; Eneasza de Crauser, Magnusa de Ochap, Wacława Dobrzycza, Ierzego Taube, Mikołaia Folkmana, Ioachima de Magieln, Obersztcrleytnantow; Zygmunta Fryderyka de Sztrem, Ierzego Guttry, Alexandra i Gabryela Hersza, Maiorow; Michała Baryczkę Kapitana, Hieronima i Kosmę Bruneta, Iana Fakinettego, Dawida von Os Tyskiembeka Maiora, z tą kondycyą: aby z nich każdy wiarę S. Katolicką przyiął, i deductiones szlachectw swoich, także juramenta fidelitatis na przyszłym Seymie wykonał. *Ibidem*, *f.* 129, *tit.* Indygenaty.
Iakoż Urodzeni Ierzy Taube Generał Prowiant Magister, i Sztrem, deduxerunt nobilitatem suam, et juramentum fidelitatis praestiterunt: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 405, *tit.* Deklaracya Ur. Taube.
Indygenat Ur. Baptisty Fredyaniego, Michała Floka, Hugoniego Okellego, Dawida Iordana, Obersztcrow; Arnolfa Floka, Obersztleytnanta; Iakuba Kordymiera, Abrahama Bekiera, Iana Neysztada, Ierzego Gordona Maiorow; Iana Meyflanda, Piotra Benedykta Andersona, Kapitanow; Scypiona Iana, Karola Morikonich, Ierzego Benneta, Iana i Samuela Delawalow Kapitana i inziniera na fortecy Słuckiey: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 152, *tit.* Indygenaty.
Potym deklarowano Ur. Gustawowi Adolfowi de la Vallèe de Gobe Obersztcrleytnantowi, iż mankament, ktory się stał na Seymie a. 1673 przy iego indygenacie, że nazwisko iego in plurali, a imiona inaksze położono, szkodzić mu nie będzie: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 629, *tit.* Deklaracya Ur. de la Vallemu.
Ierzy Bennet Maior, deduxit nobilitatem suam, i przysiągł super fidelitatem: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 440, *tit.* Declaratio indigenatus.
Deduxerunt także nobilitatem suam, i juramenta fidelitatis wykonali Urodzeni Flokowie, Iordan, Neysztad, Gordon, Kordymier, Frediani, i Morykonie: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 445, *tit.* Declaratio praestiti juramenti.
Indygenat Ur. Andrzeia Elleta Kapitana, Iana Zygmunta von Lebel Obersztera, i rodzonego iego Iana Lebla Obersztcrleytnanta, Iana Nerchen i Karola brata iego, Wilhelma Miryssona i Alexandra brata iego, Kapitanow; Stanisława Fransbego Dziulego, Krzysztofa von Melina Obersztcrleytnanta, Santego-Boniego, alias Santi-Boni, Piotra Romain, Klaudyusza Reverand, Mikołaia Dryon, Filippa de Forge, Karola Ludwika de Korande, cum hac declaratione: żeby deductiones szlachectw swoich, et juramenta fidelitatis na przyszłym Seymie wykonali: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 398, *tit.* Indygenaty.
Indygenat Urodzonych Pawła, Franciszka, Alexandra Grattow, synow Ur. niegdy Franciszka Gratty Sekretarza Krolewskiego, i Postmagistra Generalnego ziem Pruskich. *Ibidem*, *f.* 399, *tit.* Indygenat sukcessorom Ur. Gratty.
Indygenat W. Stefana Petra, Woiewody i Hospodara ziem Mołdawskich; także Ur. Apostoła Katardzy, Mikołaia i Iankuła Hizdeu, siestrzeńcow rodzonych, i sukcessorow sanguinis naybliższych hospodarskich, także Jakuba Chalipińskiego, i Hrehorego Chabaszeska. *Ibidem*, *tit.* Indygenat W. Hospodara.
Indygenat Ur. Adama, i Karola Magnusa Kalkraytcrow, szlachty Śląskich z obietnicą przystawienia 50 raytarow gwardyi z moderunkiem na potrzebę Rzeplitey. *Ibidem*, *f.* 400, *tit.* Indygenat.
Ciż wywiedli szlachectwo swoie, iako i UU. Leblowie i juramenta fidelitatis wykonali: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 574, *tit.* Deklaracya.
Indygenat Ur. Buono del Buono; na przyszłym Seymie deducet nobilitatem suam: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 405, *tit.* Indygenat.
Indygenat Urodzonych Stanisława Kasztelli usarza, Piotra Moroza, Wilhelma Kostela, ... Ikszkiela Maiora, Iana Bitnera Bernowicza, i Gonffouza, Kapitanow. A na przyszłym Seymie, konformuiąc się do dawnieyszych konstytucyi o indygenach napisanych, prawu dosyć uczynią. *Ibidem*, *f.* 445, *tit.* Indygenat Ur. Morozowi.
Deklarowano potym Eberhardowi Ikszkielowi Maiorowi, że mu to szkodzić nie ma; że imienia iego w pomienioney konstytucyi nie dołożono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 629, *tit.* Deklaracya.
Indygenat Ur. Graffowi Franciszkowi z Opperszdorffu, cum prole iego utriusque sexus: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 673, *tit.* Indygenat.
Indygenat na zalecenie WW. Hetmanow Koronnych, i woyska Koronnego, Urodzonym Iustowi Berenfaur Obersztcrowi, Karolowi Dautant de Villars Kapitanowi, Andrzeiowi de Boien dworzaninowi pokoiowemu I. K. Mci, z tą kondycyą: aby każdy z nich wiarę S. Katolicką Rzymską przyiął, i żeby deductiones szlachectwa swego, także juramenta fidelitatis na przyszłym Seymie wykonał. *Ibidem*, *tit.* Indygenaty.
Indygenaty Ur. Ierzego Barona de Dorflinger

Feldmarszałka, alias Hetmana woysk; Franciszka de Meindets Konsyliarza Status, Ernesta Amadeusza de Borstel Generała Maiora, Olbrychta Krzysztofa de Wichert Konsyliarza i Rezydenta, Iana Ierzego de Tritschler Obersztleytnanta, officyalistow i konsyliarzow Kurfirszta Imci Brandeburskiego, Iana Laussen Kapitana, i Iakuba rodzonego iego, Porucznika artylleryi Koronney; Iana Wołczyńskiego, Ierzego i Pawła Lipinkow, Franciszka Paulina Dallerali, Iana Leonarda Eberd, Laurencyusza Maryaniego, Leonarda Filippa de Massin, Antoniego de Hom, Kontego de Maligni, Thielmana z Gamerana Gamerskiego, N. Kreczyka, Tomasza Talentego, Andrzeia Morżkowskiego, szlachcica Węgierskiego, Iana i Wilhelma Holteiow, Iana Szrettera, Waleryana i Tobiasza Klisnerow, Baltazara Szymy, Ernesta Fryderyka Ottynga, Ierzego Krabenowa, Dominika Anikiniego, Iozuego Polemana, Iana i Ernesta Teiedtow, Iana Neysztada, Pawła Wreta, Macieia Kleszczyńskiego deducentes nobilitatem. Tych wszystkich cum prole utriusque sexus do indygenatu przypuszczono, i przywileie z Kancellaryi onym wydane approbowano, tak iednak, aby ci wszyscy, nemine excepto, in puncto przyięcia fidei Sanctae Romano-Catholicae, i innym wszystkim kondycyom a. 1683 w konstytucyach wyrażonym, na przyszłym Seymie dosyć uczynili: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 729 *et* 730, *tit.* Indygenaty. *I na końcu tit.* Nobilitacye, *f.* 731.

I. W. Ludwik de la Grange, Margrabia z Arquienu, Hrabia z Malinu, Generał woysk I. K. Mci za indygenę Korony Polskiey i W. X. Lit. ziem Pruskich, i inszych państw przypuszczony, tak iednak, aby przysięgę wierności zaraz po Seymie wykonał: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 776, *tit.* Indygenat.

Do indygenatow Gordonowskich nie powinien się żaden referować, procz Ur. Iana Gordona towarzysza roty usarskiey Ur. Stanisława Szczuki, na ten czas Referendarza Koronnego, Marszałka Seymowego, i temuż Ur. Ianowi Gordonowi contra usurpatores pro abjudicatione, et confiscatione bonorum, actionem warowano: *a.* 1699, *v.* vi, *f.* 66, *tit.* O podszywaiących się.

Indygenat Ur. Krzysztofa Gasparego, z bratem iego rodzonym, Ianem Gasparem, Kapitanem w woysku Lit. *a.* 1726, *v.* vi, *f.* 451, *tit.* Akommodacya Ur. Gasparego.

Indygenat Ur. Piotra de Lamara Pułkownika. *Ibidem*, *f.* 452, *tit.* Przywrocenie do indygenatu.

Indygenat Ur. Wilhelma Miera Generała-Maiora. *Ibidem*, *f.* 454, *tit.* Indygenat.

Indygenat Ur. Archybalda Glowera de Glaydeny, Jana Dessyera Oberszterleytnantow, Iana i Franciszka Humlow, Maiora de Argelles Kommendanta garnizonu Ostrogskiego, Jana Ostena, Franciszka i Iozefa Reynow, Alexandra, Franciszka i Mikolaia Bandynellich, Iakuba Barona Puszeta Rezydenta J. K. Mci w Rzymie, Dominika Pisarza Naywyższego Skarbowego, i Iozefa synowca iego, Winklerow. *Ibidem*, *tit.* Indygenaty.

Indygenatami, i nobilitacyami zaszczycaiący się w W. X. Lit. ktorzy non satisfecerunt legi, vel maxime dyssydenci; pro se et succesoribus deklarowawszy być Katolikami, a w dawney perseverant sekcie, ut ad pristinum redeant statum, deklarowano: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 677, *tit.* Indygenatow i nobilitacyi distinctio w W. X. Lit.

Incendiarii.

Incendiarii nie innym prawem, tylko Polskim sądzeni być maią: a takich podpalaczow kościoł pokrywać nie ma, i extra forum z miasteczek i wsi, gdzie się prawem Niemieckim sądzą, pociągani być maią do Polskiego Sądu, aby kaźnią godną karani byli: *a.* 1347, *v.* i, *f.* 28, *tit.* De incendiariis.

Także Polskim prawem sądzeni być maią w zapustach pożary wzniecaiący, lubo to umyślnie, lub przypadkownie, tak szlachta, iako i plebeji. A winny nie maiąc z inąd szkody zapłacić, ma gardło swe dziesiącią grzywien odkupić: *a.* 1420, *v.* i, *f.* 80, *tit.* De arvipirio.

Za pożogi wina siedmdziesiąta płacona być ma: *a.* 1347, *v.* i, *f.* 14, *tit.* De poena.

Incendiarii, in maleficio deprehensi, etiam terrigenae, fidejussoriam cautionem facere nolentes, per Judices capi, et puniri possunt: *a.* 1433, *v.* i, *f.* 93, § Caeterum.

Plura vide tit. Lasy, *tit.* Złodzieie.

Infames.

Infames, albo bezecni, są: kortezani z Rzymu wyzwani, a nie wracaiący się do beneficyi: *a.* 1538, *v.* i, *f.* 526, § Quod si aliquis, *et a.* 1540, *f.* 561, *tit.* De revocatione.

Cudzoziemcy, ktorzy otrzymawszy zamek, albo dostoieństwo, napomnieni puściby nie chcieli: *a.* 1538, *v* i, *f.* 528, *tit.* De alienigenis.

Dygnitarze starostwa Sądowe przy dygnitarstwie w oney ziemi trzymaiący, a upomnieni puściby go nie chcieli. *Ibidem*, *f.* 527, *tit.* De incompatibilibus.

Zwady na Seymie czyniący, a zabiwszy kogo, z Korony zbiegli: *a.* 1520, *v.* i, *f.* 393, *tit.* Poena turbantium Conventus.

Oyca, bracią, siostry, powinne, zabiiaiący: *a.* 1347, *v.* i, *f.* 26, *tit.* De fratricidio.

Mężoboycy za pozwem nie stawaiący, zwłaszcza nie osiedli: *a.* 1510, *v.* i, *f.* 370, *tit.* Poena.

Gwałtownicy z Krolestwa uciekaiący: *a.* 1496, *v.* i, *f.* 273, *tit.* De domus violatione.

Raptores virginum, et faeminarum, prawem przekonani. *Ibidem*, *f.* 275, *tit.* De raptu virginum.

Szlachcica sobie rownego imaiący, i w więzie-

niu trzymaiący; a tyle troie w wieży na dnie nie siedzący: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O poymaniu szlachcica.

Heretykow broniący: *a.* 1424, *v.* I, *f.* 85, *tit.* Vladislaus Jagello.

Słudzy złodzieia nie goniący, albo tym, co go gonili, infamią zadawaiący: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 300, *tit.* De servis.

Słudzy od pana podczas wyprawy woienney, albo inszey słuszney potrzeby odchodzący. *Ibidem*, *tit.* De tempore servorum.

Hultaie cudze rzeczy łapaiący, i drapiestwa czyniący: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 27, *tit.* De vagantibus.

Złodzieie uciekaiący, potym sobie Krola przeiednaiący. *Ibidem*, *f.* 33, *tit.* De profugis.

Do wieże, convicti o mężoboystwo, nie zasiadaiący czasu naznaczonego, albo z niey nie wysiedziawszy wychodzący: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1215, § A ktoby będąc convictus.

Dla boiaźni wieże z Korony uciekaiący: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 274, *tit.* De homicidio et capite.

Złodzieie, zbiegi, i utratniki przechowywaiący, albo się z niemi dzielący: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 33, *tit.* De profugis, § Statuimus etiam.

O złodzieystwo trzykroć prawem przekonani. *Ibidem*, *f.* 46, *tit.* De illo, qui tribus vicibus etc.

Infames na gardło i na poczciwość osądzonych, Niżowcy i Zaporożcy przyimować nie maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1329, *tit.* Porządek, § Przesądzonych.

Infamis także iest, o potwarstwo czwarty raz pozwany: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 252, *tit.* De calumnia.

Infames, proscripti, et banniti legitime condemnati, tak Polscy w Litwie, iako i Litewscy w Polszcze, mieysca mieć nie maią, i owszem każdy Urząd legitima via juris przeciwko onym exekucyą czynić ma; execeptis his causis, ktore wpadły in deliberationem: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Infames et proscripti.

Infames et banniti publicati na ktorychkolwiek maioris seu minoris subsellii Sądach, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. mieysca, ani żadney protekcyi, iako w Koronie, i w W. X. L. tak i X. Ruskim mieć nie mogą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Infames.

Infamis caput invindicabile: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 462, *tit.* Postanowienie.

Plura vide tit. Bannicye. *Tum in specie suis titulis.*

Na infamie ex controversiis otrzymane, gleyty nie idą, *vide tit.* Gleyty.

Infamii zniesienie, *vide tit.* Restytucya do czci.

Infamii na Ur. Tomaszu Szczawińskim w Trybunale otrzymaney cassatio approbatur: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 421, *tit.* Approbacya.

Inflanty.

Inflanty przy Koronie Polskiey i W. X. Lit. iako przy iedney Rzeplitey wcale zostawać maią; i obrona im, iako i innym państwom prowidowana być ma: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 780, § Ziemia Inflantska.

Tychże dalszą sprawę na przyszły Seym Koronny odłożono; na ktory od wszech Stanow ztamtąd Posłowie cum plenaria potestate przysłani być maią. *Ibidem.*

Pacta subjectionis inter Sigismundum Augustum Regem Poloniae, et Gothardum Ketler Magistrum Ordinis Teutonici in Livonia, inita Vilnae a. 1561: *vide v.* VI, *f.* 503.

Privilegia Nobilitatis Livoniae ab eodem Rege circa subjectionem data. *Ibidem*, *f.* 515.

Juramentum Regis Poloniae circa subjectionem praestitum. *Ibidem*, *f.* 529.

Juramentum Ordinum Livoniae Sigismundo Augusto Vilnae per Legatos praestitum. *Ibidem*, *f.* 530.

Juramentum Magistri Livoniae. *Ibidem*, *f.* 531.

Inflanty dla uciśnienia od Moskwy, a poniekąd i od Szwedow gdy maią, nadzieię mieli w pomocy Cesarza Imci, i Rzeszy Niemieckiey, poddać się Polszcze umyślili. *Ibidem*, *f.* 503, § Ideo.

Inflantskie konstytucye za Krola Stefana w Warszawie uformowane: *a.* 1582, *v.* II, *f.* 1040, § Significamus. *Są zaś następuiące.*

Biskupstwo Wendeńskie postanowiono w Weńdzie. *Ibidem*, *tit.* Episcopatus.

Wiara Auszpurskiego wyznania, po Katolickiey zostawiona. *Ibidem*, *tit.* De dissidentibus.

Troie starostwa: w Wendzie, w Derpie, i Parnawie ustanowiono. *Ibidem*, *tit.* Tres praesidiatus.

Tych władza być ma, iako woiewodza w Prusiech. *Ibidem*, *tit.* Praesides.

Z temiż na woynę ruszenie być ma za obwieszczeniem Krolewskim. *Ibidem.*

Podkomorzowie także trzey być maią; w Wendzie, Derpie, i Parnawie. *Ibidem*, *f.* 1041, *tit.* Succamerarii.

Chorążowie trzey. *Ibidem*, *tit.* Vexilliferi.

Sądy Ziemskie w każdym starostwie co rok dwa razy bywać maią, we dwa tygodnie po sobie, a sądzić się maią przy sześciu Przysięgłych, ze dwunastu szlachty podanych, od Krola naznaczonych. *Ibidem*, *tit.* Judicia, et Judices.

Pisarz Ziemski ze czterech od szlachty obranych, od Krola być ma podany. A publici Tabelliones na Ziazdach Sądowych Inflantskich, wedle potrzeb, obierani być maią. *Ibidem*, *tit.* Judices.

Appellacye z Ziemstwa na Ziazdy Sądowe, czyli Roki Publiczne być nie maią pod winą 18 grzywien, ieno aż za dozwoleniem Stron, wyiąwszy sprawy małe do 30 grzywien. Ale w sprawach krwawych, et in recenti crimine nieodwłoczną sprawiedliwość czynić maią. *Ibidem*, *tit.* De appellatione, *et* Judicia Praesidum.

Starostowie i wszystka szlachta Inflantska, Sądom Ziemskim podlega, wyiąwszy z stro-

ny dobr Krolewskich. *Ibidem*, *f.* 1042, *tit.* Praesides.

Kommissye żadne do Sądu Ziemskiego dawane być nie maią, krom granic i działu między powinnemi. *Ibidem*, *tit.* De commissionibus.

Roki Publiczne, czyli Ziazdy Sądowe w Weńdzie albo Kiesi, dwakroć do roku bywać maią. *Ibidem*, *tit.* De Conventibus.

In jure municipali sprawiedliwość być ma wedle praw dawnych Inflantskich, salvis tamen juribus Regiis, et publicis. *Ibidem*, *f.* 1043, *tit.* De jure minucipali Livonico.

Seymiki według potrzeby pospolitey od Krola naznaczone być mogą, kędy i kiedy Krolowi zdać się będzie. *Ibidem*, *tit.* Conventus.

W osądzoney rzeczy każdy posłuszny być ma, i injuncta exequi, alias Praesides locorum exekucyą uczynią. *Ibidem*, *tit.* De executione.

Gwałty żadne być nie maią, pod gardłem. *Ibidem*, *f.* 1044, *tit.* De violentiis.

Szlachcic z dekretu poymany, do rąk starościńskich oddany być ma. A ieźli ktory do więzienia mieyskiego będzie dany, tam gdzie zamku nie masz, tedy nie w mocy mieyskiey, ale starościńskiey, albo sądowey być ma. Za rękoymią iednak wolny być może. *Ibidem*, *tit.* De captivatione.

Szlachta, i ich poddani od Urzędu Mieyskiego imani być nie maią; ani też szlachta mieyskiego człowieka, i ich poddanego imać maią, ale każdy Urzędu swego patrzać ma, wyiąwszy casus recentes, et actiones criminales. *Ibidem.*

Rzeki do nawigacyi wolne być maią. *Ibidem*, *tit.* De fluminibus.

Mieszczanom dobra ziemskie, a szlachcie dobra mieyskie wolno kupować, ale powinności w nich wszystkie każdy z nich odprawować powinien. *Ibidem*, *tit.* De bonis.

Zboycow i łupieżcow Starostowie, każdy w swym starostwie, łapać i karać ma. *Ibidem*, *f.* 1045, *tit.* De praedonibus.

Chłopi z rusznicami i inną bronią, chodzić nie maią, tylko dla łowu, i dla obrony spokoyności publiczney. Sołtysom iednak broń godzi się nosić. *Ibidem*, *tit.* Rustici.

Kupcy cudzoziemscy być nie maią, ale domowi kupie swe wolno w mieściech przedawać maią. *Ibidem*, *tit.* De mercimoniis.

Kupie Moskiewskie z Pskowa do Rygi i do Parnawy iść maią, aż do inszego postanowienia. *Ibidem*, *tit.* De mercimoniis Moschoviticis.

Inflantskie prawa według potrzeby poprawione być mogą. *Ibidem*, *tit.* De constitutionibus.

Inflantow część, że Krol Szwedzki przywrocić ma, pactis conventis z Krolem Zygmuntem III na Elekcyi conclusis, warowano: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1098, § *Item* Livoniae partem.

Inflanty Koronie i W. X. Lit. miały być podzielone w recessie Seymu Koronacyi: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1245, § Za zgodnym.

Ale to inaczey ordynowano, to iest: starostwa tak maią być rozdawane, aby rowna liczba Starostow Polskich i Litewskich była. A iż teraz więcey Starostow Polakow, tedy tych starostw co wakuią, i w dyspozycyi Krola są, i ktore potym po zeyściu Polakow przypadać będą, nie ma Krol dawać, tylko ludziom Narodu Litewskiego, ażby się rowna liczba Starostow Litewskich, liczbie Starostow Polskich wypełniła. A na potym perpetuis temporibus po wyrownaniu liczby tey Starostow z obu Narodow, starostwo każde po zeyściu Polaka Litwinowi, a po zeyściu Litwina Polakowi dawane być ma. Czego Pieczętarze oboyga Narodow przestrzegać maią, sub privatione officii, ieźliby ktory z nich po Polaku Polakowi, a nie Litwinowi, et e converso cokolwiek w Inflanciech u Krola ziednał, uprosił, pieczętował, i przywiley nadał. Ten zaś ktoby o to prosił i otrzymał, ipso facto od tego odpadać, i poena infamiae karany być ma na Seymie, ex citatione cujusvis criminaliter edita. I takowe sprawy na pierwszym Seymie przed wszystkiemi kryminałami in termino incidenti sądzone i kończone być maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1262, *tit.* Starostwa Inflantskie.

Starostwo iednak Derpskie, i insze ktore drugie, na ekonomie Krolowi obrocone być maią; całe Polakom i Litwie także alternatą w administracyą dawane być maią. *Ibidem.*

Ieźli Inflantczykowie ad aequalitatem z Narodem Polskim i Litewskim w rozdawaniu starostw Inflantskich przypuszczeni być maią, po kommissyi deklarować obiecano: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1474, *tit.* Ordynacya.

Przypuszczeni są do alternaty starostw, i inszych dzierżaw Inflantskich, rowno z Narodem Polskim i Litewskim, ktore Krol za wiadomością Panow Radnych, przy boku swym rezyduiących, rozdawać ma: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1613, *tit.* Ordynacya.

A przedtym ad minutiora bona, i inszych zamkow przypuszczeni: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1266, *tit.* Dzierżawy.

Znowu o tym: iż dobra Inflantskie post recuperationem onych z rąk nieprzyiaciela, szlachcie Polskiey, Litewskiey, i Inflantskiey, eodem jure, quo antea konferowane być maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 875, *tit.* Bene meriti.

I znowu: iż w konferowaniu starostw wszystkich, alternata ma być zachowana według prawa dawnego. A ieźliby starostwo dał Krol impossessionato Polakowi, albo Litwinowi, w poł roku po wzięciu Urzędu, donatarius powinien sobie kupić possessyą; salvis modernis possessoribus: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 483, *tit.* Ordynacya.

Inflant część przez pacta Oliwskie odpadła do Szwecyi, to iest: wszystka kraina za-Dzwiń-

ska, i wyspa Runen. Do tego cokolwiek prawa Krolowie i Rzeplita Polska do Estonii, i Oselii mieli, to wszystko stracili: *a.* 1660, *v.* IV, *f.* 740, *art.* 4-to.

Ostatek Inflant, to iest: pars australis, gdzie Dyneburg, Rosytyn etc. przy Polszcze się został. *Ibidem*, *f.* 741, *art.* 5to.

Inflantskim Xiążęciem, tak Krolowi Polskiemu, iako i Szwedzkiemu, ratione części swey, promiscue intytułować się dozwolono. *Ibidem*.

Do Inflant przywileie wszelakie i listy, pod dwiema pieczęciami, Koronną i W. X. Lit. maią być wydawane, sub nullitate: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1263, *tit.* Odprawa listow.

Także universały na Seymiki Powiatowe. *Ibidem*, *tit.* Seymiki.

Pozwy iednak o przestąpienie alternaty, w dzierżeniu starostw, choć pod iedną pieczęcią, z ktoreykolwiek Kancellaryi, ważne być maią. *Ibidem*, *f.* 1262, *tit.* Starostwa Inflantskie.

Potym stanęło: iż pozwy na Seym i za Dworem, pod ziemską pieczęcią mogą być wydane: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1474, *tit.* Ordynacya, § Iż też, *f.* 1475.

Znowu inaczey: iż mandaty, dekreta assessorskie, bannicye, sublewacye, gleyty, pod dwiema pieczęciami, Koronną i W. X. Lit. wydawane z Kancellaryi być maią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 483, *tit.* Ordynacya.

W Inflanciech protestacye, pozwy, dekreta po Polsku, in omnibus subselliis specificate pisane być maią. *Ibidem*.

Inflantskie prowenta z starostw, dzierżaw, cełł, i inne wszelakie dochody alternatim, iednego roku do Koronnego, drugiego roku do Litewskiego skarbu oddawane być maią, sub amissione dzierżaw: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1263, *tit.* Opatrzenie.

W szafunku Podskarbiowie, Koronny i W. X. Lit. maią się znosić, a liczbę na Seymie czynić. A sub interregno bez pozwolenia obydwu Narodow, nie maią onemi szafować, sub poena peculatus, na Seymie za pozwem pod ktorąkolwiek pieczęcią Polską, lub Litewską wydanym, vindicanda. *Ibidem*.

Prowentow iedna część do skarbu Koronnego i Litewskiego po roku alternatim, druga na obronę tey tam prowincyi, a trzecia na Starostę każdego zamku iść ma. *Ibidem*.

A te prowenta przez Rewizory, albo Lustratory maią być oszacowane, i na te trzy części podzielone. *Ibidem*.

Naznaczeni są Rewizorowie. *Ibidem*, *f.* 1266, *tit.* Rewizorowie do Inflant.

Kommissarzom to potym polecono: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1476, § Ciż Kommissarze.

Potym inszym, ktorzy inquirere maią, gdzie się podziały prowenta, wedle konstytucyi anni 1589: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 274, *tit.* O Inflanciech.

W Inflanciech podatki ordynaryine, ktore na Seymikach uchwalone będą, praevia z W. X. L. liquidatione iednego roku do skarbu Koronnego, a drugiego roku do skarbu W. X. Lit. oddawane być maią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 483, *tit.* Ordynacya.

W Inflanciech Starosta każdy, z trzeciey części prowentow, ktora mu należy, powinien czasu pokoiu zamek opatrować i strzedz: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1263, *tit.* Opatrzenie.

W Inflanciech dwoch części prowentow Krol dawać nie może, tylko trzecią część, ktora Starostom i dzierżawcom iest naznaczona. A ktoby ie uprosił, od całego starostwa, i dzierżawy odpadać ma. *Ibidem*.

Na Inflantskich starostwach i dzierżawach ktoby się mienił mieć summę, na przyszłym Seymie ma to pokazać: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1264, *tit.* Summy na starostwach Inflantskich.

Odłożona cognitio do Seymu drugiego: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1342, *tit.* O summach.

Warowano iednak tak Polakom, iako i Litwinom, iż ktoby według porządku rozdawania starostw, summę pieniędzy swoich po śmierci possessora odłożył, prawa swego predecessora cale zażywać ma, poki mu ta summa z skarbu zapłacona nie będzie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1264, *tit.* Summy na starostwach.

A napotym dobra te summami bez konsensu seymowego nie mogą być onerowane. *Ibidem*, *f.* 1266, *tit.* Uznanie summ Inflantskich.

O daninach wszystkich Inflantskich ma być cognicio na przyszłym Seymie, ktore słuszne, a ktore nie, a to się ma rozumieć o tych powiatach, ktore się były Krolowi Augustowi poddały. *Ibidem*, *tit.* Daniny Inflantskie.

W Inflanciech wieczności rozdawać nie odmowiono. Ale wprzod Kommissarze z Seymu tego naznaczeni, dobra wszystkie Krolewskie zrewidować, zinwentować, i na Seymie blisko przyszłym o nich informacyą dać maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1474, *tit.* Ordynacya, § A iż Posłowie, *f.* 1475.

Prawo to zostawiono in robore: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1524, *tit.* O zostawieniu przy possessyi.

Inflantskich obywatelow upewniono, iż po rekuperacyi tey ziemi, do dobr swoich przywroceni będą, tak Polacy, Litwinowie, iako i Inflantczykowie, ktorzy Krolowi i Rzeplitey wiary dotrzymaią, i na expedycyi przeciwko Karolusowi służyć będą. A ieźliby ktory z tych obywatelow w potrzebie zginął, potomstwo ich do dobr dziedzicznych wedle praw wracać się maią, i w dobrach Krolewskich dożywocia rozdawane im będą. *Ibidem*.

Inflantczykom w Polszcze i w Litwie maiętności dziedziczne ziemskie kupować, lub po małżeństwach dostawać, i one pod takim prawem i prerogatywami trzymać wolno, iako obywatele oboyga Narodow trzymaią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1613, *tit.* Ordynacya ziemi Inflantskiey.

W Inflanciech tymczasem prawa Magdeburskiego albo Saskiego zażywać, i Sądy swe odprawować maią, tym porządkiem, ktorym ie ziemie Prusskie odprawuią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1264, *tit.* Prawa Inflantskie.

Potym sposob Sądow od Krola Stefana tey pro-

wincyi pod pieczęcią Koronną podany, approbowano: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1474, *tit.* Ordynacya.

Sądowy Urząd ta prowincya wybrać sobie ma, i Krolowi prezentować, albo ieźli nie wybrała, sam Krol Urząd im poda. *Ibidem.*

Teyże: aby prawo sobie, ktorym się ludzie Stanu Szlacheckiego sądzili, ex triplici jure Polonico, Lithvanico et Livonico antiquo, za wiadomością Kommissarzow Rzeplitey spisała, i na Seym do approbacyi podała, pozwolono. *Ibidem.*

W Inflanciech tylko ieden Seymik w Wendzie czyli w Kiesi, gdy tego potrzeba, i przed Seymem Koronnym składany być ma, ktory dla odległości tey prowincyi poprzedzać będzie Seymiki Koronne. *Ibidem.*

A instrukcyą na Seymik Kancellarya posyłać ma do Biskupa Wendeńskiego. *Ibidem.*

Potym Seymikom i Ziazdom publicznym mieysce w Dynemburgu naznaczono, et ad locum territorii, ante hostilitatem solitum, reindukowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 155, *tit.* Mieysce Seymikom.

Reassumowano to prawo, *vide infra* o Posłach.

Na Seymiku w Inflanciech po dwu Posłow z każdego Narodu na Seym obierani być maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1474, *tit.* Ordynacya, § A do tego Seymiku.

O tymże znowu wyraźniey w konfed. gen. Warszawskiey, sub interregno warowano, aby podług dawnego prawa Ordinationis Inflant i zwyczaiow, Posłow swoich, to iest: z Korony dwoch, z W. X. Lit. dwoch, a z Inflant dwoch z każdey prowincyi mere Urodzonych, teyże prowincyi obywatelow obierali na Seymikach w Dynemburgu: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 232, § Reassumuiąc.

Declaratur: że Posłowie na Seym ex praesentibus obierani być maią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 484, *tit.* Ordynacya.

Inflantscy Starostowie przysięgać powinni; że czasu interregni zamkow i miast ku szkodzie Rzeplitey spolney nikomu nie poddadzą, iedno Krolowi Polskiemu, i W. X. Lit. wolnie i porządnie obranemu, i koronowanemu, i że spolney Rzeplitey Korony Polskiey i W. X. Lit. wiernemi będą: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1264, *tit.* Przysięga Starostow.

Inflanty bez całey Rzeplitey posiłku i uciążenia, same przez się w mnieyszych przypadkach i niebeśpieczeństwach mogą się bronić, i ratować, nie czekaiąc pospolitego ruszenia ziem inszych Koronnych, i W. X. Lit. i podatki bez Seymu walnego obu narodow na Seymiku pospolitym Inflantskim postanowić, i uchwalić. *Ibidem*, *f.* 1265, *tit.* Obrona Inflantska.

W Inflanciech Urzędnicy stołowi, i inni, alternatą służyć maią. *Ibidem*, *f.* 1267, *tit.* Urzędnicy stołowi.

W Inflanciech Woiewodowie trzey ordinantur, na mieysce Prezydentow, ktorzy po Woiewodach Koronnych i Litewskich w Senacie zasiadać maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1474, § Woiewod trzech.

Kasztelani także trzey, po iednemu z każdego Narodu, ktorzy maią być possessionati, a w Senacie po Kasztelanach Koronnych i Litewskich mieysce mieć maią. *Ibidem*, § Kasztelanow trzech.

Ale iuż inaczey, post avulsionem Inflant od Polski, i W. X. Lit. abrogatis anterioribus titulis, Biskup, Woiewoda, i Kasztelan, sub titulo generali Xięstwa Inflantskiego postanowieni, ktorzy przed Krolem i Radami iego przysięgę wykonawszy, mieysce w Senacie wedle alternaty Narodow trzech (ktora zachowana być ma) mieć powinni: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 483, *tit.* Ordynacya.

Co zaś do Sądow Ziemskich, tych sposob takowy, iaki iest w woiewodztwach, ziemiach, powiatach Koronnych i W. X. Lit. aby zachowany był, Podkomorzego, Chorążego, Sędziego, Podsędka, i Pisarza Ziemskich Inflantskich postanowiono, i wolne onych obieranie po czterech kandydatow na każdy urząd pozwolono, ktorzy candidati powinni być Krolowi prezentowani, a Krol pro arbitrio suo Regio ze czterech iednemu, w tey tam ziemi dobrze osiadłemu, (a ktoryby nie miał possessyi, wolno mu ią będzie kupić) przywiley z Kancellaryi Koronney, pod pieczęciami dwiema obydwu Narodow wydać rozkaże. Ktorzy Urzędnicy privilegiis Regis roborati, na pierwszym wieździe rotą ziemską ex Statuto W. X. Lit. wykonawszy przysięgę, wszystkie sprawy do urzędu swego należące sądzić powinni według konstytucyi seymowych, i prawa w Statucie W. X. Lit. opisanego, zakładaiąc iurydykę Rokow Ziemskich na mieyscu sądom nayspokoynieyszym, we dworze Krolewskim, w mieście Dynemburgu, trzy razy w rok, to iest: raz in crastino trzech Krolow; drugi S. Troycy; trzeci raz in crastino S. Michała. Ktore Roki sądzić się powinne statecznie porządkiem prawnym, nie rozieżdżaiąc się z nich, aż do zakończenia spraw na te Sądy intentowanych; salva appellatione do Sądow Krolewskich Zadwornych Assessorskich Koronnych w tych sprawach, ktore excedunt pięćset złotych; alias nikomu nie ma currere appellacya. *Ibidem.*

Iurydykę zaś grodzką przy Staroście Dynemburskim wiecznemi czasy postanowiono, ktora takim kształtem odprawować się ma. Na pierwszym Seymiku Starosta pomieniony wykonawszy przysięgę rotą grodzką z Statutu W. X. Lit. podać ma podług alternaty e brachio suo Urzędnikow trzech, to iest: Podstarościego, Sędziego, i Pisarza Grodzkiego, Dynemburskich, ktorzy tamże zaraz rotą Urzędnikow Grodzkich W. X. Lit. wykonawszy przysięgę, i iurydykę Roczkow założywszy, wszystkie całey tey ziemi sprawy ad forum castrense należące, oraz dawne, et recentia crimina prawem statutowym W. X. Lit. sądzić, powinni będą; salva iednak appellatione tak od Ziem-

skich, iako i Grodzkich Sądow, do Sądow Krolewskich Zadwornych Assessorskich Koronnych, w tych sprawach, ktore excedunt pięćset złotych; alias nikomu currere nie powinna appellacya. *Ibidem.*

Sprawy Inflantskie ex appellationibus w Sądach Zadwornych Krolewskich Assessorskich we dwu każdego roku miesiącach, to iest: Styczniu i Lutym odprawować się maią, do ktorych sądzenia assidere powinien Referendarz, albo Pisarz W. X. Lit. i przy nim ieden z Narodu przysięgły Assessor, sub nomine Sekretarza, tak iednak, że absentia tegoż Sekretarza do sądzenia spraw przeszkodą być nie ma. *Ibidem.*

W Inflanciech impossessionatus Capitaneus, seu donatarius, powinien sobie kupić possessyą w poł roku po wzięciu urzędu. *Ibidem.*

W Inflanciech praescriptionem o poddanych zbiegłych, do trzech lat i trzech miesięcy deklarowano: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1613, *tit.* Ordynacya.

O Inflantskich obywatelow niektorych perfidyi inkwizycyą uczynić Rewizorom dobr stołowych Krolewskich zlecono: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1341, *tit.* Rewizya.

Znowu Rewizorom dobr przy Sądzie Ziemskim zlecono to; a scrutinia wedle prawa wywiedzione, pieczęcią ziemską zapieczętowane, na przyszły Seym przyniosą: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1475, § Nakoniec, aby.

Perfidi ipso facto od maiętności, praw, swobod swoich, odpadaią. A ieźliby ktory pod pretextem nienaruszenia wiary swoiey, ad male narrata, u Krola co uprosił, i otrzymał w Inflanciech, tedy wolno każdemu takiego wyiawić, na niego instygować, i dobra po nim u Krola uprosić. O co forum przed Hetmanem, ktorego natenczas iuryzdykcya w Inflanciech będzie, salva appellatione do Krola. A Krol takie dobra wedle woli i łaski swey, ludziom zasłużonym z Narodu Polskiego, Litewskiego, i Inflantskiego konferować będzie powinien: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1613, *tit.* Ordynacya.

Nikt im maiętności przedawać, albo iakim inszym sposobem spuszczać nie ma, sub poena mille marcarum Polonicalium intra spatium duodecem septimanarum delatori solvenda. A ten, co kupi, albo na zastawę pieniądze da, ma tracić i pieniądze, i maiętność. O co forum przed Krolem. *Ibidem.*

Kommissarzom znowu o tym inkwizycyą zlecono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, *tit.* O kommissyi Inflantskiey.

Znowu inszym: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 274, *tit.* O Inflanciech.

Inflantskim obywatelom za powroceniem od Szwedow Estonii, dobra wedle praw ich wrocić obiecano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, *tit.* O kommissyi Inflantskiey.

Tychże Inflantczykow szkody za odeyściem Estonii rewidować Kommissarzom zlecono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 274, *tit.* O Inflanciech.

Co za uchwały na Seymach: *a.* 1616, *f.* 274, *a.* 1620, *f.* 370, *a.* 1623, *f.* 447, *a.* 1626, *f.* 492, o obronie tey prowincyi stanęły były, *patet fuse in ipso originali volumine* III, *constitutionum.*

Na Inflantczykow w wierności zostaiących, ktorym nieprzyiaciel w Inflanciech maiętności pobrał, wzgląd i baczenie w podaiących się okkazyach obiecano mieć: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 496, *tit.* O Inflantczykach.

W nadgrodę szkod, ktore ponieśli, uboższym naznaczono złotych sto dwadzieścia i sześć tysięcy, i pewne osoby, aby te pieniądze dystrybuowały, za attestacyami i zaleceniem Hetmanow, deputowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 680, *tit.* Obywatele Inflantscy.

Utwierdzono tę summę na konfederacyi generalney Warszawskiey sub interregno: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 737, § Iako obywatelom Inflantskim.

Znowu o tym konstytucyą a. 1631 reassumowano, i aby ta summa iak nayprędzey, wytrąciwszy co iuż ad rationem wzięli z skarbu, oddana była, naznaczono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 811, *tit.* Obywatele Inflantscy.

I znowu, deklaruiąc: aby ta summa przez Podskarbiego Koronnego do rąk Deputatow, ktorych obywatele Inflantscy z pośrzodka siebie obiorą, a potym od Krola approbowani będą, oddana była. A Deputaci powinni onę będą obywatelom Inflantskim, juxta proportionem bonorum et meritorum, w Koronie podzielić: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 875, *tit.* Summa obywatelom Inflantskim.

Znowu o tymże: że im zapłacona ta summa, i za szkody ich na przyszłym Seymie skuteczna nadgroda obmyślona będzie eodem anno na drugim Seymie. *Ibidem*, *f.* 904, *tit.* Obywatele Inflantscy.

Znowu ich takowąż obietnicą pocieszono, i Kommissarzow na podzielenie tey summy damna passis, naznaczono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 972, *tit.* Obywatele Inflantscy.

Inflantczykow pod żadnym pretextem do Trybunału W. X. Lit. pociągać się nie godzi, ale podług praw dawnych, i zwyczaiow w swoich Sądach zwykłych, sprawować się maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 875, *tit.* Forum.

Podczas woyny iednak, pokiby ziemia Inflantska rekuperowana nie była, o wszelkie krzywdy ab utrinque z obywatelami powiatu Brasławskiego w Trybunale W. X. Lit. inter causas recentium criminum, sprawować się im kazano, i trzech dla tego Deputatow z ziemi Inflantskiey, iednego z Narodu Polskiego, drugiego z Litewskiego, a trzeciego z Inflantskiego, ktorzyby rowno z Deputatami W. X. Lit. takowe sprawy sądzili, naznaczono było. *Ibidem.*

Inflantczykom, ktorych dobra do Szwedow odeszły, obiecano nadgrodę obmyślić ante omnia na przyszłym Seymie. Do ktorey ci tylko

należeć maią, ktorzy authenticis documentis, privilegiis, intercisis, bonorum dispositionibus deducent, et luculenter probabunt, iż possessionem w tych prowincyach, albo woiewodztwach Inflantskich, ktore do Korony Polskiey i W. X. Lit. były inkorporowane, mieli dobra ante conclusa incorporationis praedictae pacta. Insi zaś wszyscy Inflantczykowie, ktorzy ejusmodi deductione praw swoich carebunt, iako od zwyż mianowaney nadgrody, tak a beneficio indigenatus cale excluduntur, owszem po nich haereditaria et advitalitia bona, iako post alienigenas, et nullo jure possessores, inter bene meritos rozdawane być maią. W czym wszystkim, aby Rzeplita informacyą dostateczną, iako de discrimine et differentia Inflantczykow, tak też de quantitate szkod, i intrat każdego wiernego sobie Inflantczyka mieć mogła, ex Senatus consulto do Poswola zesłać Kommissarzow sześć, to iest: dwoch z Korony, dwoch z Litwy, a dwoch Inflantczykow obiecano. Przed ktoremi za innotescencyą wczesną od nich sobie daną, wszyscy obywatele Inflantscy, in praefixo stawiwszy się termino, prawnemi dowodami, iako amissorum patrimoniorum quantitatem, tak vetustatem suae possessionis incorporatione antiquiorem, likwidować powinni. Ciż Kommissarze o dobrach biskupstwa Wendeńskiego z Inflantami odeszłych, na przyszły Seym, in ordine ad satisfaciendum, informacyą Krolowi i Rzeplitey przyniosą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 812, *tit.* O Inflantczykach.

Specifice Wielebn. X. Gothardowi Tyzenhauzowi, Suffraganowi Wileńskiemu, pierwszy wakans, ktory się ex abbatiis do przyszłego Seymu zdarzy, za szkody przez odeyście amplarum possessionum iego podięte, obiecano. *Ibidem.*

Nie doszła ta kommissya; znowu inszych Kommissarzow cum reassumptione przeszłey o tym konstytucyi a. 1661 naznaczono, i przy tey lustracyi na przyszłym Seymie nadgrodę pomienionym obywatelom Inflantskim obiecano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 893, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Kommissarzom zlecono było rewidować privilegia Ur. Gotarda Iana Tyzenhauza, Starosty Maryemburskiego, na dziedziczne maiętności iego, Ultzen, w powiecie Derptskim, ktore ieźli ważne, przywrocić mu mieli, salva compositione amicali cum moderno possessore: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, *tit.* O kommissyi Inflantskiey.

Estonia Koronie i W. X. Lit. restituitur, według przywileiu Krola Imci Zygmunta III: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1599, *tit.* O Estonii.

A skoro z ręku nieprzyiacielskich będzie odzyskana, obywatelom tamecznym, ktorzy partes Regias sunt secuti, dobra ich maią być przywrocone: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, *tit.* O kommissyi Inflantskiey.

W Inflanciech Marszałkow functiones, *vide tit.* Marszałkowie.

Hetmana władza tamże, *vide tit.* Hetman.

W Inflantach i Kurlandyi religii Katolickiey Rzymskiey bespieczeństwo etc., *vide tit.* Religia.

Inflantskim kościołom Katolickim Rzymskim, wszystkie prawa approbowano, *vide tit.* Kościoły.

Inhibicya.

Inhibicye do Sądow dawane być nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 249, *tit.* De inhibitione Iudiciorum.

Item: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 158, *tit.* De inhibitionibus; *a.* 1532, *v.* I, *f.* 508, § De inhibitionibus; *a.* 1538, *v.* I, *f.* 522, *tit.* De inhibitionibus; *et* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Około inhibicyi.

Inhibicye i interdykty od duchownych, do Sądow świeckich zwłaszcza w sprawach Sądowi świeckiemu należnych, dawane być nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De inhibitionibus ecclesiasticis.

Plura, vide tit. Sądy, *tit.* Kancellarya.

Instruktarz celny.

Instruktarz celny telonei novi finitimi na Wielko-Polskę, i Mało-Polskę pod Zygmuntem III uformowany: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1549, *tit.* Instructio, *et f.* 1551, *tit.* Instructio telonei antiqui.

Instruktarz takiż dla komory Będzińskiey. *Ibidem*, *f.* 1557, *tit.* Instructio.

Instruktarz celny W. X. Lit. *a.* 1629, *v.* III, *f.* 644.

Instruktarz: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 80.

Instruktarz: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 354.

Instygator.

Instygator, do spraw bonorum nullo jure ademptorum, ma być zawsze gotowy: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* De bonis nullo jure receptis.

Instygator pozywać ma de crimine laesae Majestatis, za wiadomością Marszałka Koronnego na Seym: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1207, *tit.* De crimine laesae Majestatis.

Sprawy in crimine laesae Majestatis zwłaczać nie ma. *Ibidem*, *f.* 1208, § A takowa sprawa.

In crimine perduellionis, gdyby delatora nie stało, może z wiadomością Marszałka Koronnego causam instituere et continuare. *Ibidem*, *f.* 1208, § Takiż postępek.

Instygator ex delatione Commissariorum ma pozywać Żupnika, albo dzierżawcę żup, gdzieby filarow solnych, albo firstow umnieyszali: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1222, *tit.* O żupach.

Instygator o dobra stołowe Krolewskie, ktore są liquidi juris, i o prowenta, sine delatore pozwać może: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* O pozwach zadwornych.

Tenże sine delatore in publica injuria instygować, i konwinkować może, i powinien: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 14, § A gdzieby.

Instygator pozywać ma Dignitarios et Officiales negligentes na Seym: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 676, *tit.* O negligencyi Dignitariorum.

Przeciw Podskarbiom, Starostom, i ich surrogatorskim Urzędom, Szafarzom, Poborcom, i ich potomkom czynić, i exekucye popierać miał za delacyą skarbu o reszty poborowe: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1367, *tit.* Postępek.

Pozwać ma Poborce na Trybunał o nieoddanie poborow wybranych: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* O kwarcie.

O dobra szlecheckie, ziemskie, Kiiowskiego, Wołyńskiego, i Bracławskiego woiewodztw, rozumieiąc ie być Krolewskiemi, nie za Dworem, ale na Seym pozywać ma, pod winą 500 grzywien: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1453, *tit.* O pozwiech zadwornych.

Instigatoris kontumacia nie wadzi Krolowi, aby się u każdego upomnieć nie miał dobr stołu swego: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1212, *tit.* Bona.

Instygator ani Sądowi Trybunalskiemu, ani Pisarzowi pamiętnego dawać nie ma: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* Sądzenie kwarty.

Interregnum.

Pod interregnum pieniądze skarbu Koronnego na prywatną potrzebę brane być nie maią, pod winą zdrady i skradzenia Rzeczypospolitey: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 360, *tit.* De publicis pecuniis.

Podczas interregnum, od postronnych inkursyi, szlachta, według przemożności swoiey, pogranicza bronić ma: *a.* 1387, *v.* I, *f.* 60, § Insuper, si quis.

Pod interregnum Pan Podskarbi Koronny, i Panowie Deputaci skarbem szafować nie maią, iedno za wiadomością Panow Rad Koronnych, sub poena peculatus, na co i przysięgać maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 784, § A gdyby przypadło interregnum.

Do zamku Rawskiego, i do skarbu Pan Podskarbi przypuszczony być ma sub interregno. *Ibidem*, § Starosta.

Pod interregnum zamki pograniczne, i sądowe, także i miasta głowne, i ktore Starostow nie maią, nie innemu, tylko Krolowi wolno obranemu, i koronowanemu puszczane być maią, pod poczciwością, gardłem, i maiętnością: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Starostowie.

Toż o zamku Krakowskim, *vide tit.* Zamki.

Pod interregnum preskrypcye, ani juris fatalia mieysca nie maią. A ktoby chciał continere causam, ma mieć frysztu czasu, od dnia Koronacyi naszey, rok: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 924, *tit.* Praescriptio, seu fatalia.

Pod interregnum nie godzi się żadnych zaciągow czynić, *vide tit.* Woysko.

Interregnum pierwsze po śmierci Krola Augusta przypadło in a. 1572: *v.* II, *f.* 839.

Sub hoc interregno kapturem Krakowskim waruią: ktoby gwałty, naiazdy, łupiestwa, i inne swawoleństwa czynił, prawem się nie kontentował, przeciwko takiemu za zniszczenie iego, tak na ciele, iako i na maiętności, wszyscy społem, lubo i iedna iakakolwiek część, do ktorychby tylko pierwey o takim swawoleństwie przyszła wiadomość, pod wiarą i poczciwością swoią, bez fałszu i zdrady powstać, i skutkiem wypełnić to powinni. Żadnemu takiemu ani radą, ani żadną przychylnością, by też krwią, i iaki powinnowactwem złączeni im byli, życzliwemi się nie pokazuiąc. *Ibidem, tit.* Kaptur.

Znowu confoederatione generali Varsaviensi sub eodem interregno warunek pokoiu, sprawiedliwości, porządku, i obrony Rzeplitey postanowiono: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 841, *tit.* Confoederatio generalis Varsaviensis.

Interregnum po Krolu Henryku publicatum in a. 1575: *v.* II, *f.* 868, *tit.* Literae significatoriae.

Cesarz Chrześciański, i Arcy-Xiążęta Rakuscy Ernest, i Ferdynand affektuią Krolestwa, ale rejiciuntur. *Ibidem*, § Ale iż niektorzy.

Polacy zaś, Ian Kostka Woiewoda Sandomirski i Iędrzey Tęczyński Woiewoda Bełzki, na Krolestwo postulantur, ale nie chcą. *Ibidem*, *f.* 869, § Co iż nad nadzieię.

Pod interregnum to, woiewodztwo Ruskie, Woiewodą W. Hieronima Sieniawskiego Kasztelana Kamienieckiego, po śmierci W. Ierzego Iazłowieckiego Woiewody Ruskiego, Hetmana Koronnego; a woiewodztwo Lubelskie Kasztelanem Ur. Andrzeia Firleia Starostę Sandomirskiego, po śmierci W. Stanisława Słupeckiego Kasztelana Lubelskiego, sobie obrali. Co przyszły Krol Elekt approbować ma. *Konfirm. Elekc. w Andrzeiowie*, *a.* 1576, *v.* II, *f.* 884, § Rycerstwo wszystko.

Interregni hujus acta wszystkie, iako to: konfederacye, warunki, prawne postępki, na Seymie Koronacyi approbowano. A ktoreby ieszcze ad ultimam executionem nie były przywiedzione, te Starostowie, i ich Urzędy, z powinności swych urzędow solitis gradibus juris exekwować powinni. Oprocz kapturow ziemi Dobrzyńskiey, ktore pod Henrykiem Krolem dla nieporządku nie dochodziły, cum consensu tamecznego rycerstwa są zniesione. Wszystkie także postępki w Wizkiey ziemi, za złym wykładem warunku Warszawskiego uczynione, skassowano. *Ibidem*, *f.* 929, *tit.* Acta interregni.

Krzywdy i szkody interea poczynione, każdemu według kondycyi, i według prawa pospolitego maią być nadgrodzone, cum poenis in statuto descriptis. *Ibidem.*

Interregnum po śmierci Krola Stefana przypadło in a. 1586: *v.* II, *f.* 1046, *tit.* Confoederatio Senatorum etc.

Konfederacya w Krakowie sub hoc interregno, cum reassumptione starych kapturow, dla zatrzymania pokoiu pospolitego domi et foris. *Ibidem.*

A potym generalna Warszawska, w ktorey rząd,

sprawiedliwość, i obrona Rzeplitey namowiona: *a.* 1537, *v.* II, *f.* 1055, § My Rady.

W teyże, i inszych potym termin obierania nowego Krola praefigitur. *Ibidem*, *f.* 1063, § Upatruiąc tedy.

Postanowienie Proszowskie przy okazowaniu, de eodem interregni statu uczynione. *Ibidem*, *f.* 1068, § Rady Koronne.

Konsultacye woiewodztwa Sandomirskiego na zieździe pod Pokrzywnicą, o tymże. *Ibidem*, *f.* 1072, *tit.* Konsultacye.

Tegoż woiewodztwa drugie konsultacye. *Ibidem*, *f.* 1074, § My Rady.

Szkody ex causa publica komukolwiek pod to interregnum poczynione, de bonis rebellium maią być nadgradzane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1227, *tit.* Nadgroda.

A ktoreby żołnierz privata libidine poczynił, u Hetmana uszkodzony ma ich dochodzić. *Ibidem*.

Interregnum po śmierci Krola Zygmunta III, przypadło in a. 1632: *v.* III, *f.* 723, *tit.* Konfederacya.

Interregnum po śmierci Krola Władysława IV: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 144, *tit.* Acta.

Interregnum po abdykacyi Krola Iana Kazimierza: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1025, *tit.* Konfederacya.

Interregnum po śmierci Krola Michała: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 199, *tit.* Konfederacya.

Porządek na Seymie Walnym Elekcyi, między Warszawą a Wolą: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 249, *tit.* Porządek.

Iurament Krola Imci obranego Iana III, super pacta conventa 5 Iunii. *Ibidem*, *f.* 279.

Iurament tegoż Krola przy szczęśliwey koronacyi. *Ibidem*, *f.* 282.

Suffragia woiewodztw i ziem Koronnych i W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 283.

Denuntiatio Regis coronati: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 328.

Literae juramenti praestiti. *Ibidem*, *f.* 330.

Interregnum post fata Krola Iana III: *a.* 1696, *v.* V, *f.* 835, *tit.* Konfederacya.

Denuntiatio Krola nowo obranego 27 Iunii: *a.* 1697, *v.* V, *f.* 978, *tit.* Oznaymienie.

Interregnum po śmierci Nayiaśnieyszego Krola Augusta II: *a.* 1733, *v.* VI, *f.* 581, *tit.* Konfederacya generalna Warszawska.

Actorum hujus interregni et sequentium przedrukowanie: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 577, *tit.* Przedrukowanie.

Sądow tak Trybunalskich, iako i Grodzkich, i i Ziemskich podczas interregnum tego ordynacya. *Ibidem*, *f.* 588, § Wszystkie Koronne.

Temporibus horum interregnorum konfederacye generalne Warszawskie przykładem dawnieyszych konfederacyi stanęły; na ktorych także rząd, sprawiedliwość, i obrona Rzeczypospolitey namowiona była.

Interregnorum a. 1632, 1648, 1668, 1674, 1696, 1733, akta w Koronie i w W. X. Lit. konfederacye, warunki, i prawne postępki wszystkich woiewodztw, ziem, i powiatow, dla porządku dobrego, i zachowania pokoiu pospolitego i sprawiedliwości, także Sądy Kapturowe wedle pozwoloney im władzy i mocy, na konfederacyi generalney Warszawskiey postanowione, approbantur na Seymach Coronationis: *a.* 1633, 1649, 1669, 1676, 1697, 1734.

Intromissya, alias **Wwiązanie.**

Intromissyą w maiętność wpuścić ma ten, kto się zapisze o dług sub libera intromissione, a zadosyć nie czyni: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 333, *tit.* De intromissione.

Intrommissyą z troiaką winą trzech grzywien ma puścić, o dług zapisany, pozwany. *Ibidem*, § Talis si citatur.

Intromissya w dobra iakimkolwiek sposobem otrzymana, przez Woźnego ma być dawana. *Consuet. Herburt. f.* 221, *tit.* Intromissio.

Intromissya do karczmy albo młyna, nie ma być dawana, wyiąwszy, gdyby inszych dobr nie było: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De possessione.

Od intromissyi Starostowie, i ich Burgrabiowie munera non accipiant: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De solutione.

Approbowano to prawo: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 301, *tit.* De salario Capitaneorum.

O tymże; aby Urząd Grodzki nic nie brał od wwięzowania: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Chcąc ustrzedz.

Intromissyą brać maią Starostowie w dobra konfiskowane tych, ktorzy o złodzieystwo albo łupież są obwinieni, a ktorzy na pierwszym, wtorym, i trzecim roku o to nie chcą stanąć: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 151, *tit.* De his, qui furti etc. *Plura vide tit.* Proces. Sądy. Woźny. Długi.

Intromissyi bracia nie potrzebuią w dobra, z ktorych siostry czynią wyrok: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 940, *tit.* O wwiązaniu.

Intromissye w dziedzictwa, albo zastawy, maią być iawnie czynione, do xiąg wpisane, i gdyby kto omieszkał intromissyi impugnować przy zeznaniu Woźnego, i wpisowaniu zeznania, może to na Rokach Ziemskich uczynić, i przyczyny niedopuszczenia wpisać, i pozwać o wwiedzienie na iego dobra Woźnego etc. *Ibidem*.

Intromissye do dziedzictwa, albo zastawy, maią być iawnie czynione, solenniter publikowane, i do akt ziemskich, albo grodzkich podawane i wpisane. Z grodzkich iednak przeniesione być maią do ziemskich, pod aktem sądowym na Rokach Ziemskich powiatu własnego, gdzie dobra przerzeczone leżą. Od ktorego zapisania intromissyi w aktach ziemskich wszelaka preskrypcya i dawność, we wszelakim imieniu na wieczność nabytym, i zastawnym, bierze początek i moc. A ieżliby kto bronił intromissyi takiey przed Woźnym, albo na dobrach przerzeczonych, albo w Sądzie Ziemskim przy wpisaniu tey intromissyi, nie chcąc iey dopuścić z ktorychkolwiek przyczyn, takowy ma niedopuszczenie swe w xięgi Ziemskie zapisać, przy zeznaniu Woźnego tego wwiązania. A gdzieby omieszkał impugnować

przy zeznaniu Woźnego, i wpisowaniu zeznania, może to uczynić na drugich, i na trzecich rokach, i przyczynę swego niedopuszczenia tamże wpisać, a będą tak ważne, iakoby ie też przy wpisowaniu intromissyi uczynił i zapisał. A potym stronę przerzeczoną na pierwsze Roki, albo na wtore, a nakoniec na trzecie, ma pozwać o przerzeczone wwiązanie, i o wwiedzienie na iego dobra Woźnego. A ieżliby pozwać do tego czasu zamierzonego omieszkał, tedy owo przerzeczone wwiązanie będzie mocne i gruntowne, non obstante praefata impugnatione, ktora z tego omieszkania strony broniącey u wwiązania nikczemnieie, i wniwecz się obraca. A ieżliby possessor pierwszy, albo ktokolwiek inny prawem swoim nie wzbiiał przerzeczonego wwiązania, aniby o nie onego, kto się wwięzował, do prawa nie pociągnął, inż musi ustąpić przerzeczonemu wwiązaniu. A wszakże on pierwszy possessor, praw nie będzie mogł szukać, i repetować swey sprawiedliwości na onym, ktory się wwiązał w przerzeczone dziedzictwo podług postępku prawa. A ktorybykolwiek na dobra owym prawem, albo tytułem nabyte nie miał wwiązania, w xięgach ziemskich wpisanego od czasu wyżey opisanego, to iest: roku 1531, chociażby tego dobra istotnie dzierżał, i używał ich, tedy mu nie idzie preskrypcya, ani dawność ziemska w owych dobrach, i zawżdy mogą być wykupione przez bliższe, iakoby też były zastawne. A siostry i białogłowy szlacheckie, kiedy się wyrzekaią braci swey, albo powinnym swym z dobr oyczystych i macierzystych, i spadkow, tym nie trzeba takiego wwiązania, bo ie bracia prawem dziedzicznym trzymaią. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 940, *tit.* O wwiązaniu.

Invasio domus.

Invasio domus censetur, gdyby kto nawet kogo w kościele, na cmentarzu, w gospodzie, i w domu kmieciom na wsi, ubił, ranił, zabił. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 942, *tit.* O gwałcie.

Invasionis actio służy szlachcicowi, ktorego dom kto naszedł; a ranionemu o rany, albo przyiaciołom iego o głowę, ieżliby był zabity; w czym ma być scrutinium. *Ibidem.*

Invasionis spraw proces, taki ma mieć początek: ukrzywdzony, i gwałtownie naiechany, ma skargę uczynić przed Starostą onego mieysca na inwazora, albo raptora, a Starosta powinien posłać z urzędu Woźnego ze dwoma szlachcicami, dla obaczenia szkody i gwałtu, i dla pytania: ieźli są winni uczynku przez naiazd popełnionego, po ktorey inkwizycyi ukrzywdzony pozwawszy inwazora do Sądu Starościego, ma testimoniis ludzi poczciwych, i dobrey sławy pokazać, iż obwiniony ten gwałt, i szkodę domowi iego uczynił. A gdy pozwany pokonan będzie, tracić ma maiętność i poczciwość swoię ipso jure et facto; tak iednak, żeby szkody wszystkie ukrzywdzonemu z dobr przesądzonego pierwey nadgrodziwszy, ostatek na Krola przypadło. *Ibidem, tit.* O naiechaniu.

W sprawie invasionis domus post convictionem, nie maią być dawani skrutatorowie, i owszem convictus poenis in statuto descriptis subjacebit. Przed konwikcyą iednak powinno być scrutinium: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* De invasione domus.

Za tumult to samo ma być rozumiano, gdyby kto mocą naiechał, zabił, albo zranił, gwałt białychgłow, nayście na dom, albo dwor szlachecki na gruncie mieyskim leżący, albo nayście na gospodę w mieście uczynił: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1451, § Konstytucye a. 1593.

Plura vide tit. Gwałt.

Iura patronatus.

Beneficia juris patronatus Regii, lub regnicolarum, gdyby kto in praejudicium kollatora uprosił, dobra wszelakie na Krola traci, a sam proscribitur: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 264, *ver.* 20, § Et similiter si quispiam.

O tymże. Nie tylko sub poena exilii impetrantis, ale też parentum, et propinquorum ejus: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 303, *ver.* 25, § Ne quisquam.

O tymże. Przeciwko kortezanom apud Sedem Apostolicam beneficia upraszaiącym sobie, cum poena in persona et bonis, una cum consanguineis: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De impetrantibus beneficia.

Jus patronatus, nisi expresse inscribatur ac specificetur in privilegio, juri Regio reservatur: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Quomodo literae etc.

Circa jus patronatus między Zygmuntem I a Klemensem VII Papieżem, stanęła concordata: *a.* 1525, *v.* I, *f.* 449, *tit.* Concordata.

Jura patronatus dane duchownym osobom cassantur, ani na potym takie maią być dawane: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż wiele.

Jura patronatus tak w Koronie, iak i w W. X. Lit. Krolowi, iako directo domino et patrono, z prawa dawnego służą, i w tey preeminencyi nie powinien mieć nikogo inszego: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 12, *tit.* Jura patronatus.

De jure patronatus prawa wszystkie w statucie, i in volumine legum wyrażone, insistendo pactis conventis, do skuteczney exekucyi przywieść obiecano; salvis abbatiis Pruthenicis: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 58, *tit.* Jus patronatus.

Wszystkie prawa i statuta, ktoremi jura patronatus Regii są warowane, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. osobliwie statut Albrychta a. 1496, Alexandra 1505, Zygmunta Augusta 1550, konstytucyą a. 1641, et pactis conventis, i ostatnim traktatem 1717 ubeśpieczone; statut także de cortesanis 1538, 1540 postanowiony, konstytucyą a. 1641 reassumowany, odnowiono, i według opisania iego, aby poenae irremissibiliter extendantur, postanowiono. Opactw i innych beneficia duchownych, z prezentacyi I. K. Mci nikomu bez

prezenty, i nominacyi I. K. Mci dzierżeć nie pozwolono, i do exekucyi to prawo WW. Ministrom status i Hetmanom przywodzić, ad amovendos usurpatores, et cohibendos abusus Nuntiaturae, gdy tego będzie potrzeba, ludzi dodać, nieposłusznych dawnieyszym prawom, i tey konstytucyi, osoby, iako też dobra cum praejudicio patronatus Regii uzurpowane, sekwestrować, facta factis opponendo zlecono; i poselstwo do Oyca S. o te praejudicia et gravamina (ktore tak od zakonnikow wdzieraiących się w opactwa, iako i innych duchownych uzurpuiących beneficia bez prezent Krolewskich; tudzież w aggrawacyach prowizyami od summ wyderkaffowych, w pociągnieniu spraw świeckich do duchownego Sądu, w appellacyach, inhibicyach Sądom świeckim z Konsystorzow i Nuncyatury często założonych, i o inne abusus iuryzdykcyi nuncyaturskiey, internam quietem tego Krolestwa wzruszaiące, aby Ociec Swięty one świątobliwie odwrocić i oddalić raczył, circumscribendo trybunał Nuntiaturae, adinstar innych w państwach Katolickich znayduiących się, oraz abrogando wszystkie abusus et exorbitantias teyże Nuncyatury, cum summo gravamine, et praejudicio Status Saecularis et Ecclesiastici, a oraz praerogativae Legati Nati) świadcząc rewerencyą zwierzchności Stolicy Apostolskiey, naznaczono: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 407, *tit.* Poselstwo do Oyca Swiętego.

De iure patronatus, aby dyssensye uspokoione były, na przyszłym Seymie doszłym starać się deklarowano, instando u Oyca S. o finalną konkordatę, oraz ad satisfaciendum Oycu Swiętemu, modificationem konstytucyi Grodzieńskiey a. 1726 uczynić obiecano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 625, § Instancyować.

Ius patronatus probostwa S. Floryana, *vide tit.* Akademia.

Iurgielty.

Iurgielty na składzie Bydgoskim soli, nie maią być dawane, a nadane abrogantur: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* Sol Ruska.

Iurgieltow na dobrach stołu Krolewskiego danych cognitio na przyszłym Seymie być ma. Na co bez pozwu peremptorie stanąć powinni iurgieltnicy z prawami swemi. A interea poki cognitio ta nie będzie, non derogatur prawu niczyiemu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272, *tit.* Rationes skarbu.

Co przywodząc do exekucyi, postanowiono: aby Starostowie i dzierżawcy, nie iurgieltnikom, ale do rąk Podskarbiego one wydawali, sub solutione de suo, et compensatione. A Krol pro libitu suo, habita cujusque meritorum ratione, z skarbu oddawać ie rozkaże. Iednakże cognitio o nich na przyszłym Seymie odłożona: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1334, *tit.* O iurgieltach.

Iurgieltnicy w W. X. Lit. dwie czwarte części iurgieltow swoich do rąk Podskarbiego W. X. Lit. powinni byli dać pro una vice tantum, dla zniesienia żołnierza skonfederowanego: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 208, *tit.* Donatywa.

Iurgieltnicy na dobrach w starych summach zawiedzionych iurgielty maiący, powinni byli zapłacić de suo dwie kwarcie, sub amissione iurgieltu. A oprocz tych, wszyscy powinni byli czwartą część do Rawy oddać, sub amissione także iurgieltow. *W Uniwersale Poborowym*, *a.* 1613, *f.* 231, § Jurgieltnicy.

Ci, co przeszłych nie zapłacili iurgieltow, zapłacić maią sub eadem poena. *Ibidem.*

Znowu eodem modo. Staienna iednak czeladź Krolewska, wolna od tey płacy zostaie. *W Uniwersale Poborowym*, *a.* 1620, *f.* 400, § Iurgieltnicy.

Jurgielty dawne od Krola bene meritis w W. X. Lit. nadane, i z prawem się zgadzaiące, powinien skarb zatrzymane zapłacić, i potym ie corocznie bez zatrudnienia oddawać. *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 119, *tit.* O iurgieltach.

Iurgielty powinni wydawać Starostowie i dzierżawcy, wedle przywileiow Krolewskich, sub privatione starostwa, tak iako o kwartę. O co forum za Dworem, wyiąwszy iednak starostwa z gruntu zniszczone, ktore iurgieltom sufficere nie mogą: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 840, *tit.* O iurgieltach.

Iurgielt zaległy na Pisarstwo Skarbowe, należący Ur. Ciwonowi Trockiemu, na kommissyi Wileńskiey skarb Rzeplitey zapłacić ma. *W Konfed. Gen. Warszaw.* *a.* 1674, *v.* V, *f.* 230, *ver.* 26, § Urodzonemu Ciwonowi.

Iurgielt, albo pensyą Skarbnemu po 2000 złot. a Pisarzom Skarbowym W. X. Lit. po 1000 złot. skarb W. X. Lit. z summy na expensa publiczne konst. a. 1717 destynowaney, co rok, in quantum sami osobami swemi Trybunałowi Skarbowemu assystować będą, naznaczono: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 488, *tit.* Trybunał Skarbowy W. X. Lit.

Iurgielty z starostwa Kamienieckiego Mazowieckiego, przeniesiono na starostwo Łomżyńskie, *vide tit.* Fundacye. Klasztory.

Iustitionarius.

Iustitionarium in nulla terra instituendum, vel quomodolibet surrogandum: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § Item spondemus, *ver.* 38.

Kacerze, vide tit. Heretycy.

Kaduki.

Kaduki szlacheckie konfiskowane, Krol inszey szlachcie Polskiey rozdawać ma: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 620, *tit.* O karaniu występnych.

O tymże, że wolno Krolowi, dobrami wszelakiemi jure caduco, inscripto donato, etc. ad fiscum Regium przypadłemi, szafować, i one rozdawać, ale tylko szlachcie Polakom. *Ibidem*, *f.* 622, *tit.* Dobra na Krola.

O tymże: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandrow.

O tymże znowu; że maią, być dawane nobilibus utriusque Gentis. Ale mieyskie kaduki może Krol rozdawać komu, i iako chce. A gdzieby iaka wątpliwość o prawie Krolewskim była, na Seymie Walnym ma być o tym cognitio: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 923, *tit.* O dobrach juris caduci.

Reassumuntur superiora: a kaduk po szlachcicu, pokiby stawało powinnych, krewnych utriusque sexus, ex utraque linea, ad octavum usque gradum consanguinitatis inclusive, przypaść nie może. O czym cognitio powinna być na Seymie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* O kadukach.

Kadukom mieyskim forum i cognitio za Dworem. *Ibidem.*

Z kadukow juste et legitime przypadłych, długi naprzod maią być indilate płacone. *Ibidem.*

Kaduki po poddanych szlacheckich i duchownych, panom ich przypadać maią; salvo tamen jure proximorum. *Ibidem.*

Kaduk ktoby niesłusznie uprosił, szkody ma nadgrodzić legitimis successoribus seu haeredibus. O co forum plebejo competens; a szlachcicowi Trybunał, peremptorie inter causas officii. A ieźli do tego zaszło obelżenie urodzenia, a nie byłoby dowiedziono, na szlachcica ma być nakazana revocatio, i inne peny, przez tenże Sąd Trybunalski Koronny. *Ibidem.*

Kaduki cudzoziemcom nie maią być dawane; o co każdemu czynić wolno z takowemi, iako z nieosiadłym Starostą (*vide tit.* Cudzoziemcy): *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1598, *tit.* O cudzoziemcach.

O tymże: że kaduki, według konstytucyi o tym, maią być rozdawane. *Ibidem*, *f.* 1606, *tit.* O kadukach.

Kaduk w W. X. Lit. ktoby niesłusznie pod szlachcicem uprosił, i za Dworem pozwał, a prawo pozwanego słuszne pokazało się, aktor za niesłuszne pozwanie, tamże dwieście kop Litewskich winy przepada, i nakłady in instanti, ktore pozwany poprzysięże, nadgrodzić ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* O pozwiech zadwornych.

In optione strony, dochodzić tych win za Dworem, albo na Trybunale w każdym terminie. *Ibidem.*

A ieźliby aktor nie zapłaciwszy tych win i nakładow, uiechał; będzieli osiadły, na maiętności iego leżącey, według prawa ma być czyniona odprawa; a ieźli nie osiadły, to na samym, i na maiętności iego ruchomey. *Ibidem.*

A na potym pozwy za Dworem na szlachcica nie maią być dawane, *vide tit.* Pieczętarze.

Kaduki po szlachcie, ktorzy nolentes przy woysku Zaporoskim podczas zamieszania pod Zborowem zostawać musieli, uproszone, skassowano. A na potym nikt takich upraszać nie ma, sub nullitate privilegiorum, et poena quingentarum marcarum. O co forum Trybunał, inter causas conservatas: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 332, *tit.* O szlachcie.

Kaduk po niektorych mieszczanach Lubelskich, przez Ur. Macieia Kaczorowskiego, i z inszemi towarzyszami, ad male narrata u Krola Imci Iana Kazimierza uproszony, skassowano, i pomienione mieszczany ab omni impetitione uwolniono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 559, *tit.* Uwolnienie mieszczan Lubelskich.

Kaduki po woyskowych Zaporoskich, i po szlachcie, co się przy tym woysku, i przy Szwedach przez woynę wiązali, iako post rebelles uproszone, cassantur, ktoremi nikt apprehensionem dobr, czyie są, bronić nie ma, sub poena infamiae. *W Kommissyi Hadyackiey: a.* 1659, *v.* IV, *f.* 644, § Nadto kaduki.

O kadukach w woiewodztwach: Kiiowskim, Wołyńskim, Bracławskim, Czerniechowskim ad male narrata, na dobra juribus caduci, i dyspozycyi Krolewskiey non obnoxia, tak duchowne. iako i świeckie, uproszonych, *vide tit.* Dobra.

Kaduk na dobra Ur. Władysława Pogorzelskiego, Ur. Ianowi Oborskiemu Kasztelanowi Warszawskiemu, z Kancellaryi Koronney wydany, vigore generalis amnistiae skassowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 862, *tit.* Zniesienie donacyi.

Kaduki po obywatelach woiewodztwa Witebskiego, i mieszczanach Witebskich, ktorzy Moskwie adhaeserant, *vide tit.* Miasta.

Dobra ziemskie jure caduco perpetuo, a Krolewskie jure advitalitio post ignobiles non indigenas ludziom stanu szlacheckiego rozdawane być maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 11, *tit.* O indygenatach.

Kaduk ad male narrata oyca Parsego Tatomira, na pewną część wsi Isakowa, dziedziczną Ur. Maryanny Tatomirowny małżonki Ur. Alexandra Łoweckiego Horodniczego Kiiowskiego, z Kancellaryi wydany, zniesiono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 578, *tit.* Zniesienie kadukow.

Kaduk na dobra Ur. Andrzeia Gutkowskiego, Ur. Semberkowi Kasztelanowi Kamienieckiemu, i towarzystwu chorągwie iego Kozackiey dany, skassowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 862, *tit.* Amnistya.

Kadukiem dobr na szlachcie brać się nie godzi, chyba jure victorum, *vide tit.* Szlachcic.

Plura vide tit. Skarb.

Kancellarya.

Przy Kancellaryi Krolewskiey Kanclerz i Podkanclerzy zawsze iednego lub dwoch Pisarzy przysiężnych trzymać, a xięgi wiernie i pilnie chować maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, *tit.* De libris seu regestris.

Kancellarya według informacyi Krolewskiey, czas i mieysce Seymikom Powiatowym listami naznaczyć ma: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366, *tit.* Tempora.

Listow żadnych bieg sprawiedliwości tamuiących, wydawać nie ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 246, *tit.* De inhibitione judiciorum.

Reassumowano to: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Około inhibicyi.

Procz tym, ktorzy są na woynie, albo na usłu-

dze Rzeplitey: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 158, *tit.* De inhibitionibus.

Na donacye, obligacye, wendycye, feuda, listow żadnych, prawu pospolitemu przeciwnych, wydawać nie ma: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 296, *tit.* De Cancellariatus etc. Officiis.

Reassumowano ten statut: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 612, *tit.* O statucie Krola Alexandra.

Kancellarye Koronne listy Kommissarzow względem granic do xiąg przyimować i potrzebującym onychże potym, wydawać ie maią bez wszelkiey trudności pod pieczęcią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De limitibus, § Liberum.

Kancellarya Krolewska ma wydawać listy każdemu, gdzieby komu zginęły, albo profanowane były. *Ibidem*, *f.* 529, § Caeterum ut deinceps.

Żołnierzom, urzędnikom, i sługom Krolewskim na woynie z Krolem będącym, literas testimoniales wydawać ma: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 732, *tit.* Żołnierze.

Kancellarya Krolewska, konsensy na zastawy młynow, sołtystw, albo woytostw wydawać ma, byle bez szkody Krolewskiey było, i nie więcey od konsensow takich brać, iak od sta złł. groszy 15: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 374, § Saepenumero.

Iakich zaś consensus wydawać nie maią Kancellarye Koronne, *vide tit.* Konsensy, *tit.* Dożywocia, *tit.* Starostwa.

Kancellarya, i Pisarze Ziemscy i Grodzcy maią się zachować około brania jurium, od kwerend tudzież wszelkich listow i pisania, według statutu Zygmunta I: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 378, *tit.* De taxa.

Także od membran, pozwow, i wzdawania: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Taxa literarum, *et a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Kancellarya też.

Plura vide tit. Salaria.

Kancellarya woiewodztwa Wołyńskiego, extrakty ma wydawać idiomate Polonico: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* Rewizya xiąg.

Kancellarye z mandatow, in causis perduellionis et laesae Majestatis sprawować się powinne: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 9, *tit.* Deklaracya.

W Kancellaryach woiewodztwa Płockiego, i ziem Pruskich, tak w Ziemskich iako i Grodzkich, Podpiskowie starsi (alias Regenci) dobrze osiedli, i przysięgli, wedle zwyczaiu woiewodztwa Mazowieckiego, być powinni: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 124, *tit.* Regenci.

Kancellaryi Łomżyńskiey, dla naznaczenia inszego mieysca, rewizya: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 930, *tit.* Kancellarya.

Dano inszy plac z wszelkiemi prerogatywami, wedle prawa pospolitego: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 974, *tit.* Kancellarya Łomżyńska.

Kancellaryi Łomżyńskiey dla restauracyi rewizya: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 293, *tit.* Rewizya kancellaryi Łomżyńskiey.

Kancellaryi Nurskiey placu w Ostrowi pozwolono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Plac na kancellaryą.

Na Czerską; Starosta Czerski in praesentia nobilitatis, i Pisarza teyże ziemi, na naybliższych Rokach, w zamku na przygrodku plac ma wymierzać: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Plac na kancellaryą.

Znowu, iż Starosta tameczny mieysce w zamku Czerskim wymierzyć ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 890, *tit.* Kancellarya Czerska.

Na Wąsoską, plac obywatele Wąsoscy kupić maią, na co podatek z włoki po gr. 10 pozwolili: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1468, *tit.* Kancellarya Wąsoska.

Znowu o kancellaryi Wąsoskiey, iż ma być budowana z donatyw obywatelow powiatu tego, ktore postąpili z każdego domu szlacheckiego po gr. 10, i to donativum approbatur: *a.* 1655, *v.* III, *f.* 890, *tit.* Kancellarya Wąsoska.

Na Liwską, i na chowanie xiąg, od obywatelow ziemi Liwskiey podatek po pięć groszy od włoki: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Kancellarya Liwska.

Na Zęmbrowską placu przy kościele pozwolono, ktory ma wymierzać Starosta, i od wszystkich podatkow i powinności tenże plac uwolniono. *Ibidem*, *f.* 1468, *tit.* Kancellarya Zęmbrowska.

Koleńska ziemska zgorzała, na starym placu ma być zbudowana; i Starosta tamże ma zbudować dom na Sądy Staroścalreadyińskie, i do mieszkania Podstarościemu. *Ibidem*, *f.* 1477, *tit.* Dwor i kancellarya.

Podatek na nię po groszy sześć z dworu każdego szlacheckiego laudo uchwalony, approbowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 293, *tit.* O zbudowaniu domu.

Ciechanowską, na dawnym mieyscu, albo gdzieindziey, ieżeliby inszy plac pro majori commoditate obywatele tameczni sobie kupili, murować pozwolono. Na co pobor po groszy pięć pozwolili: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1521, *tit.* Kancellarya Ciechanowska.

Na Wyszogrodzką plac Kommissarzom wymierzać zlecono. Na co obywatele po cztery grosze przy poborze z włoki dać pozwolili: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 188, *tit.* Rozprzątnienie.

Na Rożańską, i na wieżą plac wymierzać przez Rewizory obiecano, i podatek na to na Seymiku tey ziemi uchwalony, approbowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 129, *tit.* Rewizorowie.

Plura o placach takich na chowanie xiąg, vide tit. Sądy, *et tit.* Xięgi.

Kancellarye, Koronna i W. X. Lit. czego przestrzegać maią, *vide tit.* Senator.

Kanclerz i Podkanclerzy, vide tit. **Pieczętarze.**

Kandydat na Krolestwo, vide tit. **Krol.**

Kanon Pruski, vide tit. **Podatki.**

Kaptury.

Kaptury, *vide tit.* Interregnum, *et tit.* Lauda.

Kapturow Sądy, *vide tit.* Sądy, *et tit.* Lauda.

Kapturow akta ziemi Bełzkiey, *vide tit.* Xięgi.
Kapturu W. X. Lit. pro una vice od Koronnego diversitas, *vide tit.* Approbacye.
Kapturowi Sędziowie, *vide tit.* Sądy, Sędziowie.
Kaptur woiewodztwa Mścisławskiego approbatur: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 588, § Kaptur woiewodztwa Mścisławskiego.

Karanie publiczne, vide tit. Mężoboystwo, tit. Wieża.

Karczmy i karczmarze.

Karczmarze, ktorzy nie maią, ani orzą łanow całych, ani połowice, wolni od podymnego; a ieźli maią, płacić winni: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 94, § Scultetis.
Karczmarze pobor płacić maią: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 475, § Villae et tabernae.
Karczmarze poł-grzywną karani być maią, ktorzyby drobnych pieniędzy brać nie chcieli: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 155, § Item tabernatores.
Karczmom żaden gwałtow czynić nie ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 54, *tit.* De violentiis.
W karczmę żaden intromissyi dać nie ma, wyiąwszy, gdyby inszey maiętności nie miał: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De possessione.

Kardynał.

Dla kardynalstwa Zbigniewa Oleśnickiego Biskupa Krakowskiego, zakłociła się Rzeplita, i wiele szkod Krolestwo poniosło: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 171, § Casimirus etc.
Kardynalstwa, ani poselstwa Stolicy Apostolskiey, żaden sobie upraszać nie ma bez dozwolenia Krolewskiego, i Rady Koronney. *Ibidem*, § Item statuimus et ordinavimus.
Kardynał Zbigniew z Arcy-Biskupem Gnieźnieńskim, aby alternatą do Rady chodzili, postanowiono, i to aż wezwani od Krola, inaczey z gospod vota swe dawać mieli. *Ibidem*, § Caeterum.
Jus na kardynalstwo nominandi subjecta utrzymywać obiecał Krol Imć August III, *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 625, § Mieć zaś.
X. Andrzeiowi Batoremu Kardynałowi, przypuszczaiąc go do indygenatu, i habilem czyniąc dignitatum ecclesiasticarum, Primatialem dignitatem denegowano, i w Radzie z mieysca biskupstwa swego, ktoreby trzymał, sententiam ferre, i sedem naznaczono: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1239, *tit.* Indigenatus.

Kasztelan.

Kasztelanie tylko do żywota, nie cudzoziemcom, ale synom Koronnym w tychże ziemiach, gdzie wakuią, mieszkaiącym dawane być maią: *a.* 1374, *v.* II, *f.* 57, *ver.* 9, § Item promittimus.
Zasłużonym laty, rozumem, i mądrością okazałym, tuteyszym patryotom, w oney ziemi obywatelom, i dziedziczne dobra tamże maiącym dawane być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Dignitates et officia.
O tymże: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De dignitatibus.
Kasztelani dostateczną, a niezmyśloną osiadłość mieć maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, § Ad evitandas vero fictiones.
Kasztelan starostwa sądowego trzymać nie może w oney ziemi, w ktorey iest Kasztelanem: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De incompatibilibus.
O tymże: że ani Starostą, ani Urzędnikiem Ziemskim być może w swey ziemi, procz Kasztelana Krakowskiego, ktory Starostą oraz być może: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 619, *tit.* O osiadłości.
Burgrabią Krakowskim także być nie może: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 618, *tit.* De incompatibilibus.
Kasztelan każdy iest sprawcą ludu woiennego na woynie. *Ibidem.*
Kasztelan na mieysce naznaczone żołnierzowi ku wyprawie pospolitey, sam pierwszy stawić się ma: *a.* 1544, *v.* I, *f.* 584, § Castellani districtuum.
Z woyskiem, na mieysce wiciami naznaczone, ciągnąć ma bez ludzkiey szkody: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, *tit.* De progressu ad bellum.
O tymże: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* Motio generalis belli.
Na mieyscu naznaczonym w powiecie swym cztery dni dla ziechania się drugich, czekać ma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 401, *tit.* De progressu ad bellum.
Szykować powiaty z Woiewodą ma: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, § Palatini vero.
Szlachtę niemocną, ktorzy na woynę iechać nie mogą, oglądać, i Krolowi o niey opowiedzieć powinien: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* Castellanorum etc.
Sam gdzieby dla choroby na woynę ciągnąć nie mogł, na mieysce swe godnego szlachcica wysadzić ma. *Ibidem*, *tit.* Motio generalis.
Stanowisk w ciągnieniu, we wsiach, ani w miasteczkach, czynić nie ma, ale blisko nich w polu: *a.* 1523, *v.* I. *f.* 401, *ver.* 19.
Sługi swe, albo inne ludzie dobre po żywność do bliższych wsi za gotowe pieniądze posyłać ma, gdzieby sami chłopi do obozu wozić nie chcieli. *Ibidem.*
Szkody i gwałtow przestrzegać ma: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 508, § De militibus mercenariis.
W ciągnieniu na woynę sprawiedliwość z szlachty czynić ma: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* Motio generalis.
Gdzieby w ciągnieniu szkod nie zabraniał, sam powinien ukrzywdzonym szkody płacić, i Krolowi za niedbalstwo 14 grzywien dać: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, § Quodsi Castellanus.
Kasztelani winni bywać na Seymikach Kolskim, i Nowomieyskim Korczyńskim, pod winą,

większi 20 grzywien, a mnieysi 10 do skarbu. *Ibidem*, *f.* 366, *tit.* Poena.

Na Rokach głownych w poście, pod winami w statucie opisanemi bywać maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Casu vero.

Kasztelan głowny in defectu Woiewody oney ziemi, ma złożyć elekcyą Urzędnika Ziemskiego, post alicujus cessum, vel decessum naydaley w niedziel sześć: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1211, *tit.* Obieranie Sądu Ziemskiego.

Na pierwszych Rokach także, in defectu Woiewody, słuchać przysięgi tychże Urzędnikow obranych ma: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* Iudices.

Kasztelańskie zkazanie czyli sentencyą kto nagani, ma dać gronostaiowy kożuch Krakowskiemu, a Sandomirskiemu i Lubelskiemu kożuch popieliczy, inszym zaś Kasztelanom po sześć skotow grzywien, pierwey, niżliby był przypuszczony ad audientiam: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De poenis Castellanorum.

Kasztelani na mieyscach tylko opisanych Sądy swe odprawować maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 8, *tit.* Quibus in locis.

Kasztelani bez pewnego aktora, i wyrażoney sprawy, ani skazować, ani pozwow dawać nie maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 12, *tit.* De illo, qui extrahit.

Kasztelani na mieyscach woiewodzych kasztelanie trzymaiący, podymnego płacić nie maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Palatini.

Kasztelańscy Sędziowie o głowę przed laty sądzić mogli w swoich kasztelaniach: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 7, *tit.* De Iudicibus Palatinorum.

Sprawiedliwość czynić maią z Poborcy pozwanego o krzywdę uczynioną, wyciąganiem poboru nad uniwersał: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Coram quibus Iudicibus.

Kasztelana Czerniechowskiego postanowiono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 805, *tit.* Ordynacya Czerniechowska, *et a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya woiewodztwa.

Temuż mieysce po Parnawskim naznaczono. *Ibidem.*

Potym postanowiono: że ma mieć mieysce w Senacie przed Kasztelanami powiatowemi, po Kasztelanach Inflantskich: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 13, *tit.* Kasztelania.

Kasztelan Rypiński, żeby za Dobrzyńskim Kasztelanem w pospolitym ruszeniu chodził, wiecznemi czasy postanowiono: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 67, *tit.* Porządek.

Kasztelanow functiones na pospolitym ruszeniu, w prowadzeniu powiatow, w czynieniu sprawiedliwości (praeter supra dicta ex Statuto). *Vide tit.* Pospolite ruszenie.

Kasztelan Inflantski tylko ieden, sub titulo generali Xięstwa Inflantskiego postanowiony, i mieysce iego, *vide tit.* Inflanty.

Klasztory.

Klasztory Polskie od Krolow Polskich i od szlachty będąc szczodrobliwie opatrzone, i po dziś dzień szlacheckiey łaski potrzebuiąc, na Opaty i Starsze rodakow szlachtę przed innemi, a nie obcych, brać maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* De Abbatibus.

Klasztorow podupadłych z niedostatku osob iescze za Krola Zygmunta I, wiele było. *Ibidem.*

Klasztoru rządy po śmierci opaciey, na Biskupy przypadaią, krom prowentow, ktore w mocy klasztorney zostaią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O opactwach.

Do klasztorow Polskich niektorych Polacy, a nie tylko Niemcy przyimowani być maią, wyiąwszy przywileie Niemieckie, gdyby tego broniły; czego doyrzeć Biskupom w dyecezyach ich zlecono: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* De Polonis.

Klasztorne wsi, iako i szlacheckie, podymnego płacić dwa grosze maią: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* Villae et possessiones.

Klasztorne mniszki, w oyczyste i macierzyste dobra mogą wstępować, wszakże ich oddalić nie mogą, ale na połowicy czynszow od krewnych, poki żyią, przestawać maią. Ktore dobra po śmierci ich na krewne bliższe spadać maią: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 478, § Statuimus etiam.

Klasztory wszystkie tak zakonnikow, iako i zakonnic, na dobrach ziemskich fundowane w Koronie, i W. X. Lit. od wszystkich in genere żołnierskich exakcyi wolne zostawać maią; oneribus ecclesiae et Reipubl. salvis: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 962, *tit.* Fundacya.

Klasztory wszystkie utriusque sexus na dobrach ziemskich fundowane, et circa naturam bonorum terrestrium konserwowane, osobliwie Kartuzyą Gidelską, i w woiewodztwie Pomorskim pod Gdańskiem leżące, vigore constit. 1667 circa sua jura, et privilegia antiqua, et recentiora, ac rescripta, zachowano. Sląskie zaś konwenty Dominikańskie, pod dyrekcyą Prowincyałow Polskich, i klasztor Trzebnicki, circa omnes immunitates, et antiquas praerogativas manutenere przyobiecano, i Krol Imć August II authoritatem suam Regiam do Cesarza Imci interponere deklarował: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 192, *tit.* Klasztory.

Klasztorow panieńskich beśpieczeństwo takie: ktoby osobę iaką panieńską, do klasztoru na wychowanie i ćwiczenie daną, sub quocunque juris et sanguinis praetextu gwałtem wziął, nawet limina claustri bez pozwolenia Panny Starszey zakonney przestąpił, poena infamiae et recenti officioso scrutinio, ad instantiam Instigatoris citatus, na Seymie ma być karany: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 281, *tit.* Beśpieczeństwo.

Panny zakonne wokacyi perpetui claustri, aby adinstar konstyt. 1685 o zakonnicach Warszawskich Visitationis B. V. M. in causis personalibus bez przeiażdżek na Sądy i do Grodow, przez osiadłego szlachcica, tak iako w teyże konstytucyi opisano, sprawowały się,

per totum Regnum postanowiono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Warunek komparycyi.

Klasztory Panien zakonnych in specie.

Klasztorowi Panien zakonu Premonstrateńskiego, albo Norbertanek u Ś. Maryi Magdaleny w Płocku, Rewizor Krolewski, (ktory zesłany będzie) za wiadomością X. Biskupa i Starosty Płockich, plac miał wymierzać przy tymże klasztorze: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1470, *tit.* Wymierzenie placu.

Także i klasztorowi zakonnic Ś. Dominika tamże w Płocku. *Ibidem.*

Ale potym inszy sposobnieyszy Magdalenkom na mieysce pierwszego, dla tego, że tamten Wisła podrywa, ad parem longitudinem et latitudinem, przez Rewizory, za wiadomością X. Biskupa i Starosty tamecznego, wymierzać kazać obiecano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 10, *tit.* Wymierzenie mieysca.

Tymże Magdalenkom pozwolono dobra swoie Ciepielow nazwane, w powiecie Rożańskim leżące, iako bardzo od klasztoru ich odległe, osobie stanu szlacheckiego przedać, a na to mieysce insze aequivalentia bona przyległeysze in perpetuum kupić, albo zafrymarczyć, salvis oneribus Reipubl. W czym Sądu Ziemskiego, pod ktorego iuryzdykcyą dobra kupione, albo kommutowane będą, i przed ktorym powinna być rezygnacya, donacya, albo kommutacya zeznana, obligatur conscientia, ut attendant, ne lex publica circumveniatur: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 24, *tit.* Klasztor panieński w Płocku.

Także grunta i plac do tegoż klasztoru w mieście Płocku należące, ab omnibus oneribus civilibus, salvis oneribus Reipubl. uwolniono, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano. *Ibidem.*

Na zbudowanie klasztoru wdowiego, u kościoła farskiego w Płocku, pozwolono ku pierwszemu, cztery kupić place, ktore oraz immunitatibus ecclesiasticis adscribuntur: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 11, *tit.* Libertacya klasztoru Płockiego.

Przywileie wszystkie klasztorowi Płockiemi Panien Ś. Norberta służące, approbowano, salvis juribus terrestribus, liberam electionem Praepositi tymże Pannom zostawuiąc: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 725, *tit.* Przywileie.

Klasztor zakonnic Ś. Brygidy, i maiętności przez Gdańszczany odięte, aby tymże zakonnicom przywrocone były, nakazano sub poena bannitionis perpetuae. O co forum za Dworem: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 17, *tit.* Deklaracya.

Klasztorowi Panien zakonnych Toruńskich, ad cognoscendas injurias onych, Rewizorow naznaczono; appellatione a definitiva sententia ad Regem salva manente: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 281, *tit.* Rewizya krzywd.

Klasztorowi Panien zakonnych Toruńskich, reguły Ś. Benedykta, przywiley przez Ludolfa Koninga Mistrza Krzyżackiego w r. 1345 na kościoł farny w Nowym Mieście Toruniu, cum dote adjacente nadany, i przez Krola Imci Zygmunta III potwierdzony, konfirmowano, i aby tenże kościoł pomienionemu klasztorowi, pod woynę przeszłą funditus zniesionemu, ze wszystkiemi budynkami do tegoż kościoła przynależącemi, dla mieszkania, in realem possessionem przez Urząd miasta Torunia puszczony był; sub poena decem millium Hungaricalium nakazano, i forum in causa contraventionis w Sądzie Krolewskim Zadwornym, ad instantiam Instigatoris Regni naznaczono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 725, *tit.* Potwierdzenie.

Przysądzono potym tenże kościoł pomienionym zakonnicom, na Relacyinych Sądach Krolewskich, i Kommissarzow dla exekucyi konstytucyi o tym przeszłego Seymu, i tegoż dekretu naznaczono. *Vide tit.* Exekucya.

Temuż klasztorowi, aby w dobrach i fundacyach aggrawacyi nie miał, warunek uczyniono; i protestacye miasta Torunia przeciwko seymowey kommissyi, i exekucyi w oddaniu tymże Pannom kościoła Ś. Iakuba, legitime juxta praescriptum constitutionis 1667 odprawioney, (*vide tit.* Exekucya) w Grodzie Kowalewskim, i innych ktorychkolwiek aktach uczynione, skassowano, i na potym onych czynić, i Urzędom wszelkim przyimować zakazano, sub poena duorum millium Hungaricalium: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 371, *tit.* Securitas Panien.

Klasztorowi Panien zakonnych Ś. Dominika w Sochaczewie place od impedymentow i podatkow wszelakich uwolniono: *a.* 1609, *v.* II, 1679, *tit.* Pozwolenie placow.

Klasztor panieński w Owińskach, od spy i poradlnego wiecznemi czasy uwolniono, salvo jure moderni possessoris: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 303, *tit.* Zniesienie spy.

Klasztorowi Panien zakonnych w Piotrkowie, maiętność w ziemi Sochaczewskiey przedać, a inszą bliższą klasztoru za 15 tysięcy złot. kupić pozwolono, salvis oneribus Reipubl. W czym conscientia Sądu Ziemskiego, w ktorego iuryzdykcyi dobra kupować będą, obligatur, ut attendant, ne lex publica circumveniatur: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 962, *tit.* Klasztor panieński.

Temuż place, na ktorych kościoł i klasztor stoi, od wszelakich podatkow i powinności miastu i Rzeplitey należących libertowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 877, *tit.* Karmelici.

Klasztorowi Panien zakonnych Łęczyckich, ordinis Praemonstratensis, młynek Staromieyski na rzecce Bzurze, przy mieście Łęczycy leżący, wiecznie konferowany: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1677, *tit.* Danina młyna.

Temuż przy mieście Łęczycy dom Smoligębiński zapisany, od wszelakich podatkow mieyskich i zamkowych uwolniono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 883, *tit.* Approbacya.

Temuż wieś Grzymkową Wolą za Chociszew frymarczyć pozwolono, praevia revisione, iako

XX. Iezuitom Poznańskim: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 963, *tit.* Klasztor panieński.

Temuż klasztorowi od woiewodztwa Łęczyckiego specialiter złożony pobor approbowano, z tą kondycyą, że go w podatki pro Republica uchwalone, toż woiewodztwo potrącać nie ma, ani do koekwacyi należeć będzie: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 24, *tit.* Approbacya.

Klasztorowi Panien zakonnych Nieświeżkich wsi Uzdy Zuchowskiey, w woiewodztwie Mińskim, także Wilżyna, Łuczna, i Słobody, w woiewodztwie Nowogrodzkim leżących, w zamianę dobr oyczystych od Krystyny Eufemii X. Radziwiłłowny Xięni klasztoru Nieświeżkiego nabytych, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 964, *tit.* Konsens na zamianę.

Klasztorowi Panien zakonnych w Poznaniu, kommutacyą pewnych cząstek w Promnie i Iagodnie, w woiewodztwie Poznańskim leżących, za insze dobra tymże cząstkom aequivalentia, pozwolono; salvis Reipubl. oneribus, praevia quoque revisione, iako i XX. Iezuitom Poznańskim (*vide infra* Iezuici): *a.* 1638, *v.* III, *f.* 970, *tit.* Klasztor panieński.

Klasztorowi Panien zakonnych reguły S. Benedykta w Poznaniu, kamieniczek cztery, ktore in circumferentiam onego weszły, od wszelakich podatkow uwolniono, tak iednak, aby się w nich żadna prepedycya mieyskim i generalskim intratom nie działa: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 632, *tit.* Klasztor Panien zakonnych.

Klasztorowi panien Karmelitanek Bosych w Poznaniu place, na ktorych z kościołem de nowa radice fundowany iest, ab oneribus Reipublicae uwolniono; piwa warzenia na klasztorną potrzebę pozwolono; mielcuch przyległy, z kamienicą inkorporowano, salva satisfactione possessorom, ktorą też zakonnice według decyzyi kommissyi praestare maią, oraz kommissyą z Kancellaryi Koronney wydać kazano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 111, *tit.* Libertacya placow.

A przedtym pozwolono im było place intra maenia tegoż miasta kupić, citra diminutionem proventuum Reipublicae: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 960, *tit.* Zakonnice.

W konfederacyi generalney Warszaw. warowano im, aby przy libertacyi i inkorporacyi kamienicy i mielcucha, według pomienioney Seymu przeszłego konstytucyi, od miasta Poznania zachowane były; a kontrakt in contrarium postanowiony, skassowano; i kommissyą rewifikowano: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 227, § Miasto Poznań.

Do tegoż klasztoru, że fundacya przez Krolową Ludowikę niedokonaną została, dwie kamieniczki w Poznaniu naybliższe, i z uliczką inkorporować pozwolono, to iest: kamieniczkę Ur. Woyciecha Konstantego Brezy, Starosty Nowodworskiego, i drugą także z placem Kozłowem, praevia satisfactione possessorom. Także na obchody, potrzebę klasztorną warzenia piwa, i robienia słodow, sine omni onere, pozwolono; i te place, na ktorych pomieniony klasztor, iuribus ecclesiae inkorporowano, et ab omnibus oneribus uwolniono. Także skrzynię do ryb na rzece pod Mastalem mieć, i wody do tego klasztoru przeprowadzenie, pozwolono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 486, *tit.* Aukcya fundacyi.

Klasztorowi Panien Sokalskich, zakonu S. Brygidy, przywiley od Krola Imci Iana Kazimierza na dwa łany, Babieniec nazwane, dany, approbowano, salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 420, *tit.* Przywiley na Babieniec.

Tegoż poddane na Babińcu zostaiące, od wszelakich chlebow żołnierskich i konsystencyi, do lat dziesięciu uwolniono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 111, *tit.* O Pannach zakonnych.

Zakonnicom Bełzkim S. Dominika, fundacyą de nova radice od W. Zofii Chodkiewiczowy Kasztelanki Wileńskiey uczynioną, ze wsią Staiami i z placami, na ktorych klasztor i kościoł zasadzony, approbowano, et immunitatibus ecclesiae przypisano, salvis oneribus Reipublicae et parochialibus: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 125, *tit.* Approbacya.

Na kościoł i klasztor tychże panien Bełzkich, na przedmieściu ogniem przez nieprzyiaciela zniesionych, plac w samym mieście pozwolono, i approbowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 420, *tit.* Zakonnice Bełzkie.

Temuż klasztorowi wieś Staie od chlebow zimowych, i assygnacyi wszelakich żołnierskich, salvis oneribus Reipubl. libertowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 958, *tit.* Uwolnienie wsi.

Klasztorowi Panien zakonnych Przemyślskich za Sanem, Kommissarze dla uważenia szkod ich, z okazyi młyna nowo na Sanie zbudowanego, i iazu do gruntow kościelnych przyłączonego, naznaczeni, cum potestate ad proportionem szkody, temuż klasztorowi ordynaryiney nadgrody z tego młyna quot annis naznaczenia, et ulteriori securitati onego prowidowania: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 546, *tit.* Panny zakonne.

Nie doszła ta kommissya, znowu ią ciż odprawić maią, absentia nonnullorum non obstante, byle ich sześć było. A co postanowią, na tym strony przestawać maią. ktorym forum w Trybunale inter causas fisci, sine praejudicio dzierżawcy, naznaczono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 629, *tit.* Panny zakonne.

Klasztoru Ołobockiego panieńskiego, dobr w ziemi Wieluńskiey leżących, rewizyą naznaczono. *Ibidem*, *f.* 633, *tit.* Rewizya wsi.

Klasztoru Panien zakonnych reguły Ś. Franciszka w Brześciu Litewskim w wałach, na placach nowo nabytych, nowe założenie stwierdzono, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 684, *tit.* Approbacya klasztoru.

Klasztorowi PP. zakonnych Ś. Brygidy w Brześciu Lit. żeby bliższy plac Urząd Grodzki

wydzielił, pozwolono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1008, *tit.* Inkorporacya wsi.

Temuż klasztorowi konstytucye o funduszach iego reassumowano, et in toto approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 443, *tit.* Approbatio fundationum.

Klasztorne dobra Krzemienice, Kochanow, Uzłowszczyznę, Szydłowice, Panien zakonnych Ś. Brygidy; także reguły Ś. Klary, Zalesie, Zorosławkę, w powiecie Grodzieńskim, i Sobiborz teyże reguły Panien Brześćkich, iako dziedziczne, ab onere militari, i od assygnacyi hetmańskich wolne być deklarowano. A w Adamowiczach przy cudownym obrazie Matki Bożey, grunta i folwark ab oneribus miasta Grodna, libertowano: *K. L. a.* 1677, *v.* V, *f.* 540, *tit.* Immunitas fundacyi.

Klasztorne dobra fundacyi ziemskiey Panien zakonnych Bernardynek Brześćkich, i Bazylianek Pińskich, od chleba zimowego, konsystencyi, i wszelkich ciężarow żołnierskich uwolniono: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 636, *tit.* Immunitas fundacyi.

Klasztorowi Panien zakonnych Grodzieńskich, reguły S. Brygidy fundacyą, salvis oneribus Reipubl. et parochialibus, approbowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 115, *tit.* Fundacya.

Tychże klasztorne dobra w Grodzieńskim, Słonimskim, Wołkowyskim powiatach leżące, także dobra zakonnic Brześćkich teyże reguły, ubeśpieczono, lege perpetua cavendo, aby pod żadne insze nie podlegały prawa, iedno pod ziemskie, w iakim dotąd te dobra ich zostawały, i nigdy odtąd Hetmani i Regimentarze stacyi, i chlebow naznaczać tam nie będą. Ani chorągwie żadne stanowisk i noclegow odprawować nie powinne, sub poenis de disciplina militari sancitis: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 808, *tit.* Securitas dobr.

A ponieważ też Panny konwentu Grodzieńskiego, względem pospolitego ruszenia, podczas obsydyi Grodzieńskiey z dobr swoich wszystkich, postanowieniu powiatu Wołkowyskiego dosyć uczyniły, i kwit od Marszałka Grodzieńskiego otrzymały, przeto od wszelakich processow wolne są. *Ibidem.*

Zakonnic S. Brygidy w Grodnie fundacyą, przez W. niegdy Alexandrę z Sobieszyna Wiesiołowską Marszałkową W. X. L. uczynioną, a przez Krola Imci Władysława IV konfirmowaną, reassumowano, i place mieyskie w libertacyach od tegoż Krola nadanych wyrażone, od gości ex officio tak podczas Seymu, iako i innych ziazdow publicznych i prywatnych, wiecznie uwolniono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 633, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Klasztorne dobra Panien zakonnych reguły św. Franciszka Grodzieńskich, i Kowieńskich, respectu ruiny ich, ab omnibus Reipublicae oneribus do lat czterech uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1009, *tit.* Libertacya Pannom zakonnym.

Fundacyą WW. Panien Bernardynek konwentu Kowieńskiego, in toto approbowano, salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 828, *tit.* Approbatio fundacyi.

Klasztorowi Panien zakonnych Grodzieńskich reguły Ś. Franciszka, Ś. Klary, dekret kommissarski w sprawie ich ze wsią starą Ulanami do klucza Pochanickiego należącą, approbowano: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 630, *tit.* Approbacya dekretu.

Klasztorowi PP. Bernardynek Grodzieńskich place zdawna ziemskiemu prawu podległe, na Podsadziu leżące, także domki pod samym murem tegoż klasztoru na Mostowey ulicy, od wszelkich ciężarow mieyskich, i od gości ex officio podczas wszelkich publik uwolniono. *Ibidem*, *f.* 636, *tit.* Ochrona placow.

Klasztorowi Panien zakonnych w Grudziądzu, wieś Turżnicę, Bobrowo, wiecznemi czasy przyłączono, i ieszcze maiętności za 15 tysięcy złot. kupić pozwolono; salvis juribus et oneribus Reipublicae: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 969, *tit.* Klasztor.

Klasztorowi Panien zakonnych reguły Ś. Franciszka Wieluńskich, pozwolono tę cząstkę we wsi Kowalach z posagow ich skupić, albo zamienić, ktora im iest na przeszkodzie, i onę gdy skupią, albo zamienią, tak iako inne dobra ziemskie, na ktorych są fundowane, od przechodow, stacyi, i noclegow żołnierskich uwolniono, salvis oneribus ecclesiae et Reipubl. na Seymach uchwalonych: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 962, *tit.* Panny zakonne.

Klasztorowi zakonnic w Wilkowie pozwolono także kupić części dziedziczne; salvis oneribus et juribus bonis nobilitaribus servientibus. *Ibidem*, *f.* 964, *tit.* Pozwolenie.

Klasztor Bolesławski, S. Norberta Panien zakonnych, ordinis Praemonstratensis, przy folwarku Chotynin nazwanym, i przy młynie i stawku, przez Ur. Iana Radzieiowskiego Starostę Bolesławskiego, i małżonkę iego ustąpionych, i temuż konwentowi w possessyą puszczonych, zachowano; salvis oneribus ecclesiae et Reipubl. tudzież fundacyą ich approbowano. *Ibidem*, *f.* 963, *tit.* Klasztor Bolesławski.

Temuż klasztorowi, aby wolno było przedać i alienować pomienioną wioskę Chotynin, pozwolono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 382, *tit.* Wieś Chotynin.

Klasztorowi Panien zakonnych Samborskich, wieś Brześciany nazwaną, przez nieprzyiaciela spustoszoną, od wszelakich kontrybucyi Rzeplitey, i ciężarow woyskowych, do lat czterech uwolniono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 485, *tit.* Zakonnice.

Klasztorowi Panien zakonnych reguły S. Franciszka w Gnieznie, miasteczko Kostrzyn i wioski od publicznych podatkow, ex quo ich w regestrach poborowych nie masz, także od przechodow, stanowisk, stacyi żołnierskich, assygnacyi wszelakich, i chlebow zimowych libertowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 956, *tit.* Approbacya praw.

Konstytucya a. 1667, o prawach Panien Gnieźnieńskich reassumitur: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 724, *tit.* Reassumpcya praw.

Na klasztor Panien zakonnych w Przasnyszu połwłoczek roli, i plac wiecznością kupiony, od wszelkich podatkow, czynszow, i angaryi uwolniono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 694, *tit.* Libertacya.

Temuż klasztorowi, dwie włoki od wszelakich ciężarow prywatnych, i exekucyi żołnierskich libertowano, salvis oneribus Reipubl: *a.* 1667 *v.* IV, *f.* 961, *tit.* Uwolnienie włok dwoch.

Klasztorowi Panien zakonnych Głogowskich, wioski Kundow, Hmendorz, i Kandlewo nazwane, w Polszcze leżące, od pensyi do zamku Wschowskiego, do ktorych i przedtym nie należały, uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 962, *tit.* Uwolnienie Panien.

Klasztorowi Panien zakonnych Szrzemskich, od stanowisk i przechodow żołnierskich, wioskę Lubiatowo nazwaną, libertowano. *Ibidem*, *tit.* Uwolnienie.

Klasztorowi Panien zakonnych reguły S. Augustyna w Iarosławiu, wsie Murawsko, Kidałowice, i dworki w Iarosławiu z dobr dziedzicznych ad pia opera fundowane, od assygnacyi hetmańskiey, chlebow zimowych, i wszelakich exakcyi żołnierskich, salvis oneribus ecclesiae et Reipublicae, uwolniono. *Ibidem*, *f.* 966, *tit.* Libertacya dobr.

Zakonnic reguły ś. Franciszka w Słonimie, fundacyą przez Ur. Konstancyą Iudycką Komorowską, Podkomorzynę Wiłkomirską uczynioną, także place od Krola Imci nadane, i od samych tychże Panien u szlachty, mieszczan, i Żydow Słonimskich nabyte, podług ograniczenia i opisania kommissarskiego in a. 1664, dnia 26 Octobris, in toto, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1007, *tit.* Approbatio fundationis.

Klasztorowi Panien zakonnych reguły Ś. Benedykta po wygnaniu z Smoleńska, osadzonych w Słonimie, wioskę Wysock nazwaną, ab omnibus oneribus militaribus excypowano, i od retent sta i trzydzieści złot. uwolniono: *K. L. a.* 1677, *v.* V, *f.* 531, *tit.* Panny Benedyktynki.

Klasztorowi Panien zakonnych Dominikanek fundacyą, przez W. Alexandra Hilarego Połubińskiego, Marszałka W. W. X. Litew. w Wilnie de nova radice uczynioną, approbowano, i summę trzydziestu tysięcy i iednego, i ośmiuset złot. od Ur. Heleny Brzuchańskiey Protasowiczowey Pisarzowy Ziemskiey Nowogrodzkiey na Mogilnicy, w woiewodztwie Nowogrodzkim leżącey, na tenże klasztor legowaną, inkorporowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 631, *tit.* Approbacya fundacyi.

Klasztorowi zakonnic reguły Ś. Katarzyny Seneńskiey w Kamieńcu Podolskim, wieś Nowosiołkę, alias Zabieńce, w woiewodztwie Podolskim leżącą, wiecznie konferowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 694, *tit.* Danina.

Zakonnic reguły Ś. Franciszka przy kościele Ś. Michała w Wilnie, fundacyą przez W. niegdy Leona Sapiehę Woiewodę Wileńsk. Hetmana W. X. Lit. uczynioną, approbowano; salvis oneribus Reipubl: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 421, *tit.* Approbacya fundacyi.

Klasztorowi Panien zakonnych w Warszawie, pod tytułem: Visitationis B. V. M. na fundacyą przez Krolową Ieymć Ludowikę Maryą uczynioną, dzierżawę Kamieńca Mazowieckiego w ziemi Nurskiey ze wszystkiemi wsiami, przypadkami, przyległościami, et cum jure patronatus in perpetuum nadano, i dobra te od stacyi, przechodow, i noclegow żołnierskich perpetuis temporibus uwolniono. Ktora fundacya nie ma praejudicare constitutioni a. 1635, de non alienandis bonis terrestribus, ani może trahi in stabilimentum zapisow, ktoreby in praejudicium teyże konstytucyi stanęły. Iadow iednak, ktory teraz za osobnym chodzi przywileiem, cum omnibus pertinentiis inkludować się w to nie ma: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 452, *tit.* Fundacya Panien.

Kwartę tak starą, iako i nową, i iurgielty donataryuszow Krolewskich z tey dzierżawy na starostwo Łomżyńskie przeniesiono, ktora to kwarta perpetuis temporibus skarbu Rzeplitey dochodzić ma, mimo kwartę z Łomży przychodzącą. *Ibidem.*

Dom w Kamieńcu, w ktorym Sądy odprawować się zwykły, zachowano na odprawowanie teyże ziemi Sądow, i chowanie ksiąg, ktory aby nie pustoszał, pomienione Panny wiecznie poprawiać go powinny. A in casu ruiny, albo incendii, de novo swoim własnym kosztem wystawić go maią. O co forum z niemi ma być coram loci ordinario. *Ibidem.*

Podatki wszystkie Rzeczypospolitey tamże podług dawnych zwyczaiow wydawane, i wyprawowane być maią, et servitium militare Rzeczypospolitey ginąć nie ma. *Ibidem.*

Potym na rozgraniczenie Kamieńca Mazowieckiego od dobr Krolewskich i szlacheckich Kommissarze oznaczeni: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 724, *tit.* Rozgraniczenie.

Zachowano wcale tę fundacyą, i akt kommissyi graniczney pomienionych dobr, vigore constit. 1661 przez Kommissarze we czwartek przed świętem S. Marcina B. a. 1663 skończony, i legitime et debite exekwowany, z dekretami w nim opisanemi in toto utwierdzono, i pomienione Panny przy nim, i granicach przysądzonych, i fundacyi nadaney, iako też same dobra miasteczko ze wsiami immunitatibus bonorum terrestrium inkorporowane, circa jus et solitum usum wolności dobr ziemskich in perpetuum zachowano, i aby tych granic quovis praetextu juris, vel possessionis, żaden ex collateralibus nigdy wzruszać się nie ważył, sub rigore legum publicarum zakazano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 567, *tit.* Approbacya fundacyi.

Panny zakonne, pod tytułem: Nawiedzenia N. P. M. przy Warszawie zostaiące, iż z klasztoru wyieżdżać nie mogą, tedy in actioni-

bus personalibus praestandorum juramentorum in omnibus subselliis przez administratora dobr, ktory ma być possessionatus szlachcic, in omni foro, tam ex actoratu, quam reatu, sprawować się i odpowiadać maią: *a.* 1685, *v.* v *f.* 722, *tit.* Panny zakonne.

Fundacyą Panien zakonnych przy Krakowie, pod tytułem: Nawiedzenia N. P. M. reguły S. Franciszka de Sales Biskupa i Xcia Genewenskiego, przez Przewielebn. Iana Małachowskiego, Biskupa Krakowskiego uczynioną, approbowano, i maiętności za 100,000 zł. w Krakowskim, lub Sandomirskim woiewodztwie, dla tych Panien zakonnych kupić mu pozwolono: salvis juribus terrestribus, et oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 723, *tit.* Approbacya fundacyi.

Panny zakonne, pod tytułem: Nawiedzenia N. P. M. przy Krakowie, reguły S. Franciszka de Sales, na szczupłey fundacyi zostaiąc, wieś, Łyszkowice nazwaną, w woiewodztwie Krakowskim, w powiecie Proszowskim, na supplement fundacyi de suo kupiły, więc to kupno approbowano, i dobra te jure terrestri in perpetuum trzymać maią; salvis juribus terrestribus, et oneribus Reipubl. *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 104, *tit.* Supplement fundacyi.

Fundacyą WW. PP. Wizytek Wileńskich, za Subocz ulicą w Wilnie na placach rożnych Rzeszy i Wileyce, i innych w fundacyi wyrażonych, approbowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 327, *tit.* Approbacya fundacyi rożnych.

Klasztorowi Panien Karmelitek Bosych w Krakowie, dwa domki przy Krakowie z ogrodami: ieden na Czarney Roli, drugi na Nowey Wsi, pod Łobzowem, w ktorych ludzie do posługi tychże zakonnic mieszkaią, z ogrodow zaś pomienione zakonnice sustentuią się; a quibusvis contributionibus publicis et privatis, także od żołnierskich exakcyi, przechodow, aggrawacyi, i stanowisk, z mieszkańcami tych domkow in perpetuum uwolniono, et immunitatibus ecclesiasticis poddano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 390, *tit.* Libertacya domkow.

Klasztoru Panien Karmelitanek Bosych na Wesołey przy Krakowie fundacyą, ktorą W. Ian Szembek Kanclerz W. Koronny, i Ewa Hrabina z Leszna małżonkowie ex voto uczynili, wiecznemi czasy approbowano, a oraz place, na ktorych kościoł i klasztor ich stoi, ab omni onere uwolniono: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 448, *tit.* Approbacya fundacyi.

Klasztorne wioski i część w miasteczku Rakowcu, Panien zakonnych WW. Swiętych reguły S. Benedykta we Lwowie, od wszelakich generaliter ciężarow Rzeplitey ad decennium, od żołnierskich zaś exakcyi, przechodow, i aggrawacyi in perpetuum uwolniono; i myto w Lisienicach, Dąbrowicy, i Rakowcu per privilegia Krolow przeszłych pozwolone; także prawa, przywileie, na iuryzdykcyą na przedmieściu Lwowskim będącą, temuż klasztorowi służące, approbowano. Securitatem zaś praw temuż kościołowi i miastu Lwowu służących, ab utrinque warowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 485, *tit.* Securitas Panien.

Temuż klasztorowi PP. Benedyktynek Lwowskich, dobra ziemskie za summę 30,000 kupić pozwolono; salvis oneribus terrestribus, i wolny dukt przez grunta iuryzdykcyi zamkowey Lwowskiey warowano; prawa na grunta iuryzdykcyi klasztorney przyłączone, approbowano; salvis juribus et jurisdictione civitatis, w summie także wyderkaffowey 3000 złot. temu klasztorowi służącey, część pewną w Ołkowie i Zagorzu, citra praejudicium haeredum et successorum inkorporowano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 724, *tit.* Prowizya fundacyi.

TymżePannom zakonnym konwentu Lwowskiego WW. SS. ieszcze za summę 30000 złot. dobra kupić pozwolono; salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Pozwolenie kupna.

Klasztorowi Panien zakonnych Unitarum, ritus Graeci w Marałowczyźnie, w woiewodztwie Mścisławskim, fundacyą przez Ur. Suchodolską uczynioną, approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 631, *tit.* Approbacya fundacyi Panien.

Klasztory zakonnikow ordine alphabetico.

Augustynianom Lubelskim przywiley na grunt pewny, klasztorowi ich przyległy, od miasta Lublina, mediante approbatione Krola Imci Iana Kazimierza, cum omnibus gruntu tego attinentiis in perpetuum darowany. Także przywiley dawny na łan roli Słuszczyńskiey, nazwaney, we wsi Krolewskiey Tatarach, do starostwa Lubelskiego należącey, ktory Ur. niegdy Ian Moszkowski Vicesgerent Grodzki Lubelski in possessione będąc, ustąpił, in toto approbowano, i tenże łan immunitatibus ecclesiasticis inkorporowano; salvis oneribus Reipubl. *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 965, *tit.* Approbacya gruntow. Augustynianie.

Augustynianom Ciechanowskim dwie włoki tamże, od spu Staroście należącego, i od innych wszystkich ciężarow prywatnych mieyskich; salvis oneribus Reipubl. uwolniono. *Ibidem*, *f.* 961, *tit.* Uwolnienie włok dwu.

Augustynianom Wieluńskim fundacyą, i wszystkie na dobra onym służące zapisy zamiany, prawa, i przywileie, w ktorych używaniu dotąd zostaią, approbowano; salvis per omnia oneribus Reipubl. *a.* 1677, *v.* v, *f.* 487, *tit.* Approbacya fundacyi konwentu.

Augustynianom Warszawskim, kamieniczkę z klasztorem ich złączoną, immunitatibus ecclesiasticis na wieczne czasy przypisano, i libertacyą od Krola Imci Michała oneyże nadaną, approbowano. *Ibidem*, *tit.* Oycowie Augustyniani.

Augustynianom Pilźnińskim role puste Rzeplitey Zimroszowską, i Kleszkowską nadano, i od

wszelakich powinności uwolniono. *Ibidem*, *f.* 490, *tit.* OO. Augustyniani.

Augustynianom nowo w W. X. Lit. funduiącym się, przywiley Krolewski na placc puste w Wilnie dany, approbowano: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 630, *tit.* Approbacya Oycom.

Augustynianom w Brześciu Litewskim konstytucye o fundacyach in toto approbowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 443, *tit.* Approbatio fundationum.

Augustynianom przywiley na fundacyą klasztoru i kościoła de nova radice w Białey-Cerkwi, approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 956, *tit.* Approbacya.

Bazylianie. Klasztorowi alias monasterowi i cerkwi Żyrowickiey, OO. Bazylianow w Unii S. będących, dobra Bułę cum attinentiis, w powiecie Słonimskim leżące, wiecznym prawem dano, i inkorporowano; salvis oneribus Reipubl. et juribus modernorum possessorum: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1007, *tit.* Fundacya Żyrowic.

Monasterowi Lawrowskiemu założenia S. Onufrego, w Ziemi Przemyślskiey leżącemu, prawa, przywileie nadane, z wioską Narczułką, approbowano. *Ibidem*, *f.* 966, *tit.* Monaster.

Klasztorowi alias monasterowi Krechowskiemu, przy cerkwi Transfigurationis Christi, dobra i prawa wszystkie approbowano, i cerkiewnym wolnościom wiecznie przypisano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 651, *tit.* Monaster Krechowski.

Tenże potym, przy prawach i gruntach, i kommissyach wywiedzionych, perpetuo zachowany: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 966, *tit.* Monaster.

Monasterowi S. Eliasza Proroka w woiewodztwie Czerniechowskim, fundacyą ze wszystkiemi gruntami i dobrami do tego monasteru nadanemi, approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 652, *tit.* Monaster S. Eliasza.

Bazylianom w Unii Swiętey będącym fundacyą Berezwiecką i Wirzbołowską w woiewodztwie Połockim, salvis juribus Reipubl. stwierdzono, deklaruiąc: że te maiętności iako szlacheckie, nie inszym, tylko ktore na Stan Szlachecki przychodzą, podlegać ciężarom maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 115, *tit.* Fundacya OO. Bazylianow.

Monaster S. Barbary w Pińsku, tak od podatkow, iako też wszystkich Rzeplitey i żołnierskich ciężarow na lat cztery libertowano; na teraźnieyszym iednak Seymie uchwalone podatki wydać maią: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1009, *tit.* Libertacya monastera.

Monasterowi Pieczarskiemu, Kiiowskiemu, prawa i przywileie tak od Krolow Polskich, iako i innych kollatorow i benefaktorow, względem dobr pewnych nadane, in toto approbowano, i przy dzierżawie dobr: Grodek, Obarow, w woiewodztwie Wołyńskim, i Dziećciołowicze, Lulence, Corkow, Borsuki, i Tarasowice w W. X. Lit. leżących, antiquitus do pomienionego monastera należących, wiecznemi czasy zachowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 397, *tit.* Monaster Pieczarski.

Fundacya OO. Bazylianow in unione będących w Witebsku, przez Ur. Adama Kisiela Pisarza Ziemskiego Witebskiego uczyniona, approbowana, i służby trzy, nazwane Zeberciaie, Puryzy, i Iaszkiewicze z ieziorkiem, i rzeczką Sielawicą, Krolewskie, do tey fundacyi applikowane, in jus haeriditarium transformowano, ab omni militari onere, płacenia kwarty, symple, perpetuis temporibus uwolniono: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 824, *tit.* Approbacya fundacyi OO. Bazylianow.

Fundacyą OO. Bazylianow w mieście Białey, przez W. Xiążęcia Imci Karola Stanisława Radziwiłła Podkanclerzego Lit. uczynioną, approbowano. *Ibidem*, *tit.* Approbacya fundacyi Nieświeskiey.

OO. Benedyktynow fundacyą S. Krzyża w mieście Nieświeżu, przez tegoż Xiążęcia Imci uczynioną, approbowano. *Ibidem*. Benedyktyni.

Bernardynom Piotrkowskim i Widawskim, place wszystkie, na ktorych kościoły i klasztory są im pobudowane, od wszelakich Krolowi, i Rzeplitey należących podatkow, i powinności uwolniono, i immunitati ecclesiasticae przypisano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 24, *tit.* Approbatio klasztorow. Bernardyni.

Rewizyą tegoż klasztoru Piotrkowskiego, przez Kommissarze na przeszłym Seymie naznaczone odprawioną, approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 633. *tit.* Approbacya.

Bernardynom Ostrzeszowskim przywiley na plac, na gruncie zamku Ostrzeszowskiego wydzielony przy kościele, approbowano, i pomieniony plac temuż klasztorowi wiecznemi czasy inkorporowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 828, *tit*, Approbacya przywileiu.

Bernardynom Orszańskim, place approbowano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 422, *tit.* Approbacya.

Bernardynom w Łucku drogę, dla ktorey przeszkodę maią w nabożeństwie, inkorporowano, a inszą na to mieysce za klasztorem uczynić zlecono: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 111, *tit.* Inkorporacya drogi.

Bernardynom w Leżaysku fundacyą in perpetuum approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 571, *tit.* Approbatio fundacyi.

Bernardynom Ostrołęckim place, na ktorych kościoł i klasztor wystawiony, od podatkow, i ciężarow Rzeplitey uwolniono, i immunitatibus ecclesiasticis inkorporowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 960, *tit.* Klasztor OO. Bernardynow.

Bernardynom Wileńskim folusz dla walenia sukien na ich zakonną potrzebę, nad rzeką Wilenką, na gruncie Krolewskim, przez W. Michała Kazimierza Paca Woiewodę Wileńskiego, Hetmana W. W. X. Lit. wystawiony, przyłączono wiecznemi czasy: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 432, *tit.* Approbacya folusza.

Kommissarze dla zrewidowania mieysca, na ktorym klasztor OO. Bernardynow Poznańskich, i Panien zakonnych przy tymże klasztorze

fundowanych, od nieprzyiaciela podczas woyny Szwedzkiey zruynowany iest, naznaczeni, aby uznali, ieżliby się ten klasztor na tymże mieyscu mogł fundować bez przeszkody fortyfikacyi miasta, albo też insze mieysce sposobne do budowania im naznaczą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 632, *tit.* Rewizya konwentu.

Bernardynom w Sapieżynie fundacyą uczynioną, approbowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 421, *tit.* Approbacya fundacyi.

Bernardynom fundacyą przez Ur. Alexandra Hilarego Połubińskiego Pisarza Polnego W. X. Lit. w Hłusku Dąbrowickim, w woiewodztwie Nowogrodzkim uczynioną, approbowano, et ab oneribus quibusvis uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1006, *tit.* Approbacya kościoła Hłuskiego.

Bernardynom na Gorze S. Antoniego, w Powiecie Krasnostawskim fundacyą, przez Wielebnego X. Mikołaia Swirskiego Suffragana Chełmskiego uczynioną, in toto approbowano, sine praejudicio jurium, et sine laesione bonorum terrestrium: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 397, *tit.* Approbacya.

Bernardynom w mieście Mozyru, teraz po ruinie nieprzyiaciela uczynioną fundacyą, in toto approbowano, i place, grunta, tak przedtym, iako i teraz na tę fundacyą nadane applikowano, et ab omnibus oneribus Reipubl. et civitatis uwolniono. *Ibidem*, *f.* 433, *tit.* Fundacya OO. Bernardynow.

Bernardynom w mieście Witebsku, fundacyą, przez W. Antoniego Chrapowickiego Woiewodę Witebskiego uczynioną, i prawo na kamieniczkę z placem cum attinentiis et continentiis przez onegoż u zeszłego Stefana Piotrowicza Burmistrza Witebskiego kupioną, gdzie pomienieni Bernardyni są lokowani, approbowano, i tęż kamieniczkę ab omnibus oneribus omnium iurisdictionum uwolniono, i onę z placami pomienionemu klasztorowi ich, perpetuis temporbus applikowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 538, *tit.* Fundacya altaryi.

Bernardynom na przedmieściu Łęczyckim fundacyą in toto approbowano, i place na tę fundacyą skupione od wszelakich podatkow i ciężarow wolne uczyniono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 883, *tit.* Approbacya.

Bernardynom Słonimskim fundacyą, ktora ma być przez Starostę Słonimskiego naznaczona, approbowano. *Ibidem*, *f.* 893, *tit.* Approbacya.

Bernardynom w Iwiu fundacyą przez W. Mikołaia Kiszkę Kasztelana Trockiego uczynioną, in toto approbowano; salvis oneribus Reipubl. *a.* 1638, *v.* III, *f.* 968, *tit.* Fundacya.

Bernardynom w Wołożynie fundacyą przez W. Iozefa Bogusława Słuszkę Kasztelana Wileńsk. Hetmana Poln. Lit. uczynioną, approwano: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 828, *tit.* Approbatio fundacyi.

Mieysce pod Karłowicem w Węgrzech, na ktorym traktaty z Portą Ottomańską stawały, na kościoł pod tytułem N. P. M. de Pace, pod dyrekcyą OO. Bernardynow, poświęcone iest, i iałmużnę ad discretionem et prudentiam Senatus consilii post-comitialis do konwentu tamecznego tychże OO. Bernardynow naznaczono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 62, *tit.* Mieysce traktatow.

Bernardynow, w dobrach Traszkuny w powiecie Wilkomirskim Ur. Władysława Sokołowskiego Podkomorzego Inflantskiego leżących, fundusz approbowano. *Ibidem*, *f.* 80, *tit.* Approbacya przywileiu.

Bonifratellow Lwowskich fundacyą aprobowano, sortes certas wsi Dublan w ziemi Lwowskiey, za własną summę I. K. Mci Iana III acquisitas, approbowano; salvis oneribus Reipubl. *a.* 1690, *v.* V, *f.* 781, *tit.* Approbacya fundacyi OO. Bonifratellow. Bonifratelli

Klasztorowi tegoż zakonu w Gdańsku, fundacyą przez Ur. Iana Tesmera Sekretarza Krolewskiego uczynioną, wiecznemi czasy approbowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1678, *v.* V, *f.* 575, *tit.* Approbatio fundacyi.

Klasztorom tegoż zakonu w Lublinie, w Krasnymstawie, i Zamościu fundacyą przez Wieleb. niegdy Mikołaia Swirskiego Suffragana Chełmskiego uczynioną, approbowano; i domkow siedm w Lublinie na przedmieściu Krakowskim, ktore dla rozprzestrzenienia klasztoru propriis legatis są pokupione, także między niemi uliczkę iednę, ktora teraz wałem od miasta iest zgubiona, dla obszernieyszego cmentarza, i oraz przyczynioną fundacyikę Zakulskiego na Wiotkowie, i z przykupnemi gruntami, (oprocz zastawnych) do tegoż klasztoru inkorporowano, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano, salvis oneribus Reipubl. et civilibus: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 487, *tit.* Approbacya fundacyi.

Bonifratellom w Nowogrodku fundacyą approbowano, i grunta, i place do klasztoru ich należące debita juris regula nabyte, libertowano, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 539, *tit.* Approbacya fundacyi.

Fundacya dla ludzi chorych, osobliwie żołnierskich, w mieście Lwowie OO. Bonifratellow a. 1659 de nova radice uczyniona, authoritate loci ordinarii stwierdzona, approbatur; wolnego wrębu w lasach wsi Brzędy na opał chorych pozwalaiąc, i przywiley dany in omnibus punctis et ligamentis stwierdzono: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 723, *tit.* Reclinatorium.

Dla Bonifratellow w Kamieńcu Podolskim, dwor szlachecki kupić pozwolono, i summy na dobrach pewnych zostaiące, naznaczono, i fundacyą onych approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 957, *tit.* Fundacya.

Tymże w Przemyślu, fundacyą przez Ur. Piotra Pawła Mniszka Pisarza Ziemskiego Przemyślskiego uczynioną, in toto approbowano, i plac tamże nad Sanem przez niego kupiony, Zupą nazwany, na zbudowanie kościoła i klasztoru onym applikowano, i ab oneribus Rei-

publicae et civitatis uwolniono: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 110, *tit.* Fundacya.

Tymże w Łucku fundacyą approbowano, i grunta przez nich skupione od iuryzdykcyi mieyskiey uwolniono; salvis juribus Reipubl. et civilibus, do ktorych tylko poddani ich należeć maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 135, *tit.* Approbacya.

Tymże w Łucku, grunt pewny przez Kommissarze Rzeplitey w starostwie Łuckim, we wsi Krasnem będący, według lustracyi, gdzie cegielnia tychże zakonnikow, i figura bywała, konferowano, i liberum usumfructum z gruntu tego, iaki sobie wynaydą, pozwolono. Także place w mieście Łucku, in possessione legitima tegoż konwentu, approbowano, et a jurisdictionibus Capitaneatus, et Magistratus to oboie uwolniono; salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 392, *tit.* Approbacya gruntu.

Zakonnikow ordinis B. Ioannis Dei, vulgo Bonifratellow z Leszna przeniesienie, i fundacyą nową przez W. Iana Andrzeia Morsztyna Podskarbiego W. Koronnego, i Ur. niegdy Tobiasza Morsztyna Łowczego Koronnego, w Warszawie, na przedmieściu Krakowskim przeciw starostwu uczynioną, in toto approbowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 123, *tit.* OO. Bonifratelli.

Canonici Regulares S. Augustini.

Canonicis regularibus ord. S. Augustini w Wilnie na Antokolu fundacyą, na kościoł SS. Piotra i Pawła, przez W. Michała Kazimierza Paca Woiewodę Wileńskiego Hetmana W. W. X. Lit. uczynioną, i maiętność iego oyczystą Widzę nazwaną, w powiecie Brasławskim, i kamienicę mnieyszą od bursy Ambrożyńskiey w rynku w Wilnie leżącą, przez niego na pomieniony klasztor i kościoł zapisane, approbowano, i pomienioną maiętność, iako prawu ziemskiemu, i oneribus Reipubl. podległą, od wszelakich żołnierskich exakcyi, wiecznemi czasy uwolniono, salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico, juribusque civitatis względem kamienicy: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 432, *tit.* Approbatio fundacyi.

Tymże na erekcyą pomienionego kościoła medietas fructuum z tartaku i cegielni, post fata tegoż W. Woiewody Wileńskiego, do lat sześciu należeć będzie. *Vide tit.* Armata, artyllerya.

Zakonnikom Canonicorum Regularium opactwa Czerwińskiego, za summę 12,000 złot. Polskich dobra kupić pozwolono, za wioskę Zawady na kępie Wiślney leżącą, dla wygody lokacyi Willanowa Ianowi III ustąpioną: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 719, *tit.* Facultas zakonnikom.

Canonicos Regulares Ur. Bonawenturze Krasińskiemu Referendarzowi Kor. ex consensu Curiae Romanae, locique ordinarii, novis inscriptionibus przy szpitalu w Krasnym fundować pozwolono, z dobr Magnuszewa i Bądkowa, na dobra Gołymin i Obłudzin summę 60,000 złot. Polskich przenosząc; salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico, i od wszelkich ciężarow żołnierskich też dobra uwolniono. *Ibidem*, *f.* 723, *tit.* Reassumptio fundacyi.

Canonicis Regularibus de Poenitentia, reguły S. Augustyna fundusz w Wilnie na Zarzeczu in toto approbowano; juribus Regalibus, oneribusque Reipubl. tum et jurisdictione civili, quo ad bona et personas subditorum, salvis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 120, *tit.* Approbacya.

Temuż klasztorowi blech tamże dla wygody konferowany, przy wieczystey possessyi zachowano: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 756, *tit.* Konserwacya possessyi.

Klasztorowi OO. Cistersiensium fundacyą, przez Ur. Ostafiana Tyszkiewicza Podkomorzego Brzeskiego, w maiętności iego dziedziczney Wistyczach, w woiewodztwie Brzeskim Litewskim leżącey, uczynioną, approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 630, *tit.* Approbacya fundacyi. Cistersienses.

Fundacyą OO. Cystersow nazwaną Vallis umbrosa, alias Sambor cum attinentiis, w powiecie Mozyrskim, approbowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 327, *tit.* Approbacya fundacyi.

Klasztorow Oliwskiego i Peplińskiego ordinis Cistersiensium jura et privilegia, signanter in liberis Opatow swoich electionibus, hoc praecauto, żeby nobiles personas, non plebejas obierali, manutenere obiecano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 630, § Ordinis Cistersiensium.

Clericorum Regularium Matris Dei Scholarum Piarum, doroczną w żupach Wielickich summy tysiąca sześciuset złot. Pol. prowizyą approbowano, i aby juxta institutum suum uczyli, non derogando juribus et privilegiis Patrum Societ. Jesu, według konstytucyi a. 1635 pozwolono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 960, *tit.* Approbacya. Clerici Regulares Schol. Piar.

O fundacyach tychże XX. *vide tit.* Fundacye.

Dominikanow Wareckich plac, na ktorym pierwey kościoł był, a teraz sześciu zagrodnikow mieszka, ab omnibus oneribus uwolniono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 818, *tit.* Przywiley. Dominikani.

Dominikanom w mieście Brześciu Kuiawskim, przy kościele S. Michała mieszkaiącym, woytowstwo we wsi Rzadka Wola nazwaney, do starostwa Brzeskiego Kuiawskiego należące, cum omni jure wiecznemi czasy inkorporowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 32, *tit.* Inkorporacya.

Tymże młyn Wolski rzeczony, inkorporowano dawniey: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1464, *tit.* Approbacya przywileiu.

Tymże plac, ktory pod miastem Brześciem kupili u Sł. Stanisława Bobrowskiego, i tam poddanych nieco osadzili, approbowano; salvis Reipubl. oneribus, et juribus parochialibus, jurisdictioneque civili, quo ad bona et personas subditorum: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 120, *tit.* Libertacya.

Tymże pewne włoki puste na Rzadkiey Woli,

praevio consensu Starosty tamecznego, salvis oneribus ecclesiae, et Reipubl. inkorporowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 958, *tit.* Inkorporacya konwentowi.

Dominikanom Barskim przywiley Krolewski, podania im kościoła nowego S. Anny w Barze, i na dwie pasieki, albo grunta, przez Starostę Barskiego onym oznaczone, in toto approbowano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 175, *tit.* Approbacya przywileiu.

Dominikanom Buskim trzecią miarę we młynie Buskim dano, i wiecznie inkorporowano. *Ibidem*, *tit.* Approbacya przywileiu Dominikanom Buskim.

Dominikanom Płockim cztery włoki w Powsinie, w starostwie Płockim, za konsensem dzierżawcy, inkorporowane: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1519, *tit.* Inkorporacya.

Dominikanom Przemyślskim dwa poł-łanki rzeczone Nieścierowski i Filczkowski, na Zasąniu w starostwie Przemyślskim, i stawisko pusto tamże leżące pod folwarkiem niegdy Piotra Grzegorzkowicza, cum omnibus pertinentiis, et usu fructu, za konsensem i ustąpieniem Starosty Przemyślskiego, wiecznemi czasy nadano: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1681, *tit.* Inkorporacya dwu poł-łankow.

Dominiknanow Piotrkowskich dom, od panny Sośnickiey darowany, libertatibus ecclesiasticis przypisano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 966, *tit.* Libertacya.

Dominikanom Kiiowskim, fundacyą gruntu nazwanego Kotyr, zdawna od Xiążąt Kiiowskich nadanego, aprobowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 886, *tit.* Approbacya.

Dominikanom Mościskim daninę łanu roli na Mościskach, i trzech zagrodnikow wiecznie konferowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 302, *tit.* Danina.

Dominikanom w miastach W. X. Lit. to iest, w Nowogrodku, Mińsku, Smoleńsku, Rzeczycy, i innych, fundacye inkorporowano, wyiąwszy kupna dobr szlacheckich po konstytucyi a. 1635, salvis oneribus Reipubl. omnibus: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 967, *tit.* Konfirmacya klasztorow.

Dominikanom Warszawskim pozwolono commutationem pewnych cząstek szlacheckich we wsi Iamielniku, w ziemi Łukowskiey leżącey, za insze dobra dziedziczne uczynić; salvis oneribus Reipubl. et aequivalentia commutandorum bonorum, na ktorey doyrzenie Sąd Ziemski Warszawski, cum obligatione fidei onego, naznaczono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 960, *tit.* Commutatio dobr.

Tymże Dominikanom dobra Mlecin w Warszawskiey, Lupniak w Łukowskiey, Seroki w Sochaczewskiey ziemiach leżące cum suis attinentiis, iako ex natura sua dziedziczne, od chlebow zimowych, stacyi, i innych ciężarow żołnierskich libertowano; salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 967, *tit.* Libertacya dobr.

Dominikanom Halickim przy kościele S. Anny, pole Chorostkow nad rzeką Lipą leżące, od starostwa Halickiego wedle listu Starosty tamecznego darowano, i czasy wiecznemi inkorporowano; salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 961, *tit.* Inkorporacya pola.

Dominikanom w Sieradzu, wieś Piaski nazwaną, dziedziczną, recenti fundatione applikowaną, salvis oneribus Reipubl. przy wolnościach dobrom inszym ziemskim służących in toto konserwowano; salvo servitio publico, iako z dobr ziemskich, et juribus Reipublicae. *Ibidem*, *f.* 957, *tit.* Klasztor OO. Dominikanow.

Dominikanom Chełmskim kommissya z Żydami o grunt dana, *vide tit.* Kommissye.

Dominikanom Bełzkim wsie Kustoszyn, Liski, i Widkow, od chlebow zimowych, wszelakich assygnacyi żołnierskich, i hetmańskich libertowano: *a.* 1667, *v.* I, *f.* 958, *tit.* Uwolnienie wsi.

Dominikanom w Czerniechowie, Nowogrodku, i Niżynie, privilegia fundacyi in toto approbowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 884, *tit.* Approbacya.

Dominikanom Mereckim wieś Kibisze, dwie włoki i place mieyskie, wiecznie konferowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 48, *tit.* Klasztor Merecki.

Tymże pewne grunta nazwane Horodziszcze w woiewodztwie Trockim, w trakcie Mereckim leżące, cum attinentiis do dawney fundacyi klasztoru Mereckiego, salvis modernis possessoribus, et oneribus Reipubl. inkorporowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1008, *tit.* Approbacya fundacyi.

Dominikanom Grodzieńskim grunta na kościoł i konwent skupione, approbowano, i one od wszelakich ciężarow, tak mieyskich, iako i Rzeplitey uwolniono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Approbacya fundacyi.

Dominikanom Kowieńskim wolne rurami w mieście Kownie do tegoż klasztoru wody prowadzenie, ktore antiquitus mieli in usu i od Krolow approbowane, kofirmowano, i poenam mille flor. in praepeditione na miasto założono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 153, *tit.* Approbacya wiosek.

Tymże dobra, ktore quocunque jure, od ktorychkolwiek osob zapisane, i cedowane są i będą, approbowane, i plac w Kownie Narkiewiczowski nazwany z ogrodem, od iuryzdykcyi, i ciężarow wszelkich, powinności mieyskich, in perpetuum libertowano: *a.* 1678, *v.* V. *f.* 635, *tit.* Approbacya konwentu.

Dominikanom strictioris Observantiae w Nowey Ierozolimie pod Czerskiem, fundacyą przez Imci X. Stanisława Swięcickiego, na dobrach Swięcice w powiecie Warszawskim leżących, pro conservatione Regni Poloniae, et eliberatione animarum de poenis purgatorii uczynioną, i aktami Grodzkiemi Warszawskiemi stwierdzoną, cum suppletione quorumvis juris in fundatione defectuum, approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 369, *tit.* Fundacya na Swięcicach.

Dominikanom strictioris Observantiae w War-

szawie na Krakowskim Przedmieściu, przy kaplicy Moskiewskiey, fundacyą przez Krolow Iana Kazimierza i Michała uczynioną, i przywileiami stwierdzoną, cum iisdem privilegiis in toto approbowano. *Ibidem, tit.* Approbacya.

Dominikanom Wierzbołowskim, przy granicy Pruskiey, przez W. Krzysztofa Paca Kanclerza W. X. Lit. ustąpienie wiosek: Sterkie i Oksiany nazwanych, w powiecie Kowieńskim leżących, approbowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1673, *v.* v, *f.* 153, *tit.* Approbacya wiosek.

Dominikanom Orszańskim fundacyą z domami i placami, tak w mieście samym przy kościele, iako i za Dnieprem na przedmieściu skupionemi, approbowano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 422, *tit.* Approbacya.

Dominikanom i Iezuitom Winnickim wszystkie prawa approbowano, tudzież kościoły, szpitale, immunitatibus ecclesiasticis inkorporowano, salvis oneribus Reipubl. i Kommissarzow do ograniczenia ich in circumferentia naznaczono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 132, *tit.* Approbacya Oycow.

Dominikanom Wasiliskim w powiecie Lidzkim, fundacyą z placami, na ktorych kościoł i klasztor zasadzony, approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano, salvis oneribus Reipubl. et juribus parochialibus: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 559, *tit.* Approbacya fundacyi.

Reassumuiąc też konstytucyą, fundacyą tymże Dominikanom, przez Ur. Limonta Sędziego Ziemskiego Lidzkiego, według przywileiu Krolewskiego, z wioskami Ladyka i Szkordzie, także z summą 10,000 zł. przez Ur. Katarzynę Abrahamowiczownę Frąckiewiczową, Pisarzową Polną W. X. Lit. w dyspozycyą W. Tyszkiewiczowi Biskupowi Wileńskiemu daną, a przezeń konwentowi Wasiliskiemu applikowaną; salvis oneribus Reipubl. et juribus parochialibus, in toto approbowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 895, *tit.* Reassumptio fundacyi Wasiliskiey.

Dominikanom fundacyą przez W. Mikołaia Paca Woiewodę Trockiego, w maiętności iego dziedziczney Choroszczy, w powiecie Grodzieńskim leżącey, uczynioną, approbowano; salvis oneribus Reipubl. *Ibidem, f.* 894, *tit.* Approbacya.

Dominikanom w Rosieniach fundacyą approbowano, salvis oneribus Reipubl. et parochialibus: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* Fundacya.

Znowu też fundacyą przez Ur. Mikołaia Stankiewicza Pisarza W. X. Lit. i bracią iego erygowaną, ze wsią Oleie nazwaną, approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 685, *tit.* Approbacya.

Dominikanom fundacyą przez Ur. Dolmata Isaykowskiego Sędziego Ziemskiego Łuckiego, w dobrach dziedzicznych w Iałowicach i Orszynie w woiewodztwie Wołyńskim, w powiecie Łuckim leżących, uczynioną, in toto wiecznemi czasy approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 960, *tit.* Fundacya.

Dominikanom Pińskim fundacyą od W. Lukrecyi Maryi Margrabianki Strozzen Kopciowey, Woiewodziny Połockiey uczynioną, approbowano, i place na kościoł, i klasztor skupione, immunitati ecclesiae przyłączono, et ab oneribus civitatis uwolniono: *K. L. ibidem, f.* 1006, *tit.* Fundacya.

Dominikanow w mieście Oszmianie fundacyą przez Ur. Andrzeia Poczobuta Odlanickiego Pisarza Ziemskiego Oszmiańskiego uczynioną, approbowano, i place tymże Dominikanom od fundatora skupione, ab omnibus oneribus uwolniono. *Ibidem*, *f.* 1008, *tit.* Approbatio fundacyi.

Dominikanom w mieście Sieniawie w woiewodztwie Ruskim, fundacyą przez W. Mikołaia Hieronima Sieniawskiego Marszałka Nadwornego Koronnego, de nova radice uczynioną, in toto approbowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 371, *tit.* Approbacya fundacyi.

Dominikanom w Mścisławiu fundacyą de nova radice uczynioną, i dobra przez Ur. Włodzimierza Dadziboga Kamińskiego, Podkomorzego Mścisławskiego tymże OO. rezygnowane, approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis przyłączono. *Ibidem, f.* 431, *tit.* Fundacya.

Dominikanom fundacyą de nova radice przez Ur. Wawrzeńca Odlanickiego Poczobuta Podsędka Wilkomirskiego, w maiętności iego dziedziczney, w Poławienie uczynioną, także przywiley, in quantum non repugnat juri publico, na folwark Łomaki do teyże fundacyi inkorporowany, in toto approbowano, et ab omni onere militari excypowano, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem, f.* 432, *tit.* Approbatio fundacyi Oycow.

Dominikanom prowincyi Ruskiey na Ule w woiewodztwie Połockim fundacyą od Ur. Samuela Eustachiego Łukomskiego, i Ur. Bronisława Przysieckiego w dobrach dziedzicznych uczynioną, approbowano: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 632, *tit.* Approbacya.

Dominikanom Trockim fundacyą tak dawną od Krolow, iako i teraźnieyszą od W. Marcyana Ogińskiego Woiewody Trockiego, in toto approbowano; i do zamku bliższego Trockiego onych introdukowano. *Ibidem, f.* 634, *tit.* Reintroductio.

Dominikanow w Sniatynie fundacyą I. W. Andrzeia Potockiego Kasztelana Krakowskiego, approbowano, i uroczyszcze Potoczek nazwany, cum suis attinentiis inkorporowano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 724, *tit.* Approbacya zakonnikom.

Dominikanow w mieście Słonimie, przez Ur. Pokroszyńskiego uczynioną fundacyą, approbowano, place, na ktorych kościoł, i klasztor stoi, ab oneribus cujuscunque tituli generaliter omnibus in perpetuum uwolniono. *Ibidem, f.* 756, *tit.* Approbacya fundacyi.

Dominikanom Toruńskim dobra ceny i waloru 30,000 zł. kupić pozwolone; salvis juribus

terrestribus, et oneribus Reipubl. *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Takoweż pozwolenie.

Dominikanow konwentu Czernielickiego, fundacya przez Xiążąt Czartoryskich małżonkow, coram actis Haliciensibus zeznana, approbatur, et decima manipularis z dobr I. K. Mci Czartowca, Olchowca, Tyszkowiec z łanow tylko folwarkowych, (excypuiąc ab hoc onere ciągłych poddanych) do tegoż konwentu naznaczona. *Ibidem*, *f.* 781, *tit.* Approbacya fundacyi.

Dominikanow prowincyi Litewskiey fundacyą przy kościele Buchowieckim, Ur. Kazimierza Puchalskiego Pisarza Dekretowego W. X. L. z przydaniem: że do prowincyi Litewskiey ma należeć, i na promotora Rożańcowego w kościele Puchalskim w ziemi Łomżyńskiey leżącym, uczynioną, salvis oneribus Reipubl. approbowano. *Ibidem*, *K. L. f.* 824, *tit.* Deklaracya fundacyi.

Dominikanow w Szumsku, fundacyą Ur. Szumskiego i Halszki Stachowskiey małżonkow Podstolich Wileńskich, approbowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 327, *tit.* Approbacya fundacyi rożnych.

Franciszkani. Franciszkanom Halickim pole, Poberezie nazwane, od starostwa Halickiego, wedle listu Starosty tamecznego, darowano, i wiecznemi czasy inkorporowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 34, *tit.* Inkorporacya pola.

Osep, z Małey Wsi OO. Franciszkanow konwentu Krakowskiego wespoł z robocizną, ktorą poddani tameczni do roku cztery razy powinni odprawować do zamku, albo staro-stwa Sądeckiego, zniesiono. *Ibidem*, *f.* 29, *tit.* Osep.

Franciszkanom Kowieńskim, przy kościele Panny Maryi, na domy i kamienicę, przywileie od Krola Zygmunta III w roku 1611 nadané, in toto approbowano: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 432, *tit.* Approbacya.

Franciszkanom Wareckim place, na ktorych kościoł i tenże klasztor stoi, od wszelakich podatkow uwolniono, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 884, *tit.* Franciszkanie Wareccy.

Franciszkanom w mieście Sanoku, grunta i place od wszelakich ciężarow, tak Rzeplitey, iako i mieyskich uwolniono, i immunitatibus ecclesiae przypisano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 26, *tit.* Libertacya gruntow.

Franciszkanom Wileńskim fundacyą od Ur. Krzysztofa Chaleckiego Miecznika W. X. Lit. na pewnych zabudowaniach, gruntach, i na obrębie Słuczkowskim w powiecie Trockim pod Wołkinikami leżących, nadaną, approbowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 876, *tit.* Approbacya fundacyi.

Klasztorowi Lelowskiemu Franciszkanow, rolą i grunta inkorporowano, i one według praw onemu służących, od wszelkich podatkow prywatnych wiecznie uwolniono. *Ibidem*, *f.* 888, *tit.* Inkorporacya gruntow.

Franciszkanow Piotrkowskich grunta, na ktorych kościoł i klasztor zmurowali, wolnościom kościelnym przypisano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 966, *tit.* Libertacya.

Rewizyą tego klasztoru, przez Kommissarze na przeszłym Seymie naznaczone, odprawioną, approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 633, *tit.* Approbacya.

Franciszkanom Pińskim przywiley Krolewski, na zamianę sześciu włok Krolewskich, za sześć włok tychże Franciszkanow, we wsi Koszowicach, w powiecie Pińskim leżącey, approbowano, salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 123, *tit.* Konfirmacya.

Franciszkanom w Zamościu wieś Zaborce, w woiewodztwie Bełzkim, w powiecie Grabowieckim leżącą, na kaplicę Loretańską przy kościele ich w Zamościu, w Trybunale Lubelckim zapisaną, wespoł z tymże zapisem approbowano, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 115, *tit.* Approbacya.

Tymże dobra Zawalow i Zaborce, od chlebow zimowych, i assygnacyi żołnierskich i hetmańskich, salvis oneribus Reipubl. libertowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 958, *tit.* Uwolnienie wsi.

Franciszkanom Radzieiowskim dwie włoki na Radzieiowie, za uczynieniem cessyi dzierżawcy tamecznego, inkorporowano, cum ea declaratione: żeby mieszkańcy respectu domow, ieżeli na tych gruntach iaka osada stanie, jurisdictioni civili podlegali: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 855, *tit.* Inkorporacya.

Franciszkanom Barskim fundacyą approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 963, *tit.* Franciszkanie Barscy.

Franciszkanom Wileńskim prowianty z dzierżawy Gieranońskiey oddawane być maią. *Vide tit.* Armata.

Franciszkanom w Łopiennicy w powiecie Wołkowyskim, fundacyą W. Iana Ogińskiego Woiewody Połockiego Hetmana Polnego W. X. Lit. z dobrami legowanemi, approbowano: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 828, *tit.* Approbacya funduszu OO. Franciszkanow.

Iezuici. Iezuitom w miastach Pruskich Koronnych fundowanym, securitatem taką warowano: iż nikt odtąd na potym nie ma się ważyć tak onych, iako i studentow ich z miast pomienionych wyganiać, albo wyrzucać, ani in exercitiis tak chwały Bożey, iako artium liberalium quocunque modo et colore, przeszkadzać, ani gospod zabraniać. A ktoby się tego ważył, Magistratus civitatis cum ordinibus et communitate ex officio na Trybunale Koronnym, inter causas officii peremptorie odpowiadać, et poena de invasionibus domus nobilium sancita, karani być maią, et nihilominus restitutio in bona, de quibus expulsi fuerint, nakazana być ma per loci Capitaneum, seu Palatinos terrarum, in quibus bona jure

conventorum consistunt: *a.* 1607, *v* II, *f.* 1612, *tit.* Restytucya.

Wolno o takie expulsye czynić tak duchownym osobom per Instigatorem ex delatione, iako i studentom, i inszym ex seculari statu, ktorzyby byli ea in parte aggravati, et oppressi. *Ibidem.*

Ad praesens vero ci, ktorzy są iuż expulsi z kościołow, i szkoł, restituuntur do swego, salvo juris progressu, et continuatione causarum suarum na Trybunale inter causas officii. *Ibidem.*

Reassumowano to in delinquentes Thorunenses, cum interpositione poenae bannitionis perpetuae in Iudiciis post-Curialibus decernendae: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 17, *tit.* Deklaracya konstytucyi.

Toż służy i na Gdańszczany, ktorzy pod odiazd Krola Zygmunta III z państw tych, mniszki S. Brygidy ze Gdańska wygnali, maiętności klasztorne odięli, władzą biskupią, rząd od niego uczyniony w klasztorze wzruszywszy, sobie uzurpowali, Iezuitom nabożeństwa zabraniali. *Ibidem.*

Znowu reassumowano in toto pomienione konstytucye a. 1607 et 1611, Iezuitom Toruńskim służące, i tym, ktorzy u nich tam nauki odprawuią; et casu non administratae justitiae, z Urzędem Toruńskim forum post Curiam naznaczono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 124, *tit.* Securitas.

Iezuitow kollegia tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. i prowincyach do nich należących fundowane, i ktoreby potym cum consensu Rzeplitey fundowane były, approbowano. *Vide tit.* Fundacye.

Iezuitom Rawskim, za maiętność ich własną w powiecie Opoczyńskim leżącą, ktorą szlachcicowi pewnemu przedali, inszą maiętność za summę trzydziestu tysięcy złot. Polskich, a nie za większą kupić pozwolono, waruiąc: że to nie ma być poczytano za żadną kontrawencyą konstytucyi Seymu teraźnieyszego, około ordynacyi dobr ziemskich dziedzicznych: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 871, *tit.* Collegium Rawskie.

Iezuitom Poznańskim dobra swoie przedać osobie Stanu Rycerskiego, a insze aequivalentia commodiora kupić pozwolono; salvis oneribus Reipublicae. I oraz Kommissarzow na doyrzenie tego, żeby aequivalentia bona przedanym kupione były, naznaczono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 955, *tit.* Commutatio dobr.

Tychże kamieniczki, iednę Gabarowską, albo Koźlą, drugą Liskowską nazwane, ktore de facto w kościoł są obrocone, także kamieniczkę Wandlowską z dworkiem na nowych ogrodach immunitatibus ecclesiasticis inkorporowano, i one od wszelakich podatkow i ciężarow uwolniono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 632, *tit.* OO. Iezuici.

Iezuitom Pułtuskim cząstkę we wsi Wysoczu dobr w ziemi Nurskiey leżących, za insze dobra tey cząstce aequivalentia, frymarczyć pozwolono, i oraz Rewizory: Sąd Ziemski Nurski, i Podkomorzego Rożańskiego, aby aequalitatem et proportionem dobr zamienionych, lub wzaiem kupionych, uważali, cum obligatione ich fidei, naznaczono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 967, *tit.* Commutatio.

Iezuitom rezydencyi Malborskiey, maiętność ziemską za trzydzieści tysięcy złot. Polskich, i z osobna Iezuitom kollegium Choynickiego, także maiętność ziemską za 30 tysięcy złot. obiedwie salvo onere Reipubl. kupić pozwolono, cum obligatione conscientiae Sądu Ziemskiego, (w ktorego iuryzdykcyi pomienieni Oycowie kupować będą) aby praevia revisione attendant, ne emptionibus ejusmodi, ultra consensum praesentem, lex publica circumveniatur. *Ibidem, f.* 969, *tit.* Pozwolenie.

Iezuitom rezydencyi Grodzieńskiey, przywileie in toto approbowano, ieden na wieś Horostow, i folwark Kielbasin w powiecie Grodzieńskim leżące: drugi na place w mieście Grodzieńskim, na ktorych kościoł i kollegium maią być zasadzone; także przywiley na włok sześć w Zaścianku; item na włok cztery we wsi Małachowiach; i to wszystko immunitatibus ecclesiae, salvis oneribus Reipubl. przypisano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 113, *tit.* Approbacya.

Iezuitom Lwowskim za te pieniądze, ktore wzięli przedawszy maiętność ziemską, insze aequivalentia bona kupić mediante taxa Sądu Ziemskiego, żeby quantitatem przedaży kupno nie przeniosło, pozwolono; salvis juribus et oneribus Reipubl.: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 132, *tit.* Approbacya fundacyi.

Iezuitow w Nowogrodku Siewierskim fundacyą od Ur. Alexandra Piaseczyńskiego Kasztelana Kiiowskiego uczynioną, cum omnibus privilegiis approbowano. *Ibidem.*

Iezuitom Nieświeżskim dobra od Michała Krzysztofa Radziwiłła Xiążęcia na Ołyce i Nieświeżu Kasztelana Trockiego, na collegium nadane, i fundowane, to iest: włość Lupską z siołami et cum omnibus pertinentiis, od służby żołnierskiey woienney, i od kontrybucyi i stacyi żołnierskich uwolniono, i one immunitatibus ecclesiasticis inkorporowano: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1284, *tit.* Wolności.

Reassumowano i approbowano tę konstytucyą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 810, *tit.* Securitas dobr.

Iezuitom Płockim kamienice, domy, i place w Płocku od podatkow wszelkich, i ciężarow mieyskich, wiecznemi czasy wolne uczyniono, i immunitatibus libertatibus ecclesiasticis perpetuo przypisano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 301, *tit.* Libertacya kamienicy.

Iezuitom Łomżyńskim pewną część gruntu od Ur. Alexandra Mężyńskiego Pisarza Ziemskiego Zambrowskiego, jure perpetuo na Zambrowie zapisaną, approbowano, salvis oneribus Reipubl. et juribus Regalibus, et jurisdictione civili, quo ad bona et personas subditorum: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 129, *tit.* Libertacya gruntu.

Iezuitom Winnickim, przywileie i zapisy wszyst-

kie na place puste i osiadłe intra et extra maenia civitatis Vinnicensis będące, in toto approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis, salvis oneribus Reipubl. inkorporowano. *Ibidem*, *f.* 132, *tit.* Approbacya Oycow.

Przytym na ograniczenie tychże Oycow in circumferentia, Kommissarzow, Starostę tamecznego Winnickiego z Urzędem iego naznaczono. *Ibidem.*

Iezuitow Choynickich dobra iako ziemskie, żadnym ciężarom podlegać nie maią: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 964, *tit.* Deklaracya dobr.

Iezuitow Gdańskich na Szotlancie będących, dobrom Gembice i Ciepielsk nazwanym, taż wolność służy. *Ibidem.*

Iezuitom Reszelskim zapis na sto tysięcy złot. przez Krola Imci Iana Kazimierza, od summy sześciukroć sta tysięcy złot. na dobrach Żywieckich temuż Krolowi służącey, uczyniony, approbowano, i aby przy wykupnie dobr Żywieckich directe eidem collegio Resseliensi pomienione sto tysięcy złot. wyliczone były, postanowiono. A interea poki te dobra wykupione nie będą, pensyą z nich po złot. sześć tysięcy quot annis na raty w zapisie wyrażone, dobr tychże quocunque titulo possessores, (usque ad realem eorum exemptionem, et summae praedictae persolutionem) eidem collegio płacić będą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 708, *tit.* Approbacya fundacyi.

Iezuitom Brzeskim, wieś Płoski w woiewodztwie Brzeskim, ktorą im Krol Imć Ian Kazimierz ad vitae sua tempora pozwolił był, in haereditatem dano: *K. L. a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1008, *tit.* Inkorporacya wsi Płoski.

Iezuitom przez Ur. Władysława Franciszka Skarmel-Berka donacyą kościoła Szeneberskiego w dobrach iego dziedzicznych, w Xięstwie Kurlandzkim uczynioną, approbowano, et immunitatibus ecclesiae podano, deklaruiąc: iż ta donacya, secundum exigentiam juris Katolikom in Ducatu Curlandiae competentis, uczyniona iest, i że według tego prawa, pomienionym Oycom Societ. Iesu w tych prowincyach do Korony, i do W. X. Lit. należących, zostawać, i tam chwałę Bożą, według powołania swego, rozszerzać wolno będzie. *Ibidem*, *tit.* Donacya.

Iezuitom Wileńskim na wieś Łociewicze w Oszmiańskim powiecie leżącą, prawo i dekret Krolewski relacyiny służące, salvis oneribus Reipubl. approbowano. *Ibidem*, *f.* 1006, *tit.* Approbatio wsi Łociewicz.

Tymże na restauracyą collegii et academiae, medietas fructuum z tartaku i cegielni, przez I. W. Michała Paca, Woiewodę Wileńskiego, Hetmana W. W. X. Lit. ordynowana, post fata iego do lat sześciu, oddana być ma. *Vide tit.* Armata, artyllerya.

Tymże cessyą trzynastu morgow gruntu na Rzeszy, o miedzę z dachownią in usum artylleryi W. X. Lit. i cekauzu Wileńskiego fundowaną, przez tegoż I. W. Paca, z wolnym paleniem cegły i dachowki na potrzeby kościoła S. Iana, i akademii, za konsensem Krola Imci Michała uczynioną, approbowano, i też morgi od wszelakich ciężarow Rzeplitey uwolniono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 150, *tit.* Approbatio.

Tymże przywileie Krola Imci Zygmunta III, i innych potym Krolow na kamienice Biłdziukowską i Eliaszowską, w rynku Wileńskim leżące, na Kurs Panny Maryi, na muzykę kościelną, i na bursę collegii Vilnensis in toto, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 630, *tit* Approbacya przywileiow.

Iezuitom nowicyatu Wileńskiego, kamienicę w Wilnie na Antokolu za kościołem SS. Piotra i Pawła leżącą, przez I. W. Michała Paca Woiewodę Wileńskiego Hetmana W. W. X. Lit. zapisaną, inkorporowano, i ten zapis salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 440, *tit.* Approbatio.

Tymże, donacyą wieczności Surwiliszek w powiecie Oszmiańskim, cum omnibus attinentiis, z folwarkiem Wierzbuszkami, tudzież folwarku nazwanego Gura, w woiewodztwie Wileńskim, przez W. Alexandra Hilarego Połubińskiego Marszałka W. W. X. Lit. uczynioną, ex quo pomieniony nowicyat fundatione caret, approbowano, salvis oneribus Reipubl. *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 635, *tit.* Darowizna.

Iezuitom Missyonarzom, noviter do kościoła farnego Mereckiego wprowadzonym, dobra wieczyste, Hołowacze nazwane, w powiecie Grodzieńskim leżące, przez I. W. Michała Paca Woiewodę Wileńskiego Hetmana W. W. X. Lit. legowane, także donacyą kościołka z budynkiem w Rotnicy, na gruncie Krolewskim przez niegoż wystawionego, approbowano, salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 432, *tit.* Approbatio OO. Iezuitow.

Zachowano przy prawach Ur. Iustynę Sopoćkownę Rukiewiczową i potomstwo iey, na części maiętności Hołowaczow, ktorą Ur. Stanisław Rukiewicz, cum praejudicio oney, OO. Iezuitom przedał, i per constitutionem roborował: *K. L. a.* 1677, *v.* V, *f.* 536, *tit.* Warunek prawa.

Iezuitom w Łohiszynie połwłoczek Rosochackiego, i dwa place, ieden na Kobryńskiey ulicy Ichnatowicza, a drugi Szymona Saca, i plac w rynku na szpital, tudzież i trzy ogrody do tego szpitala, ieden Samuela i Filippa Maliszewskich na Kleckiey ulicy, drugi Ochtoda i Remiszewskiego na ulicy Długiey, a trzeci Wasilewicza i Zmiiowskiego na Swiniey ulicy, libertowano: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 642, *tit.* Libertacya placow.

Iezuitom Przemyślskim place, na ktorych kościoł i klasztor stoi, od wszelakich podatkow i powinności mieyskich, i Rzeplitey libertowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 877, *tit.* Karmelici, i Iezuici.

Na dyscernencyą praw kollegium Połockiego Soc. Iesu, ieżeli dobra iego ex origine et natura sua są ziemskie, czy Krolewskie, kommissyą naznaczono, i gdy się pokażą być ziemskie, circa immunitates dobr ziemskich zachowano, salvis oneribus Reipubl. *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 79, *tit.* Kommissya.

Iezuitom kollegium Połockiego, dobra dekretem Kommissarzow per constitutionem a. 1699, naznaczonych, za ziemskie uznano, i circa immunitates dobr ziemskich konserwowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 327, *tit.* Approbacya fundacyi rożnych.

O tymże kollegium, *vide tit.* Fundacye.

Dobra Iezuitow collegii Lublinensis, ex natura sua od wszelkich ciężarow wolne, od konsystencyi, hybern, noclegow, przechodow, ab omnibus oneribus militaribus, i wszelkich exakcyi in perpetuum; ab omnibus zaś Reipubl. quibusvis, pro hac sola vice, salvis iisdem in posterum, do lat 15 uwolniono: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 111, *tit.* Immunitas.

Iezuitow approbacye fundacyi w Międzyrzecu dyecezyi Poznańskiey, w Płocku i Bydgoszczy, także w Drohiczynie i innych mieyscach. *Vide tit.* Fundacye.

Kamalduli. Klasztorowi OO. Kamaldułow, ktory Krol Imć Władysław IV, exsolvendo vota sua po woynach Moskiewskiey i Tureckiey, w boru pod Warszawą rzeczonym Krolewskim, za pozwoleniem wszech Stanow fundował, grunt wszystek iako oparkaniony będzie, i młyn nazwany Ruda ze wszystkiemi iego przyległościami natenczas do niego należącemi; także i wieś Krolewską Polkow darowano, i ecclesiasticis immunitatibus przypisano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 12, *tit.* Fundacya.

Tymże wszyskie przywileie od Krolow Władysława IV i Iana Kazimierza nadane, in omnibus punctis, clausulis, z kommissyą a. 1659 ograniczenia gruntow, od starostwa Warszaw. approbowano. Także przewoz Zerański pod klasztorem będący, wiecznemi czasy do tegoż klasztoru inkorporowano. Auctionem zaś fundacyi na teraźnieyszym Seymie pozwoloną, wkrotce deklarować obiecano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 967, *tit.* Approbatio privilegiorum.

Kamaldułow na Srebrney Gorze przy Krakowie, od W. niegdy Mikołaia Wolskiego Marszałka W. Koronnego, na ziemskich i dziedzicznych dobrach iego uczynioną fundacyą, in toto approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis inkorporowano. *Ibidem*, *tit.* Approbacya fundacyi.

Kamaldułom fundacyą przez W. Krzysztofa Paca Kanclerza W. W. X. Lit. w pewnych dobrach dziedzicznych w W. X. Lit. leżących, i ze wsiami Krolewskiemi, ieżliby ie do tego przyłączyć chciał, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 895, *tit.* Approbatio fundacyi W. Krzysztofa Paca.

Tymże OO. Kamaldułom w W. X. Lit. in Monte Pacis, alias w Pożaściu od tegoż W. Krzysztofa Paca Kanclerza W. X. Lit. uczynioną fundacyą, reassumuiąc pomienioną konstytucyą, ze wsiami prawu ziemskiemu służącemi, Szławie i Rogole nazwanemi, i ich poddanemi, gruntami etc. in toto approbowano. Wioski zaś Woyświdowek Mały, alias Pokolniszki i Wiszkuny, od Krola onym perenniter per privilegium nadane, że iuż cessant esse bona Regalia, od donatywy, symple, kwarty, uwolniono, i że tylko oneribus Reipubl. iako bona terrestria, podlegać maią, consequenter od wszystkich exakcyi woyskowych, konsystencyi, wybierania chlebow, noclegow, et ab omni militari onere in perpetuum libera et immunia deklarowano. Także maiętność Duszmiany i Iackowsk w woiewodztwie Trockim leżące, prawu ziemskiemu podległe, vigore tey fundacyi od pomienionego W. Kanclerza W. X. Litew. nabyte, tymże OO. Kamaldułom zapisane, i przyznane, z folwarkami, wsiami, puszczami, iezioramі, łąkami, i ze wszystkiemi in genere do tych maiętności przynależytościami, także wlewkami prawnemi, dekretem assessorskim in a. praesenti 1667 ferowanym, approbowano, et ad Montem Pacis przyłączono. Daiąc moc eandem fundationem wzwyż rzeczonemu W. Kanclerzowi W. X. Lit. i każdemu, ktoby chciał augendi, co pro conclusione constit. 1635 nie ma być rozumiano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1005, *tit.* Reassumptio fundacyi.

Temuż klasztorowi plac w mieście Kownie, od Ur. Macieia Wulfowicza medicinae doktora zapisany, utwierdzono, i ab oneribus civitatis libertowano. *Ibidem.*

Kamaldułow na Gorze SS. piąciu Męczennikow, przy Kazimierzu w woiewodztwie Kaliskim, w powiecie Konińskim, fundacyą de nova radice, przez W. niegdy Woyciecha Kadzidłowskiego, Kasztelana Inowrocławskiego; tudzież aukcyą teyże fundacyi, przez Ur. niegdy Zygmunta Swiętskiego Łowczego Inowrocławskiego uczynioną, (salva exceptione sylvarum et nemorum, pro haeredibus bonorum Szewce reservata, et salvis oneribus Reipubl.) in toto approbowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 590, *tit.* Approbacya fundacyi.

Kamaldułom fundacyą de nova radice w powiecie Grodzieńskim, w dobrach Krolewskich Wygrach, i prawo na tę fundacyą nadane, approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1004, *tit.* Approbatio.

Kamaldułow Wygierskich dobra, iako in fundo dobr stołowych situata, tak od wszelkich konsystencyi, hybern, przechodow, i lokacyi żołnierskich, et a quovis onere militari, de pleno uwolniono: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 326, *tit.* Immunitas fundacyi.

Fundacyą Oycow Kamaldułow Wygierskich, konstytucyą 1667 approbowaną, nowym przywileiem renowowano, i stwierdzono z wyrażeniem w nich dobr nadanych, sine praejudicio granic, i

dobr szlacheckich, et circa naturam, praerogativas, et immunitates dobr naszych stołowych zachowano; salvis juribus donataryuszow w tychże dobrach possessye swoie maiących, et jure venationis in diplomate tey fundacyi praecauto: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 496, *tit.* Integra securitas.

Karmelici. Klasztor OO. Karmelitow Poznańskich, iż za konfirmacyą Krola Władysława Iagiellona a. 1413, był in pacifica possessione dobr nazwanych Starołęka i Czapury; przy tychże dobrach cum juribus onych zachowano, non praejudicando juribus et privilegiis, ieżeliby kto in contrarium dowodnieysze pokazał: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 822, *tit.* Approbacya dobr.

Tymże Karmelitom Poznańskim przywileie z strony wolności od kontrybucyi ze dwu młynow approbantur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 170, *tit.* Karmelitowie.

Klasztorowi Karmelitow Bosych Wileńskich, kamienicę na Imbarach w Wilnie, przez Ignacego Dubowicza Burmistrza Wileńskiego nadaną, przy wolnościach od Krolow pozwolonych, zachowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 422, *tit.* Libertacya.

Klasztorowi Karmelitow Bossych w Krakowie przy kościele S. Michała, domek z ogrodem Gwiazdowski nazwany, a quibusvis contributionibus publicis et privatis, i od żołnierskich exakcyi i stanowisk in perpetuum uwolniono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 390, *tit.* Libertacya domkow.

Klasztorowi Karmelitow Bossych w Warszawie kommutacyą domku z Wieleb. Kapitułą Warszawską na placu Bromerowskim będącego, approbowano, i wiecznemi czasy immunitatibus ecclesiae inkorporowano, i od wszelkich stanowisk uwolniono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 482, *tit.* Approbatio kommutacyi.

Klasztorną wieś Karmelitow Bossych Pustelnikow Paczułtowice nazwaną, od wszelakich Rzeplitey podatkow, względem tylko pustych, i przez oddane ich in a. 1650, w Grodzie Krakowskim odprzysiężonych gruntow cale uwolniono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 633, *tit.* Przyięcie desertat.

Też Paczułtowice ze dwiema wsiami, Sielcem i Zbigiem nazwanemi, od stacyi, chlebow żołnierskich, także stanowisk, i przechodow wszelakich, do lat czterech uwolniono. *Ibidem.*

Klasztorowi Karmelitow antiquae Observantiae Wąsoskich, dobra dziedziczne w powiecie Wąsoskim kupić, non excedendo summam 10 millium flor. Pol. lub na zastawę dać, pozwolono, i place w Wąsoszu temuż konwentowi legowane, i nadane, inkorporowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 961, *tit.* Wieczność.

Klasztorowi Karmelitow Trębowelskich łan ieden, mensurae Culmensis, uroczysko nazwane Poryczowka, consentiente ad id Capitaneo Trembovliensi, jure perpetuo applikowano, i darowano. *Ibidem*, *f.* 963, *tit.* Karmelici.

Klasztorowi Władysławowskiemu Karmelitow w W. X. Lit. przy granicy Pruskiey, fundacyi Krolowy Cecylii Renaty, od starostwa Iurborskiego włok dwanaście, Meyszty nazwane puste, w ziemi Żmudzkiey leżące, nadano, salvis modernis possessoribus. *Ibidem*, *f.* 1008, *tit.* Incorporatio gruntu.

Karmelitow Bossych w Kamieńcu Podolskim, fundacyą in toto approbowano, salvis oneribus Reipubl. i nie derogując nic dochodom starostwa Kamienieckiego: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 420, *tit.* Fundacya.

Karmelitow w Białynicach fundacyą approbowano, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 421, *tit.* Approbacya fundacyi.

Karmelitom w ekonomii Mohylowskiey, w mieście Czawszach, inquantum sunt bona haereditaria, przez Ur. Mikołaia Kazimierza Połupiętę Pisarza Skarbowego W. X. Lit. uczynioną fundacyą, approbowano, salvis in toto Reipubl. oneribus. *Ibidem*, *f.* 423, *tit.* Fundacya.

Karmelitom Observantiae antiquae fundacyą, przez Ur. Stanisława Rzewuskiego Sędziego Ziemskiego Lwowskiego uczynioną, et ad acta Leopoliensia zapisaną, przychylaiąc się do konstytucyi a. 1635, o fundacyach uchwaloney, approbowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 854, *tit.* Approbacya fundacyi.

Karmelitom Bossym w Grodnie, fundacyą przez W. Andrzeia Franciszka Kotowicza Kasztelana Wileńskiego uczynioną, in toto approbowano, i place na tę fundacyą skupione, na ktorych kościoł, klasztor, i insze officyny do ich wygod maią być wybudowane, od wszelakich ciężarow i podatkow wiecznemi czasy uwolniono, i ecclesiasticis immunitatibus przypisano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 433, *tit.* Approbatio fundacyi.

Temuż klasztorowi wieś Kazimierzowkę nazwaną, prawu ziemskiemu podległą, w powiecie Grodzieńskim leżącą, od Ur. Kazimierza Gażuby Łowczego i Sędziego Grodzkiego Grodzieńskiego z pobożności zapisaną; także przywileie Krolewskie temuż klasztorowi na rożne grunta w Grandzicach, i place, Łazarzowski za Niemnem, w mieście zaś Grodnie do klauzury klasztorney uliczkę przydaną, approbowano, i one od wszelakich ciężarow, salvis Reipubl. oneribus, uwolniono: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 635, *tit.* Oycowie.

Temuż klasztorowi, respektuiąc na szczupłą fundacyą, maiętności dziedziczne: Szudziałow, Wybranowce, i Słuyka przyłączyć Ur. Hrehoremu Kotowiczowi Łowczemu W. W. X. Lit. pozwolono, i grunta ich nabyte ab omni impetitione, et onere militari in perpetuum uwolniono, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 327, *tit.* Approbacya fundacyi rożnych.

Karmelitow w mieście Lidzie, fundacyą przez Ur. Adama Narbutta Woyskiego Lidzkiego, i Ur. Ierzego Domaszewskiego, i innych uczy-

nioną, in toto approbowano et ab oneribus Reipubl. et civitatis uwolniono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 433, *tit.* Fundatio.

Karmelitow w Woli Gułowskiey, w powiecie Stężyckim, dwa łany roli od wszelkich exakcyi uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 959, *tit.* Libertacya.

Karmelitow Bossych na Wiśniczu, dobra od przechodow żołnierskich, stanowisk, i wyciągania chlebow wolne, tak iako dobra szlacheckie, deklarowano. *Ibidem f.* 965, *tit.* Libertacya dobr.

Karmelitow Bossych w Przemyślu place, na ktorych kościoł i klasztor stoi, od wszelakich podatkow i powinności miastu, i Rzeplitey należących uwolniono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 877, *tit.* Karmelici.

Karmelitow Bossych w Przemyślu fundacya przez W. Marcina Krasickiego Woiewodę Podolskiego zaczęta, a przez Ur. Ierzego Krasickiego synowca iego, do skutku przywiedziona, approbatur. Wioski do tey fundacyi inkorporowane Przedzielnice i Hubicie w woiewodztwie Ruskim, w ziemi i powiecie Przemyślskim leżące, temuż konwentowi służące, circa jura terrestria, et immunitates dobr ziemskich, salvis oneribus Reipubl. et servitio bellico, zachowano: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 781, *tit.* Approbacya fundacyi.

Karmelitom Mścisławskim, cessyą od Ur. Iakuba Karola Madalińskiego Woyskiego Mścisławskiego w sposob fundacyi na sto włok maiętności Przylepowa nazwaney, w woiewodztwie Smoleńskim leżącey, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 963, *tit.* Konfirmacya.

Karmelitom Bossym fundacyą Głembocką, salvis juribus et oneribus Reipublicae, stwierdzono, i że te maiętności, iako szlacheckie, nie inszym ciężarom, tylko ktore na Stan Szlachecki przychodzą, podlegać maią, deklarowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 115, *tit.* Fundacya.

I przedtym także tymże Karmelitom fundacyą tę approbowano in toto: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 29, *tit.* Konfirmacya.

Karmelitow w Bohusławiu, W. Dominikowi Alexandrowi Kazanowskiemu Woiewodzie Bracławskiemu fundować pozwolono, i Kommissarzow dla mieysca pokazania, i opatrzenia ich naznaczono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 132, *tit.* Approbacya fundacyi.

Karmelitom w Bielsku, w woiewodztwie Podlaskim, fundacyą podług odprawioney lustracyi approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 959, *tit.* Approbacya.

Karmelitom fundacyą przez Ur. Kazimierza Frąckiewicza Radzimińskiego Starostę Lidzkiego, i Annę Naruszewiczownę małżonkow w dobrach dziedzicznych Żołudku, w powiecie Lidzkim uczynioną, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 756, *tit.* Approbatio fundacyi OO. Karmelitow.

Karmelitow antiquae Observantiae fundacyą w Krupczycach, Ur. Iana Nestorowicza i Katarzyny Wolskiey Podstolich Brzeskich małżonkow, approbowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 327, *tit.* Approbacya fundacyi rożnych.

Kartuzi.

Kartuzyanow w Berezie fundacyą przez W. Kazimierza Leona Sapiehę Podkanclerzego W. X. Lit. na dobrach dziedzicznych uczynioną, approbowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 421, *tit.* Approbacya fundacyi.

Potym reassumuiąc też konstytucyą, wioski Radzkiewicze, Darguza, Pola Rynkowskie, przywileiem Krolewskim onymże nadane, od donatywy, symple, kwarty uwolniono, i że tylko tanquam bona terrestria, oneribus Reipublicae podlegać będą, deklarowano; także od wszelakich exakcyi woyskowych, et ab omni gravamine militari, in perpetuum wolne uczyniono: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 895, *tit.* Reassumptio.

Tymże dwie wioski przez pomienionego W. Sapiehę przydane, approbowano, i inkorporowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 154, *tit.* Fundacya.

Kartuzyanom w Gidlach, dekreta trybunalskie względem ich fundacyi in suo robore zostawuiąc, dobra wszystkie do tey fundacyi należące, iako ziemskie, od wszelakich stanowisk, chlebow zimowych, i pobocznych stacyi, noclegow, popasow, podwod, i wszystkich in genere exakcyi żołnierskich uwolniono, salvis oneribus ecclesiae et Reipublicae: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 962, *tit.* Fundacye OO. Kartuzow.

Paulini.

Klasztor na Iasney Gorze Częstochowskiey, OO. ordinis S. Pauli primi Eremitae, piechotę pro praesidio mieysca zawsze chować powinien, dla czego sześćdziesiąt włok w Częstochowie, i iey przyległościach leżące, do klasztoru tego należące, od stanowisk i stacyi wszelakich żołnierskich libertowano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 371, *tit.* Uwolnienie.

Potym klasztorowi temuż Klobuck miasto Krolewskie cum omnibus attinentiis inkorporowano, i wiecznemi czasy zakonnikom tamecznym (salvis modernis possessoribus) oddano, pozwalaiąc nadto sortes pewne w wioskach dziedzicznych w Woli Wiewieckiey, Laskach, Swiarzach, i w Białey, lub kupnem, lub per commutationem dostać, a to na większą successive municyą, i tamecznego mieysca fortyfikacyą, i dla snadnieyszego na nim praesidii utrzymania. Prochy także i armatę, ktoremi ci zakonnicy na potrzebę Rzeplitey wygodzili, zapłacić im naznaczono, i działa powrocić; tudzież od stanowisk, i ciężarow inszych konst. a. 1652, reassumuiąc, dobra ich uwolniono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 557, *tit.* Iasna Gora Częstochowska.

Tegoż klasztoru dobra tak dawney fundacyi, iako i przez konstytucyą novissime nadane, wszystkie in genere et specie od wszelakich stanowisk żołnierskich, stacyi, przechodow, i hyberny wolne zostawać maią. A ktoby się wa-

żył przeciwko prawu temu wykroczyć, takowy poena trium millium marc. Polonicalium sub poena infamiae, una cum refusione damnorum, in quovis Judicio decernenda, karany będzie. Przytym kommissyą na rozgraniczenie dobr pomienionych od starostwa Krzepickiego, z Kancellaryi Koronney wydać (*vide tit.* Kommissye) rozkazano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 372, *tit.* Iasna Gora.

Klasztorowi i fortecy Częstochowskiey summę 30,000 złot. Polskich na reparacyą bastyonow, z extraordynaryinych prowentow Rzeczypospolitey za lat dwie do wypłacenia naznaczono; od podatkow i wszelkich ciężarow do lat 20, dobra tego klasztoru uwolniono, i z taryff wszelkich, hybernowych assygnacyi wyięto: *a.* 1710, *v.* vi, *Poparcie Konfeder. Sandomir. f.* 190, *tit.* Iasna Gora.

Klasztorowi Iasney Gory Częstochowskiey, cokolwiek Seymem 1676 i Walney Rady Warszawskiey 1710 postanowiono, to wszystko reassumowano i approbowano, contingens z dobr tego klasztoru wszystkich podatkow defalkowano, i decessum na wszystkie woiewodztwa i ziemie rozebrano, i przyięto summę 30,000 złot. Radą Warszawską na reparacyą bastyonow tey fortecy do zapłacenia z komor Wieruszowskiey i Krzepickiey przekazaną, i na większą successive municyą fortecy Iasno-Gorskiey starostwo Brzeźnickie, i wieś Dębowiec, salvo jure modernorum possessorum, inkorporowano. Także wiosek dwoch dziedzicznych, Brudzic, Borowa, i Wielkomłyna w summach wyderkaffowych, kupnem albo per commutationem nabyć temu klasztorowi pozwolono, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 293, *tit.* Iasna Gora Częstochowska.

Fortecy Częstochowskiey 12,000 in antecessum assygnowane, indilate ze skarbu W. X. Lit. wypłacić kazano: *K. L. ibidem*, *f.* 326, *tit.* Subsidium.

Klasztorowi Oycow S. Pauli primi Eremitae w miasteczku Brdowie, woytostwo Brdowskie in perpetuum inkorporowano, mediante iednak consensu possessoris: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 483, *tit.* Inkorporacya.

Fundacyą WW. OO. Paulinow, w dobrach Włodawa nazwanych, w woiewodztwie Brzesk. Litewskim W. Ludwika Konstantego Pocieia Kasztelana Wileńskiego Hetmana W. W. X. Lit. approbowano: *K. L. a.* 1717, *v.* vi, *f.* 326, *tit.* Approbacya fundacyi Włodawskiey.

Reformaci. Reformatom reguły S. Franciszka Krakowskim, kamienicę od I. W. Stanisława Warszyckiego, Kasztelana Krakowskiego darowaną na Rogackiey ulicy; także dwa place od W. Stanisława Witowskiego Sandomirskiego i W. Iana Wielopolskiego Woynickiego Kasztelanow, darowane, z ktorych stała się miastu z strony podatkow satisfakcya, od podatkow Rzeplitey wszelakich, i mieyskich uwolniono: *a.* 1662, *v.* iv, *f.* 854, *tit.* Uwolnienie.

Reformatom S. Franciszka klasztor z przedmieścia do miasta Sandomierza przenieść pozwolono, praevia za grunt satisfactione miastu. A iako na przedmieściu dotąd immunitatibus ecclesiasticis gaudebat, tak i ten, ktory w mieście stanie, ab omnibus oneribus tam publicis, quam privatis, atque civilibus in perpetuum uwolniono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 378, *tit.* Przeniesienie.

Tymże w Sandomierzu fundacyą na gruncie mieyskim, ponieważ miastu ratione onerum Reipubl. et civilium stała się satisfakcya, approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano, i od wszelakich ciężarow Rzeczypospolitey i mieyskich uwolniono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 571, *tit.* Approbacya.

Tymże rudera Zomczyńskie, ktore extant pod Zawichostem, a reparowane być nie mogą, rozebrać, a do Sandomierza przenieść na murowanie kościoła swego przy Sandomierzu pozwolono. *Ibidem*, *tit.* Ruina Zomczyńska.

Reformatom S. Franciszka w Stolcemberku przy Gdańsku, na gruncie Wiel. Kapituły Włocławskiey, albo Kuiawskiey założonego klasztoru fundacyą, i przywiley z Kancellaryi Koronney na to wydany, approbowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 392, *tit.* Approbacya fundacyi.

Reformatom S. Franciszka w Węgrowie, w woiewodztwie Podlaskim, ziemi Drohickiey fundacyą, przez Ur. Iana Dobrogosta Krasińskiego Referendarza Koronnego uczynioną, approbowano, i place, na ktorych klasztor i kościoł z ogrodem iest wystawiony cum sua circumferentia, od wszelkich Rzeplitey podatkow wiecznemi czasy uwolniono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 371, *tit.* Approbacya.

Reformatom S. Franciszka w Kiszporku fundacyą, ktorą W. Ignacy Bąkowski Woiewoda Malborski uczynić ma, approbowano, i na wymierzenie placu ad sufficientiam klasztoru, temuż Imci P. Woiewodzie moc dano, co także approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 576, *tit.* Fundacya.

Trynitarze. Zakonnikom SS. Trinitatis de Redemptione Captivorum fundacye we Lwowie, w Kazimierzu przy Krakowie, i w Beresteczku, approbowano: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 782, *tit.* Approbacya fundacyi.

Klasztory Sląskie ordinis Praedicatorum, ordinis Minorum Conventualium, et Reformatorum, sub directione Prowincyałow Polskich, także klasztor Trzebnicki WW. Panien zakonnych, circa omnes immunitates, et antiquas praerogativas, ac usum do teraźnieyszych czasow practicatum, in favorem Nationis Polonae manutenere obiecano, et in eum finem authoritatem Regiam u Cesarza Imci interponere deklarowano: *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 298, *tit.* Klasztory Sląskie.

Klasztorow w Piotrkowie rewizya, *vide tit.* Rewizye.

Place, na ktorych klasztory, kościoły zasiadły etc. *vide tit.* Kościoły.

Klasztornych dobr securitas, *vide tit.* Dobra duchowne.

Plura vide tit. Fundacye. Kościoły. Opactwa.

Klątwa, albo karanie kościelne.

Kogo boiaźń Boska, i miecz duchowny od złego nie odwodzi, tego kaźń świecka poskromić powinna. Zaczym w klątwie przez rok upornie trwaiących, dobra tak ruchome, iako i nieruchome, per Capitaneos loci sekwestrowane być maią, i poty nie wydaue, poki ukrzywdzonym przez wyklętych zadosyć się nie stanie: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 194, § Ex quo etiam.

Starostowie i ich vicesgerentes niedbali w exekucyi tego prawa, wyklęci od biskupa być mogą. *Ibidem*, *f.* 195, § Quod si.

Dla wyklętego, gdy do kościoła, albo miasta wniydzie, a Divinis cessandum, poki nie wyidzie: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 98, *tit.* De cessatione a Divinis.

Kościoł dla kapłana, albo kleryka zabitego, ranionego, lub hamowanego, ma być w interdykcie tak długo, ażby złoczyńcę wydano Biskupowi. *Ibidem*, *f.* 97, *tit.* De presbytericidio, *et f.* 103.

Interdykt do trzeciego dnia nie ma być chowany ex occasione weyścia wyklętego do kościoła, aby dla iednego zuchwalca, ludzie nabożeństwa swego nie byli pozbawieni, wyiąwszy, żeby tak chciał Ociec Swięty. *Ibidem*, *f.* 98, *tit.* De triduano interdicto.

Klęty ma być duchowny, gdzieby nie zapłacił czternaście grzywien o pozwanie świeckiego do prawa duchownego, o rzecz prawu duchownemu nie należącą: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 580, § Et si qua.

Klętego przed laty do prawa nie przypuszczano, lecz potym cassatum: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 625, *tit.* O niedopuszczeniu klętego.

Pod klątwą, Pisarz Duchowny, nad postanowienie, wyciągać nie ma: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 104, *tit.* De salario tabellionum.

Klątwie podległe być nie ma miasto Kazimierz, kiedy miasto Krakow klęty będzie, et e contra. *Ibid. f.* 103, *tit.* De interdicto servando.

Klęty być ma, ktoby albo dobra kościelne ruchome bądź nieruchome, albo dziesięciny, albo na miłosierne uczynki largicye brał gwałtem, wydzierał, niesłusznie zatrzymywał, ciążył, wyciskał etc. a wrocićby ich, i nadgrody za to czynić nie chciał: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 193, § Noscat igitur.

O klątwach decyzya Mikołaia Kotficza Archi-Dyakona Gnieźnieńskiego, Privilegiis Regni przez Alexandra Krola ingrossowana: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 316, *tit.* A ta sequentia w sobie zawiera puncta.

W klątwę ipso facto wpadaią, ktorzy duchownym osobom, albo kościołom dziesięciny, possessye, czynsze, dobra albo imiona ruchome i poddanych ich własność wydzieraią, naieżdżaią, ciążą, albo ciężkość, i iawne obrazy czynią, i do trzeciego dnia nie nadgradzaią. *Ibidem*, § Statutum provinciae Gnesnen.

W klątwę wpada każdy, ktory duchownym czyni szkody, albo obrazy bądź iawne, bądź taiemne. *Ibid. f.* 320, *ver.* 30.

Klątwa być może bez monicyi, gdzie występek iest iawny, gdyż statut prowincyalny duchowny skrycie monicye zamyka w sobie: ale gdzie występek nie iest iawny, tam ma poprzedzić monicyą. *Ibidem*, § Quamvis autem.

Klątwa prawem, albo statutem prowincyalnym może być nakazana za występek, absque monitorio. *Ibidem*, *f.* 321, *ver.* 8.

Może być i bez pozwu, gdzie delictum est notorium. *Ibid. f.* 522, *ver.* 22.

Tak Sędzia domicilii, gdzie delinquens mieszka, iako i Sędzia loci delicti klątwę ferować może. *Ibid. f.* 323, § Ultimo quaero.

O klątwę pozew raz uczyniony oblicznie, nie potrzebuie drugiego pozwu oblicznego, dosyć potym przez edykt pozwać. *Ibidem.*

O klątwę pozew od Biskupa, ktory ma iuryzdykcyą delicti, może być w dyecezyi Biskupa drugiego komprowincyalnego. *Ibidem*, *f.* 324, *ver.* 26. — *Vide plura ibidem.*

Klątwie podpada Starosta, albo Urzędnik, ktory nie czyni sprawiedliwości ludziom ukrzywdzonym od żołnierza: *a.* 1457, *v.* I, *f.* 191, § Quod si vos.

Kleynoty.

Kleynoty Rzeplitey na potrzebę publiczną zastawić pozwolono, tak iednak, aby z poborow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych wykupione były: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1499, *tit.* Opatrzenie.

Kleynoty Rzeplitey u Krola Imci Iana Kazimierza w długu deponowane, praevia satisfactione wrocić się do skarbu maią: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 928, *tit.* Assekuracya długu.

Kleynotow żadnych ani privatim, ani publice tak w Koronie, iako i W. X. L. przedawać nikt nie ma, sub poena confiscationis. O co Starosta mieysca, ad delationem cujusvis, exekucyą czynić powinien, sub poena centum marcarum ad instantiam delatoris na Trybunale persolvenda: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 370, *tit.* Pretia rerum.

Znowu o tymże, *vide tit.* Kupcy.

Że plebeji nie maią kleynotow zażywać, *vide tit.* Miasta i mieszczanie.

Do odebrania kleynotow Rzeplitey, i do złożenia ich w zamku Krakowskim, przy W. Podskarbim Kor. et circa praesentiam Wiel. Kustosza Kor. naznaczono Deputatow do Krakowa tak z Senatu, iako i ex Equestri Ordine oboyga Narodow, una cum assistentia ludzi woyskowych: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 663, *tit.* Kleynoty Rzeczypospolitey.

Kleynotow Rzeplitey zażywać, i skarbow otwierać, etiam ex Senatus consulto, nie ma nikomu Krol pozwolić, sine speciali całey Rzeplitey consensu. *Ibidem*, *f*. 630, § Kleynotow.

Kmiecie, vide tit. **Poddani**.

Koce.

Koc Sędziemu raz na Rokach Generalnych położony, nie ma być drugą razą na Seymie kładziony: *a*. 1543, *v*. I, *f*. 574, *ver*. *ultimo*.

Koce Podkomorzym i Komornikom, Starostom i Podstarostom, od ktorych appellacye przypadaią, Sąd Ziemski przy Trybunale siedzący odbierać, i tymże Urzędnikom, iako i Sędziom Ziemskim oddawać ma; Deputaci zaś ich uzurpować sobie nie maią: *a*. 1598, *v*. II, *f*. 1457, *tit*. O kocach.

O tymże: *a*. 1578, *v*. II, *f*. 968, *tit*. Powinność Sądu.

Koce albo winy sami Sędziowie i Urzędy mogą odbierać, lub ich plenipotentowie zapisani, bez impedymentu Trybunalistow, i Sądu Ziemskiego Sieradzkiego, i Lubelskiego: *a*. 1613, *v*. III, *f*. 193, *tit*. Kocow exakcya.

Trybunalistowie przywłaszczać ich sobie, etiam inter causas conservatas, nie maią, ale ie oddawać, iako wyżey, komu należą, powinni: *a*. 1616, *v*. III, *f*. 277, *tit*. O kocach.

Kocow w Mazowieckim woiewodztwie nie masz: *per Except*. *Masov*. *a*. 1576, *v*. II, *f*. 932 *tit*. O appellacyach.

W woiewodztwach Kiiowskim, Wołyńskim, Bracławskim zniesiono ie, a na to mieysce, ktoby upornie appellował, dwie kopie groszy Litewskich Sądowi, a nie stronie płacić ma: *a*. 1593, *v*. II, *f*. 1406, *tit*. O kocach.

Potym porownano te woiewodztwa z inszemi woiewodztwami Koronnemi, deklaruiąc: iż koc grodzki taler, a ziemski trzy grzywny dawać powinni: *a*. 1601, *v*. II, *f*. 1511, *tit*. O płaceniu kocow.

O tymże. A Sąd Ziemski Lubelski ma one Sędziom pomienionych woiewodztw oddać tak, iako inszym Koronnym: *a*. 1607, *v*. II, *f*. 1625, *tit*. O kocach.

Koce Sędziom Woiewodzym Płockim trzy wiardunki w monecie: *a*. 1601, *v*. II, *f*. 1520, *tit*. Koce.

Koekwacya w podatkach, vide tit. **Podatki**.

Kolęda, albo **stołowe**.

Kolęda od parafianow poniewolnie wyciągana być nie ma, lecz kto co da. *Bodzanta Episc*. *Cracov*. *a*. 1433, *v*. I, *f*. 101, *tit*. De columbatione.

Kommissye i Kommissarze.

Kommissye do granic nikomu z obywatelow bronione być nie maią, gdyby o nie prosił: *a*. 1433, *v*. I, *f*. 93, § Item promittimus, *ver*. 24.

A z Kancellaryi Krolewskiey każdemu bez trudności dawane być maią: *a*. 1588, *v*. II, *f*. 1210, *tit*. O kommissyach.

O tymże: *a*. 1422, *v*. I, *f*. 83, § Item nolumus amodo, *et a*. 1496, *v*. I, *f*. 249, *tit*. Granities.

Kommissya gdy się iednego dnia skończyć nie może, sequentibus diebus kończyć się ma: *a*. 1588, *v*. II, *f*. 1210, *tit*. O kommissyach.

Na rozgraniczenie dobr Krolewskich za prozbą szlachty, pięciu Kommissarzow Krol naznaczyć ma, dwoch Dygnitarzow z tamtego woiewodztwa, dwoch Urzędnikow i Podkomorzego: *a*. 1496, *v*. I, *f*. 275, *tit*. De granitierum limitatione.

A gdyby zbywało w tey ziemi na Dygnitarzach, z inszego woiewodztwa być mogą, byle w tey ziemi osiadłość mieli, gdzie rozgraniczać maią: *a*. 1523, *v*. I, *f*. 402, § Si autam, *ver*. 7.

Potym postanowiono, że mogą być, chociaż w tym woiewodztwie nie osiedli, Kommissarze, byle przy Podkomorzym oney ziemi, albo Komorniku iego: *a*. 1588, *v*. II, *f*. 1210, *tit*. O kommissyach.

Kommissarz podpisawszy innotescencyą, powinien ziechać, sub poena 100 marc. parti solvenda. O ktorą forum na Trybunale, excepta vera infirmitate, ktorą wedle prawa przysiądz ma. *Ibidem*.

W Kiiowskim, i Bracławskim woiewodztwach na Senatora nie zieżdżaiącego po podpisaniu innotescencyi, winy dziesięć tysięcy grzywien: *a*. 1613, *v*. III, *f*. 173, *tit*. O kommissyach.

Na kommissyą graniczną, tak Starosta, iako i szlachcic nie ma mieć więcey pocztu, iedno trzydzieści osob, z przyiaciołmi i z sługami, a poddanych naywięcey po dwudziestu, dla ukazania znakow, i sypania kopcow: *a*. 1588, *v*. II, *f*. 1210, *tit*. O kommissyach.

Kommissarze, ieżeli strona ktora znaki słuszne i podobieństwa ukaże, maią iey dowod przez starce nakazać. A ieżeliby z obu stron niepewne znaki pokazali, bez przysięgi, granice według sumnienia swego i słuszności, stosuiąc się do statutu, uczynią. *Ibidem*.

Statut zaś o tym, *patrz a*. 1538, *v*. I, *f*. 527, § Caeterum ad tollendas.

Kommissye rozgraniczenia dobr Krolewskich z szlacheckiemi bez Senatora być mogą w Bracławskim woiewodztwie, z samych Urzędnikow Ziemskich, ktorzy sub poenis quingentarum marc. stawić się powinni: *a*. 1613, *v*. III, *f*. 194, *tit*. Rozgraniczenie.

Kommissarze dwie niedzieli przed graniczeniem, o czasie i mieyscu z mandatem Krolewskim, Starostę Woźnym i szlachtą obwieścić maią: *a*. 1523, *v*. I, *f*. 402, *ver*. 3, § Praeterea.

Kommissye dawane być nie maią, tylko na rozgraniczenie dobr Krolewskich; na rozdzielenie dobr dziedzicznych między bracią, lub krewnemi; albo ktoreby były de consensu par-

tium, inaczey nullitatis będą: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* De commissionibus.

Także i między dalekiemi, iednakże prawo do następstwa maiącemi, dawane być mogą: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 509, § Commissiones.

Gdyby zaś czyniącemu o dział dobr, zarzucono, iż nie iest krewnym, ani ma ius succedendi, w takim razie Kommissarze wstrzymać się maią od działu dobr, a kontrowersyą super propinquitate et successione do Ziemstwa odeślą. *Ibidem.*

Kommissarzow Starosta opatrywać ma potrzebami wyiechawszy z niemi na granice: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 275, *tit.* De granicierum limitatione.

Kommissarze na Sądach swych, przy rozgraniczeniu, przy wykupnie, i dziale, według statutu zachować się powinni: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 575, § Statutum.

Kommissye na granice, nie Starostowie, ale szlachta exportować maią: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Constituimus.

Kommissarzow, ktoby ex plebejis słowy nie uczcił, połroku ma wieżą siedzieć, a ieżliby miecza dobył, gardło traci; szlachcic zaś, podług statutu karan ma być: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 575, § Quod si quis.

Kommissarskie listy graniczne, w ktorych kommissya i mandat Krolewski będzie pod pieczęciami kommissarskiemi, są wieczne, i potwierdzenia Krolewskiego nie potrzebuią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De limitibus.

Kommissye po rozgraniczeniu Starostowie wiecznie trzymać maią, i szlachcie w gruntach ziemiańskich krzywdy nie czynić: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Aby też co raz.

A ktoryby Starosta kopce rozsypał, ma ie znowu usypać intra certum temporis spatium, sub privatione officii capitaneatus, vel tenutae: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 621, *tit.* Statut około usypania granic.

Znowu o tymże, aby granic, ktore są juridice przez Kommissarze między dobrami Krolewskiemi, a szlacheckiemi skończone, Starostowie, i dzierżawcy, i poddani dobr Krolewskich nie rozsypowali. A ieżliby ktore od konstytucyi a. 1562 rozsypali, znowu suis sumptibus powinni ie przez Kommissarze usypać, zapłaciwszy stronie winy sto grzywien. A ieżliby poddani z dobr Krolewskich, videlicet plebeji, upornie bez rozkazania Starosty, albo dzierżawce dobr Krolewskich rozsypali, winą piąciudziesiąt grzywien karani być maią toties, quoties citabuntur. A iednak Starosta albo dzierżawca sumptibus illorum, Kommissarze do naprawienia granic rozsypanych, sprowadzić ma, naydaley we dwanaście niedziel po rozsypaniu onych: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 977, *tit.* O granice rozsypane.

Kommissye prawnie odprawione w Xięstwie Mazowieckim, wiecznie także trzymane być maią, choćby Ekonom Krolewski nie był przy ich odprawowaniu, ktory do tego, wedle prawa i starego zwyczaiu, żadnego interesu nie ma, ani napotym mieć nie może: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Granice.

Kommissye: o melioracyą dobr Krolewskich nazwane, tylko przez Seym naznaczone być maią. *Ibidem.*

Prawnie odprawiona intelligitur, kiedy Staroście albo dzierżawcy dobr Krolewskich wczas mandat z innotescencyą kommissarską, wedle statutu o tym, dadzą. *Ibidem.*

Kommissyi approbacye z Kancellaryi maią być wydawane. *Ibidem.*

Kommissarze, wedle dawnych praw Koronnych w Mazowszu dawani być maią. *Ibidem.*

Kommissarze, w Prusiech dyfferencye małe, ktoreby dwoch włok nie przechodziły, bez appellacyi sądzić, i odprawować mogą. A ieżliby dyfferencya liczbę włok przechodziła, (co pomiara Miernikow przysięgłych ukaże) appellacya a definitiva sentencya do Krola ma być dopuszczona: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 185, *tit.* Deklaracya kommissyi.

Kommissarzow dwoch z Korony, a z W. X. Lit. dwoch dawać Krol Zygmunt August obiecał, kiedy się kto o krzywdę z ktoregożkolwiek państwa ucieczе: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Dla zastanowienia.

Ponowiono to prawo; a ktoby, pominąwszy taki porządek, dekreta iakie extraordinarie otrzymał, te żadney wagi mieć nie będą: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 811, *tit.* O rożnicach.

Kommissye bez wiadomości tertii Ordinis, iaka była do kommutacyi Łoiowa, i Lubecza, za Trubeck, nigdy na potym odprawować się nie maią: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 85, *tit.* Inkorporacya.

De auctoritate kommissyi granicznych, konst. 1550, 1567, 1588, 1598 i insze wszystkie statuta, i konstytucye reassumuiąc, warowano: iż każdy, ktoby takowe kommissye legitime odprawione chciał lub mandatami, lub inszemi sposobami inwalidować, winą piąciu tysięcy grzywien w Trybunale Koronnym, inter causas officii peremptorie repetenda, karany być ma: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 712, *tit.* Warunek kommissyi.

Kommissarzow nie daią do rozgraniczenia dobr Krolewskich, ani do rewizyi, ale Sekretarzow Krolewskich. *Vide tit.* Rewizye.

Kommissye do Kurlandyi, z Kancellaryi oboyga Narodow, juxta pacta unionis oneyże, wychodzić maią, sub nullitate kommissyi, etiam nulla lite praecedente, et non obstantibus earum decretis, i insi Kommissarze, ad instantiam partis gravatae, naznaczeni być powinni, cum restitutione in integrum negotiorum principalium: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 623, *tit.* Deklaracya.

Kommissya dla sprawiedliwości, i rozgraniczenia państw Koronnych, od państw Węgierskich, Śląskich, Margrabskich, Pomorskich, Litewskich, i Pruskich naznaczona: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Iżeśmy winni.

Kommissya dla sprawiedliwości między Koroną, a państwami Węgierskiemi, Śląskiemi, Mar-

grabskiemi, i Pomorskiemi, absentia Kommissarzow unius duorumve, ob legale impedimentum, non obstante, na mieysce iednak swoie osobę znaczną surrogować ma absens: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1375, *tit.* Naznaczenie.

Ciż Kommissarze dla wiadomości ukrzywdzonych, wprzod powinni o czasie kommissyi w Grodziech publikować uniwersały swoie. *Ibidem.*

A Krol zniosłszy się z panami pogranicznemi, czas kommissyi determinować będzie. *Ibidem.*

Kommissya takoważ między Podgorzem, a Węgrami, na ktorey medium znaleść maią Kommissarze, iakoby na potym wydawanie ab utrinque poddanych zbiegłych, bez Kommissarzow, także dochodzenie krzywd wszelakich być mogło: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1508, *tit.* Kommissya.

Względem mieysca i czasu tey kommissyi, i oraz upominaiąc się u Cesarza Kommissarzow, secundum pacta, listy z tego Seymu wyprawiono. *Ibidem.*

Kommissya takoważ między Koroną, a Węgrami, Śląskiem, Wołochami, i innemi państwami przyległemi: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1672, *tit.* O kommissyach.

Od Seymu do Seymu taka bywać ma. *Ibidem.*

Kommissya takoważ między Koroną a Węgrami. Na ktorą żeby także Cesarz Kommissarzow swoich naznaczył, posłańca z Seymu tego wyprawiono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 7, *tit.* O kommissyach.

Znowu insza, bo tamta nie doszła: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* O kommissyi.

Tymże Kommissarzom zlecono sprawę Ur. Abrahama Sokołowskiego, z Xiążęciem Cieszyńskim decydować. *Ibidem.*

Woiewodztwu Ruskiemu przeszłego Seymu kommissyą specialiter służącą, in toto reassumowano, i więcey Kommissarzow przydano do pierwszych. *Ibidem*, *f.* 180, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między Koroną a Węgrami, i Śląskiem: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 549, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu insza; a W. Mikołaiowi z Podhaiec Wolskiemu Marszałkowi W. Koronnemu, iako Staroście pogranicznemu, o mieyscach i czasie obwieścić Kommissarze zlecono: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 614, *tit.* Kommissya.

Ani ta doszła. Znowu insza z Węgrami, Śląskiem, Margrabstwem, i Pomorską ziemią: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 803, *tit.* Kommissarze.

Ani ta doszła. Znowu insza cum reassumptione dawnieyszych konstytucyi, i od ziemi Siedmiogrodzkiey: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 921, *tit.* Kommissya.

Znowu o tym reassumowano konst. a. 1637 od samych Węgier, i Śląska, i zlecono Kommissarzom, aby w starostwie Spizkim, od Nowey-wsi differencye przez sąsiady pograniczne Manassow, i względem inszych zaiazdow miedzianych gor, hamrow, lasow, i gruntow, uspokoili: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 948, *tit.* Kommissya.

O Kommissyach od Węgier, Śląska, i ziemi Siedmiogrodzkiey, reassumowano dawnieysze konstytucye, bo ad effectum nie przyszły, i znowu kommissyą postanowiono: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 48, *tit.* Kommissya.

Ani ta doszła. Znowu insza: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 105, *tit.* Kommissya.

Ani ta doszła. Znowu między Małopolską, i ziemią Wieluńską, a Węgrami, i Śląskiem: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 287, *tit.* Kommissya między Małopolską.

Znowu takoważ kommissya między ziemiami Przemyślską, i Sanocką, a Węgrami, i Siedmiogrodzką: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 631, *tit.* Kommissya.

Znowu od Wołoch i od Węgier, z ziemią Halicką. *Ibidem*, *f.* 629, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu tymże Kommissarzom odprawić ią kazano, przydawszy ieszcze do nich iednego: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 718, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między Xięstwami Zatorskim i Oświecimskim, a Węgrami i Śląskiem. *Ibidem*, *f.* 717, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między Lubowlą, a Węgrami, i ziemią Siedmiogrodzką. *Ibidem*, *f.* 725, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między powiatami Lwowskim, Przemyślskim, Sanockim, i Bieckim, a Węgrami: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 71, *tit.* Kommissya do Węgier.

Nie doszła. Znowu insza z tym dokładem: iż ieżeliby ktory z Kommissarzow naznaczonych, od tey powinności wymowił się, obywatele ziem pomienionych na Seymiku przyszłym Relationis, na to mieysce inszych subdelegować będą, absentia plurium non obstante, byle ich ad minus sześciu było. Ciż plenam facultatem decidendi mieć będą. A dekreta onych Starostowie na dobrach, i osobach cujuscunque status, tak iako trybunalskie, exekwować nieodwłocznie powinni. Wzaiemnie aby takąż moc i władzę Kommissarze Cesarza Imci mieli, bez wszelakiey appellacyi krzywdy pograniczne decydować, i exekwować, Krol Imć postara się: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 365, *tit.* Kommissya.

Ciż Kommissarze o zaboystwo niegdyś Ur. Stefana Trzebińskiego sprawę decydować będą. Providebunt także, aby prawa o składach winnych, tak wielą konstytucyi deklarowane, do skutku, i porządku iak naylepszego przywiedzione były, i aby żaden cujuscunque status et conditionis, ani kupiec, ani szlachcic, po wina do Węgier posyłać, ani ieździć nie ważył się, ale aby sami Węgrowie na skład wina wozili. *Ibidem.*

Ani ta doszła. Znowu insza: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 466, *tit.* Kommissya.

Ani ta doszła. Znowu insza, oraz i od Śląska, Wołoch, i Siedmiogrodzkiey ziemi: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 667, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między woiewodztwami Wielkopolskiemi, a Sląskiem, Margrabstwem, i Pomorstwem: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 938, *tit.* Kommissya.

Kommissya do rozgraniczenia tychże woiewodztw z państwami pomienionemi: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 18, *tit.* Kommissya do rozgraniczenia.

Kommissya takoważ między temiż, excepta Pomerania: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 540, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu ią tymże Kommissarzom, więcey do nich przydawszy, odprawić kazano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 628, *tit.* Kommissya na rozgraniczenie.

Kommissya dla sprawiedliwości między woiewodztwami Wielkopolskiemi, a Sląskiem: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 295, *tit.* Kommissya woiewodztw.

Kommissya takoważ z Sląskiem a Koroną: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 940, *tit.* Kommissya z Sląskiem.

Znowu między temiż: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 668, *tit.* Kommissya.

Kommissya na rozgraniczenia dobr Ur. Stanisława Trzcińskiego, od Sląska: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* Kommissya.

Kommissya do uspokoienia differencyi ziemi Wieluńskiey z Sląskiem: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 11, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu insza: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 184, *tit.* Kommissya.

Znowu insza: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 18, *tit.* Kommissya ziemi Wieluńskiey.

Znowu insza, oraz powiatowi Ostrzeszowskiemu: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 372, *tit.* Kommissya.

Znowu insza: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 541, *tit.* Kommissya.

Znowu insza; bo pierwsze nie doszły: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 628, *tit.* Kommissya, *ver.* 1.

Ani ta doszła. Znowu insza z Sląskiem, z Xięstwem Cieszyńskim, państwem Bielskim, a z ziemią Wieluńską, i powiatem Ostrzeszowskim, cum reassumptione przeszłych konstytucyi: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 716, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między Poznańskim a Kaliskim woiewodztwami, ziemią Wieluńską, i powiatem Ostrzeszowskim, i Xięstwami Zatorskim i Oświecimskim, a Sląskiem: *a.* 1570, *v.* V, *f.* 70, *tit.* Kommissya z Sląskiem.

Kommissya takoważ między powiatem Międzyrzeckim, i Wałeckim, a Margrabstwem i Pomorską ziemią Kurfirszta Imci Brandeburskiego. *Ibidem*, *f.* 71.

Kommissya takoważ między opactwem Przemęckim, i starostwem Międzyrzeckim, a Sląskiem: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 390, *tit.* O kommissyi.

Kommissya do uznania granic od Sląska, między Poczesną starostwa Olsztyńskiego maiętnością i Boronowem wsią Baronowy Katulińskiey, na granicy Sląskiey: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 69, *tit.* Kommissya.

Kommissya dla uspokoienia rożności granicznych, między starostwem Krzepickim i Olsztyńskim, a Sląskiem: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 360, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu insza z temiż starostwy: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 466, *tit.* Kommissya.

Reassumowano tę konstytucyą in toto, cum hac melioratione, iż Kommissarzow iednego z Senatu, a dwoch ex Equestri Ordine, ex quolibet palatinatu, scilicet Posnaniensi, Cracoviensi, Siradiensi, terra Vielunensi, terra Sanocensi palatinatus Russiae, i oraz salarium ex publico po złotych sześćset na osobę naznaczono, ktorzy ziechawszy się opportuno tempore z Kommissarżami Cesarza Imci, juxta praescripta pactorum et legis, actum commissionnis odprawią w swoim woiewodztwie, absentia nonnullorum non obstante. Potym drugie i trzecie woiewodztwo tymże trybem: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 584, *tit.* Reassumpcya.

Stosuiąc się ad normam pactorum z Cesarzem Imcią Chrześciańskim, Kommissarzow naznaczono, pari numero z Kommissarzami Cesarza Imci, ktorzy plena informatione ad decidendum habita w instrukcyi, zachodzące wszystkie trudności, krzywdy, zaboystwa, naiazdy, i granice same uznać i rozsądzić, cum instantanea satisfactione partium, maią; co się ma rozumieć i o pretensyach starostwa Krzepickiego, tudzież o szkody obywatelom miast Spizkich poczynione: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 720, *tit.* Kommissya od Sląska i Węgier.

Kommissya do uspokoienia dyfferencyi między Xięstwy Zatorskim i Oświecimskim, a Węgrami i Sląskiem: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 717, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między Xięstwy Zatorskim i Oświecimskim, a Sląskiem i Morawą: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 360, *tit.* Kommissya.

Kommissya takoważ między Koroną, a Margrabstwem Brandeburskim. *Ibidem*, *f.* 391, *tit.* Kommissya.

Nie przyszło to ad effectum. Reassumitur constitutio przeszłego Seymu, i Kommissarze znowu naznaczeni: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 468, *tit.* Kommissya.

Znowu między tymże starostwem Międzyrzeckim a Magrabstwem, cum reassumptione wszystkich konstytucyi o kommissyach granicznych: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 559, *tit.* Kommissya.

Znowu między temiż: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 669, *tit.* Kommissya między Koroną.

Kommissya na pretensye spolne z Kurfirsztem Imcią Brandeburskim: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 558, *tit.* Ubeśpieczenie miasta Elbląga.

Nie doszła. Reassumitur, i Kommissarze naznaczeni: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 666, *tit.* Kommissya.

Kommissya do Inflant dla stanowienia przymierza z Karolusem Xiążęciem Sudermańskim, i postanowienia rządu i sprawiedliwości, i dla niektorych inszych spraw Inflantskich: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, *tit.* O kommissyi Inflantskiey.

Potym successive dla traktowania z Stanami Szwedzkiemi, i z strony Inflant: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 447, *tit.* O ziemi Inflantskiey.

Potym z tymże Karolusem traktować Kommissarzom pozwolono z strony Prus: *a.* 1627, *v.* v, *f.* 544, *tit.* Kommissarze Woienni.

Approbantur pacta in toto, w Prusiech pod Altmarkiem, dnia 26 Września a. 1629 przez Kommissarze Polskie z Szwedzkiemi zawarte, et inhaerendo iisdem pactis, Commissarii do traktowania o wieczny pokoy assignantur. Tych iednak paktow approbacya na Seymie ex consensu Reipubl. być ma: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 647, *tit.* Approbacya.

I drudzy Kommissarze maią być na to naznaczeni: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 671, *tit.* Naznaczenie.

Reassumitur ta konstytucya: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 710, *tit.* O Kommissarzach.

Znowu reassumitur: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 786, *tit.* Kommissya do traktatow.

Znowu reassumitur: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 88, *tit.* Kommissya Szwedzka.

Znowu ex vi induciarum: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 267, *tit.* Kommissya.

Znowu ią obiecano na drugim Seymie. *Ibidem*, *f.* 287, *tit.* Kommissya Szwedzka.

Na kontynuacyą zaczętych traktatow o wieczny pokoy z Szwedami w Lubeku, instrukcyą spisać, Deputatom na to naznaczonym, zlecono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 361, *tit.* Instrukcya.

Znowu po woynie z Szwedami, Kommissarze cum plenaria facultate agendi et concludendi, do traktowania naznaczeni: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 534, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu insza cum declaratione: iż Marszałek Poselski plenipotencyi na insze osoby na tę kommissyą podpisywać nie ma, nad te, ktore w tey konstytucyi są specifikowane. A ci Kommissarze do powrotu wolni być maią, ab omni judicio in omni Subsellio, i nie odpowiadać, aż w miesiąc post peractam functionem: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 593, *tit.* Kommissya.

Skończone tandem te traktaty o wieczny pokoy, i pakta Oliwskie r. 1660 zawarte, in volumen legum na Seymie a. 1661 inserowane są de verbo ad verbum. *Ibidem*, *v.* IV, *f.* 735, *tit.* Pacta Olivensia.

Kommissye publiczne, z państwy pogranicznemi, że nie doszły, in suo robore zatrzymano. Instrumenta z Kancellaryi cum substitutione na mieysca pomarłych Kommissarzow wydać roskazano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 721, *tit.* Kommissye.

Kommissya do rozgraniczenia i sprawiedliwości woiewodztw Ruskiego i Podolskiego z ziemią Wołoską: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1476, *tit.* Kommissya.

Interim iednak każdemu z obywatelow Koronnych, porozumiawszy się z Hospodarem za kommissyą daną, wolno się uspokoić: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1504, *tit.* Kommissye.

Znowu takoważ między państwy Koronnemi, a Węgrami, Sląskiem, i Wołochami. Od Seymu do Seymu takie bywać maią: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1672, *tit.* O kommissyach.

Sposob czynienia sprawiedliwości poddanym Podolskim, w ziemi Wołoskiey, namowiony przez deputowane na to osoby, approbatur: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* Sprawiedliwość.

Znowu takaż kommissya. A każdy obywatel Podolski poddanych swoich od Hospodara, albo PP. Wołoskich, o rozboy obwinionych na regestrze do Grodu Kamienieckiego podać i na dzień kommissyi przypadaiącey stawić powinien, sub poenis, o naiazdach państwa Wołoskiego, sancitis lege. Szlachcicowi zaś samemu o takowe rozboyniki pozew ma być dany przez Woźnego i dwu szlachty, do Urzędu Grodzkiego Kamienieckiego, i relacya positae citationis zapisana być powinna. W czym gdyby był temerarius, ma być przez tenże Urząd Instygatorowi Koronnemu deferowany, sub simili poena. A gdyby pomienionych złoczyńcow in bonis citati nie było, evadet corporali juramento, non esse illos in bonis suis, nec citatione praeventos: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 468, *tit.* Kommissya.

Ta konstytucya do przyszłego tylko Seymu trwać miała. *Ibidem*.

Przymuie ią ziemia Halicka, z naznaczeniem forum w Grodzie swoim. *Ibidem*.

Znowu dla sprawiedliwości woiewodztwom: Ruskiemu, Podolskiemu, Bracławskiemu z Wołochami cum reassumptione constit. 1624. A szlachcic, ktoryby rozboiu winien był, ma być pozwany, według zwyż opisanych konstytucyi, przed Urząd Grodzki Kamieniecki, a w woiewodztwie Bracławskim, przed Winnicki: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 852, *tit.* Kommissya z Wołochami.

Znowu takoważ ziemi Halickiey z Wołochy, na ktorey powinni szlachta obwinionych poddanych swoich, wedle pomienioney konstytucyi a. 1624 stawić, będąc według teyże konstytucyi, i porządku w niey opisanego obwieszczeni: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 294, *tit.* Kommissya.

Znowu takoważ dla Podolskiego woiewodztwa i ziemi Halickiey, z Wołochy, cum hac declaratione: iż Kommissarze obwinionych za przypozwem pod tytułem Krolewskim na nich wysłanym, irremissibiliter sądzić powinni, i poenas pro qualitate excessus cum refusione damnorum skazywać. Super contumacibus zaś Starostowie, fortem executionem czynić maią, interponendo, aby reciprocam justitiam Hospodar przez Kommissarze swoie, obywatelom Koronnym w krzywdach, zaborach, i naiazdach, realiter uczynił, i do exekucyi przywiodł. Hetmani Koronni także z obwinionych woyskowych, ad delationem Kommissarzow Koronnych, nieodwłoczną sprawiedliwość czynić będą: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 542, *tit.* Kommissya.

Znowu insza dla tegoż woiew. z Wołochami, cum approbatione Sądow Kommissarskich, ktore odprawować będą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 623, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu insza w tymże roku na dru-

gim Seymie, samey ziemi Halickiey, z Węgrami i Wołochami, cum hac melioratione, iż każdy obwiniony, cujuscunque status et conditionis, i z ktoregokolwiek woiewodztwa i powiatu, luboby w ziemi Halickiey nie miał possessyi, za przypozwem pod tytułem Krolewskim, i pieczęcią ziemską Halicką, przypozwany, irremissibiliter, amputatis omnibus juris dilationibus, praevia nihilominus inquisitione, in instanti deducenda, sądzony, et poenis tanquam violator pacis publicae, pro qualitate excessus, cum refusione damnorum, karany być ma. A Starostowie ci, gdzie obwinionych bona consistunt, fortem executionem, sub poena refusionis damnorum, czynić maią. O co forum Trybunał Koronny, inter causas fisci: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 629, *tit.* Kommissya.

Hetmani zaś z obwinionych woyskowych ad delationem Kommissarzow, sprawiedliwość reali satisfactione czynić powinni; przestrzegaiąc tego na potym, aby od woyskowych do rozerwania pokoiu pospolitego przyczyna nie była. *Ibidem.*

A ieżeliby ktory z Kommissarzow miał swoią, albo poddanych swoich sprawę, w niey a voto supersedować, et a judicio secedere protunc powinien. *Ibidem.*

Ani ta doszła. Znowu insza dla Podola z Wołochami, i dekreta Kommissarzow, ktore od nich ferowane będą, lub ex controversiis, lub in contumaciam, approbantur: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 718, *tit.* Kommissya z Wołochami.

Znowu takoważ między Koroną a Wołochami, na ktorey obwinieni, obwieszczeni i przyzwani, stanąć przed Kommissarzami ab utrinque, et ad objecta sprawić się powinni, sub poena infamiae tamże, i potym na Seymie przyszłym publicanda. Appellatione tylko in criminalibus a definitiva sententia, cum paratis scrutiniis na bliższy Seym salva. Gdzie wzaiemnie od Kommissarzow Wołoskich, i obywatelow ziemi Wołoskiey, w krzywdach poddanych Koronnych sprawiedliwość czyniona być ma: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 941, *tit.* Kommissya.

Plura o tym vide tit. Rozboynicy, *et tit.* Sprawiedliwość.

Kommissya na rozgraniczenie powiatu Brasławskiego z Kurlandyą, i dla sprawiedliwości, na ktorą Xiążę Imć Kurlandzki pari numero Kommissarzow z strony swoiey posłać ma: absentia Kommissarzow z obu stron iednego non obstante: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1461, *tit.* Kommissya.

Znowu takoważ, i Kommissarze naznaczeni: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1528, *tit.* Kommissarze.

Znowu takoważ i Kommissarze: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1633, *tit.* Kommissarze.

Nie doszła. Znowu tymże Kommissarzom odprawić ią kazano, do ktorych, Podkomorzych Wileńskiego, i Wiłkomirskiego naznaczono, i winę złot. Polskich 500 gdyby przed Seymem przyszłym na tę kommissyą nie ziechali, założono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1685, *tit.* Kommissarze.

Znowu inszym kazano, absentia unius, duorumve, ex quavis parte non obstante: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 41, *tit.* Rozgraniczenie.

Na teyże kommissyi sukcessorowie niegdy Wielebnego Malchera Gedroyca Biskupa Żmudzkiego, sprawy do tey kommissyi należące, ktorey on iuż część był odprawił, oddać do rąk Kommissarzow powinni. *Ibidem.*

Ani ta doszła. Znowu tymże odprawić ią kazano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 202, *tit.* Rozgraniczenie.

Ani ta doszła; znowu insza: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *post f.* 86, *pag.* 8, *tit.* Kommissya.*)

Znowu insza, cum reassumptione przeszłych. Co nie ma praejudicare juribus antiquis Reipubl. do Xięstwa Kurlandzkiego o rozgraniczeniu, ani Xiążęciu Imci Kurlandzkiemu: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 435, *tit.* Kommissya.

Ciż Kommissarze w pretensye Xiążęcia Imci Kurlandzkiego weyrzą, i relacyą na przyszłym Seymie uczynią. *Ibidem.*

Nie skończona, ale do czasu od Kommissarzow limitowana iest. Kazano tedy znowu ziechać się tymże Kommissarzom pro termino limitationis, i kończyć ią, ktora continuatio powinna być przy Urzędnikach, Marszałku, i Podkomorzym, de jure należących: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 530, *tit.* Reassumptio kommissyi.

Ciż Kommissarze, żeby w pretensye Xiążęcia Imci Kurlandzkiego weyrzeli, i na przyszłym Seymie informacyą Rzeplitey dali, ponowiono. *Ibidem.*

Kommissye przeszłych Seymow o rozgraniczenie powiatu Brasławskiego z Xięstwem Kurlandzkim, in toto reassumowano, i Kommissarzow naznaczono: *K. L. a.* 1685, *v.* V, *f.* 756, *tit.* Reassumptio kommissyi.

Kommissya Xięstwu Litewskiemu, z Xięstwem Kurlandzkim, ratione gravaminum, i do rozgraniczenia powiatu Dyneburskiego z Brasławskim: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 293, *tit.* Kommissya Kurlandzka.

Kommissya Xięstwu Litewskiemu z Kurlandyą, do postanowienia czasu, i sposobu, circa administrationem justitiae, tam in civilibus, quam criminalibus causis: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1633, *tit.* O sprawiedliwości.

Ciż Kommissarze i w mennicę Kurlandyi, aby sprawiedliwie wychodziła, weyrzą. *Ibidem.*

Naleziony sposob Upitskiemu i Wiłkomirskiemu powiatom, z Xięstwem Kurlandzkim: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 42, *tit.* Sposob.

Upitski powiat retraktuie go, a inszy naleść maią Kommissarze. Wilkomirskiemu zaś approbatur, i do miasteczka Poswola ziazd kommissarski ab utrinque oznaczony: *a.* 1613,

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 52, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

v. III, *f.* 208, *tit.* Kommissya. — *Vide tit.* Sprawiedliwość.

Znowu inszym Kommissarzom odprawić tę funkcyą kazano, ktorzy zgodę swoią na piśmie na przyszły Seym przez Posły powiatu Upitskiego pro confirmatione poszlą: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 946, *tit.* Kommissya.

Kommissya do rozgraniczenia Żmudzi z Kurlandyą od Kursz, i uspokoienia wszystkich rożnic ab utrinque zachodzących, absentia Kommissarzow unius ex utraque parte, non obstante: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1528, *tit.* Kommissya.

Nie doszła ta, inszą nakazano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 40, *tit.* Kommissya Xięstwa Żmudzkiego.

Znowu insza: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 204, *tit.* Kommissya Xięstwa.

I znowu: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 312, *tit.* Kommissarze.

Kommissya na rozgraniczenie Inflant z Kurlandyą, ex vi pactorum Olivensium: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 796, *tit.* Kommissya względem.

Nie doszła; znowu inszą, insistendo pierwszey, naznaczono, ktorą Kommissarze z Senatu i Izby Poselskiey, cum assistentia Kommissarzow Xiążęcia Imci Kurlandzkiego, nonnullorum absentia non obstante odprawią, i pewne między Inflantami Rzeplitey i Szwedzkiemi, i Xięstwem Kurlandzkim, secundum pacta induciarum, na ktore się referuią Olivensia, uczynią rozgraniczenie, i we wszystkich pretensyach, ratione podwyższenia ceł Ruskich, i o zbiegłych poddanych, tak z państw naszych, iako i Xięstwa Kurlandskiego, totaliter cum satisfactione Xięstwa Litew. i Xiążęcia Imci Kurlandzkiego, i tamecznych obywatelow uspokoią, de reliquo do konstytucyi a. 1661, stosuiąc się: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 623, *tit.* Kommissya.

Kommissya na ponowienie granic między Xięstwem Pruskim, a woiewodztwem Mazowieckim: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1376, *tit.* Kommissarze.

Kommissya takoważ Płockiemu i Mazowieckiemu woiewodztwom, i Biskupstwu Warmińskiemu z Prusami Xiążęcemi: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1507, *tit.* Kommissarze do Prus.

Znowu Mazowieckiemu i Podlaskiemu, z Xiążęcemi Prussami. A gdyby ktory Kommissarz in loco et tempore assignato nie stanął, poena quingentarum marcarum pecuniae communis fisco Regio, et parti instiganti per medium solvenda, karany być ma; o co forum post Curiam: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1620, *tit.* Kommissya.

Nie wzięła skutku, inszą uchwalono, maiącą się zaczynać od słupa murowanego między Prostkami i Boguszami przy granicy Podlaskiey będącego; cum simili poena quingentarum marcarum, iako na przeszłym Seymie, i salarium Kommissarzom po pięćdziesiąt grzywien Polskich naznaczono, na ktore obywatele tameczni, przy poborze ziemi swoiey, po groszy dziesięć wydać powinni: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1671, *tit.* Kommissya Pruska.

Znowu inszą; a Starostowie przylegli, i dzierżawcy dobr Krolewskich, także i mieszczanie powinni Kommissarzom stacyą słuszną opatrować. Obywatele zaś tameczni Stanu Szlacheckiego, około Raygroda i Augustowa, dać powinni z włoki po groszy dziesięć, przy poborze do Poborce. A Poborca tygodniem przed czasem kommissyi przypadaiącey, powinien te pieniądze oddać Kommissarzom, sub poena peculatus, tym ktorzy się stawią. O co forum w Grodzie, sine ulla appellatione et dilatione. A Starosta ma exekwować, sub poena contra negligentes Capitaneos sancita: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 21, *tit.* Kommissya.

Znowu do rozgraniczenia insza: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 187, *tit.* O rozgraniczeniu.

A sprawiedliwości sposob wieczny taki postanowiono: aby na każdy rok Starostowie, i dzierżawcy przylegli, na mieysce przyległe dzierżaw swych, na dzień S. Marcina zieżdżali, i tam spolnie z Starostami Pruskiemi, sprawiedliwość należytą z obu stron ex plebejis, czynili. A szlachcie Polskiey forum na Trybunale Lubelskim, albo Piotrkowskim, inter causas conservatas, in quatuor septimanis; Pruskiey zaś w Krolewcu, w takimże czasie niedziel czterech. Ktore dekreta, bez wszelkiey dylacyi, in decursu unius septimanae expedyowane być maią. A Starosta każdy, albo dzierżawca, powinien do każdey sprawy mieć z sobą Urzędnika iednego, bądź Grodzkiego, bądź Ziemskiego, i dwu innych tamecznych dobrze osiadłych, i godnych obywatelow. Toż maią czynić i Starostowie Pruscy: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 181, *tit.* Sprawiedliwość.

Nie przyszły dotychczas do effektu granice. Znowu Kommissarze naznaczeni; do ktorych granic de novo uczynionych, powinni obywatele W. X. Lit. ad cognoscendum scopulum acialem, sine quavis innotescentia Kommissarzow stawić się, sub poena quingentarum marcarum Pol. o ktore forum, ad instantiam cujusvis z Koronnemi Kommissarzami w Piotrkowie, inter causas officii, a z Pruskiemi w Krolewcu, sine dilationibus et appellationibus. Tamże zaraz przed temiż Kommissarzami poddani zbiegli z obu stron, wydani być maią z żonami, dziećmi, i substancyą, sub poena quingentarum marcarum Polon. O co każdy legitime przez innotescencyą kommissarską ma citari, et requiri. A na potym obywatele Mazowieccy, Podlascy, i Prus Xiążęcych, poddanych z obu stron zbiegow, sine literis testimonialibus panow swoich, przyimować nie maią, sub poena quingentarum marcarum Polon. O co forum w Grodzie przed Urzędem peremptorie, pod ktorego iuryzdykcyą pozwany dobra swoie mieć będzie, sine quibusvis dilationibus, exceptionibus, et appellationibus. I miasta z obu stron przestrzegać tego maią, żeby także poddanych zbiegłych,

sine literis testimonialibus panow ich, nie przyimowali, pod takowąż winą, in eodem foro Grodu, pod ktorego iuryzdykcyą osiadłości maią. A obywatele Pruscy, ktorzy privata authoritate granice między Xięstwy, i woiewodztwy temi rozsypali, i zepsowali, restaurować ie maią, sub poena centum marcarum Polon. tamże in instanti przed Kommissarzami, każdemu z osobna ukrzywdzonemu solvenda. Przed temiż Kommissarzami o inne wszystkie krzywdy, ab utrinque ma być cognitio, sine ulla dilatione. A obywatele Szlacheckiego Stanu, około Raygroda i Augustowa, pobor a. 1611 wybrany, powinni wydać Kommissarzom: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 296, *tit.* Kommissya.

Ani ta doszła. Znowu insza według konstytucyi 1616: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 949, *tit.* Kommissya.

Znowu insza: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 19, *tit.* Kommissya.

Znowu Podlasiu samemu z Prusami temiż. *Ibidem, f.* 20, *tit.* Kommissya.

I ta nie doszła. Inszą obiecano, i stosuiąc się do konstyt. a. 1611, podymne po groszy 10 na to od obywatelow Stanu Szlacheckiego ziem Wiskiey i Łomżyńskiey, i tych, co około Augustowa i Raygroda postanowiono, sub poena bannitionis. A Poborcy te pieniądze wybrane, powinni będą oddać Kommissarzom tym, ktorzy się stawią, sub poena peculatus. O co forum z Poborcami w Grodzie sine ulla appellatione, et dilatione; a Starosta exekwować powinien: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 126, *tit.* Kommissya.

Warowano przytym; że ta kommissya nie ma nic deregować Regio diplomati, względem dyspozycyi, i administracyi prowentow i dzierżaw i ekonomii Xięstwa Pruskiego, Kurfirsztowi Imci Brandeburskiemu, danemu. *Ibidem.*

Znowu do uznania szkody woiewodztwu Płockiemu: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 625, *tit.* Kommissya.

O sprawiedliwości excessow z Xięstwem Pruskim opisane prawa dawne, reassumowano, i postanowiono, aby z obu stron Starostowie pograniczni, tak Koronni, iako Xięstwa tego, podług tychże praw, na mieysca swoie dawnemi prawami opisane zieżdżaiąc, skuteczną, i nieodwłoczną, tam in criminalibus quam in civilibus causis, sprawiedliwość czynili, ktorzy ieżeliby negligentes in officio byli, tedy wedle pakt zniosłszy się z Kurfirsztem Imcią, Kommissarze zobopolni, wyprawieni będą: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 940, *tit.* Kommissya.

Nie przyszło to ad effectum, Kommissarze tedy naznaczeni: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 70, *tit.* Kommissya między Xięstwem.

Ci oraz i do innych woiewodztw, iako to Podlaskiego, Lubelskiego, i Xięstwa Litewskiego, naznaczeni. *Ibidem.*

Znowu insza kommissya Xięstwu Mazowieckiemu, i woiewodztwu Podlaskiemu z Xięstwem Pruskim, bo pierwsze nie doszły. To iednak nie ma padać pod dyskwizycyą, że obywatele Koronni, przy granicy Pruskiey mieszkaiący, do kuźnic swoich po rudę żelazną, przez rudę drugą i trzecią, do dalszych gruntow, i fodyn licite ieżdżą: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 468, *tit.* Kommissya.

Kommissya dla granic, i sprawiedliwości ziemi Żmudzkiey, z Xięstwem Pruskim: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1635, *tit.* O Kommissarzach.

Znowu insza, cum reassumptione pierwszey: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 40, *tit.* Kommissya między Xięstwem.

Znowu insza, i powiatowi Grodzieńskiemu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 205, *tit.* Kommissya Xięstwa.

Znowu insza: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 312, *tit.* Kommissarze.

Znowu insza z Xięstwem Kurlandzkim: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 949, *tit.* Kommissya Xięstwa.

Kommissya dla granic i sprawiedliwości, między Xięstwem Pomorskim, a woiewodztwy Pruskiemi: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1671, *tit.* Kommissya między Xięstwem.

Nie doszła. Znowu insza: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, *tit.* Kommissya.

Znowu woiewodztwu Pomorskiemu samemu z Xięstwem Pomorskim konstytucyą 1609 reassumowano, i inszych Kommissarzow na mieysce zmarłych naznaczono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 284, *tit.* Kommissya.

Kommissya do rozgraniczenia Ruskiego, Bełzkiego, Podolskiego woiewodztw, z Wołyńskim woiewodztwem: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 925, *tit.* O sprawiedliwości.

Obiecano też znaleść sposob między temi woiewodztwy czynienia sprawiedliwości, bo dotychczas pewnego prawa nie mieli. *Ibidem.*

Znowu Kommissarzow obiecano do rozgraniczenia pomienionych woiewodztw, i woiewodztwa Bracławskiego: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 976, *tit.* Sprawiedliwość.

A o insze wszystkie krzywdy, co się gruntu dotycze, do Ziemstwa pozywać się maią. *Ibidem.*

Znowu naznaczeni są Kommissarze: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1014, *tit.* O kommissyach.

Kommissya do woiewodztw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Podolskiego, i Bracławskiego, do rozgraniczenia wsi na pograniczu zostaiących, dokąd ktora ma dawać i składać podatki. Na co naznaczeni Kommissarze z każdego woiewodztwa, ex Equestri Ordine dwoch, a Senator ieden; a ci granice pomienionych woiewodztw distinguere maią, i według starych granic, ex juxta probabilia documenta, znakami granicznemi oznaczą, wydawszy wprzod przed terminem czterema niedzielami innotescencye kommissarskie: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 668, *tit.* Kommissya.

Kommissya do rozgraniczenia woiewodztwa Podolskiego z Bracławskim, na ktorą samych Woiewodow tych woiewodztw, także Podkomorzych, Chorążych, i Woyskich naznaczono, i winę sta grzywien, ktoryby się z nich

nie stawił, założono, z naznaczeniem forum na Trybunale ad instantiam cujusvis; a mieysce ziazdu w Ułanowie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1505, *tit.* Rozgraniczenie Podolskiego.

Kommissya do rozgraniczenia woiewodztw, Wołyńskiego, Ruskiego, Podolskiego, Bełzkiego, Lubelskiego, Bracławskiego, i Kiiowskiego; także W. X. Lit. z Podlasiem, Mazowsza z Podlasiem, a powiatu Mozyrskiego z Kiiowską ziemią z ukończeniem granic bez rozieżdżania się: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* O rozgraniczeniu.

Nie doszła. Znowu insza woiewodztwom Wołyńskiemu, i Bracławskiemu: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1341, *tit.* Odkład.

Ani ta doszła. Znowu Urzędnicy pewni Ziemscy naznaczeni do rozgraniczenia woiewodztw, Ruskiego, Bełzkiego, Podolskiego, a z drugiey strony Wołyńskiego, Bracławskiego, i Kiiowskiego z Mozyrskim powiatem: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1409, *tit.* Kommissarze.

Znowu ciż Urzędnicy naznaczeni, i wina sta grzywien na nich, ktoryby absque legali impedimento, na czas kommissyi tey naznaczony nie ziechał, założona, cum assignatione fori na Trybunale inter causas officii: do tychże Urzędnikow przydani są Woiewodowie z tych woiewodztw: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1455, *tit.* Rozgraniczenie.

A iż to nigdy doyść nie mogło, taki sposob rozgraniczenia postanowiono: strony, ktore granic potrzebuią, Podkomorzych, Chorążych, i Woyskich swoich powiatow wywieść maią, ktorzy za wydaniem innotescencyi rożnice takowe, duorum absentia non obstante uspokoią, i rozgraniczą, salva appellatione parti, gravatam se sentienti. A ieżeliby sententiae discordes były, pro cognitione, na Trybunał odeślą; ktorych to dekretow uznanie, ma być w woiewodztwie tym, ktore naprzod przypadać będzie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1505, *tit.* Rozgraniczenie obywatelow.

Poena 100 marcarum na Urzędnika, ktoryby się na innotescencyi podpisać nie chciał. A forum Trybunał inter causas officii, salvo legali verae infirmitatis impedimento. *Ibidem.*

Rożnice iednak między dobrami Krolewskiemi, maią się przez zwykłe Kommissarze rozgraniczać. *Ibidem.*

Kommissya takoważ znowu woiewodztwu Wołyńskiemu z Bełzkim, absentia Kommissarzow unius pluriumve non obstante, byle ich z woiewodztw po trzech przynaymniey przy Urzędzie Podkomorskim było: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 940, *tit.* Kommissya.

Kommissya do rozgraniczenia woiewodztwa Podlaskiego z Litwą, to iest: z Brzeskim woiewodztwem, ma być dana: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* O rozgraniczeniu.

Dana iest: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1375, *tit.* O kommissyi Podlaskiey.

Znowu insza i z powiatem Grodzińskim, reassumuiąc konst. 1589, i 1591, na ktorą każdy Komissarz podpisawszy się, powinien się stawić, excepta vera infirmitate, pod winą dwoch set grzywien. O co forum ad cujusvis instantiam Polakowi w Koronnym, a Litwinowi w Litewskim Trybunale, deklarowano. Przytym ieżliby ktora strona, bądź z Polski, albo z Litwy nie wyiechała, Kommissarze z iedney strony ziechawszy się, kończyć, i granice sypać mogą; et sic negotium in rem judicatam transibit; mieysce z Brzeskim w Kodeńcu, a Grodzińskiemu powiatowi z tymże woiewodztwem Podlaskim od Augustowa naznaczone: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1447, *tit.* Rozgraniczenie.

Znowu insza tymże porządkiem, ktory iest w konstytucyi a. 1596 opisany, pod winą w Unii wyrażoną. A pocztow, z każdey strony nie ma być więcey nad 30 koni, rachuiąc w to Kommissarze, i sługi ich, pieszych zaś po 30 chłopow, do ukazowania znakow i dokumentow granicznych, sub poena mille marcarum na Trybunale inter causas officii peremptorie repetenda. A gdyby się Kommissarze z obu stron nie zgodzili, wszystkie probacye dostatecznie spisane, na Seym pro cognitione przynieść powinni. Tymczasem zaś, poki Kommissarze nie skończą rozeznaniem swoim dyfferencyi, nie może nikt z Litwy do Korony evocare, sub nullitate processus. Co się i o powiecie Grodzińskim i Mozyrskim z Koroną rozumieć ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1460, *tit.* Rozgraniczenie.

Nie doszła. Znowu tymże Kommissarzom odprawić ią kazano, cum reassumptione in toto constit. 1598: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1505, *tit,* Rozgraniczenie.

O tymże na drugim mieyscu, cum hac declaratione: iż Kommissarze ziechać się powinni, sub poena 100 marc. excepto legali impedimento, na Trybunale inter causas officii ad instantiam cujusvis repetenda. Ktorych Kommissarzow, i Podkomorzych Starostowie przylegli stacyą opatrywać maią; de reliquo constit. a. 1598, reassumitur. *Ibidem, f.* 1508, *tit.* O rozgraniczeniu.

Znowu insza, juxta constit. a. 1598 et 1601: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1619, *tit.* Rozgraniczenie.

Ani ta doszła. Przeto postanowiono, aby ci, ktorzy czuią się nie należeć do Koronney iuryzdykcyi, nie czekaiąc kommissyi, iuż amodo sądzili się w Koronie, non evocando do Litwy, zwłaszcza ktorzy kupna, darowizny, pokażą pod tytułem ziemi Podlaskiey. Zastawy zaś maiętności niektorych, ktore do tey konstytucyi, zapisem W. X. Lit. trzymaią, zostawać in robore powinny, aż do uczynienia dosyć na tey maiętności: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 22, *tit.* Rozgraniczenie.

Znowu insza: cum poena mille marc. na Kommissarzow, ktoryby się nie stawił, (absentia iednak unius, vel duorum, pluriumve non obstante) interposita od Koronnego w Trybunale Lubelskim, inter causas officii peremptorie, a od Litewskiego w Trybunale Wileń-

skim, w każdy termin repetenda: reliqua iako w konstytucyi a. 1598 et 1601 exceptis his causis, quae jam in rem judicatam transierunt, ktore Urzędy exekwować mogą: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 311, *tit.* Rozgraniczenie.

Uczynili dekret ci Kommissarze, nihilominus nie czyniąc o nim żadnego rozsądku, insi znowu dani, deklaruiąc: iż na przyszłym Seymie, tak de validitate pomienionego dekretu, iako i de negotio principali decidetur: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 372, *tit.* O Kommissyi.

Znowu dani insi: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 454, *tit.* Kommissya.

I znowu insi, absque quavis appellatione, z tą deklaracyą: że z relacyi Kommissarzow tych na przyszłym Seymie uczynioney, differencye te bez wszelkiey dilacyi decydowane będą: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 325, *tit.* Kommissya Brzeska.

Znowu insi, cum reassumptione o tym wszystkich konstytucyi ab a. 1589, usque ad a. 1649. Ktora Kommissya i woiewodztwu Lubelskiemu służyć ma: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 719, *tit.* Kommissya.

Kommissya na rozgraniczenie powiatu Wileńskiego od Brasławskiego, także Wiłkomirskiego od Brasławskiego: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 203, *tit.* Rozgraniczenie.

Znowu tymże powiatom; także powiatom Kowińskiemu i Upitskiemu: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 312, *tit.* Kommissya.

Reassumowano in toto te obiedwie konstytucye a. 1613 et 1616 cum declaratione: iż Podkomorzowie i Marszałkowie tych powiatow, według praw i dawnych duktow, maią ie rozgraniczyć: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 683, *tit.* Rozgraniczenie.

Kommissya do rozgraniczenia woiewodztwa Kiiowskiego z Litwą, z powiatem Mozyrskim, ma być dana: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* O rozgraniczeniu, *et f.* 1286, *tit.* Granice.

Nie doszła. Naznaczeni na to pewni Urzędnicy Ziemscy: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1409, *tit.* Kommissarze.

I znowu cum poena 100 marc. ktoryby absque legali impedimento nie przybył z Kommissarzow, na Trybunale inter causas officii, ad instantiam cujusvis indigenae illius palatinatus, seu districtus repetenda: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1455, *tit.* Rozgraniczenie.

Odprawiona. Ale że w niebytności drugiey strony, Kommissarze znowu dani: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1506, *tit.* Rozgraniczenie woiewodztwa.

Znowu dani: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1627, *tit.* Kommissya.

I znowu cum poena ducentarum marc. na Kommissarze, ktoryby absque legali impedimento nie przybył, i powinności swey dosyć nie uczynił, na Trybunale inter causas officii cujusvis palatinatus, a w Litwie między obligami peremptorie, ad instantiam cujusvis injuriati repetenda. Ex una parte omnium Commissariorum absentia non obstante. A interim ukrzywdzonym praescriptio czasu szkodzić nie ma, i wszystkie processy aktorowi w ktorymkolwiek Grodzie uczynione, wcale zostaną: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1685, *tit.* Kommissya.

Znowu insi Kommissarze: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 17, *tit.* Rozgraniczenie.

Zniesiona ta Kommissya dla tego, że w niebytności drugiey strony kontynuowana, gdyż Kommissarze od woiewodztwa Kiiowskiego, dla wielkich przeszkod stawić się nie mogli; znowu tedy inszą dano z nakazem ziechania się do Owrucza, absentia unius partis non obstante: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 206, *tit.* Rozgraniczenie.

Zniesiona i ta dla tego, że Kommissarze nie ieżdżąc po gruntach, na mieyscu ią odprawili, a insza dana także do Owrucza, poena 100 marc. na Kommissarzow, ktoryby nie ziechał, interposita; excepto, gdyby dla pospolitego ruszenia być nie mogli, a dali o tym wiedzieć do Urzędu Mozyrskiego: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 375, *tit.* Rozgraniczenie.

Odprawiona. Kognicya o niey do Seymu rejicitur po wotach senatorskich: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 456, *tit.* Kommissya.

Ieszcze do drugiego Seymu: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 467, *tit.* Kommissya.

Approbatur tandem in toto wiecznemi czasy. Dobra iednak Kapituły Wileńskiey, Kamieńszczyzna zwane z włością do biskupstwa Wileńskiego należącą, i Uborska włość, wedle dekretu seymowego a. 1625 do W. X. L. powiatu Mozyrskiego inkorporowane. Processy w rożnicach ab utrinque zniesione. A sprawy wszystkie z obu stron do pierwszych przywrocone, non obstante ulla praescriptione terrestri: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 682, *tit.* Granice.

Kommissya na rozgraniczenie ziem, Kiiowskiey, Żytomirskiey, i Owruckiey: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 635, *tit.* Rozgraniczenie.

Kommissya do rozgraniczenia Mazowsza z Podlasiem miała być dana: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* O rozgraniczeniu.

Kommissya na rozgraniczenie powiatu Kamienieckiego od Latyczewskiego z ziazdem do Zinkowa: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 24, *tit.* Rozgraniczenie.

Odprawiona, et approbatur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 175, *tit.* Rozgraniczenie.

Potym pozwolono, aby rozgraniczenie dobr Rzeczypospolitey z szlacheckiemi, w woiewodztwach Podolskim, i Bracławskim leżących, podług konstytucyi a. 1613 doszło: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 825, *tit.* Kommissye Podolskie.

Kommissyą pewną, pewnym Kommissarzom do spraw Rzeczypospolitey na ten czas zachodzących daną, wspominaią. Non liquet iednak, co to za sprawy, bo o tym skrypt osobny napisany tylko, i niektorym osobom

tylko powierzony: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1425, § Wszem w obec.

Kommissarze do Panow Radnych i Urzędnikow, ktorzy na ten czas przy boku Krola być mieli, dla traktatow, i dla poparcia woyny Moskiewskiey, tak z Korony, iako i W. X. Lit. naznaczeni: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 1, *tit.* Poparcie woyny.

I znowu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 250, *tit.* O Tatarach.

Nie doszły te traktaty. Zlecono tedy Krolewicowi Imci Władysławowi bello z niemi experiri: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Moskwie.

O tymże znowu, i Kommissarze z tego Seymu obiecano: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 323, *tit.* O Moskwie.

Doszły były traktaty, ale że ie łamie Moskwa, defensio przeciwko nim decernitur; i Kommissarze, ieźliby narod ten traktatow affektował, naznaczeni: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 708, *tit.* O Moskwie.

Znowu Kommissarze naznaczeni przy woysku: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 786, *tit.* Kommissya do Moskwy.

Znowu Kommissarze do traktatow z Carem Moskiewskim: *K. L. a.* 1659, *v.* IV, *f.* 665, *tit.* Kommissarze.

I znowu inni: *K. L a.* 1661, *v.* IV, *f.* 787, *tit.* Kommissarze.

Znowu Kommissarze o wieczny pokoy, na terminie wyrażonym w armistitium w Andruszowie zawartym: *Konf. Gener. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1039, § Ponieważ z państwem Moskiewskim.

O tymże w konfederacyi gener. po śmierci Krola Imci Michała: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 214, § Ponieważ.

Znowu Kommissarze o wieczny pokoy: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 614, *tit.* Kommissarze.

Kommissya do rozgraniczenia tak Korony iako i W. X. Litewskiego od Moskwy: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 908, *tit.* Kommissya.

Nie włożono było w tę konstytucyą Kommissarzow W. X. Lit. deklarowano tedy, że to wadzić nie ma prawom W. X. Lit. A na potym, kiedy Kommissarzow do rozgraniczenia państw Koronnych, albo W. X. Lit. z Moskiewskiemi, bądź z Seymu, bądź z Kancellaryi naznaczać będą, do granic Koron. ieden z W. X. Lit. a do granic W. X. Lit. ieden z Korony ma być przydany Kommissarz: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 936, *tit.* O kommissyach.

Znowu insza kommissya: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 49, *tit.* Kommisya.

Znowu insza: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 88, *tit.* Kommissya Moskiewska.

Kommissya dla szlachty, a mianowicie Eysymontow w powiecie Grodzieńskim, do obaczenia zalewów stawami i odięcia gruntow, ktore sobie do wsi Krolewskich zabrane być pretenduią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 47, *tit.* Kommissya.

Nie doszła ta, inszą naznaczono: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 203, *tit.* Kommissya.

Tychże znowu Kommissarzow naznaczono do uważenia szkod szlachty, obywatelow powiatu Grodzieńskiego, przez zalewek gruntow ich stawami Krolewskiemi. *Ibidem*, *f.* 204, *tit.* Kommissya.

Znowu insza kommissya cum informatione: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 901, *tit.* Kommissya.

Ciż Kommissarze rożnicę między dobrami Krolewskiemi, a dobrami Ur. Iozefa Karpia Podkomorzego ziemi Bielskiey, gruntownie uspokoić simili modo mieli. *Ibidem.*

Ciż Kommissarze facultatem mieli, i excessivos, ktorzy podczas zawoiowania Moskiewskiego szlachtę zabiiali, rożnych ludzi męczyli, kościoły, cerkwie, dwory szlacheckie nachodzili, i rabowali; strony przez innotescencyą do Grodu Grodzieńskiego podaną obwieściwszy, praevia inquisitione, według prawa, za dowodem słusznym, by i na gardle karać, stosuiąc się w tych do konst. o rabownikach a. 1658, et 1659, non obstante ulla praescriptione. A inquantum-by injuriatis nie dosyć się stało od Kommissarzow, via juris wolno było dochodzić krzywd swoich. *Ibidem.*

Odprawiła się ta kommissya; i approbowano ią in toto, i Eysymontow przy zamianie gruntow, ktorych włok 63 i morgow 15, z folwarkiem Milkowszczyzna nazwanym, perpetuo nienaruszenie zachować obiecano, i przywiley na to z Kancellaryi W. X. Lit. wydany, approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1004, *tit.* Approbacya.

Znowu kommissya dana Ur. Iozefowi Karpiowi Podkomorzemu ziemi Bielskiey dla granic, cum facultate decidendi: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 592, *tit.* Kommissya.

Kommissya do uczynienia inkwizycyi w ekonomii Grodzieńskiey, względem zabicia tamże Ur. Wicherta Kapitana, i do osądzenia winnych, salva appellatione a definitiva sententia do Sądu I. K. Mci: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 902, *tit.* Kommissya.

Kommissyą ratione dzierżawy Dorszuńskiey wywiedzioną, approbowano in perpetuum: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1529, *tit.* Dorszuńska kommissya.

Kommissya do rozgraniczenia woiewodztwa Lubelskiego, z woiewodztwem Brzeskim: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 19, *tit.* O rozgraniczeniu.

Kommissyą Brzeską z woiewodztwem Lubelskim i Podlaskim, do przyszłego Seymu odłożono, o ktorey tamże ma być cognitio; a dekreta trybunalskie tak Lubelskie, iako i Wileńskie tantisper suspendowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 798, *tit.* Kommissya Brzeska.

Znowu do drugiego Seymu: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 873, *tit.* Kommissya Brzeska.

Znowu do Seymu sześćniedzielnego w tymże roku, na drugim Seymie odłożono ią. *Ibidem*, *f.* 905, *tit.* Kommissya Brzeska.

Skończona. A na rozgraniczenie dobr privatorum oboyga woiewodztw Kommissarze naznaczeni z tą informacyą; aby ziechawszy się do Kodnia granice wszędy znaczne, przychylaiąc

się iak naybardziey ad praesentem possessorum usum, absque quavis appellatione, uczynili, i tę kommissyą skończyli, sine praejudicio pomienionych trzech woiewodztw. A ci, ktorzyby potym kogo extra jurisdictionem wyciągali, poena quingentarum marcarum in foro competenti reponenda, karani być maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 945, *tit.* Uspokoienie.

Kommissya na uznanie differencyi dobr Płodownice Szlacheckiey, z Płodownicą Rzeplitey przy rzekach Gromodlowi, Gryczu, i Płodownicy położoną, ad primam requisitionem cujusvis ex pretendentibus, z Kancellaryi Koronney powinna być dana: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 819, *tit.* Kommissya Płodownice.

Kommissarze pod czas woienney expedycyi Tureckiey, przy boku Krola Imci zostawać maiący, naznaczeni, cum potestate, iaką mieli in a. 1590 i takowąż przysięgą z Koła Poselskiego deputowani przysiądz maią; w żadne iednak rządy woienne Hetmanom należące, wdawać się nie maią: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 832, *tit.* Kommissarze.

I potym był taki Kommissarzow usus. *Vide tit.* Deputaci.

Kommissya do rozgraniczenia woiewodztwa Kiiowskiego z Czerniechowskim, z tą deklaracyą, iż co dawnieyszych osad iest Kiiowskich, to do woiewodztwa Kiiowskiego; a co za panowania Krola Zygmunta III zasiadło, to do woiewodztwa Czerniechowskiego należeć ma. Ktorą kommissyą Kommissarze, ziechawszy się u rzeki Desny między Ostrzem a Czerniechowem, powinni sine ulla intermissione continuare, absentia nonnullorum non obstante: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 947, *tit.* Kommissya.

Znowu reassumpta. A Kommissarze dukty woiewodztw, sub nexu juramenti, decydować, i kopce sypać powinni: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 25, *tit.* Kommissya.

Kommissya do Prus Xiążęcych w sprawach portowych o wybieranie cła przez Krolewieczczany od Kopanice, i przez czyszczenie rzeki Giliey: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 941, *tit.* Kommissya.

Kommissya do Lemburka i Bytowa, aby te powiaty dostatecznie opisały obywatelow stanu szlacheckiego; także wsie, dzierżawy, i wszystkie włości zinwentowali, i rationem tego na przyszłym Seymie dali. Potym Rzeplita ordynacyą uczyni, non derogando juribus terrarum Prussiae. *Ibidem*, *f.* 931, *tit.* Komissya.

Kazano potym, aby kommissyą podania tych powiatow Kurfirsztowi Imci Brandeburskiemu in feudum, w ktorey szlacheckie domy cum eorundem bonis opisane są, podał Woiewoda Pomorski, iako na tenczas Kommissarz, dla tego, żeby insi pod indygenat tameczny nie podszywali się, praw, i swobod Koronnych, i ziem Pruskich sobie nie uzurpowali: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 935, *tit.* Kommissya.

Kommissarze do uspokoienia rożnic między starostwem Brzeskim W. X. Lit. a między ziemią Chełmską obiecani: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1014, *tit.* O kommissyach.

Znowu do uspokoienia rożnic o granice ziemi Chełmskiey z powiatem Brzeskim i Pińskim: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1670, *tit.* Rozgraniczenie.

Kommissarze do rozgraniczenia powiatu Rzeczyckiego z Orszańskim. *Ibidem*, *f.* 1686, *tit.* Kommissarze.

Kommissya do rozgraniczenia powiatu Pińskiego W. X. Lit. od powiatu Łuckiego w woiewodztwie Wołyńskim: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 937, *tit.* Rozgraniczenie.

Kommissarze do rewidowania dobr wsi Swiercze, przy żupach Wielickich, pod ktorą sol iest, i szyb solny wyrobiony, aby za zamianą na dobra Rzeplitey, taż maiętność przy Rzeczypospolitey została. Co na Seymie Walnym referowano być ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 871, *tit.* Kommissarze.

Kommissya do puszcz Żmudzkich, aby do pierwszych granic były przywrocone: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1635, *tit.* O puszczach.

Znowu insza: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 40, *tit.* Puszcze Żmudzkie.

Także do ograniczenia puszczy Goyżewskiey we Żmudzi, i uczynienia rozsądku około wstępu. *Ibidem*, *tit.* Kommissya do puszczy.

Znowu insza do puszczy Goyżewskiey, także i do Rosieńskiey: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 205, *tit.* Kommissya do puszczy.

Znowu takoważ do tychże: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* Zażywanie.

Te iednak puszcze, i ostępy wolne od wrębow być maią, w ktorych łowy Krolewskie odprawuią się. *Ibidem.*

Kommissya do rozgraniczenia tychże puszcz od dobr szlacheckich, cum reassumptione konst. a. 1613. A dzierżawcy w tych i innych puszczach ziemi Żmudzkiey wolnego wstępu obywatelom tamecznym, według dawnych praw, i przywileiow onym służących, bronić nie maią, sine devastatione, i wyrabiania towarow: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 950, *tit.* Kommissya.

Kommissya do rozgraniczenia Wieliża, Uświata, i Newla: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 120, *tit.* Karczma etc.

Kommissya ad ineundos modos, et componendum z Kapitułą Wileńską, o aequivalens ratione commutationis karczmy Witebskiey. *Ibidem.*

Kommissya do uspokoienia dyfferencyi granicznych, między starostwami woiewodztwa Czerniechowskiego, a dobrami obywatelow tamecznych. Cum contravenientibus decreto commissoriali forum na Trybunale Lubelskim inter causas conservatas: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 952, *tit.* Preskrypcya.

Odprawiona; i approbowano ią in toto z tą deklaracyą: iż ktoby po tey kommissyi kopce wzruszył, powinien ie na tychże mieyscach, gdzie były, według attestacyi podkomorskiey, ad instantiam strony ukrzywdzoney, przez

Urząd Podkomorski, za obwieszczeniem przez innotescencyą podkomorską drugiey strony, znowu odnowić. Czego żaden dzierżawca bronić nie ma, sub poenis o rozrzuceniu kopcow przez Kommissarze usypanych sancitis, in foro competenti vindicandis. A ieżeliby dotąd dokończone nie były, nieodwłocznie kontynuowane być maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 14, *tit.* Kommissya.

Kommissya na rozgraniczenie Kamieńca Mazowieckiego, od dobr Krolewskich i ziemskich: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 724, *tit.* Rozgraniczenie.

Kommissya do ustawy rzeczy wszelakich, *vide tit.* Ustawa.

Kommissya do ograniczenia in circumferentia OO. Dominikanow, i Iezuitow Winnickich, *vide tit.* Klasztory.

Kommissya do Bohusławia, dla upatrzenia mieysca funduszowi OO. Karmelitow, i opatrzenia onych, *vide tit.* Fundacye.

Kommissya do wymierzenia placow w zamku Połockim, obywatelom woiewodztwa tameczznego: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 381, *tit.* Zamek.

Kommissya na przeprawienie portu zamulonego do Krolewca na morzu Kurskim Hab rzeczonym, i na inkwizycyą cła przebranego, i szkod, z czyiey przyczyny in defluitationibus stanęły: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 414, *tit.* Kommissya.

A koszt tym Kommissarzom miasta Krolewskie portowe nad Niemnem i Wilią, i inne, ktoreby commodum z przeprawy tego portu mieć mogły, obmyślić powinny. *Ibidem.*

Znowu insza, inhaerendo pactis w Bydgoszczy postanowionym: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 541, *tit.* Kommissya na przeprawienie.

Znowu insza o cło niezwykłe w Labgowie, i ratione zbiegłych poddanych, i innych krzywd: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 797, *tit.* Kommissya.

Kommissya dla naprawy złych przeiazdow w maiętności Bartkowskiey, w woiewodztwie Podlaskim, w ziemi Drohickiey, z Kancellaryi Koron. wydana Ur. Hieronimowi Chaleckiemu, approbowana: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 455, *tit.* Aukcya symple.

Kommissarze do odbierania czopowego Lwowskiego, i do fortyfikacyi tamże, *vide sub tit.* Miasta, Lwow.

Kommissarze do wyrugowania ludzi podeyrzanych z Kamieńca Podolskiego, *vide sub tit.* Miasta, Kamieniec.

Kommissya zakonnicom Przemyślskim za Sanem, *vide tit.* Klasztory.

Kommissya do Krakowa, aby mieysca kościołom i klasztorom zburzonym, i place tym, ktorzy się budować zechcą, a na swoich dawnych dla fortyfikacyi teraźnieyszey budować się nie mogą, powinną i słuszną privatis nakazawszy za ich prace nadgrodę, przy indzinierze wymierzone i naznaczone były: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 549, *tit.* Kommissya.

Przytym miasteczko biskupie przenieść na Promnik pozwolono. *Ibidem.*

Nie doszła ta kommissya; znowu insza cum hac declaratione, aby Kommissarze delineacyą fortyfikacyi uczynili przez indziniery sposobne, i w niey mieysce Kleparzowi, Stradomiowi, i kościołom zruynowanym, a mianowicie kościołowi i klasztorowi OO. Karmelitow na Piasku będących, i OO. Bernardynow naznaczyli, i wymierzyli, iakoby w municyą sposobną, te mianowane miasta i kościoły były inkludowane, i na potym sine metu ruinae, w należyte sposabiały się fortyfikacyi requisita: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 620, *tit.* Kommissya.

Przytym wszystkich, ktorzy w tey nowey będą się budować dymensyi, od wszelakich Rzeczyplitey podatkow, do lat trzech uwolniono. *Ibidem.*

Plura vide sub tit. Miasta, *miasto* Kazimierz przy Krakowie, Stradom etc.

Kommissya na uznanie kosztu fortyfikacyi miasta Halicza, przez Ur. Starostę łożonego, cum assecuratione: że to na dobrach starostwa tego na przyszłym Seymie assekurowane mu będzie: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 556, *tit.* Forteca Halicka.

Kommissya na taxowanie woytostwa we wsi Drozdowicach, Ur. Marcinowi Madalińskiemu Staroście Przemyślskiemu. *Ibidem*, *f.* 574, *tit.* Woytostwo.

Znowu tymże Kommissarzom odprawić ią kazano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 628, *tit.* Kommissya względem zamku.

Odprawiona, i approbowana na Seymie: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 950, *tit.* Approbacya.

Potym to woytostwo wiecznym prawem konferowano Ur. Marcinowi Kątskiemu Generałowi artylleryi Koron. *Vide tit.* Woytowie, woytostwa.

Kommissya do rewidowania spustoszenia ziemi Wizkiey przez nieprzyiaciela: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 631, *tit.* Rewizya dezolacyi.

Kommissya do dobr cerkiewnych, vigore kommissyi Hadyackiey, aby pro justitia, iako komu należą, oddane były: Kommissarzom i stronom taką warowano securitatem, iaka iest Sądom Trybunalskim, a violatores securitatis, judicio tychże Kommissarzow sądzeni być maią. Ktoby zaś kommissyi contraire chciał, poenis legum, iako violator pactorum, ma subesse. *Ibidem*, *f.* 645, *tit.* Kommissya.

Kommissyą Czudnowską, albo raczey kapitulacyą daną w obozie pod Czudnowem a. 1660 woysku Zaporoskiemu, przez Ierzego Chmielnickiego Hetmana, i inszych starszyznę tegoż woyska przysiężoną, ad perpetuam rei memoriam in volumen legum inserowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 763, *tit.* W Imię Troycy Swiętey.

Kommissya Hadyacka, albo pokoy wieczny pod pewnemi kondycyami a. 1658 zawarty z Wielm: Wyhowskim Hetmanem woyska Zaporoskiego, i wszystkim woyskiem Zaporoskim w taborze pod Hadyaczem: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 637, *tit.* Kommissya Hadyacka.

Kommissyi tey approbacya. *Ibid. f.* 644, *tit.* Approbacya.

Kommissya względem podwyższenia ceł Ryg-skich, po paktach Oliwskich ze Szwecyą, i oraz na rozgraniczenie Inflant i Kurlandyi: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 796, *tit.* Kommissya.

Kommissya do zapłaty woyskom W. X. Lit. w Wilnie, i uznania krzywd od tegoż woyska: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 526, *tit.* Kommissya.

Nie doszła. Znowu insza obywatelom woiewodztw Lubelskiego, Mazowieckiego, Podlaskiego, także i ziemi Chełmskiey, cum reassumptione in toto przeszłey konstytucyi a. 1658. To tylko odmieniono, że Kommissarze wprzod na niedziel dwie przed ziechaniem się, nie per parochias, lecz w Grodach tych woiewodztw publikować maią innotescencye swoie, i że przy Sądzie Ziemskim, i Urzędzie Grodzkim odprawią, i skończą tę kommissyą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 624, *tit.* Reassumptio.

Ani ta do skutku przyszła. Znowu insza cum reassumptione anteriorum constitutionum a. 1658 et 1659, a osobliwie 1658 et cum melioratione: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 701, *tit.* Reassumpcya.

Przy amnestyi generalney woyskom Koronnym, i W. X. Lit. daney, zachowano in toto tę kommissyą woiewodztwom pomienionym, i ziemi Chełmskiey; także woiewodztwu Wołyńskiemu: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 912, *tit.* Amnestya.

Nie doszła. Znowu ią tymże Kommissarzom w Wilnie kończyć kazano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 428, *tit.* Kontynuacya kommissyi.

Znowu seorsiva constit. woiewodztwu Wołyńskiemu, i Polesiowi woiewodztwa Kiiowskiego do Łucka oznaczona, cum informatione sufficienti. *Ibid. f.* 354, *tit.* Kommissya.

Takaż speciali constitutione woiewodztwu Podlaskiemu do Drohiczyna pozwolona. *Ibidem, f.* 355, *tit.* Kommissya.

Ani te doszły. Znowu woiewodztwu Wołyńskiemu, ale do Brześcia Litewskiego nie do Łucka dana, cum sufficienti także informatione, ktora i woiewodztwu Podlaskiemu, ratione szkod znacznych w przechodach pieniężnych, stacyi, kryminałow, służyć ma: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 471, *tit.* Kommissya.

Approbowano te konstytucye, to iest: a. 1676 et 1677 woiewodztwu Wołyńskiemu in omnibus clausulis et punctis, i vigore onych Kommissarzow znowu naznaczono, ktorzy ziechawszy się do Brześcia 5 Iunii 1679, według konstytucyi 1677 sprawić się maią, i causas injuriatarum woiewodztwa Wołyńsk. rozsądzą; a o krzywdy in criminalibus woiewodztwu Podlaskiemu świeższe, przy przeyściu z pod Chocimia i Żurawna poczynione, dochodzić będzie wolno. Dawnieysze zaś causae criminales do zapłaty generalney woyska W. X. Lit. remittuntur, non derogando amnestyom: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 559, *tit.* Reassumptio.

Kommissya do Połocka, dla wymierzenia w zamku wyższym i niższym placow obywatelom woiewodztwa tego, XX. Iezuitom, i Arcy-Biskupowi Połockiemu, według praw ich, (w ktore Kommissarze weyrzeć maią,) na ktorychby placach tak szlachta, iako i pomienieni duchowni gospodarzow strzelcow do obrony mieli, i sami in casu periculi rezydować mogli: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 999, *tit.* Opatrzenie zamku.

Kommissya OO. Dominikanom Chełmskim, względem gruntu tymże Dominikanom zabrania, i bożnicy na nim zbudowania przez Żydow: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 959, *tit.* Kommissya.

Kommissya dla uznania aggrawacyi od woyska Koronnego, pod władzą W. Stefana Czarnieckiego Woiewody Ruskiego, będącego w W. X. Lit. i w kraiach Biało-Ruskich, poczynionych, cum sufficienti informatione: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 898, *tit.* Kommissya.

Reassumowano in toto tę konstytucyą, i forum obywatelom W. X. Lit. Biało-Ruskim na kommissyi, albo Trybunale Koronnym ad instantiam cujusvis injuriati naznaczono, tak iednak, że do tego Sądu sukcessorowie W. Czarnieckiego Woiewody Ruskiego, natenczas wodza woyska, nullo quaesito colore, pociągani być nie powinni: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 559, *tit.* Reassumptio.

Kommissya do Krosna dla porachowania się z żołnierzami, i uznania krzywd od nich poczynionych, ktorzy wziąwszy to miasto per executionem in a. 1663, i dotąd one in possessione trzymaiąc, i prowenta mieyskie zabieraiąc, extenuacyi długu swego, i porachowania nie czynią, Kommissarzow, absentia nonnullorum non obstante, byle ich sześciu było, naznaczono; do ktorych Imć X. Biskup Przemyślski dwoch swoich naznaczy także, i przyda Kommissarzow, względem praejudicium miasta tegoż od klasztorow, ktore browary sobie pobudowały, i piwa, i gorzałki na szynk, cum praejudicio miasta, daią: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 67, *tit.* Kommissya.

Kommissya do exekucyi dekretu seymowego liquidationis o starostwo Puckie. *Ibid. f.* 69, *tit.* Deklaracya.

Kommissya na uspokoienie dyfferencyi między obywatelami powiatu Piltyńskiego, a Xiążęciem Kurlandzkim, zachodzących, i oraz do weyrzenia w prawa o biskupstwo Piltyńskie in ordine ad eximendum. Czego na przyszłym Seymie Kommissarze dostateczną uczynią relacyą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 803, *tit.* Kommissya.

Znowu insza cum reassumptione in toto przeszłey: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1002, *tit.* Reassumptio.

Nie doszła. Znowu insza. Kommissarze naznaczeni przy Pieczętarzach obudwu Narodow, ktorzy wedle konstytucyi o tym a. 1667 sprawić się maią, i relacyą na przyszłym Seymie uczynić: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *post f.* 86. *pag.* 9, *tit.* Kommissya. *)

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 52, w szpalcie drugiej, nro. 20. *(Przyp. wyd.)*

Ani ta doszła. Znowu insza, zachowuiąc in toto ad praesens Xiążęcia Kurlandzkiego przy responsie od Rzeplitey na Seymie Electionis de data 6 Iulii a. 1669 otrzymanym: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 367, *tit.* Kommissya.

Ani ta doszła. Przeniesiono ią tedy do boku Krola Imci dla prędszego uspokoienia pomienionych obywatelow powiatu Piltyńskiego z Xiążęciem Kurlandzkim, na ktorą plenipotentiarii z obudwu stron z prawami, i przywileiami swemi, za obwieszczeniem Krolewskim ziadą. A Krol Imć Kommissarzow, cum potestate decidendi, et sopiendi zachodzące pretensye, deputować będzie; salva interim Xiążęcia Imci jurisdictione: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 596, *tit.* Reassumpcya.

Kommissya dla weyrzenia samego w długi i pretensye Xiążęcia tegoż Kurlandzkiego, cum reassumptione konstytucyi a. 1609, 1611, de usuris, et 1676. A relacya rei gestae na Seymie przyszłym przez Kommissarze ma być uczyniona. *Ibid. f.* 597, *tit.* O Xiążęciu.

Kommissyą żupną authoritate generalis confoed. sub interregno a. 1674 naznaczoną, in toto approbowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 398, *tit.* Approbacya.

Takowe kommissye żupne na każdey sub interregno Konwokacyi Generalney naznaczaią in hunc finem, aby żupy w dobrym zostawały porządku, i Stanowi Szlacheckiemu w wydaniu soli suchedniowey według dawnych praw i regestrow, także i w pretensyach wygoda się działa. *Vide tit.* Żupy.

Kommissyą Lubelską, i dekreta trybunalskie ex remissione teyże kommissyi z Poborcami, i innemi osobami; także kommissyą Poznańskiego i Kaliskiego woiewodztw, względem rosprawy żołnierza ich powiatowego, in toto approbowano. A woiewodztwu Bełzkiemu declaratur, że na przyszłym Seymie zapłaci Rzeplita trzem chorągwiom na się, ex vi legis a. 1649 wziętym, ponieważ to teraz stać się nie mogło: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 331, *tit.* Approbacya.

Kommissya z Kancellaryi Koronney, Ur. Hieronimowi Olszowskiemu Podstolemu Koronnemu, Staroście Wieluńskiemu, dla uznania kosztow przez niego na restauracyą zamku Wieluńskiego łożonych, in a. 1658 daną, et a. 1659 odprawioną, approbowano, i oraz summę dziesiątka tysięcy złot. na dobrach tegoż starostwa assekurowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 119, *tit.* Zamek Wieluński.

Kommissyą na expensa reparacyi wsi Wałycza w woiewodztwie Chełmińskim leżącey, przez woynę Szwedzką zdezolowaney, odprawioną, Ur. Michałowi Żebrowskiemu Oberszterowi Krola Imci, in toto approbowano, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *tit.* Approbacya.

Kommissya z Kancellaryi Koronney, Ur. Stanisławowi Troianowi Piotrowskiemu Skarbnikowi ziemi Wizkiey, na uznanie kosztow, w naprawianiu przeprawy we wsi iego dziedziczney Przeczniach, w woiewodztwie i powiecie Sieradzkim daną, i odprawioną, approbowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 491, *tit.* Przeprawa.

Kommissya obywatelom powiatu Grodzieńskiego z leśnictwami ekonomicznemi Krolewskiemi, do przyszłego Seymu odłożona: *K. L. a.* 1670, *v.* v, *post f.* 86, *pag.* 10, *tit.* Kommissya. *)

Kommissya do leśnictw W. X. L. dla wprowadzenia onych do dawnego porządku, podług dawnych rewizyi, mianowicie przez Ur. Isaykowskiego Łowczego W. X. Lit. i Ur. Białozora Marszałka Upitskiego, odprawionych: *K. L. a.* 1677, *v.* v, *f.* 526, *tit.* Kommissya.

Kommissya do wydzielenia placow w Grodnie, woiewodztwom i powiatom W. X. Lit. dla wygody na Seym trzeci z alternaty W. X. Lit. pozwolony, i do obmyślenia innych wygod, i beśpieczeństwa. *Ibidem*, *f.* 520, *tit.* Kommissya.

Plura, *vide sub tit.* Miasta: Grodno, *et* Zamek Grodzieński.

Kommissya do obaczenia, i zregestrowania wszystkich ruin i szkod w woiewodztwie Lubelskim, i ziemi Stężyckiey, w roku przeszłym przez obozy pospolitego ruszenia poczynionych, czego na przyszłym Seymie Kommissarze relacyą uczynią: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 117, *tit.* Kommissya.

Kommissya do starostwa Lubelskiego dla likwidowania ad certam summam szkod i ruin onego, przez pospolite ruszenia, przez lat dwie obozowaniem poczynionych, i dla assekurowania teyże, iaka z likwidacyi będzie, summy in bonis dawnieyszemi przywileiami od tego starostwa avulsis. Czego ciż Kommissarze na przyszłym Seymie uczynią relacyą. *Ibidem*, *f.* 120, *tit.* Kommissya.

Kommissya do Wilna dla podzielenia dobr pewnych w przywileiach i skrypcie Krola Michała wyrażonych w W. X. Lit. w rożnych powiatach leżących, w summie trzydziestu tysięcy intraty obywatelom woiewodztwa Smoleńskiego, powiatu Starodubowskiego, i części woiewodztwa Polockiego, podług diploma Krola Imci Iana Kazimierza konferowanych. Na ktorey Kommissarze sprawić się we wszystkim maią, podług pomienionego skryptu Krola Michała. Tymże Kommissarzom salarium, każdemu po tysiącu złotych, z reszt czopowego na Seymie przeszłey Elekcyi uchwalonego, z skarbu W. X. Lit. naznaczono, i securitatem, iako pod czas Trybunału W. X. Lit. i kommissyi generalnych warowano: *K. L. a.* 1670, *v.* v, *post f.* 86, *pag.* 8, *tit.* Ukontentowanie. **)

A summę dwudziestu tysięcy ante Unionem na dzierżawę Uiańską wniesioną, Ur. Ianowi i Alexandrowi Wołłowiczom, sukcessorom Ur. Wołłowiczowy Stolnikowy W. X. Lit.

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. v, str. 53, w szpalcie drugiej, nro. 25. *(Przyp. wyd.)*

**) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. v, str. 51, w szpalcie drugiej. *(Przyp. wyd.)*

należącą, aby pomienieni exules non onerata bona mieli, na starostwo Plotelskie przeniesiono, i onę z drugą summą tysięcy dwudziestu piąciu, na toż także starostwo ante Unionem wniesioną, złączono. Waruiąc tymże Ur. Wołłowiczom, że post fata onych, i sukcessorow ich, nie wprzod nowy donataryusz do possessyi starostwa Plotelskiego przyidzie, aż summę czterdziestu piąciu tysięcy zpełna sukcessorom ich refundet. Ktore starostwo UU. Wołłowiczom, za konsensem Krolewskim wolno będzie komu inszemu w teyże summie, i takowymże prawem puścić, i onego ustąpić. *Ibidem.*

Odprawiona; i wydzielenie to exulibus stwierdzono, i wszystkie circa hoc negotium konstytucye ab a. 1662 i skrypt ad archivum na Seymie a. 1670 dany, i na teraźnieyszym Seymie approbowany, reassumowano; non praejudicando injuriatis od Kommissarzow w wydzieleniu tych dobr, et salvam onym actionem w Sądzie Seymowym reservando. Kommissarze zaś tey odprawioney exdywizyi, dekreta, inwentarze, regestra, do Urzędu Ziemskiego Smoleńskiego, na Seymiku przyszłym immediate przypadaiącym, porządnie oddać maią, sub poena mille marc. *K. L. a.* 1673, *v.* v, *f.* 150, *tit.* Deklaracya.

W dzierżawach tych exulum podatki do iednego, ktorego na Seymiku Relationis z pośrzodka siebie obiorą, oddawane być maią, a ten wybrawszy ie ogołem, do Poborce powiatu, w ktorym bona consistunt, albo do skarbu summę wnieść powinien, sub poenis de retentoribus. *Ibidem.*

Kommissya ad disquirendum negotium cerkiew rit. Gr. Uniackich, w Drobiczynie i po innych mieyscach, w Schyzmę obroconych: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 355, *tit.* Cerkwie.

Kommissya do ekonomii Nowodworskiey, dla obaczenia szkod i ruin, tak zamku, iako i całey Żuławy, i wynalezienia sposobu reparacyi, i kosztu na naprawę grobel, także do postanowienia kwarty według rewizyi, ieżeli ma być płacona, albo nie? i iako? tamże oraz deklarowana ma być summa Ur. Andrzeiowi Gębickiemu, na reparacyą tamy erogowana, ktora mu z oryginalną summą powinna być zapłacona. *Ibidem, f.* 361, *tit.* Kommissya.

Kommissya względem naprawy starostwa Kolskiego, i przepraw pod Kołem, Ur. Mikołaiowi Mycielskiemu Staroście Kolskiemu, z Kancellaryi Koron. wydaną, in toto approbowano; salvis oneribus Reipubl. quartae, et hybernis. *Ibidem, f.* 370, *tit.* Starostwo Kolskie.

Kommissya do Falęt, dziedziczney maiętności Ur. Albrychta Opackiego Podkomorzego Warszawskiego, dla postanowienia mostowego i grobelnego, według uznania expensy na to. Co na przyszły Seym Kommissarze propter informationem przywieść maią. *Ibidem, f.* 371, *tit.* Rewizya.

Kommissya takoważ do rewizyi przeprawy pod Michrowem, dziedziczną maiętnością Ur. Felkierzamba Starosty Czorsztyńskiego, i dla postanowienia mostowego. *Ibidem.*

Approbowano potym te obydwie kommissye, *vide tit.* Myta.

Kommissya na zbudowanie mostu w Rozwienicy w ziemi Przemyślskiey przez Kommissarzow od Rzeplitey naznaczonych, wywiedziona, approbowana. *Ibidem, f.* 377, *tit.* Approbacya kommissyi.

Kommissyą względem reparacyi wsi Czermna, z Kancellaryi Koronney wydaną, cum toto ejus effectu, sine onere Reipubl. approbowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 382, *tit.* Reparacya.

Kommissya na rewizyą, i uznanie kosztow, przez Ur. Iana Szczęsnego Radzięiowskiego Starostę Bolesławskiego, na restauracyą, po zruynowaniu Szwedzkim, zamku Bolesławskiego, i całego starostwa lokowanych. *Ibidem, f.* 383, *tit.* Zamek.

Approbowano tę kommissyą, i summę na starostwie assekurowano, *vide tit.* Summy.

Kommissya do wsiow Olszenica, Babice, i Lubocza konwentu Zwierzynieckiego, dla uczynienia pomiaru sprawiedliwego łanow osiadłych, podług ktoregoby onera Reipubl. podeymowane były: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 389, *tit.* Pomiar wsi pewnych.

Kommissyą względem reparacyi przepraw na grobli Grembańskiey, dobrach dziedzicznych Ur. Konstantego Tomickiego Cześnika Sieradzkiego, z Kancellaryi Koronney daną, i odprawioną, in toto approbowano. *Ibidem, f.* 394, *tit.* Approbatio.

Kommissyą w Modrzu odprawioną, Ur. Andrzeiowi Boxie Radoszewskiemu Kasztelanowi Wieluńskiemu, dzierżawcy tamecznemu, względem erogowanych przez niego kosztow, in toto approbowano, salvis oneribus Reipubl. hybernis, et quarta. *Ibidem, tit.* Kommissya Moderska.

Kommissyą na uznanie sumptu na groblą i mosty u Dankowa, na rzece Istwarze, przez I. W. Stanisława Warszyckiego Kasztelana Krakowskiego, łożonego, i na postanowienie myta pewnego, obiecano. *Ibidem, f.* 395, *tit.* Grobla.

Kommissya na rewidowanie przepraw, i na uznanie kosztu między wsiami Grębkowem biskupstwa Poznańskiego, a dziedziczną Ur. Piotra Izbińskiego Cześnika Gostyńskiego, Ogrodkiem nazwaną. *Ibidem, f.* 396, *tit.* Przeprawa.

Kommissya do podzielenia dobr Łoiowa i Lubecza, między Rycerstwo W. X. Lit. starego zaciągu, secundum aequalitatem, et proportionem zasług: *K. L. a.* 1670, *v.* v, *post. f.* 86, *pag.* 10, *tit.* Kommissya do podziału.*)

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. v, str. 53, w szpalcie drugiej. *(Przyp. wyd.)*

Nie doszła. Znowu insza; a Kommissarze ten podział wieczny do akt Grodu, Ziemstwa, i Trybunału oddadzą: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 439, *tit.* Kommissya.

Kommissya na uznanie, i wiecznemi czasy uspokoienie dyfferencyi starostwa Krzepickiego, z konwentem Częstochowskim, względem Kłobucka, obiecana: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 372, *tit.* Iasna Gora.

Dana iest cum reassumptione konstyt. przeszłego Seymu względem granic, lasow, gruntow, wsi, i innych wszelakich kontrowersyi między Kłobuckiem a starostwem Krzepickim: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 467, *tit.* Kommissya.

Kommissya do exekwowania dekretow Krolewskich w sprawie: między Ur. Mikołaiem Korffem, Dworzaninem Pokoiowym Krola Imci, a Ur. Ernestem Ianem Korffem Generałem Maiorem, non obstantibus quibusvis, partis, tanquam ex personali comparitione perpetuo bannitae, et convictae, oppositionibus, citationibus, literis salvi conductus, i do podania, etiam forti manu, dobr violenter ademptorum in possessionem tegoż Ur. Mikołaia Korffa. *Ibidem*, *f.* 470, *tit.* Approbatio.

Kommissya na uznanie praw iniquorum teloneorum w mieście Lwowie, i innych miastach, miasteczkach, i gościńcach w woiewodztwie Ruskim; tak iednak, aby się nie wdawać in disquisitionem teloneorum Reipubl. et mensae Regiae, i relacyą tego na przyszłym Seymie uczynić. *Ibidem*, *f.* 474, *tit.* Miasto Lwow.

Kommissya na uznanie, i uspokoienie pretensyi zakonnic Grudziądzkich reguły S. Benedykta, ktorą maią do miasta Grudziądza. A miastu Kommissarzow, inquantum onych potrzebować będzie, in pari numero, przyda Krol Imć, non obstante iednak absentia Kommissarzow z strony miasta, choćby ich nie było, odprawić się ta kommissya może. *Ibidem*, *f.* 494, *tit.* Kommissya.

Kommissya do Wilna na rozsądzenie sprawy, o depozyt Ur. Szymona Rypińskiego cudzoziemca, z OO. Bazylianami Wileńskiemi monasteru S. Ducha; salva appellatione a definitiva non nisi sententia do Sądu Krolewskiego Assessorskiego: *K. L. Ibidem*, *f.* 530, *tit.* Kommissya.

Kommissya do Mozyra, na uznanie szkod przez Ur. Hohoła Hetmana woyska Zaporoskiego, i ludzi iego w powiatach Pińskim, i Mozyrskim poczynionych, z tym dokładem: iż tenże Ur. Hohoł injuriatis powinien skuteczną uczynić satisfakcyą, sub poena exsolutionis de suo; o co forum na Seymie. *Ibidem*, *f.* 533, *tit.* Kommissya.

Kommissya do Gdańska na rozsądzenie kryminalnych excessow, przy zrabowaniu kościoła OO. Karmelitow Calceatorum we Gdańsku, niezbożnie popełnionych: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 557, *tit.* Sprawa Gdańska.

Kommissya do starostw Chęcińskiego, i Żarnowieckiego, na osądzenie, i obrachowanie kosztow, na restauracyą tychże starostw, łożonych. *Ibidem*, *f.* 561, *tit.* Rewizya.

Kommissya do starostwa Krzepickiego, cum plenaria potestate, dla odebrania iuramentu wierności wedle konstytucyi a. 1662, od Ur. Atanazego Miączyńskiego Starosty Krzepickiego, i fortecy zrewidowania, zinwentowania, i według sumnienia otaxowania. Ciż Kommissarze summę na fortyfikacyą, i reparacyą starostwa tego wyłożoną, iuramentem Ur. Starosty likwidowaną, na wsiach tegoż starostwa auctoritate Reipubl. assekurować maią, ktora assecuratio praesenti lege approbatur; tak, iż novus donatarius post fata Ur. Miączyńskiego Starosty Krzepickiego, summę tę sukcessorom iego, ante deoccupationem fortecy starostwa tego, totaliter zapłacić będzie powinien. *Ibidem*, *tit.* Beśpieczeństwo fortecy.

Kommissya dla zregestrowania skryptow, i przywileiow Rzeplitey w skarbcu Krakowskim zostaiących: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 350, *tit.* Rewizya skarbu.

Nie doszła. Znowu insza, żeby wszystkie pomienione skrypta i przywileie kosztem publicznym do Warszawy Kommissarze sprowadzili, i w sklepie zamku Warszawskiego, iako naybeśpieczniey kollokowawszy, dostateczną onych rewizyą uczynili, zregestrowali, i konnotowali, ktorym za pracę, i fatygi podięte skarb Koronny z prowentow ordynaryinych salaria obmyśli: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 581, *tit.* Rewizya xiąg.

Rewidowane te skrypta, i konnotowane w Krakowie, lecz nie przeniesione do Warszawy.

Kommissyą super desolationem et reparationem wsi Topoli Zabłotniey w woiewodztwie Łęczyckim leżącey, approbowano. *Ibidem*, *f.* 591, *tit.* Reparacya.

Kommissya na uspokoienie dyfferencyi o granice między dobrami Urodzonych a Lundighausen Wolffow, et Patrum residentiae Dinemburgensis, a starostwem Dynemburskim, i na zamiany dobr, gdzieby tego potrzeba było, cum plena facultate, naznaczona, i oraz approbowano perpetuo id duraturum, co około tego decisum przez Kommissarze będzie: *K. L. ibidem*, *f.* 637, *tit.* Kommissya.

Kommissya do uspokoienia dyssensyi między OO. Dominikanami Wileńskiemi, a Kapitułą Wileńską, i obywatelami woiewodztwa Witebskiego zachodzących. *Ibidem*, *f.* 638, *tit.* Kommissya.

Kommissya do zapłaty i zatrzymania woyska W. X. Lit. w dalszey służbie Rzeplitey: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 376, *tit.* Zapłata.

Nie doszła. Znowu insza: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 402, *tit.* O zapłacie.

Kommissya do Lwowa dla podziału summy z wybrańcow, exulibus obywatelom woiewodztwa Podolskiego na lat trzy pozwoloney, ad proportionem dobr każdego: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 468, *tit.* Seymiki.

Nie doszła. Znowu ią tymże Kommissarzom kon-

tynuować z Deputatami, na Seymiku przyszłym Podolskim Relationis obranemi, kazano, i forum cum retentoribus, ubi de jure venerit, deklarowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 578, *tit.* Prorogacya.

Kommissya do Brachima, o zbiegi powiatu Mozyrskiego, od Krola Imci dana, nie doszła. Znowu ią tymże Kommissarzom odprawić zlecono: *Konf. Gen. a.* 1674, *v.* v, *f.* 232, § Kommissya do Brachima.

Kommissya do Zamościa na odebranie przysięgi od Ur. Marcina Zamoyskiego Podstolego Lwowskiego, i na podanie Zamościa, i innych dobr ordynacyi Zamoyskiey podległych, w realną possessyą temuż Ur. Podstolemu Lwowskiemu, także do przeyrzenia i konnotowania praw, przywileiow, inwentarzow. *Ibidem*, *f.* 209, § Sprawa ordynacyi.

Plura vide tit. Ordynacye.

Kommissarze na uznanie dezolacyi zamku Przemyślskiego, i na wynalezienie sumptu naznaczeni. Co przez Posłow Ziemskich tamecznych na przyszłym Seymie Stanom Rzeplitey deferent. A interea dzierżawcy teraźnieysi dobr starostwa Przemyślskiego, stosuiąc się in toto do dekretu Krolewskiego relacyinego, nim o ruinie, i reparacyi zamku nastąpi od tychże Kommissarzow informacya, i determinatio Reipubl. Sądom Grodowym należytą w tymże zamku commoditatem, et securitatem od ruiny, także dla chowania xiąg, i dla kancellaryi competentem locum obmyślić, sub privatione bonorum, powinni: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 931, *tit.* Zamek Przemyślski.

Kommissya o pretensye woiewodztwa Wołyńskiego, i Polesia Kiiowskiego, o szkody od woyska W. X. Lit. naznaczona do Łucka, i konstytucye de immunitate dobr ziemskich dawnieysze reassumowano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 712, *tit.* Kommissya.

Kommissyą do windykowania podatkow a. 1670 i wypłacenia onych woysku, iako też pro causis injuriatorum Seymem a. 1683 postanowioną, reassumowano, Kommissarzow przy WW. Hetmanach W. X. Lit. z Senatu przy WW. Pieczętarzach, i Urzędnikach W. X. Lit. ktory z nich na tę kommissyą przybyć będzie mogł, et ex Equestri Ordine, ktorych woiewodztwa i powiaty na Seymikach Relacyinych obiorą, w mieście Wilnie naznaczono. Kommissarze przysięgę według konstytucyi a. 1634 wykonać, i przez niedziel ośm continuo sądzić maią. Poborcowie, retentores, Dworzanie skarbowi, Deputaci woyskowi, sprawić się sub ultimaria executione poenarum, według konstyt. a. 1683 powinni, i finalem decisionem ciż Kommissarze uczynią, i wszelkie do uspokoienia wynaydą media; iuż nie odsyłaiąc do Rzeplitey. Assygnacye od W. Hetmana W. X. Lit. nie wprzod wydane być maią, aż wszystkie injuriarum causae osądzone, i z zasług woyska wytrącone będą. Skarb W. X. Lit. z podatkow extraordynaryinych, według likwidacyi na Seymie uczynioney, WW. Hetmanom W. X. Lit. iako też za iurgielta na buławę, za barwy, i za żołdy na piechoty hetmańskie, uczyni satisfakcyą. In futurum zaś skarb W. X. Lit. na woienne expensa prowidować będzie powinien summam correspondentem, z ktorą aby desygnowany zawsze był Assistens w obozie, z czego potym przed Deputatami, przy rachunkach skarbowych, powinien będzie wyrachować się Rzeplitey na Seymie. Taż kommissya na żadne largicye nikomu dyspensować się nie ma, sub solutione de suo, etiam za dekretami: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 749, *tit.* Kommissya do zapłaty.

Kommissye żadne ad instantiam poddanych na dzierżawcow wydawane być nie maią, poki wprzod sprawa w Sądach Referendarskich, i Assessorskich nie będzie agitowana, i dopiero z Sądow tylko Relacyinych kommissye maią być wydawane poddanym; wydane zaś sine praeviis decretis, nullitatis być deklarowano, i Kommissarze bez dekretow akceptowani być nie maią; poki zaś sprawa nie będzie decydowana, poddani maią wszelkie dzierżawcom czynić posłuszeństwo. *Ibidem*, *f.* 754, *tit.* O kommissyach.

Kommissya do leśnictw W. X. Lit. według konstytucyi a. 1677, naznaczona, i Kommissarzom wszystkie w granicach z szlachtą uspokoić, i sądzić differencye zlecono, do czego i Podkomorzy tamtego woiewodztwa, albo powiatu należeć będzie; taż kommissya bez odwłoki w tym roku, za innotescencyami 4 niedzielami wydanemi, odprawić się miała: *K. L. ibidem*, *tit.* Kommissya do leśnictw.

Kommissya na uspokoienie zachodzących pretensyi Rzeplitey do Kurfirszta Imci Brandeburskiego; naznaczono Kommissarzow ex Senatu, et ex Equestri Ordine, z Wielkiey-Polski, z Małey-Polski, i z W. X. Lit. i z tego Rzeplitey na przyszłym Seymie rationem dadzą; salarium tym Kommissarzom z prowentow Rzeplitey ma być naznaczone: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 784, *tit.* Kommissya.

Kommissya od Śląska ad normam pactorum z Cesarzem Imcią Chrześciańskim, po trzech Kommissarzow od Xięstwa Zatorskiego, i Oświecimskiego, także od starostwa Olsztyńskiego, i innych granic Śląskich naznaczona. Kommissarzow z Senatu, i z Izby Poselskiey deputowano, ktorym z Kommissarzami Cesarza Imci pari numero naznaczonemi, wszystkie zachodzące trudności, krzywdy, naiazdy, i wiolencye, i granice same uznać, i rozsądzić, cum instantanea satisfactione, remota quavis ulteriore juris instantia, zlecono; processa i kondemnaty względem granic otrzymane in suspenso zostawiono ad executionem tey kommissyi. *Ibidem*, *f.* 785, *tit.* Kommissya od Śląska.

Kommissya od Węgier naznaczona, Kommissarzow z pobliższych granic Węgierskich, z Senatu et ex Equestri Ordine deputowano, kto-

rzy z Kommissarzami od Cesarza Imci raz na granicach naszych, drugi raz na granicach Węgierskich, na pobliższe ziem tychże ziechawszy się mieysce, wszelkie differencye, szkody, krzywdy, i kriminały od kogokolwiek uczynione (gdzie się ma mieścić Stanisław Maderni, od ludzi Cesarskich w krzywdzie uczynioney) sądzić, surowo karać, i ex delinquentibus sprawiedliwość czynić powinni będą, insimul et semel z Kommissarzami Cesarza Imci. Dekreta na tych kommissyach ferowane, taką maią mieć wagę, iako trybunalskie, a ex contravenientibus onym, executionem fortem et finalem, etiam admota nobilitate, Urzędy Grodzkie w tychże ziemiach będące, czynić maią; sub poenis super negligentes officiales sancitis; na teyże kommissyi beśpieczeństwo tamtey ściany tak obwarować maią, iakoby pokoy pospolity przez ludzi swawolnych napotym wzruszony nie był. Salaria tym Kommissarzom, ktorzy attendent powinności swoiey, ziemie pomienione na Seymikach obmyślą. *Ibidem*, *tit.* Kommissya od Węgier.

Kommissyą na rozgraniczenie woiewodztwa Mazowieckiego i Podlaskiego z Xięstwem Pruskim, oraz uczynienia ab utrinque sprawiedliwości we wszystkich krzywdach, naznaczono, reassumuiąc konstytucye a. 1609, 1611, 1613, 1616, 1638, 1641, 1647, 1649, 1667, 1683, i Kommissarzow deputowano, na co z Kancellaryi instrumentum commissionis, i inne do tego aktu necessaria wydać rozkazano. *Ibidem*, *f.* 787, *tit.* Reassumptio kommissyi.

Kommissya na rozgraniczenie starostwa Krzepickiego od Śląska państw Cesarza Imci naznaczona, z Kommissarzami Cesarza Imci do rozgraniczenia, i wszelkich differencyi między rożnemi dobrami Śląskiemi, i osobami zachodzących uspokoienia. *Ibidem*, *f.* 788, *tit.* Kommissya.

Kommissya vigore constit. 1676 na uznanie differencyi między Kłobuckiem OO. konwentu Częstochowskiego, a starostwem Krzepickim, i według drugiey konstyt. 1677 reassumowana, Kommissarzow naznaczono, i wszystkie differencye względem granic, lasow, gruntow, wsi, i inne kontrowersye między dobrami, i osobami zachodzące, według mianowaney konstytucyi, in perpetuum plenarie uspokoić kazano. *Ibidem*, *tit.* Reassumptio.

Kommissye do leśnictw, i ekonomii I. K. Mci ex a. 1685, naznaczone prorogowane, ktore przy Ur. Łowczym W. X. Lit. Marszałkach i Podkomorzych tych ziem i powiatow, gdzie dobra ekonomiczne i leśnictwa subsunt, przez Kommissarzow Narodu W. X. Lit. dobrze osiadłych odprawione, ile gdzie zachodzą między dobrami I. K. Mci, a ziemskiemi differencye, finaliter sine, praejudicio starodawnych ziemskich dobr, uspokoić kazano: *K. L. ibidem*, *f.* 822, *tit.* Kommissye do leśnictw.

Kommissye o rozgraniczenie powiatu Brasławskiego, z Xięstwem Kurlandzkim, reassumowano, Kommissarzow naznaczono, ktorzy na mieysce Iezierosa nazwane ziechawszy się, o rożne naiazdy, i zbiegłych poddanych, znosząc się w tym z Kommissarzami Xiążęcia Imci Kurlandzkiego, pretensye rozsądzić maią, według konst. a. 1676: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 824, *tit.* Reassumptio kommissyi.

Kommissyą o szkody przez woysko W. X. Lit. w woiewodztwie Podlaskim, Lubelskim, Bełskim, w ziemi Wizkiey, Nurskiey, Łomżyńskiey poczynione, w Brześciu Litew. na dzień 5 Lutego w roku 1700 naznaczono, i Kommissarzow deputowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 65, *tit.* Kommissya.

Kommissya od Śląska państw Cesarza Imci, o krzywdy, ktore woiewodztwa Poznańskie, i Kaliskie pretenduią, naznaczono, i Kommissarzow z Senatu, i z Stanu Rycerskiego, dla uspokoienia wszelkich z obu stron zachodzących differencyi około granic i krzywd, deputowano. *Ibidem*, *f.* 67, *tit.* Kommissya od Śląska woiewodztw.

Kommissya podobna od Śląska Xięstwom Zatorskiemu i Oświecimskiemu, powiatom Bielskiemu i Sandeckiemu tudzież ziemi Wieluńskiey naznaczona. *Ibidem*, *tit.* Kommissya od Śląska Xięstwa.

Kommissya od Węgier z ziemiami w woiewodztwie Ruskim, Przemyślską, Sanocką, i Halicką naznaczona. Kommissarzow deputowano, ktorzy z Kommissarzami Cesarza Imci aequali numero sprawy sądzić, delinquentes karać powinni i securitatem od pogranicza utrique Genti obwaruią. Dekreta zaś kommissarskie, takąż maią mieć wagę, iako trybunalskie. *Ibidem*, *f.* 68, *tit.* Kommissya od Węgier.

Kommissya między Xięstwem Mazowieckim, i woiewodztwem Podlaskim z iedney, a Xięstwem Pruskim z drugiey strony, względem rozgraniczenia naznaczona; dawnieysze o tym konstytucye reassumowano, Kommissarzow deputowano, i listy Krolewskie in vim obdestinationis do Kurfirszta Imci Brandeburskiego wydać kazano. *Ibidem*, *f.* 69, *tit.* Reassumpcya kommissyi.

Kommissya na rozgraniczenie woiewodztwa Brzeskiego - Kuiawskiego i powiatu Radzieiowskiego, z woiewodztwem Inowrocławskim, na rzece Bachorzy o kontrowersye naznaczona, i Kommissarzow deputowano. *Ibidem*, *f.* 70, *tit.* Kommissya.

Kommissya od Śląska woiewodztw Wielkopolskich, reassumuiąc konstytucye dawnieysze i świeższe, naznaczona, i Kommissarze deputowani: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 108, *tit.* Kommissya od Śląska woiewodztw.

Kommissya podobna od Śląska Xięstw Zatorskiego, i Oświecimskiego, także powiatow Bieckiego, i Sądeckiego, i starostwa Olsztyńskiego, i ziemi Wieluńskiey naznaczona, i Kommissarzow deputowano. *Ibidem*, *tit.* Kommissya od Śląska Xięstwa etc.

Kommissya takoważ od Węgier woiewodztwu Ruskiemu, i Sandomirskiemu pozwolona; Kommissarzow naznaczono, aby na każdy rok, raz w Iasliskach, w Polszcze, drugi raz na granicach Węgierskich w Humennym albo w Strepkach ziechawszy się; tak w ziemiach woiewodztwa Ruskiego, iako też w powiecie Pilżnińskim woiewodztwa Sandomirskiego, tudzież Węgierskich, krzywdy i wiolencye abutrinque poczynione, sądzili. *Ibidem*, *f*. 109, *tit*. Kommissya od Węgier.

Kommissya Mazowieckiego i Podlaskiego woiewodztw, z Xięstwem Pruskim, reassumuiąc dawne konstytucye naznaczona, i Kommissarzow deputowano. *Ibidem*, *f*. 110, *tit*. Reassumpcya.

Kommissye i dekreta, dotąd między dobrami Krolewskiemi a ziemskiemi odprawione, i ferowane, stwierdzono; ktora konstytucya i W. X. Lit. służy, względem rozgraniczenia dobr I. K. Mci stołowych, i ziemskich w Koronie, i w W. X. Lit. leżących; a konstytucyą Seymu Coronationis, circa manuales fundationes Krola Imci Iana III, reassumowano et in toto approbowano. *Ibidem*, *f*. 111, *tit*. Reassumptio.

Kommissyą naznaczono na odebranie Białey-Cerkwi, fortec, i mieysc Ukraińskich, iako i innych, tudzież armat, według opisu paktow z Carem Imcią należących; Kommissarze secundum tenorem traktatu, i instrukcyi I. K. Mci sprawić się powinni: *a*. 1710, *v*. VI, *f*. 168, *tit*. Kommissya.

Kommissya do Gdańska względem wszelkich krzywd publicznych, i privatorum, tak duchownego, iako i świeckiego stanu, et accisarum in alienis fundis usurpationis, et extorsionis, decretorum ex seriis partium controversiis latorum, et contumacialium, naznaczono, i Kommissarzow ad latus Regium deputowano, cum plenaria decisione. *Ibidem*, *f*. 188, *tit*. Kommissya Gdańska.

Kommissya do Torunia ratione violationis iurium, et fundi ecclesiastici PP. zakonnych Toruńskich, i krzywd przeciwko duchowieństwu, depozytow, i zboż szlacheckich nieprzyiacielowi wydanych, proventuum, et fundi starostwa Dybowskiego usurpationis, soli Ruskiey przekupowania, na uznanie tych skarg naznaczona, i Kommissarzow przy Wielebn. w Bogu Biskupie Kuiawskim, i Ministrach utriusque Gentis, także Ur. Marszałku konfederackim, naznaczono. *Ibidem*, *f*. 189, *tit*. Kommissya Toruńska.

Kommissyą, albo dystrybutę hybernową wiecznemi czasy abrogowano: *a*. 1717, *v*. VI, *f*. 256, *art*. 5, *Trakt*. *Warszaw*. *ver*. 16.

Kommissyą do dobr Ur. Stanisława Leszczyńskiego, dla uspokoienia, i zapłacenia dłużnikow iego, suspendendo cursum dalszego processu, et omnem executionem judicatorum, naznaczyć obiecano. *Ibidem*, *f*. 304, *tit*. Reces do przyszłego Seymu.

Kommissarzow, i Urząd Grodzki Kamieniecki, na rozgraniczenie między ziemią Halicką, i woiewodztwem Podolskim naznaczono, ktorzy kontrowersye o te granice disjudicabunt i ktore dobra do woiewodztwa Podolskiego, a ktore do ziemi Halickiey należą, i dokąd podatki płacić maią, finalnie decydować będą. *Ibidem*, *f*. 295, *tit*. Rozgraniczenie.

Kommissya do rozgraniczenia między Trechtymirowem, a starostwem Kaniowskim; Kommissarzow naznaczono, aby Trechtymirow przy cyrkumferencyi w przywileiu Krola Imci Stefana wyrażoney, zostawał. *Ibidem*, *f*. 297, *tit*. Kommissya.

Kommissyą między dobrami dziedzicznemi, Bliskąwolą rzeczonemi, w woiewodztwie Wołyńskim, W. Xiążęcia Ianusza Wiśniowieckiego Wdy Krakow. a Iezierсami dobrami Krolewskiemi w powiecie Pińskim leżącemi, i Kommissarzow do rozgraniczenia deputowano. *Ibidem*, *f*. 299, *tit*. Securitas.

Kommissyą graniczną między dobrami dziedzicznemi Gruszławek, W. Ogińskiego Woiewody Trockiego, a Krolewskiemi Polongowskiego, i Plotelskiego starostw, tudzież między folwarkiem dziedzicznym Skwaydaycie nazwanym, gruntami dobr w Xięstwie Żmudzkim będących, naznaczono, i Kommissarzow cum pleno jure ad disjudicandum deputowano: *K*. *L*. *a*. 1717, *v*. VI, *f*. 327, *tit*. Kommissya.

Kommissyą graniczną między dobrami Ur. Eperyeszych, Poniemunie nazwanemi, a starostwami Wielońskim, i Skirstymońskim, naznaczono, i Kommissarzow cum pleno jure ad disjudicandum deputowano. *Ibidem*, *f*. 328, *tit*. Kommissya *1mo*.

Kommissyą graniczną między dobrami Ur. Bogusława Wolbeka Łowczego Nadwornego W. X. Lit. Dziedzicze nazwanemi, a Krolewskiemi Kalinkiewicze, i Bobrowice nazwanemi, naznaczono, i Kommissarzow cum pleno jure ad disjudicandum deputowano. *Ibidem*, *tit*. Kommissya *2do*.

Kommissyą między gruntami dziedzicznemi rożnych obywatelow powiatu Pińskiego, tudzież starostwami rożnemi, i ekonomią starostwa Pińskiego naznaczono, i Kommissarzow cum pleno jure decidendi przy Podkomorzych Ziemskich deputowano. *Ibidem*, *tit*. Kommissya *3tio*.

Kommissyą na rozgraniczenie starostw Uświatskiego i Poduświatskiego, w woiewodztwie Witebskim, z dobrami lennemi Osmołowicze, Syruta, i Bruskorowicze w Połockim i Witebskim woiewodztwach, (excepto Syruty Newelskiey) naznaczono, Kommissarzow deputowano, w czym iako discernent, tak to pro legitimo judicato przyięto będzie, et in ullam interpretationem napotym apud possessores tych dobr iść nie ma. *Ibidem*, *f*. 329, *tit*. Rozgraniczenie starostw.

Nie doszła. Znowu insza do tychże i starostwa

Wieliszkiego; Kommissarze naznaczeni, ktorzy in praesentia Połockiego, albo Witebskiego Podkomorzych, lub vacantibus his officiis, ktoregokolwiek bliższego Ur. Podkomorzego, captato opportuno tempore, absentia aliquorum non obstante ziechawszy ad fundum, granice cognoscent, kontrowersye zachodzące distinguent, i sprawiedliwe odgraniczenie uczynią: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 678, *tit.* Rozgraniczenie starostw.

Kommissya na rozgraniczenie dobr Tułow w woiewodztwie Witebskim Ur. Ant. Dunina Regenta W. X. Lit. z wsią Puszkarzami do horodnictwa Witebskiego należącą. *Ibidem.*

Kommissya z Cesarzem Imcią in ordine do kontynuacyi konferencyi, bez wdawania się w nowe iakiekolwiek kondycye, albo ligamenta, naznaczona, przy Xiążęciu Imci Prymasie, tudzież Ministrach Status, i Hetmanach utriusque Gentis, Kommissarzow z Senatu, et ex Equestri Ordine tak z Korony, iako i z W. X. Lit. naznaczono, absentia nonnullorum non obstante, salva relatione, et approbatione na przyszłym Seymie: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 412, *tit.* Kommissya z Cesarzem Imcią.

Kommissya z Carową Ieymcią, i państwem iey, do uspokoienia wszelkich pretensyi Rzeplitey z okazyi traktatu soiusznego, i przeszłych koniunktur naznaczona, circa assistentiam Xiążęcia Imci Prymasa, Ministrow Status, i Hetmanow oboyga Narodow, do traktowania z Ministrami Carowy Ieymci, z Senatu, et ex Equestri Ordine, tak z Korony, iako i z W. X. Lit. Kommissarzow deputowano, absentia nonnullorum non obstante, salva relatione, et approbatione na przyszłym Seymie. *Ibidem*, *f.* 413, *tit.* Kommissya z Carową Ieymością.

Kommissya z Koroną Szwedzką, do statecznego pokoiu, i przyiaźnego sąsiedztwa, naznaczona, przy Xciu Imci Prymasie, oraz Ministrach Status, i Hetmanach oboyga Narodow, Kommissarzow ex Senatu, et ex Equestri Ordine, tak z Korony, iako z W. X. Lit. deputowano, dla odnowienia, i potwierdzenia dawnieyszych paktow wiecznych, absentia nonnullorum non obstante, salva relatione, et approbatione na Seymie przyszłym. *Ibidem*, *f.* 414, *tit.* Kommissya z Koroną Szwedzką.

Kommissya z dworem Berlińskim, do eliberacyi Elbląga, i zastawnych kleynotow, do traktowania względem wykupna Drahyma, i windykowania ludzi gwałtem pozabieranych quorumvis contra pacta anteriora, i uprzątnienia wszelkich zachodzących pretensyi, naznaczona, przy Xiążęciu Imci Prymasie, Ministrach Status, i Hetmanach oboyga Narodow; Kommissarzow z Senatu, et ex Equestri Ordine, tak z Korony, iako i z W. X. Lit. deputowano, absentia nonnullorum non obstante, salva relatione, et approbatione transactorum, na Seymie przyszłym, hoc adjecto: iż in casu denegatae justitiae ex parte pomienionego dworu, Seym extraordynaryiny dwu-niedzielny z wydaniem dwoyga wici za iedne na pospolite ruszenie, Krol Imć złoży, dla otrzymania prędszey i pewnieyszey satisfakcyi. *Ibidem*, *f.* 415, *tit.* Kommissya z dworem Berlińskim.

Kommissya względem szybu solnego, Kunegunda nazwanego, na obmyślenie rekompensy per commutationem ex justitia distributiva, adinstar szybu Lubomierza, i folwarkow Lednica, za dobra Poręba, domowi WW. Lubomirskich, i W. Xiężnie z Lubomirskich Sanguszkowey, za szyb solny przedtym Swiercza, a teraz Kunegunda nazywaiący się, naznaczona, i Kommissarzow dezygnowano, salva relatione, et approbatione na Seymie przyszłym; interim w nadzieię tey zamiany od summy wyderkaffowey, na tey szybie i wsi Swierczy zapisaney XX. Scholarum Piarum Podolenieckim, czynszu po złotych 2400 corocznie Krol Imć deklarował. *Ibidem*, *f.* 447, *tit.* Kommissya względem szybu.

Kommissarzow ad revisionem compendii konstytucyi Koronnych, i W. X. Lit. przez Ur. Stanisława Kożuchowskiego, ordine alphabetico zebranego, ex Senatorio, et Equestri Ordine, absentia unius, vel plurium non obstante, modo tres adsint, naznaczono, ktorzy captato tempore et loco, uważywszy istotę, i rzetelność compendii, podpiszą, i do approbacyi na przyszły Seym podadzą. *Ibidem*, *f.* 447, *tit.* Rewizya konstytucyi.

Kommissya do Xięstwa Kurlandzkiego, i Kommissarze naznaczeni, tam ex Senatu, iako i ex Equestri Ordine, dla uformowania, i ułożenia ordynacyi teyże prowincyi, tudzież powiatu Piltyńskiego, quo ad jura sua; przytym dla uprzątnienia, i uspokoienia iakichkolwiek niezgod etc. cum potestate sądzenia, i karania summario processu Kurlandczykow, ktorzyby rebelles juribus Reipublicae, albo powadze kommissarskiey także w Kurlandyi po tey konstytucyi pokazali się, salva relatione et approbatione na Seym przyszły: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 406, § Także, aby desideria.

Odprawiona ta kommissya a. 1727 ktorą approbowano, i dla gruntownieyszego ziednoczenia tego Xięstwa cum corpore Rzeplitey, do ułożenia kondycyi Xiążęciu, ktory post decessum Principis Ferdinandi, a w nim stirpis Ketlerianae, inwestyturę weźmie, też kommissyą prorogowano, i autoryzowano: *Seym Pacific. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 664, *tit.* Kurlandya.

Kommissyą do dobr Leszczyńskich cum omnibus attinentiis na dzień 15 Września r. 1736 do Leszna ordynowano, i Kommissarzow naznaczono. Na ktorey to kommissyi wszyscy do dobr pomienionych jura et praetensiones maiący, z prawami swemi stawać, et judicatum pati maią, sub succubitione jurium suo-

rum, et nonnullorum creditorum contumacia et absentia, cum juribus suis disparentium, non obstante, salvis juribus uxoreis, juribus haeredum, creditorum, privilegiis Regum in perpetuum, salvis decretis tribunalitiis, et eorundem cognitione, ubi opus fuerit, eidem commissioni praecommissa, atque potestate limitandi eidem commissioni concessa, praecisa omni appellatione. *Ibidem*, *f.* 665, *tit.* Dobra Leszno.

Kommissya do ułożenia aukcyi woyska naznaczona. *Ibidem*, *tit.* Kommissya.

Kommissya na rozgraniczenie woiewodztwa Ruskiego, od woiewodztwa Wołyńskiego, mianowicie między ziemią Lwowską, a dobrami dziedzicznemi W. Iozefa Potockiego Woiewody Kiiowskiego, Załoście nazwanemi cum attinentiis, naznaczona, i Kommissarze destynowani, aby unius vel duorum absentia non obstante, te granice i grunta, według opisanego prawa, finaliter decydowali: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 298, *tit.* Securitas.

Nie doszła. Przeto pro effectuanda eadem dislimitatione naznaczono Grody: Przemyślski, Trębowelski, Krzemieniecki, i Bełzki, aby (absentia unius ex Officialibus non obstante) do Załosiec ziechawszy się, przy komportacyi dowodow, decydowali, dokąd podatki wsie ad praesens in disquisitione między temi woiewodztwami będące, wydawać maią: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 669, *tit.* Reassumpcya.

Kommissya do dzierżaw Mosiny i Gołęcina, w woiewodztwie i powiecie Poznańskim leżących, ob subsecuta fata Krola Imci Augusta II nie doszła, praesenti constit. (praevio ad praemissa novo z Kancellaryi Krolewskiey instrumento) ponowiona. *Ibidem*, *f.* 671, *tit.* Reassumpcya.

Kommissye wszystkie dawne, a osobliwie a. 1717 reassumuiąc, Kommissarzow na granice Węgierskie naznaczono, ktorzyby tranquillitatem publicam, et securitatem obywatelom tamecznym obwarowali, ktora kommissya, aby co rok suum cursum miała, praesenti Conventus assensu mieć chciano. *Konf. Gen. a.* 1733, *Seym Pacific. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 591, § Zabiegaiąc.

Kommissya do złustrowania pogranicznych fortec, Kamieńca Podolskiego, i Okopow S. Troycy, naznaczona. *Ibidem*, *f.* 593, § A że Rzeplitey.

Kommissya do rewizyi żup solnych Krakowskich, także szybu Kunegundy naznaczona, czego wszystkiego, aby relacyą na Seymie przyszłym Coronationis Ur. Kommissarze uczynili, umowiono. *Ibidem*, *f.* 598, § Żupy.

Kommissya do dobr ad mensam Regiam należących, mianowicie do Samborskiey, Sandomirskiey, Malborskiey, i Rogozińskiey ekonomii. *Ibidem*, *f.* 599, § Więc et statum praesentem.

Kommissya ad deducendas injurias w W. X. Lit. przez woyska Moskiewskie uczynione, iako to: o spalenie dobr, powrocenie poddaństwa zabranego, i inne depaktacye naznaczona: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 674, *tit.* Kommissya.

Kommissya na rozgraniczenie starostwa Cyryńskiego, od gruntow in circumferentia szlacheckich naznaczona, oraz Kommissarzom zlecono, aby cztery włoki Odolińszczyzna nazwane, i plac dziedziczny w miasteczku Cyrynie, Ur. Kazimierzowi Niesiołowskiemu Staroście Cyryńskiemu, legitime przez niegoż kupiony, ograniczyli, et circa jus terrestre, tak włoki, iako i plac, in omni immunitate terrestri haereditaria, in futurum pro successoribus obwarowali. *Ibidem*, *f.* 679, *tit.* Rozgraniczenie.

Kommissya skarbowa, alias do zapłaty woysku, bądź Koronnemu, bądź Litewskiemu, bądź piechotom in praesidiis będącym, *vide tit.* Zapłata, *tit.* Woysko.

Kommissya Radomska, *vide tit.* Trybunał Skarbowy.

Kommissya do ordynacyi mennicy, bądź Koronney, bądź Litewskiey, *vide tit.* Moneta.

Kommissya na rewizyą xiąg, *vide tit.* Xięgi.

Kommissya na rewizyą czego, *vide tit.* Rewizye.

Kommissya do rozgraniczenia gruntow Xiążęcia Imci Ostrogskiego, od gruntow pałacu Krolewskiego w Warszawie, *vide tit.* Ordynacye.

Kommissarze na exekucyą dekretu relacyinego, o kościoł S. Iakuba w Toruniu, *vide tit.* Exekucya.

Kommissya do rozprawienia woyska, *vide tit.* Woysko.

Kommissarze do hyberny, i do boku Krola, dla rad woiennych, *vide tit.* Deputaci.

Kommissya dla składu, *vide tit.* Składy, *tit.* Drogi.

Kommissya dla postanowienia zamiany, *vide tit.* Zamiana.

Kommissya dla postanowienia Xięstwa Pruskiego, i lenna iego, *vide tit.* Xięstwo Pruskie.

Kommissarzom względem summ zaciągnionych warunek, *vide tit.* Assekuracye.

Kommissya na otwarcie skarbu Koronnego w Krakowie, *vide tit.* Skarb.

Kommissya na uznanie kosztow UU. Rożankow małżonkow, na kamienicę w zamku Krakowskim, *vide tit.* Summy.

Kommissya do ekonomii Koronnych, i W. X. Lit. *vide tit.* Ekonomie.

Kommissya do podziału długow Żydow Kazimierskich przy Krakowie, *vide tit.* Żydzi, *tit.* Cła, *tit.* Składy.

Kommissya do Inflant pro discernentia jurium kościołow Xięstwa tego, *vide tit.* Kościoły.

Kommissarze do instrukcyi na uspokoienie Ukrainy, *vide tit.* Deputaci.

Kommissya do Piotrkowa dla rewizyi armaty, i municyi, *vide tit.* Rewizye.

Kommissarzom Rzeplitey, co za securitas, *vide tit.* Senator.

Kommissarze do Regimentarzow Woyskowych sub interregno, *vide tit.* Deputaci.

Kommunikacye, vide tit. Dożywocia.

Komornicy, albo Inquilini.

Komornicy, ktorzy bez krzywdy panow w mieściech mieszkaią, maią być wolni od restytucyi panom swym: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, *tit.* De colonis.

Komornikami, ktorzy przy mieście dobrze znaiomi mieszkaią, miasta dla swych potrzeb kontentować się maią, w woiewodztwie Poznańskim i Kaliskim: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1405, *tit.* O hultaiach.

Ustawy około komornikow włoczęgą bawiących się, Starostowie mieyscowi exekwować maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § In petitione.

Komornikowie Ziemscy.

Komornikowie Ziemscy na Rokach Ziemskich obierani być maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 77, *tit.* De terminis particularibus.

Spraw innych, oprocz swych własnych prokurować, ani ku sprawowaniu od Sądu wstawać maią. *Ibidem*, § Praedicti etiam Camerarii.

Komornikow skazanie ktoby naganił, przepada winy do nich po groszy 12: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De poenis Castellanorum.

Plura vide tit. Podkomorzy.

Komory celne, vide tit. Cło.

Kompozycya.

Kompozycya o dziesięciny, *vide tit.* Dziesięciny.

Kondemnaty, vide tit. Sprawy. Bannicye. Trybunały. Zdawania sądowe.

Konfederacye.

Konfederacya generalna po śmierci Krola Ludwika in ordine Elekcyi na tron corki iego, przy prawach i wolnościach kościelnych, w Radomsku: *a.* 1382, *v.* I, *f.* 58.

Konfederacya za panowania Władysława Iagiellonowicza Krola Polskiego i Węgierskiego, contra contumaces et haereticos, eorumque fautores, w Nowym Mieście Korczynie: *a.* 1438, *v.* I, *f.* 140.

Confoederatio pod tymże Krolem, occurens incommodis Regni w Nowym Mieście: *a.* 1439, *v.* I, *f.* 141.

Konfederacya generalna Warszawska po śmierci Krola Zygmunta Augusta: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 841, *tit.* Confoederatio.

Konfederacya Krakowskiego, Sandomirskiego, i Lubelskiego woiewodztw, po śmierci Krola Stefana: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1046, *tit.* Confoederatio.

O ważności iey sensus woiewodztwa Krakowskiego. *Ibidem*, *f.* 1069, § A co się dotycze.

Także sensus woiewodztwa Sandomirskiego. *Ibidem*, *f.* 1073, § My Rady.

Dysceptacye i trudności około niey na Elekcyi. *Ibidem*, *f.* 1081, § W ktorym.

Konfederacya po śmierci Krola Stefana ponowiona: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1047, § Naprzod.

Znowu w kapturze Krakowskim. *Ibidem*, 1051, § Przyrzekamy.

Potym w Konwokacyi Walney Warszawskiey: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1058, § Konfederacyą.

Potym w konsultacyach pod Pokrzywnicą. *Ibidem*, *f.* 1073, *tit.* My Rady.

Znowu w recessie Warszawskim około Elekcyi Zygmunta III. *Ibidem*, *f.* 1087, § Czas koronowania.

Teyże poparcie na zieździe pod Wiślicą namowione. *Ibidem*, *f.* 1089, *tit.* Poparcie.

Konfederacyą Krol Zygmunt III poprzysiągł: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1095, *tit.* Literae juramenti.

Tenże in confirmatione generali jurium warował ią. *Ibidem*, *f.* 1203, § Quod vero.

Cum violatoribus pacis in religione dissidentium, proces, i exekucyą postanowić na przyszłym Seymie obiecano. *Ibidem*, *f.* 1243, *tit.* Reces Seymu.

Konfederacya generalna Warszawska po śmierci Krola Zygmunta III i porządek około Elekcyi, iako ma być zachowany, bespieczeństwo także: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 723, *tit.* Konfederacya generalna.

Taż approbatur: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 784, *tit.* Acta interregni.

Konfederacya generalna po śmierci Krola Władysława IV: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 148, *tit.* Konfederacya.

Konfederacya generalna po abdykacyi Krola Iana Kazimierza: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1025, *tit.* Konfederacya.

Konfederacya generalna po śmierci Krola Michała: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 199, *tit.* Konfederacya.

Konfederacya woiewodztwa Krakowskiego, po śmierci Krola Zygmunta III w ktorey Sądy Kapturowe naznaczono, i co sądzić, opisano: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 742, *tit.* Laudum Proszowskie.

Wszystkich zwyż mianowanych Konfederacyi, naydziesz punkta rezolwowane pod własnemi rzeczy nazwiskami.

Konfederacya in causa religionis, naypierwey przyrzeczona, salvis jurisdictionibus nad poddanemi, et aliis: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 841, § Przetoż. A iż.

Potym ią naprzod Krol Henryk poprzysiągł. *Ibidem*, *f.* 862, *tit.* Forma juramenti.

Potym Krol Stefan: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 892, *tit.* Literae.

Potwierdzona od tegoż. *Ibidem*, *f.* 897, § A iż tey zacney Koronie.

Znowu od tegoż warowana. *Ibidem*, *f.* 903, *tit.* Literae confirmationis.

Znowu ostrzeżona. *Ibidem*, *f.* 913, *vers.* 32. Quod vero.

Konfederacya generalna Stanow Koronnych, i W. X. Lit. za Krola Michała, ktora się w pospolitym ruszeniu pod Gołębiem poczęła, a potym z pod Lublina do Warszawy actus iey przeniesiony, i w Seym Walny Koronny sześćniedzielny obrocony: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 88, § My stosuiąc się.

Konfederacya Generalna po śmierci Iana III po niedoszłey głowney Konwokacyi Warszawskiey: *a.* 1696, *v.* v, *f.* 835, *tit.* Konfederacya.

Konfederacye szlacheckie mianowicie Małey-Polski Tarnogrodzka, d. 26 Listopada a. 1715, Wielko-Polska d. 27 Kwietnia, i Litewska w Wilnie d. 23 Marca a. 1716 spisane, ze wszystkiemi aktami nastąpionemi rozwiązane, i od obowiązku przysiąg tych szlachtę, ktorzy w nie wchodzili, uwolniono i nowych związkow zakazano, i pospolitego ruszenia, ktore samemu Krolowi Imci, poki żyie, należy, na potomne czasy zabroniono: *a.* 1717, *v.* VI, *w traktacie Warszawskim*, *f.* 243, § Dla czego.

Konfederacya generalna Sandomirska d. 20 Maia w r. 1704 postanowiona, rozwiązana: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 266, *art.* 9.

Konfederacya generalna omnium Ordinum Regni et M. D. Lith. na Konwokacyi Głowney Warszawskiey, po śmierci Krola Imci Augusta II d. 27 Kwietnia r. 1733 uchwalona. *Vide v.* VI, *f.* 581, *tit.* Konfederacya.

Konfederacye wszelkie rozwiązuią się przez Seym Pacificationis: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 573, § Wszem w obec.

Konfederacye żołnierskie, *vide tit.* Woysko.

Konfirmacye.

Konfirmacya jurium Regni pierwsza się stała przez Ludwika Krola w Koszycach: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 58, § Insuper omnes Barones.

Potym przez Władysława Iagiellona blisko Czerwińska: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 84, § Postremo.

Takoważ przez tegoż Krola w Iedlney z datą w Krakowie: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Omnia jura.

Tenże sancita Episcoporum, approbowane olim od Kazimierza W. tudzież Summorum Pontificum około dziesięcin immunitates confirmat. *Ibidem*, *f.* 95, *tit.* Sancita.

Tenże statut Kazimierza W. contra eos qui ad bellum eundo, damna inferunt in bonis spiritualium, tam monasteriorum, quam sacerdotum saecularium, confirmat, et poenas decernit. *Ibidem*, *f.* 112, *tit.* Vladislaus Iagello.

Confirmatio Friderici et Carolinae constitutionis pro ecclesiastica libertate facta per Bonifacium Papam. *Ibidem*, *f.* 105, *tit.* Bonifacius.

Teyże Carolinae constitutionis confirmatio per Ioannem Papam. *Ibidem*, *f.* 109, *tit.* Confirmatio.

Confirmatio jurium et privilegiorum Sigismundo M. D. L. super Ducatu Magno, per Vladislaum Iagiellonem eidem concesso, przez Władysława III Krola Polskiego i Węgierskiego, w Piotrkowie uczyniona: *a.* 1438, *v.* I, *f.* 139, *tit.* Vladislaus.

Konfirmacya statutu o żupach solnych Kazimierza W. przez Kazimierza III Krola uczyniona: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 159, *tit.* Confirmatio.

Confirmatio omnium jurium, et privilegiorum Regni, przez tegoż Kazimierza III Krola Polskiego: *a.* 1470, *v.* I, *f.* 225, *tit.* Casimirus.

Tenże confirmat privilegium Vladislai Jagellonis patris sui przeciwko tym, ktorzyby przez rok w excommunice trwali: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 193, *tit.* Confirmatio.

Confirmatio privilegiorum, et libertatum omnium Prussiae przez tegoż w Nowym mieście Korczynie: *a.* 1477, *v.* I, *f.* 231, *tit.* Casimirus.

Konfirmacya takoważ przywileiow Pruskich, przez Iana Alberta Krola Polskiego w Toruniu: *a.* 1494, *v.* I, *f.* 240, *tit.* Ioannes Albertus.

Konfirmacya przez tegoż Krola praw od Kazimierza III Krola w Nieszawie i Opokach, ustanowionych: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 246, *tit.* Albertus Rex.

Konfirmacya przez Krola Alexandra przywileiow, inskrypcyi, i wszelkich wolności nadanych od Krolow, ziemi Sandomirskiey: *a.* 1501, *v.* I, *f.* 291, *tit.* Alexander.

Confirmatio generalis omnium jurium Regni, przez tegoż Krola w Radomiu: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 355, § Ad perpetuum.

Takoważ przez Krola Zygmunta I: *a.* 1507, *v* I, *f.* 357, *tit.* Privilegium.

Takoważ przez Krola Zygmunta Augusta: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 592, § A gdyż iuż.

Takoważ przez Krola Henryka: *a.* 1574, *v.* II, *f.* 864, *tit.* Confirmatio.

Takoważ przez Krola Stefana w mieście Siedmiogrodzkim Meggyes: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 903, *tit.* Literae confirmationis.

Znowu podobna przez tegoż w Krakowie. *Ibidem*, *f.* 911, *tit.* Confirmatio.

Znowu na Seymie przez tegoż. *Ibidem*, *f.* 916, § A iż przodkowie.

Takoważ przez Krola Zygmunta III: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1201, *tit.* Confirmatio.

Takoważ przez Krola Władysława IV: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 779, *tit.* Confirmatio.

Takoważ przez Krola Iana Kazimierza: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 259, *tit.* Confirmatio.

Takoważ przez Krola Michała: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 43, *tit.* Confirmatio.

Takoważ przez Krola Iana III: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 332, *tit.* Confirmatio.

Takoważ przez Krola Imci Augusta II: *a.* 1697, *v.* VI, *f.* 5, *tit.* Confirmatio.

Takoważ przez Krola Imci Augusta III: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 642, *tit.* Confirmatio.

Konfirmacya wszystkich praw, ktore w statucie zebranym od Iana Łaskiego, znayduią się, przez Alexandra Krola uczyniona: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 352, *tit.* Alexander.

Konfirmacya zwyczaiow prawnych ziemi Krakow-

skiey, przez tegoż Krola: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 325, *tit.* Alexander Rex.

Confirmatio Electionis Stephani in Regem Poloniae w Andrzeiowie: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 878, *tit.* Confirmatio Electionis.

Confirmatio articulorum Henrico Regi oblatorum, facta per Stephanum Regem w Meggyes: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 896, *tit.* Literae confirmationis.

Confirmatio pactorum conventorum przez Krola Zygmunta III: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1096, *tit.* Confirmatio.

Konfirmacya inszych iakich rzeczy, *vide tit.* Approbacye, *tit.* Przywileie.

Konie.

Konie przez kogożkolwiek z Korony wywodzone być nie maią, pod utratą onychże, et sub poena Regia: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 533, *tit.* De equireis.

O tymże. Iż ani przez kupce, ani przez Żydy wywodzone być maią, czego Starostowie przestrzegać powinni: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Konie.

O tymże. A Starostowie i celnicy zabierać ie maią, i nie przepuszczać, sub poena ducentarum marcarum. A ieźliby się Pisarz Celny przepuścić ie ważył, siedzeniem wieży przez dwanaście niedziel karany być ma: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Aby konie.

Reassumuntur superiora sub confiscatione koni: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* O niewywodzeniu koni.

I znowu reassumuntur eadem z tą deklaracyą, że te konie Starostom należeć maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 107, *tit.* O niewywodzeniu koni.

Końmi Żydzi kupczyć nie maią, pod obwieszeniem i utraceniem koni; a Starostowie imać ie powinni: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Aby konie. A Żydowie.

Konie z Węgier, albo zkąd inąd nie maią być przedawane, tylko na iarmarkach, a Starostowie nie maią szlachcie bronić wolnego kupowania żadnym sposobem, sub poena 100 marcarum. O co przed Krolem, albo w Grodzie peremptorie in primo citationis termino Starostowie pozwani sprawić się powinni, i poenam luere, ktorey medietas fisco Regio, a druga medietas stronie cedere ma. *Ibidem,* § Konie.

Do Węgier ktoby po konie ieździł, albo posyłał quocunque praetextu, Starostowie i celnicy, non habito respectu literarum Regiarum, zabierać ie maią, sub poena 14 marcarum peremptorie in quocunque Officio Castrensi sui palatinatus, ad instantiam cujusvis in primo citationis termino luenda: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* O przekupniach wina i koni.

Konia zdrowego na drogę pożyczywszy, albo zdrowego wrocić, albo ieźli ochromieie, o niego się zgodzić potrzeba: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 24, *tit.* De equo.

O konia kradzionego winni sąsiedzi, ieźliby gonić złodzieia nie chcieli, a w tymby złodziey uciekł. *Ibidem, f.* 23, *tit.* De jure.

O konia kradzionego dawność do trzech lat. *Ibidem, f.* 52, *tit.* De praescriptione.

Konsensy.

Konsensy na dobrach Krolewskich, ktore nie są prawu pospolitemu przeciwne, w mocy zostawiono: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż wiele.

Konsensy ad cedendum, iako i in solidum na miasto Wiznę cum attinentiis, z Kancellaryi Koronney dawane nie będą, sub nullitate konsensu, salva moderni possessoris advitalitate: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 128, *tit.* Opatrzenie iurydyki Wizkiey.

Konsensow ad cedendum de bonis Kancellarye Koronne nie powinny wydawać, poki nie będzie doskonale deductum kwitami skarbowemi, że z tych dobr, dawnieyszych i świeższych czasow kwarta zupełnie wydaną iest: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 915, *tit.* Umocnienie.

Konsens Ur. Andrzeiowi Gembickiemu Staroście Nowodworskiemu, do transfundowania prawa, ktore ma na ekonomii Nowodworskiey, lub na osobę Krola Imci, i sukcessorow iego sanguinis, lub na kogo inszego ex civibus Regni, et M. D. Lit. mediante exsolutione summae na teyże ekonomii haerentis: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 564, *tit.* Konsens.

Konsens na dwa opactwa Krolewicowi Karolowi bratu Krola Iana Kazimierza: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 285, *tit.* Konsens.

Konsensy na odiazd extra Regnum, *vide tit.* Odiazd.

Konsensy na wywożenie drew z puszcz, *vide tit.* Puszcze. Lasy.

Konsens na arendowanie dobr ordynacyi podległych, *vide tit.* Ordynacye.

Konsensy wszystkie w mocy Krola zostawiono, *vide tit.* Solida. Dożywocia. Starostwa.

Konstytucye.

Konstytucyi pisania, i ich pieczętowania antiquissimus mos. *Praef. v.* I, § 7, *Lit. f. ad marg.* Mos subscribendi.

W konstytucyach swoich Krolowie consensum et voluntatem Ordinum zawsze exprimunt. *Ibidem,* § 8vo.

Konstytucyi nowych bez konsensu i zdania Rzeplitey Krolowie stanowić nie maią. *Ibidem, et a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De bello.

O tymże wyraźniey na Seymie w Radomiu: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 299, *tit.* De non faciendis.

Reassumowano ten statut Alexandra Krola: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 526, *tit.* De novis constitutionibus.

Do zachowania konstytucyi przed ich publikowaniem, nikt obowiązanym nie iest: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 300, *tit.* De constitutionibus.

Constitutiones, nisi ab Ordinibus, abrogari nequeunt. *Praef. v.* I, § 14.

Authoritas Equestris Ordinis, circa leges, et

constitutiones sanciendas, antiqua, et ante tempora Casimiri Iagellonidae. *Ibidem*, § 9.

Konstytucye seymowe Senatorowie, i Posłowie na to deputowani podpisawszy, do Kancellaryi podawać maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1208, *tit.* O konstytucyach seymowych.

Przy konkluzyi maią być czytane przez PP. Pieczętarzow cum interrogatione: ieżeli ie pieczętować Stany każą. *Ibidem.*

Reassumitur to cum hac declaratione: iż konstytucye z podpisem Marszałka Poselskiego, i inszych osob do tego z Senatu i z Koła Poselskiego deputowanych, do xiąg grodzkich Warszawskich ad acticandum, nazaiutrz po Seymie podawane być powinny: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 169, *tit.* O konstutucyach.

Znowu o tym, cum reassumptione in toto dawnych praw, a osobliwie konst. a. 1613, a Marszałkowie Poselscy konstytucye, ktore za zgodą wszech Stanow staną, ad mundum zaraz przepisywać kazać maią, a po skończeniu wszystkich, one przy podpisach Senatorow dwu, i Deputatow z Izby Poselskiey podanych, po konkluzyi Seymu, i pożegnaniu Krola, nazaiutrz do Grodu Warszawskiego oddawać powinni; a ieżeliby wakował Grod, to do Metryki Koronney: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 706, *tit.* O podawaniu konstytucyi.

WW. Pieczętarze oboyga Narodow, zniosłszy się z W. Podskarbim W. Koronnym, o koszcie, (ktory in instanti na wydrukowanie konstytucyi ma dać) one naydaley trzeciego dnia do druku podać, i wydrukowane zapieczętowawszy, wcześnie na Seymiki Relacyine, także do Grodow po woiewodztwach i ziemiach, według prawa i dawnego zwyczaiu, rozesłać sine intermissione maią. *Ibidem.*

Konstytucye seymowe odmieniane, i przyczyniane przez Senatus consulta być nie maią, ani uniwersały, ktoreby ie znosiły, wychodzić maią, sub nullitate tychże uniwersałow: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 830, *tit.* De reddenda ratione Senatus consultorum.

Do konstytucyi seymowych, po dwu tylko Deputatow ex Gentibus, juxta antiquas consuetudines, bywać powinno: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 100, *tit.* Izba Poselska.

Przysięgać powinni ciż Deputaci do konstytucyi, *vide tit.* Seym.

Konstytucye Seymu przeszłego a. 1658, ktore dwa razy ad typum podane, nie małą w Rzeplitey uczyniły mieszaninę, zniesiono, i postanowiono: aby Marszałek Poselski tamtego Seymu exemplarz konstytucyi wszystkich, na ktore consensus omnium Ordinum na Seymie zaszedł, z podpisem ręki swoiey, i Deputatow do konstytucyi mianowanych, do Grodu Warszawskiego podał, według ktorego exemplarza te konstytucye przedrukowane być maią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 583, *tit.* Konstytucye seymu.

A napotym nigdy konstytucyi przedrukowywać ex Senatus consulto nie będzie wolno. *Ibidem.*

Konstytucye Marszałek z podpisem swoim, i Deputatow do konstytucyi naznaczonych, oddawszy do Grodu, sumptem skarbowym, w Koronie Koronnego, a w W. X. L. Litewskiego, znosząc się z Pieczętarzami, i Podskarbiemi oboyga Narodow, drukować każe. A Podskarbiowie oboyga Narodow wydrukowane Pieczętarzom dać zapieczętować, i z podpisaniem ich na termin Seymikow Relacyinych, rozesłać do wszystkich woiewodztw, powiatow, i ziem powinni: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 763, *tit.* O dawaniu konstytucyi do druku.

Konstytucye niektore a. 1590 i wszystko to, co discrimen belli Turcici et necessitas expressit, iako temporaneum było, abrogowano, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie niektorych konstytucyi.

Konstytucyą Grodzieńską a. 1726 (*tit.* Poselstwo do Oyca Swiętego), z reassumpcyą praw de iure patronatus, et pro indemnitate iurisdictionis Reipubl. contra cortesanos, modyfikowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 658, *tit.* Modyfikacya.

Konstytucye gdzie, kiedy, przez kogo, i z iakich przyczyn stanowione, *vide tit.* Seymow series.

Kontrakty.

O kontrakt słowny, ktory ani ziemskim, ani grodzkim zapisem nie iest umocniony, mianowicie o dobra dziedziczne, nie ma nikt być pozwan do Sądu, ani ma być sądzon, et in tali casu ani zakłady, ani zadatki mieysca nie maią. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 947, *tit.* O kontrakcie słownym.

O kontrakty co za ochrona po woynie a. 1648 obywatelom woiewodztwa Kiiowskiego, Bracławskiego, i Czerniechowskiego, *vide tit.* Długi.

Kontrowersye.

Kontrowersye, albo wspory na Sądach Ziemskich czynione być mogą przez pozwanego przed odeprzą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* De controversiis.

Kontrowersye, propozycye, albo zwłoki i odpory wydane być maią ex actis prawuiącym się: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Casu vero.

Kontrowersye naydaley do trzeciego dnia prokuratorowie podawać powinni, a potym nie ma ich Sąd przyimować: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § W tym się też dzieią trudności.

Kontrowersye strony w W. X. Lit. do Pisarza naydaley do trzeciego dnia oddawać maią: *K. L. a.* 1616, *v.* III, *f.* 307, *tit.* O Pisarzach.

Korce.

Korce po miastach, w ratuszach sprawiedliwey miary, i darmo wydawane ludziom na targach do mierzenia być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Iż nie małe uciążenie.

Nie innemi korcami mierzyć powinno, tylko temi, co na ratuszu. *Ibidem.*

Rowno bez każdego wierzchu mierzyć maią, to iest: pod strych. *Ibidem.*

Ten, co przedaie, mierzyć ma, nie ten, co kupuie. *Ibidem.*

Znowu o tymże. Iż ten, co przedaie, mierzyć sam i strychować ma, nie ten, co kupuie: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 279, *tit.* Korce.

I znowu o tym. Iż korce na ratuszach pomierne, i darmo każdemu potrzebuiącemu dawane być maią. *Ibidem.*

Korzec w każdym woiewodztwie, a w Rusi i Mazowszu w każdey ziemi iednaki być ma, iaki iest w głownieyszym mieście onego woiewodztwa albo ziemi, Ruskiego i Mazowieckiego woiewodztw: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 687, § Korzec.

Korce i miary Woiewodowie, każdy w swey iuryzdykcyi, wyrownać maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1242, *tit.* Miara.

O tymże; specialiter woiewodztwu Krakowskiemu, aby iako w Krakowie, tak i w inszych miasteczkach tego woiewodztwa, iednaki korzec i miara była: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1473, *tit.* Miara iednaka.

W Kuiawskim, Łęczyckim, i Płockim woiewodztwach, Urząd Woiewody ma facultatem karać obywatelow miast Krolewskich o podwyższenie miar, i o to, ktoby zboża strychować nie dopuścił: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1520, *tit.* O korcach.

W woiewodztwie Sandomirskim, w mieściech Krolewskich, duchownych, i świeckich, korzec iednaki Podwoiewodzemu wymierzać kazano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, *tit.* Korce.

I w woiewodztwach Mazowieckim, i Krakowskim, wszędzie iednaki korzec być ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 179, *tit.* Porownanie korcow.

Potym postanowiono: iż korce, miary, i wagi we wszystkich miastach, miasteczkach Koronnych, tak Krolewskich, iako i duchownych, i szlacheckich, w każdym woiewodztwie iednakie być maią, według korca głownego miasta każdego woiewodztwa i ziemi. Czego Urzędy Woiewodze i Starościńskie doglądać, et in executionem przywieść w poł roku powinni, sub poena contra negligentes Officiales legibus descripta, in Iudicio Tribunalitio ad cujusvis instantiam repetenda. A gdzieby Officium Woiewodze w tym było remissum, Starostowie mieysc dozoru tego powinność, albo Urzędnicy ich maią wypełniać, sub iisdem poenis. Excipiuntur spy i miary Starostow i duchownych: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 279, *tit.* Korce.

Znowu o tymże cum hac declaratione: iż Urzędy mieyskie maią przestrzegać tego, i konstytucyą tę naydaley do sześciu niedziel do exekucyi przywieść, i miary od miar głownego miasta i ziemi rożne poznosić, a nowe pomierne cechą głownego miasta pocechowane na ratuszu mieć, i darmo ie każdemu potrzebuiącemu dawać; mieszczan, ktorzyby insze miary w domach swych mieć, i onemi mierzyć ważyli się, winą czternastu grzywien karać. Czego gdyby do skutku intra praefixum tempus nie przywiedli, winą sta grzywien karani być maią w Grodzie, sine quavis appellatione, et illius prosecutione. Ktorey winy medietas temuż Urzędowi Grodzkiemu, a druga stronie cedere ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 809, *tit.* O korcach.

A w miastach głownych aby miar nie podnoszono, ani umnieyszano, ci, ktorzy podług konstytucyi Seymu teraźnieyszego ad pretia rerum należą, doglądać maią. *Ibidem.*

Speciale ziemi Łomżyńskiey: że korzec ma być sprawiedliwie wymierzony z korcem miasta głownego, i pod ratuszem wystawiony, bez wszelkiey płacy, według konstytucyi a. 1550 et 1565, sub poena centum marcarum. O co forum na Trybunale inter causas officii: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 705, *tit.* Porownanie korcow.

Korzec w ziemiach Zakroczymskiey, Ciechanowskiey, Nurskiey, aby do korca miasta Warszawy był stosowany, i przez Urząd Podwoiewodzy wymierzony, pozwolono, sub poenis na Urząd Podwoiewodzy in constitutionibus Regni descriptis: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 891, *tit.* O korcach.

Korzec w W. X. Lit. we wszystkich miastach i miasteczkach, tak Krolewskich, iako i duchownych, i szlacheckich, w każdym woiewodztwie iednaki być powinien, podług korca głownego miasta każdego woiewodztwa, albo ziemi. Czego Urzędy Woiewodze, i Starościńskie doglądać, et ad executionem przywieść w poł roku powinne, sub poena ducentarum marcarum, ad cujusvis instantiam in Judicio Tribunalitio repetenda. Też korce w ratuszach pomierne, i każdemu potrzebuiącemu dawane być maią: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 702, *tit.* Porownanie korcow W. X. Lit.

Korce w Xięstwach Oświecimskim i Zatorskim, *vide tit.* Xięstwa Zatorskie i Oświecimskie.

Plura o miarach inszych, vide tit. Miary.

Korrektura praw i Trybunału.

Prawne zwyczaie, i stare statuty przez Deputaty w prawie biegłe, i przez Doktory prawne, poprawione być miały za Krola Zygmunta I: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* De conformandis juribus.

Ciż znowu obierani być mieli na Seymikach Powiatowych, do teyże praw korrektury: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 472, § Designabuntur.

Co iż na Seymach przeszłych doyść nie mogło, w Krakowie doyść miało, przez sześciu Deputatow na to od Krola wysadzonych: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 499, § Manifestum facimus.

Praw i statutow poprawa znowu być miała na drugim Seymie za tegoż Krola Zygmunta I: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 575, § Statuta posteriora.

Na korrekturę praw Koronnych, i W. X. Lit. i Trybunału, Deputaci z Rad Stanu Duchownego i Swieckiego naznaczeni; a Rycerstwo na okazowaniu ma swoich mianować: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1059, § A na korrekturę, *ver.* 4.

Sandomierzanie na to swego wybrali na zieździe pod Pokrzywnicą. *Ibidem*, *f.* 1076, § Także do korrektury.

Obiecana i w recessie Warszawskim. *Ibidem*, *f.* 1087, § Na tym to zieździe.

O teyże wzmianka w poparciu Elekcyi Krola Zygmunta III, na zieździe pod Wiślicą. *Ibidem*, *f.* 1089, *tit.* Poparcie.

Znowu Deputaci do korrektury prawa ziemskiego Koronnego, spisania statutu ięzykiem Polskim, i skrocenia processu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1271, *tit.* Korrektura praw.

I znowu Deputaci cum salario z łanu każdego w każdym woiewodztwie po groszy dwa, wedle kwitow podymnych, a w woiewodztwie Podolskim z dymow; renitentes poena mille marcarum na Trybunale peremptorie repetenda karani być maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1500, *tit.* Korrektura praw.

Znowu kazano powinność tę wykonać. A w ktorychby woiewodztwach albo mianowani nie byli, albo poumierali, na elekcyach deputackich insi na to mieysce naznaczeni być maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1601, *tit.* Compositio inter Status.

Podatku ktoby nie oddał na salarium Deputatom naznaczonego, poenis constit. publica sancitis, in Officio Castrensi peremptorie, sine dilationibus et appellationibus, tak iako o pobory, karany być ma. A Urząd Grodzki za oddaniem sobie delaty, sub poenis de non facienda executione, decernere ma. Poborcy zaś, ieżliby u nich te salaria zatrzymane były, oddać ie do rąk Deputata swego woiewodztwa maią, sub poena mille marcarum, peremptorie coram Officio Castrensi, sine motionibus et dilationibus, ad instantiam Deputata owego vindicanda. *Ibidem*, *f.* 1624, *tit.* Salaria Deputatow.

Nie skończona. Znowu innych Deputatow do kompozycyi i korrektury naznaczono, i uskutkować zlecono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1675, *tit.* Reassumpcya konstytycyi.

Ur. Ian Swoszowski Pisarz Ziemski Lwowski, process eo fine napisał, ktory do druku podać rozkazano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 2, *tit.* Skrocenie postępku prawnego.

Iakoż podany; i in volumen legum iest inserowany. *Ibidem*, *f.* 67, *tit.* Postępek prawny skrocony.

Potym się nie podobał Stanom, i cassatur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 193, *tit.* Proces.

Korrektura praw niektorych Litewskich, ktore obiaśnienia w statucie W. X. Lit. potrzebowały, approbatur: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 970, *tit.* Artykuły.

Korrektura statutow W. X. Lit. i uchwał seymowych do sądow należących, ma być, tak iednak, aby nic nie było spisom Unii przeciwnego: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1020, § Maią też.

Deputatow do tey korrektury praw i Trybunału W. X. Lit. wybrano, i do Wilna ziazd im oznaczono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1684, *tit.* Korrektura praw.

Znowu inszych cum reassumptione konstyt. przeszłego Seymu: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 39, *tit.* Korrektura.

Skończona; i na Seymie do konfirmacyi podana, ale iż do przeyrzenia oney, dla poważnych spraw Rzeplitey, przyiść nie mogło; na Seymiki bliskie, aby tam przeyrzana, a ztamtąd na Seym przyszły przeniesiona była, odesłano ią: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 206, *tit.* O korrekturze statutu W. X. Lit.

Plura vide tit. Statuta.

Korrektura praw ziemiom Pruskim pozwolona do Grudziądza: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1270, *tit.* Korrektura.

Nie doszla; kontynuować ią kazano w Malborgu, i na przyszły Seym sub censuram Stanom podać: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1336, *tit.* Prorogacya.

Podana, i approbowana, z tą deklaracyą: żeby obywatelom ziem Pruskich zawsze wolno było prawa tego do Sądow odprawowania należącego, poprawiać, i przyczyniać. Na co iednak konfirmacya seymowa zachodzić ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1466, *tit.* Prawa Pruskiego korrektura.

To Jus Terrestre Nobilitatis Prussiae correctum *obacz v.* VI, *f.* 549, *usque ad f.* 573.

I ieszcze im poprawę praw swych pozwolono w Toruniu: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 284, *tit.* Naznaczenie czasu.

Korrektura praw i zwyczaiow Wołyńskiego i Bracławskiego woiewodztw: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* Korrektura.

Nie doszła; więc inna do Łucka naznaczona: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1340, *tit.* Poprawa.

Korrektura praw Koronnych, i W. X. Lit. na przyszłym Seymie Electionis, ma być zaraz na początku namowiona, i do skutku przywiedziona. *W Konfed. Gener. a.* 1632, *v.* III, *f.* 736, § Ażeby korrektura jurium.

Deputaci na to do W. X. Lit. naznaczeni, ktorzy także w prawa i przywileie mieszczan Wileńskich weyrzeć maią, i relacyą na przyszłym Seymie uczynić: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 799, *tit.* Korrektura.

Korrektura jurium, i skrocenia processu ma być in anno 1642. Do czego woiewodztwa i ziemie Deputatow, iako na Trybunał, powinny obrać; ktorzy z Deputatami z Senatu naznaczonemi, onę w Warszawie maią umowić, i do braci na Seymiki odnieść przed Seymem, propter finalem decisionem: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 9, *tit.* Correctura jurium.

Korrektura Trybunału Głownego Koronnego przez deputowanych Kommissarzow spisana, i przez Stany Koronne na Seymie stanowiona, i w konstytucyą wpisana: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 418, *tit.* Trybunał Głowny Koronny.

Takaż Trybunału Głownego W. X. Litewskiego: *K. L. ibidem*, *f.* 459, *tit.* Trybunał Głowny W. X. Lit.

Obiaśnienie korrektury Trybunału W. X. Lit.

a. 1726, w reces na Seym przyszły Coronationis odłożono. *Konfed. Gen. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 593, § Obiaśnienie.

Znowu do przyszłego Seymu: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 674, *tit.* Korrektura jurium W. X. Lit.

Korzenie.

Korzenie po czemu płacone, i iak droga kwarta wina, małmazy, muszkateli, być ma: *a.* 1524 *apud Herburt*, *f.* 21, *tit.* Aromata.

Plura vide tit. Ustawa.

Kościoły.

Kościoły, i wszystkie domy Boże, przy prawach i wolnościach ich cale zachowane być maią: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Primo quidem.

Kościoł Gnieźnieński nad Krakowski przełożony, i przez Kazimierza Iagiellończyka i Alexandra Krole Polskie uprzywileiowany: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 171, § Casimirus Rex.

Kościoł na gruncie szlacheckim ma być od Biskupa fundowany, ieźli szlachcic kapłana opatrzy: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De erigendis ecclesiis.

Kościelne Sakramenta darmo, nie za pieniądze, szafowane być maią. *Ordinat. Episc. Bodzantae*, *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De visitatione, § Rectores.

Kościelne nadania są dla chwały Boskiey, i dla opatrzenia ludzi ubogich, zwłaszcza szlacheckich zdolnych i zdatnych rodakow, a nie cudzoziemcow: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 510, § Cum magna pars.

Kościelne dobra są podporą domow i familii szlacheckich. *Ibidem.*

Bonifacyusz Papież Carolinam et Fridericianam constitutiones circa immunitates ecclesiasticas potwierdził: *vide a.* 1433, *v.* I, *f.* 105, *tit.* Bonifacius.

Toż i Ian Papież uczynił. *Ibidem*, *f.* 107, *tit.* Confirmatio Carolinae.

Władysław Iagiełło stwierdził statut Kazimierza W. et poenas decrevit przeciwko tym, ktorzy idąc na woynę, w kościelnych dobrach szkody czynią. *Ibidem*, *f.* 112, § Quanquam.

Do kościołow tumskich, i na dostoieństwa wszelakie kościelne, nie cudzoziemcy, ale obywatele Krolestwa krwie szlacheckiey brani być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 262, *tit.* De plebejis.

O tymże, że do kościołow głownych tylko ludzie narodu i krwie szlacheckiey dawani być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Ponieważ.

A ieżeli kiedy plebeji brani bywali, to przez nieiakie prawa starego uchylanie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 262, *tit.* De plebejis, § Tamen.

Do kościołow tumskich, xięży wywod szlachectwa wedle prawa pospolitego być ma. *Ibidem*, *f.* 263, *vers.* 16.

Przy kościołach głownych pewna liczba plebeiuszow być ma. *Ibidem, tit.* De numero plebejorum.

O tymże: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 302, *tit.* De numero plebejorum.

Znowu o tymże: roskazuiąc Kapitułom, aby ich między się nad poczet opisany nie przyimowali: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Ponieważ.

Wywodu szlachectwa do Kanonii i Prelatur Katedralnych przepis: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* Statuta ecclesiarum.

Kościelne apparaty nie maią być u Żydow zastawiane: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 311, *tit.* Iudaeus propignore.

Kościoły W. X. Lit. generaliter wszystkie tak w Wilnie, iako i w innych mieyscach, etiam ktore in post fundowane być miały, przy swoich prawach, wolnościach, przywileiach zachować obiecał Krol Włydysław Iagiełło, juxta consuetudinem Regni Poloniae: *a.* 1413, *v.* I, *f.* 67, § Caeterum.

Kościoł kollegiaty Warszawskiey, alias Kapitułę Warszawską, porownano w tym cum cathedralibus ecclesiis, aby w niey tylko nobiles personae zasiadały, mianowicie in Praelaturis; salvis iednak quatuor doctoralibus praebendis. *W Exorbitanc. na Elekcyi Krola Imci Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 17, *tit.* O opactwach.

Place, na ktorych kościoły, collegia i klasztory, albo rezydencye kapłańskie, i szpitale zasiadły, od podatkow i składek wszelakich w miastach i miasteczkach wolne są: salva solutione contributionum z inszych domow: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* O tych placach.

Deklarowano tę konstytucyą miastu Krakowowi, *vide sub tit.* Miasta: Krakow.

Kościelne i duchowne fundacye po statucie Alexandrowym uczynione, podległy exekucyi, *vide tit.* Fundacye.

Kościelnych skarbow i sreber w dobrach Krolewskich Biskupi z Starostami, a w szlacheckich dobrach z podawcami, inwentarze czynić maią: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Aby skarby.

Kościelne i klasztorne dobra nie maią być alienowane, gdzieby w prawach i przywileiach przyczyn i kondycyi słusznych, i onemu kościołowi pożytecznych, probabiliter, specifice, authentice wyrażonych, i opisanych nie było, i konsensy, quorum interest wedle prawa, nie przystąpiły. Inaczey alienata prawem rekuperować successoribus zawżdy wolno. O co forum w Ziemstwie ratione bonorum. Ale ad vitae tempora possessores używanie dawać mogą, citra tamen praejudicium et derogationem onerum, ipsis według prawa incumbentium. Toż się ma rozumieć i o dobrach Greckich władyctw, i monasterow: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O dobrach kościelnych.

Kościołom beśpieczeństwo warowano takie: iż ktoby kogo w kościele zabił, ranił, słowy nieuczciwemi zdespektował, et quovis modo gwałcił, takowy ex recenti officioso scrutinio poena infamiae karany być ma. O co forum na Seymie: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 281, *tit.* Beśpieczeństwo klasztorow.

Declaratur: że o słowny despekt w kościele nie

może pozywać do konstyt. a. 1616, ale według starego prawa pro improperio czynić: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 326, *tit.* Deklaracya.

Do kościoła z rusznicami chodzić nie godzi się, *Vide tit.* Rusznice.

W kościele, na cmentarzu, ktoby kogo ranił, zabił, pro invasione domus censetur. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 942, *tit.* O gwałcie.

Kościołom Katolickim Inflantskim i Kurlandzkim fundusze służące, approbowano. *Vide tit.* Religia.

Kościołow Katolickich Rzymskich w Inflanciech Plebani, aby pristinis gaudeant reditibus, wszystkie dawne prawa i przywileie od Krolow tymże kościołom nadane, tudzież lustracye a. 1582, 1590, 1599, reassumowano, i approbowano, i Kommissarzow naznaczono, aby do tych starostw, kędy ad praesens kościołow nie masz, ziechawszy się, de fundis kościołow inquirant, grunta na kościoły i plebanie wydzielili, et decisive pro exigentia negotii decernant; czego Starostowie bronić nie maią, sub poenis legum: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 626, *tit.* Approbatio kościołow.

Insza znowu naznaczona kommissya, (bo tamta a. 1678 zdała się być partibus gravaminosa) z tym dokładem, aby Kommissarze obmyślili prowent pro sustentatione kapłanom, tak pro victu, iako i amictu: *K. L. a.* 1683, *v.* V, *f.* 697, *tit.* Kommissya.

Kościoła Katolickiego nową erekcyą w dobrach ziemskich Liwenmuyza nazwanych, w ziemi Inflantskiey leżących, Ur. Leonarda Pocieia Sędziego Ziemskiego Brzeskiego, approbowano in perpetuum: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 631, *tit.* Approbacya fundacyi 1*mo*.

Do kościoła w mieście Szereszowie na Rożaniec dwie włoki, i place dwa od wszelakich kontrybucyi uwolniono. *Ibidem*, *f.* 634, *tit.* Włok dwie.

Kościoły Katolickie w Kurlandyi Nitawski, i Guldyński, z rąk nieprzyiacielskich odzyskane, ażeby quantotius restaurowane były, i żeby currentiae ad victum należące xiędzu Plebanowi zatrzymane, przywrocone były, na Xiążęcia Imci Kurlandzkiego włożono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 809, *tit.* Kościoła Nitawskiego.

Kościoła Pilźnińskiego mansyonarzom, dobra od X. Wawrzyńca Grucyusza Proboszcza Pilźnińskiego, w starostwie Pilźnińskim na nich skupione, z wyderkaffem sześciuset złot. na Pilzienku zapisanych, cum omnibus pertinentiis et usu fructu, inkorporowano, libertuiąc przerzeczone dobra od wszelakich czynszow, podatkow, wiecznemi czasy: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1681, *tit.* Approbacya na Pilzienku.

Kościołow Katolickich Rzymskich, i collegii w Orszy, Mohylowie, i Mścisławiu fundacye, według przywileiow i funduszow Krola Imci Zygmunta III, na to danych, in toto wiecznemi czasy approbowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 308, *tit.* Potwierdzenie.

Kościołowi farnemu Radzieiowskiemu włokę, Lipiewka nazwaną, w starostwie Radzieiowskim leżącą, aeviterne inkorporowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 886, *tit.* Inkorporacya.

Kościołowi we wsi Paprotney, targowe wiecznemi czasy inkorporowano. *Ibidem*, *f.* 888, *tit.* Targowe.

Kościołowi Topolnickiemu część we wsi Małym Celeszynku, widerkaffowym sposobem, albo iako się naylepiey będzie zdało, W. Samuelowi Konarskiemu Woiewodzie Malborskiemu, (non obstante constitutione de non alienandis bonis terrestribus sancita) coram actis sive castrensibus, sive terrestribus, fundacyi przyczynić pozwolono, praemissis conditionibus circa resignationem et fundationem observari debitis, et oneribus Reipubl. salvis: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 969, *tit.* Aukcya fundacyi.

Kościołowi Ulańskiemu włokę gruntu, we dwu rękach i polach będącą, Woytowskie nazwaną, cum omnibus attinentiis antiquitus do tego służących, przyłączono; jure advitalitio super id possestricis, et Regalibus ac Reipubl. oneribus salvis: *a.* 1647, *v.* IV, *f,* 123, *tit.* Przyłączenie.

Kościoła collegiatae Klimuntoviensis fundacyą, ze wsiami i placami, na ktorych ten kościoł i kanonie są zasadzone; także przywiley kościołowi temuż od Iana Kazimierza nadany, approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 285, *tit.* Approbacya fundacyi.

Kościoła Michaliskiego w woiewodztwie Wileńskim fundacyą, przez Ur. niegdy Iana Brzostowskiego Referendarza W. X. Lit. z przykupiami dobr ziemskich, do folwarku kościelnego, auctam et dotatam stwierdzono, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 423, *tit.* Fundacya OO. Augustynianow.

Kościołowi katedralnemu Wileńskiemu, i kaplicy S. Kazimierza, summę dwudziestu tyś. zł. ktora na gwałtowną Rzeplitey potrzebę ex Senatus consulto wzięta iest, assekurowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 558, *tit.* Assekuracya summy.

Dobrano do tey summy ieszcze siedm tysięcy czterysta złot. *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 807, *tit.* Assekuracya summy.

Na pomienioną kaplicę S. Kazimierza podatki uchwalone. *Vide tit.* Fundacye.

Plebanii Wizańskiey fundacyą ze wsią Smolenniki nazwaną, i z placami do tego kościoła przyłączonemi; także fundacyą plebanii Horodeckiey z sześcią włok, przez X. Iana Zaleskiego Plebana tamecznego przykupionemi, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 684, *tit.* Approbacya fundacyi.

Kościołom Lwowskiey archidyecezyi, i Krakowskiey, Włocławskiey, Poznańskiey, Warmińskiey, Płockiey, Chełmińskiey, Przemyślskiey, Chełmskiey dyecezyi, srebra kościelne, i summy gotowe, ktore na potrzebę Rzeplitey wydały, na przyszłym Seymie likwidować, i na co się obrociły, pokazać kazano, i assecura-

a. 1726, w reces na Seym przyszły Coronationis odłożono. *Konfed. Gen. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 593, § Obiaśnienie.

Znowu do przyszłego Seymu: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 674, *tit.* Korrektura jurium W. X. Lit.

Korzenie.

Korzenie po czemu płacone, i iak droga kwarta wina, małmazyi, muszkateli, być ma: *a.* 1524 *apud Herburt, f.* 21, *tit.* Aromata.

Plura vide tit. Ustawa.

Kościoły.

Kościoły, i wszystkie domy Boże, przy prawach i wolnościach ich cale zachowane być maią: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Primo quidem.

Kościoł Gnieźnieński nad Krakowski przełożony, i przez Kazimierza Iagiellończyka i Alexandra Krole Polskie uprzywileiowany: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 171, § Casimirus Rex.

Kościoł na gruncie szlacheckim ma być od Biskupa fundowany, ieźli szlachcic kapłana opatrzy: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De erigendis ecclesiis.

Kościelne Sakramenta darmo, nie za pieniądze, szafowane być maią. *Ordinat. Episc. Bodzantae, a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De visitatione, § Rectores.

Kościelne nadania są dla chwały Boskiey, i dla opatrzenia ludzi ubogich, zwłaszcza szlacheckich zdolnych i zdatnych rodakow, a nie cudzoziemcow: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 510, § Cum magna pars.

Kościelne dobra są podporą domow i familii szlacheckich. *Ibidem.*

Bonifacyusz Papież Carolinam et Fridericianam constitutiones circa immunitates ecclesiasticas potwierdził: *vide a.* 1433, *v.* I, *f.* 105, *tit.* Bonifacius.

Toż i Ian Papież uczynił. *Ibidem, f.* 107, *tit.* Confirmatio Carolinae.

Władysław Iagiełło stwierdził statut Kazimierza W. et poenas decrevit przeciwko tym, ktorzy idąc na woynę, w kościelnych dobrach szkody czynią. *Ibidem, f.* 112, § Quanquam.

Do kościołow tumskich, i na dostoieństwa wszelakie kościelne, nie cudzoziemcy, ale obywatele Krolestwa krwie szlacheckiey brani być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 262, *tit.* De plebejis.

O tymże, że do kościołow głownych tylko ludzie narodu i krwie szlacheckiey dawani być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Ponieważ.

A ieżeli kiedy plebeji brani bywali, to przez nieiakie prawa starego uchylanie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 262, *tit.* De plebejis, § Tamen.

Do kościołow tumskich, xięży wywod szlachectwa wedle prawa pospolitego być ma. *Ibidem, f.* 263, *vers.* 16.

Przy kościołach głownych pewna liczba plebeiuszow być ma. *Ibidem, tit.* De numero plebejorum.

O tymże: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 302, *tit.* De numero plebejorum.

Znowu o tymże: roskazuiąc Kapitułom, aby ich między się nad poczet opisany nie przyimowali: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Ponieważ.

Wywodu szlachectwa do Kanonii i Prelatur Katedralnych przepis: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* Statuta ecclesiarum.

Kościelne apparaty nie maią być u Żydow zastawiane: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 311, *tit.* Iudaeus propignore.

Kościoły W. X. Lit. generaliter wszystkie tak w Wilnie, iako i w innych mieyscach, etiam ktore in post fundowane być miały, przy swoich prawach, wolnościach, przywileiach zachować obiecał Krol Włydysław Iagiełło, juxta consuetudinem Regni Poloniae: *a.* 1413, *v.* I, *f.* 67, § Caeterum.

Kościoł kollegiaty Warszawskiey, alias Kapitułę Warszawską, porownano w tym cum cathedralibus ecclesiis, aby w niey tylko nobiles personae zasiadały, mianowicie in Praelaturis; salvis iednak quatuor doctoralibus praebendis. *W Exorbitanc. na Elekcyi Krola Imci Michała, a.* 1669, *v.* V, *f.* 17, *tit.* O opactwach.

Place, na ktorych kościoły, collegia i klasztory, albo rezydencye kapłańskie, i szpitale zasiadły, od podatkow i składek wszelakich w miastach i miasteczkach wolne są: salva solutione contributionum z inszych domow: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* O tych placach.

Deklarowano tę konstytucyą miastu Krakowowi, *vide sub tit.* Miasta: Krakow.

Kościelne i duchowne fundacye po statucie Alexandrowym uczynione, podległy exekucyi, *vide tit.* Fundacye.

Kościelnych skarbow i sreber w dobrach Krolewskich Biskupi z Starostami, a w szlacheckich dobrach z podawcami, inwentarze czynić maią: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Aby skarby.

Kościelne i klasztorne dobra nie maią być alienowane, gdzieby w prawach i przywileiach przyczyn i kondycyi słusznych, i onemu kościołowi pożytecznych, probabiliter, specifice, authentice wyrażonych, i opisanych nie było, i konsensy, quorum interest wedle prawa, nie przystąpiły. Inaczey alienata prawem rekuperować successoribus zawżdy wolno. O co forum w Ziemstwie ratione bonorum. Ale ad vitae tempora possessores używanie dawać mogą, citra tamen praejudicium et derogationem onerum, ipsis według prawa incumbentium. Toż się ma rozumieć i o dobrach Greckich władyctw, i monasterow: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O dobrach kościelnych.

Kościołom bespieczeństwo warowano takie: iż ktoby kogo w kościele zabił, ranił, słowy nieuczciwemi zdespektował, et quovis modo gwałcił, takowy ex recenti officioso scrutinio poena infamiae karany być ma. O co forum na Seymie: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 281, *tit.* Bespieczeństwo klasztorow.

Declaratur: że o słowny despekt w kościele nie

może pozywać do konstyt. a. 1616, ale według starego prawa pro improperio czynić: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 326, *tit.* Deklaracya.

Do kościoła z rusznicami chodzić nie godzi się, *Vide tit.* Rusznice.

W kościele, na cmentarzu, ktoby kogo ranił, zabił, pro invasione domus censetur. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 942, *tit.* O gwałcie.

Kościołom Katolickim Inflantskim i Kurlandzkim fundusze służące, approbowano. *Vide tit.* Religia.

Kościołow Katolickich Rzymskich w Inflanciech Plebani, aby pristinis gaudeant reditibus, wszystkie dawne prawa i przywileie od Krolow tymże kościołom nadane, tudzież lustracye a. 1582, 1590, 1599, reassumowano, i approbowano, i Kommissarzow naznaczono, aby do tych starostw, kędy ad praesens kościołow nie masz, ziechawszy się, de fundis kościołow inquirant, grunta na kościoły i plebanie wydzielili, et decisive pro exigentia negotii decernant; czego Starostowie bronić nie maią, sub poenis legum: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 626, *tit.* Approbatio kościołow.

Insza znowu naznaczona kommissya, (bo tamta a. 1678 zdała się być partibus gravaminosa) z tym dokładem, aby Kommissarze obmyślili prowent pro sustentatione kapłanom, tak pro victu, iako i amictu: *K. L. a.* 1683, *v.* v, *f.* 697, *tit.* Kommissya.

Kościoła Katolickiego nową erekcyą w dobrach ziemskich Liwenmuyza nazwanych, w ziemi Inflantskiey leżących, Ur. Leonarda Pocieia Sędziego Ziemskiego Brzeskiego, approbowano in perpetuum: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 631, *tit.* Approbacya fundacyi *1mo.*

Do kościoła w mieście Szereszowie na Rożaniec dwie włoki, i place dwa od wszelakich kontrybucyi uwolniono. *Ibidem, f.* 634, *tit.* Włok dwie.

Kościoły Katolickie w Kurlandyi Nitawski, i Guldyński, z rąk nieprzyiacielskich odzyskane, ażeby quantotius restaurowane były, i żeby currentiae ad victum należące xiędzu Plebanowi zatrzymane, przywrocone były, na Xiążęcia Imci Kurlandzkiego włożono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 809, *tit.* Kościoła Nitawskiego.

Kościoła Pilźnińskiego mansyonarzom, dobra od X. Wawrzyńca Grucyusza Proboszcza Pilźnińskiego, w starostwie Pilźnińskim na nich skupione, z wyderkaffem sześciuset złot. na Pilzienku zapisanych, cum omnibus pertinentiis et usu fructu, inkorporowano, libertuiąc przerzeczone dobra od wszelakich czynszow, podatkow, wiecznemi czasy: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1681, *tit.* Approbacya na Pilzienku.

Kościołow Katolickich Rzymskich, i collegii w Orszy, Mohylowie, i Mścisławiu fundacye, według przywileiow i funduszow Krola Imci Zygmunta III, na to danych, in toto wiecznemi czasy approbowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 308, *tit.* Potwierdzenie.

Kościołowi farnemu Radzieiowskiemu włokę, Lipiewka nazwaną, w starostwie Radzieiowskim leżącą, aeviterne inkorporowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 886, *tit.* Inkorporacya.

Kościołowi we wsi Paprotney, targowe wiecznemi czasy inkorporowano. *Ibidem, f.* 888, *tit.* Targowe.

Kościołowi Topolnickiemu część we wsi Małym Celeszynku, widerkaffowym sposobem, albo iako się naylepiey będzie zdało, W. Samuelowi Konarskiemu Woiewodzie Malborskiemu, (non obstante constitutione de non alienandis bonis terrestribus sancita) coram actis sive castrensibus, sive terrestribus, fundacyi przyczynić pozwolono, praemissis conditionibus circa resignationem et fundationem observari debitis, et oneribus Reipubl. salvis: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 969, *tit.* Aukcya fundacyi.

Kościołowi Ulańskiemu włokę gruntu, we dwu rękach i polach będącą, Woytowskie nazwaną, cum omnibus attinentiis antiquitus do tego służących, przyłączono; jure advitalitio super id possestricis, et Regalibus ac Reipubl. oneribus salvis: *a.* 1647, *v.* IV, *f*, 123, *tit.* Przyłączenie.

Kościoła collegiatae Klimuntoviensis fundacyą, ze wsiami i placami, na ktorych ten kościoł i kanonie są zasadzone; także przywiley kościołowi temuż od Iana Kazimierza nadany, approbowano, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 285, *tit.* Approbacya fundacyi.

Kościoła Michaliskiego w woiewodztwie Wileńskim fundacyą, przez Ur. niegdy Iana Brzostowskiego Referendarza W. X. Lit. z przykupiami dobr ziemskich, do folwarku kościelnego, auctam et dotatam stwierdzono, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 423, *tit.* Fundacya OO. Augustynianow.

Kościołowi katedralnemu Wileńskiemu, i kaplicy S. Kazimierza, summę dwudziestu tyś. zł. ktora na gwałtowną Rzeplitey potrzebę ex Senatus consulto wzięta iest, assekurowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 558, *tit.* Assekuracya summy.

Dobrano do tey summy ieszcze siedm tysięcy czterysta złot. *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 807, *tit.* Assekuracya summy.

Na pomienioną kaplicę S. Kazimierza podatki uchwalone. *Vide tit.* Fundacye.

Plebanii Wizańskiey fundacyą ze wsią Smolenniki nazwaną, i z placami do tego kościoła przyłączonemi; także fundacyą plebanii Horodeckiey z sześcią włok, przez X. Iana Zaleskiego Plebana tamecznego przykupionemi, salvis oneribus Reipubl. approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 684, *tit.* Approbacya fundacyi.

Kościołom Lwowskiey archidyecezyi, i Krakowskiey, Włocławskiey, Poznańskiey, Warmińskiey, Płockiey, Chełmińskiey, Przemyślskiey, Chełmskiey dyecezyi, srebra kościelne, i summy gotowe, ktore na potrzebę Rzeplitey wydały, na przyszłym Seymie likwidować, i na co się obrociły, pokazać kazano, i assecura-

tionem onym obiecano. *Ibidem*, *f.* 603, *tit.* Assekuracya sreber.

Likwidowane są, et assecuratur wszystkim tym kościołom summa 339025 i gr. 9, pieniąż. 9: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 850, *tit.* Assekuracya sreber.

A ktorzy przez niewiadomość o tych rachunkach sreber, na tym Seymie nie likwidowali, na przyszłym uczynić to powinni. *Ibidem.*

A że na dawnieyszych rachunkach skarbowych nie naydowało się tak wiele summ do skarbu wniesionych, tedy kwity na teraźnieyszym Seymie produkowane, powinne będą wszystkie dyecezye do rąk Instygatora Koronnego wcześnie przed kommissyą oddać, według ktorych kwitow wszyscy ci, ktorzy te srebra brali, na przyszłey kommissyi ad instantiam pomienionego Instygatora Koronnego rachunek, absque quavis citatione, peremptorie uczynić będą powinni. *Ibidem.*

Plebanii w Layżewie, i altaryi w Tryszkach w Xięstwie Żmudzkim, fundacyą od Ur. Anny Pacowny Ważyńskiey Cywunowey Dyrwian Małych, uczynioną, wiecznemi czasy in toto approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 811, *tit.* Approbacya plebanii.

Kościołowi szpitalnemu w miasteczku Ostrowie pewne grunta, nad łan roli nie wynoszące, przez X. Proboszcza szpitalnego skupione, za konsensem Ur. Starosty Parczowskiego, inkorporowano, i od ciężarow żołnierskich, salvis oneribus Reipublicae, uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 965, *tit.* Approbacya gruntu.

Kościoła farnego w dobrach Walowka, alias Pluzyny nazwanych, w woiewodztwie Nowogrodzkim leżących, fundacyą przez Ur. Kurcza Podkomorzego Lidzkiego uczynioną, approbowano, i czternaście włok w wiosce Krolewskiey Iatwiezi, za konsensem Krolewskim, do teyże plebanii inkorporować pozwolono, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 1007, *tit.* Approbacya fundacyi.

Kościołowi Gaydańskiemu w ziemi Żmudzkiey, dobr pewnych, za konsensem Krolewskim, przez Ur. Michała Stankiewicza Ciwuna Eyragolskiego, i małżonkę iego ustąpienie, approbowano. *Ibidem*, *f.* 1008, *tit.* Incorporatio gruntu.

Kościołowi Kowieńskiemu farnemu, włok siedm w dobrach Krolewskich, Dowkiany nazwanych, od Ur. Franciszka Medekszy Pisarza Grodzkiego Kowieńskiego, za konsensem Krolewskim ustąpione, salvis oneribus Reipubl. przyłączone. *Ibidem.*

Na altaryą kościoła Szawelskiego, ołtarza N. P. Narodzenia, dobr pewnych w ziemi Żmudzkiey, w ciwuństwie Berżyniańskim, Kuże, i Ruszleyki nazwanych, od Ur. Kazimierza Godlewskiego ustąpione, approbowano. *Ibidem.*

Kościołowi Lahyszyńskiemu, należące place w miasteczku Lahiszynie w powiecie Pińskim, libertowano, i włok cztery inkorporowano. *Ibidem*, *f.* 1009, *tit.* Libertacya placow.

Temuż kościołowi place od rożnych osob, quocunque jure zapisane, i cedowane, z wolnym kupowaniem wapna, z ogrodami, budynkami, i karczmą; także cztery włoki gruntu od iuryzdykcyi, ciężarow wszelakich, i powinności mieyskich, in perpetuum libertowano: *K. L. a.* 1677, *v.* V, *f.* 539, *tit.* Securitas placow.

Kościołowi farnemu Piotrkowskiemu, kamienicę w Piotrkowie od Wikłowskich zapisaną, a na organistę obroconą, od wszelakiego stanowiska Deputatow Trybunału Koronnego in perpetuum uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 963, *tit.* Uwolnienie kamienicy.

Kościoła Leżayskiego farnego inkorporowanego konwentowi Miechowskiemu Canonicorum Regularium SSmi Sepulchri Domini, prawa wszystkie dawne, i noviter nadane, approbowano. *Ibidem*, *f.* 960, *tit.* Approbacya praw.

Kościołowi Brochowskiemu w ziemi Sochaczewskiey, przyległą wioskę pustą i bez ludzi, bez domow zostaiącą, Plecewice nazwaną, in vim perpetuae provisionis, wiecznemi czasy nadano, et immunitati ecclesiasticae, salvis oneribus Reipubl. inkorporowano. *Ibidem*, *f.* 961, *tit.* Opatrzenie.

Kościoła i plebanii we wsi Suleiowie, w starostwie Stanisławowskim, w ziemi Nurskiey, fundacyą przez Ur. Samuela Lipskiego, de nova radice uczynioną, approbowano, i trzy włoki na poświątne temuż kościołowi w teyże wsi naznaczono, et immunitatibus ecclesiae inkorporowano, i inne, ktore ex pietate sua pomieniony fundator kupił dobra, applikowano. *Ibidem*, *f.* 956, *tit.* Approbacya fundacyi nowey.

Kościołowi Studziańskiemu dobra Krolewskie, to iest: wioskę Małeszyce nazwaną, w woiewodztwie Sandomirskim, powiecie Opoczyń. leżącą, do fundacyi Imci X. Iana Zbąskiego Archidyakona Gnieźnieńskiego, perpetuis temporibus przyłączoną, inkorporowano, immunitati ecclesiae przypisano, i od wszelkich hybern, exakcyi, przechodow, stanowisk, noclegow, pokarmow i ciężarow żołnierskich; także i od spow lub Krolowi, lub komukolwiek należących uwolniono; salvis Reipubl. oneribus, et salva przez tegoż Imci X. Zbąskiego moderno possessori, et ejus successoribus satisfactione quantotius praestanda. Za ktorey satisfakcyi uczynieniem, te dobra kościołowi Studziańskiemu maią przyiść in realem possessionem: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 109, *tit.* Fundacya.

Kościołowi Panny Maryi na Zdzieszu pod Borkiem w Wielkieypolszcze, na potrzeby kapłanow tego kościoła ad victum et amictum należące, wieś Raysko, w woiewodztwie i powiecie Kaliskim leżącą; salvis oneribus Reipubl. et juribus modernorum possessorum, inkorporowano. *Ibidem*, *f.* 110, *tit.* Inkorporacya.

Kościołowi Swieskiemu tituli: Divi Rochi, włok dwie pustych, Głuszkowska i Mądrzycka nazwanych, we wsi Bytoniu leżących, z ogro-

dem i innemi przyległościami do ogroda należącemi, salvis oneribus Reipubl. wiecznemi czasy inkorporowano. *Ibidem*, *f*. 111, *tit*. Inkorporacya dwoch włok.

Kościołowi, alias cerkwi Połockiey, zakonnikow Bazylianow w Unii Swiętey będących, gdzie iest grob błogosławionego Iozafata Męczennika, dobra Krolewskie w woiewodztwie Połockim leżące, Sudziłowice nazwane, cum omnibus attinentis na wieczną prowizyą tychże zakonnikow, salvis modernis possessoribus, z tym dokładem nadano: że dobra w dyspozycyi Wielebn. Archi-Episkopow Połockich zostawać maią, i od pomienioney cerkwi nie maią być alienowane, salvis oneribus Reipubl. *K. L. ibidem*, *f*. 153, *tit*. Fundacya.

Reassumowano tę konstytucyą, i possessionem tychże dobr pomienionym zakonnikom utwierdzono: *K. L. a*. 1677, *v*. v, *f*. 538, *tit*. Approbacya fundacyi.

Kościołowi w Michaliskach OO. Augustynianow, folwarku Buywidze nazwanego, w woiewodztwie Wileńskim leżącego, in vim meliorationis fundacyi nadanie, approbowano, salvis oneribus Reipublicae: *K. L. a*. 1673, *v*. v, *f*. 154, *tit*. Auctio fundacyi.

Kościołowi w mieście Kowlu fundacyi dawney melioracyą, przez W. Wacława Leszczyńskiego Woiewodę Podlaskiego uczynioną, wedle przywileiu z Kancellaryi Koronney eo fine wydanego, in toto approbowano: *a*. 1676, *v*. v, *f*. 368, *tit*. Utwierdzenie.

Kościoła de nova radice w dobrach ziemskich Ur. Kazimierza Puchalskiego Pisarza Dekretowego W. X. Lit. Woyskiego Grodzieńskiego, Buchowicze nazwanych, w woiewodztwie Brzeskim leżących, fundacyą i włok pięciu za konsensem Krolewskim ustąpienie, approbowano, i temuż kościołowi inkorporowano wiecznemi czasy, salvis oneribus Reipubl. *K. L. a*. 1673, *v*. v, *f*. 155, *tit*. Approbacya fundacyi.

Reassumowano tę fundacyą in toto: *a*. 1676, *v*. v, *f*. 443, *tit*. Approbatio fundationum.

Kościołowi, alias cerkwi Uniackiey włoki dwie, podług prawa Ur. Szpilowskiego Woyskiego Rzeczyckiego, z dobr Bereżytnińskich, alias Niesforowskich dziedzicznych, w woiewodztwie Mścisławskim leżących, nadane, approbowano. *Ibidem*, *f*. 433, *tit*. Approbatio włok dwu.

Kościoł w Dziembrowie, w powiecie Lidzkim fundować, i wioskę Krolewską Opleyki nazwaną, w tymże powiecie leżącą, przyłączyć Ur. Eliaszowi Michałowi Rynwidowi Podstarościemu Lidzkiemu, i małżonce iego pozwolono, i approbowano. A pomienioną wioskę ab omnibus oneribus militaribus uwolniono, i z fundacyami dobr ziemskich porownano. *Ibidem*, *f*. 434, *tit*. Fundacya.

Reassumowano tę konstytucyą in toto: *K. L. a*. 1678, *v*. v, *f*. 631, *tit*. Reassumptio fundacyi.

Kościołowi Sandomirskiemu N. Panny wieś Swiątniki, przez S. Iadwigę nadaną, i ludzi tamecznych od wszelakich żołnierskich stacyi i stanowisk, chlebow zimowych, podwod, popisow, noclegow, i przechodow, in perpetuum libertowano. Et casu contraventionis tey konstytucyi, forum w Trybunale Koronnym Lubelskim, lub Piotrkowskim naznaczono: *a*. 1667, *v*. IV, *f*. 955, *tit*. Swiątniki wieś.

Kościoła w miasteczku Sulmierzycach, do starostwa Odolanowskiego należącym, pięć placow, na ktorych kościoł stoi, od wszelakich Rzeplitey podatkow uwolniono. *Ibidem*, *f*. 958, *tit*. Kościoł.

Kościołowi we wsi Krolewskiey Zagoszczy, plac pusty blisko onego leżący, Stępniowski nazwany, z rolą, ogrodem, łąkami, i innemi do niego przynależytościami, na zbudowanie na nim domu dla kapłana bractwa Pocieszenia N. P. za konsensem dzierżawczyny teraźnieyszey inkorporowano, i on od wszelakich dworskich ciężarow wiecznemi czasy uwolniono: *a*. 1677, *v*. v, *f*. 486, *tit*. Inkorporacya placu.

Znowu tenże plac immunitatibus eclesiasticis przypisano, i od wszelakich Rzeplitey podatkow, i dworskich ciężarow libertowano: *a*. 1678, *v*. v, *f*. 593, *tit*. Melioracya.

Kościoł Przyczyński z plebanią: ad praepositu-ram infulatam Vschovensem inkorporowano: *a*. 1677, *v*. v, *f*. 487, *tit*. Plebania Przyczyńska.

Kościoła kollegiaty w mieście Stanisławowie, fundacyą przez W. Andrzeia Potockiego Woiewodę Kiiowskiego uczynioną, ratyfikowano. *Ibidem*, *f*. 464, *tit*. Approbatio fundacyi.

Kościoła kollegiaty i Kanonikow przy niey w Żołkwi, fundacyą przez Nayiaśnieyszego Krola Imci Iana III de nova radice uczynioną, oraz z inkorporowanemi w dobrach I. K. Mci ziemskich i Krolewskich plebaniami, wsiami i gruntami, według przywileiu z Kancellaryi Koronney wydanego, in omnibus teyże fundacyi i przywileiu punctis, na wieczne czasy approbowano. *Ibidem*, *f*. 482, *tit*. Approbatio fundacyi.

Kościoła Niełoiowickiego w wdztwie Brzeskim erekcyą nową, przez Wiel. X. Andrzeia Ossowskiego Regenta W. X. Lit. uczynioną, approbowano, i immunitatibus ecclesiae przypisano: *K. L. a*. 1677, *v*. v, *f*. 539, *tit*. Fundacya kościoła.

Kościoła Mieleczyckiego w W. X. Lit. prawa i przywileie in toto utwierdzono, i tak wieś Chlewice cum omnibus attinentiis, przez X. Pawła Krasnodębskiego kupioną, i do tego kościoła applikowaną, iako i dziesięciny po dzierżawie Krolewskiey Pokumeńskiey, do pomienionego kościoła przyłączono. *Ibidem*, *tit*. Konfirmacya praw.

Kościołowi we wsi Topoli, sołectwo tameczne accedente consensu possessoris, inkorporowano: *a*. 1678, *v*. v, *f*. 586, *tit*. Inkorporacya.

Kościoła Rogońskiego, w powiecie Wiłkomirskim fundacyą, przez W. Marcyana Ogińskiego Woiewodę Trockiego, cum additione wsi Ołukszany z gruntami, et cum attinentiis w funduszu opisanemi, ztwierdzono: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 634, *tit.* Reintroductio.

Kościoła Skrzetuskiego w starostwie Nowodworskim fundacyą, cum separatione filiae a matre, et melioratione fundationis, in toto approbowano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 724, *tit.* Approbacya fundacyi kościoła.

Kościołowi we wsi Krolewskiey Brzezinach, w ziemi Stężyckiey, dwa połłanki roli przydano, cum onere zastępowania podatkow, przez Ur. Franciszka Chomętowskiego Łowczego Czerskiego, iako fundatora. *Ibidem*, *f.* 725, *tit.* Approbacya fundacyi kościoła.

Kościoła w Tylży fundacyą, et liberum exercitium religionis w Xięstwie Pruskim, iako dawne sonant jura, approbowano, i aby tenże kościoł nie upadał, Liwowiany, Zaścianek, Sudki, ab oneribus militaribus uwolniono: *K. L. a.* 1699, *v.* vi, *f.* 79, *tit.* Approbacya funduszu.

Do ołtarza S. Anny w kościole farnym w Wiznie, dwie włoki puste, na mieście Wiznie, przez Ur. Iana Kulikowskiego Sędziego Ziemskiego Wizkiego, applikowane, ab oneribus civilibus, i samego dzierżawcę prowentow, salvis oneribus Reipubl. uwolniono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 571, *tit.* Libertacya włok.

Kościołowi Gieranońskiemu z dzierżawy Gieranońskiey i Lipniskiey dziesięcina, *vide tit.* Armata.

Kościołowi katedralnemu Chełmskiemu, probostwo Hrubieszowskie inkorporowano, *vide tit.* Probostwa.

Przy kościele farnym, i szpitalnym Chełmskim, za konsensem loci ordinarii, i całey Kapituły Chełmskiey, osadzenie XX. Scholarum Piarum approbatur, *vide tit.* Fundacye.

Kościoła Uchańskiego wolność, *vide tit.* Probostwa.

Kościoł S. Krzyża w Warszawie na Przedmieściu Krakowskim, dany kapłanom Congregationis Missionis, *vide tit.* Fundacye.

Przy kościele OO. Franciszkanow w Zamościu, fundusz na kaplicę Loretańską approbowano, *vide tit.* Fundacye.

Kościelnych sreber, od niektorych kościołow alienatio, cadere nie ma na woysko, *vide tit.* Woysko.

Kościoła w Warszawicach przez W. Franciszka Bielińskiego, Marszałka N. K. wystawionego, a w Radwankowie przez Wisłę zniesionego, fundacyą approbowano, i ius collationis olim Regiae kościoła Radwankowskiego, dziedzicowi Warszawic konferowano; ktory kościoł wiecznemi czasy iuribus et immunitatibus ecclesiasticis, sub iurisdictione Biskupa Poznańskiego, cum omnibus ejus areis et fundis przypisano, i inkorporowano: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 670, *tit.* Konfirmacya.

Kozacy.

O Kozakach, ktorzy się na Nizie i Zaporohy bawią, aby z nich okazya nie była do zerwania pogranicznego pokoiu, postanowienie in perpetuum takie stanęło: Pod władzą hetmańską zostawać maią, od ktorego przełożone nad sobą Rotmistrze i Setniki szlachtę mieć będą, i przysięgać: że mimo wolą hetmańską nigdy granic Koronn. przechodzić, ani wodą, ani ziemią, a pogotowiu w państwa sąsiedzkie wtargnąć, ani woiować ich nie będą; kupcow i ludzi żadnych, ktorzyby kiedy tamtemi szli mieyscami, zabierać, ani im, ani maiętnościom ich żadnego gwałtu czynić nie maią. Do towarzystwa swego nad wolą starszego, albo Przełożonego, a starszy, albo Przełożony, nad wolą hetmańską nikogo przyimować nie maią, i ma ich być zawżdy u Hetmana regestr. A kiedyby ktory z służby szedł, a inszy na to mieysce był przyięty, powinien o tym zawżdy Starszy dać znać do Hetmana aby pewną o imieniach ich miał wiadomość. Przesądzonych, i na gardło skazanych nie maią przyimować. Do miasteczek żadnych, żaden z Kozakow nie ma być wpuszczony, iedno ten, ktoryby miał od Starszego, albo Setnika świadectwo, i pozwolenie. Wszyscy Starostowie i dzierżawcy dobr Krolewskich w miastach, miasteczkach, i wsiach Krolewskich, a Xiążęta, panowie, i szlachta w swoich własnych powinni mieć Urzędniki, Rotmistrze, Burmistrze, Woyty, i Watamany, na takową rotę przysięgłe: iż wszelką mieć pieczą na to będą, ile naywięcey z nich może być, bronić, iakoby z onego miasta, albo miasteczka, albo wsi nie chodził nikt na Niż, ani w pole na zdobycz, a pogotowiu za granicę do państw sąsiedzkich; i że takowych, ktorzyby zkądinąd zdobycz iaką tam przynieśli, imać i karać będą, a ieżliby im zdołać nie mogli, panu swemu, albo Staroście, a w niebytności Urzędnikowi iego o tym oznaymią. Także aby prochow, saletr, broni, żywności nikomu, iedno ktoby świadectwo miał od Starszego swego, albo Setnika, nie przedawano, i zdobyczy żadnych nie kupowano, z wszelką pilnością przestrzegać będą. A ktorzyby z pomienionych Urzędnikow w tym niedbali byli, i według przysięgi swoiey powinnościom swoim nie dosyć czynili, od Starostow i panow swych, albo Urzędnikow na gardle, iako i swawolnicy, ktorzyby się w ich dobrach znaydowali, karani być maią. A gdzieby się na samych Starostow, albo Xiążąt, panow, i szlachtę z świadectw, i ex scrutiniis pokazało, że się ważyli chodzić w pole mimo wolą hetmańską, a pogotowiu państwa sąsiedzkie naieżdżać, albo nachodzić i pokoy z niemi wzruszać; także i ci, u ktorychby się iaka część zdobyczy, albo korzyści swawolnie w państwach sąsiedzkich wziętey pokazała, i w maiętności ich znalazła, poena de gverris karani być maią.

Co aby do skutku przychodzić mogło, obiecano zaraz z Seymu tego naznaczyć dwu dozorcow, z tą powinnością: aby każdy z nich u części tych granic, ktoremu ktorą Hetman W. Koronny, albo za zaleceniem iego Polny naznaczy, doglądał i pilnował tego, żeby żadna swawola z strony Niżowych żołnierzow tam się nie wszczynała. A gdyby się co pokazało, Hetmanowi znać dać maią, ktory występnych karać powinien. Na tych zaś, ktorzy po miastach i miasteczkach, albo po wsiach mieszkaią, i chowaią się, gdyby exces iaki uczynili, panow ich zaraz o animadwersyą rekwirować powinni; a ci bez wymowek wszelakich powinni wszystkie takowe sposobem wyżey opisanym, to iest: na gardle tak plebeios, iako i nobiles impossessionatos, ktorzyby się w ich maiętnościach bawili, albo na służbie ich byli, karać. A ktoby z panow, Xiążąt, Starostow, dzierżawcow i szlachty w takim sprawiedliwości czynieniu był niedbały, albo się sam czego przeciwko tey konstytucyi ważył; takowemu dozorca, albo dozorcowie maią dać rok na Trybunał, ad instantiam Instigatoris, ex delatione sui, we cztery niedziele od położenia pozwu, i tak pomieniony pozew, iako i probacye wypisawszy, wszystko dostatecznie odesłać do Instygatora Trybunalskiego. A rok za pierwszym pozwem ma być zawity, i żadna dylacya iść nie ma pozwanemu, okrom verae infirmitatis do dwu niedziel zwykłym sposobem. Marszałek Trybunalski doyrzeć ma tego, aby zaraz extra regestrum takowe sprawy były odprawowane, i żadna nie wypełzła. W wątpliwych rzeczach powinno być scrutinium, ktore Sąd Trybunalski Urzędowi Starościemu, pod ktorego iuryzdykcyą będzie obwiniony, a przeciw Staroście, viciniori Capitaneo zlecać ma. Doglądać zaś maią tych scrutinia dozorce, i z swoiey strony one wyprowadzać. Od takowych akcyi, ani na Trybunale, ani u Dworu, ani u żadnego Sądu, nie maią nic brać, gdyż to iest publicum negotium. Na posyłanie z temi rzeczami do Trybunału, coby dozorcy wydali, to z skarbu Koronnego, według ich regestru, przez Podskarbiego, zaraz gdy o to requisitus będzie, powinno być wrocono. Sądzenie zaś tych spraw, takim ma być sposobem: Gdyby się pokazała czyia wina, ma być ad poenas de gverris skazan, a Starosta i na stracenie starostwa; ieżliby wątpliwość i perplexitas była, to odwod. Gdzieby się zaś ex scrutinio pokazała się iasna niewinność obwinionego, i byłby wolny od sprawy bez przysięgi; ma zatym na delatora poena według konstytucyi o tym (*vide tit.* Poena talionis) być skazana. Gdyby zaś kto o niekaranie poddanych był pozwan, a założył się, że nie wiedział o tym, że nie było obwinionego na gruncie iego, gdy go wiadomość naypierwsza o występku iego doszła, że nie dał przyczyny do ucieczenia, i żadna w tym iego konniwencya nie stała się, w takowey mierze bez scrutinium przysięga ma być mu nakazana. Dozorcy wzwyż rzeczeni maią mieć salarium, po trzechset złotych na rok ztąd, zkąd i Niżowcy zapłatę swą maią. Ciż powinni być szlachta, i osiedli. Kozakom Niżowskim i Dońskim, żołd iaki iść ma na potomne czasy namowić i postanowić obiecano, a na teraźnieyszą woynę, ktorych Hetman według potrzeby Rzeczypospolitey użyie, Prowizorowie płacić maią. Ciż Kozacy pachołkow od woyska, i sług niczyich przyimować nie maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1329, *tit.* Porządek z strony Niżowcow.

Declaratur o Niżowcach, i innych wszystkich ludziach, ktorzyby swawolnie kupili się, naiazdy iakie czynili, albo gwałty, i granice państw Koronnych chcieliby swawolnie przechodzić, iż maią być miani pro hostibus Patriae, et perduellibus, i zaraz bez wszelakiego prawnego postępku woysko kwarciane Ukrainne, może być przeciwko onym ruszone, i każdemu wolno od nich bronić maiętności swoich, proposita impunitate, gdyby ktory z nich w tym bronieniu zginął: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1402, *tit.* O Niżowcach.

Reassumowano tę konstytucyą, i Hetmanowi, aby te swawolniki ad internecionem znosił, zlecono. Oraz i konstytucyą a. 1590 in suo robore zostawiono: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1446, *tit.* O Kozakach.

Restituuntur, ktorzy dla Kosińskiego i Nalewayka zbrodni proscripti byli, ale tylko ci ktorzy usłużywszy wiernie i godnie w' potrzebie przeciwko Michaiłowi, służyć ieszcze będą Rzeczypospolitey przeciw Karolusowi, pod posłuszeństwem Starszego, za wolą Krolewską, od Urzędu Hetmańskiego naznaczonego, zostaiąc; et assecurantur, iż pod tę niebytność swoię, w niczym ukrzywdzeni nie będą; salva jurisdictione Starostow i panow, pod ktoremi possessye swoie maią. I ieżeliby ktorzy z nich pomarli, maiętności po nich na potomki, i bliższe ich iść maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1525, *tit.* O Kozakach Zaporowskich.

Reassumuntur konstytucye a. 1589, 1590 et 1601 et declaratur: iż Kozacy Zaporoscy, ktorzy w dobrach Krolewskich mieszkaią, Starostow i Podstarościch ich; a ktorzy w dobrach szlacheckich, albo duchownych osiedli, panow swoich iuryzdykcyi, i karaniu ich za wszelakie występki podlegać maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1626, *tit.* O Kozakach.

A ieżliby się z Zaporoża wyszedłszy swawolnie kupić chcieli, reassumitur przeciwko nim confoederatio Korczyńska a. 1438, contra gverricos. *Ibidem.*

A że nie tylko zwierzchności Starostow i panow swych nie przyznawaią, ale Hetmany swe, i inszą formę sprawiedliwości maią swoiey, i kupy swawolne zbieraią, naiazdy na miasta Krolewskie, i na zamki nieprzyiaciel-

skie czynią, a zatym pokoy pospolity, i pacta z niemi wzruszaią etc. Przeto dano Kommissarze ad inquirendum o autorach takiey swawoli, i do skarania onych, i żeby in disciplinam wprawieni byli. Co Hetman Koronny, iako na ten czas Woiewoda i Starosta Kiiowski, exekwować powinien, i ieźliby potrzeba, woyska Rzeczypospolitey kwarcianego na to użyć: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1667, *tit.* O Kozakach.

Miastom, aby się pod iuryzdykcyą tychże Kozakow nie poddawały, i synom swym, żeby tego nie pozwalali, przykazano sub amissione bonorum, et poena capitis, czego Starostowie przestrzegać, i o to exekwować powinni. *Ibidem.*

O tymże, *vide infra.*

Kozacy na posługę Rzeczypospolitey nie maią być zaciągani, okrom gwałtowney Rzeczypospolitey potrzeby, i to takim sposobem, żeby listy przypowiedne, ludziom stanu szlacheckiego dobrze osiadłym w woiewodztwach Ukraińskich, ktorychby dobra correspondere mogły szkodom przez nich poczynionym, na roty Kozackie dawane były. O co forum na Trybunale, iako pro illata injuria peremptorie sine ulla dilatione. A ieźliby oni sami swawolne kupy zebrawszy po dobrach Krolewskich, duchownych i świeckich chodzili, i szkody czynili, przeciwko takim, wedle dawnych zwyczaiow, Starostowie postępować maią, hamuiąc ich swawolą, by też i ruszeniem powiatow: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 25, *tit.* O swawoli Ukrainney.

Znowu, ieźliby za mandatami z Seymu tego do nich rozesłanemi nie roziechali się, perpetuo infames cum reassumptione o tym dawnych konstytucyi declarantur, i na Hetmanow Koronnego i W. X. Lit. powinność włożono, aby osobami swemi przeciwko onym, iako Oyczyzny nieprzyiaciołom, z woyskami Rzeczypospolitey ruszyli się. Starostowie także, i ieźliby potrzeba tego była, Rycerstwo woiewodztw przyległych, gdy obwieszczeni przez listy tychże Hetmanow będą, zaraz się ruszać, sub poenis in jure descriptis, i pomienionych swawolnikow znosić maią: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 249, *tit.* O Kozakach.

Wolno nad to każdemu będzie od ich naiazdow bronić dobr swoich, z tym upewnieniem, iż o głowy tych, ktorzy w obronie ex invasione zginęli, i na potymby polegli, żaden czynić nie może, owszem ktoby się czynić ważył, poenam infamiae tanquam complex incurret. *Ibidem.*

Atamanow iuryzdykcye, ktorych sobie Kozacy, wyłamuiąc się z posłuszeństwa zwierzchności swoiey, postanowili, iako prawu pospolitemu przeciwne, zniesiono. A Starostowie od tego czasu, także panowie, duchowni, i każdy szlachcic w maiętnościach swoich, albo namiestnikowie ich, Sądow im takich, i do kup się zbierania zabraniać maią. *Ibidem.*

Umowili z niemi Kommissarze pewny sposob zatrzymania swawolnych, ale ieszcze aby się do końca temu zadosyć stało, Kommissarzow przy Hetmanie, iako i pierwey, Koronnym posyłaią, deklaruiąc: iż ieźliby Kozacy swawolni wychodzenia na Czarne morze, i naieżdżania państw sąsiedzkich poprzestać nie chcieli, pro hostibus Patriae, rebellibus, perduellibus rozumiani być maią. A Hetmani wedle konstytucyi przeszłych Seymow, iako przeciwko nieprzyiaciołom czynić maią: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 323, *tit.* O Kozakach Nizowych.

Kozakow pewna liczba być ma, podług zdania i namow Stanow Koronnych, na tym Seymie uczynionych, a drudzy z kup i gromad, w iakich teraz są, rozeyść się maią, i chorągwi podnosić, ani wychodzić za granicę bez konsensu Rzeczypospolitey nie powinni: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 350, *tit.* O Kozakach.

I pewna ich liczba na teraźnieyszą Rzeczypospolitey usługę zaciągniona być ma, ktorym żołd będzie płacony, wedle konstytucyi a. 1618, de stipendiariis, z prowentow Rzeczypospolitey. *Ibidem.*

Znowu o Kozakach; płacę im naznaczono, deklaruiąc ich za stipendiarios Reipubl. z tą iednak kondycyą: aby pod regimentem i władzą Hetmana Koronnego zostawali: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 373, *tit.* Kozacy.

Dla wprawienia ich w dobry porządek, znowu Kommissarze naznaczeni: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 448, *tit.* Kommissya Kozacka.

Nie doszła ta Kommissya; znowu inszą uchwalono; a przytym to deklarowano: iż ktoby im pomoc iakąkolwiek dał, pro hoste Patriae ma być rozumiany. A ktoby co z zdobyczy Tureckiey u nich kupił, ieźli szlachcic, poena quingentarum marcarum w Grodzie, ad instantiam cujusvis, praemissa inquisitione, salva appellatione (co się na konie ściągać nie ma), a ieźli plebejus, poena capitis w Grodzie bliższym, ex delatione, et instigatione cujusvis karany być ma: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 462, *tit.* Kommissya Kozacka.

Doszła ta kommissya, et approbatur ordynacya Kozakow Zaporoskich cum declaratione: iż ieźliby oney punktom nie dosyć czynili, pro hostibus Patriae declarantur, i na pokaranie ich, Hetmanowi i woyskom Rzeplitey nastąpić rozkaże się: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 493, *tit.* Approbacya.

Kozacy Zaporoscy na obronę Ukrainy przy woysku kwarcianym, według postanowienia pomienioney kommissyi, zostać maią. *Na Seymie drugim w Toruniu tegoż roku; ibidem, f.* 522, *tit.* Zołnierz.

O tymże: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 542, *tit.* Obrona Ukrainy.

O tymże znowu: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 579, *tit.* Obrona Ukrainy.

Kozacy Zaporoscy żadney naymnieyszey przyczyny do rozerwania pokoiu, ani lądem, ani

morzem pogaństwu dawać nie maią, pod utraceniem wszystkich nadanych sobie od Krolow i Rzeczypospolitey praw, wolności, i przywileiow. A Starostowie nie maią im dopuszczać w Starostwach swoich drzewa na czołny gotować, i sposabiać, ani żywności, ani prochu i kul, i wszelakich inszych potrzeb, bez ktorych inkursye Kozackie morskie być nie mogą. Czego i Urzędy Mieyskie przestrzegać maią, sub poena colli; o co z niemi forum post Curiam Regiam ad instantiam cujusvis, ieżeliby prawu temu contravenire śmieli. Też Urzędy synom swym do woyska Zaporoskiego zabraniać maią, sub iisdem poenis. Szlachcic ktoryby tey swawoli Kozakom pomagał, ma być ad instantiam Instigatoris Regni ex delatione cujusvis na Seymie, iako perduellis sądzony, i karany. Woyska tego w zaciągu Rzeplitey nie powinno nigdy być siedm tysięcy, czego Hetmani przestrzegać maią. Na wpisanie siodmego tysiąca Kommissarze zesłani. Płaca onych w Kaniowie zawsze dochodzić ma. A ktoryby z tych regestrowych Kozakow pokazał się być buntownikiem, i lub ich Hetmanom, lub namiestnikom, bądź swoiey Starszyźnie nieposłusznym, albo autorem *czernieckiey rady;* ten i z regestru służby wymazany, i na gardle karany być ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 850, *tit.* Pohamowanie.

Kozacy Zaporoscy dla rebellii, wszelkie iuryzdykcye swoie, prerogatywy, starszeństwa, dochody, i insze decora in perpetuum stracili, i w chłopy są obroceni. A regestrowych, (ktorych tylko sześć tysięcy w służbie Rzeczypospolitey być ma) ktorzy się upokorzyli, ordynacya taka stanęła: Na mieysce Starszego, (ktory iuż odtąd więcey bywać nie ma) Kommissarz Rzeplitey od Seymu do Seymu, szlachcic przysięgły, w dziele rycerskim doświadczony, podawany być ma za zaleceniem Hetmana. Ktory Kommissarz in eam juramenti rotham przysięgać ma:

„Ia N. przysięgam P. Bogu w Troycy S. Iedynemu, iż na tym urzędzie Nayiaśnieyszemu Władysławowi IV Krolowi, panu memu, et ejus successoribus Krolom Polskim, i Rzeplitey, wiernie i życzliwie służyć, swawolą Kozacką z możności moiey hamować, buntom ich zawczasu zabiegać, i o onych zawczasu Hetmana Koronnego przestrzegać, ukrzywdzonym od Kozakow sprawiedliwość czynić, a im krzywdy żadney et praejudicium nie czynić, ale się podług opisania tego zachować, i roskazania hetmańskiego we wszystkim słuchać będę. Tak mi Panie Boże dopomoż i Męka Iego Swięta.“

Ktoremu Kommissarzowi posłuszni być maią, tak Asawułowie, Pułkownicy, Setnicy, iako i woysko wszystko. Kommissarz zaś, iako i oni wszyscy, dependere ma od Hetmana Koronnego. Rezydencya Kommissarza w Trechtymirowie, a Pułkownikow każdego przy pułku swoim być powinna. Odieżdżać się im nie godzi, chyba in legali, i to za wiadomością Hetmana Koronnego. Pułkownicy i Asawułowie szlachta, w dziele rycerskim doświadczeni, niepodeyrzaney cnoty i wiary być maią; a Setnicy i Atamani z Kozakow samych dobrze Rzeplitey zasłużonych, ludzi rycerskich obierani będą. Pułki i z Pułkownikiem swoim koleią na Zaporoże chodzić maią, dla bronienia tamtych mieysc, i dla zabronienia Tatarom przeyścia przez Dniepr, i aby swawolni po wyspach i rzekach nie kryli się, i ztamtąd exkursyi nie czynili na morze. Okrom tych, żaden Kozak bez paszportu Kommissarza ważyć się nie będzie chodzić na Zaporoże. A ktoryby był od Gubernatora na Kudaku będącego poymany, ma być na gardle karany. Gdy woysko Ukrainne w pole wychodzić będzie, powinien i Kommissarz zaraz za włość ze dwiema pułkami wychodzić, zwłaszcza gdy extraordinarium periculum nie będzie, i tam się przy Czarnym szlaku położywszy, Tatarskim czatom wstręt czynić. A gdyby extraordinarium periculum nastąpiło, wszystko woysko skupić ma, i tam z nim poydzie, kędy hetmańskie nastąpi rozkazanie: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 927, *tit.* Ordynacya woyska.

Ciż Kozacy w służbie Rzeczypospolitey będący, od Starostow i Podstarościch Ukraińskich żadnego praejudicium cierpieć, ani też sami w żadne rzeczy sobie nienależące wdawać się, a pogotowiu w prowentach dobr Krolewskich żadnych przeszkod czynić nie maią. Czego Pułkownicy i Kommissarz pilnie przestrzegać będą. A gdyby w powinności swey niedbałemi byli, maią za to przed Hetmanem Koronnym odpowiadać. *Ibidem.*

Gdy się trafi sprawa między mieszczany w dobrach Krolewskich, a Kozakiem regestrowym na tych Sądach Podstarości z Pułkownikiem zasiadać będą. *Ibidem.*

Kommissarze na ocerklowanie osiadłości Kozackich, ktoreby Kozakom successive perpetuis temporibus służyły, aby co rok przepisow nie było z szkodą Rzeplitey, i uymą prowentow dobr Krolewskich, naznaczeni. *Ibidem.*

Kozacy regestrowi, tak w gruntach, iako i osobach uciążeni od nikogo być nie maią. *Ibidem.*

Mieszczanie według dawnych praw i zakazow, w Kozaki się sami, ani synow swoich wdawać, ani nawet corek swoich za Kozaki wydawać nie maią, sub poena confiscationis bonorum. *Ibidem.*

Aby Kozacy w odległeyszych kraiach Ukrainnych, (krom Czerkas, Czehrynia, Korsunia) i w inszych miastach na samey Ukrainie będących, nie mieszkali, i dobr swoich w miastach tam nie mieli, zakazano, dla tego, aby się im odcięła wszelka okkazya do schadzek, i do buntow, ktoreby mieszkaiąc w kupie uczynić mogli. *Ibidem.*

Kommissarze naznaczeni, aby weyrzeli w grunta Trechtymirowskie; i co się ukaże, że Kozacy

per vim komu odięli, aby to przywrocono było possessoribus antiquis. *Ibidem.*

Szersza ieszcze o Kozakach tych, w osobnym skrypcie ad archivum Regni podanym, iest ordynacya opisana. *Ibidem.*

Do zatrzymania woysk kwarcianego i Zaporoskiego in officio, i do komplanowania i sądzenia inconvenientium, ieźliby się iakie z ktorey strony tychże woysk stało, Kommissarze naznaczeni: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 296, *tit.* Kommissarze.

Znowu Kommissarze cum instructione z Kancellaryi Koronney, aby uspokoili doskonale woysko Zaporoskie w proźbach iego: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 332, *tit.* Kommissya.

Odprawiona ta kommissya w taborze pod Hadziaczem dnia 16 Sept. w roku 1658 i przysięgą ab utrinque stwierdzona, i za prawo wieczne, salvis pactis z Kurfirsztem Brandeburskim, deklarowana, i in volumen legum do słowa inserowana iest. Przytym prawa, ktoreby z iakieykolwiek okkazyi naydowały się, tey wolności woysk Zaporoskich przeciwne, osobliwie konstyt. a. 1638 i skrypt ad archivum dany, iako postanowieniu temu przeciwne, abrogantur: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 644, *tit.* Approbacya kommissyi.

Tey kommissyi punkta wszystkie naydziesz rezolwowane niżey, i pod inszemi własnemi rzeczy tytułami.

Oboźnemu, Sędziom, Asawułom Generalnym, Pułkownikom, Asawułom Pułkowym, Setnikom, dochod coroczny na starostwach Ukraińskich naznaczono, ktory wedle przywileiu Krola Imci Iana Kazimierza, od possessorow wiecznemi czasy brać maią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 646, *tit.* Deklaracya łaski.

Kozacy Zaporoscy, przy possessyi Trechtymirowa z manastyrem i wsiami do niego należącemi wiecznemi czasy zachowani, i przywileie onym eo nomine dane, reassumowano, i approbowano. *Ibidem*, *f.* 647, *tit.* Approbacya Trechtymirowa.

Do odprawienia posłow Kozackich Zaporoskich, Deputaci naznaczeni, *vide tit.* Deputaci.

Kozakom Zaporoskim zapłata stipendiorum, pro ultimis diebus mensis Iunii 1647, we Lwowie naznaczona, etc. *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 90, *tit.* Zapłata.

Kozakom Zaporoskim rebellibus, i tym, co przy nich, amnestya dana, ktorey nikt wzruszać nie ma, sub poenis violationis pactorum. *W Kommissyi Hadyackiey*, *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 639, § A ponieważ, *et f.* 640, § Nad to kaduki.

Kaduki także po nich uproszone cassantur. *Ibidem.*

Tymże konsystencya w tychże woiewodztwach i ziemiach naznaczona, w ktorych przedtym zostawali. *Ibidem*, *f.* 641, § Konsystencya.

Tymże wszelakie wolności przywileiami Krolow Polskich nadane konfirmowano, deklaruiąc: iż z futorow Kozackich, wsi, miasteczek, i domow, żadnym pretextem żadne podatki od nikogo wyciągane być nie maią, ale iako ludzie rycerscy od wszelakich ciężarow, także od ceł, myt po całey Koronie, i W. X. Lit. tudzież od Sądow wszelakich, Starostow, dzierżawcow, panow, i ich namiestnikow, wolni zostawać będą, tylko pod samego Hetmana woysk Ruskich iuryzdykcyą zostawać powinni. Naostatek wszelakie napoie, łowy polowe i rzeczne, i inne Kozakow pożytki, według starych zwyczaiow, przy Kozakach wolne zostawać maią. *Ibidem.*

Kozacy nobilitowani będą ci wszyscy, ktorychkolwiek Hetman woysk Ruskich, alias Zaporoskich prezentować będzie, tak iednak miarkuiąc, żeby z każdego pułku sto być mogło nobilitowanych. *Ibidem.*

Kozakom Zaporoskim, ktorzy po uspokoieniu przez kommissyą Hadyacką, protekcyą Moskiewską przyięli, znowu amnestyą dano; i kaduki tak po nich, iako i po szlachcie przy woysku ich, od zaczęcia woyny, aż dotąd zostaiącey, uproszone, ogułem wszystkie skassowano, i że kadukiem żaden nie ma bronić obięcia dobr, sub poena infamiae deklarowano. Przytym kommissyą Czudnowską, przez ktorą i Hadyacka reassumowana, tak iako te obiedwie kommissye w sobie brzmią, (wyiąwszy, i skassowawszy tytuł Xięstwa Ruskiego, i prerogatywy do tegoż Xięstwa należące, ponieważ samo woysko Zaporoskie za niepotrzebne toż Xięstwo być rozumie) approbować pozwolono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 761, *tit.* Deklaracya łaski.

Tychże wszystkich od naymnieyszego do naywiększego przy wolnościach, przywileiach, i assekuracyach w pomienionych Czudnowskiey, i Hadyackiey kommissyach zachowano. *Ibidem.*

Hetman Zaporoski z woyskiem swym buntownikow, gdyby się tak na Zaporożu, iako kędykolwiek w Ukrainie bunt iaki pokazał, znosić iako nieprzyiacioł powinien: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 765, § Ieźliby się kiedy.

Kozacy do żadnych państw Hana Krymskiego inkursyi czynić nie powinni, i dobre z nim zachować maią sąsiedztwo, ani żadney przeszkody w pasach, ktore dawno pozwolone były, ordom czynić nie powinni. *Ibidem*, § Hana Imci Krymskiego.

Hetman Zaporoski woyska swego metriculam, albo regestr Kozakow, pułkow, setni, po imieniu i przezwisku każdego opisawszy, z podpisem ręki swey, ad archivum Regni oddać powinien. *Ibidem*, *f.* 763, § Ażeby iuż między Kozakami.

Znowu z tymże woyskiem Zaporoskim kommissyą w Ostrogu odprawioną, z deklaracyą łaski temuż woysku tak Niżowemu, iako i Horodowemu i oraz przywiley potwierdzenia ich wolności z Kancellaryi Koronney dany, approbowano: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 54, *tit.* Approbacya kommissyi.

Kozakom Zaporoskim mieysca pewne w Ukrai-

nie, dla osiadania i mieszkania, naznaczyć i wydzielić postanowiono. A przytym z skarbu Koronnego, z podatkow na Seymie teraźnieyszym uchwalonych, summę 60 tys. złot. Polskich, moneta currenti wyliczyć naznaczono: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 456, *tit.* Konserwacya.

Kozacy Drohobuscy na posłudze zamkowey w Smoleńsku pod iuryzdykcyą przełożonych tamecznych, przy gruntach swoich zostawać maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 106, *tit.* Naprawa murow.

Kozakow Niżowych i Ukrainnych tak pod Hetmanem Mohyłą w służbie aktualney zostaiących, iako i tych, ktorzyby się do tegoż Hetmana na imię Krolewskie garnęli, i Ukrainę osiadać chcieli, pod protekcyą wzięto; wszystkie wolności, swobody, i przywileie onym approbowano, i Kommissarzow do rozporządzenia, i ubeśpieczenia sadowienia się Ukrainy, naznaczono: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 718, *tit.* Ubeśpieczenie woyska.

Reassumuiąc konstytucyą 1646 (*sub tit.* O zaciągu woyska nowego) Kozakow w Kiiowskim i Bracławskim woiewodztwach, zwiniono i rozpuszczono, i usługę wypowiedziano, sub rigore w teyże konstyt. 1646 expresso: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 60, *tit.* Zniesienie Kozakow.

O Kozakach *plura*, *vide tit.* Woysko.

O daninach ich, *vide tit.* Dobra.

O kommissyach, deputacyach, *vide tit.* Kommissye, *tit.* Deputaci.

O swawoli ich, i inkursyach w państwa sąsiedzkie, *vide tit.* Pacta.

Kredytor.

Kredytorom czynić prawem wolno o zapisy ku oszukaniu ich uczynione: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, § To też waruiemy.

Kredytorowie dobr tych, z ktorych bracia, albo bratankowie, siostry swe, albo ciotki posażyć mieli, a zadłużeni nie wyposażyli, winni z tychże dobr posażyć ie, bez dylacyi na ewiktora, ale kredytorowi całe prawo z ewiktorem o obronę, zostanie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O siostrach.

Kredytorow prawa, na dobrach per jure victum utraconych, pośledniejsze, niż oprawa, zostawuią panie wienne przy possessyi. Wszakże gdyby takie umarły, sukcessorowie onego wiana są na skupie u kredytorow. Także gdyby po śmierci mężowey szły za drugiego, maią być na skupie od tychże kredytorow, zaręczywszy im przywianek. *Ibidem.*

Kredytorom maią być puszczone dobra minorennium przez opiekunow, w długu oycowskim zawiedzione. *Ibidem*, *f.* 1219, *tit.* De minorennibus.

Plura vide tit. Zapisy.

Krol.

Krol sprawiedliwy być ma: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 149, § Ad hoc nos etc.

O tymże: *a.* 1444, *v.* I, *f.* 144, § Quia humana.

Krol w każdey ziemi, za przybyciem swoim, sprawiedliwość czynić ma o nią proszącym, oraz z Starostą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 250, *tit.* De justitia.

Krolowie kiedy co zakazuią, tedy zaraz i winę zakładaią: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 96, *ver.* 8.

Krol, co od Krolestwa niesłusznie odpadło, zdobywać, i granic nieumnieyszać, ale wedle możności przyczyniać powinien: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 592, § A iż lata, § A to, cobykolwiek.

W tymże ieszcze przedtym Ludwik Krol obowiązał się: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 56, § Sed quia Corona Regni.

Toż wyraźniey w przysiędze Krola Henryka: Omnia illicite a Regno, Magnoque Ducatu Lithvaniae, et dominiis eorundem, quocunque modo alienata, vel bello, vel quovis alio modo distracta, ad proprietatem ejusdem Regni Poloniae, Magnique Ducatus Lithvaniae aggregabo, terminosque Regni, et Magni Ducatus non minuam, sed defendam, et dilatabo: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 863, *ver.* 40.

I potym insi wszyscy Krolowie, aż do Augusta III przysięgali na to temiż słowy. *Co patet z iuramentow ich, na początku konstytucyi Seymow Koronacyinych inserowanych, iako to anno* 1576, 1588, 1632, 1649, 1670, 1676, 1697, 1734. Toż i *in Patcis Conventis* 1632. — A co od Moskwy odzyska się, to powinno się szlachcie Litewskiey przywracać. *W Unii W. X. Lit. a.* 1560, *v.* II, *f.* 774, § Takież w rekuperacyi.

Znowu co od Moskwy rekuperować będzie Krol, to ku dobremu Rzeplitey Korony i W. X. L. obracać ma, zachowuiąc każdego przy wolności swoiey, według związku Unii: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 1, *tit.* Poparcie woyny.

Krol nie ma być koronowan, ażby pierwey od wszech Stanow dobrowolnie, wedle przywileiow Koronie Polskiey od Krolow danych, obran był. Ktorego Arcy-Biskup Gnieźnieński, wedle przywileiu onemu od Krola Kazimierza III nadanego in a. 1451, (*v.* I, *f.* 172), z temi Biskupami, ktorzy do tego wedle dawnego zwyczaiu należą, koronować ma, nie kto inszy: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 593, § A naprzod.

Krol pierwey aniżeli koronowan będzie, powinien Stanom Rzeplitey wszystkie prawa, przywileie, i wolności, ktore są, i ktore mu podane będą, post Electionem poprzysiądz. A mianowicie pokoy pospolity między rozerwanemi, i rożnemi ludźmi w wierze i nabożeństwie zachować. Szlachty za granicę Koronną nigdy nie ciągnąć, żadnym obyczaiem ani prożbą swoią Krolewską, ani solutione quinque marcarum super hastam, ani pospolitego ruszenia bez uchwały seymowey nie czynić: *Konfed. Gener. a.* 1573, *v.* II, *f.* 841, § Naprzod.

Toż reassumowano w pośledniejszych konfederacyach genaralnych Warszawskich sub interregnis; dokladaiąc iednak tego: iż po przy-

sędze uczynioney, powinien to Krol i konstytucyami seymowemi utwierdzić.

Krol według formy Krolowi Henrykowi podaney przysięgać ma: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 921, § Nad ktore to umocnienie.

Obiaśniono to dostateczniey temi słowy: Gdzieby, strzeż Boże! z iawnego, a przedsięwziętego umysłu naszego, prawo pospolite było przez Nas gwałcone, albo kto mimo toż prawo i wolność pospolitą opprymowany był, i mogło to być iawnie w rzeczy i skutku ukazano; tedy to wolno będzie każdemu z Senatorem ktorymkolwiek ziemi swey kommunikować, a on Senator X. Arcy-Biskupowi Gnieźnieńskiemu, iako Prymasowi obwieścić. Ktory zaś bądź sam, bądź z drugiemi Senatory, porozumiawszy się z niemi, ma w tym Nas, albo sukcessory nasze napomnieć, a My gdzieby się pokazało wykroczenie iakie, poprawić tego będziem powinni. Co gdzieby się nie stało, ma z innemi PP. Senatorami tenże X. Arcy-Biskup to powtorzyć. A nakoniec ieźliby potrzeba to okazywała, i na Stany to na Seymie włożyć. Gdzieby ieźlibyśmy słuszney przyczyny, i potomkowie nasi w sprawie tey, ktora będzie wniesiona, i postępku w niey nie dali, i za temi instancyami nic uczynić nie chcieli, dopiero Stany wszystkie maią się w tym zachować podług artykułu de non praestanda obedientia: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1637, § Wszakże My chcąc.

Deklarowano to znowu temi słowy: Ieźliby ktokolwiek Stanu Szlacheckiego, lub Senatorskiego umyślny gwałt, albo co przedsięwziętego ku naruszeniu całości Rzeplitey i wolności być widział, będzie to mogł zawżdy bądź X. Arcy-Biskupowi Gnieźnieńskiemu, iako Prymasowi, bądź Panom Senatorom przy Krolu wedle konstytucyi mieszkaiącym, bądź ktoremu inszemu z Senatorow lub swego, lub inszego woiewodztwa donieść, i na nie włożyć. Ktorzy aby spolnie wszyscy, albo ktorykolwiek z nich przestrzedz i napomnieć Krola będzie powinien. A gdzieby się przestrodze, albo napomnieniu nie dosyć od Krola stało, wolno to będzie każdemu z tych Senatorow, wolno i samemu szlachcicowi, ktoryby tę przestrogę do nich odniosł (gdzieby oni w tym pierwszym napomnieniu byli niedbali) na Seymik uprzywileiowany, przed Walnym immediate onego czasu Seymem, na Stan Szlachecki włożyć, i Posłom zlecić aby Krola w tym upomnieli. Co gdyby nie szło, aniby Krol po tym wtorym napomnieniu poprawić tego nie chciał, w czymby się uyma wolności i swobod pokazała, maią to włożyć na wszystkie Stany na onymże Seymie będące. A gdzieby Krol za tym trzecim upomnieniem w sprawie tey, ktoraby wniesiona była i postępku iey słuszney przyczyny nie dał, i za temi instancyami nic uczynić nie chciał, a byłoby to dowodnie i dostatecznie pokazano, iż się od Krola całości Rzeplitey, i wolności ubliżenie dzieie, dopiero Stany maią się zachować wedle artykułu: de non praestanda obedientia. A ieźliby też kto te pominąwszy stopnie i solennitates tu wyrażone kupieniem ludzi woiennych, i tumultami pokoy pospolity, pretextem tego, iakoby się co przez Krola całości Rzeplitey wolności szkodliwego działo, wzruszał; ma być na Seym pozwany, i per Ordines Regni in absentia Krola sądzony: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1660, *tit.* Deklaracya artykułu.

Krol za żywota swego sukcessora na państwo nie ma wsadzać żadnym wymyślnym sposobem, ani titulum haeredis używać, ale po śmierci iego wolne obieranie Krola wszem Stanom Koronnym zostawać ma. *Vide tit.* Elekcya.

O tymże *znaydziesz in pactis conventis Krolow.*

A Krol August III, w paktach poprzysiężonych dodał to: Reassumuiąc wszystkie prawa de libera Electione, to waruiemy: aby domus nostra Regia ullam successionem et praetextum proximitatis sibi ad Regnum non praesumat, ale tylko tych wszystkich prerogatyw zażywać będzie, ktorych potomstwo przeszłych antecessorow Krolow zażywali, salvis juribus około tego Rzeplitey: *Seym Pacific. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 621, § Reassumuiąc.

Ktoby chciał być na Krolestwo kandydatem w Polszcze, a loco et consessu Electionis abesse powinien: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 785, *tit.* Candidatus Regni.

Krol na tronie swym zostawać ma ad vitae tempora: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 13, *tit.* In materia abdicationis.

Tenże abdicationem Regni nie ma Statibus proponować, ani wzmianki czynić eligendi Regnantis in vita, ani de eligendo cum aliquo intra, vel extra Regnum conferre, aut componere, sub legibus antiquis, de non praestanda obedientia, sancitis. *Ibidem.*

Krol Katolik być powinien zawsze wybieran. Także i Krolowa teyże Katolickiey Rzymskiey religii powinna być, sive natione, sive vocatione. *Ibidem, tit.* Rex Catholicus esto.

O tymże: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 621, § Lubo dawne prawo.

Krol żenić się nie może bez wiadomości i pozwolenia PP. Rad oboyga Narodow. Ani rozwodu, okrom takowych przyczyn, ktore pismem i słowem Bożym są wyrażone, temere czynić: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 901, § A iż na małżeństwie.

Znowu o tymże iisdem verbis. *Ibidem, f.* 921, § A iż na małżeństwie.

I Krol Zygmunt I dokładał się PP. Rad Koronnych względem małżeństwa swego: *a.* 1516, *v.* I, *f.* 383, *tit.* Sigismundus.

Krol od Polakow, wespoł i od Litwy obierany być ma: *a.* 1401, *v.* I, *f.* 62, § Illo etiam non omisso.

O tymże: *a.* 1499, *v.* I, *f.* 283, § Praeterea promittimus.

O tymże: iż nigdzie indziey, tylko w Polszcze, od Polakow i od Litwy obierany być ma,

absentia ktorey strony non obstante, gdy od tych, ktorym to należy, będą na Elekcyą wezwani: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 647, § Naprzod co się.

O tymże: a Rady, i wszystkie Stany Korony Polskiey, i W. X. Lit. na Elekcyą Krola ex debito wzywani być maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 770, § A temu oboiemu Narodowi.

Krol w Krakowie ma być koronowan: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 647, § Naprzod co się, *et a.* 1569, *v.* II, *f.* 770, § A temu, *et a.* 1638, *v.* III, *f.* 945, *tit.* Koronacya.

Od Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego ma być koronowan, *vide tit.* Arcy-Biskup.

Krol pacta et foedera z panami postronnemi, zwłaszcza pogranicznemi, nie ma zawierać bez wiadomości Senatorow, zwłaszcza przy boku iego rezyduiących, ani legacyi wyprawować, słuchać, odprawować: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1208, *tit.* De pactis et foederibus.

Powinien ie z temiż postronnemi po Koronacyi ponowić. *Ibidem.*

Toż i na drugich Seymach Coronationis, iako, to: 1649, 1676, 1697, et 1734.

Krol o woynie, ani o pospolitym ruszeniu, nic zaczynać nie ma bez Seymu. Tenże czasu woyny co powinien, *vide tit.* Woyna.

Krol nie ma wydawać listow przypowiednych na woluntaryiskie W. X. Lit. chorągwie, ani zaciągow i supplementow ludziom alienae nationis pozwalać, sub nullitate: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 805, *tit.* Woluntaryiskie chorągwie.

Krol granic Koronnych od wtargnienia nieprzyiaciela wszelkiego, nakładem swoim bronić powinien: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 898, § Granice.

O tymże na inszym mieyscu. *Ibidem*, *f.* 908, § A iż przerzeczone.

Znowu o tymże: iż granic Koronnych oboyga Narodow, i wszystkich państw do Korony należących, od wtargnienia nieprzyiaciela wszelakiego, nakładem swoim powinien bronić. *Ibidem*, *f.* 918, *ver.* 30, § Granice.

Krol donata sibi et inscripta, na Seymie tylko ma dochodzić: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 621, § A ieżliby Nam kto co dał.

Zostawiono Krolowi in robore donata et inscripta: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandrow.

O tymże na inszym mieyscu: iż na Seymie maią być dochodzone. Ale bona litigiosa Krol przyimować nie ma. *Ibidem*, *f.* 682, *tit.* Rzeczy zapisane.

O dobra swoie wolno Krolowi juxta praescriptum statuti czynić, i onych zawsze dochodzić: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 785, § Konstytucyą o liściech.

O tymże iisdem verbis: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § A ieżliby kto.

Plura vide tit. Dobra, *tit.* Pozwy.

Wakanse iako ma Krol rozdawać, *vide tit.* Wakancye.

Urzędy Koronne i W. X. Lit. także Dygnitarstwa przy dawnych prawach, władzach, prerogatywach etc. powinien Krol zachować, *vide tit.* Urzędy.

Krol win przysądzonych na szlachcie, nie ma nikomu dawać: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Win przysądzonych.

Krol wszystkie państwa ma solą opatrować. *Ibidem*, § Soli dostatkiem.

O soli *vide tit.* Sol.

Krol sygnetu żadnego używać nie ma, ani pieczęci osobliwey w sprawach Rzeplitey tam intra, quam extra Regnum, iedno Koronnych pieczęci, ktore przy Kanclerzach i Podkanclerzych, tak Polskich, iako Litewskich są: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 899, § Obiecuiem też.

O tymże iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 920, § Obiecuiemy też.

Znowu o tym. A coby in contrarium pod pieczęcią pokoiową wyszło, to ma być irritum: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O pieczęci pokoiowey.

I znowu o tymże: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 83, *tit.* O zaciągu.

I znowu: iż pieczęci pokoiowey, ani sygnetu do spraw Rzeplitey według praw dawnych zażywać, ani przywileiow żadnych, ani uniwersałow na podatki, ani na lustracye pod pieczęcią taką, ani pod Koronną ex Senatus consulto wydawać nie ma. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Imci Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* O pieczęci.

Pozwolono było pieczęci pokoiowey między Elekcyą, a Koronacyą zażyć Ianowi III do uniwersałow na Seymiki, in quantum-by po pierwszych Seymikach zaszło niebeśpieczeństwo; także do wici na pospolite ruszenie in casum periculi; także do nominacyi na Arcy-Biskupstwo Gnieźnieńskie, aby sedes primatialis nie długo wakowała. Warowano iednak, że usus teyże pieczęci do pomienionych okkurrencyi tylko pro hac sola vice ma być, i derogare nie ma prawu generalnemu o pieczęci pokoiowey in volumine legum wyrażonemu. Warowano i to, że Regalia inne wszystkie do Seymu Coronationis przy Rzeplitey zostawać maią. *Na Seymie Electionis*, *a.* 1674, *v.* V, *f.* 258, § A in casum.

Zakazano też było za Zygmunta III wydawać przywileie i listy do miast portowych pod Szwedzką pieczęcią sub nullitate onychże: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1606, *tit.* O niewydawaniu.

Krol władzą swoią nic konkludować nie ma, ale się iak naylepiey starać powinien, aby wszystkich Senatorow zdania, do iedney sentencyi przywieść mogł. *Vide tit.* Senator.

Krol wykładow nie ma przypuszczać, ani wywodow żadnych z prawa obcego na daniny prawem dziedzicznym nadane, aby miały być za lenna poczytane. *Vide tit.* Dobra.

Krol podatkow nie ma stanowić bez Seymu. *Vide tit.* Podatki.

Krol gwardyi swoiey większey nad 12 set mieć nie powinien; ktorą ex solis tylko indigenis Koronnych i W. X. Lit. et incorporatarum provinciarum constituet: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 85, § Gwardya zaś nasza.

Taż gwardya przy boku Krolewskim będąca, propriis stipendiis, bez szkody obywatelow Rzeplitey, z własnych prowentow Krolewskich żyć ma. *Ibidem.*

Nad tąż gwardyą Starszy, szlachcic Polski, albo Litewski, lub z woiewodztw do Korony i W. X. Lit. należących, possessionatus, Krolowi i Rzeplitey przysięgły być ma, a pod władzą i iuryzdykcyą Marszałkow oboyga Narodow zostawać. *Ibidem.*

Znowu; iż Krol na koszcie Rzeplitey gwardyi iezdnych mieć nie powinien, ani więcey na własną potrzebę swoię nad 1,200 ktorym z skarbu swego płacić ma. A Starszy nad niemi ma być szlachcic Polski, albo Litewski. Czego PP. Marszałkowie przestrzegać powinni, sub privatione officii. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Imci Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* Gwardye.

Krol przy boku swym nie powinien trzymać cudzoziemcow, ani ich opatrować, ani im urzędow dawać etc. *Vide tit.* Cudzoziemcy.

Krol Imć Michał i August III, obiecali in pactis conventis nad to prawo, ktore o cudzoziemcach iest pisane: iż cudzoziemcow na indygenaty i nobilitacye promować nie będą, tylko dobrze zasłużonych w okazyach woiennych etc. Ani im dobr ekonomicznych, starostw, żup solnych, Pisarstw Skarbowych, (in pactis Krola Michała *więcey*) ani Regencyi Metryk Koronn. i W. X. Lit., Sekretarstw, i Pisarstw Pokoiowych, ani in genere wszystkich administracyi skarbowych, lustratorskich, dawać będą, ani myt, ceł, komor arędować pozwolą, tylko szlachcie bene possessionatis. Czego Podskarbiowie oboyga Narodow przestrzegać maią. Ktorzy to extranei mere, ani administrować, ani trzymać żadnych dobr Krolewskich i Rzeplitey nie maią, sub nullitate contractus, et poena 2,000 marc. ad instantiam cujusvis nobilis, in Iudiciis Tribunalitiis, ex regestro causarum fisci vindicanda. A w W. X. Lit. z iakiegokolwiek regestru. Kommendę także w dobrach Krolewskich etc. extraneis et plebejis dawać nie będą, tylko szlachcie bene meritis, od Panow Hetmanow oboyga Narodow zaleconym.

Krol listy i wszystkie sprawy, i legacye, ięzykiem tylko Polskim, albo Łacińskim expedyować ma. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Imci Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* O pieczęci.

Krol do przyrodzonego ięzyka dla korrespondencyi prywatnych, może mieć iednego Sekretarza od Panow Pieczętarzow oboyga Narodow Reipubl. przysięgłego in rotham Sekretariorum Regiorum, ktory Sekretarz ma być Narodu Polskiego. *Ibidem.*

Krol Rady Pokoiowey i prywatney miewać nie powinien, ale zawsze proponować ma materye przez Pieczętarze oboyga Narodow, i one z PP. Rezydentami z Seymu naznaczonemi decydować. *Ibidem, tit.* De secretis consiliis.

Krol dwu urzędow tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. iednemu konferować nie ma, *vide tit.* Incompatibilia.

Krolewskie dobra, *vide tit.* Dobra.

Krolewskie ekonomie, *vide tit.* Ekonomie.

Krolewskich dobr z ziemskiemi rozgraniczenie, *vide tit.* Granice.

Krol bez konsensu wyraźnego wszech Stanow Rzeplitey, za granicę z państw wyieżdżać nie ma: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 4, *tit.* O odieździe Krolow.

Krol Bolesław Krzywousty za żywota Krolestwo między syny podzielił: *v.* I, *Praef.* § 6. Co że bez konsensu całey Rzeplitey było, żadney nie miało wagi, atoli po śmierci iego konsensem wszech Stanow stwierdzono. *Ibidem, lit. e pag.* 2.

Władysław syn iego, gdy się źle sprawuie na państwie, z niego zepchnięty. *Ibidem*, *lit.* (*e.* 2.)

Krol Kazimierz W. był naypierwszym podawcą praw i statutow Polskich, przykładem prawodawcow Rzymskich: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 1.

Tenże i Władysław II Iagiełło Roki i Wieca stanowili, a Kazimierz III Iagiellończyk poprawił, i wydał: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 149, *tit.* Statuta.

Krol Ludwik czynił pilne staranie u Korony, aby tak synowie, iako corki iego dziedziczyli: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 55, *tit.* Privilegium.

Krol Władysław Iagiełło wcielenie W. X. Lit. do Korony uczynił: *a.* 1400, *v.* I, *f.* 60, *tit.* Privilegium.

Za tegoż Krola z wzmianką używania herbu Krolestwa Polskiego i inszemi wolnościami szlachcie Lit. w r. 1400, pozwolonemi, taż inkorporacya W. X. Lit. do Korony na Seymie w Horodle utwierdzona: *a.* 1413, *v.* I, *f.* 66, *tit.* Incorporatio.

Tenże Krol ziemię Pruską uspokoił z Koroną względem granic: *a.* 1404, *v.* I, *f.* 63, *tit.* Pax et concordia.

Akademią Krakowską założył i fundował, *vide tit.* Akademia.

Przeciw heretykom prawa stanowił, *vide tit.* Heretycy.

Krol Władysław III prawo wyższe Magdeburskie na zamku Krakowskim, od Kazimierza W. w r. 1356 postanowione, a od Władysława II Iagiellona w r. 1411 ponowione, stwierdził: *a.* 1444, *v.* I, *f.* 143, *tit.* Privilegium.

Krol Kazimierz III przełożeństwo kościoła Gnieźnieńskiego nad Krakowskimu czynił, *vide tit.* Arcy-Biskup.

Tenże rożnicę między Kardynałem Zbigniewem, a Arcy-Biskupem Gnieźnieńskim ugodził. *Ibidem.*

Tenże starał się, o potwierdzenie pokoiu Pruskiego u Pawła Papieża: *a.* 1466, *v.* I, *f.* 222, *tit.* Oratio.

Tenże prawo Chełmińskie Prusakom w Malborgu potwierdził: *a.* 1476, *v.* I, *f.* 229, *tit.* Casimirus.

Krol Ian Olbracht, mimo przodkow swych, statuta swoie stanowi, i wydaie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 246, *tit.* Albertus Rex.

Za tegoż Panowie i Prałaci, i wszystko pospolstwo W. X. Lit. wpisali się do Krolestwa Polskiego w Wilnie: *a.* 1499, *v.* I, *f.* 281, *tit.* Proceres.

Krol Alexander będąc w Litwie, złożył Seym w Piotrkowie, ktory Panowie tylko sami Koronni bez Krola odprawowali. *Vide tit.* Seym.

Prawa i przywileie przodkow swych wszystkie zebrać w iedno, i dla wiadomości wszystkich, począwszy od Krola Kazimierza W. in lucem wydać rozkazał: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 353.

Unią Litwy z Krolestwem Polskim czyni w Mielniku: *a.* 1501, *v.* I, *f.* 285.

Zwyczaie prawne ziemi Krakowskiey potwierdza: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 325.

Przywileie Żydom od Bolesława Xiążęcia Kaliskiego w r. 1264 nadane, in volumen legum włożyć kazał. *Ibidem*, *f.* 309.

Za rozkazem iego processus iuris przez Iana Łaskiego złożony. *Ibidem*, *f.* 342, *tit.* Processus.

Krol Zygmunt I prawa także swoie w iedno zebrać i wydać rozkazał: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 358, § Sigismundus etc.

Niektore konstytucye niepamięcią, albo niedozorem opuszczone, znowu przypisać rozkazał: *a.* 1540. *v.* I, *f.* 555, § Significamus.

Wyiednał na Polakach, że syn iego Zygmunt August, vita sua stante, za sukcessora obrany, za ktorego on szlubował, iż przyszedłszy do lat, poprzysiądz miał prawa i wolności Koronne: *a.* 1530, *v.* I, *f.* 496, § Nos Sigismundus.

Ius patronatus, wolne w sześciu miesiącach roku, u Stolicy Apostolskiey wyiednał: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 510, § Cum magna pars.

Za tegoż Krola Drohicka ziemia na Podlasiu do praw Koronnych przypuszczona: *a.* 1516, *v.* I, *f.* 384, *tit.* Terra Drohiciensis.

Za tegoż także i ziemia Pruska z Koroną Polską wieczny pokoy uczyniła: *a.* 1525, *v.* I, *f.* 429, *tit.* Pax perpetua.

Plura vide ad calcem volum. 1mi.

Krol Zygmunt August za żywota oyca swego Zygmunta I Krolem Polskim obrany, i koronowany, i w siedm lat po Koronacyi swey a. 1537, 6 Febr. more solito w kościele katedralnym Krakowskim przysiągł, iednak, poki żył ociec, w rządy się Rzeplitey nie wdawał (przy ktorym wszystka władza, i zwierzchność Krolestwa, non obstantibus praemissis do śmierci onego trwała.) Po śmierci oyca clavum Regni obiął, i wszystkie prawa i wolności publiczne i prywatne Stanom Koronnym, i wszelkim ludziom potwierdził: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 591, *tit.* Przywiley Krola Zygm. Augusta.

Tenże improlis będąc, prawa dziedzicznego na Xięstwo Litewskie Koronie Polskiey ustępuie, i wyrzeka się na wieczne czasy. Ieźliby iednak miał potomstwo, a na Krolestwo nie było wzięte, Rzeplita one ma sufficienter opatrzyć: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 643, *tit.* Deklaracya o Unii.

Znowu o tymże w przywileiu Unii W. X. Lit. z Koroną: cum conditione opatrzenia, iako wyżey, potomstwa iego: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 771, § Successio I. K. Mci.

O opatrzeniu tym do drugiego Seymu radę odłożono. *Ibidem*, *f.* 795, § A iż dla zdłużenia.

Pogrzebowi Zygmunta Augusta mieysce w Krakowie, a czas dzień 28 Septembr. w roku 1573 naznaczone. Na ktory pogrzeb wszystkim Chorążym każdego woiewodztwa i powiatu, tak iako ich powinność niesie, dla zwykłey ceremonii stawić się kazano: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 855, *tit.* Oznaymienie Krola nowo obranego.

Dla uczciwości prowadzenia ciała do Krakowa, i z osobna do prowadzenia Krolewny Ieymości na pogrzeb, niektorzy Senatorowie duchowni i świeccy naznaczeni są. *Ibidem*, *f.* 859, § A iż przed Koronacyą.

I potym do ciała każdego zmarłego Krola, Rezydenci Senatorowie oboyga Narodow, na Konwokacyach Głownych Warszawskich sub interregnis naznaczeni bywaią; ktorzy do przyszłey Elekcyi nowego pana, powinni rządu wszelakiego, i powinności przestrzegać. Marszałkowie przy ciałach Krolewskich powinni zwyczayną swoię iuryzdykcyą Marszałkowską do Elekcyi Krola exekwować. *Vide tit.* Marszałkowie.

Krol Henryk, Andegaweński, Burboński, i Alwerneński Xiążę, brat rodzony Karola IX Krola Francuzkiego, pod Warszawą u wsi Kamionney dnia 16 Maia w roku 1573 Krolem Polskim obrany. *Ibidem*, *f.* 855, *tit.* Oznaymienie Krola.

Koronacyi iego w Krakowie Seym na dzień 4 Octobra tegoż roku. *Ibidem.*

Potym Stefan Batory Woiewoda Siedmiogrodzki obrany, ktorego Koronacya naznaczona na przewodnią niedzielę w Krakowie in a. 1576: *v.* II, *f.* 890, *tit.* Naznaczenie.

Elekcya Krola Stefana pod Andrzeiowem potwierdzona: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 878, *tit.* Confirmatio.

Potym Zygmunt III syn Iana Krola Szwedzkiego, wnuk po corce Krola Zygmunta I: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1080, *tit.* Reces Warszawski.

Elekcya iego na zieździe pod Wiślicą poparta: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1089, *tit.* Poparcie.

Koronacyi iego w Krakowie dzień 18 Octobr. naznaczony był w roku 1587 lecz nie przypadła, aż 27 Decembr. a. ejusdem.

Tegoż odiazd do Szwecyi, *vide tit.* Odiazd.

Temuż Krolestwo Szwedzkie pozwolono rekuperować, i pomoc do tego obiecano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Szwecyi.

Tegoż pogrzebowi w Krakowie dzień 24 Stycznia w r. 1633, naznaczony na Seymie Electionis: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 760, § Życząc i w tym.

Krol Władysław IV syn Zygmunta III na państwo wybrany die 27 7bris a. 1632. Ktorego koronacyi dzień 30 Stycznia a. sequenti, zamierzony; ale dla słabości zdrowia d. 6 Lut. koronowany.

Krol Ian Kazimierz syn także Zygmunta III obrany a. 1648. Koronacyi iego d. 17 Stycznia 1649 w Krakowie.

Przy dostoieństwie iego Stany Rzeplitey zdrowia swoie i substancyą ważyć ochotnie, i całą życzliwości miarą, i cnotą swoią w każdey okazyi przy nim stawać przyrzekły sobie iednostaynie, pod obowiązkiem sumnienia. A między sobą zobopolną iedność, i zgodę trzymać, ani się w żadnym niebeśpieczeństwie nie odstępować: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 829, *tit.* Oświadczenie.

Tenże âbdykował a. 1668, die 16 Septembris. Diploma ejus, quo absolvuntur subditi ab obedientia, et diploma reversale nomine Statuum: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1016, *et f.* 1019.

Prowizya mu naznaczona, *vide tit.* Summy.

Krol Michał Korybut Xiążę Imć Wiśniowiecki obrany a. 1669.

Koronacya iego w Krakowie die 1 Octobr. a. eodem odprawiła się. Ale Seym zerwany iest. Na ktorego mieysce inszy in a. 1670, złożony. Na nim Stany Rzeplitey obowiązały się przy dostoieństwie iego stawać, i każdego, ktoryby co przeciwko iego Elekcyi iawnie, lub skrycie zaczynać chciał, pro hoste Patriae et perduelli mieć, i na wieczną iego skazę, powstać deklarowały. Nad to wszystkie skrypta wolney Elekcyi praejudiciosa, i z kimkolwiek w czymkolwiek, i gdziekolwiek formowane, także pisma i proiekta, ktoreby do diffidencyi publiczney okazyą być mogły, skassowały, i annihilowały. Waruiąc, że ktokolwiek w osobie I. K. Mci iakie przestępstwo prawa pospolitego mogłby postrzedz, wolno każdemu processem, według konstyt. a. 1609 de non proestanda obedientia, postąpić, i Krola tak, iako pomienione prawo mieć chce, (ktore wiecznemi czasy w swoiey powadze zostawać ma) ostrzedz: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 51, *tit.* Obowiązek.

Tenże Krol deklarował, że iako pacta conventa secundum formam juramenti a Republ. sobie podane, sincera mente poprzysiągł, tak ich inviolabiliter we wszystkich punktach dotrzyma. *Ibidem.*

Tenże Krol, co na Seymie Pacificationis ex parte sua Stanom Rzeplitey ratione praw, wolności, swobod przyrzekł; *patet ex constit. a.* 1673, *v.* v, *f.* 87, *i z Dyploma tamże inserowanego, f.* 91.

Pogrzeb iego, i oraz ciała Krola Imci Iana Kazimierza z Francyi przywiezionego, (bo w tamtym państwie fatis cessit) pridie Coronationis Krola Iana III odprawiony iest a. 1676.

Potym IW. Imć Pan Ian Sobieski Marszałek i Hetman W. Koronny Krolem obrany a. 1674, między Warszawą i Wolą; i Ianem III nazwany.

Koronacyi iego dzień 22 a Seymowi 24 Lipca a. eodem w Krakowie naznaczono było, i oraz ieźliby dla następuiących nagłych na Rzeplitą niebeśpieczeństw doyść nie mogł Seym Coronationis na tymże terminie, dano mu w moc odłożenie Koronacyi ad diem primam, a Seymu Coronationis ad diem tertiam Ianuarii a. 1675. Lecz gdy ani na pierwszym, ani na drugim terminie przyiść do tego dla niebeśpieczeństw Oyczyzny nie mogło; na dzień 6 Lutego a. 1676 Seym Coronationis złożony iest. Ian III przy starostwach za dawnemi prawami dożywociu swemu podległych, także i Krolowa ad fata sua zostawieni, non obstante ad hunc solum actum constit. a. 1631 O wakancyach, — z temi kondycyami: że te starostwa w administracyi szlachty Polskiey osiadley będą, ktorzy in omnibus causis, foro et Judiciis, exemplo inszych dzierżawcow dobr Rzeplitey, subesse maią, ecclesiae et Reipubl. juribus, et oneribus, quarta, et hybernis per omnia salvis; i że tych starostw Krolowie potym do ekonomii przyłączać nie będą, ale po zeyściu oboyga, bene meritis cedere, iako i insze starostwa, powinny: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 356, *tit.* Starostwa.

Po Ianie III na Seymie Electionis zaczętym 15 Maji między Warszawą i Wolą, a 27 Iunii skończonym a. 1697 Fryderyk August Xiążę Elektor Saski za odebraniem wielu świadectw authenticis documentis, i legalizacyą Imć X. Nuncyusza Sedis Apostolicae, że iest actu Catholicus, Krolem obrany, i przez Stanisława Dąbskiego Biskupa Kuiawskiego, (gdyż na ten czas Michał Radzieiowski Kardynał i Prymas osoby Xiążęcia de Conti odstąpić nie chciał) mianowany. Pacta conventa inter Status Reipubl. et Plenipotentem Augusta II spisane są, i Posłowie z tego Seymu Electionis wysłani, zapraszaiąc go ad capessendum Regni thronum. Koronacya zaś w Krakowie na Seymie 15 7bris eodem anno odprawiła się.

Krol August II zawarł traktat wieczystego pokoiu między Rzeplitą Polską i Portą Ottomańską w Karłowicu dnia 26 Stycznia roku 1699.

Tenże Krol poprzysiągł Stanom Rzeczypospol. wszystkie prawa, przywileie, i wolności, na Seymie Coronationis: *a.* 1697, *v.* VI, *f.* 5, *tit.* Confirmatio.

Pacta conventa z Krolem Imcią Augustem II uczynione, przedrukować kazano, et in volumen legum ingrossowano, z rotą iuramentu Deputatow ad pacta conventa: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 15, *tit.* Przedrukowanie.

Diploma Electionis Krola Imci Augusta II dane na Seymie, i in volumen legum ingrossowane. *Ibidem*, *f.* 47, *tit.* Diploma Electionis.

Ubeśpieczenie dostoieństwa Krola Imci Augusta IIgo i uspokoienie Stanow tak Korony Polskiey, iako i W. X. Lit. pisma wszystkie Elekcyi przeciwne kassowano, i aby na po-

tym skwapliwość iaka podobnych skryptow, Rzeplitey rozterkow iakich, i zamieszania pokoiu pospolitego nie przyniosła, warowano. I ieżeliby przestępstwo prawa pospolitego z osoby I. K. Mci iakie postrzeżone było, będzie należało processem, według konstytucyi 1609, De non praestanda obedientia, opisanym, postąpić, ktore prawo wiecznemi czasy w swoiey powadze zachowano. Tenże Krol Imć warunek uczynił za siebie i sukcessorow, w zachowaniu całości wiary Katolickiey Rzymskiey, i wolney Elekcyi, według zwyczaiow praw dawnych i świeższych, osobliwie konstytucyi 1670 i że pacta conventa poprzysiężone dotrzyma, i tak się zachowa, iako antecessorowie iego Krolowie, i że ludzi swoich woyskowych za granicę wyprowadzi, i nie zostawi procz szczegulnie gwardyi na swoim własnym koszcie 1200 pozwoloney juxta pacta conventa; i to: żeby starsi nad nią tak zostawali, iako w tych paktach iest warowano, i podług konstytucyi 1646 sub tit. O zaciągu nowego woyska, ktorą reassumowano. Nawet osoby Niemieckie, per occasionem woyska cudzoziemskiego zostaiące, od boku swego relegować deklarował, procz Kancellaryi Saskiey, tak aby w niey nie było więcey nad sześć osob, i żeby w żadne rady, sprawy civiles, militares, et oeconomicas, i promocye wdawać się nie ważyli. Czego WW. Pieczętarze oboyga Narodow przestrzegać będą, sub poenis legibus descriptis, oprocz osob ad minora servitia, juxta pacta conventa: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 50, *tit.* Ubeśpieczenie dostoieństwa.

Wszystkie Stany obowiązały się przysięgą przy Krolu Imci Auguście II i przy S. wierze Katolickiey Rzymskiey, wolnościach, i swobodach, przy całości Rzeplitey nierozdzielney, życiem, krwią, i substancyą stawać, i przysięgli praesentes durantibus Comitiis, absentes zaś na Seymikach Relacyinych, lub w Grodach in praesentia Officii; kędy zaś Grody vacant, i Seymiki Relacyine zerwane, przed naypierwszym Senatorem, albo Urzędnikiem przysiądz powinni. A ci, ktorzy przy Krolu Szwedzkim znayduią się, i onemu adhaerent, pro hostibus Patriae declarati, czas w sześć niedziel od zakończenia Seymu ad resipiscendum, et accessum do boku Krola Imci. Alias in casum non accessionis personalis, et ulterioris contumaciae, do rozdania honorow, starostw, i dzierżaw przystąpić deklarowano, reservando circumscriptionem bonorum terrestrium ad Iudicium Reipubl. na przyszłym Seymie, salvis per omnia juribus uxoreis, injuriatorum et creditorum, także donationibus et cessionibus eorundem officiose recognitis: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 88, *tit.* Oświadczenie się.

Wzaiemnie Krol Imć August II diplomate suo sacrosancte przyrzekł, i Stany Rzeplitey upewnił; iż wszystkie pretiosa jura libertatum et immunitatum, tudzież pacta conventa dotrzyma, i nienaruszenie zachowa, i że po skończoney woynie Szwedzkiey, auxyliarne woyska swoie wyprowadzi, i nigdy ich w granice Korony Polskiey, i W. X. Lit. nie będzie wprowadzał, żadne foedera bez Rzeplitey z postronnemi zawierać nie będzie, iako się do zawartych inscia Republ. nie zna, tak gdyby iakie per imaginationem obtendi miały, te exnunc rescinduntur, et annihilantur. Nad to: iż woyny żadney inconsulta tota Republ. ani pod imieniem Krola Polskiego, ad exteros Principes exoticas personas wysyłać nie będzie, i owszem consiliarios Saxonicos, według konstytucyi 1699 removebit; oświadczaiąc się, iako in praejudicium liberae Reipubl. z Krolem Szwedzkim przez żadne osoby nie traktował, i żadnych z nim bez Rzeczyposp. traktatow nie przyimuie, i że erogowanych summ tak ex occasione tey woyny, iako i przed woyną, i pretensyi do związku, ratione szkod w ekonomiach swoich, nie wspomni: et post pacificatam ab intra, et ab extra Patriam Seym Koronny exorbitantiarum złoży, na ktorym autorow, i konsyliarzow woyny Szwedzkiey, i partyzantow wydać zechce: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 90, *tit.* Diploma.

Krolowi Imci Augustowi II dla poratowania zdrowia, post pacatam Rempubl. extra Regnum, in assistentia Panow Rad, Urzędnikow, Dworzan Koronnych i W. X. Lit. absentować się pozwolono, oraz dotrzymanie mu wiary, i należytego według prawa posłuszeństwa Stany warowały. *Ibidem*, *f.* 107, *tit.* Pozwolenie odiazdu.

Stany Rzeplitey Krola Imci Augusta iterato circa solium Regni utwierdzaiąc, Seymy Warszawski, Lubelski, Sandomirską, generalną konfederacyą, i przeszłe Walne Rady, osobliwie Walny Ziazd Warszawski, circa tuitionem chwały Bożey, wiary S. Katolickiey, dostoieństwa I. K. M. uchwalone approbuią. I wzaiemnie Krol Imć diplomata, przeszłe i solenne assekuracye Stanom Rzeplitey dane, we wszystkich punktach, artykułach, klauzulach, i ligamentach, sacrosancte zachować obliguie się. Tym zaś, ktorzy ieszcze w iakieykolwiek rewolucyi pewną sobie czynią nadzieię, i Szwedom adhaerent, ad resipiscentiam sześć niedziel czasu pozwolono; alias onych, in casum ulterioris contumaciae, i nieoddania Krolowi Imci posłuszeństwa, za wyniesieniem i położeniem mandatow na dobrach ich dziedzicznych, praecisis omnibus exceptionibus et beneficiis, na przyszłey reassumpcyi Seymu, sądzić, i ad executionem poenarum irremissibiliter przystąpić deklarowano; salvis per omnia juribus uxoreis, injuriatorum, creditorum, przez Sądy głownych Trybunałow liquidandorum: *a.* 1712, *v.* VI, *f.* 217, *tit.* Utwierdzenie.

Krol Imć August II woyska Saskie, i regimenty z państw Koronnych, i W. X. Lit. wy-

prowadzić za granicę, i że nigdy tych woysk Saskich, i innych postronnych pod iakimkolwiek pretextem do Korony i W. X. Lit. wprowadzać nie będzie, przyobiecał. Wyprowadzenie zaś ich, aby bez przykrości i uciążenia obywatelow było, w traktacie Warszawskim a. 1717 iest umocniono, i oprocz 1200 ludzi, juxta pacta conventa, pro custodia sui corporis, gwardyą żołnierzy narodu Saskiego, przez osobliwą dyspensacyą, Krol Imć swoim kosztem trzymać może. Ktora to gwardya według praw o iuryzdykcyi marszałkowskiey, powinna się zachować. Żołnierze iey występni przed Pułkownikiem, lub officyerami swemi, a ieżeliby sprawiedliwość u nich odmowiona była, przed Marszałkami Koronnemi i W. X. Lit. sprawić się, i ukrzywdzonym nadgradzać powinni będą: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 235 *et* 238, *w Traktacie Warszawskim.*

Krol Imć August II po odprawionym w każdych dwoch leciech Walnym Seymie, trzy miesiące każdego roku mieszkać w Saxonii może, ale wakansow tam nie ma rozdawać. *Ibidem*, *f.* 239, § 6.

Krolowi Imci Augustowi II i sukcessorom sanguinis prawa wszystkie, cessye, i zapisy na pałac niegdy Morsztynowski w Warszawie leżący, i wszystkie inne pałace, place, grunta, tudzież i rezydencye, także i pałac Marymont ze wszystkiemi onych cyrkumferencyami nabyte, aby we wszystkiey mocy, i wigorze nienaruszonym wiecznemi czasy zostawały, wszystkie Stany zezwoliły, i approbowały: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 448, *tit.* Pałac nasz.

Po śmierci Krola Imci Augusta II ciało iego, i ciała Krola Imci Iana III i Maryi Kazimiry małżonki iego, przed Elekcyą przyszłego Regnanta, do Krakowa, do kościoła S. Floryana sprowadzić, i sumpt na to opatrzyć WW. Podskarbim utriusque Gentis z dobr ekonomicznych zlecono: *a.* 1733, *v.* VI, *f.* 592, § Consulendo.

Pogrzeb zaś tych ciał odprawił się w Krakowie dwiema dniami przed Koronacyą Krola Imci Augusta III, to iest 15 Januarii a. 1734: *v.* VI, *f.* 648.

Po Krolu Auguście II obrany iest Fryderyk August III Xiążę Elektor Saski, die 5ta Octobr. 1733.

Koronowany iest w Krakowie, przez Iana Lipskiego Biskupa Krakowskiego dnia 17 Januar. a. 1734.

Na Seymie Coronationis poprzysiągł Stanom Rzeplitey wszystkie prawa i wolności: *v.* VI, *f.* 641, *tit.* Literae praestiti juramenti.

Ubespieczenie dostoieństwa iego. *Seym Pacific. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 573, *tit.* Ubespieczenie.

Diploma Electionis na Seymie Pacificationis in volumen legum inserowane. *Ibidem*, *f.* 651, *tit.* Diploma.

Wszystkie skrypta Elekcyi iego przeciwne kassowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 574, § Nad to wszystkie skrypta.

Woyska Saskie in spatio 40 dni a 9na Julii a. 1736 z granic Rzeplitey wyprowadzić verbo Regio deklaruie. A ieżeliby w czasie pomienionym woyska pomienione z granic Rzeplitey wyniść nie miały, albo nazad cofały się, albo ieżeliby kiedyżkolwiek ultra consensum całey na Seymie Rzeplitey contra praesentem constit. czy ex Senatus consilio, aut ex quovis colore, lub z cudzych państw, lub z naszych zaciągnione wchodzić ważyły się, tedy po wyiściu dni 40 wszystkim sub onere praw dawnych, de expeditione bellica postanowionych, to iest: pod utratą honoris et substantiae, pospolitym ruszeniem, bez wszelkich iuż uniwersałow Krolewskich, ale za obwieszczeniem tylko, i daniem znać od tych, do ktorych to należeć będzie, na koń tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. wsiadać, i aby ieden drugiemu mogł succurrere, zezwolił etc. *Ibidem*, *f.* 575, § Że zaś woyska.

Assekurował się także, że za usilnym i skutecznym staraniem iego, i podług danych sobie assekuracyi, woyska Nayiaśnieyszey Carowy Ieymości, in spatio dni 40 od dnia 9 Julii anni praesentis z granic tak Korony Polskiey, iako i W. X. Lit. i państw inkorporowanych, mianowicie zaś z Kurlandyi i Semigalii wyniydą, i aby się nigdy w granice Rzeplitey nie wracały, starać się usilnie będzie. *Ibidem*, *f.* 576, § Assekuruiemy.

Wzaiemnie wszystkie Stany, pod obowiązkiem wiary, cnoty, i sumnienia swego, przy osobie I. K. Mci i dostoieństwie iego, krew i substancye swe ważyć deklarowały się. *Ibidem*, *f.* 573, *tit.* Ubespieczenie.

Krol Imć August III pozwolonych sobie ludzi Saskich pro custodia corporis sui 1200 methodo in constit. 1717 expressa, et jurisdictione mareschalcali praecustodita, tym sposobem trzymać obiecuie, że kommenderuiący officyer temi ludźmi, Krolowi Imci i Rzeplitey juramentum fidelitatis wykonać, liczby żołnierzy nie przyczyniać, i według praw, i juryzdykcyi marszałkowskiey zachować się powinien będzie. *Ibidem*, *f.* 576, § Że zaś per pacta conventa.

Articuli pactorum conventorum Krola Imci Augusta III *videantur v.* VI, *f.* 620, *tit.* Articuli, *ktorych contenta in variis materiis*, *suis locis znayduią się.*

Literae Serenissimi Augusti III de praestito per se juramento Tarnomonti in Silesia. *Ibidem*, *f.* 639, *tit.* Literae.

Literae praestiti juramenti Regii in actu Coronationis. *Ibidem*, *f.* 641.

Diploma Krola Imci Augusta III względem ewakuacyi woysk cudzoziemskich. *Ibidem*, *f.* 649.

O Elekcyi Krola, *vide tit.* Elekcya.

Wszyscy pomienieni Krolowie po Krolu Henryku, na mieyscu zwyczaynym, między Warszawą a

Wolą, (procz Augusta III ktory na Pradze pod Kamionną) obrani są.

Co za proces około ktorey Elekcyi pomienionych Krolow, i trudności były, *fuse opisano in voluminibus legum.*

Krolowa.

Krolowey żaden inny z Biskupow koronować nie ma, tylko Arcy-Biskup Gnieźnieński: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 172, § Quantum ad Coronationes.

Krolewnie Annie kondycyą podano: aby spadkow, ktore ma w Koronie, rezygnacyą po szlubie z Krolem Stefanem Batorym przed Koronacyą, cum consensu tegoż Krola małżonka swego, libere Rzeczyplitey uczyniła: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 880, § Z tych.

Pozwala Krol Imć Stefan na rezygnacyą cum hac conditione: ieżeli od Rzeplitey oprawa i opatrzenie Krolowey uczynione będzie; a samo negotium resignationis prorogatur. *Ibidem*, *f.* 923, *tit.* Konsens Krola.

Oprawę iey na Xięstwie Mazowieckim, iaką i matka iey Krolowa Bona miała, (oprocz miasta Warszawy z strony iuryzdykcyi, propter omnes Conventus Regni) uczyniono; salva quarta do Rawy z tych dobr, et jurisdictione Regis et salvis juribus modernorum possessorum. Wszakże gdy ktokolwiek z nich zniydzie, bona haec subjecta reformationi, nie maią nową daniną być daley zatrudnione, aby wolne Krolowey prowenta były. A zatym też wedle przydania tych pożytkow, umnieyszać się ma tey prowizyi, ktorą Krolowa Imć z cełł Koronnych bierze, dla tego, iż te dobra zatrudnione są prawami modernorum possessorum: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1022, *tit.* Oprawa Krolowy Ieymci Anny.

Ktemu teyże Krolowey maią być dobra w W. X. Lit. od Rzeplitey naznaczone, i opisane, ktoreby na każdy rok 11,250 złot. czyniły. Na ktorych dobrach Litewskich 30 tys. złot. a na Mazowieckich totidem, wolno iey, komu chce, z Narodu Litewskiego i Polskiego zapisać, i darować: ktore summy Polski Narod z Mazowieckich, a Litewski z Litewskich powinien zapłacić. *Ibidem*, § Ktemu.

Zniesiona ta oprawa za Zygmunta III: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* Zniesienie.

Krolowey Annie Austryaczce pierwszey Krola Zygmunta III małżonce, in vim oprawy na dobrach stołu Krolewskiego, to iest: na Bielsku, Raygrodzie, Grudziądzu, Tucholi, Swieciu, Łomży, Lubomlu, Uściu z Piłą, Iurborku z Nową-Wolą, i z leśnictwem, Upicie, pięćdziesiąt tysięcy złot. Polskich wiana; a drugie 50 tys. przywianku naznaczono. Ktora oprawa i donum nuptiale 2000 czerwonych złotych we złocie doroczne, maią być tym kształtem ważne, ieźli Krol Zygmunt małżonek iey, wrociwszy się z Krolestwa Szwedzkiego swego, Koronę i państwo to obecnie do ostatniego kresu życia swego sprawować będzie: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1402, *tit.* Oprawa Krolowey.

Krolowey Konstancyi drugiey Zygmunta III małżonce, prawo dożywotne na Brodnicę i Gołub, przez Zygmunta III konferowane, approbowano, salvis oneribus Reipubl. *a.* 1631, *v.* III, *f.* 668, *tit.* Starostwo Brodnickie.

Taż Żywiec Rzeplitey in reemptionem puszcza. *Ibidem*, *f.* 667, *tit.* O dobrach Żywieckich. — *Vide tit.* Dobra.

Krolowey Cecylii Renaty pierwszey małżonki Władysława IV, oprawa: sto tysięcy złot. Polskich wiana, a drugie sto tysięcy przywianku w Koronie: na Niepołomicach, Knyszynie, Krzeczowie, Stanisławowie, Kamieńcu Mazowieckim z Zawiszynem i Iadowem, Tykocinie, Surażu, Wiśniowie, Kapinosie z Młodzieszynem i Kazuniem, Uściu i z Piłą, Brodnicy, Gołubiu, Tucholi; a w W. X. Lit. na Bobruysku ze wszystkiemi onegoż włościami, na Iurborku z Nową-Wolą, Sokołce z leśnictwy, Hodorowce i Kamienney z leśnictwy, Przerośli z leśnictwy, Siemnic, i Metelach: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 926, *tit.* Oprawa.

Zniesiono tę oprawę: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 104, *tit.* Zniesienie reformacyi.

Krolowey Ludwiki Maryi powtorney Władysława IV żony oprawa: wiano sto tys. złot. Polskich, a drugie sto tys. przywianku na dobrach w konstyt. a. 1593 o reformacyi Krolowey Anny mianowanych; do ktorych przydano Kapinos, Kazuń, Młodzieszyn, a w W. X. Lit. Bobruysk i Sokołkę z leśnictwami: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 90, *tit.* Oprawa.

Teyże Krolowey, małżonce in post Iana Kazimierza, ex primis vacantibus w Koronie 40,000 a w W. X. Lit. 20,000 zł. intraty konferować obiecano dla tego, iż większa część dobr reformacyi iey podległych, dwoygiem dożywociem onerowane są; tali iednak conditione: że kiedy Krolowa do intraty reformacyi swoiey przyidzie, te dzierżawy pro vacanti maią być rozumiane, i bene meritis rozdane: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 285, *tit.* Opatrzenie stołu.

Teyże prawa na dobrach Krola Iana Kazimierza dziedzicznych, tak ruchomych, iako i nieruchomych w Koronie i w W. X. L. stwierdzono, i dochody z żup Bocheńskich, tak iako same w sobie są, z komorami Gronki, i Dobrzykowem nazwanemi, i oboim brzegiem Wiślnym, dożywotnim prawem do zażywania oneyże assekurowano; salvis pensionibus, contributionibus, vectigalibus, et quibusvis oneribus Reipubl. publicis: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 593, *tit.* Konfirmacya.

Krolowey Eleonory małżonki Krola Michała oprawa: sto tysięcy złot. Polskich wiana, a drugie sto tysięcy przywianku w Koronie: na Uściu i Pile (wyiąwszy folwark Zelgniew cum attinentiis, juxta privilegium modernorum possessorum) na Krzeczowie, Tucholi, Nowym-Targu, Dolinie, Grudziądzu, Ostro-

łęce, Żarnowcu, Gołubiu, Dybowie, Hrubieszowie, i na woytostwie Bydgoskim; a w W. X. Lit. na Iurborku z Nową-Wolą z leśnictwy, na Upicie z leśnictwy, tak tylko, iako Krolowa Ludowika in possessione była, (wyiąwszy Wobolniki ze wszystkiemi włościami i folwarkami), także na Opeskn, Uspolu z leśnictwy, na Połondze, Semnie z Metelami, i na Onikszlach: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 56, *tit.* Oprawa.

Krolowey Maryi Kazimiry Iana III małżonki oprawa: sto tysięcy złot. Polskich wiana, a drugie sto tysięcy przywianku; w Koronie: na Krzeczowie, Dybowie, i na Tczewie, (ktory post fata Krolowey do prowentow stołu Krola Imci, podług konstyt. a. 1590 wrocić się ma), także na Brodnicy, a w W. X. Lit. na Połondze, Wiekszniach, tak iako in possessione zostaią teraźnieyszego dzierżawcy, na Telszach, i Obolnikach: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 551, *tit.* Oprawa.

Krolowom w dobrach oprawie ich podległych należą jura patronatus. A dobra te nie zwykły onerari oprawami, tylko salvis modernis possessoribus onych, (a w W. X. Lit. et salvis summis ante Unionem na tych dobrach existentibus, w oprawie Krolowey Eleonory, i Krolowey Maryi) et hac conditione: że obywatelom tych kraiow dobrze osiadłym, gdzie dobra consistunt, kondycyi szlacheckiey, maią być in administrationem puszczane, bez przeszkody żadney iuryzdykcyi sądowey. A kwarta z nich, non obstante reformatione, do Rawy; w W. X. Lit. zaś donatywa do skarbu, płacone być maią. *Co patet z opraw pomienionych in volumin. constitutionum.*

Ieszcze i to patet z tychże opraw: iż Krolowom donum nuptiale dwa tysiące czerwonych złot. pro quolibet anno naznaczaią z żup Bocheńskich, waruiąc to: iż prowizyi, ktorą z ceł Koronnych brać ma Krolowa, za zeyściem possessorow dobr dożywociami zatrudnionych, wedle przypadania pożytkow, umnieyszać się ma. I to patet: iż po śmierci Krolowey, potomek iey żadney sukcessyi ratione juris reformatorii upominać się, i dochodzić nie ma: *vide a.* 1736, *v.* VI, *f.* 658, *tit.* Oprawa.

Krolowa Cecylia Renata żona Władysława IV w Warszawie koronowana: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 945, *tit.* Koronacya.

Co iż przeciw zwyczaiom starodawnym stało się, warowano: iż na potym, iako Krolow Polskich, tak i Krolowych Koronacya nigdzie indziey, tylko w stołecznym mieście Krakowie bywać ma. *Ibidem.*

Ale potym, i Krolową Eleonorę w Warszawie koronować, dispensata lege pro hac sola vice, pozwolono, i Kommissarzow przy tych Senatorach, ktorym klucze do skarbu i custodia poruczona iest, naznaczono; aby insignia wszystkie do Koronacyi aktu należące, do Warszawy przywieźli, i potym do Krakowa odwieźli: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 50, *tit.* Koronacya.

Krolowey Maryi Kazimirze wdowie rezydencyi za granicą na dalszy czas pozwolono, i dobra oney et jura reformatoria, circa integritatem et immutationem prawami circumscriptam zachowano. *W poparciu Konf. Sandomir. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 187, *tit.* Pozwolenie.

Krolowey Maryi Iozefy małżonki Augusta III oprawa na dzierżawach i krolewszczyznach taka, iaką miały Ludowika, Eleonora, i Marya Krolowe Polskie: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 625, § Oprawa.

O tymże. *Ibidem, f.* 658, *tit.* Oprawa.

Taż Nayiaśnieysza Krolowa na dworze swym osoby Polskie, z samego tylko Stanu Senatorskiego, i Szlacheckiego chować będzie, akkomoduiąc dwor swoy z cudzoziemskich osob pro dignitate, et decentia sua. *Ibidem, f.* 625, § Także.

Krolowa in negotia Status mieszać się nie ma, ani więcey nad sześć osob panien narodu swego chować powinna, i to tylko do usług pokoiowych. Promocye także przez białegłowy dworskie cudzoziemskie żeby nigdy nie chodziły, sub relegatione takowey każdey białeygłowey. Co promowować powinni na Seymikach Posłowie Ziemscy przy upominaniu się wakancyi. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Michała, a.* 1669, *v.* v, *f.* 14, *tit.* Krolowa.

O tymże *in pactis conventis Krolow obacz; a novissime: a.* 1736, *v.* VI, *f.* 625, § Waruiemy.

Krolewic.

Krolewicowi Władysławowi przy prawie iego, ktore ma do Carstwa Moskiewskiego, pozwolono Rzeczpospolitą uspokoić woyną od Moskwy: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Moskwie.

Za prace na tey expedycyi podięte, dano mu w administracyą ziemie od Moskwy rekuperowane, do dalszey woli Rzeplitey cum usu et jurisdictione, salva appellatione do Krola etc: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 368, *tit.* Ordynacya.

Temuż primum vacans dignitati ejus conveniens, na opatrzenie stołu iego dać pozwolono. *Ibidem, f.* 370, § A czyniąc.

Temuż 50 tysięcy złot. intraty ieszcze naznaczono na krolewszczyznach, ktore mu za podawaiącemi się okazyami sparsim po państwach Rzeplitey konferowane będą: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 495, *tit.* Aukcya prowizyi.

Znowu mu pozwalaią uspokoić Rzeplitą z Hetmanami Kor. i W. X. Lit. i z woyskiem na teraźnieyszym Seymie uchwalonym, (nad ktoremi woyskami cała władza tychże Hetmanow zostawać ma) a to ieżeliby przed czasem wyiścia inducyi, Moskwa quid hostile moliri chciała: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 708, *tit.* O Moskwie.

Krolewicowi Ianowi Olbrachtowi dyploma o Biskupstwo Warmińskie dane, ręką oyca iego Krola Zygmunta III podpisane, pod pieczęciami Koronną i W. X. Lit. ad archivum

Regni et M. D. Lit. podane, i do Metryk tak Koronney, iako i W. X. Lit. ingrossowane, in toto approbowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 668, *tit.* Warmia.

Po śmierci Krola Zygmunta III pozwolono prowizyą z dobr Krolewskich stołowych Krolewicom i Krolewnie, tudzież na obrzędy do zmarłych ciał ich Krolewskich Mości należące, aż do dnia Elekcyi nowego pana. Z tym iednak dokładem, że i skarb W. X. Lit. z tych prowentow, ktore tempore interregni wnoszone będą, ma się do tego przyłożyć etc. *W Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1632, *v.* III, *f.* 734, § Strzegąc dignitatem.

Że Krolewicowie od Rzeplitey prowizye maiący, na Koronacyi przyszłey bratu swemu Władysławowi na Krolestwo wziętemu, i Rzeplitey juramentum fidelitatis oddadzą, i tą przysięgą tak długo obowiązani być maią, poki prowizyi od Rzeplitey naznaczoney zażywać będą, et in Regno domicilium fixum habebunt, i że sprawy ich, ieżliby iaka przeciwko nim same osoby afficiens przypadła, cognitio Krolowi z Senatem na Seymie należeć będzie. Tenże Krol Władysław IV in pactis suis conventis Stanom Rzeplitey warował na Elekcyi: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 764, § Nayiaśnieyszych Krolewicow.

Krolewic Ian Olbracht Biskup Warmiński, Nominat Krakowski, na Seymie Koronacyi przysięgę senatorską uczyniwszy, zasiędzie w Senacie, i conditionibus in diplomate z strony biskupstwa wyrażonym dosyć uczyni. *Ibidem.*

Krolewicowie Kazimierz i Alexander dosyć czyniąc obowiązkowi in pactis conventis Władysława IV danemu, iurament taki in facie Reipubl. wykonali:

Ego Casimirus et Alexander, Poloniae et Sueciae Princeps, beneficio et provisione Reipublicae ad praesens gaudens, juro, quia Serenissimo Principi, ac Domino Vladislao IV Regi Poloniae, ac Regno Poloniae, et Magno Ducatui Lithuaniae fidelis, et obediens ero, nihilque in damnum vel praejudicium Regiae Majestatis et Reipubl. consilio, auxilio, vel facto committam; imo si aliquid tale scivero, quod vergat in detrimentum, tam Regiae Mejestatis, quam Reipublicae, praecustodiam, ac pro posse meo avertere conabor. Sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Crux.

a. 1633, *v.* III, *f.* 787, *tit.* Iurament.

Krolewic Ian Olbracht Biskup Krakowski, po uczynioney przysiędze more aliorum Consiliariorum Regni, do Senatu przypuszczony z kondycyami temi: że intra triennium actu presbiterem zostanie, cum dispensatione Summi Pontificis; że nie inszey prerogatywy zażywać będzie, ieno iakich antecessorowie Krolewica Ichmć Biskupi Krakowscy zażywali; że prawu ziemskiemu, przykładem Biskupa Krakowskiego, in omnibus causis forensibus, i wszystkim ciężarom Rzeplitey z biskupstwa Krakowskiego subjacebit, ani na żadne inne beneficia, dignitates et officia postępować będzie, że dobr ziemskich niiakim sposobem nabywać nie ma, czego Urzędy wszelakie przestrzegać będą, aby takowych inscriptiones nie przyimowali, sub poena peculatus, ad cujusvis instantiam, in Iudicio Tribunalitio, inter causas officii repetenda, et nullitate takowych zapisow. A ieżliby Krolewic Imć extra Regnum do opatrzenia inszego przyszedł, tedy biskupstwo Krakowskie pro vacanti ma być rozumiane. W czym Krol Imć Władysław IV Rzeplitą verbo Regio ubeśpiecza. *Ibidem*, *f.* 791, *tit.* Konsens.

Krolewicowi Karolowi Ferdynandowi dla spustoszenia biskupstwa Wrocławskiego przez nieprzyiaciela, opactwo Czerwińskie natenczas wakuiące dla rezydencyi do lat czterech ab actu trzymać pozwolono. *Ibidem*, *f.* 792, *tit.* Konsens na opactwo.

A opactwo Tynieckie, gdy wakować będzie, do lat sześciu: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 853, *tit.* Konsens na opactwo Tynieckie.

Temuż biskupstwo Płockie konferowano z takiemiż kondycyami, iako Krakowskie biskupstwo Krolewicowi Ianowi Olbrachtowi. To tylko przydano, że dzierżawcow i administratorow w kluczach i folwarkach pomienionego biskupstwa Płockiego, szlachtę Polską osiadłą mieć, i chować powinien. Ktorzy in causis personalibus, civilibus et criminalibus w Grodach, facti vel criminis commissi peremptorie sprawować się, i exekucyi Starostow tamecznych podlegać maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 4, *tit.* Konsens na biskupstwo Płockie.

Krolewicowi Kazimierzowi na prowizyą dwa wakanse, ktoreby się otworzyły, bez iuryzdykcyi sądowey, i nie na pograniczu, iedno w Koronie, drugie w W. X. Lit. post decessum modernorum possessorum, konferowane być maią, salvis oneribus Reipubl. nic do nich nie przyczyniaiąc nad to, co immédiatus possessor za iednym przywileiem trzymał. Administratory i urzędniki szlachtę Polską w Koronie, a w W. X. Lit. z tamecznych obywatelow osiadłą chować będzie powinien; ktorzy in omnibus causis in foro tam terrestri, quam castrensi illius districtus, gdzie te dzierżawy będą, ac Tribunalitio, ratione damnorum et aliarum injuriarum, et limitum, respondebunt. Dobr też tych żadnemi summami Krolewic Imć onerować nie będzie; iuribus ecclesiae, et Reipub. in toto salvis permanentibus. Gdzieby też Krolewic Imć ad provisionem extra Regnum przyszedł; te dzierżawy, iako i Krola Imci Zygmunta III konstytucyą 1632 konferowane, pro vacantibus miane, i szlachcie Polskiey, i W. X. Lit. rozdawane będą. A ktoby contra constitutionem 1632 nowe dożywocia na tych dzierżawach sobie uprosił; ad instantiam Instigatoris za Dworem pozwany, i sądzony będzie, salvo jure emphyteutico. *Ibidem*, *f.* 5, *tit.* Prowizya Krolewica Imci.

Krolewicow Ichmciow synow Krola Imci Iana III do wykonania przysięgi wierności I. K. Mci i Rzeplitey, juxta tenorem pactorum con-

ventorum, obowiązano; fortunom, dobrom, i osobom onychże beśpieczeństwo warowano; pretensye względem summ tak na ekonomiach Koronnych, iako i W. X. Lit. i prowincyach zaległe, przez przyiacielskie pomiarkowanie uspokoić przyobiecano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 262, *art.* 6 *w Traktacie Warszawskim.*

Krolewicowi Imci Iakubowi osoby i substancyi securitatem warowano, i w pretensyach wszystkich konstytucyą a. 1717 przyznanych, protectionem, i promotionem przyobiecano w konfed. gen. Warszaw. a. 1733: *Seym Pacif. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 591, § Nieśmiertelna pamięć.

Toż in pactis conventis Krola Imci Augusta III ponowiono; praevio tamen juramento fidelitatis Regi, in conformitate legum, et Reipubl. praestando. *Ibidem, f.* 626, § Reassumuiąc.

Krzywdy.

O krzywdy swe sieroty lat nie maiące, juridice agere mogą, gdy do lat discretionis przyidą, wyiąwszy gdyby powinny czas swoy zaniedbały: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 29, *tit.* De pueris.

O krzywdę, gdy ią sługa czyi, albo poddany uczyni, pan pozwany sprawiedliwość czynić powinien, gdy u niego aresztowani będą: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 500, § Crebro jam experti.

O krzywdę i szkodę, przy wykupnie dobr Krolewskich, prawem ziemskim agere każdy ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 520, *tit.* De redemptione.

Krzywdy swey kto się mści, albo postronne nieprzyiacioły na państwo wzrusza, na ciele ma być karany, ieźli klęski ztąd krolestwu i prywatnym nadgrodzić nie wydoła: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 153, *tit.* De his, qui cum extraneis.

Plura vide suis titulis.

Kupcy.

Liber transitus incolis, et mercatoribus Regni, cum mercibus quibuscunque per terras et maria Cruciferorum, tam Prussiae, quam Livoniae a Paulo de Ruszdorff Magistro Ordinis Theutonici declaratur: *a.* 1424, *v.* I, *f.* 87, § Frater Paulus.

Kupcy Koronni za granicę towarow wywozić nie maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 684, *ver.* 1.

Alias Starostwie (non obstantibus Regis literis) zabierać ie maią, czego trzy części do skarbu, a czwarta Staroście temu, ktory ie zabierze, być ma. A ieźliby Starosta, albo ktorykolwiek inny ktoregokolwiek stanu takiego kupca z towarami za granice Koronne przepuścić, fołdrować, albo bronić chciał, tedy kupiec ma te wszystkie towary tracić ad fiscum Regium, a oni słusznym świadectwem, i iasnemi dowodami ex citatione convicti, tak wielką summę do skarbu, iako on towar kosztuie, zapłacić powinni, albo in defectu pieniędzy, w dobra ich, ktoreby summie tey korrespondowały, wwiązanie dane być ma. *Ibidem, f.* 685, § A tego strzedz maią.

Wolno też każdemu ktoby się tego chciał podiąć, na takowych Starostow, Celnikow, kupcow, i innych wszystkich, ktorzyby się tego ważyli, inkwizycyą czynić, gdzie i iaką będzie rozumiał naylepszą, i onę deferować skarbowi, a taki każdy za pracę i zakład swoy towarow wyszpiegowanych czwartą część mieć będzie, gdy tego słusznie, a prawnie dowiedzie. *Ibidem.*

Tym tylko kupcom i obywatelom Koronnym pozwolono towary za granicę wywozić i wyganiać, i z cudzych kraiow insze do Polski przywozić, do blisko przyszłych świąt Narodzenia Pańskiego, ktorzy maią długi w cudzych kraiach, albo sami dłużni są cudzoziemcom, aby tak zbywaiąc towarow długi wypłacać, i sami na to mieysce biorąc insze, satysfakcyą mogli odbierać. A ieźliby się to inaczey znalazło, tedy te towary, ktoreby kto wywoził, de bonis suis nadgrodzić ma, a ktoryby przywiozł do Korony, tracić ie ma do skarbu, ktorych czwarta część Celnikowi za pracę cedere powinna. *Ibidem, f.* 686, § A wszakże.

Inszym zaś z tą kondycyą ieździć do cudzych państw po wszelakie towary pozwolono, do przyszłego Seymu, aby żadnych z Korony, okrom ołowiu nie wozili towarow, i aby za ten ołow nie inszy towar, iedno srebro, albo miedź pretio aequivalenti wywiezionemu ołowiowi do Korony przywozili; czego Starostowie i Mytnicy doyrzeć maią. *Ibidem.*

Toż prawo do przyszłego Seymu służy i sługom Krolewskim, pańskim, szlacheckim, i kupieckim. *Ibidem, f.* 690, *tit.* Słudzy Krolewscy.

Reassumowano superiora o niewywożeniu towarow, i niewyganianiu wołow, (cum prorogatione wolności z przeszłego Seymu do drugiego przyszłego) i nie tylko Starostom, ale i dzierżawcom miasteczek iarmarkowych granicznych pilnować, i hamować kazano, pod takąż winą, iaka na Starostow, i inne iest postanowiona: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Iarmarki.

Speciale woiewodztwom Wielkopolskim: iż kupcy zboż i towarow wszelakich wywozić, i wołow, i koni wyprowadzać za granicę nie maią, sub amissione rerum et mercium; ktore wolno na granicy w dobrach Krolewskich Starostom, albo dzierżawcom, a w dobrach duchownych i szlacheckich possessorom zabrać, czego medietas fisco, a medietas temu, ktory zabierze, cedet. A ktoby potaiemnie przeiechał, i nie mogł być zachwycony, poenam mille marcarum luet w Grodzie, ad cujusvis instantiam, peremptorie, sine appellatione: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 426, *tit.* O zawarciu ziemie.

Szlacheckich iednak koni, i innego wszelkiego dobytku, ani portow spustnych, non afficit ta konstytucya. *Ibidem.*

Ani się zawiera droga tak Krolowi, iako i obywatelom Koronnym, po wszelakie towary, i potrzeby do państw pogranicznych posyłać. *Ibidem.*

Towarami wszystkiemi, ktorekolwiek są w Koronie, i do Korony przychodzą, wolno wiecznemi czasy każdemu obywatelowi Koronnemu, ktoryby iedno chciał, handlować. A monopolia nie ma żaden u Krola otrzymywać, sub poena peculatus, et nullitate listow na to danych, u każdego Urzędu: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 725, *tit.* Towary.

Znowu: iż Krol nie ma dopuszczać ustawiać monopolia rzeczy tych, ktore z państw Koronnych, tak Polskich, iako i Litewskich pochodzą: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 901, § Osobliwie to waruiemy.

Ani wina, małmazyi, muszkateli fałszowanych wwozić, lub monopolium na nie stanowić: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1408, *tit.* Składy.

Z kupcow gościnnych w miastach składowych, i na iarmarkach uprzywileiowanych, Starosta albo dzierżawca mieysca onego, a w miastach duchownych i szlacheckich sami panowie, albo urzędnicy ich o rzeczy kupieckie, albo targowe, prawem gościnnym sprawiedliwość czynić powinni; appellatione do Krola każdemu, ktoby się uciążonym być rozumiał, salva manente: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 686, § Sprawiedliwość.

Kupcowi, ktoby co gwałtem wziął, albo rzemieślnikowi, forum Grod peremptorie, et restitutio cum poena trium marcarum. A ta konstytucya tylko do przyszłego Seymu: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 972, *tit.* O pokoiu rzemieślnikow.

Kupcom ludzie swawolni aby po drogach depaktacyi nie czynili, Starostowie przestrzegać, i z nich exekucyą za doniesieniem ludzi ukrzywdzonych czynić powinni: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* O ludziach swawolnych.

Kupiec żaden irritamenta luxus wozić nie powinien do państw Rzeplitey, mianowicie teletow, złotogłowow, i innych złotem tkanych materyi, i żadney roboty z ciągnionego i nitkowego złota; ani samego złota, i srebra ciągnionego, towarow ze złotem Tureckich i Perskich; ani kleynotow z dyamentami, rubinami, i inszemi drogiemi kamieniami; ani pereł, ani sreber złocistych, i takich robot, ktoreby droższe były, a niżeli walor samego srebra, albo kruszcu; ani pasztow Genueńskich; a to sub poena confiscationis, ad instantiam cujusvis, delatori per medium cum fisco dividenda. O co forum z mieszczany dobr Krolewskich in foro civili, cum appellatione za Dworem, a z dobr ziemskich w Grodzie sine appellatione. Materye tylko iedwabne omnis generis wozić i przedawać wolno; także sukna Holenderskie naydroższe na złotych dziesięć, i zdawna zwyczayne szkarłaty, połszkarłacia, połgranacia. Te iednak materye złociste, ktorych iuż nawieźli, do dwoch lat przedawać im wolno, ale na apparaty kościelne. Ktora konstytucya służy i W. X. Lit. *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 509, *tit.* Lex sumptuaria durante bello.

Zbytek w winie i korzeniach iak moderowano, *vide Herburt, f.* 21, *tit.* Aromata.

Reassumowano konstytucyą de lege sumptuaria a. 1655 sub confiscatione towarow, i rok ieden czasu do wyprzedania ich prolongowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 601, *tit.* Cło Koronne. Co służy także i W. X. Lit. *Ibidem.*

Znowu pomienioną konstytucyą a. 1655 reassumowano, i aby in toto obserwowana była, in perpetuum warowano. A na wyprzedanie towarow zakazanych, rok tylko ieden czasu kupcom pozwolono: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 659, *tit.* Executio legis sumptuariae.

Że plebejis nie wolno szat bogatych, i futer drogich etc. zażywać, *vide tit.* Lex sumptuaria.

Że tymże zakazane używanie kleynotow wszelakich, *vide tit.* Kleynoty.

O kupcach cudzoziemskich dawne prawa, i konstytucye miastom W. X. Lit. reassumowano, i postanowiono: aby takowi kupcy nie wprzod handel prowadzili, ażby Krolowi, Rzeplitey i miastu super fidelitatem przysięgę wykonali, i aby cła i myta, donatywy, kontrybucye, i inne do skarbu podatki, nie zasłaniaiąc się żadnemi protekcyami, i libertacyami kamienic, zarowno z obywatelami i kupcami miast płacili, i do miasta oddawali, i iuryzdykcyi onego podlegali, sub poena confiscationis towarow. Czego Urzędy Grodzkie, i Magistratus Civiles serio sub poenis contra negligentes Officiales descriptis doyrzeć, i exekucyą realną czynić powinni: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 633, *tit.* Kupcy cudzoziemscy.

Plura vide tit. Cudzoziemcy.

O kupcach dworskich laudum ziemi Warszawskiey, na Seymiku Deputackim, w r. 1678 postanowione, i prawa, albo serwitoraty ich stwierdzono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 594, *tit.* Approbacya przywileiu Szlachetnego.

Kupcow supplikę względem ich porabowania pod Warszawą, do przyszłego Seymu zostawiono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 523, *tit.* Kredyt woysku.

Tymże za rożne towary, ktoremi pod te czasy woysku wygadzali, aby W. Podskarbi Kor. zapłatę naznaczył, zlecono. *Ibidem.*

Nie doszła szkod ich likwidacya; na przyszłym Seymie tedy likwidacyą tę uczynić powinni przy W. Podskarbim Kor. i Deputatach z Senatu, i z Izby Poselskiey: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 619, *tit.* Kupcy Lwowscy.

Kupiec według instruktarza cło ma dawać, *vide tit.* Cło.

Na kupcow, co za podatki kiedy postanowiono, *vide tit.* Podatki.

Na kupcow narodu Angielskiego i Szkockiego, co za podatek włożono było, ferendo opem Krolowi Angielskiemu, in calamitate iego, *vide tit.* Podatki.

Kupieckich długow na towarach leśnych w Smo-

leńszczyźnie, i Starodubowszczyźnie pewność, *vide tit.* Długi.

Kupcy, że w miastach zażywaią wczasow i pożytkow, donativum płacić im kazano w miastach prawa Magdeburskiego w W. X. Lit. *a.* 1628, *v.* III, *f.* 581, *tit.* O kupcach.

O kupcach *plura vide tit.* Cudzoziemcy. Drogi. Ustawa. Woły. Składy. Cło. Myta. Zawarcie ziemi i portow.

Kuratorya.

Kuratorye na mente captos z Kancellaryi Krolewskich nie maią być wydawane, aż ex inquisitione przez Deputaty, (lub z Senatu, lub z Urzędnikow Ziemskich, lub też ex Equestri Ordine illius terrae, w ktorey ten, na ktorego kuratorya wyiednana będzie, cum bonis suis consistit), naznaczone, facta et expedita pokaże się, że iest mente captus, i mere kuratoryi potrzebuie: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 952, *tit.* O kuratoryach.

Po ktorey inkwizycyi wydawane będą, salvo jure proximiorum. *Ibidem.*

Kwarta.

Kwarta na obronę potoczną, ze wszystkich dobr stołu Krolewskiego, starostw, i dzierżaw pozwolona, hoc modo: naprzod ze wszystkich dochodow dobr pomienionych ma być odłączono na wychowanie Starosty, albo dzierżawcy wedle rewizyi, czymby się mogł dobrze wychować; potym residuum na cztery części ma być rozdzielone, z ktorych czwarta na obronę tę iść ma, a na trzech Krol ma przestawać na ordynaryine i extraordynaryine koszty, i z tychże trzech powinien naprawiać zamki Koronne, i opatrować ku obronie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 616, *tit.* O pozwoleniu czwartey części.

Kwarta ta miała iść z arend dożywotnich, i dożywociow gołych. Nie dzierżawcy iednak dobr tych, lecz Krol z swych trzech części, iako i ze wszystkich innych dobr Krolewskich, miał ią annuatim do skarbu Koronnego oddawać. Dożywotnicy zaś powinni byli co więcey postąpić na wychowanie stołu Krolewskiego. *Ibidem.*

Kwarta aby zpełna dochodziła, Podskarbi Koronny ma tego doglądać, i z tego na każdym Seymie Walnym, przed PP. Radami, i Posłami Ziemskiemi liczbę czynić. *Ibidem, f.* 618, *tit.* O Podskarbim.

A nie ma iey na co inszego obracać, tylko na obronę potoczną sub privatione officii; ani się kwitami Krolewskiemi, albo czyiemi inszemi bronić, chyba coby było na żołnierza kwarcianego obrocono. O co Posłom instygować wolno. *Ibidem, tit.* O uiszczeniu Podskarbiego.

Pociągniono o to na Podskarbiego winę ad poenam peculatus, i na wszystkich, ktorzyby w tym to prawo gwałcili: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 165, *tit.* Warunek o kwartę.

Potym aby kwarta zwyczayna na co inszego nie była obracana, tylko na obronę Ukrainy od pogan, pod winami w starych prawach opisanemi, postanowiono: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 542, *tit.* Obrona Ukrainy.

Dla kwarty, aby iey przyrastało, ma być lustracya co pięć lat. A ieżliby za iakim przypadkiem pożytkow Koronnych umnieyszyło się, w kwarcie umnieyszenie być powinno: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 618, *tit.* O lustracyi.

Kwarty szafunek i warunek iaki ma być, Posłowie Ziemscy z PP. Radami wynaleść maią, za zniesieniem przez Rewizory inwentarzow: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 682, *tit.* Szafunek.

Kwarta pierwszy raz, z dobr lustrowanych, na blisko przyszłym Seymie, sub amissione dzierżawy, ma być oddana: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 719, *tit.* Dobra.

Kwartę wszyscy possessorowie dobr stołu Krolewskiego przez rewizory rewidowanych, exekucyi podległych, tak z Wielkiey-Polski, iako i Małey, i z Rusi, z Mazowsza, i z Prus, do rąk W. Podskarbiego Koronnego, przy Deputatach na to od PP. Rad i Posłow Ziemskich mianowanych, na tym iuż Seymie, i na potym płacić maią, pod straceniem dzierżaw. Na ktorych dzierżaw odebranie powinien Krol urzędownie posyłać, i odebrawszy, o retenta kwarty na Seym Koronny pozwać. A ktoby dobr takowych puścić nie chciał, ma Krol przeciwko niemu, iako przeciwko nieposłusznemu prawu pospolitemu, postąpić. A ieżliby Krol postępku tego zaniechał, wolno się Posłom Ziemskim zawżdy u Krola tego upominać: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 723, *tit.* Oddawanie czwartey części.

Znowu na inszym mieyscu o tymże. *Ibidem. f.* 724, *tit.* Warunek.

A kwarty szafunek i warunek iaki być ma, do przyszłego Seymu odłożono. *Ibidem.*

Tandem kwarta ordynowana hoc modo: do rąk P. Podskarbiego Koronnego, iako wyżey, ma być oddawana od każdego possessora dobr Krolewskich, pod utraceniem dzierżawy, według dawnieyszey konstytucyi, do ktorego cztery osoby z Seymu deputantur ad hunc solum actum, nie dla tego, aby byli socii muneris cum aequali potestate, lecz tylko dla odbierania, chowania, i szafowania kwarty, a to propter casum śmierci Podskarbiego Koronnego, i owszem w urząd iego w niczym się nie wtrącaiąc, czcić go i ważyć, iako Radę i Urzędnika Koronnego powinni. Ktorego wszystkie inne sprawy Urzędowi Podskarbstwa Koronnego należące, wedle przywileiu i statutu, we wszystkich cale i skutecznie zachowane być maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 781, § A naprzod.

Płacić powinni także kwartę Celnicy i Mytnicy, Żupnicy, z dochodow im zleconych, pod winą utracenia urzędu, et solutione kwarty de suo, gdy o to pozwani będą. *Ibidem.*

Także annaty maią być oddawane, sub poena duplicis annatae. *Ibidem*, *f.* 782. § Annaty.

Mieysce do oddawania i chowania kwarty, zamek Rawski naznaczono. *Ibidem*, § Mieysce, *et a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* O kwarcie.

A czas ku znoszeniu iey, swiątki. *Ibidem*, § Czas.

Ale in casum powietrza, za oznaymieniem P. Podskarbiego, Krol ma insze mieysce naznaczyć, dla odbierania pieniędzy: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 784, § Starosta.

Pan Podskarbi i Deputaci, na mieysce i czas zwyż opisane ziechać się maią, sub poena similis salarii, i mieszkać tam trzy niedziele. *Ibidem*, *f.* 782, § Na mieysce.

Regestra tego wszystkiego maią mieć przy sobie każdy z nich osobne, podpisane spolnie za pieczęciami spolnemi. *Ibidem*, § Regestra.

Także xięgi maią mieć iedne, w ktore kwarty wszystkie wpisywane być maią, i tam zostawać iedne przy prowentach oddanych będą, a drugie na Seym przynoszone być maią. *Ibidem*, § Xięgi.

Jeźliby komu sługa posłany z temi pieniędzmi czwartey części, albo umarł na drodze, albo mu się iaki casus przytrafił; ten, czyie pieniądze były, ma oświadczenie przygody swey w Grodzie bliższym uczynić, i zapisać; a tak dzierżawy swey utracać nie będzie, ale zapłacić ma na bliższe ziechanie P. Podskarbiego Koronnego i Deputatow, i oświadczenie one z sobą maiąc, casum poprzysiądz przed niemi. *Ibidem*, § Ieźliby komu.

Po odebraniu kwarty, P. Podskarbi z Deputatami odliczyć ma summę na całe poł-roka żołnierzow, i przez iednego Deputata odesłać do Lwowa. A ten pieniędzy tych połowicę ma oddać Pisarzowi Polnemu, za wiadomością hetmańską, a drugą połowicę dać schować na ratuszu pod pieczęcią Pisarza Polnego i Starosty, albo Podstarościego i Burmistrza Lwowskiego, i mieyską. Ktorych pieniędzy Pisarz nie ma ruszać, aż na płacenie żołnierzom, gdy przyidzie druga ćwierć. *Ibidem*, *f.* 783, § A naprzod.

A ieźliby gdzieindziey, nie na Podolu woysko było, albo ieźliby insi żołnierze przyięci byli, tedy tam, gdzieby blisko woyska naypewnieysze mieysce było, te pieniądze odnoszone, i chowane być maią, sposobem wyżey mianowanym. *Ibidem*, § A ieźliby.

Ostatek kwarty, tak P. Podskarbi Koronny, iako i Deputaci pod kluczami spolnemi, i pieczęciami, wiernie na mieyscu zwyż naznaczonym chować maią. *Ibidem*.

Gdy poł roku expirat, znowu P. Podskarbi i Deputaci ziechać powinni na nowe lato, i żołnierzom drugą ratę do Lwowa przez drugiego Deputata odesłać, ktory się z nią tak ma sprawić, iako wyżey. *Ibidem* § Na drugie poł-roka.

Deputat na odwoz nie ma wielkiego nakładu czynić, ktory nakład i opatrzenie iego z tychże pieniędzy być ma, z ktorych on liczbę czynić powinien. *Ibidem*, § Deputat.

W niebytności P. Podskarbiego Koronnego, albo Deputata ktorego, praesentes powinność swoię odprawować maią, gdy na swe mieysca szlachcica osiadłego i uczciwego cum sufficienti mandato, i pieczęcią swą, i z kluczem przyślą. *Ibidem*, § Niebytność.

Także in casu mortis Podskarbiego, albo ktorego, z Deputatow superstites maią moc wszystko sprawować, oznaymiwszy wprzod Krolowi o śmierci iego. *Ibidem*, § A ieżeliby śmierć.

Liczbę czynić maią P. Podskarbi i Deputaci na Seymie coram Ordinibus dnia szostego od zaczęcia Seymu, alias nie ma być nic sprawowano, aż się ta liczba pierwey odprawi. Ciż dostatecznie maią się usprawiedliwić Rzeplitey, nie inszemi kwitami, tylko ktoreby były na żołnierze potoczney obrony wedle konstytucyi. A potym kwit sobie od Krola, za wiadomością PP. Rad Koronnych, i Posłow Ziemskich otrzymaią. *Ibidem*, § Liczbę.

Jeźliby P. Podskarbiego, albo Deputata ktorego śmierć zaszła pierwey, aniżeliby liczbę na Seymie uczynili, tedy superstites onę czynić maią. *Ibidem*, *f.* 784, § Jeżeliby.

Urząd Deputatow od Seymu trwać ma. A na każdym Seymie insi wybierani być maią, ktorym oni pierwsi wszystko dostatecznie przy Panu Podskarbim oddać maią. *Ibidem*, § Deputaci.

Wybrani są: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 906, § Do ktorey kwarty.

I tak na Seymie każdym ordynaryinym wybierani bywaią. *Co patet w konstytucyach.*

Pan Podskarbi i Deputaci delaty retentow maią podawać, dla odbierania przepadłych dzierżaw, żup, ceł, myt, z ktorychby kwarty nie oddano; iednak o niewydanie oney, po odebraniu dobr possessor pozwany, de bonis haereditariis zapłacić ią ma: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 784, § Ktoby nie dał.

Respekt ma być na potomki dzierżawcy przed rokiem zmarłego, aby nie więcey, tylko coby słusznie przychodziło dali, a ostatek dzierżawca sukcessor dokładać ma, wedle liczby. A cokolwiekby rzeczy nalazło się nad inwentarz, to wszystko potomkom z starostw wywieść wolno, i długi swe wyciągać; czego Pan Podskarbi bronić nie ma. *Ibidem*, § Respekt.

Pod interregnum, P. Podskarbi i Deputaci kwartą szafować nie maią sine scitu Ordinum, sub poena peculatus. *Ibidem*, § A gdyby.

Ktoby się na skarb ten kiedykolwiek rzucił, albo hamował P. Podskarbiego z Deputatami w szafunku wyżey opisanym, albo gdyby Starosta P. Podskarbiego i Deputatow od zamku przerzeczonego, i od pieniędzy hamował, i PP. Radom Koronnym nie chciałby być posłusznym; takowy każdy winą peculatus ma być karany. *Ibidem*.

Deputaci na powinność swoię przysięgać maią, i na to: iż tempore interregni nie maią wespoł z P. Podskarbim szafować pieniędzmi Rzeplitey, ieno za wolą i rozkazaniem PP. Rad Koronnych. *Ibidem*, § Panowie.

Także Starosta mieysca tego ma przysięgać: iż P. Podskarbiego z Deputatami ma do zamku zawżdy, etiam tempore interregni, puszczać i skarbu pospolitego dla złodzieystwa w niebytności P. Podskarbiego przestrzegać. *Ibidem*, § Starosta.

Tenże Starosta, ponieważ iest skarbu tego wedle konstytucyi strożem, powinien zawżdy bywać przy P. Podskarbim Koronnym, albo Urzędzie iego, i przy Deputatach, aby wiedział, co do skarbu włożono, i schowano będzie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1223, *tit.* Chowanie kwarty.

Salarium P. Podskarbi z tegoż skarbu mieć powinien złotych tysiąc, Deputaci z Rady po trzechset złotych, insi po dwochset złotych: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 785, § Opatrzenie.

A Starosta mieysca także dwieście złotych: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1223, *tit.* Chowanie kwarty.

A ktoryby Deputat do kwarty in persona nie przyiechał, salarium brać nie ma. *Ibidem*.

Woiewodztwu Sandomirskiemu pod interregnum nie zdało się kwarty odwieść do Rawy z tegoż woiewodztwa, ale ią do Elekcyi pana wcale dochować obiecali na zieździe okazowania swego pod Pokrzywnicą tempore interregni: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1076, § Iż też na tym.

O kwartę żaden dotąd nie mogł być pozwany, komu nie lustrowano dzierżawy, salva pensione retenta po lustrowaniu: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 786, § Ciż lustratorowie.

O tymże, ale nie zachowuiąc pensionem retentam iako wyżey, i maią być posłani Rewizorowie: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* O kwarcie.

A ktorzy ią zatrzymali, ieźliby do drugiego Seymu nie byli pozwani, na trzecim o to odpowiadać nie powinni. Ale na P. Podskarbim Koronnym, ieźliby on nie podał in delatis Instygatorowi, albo na Instygatorze, ieźliby on nie poparł, patrzono być ma. *Ibidem*.

Kwarty retent sądzenie na Trybunale Lubelskim inter causas officii pro una vice postanowiono. Ale pamiętnego od Instygatora ani Sąd Trybunalski, ani Pisarz brać nie powinni. A ci wszyscy dzierżawcy dobr Krolewskich, ktorzy o kwartę na teraźnieyszym Seymie pozwani byli, z tychże seymowych pozwow maią mieć rok o kwartę na Trybunale Lubelskim we trzy niedziele po zaczęciu iego. Excepta causa o kwartę z Wohina i z Łomas, ktora do przyszłego Seymu suspenditur. *Ibidem*, *tit.* Sądzenie kwarty.

Potym zawsze kwartę sądził Trybunał Radomski, kiedy był uchwalony. *Vide tit.* Trybunał Skarbowy Kor.

Kwartę z Łuckiego, Włodzimirskiego, Krzemienieckiego, Bracławskiego i Winnickiego starostw, ktorey nigdy przedtym, według przywileiow i wolności ich na Unii a. 1569 danych, dotąd nie płacono; iuż od tego czasu Starostowie tameczni dobrowolnie pozwolili. Dla czego, aby te starostwa i dobra Krolewskie rewidowane i spisane były, Lustratorowie z Seymu tego wysłani będą, zachowuiąc każdemu wcale prawo na summy stare, ktore przed Unią na dobra Krolewskie są wniesione, i waruiąc: iż pomienieni Starostowie, i wszyscy obywatele woiewodztw Wołyńskiego i Bracławskiego, exekucyi żadney, prawom i statutom żadnym Koronnym, a zwłaszcza statutowi Krola Alexandra, ani konstytucyom o exekucyi przed Unią i po Unii uczynionym, z potomkami swemi podlegać nie maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* Kwarty.

Kwartę duplę pozwolono na woynę Turecką pro una vice tantum, a czas oddania oney tydzień przed świątkami naznaczono, z tym dokładem: iż ktoby tu w Warszawie oddać ią chciał, ma być kwitowan przez Rewizory, ktorych kwit tak ważny być ma, iakoby w Rawie od Deputatow otrzymany był. *Ibidem*, *f.* 1332, *tit.* Sposob.

Znowu pozwolono duplę na dwie lecie, z warunkiem dobrom po Krolowych zmarłych, ciotce i małżonce Krola Zygmunta III do stołu Krolewskiego przypadłym, i innym: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1494, § Ci tedy.

A co się tycze dobr tych, z ktorych teraz kwarta idzie, a w dożywociu u possessorow są, ciż possessores loco lustrationis, (ktora post decessum vel cessionem onych będzie) gotową zaraz duplę tę zapłacić maią. Po wyiściu zaś tych dwoch lat, aż do zeyścia swego, albo ustąpienia dobr przerzeczonych, powinni będą dawać loco auctionis poł kwarty tylko, z dawną zwykłą kwartą, na każde świątki do Rawy, pod winami, i pod warunkami o kwarcie uczynionemi. Tego dokładaiąc: że iuż odtąd po śmierci każdego z teraźnieyszych Starostow, ekonomow i dzierżawcow, albo po ustąpieniu dobr przerzeczonych, nie ma Krol takich dawać dobr, ani na cessyą żadnemu zezwalać, ażby były pierwey przez naznaczone Lustratory z Podskarbim Koronnym, albo Urzędem iego lustrowane. Wedle ktorey lustracyi i taxy kwartę płacić będą, pod warunkami o kwarcie postanowionemi. A ktoby temu postanowieniu podlegać nie chciał, powinien będzie teraz zaraz dopuścić lustracyi, i Lustratorowie naznaczeni powinni będą takie dzierżawy lustrować pod winą. *Ibidem*, *f.* 1493, § Od ktorey to lustracyi.

Z dobr zaś, ktore w summach ad rationem pięciukroć sta tysięcy złot. zastawione są, dzierżawcy wedle dawney rewizyi, teraz i zawżdy na każdy rok poł kwarty do Rawy

na świątki płacić maią, durante vita sua, pod warunkiem o niewydaniu kwarty uchwalonym. A po śmierci każdego z nich, takowe dobra Krolewskie Lustratorowie na Seymie naznaczeni, z P. Podskarbim Koronnym, albo namiestnikiem iego lustrować będą, ktorych inaczey Krol po zeyściu dzierżawcow dawać nie powinien, aż dostatecznie lustrowane będą, (nie inkluduiąc w to summ woiewodztwa Podolskiego, ktore w przywileiach restaurationis są warowane). A ktoby z pomienionych dobr takowey kwarty dać nie chciał; temu do wykupna na przyszły Seym conservatur terminus, po ktorym wykupnie Lustratorowie powinni takowe dobra lustrować, i wedle tey lustracyi połowica intraty powinna być do Rawy oddawana, podług konstytucyi. *Ibidem*, *f.* 1496, § A iż przez.

Kamieniec i Chmielnik ad vitam possessorum od drugiey kwarty uwolniono. Także generalstwa Wielkopolskie, Krakowskie, woiewodztwo Kiiowskie, starostwo Malborskie, woytostwa, sołtystwa, rudy, huty, i wsi lenne, ut jure vasallico do zamku służące. *Ibidem*, *f.* 1495, § Od ktorey to.

A possessorowi starostwa Trębowelskiego, duplę pomienioną od niego przychodzącą, respectu spustoszenia dobr starostwa tego, odpuszczono. *Ibidem*, *f.* 1520, *tit.* O kwarcie.

Item tryplę kwartę pozwolono. To iest dwie symple do Radomia na dzień Gromnic, do rąk P. Podskarbiego Koronnego i Deputatow, do sądzenia retent z woiewodztw naznaczonych, pod warunkiem o kwarcie, za kwitem tegoż P. Podskarbiego, z podpisem czterech Deputatow. A Pan Podskarbi i Deputaci do Lwowa to na zapłatę Moskiewskim stołecznym żołnierzom, odwieść i oddać powinni z inszemi pieniędzmi z retent i podatkow poborowych, sub poena, w konstytucyi a. 1569 o kwarcie, interposita. A trzecia kwarta, nie połtory kwarty, ale sympla w Rawie na świątki na żołnierza kwarcianego oddana być ma. A iż prowenta niektore stołu Krolewskiego, iako cła, żupy, ekonomie, i wielkorządy są przez żołnierza odebrane, dla czego kwarta z nich do skarbu Rzeplitey należąca przez administratory nie może być płacona, przeto ten dochod Rzeplitey ma być żołnierzowi, co te dobra trzyma, w zapłatę potrącony. Toż i o dobrach Krolowy ma się rozumieć. Wszakże z tych, ktore nie są odebrane, ma być kwarta iedna sympla teraz do Radomia zapłacona, a na świątki iuż iey tam dawać nie trzeba, bo na to mieysce z Xięstwa Pruskiego kwarta tam się obracać ma. A ieżeliby ktory Starosta nowe starostwo albo dzierżawę otrzymał, possessorowie, ktorzy ie trzymali, tę kwartę płacić będą powinni. Także z dobr ad rationem quingentorum millium zastawnych, z ktorych poł kwarty po te czasy płacono, dwie kwarcie całe symple maią dać pro hac vice na tenże czas do Radomia, pod temiż warunkami o kwarcie, a trzecią kwartę zwyczayną poł symple do Rawy. Z dobr zaś w starych summach zastawnych, iż lustrowane nie są, wszyscy Starostowie i dzierżawcy do tego poboru, ktory wedle seymowey uchwały płacić powinni, maią dać względem kwarty pro hac vice po złotych piąciu z łanu de suo, a nie poddani. Co do Radomia ma być oddawano pod warunkiem poborowym. O ktorych dobrach regestrow w skarbie Koronnym Poborcy dosięgać maią: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 230, *tit.* Kwarta.

I iurgieltnicy, ktorzy na dobrach w starych summach zawiedzionych iurgielty maią, dwie kwarcie do Radomia de suo zapłacić powinni, sub amissione tegoż iurgieltu. Iurgieltnicy zaś wszyscy w Koronie, czwartą część z iurgieltu powinni na czas Gromnic, pod utraceniem iurgieltu, oddać. *Ibidem.*

Znowu trypla eodem modo, i pod temiż warunkami. A iurgieltnicy wszyscy w Koronie, czwartą część iurgieltow oddać powinni na blisko przyszłe świątki, ktore iuż nie oni sami, ale Starostowie i dzierżawcy, także Celnicy i Żupnicy, ktorzy iurgielty płacą, maią odwieść do Rawy, i przy kwarcie ie zapłacić, pod warunkiem o kwarcie, i iurgieltnikowi to wytrącić z pensyi iego, albo przyszłego roku. A kwit z skarbu dzierżawcy każdemu na ten iurgielt dany, ma go liberum czynić od płacenia tey czwartey części iurgieltu pensyonarzom, i od wszelkiey prawney impetycyi. A w W. X. Lit. do P. Podskarbiego Ziemskiego taki podatek ma być oddany, na czas poborom opisany. *Anno eodem na drugim Seymie, w Uniwersale, f.* 260, *tit.* Kwarta.

Potym duplę, tak iako ią ostatnia lustracya odnowiła, do Rawy na świątki blisko przyszłe, na żołnierza kwarcianego pozwolono. Wyiąwszy ekonomie w prawie specyfikowane, żupy, cła, wielkorządy, i wszystkie inne prowenta dobr stołu Krolewskiego, z ktorych sympla tylko płacona bydź ma, iako i z dobr oprawie Krolowy podległych. A z tych dzierżaw, albo starostw, ktore arendami dożywotniemi niektorzy dzierżą, skarb Koronny drugą kwartę symplę zastąpić ma, albo tymże arendarzom defalkować: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 349, *tit.* O kwarcie.

Znowu duplę, wyimuiąc także ekonomie Krolewskie, i dobra oprawie Krolowey podległe, z ktorych zwyczayna tylko kwarta płacona być ma. O dobrach zaś w starych summach zastawnych, i o iurgieltnikach, tak iako wyżey na Seymie pierwszym a. 1613 postanowiono: *a.* 1620, *w Uniwersale pobor. v.* III, *f.* 399, *tit.* Kwarta.

Czeladź Krolewska staienna, wolna od podatku tego, declaratur. *Ibidem.*

Potym połowicę kwarty zwyczayney z dobr i ekonomii Krolewskich w prawie specyfiko-

wanych, i z dobr oprawie Krolowy podległych, na S. Marcin do Rawy. Ale Deputaci i inni uno salario na obie sessye kontentować się maią. *W Uniwers. pobor. a.* 1621, *v.* III, *f.* 444, *tit.* Kwarta.

Potym duplę cum reassumptione in toto konstytucyi a. 1620 uchwalono: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 547, *tit.* Kwarta.

A przedtym na trzy lata do stolu Krolewskiego kwartę taką drugą, iaka do Rawy idzie, postąpiono było: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1374, *tit.* Pozwolenie kwarty.

Potym kwartę drugą taką, iaka się do Rawy zwykla wnosić, in oeconomiam bellicam naznaczono. *In Pactis Conventis Władysława IV*, *a.* 1632, *v.* III, *f.* 763, § A iż apparat woienny.

Toż in pactis Iana Kazimierza: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 194, § A iż apparat.

Potym, że kwarta według dawnego prawa, nie gdzieindziey, tylko na Ukrainnego żołnierza obracać się ma, warowano, do ktorego woysko Zaporoskie regestrowe w służbie Rzeczypospolitey będące należeć ma, także i ludzie z ordynacyi Xiążęcia Imci Ostrogskiego, i wybrańcy Małopolscy: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 853, *tit.* Obrona.

Z boiarskich wsi, ktore niektorzy poupraszali sobie w pewnych starostwach Ukraińskich, onus kwarty, ponieważ bardzo mało płacą, zniesiono, i aby się miasto kwarty, ad antiquum onus servitii bellici wrocili, postanowiono. *Ibidem.*

Potym ponieważ ab a. 1633 post decessum vel cessum praeteritorum possessorum, duplę kwartę oddaią do skarbu Rzeplitey, ktorą ea intentione postanowiono, aby się obracała in apparatum bellicum, tedy aby i ta druga, sub poenis o kwarcie dawney, oddawana była w Rawie, a potym od P. Podskarbiego Koronnego do rąk Starszego nad armatą, ktory ma być szlachcic dobrze osiadły et juratus, tam odsyłana być ma, gdzie będzie assygnacya od P. Hetmana. Ktorey kwarty tenże nad armatą Starszy na żadną inszą rzecz, sub poenis o kwarcie, obracać nie ma, ieno na armatę, i apparatum do niey. A na Seymie z niey się Ordinibus Regni przy liczbie Koronney sprawować powinien: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 919, *tit.* Kwarta na armatę.

Potym postanowiono, aby ta kwarta druga, ktora na armatę i potrzeby do niey należące pozwolona była, do rąk Starszego nad armatą Koronną od Deputatow w Rawie oddawana była tak, iako dawna kwarta do rąk P. Podskarbiego Koronnego oddawana bywa. Ktorą to kwartę drugą pomieniony Starszy nad armatą, przez całe dwie lecie na nic inszego obracać nie ma, ieno na fundacyą tey ekonomii woienney, żeby cekauzy na mieyscach sposobnych pobudowane; gdzie stare są, poprawione; prochownie postanowione; i działa, ktore potrzeba, przelane i osadzone były; tudzież, żeby w saletrach, prochach, żelazach, kulach, knotach, i inszych do armaty potrzebach prowizya się porządna uczyniła. A tym czasem nim te dwie lecie wyniydą, potrzeby woienne, iurgielty i furmany, P. Podskarbi Koronny z publicznych podatkow prowidować będzie, iako czynił, poki tey drugiey kwarty nie było, i do rąk tego Starszego nad armatą oddawać. A on z tey drugiey kwarty, i z inszych pożytkow na armatę naznaczonych, iako i z tych pieniędzy, ktore na potrzeby woienne brać będzie, tudzież z prochow, kul, knotow, na każdym Seymie rachować się ma Rzeplitey. A iż według konstytucyi 1637 ma dependere od P. Hetmana, przeto za wiadomością iego szafować ma temi pieniędzmi, i tę oeconomiam bellicam cum scitu ejus instituet: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 934, *tit.* Oeconomia bellica.

Znowu, iż druga ta kwarta pro apparatu belli ordynowana, na kontynuacyą budynkow, lanie dział, i insze ad oeconomiam bellicam należące armatne potrzeby, ma się obracać. A żołdy puszkarzow, płace furmanow corocznych obozowych, z podatkow Rzeplitey prowidowane być maią: *a.* 1640, *v.* III, *f.* 989, § A druga kwarta. — *Et vide tit.* Artyllerya.

Potym warowano, aby kwartę W. Podskarbi Koronny, na woysko kwarciane obracał: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 102, *tit.* Ordynaryine prowenta.

Kwartę tak starą, iako i nową, z dzierżawy Kamieńca Mazowieckiego, na starostwo Łomżyńskie przeniesiono. *Vide tit.* Fundacye.

Potym kwartę kwadruplę w Koronie in perpetuum postanowiono, ktorą post cessum vel decessum Starostow i dzierżawcow krolewszczyzn, novi donatarii et cessionarii, i jus communicativum, albo in solidum maiący, a tempore realis suae possessionis, za pierwszy rok takowey possessyi swoiey, do skarbu Rzeplitey na czas i mieysce kwarcie opisane, i sub eadem poena et foro semel pro semper oddawać będą, inkluduiąc w to zwyczayną kwartę, ktorą potym samę subsequentibus annis do żywota swego z dobr onych płacić powinni. A ieźliby kto oddawszy kwadruplę roku possessyi nie dotrzymawszy umarł, takowemu ducta proportione niedotrzymanego czasu, nowy donataryusz w Rawie za komputem i likwidacyą Deputatow (zwyczayney kwarty w to nie rachuiąc) z kwadrupli od siebie przychodzącey wrocić, a ostatek tamże do skarbu wnieść powinien. A ten prowent osobno w skarbie, dempta quarta ordinaria, pisany być ma, ut constet ratio iego Rzeczypospolitey: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 529, *tit.* Auctio prowentu.

Maiąc zaś wzgląd na dobra przez nieprzyiaciela spustoszone, postanowiono: iż kto pro annis praeteritis et praesentibus medietatem quartae do skarbu wniesie, ma być wolen. A ktoby

nie wniosł, lub sam Starosta i dzierżawca, lub per factores bonorum, personas nobiles w Grodzie własnym ma przysiądz in eam rotham:

Iż ia przez te lata nic więcey nad to, co do skarbu wnoszę, prowentu sprawiedliwego, na czwartą część duple kwarty przychodzącego z dzierżawy tey nie wziąłem, i żadnych przeszłych retent wziąć się nie spodziewam.

Ktorą przysięgę na Rokach Ziemskich, albo Grodzkich ktoregokolwiek powiatu coram integro Judicio Terrestri, sive Officio Castrensi, debita solennitate wykonaią. Trybunał Radomski onę authentice produkowaną przyiąć im powinien. A in futurum płacenie kwarty, według teyże przysięgi, do lat czterech inclusive służyć im będzie. *Ibidem*, *f.* 518, *tit.* Trybunał Radomski.

A gdy per abusum tey konstytucyi przysięgami faktorow bardzo wiele kwarty odeszło było Rzeplitey, i ci, ktorzy expiratis summis, dodobra nielustrowane trzymaiąc, i wolnemi się być od pomienioney konstytucyi rozumieiąc, takowey przysięgi ani przez się, ani przez faktorow swoich nie uczynili, i nic, albo bardzo mało co, pro arbitrio suo, ad rationem kwarty do skarbu wnosili; tęż konstytucyą supplendo et declarando naznaczono Lustratory do wszystkich dobr Krolewskich, tak lustrowanych, iako i nie lustrowanych, po wszystkiey Koronie, i aby według odprawioney teyże lustracyi, od przyszłych świątek w roku 1660 przypadaiących, każdy Starosta i dzierżawca kwartę do skarbu wnosić był powinien, pod winami w prawie opisanemi, postanowiono. Na teraźnieysze zaś świątki, według iuramentow dotąd legitime uczynionych, i od Trybunału Radomskiego przyiętych, kwarta wniesiona być ma gotowemi pieniędzmi. A ktoby nie produkował iuramentu, tedy on wykonać powinien in eam rotham, iako w konstytucyi przeszłego roku iest opisana. Także ieżliby ktory nowy possessor kwadrupli na przeszłym Seymie postanowioney nie zapłacił, i przywileiu swego w skarbie przy płaceniu kwarty nie produkował; taki od dzierżawy odsądzony być ma. Woiewodztwom Kiiowskiemu, Podolskiemu, Bracławskiemu tylko ab a. 1649, w woiewodztwach zaś inszych ab a. 1655 takowe abjurata w Trybunale, i na kommissyi przyięte być maią. Młyn słodowy w Gnieźnie, na ktorym samym wszystka intrata fundowana iest, ponieważ pensyą doroczną, a oraz duplą kwarty inonerowany, oboygu temu sufficere nie może; Lustratorowie do Wielkieypolski naznaczeni, tak kwartę, iako i pensyę pomienioną, ad justam taxam deductis expensis oeconomicis redukować będą; to iest: dwie ćwierci na duplę kwartę, trzecią na Starostę, czwartą na pomienioną pensyą naznaczą. Także w Inowrocławiu kwartę i pensyą respektem lat teraźnieyszych udeterminuią. Także i kwartę Pscyninka, i Wielkiey Łęki udeterminuią, według kommissyi wywiedzioney, ktora in toto approbatur: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 600, *tit.* Lustratio.

O wydawaniu starey kwarty, ktora od dawnych czasow na zapłatę woysku kwarcianemu iest ordynowana, cum reassumptione wszystkich dawnych praw, postanowiono: aby Starostowie i dzierżawcy wszelakich dobr Krolewskich, kwartę zupełną oddawali, i wnosili do Rawy, według teraźnieyszych lustracyi, gdzie takowe dobra lustrowano. Z tych zaś dobr, ktore nie są lustrowane, według dawnych lustracyi kwartę, tak symplę, iako i duplę oddawać powinni, nie zasłaniaiąc się żadnemi dekretami, ktorebykolwiek tak ante, iako i potym zachodziły, gdyż wszyscy tenentur płacić ten podatek, i ci, ktorzy w summach iakich dobr Krolewskich dotrzymuią, ktoreby konstytucyami warowane nie były, albo na nie dekreta seymowe nie zaszły. A Lustratorowie z Seymu naznaczeni, lustracye wszystkie porządnie spisawszy tam, kędy iuż dobra po Seymie przeszłym lustrowali, rękami własnemi podpisane, i zapieczętowane, do Grodow pierwszych każdego woiewodztwa per oblatam podadzą. Ktore Urzędy Grodzkie przyimować maią bez kosztow podaiących, i one do xiąg aktykować. Pan Podskarbi zaś W. Koronny i po nim następuiący in futurum, doskonale Pisarzom Skarbowym rachunki na Seymach czynione pisać każą, iako wiele w ktorym woiewodztwie, ziemi, powiecie, z ktorego starostwa, albo dzierżawy, ktoreykolwiek kwarty płacą, i iak wiele kto daie, albo dać powinien, i kto iest possessorem dobr ktorych. Powinni także będą ciż Pisarze w tychże rachunkach deklarować, iak wiele a novis possessoribus, lub post cessum, lub post decessum wchodzi iakowego podatku do skarbu; ktore podatki kwarciane in futurum tenetur każdy gotowemi pieniędzmi, nie wytrącaiąc z nich zasług swoich, wnosić, i oddawać w Rawie do skarbu, sub poena triplicis pensionis, et privatione starostw i dzierżaw. Ktora poena ściągać się ma i na detentorow, ktorzyby według opisanego prawa pieniędzy tych nie zwieźli, i onych nie oddali na czas w prawie opisany. Z tych zaś dobr, ktore mere sunt in hostico, nie powinni będą Starostowie i dzierżawcy płacić kwarty, aż ad possessionem realem ich przyidą. Ktorzy iednak iuż ad possessiones przyszli, doskonale kwartę oddawać powinni do skarbu, chyba żeby kędy spustoszone starostwo albo dzierżawa była. Co każdy trzymaiący dobra iakie komprobować ma, według konstytucyi a. 1658, iż sprawiedliwie dwie części wnosi intraty do skarbu, a sobie trzy części tylko zostawuie. Woiewodztwom Pruskim, ponieważ przez woyny teraźnieysze spustoszone są starostwa i dzierżawy, toż prawo służyć ma. Podskarbiego W. Koron. i następcow iego powinność

ieszcze będzie, po zaczęciu Seymu sześćniedzielnego, rachunki piątego dnia zaraz z kwarty czynić, i delatę retentorow kwarty oboiey na rachunkach oddać kazać. A ieźliby delaty nie oddał, wolno będzie Posłom Ziemskim upomnieć się privationem urzędu iego. Sessyi Rawskiey et itinerantibus securitas taka, iaka Trybunałowi Koronnemu iest opisana, być ma. Deputaci tameczni przy Urzędzie Grodzkim Rawskim, sine quavis appellatione moc zupełną maią. Naostatek lustracye kończyć pomienionym Lustratorom kazano. A ktorzyby ob legalitatem ziechać nie mogli, Krol Imć na mieysca ich innych constituet: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 696, *tit.* O starey kwarcie.

Stosuiąc się do punktow i porządku namowionego in a. 1632 na Elekcyi Krola Władysława IV i reassumuiąc tam in toto, quam in quibusvis particulis konstytucye a. 1637, 1638, 1640, 1641 (*quam* 1641 *vide infra*) postanowiono: aby kwarta druga z dobr Krolewskich oddawana była pieniędzmi gotowemi doskonale, a nie żadnemi kartkami, i na nic inszego nie obracała się, ieno na oeconomiam bellicam, i porządne wyprowadzenie armaty w pole. Ktora to kwarta dupla przy kwarcie pierwszey, na woysko kwarciane ordynowaney, w Rawie oddawana być powinna, wedle lustracyi swieżo odprawionych. Deputaci zaś z Seymow do odbierania naznaczeni oddawać ią będą do Starszego nad ekonomią woienną, albo namiestnika, za kwitami iego. Ktore kwity do P. Podskarbiego W. Koron. oddawane być maią. Non derogando nic starey kwarcie, ktorą tenże W. Podskarbi W. Koronny dysponować ma. *Ibidem*, *f.* 697, *tit.* Rewiwifikacya nowey kwarty.

Kwartę aby każdy dzierżawca w Rawie czasu naznaczonego płacił, lege perpetua warowano. A ktoby iey na czas pomieniony, exceptis casibus in lege expressis nie zapłacił, tedy tamże w Rawie post determinatum tempus wybierania, Pisarz Skarbowy delaty spisać, i z podpisem Deputatow do kwarty naznaczonych, do Grodu Rawskiego oddać powinien, ktore to starostwa i dzierżawy, iako ipso jure vacantia, bene meritis, i na artylleryą wolno będzie Krolowi na Seymie konferować. A takowe dobra przez Pisarza Skarbowego mediante inventario odbierane, i temu, ktoremu ie Krol konferować będzie, oddawane być maią, a possessyi bronić nikt nie ma, sub poena perpetuae bannitionis w Trybunale Koronnym inter causas fisci publicandae. Czego Izba Poselska na początku Seymu przy wakancyach upominać się powinna, i executionem tego urgere. A ktoby odtąd dobr takich zadłużonych za konsensem Krolewskim cessyą otrzymał; ten z nich retenta wszystkie kwarty ab a. 1649 aż do tego czasu, sub poenis et foro legibus descriptis, skarbowi zapłacić powinien, salva eidem cessionario vindicatione tego u retentorow, albo ich sukcesorow, et executione według delat skarbowych, i kondemnat od Instygatora Koronnego otrzymanych. Kancellarye zaś Koronne nie powinne wydawać konsensow ad cedendum de bonis, poki nie będzie doskonale deductum kwitami skarbowemi, że z dobr tych, dawnieyszych i świeższych czasow kwarta zupełnie wydana iest. Woiewodztwa Kiiowskie, Bracławskie, Czerniechowskie, tę kwartę a rein, ductione sui płacić maią, także część Podolskiego za lasem Niedobor nazwanym: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 915, *tit.* Umocnienie.

Ktoby z PP. Senatorow, lub Posłow Ziemskich nie zapłacił do skarbu kwarty należącey, ma potym voce activa carere na Seymie, poki non satisfaciet skarbowi. Toż się ma rozumieć o ekonomiach dobr Krolewskich stołowych, i Krolowy. *Ibidem.*

Na starostwie Liwskim, ieźliby iakie retenta przez Ur. Franciszka Brochowskiego zatrzymane pokazały się, warowano, że one nie Ur. Marcin Oborski Starosta Liwski, ale tenże Ur. Ian Fr. Brochowski wypłacić winien będzie. *Ibidem.*

Skarb Koronny in futurum nie z kwarty, ale z inszych ordynaryinych Rzeplitey prowentow expensa deducere powinien. A kwarta stara i kwadrupla, na samę tylko zapłatę woysku przez ręce P. Pisarza Polnego Koronnego iść ma, wyiąwszy nową kwartę na artylleryą postanowioną. *Ibidem*, *f.* 924, § A że z dawnego opisania.

Kwarty oboiey starey i nowey, stare retenta na wypłacenie długu UU. Wolfom naznaczono. *Vide tit.* Summy.

Kwartę z starostwa Przemyślskiego Lustratorowie in a. 1671 postanowić mieli. *Vide tit.* Lustracya.

Kwarty nie powinien płacić Starosta Przemyślski od pensyi sobie na iuryzdykę naznaczoney: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 125, *tit.* Lustracya Przemyślska.

Z dzierżaw Krolewskich woiewodztwa Ruskiego i Wołyńskiego, połowicę tylko kwarty znieść do skarbu kazano; w powiecie zaś Trębowelskim tylko ad rationem. Co do przyszłey lustracyi, ktora od Rzeplitey naznaczona będzie; trwać ma: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 361, *tit.* Deklaracya o kwarcie.

Znowu: iż dobra Krolewskie w Trębowelskim, Krzemienieckim powiecie, w ziemi Halickiey i powiecie Żydaczewskim, respectu desolationis onych per hostilitatem, ad rationem tylko kwarty wnosić powinne, insze zaś dobra, ktorych mniey hostilitas dosięgła, połowicę, a kędy żadna, zpełna kwartę wniosą. Czego dzierżawcy iuramentami w Grodach własnych wykonanemi, w skarbie przy płaceniu kwarty, dowodzić maią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 461, *tit.* Deklaracya kwarty.

Kwarty uiąć od starostwa Opoczyńskiego za odpadnieniem wsi Małczyc, na fundacyą kościoła Studzieńskiego obroconey, Lustratorom

eo nomine do teyże wsi deputowanym zlecono. *Ibidem*, *f.* 478, *tit.* Lustracya.

Z kwarty starey sto czternaście tysięcy do hyberny przydać naznaczono. *Ibidem*, *f.* 454, *tit.* Hyberna.

Kwartę sub interregno a. 1648 do rąk W. Podskarbiego W. Koronnego oddać pro una vice pozwolono, dlatego, iż dla niebespieczeństw do Rawy wszyscy ziechać się nie mogli, deklaruiąc: że kwit od tegoż P. Podskarbiego otrzymany takiey wagi być miał, iakoby w samey Rawie dany. *Konf. Gen. a.* 1648, *v.* IV, *f.* 155, § A iż dla tych.

Ad possessionem wszelakich dobr Rzeplitey post decessum przychodzący, inaczey onych obeymować nie ma, tylko aby wprzod przez Urząd Skarbowy inwentowane i oddane mu były. Według ktorych inwentarzow takowe dobra successores zmarłego possessora skarbowi oddawać będą powinni; a skarb nowym donataryuszom. A cokolwiekby się intraty znalazło, intra hoc tempus, nim się tenutario dostanie; to wszystko do kwarty ma być oddano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 11, *tit.* O podawaniu dobr.

Kwartę w W. X. Lit. na rok ieden, na poratowanie stołu Krolewskiego, non derogando juribus cujusvis, pozwolono takim sposobem: aby w Wilnie od dnia S. Iana, do dwu niedziel oddana była do P. Podskarbiego W. X. Lit. albo substytuta iego z krolewszczyzn, (wyiąwszy Grodno i Brzeście, i te dobra, z ktorych nie za arendą liczba do skarbu na każdy rok idzie, i ktore oprawie Krolowy podległe są) za przysięgą Urzędnikow, albo według rewizyi, pod zapłaceniem sowito na Seymie, gdy kto o niewydanie oney pozwany będzie: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1343, *tit.* Kwarta W. X. Lit.

Potym dwie czwarte części prowentow takimże sposobem, i pod takiemiż warunkami pozwolono na zniesienie żołnierza skonfederowanego, deklaruiąc: że i iurgieltnicy polowicę iurgieltow swoich na czas pewny ustąpić maią, a to od świątek, do dwu niedziel inclusive. Excipiuntur od tego ekonomie Krolewskie, myta stare, i dobra oprawie Krolowy podległe: *a.* 1613, *v.* III, *w Uniwersale poborowym.*

Znowu toż pozwolono. A ktoby tey donatywy nie zapłacił, poena privationis capitaneatus, według prawa Koronnego, ma być karany: *a. eodem na drugim Seymie*, *w Uniwersale poborowym.*

Potym tylko kwartę symplę nomine donatywy (iako do tych czas practicatur) pozwolono, inkluduiąc iurgieltniki sposobem iako wyżey: *a.* 1620, *v.* III, *w Uniwersale poborowym.*

Taką donatywę symplę ordynowano potym na sporządzenie municyi, płacenie ludziom i furmanom przy armacie będącym, tak, żeby W. Podskarbi Starszemu nad armatą, za wiadomością hetmańską i assygnacyami, na przysposobienie armaty, secundum rationem necessitatis z tego prowentu dodawał sumptu: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 408, *tit.* Donatywa sympla W. X. Lit.

Z woiewodztw sądowych intratnych, abhinc ten podatek do skarbu possessores novi oddawać powinni będą. *Ibidem.*

Pan Podskarbi W. X. Lit. w listach podawczych, ktore na intromissye w dzierżawy i daniny donatariis Regiis z należności Urzędu swego wydawać będzie; donatywę symplę abhinc wyrażać i specyfikować ma, według kwitow skarbowych, aby się nikt niewiadomością nie zasłaniał. *Ibidem.*

Znowu: iż skarb nie ma tey donatywy na nic inszego obracać, ieno na apparat woienny, według dawnego prawa, za wiadomością i assygnacyami Hetmana w W. X. Lit. *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 673, *tit.* Kwarta.

Gdy wiele było spustoszonych dobr Krolewskich po woynie, ktore nie mogły correspondere w prowencie dawnym; postanowiono, aby był wolen, kto pro annis praeteritis et praesenti medietatem wniesie. A ktoby nie mogł i tego ratione spustoszenia oddać; tedy ile może, ma wnieść Starosta i dzierżawca przez siebie samego, lub per factores bonorum szlachtę osiadłą, tamże w Trybunale, praevio juramento in eam rotham:

Iż ia przez te lata nic więcey nad to, co do skarbu wnoszę prowentu sprawiedliwego, na kwartę symplę przychodzącego z dzierżawy tey nie wziąłem, i żadnych przeszłych retent wziąć się nie spodziewam.

A in futurum płacenie kwarty, według teyże przysięgi do lat czterech inclusive od porachowania się w skarbie służyć im będzie. Z tych iednak starostw i dzierżaw, ktore pod nieprzyiacielem zostawały, possessores sprawować się nie powinni, ieźli ich ullo praetextu nie trzymali. *Ibidem.*

Nie przyszło do płacenia tego podatku aż dotąd, dla woyny Rzeplitey co raz większey, i dobr dezolacyi. Reassumowano tedy pomienioną konstytucyą 1659 i onę do lat czterech prorogowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 988, *tit.* Sympla.

Potym postanowiono, aby wszyscy tenutarii w W. X. Lit. z kwitami, a ieżeliby te poginęły, z inwentarzami na przyszłey kommissyi stanęli; za przeszłe aż dotąd lata ante hostilitatem według dawnego prawa; tempore zaś hostilitatis według pomienionych konstytucyi a. 1659 et 1667 zapłacili, a na potym według postanowienia i porachowania się na kommissyi, ten prowent zawsze płacony być ma: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *post f.* 86 *pag.* 7, *tit.* Kwarta sympla.*)

Nie przyszło to ad effectum. Przeto wszyscy dobr Rzeplitey possessores pewną kwotę z swoiey własney intraty, ad proportionem

*) Patrz w naszej edycyi t. v, str. 51, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

iednego podymnego, według inwentarzow swoich, pro praeterito do skarbu W. X. Lit. w dzień S. Iana Chrzciciela, sub poena triplicis pensionis in Iudicio Tribunalitio exsolvenda, dadzą. O co iuż więcey turbowani być nie maią. Dla dalszego zaś in futurum porządku tey donatywy sympli w W. X. L. wszyscy dzierżawcy tychże dobr, kwity i inwentarze dzierżaw swoich, na przyszłym Trybunale Skarbowym, sub privatione capitaneatus, produkować będą. Z ktorych Deputaci od Rzeplitey naznaczeni, słuszną iaką, ratione tey sympli, wziąwszy proporcyą, kwotę pewną tey donatywy, iakaby na potym płacona być miała, z każdey dzierżawy namowią, i tego postanowienia swego relationem Rzeplitey na Seymie naypierwszym uczynią. Ktory Seym ex consensu communi, legem perpetuam formare będzie mogł. A ktorzy maią kwity, tedy in posterum według kwitow symplę płacić będą powinni: *K. L. a.* 1673, *v.* v, *f.* 141, *tit.* Sympla.

O tymże: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 430, *tit.* Kwarta sympla.

Potym gdy to przyiść nie mogło ad effectum, pro perpetua lege postanowiono: aby wszyscy Starostowie i tenutarii dobr Krolewskich, pewną kwotę z swoiey własney intraty, ad proportionem iednego podymnego in a. 1667 zaprzysiężonego, do skarbu W. X. Lit. quotannis w dzień S. Iana Chrzciciela wnosili. Ktoremu terminowi skarb attendere, i przez niedziel cztery ten podatek excipere powinien będzie. A ktoryby iuxta praefixum tempus nie oddał, i prawu temu dosyć nie uczynił, privationi capitaneatus subjacebit. O co forum w Trybunale Skarbowym, albo za niedoyściem Trybunału tego, na Seymie ad instantiam Instigatoris z delaty skarbowey. Ktorego prawa executio ab a. 1673 na teraźnieyszym Trybunale Skarbowym ma extendi, i iuż za przeszłe lata tym sposobem skarb od wszystkich possessorow dobr w W. X. Lit. ten podatek przyimować będzie, i in futurum tymże porządkiem prowent na artylleryą ma być wydany. Ktorzy zaś kwity ante produxerunt, i na przyszłym Trybunale Skarbowym producent, według kwitow sympli nomine donativi płacić będą powinni, i iuż de hoc genere podatku na artylleryą, nie ma być na przyszłych Seymach żadney dyzkwizycyi. A do tego podatku ekonomie i leśnictwa ad mensam Regiam należące, z dożywotnikami należeć nie maią, ani do hybern. A ex tenutariis żaden w woyskach zostaiący tego podatku w zasługach sobie potrącać nie ma, sub amissione dzierżawy. O co forum w Trybunale Skarbowym i kommissyi, tanquam cum retentoribus: *K. L. a.* 1677, *v.* v, *f.* 523, *tit.* Warunek.

O tymże. A ktoryby ex donatariis ani winnego podatku kwarty, lub in termino S. Iana, lub podczas Skarbowego Trybunału nie wniosł, ani wyrachował; ten poenae privationis bonorum, według konstytucyi anni 1677 succumbet, ktore bene meritis po sprzeciwnych rozdawane być maią, a przywileie na nie Krolewskie wzruszone nie będą: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 616, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Reassumowano konstyt. a. 1677, et 1678 cum poenis: *K. L. a.* 1683, *v.* v, *f.* 695, *tit.* Kwarta sympla.

Retentores od r. 1673 sub poenis in a. 1677 descriptis, kwartę do skarbu za wszystkie lata na S. Ian w przyszłym roku oddać powinni. Forum Trybunał Skarbowy. In futurum iako ma być, i według ktorey konstytucyi płacona, determinacyą do przyszłego Seymu odłożono: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 746, *tit.* Kwarta sympla.

Possessorowie dobr Krolewskich, zatrzymane kwarty od r. 1699 i kwadruplę, aby do Rawy komportowali una cum iuribus suis, sub amissione eorundem jurium et bonorum, distributivae justitiae Regiae subjiciendorum. *Poparcie Konfed. Sand. a.* 1710, *v.* vi, *f.* 191, *tit.* Deputaci do kwarty.

Dawne prawa super retentoribus stipendiorum, osobliwie kwarty i kwadrupli, ex bonis Regalibus, una cum rigoribus, iako to a. 1569, 1661, 1667 i insze, in toto reassumowano, i Kommissarzow do kwarty deputowano: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 672, *tit.* Reassumpcya.

Kwity.

Kwitować prokurator bez aktora nie może. *Vide tit.* Prokurator.

Na kwit kto się bierze, dylacya mu idzie: *a.* 1543, *v.* i, *f.* 581, § Ad effugiendas.

Kwity przed xięgami grodzkiemi z wszelakich zapisow i rzeczy czynione, i zapisane, tak ważne być maią, iako ziemskie: *a.* 1589, *v.* ii, *f.* 1273, *tit.* Kwity grodzkie.

Kwit potomstwu Kniazia Łukasza Swierskiego od Rzeplitey na Seymie a. 1598 dany, approbowano: *a.* 1611, *v.* iii, *f.* 44, *tit.* Approbacya kwitu.

Kwit Ur. Andrzeiowi Stanisławowi Sapieże Staroście Ryskiemu, od skarbu Rzeplitey z piąciu tysięcy złot. przez towarzystwo chorągwi iego przebranych, i z processow o ten dług: *a.* 1638, *v.* iii, *f.* 968, *tit.* Zniesienie processow.

Kwit Ur. Stanisławowi Gaiowskiemu z podatkow, ratione zaś residui salva actio skarbowi zachowana: *a.* 1643, *v.* iv, *f.* 54, *tit.* Koekwacya.

Kwit rzemieślnikom Krakowskim względem podatkow. *Ibidem, f.* 55, § Rzemieślniki.

Także woiewodztwu Krakowskiemu, i tym, ktorzy tego woiewodztwa pieniądze w swoiey dyspozycyi mieli, a kwity dostateczne otrzymali. *Ibidem,* § A iż woiewodztwo.

Tamże i inne woiewodztwa i ziemie, kwitowane są.

Kwit generalny W. Bogusławowi Leszczyń-

skiemu Podkanclerzemu Koronnemu, i potomkom iego, z rachunkow urzędu Podskarbstwa, na ktorym przedtym był: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 624, *tit.* Kwit.

Takiż W. Wincentemu Korwinowi Gosiewskiemu Podskarbiemu W. W. X. L. *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 674, *tit.* Approbacya.

Takiż W. Ianowi Kazimierzowi Krasińskiemu Podskarbiemu W. Kor. salva connotatione pewnych summ w tychże rachunkach produkowanych etc: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 853, *tit.* Kwit.

Takiż W. Ianowi Andrzeiowi Morsztynowi Podskarbiemu W. Kor. *a.* 1676, *v.* V, *f.* 381, *tit.* Kwit.

Znowu temuż takowyż, salva connotatione pewnych summ przez Deputaty do kalkulacyi naznaczonych, per judicium Trybunału Skarbowego decidenda: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 554, *tit.* Kwit.

Kwit W. Hieronimowi Kryszpinowi Kirszensteynowi Podskarbiemu W. W. X. Lit. *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 990, *tit.* Liczba skarbu.

A liczba Ur. Gabryela Kimbara Skarbnego W. X. Lit. od Seymu a. 1662 aż do obięcia urzędu W. Podskarbiego W. X. Lit. do przyszłego Seymu odłożona etc. *Ibidem.*

Znowu temuż W. Kierszenszteynowi takiż kwit: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *post f.* 86 *pag.* 8, *tit.* Approbatio liczby.*)

Temuż 81,380 zł. nad perceptę u rożnych kredytorow zaciągnione, i wydane, odbierać pozwolono z podatkow Rzeplitey extraordynaryinych, na Seymie Electionis Krola Imci Michała, i na teraźnieyszym uchwalonych; nie tykaiąc się iednak podymnych na zapłatę woysku W. X. Lit. na tym Seymie namowionych, sub poena solutionis de suo. *Ibidem.*

Znowu temuż takiż. A liczba z uchwał a. 1673 tak podymnych 15, iako i extraordynaryinych prowentow, także z uchwały Convocationis a. 1674 podymnych siedmiu, do przyszłego Seymu odłożona: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 430, *tit.* Approbacya liczby.

Kwit W. Krzysztofowi Pacowi Kanclerzowi W. X. Lit. z administracyi Urzędu skarbowego, sub tempus captivitatis w Moskwie P. Podskarbiego W. X. Litewsk. odprawionego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 674, *tit.* Approbacya liczby.

Kwit W. Magdalenie Gosiewskiey, Podskarbinie i Hetmanowey Polney W. X. Lit. z percepty pieniędzy Rzeplitey na Imci X. Białozora Biskupa Wileńskiego zabraney, a na potrzeby Rzeplitey wydaney: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 991, *tit.* Kwit.

Kwit W. Stefanowi Czarnieckiemu Woiewodzie ziem Ruskich, i potomkom iego, z summy 60 tysięcy zł. z złota skarbu Koronnego wyrobioney, a przez tegoż W. Woiewodę z mennicy Krakowskiey odebraney, i na rożne Rzeplitey potrzeby, podczas oblężenia Krakowa od Szwedow, wydaney, i wyrachowaney: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 714, *tit.* Kwit.

Kwit generalny Ur. Ianowi Dobrogostowi Krasińskiemu Referendarzowi Koronnemu z urzędu Podskarbstwa rodzica iego, niegdy W. Iana Kazimierza Krasińskiego Podskarbiego W. Koronnego: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 381, *tit.* Kwit Ur. Referendarzowi.

Kwit Ur. Michałowi Kryszpinowi Kirszensteynowi Pisarzowi Polnemu W. X. Lit. z uczynienia dostatecznego rachunku, z summy 120,400, groszy 7, pieniędzy 9, podług konstytucyi a. 1676. A de proprio nad to wydane na artylleryą W. X. Lit. 20,000 złot. ratami, z podatkow extraordynaryinych, tak dawnych, iako i następuiących, W. X. Lit. wypłacić mu nakazano: *K. L. a.* 1677, *v.* V, *f.* 525, *tit.* Approbatio liczby.

Kwit W. Benedyktowi Sapieże Podskarbiemu W. X. Lit. z uczynienia dostatecznego rachunku z podatkow Rzeplitey wszystkich. Także antecessorowi iego, i sukcessorom ich oboim: *K. L. a.* 1678, *v.* V, *f.* 624, tit. Approbatio liczby.

Kwit temuż ab a. 1670 ad a. 1683 z percept i dystrybut za Podskarbstwa iego, i z summy 400,000 zł. woysku W. X. Lit. od Cesarza Imci Chrześciańskiego pro subsidio w roku 1683 danych, i wyliczonych, iemu i sukcessorom iego in perpetuum: *K. L. a.* 1685, *v.* V, *f.* 751, *tit.* Kwit.

Kwit W. Marcinowi Zamoyskiemu Podskarbiemu W. Koronnemu z urzędu administracyi skarbu Kor. dany: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 716, *tit.* Kwit.

Kwit sukcessorom W. Marcina Zamoyskiego Podskarbiego W. Kor. ze wszystkich ordynaryinych Rzeplitey prowentow, i innych summ wszelkich od roku 1684, 1 Lipca, do podobnegoż dnia r. 1689 za dostatecznym rachunkiem dano: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 775, *tit.* Kwit sukcessorom.

Kwit W. Michałowi Ierzemu Xiążęciu Czartoryskiemu Woiewodzie Sandomirskiemu, z summy 1,333,333 zł. i 10 gr. podług konst. r. 1778 ordynowaney, wiecznemi czasy dany: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 775, *tit.* Kwit W. Xciu.

Kwit I. W. Kazimierzowi Ianowi Sapieże Woiewodzie Wileńskiemu Hetmanowi W. W. X. Lit. z trzeciey części summy dwoch millionow, do dyspozycyi Rzeplitey przypadłey, dano cum assecuratione wypłacenia długu onemu winnego, 493,043 zł. *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 816, *tit.* Kwit.

Kwit W. Benedyktowi Pawłowi Sapieże Podskarbiemu W. W X. L. dano, i summy nad perceptę wydaney, więcey niż trzykroć siedmdziesiąt trzy tysiące sto czterdzieści i dziewięć zł., 25 gr., 2 pieniążki, refuzyą z extraordynaryinych podatkow naznaczono. *Ibidem*, *f.* 818, *tit.* Kwit.

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w tomie V, str. 52, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

Kwit generalny I. W. Hieronimowi Lubomirskiemu Kasztelanowi Krakowskiemu, Hetmanowi, a przedtym Podskarbiemu W. Koronnemu, z percepty i expens skarbowych, od 1 Lipca 1694 aż do ostatniego Czerwca 1699 za dostatecznym się wyrachowaniem przed Stanami Rzeplitey, dano, i od wszelkich impetycyi onego cum successoribus ejus, wiecznemi czasy uwolniono; salvis summis repetibilibus w rachunkach expressis, przez Ur. Instygatora Kor. w Trybunale Skarbowym od retentorow vindicandis: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 103, *tit.* Kwit.

Kwit Ur. Krzysztofa Sulistrowskiego Chorążego Oszmiańskiego Marszałka Stanow skonfederowanych W. X. Lit. de omnibus perceptis z dobr stołowych I. K. Mci, ziemskich, i innych, sub tempus revolutionis, et de expensis, securitatem zdrowia, honoru, i fortun iego samego, i sukcessorow iego warowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 309, *tit.* Trybunał Skarbowy, § Niemniey, *f.* 312.

Kwit sukcessorom W. Benedykta Sapiehy Podskarbiego W. W. X. Litewsk. ex ministerio skarbu dano, i decreta exinde promanantia skassowano. *Ibidem*, *f.* 322, *tit.* Kwit.

Kwit W. Ianowi Ierzemu Przebendowskiemu Podskarbiemu W. Kor. od początku urzędu iego, generalny dano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 451, *tit.* Kwit.

Kwit sukcessorom W. niegdy Hieronima Augusta Lubomirskiego Podskarbiego W. Kor. z urzędu Podskarbstwa iego generalny dano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 451, *tit.* Kwit Urodzonym Lubomirskim.

Kwit W. Stanisławowi Poniatowskiemu Podskarbiemu W. W. X. Lit. od obięcia Podskarbstwa a 1 Martii 1723, ad 1 Martii 1727 za cztery lata z tenuty prowentow celnych W. X. Litew. dano. *Ibidem*, *K. L. f.* 495, *tit.* Kwit.

Kwit I. W. Ludwikowi Pocieiowi Woiewodzie Wileńskiemu Hetmanowi W. W. X. Lit. z Podskarbstwa W. X. Lit. dano. *Ibidem*, *tit.* Kwit I. W. Ludwikowi Pocieiowi.

Kwit sukcessorom W. Kotła Podskarbiego W. i Pisarza Ziemskiego W. X. Lit. dany, i dekreta wszystkie inde emanantia cassantur: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 675, *tit.* Kwit.

W kwitach Exaktorowie summy, ile z ktorych dobr wezmą, specyfikować powinni. *Vide tit.* Podatki.

Kwity w woiewodztwie Ruskim z podatkow, *vide ibidem.*

Łan.

Z łanu każdego, in signum summi dominii, Krolowi maią być dwa grosze zwyczayney monety w Polszcze kursuiącey, dorocznie płacone na S. Marcin: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 56, § Sed his tantum.

O tymże: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 249, *tit.* De non expetendis contributionibus.

Kmiecie tylko winni płacić z łanu osiadłego, choćby i w kilku ieden posiadali. Także młynarze, karczmarze, i zagrodnicy, ieżli łany maią, z całego łanu po dwa grosze, z połowicy po iednemu: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Absolvimus insuper.

Łan Francuski ma w sobie 270 miar wzdłuż, a wszerz 12; miara zaś ma być na czternaście łokci i na piędź.

Łan Niemiecki ma w sobie cztery sznury wszerz, a wzdłuż sznurow 19; sznur zaś ieden ma w sobie trzy pręty, a pręt ieden ma w sobie łokci 15.

Łan zaś Polski ma w sobie 120 łokci wszerz, a wzdłuż staian 12, staie zaś ma w sobie łokci 84; a taki łan iuż na trzy pola się dzieli.

Łan zaś kmieci ma być rozdzielony na trzy pola, każde pole ma mieć w sobie cztery staie; każde zaś staie ma mieć wzdłuż w sobie 150 stop, wszerz zaś 24 zagony, a każdy zagon ma być na sześć stop.

Łąka.

Łąkę kto komu pokosi, ma dowieść, że ią kupił: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 37, *tit.* De falcastratione.

Kto komu gwałtem weźmie woz siana, ma zapłacić ukrzywdzonemu sześć groszy z winą piętnadziestą, et totidem judicio. *Ibidem*, *f.* 36, *tit.* De faeno.

Lasy.

Las gdy kto zapali, prawem Polskim ma być sądzony. A kmieć przekonany, nie maiąc zkąd zapłacić, dziesiącią grzywien gardło odkupi: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 80, *tit.* De arvipirio.

W lesie kto kogo zastanie, pierwszą razą w siekierze ciążać go ma, drugą razą w sukni, trzecią na wołach, albo koniach bez winy: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De incidentibus sylvas. *Plura vide tit.* Drwa, drzewa.

W lasach i borach Lubelskich, nie tylko siekierę, ale konie, woły, i woz wolno zabrać. Co się tylko rozumieć ma de bonis haereditariis nobilium non derogando wolnemu wrębu nieczyiemu: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1524, *tit.* O borach Lubelskich.

Także w Podlaskich i Rożańskich: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1620, *tit.* O borach.

Także w Makowskich: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 20, *tit.* O borach.

Także w Opoczyńskich i Czerskich: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 703, *tit.* O borach.

Także w Wyszogrodzkich, Gostyńskich, Sochaczewskich: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 129, *tit.* Bory, lasy.

Tę konstytucyą 1647 i wyższą 1607 o borach i lasach Podlaskich, przyimuią i inne woiewodztwa, Sandomirskie, Płockie, Wołyńskie, Mazowieckie, ziemia Chełmska, i woiewodztwa Pruskie: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 395, *tit.* O borach.

W lasach Piotrkowskich i Lubelskich, Deputaci Trybunalscy szkod czynić nie maią, i nie rąbać. Czego Starostowie tameczni przestrzegaiący i broniący, ani oni sami, ani słudzy ich, żadney trudności i pozwu, albo roku mieć o to od Trybunałow nie będą: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1517, *tit.* Bory, lasy.

W puszczach Mazowieckich żadne towary leśne, i pachy nad te, ktore w lustracyach opisane są, i z ktorych kwarta Rzeplitey penditur, wyrąbywane i spuszczane być nie maią, sine consensu Regio sub poena mille marcarum, w Sądach Zadwornych toties, quoties, repetenda, et delatori adjudicanda: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 127, *tit.* Puszcz w woiewodztwie Mazowieckim ochrona.

W lasach Krolewskich w Litwie, szlachta towarow nie ma robić, sub poena 500 marcarum Polonicalium; o co forum przed ktorymkolwiek Urzędem Grodzkim, albo Trybunalskim peremptorie: *K. L. a.* 1607, *v.* II, *f.* 1631, *tit.* O zniesieniu cła.

Plura vide tit. Kommissye.

W lasach i borach Guzowskich i Kozłowskich, pozwolono wrębu wolnego do dzierżawy Kask, i inszych wsi należących na restauracyą budynkow: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 584, *tit.* Approbatio przywileiu.

Z puszczy Niepołomskiey in perpetuum po dziesięć fur na tydzień wywozić do Bilczyc i Szczytnik, maiętności w woiewodztwie Krakowskim leżących, Ur. Władysława Lubowieckiego Sędziego Ziemskiego Krakowskiego dziedzicznych, pozwolono: *a.* 1661, *v.* IV. *f.* 716, *tit.* Pozwolenie.

W Podlaskich, Wizkich, Ciechanowskich, Łomżeńskich, i Nurskich, damna passus, mieysce w lesie, albo w boru Woźnym i szlachtą ma obwieść, a leśnik ma przysiądz, iako w własnym boru, albo gaiu z szkody i mieysca Urzędem obwiedzionego, a nie na dobrowolney drodze zabrał: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 186, *tit.* O gaiach.

W puszczy Sandomirskiey, wolnego wrębu na budynek i na opał, do maiętności Chorzelowa i Złotnik, wiecznemi także czasy pozwolono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 387, *tit.* Wolny wrąb.

W puszczach Kozienickich i Strumieckich, wrębu dobrom Ur. Stanisława Gozdzkiego Podczaszego Sandomirskiego, w woiewodztwie Sandomirskim leżącym, pozwolono: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 726, *tit.* Wrąb.

Plura vide tit. Przywileie.

Lauda.

Laudum woiewodztwa Krakowskiego w Proszowicach die 4 Maji 1632 sub interregno: ktorym trzy pobory cum accidentiis, to iest: z z szosami etc. pozwolono, dla beśpieczeństwa woiewodztwa; i na Żydow dwie symple podymnego włożono; Poborcę obrano, i salarium mu, i czas oddawania podatkow naznaczono, i one na co maią być obrocone, dysponowano, i securitatem omnem obmyślono; approbowane Konfed. Gen. Warszawską: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 742, *tit.* Laudum.

Znowu laudum tegoż woiewodztwa, sub eodem interregno, die 28 Iulii, na Zieździe pod Kazimierzem u Krakowa na okazowaniu stanęło. Sędziowie Kapturowi obrani, securitas obwarowana, xięgi po wszystkich Grodach woiewodztwa Krakowskiego otwarte. Na czterysta koni Kozakow pieniądze z podatkow Rzeplitey na woynę Moskiewską złożonych, naznaczone, i inne rzeczy postanowione są. *Ibidem, f.* 745, § My Rady.

Laudum woiewodztw Wielko-Polskich Poznańskiego i Kaliskiego, na Seymiku Srzedzkim umowione, o poddanych zbiegłych, i ludziach łożnych, approbowano, ktore cum praesenti approbatione służyć ma także woiewodztwom, Brzeskiemu, Inowrocławskiemu, ziemi Dobrzyńskiey, Łęczyckiey, Gostyńskiey, Chełmskiey, Wieluńskiey, i woiewodztwom Pruskim: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 816, *tit.* Approbacya.

To laudum, *ut in se est*, *videatur v.* VI, *f.* 546, *tit.* Laudum Sredense.

Lauda woiewodztw Krakowskiego, Sandomirskiego, Kiiowskiego, Wołyńskiego, Lubelskiego, Bełzkiego, o podatkach na żołnierza, i pospolitym ruszeniu stwierdzono, cum declaratione: iż takowe Seymikow partykularnych lauda, in sequelam pociągane być, i starym prawom preiudykować nie maią: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 840, *tit.* Laudum.

Laudum woiewodztw Poznańskiego i Kaliskiego, na Seymiku Srzedzkim, względem obrony domowey uchwalone, approbatur. *Ibidem, tit.* Laudum.

Laudum ziemi Bielskiey de data in curia Branscensi a. 1632, si juri communi non fuerit contrarium, approbowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 821, *tit.* Laudum.

Laudum powiatu Orszańskiego, względem wydawania podatkow z dobr wszelkich szlacheckich, oprocz Krolewskich, i duchownych, approbowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 883, *tit.* Laudum.

Lauda powiatu tegoż o podatkach dla obrony od Moskwy, sub interregno uchwalone, in toto reassumowano, i one do exekucyi przywodzić pozwolono. A konstytucyą 1635 i dekreta zadworne przeciwko dekretom trybunalskim W. X. Lit. ferowane, zniesiono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 34, *tit.* Approbatio.

Laudum woiowodztw Wielko-Polskich, około beśpieczeństwa pogranicznego: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 878, *tit.* Laudum.

Laudum Xięstw Zatorskiego i Oświecimskiego, na rozboyniki, uchwalone, approbowano: tak, żeby nic granicom woiewodztwa Krakowskiego z pomienionemi Xięstwami nie derogowało: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 829, *tit.* Laudum.

Znowu laudum tychże Xięstw także na rozboyniki, do drugiego Seymu Walnego approbo-

wano, z tą deklaracyą, aby to podatkom publicznym nic nie derogowało: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 883, *tit.* Laudum.

Znowu do przyszłego Seymu sześć niedzielnego: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 954, *tit.* Approbatio laudi.

Znowu iakie sobie o tym uchwalą, approbowano: *a.* 1640, *v.* III, *f.* 980, § Oświecimskie.

Tymże laudum o zboycach reassumowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Laudum Xięstwa.

Lauda woiewodztw Poznańskiego i Kaliskiego, Sieradzkiego, ziemi Wieluńskiey i Dobrzyńskiey, ktore sobie na Seymikach przyszłych Deputackich, względem podatkow tylko, i okazowania uchwalą, approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 954, *tit.* Laudum.

Lauda woiewodztwa Krakowskiego, względem przepisania xiąg, i chowania ich, i względem okazowania, ktore publicznym uchwałom nie deroguią, utwierdzono. *Ibidem*, *f.* 956, *tit.* Lauda.

Laudum woiewodztwa Bełzkiego, ktorym uchwalone pewne summy na poratowanie pogorzelcow, kościołow, klasztorow, budowanie ratusza, murowanie sklepu do chowania xiąg ziemskich i grodzkich, w mieście Bełzie funditus wygorzałym, approbowano, sine detrimento proventus Reipubl. i bez uciążenia dobr duchownych. *Ibidem*, *f.* 959, *tit.* Laudum.

Laudum ziemi Bielskiey w Podlasiu, ktorym tylko sam podatek pewny ex bonis privatorum na Seymiku blisko przyszłym Deputackim, na zmurowanie sklepu do chowania xiąg uchwalić maią, approbowano; podatki publiczne Rzeplitey wcale zachowawszy, et sine quovis onere bonorum spiritualium. *Ibidem*, *f.* 960, *tit.* Lauda.

Lauda woiewodztw niektorych ziem i powiatow, ratione podatkow namowione, lub ktore sobie na Seymikach namowią, approbowano: *a.* 1640, *v.* III, *f.* 980.

Laudum Seymiku Srzedzkiego, o dyspozycyi dobr Poborcom Poznańskiego i Kaliskiego woiewodztw, względem zatrzymanych podatkow konfiskowanych, także względem rumacyi rzeki Warty, in toto approbowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 20, *tit.* Laudum.

Laudum woiewodztwa Sandomirskiego, o czopowym i flisach approbowano. *Ibidem*, *f.* 21, *tit.* Laudum.

Laudum powiatu Oświecimskiego, ratione zbudowania domu sądowego, i sklepow na chowanie xiąg, *vide tit.* Xięgi.

Laudum woiewodztwa Sieradzkiego, względem wybierania czopowego tylko, approbowano. *Ibidem*, *f.* 23, *tit.* Approbatio laudi.

Także woiewodztwa Bełzkiego. *Ibidem*, *f.* 28, *tit.* Laudum.

Laudum ziemi Łomżyńskiey, względem podatkow, na zbudowanie kancellaryi, approbowano: te zaś do kontrybucyi publicznych, a koekwacyi nie maią należeć. *Ibidem*, *f.* 30, *tit.* Approbacya laudi.

Lauda woiewodztw Poznańskiego, Krakowskiego, Xięstwa Zatorskiego, i Oświecimskiego, woiewodztw Sandomirskiego, Inowrocławskiego, ziemi Dobrzyńskiey, Lwowskiey, i inszych, względem podatkow na zapłatę woysku, approbowano: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 39 *et seq. tit.* Deklaracya.

Także: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 71, *et seq. tit.* Zapłata.

Lauda Koronne i W. X. Lit. ktore sobie na Seymikach Relacyinych, ratione podatkow, et securitatis publicae uchwalą, approbowano. A Xięstwu Żmudzkiemu in casum periculi konstytucyą 1629 o popisach reassumowano. Woiewodztwa zaś Płockiego laudum a. 1645, die 2 Januar. uchwalone, approbowano: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 91, *tit.* Lauda.

Laudum woiewodztw Poznańskiego i Kaliskiego, względem obrony onych, na Seymiku Seym teraźnieyszy poprzedzaiącym, uchwalone, approbowano cum melioratione; *quam vide*, *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 110, *tit.* Laudum.

Ktore laudum do przyszłego tylko Seymu trwać ma. *Ibidem.*

Laudum powiatu Wiłkomirskiego, ratione podatku na zbudowanie w zamku Wiłkomirskim sklepu do chowania xiąg, approbowano etc. A Starosta Wiłkomirski powinien plac wymierzać. *Ibidem*, *f.* 113, *tit.* Sklep na xięgi.

Laudum woiewodztwa Wołyńskiego, ktorym sobie uchwaliło podatki, approbowano, oprocz furmanki, ktora do skarbu Koronnego według praw należy. *Ibidem*, *f.* 135, *tit.* Approbatio laudi.

Lauda wszystkich woiewodztw Koronnych i ziem, ktore sobie na Seymikach Relacyinych de genere podatkow, i o beśpieczeństwie pospolitym, iako też przeciwko chłopom buntownikom, albo zboycom, bez ubliżenia praw każdego Stanu, postanowią, approbowano: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 271, *tit.* Approbatio laudorum.

Laudum powiatu Orszańskiego, o podatku na zmurowanie sklepow do chowania xiąg ziemskich i grodzkich Orszańskich, approbowano, podatek mianowano, i Poborcę obrać pozwolono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* Sklep na xięgi.

Laudum powiatu Grabowieckiego i Horodelskiego, ratione podymnego iednego na armatę do zamku Grabowieckiego, kędy xięgi ziemskie Horodelskie, i grodzkie i ziemskie Grabowieckie zachowanie maią, in toto approbowano. *Ibidem*, *f.* 125, *tit.* Deklaracya podatku.

Lauda woiewodztw Koronnych i ziem, ktorekolwiek sobie na Seymikach Relacyinych, względem samych tylko podatkow umowią, i ktore eo nomine immediate przed Seymem teraźnieyszym na Seymikach namowili, approbowano. Na tychże Seymikach Relationum sposob wyciągania retentow, dawnych i świeższych podatkow, i exekucyi namowić im pozwolono. A woiewodztwa Kiiowskiego i Czerniechowskiego laudum przed Seymem uczy-

nione, skassowano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 368, *tit.* Approbatio laudorum.

Laudum wdztwa Mińskiego, o podatku na zmurowanie dwu sklepow do chowania xiąg grodzkich i ziemskich, i na zbudowanie domu sądowego, approbowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 891, *tit.* Sklep.

Laudum powiatu Pińskiego, względem murowania wieży w zamku Pińskim, na xięgi ziemskie i grodzkie, uchwalone, ponieważ o to pozachodziło nieco protestacyi, zniesiono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 122, *tit.* Wieża.

Laudum powiatu tegoż, ratione ufortyfikowania miasta Pińska, approbowano, i aby tak mieszczanie, iako i Żydzi, i wszelkiey iuryzdykcyi ludzie wszyscy unitis viribus dopomogli, i to mieysce ufortyfikowali, sine praejudicio juris publici et privatorum: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 158, *tit.* Municya Pińska.

Lauda Koronnych woiewodztw i ziem, względem podatkow na Seymikach Seym poprzedzaiących namowione, i ktore ieszcze na Seymikach Relacyinych względem tychże podatkow namowią, approbowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 448, *tit.* Approbacya laudorum.

Z osobna lauda Poznańskiego i Kaliskiego woiewodztw, tak względem podatkow, iako i zaprzedania Nowey Wsi na wykupno więźniow fundowaney, uchwalone, approbowano. *Ibidem.*

Lauda względem obrony domowey woiewodztw Poznańskiego i Kaliskiego, Xięstwa Zatorskiego, woiewodztwa Sieradzkiego, ziemi Wieluńskiey, ziem woiewodztwa Ruskiego, woiewodztw Wołyńskiego, Podlaskiego, ktore sobie umowią, approbowano; z tą iednak kondycyą: że to in coaequationem rachować się nie ma, ani pospolitemu ruszeniu praejudicare. *Ibidem.*

Zniesiono laudum Xięstwa Zatorskiego i Oświecimskiego, bo przeciw niemu protestacye zaszły. A insze, ktore sobie uchwalą na Seymiku Relacyinym, byle nie przeciwne prawu pospolitemu, et non cum diminutione podatkow na przeszłym Seymie pozwolonych, approbowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506, *tit.* Approbatio laudorum.

A woiewodztwo Krakowskie warowało sobie, że nowych podatkow na obronę domową prywatną, uchwalać nie ma. *Ibidem.*

Lauda wszystkich woiewodztw i powiatow W. X. Lit. względem tylko wydania podatkow, i wyprawy woienney namowione, approbowano, cum declaratione, *quam vide ibidem*, *f.* 487, *tit.* Approbatio laudorum W. X. Lit.

Reassumowano tę konstytucyą in toto W. X. Lit. *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 803, *tit.* Reassumptio approbacyi laudorum W. X. Lit.

Laudum ziemi Przemyślskiey i Sanockiey, iakie sobie na blisko przyszłym Seymiku Relacyinym ratione: securitatis, od skupioney swawoli chłopskiey Węgierskiey domy rabuiącey, namowią, in toto approbowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* Obrona domowa.

Lauda wszystkich woiewodztw i ziem, ktore sobie na Seymikach Relacyinych, stosuiąc się do podatkow przeszłych, i do wyprawy łanowey, i prywatney obrony woiewodztw i ziem namowią, byle nie miały nic w sobie praejudiciosum prawu pospolitemu, i powszechney iedności, ani diminutionem podatkow, na przeszłym Seymie uchwalonych, i pozwolonych, approbowano. *Ibidem*, *f.* 506, *tit.* Approbatio laudorum.

Laudum woiewodztwa Podolskiego in a. 1654 przeciwko opryszkom uchwalone, approbowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 508, *tit.* Praesidium Kamieńca.

Plura vide tit. Rozboynicy.

Lauda wszystkie Koronne ab a. 1655 ktore sobie woiewodztwa i ziemie względem podatkow, i Sądow Skarbowych, et securitatis, na Seymikach przeszłych uchwaliły, i ktorekolwiek na przyszłych Seymikach Relationis, względem samych podatkow, i pomienionych Sądow namowią, approbowano. A lauda in diminutionem proventuum publicorum spisane, zniesiono, i reprobowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 519, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda wszystkie, ktorekolwiek po Seymie przeszłym są, i na przyszłych Seymikach względem samych podatkow et securitatis, non onerando ordynaryinych Rzeplitey prowentow, sine praejudicio thesauri będą namowione, approbowano. A Poborcow depactantes, inter causas fisci pozywać wolno będzie: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 592, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda wszystkie w woiewodztwach i ziemiach, względem supplementowania podatkow i Sądow Skarbowych, iako i te, ktore na przyszłych Seymikach Relacyinych, tak względem podatkow, iako i przyszłych Sądow, i rachunkow skarbowych, także i obrony domowey uchwalą, approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 705, *tit.* Approbacya laudorum.

Lauda woiewodztw i powiatow W. X. Lit. z strony wyprawy in vim pospolitego ruszenia, approbowano: *K. L. a.* 1661, *f.* 805, *et a.* 1662, *f.* 890, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda, ktore sobie od przeszłego Seymu wszystkie woiewodztwa i ziemie uchwaliły, ratione wydawania podatkow i Sądow Skarbowych na retentorow, et securitatis domesticae, albo na przyszłych Seymikach Relacyinych, w tych punktach postanowią, approbowano, non derogando iednak deklaracyi ziem woiewodztwa Ruskiego, z strony kwoty podatkow na Seymiku przedseymowym uczynioney, ktora choćby się z laudum na przyszłym Seymiku uczynionym nie zgadzała, in suo robore ma zostawać. Appendices zaś ieżliby iakie tak w przeszłych, iako i przyszłych laudach znaydowały się, przez ktoreby się albo uyma prowentow ordynaryinych, albo depaktacya miast, mimo przywileie ich, działa, annihilan-

tur: ktoreby woiewodztwo albo ziemia, exaktora subsidii nie obrała na Seymiku Relacyinym, skarb go podać powinien. A w woiewodztwie Wołyńskim laudum na Seymiku Relationis, tak ratione modi contribuendi, iako i czopowego, ktore z dobr Krolewskich, duchownych, także z szlacheckich miast i miasteczek wybierane być ma, pro hac vice do przyszłego Seymu approbowano, non derogando w tym subsidio na teraźnieyszym Seymie pozwolonemu. Ktorą deklaracyą woiewodztwo Bełzkie przyimuie: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 850, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda wszystkich woiewodztw i ziem Koronnych, ratione podatkow tylko na zapłatę woysku uchwalonych, i te, ktore im na przyszłych Seymikach Relacyinych wolno będzie de novo namowić, deklaracyi woiewodztw i ziem in nullo imminuendo, approbowano. Ci wszyscy iednak, ktorzykolwiek iakimkolwiek sposobem pieniędzy publicznych tykali się w woiewodztwach i ziemiach, Poborcy, Burgrabiowie, Kommissarze, do podatkow naznaczeni, i ich substituti, powinni będą na Seymikach Relacyinych woiewodztwom oddać rachunki. A ieźliby tam ktorzy ich nie oddali, i kwitow od woiewodztw, i od skarbu Koronnego ratione tych podatkow ad a. 1658 uchwalonych nie odebrali, w Trybunale Skarbowym Lwowskim terminum peremptorium mieć będą: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 925, *tit.* Approbatio laudorum.

Przy tym woiewodztwu Podolskiemu pozwolono, aby sobie na Seymiku Relacyinym postanowili modum wyprawy Pobereżnikow, albo Kijanow, przeciw inkursyom opryszkow. *Ibidem.*

Lauda wszystkie W. X. Lit. vigore konstyt. a. 1662 in vim pospolitego ruszenia, przez pozwoloną w wiciach optionem, na zaciąg żołnierza powiatowego, w roku 1664 i 1665 in quantum juri publico, et privatorum non derogant, approbowano. A powiatowi Pińskiemu od inkursyi Lesunow Kozakow, na Seymiku Relationis securitatem domesticam obmyślić, sine praejudicio juris publici, et privatorum pozwolono. *Ibidem*, *f.* 1000, *tit.* Approbatio laudorum W. X. Lit.

Laudum ziemi Sanockiey, ktore sobie na Seymiku Relationis, respectu securitatis napiszą, approbowano z tą deklaracyą: aby każdy, ktoby się dał kondemnować in causa statuitionis zboycow i złodzieiow, albo respectu principalitatis, nie do Trybunału o zniesienie kondemnaty, ale na kwerele tameczne pozywał. A to laudum aequaliter do dobr dziedzicznych, iako też duchownych i Krolewskich ma się extendować: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 67, *tit.* Kommissya.

Lauda wszystkich woiewodztw i ziem, ktore sobie ratione wypłacenia podatkow na zapłatę woysku ad ultimam Aprilis anni praesentis uchwaliły, i na przyszłą zapłatę, także ratione securitatis miast głownych, także Sądy fisci, approbowano; salvis per omnia punctis in pacificatione expressis, et salva pia fundatione Szołdrsciana: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 116, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda W. X. Lit. przeszłe, ratione salariorum Kommissarzom na kommissyą Wileńską obranym, i Posłom Ziemskim na Seym, od woiewodztw i powiatow uchwalone, approbowano, i na nieposłusznych o niewydanie posłowszczyzn, prawo cum poenis reassumowano: *K. L. ibidem*, *f.* 155, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda wszystkie W. X. Lit. przeszłe, ktore vigore constitutionis Seymu a. 1650 i deklaracyi woiewodztw, i powiatow w pospolitym ruszeniu na tymże Seymie zaniesionych, a przez pozwoloną w wiciach Krolewskich optionem, albo ruszeniem się samym, albo na zaciąg żołnierza powiatowego są uchwalone, in quantum juri publico, et privatorum non derogant, approbowano, cum declaratione, *quam vide: a.* 1652, *v.* IV, *f.* 380, *tit.* Approbatio laudorum W. X. Lit.

Lauda in genere wszystkie, i konfederacye Koronne woiewodztw i ziem od Seymu abdicationis, względem niestawienia się na pospolite ruszenie, także podatkow, i rachunkow z Poborcami i Burgrabiami uchwalone, i ktore na Seymikach Relacyinych względem Sądow na tych, ktorzy się rachować nie chcą, namowią; także i ratione obrony domowey, i zaszczytu dostoieństwa pańskiego, i wolney Elekcyi, approbowano. A te, ktoreby przeciwko prawu były, albo przeciw ktorym protestacye zaszły, skassowano: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 53, *tit.* Approbatio laudorum.

Laudum ratione securitatis od zboycow ziemi Sanockiey approbowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 480, *tit.* Securitas.

Znowu teyże ziemi, pro securitate od Węgier laudum, ktore sobie uchwalą, approbowano, bez uszczerbku iednak podatkow na tym Seymie uchwalonych: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 570, *tit.* Securitas.

Lauda wszystkich woiewodztw i ziem, ktore sobie in ordine tylko do wypłacenia podatkow na zapłatę woysku, i securitatis suae, i miast uchwalą, approbowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 481, *tit.* Approbatio laudorum.

Podobna takowychże laudorum approbacya: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 569, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda woiewodztw i ziem, in ordine do uchwalenia i wypłacenia podatkow, i domowey obrony, in quantum juribus publicis non repugnant, approbowano: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 727, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda Xięstwa Żmudzkiego ktore cum praejudicio juris publici et privatorum są uchwalone, i Seymem nie approbowane, osobliwie a. 1684 die 27 Iunii, et 1676 die 2 Iunii, oprocz punktu o podatkach przyiętych, et a. 1671 die 26 Aug. także protestacye prze-

ciwko niektorym punktom ex pactis conventis zaniesione, (za ustąpieniem dobrowolnym Posłow protestuiących) i te, ktore są wrocone, i te, ktore zginęły, a znaleśćby się mogły: także instrukcyą od tegoż Xięstwa do kommissyi Wileńskiey posłaną, i inne wszelkie protestacye, pisma, attestacye, między samemi obywatelami Xięstwa Żmudzkiego ferowane, ponieważ partes composuerunt inter se, i kwitowały się, podniesiono, i od nich też strony in perpetuum uwolniono: *K. L. a.* 1677, *v.* v, *f.* 528, *tit.* Cassatio laudorum.

Laudum ziemi Warszawskiey na Seymiku Deputackim a. 1678 o kupcach dworskich napisane, stwierdzono. *Vide tit.* Kupcy.

Laudum powiatu Słonimskiego o kontrybucyi na zbudowanie sobie dworu w Grodnie, approbowano: *K. L. a.* 1678. *v.* v, *f.* 628, *tit.* Approbacya laudum.

Laudum prywatne powiatu Kowieńskiego, na Ur. Adama Prozora, Pisarza Ziemskiego Kowińskiego napisane, skassowano. *Ibidem*, *f.* 629, *tit.* Cassatio laudi.

Laudum woiewodztwa Mścisławskiego, ktore sobie na Relacyinym Seymiku, albo inszym pobliższym, względem erekcyi zamku Mścisławskiego, sine praejudicio juris publici, z wiadomością Starosty Mścisławskiego postanowią, approbowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 431, *tit.* Erectio zamku.

Lauda i kaptury Koronne, i W. X. Lit. bądź conjunctim od kilku woiewodztw, bądź seorsive i poiedynkiem od każdego woiewodztwa, ziemi, i powiatu, na Ziazdach i Seymikach sub interregno, dla rządu i beśpieczeństwa zgodnie spisane, approbowano, z tą deklaracyą: że ta kapturow diversitas in praesenti casu interregni, pro hac vice admissa, nie ma nic in posterum iuri communi derogare, ani dysmembracyi iakiey między Koronnemi, i W. X. Lit. woiewodztwy czynić. *W Konfed. Gen. Warszaw. sub interr. a.* 1632, *v.* III, *f.* 726, § Trzecia. Kaptury i lauda.

Takowe lauda i w poślednieyszych Konfederacyach Generalnych Warszawskich znaydziesz approbowane.

Lauda, kaptury, postanowienia wszelakie, sub interregno ab innotescentia publica tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. względem obrony, podatkow, i sprawiedliwości tylko, w woiewodztwach i powiatach, i ziemiach wszystkich Koronnych, i W. X. L. uchwalone, sine praejudicio juris publici, et privatorum et spiritualium, tudzież dobr Krolewskich ekonomicznych i lennych, przytym PP. Podskarbiow oboyga Narodow, approbowano. *W Konfed. Gener. Warszaw. sub interregnis*: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1030, *et a.* 1674, *v.* v, *f.* 204, § Lauda.

In laudo ziemi Bielskiey punkt, ratione stawania ludzi z dobr W. X. L. na pospolite ruszenie do tamtey ziemi, skassowano, i aby to nigdy nie bywało, warowano: *W Konf. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1031, § Ktore lauda.

Lauda woiewodztw, ziem, i powiatow partykularne, ktore sobie uchwaliły, i wolą uchwalić maią, o obronie przeciwko swawolnym łupiestwom, (*a w Konfederacyi a. 1674 dołożono*, i przeciwko zboycom, i o fortyfikacyi miast pogranicznych, i o czynieniu grodowey exekucyi) w zupełney mocy zostawać, i do exekucyi przywodzone być maią. *W Konf. Gener. Warszaw. sub interregnis: a.* 1632, *v.* III, *f.* 726, § 20; *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 154, *et a.* 1674, *v.* v, *f.* 205.

Lauda, ktore sobie woiewodztwa i powiaty, o salaryach Posłom Ziemskim na Seymy, alias o posłowszczyznie uchwalily, approbowano, sine praejudicio juris publici et privatorum. O co forum z retentorami w Kapturach. *W Konf. Gen. Warsz. sub inter. a.* 1674, *v.* v, *f.* 232, § Lauda.

Laudum powiatu Grodzieńskiego, ktorym in a. 1646 cztery pobory i czopowe in duplo na rok ieden, przykładaiąc się do sumptu Krola Imci Władysława IV na fabrykę mostu na rzece Niemnie pod Grodnem, uchwalili, approbowano in toto cum declaratione, *quam vide: a.* 1647, *v.* IV, *f.* 113, *tit.* Most pod Grodnem.

Lauda, ktore sobie woiewodztwa i ziemie na Seymikach przyszłych Relationis, względem samych podatkow, i domowey obrony uchwalą, approbowano; prawu niczyiemu nie preiudykuiąc i żeby lauda żadnych novitates legem sapientes nie przynosiły: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 660, *tit.* Approbatio laudorum.

Z osobna lauda wszystkie, ktore między Seymem przeszłym Grodzińskim, a teraźnieyszym w Poznańskim i Kaliskim woiewodztwach, in ordine ad securitatem wydania podatkow, i porządku domowego, stanęły, in quantum juribus publicis non repugnant, także i to laudum, ktore sobie in ordine do podatkow na przyszłym Seymiku Relationis uchwalą, we wszystkim approbatur. *Ibidem*, *f.* 658, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda wszystkie woiewodztw i ziem in ordine podatkowania, i domowego porządku, in toto approbowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 66, *tit.* Approbatio laudorum.

Lauda podatkowania i mutationes taryff, revisiones, defalcationes, conflagrationes, aliosve quosvis abusus, in eclusionem regularney płacy woyską, et in alleviationem, vel praeaggravationem czyichkolwiek dobr, zakazane; Kommissarzow, Poborcow, Sędziow fiskalnych, i Sądy fiskalne zniesiono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 280, § Znosząc.

Laudis Seymikow powiatowych in vim pospolitego ruszenia, nie podlegaią dobra duchowne, fundacyami Krolow Polskich, i WW. Xiążąt Litewskich kościołom nadane: *a.* 1667' *v.* IV, *f.* 1009, *tit.* Securitas dobr.

Laudum woiewodztw niektorych na rozboyniki, *vide tit.* Rozboynicy, *et tit.* Swawolni ludzie.

Laudum woiewodztwa Bracławskiego z strony strawnego poselskiego, *vide tit.* Posłowie.

Niektore punkta z laudum powiatu Orszańskiego, cassantur. *W Konfed. Gener. a.* 1733, *Seym Pacif. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 600, § A że w laudum.

Legacye, vide tit. Posłowie.

Legierowie, vide tit. Kupcy.

Lenność, vide tit. Dobra.

Lex sumptuaria.

Mieszczanie, ani plebeji, excepto Magistratu, nie maią zażywać szat iedwabnych, i podszewek, ani futer kosztownych, okrom lisich, i innych podleyszych, i żaden z nich chodzić nie ma w szafianie sub poena 14 marc. ad cujusvis instantiam, i tych rzeczy delatorowi przysądzeniem. O co forum ex termino tacto, w każdym Sądzie mieyskim: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 183, *tit.* Lex sumptuaria.

O tymże. Ale wyiąwszy Burmistrze, Woyty, i Landwoyty maiorum civitatum. O co forum kupcom przed Woytem, absque quavis appellatione, a mieszczanom w Sądzie Grodzkim mieysca onego; poena (major) centum marcarum, ktorey Krol nikomu odpuszczać nie ma: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 371, § A iż się zagęściło.

Ktoby w miastach Krolewskich, duchownych, i świeckich, konstytucyi a. 1613 de lege sumptuaria, dosyć nie czynił, loco poenae ma dawać annuatim od siebie, żony, dzieci, i czeladzi, od każdey osoby po złotemu, i za kwitem Urzędu swego być od peny wolnym do roku. Excipitur Magistrat, ktory nic nie powinien dać; a te winy każdy Urząd w swey iuryzdykcyi, sub poenis contra negligentes Officiales sancitis, na osobach wzwyż pomienionych exekwować ma. A pieniądze te, ktore się wybiorą do skarbu W. X. Lit. praemisso juramento na sprawiedliwe wybranie i oddanie, wnieść, i kwit otrzymać powinni: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 619, *tit.* Lex sumptuaria.

Reassumowano a. 1613, et 1620 konstytucye, tego dokładaiąc: iż ktobykolwiek ex plebejis ważył się do stroiu, kleynotow, sukien iedwabnych, albo droższych, i te rozumieiąc, co iuż gotowe maią, także soboli, rysiow, marmurkow, pupkow, iedwabnych pasow używać, taki każdy kupiec, i mieszczanin bogatszy, poenam mille marcarum ad cujusvis nobilis instantiam, a plebejae conditionis uboższy, poenam ducentarum marcarum in Officio Civili, z dobr Krolewskich, cum appellatione za Dworem, a z dobr ziemskich w Grodzie sine appellatione, repetendam, per medium delatori, et fisco Reipubl. dividendam, zapłacić ma. A Magistratus et Officiales wszyscy w miastach wielkich, według tychże a. 1613 et 1620 konstytucyi, sprawić się maią: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 509, *tit.* Lex sumptuaria durante bello.

Taż konstytucya służy W. X. Litewskiemu. *Ibidem.*

Przywodząc legem sumptuariam in realem executionem, reassumowano pomienioną konstytucyą a. 1655 i aby in toto obserwowana była perpetuis temporibus, postanowiono. A na wyprzedanie towarow zakazanych, rok tylko ieden czasu kupcom pozwolono: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 659, *tit.* Executio.

O kleynotach, że ich nie wolno przedawać, *vide tit.* Kleynoty.

A o inszych towarach, *vide tit.* Kupcy.

Leże żołnierskie, vide tit. Żołnierz, tit. Hetman.

Leżenie Xiąg, vide tit. Sądy, tit. Xięgi.

Libertacye.

Libertacya na wieczne czasy ziemi Wschowskiey, od wiardunkow, czynszow, spow, i stacyi, ktore na Starostę tamecznego od szlachty teyże ziemi, także z maiętności tak stanu duchownego, iako i świeckiego, wyciągano: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1228, *tit.* Libertacya.

Libertacya domu celnego w Zakroczymiu, od wszelakich podatkow i ciężarow publicznych in perpetuum, salvo jure moderni possessoris, et censu ecclesiae exinde pendi solito: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 875, *tit.* Libertacya.

Libertacya kamienicy u OO. Franciszkanow w Przemyślu, od obywatelow ziemi Przemyślskiey na chowanie xiąg ziemskich Przemyślskich kupioney, ab oneribus quibusvis Reipubl. et civilibus in perpetuum: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 26, *tit.* Libertacya.

Libertacya placu w Połocku w rynku, Ur. Iana Podbipięty Pisarza Ziemskiego Połockiego, od iuryzdykcyi i prawa mieyskiego, i wszelakich ciężarow mieyskich, i onego prawu ziemskiemu inkorporacya. *Ibidem*, *f.* 27, *tit.* Libertacya.

Libertacya domu i ogrodu w Warszawie Erharda Kleinpolda Raycy Warszawskiego, od przyimowania gościa. *Ibidem*, *f.* 33, *tit.* Libertacya.

Libertacya domu w Ostrowi, nazwanego Czapliński, z włoką roli, Ur. Macieiowi Skłodowskiemu, od wszelkiey iuryzdykcyi, tak dworskiey, iako i mieyskiey, i od podatkow na wieczne czasy, salvis oneribus Reipublicae. *Ibidem*, *tit.* Wolność.

Libertacya kamienicy, przedtym Krygiełowska nazwaney, a teraz Iulego Attawantego, w rynku Krakowskim, przy ulicy Grodzkiey leżącey, wedle przywileiu na to in perpetuum danego: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 890, *tit.* Libertacya.

Libertacya dworu w Grodnie, przy kościele farskim leżącego, Ur. Krzysztofa Paca, Cho-

rążego W. X. Lit. a jurisdictione civili, a terrestri et castrensi poddanie onegoż: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 121, *tit.* Libertacya dworu.

Libertacya kamienicy Woytowskiey, w starey Warszawie w rynku od goścía, tak w Seymie, iako i bez Seymu perpetuo. *Ibidem*, *f.* 128, *tit.* Stara Warszawa.

Libertacya także kamienicy Korbowskiey, Balcerowi Strubiczowi Burmistrowi Warszawskiemu. *Ibidem.*

Libertacya także Ur. Filipowi Huttyniemu Pisarzowi Dekretowemu, na kamienicę w Warszawie, przeciwko OO. Dominikanom. *Ibidem*, *tit.* Dekretowego Pisarza.

Libertacya także Szlachetnemu Szymonowi Białeckiemu, na kamienicę Szkatulnikowską na Piwney ulicy. *Ibidem.*

Libertacya kamienic i dworow szlacheckich w miastach i na przedmieściach Lubelskim i Piotrkowskim leżących, od stanowisk deputackich; ktorych Starostowie tameczni naznaczać nie maią, sub poena quingentarum marcarum, in Judicio Tribunalitio, ex regestro officii vindicanda: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 452, *tit.* Deklaracya.

Libertacya wiecznie domu z placem Łubiankowski nazwanym, na ulicy Ceryńskiey, alias Dubotowskiey leżącego w Nowogrodku, Ur. Ianowi Kiersnowskiemu Podsędkowi Nowogrodzkiemu, et juri terrestri poddanie: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 384, *tit.* Libertacya domow.

Libertacya także domu Odzieryszyński nazwanego, z placem na teyże ulicy w zamku, za cerkwią założenia S. Iana, Ur. Krzysztofowi Mogielnickiemu. *Ibidem.*

O libertacyach miast pogorzałych, i od nieprzyiaciela zniesionych, *vide tit.* Miasta.

Libertacye od podatkow dzierżawcom należążących w krolewszczyznach, *vide tit.* Miasta.

O libertacyach ziemi Przemyślskiey deklarowano: iż tym tylko służyć maią miastom, ktore są od nieprzyiaciela zniesione, iako to: Sol, Stare Miasto, i Drohobycz, aż do czterech lat, według prawa, praevio iednak o spustoszeniu juramento. Miasto iednak Sambor, nie zasłaniaiąc się żadną libertacyą, tak zatrzymane, iako przyszłe podatki zapłacić ma, sub poena infamiae per Officium competens exequenda: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 457, *tit.* Deklaracya o retentach.

Libertacya gruntu w Krakowie Imci X. Macieia Łubińskiego, do szpitala Piątkowskiego fundowanego, od wszelakich podatkow. *Ibidem*, *f.* 452, *tit.* Deklaracya.

Libertacya dworu Imci X. Andrzeia Leszczyńskiego Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego w Warszawie za wałem na gruncie starościnnym, za konsensem Starosty Warszawskiego, od czynszu Starości należącego, perpetuo nadana, et declaratur: że ten grunt onemu, i sukcessorom iego sanguinis dziedzicznym prawem ma służyć. *Ibidem*, *f.* 457, *tit.* Libertacya dworu.

Libertacya domow szlacheckich, na placach mieyskich w Smoleńsku pobudowanych, w ktorych sami podczas niebeśpieczeństwa mieszkać muszą, od stanowisk żołnierskich. *Ibidem*, *f.* 471, *tit.* Securitas Smoleńska.

Libertacya wsi W. Kasztelana Sanockiego, od stanowisk żołnierskich za to, że na obronę ziemi Sanockiey pięćdziesiąt piechoty przez wszystek czas, poki tego potrzeba będzie, proprio sumptu chować submittował się: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* Obrona domowa.

Libertacya wszystkim miastom i wsiom Krolewskim, duchownym, i szlacheckim, przez inkursyą nieprzyiacielską, i przechody woysk spustoszonym, (reassumuiąc in toto konstytucyą a. 1635, o dezertatach i konflagratach) do lat czterech pozwolona, z tą iednak kondycyą: że te dezolacye nic derogare nie mogą podatkom teraźnieyszym, także czopowemu, i akcyzie: *a.* 1658 *v.* IV, *f.* 523, *tit.* O dezertatach.

Libertacya maiętnościom dziedzicznym Ur. Andrzeia z Kozielska Puzyny, Paniusze, alias Czterow i Szynkowicze nazwanym, od płacenia retent przeszłych podatkow, na lat trzy nadana etc. *Ibidem*, *f.* 536, *tit.* Gratitudo.

Libertacya gruntu i mieszkania Szlachetn. Iana Ładomirskiego w mieście Makowie, od wszelakich ciężarow, i stanowisk żołnierskich, taka, iaką dobra szlacheckie maią. *Ibidem*, *f.* 548, *tit.* Libertacya gruntu.

Libertacya domu szynkowego, w miasteczku Gorlicach, Ur. Pieniążka, *vide sub tit.* Miasta: Gorlice.

Libertacyą kamienicy w Wilnie leżącey, na bursę Grodzińską przez Ur. Andrzeia Odlaniskiego Poczobuta Pisarza Ziemskiego Oszmiańskiego fundowaney, od Krola Imci Iana Kazimierza nadaną, approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 684, *tit.* Approbacya kamienicy.

Libertacya maiętności Hołdowicze Denisowszczyzna w woiewodztwie Nowogrodzkim leżącey, Ur. Stanisława Iudyckiego Woyskiego Rzeczyckiego wieczystey, funditus od Moskwy zruynowaney, ab omnibus in genere oneribus Reipubl. na lat trzydzieści: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 809, *tit.* Nadgroda.

Libertacya kamienicy Paskiewiczowskiey w Wilnie na Trockiey Ulicy leżącey, Ur. Cypryanowi Pawłowi Brzostowskiemu Referendarzowi W. X. Lit. od Krola Imci Iana Kazimierza przywileiem perpetuo konferowaney, a iurisdictione civili, i od goscia ex officio, podczas ziazdow wszelakich etiam sub praesentia Regis, a iurisdictioni terrestri, et castrensi poddanie. *Ibidem*, *f.* 811, *tit*, Libertacya kamienicy.

Libertacya placow w Nowogrodku Droczyłowskiego, i Iachimowiczowskiego, w ulicy Dziekożyńskiey leżących, i na nich dworu Ur. Krzysztofa Antoniego Obryńskiego Podkomorzego Nowogrodzkiego. Także dworu Ur. Ludwika Woyniłowicza Stolnika Mozyrskiego,

z placem na ulicy Kowalskiey, na ktorym ten dwor stoi, a jurisdictione, et quibusvis oneribus civilibus, i od stanowisk żołnierskich, deputackich podczas Trybunałow, i wszelkich publicznych ziazdow i aktow, i onych iuri terrestri poddanie. *Ibidem*, *tit.* Libertacya pewnych placow.

Libertacya takaż kamienicy Ur. Mikołaia Rosochackiego Sędziego Ziemskiego Trockiego, w Wilnie na Niemieckiey ulicy stoiącey, Iaksztelowska nazwaney. *Ibidem*, *tit.* Libertacya.

Libertacya domu z placami Ur. Hilarego Połubińskiego Starosty Słonimskiego, Pisarza Polnego W. X. Lit. w Słonimie w końcu ulicy Panaszowskiey; także domu z placami Ur. Hieronima Piaseckiego Podkomorzego Słonimskiego, na Grzybowskiey ulicy Zamkowey, na Łysey Gorze, między ulicą i uliczką poprzeczną leżącego. *Ibidem*, *tit.* Libertacya domow.

Reassumowano tę konstytucyą: *K. L. a.* 1673, *v.* v, *f.* 157, *tit.* Reassumptiò prawa.

Libertacya placu Ur. Zacharyasza Nowickiego, w Grodnie na Mostowey ulicy leżącego, od iuryzdykcyi i wszelkich powinności, i ciężarow mieyskich, także od stanowisk podczas wszelakich publicznych ziazdow; z inkorporacyą pod iuryzdykcyą grodzką i ziemską: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 903, *tit.* Libertacya placu.

Libertacya kamienicy Ur. Konstantego Alexandrowicza Sędziego Ziemskiego Grodzińskiego, w Wilnie na ulicy Trockiey leżącego, ab omni jurisdictione civili, i od wszelakiey powinności ciężarow mieyskich, także od stanowisk wszelakich publicznych; z podaniem iey iuryzdykcyi ziemskiey. *Ibidem*, *tit.* Libertacya kamienicy.

Libertacya takoważ kamienicy Ur. Stanisława Masalskiego Podkomorzego Grodzińskiego w rynku Grodzińskim leżącey. *Ibidem*, *f.* 905, *tit.* Libertacya kamienicy.

Libertacya kamienicy Ur. Krzysztofa Pokorszyńskiego, i Doroty Dąmbrowskiey małżonkow, w rynku Wileńskim stoiącey, Bazarzewska nazwaney od iuryzdykcyi mieyskiey, prawa Magdeburskiego, i od ciężarow wszelakich. *Ibidem.*

Libertacya kamienicy Ur. Iana Kazimierza Wyssogierda Skarbnika i Pisarza Grodzkiego Kowieńskiego, w Wilnie przeciwko Sw. Kazimierza kościoła stoiącey, od iuryzdykcyi prawa mieyskiego, i wszelakich ciężarow mieyskich, cum incorporatione jurisdictioni terrestri. *Ibidem*, *f.* 906, *tit.* Confirmatio przywileiu.

Takoważ kamienicy na ulicy Końskiey w Wilnie Ur. Iana Stanisł. Szukszty Sędziego Grodzkiego Kowieńskiego między kamienicami Firleiowską i Mrozową leżącey. *Ibidem.*

Libertacye od Krolow Władysława IV i Iana Kazimierza, na kamienicę UU. Lettawow w Wilnie na Niemieckiey ulicy, podle kamienicy Kiszczyńskiey leżącey, nadane, approbowano, i tęż kamienicę prawu ziemskiemu przywrocono: *K. L. a.* 1673, *v.* III, *f.* 156, *tit.* Libertacye.

Libertacya kamienicy Ur. Andrzeia Kotowicza Pisarza W. X. Lit. Starosty Grodzińskiego, w Warszawie na Iezuickiey ulicy, podle kamienicy Imci X. Biskupa Poznańskiego leżącey, z placem tylnym; także domu iego w Grodnie na Mostowey ulicy, ze wszystkiemi placami od rożnych osob nabytemi, a jurisdictione civili, i od gościa, tak w Warszawie pod czas Seymu, iako i w Grodnie podczas publicznych ziazdow, i rezydencyi Krolewskiey, także od wszelakich exakcyi żołnierskich, cum incorporatione onychże jurisdictioni, terrestri salvis oneribus Reipubl. ktore do Poborcy Ziemskiego oddawane być maią: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 934, *tit.* Libertacya.

Libertacya dworow w mieście Wieluniu Ur. Chryzostoma Giżyckiego Sędziego Ziemskiego Wieluńskiego, i Ur. Hieronima Wężyka Oryńskiego Stolnika Sieradzkiego, także Ur. Radoszewskich, od wszelakich stanowisk i exakcyi, cum incorporatione juri terrestri. *Ibidem*, *f.* 939, *tit.* Uwolnienie.

Libertacya dworu w Krakowie W. Wielopolskiego Kasztelana Woynickiego, przed Franciszkanami; także placow trzech w Warszawie, na gruncie starostwa Warszawskiego, cum incorporatione juri terresti, oboyga onych. *Ibidem*, *f.* 940, *tit.* Approbacya przywileiu.

Libertacya dworku Ur. Pawła Tetery, z placem przyległym w Lublinie na Podzamczu, od gościa ex officio Trybunału, i dworu Krolewskiego, i od wszelkich in genere ciężarow mieyskich i żołnierskich, i od iuryzdykcyi Podzameckiey, cum incorporatione onegoż juri terrestri. *Ibidem*, *f.* 946, *tit.* Libertacya dworku.

Libertacya pewnych domow i gruntow w mieście Czersku leżących, Ur. Gąseckiego, sukcessora Szlachet. niegdy Ierzego Balentfieia Horwata Rotmistrza pieszego, od wszelakich ciężarow mieyskich, i od stanowisk, oneribus aliis Reipubl. salvis. *Ibidem*, *f.* 948, *tit.* Potwierdzenie przywileiu.

Libertacya dworu w Chełmie w rynku Ur. Andrzeiowi Wiśniowskiemu Podsędkowi Ziemskiemu, i Podstarościemu Grodzkiemu Chełmskiemu, a jurisdictione civili, i od stanowisk żołnierskich, cum incorporatione jurisdictioni castrensi et terrestri; salvis oneribus terrestribus Reipubl. et immunitatibus S. Ecclesiae. *Ibidem*, *f.* 949, *tit.* Libertacya dworu.

Libertacya także kamienicy W. Stanisława Kazimierza Bieniewskiego Woiewody Czerniechowskiego, w mieście Łucku. *Ibidem.*

Libertacya dworu z placem Ur. Władysława Skolimowskiego Woyskiego Drohickiego, w mieście Drohiczynie. *Ibidem.*

Libertacya kamienic dwu, iedney Ur. Gabryela Prażmowskiego Pisarza Ziemi Warszawskiey, w Warszawie na Krakowskim Przedmieściu; a drugiey Ur. Stefana Hankiewicza Pisarza Dekretowego Wołyńskiego, Metrykanta Kan-

cellaryi W. Kor. Szeleżyńska, alias Drewnowska nazwaney, w samym mieście Starcy Warszawy, w ulicy idąc ku bramie Nowomieyskiey, od gości ex officio, Posłow cudzoziemskich, także żołnierzow podczas Seymu i bez Seymu, i podczas wszelkich ziazdow publicznych; i przywileie na to in toto approbantur, salva jurisdictione civili. *Ibidem*, *f.* 951, *tit.* Libertacya kamienic.

Reassumowano libertacyą kamienicy Szeleżyńskiey, alias Drewnowskiey, cum approbatione privilegii na to: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 125, *tit.* Deklaracya.

Libertacya wsi Wolica kościoła i probostwa Uchańskiego, od chlebow zimowych, i assygnacyi wszelkich żołnierskich i hetmańskich, salvis oneribus Reipubl: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 958, *tit.* Uwolnienie wsi Wolice.

Libertacya wioski Folwarki rzeczoney, probostwu Stobnickiemu służącey, od stanowisk, przechodow, noclegow, stacyi, i hybern żołnierskich; cum assignatione fori in contravenientes prawu temu na Trybunale: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 65, *tit.* Reassumptio prawa.

Libertacya dworu W. Maxymiliana Fredra Kasztelana Lwowskiego, w Wiśni blisko kościoła farnego, ab oneribus civilibus cum adaequatione juribus inszych dworow szlacheckich: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 123, *tit.* Libertacya.

Takaż dworu w Przemyślu Ur. Stanisława Sicińskiego Sędziego Ziemskiego Przemyślskiego. *Ibidem*.

A we Lwowie dworu Ur. Gołockiego Podsędka Lwowskiego. *Ibidem*.

Libertacya domu Szlach. Iana Baltazara Karczewskiego, sługi Krola Imci Michała w Warszawie na Piwney ulicy. *Ibidem*, *tit.* Approbacya.

Reassumowano tę libertacyą: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 397, *tit.* Kamienica.

Libertacya dworu w Lublinie U. Marcyana Czaplica Podstolego Kiiowskiego, ab oneribus civilibus, cum incorporatione iuryzdykcyi grodzkiey i ziemskiey: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 124, *tit.* Libertacya.

Libertacya placu cechowego, Złotnicki nazwanego, i kamienicy na ulicy Szklaney w Wilnie leżących, IW. Woiewody Wileńskiego, Hetmana W. W. X. Lit. Także kamienicy W. Krzysztofa Paca Kanclerza W. X. Lit. na Swiętoiurskiey ulicy leżącey; ab omnibus oneribus civitatis, cum incorporatione juri terrestri. *Ibidem*, *f.* 156, *tit.* Libertacye.

Libertacya dworu W. Dymitra Połubińskiego Woiewody Nowogrodzkiego w Słonimie, et incorporatio onegoż juri terrestri: *K. L. ibidem*, *f.* 157, *tit.* Reassumptio prawa.

Libertacya takaż placu, quondam Koprowski nazwanego, w Słonimie przy moście, Ur. Krzysztofa Połubińskiego. *Ibidem*.

Libertacya takaż placow, także w Słonimie na Grzybowskiey ulicy, Ur. Stefana Brzuchowskiego; a na ulicy Zamkowey Ur. Michała Haraburdy. *Ibidem*.

Libertacya kamienicy Ur. Stefana Frąckiewicza Radzimińskiego Chorążego Nowogrodzkiego, w Wilnie na Rudnickiey ulicy leżącey, a jurisdictione civili, i od wszelakich mieyskich powinności i ciężarow, etiam in praesentia Regis, et juri terrestri oney applicatio. *Ibidem*, *tit.* Libertacya kamienicy.

Taż libertacya służyć ma na placu Wileńskie na Zarzeczu, Ur. Władysławowi Korsakowi Chorążemu Połockiemu. *Ibidem*.

Libertacya włoki roli Dzbańska nazwaney, na Pułtusku leżącey, na fundacyą Rożańca S. do kościoła kollegiaty Pułtuskiey legowaney, od wszystkich podatkow: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 356, *tit.* Libertacya włoki.

Libertacya dwoch dworkow w Warszawie, Ur. Iana Kazimierza Szymanowskiego Podstolego Warszawskiego, na Nowym Mieście iednego, a drugiego na Solcu nad Wisłą, ab onere civili, i od stanowisk wszelakich, cum incorporatione onychże jurisdictioni terresti et castrensi. *Ibidem*, *f.* 375, *tit.* Libertacya.

Libertacya kamienicy na cmentarzu przy kościele WW. Swiętych w Krakowie, iako rezydencyalney Kanonika tamtecznego, od dyspozycyi Stanowniczych Koronnych. *Ibidem*, *f.* 378, *tit.* Kamienica.

Libertacya dworu z placem przy Warszawie, Ur. Iana Szumowskiego Podskarbiego Nadw. Kor. od wszelakich ciężarow mieyskich i starościnnych, cum incorporatione juri terrestri. *Ibidem*, *f.* 379, *tit.* Immunitas.

Libertacya placu z ogrodem i budynkami, Ur. Kazimierza Kowalkowskiego Podstolego Dobrzyńskiego, w Warszawie na Szerokiey ulicy, i kamienicy Falkiewiczowska nazwaney, na ulicy S. Iana leżącey, od gości ex officio tak podczas Seymu, i wszelakich ziazdow publicznych, iako i bez Seymu, także ab omnibus oneribus civilibus, i od żołnierzow. *Ibidem*, *f.* 385, *tit.* Libertacya placu.

Libertacya kamienicy Szlachet. Marcina Lochmana Raycy Krakowskiego, w Krakowie na Swiętoiańskiey ulicy leżącey, od gości tak podczas Seymow i ziazdow wszelakich, iako i podczas rezydencyi Krolewskiey. *Ibidem*, *f.* 386, *tit.* Libertacya.

Libertacya takaż kamienicy Szlach. Iana Czorna, w Warszawie na Nowomieyskiey ulicy leżącey. *Ibidem*, *f*, 387, *tit.* Libertacya.

Libertacya takaż dworku Ur. Iana Rożyckiego, capellae magistra Krola Imci Iana III w Warszawie na Długiey ulicy, od gości i prywatnych mieyskich podatkow. *Ibidem*, *f.* 397, *tit.* Libertacya dworku.

Libertacya takaż dworku w Warszawie na Krakowskim Przedmieściu, i inszych dobr Ur. Marcina Choynackiego, sługi Krola Imci Iana III. *Ibidem*. Libertacya *2do.*

Reassumowano tę libertacyą: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 597, *tit.* Reassumptio libertacyi.

Libertacya placow W. Marcina Ogińskiego Woiewody Trockiego, i placu Ur. Turłaia Podwoiewodzego Trockiego, od Ur. Woydaga nabytego, w Trokach leżących; i onych prawu ziemskiemu incorporatio: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 438, *tit.* Libertacya placow.

Libertacya także placu Ur. Iana Korsaka Sędziego Ziemskiego Nowogrodzkiego, po Fiedorze Kroszce; także placow Ur. Michała Przeradowskiego Podstolego Nowogrodzkiego, od Szymkowskiego i Azarycza nabytych, w Nowogrodku. *Ibidem*, *tit.* Libertacya *2do.*

Libertacya placu Ur. Teofila Olędzkiego Chorążego Wołkowyskiego, Haykowski nazwanego, i gruntu do niego należącego, od wszelakich ciężarow i iuryzdykcyi mieyskiey, i z prawem ziemskim onych porownanie; ktorą libertacyą nie maią się okrywać rzemieślnicy i szynkarze. *Ibidem*, *tit.* Libertacya placu.

Libertacya dworu Ur. Benedykta Przesieckiego Podstolego Połockiego, i Konstancyi Chaleckiey małżonkow, w Połocku na ulicy Wielkiey leżącego, u Lupciowey mieszczki Połockiey kupionego. Także dworu Ur. Mikołaia Zeleźnickiego, i Iana Pieskiewicza w tymże Połocku, ab oneribus civilibus, i onych prawu ziemskiemu inkorporacya. *Ibidem.*

Libertacya kamienicy Ur. Konstantego Iana Szuyskiego Pisarza Ziemskiego Brzeskiego, w Brześciu, w rynku będącey, ab oneribus civitatis. *Ibidem*, *f.* 439, *tit.* Libertacya kamienicy.

Libertacye domow i kamienic w Warszawie, ad actum solum Electionis relaxowano; nic iednak nie deroguiąc in posterum po odprawioney Elekcyi przywileiom i prawom obywatelow miasta tego. Ale ci, ktorzy są in Officiis publicis privilegiati, przy libertacyach wcale, etiam tempore Electionis zostawać maią. *W Konf. Gen. Warszaw. sub interregno a.* 1648. *)

A w konfederacyi a. 1674 i serwitoraty suspendowano. **)

Libertacye pewnych kamienic w Warszawie sub interregnis, *vide tit.* Gospody.

Libertacya dzierżawy Gołąbskiey przez oboz zniesioney, do lat czterech, ab omnibus Reipublicae contributionibus, oneribus, et hybernis, a to po wypłaceniu zatrzymanych retent i podatkow na Seymikach dawnieyszych, i na teraźnieyszey Konwokacyi uchwalonych etc. *W Konf. Gen. Warszaw. a.* 1674, *v.* v, *f.* 226, § Iako chwalebnym zwyczaiem.

Libertacya placu nazwanego Pyszczowskie, W. Stanisława Bykowskiego Woiewody Sieradzkiego, w Piotrkowie na ulicy Klasztorney, od wszelakiey zamkowey i mieyskiey iuryzdykcyi. Szynki tam iednak żadne in praejudicium miasta odprawowane być nie maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 300, *tit.* Plac w Piotrkowie.

Libertacya in perpetuum Wielkich i Małych Mnichowic, od spy i robocizny, ktore ciężary przedtym do zamku Nowomieyskiego, a potym do starostwa Wiślickiego i do Przemękowa, poddani tameczni odbywali: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 382, *tit.* Zsep.

Libertacyi pewnego gruntu przy Łukowie, na sukienniki z Niemiec sprowadzone kupionego, Cieszkowski nazwanego, przywiley od Krola nadany, in toto approbatur: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 695, *tit.* Approbacya przywileiu.

Libertacye pogorzelcom w W. X. Lit. declarantur, że temu właśnie mieyscu, gdzie domy pogorzały, nie osobom służą: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 138, *tit.* Czopowe.

Libertacya wsi Kiełczewa i Korablewa, w powiecie Kościańskim leżących, na wychowanie w naukach dzieci szlacheckich, od Imci X. Andrzeia Szołdrskiego Biskupa Poznańskiego fundowanych, od stanowisk i pensyi żołnierskich, sub poena mille marcarum per transgressores succumbenda. O co forum Grod Poznański sine appellatione; salvo servitio bellico pro expeditione generali: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 286, *tit.* Wolność.

Libertacyi z Kancellaryi Koronn. wszelakich, i mandatow wydawać przeciwko deklaracyom woiewodztw i ziem na Seymie przeszłym a. 1654 względem wydawania podatkow, zakazano; non obstantibus jam emanatis in contrarium: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 502, *tit.* O libertacyach.

Libertacya do lat 15 dobrom dziedzicznym Ur. Macieia Rudzkiego, w woiewodztwie Połockim leżącym, od wszelakich Rzeplitey podatkow, wyiąwszy teraźnieysze pogłowne: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 899, *tit.* Konsens.

Dworu W. Andrzeia Morsztyna Podskarbiego W. Kor. w Warszawie na Przedmieściu Krakowskim, na gruncie starostwa Warszawskiego, i z placem tak, iako w sobie iest obmurowany, za konsensem Starosty Warszawskiego, iuri terrestri in perpetuum inkorporacya: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 112, *tit.* Inkorporacya dworu.

Libertacya placow Ur. Ciechanowicza Chorążego Pińskiego, w mieście Pińsku będących, od prawa mieyskiego, i onych prawu ziemskiemu inkorporacya: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 439, *tit.* Libertacya placow.

Libertacya kamienicy Fonendzińskiey W. Krzysztofa Paca Kanclerza W. X. Lit. w Wilnie na Zamkowey ulicy, ab oneribus civitatis, i oney iuri terrestri incorporatio. *Ibidem*, *f.* 442, *tit.* Libertacya.

Także kamienicy Ur. Bonifacego Paca Obożnego W. X. Lit. podle cerkwi i monastera S. Ducha Dyzunitow. *Ibidem.*

Także kamienicy Ur. Szymona Karola Ogińskiego Podkomorzego Witebskiego, na Końskiey ulicy. *Ibidem.*

Także kamienicy Ur. Andrzeia Giełguda Pisa-

*) W naszej edycyi uchwała ta znajduje się w t. IV, str. 78, w szpalcie pierwszej, § *Libertacye domow.* (*Przyp. wyd.*)

**) Patrz naszej edycyi t. v, str. 114, szpalta druga, § *A iż nie wszystkim.* (*Przyp. wyd.*)

rza W. X. L. na Zamkowey ulicy od Sztrunka nabytcy. *Ibidem*.

Libertacya dworku Ur. Andrzeia Susłowica Pisarza Skarbu Koron. na przedmieściu Warszawskim, od stawania gości ex officio: *a*. 1677, *v*. v, *f*. 470, *tit*. Libertacya.

Libertacya dworu na Pradze od Krolow nadana UU. Barcikowskim małżonkom, approbatur in perpetuum. *Ibidem*, *f*. 482, *tit*. Approb. libertacyi.

Libertacya kamienicy w Piotrkowie, Ur. Maxymiliana Grzegorzewskiego Woyskiego Czerskiego, ab onere civili, i od wszelakich stanowisk, i rezydencyi Sędziow, i Deputatow. *Ibidem*, 483, *tit*. Libertacya.

Libertacya domu w Warszawie na Przedmieściu Krakowskim, Zielażowski nazwanego, przez Szlachetn. Andrzeia Trembosza odźwiernego Krolewskiego, do ołtarza S. Anny w kościele OO. Bernardynow Warszawskich applikowanego, od stanowiska gości, tak bez Seymu, iako i pod czas Seymu, in perpetuum, salvis oneribus Reipubl. et jurisdictione civili. *Ibidem*, *f*. 485, *tit*. Fundacya ołtarza.

Libertacya dworu przy mieście Warszawie, W. Władysława Reia Woiewody Lubelskiego, od iuryzdykcyi mieyskiey, i onego iuri terrestri incorporatio. *Ibidem*, *f*. 487, *tit*. Inkorporacya dworu.

Libertacya dworu w Drohiczynie na Długiey ulicy, W. Stanisława Lużeckiego Kasztelana Podlaskiego, a jurisdictione civili, et ab omnibus oneribus militaribus, i onego jurisdictioni terrestri incorporatio. *Ibidem*, *f*. 488, *tit*. Libertacya dworu.

Libertacya domu w Drohiczynie, Ur. Iana Chądzyńskiego Cześnika Bielskiego, ab oneribus civilibus et militaribus, i onego iuryzdykcyi grodzkiey i ziemskiey inkorporacya. *Ibidem*, *tit*. Libertacya domu.

Libertacya domu w Zakroczymiu, Ur. Wronowskiego, od wszelkich ciężarow mieyskich, i od chleba zimowego. *Ibidem*.

Libertacya pewnego gruntu pustego sołtystwa starego na przedmieściu Pilźnińskim, Ur. Władysławowi Cwikowi Zelażowskiemu, od wszelakich ciężarow tak Rzeplitey iako i dzierżawcow, do lat dziesięciu dana. *Ibidem*, *f*. 489, *tit*. Approbacya.

Libertacya kamienicy w Krakowie, Szlachetnego Krzysztofa Krauza Raycy Krakowskiego na Sławkowskiey ulicy leżącey, od stawiania gości ex officio, tak podczas Seymu, ziazdow wszelakich, iako i bez Seymu i podczas rezydencyi Krolewskiey. *Ibidem*, *f*. 490, *tit*. Libertacya kamienicy.

Libertacya dworu W. Albrychta Krasińskiego Woiewody Mazowieckiego, w Płocku na przedmieściu leżącego, przedtym Makowszczyzna, a teraz Krasna-Wola nazwanego, z placem Alansowskim, z siedliskami i rolą, wedle przywileiu Krola Imci Augusta, a jurisdictione civili, et juri terrestri incorporatio. *Ibidem*, *tit*. Libertacya dworu.

Libertacya kamienicy Walbachowskiey, ad praesens Gizińskiey, w Warszawie, od wszelakich ex officio stanowisk, i wszystkich praw, dekretow, i przywileiow ratione teyże kamienicy nadanych, i ferowanych, approbacya. *Ibidem*, *tit*. Approbacya praw.

Takaż libertacya kamienicy Ur. Karola Zabrzeskiego, w Warszawie na ulicy Swiętoiańskiey. *Ibidem*.

Libertacya od hyberny na lat sześć wsi Zaiączkow i Montawow, w woiewodztwie Pomorskim, przez inundacyą zniesionych. *Ibidem*, *f*. 491, *tit*. Wsi.

Libertacya domu Bochenkowiczowskiego, na wale w murach samych Starey Warszawy, przy bramie Krakowskiey, częścią wymurowanego, częścią wybudowanego, od gościa ex officio, tak podczas Seymu, i innych wszelakich ziazdow publicznych, iako i bez Seymu, i przy bytności Krola Imci. *Ibidem*, *f*. 492, *tit*. Libertacya domu.

Libertacya kamienicy Badowskiey w Warszawie Starey, na ulicy S. Iana leżącey, od Gościa ex officio. *Ibidem*, *f*. 495, *tit*. Approbacya.

Libertacya dworu Ur. Iana Odrowąża Pieniążka Starosty Oświecimskiego, w Krakowie na Piasku przeciwko kościołowi OO. Karmelitow tamecznych wybudowanego, ab omnibus oneribus civilibus, immunitatibusque terrestribus incorporatio. *Ibidem*, *f*. 495, *tit*. Libertacya dworu.

Libertacya dworu z ogrodem Ur. Iana Dobrogosta Krasińskiego Referendarza Koron. Starosty Warszawskiego, w Warszawie na Długiey ulicy, między dworem IP. Stefana Gembickiego Kasztelana Płockiego, a ogrodem Ginterowskim leżącego, antiquitus Węgrzynowski nazwanego, ab onere stanowienia gości ex officio tak podczas Seymow i ziazdow publicznych, iako i bez Seymow przy rezydencyi Krola Imci; także ab omnibus oneribus civilibus. *Ibidem*, *f*. 496, *tit*. Libertacya.

Libertacya domu w Warszawie na przedmieściu Szlachetn. Piotra Perzewskiego odźwiernego Krolewskiego, od gości ex officio. *Ibidem*, *f*. 497, *tit*. Approbacya.

Libertacya Kamieńczanom wygnańcom, gdziebykolwiek osiedli do lat 15 od wszelkich podatkow, tak publicznych, iako i mieyskich, (oprocz ceł Koronnych), także od ciężarow cechowych. *Ibidem*, *tit*. Libertacya.

Zachowano ich przy tey libertacyi: *a*. 1678, *v*. v, *f*. 567, *tit*. Miasto.

Libertacya włok trzech Ubalczyce i Złotorączka nazwanych, pod miastem Nowogrodkiem, ab oneribus civitatis: *K. L. a*. 1677, *v*. v, *f*. 529, *tit*. O Tatarach W. X. Lit.

Libertacya dworu w Grodnie Ur. Iustyny Sopoćkowny Rukiewiczowey Sędziny Grodzkiey,

ab oneribus civilibus. *Ibidem*, *f.* 536, *tit.* Warunek prawa.

Libertacya domu w Mińsku na Żydowskiey ulicy, Ur. Marcina Wołodkiewicza Horodniczego Mińskiego, cum incorporatione prawu ziemskiemu. *Ibidem, tit.* Approbacya.

Libertacya ab oneribus civilibus placow, dworow, i kamienic w miastach W. X. Lit. Krolewskich sądowych będących, cum incorporatione iuri terrestri. *Ibidem, tit.* Immunitas.

Iako to: dworu w Wilnie na Sawickiey ulicy, Ur. Michała Kolędy Podsędka Wileńsk. placu za Trocką bramą Rzeczyckich, Rewkowiczow nazwanego, Ur. Stefana Franciszka Medekszy Podstarościego Kowieńskiego; kamienicy na Trockiey ulicy, zdawna uprzywileiowaney Ur. Ierzego Tyzenhauza Miecznika W. X. Lit.

W Mieście Grodnie placu Pułtykowskiego, Ur. Tomasza Wołłowicza, i dworu Ur. Iana Kazimierza Gazuby.

W Kownie kamienicy W. Iana Ogińskiego Woiewody Mścislawskiego.

W Mińsku placow trzech z budynkami, et cum omnibus adjacentiis, Ur. Dadziboga Łukomskiego Stolnika Połockiego, Woyta Mińskiego.

Tamże domu z placami, i wszystkiemi przynależytościami, Ur. Michała Kostrowickiego.

W Wołkowysku domu z gruntem Ur. Malchra Głuszyńskiego.

Tamże placu na Zamkowey ulicy Ur. Gzowskiego Stolnika Orszańskiego.

Tamże placu w rynku Ur. Owsianego Podstolego Wołkowyskiego.

Tamże domu w rynku Ur. Łukaszewicza Pisarza Ziemsk. Wołkowyskiego.

W Nowogrodku domu na Krzemienieckiey ulicy Ur. Bogusława Unichowskiego.

Tamże domu cum omnibus attinentiis w rynku przed kościołem OO. Dominikanow, Wilamowiczowski nazwanego.

Tamże placu Ur. Krzysztofa Mozyrskiego, Kazimierza Mścisławskiego, Woyniłowiczow Podczaszych.

Tamże placu Ur. Teodora Obuchowicza Woiewodzica Smoleńskiego.

Tamże placow i dworu Ur. Władysława Wolskiego Pisarza Grodzkiego Nowogrodzkiego.

Tamże dworu Ur. Przeradowskiego Podstolego Nowogrodzkiego.

Naostatek przywiley Krola Imci Michała, Szlach. Ianowi Dezauzowi Sekretarzowi Krolewskiemu, supra exceptionem kamienicy iego na Zamkowey ulicy ab omni onere civili approbowano. *Ibidem, tit.* Immunitas.

Approbowano tę konstytucyą, Ur. Medekszy na plac. Vide infra. *)

Libertacya kamienic dwoch Ur. Marcina Trzebuchowskiego Stolnika Przemyślskiego, w Przemyślu na Grodzkiey ulicy, podle kościoła Dominikańskiego leżących, na dwor obroconych, a jurisdictione et oneribus civilibus, et iuri terrestri inkorporacya: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 562, *tit.* Libertacya dworu.

Libertacya dworku Ur. Franciszka Kazimierza Plaskowskiego Podczaszego Trębowelskiego, w Warszawie na Szerokiey ulicy, między placami Szlach. Iana Fukiera, i Ur. Gizow, noviter a fundamento erygowanego, od stawienia gości ex officio, podczas Seymow, i bez Seymow, i podczas innych publicznych ziazdow, i iuri terrestri incorporatio. *Ibidem, tit.* Libertacya dworku.

Libertacya dwoch włok, w dobrach Krolewskich, iedney na Kolnie, a drugiey na Płocku, w ziemi Łomżyńskiey leżących, na Rożaniec zapisanych i uprzywileiowanych ab omnibus Reipubl. oneribus. *Ibidem*, *f.* 571, *tit.* Uwolnienie włok.

Libertacya dwoch włok do bractwa S. Anny w mieście Łosicach, od rożnych osob i mieszczan zapisanych i legowanych, ab omnibus oneribus Reipubl. et civitatis, i immunitatibus ecclesiasticis inkorporacya. *Ibidem*, *f.* 573, *tit.* Approbacya.

Libertacya dworkow UU. Stanisława Kazimierza Orzeszka Podstolego, Woyciecha Laskowskiego Miecznika, Mielnickich, i z placami w mieście Mielniku, a iurisdictione civili, et iuri terrestri inkorporacya. *Ibidem*, *f.* 575, *tit.* Libertacya dworkow.

Taż libertacya na dworek i włoki w tymże mieście, Ur. Teodorowi Wierzbie służy. *Ibidem.*

Libertacya placow i dworkow UU. Butlerow, Macieia Krasowskiego Podkomorzego Mielnickiego, Zbigniewa Ossolińskiego Starosty Drohickiego, Adama Sobolewskiego Podsędka, Samuela Krasnodębskiego Pisarza Ziemskiego, Stanisława Ołdakowskiego Miecznika, Drohickich; Woyciecha Kazimierza Niemyskiego Woyskiego Mielnickiego, w Drohiczynie leżących, ab omnibus oneribus civilibus, stativis et hybernis, et juri terrestri inkorporacya. *Ibidem*, *f.* 582, *tit.* Libertacya.

Taż libertacya służy UU. Stanisławowi Swiderskiemu Sekretarzowi i Dworzaninowi Pokoiowemu Krola Imci, na place i grunta iego w mieście Łosicach, i Woyciechowi Skolimowskiemu. *Ibidem.*

Libertacya Sławetney Maryannie Afendykowey, respectu małżonka iey in obsidione w Kamieńcu Podolskim zostaiącego, od płacenia ceł i myt do skarbu Krola Imci i Rzeplitey, i prywatnych wszelkich tak lądowych, iako i wodnych; także od wszelakich ciężarow, podatkow, i powinności miasta Lwowa. *Ibidem*, *f.* 583, *tit.* Libertacya.

Teyże pozwolono, wolną przedaż publice towarow, bez wszelkiey od kogożkolwiek we Lwowie prepedycyi, i kamienicę iey od gości ex officio wszelakich uwolniono, tak iednak, aby

*) Patrz w Inwentarzu, str. 236, szpaltę pierwszą. *(Przyp. wyd.)*

pod tę libertacyą żaden non se ingerat, sub poenis in legibus descriptis. *Ibidem.*

Libertacya placow na dwory w Liwie przez Ur. Starostę Liwskiego wymierzonych, UU. Kazimierzowi Dąbrowskiemu Cześnikowi Wileńskiemu, Kasprowi Szczęsnemu Arciechowskiemu Podsędkowi, i Ianowi Zaliwskiemu Pisarzowi Ziemskiemu, Liwskim, od żołnierskich, i wszelakich stanowisk osob; juribus Regalibus et Reipublicae, proventibusque Starosty, et immunitatibus miasta salvis. *Ibidem*, *f.* 589, *tit.* Libertacya placow.

Libertacya włok czterech Zarębskie nazwanych, z placami w mieście Nurze, Ur. Ierzemu Ossolińskiemu Podstolemu Nurskiemu, ab omnibus oneribus civilibus, jurique et immunitati terrestri incorporatio. *Ibidem*, *tit.* Libertacya w mieście Nurze.

Libertacya dworku Ur. Iana Pawłowicza Burgrabiego Mielnickiego, i z gruntem w mieście Mielniku, ab omnibus oneribus civilibus, stativis, et hybernis, et juri terrestri incorporatio. *Ibidem*, *f.* 591, *tit.* Libertacya dworku.

Libertacya kamienicy Klimeckich nazwaney, Szlachetn. Iana Olszyńskiego w Kazimierzu Dolnym leżącey, z gruntami do niey należącemi, ab omnibus contributionibus civilibus. *Ibidem*, *f.* 594, *tit.* Approbacya przywileiu.

Libertacya kamienicy Szlachetn. Izaaka Helmera Sekretarza Krolewskiego, w Krakowie na ulicy S. Anny leżącey, ab oneribus civilibus, i od stanowienia gości. Taż libertacya i ogrodowi iego do teyże kamienicy należącemu służy. *Ibidem*, *f.* 596, *tit.* Libertacya kamienicy.

Libertacya kamienicy Ur. Kaspra Szczęsnego Arciechowskiego Podsędka Liwskiego, i Anny Reydowny małżonkow, w Lublinie na Oleyney ulicy, od stawiania Deputatow Trybunalskich, i wszystkich generaliter pod wszelakie ziazdy publiczne gości. *Ibidem*, *tit.* Uwolnienie kamienic.

Libertacya kamienic w Lublinie leżących Ur. Franciszka Stoińskiego Lubelskiego, i Ur. Olędzkiego Łukowskiego, Sędziow Ziemskich, także Iana Czyża Podstolego Wileńskiego, i Alexandra Humenickiego, od stawiania Deputatow Trybunalskich, i wszelakich gości. *Ibidem*, *f.* 597, *tit.* Libertacya kamienic.

Libertacya dworku Brecianka nazwanego, Ur. Bogusława Unichowskiego Pisarza Ziemskiego Nowogrodzkiego, w mieście Nowogrodku leżącego, ab onere civili, et juri terrestri incorporatio: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 634, *tit.* Reassumptio *1mo.*

Libertacya włok dwoch, i placow dwoch w mieście Szereszowie, na prowizyą Rożańca legowanych, od wszelakich kontrybucyi. *Ibidem*, *f.* 634, *tit.* Włok dwie.

Libertacya cudzoziemcom w Białey w W. X. Lit. nowo funduiącym się ab omnibus oneribus, sine quavis exceptione, do lat piętnastu. *Ibidem*, *f.* 639, *tit.* Libertacya.

Libertacya kamienicy w Wilnie wedle bramy Rudnickiey, Ur. Pogirskiego Marszałka Rzeczyckiego, i kamienicy Ur. Lertawa Strażnika Polnego, Drohiczyńska nazwaney, na Subaczey ulicy będącey, ab omni onere ci, vili, et juri terrestri incorporatio. *Ibidem*, *f.* 637, *tit.* Rozsądzenie zasług.

Libertacya kamienicy z placem i ogrodem w Brześciu Litewskim, W. Iana Karola Kopcia Kasztelana Trockiego, i folwarczku z przynależytościami nie daleko od drogi do Kobrynia idąc z Brześcia, z karczmą na Zawryńczu. Item dworu w Mielniku z ogrodem i placami wapiennemi. Item dworow, placow i ogrodow polnych w Pińsku, na ktorych klasztor OO. Benedyktynow zbudowany. Item domu i placow wapiennych w Łohiszynie, tak pomienionego Imci P. Kopcia, iako i OO. Benedyktynow, ab omnibus oneribus civilibus. *Ibidem*, *f.* 641, *tit.* Libertacya dworu.

Libertacya placu z dworem w Grodnie W. Marcyana Ogińskiego Woiewody Trockiego, nad rzeką Niemnem będącego, Dziętkowski, Czarnobaiowski, i Klimowski nazwanego, w iednym obrębie zostaiącego, ab omnibus oneribus, także od stanowisk etiam podczas Seymu, et ab hybernis, i juri terrestri incorporatio. *Ibidem*, *f.* 639, *tit.* Libertacya.

Libertacya takoważ placow z dworem W. Iana Ogińskiego Woiewody Mścisławskiego, w Grodnie na Mostowey ulicy leżących. *Ibidem.*

Takoważ kamienicy W. Krzysztofa Iesmana Woiewody Smoleńskiego, w Wilnie na Szklaney ulicy leżącey. *Ibidem.*

Takoważ dworu z placami Ieymci Pani Butlerowy Podkomorzyny Koronney, na Kurhanie w końcu miasta Grodna leżącego. *Ibidem.*

Takoważ placu z dworem Ur. Cypryana Pawła Brzostowskiego Referendarza W. X. Lit. w Grodnie na ulicy Mostowey, przy klasztorze PP. Bernardynek, od Piotrowicza nabytego. *Ibidem.*

Libertacya włok dwu, i placu w Łohiszynie z karczmą, tudzież i inszych placow w tymże mieście Ur. Dolskiego Podczaszego W. X. Lit. własnych, ab omnibus oneribus civilibus. *Ibidem.*

Libertacya kamienicy w Wilnie, Rudominowska nazwaney, na ulicy Wileńskiey leżącey, Ur. Krzysztofa Białozora Starosty Upitskiego, ab omnibus oneribus civilibus. *Ibidem.*

Libertacya dworu Ur. Hier. Piaseckiego Marszałka Słonimskiego, na Podsadziu w Grodnie leżącego, ab omnibus oneribus, i od stanowisk etiam, podczas Seymu, et ab hybernis, i juri terrestri inkorporacya. *Ibidem.*

Libertacya placu pustego, Engielbrychtowski nazwanego, w Wilnie na Zamkowey ulicy leżącego, Ur. Kazimierza Czyża Podkomorzego Wileńskiego, od iuryzdykcyi mieyskiey, et juri terrestri incorporatio. *Ibidem.*

Libertacya placu w Grodnie na mieyskim gruncie, i z dworem Ur. Ludwiki Karoliny Xiężny Radziwiłłowny Koniuszanki W. X. Lit.

od iuryzdykcyi mieyskiey, et juri terrestri inkorporacya. *Ibidem.*

Libertacya gruntow teyże Ur. Xiężny Radziwiłłowny w Połocku, Nowogrodku, i Mińsku leżących, od wszelakich ciężarow mieyskich, i stanowienia ex officio Sędziow Trybunalskich, Kommissarzow, i innych osob szlacheckich na ziazdach publicznych. *Ibidem.*.

Libertacya kamienicy w Wilnie na ulicy Trockiey, Pułgroszowska nazwaney, Ur. Leonarda Pocieia Sędziego Ziemskiego Brzeskiego, od iuryzdykcyi mieyskiey, i wszelkich in genere ciężarow, i stanowisk. *Ibidem.*

Libertacya dworu w Rosieniach Ur. Iana Gruszewskiego Chorążego Xięstwa Żmudzkiego, w rynku będącego; także placu Ur. Leona Połubińskiego Woiewodzica Nowogrodzkiego, w tymże mieście Rosieniach na Gieyszowskiey ulicy leżącego, z gruntem Upety w tymże Xięstwie iemu służącym, ab omnibus civitatensibus oneribus, et juri terrestri inkorporacya. *Ibidem.*

Libertacye placu Ur. Michała Wołowicza Podkomorzego Słonimskiego, w Słonimie na ulicy Apanasowskiey leżącego, i placu Ur. Dominika Tyszkiewicza Stolnika Słonimskiego, Malchrowski nazwanego, tamże w Słonimie w rynku leżącego, ab omnibus oneribus civilibus, et juri terrestri incorporatio. *Ibidem.*

Libertacya Ur. Stefanowi Franciszkowi Medekszy Podsędkowi Kowieńskiemu, na domy iego: ieden w Wilnie na Iopowey ulicy, drugi w Kownie, Klawszyszki nazwany, z murami w obydwoch, trzeci w Wiłkowyszkach, od wszelakich ciężarow mieyskich i stanowisk. Przytym approbacya przeszłego Seymu konstytucyi na plac iego Wileński za Trocką bramą, Rzeczycki nazwany. *Ibidem.*

Libertacya Andrzeiowi Kazimierzowi Skorobohatemu Skarbnemu W. X. Lit. Pisarzowi Grodzkiemu Trockiemu na place: ieden w mieście Trokach, a drugi w Grodnie, od iuryzdykcyi zamkowey i mieyskiey, i wszystkich exakcyi, i one wiecznością mu konferowano. *Ibidem.*

Libertacya Ur. Andrzeiowi Scypionowi Chorążemu Wendeńskiemu, na dom z placem w Grodnie, na Wileńskiey ulicy, od Drogosza nabyty, ab omnibus oneribus civitatensibus, et juri terrestri inkorporacya. *Ibidem.*

Libertacya Ur. Karolowi Marsonowi Staroście Krzewskiemu, na kamienicę w Wilnie, nazwaną Bączkowska, a jurisdictione civili, et juri terrestri inkorporacya. *Ibidem.*

Libertacya także Ur. Iozefowi Kozłowskiemu, na kamienicę w Wilnie na Końskiey ulicy. *Ibidem.*

Libertacya Ur. Danielowi Woynie Iasienieckiemu Podstarościemu Iezierzyńskiemu, na dwor iego z placem w Witebsku, pod gorą Pokrowską, na ulicy Podźwińskiey, nad rzeką Wiedzbą leżący, ab oneribus civitatis, et juri terrestri incorporatio. *Ibidem.*

Także Ur. Iakubowi Łabęckiemu Miecznikowi Kiiowskiemu, na dwor iego w Grodnie. *Ibidem.*

Libertacya Ur. Romanowi Zywołtowi Budowniczemu Połockiemu, i Alexandrze Sopoćkownie małżonkom, na place dwa: między ulicami Podolską, i Bernardyńską, w Grodnie, od składek mieyskich, i stanowienia gości ex officio. *Ibidem.*

Libertacya Ur. Leonowi Eysymontowi, i Maryannie małżonkom, na kamienicę z przynależytościami w Grodnie, od stanowienia gościa ex officio, i od wszelakich exakcyi. *Ibidem.*

Libertacya dworu z placem w Nowogrodku Ur. Iana Kiersnowskiego Podsędka Nowogrodzkiego, nazwanego Łubiankowski, na ulicy Ceryńskiey, alias Dubotowskiey, leżącego. Także domu z placem Ur. Krzysztofa Mogilnickiego, na teyże ulicy w zamku za cerkwią założenia S. Iana będącego, nazwanego Odzieryszyński: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 384, *tit.* Libertacya domow.

Libertacya placow dwoch w Grodnie pustych, Ur. Eliasza Michała Rymwida Podkomorzego Lidzkiego, ab oneribus et jurisdictione civitatis, ktore juri terrestri inkorporowane: *K. L. a.* 1685, *v.* V, *f.* 855, *tit.* Libertacya.

Libertacya dworu Ur. Teodora Billewicza w Rosieniach, także placu Ur. Alexandra Mosiewicza w Lidzie, z inkorporacyą juri terrestri, i przywileie eo nomine wydane, approbowano. *Ibidem*, *f.* 756, *tit.* Libertacya.

Place wszystkie za miastem Pińskiem na Zachorzu, i grunta w teyże cyrkumferencyi będące, z łąkami i młynem W. Iana Karola Dolskiego Marszałka Nadwornego Litewskiego, a jurisdictione et oneribus civilibus in perpetuum uwolniono, juri terrestri et jurisdictioni iako dobra wieczyste, onemu i sukcesorom iego, in perpetuum inkorporowano, i przywiley na to dany approbowano: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 825, *tit.* Libertacya.

Kamienicę w Brześciu Lit. Dorostayska nazwaną, z placem przyległym, W. Kazimierza Sapiehy Kasztelana Trockiego, i dwory W. Leonarda Pocieia Wdy Witebskiego, UU. Mikołaia Sadowskiego, i Piotra Greka, a w mieście Pińsku dworek Ur. Konstantego Szuyskiego, Chorążego Brzeskiego libertowano. *Ibidem*, *f.* 826, *tit.* Libertacya.

Dom w Wilnie na przedmieściu Ur. Iozefa Kuleszy, juri terrestri restituitur, i przywiley na to dany approbowany. *Ibidem*, *f.* 827, *tit.* Approbacya przywileiu.

Dobra niektorych w woiewodztwie Sandomirskim, Bełzkim, ziemi Chełmskiey, Lwowskiey, i Sanockiey, funditus per hostilitatem, non per casum spalone, do lat pięciu od podatkow uwolniono; tak iednak, aby Rzeplita w tym szkody nie miała, ale ex superata w skarbie importantia, to importatum było bonificatum: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 295, *tit.* Applicatio remanentu.

Plac pusty na Sawickiey ulicy w Wilnie Bartłomieia Kulbowicza, w Kownie kamienicę Adolfa Lucyusza w rynku, Doktorow medicinae woyskowych, libertowano od stacyi deputackich, żołnierskich, i kommissarskich, tylko publiczne podatki ex publicis sancitis, płacić powinni: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Libertacyom a jurisdictione civili Varsaviensi danym, derogatum i miasto Stara Warszawa przy prawach dawnych i przywileiach nadanych, cum restitutione avulsarum jurisdictionum, zachowana: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 563, *tit.* Miasto Warszawa.

Libertacya miastom i włościom Krolewskim spustoszonym w woiewodztwach: Kiiowskim, Wołyńskim, Podolskim, Bracławskim, i Czerniechowskim, także w ziemiach i powiatach tychże woiewodztw, i w ziemi Halickiey z abiuratą do lat czterech: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 271, *tit.* Securitas.

Libertacya placu Ur. Stanisława Tryzny Sędziego Ziemskiego Wołkowyskiego, w mieście Wołkowysku, a jurisdictione civili, *vide tit.* Dobra.

Libertacya probostwa Chockiego, *vide tit.* Probostwa.

Libertacya woiewodztw niektorych zniszczonych w W. X. Lit. od podatkow, *vide tit.* Podatki.

Libertacya miast, *vide tit.* Miasta.

Libertacya Nowego Miasta na granicy Wołoskiey, *vide tit.* Przywileie.

Libertacya włoki przy Prasnyszu na ołtarz S. Iacka, *vide tit.* Fundacye.

Odpuszczenie podatku ktorego, albo summy iakiey, *vide tit.* Podatki, *tit.* Summy.

Libertacya placow, na ktorych kościoły same, kollegia, klasztory, albo rezydencye kapłańskie, i szpitale zasiadły, od podatkow, etc. *vide tit.* Kościoły.

Libertacya XX. Iezuitow, *vide tit.* Klasztory, *tit.* Fundacye.

Libertacya dobr duchownych religii Greckiey, *vide tit.* Grecka religia.

Libertacya dobr rożnych, *vide tit.* Dobra.

Libertacya woiewodztw, *vide tit.* Podatki.

Libertacye wszelkie podnoszą się, gdy iaki podatek nowy, lub cła postanowią, *vide tit.* Podatki.

Libertacya ekonomii krolewskich, *vide tit.* Ekonomie.

Wolności dobr szlacheckich, *vide tit.* Dobra szlacheckie, *tit.* Żołnierz.

Libertacye i serwitorat osob miasta Lwowa, *vide tit. miasto* Lwow.

Libertacye wsi, albo innych dobr klasztornych, *vide tit.* Klasztory.

Libertacyami kamienic, zasłaniać się nie mogą kupcy cudzoziemscy, w miastach W. X. Lit. handluiący, *vide tit.* Kupcy.

Place wszystkie W. Iana na Kodniu Sapiehy Kanclerza W. W. X. Lit. z pałacem w Warszawie na Nowym Mieście od rożnych osob nabyte, juri terrestri, ejusque legibus et immunitatibus, za zgodą wszech Stanow inkorporowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 666, *tit.* Opatrzenie *2do.*

Libertacya kamienicy w rynku Warszawskim Ur. Waleryana Kicińskiego Pisarza Naywyższego Skarbowego, od stanowienia gościa ex officio, tak podczas Seymow i ziazdow publicznych, iako i bez Seymow przy Krolewskiey rezydencyi, oraz ab oneribus civilibus in perpetuum, et juri terrestri inkorporacya. *Ibidem, f.* 672, *tit.* Gratitudo.

O libertacyach tych wszystkich rozumiey, że są wiecznie nadane, gdzie się nie dołożyło do lat pewnych.

Lice.

Lice u kogo się pokażą, choć nie wszystko, co zginęło, u niego się znaydować będzie, ten iednak, co doszedł licow, bliższy owego, u ktorego się pokazały, poprzysiądz: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 30, *tit.* De eo, qui aliena.

Licowy rok.

Licowy rok (facionatus terminus) w iednym tygodniu ma być dawany: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De termino facie tenus.

Statut o licowym roku deklarowano, że się ściągać nie ma, tylko na rzeczy kradzione: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* O licowym roku.

W Mazowieckim i Podlaskim woiewodztwach, sprawy z licowego roku tylko na Grodzkich Rokach per Capitaneum loci powinne być sądzone, sub nullitate; a to takim porządkiem: in primo termino, kontumacya; in secundo lucrum, et in termino eodem, lucri satisfactio, albo restitutio rei ablatae, cum refusione damnorum, sub poena infamiae, quae in defectum jam exnunc decernatur. A kładzienie pozwow dwie niedzieli ante terminos inquisitionis facionati termini uprzedzać ma. Inkwizycya zaś przez Podstarościego i Urzędnika Ziemskiego, ktorego sobie strona obierze, powinna się odprawować. A gdzieby się pokazała ex inquisitione calumnia, tedy na aktorze poena talionis nakazana być ma, cum refusione damnorum liquidatorum in instanti. Excepto manifesto furto, o ktorym stare prawo conservatur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 178, *tit.* Sposob processu.

Lichwa, vide tit. Żydzi.

Limita.

Limita Sądow, *vide sub tit.* Roki, Odkładanie rokow.

Limita Trybunału, *vide sub tit.* Trybunały. Korrektura Trybunału.

Limita Seymow, *vide tit.* Seym.

Osobliwie Seymu a. 1712: *v.* VI, *f.* 223, *tit.* Odłożenie Seymu.

Listy.

Listy i zapisy na dobra Krolewskie tak maią być wykładane, iako są napisane: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Quomodo literae.

Kto listy straci na dobra Krolewskie, nim rok wynidzie, oświadczenie uczynić ma przed Starostą i Woiewodą swey ziemi: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 299, *tit.* De literis.

Tychże listow straconych dowod ma być przed Krolem Imcią. *Ibidem.*

Listow kto nie ma, albo straci na cła dane, w tym łaski Krolewskiey szukać ma: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* De non habentibus literas.

Listami z Metryki Koronney wyiętemi nikt nię ma, ani może być molestowanym i inkwietowanym z strony wszelkich dobr, iakoby były Krolewskie, sub nullitate ad eum effectum takich listow: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, *tit.* De libris.

Listy prawu przeciwne z Kancellaryi wydawane być nie maią. A są te: listy zakazuiące Sądow, ktore wychodzą nie za potrzebą Rzeczypospolitey; kommissye między osoby, chybaby o dział w grunciech lub za pozwoleniem stron. Item uwalniaiące od pospolitego ruszenia na woynę: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 296, *tit.* De Cancellariatus etc.

Listy sprawiedliwość hamuiące, *vide tit.* Inhibicya.

Listy kommissarskie graniczne wolno każdemu ad acta Kancellaryi Krolewskiey podać, i zaś extraktem z pieczęcią Krolewską wyiąć, kopę tylko od nich dawszy: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De limitibus, § Liberum.

Literae indemnitatis żołnierzom, o szkody poczynione, dawane być nie maią: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 474, § Literae indemnitatis.

Listow kancellaryiskich według statutu szacunek: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 78, *tit.* De Notariis.

Ktemuż podobna ustawa: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Notae Notariorum.

Stwierdzono to: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 370, *tit.* Restringitur.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Et quia multae querelae.

Listy żadne do akt ziemskich, nie maią być wpisane, tylko ktoreby w innych iuż xięgach znaydowały się: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 549, § Multas et magnas.

Listy z xiąg ziemskich wyięte, u Sądu pokładane waloru nie nabędą, poki oryginały nie będą produkowane: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, *tit.* De literis.

Simplici minuta nihil probari potest: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De literis.

Listom, gdy kto fałsz zada; albo księgami sądowemi ziemskiemi, albo przysięgą samotrzeć osiadłych i dobrey czci szlachty, dowodzone być maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, *tit.* Ut deinceps.

Listow na dobra dziedziczne kłaść szlachta przed Starostą nie powinna, wyiąwszy by one dobra znaczyły się być Krolewskie. *Ibidem*, *f.* 508, § Querela.

Obiaśniono tę konstytucyą, i na Seymie rzecz zadawnioną i wątpliwą około natury imion i dobr sądzić nakazano: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 531, *tit.* De bonis.

Listy Sądow Ziemskich Pisarze Ziemscy podpisywać maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § Ad obviandum.

Grodzkie zaś albo sami Starostowie, albo Sędziowie ich podpisywać powinni. *Ibidem.*

Po statucie Kazimierza III choćby kto listow starych nie miał, a pokazał to, iż przy złączeniu summ, albo oddawaniu starych listow, albo też przenoszeniu summ z iednych dobr Krolewskich na drugie, zostały iakokolwiek przy Kancellaryi, by też daty starych listow w nowych nie było listach, od summy odsądzon nie ma być: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 611, § Za potrzebne też.

O tymże i po statucie Krola Alexandra. Wyiąwszy, gdyby iaśnie na Seymie od Krola dowiedziono było, iż takowa zastawa była po statucie Krola Alexandra. Nie Metryką iednak dowodzono być ma. *Ibidem*, *f.* 613, *tit.* O złączeniu summy.

Declaratur: iż ieżeliby successor obligatarii takowe listy odnawiał, a byłby wątpliwością iaką podeyrzanym około przypisania summ, tedy przysiądz ma, iż takowe summy nie na oszukanie, ani szkodę Rzeplitey są przypisane. *Ibidem*, *tit.* O przysiędze.

Listami staremi, gdyby kto pokazał, że po statucie Krola Alexandra, Krolowie dobrami cudzemi, albo w przezyskach odiętemi, dysponowali iako swemi, maią być te dobra przywracane, a cognitio powinna być na Seymie. *Ibidem*, *f.* 620, *tit.* O sądzeniu starych listow. — *Vide tit.* Dobra.

Listow exekucyi podległych cognitio do drugiego Seymu odłożona. *Ibidem*, *f.* 621, *tit.* O rewizyi listow.

Rewidowano ie i sądzono: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 633, *et sequ.*

Listy exekucyi podległe zataione, exekucyą upadać maią. Dla czego dekreta rewizyi na teraźnieyszym Seymie odprawionych, w powiatach własnych aktykowane być maią, a w Prusiech na Sądach Ziemskich, aby obaczyć każdy mogł szlachcic, ieźli ie kto zataił. *Ibidem*, *f.* 639, *tit.* Zataione listy.

Ale to prawo o zataieniu listow zniesiono: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 785, § Konstytucyą.

Sądzenie listow starych ieszcze do dalszego Seymu odłożono: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 682, *tit.* Sądzenie starych listow.

Listow exekucyi podległych, Swidrygała, Lwa, i innych Xiążąt, cognitio do przyszłego Seymu odłożona. *Ibidem.*

Także Pruskich, ktore Prusacy peremptorie kłaść powinni. *Ibidem*, *f.* 690, *tit.* Miasta Pruskie.

Listy Lwa, Swidrygała, i innych Xiążąt po-

twierdzone, z tą deklaracyą: iż ktokolwiek za temi listami iest in possessione dobr iakichkolwiek, conservari ma wiecznemi czasy, juxta tenorem tychże listow: *a.* 1566. *v.* II, *f.* 719, *tit.* Listy.

A miasta Pruskie, że listow nie pokazały, pozwać na przyszły Seym kazano. *Ibidem*, *tit.* Miasta Pruskie.

Że ich nie ukazały, w exekucyi upadły: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 724, *tit.* Pruskie miasta.

Dekreta wszystkie Seymu Lubelskiego i Piotrkowskiego, około listow uczynione, do powiatow maią być odesłane, i do akt wpisane i obwołane, i potrzebuiącym z Kancellaryi wydawąne. *Ibidem*, *f.* 727, *tit.* Dekreta.

Listy na summy dzierżawcom dobr od Krola zastawionych, ad rationem pięciukroć stu tysięcy zł. ktore Krolowi konstytucyą a. 1565 zaciągnąć pozwolono było, iak wiele ktory dał, na przyszłym Seymie, pod utraceniem summy, pokazać kazano: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 726, *tit.* O zastawie dobr.

Listow na Wołyniu i w Bracławskim woiewodztwie, na dziedziczne i oyczyste dobra, choćby kto nie miał, a byłby in pacifica possessione bonorum, ma mieć w nich pokoy, i trzymać ie wedle statutu starego i nowego W. X. Lit. *a.* 1569, *v.* II, *f.* 756, § A ieżeliby ktorzy.

Także w Xięstwie Litewskim. *Ibidem*, *f.* 774, § A ktoby.

Listy Zemowitowe, Władysławowe, Kazimierzowe, obywatelom woiewodztwa Bełzkiego, wiecznością na dobra ich służące, że za wieczyste nadanie maią być rozumiane, deklarowano z tym warunkiem i dokładem, że bez Krolewskiego pozwolenia mogą być przez possessory dysponowane i alienowane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1231, *tit.* Wieczności Bełzkie.

Listow do Woiewod Moskiewskich, oprocz Woiewodow i ich Podwoiewodzych, Kasztelanow, Podkomorzych, Starostow, Sędziow, żaden prywatny nie ma pisać, odmieniaiąc, albo zmnieyszaiąc tytuły, sub poena perduellionis: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 920, *tit.* Zatrzymanie pokoiu z Moskwą.

Zniesiono tę konstytucyą in perpetuum, i drukarzom, aby iey, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. nie ważyli się przedrukowywać, sub poena colli in Iudicio Tribunalitio, etiam in Iudicio Castrensi, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. ad cujusvis instantiam, sine quavis appellatione, repetenda, zakazano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 795, *tit.* Zniesienie.

Listy żelazne, alias moratoriae, mieszczanom, i Żydom przeciwko szlachcie, z strony niepłacenia długow, nie maią być dawane, sub nullitate. A między mieszczany, i inszemi osobami, nie maią być bez słuszney, i w prawach opisaney przyczyny, z Kancellaryi dawane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* O niedawaniu gleytow.

Listy Krol ięzykiem Polskim, albo Łacińskim expedyować ma. *Vide tit.* Krol.

Bez listu odprawnego od pana, czeladzi towarzyskiey nie wolno odchodzić. *Vide tit.* Hultaie.

Listy przypowiedne, *vide tit.* Żołnierz, *tit.* Hetman.

Liszki młode.

Liszek młodych nie ma nikt zbierać, sub poena 10 marcarum, a liszki rozpuścić: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608, § 20. Liszek młodych.

Loźni.

Loźni ludzie, ktorzy roczney służby nie maią, w miastach, i wioskach przechowywani być nie maią, sub poena 14 marcarum toties, quoties: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 260, *tit.* De laicis.

Loźnych ludzi mężczyzn i niewiast podczas żniwa z Mazowsza i inszych krain Polskich do Sląska i Prus przepuszczać zakazano. *Ibidem*, *f.* 267, *tit.* De laicis.

O tymże: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 293, *tit.* De rusticis.

Loźni chłopi, ieżeli do trzeciego dnia po weiściu do miast i miasteczek, na robotę się iaką, albo służbę nie umowią, łapani, kowani, i do sypania wałow, albo grobel skazani być maią: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* Poena contra rusticos.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* De furto.

Starostowie przestrzegać maią statutu o gołotach i komornikach tułaiących się: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § In petitione facta.

O tymże: aby według statutu loźnych do Sląska, lub Węgier nie przepuszczali: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 532, *tit.* De fugitivis.

Loźni ludzie szlacheckiey kondycyi po miastach Krolewskich, ex termino tacto in criminalibus, et civilibus w Grodzie sprawować się maią; salva appellatione na Trybunał, albo Lubelski, albo Piotrkowski; a w W. X. Lit. na Wileński, i gdzie się Trybunał odprawuie, inter causas conservatas, in duabus septimanis: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 4, § Do tego.

Gdyby kto in criminalibus szlachcica obwinił, i onego do więzienia zamku sądowego oddać, i przytym instygować nań chciał; takowego więzienia Urząd Grodzki nie ma nikomu ad decisionem causae, sub poena centum marcarum, bronić. Instigans iednak onego go strzedz, i żywnością opatrywać będzie powinien. A ieźliby obwiniony loźny, albo possessionatum nobilem, albo civem de parendo judicato nie stawił, albo zastawy iakiey, ktoraby korrespondowała damno, u Urzędu nie zostawił, w więzieniu ad decisionem causae, et satisfactionem judicato zatrzymany przez Urząd być ma. Statuto Thorunensi de violentia in civitatibus per nobilem illata, in robore manente. A gdyby inculpatus niesłusznie do więzienia, per definitivam sententiam znalazł się być podany, nie z Urzędem, ale z tym, ktory go obwinił, i do Urzędu podał,

Listy.

Listy i zapisy na dobra Krolewskie tak maią być wykładane, iako są napisane: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Quomodo literae.

Kto listy straci na dobra Krolewskie, nim rok wynidzie, oświadczenie uczynić ma przed Starostą i Woiewodą swey ziemi: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 299, *tit.* De literis.

Tychże listow straconych dowod ma być przed Krolem Imcią. *Ibidem.*

Listow kto nie ma, albo straci na cła dane, w tym łaski Krolewskiey szukać ma: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* De non habentibus literas.

Listami z Metryki Koronney wyiętemi nikt nię ma, ani może być molestowanym i inkwietowanym z strony wszelkich dobr, iakoby były Krolewskie, sub nullitate ad eum effectum takich listow: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, *tit.* De libris.

Listy prawu przeciwne z Kancellaryi wydawane być nie maią. A są te: listy zakazuiące Sądow, ktore wychodzą nie za potrzebą Rzeczypospolitey; kommissye między osoby, chybaby o dział w grunciech lub za pozwoleniem stron. Item uwalniaiące od pospolitego ruszenia na woynę: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 296, *tit.* De Cancellariatus etc.

Listy sprawiedliwość hamuiące, *vide tit.* Inhibicya.

Listy kommissarskie graniczne wolno każdemu ad acta Kancellaryi Krolewskiey podać, i zaś extraktem z pieczęcią Krolewską wyiąć, kopę tylko od nich dawszy: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De limitibus, § Liberum.

Literae indemnitatis żołnierzom, o szkody poczynione, dawane być nie maią: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 474, § Literae indemnitatis.

Listow kancellaryiskich według statutu szacunek: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 78, *tit.* De Notariis.

Ktemuż podobna ustawa: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Notae Notariorum.

Stwierdzono to: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 370, *tit.* Restringitur.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Et quia multae querelae.

Listy żadne do akt ziemskich, nie maią być wpisane, tylko ktoreby w innych iuż xięgach znaydowały się: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 549, § Multas et magnas.

Listy z xiąg ziemskich wyięte, u Sądu pokładane waloru nie nabędą, poki oryginały nie będą produkowane: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, *tit.* De literis.

Simplici minuta nihil probari potest: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De literis.

Listom, gdy kto fałsz zada; albo księgami sądowemi ziemskiemi, albo przysięgą samotrzeć osiadłych i dobrey czci szlachty, dowodzone być maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, *tit.* Ut deinceps.

Listow na dobra dziedziczne kłaść szlachta przed Starostą nie powinna, wyiąwszy by one dobra znaczyły się być Krolewskie. *Ibidem*, *f.* 508, § Querela.

Obiaśniono tę konstytucyą, i na Seymie rzecz zadawnioną i wątpliwą około natury imion i dobr sądzić nakazano: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 531, *tit.* De bonis.

Listy Sądow Ziemskich Pisarze Ziemscy podpisywać maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § Ad obviandum.

Grodzkie zaś albo sami Starostowie, albo Sędziowie ich podpisywać powinni. *Ibidem.*

Po statucie Kazimierza III choćby kto listow starych nie miał, a pokazał to, iż przy złączeniu summ, albo oddawaniu starych listow, albo też przenoszeniu summ z iednych dobr Krolewskich na drugie, zostały iakokolwiek przy Kancellaryi, by też daty starych listow w nowych nie było listach, od summy odsądzon nie ma być: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 611, § Za potrzebne też.

O tymże i po statucie Krola Alexandra. Wyiąwszy, gdyby iaśnie na Seymie od Krola dowiedziono było, iż takowa zastawa była po statucie Krola Alexandra. Nie Metryką iednak dowodzono być ma. *Ibidem*, *f.* 613, *tit.* O złączeniu summy.

Declaratur: iż ieżeliby successor obligatarii takowe listy odnawiał, a byłby wątpliwością iaką podeyrzanym około przypisania summ, tedy przysiądz ma, iż takowe summy nie na oszukanie, ani szkodę Rzeplitey są przypisane. *Ibidem*, *tit.* O przysiędze.

Listami staremi, gdyby kto pokazał, że po statucie Krola Alexandra, Krolowie dobrami cudzemi, albo w przezyskach odiętemi, dysponowali iako swemi, maią być te dobra przywracane, a cognitio powinna być na Seymie. *Ibidem*, *f.* 620, *tit.* O sądzeniu starych listow. — *Vide tit.* Dobra.

Listow exekucyi podległych cognitio do drugiego Seymu odłożona. *Ibidem*, *f.* 621, *tit.* O rewizyi listow.

Rewidowano ie i sądzono: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 633, *et sequ.*

Listy exekucyi podległe zataione, exekucyą upadać maią. Dla czego dekreta rewizyi na teraźnieyszym Seymie odprawionych, w powiatach własnych aktykowane być maią, a w Prusiech na Sądach Ziemskich, aby obaczyć każdy mogł szlachcic, ieźli ie kto zataił. *Ibidem*, *f.* 639, *tit.* Zataione listy.

Ale to prawo o zataieniu listow zniesiono: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 785, § Konstytucyą.

Sądzenie listow starych ieszcze do dalszego Seymu odłożono: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 682, *tit.* Sądzenie starych listow.

Listow exekucyi podległych, Swidrygała, Lwa, i innych Xiążąt, cognitio do przyszłego Seymu odłożona. *Ibidem.*

Także Pruskich, ktore Prusacy peremptorie kłaść powinni. *Ibidem*, *f.* 690, *tit.* Miasta Pruskie.

Listy Lwa, Swidrygała, i innych Xiążąt po-

twierdzone, z tą deklaracyą: iż ktokolwiek za temi listami iest in possessione dobr iakichkolwiek, conservari ma wiecznemi czasy, juxta tenorem tychże listow: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 719, *tit.* Listy.

A miasta Pruskie, że listow nie pokazały, pozwać na przyszły Seym kazano. *Ibidem*, *tit.* Miasta Pruskie.

Że ich nie ukazały, w exekucyi upadły: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 724, *tit.* Pruskie miasta.

Dekreta wszystkie Seymu Lubelskiego i Piotrkowskiego, około listow uczynione, do powiatow maią być odesłane, i do akt wpisane i obwołane, i potrzebuiącym z Kancellaryi wydawąne. *Ibidem*, *f.* 727, *tit.* Dekreta.

Listy na summy dzierżawcom dobr od Krola zastawionych, ad rationem pięciukroć stu tysięcy zł. ktore Krolowi konstytucyą a. 1565 zaciągnąć pozwolono było, iak wiele ktory dał, na przyszłym Seymie, pod utraceniem summy, pokazać kazano: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 726, *tit.* O zastawie dobr.

Listow na Wołyniu i w Bracławskim woiewodztwie, na dziedziczne i oyczyste dobra, choćby kto nie miał, a byłby in pacifica possessione bonorum, ma mieć w nich pokoy, i trzymać ie wedle statutu starego i nowego W. X. Lit. *a.* 1569, *v.* II, *f.* 756, § A ieżeliby ktorzy.

Także w Xięstwie Litewskim. *Ibidem*, *f.* 774, § A ktoby.

Listy Zemowitowe, Władysławowe, Kazimierzowe, obywatelom woiewodztwa Bełzkiego, wiecznością na dobra ich służące, że za wieczyste nadanie maią być rozumiane, deklarowano z tym warunkiem i dokładem, że bez Krolewskiego pozwolenia mogą być przez possessory dysponowane i alienowane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1231, *tit.* Wieczności Bełzkie.

Listow do Woiewod Moskiewskich, oprocz Woiewodow i ich Podwoiewodzych, Kasztelanow, Podkomorzych, Starostow, Sędziow, żaden prywatny nie ma pisać, odmieniaiąc, albo zmnieyszaiąc tytuły, sub poena perduellionis: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 920, *tit.* Zatrzymanie pokoiu z Moskwą.

Zniesiono tę konstytucyą in perpetuum, i drukarzom, aby iey, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. nie ważyli się przedrukowywać, sub poena colli in Iudicio Tribunalitio, etiam in Iudicio Castrensi, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. ad cujusvis instantiam, sine quavis appellatione, repetenda, zakazano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 795, *tit.* Zniesienie.

Listy żelazne, alias moratoriae, mieszczanom, i Żydom przeciwko szlachcie, z strony niepłacenia długow, nie maią być dawane, sub nullitate. A między mieszczany, i inszemi osobami, nie maią być bez słuszney, i w prawach opisaney przyczyny, z Kancellaryi dawane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* O niedawaniu gleytow.

Listy Krol ięzykiem Polskim, albo Łacińskim expedyować ma. *Vide tit.* Krol.

Bez listu odprawnego od pana, czeladzi towarzyskiey nie wolno odchodzić. *Vide tit.* Hultaie.

Listy przypowiedne, *vide tit.* Żołnierz, *tit.* Hetman.

Liszki młode.

Liszek młodych nie ma nikt zbierać, sub poena 10 marcarum, a liszki rozpuścić: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608, § 20. Liszek młodych.

Loźni.

Loźni ludzie, ktorzy roczney służby nie maią, w miastach, i wioskach przechowywani być nie maią, sub poena 14 marcarum toties, quoties: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 260, *tit.* De laicis.

Loźnych ludzi mężczyzn i niewiast podczas żniwa z Mazowsza i inszych krain Polskich do Sląska i Prus przepuszczać zakazano. *Ibidem*, *f.* 267, *tit.* De laicis.

O tymże: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 293, *tit.* De rusticis.

Loźni chłopi, ieżeli do trzeciego dnia po weiściu do miast i miasteczek, na robotę się iaką, albo służbę nie umowią, łapani, kowani, i do sypania wałow, albo grobel skazani być maią: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* Poena contra rusticos.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* De furto.

Starostowie przestrzegać maią statutu o gołotach i komornikach tułaiących się: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § In petitione facta.

O tymże: aby według statutu loźnych do Sląska, lub Węgier nie przepuszczali: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 532, *tit.* De fugitivis.

Loźni ludzie szlacheckiey kondycyi po miastach Krolewskich, ex termino tacto in criminalibus, et civilibus w Grodzie sprawować się maią; salva appellatione na Trybunał, albo Lubelski, albo Piotrkowski; a w W. X. Lit. na Wileński, i gdzie się Trybunał odprawuie, inter causas conservatas, in duabus septimanis: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 4, § Do tego.

Gdyby kto in criminalibus szlachcica obwinił, i onego do więzienia zamku sądowego oddać, i przytym instygować nań chciał; takowego więzienia Urząd Grodzki nie ma nikomu ad decisionem causae, sub poena centum marcarum, bronić. Instigans iednak onego strzedz, i żywnością opatrywać będzie powinien. A ieżliby obwiniony loźny, albo possessionatum nobilem, albo civem de parendo judicato nie stawił, albo zastawy iakiey, ktoraby korrespondowała damno, u Urzędu nie zostawił, w więzieniu ad decisionem causae, et satisfactionem judicato zatrzymany przez Urząd być ma. Statuto Thorunensi de violentia in civitatibus per nobilem illata, in robore manente. A gdyby inculpatus niesłusznie do więzienia, per definitivam sententiam znalazł się być podany, nie z Urzędem, ale z tym, ktory go obwinił, i do Urzędu podał,

ratione praemissorum in foro competenti patebit mu via. *Ibidem.*

Loźnych, przekupniow, i rzemieślnikow, ktorzy prawa mieyskiego nie maiąc, jurisdictioni civili nie chcą parere, ani oney subesse, i rożnemi handlami i rzemiosłami w miastach bawiąc się, do żadnych ciężarow i podatkow nie chcą się przykładać, Urzędy Starościńskie i Mieyskie od miast odpędzać maią. A szlachta tak duchowni, iako i swieccy protegować ich nie maią. W domach iednak tak duchownych, iako i szlacheckich nie maią być imani, ale prawem trzeba ich repetować, a Urząd Grodzki powinien z nich, pod winą sta grzywien, ad primam requisitionem, exekucyą, nullo habito respectu, czynić. *Ibidem*, *f.* 26, *tit.* O ludziach loźnych.

Loźnych ludzi i hultaiow wszystkich, pod pospolite ruszenie, aby miasta na służbę wyganiały, sub poena ducentarum marcarum, w Grodzie ad cujusvis delationem, bez appellacyi repetenda, rozkazano: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 417, § De plebejis.

Na loźnych ludzi w miastach Krolewskich W. X. Lit. bez żadney służby bawiących się, i komorą mieszkaiących, pogłowne uchwalone: *K. L. a.* 1673, *v.* V, *f.* 146, *tit.* Pogłowne.

O loźnych speciale miastu Lwowu i Wilnu. *vide sub tit.* Miasta: *Lwow* i *Wilno.*

Ludzi służebnych w starostwach Ukraińskich revisio, *vide tit.* Rewizye.

Ludzie swawolni, *vide tit.* Swawolni.

Plura, *vide tit.* Hultaie, *et tit.* Sprawy.

Lustracye.

Lustracya dobr Krolewskich w pięć lat zawżdy bywać ma, dla przyczynienia, albo umnieyszenia kwarty, za iakiemi przypadkami: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 618, *tit.* O lustracyi.

Znowu o tymże: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1497, § A ci Lustratorowie.

Według tego prawa wysłani Lustratorowie z Seymu do Wielkiey-Polski, i Małey-Polski, do Rusi i Wołynia, do Kiiowa, do Prus, do Mazowsza i Podlasia: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 785, § Lustratory.

Ktorym Lustratorom, iż konstytucya o Rewizorach napisana we wszystkim służy, *vide tit.* Rewizye, Rewizorowie.

Ciż dobra wszystkie, ktorych Rewizorowie nie rewidowali, lustrować maią. *Ibidem*, *f.* 786, § Ciż Lustratorowie.

Na Wołyniu także, Podlasiu, i w Kiiowskiey ziemi, aby constet, poki rozdawane maią być wiecznośći albo lenna, dla osiadania tych tam pustyń. *Ibidem*, § Ktorzy.

A że w Podlasiu rewizya dotychczas nie doszła, dla tego dani na to Rewizorowie albo Lustratorowie: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 929, *tit.* Rewizya Podlaska.

Także do Łucka, Włodzimierza, Krzemieńca, Bracławia, Winnicy; ponieważ Starostowie tameczni pozwolili dobrowolnie, praeter consuetudinem, et legem Unionis, z tych starostw kwartę płacić, salvo jure każdemu integro na summy stare przed Unią na dobra Krolewskie wniesione, et cum hac cautione, iż tameczni Starostowie, i wszyscy obywatele z potomkami swemi, exekucyi żadney, ani żadnym Prawom i statutom Koronnym, a zwłaszcza statutowi Krola Alexandra, i konstytucyom o exekucyi, przed Unią, i po Unii uczynionym, podlegać nie maią. I owszem ieźliby na nich iakie processy i dekreta, albo przewody prawne z strony kwarty niepłacenia dotąd pokazały się; te wszystkie exnunc in perpetuum cassantur: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* Kwarta z woiewodztw.

Znowu lustracyą postanowiono, ale aż z przyszłego Seymu, po wotach senatorskich i poselskich na propozycyą, nie występuiąc do innych żadnych spraw, Lustratorowie naznaczeni być maią. Ktorzy przysiądz będą powinni na sprawiedliwe rewidowanie prowentow wszystkich dobr pod lustracyą podpadaiących: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1452, *tit.* Lustracya dobr.

Dani są Lustratorowie, ktorych do przyszłego Seymu trwać ma funkcya: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1493, *tit.* Lustracya.

Ci powinni lustrować te dobra, ktore nie były pierwey rewidowane, i te na ktorych stare summy są extenuowane, z ktorych się teraz albo nic nie płaci, albo bardzo mało, uti ab incerta taxa. *Ibidem*, *f.* 1494, § Ci tedy.

Dobra, ktore tak po Krolowy Annie Stefanowey, iako i po Krolowy Annie, Zygmunta III małżonce pierwszey; wyiąwszy te starostwa i dzierżawy, na ktore dożywocia zaszły, ktore maią podpadać pod duplę kwartę, iako i insze starostwa do dwoch lat, a potym semiduplę płacić będą, według teraźnieyszego postanowienia. *Ibidem.*

Ekonomie Krolewskie, wyiąwszy cła, żupy, i ekonomie: Samborską, Malborską, i wielkierządy Krakowskie, z ktorych tylko dupla kwarta płacona być ma, aż do czasu wyżey opisanego, a potym iako z inszych starostw połtory kwarty. *Ibidem.*

Od tey lustracyi, i od kwarty drugiey, Ukrainne starostwa, i dzierżawy woiewodztw: Kiiowskiego, Bracławskiego, Kamienieckiego, i Chmielnickie starostwa ad vitam modernorum possessorum uwolnione. Także generalstwa, Krakowskie, Wielko-Polskie, woiewodztwo Kiiowskie, starostwo Malborskie, woytostwa, sołtystwa, rudy, huty, i wsi lenne, albo jure vasallico do zamku służące. *Ibidem*, *f.* 1495, § Od ktorey to lustracyi.

Dołożono przytym: że Krol iuż odtąd po śmierci każdego z teraźnieyszych Starostow, ekonomow, dzierżawcow, albo po ustąpieniu dobr przerzeczonych, nie będzie takowych dobr dawać, ani na cessyą żadnemu z nich zezwalać, ażby były pierwey przez naznaczone Lustratory z Podskarbim Koronnym, albo

Urzędem iego lustrowane: wedle ktorey lustracyi i taxy kwartę płacić będą, pod warunkami o kwarcie postanowionemi. *Ibidem*, § A po wyiściu.

Dobr także Krolewskich w pięciukroć sta tysięcy złot. zastawionych, i po śmierci teraźnieyszych possessorow, nie będzie mogł Krol inaczey donatariis conferre, aż po wykupnie, albo zapłaceniu summy, dostatecznie lustrowane będą. Nie inkluduiąc w to summ woiewodztwa Podlaskiego, ktore w restytucyi do Korony są warowane. *Ibidem*, *f.* 1496, § A iż przez zatrudnienie.

Tey lustracyi podlegać nie maią wsie, przez Krola komużkolwiek dożywotnim prawem przed konstyt. a. 1590, konferowane. Kwartę iednak drugą possessores płacić z nich powinni, a potym wolno będzie Krolowi zawżdy rozdawać takie dobra dożywotnim prawem po lustracyi, non obstante constitutione o ekonomiach. *Ibidem*, § Nie maią też podlegać.

Lustracya w Kiowskim, Wołyńskim, Bracławskim woiewodztwie, ad effectum przyszła, i postanowiono z tym iednak warunkiem: że tey lustracyi same tylko dobra stołu Krolewskiego, ktore dzierżawy prawem dożywotnim ad praesens trzymaią, a nie insze podlegać maią. A prawa i wolności szlacheckie in dubium wokowane nie będą, ale przy konstytucyach przeszłych zostawać maią; ani exekucya żadna pretendowana być nie ma z tey lustracyi. *Ibidem*, § A iż w woiewodztwach.

Lustracyi Starostowie, ekonomowie, i dzierżawcy bronić nie maią, sub amissione starostw i dzierżaw. O co forum na przyszłym Seymie peremptorie ad instantiam Instigatoris Regni, ex delatione Poskarbiego i Lustratorow. *Ibidem*, *f.* 1497, § A tey lustracyi.

Lustratorowie na każdym Seymie maią być dawani, albo przedtym dani potwierdzeni. *Ibidem.*

A ieżliby ktory z Lustratorow umarł, superstites lustrować maią, a na mieysce demortui Krol z konsensem PP. Rad, tak Duchownych, iako i Swieckich inszego deputować może. *Ibidem.*

Lustratorom zawżdy przez dzierżawce powinni być dawani w posłuszeństwo ad hunc solum actum, pisarze, woyci, włodarze, albo inni słudzy, i kmiecie do robot nie należący, ktorzyby pożytki dobr onych w swey sprawie mieli, i ich wiadomi byli; aby tam oni Lustratorowie za ich instrukcyą i pokazaniem pożytkow, wszystkiego dowiedzieć się, i inwentarze wszystkie sporządzić mogli. Do czego przez Lustratory tamże in instanti obowiązani być mogą. *Ibidem*, § A iżby takowe lustracye.

Lustratorowie przez dzierżawce podeymowani być maią. *Ibidem.*

Lustratorowie z Seymu naznaczeni, powinni się ziechać do Rawy we dwie niedzieli po świątkach, i przysięgę przed Deputaty do kwarty naznaczonemi, i przed Starostą onego mieysca in hanc rotham:

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Troycy Iedynemu, że o wszystkich prowentach dobr Rzeplitey, ktore mi się kiedy lustrować trafi, według urzędu mego lustratorskiego, wiernie, i sprawiedliwie z pilnością dowiadować się, i one inwentować będę, sam przez się, nie per substitutas personas, respektu, ani affektu żadnego na przyiaciela, ani na nieprzyiaciela nie maiąc, ani podarkow żadnych eo nomine nie biorąc, ale w tym wszystkim wiernie i sprawiedliwie zachowuiąc się. Tak mi Panie Boże pomagay etc.

Ktorym Lustratorom Podskarbi Koronny powinien regestra dobr wszelakich Krolewskich, ktore podpadać będą pod lustracyą i oraz salaria każdemu z nich, od Posłow Ziemskich deputowanemu, po dwochset złot. Polskich przy Deputatach kwarcianych oddać. *Ibidem*, § A ci Lustratorowie.

Lustratorom bespieczeństwo warowane, sub poena criminis laesae Majestatis według konstyt. a. 1562, o Rewizorach. *Vide tit.* Rewizye.

Lustratorowie insi naznaczeni. Przysięga ich i salaria, iako i w r. 1601 i według teyże konstytucyi maią się sprawować. Lustrować powinni starostwa, w tych czasach zamieszanych poszkodzone, a zwłaszcza: Nowomieyskie, Lubelskie, Sandomirskie, Chęcińskie, Warszawskie, Błońskie, Trębowelskie, Czerskie, Wareckie, Płockie, Kozienickie, i inne, ktoreby kto chciał z tey miary pod lustracyą podać. Wedle ktorey lustracyi nie ma być kwarta płacona do lat czterech; a po wyiściu tych lat, wedle pierwszych rewizyi i zwyczaiow currere powinna: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1611, *tit.* Naznaczenie Lustratorow.

Znowu insi naznaczeni, ale o przysiędze nic: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1682, *tit.* Naznaczenie Lustratorow.

Znowu naznaczeni; o przysiędze także nic: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 35, *tit.* Naznaczenie Lustratorow.

Znowu naznaczeni: przysięgać, i salarium mieć powinni, iako in a. 1601 ktore salarium z teraźnieyszey aukcyi w kwarcie, z lustracyi przeszłego roku w Podolu i Prusiech uczynioney, na Lustratorow z Koła Poselskiego deputowanych, Pan Podskarbi Kor. w Rawie oddawać ma do rąk Pisarzow Skarbowych, ktorzy lustracyą z Lustratorami odprawować będą. A ci, po uczynieniu przez tychże Lustratorow przysięgi, oddać ie onym powinni: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 304, *tit.* Naznaczenie Lustratorow.

I Senatorom salarium naznaczono, ale nie specyfikowano, iak wiele. *Ibidem*, *f.* 305, § Ażeby ta lustracya.

Ciż nie w Rawie, (gdyż teraźnieysza deputacya prędko się skończy) ale w Grodzie przy Urzędnikach Sądowych, gdzie lustracyą zaczynać będą, przysięgę uczynić maią. *Ibidem*, § A tym Lustratorom.

Ziechać się maią naydaley za cztery niedziele na mieysce, gdzie im Pan Podskarbi Kor. oznaymi, i lustracyą zacząwszy, kończyć skutecznie pod winą tysiąca grzywien, o ktorą Instygator czynić powinien; a forum wedle prawa, iako o kwartę. *Ibidem.*

Ieźliby ktory w tym czasie umarł, albo zachorował, albo miał legale, że ziechać nie mogł, tedy Krol na to mieysce przy Pisarzach Skarbowych, inszych zesłać, i onym regestra dobr lustracyi podległych, także rewizye, lustracye, inwentarze, według konstyt. a. 1601, dla porządnieyszego odprawowania tego aktu, oddać ma. *Ibidem.*

Dobra stołu Krolewskiego, tak po zmarłey ręce, iako i po ustąpieniu, za konsensem Krolewskim, z ktorych tanquam ab incerta taxa kwartę płacą, albo na ktorychby summy stare były extenuowane, ktorey extenuacyi z przywileiow oryginalnych wykupna, przez dzierżawce produkowanych dochodzić maią. A dzierżawcy z przywileiami powinni się stawić tam, gdzie ich Lustratorowie obwieszczą. *Ibidem*, *f.* 304, *tit.* Naznaczenie Lustratorow.

Starostwo Drohickie, iż sam Starosta pozwolił lustrować, ma być od tychże Lustratorow lustrowane. *Ibidem*, *f.* 285, *tit.* Lustracya.

Znowu Lustratorowie naznaczeni, o przysiędze nic, a salarium z kwarty zwyczayne mieć maią: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 384, *tit.* Naznaczenie Lustratorow.

Ciż dobra Krolewskie w Rusi i Podolu przez nieprzyiaciela spustoszone rewidować maią, i ziechać się za obwieszczeniem W. Podskarbiego Kor. na mieysce naznaczone. *Ibidem*, *f.* 385, § Ciż Lustratorowie.

Nie lustrowali. Kazano im tedy znowu, żeby tę funkcyą, gdy tego będzie potrzeba, i od skarbu o tym będą obwieszczeni, odprawili, za to salarium, ktore wzięli. A ieźliby ktory był legaliter impeditus, ma dać salarium temu, ktory na mieysce iego będzie substytuowany: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 427, *tit.* O Lustratorach.

Ieszcze nie uczynili dosyć powinności. Roskazano, aby uczynili, sub poena in constit. a. 1616 expressa, to iest: mille marcarum, iako o kwartę: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 457, *tit.* Lustratorowie.

Znowu naznaczeni, ktorym W. Podskarbi Koronny salarium z kwarty dać powinien. Ieźli iednak ktory z nich wziął przedtym salarium, tedy o tymże teraz funkcyą tę odprawić ma: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 552, *tit.* Lustratorowie.

Szacunek zboż podług lustracyi a. 1626, maią czynić. *Ibidem.*

Pruskie woiewodztwa, iż są od nieprzyiaciela spustoszone, wolne od tey lustracyi uczyniono. Za uspokoieniem iednak tey prowincyi, Rewizorowie na uznanie szkod z przyszłych Seymow, maią być wysłani, według ktorey rewizyi, tak za przeszłe lata kwarty dopłacać, iako i na przyszłe czasy do lat według prawa opisanych, płacić kwartę Starostowie i dzierżawcy dobr Krolewskich powinni będą. *Ibidem*, *f.* 553, § A Pruskie woiewodztwa.

Starostwo Kiszawskie od lustracyi uwolniono, durante vita Ur. Iana Bąkowskiego Chorążego Malborskiego, Starosty Kiszawskiego. Kwarta iednak naznaczona, co rok z niego płacona być ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 287, *tit.* Lustracya.

Lustratorowie do starostwa Krzepickiego naznaczeni. Ktorzy w Grodzie bliższym, iako Lustratorowie przysięgaią, przysiądz powinni; a zlustrowawszy to starostwo, podług prawa i zwyczaiu lustracyą porządnie z podpisem rąk swoich, do akt skarbu oddadzą: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 49, *tit.* Lustracya.

Lustratorowie według dawnego zwyczaiu i prawa pospolitego, do dobr Krolewskich tych tylko samych, na ktorych summy iuż powychodziły, alboby tymczasem wyszły, a ieszcze nigdy lustrowane nie były, i kwarty z nich nie płacono, naznaczeni. Ktorym W. Podskarbi Kor. salaria z kwarty dać powinien: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 895, *tit.* Lustratorowie.

Lustratorowie do rewidowania dobr Krolewskich w Koronie, po zmarłey ręce, iako i po ustąpieniu za konsensem Krolewskim, z ktorych tanquam ab incerta taxa kwartę płacą, albo na ktorychby stare summy były extenuowane. Czego z przywileiow oryginalnych, i wykupna przez dzierżawce dochodzić maią: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 292, *tit.* Lustracya.

Ciż w Prusiech bona emphyteutica, ktorym lata wyszły, i wszystkie do tych czasow dezolacyami się zastawiaiące; także w Rusi, na Ukrainie, w Podolu, i w woiewodztwach Wołyńskim, Lubelskim, i Bełzkim rewidować maią, i z tego wszystkiego relacyą na przyszłym Seymie uczynią. *Ibidem.*

Nie przyszła ad effectum ta konstytucya. Reassumowano ią tedy in toto, i Lustratory naznaczono, z tym dokładem: aby o spustoszeniu dobr Krolewskich, przez kogoby się stało, inkwizycyą uczynili: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 459, *tit.* Lustracya dobr.

Lustratorowie do wszystkich dobr Krolewskich, tak lustrowanych, iako i nielustrowanych, po wszystkiey Koronie naznaczeni. Ktorzy ante omnia przysiądz powinni, że ten urząd wiernie i sprawiedliwie, z wielką pilnością sami przez się, nie przez substytuty swoie, odprawować będą, upominkow żadnych brać, czeladzi, koni, nadzwyczayną potrzebę swoię na tey funkcyi mieć; w dobrach po lustracyi odprawioney nad potrzebę dłużey bawić się nie będą, ani podwod żadnych brać. Ktorą przysięgę na Sądach bliższych Ziemskich, albo Grodzkich przed zupełnym Urzędem wykonawszy, authentice do W. Podskarbiego Kor. odesłać powinni: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 600, *tit.* Lustratio.

Ciż między innemi prowentami, krescencye obaczyć, i oszacowawszy, kwartę z innych do-

chodow postanowić maią. *Ibidem*, *f.* 601, § A tę funkcyą, *vers.* 4.

W dobrach nielustrowanych przywileie, a w Prusiech jura emphyteutica rewidowawszy iak dawne, gdzie summy i emphyteuses expirowały, i ieżeli im przed woyną dosyć uczynili, inkwizycye uczyniwszy, konnotować i skarbowi oddać powinni. *Ibidem.*

De caetero ad actum hunc reassumowano konstytucye dawne o lustracyach, sub poenis fisci, ad instantiam Instigatoris Regni repetendis. *Ibidem.*

Ieźliby ktory Deputat renuncyował, albo legaliter impeditus był, ma o tym skarbowi nieomieszkanie przed czasem oznaymić, na ktorego mieysce Krol inszego substituet. *Ibidem.*

Że potym, według tey lustracyi kwarta ma być płacona, *vide tit.* Kwarta.

Tymże Lustratorom dokończyć lustracyi kazano tam, gdzie nie lustrowali: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 696, *tit.* O starey kwarcie.

Tymże, aby lustracye wszystkie spisawszy porządnie, rękami swemi podpisane, i zapieczętowane do Grodow pierwszych każdego woiewodztwa per oblatam podali, roskazano. Ktore to Urzędy Grodzkie przyimować ie, i do xiąg aktykować maią, bez kosztow podaiącego. *Ibidem.*

Lustratorow in a. 1659, do Mazowsza deputowanych, aby te dobra rewidowali, ktorych na on czas, Krolowa Ludwika Marya, jure reformationis one trzymaiąc, rewidować nie pozwoliła była z krzywdą prowentu skarbowego, obowiązano, i konstytucyą pomienioną 1659 reassumowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 116, *tit.* O dobrach w Mazowszu.

Lustracya przeszła starostwa Przemyślskiego, w niektorych punktach do seymowey decyzyi suspendowana, nie mogąc być na tym Seymie rezolwowaną, znowu iest nakazana, i Deputaci naznaczeni, aby prowenta wszystkie praevio juramento super officium suum zrewidowali, i kwartę taką postanowili, ktoraby niewątpliwie skarbu Koron. quot annis dochodziła: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 73, *tit.* Lustracya.

Nie doszła ta lustracya, i Lustratorowie functioni suae renuntiarunt. Insi tedy takimże ut supra sposobem naznaczeni; Starosta iednak iurydyczny Przemyślski, od pensyi sobie naznaczoney na iurydykę, płacić nie będzie powinien: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 125, *tit.* Lustracya Przemyślska.

Lustracya w dobrach generaliter wszystkich Krolewskich i duchownych, w woiewodztwie Wołyńskim postanowiona. Ktorą Lustratorowie na przyszłym Seymiku Relationis obrani (praevio na tę funkcyą juramento, iako sprawiedliwie według Pana Boga i sumnienia, non ex favore vel odio rewidować, i spisywać będą) odprawią, i regestra lustracyi każdy w swoich powiatach do Grodu podadzą. Także szelężne i czopowe w iak naylepszy sposob i porządek wprowadzą. A tey rewizyi w dobrach swoich nikt bronić nie ma, ani się zasłaniać żadnemi libertacyami, albo excepcyami (ktore praesenti lege abrogantur) sub poena peculatus. Sposob zaś i porządek około tego, woiewodztwa tego obywatele na Seymiku Relationis namowią, non obstante quacunque contradictione. A to na każdy podatek rozumieć się ma, ktory praesenti lege approbatur: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 560, *tit.* Rewizya.

Lustratorowie do wsi Małeszyc, na fundacyą kościoła Studziańskiego obroconey, żeby sub conscientia uznali, iak wiele odpadło intraty przez odięcie tey wsi od starostwa Opoczyńskiego, i aby ducta proportione kwartę od tego starostwa uięli, i od płacenia oney Starostę uwolnili; co approbatur praesenti lege: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 478, *tit.* Lustracya.

Na lustracye uniwersały Krolewskie pod pieczęcią pokoiową i Koronną, ex Senatus consulto wychodzić nie maią. *Vide tit.* Krol.

Lustracya łanow wybranieckich, *vide tit.* Wybrańcy.

Plura vide tit. Rewizye.

Malecontenti.

Malecontentis iakiegokolwiek stanu i powołania, i dostoieństwa, aby na tym Seymie pacate w takiey liczbie, iako iest w konstytucyi a. 1588 (*vide hanc constit. tit.* Criminalia) opisana, koniecznie się stawili, i praktyki ratione podania na Krolestwo, mimo wolną Elekcyą pana, et ratione absoluti dominii, odkryli, kazano, i osoby onych fide Regia, et authoritate comitiali w przyieździe i odieździe, i w wolnym popieraniu assekurowano, i termin takowym sprawom naznaczono. Na ktory ieźliby się żaden prezentować nie chciał, i to postanowienie wzgardzał, i daley Rzeplitą turbował, i ludzie kupił, na tymże Seymie consultum być ma, iakoby Rzeplita od takowych mieszanin uchwałą seymową uspokoioną została. A ieźliby delator in probationibus deficeret, poena talionis tamże in instanti według prawa ma być karany. Do takich spraw i Sądow, kiedy przypadną, z Senatu i z Posłow in prima sessione osoby pewne, (ktore ad hunc actum maią być przysięgłe), ktorzyby ani obwinionemi, ani delatorami byli, obrani i naznaczeni być powinni, iako in causa Regis et Reipublicae wedle pomienioney 1588 konstytucyi: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1595, *tit.* Assekuracya.

Ten edykt seymowy, in vim constitutionis promulgowany, ręką Krolewską podpisany, pieczęcią Koronną i W. X. Lit. zapieczętowany, po Grodach bliższych rozesłać, i na mieyscach zwykłych publikować, i między ludzie rozsyłać, Starostom i Urzędnikom wszelakim do tego należącym, pod winami przeciwko niedbałym Starostom, w prawie pospolitym opisanemi, roskazano. *Ibidem.*

A iż się nikt na termin nie stawił, z kup się

im roziechać kazano, i na skuteczne Rzeplitey uspokoienie, Kommissarze naznaczono. *Ibidem*, *f.* 1636, *tit.* Konkluzya Seymu.

Edykt a. 1607, na odkrycie praktyk, iako do pewnego tylko czasu służył, tak po expirowaniu tegoż czasu, żadney in posterum wagi mieć nie ma: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1660, *tit.* Deklaracya assekuracyi.

Malecontentis amnestya; tudzież pism uszczypliwych inter cives, z okazyi dyffidencyi i tumultow zaszłych, umorzenie, *vide tit.* Amnestya.

Małmazya i muszkatela, vide tit. Wino.

Małżeństwo.

Nieosiadły ieżeli poymie w małżeństwo corkę kmiecia osiadłego, przy niey zostać się ma. Podobnież corka nieosiadłego za osiadłego wydana, za nim iść ma. Toż i o wdowach rozumieć się ma: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 379, *tit.* De filiabus colonorum.

Małżeństwa corek rolniczych wolne mieć chciano. *Ibidem.*

Zygmunt I Krol Polski o małżeństwie swoim consultat cum Proceribus: *a.* 1516, *v.* I, *f.* 383, *tit.* Sigismundus.

Plura vide tit. Krol.

Mandaty, vide tit. Pozwy.

Marszałkowie.

Marszałek tak Koronny, iako i Nadworny, iest sprawcą i mistrzem wszystkich dworskich ceremonii. To iest: Dworzany popisować, i im płacić ma, regestra ich chować, i wiedzieć, ktory pilen, a ktory niedbały. Nieposłusznych na dworze chować, nie ma dopuszczać, a starać się, aby każdemu z strony Krola Imci według wartości osoby cześć powinna była oddawana. Przykłady złe i występki miarkować, wykorzeniać, i karać: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 295, *tit.* De Officiis Regni.

Rzeczy wszystkie na dworach, domach, komorach, pokoiach, i u stołu Krola Imci sporządzać. Urzędy i Urzędniki ad Equestrem Ordinem Krola Imci należące ustawiać, i w lepszy porządek wprowadzać, za dozwoleniem i władzą Krola Imci. Na dworze będący, do każdey sprawy Marszałka Nadwornego używać. Cenę rzeczom, ktore na potrzebę dworską przywożą, układać. Targowe, przy dworze będąc, wyciągać i brać, wszakże pomiernie wedle zwyczaiu miastu, krom polnego ktore Hetmanowi W. zostawiono, aby za spolną radą zapłata rzeczy była dawana. *Ibidem.*

Przy bytności Marszałka Koronnego, Marszałek Nadworny w żadne rządy wdawać się nie ma, ale w niebytności iego wszystko odprawować powinien. *Ibidem*, *ver.* 36.

Urzędy obudwu, maią być zobopolne, i nie rożne sobie. *Ibidem.*

Marszałkowskie ustawy przez Woźnego maią być obwołane. *Ibidem*, *f.* 296, *ver.* 8.

Marszałka nieumiarkowane targowego wybieranie, Panowie Rady na dworze będące, miarkować, a nieposłusznego na Seym donieść maią. *Ibidem*, § Si vero Mareschalcus.

Marszałkostwo ma być dane człowiekowi godnemu, tak z Wielkiey, iako i z Małey-Polski: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Cancellarii etc.

Marszałek Koronny przy urzędzie swym dygnitarstwa mieć nie może, bo z urzędu tego i mieysce, i votum w Senacie ma: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 676, *tit.* O spolności urzędow.

I Hetmanem być nie może. *Vide tit.* Hetman.

Marszałkowie przez czeladź swoię, porządku i pokoiu przestrzegać maią, na ktorą ktoby się targnął, albo uderzył, a nie ranił, na ręce; a ktoby ranił, na gardle ma być karany. Ieżeliby ci zaś słudzy w czym wystąpili, albo komu ubliżyli, przez Marszałkow nieodwłocznie za delacyą sprawiedliwość z nich popowinna być czyniona. A gdyby Marszałkowie sprawiedliwości czynić nie chcieli, albo się zbraniali; na Kapturze Generalnym ma być uczyniona: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 845, § A tego wszystkiego.

Gdyby się Krolowi trafiło być w Inflanciech; Marszałek Litewski, ieżliby sam tylko był przy Krolu, urząd Marszałkowski zupełnie ma odprawować. A ieżliby obydwa byli, i Koronny i Litewski, tym sposobem, iako na Seymie, według postanowienia Krola Zygmunta Augusta, zachować się zwykło, urzędy swe odprawować powinni: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1265, *tit.* Marszałkow władza.

Marszałkom oboyga Narodow stanowiska rozdawać i taxe stanowić podczas Elekcyi Krola, z Urzędem Woiewody Mazowieckiego i Grodzkim (wyiąwszy ab isto onere dwory i domy szlacheckie) pozwolono: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 754, § Aby żaden.

Co i na pośledlieyszych Elekcyach pozwolono. *O czym vide tit.* Gospody.

W stanowisku Marszałka W. Koronnego w Warszawie, Sądy Kapturowe Generalne sub interregnis odprawować się powinny. *Vide tit.* Kaptury.

Starszy nad gwardyą Krolewską, pod władzą i iuryzdykcyą Marszałkow oboyga Narodow być ma. *Vide tit.* Krol.

Między Marszałkami oboyga Narodow, skrypt in vim samego tylko porządku, ręką Krola Imci Władysława podpisany, pieczęciami Koronną, i W. X. Lit. zapieczętowany, do akt Metryki oboiey podany, in toto approbowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 139, *tit.* Approbacya skryptu.

Marszałkowie swoię zwyczayną iuryzdykcyą marszałkowską przy ciałach Krolow zmarłych, sub interregnis, aż do Elekcyi nowego pana, exekwować maią. *W Konfederacyach Gener. Warsz.* *a.* 1632, 1648 *et* 1674.

Marszałkow, quo ad judicia na expedycyi pospolitego ruszenia iuryzdykcya, *vide tit.* Woysko.

Marszałkom Koronnym wolno brać, sądzić, et praevia inquisitione, sine appellatione, karać tumultuantes na Żydow w miastach i miasteczkach, podczas rezydencyi Krolewskiey: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 387, *tit.* Securitas Żydow.

Marszałkow osobnych mieć Narodowi Ruskiemu pozwolono, cum dignitate senatoria, ktorzy według roty Urzędnikow Kor. przysięgę wykonać maią. *W Komm. Hadyac. a.* 1659, *v.* IV, *f.* 642, § Privatis wszystkim.

Marszałkowskich Sądow artykuły, według ktorych na każdym przy bytności Krolewskiey mieyscu, Urząd Marszałkowski ludzie występne karać ma, approbowano, i one in volumen legum inserować zlecono: *K. L. w Grodnie, a.* 1678, *v.* v, *f.* 645, *tit.* Ian III.

Ktorych artykułow takowa iest series:

I. Nayprzod: aby żaden cujuscunque status et conditionis, tam advena, quam indigena, nemine excepto, nie śmiał, ani się ważył, tak w domach, iako i na ulicach żadnych zwad i zmowek czynić, uszczypliwych słow, bonam famam laedentia drugiemu mowić, ani tumultow, sedycyi, odpowiedzi na zdrowie czynić, in duellum drugiego wyzywać, na gospody cudze, i domy gwałtownie nachodzić i nasyłać, ani krzywdy swey i urazy iakieykolwiek privata auctoritate, ale urzędownie dochodzić. Ktoby inaczey sobie postąpił, ma być in recenti facto et crimine, sine ullis exceptionibus, przez Urząd Marszałkowski sądzony, i za występek swoy, podług prawa i zwyczaiu, karany. A ktoby chciał iakiego turbatora Urzędowi bronić, ieżeli taki complex w takiey obronie będzie zabity, to impune zostać ma, a ieżeliby nie, tedy ta, co i na pryncypała, na takich poena extendowana być ma. A ktoby post patratum facinus, nie będąc in recenti crimine poymany, ziechał, na takiego w gospodzie iego pozew pisany, położony być ma; za ktorym gdyby na termin naznaczony sam przez się, albo przez swego plenipotenta, do Sądu nie stanął, tedy in contumaciam ipsius, praemisso tamen scrutinio de facinore per ipsum perpetrato, na takim poena infamiae extendowana być ma.

II. Aby żaden nie ważył się w miastach na ziazdach publicznych, po przedmieściach, okolicach iego, i na każdym innym mieyscu pod rezydencyą naszą, z rusznicami, z czekanami, kilofami, z broniami niezwyczaynemi, a generaliter cum armis, et in armis seditionem praeseferentibus chodzić, a tym więcey ani do zamku przyiść, ani wiechać. A ktoby się tego ważył, przez Urząd Marszałkowski ma być czternastą grzywien karany, ex delatione cujusvis. A ktoby rusznicę nosił, albo z niey strzelał, przez Urząd Marszałkowski ma być poymany, i w więzieniu trzymany, aż winę, temuż Urzędowi dwieście grzywien Polskich w konstytucyi 1611 roku opisane, odłoży. O ktorym strzelaniu gdyby ten, u kogo to w domu, w piwnicy, albo przed domem się stało, Urzędowi Marszałkowskiemu nie oznaymił, ma być karany winą czternastu grzywien, przez tenże Urząd.

III. A iż wiele na tym należy przy bytności naszey, a osobliwie na Seymie, gdzie się publica consilia Rzeczyplitey odprawuią, aby żaden cudzoziemiec, iakiegokolwiek stanu i kondycyi byłby, bądź to pod pretextem towarow iakich, albo handlow, bądź to z inszey potrzeby swey prywatney, nie śmiał, ani się ważył privata authoritate bez wiadomości Panow Marszałkow, albo Urzędow ich do gospod wieżdżać, i one sobie naymować, sub poena arbitraria Urzędu Marszałkowskiego. A gdzieby gospodarz nie dawszy znać iednego albo drugiego dnia do Urzędu Marszałkowskiego o takim człowieku, onego do swego mieszkania przyiął, i przechowywał, taki każdy, iako inobediens woli i rozkazaniu naszemu, ma być karany przez Urząd Marszałkowski poena triginta marcarum Polonicalium, in instanti persolvendarum, et sessione turris per sex septimanas.

IV. Gdzieby też kto pod takim ziazdem seymowym, iako i na ktorymkolwiek inszym przy bytności naszey mieyscu zwadę zaczął, policzek komu, albo razy sine zadał, broniby dobył, choćby nie ranił, ma być karany winą sześciudziesiąt grzywien, i siedzeniem w wieży poł roka. A gdyby kto kogo ranił w zamku, albo in vicinia zamku, także w nayściu na gospodę, albo ex insidiis, bądź w domu, bądź w rynku, albo i na ulicy, ma być na gardle karany. Ktoby zaś ex contentione, a to z piiaństwa rany komu zadał, opodal od zamku, na ulicy, albo na ktorym inszym mieyscu, takowy odkupuiąc gardło, winę dwoch set grzywien, parti et officio per medium, zapłacić będzie powinien, i w wieży ćwierć roku siedzieć. Ten zaś, ktoryby in justa defensione vitae, gravi lacessitus injuria kogo ranił, arbitrio Sądu Marszałkowskiego subjacebit. A ktoby post patratum facinus ziechał; na takim poena infamiae extendowana być ma.

V. W gospodach aby każdy poczciwie się sprawował i skromnie, występkow żadnych nie czyniąc, i niebeśpieczeństwa ogniowego pilnie się wystrzegaiąc. Dlaczego każdy gospodarz powinien mieć wodę w statkach, osęki, drabiny, i insze rzeczy do tego należące; także też przy kuchniach, w rynku i gdzieindziey postanowionych, aby te statki pomienione dla niebeśpieczeństwa ogniowego zgotowane były. Czego Urząd Marszałkowski przestrzegać ma, i w tym nieposłusznych i niedbałych winą czternastu grzywien karać. A ktoby statki z wodą, i insze potrzeby do tego należące rąbał i psował, taki ma być stem grzywien karany.

VI. Trąbienie żadne, oprocz stołow i wiazdow przednich PP. Senatorow, także i na surmach grania, aby nie były, aż we dnie, a osobliwie w nocy; gdyż ztąd zwady między trębaczami i surmaczami zwykły bywać.

VII. Panom Posłom cudzoziemskim, także i sługom ich, aby każdy przystoyną uczciwość oddawał. A ktoby ktoremu nie tylko krzywdę iaką uczynił, ale też przykrość iaką i naśmiewiska stroił, każdy przez Urząd Marszałkowski, według występku swego, karany być ma.

VIII. Gdzieby się komu albo na ulicy gwałty działy, tak we dnie iako i w nocy, ktobykolwiek krzesał, cegłował; tedy słudzy Urzędu Marszałkowskiego, albo warta, maią takiego swawolnika poimać, i nie maiąc na żadną osobę respektu, do Urzędu Marszałkowskiego oddać, i o excessa tego pewną sprawę dać. A tam, ex allegatis et probatis, Urząd Marszałkowski dekret wedle prawa wydać ma. A gdzieby kto na takowym uczynku i występku poimany był; ma podledz winom o gwałcie, i o zranieniu wzwyż mianowanym. A ktoby perpetrato facinore ziechał, poenis supra scriptis subjacebit.

IX. Chłopięta, wyrostkowie, kozacy, mastalerze, i insze podleysze osoby, aby hukow wołania na zamku nie śmieli czynić; a ktoby się tak swawolny znalazł, za razem tamże ma być poymany, i przez sługi urzędowe, i wedle występku karany. O co ani sami panowie, ani słudzy uymować się nie maią. Dla tego, do pokoiow i gmachow naszych cisnąć się nie maią, ale na dole, a hayducy przed zamkiem, pod karaniem wzwyż mianowanym, zostawać maią. Masztalerze i inni słudzy z końmi panow swoich, aby także z wozami na stronie stawali, bo ztąd za nieobyczaynym trzymaniem koni, częstokroć ludzie bywaią obrażeni.

X. Lud wszelaki pospolity, tak mieyski, iako i cudzoziemski, Turcy, Tatarzy dzicy, Żydzi, i inszy wszelaki stan, aby od każdey osoby za pokoiem był; a ktoby się tak swawolnym znalazł, według excessu swego karany być ma.

XI. A iż ta swawola i beśpieczność w ludziach znayduie się, że ieden drugiemu swawolnie, bez wiadomości i zapisania Stanowniczego, w gospody wieżdżać

zwykli, tedy zabiegaiąc wszelakim zwadom i rozterkom, ktore z takowey przyczyny pochodzą, ktoby się tego ważył, żeby się przeciw Stanowniczemu słowy niepoczciwemi targnął; ma być przez Urząd Marszałkowski wieżą karany. A ktoby swawolnie napis Stanowniczemu zmazał, albo herb za naznaczeniem iego na gospodzie przybity oddarł, na takowym wina 30 grzywien extendowana być ma.

XII. Ci co służby, a spraw za dworem nie maią, ani się handlem przystoynym, i obmyślaniem uczciwey żywności swey bawią, hultaie, tułacze, biegunowie, kosterowie, ktorzy się grą, kradziestwem, szalbierstwem, piiaństwem, i inszemi nieprzystoynemi postępkami bawią, aby przy mieście, i okolicznościach iego byli, i pod iakim pretextem nie mieszkali. A ktoby po publikowaniu tych artykułow był znaleziony, ma być poymany, i u pręgierza sieczony, przykowany, i z miasta wyświecony. A ieżeliby się znowu wrocił; ten iuż na gardle karan być ma. A za żadnego takiego żaden się uymować sub poena complicitatis nie ma. A ktoby takich łotrow w domu przechowywał, na takim domie peny maią być wskazane. A gdyby za daniem roku uciekł, ieżeli possessionatus, in contumaciam poena infamiae ma być karany.

XIII. Przekupniowie, przekupki zabiegaiące, furmani, ktorzy za miasta i na drogi zabiegaią, i zaieżdżaią, a u tych, co żywność do miasta noszą i wożą, przekupiwszy, na rynku one zaś, iako naydrożey mogą, przedaią, ktoby się tego ważył na przedmieściach, i wszędy na milę od miasta, a był przeświadczony; ma być czternastą grzywien karany Polskich, albo in defectu siedzeniem w wieży i zabraniem tego, co kupuią, oprocz rynku, gdzie będzie wolno każdemu, po zdięciu proporczyka mieyskiego z ratusza, ktory proporczyk ma trwać do godziny dziesiątey na połzegarzu; a z tych zakładać się, i szczycić się nie ma, żeby był sługą ktorego pana, gdyż takowych ku szkodzie ieden drugiemu żaden ochraniać nie ma. Takieyże winie podlegać maią ci, co drwa przekupuią.

XIV. U szynkarzow w domach i piwnicach, ani też w budach żaden picia żadnego naydaley do godziny osmey na połzegarzu; a na całym zegarze do czwartey w noc szynkować, ani ognia do teyże godziny zażywać nie ma. Ktoby się tego ważył, utraceniem naczynia z napoiem i wieżą karany być ma.

XV. Aby żaden tak w mieście, iako i na przedmieściach, u kupcow, kramarzow, rzemieślnikow, szynkarzow, rzeczy gwałtem brać nie ważył się, ieno według targu zapłaciwszy. A ktorzy przedawaią, aby pobożnie rzeczy swe, według ustawy Urzędu Marszałkowskiego, przedawali. A ktoby gwałtem komu co wziął, ieżeli szlachcić, in duplo to, co wziął, zapłacić powinien; a ieżeli nie szlachcic, tedy wroceniem tego, co wziął gwałtem, i siedzeniem w wieży karany być ma.

XVI. Piekarze, piwowarowie, szynkarze, rybacy, wszelacy rzemieślnicy, aby towary i roboty swe, według ustawy Urzędu Marszałkowskiego sprawiedliwą miarą przedawali. A ktoby się tego ważył, żeby drożey nad ustawę, więc i mnieyszą miarą, i wagą, także i towary swe przedawał: ma być przez Urząd Marszałkowski, toties quoties winą czternastu grzywien karany ex delatione cujusvis. A ieżeliby się u kogo tak w towarach, iako i w napoiach fałsz iaki pokazał, taki ma być pobraniem towarow, albo napoiow przez Urząd Marszałkowski karany, salva evasione, gdyby dostatecznych probacyi nie było. Towarow żadnych, aby się nikt we dni święte wykładać, ani przedawać pod winą czternastu grzywien nie ważył, i gorzałek przed kazaniem w święta aby nie szynkowano nigdzie; a osobliwie pod zamkiem, pod winą czternastu grzywien.

XVII. A iż ludzie swawolni częstokroć poenas o zranienie pod bokiem naszym fortelnie uchodzą, tedy aby każdy cyrulik, każdego rannego pierwey opatrzywszy, Urzędowi Marszałkowskiemu dowiedziawszy się iako go zowią, i kto go ranił, oświadczył i powiedział, sub poena 14 marcarum Polonicalium, ex delatione cujusvis, in Officio Mareschalcali repetenda.

XVIII. Przy Sądach Urzędu Marszałkowskiego aby się każdy uczciwie i skromnie zachował, pod winami w prawie pospolitym o beśpieczeństwie Sądow opisanemi.

XIX. Beśpieczeństwo i pokoy sługom Urzędu Marszałkowskiego, ktorzy pokoiu pospolitego przestrzegać maią, waruiąc, tak deklaruiemy: iż ktoby się na ktorego słowy nieuczciwemi z nich targnął, wieżą ma być karany; a ktoby ręką, choćby nie ranił, gardło tracić ma.

XX. Białegłowy nierządne, ktoreby się uczciwym a potrzebnym handlem i robotami nie bawiły, mężow swych nie miały, aby w mieście, i po przedmieściach zaraz nie były, i nie mieszkały; a ktoraby się bawiła, i znaleść dała, ma być poymana, u pręgierza sieczona, i na uszach naznaczona.

O takowe tedy, i wszelkie insze podczas Seymow, i na każdym przy bytności naszey mieyscu popełnione excessy, każdy, i wszelakiey kondycyi człowiek, nie excypuiąc się ad forum competens, ani żadnemi in causis excessum privilegiis zastawiaiąc się, uti in recenti facto et crimine, sprawować się powinien przed Urzędem Marszałkowskim.

Artykuły Marszałkowskie reassumowane, i aby one WW. Marszałkowie oboyga Narodow do exekucyi contra delinquentes przywodzili, sub amissione officiorum warowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 60, *tit.* Beśpieczeństwo władzy.

Marszałkowskiego Sędziego przysięga, in hanc rotham a. 1678, wypisana:

Ego N. juro, quia juste secundum Deum, ius scriptum, articulos Illustrissimi Domini Supremi Mareschalci Regni, (*vel* Magni Ducatus Lithuaniae) aequitatem, et partium controversias judicabo, recognitionesque suscipiam, divitis et pauperis, amici et inimici, civis et peregrini, discrimine sublato. Et neque odium, nequé favorem, neque praemium, neque poenas mihi propositas curabo, sed in judicando solum Deum, et jus scriptum, aequitatem, partium controversias, recognitionesque, et in his omnibus judicium conscientiae meae, sequar, et audiam. Foralia, nonnisi quae ab Illustr. Supremo Mareschalco Regni ordinata fuerint, ratione officii mei percipiam. Pretia rebus, ob necessitatem curiae Serenissimi Regis importandis, ex aequo et justo, juxta praescriptum Illustrissimi Mareschalci imponam, nec quemquam gravari, eo nomine patiar. Salaria judicii mei juxta moderationem Illustrissimi Mareschalci percipiam. Securitati publicae providebo, causasque violatae securitatis sine scitu Illustrissimi Mareschalci sopiri et componi non patiar. Scandala et excessus per conniventiam non subticebo, sed mihi delata juxta meritum et demeritum puniam. Vagos, et e contuberniis civitatum proscriptos, praetextu servitiorum curiae, non fovebo. Publicis defraudatoribus, seu aleatoribus non patrocinabor; aliaque omnia ad curiae ordinationem, et dignitatem Sacrae Regiae Majestatis Domini mei clementissimi, servitia mihi a Supremo Illustrissimo Mareschalco Regni commissa, et tradita, fideliter, et pro posse meo faciam, et exequar. Sic me Deus adjuvet, et Sacra Crux Christi.

Marszałkowskiego Pisarza przysięga.

Ego N. juro, quia juste secundum Deum, jus scriptum, aequitatem, et partium controversias judicabo. Consulam Iudici, fideliterque partium recognitiones, controversias, affectationes, seu postulationes juridicas, vel Iudicis decreta, in librum actorum mareschalcalium inscribam, et inscribi curabo, divitis et pauperis, amici et inimici, civis et peregrini, discrimine sublato. Et neque favorem, neque odium, neque

praemium, neque poenam mihi propositam curabo, sed in judicando, consulendo, et scribendo, solum Deum et iustitiam sanctam, et aequitatem, partium recognitiones, controversias, ac Iudicis sententias, in hisque omnibus conscientiae meae judicium sequar, et audiam. Aliaque negotia mihi incumbentia fideliter, et pro posse meo peragam. Sic me Deus adjuvet, et Sancta Crux Christi.

Marszałkowie Powiatowi W. X. Lit. iż do Sądow należą, takowąż przysięgą, iako i insi Sędziowie obowiązani być maią i na potym przez elekcye obierani, a kandydaci dla otrzymania przywileiow, do Krola odsyłani będą: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 703, *tit.* O Marszałkach Powiatowych W. X. Lit.

Ab hinc tych urzędow Krol nie ma oddawać, tylko iednemu bene possessionato z czterech elektow, na Seymikach Powiatowych obranemu. A ktoby non per electionem na Seymiku, albo impossessionatus na ten urząd otrzymał przywiley, tedy nullitati subjacere powinien, i dekretą takiemu suffragari nie mogą. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 17, *tit.* Marszałkowie Powiatowi.

Marszałek Seymowy, *vide tit.* Seym.

Marszałek Trybunalski, *vide tit.* Trybunały.

Marszałkowie Poselscy i Deputaci do kostytucyi, przysięgli być powinni. *Vide tit.* Seym.

Matka.

Z matki stanu prostego, byle z oyca szlachcica, szlachcic się rodzi: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 303, § Et quoniam quaestio, *ver.* 30.

Matkę czyią, ktoby naganił być nierządną, i i nie odwołałby zaraz, aniby tego dowiodł, sześćdziesiąt grzywien winy podpada, a odwoływaiąc ma mowić: „Com mowił, kłamałem iako pies“: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 34, *tit.* De improperationibus.

A gdyby się przał, przysięgą odwieść się ma, że tego nie mowił: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 78, *tit.* De vituperatione.

Matce ktoby odpowiedział, albo ią ranił, gleytem Krolewskim zgwałconym, karany być ma. *Vide tit.* Syn.

Materna bona, vide tit. Dzieci.

Mąż.

Na męża dobrach prawo przewiedzione nie szkodzi żoniney oprawie, gdy ią tam miała: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Si vero quis.

Mąż zaś taki convictus, za gołotę ma być poczytany, casu quo executioni rei judicatae contravenerit, jure golotarum conveniendus. *Ibidem.*

Mężowi z żoną dożywocie dane, a iednoby z nich umarło; tedy superstes w dożywociu zostawa: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 616, § Dożywocie mężowi.

Mąż, gdy mu wprzod żona umrze maiąca wiano, i przywianku reformacyą, tedy będzie powinien posagu jure mediante dochodzić. Dobra zaś, na ktorych żonie żyiącey oprawę uczynił, tak ma dzierżeć, iako ich używał i dzierżał, gdy żona iego żywa była, o ktore wszystkie rzeczy oprawione, powinnowatym swey żony, gdy się posagu dopominać będą, jure respondebit: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 307, *tit.* De dote.

Mąż ucieczką i występkiem swoim, posagu i oprawy żony swoiey ani gwałcić, ani szkodzić może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 48, *tit.* De treugis.

Mąż przedaiąc dobra, na ktorych żona ma oprawę, ma ią stawić do xiąg, i przyiacioły na zezwolenie zapisu: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 581, *ver.* 23, Quodsi.

Mąż żonie, żona mężowi spolnie dożywocia zapisać mogą: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 419, *tit.* Inscriptio inter conjuges.

Plura vide tit. Żona, *tit.* Posag.

Membrany.

Od membran pieczętowanych Pisarze brać maią tylko po połgroszu: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § *Item* Notarius.

Plura vide tit. Zapisy.

Mennica, vide tit. Moneta.

Metryka.

Metryka nie szła na dowod alienatorum bonorum contra statuta: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, *tit.* De libris, seu regestris Cancellariae.

O tymże: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 613, *tit.* O złączeniu summy. — *Vide tit.* Summy.

Metryki Litewskie, ktore przepisane są, z staremi w skarbie W. X. Lit. w Wilnie zostaiącemi, maią być skorrygowane przez Deputaty z Seymu tego naznaczone, i rękami onych podpisane, aby stare w skarbie W. X. Lit. a nowe przy Kanclerzach dla potrzeby ludzi chowane były. Tamże zaraz i privilegia wszystkie W. X. Lit. ktore w skarbie są, przez też Deputaty maią być rewidowane: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1631, *tit.* O Metrykach W. X. L.

Z tychże Metryk, praetextu bonorum Regalium, żaden z maiętności ruszany być nie ma, ale ktorykolwiek szlachcic do skończenia i zawarcia Unii na Seymie Lubelskim, i do tego czasu spokoynie trzymał, to wedle statutu i prawa W. X. Lit. i warunku na Unii Lubelskiey uczynionego, wiecznemi czasy trzymać ma bez wszelkich trudności, wyiąwszy dobra Krolewskie i Rzeplitey liquidi juris. *Ibidem.*

Metryki i przywileie W. X. Lit. ktore podczas następuiącey na Wilno nieprzyiacielskiey potęgi, z skarbu zamku Wileńskiego nie wiedzieć w czyie ręce się dostały, W. Podskarbiemu W. X. Lit. przez Instygatora tegoż Xięstwa na przyszłym Seymie jure vindicare kazano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 994, *tit.* Dochodzenie dawnych Metryk.

Reassumowano tę konstytucyą: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 155, *tit.* Dochodzenie dawnych Metryk.

Na Pisarstwa dożywotne Metryk Koronnych Kancellaryi Wielkiey i Mnieyszey, przywileie od Krola Imci Iana III Urodzonym Macieiowi Ładowskiemu, i Mikołaiowi Szulcowi Sekretarzom Krolewskim, dla lepszego porządku Archivi Regni, i xiąg metrycznych dane, approbowano, cum scitu et consensu WW. Pieczętarzow Kor. cum hac declaratione, że to iść nie ma in sequelam: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 473, *tit.* Metryki Koronne.

Metryki iakich zapisow przyimować nie powinne, *vide tit.* Dobra ziemskie.

Z aktami metrycznemi może Krol posyłać do chorych, dla zeznania zapisow, gdyby kto tego potrzebował. *Vide tit.* Zapisy.

Mężatki.

Mężatka zezwalaiąc na gwałt, dobra dziedziczne, ruchomości, i posag traci: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 504, § Ad submovendam.

Mężatki ku dochodzeniu dobr dziedzicznych, maią lat 10 prescrypcyi: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Praescriptio.

Plura vide tit. Białogłowa, *tit.* Żona.

Mężoboystwo.

O mężoboystwo przedtym Kasztelańscy Sędziowie sądzili, każdy w swey kasztelanii: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 7, *tit.* De Iudicibus.

Mężoboystwo szlachty lub ich kmieciow w mieściech Krolewskich, duchownych, i szlacheckich, prawem Polskim ma być sądzone: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* Vulneratorum et occisorum.

O tymże: iż nie Iudicium Civile, ale Terrestre et Polonicum ma być za takie mężoboystwo, pod winą 14 grzywien stronie od mieszczan ważących się jure civili sądzić: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Iudicio.

O mężoboystwo niewiadome Urząd nikogo winić nie ma, ale krewni dochodzić winowaycy maią, i obwinić: *a.* 1347, *v.* I. *f.* 25, *tit.* De illis, qui casu.

Mężoboystwo, i inne excessa popełnione in personis publicis, (excepto Rege) według statutu karane być maią: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Crimen laesae Majestatis.

Mężoboystwo podczas Seymow popełnione, na gardle karane być ma: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 393, *tit.* Poena turbantium Conventus.

Oyca, brata, siostrę kto zabiie, w oyczystych dobrach dziedziczyć nie ma, i potomkowie iego; owszem iako infamis nie godzien urzędow żadnych, ani dostoieństw: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 26, *tit.* De fratricidio.

O mężoboystwo ieźli dwa albo trzech będą obwinieni, ieden tylko przez przysięgę aktora ma być skazan, i karan, a insi towarzysze obwinionego, przez dobre i słuszne świadki o mężoboystwo, i o rany maią się sprawić; a ieźliby w sprawie ustali, będą karani. *Ibidem*, *f.* 25, *tit.* Si plures.

Mężoboyca, gwałtownik dom czyi naszedłszy, ieźli zabiie, albo rani kogo, sześciu świadkow z ośmnastu wybranych przekonany, na gardle karany być ma. *Vide tit.* Gwałt.

Mężoboystwo przez sługę czyiego popełnione, *vide tit.* Sługa.

Głowa niewiasty nierządney, iey synowi płacona być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 26, *tit.* De illo.

Za głowę szlachcica Stanu Rycerskiego, przedtym płacono 60 grzywien; pro scartabelli capite 30 marcae; militi autem creato de sculteto, vel de kmetone, 15 marcae pro capite. *Ibidem*, *f.* 37, *tit.* De villano.

Także prostego stanu człowiek, gdy przed laty zabił szlachcica, nie maiąc przyczyny od niego, na gardle karany być miał; a ieźli za przyczyną zabił, tedy wedle statutu karany być miał; a ten statut iako penalny, do trzech lat tylko był uczyniony: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § Plebejus.

Pod obroną pospolitey beśpieczności, kto idącego na dworze zabiie kogo, 120 grzywien płacić, i karanie w wieży odnieść ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 274, *tit.* De homicidio in via.

Za głowę szlachcica przedtym 30 grzywien dawano: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 26, *tit.* De milite occiso.

A ieźli żołnierz żołnierza zabiie, sześćdziesiąt grzywien głowczyzny. *Ibidem*, *f.* 25, *tit.* De milite, qui occidit.

Potym za przygodne mężoboystwo szlachcica, 120 grzywien, i rok i sześć niedziel w wieży siedzenie skazano, choćby i zgoda zaszła z krewnemi zabitego: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 274, *tit.* De homicidio et capite.

Gdyby kto, w obronie zdrowia swego, drugiego zabił, mianowicie takiego, coby mu na drodze zasadzki i przeyścia trudnił, takowy z sześcią świadkow sprawić się ma, a przekonany 60 grzywien przed laty za głowę płacił, bez siedzenia wieży. *Ibidem*, *tit.* De homicidio in sui defensione.

Potym tę cenę głowy podwyższono do 120 grzywien, mianowicie, gdyby kto z przygody, maiętności albo poddanych swoich broniąc, drugiego zabił. *Ibidem*, *tit.* De homicidio in defensione bonorum.

Statut ten o mężoboystwach w obronie zdrowia uczynionych, gdyby się to iawnie ex scrutinio pokazało, w mocy zostawiono. Homicidia zaś casualia tak deklarowano: że tylko rozumieć się ma w tym casus, gdyby kto nie maiąc z kim przedtym contentiones, rixas, et odia, z przygody zabił człowieka. Ale w mieście, we wsi, przy domu, w polu przeyrzystym, gdzie ludzie chodzą, gdy kto z rusznicy zabiie, allegatio casus iść nie ma: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1216, § Statut o mężoboystwiech.

O mężoboystwie dowodnym prawo do piąciu lat uczynione było takowe: mężoboyca za Dworem miał być pozwany. Termin był sześć niedziel. Gdy stanął za pierwszym rokiem zawitym, z dekretu miał siedzieć w wieży

rok i sześć niedziel bez appellacyi do powiatu; wysiedziawszy, dopiero za zabitego dać 120 grzywien, albo wwiązanie w dobra aż do zapłaty. A ieźliby nie stanął, dobra tracił, przecie w wieży być miał, gdyby w ręce wpadł. A gdyby wysiedział wieżę, i głowę zapłacił, dobra wzięte miały mu być powrocone: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 370, *tit.* Poena.

A ieżeliby mężoboyca był impossessionatus, a pozwany contumaciter by nie stanął, tedy pro infami et hoste Patriae miał być obwołany. Podobneyże infamii podpadał, ktoby mu sprzyiał, iego przechowywał poty, pokiby się nie oczyścił, i tym karaniem miał być karany, ktore mężoboyca na sobie nieść miał. *Ibidem.*

Ani Starosta bez kary zostawał, ieżeli takiego mężoboystwa wcześnie Krolowi nie doniosł. *Ibidem.*

Toż prawo do czterech lat odnowiono: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 402, *tit.* Renovatio statuti.

I znowu do trzech lat ponowione: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 509, § Nuntiis.

Toż znowu do roku ponowione, z siedzeniem w wieży na dnie: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 532, *tit.* De homicidiis.

Zwyż pomienione prawo skażono; a prawo Krola Iana Olbrychta do używania przywrocone: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 549, § Petierunt. To iest 120 grzywien zapłacić, i rok sześć niedziel wieżę siedzieć.

Opiekunom o głowę oyca małoletnich w opiece będących, czynić nakazano; a Woiewodowie z Urzędnikami o mieysce, gdzie się mężoboystwo stało, scrutinia czynić mieli: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 573, § Tametsi hortatu.

Zygmunt August odnowił oba statuty: Olbrachtow i Zygmuntow, z preskrypcyą o głowę do trzech lat; to iest: aby mężoboyca rok i sześć niedziel na dole w wieży siedział. A Krol żadnemu siedzenia odpuszczać nie ma, ani w tym Starostowie folgę czynić maią, sub poena in statuto a. 1538 Sigismundi I: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § A iż się zabieżały.

Ale ktoby z rusznicy kogo ranił, albo zabił, sowitą winą ma być karany; o zabicie iednak ma być scrutinium: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Ktoby się tego ważył.

Gdyby szlachcic szlachcica na robocie u roli, żniwa, łąk, i innych ktorychkolwiek robot, przy poddanych swoich, lub pańskich stoiącego albo robiącego samego naszedłszy wybił, ranił, albo też rękę, albo nogę mu uciął, albo go na członkach przednieyszych, albo głownieyszych ochromił, a byłby przekonany; sowicie rany, członki, chromotę, zapłacić powinien. A ieźliby zabił, dzieci, albo przyiaciele tego zabitego maią in recenti on gwałt, albo zabicie, zamordowanie, i świeżą krew na mieyscu, gdzie ono mężoboystwo popełnione, Woźnemu i szlachcie od Urzędu wziętym, ukazać, i oświadczyć. Mężoboyca zaś do Sądu Ziemskiego proprii sui districtus pozwany, i tam przekonany, ma być na dno do wieże wsadzon, i przez dwie lecie, i dwanaście niedziel trzyman, a poty nie wypuszczan, poki sowicie głowy zabitego nie zapłaci. A ieźliby w wieży umarł, z maiętności iego ma być głowa zapłacona dzieciom, albo przyiacielom zabitego. A ieźliby takie zabicie, albo ranienie było z strzelby, sessio turris, i zapłata czworaka być ma. Scrutinium iednak tak o rany przy robocie zadane, iako i o głowę powinno być dostateczne, sub juramentis przez szlachtę, i inne wszelakiego stanu ludzie onego mieysca, gdzieby się to stało, sąsiady, coram eodem Judicio Terrestri, per quemlibet eorum seorsim examinatum praestandis. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 943, *tit.* O ubiciu.

A gdyby się ex scrutinio nalazło, iż on raniony, nie przy robocie iest raniony, tracić ma one rany. Ieźli zaś o głowę rzecz idzie, a pokazałoby się ex scrutinio, że citatus zabił, simplex solutio capitis, et sessio turris ma być na nim skazana. *Ibidem.*

W takich sprawach excepcye i appellacye daley iść nie mogą, ieno na Wieca. *Ibidem.*

Secundus terminus ma być wedle prawa peremptorius. Na ktorym ieźliby citatus nie stanął, albo ziechał precz; in tertio termino iako prawu nieposłuszny pospolitemu, ma być wywołan, i proskrybowan, a potym przez Urząd Starościn szukan i iman i na gardle karan. A strona in bona perlucris correspondentia, servatis solitis processus juris gradibus, ma być intromittowana, resztę zbywaiących nad przezyski dzieciom i potomkom winowaycy zachowuiąc; i prawa żony mężoboyce, ieźliby ie miała, pierwsze niźli ten uczynek stał się, w niczym nie naruszaiąc. *Ibidem.*

A ieźliby plebejus przy robocie był ranion przez szlachcica, a byłby on szlachcic in eodem Judicio, cum quinque testibus sibi in genere paribus convictus: dziesięć grzywien ranionemu, a drugie dziesięć panu iego zapłacić ma. A ieźliby zabity był, tedy za głowę potomkom zabitego, i panu iego winę sowitą zapłacić powinien. Toż się ma rozumieć i o zabiciu w nayściu, to iest: gdyby szlachcic naszedł chłopa w domu iego, i zabił go. *Ibidem, f.* 944, § A ieźli plebejus.

Gdyby szlachcic naszedł młyn szlachcica, i iaki gwałt tamże komużkolwiek uczynił, ma być sądzon, iakoby to uczynił przy robocie iego. *Ibidem, f.* 943, *tit.* O nayściu młyna.

Pomocnicy zabicia szlacheckiey osoby obwinieni, powołani, i pozwani, ieźliby z sześcią świadkow każdy z nich z osobna nie odwiodł się, i nieusprawiedliwił aktorowi, alboby upadł wedle prawa aliquo modo, winę 30 grzywien Polskich, a trzy Sądowi Ziemsk. ma przepadać, i siedzieć w wieży na dnie przez 12 niedziel, co nie ma iść w zapłatę głowy, ktorą pryncypał mężoboyca czynić winien. *Ibidem, f.* 945, *tit.* O pomocnikach.

Potym postanowiono, aby contra complices in causis criminalibus także scrutinium wywodzone było ab utraque parte, iako i contra principales. A gdy się ukaże ex scrutinio complicitas umyślna, post convictionem ma być karan, iako i pryncypał: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1217, *tit.* O pomocnikach.

O mężoboystwo, to iest: o zabitą głowę szlachecką, naydaley w niedziel dwanaście, albo ieżliby się to mężoboystwo daleko od przyiacioł stało, a prima notitia, powinni, ktorym należeć będzie protestacyą w Grodzie, pod ktorego iuryzdykcyą stało się to, uczynić, i tę sprawę sine intermissione popierać maią. *Ibidem*, *f.* 1214, *tit.* O mężoboycach.

Z mężoboycą tak się iednać nikt nie może, aby wieże miał uchodzić, alioquin i ten co zabił, i ten co zaiednał, winą na mężoboycę uczynioną, za instancyą dalszych powinnych, (albo gdyby tych nie było, lub na nich schodziło), Urzędu Grodzkiego, w Trybunale karani być maią. *Ibidem.*

A ieżliby bliższy do roku o wieżę pozywać, albo konwinkować nie chciał, dalsi pozywać mogą. *Ibidem.*

Opiekuni, gdyby o głowę, sierot imieniem, popierać nie chcieli, odpadać maią od opiek; a minorennibus interim ma być suspensio konwinkcyi do lat. *Ibidem.*

Ciż ieżliby głowę zabitą z strony wieży ziednali, pod winę o zaiednaniu, quae supra, podpadaią. *Ibidem.*

Vide o tym prawie wszystkim statut a. 1543, *v.* I, *f.* 573, § Tametsi.

Mężoboyca, wprzod nim z wieży winiydzie, taxam capitis, ieżli bronią ręczną zabił, dwieście czterdzieści grzywien; a ieżli z rusznicy, czterysta ośmdziesiąt grzywien zapłacić powinien, albo ieżliby on w wieży umarł, successores iego powinni zapłacić z dobr iego, potomkom zabitego. *Ibidem*, *f.* 1215, § Ażeby się.

A ktoby będąc convictus, wieży in tempore nie zasiadł, albo oney nie wysiedział, ipso facto infamis est, i za przypozwem na Grodzkich Rokach, sine quibusvis dilationibus et exceptionibus ma być publikowany, i przez stronę, albo Starostę imany, i na gardle karany, a dobra iego aequivalentia poenae, maią być stronie podane, aż do zapłaty głowy per successores jure victi. A to się ma rozumieć: ieżliby kto in causa criminali, ratione insidiosi homicidii, vel alterius cujusvis criminis kondemnowany został dekretem seymowym, albo w Grodzie w artykułach grodzkich. *Ibidem*, § A ktoby będąc.

Na woynę Turecką zaciągnionym, dopuszczono było z wieży wyniyść, tak iednak, aby we dwanaście niedziel po potrzebie, sessionem oney dopełnili: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1327, *tit.* Wyięcie żołnierzow od prawa.

aTkże i tym, ktorzy na pospolite ruszenie iechać mieli pod woynę Turecką: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 416, § Ci, co teraz.

O mężoboystwo powołanie officiose uczynione, ma wszystko uprzedzić: *a.* 1583, *v.* II, *f.* 1215, § Wszakże to wszystko, *vers.* 32.

In causis homicidii, tak o głowę zabitą, iako i o zaiednanie oney, co za świadkowie być maią, i iako scrutiuiam odprawowane być powinno, *vide tit.* Scrutinium.

O mężoboystwo z rusznicy, pod wszelakiemi Sądami, i ziazdami w woiewodztwach Płockim, Mazowieckim, Podlaskim, i Rawskim popełnione, wolno każdemu takiego pozwać tacto termino peremptorio przed on Sąd, albo Urząd, i tam cognitio facti być ma. Co ieżli się ex inquisitione pokaże, tamże exekucya zaraz ma być czyniona, i satysfakcya naznaczona, sub poena bannitionis, i wszystek postępek in eo passu taki być powinien, iaki się w Trybunale zachowywa, salva appellatione na bliższy Trybunał, albo Piotrkowski albo Lubelski, in duabus septimanis. A Trybunał powinien takie sprawy sądzić etiam extra palatinatum, tanquam ex termino conservato. A gdyby się taki exces stał na mieyscu, gdzieby Sądu, albo Urzędu nie było, tedy wolno takimże postępkiem ad Officium Capitaneale postąpić, ex citatione literali. Ieżliby zaś excessivus z mieysca Seymikow i Sądow ziechał, niżli mu, tactum terminum dano, takowego wolno będzie ad Officium Castrense pozwać, pro iisdem poenis, wedle zwyczaiu trybunalskiego, i takiż postępek ma być obserwowany. Tymże też sposobem, in quatuor articulis castrensibus, sprawy na Trybunale ktorymkolwiek, appellatione tylko semel interposita, maią być odprawowane; poena in iisdem quatuor articulis antiqua salva in toto manente. W czym wszystkim inquisitio, scrutinia, per Officium Castrense et Terrestres Officiales maią być pilnie czynione: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Beśpieczeństwo.

Znowu na drugim mieyscu: Gdyby szlachcic szlachcica z rusznicy zabił, albo ranił umyślnie, w tychże woiewodztwach, a ex scrutinis pokazałoby się to manifeste, poena bannitionis perpetuae ma być na nim skazana. O co forum na Rokach Grodzkich oneyże ziemi, albo woiewodztwa z wyżey mianowanych, praemissa citatione wedle prawa. A o głowę ad forum fori potomkowie zabitego (excepto, gdyby się to stało circa invasionem meram domus, hospitii, et obsessionem viae), pozywać maią. O co scrutinium, et diligens inquisitio per Capitaneos et Officiales illius districtus ma być salva tamen appellatione na Trybunał Piotrkowski, albo Lubelski, ktory będzie na ten czas sądzony, a termin in duabus septimanis ma być peremptorie konserwowany. *Ibidem*, *f.* 1452, *tit.* O mężoboystwie z rusznic.

To prawo trwać tylko miało do powrotu Zygmunta III z Szwecyi. *Ibidem.*

Ale ie potym reassumowano na wszystkę Koronę i W. X. Lit. in perpetuum, i aby onemu cujuscunque status, conditionis, et praeeminentiae ludzie podlegali, postanowiono, i Urzędom Grodzkim, Ziemskim, Mieyskim, a w Prusiech Woiewodzym, sub poenis ibidem expressis, aby według pomienionych dwu konstytucyi exekucyą czynili, rozkazano. In rorobore zostawuiąc konstytucyą contra impossessionatos nobiles a. 1557, o noszeniu rusznic uchwaloną: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 3, *tit.* Deklaracya beśpieczeństwa.

Gdyby kto kogo z rusznicy, lub z łuku zabił, albo postrzelił na zieździech, i Sądach wszelkich, i biesiadach; nie tylko głowczyzny zabitemu, a rannemu nawiązkow płaceniem, ale gardłem et poena infamiae karany być ma, excepto, ieżeliby in invasione domus, albo gospody, broniący się kogo zabił, albo ranił, za słusznym wywodem scrutiniorum, huic poenae podlegać nie powinien. Co i W. X. Lit. z statutu iego służy: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1527, *tit.* O rusznicach.

Gdyby szlachcic zabił plebejum hominem rusticanum, przepada trzydzieści grzywien, ktorych medietas panu zabitego, a potomkom druga medietas cedere powinna, a rany in duplo: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012 *tit.* O mężoboystwie.

Podwyższono taxam capitis plebeji na sto grzywien, a rany in duplo: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 681, *tit.* Taxa capitis.

O mężoboystwo sługi plebej, in defectu powinnych, pan zabitego może czynić. A ieżliby pana nie stało, to potomkowie pana: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* De homicidio plebeji.

Plebejus occidens plebejum, capitis poena puniatur, w czym scrutinia zachowane być maią: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012, *tit.* O mężoboystwie.

O mężoboystwie dawnieysze prawo tak obostrzono Płockiemu, Mazowieckiemu, i Łęczyckiemu woiewodztwom, i ziemi Dobrzyńskiey; że każdy, pro abusu bombardarum, w Grodzie na kwerelach peremptorie stawić się powinien, i tam praevia inquisitione, na drugim terminie grzywnami podług prawa dawnego karany być ma. A ieżeliby in termino nie stanął, poena perpetuae bannitionis ma być na nim skazana; salva appellatione na Trybunał ab ultimo decreto, inter causas recentium criminum: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 959, *tit.* Securitas ziazdow.

Przychylaiąc się do konst. a. 1578 et 1601 i do inszych, o zabronieniu niezwykłych broni i oręża, postanowiono; aby żaden cujuscunque conditionis, nie ważył się odtąd zażywać, albo nosić czekanow, in loco publico, pod winą dwochset grzywien, ktorą zaraz ex tacto termino, ad instantiam cujusvis Instigatoris, Officii, et Iudicii cujusvis in Regno, citatus tanquam peremptorio termino, powinien odłożyć parti et Instigatori. Non obstante iednak hac lege, o zażywaniu czekanow i innych broni na woynie przeciwko nieprzyiacielowi Koronnemu; *a.* 1620, *v.* III, *f.* 382, *tit.* Zabronienie czekanow.

Po zabitych osobach sukcessorowie żadnych kwietacyi mężoboycom dawać nie mogą, sub nullitate onych, et sub poenis sessionis turris in fundo irremissibiliter, na każdym krew braterską przedaiącym extendendis, et successores zabitych, iako też Urzędnicy Ziemscy, Grodzcy, nakoniec wszyscy obywatele, (z ktorych każdemu delatorem być wolno) po dekretach, kryminalistow captivare, i ad judicium oddawać, i konwinkować mocni będą. Urzędy i Sądy wszelkie bądź przy delatorze, bądź bez delatora, ante et post condemnationem, łapać i sądzić kryminalistow mogą, et tenentur; a dawność żadna excessivis suffragari nie powinna, owszem każdy, mieniąc być homicidium casuale vel defensivum, sam etiam non citatus, per inquisitiones et juramenta sądownie wywodzić się i uwolnić powinien, i żadna amnestya mężoboycom dawana być nie ma: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 484, *tit.* Mężoboystwo.

O mężoboystwie w kościele, *vide tit.* Kościoły.

Mężoboystwa pod interregnum, na Kapturach sądzone być maią, *vide tit.* Sprawy.

O zabiciu oyca, matki, brata, siostry, męża, żony, *vide tit.* Parricidium.

De scrutiniis, *vide tit.* Scrutinium.

Gdyby pozwany zabił aktora, et e contra, *vide tit.* Rany.

O rusznicach, *vide tit.* Rusznice.

O ranach, *vide tit.* Rany.

O wieży, *vide tit.* Wieża.

Miary.

Miary zboża, sukien, i innych rzeczy ziemnych przez kmiecie do targu wożonych, przez Woiewody na każdy rok stanowione być maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, *tit.* De fraternitatibus.

Miara z starodawna postanowiona, ma być od kupcow chowana, ktorą gdyby kto ukrocił, według statutu przez Woiewody i Starosty karany być ma: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* De mensura.

Miary i wagi wszelakie, wszędzie iednakie być maią, ktore Woiewodowie po tym Seymie, każdy w swoim woiewodztwie, uczyniwszy konwokacyą Dygnitarzow, i Urzędow Starościch, i Rady miasta głownieyszego, w onymże woiewodztwie powinni opowiedzieć, i sprawiedliwie wymierzawszy, oneż na zamki głowne Starostom, i do każdego miasta i miasteczka, pod swą cechą oddać: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 686, *tit.* Ustawa.

W każdym mieście i miasteczku na ratuszu, maią być chowane. *Ibidem*, *f.* 687, § A te wszystkie miary.

Darmo na ratuszu każdemu maią być wymierzone. *Ibidem.*

Wszędy pod winami w statuciech opisanemi maią być używane. *Ibidem.*

Cetnar ma ważyć pięć kamieni, kamień trzydzieści funtow i dwa, funt 30 łotow i dwa, a 48 skoycy. *Ibidem.*

Wagą i łokieć Krakowski, z Poznańskim, maią być iednakie, a Lwowski i Lubelski w swoiey mierze zostawiono: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 365, *tit.* De pondere.

Miara Płocka z Poznańską porownana: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 509, § Libram.

Potym łokieć miał być po wszystkiey Koronie, iako na on czas Krakowski: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 687, § A co się tycze łokci.

Także kwarta: a cztery kwarty w garniec iść maią; w beczkę zaś garcy 72, a w barylę garcy 24. *Ibidem.*

Spy, i dani wszelkie starą miarą oddawane być maią. *Ibidem.*

Woiewodztwu Podlaskiemu specialiter cavetur: że miary, także łokcie i wagi wszelakie iednakie ma mieć, iako w Warszawie. Czego Woiewoda tameczny doyrzeć, i ustawić to powinien sam przez się, albo przez Podwoiewodze, ktorzy osiedli być maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § W Podlaskiey ziemi.

Potym postanowiono, aby iednaka była miara w iednym woiewodztwie. Co porownać powinni wedle konstyt. 1565 Woiewodowie, każdy w swoiey iuryzdykcyi do połtora roka: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1242, *tit.* Miara.

Co i woiewodztwu Krakowskiemu specialiter cavetur. A beczka piwa żeby w sobie miała garcy sześćdziesiąt i dwa, declaratur: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1473, *tit.* Miara iednaka.

Potym aby we wszystkich miasteczkach tak Krolewskich, iako duchownych i szlacheckich, korce, funt, łokieć, beczka, kwarta, według głownego miasta w każdym woiewodztwie były, deklarowano; sub poena na Urzędy Staroście i Woiewodze, contra negligentes Officiales sancita, w Trybunale ad instantiam cujusvis repetenda. A gdzieby Woiewoda był remissus, powinność iego Starosta mieysca, albo Urząd iego adimplere ma, sub iisdem poenis: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 279, *tit.* Korce, miara.

Znowu cum reassumptione konstyt. a. 1616 postanowiono: aby Urzędy Mieyskie tego przestrzegały, i prawo to naydaley w sześciu niedzielach do exekucyi przywiedli, i miary wszystkie teraźnieysze od miar głownego miasta i ziemie rożne, poznosili, a nowe pomierne cechą głownego miasta pocechowane, na ratuszu mieli, i darmo ie każdemu potrzebuiącemu dawali; a mieszczany, ktorzyby insze miary w domach swoich mieć, i onemi mierzyć, ważyli się, winą czternastu grzywien karali. Czego gdyby też Urzędy do skutku intra tempus praefixum nie przywiodły, winą sta grzywien karane być maią w Grodzkim Urzędzie, sine quavis appellatione, et illius prosecutione. Ktorey winy połowica Urzędowi, a druga stronie instyguiącey należeć ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 809, *tit.* O korcach.

W głownych miastach aby miar nie podnoszono, ani umnieyszano, ci, ktorzy podług konstytucyi Seymu teraźnieyszego ad pretia rerum należą, doglądać maią. *Ibidem.*

Na Xięstwa Oświecimskie i Zatorskie specialiter cum reassumptione konst. a. 1565 et 1633 postanowiono; aby iaką miarą, korcami i ćwierciami w Krakowie mierzaią, taką w tych Xięstwach wszelakie zboża po wszystkich miasteczkach, targach, i wsiach mierzano, sub poena centum marcarum na tego, co mierza. O ktorą forum w Trybunale Lubelskim inter causas officii: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 109, *tit.* Miary.

Miary i wagi, aby Urzędy Ziemskie i Grodzkie, i Mieyskie Wileńskie i Kowieńskie wymierzyły, zlecono, tak: aby beczka targowa cztery korce Krakowskie bez deptania, trzęsienia, i wywodzenia wierzchow, i bez wszelkich naddatkow, w sobie miała, i aby kwarty, garce, łokcie, funty iednakie były. Co uczynić powinny pomienione Urzędy, w Wilnie i w Kownie, i w innych miastach Krolewskich sądowych, naydaley do świątek przyszłych, pod winą tysiąca grzywien na każdego z nich, absentia duorum aut trium non obstante: *K. L. a.* 1613, *v.* III, *f.* 200, *tit.* O miarach.

Takowe miary wymierzone, cechowane, i żelazem okowane, albo z miedzi urobione, iedne na ratuszu, a drugie w Grodzie zostawać, i potrzebuiącym dawane być maią. Co się ma rozumieć i o innych wszystkich miasteczkach Krolewskich, chociaż nie sądowych, także duchownych i szlacheckich, tak w W. X. Lit. iako i w ziemi Żmudzkiey. To iest: aby przykładem Wilna i Kowna, takowe miary wszędzie zachowane były, pod winą w prawie pospolitym na Stan Szlachecki opisaną; o ktorą przestępnego, albo nieposłusznego szlachcica, albo dzierżawcę krolewszczyzny, każdemu ukrzywdzonemu do Urzędu Grodz. pozwać wolno będzie. *Ibidem.*

Inszą miarą, ktoraby nie przez pomienione Urzędy deputowane postanowiona była, żaden stan kupować, ani przedawać nie może. O co forum z Urzędem Mieyskim, gdzieby w tym był niedbałym, post Curiam Regis, a z mieszczany na ratuszu, ad instantiam injuriati, przy Urzędzie Grodzkim, bez żadnych dylacyi według prawa gościnnego. *Ibidem.*

Reassumowano tę konstytucyą cum hac declaratione: aby w Wilnie, Kownie, i w innym każdym każdego woiewodztwa i powiatu mieście głownym, juxta mentem pomienioney konstytucyi, miara była postanowiona. To iest: żeby beczka strychowana miała w sobie garcy siedmdziesiąt i dwa. W inszych zaś miastach i miasteczkach, gdzie się mnieysze odprawnią targi, taka ma być postanowiona miara, żeby proporcyą do beczki pomienioney miała. Co Urzędy Mieyskie w miastach Krolewskich głownych, każdego woiewodztwa i powiatu, według teraźnieyszey

konstytucyi powinni exequi; sub poenis w pomienioney konstyt. 1613 ad instantiam cujusvis, na Seymikach Relacyinych blisko przypadaiących, succumbendis. A Urzędy Grodzkie z pilnością tego, pod tąż winą, doglądać maią. O co ukrzywdzonym ludziom stanu mieyskiego, prawu Magdeburskiemu podległym, w Magdeburgu i za Dworem, a ludziom stanu szlacheckiego w Trybunale W. X. Lit. w każdym terminie, gdzie strona zechce, forum będzie: *K. L. a.* 1677, *v.* v, *f.* 532, *tit.* Reassumptio dawnieyszych konstytucyi.

Miasta i mieszczanie.

Mieszczanie w miastach Krolewskich, szlacheckich, i duchownych, ludziom ze wsiow Krolewskich, duchownych, i szlacheckich, o rany i mężoboystwo sprawiedliwość czynić maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* Vulneratorum.

Mieszczanie ustawom woiewodzińskim sprzeciwiaiący się, przez Woiewody karani być maią: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 158, *tit.* De puniendis.

Ciż nad ustawę woiewodzą więcey wyciągaiący, pozwani do Woiewody, albo Podwoiewodzego, a przekonani, winę 14 grzywien przepadać maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Palatinorum etc. negligentia.

Postronney soli używać nie maią pod winą 14 grzywien, ktorą Rayce karani być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 265, *tit.* De sale forensi.

Mieszczanina gdy szlachcic ubiie, albo mu gwałt uczyni, przytrzymany być może, ale sądzony od Urzędu Mieyskiego być nie ma: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 477, § Quod ad violentias.

Mieszczanie przeciwko statutowi Toruńskiemu nic przeciwnego czynić nie mogą, alias Burmistrz natenczas będący, z Raycą iednym ma być poyman, i na gardle karan: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 397, § Si vero, *ver.* 15.

Mieszczanie za niesprawiedliwe więzienie szlachcica o gwałt w mieście, winni dać 60 grzywien onemuż: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* De captivatione.

Mieszczanom, i prostey kondycyi ludziom, miasteczek, wsi, folwarkow, i innych dobr ziemskich nie wolno trzymać, ani nabywać wieczyście, lub zastawą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 271, *tit.* De civibus.

O tymże: wyiąwszy miasta i communitates, ktore dobra dziedziczne ziemskie według dawnych przywileiow in commune obtinent: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 526, *tit.* De civibus.

Miasta wszystkie, i ich obywatele wszystkich generaliter państw Koronnych i ziem Pruskich, nie maią dobr ziemskich szlacheckich kupować sub amissione, a skupionych iuż i rezygnowanych wolno propinquioribus jure retractus dochodzić, i one rekuperować: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 14, *tit.* Miasta.

Excipiuntur privati cives miasta Krakowa, i miast Pruskich, ktorym wedle prawa wolno dobra kupować, ale te kupna miastom należeć nie maią. *Ibidem.*

Z mieszczany dobra ziemskie trzymaiącemi, gdy o nie od kogo pozwani będą, Krol według prawa ma się zachować: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, *tit.* Mieszczanie.

W miastach wolno szlachcie place skupować, domy, i szpichlerze wystawiać, tak iednak, aby z tych placow wszystkie powinności, i obowiązki mieyskie podeymowali. *Ibidem, f.* 597, § Aby szlachta.

Mieyskie dobra trzymaiący, aequali modo cum civibus onera et jurisdictionem ponosić, respectu fundi, powinni: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 26, *tit.* O ludziach łożnych.

W miastach Krolewskich dobra juri civili podległe, Stan Duchowny, Szlachecki, quocunque juris titulo trzymaiący, z tych dobr, kamienic, folwarkow, dworow, i wszelakich gruntow, podatki wszelakie publiczne, Seymami i laudis na Seymikach uchwalone płacić powinni, sub poenis legum de retentoribus sancitis, jure et processu fisci vindicandis. A ktorzyby bannicye na sobie eo nomine lub od miast, lub od Poborcow względem przeszłych podatkow otrzymane mieli, Urzędy Staroście exekucyą z nich nieodwłocznie czynić, sub poenis in legibus Regni descriptis, i dobra takowych retentorow odbierać per executionem maią. A te podatki od pomienionych possessorow, poborcy woiewodztw i ziem sami wybierać teraz i napotym będą, i o nie z retentorami prawem czynić. Takowych retentorow podatkow wszystkich, dawnych, teraz i na potym uchwalonych, miasta z podpisem ręki burmistrzowskiey delatę Poborcom, lub do Grodu, oddać powinni będą. Toż się ma rozumieć o dobrach, kamienicach, domach duchownych i szlacheckich w mieście Krakowie, podatkom zdawna podległych. Z ktorych podatki soszami maią być wydawane, rachuiąc z każdey osady tak wiele sympli soszu, ile poborow, tak na Seymach, iako i na Seymikach uchwalonych będzie. Ktorych to podatkow retentorow Urząd Mieyski na delacye podawać ma. Grunt iednak Przewielebnego Macieia Łubieńskiego, do szpitala Piątkowskiego fundowany, od wszelkich podatkow wolny ma zostawać: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 452, *tit.* Deklaracya.

Przy miastach, miasteczkach, wszelakie iuryzdykcye zniesiono, i aby nikomu bez cechu piwa w miastach i na przedmieściach robić, sub poena peculatus, nie godziło się, postanowiono. Także aby wszyscy, cujuscunque status et conditionis grunty i domy przy miastach maiący, wszelkie onera civilia zarowno z inszemi mieszczany ponosić byli powinni, non derogando przedmieściom, ktore osobne iuryzdykcye, prawa, i cechy, zdawna maią, a nie do Starostow należą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 620, *tit.* Assekuracya miast.

Mieyskie sprawy, alias juris Magdeburgensis,

Theutonici, et Culmensis, za Dworem maią być sądzone: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Także o niewydanie.

Mieszczanie nie gdzieindziey odpowiadać maią, ieno coram suo Magistratu, a Magistratus ex officiis suis przed Krolem, exceptis iis causis, ktore są prawem pospolitym wyrażone, o ktore iure terrestri sprawować się powinni. Iako i o te krzywdy, ktoreby ex re et occasione bonorum terrestrium, ktore jure haereditario trzymaią, zachodziły, także in foro terrestri sprawować się maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 26, *tit.* Miast Koronnych.

Miasta, ktore bona terrestria in commune obtinent, in causis et injuriis mere terrestribus, iako o wydanie poddanego; o sprawiedliwość z poddanych; in causis caedis et sanguinis; in causis occupationis fundorum mere terrestrium; in causa excisionis nemorum, sylvarum; in causis proprii laboris, i o insze wszelakie liquidi juris terrestris, forum terrestre powinne pati, iako każdy szlachcic sine quavis appellatione et prosecutione post Curiam, ale tylko na Trybunał. Co się zaś tycze causas et actiones civiles, mere iurisdictioni civili subjectas, zwłaszcza: ratione bonorum et fundorum civilium w miastach: o sukcessye po mieszczaninie, albo mieszczce; o sprawiedliwość z mieszczan; o kontrakty, długi, handle, excessy przez mieszczany uczynione, i o insze wszelakie, ktore iuri civili Magdeburgensi subsunt; o takowe miasta i mieszczanie nigdzie indziey pociągane być nie maią, tylko ad officium civile competens, cum appellatione post Curiam, sub nullitate decretorum in foro incompetenti latorum: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 796, *tit.* O Sądach.

Prawom iednak de securitate judiciorum, ktorym wszelkiey kondycyi ludzie in criminalibus podlegać maią, nie derogowano, poenam evocationis według prawa ab utrinque zachowuiąc; także o nieoddawanie podatkow uchwalonych; iako i o niedosyćuczynienie ustawom Urzędow Woiewodzych, Starościnnych, in suo robore zostawiono. *Ibidem.*

Non obstante hac lege, mieszczanom wszystkim po miastach fortece maiącym, o wszelkie krzywdy, szkody, zgwałcenie, utracenie, wydanie depozytow, i o inne excessy, ante et post ingressum Sveticum popełnione, sprawować się kazano ad instantiam cujusvis injuriati w Trybunale Kor. ex cruda citatione, inter causas fisci: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 597, *tit.* O dochodzeniu krzywd.

Znowu, iako z takiemi czynić postanowiono, *vide tit.* Swawolni ludzie.

Miast i miasteczek Rzeplitey beśpieczeństwo, z ludźmi wszelakiey kondycyi, prawa ich dawne wcale zachowuiąc, pod interregna warowano tak: iż gdzieby kto in recenti crimine, iako iest o tym statut Toruński, był poymany, takowego Sąd Kapturowy z Mieyskim Urzędem na ratuszu sądzić ma, manente decretorum conclusione penes pluralitatem Sędziow Kapturowych. Co się tak rozumieć ma: że iedna część z Raycow, a dwie części z Sędziow Kapturowych ad suffragia należeć powinni, i to w samych recentium criminum sprawach. Co iednak podczas interregnum tylko zachować się ma, nic w tym nie deroguiąc post finitum interregnum mieyskim prawom, i statutowi Toruńskiemu. *W Konfederacyach Gener. Warszaw. sub interregnis* 1632, 1648, 1668 *et* 1674.

Miasta statuto Thorunensi abuti nie maią, *vide tit.* Statuta.

W miastach Koron. i W. X. Lit. gdzie cerkwie ritus Graeci zasiągły, zarowno mieszczanie, tak Rzymskiey, iako i Greckiey religii, spolnych wolności, swobod zażywać maią, i żadnemu religia Grecka do Magistratu przeszkodą być nie ma. *W Kommissyi Hadyackiey*, *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 639, § Więc też.

Miastom Koronnym i W. X. Lit. prawo de tumultibus, ktore Krakowowi nadano, służy. *Vide infra miasto* Krakow.

Mieszczanie miast poprawować, tak iak Krol rozkaże, i liczbę przed Starostą i temi, ktorych Krol przyda, czynić maią. A Starostowie żeby miasta poprawowały się, doglądać maią: 1565, *v.* II, *f.* 694, *tit.* Oprawa miast.

Deputowane pewne osoby ku Starostom na oglądanie poprawy miast, i słuchanie liczby z dochodow wszystkich in genere, ktore miasta maią: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Poprawa miast.

Ale to nie doszło, bo czas nie był mianowany, od ktorego liczbę z pożytkow wszystkich czynić mieli. Ab a. 1562 czynić ią tedy powinni, i poprawę pokazać sufficienter, sub confiscatione bonorum, przed temi, ktorzy z Seymu tego ku Starostom, albo ich namiestnikom deputowani będą: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 766, *tit.* Oprawa miast.

Expedit Rzeplitey, aby miasta według starych praw liczbę z prowentow czyniły: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* Liczba.

Mieszczanie na każdy rok przed Starostą, albo Podstarościm ze wszystkich prowentow do miasta zdawna i teraz należących, dostateczną liczbę czynić, sub poena 500 marcarum powinni. O co forum za Dworem, ad instantiam Instigatoris, ex delatione suprascriptarum personarum, peremptorie. A Instygator popierać ma, sub poena de officialibus sancita: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 380, *tit.* Obrony miast.

Maią się rachować, iako w prawie opisano, w każdym roku przed Starostą i Urzędnikami, i intratę miastu należącą na poprawę municyi obracać: *a.* 1631, *v.* V, *f.* 705, *tit.* Rachunek miast.

Plura o tym niżey przy miastach, specifice położonych.

Starostowie, albo ich Podstarościowie, i Kommissarze, ktorzy od Krola zesłani będą, doy-

rzeć maią, aby mieszczanie opatrzyli mury mieyskie, baszty, wały, i armatę sporządzili, i prochow według potrzeby przyczynili: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 380, *tit.* Obrony miast.

Mieyskie bramy ktoby gwałcił, według statutu Toruńskiego ma być z nim postąpiono: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1241, *tit.* Gwałcenie bram.

Miast Koronnych Krolewskich prawa confirmantur: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1291, *tit.* De juribus.

Miasteczka wszystkie, ktore się nowo po Koronie osadzaią, do lat ośmiu od podatkow Rzeplitey wszystkich libertowano. A po wyiściu tych lat, rowno z drugiemi onera wszystkie ponosić będą: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1469, *tit.* Approbacya miasteczek.

Mieszczanie, ani plebeji, excepto Magistratu, nie maią zażywać szat iedwabnych. *Vide tit.* Lex sumptuaria.

Miasta, że currus bellicos w czasie woyny powinny dawać, *patet ex constit. a.* 1591, *v.* II, *f.* 1374, *tit.* Currus bellici.

Miasta duchowne i świeckie, powinnościom swoim w prawie o pospolitym ruszeniu napisanym, sub poenis legum tamże dołożonych, dosyć czynić maią: *a.* 1620, *v.* III. *f.* 365, *tit.* Pospolite ruszenie.

To iest wozy, i necessaria woienne wyprawić: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 420, § Miasta wszystkie.

Nad to wyprawę powinne na woynę Turecką, ex proventibus suis publicis, et privatis facultatibus. Co za wyprawę, *vide ibidem*, *w Uniwers. pobor.*

Privati mieszczanie wszyscy, ktorzy dobra ziemskie dziedziczne maią, powinni się sami na tę woynę stawić, excepto Magistratu et Officialibus. *Ibidem*, *f.* 420, § Mieszczanie.

Niektore miasta były wolne od niektorych powinności, według regestru podanego do Grodu. *Ibidem.*

In anno zaś 1655 iako powinne były wyprawić na woynę, *vide tit.* Woysko.

A z miast W. X. Lit. iaka eodem anno wyprawa być miała, *vide tit.* Pospolite ruszenie.

Miasteczka o krzywdy swe sine assistentia Capitaneorum vel tenutariorum, pozywać mogą. *Vide tit.* Starostwa.

Miasta pograniczne: Krakow, Lwow, Kamieniec Podolski, Sniatyn, Halicz, Kiiow, Bełz, Krzemieniec, Chocim, Łuck, Przemyśl, Sanok, strzelbą, prochem, ludźmi, i inszemi rzeczami do obrony należącemi, podług zdania Hetmanow Koronnych, i Deputatow woiennych wedle tego, iako patiuntur rationes aerarii publici, pod woynę Turecką, Krol powinien był opatrzyć, a osobliwie zamek Lwowski Wysoki, ktorego praesidium w osobnym piśmie iest opisane: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* Opatrzenie miast.

Ludzie szlacheckiego narodu, ktorzyby z żonami przed trwogą do miast uchodzić chcieli, w żywność na poł roka i w strzelbę, proch, kule maią być opatrzeni, i one z sobą przywieść. A ktoby tego wszystkiego z sobą nie przyniosł, do miasta nie ma być puszczony. *Ibidem.*

Miastom stołecznym Krakowowi, Wilnu, Lwowu, Poznaniowi, i Warszawie, punkt generalney konfederacyi Warszawskiey a. 1674 służący, reassumowano in toto, i circa suas distinctas praerogativas, jura et privilegia etc. Vladislai IV decreta, konserwowano. *Confoed. Gener. Varsav. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 589, § Miastom.

Miastom Koronnym i W. X. Lit. exceptis terris Prussiae, pod odiazd pierwszy Zygmunta III do Szwecyi, warowano beśpieczeństwo według statutu Toruńskiego, aby tumulty przez Urząd Starości i Mieyski były hamowane, i tumultuantes imani, i za zgodnym tych obudwu Urzędow osądzeniem, etiam cum refusione damnorum karani; salvo scrutinio et appellatione szlachcicowi na Trybunał: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1399, *tit.* O tumulciech.

Reassumowano tę konstytucyą znowu do czasu, salva appellatione na Seym, ktore sprawy w pierwszym tygodniu Seymu między sprawami kryminalnemi sądzone być maią. A informacye, ieźliby w takich sprawach Sąd ktory potrzebował, bez omieszkania ma Krol odprawować: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1449, *tit.* O tumulciech.

I znowu pod odiazd drugi do Szwecyi, także do czasu z tą deklaracyą reassumowano in toto, że za tumult to samo ma być rozumiano, gdyby kto mocą naiechał, zabił albo zranił; gwałt białychgłow, nayście na dwor szlachecki, albo na dom na gruncie mieyskim leżący, albo nayście na gospodę w mieście uczynił. Ale Xięstwo Litewskie przy tey konstytucyi (okrom deklaracyi) zostawiono: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1450, *tit.* Reassumpcya i deklaracya.

Miasta i miasteczka wszelakie w związek konfederacyi kapturowey w Krakowie sub interregno po śmierci Krola Stefana przyięte: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1052, § A iż też.

W miastach Pruskich przed Sądem Mieyskim protestacye, plenipotencye, relacye, i inne zapisy, ktore perpetuitatem non praetendunt, według dawnych zwyczaiow zeznawane być mogą: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 881, *tit.* Wieczność ziemi Pruskiey.

Miasta Pruskie od suscept i extraktow salario w korrekturze opisanym, tak iako i Urzędy Ziemskie, i Grodzkie kontentować się maią, sub poena 100 aureorum coram Iudicio Tribunalitio Petricoviensi, inter causas officii, ad cujusvis instantiam repetenda, delatori et iudicio per medium decernenda: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 134, *tit.* Salaria.

W miastach Pruskich, osobom religii Katolickiey nie powinien być broniony przystęp do urzędow, cechow i rzemiosł, etc. pod winą 500 czerwonych złotych: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 963, *tit.* Poena na tych.

Miasta Pruskie, osobliwie Gdańsk, Elbląg, napomniono, aby od wszelkiey korrespondencyi z Koroną Szwedzką abstineant, i wiary aby Krolowi Imci i Rzeplitey pro celebri sua constantia dotrzymały, ammunicyi, et quaevis utensilia belli nieprzyiacielowi subministrare nie ważyli się, et spolia Reipubl. transportować do Szwecyi nie dopuszczali, sub poena, perduellionis ipso facto incurrenda, et irremissibiliter extendenda: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 107, *tit.* Miasta Pruskie.

Miast powinność w wybieraniu podatkow, *vide tit.* Podatki.

Miasta, w ktorych Seymiki i Sądy bywaią, od stanowisk żołnierskich podczas Seymikow i Sądow wolne być powinne. *Vide tit.* Woysko.

Miastom W. X. Lit. wszystkie prawa i przywileie, intuitu liberae defluitationis, a mianowicie konstytucyą a. 1673 sub tit. Reassumptio dawnych konstytucyi (*vide tit.* Cło), reassumowano, i poenam tysiąca kop Litewskich na każdego, ktoryby iakieykolwiek kondycyi człowieka lądem, albo wodą z towarami iadącego, (oprocz ceł Krolewskich, i Rzeplitey na Seymach uchwalonych) śmiał infestować, irremissibiliter extendendam założono, i forum post Curiam Regis ukrzywdzonemu, lub skarbowi W. X. L. (ktory przez dworzan swoich tych depaktacyi powinien będzie przestrzegać) naznaczono. Gdzie i damna, i litis expensae maią refundi, ktore z okkazyi takowych depaktacyi były podięte, salvis constitutionibus et privilegiis ante Unionem: *K. L. a.* 1677, *v.* V, *f.* 528, *tit.* Zniesienie depaktacyi.

Miast składnych kupcom miiać się nie godzi z towarami, sub confiscatione mercium. *Vide tit.* Cło.

W miastach W. X. Lit. kupcy cudzoziemscy handel prowadzący, co powinni, *vide tit.* Kupcy.

W miastach, Urząd Mieyski z Starostą czynić ma sprawiedliwość z hołoty występnego. *Vide tit.* Sprawy.

Miastom Ukrainnym i miasteczkom, zakazano poddawać się pod iuryzdykcyą Kozakow. *Vide tit.* Kozacy.

Miasta, ktore sobie pretenduią prawo ad liberam Electionem Krola, do przyszłey nie maią być przypuszczone Elekcyi, ażby wprzod na teyże Elekcyi niewątpliwemi przywileiami i prawami tego dowiedli. *W Konfed. Gen. Warszaw. sub interregno*: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 166, § Miasta.

Miasta W. X. Lit. a osobliwie Wilno od poboru i myta na Koronę i W. X. Lit. uchwalonych na tym Seymie, uwolniono; okrom podatku od wina, miodu, piwa, przekupniow, rzemieślnikow, hultaiow: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 985, § A iż się teraz.

Miastom pogorzałym, albo od nieprzyiaciela zniesionym, do lat czterech libertacya, praevia liquidatione domow zniesionych sub juramento etc: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 870, *tit.* Libertacya miast.

Miasteczkom przy granicach Sląskich, w woiewodztwie Poznańskim nowo osadzonym, libertacyi do lat trzech prolongowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 458, *tit.* Nowe osady.

Miastom w woiewodztwie Belzkim libertacye służące tak deklarowano: iż na czopowy porządek służyć nie maią, exceptis conflagratis: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 502, *tit.* Restrykcya libertacyi.

Miastom i miasteczkom w ziemiach Lwowskiey, Przemyślskiey, i Sanockiey, ktore non incolunt agros, a hostilitas ich dotknęła nowe maią currere juramenta podymnego: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 125, *tit.* Podatki.

Miastom spustoszałym, tak Krolewskim, iako i duchownym, i ziemskim, ieżliby w ktorymkolwiek woiewodztwie laudo Seymiku podatek publiczny przez pobory był uchwalony, cum abjuratis względem samych tylko rzemieślnikow, i placow pustych oddawać on do Poborcow kazano. Abjurata iednak na łany i grunta pod miastem będące iść nie ma i podatek z nich należy: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 569, *tit.* O miastach.

Miasta nie dawno z dopuszczenia Boskiego pogorzałe, tak Krolewskie, iako i duchowne, i ziemskie, od wszelakich Rzeplitey podatkow do lat ośmiu uwolniono. Liczbę iednak domow pogorzałych, Burmistrz ze dwiema z pospolstwem mieszczanami, iuramentem w Grodzie uczynionym, likwidować ma. *Ibidem.*

W miastach, miasteczkach, cum praejudicio zamkowych, dworskich, i mieyskich karczm, szynki duchownych saecularium ac regularium zniesiono. Przywileie w tym punkcie służące onym na ten czas relaxowano. Forum w Trybunale Radomskim ex regestro etiam simplici, praeciso beneficio aresti, ad respondendum naznaczono. O co, aby Starostowie i dzierżawcy dobr Krolewskich, sub privatione starostw i dzierżaw agant, nakazano. Ktory rigor legis i do dobr ziemskich ściągać się powinien: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 92, *tit.* Podatek.

W miastach i miasteczkach W. X. Lit. Stan Szlachecki, Duchowny, i poddani wszyscy bez płacenia cła, wolne przedawanie rzeczy swoich na targach mieć maią. Żydzi na komorach i przykomorkach W. X. Lit. sub poenis, na Radzie Walney, invindicabilis capitis, praescriptis być nie powinni: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 313, *tit.* Auctio subsidiorum.

Mieszczanie ktorzy w mieście z żoną, i dziećmi i czeladzią mieszkaią, a rolą sami, albo przez swego zagrodnika robią, nie maią dawać poradlnego; ktorzy zaś na przedmieściu, mieszkaią, powinni: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § De civitatibus autem.

Po umarłym mieszczaninie bez potomstwa, dobra na bliższe krewne, i powinnowate spaść maią, sprawiwszy kielich za połtory grzywny do

kościoła: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 24, *tit.* De bonis derelictis.

Miasta i miasteczka zabraniaiące kupcom podczas iarmarku, a mianowicie we Lwowie, Lublinie, Poznaniu, Warszawie, na funty, łokcie, i kamienie przedawać, pozwane przed Krola, i trzema świadkami przekonane 100 grzywien winę zapłacić maią, ktorey połowica do skarbu Krolewskiego, a druga parti instiganti dostać się ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 524, *tit.* De nundinis.

Mieszczanin pana pozwać powinien, gdzieby z kmiecia zadłużonego sprawiedliwości czynić zwłoczył: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 261, *tit.* De cmetonum debitis.

Miast Spiskich obywatele, i inni z dolnych kraiow Węgierskich, sol nie z dalsza, tylko z Sącza wywozić; także żelazo, miedź, i inną spiżę formowaną i nie formowaną do Polski wożący, nie gdzieindziey, tylko w Sączu składać, i przedawać maią, pod aresztem i utraceniem rzeczy: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 702, *tit.* Miasto Sądeckie.

Miasta Spiskie od podatku pro praeteritis wolne uczynione: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 414, *tit.* O podatkach.

Miasta Spiskie, wsi wszystkie in genere et specie, poborowi i czopowemu in a. 1591 uchwalonemu, podległe: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1388, § Miasta Spiskie.

Miasta, w ktorych Seymiki odprawuią się, wolne być maią od aggrawacyi przez ludzi służących i innych swywolnikow. O czym punkt laudi woiewodztwa Sendomirskiego dla Opatowa służący, onymże applikowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 590, § Miasto Opatow.

Co ktoremu miastu nad to specialiter służy, vide sub nomine miasta każdego, ktore następuią.

Balogrod. W miasteczku Balogrodzie dziedzicznym Ur. Adama Bala, składu winnego czasy wiecznemi pozwolono, z wolnościami i prerogatywami takiemi, iakie insze miasta Rzeplitey pograniczne maią: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 825, *tit.* Skład winny.

Baranow. W Baranowie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Bar. Miastu Barowi przywiley od Krola Zygmunta Augusta a. 1566, die 8 mensis Iulii, ktorym iest uwolnione od myta samego, bez szkody i uymy prowentow stołu Krolewskiego, approbowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 700, *tit.* Approbacya przywileiu.

O składzie w nim wina, i miodow Wołyńskich, *vide miasto* Kamieniec Podolski.

Będzin. Miasta Będzina przywiley Kazimierza III a. 1464 na skład solny taki: iż każdy forman ku Sląsku iadąc z solą, powinien tam z nią przez trzy dni stać, i onę przedawać, a po trzech dniach wolno mu dopiero odiechać: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 704, *tit.* Miasto Będzin.

Będzińskie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Będzińskiego zamku rewizya, *vide tit.* Zamki.

Miasta Bełza przywiley na skład solny, taki: że Litwa daley po nię ieździć nie maią, tylko do Bełza, i tam swe kupie maią składać, kiedy po sol przyiadą: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 707, *tit.* Miasto Bełz. Bełz.

Approbowano tę konstytucyą: a sol nie ma być insza tam przedawana, tylko Drohobycka, pod utraceniem składu: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 298, *tit.* O soli Drohobyckiey.

Toż miasto vigore konstyt. a. 1678, o pogorzelcach, do lat 8 od wszelkich Rzeplitey podatkow uwolniono: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 780, *tit.* Miasto Bełz.

W Bydgoszczy szlachcie ma być wolno zboże przedawać: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De libera venditione. Bydgoszcz.

Z miasta Białey-Cerkwi, także z miasteczek Trylesow i Lubomirza, processy i bannicye o podatkow przeszłych nieoddanie, zniesiono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 700, *tit.* Uwolnienie. Biała Cerkiew.

Miastu Bieczowi przywiley od Zygmunta Augusta a. 1549 dany, na trzecią miarę we młynie pod miastem na przekopie zbudowanym, approbowano, i wiecznemi czasy onę inkorporowano. *Ibidem, tit.* Inkorporacya. Biecz.

Tamże, aby podług starych zwyczaiow Celnicy drogi około miasta naprawowali, rozkazano. *Ibidem.*

Temuż, poł-grosza od złotego ab invectis et evectis powiatu Bieckiego do dwu lat na poprawę murow pozwolono. Ktory podatek za wiadomością Starosty tamecznego wybierać maią: *a.* 1631, *v.* IV, *f.* 21, *tit.* Kommutacya.

Temuż służy prawo, ktore in a. 1658 miastu Krakowowi, ratione uwolnienia rzemieślnikow od duple poborowey. *Vide miasto* Krakow.

Temuż przywiley od Krola Zygmunta III o płaceniu myt, in toto approbowano, cum hac declaratione: iż ieżliby płotna za granice od obywatelow miasta tego wywożone były, żeby na komorach Krolewskich od każdego połsetka, 50 łokci w sobie, a nie więcey maiącego, po groszy 10 płacili: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 951, *tit.* Approbacya przywileiu miastu Bieczowi.

Tegoż miasta od Węgier z winami miiać nie wolno, *vide tit.* Wino.

Miasto Bobrka dla spustoszenia, od podwod i wszelakich innych podatkow uwolniono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 828, *tit.* Libertacya. Bobrka.

Miastu Bochni taż konstytucya służy około stacyi żołnierskich, ktora miastu Wieliczce. *Ibidem, f.* 816, *tit.* Libertacya. Bochnia.

To tylko Bochni przydano, iż gornicy tameczni, dla łatwieyszego prowidowania sobie żywności, wiecznemi czasy wolnicę mieć tam maią. *Ibidem.*

Reassumowano tę konstytucyą o wolności od

wszelkich stacyi, i stanowisk żołnierskich: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 576, *tit.* Miasta nasze.

I znowu: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 594, *tit.* O niedawaniu assygnacyi.

Borszczow. W miasteczku Borszczowie skład win i miodow Wołoskich, *vide* Kamieniec Podolski.

Bracław. Mieszczan Bracławskich, i Korsuńskich buntownikow, Starostom karać pozwolono. A Krol im praw żadnych nie ma dawać, ale zawsze pod gołą iuryzdykcyą starościnną, iako teraz są, być maią. A ieżliby im co mimo konstytucyą z Kancellaryi wydano było, to wszystko ma być irritum et inane: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1618, *tit.* O miastach.

Znowu o Korsuńskich mieszczanach, *vide* Korsuń.

Miasto Bracław, od stanowisk, stacyi, wydawania chleba, noclegow, i przechodow żołnierskich, także od wszelakich Rzeplitey podatkow, (procz cełł, myt, i czopowego) do lat czterech uwolniono, i przywiley wolności od ciężarow żołnierskich z Kancellaryi temuż miastu dany, in toto approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Mińsk, etc.

Brochow. Miasteczko Brochow, *vide* Freysztad.

Brody. Miasto Brody w wolnościach z innemi miastami porownano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 815, *tit.* Miasto Brody.

Brzozow. W miasteczku Brzozowie składu winnego pozwolono, z takowemiż, iako w Iaśliskach, prawami i prerogatywami: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* Deklaracya.

Brześć-Lit. Miasto Brześć-Litewski, ieźli być może, ufortyfikować pozwolono, sine praejudicio podatkow publicznych: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 473, *tit.* Municya.

Do fortyfikowania tegoż miasta i zamku, panowie ekonomowie i dzierżawcy dobr Krolewskich, według uniwersałow Krolewskich z Kancellaryi, także duchowni z dobr swoich, i wszyscy obywatele woiewodztwa tego, nemine excepto, z dobr dziedzicznych poddanych do roboty dodać maią, na ieden tylko tydzień z włoki iednego, raz nie więcey etc: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 500, *tit.* Municya zamku Brzeskiego.

Plura o fortecy Brzeskiey, *vide tit.* Zamki.

Toż miasto respectu dezolacyi iego, od podatkow publicznych do lat czterech, tak mieszczan, iako i Żydow Brzeskich, (procz płacenia myt, cełł Krolewskich i Rzeplitey, także czopowego) libertowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 820, *tit.* Miasto Brześć.

Temuż prawa dawne iego, i przywiley na trzy iarmarki do roku dany, in toto approbowano. *Ibidem.*

Plura o iarmarkach miasta tego, *vide tit.* Iarmarki.

Toż od przechodow, konsystencyi, noclegow, popasow, chlebow zimowych, i wszystkich ciężarow żołnierskich, z Żydami libertowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 536, *tit.* Miasto Brześć.

Brzeżany. W Brzeżanach iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Brzeziny. W Brzezinach iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Busk. Miastu Buskowi woytostwo Buskie wiecznemi czasy inkorporowano, na oprawę obrony tegoż miasta: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 288, *tit.* Inkorporacya woytostwa.

Bychow. Miasta Bychowa libertacye od podatkow Rzeczyplitey do lat pewnych; *vide a.* 1649, *v.* IV, *f.* 324, *tit.* Szafunek, *et a.* 1655, *v.* IV, *f.* 500, *tit.* Securitas Bychowa, *et a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1046, § Miasto Bychow, *et a.* 1670, *v.* V, *post f.* 86 *pag.* 11, *tit.* Respectus *), *et a.* 1676, *v.* V, *f.* 434, *tit.* Reassumptio securitatis, *et a.* 1677, *v.* V, *f.* 527, *tit.* Miasta.

Tegoż Bychowa praesidium, *vide a.* 1655, *v.* IV, *f.* 500, *tit.* Securitas Bychowa.

Chęciny. W mieście Chęcinach pozwolono ludziom cujuscunque nationis et ritus w Koronie Polskiey znayduiącym się, budować się, z tą deklaracyą: że puste place, do ktorych haeredes do roku nie odezwą się, wolno Staroście tamecznemu naznaczać do budowania. A ktorzykolwiek ludzie weszli, i wniydą in incolatum miasta tego, wolność mieć będą wszelakie in genere handle prowadzić, trunki wszelakie szynkować, i one robić, i zkądinąd przywozić. A to tylko tym ludziom służyć ma, ktorzy in fundo Regali, iuryzdykcyi zamkowey podlegli, mieszkać będą, salvo jure, jurisdictione et proventibus ex antiquo usu Staroście tamecznemu reservatis. Tudzież tymże ludziom, ktorzy się nowo funduią i osiędą, do lat czterech, według prawa, libertacyą dano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 478, *tit.* Miasto Chęciny.

Chełm. Miastu Chełmowi służy in toto taż konstytucya, ktora i miastu Chęcinom; Chełmowi to tylko przydano: iż prowent beczkowego w tym miescie, Staroście tamecznemu nienaruszony być ma; i że prowent od szynkow w tymże mieście, na poprawę i fortyfikacyą miasta należący ex antiquo usu, za wiadomością Starosty tamecznego ustawać nie powinien. *Ibidem.*

Dekłarowano potym tę konstytucyą tak, iako i Kazimierzowi Dolnemu, *vide* Kazimierz Dolny.

W Chełmie rezyduiący wszyscy, cujuscunque status et conditionis, podatki wszelkie publiczne, do iuryzdykcyi mieyskiey oddawać powinni: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 578, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Tegoż miasta iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Czaczanłyk. W miasteczku Czaczanłyku alias Czeczelniku skład win i miodow Wołoskich, *vide* Kamieniec Podolski.

Czeczersk. Miasto Czeczersk od podatkow Rzeplitey do lat sześciu uwolniono; pod ktorą wolność cła

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 54, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

Krolewskie i Rzeplitey podpadać nie maią: *K. L. a.* 1649, *v.* IV, *f.* 324, *tit.* Szafunek.

Człuchow, Choynice &. Miasto Człuchow, Frydland, i Choynice, wszystkie wsi do starostwa tego należące, od wszelakich stacyi, przechodzenia woysk, dawania chlebow, tak zimowych, iako też i innych wszelakich, uwolniono, i forum o to przed Hetmanami, albo w Trybunale in regestro militari naznaczono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 545, *tit.* Assekuracya summy.

Inhaerendo tey konstyt. tož miasto Człuchow, przy libertacyi od wydawania chlebow zimowych zachowano, et contravenientibus forum w Trybunale Koron. naznaczono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 572, *tit.* Miasto Człuchow.

Czarnkow. W Czarnkowie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Czchow. We Czchowie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki *).

Drohiczyn. Miastu Drohiczynowi tož prawo służy in perpetuum, ktore miastom Chęcinom, Chełmowi, i Kazimierzowi Dolnemu vigore konstyt. a. 1677 na redintegracyą onych: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 581, *tit.* Drohiczyna.

W Drohiczynie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Dukla. W Dukli, Rymanowie, Samborze, Stryiu, Żmigrodzie, składy winne, *vide tit.* Wino.

Dynembork. Miasta Dynemborku opatrzenie: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 382, *tit.* Opatrzenie.

Dzisna. Miastu Dzisnie amnestyą dano, i przywileie tak dawne, iako i świeże stwierdzono. Także respectu zubożenia iego, od podatkow Rzeplitey do lat czterech uwolniono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 820, *tit.* Miasto Dzisna.

Takoweż prawo i libertacya do lat czterech ma służyć, i miastom Siebieżowi i Newlowi. *Ibidem.*

Znowu Dzisnę od podatkow do lat czterech uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 999, *tit.* Opatrzenie.

Temuż dwa przywileie od Iana Kazimierza, pierwszy na kanony bractwa, a drugi na ochronę od żołnierzow, stwierdzono. *Ibidem.*

Elbląg. Miasta Elbląga possessyą przyznano Kurfirsztowi Brandeburskiemu przez pakta Oliwskie; salvo jure retractus conventionalis Regni et Reipublicae Poloniae: *a.* 1660, *v.* IV, *f.* 755, *tit.* Ratificationes, *et f.* 758, *tit.* Ratificatio.

Względem Elbląga obiecano dać Kommissarzow na pretensye ad invicem z Kurfirsztem Brandeburskim: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 558, *tit.* Ubespieczenie.

Reassumowano tę konstytucyą, i znowu Kommissarzow naznaczono: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 666, *tit.* Kommissya z Kurfirsztem Imcią.

W iawney krzywdzie od Kurfirszta Imci Brandeburskiego, przez wzięty Elbląg, chcąc motos, między Stanami z tey okazyi componere fluctus, na terminowanie dalszey hoc in negotio ostatniey rezolucyi, naznaczeni są do boku I. K. Mci, oprocz ordynaryinych rezydentow, Deputaci przy WW. Urzędach Status, i Hetmanach oboyga Narodow, ex Senatus, et ex Equestri Ordine; ktorzy rotha juramenti wszyscy przysiąglszy, że wedlug Boga, sumnienia, i miłości Oyczyzny, i iako daley wyrażono iest in scripto ad archivum, zachowaią się, i tak w tey sprawie, iak i koło rozrządzenia woyska miarkuią się ex successu rerum, juxta idem scriptum ad archivum, ktore approbowano, we wszystkim się sprawią i postąpią: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 56, *tit.* O Elblągu.

Na summę Elbląga, dwoch części na Koronę przypadaiących, dwochkroć sta tysięcy talerow, po dwa talerow bitych na rok od koła młyńskiego wodnego, przy miastach głownych i przedmieściach, similiter od kol w rudach, foluszach, papierniach, i tartakach. Od kol zaś wietrznych, wołowych, konnych, na rzekach małych i stawach będących młynow, po taleru bitym, tak z dobr Krolewskich, duchownych, iako też ziemskich, uchwalono. Do ktorego podatku wybierania Lustrator na Seymikach z każdego wdztwa i powiatu ma być obrany, ktory quantitatem młynow powinien poprzysiądz na Trybunale Skarbowym, i do rąk W. Podskarbiego summę wybraną oddać: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 99, *tit.* Eliberatio zastawy.

Na eliberacyą miasta Elbląga, ad proportionem Korony Polskiey, i W. X. Lit. trzecią część, sto tysięcy talerow bitych pozwolono. Na rok od kol młyńskich, przy miastach głownych, i na rzekach wielkich po trzy talery bite, similiter od kol w rudach, foluszach, papierniach, i tartakach; od kol zaś wietrznych, wołowych i końskich, na rzekach małych i stawach będących, excepto pustych, po taleru bitym, tak z dobr Krolewskich, iako i duchownych, i szlacheckich. Forum w Trybunale Skarbowym naznaczono: *K. L. ibidem, f.* 118, *tit.* Eliberatio Elbląga.

Na eliberacyą Elbląga, Seymem Lubelskim młynowe postanowione, reassumowano, płacić ie kazano Koronie, ktore i W. X. Lit. ad proportionem trzeciey części comportare powinno. *Poparcie Konfed. Sand. a.* 1710, *f.* 187, *tit.* Summa Elblągska.

Societatem Anglicanam w Elblągu zniesiono in perpetuum. *Vide miasto* Gdańsk.

Miastu Elblągowi, in alleviationem podatku 8000 złot. Pol. z skarbu Koronnego corocznie ab a. 1735 do przysłego Seymu naznaczono: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 664, § Miastu także, *ver.* 10.

Miasteczek Freysztatu, Laskowki, Brochowa, Kobyli-Gory, lokacye, *vide tit.* Przywileie. Freysztad &.

Przywiley lokacyi Freysztatowi w woiewodztwie Poznańskim leżącemu wydany, approbowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 66, *tit.* Reassumpcya approbacyi.

*) Pod wyrazem „Iarmarki“, dokąd się Inwentarz odwołuje nie ma oddzielnej wzmianki o Czchowie, gdyż miasteczko to otrzymało jarmarki razem z Czarnkowem; o czem patrz naszej edycyi t. II, str. 48, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

Felsztyn. W mieście Felsztynie w ziemi Przemyślskiey, skład winny postanowiono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 23, *tit.* Skład winny.

Frydlant. Miasto Frydlant, *vide miasto* Człuchow.

Gdańsk. Miasta Gdańska ordynacya pierwsza, za Krola Zygmunta I: *a.* 1526, *v.* I, *f.* 454.

Ordynacya wtora za Zygmunta Augusta: *a.* 1570, *v.* II, *f.* 809, *tit.* Constitutiones.

Przysięgać Krolowi maią: *a.* 1570, *v.* II, *f.* 813, *et* 814.

Gdańszczanie mieli prawa i przywileie ukazać i dowieść, że Korona do ich rąk tylko powinna zboże i produkta swoie przedawać: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 549, § Graviter.

Do Gdańska tylko zboże, mąki, i leśne roboty maią iść wodą; ziemią zaś drogami staremi woły trawne i karmne: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 686, § A co się tycze.

Do Gdańska każdy wolno płynąć ma, bez przeszkody od Toruńczanow: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 258, *tit.* De Thorunensium.

Miasta Gdańska opatrzenie, i wszelaką obronę zlecono Hetmanowi Koronnemu, niektore zaś ich postulata do przyszłego Seymu odłożono, i w prawa ich, ktore się mienią mieć od wolności cła Dybowskiego, weyrzeć obiecano: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 524, *tit.* Miasto Toruń i Gdańsk.

Uwolniono ie od wszelakich podatkow i kontrybucyi durante Suetico bello, i dano mu assekuracyą na pięćkroć sto tysięcy długu: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 580, *tit.* Miasto Gdańsk.

Summy tey zapłatę do przyszłego Seymu cum assecuratione odłożono, gratitudinem napotym miastu temu oświadczać obiecano: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 616, *tit.* Miasto Gdańsk.

Znowu do drugiego Seymu. A zboża wszystkie, ktore Wisłą spuszczaią nie na insze mieysca, tylko do Gdańska spuszczane, i obracane być maią, do drugiego Seymu. *Ibidem*, *f.* 656, *tit.* Miasto Toruń i Gdańsk.

Rozkazano aby W. Podskarbi Kor. z podatkow na tym Seymie uchwalonych, zapłaciwszy wprzod dług woysku należący, Gdańskowi pomienioną summę zapłacił, i Rzeplitey fidem eliberował. A ieźliby ta reszta od płacy woyskowey pozostała, nie wyniosła summy pięciukroć sta tysięcy złot. in reliquo toż miasto do przyszłego Seymu assecuratur: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 680, *tit.* Miasto Gdańsk.

Utwierdzono ten dług w konfederacyi gener. Warszaw. sub interregno, i aby się w tey mierze skarb Rzeplitey, inquantum externae securitatis rationes patientur, uiścił, rozkazano: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 737, § Iako obywatelom.

Zapłacono 150,000 ad rationem, a resztę to iest: 350,000 złot. aby W. Podskarbi Kor. iak nayprędzey z prowentow Rzeplitey, onymże oddał, zlecono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 811, *tit.* Assekuracya.

Nie zapłacona ta reszta. Przeto znowu aby zapłacona była, iak nayprędzey może być, z prowentow Rzeplitey, rozkazano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 874, *tit.* Miasto Gdańsk.

Societatem Anglicanam w Elblągu i wszędy, tak in Regali et Ducali Prussia, iako i w innych wszystkich miastach państw Koronnych i W. X. Lit. zniesiono in perpetuum, i postanowiono: aby żadne sukna cujuscunque generis et speciei, ktore per societatem, Anglicanam wnoszone bywaią do państw Koronnych i W. X. Lit. przepuszczone nie były, tylko przez sam port miasta Gdańska, przy znakach i cechach tak Angielskich, iako i inszych zamorskich sukien. Ktore znaki tamże we Gdańsku na też sukna przez Urząd Mieyski kładzione być maią, sub poena confiscationis mercium na tych, ktorzyby się ważyli przez insze mieysce, i bez cechy Gdańskiey sukna takie do państw tych przepuszczać i przywozić, extendenda. O ktorą penę każdy takowy przez Urząd onego mieysca Grodzki, albo Mieyski, gdzie będzie z temi suknami przeięty, i przeszlakowany, i przeciągniony, ma być irremissibiliter karany. A ieźliby Urząd w tym był negligens, ma być winą pięciu set grzywien karany. O co forum tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. w Trybunałach, Grodzkiemu Urzędowi, inter causas officii, ex delatione cujusvis civis Gedanensis; a Mieyskiemu Urzędowi post Curiam Regis być ma. A to prawo nie ma się ściągać na te sukna, ktore rożnemi drogami lądem do Korony wchodzą: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 580, *tit.* Miasto Gdańsk.

Prawo to de invectione et sigillatione pannorum Gdańskowi w cale zachowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 680, *tit.* Miasto Gdańsk.

Potym zakazano usum istius sigillationis, aż do przyszłego Seymu, waruiąc, aby kupcom do wszystkich miast i portow Rzeplitey non sigillatos pannos wozić, i one przedawać, do pomienionego przyszłego Seymu wolno było. A interea temporis Kommissarze, ktorzy do ceł morskich naznaczeni są, weyrzeć w to maią, ieźli iakie były in usu istius Reipubl. beneficii excessus, a ieźliby się dowodnie pokazało, że Gdańszczanie hac sigillatione sunt abusi; na przyszłym Seymie abrogatio oney, cum consensu Ordinum, lege publica subsequi ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 939, *tit.* Sygillacya Gdańska.

Znowu tę sygillacyą do Seymu sześciuniedzielnego blisko przyszłego suspendowano. Gdzie wolno będzie Rzeplitey abusum tey sygillacyi, i samę sygillacyą, probato abusu et damno, ad instantiam Posłow ktoregokolwiek woiewodztwa, kassować, i penitus znieść: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 11, *tit.* Sygillacya Gdańska.

Ieszcze do drugiego Seymu suspendowano ią: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 74, § A sygillacyą Gdańską.

Tandem pozwolono iey, iako miastu Gdańskowi, tak i inszym miastom Rzeplitey portowym, i na to im samo przywileie i konfirmacye

dać obiecano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 104, *tit.* Sygillacya.

Znowu miastu Gdańskowi, tylko samemu sygillacyi sukien wszelakich, tak iako przedtym od Rzeplitey miało, pozwolono salvis juribus Ducalis Prussiae, et ejusdem civitatum: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 559, *tit.* Sigillatio sukien.

Znowu ią do drugiego Seymu onemuż warowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 618, *tit.* Miasto Gdańsk.

Temuż miastu obiecano pewną kommissyą z Kancellaryi; z ktorey cokolwiek się pokaże, tak około expens, iako i dalszych iego desideria, to na przyszłym Seymie, eliberando assecurationem Krola Imci Iana Kazimierza z Krosna daną, de data 11 Januar. a. 1656, nadgrodzić i ukontentować obiecano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 558, *tit.* Ubieśpieczenie.

Likwidowana summa tych expens na zł. 85,112 i gr. 23, ktorą z pierwszych podatkow w ziemiach Pruskich assekurowano, i W. Podskarbiemu assygnacyą na nią wydać kazano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 618, *tit.* Miasto Gdańsk.

I znowu kommissyą drugą, ponieważ z przeszłego Seymu naznaczona nie doszła, wydać kazano. A Kommissarze wszystkie desideria miasta, salvis juribus et bonis episcopatus Vladislaviensis et Pomeraniae, dostatecznie uważywszy i uznawszy, na przyszły Seym przyniosą, gdzie Rzeplita, co będzie justitiae et aequitatis, osądzi, i praestabit. *Ibidem.*

Negotium to, ponieważ Deputaci z przeszłego Seymu naznaczeni informacyi na tym Seymie o tym dać nie mogli, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 721, *tit.* Reces.

Temuż miastu folgę czyniąc, obiecano groblę w Żuławie przez Szwedy popsowaną, znowu iak prędko licebit, erigere, tak, aby się to nie impensa miasta samego stało: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 559, *tit.* Naprawa grobli.

Temuż akcyzy zwyczayne w miastach Pruskich, do każdego poboru należne, durante bello toto Suetico na potrzeby tegoż miasta pozwolono. Tak iednak aby skarb na potym iako przedtym, do wybierania onych należał, chybaby insza w tym dyspozycya Rzeplitey nastąpiła. *Ibidem*, *f.* 558, *tit.* Pozwolenie akcyzy.

Dekreta, reskrypta Krolewskie przeciwko Gdańskowi o rożne wiolencye, osobliwie, o nieoddanie kościoła farnego N. P. M. na instancyą Biskupow Kuiawskich, i Kapituły katedralney, w Sądach Seymowych Relacyinych, i Assessorskich otrzymane, exekwować kazano, etiam per sequestrationes rzeczy, towarow, dobr ruchomych i nieruchomych, i osob Gdańskich, intra et extra Regnum, na ktorymkolwiek mieyscu, poki Biskupowi Kujawskiemu, i następcom iego, tudzież Kapitule katedralney, należytey i zupełney nie uczynią satysfakcyi, i konstyt. a. 1638, et 1659, contra eandem civitatem, i innym miastom Pruskim, reassumowano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 254, *art.* IV, *trakt.* § Et quia.

Miasteczkowi Glinianom, libertacyą do lat czterech, od podatkow wszelakich dano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 825, *tit.* Libertacya. Gliniany.

Item od wszelakich podatkow publicznych, także chlebow zimowych, i innych exakcyi i aggrawacyi żołnierskich do lat piętnastu, wyiąwszy cła Koronne; z tą iednak kondycyą, aby się w tym miasteczku budowali: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 477, *tit.* Miasto Gliniany.

Miastu Gnieznu dla pogorzenia zniszczonemu, libertacyą po expiracyi pierwszey do dwu lat prorogowano; prawa ich, ktore im pogorzały, we wszystkim z miastem Poznaniem porownano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 303, *tit.* Prorogacya libertacyi. Gniezno.

W miasteczku Gorlicach, dom szynkowny Ur. Iana Odrowąża Pieniążka Skarbnika Przemyślskiego od podatku czopowego wiecznemi czasy libertowano, salvis juribus thesauri: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 613, *tit.* Skład winny. Gorlice.

W tymże miasteczku, na części tegoż Ur. Pieniążka, skład winny postanowiono. *Ibidem.*

Miastu Grodkowi słonemu, wolność od podatkow wszelakich tym co damna przez pogorzenie passi, dano do lat sześciu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 191, *tit.* Wolność. Grodek.

Miasto Grodno od podatkow, (okrom płacenia cła, myta, i czopowego) na lat cztery uwolniono mieszczan i Żydow, i przywiley onym ante Unionem dany, względem wolnych handlow na rzekach Niemnie i Necie, in toto approbowano: *K. L. a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Grodno. Grodno.

Item do lat trzech, wyiąwszy podatek szelężnego, i ceł Krolewskich i Rzeplitey z tą kondycyą: żeby się przez te lata budowali, tak mieszczanie, iako i Żydzi, dla wygody na Seymy przyieżdżaiących: *K. L. a.* 1673, *v.* V, *f.* 157, *tit.* Miasto Grodno.

Item od wszelakich prorogowanych na tym Seymie podatkow, okrom subsidii generalis: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 520, *tit.* Kommissya.

Toż miasto do odprawowania w nim Seymu trzeciego Stanow Koronnych, i W. X. Lit. naznaczono. *Vide tit.* Seymy.

Toż względem iuryzdykcyi mieyskiey, circa privilegia et confirmationes antiquas zachowano, i dobra mieyskie z przynależytościami, ab oneribus quibusvis militaribus uwolniono. Tudzież Kommissarzow dla rozmierzenia ulic i placow in fundo tegoż miasta, i podzielenia onych na woiewodztwa i powiaty, na budowanie dworow naznaczono: *K. L. a.* 1676, *v.* V, *f.* 436, *tit.* Zamek Grodzieński.

Reassumowano tę konstytucyą, i o wydzieleniu, i wymierzeniu placow na powiaty, tak iednak, żeby w iednym mieyscu miasto poselskie było, a żadna iurysdyka nie ponosiła przez

to praeiudicium: *K. L. a.* 1677, *v.* v, *f.* 520, *tit.* Kommissya.

Tegoż miasta dobra wszystkie z folwarkami ich, iako i Żydowskie, od konsystencyi, stacyi, i innych ciężarow żołnierskich uwolniono. *Ibidem.*

Tamże Magistrat tameczny Mieyski, przed pomienionemi Kommissarzami rationes dać powinien, ieźli za podatki a. 1673, to iest: podymnego i czopowego, iakie erexerunt budynki, ktore ieźli in alium usum obrocone są, cum poenis wrocone, i na restauracyą ratusza i miasta, wedle kommissyi W. Kasztelana Wileńskiego i Kommissarzow, łożone być powinny, sub ulterioribus poenis. *Ibidem.*

Tamże na Zamkowey ulicy Żydzi kamienice swoie restaurować powinni, pod straceniem onych. *Ibidem.*

Nie przyszło to wszystko ad effectum, przeto znowu tymże Kommissarzom injunctum, aby we dwie niedzieli po Seymikach Relacyinych to zaczęte opus kontynuowali. A nie tylko na woiewodztwa i powiaty W. X. Lit. place expedyowane, zesłanym od woiewodztw i powiatow in possessionem podali, ale też, aby i PP. Senatorom W. X. Lit. ktorzy i w Warszawie swoie ex privilegiis gospody maią; także PP. Pieczętarzom, Podskarbim, Referendarzom, Regentom W. X. Lit. et Officialibus fisci, i Instygatorowi W. X. Lit. place wydzielili, maiąc Mierniczego przysięgłego, iakoby injuriatis w gruntach ich proportionata mogła się stać nadgroda. A woiewodztwa i powiaty, na ktore place wydzielone są, budować się maią; i iuż Panowie Marszałkowie, i Stanowniczowie ich, żadnemu Xięstwa Litewskiego Posłowi żadnych gospod ex officio w mieście Grodnie pokazować nie będą powinni, tylko na Posłow woiewodztw i powiatow Koron. *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 625, *tit.* Reassumptio kommissyi Grodzińskiey.

Mieszczanie Grodzińscy, ratusz podług przeszłych kommissyi, erigere maią, i murować, i budować wcześnie. A ozdnice, łaźnie, rzeźnice nad Niemen, albo na Horodnicę przenieść. *Ibidem.*

Tamże murowane kominy, i od ognia dobrze obwarowane, nie pod dachami słomianemi, ale iak naywarownieyszemi być maią. *Ibidem.*

Ciż mieszczanie Grodzińscy do pomienionego wymierzenia, i wygraniczenia placow, pomocy z ludzi, i potrzebney ad hunc actum materyi dodać powinni, i sami wygraniczeniu assistere maią. *Ibidem.*

Tamże i Żydom tamecznym wszystkie przywileie od Krolow Polskich nadane, także reskrypta, kompromissy i dekreta kommissarskie approbowano. *Ibidem.*

Reassumowano im konstyt. a. 1677, (excepta appendice, ratione uwolnienia ich od płacenia Rzeplitey podatkow) sub *tit.* Kommissya na rozdzielenie placow. *Ibidem.*

Trybunał Skarbowy W. X. Lit. w porządek ratusza Grodzińskiego, i w dział placow poselskich, wedle konstyt. 1677, weyrzy, i do skutku we wszystkich punktach tę konstytucyą przywiedzie: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 749, § Tenże Trybunał.

Do exekucyi porządku opisanego w Grodnie, podług konstyt. 1678 i 1685, ktore reassumowano, Kommissarze naznaczeni, ktorzy znosząc się z W. Podskarbim Litew. dobry porządek wprowadzą: place woiewodztwom, ziemiom, i powiatom rozdadzą; depaktacye, wybierania victualium, i brzegowe, od rożnych osob i iurydyk niesłusznie uzurpowane, poznoszą. Mieszczanow z Żydami, ktorzy sobie z nich nad przywileie więcey pozwalaią, rozsądzą; na ratusz wybrane pieniądze przeszłych lat, u kogo zostały, inkwizycyą uczynią, i aby ratusz był wybudowany kosztem miasta, doyrzą. Z rynku drewniane kramy, świrny, i iatki wszystkie, iako i na cmentarzu, gdzie iest locus consecratus, ewakuować każą, to, co ab antiquo do ratusza Grodzieńskiego należało, a kto indebite trzyma, przyłączą; i aby mieszczanie budynki dobre, sub poena straty domu, dla wygody dworu Krola Imci, Senatorow, i Posłow fundowali, Ur. Woytowi dozor zlecą: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 821, *tit.* Miasto Grodno.

Most pod tymże miastem Grodnem, ktory według konstyt. 1647 miał być murowany, aby porządny stanął, i woda do miasta była wprowadzona, W. Podskarbiemu W. W. X. Lit. zlecono. Prowent na to czopowego i szelężnego na miasto Grodno ze wszystkiemi iurysdykcyami, i na cały powiat Grodzieński, na dobra Krolewskie i szlacheckie, i duchowne, do lat trzech uchwalono, i w administracyą W. Podskarbiemu W. X. Lit. oddano. Retentoribus na Trybunale Skarbowym forum naznaczono. *Ibidem*, *f.* 822, *tit.* Most pod Grodnem.

Miasto Grodno domicilium Seymow, reassumuiąc konstytucye 1676, 1677, 1678 przy wszystkich wolnościach w konstytucyach opisanych inviolabiliter zachowano; exdywizyą placow na woiewodztwa i powiaty, bez żadnych largicyi Grodom, sub privatione officii, uczynić, oraz proporcyonalny podatek na erekcyą domow dla wygody Posłow Ziemskich uchwalić woiewodztwom i powiatom pozwolono: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 325, § Niemniey miasto Grodno.

Grodziec. Miasto Grodziec, vigore konstyt. 1678 o pogorzelcach, do lat ośmiu od wszelkich Rzeplitey podatkow uwolniono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Miasto.

Grybow. Miastu Grybowu przywiley na skład winny i solny wiecznemi czasy utwierdzono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 300, *tit.* Miasto Grybow.

Hlusk. Miasto Hlusk od wszystkich ordynaryinych, i extraordynaryinych Rzeplitey ciężarow do lat

10 uwolniono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 501, *tit.* Opatrzenie.

Znowu od podatkow, czopowego i cełł Rzeplitey wszystkich w Koronie i W. X. Lit. (excepto starego myta stołowi Krolewskiemu służącego) do lat 12: *K. L. a.* 1673, *v.* v, *f.* 158, *tit.* Approbatio.

Reassumowano to in toto, deklaruiąc: że tey konstytucyi nie ma derogare konstyt. 1676, per appendicem, przy cłach W. X. Lit. nowo podwyższonych, przyłączona, excepto myta starego do stołu Krolewskiego należącego: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 530, *tit.* Reassumptio libertacyi.

Homel. Miasta Homla od cła libertacya: *a.* 1670, *et* 1677, *vide supra* Bychow.

Hrubieszow. W mieście Hrubieszowie pozwolono ludziom wszelkiey nacyi w państwach tych znayduiącym się, cujuscunque ritus, budować się, z taką deklaracyą: że puste place, do ktorych haeredes do roku nie odezwą się, wolno Staroście tamecznemu naznaczać do budowania się advenis. Ktorzykolwiek zaś ludzie cujuscunque status, et ritus weszli, i wniydą in incolatum tego miasta, wolno im wszelakie handle prowadzić, trunki wszelakie robić, i zkądinąd przywozić, i szynokwać, sine praepeditione iednak prowentow zamkowych. Toż miasto od stanowisk żołnierskich na lat sześć uwolniono. Co ma służyć tym tylko ludziom, ktorzy in fundo Regali iuryzdykcyi zamkowey podlegli. Od szynkow zaś wolność do lat czterech determinowano, z tą kondycyą: aby na poprawę i fortyfikacyą miasta tego takowy prowent, za wiadomością Starosty tamecznego, obracał się: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 579, *tit.* Miasto Hrubieszow.

Ian-Margenburg. Miasto nowe Ian-Margenburg, alias Święta, fundować kompanii Angielskiey, i port pozwolono, od wszelkich cełł i myt do lat 4 uwolniono: *K. L. a.* 1690, *v.* v, *f.* 819, *tit.* Approbatio portu.

Iarosław. Skład Iarosławski we Lwowie być ma *Vide tit.* Składy.

Iaśliska. Miasteczku Iaśliskom skład dawny winny cum juribus approbatur: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* Deklaracya.

Iawornik Lacki. Miasto Iawornik Lacki, w ziemi Sanockiey vigore konstyt. 1678 o pogorzelcach, do lat 8 od wszelkich Rzeplitey podatkow uwolniono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Miasto.

Kalisz. Miastu Kaliszowi przywileie dwa de data: a. 1540 od Zygmunta I, w ktorych skład towarow w Kaliszu postanowiony, sub amissione mercium, gdyby go kto minął; a drugi de data a. 1552, od Zygmunta Augusta, ktorym declaratur przywiley Krola Olbrychta, na skład temuż miastu ad beneplacitum pozwolony, iż odtąd wiecznemi czasy tamże każdy kupiec przez siedm dni z wykładaniem towarow powinien stać, approbowano: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 708, *tit.* Miasto Kalisz.

Tamże i na drogi przywiley approbatur. *Vide tit.* Drogi.

Toż miasto circa antiqua jura et privilegia konserwowane: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 417, *tit.* Wykupno starostwa Drahimskiego.

Mieszczanom Kaliskim w Radzie Mieyskiey będącym, gdyby podług statutu Toruńskiego w gwałcie iakim nie mogł być poyman gwałtownik, wolno dochodzić gwałtow, iako szlachcicowi ex juris qualitate: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1014, *tit.* Krakow.

Toż miasto przez ogień funditus w proch obrocone, i przez żołnierza skonfederowanego ogłodzone, i tych, co damna passi sunt, do lat trzech od podatkow na tym Seymie uchwalonych, uwolniono: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 191, *tit.* Miasto Kalisz.

Temuż miastu młyny Kaliskie: ieden za bramą Wrocławską, drugi za bramą Toruńską, z trzecią miarą, salvo jure Regali, post cessum seu decessum moderni possessoris, z cłem, targowem, łoiem rzeźniczym, i inszemi zdawna przyległościami zamkowemi, za konsensem W. Adama Sędziwoia Czarnkowskiego Generała Wielkopolsk. in merum dominium czasy wiecznemi inkorporowano. Z ktorych wszystkich wyżey mianowanych prowentow, annuatim powinni będą mieszczanie do zamku Kaliskiego płacić złot. Pol. siedmnaście set, za kwitem ręcznym pomienionego Generała, teraz i napotym będącego. Ktory kwit, takiey wagi być ma, iakoby był urzędownie uczyniony. W czym iednak ma być baczenie in legalibus impedimentis, et casibus fortuitis; to iest: pogorzenia, powietrza, powodzi, i tym podobnych, co praesenti lege roboratur: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 297, *tit.* Inkorporacya młynow.

Post decessum possessora tych młynow, znowu ie przywrocono do starostwa Kaliskiego czasy wiecznemi, a z miasta naznaczoną pensyą zniesiono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 705, *tit.* Restytucya młynow.

Toż miasto od przechodow żołnierskich stanowisk, stacyi łanowych, i wszelakich zimowych, tak iako in circumferentia zostaie, wiecznemi czasy uwolniono. Wsi iednak do miasta należące, według łanow hybernę płacić powinny: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 369, *tit.* Deklaracya.

Kamieniec Podolski. Miastu Kamieńcowi Podolskiemu, czopowe i szosy tegoroczne i przyszłoroczne, na poprawę iego konferowano, i osoby pewne mianowano, aby to w ich szafunku było, ktorzyby z tego liczbę na przyszłym Seymie uczynili. A mieszczanie poprawę miasta przed Woiewodą Podolskim pokazać maią. *W Uniw. pobor. a.* 1580, *v.* II, *f.* 1010, § Czopowe.

Znowu: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1039, § Czopowe i szosy.

Znowu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1309, § Czopowe wszelakie.

Toż od wszelakich poborow i podatkow na teraźnieyszym Seymie postanowionych, i od podwodnych pieniędzy po expirowaniu pierwszych wolności do lat sześciu uwolniono, exceptis teloneis finitimis: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 380, *tit.* Kamieniec Podolski.

Toż i miasto Sniatyn od myta pieniężnego, ratione złot. Pol. 300 i ewikcyi, gdy ktory z tych obywatelow dla zabieżenia żywności sobie, i miastom tym, za granice poiedzie, uwolniono; i względem takieyże summy przywiley od Zygmunta III dany na czwarty grosz, approbowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 826, *tit.* Libertacya Kamieńca.

Toż od wszystkich Rzeplitey podatkow i kontrybucyi, tak publicznych, iako i żołnierskich, do lat sześciu uwolniono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 375, *tit.* Praesidium.

Approbowano tę konstytucyą, oprocz cełł Krolewskich i Rzeplitey: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* Praesidium miasta Kamieńca.

Toż od wszelkich podatkow publicznych, quocunque nomine vocatis, oprocz cełł Krolewskich i Rzeplitey, do lat dziesięciu uwolniono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Miasto Kamieniec Podolski.

Reassumowano tę libertacyą do lat dziesięciu cum declaratione, *quam vide*: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 720, *tit.* Libertacya.

Toż znowu od wszelkich podatkow publicznych i prywatnych, także od żołnierskich exakcyi do lat piętnastu uwolniono, i prowadzenie wszelkich towarow i handlow, tam intra, quam extra Regnum, wolne onymże wszędzie pozwolono, salvis teloneorum contributionibus: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 66, *tit.* Miasto pograniczne.

Do tegoż Kamieńca sto pieszych strzelcow pozwolono z teraźnieyszych poborow kwarty do Seymu przyszłego, i Rotmistrza mianowano: *a.* 1580, *v.* II, *f.* 1010, § Do tegoż Kamieńca.

Reassumowano to: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1039, § Do tegoż Kamieńca.

Piechota tameczna aby nie przekupowała przeciwko prawom mieyskim, i aby tym, co na targ wożą, krzywdy nie czyniła, Rotmistrze przestrzegać maią; sub poena 100 marcarum w Trybunale inter causas officii peremptorie vindicanda: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 175, *tit.* O porządku.

Mieszczanie tameczni aby wodę w rynek miasta tego wprowadzili, intra decursum unius anni, (ponieważ na to Sławet. Nurses Ormianin dał summam correspondentem) sub poena duorum millium florenorum, ad cujusvis instantiam, za Dworem repetenda, roskazano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 959, *tit.* O wodzie.

Tamże i w Barze, Sniatynie, Szarogrodzie, Czaczanlyku, Borszczowie, skład win i miodow Wołoskich postanowiono, z tym dokładem, aby żaden kupiec nie ważył się pod winami po wina i miody do Wołoch ieździć, ani inszemi drogami one do Korony prowadzić, pod utraceniem win i miodow, i penami o nieieżdżeniu po wina do Węgier postanowionemi: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 879, *tit.* Skład.

Tamże praesidium takiey liczby, et eodem genere militiae, i w takowymże porządku pod takowymże prawem, iako na Kudaku było, naznaczono, i opisano: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 288, *tit.* Praesidium.

Tamże praesidium i prowiant obmyślić obiecano. A piechocie tameczney żołd taki, iaki idzie na piechotę w woysku kwarcianym, z skarbu Koronnego naznaczono: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 334, *tit.* Praesidium Kamieńca.

Tamże znowu, justum et sufficiens praesidium obmyślono, i summę na założenie prowiantu publicznego 20,000 z skarbu Rzeplitey tak, aby tam iuż rok od roku żywność była skupowana, naznaczono. Co o tym więcey postanowiono, *vide a.* 1652, *v.* IV, *f.* 375, *tit.* Praesidium i prowiant.

Toż miasto, iż summę 57,000 zł. ktorą pewnym regimentom in praesidio u siebie będącym pożyczyło było, z ochoty swoiey na restauracyą murow ofiaruie, i onę z skarbu z zasług tych, ktorym pożyczyli, iak nayprędzey oddać roskazano. *Ibidem.*

O tey summie, *vide plura tit.* Summy.

Reassumowano konstyt. 1652 z strony praesidium tego, dokładaiąc: aby miasto Kamieniec, i obywatele woiewodztwa Podolskiego, żadnego od tegoż praesidium nie ponosili ukrzywdzenia. A prowiant z przeszłego Seymu do rąk Ur. Marcina Liniewskiego Łowczego Bracławskiego oddany być ma, i za pracę tysiąc złotych: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* Praesidium miasta Kamieńca.

Temuż miastu i wdztwu Podolskiemu, pro praesidio ludzi konnych dwieście, do dawney piechoty Kamienieckiey, juxta constit. a. 1613 naznaczono, i przyłączono ad feliciora tempora; ktorych ludzi ma być Rotmistrz wdztwa Podolskiego obywatel, bene possessionatus. A Hetmani Koronni tych ludzi na żadną inszą Rzeplitey usługę evocare nie maią, ale przy Kamieńcu i wdztwie zawsze zostawać powinni: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 508, *tit.* Praesidium Kamieńca.

Ludzie podeyrzani, ktorzy domy sobie w tym mieście przy bramach wystawili, i ci, ktorzyby żywności na niedziel naymniey dwanaście nie mieli, wyrugowani być ztamtąd maią, do czego Kommissarze naznaczeni są. *Ibidem.*

Tęż fortecę z publicznych włości opatrzyć słusznym prowiantem zlecono tamecznemu Ur. Prowiant-Magistrowi: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 561, *tit.* Praesidium.

Akcyzę i czopowe w tym mieście, i w inszych miasteczkach wdztwa Podolskiego, in praesidium miasta Kamieńca ordynowanego; wyiąwszy miasto Iazłowiec, z ktorego na Iazłowieckie praesidium obracać się ma. Do czego

administratora, szlachcica dobrze osiadłego, obywatele tameczni na Seymiku Relationis sobie obiorą, ktory praevio juramento te obadwa podatki administrować będzie. Przytym do rewidowania pomienioney fortecy, i armaty i municyi, Kommissarzow naznaczono. *Ibidem.*

Temuż miastu prawa i przywiley od Zygmunta III w r. 1598 o Żydach, aby do trzeciego dnia w mieście tym nie bawili się, dany, reassumowano, i approbowano. To ostrzegaiąc: aby advenae i praesidiarii, et iura civitatis non habentes, w szynkach, rzemiosłach, przekupstwie, i warzeniu piwa, ultra privilegia et decreta nie przeszkadzali, sub amissione tego wszystkiego, czego medietas na obronę miasta, a druga medietas Officio Castrensi cedere ma. Co wszystko Officium exekwować powinno, sub poenis contra negligentes Officiales sancitis: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Miasto Krzemieniec.

Tamże na praesidium sto piechoty Ur. Iana Michała Myśliszewskiego, przy dawney dwochset; także chorągiew kozacką Ur. Piotra Telefusa ordynowano, i zasługi im, iako i pomienioney dawney piechocie, z skarbu Kor. płacić kazano. *Ibidem*, *f.* 623, *tit.* Praesidium Kamieńca.

A na prowiant summę z skarbu Kor. do rąk Ur. Alexandra Ignacego Matczyńskiego, (ponieważ Ur. Marcin Liniewski inszą Rzeplitey usługą iest zabawny) na przyszłey kommissyi Lwowskiey wyliczyć naznaczono, etc. *Ibidem*, *tit.* Prowiant.

Reassumowano tę konstytucyą, i oraz do prowiantowania Ur. Krzysztofa Kawieckiego Pisarza Ziemsk. Podolsk. i onemu tysiąc złotych za pracę naznaczono. Do iegoż rąk aby summa proveniens ze dwunastu podymnych od wdztwa Podolskiego, przez Poborcę oddana była, a to według deklaracyi przez Posłow tegoż wdztwa uczynioney, postanowiono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 720, *tit.* Securitas.

Tenże Prowiant-Magister assekurowany, ieźliby co z tych pieniędzy na reparacyą municyi, (za zniesieniem się z kommendantem od Krola naznaczonym, szlachcicem dobrze osiadłym) wydał. *Ibidem.*

Tenże, co za iurament na teraźnieyszym Seymie wykonać ma, *vide ibidem.*

Kommissarze naznaczeni do Kamieńca, aby zamku i miasta porządek, municyą, i apparat do obrony należący, fideliter zrewidowali, i spisali, defekta uważyli, i przez kogoby się stały, inquirant. Piechoty tameczney popis odprawili, pilną o iey służbie i zapłacie z skarbu, ieżeli ich dochodziła, inkwizycyą uczynili, mieszczan i przedmieszczan, ieźli między tameczną piechotą w regestrze się znaydą, wypisali; na ktorych mieysce Rotmistrze tameczni zaraz służałey piechoty, wiary świętey Katolickiey narodu Polskiego, albo Niemieckiego, zaciągnąć powinni będą. Nad to, aby ciż Kommissarze o prowiantach tak dawnieyszych, iako i świeższych, także o pieniądzach ab a. 1648 na reparacyą i potrzeby tey fortecy od Rzeplitey iakimkolwiek sposobem ordynowanych, na co, i przez kogo wydane są, i ieżeli przy kimkolwiek tych pieniędzy co zostało, aby inquirant, i liczby przesłuchali: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 857, *tit.* Ordynacya.

Rotmistrze Kamienieccy, mieszczan i przedmieszczan, według dawnego prawa, do szeregow nigdy wpisować nie maią, sub poena mille marcarum, in Iudicio Tribunalitio, ad instantiam cujusvis, ex regestro militari vindicanda. *Ibidem.*

Ażeby się in praesidio tamtey fortecy iednym ludziom nie przykrzyła praca, postanowiono: iż tam chorągwie nie dłużey nad rok ieden zostawać maią, ale zawsze insze, tak wiele co rok, i tak długo, iako Rzeplitey requiret necessitas, pod kommendę Starosty tamecznego powinne być ordynowane tak, iako i piechoty na tymże praesidium zostaiące. Koni iednak nie w mieście, ale extra maenia, w lecie obozy w polu, a w zimie konsystencye swoie tam, gdzie Hetman Koronny pokaże, odprawować, i na wszystkie tey fortecy pericula, za sprawą tegoż Starosty tamecznego pilne oko mieć maią. *Ibidem.*

Tamże stosując się do konstyt. a. 1655 na praesidium koni 200 i Rotmistrzow dwu w woiewodztwie Podolskim dobrze osiadłych, ordynowano, ktorzy sine praejudicio tamecznych mieszczan i obywatelow woiewodztwa tamecznego, na tey fortecy pospołu z piechotami dawnemi, pod kommendą Starosty Kamienieckiego zostawać maią. Przy tym Kommissarzow do rewidowania reparacyi tey tam fortecy i inkwirowania, iaki na to koszt łożony, naznaczono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 933, *tit.* Praesidium konne.

Tamże Kommissarze naznaczeni dla informacyi o wydatkach przeszłych na reparacyą teyże fortecy, to iest: co kosztem W. niegdy Stanisława Potockiego Woiewody Krakowskiego, Hetmana W. Kor. a co za dyspozycyą kommissyi Kamienieckiey, z podatkow woiewodztwa Podolskiego iest reparowano. *Ibidem.*

Zapłata dragonii Starosty Kamienieckiego, in praesidio tamże będącey, *vide tit.* Zapłata.

Buntownikow aby znoszono w woiewodztwie Podolskim, *vide sub tit.* Woiewoda, Wdztwo Podolskie.

Piechocie na fortecy tameczney zostaiącey, że aequaliter wszystkich żołd ma dochodzić z skarbu Koron. deklarowano. *Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1046, § Za powszechną.

Tegoż miasta, także Baru, Białey-Cerkwi, Krakowa, Lubowli, i Lwowa opatrzenie. *W exorbit. na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 18, *tit.* Opatrzenie.

W Kamieńcu iuryzdykcyą religii Greckiey, do iuryzdykcyi Polskiey, a Ormianow pod iuryz-

Znowu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1309, § Czopowe wszelakie.

Toż od wszelakich poborow i podatkow na teraźnieyszym Seymie postanowionych, i od podwodnych pieniędzy po expirowaniu pierwszych wolności do lat sześciu uwolniono, exceptis teloneis finitimis: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 380, *tit.* Kamieniec Podolski.

Toż i miasto Sniatyn od myta pieniężnego, ratione złot. Pol. 300 i ewikcyi, gdy ktory z tych obywatelow dla zabieżenia żywności sobie, i miastom tym, za granice poiedzie, uwolniono; i względem takieyże summy przywiley od Zygmunta III dany na czwarty grosz, approbowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 826, *tit.* Libertacya Kamieńca.

Toż od wszystkich Rzeplitey podatkow i kontrybucyi, tak publicznych, iako i żołnierskich, do lat sześciu uwolniono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 375, *tit.* Praesidium.

Approbowano tę konstytucyą, oprocz ceł Krolewskich i Rzeplitey: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* Praesidium miasta Kamieńca.

Toż od wszelkich podatkow publicznych, quocunque nomine vocatis, oprocz ceł Krolewskich i Rzeplitey, do lat dziesięciu uwolniono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Miasto Kamieniec Podolski.

Reassumowano tę libertacyą do lat dziesięciu cum declaratione, *quam vide*: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 720, *tit.* Libertacya.

Toż znowu od wszelkich podatkow publicznych i prywatnych, także od żołnierskich exakcyi do lat piętnastu uwolniono, i prowadzenie wszelkich towarow i handlow, tam intra, quam extra Regnum, wolne onymże wszędzie pozwolono, salvis teloneorum contributionibus: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 66, *tit.* Miasto pograniczne.

Do tegoż Kamieńca sto pieszych strzelcow pozwolono z teraźnieyszych poborow kwarty do Seymu przyszłego, i Rotmistrza mianowano: *a.* 1580, *v.* II, *f.* 1010, § Do tegoż Kamieńca.

Reassumowano to: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1039, § Do tegoż Kamieńca.

Piechota tameczna aby nie przekupowała przeciwko prawom mieyskim, i aby tym, co na targ wożą, krzywdy nie czyniła, Rotmistrze przestrzegać maią; sub poena 100 marcarum w Trybunale inter causas officii peremptorie vindicanda: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 175, *tit.* O porządku.

Mieszczanie tameczni aby wodę w rynek miasta tego wprowadzili, intra decursum unius anni, (ponieważ na to Sławet. Nurses Ormianin dał summam correspondentem) sub poena duorum millium florenorum, ad cujusvis instantiam, za Dworem repetenda, roskazano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 959, *tit.* O wodzie.

Tamże i w Barze, Sniatynie, Szarogrodzie, Czaczanłyku, Borszczowie, skład win i miodow Wołoskich postanowiono, z tym dokładem, aby żaden kupiec nie ważył się pod winami po wina i miody do Wołoch ieździć, ani inszemi drogami one do Korony prowadzić, pod utraceniem win i miodow, i penami o nieieżdżeniu po wina do Węgier postanowionemi: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 879, *tit.* Skład.

Tamże praesidium takiey liczby, et eodem genere militiae, i w takowymże porządku pod takowymże prawem, iako na Kudaku było, naznaczono, i opisano: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 288, *tit.* Praesidium.

Tamże praesidium i prowiant obmyślić obiecano. A piechocie tameczney żołd taki, iaki idzie na piechotę w woysku kwarcianym, z skarbu Koronnego naznaczono: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 334, *tit.* Praesidium Kamieńca.

Tamże znowu, justum et sufficiens praesidium obmyślono, i summę na założenie prowiantu publicznego 20,000 z skarbu Rzeplitey tak, aby tam iuż rok od roku żywność była skupowana, naznaczono. Co o tym więcey postanowiono, *vide a.* 1652, *v.* IV, *f.* 375, *tit.* Praesidium i prowiant.

Toż miasto, iż summę 57,000 zł. ktorą pewnym regimentom in praesidio u siebie będącym pożyczyło było, z ochoty swoiey na restauracyą murow ofiaruie, i onę z skarbu z zasług tych, ktorym pożyczyli, iak nayprędzey oddać roskazano. *Ibidem.*

O tey summie, *vide plura tit.* Summy.

Reassumowano konstyt. 1652 z strony praesidium tego, dokładaiąc: aby miasto Kamieniec, i obywatele woiewodztwa Podolskiego, żadnego od tegoż praesidium nie ponosili ukrzywdzenia. A prowiant z przeszłego Seymu do rąk Ur. Marcina Liniewskiego Łowczego Bracławskiego oddany być ma, i za pracę tysiąc złotych: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* Praesidium miasta Kamieńca.

Temuż miastu i wdztwu Podolskiemu, pro praesidio ludzi konnych dwieście, do dawney piechoty Kamienieckiey, juxta constit. a. 1613 naznaczono, i przyłączono ad feliciora tempora; ktorych ludzi ma być Rotmistrz wdztwa Podolskiego obywatel, bene possessionatus. A Hetmani Koronni tych ludzi na żadną inszą Rzeplitey usługę evocare nie maią, ale przy Kamieńcu i wdztwie zawsze zostawać powinni: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 508, *tit.* Praesidium Kamieńca.

Ludzie podeyrzani, ktorzy domy sobie w tym mieście przy bramach wystawili, i ci, ktorzyby żywności na niedziel naymniey dwanaście nie mieli, wyrugowani być ztamtąd maią, do czego Kommissarze naznaczeni są. *Ibidem.*

Tęż fortecę z publicznych włości opatrzyć słusznym prowiantem zlecono tamecznemu Ur. Prowiant-Magistrowi: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 561, *tit.* Praesidium.

Akcyzę i czopowe w tym mieście, i w inszych miasteczkach wdztwa Podolskiego, in praesidium miasta Kamieńca ordynowanego; wyiąwszy miasto Iazłowiec, z ktorego na Iazłowieckie praesidium obracać się ma. Do czego

administratora, szlachcica dobrze osiadłego, obywatele tameczni na Seymiku Relationis sobie obiorą, ktory praevio juramento te obadwa podatki administrować będzie. Przytym do rewidowania pomienioney fortecy, i armaty i municyi, Kommissarzow naznaczono. *Ibidem*.

Temuż miastu prawa i przywiley od Zygmunta III w r. 1598 o Żydach, aby do trzeciego dnia w mieście tym nie bawili się, dany, reassumowano, i approbowano. To ostrzegaiąc: aby advenae i praesidiarii, et iura civitatis non habentes, w szynkach, rzemiosłach, przekupstwie, i warzeniu piwa, ultra privilegia et decreta nie przeszkadzali, sub amissione tego wszystkiego, czego medietas na obronę miasta, a druga medietas Officio Castrensi cedere ma. Co wszystko Officium exekwować powinno, sub poenis contra negligentes Officiales sancitis: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Miasto Krzemieniec.

Tamże na praesidium sto piechoty Ur. Iana Michała Myśliszewskiego, przy dawney dwochset; także chorągiew kozacką Ur. Piotra Telefusa ordynowano, i zasługi im, iako i pomienioney dawney piechocie, z skarbu Kor. płacić kazano. *Ibidem*, *f.* 623, *tit.* Praesidium Kamieńca.

A na prowiant summę z skarbu Kor. do rąk Ur. Alexandra Ignacego Matczyńskiego, (ponieważ Ur. Marcin Liniewski inszą Rzeplitey usługą iest zabawny) na przyszłey kommissyi Lwowskiey wyliczyć naznaczono, etc. *Ibidem*, *tit.* Prowiant.

Reassumowano tę konstytucyą, i oraz do prowiantowania Ur. Krzysztofa Kawieckiego Pisarza Ziemsk. Podolsk. i onemu tysiąc złotych za pracę naznaczono. Do iegoż rąk aby summa proveniens ze dwunastu podymnych od wdztwa Podolskiego, przez Poborcę oddana była, a to według deklaracyi przez Posłow tegoż wdztwa uczynioney, postanowiono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 720, *tit.* Securitas.

Tenże Prowiant-Magister assekurowany, ieźliby co z tych pieniędzy na reparacyą municyi, (za zniesieniem się z kommendantem od Krola naznaczonym, szlachcicem dobrze osiadłym) wydał. *Ibidem*.

Tenże, co za iurament na teraźnieyszym Seymie wykonać ma, *vide ibidem*.

Kommissarze naznaczeni do Kamieńca, aby zamku i miasta porządek, municyą, i apparat do obrony należący, fideliter zrewidowali, i spisali, defekta uważyli, i przez kogoby się stały, inquirant. Piechoty tameczney popis odprawili, pilną o iey służbie i zapłacie z skarbu, ieżeli ich dochodziła, inkwizycyą uczynili, mieszczan i przedmieszczan, ieźli między tameczną piechotą w regestrze się znaydą, wypisali; na ktorych mieysce Rotmistrze tameczni zaraz służałey piechoty, wiary świętey Katolickiey narodu Polskiego, albo Niemieckiego, zaciągnąć powinni będą. Nad to, aby ciż Kommissarze o prowiantach tak dawnieyszych, iako i świeższych, także o pieniądzach ab a. 1648 na reparacyą i potrzeby tey fortecy od Rzeplitey iakimkolwiek sposobem ordynowanych, na co, i przez kogo wydane są, i ieżeli przy kimkolwiek tych pieniędzy co zostało, aby inquirant, i liczby przesłuchali: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 857, *tit.* Ordynacya.

Rotmistrze Kamienieccy, mieszczan i przedmieszczan, według dawnego prawa, do szeregow nigdy wpisować nie maią, sub poena mille marcarum, in Iudicio Tribunalitio, ad instantiam cujusvis, ex regestro militari vindicanda. *Ibidem*.

Ażeby się in praesidio tamtey fortecy iednym ludziom nie przykrzyła praca, postanowiono: iż tam chorągwie nie dłużey nad rok ieden zostawać maią, ale zawsze insze, tak wiele co rok, i tak długo, iako Rzeplitey requiret necessitas, pod kommendę Starosty tamecznego powinne być ordynowane tak, iako i piechoty na tymże praesidium zostaiące. Koni iednak nie w mieście, ale extra maenia, w lecie obozy w polu, a w zimie konsystencye swoie tam, gdzie Hetman Koronny pokaże, odprawować, i na wszystkie tey fortecy pericula, za sprawą tegoż Starosty tamecznego pilne oko mieć maią. *Ibidem*.

Tamże stosuiąc się do konstyt. a. 1655 na praesidium koni 200 i Rotmistrzow dwu w woiewodztwie Podolskim dobrze osiadłych, ordynowano, ktorzy sine praejudicio tamecznych mieszczan i obywatelow woiewodztwa tamecznego, na tey fortecy pospołu z piechotami dawnemi, pod kommendą Starosty Kamienieckiego zostawać maią. Przy tym Kommissarzow do rewidowania reparacyi tey tam fortecy i inkwirowania, iaki na to koszt łożony, naznaczono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 933, *tit.* Praesidium konne.

Tamże Kommissarze naznaczeni dla informacyi o wydatkach przeszłych na reparacyą teyże fortecy, to iest: co kosztem W. niegdy Stanisława Potockiego Woiewody Krakowskiego, Hetmana W. Kor. a co za dyspozycyą kommissyi Kamienieckiey, z podatkow woiewodztwa Podolskiego iest reparowano. *Ibidem*.

Zapłata dragonii Starosty Kamienieckiego, in praesidio tamże będącey, *vide tit.* Zapłata.

Buntownikow aby znoszono w woiewodztwie Podolskim, *vide sub tit.* Woiewoda, Wdztwo Podolskie.

Piechocie na fortecy tameczney zostaiącey, że aequaliter wszystkich żołd ma dochodzić z skarbu Koron. deklarowano. *Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1046, § Za powszechną.

Tegoż miasta, także Baru, Białey-Cerkwi, Krakowa, Lubowli, i Lwowa opatrzenie. *W exorbit. na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 18, *tit.* Opatrzenie.

W Kamieńcu iuryzdykcyą religii Greckiey, do iuryzdykcyi Polskiey, a Ormianow pod iuryz-

dykcyą Grecką zostaiących, religii Ormiańskiey i iuryzdykcyi, inkorporowano: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 66, *tit.* Miasto pograniczne.

Tamże żołnierze Rzeplitey in praesidio zostaiący, aby się gospodami od Burmistrza i Magistratu naznaczonemi, (trzydniowych nie wyciągaiąc chlebow) kontentowali, postanowiono. *Ibidem.*

Czopowe tamecznego miasta na praesidium naznaczono. *Ibidem.*

Toż miasto, podług przywileiu onemu danego, do wszelkiego porządku, praw, i wolności miasta Lwowa inkorporowano. *Ibidem.*

Piechocie tameczney żołdu do trzech złotych, ieden złoty na miesiąc, postąpiono, a na barwę, nie pieniądze, ale sukno z skarbu dawać kazano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 877, *tit.* Piechota.

Pieniędzy i rynsztunkow, od Imci X. Rozrażewskiego Biskupa Kuiawskiego na Kamieniec legowanych, Instygator Koronny, ex delatione Starosty Kamienieckiego na Trybunale, u świeckich inter causas fisci, a u duchownych inter causas spirituales ma dochodzić: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1672, *tit.* Legatum.

Temuż miastu po szelągu brać od konia, nad dawne mostowe, pozwolono: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 176, *tit.* Mostowe.

Kamieniec Podolski od podatkow Rzeplitey i hyberny, przechodow, stacyi, i wszelkich exakcyi, quocunque nomine et titulo wymyślonych, pogłownego, podymnego, szosow, poborow, czopowego, szelężnego, rogowego, na lat 10 uwolniono; salvis juribus Woiewodow i Starostow. Wszystkie przytym tegoż miasta przywileie, immunitates, praerogativas, ac decreta od Krolow nadane, approbowano; w ktorym to mieście Kamieńcu, aby Żydzi według dawnych praw i konstytucyi 1598, 1659, 1670, żadney possessyi mieć, ani handlow exercere, i dłużey nad trzy dni, gośćmi będąc, bawić nie ważyli się, sub poenis arbitrariis Urzędu Grodzkiego Kamienieckiego, zakazano. Ludzie religii Greckiey disuniti w tymże mieście mieszkać nie maią. Iarmark na dzień Narodzenia N. P. Maryi temuż miastu przywrocono. Toż miasto opatrzyć i osadzić deklarowano, competenti praesidio pod kommendą W. Marcina Kąckiego Woiewody Kiiowskiego, Generała na ten czas Podolskiego. A post fata iego, aby był kommendant szlachcic, Katolik, dobrze w tym woiewodztwie osiadły, nie dożywotni, ale tylko na trzy lata podawany. Praesidium zaś w nim sumptu Reipubl., iako i Kommendant ma provideri. Cła iednak in genere wszystkie, czymkolwiek handluiący kupcy, do skarbu wnosić powinni, non obstante praeallegata libertatione: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 62, *tit.* Libertacya.

O Żydach w nim, *vide tit.* Żydzi.

O armacie i prowiancie, *vide tit.* Armata, *tit.* Prowiant.

Mieszczanom Kamieńca Mazowieckiego, aby most na Bugu, według przywileiow swych, bez wszelkiey odwłoki restaurowali, kazano, sub poena centum marcarum Polonicalium na Trybunale, ad instantiam cujusvis, toties quoties repetenda. A furmani po połgroszku od konia płacić im mostowe, wedle pomienionych przywileiow, maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 287, *tit.* Most pod Kamieńcem. **Kamieniec Mazowiecki.**

Miastu Kamieńcowi Litewskiemu wolność od podatkow a. 1661. *Vide infra miasto* Szereszow. **Kamieniec Litewski.**

Miastu Kazimierzowi przy Krakowie, na poprawę murow, i insze potrzeby iego znaczne pospolite, odpuszczono szos do czterech exakcyi po sobie idących, ieźliby kiedy postanowione były, począwszy od exakcyi z teraźnieyszego Seymu, także i czopowe: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1288, *tit.* Odpuszczenie szosow. **Kazimierz przy Krakowie.**

Temuż mostowe nad stare cło, poł grosza od konia każdego, od bydła rogatego, i od każdego innego bydlęcia wielkiego, od tych wszystkich, ktorzy na skład Krakowski, albo przez most Kazimierski, przez Krakow przeieżdżać będą, podwyższono, i przywiley na na to dano. *Ibidem.*

Temuż myto po złotemu od każdego statku kupieckiego, na poprawę brzegow Wiślnych, pozwolono. O czym fusius, przywiley na to Krola Stefana na Seymie dany, obmawia: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Oprawa miasta Kazimierza.

A most mieszczanie tamże budować maią, sub poena mille marcarum, ad instantiam Instigatoris post Curiam: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* Most Kazimierski.

Toż od stanowisk i stacyi żołnierskich in perpetuum uwolniono, cum interpositione poenae infamiae in contravenientes w Grodzie Krakowskim, sine appellatione: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Wolność.

Reassumowano to potym, i miasto przy teyże wolności in toto zachowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 465, *tit.* Approbacya praw.

Tegoż miasta rzemieślnikow, iako i Krakowskich, na przeszłym Seymie od płacenia duple poborowey uwolniono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 620, *tit.* Kommissya do fortyfikacyi Krakowa.

Tamże wszystkim, ktorzyby na pustych placach budować się chcieli, wolność od wszelakich podatkow Rzeplitey do lat czterech pozwolono. Ci iednak, ktorzy ad determinationem Seymu tego, w mieście mieszkaiąc, otrzymali się, podatki iakie uchwalone będą na potym, oddawać do skarbu Rzeplitey przez Urząd tameczny powinni będą. *Ibidem.*

Co służy także Stradomiowi, Podbrzeziu, i innym przyległościom. *Ibidem.*

Tamże dobr nabywać, i nabytych żadnemi dyspozycyami, donacyami, wendycyami, a jurisdictione et oneribus Reipublicae et civitatis

avellere, tak iako i w Krakowie, nie godzi się: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 549, *tit.* Miasto Krakow.

Tamże uspokaiaiąc dyfferencye, względem płacenia podatkow publicznych, między duchownemi i miastem, occasione constitutionis novellae 1655 zachodzące, deklarowano. *Vide infra* Krakow.

Temuż wolności, i wszystkie in genere privilegia a locatione, od Krolow Polskich nadane, in toto approbowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 465, *tit.* Approbacya praw.

Temuż czopowe pozwolono in supplementum podatku zatrzymanego: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 562, *tit.* Miasto Krakow.

Kazimierz Dolny. Miastu Kazimierzowi Dolnemu mostowe od konia każdego przekupnia po połgroszku podwyższono: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* Podwyższenie cła.

Tamże pozwolono ludziom cujuscunque nationis w Koronie Polskiey zostaiącym, to iest: Ormianom, Grekom, i Żydom, tak tym, co tam zostaią, iako i tym, ktorzy de novo budować się będą mogli, osiadać, kamienice i domy, tak w rynku, iako i w ulicach, i na placach budować one kupuiąc. Także handle, wina, i insze wszelakie likwory prowadzić; piwa, miody robić, i szynkować, piekarstwem się bawić; salvis oneribus Reipublicae, i dzierżawcy miasta: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 479, *tit.* Miasto Kazimierz.

Declaratur: iż te likwory, zapłaciwszy dzierżawcy podatki i beczkowe, także i wina szynkować, i piekarstwem się bawić wolno: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 578, *tit.* Reassumptio.

Kcyna. Miasteczkowi Kcyni myta pozwolenie, *vide miasteczko* Uszcie.

Kieydany. Miastu Kieydanom w Xięstwie Żmudzkim, prawo Magdeburskie od Krolow Polskich nadane, in omnibus punctis, clausulis, conditionibus, libertatibus et continentiis, salvo in omnibus publico exercitio sanctae Romanae Catholicae ecclesiae, tak w mieście, iako i przedmieściach, wiecznemi czasy konfirmowano: a. 1661, *v.* IV, *f.* 822, *tit.* Approbacya.

W Kieydanach na rzece Niewiaży port wolny być ma, a groblą hamowany być nie ma: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, *tit.* Niewiaża rzeka.

Temuż miastu przywileie i prawa według konstytucyi 1661 approbowano in toto: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Kiiow. Kiiow był i iest głownym miastem ziemi Ruskiey, *in Prologu. Sigism. Augusti o Xięstwie Kiiowskim*, *a.* 1569, *v.* II, *f.* 759.

Mieszczanie Kiiowscy budowania zamku tamecznego pomagać maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1599, *tit.* O budowaniu zamkow.

Ale to z nich zniesiono, przy prawach i przywileiach, ktore im nadane są, zostawuiąc ich. Przytym im też prawa i przywileie wiecznie potwierdzono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 22, *tit.* Mieszczanie Kiiowscy.

Znowu im prawa i przywileie in toto wiecznemi czasy approbowano, i że w wątpliwość żadną przywodzone być nie maią, deklarowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 301, *tit.* Potwierdzenie.

O tymże: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 826, *tit.* Libertacya miasta Kiiowa.

Iuż nie tam woysku Zaporoskiemu, ale w Kaniowie od tego czasu płacono być ma. *Ibidem.*

Toż miasto od wszelkich cełł i myt, i spławu wodnego w W. X. Lit. nowo podwyższonego, uwolniono. *Ibidem.*

Toż z przedmieściami, przykładem innych miast głownych, od stanowisk wszelakich, i stacyi żołnierskich, i Kozackich, wiecznemi czasy uwolniono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 24, *tit.* O Rokach Ziemskich.

Miastu Kleparzowi, dla szkod podczas oblężenia Krakowa podiętych, i dla stateczney wierności, szos cały do czterech exakcyi, i czopowe iedno od wszelakich likworow darowano, i odpuszczono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1289, *tit.* Szos. Kleparz.

Toż od podwod i podatkow, do czterech lat uwolniono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 827, *tit.* Miasto Kleparz.

Temuż, aby względem zaczęcia municyi kosztem iego własnym, żadnego impedymentu tameczni nie mieli mieszczanie, warowano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 376, *tit.* Miasto Krakow.

Temuż, iako Krakowu, i Kazimierzowi in supplementum podatku zatrzymanego, to iest: połtora pogłownego circiter, czopowe ad instar czopowego woiewodztwa, ad decursum biennii pozwolono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 562, *tit.* Miasto Krakow.

Toż od stanowisk żołnierskich, i stacyi, wiecznemi czasy uwolniono, cum interpositione poenae infamiae in contravenientes. O co forum w Grodzie Krakowskim sine appellatione: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Wolność.

Kobyla-Gora, *vide* Freysztad. Kobyla-Gora.

W Kobylinie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki. Kobylin.

Miastu Kolomyi wybierania sztukowego pozwolono: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 457, *tit.* Gościniec. Kolomyia.

Ma przywiley na skład wieczny solny od Krola Kazimierza de data 1456, w przywiley Krola Zygmunta de data 1513 inscrowany: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 706, *tit.* Miasto Kolomyia.

Miastu Kopylowi libertacya, *vide* Słuck. Kopyl.

Miastu Korczynowi przez ogień zniszczonemu, libertacyą do roku prolongowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 26, *tit.* Nowe Miasto Korczyn. Korczyn alias Nowe Miasto.

Temuż cło, albo mostowe podwyższono, od konia i wołow kupionych po połtoraku, według przywileiu na to mu służącego. A ten podatek na samę poprawę mostow i grobel

obracać się ma, sub amissione onego, salvis libertatibus nobilitatis, ac Spiritualium: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 111, *tit.* Aukcya mostowego.

Korsuń. Mieszczanie Korsuńscy, Czehryńscy, Stoblowscy, Danielowscy, w Kiiowskim woiewodztwie; a w Podolskim mieszczanie, i boiarowie wszyscy, Starostom i dzierżawcom subesse maią, i służbę odprawiać pod karaniem srogim i utraceniem praw i wolności swych: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1617, *tit.* O swawoli Ukrainney.

Kościan. Miasta Kościana wolność, *vide* Wschowa.

Kostrzyn. Miasteczkowi Kostrzynowi, i wsiom do niego należącym, prawa i przywileie in toto approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 956, *tit.* Approbacya praw.

Kowno. W Kownie płatnerze być powinni, aby zbroie i szyszaki robili; dla ktorych ślosarnią, i mieszkanie mieszczanie zbudować, i onych z prowentow mieyskich opatrzyć maią: *K. L. a.* 1613, *v.* III, *f.* 199, *tit.* O płatnerzach.

Tamże dla obywatelow W. X. Lit. skład zboża, i co się im doma rodzi, i towarow wszelakich kupieckich, z warunkiem tym, aby ich daley nie prowadzono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 114, *tit.* Skład w Kownie.

Ktorey konstytucyi sami tylko kupcy podlegać maią. *Ibidem.*

Toż miasto dla pogorzenia, od wszelkich in genere podatkow, i stanowisk żołnierskich, do lat czterech uwolniono: *K. L. a.* 1654, *v.* IV, *f.* 474, *tit.* Pewne miasta.

Toż znowu po rekuperowaniu onego z rąk nieprzyiacielskich, od wszelkich podatkow publicznych, wyiąwszy contributionem personalem na tym Seymie uchwaloną, i wszystkie cła Krolewskie, i Rzeplitey na lat dziesięć; praecipue zaś od stanowisk, stacyi, wydawania chleba, przechodow żołnierskich, podług dawnych praw, i przywileiow temu miastu nadanych, ex quo komora głowna ceł Krolewskich tam założona, wiecznemi czasy libertowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 906, *tit.* Libertacya miasta Kowna.

Skład w mieście Kownie dla ludzi kupieckich zachowano, a Kommissarzom drogę z Żmudzi do Prus, non derogando w tym dawnemu zwyczaiowi, wytknąć kazano, z zagubieniem drog nowych przez puszczą: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, *tit.* O drogach ziemi Żmudzkiey.

Nie stało się temu dosyć; insi Kommissarze naznaczeni: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1462, *tit.* Około drog.

I znowu insi: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1632, *tit.* O drogach.

Kowno przy dawnych przywileiach i konstytucyach zachowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Koźmin. W Koźminie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Krakow. Miasta Krakowa składy approbowano takim sposobem: aby każdy kupiec cudzoziemski towary swoie składał w Krakowie, a miedzi aby żaden kupiec i przekupień nie przedawał nikomu obcemu, tylko mieszczanom Krakowskim: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 701, *tit.* Mieszczanie Krakowscy.

Item: żaden kupiec z Krakowa wyieżdżać nie ma, poki nie przeda towarow. *Ibidem.*

Item: żaden kupiec z Węgier, i z Sącza, i z inszych krolestw, nie powinien do Torunia z miedzią, albo inszym towarem iechać, minąwszy Krakow. *Ibidem.*

Z Prus, a mianowicie z Torunia towarow przywiezionych nie wolno daley prowadzić, ale w Krakowie one składać, i przedawać powinno. *Ibidem.*

Kupcy cudzoziemscy nie powinni z sobą w Krakowie handlować, ale towar swoy mieszczanom Krakowskim, albo ktorymkolwiek obywatelom państw Koronnych przedawać maią. *Ibidem.*

Płotna wszelakiego zkądkolwiek przywiezionego, a mianowicie płotna Golcz nie wolno, tylko na wielki łokieć w Krakowie przedawać, oprocz płotna czarnego, ktore na mały łokieć, sub poenis in privilegio Casimiri Regis de a. 1354 descriptis, przedawane być ma. *Ibidem.*

Kupcow cudzoziemskich, ktorzyby oprocz głownych iarmarkow, w Krakowie z sobą, a nie z mieszczany Krakowskiemi handlowali, wolno tymże mieszczanom hamować, aresztować, i dobra ich skarbowi Krolewskiemu konfiskować. *Ibidem.*

Item: żadnemu Norymberczanowi, albo inszemu kupcowi, nie wolno w Krakowie, okrom głownych iarmarkow, towarow swych przedawać. *Ibidem, f.* 702.

Kupcy Polscy nie powinni miiać Krakowa, dokądkolwiek, a zwłaszcza do Sląska, albo z Sląska z towarami idący, ale staremi drogami na Krakow ieżdzieć maią, i tam dosyć czynić składowi. Także i kupcy z Węgier nie gdzieindziey, ieno w Krakowie towarow swych skład mieć maią, i tamże one przedawać, i insze rzeczy ku potrzebie swey sprawować, sub confiscatione omnium bonorum. *Ibidem.*

Item: soli w bałwanach nie godzi się przedawać w miasteczku Miechowie, i skład tam być nie może in praejudicium składowi Krakowskiemu. Tamże ani sal centenariatus z Wieliczki nie ma być przedawan, ieno w targowe dni, pod winą w przywileiu Krola Kazimierza a. 1451 opisaną. Ani w miasteczkach Słomnikach i Proszowicach, i w inszych sąsiedzkich, nie ma być sal centenariatum przedawane, ieno w targowe dni. *Ibidem.*

Mieszczanom Krakowskim wolno mieć w Krakowie in perpetuum skład wszelakich towarow, z rożnych krain przychodzących, według listu Węgierskiey i Polskiey Krolowy, r. 1372. *Ibidem.*

Mieszczanom Krakowskim w Radzie Mieyskiey, wyższego lub niższego prawa będącym, gdyby podług statutu Toruńskiego w gwałcie iakim nie mogł być poyman gwałtownik, facultas dochodzenia gwałtow taka iest, iaka szlachcicowi ex juris qualitate służyć zwykła: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1014, *tit.* Krakow.

Znowu temuż miastu konstytucye wszystkie contra violatores securitatis publicae, także o tumultach ferowane, i statut Toruński in toto reassumowano, z tym dokładem: ażeby się każdy violator i tumultuarius w Grodzie sprawować był powinien, salva appellatione szlachcicowi na Trybunał, a plebejus sine appellatione; salvis z studentami in criminalibus Regia, in civilibus Rectoris academici jurisdictione: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 334, *tit.* Securitas.

Co i innym miastom Koron. i W. X. Lit. ratione tumultow służyć ma. *Ibidem.*

Znowu temuż wszystkie statuta i konstytucye de tumultibus reassumowano, i kommissye roku przeszłego dla uspokoienia miasta tego a tumultibus internis, z Kancellaryi Koron. wydane, i to, cokolwiek ciż Kommissarze na teyże kommissyi postanowili, i ieszcze postanowią, lege perpetua approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 722, *tit.* Securitas miasta.

Że to miasto ma praerogativam ferendorum in Conventibus Nobilitatis suffragiorum, patet z Kapturu, w Krakowie sub interregno po śmierci Krola Stefana, uchwalonego: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1052, § A iż też.

Toż w związek konfederacyi kapturowey przyięte. *Ibidem.*

Znowu w związek i konfederacyą Rzeplitey sub interregno, po abdykacyi Iana Kazimierza przyięte iest: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1045, § Uważaiąc.

Item: po śmierci Krola Imci Michała: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 227, § Miasto stołeczne.

Toż na wieczne czasy od podwod iest uwolnione: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1241, *tit.* Libertacya.

Tegoż iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Temuż szos, i pobor do czterech exakcyi, ieżliby kiedy ex necessitate Rzeplitey uchwalone być miały, począwszy od poborow na tym Seymie uchwalonych, darowano, i odpuszczono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1287, *tit.* Odpuszczenie szosu i poboru.

Także i czopowe do dwoch exakcyi na poprawę murow; ktore Urząd Mieyski od wszelkich likworow wybierać, i wyciągać ma, wedle przywileiu piwowarow miasta tego; zachowuiąc cognitionem o tymże przywileiu do Seymu. *Ibidem, tit.* Odpuszczenie czopowego.

Ale że tych dwoch exakcyi szosu i poboru, i iednego czopowego ustąpiło miasto dla nagłey expedycyi Inflantskiey, na inszy czas mu toż warowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1516, *tit.* Miasto Krakow.

Ieszcze na dalszy czas toż warowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 27, *tit.* Prorogacya.

Ieszcze i na dalszy: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 287, *tit.* Prorogacya.

Temu miastu dla poprawy drog w Krakowie, nad stare mostowe, każdy furman cudzoziemski z solą, i z inszemi ciężkiemi rzeczami do Krakowa przyieżdżaiący, od każdego konia po połgroszu; także i od bydła rogatego, ktoby ie na przeday do Krakowa przypędził, po połgroszku płacić ma, zwłaszcza od bydła wielkiego: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1288, *tit.* Podwyższenie mostowego.

Temuż cło nowe postanowiono takie: aby osoby wszelakie cudzoziemskie, od wszelkiego towaru, według oszacowania, od grzywny po połgroszku czasy wiecznemi płaciły, wedle przywileiu na to danego. *Ibidem, tit.* Cło Krolewskie.

Temuż na restauracyą ratusza pogorzałego, od towaru wszelkiego, według oszacowania, od grzywny po groszu, inkluduiąc w ten grosz połgrosza per constit. a. 1589 nadane, do Seymu sześć-niedzielnego brać pozwolono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 827, *tit.* Miasto Krakow.

Z czego mieszczanie rachować się powinni. *Ibidem.*

Znowu do lat dwu aukcyą cła temuż prolongowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 891, *tit.* Prolongacya.

I znowu połgroszka wybieranie do lat dwu, na restauracyą i poprawę murow prorogowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Miasto Krakow.

Temuż cło od wszelakich towarow cudzoziemskich, także od koni i wozow należące, podług dawnych praw, na poprawę drog, i insze iego potrzeby, do lat dwoch in duplo, iako teraz currit, podwyższono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 562, *tit.* Miasto Krakow.

Toż, aby za wolą Krolewską, i zdaniem Hetmana Koron. i ludźmi, i rzeczami do obrony należącemi, przez Prowizory, ktorzy woiennemi potrzebami zawiadować maią, opatrzone było, postanowiono, nie deroguiąc in posterum prawu o opatrowaniu zamkow: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1325, *tit.* Opatrzenie.

Ale to zniesiono cessante periculo od Turkow: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Temuż na oprawę miasta, i insze potrzeby od achtela piwa od karczmarzow Krakowskich grosz wybierać, wiecznemi czasy pozwolono. Z czego, iako i z inszych prowentow, wedle konstytucyi i zwyczaiu dawnego, liczbę czynić powinno: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1516, *tit.* Miasto Krakow.

Na Wiśle cła od mieszczan Krakowskich, od żadnych towarow, ktore z Sląska do Korony prowadzą, ani od ryb, żywności, ani od drzewa, na poprawianie drog, i budowanie miasta, nad prawa ich dawne, szlachta wiecznemi czasy brać nie maią, sub poena in constitutione: de extorto injuste teloneo, sancita. Wyiąwszy tylko wodne dziesięciny na wielkie rządy skarbowi Krolewskiemu, i sta-

rostwu Krakowskiemu służące, ktore płacić powinni. *Ibidem.*

Z strony indukt mieszczanie i kupcy Krakowscy, do decyzyi Krolewskiey zostawieni: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1676, *tit.* Składy Koronne. I znowu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* Potwierdzenie.

W tymże mieście fortki prywatne wszystkie, tam apud spirituales, quam saeculares, do sześciu niedziel, (wyiąwszy dwie dawne uprzywileiowane Xiędza Dembińskiego i Skarszewskiego, ad vitam illorum) zamurować, i aby ich więcey czynić nie ważono się, sub poena mille marcarum na Trybunale, od świeckich inter causas officii, od duchownych inter causas compositi judicii, ad instantiam Officii Castrensis, sive Civilis repetenda: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 27, *tit.* O zniesieniu fortek.

Znowu fortki i bramy, ktore prywatni tak duchownego, iako i świeckiego stanu ludzie, dla swey prywatney wygody, w murach Krakowskich porobili, iako securitati publicae szkodliwe, zniesiono, i one, aby każdy pod winą tysiąca grzywien, juxta constit. 1611 wyrażoną, in spatio sex septimanarum a data praesentium computandarum, zamurować kazał, postanowiono, non obstantibus quibusvis privilegiis. O co forum in casu contraventionis z świeckim inter causas officii, a z duchownym inter causas mixti fori w Trybunale Koron. ad cujusvis instantiam naznaczono. Także aby żaden, cujuscunque status et conditionis budynkow do murow mieyskich, (żeby wolne tychże murow ab intra było obeyście, i municyi prowadzenie) nie przystawiał, zakazano; wyiąwszy kamienice Wielebn. Kapituły Krakowskiey, na Kanoniczey ulicy leżące: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 722, *tit.* Securitas miasta Krakowa.

Reassumuntur in toto obiedwie konstytucye o fortkach i bramach: *w Konfed. Gen. Warszaw. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1045, § Uważaiąc.

Do przesłuchania liczby mieszczan Krakowskich, z prowentow miasta Krakowa, osoby pewne przy Woiewodzie, i Staroście Krakowskim, naznaczono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 30, *tit.* Liczba mieszczan.

Znowu też osoby deputowane, za ktorych innotescencyą ieźliby mieszczanie nie stanęli, forum im wedle starych praw naznaczono: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* Liczba mieszczan Krakowskich.

Miasto Krakow jure Saxonico, seu Magdeburgensi od Bolesława Pudyka stwierdzone. *Praef. ad volumina, v.* I, § *2do artic.* de legibus.

Wyższe prawo Niemieckie na zamku Krakowskim zasiadło, od roku 1444: *v.* I, *f.* 143, § Nos Vladislaus.

Tegoż miasta przywileie zdawna od Xiążąt i Krolow Polskich nadane, approbowano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* Potwierdzenie.

Temuż woytostwo Krakowskie czasy wiecznemi inkorporowano; non derogando juribus magnae procurationis: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 285, *tit.* Inkorporacya.

Toż rzeczami do obrony należącemi opatrzyć obiecano: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* Opatrzenie miast.

Podczas odiechania Senatorow, i Starosty Krakowskiego na pospolite ruszenie, Imć X. Marcin Szyszkowski Biskup Krakowski, przy Krakowie propter securitatem onego rezydował, i z chęci swey i miłości ku Oyczyźnie, czterysta piechoty, i konnych sto zbroynych chował; z ktorym Wielkorządzca i Urzędy, Grodzki i Mieyski, znosić się powinni byli: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 419, § Także też, iż.

Temuż miastu praesidium dostateczne z woysk na tym Seymie uchwalonych obmyśleć obiecano: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 334, *tit.* Securitas.

Znowu ie pro exigentia temporis et necessitatis, sufficienti praesidio z ludzi służebnych opatrzyć, i omnem securitatem onemuż praestandam, postanowiono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 376, *tit.* Miasto Krakow.

Toż aby całey Rzeplitey kosztem praesidium miało, postanowiono, etc: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 551, *tit.* Fortece Rzeplitey.

Co także służy miastom Warszawie, Poznaniowi, Lwowu, Kamieńcowi, Lubowli. *Ibidem.*

Reassumowano in toto tę konstytucyą miastu Lubowli, i według dawnego prawa płacę na sto dwadzieścia ludzi z kwarty Koronney naznaczono: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 67, *tit.* Praesidium Lubowle.

Znowu Krakow, Lubowla, Lwow, etc. opatrzone. *Vide* Kamieniec Podolski.

Toż od stanowisk i stacyi, z całą iuryzdykcyą iego, i przyległościami; także Kazimierz, Stradom, Kleparz wiecznie uwolniono, cum interpositione poenae infamiae in contravenientes legi praesenti. Forum Grod Krakowski sine appellatione: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Wolność.

Tegoż rzemieślnikow od płacenia duple poborowey, uniwersałem a. 1629 opisaney, tak pro praeteritis, iako in futurum uwolniono, i onę, przychylaiąc się do dekretu seymowego a. 1631 zniesiono, i wszelakie kondemnaty in quovis Iudicio et Officio Regni, względem teyże duple otrzymane, skassowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 549, *tit.* Miasto Krakow.

Co służy także Kazimierzowi, Stradomiowi, i Kleparzowi. *Ibidem.*

Tamże trzymaiący dobra juri civili Cracoviensi podległe, nie będąc szlachcicami, ani mieszczany, przed wyiściem połrocza powinni jus civitatis przyiąć, i zatrzymane podatki, i onera civitatis płacić, pod straceniem dobr onych, połowicę do delatora, ktory ma być szlachcic ex palatinatu Cracoviensi, a drugiey połowicę ad aerarium civitatis Cracov. O co ratione bonorum civilium forum na ratuszu Krakowskim; a gdzieby incideret quaestio nobilitatis, tedy na Trybunale Lubelskim

lub Piotrkowskim inter causas fisci: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 886, *tit.* Miasto Krakow.

W tymże, i na przedmieściach iego, dobr nabywać, i nabytych żadnemi dyspozycyami, donacyami, wendycyami, sukcessyami, a jure, jurisdictione, et oneribus Reipubl. et civitatis avellere nikomu nie wolno. *Ibidem.*

Temuż konstytucyą a. 1655, o placach (*vide supra: tit.* Kościoły) deklarowano: iż tylko place, grunty, i domy w kościoły same, collegia, klasztory, albo rezydencye kapłańskie, i szpitale zdawna weszłe, maią być od podatkow i składek wolne, na ktorych circa fundationem sui zasiadły; salva solutione ex noviter accessis et acquisitis bonis po erekcyach: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* O tych placach.

Co także ma służyć Kazimierzowi i Stradomiowi, okrom płacenia duple od rzemieślnikow. *Ibidem.*

Tegoż, i przedmieść iego obywatelom, ktorzy się na placach swoich, dla fortyfikacyi Krakowa budować nie mogli, insze place wymierzać Kommissarzom zlecono. *Vide tit.* Kommissye.

Toż z swoiemi miastami przyległemi i przedmieściami, przy dawnych libertacych i Konstytucyach zachowano, i od stanowisk i stacyi łanowych wszelakich, wolne deklarowano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 371, § A miasta.

Temuż wszystkie prawa, wolności, i przywileie, od Xiążąt i Krolow Polskich, iako i szkole strzeleckiey, alias rycerskiey w tymże mieście, od Krolow Władysława IV i Iana Kazimierza nadane, approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 385, *tit.* Approbatio iurium.

Tegoż miasta mieszczan dobra ziemskie przy dawnych prawach zachowano, i od wszelkich assygnacyi, i exakcyi żołnierskich uwolniono, sub nullitate takich assygnacyi, i pod surowemi winami w prawie opisanemi in contravenientes. O co forum w Trybunale Kor. inter causas militares: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 473, *tit.* Immunitas praw.

W tymże mieście osoby wszelakie, na gruntach mieyskiey iuryzdykcyi zdawna podległych mieszkaiące, i rzemiosła, handle, szynki, pożywienia swoie prowadzące, wszelakie onera Reipubl. et civitatis zarownie, iako i wszyscy mieszczanie, nie zasłaniaiąc się quovis titulo nazwanemi, przeciwko prawom miasta tego, etiam novissime otrzymanemi libertacyami, ponosić, i z rzemiosł, handlow, osob, i z gruntow swoich, coram iurisdictione civili respondere powinni. *Ibidem.*

Temuż miastu in supplementum podatku zatrzymanego, czopowe, ad instar czopowego woiewodztwa, ad decursum biennii pozwolono, etc: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 562, *tit.* Miasto Krakow.

Co także służy miastu Kazimierzowi i Żydom, także Kleparzowi, Wesołey, i innym przyległościom. *Ibidem.*

Tegoż Magistratowi przywiley super liberam electionem Consulum et Praesidentum recenter, die 30 mensis Decembris a. 1677 a Rege Ioanne III collatum, in cujus usu et possessione jam existit, approbowano. *Ibidem, f.* 566, *tit.* Potwierdzenie.

Temuż cło od wszelakich towarow cudzoziemskich, koni i wozow na poprawę drog in duplo, iako teraz currit, podwyższono do lat dwu. *Ibidem, f.* 562, *tit.* Miasto Krakow.

Prorogowano to do lat czterech oboie, i czopowe drugie, ad instar czopowego wdztwa Krakowskiego, w mieście i po iuryzdykcyi iego, i cło in duplo od wozow i koni tylko cudzoziemskich na poprawę drog: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 672, *tit.* Miasto stołeczne Krakow.

Tamże szynkow wszelakich w klasztorach i poświątnych domach, także handlow cujuscunque generis i towarow, i officyn rzemieślniczych, cum praejudicio ubogich ludzi zagęszczonych, zakazano. Czego w zakonach i klasztorach, także domach poświątnych brachium spirituale; a zaś w kamienicach, domach, tak w mieście, iako i na przedmieściach będących, Urząd Grodzki Krakowski przestrzegać, i aby to prawo in executione było, dopomagać powinni będą. Względem wolności od noclegow żołnierskich, stanowisk, i hybern przedmieść Krakowskich konstytucyą a. 1635 reassumowano. Ktora konstytucya i Kazimierzowi, Kleparzowi, Stradomiu, Wesołey, i Żydom w mieście ich służyć ma, in omnibus, ut supra miastu Krakowu. *Ibidem.*

Temuż miastu summę pewnym chorągwiom, podczas woyny Szwedzkiey daną, w podatkach przyiąć deklarowano. *Vide tit.* Summy.

Toż przy prawach i konst. a. 1621, względem pospolitego ruszenia wcale zachowano. *W Konf. Gen. Warsz. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1045, § Uważaiąc.

Toż przy prawach, i prerogatywach zachować deklarowano, ad praesidium civitatis sumptibus, ultra beneplacitum ich, non obligando. *W Konf. Gen. Warszaw. a.* 1674, *v.* V, *f.* 227, § Miasto stołeczne.

Miasta Krakowa wszelkie prawa, przywileie, prerogatywy zachowano. Summy pieniężne na rożne praesidia i assygnacye powydawane, w Trybunale Radomskim wylikwidowane, et in rationibus podatkow publicznych, na stare zasługi bonifikować temu miastu deklarowano. *Poparcie Konf. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 192, *tit.* Miasta.

Konstytucye aa. 1578, 1581, 1598, 1601, 1633, 1667, 1690, temuż miastu, i Wilnowi służące, reassumowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Toż miasto circa antiqua iura, constitutiones, privilegia, praerogativas, et immunitates konserwowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 631, § Miasto Krakow, *et ibidem. f.* 664, *ver.* 3.

W tymże rezydencyą swoię captato opportuno tempore mieć, i dalszey ruinie tak sławnego

w Europie miasta zabiegać przyobiecał, i o sposobie emolumentorum iego myśleć obowiązał się August III in pactis conventis. *Ibidem.*

Pro securitate miasta Krakowa, statut Toruński, i konstytucye de evocatione civium reassumendo, postanowiono: aby contra excessivos intra maenia, compositum iudicium wigor swoy i exekucyą miało. *Ibidem*, *f.* 664, § Miasto też Krakow.

Temuż in supplementum pogłownego skarb Koronny annuatim do przyszłego Seymu 8000 złot. Pol. płacić ma, począwszy ab a. 1735 pod tą iednak kondycyą, żeby bruki należycie reparowało. *Ibidem.*

Krasnystaw. Miasto Krasnystaw przyw. Zygmunta I de data 1525 na skład soli pokazało ad beneplacitum Regis: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 706, *tit.* Miasto Krasnystaw.

Toż od podwod pieniężnych, i dawania koni podwodnych do lat dziesięciu uwolniono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1289, *tit.* Krasnystaw.

Temuż przywileie na wolne palenie, i szynkowanie gorzałki, i na skład miodow prasnych, i inszych towarow, ktore z Wołynia i Podola ku Lublinowi i Kazimierzowi wożą, wiecznemi czasy utwierdzono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 20, *tit.* Miasto Krasnystaw.

Temuż od podatkow publicznych, i ciężarow wszelakich, dla pogorzenia i zniszczenia, wolnośc do lat dwu zupełnych po expirowaniu wolności pierwszey dano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 299, *tit.* Miasto Krasnystaw.

Krosno. Miastu Krosnu inkorporacyą woytostwa tamecznego, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1290, *tit.* Inkorporacya woytostwa.

Incorporatur pomienione woytostwo z warunkiem służby woienney, i liczby przed Starostą, juxta constit. a. 1562 czynienia: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1465, *tit.* Inkorporacya.

Toż miasto i osoby na urzędziech tak Radzieckich, iako i Przysiężniczym będące, porownano z drugiemi miast glownych Koron. Magistratami, w dochodzeniu krzywd gwałtownych, wedle konst. a. 1581, miastu Krakowu należącey: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1290, *tit.* Inkorporacya woytostwa.

Toż przy prawach iemu służących zachowuiąc, kommissyą in a. 1671, vigore konst. Seymowey (*vide tit.* Kommissye) odprawioną, approbowano, i żeby Officium Castrense Sannocense do exekucyi dekreta tey kommissyi przywiodło, zlecono. Insze zaś processa i dekreta extra forum na mieszczanach otrzymane, skassowano, i wolny rekurs każdemu injuriam pretendenti, do Sądow Krolewskich Zadwornych zostawiono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 480, *tit.* Securitas.

Toż w oddawaniu hyberny przy deklaracyi dawney zostawiono, i prawa wszystkie tak ratione składu, iak ratione podwod onemu służące, reassumowano, i approbowano. *Ibidem.*

Tegoż miasta z winami z Węgier miiać nie wolno, *vide tit.* Wino.

Krzyczew. Miasto Krzyczew od podatkow Rzeplitey do lat sześciu uwolniono, pod ktorą wolność cła Krolewskie, i Rzeplitey podpadać nie maią: *K. L. a.* 1649, *v.* IV, *f.* 324, *tit.* Szafunek.

Toż od podatkow Rzeplitey wszelkich i ciężarow żołnierskich, nie deroguiąc cłom i mytom Krolewskim, i Rzeplitey do lat sześciu uwolniono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 384, *tit.* Libertacya miastom.

Znowu do lat czterech, excepto cełł i myt, także czopowego, etc: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Krzyczew.

Znowu mu ią prorogowano. Podymne iednak na zapłatę woysku, na teraźnieyszym Seymie uchwalone wydać powinni: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *tit.* Respectus Omla, Krzyczewa etc.

Mieszczan Krzyczewskich commercia, osobliwie victualium wszelakich w mieście Mścisławiu, libera, sine ulla praepeditione od mieszczan Mścisławskich, być maią, sub poena sta kop: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 534, *tit.* Sądy.

Krzemieniec. De fundis Regalibus et haereditariis w mieście Krzemieńcu, *vide tit.* Rozgraniczenie.

Krzepice. W Krzepicach iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Krzeszow. Krzeszowska danina, *vide tit.* Dobra.

Lachowice. Miasto Lachowice, i włość Lachowicką na lat dziewięć libertowano, i przywiley na to miastu temuż z Kancellaryi wydany, in toto approbowano. Tudzież aby W. Hetman W. W. X. Lit. poki trwać będzie hostilitas, dwieście piechoty na tey fortecy chował, pozwolono, i oney płacę z skarbu W. X. Lit. naznaczono: *K. L. a.* 1661, *v.* IV, *f.* 820, *tit.* Libertacya.

Reassumowano tę konstytucyą do lat dziewięciu, bo dotąd ad effectum nie przyszła, i przywiley, ktory eo nomine z Kancellaryi wydany będzie, approbowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 634, *tit.* Reassumptio konstytucyi 2*do.*

Łancut. W miasteczku Łancucie skład winny, i rybny naznaczono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 874, *tit.* Skład.

Laskowka. Laskowka, *vide tit.* Freysztad.

Łęczyca. Miastu Łęczycy woytowstwo Łęczyckie wiecznemi czasy inkorporowano, zachowuiąc wcale, iako servitii bellici, tak insze powinności Rzeplitey: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1290, *tit.* Inkorporacya woytostw.

Temuż tymże sposobem konstytucya a. 1581, ktora iest uczyniona na gwałtowniki miastu Krakowowi, i Poznaniowi, służyć ma: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1678, *tit.* Wurunek.

Leszno w W. Polszcze. Miastu Lesznu przywiley na skład płotna i przędze, od Zygmunta III dany, in toto approbowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 817, *tit.* Miasto Leszno.

Tamże skład towarow cujuscunque nominis, ktore z woiewodztw dalszych, Ruskiego i W. X.

Lit. provenire zwykły, naznaczono, etc: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 353, *tit.* Indemnitas cełł.

Lecz zniesiono tę konstytucyą na drugim Seymie, ponieważ in praejudicium cełł Koron. i miast Torunia i Gniezna, ultra publicum consensum stanęła; salvis tamen juribus depositorum antiquis: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 459, *tit.* Deklaracya cełł.

Leszno przy Warszawie. Na miasteczko Nowe-Leszno przy Warszawie, przywiley W. Bogusławowi Leszczyńskiemu Podskarb. Kor. z Kancellaryi Kor. wydany, in toto approbowano, salvis iuribus et decretis Ducatus Masoviae: *a.* 1654, *v.* iv, *f.* 457, *tit.* Libertacya.

Lida. Miasto Lidę od stanowisk, ugod, et quocunque titulo mianowanych, żołnierskich i pocztarskich ciężarow, z Żydami, i wszystkiemi iuryzdykcyami uwolniono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 443, *tit.* Miasto Nowogrodek etc.

Toż miasto przy konstyt. 1676, i zaszłych dekretach Trybunałow Skarbowych od hyberny i lokacyi uwalniaiących, inviolabiter zachowano: *K. L.* *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Liw. W Liwie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Łomża. Miastu Łomży puste place, do ktorych się potomkowie, albo dziedzicowie zdawna nie odzywaią, konferowano, i w dyspozycyą Urzędu tamecznego Mieyskiego wiecznemi czasy dano; ktore sprzedawszy, pieniądze na zbudowanie ratusza obrocić, i z tego się Staroście tamecznemu rachować powinni: *a.* 1641, *v.* iv, *f.* 30, *tit.* Approbacya laudi.

Toż od retent podwodnych ab a. 1652, usque ad annum praesentem inclusive, uwolniono. A potym symplę iednę podwodnego z dymow czterdziestu w ostatniey lustracyi opisanych, na każdy rok, non obstantibus anterioribus constitutionibus, sub poenis fisci, wydawać maią: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 591, *tit.* Uwolnienie.

Łowicz. Miastu Łowiczowi przywileie od Krolow, Kazimierza W. Ludwika, Władysława, Kazimierza Mnieyszego, Iana Olbrychta i Alexandra, na cła tak ziemne, iako i wodne, nadane; a przez Krole Zygmunta, Augusta, i Stefana potwierdzone, approbowano, inquantum by iuri communi nie derogowały; i obywatelow miasta tego przy tychże wolnościach wiecznemi czasy konserwowano: *a.* 1633, *v.* iii, *f.* 817, *tit.* Miasto Łowicz.

W Łowiczu iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Lublin. Miastu Lublinowi skład towarow, wedle przywileiu Krola Władysława de data 1392, in perpetuum pozwolony, approbowano, cum hac declaratione, iż każdy kupiec iadąc przez to miasto, z iakiemikolwiek towarami przyiechawszy, tam ie składać ma przez ośm dni, a potym choćby ich tam nie przedał, wolno mu z niemi po wszystkim Krolestwie iechać: *a.* 1565, *v.* ii, *f.* 707, *tit.* Miasto Lublin.

Temuż ratione tumultow służyć ma kostyt. a. 1650, iak miastu Krakowowi. *Vide supra* Krakow.

Tamże nie godzi się nikomu bez listu Krolewskiego, albo Hetmanow Koron. w bębny bić, chorągwie rozciągać, sub poena capitis: *a.* 1611, *v.* iii, *f.* 20, *tit.* Beśpieczeństwo.

Tamże bramy i forty o zachodzie słońca maią być zamykane, a po zachodzie nie maią być nikomu otwierane. Dla tego konstytucyą a. 1611, et praesentis: de securitate portarum et munitionum, miastu Lwowu, i Wilnowi służącą, aby i miastu Lublinowi służyła, potwierdzono (*vide* Lwow i Wilno *a.* 1611), i aby od nikogo wzruszona, i gwałcona nie była, a pod władzą i opatrznością Urzędu tamecznego Mieyskiego zostawała, warowano, sub poenis contra violatores munitionum sancitis, bez naruszenia zwierzchności, i powagi Trybunału, ktory się w tym mieście odprawuie: *a.* 1620, *v.* iii, *f.* 380, *tit.* Municya.

Temuż miastu dla dalszey poprawy i opatrzenia ustawicznego nowey municyi, okopow, wałow, baszt, murow, i bram, grosz od każdey beczki piwa przewoźnego, przy trzech Staroście tamecznemu przywileiem od Zygmunta III danym, w nadgrodę miary młyńskiey służących, wedle przywileiu osobnego z Kancellaryi Koron. danego, pozwolono. Czego dozor Staroście tamecznemu, pro tempore będącemu, zlecono, aby się to na nic inszego nie obracało. *Ibidem.*

Temuż woytostwo Lubelskie wiecznemi czasy inkorporowano: *a.* 1589, *v.* ii, *f.* 1290, *tit.* Inkorporacya woytostw.

W tym mieście, i po przedmieściach iego, aby nikt z żołnierzow stanowisk nie czynił, ani stacyi wybierał, sub poena infamiae, in perpetuum zakazano. O co forum tamże w Grodzie: *a.* 1635, *v.* iii, *f.* 887, *tit.* Wolność od stanowisk.

Do zrewidowania miasta tego, i wszystkich przedmieść iego, iako iest w cirkumferencyi swoiey, aby woiewodztwo Lubelskie na Seymiku Relationis Deputaty obrało, postanowiono in eum finem, żeby według tey rewizyi, in posterum pomienione miasto podatki płaciło. Tak iednak odprawić się to ma, żeby podatkom Rzeplitey publicznym nihil ztąd decedat: *a.* 1654, *v.* iv, *f.* 452, *tit.* Deklaracya.

Odprawiona ta rewizya; ktorą aby ciż Rewizorowie z podpisem rąk swoich do Grodu Lubelskiego podali, i aby według oney wszyscy haeredes i possessores bonorum, i rzemieślnicy na tych gruntach mieszkaiący, podatki publiczne od odprawioney rewizyi, ktoreby kiedykolwiek od Rzeplitey postanowione były, tak iako pomieniona rewizya, na ktory grunt i dwor, na każdą symplę płacić deklarowała, do Magistratu Lubelskiego citra quamvis depactationem oddawali, postanowiono, od czego excipiuntur Żydzi Lubelscy. A Magistrat odebrawszy od czasu odprawienia

rewizyi zupełne symple poborow, tak iako zdawna pomienione miasto zwykło płacić, do Poborcy woiewodztwa Lubelskiego oddawać powinien będzie. A ieżeliby kto z gruntu swego, albo i dworu Magistratowi oddać nie chciał, każdy taki forum w Grodzie Lubelskim mieć będzie: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 492, *tit.* Sposob.

W tymże mieście, i na przedmieściach iego, kamienice i dwory szlacheckie od stanowisk deputackich uwolniono. Ktorych Starostowie, i ich Urzędnicy naznaczać nie maią, sub poena 500 marc. in Iudicio Tribunalitio ex regestro officii vindicanda: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 452, *tit.* Deklaracya.

Tegoż fortyfikacyą woiewodztwo Lubelskie na się przyięło; a Seymik na to ma być uniwersałami Krola Imci w Lublinie złożony, aby na nim iakikolwiek sposob tak przysposobienia pieniędzy, iako też i robotnika był wynaleziony, i postanowiony. Ktore laudum takiey wagi być ma, iakoby w tey konstyt. było napisane, i sprzeciwić się mu nikt na potym nie może, sub poenis fisci, processu w Grodzie sine quavis appellatione, albo prosecutione causae per modum gravaminis, albo iakimkolwiek wymyślonym inszym sposobem, vindicandis: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 563, *tit.* Fortyfikacya miast.

Toż miasto z przedmieściami w okoliczności iego od hyberny żołnierskiey uwolniono, i aby od nikogo extra forum proprium ewokowani nie byli mieszczanie, konstytucye wszystkie, osobliwie 1611 et 1633, i dekreta seymowe 1649 et 1650 eo nomine ferowane, reassumowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 475, *tit.* Miasto Lublin.

Tamże osoby cujuscunque status et conditionis, na mieyskich gruntach w okolicy miasta dwory swoie i kamienice, a w nich komornikow z wolnym prowadzeniem handlow maiące, wszyscy onera Reipubl. juxta obloquentiam legis, ad cassam civilem płacić powinni. Co się i o kupcach, ktorzy jura civitatis nie przyięli, i possessyi nie maią, a continuo handle swoie wiodą, rozumieć ma, non obstantibus quibusvis protectionibus, et servitoratibus. *Ibidem.*

Tamże Starosta tameczny, albo ejus Officium, na woiewodztwa rozmiarkować gospody ma, ktore gospodarze pod inwentarzem Deputatowi, Deputaci zaś po expiracyi iuryzdykcyi swoiey, nazad pod tymże inwentarzem gospodarzowi oddać powinni. O co forum w Trybunale. Kamienice o iednym piętrze do tey dyspozycyi nie należą: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 719, *tit.* Indemnitas miasta Lublina.

Na budowanie ratusza w Lublinie, summę 30 tysięcy złot. woiewodztwu Lubelskiemu in rationibus podatkow przyięto, ktore beneficium służyć ma i na Piotrkowski ratusz, in quantum przyidzie do reparacyi z gruntu: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 779, *tit.* Kompensacya summy.

Miasta Lublina porownanego z miastem Krakowem, Magistrat ad jura privilegia, immunitates, ac praerogativas, et coaequationem honorow miasta Krakowa przypuszczono, i aby tey wolności, co ma Krakow, ten Magistrat zażywał, pozwolono. Przywileie i konstytucye wszystkie temu miastu służące reassumowano, składy winne, i innych towarow, iarmarki in suo robore zostawiono, rygor sekwestracyi i konfiskacyi, inquantum by to miasto z towarami miiać miano, założono, składy prywatne noviter wymyślone, et abusus in exactionibus indebitis, skassowano; salva praerogativa iuryzdykcyi grodzkiey Lubelskiey, i Sądow Potocznych, ktora w sprawy majoris importantiae, do Sądow Assessorskich należące, wdawać się nie ma: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 107, *tit.* Miasto Lublin.

Mieszczan tamże niektorych od kadukow uwolnienie, *vide tit.* Kaduki.

Lubomierz, *vide* Biała-Cerkiew. Lubomierz.

Miasta Lubowli opatrzenie, *vide* Krakow. Lubowla.

Miastu Łuckowi budować most przez rzekę Styr, i Styrzec, także z drugiey strony przez Łużec naprawić, i za sumpt od wozow kupieckich nałożonych, od konia po połgroszku a od bydła na przedaż przypędzonego, po dwa białe brać pozwolono. Od czego Stan Szlachecki, i ich poddani wolni być maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1473, *tit.* Budowanie mostu. Łuck.

Toż opatrzyć obiecano: *miałeś supra.*

Łukowscy sukiennicy, *vide tit.* Libertacye. Łukow.

Miastu Lwowu przywileie na składy soli, i innych wszelakich towarow, od Krola Władysława a. 1424 i od Krolowy Iadwigi 1387 w pomienionym Władysławowym inferowany, dane, approbowano, z tym dokładem: aby kupcy drog innych sobie nie wynaydowali, ani gdzieindziey skład czynili: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 705, *tit.* Miasto Lwowskie. Lwow.

Telonea autem et tributa omnia et singula post mortem Casimiri Regis indebite, et injuste per quempiam statuta, omnino et totaliter tollantur. *Ibidem.*

Znowu te składy Krol Kazimierz in a. 1460 potwierdził, cum hac declaratione: iż miasta, ktore są za Lwowem, iako Halicz, Kołomyja, Stryi i insze wsi, nie maią daley z towarami ieździć, ieno do Lwowa, i tam mieć skład powinne. A iadąc do Przemyśla, Iarosławia, Rzeszowa, Bełza, i do innych ktorychkolwiek mieysc, obieżdżać Lwowa, aby go minęli, nie maią. *Ibidem*, *f.* 706, *tit.* Toż miasto.

Także kupcy Wołoscy, pogańscy, i chrześciańscy z zamorskich krain przyieżdżaiący, nie gdzieindziey skład mieć maią, i towary swoie przedawać, ieno we Lwowie, wedle przywileiu Krola Władysława de data 1404. Ciż kupcy towarow w Polszcze nakupionych przedawać w Wołoszech nie maią, ale z nie-

mi za morze iechać maią. *Ibidem*, *tit.* Toż miasto *2do.*

Approbowano te prawa: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 296, *tit.* Miasto Lwow, *et a.* 1652, *v.* IV, *f.* 375, *tit.* Opatrzenie Lwowa.

Warowano, iż składow tego miasta żaden kupiec, etiam incola Regni, sub amissione mercium, mieć nie ma: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 550, *tit.* Miasto Lwow.

Znowu to approbowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Fortyfikacya Lwowa.

Potym pomienione wszystkie konstyt. ratione depositorii reassumowano, i wszystkich towarow kupieckich, w samym tylko mieście Lwowie, sine usurpatione iednak monopolii, pozwolono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Przytym gościniec Wołoski dawnym prawem opisany reassumowano, i nowy z Węgier na Stryi do Lwowa ordynowano; sub amissione mercium, ktoby skład Lwowski inszemi gościńcami pomiiał. *Ibidem.*

Toż miasto przy prawach i konstytucyi przeszłego Seymu zachowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 474, *tit.* Miasto Lwow.

I znowu jura depositorii iego, in toto approbowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 567, *tit.* Miasto Lwow.

Toż miasto od podwod wolne wiecznemi czasy deklarowano: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1241, *tit.* Libertacya.

Temuż trzecią miarę, wedle przywileiu Zygmunta I jure perpetuo haereditario inkorporowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1513, *tit.* Inkórporacya.

Tamże depaktacyi po drogach kupcom cudzoziemskim aby nie czyniono, postanowiono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* O ludziach swawolnych.

Tamże w mieście, lub na przedmieściach, ktoby z mieyskich ludzi kogo ranił, albo zabił, białogłowę zgwałcił, spolium iakie, albo gwałt uczynił, bramę albo fortę wysiekał, albo wybiiał; takiego każdego wolno Urzędowi Mieyskiemu, albo Grodzkiemu poimać, i z Urzędem Grodzkim porozumiawszy się, wedle statutu Toruńskiego sądzić, i podług excessu karać, praemisso tamen scrutinio: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1513, *tit.* Warunek.

Tamże ludzie łoźni bez panow w mieście i na przedmieściach bawiący się, gdyby za upomnieniem Urzędu Grodzkiego, albo Mieyskiego precz nie odiechali, takich wolno temuż Grodzkiemu, lub Mieyskiemu Urzędowi poymać, i trzymać tak długo, aż da winę czternaście grzywien, a iednak zapłaciwszy tę winę, z miasta zaraz wyiechać ma. Ktora wina na poprawę tegoż miasta obrocona być ma. O co Urząd eo nomine exekucyą czyniący, nie ma być pozywan, ani mu żadna trudność zadawana być ma. Ta konstytucya służyć ma i miastu Wilnowi. *Ibidem.*

Ktorzy pod pretextem żołnierza przy mieście tym, i w maiętnościach mieyskich, gwałty rozmaite, naiazdy, wydzierstwa czyniąc, stacye wybieraiąc, w bębny biiąc, i drugich do siebie przywabiaiąc, przemieszkiwaią; z takowych Starosta tameczny, za doniesieniem ludzi ukrzywdzonych, exekucyą czynić, i przy mieście bawić się zabraniać ma: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* O ludziach swawolnych.

Obostrzono superiora, aby tam bez listu Krolewskiego, albo hetmańskiego, nikt nie śmiał w bębny bić, ani chorągwie rozciągać, sub poena capitis: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 20, *tit.* Beśpieczeństwo.

Bramy tameczne o zachodzie słońca maią być zamykane, a w nocy nie maią być otwierane nikomu: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1513, *tit.* Warunek.

Urzędowi Mieyskiemu rozkazano sub poenis, aby tę konstytucyą o zamykaniu bram i forty miasta, do exekucyi przywiodł, i na potym po zayściu słońca bram nikomu otwierać nie ważył się: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 381, *tit.* Miasto Lwow.

Temuż miastu dla sporządzenia municyi i obrony iego, pozwolono grosz ieden od każdey beczki piwa przewoźnego, tak w mieście, iako i na przedmieściach wybierać. *Ibidem.*

Toż rzeczami do obrony należącemi opatrzyć obiecano, a osobliwie zamek Lwowski Wysoki. *Ibidem*, *f.* 374, *tit.* Opatrzenie miast.

Potym czopowe mieyskie Lwowskie na fortyfikacyą tegoż miasta do lat pięciu naznaczono, wedle kommissyi na to złożoney. Do ktorey fortyfikacyi czopowym z inszych miasteczek nobilitas przykładać się powinna do lat czterech, według artykułu Seymiku blisko przeszłego Wiśnińskiego: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 337, *tit.* Opatrzenie.

Potym do obrony iego praesidium z ludzi służebnych, in omnes ingruentes necessitates, cum cautione, że ma być sine onere et gravamine miasta, obmyślono. Także municyą i fortyfikacyą słuszną miasto to obwarować i opatrzyć, aby było beśpieczne obywatelom podczas trwog receptaculum, obiecano; w ktorą municyą przyległy klasztor OO. Karmelitow na Garncarskiey ulicy ma comprehendi: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 375, *tit.* Opatrzenie Lwowa.

Nie przyszło to ad effectum; reassumuiąc tedy przeszłego Seymu konstytucyą, Rotmistrzow pewnych, obywatelow tamecznych, do tego miasta pro praesidio naznaczono etc: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* Praesidium miastu Lwowu.

Potym czopowe Lwowskie, konstytucyami przeszłemi na fortyfikacyą miasta tego naznaczone, a dotąd juxta dispositionem earundem constitutionum nie obracane, aby Kommissarze naznaczeni, naprzod na poprawę starey municyi, a potym nowey fortyfikacyi, iak nayprędzey obrocili, zlecono: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 456, *tit.* Praesidium.

Potym deklarowano, iż tak Magistrat Lwowski, iako i arendarz czopowego, intra decursum trium septimanarum, tamże na mieysce spo-

koyne i sposobne na ratuszu pieniądze czopowe oddać, i rachunek z nich Kommissarzom uczynić maią. A cokolwiek na nową fortyfikacyą Wysokiego zamku, i klasztoru Karmelitow Kalceatow wydali, to im przyięto być ma. (A miasto Lwow municyą starą z prowentow swych naprawować ma.) Z czego wszystkiego Kommissarze na każdym Seymowym Seymiku, obywatelom tamecznym rachunek czynić powinni, sub poena perpetuae bannitionis. O co forum w Grodzie ad instantiam cujusvis, peremptorie inter causas fisci: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 494, *tit.* Praesidium miasta Lwowa.

Tegoż miasta piechota, aby podczas pospolitego ruszenia przy Lwowie zostawała, i przed Kommissarzami realiter popisowała się, rozkazano. *Ibidem.*

O prowiantach na praesidium tameczne, *vide* Kamieniec Podolski.

Fortyfikacya miasta tego effektu nie wzięła, bo prowent czopowego constit. a. 1650, 1652, 1654 na to naznaczony, na insze gwałtowne Rzeplitey potrzeby ex Senatus consulto obrocono. Reassumowano tedy in toto pomienione konstytucye. Sposob tey fortyfikacyi obywatele tameczni na Seymiku w Wiśni namowią. A Kommissarze ciż, co przedtym byli naznaczeni, juxta mentem constitutionum do effektu przywieść będą powinni, do ktorych ieszcze dwa przydani. To iednak czopowe mieszczanie tameczni według dawnego zwyczaiu płacić będą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Fortyfikacya Lwowa.

Potym, aby praesidium zamku Wysokiego, za wiadomością Hetmanow Kor. Ur. Starosta Lwowski, albo szlachcic osiadły kommendował, deklarowano; a klasztor OO. Karmelitow Bosych w fortyfikacyą miasta ma być inkludowany: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 853, *tit.* Praesidium.

Potym: aby to miasto firmo praesidio z ludzi w służbie Rzeplitey będących, i lenungami, prowiantem, i municyą dostatecznie opatrzone było, Hetmanom Koronnym zlecono. A ratione obrony onego przez skrypt osobny ad archivum podany i approbowany, że vim effectumque legis mieć ma, assekurowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 134, *tit.* Miasto Lwow.

Toż a gravamine od Posłow tak Koronnych ad exteras nationes przeieżdżaiących, iako i cudzoziemskich wszystkich, uwolniono, i żeby skarb Koronny tychże wszystkich Posłow prowidował, sine dispendio miasta, postanowiono. *Ibidem.*

Toż do lat sześciu ab omnibus generaliter contributionibus Reipubl. także od hyberny, stacyi, przechodow, i innych wszelakich exakcyi żołnierskich libertowano, wyiąwszy pogłowne, i szelężne, ktore na same usus publicos, iako to: na fortyfikacyą, municyą, skupowanie prowiantow, i inne potrzeby podobne miasta tego, za assygnacyą Hetmana W. Koronnego obracać się powinno. Z czego rachunek perceptorum et expensorum na Seymiku Wiśnińskim powinni uczynić. *Ibidem.*

Tę libertacyą, (oprocz czopowego, ktore do Seymiku Relationis odłożone, i oprocz cełł Rzeczyplitey,) ab actu praesentium do lat dziesięciu prolongowano, z tą deklaracyą: aby przedmieścia, folwarczki, iuryzdykcye, i wszystkie osady circum circa będące, nią gaudeant: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

A o szelężnym, że pro hac sola vice do roku tylko sami mieszczanie wybierać ie, i na fortyfikacyą miasta obracać, a przed Kommissarzem od Krola wysadzonym rachować się maią, deklarowano. *Ibidem.*

Toż przedtym od stanowisk i stacyi żołnierskich wiecznie uwolniono, cum interpositione poenae infamiae in contravenientes. O co w Grodzie własnym Lwowskim forum: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Wolność.

Znowu toż miasto od wszelakich podymnych, szosow, czopowego, poborow, pogłownego, i donatywy; także przedmieścia i wsi od tychże podatkow, i od żołnierskiego przechodzenia, do lat dziesięciu libertowano, nie derogując nic czwartym groszom, i cłom Krolewskim: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 296, *tit.* Miasto Lwow.

Toż miasto similiter libertowano do lat czterech: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 550, *tit.* Miasto Lwow.

Nad to juxta constit. a. 1649, wioski radzieckie Zubrzą i Szchow, od wszelakich ciężarow żołnierskich uwolniono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Toż miasto, iako antemurale Regni, obiecano ieszcze firmo praesidio, lenungami, prowiantem i wszelką ammunicyą, przy Kommendancie rei militaris wiadomym, cum circumscriptione rządu onego, opatrzyć. Przytym deoccupationem baszt, i przybudynkow do murow mieyskich przez osoby duchowne, szlacheckie, i Żydowskie, nullo jure wystawionych, adinstar konstyt. a. 1661 Krakowu służącey, oraz i demolitionem, Kommissarzom od Krola naznaczonym, zlecono. *Ibidem.*

Prowent gorzałczany Lwowski, na municyą miasta tegoż zdawna uprzywileiowany, aby vendentes et ementes wszyscy aequaliter płacili, postanowiono. *Ibidem.*

Tamże aby targi victualium, i nawozy, tylko przed bramami i fortami mieyskiemi były. *Ibidem.*

W tymże mieście, myta privatorum quorumvis, i po gościńcach noviter wymyślone, (oprocz dawnych i uprzywileiowanych, zamkowych i mieyskich) abrogowano, sub poenis contra iniquos teloneatores, in quovis foro vindicandis. *Ibidem.*

Temuż miastu pewną summę, ktorą na zaciąg nowy po Pilawieckiey, PP. Kommissarzom dało, także pewną summę, ktorą teraz na żołd Tatarski anticipative to pieniędzmi, to towarami, dla wygody Rzeplitey toż miasto wydało, na kommissyi PP. Kommissarze oddać

będą powinni, wytrąciwszy to z generalney należącey Tatarom summy: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 296, *tit.* Miasto Lwow.

Tegoż miasta desideria za straty, i wygody Rzeczyplitey uczynione, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 456, *tit.* Praesidium miasta Lwowa.

Tegoż likwidacyą summ, ktore propter conservationem miasta in obsidionibus erogavit, i ukontentowanie do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 550, *tit.* Miasto Lwow.

Na tymże Seymie praesidium temu miastu takież, iako i Krakowowi, ordynowano. *Vide* Krakow.

Tegoż miasta wszystkie prawa i przywileie approbowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 456, *tit.* Praesidium.

Ale że ta approbacya privilegiorum per appendicem stanęła, tedy nie deroguiąc nic dawnym przywileiom miasta Lwowa, i approbacyom ich, i prawom, apendicem tę nową, iako prawu przeciwną, zniesiono. Kommissarze z czopowego Lwowskiego rachunek uczynić będą powinni na Seymiku Seymowym: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 494, *tit.* Praesidium.

Mieszczanie Lwowscy w Radzie będący, mogą dochodzić gwałtow, iako szlachcicowi ex juris qualitate przychodzi, gdyby gwałtownik uszedł: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1241, *tit.* Porownanie.

Potym to miasto in privilegiis et praerogativis z miastami przedniemi Krakowem i Wilnem, porownano, i przywiley na to z Kancellaryi Krolewskiey wydany, in toto approbowano, i przy prawach dawnych zachowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 550, *tit.* Miasto Lwow.

Po powroceniu tego inszy na to mieysce przywiley wolnościom miasta Krakowa, i Wilna rowny na przyszłym Seymie dać rozkazano, tak iednak, aby we Lwowie, i po przedmieściach iego, Stanowi Szlacheckiemu wolno było dobr nabywać, i onych zażywać, salvis oneribus Reipubl. et civitatis: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Deklaracya przywileiu.

Dany iest, ktory iako i wszystkie insze jura, privilegia, immunitates, praerogativas, od Krolow nadane miastu temu; in quorum usu dotąd sine praejudicio cujusvis zostawało, approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Toż miasto przy dawnych prawach i libertacyi, według konstyt. a. 1676, zachowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 567, *tit.* Miasto Lwow.

W tymże mieście iuryzdykcye wszelkie, duchowne i szlacheckie, (oprocz samych dworow szlacheckich, i tych ktore zdawna pro terrestribus censentur) po przedmieściach na gruntach mieyskich osadzone, i Żydzi po tychże przedmieściach, także na gruntach mieyskich mieszkaiący, także kamienice in possessione personarum equestris et spiritualis status, wszystkie onera civilia, ratione fundi possessi, juxta constit. a. 1659, ponosić, i do obrony miasta concurrere maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Litrum od tegoż miasta sub obsidione Turkom pozwolone, z skarbu Koron. zapłacić naznaczono, i obsides w tym danych, eliberować obiecano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 134, *tit.* Miasto Lwow.

Juxta hanc constitutionem znowu eliberationem obsidium przyrzeczono, a na prowizyą onym summę dwanaście tysięcy złot. ex primis contributionibus terrae Leopolien. ante quosvis assignatarios, wydać ordynowano, i małżonki ich od wszelkich podatkow publicznych i prywatnych uwolniono; ktore w obeyściach swoich, według praw mieyskich, sprawować się maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Znowu, aby obsidibus prowizyą, na przeszłym Seymie naznaczoną skarb Kor. z teraźnieyszych podatkow, ante quosvis assignatarios, wypłacił, rozkazano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 474, *tit.* Miasto Lwow.

Tegoż miasta expensy na przyszłe oblężenia iego, i na wygody Rzeplitey uczynione, stosuiąc się do konstyt. a. 1649 et 1657, do przyszłego Seymu odłożono. A ktore pod obsydyą Turecką na okup nieprzyiacielowi, na sustentament obsidibus, na lenungi praesidiariis, na zapłatę zasług Morawskiego, i na inne cesserunt, te praevia liquidatione przed Kommissarzami, ieźli się na generalney zapłacie woyskowey zmieszczą, miastu skarb Kor. powroci, i retenta podymnego, ante hostilitatem od miasta Lwowa winne, ad rationem długow Lwowskich potrąci, non excedendo summam dwunastu tysięcy, etc: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Tegoż miasta summy dawne na okupy swe erogowane, w recess odłożono. Te zaś, ktore na uięcie woyska w roku 1659, wydało, i iuż skarb Koron. ex calculo przyiął, to iest: złot. ośmdziesiąt i dziewięć tysięcy, sto trzydzieści i ieden, i groszy szesnaście, i pieniędzy dziewięć, z naypierwszych i naypewnieyszych Rzeczyplitey podatkow, na przyszłym Seymie realiter sine controversia z tegoż skarbu przed wszystkiemi długami wypłacić naznaczono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 474, *tit.* Miasto Lwow.

Znowu długi dawne, i expensa pod obsydyą Turecką wydane, w recess odłożono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 567, *tit.* Miasto Lwow.

Temuż miastu przywileie, tak na ćwiczenie strzelania z dział, z hakownic, i z muszkietow do tarczy, od Krolow, a osobliwie in a. 1573, nadane, i teraz speciali diplomate stwierdzone, iako i na nowe iarmarki, in toto approbowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 474, *tit.* Miasto Lwow.

W tymże mieście kamienic i gruntow mieyskich, żaden equestris et spiritualis status w długach per potentiam, albo per privatam ab exotico foro intromissionem odbierać, sub amissione sui juris nie ma, ale długu swego in foro civili dochodzić, i z dekretu ostatniego pos-

sessyą od Urzędu Mieyskiego otrzymać powinien. *Ibidem.*

Tamże Magistratus zapisowaniem gospod ex officio aggrawowany być nie ma; insi zaś mieszczanie, bez uciśnienia wszelkiego, podczas tylko kontraktow Trium Regum, aktow publicznych, i bytności Krolewskiey, huic oneri subjacebunt: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Tamże gospodami ex officio, intra cadentiam kontraktow Trium Regum, Urząd Grodzki mieszczan obciążać, i kretki (przy ktorey Urząd Mieyski sam conservatur) odbierać nie ma: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 474, *tit.* Miasto Lwow.

Tamże libertacye i serwitoraty osob miasta zażywaiących, quantum ad onera Reipubl. et civitatis iść nie maią. *Ibidem.*

Tamże na uznanie praw iniquorum teloneorum Kommissarze naznaczeni. *Vide tit.* Kommissye.

Tamże na uznanie i taxę gruntow mieyskich, ktorych Ur. Generał Artylleryi Koron. potrzebuie, Kommissarzow naznaczono; salva relatione na przyszłym Seymie: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 567, *tit.* Miasto Lwow.

Tamże kupcy i inni advenae, także impossessionati, ktorzy continuo w mieście handluią, jus civitatis et possessionem justam mieć, et onera Reipubl. et civitatis zarowno z inszemi mieszczany płacić powinni. Rescripta, exempty, i serwitoraty, quantum ad jurisdictionem et onera civitatis, nullitatis są. Wygnańcy iednak mere Kamienieccy, przy libertacyi a. 1677, salvis juribus miast zachowani. *Ibidem.*

Toż miasto w związek swoy, sub interregno po abdykacyi Krola Imci Iana Kazimierza, Rzeplita przyięła. *W Konfed. Gener. Warszaw. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1046, § Nie mniey.

Toż aby nie było aggrawowane, postanowiono. *Ibidem.*

Toż przy prawach dawnych zachowano. *Ibidem.*

Sub interregno po śmierci Krola Imci Michała, podatki na Konwokacyi Generalney Warszaw. uchwalone na ufortyfikowanie miasta tego obrocono, za wiadomością i dyspozycyą Imci Pana Marszałka, i Hetmana W. Koron. *Konfed. Gener. Warszawska, a.* 1674, *v.* v, *f.* 226, § Miasto Lwow.

Obsidibus miasta tego, aby skarb Koron. provideat, non excedendo summam czterech tysięcy zł. postanowiono. A libertationem onych, tak W. Podskarbiego W. Koron. iako i Pana Marszałka, i Hetmana W. Koron. staraniu poruczono. *Ibidem.*

Toż miasto przy prawach i prerogatywach zachowuiąc, deklarowano, że w niczym derogare mu nie pozwolą, i względem gościńcow, i składow kupieckich, także o niepodeymowaniu Posłow cudzoziemskich, nadane mu wolności utwierdzono, i postanowiono, że do podatkow Exaktor ziemi Lwowskiey na Wiśnińskim Seymiku obrany, ex Magistratu civitatis ma mieć adiunctum Exactorem, ktorzy fiscalis exactionis rationem na Seymiku oddać powinni. *Ibidem.*

Miastu Lwowu 2000 czerw. złot. testamentem W. Marka Matczyńskiego Woiewody Ruskiego, na emundacyą foss legowane, aby skarb Kor. wyliczył, nakazano. Prawa, przywileie od Krolow nadane, i konstytucyami stwierdzone, approbowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 107, *tit.* Gratitudo.

Miasto Lwow przy prawach, przywileiach, et circa jura depositoriorum zachowano, i żeby żaden z kupcow innych składow uzurpować się nie ważył, sub poena tysiąca czerw. zł. pro munitione civitatensi, warowano. *Poparcie Konfed. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 192, *tit.* Miasta.

Miasto Merecz zniszczone, od stanowisk, stacyi, i przechodow żołnierskich do lat sześciu, salvis oneribus Reipubl. uwolniono, i przywileie miastu nadane approbowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* Miasto Merecz. Merecz.

Approbowano tę konstytucyą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Grodno.

Miastu Miechowu rewizyą drog odprawioną approbowano, i na naprawę tychże drog od konia po pułgroszku pozwolono, wyiąwszy Stan Szlachecki, i innych poddanych: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 109, *tit.* Miasto Miechow. Miechow.

Miastu Międzyrzecowi włokę woytowską, i plac zdawna do niey należący a moderno possessore wykupić pozwolono, i wiecznemi czasy inkorporowano: *a.* 1638, *v.* v, *f.* 955, *tit.* Inkorporacya. Międzyrzec w W. Polszcz.

Miasta tego iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Miastu Mielnikowi toż prawo służy in perpetuum, ktore miastom Chęcinom, Chełmowi, i Kazimierzowi Dolnemu, na redintegracyą onych, na Seymie a. 1677, nadane: *a.* 1678, *v.* IV, *f.* 581, *tit.* Drohiczyna. *Vide supra też miasta.* Mielnik.

W Mielniku iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Miasteczko Mikołaiow, od podatkow wszelakich do lat czterech uwolniono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 825, *tit.* Libertacya. Mikołaiow.

Miasta Mińska uchwałę na poprawę wałow swoich zruynowanych i bram, po groszu od kopy, według szacunkow, albo summ danych, za domy i dwory ich; także po groszu od kopy summ, ktore mieszczanie, Żydzi, Tatarowie, iurydyki na zastawach i maiętnościach maią, approbowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 473, *tit.* Obrona miasta Mińska. Mińsk.

Toż od stanowisk, stacyi, wydawania chleba, noclegow i przechodow żołnierskich, także od wszelakich podatkow Rzeplitey (excepto ceł, myt, i czopowego) do lat czterech uwolniono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Mińsk.

Temuż, iż injuria belli dawnieysze oryginały przywileiow poginęły, ktore w przywileiu confirmationis od Iana Kazimierza na Korona-

cyi danym są wyrażone; tenże przywiley confirmationis approbowano. *Ibidem.*

W Mińsku aby odtąd nie były naznaczone konsystencye woysku W. X. Lit. salvis oneribus hyberny cavetur; i assygnacyi na konsystencyą wydanych to miasto akceptować non tenetur sub rigore konstyt. a. 1676, et 1678, i nullitate assygnacyi: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 122, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Mińsk od konsystencyi woysk W. X. Lit. konst. a. 1676, 1678, 1703 uwolniony, przy tych konstytucyach zachowano. *Poparcie Konfed. Sandom. K. L. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 215, *tit.* Ubespieczenie.

W Mińsku podczas Trybunału exakcye victualium zniesione: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 307, *tit.* Disciplina militaris.

Miasta Mińska dawne prawa approbowano. *Ibidem, f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Tegoż iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Mohilow. Miasta Mohilowa obywatelom przywiley z Kancellaryi W. X. Lit. na amnestyą generalną wydany, in toto approbowano: *K. L. a.* 1661, *v.* IV, *f.* 818, *tit.* Miasto Mohilow.

Temuż miastu i mieszczanom przywileie, tak dawne, iako i świeżo na tym Seymie nadane, in toto stwierdzono. Czego insze miasta in exemplum trahere nie maią. *Ibidem.*

Toż miasto od wszelakich ciężarow, wyiąwszy cło solne, czopowe, i myto Krolewskie i Rzeplitey etc. do lat czterech uwolniono. *Ibidem.*

Temuż donativum kupieckie, na przeszłym Seymie uchwalone, na restauracyą zruynowanych iego wałow, cum scitu kommissyi Wileńskiey obrocone, odpuszczono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 159, *tit.* Miasto Mohilow.

Mozyr. Miasto Mozyr od stanowisk, przechodzenia chorągwi, i wszelakich exakcyi żołnierskich, libertowano: *K. L. a.* 1676, *v.* V, *f.* 443, *tit.* Libertatio.

Mścibow, Mołcządz. Miasta Mścibow i Mołcządz przez ogień zruynowane, od wszelkich in genere podatkow Rzeplitey i stanowisk żołnierskich, (praevia inquisitione przez Grody, w ktorych te są miasta, i za słusznym przez mieszczany dowodem) do lat czterech uwolniono: *K. L. a.* 1654, *v.* IV, *f.* 474, *tit.* Pewne miasta.

Mścisław. Miasto Mścisław od podatkow Rzeplitey wszelakich, i ciężarow żołnierskich, non derogando cłom i mytom Krolewskim, i Rzeplitey, do lat sześciu uwolniono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 384, *tit.* Libertacya.

Znowu do lat czterech; wyiąwszy cła Krolewskie i Rzeplitey: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Krzyczew.

Tamże libera commercia mieszczan Krzyczewskich być maią. *Vide supra* Krzyczew.

Mszczonow. Miasteczko Mszczonow i wieś Zator z woytostwami w wdztwie Rawskim, w ziemi Sochaczewskiey leżące, zdawna in feudum perpetuum domowi Radzieiowskich nadane, i summą dwu tysięcy czerw. złot. inonerowane, a potym rerum vicissitudine odpadłe, Imci X. Michałowi Radzieiowskiemu Nominatowi Warmińskiemu, i domowi iego przywrocono, i przywiley in vim confirmationis starych przywileiow z Kancellaryi Kor. wydać kazano. Tudzież kwartę i hybernę przeciwko dawnym prawom, świeżo na pomienione dobra włożoną, całe zniesiono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 584, *tit.* Deklaracya praw.

Nakło. Miasteczkowi Nakłowi myta pozwolenie, *vide* Uszcie.

Newel. Miasto Newel, *vide* Dzisna.

Nieśwież. Miastu Nieświeżowi przywiley od Krola Imci Stefana na pewne wolności dany, a potym na Koronacyi Zygmunta III potwierdzony, in toto approbowano: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1426, *tit.* Approbacya.

Toż dla pogorzenia, od wszelkich in genere podatkow Rzeczypospolitey, i stanowisk żołnierskich, praevia inquisitione przez Grod, w ktorym to iest miasto, i za słusznym przez mieszczany dowodem, do lat czterech uwolniono: *K. L. a.* 1654, *v.* IV, *f.* 474, *tit.* Pewne miasta.

A potym od stanowisk, stacyi, i podatkow Rzeplitey (okrom czopowego, także ceł Krolewskich i Rzplitey) do lat czterech: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 822, *tit.* Miasto Nieśwież.

Potym od ceł i myt starych i nowych, w Koronie i W. X. L. do lat dwudziestu, nierozdzielnie po sobie idących: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 11 *) *tit.* Approbatio.

Approbowano tę wolność na drugim Seymie, ale wyiąwszy stare myta: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 158, *tit.* Approbatio prawa.

Znowu tę libertacyą reassumowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 434, *tit.* Reassumptio libertacyi.

Temuż prawa wszystkie od Krolow Polskich nadane, in toto wiecznie konferowano: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 11 **), *tit.* Approbatio.

Znowu przywileie temu miastu służące approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 434, *tit.* Reassumptio libertacyi.

Nowe Miasto. Nowe Miasto, *vide miasto* Korczyn.

Nowogrodek. Miastu Nowogrodkowi, respektem niektorych defektow iego, za odeyściem z iuryzdykcyi mieyskiey nie mało placow i domow mieyskich pod rożne reguły, ulice pewne zamkowe, mianowicie Kowalską, Dubotowską, Wileńską, Bełczycką, z zwykłemi dochodami, według przywileiow od Krolow, Zygmunta III i Władysława IV temu miastu nadanych, iako i według dekretu a. 1639 między Woiewodą

*) Przez prostą pomyłkę w edycji Inwentarza z r. 1789 zapomniano tu dodać „*post folium 86*“, to iest strona jedenasta nienumerowana po stronie liczbą 86 oznaczoney idąca. W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 54, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

**) Zobacz powyższy przypisek który się tu również stosuje. (*Przyp. wyd.*)

Nowogrodzkim, a tymże miastem ferowanego, cum approbatione tychże przywileiow i dekretu, inkorporowano; salvis proventibus oneribusque Reipubl. ac mensae Regiae, nec derogando privilegiis privatorum ac incolarum tychże ulic, cujusqunque conditionis: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 28, *tit.* Inkorporacya ulic.

Toż respectu spustoszenia iego od podatkow (okrom płacenia cła, myta, i czopowego) na lat cztery uwolniono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Grodno.

Także od stanowisk, ugod, et quocunque titulo mianowanych żołnierskich, i pocztarskich ciężarow, z Żydami i wszystkiemi iurydykami: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 443, *tit.* Miasto Nowogrodek.

Temuż prawa, przywileie, konfirmacye, generaliter, iako i obywatelom particulariter służące, in toto approbowano. Ktorym dosyć czynić powinni we wszystkich punktach, sub nullitate privilegiorum. *Ibidem.*

Tamże ratusz z kamienicy Wilhemowiczowskiey transformowany, zwykłey innych miast ratuszow immunitati inkorporowano. *Ibidem.*

Approbowano potym tę konstyt. a. 1676 i od żołnierskich, iako i innych wszelkich ciężarow (excepto hybern) in perpetuum uwolniono, prawa także, i przywileie mieszczanom i cechom służące, stwierdzono, a ieźliby iakie przeciwne, ktore vim legis sapiunt, wypadły, annihilowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 634, *tit.* Reassumptio konstytucyi *1mo.*

W Nowogrodku, aby abhinc nie były naznaczone konsystencye woysku W. X. Lit. salvis oneribus hyberny cavetur, i assygnacyi na konsystencyą wydanych, to miasto akceptować non tenetur, i rigorem konstyt. 1676, 1678 reassumowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 122, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Nowogrodek od konsystencyi woysk W. X. Lit. konstyt. 1676, 1678, 1703 uwolniony, i przy tych konstytucyach zachowan. *Poparcie Konfed. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 215, *tit.* Ubeśpieczenie miast.

W Nowogrodku podczas Trybunału exakcye victualium zniesione: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 307, *tit.* Disciplina.

Nowogrodek, iako domicilium Trybunałow W. X. Lit. od hyberny i konsystencyi uwolniono, a inhaerendo constit. aa. 1659, 1676 et 1710 abusus et praeiudicia temu miastu uczynione zniesiono, i circa praescriptam indemnitatem one z iuryzdykcyą woytowską inviolabiliter zachowano, i od hyberny na zawsze uwolniono. *Ibidem*, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Nowytarg. W miasteczku Nowymtargu skład soli i ołowiu postanowiono; salvis juribus et oneribus Reipubl. et Equestris Ordinis, et iuribus civitatis Cracoviensis: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 956, *tit.* Skład ołowiu.

Tamże skład winny postanowiono: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożeniu wina.

Olkusz. Miastu Olkuszowi taż konstytucya libertationis od ciężarow żołnierskich służy, ktora miastu Wieliczce: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 816, *tit.* Libertacya.

To tylko przydano: aby gornikom Olkuskim wolno było wiecznemi czasy mieć dla łatwieyszego prowidowania sobie żywności, wolnicę, i onę przez cały rok odprawować. *Ibidem.*

Reassumowano tę konstytucyą, i WW. Hetmanom, aby żołnierzow prawu temu sprzeciwiaiących się karali, zlecono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 576, *tit.* Miasta nasze.

Tamże stanowisk i stacyi znowu zakazano in perpetuum, sub poena infamiae. O co forum cum contraventoribus w Grodzie, w ktorym Olkusz zostaie, sine appellatione: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Wolność.

Tamże od stanowisk żołnierskich ochrona, *vide sub tit.* Dobra. Ekonomie.

I znowu: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 594, *tit.* O niedawaniu assygnacyi.

Toż od akcyzy drzewa, do stęplowania gor, węgli, popiołow, i do palenia gleyty i ołowiu należącego, uwolniono. *Ibidem.*

Miastu Omlowi libertacyą od podatkow i wszelkich exakcyi, do lat czterech daną, prorogowano. Podymne iednak na zapłatę woysku, na teraźnieyszym Seymie uchwalone, wydać powinno: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 11, *tit.* Respectus Omla.*) Omel.

Miastu Opalinowi toż per omnia prawo służy, ktore in a. 1678 nadano miastu Hrubieszowowi. Opalin.

Miasto Opatow od aggrawacyi ludzi służących podczas Seymikow, przez laudum woiewodztwa Sandomirskiego uwolnione; ktorego ten punkt, pro perpetua lege deklarowano. *W Konf. Gen. Warszaw.* 1733, *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 590, § Opatow. Opatow.

W Opatowie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Miastu Opocznu łąki do starostwa odięte, de speciali consensu Ur. Stan. Przerębskiego Starosty tamecznego, ad pristinum usum mieszczan, tak iako ich zdawna używali, przywrocono: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 172, *tit.* Przywrocenie łąk. Opoczno.

Tegoż iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Miastu Orszy, dla spustoszenia iego, libertacyą od poboru łanowego, szosowego, i czopowego do lat czterech dano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 45, *tit.* Miasto Orsza. Orsza.

Toż dla pogorzenia od wszelkich in genere podatkow Rzeplitey, stanowisk żołnierskich, (praevia inquisitione przez Grod tameczny, i za słusznym przez mieszczany dowodem) do lat czterech uwolniono: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 474, *tit.* Pewne miasta.

Znowu od podatkow publicznych, excypuiąc cła Krolewskie i Rzeplitey, tym, ktorzy nie są

*) Patrz naszej edycyi t. V, str. 54, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

popaleni: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 819, *tit.* Miasto Orsza.

Temuż prawa i przywileie tak dawne, iako i świeże in toto approbowano. *Ibidem.*

Toż od stanowisk, ugod, et quocunque titulo mianowanych żołnierskich, i pocztarskich cię-żarow, z Żydami, i wszystkiemi iurydykami libertowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 443, *tit.* Miasto Nowogrodek.

Ostrog. Miastu Ostrogowi, tak chrześcianom, iako i Żydom, prawa i przywileie od Krolow nadane, in toto approbowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 576, *tit.* Approbatio praw.

Ostrożec. Miasto Ostrożec w wdztwie Wołyńskim leżące, do lat ośmiu vigore konst. 1678 o pogorzelcach, od wszelkich Rzeplitey podatkow uwolniono: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 780, *tit.* Miasto Bełz.

Oświecim. Miastu Oświecimowi skład na ołow Xiąże Mieszko Opolski i Pan Cieszyński przywileiem de data a. 1291 nadał, i pożytek, ktory Xiąże miało z ołowiu, na pożytek mieyski oddał, i ktemu przydał marcam argenti usualis z przekupniow, albo z prasołow solnych, ktorą z zwyczaiu płacili na rok. Potym to Krol Kazimierz de data a. 1454 na wieczne czasy potwierdził: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 703, *tit.* Miasto Oświecim.

Po sol nie ma nikt ieździć, tylko na skład tameczny, i Oświecima nie miiać, sub poena confiscationis soli; ktorey połowica zamkowi, a druga Raycom Oświecimskim na poprawę miasta cedere ma. *Ibidem, tit.* Ciż mieszczanie.

Soli, zwłaszcza w bałwanach żupnych, nie godzi się nikomu żadnym obyczaiem z granic Korony Polskiey do Sląska, i Morawy inszemi drogami wywozić, ieno przez Oświecim, pod utraceniem teyże soli. W czym Starostowie Oświecimski i Zatorski, Oświecimiany zachować, i gdyby tego potrzeba była, bronić maią. *Ibidem.*

O tymże przywiley de a. 1565 dany, approbowano. *Ibidem, f.* 704, § Ciż Oświecimianie.

Reassumowano to prawo in toto, cum poenis utracenia soli: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 110, *tit.* Skład solny.

Temuż znowu względem składu solnego, także wywożenia i przywożenia towarow z Sląska do Korony, i z Korony do Sląska, przywileie 1565 et 1647 in toto wiecznemi czasy approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 937, *tit.* Clo wodne.

Parczow. Miasto Parczow, list Zygmunta Augusta de data 1553 ukazało na skład soli Ruskiey, ktorą z Bełza i Krasnegostawu przywożą; sine praejudicio aliorum depositoriorum: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 707, *tit.* Miasto Parczow.

Petrykowicze. Miasto Petrykowicze od podatkow Rzeplitey do lat sześciu uwolniono, pod ktorą wolność cła Krolewskie i Rzeplitey podpadać nie maią: *K. L. a.* 1649, *v.* IV, *f.* 324, *tit.* Szafunek.

Pieszczaciec. Miasteczko Pieszczaciec w wdztwie Brzeskim, dla pogorzenia, od płacenia łanowego, szosowego, czopowego, i czynszow do lat czterech uwolniono: *K. L. a.* 1613, *v.* III, *f.* 206, *tit.* Miasteczko Pieszczaciec.

Pilzno. Miastu Pilznu myta po groszu od konia i wołow kupieckich pozwolono, ktory podatek na samę poprawę grobel i mostow obracać maią, sub amissione ejusdem telonei, salvis libertatibus Nobilitatis, ac Spiritualium: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 111, *tit.* Aukcya.

Pińczow. Miasteczko Pińczow wolnościom zwyczaynym, iakie inszym miastom służą, wedle przywileiu na to im danego, przypisano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 30, *tit.* Miasteczko Pińczow.

Pińsk. Miastu Pińskowi prawa, przywileie wszystkie, od Krolow Polskich legitime nadane, i dekreta in toto approbowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 33, *tit.* Miasto Pińsk.

Obywatele miasta tego, i Żydzi, i wszelakiey iuryzdykcyi ludzie, także włość tameczna aby wał reformowali, i municyą nieodwłocznie erygowali, nakazano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 382, *tit.* Municya Pińska.

O tymże, laudum powiatu Pińskiego approbowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 158, *tit.* Municya.

Toż miasto od stanowisk, stacyi, chlebow wybierania, noclegow, i przechodow żołnierskich, także od wszelakich Rzeplitey podatkow, (wyiąwszy cła, myta, i czopowe) do lat czterech uwolniono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 821, *tit.* Miasto Mińsk, Pińsk.

Toż znowu od przechodow, konsystencyi, noclegow, popasow, i od wszystkich (wyimuiąc tylko chleby zimowe) ciężarow żołnierskich, tak mieszczan, iako i Żydow libertowano, i iarmarki w tym mieście podług praw iego stwierdzono bez depaktacyi kupcow przyieżdżaiących: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 638, *tit.* Miasto Pińsk.

Toż miasto przy konstyt. 1659, 1676 zachowano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Piotrkow. Miasta Piotrkowa Urzędu, w dochodzeniu krzywd, takaż prerogatywa, iako i Krakowa: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 10, *tit.* Beśpieczeństwo.

Tamże, obywatelom tym, ktorzy przez ogień i żołnierza skonfederowanego damna passi sunt, od podatkow wszelakich, na tym Seymie postanowionych, prorogacyi do lat dwu, po expirowaniu pierwszey wolności pozwolono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 300, *tit.* Prorogacya wolności.

Tamże, aby nikt nie ważył się ani murować, ani budować bliżey murow i wałow, nad tysiąc krokow, Kommissarzom ku przestrzeganiu zlecono. *Vide tit.* Rewizye.

Tamże, aby rewizya armaty i municyi, i klasztorow była, postanowiono. *Vide tit.* Rewizye.

Toż od stanowisk, stacyi, wiecznie uwolniono,

cum interpositione poenae infamiae in contravenientes. O co forum w własnym Grodzie Piotrkowskim: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Wolność.

Toż znowu z przedmieściami, od wszelakich universaliter ciężarow żołnierskich, excepto hyberny z przedmieść płacenia; także od wszelakich assygnacyi i stanowisk na zawsze uwolniono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 375, *tit.* Miasto Piotrkow.

Tegoż prawa, immunitates et privilegia wszystkie in toto approbowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 476, *tit.* Miasto Piotrkow.

Toż od stanowisk żołnierskich uwolniono, stacye iednak na ludzie wdztwa swego, rowno z drugiemi wydawać ma: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 371, § A miasta.

Tamże w mieście i na przedmieściach kamienice i dwory szlacheckie, od stanowisk deputackich uwolniono, ktorych Starostowie, i ich Urzędy naznaczać nie maią, sub poena quingentarum marcarum in Judicio Tribunalitio, ex regestro officii vindicanda: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 452, *tit.* Deklaracya.

Temuż woytostwo tameczne na poprawę murow per appendicem inkorporowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 821, *tit.* Xiąg seymowych.

Ale konstyt. a. 1647 o woytostwach, znosi takowe inkorporacye. *Vide tit.* Woytowstwa.

Z woytostwa pomienionego pensyą 15 grzywien pozwolono Dominikanom Piotrkowskim. *Vide tit.* Klasztory.

Temuż miastu za dotrzymanie tempore hostilitatis xiąg trybunalskich, prawa a. 1635 i 1677, approbowano, i oneż iako trybunalskie z przedmieściami od stanowisk, hybern, wytchnienia, i innych in genere woyskowych ciężarow, rowno z miastem Lublinem in perpetuum uwolniono: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 101, *tit.* Beśpieczeństwo xiąg.

Toż juxta constit. 1635, 1677, et 1703 od hyberny uwolniono: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 192, *tit.* Miasta.

Tegoż iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Tamże nie wolno piw przewoźnych szynkować. *Vide tit.* Piwo.

Płock. Miastu Płockowi pozwolono cła od furmanow i kupcow wiecznemi czasy, po połgroszku na poprawę brukow: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 300, *tit.* Brukowe.

Toż przy prawach zachowano salva exsolutione hybernorum, et onerum Reipubl. *a.* 1677, *v.* v, *f.* 477, *tit.* Miasto Płock.

Toż od wszelakich stacyi, konsystencyi, przechodow i aggrawacyi żołnierskich, do lat dziesięciu libertowano. *Ibidem.*

W mieście Płocku nie godzi się w kamienicach i domach klasztornych, kościelnych, i szlacheckich, piw i gorzałek szynkować, oprocz mieyskich. *Vide tit.* Piwo.

Płońsk. Ani w Płońsku w domach szlacheckich i klasztornych. *Vide tit.* Piwo.

Podhayce. Miasto Podhayce od wszelkich Rzeplitey podatkow, (oprocz ceł Koronnych) do lat dwunastu uwolniono, ea tamen conditione: aby tam zbiegłych poddanych, ad requisitionem każdego wydawano. O co forum w Grodach tamecznego wdztwa, juxta processum wdztwa Wołyńskiego: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 476, *tit.* Miasto Podhayce.

Podoliniec. Miasto Podoliniec ze Spisza, przywiley de data 1455 na skład wszelakich towarow, i zkądkolwiek przywiezionych, ad beneplacitum, pokazało: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 704, *tit.* Miasto Podoleniec.

Tegoż miasta wolność od podatkow, *vide supra* Miasta Spiskie.

Połock. Miasto Połock od wszelakich podatkow publicznych (excepto troyga podymnego, ceł, i czopowego teraz uchwalonego) do lat czterech uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 999, *tit.* Opatrzenie.

Poniec. Miasto Poniec list ieden od Krola Alexandra de data a. 1504 i Krola Władysława w nim inserowany, sub data 1398 okazało na to aby na Srzem i Poniec kupcy do Sląska ieździli, i cło w Srzemie Wielko-Polscy po cztery pieniądze od każdego konia, a w Poniecu po połgroszu; z inszych zaś prowincyi obywatele po połgroszku, a od bydlęcia po sześć pieniędzy płacili. Drugi list od Krola Władysława Wtorego, de data 1441 na to: aby każdy z Wielkiey Polski płacił po połgroszku, a extranei po groszu, i na to, żeby kupcy ku Sląsku nie ieździli, ieno przez Poniec, sub amissione omnium mercium: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 708, *tit.* Miasto Poniec.

Tamże iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Poznań. Miasta Poznania skład tym sposobem: każdy kupiec, przekupień, furman z Litwy, Mazowsza, Sląska, z Rusi, i ze wszystkiego Krolestwa, powinien iechać z swym towarem do Poznania, i tam z nim przez trzy dni stać. A ieżliby go tam nie przedał, potym zapłaciwszy cło, wolno mu z nim gdzie chce, iechać; sub poena confiscationis omnium bonorum suorum, in contrarium facientes: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 707, *tit.* Miasto Poznań.

Przywiley tego miasta, w ktorym drogi opisano kupieckie, *vide tit.* Drogi.

Tegoż skład wedle praw i przywileiow iego in toto zachowano: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1242, *tit.* Skład Poznański.

Toż od podwod wiecznemi czasy uwolniono. *Ibidem*, *f.* 1241, *tit.* Libertacya.

Temuż pozwolono do lat 10 exactionem od piwa, i od win, na poprawę municyi i murow około miasta. *Ibidem*, *f.* 1242, *tit.* Poprawa.

Gdy te lata wyszły, Kommissarzow naznaczono było, aby mieszczanom mieysce pokazali, kędyby te pieniądze na poprawę i municyą miasta naysłuszniey wyłożyć się miały. Ktorą

municyą począć kazano od zamku Poznańskiego, ku bramie Wrocławskiey, z uczynieniem przekopu do obrony miasta, i budowania baszty nowey, i mury stare naprawić. A o tym wszystkim zawiadować maią przerzeczeni Kommissarze, i po wykonaniu tego, rachunku dostatecznie wysłuchać, a potym dać o wszystkim Krolowi dostatecznie sprawę: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1470, *tit.* Poprawa miasta.

Znowu Kommissarze naznaczeni do wysłuchania rachunku, a poprawa, zacząwszy ią od zamku, kończyć się ma w murach właśnie mieyskich, a nie zamkowych, za dokładem i dozorem tychże Kommissarzow: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 15, *tit.* Mieszczan.

Do Kommissarzow z przeszłego Seymu naznaczonych deputatur Imć Pan Kasztelan Poznański: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 170, *tit.* O rachunkach.

Mieszczanom Poznańskim w Radzie Mieyskiey będącym, wolno dochodzić gwałtow, iako i Krakowu. *Vide* Krakow.

Temuż dekret Zygmunta Augusta w Warszawie a. 1571 między mieszczany Poznańskiemi, a W. Stan. Hr. z Gorki potym Wwdą Poznańskim, wsi Krolewskiey Rata dzierżawcą ferowany, in toto approbowano, i wszystkie impedimenta i zatrudnienia, exekucyą iego hamuiące, znosząc, nakazano, aby był do exekucyi swoiey per consignationem exnunc limitum, et intromissionem in jus perpetuitatis przywiedziony; salvo tamen jure advitalitio possessori moderno manente, tak, że po śmierci iego dopiero possessio plenaria actualis tych dobr, cum reliqua judicatae rei executione ipso facto przypadać ma mieszczanom, tanquam legitimis haeredibus eorundem bonorum: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1465, *tit.* Elekcya.

Temuż miastu dobra, ktore od niego odpadły, odkupić pozwolono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 476, *tit.* Miasto Poznań.

Temuż młyny Krolewskie przy Poznaniu: ieden za Czarnemi Mnichami, a drugi za bramą Wrocławską leżące, wiecznemi czasy inkorporowano. Z ktorych na każdy rok powinni do zamku Poznańskiego płacić, i skutecznie oddawać pszenice małdrow pięć, a rży, albo żyta, małdrow dwadzieścia i dwa, miary Poznańskiey. W czym iednak ma być baczenie in legalibus impedimentis, pogorzenia albo znaczney szkody przez powodź niezwyczayną. A kwarty do Rawy, iako przedtym z tych młynow nie dawano, tak też na potomne czasy miasto to dawać nie ma. Iako o tym szerzey przywiley Krolewski, i postanowienie z Generałem Wielko-Polskim opiewa: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1291, *tit.* Młyny.

Toż od stanowisk, stacyi, wiecznie uwolniono cum interpositione poenae infamiae in contravenientes. O co forum w Grodzie własnym Poznańskim: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Wolność.

Toż miasto z iego miastami przyległemi i przedmieściami, przy dawnych libertacyach i konstytucyach zachowuiąc, od stanowisk, stacyi łanowych wszelakich, wolne być deklarowano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 371, § A miasta.

Toż miasto aby całey Rzeplitey kosztem praesidium miało, postanowiono. A PP. Hetmani ordynować maią, żeby tam sufficientia armaty, prowiantu, prochow, kul, lontow, zawsze była z skarbu Rzeplitey: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 551, *tit.* Fortece, *et f.* 556, *tit.* Miasto Poznań.

Tegoż miasta koszt, ktoryby in casu pospolitego ruszenia na wyprawę wozow cum apparatu, według dawnych praw łożyć mieli; na prochy, ołow, lonty, i insze requisita, obrocić mieszczanom tamecznym kazano. Ieżliby iednak pospolitemu ruszeniu wychodzić daley z wdztwa przyszło, tedy do wyprawy tey wozow cum apparatu, według dawnego zwyczaiu, należeć powinni: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 486, *tit.* Assekuracya.

W tymże mieście, aby żaden cujuscunque status et conditionis, gruntu swego, na ktorymby wał albo szańc sypać przyszło, nie bronił, postanowiono. A Urząd Mieyski na tę municyą podatek iakikolwiek a victualibus włożyć powinien. Co iednak afficere nie ma przyieżdżaiących na targ ze zbożem, et cum oleribus. *Ibidem.*

Temuż przywileie, ieden od Iana Kazimierza, na mostowe od furmanow i przekupniow, a drugi od Władysława IV nadane, in toto approbowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 556, *tit.* Miasto Poznań.

Toż assekurowano: że summa 20,000 zł. Pol. Sierocza, ktorą mieszczanie na potrzebę Rzeplitey z ratusza Poznańskiego dali, wdztwom Wielkopolskim na przyszłey kommissyi, z teraźnieyszych podatkow przyięta, i w summę dwudziestu i połszosta poborow potrącona będzie. *Ibidem, tit.* Assekuracya.

Toż samo w murze, przy dawnych prawach zachowuiąc, od hyberny uwolniono, i assygnacyą na nię przy teraźnieyszey dystrybucie wydaną, abrogowano, i aby na potym takie assygnacye nie wychodziły, warowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 476, *tit.* Miasto Poznań.

Tamże, aby na budynek mostu wielkiego i na wieżą ratuszną przez piorun strąconą, mieszczanie podatek do lat czterech w mieście sobie uchwalili, bez uszczerbku podatkow Rzeplitey, pozwolono. Z czego rachunek przed Starostą, albo iego Surrogatorem Poznańskim, czynić powinni. *Ibidem.*

W tymże mieście krola strzeleckiego prawa i przywileie, tak dawne, iako i teraźnieysze, in omnibus punctis approbowano, wyiąwszy cła Rzeplitey i Krolewskie. *Ibidem.*

Mieszczanom Poznańskim, w Radzie będącym, a. 1581 konstytucya służy ratione tumultow, ktora i Krakowskim. *Vide supra* Krakow.

Co o fortyfikacyi tegoż miasta woiewodztwa

Wielko-Polskie warowały, *vide tit.* Woiewodztwa.

Toż w konfederacyą general. sub interregno, po abdykacyi Iana Kazimierza przyięto, i przy prawach dawnych zostawiono. *Konf. Gen. Warsz. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1046, § Miasto Poznań.

Po śmierci zaś Krola Imci Michała, aby iako pod przeszłe interregnum, tak i teraz praesidium to miasto trzymało, sub poenis w Sądach Kapturowych tegoż wdztwa irrogandis, postanowiono. *Konf. General. Warsz. a.* 1674, *v.* V. *f.* 227, § Miasto Poznań.

Toż przy prawach, przywileiach, et circa jura depositoriorum zostawiono, i żeby żaden z kupcow innych składow uzurpować nie ważył się pod winą tysiąca czerw. złot. pro munitione civitatensi, warowano. *Poparcie Konf. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 192, *tit.* Miasta.

Poznańskie przedmieścia przez dwoiaką konst. a. 1635 i 1652 od leży i łanow uwolniono tak, aby hybernie i leżom nie podlegały, lecz żeby skarb Kor. assygnacye do wsiow i folwarkow tegoż miasta, a nie do przedmieść Poznańskich posyłał; i toż miasto z przedmieściami przy dawnych prawach i przywileiach zachowano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 299, *tit.* Przedmieścia Poznańskie.

Toż miasto circa antiqua jura et privilegia konserwowano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 417, *tit.* Wykupno starostwa Drahimskiego.

Tamże piw nie wolno obcych na szynk przywozić. *Vide tit.* Piwo.

Tegoż miasta iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Przasnysz. Miasta Przasnysza Urzędnikow i Przysiężnikow prerogatywa taka w dochodzeniu gwałtow, iako i Krakowa: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 10, *tit.* Beśpieczeństwo.

Przemyśl. Miastu Przemyślowi beśpieczeństwo tym sposobem: aby Starosta tameczny z swawolnych, (pod pretextem żołnierza służebnego w Przemyślu, i na przedmieściach iego, i w maiętnościach mieyskich przemieszkiwaiących, rozmaite gwałty, naiazdy, wydzierstwa czyniących, stacye wybieraiących, w bębny biiąc, do siebie drugich przywabiaiących) exekucyą czynił, za odniesieniem ludzi ukrzywdzonych, i aby przy mieście bawić się im zabraniał: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* O ludziach swawolnych.

Toż iak opatrzyć obiecano, *vide a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* Opatrzenie.

Toż od stanowisk, przechodow, i stacyi żołnierskich uwolniono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* Obrona domowa.

Reassumowano tę konst. *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 562, *tit.* Miasto Przemyśl.

Znowu reassumowano superiora, i forum contra contumaces w Trybunale naznaczono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 629, *tit.* Miasto Przemyśl.

O Żydach tamecznych, *vide tit.* Żydzi.

Tamże iuryzdykcyi wszystkich gospodarze Magistratui Civili subesse, i we wszystkim, co się tknie porządku do obrony podczas trwog wszelakich, posłuszni być powinni. *Ibidem.*

Tamże w mieście i na przedmieściach, i po wszystkich iuryzdykcyach i wsiach, do starostwa tego należących, wszystkie szynki in damnum et praejudicium prowentow, i praw starostwa Przemyślskiego wniesione, zniesiono. A ktoby tey konstytucyi przeciwnym był, tam publicae, quam privatim, ma podpadać sub rigorem konst. a. 1659, (*tit.* Assekuracya miast naszych, i wszelakich prowentow publicznych), i takowego każdy Starosta tameczny Sądowy, będąc od administratora starostwa Przemyślskiego officiose requisitus, powinien będzie per Officium suum Castrense, sub poena o niedbałych Starostach, ad instantiam Starosty Przemyślskiego w Trybunale inter causas officii, toties quoties repetenda, sine intermissione exekucyą uczynić: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 725, *tit.* Securitas dzierżawy.

Temuż konst. a. 1655, 1658 et 1659 służące, reassumowano. A na rzemieślnikow nie cechowych, Urząd Grodzki Przemyślski, gdy od cechow na delacie będą podani, ażeby pobory płacili, serio ma animadvertere: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 945, *tit.* Miasto Przemyśl.

Temuż myto po groszu od konia furmańskiego i kupieckiego, a od wołu w wozie idącego po szelągu, na naprawę brukow, mostow, i drog, tak w mieście samym, iako i po przedmieściach, postanowiono; obowiązuiąc Magistrat tameczny, aby tę naprawę iak naylepszą z tey exakcyi zawsze trzymał, sub poena dupli quatuordecem marcarum, coram Judicio Terrestri, vel Officio Castrensi, ad instantiam cujusvis, sine appellatione, vindicanda. A Starosta tameczny, albo Urząd iego Grodzki, aby to prawo do exekucyi z wygodą pospolitą przychodziło, i zachowane było, i żeby Magistrat tego prowentu na co inszego nie obracał, przestrzegać ma: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 376, *tit.* Naprawa drog.

Na rzece Wiarze pod Przemyślem most, *vide tit.* Mosty.

Toż miasto z przedmieściami w okoliczności swey, od hyberny żołnierskiey według konst. a. 1659 uwolniono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 475, *tit.* Miasto Lublin i Przemyśl.

Toż miasto porownano miastom Krakowu, Lwowu, Poznaniowi, tak z strony dochodzenia krzywd osob na Urzędzie Radzieckim, i Przysiężniczym będących, iako i z strony wolności od podwod i koni dawania: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1289, *tit.* Przemyśl.

Tamże iatki od kościoła OO. Franciszkanow gdzieindziey, cum omnibus oneribus przenieść kazano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* O przeniesieniu.

Miastu Przeworskowi skład winny pozwolono, Przeworsk.
i wszystkie przywileie od Krolow Polskich

nadane, in toto approbowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 491, *tit.* Miasto Przeworsk.

Tegoż iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Puck. Miastu Puckowi, i mieszczanom iego niektorym z osobna na pewne grunta dane przywileie, approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 618, *tit.* Approbacya.

Pułtusk. Miastu Pułtuskowi dla pogorzenia, od wszelakich podatkow, ieszcze libertacyi do lat dwu pozwolono, od czasu wyiścia wolności nadaney: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 303, *tit.* Libertacya.

Radom. Miasta Radomia przywiley taki, iako i Poznania pod tąż datą, w iedneż słowa, i na takoweż drogi: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 705, *tit.* Miasto Radom.

Rawa. Miasto Rawa, według konst. a. 1678, o pogorzelcach, do lat ośmiu, od wszelkich Rzeplitey podatkow uwolniono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Miasto Bełz.

Rawicz. Miastu Rawiczowi przywiley na skład przędzy i lnu służący, wiecznie approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 955, *tit.* Miasto Rawicz.

Rubieszow. Rubieszow, *vide* Hrubieszow.

Ryga. Miastu Rydze warowano, iż długi, ktore ma u szlachty Inflantskiey, post recuperationem z ręku nieprzyiacielskich Inflant, z dobr teyże szlachty, maią być im, za iasnym i sprawiedliwym dowodem, ante omnia płacone: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1532, *tit.* Miasto Ryga.

Za dotrzymanie wiary nadgrodę i wdzięczność mu obiecano, i prawa, i przywileie iego in toto approbowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 18, *tit.* Miasto Ryga.

I konstytucyą a. 1601, o długach miastu temu służącą, wcale zachowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 279, *tit.* Miasto Ryga.

Gratificationis causa, dano im dzierżawę Uxkiel i Kiercholm do lat dwudziestu, ktore computari maią po wyiściu prawa ich na to nadanego; salvis juribus ecclesiae Romanae, et Reipubl. i z tą kondycyą: aby tam żadnych fortec, ani propugnacula nie zakładali: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 375, *tit.* Miasto Ryga.

Tegoż miasta iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Rzeszow. Miastu Rzeszowowi pozwolono składu win i ryb, za zwyczaiem i prawem innych takich składow: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 818, *tit.* Skład.

Temuż przywileie wszystkie od Krolow Polskich nadane in toto approbowano, salvis oneribus Reipubl. i skład winny pozwolono: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 477, *tit.* Miasto Rrzeszow.

Tegoż iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Rymanow. W Rymanowie skład wina, *vide tit.* Wino.

Sambor. W Samborze skład wina, *vide tit.* Wino.

Sanok. Miasto Sanok według konstyt. 1678, o pogorzelcach, od wszelkich Rzeplitey podatkow, do lat ośmiu uwolniono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 780, *tit.* Miasto Bełz.

Miasta Sącza przywiley r. 1554, na skład soli Bocheńskiey, taki: aby iuż nie Spiszanie, ale mieszczanie Sądeccy, ci tylko, ktorzy mieyskie prawo maią, sol przerzeczoną, za takim płaceniem i pieniędzmi, iako przez Spiskie miasta była płacona, w żupach Bocheńskich kupowali, i onę do Sącza wozili, i tam ią składali, i dostatek iey tak Spiszanom, iako i innnym wszystkim zawżdy gotowali, przedawali, albo za inne towary przemieniali. Sądecz.

Tamże, nie gdzieindziey, żelazo, miedź, i inna spiża formowana i nieformowana, ktorą z dolnych kraiow Węgierskich wwozić do Polski będą, składana, i przedawana być ma; pod aresztowaniem i utraceniem tych rzeczy, ktorzyby daley, niż do Sącza, i krzywemi drogami, ku szkodzie składowi Sądeckiemu, ieździli: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 702, *tit.* Miasto Sądeckie.

Temuż miastu do lat ośmiu libertacyą dla pogorzenia, od wszelakich kontrybucyi, podwod, i ciężarow dano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 25, *tit.* Libertacya.

Tegoż miasta z winami z Węgier miiać nie wolno. *Vide tit.* Wino.

Miasta Sandomierza przywileie, na skład soli i śledzi, tak: iż ktobykolwiek z solą, Wisłą lub lądem z żup Bocheńskich lub Wielickich, albo z Torunia z śledziami iechał prze miasto Sandomierz, powinien tamże przez trzy dni przedawać te towary, a po trzech dniach dopiero mu wolno będzie wyiechać: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 705, *tit.* Miasto Sandomierz. Sandomierz.

Temuż, dla pogorzenia libertacyą od podatkow, podwod, i poborow w czopowym, do lat sześciu dano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 181, *tit.* Miasto Sandomierz.

Temuż cło od każdey soli beczki po połgroszku, od beczki wina po groszu, od kufy małmazyi po groszy trzy, wodą lub lądem przywiezionych. *Ibidem.*

Temuż, aby z dochodow publicznych bez odwłoki murow poprawowali, i w municyą wszelką sposobili się, rozkazano. Także, aby z przyszłych dochodow rachunek uczynili. Na co deputantur osoby pewne: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 703, *tit.* Miasto Sandomierz.

Temuż, dla pogorzenia wolność od podatkow publicznych, do lat czterech dano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 112, *tit.* Skład.

Temuż sztukowe, nie deroguiąc wolnościom szlacheckim, przywrocono. *Ibidem.*

Skład winny, i wszelakich towarow z Węgier, citra praejudicium inszych miast, salvis quoque juribus Regalibus, et oneribus Reipubl. tamże naznaczono, i postanowiono. *Ibidem.*

Toż od stanowisk wszelakich, stacyi, przechodow żołnierskich, do lat czterech uwolniono. A ktoby prawu temu sprzeciwił się, ma być sądzony, i szkody uczynione cum triplici refusione zapłacić, i przez Hetmana Kor. karany, iako violator securitatis Reipubl. Na ktore stanowiska PP.

Hetmani żadnych assygnacyi dawać nie powinni: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 562, *tit.* Miasto Sandomierz.

Seroczyn. Miasteczkowi Seroczynowi, w ziemi Czerskiey, prawa approbowano, i osadzać się w nim wszelkiey kondycyi ludziom, sine praejudicio iednak poddanych dziedzicznych Stanu Szlacheckiego, pozwolono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 387, *tit.* Confirmatio.

Tegoż iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Siebież. Miasto Siebież, *vide supra* Dzisna.

Siedlce. Miasteczku Siedlcom w ziemi Łukowskiey W. Xcia Michała Czartoryskiego Woiewody Wołyńskiego, i Ioanny z Olend małżonkow, dziedzicznemu, cło mostowe od furmanow po groszu od konia, także od bydła na targi i iarmarki przechodzącego, od sztuki po groszu, pozwolono, cum onere naprawy mostow, i drog, na dziedzice dobr tych, tak, żeby ludzie commode przeieżdżać tam mogli; sine praejudicio iednak et diminutione starostwa Liwskiego, do ktorego prostować się droga od pomienionych mostow i przepraw powinna, do zwyczaynego pod miastem Liwem gościńca, sub rigore dawnych praw i ustaw około tego: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 588, *tit.* Mostowe.

Sieniawa. Miasto Sieniawę Ur. Mikołaia Hieronima Sieniawskiego Chorążego Kor. dziedziczne, od wszelkich in genere podatkow i ciężarow Rzeplitey; tudzież ceł generalnych wodnych i lądowych, do lat dwudziestu uwolniono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 385, *tit.* Libertacya miasta Sieniawy.

Approbowano potym tę konstytucyą in toto, i poenas contra exactores injusti telonei sancitas, in quolibet foro vindicare pozwolono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 572, *tit.* Miasto Sieniawa.

Skierniewice W Skierniewicach iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Skwirzyna. Miastu Skwirzynie woytostwa Skwirzyńskiego inkorporacyą approbowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 303, *tit.* Woytostwo.

W Skwirzynie skład zboża, i inszych towarow wszelakich postanowiony; non derogando składowi miasta Poznania: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1278, *tit.* Rzeka Warta.

Słonim. Miasteczko Słonim, dla pogorzenia, od płacenia łanowego, szosowego, czopowego, i czynszow do lat czterech uwolniono: *K. L. a.* 1613, *v.* III, *f.* 206, *tit.* Miasteczko Pieszczaciec.

Znowu od wszelkich in genere podatkow Rzeplitey, i stanowisk żołnierskich, do lat czterech, praevia inquisitione przez Grod tameczny, i za słusznym przez mieszczany dowodem: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 474, *tit.* Pewne miasta.

Znowu od podatkow tak publicznych, iako i prywatnych przeszłych, inquantum by iakie zaległe znaydowały się, także od noclegow, przechodow żołnierskich, i wszystkich extorsyi: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 638, *tit.* Miasto Słonim.

Słuck. Miastu Słuckowi wolność dana od podatkow Rzeplitey do lat sześciu, pod ktorą cła Krolewskie i Rzeplitey podpadać nie maią: *K. L. a.* 1649, *v.* IV, *f.* 324, *tit.* Szafunek.

Miastom Słuckowi i Kopylowi przywileie na prawo Magdeburskie approbowano, salvis oneribus Reipubl. i ceł Krolewskich: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 421, *tit.* Approbacya prawa.

Słuckowi sufficiens praesidium obmyślić obiecano, i libertacyą konst. a. 1653 pozwoloną, do sześciu lat po sobie idących prolongowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 501, *tit.* Praesidium miasta Słucka.

Temuż libertacyą konst. 1649 pozwoloną, a potym r. 1655, do lat sześciu prolongowaną, sine derogatione cłom Krolewskim i Rzeplitey, approbowano; i praesidium na teyże fortecy, kosztem dotąd W. Xcia Bogusława Radziwiłła Koniuszego W. X. Lit. zostaiące, w komput woyska W. X. Lit. przyięto: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 680, *tit.* Praesidium Słuckie.

Toż oraz i Nieśwież od stanowisk, stacyi żołnierskich, i od podatkow Rzeplitey (okrom czopowego, ceł Krolewskich, i Rzeplitey) do lat czterech uwolniono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 822, *tit.* miasto Nieśwież.

Znowu Słuck od płacenia myt i ceł wszelakich (okrom starego cła) do lat dwunastu, uwolniono, i dekret w Trybunale Skarbowym W. X. Lit. Wileńskim, względem pogłownego zapadły, podniesiono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 526, *tit.* Reassumptio libertacyi.

Reussumowano tę konstytucyą, i aby na komorach i przykomorkach nienaruszona zostawała, sub poenis arbitrariis in Iudicio competenti vindicandis, warowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 638, *tit.* Reassumptio libertacyi.

W mieście Smoleńsku przy Woycie Smoleńskim, i przy Urzędzie Mieyskim, Sądy i iuryzdykcya prawa Magdeburskiego, wedle przywileiow Krolewskich cale ma zostawać. Z strony iednak obrony pod czas niebeśpieczny, toż miasto ma być posłuszne Woiewodzie Smoleńskiemu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 197, § Iurysdykcya. Smoleńsk.

Temuż miastu przywiley Zygmunta III na wolność od płacenia myta starego stołowi Krolewskiemu należącego, przykładem miasta Połocka nadany, na lat 20 approbowano: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 498, *tit.* Opatrzenie.

Toż do lat czterech od podatkow Rzeplitey, excepto ceł i prowentow stołu Krolewskiego, uwolniono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 870, *tit.* libertacya.

Temuż dodawać sukkursu iak nayprędzey, ieźliby na nie nieprzyiaciel nastąpił, obiecano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 471, *tit.* Securitas Smoleńska.

Tamże domy szlacheckie na placach mieyskich będące, od ciężarow żołnierskich uwolniono. *Ibidem.*

O naprawie murow Smoleńskich, *vide tit.* Fortece.

O zamku Smoleńskim, *vide tit.* Zamki, *tit.* Woiewodztwa.

Temuż miastu, ieżliby z ktoreykolwiek strony immineret na nie periculum, providere maią praesidio competenti WW. Hetmani W. X. Lit. *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 346, *tit.* Securitas Smoleńska.

O iarmarkach Smoleńskich, *vide tit.* Iarmarki.

Sniatyn. Miastu Sniatynowi wolność od podatkow wszelakich, robot, i brania słodow dworskich, do czego nie byli powinni, na lat ośm pozwolona, i Sądy ich w miasteczku, prawem ich, a nie we dworze, approbowano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 181, *tit.* Wolność.

Znowu na sześć lat wolności takiey pozwolono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 301, *tit.* Libertacya miastu Sniatynowi.

Sniatyński zamek, *vide tit.* Zamki.

Toż miasto opatrzyć obiecano, *vide supra* Miasta pograniczne.

Temuż myta sztukowego od kupcow cudzoziemskich po groszy sześć, do lat dziesięciu pozwolono. Ktore Starosta tameczny na fortyfikacyą miasta tego obracać, i na każdym Seymie z tego liczbę czynić ma Podskarbiemu Kor. *a.* 1633, *v.* III, *f.* 826, *tit.* Libertacya Kamieńca i Sniatyna.

O składzie w nim win i miodow Wołoskich, *vide* Kamieniec Podolski.

Sochaczew. Miastu Sochaczewu podwyższono mostowego, od każdego konia furmanow i kupcow po połgroszku: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 28, *tit.* Podwyższenie mostowego.

Sokal. Miastu Sokalowi libertacyą od wszelkich podatkow i ciężarow publicznych do dwu lat, po wyiściu czterech lat od pogorzenia, prorogowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 300, *tit.* Wolność.

Znowu od wszelkich podatkow do lat czterech, oprocz ceł Krolewskich i Rzeplitey; ale ta wsiom wolność służyć nie ma: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 420, *tit.* Miasto Sokal.

Znowu i z przedmieściami wszystkiemi, od pogłownego, czopowego, i innych wszelkich Rzeplitey podatkow, po wyiściu lat czterech od pogorzenia miasta tego, do drugich lat czterech wolność prorogowano, salva declaratione na podatki woiewodztwa Bełzkiego: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 563, *tit.* Miasto Sokal.

Sokolniki. Miasteczkowi Sokolnikom myta pozwolenie, *vide miasteczko* Uszcie.

Solec. Miastu Solcowi przywiley na teraźnieyszym Seymie dany, we wszystkim perpetuo approbowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 28, *tit.* Miasto Solec.

Srzoda. Miastu Srzodzie woytostwo Srzedzkie wiecznemi czasy inkorporowano; salvo servitio bellico, et aliis Reipubl. oneribus: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1290, *tit.* Inkorporacya woytostw.

Stradom. Miasta Stradomia wolności, *vide miasto* Krakow, *et* Kazimierz przy Krakowie.

W Stryiu skład wina, *vide tit.* Wino. Stryi.

Miasto Suraż od podatkow Rzeplitey, (wyiąwszy czopowe) także od stacyi, leż żołnierskich do lat czterech uwolniono, z tą kondycyą: żeby się iak nayżyczliwiey od nieprzyiaciela Rzeplitey broniło: *K. L. a.* 1654, *v.* IV, *f.* 473, *tit.* Obrona Witebska. Suraż Lit.

Miastu Szadowowi w ekonomi Upitskiey, przywiley na prawo Magdeburskie in toto approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 822, *tit.* Maydeburg Szadowowi. Szadow.

W Szarogrodzie skład win i miodow Wołoskich, *vide* Kamieniec Podolski. Szarogrod.

Miasta Szczuczyna w ziemi Wizkiey lokacyą z iarmarkami, targami, i wydzieleniem soli suchedniowey, z nadaniem budowania przeprawy na rzece Biebrzy, według przywileiow, et juxta lauda tey ziemi, we wszystkich punktach prawa Magdeburskiego, cechu sukienniczego, i innych, tudzież przy wolnych handlach wszelakich, approbowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 106, *tit.* Lokacya. Szczuczyn.

Miastu Szereszowowi i Kamieńcowi Lit. libertacyą od podatkow do lat czterech dano: *K. L. a.* 1661, *v.* IV, *f.* 820, *tit.* Miasto Brześć, Szereszow. Szereszow.

Miastu Szkłowu amnestyą generalną dano, i libertacyą od wszelkich podatkow Rzeplitey do lat czterech, wyiąwszy cło solne, czopowe, i myto stare. *Ibidem*, *f.* 819, *tit.* Miasto Szkłow. Szkłow.

Miastu Sremowi woytostwo Sremskie, na ktore ma dawne prawo od Krola Przemysława, wiecznemi czasy inkorporowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 706, *tit.* Inkorporacya. Srem.

Miasto Szydłow dla pogorzenia, od podatkow wszelkich do lat czterech uwolniono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 827, *tit.* Libertacya. Szydłow.

Miasta Tarnowa przywileie od Krolow: Władysława, Kazimierza, Alexandra, Zygmunta Augusta, Stefana, Zygmunta III na cła ziemne i wodne dane, in toto approbowano, salvis juribus et oneribus Reipubl. to iest: poborow, podymnego, czopowego, ac privilegio nobilium privatorum: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 893, *tit.* Miasto Tarnow. Tarnow.

Temuż, że skład winny i wszelakich towarow z Węgier, i do Węgier postanowiono, patet z samego tylko tytułu konst. *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 112, *tit.* Skład miasta Sandomierza i Tarnowa.

Toż od podatkow Rzeplitey dla pogorzenia, do lat czterech uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 947, *tit.* Libertacya Tarnowa.

Miasta Torunia wiara i stateczność, pod woynę Szwedzką oświadczona, commendatur, i za koszty gratificatio promittitur. A postulata onego niektore, i prawa wolności od cła Dybowskiego, do przyszłego Seymu odłożono: Toruń.

a. 1626, *v.* III, *f.* 524, *tit.* Miasta Toruń i Gdańsk.

Toż potym od akcyzy, poborow, i inszych wszystkich podatkow, durante bello Suetico uwolniono, i dalszą gratitudinem onemu obiecano: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 615, *tit.* Miasto Toruń.

Znowu ponowiono oświadczenie wdzięczności w tymże roku 1629 na drugim Seymie: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 656, *tit.* Miasto Toruń.

Do dalszego ieszcze Seymu tę nadgrodę odłożono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 680, *tit.* Miasto Toruń.

W spokoynieyszych czasiech do skutku to przywieść obiecano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 874, *tit.* Miasto Toruń.

Temuż miastu, i oraz Gdańskowi konstytucye, et ius correctum terrarum Prussiae in violatores deklarowano, że in omnibus punctis miastom tym, ac incolis civitatum rowno z Stanem Szlacheckim, iako z dawna służyło, tak i na potym służyć ma. I mieszczanie tych miast, pro violentiis per nobiles illatis, vigore ejusdem iuris correcti, tak przed Woiewodami, iako i inszemi Subselliis, przeciw wszelakim gwałtownikom, criminaliter ad poenas legum prawem czynić mogą: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 551, *tit.* Miasto Toruń i Gdańsk.

Statutu Toruńskiego niektore, quae extant puncta, *vide a.* 1520, *v.* I, *f.* 396, *tit.* Statuta.

Torunianie pływania do Gdańska przeszkadzać nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 258, *tit.* De Thorunen. impedimento.

Trębowla. Miasto samo Trębowla, od wszelakich podatkow publicznych i prywatnych, i żołnierskich exakcyi, stanowisk, hybern, przechodow, noclegow, i cuiuscunque generis extorsyi, do lat dziesięciu uwolniono, salvo proventu Starosty Trębowelskiego, teraz i na potym będącego, sine praejudicio iednak praw mieyskich, od przeszłych Krolow nadanych: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 375, *tit.* Miasto Trębowla.

Troki. W Trokach iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Trylesy. Miasteczka Trylesow wolność od podatkow, processow, i bannicyi, *vide* Biała-Cerkiew.

Tuchow. W Tuchowie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Uszcie. Miasteczkowi Uszciowi myto po groszu od furmańskiego konia brać pozwolono, z tą kondycyą: żeby przeprawy iak naylepiey z tego prowentu naprawowane były: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 369, *tit.* Naprawa przepraw.

Toż prawo cale służy i miasteczkom Kcynie, Nakłowi, Sokolnikom, i Ziomkom, w wdztwie Poznańskim i Kaliskim leżącym. *Ibidem.*

Waręż. Miasteczkowi Warężowi, w wdztwie Bełzkim leżącemu, Ur. Marka Matczyńskiego Koniuszego Kor. dziedzicznemu, wszelakie przywileie na wolności, targi, iarmarki, grobelne, od Krolow Polskich nadane, in toto approbowano, i wolnego używania lasow Krolewskich Witkowskich, w possessyi natenczas UU. Lanckorońskich będących, pozwolono; juribus, oneribusque Reipubl. ac praerogativis Status Nobilium per omnia salvis. *Ibidem, f.* 370, *tit.* Waręż miasteczko.

Warka. Miastu Warce podwyższono mostowego po groszu, a brukowego po połgroszku od konia, i od wszelkiego bydła kupieckiego. Od czego Stan Szlachecki, i poddani ich wolni być maią. A gdyby mostu na Pilicy nie naprawowali, beneficio hoc prywowani być maią ad instantiam Instigatoris, ex delatione cujusvis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 127, *tit.* Podwyższenie.

Toż miasto vigore konst. 1678 o pogorzelcach, do lat ośmiu od wszelkich Rzeplitey podatkow uwolniono: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 780, *tit.* Miasto Bełz.

Warszawa. Miastu Warszawie myto i cło ziemskie, ktore im iest od Krolowy Anny, Krola Stefana małżonki, do czasu na poratowanie dane, także i wodne Warszawskie, excypuiąc wszelakie towary szlacheckie, in perpetuum inkorporowano, z tą kondycyą: aby kwartę z tego do Rawy, ieżli dawana była, dawać powinni byli: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1290, *tit.* Miasto Warszawskie.

Także od podwod płacenia, i koni dawania, Starą-Warszawę wolną czyniąc, wedle dawnego ich przywileiu, in perpetuum usum to im approbowano. *Ibidem.*

Tegoż miasta Starey-Warszawy obywatelow prawa i wolności, od Xiążąt Mazowieckich, i potym od Krolow Polskich nadane, na wodne i lądowe cła i myta wszelakie approbowano, i czasy wiecznemi od wszelakich ceł i myt w Koronie, i państwach wszystkich do niey należących, wolnemi deklarowano: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1465, *tit.* Miasto Stara Warszawa.

Przywileie Zygmunta Augusta w r. 1570 miastu temu dane, aby od każdego nienaruszone we wszystkim były, warowano: zaczym iako insze, tak i to miasto, aby aukcyą brało: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 179, *tit.* Warszawa.

Woytostwo miasta Starey-Warszawy inkorporowano czasy wiecznemi temuż miastu, salvo jure moderni possessoris; tak iednak, aby służba Rzeplitey woienna nie ginęła: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* Inkorporacya woytostwa.

Toż miasto ze wszystkiemi swemi przedmieściami, aby zrewidowane było, ziemia tameczna na Seymiku Relationis Deputaty obierze. Według ktorey rewizyi in posterum to miasto płacić będzie podatki; tak iednak, żeby podatkom Rzeplitey publicznym nihil ztąd decedat: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 452, *tit.* Deklaracya.

Aby miastom Starey i Nowey Warszawie, okrąg do fortyfikacyi, podług Inżyniera Krolewskiego delineacyi zamierzony, i oraz ulice po przedmieściach popalonych stare wyprostowane, i nowe powymierzane były, tak aby

budynki, ktore nowo stawione będą, publicae securitati et decori nie przeszkadzaly, Kommissarzom do tego naznaczonym zlecono. A co z strony libertacyi tych, ktorzy nowo budować się, albo murować maią, postulata onych do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 627, *tit.* Kommissya Warszawska.

W tychże miastach Starey i Nowey Warszawie, aby ludzie dobra mieyskie trzymaiący, a stanu szlacheckiego nie będący, ciężary mieyskie ponosili i iurisdictioni civili, quo ad bona subsint, postanowiono, i konst. a. 1635, miastu Krakowu służącą, Warszawie applikowano, salvis juribus nobilium privatorum: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 128, *tit.* Ludzie w mieście Warszawie.

Miastu Starey-Warszawie, iż dla kilkokrotnego ognia, i dwuletniego powietrza, pogłownego, według taryffy a. 1662, wydać nie mogło, in supplementum kontrybucyą, ad proportionem czwartey części pogłownego, od likworow, to iest: miodow, piw, gorzałek, ad instar czopowego, na lat dwa pozwolono. Z ktorey summę proporcyonalną zatrzymanemu pogłownemu wybrawszy, do Poborcow za kwitem ich oddać powinni: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 563, *tit.* Miasto Warszawa.

Toż miasto przy prawach dawnych i przywileiach od Iana III nadanych, zachowano, et avulsas iurisdictiones onemu przywrocono. *Ibidem.*

Miasto Starą i Nową Warszawę, od stacyi pro tunc wszelakich, i stanowisk żołnierskich, non obstantibus quibusvis laudis tak generalnych, iako i ziem, i powiatow wdztwa Mazowieckiego, uwolniono, z tą kondycyą: aby drogi w mieście Warszawie wszystkie, a mianowicie ktoremi na mieysce Elekcyi ieździć przyidzie, de integro ubrukowali i naprawili. Do czego się wszyscy concives przykładać maią; dwory iednak szlacheckie od tego ciężaru uwolniono. *Konf. Gen. Warsz. sub interregno*, *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 166, § Miasto Stara i Nowa Warszawa.

Reassumowano to prawo, w konf. gen. Warsz. sub interregno: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1046, § Miasto Stara i Nowa Warszawa.

I znowu pod trzecie interegnum, w konf. gen. Warsz. *a.* 1674, *v.* V, *f.* 227, § Miasto Stara i Nowa Warszawa.

Warszawie Nowey libertacye ratione ratusza, od gościa i podwod, stosuiąc się do libertacyi od Krolow nadanych, approbowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 128, *tit.* Stara Warszawa i Nowa.

Miasto Warszawę ze wsiami do starostwa tego należącemi, od hyberny, ktorey nigdy nie podlegały, (przy dawnym prawie i zwyczaiach zachowuiąc) na zawsze uwolniono, cum reassumptione konst. 1647, temu miastu służącey: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 109, *tit.* Wolność Warszawy.

Starey Warszawy wszystkie prawa, immunitates, i przywileie od Krolow Polskich, i Xiążąt Mazowieckich, i od Krola Imci Iana III nadane, approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 386, *tit.* Miasto.

Mieszczanie Warszawscy possessyonaci, i przedmieszczanie ad forum civile in causis civilibus należeć maią: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 560, *tit.* Grod Warszawski.

Tegoż miasta praesidio i prowiantami opatrzenie. *Ibidem*, *f.* 551, *tit.* Fortece.

Tegoż miasta Urzędu Mieyskiego praerogativa w dochodzeniu tumultow, takaż, iaka iest Urzędnikow miasta Krakowa: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1241, *tit.* Porownanie.

W mieście Warszawie kommissyą względem naprawy drog naznaczono, aby były restaurowane; błota, gnoie wywożone, i potym aby na publiczne drogi żadne śmieci i gnoie z dworow, domow, i ogrodow nie wyrzucano, ordynacyą uczynić kazano: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 726, *tit.* Naprawa drog.

Warszawie Starey i Nowey prawa, przywileie, i dekreta służące, zachowano. Foralia na te tylko iuryzdykcye, gdzie ktora extenditur, aby wybierane były, warowano; salvis juribus antiquis cuivis iurisdictioni servientibus. Dekreta przeciwko Żydom i dyssydentom executioni ordinariae zostawiono. *Popar. Konf. Sand. a.* 1716, *v.* VI, *f.* 192, *tit.* Miasta.

Toż miasto circa jura antiqua conservare obiecał August III in pactis conventis: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 631, § Miasto Warszawę.

Wieliczka.

Miastu Wieliczce skład soli tym sposobem wiecznie pozwolony; aby Wieliczczanie na Krakowskim składzie cztery ławy wolne mieli, na ktorych we wtorek przez cały dzień, we czwartek do godziny nieszporney, a w piątek przez cały dzień tylko każdego tygodnia sal bancatum wykładali, i przedawali. A w dni iarmarkowe, aby im wolno było na tychże ławach przedawać, poki stać iarmark będzie: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 704, *tit.* Miasto Wieliczka.

Tamże, aby żaden z Pułkownikow i Rotmistrzow, Porucznikow i towarzystwa, leży żołnierzom nie dawał, i samo rycerstwo sobie iey nie czyniło; także noclegow, stanowisk aby nie miewali, i stacyi, ani żywności nie brali, ani robotnika solnego na służbę zaciągać nie poważali się, postanowiono; sub poena peculatus na Seymie, ad instantiam Instigatoris Regni na Rotmistrze i Poruczniki, a na towarzystwo sub poena correspondenti damnis w Grodzie Krakowskim, iako in loco delicti, ad instantiam ukrzywdzonego, peremptorie sine quavis appellatione vindicanda: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 816, *tit.* Libertacya.

Reassumowano tę konstytucyą. A W W. Hetmanom, aby żołnierzow prawu temu sprzeciwiaiących się karali, zlecono: *a.* 1658. *v.* IV, *f.* 576, *tit.* Miasta nasze.

Znowu: iż tam żadne stanowiska żołnierzom pokazowane być nie maią, postanowiono:

a. 1659, *v.* IV, *f.* 594, *tit.* O niedawaniu assygnacyi.
Znowu o tymże, *vide tit.* Dobra.
Temuż woytostwo Wielickie wiecznemi czasy inkorporowano, salvo servitio bellico: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1677, *tit.* Żupa Wielicka.
Wieluń. Miastu Wieluniowi przywiley na skład towarow wszelakich dać obiecano: *a.* 1565, *v.* II. *f.* 709, *tit.* Miasto Wieluń.
Temuż czopowe na poprawę murow konferowano. A tym, ktorym są maiętności popalone, i spustoszone, i szkody poczynione, nadgroda z szosu poboru przeszłego, przez one zatrzymanego, być ma. Czego Urząd Starości tameczny doyrzy. *W Uniw. pobor. a.* 1589, *v.* II, *f.* 1309, § Miasto Wieluń.
Temuż woytostwo Wieluńskie wiecznemi czasy inkorporowano, z tą kondycyą: aby pożytki z tego woytostwa na poprawę tegoż miasta obracały się: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1014, *tit.* Woytostwo Wieluńskie.
Wilno. Na kupce miasta Wilna żadne podatki, ani cła, ani pobory, bez Seymu nie maią być nigdy stanowione. *Uniw. pobor. a.* 1578, *v.* II, *f.* 985, § A od tych czasow.
Toż miasto od ceł na tym Seymie na Koronę i W. X. Lit. uchwalonych, (excepto podatku od wina, miodu, piwa, przekupniow, rzemieślnikow, hultaiow) uwolniono, etc. *Ibidem.*
Miastu Wilnu tak, iako Lwowu, pokoy i beśpieczeństwo warowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1513, *tit.* Warunek.
W tymże artykuły od iuryzdykcyi biskupiey, zamkowey, i mieyskiey, dla zatrzymania pokoiu podane, approbowano. *Ibidem*, *f.* 1531, *tit.* Artykuły.
Toż miasto respectu szkod przez ogień poniesionych, od czopowego i szosowego poboru, do czterech lat, tych, co pogorzeli, wedle przywileiu Zygmunta III uwolniono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 43, *tit.* Wieczność.
Do tegoż miasta Kommissarze deputowani, aby przed niemi Rada Mieyska z szafarzami, teraźnieysi, i przeszłych Urzędnikow i szafarzow potomkowie, nie zasłaniaiąc się żadnemi przywileiami, excepcyami, pod winą dwudziestu tys. złot. za Dworem ad instantiam Instigatoris, ze wszystkich prowentow miasta tego, od tych czas, iako mu są od Krolow Polskich, i Wielkich Xiążąt Lit. nadane, liczbę zdali, i kondycyom, i powinnościom w przywileiach swych opisanym, dosyć uczynili: *K. L. a.* 1613, *v.* III, *f.* 201, *tit.* Kommissarze.
Płatnerzow w tymże mieście mieszczanie mieć powinni, ze wszystkiemi do tego rzemiosła potrzebami, żeby zbroie i szyszaki nowe robili, dla ktorych szlosarnią i mieszkanie zbudować, i onych z prowentow mieyskich opatrzyć maią. *Ibidem*, *f.* 199, *tit.* O płatnerzach.
Toż miasto przykładem miast Kor. z wielką pilnością, murow, baszt, i rowow swych poprawić, i co do ufortyfikowania mieysca tamtego należy, budować maią, sub poena czterechset kop Lit. o co forum za Dworem, ad instantiam Instigatoris, qua soluta nihilominus tey konstyt. dosyć czynić powinni: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 381, *tit.* Municya.
Dla beśpieczeństwa zamku Wileńsk. i rządu miasta, pod expedycyą pospolitego ruszenia przeciwko Xciu Sudermańskiemu, i dla obrony granic W. X. Lit. od Moskwy, Woiewodzie Witebsk. i Podskarb. W. X. Lit. rezydencyą w Wilnie naznaczono, i postanowiono, aby iak nayprędzey obrona dobra i gruntowna miasta, także żywność i strzelba była, etc: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 428, *tit.* Pospolite ruszenie.
Takową znowu podczas niebeśpieczeństw naznaczono tamże rezydencyą, Woiewodzie Wendeńskiemu, i Staroście Żmudzkiemu, i onym de securitate i o porządku wszelakim z Urzędem Grodzkim, (ktory zawsze w Wilnie praesens być ma) i z Urzędem Mieyskim znosić się kazano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 468, *tit.* Pospolite ruszenie W. X. Lit.
Tamże, aby licentiosos Urząd Grodzki bez folgi, za pomocą Urzędu Mieyskiego imał, sądził, i podług prawa W. X. Lit. exekucyą czynił, roskazano: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 429, § A iż się w tym mieście.
Znowu X. Biskupa Wileńsk. i Kasztelana Wileńsk. wedle konstyt. a. 1621, naznaczono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 495, § Miasta zaś.
Na tegoż miasta obronę, sto piechoty, z tych czterechset, ktore miasta wszystkie W. X. Lit. ogułem wyprawić na woynę były powinne, destynowano. *Ibidem.*
Znowu X. Biskupa Wileń. i Kasztelana Żmudz. na rezydencyą naznaczono, ktorym przy mieyskich piechotach, Tatarow chorągiew z dobr ziemskich, z ktorych służbę woienną powinni czynić, za ordynansem W. Hetmana W. W. X. Lit. assistere ma: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 686, *tit.* Securitas.
Toż miasto, aby most na Wilii u siebie gruntownie i cale, intra decursum duorum annorum od daty teraźnieyszey konstyt. zbudowało, sub poena mille florenorum Polon. ad instantiam cujusvis post Curiam Regis decernenda, et ad fiscum Regium applicanda, roskazano. A iż ten most z prowentow szpitala Wileń. budowany być ma, do czego się miasto de suo przyłożyć podięło, postanowiono; aby po expirowaniu tych dwoch lat, gdy się most porządnie zbuduie, poddani szlacheccy i duchowni, dzierżaw Krolewskich, od swego własnego, iako i co od panow swoich na przeday przywiozą, każdy od woza po dwa pieniądze mostowego, do lat sześciu płacić był powinien. A po wyiściu lat sześciu, iuż Stan Szlachecki od takiego podatku, ratione dworow i folwarkow swych, wolny być ma. Od tego iednak, coby szlachcic na potrzebę swą własną, a nie na przeday podwodami pro-

wadził, mostowe brane być nie ma: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 431, *tit.* Most Wileński.

Reassumowano in toto tę konstytucyą, reducendo dwa pieniądze na grosz od wozu, et declarando, iż od drzewa na ten most, żadne exakcye nie maią być wyciągane: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *post f.* 86 *pag.* 10 *tit.* Most na Wilii.*)

Reassumowano tę konstytucyą, i Kommissarzow ad inquirendum, przez kogo się remora stała, iż ten most dotąd nie stanął, także do uczynienia starania, aby intra decursum biennii przez mieszczany Wileńskie był wystawiony, pod winą dwu tysięcy złot. ieźliby prawu ciż mieszczanie nie dosyć uczynili: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 431, *tit.* Most na Wilii.

Na erekcyą mostu tego, czopowe in duplo w mieście tym, i na przedmieściach za Wilią we wszystkich iurydykach na dwie lecie, sine praejudicio ordynaryinego czopowego currentis i prorogowanego, postanowiono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 527, *tit.* Most.

Prorogowano tę konstytucyą o czopowym do roku, na kontynuacyą tegoż mostu, i konst. a. 1670 et 1677 o tymże moście, i aukcyi tamże wyrażoney, non obstantibus ullis privilegiis et decretis, reassumowano. A coby z tych czopowego pieniędzy po wystawieniu mostu zostało, to na restauracyą szpitala obrocić się ma: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 633, *tit.* Most.

Temuż miastu na restaurowanie spustoszałego ratusza i zegara, aukcyą pomienionych mieyskich prowentow in duplo, podług instruktarza kommissarskiego do lat sześciu podwyższono. A Magistratowi roskazano, aby przy Podwoiewodzym Wileńskim brukow, ktore wysoko podniesione, sklepy kościelne i kamienice zalewaią, cognitionem uczyniwszy, każdemu gospodarzowi przed swą kamienicą, osobliwie na S. Duskiey i Niemieckiey ulicach, sub poenis naprawować przykazał: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 527, *tit.* Most na rzece Wilii.

W tymże mieście podatek z domow szynkownych kapszczyzna nazwany, na kaplicę S. Kazimierza, przy kościele katedralnym w zamku Wileńskim, postanowiono. *Vide tit.* Fundacye.

Tegoż miasta iuryzdykcya podczas Trybunałow Glown. W. X. Lit. tamże gospody ex officio et pretia rerum etc: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 993, *tit.* Trybunał.

Tamże, gdy się sądzić Głowny Trybunał będzie, żadne depaktacye nie maią być czynione, i iuryzdykcya miasta tego w prawach, i wszelakich sprawach swoich, żadney konwulsyi ponosić nie ma. Kamienice i domy, poki od Magistratu Urzędowi zamkowemu podane, i od tegoż Urzędu zamkowego rozpisane nie będą, nie maią być zaieżdżane, ani magistratowych osob rezydencye, ktorym libertacya przed Unią nadana iest, oznaymowane; ale w tym podług exdywizyi kamienic i domow w tymże mieście, przez Kommissarze Krolewskie na trzy części, tak dla wcześnieyszey, podczas rezydencyi Krolewskiey, i samych Sędziow Głownych Trybunalskich stancyi, iako też Trybunałow Skarbowych, i kommissyi Rzeplitey wygody, w r. 1645 uczynioney, i przywileiami utwierdzoney, (ktora exdywizya i teraz bez żadnych excepcyi, salvis constitutionibus approbatur) zachować się powinni. *Ibidem.*

Tamże consulendo indemnitati honorow matron i panienek poczciwych, onych regestrować Trybunałom zakazano. *Ibidem.*

Approbowano pomienioną a. 1667 in toto konstyt. de securitate miasta tego ratione gospod, depaktacyi winiarzow, rzeźnikow, i targowego: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 633, *tit.* Securitas miasta Wilna.

Toż do konfed. gener. Warszawskich, ratione securitatis sub interregnis, po abdykacyi Iana Kazimierza, i po śmierci Krola Imci Michała przyięto *).

Toż miasto we wszystkich W. X. Lit. prawach i prerogatywach z miastem Krakowem porownano, i że do żadnych innych exakcyi, a pogotowiu hybern, okrom podatkow Rzeplitey, pociągane być nie ma, deklarowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 632, *tit.* Miasto Wilno.

Mieszczanom Wileńskim, aby przed Deputatami na korrekturze jurium W. X. Lit. privilegia swoie pokazali, roskazano. Czego Kommissarze uczynić relacyą na przyszłym Seymie powinni, a Krol z Stanami cognoscet i decidet: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 799, *tit.* Korrektura.

Miasto Wilno penes suas immunitates, vigore praw i przywileiow, ante et post Unionem zachowano. Konst. a. 1601, 1667, ktore reassumowane, in perpetuum konfirmowano, i Kommissarzow naznaczono do rewizyi kamienic, i do exdywizyi pewnych mieszkań dla Deputatow z W. Wdą Wileńskim, et cum assistentia Grodu Wileńsk. ktorzy pewne części gospod na alternaty Trybunałow, ad normam konst. Kor. a. 1685, naznaczą: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 822, *tit.* Immunitas praw.

Toż, iako domicilium Trybunałow, od konsystencyi woysk W. X. Lit. uwolniono: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 215, *tit.* Ubeśpieczenie miast.

W Wilnie, Nowogrodku, Mińsku, podczas Trybunałow, aby na Marszałka, Instygatora, Rotmistrza, Porucznika, Pisarza, i na kogokolwiek od wozow, ryb, drew, iarzyn, siana, et ab omnibus victualibus nic nie brano, podwod nie zabierano etc. O co forum w Trybunale Skarbowym W. X. Lit. lub w Grodzie Wileńskim, Nowogrodzkim, i Mińskim, naznaczono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 307, *tit.* Disciplina militaris.

Miasto Wilno przy dawnych prawach i przywileiach, ante et post Unionem nadanych, su-

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 54, w szpalcie pierwszej. *(Przyp. wyd.)*

*) Patrz naszej edycyi t. IV, str. 492, w szpalcie drugiej, § *Miasto Wileńskie*, — oraz t. V, str. 126, w szpalcie drugiej, § *Stołeczne miasto* *(Przyp. wyd.)*

per jurisdictionem Magdeburgensem, securitatem, immunitatem ratusza, rozdawania na Trybunał gospod bezprzypisnych, oprocz magistratowych osob rezydencyi, ktora nie powinna exdywizyi trybunalskiey podlegać, od wszelkich exakcyi podczas Trybunałow a victualibus w rynku, na Marszałka, Instygatora, Rotmistrza, i Porucznika, zachowano i uwolniono, i aby handlem i rzemiosłem bawiący się, powinności, obowiązki mieyskie z dobr i iuryzdykcyi mieyskich podeymowali, nakazano. *Ibidem*, *f.* 324, *tit.* Immunitas miast.

Tegoż miasta osoby w Magistracie będące, w Trybunale i innych Subselliach, sowitości placić nie powinny: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 479, *tit.* Dochody od Magistratu.

W Wilnie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Winnica. W mieście Winnicy szlacheckie dwory, według praw ziemskich, i starey konstytucyi, pod wolnością szlachecką być deklarowano; ktore Starosta Winnicki w sześć niedziel po Seymiku Relacyinym z Sądem Ziemskim Bracławskim zregestrowawszy, do akt podać ma: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 135, *tit.* Dwory w Wnnicy.

Wiskitki. W Wiskitkach iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Wiślica. Miastu Wiślicy na skład soli Bocheńskiey w bałwanach, listy od Krola Kazimierza de data a. 1450, 1463, 1490 dane: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 705, *tit.* Miasto Wiślica.

Temuż, aby z pustych placow szosow nie płacili dotąd, pokiby się nie pobudowali, deklarowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 300, *tit.* Defalkacya szosu.

Temuż wolność od wszelkich Rzeplitey podatkow do lat czterech, dla pogorzenia prorogowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 826, *tit.* Miasto Wiślica.

Temuż cło, albo mostowe od konia i wołow kupieckich po połtoraku, według przywileiow na to im służących podwyższono; salvis libertatibus Nobilitatis, ac Spiritualium; ktory podatek na samę poprawę mostow i grobel obracany być ma, sub amissione telonei: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 111, *tit.* Aukcya mostowego.

Temuż woytostwo przyległe we wsi Krolewskiey Kobelnikach, cum omnibus attinentiis, iako zdawna do niego należą, wiecznemi czasy inkorporowano; powinność służby woienney z tegoż woytostwa, i czynienia liczby przed Starostą, juxta const. a. 1562 zostawuiąc: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1465, *tit.* Inkorporacya woytostwa.

Wiśnia. Miasto Wiśnia, gdzie Seymiki wdztwa Ruskiego odprawuią się, od leży, stanowisk, i stacyi żołnierskich uwolnione: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 826, *tit.* Miasto Wiśnia.

Toż od stanowisk żołnierskich, hyberny, i zimowych konsystencyi uwolniono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 378, *tit.* Miasteczko Wiśnia.

Wiśniowiec. Miasta Wiśniowca libertacya, *vide* Zbaraż.

Witebsk. Mieszczanom Witebskim, duchowney Magdeburskiey utriusque ritus iurydyki, i Posielskim, podczas woyny i niebeśpieczeństwa zamku Witebsk. wespoł z obywatelami wdztwa tamtego, do obrony stawać, i pod władzą Wdy Witebsk. lub substytuta iego, pod straceniem dobr, zostawać kazano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 473, *tit.* Obrona Witebska.

Witebsk przy prawach wcale zachowano; i po wydaniu podatkow na tym Seymie uchwalonych, od wszelkich ciężarow publicznych (wyiąwszy czopowe, cła, i myta Krolewskie, i Rzeplitey) respectu ruiny onego, do lat cztetech uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 999, *tit.* Amnestya.

Wizna. Na miasto Wiznę, konsensy ad cedendum, iako i in solidum, nullitatis być maią. *Vide tit.* Konsensy.

Wolborz. Miastu Wolborzowi mostowego, ktore im według praw tylko po cztery pieniądze dawano, podwyższono tak, aby odtąd każdy furman, ktory z towarem iedzie, po połgroszku od konia płacił, a od bydła rogatego, zwłaszcza wielkiego, po szelągu: *a.* 1611. *v.* III, *f.* 21, *tit.* Podwyższenie mostowego.

Znowu od konia po połgroszku postanowiono, Stan Szlachecki, i poddanych ich excypuiąc: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 109, *tit.* Miasto Miechow i Wolborz.

Toż dla pogorzenia ab omnibus generaliter contributionibus Regni, okrom pogłownego i szelężnego, insistendo libertacyi Krola Imci Michała, i laudo Conventus Szadkoviensis, do lat czterech uwolniono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 376, *tit.* Miasteczko Wolborz.

Wschowa. Miastu Wschowie woytostwo tameczne wiecznemi czasy inkorporowano, servitio bellico, et aliis oneribus Reipubl. salvis in toto manentibus: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1290, *tit.* Inkorporacya woytostw.

Temuż, iako pogranicznemu, dla beśpieczeństwa, piechoty naywięcey sześćdziesiąt pro praesidio trzymać pozwolono pod kommendą Starosty tamecznego, ktorym miasto powinno obmyślać zapłatę, byle nie z podatkow Rzeplitey, do przyszłego Seymu: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Fortyfikacya Poznańska.

Toż cum attinentiis na obronę i fortyfikacyą onego, od konsystencyi żołnierskiey in perpetuum uwolniono. Do chleba iednak zimowego, według ordynacyi Rzeplitey należeć, i podatki wszelakie uchwalone wypłacić powinno: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 120, *tit.* Deklaracya.

Co także służy miastu Kościanowi. *Ibidem*.

Reassumowano toż in toto, sub nullitate assygnacyi hetmańskich, ieżliby kiedy in contrarium tey konstytucyi na lokowanie woyska tam wyszły: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 370, *tit.* Miasta pograniczne.

Tamże, i w Lesznie, skład towarow cujuscunque nominis, z wdztw dalszych Ruskiego, i W. X. Lit. naznaczono. Czego komory Kro-

lewskie pograniczne doyrzeć powinny, i contravenientes zatrzymywać cum mercibus, per medium fisco et delatori adjudicandis, w pobliższym Grodzie, sine appellatione. *Ibidem*, *f.* 353, *tit.* Indemnitas cełł.

Ale zniesiono potym tę konst. ponieważ in praejudicium cełł Kor. ultra publicum consensum stanęła; salvis juribus depositoriorum antiquis, iako i składow lnu, et similibus, quibus per antiquas constit. praedictae civitates, et aliae Majoris Poloniae gaudent: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 459, *tit.* Deklaracya cełł.

Temuż miastu prawa i przywileia wszystkie, in quantum legibus publicis non repugnant, in toto approbowano. *Ibidem.*

Toż miasto circa antiqua jura et privilegia konserwowano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 417, *tit.* Wykupno starostwa Drahimskiego.

Zakroczym. Miastu Zakroczymowi na poratowanie i zrobienie tamy, po sześć bałwanow soli, na każdy rok dawać z komory solney tegoż miasta składu, pozwolono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1291, *tit.* Miasto Zakroczym.

Załoszce. Miasta Załoszce libertacya, *vide infra* Zbaraż.

Zamość. Miastu Zamościowi prawa i porządki iego approbowano: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1282, § Miasto też iego Zamoście.

Reassumowano tę konstyt. salvis juribus et oneribus Reipubl. to iest: poborow, podymnego, i czopowego, ac privilegiis privatorum nobilium: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 893, Miasto Zamoście.

Tegoż opatrzenie armatą i ammunicyą, *vide tit.* Fortece.

Zarszyn. Miasteczko Zarszyn, dla pogorzenia, od podatkow Rzeplitey do lat czterech uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 947, *tit.* Libertacya Tarnowa.

Zbaraż. Miasta Zbaraż, Załoszce, Wiśniowiec, ab omnibus oneribus Reipubl. oprocz cełł Koron. do dwunastu lat uwolniono: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 475, *tit.* Miasta Zbaraż etc.

Ząbszyn. W Zbąszynie iarmarki, *vide tit.* Iarmarki.

Ziomki. Miasteczkowi Ziomkom myta pozwolenie, *vide* Uszcie.

Żmigrod. W miasteczku Żmigrodzie skład wina, *vide tit.* Wino.

Żyrowice. Miasteczko Żyrowice z iego ogrodami, od wszelkich exakcyi żołnierskich in perpetuum uwolniono, i od podatkow i ciężarow Rzeplitey do lat czterech: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 812, *tit.* Obrona Żyrowic.

Znowu od podatkow Rzeplitey do lat czterech: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1007, *tit.* Fundacya Żyrowic.

Miecz, albo kord.

Miecza przy Krolu kto dobędzie, i kogo rani, ma być bez łaski karany; a ieźli nie rani, tylko dobędzie, ma być na łasce Krolewskiey.

Toż i przy Staroście rozumieć się ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 53, *tit.* De eo, qui coram Regia Majestate etc.

Toż przy X. Arcy-Biskupie gdy uczyni, poena siedmnadziesta puniatur, ipsi Domino Archiepiscopo applicanda. *Ibidem.*

Toż i przy człowieku stanu rycersk. gdy uczyni, ieźli nikogo nie rani, będzie na łasce iego; a ieźli kogo rani, to iego ręka ma być przebodziona. *Ibidem.*

Miecza kto na Seymie, lub na ziazdach publicznych dobędzie, za samo dobycie 20 grzywien karany być ma; gdyby zaś ranił, poena statuti puniendus; a o zabicie, poena capitis mulctandus: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 393, *tit.* Poena turbantium Conventus.

U Sądu kto broni dobędzie, na łasce Krolew. zostanie; a ieźli kogo rani, winą siedmnadziestą ukaran być ma, i zeszramionemu winę piętnadziestą zapłaci: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 53, *tit.* De eo, qui aliquem.

Miedź.

Miedź z Krakowa do Gdańska może być spuszczona, odprawiwszy myta zwyczayne zdawna w Koronie, i w państwach do niey należących, z tym iednak dokładem: aby iey w Koronie pierwey dostatek dodan był tym, ktorzy iey potrzebuią: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 725, *tit.* O miedzi.

Miedzi skład w Krakowie, *vide miasto* Krakow.

W Sączu, *vide miasto* Sądecz.

Mieysca Urzędnikow Ziemskich, vide tit. Urzędy i Urzędnicy.

Minorennes, vide tit. Dzieci.

Minuta.

Minuta simplici nihil probari potest: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De minuta.

Sed tantummodo literis, aut minuta sub sigillo, aut libris coram Iudicio. *Ibidem.*

Młyn, młynarze.

Mlynarze nie maią młynow przedawać, lub zastawiać bez dozwolenia panow swych, pod utraceniem summy: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Sculteti.

Na młynarzu, ktory iest pod wielu braci, albo panow iuryzdykcyą, wolno każdemu z nich jure prosequi injuriam suam: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 24, *tit.* De fratribus.

Młynarze, ktorzy nie robią łanow całych, ani połowicę są wolni od podymnego, ale ieżeli trzymaią łany, płacić powinni: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § Scultetis eorum.

Młyny, z ktorych dzierżawcy miarę trzecią zakupili, albo w summach są zawiedzione, powinne, iako i inne, pobor szosowy płacić *a.* 1527, *v.* I, *f.* 475, § Villae.

Do młyna, karczmy, intromissyi nikt dawać nie ma, *vide tit.* Intromissya.

Do młynow cudzych państw, ubodzy ludzie mogą iść dla mliwa: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 557, § Liceat vero.

Starosta Inowrocławski, aby tamę młyna Mątewskiego na rzece Noteczy zniosł, i nigdy iey nie podnosił, sub privatione officii, rozkazano: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 730, *tit.* Młyn.

Młyn na rzece Drwęcy, Lubicz nazwany, iż iest spustom szlachec. zawadą, postanowiono: aby Toruńczanie do dwu lat sposob znaleźli zniesienia takiego impedymentu, i wolney drogi rzeką uczynienia, sub poena 2000 flor. post Curiam repetenda: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 35, *tit.* Zniesienie młyna.

Inkorporacye młynow rożnym miastom, *vide tit.* Miasta, *specifice.*

Szpitalom, *vide tit.* Szpitale.

Klasztorom, *vide tit.* Klasztory.

Starostom, *vide tit.* Starostwa, *tit.* Przywileie.

Mniszki.

Mniszki mogą w dobra oyczyste i macierzyste wstępować, i niemi za dozwoleniem swych starszych szafować, ale ich od krewnych oddalać nie mogą, lecz na połowicy czynszow od krewnych, poki żywe, zostawać maią: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 478, § Statuimus etiam.

A gdzieby czynszowych dochodow nie było, z inszych pożytkow, wedle szacunku biskupiego, albo Officyała, połowicę summy doroczney płacić im krewni maią. *Ibidem*, § Quod si bona.

Mogą, komu chcą, dobra swoie naiąć, gdzieby krewni ich, ktorzy dobra ich trzymaią, nie płacili im tego, co powinni. *Ibidem*, *f.* 479, § Et si.

Po śmierci mniszek, dobra te na bliższe krewne przypadać maią. *Ibidem.*

Mniszkom preskrypcya do lat 20: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Praescriptio.

Plura vide tit. Klasztory.

Moneta, mennica.

Moneta Swidnicka wywołana: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 475, § Et quia moneta.

Grzywnę całą ma tracić ten, u ktoregoby w grzywnie dwa grosze Swidnickie znalezione były, i karany czternastą grzywien. *Ibidem.*

A gdzieby sześć groszy znalezione były, na gardle karany być ma. *Ibidem.*

Moneta iedna wieczna, i dobra w Koronie być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 43, *tit.* De moneta in Regno.

Moneta drobna, to iest dziewięć pieniędzy za połgrosza, po wszystkim Krolestwie brane być maią: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 154, *tit.* De pecunia bracata.

Monety drobney nie biorących peny. *Ibidem*, *f.* 155, § Quicunque.

Pieniądze drobne tak w pożyczaniu, iako i płaceniu długu, wszędzie brane być maią. *Ibidem*, *f.* 156, § Deinceps.

Monety Krol nie ma bić bez pozwolenia seymowego: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Imprimis.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Item promittimus pro inclytis.

O tymże: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 630, § Prowent z mennic.

O tymże. Ani obcą mynicą poddanych cisnąć: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Chcąc się też.

Moneta, aby z Korony wywożona nie była, Starostowie i Woiewodowie przestrzegać maią, z temi, ktorzy są wysadzeni na mennicę. *Ibidem*, *f.* 599, § Około monety.

Monetę swą tak w Polszcze, iako i w Litwie bić, a obcą iednę wywołać, a drugą oszacować obiecano, przestrzegaiąc, aby to ku pożytkowi, a nie ku szkodzie było Rzeplitey: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 977, *tit.* Moneta.

Drobna nieważna, mianowicie Sląska, Brandeburska, Saska, i insza wszelaka (okrom szelągow Węgierskich, i popiętnych groszow), więcey do Korony wnoszona być nie ma, ani brana, pod utraceniem iey do skarbu. Czego Gdańszczanie i Elblążanie, i inne portowe i pograniczne miasta maią przestrzegać, sub amissione teyże monety, i poena arbitrio Regis irroganda. A ta, co iest w Koronie, naydaley do połroka ma być zbywana: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1223, *tit.* O monecie drobney.

Potym postanowiono, aby moneta cudzoziemska brana nie była, ieno ktoraby przez Urzędniki do tego należące, i probierze przysięgłe uznana, i doświadczona była. O czym wydane będą uniwersały cum poenis: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1452, *tit.* O mynicy.

Utwierdzono to, i Urzędnikom do exekucyi przywodzić roskazano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1509, *tit.* O monecie.

Monety obcey, aby nikt nie wnosił, okrom czerw. złotych a talerow, ani świeżey Koron. wywoził, sub poena confiscationis bonorum et vitae, lege perpetua postanowiono. Czego Starostowie pograniczni i celnicy przestrzegać maią, i przestępnych imać, i aresztować do informacyi Krola: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 372, *tit.* Moneta.

I miast tak portowych, iako i składnych, wedlug konst. 1588 taż powinność będzie, sub poena arbitrio Regis irroganda in foro competenti, ad instantiam Instigatoris, ex delatione cujusvis. *Ibidem.*

Reassumowano konst. a. 1620 z strony wywożenia monety Kor. za granice, i nawożenia cudzoziemskiey: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 450, *tit.* Moneta.

Potym warowano, aby żadna moneta exotica, oprocz tey, ktora iest w konst. a. 1620, w państwach Rzeplitey udawana nie była, sub poenis confiscationis illius summae, et mille marcarum, per medium delatori et fisco, in quovis Judicio et Officio mieysca onego, kędyby kto zakazaną monetę udawać ważył

się, praemissis in instanti inquisitionibus, sine quavis appellatione et prosecutione illius. A ieźliby Urząd on temere exekucyi czynić nie chciał, pozwany do Trybunału należytego, winą pięciuset grzywien ma być karany: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 670, *tit.* O mynicy.

Reassumuiąc tę konstytucyą, dołożono: aby moneta zła Elbląska i Rygska, i inna cudzoziemska do państw Rzeplitey nie była przyimowana, ale gubiona, i wyniszczona: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 800, *tit.* Mynica.

Przychylaiąc się do konstytucyi przeszłych, tak a. 1631, iako i innych, uniwersał o mennicy z Kancellaryi Kor. wydany, in volumen legum ingrossować roskazano, w ktorym admonentur Urzędy wszelakie, na iakieykolwiek funkcyi i iuryzdykcyi będące, aby przestrzegali, i z każdey miary zabiegali, iakoby monety żadney cudzoziemskiey, oprocz tey, ktora iest w konstytucyach mianowana, przyimować i udawać żaden, cujuscunque status et praeeminentiae, nie ważył się, pod winami w tychże mianowanemi. A nadto takowi transgressores w więzieniu do dalszey informacyi Krolewskiey zatrzymani być maią. A gdziebykolwiek ta się fałszywa moneta pokazała, i według konst. a. 1620 konfiskowana była, takowa część, ktora do skarbu Kor. iako też i ta, ktora delatorowi należeć będzie, ma być de facto przy Urzędzie tymże, do ktoregoby transgressor był prowadzony, psowana, i wniwecz obrocona tak, żeby więcey in usum et commercium przychodzić nie mogła. Takoweż peny i na tych, ktorzyby srebro z państw tych wynosić, albo wywozić ważyli się, a byliby pewnemi dokumentami przeświadczeni, ściągać się maią; także i na tych, ktorzy czerwone złote i talery obrzynaią, etc. *Ibidem*, *f.* 801, *tit.* Uniwersał.

Moneta w Koronie i W. X. Lit. uniformis et aequalis ponderis utrobique być ma: *a.* 1501, *v.* I, *f.* 287, § Item moneta.

O tymże, aby była uniformis, et aequalis in pondere et grano, ac proba, et numero peciarum, et inscriptione monetae: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 648, § Daley.

Znowu o tymże: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 772, § Moneta.

Moneta, iaka ma być kowana, postanowiono być ma: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 728, *tit.* Moneta.

Bita ma być według namowy Seymu tego: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 977, *tit.* Moneta.

Moneta w Koronie taka ma być bita, iaka za Krola Stefana iest o tym ordynacya uczyniona; pod tą wagą, ktorey w mynicy Olkuskiey zdawna używaią, dotąd, poki inaksza około tego ordynacya postanowiona na Seymie nie będzie: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1452, *tit.* O mynicy.

O tymże. A Podskarbi Kor. mynicy ma być sprawcą i dozorcą: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1509, *tit.* O monecie.

W Krakowie i Olkuszu, nie gdzieindziey ma być bita, według teyże wagi Olkuskiey, i ordynacyi za Krola Stefana. *Ibidem.*

Nihilominus, aby iuż na potym gruntowna iaka ordynacya około spraw mennicznych była namowiona, Krol ma dać Kommissarze vigore Seymu tego, ktorzy z Posły Xcia Pruskiego, i miast Pruskich znieść się około tego, i co pewnego postanowić maią, a na przyszły Seym do informacyi wszech Stanow przynieść, do ktorey kommissyi Podskarbiowie tak Kor. iako i W. X. Lit. z urzędow swych należeć maią. *Ibidem.*

Była o tym ordynacya w Warszawie postanowiona, ale że cena złota i srebra w gorę poszła, maią być znowu Kommissarze vigore Seymu tego, tak z Senatu, iako i z Koła Poselsk. deputowani, ktorym iaka informacya iest napisana, *vide a.* 1616, *v.* III, *f.* 275, *tit.* O mynicy.

Znowu deputowano pewne osoby, i postanowiono: aby ciż Deputaci taką ordynacyą, intra decursum unius septimanae po tym Seymie namowiwszy, z podpisami rąk swoich, do rąk Podskarbich obudwu Narodow, także i do Metryk tychże Narodow obudwu podali, deklaruiąc: iż na tey deputacyi pluralitas concludere ma, i że ta konkluzya takiey wagi ma być, iakoby była na Seymie uczyniona. *Ibidem.*

Monety Prusacy bić nie maią, albo chcąli bić, tedy starym obyczaiem bić maią: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 547, § Sed ex eo quoque.

Pruskie Xiąże i z miasty, inszey mocy kowania monety mieć nie mogą, tylko wedle pośledniejszego pozwolenia Krolewskiego. Bo ieźli samemu Krolowi nie wolno bić monety bez dozwolenia Rzeplitey, daleko mniey Prusakom: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 570, § Universi Senatores.

Moneta żadna minorum specierum, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. i w miastach portowych, także in Ducali Prussia do przyszłego Seymu sześć-niedzielnego nie ma być bita, oprocz samych talerow, połtalerkow, ktore w sobie trzymać maią 14 lotow feynsylbru w grzywnie. Czego wszystkiego, a osobliwie, żeby w talerach i połtalerkach przysada iaka większa nie była, Podskarbiowie Kor. i W. X. Lit. wedle przysięgi i obowiązku praw dawnych, z pilnością przestrzegać maią, przywodząc do exekucyi poenam peculatus na tych, ieźliby ktorzy albo fałszowanie iakie w tey mierze czynić, albo drobnieyszą monetę mimo postanowienie teraźnieysze bić mieli. A impossessionati poena capitis karani być maią: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 544, *tit.* O mynicy.

Ta iednak cessacya bicia monety, nie ma szkodzić przeszłey monecie bitey w mynicach Kor. i W. X. Lit. ale ią każdy brać i udawać powinien wedle teraźnieyszey ceny, i opisania konstyt. a. 1620 et 1623. Pod ktorą cenę maią podpadać talery i połtalerki nowe

bite, żeby iako i imperyalne udawane były, także i czerw. złote, sub poenis in iisdem constitut. expressis, aż na przyszłym Seymie sposob wynalezion będzie, do zniżenia ceny talerow i czerw. złotych. *Ibidem.*

Ratione ordynacyi mynicy, konst. a. 1627 ponieważ ad effectum nie przyszła, do przyszłego Seymu reassumowano: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 613, *tit.* Mynica.

Znowu dani Kommissarze ad ordinandam rem monetariam, salvis constit. około waloru złota i srebra: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 670, *tit.* O mynicy.

Cessatio, iako iest w mynicach Polskich, tak i w mynicy Xcia Pruskiego być ma, za oznaymieniem od Krola. *Ibidem.*

Nie przyszło ad effectum; znowu insi dani Kommissarze: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 800, *tit.* Mynica.

Talery iednak i połtalerki bite być maią do przyszłego Seymu sześćniedzielnego, iako i przedtym vigore constit. a. 1627 bite były. W ktorych talerach w grzywnie ma być feynsylbru łotow 14 a nie mniey; a waga każdego talera taka, iako imperyalnych. A cokolwiek się pożytku na tych talerach i połtalerkach pokaże, to in commodum Reipubl. a nie gdzieindziey obrocić się ma. Czego Podskarbiowie Kor. i W. X. Lit. przestrzegać przez ten czas, i rationem na przyszłym Seymie dać maią. Więc i Kommissarze pomienieni wszyscy, przy umowie ordynacyi, probę tych talerow uczynią dostatecznie, i zysk na biciu ich porachuią i uważą, i Rzeplitey do wiadomości podadzą. A ktorzyby nie takiey ligi i wagi, iako wyżey, talery bili, albo inszą drobnieyszą monetę, mimo postanowienie teraźnieyszego Seymu, bić śmieli, na tych executio poenae peculatus extendi ma. *Ibidem.*

Znowu Kommissarze do postanowienia mynicy Kor. i W. X. Lit. naznaczeni, ktorzy ante omnia corporale juramentum praestabunt, że w tym postanowieniu nil aliud spectabunt, tylko samo bonum publicum wszystkiey Rzeplitey. A uczyniwszy około tego gruntowne postanowienie, mynicę w Krakowie, w Poznaniu, w Wilnie, i Bydgoszczy otworzyć, erygować, i postanowić powinni będą. A cokolwiek pożytku z tey mynicy będzie, to na potrzebę Rzeplitey obrocono być ma, i W. Podskarbi na każdym Seymie z niey rachować się będzie powinien: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 288, *tit.* Mynica.

Odprawiona iest kommissya Kor. A Litewska, ponieważ dla niebytności W. Podskarbiego, i wszystkich Kommissarzow W. X. Lit. dla kommissyi w Wilnie natenczas na zapłatę woysku przypadłey, ad effectum nie przyszła, znowu reassumitur in toto, i Kommissarze naznaczeni, etc: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 379, *tit.* Mynica W. X. Lit.

Ligę monety w Koronie, aby W. Podskarbi Kor. iako supremus in Regno rei monetariae praefectus, redukował ad valorem talera imperyalnego trzech złotych, iako za Zygmunta III bywało, zlecono, żeby Rzeplita od każdey grzywny nad cenę feynu i myniczne unkoszty, cztery złote zysku mieć mogła, i tę mynicę, aby człowiekowi probatae fidei et plus offerenti arendował do przyszłego Seymu, dla tego, aby się w tym pożytku i lidze Rzeplita przeyrzała. A ieżliby nad postanowienie arendarz, albo dzierżawca tey mynicy, monety (ktora in locis w przeszłey kommissyi descriptis bita być ma) inszą ligę bić ważył się, poena peculatus ad instantiam cujusvis w Trybunale karany być ma: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 453, *tit.* Mynica.

Taż konstytucya służy i W. X. Lit. a forum z mynicarzami w Trybunale Skarb. W. X. Lit. albo za Dworem peremptorie, ad cujusvis instantiam. *Ibidem.*

Znowu Kommissarze naznaczeni do ordynowania mynicy: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 528, *tit.* Kommissya do mynicy.

Znowu Kommissarze do tegoż, cum reassumptione konst. a. 1654 naznaczeni: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 599, *tit.* O mynicy.

Mynica W. X. Lit. aby w Brześciu erygowana była, i aby million ieden szelągami na zapłatę woysku W. X. L. i inne extraordynaryine Rzeplitey expensa, według dyspozycyi Rzeplitey na tym Seymie uczynioney, wybity był, postanowiono. *Ibidem*, *f.* 679, *tit.* Mynica W. X. Lit.

Mynicę w W. X. Lit. administratorowie przeszli, na teraźnieyszym Trybunale Skarb. dostatecznie sprawić się, i skarbowi W. X. Lit. satisfacere powinni: *K. L. ibidem.*

Mynicę dla bicia wszelakich pieniędzy w Kiiowie, albo gdzie commodius będzie się zdało, otworzyć pozwolono, wedle ligi Kor. i z osobą Krolewską. *W Kommissyi Hadyackiey*, *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 642, § Mynica.

Mynicę srebrną i złotą w W. X. Lit. Kommissarzom naznaczonym, przy W. Podskarbim W. X. Lit. otworzyć zlecono, wedle mynicy i ligi Kor. *K. L. a.* 1662, *v.* IV, *f.* 890, *tit.* Mynica.

Mynicę szelężną, złotową, i szostakową, ktorą otworzono było, iż w postronnych państwach cursum mieć nie mogła, znowu zawarto, deklaruiąc: że bez osobliwego Rzeplitey konsensu, otwierana więcey nie będzie. Ur. iednak Tytusowi Liwiuszowi Boratyniemu Staroście Osieckiemu, iż znaczną summą in vim szostakowey mynice arendy Rzeplitey wygodził, pozwolono, za osobnym W. Podskarbiego W. Kor. kontraktem do roku zupełnego, (ktory ab actu anterioris contractus rachowany być ma) też samę szostakową mynicę trzymać, tak iednak, aby W. Podskarbi W. Kor. de quantitate przez ten rok wybitych szostakow, Rzeplitą mogł dostatecznie informować: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 949, *tit.* Mynica.

I Kommissarzow do dobrego i gruntownego circa rem monetarłam postanowienia, i do skutku przywiedzenia deputowano, cum pote-

state limitandi etc. Przydaiąc to: żeby Ur. Boratyni, za ich obwarowaniem iak naylepszym, nie więcey nad 30 zł. Pol. grzywnę feynu rachował, i według tey ceny i ligi, takie species bił monety, iakie oni postanowią. *Ibidem*, *f.* 1003, *tit.* Mynica.

Prędko potym, za nastąpieniem interregni po abdykacyi Iana Kazimierza, mynice w Koronie i W. X. Lit. et in annexis et incorporatis provinciis, do przyszłey Elekcyi zawarto, injungendo skarbowi Kor. i W. X. Lit. aby omnes rationes ineant, iakoby naylepszą sami informacyą dali około poprawy monety, i formowania mynic in futurum, sine praejudicio Ur. Boratyniego. *W Konf. Gen. Warsz. sub interr. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1045, § Chcąc.

Na otworzenie mynicy srebrney i złotey w Koronie, ktoraby się akkommodowała monetom państw pogranicznych, Kommissarzow naznaczono, etc: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 350, *tit.* Mynica.

Simili modo do otwarcia mynicy w W. X. L. takoweyże, Kommissarzow naznaczono, etc. Z ktorey mynicy pożytek pochodzący na wypłacenie długu winnego Ur. Boratyniemu, i in subsidium Rzeplitey obracać się ma. *Ibidem*, *f.* 437, *tit.* Mynica W. X. Lit.

Kommissya przeszłego Seymu do otwarcia mynicy srebrney i złotey doszła, ale postanowienie tey Kommissyi dla drogości materyi, i podniesienia wexlow, ad effectum nie przyszło. Uważaiąc tedy, że się stare monety cudzoziemskie i sąsiadow in pretio z naszą przeszłą porownały, tedy mynicę Kor. in curam W. Podskarbiemu Kor. podano, aby omnino starał się złotą i srebrną mynicę otworzyć, tak iednak, żeby w lidze, wadze, nie była niższa i podleysza nad ordynacyą a. 1658 i żeby uniformis we wszystkim moneta iednego narodu z drugiemi była. Czego tenże W. Podskarbi doglądać, i deferre Reipubl. powinien będzie. Cokolwiekby zaś pożytku z niey wynaleść się mogło, na żadne expensa, tylko na zaciąganie większego kapitału i materyi na kontynuacyą mynicy obracać się ma, a to wszystko do dalszey Rzeplitey decyzyi: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 457, *tit.* Mynica w Koronie.

Toż prawo in toto służyć ma i na otwarcie mynicy w W. X. Lit. ale pożytek z niey wszystek na zapłacenie długow Ur. Boratyniego ma się obrocić: *K. L. ibidem*, *f.* 535, *tit.* Mynica w W. X. Lit.

Potym mynicę srebrną tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. ze wszystkim z niey pochodzącym pożytkiem, temuż Ur. Boratyniemu, za szkodę z zawartey mynicy szelężney in a. 1666 podiętą, i dotąd nie nadgrodzoną, pro interim w administracyą puszczono; tak iednak, żeby nie bił pieniędzy inszey ligi, wagi, i waloru, tylko iako iest w konst. a. 1677, sub poena peculatus, ad cujusvis instantiam in Iudiciis Tribunalitiis Regni vindicanda. A to wszystko pod dozorem, dyrekcyą, i superintendencyą WW. Podskarbich WW. obudwu Narodow, ktorzy sufficientem w tey mierze evictionem całey Rzeplitey cavent: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 583, *tit.* Mynica.

Mynica srebrna ponieważ mało fruktyfikowała, do przyszłego Seymu zawarta: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 714, *tit.* Zawarcie mynicy.

Moneta Litewska i Czeska ma być brana według uniwersału Seymu Warszawskiego blisko przeszłego, pod winą w tymże edykcie Warszawskim opisaną: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 845, § Mynica wszelka.

O Litewskiey znowu, że dobra i ważna in suo pondere et aestimatione w Koronie i W. X. Lit. i wszędzie powinna być brana: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1223, *tit.* O monecie drobney.

Moneta w Xięstwie Kurlandzkim, aby sprawiedliwa była, Kommissarze doyrzeć maią: *K. L. a.* 1607, *v.* II, *f.* 1633, *tit.* O sprawiedliwości.

Mynice wszystkie, ktore ludzie prywatni po rożnych miastach i miasteczkach in suum commodum bili, aby exnunc zniesione były, roskazano. Czego Starostowie doyrzeć, i bronić maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1509, *tit.* O monecie.

Z mynic tak Kor. iako i W. X. Lit. prowent, za śmiercią Krola Zygmunta III przypadł do dyspozycyi Rzeplitey, tak, iż Krolowie przywłaszczać go sobie, i bić monety nie powinni, i ordynacya mynic tychże, zupełnie przy Rzeplitey zostawać ma, i gdzieindziey o niey traktowano być nie ma, tylko szczegulnie na samym Seymie (*co in pactis conventis Krolowie, począwszy od Władysława IV warowali Rzeplitey, et patet z artykułow pactorum conventorum tegoż Krola*): *a.* 1632, *v.* III, *f.* 765, § Iż za śmiercią.

Krol Imć Michał in pactis suis pozwolił namowić skutecznie na Koronacyi swoiey sposob względem szelągow i tynfow: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 21, § Iż za abdykacyą.

A krol Imć Ian III także obiecał staranie uczynić in pactis, zniosłszy się z Stanami Rzeplitey, aby mynice iak nayprędzey mogły być otworzone, i pieniądze w nich juxta ligam Imperii, et vicinorum Principum, tak srebrne, iako i złote, mogły być bite: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 266, § Iż prowent.

Podobnaż obietnica Augusta III in pactis, *ktorą vide a.* 1736, *v.* VI, *f.* 630, § Prowent z mynic.

Moneta fałszywa kowana być nie ma: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 475, § Quia vero.

A ktoby fałszywą kował, ma być przed Krola pozwan, a pokonany dwiema szlachtą o ten występek, na gardle będzie karany, a dobra iego w skarbie zatrzymane, i nikomu dane być nie maią. A ieźli pokonany będzie nie przez szlachtę, tedy się oczyścić ma 18 świadkami ex nobilitate, ktore sobie Krol wybierze z 54, od obwinionego postawionych. A tam ieźli in probatione et sui purgatione defece-

rit, ma być karan poena falsarii. *Ibidem*, *f.* 476, § Ad corrigenda.

Ale drugą razą o to oskarżony, lada świadkiem pokonany być może. *Ibidem*, § Si vero.

Tenże statut Zygmunta I o fałszywym kowaniu monety, deklarowano tak: aby nie tylko szlachcic, ale i plebejae conditionis człowiek dalatorem być mogł. Za ktorego delacyą Podskarbiowie oboyga Narodow, ktorym doglądanie i dozor w mynicach należy, popierać tego ad instantiam Instigatoris powinni. W czym scrutinia, i inkwizycye uprzedzać maią przed Urzędem Grodz. onego powiatu, albo in viciniori capitaneatu, w ktorym obwiniony rezydencyą swoię mieć będzie, a dowod, albo ewazya komu przyidzie, cum testibus nakazana być ma, juxta statutum. Forum zaś takowym sprawom na Trybunale inter causas fisci naznaczono. O co Instygator czynić powinien, sub poena bannitionis, inter causas fisci peremptorie, ordinaria via juris, ad instantiam cujusvis, repetenda: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1607, *tit.* O fałszywey monecie.

Znowu inaczey: aby falsarii monet w Trybunale inter causas conservatas, albo officii, sprawowali się peremptorie, salva inquisitione in duabus septimanis per Capitaneum loci vel ejus Officium, in cujus jurisdictione bona inculpati existunt, expedienda. Post cujus expeditionem, conservatur terminus in una septimana na Trybunał, albo do Krola. A tacy karani być maią, gdy się winnemi pokażą, poena infamiae, et confiscatione bonorum, ktorych polowica fisco, a druga delatori cedere ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 12, *tit.* O mynicy fałszywey.

Falsarii, od Urzędow, ktorym to należy, prawem pospolitym karani być maią. *Ibidem*, *f.* 15, *tit.* Czerwone złote.

Wagę, albo gwicht na czerw. złote, i talery, Podskarbi ma wydać. *Ibidem.*

Na fałszerzow mynice winy opisane in toto reassumowano, i Starostom zlecono, aby przeciwko onym według praw dawnych postępowali: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 599, *tit.* O mynicy.

Kommissya naznaczona w Poznaniu, aby moneta ad aequalem ligam et valorem zarowno z monetą vicinorum Principum bita była; na ktorą kommissyą, listami Cesarza Imci, i Kurfirszta Imci Brandebur. obwieścić miano, także Xcia Imci Kurlandz. i miasta Pruskie, jus cudendae monetae maiące. Cokolwiek zaś na tey kommissyi de valore et qualitate monetae statuetur, quam severissime caveri powinno, sub poenis in violatores pactorum, et pacis publicae sancitis, in quovis foro ad cujusvis instantiam irrogandis: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 721, *tit.* Koekwacya monety.

Monety cena: połgroszki Swidnickie po pięć pieniędzy udawane być miały: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 475, § Et qui illam.

Talery złe i nieważne obce, inaczey brane być nie maią, tylko wedle uniwersału z Seymu tego wydanego: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 728, *tit.* Moneta.

† Potym postanowiono na kupcy, i inne ludzie status plebeji, aby żaden nie śmiał ważnego i niepodeyrzanego czerw. złotego drożey udawać, albo płacić, ieno po 58 groszy. A talera także ważnego i niepodeyrzanego, ieno po 36 groszy, pod utraceniem pieniędzy takowych i towarow, ktore Starostowie mieysc onych na skarb zabierać maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1452, *tit.* O mynicy.

Według statutu za Krola Kazimierza W. czerw. złoty z Węgier za sol, ieno po 14 groszy brać miano, *vide*: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 163, § Item statuimus ex mandato Domini Regis.

A z Spiskiey ziemi, po groszy szesnaście. *Ibidem*, § *sequ.*

Za Iana Olbrachta szacowany był za groszy 30: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 266, *tit.* De floreni valore.

Za Krola Alexandra postąpił do groszy 32: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De valore floreni.

Za Krola zaś Zygmunta III aż do groszy 58, *ut supra.* *)

Potym czerw. złoty po groszy 70, taler po groszy 14, sub poena duplici 14 marc. na tych, ktorzyby nad to postanowienie, czerw. złote, albo talery brać, lub udawać chcieli. O co forum w Urzędzie Grodz. peremptorie sine appellatione, ad instantiam cujusvis; poena vero parti et judicio per medium cedere debet: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 15, *tit.* Czerw. złote.

Potym czerw. złoty po zł. 4, taler stary po połtrzecia złotego, taler złotowy po groszy 37, orty Gdańskie po groszy 16, sub poena confiscationis bonorum na tych, ktorzyby się drożey brać i udawać ie ważyli. O co forum przed Starostą mieysca onego. A ieźliby w miastach Gdańsku, Toruniu, Elblągu, Krolewcu, Rydze, i inszych portowych, wyżey monetę podnoszono, i drożey ią dawać tym, ktorzy zboża i towary swoie przedaią, chciano, ma każdy naprzod oświadczyć się Burmistrzowi tamtego mieysca, i relacyą uczyniwszy, poenas urgere według tey konstytucyi. A ieźliby Burmistrz exekucyi nie uczynił, tedy Burmistrza, i onego kupca post Curiam pozwać ma o tę kontrawencyą, a tam za slusznym dowodem, poenae supra expressae na Urząd, i na tego, ktoryby śmiał tę konst. łamać, decernentur: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 372, *tit.* Moneta.

Reassumuiąc tę konstytucyą: orty Bydgoskie z Gdańskiemi porownano, a cenę realow po groszy 70, deklarowano, cum interpositione majoris poenae, to iest: quingentarum marcarum per Capitaneum loci, seu Officium ejus, delatori et officio, na tych, ktorzyby się takowe pieniądze drożey brać i dawać ważyli, praemissis inquisitionibus, sine quavis appellatione et prosecutione ejus, ad judican-

*) Uchwała na którą się tu Inwentarz powołuje, wzmiankowaną jest wyżej w ustępie oznaczonym †. (*Przyp. wyd.*)

dac. A ieżliby Starosta, albo Urząd iego temere exekucyi uczynić nie chciał, pozwany o to do Trybunału należnego, winą pięciuset grzywien ma być karany: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 450, *tit.* Moneta.

Excypowano iednak wdztwo Podolskie i ziemię Halicką, respectu dezolacyi ich, rozkazuiąc, aby kredytorowie summy, podług zapisow od obywatelow tamecznych w Grodach, albo Ziemstwach swych położone, odbierali tak, iako szły natenczas pieniądze, kiedy ie kładziono. Lecz in futurum parere huic legi z drugiemi powinni będą. *Ibidem.*

Potym czerw. złoty po zł. 12 monety szelężney, taler twardy po zł. 6, lewkowy po zł. 5. Na stu złotych zaś ortami i szostakami ostatniego bicia, powinno accrescere zł. 70. A ktoby się tey konstyt. sprzeciwił, wolno każdemu o to agere ex regestro fisci, pro poena duplici 14 marc. in quovis Iudicio: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 351, *tit.* O walorze monety.

Prolongowano hunc valorem monetae do drugiego Seymu: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 461, *tit.* Walor monety.

Znowu do przyszłego Seymu, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. *a.* 1678, *v.* V, *f.* 557, *tit.* Deklaracya o monecie.

I znowu do drugiego Seymu; ale winę do sta grzywien podwyższono, w Grodach repetendam ad cujusvis instantiam, sine appellatione: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 665, *tit.* Walor monety.

Kommissarzow deputowano, aby przy W. Podskarbim Kor. kontrahenta i tych, co za kontraktem mynicę trzymali wyexaminowali, iak długo, i z iakiey okazyi mynica Bydgoska wakowała? summa iaka do skarbu Kor. importari powinna, aby determinowali; co iednak juribus W. Podskarbiego Kor. in futurum praejudicare nie powinno: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 716, *tit.* Summa myniczna.

Obligowano W. Podskarbiego Kor. ażeby per publicum instrumentum koekwacyą monety sine intermissione pomiarkował, i onę ad certum et justum pretium redukował. *Poparcie Konf. Sand. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

Czerwony złoty po 18 zł., taler bity po 8 zł., tynf po 1 zł. 8 groszy; szostak po 12 groszy i dwa szelągi; i mnieysze species monety redukowane są tylko do przyszłego Seymu, ktorą kurrencyą W. Podskarbi przez uniwersały swoie po wdztwach obwieści: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 290, *tit.* Skarb Koronny.

Coaequatio monety w W. X. Lit. z Koroną Polską przyięta, *ut supra: K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 331, *tit.* Coaequatio monetae.

Mińcarzow dla bicia monety, tudzież probierzow oneyże, Podskarbi Kor. mieć i chować ma: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 297, *tit.* De Thesaurario, § Ipse habeat.

Monopolia.

Monopolia na te rzeczy, ktore z państw Koron. pochodzą, aby były ustanawiane, Krol dopuszczać nie ma: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 901, § Osobliwie to waruiemy.

Zakupowaniem rękodzieł, i monopoliami kupieckiemi obywatele Kor. nie maią być w pożytkach swych oszukiwani: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 293, *tit.* De Officio Palatinorum.

Zakupowanie woskow i soli od niektorych, z przeszkadzaniem kupiectwa innym, zakazane, sub poena peculatus, ani na to listy iakie z Kancellaryi dane, walor mieć mogą u każdego Urzędu: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 725, *tit.* Towary.

Plura vide tit. Towary.

Moratoriae literae, vide tit. Listy.

Mosty.

Od naprawy mostow (procz Łomżanow na rzece Gaci) szlachtę uwolniono: *a* 1538, *v.* I, *f.* 536, *tit.* De pontium structura.

Most na rzece Gaci w Łomżyńskiey ziemi, Ur. Iakubowi Żabickiemu Podkomorzemu Zakroczymsk. zrobić pozwolono, i groble naprawować, z tą kondycyą: aby prowent z tego mostu szedł do skarbu, według inwentarza. Wprzod iednak rewidować to maią Urzędnicy, do rewidowania ceł naznaczeni, i na Seymiku przedseymowym przyszłym uczynić maią postanowienie obywatele Łomżyńskiey ziemi, iako, i iakie mostowe brane tam być ma? a potym Posłowie Łomżyńscy maią to na Seym przynieść. Krol zaś, ieżli to mostowe słuszne będzie, wydać rozskaże z Kancellaryi Kor. przywiley przerzeczonemu Ur. Żabickiemu, i potomkom iego: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* Most na rzece Gaci.

Mostu budowania usum, tak przez samę rzekę Bugu, iako i przez wszystek las Krolewski, między wsią Dorohuskiem, a wsią Bereściany, w ziemi Chełmskiey, utwierdzono i na wieczne czasy pozwolono Ur. Pawłowi Orzechowskiemu Dorohuska dziedzicowi, i potomkom iego, albo też zamiast mostu sypać tamę dla przeiazdu, i z gruntu Krolewskiego ziemię brać na to, tak iednak, żeby to było sine evidenti inundatione agrorum: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1017, *tit.* Most na Bugu.

Mostowe cło, albo Grobelne, Ur. Ianowi Bielińskiemu, we wsi iego dziedziczney Bielinach mnieyszych, na gościńcu z Nowego Miasta do Rawy, po połgroszku od konia, od furmanow brać wiecznemi czasy pozwolono: *a.* 1613, *v.* III. *f.* 186, *tit.* Mostowe.

Urodzonym Żołkiewskim, we wsi Żołkwi, w powiecie Krasnostawskim leżącey, mostowe pozwolono, wedle przywileiu Zygmunta III, onymże na to danego, i rewizyą approbowano. *Ibidem, f.* 189, *tit.* Approbacya rewizyi.

Most na Wiśle pod Warszawą podczas Elekcyi, aby na statkach publico sumptu zbudowany był, W. Podskarb. Kor. zlecono, na co dwie części sumptu z Kor. a trzecia część z Lit.

skarbu ma być dana. A dzierżawcy pobliżsi na tę potrzebę z puszcz i lasow Rzeplitey drzewa bronić nie maią. *In Conf. Gen. Varsav. sub interr. a.* 1632, *v.* III, *f.* 735, § Aby obywatelow.

Toż iest i w poślednieyszych Konfederacyach Gener. sub interregnis.

Mosty na rzece Solcu naprawione być maią iak nayprędzey, od tych, ktorzy dobra eo respectu trzymaią, sub poena amissionis fundorum, et refusione damnorum temu, ktoryby przez to szkodował. O co forum każdemu w Trybunale: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 830, *tit.* Most na rzece Solcu.

Mostowe dziedzicom wsi Bylic, Brześcian, Pianowic, Urska, i Rudy, w wdztwie Ruskim leżących, wedle relacyi Rewizorow uczynioney, pozwolono; excypuiąc ekonomią Samborską, ktora nie będzie powinna żadne onus ponosić względem tego mostowego: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 889, *tit.* Mostowe.

Most na rzece Wiarze pod Przemyślem, na gościńcu Lwowskim, dzierżawcom starostwa Przemyśl. zbudować, a względem kosztow i konserwacyi onego, po groszu od woza furmańskiego i kupieckiego wybierać pozwolono; tak iednak, aby konserwacya mostu tego zawsze była, pod utraceniem tego prawa: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 377, *tit.* Most na Wiarze.

Mosty na błotach u wsiow Wykut i Miescan zbudować, tychże wsi possessorom pozwolono, i tak na koszty wystawienia ich, iako i na konserwacyą, mostowe po groszu od konia, a od wołu w wozie idącego (co się ma rozumieć od kupcow i furmanow, nie od Szlacheckiego Stanu) po szelągu brać postanowiono, z tą kondycyą: aby naprawa tych mostow przez possessory wiecznemi czasy zachowana była, pod utraceniem prawa tego. *Ibidem*, *tit.* Most na błotach Błozowskich.

Mostowe po groszu od woza kupieckiego i furmańskiego w Rozwienicy, w ziemi Przemyśl. brać pozwolono, z tą kondycyą: aby naprawa mostu tamtego dla przeieżdżaiących zawsze dobra była, i aby nikt nad pozwolone to myto nie był depaktowany, pod upadkiem prawa tego. O co forum każdemu w Trybunale, albo na Sądach proprii districtus. *Ibidem*, *tit.* Approbacya kommissyi.

Mostowe na budowanie i naprawę mostow przez rzekę Długnią, w wdztwie Krakowskim, we wsi Botowicach, Kapituły Krakow. dziedziczney, od furmanow i kupcow przeieżdżaiących, także od wołow i wszelakich bydeł, przykładem inszych w Koronie mostowych, postanowiono. *Ibidem*, *f.* 395, *tit.* Naprawa przeiazdu.

Mostowe takoweż na rzece Wildzie, na gościńcu od Węgier, pod wsią Wrzogowicami X. Iarskiemu, kościoła S. Iakuba na Kazimierzu przy Krakowie prebendarzowi, i gruntu pewnego possessorowi, dla naprawy drog pozwolone. *Ibidem.*

Mostowe pod Michrowem, maiętnością dziedziczną Ur. Fryderyka Felkierzamba, od wozu kupieckiego, albo Żydowskiego dwukonnego po dwa grosze, a od poiedynkowego po groszu; od koni zaś i wszelakiego bydła rogatego od sztuki po szelągu, wedle relacyi Rewizorow pozwolono; z tą kondycyą: aby most w dobrey konserwacyi trzymany był, pod utratą prawa. Stan iednak Szlachecki, i podwody szlacheckie od tego ciężaru wolne: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 493, *tit.* Approbacya przepraw.

Mostowe na rzece Liwcu, pod Pogorzelcem, pozwolono od furmanow i kupcow przeieżdżaiących, także od wołow i wszelakich bydeł; przykładem inszych w Koronie mostowych: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 587, *tit.* Mostowe.

Mosty, groble, na rzekach i rożnych przeprawach, że non modico sumptu dziedzicow i possessorow dobr wszelkich eriguntur, et reparantur, tedy aby od każdego wołu na przedaż pędzonego, i od konia, w wozach kupiectwem się bawiących będącego, tak pogrobelnego, mostowego, iako i spaśnego, po trzy grosze dawano, postanowiono. O co forum contra transgredientes w Trybunale Radomskim naznaczono: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 449, *tit.* Abrogatio myt.

Mostowe miastu ktoremukolwiek, *vide sub titulo proprio* Miasta.

Mostow rewizye dla postanowienia mostowego, *vide tit.* Rewizye.

Most pod Grodnem, *vide tit.* Lauda.

O mostowych, *vide plura tit.* Cła.

Multański Woiewoda, vide tit. Woiewoda.

Munimenta.

Munimenta, albo dowody prawne do popierania sprawy, ante sententiam Judicis, produkowane przez strony być maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 403, § Debebit autem Judex.

Munimenta simplicia, in causis simplicium injuriarum nie ważne wedle prawa, tylko specificata causam perimentia, i do tych dylacya valet: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* O dylacyach.

Ad munimenta kto się bierze, ma powiedzieć ad qualia, unde, et ex quibus actis? a za tym dopiero dylacyą ad proximos terminos otrzymać może. Ale ieźli potym co innego ukaże, sprawę traci, a o szkody aktorowi w Ziemstwie odpowie: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 578, § Quod si citatus, *vers.* 13.

Plura vide tit. Dylacya.

Muszkatela, vide tit. Wino.

Myśliwcy.

Myśliwcy od święta S. Woyciecha, aż do zebrania zboż ozimnych i letnich z pol, na maiętności cudzey, bez woli pana onego, polo-

wać nie maią, pod winą trzech grzywien: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, *tit.* De venationibus.

Myta.

O mycie, gdzie osobney wzmianki i przywileiu nie masz, to Krolewskiemu prawu zachowano: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Quomodo literae.

Ktoby na cłach przemycił, ukradkiem woły albo skory za granice wyprowadzaiąc, poena peculatus karany być ma in bonis et rebus, a nie tylko on, ale i complices. *Ibidem*, *tit.* De transgressoribus.

Myta tak wodne, iako i ziemne, ktorym ante incorporationem do Korony ziemia Podlaska nie podlegała, zniesiono wiecznemi czasy. Ktorych upraszać i wybierać iuż więcey godzić się nikomu nie będzie, sub poena mille marc. in Judicio Tribunal. seu quovis alio, ad instantiam obywatela ktoregokolwiek onego wdztwa nobilis, sive plebeji peremptorie decernenda. Myta iednak wszelakie Koronne na komorach i przykomorkach Kor. wedle zwyczaiu, prawa, i instruktarza Kor. od wszelkich towarow, tam ab evectis, quam ab inductis, kupcy wszelacy płacić maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1232, *tit.* Myt Podlaskich zniesienie.

Item deklarowano: iż od tych towarow, od ktorych przedtym myta Kor. nie płacono, a w wdztwie Podlaskim zostaią, (daley nie ieżdżąc) tamże raz tylko myto Koronne płacone być ma. Ale na potrzebę Rzeplitey gwałtowną, pozwolili obywatele tameczni wybierać to myto do lat tylko trzech, nie więcey. A po wyiściu tych lat trzech, iuż nigdy wiecznemi czasy nie ma być wznawiane, ale tylko myta Koron. iako wyżey namieniło się, maią być brane przez Mytnika Kor. *Ibidem*.

Approbowano tę konst. o zniesieniu ceł in toto, z tą deklaracyą: iż kwarty z nich ani przez te trzy lata przeszłe, ani żadney przeszłey, ani potym wiecznie nie ma się Rzeplita upominać, gdyż obywatele Podlascy przez te trzy lata postąpili byli to myto z dobrey woli swoiey, a nie z żadney powinności: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Cła Podlaskie.

Szlachta spuszczaiąc rzekami z swego własnego urodzaiu, a nie skupowane zboża, i inne towary, żadnemi mytami, cłami i woyskiemi, za przysięgą panow, albo faktorow ich, wedle pierwszey konstyt. ni od kogo angaryowani być nie maią, sub poena quingentarum marcarum, o ktorą transgressores odpowiadać maią, wedle pierwszych konstytucyi: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1222, *tit.* O mytach.

Plura vide tit. Cła: *a.* 1581, 1589, 1598, 1601.

Dziedzicow i dzierżawcow Nowodworskich, Tarnowskich, Zgierskich, Rynarzewskich, i Celnikow Dybowskich, pro cognitione jurium myt, na Seym przyszły pozwać Instygatorowi Kor. roskazano; czego ieźliby nie uczynił, każdemu, ktoby chciał, wolno być ma tego poprzeć. *Ibidem*.

Myta według instruktarza w Krakowie in a. 1596 wydrukowanego, a przedtym na Seymie skorrygowanego (ktory podać znowu do druku P. Podskarbi Kor. powinien, i do komor celnych rozesłać), Celnicy wybierać maią, i takowy instruktarz w każdey komorze, i na każdym wybierania ceł mieyscu, od S. Woyciecha blisko przyszłego, przybić na tablicach maią, aby każdy oddawaiąc cło, nie według woli ich, ale według instruktarza oddawał. Czemu wszystkiemu Celnicy dosyć uczynić będą powinni, sub poena centum marcarum w Trybunale inter causas officii, toties quoties opus fuerit, repetenda: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1452, *tit.* Moderacya ceł.

Rewidowali instruktarz ten Deputaci na Seymie z Senatu i z Koła Poselskiego naznaczeni. Ktory, iż z starym instruktarzem autentycznym za Krola Zygmunta I w r. 1531 w druk podanym, we wszystkim zgadza się, przeto aby między konstytucyami Seymu teraźnieyszego wydrukowany był, postanowiono, i o nim konst. a. 1598 cum poena na Celniki reassumowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1501, *tit.* O instruktarzu celnym. *Obacz go ibidem f.* 1549.

Że przy komorze zawieszony być ma, i że żaden myta płacić nie powinien, aż mu authentice pokazany będzie, postanowiono. A ktoryby Celnik nad instruktarz więcey wyciągać ważył się, winę pięciuset grzywien podwyższono na niego: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 282, *tit.* O mytach wodnych.

O myto niesłusznie wzięte, gdyby kto na Trybunał pozwał, po ustaniu roku przypowieszczonego, tamże na Trybunał zaraz ad banniendum pozwać może, i otrzymawszy bannicyą, dopiero na exekucyą ostatnią do Starosty remissyą otrzymać ma: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1504, *tit.* O clech.

Nie tak: lecz na potym w tymże Sądzie, albo Urzędzie takową bannicyą znosić takowy każdy będzie powinien, w ktorym na nim będzie otrzymana. Inaczey cassatio bannitionis nie ma być ważna, owszem przez Urzędy do exekucyi przywiedziona być powinna: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 282, *tit.* O mytach wodnych.

Pisarze Celni od kwitow nic od nikogo brać nie maią, sub poena de injuste exacto teloneo w Trybunale, lub Sądzie Ziemskim, lub w Grodzie vindicanda: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 122, *tit.* O mytach.

A w W. X. Lit. więcey nad dwa grosze wyciągać nie powinni, sub poena sta kop Lit. O co forum w Trybunale, lub za Dworem, lub w ktorymkolwiek Urzędzie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Wolność od ceł.

Sprawy o branie myta od szlachty oboiego Narodu; w Koronie, na Trybunałach Wielko-Polskim i Mało-Polskim, inter causas officii; a w W. X. L. w Trybunale Lit. pod terminami ktoregokolwiek wdztwa, bądź też między sprawami do obligow, sądzone być maią

peremptorie, wedle konst. a. 1598 we wszystkim zachowuiąc się. Co tak z strony dobr Krolewskich, iako i duchownych, i świeckich rozumieć się ma: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1504, *tit.* O clech na rzekach.

Celnicy, Mytnicy, Żupnicy, maią być dobrze osiedli, i chrześcianie: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 782, § Celnicy, Mytnicy.

O tymże, cum hac declaratione: że i szlachta być powinni: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 282, *tit.* O mytach wodnych.

O tymże, *vide tit.* Krol.

Myta nadane miastom, klasztornym dobrom, *vide tit.* Miasta, *tit.* Klasztory, *tit.* Cło.

Żydzi myt trzymać nie maią. *Vide tit.* Żydzi.

Pisarz na mycie przysięgi drugiey, ani nad statut wyciągać nie ma, sub poena centum marcarum, coram Officio vel Judicio, juxta constit. Sigismundi Regis a. 1538 (*v.* I, *f.* 517, *tit.* De teloneis). A przysięga nie inaksza ma być czyniona, ieno iaka iest opisana statuto Alexandri Petricoviae, a. 1504 (*v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis), okrom cła pogranicznego, ktorego przysięgę na granicy, wedle prawa i zwyczaiu zachowano: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* O clech.

O tymże: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* Cła.

Pisarz na mycie gdyby kwit dał, przysięgi nie słuchawszy, poena 200 marcarum fisco, et delatori per medium adjudicanda, post Curiam karany być ma. *Ibidem.*

Myt Wołyńskich, Podlaskich, Podolskich, Pokuckich, i cła tysiącznego we wszystkich żupach Ruskich instruktarz aby spisany być mogł, wedle instruktarza dawnego wybierania cełł Koron. Kommissarzow naznaczono. *Ibidem*, *f.* 1012, *tit.* Myta.

Mytnik gdyby kupca Kor. za granicę z towarem wypuścił, poenam luat summae towarowi wypuszczonemu correspondenti, praevia inquisitione ubicunque facienda, fisco deferenda: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 685, § A tego strzedz.

Mytnicy praw o przeieżdżaniu cełł, gościńcow, i składow, przestrzegać maią, *vide tit.* Kupcy.

Mytnicy, gdyby metas w wybieraniu podatku natenczas uchwalonego excederent, gdzie się sprawić mieli, *vide tit.* Składy.

O mytach, cłach, mostowych, grobelnych, w niektorych maiętnościach szlacheckich, *vide tit.* Rewizye.

Z strony myta W. X. Lit. ktore w Rudnikach X. Pleban tameczny sine respectu na Stan Szlachecki i poddanych ich, wybiera, deklarowano, aby go więcey od szlachty nie wybierał, tylko od kupcow, sub poena 100 marcarum w Trybunale, inter causas compositi judicii: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 112, *tit.* Zniesienie myta.

Myto w Zabińcu maiętności dziedziczney Ur. Samuela Grzybowskiego, po groszu od konia i bydlęcia pozwolono; salvo jure nobilium i poddanych ich. *Ibidem*, *f.* 127, *tit.* Podwyższenie mostowego.

Myto dziedzicom i possessorom wsi Korytnik, po groszu od woza kupieckiego i furmańskiego, na naprawę drogi i konserwacyą oney, na lesie i gościńcu do Krzywce idącey, pozwolono, z tą kondycyą, aby ludzie przeieżdżaiący zawsze wygodę dobrey drogi mieli: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 377, *tit.* Naprawa drog.

Takoweż i possessorom wsi Szadem, pod Samborem leżącey. *Ibidem.*

Myto w Wodzisławiu, Szczekocinach, Kurzelowie, Sadownikach Mokrych, Brzesku, Strzelcach i Gorce, po groszu od konia furmańskiego, a od bydeł na targi i iarmarki idących po groszu także od sztuki, z tą kondycyą: aby possessores dobr pomienionych drogi i mosty naprawiali: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 469, *tit.* Mostowe.

Myto we wsiach Izdebni i Nostrzcu, w ziemi Sanockiey leżących, dla naprawy tamże przepraw, i drog bagnistych, po groszu od konia furmańskiego pozwolone. *Ibidem*, *f.* 481, *tit.* Naprawa przepraw.

Myto na przeprawie pod Falentami maiętnością dziedziczną, Ur. Albrychta Opackiego Podkomorzego Warszaw. po dwa grosze od każdego wozu kupieckiego, albo Żydowskiego dwukonnego, a od poiedynkowego po groszu. Od koni zaś, i od wszelkiego bydła rogatego, od sztuki po szelągu. Stan iednak Szlachecki, i podwody szlacheckie od tego cła wolne. A possessor pomienioney przeprawy powinien się starać, pod utraceniem prawa tego, żeby dobra była przeprawa. *Ibidem*, *f.* 493, *tit.* Approbacya przepraw.

Myto, albo cło nowe podwyższone W. X. Lit. *vide tit.* Cło.

Przemyta censentur, gdyby kupiec Koronny towaru za granice wywiozł, albo wygnał; z ktorych towarow przemyconych, i przez Starostę zabranych, trzy części fisco Regio, a czwarta Staroście, ktory ie zabrał, cedere powinna: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 685, § A tego strzedz maią.

Znowu przemyta censentur, gdy kupiec drogi w prawie opisane, z towarami przeminie, a te towary tak Staroście, iako i szlachcie wolno zabierać; za co maią mieć przemyty trzecią część, a dwie części fisco Regio cedere maią, ktore do rąk Celnikow, albo Pisarzow ich, za kwitami ich, Starostowie i dzierżawcy krolewszczyzn, albo panowie dziedziczni oddawać powinni: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 33, *tit.* O przeieżdżaniu cełł Kor.

Reassumowano to: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 283, *tit.* O przeieżdżaniu cełł.

Przemyta ieźli słuszna, albo niesłuszna, nie Celnik, ale Starosta ma o tym kognicyą czynić, salva appellatione do Krola; toż i w przemytach cełł szlacheckich: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1501, *tit.* O instruktarzu.

Myta i cła prywatne, i grobelne, tudzież mostowe, i inne uzurpacye, exceptis his, ktore per constitutiones publicas są obwarowane, zniesiono; et poenas extorti injuste telonei,

podług konst. publicznych, skazano. *Popar. Konf. Sand. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

Ieżeliby in defraudationem skarbu W. X. Lit. pod protekcyą szlachecką i pańską, per vim mimo komory kto przeszedł z towarami, tedy fisco cedere maią: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 316, § A ieżliby, *ver.* 2.

Myta prywatne po rożnych mieyscach, miastach i miasteczkach, za przywileiami ieżeli ante constit. a. 1573 nie są nadane, abrogowano, i wszelkie przywileie po tey konstytucyi wyniesione, pro nullis deklarowano, ktore nie maią expressam approbationem legis. *Ibidem*, § Multyplikowane.

Wszelkie cła, myta, od ludzi rożnych przeieżdżaiących abusive et extorsive wybierane, abrogowano i skassowano, exceptis, ktore konstytucyami, albo przywileiami Xiążąt Mazowieckich obwarowane są: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 449, *tit.* Abrogatio myt.

O tymże: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 660, *tit.* Zniesienie ceł.

Myta prywatne w W. X. L. abrogantur: *K. L. ibidem*, *f.* 676, *tit.* Abrogatio.

Plura vide tit. Cło. Kupcy. Mosty. Składy.

Nieosiadły.

Nieosiadły, alias odartus, gołota, w Sądzie Grodzkim odpowiadać ma: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De impossessionatis.

Woźnym zaaresztowany przed Starostą przez osiadłego intra septimanam stawiony być ma, albo zań osiadły odpowiadać. *Ibidem.*

Przed Starostą rękoymie stawić może, że dostoi prawa. *Ibidem.*

Na nieosiadłego pozwy maią być kładzione w farze, albo plebanii, gdzie niegdy był osiadłym, a to kładzenie pozwow dziedzicowi dobr onych szkodzić nie ma. *Ibidem*, § Item si homo.

Za nieosiadłego obwinionego, i aresztowanego u pana, pan sprawiedliwość czynić powinien: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, § De aliis vero injuriis.

Nieosiedli complices wywołańcow, chwytani, i do wieży wrzuceni być maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 407, § Qui vero essent.

Nieosiadły jure victus, ieżeli u Sądu in instanti zadosyć pro condemnatis nie uczyni, imany, do rąk adwersarza swego oddany być powinien: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 4, *tit.* De victis.

Proces na nieosiadłym in executione ma być taki: albo gotowemi pieniędzmi powinien satisfacere rei judicatae do niedziel dwu, albo się per possessionatum zaręczyć do niedziel sześciu, alias ma być pozwan ad banniendum, publikowan, iman, i trzyman w więzieniu ad satisfaciendum: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1217, *tit.* De impossessionatis.

Pozew nań ma być kładzion w parochii, gdzie ma osiadłość, albo się rodził, albo gdzie przemieszkiwa, albo też w ręce iemu samemu może być oddan. *Ibidem.*

Nieosiadłego ten stawić powinien do Grodu, ktoryby w domie swym aresztowanego zaraz wydać, albo odstąpić, albo z domu swego zbyć nie chciał. *Ibidem.*

Nieosiadły o uzurpacyą szlachectwa, forum ma tak w Grodzie, iako i na Trybunale, i połroka w wieży powinien siedzieć, (*vide tit.* Szlachcic): *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272. *tit.* O szlachectwie.

Na nieosiadłym Staroście process, *vide tit.* Starostwa.

Nobilitacye, vide tit. Szlachcic.

Nova emergentia.

Na Seymie maią być sądzone: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1606, *tit.* O remissach trybunalskich.

Obicie.

Obicie Potop zwane, wykupić kazano, *vide tit.* Skarb.

Oblaty, vide tit. Zapisy.

Obrona, vide tit. Lauda, tit. Woiewodztwa.

Ociec.

Ociec za syna niecnotę karany być nie ma, wyiąwszy, by był uczestnikiem występku iego, a oskarżony sprawić się nie mogł: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 54, *tit.* De eo, quod pater, etc.

Karanie zaś być ma na rzeczach nieruchomych, albo na dziedzictwie do skarbu. *Ibidem.*

Rodzice nie powinni płacić za syny, gdy się w grze zadłużą, albo z kim postanowienie iakie uczynią. *Ibidem*, *f.* 31, *tit.* De ludo.

Ociec maiąc syny, gdy poymie drugą żonę, nie powinien synom swym portionem haereditariam assignare, byle tylko nie był dissipator bonorum. Ale aż do śmierci swey w onych dobrach mieszkać może, naznaczywszy tylko synom swym część po matce ich, względem posagu, albo małżeństwa wziętą: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 73, *tit.* De pueris.

Ociec za żywota swego może potomstwu swemu i żonie, ieźli o to prosić będzie, postanowić pewne opiekuny. *Ibidem*, *tit.* De orphanis.

Ociec ieżeli potomstwa nie ma, dobrami swemi wedle woli swey szafować może: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Libertas alienandi bona.

Ociec gdy się komu zapisze, a umrze, *vide tit.* Dzieci.

Odiazd.

Krolowi Zygmuntowi III in pactis conventis cautum est, że mu wolno wyiechać będzie do Szwecyi za konsensem Rzeplitey. Iakoż pozwoliły mu tego Stany po śmierci oyca iego, Krola Szwedzkiego: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1396, *tit.* Oznaymuiemy.

I na ten odiazd z Korony 200, 000 złot. a z Litwy 100, 000 pozwolone mu są: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1442, § Iż też Stany.

Znowu drugi raz pozwolony mu iest odiazd do Szwecyi, praevia in scripto o powroceniu się iego do Korony, Stanom Rzeplitey assecuratione, et e converso od Stanow Kor. Krolowi, na dotrzymanie wiary i powinnego posłuszeństwa cautione data: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1450, § Wszem w obec.

Na ktory odiazd drugi, wziął z Korony 300,000 złotych. *Ibidem*, *f.* 1451, *tit.* Szafunek poboru.

A z Litwy 100, 000 złotych. *Ibidem*, *f.* 1458, *tit.* O poborzech.

Odiazd swoy do Saxonii Krol Imć August III in pactis conventis, i tam mieszkanie regulować obiecał juxta const. a. 1717 habito respectu const. Lublinen. a. 1703. Wakansow iednak żadnych extra limites nie rozdawać obowiązał się, exceptis militaribus et spiritualibus: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 630, § A ponieważ.

Następuią konsensy Senatorow na odiazd ad exteras nationes, dla poratowania ich zdrowia.

W. I. X. Marcinowi Szyszkowskiemu Biskupowi Płockiemu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 187, *tit.* Pozwolenie.

IW. Kasztelanowi Krakowskiemu. *Ibidem*, *tit.* Odiazd.

W. Iaroszowi Wołowiczowi Podskarb. W. Lit. a na iego mieyscu tantisper ma zostawać Ur. Krzysztof Naruszewicz Podskarbi Nadw. W. X. Lit. i przy nim podług zwyczaiu Urzędnicy skarbowi. Kwity iednak skarbowe pod pieczęcią pomienionego Podskarb. W. maią być wydawane, a Podskarbi Nadw. i z Urzędnikiem skarbowym, powinien się na nich podpisować: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 313, *tit.* Excepcya.

W. Ianowi Szymonowi Szczawińskiemu Wwdzie Brzesk. Kuiawsk. *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 374, *tit.* Konsens.

Ur. Stanisławowi Alexandrowi Bełżeckiemu Kaszt. Sanock. *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 420, *tit.* Pozwolenie na odiazd.

W. I. X. Mikołaiowi Prażmowskiemu Biskupowi Łuck. Kanclerzowi W. Kor. *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 721, *tit.* Pozwolenie.

Wielebn. I. X. Andrzeiowi Olszewskiemu Arcy-Biskupowi Gnieźnień. i W. Andrzeiowi Morsztynowi Podskarb. W. Kor. *a.* 1676, *v.* V, *f.* 384, *tit.* Konsens.

W. Xciu Podkanclerzemu i Hetmanowi Poln. W. X. Lit. i W. Marszałkowi Nadworn. Kor. *Ibidem*, *tit.* Konsens *2do.*

W. Xciu Dymitrowi Wiśniowieckiemu Wwdzie Bełzkiemu, Hetmanowi W. Kor. *a.* 1677, *v.* V, *f.* 497, *tit.* Wyiazd.

W. Sieniawskiemu Marszałkowi Nadw. Kor. cum declaratione: że interea sprawy ad quodvis Iudicium onemu intentowane, do powrotu iego in suspenso być maią: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 577, *tit.* Pozwolenie drogi.

W. Xciu Michałowi Czartoryskiemu Wwdzie Wołyńsk. *Ibidem*, *f.* 588, *tit.* Wyiazd.

W. Michałowi Pacowi Kasztelanowi Wileńsk. Hetmanowi W. W. X. Lit. *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1043, § Dla poratowania zdrowia.

Znowu temuż, i W. I. X. Mikołaiowi Pacowi Biskupowi Wileńsk. *a.* 1678, *v.* V, *f.* 632, *tit.* Pozwolenie.

W. Iozefowi Wandalinowi Mniszchowi Marszałkowi W. Kor. cum beneficio suspensionis spraw wszelkich, in quibusvis majoris et minoris Subsellii Iudiciis do powrotu: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 670, *tit.* Pozwolenie wyiazdu.

W. Xciu Czartoryskiemu Wwdzie Rusk. i W. Łubieńskiemu Kasztelanowi Sandomirsk. *Ibidem*, *f.* 669, *tit.* Odiazd.

W. I. X. Załuskiemu Bisk. Płock. IW. Xciu Ianuszowi Wiśniowieckiemu Kaszt. Krakow. W. Ludwikowi Szołdrskiemu Wwdzie Inowrocław. Generałowi Wielko-Polskiemu, W. Ianowi na Kodniu Sapieże Kasztelanowi Trock. W. Xciu Czartoryskiemu Podkancl. W. X. Lit. W. Piotrowi Duninowi Kaszt. Radomsk. *Ibidem*, *f.* 590, § Subveniendo.

Znowu W. Ianowi na Kodniu Sapieże Kanclerzowi W. W. X. Litewskiego: *K. L. ibidem*, *f.* 675, *tit.* Pozwolenie wyiazdu.

W. I. X. Woyciechowi Mikołaiowi Gniewoszowi Biskupowi Kuiawsk. W. Ierzemu Ossolińskiemu Kanclerzowi W. Kor. W. Xciu Olbrychtowi Stanisławowi Radziwiłłowi Kancl. W. W. X. Lit. pozwolono odiazdu za granice votorum exsolvendorum causa: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 270, *tit.* Odiazd.

Odiazd ludziom religii Greckiey, i posyłanie za granice, zakazane. *Vide tit.* Grecka religia, *et tit.* Absentia.

Odpowiedź.

Gdyby kto szlachcicowi sobie rownemu odpowiedź posłał, a byłby o to legitime convictus, przepada poenam centum marcarum, et restitutionem damnorum, wedle poprzysiężenia aktora: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O odpowiedzi.

A ktoby pozwany będąc criminaliter, bronić się chciał odpowiedzią, ktorąby ante crimen posłał, tedy inakszą bronić się nie może, tylko taką, ktorąby przez Woźnego i dwu szlachty uczynił, i onę dał personaliter wpisać do xiąg onego Grodu, pod ktorymby mieszkał ten, komu odpowiedział. Po ktorym wpisaniu, odpowiednik nie ma nic violentum poczynać do sześciu niedziel. Alioquin gdyby się inaczey zachował, nie ma mu iść takowa odpowiedź ad defensionem criminis. W czym respectu temporis odprawiać się też ma scrutinium z pilnością. *Ibidem.*

Deklarowano tę konstytucyą tak: iż ktoby takowego odpowiednika za odpowiedzią w Grodzie personaliter, post elapsum tempus sex

septimanarum zniosł, żadnym nie ma podlegać penom, tak ratione homicidii, iako i inszych u ktoregokolwiek Sądu i iuryzdykcyi, a quopiam windykowanych, a ratione damnorum, forum peremptorium w Ziemstwie być ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 812, *tit.* Deklaracya konstytucyi.

Oeconomia bellica, vide tit. Armata, artylleryą, tit. Cekauzy.

Okazowanie.

Okazowanie wszystkich Stanow, Duchownych i Swieckich, Mieyskich i Wieyskich pierwsze pod Zygmuntem I: *a.* 1545, *v.* I, *f.* 585, *tit.* Lustratio.

Ut constet, ieźli szlachcic każdy wedle powinności swoiey szlacheckiey, iest gotow na służbę Rzeplitey do obrony Oyczyzny swoiey; okazowanie we wszystkich wdztwach na dzień S. Woyciecha złożono, sub poena in statuto expressa, de expeditione generali: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* O okazowaniu.

Woiewodowie mieysca do okazowania takiego oznaczyć, i one w głownych miastach publikować pod takąż winą maią. *Ibidem.*

I Woiewodowie, i Kasztelani, i inni Dygnitarze wszyscy także okazywać się powinni, sub eadem poena. *Ibidem.*

Nie doszło to okazowanie; znowu ié złożono na święto S. Mateusza Ap. blisko przyszłe, to dokładaiąc: aby każdy stanął, iako kto woynę pospolitą powinien: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 641, *tit.* Okazowanie.

Przytym do okazowania takiego, mieysca woiewodztwom naznaczono te:

- Woiewodztwu Krakowskiemu, u Krakowa przed Kazimierzem.
- Woiewodztwu Poznańskiemu, u Poznania.
- Woiewodztwu Sandomirskiemu, u Pokrzywnicy.
- Woiewodztwu Kaliskiemu, u Pyzdr.
- Woiewodztwu Sieradzkiemu, i ziemi Wieluńskiey, u Sieradza.
- Woiewodztwu Łęczyckiemu, u Łęczycy.
- Woiewodztwu Brzeskiemu, u Brześcia.
- Woiewodztwu Inowrocławskiemu, u Inowrocławia.
- Ziemi Dobrzyńskiey, u Lipna.
- Ziemi Lwowskiey, u Glinian z Woiewodą.
- Ziemiom zaś: Przemyślskiey u Medyki; Sanockiey u Sanoka; Chełmskiey u Chełma; Halickiey, Trębowelskiey, Kołomyiskiey, u Halicza; wszystkim tym z Kasztelanem.
- Woiewodztwu Podolskiemu, u Balina.
- Woiewodztwu Lubelskiemu, u Lublina nad Bystrzycą.
- Woiewodztwu Bełzkiemu, u Bełza.
- Woiewodztwu Płockiemu, u Raciąża.
- Woiewodztwu Mazowieckiemu na trzech mieyscach, gdzie Sądy swe mieli nowe, to iest: u Warszawy, Zakroczymia, i Łomży.
- Woiewodztwu Rawskiemu, u Sochaczewa. *Ibidem.*

Tak w ciągnieniu na takie okazowanie, iako i na mieyscu, i powracaiąc, nie powinien nikt nikomu żadnych krzywd i szkod czynić, sub refusione damnorum w Grodzie, sine ulla dilatione, in primo tamquam peremptorio termino, ex citatione provenienti, wedle oszacowania aktora, medio juramento facienda. Może iednak reus evadere juramento, że ani sam, ani przez sługę swego nie uczynił szkody. *Ibidem*, § To naprzod.

Ktoby kogo we dwu niedzielach przed okazowaniem, albo po okazowaniu nagabał, takiego duorum nobilium testimonio convictum, Woiewoda albo Kasztelan, z Urzędnikami Ziemsk. przy okazowaniu poymać, i w więzieniu dwie niedzieli trzymać, a o zaboy intra praescriptum tempus popełniony, sądzić go, et praevio sufficienti scrutinio, sicut in recenti crimine, na gardle skarać maią. A ieźliby ziachał, tedy ma być bannitus i proscriptus de Regno, dominiisque Reipubl. subjectis, ac bona ejus debent confiscari, ad instigationem propinquorum, wedle statutu. *Ibidem*, *f.* 642, § Ieźliby tedy.

A ktoby kogo ranił, ma być poyman i sądzon, i za słusznym dowodem w wieży na dnie w starostwie okazowania bliższym trzyman, i nie wypuszczan, aż parti laesae da sto grzywien. Co każdy Woiewoda, albo Kasztelan, także Starosta, gdy mu oddan będzie, powinien exekwować, sub poena centum marcarum parti laesae succumbenda. *Ibidem*, § A ieźliby kto kogo ranił.

Od okazowania tego maią być wolni: Dworzanie i słudzy dworscy Krolewscy, nateneczas przy boku Krolewskim zostaiący. Item, żołnierze za pieniądze Rzeplitey służący. Item, Rewizorowie do krolewszczyzn deputowani. Ci iednak wszyscy powinni się będą potym razem iednego dnia okazać w powiatach swych, po rozpuszczeniu żołnierzow w sześć niedziel. *Ibidem*, § Od okazowania.

To prawo pro una vice tylko służyć miało. *Ibidem.*

Nie doszło było to okazowanie. Przeto ie znowu, według teyże konst. a. 1563 na inszy czas, to iest: na blisko przyszłe święto Narodzenia P. Maryi odłożono, z tą deklaracyą: że i słudzy Krolewscy, i ci, ktorzy z Krolem na woynę poiadą, iako i żołnierze, wedle pomienioney konstyt. wolni być maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 699, *tit.* Okazowanie.

Okazowanie pod interregnum po śmierci Krola Stefana, sub poena de expeditione generali, także w każdym wdztwie i ziemi uchwalono, i pro octava die Maji postanowiono, mieysca do tego aktu naznaczaiąc te:

- Woiewodztwom Poznańskiemu i Kaliskiemu, u Srzody.
- Woiewodztwu Krakowskiemu, u Proszowic.
- Woiewodztwu Ruskiemu: ziemiom Lwowskiey,

Przemyślskiey, Sanockiey, u Wiśni.
Woiewodztwu Wołyńskiemu, u Łucka.
Woiewodztwu Podolskiemu, u Kamieńca.
Woiewodztwu Mazowieckiemu, na trzech mieyscach: w Warszawie, u Zakroczymia, i Łomży, według konstytucyi; okrom Wizkiemu powiatowi w Radziłowie; Nurskiemu, Ostrowskiemu, Kamienieckiemu w Ostrowi, a to dla złych przeiazdow.
Woiewodztwu Podlaskiemu, Drohickiey i Mielnickiey ziemi, w Drohiczynie; Bielskiey ziemi u Suraża.
Woiewodztwu Rawskiemu, u Rawy.
Ziemi Sochaczewskiey, u Sochaczewa.
Ziemi Gostyńskiey, u Gostynia.
Woiewodztwu Bracławskiemu, u Winnicy.
Inszym zaś wdztwom i ziemiom, tak iako wyżey in const. a. 1563.
Wdztwom, Malborskiemu, Chełmińskiemu, Pomorskiemu, PP. Woiewodowie powinni będą mieysca naznaczyć, pro commoditate mieysc onych: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1059, § A iż pod ten czas.

Wdztwo Krakowskie penę, o niestawienie się na okazowanie, na zieździe okazowania pod Proszowicami relaxowało sobie. *Ibidem, f.* 1068, § Rady Koronne.

To okazowanie iako się odprawić miało, *fuse opisano, quod vide.*

Potym wdztwom, Krakowskiemu w Krakowie pod Kazimierzem, Łęczyckiemu pod Łęczycą, Rawskiemu pod Sochaczewem, pozwolono okazowanie, z tym dokładem: aby tam żadne konsultacye, ani tumulty nie były, pod warunkiem pokoiu i rządow, wedle konst. a. 1563 opisaney: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1449, *tit.* Okazowanie.

Potym postanowiono; iż okazowanie w każdym wdztwie i ziemi, w Koronie i w W. X. Lit. na każdy rok ma bywać, iako kto służbę powinien, pod winami w konst. a. 1562, 1563 wyrażonemi, et sub eadem securitate. W Koronie, i w państwach do niey należących na tych mieyscach, gdzie Seymiki partykularne zwykły się odprawować, nazaiutrz święta SS. Szymona i Iudy; a w W. X. Lit. tempore et loco, w postanowieniu Wileńskim a. 1565 w tey mierze descriptis: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1606, *tit.* Okazowanie.

Odprawować się powinno przy bytności Kasztelana, Podkomorzego, Chorążego owego powiatu. Ktorzy także eodem tempore tamże okazować się powinni; absentia propter legale impedimentum ktorego z nich non obstante. Poczty iednak in tali casu powinien swoie każdy pokazować, iako i każdy szlachcic, pod takiemiż winami, w konstytucyach wyżey wspomnionych opisanemi. *Ibidem.*

O winy każdego absentem, każdemu szlachcicowi wolno będzie pozwać peremptorie na Trybunał inter causas conservatas. Także o złamanie pokoiu pospolitego, i o szkody przez ten czas poczynione. Gdzie in talibus żadnemu wymowka iść nie ma, ieno taka, iaka idzie tempore expeditionis bellicae. *Ibidem.*

Tę konstytucyą przyimuią:

Z Wileńskiego wdztwa, tylko Wiłkomirski i Lidzki powiaty. Wdztwo Sandomirskie tylko o czasie, a o mieycu do braci bierze. Wdztwo Sieradzkie pro una vice tylko przyimuie, pod Sieradzem, warunek konst. a. 1563 reassumuiąc, i to dokładaiąc: aby tam ieden drugiemu, ani w publicznych, ani w prywatnych sprawach, zkądby waśń iaka urość mogła do tumultu, okazyi żadney dawać nie ważył się, pod teyże konst. a. 1563 winami. Wdztwo Brzeskie i Inowrocławskie, czas i mieysce, iako i Sandomierskie, biorą do braci. Wdztwo Lubelskie we wszystkim przyimuie; także: wdztwa Płockie, i Kiiowskie, wdztwo Mińskie, i ziemia Chełmska. A insze wszystkie, oprocz pomienionych, wdztwa i powiaty biorą to sobie do braci. *Ibidem.*

Potym to z Lubelskiego woiewodztwa zniesiono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 34, *tit.* O okazowaniu.

A Kiiowskiemu wdztwu reassumowano, pod tymże warunkiem i penami, z tą iednak deklaracyą: że się to odprawić ma między Chwastową a Trzechbieszowem, we trzy niedziele po S. Michale, w roku teraźnieyszym przed Woiewodą, albo Kasztelanem, a w niebytności ich, przed Chorążym. A szlachcic każdy stawić się ma personaliter na mieyscu naznaczonym, tak iako do potrzeby, nie kładąc w to pocztow. In arbitrio iednak każdego zostawać ma, iako ma służyć Rzeplitey excepto legali, ktore tamże zaraz ma być uznane: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 174, *tit.* Okazowanie.

Konstytucye a. 1563 et 1607 reassumuiąc, postanowiono: aby w W. X. Lit. okazowanie die octava Septembris co dwie lecie bywało w polu, przy miastach, zamkach, i dworach Krolew. w ktorych się Sądy i Seymiki Powiatowe odprawować zwykły, przed Woiewodą, Kasztelanem, Chorążym, w wdztwie; a w powiecie, przed Marszałkim, Chorążym i Woyskim, ktorzy omieszkiwać i zaniedbywać czasu pomienionego nie maią; sub poena dwochset kop groszy Lit. ad instantiam cujusvis w Trybunale, w każdym terminie, peremptorie, toties quoties neglexerint, irroganda, absentia ex illis unius non obstante. Przytym deklarowano: iż to okazowanie dłużey trwać nie ma, nad cztery dni, i wolno każdemu mieć iaką chce liczbę pocztu, byle sam szlachcic był, exceptis legalibus. Niektorzy, iako wdztwo Brzeskie, powiat Kowieński, także wdztwo Witebskie, i powiat Orszański, wzięli to do braci: *K. L. ibidem, f.* 207, *tit.* Okazowanie.

I w inszych wdztwach i ziemiach okazowania pozwolono na czas, na iaki się na pierwszych, po tym Seymie, Seymikach zgodzą. *W Uni-*

wers. Pobor. 2go Seymu w tymże roku 1613. *) Znowu okazowanie postanowiono na czas, iaki ktore wdztwo mianowało. To iest: wdztwa Poznańskie, Kaliskie, Lubelskie, co dwie lecie, pro die 1 Maji, oprocz tego, gdzieby necessitas ingrueret. W W. X. Lit. na czas i mieysce, w postanowieniu Wileńskim a. 1565 w tey mierze opisane. Wdztwo Sandomirskie, wyiąwszy powiat Stężycki, na ten rok pro die 7 Julii, a na potym pro die 1 Maji. Wdztwo Ruskie, to iest: ziemia Lwowska z Woiewodą pod Gliniany; Przemyślska pod Medyką; Sanocka pod Sanokiem; Halicka pod Haliczem z swemi Kasztelany, na ten rok pro die ultima Julii, a na potym pro die 1 Maji. Woiewodztwo Belzkie, iako Sandomirskie, Krakowskie, Wołyńskie, Płockie, Podolskie, Trockie, Łęczyckie, Witebskie, Podlaskie, Rawskie woiewodztwa, także ziemia Wieluńska, i powiaty: Grodzieński, Upitski, Mozyrski, Rzeczycki, biorą sobie do braci. Ktore okazowanie maią odprawować wedle konst. a. 1563 sub poenis legum. Insze zaś wdztwa i ziemie, iż o tym okazowaniu wyraźnego zlecenia od braci nie mieli, tey konstytucyi natenczas podlegać nie maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 279, *tit.* Okazowanie.

Okazowanie w niektorych wdztwach i ziemiach, ktore ie przyięły zlecono, i naznaczono wedle konstytucyi a. 1562 et 1563 i inszych poślednieyszych, sub poenis legibus Regni descriptis, in foro competenti repetendis, z tą kondycyą: żeby się tam w żadne konsultacye nie wdawać: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 351, *tit.* Okazowanie.

Mianuią niżey niektore wdztwa, w uniwersale poborowym na końcu, czas i mieysce z warunkiem tym, ktorzyby personalem actum mieli na Trybunale; *quod vide ibidem.*

Potym postanowiono: iż okazowanie na potym na każdy rok w Koronie, i w państwach do niey należących, na mieyscach tych, gdzie Seymiki partykularne zwykły odprawować się iednego dnia, to iest: w poniedziałek przewodni ma bywać, sub poena quingentarum marcarum, ad instantiam cujusvis, w Grodzie swym bliższym, repetenda. Tak iednak, aby tam żadne konsultacye, oprocz samey gotowości przeciwko nieprzyiacielowi Koronnemu nie były, i aby szkod ieden drugiemu w zieżdżaniu i rozieżdżaniu nie czynił, sub poenis in jure descriptis: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 364, *tit.* Okazowanie.

Na ktorym okazowaniu Senatorowie tylko starsi z Urzędnikami w prawie opisanemi, popisować maią, i komput do Krola posyłać. *Ibidem.*

Ziemi Lwowskiey obywatele, iż pod Lwowem okazować się maią; a wdztwo Podlaskie według praw swoich, deklarowano. *Ibidem.*

*) Patrz naszej edycyi t. III, str. 132, w szpalcie pierwszej, § *Okazowanie.* (*Przyp. wyd.*)

Do tego okazowania zastawnicy, arendarze, i ci co płat biorą, należeć maią. Urzędnicy iednak i dwor Krolewski przy Krolu natenczas będący, za attestacyą P. Marszałka Kor. eximuntur. *Ibidem.*

Okazawszy się w iednym wdztwie, w drugim nikt nie powinien. *Ibidem.*

A w W. X. Lit. reassumowano konst. a. 1613, i aby w roku przyszłym 1621 dnia 3go Maia, każdy szlachcic nemine excepto okazał się, postanowiono, i tak potym w każdym roku, poki się pociągnie woyna Turecka. A okazować się maią przed Woiewodami i Chorążemi, a w powiatach przed Kasztelanami. A gdzie Kasztelana nie masz, tedy przed Marszałkami i Chorążemi, na dobrych koniach, i przy dobrym rynsztunku tak, iakoby się do woyska czasu pospolitego ruszenia stawić mieli. Czego ciż Urzędnicy przy okazywaniu doglądać maią, i ten porządek czynić; gdzie szlachta niedostatni są, i koni mieć dobrych nie mogą, aby kilku szlachty na konia dobrego i rynsztunek się składali. A ktoby się nie okazał, taki od pomienionych Urzędnikow do Trybunału pozwany w każdym terminie, winą dwochset kop Lit. powinien być skarany. Kto się iednak w iednym wdztwie, albo powiecie okaże, w drugim okazować się nie ma. Ziemia Żmudzka, także Kowieński, Upitski, Trocki, Grodzieński powiaty, do braci to biorą. *Ibidem, f.* 365, *tit.* Okazowanie W. X. Lit.

Wdztwo Krakowskie przy mieyscu okazowania pod Kazimierzem zachowano; a insze wdztwa przy dawnych mieyscach: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 427, *tit.* Okazowanie.

Powiatowi Rzeczyckiemu okazowanie, ktore dnia 3 Maia odprawowali, na trzeci dzień po S. Troycy przełożono. *Ibidem, f.* 432, *tit.* Okazowanie.

Wdztwom: Krakowskiemu, Sandomirskiemu, Lubelskiemu, i ziemiom Ruskim: Lwowskiey, Przemyślskiey, Sanockiey okazowanie tak obostrzono: aby wszyscy, co osiadłości maią, zastawnicy, arendarze, i ci co z płatu żyią, każdy iak do potrzeby manu armata, a ci, ktorzy konney służby zdołać nie mogą, z szablą i rusznicą personaliter na okazowanie się stawili, sub poena mille marcarum Polonicalium etc. O co forum na kwerelach peremptorie, ad instantiam cujusvis. Insze zaś woiewodztwa i ziemie Kor. przy dawnych zwyczaiach, i prawach o okazowaniu napisanych, zostawiono. Wdztwo Nowogrodzkie w W. X. L. takowe okazowanie na dzień 25 Maia przyimuie: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 541, *tit.* Okazowanie.

Reassumowano W. X. Lit. konst. a. 1620 in toto, i aby okazowanie sub poenis ibidem descriptis in usu tandem było, postanowiono. Ale to wdztwa niektore wzięły do braci, iako Wileńskie, Trockie, Połockie, Brzeskie, Witebskie z powiatem swym Orszańskim, Mści-

sławskie, Mińskie. Także powiaty: Oszmiański, Kowieński, Upitski, Piński, Słonimski, Wołkowyski, Mozyrski. Ziemia zaś Żmudzka konst. a. 1613 in toto przyimuie, z tą iednak kondycyą: że popisy swe nie 8 ale 27 Septembris co rok pod Rosieniami odprawować będzie: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 620, *tit.* Okazowanie W. X. Lit.

Okazowanie wdztw Poznańskiego i Kaliskiego nie pod Srzodą, ale w powiatach, gdzie się Roki Ziemskie odprawuią, w poniedziałek po S. Mateuszu przed Kasztelanami swemi, z takim porządkiem, iako na publiczną expedycyą, bywać ma. A Kasztelan osobnie każdego poczet popisać powinien. Powiat zaś Wałecki, dla odległości mieysca i trudnych przepraw, pod Wałczem przed Kasztelanem Santockim popisować się ma. Ktoby się na powiatowe okazowanie nie stawił, ma być winą tysiąca grzywien, ad instantiam cujusvis karany. We cztery lata iednak maią się generaliter pod Srzodą wszystkie powiaty popisować: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 692, *tit.* Okazowanie.

Aprobowano tę konstytucyą: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 818, *tit.* Okazowanie.

W wdztwie Sandomirskim powinien się każdy modo militari w powiecie swym przed własnym Kasztelanem okazować, pod winami o niestawieniu się na okazowanie w prawie opisanemi. Czwartego iednak roku, pod Pokrzywnicę wszystkie powiaty wdztwa tegoż zieżdżać się powinny będą, co się ma rachować a publicatione const. praesentis: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 692, *tit.* Okazowanie.

Tęż konstytucyą in toto przyimuie i ziemia Gostyńska. *Ibidem.*

Ale z niey potym okazowanie zniesiono, *iako patet infra.*

Ziemi Czerskiey obywatele, ktorzyby dla złey przeprawy przez Wisłę przybyć na okazowanie pod Czersk nie mogli, pod Radwankowem tegoż dnia, przed starszym Urzędnikiem, lub Ziemskim, lub Grodzkim, ktory natenczas tam będzie, okazować się, a potym regestr okazowania swego do xiąg aktykować powinni. *Ibidem.*

I powiatow, Nurskiego i Kamienieckiego obywatelom ex alia parte Bugu mieszkaiącym, także dla trudnych przepraw, pozwolono pod wsią Przewozem okazować się, tali modo, iako i powiat Czerski. *Ibidem.*

Znowu inaczey: iż obywatele ziemi Nurskiey pod Ostrowią okazować się powinni: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 826, *tit.* Okazowanie.

Znowu inaczey: iż obywatele Nurscy pod Nurem, Ostrowscy pod Ostrowią, Kamienieccy pod Kamieńcem okazować się maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 889, *tit.* Okazowanie.

A potym im cale okazowanie zniesiono, *ut patet infra.*

Ziemi Łomżyńskiey, iż dla powodzi rzeki Narwi, i inszych rzeczek, na czas okazowania konstyt. naznaczony, zieżdżać się nie mogą, post domin. Exaudi, oneż przełożono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 693, *tit.* Okazowanie *2do.*

Powiatowi zaś Wizkiemu, iż do Wizny są bardzo złe przeprawy, insze mieysce do popisu i okazowania się pod Radziłowem, iako sądowym także miasteczkiem, naznaczono. *Ibidem*, *tit.* Okazowanie *3tio.*

Okazowania wdztw, ktore ie uchwaliły, approbowano. A wdztwu Wołyńskiemu pro die 16 Augusti w Łucku naznaczono ie. Ziemia Brańska do braci na Seymik bierze to. *W Konf. Gen. Warsz. sub interregno a.* 1632, *v.* III, *f.* 735, § Woiewodztwa, ziemie, i powiaty.

Okazowanie wdztwa Sieradzkiego, na poniedziałek po S. Mateuszu przełożono, ktore się ma odprawować przez Kasztelany. Czwartego iednak roku wszyscy pod Szadek zieżdżać się będą powinni: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 818, *tit.* Okazowanie.

Osoby senatorskie i poselskie na tym Seymie będące, i inne przy nich będące, na attestacyą marszałkowską, ktorzyby na czas i mieysce okazowania, dla odległości mieysca, nie ziechali się, penom żadnym podlegać nie maią. *Ibidem*, *f.* 827, *tit.* O okazowaniu.

Okazowanie w Podlasiu ziemi Drohickiey i Mielnickiey, pod Drohiczynem, a ziemi Bielskiey pod Surażem, propter inundationem fluvii Narew, feria 2da post dom. Exaudi, postanowiono, juxta legum praescriptum. *Ibidem*, *f.* 828. *tit.* Okazowanie.

Okazowanie wdztwa Kiiowskiego dla powodzi Dniepru pod Zołtomirz na poniedziałek po świątkach przełożono. *Ibidem*, *f.* 829, *tit.* Okazowanie.

Wdztwu Krakowskiemu laudum względem okazowania approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 956, *tit.* Lauda.

Okazowanie wdztwa Sandomirskiego, że nie doszło do Seymu, generalne przyszłego roku być ma, a za przeszłe nie ma być nikt inkwietowany. *Ibidem*, *f.* 955, *tit.* Okazowanie.

Okazowanie wdztwa Bracławskiego, dla wod szkodliwych, na dzień wtory po S. Troycy swięta Rzymskiego, pod tąż mocą i prawem przeniesiono. *Ibidem*, *f.* 968, *tit.* Popis.

Okazowaniu wdztwa Malborskiego, miasto Kiszpork naznaczono, do tego czasu, poki Sztum od nieprzyiaciela rekuperowany nie będzie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 880, *tit.* Sądy.

Okazowanie powiatu Puckiego, przed Sądem swym Ziemskim pod Puckiem ma być odprawione, a czwartego roku generaliter pod Starogardem, sub poenis in const. Regni o okazowaniu sancitis. A Sędzia regestra, tam absentium, quam praesentium do Woiewody Pomorskiego odsyłać powinien: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 820, *tit.* Okazowanie.

Okazowanie Brzeskiego - Kuiawskiego, Inowrocławskiego, i Ruskiego woiewodztw, aby podług laudum Seymiku Srzedzkiego o okazowaniu uchwalonego, odprawowało się, po-

stanowiono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 25, *tit.* Okazowanie.
Okazowanie w wdztwie Pomorskim Tucholskiemu i Człuchowskiemu powiatom, pod Choynicami, a innym przy miastach, gdzie się Sądy odprawuią, naznaczono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 968, *tit.* Okazowanie.
Potym, aby wdztwa Pomorskiego okazowanie, in tempore prawem pospolitym descripto, z osobna w każdym powiecie, przy mieście głownym każdego powiatu odprawowało się, postanowiono: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 32, *tit.* Okazonie powiatu.
Potym iako ziemiom i powiatom wszystkim wdztwa Mazowieckiego, tak i wdztwom Pruskim okazowanie, iako mniey potrzebne zniesiono. Salvis iednak juribus antiquis o okazowaniu, in casum strzeż Boże periculi, manentibus: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 129, *tit.* Okazowanie.
Toż prawo przyięła i ziemia Gostyńska. *Ibidem.*
W konf gen. Warsz. sub interregno, po śmierci Władysława IV napomniono, aby na okazowania, gdzie laudis wdztw, ziem, i powiatow uchwalone są, według konstytucyi o tym, każdy się stawił: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 165, § Na te okazowania.
Lwowska Przemyślska, Sanocka, ziemie Seymiki Relacyine na elekcyi deputackiey bez okazowania odprawić maią. *Ibidem*, *f.* 167, § Woiewodztwu Ruskiemu.
W ziemi Chełmskiey nazaiutrz po Seymiku okazowanie in armis, według laudum, być ma. *Ibidem*, § Ziemi Chełmskiey.
Ziemi Halickiey także. *Ibidem.*
Ziemia Wizka na Seymiku okazowanie i porządek pospolitego ruszenia dla gotowości namowić ma. *Ibidem.*
Także i ziemia Wyszogrodzka. *Ibidem.*
Okazowanie dawnemi prawami opisane uchwalono, i constitutiones eo nomine sancitas reassumowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 457, *tit.* Pospolite ruszenie.
Okazowanie obywatelow wdztwa Czerniechowsk. i powiatu Nowogrodz. w Czerniechowie zawsze odprawować się ma: *a.* 1635 *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.
Popisy W. X. Lit. quot annis na S. Michał odprawować się maią, sub poenis de expeditione bellica sancitis, ad instantiam Marszałka i Chorążego Ziemskiego na Trybunale luenda. Na tychże popisach omnis tranquillitas et securitas zachowana być ma, sub poena sta kop Lit. contra insolentes et perturbatores dobrych porządkow. A za większy exces, to iest zranienie, czworakiey nawiązki; a in casu necis, sub poena colli czworakiey głowszczyzny. A tak o rany, iako i o głowę, forum in Officio proximo Castrensi peremptorie, ad instantiam cujusvis: *K. L. a.* 1650, *v.* IV, *f.* 346, *tit.* O popisach.
Okazowanie dawnemi czasy postanowione, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. nakazano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 657, *tit.* Pospolite ruszenie.
O okazowaniu woyska, *vide tit.* Pisarze Polni.
Z Pisarzem Poln. powinien był ieden deputowany z Seymu, służby porządney żołnierzow wszystkich doglądać, w każdey ćwierci roku, i kiedyby była potrzeba iezdnych, pieszych i roty popisować, etc. *quod vide w Uniwer. poborowym. a.* 1580, *v.* II, *f.* 1007, § A iżby.

Ołow.

Z Korony pozwolono gwarkom wywozić ołow, ale zań towaru inszego krom srebra, albo miedzi pretio aequivalenti, przywozić zakazano: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 686, § Opatruiemy też.
Plura vide tit. Towary.

Opactwa, Opat.

Opata Lubieńskiego konwent tameczny obrawszy, Krolowi Imci prezentować ma, od Krola konsensu nań prosić, i dopiero go konsekrować: *a.* 1460, *v.* I, *f*, 197, *tit.* Conventus.
Do tegoż konsekracyi Biskup Poznański obiecuie nie przystąpić bez konsensu I. K. Mci. *Ibidem*, *f.* 198, *tit.* Episcopus.
Opatem i Proboszczem klasztornym być nie może żaden, tylko rodowity Polak, szlachcic, mnich godny tegoż klasztoru, albo in defectu z inszego. A gdzieby szlachcica nie było, tedy i ex plebejis być może, byle godny a Polak takoż: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* Abbatibus.
Ponowiono ten statut, z dokładem: aby był z oyca i matki szlachcic, godny, tamże professowany, i zdawna mieszkaiący. A gdyby w tym klasztorze, gdzie opactwo wakuie, nie był taki professowany znalezion; ma być oneyże dyecezyi, w ktorey iest klasztor, wybran szlachcic godny Stanu Duchownego nie professowan. A będąc tak obran bez professyi, ma być przez Krola loci ordinario prezentowany, a zatym przezeń instytuowan, albo potwierdzon na opactwo, a ma być professowan: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 599, § Aby nadania.
Opaci w klasztorach, część imion swoich extra limites Regni maiący, alternatą obierani być maią, aby raz Niemiec, a drugi raz był Opatem Polak: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 547, § De Abbatibus.
Opaci (ponieważ nie iest takowy poczet zakonnikow w klasztorach, iako bywał przedtym) powinni pewny poczet szlacheckich dzieci w klasztorach chować, i one tamże ludziom godnym, nauk wyzwolonych uczyć dać, wedle ordynacyi loci ordinarii, iak wiele ktoremu Opatowi chować ich naznaczy: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 599, § A ponieważ.
Reassumuntur superiora cum hac declaratione: iż loci ordinarii powinni elekcyą prędko po oznaymieniu Krolowi śmierci Opata, z Krolem się porozumiawszy, składać, i wedle prawa i zwyczaiu starego, Krolowi competenter, według praw opisanych obranego oznaymić, i pre-

zentowanego od Krola instytuować. A ktoby odtąd inaczey ważył się trzymać opactwo, poenis contra cortesanos in constitut. aa. 1538 et 1540 expressis na Seymie, ad instantiam cujusvis ma być karany: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O opactwach.

Po zeyściu Opata, rząd w klasztorze przy Biskupie ma być, a prowenta przy zakonnikach. *Ibidem.*

Reassumowano eadem, i postanowiono: aby opactwa według dawnego prawa competenter electis rozdawane były, juribus Regalibus per omnia salvis. Item, aby do biskupstw przyłączane nie były. Item, aby dwa opactwa iedney osobie in usum nie były konferowane. Item, aby Opaci kondycyom swym w prawie opisanym dosyć czynili. A ktoby się inaczey ważył wziąć i trzymać opactwo, niż ta konstytucya uczy, albo gdyby Opaci kondycyi swoich w prawie opisanych nie wykonali; na tych wszystkich maią się ściągać peny contra cortesanos w dawnym prawie wyrażone: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O dygnitarstwach i beneficyach.

Ale potym, non obstante hac lege, opactwa do biskupstw niektorych przyłączone były. Warowano iednak, że to pro una vice pozwolono, i że in sequelam trahi nie ma: *quod vide tit.* Biskupi.

Na opactwo Coadjutoriae nie maią być konferowane minorennibus, majorum ordinum incapacibus. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 17, *tit.* O opactwach.

Opata, i OO. Witowskich kamienicę w Piotrkowie leżącą, od podatkow Rzeplitey i mieyskich in genere wszystkich, tudzież od stancyi deputackich uwolniono: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 782, *tit.* Respekt.

Opatow Peplińskiego i Oliwskiego klasztorow liberam electionem manutenere obiecał in pactis conventis August III hoc praecauto: żeby nobiles personas, non plebejas obierali, ktorych obrania approbationem sobie zachował: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 630, § Ordinis Cistersiensium.

Na praejudicia et gravamina od zakonnikow wdzieraiących się w opactwa bez prezent Krolewskich, utyskiwano: *a.* 1726, *f.* 407, *tit.* Poselstwo do Oyca S.

Modyfikowano konst. Grodzień. 1726 i Opatow authoritate Sedis Apostolicae locatos, ex peculiari Regis gratia approbowano, non derogando iednak dawnym prawom i statutom de manutentione juris patronatus S. R. Mtis: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 658, *tit.* Modyfikacya.

Opiekuni.

Opiekuni od oyca żonie i dzieciom za żywota postanowieni, od opieki oddaleni być nie maią przez bliższe krewne po śmierci iego: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 73, *tit.* De orphanis.

Opiekuni nie maią zwłaczać czasu pannom iścia za mąż, inaczey pannom, gdy lat dorosną, będzie iść wolno za mąż bez woli ich, za radą przyiacioł innych. *Ibidem*, *f.* 75, *tit.* De tutoribus.

Opiekun wydawszy sierotę za mąż ze dwudziestą grzywien, miawszy dać sto, nie winien o ostatek odpowiadać, gdyby się mu sierota, poszedłszy za mąż, przez trzy lata i trzy miesiące nie upominała: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 20, *tit.* Virgo.

Opiekuni resignare maią minorennibus bona, gdy do lat piętnastu przyidą, ktorych oni iednak przedawać, ani zastawiać nie mogą, bez woli przyiacioł krewnych, poki nie spełnią lat dwudziestu czterech: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 326, *tit.* De bonis.

Opiekun sierotom, gdy do lat przyidą, jure respondere tenetur o utratę, albo zawiedzenie maiętności ich, nie broniąc się tym, że in recenti facto o tym nie czynili: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 578, § Praeter pueros, *ver.* 6.

Opiekun dziedzictwa dziecinnego nie może przedać, ani utracać, ani granic czynić, nulla praescriptione pupillis nocente: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 44, *tit.* De tutoribus puerorum.

Tenże tylko z czynszow i z stada dzieciom, gdy tego czas przyidzie, liczbę czynić miał. *Ibidem*, *f.* 45, *tit.* De tutoribus orphanorum.

Lecz ten statut poprawiony iest tak: aby od tego czasu na potym zawżdy każdy opiekun, tak zapisany, iako i przyrodzony, circa apprehensionem dobr pupillorum, wziąwszy do siebie dwoch bliższych przyiacioł ex linea paterna, dostateczne inwentarze tychże dobr, i z nich prowentow poczynił. A potym, aby wedle tychże inwentarzow, ze wszystkich pożytkow, dochodow, tak z gruntow, iako i rzeczy innych po rodzicach pozostałych, albo po innym kimkolwiek, jure naturali per successionem przypadłych, vel alio quocunque jure pupillis służących, rachunek przed temi, quorum interest, wedle inwentarzow czynił. Wolno też, ktoby chciał, do Sądu Ziemsk. opiekuny o takową pozwać kalkulacyą: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 692, *tit.* O opiekunach.

Ieźliby na tych, co lat nie maią, samych directe, a nie do zaczętego postępku z antecessorem, prawo przewiedzione było, a mianowano de nomine tutora, z ktorymby ich pozwano; tedy nie minorennes, ale tutor powinien się będzie onego postępku odprzysiądz. A ieźliby nie chciał, tedy on proces ma zostać w swey mocy super minorennibus et eorum bonis, i ma być przywiedzion ad finalem executionem; salvo reservato beneficio minorennibus per ignorantiam evadendi, et pro male obtento agendi, gdy do lat przyidą: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1218, *tit.* De minorennibus.

O opiekunach, ktorzy recessum uczyniwszy nomine pupillorum a successione, a tym sposobem suspensyą im do lat otrzymawszy, sami przez się, albo per submissas personas, quovis juris praetextu intromissyi w te dobra

bronią, deklarowano: że takiego każdego, ktory broni dobr odstąpionych, może aktor, albo kredytor, aby mu się praejudicium, i zwloka iaka nie działa, pozwać pro complicitate do Grodu. *Ibidem.*

Ieżliby dlug oycowski został super bonis minorennium, a tego długu pieniędzmi gotowemi, albo z prowentow zapłaciéby nie mogli, opiekun ma w czas w summach głownych puścić dobra, nie wdawaiąc minorennes w dalsze trudności. A to się ma rozumieć o dobrach tych, ktoreby były in possessione minorennium et eorum tutorum. *Ibidem.*

Opiekunom i rodzicom niedoroslych panienek gwałtem wziętych, służyć ma konstytucya, o poymaniu i więzieniu szlachcica a. 1588 (*v.* II, *f.* 1213,) napisana. *Vide infra tit.* Szlachcic.

Opiekun z dobr minorennium ad expeditionem bellicam tenetur. *Vide tit.* Woyna.

Opiekunowie głowy zabitey z strony siedzenia wieży zaiednywać nie maią, pod karą na mężoboyce opisaną: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1215, *tit.* O mężoboycach, *circa finem.*

Ciż od opiek odpadaią, gdy imieniem sierot o głowę popierać nie chcą. *Ibidem.*

Oprawa.

Oprawę swą żona po śmierci męża swoiego bierze: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 73, *tit.* In quibus vidua.

Oprawy nie podlegaią przezyskom na mężu otrzymanym: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O siostrach jure victorum.

Toż i in formula processus judiciarii: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Si vero quis.

Panie wienne, ktoreby na dobrach per jure victum utraconych, pierwszą oprawę i possessyą ich miały, niż kredytorow prawo, maią zostawać w possessyi oprawy swey: *a.* 1588, *v.* I, *f.* 1219, *tit.* O siostrach.

Wszakże gdyby taka pani wienna umarła, sukcessorowie onego wiana są na skupie u kredytorow. Toż się ma rozumieć, gdyby po śmierci mężowey szła za drugiego męża, to iest: że ma być na skupie od tychże kredytorow, zaręczywszy im przywianek. *Ibidem.*

Oprawa od pani wienney komukolwiek przedana, albo iakimkolwiek tytułem wiecznym zapisana, zawsze od bliższych, i dziedzicow wyswobodzona i wykupiona być może, bez oddania przywianku; non obstante praescriptione temporis. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 948, *tit.* O przedaniu.

Oprawna pani, gdy pozwoli mężowi swemu na przedanie dobr, na ktorych ma wiano, traci ie, quo ad sortem venditorum tantum; na inszych, ieżeli ie mąż iey ma, w cale zostawa. Toż się ma rozumieć i o zastawach dobr przez męża z pozwoleniem żony uczynionych, iż przez takowe zapisy nie może być utracenie, albo umnieyszenie wiana iey, według zwyczaiu. *Ibidem*, *tit.* O umnieyszeniu wian.

Oprawy Krolowych, *vide tit.* Krolowa.

Ordo officialium, vide tit. Urzędy i Urzędnicy.

Oryginały.

Originalia zapisow w akta ziemskie albo grodzkie ziemi Gostyńskiey z innych xiąg introdukowane, aby introdukuiącym wracane były, iako się to i wszędzie indziey zachowywa, rozkazano: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 698, *tit.* Oryginałow.

Ordynacye.

I. W. Ianowi Zamoyskiemu Kanclerzowi i Hetmanowi W. Kor. pozwolono lege perpetua, nunquam in posterum abroganda, ordynacyą o dobrach swych nieruchomych, i ruchomych, gdziekolwiek leżących, ktore teraz ma, i mieć może, uczynić, etc. Ktore dobra, wedle tey ordynacyi, ani in toto, ani in parte, prout ordinaverit, nie będą mogły być per haeredes, etiam de lumbis ejus et successores, alienowane, albo długami, oprawami, vel alio quovis titulo onerowane. Aliis tamen in rebus, omnibus juribus, ac oneribus terrestribus subesse debent: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1282, *tit.* Ordynacya.

Temuż, aby pomienioną ordynacyą dla wszech wiadomości do akt trybunalskich w Lublinie podał, rozkazano. *Ibidem.*

Temuż samemu, iż facultatem mieć ma onę immutandi, emendandi, durante vita sua, warowano. *Ibidem.*

Potym też ordynacyą w Lublinie przed Sądem Trybunalskim w roku przeszłym iuż uczynioną, we wszystkich iey kondycyach i kontentach approbowano na wieczne czasy. Moc iednak temu samemu I. W. Zamoyskiemu Kanclerzowi i Hetmanowi W. Kor. dokąd żyw, zostawuiąc immutandi, emendandi, et amplius ordinandi to, coby mu się zdało, juxta priorem constitutionem: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1336, *tit.* Approbacya ordynacyi.

Deficiente masculino sexu ex lumbis ejus, inhaerendo constitut. aa. 1589, 1590 et 1635 (ktora miastu Zamościowi służy, *vide: miasto* Zamość), dobra ordynacyi tey podległe, w possessyą Ur. Marcina Zamoyskiego Podstolego Lwowskiego oddać pozwolono, i Kommissarzow do tego naznaczono, i informacyą, iako się w tym sprawić mieli, dano, *quod vide.* I tak pomienionemu Ur. Zamoyskiemu, iako i Kommissarzom, i sługom ich, securitatem warowano, i contra violatores, i oddania dobr impugnatores, forum w Kapturach, lub w Trybunale Kor. in regestro securitatis PP. Senatorow i Posłow Ziemskich, według konstyt. a. 1667, naznaczono. Długi rzetelne od sławney pamięci Iana Zamoyskiego Wwody Sendomirsk. na dobra ordynackie zaciągnione, in quantum dobra iego własne, tam paterna, quam materna, w wypłaceniu onych nie wystarczą: z intraty bonorum ordinatorum, za wlewkami a creditoribus, maią być wypłaco-

ne, nikogo ex creditoribus z possessyi non exturbando. Ktorych długow w Trybunale Lubelskim inter causas capturales, na początku Trybunału ma być cognitio. A to wypłacenie długow, in sequelam zaciągnienia nowych, trahi nie ma, i ordynacyi w niczym nie ma derogare. *W Konf. Gen. Warszaw. sub interregno a.* 1674, *v.* v, *f.* 209, § Sprawa ordynacyi Zamoyskiey.

O fortecy Zamoyskiey, *vide tit.* Fortece.

W sprawie teyże ordynacyi, decyzyą deputowanych od krola Imci medyatorow, diplomate Regio stwierdzoną, in toto approbowano, i aby do akt Metryki Kor. i Trybunału Lubelsk. podana była, postanowiono; deklaruiąc: że non obstantibus quibusvis protestationibus quarumcunque personarum, trwać ma wiecznemi czasy. A dłużnikom wszelkim, i innym osobom ukrzywdzonym, tak z I. P. Marcinem Zamoyskim, iako i I. P. Stanisławem Koniecpolskim Oboźnym Kor. iako et e contra, utrique parti, przeciwko dłużnikom possessorom, forum w Trybunale Kor. ex regestro incarceratorum, ante omnes causas naznaczono: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 465, *tit.* Approbacya decyzyi.

W teyże sprawie konstytucye, tak na Konwokacyi a. 1674, iako i na Seymie Coronat. a. 1676 i tranzakcyą między stronami tamże uczynioną, in toto reassumowano. *Ibidem.*

Przywiley, albo prawo IWW. Xiążąt Radziwiłłow trzech braci rodzonych, to iest: Mikołaia Krzysztofa, Olbrychta, Stanisława, approbowano wiecznemi czasy. Gdzie porządek prawa wszelakiey dziedziczney oyczystey maiętności swey, potomkom swoim rozpisali tak: iż tylko męskiego rodzaiu potomkowie, synowie rodzeni, a deficientibus his, tego domu krewni po mieczu, mimo własne dziewki, succedere in bona ich maią, a zwłaszcza przednieysze: Ołykę, Nieśwież, Kleck, Mir, Grodek Dawidowski, i insze w postanowieniu ich opisane, oprocz rzeczy ruchomych, i własnego nabycia ich, iako szerzey postanowienie ich, i konfirmacya Krola Imci Stefana, maią w sobie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1284, *tit.* Confirmatio postanowienia.

I. WW. Myszkowskim, Piotrowi Wwdzie Rawskiemu, i Zygmuntowi Kasztelanowi Woynick. braci rodzonym, pozwolono także lege perpetua, nunquam in posterum abroganda, uczynić tam conjunctim, quam cuilibet seorsim, ordynacyą dobr swoich ruchomych i nieruchomych, gdziekolwiek leżących, etc. Ktore dobra, wedle teyże ordynacyi, per successorem quemvis alienowane, albo oprawami i długami większemi, niźli tąż ordynacyą opisano będzie, vel alio quovis titulo onerowane być nie maią, ale tenże sukcessor bonorum, onera wszystkie tąż ordynacyą opisane, sub poena ibidem interposita, adimplere et exequi powinien, iurisdictioni terrestri, ratione fundi istorum bonorum, ac oneribus communibus publicis nihilominus subjacendo. Ktorą ordynacyą powinni będą, sive conjunctim, sive seorsim, ad acta authentica podać, cum facultate emendandi, immutandi, durante vita ipsorum, reservata: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1515, *tit.* Ordynacya.

Tęż ordynacyą approbowano. *Ibidem.*

Takąż ordynacyą I. W. Ianowi Xżciu Ostrogskiemu Kasztelanowi Krakowskiemu pozwolono uczynić, i onę do akt trybunalskich w Lublinie, vel ad alia quaevis vim perpetuitatis habentia, kazano podać, cum facultate immutandi, emendandi, duntaxat durante vita ipsius, reservata: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1668, *tit.* Ordynacya.

Patet, że tenże Xiążę Imć naznaczył w ordynacyi tey swoiey 600 człowieka na każdą Rzeplitey potrzebę, ktorych na obronę Ukrainy obrocono: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 461, § Do teyże obrony.

Znowu do obrony Ukrainy: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 542, *tit.* Obrona Ukrainy.

I znowu: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 579, *tit.* Obrona Ukrainy.

Pozwolono opiekunom W. Alexandra Ianusza Xcia Imci Ostrogskiego, aby grunt pewny w Warszawie na przedmieściu za pałacem Krolewsk. będący, tegoż Xiążęcia dziedziczny, i ordynacyi Ostrogskiey podległy, z poddanemi, Ur. Teodorowi Donhoffowi Podkomorzemu Kor. za słuszną rekompensę rezygnował; nie deroguiąc nic kommissyi i rozgraniczeniu między gruntami i strukturami pałacu Krolewsk. i gruntami pomienionego Xżcia, sabbatho in vigilia S. Iacobi Ap. a. 1661, uczynionemu, ktore in toto approbantur: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 954, *tit.* Pozwolenie rezygnacyi.

Ktorą rezygnacyą potym przez samego pomienionego Xżcia Imci, gdy do lat przyszedł, w Grodzie Warszawsk. utwierdzoną, approbowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 122, *tit.* Approbacya rezygnacyi.

O ordynacyi Ostrogskiey negotium, (extincto masculino sexu descendentium Xiążąt, na osobie Xcia Imci Alexandra Ianusza) do przyszłego Seymu odłożono, i uspokoić obiecano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 461, *tit.* Reces ordynacyi.

Arenda ordynackich dobr pozwolona, *vide tit.* Arenda.

Ordynacya prowincyi od Moskwy rekuperowanych, *vide sub tit.* Xięstwa Siewierskie.

Ordynacya ziemi Inflantskiey, *vide tit.* Inflanty.

Ordynacya vendibilium, *vide tit.* Ustawa.

Ordynacya Kozakow, *vide tit.* Kozacy.

Ordynacya dzierżaw pewnych, przez I. W. Paca Wwdę Wileńsk. Hetmana W. W. X. Lit. uczyniona, na artylleryą W. X. Lit. *vide tit.* Armata, artyllerya.

Osiadłość.

Osiadły żaden, pro aliquo excessu seu culpa nie ma być imany, chyba że jure convictus

będzie: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Caeterum promittimus.

Osiadłego pieniądze nie maią być aresztowane, *vide tit.* Aresztа.

Osiadłość Starostow, *vide tit.* Starostwa, Starostowie.

Osiadłość Urzędnikow, *vide tit.* Urzędy, Urzędnicy.

Osiadłość Podwoiewodzych, *vide tit.* Woiewoda.

Osiadłość Senatorow, *vide tit.* Senator.

Osiadły sługa, *vide tit.* Sługa.

Owies.

Owies we wsiach na drodze gwałtem brany być nie ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 54, *tit.* De violentiis.

Od daniny owsa całą Koronę uwolniwszy Krol Władysław Iagiełło, samey Rusi dawać ią sobie ad vitae tempora nakazał: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Item pollicemur.

Także Kuiawy i ziemia Dobrzyńska, a solutione avenae uwolnione, wyiąwszy lat dziesięć, przez ktore według dawnego zwyczaiu, dawać będą powinni. *Ibidem*, *f.* 94, § Item omnes.

Pacta.

Pacta conventa z Electami, za ktoremi na Krolestwo Polskie wzięci są, *vide tit.* Krol.

Pacta conventa summarie zebrane, na każdym Seymie, pierwszego zaraz dnia, miasto marszałkowskich artykułow, in praesentia Senatus czytane być powinny; przy ktorych czytaniu wolno będzie każdemu Posłowi przymowić się de exorbitantia, si quae evenerit. *Seym Pacif. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 622, *in Pactis Conventis Augusta III*, § Przysięga nasza.

Pacta et faedera z Pany postronnemi Krol, bez wiadomości Senatu przy sobie rezyduiącego, zawierać nie powinien. *Vide tit.* Krol.

Co za prawo i kary postanowiono na tych, ktorzyby pacta z Turkami, Tatarami, Wołochami, zawarte wzruszyli? *Vide*: *a.* 1580, *v.* II, *f.* 1011, § Nie mnieyszą.

Pacta et faedera z postronnemi ktoby gwałcił, perduellis ma censeri. O co forum na Seymie, a proces, iako in causa criminis laesae Majestatis: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1208, § Takiż postępek, *ver.* 22.

Znowu co za prawo na takich postanowiono do przyszłego Seymu, *vide*: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1283, *tit.* Zahamowanie.

Gdyby sami Starostowie i szlachta pokoy z postronnemi wzruszali, a ex scrutiniis dowiedzionoby im to było, poena de gverris maią być karani; (*quam vide v.* I, *f.* 153, *tit.* De his, qui cum extraneis). Także i ci, u ktorychby się zdobycz w państwach sąsiedzkich wzięta swawolnie, znaydowała: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1330, § Sami też Starostowie.

Nieosiadłych, to iest: Kozakow i plebejos, takich swawolnikow panowie, Xiążęta, Starostowie, dzierżawcy, szlachta, karać maią w dobrach swoich, sub poenis. *Vide tit.* Kozacy.

Potym Wwdom, Starostom, i panom miast i zamkow Ukrainnych, takowych swawolnych plebejos, i szlachtę nieosiadłą, imać i karać na gardle kazano. Także i szlachtę osiadłą, praemissa citatione in quatuor septimanis ad instantiam Instigatoris, ktorego Starosta powinien dać etiam sine delatore. A ieźliby kto na terminie nie stanął, na wywołanie do Krola ma być odesłan. Z ktorego dobr ma Krol czynić refusionem damnorum, a ostatek konfiskować. Takowyż postępek zachować się ma i przeciwko tym, u ktorychby iaka część zdobyczy, swawolnie w państwach sąsiedzkich wziętey, pokazała się, i w maiętności ich nalazła się: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1629, *tit.* O pohamowaniu ludzi swawolnych Ukrainnych.

W takowych sprawach pozwanemu dylacya iść nie ma, a w rzeczach wątpliwych ma być scrutinium. Appellacya iednak szlachcicowi osiadłemu do Trybunału wolna, ktorey termin powinien Starosta naznaczyć zaraz na początku Trybunału, albo we dwie niedzieli po wydaniu pozwu. A Marszałek Trybunalski doyrzeć ma, aby takie sprawy zaraz extra regestrum były sądzone: i do poparcia Instygator, iako in publico negotio, ma być przydany. *Ibidem.*

Wwdowie i Starostowie pomienieni, gdyby w czynieniu sprawiedliwości niedbałemi byli, albo się sami przeciwko tey konstytucyi czego ważyli, ex delatione ad instantiam Instigatoris in quatuor septimanis, ex prima citatione, w Trybunale peremptorie stanąć, i odpowiadać maią. A gdyby się ex scrutinio pokazało na ktorego, poena colli et confiscatione bonorum ma być karany. A ieźliby perplexitas była, i złożyłby się kto, że nie wiedział, aby to crimen poddani iego popełnili, i że na gruncie iego nie był obwiniony, gdy go wiadomość naypierwsza o występku iego doszła, i że nie dał przyczyny do ucieczenia, i żadna z niego nie szła konniwencya, w takowey mierze bez scrutinium przysięga mu być ma nakazana. *Ibidem.*

Potym takowych pro hostibus Patriae et perpetuis bannitis deklarowano, i Starostom ich imać, i exekucyą z nich czynić roskazano. A ieźliby potrzeba było, Starosta uniwersałem Krolewskim powiat swoy ruszyć ma. A ieźliby i tym podołać nie mogł, bliższemu Staroście, aby swoy także powiat ruszył i pomogł mu, oznaymi. Ktorzy Starostowie powinni to uczynić sub poena legum, a szlachta ruszyć się, sub poena centum marcarum. Do czego i Hetmani Kor. z woyskami Rzeplitey dopomodz powinni, za rekwizycyą Wwdow i Starostow: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1664, *tit.* O ludziach swawolnych.

Poznańskie, Kaliskie, Sandomirskie, Płockie wdztwa, i ziemia Dobrzyńska, i Sochaczewska, to ruszenie powiatow do braci biorą;

a na W. X. Lit. ściągać się nie ma. *Ibidem.*
Potym, że takowi poenae perduellionis podlegać maią, deklarowano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 163, *tit.* O podnoszeniu woien.

A ktorzyby rozboyniczym sposobem do Wołoch i Węgier wpadali, cujuscunque status et conditionis sint, ad instantiam bądź cudzoziemca ukrzywdzonego, bądź Urzędu ktoregokolwiek, bądź cujuscunque pro securitate publica instigantis, pod konst. a. 1588 o rozboynikach wdztwa Ruskiego (*vide tit.* Rozboynicy), podpadną. A panowie, u ktorychby ie pozew, albo areszt zastał w Grodzie, albo ieźli kommissya roczna z Wołochy stanie przed Kommissarzami, sub poena quingentarum marc. et damnorum, juramento per actorem liquidatorum, refusione, stawić ie powinni. *Ibidem*, *f.* 180, *tit.* O swywoli pograniczney.

Finaliter, ktoby z Korony, lub z W. X. Lit. na potym infestis signis Wołoską i Multańską ziemię naieżdżać, i pokoy z Cesarzem Tureckim targać ważył się; takowego każdego powinien Instygator Kor. pozwać na Trybunał, a tam zaraz poena infamiae, et confiscatio bonorum na pozwanym skazana być ma. A ieźliby Instygator w tym niedbały był, i o takie crimen zaraz, skoro się stanie, nie pozywał; winą dwoch tysięcy złot. karany być ma, ktorą zaraz powinien położyć, sub poena bannitionis, toties quoties to niedbalstwo pokaże się na niego: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 323, *tit.* Poena na tych.

Plura, *vide tit.* Kozacy.

Pax et concordia inter Vladislaum Regem Poloniae et Conradum de Iungingen Magistrum Prussiae, ratione granicierum: *a.* 1404, *v.* I, *f.* 63.

Pax Brestensis cum Ordine Cruciferorum sub Vladislao III Poloniae et Hungariae Rege: *a.* 1436, *v.* I, *f.* 114.

Paulus de Ruszdorff Magister Prussiae promittit pacem servare cum Regno Poloniae perpetuam. *Ibidem*, *f.* 129.

Foedus inter Mathiam Imperatorem et Sigismundum III Regem Poloniae initum a. 1613, promulgatum a. 1615: *vide v.* III, *f.* 209.

Pacta Olivensia między Ianem Kazimierzem Krolem Polskim, a Karolem Gustawem Krolem Szwedz. za medyacyą Ludwika XIV Krola Francusk. uczynione: *a.* 1660, *v.* IV, *f.* 735.

Pacta Slązacy i Węgrzy ieżeli violare non desinent, konst. a. 1592 uchylona ma być; a takowych naiezdnikow i gwałtownikow żaden przechowywać nie ma, ani w dom swoy przyimować, sub poena de gverris sancita: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 979, *tit.* De violentiis ab exteris.

Pacta z Krolem Imcią Węgierskim i Czeskim Leopoldem zawarte w Wiedniu dnia 27 Maia r. 1657 approbowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 515, *tti.* Approbacya pactorum.

I z Krolem Imcią Duńskim w Kopenhadze zawarte. *Ibidem.*

I z Kurfirsztem Imcią Brandeburskim. *Ibidem*, *f.* 516.

I przedtym z Kommissarzami Szwedzkiemi we wsi Stumzdorfie w Prusiech uczynione: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 903, *tit.* Approbacya pakt.

Traktaty z Moskwą, ieden wiecznego pokoiu i soiuszu dnia 6 Maia, r. 1686 za Krola Imci Iana III z Ianem i Piotrem Alexiewiczami Carami; drugi z Krolem Imcią Augustem II i Piotrem Alexiewiczem Carem dnia 30 Sierpnia, r. 1704 zawarte, pod wypełnieniem kondycyi w potwierdzeniu wzmiankowanych, salva integritate wiary S. Rzymskiey Katolickiey utriusque ritus, approbowano, et in volumen legum ingrossowano. Co traktatowi Karłowickiemu z Portą praejudicare nie powinno. *Poparcie Konfeder. Sandomir. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 145, *tit.* Potwierdzenie wiecznego i doczesnego traktatow.

Traktat Warszawski 3 Nowembra r. 1716 między Stanami w Koronie, i W. X. Lit. z woyskami Saskiemi, za wdaniem się w to Cara Imci, w Lublinie zaczęty, do Warszawy przeniesiony, przez Kommissarze z strony I. K. Mci, i z strony skonfederowanych Stanow Rzeplitey i woysk Kor. i W. X. Lit. zawarty, utwierdzony: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 230, *tit.* Utwierdzenie traktatu.

Compactata z Cesarzem Imcią in a. 1732 renovata, i na Seym do ratyfikacyi odesłane, aby na przyszłym Seymie doszłym ratyfikowane były, obiecano starać się. *In Pactis Conv. a.* 1736. *v.* VI, *f.* 624, § Compactata.

Tak Nayiaśn. Cesarzowi Imci Chrześciańsk. iako i Carowy Ieymci, Porcie Ottomańsk. i innym potencyom stateczną chęć do dotrzymania sąsiedzkiey przyiaźni oświadczono; zlecaiąc oraz Kommissarzom sancito Seymu a. 1726 naznaczonym, aby z Ministrami postronnemi, mianowicie zaś z Pełnomocnym Ministrem Carowy Ieymci we wszystkich tak dawnieyszych, iako i świeższych okolicznościach traktowali: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 658, *tit.* Oświadczenie dobrey przyiaźni.

Plura o kommissyach do traktowania o pokoy z postronnemi, vide tit. Kommissye.

Pamiętne, vide tit. **Salaria**.

Pan.

Pan za sługę swego gołotę, szkodę, lub krzywdę czyniącego, satisfacere tenetur: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De golotis.

Pan z sługi swego, o gwałtowne zabicie przy nim aresztowanego, albo sprawiedliwość czynić powinien, albo za niego według prawa odpowiadać ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 273, *tit.* De eo, qui inculpatur.

A gdyby sługa ten uciekł, a nie byłby zaaresztowany; tedy pan przysięgą ze dwiema świadki oczyścić się ma, że ani za wiedzeniem, ani za roskazaniem iego, ten się exces

stał, nawet ani dał przyczyny do tego. *Ibidem*, *f.* 274, *tit.* De servitore.

O tymże: iż pan zapozwany o exces sługi swego, sprawiedliwość czynić powinien, gdy u niego aresztowany będzie Woźnym i szlachtą: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 500, § Crebro.

A gdzieby sprawiedliwości czynić nie chciał pozwany, tedy tylko o gwałt domowy i naiazd, a o zabicie szlachcica, albo ranienie, sprawować się ma. A o insze rzeczy, o ubicie, o ranienie plebeji alicujus, o podeptanie sieyby, zboż na polach, i traw na łąkach spasienie, i o insze występki mnieysze z sług nieosiadłych, ieźli przy nim aresztowani będą, sprawiedliwość czynić powinien. *Ibidem*, *f.* 501, § In defectu, *vers.* 5.

Pan o zły uczynek sługi swego osiadłego patrzany być nie ma, ale sam sługa osiadły, w Sądzie przynależnym sobie, odpowiadać będzie. *Ibidem*, § Quod si vero.

Pan, z ktorego dziedziny nocni depopulatores frugum wychodzą, na winę piętnadziestą Krolowi ma być skazany: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 34, *tit.* De illis, qui nocte.

Pan, ktoryby sprawiedliwość zwłoczył z kmiecia zadłużonego mieszczaninowi, ma być ad forum competens pozwany: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 261, *tit.* De cmetonum debitis.

Plura vide tit. Sługa.

Panna, albo corka.

Panna poszedłszy za mąż, we trzy lata i trzy miesiące prawem nie czyniąc przeciwko opiekunowi, prawo dochodzenia dobr dziedzicznych traci. *Vide tit.* Opiekuni.

Maiąc opiekunem stryia, ktoryby iey chytrze czas zwłaczał, może bez woli iego iść za mąż. *Vide tit.* Opiekuni.

Za mąż wydana, w posagu, albo darze pieniężnym ma się kontentować: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 38, *tit.* De virginum desponsatione.

Panny ieźli braci maią, przez nie za mąż wydane być, i posag naznaczony mieć maią. *Ibidem*, § Etiam statuimus.

Corki maiętność wszystkę oycowską spadkiem trzymać maią, ieżeli braci nie masz. A ieźli bracia stryieczni takowe dziedzictwo otrzymać zechcą, tedy szlachta według sumnienia, dobra one oszacować maią, a bracia wedle owego szacunku zapłacić ie w rok gotowizną siostrom maią; a gdy w rok nie zapłacą, corki przy dziedzictwie wieczyście zostaną. *Ibidem*.

Panna od oyca wyposażona, więcey od braci upominać się nie może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 45, *tit.* De filia.

Woiewodzanka nie wyposażona z maiętnością wielką, sto grzywien za posag od braci ma mieć naznaczone. A gdzie mała maiętność, a dziewek wiele, albo iedno tylko dziedzictwo, tedy wedle szacunku pieniężny posag ma iey być przez braci zapłacony. *Ibidem*.

Panna szlachetna, nie senatorskiego domu, od oyca wydana z posagiem naznaczonym, o większe dziedzictwo upominać się nie może; a niewyposażoney bracia 40 grzywien zapłacić maią, ieźli będzie wiele maiętności. A ieźli mało, tedy taxa być powinna, i pars contingens wedle szacunku ma być przez braci siostrom zapłacona. *Ibidem*.

Panna poszedłszy za mąż, nie miawszy oprawy, a mążby iey umarł, tedy trzydziestą grzywien ma się kontentować pro crinili. Ktora iednak z dobr męża swego nie ma tak długo wyieżdżać, pokiby iey pomienione 30 grzywien nie były wyliczone, albo też in censum trzy grzywny per successores mariti naznaczone: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 326, *tit.* De crinili.

Corki od drugiey żony, po śmierci oyca, maią być za mąż według zwyczaiu ziemi wydane, przez syny żony pierwszey, ieźli braci z teyże matki nie będą miały, i od tychże braci posag w pieniądzach naznaczony im być ma: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 74, *tit.* De eo, qui filios habuerit.

Panna we trzech dniach ma opowiedzieć gwałt swoy: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De violationibus.

Pokazawszy znaki gwałtu, przysiądz ma. *Ibidem*.

A gdy o gwałt kogo potwarzy, karana być ma. *Ibidem*.

Panna na gwałt zezwalaiąca, *vide tit.* Gwałt. *Plura vide tit.* Dzieci, *tit.* Posag.

Parricidium.

Parricidae, fratricidae, sororicidae non succedunt in bona occissorum, et infames judicantur: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 26, *tit.* De fratricidio.

Ktoby oyca, matkę, brata, siostrę, stryia rodzonego, męża, żonę, i po kimby się sukcessyi spodziewał, zabił; pozwany do Krola, albo Starosty onego mieysca, testimonioque sufficienti bonae famae, et possessionatorum nobilium convictus, na gardle sroższą ma być śmiercią karan i tracon. A ieźliby nie stanął, eo ipso ma być bezecnym, a iednak Starosty będzie powinność szukać go, i poymawszy każdego czasu na gardle karać. A dzieci takowego od wszelakich spadkow po zabitym maią być oddalone; a krewnym bliższym, ktorych ieźliby nie było, dalszym cedere powinny. *Except Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 944, *tit.* O zabiciu oyca, etc.

A między mężem i żoną wszystkie darowizny, wiana, posagi, spadki, i iakieżkolwiek zapisy temu, ktoryby przyiaciela zabił, upadać, a dzieciom zabitego, albo ieźliby dzieci nie miał, przyiaciołom onegoż cedere maią. *Ibidem*.

Takowy meżoboyca będąc pozwany, (ktory pozew ma być przez Woźnego i dwoch szlachty w domu iego, albo na dobrach, czterema niedzielami przed terminem położony) powinien na pierwszym roku, iako zawitym, stanąć i odpowiadać, bez wszelakiey excepcyi i dylacyi. Na tymże roku, albo na Rokach Ziem-

skich, albo Grodzkich, powinna strona obrażona świadkow mianować, i onych potym w sześć niedziel wnieść w swym powiecie, albo przed Krolem. *Ibidem.*

Ktoby na zdrowie rodzicow, ktoregokolwiek stanu, iawnie, lubo potaiemnie następował, albo ranił; ma być sądzony iako violator salvi conductus: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 978, *tit.* De injuriosis erga parentes.

O dzieciach, *vide tit.* Dzieci.

Plura vide tit. Ociec.

Pasterz.

Pasterz gdyby owcę z trzody zgubił, a byłby o to obwiniony, juramento evadet, ieźli powie: że ią z innemi do wsi przypędził: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 31, *tit.* De pastore.

Od wigilii S. Woyciecha, aż do S. Michała paść bydło ma. *Ibidem*, *f.* 47, *tit.* De jumentis.

Poena talionis.

Poena talionis za potwarny pozew, w tym Sądzie lub Urzędzie ma być uznana, gdzie pozew produkuią; salva appellatione do Krola: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Pozwy potwarne.

Poenam talionis sto grzywien na tego, ktoryby kogo potwarnie pozwał, i ex civili criminalem causam uczynił, założono; ktorą in instanti, od Sądu nie odchodząc powinien położyć, i szkody, ktore aktor poprzysięże, i expensas litis zapłacić, i ktemu dwanaście niedziel w wieży, ziemi albo powiatu swego, na dnie siedzieć ma: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 693, *tit.* O rzeczach, ktore się poczciwości dotyczą.

Ale z kryminałow grodzkich i ziemskich ta poena non irrogatur. *Ibidem.*

Ieszcze poena talionis irrogatur, gdyby kto ex civili causa criminalem czyniąc, na Seym, albo za Dworem kogo pozwał a causa civilis uznana była; i takowa sprawa ma być ad forum competens odesłana, luitis ut supra per evocantem poenis: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Exceptis causis.

O tymże w ordynacyi Trybunału Wołyńskiego i Bracławskiego woiewdztw: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1294, *tit.* Co sądzić maią.

Reassumowano o tym konstyt. a. 1565 do Sądow Kapturowych. *W Konfed. Gener. Warsz. sub interr. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1057, § A gdzieby się.

Potym poenam talionis pecuniariam na grzywien dwieście podniesiono, cum declaratione: że poena talionis iść nie ma, gdy się pozwany odprzysięga: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1217, *tit.* O rzeczach, ktore się dotyczą poczciwości. *Vide tit.* Sprawy, *tit.* Criminalia.

Poena talionis także karany być ma, kto komu nie dowiedzie złodzieystwa. *Vide tit.* Licowy rok.

Plura de his ad marginem adnotantur a Ładovio ex Herburt, *vide tit.* Potwarz.

Poena revocationis.

Poena revocationis karany być ma, ktoby za uproszeniem kaduku, urodzenie czyie obelżył, etc. *Vide tit.* Kaduki.

Poena et crimen peculatus, vide tit. Podskarbi.

Poena et crimen perduellionis, et laesae Majestatis, vide tit. Criminalia.

Reliquas poenas propriis in locis reperies, *quae occurrent*, *dum res atque leges*, *quibus indigueris*, *quaeres.*

Nota:

Poena piętnadziesta, waży 3 grzywien: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 12, § Praeterea.

Wina siedmnadziesta, waży 14 grzywien.

Wina siedmnadziesta, eadem est, co wina Krolewska: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 14, *tit.* De poena.

Winy brane być nie maią, gdy się strony przed dekretem zgodzić zechcą: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Item si qui terrigenae.

Winy sądowe nie maią być nikomu darowane. *Ibidem.*

O tymże: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Praeterea.

Toż deklarował i Krol Zygmunt August I: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Win przysądzonych.

Za winy sądowe, obyczay stary ciążenia: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 4, *tit.* De pignoribus.

O tymże: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 13 *et* 14, *tit.* De pignoratione.

Peresudy, vide tit. Salaria.

Pieczętarze, pieczęci.

Kanclerstwo i Podkanclerstwo Kor. maią być dawane ludziom godnym i zdatnym, tak z Wielkiey, iako i Małey Polski: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Cancellarii.

Na Seymie Walnym rozdawane być maią, za radą Panow Radnych: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 296, *tit.* De Officiis.

Kanclerz i Podkanclerzy naypierwsi expectantes są do dygnitarstw i prelatur. *Ibidem.*

Wszakże to na woli Krolewskiey, wedle zasług i cnoty każdego, wedle czasu i pożytku Rzeplitey, na wyższy Stan i opatrzenie wyższe każdego z nich podnieść: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 359, § Item in statuto.

Z Pieczętarzow ieden duchowny, drugi świecki być ma. *Ibidem*, *f.* 361, *tit.* Ut in Cancellariatu.

Ktorzy dostoieństwa (ieźli duchowni) Gnieźnieńskiego, Krakowskiego, Kuiawskiego, Poznańskiego, Warmińskiego, Płockiego biskupstw; a ieźli świeccy, wdztwa ani kasztelanii z pieczęcią trzymać nie mogą: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 296, *tit.* De Officiis Cancellariae.

Iedney mocy i władzy być maią. *Ibidem*, *tit.* De Cancellariatus etc.

Pieczętarze Kor. sami xięgi Kancellaryi Krolewskiey maią mieć pod strażą swoią: *a.* 1558, *v.* I, *f.* 549, § Caeterum.

Ciż dwoch Pisarzow przysięgłych mieć maią, aby w xięgi Kancellaryi szczerze i wiernie wpisywali wszystkie przywileie, dekreta, zeznania, i inne rzeczy, ktore z pod pieczęci wychodzą. *Ibidem.*

Na pieczętarski urząd immediate po Pieczętarzach ma wstępować Sekretarz Wielki: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 297, *tit.* De Majori Secretario.

Kanclerz i Podkanclerzy Kor. listow na donacye i zapisy dobr Krolewskich inaczey wydawać nie maią, tylko iako prawa Koronne w sobie maią. *Ibidem*, *f.* 296, *tit.* De Cancellariatus etc.

Ten statut Alexandra, de bonis mensae Regalis, ponowił Zygmunt August: aby Kanclerz i Podkanclerzy Kor. nie śmieli listow wydawać na donacye, obligacye, wendycye, feuda, pod utraceniem urzędow, ad instigationem Nuntiorum Terrestrium: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 617, § Statut.

Alternata Stanu Swieckiego z Duchownym Pieczęci Kor. warowana: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 104, *tit.* O pieczęciach.

Pieczętarze oboyga Narodow, żadnych przywileiow na zmnieyszenie dochodow stołu Krolewskiego pieczętować nie maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 925, *tit.* O ekonomiach.

O tym, czego Pieczętarze, albo ich Kancellarye przestrzegać maią, żeby z Kancellaryi nie wychodziło, na swych mieyscach naydziesz, gdy prawa iakiego potrzebuiąc, szukać będziesz, a osobliwie pod tytułami: Kancellarya, Sądy.

Pieczęć Kor. przy Kor. Litewska przy Lit. Kanclerzach i Podkanclerzych być maią: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 899, § Obiecuiem też słowem.

Toż iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 920, § Obiecuiemy też.

Listy i przywil. wszelakie do Inflant, pod dwiema pieczęciami, Kor. i Lit. maią być dawane, sub nullitate: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1263, *tit.* Odprawa listow.

Także dekreta assessor. bannicye, gleyty, sublewacye, *vide tit.* Inflanty.

Ale pozwy zadworne i seymowe, pod ziemską pieczęcią mogą być dawane: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1475, § Iż też, *ver.* 5.

Pieczęć Kor. do Koronnych, a Litewska do Litewskich, a do Inflantskich obiedwie maią być przykładane przywileiow: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1608, *tit.* O niewydawaniu przywileiow.

Pieczętarze Lit. i Pisarze przestrzegać tego maią, aby pozwy zadworne w W. X. Lit. na szlachtę nie były temere wydawane o dobra Krol. ażby delator pokazał, że są Krolewskie i do dyspozycyi Krolewskiey przypadłe. Także aby nie były wydawane bez delatora. O dobra iednak do stołu Krolewsk. należące ktore są liquidi juris, także i o prowenta Krolewskie, wolno Instygatorowi i bez delatora pozywać: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* O pozwiech zadwornych.

Tak Kor. iako i Lit. Pieczętarze przestrzegać maią, aby starostwa Inflantskie nad alternatę nie były konferowane, sub privatione officii: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1262, *tit.* Starostwa Inflantskie.

Pieczętarzom Kor. i W. X. Lit. mieysce zaraz po Marszałku W. W. X. Lit. a Marszałkom Nadwor. po Podskarbich WW. naznaczono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 866, *tit.* O mieyscu w Senacie.

Pieczętarz nie może być oraz, i Hetmanem i i Pieczętarzem, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. *Vide tit.* Hetman.

Pieczętarzow osobnych, Narodowi Ruskiemu na Ukrainie mieć pozwolono cum dignitate Senatoria. Ktorzy według roty przysięgę wykonać maią, przydawszy ten punkt: iż przeciwko kommissyi Hadyackiey nic pieczętować nie będą; i owszem tego przestrzegać będą, aby temu postanowieniu przez konstytucye, albo dekreta Seymowe i zadworne reskrypta, uniwersały, przywileie, nic się przeciwnego nie działo. Do ktorych Pieczętarzow Urzędu i Kancellaryi należeć będą wszystkie tylko duchowne gracye, metropolie, episkopie, humenie, i beneficia (ktore Krol podawać ma), także wszystkie gracye nie tylko duchowne, ale i świeckie, w woiewodztwach tylko Kiiowsk. Bracławsk. Czerniechowsk. także Sądy z miast Krolewsk. tylko pomienionych trzech wwodztw, i dekreta wszelakie, tak zadworne, iako i seymowe. A cokolwiekby in contrarium tego postanowienia wyszło z Kancellaryi Kor. albo W. X. Lit. to pro irrito być ma, i impetrator takowego przywileiu, nie tylko przywiley tracić, ale i winą 10,000 kop Lit. karany być ma. O co forum przed Krolem ex speciali regestro. *W Kom. Hadyac. a.* 1659, *v.* IV, *f.* 642, § Privatis wszystkim.

Pieczęć Kor. z biskupstwem Warmińsk. favore Wielebn. Michała Radzieiowskiego, trzymać pro hac vice pozwolono: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 718, *tit.* Compatibilitas pieczęci.

Pieczeć większą Kor. Wielebn. X. Iędrzeiowi na Załuskach Załuskiemu Biskupowi Warmińsk. i Sambińsk. (dyspensowawszy pro hac ultima vice ab incompatibilitate pieczęci Kor. z biskupstwem Warmińsk.) a mnieyszą pieczęć Kor. W. Ianowi na Słupowie Szembekowi, na ten czas referendarzowi Kor. na Radzie Toruńskiey, urgente necessitate publica oddano; ktora dystrybuta Seymem approbowana; i że dawnym prawom i konstytucyom o rozdawaniu podobnych wakansow na Seymie, derogare nie powinna, warowano. Salva per omnia alternata Stanu Swieckiego z Duchownym: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 104, *tit.* O pieczęciach Koronnych.

Aby nikogo prawem nie przekonanego nie imać, i pacta conventa aby Krol Imć wy-

pełniał; prawa Maiestatowe, a mianowicie iura patronatus; także Xięstwa Kurlandzk. i Semigalsk. powiatow Lawenbursk. i Bytowsk. tudzież kościołow Katolickich, aby w cale zachowane były, Kanclerzom i Podkanclerzym Kor. i W. X. Lit. starać się o to zlecono. *W Traktacie Warszaw. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 240, § Nikogo.

Pieczętarze konstytucye seymowe na Seymiki Relacyine posyłać maią. *Vide tit.* Konstytucye.

Pieczętarzow oboyga Narodow, na Seymie trzecim w W. X. Lit. alternata: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 108, *tit.* Seym trzeci, *et fusius tit.* Seym.

Pieczęci, ieżeliby nie mogły być oddane aliqua interveniente occasione na pierwszym Seymie, pro hac sola vice ad ius Maiestaticum futuri Regnantis wrocić się maią. *W Konfed. Gener. Warszaw. a.* 1733, *vide*: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 590, § Obiaśniaiąc.

Pieczęci prywatney w sprawach publicznych Krol używać nie ma, *vide tit.* Krol.

O pieczęci pokoiowey i sygnecie, *vide eodem tit.* Krol.

Pieczęć szlachecka, *vide tit.* Herb oycowski, *tit.* Syn.

Pieniądze.

Pieniędzmi pospolitemi do skarbu wniesionemi, wolno szafować Krolowi Imci na potrzebę i pożytek Krolestwa za radą Panow Rad swych na ten czas przy sobie mianych. A co zbędzie, to w skarbie chowano być ma: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 360, *tit.* De publicis pecuniis.

Pieniądze nie maią być aresztowane człowiekowi osiadłemu, wyiąwszy by miał mnieyszą maiętność, niż to, o co iest pozwan: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 332, *tit.* De arestandis pecuniis.

Pieniądze na wykupno dobr, *vide tit.* Pisarze Ziemscy.

Pieniądze za dziedzictwo zastawne sierot, *vide tit.* Sieroty.

Pieniądze na wykupno dobr pani wianney, *vide tit.* Posag.

Pieniądze na woynie za Zygmunta I z powiatow i ziem były posyłane: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 474, § Terrae.

Pieniędzy na maiętność danych, summa przed Sędzią wyrazić się ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 19, *tit.* De praescriptione obligatae haereditatis.

Plura vide tit. Moneta. Summy. Podskarbi. Kwarta.

Pieniądze poselskie, vide tit. Posłowie.

Pies.

Pies cudzy kogo ukąsi, przysięgą odwieść się ma, iako nie poszczwał: *a.* 1347, *v.* I. *f.* 30, *tit.* De morsu canis.

Psa cudzego w szczwaniu zwierza ktoby potaiemnie, albo gwałtem wziął, winę trzy grzywny za psa, a drugie trzy onemu, ktorego był zwierz, zapłacić powinien: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, *tit.* De cane.

Pisarze.

§ Ziemscy.

Pisarze Ziemscy, tak iako i Sędziowie per liberam electionem obierani być maią, na powiatowym Seymiku cztery osoby mianowawszy, a z tych czterech iednemu od Krola pisarstwo podług upodobania ma być dane: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Notarius.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Aby we wszem.

Na pierwszych Rokach, pod utraceniem urzędu, przysięgać maią przed Wwdą swym, albo Kasztelanem: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* Iudices Terrestres.

O tymże: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § Iudices.

In defectu Wwdy i Kasztelana, mogą przysięgę wykonać przed Urzędnikami Ziemsk. i szlachtą na Rokach Ziemsk. albo przy położeniu xiąg sądowych onego wdztwa i ziemi: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1456, *tit.* O przysięgach.

Przy aktach ziemsk. osobą swą siadać maią, sub amissione officii: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 582, § Ut autem, *et a.* 1519, *v.* I, *f.* 387, *tit.* Notarii Terrestres, *et a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § Iudices.

Także na Sądach osobami swemi, nie przez podstawki siadać maią, sub amissione officii, wyiąwszy zabawę Rzeplitey, albo chorobę: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Niedoyrzeniem.

Co także masz i w statucie: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 94, § Item Notarii.

A ieżliby nie mogli być osobą swoią, tedy mogą mieć substytuty, ktore Panom i Sędziom prezentować maią, ludzie dobrey sławy, aby od nich approbowani byli. *Ibidem.*

Pisarze Podpiski przy sobie mieć mogą, ale sami dekreta podpisować maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § Ad obviandum, *et f.* 506, § Iudices.

Ciż dekreta Sędziego i Podsędka w xięgi wpisować maią, sub ammissione officii. *Ibidem.*

Klucz ieden od xiąg Wiecow i ziemskich przy sobie trzymać maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De clausura et reservatione actorum.

Pisarzem ziemskim, ani Podpiskiem osoba duchowna być nie może: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 530, *tit.* Ne spirituales etc.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Iż każdy.

Pisarzow ziemsk. ktoby redargueret sententiam, kożuch lisi dać powinien: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De poenis Castellanorum.

Pisarz ziemski z Komorniki w niebytności Sędziego i Podsędka na Roczech, o wykupno dobr sądzić mogą; a choćby się ich dekretowi zastawnik sprzeciwił, przecie oni wziąwszy pieniądze, według obowiązku zastawy, do kancellaryi ziemsk. złożyć ie maią, a potym decernent exemptionem factam, naznaczywszy

possessyą stronie, ktora pieniądze kładzie; ktore o wykupno Sądy i podczas Seymu sądzić się mogą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 259, *tit.* De anthoritate Notarii.

Pisarz na termin opisany Sądem Ziemskim, gdyby Sędzia i Podsędek nie ziechali, on iednak z Komornikami, sub poena 14 marc. contra Iudicem et Subjudicem absentes, statuta, do otwarcia xiąg stawić się powinien. *Ibidem*, *f.* 256, *tit.* De Notarii etc.

Pisarz ziemski z Komornikami, in absentia Iudicis et Subjudicis, penes positionem librorum, o zbiegłego kmiecia sądzić mogą. *Ibidem*, *f.* 259, *tit.* De fugitivis cmetonibus.

Pisarz Ziemski, gdyby zdania Sędziego i Podsędka w xięgi acticare nie chciał, przed Sąd I. K. Mci doniesion, privatione officii karany być ma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Quod si Notarius.

W braniu salariorum od membran, pozwow, wzdania, etc. według statutu Zygmunta I (*ktory vide a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Item volumus, ut quilibet actor) zachować się ma: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Kancellarya też.

Pisarz i Podpisek, u Sądu swego kauz sprawować nie maią. *Ibidem*, § Przestrzegaiąc.

Pisarze Ziemscy maią dopisować spraw, z mieysca nie odieżdżaiąc sub poenis in statuto expressis (*ut supra a.* 1523): *a.* 1565, *v.* II, *f.* 678, § Ale w innych woiewodztwach.

Ale Krakowskiemu, wolno sprawy inszych powiatow w Krakowie dopisować: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Roki Ziemskie Krakowskie.

Pisarze Ziemscy akta i dekreta Kasztelanow swoich, w pospolitym ruszeniu pisać maią: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 413, *tit.* Pisma i dekreta.

Pisarza Ziemskiego liberam electionem powiatom Zambrowskiemu i Ostrołęckiemu, i Nurskiey ziemi pozwolono: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 697, *tit.* Pisarstwa.

Pisarze Mazowieccy Ziemscy, przez elekcyą od szlachty obrani, a od Krola podani, akta grodzkie sami sprawować, i w swoiey mocy mieć maią. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 932, *tit.* O Pisarzu Ziemskim.

Z tychże każdy Podpiska przysięgłego chować ma, dla potocznych spraw; delinquente vero illo in Officio, wolno stronie ukrzywdzoney z Pisarzem, albo Podpiskiem o to czynić, albo na Wiecach, albo przed Krolem, albo in ultima instantia peremptorie, tak o szkodę, iako i o winę. *Ibidem.*

Ciż akta ziemskie w każdym powiecie, w ktorych wieczne zapisy i intromissye, i granice zapisuią, powinni osobno introligować; a obligationum i actionum także osobno; i też wszystkie akta maią mieć w pilnym chowaniu. *Ibidem.*

Ciż nie maią nic pisać w xięgi ziemskie bez podpisu Sędziego i Podsędka, ani w grodzkie bez Urzędu Grodzkiego. *Ibidem.*

Zapisy, a zwłaszcza wieczności, wedle formularza w statucie opisanego pisać maią. *Ibidem.*

Pisarz Ziemski Ciechanowski przy grodzkich aktach dla przyimowania powinien być sam praesens, albo Podpiska przysięgłego, i dobrze osiadłego w tymże powiecie mieć: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1231, *tit.* Grod Ciechanowski.

W Zakroczymiu, w Liwie, w Zambrowie, Podpiskowie starsi osiedli być także maią, sub poena 100 marc. *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1338, *tit.* Grody wieczne.

Pisarzowi Ziemsk. Mielnick. fundos et proventus mieszczanie przywrocić maią, sub poena 400 marc. O co forum za Dworem. A że natenczas Pisarz tameczny poselską na Seym funkcyą ma, od obywatelow tegoż powiatu, że o nieodprawieniu pozycyi, trudności od nikogo mieć nie ma, sub nullitate causae intentatae, deklarowano: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1618, *tit.* O zbudowaniu domu.

Pisarze Ziemscy, Czerniechowski i Nowogrodzki Siewierski, alternatę swoię, iako i Kiiowscy, mieć maią w Trybunale: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 964, *tit.* Konserwaty.

Na mieysce Pisarza Ziemsk. Sandom. Ur. Bieykowskiego, iako paralitici decumbentis, surrogowano Ur. Iozefa Iawornickiego Podstarościego Chęcińskiego: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 121, *tit.* Substytucya Pisarza.

Wdztwo Sandomirskie Pisarza Ziemsk. Sandom. na Sądy swoie Kapturowe do pisania spraw obrało było na zieździe okazowania, sub interregno: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1076, § Do ktorych Sądow.

Pisarz Ziemski Grodzieński, iż ieszcze nie przysiągł, na blisko przyszłym Seymiku Relacyinym uczynić to ma. *Konf. Gen. Warsz. sub interr. a.* 1648, *v.* IV, *f.* 152, § A iż Pisarz.

A Sanocki wykonać przysięgę może na pierwszych Sądach Kapturowych. *Ibidem*, § Także Pisarz.

W Grodzie Smoleńsk. lubo Pisarza Ziemsk. nie maią, zapisy iednak wszystkie tamże zeznane tak zupełną moc mieć maią, iakoby były przed samym Pisarzem zeznane. *Ibidem*, § W Grodzie zaś Smoleńskim.

De salariis Pisarzow Ziemskich, *vide tit.* Salaria.

O Pisarzach Ziemskich Lit. *vide infra tit.* Pisarze Trybunalscy.

§ Grodzcy.

Pisarz Grodzki, oraz Ziemskim być nie może, ani Ziemski Grodzkim: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Iż każdy urząd.

Pisarze Grodzcy przysięgać maią na pierwszych Rokach, sub amissione officii, przed Starostą albo Podstarościm onego mieysca: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* Iudices.

Pisarze Grodzcy w Poznańskim, Kaliskim, Sieradzkim, i Łęczyckim woiewodztwach; także w Wieluńskiey i Gostyńskiey ziemiach, przysięgli i osiedli być maią, sub privatione of-

ficii; w Poznańskim i Kaliskim iednak powiecie, także w Brzeskim Kuiaw. i Inowrocławskim wdztwach, tylko przysięgli: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 694, *tit.* Przysięga.

Krakowski przysięgły i osiadły być ma: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272, *tit.* Akta grodzkie.

W Miadziole Pisarza przysięgłego, dla zeznawania tylko Woźnych, Starosta Oszmiański mieć powinien, ktory wypisy z xiąg pod pieczęcią Starosty Oszmiańsk. i z podpisem swym wydawać będzie: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1343, *tit.* O Pisarzu Oszmiańskim.

Reassumowano tę konst. in toto, cum hac declaratione, że i dobrze osiadły być powinien, i tylko opowiadania i zeznawania Woźnych przyimować; a wypisy iego tak ważne każdemu do spraw być maią, iako i Pisarza Oszmiańsk. Grodzk. *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1684, *tit.* Pisarz Oszmiański w Miadziole.

Pisarze Grodzcy w Sandomirskim wdztwie przysięgli i osiedli być maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Grody wieczne Sandomirskie.

Kamieniecki i Latyczewski przysięgli, i osiedli haereditaria possessione być maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 292, *tit.* Grody wieczne.

Chełmiński, Malborski i Pomorski w ziemiach swoich possessionati być, i przy aktach rezydować maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 29, *tit.* Xięgi ziem Pruskich.

W ziemiach Ruskich Pisarze Grodzcy osiedli być maią, a Podpiskowie starsi przysięgli: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 688, *tit.* Grody wieczne.

Także i w wdztwie Bełskim. A Podpisek starszy ma być juratus, persona idonea et nobilis: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 881, *tit.* Grody wieczne.

Pisarza Grodz. Poznańsk. Ur. Iana Tańskiego Vice-Instyg. Kor. Surrogator, *vide tit.* Surrogator.

De salariis Pisarzow Grodzkich, *vide tit.* Salaria.

Pisarz, albo Referendarz W. X. Lit. assidere powinien, sub tempus Iudiciorum Assessorialium spraw ziemi Inflantskiey, *vide tit.* Inflanty.

O Pisarzach Grodzkich Lit. *vide sequenti* § O Trybunalskich.

§ Trybunalscy.

Pisarze Ziemscy Wołyńscy, iako akta trybunalskie pisać maią? *vide tit.* Trybunały.

Pisarze Trybunalscy, Ziemscy i Grodzcy W. X. Lit. i Podpiskowie ich, depaktować, i wydawania spraw omieszkiwać nie maią, sub poena sta kop Lit. O co forum Trybunał ad instantiam ukrzywdzonego. A strony powinne będą kontrowersye, i insze sprawy, do Pisarza naydaley do trzeciego dnia oddawać: *K. L. a.* 1616, *v.* III, *f.* 307, *tit.* O Pisarzach Trybunalskich.

Pisarz Trybunalski Lit. gdyby podczas Trybunału umarł; ieden z Deputatow na mieysce iego ma być surrogowany, i przysiądz rotą pisarską. A xięgi wszystkie spraw trybunalsk. za swego sprawowania, naydaley w 6 niedziel po odsądzeniu Trybunału, do Sędziego i Podsędka Ziemsk. onego powiatu zapieczętowawszy oddać powinien. Wypisy iednak i widymusy, z xiąg dawnieyszych trybunalsk. i ziemsk. w sprawach przez zmarłego Pisarza odprawionych, Sędzia i Podsędek pod pieczęciami, i z podpisem rąk swoich ludziom potrzebuiącym wydawać maią, do obrania i konfirmowania inszego Pisarza. *Ibidem, tit.* O Pisarzu Trybunalnym.

Pisarz W. X. Lit. Trybunalski sam, odtąd zawsze bez korrygatorow powinność swoię podług przysięgi odprawować ma. A nad dochod w prawie opisany, wedle konst. a. 1616, ani przez się, ani przez substytutow swoich, nic wyciągać nie powinien. A gdyby nad prawo co na kimkolwiek wziął, albo w dekrecie mimo nakaz sądowy ubliżenie iakieykolwiek stronie uczynił, według pomienioney konst. (ktora reassumitur) sprawować się będzie powinien: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 877, *tit.* O Pisarzu Trybunalskim W. X. Lit.

Pisarze Trybunalscy W. X. Lit. we wszystkim według prawa dawnego zachować się powinni. Ani sami przez się, ani przez substytuty swoie niesłusznym braniem dochodow, stron aggrawować nie maią. Terminatory z swoich dochodow za ich prace kontentować maią, a to wszystko sub poena mille florenorum, per medietatem actori, et Iudicio w Trybunale, za nakazem, albo pozwem od ukrzywdzonego wydanym, solvenda: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 15, *tit.* O Pisarzach Trybunalskich.

Pisarz odtąd dekreta trybun. albo sam pisać, albo dwoch tylko przysięgłych Podpiskow, ktorzyby także exnunc de non revelandis tylko secretis przysięgali, w Kole Trybun. przy sobie mieć będzie. A ci ad mundum dekreta przepisawszy, nie w konfuzyi, ale zaraz po sentencyach czytać, i do podpisu marszałkowskiego i Deputata, ktorego się wdztwo sądzi, dawać powinni: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 107, § A że Pisarz.

De contraventione tey konstytucyi, *vide tit.* Trybunał Gł. W. X. Lit.

Item pro lege perpetua postanowiono: aby Pisarz w Trybunale W. X. Lit. nie wprzod zasiadł, aż przysięgę wykona super non revelanda secreta; że nic nad prawo w kancellaryi Trybun. od spraw wyciągać, ani sam, ani Regenci nie będą. Co uczyni podług konst. a. 1647, i Regenci na tymże początku Trybunału, zaraz po obranym Marszałku, toż uczynić powinni: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 993, *tit.* Trybunał w W. X. Lit.

Pisarz Trybunalski dwoch albo trzech Regentow in subsidium prac swoich mieć może, a ci maią być nobiles bene possessionati, i na początku Trybunałow W. X. Lit. A in minoribus Subselliis przed swoiemi Urzędami, nie tylko super non revelanda se-

creta, ale też i na to, iako nad słuszność, zwyczay, i prawo W. X. Lit. depaktować nie będą, jurament wykonać obligantur: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 474, *tit.* O kancellaryi Trybunalskiey.

Pisarzowi Trybunalsk. od arkusza, na ktorego iedney stronie ma być wierszow 30, tynf ieden, Regentom poł-tynfa, skrybentowi zaś in quantum w kancellaryi pisany będzie dokument, groszy 15 płacono być ma; a gdy strona sama sobie przepisze, (excepto zapisow, ktore omnino w kancellaryi pisane być maią) skrybentom płacić nie ma. Od wpisania do regestru sprawy, po tynfie 1, i od arkusza po złotemu; od pieczęci wszelkich wypisow szostak bity; od kopii oddania groszy 5, od odebrania iey gr. 5, od otwarcia xiąg tynf 1, od intromissyi i relacyi zeznaney gr. 24, od aresztowania kondemnaty zł. 1, od proklamaty gr. 24, od suscepty zapisow gr. 24. A dekreta wszelkie oczywiste, i ex partium controversiis ferowane, iak w protokołach będą zapisane, po finalney rosprawie, i po promulgowaniu, in spatio trzech dni wydane być maią potrzebuiącym. *Ibidem, f.* 477, *tit.* Dochody kancellaryi.

Pisarzow Trybunalskich salaria, *vide tit.* Salaria.

§ **Polni.**

Pisarze Polni przysięgli być maią: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1372, *tit.* Disciplina militaris.

Pisarzom Polnym tak Kor. iako i W. X. Lit. przysiądz kazano było przy rachunku, że sprawiedliwie poczty pisali. *Ibidem, f.* 1371, § Przed temiż Podskarbiemi.

Potym, żeby Pisarz Polny przysięgły był, iako fideliter et absque favore woysko popisować, i absencye odieżdżaiących żołnierzy notować będzie, postanowiono. Inaczey, ieżliby przysięgły nie był, liczba iego nie ważna, ani przyimowana być ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 279, *tit.* O Pisarzu Polnym.

Na każdy miesiąc ma pisać piechotę, tak Niemiecką, iako i Polską, i Węgierską. A ieżliby w tym iaka iego negligentia była, liczbę z tego na Seymie uczynić powinien: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 427, *tit.* O Pisarzu Polnym.

Pisarze Polni salario w prawie opisanym kontentować się, i z niego Vicesgerenty swoie odprawować maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 276, *tit.* Obiaśnienie salariorum.

Pisarz Polny o działach woyska kwarcian. ma zawiadować, sub poenis o kwarcie: *a.* 1625, *v.* III, *f.* 489, § A iż też pewna liczba.

Pisarz Polny obecnie ma być w woysku, albo mieć przysięgłe substytuty, w czym ieźliby się iaka negligentia stała, Posłowie Ziemscy po wysłuchaniu liczby skarbowey, upomnieć się tego in facie Rzeplitey powinni. A iż woyska natenczas są rozdwoione i w Prusiech, i na Ukrainie; tedy przy iednym Pisarz sam, a przy drugim substytut iego być ma. A w Prusiech przy popisie maią być dwa Kommissarze. Substytutowi Pisarza Poln. iść salarium ex aerario publico nie ma: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 580, *tit.* O Pisarzu Polnym.

Tę konstytucyą przyięło i W. X. Lit. *Ibidem.*

O Pisarzu Poln. W. X. L. reassumuiąc wszystkie konstytucye warowano: aby przysięgi na ten Urząd nie wykonawszy, Urzędem swym nie szafował. Item, aby według przysięgi swey popisow nie omieszkiwał, i aby sam roty iezdne w każdey ćwierci roku, a piesze każdego miesiąca popisował; i żadnemu towarzyszowi nad trzy konie pocztu nie przyimował: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 791, *tit.* O Pisarzu Polnym.

Pisarz Polny W. X. Lit. z dostoieństwem senatorskim trzymać nie powinien urzędu tego, salvo moderno Officiali. *Ibidem.*

O powinności Pisarzow Polnych konstytucye wszystkich Seymow reassumuiąc, i approbuiąc in toto, postanowiono: aby Pisarz Polny woysko wszystko w ćwierć roku popisawszy, regestra z podpisem ręki swoiey do skarbu, a potym do Marszałka Poselsk. na początku Seymu każdego, sub privatione officii, oddawał. Inaczey bez takowego regestru skarb żadney chorągwi żołdu wydawać nie ma: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 446, *tit.* O substytucie Pisarza.

Na mieysce Pisarza Poln. Kor. w więzieniu zostaiącego, poki nie powroci, podano substytuta Ur. Maryana Iaskolskiego Strażnika Woyskowego, z tym dokładem: aby ten Urząd fideliter według prawa administrował, praevio juramento corporali juxta rotham Pisarza Poln. *Ibidem.*

O Urzędzie i przysiędze Pisarza Poln. W. X. Lit. dawne konstyt. reassumowano, cum hac declaratione: aby chorągwie iezdne co ćwierć roku, a piesze w miesiąc, za wiadomością hetmańską sam przez się, albo przez substytuta przysięgłego popisował, a regestra podpisane zaraz po popisie, iedne do rąk Hetmana W. X. Lit. a drugie do skarbu W. X. Lit. na początku Seymu każdego oddawał, sub poena privationis officii. O co forum na Seymie ad instantiam każdego Posła. Ta iednak poena do nieoddania tylko regestrow popisowych ściągać się ma; bo ieżliby w borgu będąc woysko, pisać się nie chciało, przy nim żadna nie zostanie wina. *Ibidem, f.* 469, *tit.* O Pisarzu Polnym.

O władzy Urzędu i prerogatywie Pisarza Poln. Kor. konstyt. i prawa wszystkie reassumuiąc, postanowiono: aby Kommissarze od woiewodztw i ziem, do wypłacenia woysku na wdztwa, vigore Trybunału Radomsk. a. 1667, rozebranemu obrani, bez podpisu Pisarza Poln. Kor. na regestrach, zasług nie wydawali, sub restitutione de suo tychże summ. O co forum w Trybunale in regestro mere fisci być ma: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 107, *tit.* O Pisarzu Polnym.

Pisarstwa Metryki Kor. *vide tit.* Metryka.

Pisarze Seymowi, *vide tit.* Dekreta.
Pisarze Celni, *vide tit.* Cła, *tit.* Myta.
Pisarze Skarbowi, *vide tit.* Podskarbi.
Pisarze Graniczni, *vide tit.* Podkomorzy.

§ Pisarze Kancellaryi Krolewskiey.

Pisarze Kancellaryi Krolewskiey, ieden albo dwa przysięgli być maią, ktorzyby do Metryki szczerze i wiernie wpisowali przywileie, dekreta, zeznania, i inne sprawy przed Krolem odprawione: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, § Caeterum.

Ciż wszystkim, ktorzyby przywileie iakie stracili, a o nie prosili, z teyże Metryki, nic nie odmieniaiąc, pod pieczęcią Krolewską wydawać ie maią. *Ibidem.*

Żadnego nad sprawiedliwość obciążać nie maią. A od pozwow nie maią nic brać. Zaś od prokuracyi gr. 3. Od kommissyi z mandatem gr. 10. Od zezwolenia na dobra Krolewskie zł. 2. Od zapisow pospolitych 2 kopie. Od listow zapieczętowanych gr. 6. Od gleytow czyli listow salvi conductus 12 gr. Od listow wiecznych na pargaminie z iedwabiem, kop 5. Ale to brać tylko od szlachty maią. Od mieszczan zaś i od Żydow, i ludzi postronnych, wedle woli Kancellaryi: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Taxa literarum.

Od Żydow umarłego prowadzących nie maią nic wyciągać, *vide tit.* Żydzi.

Od extraktow listow kommissarskich względem granic, kopę iednę: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, § Liberum erit.

Piwo.

Piwo, i inne trunki wolno było przedtym każdemu zkądkolwiek brać, i we wsiach szlacheckich i duchownych warzyć i szynkować, bez wszelkiey Starostow winy i przeszkadzania: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 269, *tit.* De libertate.

Potym zakazano, aby piwa Wrocław. nikt nie szynkował, sub poena 14 marc. per Capitaneum loci decernenda; i wolności do szynku takowych piw, komuby od Krola nadane były, cassantur: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 972, *tit.* O piwo Wrocławskie.

iam 1578. II. 986

Piwowar czopowe od piwa, i osobne szelężne, od wyszynku tegoż ma płacić. *W Uniw. pob. a.* 1593, *v.* II, *f.* 1417, *tit.* Czopowe.

Piwa przewoźnego w Piotrkowie nikt szynkować nie ma, sub poena 100 marc. et amissione piwa. O co forum Grod Piotrkowski ad instantiam Instigatoris Officii Castr. bez appellacyi; a ieżliby do dworu szlacheckiego takowe piwa na szynk były przywiezione, powinien ten szlachcic z szynkarza nieodwłoczną sprawiedliwość uczynić, albo sam zań w Grodzie odpowiadać, winę odłożyć, i rzecz odsądzoną, albo dekret odnieść sine appellatione ut supra. Staroście iednak Piotrkowskiemu wolno piwo przewoźne przez Urzędniki swe brać, i według woli swey obracać: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 176, *tit.* O piwie przewoźnym.

Ani do Poznania tak z maiętności szlachec. iako i z innych miasteczek okolicznych, nie maią być piwa na wyszynk wwożone, pod utraceniem tegoż piwa. Czego Urzędnicy do tego w mieście tym należący serio doglądać, i zaraz exekucyą czynić maią. Nikomu iednak na potrzebę prywatną ta konst. nie zagradza piwa sobie zkądkolwiek, lub z cudzych kraiow przywiezienia. *Ibidem*, *f.* 187, *tit.* Przewoźne piwo.

Piwo w miastach dla swoiey potrzeby wolno szlachcie robić, bez obligacyi płacenia czopowego: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Nobiles Regni.

Piw i gorzałek w miastach i miasteczkach woiewodztwa Płoc. osobliwie w Płocku, w kanoniach, i domach szlacheckich i klasztornych, nie godzi się szynkować, oprocz samych mieyskich, sub confiscatione takowych likworow, względem ktorego zabrania nulla impetitio in ullo foro być powinna: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 935, *tit.* Czopowe.

Piwa robić w miastach bez cechu nikomu się nie godzi. *Vide tit.* Miasta.

Plebeji.

Plebeji do kościołow głownych nie maią być brani na duchowieństwa, ale tylko szlachta. *Vide tit.* Kościoły.

Toż się i na Ruskie kraie ściągać ma: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* De ecclesiis.

O tymże: że ani ad collegiatas ecclesias maią być przypuszczeni, sub poenis et foro: de cortesanis, w dawnym prawie expressis, ktoby mimo tę konst. ważył się co otrzymać. Co i W. X. Lit. służy: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O dygnitarstwach.

Plebeji et civitatenses żadnych dobr ziemskich dziedzictwem, lub zastawą trzymać nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 271, *tit.* De civibus.

Plebeji także nie mogą być capaces dobr lennych: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 106, *tit.* Naprawa murow Smoleńskich.

Plebejis personis żadne dzierżawy nie maią być dawane, chyba tym, ktore meritis ab aliis distinguuntur: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 623, § To też waruiemy, *1mo.*

Personae Plebejae et ignobiles, żeby ullo titulo żadnych nie brali krolewszczyzn, cavetur. *Ibidem*, *f.* 656, *tit.* Warunek.

Plebeiusz Biskupem, albo Prałatem zostawszy, wyżey postępować nie miał za Krola Alexandra, pod winą wywołania, i dobr swych rodzicow do skarbu utracenia: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 302, *tit.* De numero plebejorum.

Plebeiusz staraiąc się albo wstępuiąc na dostoieństwo duchowne, wywołany bywał z rodzicami, i dobra wszystkie do skarbu tracił. *Ibidem*, *tit.* Statuta ecclesiarum.

Plebeji Doktorowie w Kapitułach mieysce maią gdzie na to są fundacye; na Doktorow pozwo-

lono, aby ieszcze ieden S. Scripturae Doctor, drugi juris prudentiae, a trzeci medicinae był przypuszczony. Gdzie zaś na to fundacyi niemasz, tedy tylko dwoch theologiae, dwoch juris, a iednego medicinae Doktorow pozwolono: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 263, *tit.* De numero plebejorum.

A nad opisaną liczbę nie maią być brani: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Ponieważ.

Plebejus o dobycie i szermowanie bronią przed Kommissarzami granicznemi, gardło traci: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 575, § Quod si quis.

Plebeji głowa, gdyby o nię iako o szlachecką czyniono, nie ma być płacona: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Gdzieby kto.

A ktoby o nię czynił, 120 marc. poena ma być karany, i ma siedzieć na dnie w wieży rok i sześć niedziel. Toż i o ranach rozumieć się ma. *Ibidem.*

Plebejus z rusznicą nie ma chodzić, sub poena duplici 14 marc. i tak długo przez Starostę, albo przez Urząd iego ma być trzyman w wieży, aż tę winę położy. *Ibidem,* § Ktoby się.

Obostrzono to potym prawo, *quod vide tit.* Rusznice

Plebejorum nobilitacya tylko na seymie być ma, albo w woysku: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* Plebejorum nobilitatio.

Plebejum hominem rusticanum gdyby szlachcic zabił, przepada winy 30 grzywien, ktorey panu połowica, a potomkom zabitego druga połowica należeć ma: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012, *tit.* O mężoboystwie plebejorum.

A gdyby zabity powinnych nie miał, pan iego może o głowę czynić. A ieźliby pana niestało, potomkowie onego pana, aby mężoboystwa nie zostawały bez karania: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* De homicidio plebeji.

Podwyższono potym taxę capitis plebeji, na sto grzywien: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 681, *tit.* Taxa capitis.

Potym porownano taxę głow plebejorum w W. X. Lit. z taxą Koronną, w konst. a. 1631, wyrażoną, według ktorey głowszczyznę wszystkie Sądy W. X. Lit. skazywać maią na potym: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 962, *tit.* Taxa głow plebejorum.

Plebejus occidens plebejum, capitis poena puniatur; w czym scrutinia zachowane być maią: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012, *tit.* O mężoboystwie plebejorum.

Plebejorum rany in duplo płacone być maią. *Ibidem.*

Znowu: że in duplo: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 681, *tit.* Taxa.

Plebeji blawatow, futer drogich, szafianow zażywać nie maią, *vide tit.* Miasta i mieszczanie.

Plebeji Mytnikami i Poborcami nie mogą być w Koronie, tylko szlachta osiadła: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 282, *tit.* O mytach wodnych.

Plebejus gdy zabiie szlachcica, *vide tit* Mężoboystwo.

Płot.

Płot na cudzey dziedzinie postawiony, we dwie lecie preskrypcyą bierze: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 20, *tit.* Seps.

Plenipotencya.

Plenipotencye u akt ziemsk. albo grodz. personaliter przez pryncypała zeznane, ad causas divisionis, expulsionis, exemptionis rei judicatae, sive executioniset in quaestionibus haereditariis, tudzież w sprawach do zapisow intentowanych, requiruntur: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 276, *tit.* O plenipotencyach.

Plenipotenci, albo agenci w Trybunale W. X. Lit. za szranki przestępować nie powinni, excepto kancellaryi Trybun. i dyskursami (z ktorych hałas et irreverentia dzieie się) zabawiać się nie maią, sub poena sessionis turris; dylacyi aby secundario nie pretendowali pryncypałow per praevaricationem et condictamen z przeciwną stroną, czyli też per negligentiam, kondemnować nie dopuszczali, sub poenis pro qualitate excessus, etiam criminalibus termino tacto, za podaniem od strony ukrzywdzoney do Sądu supliki, vindicandis. Ktorych to agentow post praevaricationem i testimonia nieważne być maią: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 479, *tit.* Agenci.

Plenipotenci, alias iurystowie, patronowie i agenci, żadnych wlewkow in aggravationem Stanu Szlacheck. nabywać nie maią, i w sprawach pryncypałow swoich według żałob (sine laesione personarum, nisi id munimentis probari possit) postępować; iednemu pryncypałowi konnotowawszy documenta, ex adversa parte in eodem negotio spraw przyimować, i in consilia wchodzić nie powinni, sub relegatione a Iudiciis in perpetuum, et poena sessionis turris; a maią być nobiles, et jurati. *Ibidem,* *f.* 483, *tit.* O Patronach, alias iurystach.

Tychże, rotha przysięgi. *Ibidem*, *f.* 484.

Plenipotentowi zadaiąc, że zmowę uczynił z stroną przeciwną, dekreta Trybun. w W. X. Lit. ex seriis otrzymane, znosić się nie maią: *K. L. a.* 1638, *v.* III, *f.* 936, *tit.* O nieznoszeniu dekretow.

Taki plenipotent fraudis convictus, na gardle karany być ma, a sprawa in integrum restitui. Corrumpens zaś plenipotentem, ma sto kop. Lit. in instanti zapłacić parti actoreae. Gdzieby zaś kto actionem plenipotentowi intentował, a nie dowiodł, sto kop in instanti plenipotentowi, a sto parti adversae wypłacić ma. A on dekret nienaruszony zostawać. *Ibidem.*

Plura vide tit. Trybunały.

Pobor, vide tit. Podatki.

Poczet.

Poczet na Seymie tego, ktory iest pozwany ratione laesae Majestatis.

Poczet na kommissyą.
Poczet na wizyą.
Poczet na Trybunał, i na insze Sądy.
Poczet na granicach między Ruskim, Bełzkim, Podolskim, a Wołyńskim wdztwem.
Poczet żołnierski.
Vide tit. Criminalia. Kommissye. Trybunały. Sądy. Granice. Żołnierz. Woysko.

Podatki.

Podatkow pieniężnych z początku Krolestwa Polsk. żadnych nie znano, ale iako pisze Cromerus in Lech. Reditus tunc et agros nullos peculiares habebat Princeps, sed ei cuncti seminabant et metebant, deque omnium rerum proventu, fructibus ipsi vectigal pendebant. *Praef.* § *1mo*, *v.* I. A Długosz lib. 2 tak o tym świadczy: Quilibet colonus mansum integrum colens, unam siliginis, alteram avenae mensuram de purgato grano absque cunctatione persolvebat, et in propinquiora Regalia horrea deducebat, in vestitum scilicet et victum militum eorum, qui pro pace totius Regni militabant. *Ibidem*, § 2, *tit.* De legibus ab aetate Miecislai.

Od podatkow wszelkich grunta pańskie i szlacheckie są wolne, dwa tylko grosze z łanu, albo części łanu osiadłego oddawszy: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 56, § Ideo ob merita.

Także od podatkow są wolni ci, co na wolnościach zasiedli, poki wolności czas nie wyniydzie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 269, *tit.* De libertatibus.

Od podatkow wiardunkowych Kazimierz III pod Choynicami uwolnił Szlachtę: *a.* 1455, *v.* I, *f.* 186, § Casimirus etc.

Toż uczynił i Ian Olbracht, tak Szlachtę, iako i ich poddanych wolną czyniąc od wiardunkow, alias fertones zwanych: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 249, *tit.* De non expetendis contributionibus.

Podatki krolewskie pieniędzmi pospolitemi, albo Praskiemi płacone być miały: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 84, § Insuper.

Podatki krolestwo nazwane, na znak poddaństwa, od kmieciow wyciągane bywały. *Ibidem.*

Te podatki inaczey nazywaią się poradlne, albo podymne, i płacić się maią po dwa grosze z łanu: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 269, *tit.* De exactione.

Podatkow żadnych studenci i żacy Krakowscy dawać nie maią. *Vide tit.* Akademia.

Podatki, ktore uchwalone były na potrzeby Rzeplitey, in voluminibus legum et constit. te się znayduią.

Anno 1520 Naprzod pobor pogłowny za Zygmunta I na obronę Rzeplitey, et tuendis finibus Christianorum ab incursione infidelium, i na wykupienie więźniow z Tatarskiey niewoli a. 1520 na Seymie w Bydgoszczy. (*Vide Ianuszowski*, *f.* 326).

Za tegoż pobor ex taxatione fundorum na obronę Rzeplitey: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 479. 1527

Potym kontrybucya na wyprawę przeciwko Turkom uchwalona: *a.* 1552, *v.* II, *f.* 600. 1552

Potym pobor łanowy: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608, § Iż też gwałtownemu. 1557

Znowu łanowy, i czopowe od wszelkich likworow, szos z domow mieyskich: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 661, *tit.* Uniwersał. 1564

Pobor także z czopowym i szosem: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 710; *a.* 1567, *f.* 733. 1565

Takież podatki po Unii z W. X. Lit: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 796. 1569

Takież: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 845. 1573

Takież: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 873. 1576

Takież: *a.* 1577, *v.* II, *f.* 950. 1577

Potym pobor z czopowym i szosem, i do tego podatek, nad cło pograniczne, od kupcow wszystkich woły za granice pędzących, i z osobna od wszelkich towarow inszych czwarty grosz nad cło, albo myto pograniczne. Pogłowne Żydowskie. Podatek od pieniędzy na interesie. Pobor wodny. Subsidium od Panow Duchownych, sine derogatione prawom i wolnościom ich, z chęci i miłości ku Rzeplitey pozwolone: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 980. 1578

Też, ktore immediate, podatki. O postanowieniu tylko subsidii od Panow Duchownych declaratur: iż i duchowieństwo religii Greckiey, ktorzy maiętnościami są opatrzeni, powinni mu podlegać. Do tegoż ratunku excitantur i PP. Senatorowie, Urzędnicy, dzierżawcy krolewszczyzn w W. X. L. *a.* 1580, *v.* II, *f.* 994, 1580

Takież podatki: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1024. 1581

Takież, excepto Panow Duchownych: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1245. 1588

Takież iako immediate, i do tego pogłowne w W. X. Lit. Cygańskie, Tatarskie, i pogłowne od kupcow cudzoziem. wszystkich w Koronie handluiących, a possessyi prawa mieysk. nie maiących, (excepto gości i kupcow w Koronie osiadłych). Pogłowne od Szkotow. Cło nowe podwyższone w W. X. Lit: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1300. 1589

Takież znowu, iako immediate, podatki: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1348. Ale ie zniesiono potym było: *a.* 1591, *v.* II. 1590

Potym takież na drugim Seymie w tymże roku 1591 postanowiono, excepto pogłownego Cygańskiego, i cła nowo podwyższonego w W. X. Lit. A o Szkotach declaratur: iż ci, ktorzy konie maią, od koni, a ktorzy na sobie opałki noszą, od głowy swoiey płacić maią: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1379. 1591

Takież podatki iako immediate: *a.* 1593, *v.* II. 1593

Takież znowu. O Szkotach tylko declaratur: iż okrom poboru, z osobna od towarow rowno z drugiemi kupcami płacić maią: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1427. 1595

A że niektore wdztwa i ziemie nie wydały poboru, kazano go wydać, i na Żydy pogłowne postanowiono drugie. A ziemi Dobrzyńskiey, że pobor na Seymiku pozwoliła i wydała, 1596

approbatur; i ma być do skarbu oddany: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1445.

1601 Takież iako immediate podatki. O Ormianach osiadłości nie maiących, i o Żydach handle prowadzących, ma się toż rozumieć, co o inszych kupcach: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1532.

1602 Takież znowu: *a.* 1602, *v.* II, *f.* 1558.

1603 Takież w Koronie tylko, a w W. X. Lit. na to mieysce czopowe, i myto nowe wodne i lądowe: *a.* 1603, *v.* II, *f.* 1575.

1607 Tu takie, iakie in a. 1601 były: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1639.

1609 Takież znowu, z cłem nowo podwyższonym, i spławem wodnym w W. X. L. *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1688.

1611 Takież, i do tego pobor od kupcow pieniądze za granice wywożących, także czopowe W. X. Lit. *a.* 1611, *v.* III, *f.* 48.

1613 Potym pobor z czopowym, szosem, pogłownym Szkockim, Żydowskim, Tatarskim, czwartym groszem kupieckim, spławem wodnym, cłem nowym, i czopowym W. X. Lit. Do tego podatki nad pobory z każdego łanu od nowey szlachty, i mieszczan dobra ziems. trzymaiących, i od pieniędzy na interesie. A z miast Prusk. iako Gdańska, Elbląga, Torunia, Malborga, także z Rygi, i inszych, mimo pobory z każdego domu po złot. 2 względem tego, iż nie płacą czopowego wedle uchwały Rzeplitey, iako inne miasta Kor. kwarta nomine donatywy, to iest: dwie czwarte części prowentow i dochodow wszelakich od Wwdow, Starostow, dzierżawcow dobr wszelakich stołu Krolewsk. w W. X. Lit. Trzy kwarty symple do Rawy z krolewszczyzn w Koronie, i połowica iurgieltow od iurgieltnikow: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 219.

1613 I na drugim Seymie w tymże roku 1613, takież podatki. *Ibidem*, *f.* 252.

1616 Potym pobory z czopowym, szosem, pogłownym Szkockim, Żydowskim, Tatarskim, czwartym groszem kupieckim: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 314.

1618 Takież podatki znowu, i do tego cło nowe, i czopowe W. X. Lit. i pogłowne od kupcow cudzoziemsk. iako in a. 1589 było: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 329.

1619 Takież. A woytowie i sołtysi nad pobory z łanu po złot. 2 płacić maią: *a.* 1619, *v.* III.

1620 Potym pobory z czopowym, szosem, pogłownym od kupcow wszelakich cudzoziemsk. w Koronie handluiących, a osiadłości ani prawa mieysk. nie maiących, (co się ma rozumieć i o faktorach) także z czwartym groszem in duplo, i podatkiem od woytow i sołtysow, iako in a. 1619. Także z kwartą duplą w Koronie, a w W. X. Lit. symplą z krolewszczyzn dobrowolnie pozwoloną, excepto ekonomii Krola i Krolowy. Także z pogłownym Żydowsk. Tatarskim, cłem nowo podwyższonym, i spławem wodnym w W. X. Lit. Także z podatkiem od szlachty nowey, iako in a. 1613 i od mieszczan ziemskie dobra trzymaiących, i od pieniędzy na płacie, i z miast Pruskich z domow: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 386.

Potym pobory z czopowym, szosem, pogłownym od kupcow wszelakich cudzoziemsk. *ut supra*, i z czwartym groszem, i cła aukcyą, pogłownym Żydowsk. Tatarskim W. X. Lit. i z połowicą kwarty do Rawy na S. Marcin, a drugą na świątki z krolewszczyzn, ekonomii Krola i Krolowy w Koronie: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 433. 1621

Takież podatki bez pogłownego Tatarskiego, i kwarty: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 470. 1624

Potym pobory z czopowym, szosem, pogłownym kupieck. Żydowsk. Tatarskim, aukcyą cła, czwartym groszem, czopowym W. X. L., podatkiem od woytow i sołtysow, i od duchownych religii Greckiey, nomine donatywy nad pobory, i od szlachty nowey, z mieszczan dobra ziemskie trzymaiących, (excepto mieszczan Krakowsk.) i od pieniędzy na interesie, i z kwartą symplą nomine donatywy z krolewszczyzn W. X. Lit. i cłem nowo podwyższonym, i spławem wodnym w W. X. Lit. *a.* 1626, *v.* III, *f.* 500. 1626

Potym pobory z czopowym, szosem, pogłownym kupieck. Żydowsk. Tatarsk., aukcyą cła, i wszystkim *ut supra immediate*, excepto kwarty nomine donatywy z krolewszczyzn W. X. Lit. *anno eodem* 1626 *na drugim Seymie*, *v.* III, *f.* 525. 1626

Takież *excepto ut supra* kwarty nomine donatywy, z krolewszczyzn W. X. L. także excepto szlachty nowey i mieszczan, i podatku od pieniędzy na interesie: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 554. 1627

Declaratur: że szlachta, ktorzy przedawszy maiętności, w mieście mieszkaią, a pieniądze na interesie maią, płacić powinni. *Ibidem.*

Potym pobory z czopowym, szosem, aukcyą cła, czwartym groszem, pogłownym kupieck. z donatywą w W. X. Lit. kupiecką, także z podatkiem od szlachty nowey, i mieszczan dobra ziemsk. trzymaiących; ktore dobra rozumieć się maią szlacheckie prywatne, nie te, co antiquitus od Krolow, albo Xiążąt mieszczanom nadane: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 586. 1628

Tu sposob inaczey wybierania, aniżeli w przeszłych uniwers. iest opisany.

Potym pobory, czopowe, szos, aukcya cła, czwarty grosz in triplo, pogłowne Żydowsk. cło w W. X. Lit. nowo podwyższone, i spław wodny zwyczayny, i czopowe, i pogłowne Żydowsk. *Quod vide per aliquos titulos.* Do tego podymne nowe, ktorego wybierania modum *late vide hoc anno*, *v.* III, *f.* 605. Podatki od kupcow i przekupniow, gdzie specificantur rzeczy i sposob wybierania onego fuse, od czego, i iako płacić maią, *ibidem*, *f.* 607. Z osobna od kupcow Kor. donativum 100 tys. złot. *ibidem*, *f.* 609. Także podatek od Ormian, Persow, Grekow, Szkotow, vagabundis, ktorzy jus civitatum nie maią, 1629

20,000 złot. *Ibidem.* — Tu instruktarz celny W. X. Lit. *f.* 644.
1629 Urgeantur sub poenis (*quas vide*) ci, ktorzy przeszłego podymnego nie oddali. *Na drugim Seymie eodem a.* 1629, *ibidem*, *f.* 650.
Potym podymne iakie z przeszłego Seymu było. Item podatek od kupcow i przekupniow, i ewekta do lat dwu, i pogłowne Żydowskie. W W. X. Lit. zaś pogłowne Żydowsk. i Tatarskie. O czopowym piwnym i miodowym konst. *vide ibidem.* Donatywy residuum kupcy złożyć maią, sub poena triplicis pensionis, także i vagabundi. Czopowe w W. X. Lit. wedle konst a. 1628 wybierane ma być. De auctione subsidiorum declaratur constitutio Seymu przeszłego 1629, iż się nie tylko na ewekta, ale też i na indukta ściągać ma. *Ibidem.*
1631 Potym iedne woiewodztwa pobor, a drugie podymne pozwoliły. Także w Koronie, czopowe na dwie lecie, ewekta i restauracya dawnych składow, czego ordinationem *late vide v.* III, *f.* 676, i w uniwersale poborowym, pogłowne Żydowskie. W W. X. Lit. zaś cło nowe podwyższone, i spław wodny zwyczayny. Cło titulo auctionis od wszelakich towarow, ktore szlachta na przeday wodą i lądem prowadzić będą, (oprocz zboż z gumien ich własnych, ktore od płacenia cełł wolne być maią) na lat dwie dobrowolnie od szlachty pozwolone. Od ktorego żaden cujuscunque status et conditionis, żadnemi wolnościami wymawiać się nie ma, sub poena confiscationis towarow. Szlachta ab evectis mercibus tylko płacić ie maią; a kupcy, i insi wszelacy plebeji, ab evectis, et inductis. Item czopowe, pogłowne troie Żydowskie: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 678 *i* 679.
Tu instruktarz celny W. X. Lit. na cło *pod tytułem:* Aukcya summy. *Ibidem.*
1632 Czopowe reassumowano, sub poena mille marc. in Iudicio Tribunalitio, ex delatione Instigatoris, gdyby go kto nie dał: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 713, *tit.* O czopowym.
I do tego postanowiono pobor, według uniwersału pobor. a. 1629. Podymne symple, według przeszłych o tym konstyt. Także podatki zwykłe, ktore przy łanowym zawsze chodziły; iako to: od mieszczan dobra ziemskie szlacheckie prywatne, iakimkolwiek sposobem trzymaiących, (exceptis Magistratibus Consularibus, ktorzy na to specifice dawne prawa maią). Od rzemieślnikow, iubilerow, przekupniow, przekupek, komornikow, komornic, łożnych, hultaiow. Także czopowe od likworow wszelakich; także pobor wodny u Forduna, także składne i czopowe winne; także czwarty grosz tryplą nazwany, i accidentia do niego należące, iako cetnarki, furmanki, prasołki większe i mnieysze. A to wszystko wedle uniwersału pomienionego a. 1629 (*ktory masz infra*). Do tego Żydzi, okrom pogłownego, podymne ieno symplę, według konst. Seymu pierwszego 1629 zapłacić maią. *Ibidem* (*na końcu*), *tit.* O podatkach.
Znowu takież podatki. Żydzi iednak tylko same 1633
pogłowne dać maią. Składne winne plus offerenti ma być arendowane, także i czopowe & 1634
Kor. De evectis, constit. 1629 reassumitur. W W. X. Lit. zaś, pobory, podymne, cło oboie, tak nowo podwyższone z spławem wodnym, iako i auctio subsidiorum nazwane, także i czopowe, pogłowne Żydowsk. i Tatarsk. *a.* 1633. Znowu takież tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. (okrom pogłownego Tatarsk. w W. X. Lit. cełł i czopowego) do tego pogłowne Żydowsk. w Koronie, i donatywa z miast W. X. Lit. *a.* 1634, *v.* III.
Koekwacya w podatkach uczyniona między woiewodztwy etc. *Ibidem.*
Potym dwoie podymne po wszystkiey Koronie, 1635
z tym dokładem: że ie wolno, gdzie iest ten zwyczay, poborami wydawać, byle takowa summa do skarbu wniesiona była, iaka z sprawiedliwego podymnego wychodzi. Z temiż i pozostałe przeszłe podatki do skarbu wydane być maią. Item czopowe i składne winne, pogłowne Żydowsk. donativum kupieckie. A w W. X. Lit. pobory, czopowe, cło oboie, tak nowo podwyższone, iako i auctio subsidiorum nazwane, z spławami wodnemi. Pogłowne Żydowskie, donativum kupieckie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 861, *i nast.*
O koekwacyi W. X. Lit. w podatkach uczynioney, *vide constit. na drugim Seymie a.* 1635, *v.* III, *f.* 905. A o koekwacyi ziemi Inflantckiey, *ibidem*, *f.* 906.
Potym czopowe po wszystkiey Koronie, składne 1637
winne, pogłowne Żydowskie: *a.* 1637, *v.* III.
Potym iedne wdztwa pozwoliły czopowe, a 1638
drugie podymne. Także pogłowne Żydowsk. ewekty dawne, czwarty grosz tryplikowany, podatek Forduński, furmanka, prasołka, i insze accidentia, tak iako są w przeszłych konstyt. opisane. Także myto pieniężne i składne winne Wołoskie, sposobem od win Węgierskich. A z W. X. Lit. subsidium Koronie 200,000 zł. na dwie raty; co nie ma in exemplum trahi, gdyż to ex fraterno affectu W. X. Lit. pochodzi. Także cło kupieckie nowe podwyższone z spławem wodnym, i czopowe iedno sympla: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 974.
In anno 1640 wdztwa, ziemie, i powiaty tak 1640
Kor. iako i W. X. Lit. retenta wszystkie, co się u ktorego naydzie, oddać obiecały, i pro ordinario praesidio Rzeplitey iedne deklarowały dać dwoie podymne, a drugie do braci to wzięły. Do tego pogłowne Żydowsk. w Koronie, i czwarty grosz, ewekta, pobor wodny Fordun rzeczony, podług uniwersału a. 1629. A o podatek zatrzymany od Kurfirszta Imci Brandebur. ex pactis feudalibus Rzeplitey należący, tegoż Kurfirszta Imci paterne Krol Imć pisaniem upomni: *f.* 979.
Potym w Koronie tylko summa dwoygu po- 1642

dymnemu korresponduiąca, i pogłowne Żydowsk. a. 1642, wdztwom i ziemiom o podatkach lauda approbantur: *v.* IV, *f.* 39, *i nast.*

Koekwacya niektorych wdztw i ziem w podatkach zatrzymanych stanęła, a drugich do przyszłego Seymu odłożona. *Ibidem*, *v.* IV, *f.* 35.

1643 Potym iedne wdztwa i ziemie podymne, a drugie czopowe pozwoliły. Do tego pogłowne Żydowsk. indukta od wszelakich kupcow, i auctio składnego winnego. A w W. X. Lit. czopowe in duplo, wyiąwszy karczmę Witebską, donativum kupieckie, cło nowe podwyższone z spławem wodnym, pogłowne Żydowskie: *a.* 1643, *v.* IV.

1646 Potym podymne iedne wdztwa i ziemie postanowiły, a drugie do braci wzięły. Indukta prorogatur. Składne winne conservatur: *a.* 1646, *v.* IV, *f.*101, *tit.* Deklaracya.

1647 Potym dwoie podymne, sine omnibus abjuratis, conflagratis, et desertatis, wedle kwitow a. 1629 i poślednieyszych. A w W. X. Lit. cło nowo podwyższone z spławem wodnym, czopowe, dupla, pogłowne Żydowskie: *a.* 1647, *v.* IV.

1648 Potym sub interregno w W. X. Lit. cztery pobory, a w Koronie na Seymikach Powiatowych, ktore im naznaczone są, podatki obmyślą: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 167.

1648 Potym na Elekcyi w Koronie dwoie podymne, i pewna liczba ludzi na woynę, albo pospolite ruszenie; a w W. X. Lit. dziesięć poborow, do czego maią należeć myta nowe, ktore currunt: *anno eodem*, *f.* 189.

1649 Potym iedne wdztwa i ziemie pozwoliły pewne summy pieniężne, na pewną liczbę nowego zaciągu, i podymne na stary zaciąg, drugie czopowe; inne podymne tylko poborami; inne innym sposobem. A w W. X. Lit. cło nowo podwyższone kupieckie, czopowe in duplo. Ziemia Inflantska cła i czopowego do Korony iednę połowicę, a drugą do W. X. Lit. *a.* 1649, *na pierwszym Seymie.**)

Potym iednę summę, 20 poborom korresponduiącą, deklarowały, drugie poborom 10, insze czterem, insze dwoie podymne, insze do braci wzięły. Do tego donativum kupieckie; w W. X. Lit. czworo podymnego. Ordinationem *late vide.* Pogłowne Tatarsk. i Żydowskie: *a.* 1649, *na drugim Seymie.***)

Koekwacye w podatkach tak Koronnych, iako i Litewskich, *vide ibidem.*

Abjurata w podatkach iść maią do lat 4 obywatelom Kiiowskiego, Wołyńskiego, Podolsk. Bracławsk. i Czerniechowsk. wdztw, ziem, i powiatow. *Ibidem*, *f.* 271, *tit.* Securitas.

1650 Potym, summę sześciu poborom korresponduiącą, deklarowały niektore wdztwa i ziemie, a insze modum contribuendi do braci wzięły, etc. Także donativum kupieckie, i pogłowne Żydowsk. A w W. X. Lit. 16 podymnego, czopowe in duplo, donativum kupieckie, podatek od zastawnikow i arendarzow, od każdego sta złotych, po złot. 5. Także od szlachty, ktorzy na interessach i płatach pieniądze maią. Pogłowne Żydowsk. cło nowo podwyższone zwyczayne z spławem wodnym, cło sub titulo: auctio subsidiorum, do ktorego i instruktarz napisano: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 338 *et sequ.*

Potym summę ośmiu poborom korresponduiącą, iedne wdztwa i ziemie, drugie mniey, insze więcey deklarowały. Także donativum kupieckie, pogłowne Żydowskie. W W. X. Lit. zaś podymne, nie iednako wszędzie, iednak in quantitate, do tego donativum kupieckie, pogłowne Żydowskie i Tatarskie: *a.* 1652, *v.* IV. 1652

Potym ośm poborow na zapłatę dawnego długu, i 17 na nowy zaciąg. A w W. X. Lit. troie podymne, cło nowo podwyższone, donativum kupieckie, pogłowne i podymne Żydowskie, czopowe in duplo: *a.* 1653, *v.* IV. 1653

Potym na zapłacenie starego długu, poborow 24. Na zaciąg zaś nowego woyska na pięć ćwierci, na każdą po połosma poboru, cum abjuratis wszystkie; do tego donativum kupieck. pogłowne Żydowsk. A w W. X. Lit. w iednę 22 podymnych, a w drugą 16. Item pogłowne Żydowsk. *a.* 1654, *v.* IV. 1654

Potym donativum kupieck. i pogłowne Żydowskie. A w W. X. Lit. podymnego 22, czopowe in duplo, cło nowo podwyższone z spławem wodnym; cło sub titulo: auctio subsidiorum; pogłowne Żydowskie: *a.* 1655, *v.* IV. 1655

Potym summa 25 poborom korresponduiąca, czopowe, akcyza a victualibus et utensilibus, *ktorey ordinationem late vide.* Pogłowne Żydowskie. A w W. X. Lit. podymnego 15, akcyza, donativum kupieck. pogłowne i podymne Żydowsk. i Tatarsk. czopowe in duplo. Cło nowo podwyższone z spławem wodnym: *a.* 1658, *v.* IV. 1658

Potym summa 3 poborom korresponduiąca, i czopowe, akcyza, donativum kupieck. pogłowne Żydowsk. A w niektorych wdztwach i ziemiach, czopowe tylko i akcyza. W W. X. L. zaś podymnego 6, akcyza, donativum kupieck. pogłowne i podymne Żydowsk. i pogłowne Tatarskie: *a.* 1659, *v.* IV. 1659

Potym summa 50 poborom sine abjuratis korresponduiąca, i 2 podymnego cum abjuratis. W drugich zaś wdztwach i ziemiach 15 poborow, w inszych mniey, w inszych więcey. Do tego pogłowne Żydowskie, cła generalne od kupcow, szlachty, duchownych. A w W. X. Lit. 22 podymnego, cło nowe solne, cło nowo podwyższone, i spław wodny, czopowe in duplo, cło auctio subsidiorum, donativum kupieckie, podatek od tabaki, pogłowne i po- 1661

*) Patrz naszej edycyi t. IV, str. 124 i następne. (*Przyp. wyd.*)

**) Patrz naszej edycyi t. IV, str. 134, 136 i nast., oraz 150 i nast. (*Przyp. wyd.*)

dymne Żydowsk. pogłowne Tatarskie: *a.* 1661, *v.* IV.

1662 Potym subsidium generalis contributionis Reipubl. etc. Do tego na Żydy, okrom pogłownego ordynaryinego, i dwoyga podymnego na przeszłym Seymie postanowionych, drugie pogłowne. A w W. X. Lit. subsidium generalis contributionis, pogłowne Żydow. i Tatar. Do tego podatek od kupcow i mieszczan W. X. Lit. i od Żydow iakiemikolwiek towarami handluiących, praevia każdego towaru przez Urząd Grodzki, i Magistrat Mieyski taxatione et juramento onych przed tymże Urzędem comprobatione, od każdego sta złotych, po złot. 5, a od kupcow cudzoziem. possessyi swoich w W. X. Lit. nie maiących, towary z cudzych państw i likwory przywożących in duplo, sub amissione mercium: *a.* 1662, *v.* IV.

1667 Potym na zapłatę pro praeterito woysku Kor. 24, a in futurum 6 podymnego. Także auctio cełł Kor. i Ruskich, składnego winnego, donativum kupieck. i pogłownego Żydowsk. A w W. X. Lit. podymnego 15, auctio subsidiorum, donativum kupieckie, cło nowo podwyższone, i spław wodny, czopowe in duplo, pogłowne Tatarskie, prowent tabaczny: *a.* 1667, *v.* IV.

1668 Potym sub interregno poborow 4 cum abjuratis, donativum kupieckie, pogłowne Żydowskie. A w W. X. Lit. podymnych 6, do czego i Żydzi i Tatarowie należeć maią: *a.* 1668, *v.* IV.

1670 Potym pobory i pogłowne Żydow. A w W. X. Lit. podymnych 27, podatek od arendarzow, zastawnikow, i tych, ktorzy na interessach i płatach pieniądze maią. Także cło nowo podwyższone, czopowe in duplo, pogłowne Żydow. i Tatarskie, prowent tabaczny, donativum kupieckie, i z osobna cło solne in rem Krola Imci: *a.* 1670, *v.* V.

1673 Potym subsidium charitativum contributionis generalis, wedle konst. a. 1662 szelężne generalne od wszelakich likworow dziesiąty szeląg; cła generalne, przy ktorych cłach kupcom wypłacać donativum kazano; pogłowne Żydowskie. A w W. X. Lit. podymnych 15, w drugich mniey wdztwach; do tego szelężne generalne od wszelakich likworow, to iest dziesiąty szeląg; pogłowne od łożnych ludzi w miastach Krolew. bez żadney służby bawiących się, i komorą mieszkaiących, pogłowne Żydow. i Tatarskie, cło nowo podwyższone, czopowe in duplo, prowent tabaczny: *a.* 1673, *v.* V.

1674 Potym w Koronie dwoie subsidium charitativum, według nowych abjurat. Pogłowne Żydowskie, donativum kupieckie. A w W. X. Lit. summa correspondens 7 podymnym: *sub interregno a.* 1674, *v.* V.

1676 Potym z dymow 28 juxta tariffam abjuratorum a. 1661. Wyprawa żołnierza pieszego trybem cudzoziem. etc. Subsidium dwoie generalis contributionis, szelężne od wszelakich likworow, pogłowne Żydowskie. W W. X. Lit. także subsidium generalis contributionis i szelężne. Do tego czopowe zwyczayne, donativum kupieckie, pogłowne Żydow. i Tatarskie, monopolium tabaczne, cło nowo podwyższone, i spław wodny: *a.* 1676, *v.* V.

Potym iedne wdztwa po kilku podymnych, drugie i podymne, i pogłowne, etc. Item szelężne, i monopolium tabaki i papieru, cła wodne i lądowe generalne, pogłowne Żydow. in bona moneta. A w W. X. Lit. 2 subsidium generalis contributionis, cło nowo podwyższone, i spław wodny, monopolium tabaki, czopowe, szelężne od wszelakich likworow, donativum kupieckie, pogłowne Żydow. i Tatarskie: *a.* 1677, *v.* V. 1677

Potym summy proporcyonalne 4 pogłownym. Pogłowne Żydowskie. A w W. X. Lit. subsidium generalis contributionis, cło auctionis subsidiorum, cło nowo podwyższone, monopolium tabaki, czopowe in duplo, donativum kupieckie, pogłowne Żydow. i Tatarskie: *a.* 1678, *v.* V. 1678

Potym inaequaliter summy postąpione. Przeto warowano: że podobne deklaracye in sequelam trahi nie maią, (*f.* 660). Item pogłowne Żydow. w srebrney monecie, non reducendo iey na szelągi. A w W. X. Lit. do pogłownego iednego na Seymie a. 1678 uchwalonego, dwoie także pogłownego. Do tego także cło nowo podwyższone, monopolium tabaki, czopowe in duplo, szelężne od wszelkich in genere likworow, pogłowne Tatarskie i Żydowskie, donativum kupieckie: *a.* 1683, *v.* V. 1683

Pogłowne Żydzi na przyszłe dwie lecie, na każdy rok po 105 tysięcy złot. płacić powinni, żadnemi protekcyami się nie zasłaniaiąc, a do innych ciężarow nie maią być pociągani: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 729, *tit.* Pogłowne Żydow. 1685

Pogłownych troie w W. X. Lit. podług instruktarza 1662 z Koronacyi Iana III 1676 do wdztw i powiatow rozesłanego, według iuramentu a. 1677, uchwalono, cujuscunque status, conditionis, et praeeminentiae, tak świeckich, iako i duchownych, podnosząc libertacye i excepcye; i luboby kto w cudzych zostawał kraiach, ktorego wydania podatku datur optio, lub pogłownem, lub podymnem, ad instar przeszłego Seymu ad proportionem taryffy subsidii charitativi a. 1677, zaprzysiężoney, byleby summa korrespondowała tey taryffie. Poborcow na Seymikach Relacyinych obiorą, po dwu do każdey raty, bene possessionatos, nie tych, ktorzy będąc Poborcami w skarbie de pleno nie sprawili się, i kwitow głownych nie otrzymali. Raty rozłożone, salarium po groszu od złotego na obudwu Poborcow, co się w kwitowe inkludować ma. Sto kop winy contra depactatores założono. Forum w Trybunale Skarbowym za assygnacyami Hetmana W. W. X. Lit. do W. Podskarbiego, na szczegulną zapłatę woyskom summy rozdane być maią. Żydzi zaś subsidium

generalne po wypłaceniu generalnego pogłownego, maią płacić podług instruktarza a. 1678: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 744, *tit.* Podatek.

Na dalsze Rzeplitey expensa, iako też długi winne, cło nowe podwyższone, czopowe, szelężne, monopolium tabaczne, pogłowne Żydow. i Tatarskie, juxta quantitatem a. 1677 do dwoch lat uchwalono, libertacye wszystkie abrogowawszy: *K. L. a.* 1685, *v.* v, f. 746, *tit.* Uchwała extraordynaryinych podatkow.

Donativum kupieckie na lat dwa uchwalono, od sta złot. po zł. 1 currentis monetae juxta constit. 1683. A W. Podskarbi W. X. L. w iedney administracyi z cłem ten podatek maiąc, summę 24,000 do skarbu Rzeplitey w nieść powinien. *Ibidem*, *tit.* Donativum kupieckie.

1690 Pogłowne Żydowskie zwyczayne na każdy rok po 105 tys. złot. uchwalono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 771, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Ziemia Czerska, Warszawska i Chełmska, szelężne od wszystkich generaliter likworow przyięły, podług konst. 1676, *tit.* Subsidium od likworow. Sub fori et executionis ligamentis, każdy nemine excepto płacić ie powinien. Infamie i bannicye na winiarzach otrzymane o szelężne, quo ad praeteritum cassantur, et a solutione praeteritorum liberantur; a pogłowne od ludzi lożnych uchwalone: *a.* 1690. *ibidem*, *tit.* Supplementum podatkow.

Podymne W .X. Lit. stosuiąc się do konst. 1667, 26 uchwalono ze wszystkich dobr Krolew. duchownych i szlachec. i z dobr ekonomicznych, i wszystkie libertacye seymowe, przywileie etiam ante Unionem, i dekreta na stronę uchylaiąc, pro hac sola vice, i sposob wybierania onych opisano, pod przysięgą w Grodzie, rotą w konst. opisaną, ktorą nemine excepto liczbę wszystkich dymow poprzysięgać, i sub poena triplicis pensionis, et perpetuae bannitionis płacić one kazano. Forum w Trybunale Skarb. naznaczono; a skarb W. X. Lit. z tych podymnych, za assygnacyami Hetmana W. X. Lit. za przeszłe ćwierci, woysku wypłacić powinien. *Ibidem*, *f.* 805, *tit.* Podymne W. X. Lit.

Na zapłacenie długow tak I. K. Mci względem ekonomii Szawelskiey, iako i Hetmanom, i Podskarbiemu W. X. Lit. cło nowo podwyższone, donativum kupieckie, pogłowne Tatarskie i Żydowskie, monopolium tabaczne, czopowe, szelężne, według konst. 1677 postanowiono. Libertacye, przywileie, etiam praetextu ante Unionem, i dekreta abrogowano. *Ibidem*. *f.* 809, *tit.* Prorogatio podatkow.

Żadne podatki per Senatus consilia stanowione i uchwalane, ani uniwersały wydane in futurum być nie powinne. *Ibidem*, *f.* 810, *tit.* O podatkach W. X. Lit.

1699 Wdztwa i ziemie według taryffy zdawna w skarbie praktykowaney, non suppositorie ad fiscum podatki wnosić powinne, i Hetmani repartycye według taryffy skarbowey czynić będą, sub nullitate takowey repartycyi. Deklaracye zaś na same tylko determinacye Seymikow Relacyinych Marszałek Poselski, a nie o podatkach przyimować powinien: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 55, *tit.* Deklaracya o podatkach.

Pogłowne Żydowskie, ktorego 105 tysięcy currentis płacili Pruską monetą dobrą, rachuiąc pięć szostakow celnych złoty, przez dwie lecie między Seymem, a Seymem, żeby Żydzi tak w Krolewskich, iako i w duchownych, i w ziemskich dobrach zostaiący, do skarbu Kor. wnosili, uchwalono. A Rzeszowscy Żydzi podług ugody z synagogami wnosić będą, a Starsi żydowscy powiatowi, pod pretextem tegoż pogłownego, nie powinni wymyślnych na partykularne synagogi wkładać exakcyi, i do żadnych ciężarow i exakcyi partykularnych Żydow w dobrach szlacheckich mieszkaiących, pociągać nie maią. *Ibidem*, *f.* 65, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Szelężne, czwarty szeląg od każdego likworu, 1703
piwa, gorzałek, miodow, win wszelakich, na lat dwie, a 1 Septembr. r. 1703 ad diem similem a. 1705, ze wszystkich wdztw, ziem, powiatow, prowincyi, Xięstw do Korony Polskiey inkorporowanych, miast, miasteczek, wsiow Krolewskich, duchownych, i ziemskich, dworow, klasztorow, poświątnych, gdzie tylko szynki znayduią się; praecisis omnibus libertationibus quibusvis et veteri abusu, postanowiono. Poborcy possessionati być, od zł. po gr. 1 salarium brać maią; kwitowego i rękawicznego żadnego aby nie wyciągali, z ktorego podatku, tak nowo aukcyonalnego, iako i stare zasługi woyska płacone być maią. Wdztwo Podolskie, circa beneficium legis a. 1699 i ziemię Warszawską circa antiquam currentiam czopowego i szelężnego, iako i innym wdztwom i ziemiom, ad beneplacitum zostawiono: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 92, *tit.* Podatek szeląga pospolitego.

Na. Żydy tak w Krolewskich, iako i w duchownych, i ziemskich dobrach zostaiące, in vim pogłownego 105 tysięcy, nie currenti, ale Pruską dobrą monetą, rachuiąc pięć szostakow celnych zł. 1, annuatim do przyszłego Seymu włożono, ktore nie zasłaniaiąc się protekcyami, do skarbu Kor. wnosić powinni, a do żadnych inszych ciężarow, i prywatnych innych podatkow po wdztwach i ziemiach uchwalonych, i od Starszych swoich na się włożonych, tę summę płacąc, iuż należeć nie będą: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 105, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Do ośmiorga podymnego w W. X. Lit. uchwalonego, cło generalne auctionis subsidiorum, donativum kupieckie, monopolium tabaczne, czopowe, szelężne, pogłowne Żydowskie na lat dwa postanowiono. *Ibidem*, *f.* 116, *tit.* Auctio subsidiorum.

Na zapłatę woysku aukcyonalnemu W. X. Lit. nad taryffę ostatnią, ad numerum w skrypcie ad archivum danym wyrażonemu, in supplementum zupełney zapłaty po 4 zł. z dymu,

podług ostatniey abiuraty na rok ieden, pro hac vice pozwolono, salva optione libera wdztwom i powiatom albo iść pospolitym ruszeniem ad operationes belli, albo wydać po te 4 złote z dymu. *Ibidem*, *f.* 117, *tit.* Zapłata woyska.

In futurum, aby żadne podatki, ktorychby Seym nie uchwalił, na Seymikach, Ziazdach iakichkolwiek, in praejudicium communis libertatis uchwalone nie były, sub nullitate laudorum, in perpetuum postanowiono; non praejudicando konstytucyi o poselszczyznach. *Ibidem.*

In subsidium woyska ex praegnanti necessitate, na ieden rok pro hac sola vice, z dobr Neyburskich 300,000 naznaczono. *Ibidem.*

1710 In supplementum zapłaty woysku W. X. Lit. ktorego auctus numerus, podymne juxta tariffam a. 1690 po 16 zł. z dymu z dobr dziedzicznych, duchownych, ekonomicznych i Krolewskich, i podatek młynowy na Seymie Lubelskim postanowiony, czopowe i szelężne, także pogłowne Żydow. i Tatarskie na rok ieden uchwalono. *Poparcie Konf. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 206, *tit.* Zapłata woysku.

1712 Nova abjurata w W. X. Lit. w Krolewskich, duchownych, i ziemskich dobrach, dla spustoszonych per pestilentiam gruntow, uchwalona, i juramentorum roty opisane są, ktore iuramenta w Grodach, lub na Sądach fiskalnych wykonywane być maią: *a.* 1712, *v.* VI, *f.* 225, *tit.* Nova abjurata.

1717 Retenta na dobra mere oschłe, a przez Poborcow, ani przez kogo nie wybierane, hyberny, symple, kwarty, podwodne, et quaevis contributionum genera na dobrach I. K. Mci, na reparacye woyska authoritate Seymu 1717 exdywidowane, pro praeterito także w dobrach Neyburskich, Szawelskich, i stołowych I. K. Mci zaległe, aż do ninieyszego czasu kassowano, pro solutis et non retentis deklarowano, (excepto zaszłych oczywistych dekretow i kwitow w Brześciu) aby in futurum exacta ordynaryinych prowentow Rzeplitey być mogła solutio: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 309, *tit.* Trybunał Skarbowy W. X. Lit.

Na zapłatę woyska W. X. Lit. auctionem subsidiorum z cła generalnego, ad normam konst. 1678, donativum kupieckie, monopolium tabaczne, podatek solny non obstantibus libertationibus uchwalono, a 1 Martii, aż do Seymu przyszłego doszłego. *Ibidem*, *f.* 313, *tit.* Auctio subsidiorum.

Czopowe i szelężne W. X. Litew. in quantitate 492,300 złot. według osobliwey taryffy, cum specificatione particulari summy, na każde wdztwo i powiat exdywidowaney, uchwalono. Libertacye wszystkie od tego podatku abrogowano; excepto iedney iuryzdykcyi Montwidowskiey w Wilnie na 6 kotłow, a w Werkach Biskupich cum attinentiis tylko kotłow 3 ab hoc censu antiquitus libertowanych, circa antiquas libertates zachowano. Każde wdztwo ma sobie przybrać kontrahenta, in duplo substancyą maiącego, iednego bez przybierania kollegi. A ieżeliby kontrahent zawiodł, i nie byłoby go na czym patrzyć, tedy wdztwo i powiat ex bonis suis terrestribus decessum hunc supplere tenebuntur. Z tego zaś podatku zapłacić nakazano: na pensye na buławę W. X. Lit. 120,000 zł. na Polną 80,000 zł. currentis monetae; Pisarzowi Poln. 15,000, Stanowniczemu Wielk. 12,000, Strażnikowi Poln. 6000, Oboźnemu 1500, Stanowniczemu 1500, Sędziemu Woyskowemu 2000, Generałowi Audytorowi, to iest: Sędziemu Woyskowemu cudzoziemskiego autoramentu 2000 zł. quot annis. Czterem Generał-Adiutantom, każdemu po 2000, na kancellaryą woyskową 6000, na akkomodacyą rycerstwa, i largicye straconym 46000, z ktorych 46 tys. wydanych W. Hetman W. X. Lit. w Kole Rycerskim, i na Trybunale Skarbowym ma deponere calculum. Reliquum tego podatku in usus publicos cedere ma, według dyspartymentu generalnego: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 317, *tit.* Czopowe i szelężne.

Żeby sąsiad za sąsiada nie był gravatus w podatkowaniu, tedy z wiosek i mieysc pustych, także inundationibus aquarum podległych, z ktorychby cessante agricultura, stipendiarius suum concernens levare nie mogł bliższemu, lub dalszemu sąsiadowi, ktoryby się onera publica ferre podiął, takowe mieysca od possessorow zaniedbałe, occupare, non excedendo suum concernens, pozwolono. In casu zaś niepodięcia się żadnego sąsiada, żołnierzowi dla bonifikowania należytości swoiey pomienione deserty będzie się godziło odbierać, mediante decreto, ac convictione plenaria, tum traditione officiosa castrensi, liberam iednak exemptionem, ad beneplacitum własnym panom mieysc, circa terminos exemptionum zostawiwszy. O co forum in propriis territoriis, praecisa appellatione, a gdzie vacabit officium, bliższe supplere tenebitur. *Ibidem*, *f.* 279, *tit.* Regulamen punktualney płacy.

Wdztwo Podolskie, choć w taryffie a. 1676 nie iest ob hostilitatem wyrażone, przecięż deklarowało płacić co rok summę na zapłatę woysku 27,473 złot. gr. 24 corocznie dwiema ratami, na taryffę 150 dymow dotąd praktykowaną, w Grodzie Kamienieckim oblatowaną, remotis omnibus libertationibus, exceptionibus per lauda appromissis; tak, iż z dymu uczyni po zł. 91, gr. 17 i 7 pieniążkow. *Ibidem*, *f.* 296, *tit.* Przyięcie podatku.

Ziemia Halicka lubo w taryffie 1676 ob hostilitatem nie iest wyrażona, na coroczną płacę woysku deklarowała 27,473 zł. gr. 24 dwiema ratami, z dawney taryffy na 300 dymow praktykowaney, do Grodu podaney, co czyni z dymu po 45 zł. gr. 23, pieniążkow 13. *Ibidem*, *tit.* Przyięcie podatku od ziemi Halickiey.

Aby W. X. Lit. do uformowania nowego komputu i regulaminu w woysku, mogło mieć 1726
uregulowaną nową taryffę tak hyberny, iako

też czopowego, szelężnego, pogłownego Żydows. a do zniesienia agrariae contributionis, lustracyą, alias rewizyą każdego wdztwa, ziemi, i powiatu nakazano, i Kommissarzow naznaczono, ktorzy praevio coram Officio Castr. super veram bez żadnego respektu expediendam verificationem juramento, tę lustracyą, biorąc mensurę z taryffy hybernowey a. 1667, i inszych, expedyować maią: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 492, *tit.* Rewizye dobr hybernowych.

Procz pomienionych podatkow tak ordynaryinych, iako i extraordynaryinych, są też prowenta Rzeplitey z mennic i kwarty, z krolewszczyzn ordynaryine. O ktorych *vide tit.* Moneta, *tit.* Kwarta.

Pobory. Pobory za Krola Zygmunta Augusta*) nie przez Poborce, ale przez pany, kmiecie, albo dzierżawce ich wybierane bywały, a wybrane dopiero Poborcom oddawano: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 509, § Prospicientes.

Pobory płacić się nie maią z rol, ogrodow, i sołtystw pustych: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Ut de agris etc.

A młyny według starych kwitow płacić pobory maią. *Ibidem.*

Wolnością i swobodą obdarzeni od poboru (okrom czopowego) są wolni, aż wolność wyniydzie. *Ib.*

Każdy kmieć, tak Krolewski, iako i duchowny, i szlachecki w Koronie i W. X. L. ktory sobie, albo panu swemu orze, albo roboty odkupuie u tegoż pana swego, tak w wsiach starodawnych, iako i nowo osadzonych, według kwitow roku 1578, albo ieżliby kto tych kwitow nie miał, tedy wedle kwitow pośledinieyszych poborow, z każdego łanu, zrzebia, ślady, włoki, i osiadłey roli, ma płacić iednego poboru zwyczaynego, po gr. 15 Polskich. A z nowey osiadłości, według rekognicyi pańskiey, ktorą ma iuramento likwidować przez poddanego. Względem dziesięcin zaś po drugie gr. 15 Polskich (przedtym tak poboru, iako i względem dziesięciny nie płacono, tylko po gr. 10, *quod patet w dawnieyszych uniwersałach poborowych*) gdzie są dziesięciny snopowe, albo meszne, spy, albo małdry. A z dziesięciny, także i z tych spy, maią to sobie wytrącać poddani u duchownych, a gdzie pieniężne dziesięciny są, a nie wyniosłyby tak wiele, kmieć swym dołożyć ma, tak, żeby z roli i dziesięciny zpełna iednego poboru było zwyczaynego gr. 30 Pol. A gdzieby dziesięciny snopowey, ani pieniężney, ani mesznego nie było, kmieć powinien sam dać gr. 30.

A w W. X. Lit. także w Kiiowie i na Wołyniu, i indziey, gdziekolwiek włok mierzonych nie masz, ieno służby; z każdey służby osiadłey po zł. 1. A iż na służbach niektorych bywa po kilka dymow: tedy dwa dymy na ieden zł. składać się maią. A gdzie służb, ani włok nie masz, ieno dymy, iako bywa na Polesiu; dwa dymy maią się składać na złoty. A w ziemi Halickiey, i Podolskim woiewodztwie, począwszy od Lwowa, nie z łanow, ani z włok, ale z każdego pługa każdy ma dać zł. 1, ile ich wychodzi na robotę. W ziemi także Inflantskiey nie z hakow, iako przedtym, ale z pługow poddani, tak ci, co tylko sobie orzą, iako i ci, co na robotę pańską wychodzą, po złotemu płacić maią. A szlachta, ktorzy plugami swemi orzą, po połzłotego. A iż tam w ziemi Inflantskiey nie masz żadney likwidacyi na sprawiedliwe oddanie poboru: powinni *rubieszowie*, *podkundziowie*, albo po naszemu włodarze, przy oddawaniu poboru ze wsi swoich, w mieściech głownieyszych powiatow swych, przed Urzędem Mieyskim przysięgę uczynić na sprawiedliwe oddanie; ktorą tenże Urząd zapisać, i summę, ktorą za tą oddadzą przysięgą, specyfikować ma. A Poborcowie powinni będą przy czynieniu liczby, w skarbie weryfikować wybranie, takim regestrem, od tegoż Urzędu authentice wydanym; na ktorym i ci specyfikowani być maią, ktorzyby nie oddali. Sołtysi, woytowie, kniaziowie, tywonowie, lemanowie, leśnicy, pancerni, putni, boiarowie, i inni na iakichkolwiek posługach będący, w dobrach Krolewskich, duchownych, świeckich, i mieyskich, płacić maią każdy z nich z włoki po zł. 1. A ktoby sołtysa skupił, a zwłaszcza w Krolewskich i duchownych dobrach, powinien dać z każdey włoki woytowskiey i sołtyskiey po zł. 1, exceptis bonis Equestris Ordinis, z ktorych sołtysi do woyny nigdy nie należą. A wszakże i szlachecki sołtys ma dać z włoki zł. 1.

Szlachcic każdy, ktory poddanych nie ma, a swym pługiem orze, albo ratayskim, powinien dać z włoki iedney gr. 15 Pol. poboru iednego. A ieźli mniey orze, tedy juxta quantitatem agrorum, mediante juramento na sprawiedliwe oddanie przez oracza, zagrodnika, albo sługę swego, przez ktorego pobor do Poborcy odeśle, za rekognicyą swoią. A gdzieby ich wiele w iedney wsi było: wszyscy przez dwu oraczow, albo zagrodnikow swych będą mogli takowy pobor za rekognicyami swemi do Poborcy odesłać, a oni tę rekognicyą maią przysięgą podeprzeć.

Od włoki każdey pustey, ktora w używaniu iest, zwłaszcza ktoreyby do folwarku zdawna nie przyłączono, ale ią dano z trzecizny, albo z kopczyzny orać, albo ią na inszy pożytek obrocono, i z włok pasznych, ktore naymuią olędrowie na paszą i inni, ktorymby wolność wyszla, powinien każdy dać po gr. 10. A ieżliby ktory Starosta i dzierżawca co osiadłości kmiecich spustoszył, lub sam, lub antecessor iego, a na folwark obrocił, tedy tak płacić powinien, iako kmiecie płacić byli powinni, z tak wiela, iako ich spustoszył, nemine excepto.

*) Inwentarz mylnie podaje; porządek ten poborów przepisany za Zygmunta I. (*Przyp. wyd.*)

Metropolitowie, Władykowie, Archimandrytowie, Humenowie, popi wszyscy Ruscy, i popi Ormiańscy, z osiadłości rol takowymże sposobem maią dawać iednego poboru po zł. 1. A Protopopowie po zł. 4, także i popi, ktorzy poddanych i rol nie maią, od obeyścia swego, ktore maią przy cerkwi, po zł. 1. A inni duchowni, zakonnicy co monasterom służą, i cerkwiom sobornym religii Greckiey, od tych podatkow wszystkich wolni od osob swych być maią. A popowie zwyż mianowani, wydawszy juxta quantitatem agrorum pobory uchwalone, nie powinni iuż więcey dawać od cerkwi, tylko po zł. 2 respectu wszystkich poborow.

Rataie każdy z nich, ktorzy z kopczyzny orzą, powinni dać z pługa iednego po złot. 1.

Wsi łowcze, ktore na łowiech siedzą, tak osoczne, iako i wszelkie insze, na iakichkolwiek powinościach zostawione, z osiadłych włok po złotemu 1 płacić maią. A ci, co na włokach wolnych siedzą, ieźliby na ten czas służby woienney nie odprawowali, a zwłaszcza strzelcy, choć wolność maiący, tedy także po złotemu z włoki płacić powinni.

Wsi Wałaskie powinne płacić, iako i w innych wsiach z rol, ieźli ie maią, albo z dworzyszcza po złot. A ktorzy rol nie maią, tedy od bydła, a zwłaszcza od sta owiec po gr. 20, a od sta krow, także po groszy 20. Przeto włodarze, albo woytowie, kniaziowie, z tych wsi Wałaskich, maią przy oddaniu poboru, sub juramento attestacyą dać Poborcy, wiele takich chłopow, i wiele bydeł maią; a ieżeliby co zataiono, Poborca ma uczynić inkwizycyą, i o to pozwać. Toż się ma rozumieć i o olędrach, ktorzy z bydeł naywięcey żyią, a podatkow poborowych nie daią.

Owczarze, osepni, państowi, fałęczni, i inni, płacić maią od 10 owiec swych po gr. 2, i od tych co ie w naymie maią.

Zagrodnicy, ktorzy na ogrodach siedzą, co z wymłotu żyią, po gr. 4; a ktorzy role maią ku zagrodom, po gr. 6. Ci zaś, ktorzy domki maią, a ogrody na czynszu, i bez robot są, iakiekolwiek obeyście maiący swoie, po gr. 12 płacić powinni. Komornicy, co bydło maią, po gr. 8, a co bydła nie maią, po gr. 2. Łoźni, hultaie, biegunowie, utriusque sexus, ktorzy się na służbę doroczną nie chcą rządzić, ani chcą osiadać, tylko tułaiąc się po wsiach i miasteczkach poddane niszczą, na roboty się drogo naymuiąc, a żadnego poboru według uniwersału nie daią; każdy z nich ma dać poboru z osoby swey raz po złot. 8, ktorych żaden do wsi swoiey nie ma przyimować, aż ukaże kwit z oddanego poboru. O co forum contra dominium villae sub poena centum marc. in Officio Castr. ad instantiam cujusvis, sine appellatione, ktorą penę i forum tylko wdztwa Wielkopolskie, Poznańskie, i Kaliskie na się przyimuią: a w inszych wszystkich wdztwach Poborcy via ordinaria hultaiow dochodzić maią. Takowegoż też wolno panu, ktory się o nim dowie, in Officio Castr. sub eadem poena dochodzić. Ktorey winie miasta i miasteczka maią podlegać, i Poborca ma inkwizycyą czynić, w czym mu Urząd Mieyski ma operam praestare, ani ich też panom swoim bronić, kiedy ich, dowiedziawszy się o nich, będą chcieli dochodzić sub eadem poena et foro. Co i w W. X. Lit. rozumieć się ma, ktorey konstytucyi i sitarze podlegać maią.

Dudarze, skomoroszy, każdy od osoby swey po złot. 1 płacić maią.

Przekupnie, przekupki na wsiach, po gr. 12.

Rzeźnicy, i inni wszelacy rzemieślnicy na wsiach, po gr. 8.

Rybitwy na wsiach przy rzekach, po gr. 8, a ktorzy role maią, osobno z rol płacić powinni, juxta quantitatem agrorum.

Karczmarze na wsiach, co role maią, rowno z kmiećmi płacić powinni, juxta quantitatem agrorum.

Wsie Krolewskie, panow duchownych i świeckich, ktore są na iakichkolwiek posługach, choćby iakie wolności miały, i choć czynszu nie płacą, a podatku przedtym i dziesięciny nie dawały, rowno także z drugiemi kmiećmi płacić powinni. W czym Poborcy maią inkwizycyą czynić, i według starych kwitow wybierać. Wsie i miasteczka nowo osadzone, ktoreby 4 lata wysiedziały, powinne także płacić rowno z drugiemi wsiami i miasteczkami. Toż się ma rozumieć o wsiach i miasteczkach pogorzałych, i od nieprzyiaciela spustoszonych, od lat 4 tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. Na co obdukcya urzędowa, i iurament miast huic calamitati podległych per duos ex consulibus; a ze wsi przez dwu, to iest: watamana, tywona, woyta, albo włodarza iednego, a drugiego rolnika osiadłego, immediate po spustoszeniu, albo spaleniu, ma praecedere. W czym też zawsze ma Poborca inkwizycyą czynić tym sposobem: z miast dway Raycy, a ze wsi woytowie, włodarze, watamani, albo tywonowie, przy oddaniu poboru przysięgę powinni uczynić, na sprawiedliwe oddanie z domow, i z pługow po spaleniu, albo zwoiowaniu pozostałych. Młynarze od koł zakupnych, tak wałnych, iako i łodziastych, i ważnych, od każdego po gr. 24, a od korcowych po gr. 12.

Piły, folusze, stępy, od każdego koła po gr. 15. A od wietrznych młynow zakupnych, tak nowych, iako i starych, i ktore są na spy, po gr. 10, a od korcowych po gr. 5.

Młyny, ktore dzierżawcy krolewszczyzn z trzecią miarą wykupili, płacić tak powinne, iako i insze młyny dziedziczne i doroczne.

Papiernicy od papieru po złot. 2.

Rudnicy od każdego koła po złot. 2. A ktorzy role maią, osobno z nich, iako i inni, płacić będą.

Saletrnicy po złot. 2, a towarzysze ich po groszy 10.

Dziegciarze, smolarze, popielarze, od rzemiosła swego po gr. 12.

Smelcarze, ktorzy do spustu smołę palą, od każdego pieca po złot. 2, a towarzysze ich po gr. 12.

Prasołowie na wsiach, od każdego woza, ktorym sol wożą in Regno na przekup, maią raz w rok płacić, względem iednego poboru po gr. 12 do czwartego grosza (a nie do czopowego piwnego), tam, gdzie przemieszkiwaią; za ktorego kwitem iuż wolni maią być w inszych ziemiach.

Rzemieślnicy i towarzysze ich, to iest: węglarze, dymarze, kowale kuznic, płokarze także przy papierniach po gr. 12.

Od hut szklannych po złot. 2, a towarzysze ich po gr. 12.

Szlachta nowa, ktorzy nie na woynach są kreowani, powinni z maiętności swych dziedzicznych, zastawnych, i dzierżaw Krolewsk. z każdego łanu de suo zapłacić po złot. 10 do poborow, na czas znoszenia poborow, sub poena duorum millium marc. in Officio Castren. repetenda.

Mieszczanie, ktorzy dobra ziemskie szlacheckie prywatnie trzymaią iakimkolwiek sposobem, powinien każdy na podatki uchwalone płacić z włoki, albo z łanu po złot. 12, sub poena mille marc. O co forum in Officio Castr. sine appellatione, exceptis Magistratibus Consularibus, ktore na to specifice dawne prawa maią, że in communi dobra trzymaią. Z miast zaś i miasteczek Krolewskich, duchownych i świeckich, szos dwoy, ktory zowią duplą, dwie symple w sobie maiący, (ktory się ma rozumieć względem gruntow, gdzie domy siedzą i siedziały, i tak wiele iego dupl rachować się ma, iak wiele poborow pozwolonych będzie, oprocz miasta Krakowa, ktore tylko symple iednę szosu, przeciwko każdemu poborowi płacić zwykło, *quod vide in constit.* o podatkach: *a.* 1633, *na końcu*) płacony być ma według dawnego zwyczaiu i kwitow starych, non obstantibus ullis libertatibus, praerogativis nobilitatis, seu decretis. W tychże miastach i miasteczkach, mieszczanie i przedmieszczanie, ktorzykolwiek role maią, płacić powinni z włoki po gr. 30 poboru iednego, także i ze wszystkich wsi do miast i miasteczek należących, żadney nie wyimuiąc. Więc i miasta Spiskie pobor wszelaki, iako i drugie Koron. miasta, dać powinne. Czego Starosta Spiski exekutorem być ma spolnie z Poborcą Krolewskim. Rzemieślnicy wszelacy, i ci, co się do szosow przykładaią, z osobna od rzemiosła wszelakiego płacić maią. Także i ci wszyscy, ktorzy w dworach duchownych i szlacheckich mieszkaią. To iest w większych miastach: złotnicy, aptekarze, cyrulicy, krawcy co iedwabne rzeczy robią, kuśnierze co towary drogie maią, malarze, szmuklerze, pasamanicy, haftarze, zegarmistrzowie, kotlarze, puszkarze, ludwisarze, płatnerze, snycerze, rymarze, miecznicy, miechownicy, sukiennicy co falendysze i karazye robią, piekarze, rzeźnicy, mydlarze, konwisarze, kurdybanicy, białoskornicy, garbarze, i ci co zamsze wyprawuią, rostrucharze co końmi kupczą, szewcy co szafianem robią i kurdybanem, każdy z osoby swey po złot. 2.

Farynarze więksi, co drogie towary maią, po sto złot. raz tylko respectu poborow, a mnieysi także raz po złot. 5. Iubilerowie także raz po zł. sto.

W tychże większych miastach rzemieślnicy mnieysi, to iest krawcy, co prostą robotę robią, kuśnierze, ktorzy drogich towarow nie maią, introligatorowie, bibliopole, szlosarze, kowale, siodlarze, mularze, rynkmacherowie, stolarze, paśnicy, blacharze, barchannicy, kaletnicy, czapnicy, kapelusznicy, tokarze, będnarze, cieśle, powroźnicy, nożownicy, sukiennicy, co podleysze sukna robią, tkacze, albo płociennicy, kołodzieie, sztalmachy, grzebiennicy, kartownicy, iglarze, wendetarze, garncarze, prasołowie, ktorzy solą w miasteczkach kupczą, muzykowie wszelacy, oprocz kościelnych, i wszyscy inni rzemieślnicy, każdy po zł. 1.

W małych zaś miasteczkach ciż mianowani, i inni wszyscy rzemieślnicy, każdy po złot. 1. A iglarze, grzebiennicy, kartownicy po gr. 15.

Komornicy i komornice w miastach większych po gr. 12, a w miasteczkach po gr. 6. Przekupniowie, przekupki, łoźni, hultaie, męszczyzna i niewiasty, w większych miastach po gr. 30, a w miasteczkach po gr. 15.

Furmani zagraniczni, i w Koronie mieszkaiący, i ktorzy towary wszelakie, także osoby kupieckie za granice wywożą, a z zagranicza do Korony przywożą, także w Koronie po rożnych mieyscach rozwożą, maią płacić do czwartego grosza po gr. 20, od każdego konia. A ci, co sol za granice biorą i wywożą, względem prasołki zagraniczney, z osobna od każdego wozu po złot. 1, do czwartego gr. Także i prasołkowie mali mieyscy, co po Koronie ieżdżą, po gr. 12, do czwartego grosza.

Furmani mnieysi, co od miasta do miasta tylko w samey Koronie ieżdżą, żywności szukaią, a za granice, iako do Szląska, Morawy, Niemiec, Węgier, i do Prus nie wyieżdżaią, po gr. 10 płacić powinni od każdego konia do czwartego grosza. Od ktorych furmanow tak większych, iako i mnieyszych, iako i od prasołkow, gdy raz na iednym mieyscu zapłacą, drugi raz nikt brać nic nie ma, sub poena 14 marc. in Officio Castr. sine appellatione, repetenda. I wolno furmanowi kwit swoy do xiąg° grodzk. albo mieysk. dla lepszey wiary i pewności podać. A Urzędy nie maią od niego brać salarium, ieno iako od szlachcica.

Pogłowne od cudzoziemskich ludzi.

Kupcy wszyscy obcych narodow, ktorzy jura civitatis nie maią, to iest: Włoszy, Niemcy, Francuzowie, Szkotowie, Grekowie, Persowie, Moskwa, Węgrowie, Ormianie, we wszystkich państwach Kor. i W. X. Lit. handluiący, każdy z osoby swoiey płacić powinien do czwartego grosza po złot. 4. A względem kupi towarow swych iakichkolwiek, rowno z drugiemi czwarty grosz in triplo *(przedtym in symplo tylko płacili)* płacić powinni. Także i insi cudzoziemcy, ktorzy osiadłości nie maią, od osob, i od kupi płacić maią. Ktory pobor gdy raz z osoby odda, iuż ma być wolen, sub eadem poena et foro, iako wyżey o furmanach, i podawaniu kwitow do xiąg. Toż się i o Żydach respectu towarow rozumieć ma, ktorzyby na to specyalnego prawa nie mieli. Item kupcy wyżey mianowani obcych narodow, osiadłości w miastach i miasteczkach maiący, i w nich rezyduiący, (pobor względem osiadłości z inszemi mieszczany, od osoby, i towarow wszelakich rowno zaplaciwszy) nie zasłaniaiąc się tych miasteczek, gdzie mieszkaią, prawem, pretensyami, excepcyami, z osobna pobor czwartego grosza ab inductis mercibus płacić będą powinni.

Indukta.

Czwarty grosz.

Kupcy wszyscy Kor. tak z miast wielkich, iako i miasteczek, czwarty grosz in triplo płacić powinni, nie szczycąc się wolnościami żadnemi, gdyż wolność wszelaka nie ma się rozumieć na czwarty grosz, tylko na cle w Koronie. Toż się ma rozumieć o Żydach, Ormianach, i cudzoziemcach wszystkich. Także o kupcach W. X. Lit. ktorzy iako cło, tak i czwarty grosz in triplo płacić powinni.

Kupcy wszyscy, ktorzykolwiek za granicę woły Podolsk. prowadzą, maią dawać, nie zasłaniaiąc się żadnemi wolnościami od Krola danemi, nad cło pograniczne zwyczayne, czwarty grosz in triplo, to iest: po złot. 1, a od wołow Polskich, albo Mazowieck. i iałowic po grosz. 15, przy każdey Koronney komorze, u ostatniey, ktorą pożeną, drogi. Wyiąwszy woły szlacheckie, i woły z powołoszczyzny wzięte, i własnym gumnem szlacheckim zimowane, albo też w własnych oborach zrodzone, od ktorych iako cło, tak i pobor nie ma być dawany. Iednak wedle zwyczaiow dawnych, że nie są zaprzedane, faktorowie, albo sludzy szlacheccy, podług konst. a. 1581 przysięgi czynić maią na pogranicznych komorach *(vide supra tit.* Celnicy). A ktoryby kupiec woły szlacheckie na iarmarku w Koronie kupiwszy, one za listami szlacheck. i przysięgami slug ich, że nie są zaprzedane, za granice zaprowadzał, ma każdy winę 500 grzywien Polskich popadać. O co forum in quovis Iudicio ex Officio Regni, ad instantiam administratora do wybierania tych prowentow od skarbu naznaczonego. A ieżliby szlachcic woły na przekup skupował, i za granice gnał, mimo wyżey mianowane w oborze swoiey zrodzone, zimowane, i z powołowszczyzny woły, tedy od nich iako kupiec ma płacić. Ktore podatku przyczynienie, nad cło, albo myto zwyczayne, tak od wołow, iako i innych towarow nie ma być wybierane in corpore Regni et Magni Ducatus Lithvaniae (oprocz ziem Xięstwu Prusk. podległych) tylko w pograniczu. Ktore pogranicze nie ma być rozumiane między W. X. Lit. ale tylko te, ktore między temi narody, a inszemi postronnemi zachodzą. Celnicy Kor. maią się z Exaktorami fideliter znosić o regestrach swych komor pogranicznych i głownych, (żeby się Exaktorowie sprawić mogli, iako wiele czwartego grosza od taxy celney przyiśćby miało) sub poenae 14 marc. O ktorą Celnik do Urzędu Grodzk. pozwany od Exaktora czwartego grosza, albo subkollektora iego, toties quoties one zapłacić ma, według ktorych kontraregestrow przez Celnika podpisanych, Exactores do skarbu odpowiadać powinni. A ktoby nie na granicy, ale w ktorymkolwiek woiewodztwie, Koronie i W. X. Lit. i w państwach do nich należących, granicy nie przyległych i ten czwarty grosz wybierać chciał, a tym ludzie kupieckie obciążał, poena 200 marc. na Trybunale, ad instantiam cujusvis, inter causas Officii, albo przed Urzędem Starosty ktoregokolwiek grodu, peremptorie Iudicio et actori per medium dividenda, karany być ma. A pozew ma być u subkollektora położony, ktoryby eo nomine co od kogo wyciągnął. A ktoryby też kupiec, albo ktokolwiek niesłusznie Exaktora albo subkollekt. prawem pociągał, takoważ wina przed tymże Sądem, peremptorie na nim ma extendi. *To wszystko iest z Uniwers. Pobor. Seymu pierwszego roku 1629 excerptum (v.* III).

Ten co pobory oddawać będzie, ma dać, albo posłać rekognicyą Poborcy cum specificatione, iak wiele ktorego podatku z rol, i maiętności swoiey oddał, i takową rekognicyą na sprawiedliwe oddanie czopowego poboru przez karczmarza, a na łanowe przez się, albo sługę swego przy oddawaniu przysięgą potwierdzić, sub poena 14 marc. in foro Castr. repetenda, et nihilominus ad solvendum contributiones compelletur. Takoweyże winie succumbet w drugim przyległym Grodzie Starosta albo dzierżawca, ktoryby z dobr Krolewsk. tak Kor. iako i W. X. Lit. tych podatkow nie oddał. A Starosta każdy Sądowy powinien będzie pilnie exekucyą uczynić na tych wszystkich ex delatione Poborcy, albo Poborcow, sub poena 100 marc. O ktorą od kogożkolwiek pozwany, peremptorie respondebit, i onę non recedendo a Iudicio odłoży. A gdzieby też sam Starosta Sądowy nie wydał, albo exekucyi do niedziel 10 nie uczynił; wolno go Poborcy do inszego Grodu pro executione podać. *W Uniwers. pobor. a.* 1578, *v.* II, *f.* 990, *tit.* Warunek wybierania poborow.

Czopowe. Czopowe w miastach i miasteczkach Krolew. duchownych i świeck. w Koronie i W. X. Lit. od wszelkich likworow, tak chrześcianie, iako i Żydzi płacić powinni: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 584, *tit.* Czopowe Kor. i W. X. Lit. — Także i we wsiach Krolew. i duchownych. *W Uniwer. poborowym.*

Poborca każdy (*a w Uniwersale a. 1627, administratora ta powinność, nie Poborcy*) po wzięciu uniwersału poborowego, powinien obiechać wszystkie onego wdztwa, albo ziemi miasta i miasteczka, i tam z Rady Mieyskiey, albo pospolitego człowieka iednego obrać, ktory przezeń i przez Radę ma być przysięgą obowiązany, że podatku tego czopowego pilnie i wiernie doglądać, i on wybierać będzie. Do ktorego z Rady Mieysk. ma być ieden przydan, aby tym większa wiara była i pilność, z czego się Urząd Mieyski wymawiać nie ma. A pieniądze wybrane, co kwartał do Poborcy oddawać ma, z regestrem każdego waru i szynkowania dostatecznie zapisanym, od Burmistrza i dwoch Raycow podpisanym, i mieyską pieczęcią stwierdzonym. Tenże Poborca we wsiach Krolew. i duchownych ma postanowić z karczmarzem, za wiadomością samych PP. Starostow i Urzędnikow, iakoby ten prowent czopowego dochodził Skarbu sprawiedliwie. A gdzieby się pokazało, żeby kto w tym iakich fortelow, in derogationem seymowey uchwale używać chciał, takowy winą dwoiaką 14 grzywien karany być ma. O co forum peremptorie przed Starostą, albo gdzie zechce Poborca. *W Uniwer. Poborowych.*

Potym włożono to in majoribus civitatibus na trzech ex Magistratu Raycow, a po inszych miastach i miasteczkach na Burmistrza samego ze dwiema Raycami dobrze osiadłemi, także i na insze Urzędy, gdzie są rożne iuryzdykcye. Ktorzy w Grodzie pobliższym przysięgły, że to czopowe sprawiedliwie wybierali, one z regestrami porządnie weryfikowanemi do Poborcow oddać maią, za kwitem autentycznym Poborcow w Grodzie uczynionym, gdzie Grod iest, a gdzie nie masz, to w xięgach mieysk. Ktore zaś kwity przy liczbie skarbowey na Seymie weryfikowane być maią. A gdzieby ex delatione cujusvis, et ex sufficienti inquisitione pokazało się na tych z Urzędu Mieysk. ktorzy wybierać czopowe będą, żeby to in usus privatos converterent; podpadać maią sub poenam peculatus in Officio Castrensi sine appellatione. A ktoby wybierania takiego czopowego bronił; każdy takowy w Grodzie sine appellatione, tak iako o niewydanie poborow, poenae bannitionis subjacebit: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 584, *tit.* Czopowe Koronne i W. X. Lit.

Declarantur superiora: iż Poborcowie powinni obiechać miasta i miasteczka po wyiściu uniwersału, i tam in majoribus civitatibus z Rady Mieysk. na trzech Raycow, a w miasteczkach na Burmistrza ze dwiema Raycami dobrze osiadłemi, albo też na insze Urzędy, gdzie są rożne iuryzdykcye, czopowego wybieranie włożyć. Ktorzy maią być przysięgą obowiązani, że podatku tego pilnie doglądać, i wiernie on odbierać, i w regestra wpisować będą. Z czego się Urząd żaden wymawiać nie ma. A pieniądze wybierane, na każdy kwartał Poborcy swemu wydawać, z regestrem każdego waru i szynkowania dostatecznie spisanym, pieczęcią mieyską zapieczętowanym, i przez Burmistrza i dwoch Raycow podpisanym, sub poena dwoch set grzywien, ad instantiam Instigatoris ex delatione Poborcy, in Officio Castr. repetenda. *W Uniwer. Pobor. pierwszego Seymu, a.* 1629, *v.* III, *f.* 624.

Podwyższono też winy na 200 grzywien, i terminum peremptorium naznaczono tym, ktorzyby in derogationem tey uchwały seymowey fortelow iakich używać mieli. *Ibidem.*

Konst. a. 1628, o czopowym uchwaloną, (*ktorą wyżey miałeś*) in toto reassumowano, cum declaratione o pieniądzach od gorzałki (*quod vide infra*): *a.* 1629, *v.* III, *f.* 613, *tit.* Czopowe.

Czopownicy od Poborcow w miastach i miasteczkach postanowieni, maią dawać rekognicyą piwowarom, albo karczmarzom, co od ktorego wezmą. A ci, ktorzy rekognicye biorą na każdy kwartał, maią one ukazać przed Urzędem Mieyskim przy Czopowniku, ktoremu tenże Urząd ma dać rekognicyą swoię komputowania, iak wiele on kwartał uczynił, pod pieczęcią mieyską. Co się ma rozumieć o wszelakim czopowaniu. *W Uniwers. pobor. a.* 1573, *v.* II, *f.* 852, § A dla większey ostrożności.

Poborcy Łanowi osobną na sprawiedliwe wybieranie czopowego przysięgą obowiązani być maią: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 584, *tit.* Czopowe Kor. i W. X. Lit.

A ciż co kwartał, co ieno a Magistratu miast i miasteczek odbiorą czopowego, posyłać do skarbu powinni. O co forum Trybunał inter causas fisci na resistentes, albo negligentes. *Ibidem.*

O czopowe Urząd Mieyski za instancyą Poborcow powinien czynić nieodwłoczną sprawiedliwość, sub poena 100 marc. O co forum przed Starostą peremptorie. *W Uniwers. poborowych.*

Czopowe nie od korca, ani ćwiertni, ani żadney miary słodu, ale od beczki wybierane być ma, iako beczka przedawana będzie, tak aby od każdego grosza, iako gdzie ustawione, albo przedawane będzie piwo, po pieniądzu 1 płacono. A ieźliby też tenże, co piwo warzył, toż piwo szynkował, z osobna od teyże każdey beczki, względem szynku, od grosza po pieniądzu płacić będzie powinien. A ieźliby piwowar tenże komu inszemu piwo przedawał na szynk, ten co ie kupi do miasteczek, do wsi, od wzięcia onego na szynk, po pieniądzu od grosza płacić będzie, a ten pie-

niądz u tego piwowara, a nie u tego, co bierze na szynk, Poborcy albo Exaktorowie repetować będą. A piwowarowie ci, ktorzy narobiwszy słodow przed publikacyą uniwersału tego, po publikacyi dopiero, piwa z nich robią, nie mogą się czopowego uchronić; gdyż od beczki, iako wyżey napisano, a nie od słodow płacić będą. Słodownicy, co słody robią, a piwa nie warzą, od rzemiosła swego powinni dać do roku po zł. 2 do Poborcy. *W Uniw. pobor. a.* 1629, *v.* III, *f.* 634. *tit.* Czopowe.

Od win także powinne być podatki płacone takim sposobem: od każdego połkufka wina, powinien Węgrzyn dać na składzie ten, co ie do Korony przywiezie, zaraz gdy wino do piwnicy spuści, po zł. 2 sub amissione wina, et poena 100 marc. Polon.

Co Starostowie pobliższych składow exekwować powinni, za delacyą administratora składow, sub poena 100 marc. O ktorą forum lub na Trybunale, inter causas fisci, lub w ktorymkolwiek Grodzie. A ten, co wina kupi na przekup, na zysk, albo na wyszynk, tamże na składzie po zł. 2, względem czopowego dać powinien. Od win zaś ktore morzem przychodzą, Francuskich, Włoskich, Hiszpańskich, piniołow, i innych, gdy ie do miasteczka przywiozą, od każdey baryły składnego po gr. 24 z osobna czopowego tyle drugie. Od każdey kuffy małmazyi, muszkateli, basztardu, alikantu, kanaru, petersymentu, soku, po zł. 5, a drugie zł. 5 kto kupi na szynk, na komorach zapłacić ma. A od komagi, albo pipy win pomienionych, składnego winnego i czopowego po zł. 8. Od każdego wiadra wina Morawskiego i Ryńskiego składnego po gr. 15 z osobna czopowego tylo drugie. Od wiadra Endeburskiego i Swiętoiurskiego, składnego po gr. 20, czopowego tylo drugie. Od każdego drelinku wina Gubińskiego, Krosińskiego, et id genus, składnego po gr. 16, tylo drugie czopowego. Od baryły wina Wołoskiego, składnego po gr. 16, tylo drugie czopowego. *Ibidem.*

Od piw zaś przewoźnych i miodow, tak ma być płacono. Od każdego achtela Gdańskiego, Wrocławskiego, Swidnickiego, do Korony przywiezionego, do czwartego grosza po gr. 15, a od fasy po gr. 35. Od każdey beczki miodu nierozsyconego przasnego, do czwartego grosza po zł. 1, a od borowki miodu po gr. 15. Od beczki miodu rozsyconego pitego, w ktoreyby trzy baryły były, od każdey po gr. 12, a od połbeczki według proporcyi barył. Od miodow starych sowito od beczki po gr. 24, a od baryły, albo połbeczki po gr. 12: Od troyniku, kiestrzanku, i malinniku, tak iako od starego miodu, do czwartego grosza każdy płacić powinien. *Ibidem.*

Od palenia gorzałki, bani, kotła, w miastach i miasteczkach, każdy powinien płacić po gr. 24, a na wsiach po gr. 14, okrom dworow szlacheckich. A od szynku teyże gorzałki w miastach i miasteczkach, od każdey kwarty po kwartniku, w W. X. Lit. zaś (*a w Uniw. 1607 także na Wołyniu i Podlasiu*) od szynkowania gorzałki po dwa pieniądze białe od każdey kwarty. Czemu i arendarze gorzałki podledz wszędzie maią. A ieźli iey (*nie masz tego w drugich uniwersałach*) ktory przestał palić dla płacenia poboru, tedy cały rok iuż iey palić nie może, chybaby chciał spełna zapłacić, pod sowitością płacy. *W Uniwer. pobor. a.* 1593, *v.* II, *f.* 1418, § Od palenia gorzałki.

Potym postanowiono, aby od gorzałek, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. nie od bań, ale od grosza po dwa pienędzy czopowe płacone było: *a.* 1628, *tit.* Czopowe Koronne i W. X. Lit.

Declaratur: iż od grosza dwa pieniądze, rozumieią się te pieniążki, co ich 18 w groszu: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 613, *tit.* Czopowe.

Potym W. X. Lit. wrociło się do dawnego sposobu wybierania czopowego od gorzałki, wedle uniwersału a. 1626: *quod patet w konstytucyach pośledníeyszych Seymow.*

W Wilnie bractwa od szynkowania miodow płacić także czopowe maią. *W Uniw. pobor. a.* 1620, *tit.* Czopowe W. X. Lit.

Toż i w inszych uniwersałach.

Czopowe od win Węgiersk. ktore do W. X. Lit. przywożą, każdy niż ie do piwnicy złoży, płacić ma od połkufka po zł. 2, a od inszych win od każdey baryły, poki także do piwnic spuszczone, i przez subkollektory rewidowane nie będą, po złotemu Pol. *Ibidem.*

Czopowe W. X. Lit. nowo pozwolone, na potym przy łanowym wybierane być ma: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 621, *tit.* Czopowe W. X. Lit.

Czopowe miodowe od grosza dwa pieniądze, rozumieiąc te pieniążki, co ich 18 w groszu, po wszystkiey Koronie wybierane być ma, przy czopowym piwnym, i gorzałczanym. *Na drugim Seymie*, *a.* 1629, *v.* III, *f.* 655, *tit.* Czopowe miodowe.

Czopowego gdyby kto nie oddał podług prawa, ex delatione Instigatoris in Iudicio Tribun. sub poena 1000 marc. sprawić się ma: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 713, *tit.* O czopowym.

Czopowe w W. X. Lit. nie według starych kwitow currere ma, lecz podług uniwersałow seymowych, a osobliwie a. 1627, cum hac melioratione: że od każdego grosza za kwartę prostey gorzałki wziętego, po dwa pieniądze, a od kwarty przepalaney, po połgroszku Polskiemu płacono być ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 814, *tit.* Czopowe W. X. Lit.

Od tych pieniążkow, ktore z groszow na podatki publiczne wychodzą, czopowe brane być nie ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 861, *tit.* Czopowe Koronne.

Czopowe w W. X. Lit. in duplo wydawane być ma, sub refusione damnorum et solutione in duplo zatrzymanego czopowego. O co forum pozwanym Sąd Grodzki, albo Try-

bunał Głowny, albo Trybunał Skarbowy peremptorie. *Ibidem*, *f.* 862, *tit.* Czopowe W. X. Lit.

Tamże czopowe in posterum bez defalkat ma być wnoszone do skarbu. Spustoszonym iednak przez powietrze, nieprzyiaciela, lub iaką znaczną dezolacyą, ma służyć defalkacya: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 424, *tit.* Czopowe W. X. Litewskiego.

O tymże: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 493, *tit.* Czopowe W. X. Lit.

Czopowe Koronne zawsze do dyspozycyi woiewodztw i ziem Kor. należy: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 524, *tit.* Czopowe.

Kto czopowe zapłaci, i składne na składzie w Krakowie i na inszych mieyscach, drugi raz płacić nie powinien, gdy pokaże kwit od Poborcy składow. *W Uniw. pobor. a.* 1626, *v.* III, *f.* 509, § Od każdey kuffy.

Czopowe płacone ma być od tych, co na wolnościach siedzą, choć od innych poborow wolni: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Ut de agris, hortis. *Toż w uniwersałach poborowych.*

Browary szlacheckie wolne od niego: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Nobiles Regni.

Iednak tak Stan Szlachecki, iako i Starostowie, ktorzy w miastach Krolew. i duchownych domy maią, piwa w nich na wyszynk warzą, płacić czopowe powinni. *W Uniwer. pobor. a.* 1613, *v.* III, *f.* 225, *et aliis.*

Szlachta od czopowego win, i od poboru soli, śledzi, i innych rzeczy, gdy na swoią potrzebę szlachecką kupią, wolni być maią. Co faktor, albo sługa ich likwidować juramento powinien. *W Uniw. pobor. a.* 1629, *v.* III, *f.* 635, § Od każdey kuffy.

Wolni także być maią od czopowego miodu, ktory sobie w domu sycą, i ktory na szynk z swoich pasiek własnych daią. *Ibidem*, *f.* 636, § Od każdey beczki miodu.

Pogorzelcom w W. X. Lit. libertacya tak ma być rozumiana: iż gdy pogorzelcy na placu pogorzałym buduią się, albo pobudowawszy się tam szynkuią, ma im służyć, ale nie w domach, ktore z naymu, albo iakimkolwiek sposobem trzymaią. Gdyż libertacye nie osobom, ale mieyscu należą. Toż się ma rozumieć i o tych, ktorzy kilka domow maiąc, za pogorzeniem iednego, na drugie domy libertacye zaciągaią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 138, *tit.* Czopowe i nowe myto W. X. Lit.

Karczma Witebska Mansyonarzow Kapituły Wileń. wolna od czopowego, *patet id w konstytucyach o czopowym W. X. Lit.*

Z ktorych miasteczek szlacheckich wdztwa Płoc. przedtym currebat czopowe, i teraz ma być oddane. O czym const. a. 1628, *quae supra*, reassumitur: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 935, *tit.* Czopowe wdztwa Płockiego.

O szynkowaniu piw i gorzałek w Płocku, Płońsku, *vide tit. miasto* Płock.

Iako zdawna czopowe Halickie z prasołką do dyspozycyi ziemiańskiey należy, tak i teraz do tych prowentow skarb Kor. mieszać się nie ma. *Ibidem*, *tit.* Czopowe Halickie, *to iest: a.* 1667, *v.* IV, *f.* 935.

Exaktorowie nie powinni na potym więcey wybierać względem furmanki, choćby naywięcey poborow, albo podymnego uchwalono było, ieno raz od woza iednego po gr. 12, sub poena 300 marc. na Trybunale, inter causas fisci repetenda, etc: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 879, *tit.* O prasołce.

Co służy i ziemi Halickiey.

Szyprowie kupieccy, Żydowscy, i inni, zboża i towary spuszczaiący, od wszelakich zboż i żywności, od każdego łasztu Gdańskiey miary po zł. 1 płacić powinni. A gdyby więcey łasztow oszacowali Pisarze tameczni, niż się na szkucie kupieckiey znaydzie, według powieści iego, przysięgą to kupiec, albo faktor iego likwidować powinien. A Stan Szlachecki od zboża urodzaiu swego, także od towarow z lasow swoich własnych, gdy przysięgę ukaże, sub poena 500 marc. na Exaktorze peremptorie, na Trybunale ktorymkolwiek, sub poena bannitionis repetenda, wolny ma być od poboru płacenia, i do drugiey przysięgi nie ma być wiedzion. I sternicy, flisowie szlacheccy wolni. A ieżliby się to pokazało, żeby kto pod pretextem szlacheckich zboż i towarow zmyśloną przysięgę i listy pokazał, albo też kupiwszy zboża i towary szlacheckie, one za listami szlachec. i przysięgą sług ich przeprowadzał, takowy każdy winą 500 grzywien ma być karany in quovis Iudicio, et Officio Regni, ad instantiam Instigatoris et thesauri. Płacić także maią od łasztu pospołu po gr. 48. Od solney beczki potaszu po gr. 24. A ieźli większa, tedy też więcey proportionaliter płacić powinni. Od łasztu smoły po gr. 40. Od sta klepek po gr. 30. Od sta wanczosu po gr. 24. Od sta balow po gr. 40, a to wszystko nie na kopy, ale na sta rachować się ma. Od kopy cębrowiny po gr. 30. Od masztu każdego po gr. 36. Od kopy tarcic po gr. 24. Od oxeftu octu po zł. 2, i od innych towarow, ktore idą wodą. Wszakże gdy towary leśne w dobrach Krolew. ku pożytkowi skarbowemu byłyby robione i spuszczone, od takowych towarow cło żadne nie ma być płacone. Szyprowie od każdey własney szkuty, okrom szlacheckich, ktore ieno naymuią, z frochtu płacić maią na rok po zł. 6. Rotman Wiślny od osoby swoiey po zł. 1. Od dubasa po zł. 3. Od lichtana po zł. 2. Od każdey beczki śledzi, gradowki, stokfiszu, przekupnie maią dawać do czwartego grosza po gr. 12 gdziekolwiek kupuią. Od beczki dorszu po gr. 10. Od beczki ryb Lwowsk. po gr. 30. Od beczki ryb Ruskich, Krolewieckich po gr. 15. Od beczki ryb wozowych świeżych zamrożonych proportionaliter, ile beczek w wozie będzie, po gr. 15. Od beczki węgorzow Pobor wodny.

po gr. 30. Od massy wyziny po zł. 4. Od beczki iesiotrowiny po gr. 20. Od sta suchych ryb po gr. 15. Od łososia iednego po gr. 2. Od wielkiego iesiotra po gr. 5. Od troski junow po gr. 5. Od beczki łososi po gr. 24. Od beczki perek, fląder, ślodkow po gr. 6. Od beczki iabłek po gr. 6, także i orzechow. Od beczki tronu po gr. 15. Od fasy tronu po gr. 30. Od fasy śliw po gr. 24. Szlacheckie iednak ryby tak słone, iako i suche, od tego poboru wolne być maią, także i śledzie szlachec. na własną potrzebę domową do żywności na szkucie prowadzone, albo wozami wiezione; iednak secundum proportionem każdemu przepuszczone być maią. Od ołowiu, miedzi, siarki, gleyty, ktore albo Wisłą przywożą z Krakowa, albo lądem do Gdańska, albo za granice wywożą, względem czwartego grosza poboru dawać powinni. Od cetnara ołowiu (oprocz szlacheckiego z gor ich własnych wyrobionego) po gr. 5. Od miedzi intra et extra Regnum po gr. 6. Od beczki siarki po gr. 3. Od cetnara stali po gr. 12. Od cetnara gleyty po gr. 3 i od inszych towarow wszelakich według instruktarza celnego, albo taxy, pobor czwartego grosza płacony być ma, ktory odprawiwszy raz, za pierwszym kwitem wolność ma być wszędzie. Flisnicy, ktorzy na statkach płyną Wisłą, oprocz szlacheckich, maią płacić od siebie po gr. 24. *W Uniwers. pobor. a.* 1629 *pierwszego Seymu.*

U Brześcia Lit. nie ma żaden poboru wodnego płacić, tak od towarow, iako i od flisow, ktorzy z Wołynia, albo z inszych państw Koron. spuszczaią, gdyż na Wiśle pobor odprawuią. *W Uniwers. poborowych.*

Starostowie i dzierżawcy krolewszczyzn w W. X. Lit. z włoki po złotemu przy poborach miasto wybrańcow płacili, dla tego, iż doskonałey ordynacyi około nich nie było. *W Uniwer. pobor. a.* 1616, *v.* III, *f.* 318, *tit.* O wybrańcach W. X. Lit.

Duchowieństwo W. X. Lit. religii Katolickiey, w wybieraniu i oddawaniu poboru łanowego, zachowane być ma. *W Uniwers. poborowym.*

Poborcy, albo Subkollektorowie, gdyby od poddanych ktorychkolwiek, mimo świadectwo pańskie, pobor niesłusznie brali, ktorzy z własnemi użytkami na targi i iarmarki do miast i miasteczek przyieżdżaią, poena duplici 14 marc. karani być maią peremptorie na Trybunale: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1651.

Ktoby z kupca, tak swego, iako i cudzoziemskiego, ktoregokolwiek narodu, cło niesłusznie, albo towary, w części, albo we wszystkim, gwałtem wziął, ma być o to pozwan tam, kędykolwiek ukrzywdzonemu będzie się podobać, tak iako iest prawo pro injusta extorsione telonei opisane: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 518.

A tam in primo termino coram Officio Capitaneali, powinien będzie obwiniony stanąć, i poenam ratione teloneorum in statuto descriptam odłożyć, i cło wzięte także i rzeczy gwałtem wzięte cum poena 200 marc. wrocić toties, quoties citabitur, a rzeczyby wziętych nie wrocił: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Beśpieczeństwo kupieckich drog.

Podymne, albo poradlne Krolom in recognitionem summi dominii dawane były. *Vide tit.* Podatki *superius.* Podymne.

Toż *patet ex const. a.* 1576, *v.* II, *f.* 925, *tit.* Podymne.

Podymne sami kmiecie płacić mieli: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Absolvimus insuper.

Nie sołtysi i słudzy ich, ani młynarze, karczmarze, i zagrodnicy, ktorzy nie maią łanow całych, ani połowic. Ale ieżliby mieli łany całe, tedy płacić mieli z iednego gr. 2, a z poł łanu gr. 1, iako i kmiecie. *Ibidem.*

Czas płacenia podymnego od S. Michała aż do S. Mikołaia. *Ibidem.*

Podymnego ktoraby wieś na czas pomieniony nie oddała była, miała być ciążona w wole iednym. A ieżliby po wzięciu sobie iednego wołu we 14 dni podymnego nie oddała, traciła dwa woły. *Ibidem.*

Podymnego Woiewodowie i Kasztelani, ktorzy na mieyscu wdzińskim kasztelanie trzymaią, płacić nie maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Palatini.

Podymne wsi klasztorne, tak iako i szlacheckie, płacić maią: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377 *tit.* Villae.

Podymnego mieszczanie w mieście mieszkaiący płacić nie maią, ale ieżeli na przedmieściu, a rolą sami lub przez zagrodnika orzą, płacić powinni: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § De civitatibus.

O dwu groszy podymnego gdzie osobliwey wzmianki w przywileiu nie masz, to Krolewsk. prawu zachowano: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Quomodo literae.

Podymne Starostom między inszemi prowentami porachowano, i kwarta z tego idzie: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 925, *tit.* Podymne.

Aby ie Starostowie według przywileiu Krola wybierali, postanowiono: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* O wybieraniu poradlnego.

Podymne potym iuż nie in recognitionem dominii, ale nowym wynalazkiem, miasto podatku in rem publicam postanowiono takim sposobem: W miastach głownieyszych mieszczanie od kamienic większych, od każdey maią dawać po zł. 3, od mnieyszych po zł. 2, od domkow, ktore przy mieście bywaią po gr. 15. Na przedmieściach od większych domow szynkownych po zł. 2, a od domkow mnieyszych po gr. 15. Na co dwu starszych z Rady Mieysk. dobrze osiadłych, Urzędy w każdym mieście deputować, sub poena peculatus powinni. A ci dway deputowani sub eadem poena w Grodzie bliższym przysięgę uczynić, i zapisać się maią w Grodzie: że sprawiedliwy rozdział kamienic większych od mnieyszych, i domow uczynili, i tak kamie-

nice i domy policzyli. Ktorego porachowania regestr porządnie spisawszy, do Grodu authentice podadzą. A potym Urząd Grodzki, sub poena mille marc. in instanti reponenda, (o co forum w bliższym Grodzie będzie) ten regestr przyiąwszy, sub nexu juramenti, kamienice i domy obeyść, i attestacyą sprawiedliwego porachowania dać, i zapisać powinien. W miasteczkach zaś mnieyszych, od kamienic większych i domow szynkownych po zł. 2, a od mnieyszych domkow po gr. 15. Na co także dway starsi i dobrze osiedli przez Urząd sub poena peculatus, iako wyżey, na to deputowani z tegoż miasteczka, w Grodzie przysięgę także uczynić i zapisać maią, i regestr do bliższego Grodu oddać. A dzierżawca miasteczka, albo ieźli duchowne i szlacheckie, possessor, a in obligatoriis, haeres, albo possessor, (czego mu obligator bronić nie ma) ma albo sam, albo kogo z ramienia swego zesłać, ktoryby domy wszystkie policzył, i rozsądek uczynił, ieźli sprawiedliwie rozdział uczyniony; i attestacyą sam possessor dać ma, sub poena mille marc. z każdey wsi toties, quoties citatus fuerit. O co forum w Grodzie bliższym sine appellatione, ktora attestacya przy regestrach aktykowana być ma. Z miasteczek zaś, ktorzy iako chłopi rustica opera panom odprawuią; także i z drugich miasteczek mnieyszych, ktore żadnemi się kupiami nie bawią, także i wsi wszystkich nowych osad, słobod, wol, tak w Koronie, iako i w Siewierszczyznie poddani, od każdego domu tak wielkiego, iako i małego po połzłotego dawać maią. A porachowania domow attestacyą dzierżawca, albo dziedzic napisawszy, sub poenis supra nominatis, do Grodu bliższego ma podać. A sługa, woyt albo włodarz, ktorego pośle, ma w Grodzie przysiądz, iako sprawiedliwie według tey attestacyi porachował.

Młyny, papiernie, kuźnice, huty, i inne wszystkie domy, w ktorych ludzie mieszkaią, do tychże podatkow i rachunkow należeć, i po gr. 15 płacić maią. Szlachta na kmiecych rolach budynki maiący, ci co na włokach siedzą po złotemu, a co na poł-włokach po gr. 15, a co na mnieyszych po gr. 10 od domu płacić powinni, i każdy szlachcic w pobliższym Grodzie stanąć i zeznać ma, z ktorey wsi, i od wielu domow dał. A Grod porządnie spisować i zebrać powinien, aby każda wieś zupełnie i nierozdzielnie podatek, iaki z niey przychodzi, oddała. Attestacye i regestra Grody od każdego darmo powinne przyimować, sub poena 100 marc. w bliższym Grodzie, ad instantiam injuriati, sine appellatione, in instanti repetenda. A ieźliby Poborcy kwity zwłaczać, i depaktować tak szlachtę, iako i Urzędy Mieyskie chcieli, poena duplici 14 marc. coram Officio Castr. sine appellatione, cum restitutione tego, coby wzięli, karani być maią. Ktorey peny medietas Officio należeć będzie, a druga medietas delatorowi. Poborcy przysięgę taką, iaka na wybieranie poborow opisana iest, uczynić maią, od ktorych Grod sub poenis supra nominatis (ratione salarii od suscept i extraktow) nie ma nic brać. Proces o ten podatek z temi, ktorzyby nie zapłacili, iako o pobory. Salarium Poborcow od złotego grosz, a swym kosztem powinni odwoz odprawować. Divisio et distinctio miast i miasteczek, ma się rozumieć według dawnych statutow opisania. Warowano: że to podymne nie ma być dane tylko raz, i nie ma nic in posterum kwitom dawnym, tak podymnego, iako i łanowego derogować, ktore na potomne czasy wcale zostawać maią: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 605, *tit.* Podymne.

Ponieważ ten podatek nie tak, iako należało, płacono, deklarowano: iż wolno każdemu in decursu sex septimanarum, po skończeniu Seymu poprawić się. A ktoby tego nie uczynił, Poborcy, ktorzy to podymne wybierali, do maiętności, sub poena mille marc. ziechać maią, i weryfikować wszystkie wsi, miasteczka, i osady, za przysięgą watamanow, i attestacyą panow ich, albo Urzędnikow. A w ktorego maiętności pokaże się, że mala fide z Rzeplitą szedł, i w tych sześć niedzielach nie poprawił się; ad delationem tegoż Poborcy za słusznemi dowodami, triplici pensione podymnego do skarbu, et poena mille marc. cujus medietas fisco, altera vero Officio i Poborcy cedere ma; in Officio Castr. sine appellatione, karany być ma. A ieźliby ktory Poborca inaksze weryfikacye, aniżeli in rei veritate iest, podał, salva inquisitio przez Urząd Grodzki possessori zostaie. Post quam expeditam, forum w tymże Grodzie będzie, absque appellatione, et poena mille marc. Ta iednak konstyt. vim lustrationis sapere nie ma. A ktoby w tey funkcyi Poborcy prepedycyą uczynił iaką, sub poenas violatae securitatis iadących na Trybunał podpadać, i tamże mieć forum będzie: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 650, *tit.* O podymnym przeszłym.

Potym postanowiono podymne, ale iuż in duplo. Ktorego takiż, iako i przeszłego, sposob wybierania, i takaż exekucya. To przydano tu: Na rozsądku każdego pana i dzierżawcy ma zostawać, aby bogatszym ducta proportione więcey dawać naznaczyli. Tak iednak, żeby od wszystkich domow, chałup większych i mnieyszych, oboyga podymnego złot. 1 do Poborcy oddawan był. Kozacy regestrowi Zaporożcy, w wdztwie Kiiow. mieszkaiący, od tego podatku wolni. Po wyiściu czasu wybierania podymnego, maią we wszystkich Grodach sądzone być kwerele i Roczki, sub poena mille marc. w Trybunale repetenda, naydaley we dwie niedzieli, choćby też extra cadentiam ad hunc solum actum. A iż w wdztwach Kiiowsk. Wołyńsk. Bracławsk. według prawa ich i statutu W. X. Lit. nie

maią facultatem Grody obtinendae et publicandae bannitionis, tedy ieźliby Exaktorowie i Poborcy cum retentoribus, sive ex controversiis, sive in contumaciam lucrum otrzymali, vigore constit. Conventus praesentis odsyłać takowe sprawy maią pro obtinenda et publicanda bannitione na Trybunał Radomski. A na tych kwerelach i Roczkach, ktoreby extra cadentiam przypadły, żadne inne sprawy sądzone być nie maią, ieno wzwyż pomienione. A gdyby gdzie Grod wakował, takowe sprawy in viciniori capitaneatu odprawować się maią. *Ibidem*, *tit.* Podymne nowe.

Według tey konstytucyi i potym bywało podymne postanowione.

Podymne, ktore in recognitionem dominii było, wiecznemi czasy obywatelom Kor. odpuszczone, na Seymie Electionis, in pactis conventis: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 767, § Podymne.

Podymnego podatek w W. X. Lit. perpetua et irrevocabili lege abrogowano, i że więcey choćby w naygwałtownieyszey potrzebie Rzeplitey currere, et in exemplum (że bywał) trahi nie ma, Stany W. X. Lit. assekurowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 137, *tit.* Podymne.

Nie przyszła do skutku ta konst. zaczym znowu podymnego podatek PP. Posłowie W. X. L. znieść chcieli, lecz to negotium odłożono na Seym Electionis. *Konf. Gen. Warsz. sub interr. a.* 1733, *quam vide a.* 1736, *v.* VI, *f.* 592, § Umowioną.

Znowu do przyszłego Seymu odłożono, na Seymikach Relacyin. aby ta materya wprzod discutiatur et facilitetur, nakazawszy: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 674, *tit.* Sposob zniesienia podymnego.

Dla tego i ia sposob wybierania podymn. w W. X. L. fuse opisany opuszczam.

Ewekta i składow dawnych restauracya.

Reassumuiąc dawne konst. o składach w miastach Kor. (*vide tit.* Sklady) postanowiono: aby żadnych towarow z Korony obywatele Kor. cujuscunque status et conditionis, bez płacenia cła nie przywozili, ale na składy Kor. towary zwozili sposobem w prawie opisanym. A na te składy kupcy cudzoziem. żeby po towary przyieżdżali, i one extra Regnum wywozili, i swoie do Korony przywozili, i bez żadnych przeszkod i hamowania przedawali, a potym ab evectis z Korony na pograniczu, mimo zwyczayne cło i czwarty grosz, od sta złot. po złot. 4 płacili. A ieźliby ktory kupiec Kor. towary iakieżkolwiek chciał za granice wywozić, tedy mimo insze podatki respectu evectorum od takowych towarow od sta złot. po kopie, czyli po złotemu dać powinien. Ktory prowent ab evectis Celnicy Kor. przysięgli wybierać maią, nie deroguiąc niwczym zwykłym cłom i czwartemu groszowi. A Celnik Kor. ma z tego prowentu rachunek czynić na Seymie przy rachunkach Kor. Tenże Celnik ma mieć salarium po połgroszku od złotego. A ten prowent w każdym wdztwie Celnicy Poborcom oddawać maią, Poborcy zaś przy poborach do skarbu. Regestra tego cła wybierania do Grodu Poborcy oddawać powinni. A gdzieby metas w tym wybieraniu Celnicy excederent, tedy ad instantiam cujusvis, lub w Urzędzie Grodzk. lub w Trybunale inter causas officii, według dawnego prawa powinni się sprawić. Stan iednak Szlachecki tey konst. podlegać nie ma w swych własnych dochodach, okrom przekupnych, (*o bespieczeństwie kupcow, vide supra tit.* Celnicy): *a.* 1629, *v.* III, *f.* 604, *tit.* Evecta.

Ktoryby kupiec komory miiał, przez sługi skarbowe, iStsty pograniczne ma być zabran, ktorych towarow medietas skarbowi, a druga medietas delatorowi należeć ma. *Ibidem*, *f.* 655, *na drugim Seymie.*

Nie tylko na dawno naznaczonych pogranicznych komorach, ale też w Lublinie i we Lwowie, i inszych po Rusi miastach, przy iarmarkach głownieyszych, kupcy cudzoziem. ktorzy towary za granice wywozić będą chcieli, na mieyscu tym, z ktorego z towarem wyieżdżać będą, albo zaraz ten podatek ab evectis według prawa płacić, albo tamże porękę dawać będą, iż go na pogranicznych Komorach zapłacą. *Ibidem.*

Kupcy także Koronni, ktorzy za granice towar wywozić będą chcieli, na komorach z towarem opowiadać się, i według opowiedzenia na komorach pogranicznych ab evectis płacić według postanowienia powinni. In contravenientes Ststowie poenas exekwować maią: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 677, *tit.* Evecta.

Reassumowano konst. a. 1629 de evectis: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 814, *tit.* Evecta.

Auctio ewekty.

Ewektę kupcy indigenae po złotemu, advenae po zł. 2 do dawney taxy w konst. 1629 żadnemi się libertacyami nie szczycąc, przez lat dwa płacić powinni. Także od zboż, i towarow wodą idących, okrom cła zwyczaynego i poboru u Fordona, in duplo ewektę płacić maią. Poena contra plebejum defraudantem amissio mercium, et 500 marcae, fisco et delatori per medium dividenda. Forum Trybunał inter causas officii ad instantiam Instigatoris ex delatione cujusvis: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 842, *tit.* Evecta.

Ale tę aukcyą potym abrogowano, a tylko dawną ewektę wedle konst. a. 1629 wybierać pozwolono: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 920, *tit.* O składnym winnym.

Indukta.

Indukta postanowiona. Ktory podatek wszelacy kupcy cujuscunque generis et conditionis, tak cudzoziemcy, iako i indigenae, tak miast Krolewsk. iako i privatorum duchownych i świeckich, z iakimkolwiek towarem do państw tych zkądkolwiek wieżdżaiący (excepto win Węgierskich i Endeburskich, od ktorych składne płacone być powinno) na komorach gra-

nicznych płacić powinni, non obstantibus ullis libertationibus, et privilegiis, sub confiscatione omnium mercium, ex delatione thesaurarii Regni, gdyby ktory temerarie komory minąwszy uchodzić cum inductis mercibus chciał: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 65, *tit.* Inducta.

Dla spisania instruktarza cła tego, i postanowienia komor. etc. Kommissarze naznaczeni. *Ibidem.*

Plura o tych podatkach, vide tit. Cło, Celnicy.

Auctio subsidiorum. Cło w W. X. Lit. sub tit. aukcya subsidiorum, z spławu nowego na kupcow i szlachtę (na co szlachta dobrowolnie zezwolili) od zboż i towarow wszelkich, i od bydła omnis generis, i od tego wszystkiego, co na przeday do miast zagranicznych wodą i lądem prowadzić będą, non obstante ulla cujuscunque status et praeeminentiae libertate, sub poena confiscationis tychże towarow, albo zboż płacone być ma: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 618, *tit.* Aukcya subsidiorum.

Declaratur: iż to cło nie tylko na evecta, ale też i na inducta ściągać się ma: *a. eodem na drugim Seymie.*

Znowu declaratur: iż szlacheckie zboża z gumien ich własnych, i korzenie, wina, sukna, sol, i inne potrzeby na obeyście ich własne, wolne być maią. Dla sporządzenia instruktarza cła tego, Kommissarze naznaczeni, ktory oni spisawszy, do druku przy konstytucyach seymowych podać maią: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 678, *tit.* Aukcya summy.

Na komorach kwity dostateczne Stanowi Szlacheck. maią być dawane iako wiele towarow mieć, i co od nich płacić będą: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 814, *tit.* O cłach W. X. Lit.

Libertacye pogorzelcom, i żadne inne temu cłu nie maią być na przeszkodzie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 869, *tit.* O cłach W. X. Lit.

Paragraphum w uniwersale anni 1609 sub tit. Cło nowe, (*vide infra o tym cle*) in toto reassumowano, i potwierdzono, i do cła tego applikowano, to przydaiąc: iż sprawcy mytni od kogokolwiek, i w czymkolwiek obwinieni, także w przemytach celnych skarbowych, przed Panem Podskarbim W. X. Lit. tylko, a nie gdzieindziey forum mieć będą, salva appellatione na Trybunał, albo w niesądzeniu pod ten czas onego, post Curiam. *Ibidem.*

Potym rozsądek w krzywdach od sprawcow celnych, i w inszych punktach konstytucye o cle nowo podwyższonym reassumowano, i one in toto approbowano: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 353, *tit.* Auctio subsidiorum.

Reassumowano tę konst. z tą melioracyą: aby Stan Szlachecki i poddani ich w miastach i miasteczkach państw tych, bez płacenia cła tego, wolne sprzedanie rzeczy swych na targach mieli: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 507, *tit.* Auctio subsidiorum.

Paszporty z Kancellaryi na uymę prowentu tego wydane, nullitatis są: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 615, *tit.* Auctio subsidiorum.

Instruktarz tego podatku a. 1655 przy konstytucyach na Seymiki Relacyine skarb powinien rozesłać. *Ibidem.*

Cło nowe podwyższone W. X. L. Do wybierania cła nowego kupieck. w W. X. Lit. żaden w dobrach Krolewsk. duchownych i świeckich, komor i przykomorkow, gdzieby ich skarb potrzebę być baczył, bronić nie ma. *W Uniwers. poborowym*, *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1688, *tit.* Cło nowe.

Declaratur: iż Stan Szlachecki od tego cła wolen, ktorzy nie na przeday, ale na swoią własną potrzebę kupować będą. *W Uniwersale pobor. a.* 1620, *v.* III, *f.* 401, *tit.* Cło nowe podwyższone.

I potym wszędy to warowano.

Każdy cujuscunque status et conditionis, żadnemi się nie wymawiaiąc wolnościami, sub poena confiscationis towarow, to cło płacić powinien. A w miastach Krolewsk. ktore recipiunt towary do wagi, Pisarze Mieyscy przysięgli, regestra porządnie wszystkich towarow odważonych spisować, i każdemu potrzebuiącemu, osobliwie Pisarzom Celnym (ktorym i bycia przy wadze bronić nie maią) wydawać extraktem, sub poena 500 flor. powinni. O ktorą winę forum post Curiam z Urzędem tego miasta, ktoryby temu non satisfaceret. Kupcy Moskiewscy, ktorzy cła nowo podwyższonego płacić nie zwykli, inaczey towarow swoich, pod straceniem onych, zpieniężać nie maią, ażby wprzod iak wiele, i komu przedać maią, przed Pisarzami Celnemi opowiedzieli. A ten kupiec, co od nich towarow nabędzie, także i za zbyty towar do Moskwy, to cło płacić będzie powinien: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 943, *tit.* Cło kupieckie.

Do wybierania cła tego, żaden w iakichkolwiek dobrach, komor, przykomorkow, gdzieby skarb potrzebę baczył, także straży w pogranicznych miastach i miasteczkach państw tych Pisarzom Celnym mieć, nie ma bronić, owszem pomocy wszelkiey przeciwko swawolnym kupcom dodawać będzie: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 63, *tit.* Cło.

Kupcy, gościńcow i drog zwyczaynych miiać nie maią do Moskwy, i z Moskwy na Dorohobuż, i na Smoleńsk ieździć powinni. A ktorzy na iakiekolwiek targi i iarmarki do rożnych miast i miasteczek w państwach tych, tak lądem, iako i wodą iadą: z gospod swoich i mieysca ruszyć się nie powinni, aż się okażą, i opowiedzą towary swoie na komorach i przykomorkach Pisarzom Celnym, i exnunc bez wszelkich rat, nie zasłaniaiąc się żadnemi przywileiami i listami Krolewskiemi, to cło do skarbu zapłacą. Toż się ma rozumieć i o zwracaiących z towarami kupcach, ażeby towarow nie składali, aż wprzod one okażą, i zaraz myta zapłacą. Ciż kupcy,

każdy z osobna, tak lądem iako i wodą idący, sam na się z komor, albo przykomorkow od Pisarzow kwity brać ma, nie pod imieniem iednego na kilku. *Ibidem.*

Lex perpetua na myta stare stołowi Krolewsk. należące.

W przemytach rożnych, między kupcami a Pisarzami Celnemi, tak tego prowentu publicznego, iako i dobr stołowi Krolewskiemu należących; tak też ktobykolwiek od sprawcow samych celnych, albo ich substytutow, sobie krzywdę iakąkolwiek w tych leciech i na potym pretendował; rozsądek nie gdzieindziey, ieno przy P. Podskarbim W. X. Lit. salva appellatione post Curiam Regis, zostawać ma. W czym paragraf w uniwers. a. 1609 sub tit. Cło nowe, i konst. poźnieysze o cle nowo podwyższonym i spławie wodnym, in toto cum poenis in delinquentes reassumuntur, et confirmantur. Non obstante ulla libertatione, każdy cujuscunque status et conditionis, sub poena confiscationis towarow, to cło płacić powinien. Wyiąwszy Stan Szlachecki, ktory od płacenia takowego myta, od zboża urodzaiu swego własnego, z pol i ogrodow (*w konst. a.* 1650, *f.* 353, *dołożono:* a nie z kupionych, ani za czynsz od poddanych swoich wziętych), także od towarow z lasow swoich własnych, od statkow i poddanych własnych, za iuramentem faktorow, wolny być ma. A ieżliby się pokazało, żeby kto pod pretextem szlacheckich zboż i towarow, zmyśloną przysięgę i listy pokazał, albo też kupiwszy zboża i towary szlacheckie, one za listami szlacheckiemi, i przysięgą sług ich przeprowadzał; takowy penom w uniwersale a. 1629 (*iako miałeś wyżey o poborze wodnym*) w tym punkcie opisanym, podlegać ma. Starostowie iednak od towarow leśnych, ktore w dobrach Krolew. lub ktorzy za konsensami Krolew. swym sumptem wyrabiaią, i na pożytek swoy obracaią, to myto z spławem wodnym, według konst. i uniwersałow dawnieyszych płacić powinni. O kupcach Moskiew. declaratur: aby kupiec, co od nich nabędzie, także i za zbyty towar do Moskwy, podług konst. a. 1638 płacił. Ktorych towarow nie masz w instruktarzu wyrażonych, od tych, poszacowawszy ie, od każdego złotego po groszu kupcy Pisarzom Celnym płacić maią. Ktore punkta wzwyż opisane na myta stare, iako na dobra stołowi Krolew. należące, na teraźnieysze i przyszłe lata, in perpetuum służyć maią. *Ibidem.*

W sstwach Łoiowskim i Lubeckim powinne być przykomorki, na ktorych myta stare, i cło nowe podwyższone ma być wybierane, bez wszelakiey prepedycyi: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 136, *tit.* Cło nowe podwyższone.

Na żadnych komorach od żadnych towarow nie ma być kwitowe wymagane: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 143, *tit.* Cło nowe podwyższone.

De depactantibus na komorach, *vide infra.*

Approbantur omnia superiora o cle nowo podwyższonym W. X. Lit. *w poślednieyszych konstytucyach.*

Pisarze i attendenci na wszelkich komorach celnych, defalkaty od żadnych towarow czynić nie maią, sub poenis in lege sancitis: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 143, *et a.* 1676, *f.* 425, *tit.* Cło.

Subsidii charitativi generalis contributionis podatek, alias pogłowne generalne, początek wziął był swoy za Zygmunta I a. 1520, *ktorego instruktarz vide opud Herburt f.* 15. Ale ten podatek iako niezwyczayny, na potym względem Stanu Duchownego i Szlachec. nie ma być pozwalany, choćby go kto proponował na Seymie. I więcey instruktarzow podatku tego nie ma być drukowano, ieno tyle, ile iest Grodow w wdztwach i ziemiach, i po skończeniu tey exakcyi eliminowane być maią, sub poenis contra negligentes Officiales sancitis: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 849, *tit.* Assekuracya. Pogłowne generalne.

Ordinatio tegoż pogłownego, i ordinationes cła generalnego na wszystkie Stany w Koronie; cła wodnego na wypłacenie długu Kurfirsztowi Imci względem Elbląga i Drahima, akcyzy, szelężnego, monopolii tabaki i papieru, cła nowego solnego; *late patent in constitutionibus.*

Cło nowe w żupach Ruskich zniesiono, sub poena 200 marc. etc: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 787, § Myto w żupach.

Żydzi wszyscy w miastach, miasteczkach, i na wsiach Krolewskich, duchownych i świeckich, względem pogłownego, po zł. 1 od głowy płacić powinni. Liczeni być maią przez Poborce, Urząd Woiewodzy, i starsze Żydy, pod przysięgą na dziesięcioro Bożego Przykazania, iako nie maią żadnego zataić; wszakże ma być wzgląd na ubogie i pogorzelce. A ieżliby Żydzi sami chcieli takowe pogłowne summą okupować, tedy za kwitami P. Podskarbiego na raty, ktore od niego będą naznaczone, maią zapłacić. A gdy takowe pogłowne Żydzi oddadzą, iuż od inszych podatkow, iako i od szosow z domow, rzemiosł, kupi, handlow, i od sług i koni swoich, także od poborow i podatkow wszelakich powiatowych maią być wolni. A gdzieby się Żydzi nie uiścili w takowym pogłownym, wolno skarbowi towary ich, także osoby same zabierać. *W Uniwers. pobor. a.* 1624. *Toż i w drugich. W dawnieyszych iednak ordynacye nieco differunt.* Pogłowne Żydowskie.

Pogłowne Żydowskie na wszystkie kahały, synagogi Żydowskie w W. X. Lit. znayduiące się, 60,000 zł. quot annis od przeszłego Seymu doszłego, augmentuiąc skarb Rzeplitey, ustanowiono. Po wypłaceniu zaś tey summy, według konst. 1678, Żydzi W. X. Lit. od innych exakcyi maią być wolni; wszystkie prawa de securitate onych approbowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 319, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Żydzi Kor. wnosić powinni pogłownego 220,000 currenti moneta do skarbu, i W. Podskarbi Kor. postanowi 3 Pisarzow generalnych Żydowskich. W prowincyi Wielkopol. iednego, drugiego w Małopol. trzeciego w prowincyi Lit. Ktorzy z Żydami Starszemi Ziemskiemi do skarbu przyiechać, i symplę corocznie, na partykularze każdey prowincyi i kahału, sprawiedliwie, absque praeaggravatione spisaną, do tegoż skarbu oddać powinni. Konflagraty i libertacye wszelkie excluduntur. Haeredes bonorum w tym podatku żadney prepedycyi czynić nie maią, i Żydow bronić nie powinni, sub solutione de proprio, et sub poenis w Trybunale Kor. vindicandis, juxta praescriptum const. a. 1673 (*v.* v, *f.* 116, *tit.* Pogłowne Żydowskie), ktora reassumitur. Insze prywatne per lauda woiewodztw i ziem wkładane nie maią być podatki na Żydow. Assygnataryuszowie po groszu od złotego tylko brać maią, sub poenis in disciplina militari descriptis, z wielkiemi kupami na exekucyą nie zieżdżaiąc: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 289, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Pogłowne Tatarskie. Tatarowie wszyscy W. X. Lit. ktorzy furmaństwem i rzemiosłem się bawią, sami od siebie, i od żony, i od dzieci po złotemu od osoby do Poborcy dawać maią, excypuiąc Chorążych, Ułanow, i tych Tatarow, ktorzy służbę woienną swym kosztem odprawuią, i na osiadłościach mieszkaią. A Chorążowie i Ułanowie przysięgę uczynić maią w Grodzie, na czas wybierania poborow naznaczony, na to: że sprawiedliwie tych tylko, ktorzy służbę woienną służą, wyimuią, a innych wszystkich podlegaiących pod to pogłowne nie ochraniaią: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 575, *tit.* Pogłowne Tatarskie.

Similiter i w inszych konstytucyach o tym.

Poborcy. Podatki publikować powinien Starosta, albo Urząd iego, sub poena 100 marc. et aliis poenis, etc. *W Uniwers. poborowych.*

Poborcy niewinnie na delatach podawać nie maią, sub poena duplici 14 marc. peremptorie przed tymże Urzędem, do ktorego niesłusznie podał, non obstante exceptione a foro repetenda. *W Uniw. pob. a.* 1578, *v.* II, *f.* 991, § A Poborca.

W W. X. Lit. in poenam evocationis wpada Poborca, gdy kogo mimo kwit swoy niesłusznie na delacie poda: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 483, *tit.* Retenta.

O tymże znowu: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 882, *tit.* Sądy z retentorami.

Declaratur W. X. Lit. iż gdzieby się działy delaty niesłusznie, mimo kwity Poborcow, albo też ignota na delacie pokazały nomina; na każdym takim Poborcy poena infamiae w Trybunale Skarb. albo na kommissyach skarbowych ex delatione injuriatorum, albo skarbu, ad instantiam Instigatoris extendi ma: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 515, *tit.* Reassumptio.

Poborcy wszystkie wsi, karczmy, regestrować powinni porządkiem wedle parafii, i z nich podatki wybierać pod przysięgą i sumnieniem. *W Uniw. poborowym.*

Każdą rzecz iak wiele od kogo wezmą, osobno popisać maią, i kwity pod pieczęcią i podpisem każdemu dawać, i na nim dzień, miesiąc, i rok pisać. *Ibidem.*

Exakcye swoie aktykować powinni w Grodzie bliższym, sub poenis de retentis. *Ibidem.*

Znowu, iż Poborcy regestra poborowe, i retenta z podpisem ręki swoiey, per oblatam do Grodow tegoż wdztwa i ziemi, gdzie ktory Poborcą iest obrany, podawać powinni: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 445, *tit.* Sposob.

Znowu: iż powinien regestra tak perceptorum, iako i retentorum podać ad acta, sub poena bannitionis ad instantiam cujusvis incolae, inter causas officii na Trybunale repetenda: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 509, *tit.* O Poborcach.

Declaratur, iż Poborcy, albo Exaktorowie wszyscy, regestra funkcyi swoiey intra decursum duarum septimanarum od Seymikow Relac. rachuiąc, ad acta proprii districtus zawsze podawać powinni. W ktorych regestrach powinna, być specificatio summ z każdych dobr, co, kędy, i od kogo wzięli? A ktory Exaktor tego nie uczyni, ma być ipso facto infamis, et locum standi w Sądach, ani vocem activam na Seymikach mieć nie może, poki attestacyi ex actis nie pokaże, że prawu temu dosyć uczynił. Z ktorych regestrow do Grodow tak podanych, i authentice przez Exaktory wyiętych i produkowanych, ma być na kommissyach i w skarbie liquidatio i rachunek: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 459, *tit.* O podawaniu regestrow.

I w kwitach, co z ktorych dobr wezmą, specyfikować maią. *Ibidem.*

W. X. Lit. dawne prawa i zwyczaie w wybieraniu podatkow reassumowano, i postanowiono: aby odtąd Poborcy tak duchowni, iako i swieccy w regestrach perceptorum, z iak wielu kto płaci dymow, explicite et seorsive wyrażali, i tak regestra te, iako i retentorum przy konkluzyi Seymikow antekomicyalnych, z podpisami rąk Dyrektorow, extraktem z Grodu wyiąwszy, Posłom na Seym wyprawionym, dla słuchania liczby w skarbie, oddane być maią: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 141, *tit.* Reassumptio.

Reassumowano tę konst. deklaruiąc: iż Poborcy nie tylko na Seymikach antekomicyalnych, ale też i na przyszłych Relacyinych sprawować się o podatki ab a. 1667, będą powinni, pod winą tysiąca kop, etc: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 515, *tit.* Reassumptio dawnych praw.

Poborcy W. X. Lit. każdy w swym powiecie po uczynieniu liczby w skarbie, regestra poborowe pod pieczęcią W. Podskarbiego, z podpisem ręki P. Pisarza Skarb. na pierwszych Rokach Grodz. podawać maią do xiąg grodz. pod winą 200 kop Lit. O co forum Trybu-

nał ad instantiam cujusvis nobilis: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 307, *tit.* O regestrach.

Potym: iż regestra swe i delaty, zaraz po expirowaniu terminu wybierania poboru, do Grodu oddać, sub solutione tysiąca zł. Pol. powinni. O co forum Grod ad instantiam cujusvis. Winy połowica fisco, a druga delatori cedere ma. Takoweyże winie i Grod w nieprzyięciu delaty podledz ma. O co z Grodem forum Trybunał: *a.* 1629, *tit.* O poborach W. X. Lit.

Poborcy Kor. przy dawaniu podatkow publicznych, desertaty juramentem likwidowane przyimować maią. Ktore wzaiemnie przy rachunkach i skarb przyimować powinien: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 870, *tit.* O desertatach; *vide v.* I, *f.* 375, *tit.* De agris.

Poborcy na potym iuż nie w kwerelach, lecz w Trybunale Radomskim, albo Koron. cum impugnantibus executionem, forum mieć będą: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 509, *tit.* O Poborcach.

W W. X. Lit. nie godzi się nikomu z podatkow, z dzierżawy swoiey Rzeplitey należących, wytrącać swoich pretensyi, iakie kto ma u Rzeplitey, lege perpetua warowano: *a.* 1661, *v.* III, *f.* 790, *tit.* Trybunał.

Tamże Poborcy, aby pro termino praefixo podatki wybrane do skarbu wnosili, sub poena infamiae na Trybunale decernenda, pro perpetua lege postanowiono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 483, *tit.* Retenta.

A dla tym prędszey i pewnieyszey retent exsolucyi, z delatami swemi Poborcy W. X. Lit. przy dworach skarbowych exekwować powinni: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 515, *tit.* Reassumptio.

Poborca żaden laudis privatis, od zupełnego dośćuczynienia wdztwu, albo ptowi, wolny być nie może etc: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 60, *tit.* Dochodzenie.

Poborca płacić tego skarbowi albo wdztwu nie powinien, co mu z retentow per judicata decedet, ale in solutum przyięto mu być ma: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 516, *tit.* Sądy z retentorami.

Gdzieby P. Bog ktore miasto morowym powietrzem nawiedził, powinien Poborca, albo Subkollektor urzędownie limitacyą wybierania poboru, tak czopowego, iako i innych zapisać, i po uśmierzeniu powietrza tyle czasu, iako w powietrze nie wybierał, dobierać, tak żeby zupełny rok czopowe i insze pobory roczne wybierane były, a skarb ztąd szkody nie odnosił. *W Uniwers. Pobor. a.* 1603, *v.* II, *f.* 1589, § Także.

Że miasta, miasteczka, i wsie od podatkow Rzeplitey do lat 4 wolne być maią, *patet w Uniwersałach poborowych.*

Declaratur: iż tylko od szosow, łanowego, czopowego, podwod, i od innych podatkow z osiadłości mieyskiey, miasta i miasteczka wolne; a od towarow i handlow, tak cło, iako i pobor wodny, i czwarty grosz płacić maią. *W Uniwer. pob. a.* 1629 *na drugim Seymie tit.* O donatywie.

Iednak liczbę domow pogorzałych, miasteczka w iuramentach likwidować maią. W czym ieźliby się perjurium pokazało, perjuri poena triplicis pensionis karani będą. Toż się ma rozumieć o podatkach dzierżawcom należących, gdyby ad male narrata takowe libertacye uproszone były: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 870, *tit.* Libertacya.

O libertacyi pogorzelcow w W. X. Lit. iako się ma rozumieć? miałeś supra.

P. Podskarbi daiąc kwity Poborcom, inaczey ich dawać nie ma, tylko zachowuiąc o desertatach, i impedymentach wszelakich cognitionem na Seym. *W Uniwersałach poborowych.*

Kupcy W. X. Lit. iadąc z towarami swemi do Polski, gdy zapłacą pobor w Litwie, i kwity na to pokażą, żadnych iuż ceł w Koronie płacić nie maią. *W Uniwersale Poborowym.*

Potym postanowiono: iż kupcy Lit. z Brześcia do Korony idący, od wszelakich towarow cła w Kor. płacić maią. Toż wzaiemnie kupcy Kor. pro paritate juris et justitiae, w W. X. Lit. czynić powinni: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 425, *tit.* Cło nowe.

Ktokolwiek z wdztwa Brześk. Lit. w Mielnickim Grodzie iurament wykonany na spuszczenie własnego zboża autentyczny pokaże, iuż więcey do drugiego nie ma być pociągany: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 629, *tit.* Indemnitas.

Pisarze, albo czopownicy w miastach i miasteczkach od Poborcy postanowieni, nie maią być od nikogo przenagabywani. *W Uniwer. Poborowych.*

U Pisarzow Celnych i Poborowych, gdzie oni pobory wybieraią, żaden żołnierz noclegow i pokarmow odprawować nie ma, ani ich stacyami aggrawować, pod winami w prawie opisanemi, i surowością artykułow woyskowych: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 601, *tit.* Cło Koronne.

Poborca possessionatus et sufficiens w każdym wdztwie ma być obierany: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* Warunek.

Poborca żaden Posłem na Seym obranym być nie może, poki dostatecznych kwitow od skarbu mieć nie będzie, alias obrany mieysca między Posłami mieć nie ma. Iako wzaiemnie i Poseł do podatkow na tym Seymie uchwalonych, na ktorym był Posłem, Poborcą obierany być nie ma: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 697, *tit.* O Poborcach.

Reassumowano to prawo W. X. Lit. *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 802, *tit.* O Poborcach.

Poborcami nie maią być obrani w W. X. Lit. Urzędnicy Grodzcy, ktorzy maią sądzić o delaty; ani ieden Poborca raz po raz, ani w iednym, ani w drugim wdztwie i powiecie, gdzieby miał possessye swoie, sub nullitate functionis. W lat iednak cztery może być obrany, post plenariam satisfactionem w skarbie. *Ibidem.*

Proventus wszelakie retenti et currentes, nullis exceptis, do P. Podskarb. Kor. albo do iego subdelegatow, za obwieszczeniem iego, sub interregno powinny być oddawane, sub poena duplicis pensionis fisco applicandae. O co forum Sądy Kapturowe na Elekcyi, peremptorie. A Ssta ma exequi, do ktorego P. Podskarbi contumacem odesłać ma. *W Konf. Gen. Warsz. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1061, § Prowenty.

Przydano w konfed. a. 1632, że tak obywatelom, gdy nie oddadzą do Poborcow, iako i Poborcom, gdy nie oddadzą do skarbu, forum w Sądach Kapturowych, summario processu etc (*v.* III, *f.* 727, § *Trzynasta.*) W konf. zaś a. 1648, 1668, 1674 to dołożono: iż te podatki, ktore sobie wdztwa, ziemie, i powiaty seorsivis laudis uchwaliły, albo uchwalą, według ich postanowienia wybierane być maią. O co forum Sądy Kapturowe ziemi i powiatu onego, processu fisci. Co się ma rozumieć i o arendarzach czopowego w Koronie, i W. X. Lit. szafarzow naznaczono do Poborcow. Ktorych co za powinność była, *patet w uniwers. poborowych.*

Poborcy, gdzieby kogo nad uniwersał wybieraniem poborow ucisnęli, przed X. Biskupem albo Kasztelanem odpowiadać mieli: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Coram quibus.

Co za salaria Poborcom kiedy dawano, *patet z uniwers. poborowych.*

Prowenta z dobr stołowych Krolew. sub interregno na Krolewicow Ichmościow aż do dnia Elekcyi, *vide sub tit.* Dobra, Ekonomie.

Podatki i hyberny zakładać na poddanych w dobrach Krolew. do lat 3 pozwolono Sstom i dzierżawcom cum assecuratione. *Vide tit.* Dobra Krolewskie.

Podatek w Wilnie z domow szynkownych, sub *tit.* kapszczyzna, na kaplicę S. Kazimierza postanowiono. *Vide tit.* Fundacye.

Poborcy i ich subkollektorowie przysiądz powinni w powieciech na kwerelach pierwszych po przyniesieniu uniwersału, w tę rotę: Iż sub fide et conscientia pilnie i sprawiedliwie, nikomu nie folguiąc, ten pobor wybierać, i wcale nic sobie nie przywłaszczaiąc, oddawać będą powinni. *W Uniw. pobor. a.* 1578, *v.* II, *f.* 990, *tit.* Warunek.

Potym inaczey: iż na Rokach Grodz. bliższych przysiądz maią w rotę, *quam vide*: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1390.

Potym w tę rotę:

„Ia N. przysięgam, iż w wybieraniu wyżey opisanych podatkow, wierny będę Krolowi Imci i Rzeplitey. A chcę, i będę powinien wszelakim staraniem, szczerością, i pilnością podatki, według uniwersału Seymu blisko przeszłego, wiernie wyciągać i zbierać, nikogo nie uchylaiąc, ani na przyiaźń i nadgrody patrząc, i żadnego podatku nie utaię, ale fideliter zregestruię, i pieniądze wybrane z regestrami do skarbu oddam na czas naznaczony zupełnie, nic nie zatrzymuiąc, ani pieniędzmi pożytku sobie przywodząc. Tak mi P. Boże dopomoż.“

W Uniwers. pobor. a. 1613, *tit.* Czas oddawania poborow.

Potym przydano do roty immediate opisaney, te słowa: *o defektach pilną rekwizycyą czynić będę;* i te: *ani niemi handluiąc: a.* 1629, *v.* III, *f.* 639, *tit.* Czas oddawania poborow.

Poborcow nie ma skarb słuchać rachunkow, aż pierwey ukaże każdy autentyczny iurament, gdzie go czynił. *W Uniw. pobor. a.* 1628, *v.* III, *f.* 597, § A ci Poborcowie.

Poborca w W. X. Lit. żadnym sposobem nie powinien umykać przysięgi, ale onę zaraz po obraniu na Seymiku wykonać: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 660, *tit.* O Poborcach W. X. Lit.

Poborcow depactantes inter causas fisci pozywać pozwolono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 592, *tit.* Approbatio laudorum.

P. Podskarbi w W. X. Lit. bez wszelkiey dylacyi sądzić ich ma: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 6 *tit.* Cło nowo podwyższone *).

Poborow, ani ceł żadnych, tak w Polszcze, iako i w Litwie, i we wszystkich ziemiach do Korony należących, nie ma Krol stanowić bez Seymu Walnego, ani monopolia rzeczy tych, ktore z państw pomienionych pochodzą, dopuszczać ma: *a.* 1575, *v.* II, *f.* 901, § Osobliwie.

O tymże. *Ibidem*, *f.* 921, § Osobliwie to waruiemy.

Pozwolony był pobor na Seymikach Powiatowych bez Seymu za uniwersałami Krolewsk. a to za przypadnieniem nagłych potrzeb na Rzeplitą. Warowano iednak, że to iść nie ma in sequelam: *a.* 1577, *v.* II, *f.* 950, § Wdzięcznie.

Podatki na kupcow miast W. X. Lit. bez Seymu nie maią być nigdy stanowione: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 985, § A wszakoż kupcy etc. A iż się.

Na podatki żadnych uniwersałow nie godzi się ex Senatus consulto wydawać, ani pieniędzy z podatkow Rzeplitey extraordynaryinych ultra mentem Seymowey uchwały. *Vide tit.* Senator.

Pobory bez seymowey uchwały in privatos usus nie maią być obracane: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 288, § Approbacya szafunku.

Cum eadem cautela Poborcow i szafarzow wdztwa Krakowsk. z poborow kwitowano. *Ibidem*, *f.* 295, *tit.* Deklaracya kwitow.

Poborowych reszt nie ma nikt upraszać u Krola, sub poena infamiae, ktora exnunc decernitur, a publikacya oney ma być na przyszłym Seymie: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* Warunek poborow.

O tymże: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 495, *ver.* 8, § Do ktorego.

Podatki Rzeplitey Stan Duchowny i Szlachecki z dobr mieyskiemu prawu podległych, ktore trzymaią, płacić powinni do Poborcow. *Vide tit.* Miasta.

Podatki ludzie w puszczach Łomżyńskiey i Ostrołęckiey mieszkaiący, rolą, lub rzemiosłem się

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 50, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

bawiący, z nowych i starych osad, do Poborcow ziem swoich odtąd płacić i oddać powinni: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 947, *tit.* O podatkach.

Poborcy o pobory z cerkiew religii Greckiey, nie maią być turbowani. *Vide tit.* Grecka religia.

W uniwersałach o podatkach żadne appendices nie maią być pisane. *Vide tit.* Appendices.

Poborcowie Starostom deferować retentorow powinni, a Sstowie wedle statutu (*vide Herburt f.* 124) przeciwko onym, żadney appellacyi mieysca nie daiąc, postąpić maią: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 639, *tit.* Niewydanie poborow.

To iest: sub poena 100 marc. exekucyą czynić z retentorow maią. A ktory iest Ssta głowny, sub privatione officii. *W Uniw. poborowym.*

Retentorow peremptorie pozwać ma Instygator Kor. na Trybunał Piotrkow. ad banniendum, et privandum bonis, ktorzy są possessionati, a ktorzy possessyi nie maią, ad decernendam poenam capitis, sine omnibus dilationibus et exceptionibus. Ktorych dekretow exekucyą Sstowie in spatio 4 septimanarum, tam in personis jure victorum, quam in bonis uczynić powinni, sub refusione duplicis pensionis ex delatione Officialium thesauri Regni, ad instantiam Instigatoris coram Officio Tribunalitio tam Petric. quam Lublin. irremisibiliter succumbenda: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 5, *tit.* Sposob dochodzenia retent.

Inaczey Poborca takich na kwerele i Roczki, (ktore natenczas extra cadentiam, na wydźwignienie podatku nowego podymnego po woiewodztwach postanowiono było) ad banniendum pozwać ma. Na ktorym terminie wszelaki podatek Rzeplitey, cum poena duplici 14 marc. per medium Poborcy et Officio dividenda, sub poena bannitionis in instanti, sine quibusvis dilationibus et eorum prosecutionibus zapłacić każdy ma. A ktoby nie zapłacił, ale banniować się dopuścił, Poborca wszystkie bannicye wyiąc, i bannity na delacie Staroście, albo Urzędowi iego z podpisem ręki swoiey, zaraz po tych kwerelach naypierwszych do xiąg podać i aktykować ma. Ktorą delatę Urząd od Poborcy przyiąć, i intra decursum sex septimanarum, sive per pignorationem według dawnego prawa in retentis minutioribus, sive per apprehensionem bonorum, sive etiam in personis bannitorum, exekucyą uczynić, i pieniądze do rąk Poborcy oddać powinien, sub poena 500 marc. et triplicis pensionis in Judicio Tribunalis Regni, sive Petricov. sive Lublin. ex speciali regestro, ex instantia Instigatoris Regni inter causas fisci repetenda. Z Poborcami zaś, ktorzyby do skarbu, albo tam, gdzie Rzeplita ukaże, podatkow uchwalonych nie wydali, takowy proces być ma: na Trybunale Radomskim odtąd wszyscy takowi stawić się powinni, i tam in instanti uiścić się Rzeplitey. A ktoryby Poborca nie uczynił satysfakcyi, i banniować się dał, takowemu żadna sublewacya i gleyt nie ma być dany, ani do zniesienia takowey bannicyi i processu, tak na Trybunały Kor. iako i na Seym pozywać nie będzie mogł. Gdyż takowy dekret, bądź in contumaciam, bądź ex controversia otrzymany, tylko salva satisfactione pro re principali et poenis adjudicatis, za kwitem skarb. a potym relaxatione et restitutione z Kancellaryi Kor. wziętą, zniesiony być może. A gdzieby Poborca ktory w takowey bannicyi nie poczuwaiąc się upornie trwał, P. Podskarbi Kor. takowy dekret przez Pisarza swego Skarbow. zaraz Stście, albo Urzędowi proprii districtus iego odesłać, i exekucyi z bannita per officiosam requisitionem upomnieć się ma. Ktorą takową bannicyą Ssta każdy, albo Urząd iego przyiąwszy, zaraz in instanti z Pisarzem Skarb. bona banniti apprehendere, i Pisarzowi Skarb. oddać, i samego bannita, si ipsius copia haberi poterit, imać będzie powinien. Co Sstowie uczynić winni, sub poena mille marc. et solutionis de suo na Trybunale bądź Piotrk. bądź Lubel. repetenda. A ieźliby małżonka sprawą swoią tey exekucyi bannicyi broniła, a ta sprawa dobrze przedtym zapisana iey na dobrach własnych bannita, nie za pieniądze poborowe kupionych, służyła; tedy skarb summam reformationis tantum absque contradote oddać, a dobra in possessionem suam apprehendere ma. Sstowie też in facienda executione, ieźliby bannitus był rebellis, statutu dawnego zażywać maią. A ieźliby Poborca oddał na delacie kogo Urzędowi Grodz. coby iuż miał od niego kwit, a Urząd Grodzki uczyniłby exekucyą; tedy nie Ssta, ale Poborca o to odpowiadać powinien: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 653, *tit.* Proces o nieoddanie podatkow.

Reassumowano tę konst. deklaruiąc: że Stowie, albo Urzędy ich, post avisationem et requisitionem sui od skarbu Kor. i po podaniu per oblatam do xiąg Grodu swoiego bannicyi Poborcy, albo Exaktora, powinni intra decursum duarum septimanarum, sive per apprehensionem in possessionem thesauri bonorum, albo na osobach Poborcow, i innych Exaktorow bannitow exekucyą czynić, osoby w więzieniu zatrzymać, a dobra per executionem apprehensa skarbowi oddać. W ktorych dozorcy skarbowi spokoynie i secure, sine ulla praepeditione zachowani być maią, sub poenis de securitate Iudiciorum sancitis: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 711, *tit.* Deklaracya.

Znowu konst. a. 1629, i inne wszystkie o retentach, cujuscunque status et conditionis, zatrzymanych Rzeplitey podatkow, in toto reassumuiąc, to dołożono: iż possessores bonorum Regalium w płaceniu poborow, według deklaracyi uniwersału anni ejusdem 1629, sprawić się maią, i retentor każdy poboru, albo innego iakiegokolwiek podaktu, triplici pensione karany być ma, ex instantia Poborcy na kwerelach, ktore extra cadentiam,

quamvis ad causas fisci iudicandas, etiam i pod Seym, Officia Castr. sądzić będą powinne. A Sstowie Sądowi po otrzymanych przez Poborce kondemnatach, i oddaniu delat do rąk ich naydaley in spatio sex septimanarum, przez się, albo swoich subdelegatow, ze wszystkich retentorow, podług processu w pomienioney konst. opisanego, nieodwłoczną exekucyą, sub poena mille marc. et solutione de suo in Iudicio Tribunalicio, inter causas fisci repetenda, czynić maią. Ktorych exekucyi takowych retentorowie żadnemi prawami, i relacyami ad cassandum, ani oprawami małżonek swoich, bronić nie będą mogli. A ieżeliby ktory Stanu Szlach. retentor takowey exekucyi obronił, albo uczynioną irrytował; ipso facto poenam infamiae, plebeia zaś persona poenam peculatus popadać ma; pro qua eadem poena publicanda forum w Grodzie coram Officio Castr. sine quavis appellatione. A z takowym każdym, według teyże konst. a. 1629 Starosta, albo Urząd iego postąpić sobie ma. O co do Sądu żadnego nie może być pociągany, sub poena duorum millium marc. inter causas fisci peremptorie repetenda. Takoważ exekucya w dobrach Krolew. i ekonomicznych, i w miastach czyniona być ma. I retentorowie iakichkolwiek uchwalonych per lauda approbata w wdztwach i ziemiach podatkow, takieyże exekucyi podlegać maią: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 445, *tit.* Sposob.

W W. X. Lit. zaś reassumowano konst. a. 1613, o sposobie wyciągania retent. *Ibidem.* — *Vide tit.* Trybunały skarbowe.

Retenta wdztwa Podolsk. wszystkie dawne odłożono, non obstante decreto commissionis Camenecensis: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 916, *tit.* Obiaśnienie.

Po Szwedzkiey woynie, gdy wiele wdztw spustoszonych, i miast i wsi poznoszonych było od nieprzyiacioł, postanowiono: aby Sąd Deputacki (ktory natenczas na Seymikach Relacyinych po wdztwach obrany być powinien był) intuitu retentorum inwestygował przyczyny, dla iakiey przed przyiściem nieprzyiaciela wydane nie były podatki, i gdzie tego potrzeba, aby Burmistrzom miast z dwoma Raycami i faktorami wsi iuramento comprobare nakazał, iako tych podatkow przed przyiściem nieprzyiacielskim nie wybrali, et in usum alium nie obrocili. Ktory to Sąd Deputacki Burmistrzom z Raycami, i possessorom wsi, gdzie tego potrzebę obaczy, pozwolić ma także przysięgi: iako więcey łanow, albo włok osiadłych zagrodnikow, albo chałupnikow, albo podymia; także w miastach rzemieślnikow i domow osiadłych, nad te, od ktorych płacą, nie maią. A takowych podatkow więcey nie wybrali. Sołtysom także, woytom, i wybrańcom, iako przez spustoszenie rol swoich nie sieią, przysięga iść ma. Ktore abiurata Sąd on porachować, i na Seym Coaequationis odesłać powinien etc: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 516, *tit.* Sądy z retentorami.

Okrom tych wyżey opisanych sposobow dochodzenia zatrzymanych podatkow, i ktore w uniwersałach pobor. są, i okrom Trybunałow Skarb. i tych sposobow, ktore per approbata lauda wdztw i ziem pozwolone są, znayduią się ieszcze in constitutionibus postanowione pro illis temporibus sposoby; to iest:

A. 1535, *v.* III, *f.* 864, *tit.* Sposob wyciągania retent i podatkow przeszłych w W. X. Lit.

A. 1646, *v.* IV, *f.* 92, *tit.* Oddanie retent z niektorych wdztw.

A. 1650, *v.* IV, *f.* 344, *tit.* O retentach podymnego W. X. Lit.

A. 1655, *v.* IV, *f.* 491. *tit.* Rachunek, etc. *et f.* 483 *tit.* Retenta W. X. Lit. *et f.* 487, *in approbatione laudorum W. X. Lit.*

Item: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 516, *tit.* Sądy z retentorami woiewodztw i powiatow W. X. Lit. etc.

Item: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 882, *tit.* Sądy z retentorami.

Item specialiter w ziemi Czerskiey postanowione są Sądy z retentorami: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 619, *tit.* Executio.

Uwolnienie od retent szlachty W. X. Lit. w więzieniu u nieprzyiaciela będących: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 995, *tit.* Uwolnienie.

O podatkach Rzeplitey, w ktore wchodzi sstwo Drahimskie, deklarowano: iż zawsze deces z taryffy ratione tego sstwa potrącony być ma w skarbie wdztwu Poznańsk. *a.* 1678, *v.* V, *f.* 565, *tit.* Deklaracya.

Rachunki ziemi Łomżyńskiey aby się w teyże ziemi odprawiły, pozwolono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 368, *tit.* Rachunek.

Nie doszły dla powietrza; znowu ie naznaczono: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 422, *tit.* Rachunki.

Poborcy W. X. Lit. od dekretow i pen, ktore na nich na kommissyi Mińskiey in a. 1651 stanęły, uwolnieni: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 383, *tit.* Uwolnienie.

Także Poborcy wdztwa Mścisławskiego: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 147, *tit.* Uwolnienie.

Poborcy ziemi Bielskiey, ktorzy się ważyli nad zwyczay większe brać kwitowe, powinni to ad publicum aerarium teyże ziemi znieść, sub poena de retentoribus pecuniae publicae sancitis, in Tribunali inter causas fisci repetendis: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 419, *tit.* Approbacya actorum.

Exactores ziemi Bielsk. de retentis, ktore iure vindicant, rachować się powinni, sub poenis fisci; a ktore się ex calculatione na Seymikach facta niesłuszne być pokażą dekreta, cassantur: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 717, *tit.* O retentach.

Pobory wdztwa Krakowsk. Ur. Pawłowi Witkowskiemu przysięgą komprobować kazano na Rokach bliskich Krakowsk. że eodem valore wybrał pieniądze, iako ie do skarbu, i za assygnacyami oddał. Post quod praestitum

juramentum ab omnibus decretis etc. super eo obtentis wolnym zostanie: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 422, *tit.* Iurament.

Xięstwom Oświecimsk. i Zatorsk. Seymik w Proszowicach extraordinarie złożono, na namowienie sposobu wydania podatkow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych. Bo Posła ich dla rozerwania Seymiku przedseymowego, na Seymie nie było: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 938, *tit.* Seymiki.

Też Xięstwa taryffę abjuratorum a. 1661 weryfikować maią na przyszłey kommissyi: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 466, *tit.* Assekuracya.

Też, summę złot. 16 tys. sobie winną, ktora im in a. 1667 z pierwszych podatkow potrącona być miała, z drugiey raty trzeciego pogłownego potrąciły sobie. *Ibidem.*

Ziemia Chełmska, inhaerendo constit. a. 1654 summę 12 tys. i kilka set zł. Polsk. sobie należącą, z podatkow poborowych a. 1670 wytrąciła sobie, co pro rato przyięto. *Ibidem*, *f.* 964, *tit.* Deklaracya summy.

Poborcom rachować się z podatkow kazano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 417.

Kondemnaty o retenta zniesione: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 705, *tit.* Approbacya laudorum.

Od retentow wszystkich dobra Choroszcza i Iatwiska uwolniono: *K. L. ibidem, f.* 803, *tit.* Uwolnienie od długow.

Summę 22,910 złot. z podatkow, z ekonomii Kobryńskiey, przez W. Adama Kisiela Wdę Bracławsk. wybraną, z maiętności Koronn. iego (ponieważ w W. X. Lit. nie ma osiadłości) windykować Instygatorowi W. X. L. kazano na Seymie ordynaryinym, adcitatis successoribus onego, praevia inquisitione, ieżli przy ekonomii, albo przy sukcessorach iego ten dług zostaie: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 892, *tit.* Retenta.

Od retent pewne powiaty W. X. Lit. uwolniono. *Ibidem*, *f.* 894.

Super exigenda retenta exekucyą woyskową zniesiono. *Vide tit.* Exekucye.

O koekwacyach w podatkach Kor. *vide constit.* *a.* 1635, *v.* III, f. 861; *a.* 1638, *f.* 946; *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 35; *a.* 1643, *f.* 54; *a.* 1649, *f.* 267; *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 362; *a.* 1653, *f.* 405. O Litewskich: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 905; *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 316; *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 469. O Inflantskich: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 906.

Wdztwo Krakowskie warowało sobie, iż podatkow nowych na obronę domową prywatną uchwalać nie będzie. *Vide tit.* Lauda.

Co za salaria Poborcom naznaczono kiedy, *vide w uniwersałach poborowych*, *i konstytucyach przy podatkach.*

Podatek ferendo opem Krolowi Imci Angielsk. in calamitate iego, postanowiono na kupcow wszystkich narodu Angielsk. i Szkock. w Kor. i w W. X. Lit. po złot. 10 od sta złot. z substancyi ich przez każdego z nich, sub juramento likwidowaney etc. *quod late vide*: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 337, *tit.* Subsidium.

Poborcy W. X. Lit. od dekretow kommissarskich uwolnieni, ktorzy skarbowi in toto satisfecerunt, i kwity przed Seymem teraźnieyszym otrzymali: *a.* 1652, *v.* III, *f.* 383, *tit.* Uwolnienie.

Kontrowersyą o aukcyą ziemi Drohick. względem 200 zł. przy każdey sympli poborow, do przyszłego Seymu odłożono, i exekucyą z Poborcami ratione tey aukcyi suspendowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 455, *tit.* Aukcya sympli.

Znowu ią odłożono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 504, *tit.* Pretensye.

Znowu: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 781, § Woiewodztwo Podlaskie.

Znowu: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 986, *tit.* Auctio subsidiorum.

Tandem postanowiono, aby z przyszłych Rzeplitey podatkow potrącono to było: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 84, § Woiewodztwo Podlaskie.

Poborcom wdztwa Sandomirsk. i subkollektorom i czopownikom, tak dawnieyszym, iako i teraźnieyszym, i ktorzy Beresteckie podatki wybierali, rachować się przed Deputatami z Seymiku tamecznego naznaczonemi kazano, etc: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 491, *tit.* Rachunek.

Similiter i Poborcom ziemi Bielskiey. *Ibidem*, *f.* 492.

W teyże ziemi, aby podatki według kwitow Ur. Stanisł. Skiwskiego Pisarza Grodzk. Brańskiego, ktore są naydoskonalsze, z osiadłych włok po złotemu, a z czynszowych po gr. 10, przez Poborce wybierane, i do skarbu Rzeplitey, według sympli w skarbie in a. 1629 spisaney wnoszone były, deklarowano. *Ibidem.*

Poborcy żadnemi defektami na liczbie wychodzić nie maią, oprocz samych pogorzelcow. *Ibidem.*

Podatkow publicznych z miast Lublina i Kazimierza Dolnego sposob wydawania, *vide sub tit.* Miasta: Lublin i Kazimierz Dolny.

Assekuracya powiatom Wiłkomirsk. Kowińsk. Upitsk. i Xięstwu Żmudzk. ratione 16 podymnych, per lauda privata w r. 1655 na woysko W. X. Lit. z dobr ziemsk. effective wydanych, że im to w przyszłych podatkach przyięto będzie: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 561, *tit.* Koekwacya.

Wdztwa Połockie, Witebskie, Mścisławskie, i powiat Orszański, iako in hostico będące, i zniszczone, od podatkow wszystkich przeszłych uwolnione, ab anno 1654: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 997, *tit.* Uwolnienie.

Exules wdztwa Podolsk. od podatkow Rzeplitey uwolnieni. *Vide tit.* Woiewodztwa.

O podatkach z dobr exulum W. X. Lit. *vide tit.* Kommissye.

O ochronie obywatelow Kiiowskiego, Wołyńskiego, Podolsk. Bracławsk. Czerniechowsk. wodztw, i ziemi Halickiey, ratione devastationis, *vide constit. a.* 1640, *v.* IV, *f.* 271, *tit.* Securitas. Item, wdztwa Wołyńsk. ratione devastationis, conflagrationis, hostilitatis: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 508. Item, ziem Łukowsk. Przemyślsk.

Sanock. i miast: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 125. Item, wdztwa Wołyńsk. i ziem Halickiey, Żydaczewsk. Przemyślsk. za Dniestrem, i Buskiey, ratione hostilitatis: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 453, *tit.* Ordynacya woyska, *et f.* 480, *tit.* Dezolacya.

Abjurata ziemi Ciechanowsk. przyiąć kazano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 369, *tit.* Abjurata.

O podatkach z włok wybranieckich, *vide tit.* Wybrańcy.

Poddani, kmiecie.

O poddanego zbiegłego intra annum upominać się potrzeba: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 49, *tit.* De cmetone.

Poddany zbiegły prawem przekonany, gdyby dla srogości pana wrocić się nie chciał, tedy za winę panu swemu trzy grzywny, i czynsz roczny wcale, iako go zwykł dawać, zapłacić będzie powinien. A tym sposobem wolny zostanie. A to w prawie ziemsk. W Niemieck. zaś prawie siedzący, inaczey odeyść od pana nie może, chyba że sprzedawszy dziedzinę, albo na mieyscu swym także bogatego kmiecia osadziwszy, i rolą wszystkę uprawiwszy z sieybą ozimą i letnią panu odda. *Ibidem.*

Takowy, ieżeliby w nocy uciekł, panu rzeczy iego, ktoreby uciekaiąc zostawił, wolno zabrać, zbiegły iednak przez tego, do ktorego uciekł, wydany być ma ze wszystkiemi dobrami iego, i z winą piętnadziestą. *Ibidem,* § Adjicientes.

Poddany dla trzech przyczyn uciec może, to iest: ieźli pan w klątwie przez rok trwał; ieżliby poddaną zgwałcił; do tego, gdyby dla winy pańskiey poddani byli ciążeni, i z dobr łupieni; w takim razie nie tylko ieden, ale i wszyscy poddani rozeyść się mogą. *Ibidem, f.* 29, *tit.* De villanis.

O tymże. *Ibidem*, *f.* 49, *tit.* De cmetone, § Culpae vero.

Kmieć wolność maiący, tak wiele ma panu służyć nie odchodząc, iak wiele z wolności się cieszył. A to się ma rozumieć, gdy w prawie Polsk. kmieć siedzi, a ieżeli pod Niemieck. prawem, nie ma odchodzić, aż czynsz zapłaci za tak wiele lat, iak wiele wolności miał. *Ibidem*, § Et si antea.

O tymże: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 79, *tit.* De libertate.

Poddani zbiegli od wszystkich przełożonych, tak duchownych, iako i świeckich maią być wydani, pod winą grzywien 6: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* De profugis.

Starostowie, i Urzędy Mieysk. dla zachowania zgody wydawać ie powinne, gdy się do miast i miasteczek na mieszkanie uciekną, pod winami Krolewsk. albo ich przynaglić, aby innemi do tego zgodnemi puste role na mieysca swe osadzili: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, *tit.* De colonis fugitivis.

Kmiecia osiadłego, lub dziedzica, gdyby kto komu wziął, lub zbiegłego przyiął; powinien go oddać ze wszystkim dobrem iego, ani go może okupić dziesiącią grzywien, lub iaką inną summą. A ieżeliby go oddać nie chciał inaczey, tylko przez dekret, tedy będzie go musiał oddać z winą w statucie opisaną, z żoną, dziećmi, et cum omnibus illius bonis. A gdyby on poddany umarł, przecię żona, dzieci, i wszystkie rzeczy iego una cum poenis własnemu panu maią być wrocone: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 575, § Si quis.

Kmieć, albo sołtys, gdy od pana ucieknie, trzykroć, et ex superabundanti czterykroć in Iudicio bannito przez pana ma być wezwan, aby do swoiey dziedziny się wrocił; ktory ieźli się nie wroci tak wołany, tedy pan owey wsi z oświadczeniem, swoię dziedzinę innym osadzić może. A ieżliby on zbiegły na nowoosiadłego iakie przegrożki czynił, pan, pod ktorym mieszkać będzie, sprawiedliwość z niego uczynić ma, pod winą pietnadziestą: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 79, *tit.* De sculteto.

O kmiecie zbiegłe in Iudicio Castr. przed Starostą, iako o te, ktorzy są gwałtownie wzięci, agendum: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 158, *tit.* De judicio cmetonis fugitivi.

Obiaśniono ten statut, i forum Ziemstwo naznaczono, gdzie pro primo termino, tanquam peremptorio, stawić się ma. Ktora sprawa in absentia Iudicis et Subjudicis ad positionem actorum przez Pisarza, i Komornikow decydowana być może: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 259, *tit.* De fugitivis.

Kmiecie zbiegli peremptorio termino dochodzeni być maią; wszakże vera infirmitate odłożony rok być może. *Ibidem*, *f.* 276, *tit.* De cmetone fugitivo.

O kmiecie zbiegłe duchowni prawem ziemsk. agere maią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* De injuriis spiritualium.

Poddanych zbiegłych, lub synow ich, Sstowie, i Urzędy miast i miasteczek imać, i do robot niewolniczych przynaglać maią poty, poki od swych panow znalezieni nie będą, ktorym oddani być maią za pierwszą rekwizycyą, odebrawszy 12 gr. za pilność w dotrzymaniu onychże: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 503, *tit.* Consulentes.

Poddani zbiegli aresztowani być maią w dobrach onych, gdzie się bez dozwolenia panow swoich przenieśli: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Item pro cmetonibus.

Potym ten statut około aresztowania zbiegłych kmieci skassowano, a stare statuta około dochodzenia kmieci bez aresztowania w mocy zachowano: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 524, *tit.* De profugis.

W ziemiach Rusk. zwyczaiu aresztowania poddanych zbiegłych pozwolono, poki korrektura praw wszystkich nie stanęła: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 507, § Arestandi.

Kmiecie zbiegłe dla woyny Pruskiey, w Sądzie Ziemsk. mieli być dochodzeni, ktora ustawa do roku tylko trwać miała: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 393, *tit.* De cmetonibus fugitivis.

O poddane zbiegłe nie ma nikt większey taxy kłaść w pozwie, kładąc w to żonę, dzieci, et omnem suppellectilem, nad pięćset grzywien Polsk. sub nullitate totius actus. A wydanie ma być post definitivam sententiam w Grodzie proprii districtus. Wdztwo Bełzkie na starym zwyczaiu przestawa: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Szacunek.

Taxa in defectu extraditionis poddanego, według pomienioney konstyt. nie ma in dubium vocari: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 182, *tit.* O taxie poddanych.

O poddane, i sługi zbiegi, i dworną czeladź, w Kiiowskim, Wołyńsk. Bracławsk. wdztwie, między sobą forum Grod peremptorie. Ieżeli oczywiście, za 4 niedziele; a ieźli zaocznie, za 6 niedziel, rok złożon być ma. Na ktorym pierwszym, iako zawitym, strona pozwana powinna lub osobą swą, lub przez plenipotenta swego, w ziemi Wołyńsk. osiadłego, nie biorąc sobie na pomoc żadnych przyczyn prawnych, w statucie W. X. Lit. opisanych, pod straceniem rzeczy w pozwie wyrażoney stanąć, i usprawiedliwić się według prawa i statutu W. X. Lit. A gdzieby strona pozwana takowych zbiegow od tego czasu, iako będzie pozwana, iako przedtym, tak i potym u siebie być nie powiadała, przysiądz na to powinna. Albo ieźliby strona pozwana nie chciała przysiądz, strona powodowa, iako sobie szkody oszacuie, przysięgę na to uczynić ma. A gdy strona powodowa przysięże,Ststa z ruszeniem powiatu za dwie niedzieli uczynić ma exekucyą, pod winą na teraźnieyszym Seymie na Starostę uchwaloną. W miastach zaś o takowe zbiegi Woytowie z Urzędow swych powinni nieodwłocznie sprawiedliwość stronom szlacheckim czynić, pod winą sta grzywien. A ieźliby Woyt nie uczynił sprawiedliwości, strona o zbiegi, i Woyt o winę, od strony ukrzywdzoney maią być do Sądu Grodzk. peremptorie pozwani, gdzieStsta sprawiedliwość i exekucyą uczynić powinien, iako wyżey. Ststowie zaś, gdyby z dobr tak Krolewsk. iako i z swoich własnych o takowe zbiegi z Stanem Szlacheck. był ktory winny, wolno go ukrzywdzonemu o to do inszego bliższego w onymże wdztwie Grodu pozwać także peremptorie, według tey konstytucyi. Ktory Sąd Grodzki powinien na dobrach tegoż Ststy exekucyą tymże sposobem, iako wyżey, uczynić, pod utraceniem urzędu swego ststwa: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 975, *tit.* O sługach i chłopach zbiegłych.

Sami dzierżawcy, a nie woytowie ich, w woiewodztwie Bracławsk. o zbiegi odpowiadać maią: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 194, *tit.* O zbiegach.

Ststa Bracławski o zbiegłe chłopy, ad viciniorem capitaneatum pozywany być może: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Pozywanie Starosty.

O poddane zbiegłe i sługi doroczne, i czeladź wszelaką, i grabieży między Ruskim, Bełzkim, Podolskim z iedney, a Wołyńskim i Bracławskim wdztwy z drugiey strony, forum Grod proprii districtus peremptorie. Gdzie pozwany, albo się ma odwieść, iako go pozew nie zaszedł, ani profugum ma w swym imieniu; albo ukrzywdzony ma przysiądz, iako iego własny iest profugus, i pozew go zastał. A po uczynieniu przysięgi, powinien obwiniony chłopa tego wrocić, albo wedle taxy w pozwie położoney, zapłacić. W czym dawność obudwom stronom od 3 lat iść ma. A ktoby niedość uczynił dekretowi, Ststa, albo Urząd iego exekucyą czynić ma. W czym ieźliby był niedbały, wolno stronie wedle konst. teraźnieyszego Seymu pomienioney postąpić: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 976, *tit.* Sprawiedliwość o chłopy.

W Rusi o zbiegi preskrypcya rok i sześć niedziel, a według statutu Lit. lat 10. *Ibidem.*

W Inflanciech lat trzy: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1613, *tit.* Ordynacya.

A preskrypcya o poddane z Polski do Prus zbiegłe, forum przed Wwdą, albo Podwoiewodzym wdztw Prusk. terminus peremptorius, wydanie luita poena centum marc. sub simili poena. O co wszystko Wwda exekucyą sine ullis dilationibus et appellationibus uczynić powinien, sub poena mille marc. Polon. o ktorą przed Krolem peremptorie pozwany, respondere i satisfacere ma. A gdyby z Prus do Polski poddany uciekł, Ssta, w ktorymkolwiek stwie ten zbiegły byłby znalezion, takąż sprawiedliwość i exekucyą in Iudicio Castr. uczynić ma: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 730, § A iż się skarżyli.

Mieszczanie i dzierżawcy Krolewscy Pruscy, urzędownie rekwirowani, sub poena mille marc. zbiegłe powinni wydać. O co forum z mieszczany post Curiam, a z dzierżawcami i Sstami na Trybunale inter causas officii peremptorie: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1671, *tit.* O poddanych zbiegłych.

Potym declaratur: iż non obstante hac const. a. 1609 dzierżawcy dobr Krolew. w wdztwach Prusk. nie directe na Trybunał, ale do Ziemstwa, albo Grodu o poddane zbiegłe pozywani byli: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 32, *tit.* O poddanych zbiegłych.

Między Prusami, a Mazowieckim i Podlaskim wdztwy zbiegłe, pro illo tempore wydawani być mieli, sub poena 500 marc. A na potym poddanych zbiegłych z obu stron sine literis testimonialibus przyimować nie maią, sub poena simili 500 marc. Pol. O ktorą winę każdemu pozwanemu o to, Grod proprii districtus naznaczono peremptorie, sine quibusvis dilationibus, exceptionibus, appellationibus. Miasta też z obu stron granic przyległe przestrzegać tego maią, aby poddanych zbiegłych także sine literis testimonialibus panow ich do miast nie przyimowali, pod takowąż winą, et foro peremptorio przed

Urzędem Grodz. iako wyżey. pod ktorego iuryzdykcyą osiadłości swoie maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 297, § Tamże zaraz.

Zbiegłego kmiecia i sługi utriusque sexus, sine literis testimonialibus pana iego, że od pana iest wolny, i statecznie dosłużył, przyimować i zachować się nie godzi, sub poena centum marc. et refusione damnorum. Co się o miastach rozumieć ma Krolew. duchownych, i szlachec. i dawno zbiegłych poddanych. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 949, *tit.* Rękoiemstwo.

O poddanych zbiegłych, i sługę plebejum utriusque sexus, także o gwałtem wziętych kmieci i poddanych, sług, w Mazowieckim wdztwie forum Grod peremptorie, sine appellatione. *Ibidem.*

Declaratur: iż zbiegli, od śmierci Krola Zygmunta Augusta maią być prawem dochodzeni, i przywracani inter incolas et intra limites, sub poena 14 marc. Iudicio et parti per medium solvenda, salva appellatione. Lecz akcye przed śmiercią Krola Augusta o to zaczęte, maią się kończyć tym prawem, ktorym się zaczęły: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 974, *tit.* O kmieciach.

Znowu inaczey: iż zbiegłego, albo gwałtem wziętego poddanego Grod ma sądzić, absque omni appellatione, sub poena 100 marc. *a.* 1631, *v.* III, *f.* 704, *tit.* O poddanych zbiegłych.

Toż wdztwu Płock. służyć ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 959, *tit.* O poddanych.

O poddanych do włości Smoleńskich zbiegłych, forum bliższe Grody: Witebski, Mścisławski, albo Orszański, sine ullis exceptionibus, a do tego czasu, poki ordynacya i Sądy wdztwa Smoleńsk. postanowione nie będą: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 43, *tit.* O zbiegi szlacheckie.

Declaratur: iż prawa dawne oboygu Narodom, strony zbiegow służące, wzaiem i wdztwu Smoleńsk. służyć maią: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 498, *tit.* Opatrzenie Smoleńska.

Potym inaczey postanowiono było na Seymie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 866, *tit.* O poddanych zbiegłych do Smoleńska.

Potym warowano, aby każdemu szlachcicowi wolno było zbiegow swoich, bądź oyczycow, bądź dawnych i szlacheckich u Sądow należnych Smoleńskiego, i Starodubowskiego, tak Ziemskich, iako i Grodzkich, rokiem statutowym zawitym, bez wszelkich dylacyi, bez zrażania pozwow, ieżdżenia po sprawiedliwość, i aresztowania poddanych na maiętności dochodzić. A pozwany za pierwszym pozwem powinien pod straceniem rzeczy sam przez się, lub przez umocowanego swego stanąć, i bez wszelakiey excepcyi skuteczną rozprawę, według prawa pospolitego przyiąć, i usprawiedliwić się bez wszelakiey odwłoki etc: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 960, *tit.* Sposob dochodzenia zbiegow.

Pozwy o zbiegi wolno kłaść tak na maiętnościach, iako i na domach szlacheckich przy Smoleńsku, albo przy innych wdztwa Smoleńsk. ziemiach. A ktoby położenia pozwu negował, ten się ma przysięgą własną odwieść. Urząd tak Ziemski, iako i Grodzki Smoleński i Starodubowski, powinne na każdych Rokach i Roczkach w Smoleńsku, i Starodubowie naypierwey sprawy o zbiegi przypadłe osądzić. Aktorowie sami nie maią sobie sprawiedliwości odwłoczyć, ale za pierwszym pozwem, na pierwszym terminie powinni sobie dowodzić. A ieżliby na pierwszych Rokach lub Roczkach nie mogli, to na drugich, ktore po terminie pierwszym przypadną, bez wszelakich excepcyi prawnych za tymże pozwem, pod straceniem rzeczy w pozwie mianowanych. Ieżliby strona pozwana tym się broniła, że pozew nie zastał onych na maiętności, przysięgą urzędnika swego, albo ieżli go nie ma, swoią własną odwieść się ma. A ieżliby takowym sposobem nie odwiodła, a powodowa z nakazu urzędownego, według statutu W. X. Lit. że iey własny oyczyc, albo zasiadły poddany, dowiodła: Urząd powinien takowych poddanych ze wszystką maiętnością, z ktorą uszli, przysądzić, i nakazać, aby zaraz po dekrecie, albo naydaley za niedziel dwie, u Grodu Smoleńsk. albo Starodubow. stawieni, i aktorowi wydani byli, pod zapłaceniem tego wszystkiego, co ważność rzeczy osądzoney wynosić będzie. Za co odprawę na maiętności wieczystey, a ktoby wieczystey nie miał, to na lenney lub dożywotniey, tenże Urząd, ktory sprawy osądzi, według prawa pospolitego uczynić ma. Ktora odprawa na maiętności lenney, albo dożywotniey przez Urząd uczyniona, i post decessum tey osoby, na ktorey uczyniona będzie, bez żadnego konsensu i konfirmacyi Krolew. do zupełney satysfakcyi w mocy zostawać ma. Maiętność iednego poddanego zbiegłego, nie ma być wyżey taxowana nad 500 grzywien Pol. A ieżliby ktory Urzędnik Ziemski, albo Grodzki umyślnie na zwłokę sprawiedliwości, bez przyczyn w prawie opisanych, troich Rokow albo Roczkow zaraz po sobie idących omieszkał, ma Urząd tracić. O co stronie ukrzywdzoney wolno w należny termin do Trybunału pozwać. Ieżliby od ktoregokolwiek Sądu appellacya od aktora, albo pozwanego do Trybunału wnoszona była, tey Urząd do Trybunału Wileńsk. w termin Smoleński powinien dopuścić. Dawność ziemska, alias praescriptio, ma się rozumieć na obie strony, według statutu W. X. Lit. Ieżliby poddani czyi oyczyce, albo względem zasiedzenia dawności prawu wiecznemu podlegli, do miast Krolewsk. prawem Magdebursk. uprzywileiowanych, zaszli; tacy maią być pozwani do Urzędu swego Mieysk. a Urząd Mieyski, za dowodem wyżey opisanym, ma ich bez wszelakiey ochrony i odwłoki za pierwszym pozwem rozsądzić, i wydać ze

wszystką maiętnością, na ktorą dowod uczyniony będzie, z wolną iednak appellacyą post Curiam. A ieżliby Urząd Mieyski za czyiąkolwiek rekwizycyą nie znał się do zbiegow, to Burmistrz roczny powinien u Sądu Woytowskiego na to przysiądz, że ich prawna rekwizycya w mieście nie zastała. *Ibidem.*

Ta konstytucya nie ma Koronnych woiewodztw afficere. *Ibidem.*

Ale wdztwo Czerniech. przyięło ią, przy zwykłym processie, według statutu Wołyńskiego: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 32, *tit.* Porownanie exekucyi.

Biskup Smoleński, i duchowieństwo tameczne utriusque ritus, ratione fori, pomienionym konst. a. 1635 et 1638 o zbiegach do woiewodztwa Smoleńsk. i Starodubowsk. powiatu, we wszystkim podlegać maią, i przed Sądem Ziem. albo Grodz. Smoleńsk. lub Starodubow. o zbiegi respondować; salva appellatione na Trybunał, inter causas compositi judicii. Z tym iednak dokładem: że nie o dawnieysze poddane, ieno o te, ktorzyby 1 Ianuarii 1635 z dobr szlach. zbiegli, i w dobrach Biskupa Smoleńsk. i inszego duchowieństwa znaydowali się, respondere powinni. Executio super convictos, i na bannicyą wzdanych, juxta tenorem konst. 1635 ma być odprawowana. *Ibidem*, *f.* 16, *tit.* O zbiegach do Smoleńska.

O poddanych zbiegłych W. X. Lit. Sądy Mieyskie statutem W. X. Lit. sądzić maią. A wydanych tumultami odbiiać się nie godzi, sub poena mille marc. stronie per quodvis Officium Civile solvenda; o co forum za Dworem. A ktory poddany jus civile przyiął, i dawność zasiedział; taxą w konstyt. opisaną nie statutową odkupić się ma. *Ibidem*, *f.* 19, *tit.* O czynieniu sprawiedliwości.

O poddanych stawienie, processy wszystkie ziemskie, grodzk. trybunalsk. by i dekreta trybunalsk. ex personali zaszły, osobliwie w woiewodztwach Kiiowsk. Wołyńsk. Bracławsk. i Czerniechowsk. skassowano. *W Komm. Hadyackiey*, *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 643, § Aby occasione litium.

O poddane zbiegłe z Litwy do Korony, obywatelow W. X. Lit. forum na Trybunale Kor. in quolibet termino et regestro naznaczono, gdzie każdy inculpatus peremptorie, żadnemi exemptami nie zasłaniaiąc się, powinien comparere, i usprawiedliwić się: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 681, *tit.* Forum o poddane.

Potym gdy ten proces długi się być zdał, postanowiono: aby dekreta sine beneficio aresti rejecti, conservati, sub publicatione exnunc bannitionis ferowane były: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 802, *tit.* O zbiegłych poddanych.

O poddanych zbiegłych, z dobr tak Krolewsk. iako też duchownych i świeckich, w woiewodztwach Wołyńsk. i Bełzk. proces skrocono, Urzędom Grodzkim banniendi szlachcica, po otrzymaniu zysku na pierwszych Roczkach, et post denegatam executionem in secundo termino, daiąc potestatem. A taxę do 1000 grzywien, ratione extraditionis subditi, podniesiono. To dokładaiąc: aby takowe sprawy absque ullis dilationibus et appellationibus sądzone były. *Ibidem*, *f.* 704, *tit.* Skrocenie processu.

W. X. Lit. przyięło tę konstyt. cum hac declaratione: aby Grody W. X. Lit. takowe sprawy sine ullis dilationibus, sub privatione officii, sądziły. i Kancellarye W. X. Lit. za takiemi W. X. Lit. dekretami grodzkiemi, bannicye wydawały. *Ibidem.*

I wdztwa Sandomirskie, Podolsk. Lubelskie, Podlask. i Bracławskie, przyięły to. *Ibidem.*

Reassumowano potym tę konst. W. X. Lit. cum hac declaratione: że Grody sądzić maią takowe sprawy sine appellationibus: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1000, *tit.* Skrocenie processu.

Proces o zbiegłych chłopow między obywatelami ziemi Halick. i powiatami iey, także ziem Lwowsk. i Chełmsk. skrocony takim sposobem: aby abhinc na Rokach Ziemskich in primo termino peremptorio, semotis dilationibus, deliberationibus, et majoris, chłopa każdego, sub poena mille flor. Polonic. coram Officio Castr. Haliciensi, aut Trembovliensi, juxta districtum proprium praecise in 4 septimanis, ad instantiam incolae terrae Haliciensis, Iudicium Terrestrae wydać nakazało. A ieźliby się strona brała na przysięgę, Iudicium juxta praescriptum legum onę deferet, i termin iey wykonania nie na Rokach Ziemskich, ale w kwerelach bliższych powiatu swego naznaczy. Na ktorym ieźliby strona judicato non pareret, ma popadać na pierwszych kwerelach instantaneam extraditionem subditi, albo solutionem taxae mille flor. pro quolibet subdito, sub poena bannitionis exnunc decernenda, et in proximioribus Terminis Querelarum publicanda. Gdyby też kto o zbiegłego poddanego dał się wzdać w Ziemstwie in contumaciam, tedy takowa ma być kondemnata: lucrum extraditionis subditi profugi, vel subditorum profugorum, sub taxa pro quolibet subdito mille flor. Pol. ab actu praesenti in 4 septimanis, coram Officio Castr. Trembovliensi pro subdito, vel subditis solvenda: decernitur, additur, et remittitur. A na kwerelach po takowey kondemnacie, praemissa denegata intromissione ma stawać kondemnata: decernitur extraditio subditi, idque in instanti, cum taxa mille flor. Pol. decreto terr. evicta, sub poena bannitionis, quae in defectu extraditionis subditi, et taxae evictae non solutae, jam exnunc decernitur, et publicandae terminus in proximis querelis peremptorius reservatur. W ktorym processie, podług statutu i praw starych, in ullo termino appellacyi, sub poena mille marc. in Iudicio Tribun. vindicanda, Sąd Ziemski i Grodzki nie będzie dopuszczał. Exekucyą de convictis et bannitis ratione profugorum, Sta-

rostowie, Urzędy Ziem. i Grodzkie w swoich powiatach, bez dekretow trybun. post obtentam bannitionem, in decursu sex septimanarum, etiam admota nobilitate, et copiis quibusvis, si opus fuerit, sub poena mille marc. in Officio proximiori vindicanda, ad officiosam requisitionem partis jure vincentis czynić będą powinni. Ażeby kto z pozwanych per ignorantiam w sprawie swey nie upadł; pozwolono każdemu jure, pro cassanda bannitione, gdzie iest otrzymana relacya in decursu 4 septimanarum, zapisawszy, i approbowawszy ią personaliter, ad hoc idem Officium Castr. agere. Cujus Officii judicato, in instanti, nie odchodząc od Sądu, actor cassandae parebit, sub succubitione duplicis taxae suprascriptae, pro quolibet subdito solvendae, sub poena bannitionis ibidem decernenda et publicanda. Starostowie zaś i Urzędy Grodzkie post processum terrestr. in viciniotibus Officiis o zbiegłe chłopy, sprawić się będą powinni, to iest: Haliccy w Trębowli, a Trębowelscy w Haliczu. A ieżeliby in termino executionis prawne, i z prawami iawne a convicto sistendae executioni zachodziły obrony, tedy Urząd na Trybunał Kor. Lubelski, uważywszy prawną obronę partis convictae, inter causas conservatas officii, amputato beneficio aresti, uczyni remissę tak, aby bez zwłoki ex simplici regestro inter se experiri mogły. A gdy się convictus in illo termino nie odezwie, iuż mu więcey beneficia juris suffragari nie maią, i executio fortis z osoby i dobr iego ma być przyznana nieodwłocznie, modo praemisso: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 930, *tit.* Skrocenie processu.

Według teyże konst. Xże Imć Kurlandzki, i szlachta tameczna poddanych swych do W. X. Lit. i Xięstwa Żmudz. i powiatu Brasławskiego zbiegłych, w Sądach Lit. Żmudz. Brasławsk. dochodzić mogą, iako wzaiemnie i obywatelow W. X. Lit. i Xięstwa Żmudz. i powiatu Brasław. podobne krzywdy w Sądach Xięstwa Kurlandz. windykowane i popierane z nieodwłoczną exekucyą być maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 435, *tit.* Skrocenie processu.

O poddanych zbiegłych konstytucyą a. 1661 (pod tyt. Skrocenie processu in causis profugorum subditorum Wołyńsk. i Belzk. woiewodztw) Ruskiemu, ziemi także Chełmsk. i powiatowi Krasnostawsk. cum omnibus ligamentis, processu, foro, et taxa w teyże pomienioney konst. wyrażonemi, non obstantibus prioribus et posterioribus const. applikowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 470, *tit.* Skrocenie processu.*)

*) W Voluminach (v, 230 naszej edycyi) nie ma wzmianki o zaapplikowaniu skroconego processu do wdztwa Ruskiego; przy tem i to dodać wypada, że mylnie tam powołano konstytucyą r. 1659 pod tyt. Skrocenie processu etc., gdyż owa konstytucya uchwaloną została w r. 1661 (patrz naszej edycyi t. IV, str. 329, szpalta pierwsza), jak to słusznie inwentarz wskazuje. (*Przyp. wyd.*)

Także wdztwu Kiiowsk. hoc adjecto, żeby za pierwszą kondemnatą dwoch szlachty z Woźnym, a potym Grod ktorykolwiek tychże woiewodztw, pro ultimaria executione sprowadzić jure vincenti wolno było, i żeby taxa zbiegłego chłopa summam zł. 500 non excedat: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 671, *tit.* Integritas.

O poddane zbiegłe sprawy, w wdztwie Sandomirskim do Sądow Ziemsk. należą: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 932, *tit.* Sądy.

O poddanych zbiegłych wdztwa Krakowsk. z powiatami iego, proces skrocono. To iest: że in posterum ad instar konstyt. a. 1667, ziemi Halick. służącey (*quae supra*) sądzić się o chłopy powinni, cum ea melioratione: że inquantum by Ziemskie Roki ob aliquod impedimentum, albo dla nieobranego Officyalisty in aliqua cadentia nie sądziły się, tedy datur actori optio, pozwać o chłopa zbiegłego directe do Grodu peremptorie. Na ktorym terminie takowa ma być otrzymana kondemnata: lucrum extraditionis subditi profugi vel subditorum, sub taxa pro quolibet subdito mille marc. ab actu praesenti in 4 septimanis, coram eodem Officio Castr. exsolvenda decernitur, additur, et remittitur. Na drugim zaś terminie po otrzymaney takowey kondemnacie, decernitur extraditio subditi, idque in instanti cum taxa mille marc. sub poena bannitionis, quae in defectu extraditionis subditi et taxae evictae non solutae, jam exnunc decernitur, additur, et terminus in proximis querelarum Terminis conservatur peremptorius. W ktorych sprawach pomienioną konst. a. 1667, in toto reassumowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 593, *tit.* Skrocenie processu.

Poddanych ex reclinatoriis exulum w W. X. Lit. rozeszłych, gdzieby się znaydowali, pozwolono tymże exulibus, iako własnych (okrom ziemskich) odzyskiwać, ktorych im bronić nikt nie ma, sub poenis, iakie konstytucya o wydawaniu poddanych ziemsk. szlacheck. in contravenientes praescripsit: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 636, *tit.* Poddani ex reclinatoriis.

Poddani zbiegli ze wsi dziedzicznych obywatelow ziemi Łomżyńskiey do wsiow w puszczach Krolewsk. Łomżyńskiey i Ostrołęckiey, leżących, aby panom dziedzicznym wydani byli, rozkazano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 946, *tit.* O wydaniu zbiegow.

Poddanych, respectu religionis panom nieposłusznych, wolno było tymże panom, tam in spiritualibus, quam saecularibus, podług rozumienia swego karać. *W Konf. Gen. Warsz. sub interr. a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § Wszakże.

Poddani wsi dolnych i polnych, znaiąc jurisdictionem I. P. Kasztelana Krakowsk. buntow czynić nie maią, ale się w posłuszeństwie należytym spokoynie zachować maią: *W Konfed. Gen. Warszaw. sub interr. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1046, § Należy ad securitatem.

O poddanego zbiegłego, każdy citatus ab actore w tymże powiecie, z ktorego poddany wy-

prowadzony będzie, albo zbiegły, sine ullis dilationibus na Roczkach stanąć, directe sprawić się, zbiega takiego przed tymże Urzędem Grodz. stawić in instanti, nie schodząc z Urzędu i Sądu, ze wszyskim iako zbiegł, parti actoreae oddać, i za szkody wszystkie ex hac occasione poniesione zapłacić powinien; alias super contumacem za pierwszym dekretem bannicye wydane, et poena in vol. legum, tak Korony, iako i W. X. Lit. circumscriptae, skazane być maią. Urząd też Grodz. nie ma żadnych citato pozwalać dylacyi, sub privatione officii. A ta konst. ściąga się tak na dawne, teraźnieysze, iako i przyszłe czasy i okkazye. A ktoryby poddany miał zasiedzieć dawność ziemską, a po zasiedzeniu dawności ziemsk. chciał do kogo inszego wyniyść; tedy ten pan, pod ktorym był pierwey osiadł, będzie mogł onego odzyskać, excepto wieczystego pana, ktoremu salvum jus do odzyskania in toto zachowano: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 753, *tit.* Reassumptio prawa.

Zbiegli poddani wdztwa Podolsk. pod czas woyny, non obstante praescriptione, ad primam instantiam aby oddawani byli, sub taxa mille marc. in foro proprii districtus super contravenientes sine appellatione decernenda, et repetenda. Ażeby poddani z pobliższych wodztw i ziem uchodzący, na swobodach wdztwa Podolsk. przyięci nie bywali, warowano; i każdy possessor dobr Krolewsk. ziemsk. i duchownych, w Trybunale Koron. ex regestro militari praeciso beneficio aresti, sine quibusvis exceptionibus ad instantiam cujusvis injuriati sprawić się będzie powinien za wydaniem pozwu, praevia relatione tego pozwu in proprio districtu w Ziemstwie, lub w Grodzie inscribenda, chłopa zbiegłego cum uxore et liberis, et supellectili domestica wydać ma, sub taxa mille marc. in istanti solvenda, et poena bannitionis perpetuae: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 63, *tit.* O zbiegłych poddanych.

Poddanych I. K. Mci inwentarzowych, ktorzy osiadłości swoie mieli, i domami mieszkali, apud possessores listem otworzystym przez Woźnego rekwirować, za ktorego rekwizycyą, ieżeliby possessor zbiegłego poddanego praevia reali deductione wydać nie chciał, za każdego sto kop gr. Lit. poenam ma zapłacić. Forum Castr. ubi bona retentoris subsistunt, naznaczono; salvo iure statutu Lit. *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 320, *tit.* Pozyskanie rozeszłych poddanych.

O poddanych zbiegłych i loźnych w wdztwach Wielkopolskich, *vide tit.* Lauda, *et tit.* Hultaie.

A osobliwie Laudum Sredense, (*v.* VI, *f.* 546), ktore służyć ma wdztwu Inowroclawsk. Brzesk. Łęczyck. ziemi Dobrzyńsk. Gostyńsk. i Chełm. wdztwom Pruskim, także i ziemi Wieluńskiey.

W wypuszczeniu kmiecia ze wsi, zwyczaie ziem zachowane być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 258, *tit.* De cmetonum missione.

Za Krola Kazimierza W. ieden tylko, albo dwoch mimo wolą pańską, z iedney wsi do drugiey przenieść się mogło poddanych: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 29, *tit.* De villanis.

Potwierdził ten statut Krol Ian Olbrycht z deklaracyą: iż ieden tylko co rok z iedney wsi do drugiey może się poddany przenieść, jure atque licite. A ktoby takowego kmiecia nie chciał puścić, winę zwykłą popadnie, ktora antiquitus w każdey ziemi hac in parte zwykła być nakazana: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 267, *tit.* Cmetones.

Toż prawo w Rusi chowane być ma: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 365, *tit.* Confirmatur statutum.

Kmieć, gdy kilku będzie miał synow, ieden tylko ze wsi od oyca może odeyść na służbę, a zwłaszcza na naukę szkolną, albo rzemiosło, a inni na dziedzinie z rodzicami zostać się maią. Odchodząc ma dozwolenie wziąść, i literas testimoniales od panow mieysca, iako wypuszczony, aby szedł na rzemiosło, lub na służbę: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 259, *tit.* De filiis cmetonum.

Ten statut rozumieć się ma o poddanych, tam in bonis mensae Regalis, quam in bonis spiritualium et saecularium personarum. *Ibidem.*

Kmieć gdyby iednego tylko miał syna, ten na dziedzinie zostać się ma, i w domu robić, albo służby i żywności, tam gdzie rodzice mieszkaią, szukać. *Ibidem.*

A ieżliby ktory młodzieniec ze wsi mimo ten statut uszedł, gdziekolwiekby się znalazł, panu bez żadnego prawa ma być wrocony, z winą 14 grzywien. *Ibidem.*

Na nauki szkolne ante duodecimum annum, a dla rzemiosła nauczenia się ktoregokolwiek czasu mogą wyniyść, zawsze iednak za dozwoleniem pańskim; ktoryby zaś wyszedł invito et nesciente domino, takowy cząstkę oyczyzny straci, i wrocić się musi: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 293, *tit.* De filiis cmetonum.

Ten statut in suo robore zostawiono: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, *tit.* De colonis.

Potym, że się niektorym Panom Radnym mniey sprawiedliwy, i pospolitey wolności przeciwny być zdał, do przyszłego Seymu suspendowano go: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 379, *tit.* De filiabus colonorum.

Kmiecich corek małżeństwo, *vide tit.* Małżeństwo.

Kmieć zadłużony nie może być aresztowany w mieście, ani prawem mieyskim patrzany, ale o takowe długi na mieyscach, gdzie takowy kmieć mieszka, sprawiedliwości szukać potrzeba, ktorey gdyby pan mieszczaninowi uczynić nie chciał, ma być prawem przyzwoitym patrzony: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 261, *tit.* De cmetonum debitis.

Po kmieciu i każdym poddanym bezpotomnie zeszłym, z dobr pozostałych, (ieźli maiętność wielka była) kielich za połtory grzywny naprzod sprawiony być miał kościołowi far-

nemu, a insze dobra na bliższe krewne i powinnowate bez trudności spadać miały: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 24, *tit.* De bonis derelictis.

Potym postanowiono, aby poddanych szlacheck. kaduki panom ich należały, nie komu inszemu, salvo jure proximorum: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* O kadukach.

Poddani duchowni, szlacheccy od ceł wolni. *Vide tit.* Cło.

Poddani in odium domini niesłusznie pozwani, wexowani być nie maią, pod winą piętnadziestą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 9, *tit.* Quibus modis.

A gdyby mimo winę pańską communiter vel divisim de aliquo delicto obwinieni byli, iako ich pozywano przedtym? *vide ibidem.*

Poddani Krolewscy o krzywdy przeciwko Sstom, przed Krolem agere maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 508. § Capitanei.

Kmiecie, ktorzy przedtym mniey niż dzień w tydzień robili, postanowiono, aby dzień co tydzień z każdego łanu robili, procz czynszowych: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 396, *tit.* Cmetones unum diem, etc.

O tymże. *Ibidem*, *f.* 393, *tit.* De laboribus cmetonum.

Kmieci Władysław Iagiełło Krol od wszelkich podatkow, robot, podwod, uciskow, ciążenia, spow, etc. perpetuo wolnemi uczynił, procz 2 gr. podatku, ktory na znak poddaństwa płacić sobie rozkazał: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Absolvimus insuper.

Poddani pod innym panem braci maiący, *vide tit.* Brat.

Poddany za pański występek ciążany być nie ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 54, *tit.* De eo, quod villanus, etc.

O poddanego krzywdę, iako to o zabranie sieci u rzeki, wybranie miodu z barci, et his similibus, nie poddany, ale pan upomnieć się prawem powinien. *Consuet. vide Herburt f.* 260.

Poddani do scrutinium wezwani in causa violentae expulsionis, zeznać maią sub juramento corporali, ieźli ta expulsya była, i kto był possessorem dobr onych przed expulsyą, komu czynsz płacili: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, *tit.* Quia negotium.

Kmiece rany, *vide tit.* Rany.

Kmiecia gdyby kto zabił, *vide tit.* Mężoboystwo.

Plura vide tit. Loźni. Hultaie. Plebeji.

Podkanclerzy, vide tit. Pieczętarze.

Podkomorzy, Komornicy Graniczni.

Podkomorstwo urząd dożywotni, nie cudzoziemcom, ale synom Koron. w tychże ziemiach, gdzie wakuie, mieszkaiącym, dawane być ma: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Item promittimus, quod tales dignitates.

Podkomorzych elekcya ma być iako innych Urzędnikow, to iest w 6 niedziel post decessum alterius przez Wwodę, albo in defectu iego, przez Kasztelana ma być złożony Seymik: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1211, *tit.* Obieranie Sądu.

Nie powinni byli na Urząd przysięgać, bo onerowani byli fide, conscientia, et honore, ale ich tylko Komornicy, a ci osiedli być maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Podkomorzowie.

Ale iuż od tych czas maią być przysięgli in hanc rotham:

„Ia N. przysięgam P. Bogu, iż sprawiedliwie według P. Boga, prawa pisanego, sprawiedliwości, kontrowersye stron sądzić, tychże kontrowersyi pilnie słuchać, i one przyimować; także znaki graniczne i podobieństwa ich uważać, i wiernie opisować, ktemu xięgi swe, i przodkow swych wiernie chować, i w nie wpisować będę. Na ktorym Sądzie nie mam mieć względu na żadną osobę, tak przyiaciela, iako i nieprzyiaciela; bogatego, i ubogiego; gościa, i swoiego; nikomu w tym moim sądzie żadney przyiaźni i nieprzyiaźni nie pokazuiąc, i daru ni od kogo względem tego Sądu nie biorąc. Tak mi Panie Boże dopomoż i ta S. Ewangelia."

a. 1588, *v.* II, *f.* 1211, *tit.* Obieranie Sądu.

Przysięgać ma na Rokach Ziemsk. pierwszych przed Wwodą, in defectu przed Kasztelanem głownym, et in defectu tych obudwu, przed Urzędnikiem Ziemsk. i szlachtą na Rokach Ziemsk. albo przy położeniu xiąg sądowych: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1456, *tit.* O przysięgach.

Kiedy ma z kim graniczyć, ma brać Surrogatora u Krola; alias stronie wolno u Krola o niego prosić. A Kancellarya Koron. powinna dać taką surrogacyą: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Kiedy się przytrafi.

Potym postanowiono, aby Podkomorzy na potym Surrogatora viciniorem Succamerarium, vel ejus Camerarium, albo Urzędnika Sądowego przysięgłego swey ziemi do takowych aktow zażywał; ktory iako Urzędnik przysięgły Graniczy podpisawszy innotescencyą, sub poenis de Commissariis sancitis, na czas złożony ziechać, i akt graniczny odprawić ma: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1503, *tit.* O surrogacyach.

Iest exekutorem aktoratu od Sądu Ziemsk. na pole ex contumacia strony skazanego: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 411, § Facta igitur.

Przy czynieniu granic nie ma patrzyć na lata minorenniurn granicznych, tylko ma im zachować salvam actionem z powodem, gdy do lat przyidą in foro fori, ieźliby się w czym ukrzywdzeni być zdali: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 413, § Si vero plures.

Podkomorzy, albo Urząd iego powinien sequi actorem na pole do czynienia granic, juxta ductionem ipsius. *Ibidem*, *f.* 412, § Quod si.

Na granicach upatrywać ma przyrodzonych granic rzeki, rzeczyska, albo potoczka: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 3, *tit.* De fluvii aut rivuli ductu.

Rozeznawać ma, ktory lepsze graniczne znaki, i kopce ukaże, i tego sub honore et conscientia ad probandum przypuścić. Ale gdzieby znakow znacznych nie było, tedy aktora ku dowodowi z świadkami przypuścić ma: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De limitibus.

Terminu stronom przewłaczać nie ma, pod

winą 14 grzywien Krolowi, wyiąwszy spolne stron zezwolenie, albo przyczyny słuszne i prawne: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 276, *tit.* De non transponendis graniciebus.

Po skończonych granicach, dekret swoy przez aktora do xiąg ziemskich przesłać ma, aby był w xięgi ingrossowany: *a.* 1523, *v.* I, *ver.* 9, *f.* 412, § Cujus quidem. — *Plura vide tit.* Granice.

Podkomorzy z swoiemi Komornikami, 3 grzywny od każdych granic brać ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 268, *tit.* De salariis.

Podkomorzego sententiam si quis redarguet, alias nagani, 6 grzywien winy przepada, a Komornikowi iego, albo Dygnitarzom innym, ziardunek: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De poenis Castellanorum.

Podkomorzy w swoim Sądzie raz tylko deliberat: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, § Statuimus.

Gdy Żupnika nastawia w żupach, ma mieć od Żupnika albo postaw sukna Machlickiego, albo 10 grzywien: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 168, *tit.* Sequuntur jura.

W żupie stawać nie ma, ale na gospodę potrzeby brać będzie. *Ibidem.*

Żadnego z Żupnikow sądzić nie ma, ani koni w żupie stawiać, procz podiezdka swego Komornika. *Ibidem.*

Tenże ma Rayce i Solniki w Wieliczce i Bochni obierać, i wedle praw sądzić ie ma. *Ibidem.*

Podkomorzy ma być delatorem do Krola o mężoboystwo w powiecie uczynione: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 370, *tit.* Poena.

Ma imać takiego, ktoby chorągwi swey na woynie nie pilnował: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 3, *tit.* De eo, quod quilibet etc.

Podkomorzy ma być dany Rożańskiey i Makowskiey ziemi: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 697, *tit.* Podkomorstwo.

Dany iest, i Urząd iego z inszemi Podkomorzemi porownany, cum hac declaratione: aby na potym per electionem był obierany: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 130, *tit.* Podkomorstwo.

Podkomorzych w Mazowieckim wdztwie partes te są: wizye odprawować, graniczne kontrowersye i dowody stron do Sądu Ziemsk. osądziwszy odnieść. Ciż aktow, iako i ich Komornicy, mieć nie powinni. *In Except. Masov.* *a.* 1576, *v.* II, *f.* 947, *tit.* O Podkomorzym.

Podkomorzemu tamże od granic gr. 30, Stcie drugie. Woźnemu gr. 6, a od zgodnych Urzędowi gr. 30, a Woźnemu gr. 3. *Ibidem, f.* 948, *tit.* O ponowieniu granic.

Podkomorzego Czersk. jurisdictio omnibus praerogativis Podkomorzych Kor. par declaratur: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1409, *tit.* Podkomorstwo.

Także Liwskiego i Nurskiego: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Podkomorzowie.

Także Wyszogrodzkiego, Zakroczymskiego, Łomżyńskiego: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1521, *tit.* Podkomorstwo.

Także Wizkiego: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1628, *tit.* O Podkomorzym Wizkim.

Także Warszawskiego: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 179, *tit.* Podkomorstwo Warszawskie.

Także Ciechanowskiego, ktory salario juxta Except. Masov. kontentować się ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 296, *tit.* Podkomorstwo.

Toż się ma rozumieć i o Podkomorzym Lwow. quo ad salarium. *Ibidem.*

Podkomorzowie w Prusiech nie maią żadney w prawach granicznych iuryzdykcyi, ale Sędziowie Ziemscy, albo Ławnicy: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1507, *tit.* O sposobie.

Podkomorzy Sandomirski ma podać Pisarza do xiąg swoich osiadłego; ktory przysiądz powinien pierwey, niż akta graniczne weźmie w zawiadowanie, a to na Rokach Ziemsk. Sandom. w te słowa:

„Ia N. przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu, w Troycy S. iedynemu, iż sprawiedliwie akty graniczne, sobie do wpisania od Urzędu Podkomorskiego podane, do xiąg granicznych, nic nie odmieniaiąc, ani przydaiąc, także kontrowersye stron wpisować będę, na nikogo w tey mierze, tak ubogiego, iako i bogatego, na przyiaciela i nieprzyiaciela respektu żadnego nie maiąc. Do tego xięgi wszystkie sobie od Ur. Podkomorzego Sandom. albo Urzędu iego oddane, wiernie chować będę. Tak mi P. Boże dopomoż, i Męka Chrystusa Pana.“

a. 1631, *v.* III, *f.* 698, *tit.* Sklep na xięgi.

A że na opatrzenie pomienionego Pisarza Ur. Krzysztof Ossoliński Podkomorzy natenczas Sandom. prowent swoy z cełł Sandomirsk. puścił, tedy to temuż Pisarzowi na wieczne czasy approbowano. *Ibidem.*

Akta wszystkie graniczne w wdztwie Sandomir. z xiąg ziemsk. i działy z każdego powiatu, in unum volumen wyięte, i do Podkomorzego podane być maią. Czego Pisarz Ziemski Sandom. sub poena quadrupla contra negligentes Officiales, et privatione officii ma doyrzeć. *Ibidem.*

Tamże in posterum, wszystkie akta perpetuitatum graniczne, i działowe do samych xiąg podkomorsk. nie do ziemskich ani grodz. podawane być maią. *Ibidem.*

Komornicy wdztwa Sandomirsk. po odprawieniu granic, in sex septimanis, sub amissione officii, powinni akta graniczne podawać Pisarzowi Podkomorskiemu: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 698, *tit.* Sklep na xięgi.

Wdztwu Sieradzk. także do postanowienia Pisarza Podkomorsk. służyć ma ta konst. z tym dokładem: aby w tym wdztwie tak wiele Komornikow granicznych było, ile iest powiatow: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 464, *tit.* Kockwacya.

Podkomorzy Lwowski mieysce mieć powinien przed Starostą: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 563, *tit.* O Urzędach Ziemskich.

Podkomorstwo Kiiowskie generalne we trzech ziemiach, Kiiowsk. Żytomirsk. Owruck. compatibile pro una vice z sstwem Owruckim, ad cessum vel decessum teraźnieyszego Podkomorzego Kiiowsk. deklarowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 635, *tit.* Rozgraniczenie ziem Kiiowskich.

O Podkomorskim Urzędzie W. X. Lit. wszyst-

kie prawa dawne reassumuiąc, perpetua lege warowano: aby sprawy do Sądu Podkomorsk. należące, w inszych Sądach sądzone nie były, sub nullitate decretorum: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 623, *tit.* Reassumptio prawa.

Podkomorzego Czerniechowskiego postanowiono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 805, *tit.* Ordynacya.

Podkomorskie Urzędy W. X. Litew. tak maią być dawane, iako i Marszałkowstwa Powiatowe. *Vide tit.* Marszałek.

O xięgach podkomorskich, *vide tit.* Xięgi.

Komornicy Ziemscy osiedli być maią. Powinność ich: xięgi chować, extrakty wypisować. A Sędzia i Podsędek każdy swego prowidować maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 295, *tit.* O Komornikach.

Dwoch przysięgłych powinno być w wdztwie Kiiowskim zwyczaiem wdztw Małopolsk. i przy nich in defectu Sądow Ziemsk. Kiiowskich, z Pisarzem ziem Kiiowskich, juxta cadentiam przypadaiących, xiąg otworzenie, i leżenie przez dwie niedzieli: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 115, *tit.* Komornicy Ziemscy Kiiowscy.

Ciż wizye, inkwizycye, exekucye, ktore Sąd Ziemski odprawował, odprawować powinni. *Ibidem.*

Ciż z Pisarzem Ziem. causas exemptionum et profugorum sądzić maią. *Ibidem.*

Plura vide tit. Komornikowie Ziemscy.

Podpiskowie.

Podpiskiem osoba duchowna być nie może: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 530, § Ne Spirituales.

U tego Sądu, gdzie zasiadaią, spraw żadnych prokurować nie maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Przestrzegaiąc.

Podpiskowie przy Pisarzach Ziemsk. być mogą tylko dla pomocy w pisaniu: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § Judices.

Plura vide tit. Pisarze, *et tit.* Grody.

Podsędek.

Podsędkow, tak iako Sędziow, i Pisarzow Ziemskich elekcya przy Szlachcie wolna. Krol iednak ze czterech od Szlachty na liście podanych, iednego deklarować ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Notarius, *et a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Aby we wszem, *et a.* 1588, *v.* II, *f.* 1211, *tit.* Obranie Sądu.

Przysięgli być maią. Ale kiedy, i przed kim przysięgać maią, *vide tit.* Pisarz Ziemski.

Podsędka Krakowskiego i Sandomirskiego kto sententiam nagani, ma im dać kożuchy lisie: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De poenis Castellanorum.

Podsędek klucz ieden od xiąg wiecowych mieć ma, iako i Sędzia drugi, a trzeci Pisarz Ziemski: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De clausura et reservatione actorum.

Plura vide tit. Sędziowie Ziemscy.

Podskarbi Koronny.

Podskarbi Kor. Consulari Dignitate gaudet; korony i skarby Koron. chowa, sprawca monety Koron. będąc, ma mieć swe probierze i mincarze: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 297, *tit.* De Thesaurario.

Procz Podskarbiego W. Kor. ma być Podskarbi Nadw. ktory w niebytności Podskarb. Kor. wszystkie pieniądze dochodow Krolewskich i inne zkądkolwiek dla Maiestatu Krolewskiego dane, odbierać ma, i niemi za roskazaniem Krolew. szafować. *Ibidem.*

O tymże: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1609, *tit.* O Urzędzie.

Ma być przysięgły tak, iako i Podskarbi Kor. ktorych przysięgę *vide tit.* Przysięgi.

Podskarbi po śmierci dzierżawcy ma dobra Krolewskie odbierać i pilnować, aby kwarta, ktora na obronę pospolitą iść ma, nie ginęła: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 618, *tit.* O Podskarbim.

O tymże. I ma te dobra trzymać, aż ie Krol komu konferuie, i kwarty pilnować, sub restitutione de suo et privatione officii: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 782, § Po każdego.

Tenże ma dobra odbierać od potomkow według inwentarzow antecessorowi danych, i tego doyrzeć, ieźli antecessorowie ich w possessyi będąc kondycyom na się włożonym dosyć czynili: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1604, *tit.* O municyach.

Nowym donataryuszom ma ie oddawać, i inwentarze spisować. *Ibidem*, *f.* 1609, *tit.* O Urzędzie Podskarbiow.

Na każdym Seymie liczbę Rzeplitey czynić ma przed PP. Radami, i Posłami Ziemskiemi: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 618, § Item Podskarbi.

Także i z kwarty, ktorey nie ma obracać, tylko na obronę Rzeplitey, sub privatione officii. O co Posłom instygować wolno. *Ibidem*, *tit.* O uiszczeniu Podskarbiego.

Podniesiono winę o to na niego, sub poena peculatus: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 165, *tit.* Warunek.

Na Podskarbim, ieźliby retentorow kwarty na delacie Instygatorowi nie podał, ma być patrzono: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* O kwarcie, i sądzeniu iey.

Podskarbiemu nowemu cztery ex majoribus Consiliariis, to iest dwoch z Wielkiey, a dwoch z Małey-Polski Deputowani, z regestru wszystko w skarbie, tak korony, iako i inne wszystkie rzeczy do skarbu należące; także i wszystkie przywileie, i listy Kor. oddawać maią. I wszystko porządnie spisawszy, ieden regestr Krolowi, drugi przy sobie mieć, a trzeci Podskarbiemu dać powinni: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 637, *tit.* Skarb Koronny.

Podskarbi przy Urzędzie swym nie ma mieć Dygnitarstwa: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 676, *tit.* O spolności Urzędow.

Hetmanem być nie może oraz i Podskarbim; czego Pieczętarze przestrzegać maią, sub poenis legum. A Posłowie Ziemscy upominać się powinni przy wakancyach, aby takowe przywileie nullitatis zostawały. *W Exorbit. na Seymie Elekcyi Krola Imci Michała: a.* 1669, *v.* V, *f.* 13, *tit.* De incompatibilibus.

Podskarbi ma być sprawcą i dozorcą mynicy: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1509, *tit.* O monecie.

O tymże: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O fałszywey monecie.

Znowu o tymże: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 12, *tit.* O mynicy fałszywey.

Podskarbi powinien popierać statutu o kowaniu fałszywey monety: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O fałszywey monecie.

Dochody dobr Krolewsk. wszystkie nie do czyich rąk, ieno do Urzędu Skarbowego, nad ktorym Podskarbi W. Kor. w Koronie, a Litewski w Litwie władzą ma, oddawane być maią. A ieźliby kto inaczey, a nie za kwitem Podskarb. oddawał, znowu ie oddać powinien cum poena 100 marc. judicio et parti per medium dividenda, ad instantiam Podskarbiego inter causas conservatas na ktorymkolwiek Trybunale, sub poena bannitionis persolvenda: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1609, *tit.* O Urzędzie Podskarbiow.

Ciż Podskarbiowie kwity głowne maią dawać, a choćby u dworu nie był, ad absentem powinno się po nie posyłać, sub nullitate kwitu inaczey otrzymanego. *Ibidem.*

Odbieranie starostw, i wszelkich dzierżaw po zmarłey ręce, albo z inszey iakiey racyi do dyspozycyi Krola przypadłych nowym Dygnitaryuszom oddawanie, inwentarzow spisowanie, prowentow lustrowanie, arendy, kontrakty, i inne sprawy skarbowi należące, nie przez insze Urzędy i osoby, ieno przez Podskarb. Kor. i W. X. Litewskiego i te osoby, ktorych oni do tego będą używali, maią być sprawowane. *Ibidem.*

Ciż gdyby ktorych listow pod imieniem Krolewsk. albo Urząd ich do poparcia spraw skarbow. potrzebowali, za podpisem ich, albo ktorego z Pisarzow Skarbow. przysięgłych, bez trudności z Kancellaryi wydane być maią. *Ibidem.*

Wszelkie listy ku przeszkodzie Urzędowi ich wydane, nullitatis być maią. *Ibidem.*

Podskarbiowie u Sądow Assessorsk. dla lepszego spraw skarbow. wyrozumienia maią siadać, albo w niebytności ich, Pisarze Skarbowi przysięgli. *Ibidem*, *f.* 1610, *tit.* O processie skarbowym.

Podskarbi za skarbowe sprawy odpowiadać powinien. *Ibidem*, *f.* 1609, *tit.* O Urzędzie.

Podskarbiowie workowego na liczbie kłaść nie maią, gdyż to tylko żołnierze ex munificentia sua zwykli postępować: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 276, *tit.* Obiaśnienie.

Salarium od kwarty Koron. nad 1000 złot. luboby sowite kwarty Rzeplita kiedy uchwaliła, uzurpować nie maią. *Ibidem.*

Pisarze swe Skarbowe, z swych prywatnych, a nie Rzeplitey prowentow opatrzać powinni. *Ibidem.*

Podskarbi Lit. cudzoziemcom, ktorzyby dobra, albo opatrzenia iakie contra jus trzymali, sub poena mille marc. w Trybunale luenda, folgować nie ma: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1598, *tit.* O cudzoziemcach.

Podskarbiemu Kor. komory stanowić wolno w dobrach Krolewsk. ziemsk. i duchownych: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 102, *tit.* Ordynaryine prowenta.

Podskarbiemu Ziemsk. Lit. vacare ab Officio dla choroby iego pozwolono na czas: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 313, *tit.* Excepcya choroby.— *Vide tit.* Odiazd.

Podskarbim tak Koron. iako i Lit. iako i Skarbnym Litew. od Rzeplitey kwity, *vide tit.* Kwity.

Podskarbich Narodowi Ruskiemu na Ukrainie mieć pozwolono, cum dignitate Senatoria. *W Komm. Hadyac. a.* 1659, *v.* IV, *f.* 642, § Privatis.

Podskarbi Kor. koszt ma dawać na wydrukowanie konstytucyi Kor. seymowych. *Vide tit.* Konstytucye.

Podskarbiemu Kor. a nie komu inszemu, wedle przywileiu Kor. administratio ekonomii, i proventuum bonorum Regalium, po zmarłych Starostach, albo tenutaryuszach należeć ma. *W Konf. Gen. Warsz. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1062, § Administratio ekonomii.

Podskarbi Kor. i ci, ktorzy do tego należą, powinni przywileie Koron. oglądać, koronę zapieczętować przed Elekcyą Krola. *Ibidem*, *f.* 1063, § P. Podskarbi.

Podskarbiemu Kor. in casum periculi tempore interregni, żeby na potrzeby Rzeplitey stawało pieniędzy, pozwolono arendować ekonomie, ktore do rąk iego przyidą, także myta, albo cła. *Ibidem*, *f.* 1067, § A gdzieby.

Temuż warowano, iż to wszystko, cokolwiek tempore interregni wyda, za wiadomością Rad Kor. na potrzeby Koronne, Krol przyszły i Rzeplita przyimie w liczbie. *Ibidem*, *f.* 1061, § Prowenty.

Podskarbi W. X. Lit. względem depaktacyi i krzywd handluiącym udziałanych, oraz kwitowego niesłusznego, przeciwko opisaniu konstytucyi Lit. a. 1703 za każdego Pisarza na komorach odpowiadać powinien będzie in quovis foro, summario processu, ieżeliby sam w Sądach Skarb. dostateczney injuriatis nie uczynił satysfakcyi: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 513, *tit.* Auctio subsidiorum.

Podskarbiego W. Kor. apprehensio skarbu, jurisdictio, administratio, secundum veteres leges assecuratur: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 290, *tit.* Skarb. Kor.

Podskarbiemu W. Kor. in recompensam szczerey iego ku Rzeplitey życzliwości, iż cokolwiek cła, składy winne, i inne prowenta w summach pieniężnych importować i wnosić mogą ad necessitates et usus publicos, sprawiedliwie i zupełnie oddawać deklarując się, Rzeczplita co rok 120 tysięcy zl. procz zwyczayney Officyalistom Skarbowym płacy, naznacza i determinuie: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 659, *tit.* Skarb Koronny.

Podstarości, alias **Podstarosta.**

Podstarościowie Grodzcy osiedli być maią: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 573, § Capitanei.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Iż każdy Urząd.

Podstarościowie mieysc tych, gdzie się Sądy odprawuią, i ktorzy arcibus in limitibus Regni praesident, od pospolitego ruszenia wolni zostaią, od służby woienney: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 530, *tit.* Ut omnes serviant.

O tymże: iż Podstarościowie Sądowi w zamkach swoich, pod czas pospolitego ruszenia rezydować maią pospołu z Woyskiemi. Gwoli czemu mieszkanie w zamkach, tak Podstarościowie, iako i Woyscy mieć powinni: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 417, § A iż na tym należy.

Tenże Podstarości, albo Sędzia, pod tenże czas zawsze ma być paratus każdemu wszelakie krzywdy i wiolencye, ktoby się w tey mierze do niego uciekał, i uskarżał, etiam ex citatione in vim termini tacti, sądzić i uznawać (*vide tit.* Pospolite Ruszenie). *Ibidem.*

Podstarościowie Zakroczym. Liwski, i Zambrow. przysięgli i osiedli być maią, sub poena 100 marc. *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1338, *tit.* Grody wieczne.

Także Podstarości Grodzki ziemi Podlaskiey osiadły, i szlacheckiego rodu być ma: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § Ustawiamy.

Raz tylko rozmyślać się ma do wtorych Rokow Grodzk. pod winą 3 grzywien stronie, gdzie się iey podobać będzie: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, § Statuimus.

W niebytności Ststy przy Sądzie szlachcica o gwałt mieyski być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 522, § Statuti autem formula.

Podstarości nad zakazanie Krolewskie nie miał przepuszczać do Sląska przez granice z kupiami i z zbożem, pod gardłem i utratą dobr: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 477, § Et quia.

Podwody.

Podwody na potrzebę posłańcow Krolewskich miasta, miasteczka, i wsie Krolewsk. opack. klasztorne, etc. non obstantibus ullis libertationibus dawać maią za pieniądze: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 670, *tit.* Uniwersał Warszawski.

Też miasta, miasteczka z przedmieściami, także i wsie składać maią pieniądze na te podwody. Ale burmistrz, Woyt, Ławnik, tak w miastach, iako i we wsiach, ktoremu doglądanie porządku tych podwod zlecone będzie, wolen być ma od tego podatku. *Ibidem*, *f.* 671, § Item miasta.

Mieszczanie maią dawać trzy części szosu, czwartą odiąwszy, to iest: odprawiwszy szos zwykły na inne potrzeby Rzeplitey. Znowu trzy części szosu na podwody dawać powinni; ze wsi zaś, gdzie szosow nie masz, maią dawać z łanu, albo z włoki, albo z zrzebiow po 6 gr. a z połłankow po 3 gr. Item czopowego od każdego waru piwa, i od palenia gorzałki, od każdego dzbana, w ktorym gorzałkę palą, 4 gr. A szynkarz od szynkowania przez cały rok, tak od piwa, iako i gorzałki po 6 gr. na każdy rok. *Ibidem*, *tit.* Iako się składać.

Maią być oddawane do Ststy własnego na S. Marcin, biorąc kwit od niego, i wzaiemnie rekognicyą swoię daiąc mu z tego, co mu oddadzą, od ktorych kwitow spisnego, Pisarzowi Starościńsk. każde miasto powinno dać gr. 5, a każda wieś gr. 3. Te zaś kwity miasta i wsie maią oddawać, albo odsyłać do skarbu Krolewskiego. A Ststa te odebrane tak pieniądze, powinien bez wszelkiego omieszkania odsyłać do skarbu na S. Mikołay, tam, gdzie Krol osobą swoią będzie, i kwity z oddania ich brać. Skarb zaś juxta exigentiam temporis ma dawać do Pisarza, ktory na to wysadzon będzie, po pewney summie, aby potrzeby potoczne tak na podwody, iako na strawę, mile zrachowawszy, gdzie kto iechać ma, bez omieszkania ustawicznie odprawował, wedle nauki, ktora niżey. *Ibidem*, *f.* 672, *tit.* Gdzie, i iako oddawać maią.

Podwodą ieżliby się omieszkało, Urząd ma być karan, ktoremu doglądanie porządku podwod zlecone będzie. *Ibidem*, § Item.

Podwodne konie w mieściech i we wsiach maią być dawane takim sposobem: każdy, kto włokę ma, dwa konie chować powinien, a gdzie włok nie masz, tam Urząd Mieyski pewnym osobom zleci, aby na tę potrzebę konie na naiem chowali. Woyt też, albo sołtys, chociaż od tego podatku wolen, każdy z nich iednak powinien dwa konie chować na naiem. Urząd Mieyski i Grodzki powinien tego doyrzeć, aby podwody na przemiany po tygodniu bywały. Ieżliby więcey koni extraordinarie na odwoz Krolewski potrzeba było, albo insza okazya exigeret, praevia o tym notitia maią się ludzie sposobić, aby za pieniądze Krolewskie dostatek na on czas koni mieli. Oddawanie podwod Komornikom, i odmiana ich w domu Woytowym, Burmistrzowym, albo Ławniczym być ma; a Komornik też nie u kogo innego podwody upominać się ma, ieno u Woyta, albo u Burmistrza. *Ibidem*, *f.* 672, *tit.* Iako podwody maią być rozsadzone.

Podwody darmo dawać nikt nie ma nikomu, ale tylko za pieniądze. To iest: kto chce mieć konia podwodnego bez woza, na milę połtora gr. dać powinien; a przewodnikowi nazad płacić nie trzeba, chybaby się sam posłaniec z przewodnikiem nazad wracał. Z wozem kto iedzie, ten ieźli i konia, i woza naiął, na milę dać ma 2 gr., a ieżliby swoy woz miał, a konia do niego naiął, to połtora grosza zapłacić powinien. A ieżliby chciał mieć poiedynkowego konia do wozu, i z przewodnikiem; tedy ma dać od konia po 2 gr. a przewodnikowi połtora gr. ale prze-

wodnikowi wprzod dać ma, niż z mieysca wyiedzie. *Ibidem*, *f.* 673, *tit.* Poczemu od konia płacić.

Potym zniżono tę kwotę, deklaruiąc: aby nic więcey od konia samego na milę nie dawać, ieno grosz, a przewodnikowi od drugiego konia grosz. Ieźliby zaś kto, maiąc swoy woz, do niego naiął konia, grosz tylko także ma dać. A ktoby konia z wozem chciał mieć, na milę płacić ma po połtora gr. a przewodnikowi poł grosza: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 674, *tit.* Około podwod uniwersał.

O tymże, że po groszu od konia, a od woza po poł gr. płacić powinno: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 960, § A to tym sposobem.

Potym podwyższono na milę od konia 2 grosze: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* O podwodach.

Podwody za listem Krolewsk. ktory podwodnym zowią, maią być dawane. A Urząd podwody daiący ma na nim napisać ktorego dnia, i dokąd podwodę brano, żeby dwa razy na ieden list w iednę drogę nie dawano. Komornik zaś powrociwszy, powinien list podwodny oddać do Kancellaryi Krolewskiey: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 673, *tit.* Iako się przy braniu podwody sprawować.

Znowu: iż za listem Krolewskim maią być dawane: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* O podwodach.

Na strawne tyle ma być dawano, iako i na podwodę, to iest: osobie na milę 3 grosze: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 673, *tit.* Iako się przy braniu podwody sprawować.

Komornicy odmian podwodnych miiać nie maią, ani u podrożnych koni brać, sub poena duplicis refusionis, nad to dwie niedzieli w wieży siedzieć, i z regestru komorniczego wymazan będzie. A ieżeliby mu koń ustał, albo zachorzał, a zdechł, powinien u podrożnego, albo we wsi konia naiąć, a przewodnik tak od niego zapłacić ma, iako samemu płacono. *Ibidem*, *tit.* Iako się iadąc.

Reassumuntur superiora cum hac declaratione: Ieźliby ktore miasto, albo miasteczko względem iakiey wolności, tak pieniędzy podwodnych, iako koni Komornikom i posłańcom nie dało, i dać nie chciało; posłaniec Krolewski, albo skarb Koronny ma ie deferować Starostom Sądowym, ktorego iuryzdykcyi ktore podległo. A Ststa powinien exekucyą nieodwłoczną uczynić, pod winami w statucie opisanemi, i do zapłaty, także dawania koni na podwodę prawnie przywieść, z winą opisaną. Ktorey połowica Staroście, a połowica fisco Regio do rąk posłańca Krolewskiego oddana być ma: wyiąwszy iednak miasta pogorzałe, i spustoszałe przez nieprzyiaciela, ktorym wolność 4 lat nie wyszła: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 959, *tit.* Uniwersał na podwody.

Podwodne pieniądze według dawnych regestrow miasta płacić maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* O podwodach.

Podwody na sporządzenie poczty obrocić pozwolono: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 377, *tit.* Poczty.

Ordinatur poczta takim sposobem: aby miasta zamiast podwod, czwore pieniądze podwodne do rąk Magistra-Poczty oddawały, za ktorych oddaniem, od podwod wolne być maią (*vide tit.* Poczty): *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 108, *tit.* Ordynacya poczty.

Znowu: aby podwodne pieniądze oddawały miasta Poczty-Magistrowi, non obstantibus ullis libertationibus, (ktore cassantur) kazano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 470, *tit.* Reassumptio konstytucyi o poczcie.

A miasto Łomżę od retent podwodnych uwolniono. *Ibidem.*

Podwodne pieniądze aby miasta, miasteczka, ktore do tego zdawna należą, do skarbu Koronnego wnosiły, postanowiono; konstytucye o pocztach do skutku przywodząc: *a.* 1710, *Poparcie Konfed. Sandom.* *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

O podwodnych pieniądzach, *vide plura tit.* Poszty, alias Poczty.

W W. X. Lit. na pocztę ordynowano summę 12,000 in vim podwodnych pieniędzy annuatim z miast, i miasteczek tamecznych, *vide tit.* Poszty, alias Poczty.

Podwoiewodzy.

Podwoiewodzy na ratuszu przy Raycach, i przysiężnych ustawy rzeczom, iako i sam Woiewoda, stanowić może: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 688, *tit.* Powinowactwo woiewodze.

Niedbalstwo iego w taxowaniu rzeczy Woiewodzie opowiedziane być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Palatinorum etc. negligentia.

Podwoiewodzy 14 grzywien karać może mieszczany, więcey nad ustawę wyciągaiące, ieźli to na nich przewiedziono będzie. *Ibidem*, § Ubi vero.

Podwoiewodzowie na Urzędy swoie przysięgać powinni, in hanc juramenti rotham:

„że sprawiedliwie sądzić, i wszystkich rzeczy szacunek i pomiar odprawować będę, i we wszystkim Urzędowi memu, podług opisanego prawa, będę dosyć czynił, nie maiąc względu ani na przyiaciela, gościa, i przychodnia, ani na upominki, ktoreby sprawiedliwemu szacunkowi miały być przeciwne, respektuiąc.“

a. 1631, *v.* III, *f.* 697, *tit.* O Podwoiewodzych.

O tymże, cum hac declaratione: iż na kwerelach, albo Rokach Ziemskich sub poena privationis officii, et 500 marc. in rotham juramenti juxta constit. a. 1631 przysięgać powinni. O co forum na Trybunał inter causas officii ad instantiam cujusvis. Ktorey winy połowica Sądowi, a druga stronie instyguiącey należeć ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 808, *tit.* O Podwoiewodzych.

Ciż sub eadem poena et foro Urzędow Grodzk. oraz z Wwdzemi trzymać nie maią, ani prywatnie extra tempus in const. descriptum w żadne taxy wdawać się, ani podczas iar-

markow ludzi kupieckich depaktować, ani więcey od kupcow nad trzy gr. od taszu, albo kramu wyciągać maią. *Ibidem.*

Ciż z Żydow sprawiedliwość według praw i przywileiow każdemu czynić maią. *Ibidem.* — *Vide tit.* Żydzi.

Ciż osiedli być maią w wdztwie Podlaskim: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § W Podlaskiey ziemi.

Ale iuż tak wszędzie, z tą deklaracyą: że i szlachta być powinni: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 808, *tit.* O Podwoiewodzych.

Plura vide tit. Woiewoda. Miary. Ustawa. A o Podlaskim, *tit.* Osiadłość.

Podymne, vide tit. **Podatki.**

Pogłowne, vide tit. eodem.

Pogorzelcy, vide ibidem.

Poiedynki.

Za Bolesława Chrobrego privatorum controversiae nonnunquam armis, et singulari certamine dirimebantur. *Praef.* § *2do.*

O poiedynkach artykuły w prawie Saskim położone, iako to: Si quis fuerit spolio vel furto interfectus, pro quo consanguineus interfecti se praebeat ad duellum, talis per duellum repellit omne testimonium, nec talis mortuus sine duello poterit vinci seu convinci. Drugi artykuł: Quicunque fuerit appellatus ad duellum, nisi appellans eum sit minus bene natus, quam appellatus, non potest denegare duellum. Item: Quicunque perdit jus suum ratione furti vel spolii, talis accusatus secundo de furto vel spolio, non potest se liberare juramento suo, sed dilationem habet ad ferrum ignitum, aut aquam bullientem, vel ad duellum. *Te mowię artykuły od Grzegorza Papieża są potępione*: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 341, *tit.* Quatuordecem articuli erronei.

Też artykuły Krol Alexander reprobat et condemnat, nulliusque roboris decernit perpetuo, ac per quoslibet Iudices et subditos etc. sub poenis teneri inhibet. *Ibidem.*

Na poiedynek żaden szlachcic szlachcica nie powinien wyzywać, ani wyzywany stawić się, sub poena 60 marc. et sessione turris przez poł roka. O co forum w Ziemstwie; Krol iednak poiedynku pozwolić może: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, *tit.* De duellis.

Pomiary, vide tit. **Granice.**

Pomocnicy, vide tit. **Complices.**

Pomorska ziemia, vide tit. **Woiewodztwa.**

Popisy, vide tit. **Okazowanie.**

Poradlne, vide supra **Podymne.**

Port, vide tit. **Kommissye,** tit. **Rzeki,** et tit. **Zawarcie ziemi i portow.**

Porucznicy.

Poruczniki sam Krol na woynę z Hetmanem wybiera, ktorzy maią być osiedli: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 473, § Item eligemus.

Maią wybierać i spisować żołnierze po wdztwach wedle zdania swego. *Ibidem.*

Sami przez się, nie przez sługi służyć maią. *Ibidem.*

Posag.

Posag, ktory nie będzie w xięgi Krolewskie zapisany, i bez reformacyi, nullitatis: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De dotibus.

Posag żonin nie podlega perlucris super maritum obtentis: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Si vero quis.

Ani fuga vel crimine onegoż, vitiatur: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 48, *tit.* De treugis.

Posag swoy żona, gdy mąż umrze, bierze. Przytym, przy wszystkim bydle, i innych rzeczach, ktore w posagu i oprawie iey były, oraz z końmi, ktoremi za czasu męża swego woziła się zostać się ma, wyiąwszy szaty i żrebce zmarłego męża, ktoreby 3 grzywny się stały, ktore w iednaki dział matki z dziećmi iść maią: *a.* 1423, *v.* I, *f.* 72, *tit.* De uxore, *et f.* 73, *tit.* In quibus vidua.

Posag od męża żyiącego, ieżali żona maiąc wiano i przywianek pierwey umrze, prawem ma być dochodzony. A ieżli mąż pierwey umrze, żona by też iego do śmierci w onych oprawnych dobrach mieszkała, a potymby też umarła, tedy tymże sposobem powinnowaci oney białeygłowy zmarłey, ktorym iest powinne wrocenie posagu bez wszelakiego postępku prawnego, w possessyi onego imienia zostać się mogą: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 307, *tit.* De dote.

Nieposażney białeygłowie 30 grzywien za wieniec płacone, albo 3 grzywny dochodu rocznego naznaczone być maią. *Ibidem, f.* 326, *tit.* De crinili.

Posagu wdowa do lat 6, a mężatka do lat 10 ieźli nie dochodzi, prawo w dziedzictwie traci: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 20, *tit.* Quam habitatura est praescriptionem, *et sequ.*

Posag białogłowa traci zezwalaiąca na gwalt: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 275, *tit.* De raptu.

Posag za Krolową Anną, corką Kazimierza III, do Pomorskiey ziemi 14,000 czerw. zlot. *a.* 1525, *v.* I, *f.* 470, *vers.* 20.

Plura vide tit. Brat, *tit.* Panna, *tit.* Wdowa.

Bracia siostrom, ktorych oycowie za żywota nie wyposażyli, ani im zapisem posagu nie naznaczyli, przed wyiściem roku po śmierci oycowskiey, według zdania powinnych dwu po oycu, a dwu po matce bliższych, według sumnienia swego posagi naznaczyć powinni, i one po iściu za mąż w rok maią oddawać albo część w maiętności wydzielać, a to ieźli, siostra z wolą braci i powinnych za mąż

wodnikowi wprzod dać ma, niż z mieysca wyiedzie. *Ibidem*, *f.* 673, *tit.* Poczemu od konia płacić.

Potym zniżono tę kwotę, deklaruiąc: aby nic więcey od konia samego na milę nie dawać, ieno grosz, a przewodnikowi od drugiego konia grosz. Ieżliby zaś kto, maiąc swoy woz, do niego naiął konia, grosz tylko także ma dać. A ktoby konia z wozem chciał mieć, na milę płacić ma po połtora gr. a przewodnikowi poł grosza: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 674, *tit.* Około podwod uniwersał.

O tymże, że po groszu od konia, a od woza po poł gr. płacić powinno: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 960, § A to tym sposobem.

Potym podwyższono na milę od konia 2 grosze: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* O podwodach.

Podwody za listem Krolewsk. ktory podwodnym zowią, maią być dawane. A Urząd podwody daiący ma na nim napisać ktorego dnia, i dokąd podwodę brano, żeby dwa razy na ieden list w iednę drogę nie dawano. Komornik zaś powrociwszy, powinien list podwodny oddać do Kancellaryi Krolewskiey: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 673, *tit.* Iako się przy braniu podwody sprawować.

Znowu: iż za listem Krolewskim maią być dawane: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* O podwodach.

Na strawne tyle ma być dawano, iako i na podwodę, to iest: osobie na milę 3 grosze: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 673, *tit.* Iako się przy braniu podwody sprawować.

Komornicy odmian podwodnych miiać nie maią, ani u podrożnych koni brać, sub poena duplicis refusionis, nad to dwie niedzieli w wieży siedzieć, i z regestru komorniczego wymazan będzie. A ieżeliby mu koń ustał, albo zachorzał, a zdechł, powinien u podrożnego, albo we wsi konia naiąć, a przewodnik tak od niego zapłacić ma, iako samemu płacono. *Ibidem*, *tit.* Iako się iadąc.

Reassumuntur superiora cum hac declaratione: Ieżliby ktore miasto, albo miasteczko względem iakiey wolności, tak pieniędzy podwodnych, iako koni Komornikom i posłańcom nie dało, i dać nie chciało; posłaniec Krolewski, albo skarb Koronny ma ie deferować Starostom Sądowym, ktorego iuryzdykcyi ktore podległo. A Ststa powinien exekucyą nieodwłoczną uczynić, pod winami w statucie opisanemi, i do zapłaty, także dawania koni na podwodę prawnie przywieść, z winą opisaną. Ktorey połowica Starośćie, a połowica fisco Regio do rąk posłańca Krolewskiego oddana być ma: wyiąwszy iednak miasta pogorzałe, i spustoszałe przez nieprzyiaciela, ktorym wolność 4 lat nie wyszła: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 959, *tit.* Uniwersał na podwody.

Podwodne pieniądze według dawnych regestrow miasta płacić maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit.* O podwodach.

Podwody na sporządzenie poczty obrocić pozwolono: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 377, *tit.* Poczty.

Ordinatur poczta takim sposobem: aby miasta zamiast podwod, czwore pieniądze podwodne do rąk Magistra-Poczty oddawały, za ktorych oddaniem, od podwod wolne być maią (*vide tit.* Poczty): *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 108, *tit.* Ordynacya poczty.

Znowu: aby podwodne pieniądze oddawały miasta Poczty-Magistrowi, non obstantibus ullis libertationibus, (ktore cassantur) kazano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 470, *tit.* Reassumptio konstytucyi o poczcie.

A miasto Łomżę od retent podwodnych uwolniono. *Ibidem.*

Podwodne pieniądze aby miasta, miasteczka, ktore do tego zdawna należą, do skarbu Koronnego wnosiły, postanowiono; konstytucye o pocztach do skutku przywodząc: *a.* 1710, *Poparcie Konfed. Sandom.* *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

O podwodnych pieniądzach, *vide plura tit.* Poszty, alias Poczty.

W W. X. Lit. na pocztę ordynowano summę 12,000 in vim podwodnych pienędzy annuatim z miast, i miasteczek tamecznych, *vide tit.* Poszty, alias Poczty.

Podwoiewodzy.

Podwoiewodzy na ratuszu przy Raycach, i przysiężnych ustawy rzeczom, iako i sam Woiewoda, stanowić może: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 688, *tit.* Powinowactwo woiewodze.

Niedbalstwo iego w taxowaniu rzeczy Woiewodzie opowiedziane być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Palatinorum etc. negligentia.

Podwoiewodzy 14 grzywien karać może mieszczany, więcey nad ustawę wyciągaiące, ieźli to na nich przewiedziono będzie. *Ibidem*, § Ubi vero.

Podwoiewodzowie na Urzędy swoie przysięgać powinni, in hanc juramenti rotham:

> „że sprawiedliwie sądzić, i wszystkich rzeczy szacunek i pomiar odprawować będę, i we wszystkim Urzędowi memu, podług opisanego prawa, będę dosyć czynił, nie maiąc względu ani na przyiaciela, gościa, i przychodnia, ani na upominki, ktoreby sprawiedliwemu szacunkowi miały być przeciwne, respektuiąc.“

a. 1631, *v.* III, *f.* 697, *tit.* O Podwoiewodzych.

O tymże, cum hac declaratione: iż na kwerelach, albo Rokach Ziemskich sub poena privationis officii, et 500 marc. in rotham juramenti juxta constit. a. 1631 przysięgać powinni. O co forum na Trybunał inter causas officii ad instantiam cujusvis. Ktorey winy połowica Sądowi, a druga stronie instyguiącey należeć ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 808, *tit.* O Podwoiewodzych.

Ciż sub eadem poena et foro Urzędow Grodzk. oraz z Wwdzemi trzymać nie maią, ani prywatnie extra tempus in const. descriptum w żadne taxy wdawać się, ani podczas iar-

markow ludzi kupieckich depaktować, ani więcey od kupcow nad trzy gr. od taszu, albo kramu wyciągać maią. *Ibidem.*

Ciż z Żydow sprawiedliwość według praw i przywileiow każdemu czynić maią. *Ibidem.* — *Vide tit.* Żydzi.

Ciż osiedli być maią w wdztwie Podlaskim: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § W Podlaskiey ziemi. Ale iuż tak wszędzie, z tą deklaracyą: że i szlachta być powinni: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 808, *tit.* O Podwoiewodzych.

Plura vide tit. Woiewoda. Miary. Ustawa. A o Podlaskim, *tit.* Osiadłość.

Podymne, vide tit. **Podatki.**

Pogłowne, vide tit. eodem.

Pogorzelcy, vide ibidem.

Poiedynki.

Za Bolesława Chrobrego privatorum controversiae nonnunquam armis, et singulari certamine dirimebantur. *Praef.* § *2do.*

O poiedynkach artykuły w prawie Saskim położone, iako to: Si quis fuerit spolio vel furto interfectus, pro quo consanguineus interfecti se praebeat ad duellum, talis per duellum repellit omne testimonium, nec talis mortuus sine duello poterit vinci seu convinci. Drugi artykuł: Quicunque fuerit appellatus ad duellum, nisi appellans eum sit minus bene natus, quam appellatus, non potest denegare duellum. Item: Quicunque perdit jus suum ratione furti vel spolii, talis accusatus secundo de furto vel spolio, non potest se liberare juramento suo, sed dilationem habet ad ferrum ignitum, aut aquam bullientem, vel ad duellum. *Te mowię artykuły od Grzegorza Papieża są potępione*: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 341, *tit.* Quatuordecem articuli erronei.

Też artykuły Krol Alexander reprobat et condemnat, nulliusque roboris decernit perpetuo, ac per quoslibet Iudices et subditos etc. sub poenis teneri inhibet. *Ibidem.*

Na poiedynek żaden szlachcic szlachcica nie powinien wyzywać, ani wyzywany stawić się, sub poena 60 marc. et sessione turris przez poł roka. O co forum w Ziemstwie; Krol iednak poiedynku pozwolić może: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, *tit.* De duellis.

Pomiary, vide tit. **Granice.**

Pomocnicy, vide tit. **Complices.**

Pomorska ziemia, vide tit. **Woiewodztwa.**

Popisy, vide tit. **Okazowanie.**

Poradlne, vide supra **Podymne.**

Port, vide tit. **Kommissye,** tit. **Rzeki,** et tit. **Zawarcie ziemi i portow.**

Porucznicy.

Poruczniki sam Krol na woynę z Hetmanem wybiera, ktorzy maią być osiedli: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 473, § Item eligemus.

Maią wybierać i spisować żołnierze po wdztwach wedle zdania swego. *Ibidem.*

Sami przez się, nie przez sługi służyć maią. *Ibidem.*

Posag.

Posag, ktory nie będzie w księgi Krolewskie zapisany, i bez reformacyi, nullitatis: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De dotibus.

Posag żonin nie podlega perlucris super maritum obtentis: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Si vero quis.

Ani fuga vel crimine onegoż, vitiatur: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 48, *tit.* De treugis.

Posag swoy żona, gdy mąż umrze, bierze. Przytym, przy wszystkim bydle, i innych rzeczach, ktore w posagu i oprawie iey były, oraz z końmi, ktoremi za czasu męża swego woziła się zostać się ma, wyiąwszy szaty i źrebce zmarłego męża, ktoreby 3 grzywny się stały, ktore w iednaki dział matki z dziećmi iść maią: *a.* 1423, *v.* I, *f.* 72, *tit.* De uxore, *et f.* 73, *tit.* In quibus vidua.

Posag od męża żyiącego, ieżali żona maiąc wiano i przywianek pierwey umrze, prawem ma być dochodzony. A ieźli mąż pierwey umrze, żona by też iego do śmierci w onych oprawnych dobrach mieszkała, a potymby też umarła, tedy tymże sposobem powinnowaci oney białeygłowy zmarłey, ktorym iest powinne wrocenie posagu bez wszelakiego postępku prawnego, w possessyi onego imienia zostać się mogą: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 307, *tit.* De dote.

Nieposażney białeygłowie 30 grzywien za wieniec płacone, albo 3 grzywny dochodu rocznego naznaczone być maią. *Ibidem, f.* 326, *tit.* De crinili.

Posagu wdowa do lat 6, a mężatka do lat 10 ieźli nie dochodzi, prawo w dziedzictwie traci: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 20, *tit.* Quam habitatura est praescriptionem, *et sequ.*

Posag białogłowa traci zezwalaiąca na gwałt: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 275, *tit.* De raptu.

Posag za Krolową Anną, corką Kazimierza III, do Pomorskiey ziemi 14,000 czerw. złot. *a.* 1525, *v.* I, *f.* 470, *vers.* 20.

Plura vide tit. Brat, *tit.* Panna, *tit.* Wdowa.

Bracia siostrom, ktorych oycowie za żywota nie wyposażyli, ani im zapisem posagu nie naznaczyli, przed wyiściem roku po śmierci oycowskiey, według zdania powinnych dwu po oycu, a dwu po matce bliższych, według sumnienia swego posagi naznaczyć powinni, i one po iściu za mąż w rok maią oddawać albo część w maiętności wydzielać, a to ieźli, siostra z wolą braci i powinnych za mąż

poydzie; a nim poydą za mąż, po śmierci oycowskiey ciż bracia powinni im w domu uczciwe dawać wychowanie. O co wszystko forum w Grodzie coram Officio: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1212, *tit.* O posażeniu siostr.

W posagu zawiedzione i zapisane dobra, także ex decreto w przezyskach per intromissionem wzięte w dzierżawę, nie mogą się w prawo dziedziczne wieczne obracać. *Vide tit.* Dobra, *et tit.* Praescriptio.

Siostry, ciotki, niewyposażone, ktoreby za mężem były, z tych dobr, ktore bracia ich, albo bratankowie zadłużeni do kredytorow utracili, maią być przez te kredytory, albo possessory dobr competenter wedle zwyczaiu i prawa teraz opisanego, wyposażone. W czym kredytorowi delacya nie ma iść na ewiktora, ale mu cale z ewiktorem na obronę zostawać będzie. A ktoreby ieszcze za mąż nie szły, tedy w rok po iściu za mąż dać im posag maią. Wszakże posagi zapisane swoią drogą iść maią. Prowizya też panny do iścia za mąż z części iey należącey cale zostawać ma, ktorą wszyscy possessorowie dobr onych dawać maią, opatrzywszy ią mieszkaniem w onych dobrach, wedle iey kondycyi. Wolno iey iednak gdzieindziey, według zdania przyiacioł, mieszkać, salva sua provisione: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O siostrach jure victorum.

Na posag corce pozostałey niegdy Ur. Hieronima Wrzeszcza Rotmistrza w Wołoskiey potrzebie na Czeczorze przy Hetmanach poległego, summę 4000 złot. naznaczono z retent, ktoreby się naypewnieysze pokazały i nalazły: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 26, *tit.* Naznaczenie summy.

Posłowie.

Posłow nie ma Krol do cudzych kraiow wysyłać, ani cudzych odprawować, bez Rady Koronney. *Vide tit.* Krol.

Pod odiazd Zygmunta III iako Turecki czausz, albo Moskiewski, albo Tatarski goniec, gdzie, od kogo miał być przyięty, traktowany, odprawiony? *vide late const. a.* 1593, *v.* II, *f.* 1397, *tit.* O Posłach cudzoziemskich.

Do odprawy poselstwa Zaporoskich Kozakow, ktorego w samę iuż konkluzyą Seymu słuchać nie można było, Deputaty z Koła Poselsk. naznaczono. Tak aby przy Krolu, i przy wszystkim Senacie praestito wprzod juramento, onych odprawili nomine totius Reipubl. ex mutuo consilio et consensu, z iak naylepszą Rzeplitey wygodą: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 373, *tit.* Deputaci.

Do umowienia i wyprawienia pewney legacyi, Deputaci także naznaczeni z Koła Poselsk. po sześciu, z prowincyi trzech: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 405, *tit.* Deputaci.

Na Posły Moskiewskie, Tureckie, Tatarskie, Kozackie, iako skarb Koron. podczas Seymu Warszawsk. tak na przyieżdżaiących na Seym Grodzieński skarb W. X. Lit. suppeditare powinien: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 108, *tit.* Seym trzeci w W. X. Lit.

Na przystawstwa Posłom i Posłannikom Moskiewskim, Perskim, i innym, powinien P. Podskarbi W. X. Lit. obywatelom w W. X. Lit. dobrze osiadłych naznaczać, i z nich injuriatis skuteczną administrare justitiam: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 539, *tit.* O przystawach Posłom.

Poselstw żadnych od postronnych Hetman woysk Ruskich Zaporoskich przyimować nie ma, ale ie, ieżliby się iakie trafiło, do Krola odsyłać powinien. *W Kommis. Hadyac. a.* 1659, *v.* IV, *f.* 642, § Legacyi żadnych.

Posłom od postronnych panow taż konst. służy, co i Posłom Ziemskim na Seym. *Vide infra a.* 1659, *et a.* 1667.

Ciż funkcyi swoiey attestacyą pokazować w Trybunale powinni: *a.* 1667. *Vide tit.* Senator.

Posłom in a. 1677, do Moskwy, i Porty Ottomańsk. wyprawionym, exempt dany. *Vide tit.* Exempty.

Posłowie a Principibus externis na Elekcyą przyieżdżaiący, do warszawy zbliżać się maią in personis, ale opowiedzieć się Imci X. Prymasowi powinni, ktory według zdania swego każdemu z nich subsystencyą naznaczy, i przystawow Stanu Szlacheck. przyda, aby praktyk żadnych nie czynili. Tenże Imć X. Prymas Posłow zkądkolwiek przed Elekcyą przysłanych cum assistentibus Consiliariis suis iako nayprędzey expedyować powinien. Ciż doyrzeć maią, żeby delegati Secretarii, i żaden z cudzoziemskich Rezydentow w Warszawie nie mieszkał, i aby w państwie całym praktyk nie czynili. A ieżliby się ktokolwiek z Posłow cudzoziemsk. ważył przez pisma iakie, albo podpisy mieszać się ad negotia interregni, takowy ma być pro hoste Patriae poczytany. *W Konf. Gen. Warsz. sub interregnis a.* 1668, *et* 1674.

Potym stosuiąc się do tychże konfed. gener. in perpetuum tak postanowiono: iż cudzoziemscy Posłowie, Ablegaci, et quocunque nomine nazwani, nie tylko u dworu Krolewsk. ale i w państwach tych rezydować nie maią. A ieżeliby tak podczas Seymu, iako i między Seymem a Seymem, legacya iaka od ktoregokolwiek z postronnych panow przyszła, tedy przyieżdżaiący przed audyencyą 3 niedziele czasu w państwach tych mieć będzie, a potym każdy z Posłow in spatio 6 niedziel naywięcey, expedyowany być ma, i więcey mu nad ten czas rezydować nie ma być pozwolono. A po odebraney expedycyi, finibus Regni excedere powinni in spatio 3 niedziel. W czym ieżliby prawu ciż posłowie dosyć uczynić nie chcieli; secundum rigorem pomienionych konfederacyi ma być z niemi postąpiono, i iuż więcey securitate charakteru swego non gaudebunt. Czego PP. Marszałkowie oboyga Narodow przestrzegać powinni, i przyieżdżaiącym tu Posłom to prawo opowiedzieć. A Posłowie

Ziemscy executionem prawa tego przy wakansach upominać się będą powinni: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 659, *tit.* O Posłach cudzoziemskich.

Reassumowano tę konst. i przeszłe, o cudzoziemskich Posłow oddaleniu się z Warszawy, konfederacye do exekucyi przywiedzione, mieć chciała konfederacya gen. Warsz. a. 1733 i dla tego I. O. Xciu Prymasowi, i naznaczonym const. a. 1726, Konsyliarzom, konferencye z temiż Posłami i Ministrami kończyć iak nayprędzey zlecono, aby na dwie niedziele przed Elekcyą wyiechali z Warszawy. A że niektorzy szlacheckiego stanu przyięli służbę u tychże Posłow, więc aby (iako compars electoris populi) i ci stante interregno tę służbę złożyli, warowano: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 590, § O oddaleniu się z Warszawy.

Legacyą, i wyprawienie Wielkiego Posła do Oyca S. i S. Stolicy Apostolskiey pozwolono. Drugie także poselstwa expedyować, pro ratione et exigentia interessow publicznych, przyobiecano, ktorym z wielką ostrożnością Kancellarye Kor. i W. X. Lit. instrukcye formować będą. *Popar. Konfed. Sandom.* *a.* 1710, *v.* vi, *f.* 186, *tit.* O legacyach.

Poselstwo do Cara Imci Moskiewskiego o ewakuacyą woysk auxyliarnych, i oddanie fortec, i inne ablegacye, gdzie necessitas exiget, naznaczono, na ktore powinni być wyprawieni terrigenae possessionati Korony Polsk. i W. X. Lit. *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 220, *tit.* Legacya.

Sprawy Polskie przez poselstwa, i Ministrow Saskich aby nie były traktowane, i wzaiem Saskie przez Polakow: *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 240, § Przestrzegać maią.

Posłow w legacyach, i Rezydentow do postronnych państw, samę tylko szlachtę bene possessionatos oboyga Narodow, ex utroque Ordine posyłać obiecano. *In Pactis Conventis* *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 624, § Posłow.

Poselstwa od postronnych państw na Seymie in praesentia omnium Ordinum recipi, et ad audientiam admitti et expediri maią, salvis extraordinariis in urgenti necessitate casibus. *Ibidem.*

Na legacye do Rzymu personas saeculares, non spirituales posyłać maią. *Ibidem.*

§

Posłow Ziemskich na Seymach quanta authoritas, et quae agendi ratio około formowania konstytucyi Kor. *Vide praef.* § 11, *lit. h.* 2.

Posłow Ziemskich na Seym wielka liczba przed laty wtrącała się. Lecz Krol Zygmunt I postanowił, aby według dawnego zwyczaiu pewna tylko liczba obierana ich była, i to aby Posłem na Seym żaden obrany nie był, ktoryby miał actionem judiciariam na Seymie agitandam: *a.* 1540, *v.* i, *f.* 564. *tit.* De numero Nuntiorum Terrestrium.

Posłowie Ziemscy często Zygmunta I o exekucyą praw Kor. prosili. Toż czynili u Zygmunta Augusta: *a.* 1562, *v.* ii, *f.* 609, § Oznaymuiem.

Deferre maią Dygnitarze i Urzędniki nieosiadłe, i w urzędzie swym niedbałe, i na nie instygować: *a.* 1543, *v.* i, *f.* 573, § Capitanei.

Posłowie Ziemscy na Seymie do Sądu criminis laesae Majestatis maią być deputowani. *Vide tit.* Criminalia.

Z każdego Seymu przyiechawszy, dawać maią rationem spraw seymowych, na elekcyi deputackiey: *a.* 1589, *v.* ii, *f.* 1272, *tit.* Dawanie sprawy.

Alternatę deputacką Halickiey i Chełmskiey ziemi dla tego zniesiono, aby Posłowie sprawę o Seymie, po wroceniu się z niego swoim, dawali: *a.* 1611, *v.* iii, *f.* 25, *tit.* Alternata ziem.

Między Posłami mieysca na Seymie mieć nie może *(vide supra hic ex statuto)*, i od poselstwa odstrzygniony być ma, kto ma sprawę swoię sądową na Seymie, nie blisko przed Seymem intentowaną: *a.* 1601, *v.* ii, *f.* 1523, *tit.* O obieraniu Posłow.

Ani ten, ktory iest Deputatem Trybunalskim: *a.* 1616, *v.* iii, *f.* 272, *tit.* O Deputatach Trybunalskich.

Declaratur: Że żaden, Deputatem będąc (luboby actu w Trybunale nie zasiadał), Posłem aż po expiracyi funkcyi swoiey deputackiey, iako też i Poseł Deputatem aż po Seymiku Relationis, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. obierany być nie ma. A ktokolwiek przeciwko prawu obrać się pozwolił, takowy w izbie poselskiey i deputackiey zasiadać nie ma, ale ad primam objectionem, byle mu tego legitime dowiedziono, ex utraque statione rugowany być powinien. Toż się rozumieć powinno o Pośle Ziemskim ktoregokolwiek Narodu, funkcyą Poselską od woysk na sobie maiącym. Czemu żadna Deputata albo Posła, przeciwko takowemu wyraźnemu prawu obranego, praejudicare nie ma protestacya, i luboby iakowa zayść miała, pro irrita declaratur lege praesenti: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 555, *tit.* O Deputatach i Posłach.

Declaratur znowu: iż kogokolwiek in functione tribunalitia, tak w Koronie, iako i w W. X. Litew. pierwsza intymacya przez uniwersały Krolewskie na Seymiki przedseymowe wydane, zastanie, luboby powtorną expedycyą, za rozerwaniem pierwszego Seymiku, na drugi Seymik była wydana, Posłem być nie może, i gdyby był obrany, activitate w izbie poselskiey carere ma. Vice versa żaden funkcyą poselską maiący, Deputatem obrany być nie może, aż po Seymiku Relat. *a.* 1683, *v.* v, *f.* 659, *tit.* Deklaracya konstytucyi.

Ani Poborca Posłem być może, ktory nie ma kwitu dostatecznego od skarbu: *a.* 1631, *v.* iii, *f.* 697, *tit.* O Poborcach.

Posłom na Seymie, według dawnego zwyczaiu

prawem opisanego, a Szlachcie na Seymikach Powiatowych ordinarie przez Krola złożonych, całości praw domawiać się wolno: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1660, *tit.* Deklaracya artykułu.

O rachunek kwarty na Podskarbiego instygować maią: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 618, *tit.* O uiszczeniu.

I u Krola wolno się im zawżdy upominać, gdyby o retenta kwarty postępku zaniechał przeciw dzierżawcom: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 723, § Gdzieby też.

I na Kanclerza, i Podkanclerzego instygować o wydanie przywileiu super bona mensae Regiae, przeciwko statutowi Alexandrowemu: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 617, § Statut Krola.

I Dygnitarzow o negligencyą deferować: *a.* 1565, *f.* 676, § Opatruiąc.

Także Instygatora, ieżliby nie czynił o annaty: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1602, *tit.* O annatach.

Rozdanie wakansow popierać maią. *Vide tit.* Wakancye.

Posłom Ziemskim Wołyńskim i Bracław. między Koronnemi mieysce naznaczono: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 758, *vers.* 4, § A tak za takowym.

A salarium takie, iakie maią Posłowie województwa Ruskiego. *Ibidem*, § A obranym, *vers.* 16.

Podlaskim także mieysce między Koronnemi naznaczono. *Ibidem*, *f.* 749, § A Konsyliarze.

Ciż Podlascy pluralitate suffragiorum obierani być maią. A ta pluralitas tak się rozumieć ma: aby głos tylko szlachcica osiadłego w tym wdztwie ważny zostawał: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 697, *tit.* Sposob obierania.

Także Sieradzcy i Wieluńscy, a maią być obierani mere possessionati tey ziemi: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 11, *tit.* Sposob obierania.

Także Krakowscy i Chełmscy. *Ibidem.*

Także Kiiowscy i Mielniccy: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 174, *tit.* Obieranie.

Także i Płoccy. *Ibidem*, *f.* 182, *tit.* Obieranie Deputatow.

Także Pruscy. Wdztwo Chełmińskie tylko tey konst. nie przyimuie. *Ibidem*, *f.* 184, *tit.* O obieraniu.

Łomżyńscy alternatą z powiatow, iako po sobie idą, maią być na Seym posyłani, secus obrany, nie ma mieysca z drugiemi. *Ibidem*, *f.* 179, *tit.* Elekcya.

Z Xięstw Oświecimsk. i Zatorsk. ieden Poseł w Oświecimiu, albo Zatorze powinien być obrany, i na Seymik Powiatowy Proszowski posłany, ktory z Posłami Krakowsk. na Seymiku Proszowskim obranemi, pospołu iechać ma na Seymik Generalny do Nowego Miasta Korczyna, a ztamtąd na Seym Walny, zwyczaiem innych Posłow ziem Małey-Polski. Ktoremu Posłowi powinien skarb, respectu dalekości, providere: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 656, § A co się dotycze.

Ieżli na Seymiku Proszowsk. nie będzie, mieysca na Seymie z Posłami wdztwa Krakowsk. mieć nie ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 288, *tit.* O Pośle.

Dla tego z Kancellaryi Kor. Seymik w Zatorze trzema dniami wprzod przed Proszowskim obwieszczony i składany być ma. *Ibidem.*

Posłowie dway z wdztwa Czerniechow. maią być obierani: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 805, *tit.* Ordynacya Czerniechowska.

Declaratur: iż z Czerniechowa dwoch, a drugich dwoch z Nowogrodka bywać, i mieysce na Seymie po Parnawskich mieć maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Posłowie ziemi Halickiey z artykułami na Seymiku swym opisanemi, powinni dla spolnego złączenia się, i zniesienia spraw wdztwa Rusk. stawić się na Seymik Wiśniński; dla czego Seymik Halicki zawsze tygodniem przed Seymikiem Wiśnińsk. uprzedzać ma. *Ibidem*, *f.* 883, *tit.* O Seymiku Wiśnińskim.

Posła na każdy Seym, między trzema, iednego obywatela ziemi Łukowsk. ktoryby realem maiąc possessionem w tey ziemi mieszkał, na Seymiku Lubelskim obywatele tegoż wdztwa obierać powinni. Inszych zaś Posłow dwu z obywatelow powiatu Lubelskiego i Urzędowskiego pro beneplacito Nobilitati tegoż wdztwa obierać wolno: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 454, *tit.* Sposob obierania Posłow.

Posłom securitatem tak obwarował Krol Zygmunt I, iż Posłowie na Seymiki, lub na Seymy iadący, cztery niedziele przed Seymem, i cztery niedziele po Seymie, gdyby w drodze od kogo gwałt iaki ponieśli, wracaiąc się do domow swoich, lub na Seym iadąc, lub też na mieyscu Seymu, ten, ktoby się tego ważył, iako gdyby crimen laesae Majestatis popełnił, sądzony być ma: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 372, *tit.* Poena.

Toż się o Kommissarzach, Sędziach, i innych Officyalistach publiczne funkcye odprawuiących, rozumieć, i im służyć ma. *Ibidem.*

Ten statut reassumuiąc in toto, postanowiono: aby Posłowie i czeladź ich podczas Seymu ex reatu przed Marszałkiem tylko, i Kołem Poselsk. odpowiadali; a do inszych żadnych Sądow ex quacunque causa pociągani nie byli, ani termino tacto, ani citatione literali, gdyby odiechał, ale tylko praesens przed Koło Poselskie; a gdyby odiechał, ad forum competens terrestre: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 285, *tit.* O Sądach.

A o ubeśpieczeniu ich, ratione spraw w ktorymkolwiek Sądzie onym intentowanych, *vide tit.* Senator.

Posłow Ziemsk. oboyga Narodow, ani Deputatow do konstytucyi naznaczonych, ani Marszałka Poselsk. z okazyi konst. żaden in perpetuum in jus vocare do Trybunału nie powinien, sub poenis evocationis. A ieżliby ktore zaszły ex praeterito kondemnaty, pro nullis et eliminatis declarantur: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 665, *tit.* Securitas.

Posłowie Inflantscy na Seym, według prawa

konfed. a. 1674, na Seymiku w Dynemborku ex praesentibus obierani być maią: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 483, *tit.* Ordynacya. — *Vide tit.* Inflanty.

Posłow obieranie w wdztwach Mazowiec. i Podlask. *vide tit.* Deputaci.

Poselska Izba przy prawach i zwyczaiach dawnych zostawiona a. 1673. *Vide tit.* Seym.

Poselskie pieniądze w powiatach W. X. Lit. na Seymikach pozwolone, i uchwalone, każdy wydawać powinien na czas naznaczony, pod winą dziesięciu kop groszy Lit. O co forum grodzkie, PP. Senatorowie tylko, ktorzy na Seym poiadą z dobrami swemi, także i dobra stołu Krolewsk. od tego wolne: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1462, *tit.* O poselskie pieniądze.

Przy czynieniu relacyi z Seymu, maią z tych pieniędzy Poborcy liczbę uczynić; a ktorzyby nie czynili liczby, i pieniędzy zpełna nie oddali, powinien Poborcę Poseł, bądź obadwa, ktorym pieniędze winien był dać, pozwać o to do Grodu, albo do Trybunału. Gdzie bez żadnych excepcyi stawić się, i liczbę uczynić, i pieniądze zatrzymane sowito, a winę według pomienioney konst. a. 1598, zapłacić powinien, i exekucya na dobrach iego czyniona być ma: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1530, *tit.* O Poborcach.

Item, ktoby tych pieniędzy wydać nie chciał na czas naznaczony, do Sądu Grodz. pozwanym będąc, wydać powinien z winą 20 kop Lit. bez żadney appellacyi. Cui oneri Urzędnicy dworscy z dobrami swemi, i PP. Senatorowie, i dobra stołu Krolewsk. subjacere nie maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 39, *tit.* O poselskich pieniądzach.

Podwyższono o to poenam in duplo na contumaces w powiecie samym Mozyrskim, gdzie żadne maiętności nie maią być excypowane: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 123, *tit.* Poselskie pieniądze.

Reassumuntur superiora cum poenis, i lauda o tym W. X. Lit. approbantur: *a.* 1537, *v.* v, *f.* 155, *tit.* Approbatio laudorum.

Znowu o tych pieniądzach, *w Konf. Gener. a.* 1674. — *Vide tit.* Lauda.

Laudum wdztwa Bracław. w ktorym na każdy sześćniedzielny Seym połowica poboru iednego łanowego Posłom tamecznym na strawę uchwalona iest, na czasy wieczne approbowano, deklaruiąc: że to nie publicznym uchwałom na potrzebę Rzeplitey szkodzić nie ma. A ten podatek we dwie niedzieli po skończeniu Seymiku do Sądu Ziems. albo ich Komornika, byle był szlachcic dobrze osiadły, ktorego Sąd Ziemski do tego naznaczy, wydawan być ma pod winami. O co tenże Sąd, albo Komornik pozywać ma do Grodu, albo Ziemstwa, sine intermissione. Sąd zaś takową sprawę, sine appellatione quavis et dilatione sądzić ma, cum adjudicatione poenae parti et Iudicio per medium. Ktore pieniądze per partes Sąd albo Komornik rowno Posłom rozdawać ma bez żadney zwłoki, sub iisdem poenis, ad instantiam Nuntiorum, vel unius: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 819, *tit.* Laudum.

Poseł każdy tegoż wdztwa pomienione wziąwszy pieniądze, stawić się na Seymie, sine quavis exceptione, excepta sola vera infirmitate, powinien, sub poenis ut supra, et duplicis pensionis summae a Iudicio Terrestri, vel ejus Camerario per se receptae. O co forum, Grodzki albo Ziemski Sąd, absque omnibus dilationibus et appellationibus. *Ibidem.*

Posłom powiatu Rzeczyck. na Seym aukcyą prowentu, per laudum uchwaloną, approbowano, i dochodzenie in foro tribunalitio sine ulla dilatione postanowiono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 122, *tit.* Dom sądowy.

Poselskie pieniądze obywatele ziemi Inflantsk. iakie na Seymiku w Dynemborku przy obieraniu Posłow postanowią, takie wydać maią, sub poenis w konstyt. o pieniędzach poselskich W. X. Lit. descriptis. O co forum competens z retentorami. *Ibidem, f.* 123, *tit.* Pieniądze.

Sprawę o zaboy Posła wodztw Wielko-Polsk. Ur. Franciszka Smogulerkiego, ex speciali regestro, praemissa adcitatione sine remissione na Seym, salvis omnibus defensis et beneficiis juris utriusque partis, sądzić Trybunałowi kazano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 917, *tit.* Deklaracya.

Posłow Ziemsk. na aktach konwokacyalnych, sub interregnis, że więcey ultra solitum na potym bywać nie ma, ale tak, iako na Seymy zwyczayne, na Seymikach obierani być maią, bo inaczey mieysca mieć nie będą, deklarowano. *W Konfed. Gen. Warszaw. a.* 1674, *v.* v, *f.* 226, § Uprzątaiąc na potym.

A Inflanty wedle dawnego prawa ordinationis onych, i zwyczaiow, obierać ich powinne. *Vide tit.* Seymiki.

Poseł Deputatem, a Deputat Posłem być nie może, od obrania do Relacyinego Seymiku, a Deputat do drugiego Seymiku Deputack. chociażby nie byli actu in functionibus, maią carere activitate, i za pierwszą obiekcyą, tak z Trybunału, iako i z Izby Poselsk. maią być rugowani. Toż i o Posłach woyskowych declaratur: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 753, *tit.* O Posłach.

Poseł Seymowy, ieżeliby się pokazał iaki corruptus, w Trybunale ad instantiam cujusvis ma respondere: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 59, *tit.* De corrupto.

Posłow Ziemskich powinności *znaydziesz pod rożnemi tytułami.*

Posła Ziemsk. na Seym przeciwko prawu obranego, protestacya ma być nullitatis. *Vide tit.* Deputaci.

O Posłach woyskowych, *vide tit.* Deputaci. Elekcya. Senator. Seym.

Posłuszeństwo Krolowi, vide tit. **Krol.**

Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie, bez konsensu Szlachty na Powiatowych Seymikach, nakazane być nie ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De bello.

Wyiąwszy nagłą potrzebę: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 479, § Et quia incerta.

O tymże; aby pospolitego ruszenia Krol bez uchwały seymowey nie składał, ani za granice proźbami, albo solutione quinque marc. super hastam, Szlachty wyciągał, Stany Koron. i W. X. Lit. w konfed. gener. Warszaw. po śmierci Krola Zygmunta Augusta ostrzegaią sobie: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 841, § Naprzod.

O tymże. A ieźli uchwalone będzie, Krol na mieyscu naznaczonym daley dwoch niedziel woyska trzymać nie ma. *Ibidem*, *f.* 898, § O woynie.

A ieźli za granice dobrowolnie iść pozwolą, na każdego iednego pieszego ma dać Krol quinque marcas. *Ibidem*.

O tymże iisdem verbis: *a.* 1576, *v.* II, . 918, § O woynie.

Co i w statucie widzieć możesz: *a.* 1549, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Ad bellum euntibus.

O tymże, et de bello offensivo, na Seymikach ma być proponowano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 163, *tit.* O podnoszeniu woien.

Przed pospolitym ruszeniem Seymikom naznaczone mieysca: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 270, *tit.* De locis.

Pospolite ruszenie nie ma być, tylko ażby sam nieprzyiaciel przymierze złamał: *a.* 1515, *v.* I, *f.* 586, § Expeditio.

Na co wprzod wszyscy Senatorowie zezwolić maią. *Ibidem*, *f.* 587, § Quibus.

Pospolite ruszenie uchwalone składaniem Seymikow nie ma być znoszone: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 524, *tit.* De expeditione.

Od pospolitego ruszenia ci, ktorzy dla nauk do cudzych kraiow wyiechali, ob absentiam sui wolni być maią, iednak personas idoneas wyprawić ex facultatibus powinni: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 909, § Tylko to waruiąc.

Także Burgrabiowie Krakowscy, Podstarościowie Grodzcy, Woyscy; *quod vide sub eorum propriis titulis.*

Także dwor Krolowy osob 30, dwor X. Arcy-Biskupa osob 12, dwor X. Biskupa Krakowsk. osob 6. Ci iednak wszyscy na pomienionych dworach residentes, poczty tak ex facultatibus, iako i ex personis, wyprawić maią, i regestra onych do akt grodzk. tam gdzie Seym na ten czas, zaraz po Seymie maią być podane: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 339, *tit.* Pospolite ruszenie.

Także Urzędnicy i słudzy skarbowi. Także chorzy, sexagenarii, wdowy etc. *Vide infra w Ordynacyi pospolitego ruszenia a.* 1621.

W W. X. Lit. zaś Urzędnicy przy boku Krolewsk. zostaiący, także na legacyach i kommissyach, i usłudze Rzeplitey będący, iednak aby przy boku Krolewsk. wedle przemożenia swego z ochoty swoiey stawali, excitantur spe respectus Regii: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 794. *Toż i w dawnieyszych patet konstytucyach.*

Oprocz wzwyż pomienionych, i inni rożni excipiuntur od pospolitego ruszenia, ex rationibus in constitutionibus o pospolitym ruszeniu opisanych, *ut infra indigitabuntur.* Na pospolite ruszenie ktoby się nie stawił, powinien będąc stawić się swoią, za wyiściem troyga wici, do Krolewsk. osoby na mieysce, gdzie wszystkim wdztwom i ziemiom naznaczono, ten poena colli et confiscationis bonorum ma być karany. Wyiąwszy tych, ktorzy z osob swoich prawem są excypowani: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 365, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolitego ruszenia poprawę i ordynacyą, wszystkie wdztwa Koron. na Seymiki do braci wzięły. Miasta iednak duchowne i świeckie, powinościom o pospolitym ruszeniu napisanym, sub poenis legum ibidem descriptis, dosyć czynić maią. A Seymiki pomienione pospolitego ruszenia, gdyby go przed tym czasem potrzeba była, nie maią znosić. *Ibidem.*

Pospolite ruszenie in casum periculi postanowiono, cum facultate dividendi exercitus, sine derogatione nihilominus Statui Nobilitari, et sine sequela: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608, § Iż też.

Potym sub interregno na Zieździe pod Andrzeiowem, na poparcie Elekcyi Krola Stefana, takim sposobem: iż ta ustawa za dwoie wici ma być rozumiana: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 873, § My Rady.

Potym za tegoż Krola Stefana sine divisione exercitus. *Ibidem*, *f.* 908, *tit.* Pozwolenie woyny.

Potym po śmierci tegoż Krola, sub interregno, wdztwa Krakowskie, Sandomirskie, Lubelskie, in casum periculi, uchwaliły ie w Krakowie: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1048, § Tenże Kaptur.

Potym pod Wiślicą wedle recessu Elekcyi Warszawskiey, na poparcie Elekcyi Zygmunta III: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1090, § Pisaliśmy też.

Potym za tegoż Zygmunta, na odpor Maxymilianowi, ieźliby go była potrzeba: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1261, § A widząc.

Potym przeciwko Turkom, w Koronie i w W. X. Lit. *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1319, *tit.* Deputaci.

Znowu przeciwko Turkom, w Koronie i w W. X. Lit. *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1393, *tit.* Czas oddawania.

Potym pod pierwszy odiazd Krola Zygmunta III do Szwecyi: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1400, *tit.* O pospolitym ruszeniu.

Reassumitur pod odiazd wtory, do powrotu tegoż Krola: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1450, *tit.* Reassumpcya.

Potym na zniesienie konfederatow, ieźliby go potrzeba była: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 243, § A przytym.

Potym dla niebeśpieczeństwa od pogan: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 271.

Znowu dla tegoż niebeśpieczeństwa: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 351, *tit.* Okazowanie.

Potym przeciwko Cesarzowi Tureckiemu Osmanowi: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 410, *et sequ.*

A w W. X. Lit. przeciwko Xiążęciu Sudermańskiemu, i dla obrony granic W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 428, *tit.* Pospolite ruszenie.

Potym w Koronie i w W. X. Lit. in casum woyny Tureckiey: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 447.

Znowu in eundem casum: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 492.

Znowu ieżliby go była potrzeba: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 540.

Znowu: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 576.

Znowu tymże sposobem: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 612.

Potym sub interregno po śmierci Krola Zygmunta III: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 732.

Znowu dla niebeśpieczeństwa od pogan: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 831.

Znowu: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 913, *et a.* 1640, *v.* III, *f.* 988, § A ieśliżeby.

Potym sub interregno po śmierci Władysława IV: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 162, § A ieżeliby.

Potym w Koronie i W. X. Lit. contra omnem casum ingruentis alicujus periculi: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 353.

Znowu w Koronie: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 446. I w W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 468.

Znowu w Koronie: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 482. I w W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 494.

Niektore iednak wdztwa i powiaty W. X. Lit. miasto pospolitego ruszenia pewne podatki na żołnierza powiatowego postąpiły, i uchwaliły. *Ibidem*, *f.* 482.

Znowu w Koronie: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 535. I w W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 545.

Znowu w Koronie: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 595. I w W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 671.

Znowu w Koronie: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 713. I w W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 794.

Znowu w Koronie: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 846. I w W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 891.

Znowu w Koronie: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 926.

Znowu w Koronie: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 52. I w W. X. Lit. *Ibidem.*

Znowu w Koronie: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 92. *tit.* Obrona Rzeplitey.
I w W. X. Lit. *Ibidem*, *f.* 141.

Znowu w Koronie: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 339. I w W. X Lit. *Ibidem*, *f.* 415.

Znowu w Koronie: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 457.

Znowu w Koronie: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 658. I w W. X. Lit. *Ibidem.*

Pospolite ruszenie trzy wici poprzedzać maią, a za trzecim wydawaniem wici, naznaczenie Seymikow, na ktorych Kasztelan z Szlachtą ziechać się ma, i obradzić dzień i mieysce ściągania się Szlachty na pospolite ruszenie: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* Motio generalis.

Pospolite ruszenie sine divisione exercitus stanowią (*vide a.* 1557, *v.* II, *f.* 608).

Pierwsze wici za dwoie (warniac iednak, że to iść nie ma in sequelam) z Kancellaryi wydaią: *patet id w konstytucyach o pospolitym ruszeniu.*

Pospolite ruszenie od Seymu do Seymu tylko trwać zwykło, a w ręku Krola zostawuią ie: *patet similiter w tychże konstytucyach.*

Sub interregnis zaś pospolitym ruszeniem disponere zwykł X. Arcy-Biskup Gnieźnieński Primas Regni, i Deputaci do niego z Konwokacyi Gen. Warszawskiey, ktora tempore interregni bywać zwykła, naznaczeni. *Quod vide w Konf. Generalnych.*

Wdztwu Podlaskiemu i ziemi Łukowskiey, iż według dawnych praw i zwyczaiow odprawować ma pospolite ruszenie, zawsze cavetur w konstytucyach o pospolitym ruszeniu. Z 20 włok, konia hussarskiego, a z 10 włok, konia Kozackiego stawić powinni. *W Konf. Gen. Warsz. sub interregno a.* 1648, *v.* IV, *f.* 162, § A ieźliby.

Toż przy wyprawie według praw i zwyczaiow, z 10 włok sine diminutione konnego żołnierza dobrze munderownego i armatnego, zostawać ma: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 340, § Wdztwo Podlaskie.

W wdztwach tych, gdzie iest szlachty rozrodzoney nie mało, ktorzy porządnie woyny służyć nie mogą, Kasztelani, Podkomorzowie, i Starostowie Sądowi, z Deputatami na to od Szlachty obranemi, na Seymikach sposob znaleść maią, iakoby pospolite ruszenie przystoyne odprawować mogli: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 831.

Toż w poślednieyszych konstytucyach.

A statut nakazuie: ut duo aut tres, unum satis idoneum, et sufficienter omnibus instructum armis et rebus, expediant: *a.* 1475, *v.* I, *f.* 228, § Item quilibet Capitaneus.

W wdztwach Mazowieckim i Płockim, sześć na iednego, dobrze sporządzonego konnego żołnierza na popisie składać się maią, ex moderatione Kasztelanow, Podkomorzych, Starostow Sądowych, i Chorążych, ktorzy sub fide et conscientia szczerze i życzliwie tey usługi Rzeplitey, sine ullo respectu privato et depactatione, doyrzeć powinni, żadnego nie uwalniaiąc z tych, ktorzy konno służyć woynę mogą. *W Konf. Gen. Warszawskiey a.* 1674, *v.* V, *f.* 215 *u dołu.*

Declaratur: iż possessionati poddanych maiący, in personis stawać powinni: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 339, *tit.* Pospolite ruszenie.

Wdztwa Pruskie, zawsze pospolite ruszenia biorą do braci, a conservantur przy zwyczaiu wyprawy swoiey po Drwęcę. *Patet id in constit. o pospolitym ruszeniu.*

Ponieważ też woiewodztwa pospolitym ruszeniem nie zwykły granic swoich przechodzić, a inne wdztwa pod Gołębiem i Lublinem w r. 1673 wszedłszy in Consilia Status, one do Warszawy przeniosły były, et urgente necessitate w Seym sześćniedzielny obrociły, i tenże Seym non praemissis Conventibus an-

tecomitialibus na nich, bez nich konkludowały, przez co juri et aequitati onych iest derogatum, tedy że im podobne nigdy dziać się nie będzie praejudicium, warowano. Czego Kancellarye przestrzegać maią, a onym i bez prawa na Seymie upomnieć się będzie wolno. *W Konf. Gener. Warszawskiey*, *a.* 1674, *v.* v, *f.* 201, § Więc że woiewodztwa.

Że w pospolitym ruszeniu pod Gołębiem Ur. Stefan Czarniecki Pisarz Polny Kor. nie do kommendy woyska pospolitego ruszenia, ale tylko do samego rozdawania w Kole głosow praecise należał: *patet w konst. a.* 1673, *v.* v, *f.* 106, *tit.* Securitas.

Że in casum periculi postanawiaią pospolite ruszenie, *patet w konstytucyach o pospolitym ruszeniu.* Potym cautum est: że go Krol Imć tylko in casu extremi, et inevitabilis periculi zażyć ma, i według dawnych praw wcześnie Rzeplitą obwieści wiciami: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 658.

Pod trzeciemi wiciami Seymiki wdztwom, a woiewodztwu Mazowieckiemu Generał w Warszawie składaią. *Patet in const. o pospolitym ruszeniu. Vide etiam*: *a.* 1495, *v.* I, *f.* 270, *tit.* De locis, *et a.* 1538, *v.* I, *f.* 524, *tit.* De expeditione bellica.

Wpisanemu raz w regestr, iako w ciągnieniu, tak i w obozie, z pod iedney do drugiey chorągwi, choćby w iednym wdztwie i ziemi, wyieżdżać się nie godzi, i żaden ductor nie powinien przyimować takich w regestr swoy, i pod chorągiew, sub poenis contra desertores castrorum sancitis. O co termin i forum w obozie generalnym: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 339.

Na Elekcyą Krola, na mieysce Konwokacyą Gen. Warsz. naznaczone, wdztwo Sandomirskie pospolitym ruszeniem iechać deklarowało, na Zieździe swoim pod Pokrzywnicą: *a.* 1587, *v.* II. *)

Ziemia Wieluńska, iż Chorążego w leciech podeszłego ma, na iego mieysce do pospolitego ruszenia pro hac vice, Kasztelan z obywatelami teyże ziemi substytuta szlachcica osiadłego, ad id munus obeundum zgodnego, obierze: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 831, *tit.* Pospolite ruszenie.

Hetman W. X. Lit. in absentia Regis władzą ma nad pospolitym ruszeniem: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 671, *tit.* Pospolite ruszenie, *et a.* 1662, *v.* IV, *f.* 891.

Zastawnicy i arendarze w W. X. Lit. ktorzy wyniosłszy się z miast, summy na maiętności wnieśli, nie maią się od pospolitego ruszenia excypować dziedzicami, i osobliwemi zapisami, ale powinni sami stawać, i służyć z summy według possessyi swoich: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 673.

Ktorzy w Koronie i w W. X. Lit. maią possessye swoie, gdy w Koronie sami na pospolitym ruszeniu stawać będą, i w W. X. Lit. stawić poczty swoie powinni, według praw i zwyczaiow. Co vice versa obywatelom W. X. Lit. służyć ma. *Ibidem.*

Miasta Magdeburskie W. X. Litew. według prawa piechotę wyprawować maią. *Ibidem.*

Pospolitego ruszenia nie ma Krol za granice wyprowadzać: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 43, *tit.* Milites et nobiles.

O tymże: *a.* 1655. *Toż i w inszych niektorych konstytucyach ostrzegano.*

A iż do konstytucyi a. 1621 pospolitego ruszenia, ktore przeciwko Osmanowi Cesarzowi Tureckiemu przyszło ad effectum, poźnieysze konstytucye o pospolitym ruszeniu stosuią się; ordinationem, iaka na on czas postanowiona była, inserere tu zdało mi się, ktora taka iest:

Obywatele wszyscy, ktorzy do expedycyi generalney należą, przed wyiściem z wdztw, albo powiatow swoich, przez Wwdy i Kasztelany popisani, i na powiaty dzieleni być maią. A tam Wdowie naznaczać, i rozdzielać powiaty będą Kasztelanom tak, iako ie zaś na mieyscu ściągnienia do Krola Imci pod Lwowem naznaczonym, ciż Wdowie od Kasztelanow porządnie odebrać popis znowu czynić, i Krolowi Imci pod władzę woienną oddać powinni. A w tych ziemiach i powiatach, ktore osobne Seymiki miewaią, a Wdow nie masz, Kasztelani przy Ststach i Urzędnikach, miasto Wdow odprawić ten popis powinni. A iż też są wdztwa, ktore tylko po iednemu Kasztelanie maią, tedy w takowych wdztwach, albo inszych ziemiach szerokich, gdzieby Kasztelan wielkiey gromadzie ludzi w prowadzeniu podołać nie mogł, wolno będzie Kasztelanowi substitutum do prowadzenia części tak wielkiey liczby stanu szlacheckiego ludzi obrać, i naznaczyć, i wszystkich Urzędnikow Ziemskich, to iest: Podkomorzych, albo gdzieby ci impediti byli, to inszych do tego sposobnych. Ktory substytut władzę i authoritatem w ciągnieniu i czynieniu sprawiedliwości mieć będzie, sposobem niżey opisanym. W wdztwach zaś, gdzie iest nie mała liczba Kasztelanow, i o powiatach niektorych kasztelanii non constat, i dyfferencye około funkcyi regimentarstwa, i prowadzenia powiatow zachodzą; na tymże popisie przy wychodzeniu powiatow, Wdowie naznaczyć, uspokoić, i powiaty te, o ktore kontrowersya iest, między Kasztelany rozdzielić maią, żeby każdy część swoię pewną prowadził. A w wdztwie Sandomirskim powiat Plizniński, ma prowadzić Kasztelan Zawichost. iako wyższy niż Połaniecki. W wdztwie zaś Krakow. iż powiatow iest siedm, a Kasztelanow tylko pięć; Wda tameczny powiatom Proszowskiemu, Lelowsk. Xiązkiemu, ktore Kasztelanow nie maią, ma naznaczyć wodza do prowadzenia. Ci zaś Kasztelani, ktorzy teraz są osobami swemi w obozie, albo legacye publiczne z Seymu naznaczone odprawować maią, natenczas temu podlegać nie będą, ale na ich mieysce insze osoby substituentur. A ci Kasztelani, ktorzy przez złe zdrowie i zeszłość są impediti, podług prawa maią na swe mieysce podać substitutum idoneum, terrigenam possessionatum, osobliwie z Urzędnikow Ziemsk. W ziemiach zaś powiatowych, ktore Kasztelanow nie maią, iako Nurska, tę ziemię Podkomorzy, albo Urzędnik Ziemski starszy i sposobny prowadzić ma. A Łomżyńską ziemię, ktora Podkomorzego natenczas nie ma, Ur. Olszowski Sędzia Ziemski Łomżyński poprowadzi, albo ieźliby był impeditus, Urzędnik ktory starszy. A Rożański powiat ma prowadzić Ur. Stan. Brzoska. Warszawską ziemię zaś, w ktorey Kasztelan dla niesposobnego zdrowia swego powinności swoiey odprawiać nie może, Podkomorzy, albo ktory Urzędnik starszy poprowadzi. Iednak

Officium Castellani circa expeditionem bellicam generalem anno 1510, f. 366, tit. De progressu ad bellum. Et anno 1520, f. 392, et anno 1475, f. 227, § Sed fratres. Item § Quilibet Capitaneus; et anno 1544, f. 584, § Castellani.

*) Patrz naszej edycyi str. 236, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

A. 1544, f. 584, § Castellani

w innych, ktoreby Kasztelanow nie miały, poda Krol na starszeństwo ludzie sposobne, i osiadłe terrigenas. Po popisie i rozrządzeniu powiatow, każdy Kasztelan, albo ductor, na mieyscu sobie naznaczonym pod namiotem czekać będzie trzy dni (gdzie popis swego powiatu będzie odprawował), aby się do niego wszyscy ci, ktorzy regimentowi iego należeć będą, ściągali. Czwartęgo dnia w swym porządku ruszyć się powinien. Chorążowie generalną chorągiew woiewodztwa, przy głownym powiecie, i pierwszym Kasztelanie, rozciągnąć maią. A do inszych powiatow w woiewodztwie swym, ciż Chorążowie dadzą substytuty i znaki, albo chorągwie insze swoie. W tych zaś ziemiach i powiatach, ktore maią osobne Chorąże, przy swoich ziemiach Chorążowie poniosą; iednak gdy się woyska do obozu, albo placu naznaczonego ściągną, należeć będzie władzy Krolewskiey, signis militaribus distinguere ludzie zgromadzone, nie rozrywaiąc iednak wdztw, i w porządku, i stanowiskach ich. W tych zaś wdztwach, w ktorych są Chorążowie dway, maią przy popisiech porządek między sobą czynić, powiatami się rozdzielić, i tak chorągwi swoich zażywać. A w Łęczyckim, acz też są dway Chorążowie, iednak że Ur. Stanisław Witowski Chorąży tameczny iest Wielkorządcą Krakowskim, i w zamku Krakow. zostawa, tedy przy drugim Chorążym powinność ta pro hac vice zostawać ma. Także ziemia Wieluń. pod swoią chorągwią ma iść, ktorą na mieyscu Chorążego bardzo starego, ma nieść Ur. Albrycht Radoszewski. Także ziemia Chełmska z swoiemi powiatami ma iść pod iedną chorągwią, a Chorążemu tamecznemu w leciech podeszłemu, wolno będzie osiadłego substytuta podać. A ieźli z ktorego mieysca Chorąży iest w woysku, Kasztelan albo ductor poda inszego. W ciągnieniu rząd wszelaki i posłuszeństwo ma być zachowane, a stanowiska i leże nigdzie nie maią być w żadnych dworach, miastach, i wsiach, tylko w polach. W czym wszystkie prawa approbantur, i aby się nie ważył nikt żywności i stacyi wyciągać, szkod i krzywd czynić, gwałtem co brać (gdyż każdy kupować i za pieniądze dostawać będzie powinien), sub poena duplici 14 marc. per medium parti et judicio succumbenda, et refusione damni duplicis pretii. Czego Kasztelani, i ci, co powiaty poprowadzą, pilnie przestrzegać będą, i sprawiedliwość czynić, winy skazować, i wszelakie violentias et injurias uznawać porządkiem tym, na ktory się teraz ad hunc casum Stany wszystkie zgodziły. To iest: w każdym woiewodztwie Kasztelan starszy, albo głownieyszy, przy ktorym Chorąży poydzie, ma mieć moc z Urzędnikami wdztwa swego sądzenia i uznawania wszelakich występkow, krzywd, skarg. Na ktore czynienie sprawiedliwości, ma Kasztelan każdy i Urzędnicy jurament uczynić pierwey, niż się z Szlachtą ruszy: Iż sprawiedliwość i osądzenie ich in omnibus et singulis causis, et actionibus civilibus, finaliter et absque quavis appellatione et prolongatione effekt ma brać. W czym pluralitas głosow ma konkludować. A gdzieby paritas była, zwłaszcza in gravioribus causis, occasione damnorum notabilium, rozsądkowi Krolewsk. należeć to będzie. A gdyby Krol tego dla trudności osądzić nie mogł, tedy na Trybunale ma być to sądzono. Pisma i dekreta Pisarz Ziemski odprawować i wydawać będzie powinien. A gdyby chory był, albo legaliter impeditus, tedy na swe mieysce do tey powinności ma kogo z Deputatow przysięgłych naznaczyć. A w Liwskiey ziemi, że Pisarz umarł, tedy Urzędnik, albo Deputat ktory przysięgły odprawi to, ktorego między sobą obiorą. Dekreta pomienionego Kasztelana, et Officialium illi assistentium maią być ważne, i onym każdy podlegać, pati et parere powinien, sub poena bannitionis, ktora in casu contraventionis ma być skazana, et ipso facto ma mieć robur. Iednak, iż exekucya in multitudine byłaby trudna, tedy potym strona skarżąca się, albo powodowa, dekret bannitionis wziąwszy na tego (kto z wdztw do Wielkiey-Polski należących, do Trybunału Piotrkow., a kto z wdztw Mało-Polskich, do Trybunału Lubelsk.) po zwroceniu się, et post reassumptionem Iudiciorum, atque Subselliorum ordinariorum poda, gdzie publikowana, i potym absque quavis disquisitione, do exekucyi przywiedziona być ma. Podwod i powozow tak w dobrach Krolewskich, iako duchownych i szlacheckich, brać nikt nie ma, ani końmi, ani wołmi, oprocz żeby sobie naiął, albo uprosił. A ktoby się tego ważył, poenam duplicem 14 marc. o każdą podwodę z osobna luet, i nad to konia, albo wołu, ieźliby zepsował, umorzył, skaleczył, ma zapłacić i nadgrodzić, iako pars accusans komprobuie. A dekretowi w tey mierze ma się stać satysfakcya, sub poena bannitionis, czego gdyby strona obwiniona nie uczyniła, nie odieżdżaiąc z powiatu albo ziemi oney, ma być exekucya przez Kasztelana na poczcie, albo dobrach iego ruchomych, ktore będzie miał przy sobie. Iednak gdzieby był szlachcic nieosiadły, a pogotowiu plebejus, a nie miałby czym płacić winy i szacunku pomienionego, poena capitis succumbet. A w tych kupach, ktore osobno Kasztel. mnieysi, albo ductores wyżey pomienieni poprowadzą, in minutioribus komplanować i decydować, będą mieć facultatem. Iednak ktoby się tym nie kontentował, wolno mu będzie do Sądu wyższego, to iest Kasztel. głownieyszego, i Urzędn. przysięgłych prowokować, i sprawiedliwości dochodzić; przy ktorym też Sądzie tymże Kasztel. inszych powiatow onego wdztwa, albo duktorom wolno assidere, ieźli będą chcieli, i czas zniesie. W takowych zaś powiatach, albo ziemiach, ktore choć w iednym wdztwie są, ale maią swoie Kasztelany et Officiales Terrestres, iakowe są w wdztwie Ruskim, Mazowieck Podlask. Rawsk. także ziemia Dobrzyń. i Wieluń. takowym iuż nie trzeba recurrere do żadnych Kasztelanow głownieyszych, gdyż przy Kasztelanie, i Urzędnikach ziemi oney ma być takie finale Iudicium. Dla dowiedzenia krzywdy, i inwestygowania facti cujuslibet i powodu, stronie ma praecedere inquisitio, i Kasztelan widza, albo inkwizytora skarżącemu się, ieźliby tego potrzebował, albo się perplexitas iaka pokazowała, zawsze pozwolić ma. A to dla tego, żeby snadną ewazyą, albo odprzysięganiem się, licentiosi i swawolnicy, zbrodni swych znikać nie chcieli. Komprobacya zaś może być przez faktory, albo Urzędniki, gdzie krzywda szlachcica samego zachodzić będzie, a gdzie poddanego, albo plebejae alicujus personae, sed civilis conditionis krzywda będzie, onże sam ad instantiam et accusationem suam probować ma. Obwinionemu appellacya dopuszczona być nie ma. Aktor iednak ieźliby się nie kontentował dekretem, wolną ma mieć appellacyą na Trybunał Koron. na ktorym Trybunale tych wszystkich spraw osobny regestr ma być, i naprzod Trybunał powinien będzie ex regestro speciali osądzić causas omnes, sub expeditione hac devolutas. Kasztelan we wszystkim dosyć ma czynić powinności swey, i sprawiedliwość, nie wyieżdżaiąc z ziemi albo powiatow, gdzie się krzywda i skarga stanie, z Urzędnikami rzetelnie et indilate czynić. Do tego nie ma też na mieyscu długo leżeć, tylko ieden nocleg. A gdzieby Kasztelan w czynieniu sprawiedliwości był remissus, i nie chciał judicium locare; także gdzieby też sam, albo czeladź iego krzywdę czynili, uczyniwszy nań skargę przed Deputaty onego wdztwa, i Urzędniki do Sądu należące, także przez Kasztelany i duktory innych powiatow, ma być na nim poena skazana duplicis refusionis damnorum, et 14 marc. itidem parti accusanti provenientium. Czemu ieźliby się dosyć nie stało, albo żeby się strona nie kontentowała, wolna ma być aktorowi appellacya na Trybunał bądź Piotrkowski, bądź Lubelski. In criminalibus zaś, gwałty, zbrodnie, mordy, praedae, spolia, incendia, invasiones, i insze kryminalne excessy i występki, Sądowi Krolewsk. cum Senatu należeć będą, takim sposobem: iż in instanti ma być czyniona w tey mierze dostateczna inkwizycya przez Kasztelany, i pomienione Urzędniki, i do Krola Imci

A. 1547, f. 32, tit. De Terrigenis.

in occluso rotulo odesłana. A ieźliby Krol dla trudności i impedymentow iakich w obozie tego osądzić nie mogł, tedy vindicatio onegoż excessu, bądź na Trybunale, iako się wspomniało, bądź na Seymie inter causas criminales należeć będzie cum parata inquisitione. A iako się o Trybunale opisało, tak cavetur, iż na Seymie sprawy takowe naprzod ex speciali regestro osądzone być maią. A plebeji delinquentes przez ten Sąd Kasztelański, i Urzędnikow, na gardle karani będą, iako i swawolnicy, ktorzyby w ciągnieniu odmieniwszy sobie imiona, przezwisko od inszych rot i powiatow się nazywaiąc, szkody ludziom czynili, i insolencyi się iakich dopuszczali. Żywności żaden gwałtem brać nie ma, ale onę według ustawy płacić powinien, ktora taka iest: communia victualiá, iako baran za złoty, gęś za gr. 3, kur, kokosz za gr. pułtora, kaczka za gr. pułtora, ser tworzony gr. 2, woz siana na parę koni chłopskich gr. 24, każdy podług tego szacunku przedawać i kupować ma. Na wołu, iałowicę, wieprza, cielę, prosię, iagnię, cena się nie stanowi, ale iako kto sobie starguie, zapłacić będzie powinien. Zboża, iako żyta, iagieł, grochu, ięczmienia, tatarki, krup, prosa, owsa, lubo cena słuszna, dla rożnych w woiewodztwach i powiatach miar i korcow, być nie może, aby iednak każdy potrzebuiący certitudinem płacy wiedział, Kasztelan, albo Starszy przyieżdżaiąc do ktorego wdztwa albo ziemi, ma do Grodu tamecznego, także miasta i miasteczka, przysięgłego posłać, i attestacyą, iaka cena i targ, przy publikacyi teraźnieyszey uchwały była, otrzymać, (co miasta pod przysięgą zeznawać maią) a potym w płaceniu tego, trzecia część ceny oney ma być defalkowana, to iest: coby było szacowano na gr. 15, żeby ten, co na woynę idzie, nie dał ieno gr. 10. Pszenica iednak pod to podpadać nie ma. Trunki zaś wszelakie podług szacunku każdego mieysca, gdzie przyieżdżać będą, maią być przedawane. A w tym wszystkie dwory i folwarki Krolewsk. duchowne i i szlacheckie maią być ochronione, i od tego wolne, sub poena criminali. Od tego pospolitego ruszenia, ktokolwiek ma dobra ziemskie, także widerkarze, i ci co do wdow i dziedziczek osiadłych wstąpili, osiadłości swych nie maiąc, żaden nie ma być wolen; owszem każdy osobą swą powinien iść przy Kasztelanie w gromadzie, a nie rozsypką dla krzywd, w dobrym porządku. Urzędnicy, Dworzanie, i słudzy wszyscy dworscy, ktorzy przy Krolu poydą osobami swemi, już nie powinni iść przy wdztwach albo powiatach, i dosyć czynią prawu o tey expedycyi, attestacyą maiąc od Marszałkow. Iednak Urzędnicy Ziemscy, ktorzyby byli przy dworze Krolewsk. a nie należeli do porządku prowadzenia powiatow, powinni przy wdztwach i powiatach swych iść, osobliwie Chorążowie.

A. 1496, f. 253, tit. De filiis.

A. 1520, f. 392, tit. Castellanorum facultas. Et anno 1538, f. 530, tit. Ut omnes.

Patres familias, ktorzy maią synow ad tractanda arma sposobnych, ci podług starego prawa w domu zostać mogą, synow wyprawiwszy. Także i ci, co są vera infirmitate impediti, o co się będą wedle statutu cztercma świadkami wywodzić. Także starzy, i w leciech podeszli bardzo. Więc wdowy, minorennes, i ci, ktorzyby ieszcze armis władać nie mogli. osobami swemi iechać nie powinni, iednak z dobr swych iako naylepiey, i sposobniey, i iako kto przemoże, wyprawić powinni. Także i panowie duchowni, co dobra dziedziczne maią, albo pro personis suis dobra ziemskie kupili, z dobr tych wyprawić.

Viduæ minorennes, spirituales ad bellicam expeditionem non tenentur: anno 1544, f. 584, § Proprium. Et a. 1475, f. 228, § Majestas.

Do tey expedycyi generalney, i ciężarow iey, nie należą Burgrabiowie Krakowscy, i inni Urzędnicy, albo osoby, co prawem dawnym są excepti, iako Woyscy, Hetmani, Pułkownicy, Rotmistrze, Porucznicy, żołnierze, i inni wszyscy, ktorzy teraz są w obozie praesentes, i na pospolite ruszenie iechać byli powinni, a teraz zdrowia swe niosą przeciw poganom, i ktorzy przeciw Gustawowi Xżęciu Sudermańsk. idą; także i ci, co na Smoleńsku służą, maią być od tego ciężaru publicznego pro hac vice wolni.

Filii nobilium in servitio dominorum existentes, bellum pro patribus non intercedant. Ibid. § Item filii. Et a. 1544, f. 584, § Filii. Qui non sufficiunt ad bellum, ut scilicet duo aut tres unum idoneum, et sufficienter ab omnibus rebus, et armis instructum expediant, anno 1475, f. 228, § Capitaneus, et f. 227, § Sed fratres.

Iednak ten, kto ma syna w obozie na żołd publiczny, zasłonić się tym nie może, ale sam powinien teraz iechać z dobr swoich, a kto ma za koszt swoy, ten do tey woyny nie powinien. Szlachta uboższa, ktorzyby podług statutu decenter służyć nie mogli, tedy podług tegoż prawa dawnego maią się wyprawować. Ktorzy obywatele w rożnych wdztwach maią maiętności, także summy pieniężne, ponieważ osobami swemi, bądź przy Krolu, bądź przy powiatach poydą; iuż to ma być respektem dobr wszystkich poczytano, i do inszych wdztw i powiatow rozerwać się nie powinni. Szlachta nieosiadła, co summy maią, podług konst. a. 1578, (*vide hanc infra tit.* Szlachcic) iechać także powinni. Zastawnicy wszyscy, ktorzy summy pieniężne iakiemikolwiek kontraktami na dobrach maią. Arendarze, co wprzod na pożytki maiętności daią, i arendy kilką tysięcy, przynaymniey tysiącem zł. zakupuią, poczet słuszny wyprawić maią. Bracia niedzielni, gdy iednego z pośrzodku siebie sposobnego ad arma in persona wyprawią, drudzy temu podlegać nie maią, oprocz żeby osobne mieli mieszkania, i dwory, będąc adulti, pro hac vice powinni iechać. Ci co vigore decretorum pro poena publica w wieżach siedzenia odprawuią, maią teraz na tę expedycyą iechać, a siedzenie odłożyć, a potym tak długo siedzieć, ile teraz nie dosiedzieli. Sługa żaden stanu szlacheck. ktory pod wiciami trzeciemi do pana przystał, nie może teraz odstawać sub poena capitis, et infamiae. De plebejis reassumowano i obostrzono konst. a. 1578 et 1596, aby żaden nie śmiał abhinc hayduka, ani żadnego czeladnika plebejae conditionis rozmawiać, przyimować, sub succubitione ipso facto 200 grzywien. A takowy czeladnik ieźliby się ważył od pana swego odbieżeć, a do inszego przystać bez listu świadecznego, takowy ma być na gardle karany, bądź w ciągnieniu przy Kasztelańskim Sądzie w powiecie, bądź w obozie przyciśniony; a bronić go nikt panu nie ma. Także ieźliby piechota, Kozacy, albo iakakolwiek czeladź do miasta uciekali, pozostawali, na takowe wszystkie maią miasta animadwersyą czynić, i na gardle ich karać. Gdyż też miasta hultaie wszystkie i loźne ludzie do takowey służby przymuszać, i z miast wyganiać maią, sub poena 200 marc. o ktorą forum ad delationem cujusvis w Grodzie bez appellacyi; także też we wsiach i dworach nie maią ich przyimować, i owszem ich do Grodu poimawszy oddawać. Infames, banniti, bezecni, ktorymby beneficia juris nie służyły, maią być wszędzie imani, i na gardle karani.

Sculteti omnes spiritualium et sæcularium militent: anno 1347, f. 5, tit. De scultetis Sculteti spiritualium, nisi liberentur privilegio, ad expeditionem bellicam eant: a. 1538, f. 532, tit. De scultetis.

Do tey służby woienney publiczney należą woytowie wszyscy, lemanowie wolni, kniaziowie, i insi tym podobni, ktorzy nie maią na sobie onera, ani powinności żadnych, drog i posług do zamkow, albo dworow swoich nie czynią, gdyż takowi na posługach będący od tego excipiuntur. Także possessores wszyscy dobr Krolewsk. ktore bądź od Krola Imci maią, bądź też ziemskie dobra poprzedawszy sobie pokupili, a inszych dobr ziemsk. nie maią, także i minutiorum bonorum possessores, ktore iakimkolwiek sposobem od dzierżawcow Krolewsk. albo od Krola otrzymali, a inszychby possessyi dziedzicznych nie mieli, tę expedycyą odprawić powinni. A po skończeniu expedycyi, i licencyowaniu, podług dawnego prawa z woysk nie ma żaden odiechać, aż się pierwey Wwdzie, albo Kasztelanowi, lubo wodzowi powiatu swego, albo Urzędnikom do Sądu należącym opowie, i list w tey mierze weźmie, ktory mu denegowany być nie ma. Krzywd iednak, i szkod naymnieyszych wracaiąc się nie ma czynić. A ktoby od takowego szkodę, albo krzywdę odniosł, uczyniwszy protestacyą w Grodzie bliższym, gdy go pozwie na Trybunał bądź Lubelski, bądź Piotrkowski, do ktorego inculpatus należy, powinien się sprawić peremptorie, absque quibusvis dilationibus et exceptionibus, ex speciali regestro, ktory naprzod, iako się wyżey wspomniało, ma być odsądzony. Beśpieczeństwo miast, zamkow, klasztorow, wsi, dworow, domow Krolewskich, duchownych i szlacheckich, i innych wszelakich mieysc, także drog, osob, targow, iarmarkow, warowano: żeby się nikt nie ważył

krzywd, albo wiolencyi nikomu czynić, gwoli czemu pro hac vice dawnych praw uchylaiąc, na takowe ludzie dissolutos dano władzę pomienionym Sędziom Grodzkim albo Podstarościom Sądowym, aby każdemu, ktoryby się uskarżał, etiam ex citatione in vim termini tacti sądzili, i uznawali. Ktorzy w zamkach swoich zawsze mieszkać, praesentes być, i rezydować pospołu z Woyskiemi, sub poena de expeditione bellica powinni: i gwoli temu mieszkanie w zamkach, tak Podstarości, iako i Woyski ma mieć. A gdzieby ktory z Narodu Szlacheckiego taki się znalazł, coby pod ten czas pacem et tranquillitatem publicam, kiedy ma być naywiększa securitas, violaret, na takowym rigor poenarum legum, itidem de expeditione bellica sancitarum, praemissa sufficienti expeditione et indagatione, ma być extendowany. A ieżliby kto był tak uporny, i contemptor legum publicarum, żeby niedbaiąc na tę Sądu Grodzk. recentium criminum exekucyą, zbrodni swoich nie zaniechał, wiolencye, naiazdy, łupy, i iakiekolwiek infestacye czynił, ma Urząd Grodzk. obwieściwszy i zgromadziwszy tych, ktorzy w domach pozostaią, iako patres familias, bracia niedzielni, także sług, faktorow, urzędnikow, ludzi starych, chorych, i inszych ludzi szlacheckich, i dzierżawcow Krolewsk. i duchownych dobr, ktorzy iako na gwałt zbieżeć się i zgromadzić, sub poena 100 marc. in eodem Castro succumbenda, powinni, (gdyż o beśpieczeństwo każdego idzie) takowego swawolnika poimać, i do wieży wrzucić, i do Krola Imci dla informacyi posłać, a takowego nigdzie bronić nie maią. A Urząd też Grodzk. do imania onego, sub poena 500 marc. nie ma w tym folgi i remissy żadney czynić. A cum plebejis, nie posyłaiąc po informacyą, ma Urząd procedere praemissa sufficienti instigatione partis, et convictione per factorem, aut plenipotentem, vel consanguineum ktoregokolwiek obywatela teraz na woynie będącego, facienda. Akta grodzk. interea wagę swoię mieć maią, w ktore zapisy, rekognicye, protestacye, i sprawy wszelakie podług zwyczaiu przyimowane będą. Sądow iednak odprawować nie mogą, oprocz tych, co się teraz wspomniało, na swawolniki in recenti crimine; ktorym zaś excessom znośnieyszym i hultaiom sam Grod, nie turbuiąc ludzi, zwykł podołać, Ststowie mieysc wszystkich pro facultatibus suis, bez opatrzenia słusznego nie odiadą z zamkow. Więc też Woyscy i Sędziowie Grodz. dostatku żałować nie będą; a osobliwie miasta przy Sądach będące, i cechy porządne być, i zamkowi pomoc dać powinne będą, żeby to hultaystwo chwytać i gonić, i praesto securitatem mogli czynić. A ieżliby też Podstaroście, albo Sędzia Grodzki krzywdę komu uczynił: tedy coram viciniori Officio ma respondere, sub simili juris rigore. Beśpieczeństwo Krolowy Imci, i potomstwa Krolew. warowano. Od expedycyi tey uwolniono: naprzod dwor Krolowy Imci, i Krolewny Imci Szwedzk. siostry Krola Imci; także osoby pewne, ktore dla większego beśpieczeństwa, rady, i usługi są zostawione. Także dwor Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńsk. ponieważ zostaiąc w tym kraiu, podług powinności prymasowskiey, o beśpieczeństwie i pokoiu pod niebytność Krolewska mieysc tych, i o rezydencyi Krolowy Imci, i dziatek Krolewsk. zawiadować będzie; gwoli czemu, z chęci swey znaczny poczet iazdy, także piechoty służałey przy dworze swym chować obiecał. Także sługi osiadłe Imci X. Biskupa Krakowsk. ktorzy przy mieście stołecznym Krakowie, pod ten czas odiechania Senatorow, i Ststy mieysca tamtego rezydować będzie, i za użyciem Krolew. z chęci swey i miłości ku Oyczyźnie, liczbę znaczną ludzi, to iest: piechoty czterysta, i konnych zbroynych sto przy sobie chować będzie; z ktorym de securitate, i o porządku wszelakim, Ur. Wielkorządca i Urząd Grodzki, także Mieyski, znosić się maią. Także słudzy Imci X. Biskupa Kuiaw. względem kosztow iego wielkich, ktore na gwałtowną Rzeplitey potrzebę, wyprawieniem kilkuset człowieka, z bratem swym Filipem Wołuckim Kasztel. Rawskim, łożył. Także słudzy Imci X. Bisk. Płock. dla tego, iż w Warszawie gwoli większemu beśpieczeństwu Krolowy Ieymci rezydować, i z chęci swey znaczny poczet kilkadziesiąt konnych, także piechoty służałey chować będzie; i sam X. Biskup od wyprawy, względem dobr iego dziedzicznych Ciemiernik. Także pewne osoby dla odprawowania powinności skarbowey, żup, ceł, ktore P. Podskarbi zostawiać musi. Także Kasztelan Elbląski, Ekonom Malborski, dla przyczyn ważnych, osobliwie zamku tamecznego, i pieniędzy z Prus przychodzących. Także Wielkorządca Krakowski z Podrządcym iego, i dwoma Rotmistrzami pieszemi, i ze trzema Urzędnikami, bez ktorych się do wielkorządow obeyść nie może. Pomienieni iednak słudzy, tak dworu Krolowy Imci, iako i innych, na regestrze przez Marszałka Poselsk. podpisanym, do akt grodzk. Warszaw. podani być maią. Miasta wszystkie powinności swoie na tę expedycyą oddać powinne; to iest: wozy i necessaria woienne, podług praw i przywileiow wyprawić. A co się tknie wyprawy ex facultatibus et proventibus illorum publicis et privatis, juxta taxationem in statuto descriptam; tedy teraz maiąc wzgląd na teraźnieyszą potrzebę i nagłość czasu, aby się dogodzić mogło Rzeplitey, miasta wszystkie iuramentem szacunek dobr swych publicznych per duos ex Consulibus, przed Urzędem Grodz. to iest: Sędzią Grodz. albo Podstarościm Sądowym, a z prywatnych, sami przed Urzędem Mieyskim, przy tymże Urzędniku Grodz. czynić i likwidować maią, i potym ludzie wyprawować porządnie, od 8000 konnego, a od 4000 pieszego. Czym się prawo dawne moderuie, maiąc in respectu teraźnieyszą wyniosłość, i wysoką cenę rzeczy. A po uspokoieniu tey głowney expedycyi, i zwroceniu się, do każdego wdztwa albo ziemi dani będą Kommissarze przy Wwdach i Ststach, na weryfikacyą i uznanie prawdziwey likwidacyi szacunkow pomienionych. Mieszczanie wszyscy, ktorzy maią dobra ziemskie dziedziczne, maią się na tę woynę stawić, excepto Magistratu ac Officialibus. Insze zaś miasta, ktore pod ten czas niebeśpieczny obrony potrzebuią, są na osobnym piśmie, albo regestrze, przez Marszałka Izby Poselskiey, ktory do Grodu iest podany, mianowane. Także powinność wozow i wyprawy z dobr, podług szacunkow w starym prawie warowanych, ktorą miasta teraz oddawać maią, w tymże piśmie jest wyrażona, i opisana; za ktorą iuż od expedycyi teraźnieyszey, i ciężarow iey wolne będą. Żydzi zaś od pogłownego zwykłego, ktore teraz na ten rok na nie uchwalono, względem tey expedycyi publiczney, i szacunkow dobr swoich, tylą drugą summę oddać powinni do skarbu Kor. Ktore summy obiedwie na dwie raty dać maią, za ktorych uiszczeniem wolni penitus będą od wszelakich powinności i ciężarow, także szacunkow dobr swoich.

Omnes ex civitatibus et oppidis, bellicam expeditionem facere tenentur: a. 1544, f. 583, § In omnibus civitatibus.

Judæi certam summam pecuniæ in bellum conferre tenentur. Ibid. § Judæi.

Pułki, albo powiaty iednemi gościńcami chodzić nie maią, ale rożnie, także, i u przepraw i przewozow u Wisły, nie na iedno się mieysce naciskać. Czego Kasztelani przestrzegać będą. A ieżliby Wdowie, Urzędnicy, i ci, ktorzyby osobno, a nie przy powiatach do Krola Imci się ściągali, także słudzy i comites ich krzywdy i szkody czynili, maią się przed Krolem Imcią w obozie, bądź na Trybunale Kor. gdzieby się strona udała, sprawić, i judicium pati. Posłom na Seymie teraźnieyszym obecnie będącym, ktorzy na osobnym regestrze podani, iż na expedycyą publiczną przygotować się nie mogli z sługami swemi, co są przy nich, pomkniono czasu ściągania się do obozu dziesięć dni, na mieysce woyskom naznaczone. Toż się ma rozumieć o Senatorach na

tymże Seymie będących, ktorzy w ciągnieniu maią się skromnie zachować, nikomu krzywdy nie czynić, tak iako się o Wdach, i o tych, co sami z pocztami poydą, wyżey napisało. Ieźliby też ktory szlachcic mnieyszey kondycyi, teraz po żniwach z gumnem, budowaniem, dobytkiem swoim pogorzał, a nie miał inszych maiętności, nie ma podlegać ciężarowi temu, iednak powinien to potym samotrzeć poprzysiądz. Toż się ma rozumieć o miastach pogorzałych, ktorymby libertacya według prawa pozwolona nie expirowała: *a.* 1621, *v.* III. *f.* 410, *et sequ. tit.* Sposob. A w W. X. Lit. modum wyprawy, wzięli do braci: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 468, *tit.* Pospolite ruszenie.

Excipiuntur od tego pospolitego ruszenia W. X. Lit. obywatele wdztwa Smoleńsk. gdyby się im przyszło w zamku dla obrony zawrzeć, etc. *Ibidem*, *f.* 471.

Lauda wdztw i powiatow W. X. Lit. względem wyprawy in vim pospolitego ruszenia, sine praejudicio juris publici et privatorum approbowano, i o niewydaniu podatkow na tę wyprawę, w Sądzie Grodz. sine appellatione, forum naznaczono, etc: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 805, *Similiter et a.* 1662, *v.* IV, *f.* 890, *tit.* Approbatio. Ale forum na Sądach Powiatowych, nie w Sądzie Grodzkim.

Ludzie stanu szlacheck. ktorzyby przed interregnum do cudzych kraiow dla nauk i ćwiczenia się, lub też inszych potrzeb swoich wyiechali, podług konstyt. konfed. gener. Warsz. a. 1587, nie maią pod peny de expeditione bellica podlegać, byle z ich maiętności ta Rzeplitey posługa była odprawiona, *we wszystkich Konf. Gen. Warsz. warowano.*

W konfed. a. 1674 miasta od pospolitego ruszenia, że wolne być maią, i sprawić się powinne secundum praescriptum const. a. 1621 postanowiono. In laudo Ziemi Bielskiey punkt ratione stawiania ludzi z dobr W. X. Lit. na pospolite ruszenie do tamtey ziemi, skassowano, i żeby to nigdy na potym nie było, warowano. *W Konf. Gen. Warsz. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1030, § Ktore Lauda.

Reassumuntur constit. o pospolitym ruszeniu, a. 1621, 1634, 1676. In casu extremae necessitatis Reipubl. w ręku Krola Imci one zostawiono, do przyszłego Seymu: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 707.

Pospolite ruszenie w W. X. Lit. według praw, zwyczaiow dawnych, statutu W. X. Lit. i Seymu a. 1683, w ręku Krola Imci zostawiono, i według skryptu ad archivum danego W. X. Lit. ktory approbowano: *K. L. a.* 1685, *v.* V, *f.* 744, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie in casu ingruentis extremae necessitatis, według konst. a. 1621 et 1676 sine divisione belli, w ręku I. K. Mci zostawiono do przyszłego Seymu. Okazowanie po wdztwach i ziemiach naznaczono, salvis juribus wdztwa Mazowieckiego i Podlask. sub poenis dawnemi konst. descriptis, ad instantiam każdego szlachcica extendendis: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 764, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie W. X. Lit. sine divisione belli, według praw, zwyczaiow dawnych i statutu W. X. L. reassumuiąc konstyt. a. 1683, uchwalono, ktore w ręku I. K. Mci do przyszłego Seymu zostawać będzie: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 804, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie in casum ingruentis alicujus mali, podług zwyczaiu, porządku, i obowiązku prawa opisanego, w ręku Krola Imci do przyszłego Seymu zostawiono za wydaniem wici, ktore za ostatnie i trzecie będą miane być. *Constit. Coronat. a.* 1697, *v.* VI, *f.* 11, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie Koronne i W. X. Lit. juxta scriptum ad archivum, sine divisione belli, uchwalono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 52, *tit.* Pospolite ruszenie.

Ziazd walny pospolitym ruszeniem z wdztw i powiatow W. X. Lit. i postanowienie generalne W. X. Lit. pod Olkienikami uchwalone: *a.* 1700, 6 *Listopada. NB. u Ładowskiego tantum.*

Ziazd walny pospolitego ruszenia przy Krolu Imci Auguście, pod Sandomierzem między Wisłą a Sanem zgromadzonego, i Rada, gdy Karol XII Krol Szwedzki hostiliter wtargnął z woyskiem swym do Krolestwa Polskiego, odprawiona: *a.* 1702, 22 *Sierpnia. Apud Ładovscium tantum.*

Ziazd i Rada w Toruniu przez wydanie uniwersałow i ostatniey wici, in virtute postanowienia Sandomirskiego, konfederacyi wdztw Wielko-Polskich, odprawiona: *a.* 1702, 27 *Listopada. Ibidem tantum.*

Pospolite ruszenie Kor. i W. X. Lit. i prowincyi do nich należących Xięstwa Inflantsk. i Kurlandz. contra omnem casum ingruentium periculorum uchwalono: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 88, *tit.* Pospolite ruszenie.

Ziazd walny viritim, a z niektorych wdztw przez Deputatow, i konfed. generalna Stanow Kor. i W. X. Lit. in praesentia Augusta II pod Sandomierzem a. 1704 odprawiona, i ad acta castr. Sandom. sabbato ante festum SS. Viti et Modesti MM. proximo tegoż roku oblatowana, przy wierze S. Katolic. przy dostoieństwie Krola Imci Augusta II, przy całości praw i swobod, i wolney Elekcyi. Marszałkiem iey obrany Stanisław Denhoff. Na tey konfed. Ziazd Warszawski, i rozgłoszoną ewinkulacyą i Elekcyą Stanisława Leszczyńskiego Wdy Poznańsk. iako perniciosos actus, ktore przy protekcyi Szwedzkiey dziesięć circiter osob na swoię głowę wzięły, kandydata ich, albo Elekta, i tychże samych z Marszałkiem pomienioney konfederacyi Warszaw. z Konsyliarzami i Sekretarzem, z Sędziami Kapturowemi i Posłami na tę Elekcyą, i innych complices hostis Krola Szwedz. kondemnowano; pro infamibus Patriae hostibus, et pro invindicabilibus capitibus cum confiscatione bo-

norum ich deklarowano, salvis juribus uxoreis et creditorum. Czasu iednak ad accessum do tey konfederacyi Sandom. his complicibus pozwolono. Konsyliarzow i Assistentes Marszałkow tey konfed. Sandomir. z wdztw i powiatow Kor. i W. X. Lit. naznaczono, i spolnemi przysięgami, tak Krol Imć August Stanom Rzeplitey, iako i Krolowi Imci Augustowi Marszałek, Senatorowie duchowni i świeccy, Ministrowie Status et Ordinis Senatorii, i Urzędnicy, Konsyliarze, i bracia Szlachta, rothis praescriptis w tey konfederacyi, obowiązali się, i przyrzekli sobie w związku generalnym persistere, poki ad honestam et securam pacem nie przyidą, a. 1704. *Tego ziazdu i konfederacyi niemasz in volumine legum, ale tylko poparcie tey konfederacyi*: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 137.

Pospolite ruszenie Kor. i W. X. Lit. i prowincyi do nich należących, Xięstwa Inflantskiego, Piltyna, i Kurlandyi, in casum ingruentis periculi et publicae necessitatis, ac naturalis defensionis, juxta mentem statutow, osobliwie konst. a. 1621, 1634, 1676 postanowiono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 220, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie w W. X. Lit. według opisania w konstytucyach Kor. na teraźnieyszym Seymie, pro naturali defensione uchwalono. *Ibidem*, *f.* 224, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie Kor. i W. X. Litew. i prowincyi do nich należących, juxta praescriptum statutow Kor. i W. X. Lit. osobliwie konst. 1621, 1634, 1676, in casum ingruentis periculi, et publicae necessitatis uchwalono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 279, *tit.* Pospolite ruszenie.

Pospolite ruszenie ad quovis casus Kor. i W. X. Lit. i prowincyi do nich należących, Xięstwa Inflant. Piltyna, Kurlandyi, juxta constit. a. 1621, 1634, 1717, z dobr I. K. Mci, exceptis mensae Regiae, z dobr ziemsk. szlacheck. i duchow. juris terrestris postanowiono: *a.* 1718, *v.* VI, *f.* 393.

Pospolite ruszenie Kor. ad omnes casus, sine divisione belli, według praw i konst. dawnych, w ręku I. K. Mci do blisko przyszłego Seymu; także pospolite ruszenie W. X. Lit. salva solennitate uniwersałow, zostawiono: *a.* 1724, *v.* VI, *f.* 397.

Pospolite ruszenie, i okazowanie in omnes casus uchwalone, w rękach I. K. Mci zostawione: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 404.

Pospolite ruszenie W. X. Lit. uchwalono, ktore według prawa statutowego W. X. Lit. i konst. seymowey, mianowicie a. 1621, w mocy I. K. Mci do przyszłego Seymu zostawiono, salva solennitate uniwersałow: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 459.

Pospolite ruszenie, i okazowanie, in omnes casus uchwalone, w rękach I. K. Mci zostawiono; co się ma rozumieć i o W. X. Lit. sine divisione belli: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 657, *tit.* Pospolite ruszenie.

Od pospolitego ruszenia listy uwalniaiące, z Kancellaryi Krolewsk. wydane być nie maią. *Vide tit.* Kancellarya.

Possessor.

Possessorowi kupionego dziedzictwa dawność, czyli preskrypcya 3 lat i 3 miesięcy pomaga: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 21, *tit.* De praescriptione.

Possessori obligatorio praescriptio 30 annorum służy: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 75, *tit.* De praescriptione.

Possessor, ktoryby miał trudność iaką o dziedzictwo, świadkami przeciwko aktorowi ma się wywieść. *Ibidem*, *tit.* De amputandis calumniis.

Poszty, alias poczty.

Poszty, albo raczey podwody, pierwszy miastom nakazał Bolesław Chrobry. *Praef.* § 2. Potym dla prędszych wiadomości za zniesieniem podwod z miast podwodom podległych, poszty Krolowi postanowić tak w Koronie, iako i W. X. Lit. pozwolono: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 377, *tit.* Poszty.

Postanowiono ie takim sposobem: aby miasta podwodom podległe, miasto podwod czwore pieniądze podwodne do rąk Poszt-Magistra Warszawsk. za listem Krolewsk. (ktory sobie chować, i do akt bliższych per oblatam podać mogą) oddawały, sub poena duplicis pensionis w Sądzie Krolewsk. Zadworn. repetenda, okrom tylko tych podwod, ktore dla Posłow Tureckich, Tatarsk. Moskiewsk. zwyczay iest dawać, z tą kondycyą: że te miasta, ktore podwody dla pomienionych Posłow w ktorym roku wydadzą, iuż maią być wolne ab hac quadruplici pensione; attestacyą iednak od Posłow przeieżdżaiących miasta brać maią, i temu Pocztarzowi ukażą. A kiedy tę kwadruplę podwodnych pieniędzy oddadzą miasta, Krol porządną pocztę po wszystkim Krolestwie trzymać każe. A ktoby gwałtownie ważył się podwody brać, luboby iakie listy podwodne z Kancellaryi ukazywał, takiego każdego do bliższego Grodu pozwać wolno pro refusione damnorum, et poena centum marc. peremptorie sine appellatione, sub poena perpetuae bannitionis, exsolvenda: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 108, *tit.* Ordynacya poszty.

Reassumowano tę konst. cum hac declaratione: aby Poczt-Magister, miasta, miasteczka o kwadruplę tę podwodną, za przeszłe lata sposobem podatkow Rzeplitey dochodzenia, na delatach podawał. Ktore Sąd Assessorski Krolewski sądzić. Sstowie exekwować powinni, sine quavis dilatione podług konst. a. 1629 et 1654, salvis iednak abjuratis desertatorum et conflagratorum, ktore miastom i miasteczkom na przeszłym Seymie pozwolone są. Tum salvis et decretis, et privilegiis miast i miasteczek, także salvo calculo in

thesauro Regni. Ktory pomieniony Poczt-Magister corocznie oddawać będzie powinien: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 603, *tit.* Ordynacya poczty.

Znowu reassumuntur superiora osobliwie a. 1647 et a. 1659 konstytucye, wszystkie wolności i exempty od płacenia tego podatku, ktorekolwiek wyszły, iako prawu pospolitemu przeciwne, kassuiąc. Miasto iednak Łomżę nie ma ta konst. afficere, ktore od retent podwodnych wolne declaratur: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 470, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

W W. X. Lit. także ordynowano pocztę, i na nię, nim porządnieysza obmyślona będzie prowizya, pieniądze z prowentow Rzeplitey, z skarbu W. X. Lit. do rąk Poczt-Magistra Wileńsk. dać rozkazano: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 327, *tit.* Ordynacya poszty.

Potym aby na nię P. Podskarbi W. X. Lit. prowent pewny temuż ukazał Poczt-Magistrowi, tak żeby bez żadney retardacyi w porządku trzymana być mogła, postanowiono: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 350, *tit.* O poczcie W. X. Litewskiego.

Potym inaczey: iż miasta i miasteczka W. X. Lit. in vim podwodnych pieniędzy, annuatim 12,000 zł. Pol. według podziału wyrażonego w uniwersale z Kancellaryi W. X. Lit. wydanym, do rąk Poczt-Magistra W. X. Lit. sub poenis triplicis pensionis oddawać powinny. Przytym przywiley Krolewski temuż Poczt-Magistrowi na poczt-magistrowstwo, in toto approbowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 156, *tit.* Ordynacya poczty W. X. Lit.

Temuż Poczt-Magistrowi rachunek z skarbem uczynić kazano z pieniędzy podwodnych, poczcie W. X. Lit. per legem Seymu przeszłego applikowanych. *W Konf. General. Warsz. a.* 1674, *v.* v, *f.* 230, § Na teyże kommissyi.

Reassumowano konst. a. 1673, i postanowiono, aby miasta W. X. Lit. ordynowane według podziału, pieniądze annuatim Poczt-Magistrowi W. X. Lit. wydawały, forum casu contraventionis, w Trybunale Skarb. W. X. Lit. naznaczaiąc. A porządek poczty, curae et animadversioni P. Podskarbiego W. X. Lit. zlecono: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 536, *tit.* Poczta W. X. Lit.

Znowu reassumowano superiora, i aby ad normam tey konstyt. zachowany był porządek poczty, postanowiono. A Poszt-Magister rachować się ma z tego wszystkiego przed P. Podskarbim W. X. Lit. *a.* 1678, *v.* v, *f.* 626, *tit.* Reassumptio dawnych, etc.

Poczta expedycyą in negotiis artylleryi Kor. iako publiczną przyimować, i odsyłać powinna: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 470, *tit.* Reassumptio.

Pocztę Przemyślską przez obywatelow tey ziemi, z Przemyśla do Warszawy, Lublina, Lwowa, i Krakowa postanowioną, non derogando publicznym podatkom, et juribus Reipubl. approbowano, i securitatem oney warowano, tudzież contra violatores oney poenas duplicis vadii capitanealis, vel majoris, juxta quantitatem excessus, a forum lub w Trybunale inter causas fisci, lub in proximo Castrensi Officio sine appellatione, ad instantiam cujusvis naznaczono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 948, *tit.* Approbatio poszty.

Cum securitate eadem poczty Przemyślsk. wolno i innym wdztwom, i ziemiom uchwalić, także sobie na rożne strony poczty. *Ibidem.*

Poczt attendenci deferre skarbowi Kor. albo Officyalistom Celnym powinni, ieźliby się pokazało, że kupcy towary przez pocztę prowadzą, sub rigore poenae peculatus: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 728, *tit.* Deklaracya.

Poczty W. X. Lit. regulamen et ordinem Ur. Skarbnemu W. X. Lit. uczynić zlecono, aby z Wilna do Warszawy od niedzieli do niedzieli stawała, i similiter nazad do Wilna wracała się w iednym tygodniu. O czym Trybunał Skarbowy przy kalkulacyi podwodnego seriam uczyni animadversionem: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 325, *tit.* Regulamen poczty.

Poczty Nowogrodzk. cursum, tak do Wilna, iako i do Grodna, i do Mińska, et vicissim uregulować pozwolono, sumptem wdztwa Brześćskiego, Witebsk. i Xięstwa Żmudzk. ktory porządek tym wdztwom na Seymiku obmyślony, approbowano: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 491, *tit.* Cursus poczty.

Potioritas.

Aby zawodu nie było w pożyczaniu summ super bona onerata, postanowiono, iż kto będzie miał pierwsze prawo i zapis ad bona aliqua, tego będzie potioritas, to iest: lepszość prawa: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O ważności zapisow.

A choćby kto przezyski i possessyą za pośledniejszym zapisem, i obligiem na dobrach zadłużonych przewiodł i otrzymał, przecież pierwszego zapisu summa i perlucra maią być ważnieysze, i naprzod iść; wyiąwszy gdyby kto za poźnieyszym zapisem był triennalis possessor, albo de jure prawo iego znalazło się być nieważne. *Ibidem.*

W czym zabiegaiąc fraudi et dolo, warowano: aby wszelakie zapisy w xięgach odległych grodzk. albo ziemsk. zeznane, ad proprium forum terrestre vel castrense, ubi bona recognoscentis consistunt, per modum oblatae per creditorem, vel debitorem, albo przez sługę ktorego z nich, były podane, i dla wiadomości każdego wpisowane; a prioritas tego zapisu i obligu, ma być liczona od aktu podania onegoż przez oblatę in proprio foro. *Ibidem, f.* 1220.

O zapisy na zmowie ku oszukaniu kredytorow uczynione, albo z inney iakiey przyczyny podeyrzane, wolno prawem czynić drugim kredytorom, ktorymby się zapis ten zdawał być ku szkodzie. *Ibidem.*

Panie wienne, ktoreby na dobrach per jure victum utraconych pierwszą oprawę i possessyą

ich miały, niż kredytorow prawo, maią zostawać w possessyi oprawy swey. Wszakże gdyby taka umarła, sukcessorowie onego wiana są na skupie kredytorow. Toż się ma rozumieć, gdyby po śmierci mężowey szła za drugiego, iż ma być na skupie kredytorow, zaręczywszy im przywianek. *Ibidem*, *tit.* O siostrach jure victorum.

W sprawach liquidarum inscriptionum tam ante, quam post obtentum processum nie maią iść appellacye na Trybunał, chyba żeby w nich zachodziła disquisitio de juribus. A Urzędy Grodzk. na rekwizycyą strony przewodzącey proces, czynić maią indilatam executionem, od ktorey remissa na Trybunał iść nie ma, chybaby była concurrentia inscriptionum de potioritate jurium, w ten czas remissa uczyniona być ma, conservando terminum sine beneficio aresti citato in regestro competenti. *Porządek Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* v, *f.* 10, *tit.* Prolongacya Trybunału Lubelskiego.

Naprzeciw tey konst. o prolongacyą Trybunału, zaszły były protestacye, i roku następuiącego uczyniona była ordynacya Trybunału Lubelsk. w ktorey zawiera się takowy układ: *speciatim f.* 60. — Ostatek czasu, i cokolwiekby od specyałow wdztw Kiiowskiego, Bracławsk. Czerniechowsk. zostawało, ma impendi regestrowi mixti fori Koron. samych tylko potioritatum et taxationum bonorum, gdyż te regestra naybardziey Trybunał zagęściły: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 59, *tit.* Ordynacya Trybunału.

I daley tamże: dokąd iednak Bracławskie i Czerniechowskie wdztwa ad possessionem Rzeplitey nie przyidą, czas wdztwom pomienionym w Trybunale do sądzenia naznaczony, ma cedere sprawom Kor. regestrowi mixti fori, samych tylko spraw taxationis bonorum et potioritatum, ponieważ te sprawy bardzo się zagęściły, i celerem potrzebuią decisionem, non praejudicando sądzeniu tychże spraw w własnych wdztwach, iako i hoc loco et tempore mogą być sądzone. *Ibidem*, *f.* 62.

Wdztwu Wołyńsk. warowano, iż causae potioritatis żadney nie maią podlegać taxie; lecz ieżeliby chciał creditor posterior swoy dług vindicare in quibusvis bonis, ma moc wykupienia primos possessores. Dziedzictwa zaś otrzymane przed poślednieyszemi kredytorami i legatami in suo robore zostawać maią, non obstantibus quibusvis decretis: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 122, *tit.* Securitas dobr.

Konstytucyą tę de potioritate jurium wdztwu Wołyńsk. służącą, wdztwo Podlaskie in toto przyięło: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 355, *tit.* Securitas dobr ziemskich.

Sprawy potioritatis, według konst. a. 1588 o ważności zapisow, nie wdaiąc się w taxy, Trybunały sądzić maią. *Ibidem*, *f.* 357, *tit.* Trybunał Kor.

Do komportacyi rerum mobilium, i likwidacyi summarum, Deputaci abhinc nie maią być naznaczani, lecz same tylko strony komportować sobie w Grodach, lub w Trybunałach, juxta exigentiam causae, i regestra ad decisionem Iudicii wzaiemnie sobie podpisywać maią. Ktoryby zaś Deputat, etiam ex stuba naznaczony, ważył się przeciwko temu prawu do komportacyi i likwidacyi implikować, takowy pro causato damno, tanquam pro corruptione, na przyszłym Trybunale ad instantiam partis injuriatae, sądzony być ma. A do likwidacyi jurium et summarum, Trybunał Grody naznaczać ma, ktore depaktować stron cum juribus suis stawaiących, wyciągaiąc od tysiąca salarium, nie powinny: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 422, *tit.* Trybunał Głowny Koronny.

Luity w Trybunałach in causis potioritatis, pro parte Iudicii, nie per quemlibet in comparitionem intrantem do płacenia nakazywane być maią, ale tylko originaliter actor i citatus do płacenia ich tenentur. *Ibidem*, *f.* 424.

Od dekretu liquidationis et collocationis jurium in causa potioritatis od każdego tysiąca po zł. 3. Ziemstwu, a do skrzynki od całego dekretu zł. 6 oznaczono. *Ibidem*, *f.* 441, *tit.* Tabula reductionis.

Sprawy o sukcessyą dobr leżących w rożnych wdztach i powiatach obydwoch kadencyi w W. X. Lit. per repartitionem rozdzielonych, post fata cujuslibet possessoris; albo z instancyi kredytorow i kompetytorow, similiter rożne dobra na taxę i exdywizyą, na ktorey kadencyi pierwey zaczęte będą, albo gdzie naypierwey sukcessor odrzekaiąc się exnunc sukcessyi, ad taxam aut exdivisionem swoich pretensorow, i kompetytorow pozwie, tam iuż, i na tey kadencyi bądź Litew. bądź Ruskiey wolno prozekwować: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 460, *tit.* Terminy i repartycya.

Na exekucyą dekretow tam ex personali, quam in contumaciam ferowanych, podobnież na inkwizycye, kalkulacye, weryfikacye, exdywizye, i taxy, Urzędy Ziemskie i Grodzkie, tak Litew. iako i Ruskich wdztw (etiam wdztwa Smoleńsk. i powiatu Starodubowsk. ktorzy jurati et possessionati być maią), non obstante repartitione, stronom pro libitu używać pozwolono. Ktorzy actus takowe expedyować wolni są. *Ibidem*, *f.* 461.

Inkwizycye i kalkulacye przez samych dotąd z Koła Trybunalsk. Sędziow odprawowane, zniesiono; i na Urzędy Ziemskie i Grodzkie wdztw i powiatow W. X. Lit. przeniesiono; nie exkluduiąc od tego i Pisarzow Ziemsk. lub Grodzk. ktorzy zarowno ad executionem dekretow trybunalsk. iako też ad expediendas inquisitiones et calculationes, verificationes, et exdivisiones, taxas, należeć maią. A do takowych aktow expedyowania pro exigentia czasu, i mieysca, nie więcey tylko po dwoch Urzędnikow Ziemsk. lub Grodzk. z iednego, albo z dwoch wdztw i powiatow in contiguo z sobą będących, albo inszych, od stron

zgodnie podanych, a in casu niezgodzenia się stron, per decretum i pluralitatem votorum, a nie od samego tylko Marszałka oznaczonych, Trybunał naznaczać ma cum termino reponendarum inquisitionum. *Ibidem*, *f.* 462, *tit.* Inkwizycye.

Urzędnicy od Sądu Trybunalsk. wyznaczeni do wyprowadzenia inkwizycyi, iak się w tey mierze sprawić maią, *vide ibidem.*

Ciż kalkulacye i weryfikacye, cum omni circumspectione et cum seria verificatione, pretenduiących a litigantibus szkod, summ in fundo u sąsiad, in circumferentia mieysca mieszkaiących, i poddanych, ciwunow, woytow, namieśnikow, urzędnikow, konfrontuiąc z kwitami, dokumentami, expedyować maią. *Ibidem*, *f.* 463.

Przy spisowaniu i wydaniu tych kalkulacyi, seorsive in unum znieść maią quantitatem summ, na ktore się strony libere ab utrinque zgodzą, seorsive quantitatem pretendowanych summ, do ktorych lubo strony nie znaią się, iednak pokazuią się przez weryfikacyą, dokumenta, kwity, świadectwa poprzysiężone; a seorsive znowu quantitatem tych summ, ktore strony nude allegant, et nihil probant, spisać powinni, aby Sąd circa disjudicationem causae przysądzaiąc te summy, komu de justitia należą, luculentam onychże miał expressionem; a takowych inkwizycyi, interrogatoria oraz do nich inserowawszy, actum sigillis bene munitum, na termin oznaczony dekretem trybunalsk. do Kancellaryi Trybunalsk. to iest: do Pisarzow Ziemskich albo vacante officio, mieysca ich trzymaiących, odesłać; kalkulacye zaś i weryfikacye stronom in scriptis wydawać powinni. *Ibidem.*

Urzędnicy Ziemscy albo Grodzcy Ziazdowi, od inkwizycyi i kalkulacyi in causis majoris importantiae, od obydwoch stron nad zł. 300 pro sorte iednego Urzędnika salarium wyciągać ullatenus nie maią; a w mnieyszey importancyi sprawach, połową tego; i owszem i mnieyszą pensyą kontentować się maią, i stronom ie bez depaktacyi wydawać, sub poena refusionis in duplo wziętego in majori quantitate salarii, et privationis ab activitate na rok i więcey, według uważenia sądowego; a in casu niesprawiedliwych inkwizycyi i kalkulacyi, albo wyiawienia sekretnych świadectw, według występku etiam privationis in perpetuum ab officio, pro vacanti ab ipso Iudicio declarando. Co się też ma rozumieć i o exekucyach, o taxach, i exdywizyi, na ktore per decretum tribunalitium designati zieżdżać będą, nie aggrawuiąc stron, nad wyżey wyrażone pretium. *Ibidem*, *f.* 464.

Ciż dobra debitorow na taxę, lub exdywizyą osądzone, według dobroci gruntow, łąk, lasow, według intrat szacuiąc, proporcyą tego wszystkiego wziąwszy z wymierzoney ziemi, przez przysięgłych Komornikow i Mierniczych, sumptem stron zaciągnionych, servata potioritate długow, podług zapisow, obligow, kontraktow, także sine praejudicio aktualnych possessorow, creditoribus et praetensoribus sprawiedliwą satysfakcyą, sub iisdem poenis, ut supra, czynić powinni; z tym warunkiem, iż gdy się zdarzy, że Urzędnik ktory Ziemski, lub Grodzki Deputatem na Trybunał W. X. Lit. obrany będzie, tedy durante charactere deputactwa swego, na żadne exekucye za dekretami, także na inkwizycye, kalkulacye, weryfikacye, kondescensye, taxy, i exdywizye naznaczony być, podeymować się, i zieżdżać nie powinien będzie, sub poena privationis officii ad cujusvis instantiam w Trybunale decernenda. *Ibidem*, *f.* 465.

Dobra wskazami i przezyskami onerowane, indilatae executioni praetensorum podlegać maią, i chociażby ie jure victus, stante lite, po dekretach i przezyskach, miał iakiemi prawnemi, lub nieprawnemi per diffugia onerować zapisami, nihilominus pars jure vincens in fundo dobr, wskazami onerowanych, bez żadnych nowych dylacyi i poiazdow, progres prawny kontynuować, i ad executionem in eodem gradu, iak przedtym zaczęta sprawa, przywodzić wolna, a każdy nowy possessor dobr przezyskami i dekretami obciążonych, do swego ewiktora regres mieć będzie. *Ibidem*, *f.* 467, *tit.* Dobra onerowane.

Każdego zapisu xięgi, tak oryginały, iako i extrakty w Trybunałach przez Marszałka, Pisarza, i Regenta Trybunalsk. konnotowane, i z konnotacyami introligowane być maią. Co też i o innych Subselliach i aktach rozumieć się ma, mianowicie w Ziemstwach i Grodach, Urzędnicy każdych Rokow i Roczkow akta wszystkich zapisow konnotować, i odpisować tenentur; a Sąd wszelki ma każdego wedle prawa pospolitego, i konstyt. 1588 o ważności zapisow, opisaney, penes potioritatem zachować. *Ibidem*, *f.* 475, *tit.* Zapisy.

Gdyby kilku kredytorow mieli ewikcyą na dobrach pierwey komu zawiedzionych, i w possessyą podanych, a chcieliby swoich pretensyi na owych dobrach prawnie dochodzić, tedy non praejudicando w niczym prawom aktualnych possessorow, maią sprawę swą popierać z ewiktorami swemi, lub ich sukcesorami. *Ibidem.*

Żaden z obywatelow W. X. Lit. cujuscunque status et conditionis nie ma obligow, assekuracyi, kart, et quocunque titulo pretensyi od zagranicznych nabywać per transfusionem, i nabytych in Subsellis W. X. Lit. prozekwować, sub nullitate takowych wlewkow i pretensyi, non praejudicando samym aktorom in quovis foro competenti dochodzić własnych pretensyi. *Ibidem*, *f.* 488, *tit.* O wlewkach zagranicznych.

Skrypta, albo obligi od zagranicznych otrzymane i prokurowane, ktore w Trybunale nie są przyznane, nie maią się ściągać do dobr tych, w ktorych nie są in possessione ci, co

się dłużyli: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 676, *tit.* Zniesienie skryptow.

Potwarz, albo kalumnia.

Potwarca do wieży skazany być nie ma, aż się sprawa dostatecznie mieć o potwarzy będzie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 273, *tit.* De domus violatione, § Cum tamen.

Potwarca przekonany, infamis pronuntiandus et in facie cauterisandus. *Ibidem.*

Potwarca o potwarz inszego pozywaiąc, gdy się ten oczyści, trzy grzywny dać mu powinien, et totidem Iudicio. Ale ieżli taki potwarca trzykroć o potwarz obwiniony będzie, i za nię się winą oczyści, za czwartym razem za zły iego uczynek, nozdrze maią mu być przerznięte, iako szkapie, nec non honore et jure nobilitatis privandus. *Ibidem, f.* 252, *tit.* De calumnia.

Potwarzony o gwałt panien, wdow, lub mężatek, sześcią świadkow ma się oczyścić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De violatione.

Potwarzony o gwałt, albo inszy iaki uczynek, alias bonae famae, własną odwieść się ma przysięgą. *Ibidem, f.* 16, *tit.* De accusato. *et f.* 30, *tit.* De eo, qui de furto.

O potwarnych pozwach, *vide tit.* Pozwy.

Plura vide tit. Poena talionis, *tit.* Sprawy, *tit.* Criminalia.

Pożogi, pożary.

Spalenie lasu, gaiu, nie inszym prawem, tylko Polskim sądzone być ma, a winny nie maiąc zkąd szkody zapłacić, ma gardło swe 10 grzywien odkupić: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 80, *tit.* De arvipirio.

O pożogi wina siedmdziesiąta dicta, fisco Regio płacona być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 14, *tit.* De poena siedmdziesiąta.

Złoczyńcy, ktorzy domy, gumna, etc. palą, prawem Polskim sądzeni być maią, et poena digna karani. *Ibidem, f.* 28, *tit.* De incendiariis.

Pozwy.

Pozwany in criminalibus, odpowiadać sam ma, nie odwołuiąc się na innych: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 11, *tit.* De his, qui citati se excusant.

Pozwy Polskim ięzykiem pisane być maią: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 582, § Ut autem.

Pozwy ziemskie, pod tytułem Krolew. a z pieczęcią ziemską wydawane być maią, grodzkie zaś pod tytułem i pieczęcią Ststy: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 301, *tit.* De titulo.

Dla omyłki iakiey w pozwie, w dacie, tytule, albo imieniu własnym, sprawa nie ginie, lecz trzy tylko grzywny zapłaciwszy, aktor znowu pozwać powinien. Omyłka zaś in litera abecedarii nic nie szkodzi. *Ibidem, f.* 327, *tit.* De data.

Pozwem wtorym poprawić się może soluta poena, ktoby w pierwszym pozwie dzierżawcę za dziedzica mianował. *Consuet. ex Herburt f.* 80, *tit.* Qui errat.

W pozwie ma być wyrażone imie aktorowe, i rzecz o ktorą pozywa: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 403, § Item ut in ea citatione.

W pozwie tytuł opuszczony, albo imię, albo choć fałszywą pieczęcią zapieczętowany będzie, nic nie wadzi do żałoby, tylko po 12 gr. zapłaci się Sądowi i stronie, a pozwany tenetur ad objecta respondere. *Ibidem.*

O zły pozew nie odbycie razem i z winą, ale wina tylko skazana być ma: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 333, *tit.* De petitione.

Dla odmienienia słowa, albo litery, albo dla nie dołożenia w nim żałoby, albo intercyzy, albo iakiego niedostatku, aktor skazany winą zwyczayną, może się poprawić pozwem lepszym, a przez to rzeczy nie traci: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 378, *tit.* Aboletur consuetudo.

Insze wszystkie peny około omyłki w pozwach, ktore dla dylacyi i wybiegow od pozwaney strony zarzucone być mogą, są skassowane, exceptis poenis post decretum negotii principalis solvi solitis: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 403, § Omnes autem.

Pozwy potwarne, fałszywe, i nieporządne, u Sądu mieysca mieć nie maią, ale praesidentes Iudicio maią facultatem takich kalumniatorow karać: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 158, *tit.* De falsariis.

Pozwy potwarne przez ten Sąd uznawane być maią, u ktorego produkowane będą, i to w ten czas, kiedy strona o to agere zechce, salva appellatione do Krola: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Pozwy.

Pozew na pozew wniesiony o iednę rzecz, ieden z nich ginąć ma, z winą trzech grzywien parti et Iudicio: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De citatione.

Pozew na pozew być może o gwałt pod pozwem pierwszym uczyniony: *Herburt f.* 80, § Si vero aliquis.

Pozew kto straci, innym pozwać może: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 415, *tit.* Forma, § Item si actor.

Pozew kto ma w żałobie wpisany, tak mu ważny, iako sam pozew, ieźliby go stracił. *Ibidem,* § Et si idem.

Pozew pozwanemu po żałobie pożyczony być może, gdzieby go pozwany zgubił. *Ibidem,* § Et si citatus.

W pozywaniu nie pisze się judicialiter responsurus, ale judicialiter satisfacturus: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 332, *tit.* De concitatione.

Ani to słowo: praesertim: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Crebris.

Pozwy u Sądu Krolewskiego, Trybunalskiego, Ziemskiego, Grodzk. Podkomorsk. Kommissarsk. niczym inszym zbiiać się nie mogą, tylko gdzieby w pozwie, mianowicie rzeczy, albo imienia własnego, i tytułu pierwszego, albo daty nie napisano: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1299, *tit.* O zbiianiu pozwu.

Pro deportatione citationum, niż rok i 6 nie-

dziel wyniydzie, ma każdy czynić, kto dobra iakie trzyma, na ktorychby prawo kto inszy przewodził, wyiąwszy niewiadomość o przewodzie prawnym, na co ma przysiądz, salvo tamen jure faeminei sexus, et pupillorum de praescriptionibus sancito: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O znoszeniu pozwow.

Pozwy bez pewnego aktora dawane być nie maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 12, *tit.* De illo, qui extrahit.

Pozwy i sprawy umieraią z pozwaną stroną, wyiąwszy by kto przez przypozwy chciał sprawę z sukcessorami odnowić, aby nie upadła. *Herburt*, *f.* 9, *tit.* Actor reo, seu citato mortuo.

Pozwany raz oblicznie, może drugą razą tylko przez edykt być pozwany, w prawie duchownym: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 324, *vers.* 4.

Pozwu exekucya w prawie duchownym, nie iest actus jurisdictionalis. *Ibidem.*

Pozwy z szlachcicem iednym przez Woźnego kładzione bywały. *Vide tit.* Woźny.

Pozwy sługą pewnym, albo Woźnym Sędzia wyprawować ma, a szlachta wyższa przez listy, wyiąwszy crimen recens na mieyscu Sądowym commissum, tedy ktorymkolwiek sługą wolno będzie pozwać: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 11, *tit.* Nullus debet.

Pozwy na nieosiadłego kładzione być maią w parafii, tam gdzie przedtym miał osiadłość swoię: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De impossessionatis.

Kładzione być mogą tam, gdzie się rodził, albo tam, gdzie przemieszkiwa, albo też w ręce samemu oddane być mogą: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1217, *tit.* De impossessionatis.

Pozwany na roku pierwszym i wtorym, ieżeli nie stanie, traci za każdym razem gr. 16, a ieżeli za trzecim nie stanie, rzecz swą traci: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 51, *tit.* De citationibus.

Pozwany kto mimo swoy przywiley, a pokazałby go na Sądzie, kopę traci ten, za coby go pozwał, przysiądz ma, iako o iego przywileiu nie wiedział, gdzieby zaś nie chciał przysiądz, kopę traci: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 29, *tit.* De illo, qui citatur.

Po pierwszey kondemnacie, kto do roku i 6 niedziel sprawy zaniedba, cadit a causa, wyiąwszy, żeby się Sądy przez ten czas nie sądziły: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De actore citante.

Plura vide tit. Actor.

Czynić o dobra Krolewskie Instygator Koron. iest competens actor, wszelakoż pozwem.

Pozwem zadwornym, ani seymowym Instygator nie ma nikogo pozywać, tylko o rzeczy osobie, zwierzchności, pożytkom i dobrom Krolewsk. właśnie należące, pod winą sta grzywien stronie: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 605, § Naprzod.

Item, że nomine fisci ni o co nie ma pozywać za Dworem, tylko o zatrzymanie prowentow z dobr Krolewskich: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 620, *tit.* O karaniu występnych.

Reassumowano pomienioną a. 1562 konstytucyą: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 728, *tit.* Fiscus.

Potym, że nie ma być nikt pozwan za Dworem, tylko ratione bonorum liquidi juris Regii, sub poena 500 marc. w Trybunale, ad instantiam cujusvis inter causas officii peremptorie per delatorem, ktory w każdym pozwie expresse ma być włożon, succumbenda: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1453, *tit.* O pozwach zadwornych.

Liquidi vero juris Regii bona te są, ktore in revisione literarum takiemi są znalezione: na ktorych są summy stare, albo ad rationem 500,000. Także woytostwa, sołtystwa, rudy, młyny, karczmy, i inne, ktore są według prawa na skupie. *Ibidem.*

Kiiowskie, Wołyńskie, Bracławskie wdztwa, iż insze prawa maią, i pod prawo Kor. ratione Sądow nie podpadaią, excipiuntur od tey konstytucyi. A ieżliby kogo o dobra szlacheckie ziemskie, rozumieiąc ie być Krolewskiemi, pozywać przyszło Instygatorowi, tedy nie za Dworem, ale na Seym pozywać ma, sub poena supra expressa 500 marc. ktora się ma ściągać na delatora. *Ibidem.*

O dobra w Koronie, ktoreby na rewizyi listow osądzone nie były, a za iakiemi dostatecznemi dokumentami dochodzić ich przyszło, pozywać nie może, ieno na Seym. *Ibidem.*

Pod tę konstytucyą a. 1598 nie podpada W. X. Lit. *Ibidem.*

Excipiuntur także sołtysi, młynarze, i lemany ziem Prusk. ktorzy maią na sobie onera i służby Ststom powinne, oprocz gdyby Ststa ktorego, ratione rebellionis et inobedientiae, albo też dla aukcyi pożytkow dobr stołu Krolewsk. deferował. *Ibidem.*

Ale dekreta przeszłe zadworne w sprawach tak juris Regii, quam ratione bonorum caduco jure, ex quacunque causa na Krola przypadaiących, in robore zostawać maią. *Ibidem.*

Wdztwu Mazowieck. specialis constitutio o tymże, wina i forum takoweż; ale wina in instanti, non recedendo a Iudicio, ma być zapłacona per delatorem et donatarium. Takoważ wina i na Ststę. ktoryby dekretow in contumaciam, sive per controversiam uczynionych, exekucyi czynić nie chciał; i tenże repetitionis poenae ordo, i toż forum. Spraw iednak o Nieporęt, i o woytostwo tamże, nie okrywa ta konstytucya. *Ibidem*, *f.* 1454, *tit.* O pozwach zadwornych.

Pozwy zadworne przeciwko Podlaszanom około Raygroda i Tykocina mieszkaiącym, o ukazanie przywileiow na maiętności dziedziczne, skassowano, deklaruiąc: iż iakimkolwiek prawem kto trzyma maiętność ziemską, na tę okazować prawa i przywileiu nie powinien, ani Instygator pozywać ich o to powinien, sub poena 1000 marc. w Trybunale succumbenda, et nullitate processus cujusvis. I Ststa

exekucyi czynić nie ma, sub poena eadem, in quovis Iudicio et Officio repetenda. Wyiąwszy od tey wolności, ieżliby kto po inkorporacyi wdztwa Podlask. do Korony, z dobr Krolewsk. co sobie uzurpował, albo u Krolow uprosił. Także boiary putne, ktorzy z listami Starostow i dzierżawcow Krolewsk. ieżdżali, i teraz ieżdżą, i tych wszystkich, co od nich gruntow nabyli: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1232, *tit.* Podniesienie pozwow.

Pozwy zadworne przeciwko konst. a. 1588 o zamknieniu exekucyi w Ruskim i Podolskim wdztwach, skassowano, wyiąwszy te tylko litispendencye, ktore zaszły przed Koronacyą Krola Zygmunta III: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1514, *tit.* O zamknieniu exekucyi. — *Vide tit.* Exekucya.

Pozwow zadwornych na szlachtę ratione injuriarum Sądowi Ziemsk. albo Grodzk. sądzić należących, wynosić się nie godzi, wyiąwszy gdzieby między mieyskiemi a szlacheck. gruntami iakie były roznice: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 684, *tit.* O mandatach.

Konstyt. Seymu a. 1609, o mandatach i pozwach zadworn. W. X. Lit. ktorą pozwolono było na ziemskich membranach pozwy i mandaty zadworne pisać, zniesiono. Z Kancellaryi I. K. Mci brać ie maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 45, *tit.* O pozwach.

Pozwy zadworne w W. X. Lit. nie maią być dawane na szlachcica, tylko w rzeczach w statucie, i w Trybunale W. X. Lit. opisanych. A ieżliby kto co mianuiąc kadukiem, albo ustaniem prawa lennego, albo dobrami do dyspozycyi Krolewsk. należącemi, u Krola uprosił sobie po szlachcicu, i za Dworem pozwał, takowa sprawa iak nayprędzey ma być sądzona. Gdzie ieżliby się pokazało niesłuszne wyzwanie pozwanego szlachcica o własność iego, aktor 200 kop Lit. winy, i wszystkie nakłady iego prawne, na ktore pozwany przysięże, zaraz in instanti u tegoż Sądu Zadwornego zapłacić ma. Co Sąd na aktorze pozwanemu zaraz przy uznaniu prawa skazać ma. A ieżliby pozwany u Sądu Zadwornego tych win i szkod dochodzić na delatorze zaniechał, tedy mu to prawo wszystko i forum w Trybunale, w każdym terminie z delatorem wolne być ma. A gdzieby aktor nie zapłaciwszy tych win i nakładow uiechał, będzieli osiadły, na maiętności iego leżącey, wedle prawa pospolitego, a ieźli nie osiadły, na nim samym, i na maiętności iego ruchomey exekucya czyniona być ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* O pozwach zadwornych W. X. Lit.

Pieczętarze i Pisarze W. X. Lit. przestrzegać maią, aby pozwy zadworne na szlachtę wydawane nie były o dobra Krolewskie, ani bez delatora, i imienia w pozwie delatora. *Vide tit.* Pieczętarze.

Pozwy na Seymy i za Dworem w W. X. Lit. maią być brane u Pisarzow Ziemsk. swoiego powiatu, albo wdztwa, ktore tak ważne być maią, iako z Kancellaryi Krolewsk. wzięte: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1684, *tit.* O mandatach na Seym.

Pozwow albo mandatow seymowych z Kancellaryi W. X. Lit. przeciwko dekretowi trybunalsk. w takiey sprawie, ktoraby ex sui origine et natura, et praescripto legis Sądowi Trybunalsk. należała, wynosić się nie godzi, ani stronie podawać, pod winą tysiąca kop. Lit. stronie. O co forum Trybunał W. X. Lit. *a.* 1638, *v.* III, *f.* 935, *tit.* Seymowe mandaty.

Przypozwy po śmierci Sędziow wszelakich, albo Krolewskiey, do żadnych spraw, tak w ziemskim, iako i mieyskim prawie nie są potrzebne; tylko gdzieby osoba ktora ex litigantibus umarła: *a.* 1583, *v.* II, *f.* 1234, *tit.* O przypozwach.

Ani Pruskim ziemiom potrzebne po przyięciu Trybunału: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1270, *tit.* O przypozwach.

O tymże: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 630, § Nie iest też.

Pozwy na Wołyniu u Sądu Krolewsk. Trybunalsk. Ziemsk. Grodz. Podkomorsk. i Kommiss. niczym zbiiane być nie maią, tylko ieżliby w pozwie rzeczy nie mianowano, albo imię własne i tytuł pierwszy, albo datę opuszczono. *Ibidem*, *f.* 1299, *tit.* O zbiianiu pozwow.

Rok za pozwem Krolewsk. w 6 niedziel; za ziemskim, grodzkim, podkomorskim, kommissarskim, we dwie oczywiście, we cztery zaocznie być ma. *Ibidem.*

Na Trybunał Wołyńskiego, i Bracławsk. wdztw, pozwy maią być pod tytułem Krolewsk. i pod pieczęcią ziemi, albo powiatu onego, w ktorym pozwany iest osiadły, a rok zawity, tak zaocznie, iako i oczywiście, ma być składan za 6 niedziel. *Ibidem*, *f.* 1298, *tit.* O pozwach.

Pozwow w Mazowieckim wdztwie, ieden na drugiego na Roki Ziemskie, albo Grodzkie, nie może razem wydawać, tylko trzy; a drugie, ktoreby nad to wydane były, na drugie Roki maią być odsyłane. *In except. Masov.* *a.* 1576, *v.* II, *f.* 931, *tit.* O liczbie pozwow.

A przypozwy wszelakie, pod ziemską pieczęcią maią być wydawane. *Ibidem*, *tit.* O przypozwach.

Tamże pozwy grodzk. pod tytułem Krolewsk. a ziemską pieczęcią powinny być. *Ibidem.*

Pozwy in criminalibus tamże na Seym Koronny maią być wydawane, 4 niedziele przed rokiem. *Ibidem*, *tit.* O zawitym roku.

Pozwy in vim termini tacti, *vide tit.* Tactus terminus.

Pozwow kładzenie w wdztwach, Mazowieck. i Podlaskim, o złodzieystwo, *vide tit.* Licowy rok.

Pozwy, albo mandaty w sprawach do sądzenia Seymom należących, tygodniem przed Seymikami przedseymowemi podawane być maią, w tym Grodzie, ubi bona consistunt citati, i relacya podania zeznana być powinna. A tę

relacyą aktor sam coram actis w tymże Grodzie approbare powinien. Ktory mandat na Seymiku pomienionym produkowany, i od Marszałka konnotowany być ma. A to prawo in futurum rozumieć się ma: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 994, *tit.* Kontumacye seymowe.

Pozwy do ktoregokolwiek Sądu, na aggrawacyą i zrażenie wolnego głosu, *vide tit.* Seym.

Pozwy alias mandaty in causis criminis laesae Majestatis et perduellionis, *vide tit.* Criminalia.

Pozwu relacya ad cassandum wydanego, tam ma być zapisana, kędy otrzymana kondemnata: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 10, *tit.* Prolongacya Trybunału, § A że.

Pozwu na Sądy Ziemskie, i Roki Grodzkie Starościńskie położonego, relacya przez Woźnego, z wyrażeniem w niey essencyi tegoż pozwu, dwoma niedzielami przed incydencyą Sądow, coram actis proprii districtus powinna być zapisowana, a na kwerele tygodniem; a to sub nullitate condemnationis: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 64, *tit.* O relacyach.

Pozwow i przypozwow trybunalskich relacye, coram actis proprii districtus maią być zapisowane, cum praefixione termini in 4 septimanis, sub nullitate condemnationis. *Ibidem.*

O pozwy crude et evocatorie, omissa competenti jurisdictione, przeciwko szlachcie dobrze osiadłey, iako prokuratorowie, osobliwie w Trybunale Kor. karani być maią? *vide tit.* Prokurator.

Pozew na Senatora, tudzież na Posła, na Konwokacyą Gener. Warszawską sub interregno wyprawionego, i po elekcyi poselsk. wydany, i dekret kapturowy, nil operatur. *Vide tit.* Senator.

Pozwy zadworne i seymowe na zniesienie trybunalsk. dekretow, tak ex controversiis ferowanych, iako in contumaciam otrzymanych, wyniesione nullitatis być maią, i rigorem executionis sistere nie mogą: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 926, *tit.* O powadze dekretow.

Pozwu relacya in proprio districtu zapisana być ma, i pozwu ante finale decretum z nowo przybyłego uczynku, albo ex agnito errore poprawić wolno stronie, a konserwaty w Sądy Trybunalskie, wespoł z ordynacyami przeszłemi a Reipubl. nieapprobowanemi, wyprowadzone, abrogowano: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 465, *tit.* Konserwaty.

Pozwani, ktorzy calumniose kogo o kryminał oskarżą, a in principali tego nie dowiodą, iako calumniatores sine ulla clementia maią być karani, za przysięgą odwodzącego się, lub też bez przysięgi, ieżeli inne sufficient dowody, i w sprawach cywilnych, za ktore criminale judicium de jure extendi nie może, nikt do personalney komparycyi citatum pociągać nie powinien. *Ibidem, f.* 471, *tit.* Komparycye.

Pozwow zeznania in proprio districtu vel palatinatu czynione być maią, sub nullitate dekretow, i winą stronie kop 40, i kancellarye trybunalsk. W. X. Lit. spraw do regestrow trybunalsk. exceptis tactibus, bez dowodow, i relacyi przyznanych in proprio districtu pozwow, wpisować nie powinne: *K. L. ibidem, f.* 481, *tit.* O podawaniu pozwow.

Pozwy do Inflant pod dwiema pieczęciami, *vide tit.* Inflanty.

Pozwy na Seym Coronationis sub titulo Electi Regis, pod pieczęcią ziemską wychodzić maią. *W Oznaymieniu Krola, na Seym Electionis id cavetur.*

Citationum ex volumine *1mo* variae formae.

Citatio ex remissione post non admissam intromissionem: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 406, Tibi nobili.

Ad Iudicium Terrestre contra vicinos habentes parietes contiguos cum bonis limitandis. *Ibidem, f.* 413.

Forma adcitationis ex Officio Succamerarii contra collaterales. *Ibidem, f.* 414.

Pro debito inscripto: *f.* 423, § Sigismundus.

Pro debito non inscripto. *Ibidem,* § Pro eo, quia non vis.

Pro excissione gaji, aut sylvae, vel mericae. *Ibidem.*

Pro arboribus fructiferis. *Ibidem, tit. eodem.*

Pro vulneribus. *Ibidem.*

Pro capite occiso. *Ibidem, et tit. eodem.*

Pro bonis propinquitate devolutis, *f.* 424.

Pro divisione bonorum communium. *Ibidem.*

Pro redimendis bonis obligatoriis. *Ibidem.* Quae citatio etiam potest fieri ad actorum positionem, non expectata celebratione terminorum.

Pro cmetone profugo, sive quovis subdito. *Ibidem.*

Pro cautione fidejussoria. *Ibidem.*

Pro receptione faeni, aut frumentorum etc. *Ibidem.*

Pro consulcatione et depastione frumentorum, *f.* 425.

Citatio ad paratam citationem post mortem patris, aut cujusvis antecessoris, cui nondum venerat terminus. *Ibidem.*

Dum pater, aut alius antecessor lite contestata, sive scripto termino, aut condemnato reo, mortuus fuerit. *Ibidem.*

Citationis translapsae adcitatio. *Ibidem.*

Citatio a cmetone sive alio subdito pro damno. *Ibidem, f.* 426.

Citatio granicierum. *Ibidem.*

Pro non administratione justitiae. *Ibidem.*

Secundae citationis post condemnationem in poenam contumaciae. *Ibidem.*

Citationis, alias przypowiastu post condemnationem in lucro. *Ibidem.*

Citatio ex Officio Succamerarii ad campum. *Ibidem, f.* 427.

Citatio castrensis ad querelam. *Ibidem.*

Concitatio alias przypowiast post latam sententiam, pro re decreta. *Ibidem.*

Pożyczane rzeczy.

Pożyczanego kto konia skaleczy, a będzie się tego przał, przez 2 niedzieli, ieżeli nie ozdrowieie u niego, zgodzić się po przyiacielsku o niego powinien: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 24, *tit.* De equo.

Praktykanci, vide tit. Malecontenti.

Prawa.

Prawo wszelkie od Boga początek ma, a funduie się na świetle naturalnego rozumu. *In praefat. lit. b.*

Bez prawa każda Rzeplita, iako ciało bez duszy: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 358, § Sigismundus.

Na początkach każdey Rzeplitey nie wiele praw bywało. *Praef.* § *1mo.*

Prawa od Grekow do Rzymian circa a. ab urbe condita 302, przeniesione. *Ibidem.*

Praw za Lecha w Polszcze żadnych pisanych nie było. *Ibidem.*

Ale według Kromera: Fundato Principatu Lechus, partim Gnesnae manendo, partim obeundo Regnum, jus dabat populo aequabile, non ex praescripto legum, quae nullae erant, sed ex arbitrio suo, hoc est ex aequo et bono. *Ibidem.*

Praw za panowania dwunastu Wwdow bardzo mało, i ktore non in libris et tabulis, lecz in animis hominum atque in usu wyryte były. *Ibidem.*

Prawodawcą pierwszym w Polszcze nazywa się Cracus, ktory (iako mowi Długosz) promulgavit leges, Iudices constituit, decreta condidit, mandata edixit, quibus Poloni in posterum usi sunt. *Ibidem, lit. b, 2do.*

Prawa święte in favorem orthodoxa fidei et ecclesiae pierwszy postanowił Mieczysław Xiążę. *Ibidem,* § *2do.*

Prawo tegoż o dziesięciny, *vide tit.* Dziesięciny.

Krol Bolesław Chrobry leges salutares (ait Długossius lib. 2) ad utilitatem Reipubl. gratia humanae societatis descriptas condidit, et edicto publico confirmavit. *Ibidem, pag.* 8.

Krola Władysława I, lex sordida et injusta. *Ibidem, pag.* 9, *lit. c.*

Krol Kazimierz I lator optimarum legum od Długosza nazwany, niesłuszne prawa przez Mieczysława starego postanowione, zniosł. *Ibidem.*

Prawa stanowić naprzod do samych tylko należało Monarchow, i Krolow Polskich. *Ibidem* § *5to, lit. d.*

Dopiero około roku 1140, po śmierci Bolesława Krzywousta, stanowienie prawa zarowno do Krolow, iako i do szlachty poczęło należeć, i do tych czas należy. *Praefat. lit. h,* § Iam vero.

Zaczym bez dozwolenia Stanow Rzeplitey, żadne w Polszcze stanowić się nie mogą prawa. *Ibidem,* § Qua ratione.

Prawo o mężoboystwo na Seymie Wiślickim postanowione, a. 1347, iako się rozumieć ma: *vide praef. lit. i, 2do,* § Scio quidem.

To prawo a calumnia vindicatur. *Ibidem.*

Prawa z przestępstw i zbrodni się rodzą. *Ibidem,* § 14.

I nowe się coraz stanowić, i stare odnawiać powinny. *Ibidem.*

Twierdzić, że prawa tych czasow bynaymniey się nie zachowuią, iedyna potwarz. *Ibidem, lit. k, 2do.*

O prawach zdania mądrych ludzi: *vide praef.* § *15to.*

O dawności prawa na pieśń: Boga Rodzica, świadectwo. *Ibidem, lit. l, 2do.*

Prawa Saskiego niektore artykuły Krol Alexander potępił, ktore też przedtym od Grzegorza Papieża potępione były: *a.* 1505 *v.* I, *f.* 338.

Prawo od konstytucyi czym się rożni: *vide praef.* § *5to.*

Leges variantur juxta exigentiam temporum: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 1.

Prawa Niemieckiego wyższego prowincyalnego (ktore Kazimierz W. na zamku Krakowskim ustanowił, a Krol Władysław Iagiełło, i Władysław III syn iego stwierdzili) przywiley: *a.* 1444, *v.* I, *f.* 143, *tit.* Privilegium.

Prawem iednym i iednakim wszystkie ziemie Krolestwa Polsk. sądzone być maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 43, *tit.* De moneta, *et a.* 1422, *v.* I, *f.* 84, § Caeterum.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Item pollicemur.

Prawa według rożności czasow i osob mienić się zwykły; ani każde prawo każdemu służy: *a.* 1507, *v.* II, *f.* 358, § Sigismundus.

Prawa i ustawy nowe bez Seymu stanowić się nie mogą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De bello.

O tymże: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 299, *tit.* De non faciendis etc.

O tymże znowu: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 526, *tit.* De novis constitutionibus.

Ustawy nowe żadnego obowiązować nie mogą do zachowania ich, aż pierwey będą do wiadomości podane: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 300, *tit.* De constitutionibus.

Zaczym Krol Zygmunt I wszystkie prawa w iedno zebrać, i do wiadomości wszystkim podać rozkazał: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 359, § Cum vana sit lex.

Prawne zwyczaie ziemi Krakowskiey, za prawo chowane być maią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 325, § Quamvis nos.

Też zwyczaie od innych ziem za prawo przyięte być maią, albo nakształt tych inne, na dwunastu kartach spisane, od każdey ziemi prezentować maią. *Ibidem, f.* 334, § Puncta.

Prawa wszystkim należące, nie wszystkim były wiadome przed Krolem Alexandrem, bo albo w skarbie leżały, albo u niektorych tylko w ręku były: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 352, § Proinde nos.

Processus juris przez Iana Łaskiego uformo-

wany, za rozkazem Krola Alexandra. *Ibidem*, *f.* 342, *tit.* Processus.

Ieden i iednaki postępek prawa, ze wszystkich zwyczaiow ziem Koron. zebrany, spisany, i do wdztw rozesłany być miał za Krola Zygmunta I: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 374, § Quod ad diversitatem.

Znowu za tegoż Krola prawne zwyczaie, i stare statuta przez Deputaty w prawie biegle, i przez Prawne Doktory poprawione być miały: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* De conformandis.

Nie przyszło do skutku. Zaczym znowu obierani być mieli na Seymikach Powiatowych, dla teyże korrektury praw: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 473, § Item eligemus.

I znowu że nie doszło, doyść miało na Seymie w Krakowie a. 1532, od sześciu Deputatow na to od Krola wysadzonych. *Ibidem*, *f.* 499, § Sigismundus.

Taż korrektura praw gdy nie doszła, znowu być miała pod tymże Krolem na przyszłym Seymie: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 575, § Statuta posteriora.

Praw i statutow korrektura gdzieby nie stanęła, poślednieyszych statutow używać nakazano. *Ibidem.*

Prawa choć naylepsze, odmiennością i chytrością ludzką niedostateczne bywaią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 255, § Quandoquidem, § Et insuper.

Zaczym z praw dawnych pewne postanowienie być nie może. *Ibidem.*

Prawu pospolitemu wedle potrzeby Rzeplitey podczas ubliżyć się musi: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 516, § Sigismundus.

Prawo kto ma pierwsze super bona aliqua, ten też ma i potioritatem, choćby i perlucra i possessio za poślednim zapisem otrzymane były, wyiąwszy triennalem possessorem, albo nieważność prawa de jure pierwszego: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O ważności zapisow.

Prawem Niemieckim więcey bronić się nie może, kto Polskiego używa: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 29, *tit.* De illis, qui habentes jus Theutonicum.

Prawa obce ad interpretationem feudi nie maią być przypuszczane, ani dobra dziedziczne za lenne poczytane, tylko gdzie wyraźnie iest, że są nadane jure feudali: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Także obiecuiemy, *et f.* 920, *verbis iisdem.*

Prawa dawność, *vide tit.* Preskrypcya.

Prawa wszystkie wdztwom Kiiowskiemu, Wołyńskiemu, i Bracławskiemu stare i nowe, także przywileie, listy, i wszystkie zwyczaie ich, a mianowicie przywileie na Unii im nadane, in toto approbowano, deklaruiąc: że nigdy inaczey wykładane i rozumiane być nie maią, ieno tak, iako się w artykułach swoich zawieraią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1228, *tit.* Potwierdzenie.

Tymże wdztwom poprawę praw ich, gdy ią na przyszły Seym przyniosą, potwierdzić obiecano. *Ibidem.*

Preskrypcya, albo dawność.

Preskrypcya rozumieć się ma czasu pokoiu i zgody, a czasu niepokoiu albo zamieszania iakiego, mieysca nie ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 20, *tit.* Vidua.

Preskrypcya żadna nie iest na szkodzie kaptywowanym od Tatar. *Ibidem.*

Minorennes non praescribunt ante legitimam aetatem: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 41, *tit.* De pueris.

O tymże. *Ibidem*, *f.* 44, *tit.* De tutoribus.

Tymże żadna dawność szkodzić nie ma, czyniąc o swe krzywdy, wyiąwszy, gdyby powinnego czasu zaniedbali, gdy do lat przyidą. *Ibidem*, *f.* 29, *tit.* De pueris.

Preskrypcya Pannom zakonnym ad bona haereditaria repetenda, po uczynioney professyi, lat 20: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Praescriptio.

Mężatek do lat 10. *Ibidem*, *et a.* 1347, *v.* I, *f.* 41, *tit.* De viduis et maritatis, *et f.* 20, *tit.* Quam habitura est praescriptionem.

Męszczyznom do lat 3. *Ibidem.*

Wdow do lat 6. *Ibidem*, *tit.* Vidua, *et f.* 41, De viduis.

Panna idąc za mąż ukrzywdzona od opiekuna w posagu, przeciwko niemu w 3 leciech i 3 miesiącach prawem postąpić sobie ma. *Ibidem*, *f.* 20, *tit.* Virgo, seu orphana.

Preskrypcya xiąg ziemskich ma być, iako stare statuta Kazimierza W. w sobie zawieraią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 278, *tit.* De praescriptione.

Zapisy grodzkie dawnością wietrzeią, ieżeli w rok do xiąg ziemskich wniesione nie będą. *Ibidem*, *f.* 257, *tit.* De inscriptionibus castrensibus.

Reassumowano to, i stwierdzono: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 359, § Imprimis.

O tymże: wyiąwszy sub interregno, gdzie czasu frysztu mieć mogą, aż od Koronacyi Krolewskiey rok: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 924, *tit.* Praescriptio, § Toż i o zapisach.

Sprawy zaczętey dawność, rok i 6 niedziel: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De actore citante.

Preskrypcya i fatalia tempore interregni, począwszy od dnia śmierci Krolewskiey nikomu in progressibus juris do sprawiedliwości szkodzić nie maią. *Confoed. Gen. Varsav. a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § Inscriptiones.

Approbowano to, et pro lege postanowiono z tą deklaracyą: iż każdy sive actor, sive reus, ktory potrzebuie kontynuować causam, ma mieć frysztu i czasu od dnia Koronacyi Krolowskiey rok. Co i o zapisach grodzkich nie przeniesionych rozumieć się ma: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 924, *tit.* Praescriptio.

O tymże w Kapturze Krakowskim sub interregno: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1051, *tit.* Xiąg ziemskich.

Declaratur const. a. 1576, że na wieczne czasy, pod każdym interregnum, to prawo de praescriptione et fatalibus ściągać się ma: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1234, *tit.* De praescriptione et fatalibus.

Pomkniono praescriptionis cursum do 2 lat od przeszłey konstytucyi a. 1588 pro una vice dla powietrza: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1282, *tit.* Praescriptio.

Praescriptio o głowę ma iść według statutu: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § A iż się.

Statut zaś naznacza tak o rany, iako i o głowę lat 3: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 41, *tit.* De illis, qui calumniose.

Od intromissyi w aktach ziemskich zapisaney praescriptio bierze początek i moc: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 940, *tit.* O wwiązaniu.

Praescriptione non obstante, bona nullo jure adempta mogą być u Krola dochodzone: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* De bonis.

Także i Krolowi nie wadzą dawności dochodzić, i upominać się dobr stołu swego: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1212, *tit.* Bona nullo jure etc. — *Vide tit.* Dobra.

Praescriptio w Mazowieckim wdztwie nie idzie nigdy terrestris na dobrach, o głowę, ani o rany, ani w przezyskach iakichkolwiek, albo w zakładzie, albo w winach sądowych, albo w długu zaręczonym z dekretu, lub dobrowolnie puszczonych. Ale kiedykolwiek dziedzic dobr onych chce pomienione ciężary znieść, i pieniądze odłoży possessorowi, powinien tenże possessor one wziąć, i z possessyi i dobr onych dziedzicowi własnemu, albo prawo od niego maiącemu ustąpić, i owe pretensye kassować, byle tylko takiey possessyi w artykułach ziemskich albo w ktorychkolwiek innych, i listach, nota iaka authentica pewna była. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 941, *tit.* O preskrypcyi.

Ani na dobrach w posagu puszczonych idzie. Ale zawsze bliższy, albo prawo od nich maiący, posag zapłaciwszy siostrom, albo ich potomkom, mogą te dobra wykupić, i od wszelkiego zapisu, ktoryby tylko posagowe imię albo wzmiankę miał, i zawierał w sobie, uwolnić. A ieźliby summa posagowa nie była specyfikowana, ma być posag oddany, iako Sąd Ziemski oszacuie. *Ibidem.*

I w Koronie na dobrach w posagu, albo przezyskach puszczonych, i wyderkaffem zapisanych, praescriptio etiam longissimi temporis nie idzie, ale zawżdy takie dobra są na skupie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O dobrach posażnych.

Praescriptio o krzywdy wszelakie i szkody, i gwałty pospolite, 3 lata. A criminalibus actionibus, i recenti crimini rok i 6 niedziel. A gdzieby kto in causis criminalibus infra annum nie czynił, tedy non criminaliter, lecz civiliter czynić in jure terrestri wolno mu będzie. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 941, *tit.* O preskrypcyi.

Potym tak o rany, iako i o głowę, preskrypcya w Koronie 3 lata: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, *tit.* O ranach.

Nota: *tego punktu in volumine leg. niemasz, ale u Ładowskiego i Januszowskiego znayduie się.*

Preskrypcya lat 3 i 3 miesięcy pomocna temu, ktory spokoynie trzyma przez ten czas część iaką dziedzictwa podzielonych braci, wyiąwszy słuszne przyczyny milczenia: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 40, *tit.* De divisione facta.

Preskrypcya 3 lat i 3 miesięcy, w dziedzictwie nienagabanemu pomocna. *Ibidem*, *f.* 19, *tit.* De praescriptione haereditatis petendae.

Także dawność wadzi do dochodzenia przedanego dziedzictwa, bliskością albo długiem pierwszym. *Ibidem*, *f.* 44, *tit.* De praescriptione haereditatum.

Także dawność 3 lat i 3 miesięcy przedanego dziedzictwa pomaga Grzegorzowi, choć Franciszek, ktory dziedzictwo przedał, nieoddaniem ostatniey raty, po czasie chciałby kupno rozprzeć. *Ibidem*, *f.* 21, *tit.* In venditione bonorum.

Także preskrypcya dziedzictwa kupionego pomocna temu, co kupił: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De venditione haereditatis.

Dawności dziedziczney sprawa dowiedziona, i przez Sędziego approbowana, iuż więcey ani przez starszego, ani przez młodszego brata odnowiona być nie może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 23, *tit.* De fratre seniore.

Preskrypcya zastawionego imienia, i do 30 lat idzie, byle w 5 albo 10 lat zastawa odnowiona była: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 75, *tit.* De praescriptione possessionum.

Podobne prawo temu za Kazimierza W: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 19, *tit.* De praescriptione obligatae haereditatis.

Preskrypcya dziedzictwa, albo zastawy w wdztwie Mazowieck. nie ma iść, kiedy kto na dobra nowym prawem albo tytułem nabyte, nie ma intromissyi w xięgach ziemsk. wpisaney ab a. 1531, choćby te dobra dzierżał i używał ich. Ale zawżdy mogą być przez bliskie tak, iakby były zastawne, wykupne. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 940, *tit.* O wwiązaniu.

Preskryp. duchownym, ratione proventuum et utilitatum ex beneficiis illorum provenientium, lat 10: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1603, *tit.* O preskrypcyach.

Ratione zaś dobr duchownych i summ, kościołom i ołtarzom fundowanych, albo zapisanych, ktore się do gruntow wiążą, ad compositionem inter Status suspensa. *Ibidem.*

Praescriptione non obstante może się nadgrody upominać, komu z działu przez exekucyą co odeszło. *Vide tit.* Exekucya.

Preskrypcya dobr szlacheckich nieruchomych, contra ecclesiam annorum 60 ante litem inchoatam służyć ma, excepta iednak renuntiatione praescriptioni per inscriptionem facta; exceptis item fundis ecclesiae adjacentibus, vulgo, poświątne nuncupatis, cum ipsis ecclesiis: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 797, *tit.* O preskrypcyi.

Toż prawo służy i W. X. Lit. *a.* 1635, *v.* III, *f.* 859, *tit.* O dawności.

Declaratur const. a. 1633, że non ad futurum

tantum, ale i ad praeterita ściągać się ma praescriptio ratione bonorum immobilium, exceptis, kiedy wakowały kościoły, ob suppressionem fundationum onych. O co akcya być nie ma sine speciali documento intentowana. A kiedy w ktorey sprawie ratione decimarum dekret compositi judicii, lub compositio et approbatio loci ordinarii zaydzie, tedy iuż nulla ratione wzruszona być ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 933, *tit.* Declaratio.

Potym w W. X Lit. tę deklaracyą do przyszłego Seymu bez dalszych dylacyi odłożono, suspensis actionibus in quocunque Iudicio agitatis, tak iako w Koronie: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 121, *tit.* O preskrypcyach.

Preskrypcyi w pewnych sprawach ziemi Dobrzyńsk. ostrzeżenie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1280, *tit.* Preskrypcya.

Praescriptio et fatalia w sprawach privatorum przeciwko Maxymilianistom, ktorzy w zatrzymaniu byli, iść nie miała; exceptis his, ktorzy albo w poymaniu nie byli, albo z więzienia ziechali. *Ibidem*, *f.* 1267, *tit.* Adherentowie.

W wdztwie Czerniechow. praescriptio taka postanowiona: iż grunta, lasy, i dobra te, ktore były in possessione obywatelow ante ordinationem wdztwa Czerniechow. od Sstow nie maią być wzruszane, ani do zamkow Krolewsk. przywłaszczane, sub poena 1000 marc. parti et Judicio per medium dividenda. A co się tknie dyfferencyi granicznych, do tych naznaczono Kommissarzow, przy Podkomorzych tamecznych; ktorych dekretowi ktoby się sprzeciwiał, na Trybunale Lubelskim inter causas conservatas respondebit: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 952, *tit.* Preskrypcya.

Fatalia tam actori, quam reo, nie tylko processibus et decretis jure sancitis, ale ani pismom roborowanym, ktore w sobie decisiones compromissoriales, libere per partes contrahentes impositas, zamykaią, officere nie maią, owszem suum vigorem aż do czasu w kapturze specyfikowanego mieć powinny. *W Konf. Gener. interr. a.* 1632, 1648, 1668, 1674, § Fatalia.

Preskrypcya exekucyi w rzeczy osądzoney, 3 lata i miesięcy 6: *Consuet. apud Janusz. ibidem*, *f.* 552, § Usu.

Praescriptione non obstante, każdy po Szwedzkiey woynie, appellacye, tak w sprawach ratione fundi, iako i ratione innych wszelakich pretensyi do Trybunału wyszłe, ma przypozwać, i inszą appellacyą wytoczyć: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 540, *ver.* 2, § Appellacye.

Preskrypcya żadna, i fatalia juris iść nie maią, obywatelom wdztw Kiiowskiego, Bracławsk. Wołyńsk. i Czerniechowsk. ktorzy tempore exilii sui od rożnych osob, w rożnych mieyscach injuriati byli: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 722, *tit.* Securitas bonorum.

Preskrypcya dobr dziedzicznych w Podlasiu, od inkorporacyi do tego czasu bez żadney wątpliwości, salvis litis pendentiis na Seymie: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 971, *tit.* Preskrypcya.— *Vide tit.* Dobra, *tit.* Exekucya.

Preskrypcya w Prusiech praw straconych, ad acta authentice nie podanych. *Vide tit.* Acta.

Preskrypcya upominania się długu u szlachcica lat 3: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 558, *tit.* De repetitione debiti.

O bydło kradzione do roku; a o stada i konie do 2 lat: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 52, *tit.* De praescriptione.

O zagrodzenie płotem dziedziny, lat dwie. *Ibidem*, *f.* 20, *tit.* Seps.

O lichwę Żydowską także do lat 2. *Ibidem*, *f.* 33, *tit.* De usuris Judaeorum.

O kmiecia zbiegłego, *vide tit.* Poddani.

O pożyczenie zboża, lat 4: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 21, *tit.* De praescriptione.

Presencye Mazowieckie, vide tit. **Sądy.**

Pretia rerum, vide tit. **Ustawa.**

Probostwa.

Probostwo Miechowskie I. X. Iakubowi Zadzikowi, przy biskupstwie Chełmińskim i pieczęci W. Kor. respectu zepsowanego i spustoszonego tegoż biskupstwa, i nie proporcyonalney dignitati iego intraty, trzymać pozwolono, waruiąc, że to iść nie ma na potym in sequelam: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 792, *tit.* Konsens.

I. X. Andrzeia Olszowskiego Biskupa Chełmińsk. Podkanclerzego Kor. opatrzyć probostwem i opactwem obiecano, cum hac praecautione: że to pro incompatibili nie ma być rozumiano, ani in sequelam trahi: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 929, *tit.* Opatrzenie.

Probostwo Chockie od wszelkich assygnacyi żołnierskich i stanowisk uwolniono wiecznemi czasy. *Ibidem*, *f.* 958, *tit.* Uwolnienie probostwa.

Probostwo Hrubieszowskie collationis Regiae, do katedry kościoła Chełmsk. inkorporowano, i wiecznemi czasy ad bona mensae Prałatow i Kanonikow przy tym kościele zostaiących dano, i przez Kommissarze z Kancellaryi Kor. naznaczone, in realem possessionem oddać one, cum omni jure Regio pozwolono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 396, *tit.* Probostwo Hrubieszowskie.

Zaszły o to potym kontrowersye, także i o probostwo Grabowieckie, ktore w reces do drugiego Seymu odłożono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 574, *tit.* Probostwo.

Probostwo, alias infułatę Ołycką ad normam Zamoysk. i Łuck. infułaty, przy taryffie zwyczayney Collegiatarum ecclesiarum zachowano, i proces wszelki cum lucris w tey sprawie otrzymany, skassowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 463, *tit.* Deklaracya.

Do probostwa Wschowsk. ex quo infulata być ma, i kapłanow numerus augeri musi, inkorporowano plebanią collationis Regiae, na

przyczynienie wsi, miastu Wschowie należącey. *Ibidem*, *f.* 487, *tit.* Plebania Przyczyńska.

Probostwa i mansyonaryi fundacyą w Zadzimiu wsi dziedziczney Ur. Alexandra Zaleskiego Referendarza Kor. approbowano, według przywileiu od Krola Władysława IV, ktorym plebania we wsi Krolewskiey Glinie, tymże Mansyonarzom inkorporowana iest: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 290, *tit.* Approbacya funduszu.

Także probostwa i szpitalu w Krasnym, w dobrach W. Iana Kazimierza Krasińskiego Podskarbiego W. Kor. fundacyą przez niegoż uczynioną approbowano : *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 955, *tit.* Approbacya.

Na Proboszcza i pięciu prebendarzow, pro capella S. Crucis kościoła farnego Piotrkowsk. fundusz od X. Marcina Mieliborskiego uczyniony, approbowano, et juribus ac immunitatibus ecclesiasticis in toto, inkorporowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 966, *tit.* Libertacya.

Probostwa zakonne chodzić nie maią z biskupstwy. *Vide tit.* Biskupi.

Proboszczowie zakonni maią być szlachta. *Vide tit.* Opactwa.

Probostwo S. Floryana inkorporowano akademii Krakowskiey. *Vide tit.* Akademia.

Probostwa Uchańskiego wieś Wolica libertowana, *vide tit.* Libertacye.

Także probostwa Stobnickiego folwarki, *vide tit.* Libertacye.

Do probostwa Stobnick. dom pewny z placem, w mieście Stobnicy, przy parkanie kościoła Stobnick. leżący, przedtym do woytostwa Stobnickiego należący, za pozwoleniem Ur. Marcina Michała Dębickiego Podkomorzego Sandomirsk. dzierżawcy ad praesens woytostwa tego, wiecznemi czasy inkorporowano, et immunitati ecclesiasticae przypisano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 593, *tit.* Inkorporacya.

Probostwa Kalinowskiego wsi Kawęczynka przywiley, *vide tit.* Przywileie.

Probostwu Gieranońskiemu summa in vim dziesięciny z dzierżawy Gieranońskiey i Lipniskiey, *vide tit.* Armata, artyllerya.

Plura, *vide tit.* Kościoły.

Proces.

Processus juris a Joanne Łaski jussu Alexandri Regis confectus, seu instructio ad conservationem terminorum, ac ad processum executionis judicatorum: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 342, *tit.* Processus.

Processus in re judicata, quae vulgari nostro in Judiciis et extra ea, perlucra dicuntur. *Ibidem*, *f.* 344.

Processus alio modo fieri solitus, et in terminorum, observatione, et in re judicata. *Ibidem*, *f.* 345.

Processus seu extensio brachii Regalis per Capitaneos, in demandatione executionis rei judicatae. *Ibidem*, *f.* 346.

Realis instructio ad possessionis assignationem circa executionem rei judicatae. *Ibidem*, *f.* 348, § Dum haec fierent.

Processus judiciarius Regis Sigismundi I: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 403.

Processus judiciarius circa faciendos limites. *Ibidem*, *f.* 411.

Processus variarum recognitionum et inscriptionum in Judicio Terrestri. *Ibidem*, *f.* 416.

Plura, *vide tit.* Zapisy.

Ad processum judiciarium in unam formam redigendum miano kilka osob, biegłych w prawie, z wdztwa Krakowsk. wysadzić: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 374, *tit.* De processu.

Proces od Swoszowskiego na Seym podany, do druku dać pozwolono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 2, *tit.* Skrocenie.

Potym zniesiony: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 193, *tit.* Proces.

Processu prawnego Mazowieck. ukrocenie i opisanie, Czerska i Warszawska ziemia, ktore go przedtym nie przyięły, teraz przyimuią: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 731, *tit.* Ukrocenie postępku.

Proces tegoż wdztwa Mazowieck. in causis termini facionati, *vide tit.* Licowy rok.

Processowi in quovis puncto male obtentum może być zadawane, nie czyniąc o to osobney akcyi, a w takiey mierze wolna ma być appellacya na Trybunał: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O relaxacyi.

Processy na obywatelach wdztw Nowogrodzk. i Mińsk. podczas wtargnienia Kozakow otrzymane, na Trybunale, abrogantur etc: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1448, *tit.* Warunek woiewodztw.

Processy o niewydanie poborow a. 1598, niezgodnie uchwalonych, skassowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1503, *tit.* Zniesienie.

Proces od Sebastyana Chmielowskiego, na Ur. Stanisławie Warszyckim Kasztelanie Warszaw. pod ten czas, gdy był w poselstwie u Cara Moskiewsk. o niewydanie pewnego poddanego otrzymany, skassowano, i sprawę in integrum wrocono: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1621, *tit.* Zniesienie.

Processy wszystkie strony poddanych, także ratione naiazdow, zaboiow, szkod, podczas woyny Kozackiey poczynionych w wdztwach Kiowskim, Wołyńsk. Bracławsk. Czerniechow. skassowano. *W Komm. Hadyack.* *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 643, § Aby occasione litium.

Proces przy zapłacie woysku z żołnierzami iaki był postanowiony: *vide a.* 1591, *v.* II, *f.* 1364, *tit.* Assekuracya.

Proces opisany, iako się Senatorom i Posłom Ziemskim, także Kommissarzom i Deputatom, o excessa i crimina sprawić trzeba, *vide tit.* Senator.

Processu znoszenie, gdyby kto przewiodł na dobrach inscio possessore dobr tychże, *vide tit.* Pozwy.

Proces przeciwko Maxymilianistom, winy, sądy, i exekucya a. 1588 (*v.* II, *f.* 1223, *tit.* Processus). — *Vide tit.* Criminalia.

Proces o zbiegłe chłopy, sługi, *vide tit.* Poddani, *tit.* Roki.
O zbiegłe chłopy ziemi Halickiey, *vide tit.* Roki.
Proces rozgraniczenia obywatelom wdztw Ruskiego, Podolsk. Bełzk. Wołyńskiego, *vide tit.* Granice.

Produkta zapisow aktykowanych, vide tit. **Zapisy.**

Prokurator.

Prokurator in absentia sui principalis, potest in Judiciis comparere, omniaque agere et exercere, quae ipsius principalis causam tangunt, etiam partem citatione verbali citare, Judicem movere, et alia quae ad defensionem suae causae pertinent. Inscriptiones tamen novas facere non potest, nec de antiquis quietare, nec pecunias tollere inscriptas, sine praesentia sui principalis: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* De potestate procuratoris.
Prokuratorowie przysięgli być maią: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, § Procuratores.
Prokuratora swego każdy mieć może, i mieć ma: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 6, *tit.* De advocatis.
Prokurator ma być u Sądu dany potrzebuiącym go, i nieumieiętnym prawa: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 252, § Si quis vero.
Kto iednak chce swą rzecz prokurować, może: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, § Omnes.
Ma być dany a Judicio pozwanemu de crimine laesae Majestatis, gdyby go potrzebował. *Vide sub tit.* Criminalia, crimen laesae Majestatis.
Prokuratorem u Sądu świeckiego być nie może duchowna osoba, wyiąwszy w sprawach własnych, albo duchownych: *c.* 1538, *v.* V, *f.* 530, *tit.* Ne spirituales.
Procuratores cum inordinatis citationibus et actionibus ad Judicium non accedant, sub poena statuti, et vocati secundum regestrum praesto sint, alias si vocati abfuerint, condemnari permittentur: *a.* 1548, *apud Herburt f.* 372, *tit.* Procuratores.
Z niedbalstwa, albo przez złość, gdyby stronę swą zdać dopuścili, za skargą strony, czyia rzecz iest, skarani być maią tak, iako słudzy. *Ibidem.*
Z prokuracyą niedostatnią do Sądu ukazywać się nie maią; pod winą 3 grzywien w Ziemstwie, a w Grodzie szkotow 6: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 327, *tit.* De malo procuratore.
Szacunki pieniężne wedle szkody w pozwach miarkować maią, pod zakazaniem prokuracyi przez Krola: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, *ver. ult.*
Prokuratorowie w Litwie na elekcyi deputack. do Trybunału obierani być maią, zasiadać iednak nie mogą: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1526, § A na elekcyi.
Na prokuratory, albo patronos causarum, osobliwie w Trybunale Kor. bawiących się, ktorzy per crudas citationes, omissa competenti jurisdictione, szlachtę dobrze osiadłą do regestrow nienależytych, per speciem violatae securitatis, convulsionis decretorum tribunalitiorum, vel Arianismi evocant, i pryncypałom swoim do tego rady dodawaią, poenam quingentarum marc. Polonic. cum sessione turris per duodecem hebdomadas, założono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 576, *tit.* O prokuratorach.
Contra decreta ultimae instantiae, nie ma mowić pod rygorem i peną wieży: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 650, *tit.* Dekret na Sądy nowe.
Procurator ad triduum deliberabit in causa laesae Majestatis: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1207, *tit.* De crimine laesae Majestatis.
Przez prokuratora, zadaiąc mu, że na zmowie z stroną uczynił przeciwną, dekreta znosić się nie maią: *K. L. a.* 1638, *v.* III, *f.* 936, *tit.* O nieznoszeniu dekretow.
Taki plenipotent de praevaricatione convictus, na gardle karany być ma, a sprawa in integrum restitui. Corrumpens zaś plenipotentem, ma sto kop Lit. in instanti zapłacić parti actoreae. Gdzieby zaś kto actionem plenipotenti intentował, a nie dowiodł, sto kop in instanti plenipotenti, a sto parti adversae wypłacić ma. A on dekret nienaruszony zostawać. *Ibidem.*

Proles illegitima, vide tit. **Bękarci,** tit. **Dzieci.**

Prowiant, vide tit. **Woysko.**

Przedanie dobr.

Przedawca dobr, ieżeli ma żonę, ktoreyby oprawa ściągała się na dobra, ma ią stawić do akt. A ta za konsensem przyiacioł, przynaymniey dwu krewnych z linii oycowskiey, ma zezwolić na zapis: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 581, § Quod si, *ver.* 25.
Przedawca dobr ma bronić tego, komu przedał, od impetycyi do 3 lat, i 3 miesięcy: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De venditione.
Przedanych dobr dawność. *Ibidem.* — *Vide tit.* Praescriptio.
O przedanie dobr krewni świadczyć mogą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 18, *tit.* De testibus.

Przekupniowie.

Przekupniowie szlachta, targowe płacić maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* Contra teloneatores.
Przekupniowie nie maią ieździć do Węgier po wina, i konie, ale na składach Kor. kupować ie maią: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* O przekupniach.
O tychże, pod utraceniem towaru do Celnika: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* O przekupniach wina.
Przekupniowie pograniczni non obligantur wstępować do komor celnych: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 558, § De illis vero.

Przemyta, vide tit. **Myto.**

Przezyski, alias Perlucra.

Przezyski na Stście nieosiadłym w ziemi otrzymane w Sądzie Ziemsk. nie na grunt Krolewski, ale na osiadłość iego gdzieindziey mianą, ściągać się maią: *a.* 1582, *v.* II, *f.* 620, *tit.* O Starostach na dzierżawach Krolewsk.

Tymże sposobem i w Grodzie ma być przeciw niemu postąpiono w przezyskach, gdzieby był w Grodzie przesądzon in articulis castrensibus: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 637, *tit.* Starostowie niesądowi.

Przezyski prawa i zapisu pierwszego, *vide sub tit.* Prawa, Prawo kto ma pierwsze.

Przezyski na dobrach za antecessora otrzymane, *vide tit.* Sieroty.

Przezyskom w swoim powiecie otrzymanym Ststa dość czynić ma, sub poena 100 marc. *a.* 1505, *v.* I, *f.* 506, *tit.* De executione.

Tenże exekucyą czynić ma o przezyski w innym powiecie otrzymane: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De abrenuntiatione.

Przyczyna, vide tit. Rany. *)

Przypozwy, vide tit. Pozwy.

Przysięga.

Przysięgę na cłach Stan Rycerski i Duchowny przy wołach zimowych, i powołoszczyznie, przez się, albo faktory swoie czynić powinni, tak iako na cle wodnym zachowywa się: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Ponieważ Stan.

Celnicy i Mytnicy, albo ich Pisarze, niezwyczayney nie powinni wyciągać przysięgi; ieno tylko iako statut uczy. To iest: iż to zboże iest iego własney krescencyi, a nie przekupne, albo: iż te woły swoim zbożem wychował. Toż się ma rozumieć i o leśnych towarach: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 924, *tit.* O przysiędze.

Przysięga nie ma być inaksza czyniona, ieno iaka iest opisana w statucie a. 1504 (*v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis); okrom cła pogranicznego, ktorego przysięga na granicy wedle prawa i zwyczaiu zachowana być ma. A ktoby od kogo cło niesłusznie brał, albo przysięgę inakszą, aniżeli iest w pomienionym Alexandrowym statucie opisana, wyciągał, albo kogo do iterowania iey, gdy raz przed Urzędem uczyniona będzie, przywodził, ma być karan winą sta grzywien, citatus coram quovis Officio vel Judicio, juxta constit. Sigismundi Regis anni 1538 (*v.* I, *f.* 517): *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* O cłach.

Plura vide tit. Cło, *et tit.* Myto.

Na Koronacyi Krola Zygmunta III wszyscy oboiego Stanu Duchownego i Swieck. (exceptis Episcopis et Palatinis, do ktorych Sekretarze deputowani będą) Dignitarii et Officiales, Sstowie Sądowi, i dzierżawcy dobr Krolewsk. powinni od publikacyi ninieyszego postanowienia naydaley do niedziel 4 wiarę i posłuszeństwo swe oddać, i przysiądz w Grodzie przyległym swym, a w Prussach przed Wwdami (przychodząc non in majori comitatu, tylko samowtor, bez wszelkiey strzelby) coram actis authenticis w te słowa:

„Ia N. przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu: iż wierny chcę być, i posłuszeństwo wedle prawa oddawać Nayiaśnieyszemu Panu Zygmuntowi III Krolowi Polsk. W. Xiążęciu Lit. i chcę we wszem dostoieństwa Maiestatu i osoby I. K. Mci, także bespieczeństwa, iako wiernemu poddanemu należy, przestrzegać; tak mi Boże pomoż, i iego S. Ewangelia.“

Ktorą przysięgę będą powinni uczynić każdy z nich, sub poena de expeditione bellica sancita, i straceniem Urzędu i dzierżaw. Okrom tych, ktorzy extra Regnum i na służbach Krolewsk. albo Rzeplitey zostaią, po wroceniu się iednak do Korony, albo ziechawszy się z służby, we 2 niedziele maią to uczynić; oprocz Senatorow, Ststow, i Urzędnikow Ziemsk. i dzierżawcow, na tey Koronacyi będących. A gdzieby Grod powiatowy dla iakiey przyczyny nie był wolny, tedy przysięgę każdy z nich in viciniori powinien uczynić. A od takowych przysiąg extraktow, Pisarze Grodzcy nie maią nic wyciągać, i owszem darmo wydawać. A ktoby się kolwiek taki znalazł, ktoryby postanowienie to ninieysze, iakimkolwiek sposobem, albo praktyką, na Seymikach, albo inszych mieyscach targać chciał, podlegać ma pod winy, proces i exekucyą, sub titulo Crimina, opisane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1226, § A iż pod ten czas.

Przysięgi na Seymie, albo przed Krolem skazane, do powiatu odsyłane być maią, chyba iż tam kto będzie chciał przysiądz: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Przysięgi.

Potym postanowiono: iż przysięgi z dekretow nakazane, lub na Seymie, lub w powiatach, dokąd odesłane będą, in facie zupełnego Sądu Ziemsk. wykonane być maią skutecznie. A Sąd Ziemski, sub poena fisci inter causas officii per quemvis vindicanda w Trybunale, odpuszczenia pro praestito juramento przyimować i pisać nie będzie. Aktorowie też żadnym sposobem przysięgi raz nakazaney pozwanemu zwłoczyć nie maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 8, § A iż się też.

Ktoby przysiągł, i z świadkami, że na tym gruncie szkody, o ktorą iest pozwany, nie uczynił, a własności gruntu nie allegował, traci on grunt. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 938, *tit.* O odpowiedzi.

Przysięgi sądowe, iako nakazowane bywaią według statutu.

O szkody żołnierskie własną przysięgą uchodzi aktor: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 32, *tit.* De terrigenis.

O rzecz nalezioną własną. *Ibidem*, *f.* 39, *tit.* De inventione.

*) Tytuł ten zamieszczony w edycyi Inwentarza z r. 1782 na str. 562, w edycyi z r. 1789, podług której nasz przedruk jest uczyniony, — został opuszczony. (*Przyp. wyd.*)

O listy naganione, albo zastarzałe, własną: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, § Quod si aliquis.
O gwałt, sam ieden: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 16, *tit.* De accusato.
O złodzieystwo, sam ieden, ieżeli o nie in antecessum nie był notatus. *Ibidem*, *f.* 30, § Ut viri famosi.
O dług nie zapisany, sam ieden citatus: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 332, *tit.* De mutuatis pecuniis.
O dług zapisany, ieźli dług 20 grzywien, sam citatus, ieźli 40, samowtor, ieźli większy, samotrzeć: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 51, *tit.* De fidejussoria cautione.
O ukąszenie psa poszczwanego, sam ieden. *Ibidem*, *f.* 30, *tit.* De morsu canis.
O przekładanie roku, samotrzeć: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § Si vero citatus.
O rany, samotrzeć: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 23, *tit.* De membrorum mutilatione, *et a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, § Praeterea accidere solet frequentius.
O zabicie albo ranienie przez chłopa uczynione, bez dania przyczyny szlachcica, szlachcic ma przysiądz samotrzeć: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 502, § Plebejus. Ut autem.
O sługę zbiegłego, a o gwałt zapowiedzianego citatus samotrzeć: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 274, *tit.* De servitore.
Powodowa strona ran obdukcyą uczyniwszy, o nie samotrzeć przeciwko obwinionemu: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, § Praeterea accidere frequentius solet.
O zapis wieczysty ku oszukaniu czyiemu uczyniony, samoszost: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 362, *tit.* De inscriptionibus.
O granice, samoszost, *vide tit.* Granice.
Sługa o kradzież obwiniony, samoszost: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 39, *tit.* De inculpatione vladarii.
O listy podeyrzane samoszost, *vide tit.* Xięgi ziemskie.
O kowanie fałszywey monety, samoośmnast: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 476, Ad corrigenda.
O nieprzenaięcie świadkow do scrutinium, obiedwie strony: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, *tit.* O mężoboycach.
O niewiadomość przewodu prawa, *vide tit.* Pozwy.
O rany w pogoni zadane: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 17, *tit.* De eo, qui vulnerat.

Przysiąg formy.

Przysięga Krolewska, *vide tit.* Krol. *Item a.* 1505, *v.* I, *f.* 334.
Hetmańska: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 257. — Tychże sub interregno: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1065, § Ego.
Deputatow i Rycerstwa do Rady Woienney: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1321, § Ia N. przysięgam.
Przysięga regimentarska, *vide tit.* Regimentarz.
Panow Senatorow, albo Consiliariorum Regni: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 335.
Panow Senatorow i Deputatow Koła Rycersk. na Sądy, i przyimowanie rekognicyi pod czas Elekcyi:

„Ia N. przysięgam P. Bogu, iż sprawiedliwie wedle P. Boga, prawa pisanego, słuszności i kontrowersye stron sądzić, i rekognicye przyimować będę, na bogatego i ubogiego, przyiaciela i nieprzyiaciela, obywatela i przychodnia, żadnego względu nie maiąc, i ani na przyiaźń, ani na podarki, ani na pogrożki patrzać i dbać nie będę, ale w sądzeniu samego P. Boga, prawa podanego, słuszności, kontrowersyi stron, rekognicyi, i w tym wszystkim sumnienia mego rozsądku naśladować i słuchać będę, i insze sprawy mnie należące wiernie, i wedle możności moiey czynić będę. Praktykowania też żadnych kaus z nikim czynić nie mam, ani przestrogi, ani rady dawać, ani podarkow brać nie będę. A iżem się też o to nie starał, abym na te sądy obran był; taiemnic też nikomu obiawiać nie będę. Tak mi P. Boże pomoż, i Krzyż S. P. Chrystusow."

Na Seymach Electionis an. 1632, 1648, 1668, 1674, *tit.* Przysięga.

Przysięga Panow Marszałkow.

„Ia N. przysięgam P. Bogu, iż sprawiedliwie, sine ullo personarum respectu, według przysięgi na Urząd moy Marszałkowski Regi, Regnoque uczynioney, sądzić będę, spraw żadnych do Sądu tego przychodzących praktykować, ani rady, ani przestrogi dawać nie będę. Secreta quoque Iudicii praesentis non revelabo. Sic me Deus adjuvet, et Sancta Crux Christi." *Ibidem.*

Przysięga Marszałkow Trybunalskich, *vide tit.* Trybunał.
Przysięga Deputatow na Trybunał ta, co i Sędziow Ziemsk. (*vide infra*), przydawszy to: iż praktykowania żadnych kaus z nikim czynić nie maią, ani rady dawać, ani podarkow brać, i też, iż się o to nie starał, aby na te Sądy był obran: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 963, *tit.* Przysięga.
A według korrektury Trybunału a. 1726 przydać te słowa maią: „Iuxta praesentem correcturam Tribunalis Regni judicabo, eamque in omnibus punctis observabo, et ab aliis pro posse observari curabo, nec in electione Mareschalci a quopiam dependentiam habebo." *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 419.
Ciż po skończoney funkcyi, nemine excepto, tak duchowni, iako i świeccy, oraz z Marszałkiem i Prezydentem powtorną przysięgę wykonać maią, in rotham, *quam hic vide tit.* Trybunał, *et v.* VI, *f.* 439.
Przysięga Deputatow, albo Sędziow głownych Trybunału Lit., *vide tit.* Deputaci.

Przysięga Marszałkow Koronnych.

„Ego juro, quod Serenissimo Principi et Dno Dno N. Regi Poloniae et ejus successoribus, et Regno Poloniae, in hoc Officio Mareschalcatus mihi commisso fidelis ero, illudque tam in Conventibus publicis, quam etiam in aliis locis in aula Majestatis Regiae, summa fide et diligentia administrabo, non privati mei alicujus quaestus, sed dignitatis et utilitatis tantum Majestatis Regiae, et Regni Poloniae gratia. In consilium Majestatis Regiae adhibitus, illud ego fidele Majestati ejus et Regno Poloniae praestabo. Nulla secreta, quae mihi aliquando a Majestate Regia, vel Senatoribus Regni communicata fuerint, praeter voluntatem vel in praejudicium Majestatis ejus, et Regni Polo-

niae, revelabo. Pericula omnia, quae imminere Regno vel Regi Poloniae scivero, aut opinabor, Majestati ejus et caeteris Senatoribus indicabo, et pro posse meo avertam. Personae cujusque dignitatis rationem pro loco et tempore habebo. Seditiones, contentiones, rixas, scandala, excessus, maleficia, ne fiant in aula Regia, et in Conventibus publicis, omni mea opera et diligentia prohibebo. Quod si vero aliqua ejusmodi acciderint, ea, quantum in me erit, sedabo, aut animadversione justa vindicabo, idque consensu, jussu et authoritate Majestatis Regiae, caeteraque Officii mei munera et onera juxta praescriptum statutorum Regni fideliter observabo, idque non sine mutuo consilio et consensu caeterorum Regni Consiliariorum, et Officialium, qui praesentes in aula fuerint. Sic me Deus adjuvet, et S. Crux Christi." *Ianuszowski f.* 293.

Przysięga Sędziego i Pisarza Sądow Marszałkowskich, *vide tit.* Marszałek.

Przysięga Dyrektorow Koła Rycerskiego, iako była na Seymach Electionis a. 1669 et 1674: *vide v.* v, *f.* 8, § Przysięgam, *et f.* 256, *tit.* Przysięga.

Przysięga Stanu Rycersk. na Elekcyi Krola Michała, *vide tit.* Elekcya.

Przysięga Krola Iana Kazimierza na postanowienie z Hetmanem i woyskiem Zaporoskim, przez Kommissarze tegoż Krola i Rzeplitey uczynione, i na tym Seymie potwierdzone: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 653, *tit.* Przysięga.

Także X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńsk. X. Biskupa Wileńsk. PP. Hetmanow Kor. i W. X. Lit. Pieczętarzow Kor. i W. X. Lit. Ur. Marszałka Izby Poselsk. Posłow W. X. Ruskiego, i woysk Zaporoskich. *Ibidem, f.* 654.

Przysięga Ur. Marszałka Poselsk. i UU. Deputatow do konstytucyi Seymu Grodzieńskiego a. 1678, *vide tit.* Seym.

Przysięga Pieczętarzow Koronnych.

„Ego N. Regni Poloniae Vice-Cancellarius juro, quod Serenissimo Principi Domino, Dno N. Poloniae Regi, et Majestatis ejus successoribus, ac Regno Poloniae in hoc Officio Vice-Cancellariatus mihi commisso, fidelis ero. Nullas literas pargamenas sine scitu, et expressa voluntate Regiae Majestatis, tradam; papyreas vero nullas tam in Regno, quam extra Regnum, quae vel Regiae dignitati vel honestati derogent, vel ex quibus damnum aliquod ad Majestatem ejus, vel Regnum pervenire possit, et quae juri communi, et libertatibus adversentur, aut literis ex Cancellaria datis contrarias esse scivero. Membranas item nullas unquam tradam, praeterquam papyreas, idque sciente tantum, aut jubente Regia Majestate. Consilium fidele Majestati suae et Reipubl. praestabo, neque ulla unquam secreta, quae mihi communicata fuerint, praeter suae Majestatis voluntatem et mandatum, revelabo, et pericula omnia, quae imminere vel ejus Majestati, vel Regno, undecunque scivero et cognovero, Majestati ejus deferam, et pro posse meo avertam. Sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Dei Evangelia." *Ianuszowski f.* 286.

Przysięga Referendarzow Koronnych.

„Ego N. juro, quia Serenissimo Principi et Domino, Dno N. Regi Poloniae fidelis ero. Secreta, quae mihi per suam Majestatem et Consiliarios ejus dicentur, contingentia vel Majestatem Regiam, vel Rempublicam, aut utrumque, nemini in jacturam Regiam, aut Reipublicae, pandam, juste secundum Deum, jus scriptum, aequitatem, et partium controversias, postulationes juridicas, et Regiae Majestatis decreta, referam; divitis et pauperis, amici et inimici, civis et peregrini discrimine sublato, et neque favorem vel odium, neque praemium, neque poenam mihi propositam curabo, sed in judicando, consulendo, referendo partium controversias, secundum Deum et justitiam sanctam et aequitatem, in iisque omnibus conscientiae meae judicium sequar, et audiam; aliaque negotia Officio meo incumbentia fideliter et pro posse meo peragam. Sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Dei Evangelia." *Ianuszowski, f.* 290.

Przysięga Sekretarzow Koronnych.

„Ego N. juro, quia Serenissimo Principi et Domino, Dno N. Regi Poloniae fidelis ero. Secreta, quae mihi per suam Majestatem et Consiliarios dicentur, contingentia vel Majestatem Regiam, vel Rempublicam, aut utrumque, nemini in jacturam Regiam, aut Reipubl. pandam. Quidquid vero scivero, intellexero, aut sensero, suae Majestati Regiae, Regno et Reipubl. nocibile, et damnosum, praecustodiam. Sic me Deus adjuvet etc." *Ibidem, f.* 292.

Przysięga Pisarza Polnego.

„Ego N. juro, quia Serenissimo Domino Regi et Regno Poloniae fideliter serviam, omnia damna in exercitibus et stipendiariis equitibus et peditibus suae Majestati imminentia et Regno Poloniae, diligenter providebo et custodiam, omnes equos tam perdamnificatos, quam ad stipendium servitii conductos, vel conducendos, veraciter conscribam, et haec omnia diligenter et fideliter faciam; nec eadem negligam vel omittam causa timoris, odii, vel amoris, favoris vel damnorum gratia, sed omnia damna Majestatis Regiae et Regni diligenter custodiam, et ea Majestati Regiae, vel Domino Capitaneo Exercituum Regni fideliter revelabo. Sic me Deus adjuvet, et Sancta Crux Christi." *Herburt, f.* 248.

Przysięga Starostow i dzierżawcow Krolewskich: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 336, *tit.* Capitanei.

Przysięga Podkomorzego, *vide tit.* Podkomorzy.

Przysięga Sędziego i Podsędka.

„Ego N. juro, quod juste secundum Deum, jus scriptum, aequitatem, et partium controversias judicabo, recognitionesque suscipiam, divitis et pauperis, amici et inimici, civis et peregrini, discrimine sublato, et neque favorem, neque odium, neque praemium, neque poenas mihi propositas curabo, sed in judicando solum Deum et jus scriptum, aequitatem, partium controversias et recognitiones, in hisque omnibus conscientiae meae judicium sequar et audiam, aliaque negotia mihi incumbentia fideliter et pro posse meo faciam. Sic me Deus adjuvet, et Sancta Crux Christi." *Herburt, f.* 247.

Przysięga Pisarza Ziemskiego.

„Ego N. juro, quia juste secundum Deum, jus scriptum, aequitatem et partium controversias judicabo, consulam Iudici, fideliterque partium recognitiones, controversias, affectationes, seu postulationes juridicas, vel Iudicis decreta, in librum actorum terrestrium inscribam, et inscribi curabo; divitis et pauperis, amici et inimici, civis et peregrini discrimine sublato, et neque favorem, neque odium, neque praemium, neque poenam mihi propositam curabo, sed in judicando, consulendo, et scribendo solum Deum, et justitiam sanctam, et aequitatem, partium recognitiones, controversias, ac judicis sententias, in hisque omnibus conscientiae meae judicium sequar et audiam; aliaque negotia mihi incumbentia fideliter, et pro posse meo peragam. Sic me Deus adjuvet, et S. Crux Christi." *Ibidem.*

Tych Urzędnikow Ziemsk. Podkomorzego, Sędziego, Podsędka, i Pisarza, może być odprawiona przysięga in absentia Palatini et Castellani, przed Urzędnikami Ziemsk. na Rokach Ziemsk. albo leżeniu xiąg sądowych onego wdztwa: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1456, *tit.* O przysięgach.

Przysięga Starostow w Inflantach, *vide tit.* Inflanty.

Przysięga Magistri Generalis in Prussia et Commendatariorum ejus: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 335.

Przysięga Woiewody Multańskiego. *Ibidem.*

Przysięga, ktorą Wołosza zwykła czynić Krolowi i Koronie Polskiey. *Ibidem.*

Przysięga Consiliariorum terrarum Prussiae. *Ibidem*, *f.* 336.

Przysięga tychże, ut in medio Consilii jurant. *Ibidem.*

Przysięga Consulum miast Pruskich i ziem, także Szlachty Krolowi na tronie. *Ibidem.*

Przysięga Burgrabiego Gdańsk. *Ibidem*, *f.* 337.

Przysięga Woźnego. *Ibidem. Ktora po Polsku tak wytłomaczona:*

„Ia N. Bogu przysięgam: iż od tego czasu, i na potym będę wierny Nayiaśnieyszemu Panu memu Krolowi etc. Sprawy sądowe mnie poruczone, i zwierzone, i pozwy wiernie będę sprawował we wszystkich sprawach, i gdy będę na świadectwo wezwan, wiernie zeznam, nie za miłością, nie za nienawiścią, ani zapłatą, ani łaską, ale dla Boga i sprawiedliwości, ani będę zwalał na żadną złą rzecz, ktoraby mogła iakimkolwiek sposobem potłumić prawdę, i będę posłuszny Sądu Krolewskiego, i wszystko, co mi będzie poruczono przez Panow Wwdow i inne Urzędniki Sądu Ziemsk. wiernie będę zeznawał, ani będę pomagał fałszywey sprawie, i wszystkie rzeczy mnie zlecone wiernie, okrom chytrości i zdrady, sprawować będę. Tak mnie P. Boże wspomoż, i S. Krzyż P. Chrystusow."

Przysięga Żydowska. *Ibidem. Ktora po Polsku sic sonat.*

Żyd ma się obrocić przeciwko słońcu, osobnie od ludzi innych, i ma stać boso na iednym stołku przyoblekłszy się płaszczem albo suknią, a czapkę żydowską ma mieć na głowie. A ieżeli potknie się trzykroć, tedy tak wiele wiardunkow traci, a ieźli czwarty raz, tedy zostaie winien w oney rzeczy. A tak niech mowi ten, ktory Żydowi przysięgę przepowiadać będzie: „Eliaszu Żydzie: ia ciebie napominam przez te trzy litery, i przez ten zakon, ktory dał Pan Moyżeszowi na gorze Synai na tablicy kamienney; iż te xięgi, albo ten rodał iest prawdziwy i sprawiedliwy, na ktory ty Żydzie przysięgać masz temu prawdziwemu chrześcianinowi, o takowy występek albo rzecz, o ktorą cię przed Sąd przywiodł." I niech mu tak będzie przepowiadana przysięga:

Iżeś w tey rzeczy nie winien, o ktorą cię ten chrześcianin winuie: tak cię Bog niech wspomoże, i ten sam, ktory niebo i ziemię, powietrze, rosę, gory, pagorki, kwiatki i trawy stworzył. A ieźliś winien, niech cię ten trąd i iad zarazi, ktory za modlitwą Elizeuszową Naamana opuścił, a Gezego zaraził. I ieźliś winien, niech cię ogień niebieski spali, i kaduk popadnie, i płynienie krwie. I ieźli iesteś winien, abyś był zatracon na twey duszy, i na twym ciele, i na twych rzeczach, i niech cię to potka, co żonę Lotową, ktora przemieniona była w słup solny, kiedy się zapadła Sodoma i Gomorra. I ieżeliś iest winien, abyś nigdy nie przyszedł na łono Abrahamowe, gdzie chrześcianie, Żydowie, poganie, przed Stworzycielem wszystkich rzeczy zmartwychwstaną. I ieźliś winien, niech cię zakon Moyżeszow zmaże, ktory na gorze Synai P. Bog dał Moyżeszowi, i ktory sam P. Bog palcem swym napisał na tablicy kamienney. A ieźliś winien, niech cię pohańbi wszystko Pismo, ktore iest napisane w pięciu xięgach Moyżeszowych. A ieźli twoia przysięga nie iest sprawiedliwa, ani czysta, ani prawdziwa, aby cię Adonai zmazał mocą swego Bostwa; niech cię wezmą wszyscy źli duchowie, i niech cię doprowadzą na wieczne potępienie na wieki wiekow. Amen.

Przysięga Wwdy Multańsk. ktorą Kazimierzowi Iagiellonczykowi Krolowi oddawał: *a.* 1485, *v.* I, *f.* 238.

Przysięga Xiążęcia Zatorskiego: *a.* 1494, *v.* I, *f.* 245.

Przysięga Szlachty Xięstwa Zatorskiego. *Ibidem*, *f.* 246.

Przysięga Poborcow, *vide tit.* Podatki, *et v.* II, *f.* 1390.

Przysięga Superintendentow i Administratorow Skarb. w Radomiu, *vide tit.* Cło.

Tychże: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 659, *tit.* Skarb Koronny.

Przysięga szlachcica podeyrzanego:

„Ia N. przysięgam P. Bogu, iż Krolowi Imci N. z łaski Boskiey Polsk. Krolowi wierny będę, i poddaństwo oddaię. Przeciwko Krolowi Imci Panu moiemu z nieprzyiacielem żadnym przestawać nie będę, i owszem za Krola Imci dostoieństwo i zdrowie, do gardła swego przeciwko każdemu nieprzyiacielowi stawiać się będę, i cobym wiedział być Krolowi Imci niebeśpiecznego i szkodliwego, bez wszego omieszkania Krola Imci przestrzegać nie zaniecham, we wszystkich postępkach moich tak się sprawuiąc, iako wiernemu a dobremu poddanemu Krola Imci przystoi. Tak mi Boże dopomoż." *Ianuszowski*, *f.* 557.

Przysięga Burmistrza i Raycow Gdańskich: *a.* 1570, *v.* II, *f.* 813.

Praefecti Militum tegoż miasta. *Ibidem*, *f.* 814.

Praefecti portus maris. *Ibidem.*

Burgrabii. *Ibidem*, *f.* 815.

Przysięga patronow i agentow w Trybunale, *vide tit.* Trybunał.

Przysięgę na spuszczenie własnego zboża obywatelom wdztwa Brzesk. Lit. dość wykonać w Grodzie Mielnickim. *Vide tit.* Podatki.

Przysięga świadkow w kryminałach, *vide tit.* Swiadkowie.

Przysięga kupcow ratione akcyzy: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 286.

Przysięga Urzędu Mieyskiego, lub Exaktorow akcyzy. *Ibidem.*

Przywianki.

Przywianki pierwszego męża, wrocić się maią potomkom iego od żony pozostałey, gdy za drugiego męża poydzie. O co rękoymie stawić ma: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O siostrach.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 409, *tit.* De bonis.

Przywileie.

Privilegium Ludovici Regis confirmans omnes literas, jura, et libertates, per antecessores ejus indigenis Regni concessas. *Cassoviae*, *a.* 1374, *v.* I, *f.* 55.

Privilegium praelatorum Lithvaniae tempore Ia-

gellonis Regis ad Regnum de Ducatu assumptum, se Regno ad communia auxilia inscribentium. *Vilnae*, *a.* 1401, *v.* I, *f.* 60.

Aliud, quo nullum alium, quam Vladislaum Regem pro Domino post mortem Vitoldi habituri sint, appromittunt. *Ibidem*, *f.* 61.

Aliud, per quod communi consensu de utroque Dominio Rex sit eligendus. *Ibidem.*

Confirmatio privilegiorum et aliorum jurium, cum additione aliquorum articulorum, per Vladislaum Iagellonem in Czerwinsko concessorum: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 82, *et* 84, § Postremo.

Privilegum Vladislai Iagellonis datum personis ecclesiasticis contra eos, qui ultra annum excommunicationis sententiam sustinuerint, confirmatum a Casimiro III ejus filio. *Petricoviae*, *a.* 1458, *v.* I, *f.* 193, *tit.* Confirmatio.

Przywiley Żydom dany od Bolesława Xcia Kalisk. konfirmowany przez Kazimierza W. ktory Alexander Krol w statut włożyć dla przestrogi Chrześcianom roskazał: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 309.

W przywileiu czego nie dotkniono, to trzymano być nie ma: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* Quomodo.

Ani inaczey wykładane być maią, tylko iak in se sonant. *Ibidem.*

Przywiley Stolicy Rzymsk. pro liberis collationibus et provisionibus, w 6 miesiącach Krolowi pozwolony, ma być wieczny, i nie gwałcony: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 510, *tit* Cum magna pars.

Przywileie Krolewskie pod pieczęcią Kor. z Kancell. wydane, maią być wpisane do Metryki, i ztamtąd, ktoby ie stracił, a o nie prosił, nic nie odmieniaiąc, maią być pod pieczęcią wydane: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, § Caeterum.

Przywileie z xiąg Kancellaryi wyięte, naganione, albo zastarzałe, przysięgą tego, ktory ie pokazuie, poprawione być maią. *Ibidem.*

Przywileiow na dobra dziedziczne szlachta przed Sstą nie powinna okazować. *Vide tit.* Listy.

Przywiley kto u Sądu ukaże, pozwany przeciw swemu przywileiowi kopę do Sędziego traci, ktora mu od powoda ma być wrocona, ieźli ten nie przysięże na to, iż nie wiedział iako pozwany przywileiem był nadany: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 29, *tit.* De illo.

Przywileie pośledniejsze in praejudicium pierwszych z Kancellaryi wydane, żadney wagi mieć nie maią. Ktora konstyt. W. X. Lit. służyć ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 172, *tit.* Przywileie na przywileie.

Przywileie Kor. a mianowicie przywiley Krola Alexandra, ktorych nie masz w statucie, a potrzebne znalazłyby się być Rzeplitey, aby były włożone, wdztwo Sandomirskie starać się będzie na przyszłey Elekcyi. *Na Zieździe okazowania swego pod Pokrzywnicą*, *sub interregno a.* 1587, *v.* II, *f.* 1075, § Wiedząc.

Przywiley Krola Alexandra o Unii W. X. Lit. z Koroną w recessie Warszawskim: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 645.

Przywiley ostatni o teyże Unii: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 766, *tit.* O Xięstwie.

Przywiley incorporationis Xięstw Oświecimsk. i Zatorsk. do Korony: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 653, *tit.* O Xięstwie.

Drugi, ktorym pierwszy declaratur: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 658.

Przywiley przywrocenia ziemi Podlask. do Korony: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 745, *tit.* O ziemi Podlaskiey.

Potym confirmatur et declaratur: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1232, *tit.* Podniesienie pozwow.

Znowu confirmatur: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1617, *tit.* O przywileiu Podlaskim. — *Vide tit.* Dobra.

Znowu cum declarationibus constit. a. 1588 et 1607 approbatur: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 813, *tit.* Confirmatio.

Znowu o przywileiu tym, i o zawarciu exekucyi konst. wszystkie reassumowano, exceptis litis pendentiis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* Zamknienie exekucyi.

Przywileiow w Prussach straconych warunek, *vide tit.* Acta.

Przywiley przywrocenia ziemi Wołyńsk. do Korony: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 752, *tit.* O ziemi Wołyńskiey.

Przywiley przywrocenia Xięstwa Kiiow. do Korony. *Ibidem*, *f.* 759, *tit.* O Xięstwie Kiiowskim.

Tych wszystkich przywileiow punkta są rezolwowane in hoc libro.

Przywiley wolności Nowemu-Miastu na granicy Wołosk. w wdztwie Podolsk. leżącemu, od Krola dany, approbatur: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1628, *tit.* O wolności.

Przywileie o wolney Krola Elekcyi, i inszych wolnościach od starych Krolow dane, przez Krola Zygmunta III approbantur, i nowy dany: *a. eod. f.* 1596, *tit.* Naypierwey.

Tenże przywiley w Grodach Kor. i W. X. L. iako oboiemu Narodowi ex aequo służący, aktykować pozwolono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1661, *tit.* O warunku wolney Elekcyi.

Roskazano Urzędnikom Kancellaryi Krolewsk. aby go do Grodow podali: *a.* 1613, *tit.* Przywiley wolney Elekcyi.

Podany iest in volumen constit. *a.* 1631, *v.* III, *f.* 665, *tit.* Diploma.

Przywileie na ieden urząd dwom osobom wychodzić nie powinny, dla tego Kancellarye Wielka i Mnieysza, kommunikować sobie wzaiemnie będą tych przywileiow expedycyi: *a.* 1717 *w traktacie Warszaw. f.* 242.

Przywileie W. X. Lit. maią być w skarbie zrewidowane: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1631, *tit.* O Metrykach W. X. Lit.

Też Instygatorowi W. X. Lit. na przyszłym Seymie windykować kazano. *Vide tit.* Metryka.

Przywileie nadane Xięstwu Żmudzk. od Nayiaśn. Krolow roborowane, in quantum juri communi non repugnant, wiecznemi czasy

approbowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 677, *tit.* Przywileie.

Przywileie na dobra szlacheckie w wdztwie Bracław. leżące, W. Ianowi Potockiemu Wdzie Bracław. z Kancellaryi Kor. wydane, zniesiono, i warowano: że się to dziać in posterum nie będzie, ale szlachta dobr swoich dziedzicznych, wedle praw i przywileiow na Unii w roku 1569 danych, spokoynie wiecznemi czasy zażywać maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 29, *tit.* Zniesienie kommissyi.

Przywileie ziemi Wieluńsk. od Krolow Polsk. nadane, in volumen legum przy konstytucyach do druku maią być podane: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 183, *tit.* O przywileiach.

O tymże: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 287, *tit.* O przywileiach.

Przywiley Xiążętom Pruskim super feudum dany, *vide tit.* Xstwo Pruskie.

Przywileie na dobra dziedziczne za Krolewskie rozumiane w wdztwach Ruskim, Podolskim, Podlaskim, *vide tit.* Wdztwa.

Przywileie in solidum tamże, *vide tit.* Dobra.

Przywileie in solidum w wdztwie Krakowskim, *vide ibidem.*

Przywileie na ststwa Ukraińskie declarantur. *Vide ibidem.*

Przywiley iakiś przez Iunga Szkota otrzymany, skassowano. A takowych na potym sub nullitate privilegiorum nie ma Kancellarya wydawać: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1607, *tit.* O przywileiu Iungowym.

Przywiley Ur. Ianuszowi Eperyeszowi od Krola Zygmunta III a. 1601 dany, onemuż i potomstwu iego approbatur. *Ibidem*, *f.* 1629, *tit.* Approbacya przywileiu.

Przywiley Szlachet. Wawrzyńcowi Iustymontemu od Krola Zygmunta III a. 1589 dany, także approbatur: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 36, § Także list.

Przywiley Ur. Iakubowi Branickiemu Podstolemu Lubelsk. na zalewek stawu iego Siemiańskiego etc. za uznaniem Rewizorow z Seymu zesłanych, approbowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 299, *tit.* Utwierdzenie zalewku.

Przywiley Sawie Greczynowi, mieszczaninowi Lwowsk. i potomstwu iego, od Krola Zygmunta Augusta a. 1569 dany, in toto approbatur. *Ibidem*, *f.* 301, *tit.* Approbacya przywileiu Sawie.

Przywiley Ur. Ianowi Rudnickiemu, na przydanie szabli do herbu iego starego Strzemienia, od Krola Zygmunta III a. 1601 dany, approbatur. *Ibidem.*

Przywiley w roku 1552, od Krola Zygmunta Augusta, na kupno wieczyste kamienicy w Wilnie, na ulicy Niemieckiey leżącey, W. Stan. Piotrowicowi Kiszce Wwdzie Witebsk. i Annie Radziwiłłownie, małżonkom dany, in toto wiecznemi czasy sukcessorom ich approbatur: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 829, *tit.* Utwierdzenie.

Przywiley od krola Zygmunta III W. niegdy Demetrowi Chaleckiemu Podskarbiemu W. X. Lit. i małżonce iego, na kupno wieczyste w Grodnie dworu i placu na Podolu, z niektoremi domkami nad rzeką Niemnem, dany, sukcessorom i futuris bonorum possessoribus in toto approbatur: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 28, *tit.* Konfirmacya.

Przywiley na zamianę 6 włok Krolewsk. za 6 włok OO. Franciszkanow konwentu Pińsk. we wsi Koszowicach, tymże Franciszkanom dany, in toto approbowano: *a.* 1647, *v.* V, *f.* 123, *tit.* Konfirmacya.

Przywiley na wolnąelekcyą Wdy Połock. wdztwu temuż approbowano. *Ibidem*, *f.* 133, *tit.* Approbacya przywileiu.

Przywiley szlachet. Ianowi Dziahilewiczowi na kaucyą, względem mieszkania w Połocku utwierdzono. *Ibidem.*

Przywileie dwa, ieden na indygenat, drugi na nobilitacyą, obadwa ręką Krolewską i Imci X. Prymasa, i Marszałka Poselsk. podpisane, approbowano, hac conditione: żeby się w nich nic juri et aequalitati contrarium nie znaydowało: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 337, *tit.* Approbacya.

Przywiley na Nowe-Leszno przy Warszawie, salvis juribus et decretis Ducatus Masoviae, approbowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 457, *tit.* Libertacya.

Przywileiow pięć na indegenaty pewnym osobom dane, approbantur: *a. eodem.* — *Vide tit.* Szlachectwa.

Przywiley na kramy pod zamkiem w Warszawie, Szlach. Tytusowi Liwiuszowi Boratyniemu, od Krola Iana Kazimierza, dany, approbatur: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* Approbacya.

Przywiley od Krola Iana Kazimierza pod czas zamieszania w Rzeplitey, in personam W. Pawła Sapiehy, na ow czas Wwdy Witebsk. na Generalne Regimentarstwo woysk. W. X. Lit. dany, in toto stwierdzono, waruiąc in posterum, że to władzy i Urzędom Hetmańskim, preiudykować nie ma: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 534, *tit.* Approbacya.

Przywileie od Krola Zygmunta Augusta, i od innych po nim Krolow, Iędrzeiowi Terlikowskiemu, i sukcessorom iego na dobra wsi Hermak w wdztwie Podolsk. w powiecie Latyczewsk. leżącey, in haereditatem nadaney, approbowano, i też dobra wiecznemi czasy Ur. Krzysztofowi Kawieckiemu i sukcessorom iego, iako legitimo pomienionego Terlikowskiego successori, darowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 545, *tit.* Approbacya przywileiu.

Przywiley od Krola Iana Kazimierza na wybieranie pewnych cełł i myt w mieście Iazłowcu, do lat 3, W. Alexandrowi Koniecpolskiemu Wwdzie Sandomirskiemu anno praesenti dany, approbowano. *Ibidem*, *f.* 548, *tit.* Pozwolenie.

Przywileie i prawa Tatarom Litewsk. i Wołyńsk. approbowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 683, *tit.* Confirmatio.

Przywiley, alias diploma W. Andrzeiowi Karolowi Grudzińskiemu Wwdzie Kalisk. mał-

żonce i potomkom iego służący, pod datą Seymu tego z Kancellaryi wydany, na wieczne czasy approbowano. *Ibidem*, *f.* 617, *tit.* Diploma.

Przywiley od Krola Iana Kazimierza ex Senatus consulto, na dobra do stołu Krolewsk. należące w ekonomii Brzeskiey leżące, nazwane Kiiowiec i Mieleyczyce z miasteczkiem Pieszczatcem, i wsiami do tych kluczow należącemi, prawem dożywotnim Ur. Pawłowi Teterze dany, non obstantibus quibusvis constit. o nieupraszaniu dobr stołu Krolewsk. sancitis, in toto approbowano; salvo jure kościoła Mieleyczyckiego ratione włok temu kościołowi nadanych; et salva repetitione eorumdem bonorum, gdy się poda okazya w W. X. Lit. per commutationem bonorum aequivalentium, bez ukrzywdzenia tegoż Ur. Tetery. *Ibidem*, *f.* 681, *tit.* Approbacya.

Deklarowano potym: że te dobra przy wszelkich wolnościach od żołnierza, iako ekonomie Krolewskie, zostawać maią: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 810, *tit.* Reassumptio.

Przywileie od Krola Iana Kazimierza, Ur. Ianowi Nieczaiowi na dożywocie dobr, nazwanych Czausy i Czerekow, i na dwoie woytostwa Puckowskie i Blachowickie w ekonomii Mohylowskiey leżące, także na ststwo Bobruyskie, cum onere refusionis summy na nim będącey, należnym sukcessorom. Także przywileie od tegoż Krola Ur. Adam. Chlebowi Koszańskiemu na wieś Tyszczy z młynkiem, z gruntami Malkowskiemi, i z słobodką Pachnowską, i Ur. Krzysztofowi Ianowi Boharewiczowi na wioski Holenie, i Horbowicze, w ekonomii Mohylowskiey leżące, dożywociem dane, approbowano. Tak iednak, iż post fata pomienionych donataryuszow, znowu te dobra do stołu Krolewsk. wracać się maią, albo też za podaniem okazyi z inszych dobr do dyspozycyi Krolewsk. przypadłych, commutatio bonorum aequivalentium wszystkim mianowanym osobom, bez ukrzywdzenia ich, uczynione będzie: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 682, *tit.* Approbacya przywileiow.

Przywiley na wioski pewne, w tymże przywileiu, specyfikowane, z dobr juri reformatorio Krolowy Ludwiki Maryi w ststwie Bobruyskim podległych, prawem Ziemskim wieczystym od teyże Krolowey Ur. Ianowi Kazimierzowi Sielickiemu Skarbnikowi Rzeczyck. nadane perpetuis temporibus, approbowano. Konstyt. iednak dawne z strony dobr juri reformatorio podległych, (donacyą wyżey mianowaną excypuiąc), reassumowano. *Ibidem. tit.* Approbacya przywileiow, *2do.*

Przywileie na Koszany i Bereżytnińskie dobra w wdztwie Mścisławsk. Ur. Chlebom Koszańskim approbowano. *Ibidem.* Ale tę konstyt. potym zniesiono, *vide tit.* Dobra.

Przywiley na miasteczko Brochow, w ziemi Sochaczewsk. nad rzeką Bzurą leżące, Ur. Olbrachta Adryana na Brzezinach Lasockiego Ststy Wyszogrodzk. dziedziczne wydany, in toto approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 937, *tit.* Approbacya przywileiow.

Przywileie na lokacye także miasteczek: Freysztatu, Laskowki, Kobyli-Gory, approbowano. *Ibidem.*

Przywiley od Krola Iana Kazimierza kapłanom kościoła farnego Bocheńsk. na pensye im należące dany, in toto approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 958, *tit.* Aprobacya przywileiu.

Przywiley Krola Kazimierza wiosce Kawęczynek nazwaney, w powiecie Sieradzk. leżącey, a. 1487, nadany, salvis oneribus Reipubl. approbowano. *Ibidem*, *f.* 957, *tit.* Wieś Kawęczynek.

Przywileiu Ur. Bazylemu Krasińskiemu i małżonce iego, na leśnictwo Czacheckie w ekonomii Kobryńsk. dożywotnie służącego, approbacya. *Ibidem*, *f.* 998, *tit.* Approbacya przywileiu.

Approbacya przywileiu Ierzego Balentfieia Horwata na pewne domy i grunta w Czersku, sukcessorom iego służącego. *Ibidem*, *f.* 948, *tit.* Potwierdzenie przywileiu.

Approbacya przywileiu Bidermannom służącego. *Ibidem*, *f.* 951.

Przywiley libertationis dworu w Krakowie, i placow w Warszawie W. Wielopolskiemu Kasztelanowi Woynickiemu approbowano. *Ibidem*, *f.* 940, *tit.* Approbacya.

Przywileie pod pieczęcią pokoiową i Kor. ex Senatus consulto, *vide tit.* Krol.

Przywileie Ur. Ianowi Baltazarowi Karczewskiemu, ktoremi dom iego w Warszawie na Piwney ulicy libertowany iest, in toto approbowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 123, *tit.* Approbacya.

Przywiley na pewne place z gruntami w ststwie Filipowskim, Ur. Ianowi Kazimierzowi Kierdeiowi Marszałkowi Grodzieńsk. approbowano, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 157, *tit.* Approbacya.

Przywiley i libertacye od Krolow Władysława IV i Iana Kizimierza, kamienicy Urodzonych Lettawow, Sędziego Ziemsk. i Stolnika Starodubowsk. w Wilnie na ulicy Niemieck. podle kamienicy Kiszczyńskiey leżącey, dane approbowano, i prawu ziemsk. tęż kamienicę wrocono. *Ibidem*, *f.* 156, *tit.* Libertacye pewnych placow.

Przywiley od Krola Zygmunta Augusta UU. Stanisł. Hieronimowi, i Ierzemu Zalaszowskim braci rodzonym, in a. 1555 dany, ktorym ad omnes praerogativas Stanu Szlacheck. są przypuszczeni, approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 380, *tit.* Approbacya.

Przywiley Szlachet. Ianowi Kazimierzowi Lauremu na honor Equitis aurati od Iana III dany, approbatur. *Ibidem*, *f.* 395, *tit.* Approbacya.

Przywiley od Krola Michała na kamienicę w Wilnie na Końskiey ulicy leżącą, Ur. Ben-

netowi dany, in toto approbatur. *Ibidem*, *f.* 440, *tit.* Declaratio.

Przywiley libertationis Ur. Teodor. Wierzbie na dworek i włoki w mieście Mielnicy, *vide tit.* Libertacye.

Przywileie libertacyi, *vide tit.* Libertacye.

Przywiley W. Andrzeiowi Morsztynowi Podskarbiemu W. Kor. na wolny wrąb w lasach i borach Guzowsk. i Kozłowsk. do dzierżawy Kaszek na restauracyą: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 584, *tit.* Approbatio.

Przywiley domowi Radzieiowskich na miasteczko Mszczonow etc. tak nowy, iako i dawny, approbowano. *Vide sub tit.* Miasta: Mszczonow.

Przywiley od Krola Iana III Szlachet. Ierzemu Kolla kupcowi dworskiemu dany, approbowano, i podług onego kupiectwa wolne w państwach tych, osobliwie iednak w Warszawie, prowadzić pozwolono; salvis in toto oneribus Reipubl. et decretis Ducatus Masoviae: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 594, *tit.* Approbacya przywileiu.

Przywiley od Krola Władysława IV plebanom kościoła farskiego przy miasteczku Stanisławowie w ziemi Warszawsk. i poddanym plebańsk. na zażywanie do opału drew suchych i pogorzałych, tudzież na wolny wrąb w borach ststwa Stanisławowsk. i innych w przywileiu tych opisanych, dla reparacyi kościoła, plebanii, i wiosek plebańsk. służący, in toto approbowano. *Ibidem*, *f.* 597, *tit.* Approbacya przywileiu.

Przywiley od Krola Iana Kazimierza na lenne dobra w wdztwie Smoleńsk. Ucieszną i Hrehorkow. W powiecie zaś Starodubowskim na Poczapowszczyznę, postrzelanym w potrzebie Kuszlikowskiey, dany i konst. a. 1662 approbowany, znowu korroborowano: *K. L. a.* 1678, *v.* v, *f.* 632, *tit.* Approbacya przywileiu.

Przywiley Ur. Konstantemu Paszkowskiemu Podstolemu Mścisławsk. na wioskę Wieremieyki i Szawienice nazwaną, służeb połtrzeci, dany, a Ur. Kazimierzowi Karolowi Paszkowskiemu takowyż przywiley na wioskę Rabowicze, służeb połtory, w powiecie Rzeczyck. leżące, konfirmowano. *Ibidem*, *tit.* Konfirmacya przywileiow.

Przywiley Ur. Felicyanowi Kuczborskiemu Stście Bułakowsk. na dzierżawę Bułakowską, w wdztwie Trock. leżącą, dany, in toto approbowano. *Ibidem.*

Przywiley Ur. Ianowi Zaleskiemu, i Iadwidze Raczyńskiey, małżonkom, na wioskię ze dwiema domami Szołoszadce nazwaną, w wdztwie Trock. w powiecie Kowieńsk. leżącą, dany, in toto approbowano. *Ibidem.*

Przywiley, alias diploma wdztwom: Kiiowskiemu, Smoleńsk. Czerniechowsk. i powiatom Starodubowsk. i Nowogrodzkiemu, *vide tit.* Woiewodztwa.

Przywileie na ststwa, dzierżawy, i inne dobra, także na Dygnitarstwa, Urzędy Ziemskie do wdztwa Smoleńsk. etc. z Kancellaryi W. X. Lit. expedyowane być maią: *K. L. a.* 1613, *v.* III, *f.* 198, § Przywileie.

Przywileiu na cuchtaus, alias domum correctionis przy Warszawie, approbacya: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 672, *tit.* Domus correctionis.

Przywileie miastu Oświecimowi nadane na skład solny, i wywożenia, iako i przywożenia towarow z Szląska, approbowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 670, *tit.* Zamek Oświecimski.

Przywileie miasta Kowna, i prawa od Krolow Polsk. nadane, in omnibus punctis et clausulis approbowano i konfirmowano. *Ibidem*, *f.* 679, *tit.* Miasto Kowno.

Przywileie na szlachectwo, *vide tit.* Szlachcic.

Przywiley na iakie daniny, *vide tit.* Dobra.

Przywileie miast rożnych, *vide tit.* Miasta.

Przywileie kościołom, *vide tit.* Kościoły.

Przywileie szpitalom, *vide tit.* Szpitale.

Przywileie XX. Iezuitom i innym zakonnikom, *vide tit.* Fundacye. Klasztory.

I insze pod swemi własnemi znaydziesz tytułami.

Pszczoły.

O pszczoły, albo o miod obwiniony, każdy sprawić się ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 17, *tit.* De illo, qui accusatur.

Plura vide tit. Barci.

Puścizna, vide tit. Kaduki.

Pustynie.

Do Podola i Rusi naznaczeni Rewizorowie, aby pustynie, poki maią być rozdawane wiecznością, albo lennem, dla osiadania onych, zrewidowali: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 727, *tit.* Kraie Podolskie.

Potym Lustratorom, i w ziemiach wszystkich Podolsk. Wołyńsk. i Kiiowsk. toż uczynić zlecono: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 787, § Daiemy też.

Znowu Kommissarze na toż naznaczeni do Rusi i Podola, cum securitate Rewizorow i Lustratorow: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 924, *tit.* O Kommissarzach.

I znowu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1280, *tit.* Rewizya.

I znowu: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1454, *tit.* Kommissarze.

I znowu cum interpositione na rewizory poenae 100 marc. in Iudicio Tribunalis Regni, inter causas officii peremptorie ad instantiam cujusvis repetendae, gdyby nie zrewidowali, i na Seym blisko przyszły tego nie donieśli, albo na piśmie tego nie podali: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1509, *tit.* Rewizorowie.

Pustynie za Białą-Cerkwią, aby Krol rozdawać mogł na wieczność osobom Szlacheckiego Stanu Rzeplitey zasłużonym, pozwolono; iakoż zaraz Baryszpol i inne rozdał: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1345, *tit.* Danina pustyń. — *Vide tit.* Dobra.

Puszcze, vide tit. Lasy, tit. Kommissye.

Qwarta, vide tit. Kwarta.

Qwity, vide tit. Kwity.

Rabownicy, vide tit. Swawolni ludzie.

Rachunki.

Rachunki miast, *vide tit.* Miasta.

Rachunki woiewodztw, ziem, powiatow, *vide tit.* Podatki.

Rachunki Poborcow, *vide tit.* Podatki.

Rany.

Ran obdukcya przez Woźnego bywała, po ktorey aktor świadkow dostatecznych przed Sądem stawić miał o zadanie ran, ktorzy ieżeli nie dowiedli, aktor winę siedmnadziestą Sądowi, i parti piętnadziestą płacić miał: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Vulnera.

Teraz iuż nie Woźny sam, ale Urząd Grodzki lub Ziemski rany oglądować ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De falsitatibus, § Praeterea.

O rany i mężoboystwo szlacheckie i kmiece, w miastach prawem Polskim ma być sądzono: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* Vulneratorum et occisorum, etc.

O tymże: pod winą 14 grzywien na mieszczany parti solvendarum, gdyby secus facere praesumerent: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Iudicio.

Rani kto kogo przy Krolu, albo przy Stście, ma być bez łaski karany: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 53, *tit.* De eo, qui coram Regia Majestate.

A ieźli przy Sądzie, winę siedmnadziestą Sądowi, a zelżonemu piętnadziestą dać będzie powinien. *Ibidem*, *tit.* De eo, qui aliquem in Iudicio.

Ieźli zaś na Seymie to uczyni, winą statutową ma być karany: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 393, *tit.* Poena turbantium Conventus.

Ranę kto drugiemu zadał in praesentia Maiestatis, według statutu ręka mu być miała przebodzona: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 53, *tit.* De eo, qui coram Regia Maiestate.

Rany sine szlachcicowi od szlachcica zadane, winą piętnadziestą maią być płacone. *Ibidem*, *f.* 35, *tit.* De percussione.

Sine zaś rany zadane temu, ktory nie iest prawa żołnierskiego, grzywną groszow maią być płacone. A kmieciowi 6 grzywien, alias 6 szkotami. *Ibidem*.

Rany temu, ktory mieni się być szlachcicem, nie będąc nim, płacone mu być nie maią: *a.* 1552, *v.* II, *f.* 606, § Gdzieby kto.

A ktoby o takich rany fołdrował, takowy ma płacić winę 120 grzywien, także rok i 6 niedziel na dnie w wieży siedzieć. *Ibidem*.

O ranienie prostego człowieka, i sługi nieosiadłego u pana aresztowanie, pan sprawiedliwość uczynić ma: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, § De aliis vero.

Rany od prostego człowieka szlachcicowi zadane, ktoremu on nie dał przyczyny, na gardle maią być karane. Co się rozumie o ranie znaczney, z ktorey zwykło pochodzić ochromienie. Alias pieniężną winą według starego statutu uchodzi. *Ibidem*, *f.* 502, § Plebejus nobilem.

Ażeby zaś wiadomość pewnieysza dania, albo niedania przyczyny była, szlachcic, ktory obwinia o ranę, albo o zabicie, powinien dowieść samotrzeć corporali juramento, cum genere sibi aequalibus, iż nie dał przyczyny do siebie ranienia. A gdy nie dowiedzie, chłop na gardle karany być nie ma, ale tylko pieniężną karę podeymie. *Ibidem*.

Rany w zwadzie zadane, przysięgą maią być dowodzone: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 18, *tit.* De vulneratis in discordia.

A gdy wtenczas sługa broniąc pana, kogo rani, żadney za to winy nie podpada. *Ibidem*, *f.* 53, *tit.* De famulis in contentione dominum juvantibus.

In defensione sui zadane, juramento maią być dowiedzione, iż to nie pochodziło z żadney zemsty. *Ibidem*, *f.* 17, *tit.* De eo, qui vulnerat.

Rany w żarcie zadane, maią być nadgrodzone. *Ibidem*, *f.* 38, *tit.* De vulneratione.

Ran szlacheckich, i ochromienia szacunek w statucie tak opisany: Za ranienie w nogę, w rękę, w nos, albo ochromienie, grzywien 15. Za ucięcie palca wielkiego, grzywien 8. Za każdy inny palec, grzywien 3. Za każde ranienie członkow pomienionych, wina piętnadziesta. *Ibidem*, *f.* 26, *tit.* De milite.

O tymże. Pro mutilatione membri cujuslibet, grzywien 30 a za prostą ranę, grzywien 15. *Ibidem*, *f.* 25, *tit.* De milite, qui occidit.

Znowu: iż rany szlacheckie sowito maią być płacone, to iest: krwawa grzywien 20, a sina gr. 6 z winą sądową; obliczna znaczna krwawa, grzywien 30, ucięcie palca każdego, grzywien 30, wybicie zęba każdego grzyw. 20, chromota wieczna ręki, nogi, oślepienie, ucięcie nosa, tak maią być płacone, iako poł głowy. O co praescriptio iść ma do lat 3: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, *tit.* O ranach szlacheckich.

Rany z rusznicy sowito maią być płacone: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Ktoby się tego ważył.

Potym o ranach postanowiono tak: gdyby szlachcic szlachcica z rusznicy ranił umyślnie, a ex scrutiniis pokazałoby się to manifeste, ma być na nim skazana poena perpetuae bannitionis na Rokach Grodzk. oney ziemi, albo powiatu, gdzie się to stało, chociażby nie był possessionatus oney ziemi albo wdztwa. A to w Płockim, Mazowieckim, Podlaskim i Rawskim woiewodztwach: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1472, *tit.* O mężoboystwie.

Było to do czasu w pomienionych wdztwach, ale potym reassumowano to wiecznie na wszystkę Koronę, i W. X. Lit. i Urzędom Ziemskim, Grodz. Mieysk. a w Prussach Wo-

iewodzym, sub poena 100 marc. instiganti solvenda, exequi to kazano. O co forum cum quolibet Iudicio et Officio na Trybunale inter causas officii będzie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 3, *tit.* Deklaracya beśpieczeństwa.

Gdyby szlachcica w karczmie z chłopy w rzędzie siedzącego i piiącego kmieć ranił, takowe rany nie maią być sądzone. A ieźliby szlachcic ow do tego się nie znał, żeby go kmieć w karczmie bił, tedy ow kmieć z gospodarzem, i Woytem, i Ławnikami, ieźli w oney wsi byli, i z innemi kmieciami, albo z piącią świadkami samoszost, ma na to dowod uczynić, iż onego szlachcica w karczmie bił; a tak gdy to uczyni, on kmieć od win i płacy onego bicia będzie wolen. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 945, *tit.* O ubiciu szlachcica.

Tę konstyt. wdztwa Podlaskie i Ruskie przyięły: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 22, *tit.* Rany szlacheckie.

Rany wszelakie krwawe i sine znaczne w powiecie Drohickim, maią być ważne, na ktore konwikcya ma być aktorowi; a na drugie nieznaczne, odwod pozwanemu iść ma. Alias gdyby się calumnia na aktora pokazała, ma w niey zostawać: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 23, *tit.* Causae vulnerum.

Potym pomienioną Exceptę Mazowiecką na rany i zabicie szlacheckie w karczmie, także i konstyt. a. 1611, *sub titulo:* Causae vulnerum, wdztwo Lubelsk. przyięło: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 173, *tit.* O ranach i zabiciu szlacheckim.

Także ziemia Łomżyńska. *Ibidem*, *f.* 179, *tit.* Rany.

Także ziemia Bielska: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 821, *tit.* Dochodzenie ran.

Także ziemia Mielnicka: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 883, *tit.* O dochodzeniu ran.

Także ziemia Rożańska i Makowska: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 888, *tit.* Rany.

Także ziemia Wizka: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 128, *tit.* Rany.

Rany plebejorum in duplo maią być płacone, to iest nad statut: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012, *tit.* O mężoboystwie.

O tymże: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 681, *tit.* Taxa capitis plebejorum.

Gdyby szlachcic szlachcica na robocie u roli, żniwa, łąk, stoiącego przy swoich, albo pana swego kmieciach, albo też samego robiącego, gwałtem naszedł i bił, etc. *vide tit.* Mężoboystwo.

Za rany poddanego przy robocie zadane, szlachcic, ktory ranił, powinien dać grzywien 10 i panu iego totidem. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 943, *tit.* O ubiciu.

Rany i chromotę okrutnie zadaną, wedle prawa pospolitego pokonany w Sądzie Ziemsk. swego powiatu szlachcic, szlachcicowi sowito ma płacić, i w wieży na dnie siedzieć we 4 niedziele po dekrecie. A ieźliby się to kmieciowi od szlachcica dostało, contra plebejum propior citatus szlachcic, odprzysiądz się z piącią świadkami in genere sobie rownemi, iako nie okrutnie to uczynił; zapłacić iednak według prawa panu i stronie powinien będzie. *Ibidem*, *tit.* O okrutnym ucięciu członka.

Ktoby się przał, że nie ochromił drugiego, na takowego idzie przysięga samotrzeć: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 23, *tit.* De membrorum mutilatione.

O rany kapłańskie, kościoł w interdykcie być ma: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 97, *tit.* De presbytericidio.

Rany rodzicom zadane, karane być maią zgwałceniem gleytu Krolewskiego: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 978, *tit.* De injuriosis.

Rany rękoymiom in duplo maią być płacone, cum poena 14 marc. ad fiscum Regium, et 3 marc. Iudicio, et amissione tey sprawy, w ktorey rękoymiowie przychodzili. *Ibidem*, *tit.* O zgwałceniu rękoymiow.

Także stronom, ktoreby pozwany aktorowi, et e contra na czynieniu sprawiedliwości zadał, cum poena 3 marc. Iudicio, et parti totidem. *Ibidem.*

Pomocnicy bicia i ranienia szlacheck. ieźliby się świadkami nie usprawiedliwili aktorowi, 10 grzywien winy każdy z nich temuż aktorowi zapłacić powinien. A ieźliby też sami ciż pomocnicy rany komu zadali, tedy tak o rany, iako i o winy maią być sądzeni, i rany za przekonaniem płacić powinni. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 945, *tit.* O pomocnikach.

Gdyby ranił aktor pozwanego w pozwie z nim stoiąc, et e contra, sprawę traci, i rany wedle statutu płacić ma. *Ibidem*, *f.* 933, *tit.* Gdzieby aktor.

Plura tit. Extinctor candelae.

Rapt.

Raptores panien, albo białychgłow, są infames: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 275, *tit.* De raptu.

Obiaśniono ten statut: iż tylko wtenczas honor traci raptor białychgłow, gdy ich uwodzi przeciwko ich woli. One zaś wtenczas dziedzictwo i gosag tracą, gdy na rapt zezwalaią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 504, § Ad submovendum.

O rapt białychgłow niedorosłych, z mocy opiekunow wziętych, można czynić według konst. de captivis (*a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O poymaniu.): *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1619, *tit.* De raptu.

In causis raptus scrutinia, iako w inszych sprawach kryminalnych, odprawowane być maią per proximiores de linea paterna vel materna, protestatione praecedente. Z ktorych gdzieby się gwałt i violentia pokazała, raptor na konwikcyą ma być skazany, ani przyznaniem białeygłowy, iakoby to illa cosentiente uczynić miał, nie będzie mogł być eliberowany. O co forum w Trybunale inter causas incarceratorum, dla prędszey sprawiedliwości: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 681, *tit.* Causae raptus.

Rayce.

Rayce nie przestrzegaiący tego, aby nad ustawy wdzińskie ludzie w kupi i miarach nie byli obciążani, 14 grzywien karani być maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, § Querelis.

Ciż ustaw wdzińskich nie wypełniaiąc, 100 grzywien karani być maią, dwie części ad fiscum, a trzecią Wdzie: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 362, *tit.* De poena civium.

Rayce z Przysiężniki maią być przy stanowieniu rzeczy przez P. Wdę, albo iego Podwoiewodzego na ratuszu. *Ibidem.*

O tymże: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 688, *tit.* Powinowactwo.

Plura tit. Burmistrz.

Referendarze.

Referendarze sam Krol obierać ma: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 363, *tit.* Ut in Curia.

Ciż przysięgli być maią, a ieden z nich duchowny, drugi świecki, i w prawie biegli być maią. *Ibidem.*

Skarg przesłuchywać, i Urzędnikom Kancellaryi wiernie odnosić, i toż zaś wedle roskazania Krolewsk. wedle prawa i sprawiedliwości, i wedle potrzeby skarżących odprawować maią. *Ibidem.*

Ciż skarg tylko pilnować maią; a w Sądy żadne świeckie wdawać się nie maią, wyiąwszy przy bytności Krola Imci: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, *tit.* De Referendariis.

O tymże: że wedle statutu a. 1538, zachować się maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Iż też.

Referendarze spraw szlacheck. z mieszczany przesłuchywać, i przy stronach referować ie maią. *Ibidem*, *f.* 598, § Iż w Niemieckich Sądziech.

Referendarze maią moc w Senacie zdanie swoie powiedzieć: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 777, *tit.* Porządek.

Referendarzom regestr spraw wszystkich Sądowi Seymowemu należących, to iest: kryminałow i remis od Sądow wszelakich, przez Pisarza Ziemsk. powiatu onego, gdzie się Seym odprawować będzie, wpisanych, oddany być ma. Według ktorego Referendarze porządkiem tym, iako sprawy wpisane będą, do Sądu przywoływać każą, sub onere conscientiae. Krolowi iednak extra regestrum, podług upodobania spraw przywoływać kazać wolno: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 7, *tit.* O porządku sądzenia.

Dekretow też seymowych in negotio principali, w Sądzie Seymowym ferowanych, Kancellarye do akt wpisować nie maią, aż pierwey terminaty dekretow, przez Referendarze podpisane, i do Kancellaryi odesłane będą. *Ibidem*, *f.* 8, § Dekretow też.

Referendarze zgodnych dekretow, de consensu partium in causis homicidii, podpisować, i do Kancellaryi odsyłać nie maią. Także ani zgodnych dekretow in causis ratione bonorum Reipubl. ani w sprawach, ktoreby o podatki Rzeplitey zachodziły. *Ibidem*, § Referendarze też.

Referendarze, excepta legalitate infirmitatis, pod ostrością praw mieszkać u boku Krola Imci, maią. *W Traktacie Warsz. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 241, § Dadzą.

Referendarz, albo Pisarz W. X. Lit. assidere ma, sub tempus Judiciorum Assessorialium spraw Inflantskich. *Vide tit.* Inflanty.

Reformacye, vide tit. Posag.

Regestra spraw sądowych.

Regestr trybunalski Urząd Ziemski powinien mieć w mocy swey, i porządnie pisać, i podług onego spraw porządnie przywoływać: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1676, *tit.* O regestrze trybunalskim.

Regestra causarum officii, iako i palatinatuum et districtuum, na dokończeniu Trybunału, ktoreby ieszcze dosądzone nie były, przez Marszałka Trybunalsk. podpisane, i ad acticandum podane być maią, aby drugi Trybunał w przod tych regestrow dosądzał, a potym do innych porządnie przystępował: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 6, *tit.* Przyczynienie.

Regestr trybunalski porządnie, secundum numerum, ma być pisany i nieodmieniany, a karta cum numero, iako sprawa w regestrze będzie, partibus postulantibus przy wpisowaniu absque ullo salario dawana być ma, sub poena in statuto expressa: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 326, *tit.* Regestra trybunalskie.

Regestra spraw w Trybunale, aby według konst. a. 1670 były zachowane, a wymyślne abrogowane i zniesione, in futurum warowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 59, *tit.* De corrupto.

Do regestru Trybunału Lit. kto się chce wpisać, tak powod, iako i pozwany powinien dać kopę groszy Lit. od akcyi iedney. A ile akcyi będzie wpisował, od każdey po kopie ma dać; a ieźliby w iednym pozwie uczestnikow wiele było, tedy nie od osob, ale od akcyi tylko i od pozwu kopa ma być dana. Także i Sędziowie Powiatowi, gdy do spraw między stronami do Sądu głownego bywaią pociągani, nie od osob, ale od zupełnego Urzędu kopę dawać maią: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1683, *tit.* Zniesienie przesądow.

W Trybunale Lit. sprawy sądzić się maią z regestru porządkiem, to iest: ieden powiat począwszy tak długo on sądzić maią, aż go odsądzą; po skończeniu tego, drugi ma następować, i tak consequenter wszystkie. Terminy iednak wszystkich powiatow, według konstyt. zostawać maią. *Ibidem.*

Regestru spraw seymowych, ręką Referendarza podpisanego, Pisarz odmieniać nie ma, ale weń sprawy, wedle statutu Kazimierza Krola (*a.* 1347, *v.* I, *f.* 8, *tit.* Quis modus), powinien wpisować: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1604, *tit.* O Sądach.

W wdztwie Kiiowskim, Bracławsk. i Wołyńsk.

iż zwyczay iest, tak w Ziemskim, iako i Grodzkim Sądzie, trzy dni przywoływać, a na czwartym dopiero wzdawać; przeto każdy powinien sprawę swą w te trzy dni wpisować, a ktoby omieszkał, tak aktor, iako i pozwany, iuż po trzecim dniu sprawy swey wpisować nie może, sub nullitate condemnationis. Czego Urzędy doglądać powinne: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1624, *tit.* O wzdawaniu.

Do regestrow nienależytych per crudas citationes, omissa competenti jurisdictione, szlachtę osiadłą, per speciem violatae securitatis evocatorie pociągaiący prokuratorowie, iako karani być maią, *vide tit.* Prokurator.

Do regestru causarum militarium w Trybunale, insze sprawy nie maią być przypuszczone. *Vide tit.* Trybunały.

O regestrze taktowym, *vide tit.* Trybunały, *tit.* Evocatio.

Regestra Kancellaryi Krolewskiey, *vide tit.* Xięgi.

Regestra kupieckie, *vide tit.* Długi.

Regimentarz.

Regimentarska przysięga Ur. Mikołaiowi Herburtowi Podkomorzemu Halick. pod czas konfederacyi powierzone woysko maiącemu, in eam rotham iest opisana:

Ego Nicolaus juro, quia exercitui mihi tradito fideliter praeero, et opera illius tantum ad reprimendas invasiones inimicorum extraneorum hostiles utar. Fines Regni tutos pro viribus praestabo, dignitatem et securitatem Reipubl. quantum potero, defendam; et si (quod Deus avertat) Regnum seditio invaserit, nulli parti adhaerebo. Tempore vero Electionis in finibus militem et meipsum continebo; damna incolis Russiae, Podoliae, Volhyniae, nulla inferam, et ne a militibus meis inferantur, omni ratione providebo. Pensiones vero tam ab ecclesiasticis, quam ab alliis personis quibusvis, nullas omnino exigam, et ne milites mei exigant, efficiam. Sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Crux.

Konfed. Gen. Warszaw. a. 1587, *v.* II, *f.* 1065.

I. K. Mość Ministeria belli na Seymie tylko konferować będzie. In casum zaś, gdyby oba Hetmani iednego Narodu pomarli przed Seymem następuiącym, Regimentarza doczesnego Krolowi Imci postanowić będzie należało. *W Trakt. Warsz. a.* 1717, *v.* VI, *artic. 5to*, *f.* 257.

Rękoiemstwa.

Rękoiemstwa za rzeczy wygrane nie są ważne: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 37, *tit.* De filio, etc.

Rękoymie za oyca zaręczone, a za żywota iego ieszcze zapozwane, sieroty chociaż lat nie maią do Sądu pozwane, winne ie wyswobodzić. *Ibidem*, *f.* 44, *tit.* De tutoribus.

Rękoymie zaręczyć nieosiadłego mogą, iż dostoi prawa: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De impossessionatis.

Rękoymia pociągniony do Sądu o dług zapłacony, bliższy iest do odwodu. *Ibidem*, *f.* 38, *tit.* De fidejussoria cautione.

Rękoymia za tego, za ktorego ręczył u Sądu, nie ma wołu, albo konia obowiązywać. *Ibidem*, *f.* 51, *tit.* De fidejussoria cautione.

Rękoymia świadkami ma pokonać tego, za kogo ręczył, gdyby się długu przał. *Ibidem.*

Rękoymia o mały dług ciążą uchodzi, a o wielki, maiętnością dłużnika zaręczonego płaci. *Ibidem*, *f.* 52, *tit.* De obligationibus.

Rękoiemstwa słowne do roku i 6 niedziel trwaią, potym do akt wpisowane, albo przed Krolem zeznane być maią: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 560, *tit.* De cautione.

Rękoiemstwo poddanych wdztwa Płockiego, i przywiley na to im służący zniesiono, i z innemi ie wdztwy Kor. porownano: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 640, *tit.* Rękoiemstwo.

Także ziemi Sochaczewskiey: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 697, *tit.* Rękoiemstwo.

Także we wszystkim wdztwie Mazowieckim: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 948, *tit.* Rękoiemstwo.

Relaxacya.

Relaxacyą po otrzymaniu kwitu z bannicyi, ma Kancellarya Kor. wydawać: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O relaxacyi.

A naydaley we 12 niedziel po kwicie trzeba ią otrzymywać. *Ibidem.*

A ieżli bannicya przez dekret zniesiona będzie, relaxacyi nie potrzeba. *Ibidem.*

Relaxacya bannicyi Ur. Alexandrowi Tarnawskiemu, approbatur: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1670, *tit.* Approbacya relaxacyi.

Relaxacya wieży Ur. Stan. Zaliwskiego Podsędka Liwskiego, *vide tit.* Wieża.

Relaxacya dekretu skarbowego W. Wdzie Brzeskiemu: *K. L. a.* 1654, *v.* IV, *f.* 469, *tit.* Koekwacya W. X. Lit.

Relaxacya kondemnat Trybunału Skarbowego Grodzieńsk. Ur. Kazimierzowi Downuntowi Siesickiemu Podstolemu, i Wańkowiczowi Sędziemu Grodzkiemu Wiłkomirskim, także sukcessorom Stanisł. Dawidowicza Podstarościego i Poborcy Wiłkomirskiego. *Ibidem.*

Relaxacya a poena publica Ur. Ianowi Potockiemu Wdzicowi Bracławsk. i Franciszkowi Lubowieckiemu Obersztérleytnantowi, i Stanisł. Kiełczewskiemu, niegdy Podsędka Lubelsk. synowi: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 614, *tit.* Relaxatio żołnierzow.

Relaxacya Ur. Stanisł. Kuczborskiemu, mediante quietatione. *Ibidem*, *f.* 615, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya infamii Ur. Alexandrowi i Pawłowi Smigielskim, mediante quietatione. *Ibidem*, *tit.* Relaxatio infamii.

Relaxacya infamii Ur. Fedorom Sandarowskim, stryiowi i synowcowi. Także Ur. Stanisł. Zestelińskiemu, a poenis quibusvis, tam civilibus, quam criminalibus uwolnienie: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 864, *tit.* Relaxatio.

Relaxatio a rigore processus et decreti mareschalcalis, o zabicie Szlach. Dawizona na poiedynku, Ur. Iakubowi Gizie Rotmistrzowi, także Ur. Łopateckiemu Porucznikowi. *Ibidem*, *f.* 865, *tit.* Zniesienie kondemnaty.

Relaxacya Ur. Ianowi Piaseckiemu Cześnikowi

Czerniechowskiemu: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 940, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya Ur. Andrzeiowi Iełowickiemu Woyskiemu Łuckiemu. *Ibidem*, *f.* 946, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya a poenis criminalibus w Sądach Kapturowych Krakowsk. obtentis, Ur. Barbarze Zawadzkiey, salvo jure Ur. Hieronima Kuropatnickiego Podstolego Podolsk. i małżonki iego. Ktore poenas wolno aktorowi będzie, non obstante eodem decreto capturali, przemienić in poenas civiles: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 376, *tit.* Sublewacya.

Relaxacya wieży Ur. Grzegorzowi Krzysztofowi Hadziewiczowi, Łowczemu Przemyślsk. w Trybunale Kor. o pewny exces in a. 1671 popełniony, nakazaney. Tudzież cassatio kondemnaty z okazyi tegoż excessu otrzymaney. *Ibidem*, *f.* 383, *tit.* Relaxatio.

Relaxacya wieży Ur. Zaierskiemu Tłumaczowi Kor. w Kapturach Warszawsk. ratione homicidii nakazaney. *Ibidem.*

Relaxacya Ur. Hieronimowi Kuropatnickiemu Podstolemu Podolsk., Andrzeiowi Sciborowi Chełmskiemu Porucznikowi, Ierzemu Sokolnickiemu Krolewskiey, i Szymonowi Borowskiemu Krolewiczowskiey chorągwi hussarskich, towarzystwu. *Ibidem*, *f.* 392, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya W. Zofii Wierzbowskiey Wdziny Brzesk. Kuiaw. i pozwolenie aktorowi, aby mu wolno było poenas criminales w Trybunale Piotrkowsk. na niey in contumaciam decretas, in civiles przemienić, non obstante eodem decreto. *Ibidem.*

Relaxacya Ur. Szymonowi Rząžewskiemu od połowy wieży. *Ibidem*, *f.* 393.

Relaxacya wieży Ur. Hrehorowi Ilnickiemu, Ianowi Michałowskiemu, i Iakubowi Humnickiemu. *Ibidem*, *f.* 398, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya wieży Ur. Franciszkowi Duninowi: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 573, *tit.* Relaxatio wieży.

Relaxacya Ur. Michałowi Orzeszkowi a poenis tam civilibus, quam criminalibus. *Ibidem*, *f.* 575, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya Ur. Ianowi Mazarakiemu, a processibus et decretis, citationibus et protestationibus, ex occasione calumniae cujusdam, et objectionis promanatis. *Ibidem*, *f.* 580, *tit.* Deklaracya.

Relaxacya Ur. Podstolemu Sandomirsk. wedle deklaracyi Trybunału Radomsk. z okkazyi szkod przez regiment arkebuzerski poczynionych. *Ibidem*, *f.* 583, *tit.* Approbacya deklaracyi.

Relaxacya rygoru dekretow skonfederowanych Stanow Ur. Chryzost. Gniazdowskiemu Pułkownikowi, w sprawie Ur. Drozdowskiego a. 1716 ferowanego, stosuiąc się do amnestyi generalney w traktacie wyrażoney, stanęła i pozwolona. Takaż relaxacya dekretu trybunalskiego Ur. Iozefowi Rosnowskiemu: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 300, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya Ur. Mikołaiowi Oraczewskiemu a rigore dekretu Trybunału Lubelsk. stanęła, i donacyą dobr Chomętowa przez niegoż zeznaną, approbowano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 449, *tit.* Relaxacya.

Relaxacya wieży W. Kasztelanowi Liwskiemu, *vide tit.* Wieża.

Relaxacya dekretow na osoby woyskowe W. X. Lit. ktore do trąby i bębnow pozachodziły, ktorych nullo excepto do czci i honorow przywrocono, securitatem zdrowia i fortun warowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 677, *tit.* Relaxacya.

Religia.

In religione Christiana dissidentibus warowały Stany Kor. i W. X. L. we wszystkich konfederacyach gener. Warszaw. sub interregnis, iż wszelaki pokoy między sobą, sub fide, honore, et conscientia, in perpetuum zachowaią, dla rożnicy w wierze krwi nie rozlewaiąc, ani się do żadnych Sądow względem teyże rożnicy pociągaiąc, ani się penuiąc confiscatione bonorum, poczciwością, carceribus, et exilio, ani żadnemi inszemi penami, i zwierzchności żadney, ani Urzędowi do takiego progressu żadnym sposobem nie pomagaiąc. A gdzieby kto przeciw temu postanowieniu z tey przyczyny krew przelewać, albo pomienione warunki violenter targać, albo wzwyż mianowane peny extendować chciał, zastawiać się o to wszyscy powinni, choćby też pod pretextem dekretu, albo postępkiem iakim sądowym, kto to czynić chciał. A w konfederacyach po śmierci Krola Zygmunta III, Władysława IV, także po abdykacyi Krola Iana Kazimierza, i po śmierci Krola Michała, specialiter warowano. i to: aby decreta tribunalitia Regni, et M. D. Lith. ktore vim legis sapiunt, et protestationes przeciw konst. a. 1627 o bespieczeństwie i pokoiu Dyssydentow napisaney (*vide infra tit.* Trybunał, *in volumin. vero v.* III, *f.* 547, *tit.* O dekretach trybunalsk.) in quovis Judicio zaszłe, in nullo Officio in executionem przywodzone nie były, sub nullitate. O co forum ma być na Seymie, i mandaty wszystkie pacem inter Dissidentes wzruszaiące, ieżeli z Kancellaryi vivente et regnante Principe wydane były, żadney wagi nie maią mieć, i na potym wydawane być nie maią. Aryanom to iednak prawo służyć nie ma.

A ieżliby gdzie sub praetextu religionis, poddani panom swoim nie posłuszni byli, wolno ich każdemu panu tak in spiritualibus, quam saecularibus, podług rozumienia swego skarać. *W Konfed. Gener. Warszaw. a.* 1573, *v.* II, *f.* 842, § Wszakże.

In causa religionis konfederacye przez Krola Henryka i Stefana poprzysiężone, wdztwo Sandomirskie na Zieździe swoim okazowania pod Pokrzywnicą reassumowało, i trzymać obowiązało się: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1073, § My Rady.

W miastach Krolewsk. gdzie Dissidentes publicum exercitium religionis po zborach na to od siebie erygowanych zdawna maią, tam ie i na potym mieć mogą, usu, non jure. A gdzie zborow na to wyłączonych nie maią, tam ich erygować nie powinni. Nabożeństwa iednak swego prywatnego w domach prywatnych ludzie przyieżdżaiący beśpiecznie zażywać mogą. *Konfed. Gener. Warszaw.* a. 1632, 1648, 1668, 1674.

Ale w pomienionych a. 1668 et 1674 konfederacyach, o prywatnym nabożeństwie expressius napisano, to iest: iż jura Ducatus Masoviae salva zostawać maią. Tak iednak: iż panowie Dyssydenci w gospodach, i na akty publiczne, lub na sprawy swoie i sądowe realne przyieżdżaiący, i przy dworze pańskim bawiący się, (exclusis iednak plebejorum servitoratibus) bez schadzek, kazań, i śpiewania, nabożeństwa swego zażywać mogą.

Sprawy violatae securitatis Dissidentium sub interregno, a quacunque persona cujuscunque conditionis, nie inter causas terminorum tactorum, ale we czwartki, ex speciali regestro inter causas recentium criminum sądzone być maią. Oprocz gdyby persona mere spiritualis in crimine deprehensa była, tedy takowy ma tradi Officio Spirituali, i tam praevia inquisitione judicari. Ministrowie też in religione Dissidentium ex quacunque occasione pozwani, forum mieć tylko in Officio Saeculari competenti, ratione quarumvis rerum, et injuriarium powinni. A w W. X. L. w Wielkim Kole, a in causis ex ipsorum actoratu, forum citati competens sequi maią, i tam krzywd swoich dochodzić. *W Konfed. Gener. Warsz. a.* 1632, 1648, 1668, 1674.

Ale w konfed. a. 1632 pomienioney, nie naznaczono ieszcze było forum w W. X. Lit. Oprocz tego na konfed. a. 1668 obowiązała się była Rzeplita przy obronie kościoła Katolick. Rzymsk. stawać, juribus et privilegiis onego, także i ritus Graeci Unitorum ecclesiae, derogari nie pozwolić.

In religione Christiana Dissidentium pretensyą, ratione pewnego skryptu, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 449, *tit.* Odłożenie.

Znowu do drugiego: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 479, *tit.* Odłożenie.

Dissidentes na obudwu Seymach in a. 1649 w reces poszli. *Ibidem*, *f.* 296, *tit.* Reces.

Temu, ktoby praetextu religionis, tumultami i zuchwalstwem, publicam securitatem violare ważył się, forum na Trybunale inter causas recentis criminis naznaczono, i aby poenis contra violatores pacis publicae sancitis karany był, postanowiono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 681, *tit.* Zatrzymanie pokoiu.

Ktoby się ważył, bądź ex Magistratu, bądź ex privatis w miastach Pruskich, prepedycyą iakąkolwiek in exercitio religionis Catholicae Romanae, i ludziom w teyże starożytney religii, w obrzędach, ceremoniach, nabożeństwie, w kupowaniu kamienic i domow, i przyimowaniu ich do Urzędow, cechow, i rzemiosł, czynić, taki ma być karany winą 500 czerw. złot. O ktorą forum za Dworem, salvis juribus et privilegiis civitatum, legitime obtentis: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 963, *tit.* Poena na tych.

Religii Katolick. Rzymsk. beśpieczeństwo w Xięstwie Inflantskim i Kurlandzk. we wszykich obrządkach i ceremoniach kościelnych, iako w prawach Koron. i Xięstwa Prusk. opisano iest, in omnibus punctis et clausulis warowano, i fundusze tak dawne, iako i świeże, kościołom tamecznym służące, approbowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 573, *tit.* Beśpieczeństwo religii Katolickiey.

Dyssydentom w wierze, z krzywdą i ubliżeniem Katolikow, ani cudzoziemcowi, i szlachcicowi niepewnemu, łaski Krolewskiey pieczętować Pieczętarze nie maią: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 242, *w Traktacie Warszawskim.*

Dyssydentom w wierze nowych zborow stawiać po miasteczkach, miastach, i innych mieyscach, Koron. i w W. X. Lit. oprocz dawnych zborow, z wolnym w nich nabożeństwa swego odprawowaniem, ktore przed uchwałą praw, a mianowicie konfed. Warszaw. a. 1632, 1648, 1668, 1674 zbudowane są, zakazano. Wszystkie dawnieysze prawa i excepcye, respective Mazowieckie, reassumowano, prywatnie tylko po swoich gospodach, albo domach nabożeństwa swego używać, i te bez kazania i śpiewania, pozwolono. A ktorzybykolwiek ważyli się schadzki, nabożeństwa, i kazania iawnie czynić, albo nauczycielow kacerskich predykantow na wypełnienie obrządkow swoich zaciągać, lub dobrowolnie przychodzących przyimować, takowi, gdy to im będzie dowiedziono, naprzod winą pieniężną, potym więzieniem, nakoniec wygnaniem oraz z swemi predykantami, karani być maią, tak przez Marszałkow Koron. i W. X. Lit. albo też przez Sądy Trybunalskie, iako też przez Sstow Grodowych. Wyiąwszy tylko samych postronnych Ministrow, ktorzy nabożeństwa swoie zwyczayne z domowemi tylko swemi prywatnie odprawiać będą mogli; tak iednak iż inszym przychodzić do tego ich nabożeństwa pod winami opisanemi nie iest pozwolono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 253 *et* 254.

Skonfederowane Stany Rzeplitey exoticos cultus detestando, przy prawdziwey wierze Katolickiey obstawać obowiązały się. *W Konfed. Gen. Warsz. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 581, § Ponieważ.

Dissidentibus iednak tak w Koronie, iako i W. X. Lit. pacem juxta antiquas confoederationes, et praecipue constit. a. 1717, et securitatem bonorum, fortunarum cavent, tak iednak, aby w Izbie Poselskiey, Trybunałach, i kommissyach activitate careant, ani żadnych prywatnych ziazdow zakazanych nie mieli. *Ibidem*, § Dissidentibus.

Toż ma i konfed. a. 1733 cum addito: aby Urzędow Koron. Litewsk. Woiewodzk. Ziemsk. i Grodzk. (salvis modernis possessoribus) nie mieli, ani żadnych protekcyi u Ministrow sobie postronnych nie szukali, sub poena de perduellibus: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 581, § Dissidentibus.

Dissidentibus a religione pax et securitas integra pollicetur: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 621, *in Pactis Conventis Augusti III*, § A iż w tey.

Quo ad Dissidentes in religione, Stany Rzeplitey do konstytucyi a. 1717 i konfederacyi a. 1733 referuią się: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 656, *tit.* Warunek.

Religia Grecka, *vide tit.* Grecka religia.

O Aryanach, Anabaptystach, *vide tit.* Aryani, *vide etiam tit.* Heretycy.

Remissy seymowe, vide tit. **Seym,** tit. **Sprawy.**

Restytucya do czci.

Iana Ościka: *a.* 1581. *v.* II, *f.* 1024, *tit.* Ościkowa sprawa.

Ur. Krzysztofa Zborowskiego: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Restytucya.

Maxymilianistow wszystkich. *Ibidem*, *f.* 1378.

Stanisława Bienieckiego: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1670.

Iakuba Domaszewskiego Widlice. *Ibidem*, *f.* 1681.

Stan. Burzyńskiego Grzymały: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 12, *tit.* Zniesienie infamii.

Andrzeia Chotomskiego. *Ibidem*, *f.* 30.

Alexandra Iozefa Lisowskiego. *Ibidem*, *f.* 44, *tit.* Zniesienie infamii.

Iana Dąbrowskiego: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 191.

Adama Ieziorkowskiego: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 286.

Pawła Dzierzbickiego, i Woyciecha Summy. *Ibidem.*

Waleryana Slawskiego: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 328.

Stefana Gdeszyńskiego: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 459.

Iozefa Cieklińskiego, i Krzysztofa Iaykowskiego. *Ibidem.*

Mikołaia Mocarskiego, Aukta Konarzewskiego, Iana Nahoiewskiego, Łukasza Szumińskiego, Stan. Iaroszowskiego, Krzysztofa i Stan. Krupickich, Iakuba Chorzelskiego, i innych, ktorych imiona do Grodu Warszawsk. są podane: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 499.

Mikołaia Zaleskiego: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 615.

Hrehorego Popiela, cum restitutione dobr iego, Stefana Lwa, Stan. Krzentowskiego, Alexandra Korowickiego, Piotra Koteckiego, Piotra Garlińskiego, Iana Burkackiego, Filipa Bukolta, Damascyusza Kołakowskiego, Iana Czyszewskiego, Iana Łapińskiego, i Anasza Iakickiego: *a.* 1631, *v,* III, *f.* 706.

Iana Grota, i małżonki iego Doroty Bieńkowskiey: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 822.

Iana Moszyńskiego, Hieronima Lasockiego, i pomocnikow iego. *Ibidem*, *f.* 823.

Adama Przesmyckiego. *Ibidem.*

Szczęsnego Kryskiego, Iana Ieżewskiego, Stefana Sielickiego, Bogdana Podbipięty, Piotra Bielskiego, Piotra Byszyńskiego: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 34.

Item ludzi swawolnych w regestrze do Grodu Warszaw. podanych opisanych. Także Franciszka Pruszkowskiego, Andrzeia Czapskiego, Woyciecha Sudrawskiego, Albrychta Pęcławskiego, Stanisł. Turskiego, Marcina Gorki, Ierzego Krakowskiego, i Alexandra Iurzyca: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 893.

Iana Czuryła cum complicibus, Alexandra Mikulińskiego, Woyciecha Kobyleńskiego z Kobylnik, Woyciecha Korzeńskiego: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 972.

Hrehorego Sławeckiego, Abrama Strybela, i Samuela Tabeckiego. *Ibidem.*

Macieia Piianowskiego, Stanisł. Detynieckiego, Romana Sokura, i Mikołaia Nosarzewskiego z woyska wytrąbionych. *Ibidem.*

Ur. Ianusza Wessla Ssty Ostrowsk. Andrz. Rudawskiego, Andrzeia Ołdakowskiego, Mikołaia Kucharskiego, Woyciecha Podbielskiego, Ianowskiego, Stan. Iurzyńskiego, Stan. Kuleszy: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 93.

Ur. Iana Kossakowskiego Ssty Wizkiego, Adama Kownackiego, Stanisł. Truszkowskiego, Woyciecha Zaborowskiego. *Ibidem.*

Iana i Stan. Wereszczyńskich, Mikołaia Narzymskiego, Iana Żukowskiego, Iana Powirskiego, i małżonki iego Heleny, Stan. Brzeszewskiego, Woyciecha Szulmirskiego, Samuela Szczyta, Krzysztofa Swiackiego, Iana Bolesława Kosarzewskiego, Alexandra Iozefowicza, Ur. Stan. Duczymińskiego Ssty Ostrołęck. Iana Olszewskiego, Iacynta Suskiego, Andrzeia Nowowieyskiego, Woyciecha Długoiewskiego, Iana Wolskiego, Bartłomieia Laskowskiego, Alexandra Iaworowskiego, alias Heyzy. *Ibidem*, *f.* 94.

Iana Wiktora, Mateusza Siemakowskiego, Iana Newelskiego, Hrehorego Bohuszewica, Benedykta Siemaka: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 136.

Samuela Bolestraszyckiego: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 272.

Piotra Iakuba Grodzickiego. *Ibidem*, *f.* 290.

Iana Sokoła, Przecława Pisarskiego, Iana Kondrackiego, i Iana Kopczyńskiego, Stanisława Gowarzewskiego, Krzysztofa Mikulskiego, i Eustachiusza Fiedorowicza. *Ibidem.*

Adama i Tomasza Morżkowskich braci rodzonych, i Iana Mentyckiego, Tobiasza Iuryewicza i małżonki iego, Mikołaia Małachowskiego, Porucznika chorągwi Tatarskiey Imci Pana Adama Kazanowskiego Marszałka Nadwornego Koronnego, także kompanii iego. *Ibidem*, *f.* 291 *et* 292.

Woyciecha Tyrawskiego, Stanisława, Alexandra, Iana, Piotra Tomickich, Mikołaia Sokołowskiego Cześnika Inowrocławskiego, Alexandra Hreptowicza, Andrzeia Łąckiego, Krzysztofa Zaleskiego cum complicibus, Sławkiem i Iwanowskim: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 374.

Iana Bandymiiera Woyskiego Wendeńskiego. *Ibidem*, *f.* 383.

Towarzystwa Imci P. Kazanowskiego Kasztelana Halickiego: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 423.

Ur. Stanisława Drzewickiego, Pawła Kuleszy, Stanisława Sokołowskiego, Stanisława Mołodeckiego, Mikołaia Radeckiego, Stanisława Powalskiego Rotmistrza. Ur. Stefana Łady ex consensu Ur. Iakuba Woyny Orańskiego Podsędka Czerniechowskiego i Dobrogoyskich. *Ibidem.*

Sławetnych Axentego Owaniszowica, i Warteryisa Kirchorowicza kupcow i mieszczan Zamoyskich. *Ibidem.*

Ur. Daniłowicza Podstolego Koronnego evocatorie kondemnowanego, et remissa causa hujus ad forum competens: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 459.

Ur. Piotra z Wieruszowa Tomickiego, Adama Zaiączkowskiego, Leonora Wolskiego. *Ibidem.*

Andrzeia Alexandrowicza, Downarowicza, Woyciecha Szanieckiego, Macieia Radzikowskiego, Iozefa Macieia Iasińskiego. *Ibidem*, *f.* 474.

Stefana Gorskiego, i Iana Choynowskiego z woyska wytrąbionych: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506.

Wacława Konstantego Pokłońskiego, i tey szlachty, ktorzy się z nim wespoł in fidem et obsequium Rzeplitey od nieprzyiaciela powrocili. *Ibidem.*

Kazimierza Kossowskiego. *Ibidem.*

Ur. Iana Sapiehy Pisarza Polnego Koronnego cum declaratione: że ma być invindicabile, cokolwiek kto injuriae et damni natenczas poniosł od Węgrow, gdy Xiążęcia Siedmiogrodzkiego i woysko iego z Polski wyprowadzał: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 573.

Malchra Stockiego. *Ibidem.*

Iana Kazimierza Brzezińskiego, Ioba Suchcickiego, Iana Swięcickiego, Ignacego Kleczkowskiego, Franciszka Dunina, Alexandra Snitowskiego, Krzysztofa Muchowieckiego, także Władysława i Konstantego Muchowieckich synow iego, i Stanisława Iabłonowskiego Chorążego Nursk. Pisarza Ziemskiego Drohickiego, Adama Sławskiego, Alexandra Tymińskiego, Iana Fedorowicza, UU. Potockich Kasztelanicow Krakowskich, i Kazimierza Beydy Rzewuskiego. *Ibidem*, *f.* 574.

Seweryna Kleszczowskiego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 614.

Samuela Ciecholewskiego, Krzysztofa Unruga, Obersztleytnanta Imci P. Bogusława Leszczyńskiego Podkanclerza Koronego. *Ibidem.*

Stanisława Kowalowskiego, Ierzego Rączkowskiego, Iakuba Kasiowskiego, Olbrychta Krusińskiego, żołnierzow. Gwilhelma Fabiana Rożna, i Iana Gorzyńskiego. *Ibidem.*

Adama Sławkowskiego, i Alexandra Tymińskiego. *Ibidem*, *f.* 615.

Ludwika Woroszyła, Podczaszego Kiiowskiego. *Ibidem*, *f.* 617.

Adama Soroki, i Piotra Rzewuskiego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 685.

Żołnierzy, ktorzy extra Regnum w Holsacyi na woynie, albo w obozach byli etc: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 844.

Michała Stanisławskiego. *Ibidem*, *f.* 863.

Gabryela Hulewicza Chorążego, i Adama Burkackiego Cześnika, Czerniechowskich, Samuela i Iadwigi Czołhańskich małżonkow, i Michała Czołhańskiego syna ich, Andrzeia Grocholskiego, Beniamina Rylskiego. *Ibidem*, *f.* 863 *et* 864.

Konstantego Woyny. *Ibidem*, *f.* 905.

Samuela Russockiego: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 938.

Piotra Porczyńskiego. *Ibidem.*

W. Franciszka Lubowieckiego Kasztelana Wołyńskiego i Anny Konstancyi z Harlęża małżonkow, i inszych osob w protestacyach i dekretach trybunalskich mianowanych. *Ibidem*, *f.* 938, *tit.* Kondemnaty.

Iakuba Urbanowskiego salva satisfactione Ur. Stanisławowi Włostowskiemu Obersztleytnantowi. *Ibidem*, *f.* 939, *tit.* Restytucya.

Szlachetney Katarzyny z Karwacza Chronowskiey, i Mikołaia Chronowskiego syna iey. *Ibidem*, *f.* 947.

Szlachetnego Iana i Woyciecha Łepkowskich. *Ibidem*, *f.* 948.

Ur. Seweryna Boskiego Pisarza Ziemskiego Czerskiego. *Ibidem.*

Zygmunta Palczewskiego. *Ibidem*, *f.* 954.

Ur. Andrzeia Gembickiego, Ststy Nowodworskiego: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 76.

Ur. Stanisława Koniecpolskiego, in quantum producet kwit od strony; a iednak tak on, iako i corka iego nie będzie mogła do żadnych sukcessyi w dobrach dziedzicznych powtorney małżonki i matki swey należeć, ale te wszystkie wracać sie maią w dom ten, z ktorego wyszły. *Ibidem.*

Ur. Michała Zebrowskiego, i Dennemarka Pułkownikow: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 99, § Naostatek.

Ur. Alexandra Smigielskiego Poborcy Xięstw Zatorsk. i Oświecimskiego. *Ibidem*, *f.* 123.

Ur. Marcina Czaplica Podstolego Kiiowskiego. *Ibidem*, *f.* 124, *tit.* Libertacya.

Ur. Mikołaia Wolskiego, Adryana Przypkowskiego, i Stanisława Woyciechowskiego: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 384.

Ur. Iakuba Humnickiego, Ur. Woyciecha Ruszkowskiego Podstolego Brzeskiego Kuiawsk. i Stefana Chalińskiego Burgrabiego Radzieiowskiego. *Ibidem.*

Tadeusza Daniela Baubonabeka Persa Rotmistrza, i Katarzyny Pęczalskiey małżonkow, i dzieci ich, także Iozefa Pęczalskiego, Benedykta Olszewskiego, i innych sług i complicum, względem niegdy Anny Barbary Olbrychtowiczowny, w Kapturze Brańskim kondemnowanych. *Ibidem*, *f.* 386.

Ur. Iarosza Horodyskiego. *Ibidem*, *f.* 393, *tit.* Relaxatio wieży.

Ur. Andrzeia Czarastego. *Ibidem*, *tit.* Kassacya kondemnaty.

Ur. Ierzego Trzcińskiego, Szymanowskiego, Kulikowskiego, Iarząbkowskiego, Mikołaia Ie-

miołowskiego i małżonki iego, Iana Rzewuskiego, Cześnika Lwowskiego, i Anny z Brzezic małżonki iego. *Ibidem*, *f.* 394, *tit.* Restytucya.

Ur. Hieronima Lipińskiego, Kazimierza Franciszka Iankowskiego, Szymona Skarbka Borowskiego, Pawła Nietyxy, Ierzego Czernieckiego, Alexandra Sulatyckiego Skarbnika Podolskiego, także Ur. Władysława i Krzysztofa Zielińskich. *Ibidem*, *f.* 395, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Ur. Władysława Włostowskiego Obersztleytnanta. *Ibidem*, *f.* 397, *tit.* Kassacya.

Ur. Franciszka Kazimierza Wysockiego Cześnika Sochaczewskiego: *a.* 1678, *v.* v. *f.* 565, *tit.* Securitas Wielmożnych Senatorow.

Ur. Sieniuciny, i poddanych iey Zdunowskich. *Ibidem*, *f.* 566.

Ur. Woyciecha Bębnowskiego. *Ibidem*, *f.* 582, *tit.* Zniesienie kondemnaty.

Ur. Przemysława Grabskiego. *Ibidem*, *f.* 586, *tit.* Relaxacya.

Szlachetnego Pawła Wreta. *Ibidem*, *f.* 598.

Ur. Iana Głuszanina. *Ibidem*, *f.* 629, *tit.* Cassatio laudi.

Ur. Adama i Prokopa Zeliborskich, Bazylego Ustrzyckiego, Łukasza Rożniatowskiego, także Urodz. Pawła Hulewicza i małżonki iego: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 865.

Ur. Woyciecha Wilkanowskiego. *Ibidem*, *f.* 866.

Ur. Rudominy Ststy Starodub. UU. Krystyna, Baltazara, i Iana Dziębowskich, Ur. Niemirowicza i Kmicica, *vide tit.* Dekreta.

Restytucya in integrum sprawy Ur. Stanisława Gaiewskiego Prowiant-Magistra: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 825, *tit.* Deklaracya liczby.

Infamia Kapturowa z Urzędu Grodzkiego Krakowskiego zniesiona. *Ibidem*, *f.* 785, *tit.* Sprawa.

Infamia z Ur. Ierzego Zieniewicza, za przeiednaniem strony, zniesiona: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Zniesienie.

Infamia od mieszczan Poznańskich, na Otuskich małżonkach otrzymana, ex consensu partium ob satisfactionem zniesiona: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 796, *tit.* O Sądach.

Infamia od towarzystwa Imci P. Szemberka Kasztelana Kamienieckiego: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 862, *tit.* Amnistya.

Taż konstytucya służy sukcessorom Ur. niegdy Choloniewskiego, w sprawie z Ur. Grzybowskim Ststą Grodzieckim. *Ibidem*.

Do restytucyi czci, wytrąbieni z woyska W. X. Lit. z delaty hetmańskiey do infamii seymowey podani, przychodzić nie maią, ani przez trybunalskie, ani przez seymowe dekreta, ani żadnym innym sposobem, ieno post satisfactionem parti, per unanimem Reipubl. consensum, za zezwoleniem hetmańskim. Lex esto perpetua: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 469, *tit.* Disciplina militaris.

Retenta.

Retenta podatkow, *vide tit.* Podatki.

Retenta kwarty, *vide tit.* Kwarta.

Rewizye, Rewizorowie.

Rewizorowie do wszystkich dobr Krolewskich ad effectum postanowienia kwarty, okrom w starych, summach przed Krolem Alexandrem zastawionych z strony Krolewskiey i z Senatu, i z Koła Poselskiego do Wielkiey Polski, do Małey Polski, do Rusi, do Prus, do Mazowsza po trzech, to iest: z strony Krolewskiey ieden, z Senatu drugi, z Koła Poselskiego trzeci, naznaczeni: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 617, § A iżby.

Dzierżawcy ad hunc actum maią im dać pisarzow, woytow, albo włodarzow, albo innych takich sług i poddanych w posłuszeństwo, aby Rewizorowie za ich instrukcyą, i pokazaniem pożytkow, inwentarze poczynić mogli. *Ibidem.*

Ale na drugim Seymie mianowani są Rewizorowie, i takoweż im posłuszeństwo powtorzono: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 634, *tit.* Rewizorowie.

Przeszkadzać iednak dzierżawcom posłuszeństwa nie maią, ale i owszem serio one przykazywać będą. *Ibidem*, *f.* 635, § A także.

Żupnicy, Celnicy, i Mytnicy wszyscy Rewizorom tym sprawę dać maią, i pokazać pożytki dochodow. *Ibidem.*

Nie skończona ta rewizya była, przeto ci, ktorym zlecono, maią iey dokończyć, i na przyszły Seym onę odwieść: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 692, *tit.* O Rewizorach.

A kognicyą o sprawach rewizorskich, ponieważ się ieszcze nie wszyscy Rewizorowie z rewizyą swą odprawili etc. do przyszłego Seymu odłożono. *Ibidem*, *tit.* Rewizya.

Znowu ią do drugiego Seymu odłożono dla tego, iż nie wszystkie regestra rewizorskie na tym Seymie przeyrzane być mogły: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 718, *tit.* Rewizya.

A ci, ktorzy na Seymie przeszłym listy na dobrach Krolewskich okazawszy, i dekreta revisionis odniosłszy, w tych dobrach rewizyi nie dopuścili, prawem o zataienie listow są osądzeni. *Ibidem*, *f.* 719, *tit.* Niedopuszczenie rewizyi.

Znowu o tymże: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 724, *tit.* Pruskie miasta.

Prawo o zataienie listow, i zniesienie onego, masz tit. Listy.

A że wsi dziedziczne, młyny, rudy, stawy, per errorem, iakoby Krolew. stołowi należały, także dobra, na ktorych stare summy są, i woytostwa, ktore exekucyi natenczas nie podległy, Rewizorowie rewidowali, warowano: że takie rewidowanie niczyiemu prawu szkodzić nie ma: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 732, *tit.* Rewidowane dobra.

Na rewizyą do wwdztwa Podlaskiego, iż tam

Towarzystwa Imci P. Kazanowskiego Kasztelana Halickiego: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 423.

Ur. Stanisława Drzewickiego, Pawła Kuleszy, Stanisława Sokołowskiego, Stanisława Mołodeckiego, Mikołaia Radeckiego, Stanisława Powalskiego Rotmistrza. Ur. Stefana Łady ex consensu Ur. Iakuba Woyny Orańskiego Podsędka Czerniechowskiego i Dobrogoyskich. *Ibidem.*

Sławetnych Axentego Owaniszowica, i Warteryisa Kirchorowicza kupcow i mieszczan Zamoyskich. *Ibidem.*

Ur. Daniłowicza Podstolego Koronnego evocatorie kondemnowanego, et remissa causa hujus ad forum competens: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 459.

Ur. Piotra z Wieruszowa Tomickiego, Adama Zaiączkowskiego, Leonora Wolskiego. *Ibidem.*

Andrzeia Alexandrowicza, Downarowicza, Woyciecha Szanieckiego, Macieia Radzikowskiego, Iozefa Macieia Iasińskiego. *Ibidem, f.* 474.

Stefana Gorskiego, i Iana Choynowskiego z woyska wytrąbionych: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506.

Wacława Konstantego Pokłońskiego, i tey szlachty, ktorzy się z nim wespoł in fidem et obsequium Rzeplitey od nieprzyiaciela powrocili. *Ibidem.*

Kazimierza Kossowskiego. *Ibidem.*

Ur. Iana Sapiehy Pisarza Polnego Koronnego cum declaratione: że ma być invindicabile, cokolwiek kto injuriae et damni natenczas poniosł od Węgrow, gdy Xiążęcia Siedmiogrodzkiego i woysko iego z Polski wyprowadzał: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 573.

Malchra Stockiego. *Ibidem.*

Iana Kazimierza Brzezińskiego, Ioba Suchcickiego, Iana Swięcickiego, Ignacego Kleczkowskiego, Franciszka Dunina, Alexandra Snitowskiego, Krzysztofa Muchowieckiego, także Władysława i Konstantego Muchowieckich synow iego, i Stanisława Iabłonowskiego Chorążego Nursk. Pisarza Ziemskiego Drohickiego, Adama Sławskiego, Alexandra Tymińskiego, Iana Fedorowicza, UU. Potockich Kasztelanicow Krakowskich, i Kazimierza Beydy Rzewuskiego. *Ibidem, f.* 574.

Seweryna Kleszczowskiego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 614.

Samuela Ciecholewskiego, Krzysztofa Unruga, Obersztleytnanta Imci P. Bogusława Leszczyńskiego Podkanclerza Koronego. *Ibidem.*

Stanisława Kowalowskiego, Ierzego Rączkowskiego, Iakuba Kasiowskiego, Olbrychta Krusińskiego, żołnierzow. Gwilhelma Fabiana Rożna, i Iana Gorzyńskiego. *Ibidem.*

Adama Sławkowskiego, i Alexandra Tymińskiego. *Ibidem, f.* 615.

Ludwika Woroszyła, Podczaszego Kiiowskiego. *Ibidem, f.* 617.

Adama Soroki, i Piotra Rzewuskiego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 685.

Żołnierzy, ktorzy extra Regnum w Holsacyi na woynie, albo w obozach byli etc: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 844.

Michała Stanisławskiego. *Ibidem, f.* 863.

Gabryela Hulewicza Chorążego, i Adama Burkackiego Cześnika, Czerniechowskich, Samuela i Iadwigi Czołhańskich małżonkow, i Michała Czołhańskiego syna ich, Andrzeia Grocholskiego, Beniamina Rylskiego. *Ibidem, f.* 863 *et* 864.

Konstantego Woyny. *Ibidem, f.* 905.

Samuela Russockiego: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 938.

Piotra Porczyńskiego. *Ibidem.*

W. Franciszka Lubowieckiego Kasztelana Wołyńskiego i Anny Konstancyi z Harlęża małżonkow, i inszych osob w protestacyach i dekretach trybunalskich mianowanych. *Ibidem, f.* 938, *tit.* Kondemnaty.

Iakuba Urbanowskiego salva satisfactione Ur. Stanisławowi Włostowskiemu Obersztleytnantowi. *Ibidem, f.* 939, *tit.* Restytucya.

Szlachetney Katarzyny z Karwacza Chronowskiey, i Mikołaia Chronowskiego syna iey. *Ibidem, f.* 947.

Szlachetnego Iana i Woyciecha Łepkowskich. *Ibidem, f.* 948.

Ur. Seweryna Boskiego Pisarza Ziemskiego Czerskiego. *Ibidem.*

Zygmunta Palczewskiego. *Ibidem, f.* 954.

Ur. Andrzeia Gembickiego,Ststy Nowodworskiego: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 76.

Ur. Stanisława Koniecpolskiego, in quantum producet kwit od strony; a iednak tak on, iako i corka iego nie będzie mogła do żadnych sukcessyi w dobrach dziedzicznych powtorney małżonki i matki swey należeć, ale te wszystkie wracać sie maią w dom ten, z ktorego wyszły. *Ibidem.*

Ur. Michała Zebrowskiego, i Dennemarka Pułkownikow: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 99, § Naostatek.

Ur. Alexandra Smigielskiego Poborcy Xięstw Zatorsk. i Oświecimskiego. *Ibidem, f.* 123.

Ur. Marcina Czaplica Podstolego Kiiowskiego. *Ibidem, f.* 124, *tit.* Libertacya.

Ur. Mikołaia Wolskiego, Adryana Przypkowskiego, i Stanisława Woyciechowskiego: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 384.

Ur. Iakuba Humnickiego, Ur. Woyciecha Ruszkowskiego Podstolego Brzeskiego Kuiawsk. i Stefana Chalińskiego Burgrabiego Radzieiowskiego. *Ibidem.*

Tadeusza Daniela Baubonabeka Persa Rotmistrza, i Katarzyny Pęczalskiey małżonkow, i dzieci ich, także Iozefa Pęczalskiego, Benedykta Olszewskiego, i innych sług i complicum, względem niegdy Anny Barbary Olbrychtowiczowny, w Kapturze Brańskim kondemnowanych. *Ibidem, f.* 386.

Ur. Iarosza Horodyskiego. *Ibidem, f.* 393, *tit.* Relaxatio wieży.

Ur. Andrzeia Czarastego. *Ibidem, tit.* Kassacya kondemnaty.

Ur. Ierzego Trzcińskiego, Szymanowskiego, Kulikowskiego, Iarząbkowskiego, Mikołaia Ie-

miołowskiego i małżonki iego, Iana Rzewuskiego, Cześnika Lwowskiego, i Anny z Brzezic małżonki iego. *Ibidem, f.* 394, *tit.* Restytucya.

Ur. Hieronima Lipińskiego, Kazimierza Franciszka Iankowskiego, Szymona Skarbka Borowskiego, Pawła Nietyxy, Ierzego Czernieckiego, Alexandra Sulatyckiego Skarbnika Podolskiego, także Ur. Władysława i Krzysztofa Zielińskich. *Ibidem*, *f.* 395, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Ur. Władysława Włostowskiego Obersztleytnanta. *Ibidem*, *f.* 397, *tit.* Kassacya.

Ur. Franciszka Kazimierza Wysockiego Cześnika Sochaczewskiego: *a.* 1678, *v.* v. *f.* 565, *tit.* Securitas Wielmożnych Senatorow.

Ur. Sieniuciny, i poddanych iey Zdunowskich. *Ibidem*, *f.* 566.

Ur. Woyciecha Bębnowskiego. *Ibidem*, *f.* 582, *tit.* Zniesienie kondemnaty.

Ur. Przemysława Grabskiego. *Ibidem*, *f.* 586, *tit.* Relaxacya.

Szlachetnego Pawła Wreta. *Ibidem*, *f.* 598.

Ur. Iana Głuszanina. *Ibidem*, *f.* 629, *tit.* Cassatio laudi.

Ur. Adama i Prokopa Zeliborskich, Bazylego Ustrzyckiego, Łukasza Rożniatowskiego, także Urodz. Pawła Hulewicza i małżonki iego: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 865.

Ur. Woyciecha Wilkanowskiego. *Ibidem*, *f.* 866.

Ur. Rudominy Ststy Starodub. UU. Krystyna, Baltazara, i Iana Dzięhowskich, Ur. Niemirowicza i Kmicica, *vide tit.* Dekreta.

Restytucya in integrum sprawy Ur. Stanisława Gaiewskiego Prowiant-Magistra: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 825, *tit.* Deklaracya liczby.

Infamia Kapturowa z Urzędu Grodzkiego Krakowskiego zniesiona. *Ibidem*, *f.* 785, *tit.* Sprawa.

Infamia z Ur. Ierzego Zieniewicza, za przeiednaniem strony, zniesiona: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Zniesienie.

Infamia od mieszczan Poznańskich, na Otuskich małżonkach otrzymana, ex consensu partium ob satisfactionem zniesiona: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 796, *tit.* O Sądach.

Infamia od towarzystwa Imci P. Szemberka Kasztelana Kamienieckiego: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 862, *tit.* Amnistya.

Taż konstytucya służy sukcessorom Ur. niegdy Choloniewskiego, w sprawie z Ur. Grzybowskim Ststą Grodzieckim. *Ibidem.*

Do restytucyi czci, wytrąbieni z woyska W. X. Lit. z delaty hetmańskiey do infamii seymowey podani, przychodzić nie maią, ani przez trybunalskie, ani przez seymowe dekreta, ani żadnym innym sposobem, ieno post satisfactionem parti, per unanimem Reipubl. consensum, za zezwoleniem hetmańskim. Lex esto perpetua: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 469, *tit.* Disciplina militaris.

Retenta.

Retenta podatkow, *vide tit.* Podatki.

Retenta kwarty, *vide tit.* Kwarta.

Rewizye, Rewizorowie.

Rewizorowie do wszystkich dobr Krolewskich ad effectum postanowienia kwarty, okrom w starych, summach przed Krolem Alexandrem zastawionych z strony Krolewskiey i z Senatu, i z Koła Poselskiego do Wielkiey Polski, do Małey Polski, do Rusi, do Prus, do Mazowsza po trzech, to iest: z strony Krolewskiey ieden, z Senatu drugi, z Koła Poselskiego trzeci, naznaczeni: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 617, § A iżby.

Dzierżawcy ad hunc actum maią im dać pisarzow, woytow, albo włodarzow, albo innych takich sług i poddanych w posłuszeństwo, aby Rewizorowie za ich instrukcyą, i pokazaniem pożytkow, inwentarze poczynić mogli. *Ibidem.*

Ale na drugim Seymie mianowani są Rewizorowie, i takoweż im posłuszeństwo powtorzono: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 634, *tit.* Rewizorowie.

Przeszkadzać iednak dzierżawcom posłuszeństwa nie maią, ale i owszem serio one przykazywać będą. *Ibidem*, *f.* 635, § A także.

Żupnicy, Celnicy, i Mytnicy wszyscy Rewizorom tym sprawę dać maią, i pokazać pożytki dochodow. *Ibidem.*

Nie skończona ta rewizya była, przeto ci, ktorym zlecono, maią iey dokończyć, i na przyszły Seym onę odwieść: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 692, *tit.* O Rewizorach.

A kognicyą o sprawach rewizorskich, ponieważ się ieszcze nie wszyscy Rewizorowie z rewizyą swą odprawili etc. do przyszłego Seymu odłożono. *Ibidem*, *tit.* Rewizya.

Znowu ią do drugiego Seymu odłożono dla tego, iż nie wszystkie regestra rewizorskie na tym Seymie przeyrzane być mogły: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 718, *tit.* Rewizya.

A ci, ktorzy na Seymie przeszłym listy na dobrach Krolewskich okazawszy, i dekreta revisionis odniosłszy, w tych dobrach rewizyi nie dopuścili, prawem o zataienie listow są osądzeni. *Ibidem*, *f.* 719, *tit.* Niedopuszczenie rewizyi.

Znowu o tymże: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 724, *tit.* Pruskie miasta.

Prawo o zataienie listow, i zniesienie onego, masz tit. Listy.

A że wsi dziedziczne, młyny, rudy, stawy, per errorem, iakoby Krolew. stołowi należały, także dobra, na ktorych stare summy są, i woytostwa, ktore exekucyi natenczas nie podległy, Rewizorowie rewidowali, warowano: że takie rewidowanie niczyiemu prawu szkodzić nie ma: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 732, *tit.* Rewidowane dobra.

Na rewizyą do wwdztwa Podlaskiego, iż tam

nie doszła, naznaczeni Rewizorowie cum eadem securitate, ktorym i krzywdy przeciw prawu i przywileiowi incorporationis uczynione, przesłuchać zlecono: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 929, *tit.* Rewizya.
Rewizorowie do dobr niektorych Krolewskich w Podolu i na Wołyniu: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1332, *tit.* Sposob.
Nie przysło to ad effectum, przeto insi Rewizorowie naznaczeni, i czas do ziechania: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1376, *tit.* O Rewizorach.
Znowu insi: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1509, *tit.* Rewizya dobr popalonych.
I do Chmielnika dani, absentia unius duorumve non obstante: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 188, *tit.* Rewizorowie do Chmielnika.
I do Lubecza. *Ibidem*, *f.* 189, *tit.* Rewizya.
Do Ruskich i Podolskich kraiow maią być naznaczeni: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 378, *tit.* Rewizorowie.
Naznaczeni i do dobr Krolewskich Inflantskich. Ciż maią czynić scrutinium de perfidia Inflantczykow niektorych: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1341, *tit.* Rewizya Inflantska.
Także do ekonomii i dobr stołowych I. K. Mci, przy skarbie Kor. naznaczeni byli z Konwokacyi Gener. Warszawskiey a. 1668 et 1674.
Rewizorow beśpieczeństwo sub poena laesae Majestatis warowano, i forum na Seymie naznaczono: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 635, § A także.
Rewizorowie do miasteczka Wierzbowca, zameczku i wsi do niego należących, na Ukrainie, ad effectum postanowienia nadgrody potomkom Ur. Stanisława Goreckiego Rotmistrza w szturmie Smoleńskim poległego, za nakład na budowanie, i osadę tego miasteczka: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 28, *tit.* Rewizory do Wierzbowiec.
Nie doszła ta rewizya, insi dani Rewizorowie: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 176, *tit.* Rewizya.
Rewizya grobelnego u Surowa Ur. Stefanowi Goreckiemu. *Ibidem.*
Rewizya Ianowi Ruszkowskiemu u Szmielowa i Lisowa na cło. *Ibidem*, *f.* 170, *tit.* Rewizya.
Takaż Ur. Piotrowi Choińskiemu Kasztelanowi Santockiemu u Smolna na - Czarnym lesie. *Ibidem.*
Takaż Ur. Ianowi Potulickiemu u Chodzieża. *Ibidem.*
Takaż Urodzonemu Krzysztofowi Mycielskiemu u Chodzca. *Ibidem.*
Takaż na Czarney-Wodzie dziedzicowi mieysca tamtego. *Ibidem*, *f.* 176, *tit.* Rewizya na rzece Czarney Wodzie.
Rewizya mostu u miasteczka Werbli, Ur. Wawrzyńcowi Karśnickiemu. *Ibidem*, *tit.* Rewizya Werblecka.
Rewizya przeiazdu trudnego przez rzekę Wartę pod Skrzydłowem Wielkim, dla naprawy tegoż przeiazdu, i postanowienia cła, albo mostowego. *Ibidem*, *f.* 178, *tit.* Rewizya Skrzydłowska.
Rewizya dla postanowienia cła, albo mostowego w miasteczku Łasku. *Ibidem*, *f.* 186, *tit.* Rewizya grobelnego.
Rewizya na wsi Xiążennicach Ur. Iakuba Podoskiego, na postanowienie myta. *Ibidem*, *tit.* Rewizya na wsi etc.
Rewizya do wsi Zabierzowa zakonnic konwentu Zwierzynieckiego dla myta. *Ibidem*, *f.* 190, *tit.* Rewizorowie.
Approbowana ta rewizya, i przywiley na cło wydany: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 303, *tit.* Approbacya rewizyi.
Rewizyą przez rzekę Turyą na pogatę przez błota, w maiętności Ur. Podsędka Chełmskiego i postanowienie myta mostowego, approbowano: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 191, *tit.* Approbacya rewizyi.
Rewizya na mostowe i grobelne we wsi Rudlicach, w ziemi Wieluńskiey, także we wsi Żytowie Iana Kowalskiego, na mostowe. *Ibidem*, *tit.* Rewizya.
Rewizyą Ur. Marcinowi Hoteckiemu przedtym pozwoloną i wydaną, approbowano: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1623, *tit.* Approbacya.
Rewizya drog w mieście Krotoszynie, dla postanowienia cła, i przywiley z Kancellaryi Koron. na to wydać kazano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 688, *tit.* Rewizya.
Rewizyą na mostowe w Sędziszowie, approbowano in toto. *Ibidem*, *f.* 694, *tit.* Rewizya.
Rewizya na uznanie kosztu około mostu na rzece Złotey Lipie, przez Ur. Mikołaia Sieniawskiego Podczaszego Kor. zbudowanego: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 815, *tit.* Rewizya mostu.
Rewizya na obeyrzenie gaci w Bielcu, w maiętności Ur. Boguckiego Łowczego Sanock. Także mostu w Piianowicach w maiętności Ur. Gabryela Biereckiego Pisarza Przemyślskiego, i na postanowienie cła. *Ibidem*, *f.* 824, *tit.* Rewizya w Bielcu.
Rewizya na uznanie sumptow, albo poprawy gaci Brześciańskiey i Raytarowskiey, w woiewodztwie Ruskim, i do postanowienia myta. *Ibidem*, *tit.* O gaci Brześciańskiey.
Rewizya na uznanie fabryki około grobli w Zawadach, i na postanowienie cła. *Ibidem*, *f.* 826, *tit.* Rewizya.
Rewizya grobli Grembalskiey, Ur. Piotra Tomickiego, na uznanie kosztu i myta postanowienie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 887, *tit.* Rewizya.
Odprawiona ta rewizya była, iednak ieżliby iniquitate temporum do tych czas znaleść się nie mogła, inszych Rewizorow naznaczono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 939, *tit.* Grobla.
Rewizya grobli, albo tamy we wsi Husienni na rzece Bugu, ieźli nie z przeszkodą iest navigantium: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 891, *tit.* Rewizya.
Rewizya na grunta wsi Barczyc od rzeki Poprut, także Wolborza i Bykow, z strony uważenia kosztow około naprawy drog i myta, postanowiona. *Ibidem*, *f.* 892.

Rewizya na uznanie kosztu około mostow i grobel, i na postanowienie myta we wsi Owczarach: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Rewizya.

Rewizya mostow i grobel na gościńcu Iarosławskim do Wielkiey-Polski, u wsi Zernik, Ur. Stanisława Bronickiego Pisarza Grodzkiego Nowomieyskiego dziedziczney, dla oszacowania sumptow: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 112, *tit.* Rewizya mostu.

Rewizya rzeki Tyśmienicy, ieżeli iest navigabilis, także złych drog publicznych w maiętnościach Rożowie, Markuszowie, Grabowie, i Piaskach, dla uważenia na ich naprawę kosztow. *Ibidem*, *f.* 118, *tit.* Rewizorowie.

Rewizyą w Horodelcu i Rudkach, w wdztwie Bełzkim, na grobelne i mostowe, przez Kommissarze odprawioną, approbowano. *Ibidem*, *f.* 125, *tit.* Rewizya.

Rewizya mostu w Brochowie maiętności Ur. Krzysztofa Brochowskiego Podkomorzego Zakroczymskiego dla uznania nań sumptu, i postanowienia mostowego. *Ibidem*, *f.* 127, *tit.* Podwyższenie mostowego.

Rewizya drog i przepraw złych we wsi Rozwienicy, w ziemi Przemyślskiey leżącey, dla oszacowania kosztu i nakładu na naprawę tych drog i dla postanowienia słusznego myta: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 954, *tit.* Rewizya.

Rewizya do zamku Chęcińsk. ad effectum taxowania naprawy, ktorą w nim Ur. Stanisław Branicki Starosta Chęciński uczynił: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 172, *tit.* Rewizya.

Zapisana po tey rewizyi summa za restauracyą: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 277, *tit.* Assekuracya. — *Vide tit.* Summa.

Rewizya restauracyi zamku Będzińskiego dla zachowania na nię kosztu. *Ibidem*, *f.* 291, *tit.* Rewizya.

Rewizya do zamku Trembowelskiego dla oszacowania nakładu, ktory Starosta na budynek łożył: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 689, *tit.* Rewizorowie.

Rewizya do zamku Szydłowskiego, dla uznania kosztu na naprawę. *Ibidem*, *f.* 699, *tit.* Rewizorowie.

Także do zamku Lubelskiego. *Ibidem*, *tit.* Zbudowanie.

Rewizya restauracyi i kosztu około zamku Oycowskiego: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 818.

Rewizya naprawy zamku Oświecimskiego na uznanie kosztu, także ieżeli mieszczanie poprawić murow około miasta ze cła i składnego wydołać mogą: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 884, *tit.* Rewizya.

Rewizya dla taxowania budynkow w zamku Pokrzywna: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 31, *tit.* Reassumptio.

Potym: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 133, *tit.* Rewizya.

Rewizyą na rzece Wiarze we wsi Rabieszowicach dziedziczney Ur. Iana Fredra Sędziego ziemi Przemyślskiey, także w miasteczku Dobra Ur. Marcina Walewskiego, i we wsi Strzelcach Ur. Stefana Zamoyskiego Miecznika Sieradzkiego approbowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 116, *tit.* Approbacya.

Rewizya zamkow Wieluńsk. i Ostrzeszowsk. przez nieprzyiaciela ogniem zruynowanych: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 564, *tit.* Zamek.

Znowu tychże rewizya, także Sieradzkiego i Wschowskiego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 632, *tit.* Rewizya zamkow.

Rewizya w zamku Lelowskim restauracyi, przez Ur. Krzysztofa Michała Rupniewskiego Woyskiego Krakowskiego Starostę Lelowskiego uczynioney: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 856, *tit.* Rewizya.

Rewizya zamku Grodeckiego dla uznania kosztu na restauracyą iego: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 16, *tit.* Rewizory.

Rewizya takaż zamku Bobrownickiego. *Ibidem*.

Rewizya zamku Malborskiego ad effectum opatrzenia municyą onego wszelaką, i restauracyi: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 184, *tit.* O opatrzeniu zamku.

Rewizya zamku Winnick. także. *Ibidem*, *f.* 189, *tit.* Rewizya.

Rewizya do uznania dyfferencyi i uraz, ktore zakonnicy S. Dominika w Toruniu mieszkaiący od miasta Torunia ponoszą, salva cognitione definitiva in hoc negotio Judicio Regio: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 303, *tit.* Rewizya.

Rewizya na kommutacyą gruntow wsi Gutkowa, z gruntami wsi Łopaciny: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 690, *tit.* Rewizya na kommutacyą.

Rewizya na kommutacyą dobr Krolewskich wsi Smierdziny w starostwie Pilźnińskim za dobra Ur. Ierzego Ossolińskiego Podskarbiego Nadwornego Koronnego: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 816, *tit.* Rewizya.

Rewizya gruntu wsi Wężowa Ur. Iana Krasińskiego Woiewodzica Płockiego z strony kommutacyi: *Ibidem*, *f.* 819, *tit.* Revisio fundi.

Rewizya fortecy przez Ur. Bronisława Gruszeckiego we wsi Krolewskiey Hołoskowie, w woiewodztwie Podolskim leżącey, na uznanie sumptu, i ieżeli ta tam struktura potrzebna Rzeplitey, a potym na przyszłym Seymie censurae Reipubl. to subjacebit. *Ibidem*- *f.* 825, *tit.* Rewizya.

Rewizya dobr od Moskwy przypadłych za Trubeck: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 81, *tit.* Rewizya.

Rewizya na uznanie szkod Ur. Woyciechowi Kalinowskiemu Łowczemu Podolskiemu, także Mikołaiowi i Piotrowi Iacimirskim, od woyska poczynionych: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 882, *tit.* Rewizya.

Rewizyą we wsi Rdzawie, i innych dziedzicznych Ur. Przyłęckiego, approbowano. Temuż na cło przywiley wydany być ma. *Ibidem*, *f.* 880, *tit.* Approbacya.

Rewizyą w Zawadach odprawioną, approbowano, i przywiley na to dano. *Ibidem*, *f.* 889, *tit.* Approbacya.

Rewizya na przeprowadzenie wody z rzeki Warty, przez grunt Rzeplitey rowem do stawow Widzowskich. *Ibidem*, *f.* 874, *tit.* Pozwolenie.

Rewizya na wymierzenie placu na dwor Kancellaryi, i wieży w Rożanie. Ciż Rewizorowie koszt Ur. Woyciecha Wessla Chorążego Nadw. Koron. na zbudowanie mostu i grobli, na złey przeprawie we wsi Biedrzycach podięty, uznaią, i myto słuszne umowią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 129, *tit.* Rewizorowie.

Rewizya takoważ Ur. Walent. Konarzewskiemu, względem naprawy złych drog, i zbudowania mostu w Kuninie na Orzu, w powiecie Ostrowskim. *Ibidem.*

Rewizya ludzi służebnych w stwach Ukrainnych wszystkich wdztw, nemine excepto tych wszystkich, z ktorych ludzie w obozach bywaią, i bywać powinni, i bywali, albo na to ordynowani są, nie opuszczaiąc ludzi służebnych Lubecza, i Łoiowa popisać. A ta rewizya continue ma się odprawiać, poki wszyscy pomienieni służebni przez Rewizorow nie będą zregestrowani. Po odprawieniu zaś oney, regestra iedne PP. Hetmanom maią być oddane, a drugie takież na przyszły Seym przysłane będą: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 135, *tit.* Rewizya.

Rewizya Zbaraża i innych dobr, przez obozy Kor. zruynowanych: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 407, *tit.* O Zbarażu.

Na rewizyą pewnych wsi szlacheck. w wdztwie Płock. to iest, Szczepkowa, Czubakow, Olszewa nazwanego Chamskiego, stosuiąc się do konstyt. a. 1652, wdztwu Lubelsk. służącey, pozwolono, aby tych wsi grunta urodzayne na włoki, albo łany, przez geometrę przysięgłego przy Sądzie Ziemsk. i Urzędzie Grodzk. pomierzone były. A iak wiele pokaże się włok, albo łanow, tak wiele in posterum podatkow dziedzice tych wsi płacić, i ciężary wszystkie ponosić powinni będą: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 547, *tit.* Rewizya pewnych wsi.

Rewizyą armaty i municyi w Piotrkowie uczynić, i onę Mieyskiemu Urzędowi według inwentarza spisanego oddać, i mieysce słuszne na cekauz dla konserwowania iey naznaczyć, i słusznie temuż Urzędowi opatrzyć kazać, i rząd słuszny uczynić, tak aby obywatele miasta tego straż przy bramach odprawowali, Kommissarzom zlecono. Tamże Kommissarze klasztor Bernardyński opatrzą, ieżeli w tymże mieyscu, gdzie iest, może być restaurowany sine impedimento obronie miasta, albo w fortyfikacyą inkludowany, gdyby się tam fortyfikacya ex vi neccessitatis kończyć miała. Także i klasztor panieński w mur mieyski wgrodzony i dla zawodzenia armaty i warty połamany, obaczą i uważą; przestrzegaiąc tego, aby się nikt nie ważył ani murować, ani budować bliżey murow, i wałow, nad tysiąc krokow, dla impedymentu obronie. Naostatek ponieważ zamek tameczny zruynowany iest, tak Sądom Grodzk. iako i xięgom dla bespiecznieyszego przechowania mieysce naznaczą. *Ibidem*, *f.* 560, *tit.* Rewizya.

Rewizya dobr ziemskich duchownych, Krolewskich w ziemi Wyszogrodzk. z tą kondycyą, aby nie było więcey nad siedm Rewizorow: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 626, *tit.* Rewizya ziemi Wyszogrodzkiey.

Także ziemi Wizkiey spustoszoney. *Ibidem*, *f.* 631, *tit.* Rewizya dezolacyi.

Rewizyą wsi Łagiewnik w wdztwie Kalisk. w possessyi Ur. Marcina Czaplickiego będącey, odprawioną, approbowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 388, *tit.* Deklaracya Kommissyi.

Rewizya ststwa Kowalskiego, dlao brachowania expens przez Ur. Stę tamecznego, na restauracyą tegoż stwa erogowanych. *Ibidem*, *f.* 388, *tit.* Rewizya.

O rozgraniczeniu dobr Krolewsk. z ziemskiemi, prawa dawne declarantur, że dobra Krolewsk. przez samych Kommissarzow, nie przez Rewizorow, z dobrami ziemsk. rozgraniczone być maią; między dobrami iednak Krolewsk. przez Sekretarzow, nie przez Kommissarzow odprawione być powinny. A rewizye takowe, lub anticipative, lub post commissionem odprawione, tak przed tą konstyt. iako i na potym fundo terrestri et commissioni praejudicare nie maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 125, *tit.* O rewizyach.

Rewizya dobr ekonomicznych Krolewskich, *vide tit.* Ekonomie, *tit.* Cło. Składy.

Rewizya wdztwa Wołyńskiego, *vide tit.* Lustracye.

Rewizya ststw Chęcińsk. Żarnowieck. Krzepick. dla uznania kosztow na restauracyą, *vide tit.* Kommissye, *tit.* Summy, *tit.* Assekuracye.

Rewizya xiąg i przywileiow w skarbcu Krakowsk. będących, *vide tit.* Skarb.

Rewizya listow exekucyi podległych, *vide tit.* Listy.

Rewizya listow składnych, *vide tit.* Składy.

Rewizorowie na oglądanie pustyń w Podolu, Rusi, i indziey, ad effectum rozdawania wieczności, *vide tit.* Pustynie.

Rewizya ceł dawnych, *vide tit.* Cło.

Rewizorowie do żup Krakowskich, *vide tit.* Żupy.

Rewizya, gdzie hucusque nie zaszła, nikt o kwartę nie może być pociągniony: *a.* 1509, *v.* II, *f.* 1333, *tit.* O kwarcie. — *Vide tit.* Kwarta.

O rewizyi, ktora in a. 1562 uchwalona była, *vide tit.* Lustracye.

Rewizye z ograniczeniem, *vide tit.* Granice.

Rewizye na frymarki, *vide tit.* Frymarki.

Rewizya przepraw na Falentach i Michrowie, *vide tit.* Kommissye.

Rewizya zamku Latyczewskiego, *vide tit.* Zamki.

Rewizya łanow wybranieck. przez Urząd Ziemski każdego wdztwa i powiatu, to iest przez Podkomorzego, Chorążego, Sędziego, Podsędka, Podczaszego, Podstolego, Pisarza, Woyskiego ad hunc effectum, żeby dwudziesty łan wyprawie wybrańcow podlegał. *Vide tit.* Wybrańcy.

Rewizya po wszystkich gruntach i iuryzdykcyach

przy mieście Lublinie, względem wydawania podatkow, *vide sub tit.* Miasta: Lublin.
Takaż i w Dolnym Kazimierzu. *Ibidem.*
Rewizya fortecy Halickiey, na uznanie kosztu na nią łożonego, *vide tit.* Kommissye, Kommissarze, *tit.* Zamki, *tit.* Dobra.
Rewizye skarbu, *vide tit.* Skarb.
Rewizya konwentow, *vide tit.* Klasztory.

Rezydenci, vide tit. **Senator.**

Roki.

Roki ziemskie naprzod raz w miesiąc w każdym powiecie bywały: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 77, *tit.* De terminis.
Potym aby cztery razy do roku odprawowane były, postanowiono: *a.* 1441, *v.* I, *f.* 157, *tit.* De Iudiciis.
Toż i za Krola Iana Olbrychta ustanowiono: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 256, *tit.* Iudicia.
W ziemiach Ruskich sześćkroć do roku bywały: *a.* 1523, *v.* IV, *f.* 414, *tit.* Constitutiones.
Potym trzy razy tylko do roku aby wszędzie były sądzone, uchwalono, a to dla tego, aby czwartą kadencyą sądziły się Wieca, to iest: Colloquia Generalia, na mieyscach hoc in loco w statucie wyrażonych: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 571, § Visum est.
O tymże aby w każdym wdztwie trzykroć bywały, temporibus et locis in statuto immediate descriptis, okrom tych wdztw, w ktorych inaczey postanowiono: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 677, *tit.* Sądzenie Rokow.
W wdztwach Wielko-Polskich tylko dwakroć. *Ibidem*, *f.* 678, *tit.* W Wielkiey Polszcze.

Roki Ziemskie Poznańskie sądzić się maią: pierwsze we dwie niedzieli po Wielkieynocy; a Kościańskie po nich we dwie niedzieli. Drugie po Swięcie Narodzenia P. Maryi; a Kościańskie po nich także we dwie niedzieli. *Ibidem*, *tit.* Poznańskie.
Nie dochodziły Poznańskie dla Seymiku Srzedzkiego Deputackiego; przeto w poniedziałek po S. Bartłomieiu na ratuszu, gdzie Wieca przedtym sądziły się, a Kościańskie po nich we dwie niedzieli. Wschowskie zaś w tydzień po Kościańskich sądzone być maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1236, *tit.* Roki.
Znowu Poznańskie na poniedziałek ostatni przed Seymikiem obierania Deputatow na Trybunał, przełożone. W Kościańskim i Wschowskim powiatach solito more: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1280, *tit.* Roki Poznańskie.
Roki Poznańskiego, Kalisk. Łęczyck. Brzesk. Inowrocławsk. Płock. wdztw, gdyby propter aliquod legale impedimentum, in temporibus lege praescriptis nie mogły być sądzone, Sąd Ziemski powinien insze czasy naznaczyć, i obwołać cztery niedziele przed sądzeniem onych, i to obwołanie w akta grodzk. zapisać. Tak wiele iednak razy przez rok sądzić się maią, iako w prawie opisano: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, § Roki Ziemskie.
Reassumowano to woiewodztwu Poznańskiemu: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1407, *tit.* Roki Ziemskie.
Znowu o tymże, ale na wszystkie wdztwa, i nie Sądowi, ale Sędziom Ziemsk. dano w moc tę publikacyą na inszy czas, i to dołożono: że w Grodzie proprii districtus ma być zapisana publikacya: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 927, *tit.* Sądy Ziemskie.
Poznańskim, ponieważ dla Seymu doyść nie mogły były według prawa, czas inszy, to iest: poniedziałek pierwszy po S. Michale, a Kościańskim we dwie niedzeli po nich, pro una vice tantum naznaczono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 546, *tit.* Naznaczenie.

Roki ziemskie Kaliskie: pierwsze w poniedziałek po S. Troycy; drugie po S. Michale w poniedziałek. Konińskie po nich we dwie niedzieli, drugie za niemi solito more: *a.* 1565, *v.* I, *f.* 678, *tit.* Kaliskie.
Kcyńskie w tydzień po Gnieźnieńskich. A Nakielskie po nich w tydzień, w poniedziałek: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1236, *tit.* Kcyńskie.
Znowu toż o Kcyńskich, a Nakielskie iuż nie w tydzień po nich, ale w tymże tygodniu we czwartek poczynać, i odprawiać się maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 521, *tit.* Roki Kcyńskie.
Potym Kaliskie te, ktore po S. Troycy zwykły bywać, na poniedziałek post dominicam Exaudi, eo ordino po powiatach, iako się przedtym dotąd sądzywały, przełożono. Po ktorych Konińskie, po Konińskich w tydzień Pyzdrskie, po tych Gnieźnieńskie, po Gnieźnieńskich Kcyńskie i Nakielskie w iednym tygodniu, iako dotąd odprawowały się, sądzone być maią. A iesienne, ktore po S. Michale zwykły się odprawować, w swoiey dawney kadencyi zostawać będą: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 110, *tit.* Przeniesienie na inszy czas Sądow.

Roki Sieradzkie w Sieradzu: pierwsze w poniedziałek po Trzech Krolach bliski, potym w Szadku, i w inszych powiatach more consueto, wedle ordynacyi Piotrkowskiey. Wtore w poniedziałek po przewodniey niedzieli. Trzecie w poniedziałek po swięcie Narodzenia P. Maryi: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 679, *tit.* Sieradzkie.
Radomskie w Szadku tydzień tylko sądzone być maią, a w poniedziałek po Sieradzkich poczynać się maią, a po nich w Piotrkowie w poniedziałek, i w Radomskim także po tych w poniedziałek: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 172, *tit.* Roki Radomskie.
Poprawiono tey potym konst. a. 1613, o Rokach Radomskich iesiennych, aby feria 2da ante festum nativitatis B. M. V. sądzone były, a tylko pod ten czas, kiedyby dla zaczęcia Trybunału nie doszły: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 291, *tit.* Roki Radomskie.

Roki Wieluńskie: pierwsze w poniedziałek post festum Purificationis B. M. V. Drugie w poniedziałek post dominicam Rogationum. Trze-

cie w poniedziałek po S. Franciszku. A Ostrzeszowskie po nich zawżdy we dwie niedziele: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 679, *tit.* Wieluńskie.

Potym inaczey postanowiono: aby Wieluńskie po Sieradzkich we dwie niedziele, a Ostrzeszowskie w tydzień po Wieluńskich bywały: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 729, *tit.* Wieluńskie Sądy.

Roki Łęczyckie: pierwsze w poniedziałek po S. Agnieszce. Drugie w poniedziałek po święcie Bożego Wstąpienia. Trzecie w poniedziałek po S. Michale. Brzezińskie po nich we dwie niedziele. Orłowskie po Brzezińskich wedle zwyczaiu: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 679, *tit.* Łęczyckie.

Reassumowano tę ordynacyą cum declaratione: że mimo te czasy Sędzia innych składać nie ma: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Roki Ziemskie.

Declaratur o Brzezińskich, aby się w poniedziałek we dwie niedziele po Łęczyckich, nie we wtorek, sądzić poczynały: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1521, *tit.* Roki Ziemskie Brzezińskie.

Roki Brzeskie Kuiaw. pierwsze we trzy niedziele po świątkach. Drugie we dwie niedziele po S. Bartłomieiu. A Inowrocławskie po nich zawżdy w tydzień sądzone być maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 679, *tit.* Brzeskie i Inowrocławskie.

Declaratur: aby zawżdy przerzeczone Roki pewne dni swoie wtorkowe miały. A gdy inszego dnia, niżeli we wtorek trafi się dzień S. Bartłomieia, tedy też Roki maią się poczynać w Brześciu w pierwszy wtorek po wyiściu dwoch niedziel od S. Bartłomieia. A w Inowrocławiu potym w tydzień, także we wtorek. W inszych zaś powiatach, według starych zwyczaiow: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1015, *tit.* Roki Ziemskie Kuiawskie.

Znowu declaratur: aby sądzone były Brzeskie we wtorek pierwszy po S. Ianie Chrzcicielu, drugie we wtorek pierwszy po Narodzeniu Nayśw. P. Maryi. A Inowrocławskie zawżdy w tydzień po nich. W inszych zaś powiatach oboyga wdztw, według dawnego zwyczaiu. A ieźliby w ktorym powiecie dla iakiey przyczyny nie doszły, przecie w drugich powiatach dochodzić maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1236, *tit.* Brzeskie, Inowrocławskie.

Trzecie Roki Brzeskie sądzone być maią we wtorek post festum S. Agnetis. A Inowrocławskie w tydzień po nich. W powiatach zaś inszych oboyga tych wdztw, po nich wedle zwyczaiu dawnego; a choć w iednym powiecie nie doydą, w drugich przecię powiatach dochodzić maią: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1408, *tit.* O Rokach Brzeskich.

Roki Dobrzyńskie more solito: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 679, *tit.* Dobrzyńskie.

To iest pierwsze we wtorek po S. Marcinie. Drugie we wtorek przed S. Ianem. Trzecie we wtorek po S. Bartłomieiu. W Lipnie po nich zawżdy w poniedziałek bliski: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 730, *tit.* Roki.

Inaczey potym postanowiono. Aby Dobrzyńskie w Dobrzyniu pierwsze we wtorek po niedzieli wstępney; a w Lipnie i Rypinie w tydzień potym odprawowały się. Drugie w tych wszystkich powiatach more solito. Trzecie w Dobrzyniu we wtorek po S. Mateuszu, a po nich w Lipnie i Rypinie w poniedziałek pierwszy zwykłym obyczaiem: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1409, *tit.* Roki Dobrzyńskie.

Roki Płockie: pierwsze w poniedziałek po trzech Krolach. Drugie po przewodniey niedzieli. Trzecie po S. Franciszku. W inszych powiatach more solito: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 679, *tit.* Płockie.

Potym inączey postanowiono ie: pierwsze w poniedziałek po niedzieli krzyżowey; drugie w poniedziałek po S. Michale; trzecie w poniedziałek przed S. Agnieszką. W Raciążu w pierwszą sobotę po swiątkach; w Płońsku w poniedziałek po S. Troycy: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1017, *tit.* Roki Płockie.

Roki Zawskrzyńskie: pierwsze w poniedziałek po Gromnicach w Srzeńsku. Drugie po niedzieli Rogationum w poniedziałek. Trzecie po S. Franciszku. W inszych zaś powiatach more solito, nie odkładaiąc: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 679, *tit.* Zawskrzyńskie.

Potym inaczey postanowiono: pierwsze w Srzeńsku w poniedziałek po Bożym Ciele. Drugie w poniedziałek po S. Łukaszu. Trzecie w poniedziałek wstępny. W inszych powiatach more solito. A inszych im czasow Sędzia składać nie ma: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1017, *tit.* Roki Zawskrzyńskie.

Roki Czerskie w Czersku: pierwsze w poniedziałek pierwszy po Trzech Krolach. Drugie w poniedziałek pierwszy po przewodniey niedzieli. Trzecie w poniedziałek pierwszy po S. Troycy. W inszych zaś powiatach dawnym porządkiem. Poczętych tamże i przywołanych Rokow, nie wolno Sędziemu Ziemsk. przekładać na inszy czas, pod winą sta grzywien. O ktorą stronie, ktoraby się tym niesądzeniem, albo przełożeniem uciążoną być czuła, wolno more solito czynić: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 793, *tit.* Opatruiąc to.

Ieźliby iednak te, ktore po Trzech Krolach sądzone bywaią, pod Trybunał przypadły; tedy feria 2da post festum S. Francisci we wszystkich powiatach sądzone być maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1236, *tit.* Czerskie.

Inaczey potym ordynowano ie: pierwsze feria 2da post dominicam Misericordiae sądzić się maią. Drugie feria 2da post festum S. Ioannis Bapt. Trzecie feria 2da zawżdy post festum S. Francisci. Także we wszystkich innych powiatach, w ktorych się Sądy po Rokach Czersk. odprawuią. A Sąd Ziem. Czer. według regestru i parafii sądzić ma: *a.* 1580, *v.* II, *f.* 1339, *tit.* Roki Ziemskie Czerskie.

Przez dwa dni, poniedziałek i wtorek w Czersku sądzone i odprawowane być maią, a potym w Groycu we śrzodę i czwartek; w drugim tygodniu w Warce w poniedziałek i we wtorek; w Garwolinie we czwartek i piątek: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 731, *tit.* Roki Ziems. Czers.

Roki Błońskie: pierwsze w poniedziałek post festum Purificationis B. V. M. w Błoniu. Drugie w poniedziałek po S. Troycy. Trzecie w poniedziałek po S. Bartłomieiu. Warszawskie i Tarczyńskie immediate iść maią po tych more solito: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 978, *tit.* Roki.

Inaczey potym ordynowano czasy: pierwsze w Błoniu w poniedziałek po S. Troycy. Drugie w poniedziałek po S. Franciszku. Trzecie w poniedziałek po wstępney niedzieli. Warszawskie i Tarczyńskie more solito: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1275, *tit.* Przełożenie Rokow.

Znowu inszy porządek ich postanowiono. W Warszawie pierwsze feria 2da post dominicam quadragesimalem, Invocavit. Drugie feria 2da post festum SSmae Trinitatis proxima. Trzecie feria 2da post festum S. Francisci proxima. A w Błoniu w poniedziałek po Warszawskich naybliższy, potym w Tarczynie w czasach opisanych, nie odkładaiąc ich, excepto legali impedimento: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 28, *tit.* Porządek sądzenia.

A maią być odprawiane perpetuo w Izbie Poselsk. na zamku Warszawskim: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 29, *tit.* Mieysce sądzenia.

Roki Wizkie: pierwsze w pierwszy wtorek po przewodniey niedzieli. Drugie w pierwszy wtorek po S. Idzim w Wiźnie. Po Wizkich zawsze we dwie niedzieli w Wąsoszu; a po Wąsoskich w Radziłowie także we dwie niedzieli: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1237, *tit.* Wizkie.

Potym insze czasy im naznaczono. Wizkie pierwsze w pierwszy wtorek post festum S. Stanislai in Majo. Drugie we wtorek po S. Mateuszu. Trzecie we wtorek po Trzech Krolach. A po Wizkich, Wąsoskie i Radziłowskie, more solito, to iest: we dwie niedzieli iedne po drugich bywać maią. A ieźliby Trybunał wdztwa Mazowieck. sądzony był, trzecie Roki sądzone być nie maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1274, *tit.* Roki Ziemskie Wizkie.

Ieźliby w Wiźnie według czasu w konstyt. opisanego, z iakieykolwiek przyczyny nie doszły, w Wąsoszu według kadencyi swoiey sądzone być powinny. A ieźliby Wąsoskie nie doszły, w Radziłowie odprawić się maią, także według swey kadencyi: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 292, *tit.* O Rokach Ziemskich Wizkich.

Roki Zakroczymskie: pierwsze w piątek po niedzieli suchey, alias Reminiscere. Drugie w piątek po S. Troycy. Trzecie w piątek po S. Mateuszu: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 978, *tit.* Sądy Ziemskie Zakroczymskie.

Iuż nie w piątek, ale we śrzodę sądzić się maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1478, *tit.* Roki Sądowe Zakroczymskie.

Ale te, ktore przypadały post Reminiscere, przełożono pro feria 6ta post Invocavit: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 28, *tit.* Roki.

Roki Wyszogrodzkie: pierwsze we wtorek naybliższy po S. Agnieszce. Drugie we wtorek po przewodniey niedzieli. Trzecie we wtorek po S. Michale: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1017, *tit.* Roki Wyszogrodzkie.

Potym te, ktore bywały post festum S. Agnetis, iż pod Trybunał trafiały się, przełożono na wtorek po Bożym Ciele. A na ratuszu sądzone być maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1275, *tit.* Roki Ziemskie Wyszogrodzkie.

Po parafiach z regestru maią być sądzone: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1339, *tit.* Roki Ziemskie.

Roki Ciechanowskie: pierwsze w Sąchocinie w poniedziałek po SS. Filipie i Iakubie Ap. Drugie w poniedziałek po S. Bartłomieiu. Trzecie w poniedziałek po Trzech Krolach. A po Sąchocińskich w Ciechanowie we czwartek. Prasnyskie zaś po zapisaniu aktu Ciechanowsk. w całe cztery niedziele: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 979, *tit.* Sądy Ziemi Ciechanowskiey.

Potym pierwsze Sąchocińskie przełożono na poniedziałek po S. Mateuszu. A po nich successive Ciechanowskie, i inne wszystkie, iako przedtym zwykły bywać: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Roki Mazowieckie.

A ieźliby ob legale impedimentum nie doszły, wolno Sądowi Ziemsk. insze przywołać na cztery niedziele przed sądzeniem onych, i to obwołanie w aktach grodz. zapisać: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1407, *tit.* Roki Ziemskie ziem Mazowieckich.

Ale potym tę konstyt. o przywołaniu zniesiono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 292, *tit.* O Rokach Ziemskich Ciechanowskich.

Roki Łomżyńskie w Łomzie: pierwsze feria 2da post dominicam Reminiscere. Drugie nazaiutrz po S. Troycy. Trzecie po S. Mateuszu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1274, *tit.* Roki Ziemskie Łomżyńskie.

A ieźliby ob legale impedimentum nie doszły, wolno Sądowi Ziemsk. insze przywołać: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1407, *tit.* Roki Ziemskie.

Co nie tylko powiatowi Łomżyńsk. Kolińsk. Ostrołęck. ale też i Zambrowsk. służyć ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 829, *tit.* Roki Ziemskie.

Post sublatum iednak i pedi ment um, Sąd ich pro libitu suo nie ma przywoływać, sub nullitate Sądow: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 692, *tit.* Roki Ziemskie.

Kolińskie w Kolnie: pierwsze feria 5ta post dominicam Laetare. Drugie we czwartek po S. Ianie. Trzecie we czwartek po S. Łukaszu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1274, *tit.* Roki Ziemskie Łomżyńskie.

Zambrowskie w Zambrowie: pierwsze feria 5ta post festum Epiphaniarum. Drugie feria 5ta post festum Pentecostes. Trzecie feria 5ta

ante Hedvigis; a z regestru maią być sądzone. *Ibidem.*

Ostrołęckie w Ostrołęce: pierwsze feria 3tia post dominicam Reminiscere. Drugie feria 3tia post festum SS. Petri et Pauli Apost. Trzecie feria 3tia ante festum S. Nicolai, ktore także z regestru iako Łomżyńskie i Zambrowskie maią być sądzone. *Ibidem.*

Potym przełożono pierwsze post dominicam Conductus Paschae. Drugie na poniedziałek po S. Małgorzacie. Trzecie na wtorek przed S. Mikołaiem: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1478, *tit.* Sądy Ziemskie Ostrołęckie.

Znowu inaczey: pierwsze na poniedziałek po S. Mikołaiu. Drugie na poniedziałek po Nawiedzeniu N. Panny. Trzecie, ktore bywały post Reminiscere, w poniedziałek także poczynać się maią. A kończyć się wszyskie troie Roki maią do tygodnia, nie dłużey, salva a. 1598 constitutione: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1522, *tit.* Przełożenie Rokow.

Roki Rożańskie w Rożanie: pierwsze post dominicam Invocavit. Wtore feria 2da post Trinitatis. Trzecie feria 2da post Michaelis. A Makowskie w Makowie, od zapisania aktu Rokow Rożańsk. zawżdy we cztery niedziele: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Roki Mazowieckie.

Potym Rożańskie te, ktore bywały post Trinitatis, przełożono na poniedziałek po Bożym Ciele. A Makowskie we wtorek po nich we trzy niedziele. A Sąd ma sądzić z regestru: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1236, *tit.* Rożańskie.

Roki Liwskie: pierwsze we czwartek po S. Troycy. Drugie we czwartek po S. Iadwidze. Trzecie we czwartek po S. Agnieszce. A sądzić się maią w starym mieście Liwie: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 974, *tit.* Roki Liwskie.

Ieżliby dla słuszney przyczyny nie doszły, wolno insze obwołać i sądzić: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1275, *tit.* Przywołanie Rokow.

Roki Liwskie i Rożańskie: iż dla rożnych impedymentow nie dochodzą, post sublatum impedimentum ma ich Sąd we dwie niedziele przywołać, i po przywołaniu we dwie niedziele sądzić, sub poena contra negligentes Officiales. O co forum Trybunał inter causas officii, ad instantiam cujusvis: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 691, *tit.* Roki Ziemskie Liwskie.

Declaratur: że dłużey nad dwie niedzieli sądzić się nie maią. Także, iż pod sądzenie ich, Roki Grodzkie i kwerele w Liwie nie maią być sądzone: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 30, *tit.* Roki Ziemskie Liwskie.

Roki Nurskie: pierwsze we wtorek po nowym lecie. Drugie we wtorek po przewodniey niedzieli. Trzecie we wtorek po S. Bartłomieiu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Roki Ziemskie Nurskie.

Trzecie potym przełożono na wtorek po S. Mateuszu: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1339, *tit.* Roki Ziemskie.

Roki Kamienieckie, alias Kamieńczykowskie: pierwsze w poniedziałek po Gromnicach. Drugie w poniedziałek po S. Troycy. Trzecie w poniedziałek po S. Szymonie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Roki Ziemskie.

Roki Ostrowskie: pierwsze we wtorek po niedzieli srzodopostney. Drugie we wtorek po S. Ianie Chrzcicielu. Trzecie w poniedziałek po S. Elżbiecie. *Ibidem.*

Roki Rawskie more solito maią być sądzone: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 680, *tit.* Rawskie.

Ktore zwykły bywać w poniedziałek po S. Bartłomieiu, bywać maią w poniedziałek po S. Michale: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, § Seymik Powiatowy.

Drezner pisze: że pierwsze feria 2da post Reminiscere. Drugie post Pentecostes. Trzecie post Michaelis.

Podczas Rokow Ziemskich Rawskich, iurydyka Rawska sądzić się nie ma: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 131, *tit.* Sądy Ziemskie Rawskie.

Roki Sochaczewskie: pierwsze we wtorek pierwszy po niedzieli Invocavit. Drugie we wtorek po S. Troycy. Trzecie we wtorek po święcie Wniebowzięcia P. Maryi: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 680, *tit.* Sochaczewskie.

Na ratuszu Sochaczewskim zawżdy maią być sądzone, ieźli nie iest przeciwko miasta tego przywileiom. *Ibidem*, *f.* 697, *tit.* Sądzenie Rokow.

Potym ostatnie przełożono na wtorek po S. Iadwidze bliski: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1275, *tit.* Roki Ziemskie.

Potym inaczey: pierwsze feria 3tia post festum undecem millium Virginum. Drugie we wtorek po S. Troycy. Trzecie według dawnego zwyczaiu. A Mszczonowskie po nich zawżdy we dwie niedziele: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1522, *tit.* Przełożenie Rokow.

Parafiami sądzone być maią: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1679, *tit.* O Rokach Ziemskich.

A kwerele pod oboie te Roki nie maią być sądzone sub nullitate. *Ibidem.*

Roki Gostyńskie: pierwsze w poniedz. po niedzieli Oculi. Drugie w poniedz. po oktawie Bożego Ciała. Trzecie w poniedziałek po S. Bartłomieiu. A Gąbińskie po każdych tych w tydzień: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Gostyńskie.

Ostatnie potym przełożono na poniedziałek po S. Michale: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1478, *tit.* Roki Ziemskie.

Roki w wdztwach Pruskich, more Regni trzy razy do roku odprawowane być maią. Trzecie Chełmińskie w pierwszy poniedziałek po niedzieli wtorey po Wielkieynocy w Grudziądzu, gdzie leżenie xiąg być ma. A Michałowskie w tydzień potym, na mieyscach według alternaty zwyczaynych. Malborskie w pierwszy poniedziałek post festum Conversionis S. Pauli w Sztumie. Pomorskie w

pierwszy poniedziałek post festum S. Stanislai in Majo, et ita subsequenter, non obstantibus feriis, według porządku ziem i powiatow tamecznych. Przed ktoremi Sądami tylko, lubo coram actis castr. palatinalibus zapisy i rekognicye wszelakie, in genere czynione być maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 959, *tit.* Sądy Ziemskie.

Sub tempus hostilitatis, Malborskim Kiszpork naznaczono tantisper, poki Sztum od nieprzyiaciela rekuperowany nie będzie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 880, *tit.* Sądy.

Termini palatinatus Culmensis: primo Radzyni feria 6ta post festum Corporis Christi. Secundo Thorunii post festum S. Hedvigis. Termini Michałovienses septimana una post Culmenses, Brodnicii et Neophori alternatim.

Termini palatinatus Mariaeburgensis Stumae: primo feria 2da post Conductus Paschae. Secundo feria 2da post Lamperti.

Termini palatinatus Pomeraniae: Dirschavienses Starogardiae 1mo feria 2da post Circumcisionis Domini. Secundo feria 2da post festum S. Lucae. Svecenses duabus septimanis: aliorum districtuum una septimana.

Si in diem festum inciderint, feria 2da sequente celebrentur.

Haec ex Dresnero excerpta.

Roki Krakowskie maią się zaczynać w poniedziałek, i przez wtorek, śrzodę, czwartek, piątek, sobotę, sądzić się i pisać. Po nich Proszowskie w Proszowicach w poniedziałek bliski, aż do śrzody. Po Proszowskich Xiązkie w Xiążu we czwartek bliski aż do poniedziałku. Po tych Lelowskie w Lelowie we wtorek bliski maią się zacząć, i sądzić aż do piątku. Ztamtąd powrociwszy się nazad do Krakowa akta maią być dopisowane tamże w Krakowie, począwszy od poniedziałku aż do soboty. Po ktorych dopisaniu Roki Czchowskie w Czchowie, od wtorku aż do piątku inclusive sądzone być maią. A po nich Bieckie w Bieczu w poniedziałek bliski aż do śrzody: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 677, *tit.* W woiewodztwie Krakowskim.

O dopisowaniu spraw sądowych inaczey w inszych wdztwach, *vide tit.* Pisarze Ziemscy.

Bieckie i Czchowskie, ktore przypadały na Wielkanoc, przełożono na przewodni poniedziałek: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Sądy Bieckie.

Inaczey potym Krakowskie postanowiono. Pierwsze feria 2da post Circumcisionem Domini. Drugie feria 2da post dominicam Invocavit proxima. Trzecie feria 2da post festum SS. Trinitatis proxima. W inszych powiatach juxta constit. a. 1565, odprawować się maią. Czwarte post festum S. Michaelis Archangeli proxima feria 2da. Cavetur przytym Pisarzowi Ziemsk. że po sądzeniu Rokow, we wszystkich powiatach, na każde Roki, wolno mu wszystkich powiatowych spraw w Krakowie dopisować: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Roki.

Roki Oświecimskie w Oświecimiu: pierwsze w poniedziałek pierwszy po Trzech Krolach. Drugie w poniedziałek po S. Ianie Chrzcicielu: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 656, § Też Roki.

Roki Zatorskie w Zatorze: pierwsze w piątek suchedniowy w poście. Drugie w poniedziałek pierwszy przed S. Michałem Archaniołem. *Ibidem.*

Zniesiono to potym drugiego roku, i postanowiono: aby w samym Zatorze Rokow czworo tych Xięstw oboyga, to iest: w każdy suchedniowy piątek odprawowało się: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 659, § Też acz.

Roki Sandomirskie: feria 2da post festum S. Francisci, kiedy Wieca nie doydą. Po nich Wiślickie; a Pilźnińskie po tych w drugim tygodniu poczynać się maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1237, *tit.* Sandomirskie.

Wiślickie maią być sądzone, by też i cały tydzień, aż się odprawią. *Ibidem.*

Stężyckie, ktore bywały post dominicam Rogationum, przełożono post dominicam Conductus Paschae: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1273, *tit.* Roki Ziemskie Stężyckie.

Dokładniey z Dreznera. Sandomiriae Termini: primus post Priscae. Secundus pos dominicam Oculi. Tertius post Corporis Christi. Quartus post Francisci, feriis 2dis semper. Radomiae post Sandomirienses, feria 2da proxima; post Radomienses vero Opocini, feria 6ta proxima.

Roki Lwowskie we Lwowie: pierwsze we czwartek pierwszy po Trzech Krolach. Drugie we czwartek po śrzodopostney niedzieli. Trzecie we czwartek po S. Ianie Chrzcicielu. Czwarte we czwartek po S. Michale. A Żydaczewskie w Żydaczewie: pierwsze po pierwszych Lwowskich w połczwartey niedzieli. Drugie w pierwszy poniedziałek po przewodniey niedzieli. Trzecie po trzecich Lwowskich w połczwartey niedzieli. Czwarte w poniedziałek po S. Iadwidze. A ieżliby pod ten czas Trybunał ziemi Rusk. przypadł, kiedy Roki być maią, tedy na mieysce Rokow leżenie xiąg, ad suscipiendas duntaxat inscriptiones, odprawiać się ma. Roki zaś pomienione tak we Lwowie, iako i w Żydaczewie w zamku sądzone być maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1338, *tit.* Roki Ziemskie Lwowskie.

Declaratur o mieyscu: że Lwowskie w Zamku Lwowsk. w tey izbie murowaney w dziedzińcu sądzone być maią, kędy Ststa Sądy Grodzkie sądzi; czego Ststa i Podstarości Lwowski dopuścić powinien, sub poena 500 marc. na Trybunale inter causas officii, ex instantia cujusvis Officialis repetenda: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1627, *tit.* O mieyscu Rokom.

Potym Lwowskie, ktore post Laetare, a Żydaczewskie, ktore post Conductus Paschae, zniesiono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 9, *tit.* Roki Lwowskie.

Znowu Lwowskie, ktore post Laetare, konstyt.

a. 1611 zniesione, reassumowano. A Żydaczewskie, aby nie post Conductus Paschae, ale post Misericordiae feria 2da sądzone były, postanowiono. A że przeszłe Roki Żydaczewskie post festum Purificationis B. V. M. przypadaiące, dla powodzi gwałtowney sądzić się nie mogły, a Trybunał Powiatowy następuie, tedy we dwie niedziele sądzić się maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 116, *tit.* Roki Ziemskie Lwowskie..

Roki Przemyślskie, ktore bywały we wtorek po S. Iakubie, przełożono na wtorek po S. Bartłomieiu, a po nich more solito we trzy niedziele Przeworskie: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1017, *tit.* Roki Przemyślskie.

Toż przedtym o Przeworskich, że we trzy niedziele po Przemyślskich bywać powinne: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 727, *tit.* Roki Przeworskie.

Przemyślskie, ktore bywały po S. Stanisławie, przełożono na wtorek po WW. SS. bliski. A ktore bywały koło S. Pawła, i po S. Bartłomieiu, w mocy zostawiono. O Przeworskich toż co wyżey: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1237, *tit.* Przemyślskie.

Znowu inaczey Przemyślskie i Przeworskie ordynowano: w Przemyślu pierwsze we wtorek po S. Agnieszce. Drugie we wtorek post dominicam Conductus Paschae. Trzecie we wtorek po S. Małgorzacie. Czwarte we wtorek po S. Łukaszu Ewangeliście. A w Przeworsku pierwsze we wtorek po S. Dorocie. Drugie we wtorek post dominicam Cantate. Trzecie po S. Piotrze w okowach. Czwarte we wtorek po S. Marcinie, sądzone być maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1477, *tit.* Roki Ziemskie.

Potym declaratur: o iednych Przeworskich, ktore bywały post Dorotheae, maią bywać we trzy niedziele po Przemyślskich tych, ktore bywaią post Agnetis: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1523, *tit.* Przełożenie Rokow Przeworskich.

Przemyślskim Rokom także, i leżeniu xiąg Przemyślsk. mieysce, gorne mieszkanie w ratuszu naznaczono. Ktorego mieszczanie bronić nie maią, sub poena 300 marc. pecuniae Polonicalis, na Trybunale inter causas officii, ex instantia cujusvis repetenda: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1628, *tit.* O mieyscu Rokow.

Roki Sanockie, ktore bywały około świątek, przełożono na wtorek bliski po S. Wawrzeńcu: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1237, *tit.* Sanockie.

Poprawiono tę konstyt. bo incorrecte napisana, deklaruiąc: że te Roki, ktore przypadaią w Sanoku między świątkami a wielkanocą, w pierwszy wtorek po S. Michale, a insze suis temporibus maią być odprawowane: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1273, *tit.* O Sądach Sanockich.

Finaliter 1 termini post Dorotheae, 2 post Laurentii, 3 post Michaelis, feriis 3tiis semper: *z Dreznera.*

Potym ktore bywały post Laurentii, przełożono post Trinitatis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 116, *tit.* Roki Ziemskie.

Roki Chełmskie w Chełmie: pierwsze w poniedziałek przed S. Agnieszką bliski. Drugie w poniedziałek, po święcie SS. Filipa i Iakuba, bliski. Trzecie w poniedziałek, między oktawą Bożego Ciała. Czwarte w poniedziałek przed świętem Narodzenia P. Maryi. A Krasnostawskie po nich zawżdy we dwie niedzieli: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, § W Ziemi Chełmskiey.

Roki Halickie w Haliczu: pierwsze w poniedziałek pierwszy post festum Purificationis B. M. V. Drugie post Conductus Paschae. Trzecie feria 2da post Nativitatis B. M. V. Czwarte feria 2da post festum S. Martini proxima. A Trębowelskie zawsze po Halickich we dwie niedziele: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1409, *tit.* Roki Ziemskie Halickie.

Potym te, ktore post Nativitatis B. M. V. bywały, zniesiono, a te, ktore post Conductus Paschae przypadały, na pierwszy poniedziałek post Trinitatis przeniesiono. Insze zaś wedle czasow w prawie opisanych zachowano: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1674, *tit.* Roki Ziemskie Halickie.

Znowu te, ktore post Trinitatis, pro feria 2da post dominicam Jubilate przeniesiono. A po nich Trębowelskie we dwie niedziele. Insze według pierwszey konstyt. przypadaiące in robore zostawiono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 294, *tit.* Roki Ziemskie.

Potym czwarte Roki, iż często dla powodzi według kadencyi swoich nie bywaią sądzone, pro feria 2da post festum S. Jacobi Apostoli proxima, a po nich Trębowelskie zwyczayne postanowiono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 930, *tit.* Skrocenie processu.

Roki Kołomyiskie do Halicza przeniesiono, dla tego, iż nie wielki powiat Kołomyiski, i niebeśpieczny tam dla wod bywa przeiazd, i że xięgi Kołomyiskie ziemskie w Halickim powiecie chowaią: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 729, *tit.* Roki Halickie.

Roki Kamienieckie Podolskie, ktore bywały post festum S. Petri in vinculis, przełożono na czwartek po WW. SS: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1274, *tit.* Roki Ziemskie Kamieńca Podolskiego.

Troie bywały, a czwarte constit. praesenti pro feria 5ta post festum Nativitatis B. M. V. ordynowano: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1477, *tit.* Sądzenie Rokow.

A potym zniesiono te czwarte post Nativitatis B. M. V. insze zaś, non obstantibus festis solemnioribus, odprawowane być maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1522, *tit.* Roki Ziemskie Kamienieckie.

Kwerele tamże pod Roki Ziemskie nie maią być sądzone. A mieysce Rokom tymże Ziemsk. ma być alternatą, to iest: raz na ratuszu, drugi raz w sądowym domu Ormiańskim: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1673, *tit.* Roki Ziemskie Kamienieckie.

Potym postanowiono: aby iuż tylko na ratuszu Polskim wiecznemi czasy sądzone były. Tamże

i xięgi ziemskie Kamienieckie maią być chowane, a Ormianie i Ruś maią się przyłożyć pieniędzmi według słuszności na murowanie sklepu, dla chowania tych xiąg na ratuszu Polskim: *a.* 1622, *v.* III, *f.* 24, *tit.* Roki.

Dokładniey z Dreznera o Rokach Kamienieckich: pierwsze post Agnetis. Drugie post Stanislai in Majo. Trzecie post OO. SS. semper feriis 5tis.

Ale potym te, ktore sądzono post Agnetis, przełożono na czwartek post Invocavit: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 691, *tit.* Ordynacya.

Roki Ziemskie Latyczewskie w Latyczewie, po każdey kadencyi Rokow Ziemsk. Kamienieck. po wyiściu trzech niedziel w pierwszy czwartek, podług dyslimitacyi tegoż wdztwa z Latyczewem, przez rzekę nazwaną Uszycę, uczynioney, przez Sąd Ziemski Kamieniecki sądzić, i odprawować się maią. A kwerele tak Kamienieckie, iako i Latyczewskie sądzić się nie maią, aż we dwie niedziele po skończonych Rokach oboyga, sub nullitate dekretow kwerelowych, i sub poena gravaminis inter causas officii a quovis repetenda: *a.*1641, *v.* IV, *f.* 27, *tit.* Roki Ziemskie.

Roki Lubelskie, iż przez wielość spraw w iednym tygodniu odprawić się nie mogą, postanowiono, aby i w drugim tygodniu przez poniedziałek i wtorek były sądzone. A w Urzędowie po nich we czwartek, piątek, i sobotę: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 974, *tit.* Roki Lubelskie.

Urzędowskie, ktore przypadały w wielki czwartek, przełożono na czwartek po wielkieynocy: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1015, *tit.* Roki Urzędowskie.

Lubelskie zaś, ktore sądzono po S. Ianie, przełożono na poniedziałek post festum 11 millium Virginum. Po ktorym Urzędowskie w połtory niedzieli: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1237, *tit.* Lubelskie.

Ktoby Roki Ziemskie Lubelskie temere, absque legali impedimento rozerwał, i Sądowi ich temere sądzić nie dopuścił; ad instantiam Sądu, albo każdey inszey osoby, ktoraby w tym iakie ubliżenie miała, o rozerwanie to na Trybunał pozwany, inter causas officii, juxta qualitatem et quantitatem excessus, w pomienionym Trybunale sądzony być ma: *a.* 1592, *v.* II, *f.* 1338, *tit.* Roki Ziemskie Lubelskie.

Potym takowa ordynacya ich stanęła: pierwsze feria 2da post festum Purificationis B. M. V. Drugie feria 2da post festum Exaltationis S. Crucis. Trzecie feria 2da post festum S. Andreae Apost. maią być sądzone w Lublinie niedziel dwie. Urzędowskie po nich more solito: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1477, *tit.* Ordynacya.

Znowu inaczey: w Lublinie pierwsze w poniedziałek po nowym lecie, na ktorych sprawy o wykupno dobr odprawować się maią. A ieźliby nie doszły, tedy przecię leżenie xiąg, i sądzenie nowoletnych spraw być ma. Co się ma rozumieć i o kwerelach Urzędowsk. pierwszych. Drugie w poniedziałek po S. Michale Archaniele. Trzecie po S. Macieiu Apost. A po tych Urzędowskie we dwie niedziele. Z osobna leżenie xiąg Lubelsk. i Urzędowsk. każde Roki Lubelskie ma poprzedzać trzema niedzielami; ktore w Lublinie przez poniedziałek, wtorek, śrzodę, a w Urzędowie przez piątek i sobotę trwać ma: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1625, *tit.* O Rokach Ziemskich Lubelskich.

Znowu inaczey ordynowano Lubelskie. Pierwsze feria 2da post festum S. Francisci. Drugie zwyczayne na nowe lato. Trzecie feria 2da post dominicam Laetare. A po nich Urzędowskie według zwyczaiu: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 691, *tit.* Ordynacya Rokow Ziemskich Lubelskich.

Znowu te, ktore post dominicam Laetare postanowione były, przełożono na poniedziałek post dominicam Invocavit. Po ktorych Urzędowskie we dwie niedziele sądzić się maią. A leżenie xiąg tychże powiatow, immediate przed każdemi Rokami w Lublinie trzema, a w Urzędowie dwoma dniami uprzedzać ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 885, *tit.* Ordynacya Rokow.

Roki Łukowskie pierwsze w poniedziałek po Trzech Krolach, na ktorych też i sprawy nowoletnie, i wykupna dobr maią być sądzone. Drugie w poniedziałek po S. Troycy. Trzecie w poniedziałek po S. Łukaszu. A leżenie xiąg przed każdemi takiemi Rokami dwiema niedzielami uprzedzać ma, i zupełny tydzień trwać: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1523, *tit.* Czasy Rokow Łukowskich.

Roki Bełzkie, pierwsze w poniedziałek po Trzech Krolach bliski. Wtore w poniedziałek po S. Woyciechu bliski. Trzecie w poniedziałek po S. Troycy bliski. Czwarte w poniedziałek po S. Bartłomieiu bliski. Grabowieckie po nich we dwie niedziele. A Horodelskie po Grabowieckich w piątek: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 678, *tit.* W Bełzkim woiewodztwie.

Potym Bełzkie, kiedy i Drohickie: *juxta constit.* *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Roki Ziemskie.

Potym inaczey: pierwsze dwoie ut supra. Trzecie w poniedziałek pierwszy po S. Ianie Chrzcicielu. Czwarte w poniedziałek pierwszy po S. Iadwidze. W Grabowcu zaś zawsze we dwie niedzieli po Bełzkich, a w Horodle we czwartek zawsze pierwszego tygodnia po Grabowieckich. A w Busku w tydzień po Bełzkich sądzone być maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1237, *tit.* Bełzkie.

Horodelskie potym do Grabowca, aby tam zawsze simul et semel z powiatem Grabowieck. sądzone i odprawowane były także i akta ziemi Horodelsk. przeniesiono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 292, *tit.* Sądy Ziemskie Horodelskie.

Znowu inaczey o Rokach Grabowieck. że nie we dwie niedziele po Bełzkich Trzech-Krolskich, ale feria 2da post festum Purificationis B.

M. V. sądzone być maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 125, *tit.* Deklaracya.

Roki Podlaskie w Drohiczynie, pierwsze w pierwszy poniedziałek po S. Michale. Drugie nazaiutrz po nowym lecie. Trzecie w przewodni poniedziałek. A w Mielniku pierwsze w poniedziałek bliski przed S. Michałem. Drugie nazaiutrz po S. Agnieszce. Trzecie po S. Grzegorzu w tydzień. Po skończeniu Rokow, Urzędnicy zostać maią z xięgami, dla wykupna i brania extraktow; ktore leżenie xiąg trwać ma dwie niedziele: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Roki Ziemskie.

Potym Mielnickie, ktore bywały po S. Grzegorzu, przełożono na poniedziałek po S. Stanisławie: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1017, *tit.* Roki Mielnickie.

Te, ktore bywały w Drohiczynie nazaiutrz po nowym lecie, przełożono na poniedziałek: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1238, *tit.* Podlaskie.

A ktore bywały post Conductus, przełożono na poniedziałek post Iubilate. A positio ma być w niedziel cztery: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1523, *tit.* Roki Drohickie.

Znowu te, co post Iubilate bywały przełożono pro feria 2da post dominicam SS. Trinitatis: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 22, *tit.* Roki Drohickie.

W Tykocinie, także Roki Ziemsk. postanowiono, sine exceptione a servitio, qui tenentur: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Roki Tykocińskie.

Potym zniesiono tę konstyt. i postanowiono: aby Roki Ziemskie Bielskie, na trzech mieyscach odprawowały się: w Brańsku, w Surażu, a odsądziwszy parafie, ktore się tam zwykły sądzić, potym w Tykocinie sądzone być maią Raygrodzka, Goniądzka, i Tykocińska, parafie. A tak w Brańsku, w Surażu, iako i w Tykocinie, tak długo się sądzić Roki powinne, poki się pomienione parafie nie odprawią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1238, *tit.* Podlaskie.

Sądzone być maią tak Brańskie, Surazkie, iako i Tykocińskie, według konstyt. Rokom Drohickim służącey a. 1569 et sequ. *Ibidem.*

Potym insza ordynacya Rokow Tykocińsk. stanęła, aby pierwsze sądzone były post festum S. Martini Episc. Drugie post dominicam Reminiscere. Trzecie post octavam Sacratissimi Corporis Christi, także feriis 2dis proximis. A po odprawieniu Rokow Tykocińsk. zaraz leżenie xiąg ma być po każdych Rokach cztery dni, dla wpisania kontrowersyi i minut wydawania: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1522, *tit.* Roki Tykocińskie.

Znowu Roki Tykocińskie inaczey. Pierwsze ut supra proxime. Drugie post dominicam Invocavit. Trzecie post dominicam SS. Trinitatis, w każde poniedziałki. A choćby w Brańsku i Surażu nie doszły, w Tykocinie maią być sądzone: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 23, *tit.* Roki Tykockie.

Kobylińska parafia w Tykocinie, po odsądzeniu drugich parafii, ma być sądzona, nie w Surażu: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 294, *tit.* Przeniesienie sądzenia.

Dla obywatelow za Bugiem mieszkaiących w Międzylesiu, Roki Ziemskie także ordynowano. Na ktore Sąd po determinowaniu Rokow Ziemsk. Drohick. w tydzień do Międzylesia ma zieżdżać, i one tak iako i w Drohiczynie odprawować: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 691, *tit.* Roki Ziemskie w Międzylesiu.

Nie przyszła ta konst. ad effectum o sądzeniu Rokow w Międzylesiu. Przeto reassumuiąc onę in toto, pozwolono Sądowi Ziemsk. Drohick. po zaczęciu Rokow Ziemsk. w Drohiczynie, juxta legitimam cadentiam, (ktorych pozycya z otwarciem xiąg ziemsk. przez Pisarza, lub iego Regenta za dwiema Komornikami, tygodniem każde Roki uprzedzać powinna) parafie Drohiczynowi odległe, juxta ordinationem do Międzylesia, alias Miedzney, dziedzictwa Ur. Butlerow ziechawszy, cum authoritate et securitate lege praescripta, sine impedimento tamecznego dziedzica sądzić, i tam Sądy swoie ordynowanych parafii odprawować ma, et omnes judiciarios actus exercere: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 581, *tit.* Reassumptio Rokow.

O Rokach Surazkich zaś declaratur: że w niedoyściu Brańskich, we trzy niedziele ab actu Brańskich, odprawować się w Surażu maią, i pozycye Terminorum w Tykocinie będą: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 828, *tit.* Okazowanie.

Roki Kiiowskie: pierwsze w Kiiowie po S. Ierzym. Drugie w Żytomierzu po nowym lecie. Trzecie w Owruczu po S. Bartłomieiu, w poniedziałki naybliższe: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § Roki Ziemskie w Kiiowie.

Kiiowskie na ratuszu w Kiiowie, a w Żytomierzu i Owruczu, we dworach Krolewsk. maią być sądzone, czego Ststwie tameczni, a w Kiiowie mieszczanie bronić nie maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1512, *tit.* Roki Kiiowskie.

Potym postanowiono, aby tylko w Kiiowie samym sądzone były. Tamże i leżenie xiąg odprawować się ma, do czego Sędzia i Podsędek Ziemscy Kiiowscy maią przydać Komorniki swoie, tak iako i w inszych wdztwach Koronnych: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1626, *tit.* O Rokach Ziemskich Kiiowskich.

Zostawiono tę konstyt. in suo robore, o mieyscu sądzenia Rokow: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1678, *tit.* O Rokach Kiiowskich.

Potym gdy Kiiow w ręku Moskwy zostawał, deklarowano: iż Roki Ziemskie Kiiowskie przez Sąd Ziemski Kiiowski sądzić się mogą legitime w Żytomierzu i Owruczu, dokąd Kiiow nie będzie cale wolny. Te iednak Sądy powinny mieć rationem spustoszenia tamecznych kraiow, ktore ex aequo do wszystkich possessorow i kredytorow in publica calamitate należy: także na tych, ktorzy albo zgubieniem praw juxta constit. a. 1661, albo nieodzyskaniem z Kiiowa zasłaniać się będą:

a. 1667, *v.* IV, *f.* 932, *tit.* Sądy Woiewodztwa Kiiowskiego.

Kiiowskie w ratuszu Kiiowskim odprawione, approbowano: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1679, *tit.* O Rokach Grodzkich Kiiowskich.

Roki Ziemskie oraz z Grodzkiemi w Kiiowie nie maią być odwołane: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 24, *tit.* O Rokach.

Declaratur o Rokach Kiiowskich: iż lubo potym wroci się Kiiow do possessyi Rzeplitey, przecię tego porządku Urzędnicy Grodzcy Kiiowscy zaniechywać nie będą, ale alternatę zachować powinni, żeby naypierwsza kadencya w Kiiowie, druga w Owruczu, a trzecia w Żytomierzu expediatur, dla wygody szlachty daleko mieszkaiącey. A Urzędy Grodzkie, Owrucki i Żytomirski, iż nie maią Sądow swoich, tylko susceptę grodową, facultatem odprawowania exekucyi rowną z Officyalistami Grodzkiemi Kiiowskiemi mieć odtąd będą; non derogando quidquam tym exekucyom, ktore vigore dekretow trybunalskich są odprawione: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 671, *tit.* Integritas.

Roki Wołyńskie w Łucku: pierwsze na Trzy Krole. Drugie na S. Troycę. Trzecie na S. Michał. Włodzimierskie po nich we trzy niedziele, a po tych Krzemienieckie także we trzy niedziele: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1340, *tit.* Roki Ziemskie woiewodztw.

Włodzimierskie in posterum we dwie niedziele po Łuckich, a Krzemienieckie także we dwie niedziele po Włodzimierskich sądzone być maią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 463, *tit.* Sądy Grodzkie.

Roki Nowogrodzkie, nie według statutu, ale pierwsze w dzień S. Marka Ew. Drugie w dzień WW. SS. Trzecie w święto Gromniczne Rzymskie, bywać maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1529, *tit.* Nowogrodzkiego powiatu.

Potym te, ktore bywały w dzień Sgo Marka, przełożono na święto Rzymskie S. Troycy: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1632, *tit.* O Rokach Ziemskich.

Po Czerniechowskich we trzy niedziele Nowogrodzkie w Nowogrodku Siewierskim, przypadać maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

A te, ktorym czas na Gromnice naznaczony był, na Trzy Krole, przełożono. *Ibidem* *f.* 888, *tit.* Ordynacya Rokow.

Roki Bracławskie według statutu odprawowane być maią. *Ibidem.*

Drezner dokłada: że w Winnicy pierwsze in crastino Epiphaniae. Drugie in crastino SS. Trinitatis. Trzecie in crastino S. Michaelis.

Roki Ziemskie Brasławskie, ktore się dotąd sądziły po S. Troycy nazaiutrz, przeniesiono we dwie niedziele po wielkieynocy, aby się odprawowały: *K. L. a.* 1609, *v.* V, *f.* 826, *tit.* Roki Ziemskie Brasławskie.

Roki Lidzkie, ktore bywały na S. Troycę, zniesiono, a na to mieysce insze we dwie niedziele po wielkieynocy złożono: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 829, *tit.* Roki Ziemskie Lidzkie.

Roki Ziemskie Czerniechowskie, po Kiiowskich we trzy niedziele zawsze przypadać i sądzić się maią: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 805, *tit.* Ordynacya Czerniechowska.

Roki Rzeczyckie na dwu mieyscach maią być sądzone, w Rzeczycy niedziel dwie, a drugie niedziel dwie w Rohaczewie, *Ibidem*, *f.* 830, *tit.* Roki Ziemskie Rzeczyckie.

Roki i kwerele Grodzkie Wyszogrodzkie, sub poena in constit. expressa more solito sądzone być maią, excepto legali impedimento: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Roki Grodu Wyszogrodzkiego.

Bobrownickie we dworze tamecznym Krolewskim, przez Starostę sądzone być maią, tamże i xięgi w murze maią być chowane: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1478, *tit.* Roki Bobrownickie.

W wdztwie Smoleńskim, Sądow Grodzkich iuryzdykcya przy Wwdzie Smoleńskim. *Vide sub tit.* Woiewoda, Woiewodztwo Smoleńskie.

Roczki extraordinarie dla zbiegłych poddanych do Smoleńska w Zwiewnicach, postanowiono było. *Vide tit.* Poddani.

Roki według kadencyi swoich zawsze się sądzić maią, i pod czas Seymu. *Vide tit.* Sądy.

Sami Starostowie Roki Staroście sądzić maią. *Vide tit.* Starosta.

Na Rokach Ziemsk. Sędzia i Podsędek osobami swemi zasiadać maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 77, *tit.* De Terminis particularibus.

Ktorzy wraz i z Komornikami swemi, bez bytności Komornikow innych dwoch, to iest Woiewodzińskiego i Podkomorskiego, mocy sądzić przedtym nie mieli. *Ibidem.*

Na Rokach Ziemsk. ieźli Sędzia, Podsędek, i Pisarz nie będą, poena 14 grzywien karani być maią, fisco Regio applicanda, wyiąwszy chorobę, albo potrzeby Rzeplitey, gdyby dla nich być nie mogli: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 256, § Tamen ad minus. — *Vide tit.* Absentia.

Gdyby ktorey kadencyi Roki Ziemskie odprawować się nie mogły, przecież Pisarz Ziemski, oraz z Komornikami obliczni być maią, pod winą na Sędziego i Podsędka uczynioną, i z xięgami sądowemi dla zapisow i extraktow. *Ibidem*, *tit.* De Notarii et Camerariorum etc. authoritate.

Na Roczech Ziemskich otworzone być maią xięgi grodzkie, aby z nich pod pieczęcią Starosty, listy potrzebuiącym wydawane być mogły. *Ibidem*, *f.* 279, *tit.* De antiquis Capitanei libris.

Roki i Wieca odkładane być nie maią, bo maią terminum peremptorium: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 157, *tit.* De reclamatione.

Rokow Ziemskich obwołanych, żaden na urzędzie będący Wwda, lub Sędzia, lub inny ktorykolwiek Officyalista odkładać, albo prze-

szkadzać nie ma, pod winą sta grzywien: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De non transponendis Iudiciis.

Repositio et Suspensio Terminorum Terrestr. et Castrens. per quemcunque Iudicem Terrestr. et Castrens. esse non debet, sub poena in statuto descripta, nisi, ex consensu partium: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 573, § Repositio.

Ieżliby ktory Urzędnik Ziemski, albo Grodzki umyślnie na zwłokę sprawiedliwości, bez przyczyn w prawie opisanych troich Rokow albo Roczkow zaraz po sobie idących omieszkał, ma Urząd tracić; o co stronie krzywdzoney wolno w należny termin do Trybunału pozwać: *K. L. a.* 1638, *v.* III, *f.* 961, § A ieżliby ktory, *vers.* 37.

Roki Skarbowe, albo kwerele nie maią być przekładane, ale w dwu niedzielach maią być sądzone, i nie maią dylacyi, tylko iednę na wtory Rok, iako zawity: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 388, *tit.* De Terminis ad querelam.

Ta konstytucya miała być moderowana. *Ibidem.*

Forma suspensionis termini per Iudicium ad interrogandum, sive ad deliberandum, aut ex quacunque causa partibus praefixi: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 415, *tit.* Formula.

Forma suspensionis termini de consensu et voluntate partium. *Ibidem, tit.* Forma suspensionis.

Terminorum dilationes cassantur, aby inaczey nie były, tylko allegata vera infirmitate, na co samotrzeć przysiądz ma ten, dla kogoby się to stało: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 157, *tit.* De terminorum dilatione.

Może także rok przewlec, kto będzie miał list Sędziego świadczący, że na ten czas miał sprawę, vel terminum pro maiori. *Ibidem.*

Roki Ziemskie i Grodzkie, kiedy się sądzić maią, a kiedy nie? *Vide tit.* Sądy.

Plura vide tit. Sądy. Pozwy. Wieca.

Rola.

Rolą, gdy kto cudzą gwałtownie zasieie, nasienie traci z winą piętnadziestą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 35, *tit.* De cultura agri alieni.

Roli poddany odbieżawszy, albo się do niey z miasta wrocić, albo ią inszym zdolnym na mieyscu swoim osadzić powinien: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, *tit.* De colonis.

Rotmistrze.

Rotmistrze na obronę państw Rzeplitey, za Krola Zygmunta Augusta obierani byli od wdztw i ziem, według regestru w Kancellaryi zostaiącego, o ktorych tak postanowiono: iż każdy z nich u sta koni ma mieć poczctu swego ośm koni, a żołdu po złot. 10 na każdą ćwierć roku, i towarzysze po złot. ośm; a szkody nie maią im być płacone: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 743, § Rotmistrze.

O żołdzie żołnierskim, iak urosł, *vide tit.* Żołnierz.

Item: Ciż Rotmistrze powinni sobie obierać towarzyszow nie zkądinąd, ieno z wdztwa, albo ziemi swey, z ktorey Rotmistrzami naznaczeni. Oprocz gdyby w tamtym wdztwie albo ziemi tak wiele, iako poczet iest oznaczon, do służby tey towarzyszow być nie mogło, tedy z innych wdztw i ziem Koron. przyczynić, i wypełnić sobie poczet mogą. *Ibidem.*

Item: Ciż sami, a nie Porucznicy ich, roty wodzić, i przy nich mieszkać powinni, i przestrzegać tego, aby żołnierz tak w ciągnieniu, i na mieyscu, iako in reditu, szkody nie czynił nikomu, i stacyi żadnych nie wyciągał. *Ibidem.*

Item: Przestrzegać tego maią, aby żadnego towarzysza nie przyimowali na więcey, tylko na dziesięć koni. *Ibidem.*

Ciż mieszkać obecnie przy rotach swych powinni. A ieżliby ktoremu z nich dla gwałtowney potrzeby swey odiechać przyszło, tedy to z wiadomością Hetmana Kor. albo w niebytności iego, Polnego być ma, a iak nayprędzey powinien się znowu do roty stawić, i powinności swey nie omieszkiwać: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1372, *tit.* Disciplina militaris.

O tymże w artykułach hetmańskich: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1695.

Także i w statucie: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 473, § Item eligemus.

O tymże, sub poena mille marc. na Trybunale inter causas officii, ad instantiam cujusvis repetenda: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O żołnierzu z woiewodztw.

O tymże znowu: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 373, *tit.* Disciplina militaris.

Rotmistrza godnego za radą hetmańską Krol dać może: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 558, *tit.* De Praefectis.

Rotmistrze kwarciani powinni być szlachta osiadła, w sprawach rycerskich dobrze ćwiczona: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1572, *tit.* Disciplina militaris.

Znowu o ich osiadłości: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O żołnierzu z woiewodztw.

Znowu o tymże. *Ibidem, tit.* O kwarcianym żołnierzu.

Rotmistrze dla ćwiczenia rycerskiego, ze wszech stron państw Koron. maią być wybierani: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 743, § A iż też.

Ze wszystkich wdztw iednako i rowno: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1372, *tit.* Disciplina militaris.

Wwdztwa wszystkie miały ich wybierać na Rokach Ziemskich albo Grodzkich gdyby potrzeba: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O żołnierzu.

Rotmistrze i Dziesiętnicy, o szkody i krzywdy w duchownych imionach przez żołnierze uczynione, tanquam criminum conscii, et eorum duces improvidi, wieżą karani bywali, aż do zupełney satysfakcyi: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De stipendiariis.

Rotmistrze, za żołnierze szkody i krzywdy czy-

niące, odpowiadać powinni: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 473, § Item eligemus.

Uchodząc szkod towarzyszow swych, aby ich sami nie płacili, maią u siebie zatrzymać pieniędzy towarzyskich część, i z nich potym na szkody wytrącać przy płacy, ieżliby ktore czynili. *Ibidem*, § Ut autem. *Et sequ.*

Rotmistrz o szkody, i o nieczynienie sprawiedliwości, w ktorym Grodzie może być przyścigniony, ma forum, a na mieyscu przed Hetmanem. Gdzie in primo termino, sine ulla appellatione, powinien szkody nadgrodzić. Za towarzysza iednak swego, ktory szkodę uczynił, nie ma być karany, ale owę szkodę, ieżliby iey towarzysz nadgrodzić nie chciał, powinien założyć, i za nię zadosyć uczynić, a potym z żołdu towarzysza onego sobie wytrącić: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 743, § Rotmistrz.

O tymże, ale inaczey, to iest: że tak Rotmistrz, iako i towarzysz, o szkody, ma forum mieć w bliższym oney ziemi Grodzie, i tam rzeczy osądzoney, sine ulla exceptione fori, dosyć uczynić. A z towarzyszow nieosiadłych, albo cudzoziemcow i ex plebeiis, także z pacholikow, Rotmistrz powinien in instanti sprawiedliwość uczynić. A ieżliby nie uczynił, tedy o to pozwany do bliższego, ut supra, Grodu, ma dosyć sam zań uczynić, albo stawić obwinionego, albo ieżliby uciekł, przysiądz, że nie był o sprawiedliwość rekwirowany. Pozwu kładzenie na każdego z nich takie: ieźli osiadły w onym wdztwie, gdzie stanowisko będą mieć żołnierze, albo gdzie się krzywda stanie, tedy na maiętności; gdzie nie, tedy w gospodzie, albo lagierze pozwanego. Postępek prawny ma się ściągać na dobra ruchome i nieruchome, i na zasłużone ich pieniądze, ieżliby ie mieli w skarbie, ktore in talibus casibus mogą być od ukrzywdzonego aresztowane, a Pisarz ma areszt przyiąć, i z nich ukrzywdzonemu, za słusznym pokazaniem krzywdy, albo szkody, dosyć uczynić: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1282, *tit.* O żołnierzach.

O tymże znowu inaczey: Rotmistrz gdyby z towarzysza, i z iego pacholika sprawiedliwości, będąc o nię rekwirowany, nie uczynił; tedy ex officio na Trybunał pozwany, peremptorie inter causas officii respondere, et in illo termino de suo satisfacere powinien. Na ktorych tamże dalszy postępek, i ieżliby przyszło ad poenam bannitionis, ma być przewodzon; semotis omnibus dilationibus. Excepto, gdzieby roty ruszono przeciwko nieprzyiacielowi Koronnemu; iednak po odprawie potrzeby w sześć niedziel, toż powinien. A in contumaciam tym sposobem ma być postąpiono: In termino primo absens ma condemnari, a post terminum satisfactionis, zaraz ad poenam bannitionis ma być pozwany, ktorey exekucyą Starostowie, sub ammissione capitaneatus, ad instigationem partis laesae czynić będą powinni. A takowego processu kondemnaty inaczey, tylko sola ignorantia, znosić nie będą mogli na Trybunale, albo w Grodziech, za odesłaniem do exekucyi. Iednak post juramentum satysfakcyą według skazania Trybunalsk. tamże uczynić ma, sub poena bannitionis in instanti decernenda. A kładzenie pozwu ma być albo in bonis, albo w stanowisku iego, tak, żeby pozwanemu do wiadomości mogło przyiść; ktorego pozwu położenia w Grodzie własnym onego stanowiska, albo dobr, ma być uczyniona zaraz relacya. A termin we cztery niedziele od położenia pozwu ma praefigi: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1373, § Także ieżliby.

Reassumuntur superiora eo modo: że bądź na Trybunale inter causas officii, bądź w Grodzie, pod ktorego Iuryzdykcyą krzywda, albo szkoda się stała, peremptorie powinni odpowiadać. Kładzienie pozwu ma być w naznaczoney leży pozwanego, albo mu w rękę ma być oddany. Postępek prawny bez remissy ma być ad punctum bannitionis et executionis. A transgressores tey konstyt. poena 100 marc. na Trybunale ad instantiam cujusvis repetenda peremptorie karani być maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1502, *tit.* O kwarcianym żołnierzu.

Rotmistrze na żadne prywatne potrzeby rot znacznym iakim pocztem używać nie maią, sub poena bannitionis: *a.* 1691, *v.* II, *f.* 1372, *tit.* Disciplina militaris.

Plura vide tit. Hetman, *tit.* Żołnierz.

Rotmistrzem kwarcianym Senator, ani Ststa Sądowy być nie może. *Ibidem.*

Rotmistrzami Tatarowie W. X. Lit. w woiewodztwach nie maią być obierani, i choćby ktory obrany był, Krol mu nie da listu przypowiednego, i Hetman Koronny nie ma dawać. Co ieżliby uczynił, także i Podskarbi Koronny ieżliby im płacił, winą tysiąca grzywien obadwa per medium na Trybunale inter causas officii, ad instantiam cujusvis maią być karani. Tę konstyt. i W. X. Lit. przyięło: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O żołnierzu.

Plura vide tit. Tatarowie.

Rotmistrz piechoty Kamienieckiey ma przysięgać, że tey tam piechoty nigdzieindziey zażywać nie ma, ani iey z zamku zwodzić, ieno na dotrzymanie mieysca tamecznego, sub poena infamiae ipso facto: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 170, *tit.* O piechocie Kamienieckiey.

Artykuły i konstytucye woienne a. 1591, 1593, 1601, 1609, 1620 in toto reassumowano W. X. Litew. względem nieuciążania dobr szlacheckich, Krolewskich, i duchownych przez Rotmistrze, Poruczniki, i ich towarzysze: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 496, *tit.* Disciplina. — *Et hic tit.* Żołnierz.

Rotmistrzom wszystkim, ktorzy wziąwszy pieniądze ze skarbu, albo od wdztw i ziem, ludzi, iako byli powinni, na expedycyą nie stawili, forum w Trybunale inter causas militares ad instantiam Instigatoris Regni, ex delatione thesauri, aut palatinatus naznaczono.

Także i o to sprawić się tamże maią, ieżeli tak zupełne chorągwie stawili, iako pieniądze wzięli, na co Regestra podane przez Poruczniki swoie, albo dwoch towarzystwa juramentis confirmabunt: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 270, *tit.* Przyczynienie.

Rotmistrz ieden według prawa, i Polskiego i cudzoziemskiego zaciągu, nie może mieć kompanii, wyiąwszy WW. Hetmanow: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 447, *tit.* Zatrzymanie woyska.

Currus bellicos z końmi, i pieniądze, i żywności, ktore Rotmistrzowie od miast na woynę Turecką wzięli, wrocić maią za niedziel ośm po Seymie, sub poena 100 marc. O co forum na Trybunale peremptorie. Toż służy i W. X. Lit. *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1374, *tit.* Currus bellici.

Rotmistrze pieszy, iako wybrańce wybierać, i iako o szkody, stacye, karani być maią, *vide tit.* Wybrańcy.

O Rotmistrzach w wdztwie Smoleńskim na fortecach, *vide sub tit.* Woiewodztwa: Smoleńskie.

Rozboynicy.

Sposob czynienia sprawiedliwości z rozboynikow w kraiach Podolskich taki: Szlachcic poddanego powinien coram Officio Castr. Camenecensi stawić we cztery niedziele od tego czasu, kiedy tenże poddany obwinion od kogożkolwiek pro furto et repercussione stratae; i z niego w tych dwoch artykułach z Sstą peremptorie sprawiedliwość czynić. Od ktorego Sądu żadna appellacya, ani mocya, ani iey prosekucya iść nie ma. A to postanowienie trwać ma do woli szlachty tamecznego wdztwa: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 729, *tit.* Karanie.

Potym postanowiono: aby ex instantia Wołochow, każdy obywatel Podolskiey ziemi, powinien był poddanych swoich, ktorymby wina dana była, dla uczynienia z nich sprawiedliwości, przed Sstą Kamienieckim na ten czas i potym będącym, stawić, sub poena 14 marc. *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* O Staroście Kamienieckim.

Ale tę konstytucyą potym skassowano, i proces inszy postanowiono taki: gdyby kto komu nie chciał sprawiedliwości z poddanego swego uczynić, ma być o to do Sądu Ziemskiego Kamienieckiego pozwany, i tam circa Iudicium peremptorie za pierwszym pozwem, juxta observantiam et consuetudinem terrae uczynić ią powinien. A ieźliby nie uczynił, albo uczynić nie chciał, tedy onego, actor coram eodem Iudicio in lucro kondemnować ma. A po wzdaniu w zysku, nie potrzeba aktorowi będzie pozywać ad satisfaciendum, ale ma być odesłana akcya ad brachium Regale pro executione. A motio, appellatio, i iey prosecutio nie ma mu iść tak w Ziemstwie, iako i w Grodzie, etiam et in termino bannitionis. W ktorych artykułach Sąd Ziemski juxta consuetudinem antiquam in judicando, in toto zachować się ma: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1019, *tit.* Sprawiedliwość.

Approbowano potym ten sposob sprawiedliwości czynienia, ad beneplacitum obywatelow tamecznych: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1230, *tit.* Sprawiedliwość z poddanych.

Potym sobie inaksze laudum Podolanie uczynili, ktore approbowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1513, *tit.* Approbacya uchwały.

Potym to laudum poprawili, ktore także approbowano z tą kondycyą: aby z podpisem Urzędnikow Ziemskich tamecznych do Grodu podane było: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 174, *tit.* Poprawa laudi.

Znowu laudum o tymże uczynione, i do Grodu Kamienieckiego per oblatam podane, approbowano in toto do drugiego Seymu: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 285, *tit.* Approbacya uchwały.

Potym nowy tey uchwały supplement od obywatelow tamecznych na Seymiku umowiony, approbowano i postanowiono: aby do Grodu Kamienieckiego per oblatam był podany: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 468, *tit.* Laudum.

Znowu laudum o tymże in a. 1654 przeciwko opryszkom uczynione, approbowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 508, *tit.* Praesidium Kamieńca.

W Ruskiey ziemi zaś sprawiedliwości sposob taki: Iż każdy z poddanych Krolewskich duchownych i świeckich powinien poddanego swego, ktoryby pro spolio et de percussione stratae był obwiniony, gdy go pozew in bonis zastanie (o co pan, ktory tam sam mieszka, ieźliby się niezastaniem bronił, ma przysiądz, a ieźli pan w tym wdztwie nie mieszka, tedy to ma czynić urzędnik z atamanem) przed Urzędem Grodzkim własnego powiatu na kwerelach in termino 2do stawić, z ktorego pan iego, albo przyiaciel pański, za iego zleceniem w oney ziemi osiadły, z Urzędem Starościm sprawiedliwość uczynić powinien. A gdy się na iednę sentencyą przeciw onemu poddanemu zgodzą, według niey exekucya zaraz uczyniona być ma. Gdyby też pro parte ejus dekret uczynili, appellacya wolna aktorowi według prawa na Trybunał zostawać ma. A pokiby z appellacyi od aktora interponowaney kognicya o dekrecie nie stała się, albo gdyby discordes in sententia byli, tedy on poddany ma być zatrzyman w więzieniu z Urzędu Grodzkiego ad definitivam sententiam Iudicii Tribunalis. Wszakże wolno go będzie panu wyręczyć, czym iednak causa nie ma ex criminali in civilem transformari. Sstowie też Sądowi ad viciniorem Capitaneum o stawienie takich poddanych będą mogli być pozwani, z ktoremi takiż postępek ma być zachowan. A postanowienie to ma trwać do woli Stanow tych ziem: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1230, *tit.* Sprawiedliwość.

Tey konstytucyi ludzie utriusque conditionis, ktorzy do Wołoch i Węgier wpadaią, pod-

legać maią, ad instantiam bądź cudzoziemca ukrzywdzonego, bądź Urzędu ktoregokolwiek, bądź cujusvis pro securitate publica instigantis. A panowie, u ktorychby takowi swawolnicy aresztowani, i pozwem przyścignieni byli, iako rozboyniki do Grodu bliższego, albo ieźli kommissya roczna z Wołoch stanie, przed Kommissarzami stawić ich powinni, sub poena 500 marc. et damnorum, juramento per actorem liquidatorum, refusione: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 180, *tit.* O swywoli.

Plura o Wołoskich rozboiach, *vide tit.* Sprawiedliwość.

W wdztwie Bracławskim każdy pan od ukrzywdzonego pozwany, powinien na pierwszym terminie poddanego, lub sługę swego stawić, i tam sprawiedliwość z niego lub sam przez się, lub przez przyiaciela swego z Sądem Grodzkim sine quavis appellatione czynić, a to pod winą 1000 grzywien parti et Iudicio, i nadgrodzenia szkod ukrzywdzonemu. A ieźliby się ukrzywdzony aktor dekretem nie kontentował, ma sobie Sąd według konstyt. (*ktora iest wyżey*) a. 1588, postąpić: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 290, *tit.* O rozboiach.

Potym inaksze sobie w wdztwie Bracławskim laudum obywatele uczynili, i do akt grodzk. Winnick. podali, ktore in toto do przyszłego Seymu approbowano: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 377, *tit.* Laudum.

A w Xięstwach Oświecimskim i Zatorsk. pozwolono Staroście Oświecimskiemu pobor ieden nad pobory łanowe z Xięstw tych, na zaciągnienie żołnierza przeciwko rozboynikom, etc. *Ibidem*, *f.* 383, *tit.* Zahamowanie rozboynikow.

Potym laudum, ktore o tym te Xięstwa uczyniły, approbowano: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 468, *tit.* Laudum.

I znowu. Tak iednak, żeby to nic granicom wdztwa Krakowskiego z Xięstwy temi nie derogowało: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 829, *tit.* Laudum.

Znowu do drugiego Seymu z tą deklaracyą: aby to podatkom publicznym nie derogowało: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 883, *tit.* Laudum Xięstwa.

I znowu do drugiego Seymu, i Seymik ad hunc unicum actum pozwolono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 954, *tit.* Approbatio laudi.

Znowu: *a.* 1640, *v.* III, *f.* 980, § Oświecimskie.

Znowu: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Laudum Xięstwa Oświecimskiego.

Znowu: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 448, *tit.* Approbacya Laudorum.

Zniesiono to laudum, a. 1654 approbowane, a insze, ktore sobie na Seymiku Relacyinym uchwalą, byle nie przeciwne prawu pospolitemu, et non cum diminutione podatkow na przyszłym Seymie pozwolonych, approbowano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506, *tit.* Approbatio laudorum.

W ziemi Sanockiey sposob czynienia sprawiedliwości z rozboynikow, *vide tit.* Lauda.

Sub interregno a. 1674 przeciwko rozboynikom lauda stanowić pozwolono. *Vide tit.* Lauda.

O rozboynikach *plura vide tit.* Lauda, *tit.* Swawolni, *tit.* Sprawiedliwość, *tit.* Mężoboystwo, *tit.* Pacta.

Dla pohamowania rozboiow Sląskich przez Myżkę i Berka zadanych Polszcze, pewną liczbę żołnierzy na granicach Sląskich trzymać uchwalono: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 503, *tit.* De incendiis.

Statut Alexandra Krola de praedonibus et eorum fautoribus, do piąciu lat prorogowano, i w exekucyi mieć chciano: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 572, *tit.* Executio statuti.

Rozgraniczenie.

Rozgraniczenie woiewodztw, powiatow etc, *vide tit.* Granice.

Rozgraniczenie państw, *vide tit.* Kommissye.

Rozwod.

Vide tit. Sądy i Sędziowie: *articulo:* Sądy Duchowne, i sprawy do Duchownego Sądu należące.

Ruska ziemia, vide tit. Woiewodztwa.

Rusznice.

Rusznic krotkich podczas pokoiu, tak konny, iako i pieszy żaden nosić nie ma, procz obywatelow ziemi Ruskiey: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* De pixidibus.

Z rusznicą nabitą w mieście nikt chodzić nie ma, sub poena 14 marc. ktora wina i z rusznicą Urzędowi Starościńskiemu cedere ma. A ktoby iey dać nie chciał, dwoie 14 grzywien przepada, o ktore Ststa w Urzędzie swoim czynić ma. A nieosiadły szlachcic i plebejus, tak długo ma być w wieży przez 'Ststę, albo Urząd iego trzymany, aż tę winę położy: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Ktoby się tego ważył.

Znowu: iż żaden cujuscunque conditionis na Seymikach, Ziazdach, aktach sądowych, biesiadach wszelakich, targach, iarmarkach, nie ma rusznic używać, ani nosić, sub poena eadem 14 marc. O co forum w Sądzie Ziemsk. albo Grodzkim Urzędzie ad instantiam cujusvis. Także ad instantiam Ststy według konstytucyi a. 1557 peremptorie absque appellatione partium, zachowuiąc w mocy swey statut: a. 1507 (*v.* I, *f.* 363, de armis seditionem praeseferentibus): *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012, *tit.* Rusznic używanie.

Wina ta 14 grzywien instiganti iść powinna. *Ibidem.*

Impossessionatus in illo districtu, do tego Urzędu, gdzie ma possessyą, pro executione odesłan być powinien. *Ibidem.*

Znowu: iż plebeii i hultaie nigdzie nie maią

z rusznicami chodzić, sub poena capitis, ktorych Ziemskie, Grodzkie, i Mieyskie Sądy, sub poena 100 marc. instiganti, o to maią karać. O co forum cum quolibet Iudicio vel Officio na Trybunale będzie inter causas officii. A szlachcicowi każdemu wolno takiego poymać, i na Urząd oddać, a Urząd ma exekucyą sub poena praefata czynić. A szlachcic pozwany u siebie aresztowanego ma coram Officio Castren. in primo termino peremptorio stawić, sub poena 100 marc. A gdyby go stawił, tedy soluta poena praefata, nihilominus et taxam capitis plebeji, in eodem termino, instiganti powinien będzie zapłacić, salva appellatione raz na Trybunał extra palatinatum, sposobem opisanym. Qua pendente appellatione, tenże plebejus przez pomieniony Sąd, albo Urząd Grodzki i Mieyski, ma in carceribus detineri; salva constit. contra impossessionatos nobiles a. 1557, manente: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Bespieczeństwo woiewodztw: Płockiego etc.

To prawo de plebejis było do czasu, i tylko wdztwom Płock. Mazowiec. Podlask. i Rawsk. służyło; ale ie potym reassumowano wiecznie na wszystkę Koronę i W. X. Lit. i Urzędom Grodzkim, Ziemsk. Mieysk. a w Prusach Woiewodzym, sub poenis ibidem expressis, aby według konst. a. 1598, (*quae supra*) exekucyą czynili, roskazano. In robore zostawuiąc konst. contra impossessionatos nobiles. a. 1557, że przeciwko tym wszystkim, ktorzyby possessyi w iuryzdykcyi onego Ststy, kędyby z rusznicą nabitą chodzili, albo z niey strzelali, nie mieli; według tey konstyt. postąpiono być ma, usque ad satisfactionem pro poenis. Co się o wszystkich publicznych Ziazdach Ziemsk. Grodz. Podkomorsk. Kommissyinych, Seymikach, a osobliwie w kościołach, rozumieć ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 3, *tit.* Deklaracya.

Potym na osiadłych wina o noszenie i używanie rusznic na Ziazdach, Seymikach, Rokach, iednaniach, podniesiona do 200 grzywien, Stscie i stronie per medium. A przeciwko nieosiadłemu sessio turrica per annum, sub poena infamiae ex decreto capitaneali sustinenda, salva appellatione na Trybunał in duabus septimanis praefigenda, postanowiona. A Ststa o takowe sprawy coram viciniori Capitaneo odpowiadać ma. *Ibidem*, *f.* 9, *tit.* O rusznicach.

Potym postanowiono: iż gdyby kto in armis, vel cum armis insidias et seditionem ac violentiam praeseferentibus na Trybunał, i insze Sądy Podkomorskie, Ziemskie, i Grodzkie przyiechać chciał, tamże na Trybunale i w inszym Sądzie ex instantia Instigatoris tacto termino attractus, poena perpetuae bannitionis cum publicatione, ma być karany: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 273, *tit.* O przyieżdżaniu na Trybunał.

Rusznic, łukow, i innnego oręża takowego, coby się ieno strzelbą nazywać i rozumieć mogło, tak na prywatnych, iako i na pospolitych ziazdach, biesiadach, i schadzkach zażywać, wszelakiego stanu ludziom w W. X. Lit. zakazano. *Vide tit.* Sądy.

Z rusznic mężoboystwo, *vide tit.* Mężoboystwo.

Z rusznic rany, *vide tit.* Rany.

O rusznicach i innym orężu ieszcze *plura vide tit.* Broń, *tit.* Sądy.

Ryby.

Ryby wolno łowić w starey rzece, albo rzeczysku ludziom z obu stron brzegu mieszkaiącym, gdzie się rzeka bez powodu ludzkiego inaczey obroci. Ale ieźli za dowcipem ludzkim obrocona będzie, tedy tylko iedna z dziedzin, przy ktorey owo stare rzeczysko zostało, ma mieć własność w obu brzegach oney rzeki starey, albo potoczku: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 3, *tit.* De fluvii aut rivuli fluxu.

Ryby nie stawieniem płotow, ale sieciami łowione być maią na rzekach, przez ktore statki chodzą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 258, § Prohibentes.

O tymże: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 151, *tit.* De libertate in fluviis.

Ryby w iezziorze lub stawie ktoby pokradł, ma za nie stronie dosyć uczynić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 53, *tit.* De furto.

Rzeki.

Rzeki navigabiles, to iest: Wisła, Niepr, Styr, Narew, Warta, Dunaiec, Wisłoka, Bug, Bruki, Wieprz, Tyśmienica, San, Nida, Prosna, wolne być maią ku spuszczaniu zboż, robot, i towarow ludziom wszelkim, ani ich sobie nikt privato jure przywłaszczać, i spławu na nich obstaculis et sepibus zamykać nie ma: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 151, *tit.* De libertate in fluviis.

O tymże: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 257, *tit.* De liberis navigationibus.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Rzeki.

Iazy na nich maią być zrzucone: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 151, *et a.* 1496, *ibidem*, *f.* 258, *tit.* De fluviis.

O tymże (procz iednego na Sanie u Przemyśla dla soli Krolewsk.) sub poena 100 marc. toties quoties, w Grodzie peremptorie repetenda: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 608, § Iż do tego.

Contravenientes sine appellatione karani być maią: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* O iazach.

Executio statutorum et extensio poenarum Ststom zlecona: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 503, § Postulantibus.

Podniesiona wina ad marcas 200. Czego Ststa doglądać ma, i czynić prawem cum contravenientibus. Excipiuntur iazy na Bugu: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 640, *tit.* Iazy.

Reassumuntur superiora: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 691, *tit.* O iazach.

Ktoby iaz mieć chciał, ma w nim ślozy, albo wrota przestronne czynić, żeby wolnie i bespiecznie towary wszelakie schodziły. A ie-

żliby się komu szkoda stała przez on iaz, albo ślozy, każdy takowy, czyi iaz, onę szkodę według iego przysięgi w Grodzie peremptorie, sine ullá appellatione, powinien nadgrodzić: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 726, *tit.* Iazy.

Ale znowu juxta priorem constit. iazy zrzucić kazano: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* Iazy.

Specificantur iterum rzeki navigabiles: Wisła, Niepr, Stryi, Styr, Narew, Dunaiec, Bug, Wieprz, Tyśmienica, San, Brda, Nida, Prośnia, Notesz, i deklarowano: że na tych rzekach, od tych mieysc, od ktorych navigabiles są, żaden ani grobel, ani tam, ani młynow nie ma budować, a gdzie zbudowane są, zniesione być maią, sub poena 200 marc. ad instantiam cujusvis na Trybunale inter causas officii repetenda: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1457, *tit.* Rzeki portowe.

Cztery tylko ważne młyny Kockie na Wieprzu zamianą od dobr Krolewsk. odeszłe, ktorych prowenta tąż zamianą warowane są, excypowano. *Ibidem.*

Rzeki tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. do portu należące, a osobliwie Narew, i drugą rzekę Narewkę, i inne rzeki W. X. Lit. do portu godne, w dobrach Krolewsk. i szlacheck. każdemu wolno wyprzątać, przeczyszczać, i używać. Czego nikt bronić, ani szkody czynić nie ma, sub poena w przeszłych konstyt. i statutach descripta, na Trybunale Kor. i W. X. Lit. w każdym terminie, gdzie strona żałobna zechce, repetenda. Ktorey winy połowica na stronę żałobliwą, a połowica na Sąd głowny iść ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 183, *tit.* O rzekach portowych.

Potym postanowiono: aby od tych mieysc, od ktorych rzeki W. X. Lit. navigabiles są, żaden grobel, ani tam, ani młynow budować, i niczym nawigacyi impedyować nie ważył się, pod nadgrodą sowitą, ieżliby się przez to komu szkoda stała, et sub poena mille marc. ieżliby się czym przeszkoda nawigacyi działa. O co forum w Koronie Trybunał, a w Litwie wszędzie między sprawami obligowemi, albo w Grodzie i Ziemstwie: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 681, *tit.* O rzekach portowych.

Specialiter rzeka Warta od Sieradza, wolna być ma od młynow i iazow: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Warta.

Kommissarze do Margrabiow Brandebursk. i Xiążąt Pomorsk. maią być wysłani, ratione liberi transitus Wartą, i ratione cła. A za odebraniem na Seymie od nich deklaracyi, około rumowania teyże rzeki, i budowania ślozow i wrot, nieodwłocznie ma być postanowiono: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 640, *tit.* Warta.

Nie przyszło to ad effectum, przeto inszy znowu Kommissarz deputatur, dla skończenia tey sprawy. A Warta za staraniem pomienionego Kommissarza i Podkomorzego Poznańsk. ma iuż być od Poznania, aż tam, dokąd będzie potrzeba, rumowana, z pieniędzy na to złożonych, i na Ratuszu Poznań. leżących. A ieżliby te pieniądze na to wystarczyć nie mogły, Rycerstwo wdztw Poznańsk. i Kalisk. maią dołożyć, sub poenis in Officiis Castren. repetendis, sine appellatione: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1278, *tit.* Rzeka Warta.

Znowu insi Kommissarze do tychże Xiążąt w teyże sprawie, i do uprzątnienia Warty z pieniędzy pomienionych: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1457, *tit.* Rzeka Warta.

Znowu insi na postanowienie securae navigationis, w czym dana im iest instrukcya. A Warta od Koła ma być uprzątniona: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 31, *tit.* Kommissya.

Nie doszła kommissya, przeto ciż znowu deputantur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 170, *tit.* Rzeka Warta.

Znowu iidem, i drudzy do nich przydani: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 278, *tit.* Warta.

Na teyże Warcie iazy wszystkie, gaci, i impedymenta opera humana exstructa per possessores fundorum, przez ktore ta rzeka decurrit, in spatio trium mensium znieść kazano, sub poena mille marc. parti, et Officio per medium. O co forum w Grodzie Poznań. ad instantiam cujusvis sine appellatione: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 938, *tit.* Kommissya.

Rzeka Wieprz aby wyczyszczona była, ziemia Chełmska przy poborze kontrybucyą pozwoliła: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 662, § Item szlachta.

Znowu na przeprawienie tey rzeki wdztwo Bełzkie i ziemia Chełmska pobor pozwoliły: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 740, § Bełzkie wdztwo.

Znowu o tymże. A Ststowie przylegli powinni dać poddanych Krolewskich z starostw, do wyczyszczenia i wychędożenia: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 793, § Wieprz.

Ziemia Chełmska znowu na to pobor pozwoliła. *Ibidem*, *f.* 804, § Chełmska ziemia.

Pozwolono iazow na Wieprzu, z tą iednak kondycyą: aby każdy, czyi młyn iest, powinien był instrumenta, powrozy, i inne potrzeby do tego należące mieć, i naczynie wodne. Wyiąwszy od tey powinności młyny Kockie; ślozy iednak na nich porządnie maią być naprawowane, a to pod winą sta grzywien. O co forum w Grodzie ktorymkolwiek peremptorie. A ieżliby tym kondycyom nie dosyć się działo, maią iazy, groble, i młyny być zniesione, sub poena 500 marc. w Urzędzie Grodz. peremptorie exequenda: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1278, *tit.* Rzeka Wieprz.

Potym iazy, groble, i młyny, generali constit. okrom młynow Kockich, znieść kazano, sub poena 200 marc. w Trybunale ad instantiam cujusvis inter causas Officii repetenda: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1457, *tit.* Rzeki portowe.

Rzeki Niewiazy port w Kieydanach groblą nie ma być hamowany: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, *tit.* Niewiaza rzeka.

Przeprawienie iey Kommissarzom polecono: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1462, *tit.* Około drog.

Znowu inszym Kommissarzom: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1632, *tit.* O drogach.

Rzeka Bug groblami nie ma być nigdy hamowana, aż do Sokala, sub poena 200 marc. O co forum Trybunał, albo Sąd ktorykolwiek proprii pozwanego districtus peremptorie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1228, *tit.* Potwierdzenie praw, *na końcu.*

Reassumowano tę konstyt. i czas do zniesienia grobli i iazow naznaczono, i że to zniesienie ma się począć od Krolewsk. dobr juxta statutum, sub poena in constitutionibus expressa; zachowuiąc statut o ślozach: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1279, *tit.* Rzeka Bug.

Tama iednak w maiętności Krolewsk. Ur. Mikołaia Ostroroga dziedziczney, w wdztwie Bełzkim na Bugu uczyniona, zostawać ma, dla zatrzymania municyi zamku Krolewskiego z tą iednak kondycyą, aby dziedzic na teyże rzece ślozę dostateczną, instrumenta, powrozy, i inne potrzeby do tego należące miał, aby statki i naczynia wodne, bez wszelakiey trudności w gorę i na doł idące, liberum transitum miały: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1517, *tit.* Tama Krolewska.

Znowu, że z teyże rzeki, iako i z rzek Sluży, i Horyny, ślozy, tamy, groble, młyny, i insze statkom wodnym impedimenta maią być zniesione do S. Iana sub poena mille marc. ad instantiam cujusvis, in quovis Officio Castr. luenda; salva appellatione ad Tribunal Lublinen. *a.* 1633, *v.* III, *f.* 824, *tit.* Rzeki portowe.

Reassumowano to o rzece Bugu, i poenam do 3000 grzywien podwyższono ad cujusvis instantiam, in quovis Judicio Castren. sine appellatione, vel Tribunalitio inter causas officii repetendam. Taż poena i forum na tych, ktorzyby się ważyli na doł i na gorę szkuty idące, cłami nowemi i niezwyczaynemi onerować, i one hamować, ściągać się ma: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 28, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Rzeki Dźwiny port, na ktorym cło od towarow szlacheckich z własnych maiętności ich, zniesiono. A kupcy sami tylko podlegać maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* Port.

Ryżanie powinni ią przeczyścić intra biennium, sub poena mille marc. delatori persolvenda, et damnorum refusione. O co forum z niemi cuivis za Dworem peremptorie: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1634, *tit.* O przeczyszczeniu.

Rzeka Notecz ma być według statutu wolna i spustna: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 640, *tit.* Warta, Notecz.

Podniesienie iey u młyna Mątwy ma znieść Ststa Inowrocławski do S. Małgorzaty, sub privatione Officii, i na potym nie ma być to podniesienie: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 730, *tit.* Młyn Mątewski.

Rzeka Wisłok ma być navigabilis od granic wsi Staromieścia, u Rzeszowa leżącey; sub poenis sancitis o inszych rzekach. Przeczyszczenia iey nie ma nikt bronić, (ktore pewnym osobom miało być polecone) sub poena 300 marc. in Officio Castr. Praemisliensi Stście, i temu, co będzie chędożył, per medium dividenda. A względem na to nakładu, myto opisano: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1279, *tit.* Rzeka Wisłok.

Reassumowano tę konstytucyą: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 703, *tit.* Rzeka Wisłok.

Rzeka Pilica, aby była wyprawiona, wdztwo Sieradzkie pobor na to pozwoliło, z łanu każdego po groszy 4. O ślozach, iako w innych konstytucyach: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1279, *tit.* Woiewodztwo Sieradzkie.

Rzekę Swiętę, ktoby chciał przeczyścić, pozwolono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1286, *tit.* Swięta rzeka.

Rzeka Styr aby przeczyszczona była, powinność tę na Ur. Pawła Monwida Drohostayskiego, i potomkow iego włożono, i oraz Kommissarzow, aby za nakład na to uczyniony myto postanowili naznaczono: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1463, *tit.* Przeczyszczenie.

Rzekę Wilią mieszczanie Wileńscy i Kowieńscy podięli się przeczyścić, przeto złotowe, ktore dotąd na przeczyszczenie to kupcy przy starym mycie do skarbu od wiciny płacili, wiecznemi czasy zniesiono. *Ibidem*, *f.* 1634, *tit.* Wyczyszczenie rzeki Wilii.

Na rzece Drwęcy młyn, Lubicz nazwany, Toruńczanie znieść maią, sub poena 2000 flor. O co forum za Dworem: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 35, *tit.* Zniesienie młyna.

Tey rzeki połowica graniczy Polskę od ziem Krzyżackich. *Vide statut a.* 1436, *v.* I, *f.* 117, § Item quod medius fluvius.

Rzeka Ropa ma być navigabilis, iazow nie znaszaiąc: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* Rzeka Ropa.

Rzeki Berezyny do Wilii przekopanie, i onych złączenie, Krolewicowi Imci Władysławowi conceditur. I Kommissarze na postanowienie cła do lat pewnych względem sumptu na to, naznaczeni. In posterum ten port przy starostwie Boryszowskim zostawać ma, ktory przez Starostę tamecznego powinien być konserwowany: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 684, *tit.* Przekopanie.

Rzekę Tyśmienicę, ieźli iest navigabilis, albo nie, Kommissarze rewidować maią, ponieważ obywatele tameczni przez zniesienie iazow, wielkie szkody ponoszą: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* Rewizorowie.

Na rzece Redzie w woiewodztwie Pomorskim libera defluitatio być ma stanu szlacheckiego ludziom, według konstytucyi dawnych ziem Pruskich, sine quavis praepeditione, et oneribus quibusvis et exactionibus quocunque titulo vocitatis, wyiąwszy Strądowe Osłonińskie, prout de jure competierit. A to sub poena 200 marc. pruthenicarum na Trybunale Piotrkowskim ad instantiam cujusvis inter causas officii peremptorie repetenda. Kupieccy iednak ludzie względem towarow swoich, według zwyczaiu sprawować się maią,

i ciężarom będą podlegać: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 935, *tit.* Libera de fluitatio rzeki Redy.

Rzeka Wisła. Na sumpt reparacyi grobel Wiślnych, skarb Pruski z podatkow tych, ktore na przyszłym Seymiku obywatele tameczni in publicum uchwalą, 50,000 zł. monety tameczney ma wygodzić. Co skarb znowu odbierze z podatku, na iaki się na przyszłym Seymie Rzeplita zgodzi. A Krol Kommissarza, ktory tey reparacyi doglądać będzie, i rachunek expensarum na przyszłym Seymie odda, naznaczy. Pan Podskarbi zaś Pruski tego doyrzeć ma, żeby się ta summa na co inszego nie obracała: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 391, *tit.* Obwarowanie defluitacyi.

Tamy, groble nowe, i iazy dretowe na rzekach portowych: Niemnie, Gilii, i Ruśnie od Xięstwa Pruskiego, a od Xięstwa Kurlandzkiego na rzece Muszy i Niemenku, przeciwko paktom ku zatrudnieniu negocyacyi obywatelow W. X. Lit. zniesiono: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1633, *tit.* O tamach.

Przez rzekę Gilią port do Krolewca z Litwy uczynić, Xiążęciu Pruskiemu kosztem iego pozwolono, i Kommissarza dla przeyrzenia mieysca, z Kommissarzami tegoż Xiążęcia, i uznania gdzieby commodius ten port przeprawiony być miał, i dla postanowienia cła od wicin i inszych statkow, do lat pewnych, secundum sumptus et impensae quantitatem: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 42, *tit.* Kommissya.

Upatrzona przeprawa, i z miastami Krolewieckiemi postanowienie uczynione, i za nakłady i koszt na przekopanie fossy, cło do lat dwu postanowione przez tegoż Kommissarza. Ktora transactio o tym iego approbatur, i ieszcze committitur mu, aby tego przeprawienia portu i przekopu, doieżdżaiąc, tam doglądał: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 198, *tit.* Porty.

Port, ktorym z Litwy towary prowadzą, Xiążę pruski naprawić, względem cła, ktore odbiera, powinien. A że się szkody za nieopatrzeniem portu stały, Kommissarze na to naznaczeni: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 811, *tit.* Port Krolewiecki.

Portow zawarcie, *vide* Zawarcie portow.

O przewoz na Wiśle pod Wyszogrodem tranzakcyą Ur. Olbrachta Adryana Lasockiego, approbowano, *Vide tit.* Aprobacye.

Rzeczyska między dziedzictwy płynące, czynią granice. *Vide tit.* Granice.

Rzeka dobra Krolewskie, od dobr szlacheckich dzieląca, wolna iest do używania Szlachcie, juxta latitudinem bonorum suorum adiacentium: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 362, *tit.* De usu fluviorum.

Rzemieślnicy.

Rzemieślnicy według woli i ceny Woiewody, robić rzeczy ludziom maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366, *tit.* Ut Palatini provideant.

O tymże: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 688, *tit.* Powinowactwo Woiewodze.

Rzemieślnik na urząd komu robiąc, zapłatę mieć ma iaką zmowi. *Ibidem*, *a.* 1510.

Czasu woienney wyprawy po wysłaniu wici, nie drożey przedawać maią rzeczy, tylko iak i przed wiciami: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 399, § Quia mercatores.

Rzemieślnicy szlacheccy, iako to: kołodzieie, bednarze, stalmasi, garncarze, etc. gdy na targ do miasta towar przywiozą, targowe płacić maią. *Ibidem*, *f.* 400, *tit.* Contra Teloneatores, § Qui vero.

Rzemieślnikowi, kupcowi, mieszczaninowi w mieście i miasteczku, ktoby co gwałtem wziął, ma wrocić peremptorie cum poena 3 marc. O co forum Grod. Ustawie iednak wdzey podlegać maią. (Ta konstytucya tylko do drugiego Seymu trwać miała.): *a.* 1578, *v.* II, *f.* 972, *tit.* O pokoiu rzemieślnikow.

Rzemieślnikow do rynsztunkow należących, Warszawa i Łomża ma mieć dostatek, sub poena de negligentibus Capitaneis sancita. O ktorą forum przed Starostami tychże miast peremptorie, ad instantiam cujusvis, salva appellatione solita inter causas officii: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1628, *tit.* O rzemieślnikach.

Także miasto Lublin według pomienioney a. 1607 konstytucyi: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 19, *tit.* O rzemieślnikach.

Także Wilno i Kowno mianowicie płatnerzow mieć ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 199, *tit.* O płatnerzach. — *Vide sub tit.* Miasta: Wilno.

Rzemieślnicy Krakowscy, *vide tit. miasto* Kraków.

Rzemieślnikom kwit z podatkow, *vide tit.* Kwity.

O cechach rzemieślnikow, *vide tit.* Cechy.

Rzym.

Do Rzymu wolno dobrym dla nauk, albo spraw uczciwych ieździć: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 562, § Per hanc autem constitutionem.

Z Rzymu ewokowani byli do swych beneficyi cortesani do 6 miesięcy pod karą wywołania infamii, i utracenia wszystkiego: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, § Caeterum.

Znowu: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 561, *tit.* De revocatione cortesanorum.

Sądy i Sędziowie.

§ Sądy Duchowne.

Na Sądy Duchowne o długi, i inne sprawy świeckie, swieccy pociągani być nie maią, procz spraw mere duchownych, albo z duchownemi złączonych, albo o długach dziesięciny: *a.* 1369, *Stat. Bodzantae Episc. Crac. confirmatum a Vladislao Iagellone. a.* 1433, *v.* I, *f.* 102, *tit.* De saecularibus.

Podobny temuż statut Krola Alexandra: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* De causis.

Znowu temuż podobny: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 370, *tit.* Ut homines saeculares.

O tymże, sub poena 28 marc. per Iudicium Castr. repetenda ex saeculari. A z ducho-

wnego, sub poena in Synodo Generali constituenda: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 387, *tit.* Poena contra evocantes.

Duchowni o imiona, albo krzywdy imionom prawu pospolitemu podległym uczynione, prawem ziemskim czynić maią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 304, *tit.* De injuriis.

Sądowi Duchownemu sprawy należące są te: o wierze, herezyach, odszczepieństwach, bluźnierstwach, apostazyi, dziesięcinach, sakramentach, beneficyach, świętokradztwach, symonii, mężoboystwach duchownych osob, o targaiących się na kleryki i raniących, o świętokupstwie, i ktorzy się pod obronę kościelną udaią, (wyiąwszy tych, ktorym takowa zasłona nie służy). Także wrożki, czary, czarnoxięstwa, czynsze kościelne, nowe kupie, nadania kościelne, albo poświątne (*wszakże o poświątnym iest osobna uchwała*). Item znędzniałe, ktore sobie zarobić nie mogą, rozsądek de natalibus legitimi vel illegitimi thori; sprawy tych, ktorzy się dobrowolnie udaią i zapisuią do prawa duchownego (wyiąwszy zapisy poddanych szlacheckich, o ktorych iest osobna uchwała). Item zapisy i sprzedanie dziesięciny za dług kościołowi, albo duchowney osobie zapisany. Item o bicia i występki kościelne, i osobom kościelnym święcenie maiącym, uczynione. Item jura patronatus, albo podawanie plebanii, altaryi, prebend i innych beneficyi. Także rozwody i wiano (wszakże rozsądek około wiana osoby rozwiedzioney, ma być odesłany do Sądu Krolewskiego). Testamenta też w oboim prawie sądzone być maią (*vide tit.* Testamenta), wyiąwszy, by co na kościoł, albo na miłosierne uczynki odkazano: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 578, § Differentias.

Plura vide tit. Duchowni.

O takie sprawy, ktoby duchownego do Sądu swieck. pozwał, poena 14 marc. karany być ma. *Ibidem*, *f.* 580, § Similiter etiam si quis.

Także duchowny świeckiego, gdyby contra hos articulos do Sądu Duchownego pozwał, podobnąż podpada winę. A ta wina pod klątwą oddana być ma, i appellacya w tey mierze dopuszczona być nie ma. *Ibidem*, § Et si qua spiritualis persona.

Insze wszystkie sprawy, procz wzwyż mianowanych, do Sądu świeckiego należą. *Ibidem.*

§ Sądy Ziemskie i Grodzkie.

Sądy Ziemskie sądzone być maią z statutow Krola Kazimierza, i z statutow w Wartcie uchwalonych: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 250, *tit.* Iudicia.

Obwołane Woźnym, przez Wwdę mieysca, na inszy czas przekładane być nie maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De non transponendis.

O tymże: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 157, *tit.* De reclamatione.

Dni pewnych od poranku do południa sądzone być maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 7, *tit.* De Iudiciis.

Sąd Ziemski tylko o małe summy przedtym sądzić mogł: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 157, *tit.* De Iudicibus.

Ale teraz sądzić może o wszelką summę pieniężną, cum appellatione. Także o krzywdy dziedziczne, albo ktore od osoby pochodzą, także i o dobra ktorekolwiek: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § Volumus.

Sąd Ziemski o szkody z bydła zaiętego ma sądzić, a nie Sędzia Grodzki: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 331, *tit.* De Iudicio.

Sąd Ziemski i Grodzki listom sprawiedliwość hamuiącym do Sądu wniesionym, mieysce daiący, czternastą grzywien karany być ma; wyiąwszy tych sprawy, ktorzy na służbie są Rzeplitey, na poselstwach, i na woynie, i to tylko do roku iednego: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 522, *tit.* De inhibitionibus.

Na Sądach panie i damy bywać nie maią, ale rzecz swoię prokuratorom zlecić powinny: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 6, *tit.* De dominabus.

Wedlug formy w statucie opisaney, Sądy swych czasow odprawować się maią, ktorych pod winą w statucie wyrażoną, na insze czasy niezwyczayne przekładać nie wolno: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 505, § Quamvis.

U Sądow spory mogą być przed odeprzą pozwanego, ale post responsionem super propositione actoris, Sędzia amputatis controversiis, faciat cuique justitiam: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* De controversiis.

Sądy Grodzkie na mieyscach zwyczaynych odprawować się powinny. *Ibidem*, *f.* 257, *tit.* De locis Iudiciorum Capitaneorum.

Ktore co sześć niedziel odprawować się maią, et non in arctiori tempore. A onych proklamacya tygodniem wprzod być ma, i mieysce naznaczone. *Ibidem*, *f.* 249, *tit.* Iudicia Capitanei.

Na ktorych powinien być zawsze Ststa przytomny, albo szlachcica possessyonata w tymże ststwie domicilium maiącego, na mieyscu swoim zostawić, sub privatione capitaneatus. *Ibidem*, *f.* 257, *tit.* De Iudiciis.

Ststa i Urząd iego, ieżeli co nad cztery artykuły, albo nie swego czasu, lub nie na zwyczaynym mieyscu, osądzą, to wszystko irritum et inane być ma. *Ibidem*, *tit.* De nullitate Iudicii.

O tymże: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § Volumus.

Sąd Grodzki ex controversia partium ma ziechać na scrutinium do dobr, z ktorych kogo gwałtem wybito, a potym według tego sprawę osądzić: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 577, § Quia negotium.

Sądy Ziemskie, Grodzkie, i Skargowe, tydzień przed Seymikiem Powiatowym maią ustawać, sub nullitate onych; excepta positione actorum terrestrium, na ktorych exemptiones bonorum tylko maią być odprawowane, etiam sub Conventu generali et particulari: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Sądzenie Rokow.

A po Seymie po dwu niedzielach maią być reas-

sumowane: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1280, *tit.* Sądy Ziemskie etc.

Ale w wdztwie Kiiowskim, dla dalekości drogi, czasu pomkniono po Seymie we 4 niedziele: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1512, *tit.* Roki Kiiowskie.

Derogatum una vice konstytucyi o sądzeniu Rokow a. 1590 w Kaliskim wdztwie, dla pewney przyczyny: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1406, *tit.* Sądy Ziemskie.

Potym postanowiono: aby Sądy Podkomorskie, Ziemskie, i Grodzkie, według kadencyi swoich zawsze, etiam podczas Seymu sądzone być mogły. A ktoby miał funkcyą, albo sprawy iakie na Seymie, powinna mu być, gdy affektować będzie pozwolona suspensa ad proximos po Seymikach Relacyinych. Na ktorym terminie dowieść ma marszałkowską attestacyą, że był praesens na Seymie: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 463, *tit.* Sądy Podkomorskie.

Sądy wszelakie w Koronie, w pospolite ruszenie ustawać maią. A po tym Grodzkie i kwerele, także Zadworne post reditum in sex septimanis maią być reassumowane, a Ziemskie, iako gdzie według terminow swoich w prawie opisane, przypadać. Trybunały także według kadencyi swoiey: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 424, *tit.* O Trybunale.

Także i w W. X. Lit. w Wilnie iednak licentiosos, Urząd Grodzki bez folgi, za pomocą Urzędu Mieysk. imać, sądzić, karać, i podług prawa W. X. Lit. exekucyą czynić powinien. *Ibidem*, *f.* 428, *tit.* Pospolite ruszenie.

Sądy Trybunalskie po obwieszczeniu przed trzeciemi wiciami limitowane być maią, a Grodzkie, i insze wszystkie po publikacyi trzech wici ustawać będą: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 833, *tit.* O Trybunałach.

A w W. X. Lit. Sądy Zadworne, exceptis causis fisci, exnunc; Ziemskie zaś, Grodzkie, i Trybunalskie za oznaymieniem Krolewskim na Seymikach Relacyinych ustawać maią. Sprawy iednak recentium criminum, ci, ktorzy na terminie okazowania obrani będą, porządkiem w statucie Krola Zygmunta III, W. X. Lit. służącym, sądzić, i exekucyą czynić powinni. *Ibidem*, *f.* 834, *tit.* O Trybunale.

Sądy minorum Subselliorum pod Trybunał mogą być sądzone: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 967, *tit.* Czasy Sądow.

W wdztwie Mazowieckim po woynie pierwsze Roki maią być omylne, także i po Seymie: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 680, *tit.* Mazowieckie.

Sądy do zapisow, ktorych forum do Grodu Kamienieckiego i Latyczowskiego iest assygnowane w Trybunale Kor. a regestrze i miesiącu wdztwa Podolskiego, obywatelom onegoż naznaczono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 468, *tit.* Seymiki.

Sądy Ziemskie Sieradzkie, żeby non obstante prorogatione Trybunału, poki Trybunał całoroczny trwać będzie, dwoch z Ziemstwa, gdy czas ich przyidzie, sądzili, postanowiono. *Ibidem*, *f.* 480, *tit.* Sąd Ziemski Sieradzki.

Sądow Ziemskich wdztwa Sandomirskiego postanowiona ordynacya: kadencya pierwsza feria 2da post festum S. Priscae w Sandomirskich powiatach; druga feria 2da post dominicam Reminiscere Quadragesim. w Radomskich; trzecia feria 2da post dominicam Conductus Paschae w Sandomirskich; czwarta feria 2da post festum SSmi Corporis Christi w Radomskich; piąta feria 2da post festum S. Mathaei Ap. w Sandomirskich; szosta post festum S. Martini Pontificis w Radomskich. A ob legale impedimentum, żeby nie przyszło sądzić ktorey kadencyi, tedy alternata nie powinna ginąć ziemi. A Pisarz Ziemski przed każdą kadencyą na niedziel 3, a po kadencyi niedziel 2 kancellarye ziemskie otwierać będzie powinien. Przy zapisach majoris importantiae Komornik ma się podpisować w protokule. Zapisy zaś według dawnego zwyczaiu wydane być maią extraktem. Relacye pozwow na Sądy Ziemskie w kancellaryach ziemskich zeznawane być powinny: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 718, *tit.* Ordynacya Sądow.

Sądy causarum exemptionum pod S. Ian w Kaliszu sądzone być maią, na ktorych Surrogator obecnie być powinien: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 705, *tit.* Causae exemptionum.

Zniesiono tę potym konst. i dawne zwyczayne Sądy ordynaryine w swey powadze zostawiono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 954, *tit.* Sądy exemptionum.

Sądzenie parochii Kobylińskiey z Suraża, dla złey przeprawy na rzece Łyzie, do Tykocina przeniesiono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 294, *tit.* Przeniesienie.

Sądy Poznańskie i Kaliskie pozwolono Generałowi Wielkopolsk. in casu powietrza w tych tam wdztwach na inszym mieyscu; Poznańskie w Poznańskim, Kaliskie w Kaliskim odprawować wdztwie, pro commoditate loci: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 711, *tit.* Iurydyka.

Sądzenia zwyczaynych ex lege spraw i exempcyi, Pisarzowi Ziemskiemu Przemyślskiemu z Komornikami przysięgłemi, na przyszłey tylko kadencyi positionis actorum terrestr. vacante Officio na ten czas Podsędka ziemi Przemyślskiey pozwolono: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 73, *tit.* Leżenie xiąg.

Sądom Ziemskim i Grodzkim powiatu Słonimskiego mieysce w zamku Słonimskim według dawnego zwyczaiu naznaczono, i sklep na chowanie xiąg lub stary restaurować, lub nowy wymurować (nie pociągaiąc iednak modernos zamku possessores do kosztu) pozwolono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 531, *tit.* Mieysce Sądow.

Na sądowe domy w Brańsku, Drohiczynie, Mielniku, i na lamusy do chowania xiąg, Starostowie place wymierzać maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1339, *tit.* Roki Ziemskie Podlaskie.

W Mielniku mieszczanie suo sumptu naydaley do S. Marcina, sub poena 400 marc. zbudo-

wać go maią. O co forum za Dworem; a Ststa z Radą Mieyską plac ma na to wymierzać przed S. Michałem. Tenże bronić nie ma drzewa z puszcz Krolewskich Mielnickich na zbudowanie domu tego, sub poena de negligentibus Capitaneis sancita: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1618, *tit.* O zbudowaniu domu.

Reassumowano tę konstytucyą: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 890, *tit.* Dom sądowy.

A Łomżyńskiego ieżeli mieszczanie nie restauruią do pułroka, tedy na ratuszu Roki sądzić się maią. A ieźli restaurować będą, ab omnibus oneribus, tam civilibus, quam curiae Regiae wolni zostaną: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 19, *tit.* Dom dla Sądow.

Dla Sądow Ziemskich Łuckich gmach w zamku Łuckim wdztwu naprawić pozwolono. *Ibidem*, *f.* 30, *tit.* Mieysce Sądow.

Sądowym domom mieysca w powiatach Lit. Sstowie wymierzać maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 794, § Mieysca.

Reassumowano tę konstyt. deklaruiąc: że z Wdami onych mieysc wymierzać ie maią: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, § Mieysca albo place.

W Brześciu Litew. ma zbudować dom sądowy Ststa; pobor pozwolono na to z każdey włoki po gr. 4 na ieden rok: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 969, *tit.* Dom sądowy.

Według tey konstyt. plac wymierzać kazano, na ktorym dom sądowy zbudowany, i sklep dla schowania xiąg zmurowany być ma. Na co pozwolili obywatele wdztwa tego, nullis exceptis, po gr. 4 Polsk. inkluduiąc w to bona terrestria: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 830, *tit.* Dom sądowy.

Ktorzy tego podatku nie wydali, powinni oddać, sub poena 20 sexagenarum Lithv. in Officio Castr. summario processu repetenda. A Poborca przeszły pieniądze wybrane z regestrami, i delatę tych, ktorzy ieszcze tego podatku nie wydali, na Relacyinym Seymiku immediate po Seymie przypadaiącym, przed obywatelami, sub poena duplicis pensionis de suo, in Officio Castr. in primo termino luenda, położyć i oddać będzie powinien: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 888, *tit.* Dom sądowy.

Iuż podatek na to złożony; ale że sufficere nie będzie mogł, tedy Posłowie teraźnieysi Ziemscy, poselszczyznę sobie według prawa i zwyczaiu na teraźnieyszy Seym należącą, ultro na dom darowali; ktorą przy naypierwszych poborach wdztwa tamecznego, Poborcy sub iisdem poenis, pospołu z retentami na delacie podanemi, pro hac sola vice z dobr Krolewskich, duchownych i szlacheckich maią wybrać. Czego dozor i exekucya, i placu naznaczenie, W. Podkanclerzemu W. X. Lit. i Ur. Krayczemu W. X. Lit. Stście Brzeskiemu i z tamecznym Ziemskim Urzędem Sądowym zlecona, i drzewa na ten budynek z puszczy do ekonomii Brzeskiey należącey, zasiągnąć pozwolono. A ten dom sądowy w takiey wolności ma zostawać, iaką i inne publiczne mieysca sądowe miewać zwykły: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 969, *tit.* Dom sądowy.

W Grodnie zbudowania domu sądowego, ponieważ obywatele tameczni złożyć się nań chcą, pozwolono, a interea w zamku w izbie, ktora na to ma być pozwolona, odprawować się Sądy maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1343, *tit.* Sądy Ziemskie Grodzińskie.

W zamku drewnianym, przy stayniach ma być zbudowany do Sądow Ziemskich i chowania xiąg grodzkich: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* Dom sądowy w Grodnie.

W Pińsku, juxta constit. superiores ma być zbudowany: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1286, *tit.* Dom sądowy w Pińsku.

Ststa plac na to ma wymierzać: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1687, *tit.* Dom Sądow.

Pobor pułzłotowy z służby, z dymu po gr. 6, z zagrodnika po gr. 2 na to pozwolono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 310, *tit.* Dom sądowy.

Przy wale zamku Pińskiego dom sądowy zbudować, i sklep na xięgi zmurować kazano, i tenże dom libertowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 31, *tit.* Approbatio domu sądowego.

Obiecał Xiąże Imci Radziwiłł Kanclerz W. X. Lit. wymurować wieżę w Pińsku na xięgi swym kosztem, ktora bona intentio iego, et effectus iey iako approbatur, tak laudum powiatu Pińskiego, ponieważ iest wielu protestacyami naruszone, cassatur: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 122, *tit.* Wieża Pińska.

W zamku Nowogrodzkim wieża pewna na Sądy, i chowanie xiąg pozwolona: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1286, *tit.* Dom sądowy.

I w zamku Kowieńskim wieża murowana granowita: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1530, *tit.* Wieża w zamku.

Że się obaliła, inszy plac ma Ststa ukazać, na placu dworu tamecznego Krolewsk. pogorzałego. A tym czasem maią się odprawować Sądy Ziemskie w domach mieszczan tamecznych, według dawnego zwyczaiu; i więzienia dla występnych mieszczanie bronić nie maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* Plac na dom sądowy.

W Wołkowysku, w Upicie, w Poniewieżu, Starostowie mieysca wymierzać maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1530, *tit.* Place na domy.

W Poniewieżu iż plac, na ktorym zbudowany iest dom dla Sądow i Seymikow, sklep do chowania xiąg ziemskich i grodzkich wieża dla więźniow, kosztem obywatelow powiatu Upitskiego pewney prowizyi nie maiąc, upadać poczyna, do ststwa Upitskiego inkorporowano, a podatek, ktory sobie obywatele powiatu tego na poprawę pomienionego budynku uchwalą, approbowano, sub poenis o niewydaniu podatkow w prawie pospolitym opisanemi: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 23, *tit.* Inkorporacya domu sądowego.

Na kupienie domu dla Sądow Ziemskich Wileńskich podatek z włoki osiadley po 6 gr.

Lit. pozwolono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1691, § Za spolną zgodą.

Basztę, albo wieżą z sienią, i z izbą przeciwną w zamku Wileńskim na takie Sądy, i chowanie xiąg pozwolono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* Mieysce.

Na dom sądowy i sklep do chowania xiąg ziemskich Brasławskich plac kazano wymierzyć, a tym czasem w zamku Sądy odprawowane być maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1344, *tit.* Sądy Brasławskie.

Starosta Bracławski na to w zamku Bracławskim ma plac wymierzać: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 701, *tit.* Dom sądowy.

Sądow Ziemskich Wiłkomirsk. rozdział: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1343, *tit.* Sądy Ziemskie.

Tamże we dworze Krolewskim Ststa ma plac wymierzać na zmurowanie sklepu dla chowania xiąg: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 23, *tit.* Plac na zbudowanie.

Na sądowy dom i sklepy, do chowania xiąg ziemskich i grodzkich w Oszmianie, plac ma być w mieście przez Ststę wymierzony, a obywatele powiatu tamecznego kontrybucyą na to namowią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 968, *tit.* Dom w Oszmianie.

Tę kontrybucyą każdy, nemine excepto, z każdey włoki po 18 zł. Lit. sub poenis o niewydaniu poboru łanowego, do Poborcy ma płacić: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Laudum powiatu.

Na sądowy dom w zamku Witebskim, Wda tameczny, ma plac wymierzyć, ktory z podatku, iaki na Seymiku Relacyin. namowiony będzie, ma być zbudowany. *Ibidem*, *f.* 28, *tit.* Plac na dom sądowy.

W Smoleńsku mieysce, na ktorym OO. Dominikani przed zbudowaniem klasztoru swego do czasu mieszkali, na domu sądowego, i sklepu do chowania xiąg zbudowanie naznaczono. Na co obywatele tameczni podatek według zdania swego na Seymiku Relac. namowią. *Ibidem*, *f.* 29, *tit.* Dom sądowy.

W zamku Rzeczyckim plac na dom sądowy ma Ststa naznaczyć, i wymierzyć. *Ibidem*, *f.* 32, *tit.* Plac w zamku.

Potym postanowiono: że nie w zamku, bo tam ścisłość nie pozwala, ale w końcu mostu zamkowego plac na ten dom, i na sklep dla xiąg, Ststa ma pokazać. Laudum przy tym obywatelom tamecznym w punkcie podatku na to złożonego postanowione, approbowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 122, *tit.* Dom sądowy.

Sądom Grodzkim Przemyślskim commoditas: *a.* 1647. — *Vide tit.* Kommissye.

Sądy około inhibicyi, według statutu zachować się maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Około inhibicyi.

Iurydyka Rawska sądzić się nie ma podczas Rokow Ziemskich: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 131, *tit.* Sądy Ziemskie Rawskie.

Prezencye Mazowieckie praevia publicatione maią być nieodwłocznie na trzech mieyscach sądzone, iako przedtym nowe Sądy sądzone były: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 680, *tit.* Mazowieckie.

Sądy Grodzkie Potoczne Warszawskie, podług konstyt. i zwyczaiu Krakowu służących, przez Urząd Stści, to iest: Podstarościego pod odiazd Krolewski, ad instar Sądow Krakowskich odprawowane być maią. W ktorych obywatele wszyscy nobilis conditionis impossessionati, także i plebejae conditionis przy starey i nowey Warszawie, i ich przedmieściach, tak Pradze, iako i Golendzinowie, tak na Krolewsk. duchown. iako i na szlacheckich gruntach mieszkaiący, sprawować się powinni, salva appellatione szlachcicowi na Trybunał, inter causas terminorum tactorum, a plebejo za Dworem in causis majoribus, taxam 300 marc. excedentibus; exceptis civibus possessionatis, ktorzy ad forum civile in causis civilibus należeć maią, et causis fundi incolarum spiritualium et nobilium, ktore ad directum dominum pro cognitione et decisione remittuntur; salvis privilegiis antiquis civitatis antiquae Varsaviensis, et constit. a. 1611 et 1633 in toto manentibus: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 560, *tit.* Grod Warszawski.

W sprawy Sądowi Ziemskiemu należące, Urzędy Grodzkie wdawać się nie powinny, ani do siebie spraw tych, ktore z dawnych praw do Sądow Ziemskich należą, akcyami przyciągać, sub nullitate dekretow wszystkich, ktoreby in contrarium tey konstyt. nastąpiły, et sub poena evocationis contra actorem decernenda: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 927, *tit.* Sądy Ziemskie.

Urzędy Grodzkie Owrucki, i Żytomirski, *vide sub tit.* Roki: Kiiowskie.

Powiat Kowalski i Przedecki do powiatu Brzeskiego - Kuiawskiego; powiat zaś Kruszwicki do powiatu Radzieiowskiego in omnibus et singulis causis, Iudicium Terrestre concernentibus, ob contiguitatem tych z sobą powiatow, inkorporowano; i iuż się tam in posterum Ziemstwa zawsze odprawować powinny, sine quovis tamen vel minimo praejudicio iuryzdykcyi starostw sądowych: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 590, *tit.* O Sądach.

Sądow Grodzkich w wdztwie Smoleńskim, iuryzdykcya przy Wdzie Smoleńskim, *vide sub tit.* Woiewodztwa: Smoleńskie.

O Sądach Ziemskich w Tykocinie post mutationem tych dobr naturae, to iest, gdy cesserunt in haereditatem W. Czarnieckiemu Wwdzie Ruskiemu, *vide tit.* Starostwa.

Sądu Ziemskiego Sieradzkiego na Trybunale powinność, *vide tit.* Trybunał.

Sądy Podlaskie według prawa Koronnego dewolwować się maią, iako to Ziemski, Grodzki, Kommissarski, Podkomorski. A officii causae za Dworem iść maią. Co się ma począć od restytucyi ziemi Podlaskiey. A ktore nie są przed restytucyą odsądzone, a w limitacyą są włożone, to iuż na Seym przy-

szły przypadać nie maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § Za prożbą.

Sąd Ziemski i Grodzki Stężycki postanowiony na przeszłym Seymie, w konstytucyach opuszczony, approbowano: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 640, *tit.* Sąd Grodzki.

Sądy Ziemskie i Grodzkie Zatorskie i Oświecimskie postanowiono, tak, aby iedne w Zatorze, a drugie w Oświecimiu, sądzone były, a Sędzia Oświecimski aby w Zatorze miasto Podsędka, a Zatorski w Oświecimiu zasiadał: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 655, § Naprzod.

Ale oboie iuż tylko w Zatorze, w każde piątki suchedniowe sądzone być maią: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 659, § Też acz.

Sądy Ziemskie i Grodzkie Zakroczym. w Serocku dla tych parafii, ktore się tam przedtym sądziły, postanowiono: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 732, *tit.* Roki Ziemskie w Serocku.

O postanowieniu Sądow Grodzkich, *vide plura tit.* Grody.

Sądy w Krakowskim zamku, i po całym woiewodztwie Krakowskim, tak causarum officii, quam iudicii sądzić się powinny, do dwudziestu iedney godziny, zacząwszy poranu: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* Sądy Krakowskie.

Wielkorządca ma dla Sądow Ziemskich pozwolić w zamku Krakowskim gmachu iednego, a drugiego do leżenia xiąg. W inszych zaś powiatach w osobnym gmachu, przy Komornikach Ziemskich maią być otwierane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* Mieysca Sądow.

Sądy Ziemskie i Grodzkie z Bracławia do Winnicy przeniesiono, ktore w zamku Winnickim na też czasy i dni, iako dotąd w Bracławiu, pod tytułem Winnickim odprawować się, i akta w tymże zamku Winnick. chowane być maią. Aktow iednak wszystkich ważność do tego czasu w Bracławiu odprawionych, ma w mocy zostawać: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1470, *tit.* Przeniesienie Sądow.

Potym deklarowano: iż Sądy Ziemskie nie we dworze Krolewskim, ale w mieście tam, gdzie Sąd sobie mieysce obierze, maią być sądzone: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1512, *tit.* O mieyscu Sądow.

Potym plac w mieście Winnicy na zbudowanie domu Ziemstwu, i drugi w zamku Winnickim na zmurowanie sklepu dla chowania xiąg ziemskich Staroście tamecznemu wymierzyć kazano, i połowicę poboru łanowego wdztwu złożyć na to pozwolono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 701, *tit.* Dom sądowy w Winnicy.

§ Sędziowie Ziemscy i Grodzcy.

Urzędy Sądowe dożywotnie, nie cudzoziemcom, ale synom Koronnym w tychże ziemiach, gdzie wakuią, mieszkaiącym, dawane być maią: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Item promittimus.

Sędziowie Ziemscy na Seymikach obierani być maią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 305, *tit.* De Officialibus.

Ze czterech obranych, ieden od Krola podany być ma: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Aby we wszem.

Post cessum, vel decessum unius, naydaley w 6 niedziel obierani, za złożeniem elekcyi przez Wdę, albo Kasztelana, być maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1211, *tit.* Obieranie Sędziow.

Przysięgać maią na Rokach bliższych przed Wwdą, albo Kasztelanem oney ziemi: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* Iudices.

In absentia Palatini et Castellani, mogą przysięgać przed Urzędnikami Ziemskiemi i szlachtą na Rokach Ziemskich, albo leżeniu xiąg sądowych onego wdztwa i ziemi: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1456, *tit.* O przysięgach.

Rota Sędziego Ziemskiego przysięgi, *vide tit.* Przysięga.

W ziemiach swych mieszkać maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 270, *tit.* De Iudice.

Przedtym ieden w Krakowskiey, a drugi w Sandomirskiey ziemi być miał, ktorzy, kiedy Krol do ich powiatu przybył, na dworze Krolewskim Sądy odprawowali: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 6, *tit.* De Iudicibus.

Sądowe officia, aetate, intelligentia bene vigentibus, maią być dawane: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 616, § Dożywocie oycowi z synem.

Sędziowie Ziemscy i Pisarze, Grodzkich Sądow albo Pisarstw, wespoł z Ziemskiemi trzymać nie mogą: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Iż każdy Urząd.

Sami z Podsędkami, nie przez Komorniki, na Sądach siedzieć maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 270, *tit.* De Iudice.

Inaczey na ich mieysca nowotni przez szlachtę, niż rok wyniydzie, obierani być mogą. *Ibidem.*

Sędzia tak Ziemski, iako i Grodzki in dubiis raz tylko deliberet: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 576, § Statuimus.

Sędzia Ziemski albo Grodzki, do sprawy swoiey, ktorą ma w Sądzie swoim, powinien zasadzić Subdelegata, szlachcica osiadłego, bez przysięgi: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Kiedy się.

Sędzią Grodzim w ziemi Gostyńskiey, Podsędek Ziemski Gostyński być nie może: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 881, *tit.* Salaria.

Sędzia i Podstarości osiadli być maią w onych ziemiach, w ktorych od swych Ststow postanowieni urzędy sprawuią, pod utraceniem urzędu: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 573, § Capitanei.

O tymże: aby tak Sędziowie Grodzcy, iako i Burgrabiowie, osiedli byli w oneyże ziemi: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Ut Iudices.

Sędziowie Grodzcy przysięgli być maią, i przysięgać na Rokach pierwszych przed Ststą, albo Podstścim onego mieysca: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* Iudices.

Ktorych ieżeli kiedy sentencya naganiona będzie, to iednak nic szkodzić nie ma honorowi i sławie ich dobrey. *Ibidem.*

Listy Grodzkie, albo Ststowie, albo Sędziowie ich podpisować maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, § Ad obviandum.

Sędzia wszystkie sprawy, ktore Podsędek i Pisarz Ziemscy Grodzieńscy, imieniem Ur. Adama Buchowieckiego Sędziego Ziemskiego Grodzieńskiego od lat kilku paraliżem naruszonego, do tego czasu podpisowali, i ktore na potym ieszcze podpisować będą, taki mieć walor maią, iakoby przez samego podpisane były: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 561, *tit.* Warunek podpisow.

Sędzia każdy i Podstarości Grodzki w Podlasiu osiedli, i szlachta być powinni, sub non praestanda illis obedientia, et sub nullitate Iudiciorum onych: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 791, § Ustawiamy.

Sędziowie w tey ziemi, w ktorey Sęstwo maią, Ststami być nie mogą: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Item cum ex hoc.

Sędziowie prawuiące się strony, porządkiem według regestru wołać, słuchać, i odprawować maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 8, *tit.* Quis modus.

Strony, bez strony trzykroć wołaney, słuchać nie maią, ale tym czasem insze sprawy expedyować. *Ibidem.*

Strony, gdy nie stanie, nie wzdawać, aż iuż gdy od Sądu wstawać będą mieli. *Ibidem.*

Przed dekretem, stron pytać maią, ieżeliby ieszcze munimenta, albo obrony prawne, słuszne ku popieraniu swych rzeczy mieli: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 403, § Debebit.

Zdanie swoie stronom, gdyby się o nie pytali, opowiedzieć maią, albo do iutra odłożyć mogą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 42, *tit.* De oblivione.

Przestrzegać maią, aby zapisy pilnie i sprawiedliwie w xięgi wpisane były, a odmieniane nie były: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Iudices.

Sędzia inculpatus, alias gdy go kto ruszy, przecię sprawy inne sądzić może, procz tey, w ktorey mu derogatum: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 156, *tit.* De Iudice inculpato.

Iudicis movendi forma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 533, *tit.* De motione Iudicis.

Naganienie zdania Sędziego przy Krolu, albo przy Ststcie, albo na Rokach głownych przy Wwdzie, być nie może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 42, *tit.* Quomodo Iudex.

Sędzia de iniqua sententia inculpatus, nie wprzod zdania swego probować ma, aż mu strona kożuch kuni, albo 3 grzywny da. A przekonany w niesprawiedliwey sentencyi, stronie 3 grzywny, lub kożuch kuni, z winą piętnadziestą wrocić ma. *Ibidem*, *tit.* De sententia inique lata.

Strona też chcąc Sędziemu dowodzić, z sześcią świadkow Sędziemu rownych, ma to uczynić; iednak niż do probacyi przystąpi, pomienioną winę pierwey odłoży. *Ibidem*, *f.* 43, *tit.* De illo, qui sententiam redarguit.

Sędziom Kasztelańskim kto zarzuci niesłuszność w sądzeniu, nie ma być słuchany, aż im wprzod futro barankowe dane będzie. *Ibidem*, *tit.* De redarguitione Subjudicis.

Podsędkowi kto przygani, nie wprzod słuchany być ma, aż mu 6 szkotow, albo futro lisie położy. *Ibidem.*

Znowu o tymże: iż kto nagani zdanie Kasztelana Krakowskiego ma mu odłożyć kożuch gronostaiowy. A Kasztelanowi Sandomirskiemu i Lubelskiemu za podobny zarzut, kożuchy popielicze; Sędziom zaś, Krakowskiemu i Sandomirskiemu kożuchy kunie, a Podsędkom lisie. Podkomorzym po 6 grzywien, a Komornikom ich, i wszystkim innym Komornikom po 6 szkotow, to iest po 12 gr. Sędziom Kasztelań. po pół grzywny; każdemu Pisarzowi Ziemsk. kożuchy lisie, i inszym Kasztelanom i Sędziom (wyiąwszy Krakowsk., Sandomirsk. i Lubelsk.) po 6 szkotow grzywien. *Ibidem*, *f.* 36, *tit.* De poenis Castellanorum.

Sędziowie Ziemscy Rokow proklamowanych przekładać nie maią, pod winą sta grzywien: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De non transponendis Iudiciis.

Klucz ieden od xiąg ziemskich iako i wiecowych przy sobie chować maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De clausura.

Sędziowie Kasztelańscy w swey kasztellanii sądzić o głowę mogli przed laty: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 7, *tit.* De Iudicibus.

Plura o Sądach Ziemskich, *vide tit.* Roki.

Sąd Pograniczny w W. X. Lit. dosyć czyniąc paktom z Carem Moskiew. postanowiono tym sposobem: po dwoch Sędziow w wdztwach i powiatach W. X. Lit. pogranicznych, na Seymikach Relacyinych od obywatelow obrani być maią, a ci zniosłszy się z Sędziami Moskiewskiemi o mieyscu i czasie, zieżdżać dla rozsądzenia pogranicznych trudności powinni, i tam wszystkie kontrowersye, decyzyą swoią nieodwłocznie, praevio na sprawiedliwe Sądy juramento, uspokoić i pograniczne excessy bez appellacyi i dylacyi sądzić, i do exekucyi przywodzić; ktorym Sędziom ciż obywatele przy obraniu ich providere maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 440, *tit.* O Sędziach Pogranicznych. Sądy Pograniczne

Reassumowano tę konstyt. a dekreta przez tych Sędziow ferowane, Urzędy Grodz. nullo personarum habito respectu, do exekucyi przywodzić powinny: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 534, *tit.* Sądy Pograniczne.

Sądy Pograniczne, podług konstyt. a. 1677 woiewodztw i powiatow Biało-Rusk. W. X. Lit. z Sędziami Moskiewskiemi dwa razy do roku, znosząc się o czasie, na mieyscach pewnych, sine solennitatibus et dilationibus, bez appellacyi, adinstar Sądow Marszałkowskich W. X. Lit. odprawować, i exekucyą dekretow alternatim, albo iednemu z tych Sędziow naznaczonych czynić bez żadney zwłoki, i tymże obywatelom podług konstyt. Seymu Coronationis obmyślić zlecono: *K. L. a.* 1685, *v.* V, *f.* 755, *tit.* O Sądach Pogranicznych.

Sędziow Pogranicznych do Moskiewskich Sędziow, dla uznania krzywd między spolnemi poddanemi, reassumuiąc konst. a. 1685, na-

znaczono: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 827, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Konstyt. wszystkie, osobliwie a. 1685, tit. O Sądach Pogranicznych, reassumowano, aby pograniczne wdztwa i powiaty W. X. L. prędszą satysfakcyą w krzywdach swoich mieć mogły, i tych Sędziow naznaczono: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 77, *tit.* Reassumpcya konstytucyi o Sądach.

Sądy Pograniczne wdztw Kiiowsk. Bracławsk. i Podolsk. approbowane, i Sędziowie naznaczeni: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 668, *tit.* Sądy.

Sądy ultimae instantiae. Sądy nowe ultimae instantiae, pro hac vice ordynowano, na odprawienie akcyi zastarzałych; sądzili ie in suis palatinatibus Wwdowie, Dygnitarze, z Ziemsk. i Grodzk. Urzędnikami ex nobilitate, deputowanemi, praemisso juramento, ktorych ordinatio *late patet*: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 625, *tit.* Ordinatio.

Sądow tych dekreta approbowano, i deklarowawano: iż przez przypozwy in dubium, vocari nie maią, sub poena 100 marc. parti et fisco Regio per medium dividenda, et in casu non satisfactionis pro praemissis, causa debet remitti ad Officium, ubi bona actoris consistunt, pro ultima et finali executione poenarum. A prokurator ma być skazan do wleży, i tydzień siedzieć na dnie tam, gdzie osądzony będzie. Dekreta na czci osądzonych, bannitach, do wieży skazanych, ad instantiam cujusvis, i za pokazaniem dekretu authentice, Ststowie exekwować maią, sub poena 300 marc. actori, gdy sufficienter de negligentia Ssty docebit, in Iudicio Terrestri in primo termino, semotis quibusvis exceptionibus, dilationibus, et motionibus, sub poena alia 14 marc. in instanti persolvenda. In defectu vero remittitur pro executione facienda ad viciniorem Capitaneum etc: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 650, *tit.* Dekret na Sądy nowe.

A to przeciwko głownikom bez odwłoki ma być exekwowano: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 691, *tit.* O głownikach.

Sądow nowych ultimae instantiae postanowienie wdztwu Rawskiemu, a innym wolną onych poprawę pozwolono: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 884, § Dozwalaiąc tego.

Potym postanowiono: iż Sądy nowe ultimae instantiae w wdztwie Rawskim żadne osobliwe być nie mogą, ale przy starych Sądach, i poki generalne postanowione nie będą, zostawać maią. A Sądy, ktore były sądzone sub titulo et authoritate Henrici Regis Galliarum post 12 diem Maji anno proxime elapso, także postępki prawne sint nullitatis, oprocz tylko actiones o długi ad inscriptiones. *Ibidem, f.* 925, *tit.* O sądach.

Sądy sub interregno. Sądy sub interregno po śmierci Krola Stefana, w konfed. gener. Warszaw. ordynowano. Ktorym tylko podlegaią: articuli castrenses, homicidia, omnes in universum criminales causae, et expulsionis, et spoliationis in bonis personarum, tam spiritualium, quam saecularium, a to praevia citatione na membranie ziemskiey, albo grodzkiey, albo iak sobie ktore wdztwa postanowiły, pod tytułem takim: Nos Consiliarii et Ordines Regni, edita duabus septimanis ante terminum, per Ministerialem Regni Generalem posita. Na ktory pozew powinien stanąć pozwany, i odpowiadać, semotis quibusvis dilationibus, excepta vera infirmitate, et hoc tantum in personali, utpote criminali actu, et judicatum pati ma. A gdyby kto komu gwałtownie maiętność naiechał, wybił, i possessyą iakim sposobem i pretextem odiął, albo dom splondrował i złupił, ten na tymże Sądzie powinien mieć forum, et stringi ad restitutionem bonorum, damnorumque refusionem (nie wdawaiąc się in disputationem jurium) in duabus septimanis faciendam, cum conservatione in defectu satisfactionis parti, termini in sequentibus Iudicii terminis. Co zaś do gołoty, gdyby co takiego uczynił, wolno go stronie imać, i oddać na tenże Sąd; albo go u szlachcica osiadłego, ieźliby w dom iego wiechał, lub rzeczy iakie wniosł, aresztować. A szlachcic on powinien go na Sądy blisko przyszłe po areszcie stawić, sub onere causae. Gdyby go iednak in instanti, nie wiedząc o takim występku iego, odstąpił, tedy go strona sobie imać powinna, a szlachcic wolny być ma. W niebytności pana, urzędnik każdy toż uczynić ma, a gdyby nie uczynił, tedy pan z urzędnika sprawiedliwość uczynić powinien, sub poenis iisdem. A w miastach starościńskich Urząd z Mieyskim, a gdzieby nie było Ststy, tedy Urząd Mieyski z stroną imać takiego ma, sub poenis iisdem. A gdzieby ten pozwany tych dobr wrocić, damna refundere, także pro spoliatione satisfacere contraveniendo decreto nie chciał, tedy poena in confoederatione praesenti descripta, ma być przeciw niemu extendowana, tym obyczaiem, iako i na drugie gwałtowniki, criminum supra expressorum patratores; et fortis executio być powinna (*iako vide late*). A ieźliby kogo przed temi Sędziami in contumaciam zdano, tedy takiemu Sędziowie listem swym otworzystym, aż w tydzień po dekrecie, o takowym wzdaniu oznaymić powinni przez swego Woźnego, i assygnować termin ku oczyszczeniu prawnemu ignorancyi swey, ieźliby iey pretendował. Zaczym powinien będzie post juramentum in instanti respondere, ac judicatum pati. A ieźliby się temere absentował, a ignorancyi nie probował, tedy dekret in contumaciam otrzymany exekwowany być ma. Wszakże scrutinia in criminalibus przed tymże Sądem odprawowane być maią na drugim Sądzie peremptorie, tam ex parte actoris et rei, quam ex parte complicum, ieźliby się do tego przymieszali. A gdzieby się ex scrutiniis okazało, żeby kto niewinnie od kogo potwarzan, tedy juxta contenta constit. Petricoviensis a. 1655 (*quam constitutionem vide tit.* Criminalia) ma

być karan per hoc ipsum Iudicium. A gdzieby więc Wwdowie albo Kasztelani, albo Urzędnicy, albo ci, co są na to deputowani, exekucyi kończyć nie chcieli, a byłoby to słusznie na nie dowiedziono, tedy in eandem poenam, iako i ten gwałtownik, podpadną, et nihilominus reliqui Dignitarii ac Officiales, albo Iudices Confoed. powinni ią uczynić: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1055, § W konstytucyi, *et sequ.*

Sądy kapturowe Wołyńskie approbowano; wyiąwszy dekreta i processy kapturowe w sprawach duchownych religii Rzymsk. et cum aliis conditionibus: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1030, *tit.* Sądy Kapturowe.

Toż reassumowało sobie wdztwo Krakowskie na Zieździe pod Proszowicami, pod toż interregnum: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1068, *tit.* Oblatae sunt.

Sądy te w miastach głownych, bądź całego wdztwa, bądź ziem, gdzie Sądy Starościńskie bywaią, odprawować się maią. A naostatek in arbitrio to wdztw i ziem zostawiono: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1056, § A gdzieby się.

We trzy, a we trzy niedziele odprawowane być maią. *Ibidem.*

Do tychże, oprocz wyżey wyrażonych spraw, ieszcze należy czynienie sprawiedliwości z rozboynikow w wdztwach Ruskim, Wołyńskim i Podolskim według artykułow między niemi namowionych, w prywatnych tych wdztw konfederacyach. *Ibidem*, *f.* 1057, § Mieysca.

Zwyczaie Xięstw Zatorskiego i Oświecimskiego i inszych dycyi Sląskich do Korony należących, zwłaszcza około listow rękoymi, pod te Sądy nie podpadaią, i grabieże ich ad violentiam referowane być nie maią. *Ibidem.*

Sędziow Kapturowych do tych Sądow wolno wdztwu każdemu obrać sobie, iak wiele się podoba, i ktore chce osoby; ktorych obieranie i dekreta major pars concludet. *Ibidem*, § A gdzieby się.

Pisarze Ziemscy, a gdzie Ziemskich nie masz, Grodzcy obierani być maią, nie wzruszaiąc iednak tych, ktorych sobie wdztwa i ziemie do tych Sądow obrały, albo obiorą. *Ibidem.*

Sędziowie zaś Kapturowi, tak ci, ktorzy in quovis Officio Reipubl. et dignitate przysięgli, iako i privatae personae, ktorzy do nich przysadzeni będą, in rotham iuramenti Sędziow Trybunalskich Koronnych przysięgać powinni in instanti, in prima sessione. *Ibidem*, § A iż ad nova Iudicia.

O Sędziach potym declaratum: iż gdzie lub przysięgłe, lub nieprzysięgłe osoby (przysięgłe rozumiey Ststow Sądowych, Ziemski, Grodzki Urząd) przed Konwokacyą obiorą, znowu extraordynaryinie osobną przysięgę super juste judicando wykonać maią. *W Konfed. Gen. Warsz. sub interregno a.* 1632, *v.* III, *f.* 726, § Czwarta.

A w pośledniey szych konfederacyach dołożono: że rotha Iudicii Tribunalitii przysięgać maią: *a.* 1648, 1668, 1674.

Z Xięstw Oświecimskiego i Zatorskiego Sędziow majori numero, a niżeli zwyczay dawny, na Seymiku Zatorskim obranych, do Sądow Kapturowych Generalnych Krakowskich przypuszczono, z tym warunkiem, aby to napotym in sequelam nie szło, et dismembrationem z wdztwem nie czyniło. Oraz Sądy ich, ieźli tam iakie interea temporis odprawili, i dekreta in toto approbowano, do Krakowa iednak na przyszłą sessyą ziechać im kazano: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 153, § A iż Xięstwa.

Sędziom Kapturowym, i osobom wszelakim na Sądy Kapturowe iadącym, i odieżdżaiącym, taka ma być securitas, iaka w prawie o Trybunalskich Sądach, we wszystkich, sub interregnis, Konfed. Gener. Warszaw. cavetur.

Sądow Kapturowych dekreta takiey ważności, iako trybunalskie. *W Konfed. Gen. Warsz. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1058, § Securitatem vero.

Sądy Kapturowe na 3 niedziele przed Elekcyą Krola ustać, i we trzy niedziele także po Elekcyi reassumi maią. *Ibidem.*

Sądow Kapturowych znikaiący ludzie excessivi, dla granicznych rożnic, *vide tit.* Forum.

W Sądach Kapturowych w W. X. Lit. zapisy iaki walor maią, *vide tit.* Zapisy.

Od Sądow Kapturowych excipiuntur złoczyńcy plebei, et civitatenses, ktorych miasto samo juxta antiquas leges, sine composito judicio sądzić powinno: *a.* 1733, *v.* VI, *f.* 587, § Kaptury.

Sądom Kapturowym ziemi Bielskiey mieysce w Brańsku, Mielnickiey w Mielniku, Drohickiey w Drohiczynie naznaczono. *W Konfed. Gener. Warszaw. sub interr. a.* 1674, *v.* V, *f.* 206, § Sądy Kapturowe.

Sądom Kapturowym wdztwa Bracławskiego mieysce, *vide sub tit.* Woiewodztwa: Bracławskie.

Sądy i dekreta Trybunalskie, Ziemskie i Grodzkie i insze iakiekolwiek Koronne i W. X. Lit. ktore a die mortis Regiae, aż do publikowania uniwersałow Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego gdziekolwiek trwały i zaszły, robur i legitimitatem mieć maią, iakoby ante diem mortis Regiae ferowane były. Wolno iednak znosić dekreta in contumaciam w Trybunale, i w inszych Sądach otrzymane. *W Konfed. wszystkich Gener. Warszaw. sub interregnis warowano to.*

Sądy na Seymie Electionis Krola extraordynaryine, *vide tit.* Elekcya.

Do Sądow kapturowych ktore sprawy należą, a ktore nie, *vide tit.* Sprawy.

Sądy Fiskalne przy Deputatach wdztw, albo ziem, i przy Urzędach Grodzkich i Ziemskich postanowione: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 768, *tit.* Trybunał Skarbowy. Sądy Fiskalne.

Że się przez nie woysku działo praejudicium, tedy one, i Sędziow Fiskalnych zniesiono:

a. 1717, *v.* VI, *f.* 279, *tit.* Regulamen, § *2do* Znosząc.

Sądy Zadworne. Sądow Zadwornych Koron. ordynacyą, z woli Krola Imci spisaną, przez WW. Pieczętarzow Koronnych podpisaną, do akt Koronney Kancellaryi Dekretowey podaną, i pieczęciami oboiey Kancellaryi Koronney utwierdzoną, in praxi et usu iuż będącą, accedente consensu WW. Imć PP. Wielopolskiego Kanclerza W. Koronnego Generała Małopolskiego Ststy Krakowskiego i Imci X. Iana Gnińskiego Podkanclerzego Koronnego in toto approbowano, i aby podług opisu oney, i tymże, ktory w niey, porządkiem te Sądy perpetuo szły, i odprawowały się, deklarowano, i pomienioną ordynacyą in volumen legum inserować pozwolono.

Ktorey osnowa de verbo ad verbum taka iest:

„Omnes ad Iudicia in causis tam suis, quam alienis accedentes, honeste se gerant, a scommatibus et verbis injuriosis, tam contra adversarium, quam (quod absit) contra personas Iudicii, prorsus abstineant, clamoresque, et insolentias non excitent, ebrii non veniant, alioquin insolentius sese gerens, vel ebrius veniens, aut sub celebratione Iudiciorum excessus et tumultus faciens, statim tacto termino citabitur, atque ex regestro seorsivo tactorum terminorum acclamatus, ante omnes causas in recenti judicabitur, et pro clamore aut tumultu excitato, tribus marcis pauperibus ad hospitale applicandis, pro aliis vero excessibus arbitrio Iudicii Regii punietur. Quoniam autem in propositione et defensione causae plurimum bona fides requiritur, admonentur procuratores, ut causas, quibus patrocinantur, diligentissime legant, in iisque defendendis ita procedant, ut extra controversiam necessariam nihil devium dicant, ut omnia, quae asserunt, ipsis actis, vel jure scripto, aut documentis realibus probare et justificare (si opus fuerit) sint parati. Leges, si quas eos allegare contigerit, (curare autem debent, ut sine lege eos loqui pudeat), id fideliter et diligenter faciant, easque, quas allegaverint, illico, ad quod legant libros, quibus illae continentur, praesto habeant. Causas studio non trahant. Illis, quorum patrocinium suscipiunt, graves non sint; litem ex lite non serant, sed quod aequum fuerit, partibus suadeant. Causas injustas non foveant, neque defendant, quod ipsimet iniquum judicaverint, nisi judicialiter additi, atque ita versentur in foro, ut benedictionem Dei prae oculis habendo, potius laudem virtutis mereantur, quam poenas legales incurrant. Quae ad causam non spectant, et discursus minus necessarios omittant, Iudiciumque non morentur, sed explicato verbaliter et summatim causae statu, documenta et rationes, quae causam salvare, aut perimere possunt, allegare, ordinate producere, juxta termini exigentiam, (ultra sphaeram termini ejusdem non divagando) omnino tenebuntur. Ut autem homines varietate et pluralitate causarum non onerentur, neque perturbentur, omnes causas, quascunque habuerint, sive ipsi principales, sive etiam procuratores, tempestive ad minimum pridie Iudiciorum celebrandorum in regestrum (quod in Cancellaria Decretorum de lege haberi et servari debet) inscribi curent. G. quoque Notarius Decretorum, easdem causas in idem regestrum ordinate, sine delectu, prout se quisque prius indixerit, connotabit, neque ordinem regestri perturbabit. Iudicia autem S. R. Majestatis, et eorum Illustrissimi Praesidentes, Cancellarius et Vice-Cancellarius Regni, nonnisi ex eodem regestro, ordine illo, quo inscriptae fuerint, superiores non intermittendo, inferiores non praeponendo, acclamari mandent; easdemque taliter ordinate acclamatas judicabunt, non attenta quavis et quarumquis personarum instantia, et non secundum merita personarum, nec secundum majoritatem vel minoritatem causarum, sed juxta ordinem et numerum regestri, prout se quis prius, vel posterius inscribi fecerit, decident. Serventur autem et intimentur feriae, applicenturque dies certi unicuique generi actionum forensium, utpote.

„Feria secunda, sive die lunae, juris Magdeburgensis et Culmensis civitatum in Regno existentium, ex regestro simplicium; in defectu autem simplicium, ex regestro arestorum Magdeburgensium.

„Feria tertia, sive die Martis, eaedem Magdeburgenses causae, ex regestro arestorum, vel his deficientibus, simplices acclamentur.

„Feria quarta, die Mercurii, itidem Magdeburgenses ex arestorum regestro; in defectu, ex regestro simplicium.

„Feria quinta, die Iovis, causae Pruthenicae simplices et arestorum.

„Feria sexta, die Veneris, spirituales Ruthenicae, in defectu harum, Pruthenicae et Livonicae. Ita tamen, ut mensibus Ianuario et Februario Iudiciis Ducatus Livoniae, recenter per legem publicam assignatis, Livonicae ante omnes has die Veneris praeferantur, reliquis autem mensibus, in defectu spiritualium et Ruthenicarum, judicabuntur eodem die Veneris Pruthenicae.

„Sabbatho, seu die Saturni, causae fisci tam ex simplici, quam ex arestorum regestro. Quod si hae defecerint, Pruthenicae acclamentur et judicabuntur. In defectu porro Pruthenicalium, recursus fiat ad regestrum Magdeburgense primo simplicium, deinde arestorum.

„Pro reliquo, si aliquo die et feria defuerint causae in regestro assignatae, eo casu in defectu debiti regestri, illae causae, quaecunque et in quocunque regestro inscriptae, non judicatae fuerint, acclamentur, et judicentur. His itaque diebus causae ex catalogo judiciario proponentur, neque quispiam praesumat Illustrissimis Dominis Cancellario, seu Vice-Cancellario, Referendario, Notario, aliisque personis Iudicii molestus esse, ut extra regestrum acclametur. Nemini enim hoc conceditur, nec jure concedi debet, neque ea in re respectus personarum ullus habebitur. Caeterum hora judicii futuri, pro temporis opportunitate, sub finem Iudiciorum pro futura sessione semper intimabitur. In causis ad relationem S. R. Mtis spectantibus, principales litigantes, tam ex Regno, quam ex Ducatu Curlandiae et Semigaliae, ipsi, vel eorum procuratores, causas itidem ad regestrum publicum in Cancellaria Decretorum haberi, et servari debitum, tempestive prius inscribant, deinde status causarum fideliter DD. Referendariis exhibeant, neque in eis quidquam addant, augeantque, quod documentaliter probare non poterunt. Aliquin si quis res improbabiles aut irreales in statum causae referre auderet, et postea a parte adversa, vel ab ipsis DD. Referendariis in eo convictus fuerit, vel jussus verba sua justificare actu ipso controversiae non poterit, severe punietur; atque in ejusmodi excessu ter notatus, ab Aula Regia excludetur, munusque procuratoris amittet. G. porro Notarius Decretorum, idem regestrum, seu catalogum causarum, fideliter (juxta ejus officium) inscriptarum, Referendario Regni Iudicii assistenti, vel assidenti praesentabit et tradet, finitis Iudiciis semper recepturus, et ad Cancellariam relaturus. Secundum quod regestrum et numerum causae ad judicandum per Referendarios acclamabuntur.

„Decreta in Iudicio Regio utroque ex seriis partium controversiis prolata, statim promulgari debent, neque post publicatam sententiam, informationes seu importunae instantiae quidquam operentur, nisi manifestum aliquod documentum, vel notorietas nova in Iudicio non allegata, contra rem judicatam adsit. Quo casu G. Notarius ante extraditionem ad Illustrissimum D. Cancellarium, vel Vice-Cancellarium, qui tunc Iudiciis praeest, vel qui eam causam judicaverit, referet. Illi pro suo arbitrio et memoria, intellectis partium ambarum illationibus, corrigant, sub-

scribant, et correctam copiam G. Notario remittant. In extradendis iisdem decretis et communicandis G. Notarius sic procedet: primum, quod attinet decreta in contumaciam prolata, vel simplices approbatorias sententias in se continentes, ea G. Notarius absque ulla haesitatione extradet, in quibus terminus ordinarius praefigatur, dum pars partem adcitaverit pro executione, quod arbitrio suo juxta causae necessitatem G. Notarius faciet. Quod si terminum alium, quam duarum vel sex septimanarum, vel dum pars partem adcitaverit, praefigi quispiam petierit, id porro fiat consensu partis utriusque. Alia vero decreta, quae vel ex controversia partium, ex cruda citatione proferuntur, vel quae aliquam insignem meliorationem vel novum aliquid continent, G. Notarius posteaquam requisitus fuerit, concipiat; conceptum maneat dies tres in manuali non extraditum, intra quos quidem tres dies liceat utrique parti illud legere. Quod si ad Cancellariam Decretorum procuratores venire, et legere intra hos tres dies noluerint, aut neglexerint, non obstante neglectu, aut absentia procuratoris, et parte altera instante, extradatur. Similiter, si (posteaquam legerint) contradictio, intuitu controversiarum, aut inductionis processus, nulla exorta fuerit, itidem extradatur. Si vero causae sint majoris importantiae, neque puncta decreti et latae sententiae uno ictu comprehendi vel declarari possint, talia decreta G. Notarius in hospitio suo concipiat. Interim Iudicium deliberet, concepta autem Iudici et Assessoribus exponantur et publicentur. In Cancellaria munimenta, quae partes pro concipiendis decretis reddunt, seponantur; in iis quaerendis et recipiendis nemo audeat, etiam in Iudicio circa agitationem causae, munimenta aliena surripere, sub gravi animadversione. Ibidem in Cancellaria rixae et contentiones non fiant, alioquin caedens termino tacto citetur, et judicabitur in recenti, prout supra.“

a. 1683, *v.* v, *f.* 660, *tit.* Ordynacya Sądow Zadwornych.

Tęż ordynacyą wszyscy cujuscunque status, sexus, conditionis, dignitatis et praeeminentiae, lites w tychże Sądach maiący, także wszyscy advocati, causidici, procuratores, aliique ex quacunque occasione Iudicio Regio assidentes, in toto observare, manutenere, exequi, i oney parere, sub poena arbitrio Iudicii Regii ejusdem irremissibiliter irroganda, powinni. *Ibidem*, *f.* 661.

Na Sądach Zadwornych Assessorskich Koronnych gdy się będą sądzić sprawy Inflantskie, Sekretarz Xięstwa Inflantskiego przysięgły Assessorem być ma: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 483, *tit.* Ordynacya.

Sądy pod odiazd pierwszy do Szwecyi Zygmunta III iako iść miały w Koronie i W. X. Lit. *late patet ex Constit. a.* 1593, *v.* II, *f.* 1398, *tit.* O Sądach.

Tychże reassumptio pod odiazd wtory tegoż Krola: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1450, *tit.* Reassumpcya.

Sądy żadne spraw extra regestrum przywoływać i odsądzać, sub nullitate dekretow, nie powinny, ale po odsądzoney iedney sprawie, do odsądzenia drugich, i porządku regestrowego przystępować tenentur: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 465, *tit.* Konserwaty.

Sąd żaden w sprawach nikomu clementiam praestare, et moderamine uti nie będzie mieć mocy, sub nullitate judicati: *K. L. ibidem*, *f.* 467, *tit.* Clementia.

We wszystkich Subselliach Sędziowie na patronow i agentow, i na nikogo ze stron nieprzystoynym słowem targać się nie powinni, et e contra patronowie i agenci o wszelką osob swoich lezyą upomnieć się maią; do żadnych zaś tumultow rzucać się, et Iudicium deserere w izbie sądowey, turmatim wychodzić nie powinni, sub poena sessionis turris przez 12 niedziel, ex termino tacto per Instigatorem vindicanda, et in authores tumultow captivatione, et forti executione: *K. L. ibidem*, *f.* 484, *tit.* O zachowaniu honestatis.

Sąd Kompromissarski, alias Polubowny, gdy się strony nań sponte zapisem zdadzą, in suo robore zostawać ma, i żaden Sąd majoris lub minoris Subsellii in cognitionem takowego Kompromissarskiego Sądu (ktory semota appellatione określony, i opisany zapisem będzie) wchodzić, i dekretow znosić nie ma; etiam per suprema Subsellia. A gdyby Sąd Kompromissarski był rożny, i z sobąby się Kompromissarze zgodzić nie mogli, tedy Trybunał W. X. Lit. sprawę rozsądzić obligatur: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 490, *tit.* Obwarowanie Sądow Polubownych.

Sądy criminum perduellionis et laesae Majestatis, *vide tit.* Criminalia.

Sąd o poddanie Smoleńska, Kamieńca, *vide tit. eodem.*

Sądu głownego Woyskowego w pospolitym ruszeniu ordynacya, *vide tit.* Woysko.

Sądy in causis militaribus, *vide tit.* Żołnierz, *tit.* Trybunał.

Sądy w wdztwie Sandomirskim z Poborcami i retentorami podatkow, przed Deputatami, *vide tit.* Podatki.

Także w ziemi Bielskiey, *vide tit. eodem.*

Pod Sądy, miasta wolne być maią od stanowisk żołnierskich, *vide tit.* Woysko.

O Sądach Seymowych, *vide tit.* Seym.

O Sądach Trybunalskich, *vide tit.* Trybunał.

O Sądach, albo Rokach Grodzkich Nurskich, *vide tit.* Grody.

O Sądach Inflantskich, *vide tit.* Inflanty.

Sądy, gdy z iakiey przyczyny do roku i 6 niedziel zawieszone będą, nie szkodzą sprawom zaczętym u Sądu, ani roku przepędzonego stronom czynić mogą: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De actore.

Sądy Zadworne pozwolone w niebytności Krola Imci, aby mogły się odprawować w W. X. Lit. przez W. Kanclerza, lub Podkanclerzego w niebytności iego, za reskryptem iednak I. K. Mości: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 675, *tit.* Pozwolenie.

Na Sądy extraordynaryine ad normam a. 1717 Stany utriusque Gentis zezwoliły: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 574, § Wzaiemnie też.

Do ktorych Sądow, praeter Senatores et Ministros, ex Equestri Ordine utriusque Gentis deputowani Sędziowie. *Ibidem.*

Sądowych mieysc i osob beśpieczeństwo.

Do Sądu z wołaniem, ani z hurmem żaden wchodzić nie ma, pod winą piętnadziestą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 10, *tit.* De his, qui cum strepitu.

Podobnąż popadaią winę zuchwale wchodzący na mieysca, gdzie Sędziowie zasiedli bez Sędziego pozwolenia, chyba dla uproszenia pozwow. *Ibidem*, *f.* 8, *tit.* Quis modus.

U Sądu kto broni dobędzie, a nie rani, na łasce Krolewskiey będzie; ieżeli rani, winę siedmnadziestą Sądowi, a zelżonemu piętnadziestą zapłaci. *Ibidem*, *f.* 53, *tit.* De eo, qui aliquem.

U Sądu, kto noża, broni, włoczni ausu temerario dobędzie, i nią szermować będzie, 60 grzywien Sądowi ma zapłacić; a ieżli kogo rani, na gardle ma być karany, i przez Starostę, albo Burgrabiego ma być zatrzymany, aż do zadosyć uczynienia, i zapłaty winy: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 272, *tit.* De armis.

Kto nie uczci Sądu, albo się rozeprze na stole, gdzie sądzą, 3 grzywny płacić ma in instanti, sub alia 14 marc. poena: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 328, *tit.* De inhonorato Iudicio.

Sąd ktoby naszedł, i gwałt uczynił w swey sprawie, winą statutu karany, i do wieży na niedziel 12 skazany być ma: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 156, *tit.* De violentia.

Potym postanowiono, iż ktoby Sąd, albo Seym zgwałcił, aby na gardle karany był; a ieżeliby uszedł, dobra iego aby konfiskowane były: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 363, *tit.* De poena.

Potym warowano: aby przed Sądem 8 dni, przez wszystek czas Sądow, także po Sądach 8 dni wolność i beśpieczeństwo sądowe gwałcone nie były, pod karaniem gwałcenia gleytu Krolewskiego: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 533, *tit.* De securitate.

Ale potym skassowany ten statut, a statut a. 1507 approbowany: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 548, § Quoniam.

Sądow Trybunalskich beśpieczeństwo, *vide tit.* Trybunał.

Sądow i Ziazdow wszelakich w Płockim, Mazowieck. Podlask. i Rawsk. wdztwach, beśpieczeństwo, iako Trybunału, z tą deklaracyą: iż o wszystkie tamże excessy, to iest: mordy, zranienia, rusznic używania, i insze gwałty, wolno pozwać excessivum tacto termino peremptorio przed Sąd, albo Urząd, gdzie cognitio facti ma być. Co ieżli ex inquisitione pokaże się, tam zaraz exekucya ma być czyniona, i satisfakcya nakazana, sub poena bannitionis, i wszystek postępek in eo passu taki ma być, iaki się w Trybunale zachowywa, salva appellatione na bliższy Trybunał, albo Piotrkowski, albo Lubel. in duabus septimanis. A Trybunał powinien będzie także sprawy sądzić etiam extra palatinatum, tanquam ex termino conservato. A gdyby się taki exces stał na mieyscu, gdzieby Sądu albo Urzędu nie było, tedy wolno będzie takimże postępkiem ad Officium Capitaneale postąpić, ex citatione literali. A ieźliby excessivus z mieysca Seymikow i Sądow ziechał, niźliby mu tactum terminum dano, tedy takowego wolno będzie ad Officium Castren. pozwać pro iisdem poenis, według zwyczaiu trybunalskiego i takiż postepek ma być obserwowany. Tymże też sposobem in 4 articulis castren. sprawy na Trybunale ktorymkolwiek, appellatione tylko semel interposita maią być odprawowane, winę in eisdem 4 articulis dawną wcale zachowuiąc. W czym wszystkim inquisitio, scrutinia per Officium Castren. et Officiales Terrestres, pilnie maią być czynione: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Beśpieczeństwo.

O noszeniu i używaniu rusznic w tychże wdztwach, *vide tit.* Rusznice.

Reassumowano tę konstyt. na Kiiowskie, Bracławskie, i Wołyńskie wdztwa lege perpetua: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1512, *tit.* Beśpieczeństwo Sądow.

A Mazowieckiemu wdztwu securitatem warowano tak: iż ma być violator peremptorie pozwany (ale non per tactum terminum) na Roki Urzędowe Starościńskie, salva appellatione na ktorykolwiek Trybunał, bądź Piotrkowski, bądź Lubels. ktoryby pod ten czas przypadał. A ktoby rusznic albo łukow pod Sądy używał, poena duplici 14 marc. karany być ma ad instantiam cujusvis, in quovis Officio Castr. salva appellatione na Trybunał, ktoryby immediate przypadał: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1525, *tit.* Securitas.

Declaratur: iż na potym violator securitatis Iudiciorum coram Iudicio Castr. vel Officio Capitaneali, gdzieby się exces stał, praecedente poena contumaciae, forum ma mieć tak citatus principalis, iako i complices. Urzędnicy Ziemscy, i słudzy ich temuż prawu podlegać maią. A pozwu positio ma być in bonis citati 2 tygodniami przed terminem; impossessionatis zaś według prawa opisanego; i ma być taż positio ad acta proprii districtus zapisana. Scrutinia też maią być wywodzone coram eodem Iudicio vel Officio, gdzieby się exces stał, praevia extraditione citationis: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1616, *tit.* Deklaracya.

Potym reassumowano superiorem a. 1598 constit. in perpetuum na wszystkę Koronę i W. X. Lit. i Urzędom Grodz. Ziemsk. Mieysk. i w Prussach Wwdzym, sub poenis ibidem expressis, aby według oney exekucyą czynili, roskazano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 3, *tit.* Deklaracya.

Securitatem iednak Iudiciorum in forma Trybunału warowano per terminum tactum in loco delicti, salva appellatione in duabus septimanis inter causas conservatas prosequenda. *Ibidem*, *f.* 7, *tit.* Opatrzenie beśpieczeństwa Sądow.

Ale w wdztwie Krakow. na łożnych i nieosiadłych tylko to służyć ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 281, *tit.* Deklaracya konstytucyi.

W Poznańskim zaś, Kaliskim i Ruskim wdztwach, ktoby bądź przy Sądzie albo Urzędzie Ziemsk. Grodz. bądź w mieście sądowym i na przedmieściach, pod Sądy wszelakie ranił, albo zabił kogożkolwiek, i sądową authoritatem ordinariam tamował, bądź arma seditionem praeseferentia używał, powinien być u onego Sądu, albo Urzędu, praevia citatione sądzony, juxta qualitatem excessus, mediante ibidem in instanti scrutinio, salva appellatione, seu remissione na Trybunał inter causas conservatas: *a.* 1602, *v.* II, *f.* 1616, *tit.* De securitate Iudiciorum.

W Płockim i Sandomirs. wdztwie i ziemi Dobrzyńskiey, *vide tit.* Tactus terminus.

Do Sądu z bronią żadną wchodzić nikt nie ma, pod winą 14 grzywien Sądowi, i utraty broni do Burgrabiego, albo in absentia iego do Urzędnikow sądowych: *a.* 1496, *v.* V, *f.* 272, *tit.* De armis.

Na Trybunał i insze Sądy żaden ktoregokolwiek stanu i kondycyi człowiek, nie ma przyieżdżać w większym poczcie, nad 50 osob, inkluduiąc w to przyiacioły, sługi, i czeladź wszelaką, sub poena mille marc. Polon. ad instantiam Instigatoris Iudicii illius, ex termino tacto in eodem Iudicio repetenda. Co się na Trybunały ściągać ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 273, *tit.* O przyieżdżaniu na Trybunał.

Na też Sądy nie godzi się nikomu in armis et cum armis, insidias et seditionem, ac violentiam praeseferentibus, także z bębnami, chorągwiami przyieżdżać, sub poena perpetuae bannitionis, tamże na Trybunale, i w inszym Sądzie, ad instantiam Instigatoris ex termino tacto decernenda et publicanda. *Ibidem.*

Sądy wszelakie w W. X. Lit. seorsiva constitutione assekurowano, takim sposobem: aby nikt rusznic, łukow, i inszego oręża takowego, coby się ieno strzelbą nazwać i rozumieć mogło, pod Sądy nie nosił. A ktoby z rusznicy, albo z łuku pod Sądy kogo zabił, albo postrzelił, ten nie tylko zabitemu głowczyznę, a ranionemu nawiązki płacić, ale też gardłem, et poena infamiae, sine evasione karany być ma. Oprocz ieźliby się in invasione domus, albo gospody broniąc, kogo zabił, albo ranił, za słusznym wywiedzieniem scrutinii, tey penie podlegać nie będzie winien: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1527, *tit.* O rusznicach.

Salaria.

Salaria collegarum Iudicii według statutu.

Notario Terrestri pro una inscriptione usque ad finem causae, grossus unus, aut in principio medius, et in fine medius grossus: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 78, *tit.* De Notariis.

Simile statutum: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Notae Notariorum.

Confirmatum id: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 370, § Sopientes.

Iterum: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Et quia.

A testibus productis, si scribere eorum dicta oportebit et signare, grossus unus, ubi vero terminos peremptorios scribent, pro nota et sigillo medius grossus: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 50, *tit.* De salariis.

A dilatione termini vera infirmitate, vel cassatione inscriptionis grossus unus: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 507, § Quod salario.

Pro membranis medius grossus: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Taxa.

Pro labore quaerendi, nihil: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 378, *tit.* Taxa literarum.

Pro literis pargamenis cum appressis sigillis gr. 10, ex quibus sex Iudici, duo Subjudici, et duo Notario cedere debent. *Ibidem.*

A literis vero papyreis sub sigillo Iudicis, vel Subjudicis, grossus unus. *Ibidem.*

A condemnatione in poena contumaciae grossi 2. *Ibidem.*

A condemnatione in lucro, grossi 4. *Ibidem.*

Quae Statuta de salario Officialium in suo robore permanere voluit Sigismundus I: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 394, *tit.* De salario.

Tandem a sigillatis membranis grossus medius, et a minutis extractis non sigillatis, gr. unus: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Item Notarius.

Pro litera vero judiciali cum sigillo Judicis, vel Subjudicis, gr. 10. *Ibidem*, § Item pro labore.

Ultra quam ordinationem, si Notarius aliquid extorsisset, restituere tenebatur cum poena trium marcarum parti, et totidem Judicio in instanti exsolvenda. *Ibidem*, § Quod si Notarius.

Hae constitutiones de Notariis, ut per omnia executionem habeant, demandatum: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* De Notariis Terrestribus.

Simile quid: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Kancellarya też.

Salaria, albo pamiętne sądowe i pisarskie.

In causis haereditariis vel non haereditariis magnis, gr. 4. In parvis gr. 2: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 22, *tit.* De memoriali.

Item in minoribus causis aestimationis marcarum 30, gr. 2: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 77, *tit.* De memoriali.

A majoribus vero, quae ultra 30 marcas se extendunt, gr. 4. *Ibidem.*

Ab una quaestione, etiamsi plures personas contingente, unum tantum memoriale exigebatur. *Ibidem*, *tit.* De una, *et a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Et quia multae.

Pro re principali decreta unum memoriale: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 403, § Et protestationes.

A contumacia condemnando citatum absentem, gr. 2. *Ibidem*, *f.* 410, § Item volumus, ut.

Sądowych mieysc i osob beśpieczeństwo.

Do Sądu z wołaniem, ani z hurmem żaden wchodzić nie ma, pod winą piętnadziestą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 10, *tit.* De his, qui cum strepitu.

Podobnąż popadaią winę zuchwale wchodzący na mieysca, gdzie Sędziowie zasiedli bez Sędziego pozwolenia, chyba dla uproszenia pozwow. *Ibidem*, *f.* 8, *tit.* Quis modus.

U Sądu kto broni dobędzie, a nie rani, na łasce Krolewskiey będzie; ieżeli rani, winę siedmnadziestą Sądowi, a zelżonemu piętnadziestą zapłaci. *Ibidem*, *f.* 53, *tit.* De eo, qui aliquem.

U Sądu, kto noża, broni, włoczni ausu temerario dobędzie, i nią szermować będzie, 60 grzywien Sądowi ma zapłacić; a ieźli kogo rani, na gardle ma być karany, i przez Starostę, albo Burgrabiego ma być zatrzymany, aż do zadosyć uczynienia, i zapłaty winy: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 272, *tit.* De armis.

Kto nie uczci Sądu, albo się rozeprze na stole, gdzie sądzą, 3 grzywny płacić ma in instanti, sub alia 14 marc. poena: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 328, *tit.* De inhonorato Iudicio.

Sąd ktoby naszedł, i gwałt uczynił w swey sprawie, winą statutu karany, i do wieży na niedziel 12 skazany być ma: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 156, *tit.* De violentia.

Potym postanowiono, iż ktoby Sąd, albo Seym zgwałcił, aby na gardle karany był; a ieżeliby uszedł, dobra iego aby konfiskowane były: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 363, *tit.* De poena.

Potym warowano: aby przed Sądem 8 dni, przez wszystek czas Sądow, także po Sądach 8 dni wolność i beśpieczeństwo sądowe gwałcone nie były, pod karaniem gwałcenia gleytu Krolewskiego: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 533, *tit.* De securitate.

Ale potym skassowany ten statut, a statut a. 1507 approbowany: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 548, § Quoniam.

Sądow Trybunalskich beśpieczeństwo, *vide tit.* Trybunał.

Sądow i Ziazdow wszelakich w Płockim, Mazowieck. Podlask. i Rawsk. wdztwach, beśpieczeństwo, iako Trybunału, z tą deklaracyą: iż o wszystkie tamże excessy, to iest: mordy, zranienia, rusznic używania, i insze gwałty, wolno pozwać excessivum tacto termino peremptorio przed Sąd, albo Urząd, gdzie cognitio facti ma być. Co ieźli ex inquisitione pokaże się, tam zaraz exekucya ma być czyniona, i satisfakcya nakazana, sub poena bannitionis, i wszystek postępek in eo passu taki ma być, iaki się w Trybunale zachowywa, salva appellatione na bliższy Trybunał, albo Piotrkowski, albo Lubel. in duabus septimanis. A Trybunał powinien będzie także sprawy sądzić etiam extra palatinatum, tanquam ex termino conservato. A gdyby się taki exces stał na mieyscu, gdzieby Sądu albo Urzędu nie było, tedy wolno będzie takimże postępkiem ad Officium Capitaneale postąpić, ex citatione literali. A ieźliby excessivus z mieysca Seymikow i Sądow ziechał, niżliby mu tactum terminum dano, tedy takowego wolno będzie ad Officium Castren. pozwać pro iisdem poenis, według zwyczaiu trybunalskiego i takiż postepek ma być obserwowany. Tymże też sposobem in 4 articulis castren. sprawy na Trybunale ktorymkolwiek, appellatione tylko semel interposita maią być odprawowane, winę in eisdem 4 articulis dawną wcale zachowuiąc. W czym wszystkim inquisitio, scrutinia per Officium Castren. et Officiales Terrestres, pilnie maią być czynione: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Beśpieczeństwo.

O noszeniu i używaniu rusznic w tychże wdztwach, *vide tit.* Rusznice.

Reassumowano tę konstyt. na Kiiowskie, Bracławskie, i Wołyńskie wdztwa lege perpetua: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1512, *tit.* Beśpieczeństwo Sądow.

A Mazowieckiemu wdztwu securitatem warowano tak: iż ma być violator peremptorie pozwany (ale non per tactum terminum) na Roki Urzędowe Starościńskie, salva appellatione na ktorykolwiek Trybunał, bądź Piotrkowski, bądź Lubels. ktoryby pod ten czas przypadał. A ktoby rusznic albo łukow pod Sądy używał, poena duplici 14 marc. karany być ma ad instantiam cujusvis, in quovis Officio Castr. salva appellatione na Trybunał, ktoryby immediate przypadał: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1525, *tit.* Securitas.

Declaratur: iż na potym violator securitatis Iudiciorum coram Iudicio Castr. vel Officio Capitaneali, gdzieby się exces stał, praecedente poena contumaciae, forum ma mieć tak citatus principalis, iako i complices. Urzędnicy Ziemscy, i słudzy ich temuż prawu podlegać maią. A pozwu positio ma być in bonis citati 2 tygodniami przed terminem; impossessionatis zaś według prawa opisanego; i ma być taż positio ad acta proprii districtus zapisana. Scrutinia też maią być wywodzone coram eodem Iudicio vel Officio, gdzieby się exces stał, praevia extraditione citationis: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1616, *tit.* Deklaracya.

Potym reassumowano superiorem a. 1598 constit. in perpetuum na wszystkę Koronę i W. X. Lit. i Urzędom Grodz. Ziemsk. Mieysk. i w Prussach Wwdzym, sub poenis ibidem expressis, aby według oney exekucyą czynili, roskazano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 3, *tit.* Deklaracya.

Securitatem iednak Iudiciorum in forma Trybunału warowano per terminum tactum in loco delicti, salva appellatione in duabus septimanis inter causas conservatas prosequenda. *Ibidem*, *f.* 7, *tit.* Opatrzenie beśpieczeństwa Sądow.

Ale w wdztwie Krakow. na ložnych i nieosiadłych tylko to służyć ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 281, *tit.* Deklaracya konstytucyi.

W Poznańskim zaś, Kaliskim i Ruskim wdztwach, ktoby bądź przy Sądzie albo Urzędzie Ziemsk. Grodz. bądź w mieście sądowym i na przedmieściach, pod Sądy wszelakie ranił, albo zabił kogożkolwiek, i sądową authoritatem ordinariam tamował, bądź arma seditionem praeseferentia używał, powinien być u onego Sądu, albo Urzędu, praevia citatione sądzony, juxta qualitatem excessus, mediante ibidem in instanti scrutinio, salva appellatione, seu remissione na Trybunał inter causas conservatas: *a.* 1602, *v.* II, *f.* 1616, *tit.* De securitate Iudiciorum.

W Płockim i Sandomirs. wdztwie i ziemi Dobrzyńskiey, *vide tit.* Tactus terminus.

Do Sądu z bronią żadną wchodzić nikt nie ma, pod winą 14 grzywien Sądowi, i utraty broni do Burgrabiego, albo in absentia iego do Urzędnikow sądowych: *a.* 1496, *v.* V, *f.* 272, *tit.* De armis.

Na Trybunał i insze Sądy żaden ktoregokolwiek stanu i kondycyi człowiek, nie ma przyieżdżać w większym poczcie, nad 50 osob, inkluduiąc w to przyiacioły, sługi, i czeladź wszelaką, sub poena mille marc. Polon. ad instantiam Instigatoris Iudicii illius, ex termino tacto in eodem Iudicio repetenda. Co się na Trybunały ściągać ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 273, *tit.* O przyieżdżaniu na Trybunał.

Na też Sądy nie godzi się nikomu in armis et cum armis, insidias et seditionem, ac violentiam praeseferentibus, także z bębnami, chorągwiami przyieżdżać, sub poena perpetuae bannitionis, tamże na Trybunale, i w inszym Sądzie, ad instantiam Instigatoris ex termino tacto decernenda et publicanda. *Ibidem.*

Sądy wszelakie w W. X. Lit. seorsiva constitutione assekurowano, takim sposobem: aby nikt rusznic, łukow, i inszego oręża takowego, coby się ieno strzelbą nazwać i rozumieć mogło, pod Sądy nie nosił. A ktoby z rusznicy, albo z łuku pod Sądy kogo zabił, albo postrzelił, ten nie tylko zabitemu głowczyznę, a ranionemu nawiązki płacić, ale też gardłem, et poena infamiae, sine evasione karany być ma. Oprocz ieżliby się in invasione domus, albo gospody broniąc, kogo zabił, albo ranił, za słusznym wywiedzieniem scrutinii, tey penie podlegać nie będzie winien: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1527, *tit.* O rusznicach.

Salaria.

Salaria collegarum Iudicii według statutu.

Notario Terrestri pro una inscriptione usque ad finem causae, grossus unus, aut in principio medius, et in fine medius grossus: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 78, *tit.* De Notariis.

Simile statutum: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Notae Notariorum.

Confirmatum id: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 370, § Sopientes.

Iterum: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Et quia.

A testibus productis, si scribere eorum dicta oportebit et signare, grossus unus, ubi vero terminos peremptorios scribent, pro nota et sigillo medius grossus: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 50, *tit.* De salariis.

A dilatione termini vera infirmitate, vel cassatione inscriptionis grossus unus: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 507, § Quod salario.

Pro membranis medius grossus: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Taxa.

Pro labore quaerendi, nihil: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 378, *tit.* Taxa literarum.

Pro literis pargamenis cum appressis sigillis gr. 10, ex quibus sex Iudici, duo Subjudici, et duo Notario cedere debent. *Ibidem.*

A literis vero papyreis sub sigillo Iudicis, vel Subjudicis, grossus unus. *Ibidem.*

A condemnatione in poena contumaciae grossi 2. *Ibidem.*

A condemnatione in lucro, grossi 4. *Ibidem.*

Quae Statuta de salario Officialium in suo robore permanere voluit Sigismundus I: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 394, *tit.* De salario.

Tandem a sigillatis membranis grossus medius, et a minutis extractis non sigillatis, gr. unus: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Item Notarius.

Pro litera vero judiciali cum sigillo Judicis, vel Subjudicis, gr. 10. *Ibidem*, § Item pro labore.

Ultra quam ordinationem, si Notarius aliquid extorsisset, restituere tenebatur cum poena trium marcarum parti, et totidem Judicio in instanti exsolvenda. *Ibidem*, § Quod si Notarius.

Hae constitutiones de Notariis, ut per omnia executionem habeant, demandatum: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* De Notariis Terrestribus.

Simile quid: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Kancellarya też.

Salaria, albo pamiętne sądowe i pisarskie.

In causis haereditariis vel non haereditariis magnis, gr. 4. In parvis gr. 2: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 22, *tit.* De memoriali.

Item in minoribus causis aestimationis marcarum 30, gr. 2: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 77, *tit.* De memoriali.

A majoribus vero, quae ultra 30 marcas se extendunt, gr. 4. *Ibidem.*

Ab una quaestione, etiamsi plures personas contingente, unum tantum memoriale exigebatur. *Ibidem*, *tit.* De una, *et a.* 1523, *v.* I, *f.* 410, § Et quia multae.

Pro re principali decreta unum memoriale: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 403, § Et protestationes.

A contumacia condemnando citatum absentem, gr. 2. *Ibidem*, *f.* 410, § Item volumus, ut.

A decreto pro se lato, gr. 5. *Ibidem*, § Item volumus, ut quilibet.

Idem sentiendum de Capitaneali Iudicio: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Crebris Neque plus.

Salaria ab intromissione Capitaneis dari solita, abrogata: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De solutione ab intromissionibus.

Salaria Cancellariae Regiae.

A procuratorio gr. 3.

A literis commissionis cum mandato, gr. 10.

A literis consensus super bona Regia fl. 2.

Ab aliis vero inscriptionibus communibus, sexagenae duae.

A quibuslibet literis clausis, gr. 6.

A literis salvi conductus, gr. 12.

A literis perpetuis in pargameno cum serico, sexagenae quinque.

Cives vero, Judaei, et homines externi, solvent literas ad libitum Cancellariae. *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Taxa literarum.

Salaria Notarii curiae Episcopalis.

Pro libertate super quacunque re conficienda seu privilegio super ea conscribendo, Pragenses gr. 6.

Pro quacunque quietatione, Prag. gr. 1.

Pro sententia contumaciae, gr. 2.

Pro aggravaminibus subsequendis, ultra Pragenses gr. 6, nihil exigatur, sub poena excommunicationis. *Stat. Bodzantae Ep. Cracov. vide a.* 1433, *v.* I, *f.* 104, *tit.* De salario Tabellariorum.

Salaria Mazowieckie.

Sąd Ziemski, Grodzki, i Urząd Stściński, od kaźni definitivae sententiae, a nie od tych, ktore ex interlocutorio bywaią, kilkakroć in una eademque causa, super unam citationem czynione, także od zapisow wszelakiey wieczności, i ran, gwałtow, zastaw, i długow prostych, nie więcey brać i wyciągać maią, ieno pułtora gr. A od długow prostych i zastaw, ktore mnieyszą summę maią, niż 10 kop, także od aresztow przydania Woźnego, od widzenia, gdy na nie sobie pozwany bierze, od deliberacyi, nic nie ma być brano, sub poena 14 marc. na Wiecach, albo in foro ultimae instantiae peremptorie repetenda. A tego salarium, albo pamiętnego, Sędzia dwie części, a Podsędek trzecią mieć ma. *In Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 931, *tit.* O pamiętnym.

Pisarzowi Ziemsk. od membrany z pieczęcią na pozew ieden z iego rewersałem, od kaźni każdey, od zeznania rożnych doczesnych rzeczy, od każdey intromissyi, od kontrowersyi od każdey allegacyi, (a allegacya ma być rozumiana odmowa stronie przeciwney, aż dotąd, że druga strona na to odmawiać pocznie) chociaż tam racyi i odmow będzie nie mało, i od zapisow allegacyi, to iest: od propozycyi i appellacyi, po połgroszku iednym. Od wieczności zaś wszelakiey, a querela cum deputatione Officii, od wzdania w zysku, od reskryptow wieczności, zastaw, i innych wszelakich zapisow i aktow, po gr. 1. Od aktykowania przywileiu gr. 2, od wydania listu sądowego na wieczność iakążkolwiek cum intromissione gr. 12, z czego Pisarzowi 4 gr. a ostatek Sądowi. Więcey wyciągać się nie godzi, sub poena, quae supra 14 marc. parti, naydaley do drugich Rokow solvenda. O co forum peremptorie ut supra. *Ibidem, f.* 932, § Pozwy, *et f.* 933, § Zapisy.

Od czytania przywileiow wszelakich, i listow sądowych, ktore w aktach będą pokładane, nic brać nie maią Pisarze. *Ibidem.*

Od szukania rzeczy w xięgach nowo od roku zapisaney, nic nie ma być płacono, ale to darmo naleść, i czytać u Sądu Pisarz powinien. Co iednak wyżey roku od tego szukania gr. 1. *Ibidem.*

Miernikowi Ziemsk. od włoki miary Chełmińsk. w ktorey 30 morgow w iednym mieyscu zawiera się, a ieźli na rożnych mieyscach morgi, tedy od każdego morgu po szelągu, a nie więcey, sub poena 60 marc. A takowy Miernik ma być przysięgły. *Ibidem, f.* 948, *tit.* O rozdziale.

Urząd, albo Sąd Grodzki Ciechanowski, nie ma więcey brać od przyięcia zapisu, i zeznania do xiąg, iedno połtora gr. a od extraktu 2 grosze: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1231, *tit.* Grod Ciechanowski.

Salaria Urzędnikow Ziemsk. i Grodzk. Kor. od kwitow, od protestacyi, od dekretow, intromissyi, i manifestacyi, obdukcyi, prezentacyi, Woźnego relacyi, pamiętnego po gr. 5, od kontrowersyi, za susceptę, extrakty po gr. połosma. Od oblat aktow granicznych, działow wiecznych, przywileiow, i za minutę, zł. 1 od obu stron. Od scrutinium zł. 2, a od świadkow po gr. 5, sub poena centum marc. in Iudicio Tribunalitio peremptorie repetenda, sub poena bannitionis persolvenda. A kędy zwyczaiem dawnym salaria mnieysze są nad te, nie maią być podwyższone: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 178, *tit.* Salaria.

Od wyręczenia bydła w Grodzie, by go naywięcey było, gr. 12: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O zaiętym i błędnym bydle.

Od aresztu u Sądu Pisarzowi grosz, na Seymie, za Dworem, i wszędy ma Szlachcic płacić. *Ibidem, f.* 1235, *tit.* Areszty u Sądu.

Pisarze Ziemscy i Grodzcy, także i Urzędy Podkomorskie, w wdztwie Sieradzk. i ziemi Wieluńsk. nie inaksze salaria w kancellaryach brać maią od zapisow, i extraktow wszelakich, iedno podług opisaney zgody i postanowienia w Grodzie Warszawsk. aktykowanego, sub poena 14 marc. Polonic. persolvenda. O co forum na Trybunale Kor. ad instantiam parti laesae: *a.* 1607, *v.* II, *f* 1623, *tit.* O salaryach.

Potym to postanowienie wpisać in volumen legum kazano. Ktore przyięły i wdztwa: Krakowskie, Łęczyckie, ziemia Zatorska, powiat Sochaczewski. To iest: Ab inscriptionibus debitorum, obligationum, resignationum, donationum, arendarum, transfusionum, submissionum, reformationum, advitalitatum, quietationum cum submissione evictorea, a relationibus intromissionum, damni, vel violentiae, occisi capitis positarum citationum plurium in uno processu simul factis, ab obductione vulnerum, ingrossatione privilegii, seu inscriptionis, poena contumaciae in Iudicio Tribunalitio, decreto quolibet, sive per controversiam, sive per contumaciam lato, dilationibus juridicis, limitatione cum approbatione processus, et limitatione in Judicio Tribunalitio, pro motione admissa ab accessorio, pro sigillato decreto et sigillata motione, pro inductione testis, grossi 5. A quietatione simplici, cassatione inscriptionis, relatione exportatae citationis circa actum, sive per controversias, sive in contumaciam expedita, scripta, a poena contumaciae in Judicio Tribunalis Regni, limitatione generali omnium causarum,a sigillata quietatione, limitatione sine evictione, relatione simplici sine querela, inscriptione simplicis debiti sub vadio, ac in genere ab omni sigillata tali minutiori minuta, grossi 2. A limitatione simplici Notario, protestatione simplici coram Judicio seu Officio facta, motione sive appellatione, ab aresto, grossus 1. A decreto ex actis Tribunalis Regni Notario Terrestri, ab indigenis nobilibus palatinatus Siradiensis, tantum grossi 10, ab aliis vero juxta antiquam consuetudinem receptam. Pro motione prolixiori cum aliquot instantiis, vel in negotio principali, grossi 10. A scrutinio contra principalem, Judicio flor. 2; Notario vero a sigillatione ejusdem grossi 12. A granitiebus finitis, juxta antiqua statuta, pars actoratum obtinens, marcas tres solvito. A porrectione controversiae ad acticandum, nihil omnino in Cancellaria exigatur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 177, *tit.* Salaria.

Salarium albo pamiętnego, Sąd Ziemski Lubelski nie ma brać na Trybunale większego, tylko iako Sieradzki, sub poena et foro o tym napisanemi: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 286, *tit.* O salaryach.

Pisarze Ziemscy, Trybunalscy, i Seymowi, zachować się według teyże konstytucyi powinni. O co ex officio w Trybunale respondebunt: *a.* 1638, *v.* III, *f*, 965, *tit.* Salaria.

Salaria Grodu i Ziemstwa Kamienieck. i Latyczewsk. do Grodu Kamienieck. podane, approbowano: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 24, *tit.* Salarium.

W ziemi Gostyń. od każdego dekretu, pamiętnego 3 gr. płacono być ma. Ktoremi Sędzia z Podsędkiem dzielić się maią, według statutu Zygmunta Krola a. 1523. A Pisarz przy swym salarium dawnym ma zostać: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 697, *tit.* Chowanie xiąg.

Potym postanowiono: że Sędzia ma brać przysądzonego trzy części, a Podsędek z Pisarzem dwie części. A na scrutinia wszelakie Sędzia z Pisarzem podpisować się ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 881, *tit.* Salaria.

Potym declaratur in perpetuum, że przysądzonego Sędzia ma brać dwie części, Podsędek trzecią, a Pisarzowi piąty grosz przysądnego iść ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 971, *tit.* Salaria.

W Wołyńsk. i Bracławsk. wdztwach, ma być iako w Koronie, tak na Trybunale, iako i w inszych Sądach. A peresudy na Trybunale, et in omnibus minoribus Subselliis zniesiono: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1511, *tit.* O płaceniu. (*Vide tit.* Koce.)

Potym: że obywatele wdztw Wołyńsk. Bracławsk. także i Kiiowsk. nie maią większego płacić salarium w Trybunale, tylko iako Koronni, postanowiono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 880, *tit.* Salaria w Trybunale.

A w Kancellaryach Ziemsk. Grodzk. i Trybunalsk. większe od nich salaria wyciągane być nie maią, nad opisanie dawne w prawie, w statucie tychże wowdztw, w rozdz. 4, artykule 3, pod winą sta grzywien. O ktorą forum na Trybunale inter causas officii ma być: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1511, *tit.* O depaktacyach.

Potym postanowiono: iż w Kancellaryach Trybunalsk. Ziemsk. i Grodzk. od dekretow i wszelkich extraktow, i inkwizycyi obywatelow wdztwa Wołyńsk. i wygnańcom wdztwa Kiiowsk. służących, nie ma być więcey brano nad zwyczay Koron. Kancellaryi, sub privatione officii, ad instantiam cujusvis w Trybunale Kor. inter causas officii ex speciali regestro vindicanda: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 932, *tit.* Sądy.

Salaria Urzędowi Ziemsk. Drohick. od wszelkich dekretow, kondemnat, zapisow, a quibuscunque tam per controversiam, quam et in contumaciam Iudiciariis actibus, w Miedzny i Drohiczynie odprawionych, Kancellarya juxta antiquam legem et consuetudinem powinna oddawać: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 581, *tit.* Reassumptio Rokow. (*Vide tit.* Roki.)

Salarium żadnego od spraw skarbowych na potym żadne Sądy i Urzędy, etiam ultimae instantiae Tribunalis, brać nie maią, sub duplici poena in Officiales in a. 1613, sancita, inter causas fisci in Iudicio Tribunalis Regni peremptorie repetenda: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 423, § Od spraw skarbowych.

Ta poena iest w konst. a. 1607 wyrażona, do ktorey pomieniona konstyt. a. 1613 referuie się, quam supra vide.

Wdztwo Rawskie ma być wiecznie wolne od pamiętnego, ale według starego zwyczaiu płacić ma u Sądu: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Woiewodztwo.

W Wielkiey-Polszcze od wzdania tylko gr. 5

brać się powinno, sub poena 100 marc. *a.* 1565, *v.* II, *f.* 694, *tit.* Wzdania.

In salariis Pisarze Trybunalscy i Seymowi, juxta const. a. 1613 o salaryach wdztwu Sieradz. służących (*ktorą supra miałeś*) zachować się maią. O co ex officio w Trybunale obadwa respondebunt: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 965, *tit.* Salaria.

W W. X. Lit. przy appellacyi trzynasta kopa z żadney strony nie ma być brana, ani przesądy, ani żadne datki od takiey sprawy, w ktorey się strony ziednaią, bądź po przesłuchaniu kontrowersyi, nim dekret ferowan będzie, a pogotowiu ktorey Sąd głowny słuchać nie będzie. A gdy pozwany zostanie wolen od pozwu i od rzeczy, nie przesąd, ale pamiętne tenże Sąd brać ma. Gdy zaś co aktorowi przysądzi, i do possessyi skaże, od tego przesąd weźmie według konstyt. a nie według swey taxy: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1526, *tit.* O dochodach Sędziow.

Pisarzom Ziemsk. lub Grodz. od wpisania sprawy szostak bity 1, od kopii oddaney, i odebraney po 5 gr., od otwarcia xiąg dawnych gr. 15. Od proklamaty gr. połosma, od arkusza extraktu (ktory arkusz z iedney strony ma mieć wierszy 30) zł. 1 Pisarzowi, a Regentowi połzł. Od dylacyi każdey, excepto godziny, gr. 15. Od wzdania, czy iedno, czy więcey będzie lukrow, kopa iedna. Ktorych dochodow według statutu W. X. Lit. na Urzędzie Ziemsk. dwie części Sędziemu, a trzecia Podsędkowi. A na Urzędzie Grodzk. dwie części Podwoiewodzemu, lub Podstarościemu Sądowemu, a trzecia Sędziemu Grodzk. cedere ma. Od pieczęci wszelkich dokumentow po gr. 15, a przesądy zniesiono: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 478, *tit.* Dochod in Subselliis.

Salarium od scrutinium w wdztwie Mazowieck. *vide tit.* Scrutinium.

Salaria Podkomorzego, *vide tit.* Podkomorzy.

Salaria w miastach Pruskich od suscept i extraktow, *vide tit.* Miasta.

Salaria Poborcow *patent w konstytucyach przy podatkach.*

O salarium, albo kwitowe nad zwyczay większe, Poborcow Ziemi Bielskiey karano. *Vide tit.* Podatki.

Salarium od suscepty kwitow z podatkow do Grodu, i od extraktu, w wdztwie Ruskim, *vide tit.* Podatki.

De salariis Deputatow Trybunalsk. tak Kor. iako i W. X. Lit. *vide tit.* Deputaci.

Saletra.

Saletra nie ma być wywożona z Korony, sub amissione oney, et poena 500 marc. na Trybunale inter causas fisci, ad instantiam Instigatoris Regni, delatori et fisco Regio per medium dividenda, ac persolvenda. Teyże poenae subjacebit i Instygator Kor. gdyby o to czynić nie chciał: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 381, *tit.* O saletrze.

Reassumowano tę konstyt. tak na Koronę, iako i na W. X. Lit. et pro lege perpetua deklarowano. A PP. Podskarbiowie, aby kupcy pod pretextem inszych towarow extra Regnum saletry i prochow potaiemnie nie wywozili, doyrzeć tego maią: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 524, *tit.* Saletra.

Saletry i siarki za granice wywozić się nie godzi z W. X. Lit. mimo pozwolenie Generała artylleryi tegoż Xięstwa, sub poenis o niewywożeniu saletr w prawie sancitis: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 383, *tit.* O wywożeniu saletr.

Sąsiedzi.

Sąsiedzi we wsiach pomodz maią gonić złodzieia, kiedy sąsiad prosi; inaczey winni szkody będą: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 23, *tit.* De fure.

Sąsiedzi collaterales przypozwani być maią do granic: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 412, § Si vero essent.

Scartabellus.

Scartabello pro capite 30 marcae, pro vulnere autem 5 marcae antea solvebantur: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 37, *tit.* De villano. (*Vid etit.* Mężoboystwo, *tit.* Rany).

Nowo-kreowaney szlachcie, ad tertiam progeniem officia et beneficia dawane, ani w legacyach żadnych posyłani być nie maią, wyiąwszy tych, ktorzy zdrowiem, albo substancyą zaszczycaliby Oyczyznę, i ktorzy ex antiquis familiis externis przyięci będą: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 625, § Cudzoziemcom.

Plura vide tit. Szlachcic.

Scripta in archivo.

Skrypta wszystkie ad archivum podane, i diplomata u kogoby, lub sukcessorow iego, etiam in concredito, zostawały dotąd, na blisko przyszłym Seymie do Pieczętarzow oddane być maią. O ktore Instygator Kor. inquirere powinien, et casu nieoddania onych, contraventores na Seym przypozwać: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 597, *tit.* O skryptach in archivum.

Scriptorum ad archivum Regni porrectorum approbationes, *vide tit.* Approbacye.

Scriptorum in archivo Regni in arce Cracov. exstanti, revisio, *vide tit.* Kommissye.

Skrypta, albo-obligi od zagranicznych prokurowane, *vide tit.* Summy.

Scrutinium.

Scrutinia osobie tylko Krolewsk. statutem Olbrachtowym są powierzone, a skrutatorowie przysięgli być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Scrutinia.

Scrutinium o zabicie ma czynić Wwda z Sądem Ziemskim na Wiecach, albo Ststa z tymże Sądem Ziemskim. Może iednak Wwda osiadłego Szlachcica przysięgłego, i Ststa Podstarościego na swym mieyscu posadzić. A gdy się ex scrutinio na kogo pokaże, że zabił, przed

Krola ma być pozwan o wieżą: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Scrutinium.

Scrutinium in causis honoris na Wiecach za przypozwem ma być wywodzone, ktore ieżliby nie doszły po przypozwie, Krol do powiatu na Seymie ma na to dać skrutatory: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 693, *tit.* O rzeczach.

To wszystko per subsequentia zniesiono.

Scrutinium o zabicie szlachcica przy robocie, na Wiecach ma być czynione. *W Except. Mazow. a.* 1576, *v.* II, *f.* 943, *tit.* O ubiciu i zabiciu szlachcica.

Scrutinia in causis criminalibus na Ziemsk. albo Grodz. Rokach pierwszych illius districtus, ubi crimen patratum est, post obductionem, za przypozwem maią być wywodzone: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 966, *tit.* Scrutinium.

Skrutatorowie nie maią być dawani in causa invasionis domus, post convictionem. Przed konwikcyą iednak ma być scrutinium. *Ibidem*, *f.* 973, *tit.* De invasione domus.

Scrutinia o głowę, i ziednanie iey, na pierwszych Ziemskich albo Grodzkich Rokach maią być wywodzone, post obductum crimen: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1216, § A iżby te scrutinia.

Przed scrutinium ma uprzedzać kładzienie pozwu dwoma tygodniami. *Ibidem.*

Scrutinium obiedwie strony wywodzić powinny, uczyniwszy naprzod przysięgę: że świadkow, ktorych stawią, nie przenaięli, ani są przez nich corrupti, a świadkowie maią być wiary godni. *Ibidem.*

Scrutinium sam Sąd ma odprawować, nie przez substytuty, inquirendo circumstantias rei dostatecznie, i iak naypilniey, i examinowanych, z drugiemi nie spuszczaiąc. A ieżliby ktory był w czym varians, informatus, albo favorisans, notować to ma. Oczywistych świadkow ma być pierwsze uważenie, a pluralitas tych zwłaszcza, ktorzyby ex auditu świadczyli nie ma być pisana, oprocz żeby ktory co specialiter ad investigandam rei veritatem powiedział. Dwanaście świadkow maią być przyimowani, ktorzy ore tenus, a nie zkartek testimonia powinni deponować. *Ibidem.*

Scrutinium ma pozwany wywodzić na pozew aktora, na swoy się pozew nie odwoływaiąc. *Ibidem.*

Ktokolwiekby pozwany był, aby in scrutinio świadectwo deponował, powinien peremptorie stanąć, i przysięgę uczynić, albo ieżliby nie chciał przysiądz, pod wiarą i sumnieniem prawdę powiedzieć. *Ibidem.*

Do scrutinium szlachcic poddanych powinien stawić, sub poena 100 marc. ktora in instanti ma być nakazana, cum remissione ad loci Capitaneum pro executione facienda, ieżliby był contumax, i albo świadczyć sam, albo poddanych stawić nie chciał. A ieżliby komu zadano było, że ktorego z poddanych iego niedostawa, drudzy poddani pod przysięgą zeznawać maią, iż go pod ich panem nie masz, ani go pozew zastał. Toż mieszczanie wszelacy powinni uczynić, gdy o to od strony ktoreykolwiek pozwani będą, i świadectwo dać przed Sądem albo Urzędem przysiągłszy, pod winą wyżey opisaną. *Ibidem.*

Scrutinium pozwany, w inszym wwdztwie będący, może zeznać coram proximo Officio Capitaneali, a w Prussach coram civili takim, iaki wyżey sposobem. *Ibidem.*

Scrutinia in occluso rotulo stronom maią być wydawane. *Ibidem.*

Scrutinia in causis criminis laesae Majestatis, et perduellionis, *vide tit.* Criminalia.

Od scrutinium w wdztwie Mazowieckim Sędziowie i Pisarze Ziemscy nie maią brać więcey w Sądzie, ieno kopę aequaliter, a Woźni gr. 3 od całego scrutinium: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1514, *tit.* Scrutinia.

Securitas honorum, et bonorum, vide tit. **Szlachcic,** tit. **Dobra,** tit. **Długi.**

Sekretarze.

Sekretarza Wielkiego Krol wedle zasług i dzielności, wedle czasu i pożytku Rzeplitey, i wedle woli swoiey, na wyższy stan i opatrzenie podnieść może: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 359, *ver. ultimo.*

Sekretarzem się każdy zowie z Pisarzow i Komornikow Krola Imci: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 297, *tit.* De majori Secretario.

Sekretarz Wielki ieden tylko być ma, ktory ma wiedzieć taiemne expedycye Rzeplitey i pieczętarskie, a ten iest primus expectans prelatur, i dostoieństw, i opatrzenia. *Ibidem.*

Tenże na kanclerski, lub podkanclerski urząd immediate succedere ma. *Ibidem.*

Sekretarzow Kor. przysięga, *vide tit.* Przysięga.

Senator.

Senatorem nie może być tylko szlachcic: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Item promittimus.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Quas quidem, *et a.* 1538, *ibidem*, *f.* 528, § Praeterea.

Znowu o tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Iż Stan Rycerski.

Senator Ststą, ani Urzędnikiem Ziemskim być nie może w swoim wdztwie: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De incompatibilibus.

O tymże; oprocz Wwdy i Kasztelana Krakowskich, ktorzy ststwo Krakowskie trzymać mogą: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 619, § Gdyż każde. (*Vide tit.* Starostwa).

Dygnitarstw Krol nie ma ani przyczyniać, ani umnieyszać: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Dostoieństw.

Senator każdy i Urzędnik w swoim wdztwie osiadły być ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Dignitates et officia.

O tymże: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De dignitatibus.

Znowu o tymże: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Ut Iudices et Burgrabii.

A ieżliby komu impossessionato ob insigne meri-

tum dygnitarstwo, albo urząd konferowano, ten starać się ma, aby ab accepto officio in medio anno possessyi nabył, sub amissione dignitatis vel officii: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, *tit.* De Officialibus.

A ta osiadłość każdego Dygnitarza i Urzędnika niezmyślona być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, § Ad evitandas.

Stwierdzono ten statut: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 571, § Satisfaciendo.

O tymże cum declaratione: że ta osiadłość rozumieć się ma w okręgu wdztwa, nie w powiecie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 619, *tit.* O osiadłości.

W Ruskim, Mazowieckim i Rawskim wdztwach, także i w ziemi Wieluńskiey, ktore dla swey szerokości wiele w sobie ziem zawieraią, nie w wdztwie, ani w powiecie, ale w tey ziemi, w ktorey iest Urzędnikiem, być ma osiadłość, procz Woiewodow ktorych osiadłość w ktoreykolwiek ziemi wdztwa swego, pro sufficienti reputatur. *Ibidem.*

Declaratur: że nietylko niezmyśloną, i w ktoreyby mogł pomieszkać, powinien mieć w onym powiecie, albo ziemi osiadłość, ale też ktoreyby nie w ten czas dostał, gdy dygnitarstwo albo Urząd wakuie, sub amissione dygnitarstwa, gdyby ie wziął, et poena 200 marc. in Iudicio, seu Officio terre illius, seu in Comitiis Regni Generalibus, ad instantiam cujusvis peremptorie in instanti, sine beneficio appellationis, actori solvenda: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 637, *tit.* Osiadłość.

Znowu declaratur: iż przywileie, ktoreby z Kancellaryi przeciwne prawu temu wydane były, nullitatis być maią; i wina podwyższona iest na 2000 grzywien Polskich. O co forum Ziemstwo, Grod, nakoniec i Trybunał inter causas officii peremptorie ex delatione cujusvis nobilis: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 192, *tit.* Warunek.

W W. X. Lit. także powinni być Dygnitarze i Urzędnicy w każdym powiecie, osiedli, i przysięgli: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 795, § Dygnitarze Urzędnicy.

Biskupow, Wdow, i Kasztelanow absentuiących się od Seymikow poenae, *vide tit.* Absentia.

Znowu nakazano: aby Senatorowie na Seymikach bywali, a z szlachtą artykuły spisywali, i ucierali: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 677, *tit.* Seymiki Powiatowe.

W Mazowieckim wdztwie do Elekcyi Deputatow, Posłow, i Urzędnikow należeć maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Seymiki.

Senatorowie odtąd, ponieważ przy Krolu sądzą, w przysiędze swoiey Senatorskiey, maią te słowa przykładać: et in Iudicio juste sententiam dicam: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O poprawie przysięgi.

Rotham juramenti Senatorow, *vide tit.* Przysięga.

Senatorskie vota na Sądach Krol ma konkludować, władzą swą nic nie konkluduiąc. A ieżliby ich do iedności i zgodney sentencyi przywieść nie mogł, tedy secundum ea vota, ktore są prawu i zwyczaiom państw tych, i każdey ziemi naybliższe, sententiam ferować ma: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 898, § Często się.

Senatorska powinność w przysiędze ich o przestrzeganiu całości Rzeplitey, i wolności wyrażona wcale zostawać ma. *Vide tit.* Krol.

Senatorowie radzić Krolowi o małżeństwie maią. *Vide tit.* Krol.

O zastawach, darowiznach, zapisach dobr Krolewskich wiedzieć, i radzić maią: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De modo bonorum Regalium.

Toż: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandra.

Listy i zapisy dobr Krolewskich wykupionych, rewidować z Krolem maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 361, *tit.* Qualiter literae.

O kowaniu monety wiedzieć maią: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Imprimis pollicemur.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Item promittimus.

Znowu o tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Chcąc się też.

Gdy Krol do iakiey ziemi przyiedzie, przy nim, i Senatorach odprawowane być mogą sprawy o dziedzictwa przez Sędziego i Podsędka oney ziemi. A gdzieby Krol był zabawny, tedy z Senatorow sześciu, albo czterech, przydani do Sędziego i Podsędka być maią, na uznanie i decydowanie tey sprawy: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 6, *tit.* De Iudicibus.

Senatorom i Urzędnikom Ziemskim zlecone rozgraniczenie dobr Krolewskich: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 388, *tit.* Limitationes bonorum.

Senatorow, albo Rady Koronney Polskiey i Litewskiey porządek na Seymie Lubelskim postanowiony: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 777.

Senatorow 16, z każdego Seymu do mieszkania przy Krolu maią być naznaczeni koleią, iako w Radzie siedzą, tak aby ieden Biskup, ieden Wwda, a dwa Kasztelani na każde poł roka mieszkali. A ieżliby ktorego legale impedimentum zachodziło, dla ktoregoby nie mogł mieszkać, tamże zaraz na Seymie ma ie zanosić. Na tey rezydencyi powinność ich przestrzegać Regiam dignitatem, i całości praw, z czego na Seymie respondere maią. A Krol bez ich rady w sprawach potocznych nic postępować nie ma, seymowych spraw nie ruszaiąc. Salarium każdy Biskup z Ruskich kraiow, i inny każdy świeckiego stanu Senator na swe poł roka, po 500 złotych mieć powinien: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 898, § Często się.

O tymże wszystkim znowu iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 918, § Często się.

Mentio superiorum: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1319, *tit.* Deputaci do Rady Woienney.

Reassumowano superiora eadem, cum hac declaratione: iż na Seymie każdym zaraz po propozycyi seymowey maią być naznaczeni, tak iako na teraźnieyszym Seymie. Ziechaw-

szy się do Krola naydaley we 4 niedziele po Seymie, powinni powinnościom swym bez wszelkich wymowek dosyć czynić, pod winą tysiąca grzywien, ktora od Polskich Senatorow do Rawy na obronę i potrzebę Rzeczypospolitey, a od Litewskich do Podskarbiego W. X. Lit. cedere ma. A Posłowie Ziemscy na początku każdego Seymu o nię instygować maią we 2 niedziele po zaczęciu Seymu bliższego. Senator świecki pod takową drugą winą, i pod utraceniem dygnitarstwa, a duchowny pod winą 6000 grzywien, zapłacić pomienioną winę powinien. Wyiąwszy legale impedimentum, ktore na Seymie przy nominacyi ukazane i uznane być ma. A po uznaniu onego, inszy na to mieysce Senator sequens in ordine naznaczony być ma. Będąc iednak wolen od owego impedymentu, potym też powinność odprawić będzie powinien. Ktorzy Senatorowie z Urzędnikami Koronnemi i W. X. Lit. gdy publica negotia przypadać będą, zasiadać powinni, i o wszystkich sprawach publicznych i Rzeplitey należących, pod mieszkanie ich przypadaiących, konsultować nie deroguiąc w tey mierze Urzędom tymże Koronnym i W. X. Lit. Ktore to Senatus consulta Kancellarya Koronna pisać ma, a oni podpisować się na nie powinni, z czego potym dawać rationem na Seymie maią. Salarium ma im zaraz Podskarbi dawać, pod zapłaceniem de suo. O co forum na Trybunale mieć ma inter causas conservatas: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1597, *tit.* O mieszkaniu Senatorow.

Winę na Senatorow podwyższono na 2000 grzywien, o ktorą zaraz na początku Seymu Posłowie przez Marszałka swego instygować, i aż ad executionem, non obstante cujusvis contradictione, popierać maią. A Instygator tak na praesentes, iako i absentes in contumaciam skazanych i otrzymanych win, za instancyą Urzędu Skarbowego, sub poena bannitionis na Swieckich, ex bonis haereditariis, a na Duchownych ex proventibus, bonisque mobilibus et immobilibus, ieźliby ktory iakie miał, in composito judicio inter causas fisci, processem nie dalszym, ieno zaraz, iako pro poena publica ad banniendum intentowanym, a w W. X. Lit. in quovis termino powinien dochodzić. O penach z Senatorow W. X. Lit. declaratur: że tak iako i w Koronie na obronę Rzeplitey do Podskarbiego Lit. obracać się maią: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1661, *tit.* O mieszkaniu Senatorow.

Mieszkanie Senatorow ma się rozumieć intra fines Regni et M. D. Lit. *Ibidem.*

Znowu stosuiąc się do pomienionych dawnieyszych konstyt. postanowiono: że ieźliby ktorykolwiek Senator Duchowny puł roka, a Swiecki ćwierć roku, ustawicznie i zupełnie, absque legali impedimento, w czasie iemu naznaczonym przy boku Krolewskim nie rezydował, winom pomienionym konstytucyą a. 1609 wyrażonym, podlegać będzie. O ktore podług konstytucyi 1607 każdy taki, po czasie rezydencyi rok zawity na początku Seymu mieć, i tamże zaraz za instancyą Koła Poselskiego sive comparuerit, sive non, sądzony będzie, i winy pieniężne w prawie opisane decernentur na niego. Ktore zapłaciwszy znowu rezydencyą zupełną, toties quoties omieszkałby, przy boku Krolewskim odprawować ma. PP. Podskarbiowie oboyga Narodow te winy od nich exigent, i tam, kędy prawo mieć chce, obracać będą. Ta rezydencya zawsze poczynać się ma a 1ma Ianuarii. Legalia PP. Senatorow Rezydentow, quo ad residentiam declarantur: że się o samey tylko chorobie, ktorą oni tacto pectore in facie Reipubl. comprobare powinni, rozumieć maią. Gdyby kto podczas niebeśpieczeństwa Rzeplitey z powinności swey był na woienney usłudze, taki winom de negligentibus Residentibus podlegać nie ma, ale znowu rezydować powinien. Pod czas też kontraktow głownych tych wdztw, z ktorych Rezydenci przy boku Krolewskim mieszkać będą, przez 4 niedziele od rezydencyi tey wolni być maią. Kancellarye wszystkich Senatores praesentes, ktorzy przy Radzie będą, i Urzędnikow Koronnych i W. X. Lit. także i Senatus consulta, to iest conclusiones Rady, pisać maią. Ktore Senatus consulta, PP. Senatorowie tak Rezydenci, iako i przyieżdżaiący, ktorzyby in Consilio byli, i Urzędnicy iako Koronni, tak i W. X. Lit. ci, ktorzy na nie zezwalali, podpisować będą. A te Senatus consulta po wotach PP. Senatorow na Seymie każdym, przy wszystkich Stanach tey Rzeplitey czytane będą. W ktorych z tego, coby się zdało dostoieństwu Krolewskiemu i prawu pospolitemu przeciwnego, PP. Rezydenci, iako i inni Senatorowie, i Urzędnicy oboyga Narodow, ktorzy in illo Consilio byli, rationem in facie totius Reipubl. dać będą powinni. Czego wszystkiego Posłowie Ziemscy oboyga Narodow po wotach Senatorskich upominać się maią. W sprawach sądowych PP. Senatorowie Rezydenci, od wszelakich Sądow cujuscunque Subsellii in causis personalibus, albo gdyby komu o maiętność szło, na 6 niedziel przed rezydencyą, i 6 niedziel po rezydencyi eximuntur. Tak iednak: że te sprawy po wyiściu czasu tego, w Trybunałach Koronnym we czwartek ex speciali regestro, a w Litewskim in quovis termino bez przypozwow; in minoribus zaś Subselliis na pierwszych post exspiratum tempus exemptionis, sądzone być maią. To prawo in suo robore zostawać ma, tak iako samo w sobie brzmi, ani przez żadne pretensye nie ma mu nic być przydano, ani uięto: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 3, *tit.* De reddenda ratione.

Reassumowano superiora in toto, i we wszystkich punktach approbowano, osobliwie konstyt. aa. 1576, 1607, 1641, (także konst.

a. 1588, *ktorą miałeś wyżey*, de crimine laesae Majestatis Regiae, et perduellionis, *sub tit.* Criminalia): *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 830, *tit.* De reddenda ratione.

Senatorowie rezydenci na swoie sentencye distinctim, iaką ktory da in materiis propositis, także i Urzędnicy krzesłowi do Rady Rzeplitey, i do dawania sentencyi należący, sub privatione officii podpisować się maią. Tych zaś Rezydentow Krol licencyować nie ma, excepta sola legalitate infirmitatis, ktora na przyszłym Seymie corporali juramento comprobari ma. W czym ex munere officii Instygatorowie Koronni i W. X. Lit. deferre onych powinni, sub solutione poenarum w prawie opisanych, za każdego, ktorego ochronił Rezydenta. Ktorych pen Posłowie Ziemscy urgebunt executionem irremissibiliter, przy upomnieniu się wakancyi na każdym Seymie. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Michała: a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* De secretis Consiliis.

Reassumowano wszystkie dawne de residentiis PP. Senatorow prawa: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 491, *tit.* De residentiis.

Znowu też prawa reassumowano, deklaruiąc: aby z każdym nierezyduiącym Senatorem, przez konstytucyą naznaczonym, Instygator Koronny jure agat, i poenas w prawie opisane urgeat, sub privatione officii, czego Posłowie Ziemscy upominać się maią: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 579, *tit.* O Rezydentach.

Imci X. Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego od rezydencyi przy boku Krola Imci, dla podeszłych lat iego, i pracy na Koronacyi Krolewskiey podiętey, uwolniono było: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 286, *tit.* Uwolnienie.

Od rezydencyi przy Krolu Hetman woysk Ruskich wolny być ma. *W Kommissyi Hadyackiey, a.* 1659, *v.* IV, *f.* 644, § Do buławy.

Quo ordine do boku Krolewskiego naznaczeni bywaią PP. Senatorowie? *patrz na końcu konstytucyi każdego Seymu.*

O rezydencyi przy ciałach Krolewskich, *vide tit.* Krol.

Senatorowie Lit. Krolowi Polskiemu przysięgać maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 287, *tit.* Item quilibet.

Na unii mieysce im między Koronnemi naznaczono: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 777, § Mieysca.

Porządek opisano, iako Rada Koronna z Litewską ma zasiadać. *Ibidem, tit.* Porządek.

Senatorowie ziemi Wołyńskiey i Bracławskiey za inkorporacyą onych do Korony, z Senatem Koronnym zasiadać maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 757, § Takimże sposobem.

Także Podlascy. *Ibidem, f.* 749, § A Konsyliarze.

Senatorow Inflantskich ma być 6 Swieckich, 3 Wwdow, na mieysce Prezydentow, i 3 Kasztelanow osiadłych, po iednemu z każdego Narodu, ktorzy Wwdowie po Wwodach Koronnych i Lit. a Kasztelani po Kasztelanach Kor. i Lit. zasiadać w Radzie maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1474, *tit.* Ordynacya.

Ale teraz inaczey, *vide tit.* Inflanty.

Senatorskie dygnitarstwa i urzędy, obywatelom wdztwa Kiiowsk. Romano-Catholici ritus zasłużonym w Koronie i w W. X. Lit. rozdawać, i onych przy statucie Sigismundi I a. 1510, w tey mierze zachować obiecano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Dygnitarstwa i urzędy.

A w kommissyi Hadyackiey warowano, że dygnitarstwa Senatorskie w pomienionym woiewodztwie Kiiowskim nie maią być dawane, tylko szlachcie ritus Graeci, capacibus tych urzędow. W woiewodztwach zaś Bracławskim i Czerniechowskim alternatą konferowane być maią, tak, iż post decessum Senatora ritus Graeci, ma succedere Senator ritus Romani. We wszystkich iednak tych trzech woiewodztwach natis et possessionatis urzędy konferowane być maią, salvo jure teraźnieyszych possessorow: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 639, § W woiewodztwie Kiiowskim.

Senator, ani Starosta Sądowy, roty kwarcianey mieć nie może: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1372, *tit.* Disciplina militaris.

Senatorom i Posłom Ziemskim na Seymie teraźnieyszym będącym, sprawy cujuscunque generis, ieżeliby ktore w Koronie albo W. X. Lit. Trybunale, et aliis Subselliis pod ten czas niebytności ich odprawowały się, luboby co in contrarium in aresto na ktorym z nich otrzymano, restituuntur ad eum terminum, iako pod Seym były; i czas 6 niedziel po skończeniu Seymu do odprawowania spraw tych, praemissa citatione contra adversam partem ex spetiali regestro prefigowany iest. Ktora konstytucya i Posłom woyskowym służyć ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 935, *tit.* Warunek.

Znowu sprawy ich, także i Urzędnikow Koronnych i W. X. Lit. iako i Posłow Ziemskich na teraźnieyszym Seymie będących, sive ex reatu, sive ex actoratu przypadaiące, do 4 niedziel od zaczęcia Trybunału suspendowano, i od okazowania, albo popisu, ktoryby w zwyż pomienionym czasie przypadł, uwolniono: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 407, *tit.* Beneficium, *et f.* 411, *tit.* Warunek.

Reassumowano tę konstytucyą na usłudze Rzeczypospolitey na tym Seymie zostaiącym, deklaruiąc: że tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. ieźliby od Seymikow Electionis Posłow, aż do przyszłych Seymikow Relationum, mimo excepcyą wnoszone sprawy, albo in contumaciam in quocunque Subsellio padły dekreta, takowe in integrum restitui, i za pozwem stron de novo in foro et termino competenti po odprawieniu Seymikow Relacyinych, agitari maią. A że donatariusze niektorzy dla teyże Rzplitey usługi pod termin S. Iana będąc na Seymie, do skarbu W. X. Lit. symplę nomine donativi wnieść

nie mogli, tedy za powrotem ich, skarb symplę od nich przyiąć powinien: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 472, *tit.* Ubeśpieczenie.

Reassumowano to, i deklarowano pro lege perpetua: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 491, *tit.* Ubeśpieczenie.

Potym konstytucya a. 1641 (*ktorą miałeś wyżey* o rezydencyi Senatorow przy Krolu) Senatorom i Posłom Ziemskim na usłudze Rzeczypospolitey będącym in toto reassumowano, i dekreta in contrarium ferowane skassowano, i to prawo pro lege perpetua deklarowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 537, *tit.* Ubeśpieczenie.

Znowu reassumowano in toto superiores constit. Senatorom, Urzędnikom Koronnym, Posłom Ziemskim na usłudze Rzplitey będącym, ac eorum pupillis, deklaruiąc: iż wszelakie dekreta, kondemnaty lub per controversias, lub in contumaciam od Seymikow obierania Posłow, in quocunque Iudicio majoris vel minoris Subsellii ferowane są, i do Seymikow Relationum stawać będą, nullitatis być maią. Po Seymiku iednak Relationis, in duabus septimanis każdy z nich in omni Iudicio sprawić się ad instantiam cujusvis powinien będzie. A to prawo pro perpetua lege rozumieć się, i być ma, i służyć także Posłom do postronnych panow, także Rezydentom, i Kommissarzom post expeditam functionem: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 591, *tit.* Ubeśpieczenie.

Reassumowano tę konstytucyą i actus quosvis juridicos pod czas Seymu teraźnieyszego, i przyszłych, aż do Seymiku Relationis, tak w Trybunale, iako in quibusvis Subselliis in praejudicium et aggravationem, tak Senatorow, i Posłow, iako i małżonek ich otrzymane, etiam in causis dotis et inscriptionum skassowano, i deklarowano; że taż securitas ma okrywać i Lustratorow dobr Krolewskich: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 721, *tit.* O beśpieczeństwie.

Ale na drugim potym Seymie klauzulę o Lustratorach pomienioną zniesiono, i sprawować się im in omni Iudicio ad instantiam injuriatorum, non obstante hac exceptione, kazano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 862, *tit.* Deklaracya.

Reassumowano przeszłe konstytucye a. 1659 et 1661 o ubeśpieczeniu PP. Senatorow, i Posłow Ziemskich pro perpetua lege napisane, deklaruiąc: iż tak Senatorowie, iako i Posłowie ad exteros, i Kommissarze attestacyą IP. Marszałka ktoregokolwiek na Seymie będącego, iako i Posłowie Ziemscy attestacyą P. Marszałka Poselskiego legalitatem bytności swoiey na Seymie, i funkcyi pokazawszy, super suspensionem causae ex regestro incidentis simpliciter sprawiać się będą powinni. In contrarium zaś quasvis probationes juratorias super suspensionem ex occasione prorogationis causae, contra prescriptum legis, in quovis Subsellio Regni et M. D. L. wskazane, zniesiono. Ta konstytucya i na te kondemnaty i dekreta, ktore pod czas przeszłych, i teraźnieyszego Seymu ferowane, i otrzymane, są, ściągać się ma; także okrywać ma tych, ktorzy z dependencyi Seymu teraźnieyszego na Seymikach Relationum na Trybunał Skarbowy obrani będą: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 927, *tit.* Ubeśpieczenie.

Reassumowano superiora, a osobliwie a. 1659, 1661, et 1667 konstyt. de securitate Senatorow, i Posłow Ziemskich, i postanowiono: aby Grody kondemnat na takowych osobach nie ważyły się exekwować, sub privatione officii. A ktoby in posterum sub tempus per legem exceptum, dekret lub kondemnatę ważył się otrzymać, takowy ma succumbere poenae mille marc. Polonic. ex regestro Dominorum Senatorum et Nuntiorum vindicandae: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 565, *tit.* Securitas.

Na Senatora i Posła po elekcyi Poselsk. tempore interregni pozwem założonego, i potym dekretem kapturowym okrytego, tegoż pozwu i dekretu vigor nie ma extendi, ale mu znowu causa ma institui. *Confed. Gener. Varsav.* *a.* 1652, *v.* III, *f.* 727, § Ieźliby kto.

A w poźnieyszych konfederacyach, że nie ma aż po Seymiku Relationis in duabus septimanis conveniri, deklarowano: *a.* 1648, 1668, 1674.

Senatorom i Posłom Ziemskim Koronnym i ich czeladzi, tak przed Seymem, iako i po Seymie, czterema niedzielami w domu, w drodze, i na Seymie, illata crimina vindicari maią, takim sposobem, co pro perpetua lege być ma; pozew na Trybunał in vim termini tacti, cum praefixione termini in quatuor, septimanis, ma być wydany, a relacya wniesionego pozwu w Grodzie tym, gdzie delictum patratum, ma być zapisana. Na ktorym terminie delinquentes in termino praefato, peremptorie sprawić się powinni. Tamże zaraz a parte utraque scrutinium, nie rewokuiąc się na osobny pozew deductionis onego, ma być wywiedzione. Dylacye żadne inne także iść nie maią pozwanemu, excepta vera infirmitate w tym samym terminie, gdyby mu lectis scrutiniis przysięga naznaczona była. Swiadkowie ex regestri ordine depositiones testimoniorum suorum poprzysięgać powinni, co i we wszystkich kryminałach seymowych, i trybunalskich zachować się powinno. Sprawy takowe ex speciali regestro securitatis Iudiciorum sądzone być maią. A gleyty na infamie i bannicye otrzymane, dawane być nie maią, etc. (*vide tit.* Gleyty.): *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 917, *tit.* Deklaracya beśpieczeństwa.

Senatorowie wszyscy i Posłowie na konwokacyi Generalney Warszawskiey tempore interregni przytomni, od popisu wolni są, in quantum by się gdzie pod ten czas odprawował. *Confed. Gener. Varsav.* 1648, *et* 1668.

Senatorowie na rezydencyą przy I. K. Mci naznaczeni, Sekretarze Wielcy, Referendarze, Pisarze, i inni Urzędnicy oboyga Narodow,

excepta legalitate infirmitatis, aby pod ostrością praw mieszkali u boku I. K. Mci, injunctum: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 241, § Dadzą i na to.

Senatus consilia, ad pluralitatem votorum notowane być maią, et stante pede odprawować się, i w materye status wdawać się, ani dekretow trybunalskich Kor. i W. X. Lit. znosić, i ich exekucye suspendere nie powinny. *Ibidem.*

Dygnitarstwa Kor. obywatelom W. X. Lit. w Koronie żadney possessyi nie maiącym, i wzaiemnie obywatelom Kor. ktorzy dobr żadnych w Litwie nie maią, dawane, i przywileie z z okienkami na godności upraszane, i pieczętowane być nie powinny, sub amissione eorum, salvis modernis possessoribus. *Ibidem.*

Rezydenci przy boku I. K. Mci naznaczeni, aby się nie absentowali, excepta sola vera infirmitate, tacto manu pectore, in facie omnium Ordinum Regni evincenda; rygor in constit. 1573, 1576, 1588, 1590, 1607, 1609, 1641, 1662, 1669, 1677, 1678 in casu illegalis absentiae reassumowano, ktoremu podlegać maią ad instantiam Ur. Instygatora Kor. i W. X. Lit. Termin na początku Seymu przeciwko każdemu nie rezyduiącemu naznaczono. *Ibidem*, *f.* 294, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Senatorowie Residentes, in Senatus consilio vota swoie, juxta propositiones od tronu emanatas dane, i zkonkludowane, podpisać, i do akt Kancellaryi Kor. insimul z propozycyami oddać maią, nie wdaiąc się in materias status, samemu Seymowi należących, ani skarbem Rzeplitey nie dysponuiąc, i summ nie naznaczaiąc, chyba in evidenti et indispensabili necessitate. O czym WW. Pieczętarze oboyga Narodow informować powinni wdztwa i ziemie, przy Instrukcyach na Seymiki przedseymowe expedyowanych; to iest o summach naznaczonych, i assygnacyach wypłaconych, rationem na przyszłym Seymie reddituri, i inni ktorzybykolwiek, lubo do rezydencyi nie należący, ad Senatus consilium wokowani byli, toż samo czynić tenebuntur. A Senatus consilia stante pede expediri nie maią, lecz forma antiqua et usu observato, habito respectu pluralitatis votorum, aequitati et legibus non repugnantium, ktore ex actis, gdyby kto ex indigenis Regni wyiąć chciał, denegari nie powinne, pensata iednak requirentis dignitate, et necessitate. *Ibidem.*

Żadne Senatus consulta w sprawach Seymowi należących, formowane być nie maią. *Vide tit.* Seym.

Senatorowie od Krola zmarłego przywileie maiący, podczas interregnum w Senacie przysiądz mogą: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 588, § Ichmość.

Caetera, quae non subsunt Senatus consilio, *resoluta in hoc libro sub titulis suis reperies. Item vide tit.* Dostoieństwo.

Sep.

Spy i dani iakimkolwiek przezwiskiem mianowane, wszyscy poddani Krolowi i panom swym, według starodawney miary, oddawać maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 687, § A wszakże spy.

Seym Koronny.

Seymowania i seymikowania sposob, *vide Praef.* § 11, *lit.* h.

Seymy Koronne z Xięstwem Lit. spolne być maią: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 648, § Co się zasię.

O tymże w przywileiu Unionis: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 771, § Seymy i Rady.

Seym i Seymiki według czasu i mieysca składane być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Aby za szczęsnego.

Seym każdy Seymiki Powiatowe, tak w Polszcze, iako i w Litwie uprzedzać maią, a Kancellarye w odsyłaniu listow, iStstowie w rozsyłaniu ich, tak się zachować maią, iakoby publikacya ich dwie albo trzy niedziele przed temiż Seymami do wiadomości ludzi przyszła: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 777, § A Seymiki.

O tymże znowu iisdem plane verbis. *Ibidem*, *f.* 780, § Mieysce Seymom.

Znowu o tymże, cum hac declaratione: że Krol na te Seymiki przez Posły swe, potrzeby przypadłe solito more oznaymić ma: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 899, § Seym Walny.

Znowu o tymże iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 919, § Seym Walny.

(Plura o Seymikach przedseymowych paulo infra tit. Seymiki.)

Po Seymikach Powiatowych w 6 niedziel, a po Generalnych we 3 niedziele ma być składan: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* O Seymach.

Reassumuntur superiora cum hac declaratione: aby tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. wcześnie na Seymiki przedseymowe, i insze wszystkie Seymiki, uniwersały dwiema albo trzema niedzielami po wdztwach we wszystkich Grodach publikowane były, według dawnych praw, ktore in executione być maią: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 657, *tit.* Deklaracya.

Seymy Walne Koronne, za Władysława Iagiellona w Lublinie, albo w Parczowie bywać miały: *a.* 1413, *v.* I, *f.* 69, § Hoc etiam addito.

Potym postanowiono, aby nie gdzieindziey, tylko w Piotrkowie bywały; wyiąwszy, żeby temu co było na przeszkodzie: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 559, *tit.* De Comitiis.

O tymże: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 569, § Assentimur.

Za Zygmunta Augusta naznaczony był w Łomzie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 622, *tit.* O złożeniu Seymu.

Ale potym Seymom Walnym mieysce naznaczono Warszawę, z tym iednak dokładem, że ieźliby casus iaki przypadł znaczny, dla ktoregoby tam złożony być nie mogł, wolno Krolowi za dołożeniem się i radą PP. Rad oboyga Narodow tam go złożyć, gdzieby commodius mogło być w Polszcze: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 777, § Mieysce Seymom.

Ale iuż trzeciemu Seymowi (reassumuiąc konstyt. a. 1673, 1674, 1677), Grodno w Litwie in perpetuum naznaczono, takim sposobem: że po dwu Seymach Kor. Warszawskich, trzeci na alternacie W. X. Lit. dyrekcyi Koła Poselskiego przypadaiący, iuż nie w Warszawie, ale w Grodnie ma bywać, excepto actu Convocationis sub tempus interreg. tum et ipso actu Electionis et Coronat. ktore w Koronie maią się odprawiać: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 707, *tit.* Utwierdzenie.

A alternaty Narodow, iako dotąd, maią observari. Propozycye zaś na Seymach w Koronie i w W. X. Lit. odprawuiących się, WW. Pieczętarze Kor. w Koronnych a Litewscy w Litewsk. interessach, ieden po drugim zawsze czynić maią. Także responsa na witanie i żegnanie Izby Poselskiey i przyięcie denuncyacyi obranego Marszałka w Koronie przy Koron. a w W. X. Lit. przy Lit. Pieczętarzach maią zostawać. Koszt iednak na Posłow Moskiewskich, Tureckich, Tatarskich, Kozackich na Seym Grodzieński przyieżdżaiących, skarb W. X. Lit. iako w Koronie skarb Kor. podczas Seymu Warszawskiego obmyślać będzie: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 108, *tit.* Seym trzeci.

Seym Walny Kor. we 2 lecie naydaley ma być składan, a gdyby tego pilna a gwałtowna potrzeba Rzeplitey wyciągała, powinien go Krol ex Senatus cosilio oboyga Narodow złożyć: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 899, § Seym Walny.

O tymże znowu iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 919, § Seym Walny.

Dłużey nad sześć niedziel nie ma być trzyman. *Ibidem.*

Poczynać się ma od dnia w listach seymowych naznaczonego, a kończyć się dnia tegoż za niedziel 6: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1374, *tit.* O Seymie.

W niedzielę, ani w święto uroczyste nie ma być składany. *Ibidem.*

Od recessow, według dawnych praw zaczynać się ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 19, *tit.* Recessy.

O tymże: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 328, *tit.* Reces seymowy.

Tak i przyszły ma się zaczynać: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 352, *tit.* Reces.

Seymow dwu-niedzielnych składać nie wolno. Sześć-niedzielne iednak tempore gravis Reipubl. necessitatis może Krol prędzey, niż sześć-niedzielny we dwie lecie ordinarie przypadnie, sine solennitatibus ex Senatus consilio złożyć, byle wczesna wiadomość wszystkich, tak o Seymie, iako i o Seymikach doszła, i byle Seym Walny sześć-niedzielny ordynaryiny był złożony, na ktorymby tak o prawach i swobodach swych, iako i o obronie, i o inszych Rzeplitey potrzebach, et desideriis braci, Ordo Equestris zwykle traktował; i cokolwiekby było umowiono, za zgodą wszech Stanow, vim legis miało: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 912, § Wszem w obec.

Reassumowano tę konst. dokładaiąc tego: aby Seymiki po wdztwach zwyczayne, takowe Seymy czterema niedzielami poprzedzały: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 927, *tit.* Seym dwu-niedzielny.

Ale przecię dwu-niedzielne Seymy pozwolono potym Krolom składać. *Quod vide infra.*

Seym Walny sześć-niedzielny, ani skracany, ani prolongowany być nie ma, ale na pięć dni przed konkluzyą Posłowie Ziemscy do Senatu (gdzie Marszałek Poselski nic czynić nie ma, na coby wprzod zgoda w Izbie Poselsk. nie zaszła) przychodzić powinni, i przez te dni z Krolem i z Senatem o sprawach Rzeczypospolitey znosić się, i do konkluzyi seymowey przystępować: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 786, *tit.* Konkluzya seymowa.

Sprawy ex remissione na Seymach iako się sądzić maią, *vide tit.* Sprawy.

Na Seymie Posłowie Ziemscy nie powinni z Krolem i z Senatem zaraz consilia zaczynać, nie zasiadaiąc wprzod w Izbie Poselskiey uprzywileiowaney: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 100, *tit.* Izba Poselska.

Na Seymach Marszałek Poselski, i Deputaci do Konstyt. in posterum przysięgać powinni:

Marszałek in hanc rotham:

Ia N. przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu w Troycy S. Iedynemu, iż żadney konstytucyi, na ktorąby iaka zaszła kontradykcya (o ktorą trzykroć spytać się powinien będę), in volumen legum nie podam, i nie wpiszę. Dependencyi ni od kogo mieć nie będę, tylko od całey Rzeplitey. Konstytucye zgodnie namowione tak z Senatu, iako i z Izby Poselskiey requirentibus przepisać non denegabo, i z podpisem moim wydam, ktore naydalcy czwartego dnia po pożegnaniu Krola Imci do Grodu podam. Tak mi P. Boże dopomoż.

Deputaci zaś in hanc rotham:

Ia N. przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu w Troycy S. Iedynemu, iż z pilnością przestrzegać będę, aby żadna konstytucya in volumen legum nie wchodziła, i podpisować się nie będę, na ktorąby omnium Ordinum nie zaszła zgoda. Tak mi P. Boże dopomoż:

a. 1678. *v.* v, *f.* 546, *tit.* Iurament.

O porządku seymowania wszystkie konst. osobliwie a. 1633 reassumowano, deklaruiąc: aby Posłowie Ziemscy piącią dni przed konkluzyą seymową do Senatu przychodzili, sine regressu do Poselskiey Izby, i tam przez całe te pięć dni o sprawach Rzeplitey z Krolem i z Senatem znosili się, i do konkluzyi seymowey przystępowali. *Ibidem*, *f.* 547, *tit.* O Seymach deklaracya.

Posłowie Ziemscy na żadną prolongacyą Seymu, ani na sessye nocne przy świecach pozwalać nie maią. *Ibidem.*

Konstytucye o porządku seymowania in compendium zebrawszy, deklarowano: iż przy zaczęciu Seymu, naypierwey po obraniu dnia 1go Marszałka Poselskiego maią się uspokoić wszystkie obiekcye praesentibus, non praejudicando potym przyieżdżaiących, ktorymby były iakie zadane obiekcye, Sądowi. Potym ma subsequi przywitanie I. K. Mci od Izby

excepta legalitate infirmitatis, aby pod ostrością praw mieszkali u boku I. K. Mci, injunctum: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 241, § Dadzą i na to.

Senatus consilia, ad pluralitatem votorum notowane być maią, et stante pede odprawować się, i w materye status wdawać się, ani dekretow trybunalskich Kor. i W. X. Lit. znosić, i ich exekucye suspendere nie powinny. *Ibidem.*

Dygnitarstwa Kor. obywatelom W. X. Lit. w Koronie żadney possessyi nie maiącym, i wzaiemnie obywatelom Kor. ktorzy dobr żadnych w Litwie nie maią, dawane, i przywileie z z okienkami na godności upraszane, i pieczętowane być nie powinny, sub amissione eorum, salvis modernis possessoribus. *Ibidem.*

Rezydenci przy boku I. K. Mci naznaczeni, aby się nie absentowali, excepta sola vera infirmitate, tacto manu pectore, in facie omnium Ordinum Regni evincenda; rygor in constit. 1573, 1576, 1588, 1590, 1607, 1609, 1641, 1662, 1669, 1677, 1678 in casu illegalis absentiae reassumowano, ktoremu podlegać maią ad instantiam Ur. Instygatora Kor. i W. X. Lit. Termin na początku Seymu przeciwko każdemu nie rezyduiącemu naznaczono. *Ibidem*, *f.* 294, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Senatorowie Residentes, in Senatus consilio vota swoie, juxta propositiones od tronu emanatas dane, i zkonkludowane, podpisać, i do akt Kancellaryi Kor. insimul z propozycyami oddać maią, nie wdaiąc się in materias status, samemu Seymowi należących, ani skarbem Rzeplitey nie dysponuiąc, i summ nie naznaczaiąc, chyba in evidenti et indispensabili necessitate. O czym WW. Pieczętarze oboyga Narodow informować powinni wdztwa i ziemie, przy Instrukcyach na Seymiki przedseymowe expedyowanych; to iest o summach naznaczonych, i assygnacyach wypłaconych, rationem na przyszłym Seymie reddituri, i inni ktorzybykolwiek, lubo do rezydencyi nie należący, ad Senatus consilium wokowani byli, toż samo czynić tenebuntur. A Senatus consilia stante pede expediri nie maią, lecz forma antiqua et usu observato, habito respectu pluralitatis votorum, aequitati et legibus non repugnantium, ktore ex actis, gdyby kto ex indigenis Regni wyiąć chciał, denegari nie powinne, pensata iednak requirentis dignitate, et necessitate. *Ibidem.*

Żadne Senatus consulta w sprawach Seymowi należących, formowane być nie maią. *Vide tit.* Seym.

Senatorowie od Krola zmarłego przywileie maiący, podczas interregnum w Senacie przysiądz mogą: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 588, § Ichmość.

Caetera, quae non subsunt Senatus consilio, *resoluta in hoc libro sub titulis suis reperies. Item vide tit.* Dostoieństwo.

Sep.

Spy i dani iakimkolwiek przezwiskiem mianowane, wszyscy poddani Krolowi i panom swym, według starodawney miary, oddawać maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 687, § A wszakże spy.

Seym Koronny.

Seymowania i seymikowania sposob, *vide Praef.* § 11, *lit.* h.

Seymy Koronne z Xięstwem Lit. spolne być maią: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 648, § Co się zasię.

O tymże w przywileiu Unionis: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 771, § Seymy i Rady.

Seym i Seymiki według czasu i mieysca składane być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § Aby za szczęsnego.

Seym każdy Seymiki Powiatowe, tak w Polszcze, iako i w Litwie uprzedzać maią, a Kancellarye w odsyłaniu listow, iStstowie w rozsyłaniu ich, tak się zachować maią, iakoby publikacya ich dwie albo trzy niedziele przed temiż Seymami do wiadomości ludzi przyszła: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 777, § A Seymiki.

O tymże znowu iisdem plane verbis. *Ibidem*, *f.* 780, § Mieysce Seymom.

Znowu o tymże, cum hac declaratione: że Krol na te Seymiki przez Posły swe, potrzeby przypadłe solito more oznaymić ma: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 899, § Seym Walny.

Znowu o tymże iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 919, § Seym Walny.

(Plura o Seymikach przedseymowych paulo infra tit. Seymiki.)

Po Seymikach Powiatowych w 6 niedziel, a po Generalnych we 3 niedziele ma być składan: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 171, *tit.* O Seymach.

Reassumuntur superiora cum hac declaratione: aby tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. wcześnie na Seymiki przedseymowe, i insze wszystkie Seymiki, uniwersały dwiema albo trzema niedzielami po wdztwach we wszystkich Grodach publikowane były, według dawnych praw, ktore in executione być maią: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 657, *tit.* Deklaracya.

Seymy Walne Koronne, za Władysława Iagiellona w Lublinie, albo w Parczowie bywać miały: *a.* 1413, *v.* I, *f.* 69, § Hoc etiam addito.

Potym postanowiono, aby nie gdzieindziey, tylko w Piotrkowie bywały; wyiąwszy, żeby temu co było na przeszkodzie: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 559, *tit.* De Comitiis.

O tymże: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 569, § Assentimur.

Za Zygmunta Augusta naznaczony był w Łomzie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 622, *tit.* O złożeniu Seymu.

Ale potym Seymom Walnym mieysce naznaczono Warszawę, z tym iednak dokładem, że ieźliby casus iaki przypadł znaczny, dla ktoregoby tam złożony być nie mogł, wolno Krolowi za dołożeniem się i radą PP. Rad oboyga Narodow tam go złożyć, gdzieby commodius mogło być w Polszcze: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 777, § Mieysce Seymom.

Ale iuż trzeciemu Seymowi (reassumuiąc konstyt. a. 1673, 1674, 1677), Grodno w Litwie in perpetuum naznaczono, takim sposobem: że po dwu Seymach Kor. Warszawskich, trzeci na alternacie W. X. Lit. dyrekcyi Koła Poselskiego przypadaiący, iuż nie w Warszawie, ale w Grodnie ma bywać, excepto actu Convocationis sub tempus interreg. tum et ipso actu Electionis et Coronat. ktore w Koronie maią się odprawiać: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 707, *tit.* Utwierdzenie.

A alternaty Narodow, iako dotąd, maią observari. Propozycye zaś na Seymach w Koronie i w W. X. Lit. odprawuiących się, WW. Pieczętarze Kor. w Koronnych a Litewscy w Litewsk. interessach, ieden po drugim zawsze czynić maią. Także responsa na witanie i żegnanie Izby Poselskiey i przyięcie denuncyacyi obranego Marszałka w Koronie przy Koron. a w W. X. Lit. przy Lit. Pieczętarzach maią zostawać. Koszt iednak na Posłow Moskiewskich, Tureckich, Tatarskich, Kozackich na Seym Grodzieński przyieżdżaiących, skarb W. X. Lit. iako w Koronie skarb Kor. podczas Seymu Warszawskiego obmyślać będzie: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 108, *tit.* Seym trzeci.

Seym Walny Kor. we 2 lecie naydaley ma być składan, a gdyby tego pilna a gwałtowna potrzeba Rzeplitey wyciągała, powinien go Krol ex Senatus cosilio oboyga Narodow złożyć: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 899, § Seym Walny.

O tymże znowu iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 919, § Seym Walny.

Dłużey nad sześć niedziel nie ma być trzyman. *Ibidem.*

Poczynać się ma od dnia w listach seymowych naznaczonego, a kończyć się dnia tegoż za niedziel 6: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1374, *tit.* O Seymie.

W niedzielę, ani w święto uroczyste nie ma być składany. *Ibidem.*

Od recessow, według dawnych praw zaczynać się ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 19, *tit.* Recessy.

O tymże: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 328, *tit.* Reces seymowy.

Tak i przyszły ma się zaczynać: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 352, *tit.* Reces.

Seymow dwu-niedzielnych składać nie wolno. Sześć-niedzielne iednak tempore gravis Reipubl. necessitatis może Krol prędzey, niż sześć-niedzielny we dwie lecie ordinarie przypadnie, sine solennitatibus ex Senatus consilio złożyć, byle wczesna wiadomość wszystkich, tak o Seymie, iako i o Seymikach doszła, i byle Seym Walny sześć-niedzielny ordynaryiny był złożony, na ktorymby tak o prawach i swobodach swych, iako i o obronie, i o inszych Rzeplitey potrzebach, et desideriis braci, Ordo Equestris zwykle traktował; i cokolwiekby było umowiono, za zgodą wszech Stanow, vim legis miało: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 912, § Wszem w obec.

Reassumowano tę konst. dokładaiąc tego: aby Seymiki po wdztwach zwyczayne, takowe Seymy czterema niedzielami poprzedzały: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 927, *tit.* Seym dwu-niedzielny.

Ale przecię dwu-niedzielne Seymy pozwolono potym Krolom składać. *Quod vide infra.*

Seym Walny sześć-niedzielny, ani skracany, ani prolongowany być nie ma, ale na pięć dni przed konkluzyą Posłowie Ziemscy do Senatu (gdzie Marszałek Poselski nic czynić nie ma, na coby wprzod zgoda w Izbie Poselsk. nie zaszła) przychodzić powinni, i przez te dni z Krolem i z Senatem o sprawach Rzeczypospolitey znosić się, i do konkluzyi seymowey przystępować: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 786, *tit.* Konkluzya seymowa.

Sprawy ex remissione na Seymach iako się sądzić maią, *vide tit.* Sprawy.

Na Seymie Posłowie Ziemscy nie powinni z Krolem i z Senatem zaraz consilia zaczynać, nie zasiadaiąc wprzod w Izbie Poselskiey uprzywileiowaney: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 100, *tit.* Izba Poselska.

Na Seymach Marszałek Poselski, i Deputaci do Konstyt. in posterum przysięgać powinni:

Marszałek in hanc rotham:

Ia N. przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu w Troycy S. Iedynemu, iż żadney konstytucyi, na ktorąby iaka zaszła kontradykcya (o ktorą trzykroć spytać się powinien będę), in volumen legum nie podam, i nie wpiszę. Dependencyi ni od kogo mieć nie będę, tylko od całey Rzeplitey. Konstytucye zgodnie namowione tak z Senatu, iako i z Izby Poselskiey requirentibus przepisać non denegabo, i z podpisem moim wydam, ktore naydaley czwartego dnia po pożegnaniu Krola Imci do Grodu podam. Tak mi P. Boże dopomoż.

Deputaci zaś in hanc rotham:

Ia N. przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu w Troycy S. Iedynemu, iż z pilnością przestrzegać będę, aby żadna konstytucya in volumen legum nie wchodziła, i podpisować się nie będę, na ktorąby omnium Ordinum nie zaszła zgoda. Tak mi P. Boże dopomoż:

a. 1678. *v.* v, *f.* 546, *tit.* Iurament.

O porządku seymowania wszystkie konst. osobliwie a. 1633 reassumowano, deklaruiąc: aby Posłowie Ziemscy piącią dni przed konkluzyą seymową do Senatu przychodzili, sine regressu do Poselskiey Izby, i tam przez całe te pięć dni o sprawach Rzeplitey z Krolem i z Senatem znosili się, i do konkluzyi seymowey przystępowali. *Ibidem*, *f.* 547, *tit.* O Seymach deklaracya.

Posłowie Ziemscy na żadną prolongacyą Seymu, ani na sessye nocne przy świecach pozwalać nie maią. *Ibidem.*

Konstytucye o porządku seymowania in compendium zebrawszy, deklarowano: iż przy zaczęciu Seymu, naypierwey po obraniu dnia 1go Marszałka Poselskiego maią się uspokoić wszystkie obiekcye praesentibus, non praejudicando potym przyieżdżaiących, ktorymby były iakie zadane obiekcye, Sądowi. Potym ma subsequi przywitanie I. K. Mci od Izby

Poselskiey, czytanie pactorum conventorum; propozycya I. K. Mci; scripta ad archivum z przeszłego Seymu podane; czytanie, Senatus consultorum; upomnienie się wakansow; a potym vota senatorskie; deputacya z Senatu do konstytucyi pisania, i do skarbow, i do artylleryi oboyga Narodow; legationum relacye od Posłow do postronnych Monarchow, ieżliby iakie były; semotis arbitris, z wykonaniem iuramentu. Po ktorym wykonaniu, Ordo Equestris w Izbie swoiey zasiadać, i konstytucye, począwszy a securitate publica pisać; Krol zaś z Radami i Deputatami z Izby Poselskiey, ktorych powrociwszy się do Izby Ur. Marszałek Poselski deputować powinien, sprawy seymowe sądzić, a potym Izba Poselska z konstytucyami do Krola i Senatu przyszedłszy, przez 5 dni z Senatem, o sprawach i konstyt. przyniesionych, według dawnieyszych konstyt. spolnie radzić, i Seym kończyć in termino bez świec powinni będą: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 762, *tit.* Obiaśnienie.

Stosuiąc się do tey konstyt. postanowiono: aby Posłowie na Seym ziechawszy się, 1szego zaraz dnia, w żadne insze nie wdaiąc się materye, do obrania Marszałka przystąpili, et ordinem konstyt. a. 1699, in toto zachowali: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 666, *tit.* O porządku seymowania.

Ieźliby na ktorym Seymie nie przyszło do obrania Marszałka, przez coby i Seym nie doszedł, tedy to w alternatę iść nie ma, i prowincyi tey, na ktorą ow Seym przypada, praejudicare nie powinno. Seym zaś zerwany, na ktorym obrany Marszałek będzie, choćby tylko ieden dzień był in activitate, iuż za alternatę poczytany być ma. Każdy trzeci Seym W. X. Lit. według praw o alternacie, warowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 58, *tit.* Alternata laski.

O alternatach dwoch Seymow Koron. a trzeciego W. X. Lit. prawo i konstyt. a. 1699, reassumowano, i Seym Lubelski za Grodzieński przyięto: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 88, *tit.* Warunek alternaty.

Seymom fixum terminum naznaczono na zawsze: feria 2da post festum S. Michaelis co dwie lecie; a przedseymowym Seymikom, w poniedziałek na 6 niedziel przed Seymem, non obstante etiam die festo, salvis juribus Majestatis, ratione wydawania uniwersałow, instrukcyi, i innych zwykłych przedseymowych expedycyi. Czego attendencya do przypomnienia I. K. Mci, committetur Xciu Imci Prymasowi, aby na ćwierć roku przed kadencyą Seymu, wychodziły deliberatoriae: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 279, *tit.* Regulamen.

Konstytucye o Seymach walnych 6 niedzielnych, zachowuiąc limity, ktore ex necessitate koniunktur przeszłych nastąpić musiały, aby na potym pod żadnym pretextem i tytułem nie stawały, zakazano, non derogando iednak legibus o Seymach extraordynaryinych dwuniedzielnych, in casu extremae et indispensabilis necessitatis, oraz konstyt. a. 1690. o porządku seymowania, osobliwie respektem łączenia się 5 dniami Stanow Rzeplitey przed konkluzyą Seymu, reassumowano, i alternatę zachować obiecano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 404, *tit.* Securitas Seymow Walnych.

Seymowe sprawy cum scitu et consensu Reipubl. odprawować się powinny more solito: *a.* 1573, *v.* II, *f.* 898, § Często się też.

Znowu o tymże: iż seymowe sprawy bez Seymu nie maią być odprawowane, sub nullitate: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* O nieustanowieniu spraw.

Senatus consulta żadne, w sprawach Seymowi należących, formowane być nie maią, ani konkluzye ich do exekucyi przywodzone, sub nullitate: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 830, *tit.* De reddenda ratione.— *Vide plura de Senatus consultis*, *tit.* Konstytucye. Podatki. Żołnierz.

Na Seymie wolno Posłowi domawiać się praw całości, a na Seymiku każdemu szlachcicowi: *a.* 1690, *v.* II, *f.* 1660, *tit.* Deklaracya artykułu.

Seymowemu Sądowi należą kryminały, to iest: komuby szło o cześć. A gdyby kto kogo o co inszego na Seym wyzwał, a będzie to na Seymie uznano, że niesłusznie wyzwał, 12 niedziel ma siedzieć w wieży, i winę sto grzywien, i szkody stronie zapłacić, a sprawa powinna być odesłana do należącego Sądu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1294, *tit.* Co sądzić maią.

Stście albo dzierżawcy o grunt Krolewski pozwanemu od kogo, ma być Sąd na Seymie, sine derogatione prawu ich i przywileiom. *Ibidem.*

Seymowe sprawy i deliberacye 3ciego dnia maią być expedyowane. *Vide tit.* Sprawy.

Sprawy desertorum castrorum in posterum na Seymach według konstyt. a. 1620 sądzić się maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 349, *tit.* Disciplina militaris.

Seymowych mandatow przeciwko dekretom trybunalskim W. X. Lit. nikt nie ma z Kancellaryi wynosić, i stronie wydawać sub poena mille sexagenar. Lithuani. in Tribunali M. D. Lit. parti persolvenda: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 935, *tit.* Seymowe mandaty.

Do namowienia sposobu concludendarum materiarum et consiliorum, i łatwego otrzymania seymowey konkluzyi, tak w publicznych Rzeplitey, iako i w prywatnych, wdztw, ziem, powiatow, i osob materyach, naznaczeni są Deputaci. Co na Seymiki w podanych instrukcyach Krolewsk. ma być proponowano, i Seym przyszły od tego zacznie się: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 605, *tit.* De modo concludendi.

Seymowe sprawy wdztwa Podlaskiego speciali modo per Deputatos sądzono: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 709, § Za prożbą.

Ale to za nastąpieniem Trybunału ustało, dla tego też sposobu tego nie wypisuie się tu.

Plura vide tit. Sprawy.

Seymow Walnych gwałtownicy, na gardle karani być maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 363, *tit.* De poena.

Na Seymie ktoby miecza dobył 20 grzywien; ieżli rani, winą statutową; a ieżli zabiie, na gardle karany być ma, z ktorego Ststa inkwizycyą, i exekucyą pod stą grzywien uczynić powinien: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 393, *tit.* Poena turbantium.

Ktoby na Seymie zwadę uczyniwszy, drugiego ranił, albo zabił, a to uczyniwszy z Korony uszedł, za bannita i infamisa deklarowany być ma. *Ibidem.*

Na Seym Walny iadących Senatorow i Posłow kto zgwałci, ut pro crimine laesae Majestatis sądzony być ma: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 372, *tit.* Poena.

Toż się rozumieć ma o tych, ktorzyby Kommissarzow, Sędziow, lub Officyalistow publica officia obeuntium zgwałcili. *Ibidem.* — *Vide tit.* Poseł. Senator.

Seymow series, ktorych sprawy in voluminibus legum et constitutionum extant, taka iest:

Seymy za Krola KAZIMIERZA W.

Pierwszy w Wiślicy: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 1, *tit.* Statuta.

Wtory w Krakowie a. 1369, gdzie tegoż czasu był Synod o rzeczach duchownych; traktaty między Krolem i Biskupem Krakowsk. Bodzantą. *O czym masz pod rokiem* 1433, *gdzie Biskupa Bodzanty ustawy Władysław Iagiełło Krol approbował*, *v.* I, *f.* 95.

Seym za LUDWIKA Krola Węgiersk. i Polsk. a. 1374 w Koszycach, gdzie o sukcessyą synow i corek na Krolestwo, pilne ten Krol staranie czynił. *Masz między przywileiami przywiley pierwszy: a.* 1347, *v.* I, *f.* 55.

Seymy za WŁADYSŁAWA IAGIELLONA.

Pierwszy w Horodle nad Bugiem, gdzie W. X. Lit. stała się do Korony inkorporacya: *a.* 1413, *v.* I, *f.* 66.

Drugi w polu blisko Czerwinska, gdzie potwierdził Krol prawa Koronne, i swoie niektore przydał: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 82.

Trzeci w Wartcie, na ktorym Krol wydał statuta swoie o przekładaniu Rokow, ktore przedtym zebrane w Krakowie były: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 71.

Czwarty w Krakowie, gdzie Krol wydał przywiley przedtym pozwolony w Iedlny, ktorym potwierdza wolności tak duchownych, iako i świeckich: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 89.

Seymy za WŁADYSŁAWA III Iagiellończyka.

Pierwszy w Brześciu Kuiawsk. dla postanowienia pokoiu z Krzyżakami: *a.* 1436, *v.* I, *f.* 114.

Drugi w Piotrkowie, gdzie potwierdził wszystkie prawa i przywileie Zygmuntowi, W. Xiążęciu Lit. na Xięstwo Lit. od Władysława oyca swego przedtym iuż dane: *a.* 1438, *v.* I, *f.* 139.

Trzeci Seym, albo raczey Konfederacya była w Nowym-Mieście-Korczynie, na ktorey od Stanow Kor. umowiony Kaptur przeciw upornym heretykom, i fautorom ich. *Ibidem*, *f.* 140.

Seymy za KAZIMIERZA III Iagiellończyka.

Pierwszy w Piotrkowie: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 149.

Drugi w Korczynie a. 1451. Ale iego statuta *videantur sub a.* 1447, *ibidem*, *f.* 156.

Trzeci w Piotrkowie, gdzie o żupach i mennicy stała się konfirmacya statutorum, per Casimirum Magnum editorum: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 159.

Czwarty w Nieszawie i Opokach roku 1454, ktorego statuta inserowane są in Albertinis, kiedy się ich stała konfirmacya: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 246.

Piąty w Piotrkowie de expeditione bellica: *a.* 1457, *v.* I, *f.* 191.

Szosty także w Piotrkowie: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 193.

Siodmy w Opatowcu, gdzie in raptores et invasores bonorum ecclesiae postanowił niektore ustawy, ktore potym w Nowym-Mieście-Korczynie promulgowano: *a.* 1474, *v.* I, *f.* 226.

Seymy za IANA OLBRYCHTA.

Pierwszy w Piotrkowie, na ktorym potwierdziwszy konstyt. oyca swego Kazimierza III w Nieszawie i Opokach, roku 1454 wydane, swych też nie mało przydał: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 255.

Drugi w Wilnie za Alexandra, albo Witolda Xiążęcia Lit. gdzie PP. Litewscy potwierdzili wszystkie umowy od przodkow swych, z Koroną Polską in antecessum uczynione: *a.* 1499, *v.* I, *f.* 281.

Seymy za Krola ALEXANDRA.

Pierwszy na Koronacyi w Krakowie: *a.* 1501, *v.* I. *Ale in hoc volumine non constat*, *tylko o nim wzmianka in Confirmatione privilegiorum terrae Sendomir. a.* 1502, *v.* I, *f.* 289.

Drugi w Piotrkowie naznaczony przez tegoż Krola, lecz w niebytności iego przez Pany Kor. odprawiony, gdyż on na ten czas był w Wilnie. Powrociwszy iednak Krol, prawa przez Pany Radne Kor. ustanowione approbował: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 292, § Nos Alexander.

Trzeci w Piotrkowie: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 294.

Czwarty w Radomiu a. 1505, gdzie statuta Krolow wszystkich wyżey pomienionych, i przywileie od nich Koronie nadane, także zwyczaie ziemi Krakowsk. w Statut ieden przez Iana Łaskiego wniesione, i do druku są podane: *v.* II, *f.* 299.

Seymy za ZYGMUNTA I.

Pierwszy, na ktorym iest koronowany w Krakowie: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 359.

Drugi w Piotrkowie, gdzie o ziednoczeniu Litewsk. i Prusk. ziemi: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366.

Trzeci w Piotrkowie: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 374.

Czwarty w Piotrkowie także: *a.* 1512, *v.* I, *f.* 379. *Lege Privileg. Cap. Varmiensis.*
Piąty także w Piotrkowie, na ktorym konstytucye rożne: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 387.
Szosty w Bydgoszczy: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392.
Siodmy tegoż roku w Toruniu, *z ktorego niektore tylko extant statuta. Ibidem*, *f.* 396.
Osmy w Piotrkowie: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 399.
Dziewiąty w Krakowie. Gdzie niektore stanęły prawa ku obronie Rzeczyposp. i stała się prima taxatio fundorum: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 471.
Dziesiąty w Krakowie, gdzie Koronacya Krola Zygmunta II Augusta doszła: *a.* 1530, *v.* I, *f.* 495.
Iedenasty w Krakowie: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 499.
Dwunasty w Piotrkowie: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 515.
Tam Krol Zygmunt I cavet Electionem fieri, nisi in Comitiis.
Tamże rożne konstytucye: *f.* 516.
Tamże konstyt. pro Ducatu Masoviae: *f.* 536.
Tamże potwierdzenie konstytucyi ziem Pruskich: *f.* 541.
Trzynasty w Krakowie: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 546.
Czternasty w Krakowie: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 555.
Pietnasty w Krakowie: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 566.
Szesnasty w Piotrkowie: *a.* 1544, *v.* I, *f.* 582.
Na ktorym czopowe tylko postanowiono.
Siedmnasty w Krakowie, na ktorym lustratio militum uchwalona, ale że Posłowie Lit. i Pruscy, także Xięstwa Zatorsk. i Oświecimsk. nie przybyli, więc uchwalenie tego Seymu, do przyszłego Seymu suspendowano: *a.* 1545, *v.* I, *f.* 585.

Seymy za Zygmunta Augusta.
Pierwszy w Wilnie, gdzie ziemia Bielska juri Polonico adscripta: *a.* 1548, *v.* I, *f.* 587.
Drugi w Piotrkowie: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 591.
Trzeci w Piotrkowie, na ktorym uchwalono generalną kontrybucyą: *a.* 1552, *v.* II, *f.* 600.
Czwarty w Warszawie: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 605.
Piąty w Piotrkowie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 609. Na tym Seymie oznaczono było Seym w Łomzie. *Ibidem*, *f.* 622, *tit.* O złożeniu.
Tudzież postanowiona ordinatio et constitutio novorum Iudiciorum. *Ibidem*, *f.* 625. Skończył się zaś ten Seym a. 1563.
Szosty w Warszawie: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 633. Ktory skończył się in a. 1564.
Siodmy złożony był w Parczowie dla Unii W. X. Lit. ale za nieziechaniem nań PP. Lit. nic na nim nie stanęło: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 638, *tit.* Unia i Seymy. *Limitacya iego iest w Metryce Koronney.*
Osmy w Warszawie: *a.* 1564, *v.* II.
Dziewiąty w Piotrkowie: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 675.
Dziesiąty w Lublinie: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 718.
Iedenasty w Piotrkowie: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 722,
Dwunasty w Lublinie spolny utriusque Gentis, na ktorym finaliter W. X. Lit. Unia stanęła i przywileie przywrocenia ziem Podlaskiey, Wołyńskiey, i Xięstwa Kiiowskiego do Korony Polskiey nastąpiły. Oraz inkorporacya Xięstw Kurlandzkiego i Semigalskiego: *a.* 1569, *v.* II.
Trzynasty w Warszawie: *a.* 1570, *v.* II, *f.* 807, *tit.* Reces Seymu.
Na tym Seymie stanęła konfirmacya konstytucyi miastu Gdańskowi opisanych. *Ibidem*, *f.* 809.

Seym za Krola Henryka ieden, na ktorym koronowany w Krakowie: *a.* 1574, *v.* II, *f.* 864, *tit.* Confirmatio Iurium.

Seymy za Stefana.
Pierwszy na ktorym koronowany w Krakowie: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 915.
Drugi w Toruniu, na ktorym zwyczaie, czyli Excepta Mazowieckie ad approbandum są podane: *a. eodem.*
Trzeci w Warszawie, na ktorym Trybunał Kor. postanowiony: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 962.
Czwarty tamże: *a.* 1580, *v.* II.
Piąty tamże: na ktorym Trybunał W. X. Lit. postanowiony: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012.

Seymy za Zygmunta III.
Pierwszy, na ktorym iest koronowany w Krakowie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1206.
Drugi w Warszawie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1262.
Trzeci tamże: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1318.
Czwarty tamże: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1364.
Piąty tamże: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1396.
Szosty w Krakowie a. 1595 złożony, na tym drugi Seym postanowiony sine solennitatibus, to iest: że literae deliberatoriae nie miały uprzedzać, listy seymikowe nie miały wychodzić, ale tylko uniwersały trzema niedzielami przed Seymikami, po ktorych Seym miał być (*iakoż był*) także we trzy niedziele, a dwie niedziele, miał trwać. Takowe iednak złożenie Seymu dla potrzeby Rzeplitey pro una vice było pozwolone, z warunkiem tym: że napotym według zwyczaiow, i praw w składaniu Seymow zachować się Krol ma: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1425, § Postanowiony.
Siodmy w Warszawie: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1443.
Osmy tamże: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1450.
Dziewiąty tamże: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1493.
Dziesiąty w Krakowie: *a.* 1603, *v.* II, *f.* 1575.
Iedenasty w Warszawie: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1594.
Dwunasty tamże: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1659.
Trzynasty tamże: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 1.
Czternasty tamże: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 163.
Piętnasty tamże sine solennitatibus, ktory iednak in sequelam nie ma być pociągany, pozwolono: *anno eodem*, *f.* 244, § A iżeśmy.
Szesnasty tamże: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 271.
Siedmnasty tamże: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 322.
Ośmnasty tamże: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 348.
Dziewiętnasty tamże: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 362.
Dwudziesty tamże: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 410.
Dwudziesty pierwszy tamże: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 446. Na tym dano w moc Krolowi złożyć drugi Seym trzyniedzielny, bez rozsyłania literarum deliberatoriarum, i z uchyleniem

aliarum solennitatum, z naznaczeniem iednak Seymikow, a to względem woyny z Szwedem, i rekuperowania Inflant. Także kiedy się ingens periculum od Cesarza Tureck. na Polskę pokazało, et in hoc casu tęż facultatem do złożenia takowegoż Seymu, Krolowi dano: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 447, *tit.* O ziemi Inflantskiey.

Dwudziesty drugi także w Warszawie: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 460.

Dwudziesty trzeci tamże: *a.* 1625, *v.* III, *f.* 488.

Dwudziesty czwarty tamże: *a.* 1626, *v.* III. Na tym dwuniedzielny Seym sine omnibus solennitatibus ad casum woyny Tureck. i dla obmyślenia pokoiu ze wszystkich stron, uchwalono. Seymiki iednak czterema niedzielami Seym ten dwuniedzielny poprzedzić miały. *Ibidem*, *f.* 492, *tit.* Złożenie Seymu.

Dwudziesty piąty w Toruniu: *a. eodem*, *ibidem*, *f.* 521.

Dwudziesty szosty w Warszawie: *a.* 1627, *v.* III. Na tym trzyniedzielny Seym złożono sine solennitatibus in omnem casum. *Ibidem*, *f.* 540, *tit.* Pospolite ruszenie i Seym.

Dwudziesty siodmy tamże: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 576.

Dwudziesty osmy tamże: *a.* 1629, *f.* 602. Na tym dwuniedzielny Seym złożony według skryptu ad archivum w r. 1627 podanego, ktory approbatur: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 612, *tit.* Approbacya skryptu.

Dwudziesty dziewiąty tamże: *anno eodem*, *ibidem*, *f.* 647.

Trzydziesty tamże: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 665.

Trzydziesty pierwszy tamże: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 708.

Seymy za Władysława IV.

Pierwszy, na ktorym iest koronowany w Krakowie: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 784. A dwuniedzielny wolno Krolowi złożyć sine solennitatibus dla woyny Moskiewskiey. *Ibidem*, *f.* 786, *tit.* Seym dwuniedzielny.

Drugi w Warszawie sine solennitatibus dwuniedzielny, ale warowano: aby to prawom i zwyczaiom dawnym o składaniu Seymow na potym nie szkodziło. Na tym Seymie expedycya Moskiewska skończona, pokoy zawarty: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 831, § Wszem w obec.

Trzeci ordynaryiny tamże: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 848.

Czwarty tamże, względem approbacyi pakt z Szwedami w Sztumzdorfie zawartych: *anno eodem*, *ibidem*, *f.* 903.

Piąty tamże, sine solennitatibus dla następuiących na Rzeplitą niebespieczeństw: *a.* 1637, *ibidem*, *f.* 912.

Szosty tamże sześć-niedzielny: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 923.

Siodmy tamże sześć-niedzielny dla niebespieczeństwa od pogan: *a.* 1640, *v.* III, *f.* 979.

Osmy tamże 6 niedzielny: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 1. Na tym Seym dwuniedzielny złożono dla obmyślenia na nim zapłaty woysku, i koekwacyi wdztw względem podatkow. A żadne inne Sądy na nim nie maią być odprawowane, ieno ratione coaequationis przed Deputatami: *a. eodem*, *v.* IV, *f.* 10, *tit.* Seym dwuniedzielny.

Dziewiąty tamże dwuniedzielny: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 35.

Dziesiąty tamże 6 niedzielny, prędzey, niż prawo o Seymach ordynaryinych mieć chce, i czasu nieco od Seymikow skrociwszy; warowano iednak: że to na potym być nie ma, tylko według dawnych praw: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 50.

Iedenasty tamże 6 niedzielny: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 83. Na tym złożony Seym trzyniedzielny, względem obrony Rzeplitey, i Seymiki przedseymowe naznaczone: *a. eodem*, *f.* 89.

Dwunasty tamże trzyniedzielny na przeszłym Seymie uchwalony: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 101.

Seymy za Iana Kazimierza.

Pierwszy, na ktorym iest koronowany w Krakowie: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 264.

Drugi w Warszawie 6 niedzielny w tymże roku: *a.* 1649, *ibidem*, *f.* 279. A Krol potym ma złożyć drugi pro necessitate Reipubl. dwuniedzielny, na ktorym sama tylko traktowana ma być obrona, i causae fisci maią bydź sądzone. *Ibidem f.* 284, *tit.* Seym dwuniedzielny.

Trzeci dwuniedzielny tamże na przeszłym Seymie pozwolony: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 331.

Czwarty 6 niedzielny tamże, ktory do niedziel dwu skrocony był, z tym warunkiem: że to prawu pospolitemu o Seymach nic in posterum derogare nie ma: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 361, *tit.* Skrocenie Seymu.

A na to mieysce inszy Seym dwuniedzielny, juxta exigentiam necessitatis Reipubl. w roku przyszłym złożony będzie, z warunkiem także, że to prawu o Seymach extraordynaryinych uchwalonemu, derogare nie ma: *a. eodem*, *ibidem*, *f.* 369, *tit.* Seym.

Piąty według konstyt. Seymu przeszłego dwuniedzielny, w Brześciu Litewskim: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 398.

Szosty w Warszawie sześć-niedzielny złożony, a potym do niedziel trzech skrocony: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 442.

Siodmy tamże do niedziel dwu skrocony, z warunkiem ut supra, et sine solennitatibus: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 478.

Osmy tamże 6 niedzielny, po ustąpieniu z Polski Szwedow: *a.* 1658, *v.* IV.
Na tymże inszy złożyć obiecano, dla tych spraw, ktore się zmieścić nie mogły. *Ibidem*, *apud Ładowski. Sed in volumin. legum desideratur; causam vide a.* 1658, *v.* IV, *f.* 514, § Ponieważ.

Dziewiąty także 6 niedzielny extra-ordynaryiny, według konstyt. Seymu przeszłego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 585.

Dziesiąty tamże 6 niedzielny ordynaryiny: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 691.

Iedenasty tamże dwuniedzielny extraordynaryiny, ktory approbowano, i we wszystkim mu powagę Seymu 6 niedzielnego głownego przydano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 829.

Na tym Seymie subsidium generalis contributionis uchwalono.

Dwunasty tamże 6 niedzielny ordynaryiny: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 911.

Trzynasty tamże także 6 niedzielny extraordynaryiny złożony, ale do niedziel trzech dla pewnych przyczyn skrocony. Na ktorym nic traktowano nie było, tylko materia abdicationis Krola Imci Iana Kazimierza, i żadna konst. nie stanęła, tylko diplomata, iedno od Krola, ktorym uwalnia Rzplitą ab obedientia, a drugie reversale od Rzplitey Krolowi dane: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1016.

Seymy za Krola Michała.

Pierwszy w Warszawie 6 niedzielny ordynaryiny, (bo Seym Coronationis w Krakowie zerwany): *a.* 1670, *v.* V, *f.* 49.

Drugi tamże 6 niedzielny ordynaryiny, ratione pacificationis internae po konfed. Gołębskiey: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 87. Na tym Seym dwuniedzielny, czas sposobny upatrzywszy, ex Senatus consilio złożyć obiecano, nie deroguiąc prawu in posterum o Seymach dwuniedzielnych. *Ibidem*, *f.* 120, *tit.* Seym dwuniedzielny.

Seymy za Krola Iana III.

Pierwszy, na ktorym iest koronowany w Krakowie: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 338. Na tym extraordynaryiny w r. 1677 złożyć, i na nim exorbitancye, i desideria wdztw, tak Kor. iako i W. X. Lit. traktować deklarowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 353, *tit.* Naznaczenie Seymu.

Drugi według konst. Seymu przeszłego, extraordynaryiny 6 niedzielny w Warszawie: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 450.

Trzeci ordynaryiny 6 niedzielny w Grodnie: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 546.

Czwarty ordynaryiny 6 niedzielny w Warszawie: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 656.

Piąty ordynaryiny 6 niedzielny w Warszawie: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 707.

Szosty ordynaryiny 6 niedzielny tamże: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 762.

Seymy za Fryderyka Augusta II.

Pierwszy, na ktorym iest koronowany, do dwoch niedziel skrocony w Krakowie: *a.* 1697, *v.* VI, *f.* 10.

Drugi Pacificationis 6 niedzielny w Warszawie: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 15.

Trzeci extraordynaryiny dwuniedzielny w Lublinie: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 87.

Czwarty: Poparcie gener. Sandomirsk. konfed. przez Stany całey Rzeplitey na Walnym Zieździe Warszaw. zgromadzone, odprawione dnia 4 Lutego: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 137. Na ktorym nie ubliżaiąc bynaymniey authoritati Seymow Walnych, i owszem wszelkie dawne prawa i konst. około składania Seymow, in pleno robore waruiąc, niektore uchwały, i sancita Seymu Lubelsk. do skuteczney exekucyi przywodząc, i iak naylepiey gruntuiąc, internam et externam securitatem właśnie iako na Seymach, osobliwie Warszawskim i Lubelskim konkludowane były, postanowiono.

Na tey Radzie, i Walnym Zieździe Warsz. r. 1710, Krola Imci Augusta II, raz in electorali campo wolnemi głosami obranego, Seymami Warszaw. i Lubelsk. i gener. konfed. Sandomirską na tronie ugruntowanego, i legitime panuiącego, Stany Rzeplitey do gardł własnych bronić i utrzymać obowiązały się. Wszystkie attentata publica et privata, spiski, konfederacye przeciwne, osobliwie Warszawską dnia 19 miesiąca Czerwca r. 1704 uczynioną, i do Grodu Warszawsk. podaną, z tą exwinkulacyą; tudzież cum usurpata Electione et Coronatione osoby Stanisława Leszczyńskiego, i traktaty iego z Koroną Szwedzką nulliter zawarte, praecipue foederis Varsaviensis z Altrandztadzką tranzakcyą, cum praetensa abdicatione, et quovis modo wypadłe ratyfikacye, i wszystkie actus wierze S. Katolick. Rzymsk. et jurisdictioni ecclesiasticae praejudiciosos, wolney Elekcyi, prawom, i rządom starożytnym przeciwne, i szkodliwe instrumenta, a osobliwie zawieraiące w sobie declarationem, et acti absolutionem od posłuszeństwa, i rożne manifesty, etiam względem Trybunału Kor. i W. X. Lit. ktorych dekreta konfed. gener. Warszaw. annihilowała, et ipsum publicatum interregnum, pro nullis, invalidis, ac insubsistentibus deklarowano. *Ibidem*, *f.* 138, *tit.* Ubeśpieczenie.

Na tymże Zieździe August II wszelkie urazy swoie w wieczne puszcza zapomnienie i daruie, i od Cara Imci omnimodam securitatem tym, ktorzy Krola Imci urazili, obiecuie; salvis injuriis particularibus privatorum, et causis criminalibus, et salva immutabili et irrevocabili in suo robore dispositione honorum et ministeriorum, i artylleryi W. X. Lit. i tych dzierżaw, na ktorych summy et jura communicativa, juxta obloquentiam konstyt. Seymu Lubelsk. nie znayduią się; ktore Krol Imć przy sobie stawaiącym oddał. *Ibidem*, *tit. eodem.*

Krol Imć z dobroci swey i łaski oycowskiey, przeciwney stronie assystuiących, a teraz fidem et obsequium wyznaiących, circa pacificam possessionem bonorum, przy ststwach, dzierżawach juribus communicativis podległych zachował, ac instantaneam reinductionem in rem, Wwdy Wileńsk. Sapiehy i całego domu iego, wespoł z Stanami Rzeplitey przyznał, dekreta w ktorymkolwiek Sądzie in contumaciam otrzymane, suspendowano, ad disjudicationem ex seriis partium controversiis, in negotio principali, salva vindicatione jurium et praetensione, pro parte injuriatorum et creditorum, in minoribus et majoribus Subselliis W. X. Lit. *Ibidem.*

Krola Augusta II diploma, utwierdzaiące wszystkie prawa, i pacta conventa d. 4 Lutego

r. 1709 dane, w tę konfed. i Radę ingrossowano. *Ibidem*, *f.* 143.

Pacta conventa przedrukowano, et in volumen legum w tym Poparciu ingrossowano, cum diplomate Electionis Krola Imci Augusta II. *Ibidem*, *f.* 145, *ktore iednak vide a principio hujus v.* VI, *f.* 16, *tit.* Articuli.

Szosty Seym extraordynaryiny dwu-niedzielny w Warszawie: *a.* 1712, *v.* VI, *f.* 217. Dla następuiącey actualiter pory woienney, pod tąż laską i temiż Posłami limitowano do dnia 31 Grudnia ejusdem a. 1712: *v.* VI, *f.* 223, *tit.* Odłożenie Seymu.

Siodmy Pacificationis: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 229, vigore traktatu Warszawskiego na zakończenie konfederacyi Tarnogrodzkiey, nakształt Seymu 1673, konfederac. Gołębską zakończaiącego, Krol Imć złożył, zachowuiąc w całości prawa względem Seymow ordynaryinych co dwa lata: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 244, *w Traktacie Warszawskim.*

Osmy Seym ordynaryiny 6 niedzielny w Grodnie 1718 zaczęty pod tymże Marszałkiem, i temiż Posłami pro tunc in activitate będącemi, odłożono. Czas i mieysce w ręku I. K. Mci ex re et necessitate Rzeplitey do reassumowania iego w iesieni w r. 1719 zostawiono, hoc praecauto, aby podobne limity in sequelam na potym non trahantur; salvum nihilominus ad proponendas et formandas leges do Izby Poselskiey regressum relinquendo: *a.* 1718, *v.* VI, *f.* 394, *tit.* Odłożenie Seymu.

Dziewiąty Seym Warszawski ordynaryiny 6 niedzielny a. 1724 ex re et necessitate całey Rzeplitey, a naybardziey chcąc wiedzieć dekretu assessorskiego w sprawie excessu Toruńskiego realem et indilatam in effectu executionem, pod tymże Marszałkiem, i temiż Posłami in activitate będącemi, do Grodna odłożono, pro hac sola et unica vice in posterum nunquam practicanda, non derogando kadencyi Grodzieńskiey et salvum regressum Posłom z Ur. Marszałkiem swoim do Izby Poselskiey na pierwszym dniu reassumpcyi, ad promovendas et formandas leges według zwyczaiow dawnych, bez naymnieyszey w prerogatywie Izby Poselskiey uymy, conservando et praecavendo, zostawuiąc czas w ręku I. K. Mci: *a.* 1724, *v.* VI, *f.* 398, *tit.* Odłożenie Seymu.

Dziesiąty ordynaryiny 6 niedzielny z przeszłey limity, pod tąż laską w Grodnie: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 403.

Seym za AUGUSTA III.

Pierwszy (po szczęśliwey Koronacyi w Krakowie odprawioney a. 1734, 17 Ianuarii) Pacificationis, extra-ordynaryiny dwu-niedzielny w Warszawie: *v.* VI, *f.* 573. Pod ktorego aktem, i konfederacya gener. omnium Ordinum Warszawska, i Elekcya, i Koronacya Augusta III razem inkludowane, *sub a.* 1736, *v.* VI, *f.* 581, *et sequ.*

Tych Seymow, ktore zerwane były, nie wypisuie się. Konwokacye zaś Generalne Warszaw. sub interregnis, miałeś supra tit. Konfederacye.

Na każdym Seymie pierwszego dnia, zaraz przysięga Krola, i pacta conventa powinny być czytane zamiast artykułow marszałkowskich, *quod vide in Pactis Conventis Krolow Michała, i Iana III.*

De salariis Seymowych Pisarzow, *vide tit.* Salaria.

W sprawy foro comitiali zdawna należące, wdawać się Trybunały nie powinny. *Vide tit.* Trybunał.

Seymiki.

Seymiki Powiatowe według czasu i mieysca składane być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595 § Aby za szczęsnego.

Co im z Kancellaryi przez listy naznaczono być ma: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366, *tit.* Tempora.

A osobliwie, aby Srzedzki dwiema niedzielami przed Kolskim, a przed tym ośmią dniami Piotrkowski był. *Ibidem.*

Przed woyną składane być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 270, *tit.* De locis Conventionum.

Uprzedzać Seym maią 6 niedzielami, a generalne Seymiki 3 niedzielami. *Miałeś o tym iuż supra tit.* Seym.

Na Seymikach Generalnych w Kole, Korczynie, i Warszawie, artykuły, ktore są na Seymikach partykularnych spisane, maią być ucierane i korrygowane, dla prędszey na Seymikach Koron. wszystkich rzeczy odprawy: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 677, *tit.* Seymiki Powiatowe.

W Litwie Seymik generalny ma być w Wołkowysku: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 899, § Seym Walny.

O tymże iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 919, § Seym Walny.

Potym gdy zaniechany był, resuscytowano go, i aby według dawnego prawa odprawował się, i dwiema niedzielami przed Seymem praecedat, postanowiono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 628, *tit.* Reassumptio.

Seymik Sandomirski tylko ieden w Sandomierzu, a w Skrzynnie skassowany: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Unus particularis Conventus.

Brzeski-Kuiawski i Inowrocławski w Radzieiowie: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, *tit.* Conventus.

Lubelski z Urzędowa do Lublina przeniesiony: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 509, § Celebrationes.

Seymiki, Kolski i Korczyński aby dochodziły, przestrzeńszy czas ma im być składany: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1676, *tit.* Seymiki generalne.

Biskupi, Wwdowie, Kasztelani, pod winami zieżdżać się maią na nie: *a.* 1510, *v.* I *f.* 366, *tit.* Poena statuta.

O tymże: iż Posłowie i Senatorowie maią być na nim: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 16, *tit.* Seymiki.

Ziazdu Słonimskiego, ktory Seym uprzedzać zwykł, wszyscy tak Senatorowie, iąko i Po_

słowie omieszkiwać nie maią: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 703, *tit.* Ziazd Słonimski.

A odprawować się ma iako i insze Ziazdy publiczne w zamku Słonimskim: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 531, *tit.* Mieysce Sądow.

Approbowano to potym: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 628, *tit.* Reassumptio.

Seymikowe artykuły na Seym w wdztwach Krakowskim, Poznańskim i Kaliskim w kościele, nie w gospodach, przed Deputatami na to obranemi, przy bytności Senatorow wdztw swych in posterum maią być moderowane: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 280, *tit.* Sposob.

Potym, iż wdztwa Poznańskie i Kaliskie nie ma ta konstytucya afficere, deklarowano, ale przy starym zwyczaiu Seymikow swych wcale zostawać maią: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 326, *tit.* O spisowaniu artykułow.

Seymiki na Elekcye w wdztwie Mazowieckim, per pluralitatem effekt swoy brać maią. A do takowych aktow Senatorowie, iako i Urzędnicy Ziemscy z Stanem Rycerskim rowno należeć maią. Marszałek także do takowych aktow per pluralitatem ma być obierany: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Seymiki.

O Marszałku, *plura vide tit.* Deputaci.

Seymik Proszowski przed Nowomieyskim generalnym, czterema dniami ma być składany: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Seymik też.

Seymik Xięstwu Zatorskiemu i Oświecimskiemu na obieranie Posłow na Seym, tak iako i innym ziemiom ma być składany: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 656, § A co się dotycze.

W Zatorze, albo w Oświecimiu ma się odprawować, i Poseł ieden na nim obrany ma być na Seymik Proszowski wyprawiony, a ztamtąd wespoł z Krakowskiemi na Generał Nowomieyski, z tego zaś na Seym Walny Koronny. *Ibidem.*

Potym postanowiono: aby w Zatorze trzema dniami przed Proszowskim był składany. A instrukcya tylko ma być posyłana do Ststy Oświecimskiego zamiast Posła na Seymik. Listy zaś około Seymiku tego, maią być posyłane do Krakowa, albo do Oświecimia: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1015, *tit.* Seymik Oświecimski.

Znowu o tymże: aby Seymik 5 dniami przed Proszowskim był składany. A Poseł gdyby na Seymik Proszowski nie przyiechał, mieysca z Posłami wdztwa Krakowskiego na Seymie mieć nie będzie: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 288, *tit.* O Pośle.

Potym postanowiono: aby Seymik Zatorski, tygodniem przed Proszowskim składany był: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 884, *tit.* O Seymiku Zatorskim.

Seymik Powiatowy ziemi Halickiey w Haliczu postanowiono, ktory ma bywać przed Generałem Wiśnieńskim, według zwyczaiu innych Powiatowych Seymikow: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 641, *tit.* Seymik Powiatowy.

Tygodniem przed Wiśnieńskim ma bywać: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Seymik Halicki.

O tymże: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 294, *tit.* Seymik ziemi Halickiey.

Seymik Dobrzyński w Lipnie ma być odprawowan: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 730, *tit.* Seymik.

Seymiki Wołyńskie na zwykłych mieyscach maią być składane, ktorych do Włodzimierza Posłowie ziechać się maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 758, § A na woynę.

Potym deklarowano: że ieden tylko Seymik przedseymowy wdztwa tego w Łucku bywać powinien: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 927, § Seymik.

Seymiki Powiatowe Rawskie w Rawie maią bywać: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, § Seymik.

Potym przeniesiono ie do Bolemowa. Elekcye iednak Deputatow na Trybunał Koronny także Urzędnikow Rawskich w Rawie, Sochaczewskich w Sochaczewie, Gostyńskich w Gąmbinie, odprawować się maią. Ktore to elekcye, iako i Marszałka Seymikowego elekcya per pluralitatem głosow Szlachty osiadłey w ziemi, na ktorą alternata przypadnie, effekt swoy brać maią, i Marszałek pomieniony podług alternaty w ziemiach tych zwyczayney, stawać ma. A teraz pro una vice Relacyine Seymiki po dawnemu na mieyscach zwyczaynych odprawować się maią: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 932, *tit.* Seymiki.

Potym tę konstyt. o Seymikach zniesiono dla tego, iż w niebytności na ten czas Posłow ziemi Gostyńskiey stanęła, i deklarowano: aby według dawnego prawa i zwyczaiu też Seymiki odprawowane były: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 121, *tit.* Deklaracya.

Seymiki ziemi Nurskiey także elekcyą Urzędnikow z Nura do Ostrowi, do lat 6 przeniesiono, ktore w kościele farskim odprawowane być maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 30, *tit.* Przeniesienie.

Po wyiściu tych lat, znowu ie nazad do Nura przeniesiono in perpetuum: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 130, *tit.* Seymik Nurski.

Seymikom i elekcyom wszelakim wdztw Ukraińskich, Kiiowsk. Bracławsk. i Czerniechowskich Włodzimierz naznaczono, poki ad possessiones dobr swoich obywatele tameczni nie przyidą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Seymiki.

Znowu o Seymikach wdztwa Kiiowskiego, iż w Włodzimierzu dotąd odprawować się maią według zwyczaiu, poki insza nie zaydzie konstytucya. Na ktorych cokolwiek uchwalą ad renovandum, et innovandum bonum ordinem obywatele wdztwa tego, tak ratione lustracyi we wszystkich dobrach, exemplo woiewodztwa Wołyńskiego, iako też i szelężnego, iuż postanowionego, approbatur: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 671, *tit.* Integritas.

Seymikom wszelakim, i elekcyom Urzędnikow Ziemskich, wdztw i powiatow W. X. Lit. zawoiewanych, mieysca naznaczono, to iest:

Woiewodztwu Wileńskiemu, Kamieniec Litewski.

Powiatowi Oszmiańskiemu i Smoleńskiemu, Grodno.
Lidzkiemu in casum hostilitatis w Lidzie, w Wasiliskach.
Brasławskiemu, w Szatach.
Trockiemu, w Siemnie.
Kowieńskiemu, w Gielnach.
Starodubowskiemu, w Wierżbołowie.
Połockiemu, Mozyrskiemu, w Kobryniu.
Witebskiemu, w Bezdzieżu.
Orszańskiemu, w Mińsku; in casum hostilitatis, w Słonimie.
Mścisławskiemu, w Krynkach.
Rzeczyckiemu, w Kieydanach.
Inflantskiey ziemi w Dziewałtowie, a to poki ab hostilitate nie będą uwolnione: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 677, *tit.* Seymiki.

Aby Relacyine Seymiki przeszłe, w W. X. Lit. na tym terminie, i tam odprawowały się, (iako w deklaracyach wdztw i powiatow iest wyrażono) postanowiono, według ktorych i insze Seymiki, i Ziazdy, zwłaszcza zawoiowanych wdztw, mieysca mieć będą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 812, *tit.* Seymiki.

Seymiki prywatne i Ziazdy w W. X. Lit. ktoreby inscia Republica były formowane, nullitatis być maią: *a.* 1659, *v.* II, *f.* 677, *tit.* Seymiki.

Seymik Xięstwom Zatorskiemu i Oświecimskemu extraordynaryiny, w tydzień po Seymiku Relationis w Proszowicach złożonym, dla tego, że dla rozerwanego przedseymowego Seymiku, Posła na Seymie nie mieli swego, naznaczono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 938, *tit.* Seymiki.

Na tym Seymiku obywatelom tamecznym, modum contribuendi 24 podymnych umowić, i Deputata na Trybunał Skarbowy Radomski i Lwowski, z pośrzodka siebie obrać, i salarium mu naznaczyć pozwolono. *Vide tit.* Podatki.

Seymiki tak przedseymowe, iako i Trybunalskie woiewodztwu Smoleńskiemu i powiatowi Starodubowskiemu w zamku Wileńskim, do expirowania terminu doczesnego pokoiu z Moskwą zawartego, odprawować pozwolono, i mieysce w tymże zamku Wileńskim naznaczono, i wszystkie de securitate Seymikow konstyt. reassumowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 1001, *tit.* Seymiki.

Seymiki woiewodztwa Podolskiego w Haliczu, w tydzień po Halickich odprawowane być maią: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 124, *tit.* Ukontentowanie.

Potym ie z Halicza, za iego funditus zruynowaniem, dotąd, poki się nie pobuduie, przeniesiono do Lwowa, ktore według prawa i zwyczaiu, rowno z inszemi woiewodztwy u Franciszkanow odprawować się powinny: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 468, *tit.* Seymiki.

Seymiki Relationis temuż woiewodztwu Podolskiemu pro 14 Iunii złożono, i in crastino tegoż Seymiku dwu Deputatow, iednego do Lublina, a drugiego do Piotrkowa, electionis facultatem dano, a to dla tego, iż ob grassantem hostilitatem, iedna elekcya deputacka stato tempore odprawić się nie mogła, a druga dla odiazdu na Seym ten obywatelow, iest translapsowana. Na tymże Seymiku porządek około wybierania summy, z wybrańcow sobie pozwoloney na lat 3 namowić maią. Do ktorey summy podziału Kommissarze assignantur. *Ibidem.*

Seymik Relationis według uniwersału Krolewsk. powiat Grodzieński mieć będzie: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 644, *tit.* Seymik Grodzieński.

Tenże powiat, ponieważ za rozerwaniem Seymikow przedseymowych, na Seymie tym Posłow swoich nie miał, do iednostayney zgody woiewodztw i powiatow wszystkich W. X. Lit. accedere powinien etc. *Ibidem.*

Kiedy i kędy woiewodztwo ktore, ziemia, powiat, Seymiki deklarowały, znaydziesz w Deklaracyach woiewodztw, ziem, powiatow.

Seymikom i Ziazdom publicznym w ziemi Inflantskiey mieysce w Dyneburgu naznaczono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 155, *tit.* Mieysce Seymikom.

Seymiki Relacyine W. X. L. na dzień 18 Kwietnia odłożono, oprocz pobliższych wdztw, ktore podług dawnych zwyczaiow odprawować się maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 877, *tit.* O Relacyinych Seymikach.

Seymik po Seymie tym pro die 24 Aprilis, dla uchwalenia podatkow na poparcie woyny z Szwedami wdztwu Poznańskiemu i Kaliskiemu naznaczono. *Ibidem*, *f.* 849, § Dla czego.

Seymik w Prussach generalny, dla czynienia liczby z Poborcami, i dla obrania Poborcow oprocz tych, ktorzy są mianowani na Seymie tym, do przyszłych poborow, tudzież dla korrektury praw, do samych tylko Sądow i porządku sądowego należących, pro una vice naznaczono: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 185, *tit.* Seymik.

Seymik ieden zawsze, tak Czerniechowscy, iako i Nowogrodzcy obywatele w Czerniechowie mieć powinni: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Seymiki wdztwa Malborskiego w Kiszporku odprawować pozwolono tantisper, poki Sztum z rąk nieprzyiaciela nie będzie rekuperowany: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 880, *tit.* Sądy i Seymiki.

Seymikom Relacyinym W. X. Lit. dla krotkości dni iesiennych, i złych drog, pomkniono daley czasu nad 4 niedziele, gdyż według prawa statutowego we 4 niedziele po Seymach przypadać powinny. *Konfeder. Gener. Warszawska*, *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1048, § A iż według.

Seymiki na obieranie Deputatow W. X. Lit. ktore się w dzień N. P. Gromniczney odprawowały, na pierwszy poniedziałek po tym święcie odłożono, a obiekcye nazaiutrz rozsądzone być maią. A gdyby to święto w poniedziałek przypadło, tedy Seymik w naypierw-

szy poniedziałek po święcie ma być: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 752, *tit.* O Seymiku.

Seymikowanie wszelkie prywatne bez uniwersałow I. K. Mci tudzież limitationes tychże Seymikow, continuationes dyrekcyi marszałkowskich skassowano i abrogowano, wyiąwszy Seymiki zwyczayne prawem determinowane, ktore aby sphaeram potestatis et activitatis per legem praescriptam non transcendant, sub nullitate et poenis in legibus expressis ostrzeżono: *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 302, *tit.* Seymiki.

Seymiki poiedynkowe tempore interr. ustawie podatkow na Konwokacyach Generalnych Warszawskich uchwalonych, nie maią derogare. *Vide tit.* Podatki.

Podczas Seymikow i Sądow miasta wolne od stanowisk żołnierskich być powinny: *a.* 1659, *v.* iv, *f.* 594, *tit.* O niewydawaniu assygnacyi.

Punkt laudi wdztwa Sandomirskiego względem uwolnienia od aggrawacyi podczas Seymikow od ludzi służących i innych swywolnych etc. Opatowu służący, extendowano do innych miast, w ktorych się Seymiki odprawować zwykły: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 590, § Miasto Opatow.

Sieroty.

Sieroty lat nie maiące, nie mogą się w prawo wdawać, ani spraw aktykować i ich bronić, aż do lat męszczyzna 15, a białogłowa 12: *a.* 1347, *v.* i, *f.* 41, *tit.* De pueris.

O tymże; ktorych opiekunowie do lat powinnych tueri et curare powinni: *a.* 1420, *v.* i, *f.* 73, *tit.* De orphanis.

Sieroty lat nie maiące pozwane, nie maią odpowiadać, tylko we trzech. 1mo Gdyby kto chciał wykupić swe dziedzictwo oycu ich zastawione, tedy pieniądze brać powinne. 2do Rękoymie oycowskie ieszcze za oyca zapozwane, wyswobodzić. 3tio Odpowiadać o dziedzictwo, ieźliby oyciec o nie iuż był zapozwany: *a.* 1347, *v.* i, *f.* 44, *tit.* De tutoribus.

Minorennibus, ktorych dobra stryi, albo opiekun ich, prawem opieki trzymaiąc przedał, albo utracił, gdy do lat przyidą, Sąd sprawiedliwość z nich uczynić ma: *a.* 1543, *v.* i, *f.* 578, § Praeter pueros.

Minorennibus nic szkodzić nie ma, choć non in recenti agent z opiekunami o dobra sobie przez nich utracone. *Ibidem.*

I owszem dziedzictwo swoie utracone odzyskać od possessora mogą, ani preskrypcya żadna allegari może: *a.* 1347, *v.* i, *f.* 44, *tit.* De tutoribus.

Sieroty gdy do lat przyidą, o krzywdy swe czynić mogą, a dawność ziemska szkodzić im nie może, wyiąwszy, by powinny czas swoy zaniedbały. *Ibidem*, *f.* 29, *tit.* De pueris.

Cum minorennibus przypozwanemi do rozgraniczenia, Officium Succamerarii ma postąpić prawem. Zachować im iednak ma Podkomorzy akcyą o ich część z powodem do lat, gdzieby się w czym ukrzywdzonemi być rozumieli: *a.* 1523, *v.* i, *f.* 413, § Si vero plures.

Sierot opiekun o głowę oyca ich agere ma. *Vide tit.* Opiekuni.

Plura vide tit. Dzieci, *tit.* Opiekuni.

Siostra.

Siostrę kto zabiie, dziedziczyć nie może, i infamisem się staie: *a.* 1347, *v.* i, *f.* 26, *tit.* De fratricidio.

Siostry po śmierci braci swych rodzonych, wracać się maią do swych dobr dziedzicznych, ktore im wolno przedać: *a.* 1420, *v.* i, *f.* 74, *tit.* De filiabus.

Plura vide tit. Brat. Panna. Posag.

Skarb.

Skarb Rzeplitey Deputowani Majores Consiliarii, z Wielkiey-Polski dwoch, a dwoch z Maley-Polski, nowemu Podskarbiemu oddać maią. A wszystko porządnie sprawiwszy, i spisawszy, ieden regestr Krolowi, a drugi Podskarbiemu oddać, a trzeci przy sobie mieć powinni: *a.* 1563, *v.* ii, *f.* 637, *tit.* Skarb.

Skarby in genere wszystkie, po Zygmuncie Auguście i Stefanie pozostałe, et Regiam supellectilem, P. Podskarbi na Elekcyą ma znieść. A ieźliby czego niedostawało, inkwizycya o tym być ma, do ktorey P. Podskarbi, i PP. Deputaci każdego, ktoryby należał, obwieścić maią. Obwieszczony zaś sub poenis legibus sancitis na Elekcyi przyszłey stawić się powinien peremptorie. I skarby W. X. Lit. wszelakie, cokolwiek ich w Grodnie iest, P. Podskarbi W. X. Lit. na tęż Elekcyą zwieść także ma, i inkwizycya, iako i o Koronne, in defectu czego, także być ma. *W Konfed. Gen. Warszaw. sub interr. a.* 1587, *v.* ii, *f.* 1062, § Skarby.

Na rewizyą skarbu Kor. do Lubowli Kommissarzow naznaczono, ktory tam pod zamieszane czasy w Oyczyznie, uwieziony był etc: *a.* 1658, *v.* iv, *f.* 530, *tit.* Kommissya.

Nie doszła ta rewizya; znowu Kommissarzow, cum reassumptione przeszłego Seymu a. 1658 konstytucyi, naznaczono: *a.* 1659, *v.* iv, *f.* 597, *tit.* Rewizya skarbu.

Ani ta doszła; przeto reassumuntur superiora cum hac declaratione: aby P. Podskarbi W. Kor. ziechawszy na Lubowlą, skarb tak, iako iest zapieczętowany, i tam w depozycie zostawiony zwiosł, naydaley w dzień S. Tomasza do Krakowa, przybrawszy do siebie 4 z Kommissarzow, ktorzy tu na tym Seymie do tey rewizyi, i inwentowania skarbu tego do Krakowa deputowani. To też dołożono; iż ieźliby ktokolwiek z tych, ktorzy iakimkolwiek sposobem kleynoty Rzeplitey maią sobie powierzone, na czas i dzień pomieniony nie stawili się, i prawa swego do nich nie wywiedli, powinien będzie Instygator Kor. na Seym przyszły takowych pozwać, za podaniem delaty przez P. Podskarbiego, z pod-

pisem ręki Kommissarzow. A na Seymie przyszłym powinni będą ciż Kommissarze relacyą doskonałą uczynić, i regestr zinwentowania in facie Reipubl. czytać: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 706, *tit.* Deklaracya konstytucyi.

Obicie szpalerowe, alias Potop nazwane, Rzeplitey samey należące, P. Podskarbi W. Kor. z rąk Szlachetnego Fran. Gratty obywatela Gdańsk. iako też koronę pewną testamentem Władysława IV Rzeplitey legowaną, praevia satisfactione summae, w ktorey od Iana Kazimierza inwadyowane, i zastawione u niego zostaią, windykować, i onemi podług skryptu ad archivum danego dysponować, a in casu zatrzymania ich, processu fisci in quocunque foro, etiam w Trybunale Kor. ex speciali regestro causarum mere fisci, o wydanie agere ma. A oblig pomienionego Gratty Ianowi Kazimierzowi, ratione tegoż obicia i korony dany, w czyichkolwiekby się rękach znaydował, za skassowany ma być rozumiany, i że od nikogo tenże Gratta, o wydanie obicia i korony pomienionych, turbowany nie będzie, cavetur, i na zawsze evincere go obiecano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 115, *tit.* Deklaracya o Potopie.

Do rewidowania skarbow i kleynotow Rzeplitey Kor. deputowano było z Senatu wszystkich Rezydentow do boku Krolewsk. należących, i z Izby Poselsk. 6 osob, absentia duorum vel trium non obstante: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1609, *tit.* O Urzędzie Podskarbiow.

Znowu do rewidowania takiego, i oraz do złożenia kleynotow niektorych i koron, pro actu Coronationis Krolestwa Ichmciow Iana III i Maryi, pewne osoby z Seymu do PP. Senatorow, ktorzy klucze do skarbu maią, naznaczono; a do zregestrowania skryptow i przywileiow tamże, inszym facultatem dano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 350, *tit.* Rewizya skarbu.

Na otwarcie skarbu Kor. w Krakowie, i kleynotow niektorych wzięcie pozwolono, i Kommissarzow przy P. Podskarbim W. Kor. i tych, ktorzy custodiam i klucze do skarbu sobie powierzone maią, naznaczono, approbuiąc skrypt na to ręką Krola Michała, także od Senatu i Marszałka Poselsk. podpisany, a przez Deputatow tak z Senatu, iako i z Izby Poselsk. naznaczonych, konnotowany, i że perpetua securitate, tak P. Podskarbiemu, iako i Kommissarzom Rzeplitey służyć ma, deklarowano, dokładaiąc to: iż PP. Senatorowie lub sami ziechać do Krakowa, lub plenipotentes swoich z kluczami przysłać powinni, a in casu absentiae, i nieprzysłania kluczow, otworzyć pomienionym Kommissarzom wolno będzie: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 106, *tit.* Kommissya do skarbu Kor.

Skarbu Kor. tempore cujusvis interregni rewizya bywać zwykła, do ktorey Kommissarzow naznaczaią z Konwokacyi Gener. Warszawsk. *ut patet in Confoederationibus Gener. Varsav.*

Skarbowi Urzędnicy i słudzy, pod czas pospolitego ruszenia, przy P. Podskarbim W. Kor. zostawać maią: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 598, *tit.* Liczba.

Na skarb, albo założenie aerarii publici w Rawie, połowica prowentow z dobr w 500,000 zł. zastawionych, po wykupnie ich, ma być obrocono. Ktora ma być oddawana pod warunkiem, o wydaniu kwarty uczynionym: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1451, *tit.* Szafunek.

Założenia skarbu tego wzmianka iest *supra*, ktorą do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 795, § A iż dla zadłużenia.

Skarbowi expensa wszelakie w dochodzeniu skarbowych dochodow, albo retentow potrzebnie uczynione, nigdy nie maią być w rachunkach przyimowane, ale ie te strony zastępować maią, ktore się skarbowi nie uiszczą: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 424, § Waruiemy.

Korona Krolestwa Polskiego ma być w skarbie Koronnym w Krakowie chowana przez P. Podskarbiego Koronnego za kluczem i pieczęcią Senatorow tych, Kasztelana Krakowskiego i Wwdow: Krakowskiego, Poznańskiego, Wileńskiego, Sandomirskiego, Kaliskiego, i Trockiego, a sine consensu omnium Ordinum nie ma być otwierana. Absens propter aliquod legale, ma klucz swoy posłać do kollegow, a umarłego superstites collegae zamek otworzyć mogą: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Korona.

O tymże iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 920, § Korona.

Reassumuntur superiora o koronie: *a.* 1638, *v.* V, *f.* 945, *tit.* Koronacya.

Do zrewidowania insigniorum, kleynotow, przywileiow, archivi Rzeplitey, ieżeli nienaruszenie zostaią, i do konfrontowania onych z danemi inwentarzami, i spisania regestru porządnego wszystkich rzeczy, i podania skarbu według prawa a. 1662 W. Marcinowi Zamoyskiemu Podskarbiemu W. Koronnemu, kluczy zaś Senatorom, zdawna do tego z prawa należącym, oddania, naznaczeni Kommissarze. Ktorzy ieden inwentarz Krolowi, drugi Podskarbiemu oddadzą, trzeci przy sobie zostawią, na przyszłym zaś Seymie relacyą uczynić powinni: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 713, *tit.* Rewizya skarbu.

Po śmierci W. Marcina Zamoyskiego Podskarbiego W. Koronnego aby insignia Regni, i kleynoty Rzeplitey, i inne archiva Reipubl. zrewidowane, i W. Markowi Matczyńskiemu Podskarbiemu W. Koronnemu oddane były, Kommissarzow naznaczono, przy Senatorach klucze od skarbu maiących, ktorzy z inwentarzem przeszłym skonfrontowawszy, nowy regestr rzeczy spiszą, i ten skarb W. Podskarbiemu Koronnemu oddadzą, a klucze Senatorom do tego z prawa należącym. Inwentarz ieden I. K. Mci, drugi W. Podskarbiemu oddadzą, a trzeci w skarbie zostawią, i relacyą na Seymie przyszłym uczynią: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 783, *tit.* Rewizya.

Skarb Koronny W. Ianowi Ierzemu Przebendowskiemu Podskarbiemu W. Koronnemu oddać kazano, Kommissarzow, ex Senatu et Equestri Ordine do oddania iego naznaczono, ktorzy przy WW. Senatorach, i Ur. Stście Krakowskim i Wielebnym Kustoszu Kor. ad custodiam skarbu de lege należących, wszystkie insignia, kleynoty, (i te, ktore W. Stan. Szembek Biskup Kuiawski particulari in Patriam zelo za granice, ingruente hostilitate Suetica, in potiori parte wywiozł) archiva, i przywileie zrewiduią, i skonfrontuią; klucz WW. Senatorom zdawna do tego de lege naznaczonym oddadzą, inwentarze: ieden do rąk Krola, drugi W. Podskarbiemu Koronnemu oddadzą, trzeci przy sobie zostawią, relacyą na przyszłym Seymie uczynić maią, zastawne u Nayiaś. Krolewicow oswobodzić W. Podskarbiemu zlecono: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 99, *tit.* Oddanie skarbu.

Usurpatores et raptores percept skarbowych, w Trybunale Skarbowym lub Kor. ex regestro fisci, praeviis citationibus et relationibus inscribendis, w Grodach proprii districtus sprawić się powinni. *Poparcie Konfed. Send. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 184, *tit.* Skarb Koronny.

Do odebrania insigniorum et archivi potioris partis od sukcessorow Xiążęcia Imci Prymasa Szembeka, reassumuiąc konstyt. a. 1603, Kommissarzow naznaczono, ktorzy przy WW. Senatorach, Ur. Stście Krakowskim i Wielebnym Kustoszu Kor. ad custodiam skarbu de lege należących, insignia przerzeczone, et archiva, praevia quietatione, et assecurationis eo nomine datae restitutione odebrawszy, nowy inwentarz całego skarbu, et archivi Regni z dawnym skonfrontowawszy, spisać maią, i ieden iego exemplarz do Metryki Kor. drugi P. Podskarbiemu W. Kor. oddadzą, trzeci in loco loci zapieczętowany zostawią, et custodiae debitae, komu należy, zlecą: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 453, *tit.* Oddanie skarbu.

Na rewizyą skarbu Rzeplitey, ieżeli juxta constit. a. 1726, in suo statu integro znayduie się, aby to Rzeplitey constare mogło, deputowano tak z Senatu, iako i z Izby Poselskiey, ktorzy uczyniwszy rewizyą, na Seymie Coronat. relacyą uczynią. *W Konfed. Gener. Warszawskiey* 1733, *vide a.* 1736, *v.* VI, *f.* 597, § Skarb Rzeczypospolitey.

Skarbu Rzeplitey dochody, aby per plus offerentiam chodziły, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 624, § Dochody.

Od skarbowych spraw, żadne Sądy, Urzędy, ani Trybunały pamiętnego brać nie maią. *Vide tit.* Salaria.

Skarby kościelne, *vide tit.* Kościoły.

Skarbowych dawnych Metryk, i przywileiow W. X. Lit. dochodzić kazano. *Vide tit.* Metryka.

Skarb Kor. bez podpisu Pisarza Polnego Kor. na regestrach, żadnych nie ma wydawać zasług, sub refusione de suo. *Vide tit.* Pisarz Polny Koronny.

Skarb W. X. Lit. prze Dworzany swoie przestrzegać powinien, żeby się depaktacye kupcom nie działy na rzekach portowych W. X. Lit. *Vide sparsim w Konstytucyach W. X. Litewskiego.*

Skarbowy Trybunał, *vide tit.* Trybunały.

Składy.

Na składy maią mieszczanie na przyszłym Seymie listy ukazać, i ma być o nich kognicya: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § O składy.

Odłożono tych listow rewizyą do przyszłego Seymu: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 623, *tit.* O składach.

Ukazowali ie: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 700, *tit.* O składach.

Ktore są approbowane, *vide tit.* Miasta.

Składy nie ściągaią się na inny stan, tylko na kupieckie ludzie: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 683, *tit.* Ustawa na składy.

Składow kupcy przemiiać nie maią, ale się powinni na nich stanowić, i towarow zbywać do tamecznych mieszczan, i do szlachty, procz iarmarku, a w iarmark do kogokolwiek. *Ibidem.*

Do składow winnych ani dzierżawcy Krolewscy, ani Poborcowie, ani żaden inny nie ma kupcow poniewalać, mimo te, gdzie wina prowadzą, sub poena 100 marc. na Trybunale inter causas officii ad instantiam cujusvis repetenda, parti et Iudicio per medium dividenda. Lex perpetua esto. *W Uniwersale poborowym*, *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1486, § Wina.

Toż w uniwersale: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1541, *et a.* 1602, *ibidem*, *f.* 1567, § Wina.

Znowu: iż do składow winnych furmanow na gościńcach nikt necessytować nie ma, pod utraceniem składu eo ipso, za dowiedzeniem tego: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożeniu wina.

Reassumuntur dawne prawa o składach cum poenis: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1676, *tit.* Skład.

Znowu statuta a. 1538 i 1540, także a. 1565 et 1609, reassumuntur et approbantur: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 33, *tit.* O przeieżdżaniu ceł.

I znowu z naznaczeniem pewnych podatkow ab evectis do przyszłego Seymu: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 604.

Declarantur constit. a. 1565, 1609, 1676, aby żaden kupiec, iakieykolwiek nacyi, pogotowiu z Żydow, nie ważył się żadney protekcyi Stanu Szlacheckiego brać, składow sobie nowych po miasteczkach, gospodach, i dworach stanowić; ale towary na zwyczayny skład prawem opisany do miast, tak z Korony, W. X. Lit. iako i z państw postronnych prowadzić, tenebuntur, nie miiaiąc miast składnych, sub confiscatione mercium. Toż się ma rozumieć de revenditoribus omnibus w miastach, etiam quaeritantibus victum, i o rzeźnikach woły od szlachty kupuiących, aby od swoich towarow, iako i inni kupcy, płacili. O co contra transgressores forum in Officio quovis

Castr. ex regestro fisci sine appellationibus: *a.* 1678, *v.* v. *f.* 554, *tit.* O ekonomii.
Składow Ststowie przestrzegać maią, i miastom pomoc w tym dawać: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 683, *tit.* Ustawa na składy.
Declaratur: iż Ststowie Sądowi i pograniczni, także administratorowie przestrzegać maią, aby kupcy wszelacy, i Żydzi, i rzeźnicy składow nie miiali (*iako miałeś supra): a.* 1678, *tit.* O ekonomii.
Skład soli, *vide tit.* Sol, *tit.* Miasta.
Skład wina, i składne, *vide tit.* Wino, *tit.* Miasta.
Plura vide tit. Kupcy, *tit.* Drogi.

Skory.

Skor garbarze wyprawnych za granice wywozić nie maią, pod utratą onych: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 532, *tit.* De cerdonibus.
O tymże. Ani furmani, czego Ststowie przestrzegać maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Konie.
Reassumowano to sub confiscatione skor. Czego Ststowie i Urzędnicy przestrzegać maią. Tożsię ma rozumieć i o iuchtach: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* O niewywodzeniu koni.
Znowu reassumowano konst. a. 1550, z tą deklaracyą: iż te skory i iuchty Ststom należeć maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 107, *tit.* O niewywodzeniu koni.

Slozy, vide tit. Rzeki.

Sługa.

Sługa albo włodarz o kradzież obwiniony, 6 świadkow sprawić się ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 39, *tit.* De inculpatione.
Za sługę gołotę szkodę czyniącego, pan satisfacere tenetur. *Ibidem*, *f.* 36, *tit.* De golotis.
Sługa in patratis criminibus odwołuiący się ną pana, słuchany być nie ma, lecz convictus debita poena puniendus: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 11, *tit.* De his, qui citati.
Słudzy ieźli złoczyńce gonić nie chcą, infames fiunt; *a.* 1505, *v.* I, *f.* 300, *tit.* De servis.
Z sługi nieosiadłego pan sprawiedliwość uczynić powinien w rzeczach mnieyszych, a sługa osiadły o uczynek zły obwiniony w prawie, do ktorego należy, patrzon być ma: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, *vers.* 9.
Sługi niewolne zbiegłe, kto zatrzyma, a w bliższym dworze Krolewskim o nich nie opowie, potym ie musi z winą wrocić piętnadziestą: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, *tit.* De servis.
Sługi plebejum nie ma nikt przyimować bez attestacyi odstania od pana pierwszego, sub poena 14 marc. Iudicio Terrestri in instanti, toties, quoties persolvenda, gdyby u niego był aresztowan, albo znalezion, et nihilominus profugum illum extradere tenebitur: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 972, *tit.* O sługi.
Podwyższona o to wina na sto grzywien, a forum in Officio Castren. competenti: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1448, *tit.* O sługach zbiegłych.
Cavetur: że ad instantiam cujusvis laboriosi, cum assistentia domini, in foro competenti ma być dochodzony: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 295, *tit.* O hultaiach.
W Exceptach Mazowieckich forum także Grod, i wina sto grzywien cum refusione damnorum: *a.* 1577, *v.* II, *f.* 949, *tit.* Rękoiemstwo.
Na expedycyą pospolitego ruszenia przeciwko Turkom, obostrzono było lepiey konst. pomienione aa. 1578 et 1596, że każdy, ktoryby hayduka, albo iakiegokolwiek czeladnika plebejae conditionis rozmowił i przyiął, ipso facto poenae 200 marc. ma succumbere. A czeladnik taki ma być na gardle karany, bądź w ciągnieniu przy Kasztelańskim Sądzie, w powiecie, bądź w obozie przyścigniony: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 417, § De plebejis.
Słudzy przed woyną na 6 niedziel, pozwolenia odeyść prosić maią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 300, *tit.* De tempore.
Pomkniono potym do niedziel 10: *a.* 1507, *v.* IV, *f.* 360, § Tum in illa quoque.
Sługa szlachcic nie może od pana odstawać, sub poena capitis et infamiae, ktory przed trzeciemi wiciami przystał: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 417, § Sługa żaden.
O sługach żołnierskich, ktorzy swawolnie od panow odieżdżaią, stare prawo zachowano: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1328, *tit.* Słudzy.
Ale zniesiono było tę konstytucyą: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.
Tych, ktorzy bez listow świadecznych Hetmana, albo Pułkownikow, Rotmistrzow, Porucznikow z woyska Pruskiego i Litewskiego pouciekali, nikt przyimować nie ma, i owszem łapać, i do Grodow pobliższych, albo do woyska odsyłać ich maią. A ktoby ich imać i wydawać requisitus nie dopuścił, poena 500 marc. w Grodzie na kwerelach sine appellatione ma być karany: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 580, *tit.* O zbiegach.
Reassumuiąc o sługach zbiegłych statuta i konst. wszystkie dawnieysze, postanowiono: aby czeladzi towarzyskiey nie wolno było bez listu odprawnego od pana odchodzić: *a.* 1678. — *Vide tit.* Hultaie.
Wolno iednak słudze odstać od pana swego, gdy swego czasu dosłuży, sine quovis impedimento pana, ktoremu służył. A ieżeliby go pan odprawić, albo listu dać nie chciał, wolno mu wziąść list wyświadczony od Sądu Ziemskiego albo Grodzkiego onegoż powiatu; secus o rodzicu, ktory nigdzieindziey listu nabywać nie ma, tylko od pana swego: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 972, *tit.* O sługi.
Sługę iawnego złodzieia, albo zdraycę, wolno zawsze imać: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O poymaniu szlachcica.
Za co nikt nie podpada pod winy, ktore są opisane const. a. 1588, (*vide tit.* Szlachcic) o poymaniu i więzieniu szlachcica: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1470, *tit.* O sługach.
W wdztwach Kiiowskim, Wołyńskim, Bracław-

skim, o sługi zbiegłe, i dworną czeladź, ktoby ich trzymał, w Grodzie ad instantiam injuriati in 4 septimanis ieżeli oczywiście, a ieźli zaocznie, to in 6 peremptorie sprawować się trzeba przez się, lub obmocowanego swego w ziemi Wołyńskiey osiadłego, non obstante statuto Volhyniae. A ieźliby strona pozwana od tego czasu, iako iest pozwana, negaret, że takowych zbiegow u siebie nie ma, przysiądz ma na to. Alias strona powodowa na szkody swoie, iako ie oszacuie sobie, przysięże, i Ststa exekucyą z ruszeniem powiatu, za 2 niedziele stronie ukrzywdzoney uczynić ma, sub poenis in statuto descriptis. A w miastach o takowe zbiegi Woytowie ex officii sui munere, powinni nieodwłoczną sprawiedliwość szlachcie czynić, sub poena centum marc. O co forum w Grodzie peremptorie, i exekucyą Ststa tameczny zaraz czynić ma. A ieźliby Ststa ktory o takowe zbiegi winny był, wolno ukrzywdzonemu w inszym Grodzie naybliższym onego wdztwa czynić z nim peremptorie, według tey konst. A ten Sąd Grodzki powinien będzie na dobrach stścińskich exekucyą tymże sposobem czynić, sub privatione officii: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 975, *tit.* O slugach zbiegłych.

Znowu na drugim mieyscu o tymże. *Vide tit.* Sprawiedliwość.

Sługa szlachecki pozwać może szlachcica o pana swego więzionego privata authoritate. *Vide tit.* Szlachcic.

Służebnych ludzi w ststwach Ukraińskich rewizya, *vide tit.* Rewizya.

Sługa gwałtownik, *vide tit.* Gwałt.

Służebni woyskowi, *vide tit.* Żołnierz.

Sol.

Solne okna, kruszce też wszelakie na gruntach szlacheckich ze wszemi pożytkami, ktore się tam pokażą, wolne zawżdy Szlachcie zostawać maią, a Krolowie przekazywać im nie maią wiecznemi czasy wolnego używania: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Aby wątpliwość.

O tymże na Seymie Koronacyi Krola Stefana, temiż słowy. *Ibidem*, *f.* 920, § Aby wątpliwość.

I znowu o tymże w artykule pact. conv. Krola Michała w te słowa: Fodinas, i szyby wszelakie, tak solne, iako też i kruszcowe, siarczyste, i wszelakie wolno każdemu na swoim gruncie brać; w czym Krol ani przez się, ani per subordinatas quasvis personas, nikomu przeszkadzać nie będzie. Szyba też w Szwierci wsi Kunegunda UU. Lubomirskich, iako na dobrach ich dziedzicznych, przy nich i potomkach ich zostawać będzie wiecznemi czasy etc: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 27, § Fodinas, i szyby wszelakie.

Toż iisdem verbis *w artyk. Pact. Conv. Iana III i Augusta II.*

I znowu in pact. conv. Augusta III, gdzie i rekompensę za szyb solny domowi WW. Lubomirskich, to iest: za Kunegundę według konstytucyi a. 1726, ad effectum przywieść deklarowano.

Sol za zwykłą cenę przedawana być ma, i Krol wszystkie państwa dostatkiem iey opatrywać ma: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 505, § Salis venditionem.

O tymże: *a.* 1550, *v.* I, *f.* 594, § Soli dostatkiem.

Soli postronney po domach szlacheckich i ich poddanych, ani po skrzyniach strażnicy szukać nie maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 540, § Quaeritur etiam.

Sol żup Krakowskich po wszystkiey Koronie ma być wożona, i przedawana, a postronney soli żaden ani mieć, ani iey używać ma, sub poena 14 marc. toties, quoties, irremissibiliter persolvenda, procz ziemi Ruskiey ktora ma swoią sol: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 265, *tit.* De sale.

Ststowie sub poenis contra Capitaneos constitutis, postronney soli podwozić nie dopuszczać maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, *tit.* De non admittendo sale.

Solni furmani Wielkopolscy i Kuiawscy, wolność maią bez aresztu z solą iechać, i onę w beczkach składać, albo nie składać, a czasow zwyczaynych za słuszną zapłatą przedawać mogą: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 268, *tit.* De salis ductura.

Ciż nie maią być przymuszani ku składaniu soli w beczkach pod winą 14 grzywien, wszakże targowe płacić maią. *Ibidem.*

Soli dostatek dowieść obiecano do tych ziem, do ktorych zwykła być wodą spuszczana, ktora za słuszne pieniądze szlachcie i pospolstwu aby przedawana była, Wwdom zlecono: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 378, *tit.* De sale devehendo.

Sol postronna Saska wszelaka, aby do Wielkiey-Polski do Krainy i Pałuk nie bywała wwożona, Ststowie przestrzegać maią, a Ruskiey soli skład w Bydgoszczy, i cena iey iest ustanowiona, i używanie nakazane: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 395, *tit.* Prohibitio.

Soli zamorskiey wolno wziąść beczkę dla czeladzi na szkutę ze Gdańska idącą: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 597, § Aczkolwiek.

In defectu Ruskiey, wolno zamorską szlachcie na wszelaką potrzebę kupować: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* O soli.

I Pruską sol in defectu Ruskiey, szlachcie Wielkopolsk. ktorzy z Bydgoszczy soli Ruskiey używaią, pozwolono na składzie Bydgosk. kupować beczkę po złotemu, a to do przyszłego Seymu. W Mazowszu zaś obywatelom ziem Ciechanowskiey, Rożańsk. Wizkiey, Łomżyńsk. Nursk. i powiatow Prasnyskiego, Mławsk. Srzeńsk. od składow Ruskiey, i Krakowsk. soli odległym, pozwolono ią samym sobie ze Gdańska, Krolewca, i innych miast Pruskich drogami zwyczaynemi, i postanowionemi do przyszłego także Seymu wozić, i oney ku potrzebie swey używać, z

tą kondycyą: żeby od każdey beczki po 6 gr. dawali: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 698, *tit.* Sol Pruska.

Soli zamorsk. alias gradowey, albo krupiastey ze Gdańska nie ma nikt bronić obywatelom Kor. in defectu soli Rusk. sub poena confiscationis bonorum post Curiam vindicanda. A ieźliby impossessionatus ważył się bronić iey wozić, poena peculatus ma być karany: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 726, *tit.* O soli.

Reassumuntur superiora o niebronieniu soli gradowey: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 788, § Soli Ruskiey.

Znowu warowano obywatelom wdztw Kuiawskich i Nieszawie, deklaruiąc: że etiam quorumvis mandatorum et literarum intuitu zabraniać nikt nie ma soli gradowey, in defectu Ruskiey na składzie Dybowsk. sub poena 500 marc. Polon. in Officio Castren. etiam extra palatinatum et districtum peremptorie, et sine appellatione vindicanda: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 299, *tit.* O soli w woiewodztwach Kuiawskich.

Reassumowano pomienioną konstyt. 1616 tychże wdztw Kuiawskich Szlachcie, i miastom, także i wdztwom Wielkopolsk. A Toruńczanie zabraniać takiey soli, et transitum impedire, ani mandatow, ani listow Krolewskich praetextu (ktore nullitatis censeri debent) nie maią, sub poena mille marc. Polon. ad instantiam cujusvis in foro, podług tychże reassumowanych praw, repetenda: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 455, *tit.* O soli zamorskiey.

Do Xięstwa Mazowieck. aby sol nie była wożona gradowa, Ststowie mieysc Prusom przyległych, przestrzegać maią. A gdzieby naleziona była, ma być utopiona, i ten, u ktorego naleziona będzie winą 14 grzywien ma być karan. W domach iednak szlacheck. nie ma być szukana, gdy iey iawnie nie używaią. *Except. Masov.* *a.* 1576, *v.* II, *f.* 947, *tit.* O soli zamorskiey.

Łomżyńskiemu, Wizk. i Rożańsk. powiatom, ponieważ nowe składy soli Krakowsk. postanowiono, nie wolno gradowey soli kupować, sub poena 14 marc. in Officio Castr. peremptorie repetenda. Czego Ststowie przestrzegać powinni, i o to do Grodu ad instantiam Instigatoris za delacyą Pisarzow, albo komu oni poruczą, czynić: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Solne składy.

Potym postanowiono: że nie wolno żadnym sposobem soli zamorsk. do Korony wprowadzać, pod utraceniem soli. Oprocz gdy kto na szkutę dla flisow we Gdańsku beczkę iednę weźmie. A ktoby takowey soli konfiskować nie dopuścił, albo ią gwałtownie przewiozł, taki każdy na Trybunale inter causas fisci, poena mille marc. karany być ma: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 502, *tit.* Komory Koronne.

Dla pilnowania tey soli, i na wybieranie wszelakich myt, komory postanowiono, iednę z tey strony Drwęcy nad Brodnicą, drugą nad Golubiem, trzecią w Soponinie nad Kozielcem. A ktoby tych komor, i wybierania podatkow bronił, każdy taki w Trybunale, processu fisci, ad instantiam Instigatoris, poena mille marc. karany być ma. *Ibidem.*

Soli warzenia, Loissom Gdańszczanom pozwolono było, dokąd się Ruskie żupy nie otworzą: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* O soli.

Potym im tego zakazano: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 536, *tit.* Sol Loissowa.

Znowu zakazano sub poena 100 marc. sub simili vadio in quovis Officio, peremptorie, absque ullis exceptionibus toties, quoties opus fuerit, luenda: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 788, § Soli Ruskiey.

Solne składy w miastach uprzywileiowane, nie mogą być znoszone absque consensu civium: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 567, § Quanquam.

Solne składy w miastach uprzywileiowane, ktore nie są przeciwko prawu, w mocy swey zachowano, i aby tego Urzędy, ktorym to według prawa należy, przestrzegały, postanowiono: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1014, *tit.* Solne składy.

Soli tak Ruskiey, iako Krakowsk. nawigacyi Ststowie przeszkadzać, i cła od niey brać nie maią, pod winami dawno opisanemi: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Solne składy.

Nikomu się nie godzi soli Rusk. gdy za listami Żupnika Rusk. i za opowiedzeniem iey na cle Płockim i inszych, na skład Bydgoski płynie, hamować, ani kupować, ani od niey myta, choć przez frochtarze spuszczana będzie, brać, ani gwałtownie nad wolą Żupnika Bydgosk. na składzie Bydgosk. onę brać, do tego ani iey wolno gdzieindziey przedawać i składać, ieno w Bydgoszczy, oprocz inszych uprzywileiowanych (*iako niżey obaczysz*) składow, alias wolno ią Żupnikowi Rusk. albo Bydgosk. brać, i na skład Bydgoski prowadzić. A ieźliby im kto tego bronił, ma być karany winą 500 grzywien. O ktorą ad instantiam Pisarzow Żupnikow przerzeczonych pozwani, peremptorie na Trybunale inter causas officii odpowiadać powinni: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1455, *tit.* Ordynacya.

Sol Ruską według statutu a. 1520 Żupnik Ruski od Bydgoszczy, nie gdzieindziey ma spuszczać dla wdztw Poznańsk. i Kalisk. i nie gdzieindziey, ieno w Bydgoszczy każdą beczkę po grzywnie przedawać, sub poena mille marc. ad instantiam Poslow tychże wdztw, luenda, et pro restauratione arcis Calissiensis convertenda: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* Sol Ruska.

Iedenaście tysięcy beczek na każde świątki powinien iey wystawić z dosypką, sub privatione officii, ex instantia Posłow na Seymie, salvo iednak legali impedimento, za pewnym dowodem. A co nad te iedenaście tysięcy beczek mieć będzie, to mu wolno, gdzie chce,

przedać: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1277, *tit.* Skład soli.

O tymże. Ale wina do 1000 grzywien na Żupnika Rusk. podwyższona, ex instantia Żupnika Bydgosk. i Posłow na Seymie peremptorie, ktora wina na zamek Kaliski obracać się ma. A zapłaciwszy winę, nihilominus sol powinna być wystawiona: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1455, *tit.* Ordynacya.

O tymże cum reassumptione konstyt. 1598. A forum na Trybunale inter causas fisci, ex delatione Żupnika Bydgosk. peremptorie. A ta konst. ściągać się ma także na woiewodztwa Brzeskie Kuiawskie i Inowrocławskie: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1614, *tit.* O soli Bydgoskiey.

O tymże znowu. A forum za Dworem peremptorie ex instantia Żupnika Bydgosk. Co ma służyć i ziemi Dobrzyńsk. i wdztwom pomienionym Brzeskiemu Kuiawsk. i Inowrocławsk. *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* Sol Bydgoska.

Uczyniły potym wdztwa Poznańskie i Kaliskie z Podskarbim Kor. na ten czas Żupnikiem Rusk. przez Posły swe na Seymie umowę około tey soli, ktora non derogando juribus supra scriptis approbatur. Co się ma rozumieć także o wdztwach Kuiawsk. i ziemi Dobrzyńskiey: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 454, *tit.* O soli Bydgoskiey.

Prawa wszystkie dawne, a osobliwie konstyt. a. 1576 o soli Bydgoskiey, reassumowano tymże wdztwom, i wdztwu Chełmińsk. *a.* 1627, *v.* III, *f.* 551, *tit.* O soli.

In defectu soli Rusk. wolno Poznańsk. i Kaliskiemu wdztwom zasiągać Krakowskiey, mediante juramento faktorow, że ią nie na przeday biorą, ale na domową własną potrzebę, i stawać z nią na komorach, ani oney składać nie maią: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 686, *tit.* O soli.

Na soli Bydgoskiey iurgielty nie maią być dawane: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* Sol Ruska.

Sol Ruska na składzie soli Krakowsk. nie ma być składana, i przedawana: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1277, *tit.* Skład soli.

Żupnik Bydgoski, gdyby sol Ruska w Bydgoszczy po złożeniu iey w ćwierci roku nie mogła być szlachcie przedana, może ią furmanom przedawać, za wiadomością Pisarza Żupnika Rusk. *Ibidem.*

Tenże Żupnik Bydgoski ma dawać kwity faktorom Żupnika Ruskiego, ktore ważne być iuż maią bez przysięgi Pisarza Ruskiego. *Ibidem.*

Tenże Żupnik Żupnikowi Rusk. za sol po spuszczeniu iey naydaley w ćwierć roku, pieniądze, albo kwity oddawać ma. Wszakże frochtarzom zaraz płacić ma, a to sub poena 500 marc. o ktorą za Dworem na Seymie Żupnikowi Rusk. odpowiadać ma. *Ibidem.*

Declaratur: że Żupnik Bydgoski, i inni Wielko-Polscy powinni za sol pieniądze oddawać Żupnikowi Rusk. albo Pisarzom iego. To iest: frochtarzom zaraz przy złożeniu soli od beczki po gr. 15, a ostatek skoro sol rozprzeda, cavendo: że kwity skarbu Kor. za gotowe pieniądze maią być przyimowane: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1455, *tit.* Ordynacya.

Soli Rusk. iedenastu tysięcy beczek, nie powinien Żupnik Bydgoski przedawać nikomu inszemu, ieno Poznańskiemu i Kalisk. wdztwom. *Ibidem.*

O tymże, że tylko pomienionym wdztwom, także Brzeskiemu Kuiawskiemu i Inowrocławskiemu ma onę przedawać, sub poena 200 marc. na Trybunale inter causas fisci peremptorie, ad instantiam cujusvis repetenda: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1614, *tit.* O soli Bydgoskiey.

O tymże; co i ziemi Dobrzyńskiey służyć ma: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1680, *tit.* Sol Bydgoska.

Brzeskiemu Kuiawskiemu, i Inowrocławskiemu wdztwom, wszystkie (*minąwszy iednę immediate*) wyżey położone konst. o niewystawianiu soli Rusk. wdztwom Wielko-Polskim służące, in toto applikowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1521, *tit.* O soli Kuiawskiey.

Szlachcie iednak wolno sol swoię własną na Wisle, mimo skład Bydgoski, przedawać. *Ibidem.*

Soli Rusk. komora w Dybowie postanowiona: *a.* 1568, *v.* II, *f.* 726, *tit.* O soli.

O tymże: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 788, § Soli Ruskiey.

Ma być sol składana w Dybowie, według prawa i zwyczaiu: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* Sol Ruska.

Reassumowano konstyt. *a.* 1576, o tymże składzie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1277, *tit.* Skład soli.

A ma iey Żupnik Ruski składać 3000 beczek na rok, Bydgoską wprzod odprawiwszy: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1455, *tit.* Ordynacya soli.

Soli Rusk. skład w Dobrzyniu: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* Sol Ruska.

O tymże: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1277, *tit.* Skład soli.

Ktorey tam 2000 beczek Żupnik Ruski ma składać na rok, Bydgoską wprzod odprawiwszy: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1455, *tit.* Ordynacya soli.

A to sub poena na insze wdztwa constituta: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1615, *tit.* O soli Dobrzyńskiey.

Ta zaś poena iest 200 grzywien na Trybunale, inter causas fisci peremptorie, ad cujusvis instantiam repetenda. *Ibidem, tit.* O soli Bydgoskiey.

Soli Rusk. miara ma być sprawiedliwa. A Żupnicy owsow od kupuiących wyciągać nie maią, sub poena 100 marc. O co forum w Ziemstwie loci illius peremptorie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Miara soli.

Sol Krakowska wszelaka, aby justo pretio et pondere szlachcie według dawnych statutow (*vide hic supra*) przedawana była, sub poena centum marc. Kommissarze z Seymu tego na rewizyą żup Wielick. i Bocheńsk. naznaczeni doyrzą: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1018, *tit.* O żupach Krakowskich.

Powinien ią Żupnik wydawać, i przedawać szlachcie na własną ich potrzebę, podług dawnych praw w statucie (a. 1532) opisanych, sub eadem poena. O co forum za Dworem peremptorie: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1456, *tit.* O soli Krakowskiey.

Po 4 zł. i 4 gr. bałwan prostey soli Krakowsk. chędogiey a nie błotney, miary, iaka przedtym bywała, na potrzebę własną szlachecką ma być przedawana, sub poena 500 marc. O co forum za Dworem peremptorie z Żupnikiem. A ieżliby się tą sprawiedliwością Stan Szlachecki nie kontentował na przyszłym Seymie inne forum ma być namowione: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1524, *tit.* Sol w bałwanach.

Reassumowano konstyt. a. 1601 woiewodztwom Krakowsk. i Sandomirsk. i innym, ale winę podwyższono do 1000 grzywien, forum idem. A sol gruzłowa w beczkach według zwyczaiow, i drugim wdztwom przedawana być ma. Toż się ma rozumieć o soli, ktorą do Żupy Dobiegniowsk. spuszczaią, wdztwu Łęczyck. należącey: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 455, *tit.* O soli suchedniowey.

Potym reassumowano wdztwu Sandomirsk. superiora, cum poena mille marc. et foro ad instantiam cujusvis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 111, *tit.* Sol suchedniowa.

Declaratur: iż wdztwu Sandomirsk. z żup Bocheńsk. i Wielick. na każdy folwark szlachecki dwa bałwany soli prostey, chędogiey a nie błotney, miary słuszney, iako przedtym bywało, bałwan ieden po zł. 4 i gr. 4, monety i liczby Polsk. także soli piękney beczkę, według dawney miary, przy dwu bałwanach za zł. 4 i groszy 4 na każdy rok wydawać Żupnik Koronnny powinien. A obywatele wdztwa tego maią woytow, albo włodarzow do Grodu posłać dla wykonania przysięgi, iako wiele ktory folwark trzyma, i takie juramenta wykonane autentyczne do żupy przywozić. Administrator zaś, albo Żupnik powinien porządnie w xięgi wpisać, iak wiele w tym wdztwie na powiaty w każdym roku soli wychodzić będzie, tak bałwaniastey, iako i beczkowey. A ieżliby bałwanow i beczek sprawiedliwych nie wydawał, w Sądzie Zadwornym poena mille marc. ad instantiam każdego ukrzywdzonego ma być karany: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 450, *tit.* O wydawaniu soli.

Znowu konstyt. a. 1601 in toto reassumowano wdztwu Krakowsk. Xięstwu Zatorsk. i Oświecimskiemu: *a.* 1647, *v.* IV *f.* 112, *tit.* O soli suchedniowey.

Wdztwa Sieradzk. i ziemi Wieluńsk. obywatelom sol suchedniowa ma być pro tempore także wydawana, juxta constit. a. 1601, in eadem quantitate et sub poenis iisdem, za weryfikacyą possessyi kwitami poborowemi, i dyspozycyami ziemsk. *Ibidem*, *f.* 114, *tit.* Sol.

O soli wdztwu Łęczyckiemu należącey, *miałeś supra.*

Dystrybutorowi, ktorego sobie obywatele tego wdztwa obiorą, ma być do dyspozycyi oddawana: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 692, *tit.* O soli.

Tegoż wdztwa pretensyą soli, ratione non plenae quantitatis ejus, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 594, *tit.* Sol.

Soli Krakowsk. skład w Łomzie i Rożanie, juxta constit. a. 1581, approbowano, ktorey tam Żupnik ma wystawiać na każdy rok połtora tysiąca beczek, to iest: tysiąc beczek Wielickiey, a pięćset Bocheńsk. a przedawać szlachcie beczkę po zł. 3, i gr. 3, tak iednak, żeby Wielickiey beczek dwie, a Bocheńskiey trzecia, po iednych pieniądzach przedawana była. Do 4 niedziel po obwołaniu iey w miasteczkach ma być przedawana. A szlachta nie maią tey soli kupować na komorach na żadne handle, ale tylko na własną potrzebę. Po wyiściu zaś czasu 4 niedziel, wolno Żupnikom i ich Pisarzom przedawać sol kupcom: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Solne składy.

W samym Rożanie ma iey wystawiać 1500 beczek, 1000 Wielickiey, a 500 Bocheńskiey. Taxa iey Stanowi Szlacheck. po zł. 3, gr. 3, do niedziel 4 po publikacyi, pod żupami ma być wydawana. Beczki nie maią być umnieyszane mimo dawny zwyczay, i sol chędoga ma być przypuszczona, i insze kondycye o komorach wdztwa Mazowieckiego maią tey komorze służyć: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1673, *tit.* O soli.

Po 86 gr. obywatelom samey ziemi Łomżyńsk. w Rożanie ma być beczka przedawana: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 20, *tit.* O soli Rożańskiey.

A Żupnik ma iey dodawać tam według konstyt. a. 1609, non derogando juri et possessionibus Regiis, z ktorych kwarta idzie do Rawy według lustracyi. *Ibidem.*

Reassumowano o tym znowu konstyt. a. 1589. Co i ziemiom Wyszogrodz. i Sochaczewsk. służyć ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 298, *tit.* O soli woiewodztwa Mazowieckiego.

Soli Krakowsk. skład gwoli ziemi Sochaczewsk. postanowiono we wsi Kamionny, do ststwa Wyszogrodzk. należącey, ktora ma być przedawana tak, iako w inszych komorach onę przedaią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1624, *tit.* Skład.

Na ktorym składzie sol ma być wystawiona i przedawana pod winami ktore o tym wdztwom, Wielko-Polskim i Mazowieckim służą: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1679, *tit.* O soli.

Te winy pomienionych woiewodztw, miałeś iuż wyżey.

Ziemi Wyszogrodzk. pozwolono plac i mieysce na zbudowanie żupy w pomienioney wsi Kamionny, tak, żeby to było bez uymy dobr Rzeplitey i z wiadomością Ststy Wyszogrodzkiego, i deklarowano: iż Żupnik każdy pod winami w przeszłych konstyt. contra Zuparios, et Vicesgerentes wyrażonemi, powinien quotannis 4000 beczek soli consueto pretio, iako w żupie Płockiey przedaią onę, Sochaczewskiey i Wyszogrodzkiey ziemiom, dodawać tam powinien: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 27, *tit.* Sol ziemiom.

Plac, na ktorym żupa w Kamionny, dziedziczny iest Ur. Olbrychta Adryana Lasockiego Ststy Wyszogrodzkiego. *Vide tit.* Approbacya.

Soli ziemi Gostyńsk. powinien Żupnik Płocki

z komory Płock. dodawać: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1012, *tit.* Sol Płocka.

Ale potym w Suchodole nad Wisłą, skład Gostyńsk. ziemi postanowiono. Gdzie Żupnik sol ma tak przedawać szlachcie, iako w Płocku: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Skład soli.

Soli Krakowsk. do Stężycy Żupnik ma dodawać według dawnego zwyczaiu: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1276, *tit.* Solne składy.

Soli ziemi Rawsk. skład postanowiono w Pieczyskach. A Żupnik Kor. powinien tam mieć Podżupka swego, w ziemi pomienioney osiadłego, sub poenis na Żupniki w prawie opisanemi: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 37, *tit.* Sol.

Odmieniono superiora, naznaczaiąc skład solny nie tylko wdztwu Rawsk. ale i ziemiom do niego należącym, Sochaczewsk. i Gostyńsk. w Pieczyskach. A Żupnik Kor. ma tam dodawać soli z żupy Wielick. i Bocheńskiey na rok 3000 beczek, sub poena centum marc. Polon. in Iudiciis post Curiam, ad instantiam cujusvis vindicanda. A Podżupka ma tam mieć z pomienionych ziem osiadłego, i onemu salarium takie, iako i innym, dawać: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 456, *tit.* O soli woiewodztwa Rawskiego.

Sol na przykomorek Drohicki wdztwu Podlask. ma być dawana pod warunkiem tym, ktory służy wdztwu Mazowieck. A Ststa Mielnicki do zawiadowania tym deputatur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 183, *tit.* O soli.

Teyże soli drugi przykomorek w Niwicach, w miasteczku Ur. Stan. Niemiry w powiecie Mielnick. leżącym. Beczka ma być przedawana szlachcie po sto gr. A Żupnik ma iey do obu przykomorkow Podlask. wystawiać, ile potrzeba: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 298, *tit.* O soli Podlaskiey.

Furmani z Korony ieździć po sol do Litwy nie maią, oprocz gdyby iey w Niwicach nie stało. *Ibidem.*

Temuż wdztwu pozwolono przykomorek w Nurze, na ktory Żupnik ma wystawiać soli beczek tysiąc, a przedawać beczkę po zł. 4: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 456, *tit.* Sol.

Declaratur: że skład tey soli na Skaryszewie pod Warszawą, tak wdztwu Podlask. iako i wdztwu Mazowieck. ma należeć, a beczka po zł. 2 i gr. 10 ma być przedawana: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 688, *tit.* O soli.

Soli wdztwo Mazowieckie, Łęczyck. Podlask. Rawsk. ma dochodzić według starych praw: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 551, *tit.* Sol woiewodztwom.

Sol kiedy przywiozą do komor Mazowieck. powinni to Pisarze publikować na mieyscach iawnych, i po publikacyi przez całe 4 niedziele szlachcie tylko samey na własną ich potrzebę, a nie na przekup przedawać. A po wyiściu 4 niedziel, wolno iuż każdemu sol kupować także na potrzebę swą, przy iedney Bocheńskiey beczce, dwie Wielickie. Tamże nie z komieg, gdy przypłyną, ale z komory sol ma być przedawana: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 731, *tit.* Sol.

Soli szlacheck. każdemu wdztwu według dawnych zwyczaiow, praw, i ordynacyi, na przykomorki, i składy zwyczayne, taka liczba beczek, ile ktoremu wdztwu, lub ziemi należy, Żupnicy, albo Administratorowie żup wystawiać powinni, drożey iey nie przedaiąc, tylko iako z dawna ktore wdztwo i ziemia płaciła. I bałwany suchedniowe szlachcie do tych wdztw, ktore ie z dawna biorą (o wdztwie Sandomirskim *seorsim miałeś wyżey)* nie drożey maią przedawać, iako zdawna po zł. 4 według regestrow żupnych, co komu należy. A ieźliby Administrator bałwawanow i beczek sprawiedliwych nie wydawał, winą 4000 grzywien w Sądach Assessorsk. ad instantiam każdego ukrzywdzonego ma być karany: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 450, *tit.* O wydawaniu soli.

Sol tak w Bochni, iako i w Wieliczce wszystkim obywatelom państw tych, cujuscunque status et conditionis, nie drożey ma być przedawana, tylko po złot. 6, sub poena trium millium marc. ad instantiam cujusvis in Iudiciis Assessorialibus decernenda. *Ibidem.*

Wdztwu Lubelskiemu soli piękney, a nie błotney połtora tysiąca beczek miary zwyczayney, iako zdawna w żupie Bocheńskiey iest, na każdy rok, co wiosna do Puław Administratorowie żupy Bocheńskiey wystawiać powinni, każdą beczkę po zł. 4, a to sub poena trium millium marc. et refusione damnorum, ac restitutione salis, za Dworem decernenda. A zatrzymana temuż wdztwu sol, nie ma być oddana, tylko za ten rok. *Ibidem.*

Sol przez lat 2 zatrzymaną wdztwom i ziemiom, Administratorowie w tym roku na mieysca zwyczayne wystawić, i onę każdemu wdztwu i ziemi według powinności swoiey oddawać maią, sub poena także trium millium marc. et refusione damnorum, et restitutione salis za Dworem decernenda. Wdztwu iednak Lubelskiemu za ten tylko rok, iako się wyżey namieniło, ma być oddana. *Ibidem.*

Wdztwa zaś Poznańskie i Kaliskie, także Sieradzkie, Kuiawskie, i ziemia Wieluńska, przy dawnym prawie swym zostawać maią. *Ibidem. Plura, vide tit.* Żupy.

Soli szlacheckiey wdztwa Lubelskiego, Łukowskiego, i Urzędowskiego, powiatow, skład postanowiono w Puławach: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 831, *tit.* Skład.

Pod zawarcie portu Krolewieckiego, naznaczono z Seymu Kommissarzow do W. X. Lit. i powinność na nich, także na Urzędy Grodzkie i Mieyskie włożono, aby sol z Krolewca i innych portow do W. X. Lit. miast i miasteczek sprowadzoną, zinwentowali, in hunc effectum, aby iey nikt nie ukrywał, lecz aby potrzebuiącym przedawana była etc: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 547, *tit.* O soli.

Sol Wołoska nie ma być do Korony przywo-

żona sub amissione, ktorą każdemu etiam privato zabierać wolno: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 958, *tit.* Sol Wołoska.

Solny podatek na 2 lata Krolowi Michałowi in vim gratitudinis za sumpty iego, pro integritate et honore Narodu tego łożone, pozwolono. *Vide tit.* Podatki.

O kokturze soli w Koronie w dobrach stołowych Krolewskich, *vide sub tit.* Dobra, Ekonomie.

Solne składy w miastach i miasteczkach, *vide tit.* Miasta *specifice.*

Solida, vide tit. Dożywocia, tit. Starostwa.

Spisne.

Spisne ani w dziesięcinach pieniężnych, ani w podatkach regalia nazwanych, wyciągane być nie maią: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* De non exigendo spisne.

O tymże: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 158, *tit.* De notis.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § Memoratus etiam Exactor.

O tymże. A Exaktor tego się domyślaiący, ma być przez Burgrabiego, albo Raycę aresztowany, poki tego, coby wziął, nie wroci, cum poena trium marc. temu, od ktoregoby wziął spisne: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* Spisne abrogatur.

Sprawiedliwość.

Sprawiedliwość między Koron. a W. X. Lit. obywatelami, przed 4 Kommissarzami, dwiema z Korony, a dwiema z W. X. L. ma być dochodzona: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, *tit.* Dla zastanowienia krzywd.

Sprawiedliwości sposob między Wołyńskim, Ruskim, Podolskim, i Bełzkim wdztwy ma być naznaczony: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 925, *tit.* O sprawiedliwości.

Między temiż wdztwy, także i Bracławskim, o chłopy, i grabież takim sposobem ma być dochodzona sprawiedliwość. Pozywać się maią do Grodu peremptorie, gdzie albo pozwany ma się odwieść, iako go pozew nie zaszedł, ani takiego zbiega ma w swoiey maiętności; albo ukrzywdzony ma przysiądz, iako iego własny iest, i pozew go zastał, ktorego chłopa zbiegłego ma obwiniony wrocić, albo według taxy w pozwie płacić. Przez tę konstytucyą od 2 lat obudwom stronom iść ma dawność, a potym po zyskaniu przez dekret takowego prawa czasu non satisfactionis dekretowi, Ststa albo Urząd iego powinien czynić exekucyą. W czym ieżliby był Ststa niedbały, wolno stronie postąpić przeciwko niemu według konstytucyi teraźnieyszego Seymu (*vide tit.* Exekucya): *a.* 1578, *v.* II, *f.* 976, *tit.* Sprawiedliwość.

Sprawiedliwości sposob Podolanom w Wołoszech namowiony confirmatur: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1518, *tit* Sprawiedliwość.

Sprawiedliwości sposob między obywatelami W. X. Lit. i Xięstwa Kurlandzkiego Kommissarze naznaczeni namowić maią, zniosłszy się z Xiążęciem Kurlandzkim i na przyszłym Seymie tego relacyą uczynić: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1633, *tit.* O sprawiedliwości.

Sprawiedliwości sposob między powiatami W. X. L. Upitskim, i Wiłkomirskim a Xięstwem Kurlandzkim taki: powiatow tych Marszałkowie i Podkomorzowie, cztery osoby do miasteczek Zeimel w powiecie Upitskim i Rakliszek w powiecie Wiłkomirskim dwa razy do roku, raz na srzodopoście, a drugi raz po S. Bartłomieiu; a od Xiążąt Kurlandzkich także cztery osoby, obywatele Kurlandzcy na dwa mieysca przerzeczonym miasteczkom Litew. przyległe przyieżdżać, i ziechawszy się na iedno mieysce, wszelakie krzywdy prawem W. X. Lit. i Magdeburskim sądzić, i skuteczną sprawiedliwość każdemu ukrzywdzonemu ab utrinque czynić maią. Tak iednak, żeby obywatele Kurlandzcy wprowadzili processy do xiąg tych powiatow, i extrakty brali, ktoremi krzywd swych dowodzić będą, i żeby pozwy przez Woźnych według prawa W. X. Lit. wydawali. Vicissim i obywatele pomienionych, i inszych powiatow ukrzywdzeni, maią swoie krzywdy, przed Ststami Zamkowemi Xiążąt Kurlandzkich spisować, i onych także extraktami dowodzić, i pozwy według tamecznego zwyczaiu pod tytułem Xiążąt Kurlandzkich obywatelom tamecznym wynosić. A tych Kommissarzow dekreta maią być ważne, salva appellatione w kryminalnych rzeczach obywatelom Lit. do Trybunału Wileńskiego inter causas officii. A obywatelom Kurlandzkim przed Xiążęta Kurlandzkie. Te zaś sprawy tak długo sądzić powinni, poki ich na tych terminach stawać będzie; do ktorych spraw z pośrzodka siebie Pisarza obrać maią, a odprawę w rzeczach osądzonych tak W. X. Lit. iako i Xięstwa Kurlandzkiego powinni czynić będą: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 42, *tit.* Sposob.

Sprawiedliwości sposob w W. X. Lit. tym, ktorzy się z Krolem do Moskwy zaciągnęli byli na woynę, w krzywdach interea podiętych, według postanowienia w roku 1579 w woysku pod Połockiem uczynionego, zachowano: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1020, § O porządku.

Każdy in officio publico będąc, powinien każdemu sprawiedliwość czynić: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 694, *tit.* Sądy Grodzkie.

Plura o sprawiedliwości, *vide tit.* Kommissye, *tit.* Rozboynicy, *tit.* Swawolni ludzie, *tit.* Kozacy.

Sprawy.

Causae officii, per motionem przed Krola Imci devolutae, rychło maią być expedyowane, ani z Rokami Krolewskiemi maią być suspendo-

wane, wszakże ieźli suspendentur, ma to być obwołano: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 560, *vers. 1mo.*

Causa cadit, qui non probat id, quod se probaturum recepit. *Consuetudo apud Herburt.*

Sprawy do Sądow Kapturowych nie należą, ktore ante interregnum bądź do Trybunałow, bądź za Dworem, bądź do inszego iakiego Sądu komużkolwiek intentowane były, ale tylko te, ktore się od dnia śmierci Krolewskiey zaczęły, i ktore aż do dnia Koronacyi Pana nowego przypadać mogą; nie kładąc iednak w to actiones de cognitione jurium, (exceptis causis liquidarum exemptionum) ale tylko actiones criminis, et facti violenti, et personalis injuriae; między ktoremi ieźliby się causa expulsionis przytrafiła, tedy według konfed. gener. Warszaw. a. 1587 sądzona być ma. *W Konf. Gener. Warszaw. sub interregnis a.* 1632, 1648, 1668, 1674. *Hanc Confoed. a.* 1587, *vide hic supra tit.* Sądy.

Przydano to w pomienionych dwoch konfeder. a. 1668 et 1674. A ieźliby sobie Sądy Kapturowe tak w Koronie, iako i W. X. Lit. w iakiey sprawie ultra hoc praescriptum pozwoliły, tedy ma być nullitatis dekret, cum restitutione causae in foro fori per integrum.

Sprawy, ktoreby się processem kapturowym sub interregno nie skończyły, a iużby in executione penderent, interveniente novi Regis regimine w Grodzie onegoż powiatu kontynuowane i tamże sine appellatione exekwowane być maią. A ktoreby dopiero zaczęte były, ex speciali regestro na Trybunale zaraz po Koronacyi przed inszemi sprawami prosekwowane być maią; manentibus tamen iisdem poenis, ktore w Kapturowych Sądach naznaczone są. *W Konfeder. tychże Gener. a.* 1632, 1648, 1674.

Sprawy, ktore lub z rospisu, lub limitacyi Commissariorum, i inszych Sądow, albo też przez kontrakt termin miały naznaczony, juxta vim istius limitationis, scriptionis, vel contractus termin mieć powinne po Seymie Koronacyi Krola naydaley w 6 niedziel, dum pars partem legitime adcitaverit. *W Konfed. Gen. Warsz. a.* 1648, 1668, 1674.

Sprawy wszelakie fisci z Poborcami i retentorami wszelkich Rzeplitey podatkow na Sądach Kapturowych decidi maią, i exekucye dekretow trybunalskich i kapturowych Urzędy Grodzkie indilate, sub solutione de suo, trzymać powinny. *W Konfed. Gener. Warszaw. a.* 1674, *v.* V, *f.* 205, § Starostom.

O tymże, *w Konf. Gen. Warsz. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 588, § Starostom.

Pruskie wdztwa od tey kalkulacyi pro praesenti excipiuntur. *Ibidem.*

Obywatelom wdztw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Podolskiego, Bracławskiego, Czerniechowsk. także ziemi Halickiey i Krasnostawsk. i Latyczowskiego powiatow, warowano: iż ktokolwiekby, sive actor, sive reus, potrzebował odwleczenia w Trybunale sądzenia spraw swoich, tedy praevio juramento, ieźli go strona od strony potrzebować będzie, ma być pozwolona suspensa do ordynacyi w tey mierze przyszłego Seymu. A to się ma rozumieć de omni genere causarum, ktore deductiones munimentorum, scrutinia, i inkwizycyi potrzebuią. Crimina iednak recentia, ktorychby scrutinia ante casum spustoszenia dedukowane nie były, pod tę konstyt. nie podpadaią: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 271, *tit.* Securitas bonorum.

Reassumowano tę konstytucyą in toto na drugim Seymie tegoż roku, a dalszą in eo passu ordynacyą do Seymu przyszłego 6 niedzielnego odłożono. Przytym dekreta Trybunału przeszłego Lubelskiego in causis statuitionis poddanych, pod ten czas niespokoyny występnych ferowane, i ich exekucyą, także sprawy insze podobne, i grabieżowe, in quocunque juris gradu et processu zostawaiące, do decyzyi tego Seymu suspendowano. A dla snadnieyszego nabycia dokumentow, akta trybunalskie tychże wdztw, ziem, i powiatow przez cały czas Trybunału otworzone będą. A debitores nihilominus kredytorom swoim według zapisow swoich iścić się powinni, i tą konstytucyą via agendi o dług zapisany prekludowana być nie ma: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 289, *tit.* Reassumptio.

I obywatelom wdztw Smoleńskiego, Połockiego, Witebskiego, Mścisławskiego, także powiatow Starodubowskiego, Orszańskiego, Mozyrskiego i Rzeczyckiego, ktokolwiek tak actor, quam reus potrzebowałby odwleczenia iakichkolwiek spraw swoich w Trybunale, et in quovis alio Subsellio, ma być pozwolona suspensa ad feliciora tempora; także do zapisow, rekognicyi, i kontraktow, nie maią być siłowani prawem, non obstantibus decretis seu citationibus ante hanc constit. latis, seu emanatis; a to poki do spokoynych swych possessyi nie przyidą. Ktore prawo ma suffragari i tym obywatelom, ktorzy w rękach nieprzyiacielskich zostaią, do wyiścia ich z więzienia, i odebrania possessyi swoich. Tym zaś, ktorzy w inszych wdztwach niespustoszałych possessye swoie, albo summy maią, służyć to nie ma: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 503, *tit.* Securitas bonorum.

Cokolwiek sprawom ziemskim należy, ktore przy bytności Krolewskiey sprawowane bywaią, to w ziemskie xięgi wpisowane być ma, a insze rzeczy, i odprawy do Kancellaryi Krolewsk. należące, według starodawnego zwyczaiu i statutu a. 1538 Referendarze zachowywać maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Iż też.

Causae mere criminales, fisci, exemptionis bonorum Regalium, Sądowi Krolewskiemu na Seymie należą: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Exceptis causis.

W tydzień po przyiechaniu Krolew. na Seym, zdania i sądy odprawowane być maią, aby wydatkami wielkiemi nie byli ludzie uciśnieni: *a.* 1469, *v.* I, *f.* 272, *tit.* De termino.

Sprawy na Seym przypadłe dwa dni w tydzień każdy sądzone być maią, a po skończeniu Seymu daley sądzić się nie maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 531, *tit.* De causis.

Na Seymie sprawy, i deliberacye z nich przypadaiące, trzeciego dnia expedyowane z regestru, także sprawy de bonis nullo jure receptis według dni opisanych, sądzone być maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1604, *tit.* O Sądach.

O tymże. A Marszałek Poselski upominać się ma tego piącią, albo sześcią dni przed konkluzyą seymową, i nie wprzod do spraw Rzeplitey, i do konkluzyi onych przystąpi, ażby się to otrzymało: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 793, *tit.* Seymowe deliberacye.

Sprawy seymowe, kryminały, i remissy, Pisarz Ziemski powiatu onego, gdzie się Seym odprawować będzie, do regestru wpisować ma, na doł ich nie spuszczaiąc, ani wyżey podnosząc, i regestr ten do rąk Referendarzow oddawać; według ktorego oni porządkiem tym, iako wpisowane będą, do Sądu przywoływać każą. Krolowi iednak extra regestrum podług upodobania przywoływać ie kazać wolno. A Pisarze Ziemscy Seymowi do przysięgi swey na Urząd, ten punkt przydadzą: Iż sprawy sądzone w regestr podług prezentowania się stron w Kancellaryi z sprawami swoiemi, niczyiey sprawy nie spuszczaiąc, ani podwyższaiąc, sprawiedliwie wpisować, i ten regestr porządnie tym, komu należy, za podpisem swym oddawać będą. Insze zaś sprawy, iako kwarciane, fisci, remissy, zadworne, Pisarz dekretowy Kancellaryi Kor. takimże porządkiem wpisowania, i obowiązkiem przysięgi, iako Pisarze Ziemscy Seymowi, przyimować i oddawać będzie: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 7, *tit.* O porządku sądzenia.

Po wotach senatorskich cały tydzień kryminały; potym w poniedziałek sprawy skarbowe, kwarciane, i de bonis nullo jure receptis; we wtorek sprawy W. X. Lit.; we śrzodę, piątek, i sobotę sprawy kryminalne; we czwartek zaś remissy od wszelakich Sądow sądzone być maią. A gdyby ktorego dnia spraw do sądzenia opisanych nie stało, na mieyscu ich Sądy kryminalne odprawować się będą. *Ibidem.*

Znowu o remissach: że diebus in lege descriptis podług wpisu w regestr Kancellaryi Koronney sądzić się maią. A Marszałkowie Poselscy zaraz po wotach senatorskich Deputatow do tych remiss mianować będą, nulla obstante contradictione: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 553, *tit.* O remissach.

Declaratur: że ta clausula, nulla obstante contradictione, errore typographi dołożona iest. Zaczym iako juri vetandi szkodliwa, wiecznie abrogatur: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 659, *tit.* Deklaracya.

Na Sądach Seymowych Zadwornych, i wszelakich inszych, sprawy wszystkie tak iako z regestru per numerum przypadać będą, ktoregokolwiek dnia sądzić Krol będzie, i przywoływać spraw ex libitu suo nie każe za naywiększemi interessami, ani reiekt czynić nie pozwoli, ale iako ktora sprawa będzie wpisana, a z regestru przypadnie, onę Referendarze Koronni i W. X. Litew. przywoływać każą, a sententiam ad pluralitatem stosować będzie. A takowy dekret zaraz Ziemski Sąd w protokuł wpisować ma; a in causis fisci et civilibus, Pisarz Dekretowy Koronny w Koronie, a w W. X. Lit. według zwyczaiu, ktory przy Sądach będzie, powinien czytać, i iak przeczyta, onego poprawować nie będzie, ale zaraz obudwu Referendarzow ręką w protokule podpisany być ma. A stronom takowe dekreta sine depactatione in triduo wydawane być maią. Ani takowego dekretu do pokoiu Krolewskiego wnosić będą, sub poenis in legibus descriptis. *In Pactis Krolow Michała, i Iana III, aa.* 1668, 1674.

W sprawach honoris, criminaliter pozwany, na Seymie, a nie gdzieindziey sądzony być ma. W ktorych strony gotowe bydź maią, actor ad probandum objectionem, et citatus ad deducendum innocentiam. A ieżliby z obu stron wywody wątpliwe były, albo z iedney strony; scrutinium ma być czynione w onym powiecie, albo ziemi, gdzie Wieca Sądowe będą, ubi crimen commissum est, praevia citatione terrestri na też Wieca, ieżliby przed Seymem były. A ieżliby po zapozwaniu nie przyszły przed Seymem, tedy z Seymu dani być powinni skrutatorowie do oney ziemi, gdzie się crimen stało, ad investigandam facti veritatem. Po ktorym scrutinium, odwod Krol skaże stronie, ktora pewnieysze dowody za sobą mieć będzie. A gdyby się nalazło przez dekret Krola, iż citatus niewinnie pozwany był, actor powinien mu in instanti, nie odchodząc, sto grzywien winy położyć, i damna, litisque expensas refundere, i 12 niedziel na dnie w wieży, ziemi albo powiatu swego siedzieć; kryminały iednak do Sądu Grodzk. i Ziemskiego należące, nie maią podlegać tey konstytucyi: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 693, *tit.* O rzeczach.

Plura vide tit. Dekreta, *tit.* Referendarze.

Iako ma być karany ten, ktoryby ex civili causa criminalem czynił, *vide tit.* Criminalia.

Sprawy dochodzenia krzywd na woyskowych, tak Polskiego iako i cudzoziemskiego zaciągu, na przyszłey kommissyi Sendomirskiey, albo w Trybunale Koronnym ktorymkolwiek sądzić postanowiono. Także kondemnaty wszystkie na osobach, i zasługach ich poczynione, i aresztą powynoszone, nie gdzieindziey, tylko na tym Sądzie znoszone być maią. A in quantum by kto Sąd ten translapsował, albo

wane, wszakże ieźli suspendentur, ma to być obwołano: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 560, *vers. 1mo.*

Causa cadit, qui non probat id, quod se probaturum recepit. *Consuetudo apud Herburt.*

Sprawy do Sądow Kapturowych nie należą, ktore ante interregnum bądź do Trybunałow, bądź za Dworem, bądź do inszego iakiego Sądu komużkolwiek intentowane były, ale tylko te, ktore się od dnia śmierci Krolewskiey zaczęły, i ktore aż do dnia Koronacyi Pana nowego przypadać mogą; nie kładąc iednak w to actiones de cognitione jurium, (exceptis causis liquidarum exemptionum) ale tylko actiones criminis, et facti violenti, et personalis injuriae; między ktoremi ieźliby się causa expulsionis przytrafiła, tedy według konfed. gener. Warszaw. a. 1587 sądzona być ma. *W Konf. Gener. Warszaw. sub interregnis a.* 1632, 1648, 1668, 1674. *Hanc Confoed. a.* 1587, *vide hic supra tit.* Sądy.

Przydano to w pomienionych dwoch konfeder. a. 1668 et 1674. A ieźliby sobie Sądy Kapturowe tak w Koronie, iako i W. X. Lit. w iakiey sprawie ultra hoc praescriptum pozwoliły, tedy ma być nullitatis dekret, cum restitutione causae in foro fori per integrum.

Sprawy, ktoreby się processem kapturowym sub interregno nie skończyły, a iużby in executione penderent, interveniente novi Regis regimine w Grodzie onegoż powiatu kontynuowane i tamże sine appellatione exekwowane być maią. A ktoreby dopiero zaczęte były, ex speciali regestro na Trybunale zaraz po Koronacyi przed inszemi sprawami prosekwowane być maią; manentibus tamen iisdem poenis, ktore w Kapturowych Sądach naznaczone są. *W Konfeder. tychże Gener. a.* 1632, 1648, 1674.

Sprawy, ktore lub z rospisu, lub limitacyi Commissariorum, i inszych Sądow, albo też przez kontrakt termin miały naznaczony, juxta vim istius limitationis, scriptionis, vel contractus termin mieć powinne po Seymie Koronacyi Krola naydaley w 6 niedziel, dum pars partem legitime adcitaverit. *W Konfed. Gen. Warsz. a.* 1648, 1668, 1674.

Sprawy wszelakie fisci z Poborcami i retentorami wszelkich Rzeplitey podatkow na Sądach Kapturowych decidi maią, i exekucye dekretow trybunalskich i kapturowych Urzędy Grodzkie indilate, sub solutione de suo, trzymać powinny. *W Konfed. Gener. Warszaw. a.* 1674, *v.* V, *f.* 205, § Starostom.

O tymże, *w Konf. Gen. Warsz. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 588, § Starostom.

Pruskie wdztwa od tey kalkulacyi pro praesenti excipiuntur. *Ibidem.*

Obywatelom wdztw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Podolskiego, Bracławskiego, Czerniechowsk. także ziemi Halickiey i Krasnostawsk. i Latyczowskiego powiatow, warowano: iż ktokolwiekby, sive actor, sive reus, potrzebował odwleczenia w Trybunale sądzenia spraw swoich, tedy praevio juramento, ieźli go strona od strony potrzebować będzie, ma być pozwolona suspensa do ordynacyi w tey mierze przyszłego Seymu. A to się ma rozumieć de omni genere causarum, ktore deductiones munimentorum, scrutinia, i inkwizycyi potrzebuią. Crimina iednak recentia, ktorychby scrutinia ante casum spustoszenia dedukowane nie były, pod tę konstyt. nie podpadaią: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 271, *tit.* Securitas bonorum.

Reassumowano tę konstytucyą in toto na drugim Seymie tegoż roku, a dalszą in eo passu ordynacyą do Seymu przyszłego 6 niedzielnego odłożono. Przytym dekreta Trybunału przeszłego Lubelskiego in causis statuitionis poddanych, pod ten czas niespokoyny występnych ferowane, i ich exekucyą, także sprawy insze podobne, i grabieżowe, in quocunque juris gradu et processu zostawaiące, do decyzyi tego Seymu suspendowano. A dla snadnieyszego nabycia dokumentow, akta trybunalskie tychże wdztw, ziem, i powiatow przez cały czas Trybunału otworzone będą. A debitores nihilominus kredytorom swoim według zapisow swoich iścić się powinni, i tą konstytucyą via agendi o dług zapisany prekludowana być nie ma: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 289, *tit.* Reassumptio.

I obywatelom wdztw Smoleńskiego, Połockiego, Witebskiego, Mścisławskiego, także powiatow Starodubowskiego, Orszańskiego, Mozyrskiego i Rzeczyckiego, ktokolwiek tak actor, quam reus potrzebowałby odwleczenia iakichkolwiek spraw swoich w Trybunale, et in quovis alio Subsellio, ma być pozwolona suspensa ad feliciora tempora; także do zapisow, rekognicyi, i kontraktow, nie maią być siłowani prawem, non obstantibus decretis seu citationibus ante hanc constit. latis, seu emanatis; a to poki do spokoynych swych possessyi nie przyidą. Ktore prawo ma suffragari i tym obywatelom, ktorzy w rękach nieprzyiacielskich zostaią, do wyiścia ich z więzienia, i odebrania possessyi swoich. Tym zaś, ktorzy w inszych wdztwach niespustoszałych possessye swoie, albo summy maią, służyć to nie ma: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 503, *tit.* Securitas bonorum.

Cokolwiek sprawom ziemskim należy, ktore przy bytności Krolewskiey sprawowane bywaią, to w ziemskie xięgi wpisowane być ma, a insze rzeczy, i odprawy do Kancellaryi Krolewsk. należące, według starodawnego zwyczaiu i statutu a. 1538 Referendarze zachowywać maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Iż też.

Causae mere criminales, fisci, exemptionis bonorum Regalium, Sądowi Krolewskiemu na Seymie należą: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Exceptis causis.

W tydzień po przyiechaniu Krolew. na Seym, zdania i sądy odprawowane być maią, aby wydatkami wielkiemi nie byli ludzie uciśnieni: *a.* 1469, *v.* I, *f.* 272, *tit.* De termino.

Sprawy na Seym przypadłe dwa dni w tydzień każdy sądzone być maią, a po skończeniu Seymu daley sądzić się nie maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 531, *tit.* De causis.

Na Seymie sprawy, i deliberacye z nich przypadaiące, trzeciego dnia expedyowane z regestru, także sprawy de bonis nullo jure receptis według dni opisanych, sądzone być maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1604, *tit.* O Sądach.

O tymże. A Marszałek Poselski upominać się ma tego piącią, albo sześcią dni przed konkluzyą seymową, i nie wprzod do spraw Rzeplitey, i do konkluzyi onych przystąpi, ażby się to otrzymało: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 793, *tit.* Seymowe deliberacye.

Sprawy seymowe, kryminały, i remissy, Pisarz Ziemski powiatu onego, gdzie się Seym odprawować będzie, do regestru wpisować ma, na doł ich nie spuszczaiąc, ani wyżey podnosząc, i regestr ten do rąk Referendarzow oddawać; według ktorego oni porządkiem tym, iako wpisowane będą, do Sądu przywoływać każą. Krolowi iednak extra regestrum podług upodobania przywoływać ie kazać wolno. A Pisarze Ziemscy Seymowi do przysięgi swey na Urząd, ten punkt przydadzą: Iż sprawy sądzone w regestr podług prezentowania się stron w Kancellaryi z sprawami swoiemi, niczyiey sprawy nie spuszczaiąc, ani podwyższaiąc, sprawiedliwie wpisować, i ten regestr porządnie tym, komu należy, za podpisem swym oddawać będą. Insze zaś sprawy, iako kwarciane, fisci, remissy, zadworne, Pisarz dekretowy Kancellaryi Kor. takimże porządkiem wpisowania, i obowiązkiem przysięgi, iako Pisarze Ziemscy Seymowi, przyimować i oddawać będzie: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 7, *tit.* O porządku sądzenia.

Po wotach senatorskich cały tydzień kryminały; potym w poniedziałek sprawy skarbowe, kwarciane, i de bonis nullo jure receptis; we wtorek sprawy W. X. Lit.; we śrzodę, piątek, i sobotę sprawy kryminalne; we czwartek zaś remissy od wszelakich Sądow sądzone być maią. A gdyby ktorego dnia spraw do sądzenia opisanych nie stało, na mieyscu ich Sądy kryminalne odprawować się będą. *Ibidem.*

Znowu o remissach: że diebus in lege descriptis podług wpisu w regestr Kancellaryi Koronney sądzić się maią. A Marszałkowie Poselscy zaraz po wotach senatorskich Deputatow do tych remiss mianować będą, nulla obstante contradictione: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 553, *tit.* O remissach.

Declaratur: że ta clausula, nulla obstante contradictione, errore typographi dołożona iest. Zaczym iako juri vetandi szkodliwa, wiecznie abrogatur: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 659, *tit.* Deklaracya.

Na Sądach Seymowych Zadwornych, i wszelakich inszych, sprawy wszystkie tak iako z regestru per numerum przypadać będą, ktoregokolwiek dnia sądzić Krol będzie, i przywoływać spraw ex libitu suo nie każe za naywiększemi interessami, ani reiekt czynić nie pozwoli, ale iako ktora sprawa będzie wpisana, a z regestru przypadnie, onę Referendarze Koronni i W. X. Litew. przywoływać każą, a sententiam ad pluralitatem stosować będzie. A takowy dekret zaraz Ziemski Sąd w protokuł wpisować ma; a in causis fisci et civilibus, Pisarz Dekretowy Koronny w Koronie, a w W. X. Lit. według zwyczaiu, ktory przy Sądach będzie, powinien czytać, i iak przeczyta, onego poprawować nie będzie, ale zaraz obudwu Referendarzow ręką w protokule podpisany być ma. A stronom takowe dekreta sine depactatione in triduo wydawane być maią. Ani takowego dekretu do pokoiu Krolewskiego wnosić będą, sub poenis in legibus descriptis. *In Pactis Krolow Michała, i Iana III, aa.* 1668, 1674.

W sprawach honoris, criminaliter pozwany, na Seymie, a nie gdzieindziey sądzony być ma. W ktorych strony gotowe bydź maią, actor ad probandum objectionem, et citatus ad deducendum innocentiam. A ieźliby z obu stron wywody wątpliwe były, albo z iedney strony; scrutinium ma być czynione w onym powiecie, albo ziemi, gdzie Wieca Sądowe będą, ubi crimen commissum est, praevia citatione terrestri na też Wieca, ieźliby przed Seymem były. A ieźliby po zapozwaniu nie przyszły przed Seymem, tedy z Seymu dani być powinni skrutatorowie do oney ziemi, gdzie się crimen stało, ad investigandam facti veritatem. Po ktorym scrutinium, odwod Krol skaże stronie, ktora pewnieysze dowody za sobą mieć będzie. A gdyby się nalazło przez dekret Krola, iż citatus niewinnie pozwany był, actor powinien mu in instanti, nie odchodząc, sto grzywien winy położyć, i damna, litisque expensas refundere, i 12 niedziel na dnie w wieży, ziemi albo powiatu swego siedzieć; kryminały iednak do Sądu Grodzk. i Ziemskiego należące, nie maią podlegać tey konstytucyi: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 693, *tit.* O rzeczach.

Plura vide tit. Dekreta, *tit.* Referendarze.

Iako ma być karany ten, ktoryby ex civili causa criminalem czynił, *vide tit.* Criminalia.

Sprawy dochodzenia krzywd na woyskowych, tak Polskiego iako i cudzoziemskiego zaciągu, na przyszłey kommissyi Sendomirskiey, albo w Trybunale Koronnym ktorymkolwiek sądzić postanowiono. Także kondemnaty wszystkie na osobach, i zasługach ich poczynione, i aieszta powynoszone, nie gdzieindziey, tylko na tym Sądzie znoszone być maią. A in quantum by kto Sąd ten translapsował, albo

w Trybunale przez rok od publikacyi teraźnieyszey konstytucyi sprawy nie promowował, takie sprawy upadać maią; oprocz zapisow, albo rekognicyi, ktore według prawa vigorem suum mieć powinny: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 456, *tit.* O dochodzeniu krzywd.

Gdyby sprawa szlachcicowi od Instygatora cum delatore o dobra leżące, za Dworem intentowana, wpadła w deliberacyą, a do roku i 6 niedziel ona deliberacya expedyowana nie była, a szlachcic pozwany illo deliberationis tempore currente upominałby się urzędownie po trzykroć w Kancellaryi W. X. Lit. expeditionem deliberationis, a nie otrzymałby iey, tedy szlachcic eo ipso sprawę, i dobra wygrywać, i na delatorze win prawnych i szkod swoich rekwirować ma, według konstytucyi a. 1633, o dobrach przed Unią nabytych. Ktora konstytucya tylko W. X. L. służyć ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 936, *tit.* Deliberacye zadworne.

Spraw żadnych officii, Vicesgerens Mazowiecki nie ma pociągać za swoim Dworem, ale ie sądzić na mieyscach w konstytucyi naznaczonych powinien: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 731, *tit.* Kauzy officii.

W sprawy foro comitiali, et postcuriali zdawna należące, sub nullitate decretorum et poenis evocationum, według przeszłych konstytucyi Koronnych, wdawać się Trybunały nie powinny; i wzaiemnie: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 926, *tit.* O powadze dekretow.

W sprawach violentae expulsionis, inkwizycya według statutu a. 1543 ma być zachowana: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O gwałtownym wybiciu.

Na Trybunale onych expedycya i regestr, iako w sprawach exemptionum zastaw: *vide ibidem tit.* O wykupnie dobr.

Sprawy potioritatis, według konstytucyi a. 1588 o ważności zapisow napisaney, nie wdaiąc się w taxy, Trybunały sądzić maią: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 357, *tit.* Trybunał Koronny.

Plura o tym vide tit. Potioritas.

Sprawy ekonomiczne tam ratione bonorum, et proventuum, quam et injuriarum servato foro Regio podług dawnych konstytucyi mianowicie aa. 1611, 1677 et 1678, do Sądow I. K. Mci należą, a do innych Sądow wyprowadzać ich sub poenis evocationis, et sub nullitate decretorum zakazano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 291, *tit.* Reintegracya.

Sprawy cognitionis privilegiorum należą privative Sądowi Krolewskiemu i iego decyzyi: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 951, *tit.* Smoleńskie biskupstwo.

Toż samo *patet z konstyt. a.* 1641, *v.* IV, *f.* 6, *tit.* Religia Grecka, *et ibidem*, *f.* 17, *tit.* Evocatio extra forum.

Sprawy in minori Subsellio nie drabowane, ex natura sua Urzędom Ziemskim, Grodzkim, Podkomorskim, Assessorskim i innym należące, przed Trybunał W. X. Lit. wyprowadzane być nie maią, pod winą kop 40 cum poena sessionis turris: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 481, *tit.* Sprawy in minori Subsellio.

Sprawy w Trybunale W. X. Lit. dla wyiścia dylacyi, i dobrodzieystw prawnych, trzema niedzielami przed konkluduiącym się Trybunałem Wileńsk. albo Nowogrodzką, lub Mińską kadencyami, ze wszystkich regestrow codziennie wolane być maią. *Ibidem*, *f.* 482, *tit.* O sprawach ex cruda citatione.

Sprawy z Senatorami i Posłami, od publikacyi uniwersałow I. K. Mci na Seym, aż do 2 niedziel po Seymikach Relacyinych, z obmowy ex quo Poseł, albo Senator, i Minister, sądzone być nie maią, sub nullitate decretorum, i na kondemnaty sine literis salvi conductus stante functione otrzymane, locum standi mieć pozwolono, a exekucyi za niemi sub privatione officii Urzędnikom zakazano. *Ibidem, tit.* O sprawach z Senatorami.

Sprawę z Żydami Mohylowsk. Czaśnick. i innemi świętokradzcami w Sądach Kapturowych wdztwa Witebsk. do Grodu, iako Sądu należnego, za przypozwem Ur. Stefana Brodowskiego delatora odesłano, gdzie z regestrow kapturowych spraw, semotis quibusvis dilationibus ma być sądzona i exekwowana: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 439, *tit.* Constitutio z Żydami.

Sprawa z chłopami Ukraińskiemi sub tempus rebellionis, konstyt. a. 1649 do decyzyi seymowey suspendowana, in foro competenti ma decidi, a z obwinionych, ktorzy in vivis existunt, sprawiedliwość praevia monitione ma być czyniona. Co i Żydaczewskiemu powiatowi służyć ma: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 449, *tit.* Securitas bonorum.

W sprawach żołnierskich, w ktorych iść powinny według prawa exempty, Trybunał i insze Subsellia zachować się maią według dawnego prawa: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 105, *tit.* Exempty żołnierskie.

Sprawa Ur. Stanisława RadzimińskiegoStsty Liwskiego in integrum restituitur: *a.* 1580, *v.* II, *f.* 1011, § A teyże absencyi.

Znowu o tymże: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1023, *tit.* Sprawa.

Sprawa Ur. Stan. Warszyckiego Kasztelana Warszawskiego in integrum także restituitur: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1621, *tit.* Zniesienie postępku.

Sprawy wszystkie Ur. Mikołaia StrusaStsty Chmielnickiego suspendowano, ad reditum iego z więzienia: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 188, *tit.* Suspensya spraw.

Także sprawy P. Koniecpolskiego Hetmana Polnego Koronnego i innych w więzieniu pogańskim będących: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 381, *tit.* Suspensa spraw.

Sprawę Hetschera Poczt-Maystra Gdańskiego objecti criminis trzymaney korrespondencyi, o ubieżeniu Elbląga, et usurpati tituli Brandebursk. Poczt-Maystra we Gdańsku, do przy-

szłego Seymu odłożono, a ab Officio Poczt-Maystrowstwa Gdańskiego tegoż Hetschera, uti extraneum, oddalono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 62, *tit.* Sprawa Hetschera.

Ad exculpationem tegoż Hetschera na przyszłym Seymie testimoniales Elektora Brandebursk. dano in manus Xiążęcia Prymasa. *In Tractatu retraditae Elbingae, Varsaviae a.* 1699, 12 *Decembris.*

Sprawę Piltyńską na Sądach Relacyinych praeviis innotescentialibus finaliter decydować Krol Imć deklarował: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 188, *tit.* Sprawa Piltyńska.

Sprawy o gwałty sub interregno, ktore się zawieraią in quatuor articulis Judicii Castrensis, *vide tit.* Sądy Kapturowe.

Urzędy Grodzkie w sprawy Sądowi Ziemskiemu należące, wdawać się nie maią. *Vide tit.* Roki.

Sprawy żołnierskie, *vide tit.* Trybunał, *tit.* Żołnierz.

Spraw w Trybunale Kor. suspensye, *vide tit.* Trybunał. Senator. Deputat.

W sprawach religii Graeco-Ruskiey aggravatis appellacya od Władykow do Krola, nie do Patryarchy Konstantynopolskiego, *vide tit.* Grecka religia.

Srawy ratione fundi, że do Podkomorskiego, nie do inszego Sądu, należeć maią, warowano W. X. Lit. *Vide tit.* Urzędy.

Sprawy o excessus et crimina Senatorom, albo Posłom Ziemskim na Seym, albo Kommissarzom, Deputatom z Seymu naznaczonym, illata, iako sądzone być maią, *vide tit.* Senator.

Sprawa perduellionis o poddanie Smoleńska Moskwie, *vide tit.* Criminalia.

Sprawa o zabicie Ur. Franc. Smogulеckiego Posła Wielko-Polskiego na Seym, *vide tit.* Posłowie.

Sprawa o zrabowanie kościoła OO. Karmelitow we Gdańsku, i inne kryminalne excessy, *vide tit.* Kommissye.

Sprawy recentis criminis, że in quovis foro sądzone być mogą, chyba żeby kto miał ziemskie dobra etc, *patet in constit. a.* 1678, *v.* V, *f.* 556, *tit.* Evocatio extra forum.

O sprawach na Trybunałach, *vide tit.* Trybunał.

Sprawy wykupna dobr, *vide tit.* Wykupno, *tit.* Zastawa.

Sprawy exemptow sądzić ma Trybunał, i insze Subsellia. *Vide tit.* Trybunał.

Do regestru spraw żołnierskich w Trybunale nie maią być insze sprawy przypuszczane. *Vide tit.* Trybunał.

Sprawy o tumulty na Żydow w miastach i miasteczkach, gdzie Żydzi mieszkaią, należą do Grodu, a podczas bytności Krolewskiey do Sądow Marszałkowskich. *Vide tit.* Żydzi.

Spraw Ziemskiemu, albo Grodzkiemu Sądowi należących, ex cruda citatione na Trybunałach nie godzi się instituere. *Vide tit.* Trybunał.

Spraw inscriptionum, donationum, reformationum, advitalitatum, w Trybunale duchowni sądzić nie mogą. *Vide tit.* Trybunał.

Sprawy violatae securitatis Dissidentium, *vide tit.* Religia.

Stada.

O stada gwałtownie zabrane, lub skradzione, intra duos annos agere potrzeba: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 52, *tit.* De praescriptione.

Poźniey zaś: z świadkami ad agendum stawać potrzeba. *Ibidem.*

Starostwa, Starostowie.

Starostwa i zamki głowne albo sądowe iuryzdykcyą maiące, po statucie Kazimierza III nie mogą być obligowane, alias exemptioni podległy: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 610, *tit.* O statucie.

Ststwa sądowego dwoyga nikt trzymać nie może, sub poena confiscationis bonorum, et poena 200 marc. peremptorie, in quocunque Officio, et Iudicio Regni luenda. Et nihilominus iedno ststwo puścić ma. *Ibidem, f.* 619, *ti* O dwoygu starostwach.

Sieradzkie iednak i Piotrkowskie nie ma być dzielone: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Za prożbą.

Także Kamienieckie z Latyczewskim: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Grod Latyczewski.

Ststą żaden cudzoziemiec, ani ktory idzie de genere ducali, być nie może, ale tylko Polak: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Promittimus, quod nullum.

Ststą ani Urzędnikiem Ziemskim nie może być Wda w swoim wdztwie, ani Kasztelan w kasztelanii: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De incompatibilibus.

O tymże, procz Ststy Krakowskiego: *a.* 1454, *v.* I, *f.* 248, *tit.* In capitaneos.

Toż i w konstytucyi: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 619, *tit.* O osiadłości Dygnitarzow.

I w wdztwie Wołyńskim Ststą Sądowym nie może być Wda w swym wdztwie, ani Kasztelan mieysca onego: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 927, *tit.* O potrzebach.

Ststą żaden Sędzia być nie może w tey ziemi, w ktorey iest Sędzią: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Item cum ex hoc.

Iedney osobie więcey nad dwoie ststw prowentowych, albo dzierżaw (w co iurydyczne ststwo includi nie ma) także białogłowom więcey nad dwoie ststw prowentowych jure communicativo, exceptis pogranicznych, et cum jurisdictione (ktorych według praw, possessyi są incapaces) trzymać nie godzi się, salvis modernis possessoribus. *Pact. Conv. Augusta III*, *vide v.* VI, *f.* 623, § Także.

Ststwo grodowe ieżeli iest do ktorego Dygnitarstwa annexum, drugiego takiegoż ani w tym, ani w inszym wdztwie trzymać się nie godzi. *Ibidem.*

Ststom nie maią być dane przywileie na woytostwa te, ktorekolwiek seorsive chodziły. *Ibidem*, § To też.

Ststwa solis terrigenis danda: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Item quod per tenutarios.

Ststowie Sądowi osiedli być maią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 307, *tit.* De dignitariis.

O tymże: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Poenae.

Znowu o tymże: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 573, § Capitanei, et Vice-Capitanei.

Znowu o tymże: że Ststow osiadłość taka ma być, iaka inszych Urzędnikow, nie zmyślona, ani nowo nabyta, w tych wdztwach i ziemiach, w ktorych ststwo sądowe konferowane komu iest, sub nullitate privilegii et omnium actorum, poenaque 2000 marc. Polonical. O co forum w Ziemstwie, w Grodzie, albo w Trybunale inter causas illius peremptorie, ex delatione cujusvis nobilis: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 192, *tit.* Warunek osiadłości.

Ale ststwa niesądowe nieosiadłym, byle byli szlachtą Polską, mogą być dawane: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 620, *tit.* O starostwach.

Ststą Bełzkim nie może być tylko terrigena, i possessyą w teyże ziemi maiący: *a.* 1462, *v.* I, *f.* 200, § Item nullum extraneum.

Ststa nie sądowy, ieźliby osiadłość miał w Koronie, o każdą krzywdę w Ziemstwie, et in articulis castren. w Grodzie onego mieysca powinien odpowiadać. Przezyski iednak na grunt Krolewski ściągać się nie maią, ale onych ma być remissa do tey ziemi i powiatu, gdzie ma osiadłość: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 620, *tit.* O starostwach.

A ieźliby nigdzie ośiadłości nie miał, ma się na niego postępek prawny ściągać, iako na nieosiadłego. *Ibidem.*

Pozwy na takich Ststow nie sądowych maią być kładzione in residentia we Dworze, albo na zamku. *Ibidem.*

Declaratur, że in articulis castren. także ma być postępowano w przezyskach, iako i od Sądu Ziemskiego: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 637, *tit.* Starostowie nie sądowi.

Reassumitur constit. a. 1562 et declaratur: że nieosiadły Ststa ma subesse processui, ktory na tym Seymie: de impossessionatis (*vide tit.* Nieosiadły) postanowiony iest: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1210, *tit.* O Kommissyach.

Ststowie Sądy swe non in arctiori tempore, iako w 6 niedziel odprawować maią, obwoławszy ie tygodniem przed tym, i mieysce im naznaczywszy: *a.* 1496, *v.* I, 249, *tit.* Iudicia Capitanei.

O tymże. *Ibidem*, *f.* 257, *tit.* De Iudiciis.

Ststowie sami przez się na Sądach zasiadać maią, a gdzieby na Sądach być nie mogli, tedy mieysce swe osadzić maią szlachcicem osiadłym, i w prawie biegłym: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 257, *tit.* De Iudiciis.

O tymże: sub amissione officii; alias Sądowi inszemu takiemu nie ma praestari obedientia: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 622, *tit.* O Sądziech.

Nad artykuły w statucie opisane, spraw żadnych sądzić nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 257, *tit.* De nullitate Iudicii.

O tymże: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § Volumus.

Artykuły zaś są te: o białogłowskie zgwałcenie, o rozboy, o pożogę i zapał, o gwałtowne naiazdy: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 77, *tit.* De causis.

O tychże artykułach: *a.* 1496, *v.* I. *f.* 250, *tit.* Quatuor articulos.

I znowu o nich. *Ibidem*, *f.* 257, *tit.* De locis, *et sequ.*

Maią sądzić o szkody przez żołnierzow duchownym osobom uczynione: *a.* 1457, *v.* I, *f.* 192, *ver.* 3, *et a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De stipendiariis.

A uporne do dosyć uczynienia kościołowi przywieść maią: *a.* 1458, *v.* I, *f.* 195, *ver.* 2.

Ciż o wyposażeniu siostr sądzić maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1212, *tit.* O posażeniu siostr.

O licowanie, albo aresztowanie rzeczy: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De termino facietenus.

O długi kmieciow u mieszczan: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 261, *tit.* De cmetonum debitis.

Plura vide tit. Sądy Grodzkie.

Ststowie raz tylko in Iudicio deliberant. *Vide tit.* Sędziowie Grodzcy.

Pisarzow Duchown. mieć mogą: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 530, *tit.* Ne spirituales.

Sstowie sami podpisować listy grodzkie maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 502, *ver.* 7.

Na Seymikach, i gdzie Sądy bywaią, gospody rozdawać maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 677, *tit.* Rozdawanie gospod.

Na kwerele pozwać mogą o expulsyą pani wienney, o swieży zły uczynek, o dział, gdy brat bratu pozwolić nie zechce, i gdy kogo wypędzi de pacifica possessione: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 301, *tit.* De citationibus, *et f.* 327, *tit.* De literis.

Ststa pacis publicae violator na gardle, i srożey karany być ma: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 363, *tit.* De poena.

Ststowie złodzieiow, dobrowolnych mężoboycow, raptores, pustoszycielow wsi, łupieżcow, albo ktorzy nie chcą rękoiemstwa za się stawić, imać mogą: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Caeterum.

Ze szkodnikow sprawiedliwość czynić maią pod klątwą: *a.* 1457, *v.* I, *f.* 191, § Quod si.

Wdom przeszkadzać nie maią w ustawach rzeczy przedaynych w miastach, ale raczey pomoc im dać maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 399, § Quia mercatores.

Czynsze i dochody Urzędnikom Ziemskim zdawna należące odbierać maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Palatini.

Ststowie iako z ramienia Krolewsk. w exekucyi rei judicatae in perlucris postępować sobie maią, *vide*: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 346, § In primo.

Strony granic iako się zachować maią, *vide tit.* Granice.

Ststowie niedbali w Urzędzie swoim, ieźli w zastawie ststwo maią, stą grzywien; a ieźli-

by wolne, wzięciem urzędu karani być maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 361, *tit.* De poena.

O tymże: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De Capitaneis.

Ststwa sądowe, i zamki Ukrainne W. X. Lit. dzieciom nie maią być dawane, sub privatione officii. Co służy W. X. Lit. *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Starostwa sądowe.

Potym lex universalis na wszystkę Koronę stanęła, że aetate et discretione bene vigentibus, i według statutu o ststwach sądowych maią być dawane; a contra aliter obtinentes, forum w Trybunale inter causas officii: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1600, *tit.* O wakancyach.

Ststowie mężoboycom sub poena statuti a. 1540, (*vide infra tit.* Wieża) folgować nie maią: *a.* 1550, *v.* II, 594, § A iż się zabieżały.

Ststowie, aby koni i skor za granice nie wyprowadzano, przestrzegać maią. *Ibidem*, *f.* 596, § Konie.

Ststa gdzieby granice rozsypał między dobrami Krolewsk. a ziemsk. powinien ie znowu usypać: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 621, *tit.* Statut.

O granicach, *plura vide tit.* Granice.

Ststowie exekucyi nie maią czynić nad statut Władysława Iagiellona in Iedlna uczyniony (*a.* 1433, *v.* I, *f.* 89) sub nullitate cokolwiekby inaczey uczynili. *Ibidem.*

Approbatur, i pozwy od duchownych in contrarium wyniesione, cassantur: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 692, *tit.* O duchownych.

Ststowie i Celnicy przestrzegać także maią, aby cudzoziemscy kupcy Krolowi i miastom przysięgali, oneribus civilibus podlegali, i posłuszeństwo wszelakie Urzędowi Mieysk. czynili i dobr nabytych z Korony nie wywozili sub confiscatione onychże: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 690, *tit.* Kupcy cudzoziemscy.

Także, aby kupcy Kor. towarow żadnych za granice nie wozili, za co przemyty część czwartą mieć maią. Wypuszczać ich nie maią, sub poena solutionis summae za towar wywieziony correspondentis. *Ibidem*, *f.* 685, § A tego strzedz.

O tymże declaratur: że nie tylko Ststowie pograniczni Sądowi, ale i nie Sądowi, alias dzierżawcy miasteczek iarmarkowych pogranicznych tego pilnować, i hamować, pod tąż, quae supra, winą powinni: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Iarmarki.

Ststowie i dzierżawcy gościńce i drogi niezwyczayne do Węgier zarąbać maią. *Ibidem*, *f.* 729, *tit.* Gościńce.

O tymże. Co i szlachta powinna uczynić, sub poena 100 marc. w Grodzie albo w Ziemstwie peremptorie ad instantiam cujusvis, tak przez Ststow i dzierżawcow, iako i przez szlachtę actori persolvenda: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 789, § Gościniec do Węgier.

Znowu o tymże. Że gościńce niezwyczayne wszędy, i w maiętnościach dziedzicznych szlacheckich exnunc przerębować maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 33, *tit.* O przeieżdżaniu ceł.

Ststowie i Celnicy, aby po konie i wina do Węgier nie ieżdżono, pilnować i brać maią, sub poena 14 marc. ad instantiam cujusvis in primo citationis termino delatori persolvenda. A ieźliby upornie tey winy nie położyli, ulterius przeciwko nim według prawa procedatur. Wolno iednak Padstarościemu, albo Pisarzowi Celnemu odwieść się, iż ten towar bez wszelkiey iego wiadomości przeszedł, albo przemycon: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* O przekupniach. (*Vide tit.* Wino, *tit.* Konie).

Ststowie Sądowi, i nie Sądowi pograniczni, wołow za granicę wypuszczać nie maią, sub poena solutionis summae towarowi temu correspondentis: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Iarmarki.

Ststowie, szlachta Ruska i Podolska robotnika do Wołoch wypuszczać nie maią, sub poena centum marc. *a.* 1569, *v.* II, *f.* 788, *tit.* Starostowie.

Dzierżawca sukcessor resztę kwarty po zmarłym płacić ma. A potomkowie zmarłego wszystkie rzeczy nad inwentarz z starostw wolno wywozić maią, i długi swe wyciągać. Czego P. Podskarbi bronić nie ma: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 784, *artic.* 34.

Ststowie doglądać maią, aby się miasta poprawiały, i mieszczan liczby słuchać maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 604, *tit.* Oprawa miast.

Plura vide tit. Miasta.

Ststom i dzierżawcom na wychowanie ich ze wszystkich prowentow nad kwartę, piąta część ma być odłożona, i do trzech części Krolewskich przyłączona. Ktorych Krol sam ma opatrować według upodobania swego, i iako mieysce i Urząd, ktory potrzebować będzie: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 722, *tit.* Wychowanie.

Ststowie pogranicznych sądowych zamkow i miast głownych, także i miasta głowne, ktore Ststow nie maią, przysięgać maią: że tempore interregni Krolowi legitime obranemu zamkow dotrzymaią, pod utraceniem czci, gardła, i maiętności: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Starostowie.

O tymże znowu iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 920, § Starostowie.

Ststowie z ziemią Pomorską, Margrabstwem, i Kaszubami contiguitatem maiący, i Celnicy przestrzegać maią, sub poenis contra negligentes Capitaneos sancitis, et solutione summae za towar wywieziony correspondentis, ex delatione thesauri w ktorymkolwiek Trybunale inter causas fisci peremptorie vindicandis, aby kupcy towarow wszelakich, także wołow, koni, i bydła wszelkiego przez Margrabstwo nie prowadzili. Czego ieźliby się kupcy ważyli, ciż Ststowie towary w przemycie zabierać im maią etc. *Ibidem.* (*Vide tit.* Kupcy).

Ststowie i dzierżawcy praetextu defensionis bonorum Regalium laborem proprium tak osiewkow, iako i budowania, ktoremu rok minęło, psować nie maią, ale tylko pozwać, po wyiściu roku, do Ziemstwa. A gdyby ktory z nich komu krzywdę, albo szkodę iaką mimo to uczynił, forum ma mieć w Ziemstwie, gdzie one

dobra leżą. A ieżliby dzierżawca osiadłości nie miał w onym wdztwie albo ziemi, tedy tam, gdzieby ią miał, ma być exekucya na dobrach iego nieodwłocznie czyniona, według konst. a. 1562. A gdyby był nieosiadły w Koronie, ma być z nim czyniono według postępku na tym Seymie contra impossessionatos namienionego. A ieżliby miał summę na dzierżawie, tedy się ma na niey extendować processus juris, et executio: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1210, *tit.* O kommissyach.

Ststom i dzierżawcom o krzywdy i szkody, ktoreby się działy na gruncie Krolewskim, tak w Krolewskich i Rzeplitey, iako i w swoich pożytkach, wolno pozywać każdego do Ziemstwa, i gdzieby im iuramenta według prawa nakazane były, tak Krolewskim, iako i swym imieniem odprawować ie maią, salva appellatione na Trybunał, gdzie sine remissione, kauzy takie maią być determinowane. I poddani z Krolewsk. wsi pozywać mogą o krzywdy swe do Ziemstwa, cum assistentia Capitaneorum vel tenutariorum, także i miasteczek Krolewsk. ale sine assistentia według zwyczaiu. *Ibidem.*

Ststę gdyby pozwano o grunta Krolew. z ktorych kwartę daie, albo pod rewizyą i lustracyą podpadłe, także ktore w starych summach są zapisane, ma to Trybunał odesłać na Seym pro cognitione: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § A ieżliby.

Ststowie Sądowi rot kwarcianych mieć nie mogą dla wykonywania powinności Urzędu swego: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1372, *tit.* Disciplina militaris.

Ststowie do Kamieńca Podolsk. żywność odwozić maią, ktorzy to są zdawna powinni. A gdyby tego ktory nie uczynił, Instygator Kor. ma go o to pozwać, iako i o inne prowenta stołu Krolewsk. A ta żywność ma być oddawana do szafarza naznaczonego, tak iako był zwyczay starodawny: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1401, *tit.* Deklaracya.

Ststwa Ukraińskie i dzierżawy Kiiowskiego i Bracławsk. wdztw, także Kamienieckie i Chmielnickie, także generalstwa Krakowskie i Wielkopolskie pro una vice wolne od lustracyi, i kwarty pewney (*vide tit.* Kwarta): *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1495, § Od ktorey.

A starostwu Trębowelsk. też kwartę za 2 lata odpuszczono. *Ibidem*, *f.* 1520, *tit.* O kwarcie Trębowelskiey.

Ststow Sądowych według mieysca i potrzeby iuryzdykcyi onych Krol sufficienter ma opatrować, aby brachium Regale tueri mogli: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1601, *tit.* O ekonomiach.

Ststowie Krakowscy doglądać maią, aby Burgrabiowie na zamku rezydowali: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Burgrabiowie.

Ststowie w wdztwie Mazowiec. nie maią czynić exekucyi processow, extra forum competens otrzymanych, sub refusione damnorum iuramento taxandorum. *Ibidem*, *f.* 694, *tit.* Sądy Grodzkie.

Ststa Rawski ma przysięgać, że P. Podskarbiego z Deputatami etiam tempore interregni do zamku puszczać ma, i skarbu pospolitego dla złodzieystwa w niebytności P. Podskarbiego przestrzegać: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 784, § Starosta.

Ststowie Ukraińscy, także Ruscy, i Podgorscy rezydować na zamkach maią sub amissione ststwa. O co forum za Dworem: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 376, *tit.* Starostowie.

W konfed. gener. Warszawsk. tempore interr. a. 1632, napomniono Ukraińskich o to; a w poźnieyszych wszystkich, prawa wszystkie, a osobliwie pomienioną konstyt. a. 1620 na nich reassumowano ad cujusvis instantiam. Urzędnikow iednak Rzeplitey, i tych, co w woynie służą, nie wiąże to prawo, i na akt elekcyi Krolewsk. iechać mogą, szlachcica dobrze osiadłego cum sufficienti praesidio na swym mieyscu zostawiwszy. Ciż Ukraińscy Ststowie, ktorzy są począwszy od Baru aż do granic Moskiewsk. z chęci swey przeciw nieprzyiacielowi drugie 600 koni obmyślą i wystawią: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 461, § Także też pewni.

O tymże: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 542, *tit.* Obrona Ukrainy.

Znowu: że na usługę Rzeplitey powinni tych ludzi stawiać sub privatione ststwa, et non obstantibus quibusvis privilegiis. W czym Kommissarze z Koła Poselsk. i Dworu Krolewsk. na tym Seymie naznaczeni są, aby po tych ststwach pilną inkwizycyą o tych ludziach, i służbie ich uczyniwszy, i dawne o tym regestra skarbowe wziąwszy, w słuszny porządek, i dawną klubę te ludzie wprawili: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 939, *tit.* Ludzi Ukrainnych.

Nie przyszła ta rewizya ad effectum, przeto inszą znowu naznaczono: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 61, *tit.* Ludzie starostw.

Na ststwach Ukraińskich dożywocia in solidum mężowi i żonie napotym dawane być nie maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 874, *tit.* O starostwach Ukrainnych.

Declaratur ta konstyt. a. 1635, że na same tylko wdztwa Kiiowskiego, Ukrainę uchwalona iest: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 130, *tit.* Deklaracya.

Item na ststwach pogranicznych Ukraińsk. także Ruskich i Podolskich białogłowa dożywocia mieć nie może: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 839, *tit.* Dożywocie.

Na ststwie Wizkim solida nie maią być dawane: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 128, *tit.* Opatrzenie iurydyki.

Temuż ststwu według konstytucyi a. 1607 et 1641 miasto Wiznę cum omnibus attinentiis antiquitus ad jurisdictionem capitanealem Visnensem pertinentibus, przyłączono. *Ibidem.*

Także wszystkie dzierżawy po śmierci Ur. Iana Korycińskiego Ststy Gniewkowskiego przypadłe, a ststwu Wizkiemu od dawnych czasow należące. *Konfed. Gener. Warszaw. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1043, *tit.* Przywodząc.

Ststwo Nurskie, że iurydykę w intratę ma ogo-

łoconą, wakancyami opatrzyć obiecano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 130, *tit.* Starostwo Nurskie.

Ststwo Nurskie trzema iurydykami obowiązane, ex primis vacantibus vel attinentiis, salvo jure modernorum tantum possessorum, według konstytucyi a. 1647 opatrzyć deklarowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 66, *tit.* Reassumpcya prawa.

Ststę Bracławsk. o zbiegłe chłopy wolno pozywać według konstytucyi a. 1578 ad viciniorem Capitaneum: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Pozywanie.

Ststom Bełzkiemu, Grabowieckiemu, Horodelskiemu, Rubieszowskiemu i Żydaczewskiemu względem reparacyi zamkow tamecznych, koszt na tychże ststwach assekurować obiecano. Co i wdztwom Pruskim służyć ma, a sukcessor ma summam erogatam refundere: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 502, *tit.* Restauracya zamkow.

Starościny Puckiey względem iey ststwa Puckiego pretensyą, iako i insze na tymże ststwie od Krolow naznaczone pensye, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 618, *tit.* Approbacya przywileiow.

O ststwo to dekret liquidationis, *vide tit.* Dekreta, *tit.* Kommissye.

Z tegoż ststwa pensye zniesiono, salvam zostawiwszy cum modernis onego possessoribus, o wypłacenie retent teraźnieyszych, ktore przy porachowaniu z niemi potrącone być maią. A pensyonarzom za te pensye summy pewne na dobrach Krolewskich assekurowano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 389, *tit.* Rekompensa. *Plura vide tit.* Summy.

Ststcie Halick. obiecano assekurować summę na dobrach tegoż ststwa: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 556, *tit.* Forteca Halicka.

Do ststwa Grabowieckiego dobra Krolewskie, Witkow, Mądryn, Kopyłow, salvis modernis possessoribus, przyłączono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 564, *tit.* Opatrzenie iurydyki.

Reassumitur ta konstytucya salva advitalitate possestricis: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 937, *tit.* Iurydyki.

Ststwo Owruckie z podkomorstwem Kiiowskim compatibile być pro una vice ad cessum, vel decessum possessoris, deklarowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 635, *tit.* Rozgraniczenie ziem.

Ststowie Żytomirski i Owrucki po wygraniczeniu ziem Kiiowskiey, Żytomirskiey, Owruck. (na co są Kommissarze z tego Seymu naznaczeni) iurament na iurydykę more solito z Urzędem swym na pierwszych Rokach wykonawszy, w Grodach Żytomirskim i Owruckim, sprawy obywatelow swoich ziem, Sądom Grodzkim należące, sądzić powinni. *Ibidem.*

Że ststwa te, pozwalaiąc Trybunału osobnego na Ukrainie, sądowe być maią, warowano. *W Kommissyi Hadyack. a.* 1659, *v.* IV, *f.* 643, § Privatis wszystkim.

Ststwo Czechryńskie do buławy wielkiey Ruskiey należeć ma. *Ibidem*, *f.* 644, § Do buławy.

Ststwa Lubomskie i Barskie cum omnibus attinentiis Ianowi Wyhowskiemu Wdzie Kiiowskiemu Hetmanowi woysk Zaporozkich, i potomkom iego wiecznym i dziedzicznym prawem dano, i rezygnowano etc. A przywiley Xiążęciu Imci Bogusław. Radziwiłłowi Koniuszemu W. X. Lit. na dożywocie ststwa Barsk. dany, skassowano, salva recompensa temuż Xciu na przyszłym Seymie, tak samego ststwa, iako i woytostwa Barsk. także salvis juribus ecclesiae Romanae synodalibus, pensione decimarum, et servitio militari: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 647, *tit.* Danina wieczna.

Za ststwo Barskie ex primis vacantibus aequivalens temuż Xciu obiecano. A ieźliby przed Seymem do dyspozycyi Krolewskiey nic nie przyszło, to na przyszłym Seymie sufficiens onemuż uczyni się recompensatio: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 706, *tit.* Rekompensa.

Za woytostwo zaś Barskie, na ststwo i woytostwo Brańskie summę 25 tys. zł. wniesiono mu, ktora summa post cessum vel decessum iego, sukcessorom onegoż należeć będzie. *Ibidem.*

Potym ststwo Brańskie, uchyliwszy praw i przywileiow wdztwa Podlaskiego Ur. Czarnieckiemu Pisarzowi Polnemu Koronnemu konferowano, waruiąc iednak, że to nie ma iść in sequelam: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 106, *tit.* Warunek.

Ststwo Tykocińskie ze wszystkiemi przynależytościami, et cum jure patronatus, jure haereditario W. Stefan. Czarnieckiemu Wdzie Rusk. i sukcessorom iego dano, et omnibus immunitatibus bonorum terrestrium inkorporowano; salvis in integro fundationibus ecclesiasticis, et hospitalis na żołnierzow postrzelanych, także provisione annua PP. S. Francisci ord. Minorum de Observantia conventus Tykocinensis. Xięży zaś Plebanom dyecezyi Wileńskiey forum za Dworem a nie w Trybunale naznaczono. Sądy Ziemskie w Tykocinie, i pozycye xiąg ziemi Bielskiey, iako zdawna odprawowane były, tak się odprawować, sub eadem securitate judiciorum, i gospody, iako i przedtym, rozdawane ex Officio być maią: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 703, *tit.* Gratitudo meritorum.

Ststwa Łoiowskie i Lubeckie W. X. L. inkorporowano cum declaratione, że do wdztwa Smoeńskiego a do powiatu Starodubowskiego należeć maią: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 85, *tit.* Inkorporacya.

Też ststwa wolno Krolowi conferre szlachcicowi z oboyga Narodow bene merito, według upodobania swego. *Ibidem.*

Pobory, czopowe, podymne z tychże starostw do skarbu W. X. Lit. należeć maią. A kwarta iako się teraz oddaie dupla, opowiedziawszy się w skarbie W. X. L. do skarbu Kor. na czas i mieysce oddawania kwarty, odsyłana być powinna, sub poenis o kwarcie napisanych. A ieźliby ktory possessor oddać zamieszkał, te dobra pro vacanti będą, i Krol ie inszym possessorom conferet, a skarb W. X. L. donatariusza w nie intromittet. *Ibidem.*

Ludzie, ktorzy w tych ststwach osobne opatrzenia maią, i z nich służbę woienną powinni, przy wolnościach zostawieni. Ieźliby iednak majora pericula na W. X. Lit. następowały, tedy ci ludzie do obozu W. X. Lit. a czasu pospolitego ruszenia, przy W. X. Lit. do niegoż należeć będą. *Ibidem.*

Też ststwa Łoiowskie i Lubeckie cum omnibus pertinentiis jure haereditario samemu starego zaciągu woysku W. X. Lit. konferowano, i przywiley na to dany in toto approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 806, *tit.* Gratitudo woyskom.

Potym ie na toż woysko, secundum aequalitatem, et proportionem zasług, podzielić na wieczne czasy postanowiono: *a.* 1670 *et* 1676. — *Vide tit.* Kommissye, *tit.* Woiewodztwa.

Ststwa W. X. Lit. wakuiące Krol zasłużonym rozdawać powinien przez cztery miesiące. A ststwa sądowe tylko possessionatis w wdztwach onych i ziemiach. *Vide tit.* Wakancye.

Na ststwach pogranicznych Kor. i W. X. Lit. żadney białeygłowy jus communicativum rozciągać się nie może. *Vide tit.* Dożywocie.

Ani więcey nad dwie krolewszczyzny, lub starostw, lub dzierżaw trzymać żadna białogłowa nie może post decessum małżonka swego. *Vide tit.* Dożywocie.

Ani na zamkach i fortecach mogą mieć communicationes jurium. *Vide tit.* Zamki.

Starostwo Winnickie wespoł z wdztwem Bracławskim W. Potockiemu Woiewodzie Bracławskiemu trzymać pro una vice pozwolono. *Vide tit.* Woiewodztwa.

Starostwo Bratyańskie, potomstwu Ur. Katarzyny Kobierzyckiey Ur. Działyńskiego Starosty Bracławskiego pod Czudnowem w potrzebie poległego, małżonki, z tymże Starostą spłodzonym, jure emphyteutico do lat 15 konferowano, salvis juribus Reipubl. et oneribus. A samę pomienioną Starościną ratione tegoż ststwa immunem deklarowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 859, *tit.* Nadgroda.

Także na starostwie Mławskim Ur. Franc. Bielińskiemu Podkomorzemu Płockiemu i sukcessorom iego, extincto jure advitalitio onegoż, do lat 15 jus emphyteuticum pozwolono, salva solutione quartae, stativis, et oneribus Reipublicae. *Ibidem*, *f.* 859, *tit.* Emphyteusis.

Starosta każdy, albo dzierżawca z włok wybranieckich zamiast wybrania, ktore z włoki ex antiquo wyprawiać powinien, na każdy rok do skarbu Rzeplitey rowno z kwartą w Rawie zł. 60 realiter płacić ma (*vide tit.* Wybrańcy): *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 280, *tit.* Włoki wybranieckie.

Starostwa stantibus privilegiis, bezprawnie i bez Sądow, i dekretow odebrane, aby do swych possessorow wrociły się, ma weyrzeć Krol na Seymie Coronationis. *W Exorbit. na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 16, *tit.* Starostwa.

Starostwo Krośnińskie pro reclinatoriis obywatelom tenujoris sortis woiewodztw Kiiowskiego i Czerniechowskiego z powiatem Nowogrodzkim według przywileiow onymże danych, naznaczone w summie 24 tys. złot. intraty roczney: *vide late a.* 1670, *v.* V, *f.* 73, *tit.* Reclinatoria.

O starostwach jure emphyteutico konferowanych, *vide tit.* Dobra.

Starostwa Warszawskiego wsi od hyberny, przy dawnym prawie i zwyczaiach zachowuiąc ie, na zawsze uwolniono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 109, *tit.* Wolność Warszawy.

Declaratur: że i z miastem Warszawą, i wsiami to starostwo wolne być ma. *W Konfederacyi Generalney Warszawskiey*, *a.* 1674, *v.* V, *f.* 226, § A że konstytucya.

Do starostwa Krzepickiego wieś Iwanowice, ab exulibus woiewodztw Kiiowskiego i Czerniechowskiego, pro reclinatorio uproszoną, przywrocono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 562, *tit.* Przywrocenie wsi.

Na tymże starostwie jus communicativum od Ur. Heleny Miączyńskiey Starościny Krzepickiey, iako przeciwne prawu na pograniczne ststwo, i fortece otrzymane, zniesiono, i tylko particulariter na dwu kuźnicach Pankowskiey, i Kostrzyńskiey z Złochowicami cum omnibus attinentiis, one deklarowano. *Ibidem*, *tit.* Dożywocie.

Starostwa Nowodworskie Ur. Andrz. Gębickiemu Staroście Nowodworskiemu ustąpić, i prawo, mediante exsolutione summy 200,000 zł. monety Pol. od Rzeplitey lege publica assekurowaney, lub na osobę Krola Imci, lub iego sanguinis sukcessorow, lub na kogo inszego ex civibus Regni et M. D. Litv. transfundować pozwolono, i tę transfuzyą approbowano. *Ibidem*, *f.* 564, *tit.* Konsens.

O zastawie teyże ekonomii pierwsze konstytucye, *vide sub tit.* Dobra: Ekonomie.

Starostwa Drahimskiego respectu deces z taryffy podatku, wdztwu Poznańskiemu ma być potrącony. *Vide tit.* Podatki.

Starostwo Drahimskie, ktore in hucusque jure hypothecae u dworu Berlińskiego zastawne, Poznańskiemu i Kaliskiemu wdztwom wykupić pozwolono, ktore wdztwa eodem jure, iako dwor Berliński trzyma, usque ad subsequendam Rzeplitey exemptionem trzymać będą, i przywileie na to ststwo Kancellarye wydawać nie maią, a dla prędszego tego starostwa wykupienia, Kommissarzow naznaczono, ktorzy instrumentum commissionis z Kancellaryi Kor. odebrawszy, unius, vel plurium absentia non obstante, dummodo sex adsint, plenissimo robore gaudere powinni. Ciż Kommissarze krzywdę sukcessorow Ur. Iakuba Miaskowskiego w summie posagowey Ur. Ostenowny zniesioną, rozeznaią, i skuteczney nieodwłoczney satysfakcyi dopomną się: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 417, *tit.* Wykupno.

O tymże starostwie *plura*, *vide tit.* Dobra.

Starostwo Skalskie summą 10,000 złot. Polsk.

Ur. Hieronimowi Lanckorońskiemu Podkomorzemu Podolskiemu na ten czas prawu onego, i Ur. Przecława Lanckorońskiego rodzonego iego, podległe, za dzierżawę Dymir cum attinentiis, prawu tegoż Hieronima Lanckorońskiego służącą, a pewnemi respektami komu inszemu od Krola konferowaną, inonerowano; tak, iż successores iego z tego starostwa post fata teraźnieyszych possessorow nie będą powinni ustąpić, dokąd im ta summa per succedaneos starostwa tego donatarios nie będzie realiter zapłacona: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 616, *tit.* Assekuracya.

Starostwo Wołpińskie z kluczami Dubno, Kołodzieżne, i Stary Dworzec nazwanemi, w powiecie Grodzieńskim i Wołkowyskim leżącemi, summą sta tysięcy zł. Polsk. Ur. Ianowi Kazimierzowi Sapieże Cześnikowi W. X. Lit. inonerowano, cum hac assecuratione: że nie pierwey nowy donataryusz in suam possessionem starostwo to apprehendet, aż popomienione sto tys. złot. i oraz drugą dawnieyszą summę w przywileiach Krolow specyfikowaną, i na tożstarostwo wniesioną, realiter sukcessorom pomienionego Sapiehy odda, i zapłaci: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 800, *tit.* Summa na Wołpi.

Starostwo Lanckorońskie, i wsie: Zakrzew, Stroniec, i Leśnica summą 178,422 zł. Ur. Michałowi Zebrzydowskiemu Miecznikowi Koronnemu inonerowano, assekuruiąc: że post expiratum jus advitalitium onego samego, i communicativum małżonki iego, donataryusz nowy nie będzie mogł adire possessionem pomienionego starostwa i wsi specyfikowanych, dokąd summa pomieniona realiter oddana im nie będzie. Ktora to summa extenuari ma czwartym dożywociem a tempore obitus tegoż Ur. Miecznika Koronnego i małżonki iego, computando. A inquantum by do tego wykupna nie przyszło, tedy od pierwszych sukcessorow ordynowanych pomienionego Miecznika Koronnego poczynać się ma extenuatio. *Ibidem*, *f.* 702, *tit.* Assekuracya summy.

Na ststwie Knyszyńskim z Goniądzem, i wszystkiemi przyległościami (ktore W. Gniński Wojewoda Chełmiński, od UU. Orsettych summę 553,444 zł. gr. 21 i pieniędzy 9 onym oddawszy, wykupił, i z tey summy sto tys. złot. Rzeplitey darował) ośmioro dożywocia tegoż W. Wdy Chełmińskiego potomkom, i sukcessorom per lineam descendentem po sobie idącym, w summie 453,444 zł. gr. 21 i pieniędzy 9 nadano. Z tą iednak kondycyą: że po expiracyi tych ośmiorga dożywocia, pomieniona ma upadać summa, i dobra pomienione do dyspozycyi Krolow Polskich wrocić się maią; juribus Regalibus, osobliwie jure patronatus, oneribus Reipubl. quarta, et hybernis, iako teraz płacą, per omnia salvis: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 360, *tit.* Exemptio Knyszyna.

Starostom i Urzędom Grodzkim nie ma to szkodzić, że exekucyi dekretow trybunalskich ante mortem Regis, sive in civilibus, sive in criminalibus causis ferowanych, tempore interregni nie czynią. Ale po Koronacyi nowego pana intra sex septimanas ad cujusvis requisitionem czynić onę juxta juris exigentiam powinni. *W Konfed. Gener. tempore interr. a.* 1632, 1648, 1668, 1674.

Starostowie Sądowi, ktorzy przywileie maią, a nie przysięgli ante mortem vel abdicationem Regis, pod interregnum przed Sądami Kapturowemi Generalnemi swego woiewodztwa, i przed Urzędem Ziemskim; a Urząd Grodzki przed swym Starostą, przysięgi swoie uczynić Rzeplitey, i odnowić powinni. A po przysiędze onych, akta grodzkie otworzone być maią. *Konf. Gener. Warsz. sub interr. a.* 1648, 1668, 1674, *et a.* 1733, *v.* VI, *f.* 588.

Ststa Warszawski przykładem Krakowsk. na starym zamku powinien mieć wydzieloną stancyą. *W Konfed. Gen. Warsz. a.* 1668, *et* 1674, *v.* V, *f.* 208, § A iż.

Ststwo Srzedzkie od przechodow żołnierskich etc. hybernie nie deroguiąc, uwolniono. *Konfed. Gen. a.* 1674, *v.* V, *f.* 226, § A że konstytucya.

Ststwo zaś Horodelskie cum attinentiis, od hyberny, stanowisk, przechodow, i Rzeplitey kontrybucyi, do lat 4 uwolniono. *Ibidem*, § Maiąc w konsyderacyi.

Ststwo Czerniechowskie z wdztwem Czerniechow. sine ulla incompatibilitate może być trzymane: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Do ststwa Kamienieckiego przewoz na Dniestrze przyłączono: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1523, *tit.* Przewoz.

Potym go UU. Strusom przywrocono, i wiecznie przysądzono, bo iest na ich gruncie: *a.* 1667, *v.* II, *f.* 1622, *tit.* Restytucya.

Ststa kupcom i rzemieślnikom przy Wdzie ustawy czynić ma. *Vide tit.* Ustawa.

Ststowie przeciwko hultaiom i łożnym według statutu postępować maią. *Vide tit.* Łożni, *et tit.* Hultaie.

Starostowie składow przestrzegać maią. *Vide tit.* Składy.

Ststowie Sądowi i pograniczni, także administratorowie ceł przestrzegać maią, aby revenditores, także rzeźnicy, cła od towarow swoich płacili. *Vide tit.* Składy.

Ststa na kommissyi graniczney iak wiele mieć pocztu ma, *vide tit.* Kommissye.

Ststa gdyby kogo praetextu Officii bezprawnie poymał, nie jure victum, ani in recenti crimine, przepada to, co i szlachcic, ktory drugiego szlachcica privata authoritate w więzieniu trzyma: *vide a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O poymaniu.

Ststowie delectum wybrańcow bronić nie maią, ani ich wolności psować. *Vide tit.* Wybrańcy.

Ststowie swawolnych ludzi, naiezdnikow, mor-

dercow, łotrow imać i sprawiedliwość z nich czynić powinni. *Vide tit.* Swawolni ludzie.

Ststa Grabowiecki armatą zamku Grabowieck. ma zawiadować. *Vide tit.* Lauda.

O starostwach Inflantskich, *vide tit.* Inflanty.

O alienacyi gruntow od starostw Pruskich, *vide tit.* Zamki.

Ststow Urząd tempore interregni czynić ma sprawiedliwość z gołoty. *Vide tit.* Sprawy.

Ststwo Kamienieckie, alias Kamieńczyk, w Mazowszu na fundacyą zakonnic Warszaw. Visitationis B. M. V. obrocono, i kwartę z niego na ststwo Łomżyńskie przeniesiono. *Vide tit.* Klasztory.

Ststwo Kłobuckie klasztorowi Częstochowskiemu wiecznemi czasy konferowano. *Vide tit.* Klasztory.

Ststowie, i ich Urzędy na gardle karać maią werbarzow, sub solutione wszystkich krzywd de suo. *Vide tit.* Woysko.

Kopiłow do starostwa Hrubieszowskiego obrocono. *Vide tit.* Frymarki.

Na ststwach i dzierżawach Krolewskich pozwolono kommissyi Lwowskiey aby assekuracye czynić mogła Pułkownikom, Rotmistrzom Polskiego zaciągu. *Vide tit.* Assekuracye.

Ststwa Przemyślsk. w prowentach securitas, *vide sub tit.* Miasta: Przemyśl.

Ststwa tego lustracye, *vide tit.* Lustracye.

Tegoż wolność od kwarty, *vide tit.* Kwarta.

Ststwa Lubelsk. szkody i ruiny likwidować Kommissarzom zlecono. *Vide tit.* Kommissye.

Starostw Inflantskich w konferowaniu alternata ma być zachowana. *Vide tit.* Inflanty.

Starosta w Inflanciech w poł roka po wzięciu urzędu, possessyą kupić sobie powinien, ieźli iey nie ma. *Vide tit.* Inflanty.

Na Ststow i dzierżawcow W. X. Lit. co za ciężar loco symple donatywy in a. 1677 włożono, *vide sub tit.* Armata, artyllerya W. X. Lit.

Na ststwach nie wolno czynić assekuracyi. *Vide tit.* Assekuracye.

Ststwu Opoczyńsk. uiąć kwarty kazano, względem odpadnienia wsi Małczyc. *Vide tit.* Lustracye.

Starostw Chęcińsk. Żarnowieck. i Krzepick. restauracyą Kommissarzom zlecono. *Vide tit.* Kommissye.

Ststowie Grodowi zaciągi i kupy swawolne znosić powinni. *Vide tit.* Swawolni ludzie.

Ststom i dzierżawcom dobr Krolewskich pozwolono składać do lat 3 podatki i hyberny za podannych tych tylko, ktorzy zaciągi odprawuią. *Vide tit.* Dobra Krolewskie.

Ststwa dożywociu Krola Imci Iana III podległe w possessyi onegoż zostawać maią. *Vide tit.* Krol.

O ststwach, na ktorych summy komu assekurowane są, *vide tit.* Kommissye, *tit.* Summy.

O ststwach Smoleńskich, *vide sub tit.* Starostwa: Smoleńskie.

Starostw i tenut, tempore interregni, administratio przy Podskarbim Kor. *vide tit.* Podskarbi.

Ststa Krakowski powinien trzymać praesidium na zamku Krakowskim sub interregno. *Vide sub tit.* Zamki: Zamek Krakowski.

Ststwu Gołębskiemu wolność, *vide tit.* Libertacye.

Ststwa Kolskiego naprawa i przeprawa pod Kołem, *vide tit.* Kommissye.

Ststom subesse maią mieszczanie w wdztwach Kiiowskim i Podolskim, *vide sub tit.* Miasta: Korsuń.

Ststowie exekucyą czynić powinni. *Vide tit.* Banicye, *tit.* Exekucya.

Statuta.

Statuta, prawa, i przywileie potwierdzone od Krolow. *Vide tit.* Konfirmacye.

Statutami Koron. ziemskie sprawy sądzone być maią: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 505, § Quamvis.

Statut na darowizny komu od kogo uczynione, iest ważny, gdy śmiercią donatoris, albo donatarii utwierdzone będą, osobliwie żołnierzom od Krolow uczynione: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 52, § De donationibus.

Statuta aby po Polsku przełożone były, Deputaci mieli być na to dani: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 633, *tit.* O Polskich statutach.

Deputowani na to trzey, między ktoremi był Ur. Herburt Podkomorzy Przemyślski. Ciż i correcturam statutorum mieli uczynić: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 636, *tit.* Przełożenie statutu.

Potym to wyłożenie samemu Ur. Ianowi Herburtowi zlecono: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 683, *tit.* Statut Polski.

Statut a. 1543 do przyszłego Seymu w mocy zostawać miał; bo do roku tylko iednego ustawy iego uczynione były: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Czyniąc dosyć.

Statut Krola Kazimierza III juxta proprium verborum sensum, et tenorem ma być rozumian, i wykładan, względem zastaw districtuum, castrorum principalium, in quibus capitaneatus consistunt: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 610, *tit.* O statucie.

Statutem Krola Władysława nikt pieniędzy swych nie tracił, ktoreby był super bona magnae procurationis dał. Starostwa iednak sądowe w tychże dobrach magnae procurationis executioni subjacent statutu Krola Kazimierza, to iest, że summy na nich zapisane ginąć maią, i dożywocia na dobrach pomienionych magnae procurationis exemptioni subjacent, excepto, gdyby takowe dobra były przed statutem Krola Władysława zastawione, na takowych ma cale, i nienaruszenie zostać dożywocie. *Ibidem*, *f.* 612, *tit.* O statucie.

Statutem Krola Alexandra wszystkie daniny, darowizny wieczne, feuda, albo lenne, i przedania Krolewskie; także fundusze, i nadania wszystkie duchowieństwu, po tym statucie zapisane, nullitatis są etc. *Ibidem*, *tit.* O statucie Krola Alexandra.

Declaratur: dziedzictwa, ani lenna wieczne nie maią być nikomu dawane: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandrow.

Urgente necessitate uchylono było pro una vice statutow i konstytucyi: de non obligandis, et onerandis bonis mensae Regiae; salvo tamen jure possessorum, et statutis antiquis, i Seymu teraźnieyszego o ziemi Sandomirskiey, i o wielkich rządach, cłach, żupach, Samborze, i ekonomiach wszystkich, ktore nie mogły być zastawione: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1321, *tit.* Assekuracye.

I drugi raz statutu Krola Alexandra pro una vice: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 242, *na drugim Seymie*, § Ktorym to Kommissarzom.

Plura vide tit. Exekucye.

Statut Toruński we wszystkim trzyman być ma: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § W statucie.

Statuta zaś Toruńskie quae extant: *vide a.* 1520, *v.* I, *f.* 396, *tit.* Statuta.

Pod interregnum konfeder. gener. Warszaw. warowano, aby według tego statutu Sędziowie Kapturowi z Urzędem Mieyskim violatores sądzili na ratuszu, z tą kondycyą: aby konkluzya dekretow przy większey części Sędziow Kapturowych zostawała: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1059, *tit.* Beśpieczeństwo.

Statutu Toruńsk. miasta abuti nie maią, szlachtę nie z Pisarzem Grodzkim, ale z Ststą, albo z Podstarościm sądzić będą, sub poena capitis, a decreta in contrarium lata cassantur. A ieżliby Ststa ad requisitionem miasta do Sądu według statutu Toruńskiego albo sam nie chciał się stawić, albo Podstarościego zesłać, poenae centum marc. in Iudicio Tribunalitio persolvendae ma succumbere: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 796, *tit.* O Sądach.

Statuta wszystkie Litewskie ktore Unii były przeciwne, zniesiono, i postanowiono: aby wolno zawżdy było tak Polakowi w Litwie, iako i Litwinowi w Polszcze juxta aequitatem dobr dostawać, i one według prawa mieysca tego, gdzie te dobra leżeć będą, trzymać: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 772, *tit.* Statuta i ustawy.

Statutu Litewskiego poprawę według statutu Polskiego uchwalono, i na to Deputatow naznaczono, ktorym podatek na strawę W. X. Lit. złożyć ma. *Ibidem*, *f.* 793, § Za prożbą.

Dla teyże poprawy potym Seymik, i Ziazd wielki złożony w Nowogrodku: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 969, *tit.* Xięstwa Litewskiego Sądy.

Statutu Litewskiego niektore artykuły do postępku prawnego należące, potwierdzono. *Ibidem*, *f.* 970, *tit.* Artykuły.

Statutem Litewskim wdztwa Wołyńskie i Bracławskie maią się sądzić. Wolno im iednak artykułow onego poprawiać, przyczyniać, albo umnieyszać, za powagą Seymu Koronnego: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 756, § Osobliwie też to.

Statut Litewski pozwolono podać do druku: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 108, *tit.* Statut.

Także statut Wołyński, skorrygowawszy go. *Ibidem*, *f.* 117, *tit.* Rewizya xiąg.

Reassumitur constitutio o statucie Wołyńskim, do ktorego skorrygowania i wydrukowania, obywatele wdztwa tego obrać sobie Deputatow na Seymiku Relacyinym maią: *a.* 1607, *v.* IV, *f.* 946, *tit.* Wydrukowanie statutu.

Statut de cortesanis reassumowano, i poenas in contravenientes tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. extendowano: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 13, *tit.* Cortesani.

Declaratur miastom Lwowu i Wilnu, *vide sub tit.* Miasta: Lwow i Wilno.

Statut de validis mendicantibus, także o chwytaniu hultaiow, sub poena centum marc. na Urząd Grodzki lub Mieyski imposita, do używania przyprowadzić nakazano: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Żebracy.

Sublewacye.

Sublewacyą bannitionis kto otrzyma, powinien stronę do Grodu przypozwać i ukazać, że sine intermissione czyni o zły przewod, sub nullitate sublevationis: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 605, § Podniesienie.

Sublewacya dawana być nie ma, kiedy Trybunał dobry proces uzna, i jure victum banniować będzie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1220, *tit.* O relaxacyi.

Sublewacye prawne, nie dokładaiąc się Krola, z Kancellaryi W. X. Lit. tak wielkiey, iako i mnieyszey pieczęci wydawane być maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1459, *tit.* O bannitach.

A potym, że sublewacye na bannicye ex personali controversia otrzymane, osobliwie wieczne, ad jure agendum wydawane być nie maią, konstyt. o tym a. 1641 i inne Koronne reassumuiąc, W. X. Lit. applikowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* O sublewacyach.

Sublewacye na bannicye i infamie, ktorych approbacya ex personali w Trybunale stanie, z Kancellaryi wydawane być nie maią, sub nullitate onych: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 12, *tit.* O sublewacyach.

Sublewacyą w prawie Wołyńskim wolno wziąć bannitowi, i czynić o zły przewod ad spatium sex mensium, według prawa Koronnego alias bannicya ma iuż na nim zostać wieczna: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1298, *tit.* O odprawach.

Sublewacye do Inflant pod dwiema pieczęciami wychodzić maią. *Vide tit.* Inflanty.

Sukcessor na Krolestwo, vide tit. Elekcya.

Sukna.

Sukna wąższe, albo krotsze nad zwyczay ktoby przedawał, winą fałszu ma być karany, i sukno traci, ktorego trzecia część na Wwdę, a dwie części na Krola iść maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 362, *tit.* De poena pannos etc. vendentium.

Sukna ziemskie Koronne na 2 łokcie w szerz, a na 30 w zdłuż maią być robione; a ktoby węższe, albo krotsze robił, albo przedawał, takiemu Wwdowie, albo Podwoiewodzowic

brać ie maią, ktorych medietas fisco Regio, a druga medietas tymże Wwdom cedere powinna: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 687, *tit.* Sukna ziemskie.

Na iarmarkach głownych przez Urząd, ktoremu to według prawa incumbit, pierwszego dnia iarmarku ma być strychowane tak, żeby drugiego dnia wolno było kupcom przedawać ie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1242, *tit.* Strychowanie sukien.

Do cudzoziemskich iednak sukien, konstyt. ta o strychowaniu, nie ma extendi. *Ibidem.*

Sukna cudzoziemskie kupcy zamorscy powinni przywozić, i przedawać stępowane i postrzygane, sub amissione mercium: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 939, *tit.* Sigillacya.

Temuż prawu o stępowaniu, i przystrzyganiu sukna, także Koronni i W. X. Lit. kupcy, i sukiennicy podlegać maią. Excepto kirow i karazyi, ktore niestępowane wolno im przedawać. *Ibidem.*

Znowu, że stępowane, i taką szerokością i długością, iako w konstyt. a. 1565, et 1638 opisano, kupcy do państw Rzeplitey wprowadzać maią, sub amissione pannorum, ktorego iedna połowa delatori, a druga Iudicio cedere ma. A miasta przestrzegać tego powinny (oprocz kirow i karazyi) sub amissione sygillacyi. O co forum miastom portowym, i innym Krolewskim za Dworem, a z kupcami miast duchownych, i szlacheckich w Grodzie sine appellatione, ad cujusvis instantiam: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 204, *tit.* Sygillacya.

Temuż prawu i te sukna, ktore z Sląska przywożą, i ktore w państwach Rzeplitey robią, podlegać maią. *Ibidem.*

O sygillacyi sukien we Gdańsku etc. *vide sub tit.* Miasta: Gdańsk.

Summy.

Do summ pierwszych na dobrach Krolewskich, nic od Krola przypisowano być nie ma, a ieżliby się przydał być zapis, tedy to na Seymie Walnym za dozwoleniem PP. Senatorow być ma, i to z obowiązkiem do wytrzymania: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De modo bonorum.

Summa pieniędzy na zastaw u Krolowy Bony za Zygmunta I wziętych, na corki teyże Krolowy przypadała, i odkładana być nie miała, ażby były w małżeństwo wydane: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 556, *tit.* De bonis.

Summy na dobrach Krolewskich będące, ktore exekucyi były podległe, i ktore nie były ważne, *vide tit.* Exekucya, *tit.* Dobra.

Summy na dobrach Rzeplitey będące, per novos donatarios zapłacone, maią być odpuszczone Rzeplitey, oprocz ktore per legem publicam vel decreta są warowane na Seymie. Toż i successor defuncti uczynić powinien, ieźli przy dzierżawie zostanie: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 103, *tit.* Summ zniesienie.

Summy gdyby na dobra Krolewskie miały być zaciągnione propter gravem Reipubl. necessitatem, na Seymie Walnym Koronnym cum consensu omnium Ordinum maią być zapisowane ad extenuationem, i ma to być w konstytucyą wpisane: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut.

A na summach starych nie inaczey dożywocie ma być dawane, tylko za odpuszczeniem nieco summy, albo za iaką extenuacyą. *Ibidem*, *f.* 682, *tit.* Dożywocia.

Declaratur: iż za extenuacyą czwartey części summy głowney starey: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Dożywocia.

Dobra Krolewskie, na ktore summy zaciągnąć się mogą, non intelliguntur castra principaliora: *a.* 1565, *ibidem*, *f.* 681.

Castra principaliora intelliguntur: grody powiatowe: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 610, *tit.* O statucie.

Likwidacye summ starych na przyszłym Seymie uczynione być miały, ieźliby in Iudiciis competentibus przed Seymem nie odprawiły się. *Ibidem*, *f.* 719, *tit.* Likwidacye.

W summie 500,000 zł. pro una vice dobra stołowe Krolewskie (excepto zamkow głownych, albo sądowych, wielkorządow, i ziemi Sandomirskiey) zawieść pozwolono, nulli tamen ex genere Ducali. A pozwolenie pierwsze Parczowskie około pożyczenia 300,000 zł. skassowano: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 699, *tit.* Nabycie pieniędzy.

Dożywocia na summach ad rationem tey summy wziętych, nie maią być dawane. *Ibidem.*

Ad rationem 500,000 od Rzeplitey wziąć pozwolonych Krolowi, pobor pewny Krol przyiął; ktory na przyszłym Seymie pokaże, że tey summy nie przebrał: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Poborce.

Nie pokazał; na drugim tedy Seymie ma to uczynić, a dzierżawcy krolewszczyzn zastawionych, gwoli temu, maią listy na te dzierżawy pod straceniem summy, na tymże Seymie producere: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 726, *tit.* O zastawie.

Wypłacenie tey summy na poborach naznaczono z tego, coby nad zapłatę żołnierzom zostało: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1365, § A tę zapłatę.

Znowu na inszym mieyscu o tymże. *Ibidem*, *f.* 1370, § A resztę.

I znowu na resztach inszych poborow, ktore nie na co inszego Podskarbi Koronny ma obracać, sub poena confiscationis bonorum ipso facto succumbenda, et ad instantiam Posłow Ziemskich na Seymie blisko przyszłym decernenda: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1451, *tit.* Szafunek poboru.

To zaś wykupno iakim sposobem odprawować kazano, *vide late ibidem.*

A że dotąd nie wszystko zapłacono, dzierżawcy powinni z dobr tych według dawney rewizyi poł kwarty na świątki co rok durante vita sua płacić, pod warunkiem o niewydawaniu kwarty. A ktoby takowey kwarty dać

nie chciał, ten mieć będzie termin do wykupna na przyszły Seym. Po śmierci zaś pomienionych dobr dzierżawcow, i wykupnie, albo spłaceniu summy potomkom ich, (nie inkluduiąc w to summ wdztwa Podlaskiego w restytucyi onego do Korony, warowanych), dobr tych Krol nie ma dawać, aż będą dostatecznie lustrowane: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1496, § A iż przez zatrudnienie.

Summ nowych na dobra Krolewskie w W. X. Lit. po Unii, tempore interregni wniesionych, kognicya miała być uczyniona: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Summy nowe.

Summy 1,500,000 zł. na woynę Turecką pewnym prowizorom in fidem Reipubl. pożyczyć, i dobra Rzeplitey obligować pozwolono, cum plenissima informatione, *quam vide:* *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1321, *tit.* Assekuracya.

Zniesiono to na drugim Seymie, i nie przyszło do skutku: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Prowizorowie iednak liczbę, tam perceptorum, quam expensorum uczynić maią, i summy, ktore na liczbie zostaną, oddawać do rąk Podskarbiego Koronnego sub poena duplicis pensionis, et poena bannitionis. *Ibidem*, *f.* 1369, § Z tych iednak.

Summę 65,000 zł. z Xięstwa Lit. na potrzebę Koronną pozwolono: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1342, *tit.* Pozwolenie.

Summ Inflantskich, ieźliby ktore na dzierżawach tamecznych były, kognicya na przyszłym Seymie być ma. *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1264, *tit.* Summy.

Nie doszła; do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1342, *tit.* O summach.

I Litewskich summ po Unii na dobra stołu Krolewskiego wniesionych, kognicya być ma. *Ibidem*, *tit.* O summach W. X. Lit.

Summę 154,000 zł. na wykupienie kleynotow zastawionych, z poboru a. 1573 naznaczono: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1451, *tit.* Szafunek.

Summę 7500 zł. Zybułtowi Worcłowi, i Wolfowi Scholcowi, mieszczanom i kupcom Lwowskim, z poborow naznaczono zapłacić za żołnierze: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 669, § Item maią też.

Summy 10,000 zł. od Rzeplitey Imci P. Krzysztofowi Komorowskiemu Kasztelanowi Sądeckiemu winney, zapłatę naznaczono na poborach, i czopowym Xięstwa Oświecimsk. Co Poborca za kwitem zapłacić ma, sub poena 100 marc. na Trybunale inter causas officii peremptorie parti, et Iudicio persolvenda: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1519, *tit.* Naznaczenie zapłaty.

Summa Ur. Andrzeia NoskowskiegoStsty Rożańskiego na Makowie, sądzeniem tamże Rokow Grodzkich nie ma in dubium vocari: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1339, *tit.* Roki Grodzkie Makowskie.

Summę 3000 zł. Ur. Mikołaiowi Podlodowskiemu na okup iego z więzienia Tatarskiego z poboru wdztwa Sandomirskiego naznaczono: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1394, § Salaria.

Summę 3,000 zł. Ur. Mikołaiowi Baworowskiemu, względem zasług, i maiętności iego przez Tatary spustoszenia, dano: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1408, *tit.* Zeznanie summy.

Summę 10,000 zł. pozwolono Ur. Teodorowi Łąckiemu Pisarzowi Polnemu Koron. wziąść sobie w nadgrodę zasług z reszt czopowego, ktore przy nim ratione arędy tegoż czopowego zostały: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1691, § Ukazano nam.

Summę pożyczoną z retentow poborow starych W. X. Lit. zapłacić kazano Ur. Ianowi Piotrowi Sapieże: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1530, *tit.* Zapłata.

Summę 4,000 zł. Ur. Stanisławowi Ciechlińskiemu dla zasług iego rycerskich darowano: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1691, § Za zgodą.

Summę 500 grzywien Markowi Felińskiemu dla zasług iego, na łanie nazwanym Babińcu, a na przedmieściu Sokala leżącym, przez Ststę tamecznego w possessyą iemu puszczonym, zapisano do lat 60. Ktore prawo onemu samemu, i potomkom iego służyć ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 15, *tit.* Summa zapisana.

Summę 5,446 zł. i gr. 15, Ur. Ianowi Klemensowi Branickiemu Stście Chęcińskiemu za sumpt na restauracyą pogorzałego zamku Chęcińskiego przez Stanisława Branickiego Miecznika Kor. łożony, według uznania Rewizorow na to z przeszłego Seymu naznaczonych, na dobrach do tego ststwa należących, assekurowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 277, *tit.* Assekuracya sumptu.

Summę 5,000 kop Lit. z Winnicy na wsie Miziakow, Chyżynce, Sałasze, Słobody, Czwiżyn, Nodwidka, Sunnik przeniesiono Ur. Walentemu Alexandrowi Kalinowskiemu Generałowi Podolsk. Stście Bracławskiemu. *Ibidem*, *tit.* Przeniesienie summy.

Summę 5,000 zł. Ur. Ierzemu Szyszkowskiemu na połowicę wsi Krolewskiey Borkowa w wdztwie Kaliskim leżącey, do starey summy przypisano. Zkąd potomkowie iego ustąpić nie maią, poki im obiedwie te summy od Rzeplitey zapłacone nie będą, juribus, et oneribus Reipubl. salvis manentibus. *Ibidem*, *f.* 278, *tit.* Assekuracya.

Toż się rozumieć ma o summie 600 zł. Ur. Iana Zernickiego dzierżawcy woytostwa Grzybowa w wdztwie Sieradzkim. *Ibidem*, § Toż się.

Summę 10,000 zł. Krolowy Konstancyi na dzierżawie Olitskiey, oprawie iey podległey, approbowano. *Ibidem*, *f.* 306, *tit.* Warunek summy.

Summę 5,000 zł. Xciu Krzyszt. Radziwiłłowi Hetmanowi Poln. i Podczaszemu W. X. Lit. na dzierżawę Żyżmorską pod interregnum, za odiechaniem z Korony Krola Henryka, według listu od Senatorow na Seymie danego wniesioną, stwierdzono. *Ibidem*, *f.* 308, *tit.* Summa Żyżmorska.

Summa 21,409 *zł.* i gr. 20, z poborow W. X. Lit. P. Hetmanowi Poln. W. X. Lit. naznaczona: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 343, *tit.* Szafunek poborow W. X. Lit.

Summę 4,000 *zł.* W. Ianusz. Kiszce Wwodzie Połockiemu na dzierżawę iego Bolniki wniesiono, ad satisfactionem teyże summy: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 458, *tit.* Wniesienie.

Summę 16,000 kop Lit. Ur. Adamowi Krzyckiemu Stście Eyszyskiemu na ststwie Eyszyskim, za odeszłe wsi iego do Moskwy, naznaczono, ktorą ten, komuby to ststwo po śmierci iego konferowano, zapłacić powinien sukcessorom iego: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 133, *tit.* Summa.

Summę 10,000 zł. na wsie Nosowicze, i Suchowicze w powiecie Mozyrskim leżące, Ur. Samuel. Komorowskiemu w nadgrodę ststwa iego Sierpieysk. ex vi pactorum do Moskwy odpadłego, wniesiono: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 326, *tit.* Gratitudo.

Summę 45,000 zł. UU. Ianowi, Alexandr. Wołłowiczom, na ststwie Hotelskim warowano: *a.* 1670, *v.* V, *K. L. artic.* 16, *tit.* Ukontentowanie.

Summy od przodkow Ur. Iana Werdy Podkomorzego Pomorsk. in rem Reipubl. zaciągnione, i na Seymach likwidowane, wprzod na ststwie Nowskim, i innych dobrach assekurowane, a potym dekretem seymowym do kwoty 83,980 zł. i gr. 25 redukowane, na dobrach Prędkowie, Czaplach, Batani, Kielnie, Szynwaldzie, Nynkowach, Ieleniu, Nowym Kosowie (ponieważ ststwo Nowskie komu inszemu iest konferowane) sine conditione continuationis potomkom pomienionego niegdy Ur. Podkomorzego assekurowano dotąd, poki im summa ta od Rzeplitey, albo od tego, komuby kiedykolwiek te dobra konferowane były, powrocona nie będzie. A oraz te dobra od stanowisk, stacyi, przechodow, exakcyi, i noclegow żołnierskich, usque ad exemptionem onych uwolniono, i kommissyą na podział pomienioney summy, między pomienione potomki utriusque sexus z Kancellaryi Kor. wydaną, in toto approbowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 454, *tit.* Assekuracya summ.

Summę 120,000 zł. na Człuchowie, Frydlandzie, Choynicach, i wszystkich wsiach do tego ststwa należących, W. Bogusławowi Leszczyńskiemu Podkanclerzemu Kor. assekurowano tak, aby post expiratum jus advitalitium iego samego, i communicativum małżonki iego, nowy donataryusz nie mogł adire possessionem ststwa tego, dokądby summy pomienioney 120,000 zł. assekurowaney realiter nie oddał. Ktora summa powinna extenuari czwartym dożywociem a tempore obitus W. Podkanclerzego Kor. i małżonki iego computando. A inquantum by do wykupna nie przyszło, tedy od pierwszych sukcessorow pomienionego Podkancl. Koron. poczynać się będzie extenuatio. Dobra zaś te wszystkie od wszelkich stanowisk, stacyi, przechodzenia woysk, i dawania chlebow, tak zimowych, iako i innych wszelakich, wolne być maią. O co forum przed PP. Hetmanami, albo w Trybunale in regestro militari: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 545, *tit.* Assekuracya summy.

Reassumowano tę konstyt. deklaruiąc, iż ta summa, i extenuacya iey certo interveniente z sukcessorami pomienionego niegdy W. Podkanclerzego Kor. i ich opiekunami z iedney, a tąż małżonką iego z drugiey strony contractu, samey tylko W. Ioannie Katarz. Xiężnie Radziwiłłownie Leszczyńskiey Podkanclerzynie Kor. i własnym iey sukcessorom służyć ma, podług osobney assekuracyi Krola Imci, i Panow Rad Kor. in vim recompensae za ststwo Bytowskie Kurfirsztowi Imci Brandebursk. ex pactis pozwolone, daney. Tey zaś summy extenuacya zaczynać się powinna po zeyściu W. Podkanclerzyny od pierwszych sukcessorow iey, a po expiracyi czwartego dożywocia, upadać ma: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 709, *tit.* Deklaracya summy.

Potym to ststwo, inhaerendo superioribus, przy libertacyi od wydawania chlebow zimowych zachowano, i forum cum contravenientibus w Trybunale Kor. naznaczono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 572, *tit.* Miasto Człuchow.

Summę 14,000 zł. Szlachetn. Grzegorz. Barkmanowi Sekretarz. Gdańsk. na dzierżawie iego, to iest: na wsiach Busowo i Basztenhagen nazwanych, assekurowano, cum hac declaratione: że z tych wsi sukcessorowie iego nie powinni będą ustąpić, aż im pomieniona summa per novum donatarium zapłacona będzie: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 548, *tit.* Assekuracya summy.

Przez kommissyą Lwowską a. 1659, rożne summy assekurowano, ktorych in volumin. nie masz; kommissya ta naznaczona była konstyt. *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 603, *tit.* Assekuracya.

Summę 100,000 zł. W. Pawłowi Sapieże Wdzie Wileńskiemu Hetmanowi W. W. X. Lit. na ciwuństwie Retowskim, w Xtwie Żmudzkim leżącym, assekurowano takim spobem: iż post fata iego nie pierwey to ciwuństwo nowy donataryusz in suam possessionem apprehendet, aż pomienioną summę sukcessorom tegoż W. Wdy Wileńskiego albo komu będzie należeć, absque ulla oney extenuatione refundet: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 800, *tit.* Summa na Wołpie.

Summę 593,809 zł. ktorą W. Paweł Sapieha Wwoda Wileński, Hetman W. W. X. L. in rem Reipubl. pod czas zamieszania w Oyczyznie wydał, i na teraźnieyszym Seymie przed Deputatami z Senatu, i z Izby Poselsk. naznaczonemi, likwidował, z podatkow Rzeplitey na tym Seymie uchwalonych, ktore z dobr iego tak Krolewsk. w possessyi iego będących, iako i z dziedzicznych przychodzą, naznaczono, tak aby one do skarbu W. X. Lit. nie wnosząc za wiadomością tegoż skarbu i porachowaniem, wieleby z tych wszystkich

dobr do skarbu wchodzić miało, także retenta dawnieyszych podatkow na siebie wybierał. A ieżliby te podatki nie wystarczyły, tedy mu resztę, iaka z porachowania na przyszłym Trybunale W. X. Lit. należeć będzie, z podatkow tak dawnieyszych, iako i teraźnieyszych, skarb W. X. Lit. gotową summą dopłacić ma. A że potior pars długu tego kładzie się w pomienioney likwidacyi na zaciąg i żołd, tedy to woysku w skarbie potrącono być ma w zasługach. W rachunku zaś barew, skarb według dawnych regestrow i zwyczaiow postąpić, i przyiąć one powinien: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 521, *tit.* Assekuracya wydatkow.

Temuż 730,420 zł. ktore na potrzebę Rzeplitey po przeszłym Seymie zaciągnął, i wydał, i na tym Seymie likwidował, z skarbu W. X. Lit. zapłacić iak nayprędzey assekurowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 675, *tit.* Assekuracya wydatkow.

Temuż 3070, ktore wydał de suo na expugnacyą Tykocińskiey fortecy, z skarbu Kor. zapłacić obiecano. Skarb iednak W. X. Lit. powinien mu to wytrącić z generalney summy pomienioney 730,420. *Ibidem*, *f.* 676, *tit.* Assekuracya.

Temuż ieszcze zostało się winno 600,919 zł. za ktore takim sposobem, iako in a. 1658 podatki z dobr iego dziedzicznych, i krolewszczyzn in possessione iego będących, przychodzące do skarbu W. X. Lit. nie wnosząc ich, potrącić mu pozwolono, z czego na przyszłym Trybunale Skarbow. per factores suos rachować się ma. A skarb W. X. Lit. daiąc mu kwit, ma dołożyć, iak wiele będzie tego długu zostawać? Rzeplita zaś, aby residuum, czego nie odbierze z teraźnieyszych podatkow, onemu samemu, i sukcessorom iego skutecznie wszystko zapłacono było, obmyśli sposoby. Warowano przytym, aby iuż do zaciągania długow na Rzeplitą nie przychodziło, że skarb W. X. Lit. z podatkow teraźnieyszych sufficienter ma prowidować, cokolwiek należy na potrzeby woienne. Inaczey, gdyby na to IP. Hetman czynił wydatki, Rzeplita onych przyimować nie będzie. Expensa iednak iego hetmańskie, bez ktorych być nie może, według zwyczaiu przyimowane, i wypłacywane z skarbu W. X. Lit. będą: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 801, *tit.* Assekuracya.

Znowu temuż summę 470, 236 zł. i gr. 24, ktorey z podatkow Rzeplitey na przeszłym Seymie uchwalonych, z dobr swoich przychodzących nie dobrał, według konstyt. a. 1658 z tychże dobr potrącać pozwolono; excepta generali contributione, ktorą wcale do skarbu W. X. Lit. oddać ma. A perceptorum rachunek w skarbie uczyni: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 891, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Nie in toto, zeszłemu IP. Sapieże, i sukcessorom iego, w długu konstyt. a. 1661 assekurowanym, stała się satysfakcya, ale im ieszcze zostało winno 493, 028 zł. Reassumowano tedy pomienioną konstyt. a. 1661 do przyszłego Seymu cum assecuratione, iż im skuteczna zapłata od Rzeplitey obmyślona będzie, a na kommissyi blisko przyszłey 60, 000 z retent i podatkow extraordynaryinych ad rationem tego długu ma im być wypłacono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 991, *tit.* Assekuracya.

Potym sukcessorowie wszystkie te summy (non derogando iednak summom na Szawle, Wołpią, i Retow, per constit. superius specificatas wniesionym) na kommissyi a. 1671 die 6 Maii benevole Rzeplitey darowali. Ktora donatio za pozwoleniem onychże approbowana iest: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 149, *tit.* Approbacya donationis.

Summę 150,000 zł. na ststwie Gniewsk. ze wsiami do niego należącemi, w Xięstwie Prusk. wdztwie Pomorskim W. Ianowi na Żolkwi i Złoczowie Sobieskiemu Marszałkowi, Hetmanowi W. Kor. i małżonce iego exemplo juris na Człuchowie assekurowano tak, aby ta summa extenuetur czwartym dożywociem, ktora extenuacya poczynać się ma post obitum tegoż P. Marszałka i małżonki iego, od naypierwszych sukcessorow iego. *Ibidem*, *f.* 104, *tit.* Gratitudo.

Summę 5,660 złot. przez dekret kommissyi Lwowsk. W. Stanisł. Karolowi Łużeckiemu Kasztelanowi Podlask. na dobrach Pokaniewie cum omnibus attinentiis assekurowaną z pomienionym dekretem in toto, lege perpetua approbowano. *Ibidem*, *f.* 106, *tit.* Utwierdzenie.

Summę 10,000 zł. Ur. Hieron. Olszowskiemu Podstolemu Kor. Stście Wieluńskiemu, za restauracyą zamku Wieluńsk. na wsiach starostwa tegoż assekurowano. Ktorą summę nowy donataryusz wprzod zapłacić sukcessorom iego powinien, aniżeli do possessyi tych wsi przyidzie. A ta summa ma potym extenuari w czwartym dożywociu. *Ibidem*, *f.* 119, *tit.* Zamek Wieluński.

Summy 15,000 zł. Ur. Cypr. Pawł. Brzostowskiemu Referendarzowi W. X. Lit. od Rzeplitey winney wypłacenie, do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 992, *tit.* Dług.

Nie przyszło to ad effectum, przeto tę summę tak onemu, iako i małżonce iego na dobra dożywotnim prawem onym służące, to iest: na Daugowskie i Przełayskie ststwa 10,000 zł., a na Orańskie ze wszystkiemi leśnictwami 5,000 wniesiono, i assekurowano tak, iż nie wprzod post decessum ich dobra te przez skarb, albo donataryuszow nowych odebrane będą, aż pomieniona summa 15, 000 zł. sine ulla extenuatione realiter et effective potomkom ich, albo komu z prawa należeć będzie, spełna odliczona, i oddana będzie: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 155, *tit.* Dług.

Summę 30, 000 zł. Ur. Andrz. Modrzeiowskiemu

Podczaszemu Sieradzk. Stście Medyck. na ststwie Medyck. i wsiach do niego należących, assekurowano tak, aby post extinctum ejus advitalitium jus, nowy donataryusz nie mogł adire possessionem tegoż ststwa, aż zupełną summę pomienioną sukcessorom iego realiter odda, i wyliczy. A że w tę summę wchodzą 3000 zł. Ur. Stefana Paprockiego, ktore on na potrzebę Rzeplitey wydał, tedy tenże Ur. Podczaszy Sieradzki wypłacić mu one, według submissyi swoiey powinien będzie: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 373, *tit.* Assekuracya.

Summę 20,000 zł. pozostałym utriusque sexus potomkom Ur. Achacego Pisarskiego Ststy Wolbromsk. na ststwie Wolbromsk. i wsiach do niego należących assekurowano, deklarując: iż post fata teraźnieyszey possessorki małżonki iego, nie wprzod nowy donataryusz petet tych dobr apprehensionem, aż wprzod pomienioną summę wyliczy tymże potomkom; salvis oneribus Reipubl. to iest: kwarty i hyberny: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 378, *tit.* Gratitudo.

Summę 18,000 zł. na ststwie Tolkmickim W. Stanisł. Działyńskiemu Woiewodzie Malborsk. w nadgrodę pensyi ststwa Puckiego odpadłey, assekurowano. Z ktorego ststwa ani on, ani sukcessorowie iego ustąpią, poki ta summa a novis donatariis wrocona im nie będzie. A 10,000 Ur. Ianowi Zaleskiemu Kuchmistrzowi Kor. na Iadowie cum attinentiis, eadem ratione pensyi odpadłey, i z tymże warunkiem zapewniono. A 18,000 zł. Ur. Piotrowi Korwinowi Kochanowskiemu Stście Radomsk. na wsiach Sucha i Suchawola nazwanych, cum attinentiis onych, eadem ratione pensyi odpadłey, i z tymże warunkiem assekurowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 389, *tit.* Rekompensa.

Summę 20,000 zł. na woytostwie Wiackim Ur. Karol. Ianowi Dolskiemu Podczaszemu W. X. Lit. assekurowano tak, iż nowy donataryusz pomienionych dobr in possessionem apprehendere nie będzie mogł, aż wprzod ta summa realiter sukcessorom iego wypłacona będzie: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 437, *tit.* Gratitudo.

Summę 6,000 zł. Ur. Samuel. Kmicicowi Strażnikowi W. X. Lit. na dzierżawę Krasnosielską w wdztwie Mińskim wniesiono. Temuż długu likwidowanego z starego zaciągu dekretami kommissarsk. przysądzonego 8,000 zł. zapłacić z skarbu W. X. Lit. z podatkow extraordynaryinych na Seymie teraźnieyszym uchwalonych, naznaczono. *Ibidem*, *f.* 441, *tit.* Assecuratio długu.

Summę 3,000 zł. Ur. Ianowi Mosiewiczowi Pisarzowi Ziemskiemu Lidzkiemu na wieś Kioyzie, alias Koniuchy w powiecie Lidzkim leżącą, wniesiono. *Ibidem*, *tit.* Declaratio summy.

Summę 3,000 zł. Ur. Stefana Anton. Kosowowi Horodniczemu Witebsk. na Kołacze cum attinentiis, w wdztwie Mińskim leżące, wniesiono. *Ibidem.*

Summę 30,000 zł. Ur. Stanisławowi Lipnickiemu Pułkownikowi Krola Imci na dzierżawę Seyweyską cum attinentiis wniesiono, warując: iż post fata iego nie wprzod skarb, lub donataryusze tę dzierżawę obiąć będą mogli, aż w pomienioney summie sukcessorom iego, albo komu będzie należeć, effective dosyć się stanie. *Ibidem*, *f. eodem*, *tit.* Wniesienie summy.

Sumę 30,000 zł. Ur. Władysławowi Sokołowskiemu Podkomorzemu Inflantskiemu et ejus successoribus na dzierżawie Seyweyskiey Wizańskiey juxta tenorem constit. a. 1676 et contenta przywileiu, salvo jure Ur. Stanisława Lipnickiego, na dobra Zaleskowizna, approbowano: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 757, *tit.* Approbatio.

Summę 2,500 zł. Ur. Ierzemu Pieskiewiczowi Skarbnikowi Możyrskiemu na wioskę Zarzecze, alias Rudziewice, w powiecie Wolkowyskim leżącą, wniesiono. Ktorą skarb sukcesorom iego, lub donataryusz nowy, przed obięciem oney refundere będzie powinien: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 442, *tit.* Gratitudo.

Summę 2,000 zł. Ur. Alexandrowi Wieliczkowi Podstolemu Starodubowskiemu i sukcessorom iego na Poieziorki w powiecie Upitskim wniesiono. *Ibidem*, *tit.* Gratitudo.

Summę 12,000 zł. Ur. Franc. Mich. Kobyłeckiemu Podczaszemu Mielnickiemu na dobra Grzędę w ziemi Lwowskiey wniesiono, ad extenuationem czworgiem dożywociem, co nie ma computari, aż post extinctum jus onego, i małżonki iego: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 373, *tit.* Assekuracya summy.

Declaratur: iż nie ad extenuationem, ale ad exemptionem ma się ta assekuracya summy Ur. Kobyłeckiego rozumieć tak, że post extinctam advitalitatem onego i małżonki iego, żaden nowy donataryusz nie przyidzie in possessionem tych dobr, aż wprzod summę 12,000 zł. legitimis successoribus onego reponet. A nowy donataryusz powinien będzie tę summę Rzeplitey darować: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 479, *tit.* Obiaśnienie.

Summę 10,000 zł. Ur. Radzieiowskiemu Stście Bolesławskiemu za reparacyą spustoszonego przez woyska Szwedzkie ststwa Bolesławsk. na tymże ststwie assekurowano; salvis oneribus Reipubl. et hybernis. Ktorą summę przyszły sukcessor zapłacić ma sukcessorom pomienionego Ststy, i Rzeplitey onę darować. *Ibidem*, *f.* 492, *tit.* Kommissya Bolesławska.

Summę 10,000 zł. Ur. Mich. Rzewuskiemu Staroście Chełmsk. na dzierżawie Nowosieleckiey cum attinentiis assekurowano, ktorą post fata iego, i małżonki iego novus donatarius realiter ante apprehensionem praedictorum bonorum wypłacić będzie powinien. Przyszły zaś donataryusz tę summę podaruie Rzeplitey: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 479, *tit.* Warunek.

Summę 200,000 zł. monety Pruskiey na ekonomii Nowodworskiey lege publica assekurowaną, Ur. Andrz. Gembickiemu Stście No-

wodworsk. transfundować pozwolono. *Vide sub tit.* Dobra: Ekonomie.

Summę 6,000 zł. na krolewszczyźnie Skotnikach Wielkich, w wdztwie Sandomirskim, w powiecie Wiślickim Ur. Andrz. Gołuchowskiemu Chorążemu Podolskiemu dekretem kommissyi Lwowskiey a. 1662 assekurowaną, approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 578, *tit.* Approbatio dekretu.

Summę 8,000 zł. na ststwo Wołkowyskie, i z woytostwami do tegoż ststwa należącemi, ante Unionem wniesioną, i przywiley Krolewski W. Alexand. Hilar. Połubińskiemu Marszałkowi W. W. X. Lit. na to dany, approbowano. Ktora summa post fata tegoż marszałka sukcessorom iego przez nowego donataryusza wprzod, aniżeli to ststwo obeymie, oddana być ma. *Ibidem*, *f.* 628, *tit.* Approbacya summy.

Summę 42,243 zł. Ur. Stście Halickiemu na restauracyą zamku Halickiego łożoną, a przez Kommissarze uznaną, na wsiach Markowa, Mołodkowa, Uchrynowie, Balszow, Babcze, Iawnica, Korostownice, w ziemi Halickiey leżących, według konstyt. Seymu przeszłego a. 1658, (*quam vide supra tit.* Kommissye) assekurowano, i przywiley na to dany approbowano, deklaruiąc: iż tę fortecę Ststowie tameczni prowidować, i konferować powinni będą, a PP. Hetmani pro necessitate praesidium ordynować tam maią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 613, *tit.* Approbacya rewizyi.

Summę 10,000 zł. Ur. Alexandr. Mierzwińskiemu, małżonce iego, i potomkom, do lat 15 in vim extenuationis na dobrach wsi Korczynie z woytostwem i kuźnią Piotrowiec nazwaną, i innych wszystkich przynależytościach w wdztwie Sandomirskim, w powiecie Chęcin. assekurowano. Co się ma rachować od śmierci oboyga małżonkow; salva solutione quartae, stativis et aliis oneribus Reipublicae: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 860, *tit.* Emphyteusis.

Summę 180,000 za Trubeck do Moskwy odpadły Ur. Ierzemu Wigątowi Trubeckiemu dziedzicowi Trubecka, i matce iego Elżbiecie Sokolińskí teraźnieyszey Wołodkowiczowy Pisarzowy Ziemsk. Mińsk. dominae super his bonis reformatoriae et advitalitiali na przyszłym Seymie ordynaryinym z podatkow Kor. oddać, i wyliczyć naznaczono, i assekurowano. A obywatele Kor. na Seymikach namowę uczynią, iakim sposobem summę tę zapłacić. Ktorey że do dwu lat czekać będą, tedy in vim provisionis skarb Kor. na każdy rok po 12,000 w Warszawie pro 10 Xbris i teraz za pierwszy rok bez wszelkiey odwłoki powinien, za kwitem onych, zapłacić. Ur. zaś Paweł Sołtyk, ktory był Trubecka arędarzem, z prawem swoim na Seym ordynaryiny stawić się ma, i przed Deputaty z Senatu, i z Izby Poselsk. one produkować, i summę likwidować, salvis drugiey stronie przed temiż Deputatami defensis, przed ktoremi teneże Ur. Sołtyk powinien będzie deducere pretensye swoie terminami prawnemi, według prawa W. X. Lit. A ieźli komu z arędy Trubeckiey, summy iakie powinien był płacić, i Ur. Trubeckiego od iakiego długu uwolnić, tedy albo te osoby personaliter stawi, albo zniesienia takich długow kwitami od każdey osoby przyznanemi; także i tego, coby onemu ieszcze względem niedotrzymaney arędy przychodziło, prawnym sposobem słusznie probować będzie, i sam się potomkowi nieboszczyka Trubeckiego, i matce iego we wszystkich pretensyach wyrachować ma. Iako i on summę, ktora się z prawa iego, winna mu pokaże, i przez Deputatow zeznana będzie, przy oddaniu 180,000 zł. odbierze. A interea przy tymże Ur. Sołtyku, i inni wszelacy nieboszczyka Trubeckiego, iako i Sołtykowi kredytorowie suspendentur: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 86, § A iż Ur.Ierzy.

Znowu assekurowano tę summę, i prowizyą za dwa lata przychodzącą 12,000 zł. w roku teraźnieyszym, a drugie 12,000 w r. 1650, z ordynaryinych Rzeplitey prowentow effectualiter za kwitem Ur. Pisarza Mińsk. zapłacić roskazano. A do zapłacenia summae capitalis wszystkich kredytorow pomienionego Trubeckiego, i matki iego suspendowano: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 269, *tit.* Summa Trubecka.

Nie doszła dotąd satysfakcya, przeto znowu tey summy zapłatę na przyszłym Seymie, a prowizyą exnunc za kwitem tegoż Ur. Pisarza Ziemskiego Mińskiego, z skarbu Koronnego z podatkow Rzeplitey ordynaryinych naznaczono. A ieżliby Rzeplita i na przyszłym Seymie solvendo być nie mogła, tedy oddawszy prowizyą, samey pryncypalney summy solutio do naypierwszego Seymu ma być poczekana, i kredytorowie Trubeckiego do oddania teyże capitalis summae suspenduntur: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 408, *tit.* Summa Trubecka.

Reassumowano tę in toto konstyt. a. 1653 do przyszłego Seymu: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 477, *tit.* Summa Trubecka.

Ieszcze do przyszłego Seymu. A prowizyi exnunc 12,000 zł. zapłacić kazano: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 487, *tit.* Summa Trubecka.

Znowu reassumowano konstyt. a. 1653, waruiąc, żeby z pierwszych podatkow prowizya dotąd zatrzymana zupełnie z skarbu Koronnego komu należy, była oddana, a summy oryginalney wypłacenia modum effectivum z podatkow Koronnych obmyślić obiecano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 563, *tit.* Summa Trubecka.

Declaratur: iż odtąd W. Krzyszt. Wołodkowiczowi Wdzie Nowogrodzkiemu ma być co rok płacono z skarbu Koronnego prowizyi 8,666 zł. i gr. 20. A Ur. Bazylemu Sołtykowi Podczaszemu Czerniechowskiemu sukcessorowi zeszłego Ur. Pawła Sołtyka 3,330 zł. i gr. 10. Dawnieysza zaś w skarbie zatrzymana prowizya, W. Wdzie na kommissyi Lwowskiey, a summy iako temuż Wdzie Nowogrodzkiemu 130,000, tak Ur. Sołtykowi 50,000 na przy-

szłym Seymie z skarbu Koronnego zapłacone będą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 679, *tit.* Summa Trubecka.

Odłożono tę zapłatę do przyszłego ieszcze Seymu, deklaruiąc, aby W. Podskarbi Koronny bez żadney zwłoki z cła nowego generalnego Koronnego na tymże Seymie uchwalonego, tak zatrzymaną dotąd, iako i do przyszłego Seymu (poki oryginalna summa oddana nie będzie) przychodzącą według konstytucyi a. 1659 zapłacił prowizyą, tak W. Wołodkowiczowi, iako i Ur. Sołtykowi: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 807, *tit.* Summa Trubecka.

I ieszcze do przyszłego Seymu odłożono według konstytucyi a. 1661. A kredytorowie W. Woiewody Nowogrodzkiego, ktorym onera Trubeckie znosząc, substancyą swoię obligował, in omni Iudicio do dwu lat suspenduntur: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 844, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Znowu o tymże: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 991, *tit.* Summa Trubecka.

Znowu o tymże, quo ad summam 130,000 ktore W. Alexand. Hilar. Połubińskiemu Marszałkowi W. W. X. L. należeć ma: *a.* 1670, *K. L. p.* 9, *tit.* Reassumptio prawa. *)

Znowu o tymże cum hac declaratione: żeby tę summę skarb Koronny ex proventibus na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, lubo z kleynotow in spatio dwoch lat, cum provisione ab anno praesenti inclusive rachuiąc, W. Marszałkowi W. W. X. L. realiter zapłacił. I Ur. Alexandr. Sołtykowi legitimo Bazylego Sołtyka successori, ex tenore konstyt. a. 1659 summę 50,000 zł. i prowizyą, ieżliby się ex calculo pokazało, że nie iest w ktorym roku zapłacona, z prowentow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, indilate, realiter, et effective w roku teraźnieyszym tenże skarb Koronny zapłacić ma: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 107, *tit.* Summa Trubecka.

Znowu o tymże w konfeder. gener. Warszawsk. sub interregno: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 225.

I znowu o tymże quo ad summam UU. Sołtykow: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 372, *tit.* Summa Trubecka.

A W. Marszałkowi W. W. X. Lit. 17,884 zł. resztę długu Trubeckiego (ktory dług tym iuż in toto wypłaca Rzeplita) z cła nowo podwyższonego, i spławu wodnego W. X. L. na lat dwa na teraźnieyszym Seymie uchwalonego, zapłacić naznaczono. *Ibidem*, *f.* 425, *tit.* Cło nowe.

Summy 5,000 zł. według konstytucyi Seymu przeszłego, na restauracyą Kamieńca Podolskiego od mieszczan regimentom in praesidio tam będącym pożyczoney, cognitio być ma na kommissyi, ieźli oddana, albo nie: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 409, *tit.* Praesidium.

Summę 20,000 zł. W. Mikoł. Pacowi Wdzie Trockiemu Stście Krzyczewskiemu w nadgrodę kosztow na praesidium na zamku Krzyczewskim podczas woyny Szwedzkiey przez niego łożonych, z skarbu W. X. L. wyliczyć naznaczono. *Ibidem*, *f.* 416, *tit.* Nadgroda kosztow.

Summę 14,000 zł. Ur. Ianowi Sapieże Pisarzowi Polnemu Koronnemu ktorą wziąwszy z skarbu na ludzie swoie, na okup swoy obrocił, kondonowano, i assekurowano, że iey w zasługi chorągwi iego potrącać przy zapłacie nie będą. *Ibidem*, *f.* 411, *tit.* Odpuszczenie summy.

Od summ pieniężnych iakiekolwiek kto miał wyprawić na woynę powinien był: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 480, § Ci zaś. — *Vide tit.* Woysko.

Summy Krolowy Imci Ludwice 185,996 zł. a Krolowi Ianowi Kazimierzowi 59,360 złot. winne, przez PP. Senatorow na to deputowanych likwidowane i assekurowane, na przyszłym Seymie zupełnie wypłacić assekurowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 524, *tit.* Assekuracya.

Znowu drugą summę 104,800 zł. temuż Krolowi Imci winną z skarbu naznaczono zapłacić: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 704, *tit.* Assekuracya długu.

Tamże summę 58,261 i gr. 19 z dobr stołowych Krolewskich mianowicie z ekonomii Szawelskiey i Olitskiey wniesioną do skarbu W. X. L. in defectu prowentow publicznych na rożne potrzeby Rzeplitey, temuż Krolowi Imci warowano, ażeby z skarbu W. X. Lit. nieodwłocznie wypłacona była. *Ibidem*, *f.* 796, *tit.* Assekuracya.

Temuż Krolowi Imci potym summę 336,000 zł. na zapłatę woysku W. X. L. wydaną, przed Deputatami z Senatu i z Koła Poselskiego naznaczonemi na tym Seymie weryfikowaną, do przyszłego Seymu Stany W. X. L. assekurowały: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 989, *tit.* Assekuracya.

Summę W. Krzysztofowi Tyszkiewiczowi Wdzie Czerniechowskiemu za prowiant na praesidium Brzeskie Lit. za assekuracyą W. Wdy Wileńskiego Hetmana W. W. X. Lit. i innych obywatelow tegoż Xięstwa łożoną, z skarbu W. X. Lit. z podatkow, ktore na przyszłym Seymie uchwalone będą, zapłacić obiecano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 559, *tit.* Assekuracya summy.

Summy W. Alexandrowi Koniecpolskiemu Wdzie Sandomirskiemu, ktore on in fidem Reipubl. od Imci X. Piotra Gębickiego Biskupa Krakowskiego, także z dyecezyi biskupstwa Chelmskiego odebrał, na kommissyi skarbowey potrącić kazano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 603, *tit.* Assekuracya sreber.

Summę 20,000 zł. ktorą tenże Imć X. Piotr Gębicki Biskup Krakowski wygodził był na potrzeby Rzeplitey, sukcessorowi iego Ur. Michałowi Gębickiemu assekurowano, ktora na kommissyi ma być likwidowana. *Ibidem*, *f.* 617, *tit.* Assekuracya summy.

Summy Pułkownikom i Rotmistrzom Polskiego zaciągu, iakieby się chorągwiom z porachowania winne być ukazały, na dzierżawach i ststwach, ktore trzymaią (wyiąwszy ststwa są-

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. v, str. 53, w szpalcie pierwszej. (*Przyp. wyd.*)

dowe) mogła assekurować kommissya Lwowska a. 1659, ktora assekuracya tak ważna, iakoby na Seymie uczyniona była; salvis iednak oneribus Reipubl. quarta videlicet et stativis, uczyniona być ma, i z tą deklaracyą: że tych dobr, i dzierżaw nie powinni będą pomienieni dzierżawcy lub sukcessorowie ich ustępować, pokiby im przez nowe donataryusze summa assekurowana wrocona nie była. *Ibidem*, *f.* 608, *tit.* Assekuracya zasług.

Item na zaciągnienie summ na dobra Rzeplitey, daiąc moc teyże kommissyi, deklarowano: że potomkowie tych, ktorzy wygodzą summami iakiemi na teraźnieyszą Rzeplitey potrzebę, nie pierwey donataryuszom nowym ustąpić powinni będą z dzierżaw, i dobr w summach zawiedzionych, ażby im assekurowane były rzetelnie summy oddane. A te assekuracye do wypłacenia woysku tylko sześciu millionow zaciągać się mogą. *Ibidem*, *f.* 609, *tit.* Zaciągnienie summ.

Znowu pozwolono kommissyi drugiey Lwowsk. inhaerendo pomienioney a. 1659 konstyt. aby dobra Rzeplitey w summach gotowych teraźnieyszym possessorom, a mianowicie Pułkownikom, Obersztrom, także Rotmistrzom, ktorzy one jure advitalitio trzymaią w zasługach ad extenuationem czworgiem dożywocia, salva quarta, zostawili: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 837, § Ażeby ta zapłata.

Summę 55,890 zł. W. Stanisł. Potockiemu Hetmanowi W. Kor. winną, powinien skarb Kor. z podatkow Rzeplitey teraźnieyszych zapłacić: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 610, *tit.* Assekuracya expens.

Summę 75,018 zł. i gr. 11 na kommissyi Lubelsk. likwidowaną, W. Ierz. Lubomirskiemu Marszałkowi W. i Hetmanowi Poln. Kor. przyznaną, i oprocz tego drugą summę na artylleryą i municyą, ktorą na expugnacyą Toruńską swoim kosztem wprowadził, wydaną, per taxam skarbu Kor. liquidandam, iako nayprędzey przy zapłacie woyskom Kor. za assygnacyami skarbowemi z podatkow naypierwszych wdztwa Krakowsk. odliczyć zlecono. *Ibidem*, *f.* 611, *tit.* Assekuracya wydatkow.

Summę 14,114 zł. na kommissyi Lubelskiey likwidowaną, W. Krzyszt. Tyszkiewiczowi Wwdzie Czerniechowsk. przyznaną, z skarbu Kor. na kommissyi Lwowsk. zapłacić assekurowano. *Ibidem*, *f.* 612, *tit.* Likwidacya.

Summę 4,000 u Ur. Gwilhelma Orsettego W. Stanisł. Bieniewskiemu Kasztelanowi Wołyńsk. przekazano, a residuum skarb Kor. ex ordinariis Reipubl. proventibus wypłacić ma. *Ibidem*, *tit.* Satysfakcya wydatkow.

Summę 58,261 zł. i gr. 19 ktorą W. Winc. Korwin Gosiewski Podskarbi W. W. X. Lit. in defectu prowentow publicznych z Krolewskich dobr stołowych, mianowicie z ekonomii Szawelsk. i Olitsk. na rożne potrzeby Rzeplitey wydał był, Krolowi Imci assekurowano, że ma być z skarbu W. X. Lit. nieodwłocznie zapłacona. *Ibidem*, *f.* 674, *tit.* Assekuracya summy.

Summę 458,792 zł. W. Wincent. Korwin. Gosiewskiemu Podskarbiemu W. X. Lit. z skarbu W. X. Lit. iak nayprędzey po tym Seymie zapłacić assekurowano: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 676, *tit.* Assekuracya długu.

Sto tysięcy *zł.* ad rationem tego długu z teraźnieyszych podatkow naypierwszych z skarbu W. X. Lit. naznaczono, a resztę potym iak nayprędzey zapłacić obiecano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 802, *tit.* Assekuracya długu.

Zapłata długu tego odłożona do przyszłego Seymu: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 991, *tit.* Kwit.

Na Konwokacyi Gen. Warszawsk. sub interr. a. 1668 tegoż długu zapłatę obmyślić obiecano. Do Seymu drugiego zapłatę tego długu ieszcze odłożono: *a.* 1670, *v.* V, *K. L. pag.* 10, *tit.* Assekuracya długu.*)

Na Konwokacyi także Gen. Warszawsk. sub interr. odłożono ią do Seymu Coronationis: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 231, § Ponieważ.

Ad rationem długu tego 60,000 zł. sukcessorom tegoż Gosiewskiego ex proventibus extraordinariis W. X. Lit. zapłacić nakazano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 436, *tit.* Wypłacenie długu.

Potym 50,000 zł. także z podatkow extraordynaryinych, i prorogowanych z skarbu W. X. Lit. zapłacić im naznaczono, cum assecuratione residuitatis wypłacenia: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 627, *tit.* Dług.

Na kommissyi teraźnieyszey ad rationem summy 101,500 zł. ma skarb zapłacić 60,000 z podatkow extraordynaryinych na tym Seymie uchwalonych. A residuum przyszły Seym obmyśli: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 692, *ver. ult.* § A że do tych czas.

Summę 76,800, zł. Ur. Ierzemu Niemierzycowi Podkomorzemu Kiiowsk. i sukcessorom Ur. Bogusława Przypkowskiego, z retent dawnieyszych, lub z iakichkolwiek Rzeplitey podatkow z skarbu W. X. Lit. wypłacić naznaczono: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 677, *tit.* Assekuracya zasług.

Summę 27,000 zł. na chorągiew Kozacką, i kompanią dragońską, wydaną, na dobrach Krolews. Tykadłowie, Rusowie, i Tłokienicy, W. Władysł. Leszczyńskiemu Wwdzie Łęczyck. assekurowano tak, iż post expiratum jus advitalitium iego, et communicativum małżonki iego, donataryusz nowy nie będzie mogł przyiść do possessyi pomienioych wsi, aż praevia exsolutione reali przerzeczoney summy, ktora summa extenuari ma czwartym dożywociem post fata tegoż Wdy, i małżonki iego: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 702, *tit.* Assekuracya zasług.

Summę 56,628 zł. na fortecę Nieświeską, pod czas obleżenia Moskiew. łożoną, Xiążęciu Imci Michał. Kazim. Radziwiłłowi Podczaszemu W. X. Lit. z skarbu W. X. Lit. z

*) Patrz naszej edycyi t. V, str. 53, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

podatkow na Seymie przyszłym uchwalonych, także z retent na maiętnościach tegoż Xiążęcia zostaiących naznaczono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 804, *tit.* Assekuracya summy.

Reassumowano tę konstytucyą: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 892, *tit.* Reassumptio assekuracyi.

Summy Ur. Alexandr. Hilaremu Połubińskiemu Pisarzowi Poln. W. X. Lit. 14,258 zł. a Ur. Michałowi Pacowi Obożnemu W. X. Lit. 7,560 zł. gr. 9, z skarbu W. X. Lit. z teraźnieyszych Rzeplitey podatkow dwiema ratami zapłacić kazano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 804, *tit.* Assekuracya wydatkow.

Summę 21,400 zł. Ur. Stanisł. Iudyckiemu Woyskiemu Rzeczyck. z przyszłych Rzeplitey podatkow z skarbu W. X. Lit. oddać assekurowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 809, *tit.* Nadgroda.

Summę 2,000 zł. Ur. Ianowi Władysł. Newelskiemu Skarbnikowi Brzesk. Lit. ktorą wziął sobie z pieniędzy na fortecę Brzeską ordynowanych, przyięto, a residuum co przy nim ieszcze zostało, to iest: 2,735, oddać na Trybunale Skarbow. powinien, sub poena triplicis pensionis. Względem ktorey satysfakcyi, gdy ią uczyni, wolnym ma być od dekretu skarbowego. *Ibidem*, *f.* 810, *tit.* Donacya.

Summę Ur. Krzyszt. Sapieże Krayczemu W. X. Lit. ktorą na okup swoy Tatarom wydał, to iest 30,000 zł. assekurowano, i upewniono, że sposob wypłacenia oney przyszły Seym obmyśli, albo też na ststwo, lub dzierżawę iaką, bądź w Koronie, bądź w W. X. Lit. od Krola onemu konferowaną, albo też per cessionem od kogo nabytą, będzie wniesiona: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 855, *tit.* Assekuracya summ.

Wypłacenie tey summy na teraźnieyszey kommissyi z podatkow extraordynaryinych obmyślić kazano: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 693, § Naznaczona summa.

Summę 3,000 zł. titulo pensionis Ur. Stanisł. Wyżyckiemu Stolnikowi Nowogrodz. poki ex primis vacantibus za pewne wsi na uspokoienie Ukrainy ustąpione opatrzony nie będzie, z skarbu Kor. z ceł Rusk. płacić na każdy rok naznaczono: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 860, *tit.* Pensya.

Summę 4,000 zł. ktorą wdztwo Podolskie z podatkow publicznych a. 1648 przy innych prywatnych summach swoich na szpiegi, i traktamenta regimentow zaciągu Kamienieck. erogowało, licite wydaną być uznano, i Poborcę wdztwu evincere zlecono; non obstante commissionis Camenecensis injunctione, ktora, aby tę summę Poborca de proprio do skarbu Rzeplitey wrocił, kazała. Z podatkow iednak publicznych wdztwa tego na przyszłym Seymie uchwalonych ta summa powinna być wyliczona: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 916, *tit.* Obiaśnienie.

Summę 57,961 zł. przez Ur. niegdy Fromholda Wolffa Ststę Dynebursk. Generała artylleryi Kor. na potrzeby teyże artylleryi zaciągnioną, przyznano, i iey wypłacenie ante omnia z retent dawnych oboiey, tak starey, iako i nowey kwarty, lub dobrami dzierżawcow, ieźli retent do Rawy na świątki nie wniosą, sukcessorom pomienionego Ur. Wolffa naznaczono. *Ibidem*, *f.* 936, *tit.* Assekuracya wydatkow.

Summę tysiąc czer. złot. i sto talarow twardych Ur. Mikołaiowi Złotnickiemu, i Adamowi Łychowskiemu skarb Koronny z prowentow Rzeplitey, ktore sede Majestatis vacante szły, exnunc zapłacić ma. A recompensa bene meritorum aby im ex primis vacantibus obmyślona była, u Krola na Seymie Coronationis instare obiecano. *W Exorbit.* *a.* 1669, *v.* V, *f.* 17, *tit.* Dług.

Summę 30,000 intraty z pewnych dobr obywatelom wdztwa Smoleńskiego, powiatu Starodubowskiego i części wdztwa Połockiego konferowano: *a.* 1670. — *Vide tit.* Kommissye.

Summę 81,380 zł. IP. Podskarbiemu W. X. Lit. winną z podatkow Rzeplitey extraordynaryinych odebrać pozwolono: *a.* 1670. — *Vide tit.* Kwity.

Summy, iedną 4800 czer. zł. a in currenti moneta 10,000 zł., drugą zaś kościelnych pieniędzy 19,000 i kilkaset zł. w roku blisko przeszłym na prowiantowanie Kamieńca pożyczone, z prowentow Rzeplitey ordynaryinych skarb Koronny Imci X. Andrzeiowi Trzebickiemu Biskupowi Krakowskiemu zapłacić ma. A inszych kosztow przez tegoż X. Biskupa na regimenta piesze, na obronę Rzeplitey łożonych, zapłata do czasu spokoynieyszego differtur: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 101, *tit.* Assekuracya.

Darowano to potym, co łożył na piesze regimenta, i na inszą obronę Rzeplitey, a względem 500 piechoty do Kamieńca wyprawioney, 50,000 zł. kontentował się. Przeto mu z skarbu Koronnego z ostatniey raty teraźnieyszych podatkow uchwalonych, ad rationem wypłacenia pomienioney summy 25,000 zł. rzetelnie oddać, i zapłacić naznaczono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 381, *tit.* Assekuracya summ.

Zapłacono mu iuż 25,000 zł., a drugie 25,000 z skarbu tegoż Koronnego maią mu być oddane: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 464, *tit.* Assecuratio.

Temuż oprocz pomienioney summy 45,000 zł. ktore na potrzebę Rzeplitey pożyczył, odebrać z podatkow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, z maiętności biskupich w woiewodztwie Krakowskim i Sandomirsk. (praevia iednak calculatione w skarbie Koronnym) pozwolono. *Ibidem*.

Summę Imci X. Andrzeiowi Olszowskiemu Biskupowi Chełmińsk. Podkanclerzemu Koronnemu, ktorą in praesenti necessitate Rzeplitey wygodził, assekurowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 101, *tit.* Assekuracya.

Summę 63,165 zł. W. Marszałkowi, i Hetmanowi W. Kor. skarb Kor. z podatkow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, lub z kley-

notow Rzeplitey zapłacić ma. *Ibidem*, *f.* 105, *tit.* Zapłata długu.
Summę 100,000 zł. Ur. Stef. Stanisławowi Czarnieckiemu Pisarzowi Polnemu Koronnemu skarb Koronny z podatkow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, lub z kleynotow Rzeplitey zapłacić ma. *Ibidem*, *tit.* Nadgroda Ur. Pisarzowi.
Summę 40,000 zł. W. Szczesnemu Potockiemu Wwdzie Sieradzkiemu respectu zruynowania dobr iego dziedzicznych Podhaiec, przez rożne inkursye, i obozy nieprzyiacielskie, skarb Koronny z kleynotow Rzeplitey zapłacić ma. *Ibidem*, *f.* 109, *tit.* Nadgroda.
Summę 60,000 złot. Ur. Mikołaiowi Sieniawskiemu Chorążemu Koronnemu respectu notabilis jacturae dobr iego dziedzicznych, ktore ex pacto nieprzyiacielowi cesserunt, pro nunc naznaczono, i oney aby medietatem z podatkow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, a drugą z kleynotow Rzeplitey skarb Kor. zapłacił, postanowiono. *Ibidem*, *tit.* Gratitudo.
Summę 5000 zł. Ur. Ianowi Wieniawskiemu przyznaną, z skarbu Koronnego iak nayprędzey zapłacić naznaczono. *Ibidem*, *f.* 125, *tit.* Restitutio expens.
Summę 30,000 Ur. Stefanowi Czarnieckiemu Pisarzowi Polnemu Koronnemu in vim gratitudinis W. X. Lit. darowało, i z skarbu swego ratami wypłacić naznaczyło. *Ibidem*, *f.* 151, *tit.* Gratitudo.
Aby z cła nowo podwyższonego, i z spławu wodnego na tym Seymie uchwalonego, skarb W. X. Litewsk. wypłacił ią, postanowiono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 423, *tit.* Cło.
Summę 23,732 zł. i gr. 21 i pieniędzy 16 sukcessorom Ur. niegdy Matyasza Frąckiewicza Radzimińskiego Pisarza Polnego W. X. Lit. z skarbu W. X. Lit. z podatkow cujuscunque generis et nominis, tak na przeszłych Seymach, iako i na teraźnieyszym uchwalonych, indilate in toto zapłacić nakazano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 156, *tit.* Approbatio wypłacenia.
Summy na fortecę Szkłowską, i na prowizyą więźniow Moskiewskich tam będących erogowaney, likwidacyą do przyszłego Seymu odłożono. *Ibidem*, *f.* 159, *tit.* Odłożenie likwidacyi.
Summę 12,000 zł. pokaleczonym, i postrzelanym w potrzebie pod Chocimem, za assygnacyą W. Hetmana W. W. X. Lit. naznaczono. *W Konf. Gen. Warsz. a.* 1674, *v.* v, *f.* 224, § Chcąc.
Summę 7911 zł. Ur. Alexandrowi Potockiemu, względem zasług regimentu dragońskiego, niegdy W. Andrz. Potockiego Wwdy Bracł. przyznaną, z podatkow na teraźnieyszym Seymie uchwalonych zapłacić ma skarb Koronny: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 373, *tit.* Deklaracya zapłacenia.
Summę 5000 zł. Ur. Remig. Ianowi Strzałkowskiemu Łowczemu Lwowskiemu z skarbu Koronnego z podatkow Rzeplitey na teraźnieyszym Seymie uchwalonych zapłacić deklarowano. *Ibidem*, *tit.* Summa Ur. Strzałkowskiego.
Summę za zboża szlachcie ziemi Warszawskiey na prowiant (podług konstytucyi a. 1658, *tit.* Prowiant) zabraną, zapłacić z skarbu naznaczono. *Vide tit.* Woysko.
Summę 2000 zł. Ur. Stanisławowi Rożance Pisarzowi Grodzkiemu Krakowskiemu i Magdalenie Frezerownie małżonkom, na wystawienie kamienicy w zamku Krakowskim przez nich erogowaną, assekurowano, i kommissyą względem tego kosztu in a. 1670 odprawioną, approbowaną: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 375, *tit.* Assekuracya.
Summę 6000 zł. sukcessorom Ur. niegdy Stanisława Stokowskiego z skarbu Koronnego z naypierwszych podatkow na tym Seymie uchwalonych, wypłacić naznaczono. *Ibidem*, *f.* 380, *tit.* Zawdzięczenie.
Summy pewne Ur. Asswerusa Wrzospolskiego, tak na praesidium Barskie za kommendy tam iego wydane, iako z hyberny wststwie Iasielskim, i innych dobrach Krolewskich niedobrane, do kommissyi blisko przyszłey, dla zapłaty woysku ordynowaney, odesłano. *Ibidem*, *f.* 388, *tit.* Expensa.
Dziesięć tysięcy zł. z ordynaryinych prowentow Rzeplitey, skarb exsolvere mu tenebitur: *a.* 1693, *v.* v, *f.* 666, *tit.* Ukontentowanie woyska.
Summę 20,000 zł. w skarbie Koronnym z prowentow ordynaryinych, lub extraordynaryinych quot annis, ab actu Seymu teraźnieyszego rachuiąc, P. Stefanowi Petru Wwdzie, i Hospodarowi ziem Mołdawskich (ktory in ipso fervore woyny postradawszy państw, i fortun swoich partes Reipubl. secutus est) na subsystencyą iego, i boiarow iego, poki mu co ex primis vacantibus konferowano nie będzie, naznaczono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 399, *tit.* Indygenat.
Summę 21,769 zł. i gr. 3 IW. Mikołaiowi Sieniawskiemu Marszałkowi Nadwornemu Koronnemu W. X. Litewskie z skarbu swego z podatkow Rzeplitey na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, indilate wypłacić naznaczyło. *Ibidem*, *f.* 444, *tit.* Assecuratio summy.
Temuż residuitas z teraźnieyszych Rzeplitey podatkow z skarbu W. X. Lit. ma być naznaczona: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 624, *tit.* Dług Wielmożnego Sieniawskiego.
Summę 13,090 zł. aby skarb W. X. Lit. z podatkow extraordynaryinych po (?) Ur. Teodorze Sapieżance Tyszkiewiczowy Krayczyny W. X. Litew. zapłacił, postanowiono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 445, *tit.* Wypłacenie długu.
Summę 12,000 i kilkaset złot. ziemia Chełmska wytrąciła sobie z podatkow poborowych a. 1670, inhaerendo constit. a. 1654. *Vide tit.* Podatki.
Summę 80,000 zł. in vim prowizyi Szawelsk.

skarb W. X. Lit. z prorogowanych na teraźnieyszym Seymie extraordynaryinych podatkow wypłacić powinien Krolowi: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 521, *tit.* Exsolutio.

Summy przez W. Alexandra Iudyckiego Kasztelana Mińsk. na zaszczyt Xięstwa Żmudzkiego łożone, iakie przyszła Kommissya onemu adjudicabit, skarb W. X. Lit. exsolvere powinien będzie. *Ibidem*, *f.* 531, *tit.* Declaratio zasług.

Summę dwa miliony monetae currentis w gotowiźnie do dyspozycyi Rzeplitey przypadłą, w rękach IWW. Wołyńskiego i Połockiego Wwdow będącą, na woyska Koronne i W. X. Lit. ordynowano. *Vide tit.* Woysko.

Summy cztery tysiące złot. W. Gabr. Silnickiemu Kasztelanowi Kamienieckiemu i dwa tysiące zł. Ur. Franciszkowi Makowieckiemu Stście Trębowelskiemu skarb Koronny na Trybunale Skarbowym zapłacić powinien: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 550, *tit.* Konsystencye woysk.

Summę 4000 zł. Sławetn. Badowskiemu mieszczaninowi Lwowsk. względem porabowania towarow iego w obozie, pod Ptyczą w Maydanie na kommissyi blisko przeszłey Sandomirsk. likwidowaną, i juramento ewinkowaną, z hyberny ststwa Krosińsk. post expiratum jus exulum wdztwa Podolsk. za pułtora roku ante omnia rzetelnie sine disquisitione zapłacić ordynowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 569, *tit.* Deklaracya.

Summę 2000 zł. Ur. Ianowi Iwanowskiemu, na przyszłym Trybunale Radomskim z podatkow Rzeplitey na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, zapłacić naznaczono. *Ibidem*, *tit.* Zapłata.

Summę 1000 czer. zł. in specie Ur. Samuelowi Proskiemu kawalerowi Maltańskiemu u Porty Ottomańskiey, przez W. Iana Gnińskiego Woiewodę Chełmińsk. do teyże Porty Posła Wielkiego na rezydencyi zostawionemu, iako pro anno decurrenti in praeteritum, tak i in futurum a die 15 Iunii, poki go z tamtego dworu rewokować nie będą, w skarbie Koronnym do płacenia naznaczono. *Ibidem*, *f.* 577, *tit.* Prowizya.

Summy expens na załogę poddanych dobr Krolewskich w podatkach i hybernach, przez Ststow i dzierżawcow łożone, według pozwolenia na to im od Rzeplitey na tym Seymie danego, wracać się maią successoribus onych, od nowych donataryuszow. *Vide tit.* Dobra Krolewskie.

Summy, iednę 70,000, a drugą 30,000 z skarbu Koronnego z podatkow teraźnieyszych na wykupienie obsidum Lwowskich wyliczyć deklarowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 579, *tit.* Eliberatio obsidum.

Summę 12,000 zł. W. Hrehoremu Podbereskiemu Wwdzie Smoleńskiemu i sukcessorom iego na ststwo Gulbińskie w powiecie Upitskim, wniesiono, non derogando przywileiom ante Unionem na to ststwo nadanym: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 444, *tit.* Wniesienie summy.

Zapłacił tę potym summę Xżę Imć Radziwiłł Podkanclerzy i Hetman Pol. W. X. Lit. sukcessorom pomienionego W. Wwdy Smoleńskiego, przeto onę temuż Xięciu i sukcessorom iego na tymże Gulbińsk. ststwie assekurowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 624, *tit.* Assekuracya summy.

Summę 1404 zł. gr. 22 na restauracyą zamku Grodzieńskiego nad to, co ex publico aerario dano, przez Ur. Hieron. Piaseckiego Marszałka Słonimskiego erogowaną, i z osobna drugą summę 6000 zł. za pracę iego około tey restauracyi podiętą, z skarbu W. X. L. z retent, i prowentow extraordynaryinych na teraźnieyszym Seymie uchwalonych, wypłacić naznaczono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 627, *tit.* Reassumptio wydatkow.

Summę 126,000 zł. obywatelom Inflantskim respectu meritorum ac damnorum pro Republ. susceptorum, na Seymie w r. 1631 obiecaną, i assekurowaną, utwierdzono. *Konfed. Gener. Warsz. sub interr. a.* 1632, *v.* III, *f.* 737, § 58.

Naznaczono było pewne osoby do uznania, ktorymby słusznie to beneficium służyć mogło. W czym attestacye, i zalecenia Hetmanow maią być wprzod uważone: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 680, *tit.* Obywatele Inflantscy.

Summę 292,500 zł. w dobrey monecie, ktorą P. Podskarbi W. Kor. dla uspokoienia Tatarow na skarb Rzeplitey, i osobę swoię zaciągnął, pozwolono: żeby z ekonomicznych, i innych ordynaryinych Rzeplitey prowentow, kredytorom wypłacił. *Konfederacya Generalna Warszaw. sub interr. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1042, § Ponieważ.

Także summę pewną przez IW. Marszałka i Hetmana W. Koronnego de proprio na traktaty z Tatarami pod Podhaycami wydaną. *Ibidem.*

Summę 54,403 zł. Kommissarzom do traktatow Moskiewsk. dawnieyszych kommissyi naznaczonym, wypłacić z skarbu W. X. Lit. z retent podatkow tak ordynaryinych iako i extraordynaryinych na Konwokacyi Grodzieńskiey i na tym Seymie uchwalonych, nie ruszaiąc 15 podymnych na zapłatę woysku W. X. Litew. i inne pewne długi naznaczono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 985, § A z retent.

O tymże i w Konfed. Gener. Warszawsk. sub interregno: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1045, § A że konstytucya.

Summę 6000 zł. Ur. Alexandrowi Felicyanowi Cieszkowskiemu Chorążemu Nowogrodzkiemu, *vide tit.* Woysko.

Summę 127,670 zł. od miasta Krakowa pod czas woyny Szwedzk. pewnym chorągwiom wydaną, i od tychże chorągwi za dekretem kommissyi Lwowsk. przyiętą, a dotąd temuż miastu według konstyt. a. 1659 nie potrąconą, w podatkach z Seymu po teraźnieyszym naybliższego, uchwalonych, ad totalem,

et realem totius summae exsolutionem, przyiąć Poborcom, i skarbowi kazano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 836, § Także i summa.

Summę 25,000 zł. Ur. Iakubowi Butlerowi assekurowano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 873, *tit.* Approbacya długu.

Summę 90,451 zł. przez PP. Kommissarzow Woyskowych na nowy zaciąg zaciągnioną, na Seymie Electionis Krola Iana Kazimierza assekurowano: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 189, *tit.* Assekuracya.

A dekreta ratione tychże summ gdziekolwiek, i przez kogokolwiek otrzymane, do Seymu Coronationis in suspenso zostawać będą. *Ibidem.*

Summę 2000 zł. z reszty poboru wdztwa Bełzkiego Ur. Stanisławowi Troianowi z Wierzchrachania Podkomorzemu Bełzkiemu respectu meritorum iego dać kazano: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1347, *tit.* Danina.

Summę 3000 zł. z poboru wdztwa Sandomirskiego Urodz. Mikołaiowi Podlodowskiemu, w potrzebie pod Baworowem od Tatarow wziętemu, na okup dać kazano: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1394, § Salaria.

Summę 10,000 zł. z poborow Ur. Ianowi Sapieże Stście Uświatsk. w Skarbie W. X. L. respectu meritorum iego naznaczono: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1687, *tit.* Summa.

Summę 4000 zł. Ur. Stanisławowi Cieklińskiemu z reszt poborowych darowano. *Ibidem*, *f.* 1691, § Za zgodą.

Summę 19,000 zł. Ur. Ianowi Alfonsowi Łąckiemu, i Konradowi Bremerowi odpuszczono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 44, *tit.* Odpuszczenie Summy.

Summę 6000 zł. z reszty czopowego Ur. Piotrowi Borzysławskiemu Podkomorzemu Podolskiemu na okup czterech synow iego z niewoli, dano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 284, *tit.* Pozwolenie summy.

Summę połtrzecia tysiąca czer. zł. na retentach przeszłego czopowego u Podskarbiego Kor. Ur. Olbrychtowi Ludzickiemu, na okup żony i dziatek iego z niewoli, naznaczono. *Ibidem*, *f.* 286, *tit.* Danina.

Summę 2000 zł. z przeszłych retent poborowych wdztwa Sandomirsk. Ur. Iakubowi Sienińskiemu Wwdzicowi Podolsk. dać pozwolono: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 374, *tit.* Warunek.

Summę 15,000 zł. z poborow przeszłych Ur. Mikolaiowi Strusowi Staroście Halickiemu, na okup iego z niewoli, dano: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 458, *tit.* Pozwolenie.

Ur. Alexandrowi Bałabanowi summę 10,000 zł. na okup, także z poborow dano. *Ibidem.*

I na okup Ur. Grzegorzowi Mirskiemu pułtora tysiąca zł. z retent poborowych wdztwa Bracławskiego. *Ibidem.*

Summę 30,000 zł. z retent poborow Ur. Stanisł. Koniecpolskiemu Hetmanowi Pol. Kor. po otrzymanym zwycięstwie nad Tatarami naznaczono, i darowano: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 468, *tit.* Summa.

Krzysztofowi Serebkowiczowi za pewną posługę Rzeplitey uczynioną, 4,000 zł. z retent poborowych dano. *Ibidem*, *f.* 469, *tit.* Zapłacenie.

Dzierżawę Parchowską, i inne cum attinentiis potomkom Ur. Krokowskiego, ratione summy na tychże dobrach assekurowaney, ad extenuationem oney czworgiem dożywociem deklarowano. *Vide tit.* Dobra.

Summę 1,100 zł. przez Iana Bokieia Pieczyfostskiego Rotmistrza, w skarbie przebraną, potomkowi iego Filipowi Bokieiowi kondonowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 697, *tit.* Odpuszczenie.

Ur. Andrzeia Kossakowskiego od reszty pewney summy pieniędzy publicznych uwolniono, ktora przy nim z niedostawienia pocztow pod czas expedycyi Tureck. zostawała. *Ibidem*, *f.* 696, *tit.* Odpuszczenie.

O pretensyach Ur. Stściny Puckiey, i pensyonarzow na ststwie Puckim, *vide tit.* Starostwa.

Summę 5,000 zł. z skarbu Kor. z podatku szelężnego na teraźnieyszym Seymie uchwalonego, Ur. Samuel. Chrzanowskiemu Kommendantowi na Trębowli zapłacić w pierwszym pułroku naznaczono: *a.* 1676, *v.* VI, *f.* 376, *tit.* Gratitudo.

Summa exulibus wdztwa Podolskiego: *a.* 1673. *Vide sub tit.* Woiewodztwa: Podolskie.

Summę przez W. Stanisł. Iana Iabłonowskiego Wwdę Rusk. Hetmana W. Koron. przed Deputami z Senatu, i z Izby Poselskiey naznaczonemi na teraźnieyszym Seymie likwidowaną, i na zł. Pol. 30,838 redukowaną, z ordynaryinych prowentow Rzeplitey z skarbu Koron. zapłacić naznaczono: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 672, *tit.* Likwidacya.

Summę 20,997 likwidowaną, na expensa publiczne wydaną, W. Stanisł. Iabłonowskiemu Wwdzie Rusk. Hetmanowi W. Koron. aby Podsk. W. Kor. zapłacił, uznano: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 714, *tit.* Assekuracya.

Summę 40,000 zł. Pol. temuż do wypłacenia z skarbu Kor. naznaczono. *Ibidem*, *f.* 715.

Summę 20,000 złot. Ur. Ottonowi Ernestowi Rappe Pułkownikowi, i Kommendantowi Białocerkiewsk. skarb Kor. z ordynaryinych prowentow Rzeplitey exsolvere tenebitur: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 666, *tit.* Ukontentowanie.

Summę 30,000 zł. Pol. sukcessorom Rozrażewskiego Kasztelana Międzyrzeckiego za ablegacyą Wiedeńską, w skarbie Kor. naznaczono: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 717, *tit.* Assekuracya.

Summę pultorakroć sto tysięcy sukcessorom Boratyniego z prowentow Rzeplitey ordynaryinych in spatio sześciu lat wypłacić kazano: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 717, *tit.* Satysfakcya.

Summę 3,000 zł. Łukaszowi Makowieckiemu Stście Trębowelsk.; 4,000 Marcinowi Boguszowi; 8,000 Ianowi Strzemeckiemu; 3,000 per medium Krzysztofowi Zorawskiemu i Bazyl. Łuszczewskiemu; 1,000 Andrzeiowi Błażeiowskiemu; 1,000 Mikołaiowi Golińskiemu, currenti moneta za szkody w dobrach ziemsk.

przez obozy poczynione, w skarbie Kor. naznaczono. *Ibidem*, *f*. 721, *tit*. Nadgroda obozow.

Summy u W. Andrzeia Morsztyna przeszłego Podskarbiego Kor. w dekrecie Seymowym wyrażone, 360,000 zł. na zapłatę woysku W. Podskarbiemu Koronnemu windykować kazano, i summę 30,000 u sukcessorow W. niegdy Francisz. Bielińskiego Wwdy Malborsk. także u Ur. Adama Kotowskiego Stolnika Wyszogrodzk. similiter na zapłatę woysku ordynowano: *a*. 1685, *v*. v, *f*. 727, *tit*. Summy Rzeczypospolitey.

Summy z rachunku ze skarbem uczynionego, według regestru repetibiles skarbowi Koron. repetere nakazano: *a*. 1685, *v*. v, *f*. 727, *tit*. Summae repetibiles.

Summa 20,250 na starostwie Szawdowsk. alias Upitsk. Andrzeiowi Giełgudowi Pisarzowi W. X. Lit. i Antoninie z Walszteynu małżonkom, assekurowana z prawem dożywotnim, tak, iż nie wprzod successores ich z tego ststwa ustąpić powinni, aż tę summę a novo donatario odbiorą. *Ibidem*, *f*. 755, *tit*. Assekuracya summy.

Summy WW. Hetmanom Koron. za lat pięć na expensa publiczne wydane, a przez Deputatow z Senatu i z Izby Poselsk. likwidowane, W. Podskarbiemu Kor. iak nayprędzey z ktorychkolwiek podatkow, i prowentow Rzeplitey zapłacić zlecono: *a*. 1690, *v*. v, *f*. 773, *tit*. Assekuracya.

Summę 40,000 sukcessorom Mikołaia Sieniawskiego Wwdy Wołyńsk. Hetmana Pol. Kor. przyznano, i wypłacenie ex decessibus do kommissyi skarbowey odłożono, pretensye względem likwidacyi umorzono. *Ibidem*, *f*. 774, *tit*. Assekuracya summy.

Summę 40,000 Ur. Tomaszowi Działyńskiemu Marszałkowi Poselsk. naznaczono z prowentow extraordynaryinych; ktorą W. Podskarbi Kor. iak nayprędzey wypłaci. *Ibidem*, *tit*. Gratitudo.

Summę 50,000 zł. Ur. Franciszk. Lanckorońskiemu Stście Stobnick. na ststwie Stobnick. przyznano, i nie wprzod przyszły tenutarius do possessyi tego ststwa ma przychodzić, aż tę summę onemu, albo komu ią Ur. Lanckoroński zapisze, spełna wyliczy, cautum: *a*. 1690, *v*. v, *f*. 777, *tit*. Rekompensa.

Summę 20,000 zł. na dobrach Tarnogora Ur. Nikodemowi Zaboklickiemu Chorążemu Bracławsk. assekurowano, do ktorych dobr nowy donataryusz nie wprzod in possessionem ma wchodzić, aż successoribus iego tę summę odliczy, salvis oneribus hyberny, kwarty, et publicis Rzeplitey. *Ibidem*, *f*. 778, *tit*. Gratitudo.

UU. Potockim Kasztelanicom Kamienieck. za odebraną dziedziczną maiętność Czortkowa, pro praeteritis annis, et in futurum durante bello, co rok 4,000 zł. skarbowi Koron. exsolvere injunctum. *Ibidem*, *tit*. Utwierdzenie summy.

Summmę 6666 zł. i gr. 20 UU. Potockim Kasztelanicom Kamienieck. aby skarb W. X. L. za pewne dobra należące, także długu residuitatem sukcessorom Wwdy Wileńsk. Hetmana W. Lit. Paca, ieżliby ieszcze co było winno, zapłacił, nakazano. *Ibidem*, *f*. 812, *tit*. Kommissya do zapłaty woysku.

Summę 149,985 zł. W. Iozefowi Bogusł. Słuszce Kasztelanowi Wileńsk. Hetmanowi Pol. Lit. na przeszłych kampaniach wydaną, aby skarb W. X. Lit. z podatkow extraordynaryinych zapłacił, nakazano. *Ibidem*, *f*. 817, *tit*. Approbacya likwidacyi.

Summę 60,000, względem restauracyi zamku Grodzieńsk. za usługę i pracę Ur. Eliaszowi Michałowi Rymwidowi Podkomorzemu Lidzk. naznaczono, i zapłatę w skarbie W. X. Litew. z extraordynaryinych podatkow przekazano. *Ibidem*, *f*. 823, *tit*. Gratitudo.

Summę 10,000 na dobrach Suchowice i Nosowice, w powiecie Mozyrsk. konstyt. a. 1649 *tit*. Gratitudo, wniesioną, po Samuelu Komorowskim Ianowi Komorowskiemu z dożywociem tych dobr approbowano. *Ibidem*, *tit*. Approbatio summy.

Summę 16,800 zł. za eliberowane xięgi Lubelsk. ruiny, i spalenia erogowaną, Ur. Ianowi Gałęzowskiemu Pisarzowi Ziemsk. Lubelsk. i Teodor. Orzechowskiemu Podstolemu Lubelsk. wdztwo Lubelskie zapłaci, ktorą summę skarb z podatkow wytrącić powinien. Także temuż Ur. Gałęzowskiemu i Orzechowskiemu, iako i Adamowi Szaniawskiemu Pisarzowi Ziemsk. Łukowsk. gratitudinem za konserwacyą tych xiąg po tysiąc talerow naznaczono: *a*. 1703, *v*. VI, *f*. 101, *tit*. Beśpieczeństwo xiąg.

Sukcessorom I. W. Stanisł. Iabłonowskiego Kasztelana Krakowsk. Hetmana W. Kor. aby miasto Gdańsk, wydaną ad interim od siebie assygnacyą, zapłaciło, postanowiono: salva compensatione w skarbie Prusk. hujus assignationis, a to sub poena triplicis pensionis in Iudiciis Assessorialibus vindicanda: *a*. 1703, *v*. VI, *f*. 103, *tit*. Securitas.

Summa 80,000 wdztwu Wołyńsk. za szkody od woysk W. X. Lit. poczynione należąca, dekretem trybunalsk. przysądzona na Siemiatyczach przed innemi kredytorami Sapieżyńskiemi, una cum provisione ab actu decreti assekurowana, na tychże dobrach interes Ur. Czaplica Ststy Krzemieńczuck. i summa Ur. Mateusza Płochockiego lokowana, iaka się ex documentis literatoriis pokaże. *Ibidem*, *f*. 105 *tit*. Assekuracya summy.

W. Ianowi Ierzemu Przebendowskiemu Podskarbiemu W. Kor. za legacyą Berlińską summę 30,000 talerow bitych z skarbu Kor. naznaczono: *a*. 1710, *v*. VI, *f*. 186, *tit*. O legacyach.

Summę 20,000 zł. na poratowanie ludzi ubogich od głodu umieraiących, do dyspozycyi Wielebn. w Bogu X. Zgierskiego Biskupa Smo-

leńsk. w skarbie Kor naznaczono. *Ibidem*, *f.* 194, *tit.* Sukkurs ludziom.

Summę deklarowaną na Seymie Lubelskim 20,000 zł. W. Kazim. Bielińskiemu Marszałkowi W. Kor. i takowąż summę 20,000 zł. Ur. Ianowi Wyrożemskiemu Instygatorowi Kor. naznaczono, et pro ineundis solutionis mediis do Trybunału W. X. Lit. odesłano. *Ibidem*, *f.* 213, *tit.* Reassumpcya gratitudinis.

Summę 4,000 zł. Instygatorowi W. X. Lit. za prace iego na Trybunałach, kommissyach skarbowych, i na Seymach, na ktorych być powinien, w skarbie W. X. Lit. quot annis naznaczono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 309, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Ur. Stan. Ledochowskiemu Podkomorzemu Krzemienieck. Marszałkowi zakończoney konfed. Tarnogrodzkiey Seymowemu, z prowincyi Wielkopolsk. 100,000, z Małeypolsk. 100,000, a z W. X. Lit. także 100,000 zł. naznaczono, i wybrać pozwolono. *Ibidem*, *f.* 300 *tit.* Gratitudo.

Summę 4000 talerow bitych Ur. Krzyszt. Zawiszy Stście Mińsk. in vim strat, i in recompensam prac iego podiętych podczas dyrekcyi Izby Rycersk. na Seymie Coronationis zapłacić W. Podskarbiemu W. X. Lit. za kwitem iego zlecono. *Ibidem*, *f.* 330, *tit.* Gratitudo.

Na wypłacenie tey summy 4,000 talerow bitych Ur. Zawiszy, do wybrania oney komorę Wileńską, cła Rzeplitey a 1ma Martii 1719 obiąć, i ad plenariam satisfactionem trzymać onemu pozwolono. Do ktorey komory W. Podskarbi W. X. Lit interessować się nie powinien, sub poena peculatus, salvo nihilominus de perceptis calculo: *a.* 1718, *v.* VI, *f.* 394, *tit.* Warunek summy.

Summa 80,000 sukcessorow W. niegdy Krzyszt. Zawiszy Wwdy Mińsk. z prowentow extraordynaryinych naznaczona, ktorą W. Podskarbi W. X. Lit. iak nayprędzey będzie mogł, wypłacić tenebitur: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 496, *tit.* Gratitudo.

Summę 10,000 talerow bitych Ur. niegdy Franciszk. Kazim. Wysockiemu Cześnikowi Sochaczewsk. konstyt. a. 1676, assekurowaną, sukcessorom iego aby skarb Kor. wypłacił, salvis quietationibus, ktoreby się w skarbie znalazły, nakazano. *Ibidem*, *f.* 450, *tit.* Reassumpcya konstytucyi.

Summ na ekonomiach Szawelskiey i Tygienhoffskiey, cavetur securitas *w Konfed. Gener. Warszaw. sub inter. a.* 1733*: vide a.* 1736, *v.* VI, *f.* 591, § Waruiemy.

Tamże summy Neapolitańskiey interes ad pacta conventa futuro Regnanti warowano włożyć. *Ibidem*, *f.* 592, § Summy Neapolitańskie.

Summę 60,000 zł. Pol. z skarbu Kor. ex primis proventibus naznaczono Ur. Wacławowi Rzewuskiemu Pisarzowi Poln. Kor. Marszałkowi Poselsk. rekompensuiąc iego prace: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 668, *tit.* Rekompensa.

Summę 80, 000 *zł.* Pol. WW. Xiążąt Radziwiłłow konstyt. a. 1703, 1717, 1726, konfirmowaną, per recessum pro indubitata satisfactione na Seym przyszły odesłano. *Ibidem*, *f.* 676, *tit.* Summy.

Summa 40,000 zł. Pol. Ur. Massalskiemu Pisarzowi W. X. Lit. respektem funkcyi marszałkowsk. na Seymie Convocat. naznaczona, ex proventibus skarbu W. X. Lit. aby była oddana, i rzetelnie wyliczona, naznaczono. *Ibidem*, *f.* 677, *tit.* Deklaracya Ur. Massalskiemu.

Summ assekuracye miastom, klasztorom, kościołom, *vide sub propriis titulis.* A na starostwach, *vide tit.* Starostwa, *tit.* Dobra.

O summie na armatę Kamieniecką legowaney, *vide sub tit.* Miasta: Kamieniec.

Summy na starostwie Plotelskim i Krzepickim, *vide tit.* Kommissye.

Plura o summach, *vide tit.* Zapłata. Długi. Dobra. Starostwa. Kommissye.

Skrypta, albo obligi od zagranicznych prokurowane, ktore w Trybunale nie są przyznane, nie maią się ściągać do dobr tych, w ktorych nie są in possessione ci, co się dłużyli: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 676, *tit.* Zniesienie skryptow.

Surrogator.

Surrogator na sądzie od Ststy postanowiony być może: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 257, *tit.* De Iudiciis.

Surrogator Podkomorski, *vide tit.* Podkomorzy.

Surrogatora Opoczyńsk. vacante pro tunc capitaneatu Opocinensi, wdztwo Sandomirskie na Zieździe swoim okazowania pod Pokrzywnicą tempore interregni z pośrzodka siebie wybrało: *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1076, § Iż też przez śmierć.

Surrogatora Nursk. akta i zapisy grodzkie approbantur: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1231, *tit.* Nowoletnie sprawy.

Surrogatorow Wizkich akta grodzkie, to iest: Ur. Pawła Kossakowskiego od Krola Stefana ad beneplacitum danego; także Ur. Iana Rakowskiego Podkomorzego Wizk. przez Szlachtę ziemi Wizkiey tempore interregni sobie obranego; także Szlachetn. Iana Niewodowskiego, przez tegoż Rakowskiego na mieysce swe subdelegowanego, approbowano. *Ibidem*, *tit.* Akta grodzkie Wizkie.

Surrogatory Poznańsk. i Kalisk. wdztw osoby szlachetne, i w onych kraiach osiadłe, do lat 3. P. Generałowi Wielko-Polskiemu dać obiecano, ktorych on zaleci: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1280, *tit.* Iurydyka Wielkiey-Polski.

Surrogator Płocki Stście Płock. Ur. Ian Gorski do iednego tylko roku dany: *a.* 1596, *v.* II, *f.* 1449, *tit.* Surrogacya Płocka.

Potym do lat 4 pozwolono go: *a.* 1613, *v*, III, *f.* 185, *tit.* Surrogacya Płocka.

Surrogator Stście Kamienieck. do odprawienia Sądow Grodzk. i Urzędowych, i do innych

aktow publicznych, tak do Kamieńca, iako i do Latyczowa Ur. Marcin Cieckliński dany, ktory uczynić ma przysięgę według prawa i opisania Stście na Sądy. A urzędowe sprawy może przez Vices-gerentes swoie osiadłe, i także przysięgłe odprawować; ale pozwy pod tytułem i pieczęcią starościńską wydane być maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 23, *tit.* Surrogatorowie.

Surrogator do Sądow Grodzkich Nowo-Korczyńskich do lat czterech ma być dany szlachcic tamecznego wdztwa osiadły: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 169, *tit.* Surrogacya.

Także do Sądow Grodzkich Wieluńsk. na lat trzy szlachcic w teyże ziemi osiadły: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 282, *tit.* Surrogacya Wieluńska.

Znowu do przyszłego Seymu: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 377, *tit.* Surrogacya Wieluńska.

I znowu do przyszłego Seymu: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 427, *tit.* Surrogacya Wieluńska.

Surrogator naznaczony Ur. Kaspar Korwin Kochanowski Podsędek Ziemski Sandom. ad reditum Ststy Opoczyńsk. z cudzych kraiow: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 588, *tit.* Surrogacya.

Surrogator do Sądow Grodz. Ciechanowskich Ur. Krzysztof Podoski Cześnik Ciechan. na lat dwa, ab actu przysięgi iego computando. A in eventu mortis ipsius, może Krol inszego szlachcica tego powiatu osiadłego podać: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 283, *tit.* Surrogacya Ciechanowska.

Znowu Stście Ciechanowsk. pozwolono Surrogatora szlachcica oney ziemi osiadłego, do lat trzech: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 428, *tit.* Surrogacya Ciechanowska.

Surrogator Stście Winnickiemu Ur. Alexander Piaseczyński do wyiścia tegoż Ststy z więzienia: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 377, *tit.* Surrogacya Winnicka.

Surrogator Stście Halickiemu szlachcic tameczney ziemi osiadły, do wrocenia się tegoż Ststy z więzienia, pozwolony, i elekcya tegoż Surrogatora po odprawie teraźnieyszey woyny, i po rozpuszczeniu woysk pospolitego ruszenia, we cztery niedziele w Haliczu naznaczona: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 427, *tit.* Surrogacya Halicka.

Surrogator Stście Sandomirskiemu do lat trzech: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 457, *tit.* Surrogacya Sandomirska.

Znowu Stście Sandomirskiemu do cudzych kraiow dla poratowania zdrowia swego wyiechać maiącemu, do powrotu iego Ur. Marcin Zygmunt Dembicki naznaczony, cum conditione iuramenti praestandi: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 373, *tit.* Surrogacya Sandomirska.

Surrogacya Sieradzka Ur. Marcina Walewskiego tempore interregni odprawiona, approbatur: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 821, *tit.* Surrogacya Sieradzka.

Surrogator Pisarzowi ziemi Czerskiey, dla podeszłych lat iego Ur. Sędziwoy Leżyński podany, z tą kondycyą: aby medietate proventus na onera kancellaryi kontentuiąc się, drugą medietatem samemu Pisarzowi zupełnie oddawał. A ta konstytucya post decessum teraźnieyszego Pisarza, wolney na potym elekcyi szlacheckiey nie ma nic derogare: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 841, *tit.* Warunek.

Także Pisarzowi ziemi Wizkiey Ur. Ianczewskiemu dla odiazdu iego do cudzey ziemi, Ur. Paweł Zbiiewski do przyszłego Seymu podany, ktory in rotham iuramenti Pisarzow przysięgać powinien: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 967, *tit.* Surrogacya.

Surrogatora na mieysce Ur. Iana Tańskiego Vice-Instygatora Koronnego Pisarza Grodz. Poznańskiego munere Secretarii legationis do Szwecyi fungentis, tantisper do sądzenia iurydyki, i Sądow causarum officii Grodzkich Poznańsk. Ur. Macieia Irzykowskiego postanowiono, cum conditione praestandi iuramenti: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 486, *tit.* Substytucya.

Surrogator Pisarzowi Ziemskiemu Brzesk. Lit. do wyiścia iego z więzienia, Ur. Wiktoryn Bobrownicki podany, cum conditione praestandi iuramenti. *Ibidem*, *f.* 501, *tit.* Surrogacya.

Surrogator P. Generałowi Krakowskiemu do sądzenia Rokow Grodzkich Krakowskich Ur. Stefan Lubowicki Chorąży Gener. wdztwa Krakowskiego do roku cum conditione praestandi iuramenti pozwolony: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 625, *tit.* Surrogacya Krakowska.

Znowu temuż inszy Surrogator do przyszłego Seymu, Ur. Andrzey z Leszczyn Bylina Podstoli Krakowski naznaczony: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 711, *tit.* Surrogacya Krakowska.

Surrogatorowie do sądzenia iurydyki wdztw Poznańskiego i Kaliskiego: do Poznańskiey W. Krzysztof Grzymułtowski Kasztelan Poznański, a do Kaliskiey W. Andrzey Starkowiecki Kasztelan Kamiński cum conditione praestandi iuramenti dani, et cum conditione, ieźli te wdztwa na Seymiku Relationis na to pozwolą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 626, *tit.* Surrogacya Poznańska i Kaliska.

Surrogator Stście Radomskiemu do cudzey ziemi dla poratowania zdrowia swego odieżdżaiącemu, Ur. Paweł Podlodowski, cum conditione praestandi iuramenti ordynowany do lat trzech. *Ibidem*, *tit.* Surrogacya Radomska.

Także Ur. Xciu Bogusławowi Radziwiłłowi Koniuszemu W. Lit. Stście Brańskiemu na gubernacyi pro tunc Xięstwa Pruskiego zostaiącemu, Ur. Ian Skiwski Pisarz Grodzki Brański naznaczony do powrotu pomienionego Ststy. *Ibidem*, *tit.* Surrogacya Brańska.

Prorogowano Brańską surrogacyą do lat dwu: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 711, *tit.* Surrogacya Brańska.

Surrogator Stście Piotrkowskiemu Ur. Samuel Kobielski do przyszłego Seymu naznaczony,

cum conditione praestandi juramenti. *Ibidem*, *tit.* Surrogacya Piotrkowska.

Surrogator I. P. Generałowi Małopolskiemu Stście Krakowskiemu poki z cudzych kraiow nie powroci, naznaczony Ur. Andrzey Dunin Karwicki Podstarosta Krakowski, cum conditione juramenti na pierwszey kadencyi Sądow Grodzkich Starościńskich ab eo praestandi: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 497, *tit.* Surrogacya.

W. Stanisławowi Chomętowskiemu Wwdzie Mazowieckiemu Stście Radomsk. za granicę dla poratowania zdrowia wyieżdżaiącemu, Surrogatora Ur. Stefana Lewickiego naznaczono tak, żeby na pierwszey kadencyi Sądow Grodzkich Starościńskich przysięgę wykonał: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 297, *tit.* Surrogacya Radomska.

Surrogatorowie: Ur. Ierzemu Mniszchowi Podkomorzemu W. X. Litew. Stście Sanock. Ur. Kazimierz Bukowski Sędzia Sanocki, także Ur. Nieborskiemu Stście Ciechanowsk. Ur. Michał Nossarzewski naznaczeni, aż do powrotu pomienionych Ststow z cudzych kraiow: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 670, *tit.* Surrogacya.

O Surrogatorach Smoleńskich *vide sub tit.* Wowodztwa: Smoleńskie.

Swawolni ludzie.

Swawolni ludzie na Ukrainie Ruskiey, Kiiowskiey, Wołyńskiey, Podolskiey, Bracławskiey, ktorzy Turki, Tatary, Wołochy turbuią, plebeji, i nieosiedli, od Xiążąt, panow, rycerstwa, w ich starostwach, i maiętnościach maią być łapani, i na gardle karani. W czym ieżliby nie dosyć czynili, za Dworem pozwani, peremptorie, praevia inquisitione (na ktorą Krol do tych kraiow przysyłać ma), Starostowie privatione officii, a inni iako complices furti maią być karani. A na osiadłych, ieżliby się tego ważyli, poena aż ad privationem colli extenditur, ktora konstyt. do przyszłego Seymu trwać ma: *a.* 1580, *v.* II, *f.* 1011, § Nie mnieyszą.

Deputowani są Kommissarze do wdztw Ruskiego i Podolskiego, aby takich swawolnych uskromili, cum hac expressa facultate, aby plebejos na gardle, (ktorych panowie ich, albo ci, u ktorychby aresztowani byli, albo ich pozew zastał, stawić in termino peremptorio powinni), a ieżliby ktory uciekł, pan on praestare ma juramentum, iako causam aufugiendi non dedit, ani o nim wie, i że areszt i pozew nie zastał go u niego; a szlachtę osiadłą statutem Koronnym de guerris karali. A in perplexitate względem szlachty osiadłey, gdyby rozsądkiem swoim zdołać nie mogli, aby informacyi Krolewskiey zasiągali. Nieosiadłego zaś szlachcica sine informatione Regia sądzić maią. A ieżliby ktory szlachcic nieosiadły nie stanął, ma być na Seym pro publicanda infamia super eo, odesłany: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1283, *tit.* Zahamowanie.

Ststowie, panowie, Xiążęta, i szlachta w pole bez woli hetmańskiey chodzić, i pakt z postronnemi poruszać nie maią, sub poenis de guerris. O co forum Trybunał, i we cztery niedziele terminus peremptorius extra regestrum: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1330, § Sami też Starostowie.

Swawolne kupy ktoby zbierał, i z niemi chodząc finitimos, albo dobra Krolewskie, duchowne, szlacheckie w Koronie, lub w W. X. Lit. naieżdżał, szkody, gwałty, i krzywdy czynił, pro hoste Patriae et perpetuo bannito declaratur. A Ststowie z takich za uskarżeniem, i delacyą ludzi ukrzywdzonych, czynić exekucyą, i za porozumieniem się z Urzędnikami Ziemskiemi wdztwa i powiatu swego, onych mocą i gwałtem authoritate capitaneali sobie attributa imać, i secundum qualitatem excessus sobie postępować maią. A ieżliby Ststa temu dosyć uczynić nie mogł, bliższy Ststa za oznaymieniem iego, pomodz mu powinien ruszeniem także powiatu swego, i Hetmani z woyskiem Rzeplitey, gdyby tego potrzeba była, za rekwizycyą Wwdow i Starostow, succurrere maią. Ststowie powinni to uczynić sub poenis legum, a Szlachta ruszyć się, i takowych gwałtow bronić, sub poena centum marc. Ale ruszenie powiatow ściągać się nie ma na W. X. Lit. Wdztwa zaś Poznańskie, Kaliskie, Sandomirskie, Płockie tę konstyt. wzięły do braci: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1664, *tit.* O ludziach swawolnych.

Reassumowano tę konstyt. a. 1609 ile się ściąga przeciwko tym, ktorzyby z kupami zebranemi w dobra Krolewskie, duchowne i świeckie wieżdżali, a w onych szkody, gwałty, i krzywdy czynili, i deklarowano: że to prawo wszystkim in genere Koronnym i W. X. Lit. wdztwom służyć ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 170, *tit.* O ludziach swawolnych.

Z swawolnemi ludźmi, ktorzy w gromadach niezwyczaynych domy szlacheckie naieżdżaią, mordy i gwałty czynią, maiętności, dobytki, i inne supellectilia biorą, i szlachtę do roboty angaryzuią; facta protestatione w Grodzie, każdy ukrzywdzony może w ktorymkolwiek Trybunale Piotrkowskim albo Lubelskim inter causas conservatas sine regestro immediate incidentes, peremptorie czynić, salva inquisitione z Trybunału cum conservatione termini, a data inquisitionis in quatuor septimanis. Z ktorey Trybunał juxta excessus qualitatem ma decydować, etiam in criminalibus citra derogationem prawu de termino facionato. A nakimby infamia per processum juris otrzymana była, takiego stronie wolno poymać. Pozwy na dwie niedziele przed terminem w Grodzie własnym maią być kładzione: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 6, *tit.* O ludziach nieosiadłych.

Swawolni ludzie, ktorzy naieżdżaią, morduią, rabuią, i palą domy szlacheckie, łupią po drogach, miastach, wsiach, i inne okrutne, haniebne facinora committere non verentur,

beneficio juris publici zasłaniać się nie mogą, ale Ststowie Sądowi, i dzierżawcy krolewszczyzn, i Urzędy Grodzkie, a w Prussach Woiewodzkie, i sami ukrzywdzeni, albo od nich na zdrowiu i maiętności niebeśpieczni, gdziekolwiek przyścigną, imać ich mogą, na potężnych pomocy od przyległych Ststow, naostatek i od szlachty, gdyby tego potrzeba była, dosięgaiąc. A miasta wszelakie takowych swawolnikow, gdyby do nich uchodzili, zasłaniać pretextem beśpieczeństwa pokoiu i wolności mieyskich nie maią, i owszem na rekwizycyą lub ukrzywdzonego, lub Ststy wydać onych, i do exekucyi słuszną pomoc dać maią. A gdyby kogo metus, albo inne respectus od popierania odrażały, tedy Instigator Officii castri palatinatus, vel districtus ma na nich tanquam in publica injuria instygować, i ukaże-li potrzeba, konwinkować, i potym exekucyą na nich extendować powinien; a gdzieby się perplexitas iaka in objecto crimine znaydowała, informacyi Krolewsk. dosiądz może; w więzieniu tym czasem Ststa, albo Urząd Grodzki onego zachować ma, i straż nad nim dostateczną mieć powinien. Co wszystko PP. Ststowie Sądowi, i inne wszelkie Urzędy, sub poena 200 marc. si bona sunt libera ad viciniorem capitaneatum, ad cujusvis, tanquam in publica injuria, instantiam, repetenda, et absque quavis appellatione irremissibiliter luenda, exekwować będą powinni. Taż konstyt. referować się ma na tych, ktorzyby takich swawolnych chowali, i auxilium, et patrocinium onym dawali. A ieźliby kto takowego przy poymaniu zabił; tedy o to żadney trudności mieć nie ma, ktorą konstyt. i W. X. Lit. przyimuie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 13, *tit.* Obostrzenie prawa.

Na takową swawolą, ieźliby się kędy ziawiła, zaciągnione iest prawo, ktore na żołnierze, konfederaty (*vide tit.* Żołnierz) iest postanowione. Ta iednak konstyt. tylko do przyszłego Seymu trwać ma. A W. X. Lit. do braci ią wzięło: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 450, § A co się wyżey.

Reassumowano tę a. 1623 in toto konstyt. to ieszcze do niey przydaiąc: że taki każdy ipso facto ma być infamis, i każdemu go wolno poymać, i impune zabić, dobra iego ruchome pobrać, a na nieruchome, i summy pieniężne kaduk sobie otrzymać, a ktoby był bannitem, a takiego swawolnika zabił, eo ipso od bannicyi wolen będzie. Proces iednak, i satisfactio parti ma zostawać wcale. Item nikt takiego nie ma przechowywać. O co forum w Grodzie pro poena 500 marc. albo complicitate infamis. Na co Instygatorowie od Urzędow Grodzkich maią być postanowieni. A gdy takiego swawolnika do Urzędu, albo Sądu Grodzk. ktoregokolwiek podadzą, i prezentuią, Urząd on, albo Sąd exekucyą bez wszelkich dylacyi, appellacyi, gdyby się to iawnie pokazało, że w tey kupie i związku był, powinien z niego czynić, sub poena 500 marc. w Trybunale ad instantiam cujusvis inter causas officii repetenda. Żadne gleyty, sublewacye, relaxacye, ani żadne beneficia juris służyć im nie mogą, i jus civitatis et commorandi w państwach tych mieć nie będą. W. X. Lit. tę konstyt. do braci wzięło: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 462, *tit.* Postanowienie.

Na namowę potęgi woienney przeciwko kupom swawolnym Seymiki postanowione, waruiąc: aby w expedycyach do obrony postanowionych, żadnych tumultow wszczynać nikt nie ważył się, sub poenis legum solito juris processu. *Ibidem.*

Kto z tych swawolnikow we 12 niedziel od publikacyi konstytucyi do Oyczyzny się poiedynkiem wroci, a w Grodzie pobliższym ktorymkolwiek culpam suam przyznawszy, takiey się, iaka na Seymie blisko przyszłym naznaczona będzie, pokucie podda, i że na potym nic podobnego przed się brać, i czynić nie będzie, obliguie się, a potym tey swoiey obligacyi dosyć czyniąc, i sprawiedliwie a przystoynie żyiąc, klemencyi szukać nie omieszka, takiemu do niey przystęp zabroniony nie będzie. Ale to wodzom, praedatoribus, o rożne przeszłe excessy infamibus, proscriptis, bannitis, służyć nie ma, i owszem tacy penom w konstyt. przeszłych, a osobliwie w konstyt. Seymu blisko przeszłego a. 1623 wyrażonym, podlegać nad to maią. Wszystkich infamium takowych swawolnikow do wystrzegania się w obcowaniu, i popieraniu exekucyi z nich regestr z kancellaryi Warszawsk. od trzech Seymow poślednich wypisany, do Grodow ma być rozesłany. Prywatnemu iednak każdemu krzywdy i szkody swoiey wolno dochodzić na osobach, i dobrach tych swawolnikow. *Ibidem*, *f.* 463, § A iż nie tylko.

Poznańskie, Krakow. Kalisk. Sieradz. wdztwa, i ziemia Wieluńska osobne sobie o tym laudum uczyniły. *Ibidem*, *f.* 465, *tit.* Laudum.— *Vide tit.* Lauda.

A W. X. Lit. na Seymikach o to maią Seymik namowić. *Ibidem*, *f.* 469', *tit.* O swawoli.

Potym na Hetmanow oboyga Narodow, sub fide Reipubl. debita włożono: aby swawolne kupy i gromady bili i karali: *a.* 1625, *v.* III, *f.* 489, § Deklaruiemy przytym.

A w Litwie gdyby się takowe swawolne kupy wszczynały, Hetman tameczny dołożywszy się Krola, tyle ludzi na to wyciągnąć, i poty trzymać ma, iak wiele, i poki mu pozwolono będzie, a to z podatkow na Konwokacyi Wileńskiey na obronę Inflant uchwalonych. *Ibidem*, *f.* 490, § A gdzieby się.

Item konstytutucye o nich do Seymu przyszłego całe zostawiono. Gleyty iednak z Kancellaryi wydać im roskazano, z tym dokładem: aby w woysku Rzeplitey służyli, i na potym

nie ważyli się żaden chorągwi podnosić, ani pod chorągwie takie, ktoreby bez pozwolenia podnoszone były, wyieżdżać etc. *Ibidem.*

Potym reassumowano wszystkie prawa i konstyt. przeciwko takim swawolnikom postanowione, i aby one ci, ktorym to prawo pospolite, według konstyt. a. 1609 i innych wszystkich poślednieyszych naznaczyło, sub poena de negligentibus Capitaneis et Officialibus tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. exekwowali, postanowiono: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 522, *tit.* Swawolne kupy.

Znowu reassumowano superiores constit. i takowych wszystkich pro infamibus deklarowano, roskazuiąc Urzędom Starościńskim, sub poena mille marc. Polonic. aby te konstyt. absque quovis strepitu juris do exekucyi przywodzili. Privatis wolno takich imać, i do Grodu oddawać: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 613, *tit.* O kupach swywolnych.

Ststa Brański z temi, co przy nim byli, od wszelkich impetycyi prawnych uwolniony wiecznemi czasy, ktory zelo justitiae, z swawolnych ludzi za informacyą Krolewską, i z powinności Urzędu swego, exekucyą uczynił. *Ibidem.*

Reassumowano tę konstyt. o Stście Brańskim, deklaruiąc: iż obywatele ziemi Bielskiey nie tylko o tych, ktorzy w rozgromieniu kupy tey swawolney są zabici, od potomkow ich, ale i od tych, w ktorych dobrach, albo maiętnościach kupy rozgromienie stało się, ullo modo et praetextu juris pociągani być nie maią. I protestacye, mandaty, processy, tam in criminalibus, quam civilibus causis cassantur, i do Urzędu Mielnick. wydane być maią z Kancellaryi Kor. mandaty, aby wszystkie takowe protestacye, processy z xiąg tamecznych eliminowane były: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 697, *tit.* Uwolnienie.

Znowu przeciwko swawolnikom, ktorzy swawolnie za granice do obcych państw ważyli się temi czasy przechodzić, stacye wyciągać, i insze krzywdy ludziom czynić, konstyt. a. 1624 reassumowano. A co się tycze klemencyi w teyże konstyt. tedy nie we 12 niedziel, ale we 4 niedziele po publikacyi konstyt. teraźnieyszego Seymu nazad się wrociwszy, manifestacyą powrotu swego każdy w swoim Grodzie własnym uczynić ma. A potym Rzeplitey przeciw Moskwicinowi swym kosztem ćwierć przesłużywszy, i znaczną iaką przysługę uczyniwszy, do czci, za zaleceniem, i wyświadczeniem hetmańskim na Seymie, maią przychodzić. Ta iednak klemencya starszym ich służyć nie ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 812, *tit.* Reassumpcya.

Swawolnikow, ktorzy się na Moskiewską expedycyą stawić mieli, a sub praetextu woluntaryoszow swawolnie po rożnych mieyscach przechodząc, szkody, łupy, mordy, rożne excessy, i wiolencye obywatelom Kor. i W. X. Lit. czynić się ważyli, według starych i świeżych praw, iako hostes Patriae Urzędom wszelakim praevia inquisitione karać, i exekucyą z nich czynić roskazano. Co nie ma derogować konstyt. Seymu teraźnieyszego, o prolongowaniu exekucyi: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 840, *tit.* O swawolnych woluntaryuszach.

A tym, ktorzy w Moskwie kosztem swym służyć byli powinni, poena prorogatur. Cwierć iednak według konstyt. a. 1633 w woysku przesłużyć, i znaczną iaką przysługę uczynić maią, i potym do restytucyi czci na Seymie, za zaleceniem i attestacyą hetmańską, przychodzić. *Ibidem*, *f.* 843, *tit.* Prorogacya exekucyi.

Z swawolnikami, aby Urzędy brachii Regalis tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. według powinności na nich włożoney, we wszystkim zachowywały się, postanowiono, i reassumowano wszystkie konstyt. de tumultibus: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 859, *tit.* O tumultach.

Po śmierci Zygmunta Augusta tempore interr. stanęła była konfederacya PP. Rad Kor. w Krakowie, sub fide et honore, iż ku szkodzie i zniszczeniu tak na ciele, iako i na maiętności takiego każdego swawolnego, tak wszyscy społem, iako też i iedna iakażkolwiek część, do ktorych pierwey wiadomość takiey swywoli przyidzie, powinni się ruszyć, i żadnemu takiemu, ani radą, ani żadną przychylnością, by też krwią, i iakimkolwiek powinowactwem złączeni byli, życzliwemi się pokazować nie maią, i owszem każdego takiego karać będą: *a.* 1572, *v.* II, *f.* 839, *tit.* Kaptur.

O tymże w konfederacyi Senatorow, i Rycerstwa ziem Krakowsk. Sandom. i Lubelsk. po śmierci Krola Stefana w Krakowie uczynioney: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1046, *tit.* Confoederatio.

Wwdowie tychże wdztw potestatem mieć będą obywatelow convocandi, et poenas definitas legibus, przeciwko takowym swawolnikom extendendi, a to praemissis literis suis restium po dwakroć do tychże obywatelow, ktore i za trzecie maią być rozumiane. *Ibidem*, *f.* 1048, § Tenże Kaptur.

W konfeder. zaś gener. Warszaw. po śmierci tegoż Krola, co o tym postanowiono, *vide tit.* Sprawy.

Swawolnicy tak w Kor. iako i w W. X. Lit. ktorzy pod pretextem woyskowey służby, albo wybierania chleba, od chorągwi odiechawszy, albo na skład pomiiaiącey chorągwi na wsie, i dwory Krolewskie, duchowne, i szlacheckie napadaią, i one rabuią, stacye wybieraią, rożne krzywdy i gwałty robią, każdemu imać, do Grodow bliskich oddawać, i tam według excessu tak tych, ktorzy na dwory pomienione naieżdżali, iako i tych, ktorzy naprowadzali, sądzić i karać bez wszelkich dylacyi, i appellacyi, praevia inquisitione, pozwolono. A gdzieby na takowym gwałcie w obronie osoby, albo dobr czyich excessivus był zabity, takiego caput ma być

invindicabile: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 534, *tit.* O rabownikach.

A tych, ktorzy podczas inkursyi nieprzyiacielskiey w państwa te ante ingressum Sueticum kościoły, domy, sklepy rabowali, rzeczy od rożnych osob zastawne pozabierali, lub też rzeczy in depositum powierzone wydali, i utaione nieprzyiacielowi wyiawili dobrowolnie, Grody peremptorie praemissa seria inquisitione ex delatione cujusvis sądzić, i satisfactionem każdemu ukrzywdzonemu nakazować maią, salva appellatione na Trybunał inter causas fisci. *Ibidem.*

Declaratur: iż lubo iakimkolwiek sposobem kogo, nad żołnierzow, a poenis perduellionis uwolniono, nie ma to iednak nic privatorum praejudicare injuriis, i owszem wolno każdemu, z iakieykolwiek okazyi był ukrzywdzony, iako i ratione depositorum violationis prawem czynić, i wszystkich swoich szkod i krzywd dochodzić: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 597, *tit.* O dochodzeniu krzywd.

Z mieszczany także czynić prawem, o excessy podczas woyny Szwedzkiey popełnione, wolno. *Vide tit.* Miasta.

Reassumowano W. X. Lit. in toto konstyt. a. 1658 o rabownikach, według ktorey Grody skuteczne judicia, i satisfactionem injuriatis czynić, sub privatione officii powinni, salva appellatione szlachcie osiadłey na Trybunał W. X. Lit. *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 681, *tit.* O rabownikach W. X. Lit.

Swawolnikow, ktorzy pod pretextem Kozakow regestrowych w wdztwie Podolskim bunty czynią, iako hostes Patriae znosić kazano, i commansio w tym wdztwie nie ma im być dopuszczona: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 933, *tit.* Praesidium konne.

O swawolnikach kupami za granice sine consensu Rzeplitey wychodzących, wszystkie prawa reassumuiąc, postanowiono: aby się każdy w takowym zaciągu za granicą zostaiący, do Korony i W. X. Litew. intra spatium 3 miesięcy, od publikacyi po Grodach teraźnieyszego prawa komputuiąc, powrocił, sub poena infamiae, et confiscationis bonorum ex delatione cujusvis w Trybunale ktorymkolwiek decernenda, ac per Capitaneos indilate exequenda. Na ktore infamie gleyty z Kancellaryi Koron. wychodzić nie powinny: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 362, *tit.* O swawolnych.

Znowu prawa wszystkie, dawne i świeże przeszłego a. 1676 Seymu: o niewyprowadzaniu ludzi swawolnych kupami za granice, in toto reassumowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 457, *tit.* O niewyprowadzaniu.

Znowu o swawolnych kupach i zaciągach, konstyt. wszystkie cum rigore in illis expresso reassumuiąc, postanowiono: aby tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. Senatorowie Sądowi, ktorym to de lege należy, takowe kupy i zaciągi znosili. A ieżliby sufficere nie mogli, wolno będzie woiewodztwom one gromić, imać, i do Grodow pro executione oddawać. Grody zaś na gardle takich karać maią. Ci iednak, ktorzy nie dawno citra scitum Krola Imci i Rzeplitey w państwa Cesarza Imci wtargnęli, ponieważ ni odkogo na tym Seymie delati nie byli, tą suspicyą i reatu gravari, ani ulla actione in perpetuum processowani być nie maią. Tym zaś ludziom, ktorzy za granice do Węgier weszli byli, a potym parendo uniwersałom Krolewskim revocatoriis, nazad powrocili, tak tym, ktorzy iuż wyszli, iako i tym, ktorzy in spatio 3 miesięcy naydaley od zakończenia Seymu tego powrocą, wieczną amnestyą dano, cum omni assecuratione zdrowia, honoru, i substancyi. A ieżliby in hoc spatio nie powrocili, takowi in futurum łaski tey incapaces będą. Ta iednak amnestya okrywać nie ma Obersztleytnanta Szwarca: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 564, *tit.* O kupach swawolnych.

Z swawolnemi, ktorzy ludzi rożnych nieosiadłych Wołochow, Serbow, Tatarow, także szlachtę czci odsądzonych, naostatek poddanych swoich zebrawszy, po maiętnościach szlacheckich wodzą, stanowiskami, noclegami, pomykaiąc się od wsi do wsi, poddanych ubogich z wielką ciężkością Stanu Szlacheckiego niszczą, forum na Trybunale podług praw i konstyt. przeszłych inter causas militares naznaczono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 967, *tit.* O szkodach.

Ktokolwiek tak z Korony, iako i z W. X. Lit. ważyłby się z kupą ludzi nad prawo, privata authoritate infestis signis w Wołoską i Multańską ziemię naieżdżać, i pokoy z Cesarzem Tureckim targać, takowego każdego pozwać powinien Instygator Kor. na Trybunał, a tam zaraz poena infamiae, et confiscationis bonorum na pozwanym skazana być ma. A ieżliby Instygator w tym był niedbały, i o takie crimen, zaraz iak się stanie, nie pozywał, ma być poena 2,000 zł. ad instantiam cujusvis tamże na Trybunale toties, quoties repetenda karany, ktorą położyć powinien, sub poena bannitionis: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 323, *tit.* Poena na tych.

O swawolnych konstyt. a. 1609, 1611, 1613, 1623, 1634 reassumowano W. X. Litew. A wdztwa i powiaty tameczne na Seymikach Relacyinych namowią sobie securitatem, i po parafiach Rotmistrzow postanowić, pod władzą Wwdow, Kasztelanow, Marszałkow, i Chorążych powiatowych, ktorzy in casu ziawienia się iakich swawolnych kup, one imać, znosić, i do Wdow, Ststow, i innych Urzędow pro executione oddawać będą: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 686, *tit.* Securitas interna.

Ur. Instygatorowi Koron. zlecono, aby na Seym wydał mandaty Ur. Piotrowi Baranowskiemu Marszałkowi ostatniego Związku Koron. i ad hunc solum casum warowano, aby deputacyi z Izby Poselskiey żadna kontradykcya czyniona być nie mogła. In futurum zaś

tak w Koronie, iako i w W X. Lit. Marszałka sub quovis nomine, et titulo do rządow konfederacyi zakazanych należącego, i Konsyliarzow, infames, et pro invindicabilibus capitibus deklarowano, i ktobykolwiek onego zabił, mieć będzie gradum ad praemium pierwszego wakansu; a plebejus za tę przysługę ad praerogativam honoru szlacheck. powinien być admissibilis; gwoli czemu konstyt. a. 1677 reassumowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 61, *tit.* O Marszałku związkowym.

Swawolne kupy, i Regimentarze woluntarskich dywizyi od amnestyi ratione causarum facti, violentiarum, excessuum, et criminum particularium, excypowani Sądem gener. konfeder. Sandomirsk. et ubiquinario foro, w każdey prowincyi, sine ulla exceptione fori, et praecisa appellatione mediante inscriptione relationum w Grodach proprii districtus sprawić się powinni. Wyiąwszy tylko publiczne i pospolite krzywdy, ktore artykułem sub tit. Ubeśpieczenie, i ziednoczenie Stanow Rzeplitey, w wieczne zapomnienie puszczono. *Poparcie Konfed. Sandomirskiey*, *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 180, *tit.* O kryminałach.

Wszelaką rozpustę i drogę do nowey mieszaniny zamykaiąc, przeciwko tym, ktorzyby pokoy wzruszyli, iawnie, czy taiemnie stronę Szwedzką wspierali, i z nieprzyiaciołmi I. K. Mci i Rzeplitey korrespondowali, traktat Warszawski łamali, na kryminały contra pacta odważali się; Sądy extraordynaryine, władzę Sądow Seymowych reprezentuiące, aż do Seymu pierwszego po zakończonym traktacie z koroną Swedzką trwać maiące, przy boku I. K. Mci, Senatorach i Ministrach Status, ktorych liczba nad 8 mnieysza być nie powinna; z Koła zaś Rycerskiego od każdey prowincyi po 8, ktorych także razem komputowanych liczba nie mnieysza nad 12 znaydować się ma, postanowiono, i tych Sędziow, z Małey i Wielkiey-Polski zaraz specifice naznaczono, przysięgę ich, i ordynacyą tych Sądow opisano. *Traktat Warszawski*, *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 247, § 4, Oprocz tego.

Swawolnych kup zbierać, chorągwi utriusque authoramenti podnosić i utrzymywać, niemi dobra Krolewskie, duchowne, i szlacheckie aggrawować, do pogranicznych państw excursy czynić, guerras, machinationes moliri zakazano. Konstyt. dawnieysze, osobliwie a. 1609, 1655 i Rady Walney Warszawsk. przeciwko nim reassumowano, pro hostibus Patriae, et ipso facto infamibus, activae vocis, et quorumvis muniorum Reipublicae incapacibus deklarowano: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 290, *tit.* O ludziach, i kupach swawolnych.

Konstytucyą Koronną o kupach swawolnych W. X. Lit. przyięło; similiter i o Seymikach Relacyinych akceptowało. *Ibidem*, *f.* 331, *tit.* O kupach swawolnych.

O swawolnych *plura vide tit.* Lauda. Pacta. Rozboynicy.

O swawolnych Kozakach, *vide tit.* Kozacy

De vagis raptoribus, *vide tit.* Hultaie, *tit.* Łożni ludzie.

Poskromienie swawolnych Kurpikow w ziemi Łomżyńskiey W. Mniszchowi, moderno possessori leśnictwa Kupiskiego polecone: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 670, *tit.* Poskromienie.

Świadectwo.

Dwu świadkow szlachty osiadłych, i dobrey sławy trzeba za przysięgą na dowod listu, gdzieby xiąg ziemskich nie było: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, § Ut deinceps.

Sześciu świadkami przysięgą na wieczny zapis uczyniony, pozwany odwodzić się ma: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 362, *tit.* De inscriptionibus.

Świadectwo iakie ma być na przekonanie szlachcica oskarżonego o bicie fałszywey monety, i iaki iego odwod: *vide a.* 1527, *v.* I, *f.* 476, § Ad corrigenda.

Świadectwo o dowodzenie szlachectwa, *vide tit.* Szlachcic.

Świadectwo na wywod o kradzież sługi, *vide tit.* Sługa.

Sześcią świadkow ma się wywieść potwarzony od panny o gwałt: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De violationibus.

Sześć świadkow dosyć ku sprawie temu, ktory in defensione sui kogo zabiie, mianowicie na drodze: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 274, *tit.* De homicidio.

Dwunastą świadkow ma być dowod gwałtownie wydartych pieniędzy: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 39, *tit.* De expurgatione.

Gdy aktor przy Woźnym albo przez Woźnego o co się oświadcza, ma mieć dla świadectwa przy sobie dwoch szlachty: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De nobilibus.

Świadkami się ma odwieść o gwałt, bogaty ubogiemu: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De homine paupere.

Świadczyć etiam excommunicati mogą, gdyby innych nie było. *Ibidem*, *f.* 18, *tit.* De testibus.

Świadkami się odwodzi dziedzic pozwany, że dobra zastawą trzymał: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 75, *tit.* De amputandis calumniis.

Świadkami rękoymia przekonać ma tego, za kogo ręczył, gdyby się długu zaprzał: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 51, *tit.* De fidejussoria cautione.

Świadectwo krewnych o przedanie dobr ważne. *Ibidem*, *f.* 18, *tit.* De testibus consanguineis.

Świadkami w rzeczach ziemsk. krewni bliscy, to iest: stryi, brat stryieczny, cioteczny, wuieczny, siostrzeniec, i zięć być nie mogą; ale szlachcic ktoregokolwiek powiatu i ziemi Mazowieckiego wdztwa może być świadkiem, choćby też miał rodzice żywe, tylko ma być dobrey sławy, i w poczciwości swey nie podeyrzany. *W Except. Mazowieck. a.* 1576, *v.* II, *f.* 934, *tit.* O wywiedzeniu świadkow.

Gdzie zaś idzie o poczciwość, herbowni, kre-

wni, i powinowaci, także iednacze, i umowce mogą być świadkami. *Ibidem*.

Świadkow, gdyby strona stronie od krzyża odgroziła, ieźli iednego, tedy strona sine detrimento causae suae ma z drugiemi świadkami, ktorzy zostaną, przysiądz, a ieźli wszystkich, ten, kto odgroził za zeznaniem Woźnego i dwu szlachty, ktorzyby w Sądach albo u krzyża słyszeli takie odgrożenie, i za przysięgą strony ma sprawę tracić. *Ibidem*.

Świadkowie etiam ex Equestri Ordine we wszystkich kryminałach seymowych i trybunalskich depozycye testimoniorum suorum poprzysięgać powinni: *a*. 1667, *v*. IV, *f*. 917, *tit*. Deklaracya.

Ieźliby proprietates fundorum, albo alienationem onych przez wizye, albo inkwizycye probować świadkami osiadłemi szlacheckiego stanu w urodzeniu rownemi przyszło, juramentum corporale tak, iako w kryminałach, praestari od nich ma, sub nullitate testimonii. Co i w zaczętych a nieskończonych ieszcze sprawach fundorum w Trybunale observari ma: *a*. 1670, *v*. V, *f*. 75, *tit*. Świadkowie. — *Vide tit*. Scrutinium.

Świadkowi, gdyby pozwany, w polu ignobilitatem zadał, chcąc przez to aktorowi w rozgraniczeniu przeszkodzić, inni pięciu świadkowie maią go wyświadczyć, iż iest: possessionatus, et habetur in vicinia pro nobili, et servitia bellica cum nobilitate peragit, a takie świadectwo uydzie natenczas, aby mogł być przyięty do przysięgi z aktorem: *a*. 1523, *v*. I, *f*. 412, § Si vero citatus, sive victus.

Świadkowie w W. X. Lit stanu szlacheck. tacto pectore, a prostego stanu ludzie corporali juramento przysięgać, i strony wprowadzaiąc świadkow per se, vel suos plenipotentiarios, super incorruptionem testium juramentum wykonać powinny: *K. L. a*. 1726, *v*. VI, *f*. 462, *tit*. Inkwizycye.

Pisarze Ziemscy i inni Officyalistowie Sądowi od wysłuchania świadkow, co za salarium brać maią, *vide tit*. Salaria.

Woźny świadkom formam juramenti odmieniać nie ma. *Vide tit*. Woźny.

Syn.

Synowie, poki oycowie ich żyią, własney pieczęci nie maią, ale tylko oycowskiey używać maią: *a*. 1346, *v*, I, *f*. V, *tit*. De filiis.

Syn maiąc oboie rodzice żywe, nie ma państwa żadney rzeczy, ani mocy dania żadney maiętności. *Ibidem*, *f*. 31, *tit*. De ludo.

A ieżeli się przez grę zadłuży, płacić nie winni rodzice; a postanowienie iego z kimkolwiek uczynione, nieważne. *Ibidem*.

Syn będąc sub potestate patris od braci nieoddzielony, ieźli co w karty, albo w inną grę szkodliwą przegra, na iego część albo dział ma być poczytano. *Ibidem*, *f*. 37, *tit*. De filio non emancipato.

Synowi nierządnie narodzonemu, głowa matki iego płacona być ma. *Ibidem*, *f*. 26, *tit*. De illo, qui occidit.

Syn za oyca karany być nie ma, wyiąwszy, by występku oycowskiego był uczestnikiem; karany zaś być ma albo na rzeczach ruchomych, albo na dziedzictwie, ad fiscum. *Ibidem*, *f*. 54, *tit*. De eo, qui etc.

Syn, ktoryby odpowiedział rodzicom swym, albo im niebeśpieczeństwo iakie czynił, albo ranił, taki za słusznym wywodem nie inaczey karany być ma, tylko iakoby gleyt Krolewski zgwałcił: *a*. 1578, *v*. II, *f*. 978, *tit*. De injuriosis.

Syn urodzony z matki, ktora była nałożnicą oycowską, w dobrach żadnych nie dziedziczy, ani żadney prerogatywy szlacheckiey mieć nie może: *a*. 1578, *v*. II, *f*. 971, *tit*. De illegitima prole. — *Vide tit*. Bękarci.

Synom wtorey żony, po śmierci oycowskiey, nie ma się dostać część pierwszey żony: *a*. 1420, *v*. I, *f*. 74, *tit*. De eo, qui filios.

Plura vide tit. Dzieci. Bracia. Oyciec. Siostry.

Szczepie, vide tit. Drzewo.

Szkody, szkodnicy.

Szkody na woynie przez Szlachtę podięte, Krol nadgradzać powinien: *a*. 1374, *v*. I, *f*. 56, § Demum, si nostro.

Podobnyż temu statut: *a*. 1433, *v*. I, *f*. 91, *vers*. 3, § Item promittimus.

Szkodnicy nocni na polu, gruntach, rolach, z kościołow brani być maią: *a*. 1543, *v*. I, *f*. 578, § Item pro decimis.

Szkody przez bydło uczynione, *vide tit*. Bydło.

Na szkody przysiądz wolno aktorowi: *a*. 1523, *v*. I, *f*. 405, § Sed si citatus.

De damnis a possessoribus fluminum, navigantibus illatis, in Masovia Capitaneus decidat: *a*. 1538, *v*. I, 537, *tit*. De damnis.

Szkody w duchownych imionach od żołnierza uczynione, aby nadgrodzone były, Ststowie z grozą przycisnąć maią. A Rotmistrze i Dziesiętnicy, tanquam criminum conscii, do wieży maią być dani, i w niey ad plenariam satisfactionem detinendi: *a*. 1496, *v*. I, *f*. 277, *tit*. De stipendiariis.

Szkody w dobrach duchownych i świeckich przez towarzystwo poczynione, albo Rotmistrz nadgrodzić, albo ie na żołdzie szkodnika wytrącić powinien: *a*. 1527, *v*. I, *f*. 473, § Ut autem.

Szkodnicy woienni ubogim duchownym krzywdę czyniący, w prawie duchownym odpowiadaią, gdzie przekonani, a klątwę na sobie dłużey niż rok noszący, do wieży być maią dani: *a*. 1475, *v*. I, *f*. 226, *ver. ult*.

O szkodę duchowną pozwać może gdzie kto chce, bądź do Sędziego mieysca tego, gdzie się szkoda stała, bądź do Sędziego, gdzie szkodnik mieszka: *a*. 1505, *v*. I, *f*. 323, § Ultimo.

O szkody poddanym uczynione przez tego, ktory wykupion będzie z dobr Krolewskich, jure

terrestri cum eo agendum, in sex septimanis a positione citationis: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 520, *tit.* De redemptione.

Szkody, i zakłady wolno każdemu przy zapisie mianować, gdy się strony z sobą zgodzą: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 581, § Ad effugiendas. Quarum quidem.

Na uznanie szkod od pędzących woły, bydło, lub konie, albo też od przeieżdżaiących uczynione, Woźny ze dwu szlachty sprowadzony być ma; a in defectu Woźnego i szlachty, czterech, albo naymniey dwoch przysięgłych mieyskich lub wieyskich; a co ci osądzą, przez szkodnika zapłacono być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 520, § Quia frequenter.

Szkody podięte z strony niesłusznego uproszenia kaduku, *vide tit.* Kaduki.

Szkoła.

Szkoła rycerska we Lwowie naznaczona, i temu, ktory iey pierwsze fundamenta założy, przywiley na to ma być dany: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 789, *tit.* Szkoła rycerska.

Także w Krakowie, *vide tit.* Akademia.

Także August II szkołę rycerską, na ćwiczenie młodych ludzi in mathematica militari, obiecał kosztem swoim wystawić: *in Pactis Conventis*, *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 31, § Szkołę.

Szkoły: Krakowska, Poznańska, i Pułtuska, reformowane być miały za Zygmunta Augusta: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 625, *tit.* O szkołach.

O szkołach *plura vide tit.* Akademia, *tit.* Fundacye, *tit.* Klasztory.

Szlachcic.

Szlachcicem ten tylko słusznie nazwać się może, ktorego oboie rodzice są szlachetnie z domu szlacheck. urodzeni, i ktorzy wedle obyczaiu Oyczyzny, i zwyczaiu Szlachty mieszkaią w swych dzierżawach, czyniąc prawem szlacheck. Krolestwa Polskiego: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 303, § Et quoniam.

Za szlachtę także i ci poczytani być maią, ktorzy tylko z oyca szlachcica, a z matki stanu prostego się rodzą. *Ibidem.*

Szlachcic rzemiosłami mieyskiemi bawić się nie ma, inaczey traci szlachectwo. *Ibidem.*

O tymże, iż szlachectwem bronić się nie mogą, ktorzy się sprawami temu Stanowi nieprzyzwoitemi bawią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Drudzy.

Szlachcic szlachectwo traci, ieźli będąc w mieście osiadły, handlami, i szynkami się bawi mieyskiemi, i Magistratus mieyskie odprawuie, i potomstwo iego podtenczas spłodzone, i on sam dobr ziemskich nie może nabywać. A ieżliby nabył, dobra iego terrestria jure caduco każdy szlachcic uprosić sobie może: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 806, § Nakoniec.

Reassumowano tę konstyt. na tych, ktorzy po miastach abutuntur praerogativa Nobilitatis, monopolia, szynki, handle, i opificia mechanica traktuią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 463, *tit.* Nowa Szlachta.

Wolno iednak Szlachcie w miastach domy, place, szpichlerze, sine praepeditione cujusvis, kupować sobie, byle iurisdykcyi mieyskiey nie zbraniali się, a wszystkie powinności, i obowiązki mieyskie z onych placow podeymowali: *a* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Aby Szlachta.

O tymże obiter. Ale łoźnych, przekupniow, i rzemieślnikow protegować w domach swoich nie maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 26, *tit.* O ludziach łoźnych.

Szlachcicowi kmieć zadawszy nieszlachectwo, szkodzić mu nie może, wyiąwszy, żeby to słyszał, iż mu inszy szlachcic toż zadał, a on się nie sprawił: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 79, *tit.* De vituperatione.

Szlachcic, co piwo w mieście szynkuie, albo się tuła, a byłby od kmiecia o szlachectwo naganiony, sprawić się powinien. *Ibidem.*

O szlachectwo nie Sąd duchowny, ale świecki sądzić ma: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 101, *tit.* De decimis per nobiles cultis.

Szlachcica, i matkę iego ktoby naganił, mieniąc go być niepoczciwego łoża, a nie dowiodłby tego, iako o głowę, 60 grzywien traci, i odwoływać ma, mowiąc: com mowił, kłamałem iako pies: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 34, *tit.* De improperationibus.

A ieźli się tego zaprze, przysięgą uchodzi: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 78, *tit.* De vituperatione.

Na Szlachcie win przysądzonych Krol nie ma nikomu dawać: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Praeterea ut inter Nobiles.

Reassumowano to: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Win.

Szlachta tylko sami do głownych kościołow na beneficia dawani być maią. *Ibidem*, *f.* 595, § Ponieważ.

Plura o tym vide tit. Beneficia, *tit.* Duchowni, *tit.* Plebeji.

Szlachcic żaden nie ma być iman, ani mu dobra konfiskowane i brane będą, chyba, że będzie jure convictus: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 83, § Item ut gratia.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Caeterum, *et a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Confirmatio jurium.

Ani sponsione fidei przez Krola obstringetur, mianowicie osiadły, chyba jure victus: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 559, *tit.* De sponsione fidei.

Secus erit, ieżeli będzie in exercitio rei militaris, albo gdyby z nim przypadła sprawa, ut cum servitore, factore, administratore etc. *Ibidem.*

O tymże. Że ani od Krola, ani od żadnych Urzędnikow, ieno według statutu pomienionego a. 1540 sądzony, ani iman być ma do więzienia, aż prawem przekonany będzie: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Ślubem.

Szlachcie wolno dobr nabywać w mieście Lwowie. *Vide sub tit.* Miasta: Lwow.

Szlachta, dobra prawu mieysk. podległe, quocunque juris titulo trzymaiący, z tychże dobr

wszystkie podatki płacić powinni. *Vide tit.* Miasta.

Szlachta sami Senatorami, i Urzędnikami być maią: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, *ver.* 9.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Iż stan. — *Vide tit.* Senator.

Szlachcicem ktoby się czynił nie będąc nim, a byłby zabit, głowa iego płacona być nie ma; a ktoby o to czynił, 120 grzywien przepada, i rok 6 niedziel w wieży na dnie ma siedzieć. Co się i o ranach ma rozumieć: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 606, § Gdzieby kto.

Declaratur: ktoby się szlachcicem mienił, i udawał, nie będąc nim, dobra swoie traci, połowicę do kwarty, a połowicę delatori. O co forum na Trybunale inter causas officii; a nieosiadły taki w Grodzie, albo na Trybunale ma respondować, i za przesądzeniem poł roka w wieży siedzieć: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272, *tit.* O szlachectwie.

Ktoby zaś nieszlachectwo niewinne zadał komu, i akcyą intentował, taki winą statutu ma być karan. *Ibidem.*

Szlachectwa swego kto chce dowodzić, ma stawić świadkow, dwoch de sua genealogia, ktorzyby pod przysięgą zeznali, iż iest ich bratem de stirpe eorum paterna procreatus, a de secunda, et tertia genealogia także po dwoch: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 16, *tit.* De nobilitate.

Szlachectwa wywod ma być na Seymiku Deputackim swego wdztwa, z ktorego na Trybunał ma strona przynieść attestacyą, a potym z krewnemi własnemi przysiądz: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1502, *tit.* O nowey Szlachcie.

Szlachectwo czyie ktoby poprzysiągł nie będąc krewnym, ma szlachectwo tracić, i dobra do aktora przepadać maią. *Ibidem.*

Szlachectwa poddany nie może otrzymywać, bez woli pana swego dziedzicznego, sub nullitate szlachectwa. *Ibidem.*

Ta konstytucya a. 1601 służy i W. X. Litew. *Ibidem.*

Szlachectwo tylko na Seymie, albo w woysku ma być dawane dla znaczney dzielności: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 971, *tit.* Plebejorum nobilitatio.

Declaratur: iż za zaleceniem od Senatu, i Posłow Ziemskich, a w woysku od Hetmana; i ma to być konstytucyą obiaśniono. Inaczey żaden list na szlachectwo ważny być nie może: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1502, *tit.* O nowey Szlachcie.

Toż służy i W. X. Lit. *Ibidem.*

Reassumitur: a wszyscy po konstyt. a. 1601 na przyszłym Seymie stanąć maią z przywileiami pro cognitione, ieźli dla zasług woiennych Szlachtą są kreowani: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 169, *tit.* O nowey Szlachcie.

Szlachectwo ktoby non suo ordine otrzymał, a potym łokciem mierzył, i towary wszelkie przez faktory swe w rożnych sklepach przedawał, taki na Trybunale ad instantiam cujusvis inter causas officii słusznemi dowodami convictus, maiętności swych fisco Regio połowicę, a delatori jure victori połowicę przepadać, i w wieży siedzieć ma, salvis juribus privilegiorum miast Krolewskich Koronnych, ktore maią na trzymanie dobr ziemskich: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1676, *tit.* De plebejis.

Do szlachectwa wywodu przy świadkach w dawnych konstytucyach opisanych, authentica testimonia literatoria każdy powinien pokazać, iako reformacye, działy, et bonorum terrestrium dispositiones. A ktoby dotąd wywodu takowego nie uczynił, i na potym uczynić nie mogł, choćby też i na urzędzie, lub na dygnitarstwie zasiadł, ma functione sua carere, i urząd pro vacanti rozumiany być ma. O co Posłowie na Seymie urgere maią: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 805, § Do wywodu.

Ktoby przez dekret seymowy, albo trybunalski non per serias controversias, ale in contumatiam, albo in condicto tylko ferowany, nie wywiodłszy się legitime na Seymiku powiatu swego zkąd originem duxit? szlachectwo przysądzone miał, suprascripto modo powinien się wywodzić. *Ibidem*, § Ktoby przez dekret.

A kto się sine fraude wywiodł, inkwietowany być nie ma. *Ibidem.*

Ignobilitatem reconventionaliter zadać nikt nie może, aż się w przod objicienti sam wywiedzie. *Ibidem*, § Komu.

Ktoby deficiens in deductione nobilitatis suae szlachcicowi nie naganionemu bez żadnych wywodow i dokumentu prawnego zadał nieszlachectwo, a onby się nie tylko pokrewnemi według prawa, ale i dyspozycyami wywiodł, ad instantiam ukrzywdzonego poena colli karany być ma. *Ibidem*, *f.* 806, § Nakoniec.

Szlachcic ignobilem do herbu przyiąć, i za nim świadczyć, i za powinnego swego przyznawać, pod utraceniem swego własnego szlachectwa nie powinien. O co forum na Trybunale inter causas oficii ad instantiam cujusvis. Co się ma rozumieć i na tych, ktorzy po konstyt. a. 1578 ważyli się do herbu cudzego priwatim accedere, i w cudze się herby intruserunt. *Ibidem*, *f.* 805, *tit.* O wywodzeniu szlachectwa.

Szlachectwa nie mogą być dawane, ieno za zgodą wszystkich Stanow na Seymie, ktorym samym cognitio należy, ieżeli słusznie może kto do tego kleynotu być przypuszczony, albo nie: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 11, *tit.* O indygenatach.

Według dawnych praw maią być konferowane. *Ibidem.*

W wdztwach: Kiiowskim, Bracław. i Czerniechow. z okazyi xiąg ziemsk. i grodzk. popalonych, szlachectwa wywod taki. Attestacyą wziąść trzeba od Dygnitarzow, i Urzędnikow Ziemsk. o zgubie akt tamtego wdztwa, za ktorą nie ma nikt być u prawa necessytowany do pokazania starych dyspozycyi. Ale przy attestacyi od Seymiku, na ktorym się wywodzić kto będzie, i przysię-

dze dwoch szlachty de linea paterna, i drugich dwoch de linea materna, sam insuper na to przysięże, iż miał dyspozycye w aktach zgubionych. A potym na prawdziwe iego świadectwo, dedukcya ma być determinowana. A ktorzyby świadkowie dali testimonium nie szlachcicowi, a byliby o to legitime convicti, własne szlachectwo tracić maią: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 449, *tit.* Securitas honorum.

Potym po Szwedzkiey woynie in universum sposob wywodzenia szlachectwa postanowiono taki: Wszyscy obywatele wdztw i ziem, ktorym podczas Szwedow akta popalone są, ktoby tego potrzebował, genealogią domu, i rodzaiu swego od dziada począwszy, fideliter, tak iako iest w rzeczy samey, spisawszy, cum manifestatione de combustis per hostem actis, w ktorym domu iego dyspozycye były, et de amissis literis, ktoremiby starożytność urodzenia swego deducere mogł, zaraz przy manifestacyi, intra decursum 3 annorum ab actu praesentis Conventus computando, per oblatam do Grodu własnego podać ma. A ktoby zmyśloną w xięgi dał wpisać, chcąc się wdzierać w prerogatywę Stanu Szlacheck. wolno będzie każdemu do lat 6 i 6 miesięcy przeciwko takiey genealogii zanieść protestacyą, a on inquisitione dowodzić powinien, że prawdziwą domu swego podał genealogią, i dwu de linea paterna, i drugich dwu de linea materna pokrewnych stawić, ktorzy na Seymik świadectwo starożytności iego dawszy, na Trybunale rowno z nim poprzysiądz będą powinni realitatem genealogii iego. A czyia manifestacya z genealogią przez lat 6 i 6 miesięcy sine contradictione w xięgach zostawać będzie, iuż po wyiściu czasu mianowanego, żaden protestacyi zanosić, et in dubium vocare tey genealogii nie będzie mogł, ale iuż tak on, iako i sukcessor iego przy swoiey genealogii cum duobus testibus de linea paterna, et cum duobus aliis de linea materna na Seymiku prezentowawszy się, w Trybunale z temiż świadkami realitatem genealogii poprzysiądz powinien będzie. Tymże sposobem i ci ktorzy się z swoich wdztw i ziem do inszych wynieśli, ad proprium districtum, zkądby się wywodzić powinni byli, ziechawszy, postąpić maią. I minorennes przyszedłszy do lat swoich, tymże sposobem per omnia postąpić, i genealogie cum manifestationibus w Grodzie zanieść powinni będą. Ieżliby iednak stryi, lub inszy opiekun imieniem ich zaniosł manifestacyą, i genealogią ich podał do xiąg, tedy oni ad annos debitae aetatis przyszedłszy, inhaerendo manifestationi, et oblationi, illius genealogiae, manifestacyą swoię zanieść powinni będą: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 538, *tit.* Securitas honorum.

Szlachcicowi każdemu, ktoremuby post deductam na Seymiku swoim nobilitatem, zadano ignobilitatem, wolno o to sprawę na początku Trybunału ex regestro speciali sobotnich spraw prozekwować, non obstante partis adversae resistentia. Czego Trybunał bronić nie ma, i owszem takie sprawy accelerare, i karać, ile gdyby iakiemi zarzucaniami sine ulla causa na starożytne familie porywano się: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 928, *tit.* Securitas honorum.

Ta konstyt. ściągać się ma i na przeszłych czasow obiekcye. *Ibidem.*

Sprawy in objectione nobilitatis w Trybunałach, aby nie wprzod były sądzone, aż deductio na Seymiku Deputackim będzie wywiedziona nazaiutrz po odprawionym, albo zerwanym tymże Seymiku. A ieżliby na Marszałku Seymik się zerwał, tedy przecie nazaiutrz pod dyrekcyą pierwszego wdztwa tamtego, albo ziemi Urzędnika, ma być ta dedukcya wywodzona, i fideliter konnotowana, do Trybunału odesłana: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 776, *tit.* Deductio nobilitatis.

Podeyrzani o szlachectwo, nowych miasteczek i wsi pod swemi tytułami fundować nie powinni, i przywileiow na ich erygowanie Kancellarye pieczętować onym nie maią, sub confiscatione takowych miasteczek i wsi: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 242, § A ponieważ.

Do szlachectwa i indygenatow odtąd przyimowani być nie maią, ktorzyby tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. na Seymiku przedseymowym z tym się nie odzywali, i przez Posłow Ziemsk. za sobą instancyi nie mieli: *K. L. a.* 1676, *v.* V, *f.* 446, *tit.* Nobilitacya.

Szlachtę nową w Koronie, i w W. X. Lit. ktorych siła na przeszłym Seymie a. 1676, iakąś nieostrożnością, mimo zalecenie Krola Imci, i PP. Hetmanow oboyga Narodow, in volumen legum weszło, in suspenso cum suis praerogativis do przyszłego Seymu zostawiono. Tych zaś, ktorzy od Krola Imci, i WW. Hetmanow rekomendowani są, regestr na Seymiki Krol Imć przysłać ma: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 492, *tit.* Deklaracya o nowey Szlachcie.

Szlachcie nowo-kreowaney officia et beneficia ad tertiam progeniem nie dawać, i na poselstwa nie posyłać, (wyiąwszy tych, ktorzy zdrowiem, albo substancyą zaszczycać będą Oyczyznę, i ktorzy ex antiquis familiis externis przyięci będą) przyobiecał in pactis conventis Nayiaśn. August III: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 625, § Cudzoziemcow.

Szlacheckie sprawy, ktore do Niemieckich Sądow przychodzą, Krol z Senatorami przy sobie będącemi ma sądzić: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598. § Iż w Niemieckich Sądach.

Szlachta in casibus statuto expressis na dobrach może być karana: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 620, *tit.* O karaniu występnych.

Szlachta składow przestrzegać nie powinna: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 683, *tit.* Ustawa. — *Vide tit.* Składy.

Szlachcie na dziedzicznych ich gruntach pożytki wszelakie, kruszce, sol, etc. wolne być

maią: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 900, § Aby wątpliwość.

Item iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 920, § Aby wątpliwość.

Item w artykuł. pact. conv. Krola Michała: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 27, § Fodinas, i szyby wszelakie etc.

Toż iisdem verbis *w Pakt. konwent. Iana III*, *i Augusta II.* I znowu *in artic. Pact. conv. Augusta III.*

Szlachta woynę służyć powinni, ale za granicę ieździć nie powinni: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 43, *tit.* Milites et Nobiles.

Chyba że im Krol sowicie nadgrodzi, albo ich uprosi. *Ibidem.*

Od służby woienney żaden szlachcic wolnym, i wyiętym przez Krola być nie ma, procz tych, ktorzy choruią, albo postarzeli się, albo są na potrzebie Rzeplitey. *Ibidem.*

Podstarościowie Sądowi, Burgrabiowie, zamkow pogranicznych Prezydentowie: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 530, *tit.* Ut omnes.

Etiam ci wolni nie są od służby woienney, ktorzy dobra swoie przedawszy, w miastach mieszkaią, i z lichwy żyią, sub confiscatione omnium bonorum suorum: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 972, *tit.* O szlachcie, co zgołocieli.

Szlachcic na woynie poymany, u Krola nadgrody szukać ma: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 56, § Demum.

Ale gdzieby granic od nieprzyiaciela nie bronił, a on do Korony wtargnąwszy, bitwęby dał, i szlachcica poymał, tedy tylko za więzienie satysfakcyą mieć ma: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Item promittimus, *ver.* 3.

Szlachcic szlachcica gdyby privata authoritate gwałtem poymał, więził, przepada poenam 120 marc. i ma siedzieć w wieży na dnie rok pro poena publica, i znowu ma tyle troie siedzieć, iak go długo w więzieniu trzymał, sub poena infamiae, i szkody powinien refundere, na ktore aktor przysięże, i rany ieźliby miał iakie, według prawa zaplacić ma. Co Sąd Ziemski ma ex scrutinio cognoscere: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O poymaniu.

Toż się ma rozumieć o Stście, gdyby sub praetextu officii kogo więził, excepto jure victo recenti crimine. *Ibidem.*

O eliberacyą szlachcica więzionego, wolno każdemu iego powinnemu, albo przyiacielowi, także panu o sługę, i słudze o pana pozywać na Roki Grodzkie peremptorie. A Ststa powinien decernere eliberationem sub poena bannitionis, citra quamvis appellationem et prosecutionem tego, ktoryby dekretowi dosyć czynić nie chciał. *Ibidem.*

Excipiuntur słudzy iawni złodzieie, albo zdraycy, ktorych wolno zawsze poymać. *Ibidem.*

Zaszła była protestacya wdztw Kiiowskiego, Wołyńsk. i Bracławsk. przeciwko temu prawu, ale na teraźnieyszym Seymie przyięli ie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1503, *tit.* O więzieniu szlachcica.

Szlachcica in criminalibus obwinionego, gdyby kto do więzienia zamkowego oddać, i instygować nań chciał, takowego więzienia Urząd Grodzki nie ma nikomu sub poena 100 marc. bronić, ad decisionem causae, salva appellatione na Trybunał bliższy. Instigans iednak ma go strzedz, i żywnością opatrywać. A gdyby inculpatus niesłusznie do więzienia per definitivam sententiam znalazł się być podany, tedy onemu nie z Urzędem, ale z tym, ktoryby go obwinił, i do Urzędu podał ratione praemissorum in foro competenti patebit via: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 4, § A iż w zamkach.

Szlachcic w mieście o gwałt poymany, przez Urząd Mieyski sądzony być nie ma, ale zatrzyman być może: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 396, *tit.* De eadem captivitate.

O tymże: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 477, § Quod ad violentias.

Toż i w statucie Toruńskim: *a.* 1538, *v.* II, *f.* 522.

Ktory statut potwierdzony iest: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § W statucie.

O tymże imaniu szlachty, pro admissis criminibus w miastach, *masz*: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 521, *tit.* De captivatione nobilium.

Szlachcic łożny w mieście excessivus przed Urzędem Grodzk. tacto termino takim postępkiem, iaki w konstyt. a. 1598 opisany iest (*vide supra tit.* Mężoboystwo) etiam in civilibus causis sprawować się powinien, salva appellatione na Trybunał Piotrkowski, albo Lubelski, a w W. X. Lit. na Wileński, i gdzie się odprawuie, inter causas conservatas in duabus septimanis. A taki obwiniony civiliter szlachcic łożny, albo possessionatum nobilem, albo też civem de parendo judicato stawić powinien, albo zastawę taką, ktoraby korrespondowała damno, u Urzędu zostawić, albo ieźli z tego dwoyga nic nie uczynił, w więzieniu ad decisionem causae, et satisfactionem judicato, przez Urząd ma być zatrzymany, salvo statuto Thorunensi de violentia in civitatibus per nobilem illata: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 4, § Do tego, iż w miastach.

Szlacheckie grunta od wszelkich podatkow wolne: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 56, § Ideo.

Szlachta i ich poddani wolni od targowego, gdy co dla swoiey potrzeby kupuią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 269, *tit.* De libertate.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400.

Ale gdy się przekupią bawią, targowe dać muszą. *Ibidem.*

Także od czopowego, ieźli na swoy pożytek piwo warzy: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Nobilitas.

Wolno iey brać piwa i inne trunki zkądkolwiek, i warzyć: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 269, *tit.* De libertate.

Wolna od myt i ceł, za przysięgą, iż rzeczy nie kupne, ale własne, albo na własną, potrzebę lądem lub wodą prowadzą: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis.

O tymże: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 360, § Deinde. — *Vide tit.* Cło. Myto.
Znowu, iż szlacheccy poddani od targowego wolni, a ktoby ie od nich brał, przepada 100 marc. O co forum na Trybunale inter causas officii, salvo jure et inventariis Lustratorum, et antiquis consuetudinibus Capitaneorum, et tenutariorum bonorum Regalium: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 180, *tit.* Targowe.
Z szlacheckich browarow czopowe na przeszłym Seymie uchwalone, zniesiono, bo i przedtym dawane nie było. *Ibidem, f.* 173, *tit.* Czopowe.
Krol Kazimierz III Szlachtę od kontrybucyi wolną declaravit: *a.* 1456, *v.* I, *f.* 186, § Casimirus.
Tenże szlachtę od poboru uwolnił: *a.* 1463, *v.* I, *f.* 202.
Szlachcic rękoiemstwem, albo długiem własnym obowiązany, z swey maiętności, a nie z poddanych dosyć czynić ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 54, § Ex iure Divino.
Szlachta w maiętnościach swych dopuszczać maią Ststom łapać ludzie prożne i loźne, inaczey pozwani stawić się przed Ststą powinni będą: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* De furto.
Szlachta Xięstw Oświecimsk. i Zatorskiego do wszelkich dostoieństw i urzędow w wdztwie Krakowsk. są habiles: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 659, § Naprzod.
Szlachta w W. X. L. ktorzy się panom dla obrony zadali z dobrami swemi, ieźli chcą być wolni, agant, i prawa niech pokażą: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 794, § Szlachta.
Szlachcie Bracławskiey, i poddanym ich wolno miody przasne przedawać, komu chcą. *Ibidem, f.* 789, § Szlachta.
Szlachcie w Bydgoszczy wolno zboże przedawać: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 307, *tit.* De libera venditione.
Szlachta, i ich poddani, od wszelkich ciężarow i angaryi wolni: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 56, § Ideo ob merita.
Szlachta Podlaska angaryom dzierżawcow podlegać nie ma: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1232, *tit.* Podniesienie pozwow.
Szlacheckie domy w Winnicy i Bracławiu od Ststow w pokoiu zachowane być maią, sub poena 500 marc. fisco, et actori luenda. O co forum Trybunał, inter causas conservatas: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 29, *tit.* Domy szlacheckie.
Szlachta powiatu Piltyńsk. przy wolnościach, i zwyczaiach dawnych z strony czynienia sprawiedliwości między sobą zachowani; ani im w niczym Xiążęta Kurlandzcy nie maią derogować. A od Sądow ich appellacye do Krola i Sądu iego, a niegdzieindziey iść maią, tak iako sprawy sądowe Inflantskie. *Ibidem, f.* 48, *tit.* Powiat Piltyński.
Że per errorem weszło w konstyt. a. 1690, *tit.* Podymne, słowo uymuiące aequalitati, mieniąc mnieyszą Szlachtę; tedy to słowo in perpetuum zniesiono, przyznaiąc: że in aequalitate mnieyszego ani większego nie masz: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 77, *tit.* Zniesienie słowa.

Szlachectwo, albo nobilitacya Sebastyana Necza: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1516.
Stanisława Lichtemberka. *Ibidem, f.* 1519, *tit.* Approbacya listu.
Iakuba i Stanisława Grodzickich: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1623.
Marka Felińskiego. *Ibidem, f.* 1627.
Xiędza Gabryela Prowancyusza, alias Władysławskiego: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1670.
Dymitra Macedońskiego: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 190.
Eliasza Iuszkowskiego. *Ibidem, f.* 193. Stan. Przytyckiego. *Ibidem.*
Iana Roszkowskiego. *Ibidem, f.* 195. Iana Krynickiego, Iana Węgiera. *Ibidem.*
Maxyma Wołka: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 313. Stefana Ognickiego. *Ibidem, f.* 314.
Andrzeia Czarneckiego: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 328.
Iana Czaplińskiego: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 973. Konstant. Wołka, Adama Wierzchowskiego, Sebast. Dąbrowskiego, Walent. Raroga. *Ibidem.*
Semena Zabuskiego, Iaska Iasnoborskiego, Iwana Gamże: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 290.
Dymitra Margiewica, Woyc. Gorskiego, Iwana Doroszenka: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 337.
N. Kresy: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 386.
Że szlachectwo pewnym żołnierzom na expedycyi Moskiew. za zaleceniem PP. Hetmanow konferował Krol, wspominaią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 1, *tit.* Poparcie woyny.
Szlachectwo Kadłubowskich w powiecie Brańskim declaratur; iż z dobrami swemi wsią Kadłubowską do ziemi Bielsk. a do iuryzdykcyi grodzk. Brańsk. incorporantur: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 457.
Szlachectwo, albo nobilitacya Mikołaia Hadziewicza. *Ibidem, f.* 458. Iana Warteryszowica. *Ibidem.*
Grzegorza Barkmana: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 569.
Iana Turoszowica Wieniawskiego. *Ibidem, f.* 571.
Potomkow niegdy Kaspra Kasprzyckiego. *Ibidem.*
Michała Iana Złotorowicza, Grzeg. Szeferowicza, Mich. Michałowicza, Stef. Bokusza, Mikoł. Groszykowskiego, Mikoł. Szuniewskiego, Gabr. Dabiszę, Mikoł. Pawlickiego, Andrz. Zalskiego. *Ibidem, f.* 572.
Szlachectwo Pawła Tetery declaratur: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 636. Znowu reassumowane: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 810.
Szlachectwo, albo nobilitacya Teodoz. Tomkiewicza: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 636, Ierzego Papary. *Ibidem.* Krzyszt. Peretyatkowicza. *Ibidem, f.* 637.
Kozakow Zaporosk. z każdego pułku sto nobilitować obiecano, ktorychkolwiek Hetman Zaporoski tego kleynotu godnych prezento-

wać będzie. *W Komm. Hadyack. ibidem, f.* 641, § Zosobna zaś.

Na szlachectwo Kozakow Zaporosk. przywileie według kommissyi Hadyack. i regestru od Hetmana Zaporosk. z Kancellaryi Kor. wydane, approbowano. Ktory regestr do Metryki ma być in decursu dimidii anni podany: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 647, *tit.* Nobilitacya.

Szlachectwo, albo nobilitacya Ierzego Chmielnickiego. *Ibidem, f.* 649.

Tymasza Nosacza Obożnego Zaporosk. *Ibid.*

Szlachectwo Stef. Seweryna, Teod. Stefana Sulimow, braci między sobą rodzonych, i stryiecznych, declaratur. *Ibidem.*

Szlachectwo, albo nobilitacya Samuela Zarudnego, Sędziego woysk Zaporosk. *Ibidem, f.* 650.

Szlachectwo Hrehor. Leśnickiego. *Ibidem, f.* 650.

Wasila Złotareńka Złotarzewskiego. *Ibidem.*

Na szlachecki tytuł drugi Wiernosłow, przywiley dany Ur. Prokopowi Wereszczace Komornikowi Graniczn. Czerniechowsk. stwierdzono cum cassatione objectionis. *Ibidem, tit.* Danina Kamionki.

Szlachectwo, albo nobilitacya Iana Kowalewskiego, Harasima i braci iego Kapłońskich, Iwana Bohatyrowicza, Iana i Teodora Czekałowskich, Iana Rudnickiego, Hawryła Lisowca, Kalina Sokołowskiego, Dymitra Słoninki. Item Iakima Samczenka, Matyasza Papkiewicza, Hawryła Porywaia, Zacharyasza Surty, Iakuba i Iana Pekulickich, Bazylego i Kiryła Iskrzyckich, Kiryła Andryiowicza. *Ibidem.* Andrzeia Romanenka, Wasila Mitczenka, Iana Mazarakiego, Ostafa Feckowicza, Maxyma Bułyby, Krzyszt. Wartereszowicza Słoniewskiego, Tymosza Ciciury, Bazylego Woytkiewicza, Bohdana Kaleniczenka, Stefana Derżeniewskiego. Item Dyoniz. i Andrz. Muraszkow, Korneliusza i Eudoxego Draniewskich. *Ibidem, f.* 684.

Szlachectwo Ur. Mikołaia Stanisława i Pawła Szydłowskich, deklaratur: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 871.

Także Ur. Filipa Zambrzyckiego. Także Ur. Mikołaia i Stanisława Dambrowskich. *Ibidem.*

Szlachectwo, albo nobilitacya Ierzego i Andrzeia Pipanow, Stanisława Piotrkowczyka. *Ibidem, f.* 872.

Item Zacharyasza Budzanowskiego, Bogumiła Zyszkowskiego, Iana Szeleyka, Iakuba i Iana Moruńskich braci stryiecznych, Eliasza Albanusa Rogozińskiego, Konstantego Zbickiego, Iana Donata, Ierzego Barbowskiego, Andrzeia Fagierasza, Iana Pola, Michała Łazarowicza, Stanisława Tożyckiego, Piotra Maszewicza, Iakuba Wagnera, Stanisława Meszeka, Mikołaia Szydłowskiego, Iana Kierekiesza, Macieia Utratowskiego, Iakuba Hamuleckiego, Gabryela Walnickiego, Tomasza Pilawskiego, Konstantego Rokieia, Stefana Czerkasa, Iakuba Brzezickiego, Iana Dorszta, Iana Burwiła, Alexandra Ianuszowicza, Iana Stanisława Łukawskiego, Iana Zubrzyckiego. Item Iozyusza Binbinka, N. Borna, Tomasza Makowskiego, Ierzego Rawy, Andrzeia Hinnesa, N. Bazalskiego, Iana Hoffmana, N. Zelingiera, Mikołaia Pełkina, Warana Hoffmana, Iana Bretyssa, Zacharyasza Weyda, Ierzego Kleyna, Wawrzyńca Delpacego. *Ibidem, et f. seq.* (Ale potym za indygenę przyięto go, iako i brata iego: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 939, *quod vide tit.* Indygenaty).

Michała Cerkiesa, i synow iego, Konstantego Kazimierza i Iozefa: Michała Watowskiego, Baubonaubika Persa, Samuela Iaszowica. *Ibidem, f.* 874, *et sequ.*

Iakuba Magnifika, Grzegorza Piotrowskiego. *Ibidem, f.* 875.

Kazimierza Bazalskiego, Iana Guldyna, Iana Michała Koszowica, Mikołaia de Biie. *Ibidem, f.* 876.

Item Wilhelma Klata, Iana Linkausa, Iana Delarego, Marcina Henkiela. *Ibidem, f.* 903, *tit.* Nobilitacya.

Na szlachectwo przywiley od Krola Zygmunta III niegdy Ierzemu Bidermanowi i potomkom iego na Seymie r. 1598, approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 951.

Szlachectwo Teodora Iana i Piotra Wierzbow, declaratur. *Ibidem, f.* 953.

Także szlachectwo Woyciecha i Mikołaia Będzińskich, sine quavis ante, et post primaevae nobilitatis deductione, et probatione, i że obiecta ignobilitas oycu ich, nie ma im szkodzić, ani potomkom ich. *Ibidem, f.* 998.

Szlachectwo, albo nobilitacya Ur. Stefana Hankiewicza Sekretarza, i Pisarza I. Kr. Mci Dekretowego Wołyńskiego: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 126.

Ur. Andrzeia Baira I. K. Mci Sekretarza i Pisarza starszego skarbu Koronnego. *Ibidem, f.* 127.

Antoniego Nossadyniego. *Ibidem, f.* 129.

Item Stanisława Zaborowskiego, Iana Zyczyńskiego, Bernarda Tretera, Franciszka Zydkiewicza, Balcera Herberskiego, Kazimierza Iankowskiego, Zygmunta Darowskiego, Stefana Horodyszczana. *Ibidem.* Aswerusa Heydopoll Wrzospolskiego. *Ibidem, f.* 130.

Alexandra Henka, Ierzego Hermana Szwarca, Iana von Ermeller, Iustusa de Diubell, Iana Izbranta, Tomasza Korydy Konradzkiego, Henryka Henrykowskiego, Iana Szylinga, Eustachego Franciszka Czerniewicza, Ambrożego Zaręby, Ierzego Hermana Szwarca, Iana Graffa. *Ibidem na dwu mieyscach.*

Andrzeia i Balcera Elertow. *Ibidem na dwu mieyscach.*

Baltaz. Porycza. *Ibidem, f.* 130, i 132.

Stan. Bielickiego. *Ibidem także na dwu mieyscach.*

Woyciecha Kumernickiego. *Ibidem także na dwu mieyscach.*

Kazimierza Zaierskiego Tłomacza Kor. Stanisława Dziantymirskiego. *Ibidem.*

Iana Franciszka Woynowicza seu Woynowskiego. *Ibidem, f.* 129. *et* 133.

Iana Reinholta i Ernesta Grewinkhoffow Swirinhausen nazwanych. *Ibidem, f.* 133.

Dymitra Dymitraszka Raycy, i synowca iego Marka Raycy, Stef. Wasila, Fedora, Anastaz. Dymitra, Iwana Kuneckich, Ichnata Szułka Dumińskiego, Zacharyasza Zadykowicza. *Ibidem.*

Pantaleona i Grzegorza Krynickich, Krzysztofa Treygi. *Ibidem, f.* 134.

Szlachectwa na teraźnieyszym Seymie pozwolone, że tylko osobom wiary ś. Katolickiey Rzymskiey służyć maią, deklarowano. *Ibidem.*

Szlachectwo, albo nobilitacya Macieia Stancela. *Ibidem f.* 152.

Andrzeia Olsztera, Władysława Asmana, Andrzeia Falka, Andrzeia Ragula, Iozefa Policyaniego, Antoniego Lacyozego, Floryana Szlagiera, Iakuba Ambrocha, Daniela Karkowskiego, Gedeona Bielewskiego Nieliskiego, Iozefa Bobryka, Franciszka Plaskowskiego, Szymona Zawistowskiego, N. Kurowicza, Iana Werwicza, Iana Malkowskiego, Iana Kułakiewicza, Stanisława Płoniackiewicza, Mikołaia Pluszczyńskiego, Iana Sakiewicza, Marcina Bernica, Stanisława Szeynowskiego. *Ibidem.*

Szlachectwo Wawrzyńca Żupnika Krakowskiego i Macieia Wodzickich Sekretarzow Krolewskich non obstante lege de novis nobilibus: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 400.

Szlachectwo Waleryana i Sebastyana z Kolczyc Kolczyckich, z dedukcyi urodzenia ich szlacheckiego na Seymiku Wiśnińskim uczynioney, declaratur. *Ibidem.* (Waleryana potym incapacem deklarowano, *quod vide infra*).

Także szlachectwo Iana Mikołaia, Iana, Ierzego, Samuela Chwałkowskich braci, i Kaspra Zembruskiego, i Sebastyana Giełbaszewskiego, i Sebastyana Szwaryszowskiego, declaratur. *Ibidem, f.* 401.

Szlachectwo, albo nobilitacya Stefana Nesterowicza Krassowskiego, Ierzego i Konstantego Kotonich. *Ibidem.*

Mikołaia Szulca Metrykanta Kancellaryi Koronney. *Ibidem, f.* 402.

Adama Szuberta, Iana Grechsa, Iana Samuela Chrzanowskiego. *Ibidem, f.* 403, (*et f.* 376, *tit.* Gratitudo).

Zygmunta Ryxmala, Macieia Kicera i brata iego, Michała Andrzeia Ginthera, Nataniela Ermelera, Gerarda Filipsona, Michała Montowy, Dominika Blaise na Sadowiu, Andrzeia Susłowicza, (Fryderyka von Lenchenfelt; ale potym incapacem declarowano, *quod vide infra*), Bohdana Seferowicza, Bohdana i Persedona Gurdziow seu Gurdzieckich, Stanisława Franciszka Malinowskiego, Iana Bieńkowskiego, Bernarda Krzysztofa Bernackiego, Teodora Alexandra Maskiewicza, Andrzeia Chodzickiego, Andrzeia Duńskiego, Woyciecha Grątkowskiego, Stanisława Kobielskiego, Woyciecha Braurskiego, Stanisława Ciernieckiego, Ierzego Krzysztofowicza, Tobiasza Mańczukowskiego, Stanisława Kochowicza, Ierzego Kakarackiego, Walentego, Krzysztofa Rafalskich, N. Lenartowicza, Urbana Czechowicza, Macieia Gumińskiego, Stanisława Dąbrowskiego, Pawła Lebedowicza, Karola Zabrzeskiego, Macieia Mazowieckiego, Daniela Odorskiego, Iana Łukaszewskiego, Iakuba i Kaspra Kulikowskich, Grzegorza Iana Bogdańskiego, Stanisława Kleynpolta Małopolskiego, Andrzeia Wośniowskiego. *Ibidem, f.* 403.

Szlachectwo Marcina Pokaszewskiego, Tomasza i Adryana Kozłowskich, Alexandra Zurakowskiego, Piotra, i Stanisława Iacka Ochockich, declaratur. *Ibidem.*

Także Iakuba, Hieronima, Marcina, Iana i Stefana Kosińskich. *Ibidem.*

Szlachectwo, albo nobilitacya Łukasza Stanisława Usarzewskiego. *Ibidem, f.* 405.

Macieia i Szymona Treterow. *Ibidem, f.* 406.

Iakuba Remera (ale potym incapacem deklarowano, *quod vide infra*).

Michała i Iana Kondaratych, Ierzego i Mirona Hizdeu, Andrzeia i Iana Wolffow, Kiryaka Papary, Atanazego i Bazyla Wołczyńskich, Remigiana Suszyckiego, Bazyla Turkuła, (Gabryela i Bazyla Łukawieckich, ale potym incapaces deklarowano, *quo dvide infra*). Ierzego Barbowskiego, Konstantego Korabatakiego, Bazyla Kupary, Bazyla Popońca, Ierzego Płonczyka, Hrehorego z Don Zakalicza, i syna iego Alexandra; Eustachego Hohoła, Semena Korsaka, Mirona Łukieyczyka, Andrzeia Zielenieckiego, Bazyla Iwanenka Hrycaka Bernaszowskiego, Iacka Ozarzyńskiego, Stefana Bachryńskiego, Piotra Kałkuły, Kostyna Hafanenka, Apostoła Iasienowskiego. *Ibidem, f.* 406, *et* 407.

Alexandra Bałabana. *Ibidem.*

Erazma Andrzeiowa Okulicza, N. Holsta, Iakuba Tropa, N. Ramzy. *Ibidem f.* 446.

Szlachtę nową tych wszystkich, ktorzy mimo Krolewskie i PP. Hetmanow zalecenie, do kleynotu szlachectwa Polskiego i W. X. Lit. są przypuszczeni, cum eorum praerogativis in suspenso do przyszłego Seymu zostawiono; tych zaś, ktorzy zalecenie mieli, Krol Imć na Seymiki przyśle regestr: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 492, *tit.* Deklaracya o nowey Szlachcie.

Fryderyka von-Lechenfeld, Stanislawa Dąbrowskiego, Alexandra Zurakowskiego, Iana Łukaszewskiego, Gabryela i Bazyla Łukawieckich, Iakuba Remera, Waleryana Kulczyckiego, pro incapacibus tituli, et praerogativae nobilitatis deklarowano, i żeby tey prerogatywy, i tytułu zażywać nie ważyli się, sub poena infamiae, et confiscationis bonorum ad cujus-

vis instantiam w Trybunale Koronnym decernenda, zakazano; Sebastyan iednak Kulczycki woynę traktuiący conservatur: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 595, *tit.* Deklaracya o nowey Szlachcie.

W konstyt. libertationis dworku w Warszawie Ur. Marcina Choynackiego, abusus nobilitatis w przodkach iego zniesiono. *Ibidem*, *f.* 597, *tit.* Reassumptio.

Szlachectwo Ur. Iana Dyoniz. Romanowicza Vice-Instygatora W. X. Lit. declaratur. *Ibidem*, *f.* 629.

Także szlachectwo X. Teod. Wieliczki et prolis iego legitimae Alexandra i Konstantego z Zofią Tołoczkowną spłodzonych. *Ibidem*, *f.* 630.

Także szlachectwo Michała Daniela, i Bazyl. Filipowiczow declaratur. *Ibidem*, *f.* 638.

Co za kara na prokuratorow, albo patronow spraw, osobliwie w Trybunale Koron. ktorzy szlachtę osiadłą do regestrow nienależytych niesłusznie pociągaią, i pryncypałom swoim do tego rady dodawaią. *Vide tit.* Prokurator.

Szlachectwo Franc. Podolskiego z bratem swoim rodzonym, N. Pszczelińskiego, N. Postela, Mikoł. Ochockiego, Andrz. Kęsickiego z bratem rodzonym, Iana Berensa i z bratem rodzonym, Franc. Gruszewica, Ludwika de Orgiewal; tak iednak, aby każdy z nich wiarę S. Katolicką Rzymską, ktory nie iest w tey wierze, przyiął; salvis legibus et statutis Regni de scartabellis: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 673, *tit.* Nobilitacya.

Szlachectwa abusum z Ur. Andrzeia Nakielskiego, ponieważ deduxit originem suam, zniesiono. *Ibidem*.

Szlachta, ktorzy indygenaty, nobilitacye, i deklaracye od Seymu a. 1653 otrzymali, aby każdy od osoby po koni trzy na trzy kampanie, a 1ma Aug. a. 1685 stawił. Ci iednak, ktorzy sanguine meruerunt, do tego przyciągani być nie maią, ani ci, ktorzy znaczną summą przeciwko nieprzyiacielowi Krzyża Sgo Rzeplitey przysłużyli się, i ci żołnierze, ktorzy w woyskach i regimentach zostaią, do tego non obligantur. Iako też sukcessorowie Gerharda von Proeechnen, Nataniela Schmieden, Iana Wahla, Abrahama von Gehemen, Henryka i Karola Schwartzwaldow, Kolmerow synow Ioachima Pastoryusza, Ehlerow, Franc. Gratty, Stefana Hankiewicza, Pisarza Dekretowego Koronnego, Iana Mikołaia, Iana Ierzego i Samuela Chwałkowskich, Grzegorza Berkmana, Tomasza i Adry. Kozłowskich, Mikołaia Szulca, Metrykanta Koronnego, Iana Iakuba Gouffous, Stanisł. Małopolskiego Kleinpold, i syna Karola Zabrzeskiego, ktorego iako minorennem opiekun zastąpi: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 715, *tit.* Subsidium.

Do Szlacheckiego Stanu prerogatywy przypuszczono Iakuba Korcza, Krzysztofa Wieniawskiego, Andrzeia Dobroskiego, Pawła a Lauder Lodoroskiego, Iana Karońskiego, Woyc. Szczepkowskiego, Sebastyana Iurkiewicza, Stanisława Chrościńskiego, Iana Krupskiego, Teodora Łomińskiego, Iana Sliwickiego, Łukasza Pawłowskiego, Alexandra Wroblickiego, Iakuba Szydłowskiego, Ionaka Froneckiego, N. Benoe, Fryd. Lirechenfelta, Michała Perotta, i Stanisława Pillego, *) cum eorum prole, tak iednak, aby ci wszyscy, nemine excepto, in puncto przyięcia fidei S. Romanae Catholicae, i innym wszystkim kondycyom w konstyt. r. 1683 wyrażonym, na przyszłym Seymie dosyć uczynili: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 730, *tit.* Nobilitacye.

Z Ur. Krzysztofa Peretyatkowicza, Iana i Iędrz. Szpinkow, abusum nobilitatis zniesiono. *Ibidem*.

Ur. Maciey Kleszczyński, Ian Krupski, Teodor Łomiński, (ktoremu żadne in contrarium judicatum szkodzić nie ma), N. Kasprzycki, Ierzy Papara, i syn iego Ian Papara z bratem ab onere subsidii hussarskiey milicyi konstyt. a. 1685 impositi, uwolnieni, i ci, ktorzy w tey przeszłey konstyt. vel diplomate są excypowani; a tacy tylko maią być przypozwani na Trybunał Skarbowy, ktorzy non satisfecerunt obligationi, i ktorzy kwitu od W. Marszałka Nadw. Kor. (Hieronima Lubomirskiego) de praestita satisfactione nia maią. *Ibidem*.

Honor względem indygenatu przez konstytuc. a. 1683 przyznanego oycu: UU. Karola Maxymil. Sędziego Ziemsk. Podolsk. Ludwika Kapitana I. K. Mci, Marcina Chorążego Latyczewskiego Kruzerow, obiaśniono, i pro veris indigenis et nobilibus, cum eorum successoribus deklarowano: *a.* 1726, *v.* vi, *f.* 453, *tit.* Obiaśnienie honoru.

Nobilitacya Urodz. Iana Renarda Pulkownika gwardyi I. K. Mci. *Ibidem*, *f.* 452, *tit.* Nobilitacya.

Nobilitacya Ur. Antoniego Bekierskiego Oboźn. Poln. Kor. cum prole utriusque sexus. *Ibidem*, *tit.* Nobilitacya.

Nobilitacya albo szlachectwo Ur. Iana Haliskiego Pułkownika, Franciszka Chmielowskiego Obersztleytnanta, Michała Pułkownika i sukcessorow, Kazimierza Rotmistrza Grabowieckich, Iozefa i Iędrzeia Gezikowiczow Gieżyckich, Stanisława i Mikołaia Siemnińskich; tudzież Ur. Sebast. Rybczyńskiego Pisarza Dekretowego Kor. i Andrz. Cichockiego Metrykanta Koron. z potomstwem ich utriusque sexus: *a.* 1726, *v.* vi, *f.* 454, *tit.* Indygenaty i nobilitacye.

Z Ur. Iakuba Gostkowskiego Maiora, Antoniego, Iozefa i Woyciecha braci iego rodzonych, herbu Gozdawa, abusum nobilitatis zniesiono, i onych do prerogatyw Stanu Szlacheckiego przywrocono. *Ibidem*.

Szlachectwo Wielebnego Mikołaia i Franciszka Zalaszowskich, declaratur. *Vide tit.* Przywileie.

*) A że w pisaniu nazwiska Ur. Stanisława Pillego stał się mankament, że miasto Pillego wydrukowano Piniego, żeby przez to wątpliwości w prerogatywie szlacheck. Ur. Pilli nie poniosł, cautum: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 770, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Szlacheckich dworow w miastach Libertacye, *vide tit.* Miasta.

Szlacheckie domy w kommissyi Lemburskiego i Bytowskiego powiatow, cum bonis eorundem opisane są. *Vide tit.* Kommissye.

Szlacheckie dobra i ich immunitas, *vide tit.* Żołnierz.

O indygenatach, *vide tit.* Indygenaty.

Szlachcica gdyby w karczmie kmieć ubił, *vide tit.* Mężoboystwo.

Szlachta w W. X. Lit. ktorzy dobra od Tatarow sobie pokupili, na służbę do obozu z tychże adstringuntur. *Vide tit.* Tatarowie.

Szlacheckich ran taxa, *vide tit.* Rany.

Szlachcic, gołotę występnego sub interregno, stawić do Sądu powinien. *Vide tit.* Sprawy.

Sołtystwa, Sołtysi.

Sołtystwa, sołtysi, *vide tit.* Woytostwa.

Sołtysi panow duchownych, *vide tit.* Duchowni.

Szpitale.

Na Szpital Grecki, Trechtymirow, za opatrzeniem czym inszym Hulanickiego dzierżawcę teraźnieyszego Trechtymirowsk. albo po zeyściu iego wrocić, i przez Kommissarzow oddać obiecano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1525, *tit.* O Kozakach.

Szpitalowi Korczyńsk. trzecią miarę młyna nazwanego Cartoria, i sołtystwo w Gorney-Woli, i dwa łany roli do tegoż sołtystwa nadane w ststwie Nowomieyskim leżące, wiecznemi czasy jure haereditario inkorporowano, tak iednak, aby służba woienna z pomienionego sołtystwa nie ginęła. *Ibidem*, *f.* 1518, *tit.* Inkorporacya.

Także szpitalowi Wieluńsk. młyn extra moenia civitatis illius będący, z iego gruntem, i wszystkiemi z tego młyna obwencyami: *a.* 1690, *v.* II, *f.* 1674, *tit.* Szpital.

Także szpitalowi Ormiańsk. młyn na przedmieściu Lwowskim: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 10, *tit.* Approbacya przywileiu.

Szpitalowi w Radomsku młynek Klek rzeczony, z iego przyległościami okolicznemi, sadzawką i prowentami, i z duktem wody wszelakiey do fundacyi Koperlińskiey inkorporowano. *Ibidem*, *tit.* Plac.

Szpitalowi Lwowskiemu S. Ducha, cztery dworzyszcza we wsi Krolewsk. Skniłowie, przez Stanisława Piruskiego temuż szpitalowi cum consensu Regio zapisane, wiecznie inkorporowano: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1627, *tit.* Approbacya przywileiu.

Tegoż szpitala wioskę Melechow nazwaną, juri terrestri, iako przedtym była, inkorporowano, i od podatkow do lat 6 uwolniono, i grobelne na poprawę drog do tegoż czasu pozwolono. Na co przywiley, ktory z Kancellaryi Kor. ma być wydany, approbowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 475, *tit.* Wioska.

Szpitalowi Drohickiemu pultory włoki, i dom rzeczony Postrzygaczowski, w rogu rynku Drohick. leżący, z domkiem małym ab omnibus oneribus wiecznemi czasy libertowano: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 304, *tit.* Szpital Drohicki.

Szpital Warszawski fundacyi Krola Stefana dla żołnierzow okaleczonych restaurować, i dobra nań przynależące prawem rekuperować kazać obiecano: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 367, *tit.* Zapłata.

Temuż na fundusz i prowizyą ułomnego rycerstwa summę 20 tys. zł. od sukcessorow i potomkow Ur. Prokopa Oborskiego za retenta czopowego do skarbu w r. 1624 oddaną, naznaczono, i kwit z teyże summy skarbowey cassata pomienionego Oborskiego, donatorum bonorum Bielska, et sortis in Bodzeno inscriptione, approbowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 813, *tit.* Szpital Warszawski.

Potym ten szpital, ponieważ intraty nie miał naznaczoney, obrocono na cekhauz armaty Koronney: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 934, *tit.* Oeconomia bellica.

Szpitalowi S. Troycy Wileńsk. ma być oddawane mostowe, sine praejudicio Nobilitatis: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1531, *tit.* Szpital Wileński.

Szpitalowi S. Piotra Wileńsk. przywiley na most Niemeczyński a. 1620 od Krola dany, in toto approbowano: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 431, *tit.* Most Niemeczyński.

Szpitala żołnierskiego w Tykocinie fundacyą, przez W. Krzysztofa Wiesiołowskiego Marszałka Nadw. W. X. Lit. w maiętności iego dziedziczney Dolistowie nazwaney, w wdztwie Podlaskim leżącey, w Kancellaryi Kor. uczynioną, in toto approbowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 813, *tit.* Szpital Tykociński.

Szpitala we Lwowie żołnierskiego fundacyą, i dwor przez Ur. Alexandra Zborowskiego z pewnym gruntem zapisany, in toto approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 956, *tit.* Approbacya fundacyi.

Tenże szpital od exakcyi tak Rzeplitey, iako i mieyskich Lwowskich uwolniono: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 944, *tit.* Szpital Lwowski.

Instygatorowi Kor. zapozwać wszystkich na przyszły seym, i sine intermissione czynić zlecono, ktorzy dobra szpitalne na ludzie żołnierskie pokaleczone fundowane in usus privatos obrocili, i nullo jure trzymaią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 610, *tit.* Szpitale żołnierskie.

Znowu zlecono Instygatorowi Kor. aby szpitalow żołnierskich, iako to: Warszawskiego, Tykocińskiego, Lwowskiego i innych na rożnych mieyscach fundowanych, injuriantes na Seym blisko przyszły ad cujusvis instantiam zapozwał, także i o wieś zniesioną inquantum antiquitus do szpitala Lwowskiego iest fundowana: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 840, *tit.* Szpitale.

Szpitalowi w Kolnie grunt pewny na fundacyą iego kupiony, approbowano, i od wszelakich podatkow uwolniono, et immunitatibus ecclesiasticis przypisano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 890, *tit.* Libertacya szpitala.

Szpitala na ubogie utriusque sexus sieroty pod Warszawą za przedmieściem Krakowskim fundacyą, przez Krolową Ieymć Ludwikę Maryą uczynioną, approbowano, i wsie Pęchery i Kunow w ziemi Czerskiey leżące, przez tęż Krolową na tęż fundacyą kupione, i nadane ze wszystkiemi ich przynależytościami do pomienionego szpitala cum conservatione onych circa terrestria, quibus subjacent, jura et immunitates wiecznie inkorporowano; salvis oneribus Reipublicae: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 854, *tit.* Fundacya.

Szpital na żołnierzow na usłudze Rzeplitey pokaleczonych, pozwolono fundować w Kamieńcu Podolskim W. Mich. Stanisławskiemu Wdzie Kiiowskiemu ze wsi iego dziedzicznych Hołozubińce i Rzeczyńce nazwanych, w wdztwie Podolskim leżących, i oraz tę fundacyą, gdy onę kto do akt ktorychkolwiek autentycznych personaliter stanąwszy przyzna, approbowano, zostawuiąc mu plenariam meliorandi facultatem: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 957, *tit.* Szpital żołnierski.

Szpitala Leżayskiego erekcyą przez Ur. Alexandra Korabiowskiego uczynioną, stwierdzono, i łan pewny, przy ktorym ten szpital zbudowany iest, do tegoż szpitala perpetuo darowano, et juri ecclesiastico absque omni Reipubl. onere inkorporowano. *Ibidem*, *f.* 964, *tit.* Szpital Leżayski.

Szpitalnemu kościołowi w Miasteczku Ostrowie pewne grunta, nad łan roli nie wynoszące, przez X. Proboszcza tamecznego szpitalnego skupione, konfirmowano, i od ciężarow żołnierskich uwolniono, salvis oneribus Reipubl. *Ibidem*, *f.* 965, *tit.* Approbacya gruntu szpitalnego.

Szpitala S. Łazarza w Warszawie, kamienice i domy z gruntami tegoż bractwa własne, in rem pauperum nabyte, ab onere ferendi hospitis ex officio in perpetuum uwolniono, i przywiley na teraźnieyszym Seymie eo nomine dany, in toto approbowano. Przytym uliczkę juris publici kamienicy brackiey tegoż szpitala przyległą, ex opposito kościołow S. Iana, i S. Marcina do teyże kamienicy wiecznie przyłączono i inkorporowano, z tą deklaracyą: aby pro majori commoditate wolne we dnie przeyście ludziom do kościołow pomienionych na nabożeństwo chodzącym sporządzone było: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 465, *tit.* Libertacya od gości.

Szpitala w Krasnym fundacya, *vide tit.* Probostwa.

Place, na ktorych szpitale zasiadły, od wszelkich podatkow wolne być maią: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 505, *tit.* O tych placach.

Tactus terminus.

Tacto termino sprawić się nikt nie ma pro graniciebus, et pro haereditate: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 328, *tit.* De citatione verbali.

Tactus si recedit a jure, debet condemnari in perlucro, pro quo tactus est; sed si pro poena tactus fuerit, et recedit non satisfaciendo pro poena, extunc aliam poenam succumbet, videlicet: 3 marc. Iudicio et parti, pro qua statim debet condemnari in perlucro. *Ibidem*, *tit.* De citandis verbaliter.

Tacto termino peremptorio każdy się sprawić powinien o wszystkie excessy pod wszelakiemi Sądami, i Ziazdami uczynione, modo, quo na Trybunale, (*vide supra tit.* Sądy): *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Beśpieczeństwo, *et a.* 1611, *v.* III, *f.* 4, *tit.* Deklaracya.

Ale potym Płockie i Sandomirskie wdztwa, także i ziemia Dobrzyńska odrzuciła to prawo, starym prawem się kontentuiąc, propter abusum taktow in minoribus Subselliis: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 182, *tit.* O taktach.

Tacto termino, loźni cujuscunque conditionis et praeeminentiae, w miastach Krolewskich bawiący się, o szkody, i rożne krzywdy przed Urzędem Grodzkim, takimże postępkiem, iaki w konstytucyi a. 1598, opisany iest, etiam in civilibus causis sprawować się powinni, salva appellatione na Trybunał albo Piotrkowski, albo Lubelski, a w W. X. Lit. na Wileński, albo gdzie się Trybunał odprawuie, inter causas conservatas in duabus septimanis prosequenda: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 4, § Do tego, iż w miastach.

Tacto termino nie ma żaden być pociągany do Trybunału, etiam consensu Iudicii accedente, tylko in causis personalis injuriae in personam, ktoraby miała conjunctionem z Trybunałem. *Vide tit.* Trybunał, *tit.* Beśpieczeństwo, *tit.* Sądy.

Tamy, vide tit. Rzeki.

Targi, targowe.

Targi na wsiach bywać nie maią, pod utraceniem rzeczy, ktore przedaią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Ne mercata fiant in villis.

Targi w miastach każdemu wolne: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 253, *tit.* In foro publico.

Targowego od Duchownych, i od Szlachty, także i od poddanych ich żaden wyciągać nie ma, gdy zboża i rzeczy swe domowe, ku żywności należące, przedawać będą, albo ku swey potrzebie kupować: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 269, *tit.* De libertate Nobilibus etc. concessa.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* Contra Teloneatores.

Ani od kmieci tych, ktorzy rzeczy swoie, albo sobie potrzebne przedaią, i kupuią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 520, § Ad coercendam.

Targowe płacić maią przekupniowie, i rzemieślnicy szlacheccy naczynia rożne do miast prowadzący: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* Contra Teloneatores.

Targowe dworskie Marszałek Kor. ustawiać i wyciągać ma: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 295, *tit.* De Officiis Regni, § Cui quidem.

Targowe polne Hetman Wielki wspolnie z Ra-

dą Marszałkowską ustawiać ma. *Ibidem*, *f.* 296, *ver.* 4, § De foro autem.

Tatarowie.

Tatarowie Litewscy, ktorzy z gruntow i osiadłości swych, gdy potrzeba Rzeplitey, przy Hetmanach W. X. Lit. za roskazaniem Krolewskim i uniwersałami tychże Hetmanow służyć woynę powinni, listow przypowiednich na Rotmistrzostwo brać nie maią, sub amissione bonorum: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1634, *tit.* O Tatarach W. X. Litewskiego.

Reassumowano tę konstyt. deklaruiąc: aby PP. Podskarbiowie, i Pisarze Polni pieniędzy im nie dawali, alias przyimowane na liczbie być nie maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 46, *tit.* O Tatarach W. X. Lit.

Tatarom ani Hetman listu przypowiednego dawać nie ma, ani Podskarbi pieniędzy, sub poena mille marc. delatori, et Iudicio per medium na Trybunale inter causas officii repetenda. Co służy i W. X. Litewskiemu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O żołnierzu.

Znowu o tymże. Ani ich nikt zaciągać, Rotmistrzami, Chorążemi, Porucznikami miewać nie ma, sub poena mille floren. ad instantiam cujusvis peremptorie luenda. A ieźliby im Podskarbi płacił, Rzeplita tego na liczbie przyiąć nie ma, ani ich Pisarze popisować maią. *Ibidem*, *f.* 202, *tit.* O Tatarach.

Rotmistrze ich szlachta dobrze osiadła być powinna, według prawa o tym opisanego: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 522, *tit.* Ordynacya woyska.

Tatarowie wszyscy z maiętności swoich służbę woienną powinni za listami, i roskazaniem Krolewskim, albo hetmańskim tam, gdzie im od Hetmana roskazano i naznaczono będzie, pod utraceniem wszystkich maiętności, i włości swoich. Taż powinność, i też peny na tych wszystkich extenduntur, ktorzy u Tatarow maiętności bez konsensu Krolewskiego pokupili. O co forum każdemu, lub za Dworem Krolewskim, lub w Trybunale być ma. *Ibidem*.

Tatarom nie godzi się in posterum dobr szlacheckich dziedzicznych skupować, sub rigore konstyt. o cudzoziemcach, ktore reassumuntur, a pokupione iuż do wyiścia 2 lat po teraźnieyszey konstyt. sprzedać powinni. Czego gdyby nie uczynili, połowicą taxy w statucie opisaney, potomkowie, dziedzice tych dobr odkupić dziedzictwo swe mogą. O co forum na Trybunał peremptorie. Ani Szlachta dobr Tatarom nadanych nabywać może; a ieźliby bez konsensu Krolewskiego nabyli, ciężarom, ktore na nich są, podlegać, i służbę na każdą expedycyą woienną przy Hetmanach powinni, sub privatione bonorum. O co forum w Trybunale ad instantiam cujusvis w każdym terminie peremptorie: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 309, *tit.* O Tatarach W. X. Lit.

Znowu toż o Szlachcie. A Tatarowie za obwieszczeniem hetmańskim woienną służbę, według powinności swoiey, tak z dobr dawnych, iako i z tych, ktore u Szlachty pokupili, odprawować maią: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 376, *tit.* Ruszenie Tatarow.

Znowu toż o Tatarach, i o Szlachcie: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 712, *tit.* O dobrach Tatarskich.

Znowu o tymże, cum hac declaratione: że się do obozu w porządku dobrym, i rynsztunkiem porządnym, nie wymawiaiąc się służbą Rzeczypospolitey, w woysku stawić powinni, sub poena confiscationis bonorum: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 349, *tit.* Tatarowie.

Rewizyą dobr Tatarskich postanowiono in eum effectum, żeby nikt pod żadnym pretextem, tytułem, i wolnością szlachecką dobr tych nie okrywał. Ktorą rewizyą Lustratorowie przywieść na Seym przyszły maią; gdzie i ci, ktorzy maiętności Tatarskie trzymaiąc, powinności z nich nie pełnią, stawić się powinni będą, pod utraceniem tychże maiętności. A Pan Podskarbi W. X. Lit. wszelkie documenta z xiąg skarbowych Lustratorom wydać roskaże: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 583, *tit.* O Tatarach W. X. Lit.

Nie skończona. Ciż Kommissarze skończyć ią maią: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 620, *tit.* Rewizya Tatarska.

Teyże rewizyi maią podlegać dobra przez Tatary u Szlachty pokupione, z ktorych także służbę według konstytucyi a. 1616, powinni. *Ibidem.*

Ciż Lustratorowie dostateczną wiadomość wziąść maią o tych, ktorzy się furmaństwem, albo rzemiosłem bawią, żeby pogłownego nie uchodzili. *Ibidem.*

Znowu dobra Tatarow maią być rewidowane, bo przeszła rewizya według konstyt. nie była na Seymie referowana, ani approbowana: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 712, *tit.* O dobrach Tatarskich W. X. Lit.

Tatarowie Lit. nie excypuiąc się, że w woysku Koronnym lub W. X. Lit. służą, bo na to żołdy biorą, do pospolitego ruszenia tenentur, według statutu Wielk. X. Litewskiego: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 686, *tit.* Pospolite ruszenie.

Tatarowie Lit. o szkody, gwałty, zaboystwa, rapty, i inne excessy, tak przed Hetmanem, iako in foro proprio odpowiadać maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1634, *tit.* O Tatarach W. X. Litewskiego.

Ktorzy z maiętności swych woynę służyć powinni, w ciągnieniu idąc na służbę Rzeplitey, żadnych stacyi wybierać nie maią. A ieźliby ktory brał, i szkodę albo exces tam in civili, quam in criminali komu uczynił, zaraz bez odwłoki Chorąży, pod ktorego chorągwią służy, sprawiedliwość z niego czynić, i by i na gardle karać ma, alias winnego pozwem grodzkim tegoż wdztwa, albo powiatu pozwać ukrzywdzonemu wolno, pozwy kładąc na maiętności własney winnego przed ten Urząd, w ktorym szkodę, albo exces uczynił. A Urząd ma się w tym zachować według pra-

wa pospolitego, bez wszelkich odwłok. Dekreta zaś Urzędy, pod ktoremi maiętności oni mieć będą, exekwować powinni, pod winami w prawie opisanemi. Żywność, ktorą w ciągnieniu brać będą, według ustawy płacić maią, nie więcey iednak oney brać maią, ieno tylko iak przez noc wychować się może, nie spisuiąc wozow, ani biorąc podwod, iak o tym prawo uczy. Stanowisk na odpoczynek po maiętnościach szlacheckich i duchownych miewać, i noclegow bliskich nad mil 3 albo 4 czynić, i z drogi w stronę zieżdżać, na mieysce od PP. Hetmanow naznaczone iadąc, nie maią, pod temiż winami i karaniem, iako wyżey. Toż prawo ściąga się i na Tatarow, ktorzyby w rożnych rotach czyich służyli, szkody, exces, i krzywdy iakie komu czynili: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 46, *tit.* O Tatarach.

Tatarowie Lit. żon Chrześcianek poymować nie maią, sub poena colli na oboie, ani mamek i czeladzi Chrześciańskiey chować maią. O co forum ad cujusvis instantiam przed Urzędem Grodzkim, i tenże Urząd inquirere o to powinien: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 309, *tit.* O Tatarach.

Tatarom, Żydom, i innym niewiernym w dobrach Krolewsk. duchown. i ziemsk. tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. nie godzi się czeladzi i białychgłow Chrześciańsk. chować, (oprocz słodownikow, browarnikow, i furmanow) ani ceł, myt, i żadnych prowentow quocunque titulo trzymać, sub poena 200 grzywien, ktorey medietas iedna delatori, a druga Iudicio cedere powinna, et sub poena sessionis turris w zamkach Krolewsk. każdego wdztwa i powiatu, na Chrześcianina i Chrześciankę. O co forum competens mieć maią. I o tym wszystkim dawnieysze prawa, statuta, i konstyt. Kor. reassumowano, i że i W. X. Lit. także służyć maią, deklarowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 585, *tit.* Reassumpcya prawa o Tatarach.

Tatarowie dobr leżących tak Krolewsk. duchownych, iako i świeck. żadnemi kontraktami trzymać nie maią, pod utraceniem summy ad cujusvis instantiam, o co forum competens. *Ibidem.*

Tatarom prawa, przywileie, i zwyczaie ich inviolabiliter conservantur: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1634, *tit.* O Tatarach W. X. Lit.

Tatarom Lit. Kor. Wołyńskim służbę ziemską woienną odprawuiącym, przywileie od Krolow nadane in toto approbowano, waruiąc: aby im taki płacono żołd z skarbu, iaki płacą inszym chorągwiom Kozackim. Do czego Tatarowie cudzoziemscy należeć nie maią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 683, *tit.* Confirmatio.

Tatarom Kor. i W. X. Lit. w woyskach oboyga tych Narodow będącym, Chorąstwa tym, ktorzy będą dobrze zasłużeni, dożywotnie konferowane być mogą, ktorzy czasu pospolitego ruszenia za uniwersałami Krolewsk. Tatarow wszystkich gromadzić, i z niemi do wdztwa, albo powiatu, w ktorym swoię osiadłość maią, ciągnąć, i tam pod władzą Wwdy, albo in absentia, Kasztelana, a w powiecie Marszałka i Chorążych, a potym pod władzą Hetmana iść maią, i służbę woienną według dawnych praw odprawować, sub poenis de expeditione bellica sancitis: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 904, *tit.* O Tatarach,

Tatarowie w woysku Kor. i W. X. Lit. zostaiący, i po dziś dzień w domach nie mieszkaiący, ani z swoich dobr pożytku nie zażywaiący, od kondemnaty skarbowey wolni zostawać maią, a insi prawu parere powinni. *Ibidem.*

Tatarowie W. X. Lit. i w Koronie będący, i ich Kniaziowie, Murżowie przy wolnościach, według przywileiow, praw, i statutu w konfeder. gener. Warszaw. sub interr. zachowani. Gdzie iednak meczetow nie bywało, tam ich stawiać nie maią etc: *a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1048, § Tatarowie W. X. Lit.

Tatarow wszystkich W. X. Lit. ktorzy woienną służbę odprawuią, i służyć powinni, przy wszystkich prawach onym nadanych in toto zachowano, i że do pogłownego z temi Tatarami, ktorzy się furmaństwem, kupiectwem, i rzemiosłem bawią, nigdy pociągani być nie maią, deklarowano: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 6, *tit.* Pogłowne. *)

Tatarom W. X. Lit. dawne prawa i swobody, i przywileie od Xiążąt Lit. i Krolow Polsk. nadane, approbowano, i onych od wszelkich depaktacyi Stanowi Szlacheck. nie zwykłych, tak w Grodach, Ziemstwach, Trybunałach, iako też in rationibus kwitowego od Poborcow wymagania, sub poenis in contravenientes, iako na aggrawuiących Stan Szlachecki, uwolniono. A zostaiący w woysku na służbie Rzeplitey, i do pogłownego, i innych nieprzywykłych ciężarow należeć nie maią: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 159, *tit.* O Tatarach W. X. Lit.

Tatarom W. X. Lit. przy prawach i wolnościach tot constitutionibus, a osobliwie Seymu przeszłego a. 1673 obwarowano, i aby in quibusvis Subselliis et contributionum generibus nie byli aggrawowani nad zwyczay, postanowiono: *a.* 1674, *v.* V, *f.* 233, § Tatarowie W. X. Lit.

Tatarom Lipkom amnestya generalna, ktora i Krzeczkowskiego Rotmistrza okrywa: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 398, *tit.* Amnestya.

Tatarow W. X. Lit. na rożney usłudze Rzeplitey w W. X. Lit. zostaiących, znowu przy dawnych prawach, wolnościach, i wierze, według starych przywileiow zachowano, i żeby in Subselliis publicis et privatis opressyi, i depaktacyi nie ponosili, warowano. Ratione zaś securitatis zdrowia, i possessyi onych,

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się t. V, str. 50, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

osobliwie in criminalibus, aby według statutu W. X. Lit. sprawiedliwość czyniona im była, postanowiono. Dekreta skarbowe na Chorążych Tatarskich otrzymane, et fortem executionem z osob i dobr ich podniesiono, zlecaiąc skarbowi przez Dworzany executionem. A na potym spisowanie pogłownego Tatarsk. iuż nie do Chorążego, ale do własnych iuryzdykcyi, w ktorych zostaią, należeć ma (Iaka ich w tym powinność była, *vide supra tit.* Podatki, § Pogłowne Tatarskie.): *a.* 1677, *v.* v, *f.* 529, *tit.* O Tatarach W. X. Lit.

Tatarow W. X. Lit. dobra, iako ziemskie, od ciężarow i przechodow żołnierskich wolne być deklarowano. *Ibidem.*

Tatarow wszystkich W. X. Lit. znowu przy prawach i wolnościach in criminalibus według statutu W. X. Lit. aequaliter, z Stanem Szlacheckim in perpetuum zachowano, przywileie od Krolow onym na prawa i wolności nadane, approbowano, i aby każdy dobr swoich u obywatelow W. X. Lit. maiący słuszne prawo według statutu W. X. Lit. dochodził, cum ratione ustawiczney służby, pozwolono. Pogłowne, i insze Seymami uchwalone podatki, aby rowno z Stanem Szlacheckim do skarbu oddawali. W Kancellaryach Grodzk. Ziemsk. Trybunalsk. i Assessorsk. aby od spraw swoich depaktowani nie byli, warowano. Naostatek przywiley Krola Imci Ur. Bohdanowi Ułanowi Koryckiemu Rotmistrzowi, reassumuiąc prawa o wolności rowne z Stanem Szlacheckim, Chorążym, Murżom, i wszystkim domom w tymże przywileiu wyrażonym, in toto approbowano: *a.* 1679, *v.* v, *f.* 642, *tit.* O Tatarach.

Dobra Tatarskie, i prawa ich w W. X. Lit. circa suas immunitates zachowano wszystkie konstyt. mianowicie a. 1607, 1611, 1628, 1632, 1670, 1673, 1678 onym służące, reassumowano: *K. L. a.* 1717, *v.* vi, *f.* 331, *tit.* Obwarowanie Tatarow.

Tatarowie woynę służący na dobrach ziemskich mieszkaiący, tak iako Szlachta sowitości w Trybunale W. X. Lit. i innych Subselliach płacić nie powinni: *K. L. a.* 1726, *v.* vi, *f.* 479, *tit.* Dochody do Magistratu.

UU. Ułanow, Murżow, Kniaziow, Chorążych, i wszystkich Tatarow Kor. i W. X. Lit. woienną służbę odprawuiących, na dobrach ziemskich mieszkaiących, non obstantibus quibusvis privatis laudis, lege publica vetitis, circa immunitates, et libertates inviolabiliter zachowano. Konstytucye o Tatarach opisane, mianowicie a. 1656, 1662, 1670, 1673, 1674, 1677, et 1678 reassumowano. *Ibidem, f.* 497, *tit.* O Tatarach Kor. i W. X. Lit.

Tatarowie iako pogłowne płacą, *vide tit.* Podatki.

Tatarom W. X. Lit. konstyt. służące, tak na ziemskie dobra, iako i na ekonomie legitime nadane, approbowano: *a.* 1736, *v.* vi, *f.* 631, § Tatarowie.

O tymże, cum addito: aby ciż Tatarowie w niczym nad Stan Szlachecki nie byli depaktowani i pociągani, postanowiono. *Ibidem, f.* 680, *tit.* Tatarowie W. X. Lit.

Taxa.

Taxa wszystkich maiętności była za Zygmunta I procz dobr Krolewskich wolnych, i niezastawnych: *a.* 1527, *v.* i, *f.* 472, § Imprimis.

Taxa poddanych zbiegłych, żonę i dzieci w to włożywszy, i omnem supellectilem, nie ma być większa nad 500 grzywien Polsk. sub nullitate totius actus: *a.* 1588, *v.* ii, *f.* 1243, *tit.* Szacunek poddanych.

Szacunek ochromienia, i ran szlacheckich, *vide tit.* Rany.

Taxa victualium, et utensilium, *vide tit.* Ustawa.

Taxa budynkow, *vide tit.* Rewizye.

Testamenta.

Testamentowe sprawy in utroque foro sądzone być mogą, wyiąwszy, by się ktore w prawie świeckim stały. I to ieżeliby tam nie było czego na kościoł, albo na miłosierne uczynki odkazano: *a.* 1543, *v.* i, *f.* 580, § Testamentorum vero.

Testament oboyga prawa, rozumie się ten, gdy coram publico Notario, albo przy świadkach, zwłaszcza Szlachetnych uczyniony, albo własną ręką napisany będzie. *Ibidem*, § Hoc est autem.

Testament zaś coram Notario publico, albo przy świadkach uczynić, albo go własną ręką napisać, Szlachcie tylko wolno, nie mieszczanom. *Ibidem*, § Hoc autem.

Kto zaś testament przed Krolem, przed Sądem Ziemskim, Grodzkim, Zamkowym, Mieyskim, Wieyskim, lub ktorymkolwiek Swieckim uczyni, ten u Sądu Duchownego mieysca nie ma, wyiąwszy, by kościołowi było co odkazano, natenczas, gdzie wola. *Ibidem*, § Sed testamentum.

Testamenta non de immobilibus bonis tam haereditariis, quam oppignoratis, ale tylko de mobilibus czynione być maią; secus de bonis Regalibus; te albowiem dla użytku Rzeplitey Krolowi w części, albo i całkowitości testamentem legowane być mogą: *a.* 1510, *v.* i, *f.* 369, *tit.* De testamentis.

A testamenta temu statutowi przeciwne, nie ważne: *a.* 1519, *v.* i, *f.* 389, *tit.* De testamentis non confirmandis.

O testamentach wszystkie statuta i konstyt. Kor. reassumowano, waruiąc: żeby nigdy napotym żadnemu, tak szlacheckiey, iako i mieyskiey kondycyi obywatelowi nie godziło się na dobra, kamienice, domy, i grunta, tak dziedziczne, iako i mieyskie żadnych summ i obligacyi przez testamenta zaciągać, sub nullitate. O co forum w Trybunale Koronnym inter causas mixti fori. Do pobożnych

iednak uczynkow przez testamenta z dobr ruchomych i summ, nikomu to prawo (ktore za wieczne ma być rozumiane) nie zagradza wolności: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 368, *tit.* O testamentach.

Approbatur dyspozycya testamentowa Ur. Marcina Grabianki, i że pomienione prawo non derogat oney, declaratur. *Ibidem.*

Reassumowano konstyt. a. 1676 o testamentach, deklaruiąc: że i W. X. Lit. służyć ma. O co forum Stanowi Szlacheckiemu w Trybunale W. X. Lit. a miastom Krolewskim coram Officio seu Iudicio Civili, salva do Sądu Krolewsk. Assessorsk. appellatione: *K. L. a.* 1677, *v.* v, *f.* 526, *tit.* Reassumptio prawa.

Testamenta nuncupativa żadnego waloru nie maią, i za onemi ani w Duchownym, ani w Swieckim Subsellium nikt nic wygrywać nie może: *K. L. a.* 1726, *v.* vi, *f.* 487, *tit.* De nuncupativis testamentis.

Towary, vide tit. Kupcy. Myta. Miasta i mieszczanie. Padatki. Zawarcie ziemi i portow.

Trybunały.

Trybunału, ku zawarciu wszelakich akcyi, postanowienie odłożono na Seym Koronacyi Krola Stefana. *Na Zieździe w Andrzeiowie, a.* 1576, *v.* II, *f.* 884, § Lecz iż, *vers.* 6.

Trybunał Kor. pozwolony iest. *Ibidem*, *f.* 900, *et* 921, § Sprawiedliwość pospolitą.

Ordynacya onego: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 962, § Oznaymuiemy.

Trybunał ma się sądzić z regestru po wdztwach iako wotuią, nie odstępuiąc prawa pospolitego, iakiego ktora ziemia używa. *Ibidem*, *f.* 964, *tit.* Iako sądzić maią.

A Mazowieckie i Rawskie wdztwa, według powiatow: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1274, *tit.* Porządek.

Tak iuż i insze wszystkie wdztwa: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1504, *tit.* Porządek sądzenia.

Trybunalskie dekreta ex scripto ferowane, i od trzech Sędziow podpisane być maią: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 964, *tit.* Iako sądzić.

Trybunał pluralitate votorum ma konkludować. In paritate votorum przy tey stronie konkluzya zostawać ma, ktora dowodow prawnych więcey za sobą mieć będzie. *Ibidem*, § A gdzieby była paritas.

Sprawy in paritate votorum na Seym odsyłane być maią, salva hujus puncti melioratione. *Ibidem.*

Iuż nie na Seym, ale na drugi Trybunał maią iść takie remissy, ktore ex speciali regestro po przysiędze maią być sądzone: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1608, *tit.* O remissach.

Nova emergentia iednak na Seymie decydowane być maią. *Ibidem.*

Trybunalskie dekreta maią tak ważne być, iak seymowe: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 964, § A iuż takowy dekret.

I iak dekreta Sądow nowych za Zygmunta Augusta pro una vice a. 1564, uchwalonych. A ktoby na takie przypowiedział się pozwy, i in contumaciam co otrzymał, nullitatis to być ma, i exekucyi podpadać nie będzie. A ieźliby też za przypowiedzeniem czyim do Sądu pozwany na takowy pozew stanął, tamże nie odchodząc sam, albo prokurator iego, powinien będzie odłożyć sto grzywien, ktorych połowica stronie, a druga fisco cedere ma. In casu autem non satisfactionis pro praemissis, causa debet remitti ad Officium, ubi bona actoris consistunt, pro ultima et finali executione poenarum, a prokurator ma być skazan do wieży na dnie na tydzień. *Ibidem*, *f.* 967, *tit.* Utwierdzenie dekretow.

Starostowie, i ich Urzędy, maią dekreta trybunalskie exekwować według prawa, sub poenis in statuto descriptis. *Ibidem*, *f.* 968, *tit.* O exekucyi dekretow.

Trybunalskie dekreta maią we wszystkim nienaruszone zostawać: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1241, *tit.* Spraw mieyskich.

Ani żadnemi seymowemi, ani zadwornemi dekretami nie maią być znoszone, sub poenis statuti: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O dekretach trybunalskich.

Znowu, aby dekreta trybunalskie, i powaga Trybunału nullatenus ni od kogo wiolowane, ani in dubium wokowane nigdy nie były. Co się ma rozumieć i o wdztwach Kiiowskim, Wołyńskim, Bracławskim, i Podolskim: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 169, *tit.* O dekretach trybunalskich.

O tymże, tak na Koronny, iako i na W. X. Lit. Trybunał: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 326, *tit.* O dekretach.

Trybunalskie dekreta mandatami zadwornemi nie maią być znoszone, sub poena evocationis, et nullitate processus. A wzaiem Trybunał w sprawy zadworne wdawać się ma, sub nullitate dekretow, ieźliby iakie otrzymane były: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 806, *tit.* O niewynoszeniu mandatow.

O tymże: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 926, *tit.* O powadze dekretow.

Trybunał Kor. causas evocationis, gdy się to pokaże, ma decidere poena sessionis turris per spatium 12 septimanarum et refusione parti damnorum, et ad forum competens causam remittere: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 965, § Exceptis causis.

Toż o Trybunale Wołyńskiego i Bracławskiego wdztw: *a.* 1589, *v.* II. *f.* 1294, *tit.* Co sądzić.

Do Trybunału Kor. ani z pozwu, ani per appellationem żaden szlachcic osiadły, Mało-Polak do Piotrkowa, a Wielko-Polak do Lublina pociągany być nie ma, sub nullitate decretorum, et poena 500 marc. exceptis causis fisci et raptus. A sprawy wszelkie inter causas palatinatuum sądzone być maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 952, *tit.* De evocatione.

Znowu o tymże, sub poenis de evocatione: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 478, *tit.* Deklaracya regestru taktowego.

Na Trybunale Piotrkowskim, albo Lubelskim etiam proprii fori, nie godzi się dochodzić pretensyi ex cruda citatione Ziemskiemu, albo Grodzkiemu Urzędowi do sądzenia należących, sub nullitate actus, et poenis de evocatione sancitis, salvis decretis ex seriis controversiis latis: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 413, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Trybunałowi należy sądzić appellacye, remissy, limitacye, ktore na Seym, albo za Dworem, a quibusvis Subselliis dotychczas wyszły, i wychodzić będą; causas officii, occasione non factae executionis decretorum Iudicii Tribunalis Regni in his rebus, quae Iudicio Tribunalis hujus judicandae incumbunt, et judicatae fuerint; causas gravaminum, exceptis causis mere criminalibus, causis fisci juxta constit. a. 1562 et 1567, causis exemptionis bonorum Regalium, et causis fundorum Regalium, causis o kwartę, causis bonorum nullo jure receptorum, et causis juris Magdeburgensis, Theutonici et Culmensis: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 964, *tit.* Co sądzić maią.

Trybunał, tych spraw, ktore w prawie nie są opisane, przed się puszczać nie ma, ani poenas nad prawo irrogare, ani dekretow czynić, ktoreby vim legis saperent, alias acta iego nullitatis: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 547, *tit.* O dekretach trybunalskich.

Reassumowano tę konstytucyą na Koronę i W. X. Lit. cum declaratione: że takowe dekreta żadney exekucyi podlegać nie maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 935, *tit.* O dekretach.

Iakoż skassowano dekreta trybunalskie vim legis sapientia: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 334, *tit.* Securitas.

Trybunałowi Wielkopolskiemu, to iest: wdztwom Poznańskiemu, Kaliskiemu, Sieradzkiemu, Łęczyckiemu, Brzeskiemu-Kuiawskiemu, Inowrocławskiemu, Mazowieckiemu, Płockiemu, Rawskiemu i ziemiom Wieluńskiey i Dobrzyńskiey, mieysce Piotrkow. A Małopolskiemu, to iest: wdztwom Krakowskiemu, Sandomirskiemu, Ruskiemu, Podolskiemu, Lubelskiemu, Bełzkiemu, Podlaskiemu—Lublin: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 966, *tit.* Mieysca Sądow.

Trybunały obydwa iedni Sędziowie sądzić powinni, osądziwszy wdztwa Wielkiey-Polski w Piotrkowie, potym ziechać się na czas niżey naznaczony do Lublina, i tam Małey-Polski wdztwa także osądzić maią. *Ibidem.*

W Piotrkowie ma się zaczynać w poniedziałek bliski po S. Marcinie, a kończyć się aż do kwietniey niedzieli. W Lublinie zaś, w poniedziałek bliski po przewodniey niedzieli, a kończyć się ma, dokąd się nie skończy. *Ibidem*, *f.* 967, *tit.* Czasy Sądow.

Przyczyniono czasu Piotrkowskiemu i ma się sądzić od pierwszego poniedziałku po S. Franciszku, aż do niedzieli białey. A limitacya, ktora bywała po Bożym Narodzeniu, nie ma być ieno dni cztery, żeby causae officii tym prędzey osądzone być mogły, ktore pro una vice po dokończeniu Sądow każdego wdztwa z ktoregokolwiekby przypadły, a w soboty się nie odprawiły, z regestru osobnego, adinstar aliarum palatinatus causarum, dosądzone być maią. A regestra causarum officii, iako i palatinatuum et districtuum na dokończeniu Trybunału, ktoreby ieszcze dosądzone nie były, przez Marszałka Trybunalskiego podpisane, i ad acticandum podane być maią, aby drugi Trybunał wprzod tych regestrow dosądzał, a potym do innych porządnie przystępował: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 6, *tit.* Przyczynienie czasu.

Odmieniono to było dla pospolitego ruszenia przeciwko Turkom, tak: aby post reditum Trybunał w Piotrkowie od pierwszego poniedziałku post Trium Regum do białey niedzieli; a w Lublinie od poniedziałku post Cunductus Paschae do S. Bartłomieia sądzony był; z tym iednak warunkiem: iż na potym od pierwszego poniedziałku post S. Francisci zaczynać się ma Trybunał Piotrkowski, a Lubelski od poniedziałku pierwszego post Conductus Paschae, juxta praescriptum legum, temporibus perpetuis: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 424, *tit.* O Trybunale.

Trybunału Lubelskiego pomkniono do S. Franciszka inclusive, dokładaiąc tego: iż na ktorymby wdztwie Sądy podczas limitacyi Trybunału przypadły, to wdztwo przysięgłego Deputata ma sobie we 2 niedziele po limitacyi obierać: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 454, *tit.* Trybunału Lubelskiego przyczynienie.

Ieszcze daley pomkniono Trybunału Lubelsk. to iest: do S. Tomasza Apostoła. Co ma do lat 6 trwać bez wszelkiey przeszkody Trybunałowi Piotrkowskiemu: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 6, *tit.* Prolongacya Trybunału.

Ktorą konstytucyą potym zniesiono za wyiściem pomienionych lat 6 i czas kończenia się Sądow illius Subsellii do S. Franciszka według dawnych konstyt. sub nullitate judicatorum, naznaczono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 104, *tit.* Limitacya.

Znowu konstyt. a. 1641 o prolongacyi Trybunału do S. Tomasza Apostoła reassumowano na lat 7 inclusive. *Na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 10, *tit.* Prolongacya.

A gdyby aktor, albo citatus miał w obu Trybunałach personalitatem, tedy w iednym ma iść suspensa, kto iey będzie potrzebował; ktorą approbabit attestatione Mareschalci Tribunalitii, albo juramento. *Ibidem.*

Trybunał Piotrkowski, cum reassumptione konstyt. 1621 względem pospolitego ruszenia, do poniedziałku, po S. Andrzeiu naybliższego odłożono: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 63, *tit.* Trybunał Piotrkowski.

Trybunału Lubelskiego reassumpcyą pod konfederacyą w pospolitym ruszeniu, pod Gołąbiem uczynioną, do pierwszego poniedziałku po święcie Troycy Przenayśw. odłożono; salva cadentia tych spraw, ktore od pierwszey Trybanału Lubelskiego przez dwa mie-

siące odprawować się powinny: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 104, *tit.* O Trybunale Lubelskim.

Trybunalskiego Sądu beśpieczeństwo, kto nie ma sprawy, cujuscunque dignitatis, et praeeminentiae sit, przed Sąd wchodzić nie ma, a kto sprawę ma, i przywołaią go do niey, samoczwart tylko, to iest, sam z prokuratorem, i dwiema przyiaciołmi ma wchodzić. A ieżeliby kto upornie wszedł, albo upomniony wynidź nie chciał, albo w domu sądowym wywołanie czynił, poenam duplicem 14 marc. in instanti sub alia simili poena, non recedendo, Iudicio persolvet, et contra rebellem executio rei judicatae iść ma: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 966, *tit.* Beśpieczeństwo.

Przy wotowaniu żaden nie ma zostawać, oprocz tych, ktorzy do tego Sądu przysięgli, sub eadem poena. *Ibidem.*

Z rusznicami, i broniami niezwyczaynemi ktoby na mieysce Sądow przyiechał, i z niemi chodził, oprocz miecza, korda, szabli, szpady, poena 50 marc. peremptorie succumbet, et illam non recedendo a Iudicio, sub poena 14 marcarum persolvet. A ieżeliby temere recederet, ma być odesłan na exekucyą według prawa ad loci Capitaneum. *Ibidem.*

A ktoby we 3 niedziele przed zaczęciem, albo po zaczęciu*) Trybunału kogo ranił, albo zabił, ma tak być karan, iakby to na Seymie uczynił. *Ibidem.*

Beśpieczeństwo tych Sądow ma się rozciągać w okręgu onego miasta, gdzie Trybunał sądzą, et in personis euntium, et redeuntium na Trybunał. A gdyby violator ziechał, ma mu być pozew listowny dany na Trybunał ten, pod ktorego iuryzdykcyą stałby się exces, inter causas conservatas: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 173, *tit.* De termino tacto.

Na Trybunał nie powinien żaden ktoregokolwiek stanu i kondycyi człowiek w większym poczcie nad 50 osob, inkluduiąc w to przyiacioły, sługi, i czeladź wszelaką, przyieżdżać, sub poena mille marc. Pol. ad instantiam Instigatoris Iudicii illus ex termino tacto in eodem Iudicio repetenda. Co się i na samych panow trybunalistow ściągać ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 273, *tit.* O przyieżdżaniu na Trybunał.

A ktoby in armis vel cum armis insidias, vel seditionem, ac violentiam praeseferentibus, także z bębnami, chorągwiami przyiechać śmiał, tak na Trybunale, iako i w inszym Sądzie, ex instantia Instigatoris tacto termino attractus, poena perpetuae bannitionis cum publicatione, ma być karany. *Ibidem.*

Trybunalskie dekreta, i sprawy tych Sądow, w Piotrkowie pieczęcią ziemską Sieradzką, w Lublinie pieczęcią ziemską Lubelską, maią być pieczętowane: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 967, *tit.* Czasy Sądow.

*) Inwentarz mylnie się wyraża „po zaczęciu", w woluminach jest „po osądzeniu"; patrz naszej edycyi t. II, 184, szpalta druga, wiersz 16 od dołu. *(Przyp. wyd.)*

Na Trybunale Urząd Ziemski przysięgać ma super secreta Iudicii non revelanda, a ponosić powinność, ktorą przedtym miał na Seymie, albo za Dworem etc. Ale votum na tych Sądach nie ma. *Ibidem*, *tit.* Powinność.

Trybunalskie pozwy sub titulo Regis et sigillo terrestri, maią być wydawane, cum praefixione termini in duabus septimanis. *Ibidem*, *f.* 968, *tit.* O pozwach.

Trybunalskie zapisy, protestacye, rekognicye, i relacye wszelkie, tak iako seymowe, albo ziemskie maią być ważne. *Ibidem*, *tit.* O zapisach.

Sądy inferiorum Subselliorum pod czas sądzenia ultimae instantiae Iudiciorum generalium odprawować się mogą. *Ibidem*, *f.* 967, *tit.* Czasy Sądow.

Trybunału poprawa zawżdy ma być wolna na Seymie. *Ibidem*, *f.* 968, *tit.* Poprawa.

Zlecono ią inter alia pewnym osobom: *in Confoed. Gen. Varsav. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1058, § Vulnera.

Zakonnikom Lubelskim S. Stanisława, iż placu na zmurowanie sklepu do chowania xiąg trybunalskich, ziemskich pozwolili, quot annis 10 grzywien z ceł Lubelsk. naznaczono wiecznemi czasy, ktore ma Celnik płacić, sub poena 100 marc. O co forum tamże na Trybunale: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* Trybunalskich.

Po dekrecie trybunalskim, nie Woźny z szlachtą, ale Urząd sam Ziemski, albo Grodzki na exekucyą ma ieździć: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1527, *tit.* Exekucya.

Trybunalskich dekretow ante mortem Regis ferowanych executio ma być juxta juris exigentiam, ad instantiam cujusvis, post Coronationem Regis intra sex septimanas. *W Konfederacyach Gener. Warszaw. sub interregnis.*

Trybunał ma się zaczynać we 2 niedzieli po Koronacyi Krola. *W Konfederacyach etc.*

Trybunał Kiiowskiego, Wołyńsk. i Bracławsk. wdztw, tym porządkiem, iak Koronny iest opisany, w Łucku do Seymu przyszłego ma być sądzony: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 968, *tit.* Woiewodztwa.

Ktorego wolno im było poprawić według statutu W. X. Lit. i przywileiu o Unii danego, i konstyt. a. 1576, albo też odstąpić od niego. *Ibidem.*

Przystąpiły te wdztwa do Trybunału, oprocz Kiiowskiego: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1271, *tit.* Sądy Wołyńskie.

Ktorego ordynacya, ordynacyi Kor. w niektorych artykułach per omnia similis. *Ibidem*, *f.* 1292, *tit.* Trybunał.

Mieysce Trybunałowi temu Lublin naznaczono. *Ibidem*, *f.* 1295, *tit.* Mieysca Sądow.

Trybunalskie tych wdztw dekreta, dway Koronni, i dway Wołyńscy Deputaci podpisować maią. *Ibidem*, *f.* 1294, *tit.* Iako sądzić maią.

Declaratur: iż inaczey valorem suum mieć, i do exekucyi przywodzone być nie maią, aż pod-

pisane rękami dwoch Deputatow Koronnych Duchownych, a dwu Deputatow wdztwa Wołyńskiego znaydować się będą: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1673, *tit.* Obiaśnienie.

Trybunalskie dekreta, i akta pismem Ruskim Pisarze Ziemscy tych woiewodztw, praestito iuramento, votum swego nie daiąc, i pisać i extrakty pod pieczęcią swego wdztwa i czterech ut supra Deputatow, wydawać maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1297, *tit.* O Pisarzu.

Ciż Pisarze wcześnie, przed zaczęciem Sądow tych wdztw, do Lublina przyieżdżać, i sprawy porządkiem statutowym w regestr wpisować maią. A te xięgi spraw ich w pospołu z xięgami spraw Kor. trybunalskich maią być chowane. Ktorych leżenie tak iako Polskich trybunalskich być ma. A Pisarz Trybunalski pomienionych wdztw natenczas powinien zieżdżać, sub privatione officii. *Ibidem.*

Pisarze wdztwa Wołyńsk. trzy razy, a czwarty raz z powiatow woiewodztwa Bracławsk. na Trybunał maią być obierani. A ieżliby pod czas odprawowania tych Sądow Głownych Roki Ziemskie w ktorym powiecie onych wdztw przypadły, a za obraniem tego powiatu Pisarza Ziemsk. do Trybunału, sądzone być nie mogły, takowe Roki po osądzeniu tych spraw i Sądow głownych, we 4 niedziele za temiż pozwami odprawowane być maią. *Ibidem.*

Salaria mieć powinni, iak Koronni. *Ibidem*, *f.* 1298, *tit.* Opatrzenie.

I Deputaci takież opatrzenie mieć powinni, iak Koronni. *Ibidem.*

Na Trybunał Wołyński i Bracławski pozwy pod tytułem Krolewskim i pod pieczęcią ziemi, albo powiatu onego, w ktorym pozwany iest osiadłym, maią być wynoszone, a termin peremptorie, tak zaocznie, iako i oczywiście ma być w niedziel sześć prefigowany. *Ibidem*, *tit.* O pozwach.

Trybunał Wołyński i Bracławski, pod artykuły Trybunału Koronnego prawu i przywileiom Wołyńsk. przeciwne, nie podlega. *Ibidem*, *tit.* O artykułach.

Trybunału Wołyńsk. i Bracławskiego dekreta, według prawa wdztwa tego, Ststowie ich w ststwie swym exekucyą do ostatniego stopnia czynić powinni, pod winami w prawie ich opisanemi. *Ibidem*, *tit.* O exekucyi.

Deputaci tych obudwu wdztw osądziwszy z Deputatami innych wdztw Wielkopolskich wdztwa w Piotrkowie, maią ziechać do Lublina, i osądzić także wdztwa Małopolskie. *Ibidem*, *f.* 1295, *tit.* Mieysca Sądow.

W wdztwie Wołyńsk. pierwszego roku ma być onych elekcya w Łucku, drugiego w Włodzimierzu, trzeciego w Krzemieńcu, i tak alternatą bywać ma. A w wdztwie Bracławsk. zawżdy w Winnicy. *Ibidem*, *f.* 1293, *tit.* Porządek.

Po dwu z każdego powiatu, z Łuckiego, Włodzimirsk. i Krzemienieck. maią być obierani. A z wdztwa Bracławskiego dwa. *Ibidem*, *tit.* Obieranie Sędziow.

Trybunał wdztwu Kiiowsk. tym sposobem i warunkiem, iako i wdztwom Wołyńsk. i Bracławsk. pozwolono: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1339, *tit.* Trybunał.

Trybunał sprawy wdztwa Kiiowsk. Wołyńsk. Bracławsk. i Czerniechowsk. według ich praw, processu, i zwyczaiow sądzić ma bez interpretacyi; i dekretow między obywatelami tych wdztw legitime ferowanych, prywatnemi relaxacyami, extra forum, regestrum, et terminum między sprawami Koron. iak w Lublinie, tak i w Piotrkowie znosić nie ma, sub rigore poenarum decernendarum, et nullitate ejusmodi relaxationum: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 937, *tit.* O dekretach.

W Trybunale Lubelsk. wszystkich spraw konserwaty obywatelow woiewodztwa Kiiowsk. w wdztwie Wołyńsk. ad feliciora tempora, i do dalszey ordynacyi suspendowano, exceptis wdztw Bracławsk. i Czerniechowskiego po woiewodztwie Wołyńskim: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 635, *tit.* Konserwaty.

Potym non obstante hac constit. a. 1659 postanowiono: aby gdy obywatele wdztwa Kiiowsk. do realney dobr swoich possessyi przyidą, konserwaty ich według porządku swego sądzone były; co nie ma derogare sprawom originaliter w regestrze specialium zaczętym. Te iednak Sądy powinny mieć respectum spustoszenia kraiow, także na tych, ktorzy albo zgubieniem praw, juxta constit. a. 1661, albo nieodzyskaniem Kiiowa zasłaniać się będą. A w Kancellaryach Trybunalsk. Ziemsk. i Grodzk. od dekretow, i wszelkich extraktow, i inkwizycyi, brać więcey nad zwyczay Koron. Kancellaryi nie maią, sub privatione officii ad instantiam cujusvis w Trybunale Kor. inter causas officii ex speciali regestro vindicanda: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 932, *tit.* Sądy.

Tę konstyt. ratione depactationis et desolationis przyimuie i wdztwo Wołyńskie. *Ibidem.*

W Trybunale Lubelskim woiewodztwo Czerniechowskie po Bracławskim przypadać ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Declaratur: iż po sądzeniu wdztwa Czerniechowsk. konserwaty Czerniechowskie zawsze sądzone bydź maią; a sprawy konserwatom należące, według dawnego zwyczaiu i prawa wdztw: Kiiowsk. Bracławsk. Czerniechowskiego, iednym prawem sądzących się, przyimowane będą: *a.* 1638, *v.* II, *f.* 964, *tit.* Konserwaty.

W Trybunale Piotrkowskim wszystkie sprawy czwartkowe, ktoreby się we czwartki odsądzić nie mogły, in determinatione cujuslibet palatinatus, z ktorego originaliter należały, dosądzane być maią perpetuis temporibus: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 6, *tit.* Prolongacya.

Potym, że temu nie miała derogare konstyt.

limitationis Trybunału Lubelskiego, ostrzeżono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 104, *tit.* Limitacya.

Do Trybunału wdztwa Pruskie nie przystąpiły, ale przy swych Sądach zostawione, cum appellatione za Dworem: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 969, *tit.* Prussy.

Tandem przystąpiły do Trybunału Kor. salva optione regressus, ale się w tym na blisko przyszłym Seymie rezolwować maią: *a.* 1589, *v.* I, *f.* 1269, *tit.* Przystąpienie.

Pomkniono im na to czasu do drugiego przyszłego Seymu: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1336, *tit.* Prorogacya.

Trybunałowi Pruskiemu mieysce w Piotrkowie naznaczono, na ktory z każdego wdztwa Prusk. po dwie osoby maią być deputowane, i taką przysięgą, iako i inni Deputaci woiewodztw Kor. obowiązane. A sprawy takie ma sądzić, iakie Koronny sądzi, pluralitate votorum concludendo: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1269, *tit.* Obyczay.

Causas officii takim sposobem ma sądzić, iak Koronny. *Ibidem*, *f.* 1270, *tit.* Causae.

I sprawy duchownych Pruskich z tym dokładem: aby duchowni Pruscy dwu Deputatow swych, do innych Deputatow Duchownych posyłali. Sześciu iednak tylko Deputatow Duchownych, tak Polskich, iako i Pruskich na każdą sprawę wotować maią. *Ibidem*, *f.* 1269, *tit.* Sądzenie spraw.

Trybunał wdztwa Pruskie według korrektury, ktora kautora w tychże wdztwach nieosiadłemu stawić nakazuie, sądzić ma, i pen większych nad te, ktore według konstytucyi Koron. i zwyczaiu, i korrektury należą, od obywatelow Prusk. wyciągać nie ma. Co się i o wydawaniu dekretow, i extraktow tamecznych rozumieć ma: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 959, *tit.* Sądy.

Trybunał Narodowi Ruskiemu trzech wdztw: Kiiowsk. Bracławsk. Czerniechowsk. osobny pozwolono, takim porządkiem, iaki sobie uformuią. *W Kommissyi Hadyackiey*, *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 642, § Privatis wszystkim.

Ale to nie było, i nie iest in usu.

Trybunału Koronnego Lubelskiego taką potym (non obstante constitutione o Trybunale na Elekcyi Krola Michała, przeciwko ktorey protestacye zaszły) ordynacyą postanowiono.

W poniedziałek post dominicam Conductus Paschae ma być sądzony regestr causarum mere militarium, ratione injuriarum tam criminalium, quam civilium, na hybernie, albo w ciągnieniu illatarum. W tymże regestrze maią simul comprehendi sprawy remissowe: ex quo judex, paritatis votorum, residentiarum, suspensionum; functionis poselstw tak extra Regnum, iako i Ziemskich; kommissyi z Seymu ordynowanych. Ktore genera causarum maią się sądzić continuo ad diem ultimam Maji inclusive, tak aby do dnia 24 Maia inclusive saecularium, reliquum zaś czasu ad ultimam Maji inclusive sprawom duchownym ejusdem generis impendatur, ktorego dnia ostatniego Maia do drugiego Trybunału, by też i niedosądzone, limitowane, z podpisem regestru, być maią. A wpisy do prostego regestru nie maią trwać więcey nad niedziel dwie.

Dnia 1 Iunii przywołany będzie regestr, w ktorym comprehendentur insimul cassandarum bannitionum, także sprawy officii, i konserwaty officii, deductionis nobilitatis, pro poena publica gravaminum. Ktory regestr continuo sądzić się ma ad diem ultimam Iunii inclusive tak, aby saeculares do 25 Iunii inclusive, duchowne zaś ad ultimam Iunii inclusive sądzone były; ktorego dnia sprawy tego regestru, by też i niedokończone, do drugiego Trybunału z podpisem regestru limitowane będą.

Dnia 1 Iulii ordinarie zaczynać się będą, palatinales.

A nayprzod wdztwa Krakowskiego, i powiatow iego, ktore sądzić się maią continuo sine interruptione do dnia 20 Augusti inclusive tak, aby saecularium do dnia 5 Augusti inclusive, a spiritualium ad diem decimam 2dam Augusti inclusive, i tegoż dnia by też i niedosądzone, do drugiego Trybunału limitowane były z podpisem regestru, aby gdy znowu incidentia juxta ordinem palatinatuum przypadnie, od tey sprawy, na ktorey stanęła limitacya, regestr był przywołany.

Dnia 13 Aug. incydencya spraw wdztwa Sandomirsk. i powiatow iego, ktore sprawy maią się sądzić ad diem ultimam Septembris, tym sposobem: aby saeculares sądzili się do 24 Septembra, reliquum czasu ad ultimam ejusdem mensis ma cedere sprawom duchownym tegoż woiewodztwa i powiatow, cum limitatione, by też i nie dosądziły się, et cum subscriptione regestrow.

Dnia 1 Octobris przywołane będzie wdztwo Kiiowskie z swoiemi powiatami, i kontynuować się maią ad diem 24 ejusdem mensis. Tak aby w tym czasie, tak saecularium, iako spiritualium, palatinales, i konserwaty tegoż samego wdztwa, i powiatow iego sądziły się, i choćby też i niedokończone były, limitentur. A poki to wdztwo in possessionem realem Rzeplitey nie przyidzie, pierwszy tydzień temu wdztwu assygnowany, ma cedere specyałom wdztw Kiiowskiego, Bracławsk. Czerniechowsk. eo praecustodito: aby spraw nienależnych quaestionis jurium (gdyż tylko causae expulsionis recentis, et violentiarum, do tego regestru należą) nikt nie podszywał, sub nullitate condemnationum obtentarum, et obtinendarum, poenaque evocationis et Iudicii arbitraria super evocante decernenda. Ostatek czasu, i cokolwiekby od specyałow zostało, ma impendi regestrowi mixti fori Kor. samych tylko potioritatum et taxationum bonorum, gdyż te regestra naybardziey Trybunał zacisnęły.

Dnia 25 Octobris incydencya spraw wdztwa Ruskiego i powiatow iego, i kontynuować się będzie ad vigil. S. Thomae Ap. tak, aby saecularium powiatow do dnia 20 Decembra, reliquum zaś czasu ad vigiliam S. Thomae Ap. duchownym sprawom należało; i tam iuż in vigilia S. Thomae Ap. ma być generalis limitatio Trybunału.

W drugim następuiącym Trybunale (exactis wprzod, iako się wyżey opisało, causis militari regestro comprehensis, et nonnisi ad ultimam Maji protrahendis; także causis regestro cassandarum comprehensis, atque ultima Iunii limitandis) zaczynać się będą palatinales, biorąc początek od wdztwa Wołyńskiego i powiatow iego, ktore dnia 1 Iulii przywołane, et continuo sądzone będą ad diem 10 Aug. inclusive, aby powiaty saecularium ad diem 22 Iulii inclusive, konserwaty saecularium tegoż samego wdztwa ad diem 2 Aug. sądziły się; reliquum zaś czasu ad diem 10 Aug. sprawom duchownym, i palatinatibus, i conservatis impendatur, aby die 10 Aug. sprawy powiatowe wdztwa tego saeculares et spirituales, by też niedosądzone, limitowane były z podpisem regestru.

Dnia 11 Aug. incydencya spraw wdztwa Podolskiego i powiatow iego, i kontynuować się ma ad diem 27 ejusdem mensis; tak, aby saeculares ad diem 22 inclusive, a reliquum czasu ad diem 27 Aug. duchowne brały, i tegoż dnia by też niedosądzone z podpisem regestrow limitowane być maią.

Dnia 28 Aug. przypadać maią sprawy wdztwa Bełzk.

i powiatow iego, i kontynuowane będą do dnia 18 Septembra inclusive tym sposobem: iż sprawy saecularium do dnia 13 Septembra inclusive sądzić się będą, a reliquum temporis occupabunt sprawy duchowne tegoż wdztwa, i powiatow iego, to iest ad diem 18 Septembris inclusive, ktorego dnia by też niedosądzone, limitowane będą z podpisem regestrow.

Dnia 19 Septembra, woiewodztwo Lubelskie przywołane będzie, i kontynuować się ma ad diem 10 Octobris tak, aby sprawy saecularium do dnia 4 Octobris trwały, reliquum czasu sprawom duchownym tegoż wdztwa i powiatow impendatur, to iest: ad diem 10 Octobris, ktorego dnia limitacya, by też niedosądzonych, cum subscriptione regestrow być ma.

Dnia 11 Oktobra incydencya spraw wdztwa Podlask. i powiatow iego, ktore sprawy sądzić się będą ad diem 8 Novembris inclusive. Tak aby saeculares ad 2 Novembris judicentur, ostatek czasu subserviet sprawom duchownym tegoż wdztwa, to iest ad diem 8 Novembris, ktorego limitowane, by też i niedosądzone, cum subscriptione regestru będą.

Dnia 9 Novembris acclamari ma wdztwo Bracławskie z iego powiatami, i kontynuować się będzie ad ultimam Novembris. W ktorym czasie sprawy świeckie i duchowne, i ich konserwaty pomieszczać się będą, ktorych także limitacya, by też niedosądzone, cum subscriptione regestru ma być ultima Novembris.

Dnia 1 Xbra incydencya spraw wdztwa Czerniechowsk. i continuatio tychże ad vigil. S. Thomae Ap. w ktorym też czasie maią się sądzić tak saecularium, iako i spiritualium powiatowe, i konserwaty cum limitatione do drugiego Trybunału, by też niedosądzone; i tak in vigilia S. Thomae zawsze zwyczayna determinacya, i limitacya generalis być ma.

Dokąd iednak Bracławskie i Czerniechowskie wdztwa ad possessionem Rzeplitey nie przyidą, ten czas woiewodztwom pomienionym assygnowany, ma cedere sprawom Kor. regestrowi mixti fori, samych tylko spraw taxationis bonorum, et potioritatum, ponieważ te sprawy bardzo się zagęściły, i celerem potrzebuią decisionem, non praejudicando sądzeniu tychże spraw taxationum, et potioritatum w własnych wdztwach, gdyż tak w woiewodztwach własnych, iako i hoc loco et tempore mogą być sądzone. A gdyby w czasie pomienionym Bracławsk. i Czerniechowsk. woiewodztwom assygnowanym, (donec postliminio redeant) spraw taxationum et potioritatum nie stało, tedy żeby czas ten nie wakował, maią succedere sprawy Kor. regestro cassandarum comprehensae. A ieźliby się trafiło, aby w ktorym wdztwie deficerent sprawy powiatowe saecularium, illico maią być przywołane duchowne tegoż wdztwa. Także w woiewodztwach Wołyńsk. Bracławsk. gdyby palatinales, i konserwaty saecularium deficerent, maią succedere duchowne. A gdyby się trafiło, aby naznaczonego czasu każdemu wdztwu (expeditis saecularibus et spiritualibus) zbywało, tedy nihilominus etiam in tali casu nie ma być przywołane drugie następuiące wdztwo, ale swego czasu czekać ma, a to ne confundatur ordo palatinatuum. A cokolwiekby zbywało czasu, to sprawom taktowym, ktore ex praescripto legis cadunt sub terminum tactum, ma impendi.

A że kryminały przeciwko Maiestatowi Boskiemu popełnione celerem requirunt vindictam, iako: Arianismi, sacrilegii Iudaici, et cujusvis apostasiae; tedy takowe sprawy każdego dnia i miesiąca maią być przywołane i sądzone ante omnia. Także sprawy mere incarceratorum, et homicidiorum, ex appellationibus devolutae, nie mieszaiąc do nich ullam quaestionem juris, ale tylko in ordine ad eliberationem personae incarceratae, non praetextuosae, także i causae mere fisci z samemi tylko Poborcami. A ktoby tego mimo tę ordynacyą, extra palatinatum, et debitum regestrum, albo ex speciali regestro, (ktore mieysca więcey w Trybunale, etiam consensu Iudicii accedente, mieć nie maią) ewokował, i kondemnował, takowa kondemnata nie ma mieć waloru, et sine literis salvi conductus ma być zniesiona, cum poena super obtinente Iudicii arbitraria. Areszty w sprawach, ktore ex appellationibus do Trybunału devolventur, iść nie maią, gdyż ignorantia appellationis nie może praetendi. W sprawach iednak ex crudis citationibus et adcitationibus przypadaiących, areszt iść ma zwyczaynie. A ieźliby stante aresto kto należący ad litem umarł, ma iść adcitatio ad paratum arestum. A że lex Iudicibus regula, tedy iako każdy Sędzia, tak i Trybunał in ferendis sententiis ma się do prawa stosować. Zostawiona też stanom Kor. zawsze poprawa Trybunału. A poki insza na Seymie zgodna nie nastąpi korrektura, praesens constitutio et ordinatio vim legis perpetuae mieć będzie. Ktora to ordynacya teraźnieysza w Trybunale Lubelsk. pierwszy skutek swoy weźmie in a. 1672, zaraz post dominicam Conductus, gdyż dla spraw kapturowych przyszły Trybunał a. 1671 przypadaiący, ieszcze według dawnych regestrow sądzić się będzie. Wszakże iednak prolongacya do S. Tomasza Trybunału w przyszłym roku zaraz a. 1671 trwać, i zaczynać się będzie, nie preiudykuiąc prawu de termino tacto w Trybunale, o sprawach deputackich, de poenis judiciariis w Trybunale, na teraźnieyszym Seymie postanowionemu, ktore iako każdy, tak i ten Trybunał blisko przypadaiący sacrosancte observare powinien:

a. 1670, *v.* v, *f.* 59, *tit.* Ordynacya.

Trybunał Koronny poenas pro parte Iudicii ultra vadium capitaneale simplex (i to gdyby właśnie vigor juris tego potrzebował, w sprawach majoris importantiae, et contraventionum) wskazować nie ma, ale ie parti injuriatae juxta causarum merita przysądzać ma, ani też poenas pecuniarias parti adjudicatas, Iudicio, vel Instigatori condonatas, przyimować, ani poenas sessionis turris, tak w sprawach per appellationem przychodzących, iako post decretum tribunalitium latum non consentiente parte relaxować. *Ibidem*, *f.* 64, *tit.* De poenis.

Trybunał Koronny aby się continuo solito cursu po roku całym w Wielkiey i Małey-Polszcze, w Piotrkowie puł roka do białey niedzieli, a w Lublinie drugie puł roka do S. Franciszka, sądził, do lat 2 postanowiono. A gdyby oraz w obudwu Trybunałach trafiło się komu mieć sprawę ex personali, w takowym terminie wolno będzie każdemu brać się na suspensę personalitis, (czego nikt zażywać nie ma, na niesprawiedliwą zwłokę) i in termino takowey suspensy probować autentycznym dokumentem pod upadkiem sprawy: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 357, *tit.* Trybunał Koronny.

Trybunał sprawy kapturowe, suspensy, remissy, paritates votorum na początku, nie alteruiąc ordynacyi constit. a. 1670 uczynioney, sądzić powinien. A do sądzenia spraw mere żołnierskich mensis Januarius, gdy żołnierz z pola zeydzie, służyć ma. Sprawy zaś potioritatis, według konstyt. a. 1588, o ważności zapisow napisaney, i nie wdaiąc się w taxy, sądzone być maią. *Ibidem.*

Plura vide tit. Sprawy.

O Trybunale Koronnym ponieważ na teraźnieyszym Seymie dla gwałtownych spraw publicznych, in antiquam formam reduci nie może, declaratur: iż Krol Imć między Seymem, przy Ichmć PP. Urzędnikach ex utroque Ordine,

i Deputatach napisany o tym punkt przy instrukcyach swoich na Seymiki poda. Z ktorych Seymikow dalsza ordynacya Trybunału Koronnego na Seymie nastąpi, a tymczasem według konstyt. a. 1670, sądzić się powinien, nie mieszaiąc żadnych innych regestrow inter causas palatinales, causas fisci, compositum judicium sądzić nie będzie, ale mixti fori będzie miało sądzenia potestatem. Dekreta trybunalskie ex seriis partium controversiis lata, nie maią być znoszone, i Sądy Duchowne spraw inscriptionum, donationum, reformationum, advitalitatum sądzić nie maią. A ktoby takową sprawę popierał w Sądzie Duchownym, poenam evocationis luere ma. O co forum w Trybunale Koronnym: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 555, *tit.* O Trybunale Koronnym.

Na Trybunale Marszałkowie Deputaccy nie maią się w Urząd Starościńskiego Urzędu, względem rozdawania gospod, wdawać, ani ustaw rzeczom, mimo Urząd Wwdzy i Starościński, czynić, ani sobie żadnych pożytkow na mieyscu tym, gdzie Trybunał bywa sądzony, przywłaszczać, oprocz salarium sądowego, ani privata authoritate w gospodach Sądow żadnych odprawować, tylko in consensu Judicii Tribunalis: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1468, *tit.* O gospodach.

Trybunału Piotrkowskiego pierwsze zasiadanie ad 1 Martii odłożono: *a.* 1549, *v.* IV, *f.* 270, *tit.* Trybunał Koronny.

W Trybunale Lubelskim causas militares nie 2 niedziele, ale poki regestru stawać będzie, pro una vice tantum sądzić pozwolono. *Ibidem.*

Do Trybunału żaden termino tacto nie ma być pociągany etiam consensu Iudicii accedente, tylko in causis personalis injuriae in personam (ktoraby miała conjunctionem z Trybunałem) w Lublinie sub Iudiciis, lub w drodze idącego, lub familiae iego. Pogotowiu causas juris z tego regestru Trybunał przed się przypuszczać nie ma, sub nullitate condemnationis, ktorą przyszły Trybunał sine literis salvi conductus cum poena arbitraria super obtinente, znieść ma: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 65, *tit.* De termino tacto.

Trybunał Lubelski, dla powietrza w Lublinie, ad terminum expirationis w Lublinie limitowano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 367, *tit.* Limitacya.

Trybunał Koronny w Sądach i dekretach swoich, podług except wdztwu Mazowieckiemu służących, zawsze zachować się ma: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 704, *tit.* Excepta Mazowieckie.

Trybunały w sprawy foro comitiali et postcuriali zdawna należące, sub nullitate decretorum, et poenis evocationum według konstyt. przeszłych Koron. wdawać się nie powinny: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 926, *tit.* O powadze dekretow.

W Trybunale sprawy ex regestro militari z samemi tylko żołnierzami, o exakcye i szkody przez nich poczynione sądzić się maią, nie przypuszczaiąc do tego regestru spraw nienależących temu regestrowi. *Ibidem*, *f.* 944, *tit.* Causae militares.

Na Trybunałach tak Piotrkowsk. iako i Lubelsk. spraw Ziemskiemu albo Grodzk. Urzędowi należących, nie godzi się, choćby etiam proprii fori były, instituere, sub nullitate actus, et poenis de evocatione sancitis, salvis iednak decretis ex seriis controversiis latis: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 413, *tit.* Zniesienie.

W Trybunale do regestru Arianismi osoby pociągane być nie maią in causis juris, fundi, administrationis justitiae et aliis, tylko professione mere Ariani, apostasiae, Iudaismi, sacrilegii, violentiae, et obsanguinolationis in ecclesia vel coemeterio rei, ac eorum fautores, et complices, a to sub poena evocationis 500 marc. ac nullitate judicatorum, et condemnatorum: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 729, *tit.* Regestr Aryański.

Że przeszły Trybunał, ultra ordinationem w obieraniu Marszałka observatam, pod dyrekcyą Wielkiey-Polski odprawował się: pacificando ex justitia obydwie prowincye, dwa Trybunały immediate następuiące, pod laską Małopolskiey prowincyi aby się odprawowały, postanowiono: *a.* 1669, *v.* VI, *f.* 58, *tit.* Alternata laski.

Alternata aby inviolabiliter zachowana była w obieraniu Marszałka Trybunalskiego, i na przyszły Trybunał Piotrkowski Marszałek z Wielkiey-Polski był obrany, in casum przestąpienia prawa o alternatach, invalidam nullamque electionem deklarowano: *a.* 1712, *v.* VI, *f.* 223, *tit.* Alternata laski.

W Trybunale Koronnym procuratores albo patroni causarum, cui poenae subjaceant, gdy per crudas citaciones szlachtą osiadłą do regestrow nienależytych per speciem violatae securitatis, convulsionis decretorum tribunalitiorum, vel Arianismi evocant. *Vide tit.* Prokurator.

Trybunałowi sądzić kazano sprawę o zabicie Ur. Franciszka Smoguleckiego Posła Wielkopolskiego na Seym. *Vide tit.* Posłowie.

Trybunał W. X. Lit. to iest: porządek sądow nowych głownych, z podpisem ręki Krola Stefana, i pieczęcią W. X. Lit. według praw tegoż Xięstwa po Rusku pisany, do woiewodztw i powiatow wydano: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1020, *tit.* Artykuły.

W Trybunale W. X. Lit. Wileńskim, woiewodztwu Wileńskiemu niedziel 5 pozwolono, a insze wdztwa po niedziel 3 sądzone być maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1459, *tit.* Przyczynienie czasu.

Trybunalskie sprawy obywatelow wdztwa Brzeskiego, ktore bywały sądzone raz w Nowogrodku, drugi raz w Mińsku, do Wilna przełożono, i niedziel 3 czasu po dokończeniu woiewodztwa Połockiego im naznaczono. *Ibidem*, *f.* 1460, *tit.* Czas i mieysce.

Przyczyniono woiewodztwu Brzeskiemu nie-

dziel 2 czasu: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 498, *tit.* Opatrzenie.

Trybunał W. X. Lit. ktory się w Mińsku sądzić zaczął był, podczas pospolitego ruszenia limitowano do nazaiutrza nowego lata blisko przyszłego: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 428, *tit.* Pospolite ruszenie.

W Trybunale Wileńskim wdztwu Smoleńskiemu termin niedziel 2 po terminie ziemi Żmudzkiey i mieysce Deputatom ich naznaczono: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 498, *tit.* Opatrzenie.

A wdztwu Mińskiemu tydzień: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 313, *tit.* Przyczynienie.

Przydano było ieszcze 2 niedzieli pro una vice Połockiemu i Brzeskiemu woiewodztwom, z tą deklaracyą: żeby w Mińsku po terminie Mińskim z powiatami tegoż wdztwa, cale odsądzić się mogły: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 411, *tit.* Warunek.

Trybunału Litewsk. securitas, iako Koronnego: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 378, *tit.* Securitas.

Przeciwko dekretowi trybunalskiemu w takiey sprawie, ktora ex sua origine, et praescripto legis Sądowi Trybunalskiemu należy, ferowanemu, mandatow seymowych nie godzi się wynosić, i stronie dawać pod winą tysiąca kop Lit. O co forum w Trybunale W. X. Litewskiego: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 935, *tit.* Seymowe mandaty.

Trybunalskie dekreta W. X. Lit. ex seriis controversiis otrzymane, nie maią być znoszone przez ewazyą plenipotenta w sprawie, iakoby o zmowie iego z stroną, albo opuszczenie obron, intentowaney mu. Przeto gdzieby w tym plenipotens był convictus fraudis contra suum principalem commissae, na gardle ma być karany, a sprawa ona ma in integrum restitui, a ten, ktory plenipotenta przenaiął, ma sto kop Lit. zapłacić, nie odchodząc od Sądu, parti actoreae, nie Trybunałowi. A gdzieby też kto plenipotentowi actionem intentowawszy, nie dowiodł fraudem, albo go convincere nie chciał, sto kop winy parti citatae, nie odchodząc od Sądu, zapłaci; a on dekret ma iuż nieporuszony zostawać. *Ibidem*, *f.* 936, *tit.* O nieznoszeniu.

Naostatek postanowiono, aby iuż odtąd dekreta trybunalskie W. X. Lit. z oczywistey kontrowersyi ferowane, ile przysięgą zawarte w sprawach Sądowi Trybunalsk. należących, ktore vim legis non sapiunt, i ktore nie są de novo emergenti, dekretami seymowemi, zadwornemi, i żadnym sposobem poruszone nie bywały, i aby mandatow na zniesienie onych nie wydawano. Co się o przyszłych dekretach rozumieć ma: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 106, *tit.* O dekretach.

Trybunału W. X. Lit. ordynacya taka stanęła: Deputaci dekreta i wszystkie sprawy w izbie sądowey pospołu z Marszałkiem podpisować, i pilnować maią, aby z regestru, nie przeskakuiąc, przywoływane były strony. Ciż adinstar Koronnych super non revelationem secretorum przysięgać maią. A ieżliby się tey konstytucyi lub przez stronę, lub przez Trybunał contraventio stała, tedy judicata maią nullitati subjacere. Ratione zaś kontrawencyi, gdziekolwiek uznana będzie, wina sta kop, iuż odtąd nie Trybunałowi, ullo titulo etiam donationis, ale stronie zupełnie należeć ma, chociażby kto i przeciwko dekretowi tego Trybunału, w ktorym się sprawa agituie, mowił, a te sto kop na maiętności winnego wskazane być maią. Co zaraz post publicationem constitutionis praesentis w Trybunale zacznie się, tak w Kole Wielkim, iako in composito judicio. Exakcye także Marszałkow Trybunalskich i ich substytutow, ktore są nad prawo, także i pisarskie aby zaraz ustały, konstytucyą reassumowano. *Ibidem.*

O Generałach pozwy do Trybunału W. X. Lit. podaiących, *vide tit.* Woźny.

Trybunał W. X. Lit. podczas pospolitego ruszenia limitowano ad incidentiam terminu Nowogrodzkiego. A sprawy z ktorych po wyniesieniu z Kancellaryi wici trzeciech, tak w Kole Wielkim, iako i in composito juditio dekreta in contumatiam na niektorych obywatelach W. X. Lit. mimo excepcyą pospolitego ruszenia, albo poselskiey funkcyi stanęły, in integrum restytuowano, i de novo in foro competenti instituere kazano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 382, *tit.* Trybunał W. X. Lit.

W Trybunale W. X. Lit. po wykonaney przysiędze Deputatow na Sądy głowne Trybunalskie z woiewodztw i powiatow zesłanych, obrany Marszałek rotą podług prawa i zwyczaiu w konstytucyi opisaną, przysiądz powinien na sprawiedliwe przywołanie spraw z regestru tak, iak się kto w Kancellaryi Trybunalskiey opisze: ktory osobney prywatney przeciwko prawu mieć nie powinien kancellaryi; także depaktacyi żadnych w Wilnie i w inszych miastach, gdzie się Trybunały sądzić zwykły, przez Sędziego swego czynić nie ma, ale i Sędziego iuż na potym nigdy żaden z Marszałkow Trybunalskich mieć nie powinien. Item o depaktacyach konstytucye wszystkie cum poenis reassumowano. A scrutinia in occluso rothulo za ustąpieniem stron et Patronorum causarum czytane być maią: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 993, *tit.* Trybunał W. X. Lit.

Declaratur ta konstytucya o przysiędze Marszałka Trybunalskiego W. X. Lit. na sprawiedliwe przywołanie spraw z regestru tak, iak się kto w Kancellaryi Trybunalskiey wpisze, aby ta przysięga nie w zawartym kole, ale publice przy stronach odprawowała się. In casu choroby, albo absentowania się Marszałka, ten, ktory na mieyscu iego zasiadać będzie substytut, eadem rotha przysięgać ma: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 7, *tit.* Trybunał Wielki W. X. Lit.*)

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 51, w szpalcie drugiej. *(Przyp. wyd.)*

W Trybunale W. X. Lit. Duchownym Sądom cały dzień wtorkowy, w każdy tydzień sine ullo impedimento naznaczono, do ktorych i z dyecezyi Smoleńskiey Deputata obierać pozwolono, i mieysce onemu po Deputacie dyecezyi Żmudzkiey naznaczono. A Koło Swieckie aby paritas Deputatow Swieckich z Duchownemi była, Deputata czwartego Swieckiego do Sądow compositi judicii ma wysadzić: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 15, *tit.* O Sądach Trybunalskich.

Trybunał W. X. Lit. spraw, ktore nie były in minoribus Subselliis agitowane, przypuszczać przed się i sądzić, także wywodow szlachectwa na Seymikach Gromnicznych słuchać, ani decreta vim legis sapientia ferować nie ma, ale się w tym podług dawnego opisanego prawa cale zachować powinien. A Deputaci przestrzegać tego maią, aby spraw innego wdztwa, albo powiatu w nienależny termin nie zaciągano, oprocz tych spraw, ktore dekretami odkłady swoie podczas mieć będą. A gdzieby po terminie skończonym iaką sprawę sądzić chcieli, takowy dekret żadney wagi mieć nie ma, ale sama sprawa ipso facto na przyszłym Trybunale do rozsądzenia przypadać ma. *Ibidem*, *f.* 14, *tit.* O Trybunale W. X. Lit.

O tymże dawne, osobliwie a. 1641 reassumowano konstytucye: *K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 7, *tit.* Trybunał Wielki W. X. Lit.*).

Deputaci Stanu Duchownego nie maią być tylko co dwa lata na Trybunał compositi judicii obierani. *Ibidem.*

Trybunał Nowogrodzki W. X. Lit. do przyszłego roku limitowano, ktory in termino w Wilnie zacząć się powinien. *Ibidem.*

Trybunały W. X. Lit. in pretia rerum, ktore przez Kommissarzow Rzeplitey z Seymu naznaczonych decidi maią, wdawać się na potym nie powinni: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 993, *tit.* Trybunał W. X. Lit.

Ani w Wilnie matrony i panienki, regestrowane być maią. *Ibidem.*

Trybunał W. X. Lit. juxta coaequationem jurium, et ordinationem Trybunału W. X. L. w r. 1698 postanowionego, approbowano, że się ma sądzić pro tempore alternaty, iako w samym Wilnie niedziel 20, tak w Nowogrodku, lub w Mińsku drugie niedziel 20 do przyszłego czasu, dla spraw remissyinych. Pro assistentia tegoż Trybunału sto piechoty Węgierskiey krom officyalistow, ktorey Rotmistrz dobrze osiadły, szlachcic rodowity, i obywatel W. X. Lit. być ma. Solutio i provisio oney z pogłownego Żydowskiego 25 tysięcy naznaczono, z czego przed Marszałkiem, i Trybunałem W. X. Lit. pod ktorego władzą zostaie, ma się kalkulować. Ludzi tych ma być zawsze komplet, i popis ich na początku Trybunału po obraniu Marszałka, a to tylko do przyszłego Seymu: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 75, *tit.* Prorogatio czasu.

Dwa Trybunały W. X. Lit. r. 1709 akta i dekreta trybunalskie in eodem spatio, tudzież dekreta ziemskie i grodzkie sądzone, skassowano. Zapisy iednak transportować do przyszłych Trybunałow pozwolono; za ktorym przenosem swoy walor, i ważność mieć będą; a Pisarz Ziemski Trybunalski, i Kancellarya od tego żadnego datku i konsolacyi pretendować nie powinni. A gdzie iuż dekreta zaszły oczywiste, strony w przyszłych Trybunałach experiri maią: *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 211, *tit.* Kassacya dwoch Trybunałow.

Trybunału Głownego W. X. Litew. piechota w liczbie stu porcyi w mieście Wilnie subsystuiąc, aby Żydow nie ciemiężyła, forensia nie wybierała, drew, świec od Żydow, ani gospod u nich aby nie pretendowała, ostrzeżono. Popis tey piechoty co rok przed Marszałkiem Trybunalskim W. X. Lit. przy wysadzonych dwu Kommissarzach z Trybunału Skarbowego dla uznania, ieżeli w kompucie należytym, i munderunku są ludzie, także kalkulacyą coroczną na Trybunale Skarbowym Ur. Rotmistrzowi tey piechoty, sub amissione officii, czynić nakazano. Ktorey piechocie wststwie Dudzkim (dach tylko maiąc) subsystencyą naznaczono: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 307, *tit.* Disciplina militaris.

W Trybunałach oboyga Narodow spraw Senatorow, Urzędnikow, Posłow, na Seymie będących etc. suspensye, *vide tit.* Senator, *tit.* Posłowie.

Korrektura Trybunału Koronnego.

Przez deputowanych Kommissarzow przy dyrekcyi I. W. Iędrzeia Załuskiego Biskupa Płockiego i Iana Tarła Wwdy Lubelskiego spisana, i przez Stany Koronne na Seymie Grodzieńskim r. 1726 stanowiona, i w konstytucyą (v. VI, f. 418) wpisana; ponieważ Prześw. Palestrze bardzo iest potrzebna, aby tym łatwiey była ad manum, tu się de tenore per extensum kładzie.

Trybunał Głowny Koronny.

Stosuiąc się do prawa wyraźnego, i do konstytucyi a. 1578 procz pośledznieyszych, ktoremi Rzeplita korrekturę Trybunału Koronnego warowała, zważywszy wszelkie Subsellii illius, et aliorum minorum Subselliorum abusus, względem sprawiedliwości i praw, exinde honorow, fortun, do tego Sądu recurrentium, uszczerbek, żeby abhinc juxta suam sphaeram, i według dawnieyszych praw ta iuryzdykcya utrzymywała się, a państwa debita justitiae administratione firmentur, za powszechną Stanow Rzeplitey zgodą, stanowiemy.

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 51, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

(Konst. 1616, v. III, f. 272). Obieranie Deputatow.

Obieranie na ten Trybunał Sędziow, albo Deputatow z wdztw i ziem, juxta praescriptum legum in omni puncto obserwuiemy; ażeby osoby zgodne, uczciwe, prawa Koronne rozumieiące, possessye w swoich wdztwach lub ziemiach przed rokiem niezmyślone maiące, processibus, condemnationibus, et convictionibus juris, et facti non obnoxiae, w czasie prawem opisanym, to iest: po lat 4 inclusive determinowanych, a nie prędzey, etiam accedente consensu omnium, funkcyi takowych (ieżeli oneż in antecessum na sobie mieli) na tenże Trybunał, juxta antiquas leges po wdztwach i ziemiach practicatas, obierane bywały. Co i na duchownych z swych Kapituł Deputatow ściągać się ma. Także i w elekcyi Marszałka tož samo observari powinno; oraz, aby z iednego domu i imienia, chyba aż po wyiściu lat 4 obrany być mogł, postanawiamy. A inquantum by contra praescriptum legis praesentis obrani byli, i funkcyi pretendowali, aby do niey non admittantur, waruiemy, sub nullitate przeciwney temu prawu elekcyi.

Deputaci Świeccy i Duchowni, aż po lat 4, i Marszałek z iednego domu, aż po lat 4 być może.

In casum fatorum Deputata, inny obierany być nie ma.

In casum zaś fatorum Deputata Duchownego, inny na mieyscu iego do tegoż Trybunału obierany być nie ma, secus nie będzie admissibilis. Czego seriam animadversionem Urzędom Ziemskim, Grodzkim w wdztwach tych, przed ktoremi iuramenta ciż Deputaci odprawować zwykli, zlecamy.

Przysięgi Deputatow.

Więc luboby na pierwszey reassumpcyi Trybunału iuramentow nie expedyowali, za przybyciem onychże do Trybunału Piotrkowskiego lub Lubelskiego też animadwersyą, tenże sam Trybunał, aby praesenti dispositioni satis fiat, mieć będzie. A stawiwszy się na pierwszą do Piotrkowa kadencyą, powinni będą ciż Deputaci obrani, w terminie i mieyscu przysiędze Trybunalsk. naznaczonym, przed przysięgą, instrumenta elekcyi swey, lub lauda z Grodow swoich autentyczne (iako gdzie usus niesie) z podpisami, i pieczęcią Marszałka, i Assessorow z każdego powiatu po iednemu, ktorych lege praesenti adjungimus, do Ziemstwa z Grodem zasiadaiącego oddać. A gdyby ktory Deputat poźniey przyiechał, (byle nie dla uniknienia obiekcyi) takiż dokument elekcyi swey przed przysięgą do Ziemstwa podać ma, i przysięgę aperta stuba wykonać.

Obiekcya Deputatom

A in casum, gdyby ziechał obicyent, a deputata nie zastał, protestacyą contra actum, lub kondemnatę na tęż osobę w Ziemstwie zostawić powinien, ktora tęż wagę mieć będzie, iakoby per praesentem zarzucona była. Ziemstwo zaś wprzod ie ad publicam clara voce czytać ma, ażeby ad hocce sacrarium justitiae illegitime nikt wchodzić nie ważył się; dopieroż pomienieni Sędziowie authentico et legitimo impedimento carentes, rotą deputacką prawem opisaną, przydawszy te słowa, przysięgać będą: „Iuxta praesentem correcturam Tribunalis Regni judicabo, eamque in omnibus punctis observabo, et ab aliis pro posse observari curabo, nec in electione Mareschalci a quopiam dependentiam habebo.“

Addytament do przysięgi Deputatom.

Lauda i przysięgi Deputatow actis ingrossentur.

A takowe lauda, lub attestacye excipiens juramenta w xięgi ziemskie Sieradzkie ingrossować każe. Do czego i Duchowni Deputaci obligantur, aby podobnym sposobem od Kapituł swoich do Ziemstwa ad promulgandum, et ingrossandum oddawali attestacye.

Irrealis testimonii pœna.

A ieżeliby Marszałek Seymikowy z Assessorami irreale laudum, albo attestacyą dał temu Deputatowi, ktoryby nie był legitime electus, tedy iako tenże Deputat illegitimum, tak Marszałek z Assessorami irreale testimonium perhibentes, ad instantiam cujusvis nobilis possessionati tegoż woiewodztwa (gdyby im to prawnie przez inkwizycyą w swoim wdztwie naznaczoną dowiedziono było) przez tenże Trybunał, każdy z nich na ćwierć roku siedzeniem wieży w Grodzie swoiego wdztwa skarany być ma.

Succubitio objicientis.

Inquantum by zaś objiciens et manifestans w dowiedzeniu obiekcyi succumberet, poena talionis karany, a pomienieni Sędziowie, taliter deducta legitimitate elekcyi swoich, do przysięgi i mieysca swego w tymże Trybunale przypuszczeni być maią.

Ab objectione nemo arceatur. (V. II, f. 1517, tit. O Deputata.)

Ieżeliby ktoremu Deputatowi kondemnatę ktożkolwiek, protestacyą zaś contra actum electionis in legitimo loco et tempore, juxta constit. a. 1601 (*f.* 750), przez szlachcica osiadłego w tymże woiewodztwie będącego, na tymże Seymiku uczynioną, przed iuramentem zarzucał, tedy objiciens ullo modo przez Trybunał, lub Ziemstwa, lub per subordinatas personas ab objectione aby non arceatur, praesenti lege serio cavemus, sub poena sessionis turris per 12 septimanas et ducentarum marcarum parti, Iudicio vero per medium.

Abjudicatio Deputata.

A ktoryby Deputat a juramento et functione raz rejectus, et abjudicatus był, amplius do niey w tym Trybunale admitti nie powinien, i Deputatem nie będzie mogł być potym, aż po 4 latach. Kondemnatę zaś gdyby kto zakwitowaną, albo skassowaną in retrusionem Deputata złośliwie zarzucił, 6 niedziel wieży una cum vadio capitaneali parti, Iudicio vero per medium karany być ma.

(V. III, f. 272) Absentes non eligantur.

Reassumuiąc także konstyt. a. 1616 o Deputatach Trybunalskich Kor. postanawiamy: iż ktoby nie był praesens na elekcyi deputack. żadnym sposobem obrany być nie ma na Trybunał Deputatem, a choćby był obran, mieysca in illo Subsellio mieć nie powinien, i ieżeliby się ważył takim nieprzyzwoitym ad functionem sese obtrudere sposobem, powinien subesse poenae infamiae, et incapacitatis honorum, et officiorum in perpetuum.

Trzech tylko Deputatow z Wołyńskiego.

Wdztwo Wołyńskie lubo dotąd 6 Deputatow miewało, odtąd iednak 3 tylko miewać będzie, ktorzy in singulis districtibus w Łucku, w Włodzimierzu, i Krzemieńcu po iednemu,

iednego dnia w czasie prawem opisanym obierani być maią, a obrani legitime przysięgać będą rotą innym Deputatom zwyczayną. Po wykonaney przysiędze, plena activitate wszyscy trzech gaudere maią, i do partycypacyi adjudicatorum aequaliter należeć będą.

Marszałkowie Lubelscy i Deputaci absint przy elekcyach, iako i Ministri, i Hetmani.

Marszałkowie i Deputaci Trybunału Lubelsk. i Radomskiego także Ministri Status et Belli utriusque Gentis, na elekcyą Marszałka do Piotrkowa i Radomia, aby nie zieżdżali quovis titulo et praetextu, serio inhibemus.

(V. v. tit. Sprawy.) Deputaci pod czas funkcyi z nikim sądzić się nie mogą, ani tych spraw, do ktorych należeli, sądzić nie powinni.

Reassumuiąc in toto constit. a. 1670 (*f.* 64), deklaruiemy: iż Deputat Duchowny, iako i Swiecki, iak prędko obranym będzie, ab electionis suae actu, aż ad determinationem czasu funkcyi swoiey, w Trybunałach, ani w Grodzie i Ziemstwie z nikim sądzić się nie może ex actoratu suo, tak w swoiey, iako żony swey, i dzieci swych sprawie, ani w takowych sprawach, w ktorychby do ewikcyi pociągany być miał, albo do sukcessyi należał. Marszałkowie zaś i Deputaci, w ktore sprawy przed funkcyą wchodzili, tych spraw, aby podczas funkcyi nie sądzili, sub nullitate decretorum inhibemus.

Deputaci dobr kupować nie mogą.

Waruiemy i to, ażeby Marszałkowie i Deputaci podczas funkcyi swoiey żadnych dobr, ani dziedzictwem, ani iakimkolwiek sposobem nie nabywali, ani kontraktowali in ordine do nabycia (oprocz arendy dla wygody swoiey) sub nullitate takowych tranzakcyi, ktore pro cassabilibus mieć chcemy.

Electio Marszałka per vota secreta.

Zabiegaiąc in futurum wszystkim abusibus, ktore się dotąd circa electionem Marszałkow praktykowały, oraz uwalniaiąc elektorow od nienawiści, ktorąby zaciągali przez iawne, i głośne suffragia u kandydatow, i kompetytorow o laskę trybunalską, praescindendo ichże ambitum, tudzież subiekcyi, i dependencyi wszelkich, takowy sposob wynayduiemy, i za zgodą omnium Ordinum postanawiamy. Po wykonaney przez Deputatow, juxta turnum Kapituł, wdztw, i ziem przysiędze, Ziemstwo trybunalskie Sieradzkie, spisany regestr iednąż ręką z imieniem i przezwiskiem wszystkich Deputatow utriusque provinciae do rąk odda, z ktorego regestru pod każdym Deputatem przestrzyżonego, Deputat każdy wyiąwszy na przestrzyżoney karcie kandydata, ktorego tylko ex instinctu Ducha S. będzie aptum et idoneum, i cnotliwego baczył, (reliquum unikaiąc inwestygacyi każdy swego regestru co instanti spaliwszy) cedułę elekta swego włoży in archivum occultum, ktore zamknięte być powinno przez Ziemstwo Sieradzkie in hunc finem comparatum. Iak się obeydą wszyscy Deputaci, i iuż karteczki cum nominibus upodobanych kandydatow in archivum wrzucą; na tenczas oneż Prezydent z dwoma Swieckiemi Deputatami oboiey prowincyi pierwszemi, in mensam Iudicii aperte wysypią, i pluralitatem kartek na iednegoż Deputata omnibus praesentibus skonfrontuią, i ktory superabit suffragiis, ten Marszałkowskie mieysce zasiądzie, i laskę odbierze, a in casum paritatis suffragiorum, podobnym sposobem też suffragia powtorzone być maią. Żaden zaś Deputat sub nexu juramenti na siebie samego nie powinien dawać suffragium.

Obieranie Vice-Marszałka tollitur.

Obieranie Vice-Marszałka iako nie iest de lege, penitus in futurum abrogatur, salvo szczegulnie moderno ejus praerogativae possessore, ale in absentia Marszałka, pierwszy Deputat tey prowincyi laskę zawsze trzymać będzie.

Rekapitulacye marszałkowsk. abrogantur.

Deputaci ażeby tym pilniey spraw słuchali, notowali, i nie spuszczali się na rekapitulacye marszałkowskie, pomienione irrekapitulacye spraw cale znosiemy, i ordynuiemy: ażeby Marszałkowie tylko ex stallo tegoż wdztwa vota swoie dawali, z ktorego Deputatami stanęli. A gdyby ktory Sędzia Marszałka rekwirował, tedy drugi i trzeci raz libertatem kreskowania się Trybunałom zostawuiemy. W sentencyach zaś do dekretu, gdy iaka kategorya albo okoliczność przez Sędziow opuszczona będzie, tedy ad insinuationem tego, ktory dekret pisze, albo ktoregokolwiek Deputata, takowa trudność per pluralitatem wszystkich Sędziow resolvi ma.

(V. v. f. 11. § Niemniey). Laska o ktorey godzinie na ratuszu być ma.

Ad accelerandam justitiam mieć chcemy: ażeby o godzinie z rana siodmiey, po południu o drugiey prawem opisaney a. 1669 laska punktualnie bywała na ratuszu; a gdy komplet Deputatow na ratusz się zeydzie, nie czekaiąc Marszałka, pierwszy ex turno Deputat zasiadłszy, sądzić będzie powinien.

Regestr Deputaci trzymać będą w Piotrkowie.

A ponieważ tą teraźnieyszą ordynacyą regestra palatinatuum ustanawiaią się, tedy non obstante alternata laski, Deputaci z prowincyi Wielko-Polskiey, aby trzymali regestra w Piotrkowie, tak woiewodzkie, iak taktowe, i inne ordynaryine czwartkowe i środowe, ktore się sub tractu onego wdztwa sądzić będą dotąd, poki się to wdztwo, z ktorego iest ktory Deputatem, sądzi, mieć chcemy, et in casum żeby nie miało ktore wdztwo Deputata, na tenczas naybliższego wdztwa Deputat z dołu (iednak teyże prowincyi) tenże regestr do rąk swoich weźmie.

Regestra militarium, i inne kto trzymać ma.

Regestra zaś militarium, paritatis votorum, remissarum, cassandarum, i insze ultra palatinales przypadaiące, tak w Piotrkowie, iako i w Lublinie Deputat pierwszy z prowincyi tych, gdzie się Trybunały sądzić będą, a z tego wdztwa, ktore się tey kadencyi ex turno suo sądzić nie będzie, trzymać powinien. In casu zaś, żeby z tego wdztwa Deputata nie było, tedy Deputat następuiącego wdztwa supplere mieysce iego ma, i tych regestrow do gospod brać nie maią, ale ie do Ziemstwa oddawać powinni, sub amotione od regestru.

Taż dyspozycya i w Lublinie.

Toż się ma rozumieć o Trybunale Lubelskim, w ktorym chociażby Marszałek był z Wielkiey-Polski, Mało-Polscy Deputaci juxta praemissam methodum regestr trzymać będą, a to dla tego, żeby swemu wdztwu byli in responsione in

Do inkwizycyi ex turno Deputaci maią być naznaczeni.

casu alicujus inconvenientiae. A do inkwizycyi Marszałek ex utraque provincia secundum turnum naznaczać będzie Deputatow in solis causis mere violatae securitatis intra moenia civitatis commissae.

Do komportacyi i likwidacyi summ Deputaci nie maią być naznaczani.

Do komportacyi rerum mobilium, i likwidacyi summarum, Deputaci abhinc nie maią być naznaczani, lecz same tylko strony komportować sobie w Grodach, lub w Trybunałach juxta exigentiam causae, i regestra ad decisionem Iudicii wzaiemnie sobie podpisować maią; ktoryby zaś Deputat, etiam naznaczony ex stuba, ważył się przeciwko temu prawu do komportacyi, i likwidacyi implikować, takowy pro causato damno, tanquam pro corruptione, na przyszłym Trybunale ad instantiam partis injuriatae sądzony być ma. A do likwidacyi jurium et summarum Trybunał Grody naznaczać będzie powinien, ktore Grody depaktować stron cum juribus suis stawaiących, wyciągaiąc od tysiąca salarium, nie powinny.

Do likwidacyi Grody naznaczane być maią.

(V. II, f. 964, tit. Jako sądzić.) Sentencye do dekretow, od Deputatow podpisowane. Kontynuacye spraw znoszą się.

Sentencye w sprawach, na ktore pluralitas zaydzie, od Marszałka i dwoch Deputatow podpisane, do Ziemstwa podawane być maią, według konstyt. a. 1578, *f.* 326, Marszałek zaś wpisu przywołanego nie powinien per non sunt zbiiać, i do kontynuacyi regestru dzwonić, ani teyże sprawy w kontynuacyą puszczać, pod rygorem o praktykowaniu spraw niżey opisanym.

Deputaci Duchowni w taktach i swoich regestrach active wotować maią, i w regestrze Arianismi.

Deputaci Duchowni w każdych świeckich sprawach, oprocz taktow, Arianismi, i swoich regestrow, active wotować nie powinni, ani żadnych praktyk czynić. A ktoryby się taki znalazł, od Prezydenta mediante sententia totius stubae ad suum loci ordinarium pro sumendis poenis odesłany, i tam juxta qualitatem delicti sądzony być, et a functione removeri ma. A ieżeliby sam Prezydent similium abusuum redargueretur, et convinceretur, ma być także a collegio spirituali ad suum loci ordinarium delatus, et similibus poenis similiter mediante sententia totius stubae subjacere powinien. Ktory rygor i na Marszałka extendi ma, remanente directione przy pierwszym ex turno et alternata Deputacie. Pod też animadwersyą i drudzy Swieccy Deputaci podpadać maią, et convicti in praemissis, a collegio et functione removeri powinni.

Zabieżenie praktykom wszelkim. Marszałek praktyk czynić nie ma.

Deputaci na kondescensye ieździć nie powinni.

Żaden z Deputatow, ani nawet ci, ktorzy maią Urzędy Podkomorskie, Ziemskie, lub Grodzkie, w osobach swoich na kondescensye, kommissye, exekucye, i lokacye deputowani, albo naznaczeni być, a dopieroż ieździć, i expedyować onych nie maią, poki funkcyi Deputackiey nie skończą: secus in illo termino pars non comparens, żadney kontrawencyi nie podpadnie, i takowy actus expeditus, etiam consentientibus partibus, ważny być nie ma.

Zagodzenie skrzynki prohibetur.

A że częste praejudicia stronom in lite będącym Trybunały zwykły czynić przez ugodę skrzynki z osobami processami wielkiemi okrytemi, tak, iż stronie wielki i kosztowny proces in cassum wychodził; przeto takowych ugod Trybunału z iedną stroną z krzywdą drugiey in perpetuum zakazuiemy, i abusus znosiemy, sub nullitate takowych sublewacyi.

Sądy po gospodach.

Tenże Trybunał Kor. Sądow żadnych po gospodach, iako legibus cautum est, odprawować nie powinien, ani w kompromissy żaden Deputat wchodzić nie ma stante functione sub nullitate judicati.

Od zaczętey sprawy Deputat wychodzić nie powinien. (V. III, f. 272, tit. O Deputatach.)

Przyprowadzaiąc też do dobrego porządku sądzenie spraw w Trybunale Kor. i zabiegaiąc tym, ktore się praktykowały, inkonweniencyom, postanawiamy: aby żaden Deputat, iak się sprawa z regestru przywołana zacznie, nie wychodził z izby, aż po przeczytanym stronom dekrecie, według konstyt. a. 1616, *f.* 3. A ktory przy kontrowersyach przytomnym nie będzie, sentencyi w teyże sprawie dawać nie powinien.

Deputat komplet zrywaiący.

Ktoryby zaś Deputat Swiecki lub Duchowny in retrusionem sprawy, aby się z kadencyi swoiey nie sądziła, komplet zerwał, i z izby wyszedł, taki a functione per illud Iudicium removeri powinien, i amplius non admitti. Tenże rygor kary na Deputata Duchownego i Swieck. ściągać się ma, ktoryby po trzy razy rekwirowany dla dopełnienia kompletu na ratusz iść nie chciał, wyiąwszy prawdziwą chorobę, ktora ad eum casum juramento corporali evinci powinna, a po sprowadzonym kompleci, taż sama zaczęta sprawa ante omnes continuari powinna.

Utrzymanie sekretu.

Obligantur także ex nexu juramenti Deputaci Duchowni i Swieccy, aby secreta stubae pod żadnym pretextem quocunque titulo et modo, nutu, vel gestu, directe, vel indirecte rewelować nie ważyli się, sub poena abjudicationis.

Limita Trybunału.

Limity Trybunału przed czasem prawem opisanym, aby nie ważył się laskę trzymaiący czynić, ani Sąd Ziemski oney zapisować, sub poena duorum millium marc. postanawiamy, o co na następuiący Trybunał ad cujusvis instantiam przypozwany, poena specificata karany być ma. Exceptis iednak veris casibus hostilitatis et pestilentiae.

Na ustępy nemo admittatur.

Deputaci Piotrkowscy w Lublinie, tudzież Lubelscy w Piotrkowie podczas ustępow przy sądzeniu spraw, w izbie zostawać nie powinni: toż i o wszystkich arbitrach cujuscunque conditionis rozumieć się ma.

Luity do skrzynki należeć maią.

A że trzymaiący regestr Deputaci anteriori praxi luity sobie przywłaszczali, tedy hunc abusum tollendo, też luity ad communem massam do skrzynki obracamy, a temuż Deputatowi regestr trzymaiącemu za pracę drugą lafę ex communi cassa naznaczamy. A że się i ten abusus trafiał in causis potioritatis, że luity pro parte Iudicii per quemlibet in comparitionem intrantem płacić nakazywano, tedy to znosząc, waruiemy: aby tylko originaliter actor, et citatus do płacenia ich teneantur.

Luita.

Luita simplex parti, Iudicio vero per medium

in terminis solutionis, vel extraditionis, aut condescensionis, a nie przy inszych dekretach, iako bywało, przysądzana być ma. Adhaerendo także konstyt. a. 1670. Sąd Trybunalski nie więcey in vim poenarum nad vadium simplex przysądzać sobie, i brać powinien; partibus iednak injuriatis juxta causarum merita poenas, seu vadia aequivalentia przysądzać może. A ieżeliby większe grzywny Trybunał miał przysądzić pro parte Iudicii, do solucyi ich żaden obligowany nie będzie. A w regestrze poenalium kondemnata o te grzywny otrzymana, waloru mieć nie ma, ani contraventionis poenis tali decreto podpadać strona nie powinna. Tudzież nie może ante cognitionem negotii zachodzić sublatio processus sub nullitate ejusmodi cassationis.

(V. v, f. 64, tit. De poenis). Sąd Trybunalski ultra vadium przysądzać nie ma pro sua parte.

Sublatio processus non cognito negotio.

Publikacya dekretow.

Dekreta wszystkie czytane i publikowane być maią instantanee, i oraz Ziemstwa naydaley intra triduum bez dalszego zatrzymania requirentibus wydawać będą powinne, sub rigore contra negligentes Officiales interposito exnunc ad instantiam injuriati przez Trybunał extendendo.

Gospody Deputatow.

Dla częstych odmian trybunalskich gospod przydaie się: że co porządny Deputat naprawi, następca, albo sam gospodarz vitio malevolentiae zepsuie, przez co miasta, w ktorych się Trybunały odprawuią, w ruinę idą; przetoż pomienione miasta chcąc w lepszym porządku utrzymać, ordynuiemy: żeby odtąd wszystkie Kapituły, woiewodztwa, i ziemie, zkąd tylko Deputaci według prawa być maią, nominatim gospody swoie raz na zawsze wyznaczone miały, i one ku wygodzie swoiey konserwowały. Tę zaś ordynacyą pro lege perpetua mieć chcemy, i stosuiąc się do prawa a. 1598, *f.* 704, nakazuiemy; ażeby Urodzeni Ststowie nasi, Piotrkowski i Lubelski, albo Urzędy ich, po skończonym Trybunale w Piotrkowie i Lublinie, intra spatium trium mensium w roku następuiącym 1727, (wyiąwszy kamienice, domy, i dwory tak w mieście, iako na przedmieściu przez konstyt. a. 1654, *tit.* Deklaracya, *f.* 13, libertowane, ktore przy prawie ich zachowane mieć chcemy) kamienice w mieście, a domy wygodne na przedmieściu, bez ochrony kogożkolwiek, według potrzeby wybrawszy, zwyczaynych prezydenckiey i marszałkowskiey gospod nie odmieniaiąc, juxta ordinem Kapituł, wdztw, i ziem na każdego Deputata tak Duchownego, iako i Swieckiego iednę gospodę w mieście, bez przebiiania kamienic, na drugim tylko piętrze, drugą na przedmieściu dla ludzi i koni iego, a nie więcey, także dla Sędziow Ziemskich i i kancellaryi, iako i dla Ziemstwa Generału Kiiowsk. z Kancellaryą, iednę gospodę w mieście, a dla ludzi prezydenta i Marszałka, po dwie gospody w mieście, a po dwie na przedmieściu, raz na zawsze wyznaczyli. Regestr z napisami nazwiska gospod, i mieysce, ktora dla pierwszego i drugiego, ktorey Kapituły, wdztwa, lub ziemi Deputata wyznaczona będzie, porządnie spisali, nikogo z pomienionych Kapituł, wdztw, i ziem nie opuściwszy, i on dla informacyi Sędziow do Grodow swoich podali. Czego gdyby nie wykonali, poenis, tanquam convulsores legum, subesse maią. Po zakończeniu zaś Trybunału, gospodarz kamienicy albo domu, od Deputata gościa swego pod inwentarzem stancyą odebrać ma, i ieżeliby iaka szkoda, lub ruina przez tegoż Deputata, albo ludzi iego pokazała się, Deputat onę nadgrodzić będzie powinien, et e converso, gdyby gospodarz konserwacyi zaniedbał, a następcy Deputatowi in eo statu stancyi nie oddał, iak ią od antecessora Deputata odebrał, w Sądzie Mieyskim peremptorie stawić się powinien.

(V. II, f. 1468, tit. O gospodach). Starostowie gospody wyznaczą.

(V. VI, f. 453)

Inwentarz kamienic.

Cudze gospody.

A Marszałek, iako i Deputaci, żadnym pretextem do wakuiących gospod tych wdztw lub ziem, na ktorych Seymiki porwały się, interessować się nie powinni, sub poenis mille marc. parti, Iudicio vero per medium super invasore cudzey gospody irremissibiliter decernendis, et ex regestro poenalium vindicandis. Ale gospodarze kamienic i domow, według swego zdania usum onych per omnia liberum mieć maią.

Deputaci dłużnicy.

To też pro iustitia stanowiemy: aby Deputaci mieszczanom, kupcom, i rzemieślnikom Piotrkowskim i Lubelskim zadłużeni, po skończoney funkcyi nie wyieżdżali, donec persolverint cuique suum, a to sub poena bannitionis perpetuae ex regestro poenalium na drugim Trybunale publicanda, et ulteriori processu ex eodem regestro continuando.

Trybunał od wdawania się w taxy arceatur.

Wielkie abusus in antecessum też miasta i iuryzdykcye onychże, wwdzkie, ziemskie, grodzkie odnosiły, że Trybunały Kor. w tych miastach w taxy, i ustawy mercimoniorum, et utensilium, tudzież liquorum, przeciw wyraźnemu prawu wdawały się, a przez Instygatorow i żołnierzy in obsequio Trybunałow zostaiących, złotem do zmieniania monety, mieszczanow i Żydow narzucali, i one cum gravamine et praejudicio uzurpowali, et diversis modis ad persolvendas sibi poenas, vel honoraria przymuszali; a tak hunc abusum znosząc, i reassumuiąc dawnieysze prawa, aby się Trybunał, i od niego dependentes, abhinc w żadne taxy, narzucania złota, i ustawy nie wdawali, waruiemy sub restitutione in triplo, et sub poenis personalibus, et crumenalibus super contravenientes extendendis.

Farrago regestrow znosi się.

Żeby iak naylepszy porządek, et aequitas w sądzeniu spraw zachowana była, i farrago regestrow nie przeszkadzała, a każdy do tego Sądu Trybunalskiego przychodzący pewność kadencyi sprawy wiedział: więc regestra spraw in antecessum praktykowane, tak środowych, iako i czwartkowych dawnych wszystkich generaliter do regestru wdztw ordynuiemy, i ktorekolwiek do tego czasu w tychże rege-

strach nie rozsądzone zostaią, aby przez Ziemstwa do regestrow wdztw de novo wpisane, i wprowadzone były, tymże Ziemstwom zlecamy, i tak też sprawy dawne, iako i świeże, juxta suas cadentias et tempus praesenti lege praescriptum, sądzone być maią. Tak iednak, aby tylko ieden regestr simplicium salvo aresto, drugi sine beneficio aresti ex terminis conservatis, a nie więcey, naznaczony był. Dla czego wszelkie regestra causarum ex reiectionibus, conservationibus, continuationibus, declarationibus Iudicii seu mandato, także et Iudicum Deputatorum, oraz causas ejusmodi, zgoła quovis praetextu, et titulo abusive in antecessum vocitata, et adinventa znosiemy, i aby takowych regestrow i konserwacyi formować Trybunał i Ziemstwo nie ważyły się, serio przykazuiemy.

Regestra taktowe, ktore in causis juris, et successionum, sive fundi, sive facti, violentiarum extra jurisdictionem Trybunałow patratarum, przeciwko prawu zagęszczone były, i w nich się prawie omnis generis mieściły i sądziły sprawy, przez co expectationi stron justitiam praestolantium wielka krzywda działa się, też regestra mianowane abrogando, deklaruiemy regestr taktowy ieden, sub titulo tali: Regestr causarum violatae securitatis, w ktorym mieścić się maią sprawy mere violatae securitatis, recentis criminis, aut gravis excessus (ex termino tacto verbali ex mandato Iudicii) intra moenia civitatis et suburbiorum commissi, ex citationibus adeuntium, et redeuntium ex Iudiciis Tribunalitiis, także incarceratorum, et actualiter in carcere existentium, oraz i osob samych tylko deputackich.

O szostey takty.

Te wszystkie zwyż mianowane genera causarum complectendo, o godzinie szostey po południu (non involvendo quovis praetextu, et titulo causas juris, et non obstante quavis decretorum tribunalitiorum conservatione, tum partium scriptionibus seu limitationibus, sub nullitatate decretorum, et condemnationum, ac seorsivis poenis pięciuset grzywien super parte, ktoraby sprawę swoię wpisawszy, onę prosekwowała, parti, Iudicio vero per medium decernenda) mieścić, i sądzić się maią.

Regestr Arianismi.

Regestr causarum Arianismi (w ktorym sprawy apostasiae, Iudaismi, atheismi, haeresis, blasphemiae, notoriaeque Divini Numinis laesionis mieścić się maią) iako chce mieć konstytucya a. 1662 (*v.* IV, *f.* 829), et 1685 (*v.* V, *f.* 729), qualibet die de mane, insze sprawy praecedere mieć ma, salvis poenis contra evocatores sancitis in constit. a. 1678 expressis, do

Z ktorego regestru zaczęta sprawa, z tego regestru sądzić się ma.

ktorego regestru, iako i innych taktowych, żadne konserwacye, reiekty, skrypcye, deklaracye, kontynuacye, stawać nie powinny, ale z ktorego regestru według prawa zaczęta sprawa, w tymże regestrze kończyć się ma. W tenże regestr Arianismi causae praetextuosae juris decimarum, censuum, et aliae quaevis civiles fundi, wpisowane i sądzone być nie maią, sub nullitate decretorum, et condemnationum cum poenis arbitrariis super parte inscribente decernendis.

Regestra Mało-Polskie w Lublinie, i ordynacyi Zamoyskiey. (V. v, f. 59).

Regestra ordynaryine prowincyi Mało-Polskiey tak palatinalia, iako też militarium, tudzież remissarum, et officii cassandarum, podług ordynacyi konstyt. a. 1670, Trybunału Kor. Lubelsk. iako są w teyże konstyt. suo ordine położone, tak duchowne, iako i świeckie in eodem tenore, et observantia legis mieć chcemy. A regestr ordynacyi Zamoyskiey w iednę srzodę w każdy miesiąc sądzony być ma w sprawach szczegulnie tylko do dobr tey ordynacyi należących, aliis penitus exclusis.

W regestra palatinatuum nienależące sprawy mieścić się nie powinny.

W regestra ordynaryine wdztw, sprawy cujusvis generis ex appellationibus, remissionibus, terminis conservatis, cassandarum officii, homicidiorum, deductionum nobilitatis, expulsionum, incarceratorum, raptus, et quovis titulo nuncupatae, mieścić się powinny, tam zaś wpisane, rozsądzone być maią: a to ad exclusionem farraginis zagęszczonych regestrow. Dogadzaiąc iednak sprawiedliwości, ażeby in causis rei judicatae, et decretis tribunalitiis evictae, tum ex remissionibus ab executione przychodzącym, prędsza satysfakcya do skutku przywiedziona być mogła, takowym sprawom regestr ex terminis conservatis, et remissionibus dzień śrzodowy, i czwartkowy w każdy tydzień naznaczamy.

Czas woiewodztwom sądzenia się naznaczony.

Porownywaiąc oraz prowincyą Wielko-Polską ad normam Trybunału Lubelskiego na instancyą teyże prowincyi Posłow, takową regestrow wdztw i ziem prowincyi Wielko-Polskiey czyniemy, i stanowiemy ordynacyą.

Poznańskie i Kaliskie.

A nayprzod wdztwa Poznańskiego i Kaliskiego sprawom in genere wszystkim, tak duchownym, iako i świeckim zaraz ab inchoatione Trybunału Piotrkowsk. post festum S. Francisci ad diem 15 Novembris inclusive czas do sądzenia cum distinctione regestrow iednego dnia sine beneficio aresti, et conservatarum ex remissionibus, a drugiego ex aresto alternatim, prosty zaś do szostey po południu naznaczamy. W ktorym czasie sprawy duchowne compositi judicii et mixti fori przed tegoż regestru wdzkiego expiracyą przez 6 dni zupełne, observata alternata, sądzone, i expedyowane będą. A inquantum by tak duchowne, iako i świeckie sprawy hoc temporis interstitio zupełnie osądzić się nie mogly, do drugiego roku wdztwa swego z swoiey kadencyi odwołane być maią. Podobnym sposobem i inne wdztwa porządkiem po sobie idące, sądzić się powinny.

Sieradzkie i ziemia Wieluńska.

Woiewodztwo Sieradzkie, i ziemia Wieluńska, a die 16 Novembr. ad vigiliam S. Thomae Ap. (do ktorego czasu sądzenie Trybunału Piotrkowskiego lege praesenti proroguiemy) sądzić się ma, includendo sprawom duchownym czas modo, quo supra, naznaczony.

Reassumpcya Trybunału po nowym roku.

Postanawiamy także, iż co rocznie Trybunał in crastino Circumcisionis Christi Domini, to

iest, die 2da Ianuarii (nisi dies dominica impedierit) reassumowany być ma. W ktorym to czasie, causae militarium: o szkody, wiolencye, i de non servata militari disciplina, non autem aliae praetextuosae, ad diem 18 ejusdem mensis inclusive. A sprawy paritatis votorum suspensionum, Senatorum, Nuntiorum, Commissariorum, remissarum ex quo judex, ktore w ieden regestr wpisane być powinny, a die 19 Ianuarii ad ultimam ejusdem, inclusis także causis spiritualibus (ktorym tak w regestrze militarium, iako i paritatis votorum trzy dni na ostatku przy dokończeniu regestru naznaczamy) sądzone będą. Inquantum by iednak sprawy paritatis votorum, suspensionum, Senatorum, Nuntiorum, remissarum ex quo judex, w tymże czasie rozsądzić się nie mogły, tedy ad regestra palatinatuum suorum wpisane, i tamże rozsądzone być powinny.

Łęczyckie wdztwo.

Woiewodztwu Łęczyck. a die 1ma Februarii, ad diem ultimam ejusdem mensis do sądzenia tegoż wdztwa cum inclusione spraw duchownych, iako i wyżey mianowanym woiewodztwom, naznacza się.

Brzeskie, Kuiawskie, i Inowrocławskie. Ad dominicam Palmarum protractio Trybunału. Kadencya druga, ziemia Dobrzyńska, woiewodzt. Płockie i Mazowieckie.

Woiewodztwom Brzeskiemu Kuiawsk. i Inowrocławskiemu a die 1ma Martii do skończenia Trybunału, ktory ad dominicam Palmarum sądzić się ma, czas do rozsądzenia spraw determinuiemy. W ktorym czasie i sprawy duchowne eadem methodo mieścić się maią. W drugiey zaś kadencyi następuiącego drugiego Trybunału od onegoż reassumpcyi, sprawy ziemi Dobrzyńskiey i wdztwa Płockiego ad ultimam Octobris inclusive i duchowne sprawy modo supra praemisso expedyowane być maią.

(V. II, f. 1274 tit. Porządek).

Wdztwa Mazowieck. a die 1ma Novembris ad vigiliam S. Thomae Apost. promiscue wszystkich ziem sprawom do rozsądzenia czas naznacza się, w ktorym duchowne sprawy juxta praescriptum tempus w 6 dniach sądzone być powinny non obstante constitutione a. 1589, *f.* 519, w następuiącym zaś roku a die 2da Ianuarii (nisi dies dominica impedierit) causae militarium ad diem 18 ejusdem. A die vero 19 ad diem ultimam ejusdem mensis, paritatis votorum, suspensionum, Senatorum, Nuntiorum, Commissariorum, remissarum ex quo judex, ad ultimam ejusdem, inclusis causis spiritualibus, modo w pierwszey kadencyi descripto sądzone być maią.

Rawskie.

Wdztwo Rawskie a die 1ma Februarii, ad ultimam ejusdem tak na świeckie, iako i duchowne sprawy do rozsądzenia czas mieć będzie.

Wdztwa Pruskie.

Wdztwom Pruskim a die 1ma Martii generaliter aż do konkluzyi Trybunału, to iest: ad dominicam Palmarum, duchownym i świeckim, także do rozsądzenia juxta correcturam juris Prussiae ex dispositione legis praesentis naznacza się, servato ordine, aby duchowne sprawy w każdym wdztwie, tak iako w Poznańskim, i Kaliskim, przez 6 dni sądziły się, cum hac omnimoda cautione: aby inszych wdztw sprawy w cudze non involvantur wdztwa, ale każdy z swoiey kadencyi palatinatus proprii wpisował się, i sprawy rozsądzone były bez wszelkiey inwolucyi spraw innych, ani do nich żadnych remis, konserwat, reiekt, Trybunał czynić nie powinien, sub poenis de evocatione sancitis; super parte contraveniente vindicandis. I luboby sprawy w wdztwach swoich intra tempus sibi praefixum osądzić się nie mogły, tedy drugiey kadencyi w następuiącym Trybunale czekać maią.

Porządek regestrow w Trybunale Lubelskim.

Tenże porządek, i obserwancya prawa w Trybunale Lubelskim pod tymże rygorem, servata ordinatione constit. a. 1670, quo ad regestra palatinalia, et alia ibidem expressa, zachowany być ma. Tamże regestra taktowe abusive zagęszczone, iako w prowincyi Wielko-Polskiey similiter znosiemy, ieden tylko regestr taktowy mere violatae securitatis, iako wyżey opisano iest, zostawiwszy, ktory nie do Instygatora, ale do Ziemstwa, iako i wszystkie insze, należeć będzie powinien.

Poena super partem praetextuose causam inscribentem. Regestra woiewodzkie do Ziemstwa należeć maią.

A ieżeliby w pomienione regestra ktożkolwiek praetextuosas causas wpisać ważył się, nie tylko strona, ale i Patron iey poenis arbitrariis karany być ma. Wszystkie regestra tak ordynaryine wdztw, iako i taktowe, nie do Instygatorow, ale do Ziemstwa oboiey prowincyi należeć, i za ich dyspozycyą wpisowane sprawy, i do wokandy podawane abhinc być maią. A też wokandy, aby na tablicy przy drzwiach stubae judicialis w sieni zawieszone, każdego regestru, na każdy dzień przypadaiącego, (ile na cały tydzień proportionaliter wystarczyć mogą) z Ziemstwa wydawane bywały, propter notitiam omnium patientium et Patronorum ordynuiemy; oprocz tego agenci do wypisania sobie wokand z regestrow, liberum accessum maią mieć zawsze.

Zabiegaiąc oraz wszelkim fałszom regestrowym, przykazuiemy, ażeby Regenci Kancellaryi principaliter, et immediate dependuiący od Pisarza Ziemsk. sprawy pod liczbą wpisowali, i karty w regestrach oprawnych wszystkie numerowane mieli; wpisuiącym się wszystkim, aby ciż Regenci wpisy ich sub numero, ut sonant, z wyrażeniem zwierzchnego i spodniego wpisu na kartkach z podpisem swoim pro securitate wpisow, in vim rewersow dawali. A tego, ktory pierwey wpisu requiret, sami własną ręką wpisać powinni będą zaraz bez respectu na kogokolwiek, a przy konkluzyi Trybunału, że się według tego prawa sprawili, i więcey nie brali nad instruktarz etiam ultro offerente parte, przysięgną. Za dowiedzionym zaś pierwszym w regestrach fałszem, ciż Regenci termino tacto ad cujusvis instantiam citati trimestri sessione turrica, ac triplicato vadio parti actoreae, Iudicio vero per medium, et abjudicatione officii karani być maią.

Przysięga Regentow.

Depaktacye prohibentur.

Ziemstwa, Regenci, od extraktow, pieczęci, i suscept, aktykacyi; Instygatorowie zaś do skrzynki adiudykat, i grzywien w Sądach majoris Subsellii więcey nad instruktarz, tak od większey, iako i mnieyszey civilis et plebejae conditionis ludzi, brać nie powinni. A gdyby tak wytrzymywali kogokolwiek, żeby onym, lub substitutis personis więcey dać musiał, a potymby per terminum tactum strona ukrzywdzona upominała się o naddatek, i iuramentem ewinkowała, tym samym in triplo restitutio stronie a delinquente, et ab officio ejus privatio subsequi per decretum powinna, una cum poenis personalibus.

Regestr poenalium przy Instygatorze.

Co się zaś tycze adiudykat, grzywien, Ziemstwa, Kancellaryi, Regentow, Patronow, Instygatorow, te wszystkie tymże prawem i porządkiem, iako iest w prowincyi Wielko-Polskiey opisany, i w Lublinie sprawowane, i utrzymywane mieć chcemy, ieden tylko regestr poenalium przy Instygatorze Trybunalsk. zostawuiąc.

Przerywane sprawy. (V. III, f. 472)

Żaden regestr, ani nawet takty, zaczętey sprawy przerywać nie powinny, ktora dotąd sądzić się ma, choćby dwa dni, lub dłużey trwała, poki się nie rozsądzi zupełnie według konstytucyi a. 1616, *f.* 3.

Circa regestra unius oppositio.

Regestra cursu tamże circumscripto przywołane być powinny, w czym iednego Deputata oppositionem per omnia observandam mieć chcemy.

Sprawy ex regestro poenalium.

Żadne sprawy oprocz samych win sądowych, i komu wyżey iest pozwolono, w regestr poenalium mieścić się nie maią, sub nullitate decretorum, condemnationum, cassationum, et seorsivis poenis crumenalibus per Iudicium irrogandis super inscribente parte.

Z regestru poenalium kassaty zakazane.

Z regestru poenalium, aby żadne kassaty nie stawały, oprocz z processu zakwitowanego ex consensu partium, serio cavemus.

Arkusza taxa.

Zabiegaiąc szkodom, i expensom wszelkiey kondycyi osob i stanow do Trybunału uciekaiących się, providemus: aby in posterum Ziemstwa Trybunalskie, tudzież Kancellarye i wszelacy skrybenci, nie więcey od wszelkiey expedycyi nad 1 zł. od arkusza z induktą, i aktykacyą, na ktorym in qualibet facie wierszow 20 strictiori charactere wpisane mieścić się maią, pretendować, i brać nie ważyli się, inhibemus, a to sub seria Trybunału animadversione, et poenis arbitrariis personalibus, ac refusione damni parti injuriatae, super depactante vindicandis, et decernendis.

Ziemstwa oboiey prowincyi observent praesentem dispositionem.

Ziemstwa oboiey prowincyi, aby seriam attendentiam observandae totius praesentis Rzeczypospolitey dispositionis mieli, honore, et conscientia tychże obliguiemy, i onęż same aby observent, et adimpleant, mieć chcemy. Więc kiedy wszelką czyniemy animadwersyą, aby minus necessariis expensis do sprawiedliwości recurrentes non graventur, deklaruiemy, i mieć chcemy: aby tylko dwoch Instygatorow skrzynkowych, dwoch securitatis, a nie więcey Iudicio Tribunalitio ad prospiciendam securitatem naznaczonych, i przysięgłych było, sub poena proscriptionis et infamiae supernumerariorum, et transgredientium sua officia.

Przysięgi przed Trybunałem Urzędnikow tollantur.

Irrepserunt na Urzędy Ziemskie, iako to: Podkomorskie, Sęskie, Podsędkowskie, Pisarskie; ktore per electionem stawaią, przed Sądem Trybunałow Kor. iako i przed WW. Pieczętarzami iuramenta; więc że się to działo contra expressam legem, bo ci Urzędnicy w swoich wdztwach, coram Dignitariis, Officialibus, et Nobilitate własnych wdztw i ziem przysięgać powinni, a Grodzcy na iurydyce przedStstą, Burgrabiowie zaś coram actis proprii districtus castrensibus, seu terrestribus; aby tedy in futurum do podobnych iuramentow coram Iudicio Tribunalitio przypuszczeni nie byli, serio lege praesenti inhibemus, sub amissione officii.

Officia Ziemskie depaktować stron nie powinny.

Officiales tam Graniciales, et Terrestr. quam Castren. (etiam Burgrabiales includendo) juxta praescriptum antiquae legis powinni być nobiles et bene possessionati in suis territoriis, et non notati, ktore to Officia tak w Sądach, iako i na kondescensyach nie powinny depaktować stron nad prawo i słuszność, sub seria animadversione Iudicii Tribunalitii, et poenis arbitrariis ad cujusvis instantiam super gravaminoso Iudicio, seu Officio decernendis.

Incompetentia plurium Officiorum.

A ponieważ exekucya dekretow trybunalskich częścią retardatur, częścią do skutku przyiść nie może, kiedy in uno Subsellio duo Officia juridica haerent to iest: gdyby iedna osoba dwoch Grodow, albo Ziemstwa i Grodu, luboby przy Ziemskim albo Grodzkim Graniczny Urząd trzymała, choć to w rożnych wdztwach, a Trybunał ustrzedz się nie może żeby iedney stronie iedno Officium, drugiey stronie drugie nie naznaczył, te zaś in uno subjectu znaydowałyby się; zaczym stosuiąc się do konstyt. a. 1562, o ststwach (V. II, f. 619, tit. O dwoygu). grodowych, takowych inkoweniencyi, pod rygorem w teyże konstyt. wyrażonym, zakazuiemy, i pomienione Officia incompatibilia in uno subjecto abhinc abrogamus, excepto Pisarzow Ziemskich Mazowieck. ktorzy są razem i Grodzkiemi.

Kondemnata z cudzego wpisu.

Waruiemy oraz, żeby nikt z cudzych wpisow kondemnat otrzymywać nie ważył się, sub nullitate onychże, ale każdy ma swego wpisu i regestru czekać.

Kondemnat cassatio.

Actor cassanda unius vel plurium condemnationum powinien jure vincenti in bonis propriis per Ministerialem Regni pozew położyć, i relacyą coram actis proprii districtus uznać i onę personaliter, albo per plenipotentem specialem w Grodzie 4 niedzielami przed przywołaniem z regestru sprawy, approbować, sub nullitate obtentae cassationis. Toż się ma rozumieć o wszelkich innych relacyach, według konstyt. a. 1670, *f.* 22, *tit.* O relacyach. (V. V, f. 64).

Wiele kondemnat z iednego wpisu.

Waruiemy także, aby z iednego wpisu iako wiele kondemnat otrzymywać, tak otrzymanych, ile in actoribus et reatibus distinctis kassować nie godziło się, sub rigore eodem et nullitate takowych kondemnat, i kassat, et seorsiva poena pecuniaria per Iudicium irroganda.

Kwity z kondemnat.

Kwity z kondemnat officiose zeznane, in suo robore, et valore ważne być maią, sub quibusvis poenis in reconciliationem legis przez Trybunał irrogandis.

(V. II, f. 1285, tit. Infames). Kondemnaty a loco standi arcere powinny.

Chcąc mieć prawa oyczyste in rigorosa observantia zachowane, waruiemy, reassumuiąc konstyt. a. 1589, ażeby kondemnatami in Subsellio legitimo otrzymanemi, quisquis ille sit, nie tylko w Sądach wszelkich, a loco standi arceatur, ale i na Seymikach, Seymach voce activa careat.

Na Woźnych rygor, i ichże securitas. (Vide anno 1576, v. II, f. 936, tit. O Woźnym).

Na Woźnych, ktorzy częstokroć nie położywszy pozwu, relacye zeznaią, gdy dowiedziono im będzie, poena cauterisationis extendi powinna, ktorym iednak przy kładzeniu pozwu securitatem omnem cavemus, a ktoby onę violare ważył się, poenis legibus descriptis personalibus, et arbitrariis karany być ma.

Aktow Trybunalskich i innych porządek, i conservatio.

Akta trybunalskie przez Ziemstwa swoie, ziemie zaś po wdztwach sądzące się per idem Iudicium, grodzkie przez Ststow mieysc swoich konserwowane, aktykowane, introligowane porządnie, także protokuły i regestra przy xięgach chowane być maią. A Komornicy, i Regenci tego przestrzegać będą, aby nigdzie mieysc nie zostawiali prożnych, i wszystkie akta aby indukowane były, sub poenis contra negligentes Officiales sancitis, in foro competenti vindicandis.

Falsificationes actorum.

Zagęściły się po rożnych mieyscach actorum publicorum fabricationes, przez co publica vacillat fides, a tak fortuny, i honory szlacheckie in summum przychodzą discrimen; więc zabiegaiąc in futurum podobnym excessom, reasumuiąc dawnieysze prawa, serio zlecamy Trybunałom Koron. aby post objectum et manifeste deductumc rimen fabricationis, seu falsificationis, circa acta assidens, czy to Pisarz, czy Regent, czy Susceptant, takową fabrykacyą, albo falsyfikacyą przyimuiący, poena capitis był karany. A strona in cujus favorem intercessit fabricatio, aby w sprawie tey upadała, et poenis arbitrariis Trybunału karana była. A komuby to było in antecessum zadano, a on się z tego nie wywiodł, tedy powinien extra capacitatem omnium functionum zostawać poty, poki się sufficienter nie wywiedzie. Na zadaiącego zaś, a dowieść nie mogącego, poena talionis irrogari powinna.

Wieże po Grodach.

Wielka się niesprawiedliwość i w tym pokazuie, że in causis homicidiorum, lubo Trybunał pro poena publica sessionem turris naznaczy, nie tylko, że mieysce siedzenia pro libitu suo, et affectatione strony odmienią, ale też wieże po Grodach juxta praescriptum legis ad poenam facinorosorum nie są in hoc statu, iak być powinny, iż są spustoszałe, a drugie na folgę mężoboycom reparować pozwalaią, więc lege praesenti serio injungimus: aby Ststowie Sądowi w Grodach swoich wieże reparowali, i według prawa fundum od okna, ktorym wpuszczaią do wieży, na 12 łokci w głąb opatrzyli.

Kancellarye porządne.

Także securitati actorum Kancellaryą porządną provideant, i izby do sądzenia, aby lub nowe pobudowali, lub stare reparowali, a to sub poenis, de negligentibus Officialibus per partem instigantem, seu ad cujusvis instantiam, vindicandis. A osądzeni in proprio Castro vel palatinatu, ubi crimen commissum, wieże wysiadać maią według konstytucyi a. 1588. (V. II, f. 1215, tit. O mężoboycach).

Relaxacye wieży.

Zagęszczone contra positivam legem od siedzenia wieży, tam in criminalibus, quam et facti causis relaxacye, wielce sprawiedliwości, i prawom praejudiciosae, aby od Trybunałow in elusionem legis, et favorem partium dawane nie były, serio praecavemus. A loboby ktożkolwiek one otrzymał, powinien pro contraventione decreti być pozwany, et in subsequenti Iudicio duplici poena sessionis turris karany.

Incarcerati.

A że częstokroć personae innocentes, et honestae temerarie incarcerantur, i do Sądu Trybunalskiego praetextuose dla prędszey incydencyi sprawy inducuntur; więc Trybunały instantanee serio per Deputatos binos indagabunt, ieżeli incarceratus słusznie in carcere recenti deprehensus, albo criminali processu convictus, et infamis, do Sądu sprowadzony, takowy zaś absque omni dilatione sądzony et poenis promeritis, karany być ma; a ieżliby incarceratus niewinnym być pokazał się, ma indilate ex carceribus dimitti, a ten, ktory innocentem incarceravit, pro nobili persona według konstyt. a. 1588 karany być ma, a ieżeliby był plebejus, poenis arbitrariis osądzony być powinien. (V. II, f. 1213, tit. O pojmaniu).

Przysięga Patronow.

Patronowie i agenci w Trybunałach powinni być szlachta, i przysięgli juxta rotham inferius praescriptam.

„Ja N. przysięgam P. Bogu w Troycy S. jedynemu, iż stronie, ktora mnie do sprawy swoiey wokować będzie, wiernie służyć będę, zbytniego salarium po niey wyciągać nie będę; wziąwszy salarium od sprawy nie odstąpię, ani rady na zwłokę świętey sprawiedliwości, i przeciwko prawu na wyniszczenie stron pozywaiących się, pryncypałom moim quovis colore, et praetextu dawać będę. Dokumentow, ktore mi do sprawy powierzone będą, na uniknienie sprawiedliwości, taić nie będę. Tak mi P. Boże dopomoż etc.“

A tę przysięgę na początku Trybunału tak w Piotrkowie, iako i w Lublinie raz na zawsze, coram Iudicio Terrestri in facie Iudicii Tribunalitii wykonywać będą. Toż prawo i następuiących do Palestry stringere powinno.

Incompatibilia Officia z patronizacyą.

Patronowie causas w Trybunale promoventes, ażeby Officia quaevis Granicialia, Terrestria, Castrensia, Burgrabialia, Vicesgerentia na osobach swoich nie mieli, poki in illa Palestra zostawać będą, praesenti lege cavemus, sub privatione officii, et abjudicatione patrocinii.

Bunty Patronow. Patronowie z pretextu iakiego nieupodobania do Trybunału, turmatim gdyby za zmową iaką ważyli się deferere Iudicium, takowi termino tacto conventi, poenis personalibus dwunastu niedziel wieży, et crumenalibus karani być maią, i pryncypałow swoich dla tego występku, gdyby wzdawać dopuścili, causata damna kompensować im powinni będą.

Quantitas Patronow do sprawy. Indukta spraw ażeby numeroso concursu Patronow tłumiona nie była, i powtarzanym wielomostwem czasu nie zabierała, mieć chcemy: aby do spraw mnieyszych nad dwoch, a do większych nad trzech Patronow każda strona więcey nie zażywała, sub animadversione Iudicii, et non admissione plurium, ileby zaś pryncypałowie do swoiey sprawy przymowić się potrzebowali, słuchani być maią.

Woyny Patronowie służyć nie powinni. Tak Patronowie, iako też i agenci Trybunału Piotrkowskiego, Lubelskiego, i Radomskiego w służbie woienney Polskiego i cudzoziemskiego autoramentu mieścić się poty nie powinni, poki w Palestrze actualiter zostawać będą, sub abjudicatione patrocinii et privatione stipendiorum ad instantiam cujusvis decernenda. Co się i o żołnierzach w sprawach cudzych stawaiących, rozumieć ma.

Evocatio. A iako lege publica cautum est, aby extra suam provinciam z Małey-Polski do Wielkiey-Polski, et e contra, nikt evocatus nie był, ani też miast do Sądu Trybunalskiego nie pociągał; tak inhaerendo constit. a. 1578, 1611, et 1633, praesenti lege cavemus: aby tak partes, iako Iudicialia Officia in quavis causa non evocentur quovis praetextu (okrom in casu, żeby Officium Mało-Polskie w Wielkiey-Polszcze, albo e contra miało delinquere) sub poenis evocationis mille marc. parti, Iudicio per medium, et poenis personalibus arbitrariis super contravenientem irrogandis, vigore constit. a. 1678, *f.* 10. Także dawne prawa de evocatione z Ziemstw i Grodow reassumuiemy. Niemniey w sprawy juris nostri Regii, Trybunały wdawać się nie powinny, ale ie ad forum competens odsyłać maią, sub nullitate tychże dekretow.

(V. II. f. 965, § Exceptis quoque). (V. III, f. 26, tit. Miast, et f. 796, tit. O Sądach).

(V. V, f. 556, tit. Evocatio).

Motio et appellatio Sądow dyshonoru nie czyni. Inquantum by sprawa per motionem seu appellationem, aut remissionem, seu per gravamen, a minori Subsellio do Trybunału devoluta, a sententia eorum Officiorum retractata seu cassata była, exceptis causis, w ktorychby się oczywisty gravamen, favor, et partialitas stronie, et affectatio znaczna pokazała, tedy juxta statutum Regni, famae, et honori illorum nocere nie powinno, ani poenis post admissam appellationem personaliter karani być maią.

Aresztow przywołanie. W sprawach wszelkich circa aresta (ktore w Ziemstwie in stuba, nie po gospodach za przywołaniem Woźnego expedyować się powinny) remiss żadnych de currendo aresto ad stubam judicialem, ani też aresztow cum remissione z Piotrkowa do Lublina, et e contra, czynić, i zapisować Ziemstwa nie maią, ani aresztuiący recedere ab aresto nie powinien, sub nullitate condemnationis, et poenis arbitrariis.

Remissy iść nie maią.

Exekucye dekretow. Exekucye dekretow condescensionum, condemnationum, de jure tak personis, iako i bonis, aby Capitanei locorum, et Vice-Capitanei salvis juribus palatinatus Masoviae, albo ich Vicesgerentes, vel Subdelegati jurati, et Burgrabii indispensabiliter expediant sine depactatione, mieć chcemy. Co per omnia zachowuiąc, postanawiamy: aby bona convicta in re, et summa liquida, ex tertia condemnatione in contumatiam super jure victa parte obtenta, a in re judicata za pierwszą condemnatą, proportionata iednak principali negotio, et processibus perductis, in possessionem jure vincentis partis cum inventario oddawane indispensabiliter były, non attentis quibusvis jurium oppositionibus vel violentis impugnationibus starych lub nowych possessorow, chyba żeby były ich jura pierwsze, niż proces zaczęty.

Impugnatio armata. A inquantum by w ktorych dobrach supervenirct fortis, et insuperabilis armata impugnatio, więc in termino ex remissione, pars jure victa poenis pecuniariis et personalibus, siedzeniem wieży przez niedziel 4 i daley, juxta qualitatem facti karana, i do exekucyi dekretow etiam admota manu forti przywiedziona być ma. A remissy ab executionibus et traditiones bonorum ad propria acta jurisdictionis ubi bona consistunt, Officia executorialia podawać maią: salvis juribus, et consuetudinibus woiewodztw Krakowskiego, Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego, i Czerniechowskiego.

Sprawy vexatoriae. Zagęściły się sprawy w Trybunałach mere vexatoriae, i iuż akkwietowane i osądzone, ktore do tegoż Trybunału częstokroć intentantur, w tym aby Trybunały seriam animadversionem miały, i takowe personas litigiosas, personalibus poenis, et refusione litis expensarum mere juridicarum, praevio moderamine Iudicii, ante comprobationem juratoriam partis, karały, mieć chcemy.

Decreta vim legis sapientia. Dekreta, ktore vim legis sapiunt w Trybunałach, według dawnych praw in futurum stawać nie maią, i owszem reassumendo constit. a. 1627 et 1638, żadney exekucyi podlegać nie powinny, ale na przyszłym Trybunale kassowane być maią, wyiąwszy te dekreta, ktore in parte satisfactione aliqua są iuż akceptowane.

Kommunikacya summaryuszow. W sprawach juris zaczynaiących się, do Trybunału in primo termino przychodzących, dla skrocenia processu, i zabieżenia zagęszczonym de noviter repertis documentis, dekretow trybunalskich wielą praw obwarowanych wzruszaniom, mieć chcemy: ażeby strony litigantes wzaiemnie sobie summaryusze dawały przed sprawą, ktore Marszałek Trybunalski, albo przy lasce będący Deputat podpisać ma. A ieżeliby kto nowo wynalezionym dokumen-

tem ewinkuiącym całą sprawę, lub ktorą kategoryą, chciał rzecz osądzoną wzruszyć, takowy naypierwey przysiądz ma, iako ani sam, ani Patron z woli iego dokumentu tego nie zataił, ani ich mogł mieć circa agitationem causae; potym iakie nastąpi judicatum, iuż żadna strona więcey wzruszać nie powinna, ani powtornie ex noviter repertis documentis Trybunały spraw żadnych sądzić nie maią, sub nullitate decretorum et sub poenis personalibus et pecuniariis contra convulsores decretorum tribunalitiorum sancitis.

Indykcye. Zabiegaiąc, aby kapcye niesłuszne inter litigantes nie działy się, indykcye wszystkie, ktoreby do sprawy przywołaney konnexyi nie miały, abroguiemy. Te zaś, ktoreby z iedney wynikały sprawy, et unam, eandemque causam, et bona afficere miały, mieścić się, i disjudicari mogą. Iednakże indicentes, a comparitione recedentem, sive in contumatiam wzdawać ważyć się nie maią, oprocz tego aktora, ktorego iest wpis, sub nullitate condemnationum et poenae 200 marc. parti, Iudicio vero per medium decernenda super obtinente.

In proprio districtu protestacye i wszelkie actus. Znosząc szkodliwe diffugia litigantium w czynieniu manifestacyi, i zapisowania relacyi, w Grodach circa districtum proprium będących, praevia manifestatione o nieprzyięcie przeciwko własnemu Grodowi, praesenti lege waruiemy: aby wszelkie protestacye, relacye, i manifesty przeciwko komukolwiek cujuscunque status et praeeminentiae, choćby przeciw własnemu samemu Staroście, lub Officialiście, przyimowane były, non tamen calumniosae contra secus facientes, do suscepty i Kancellaryi należących, statuimus poenam sessionis turris niedziel 4 i vadia dwoie stronie dowodzącey, Iudicio vero per medium. Ktoby zaś nie rekwirowawszy Grodu, skarżył się o nieprzyięcie, i manifestacyą o to czynił, simili poenae talionis podlegać ma, praevia deductione.

Marszałek sine consensu stubae Patronow, i stron pod wartę za grzywny brać nie ma. Marszałek sine consensu stubae, aby nikogo nie ważył się kazać brać pod wartę, oraz partes litigantes, i Patronow za grzywny, aby pod tęż wartę nie brano, serio inhibemus. Ale komuby Trybunał czy to plenipotencyą uczynił, sive adjudicata sua przekazał, w tymże, lub nastąpuiącym Trybunale z regestru poenalium de bonis patientum windykować, i dobra proporcyonalne za pierwszą kondemnatą, prout jam in re iudicata per executionem odbierać pozwalamy; co się de vadiis rozumieć ma. Adjudicata zaś i luity, Patronowie salva repetitione od pryncypałow swoich, wypłacać powinni będą, i poki nie wypłacą, arcebuntur a loco standi.

Dilationes infirmitatis. (V. II, f. 1234, tit. Prosecutio). Praescindendo infirmitatis dilationes, i suspensy, reassumuiąc konstyt. a. 1588, waruiemy: aby in omni Subsellio żadna dylacya choroby nie szła in his casibus, ktore personalitatem nie potrzebuią. A gdzie sine personalitate obeyść się nie może, tedy Patron zabieraiący się na tę dylacyą powinien instantanee przysiądz, iako pryncypał iego czynił o to do niego rekwizycyą, i nie ma żadney wiadomośćj przeciwney tey dylacyi, a strona na tę dylacyą zabieraiąca się, według dawnego prawa na przyszłym terminie sprawić się ma. Ktoby zaś będąc Senatorem, Kommissarzem, Posłem, albo Rezydentem ad latus Regium, tudzież in publica functione actualiter per constitutionem designatus, zabierał się na suspensę, aby tego beneficium prawa na eluzyą strony w prawie będącey nie zażywał, stanowiemy: że ktoby tego prawa zażył nie będąc in executione funkcyi swoiey, gdy mu tego strona przeciwna dowiedzie, na Senatora i Rezydenta ad latus od Marszałka Kor., na Posła od Marszałka Seymowego, na Kommissarza od Marszałka Trybunału Skarbowego, attestacyą wziętą, iako ani z początku, ani przy determinacyi Seymu nie będąc, hoc beneficio legis injuriavit stronę, taki przy incydencyi sprawy ante omnia tysiąc grzywien stronie, Iudicio vero per medium wypłacić będzie powinien. Co się ma rozumieć i o Posłach woyskowych na Seym wyprawionych, i o żołnierzach na kampaniach będących, i ich exemptach prawem pozwolonych. A Marszałkowie Kor. Seymowi, i Trybunału Skarbowego Radomsk. iako dotychczas intaminata fide czynili, powinni będą stronie rekwiruiącey fidelissima dawać testimonia, i attestacye według konstyt. a. 1659, 1661, 1662, *f.* 11. (V. IV, f. 591, tit. Ubeśpieczenie, et f. 721, tit. O beśpieczeństwie, et f. 844, tit. Zniesienie).

Kontrakty zastawne, i obligacye interpretationi Trybunałow Koron. ażeby nie podlegały, waruiemy i stanowiemy: aby abhinc tak summy wszelakie, iako i wyderkaffy, ktore in futurum zaciągnione będą, moneta in contractu expressa, valore autem in Regno currenti wypłacone były, a possessores obligatorii żeby de proventibus bonorum do rachowania się pociągani nie byli, ale też i pretensyi respectu non correspondentiae bonorum in proventibus, do dziedzicow nie uzurpowali sobie, chyba żeby był addytament, albo reparacya kontraktem warowane, lub processem, decretis et juramentis ewinkowane; salvis decretis et transactionibus anterioribus. To się zaś beneficium ściągać nie ma do tego possessora, ktoryby per solum processum in contumaciam podane sobie dobra trzymał, gdyż taki ad calculum per omnia tenebitur. Kontrakty in suo robore zostawać powinny.

Na kondescensyach uchraniaiąc od prożnego kosztu, i zawodu strony, in casu niezięchania Officii Condescensorialis ante occasum solis w terminie naznaczonym, byle toż Officium przez umyślnego odezwało się, że iedzie, et a legalitate aliqua zatrzymane iest, ad eum casum strona respectu non condescensionis Officii kontrawencyi podpadać nie ma, ale tenże sam actus, i przez iednego ex Officialibus może być przywołany, i limitowany; in crastino zaś taż kondescensya vi- Kondescensye.

gore legis praesentis kontynuowana być ma. Inquantum by zaś ktożkolwiek na kondescensyi terminem de noviter repertis documentis stronie wydanym, vexatorie tę kondescensyą zbiiał, a potym hisce noviter repertis documentis sprawy swoiey nie podniosł, tedy subjacere powinien rigori superius expresso, et poenis de vexatoria actione interpositis.

Deductio nobilitatis.

Trafiło się, że na Trybunałach per decreta favorabilia rożne osoby bez dedukcyi na Seymikach, pozyskały paritatem Status Nobilitaris; przeto reassumuiąc o tym dawne konstyt. authoritate praesentis Conventus nie tylko tego in futurum zakazuiemy, ale też komu na potym paritatem Status Nobilitaris wywodzić przyidzie, aby się według tychże konstyt. na mieyscach ibidem opisanych wywodził, roskazuiemy.

Expulsye, reindukcye.

(V. VI, f. 59, tit. O expulsyach).

Invaluerunt w Trybunale i te praejudicia, że przeciwko wyraźnemu prawu o expulsyach, miasto reindukcyi, cum poenis personalibus et crumenalibus kondescensye nakazuią, tedy praejudicia takowe cale znosząc, konstyt. a. 1699, *f.* 48, reassumuiemy, i onę bez wszelkiey explikacyi ad literam obserwowaną mieć chcemy, sub nullitate decretorum in contrarium temu prawu in futurum ferendorum. A takowym sprawom expulsionum, non tamen praetextuosarum, w każdą śrzodę i czwartek ante omnes alias causas, regestr naznaczamy. I ieżeliby kto praetextuosis documentis, iakoby na fundamencie prawa de expulsionibus wygrał reindukcyą, a przez inkwizycyą respectu violentiarum in termino reinductionis pretext pomieniony był mu dowiedziony, tedy pod to prawo expulsyi opacznie podszywaiący się nie tylko refusione damnorum per Iudicium liquidandorum, praevia comprobatione partis laesae, ale też et personalibus poenis duplicatis, constitutione eadem praescriptis, aby był karany, waruiemy.

Reiekty ad satisfactionem.

Reiekty ad satisfactionem w grzywnach in constitutionem loci standi przysądzonych, znosiemy: ktorych windykacyą z regestru poenalium Sądowi i stronom naznaczamy, a sprawa zaczęta sine interruptione sądzić się powinna.

Sistendo publicationem.

Practicatam, a nie mniey praejudiciosam legi et justitiae decretandi formulam, ut pote: sistendo publicationem, experiantur; znosiemy in perpetuum.

Beśpieczeństwo Trybunału.

(V. v, f. 11, § Niemniey).

Reassumuiąc prawa o beśpieczeństwie Trybunału Kor. stanowiemy: ażeby w Trybunałach strzelania, tumulty, poiedynki, i żadne excessy nie bywały. Na ratusz podczas sądow aby nie trzeźwi tak Deputaci, iako i strony nie przychodziły, sub animadversione Iudicii. W czym reassumuiemy konstyt. a. 1669 o zachowaniu w traktamentach modestyi, i obserwowaniu dni powszechnych do sądzenia ordynowanych, i conscientiam Sędziow w tym obligamus.

Damy w Trybunałach bawić się nie powinny.

(V. I, f. 6, tit. De dominabus.)

Znosząc także nieprzystoyny zwyczay: że damy, i matrony rożne nie maiąc żadnych spraw w Trybunałach, tamże założywszy rezydencyą, bawią się, i praktyki między stronami przez mężow i Deputatow czynić zwykły; przeto statut w tey mierze Casimiri M. Visliciae a. 1347, *f.* 10, *in Herburto f.* 370, *tit.* Procurator, reassumuiemy.

Korrupcye.

(V. VI, f. 59).

A lubo sama conscientiae teneritudo, a dopieroż iuramenti rotha legibus praescripta każdego Sędziego ad observandam jurisjurandi religionem obliguie, że iednak zagęszczone korrupcye na Trybunałach świętą sprawiedliwość depravant, a tak na państwo nasze niebłogosławieństwo Boskie i kary niezliczone ściągaią się, więc rigorem konstyt. a. 1699 de corrupto, reassumuiemy, adjungendo severiores personales poenas; to iest: abjudicationem honoris, incapacitatem cujuslibet functionis, et activae vocis privationem, ktore super convicto corrupto Iudice in Iudicio Tribunalitio ex regestro violatae securitatis irrogari, et extendi maią sine ulla relaxatione na tym, albo na następuiącym Trybunale.

Ażeby skuteczniey korrupcyom zabieżeć, i te raźnieyszą Stanow Rzeplitey Trybunału dyspozycyą mogliśmy utrzymać, powtorną przy skończeniu funkcyi deputackiey potrzebną przysięgę praesenti lege praescribimus: aby Prezydent, Marszałek, i wszyscy tak Duchowni, iako i Swieccy Deputaci, nemine excepto, aperta stuba przy determinacyi funkcyi w tymże Sądzie Trybunalskim, przy prezencyi Iudicii Terrestris, vel vacante Terrestri, Castrensis, na ratuszu onę wykonali in eam juramenti rotham:

„Ia N. przysięgam P. Bogu w Troycy S. iedynemu, iako dosyć czyniąc przysiędze moiey, przy zaczęciu funkcyi wykonaney, według iuramentu na tym Trybunale sprawiłem się; sprawy juxta legem scriptam, documenta partium, nullo favore, nec odio, nec metu uwodzący się, sądziłem; munera et honoraria quaevis nie brałem, ani przyobiecanych nie akceptowałem, ani obiecanych podczas funkcyi, po skończoney funkcyi brać od nikogo nie będę; spraw nie praktykowałem, i według świeżo opisaney korrektury dyspozycyi in toto sprawiłem się, i dosyć tey funkcyi, uczyniłem.“

Roty iuramentow na stole być powinny.

Roty obiedwie juramentorum na tablicy przy krzyżu na stole sądowym być zawsze powinny, czego Sąd Ziemski doglądać będzie.

Rygor na tego, ktoryby przysięgi nie wykonał powtorney.

A ktoryby Deputat odieżdżaiący tey przysięgi nie wykonawszy, z Trybunału wyiechał, tak iako contemptor legum de corruptione, et mala fide suspectus, na Trybunał drugi ad instantiam cujusvis pozwany, severioribus poenis karany, i omnis functionis incapax in perpetuum osądzony być ma. A takowe iuramenta ktokolwiek ex Iudicibus judicialiter aperta stuba wykona, in actis terrestr. zapisane być maią, i ktoryby tę powtorną przysięgę przed limitą wykonał, kontynuować funkcyi swoiey daley nie będzie powinien.

Observatio legis praesentis. Że zaś Iudicibus lex pro singulari regula zawsze być powinna, mieć chcemy, aby Trybunały ad normam, et legem praesentem novellam, in toto konformuiąc się, teraźnieysze Stanow Rzeplitey postanowienie, i abusuum korrekturę sacrosancte observent, impleant, et exequantur, sub rigore contra transgressores legum suprascripto.

Publicatio et executio sancitorum. A iako wszelkie prawa i konstytutye na Seymie ustanowione, a publicatione onychże vigorem suum biorą, et executionem mieć powinny, tak Trybunał teraźnieyszy, na blisko następuiącey reassumpcyi Trybunału Lubelskiego, teraźnieyszą Seymu dyspozycyą, i ordynacyą in omnibus punctis, clausulis, praecustoditionibus inviolabiliter observare, tenere, et adimplere powinien będzie. Co i na następuiące w dalszym czasie Trybunały ściągać się ma, pokiby Rzeplita inaczey nie dysponowała.

Tabula reductionis adjudicatorum, et aliarum poenarum.

	Pisarzowi Ziem.		do skrzynki.	
	zł.	gr.	zł.	gr.
Od dekretow instancyi każdey experiantur, prosequantur, procede, responde, directe responde, productionis plenipotentiae, po groszy . . .	—	15	—	15
A lucro simplici sub poena bannitionis	—	15	1	15
A lucro ulterioris executionis .	—	15	1	15
A lucro ultimariae executionis .	—	15	3	
A lucro iterato ultimariae . . .	—	15	5	
A lucro poenarum legum, videlicet: infamiae, captivationis	—	15	4	
Od dekretow evasionis, dilationis, infirmitatis, suspensionis, adcitationis, inquisitionis	4	—	2	
Od dekretow comprobationis juratoriae, comportationis, executionis per omnes instantias, reinductionis, cassatae seu approbatae exdivisionis, cassatae inscriptionis, cassatae seu approbatae sententiae terrestris, seu castrensis, incompetentis actionis, extraditionis rerum vel subditi, i tym podobnych	6	—	2	
Od dekretu condescensionis per utramque partem	40	—	6	
Od dekretu ex condescensione, od dekretu lectis inquisitionibus, violentiarum, in causa necis, deductionis nobilitatis	30	—	6	
Od dekretu solutionis summae ad inscriptiones, seu contractus	6	—	2	
Od dekretu liquidationis, et collocationis jurium in causa potioritatis, od każdego tysiąca po zł. 3 Ziemstwu, a do skrzynki od całego dekretu	—	—	6	

Poenae judiciales pro parte Iudicii tantum, exceptis arbitrariis, ktore parti juxta qualitatem demeriti irrogari maią.

Grzywny.

In constitutionem loci standi za zarzuconą ziemską lub grodzką kondemnatę in contumaciam otrzymaną, stronie poena duplex 14 marc. Polonicalium, Iudicio per medium, videlicet. 14

Za zarzuconą ziemską lub grodzką kondemnatę post inscriptam comparitionem, vel temerarium recessum, stronie poenam quadruplicem 14 marc. Polonicalium, Iudicio per medium 28

Za kondemnatę trybunalską in contumaciam, stronie poenam quadruplicem 14 marc. Polon. Iudicio per medium 28

Za kondemnatę trybunalską post inscriptam comparitionem et temerarium partis recessum otrzymaną, stronie medium vadii capitanealis, Iudicio per medium, grzywien . 48

In sublationem condemnationis terrestris vel castr. in contumaciam obtentae, poenam quadruplicem 14 marc. Polonic. stronie, Iudicio per medium 28

In sublationem condemnationis terrestris vel castrensis post inscriptam comparitionem, et temerarium recessum obtentae, stronie medium vadii capitanealis, Iudicio per medium, grzywien, videlicet: 48

In sublationem condemnationis tribunalitiae contumacialis stronie vadium capitaneale, Iudicio medium vadii, grzywien 60

In sublationem condemnationis tribunalitiae post inscriptam comparitionem, vel temerarium recessum obtentae, stronie pultora vadia, Iudicio per medium, to iest: grzywien 90

Pro contraventione decreto terrestri, vel castrensi, stronie vadium simplex, Iudicio medium vadii, to iest: grzywien 60

Pro contraventione decreto tribunalitio, stronie duplex vadium capitaneale, Iudicio simplex.

In casu repetitae contraventionis, quod sapit convulsionem decretorum, poenae personales, to iest: sessionis turricae per spatium duarum septimanarum, irrogari maią, et solutio vadii capitanealis duplicis, Iudicio vero simplicis, et refusio damnorum juramento per partem evincendorum.

Kondemnaty dawne rite, et legitime przed teraźnieyszą dyspozycyą otrzymane, parti per vadium, Iudicio per medium, znoszone być maią.

W Kancellaryi Ziemskiey Trybunalskiey.

	zł.	gr.
Od publikaty, od extraktu iednego arkusza z induktą, tak, żeby in una facie było wierszow dwadzieścia ordynaryinym nierozwłoczonym charakterem	1	

Woźnemu od publikaty kondemnaty iakieykolwiek — 6
Od pieczęci 1
Za blankiet na pozew — 6
Od wpisu w ktorykolwiek regestr . 1
Od suscepty zapisow perpetuitatis cujusvis 2
Ab inscriptionibus temporalibus, scilicet obligationis bonorum, simplicis debiti 1
A roborationibus contractus, seu scripti, et advitalitatibus, a qualibet parte . . 1
A protestationibus, manifestationibus in copia porrectis 1
Ab arestis inscriptis, plenipotentiis pro uno anno 1
Ab oblatis inscriptionum quarumvis . 2
A praesentatione cadaverum cum obductione vulnerum et proclamatione homicidarum 3
a Woźnemu — 15
Ab oblatione privilegiorum, et quorumvis rescriptorum ex Cancellaria Regni 4
Od ktorych wyięcia per extractum od arkusza po zł. iednemu.
Od pieczęci tychże extraktow . . . 1
Od inszych zaś oblat z Ziemstwa, albo Grodu przychodzących do akt trybunalskich, po złotemu.
A od extraktow ich, ut supra od arkusza po złotemu, także od zapieczętowania ich po złotemu.

Nad ten zaś instruktarz żaden żeby się więcey przez się, ani przez subordynowane osoby brać nie ważył. A gdyby quocunque modo wziął, tedy ad instantiam ukrzywdzonego per terminum tactum, seu per citationem odpowiadać z każdego regestru, etiam poenalium, powinien w Trybunale, et comprobanti parti deferenti, że od niey więcey wzięto, Sąd in triplo wrocić nakaże, una cum privatione officii tego, komuby to dowiedziono, et poenis personalibus skarze.

Inkwizycye w Trybunale in causis facti mere violatae securitatis, gdy będą wywodzone, strony nie więcey słuchaiącym inkwizycyi Deputatom, nie każdemu z osobna, ale wszystkim, od każdego świadka dadzą, nad zł. sześć.

Żeby zaś ta redukcya płacenia adjudicatorum, i grzywien każdemu innotescat, postanawiamy: aby Ziemstwa oboiey prowincyi przy regestrach na tablicy, i w Kancellaryi Ziemskiey zawieszać onęż na każdy Trybunał Regentom swoim nakazywały.

Regestra Trybunału Piotrkowskiego.

Regestr wdztw Wielko-Polskich ex aresto.
Regestr tychże woiewodztw sine beneficio aresti.
Regestr tychże woiewodztw simplicium.
Regestr taktowy causarum facti, violatae securitatis, et mere incarceratorum.
Regestr Arianismi.
Regestr causarum mere expulsionis, et non praetextuosarum.
Regestr fisci.
Regestr ex remissionibus et conservationibus.
Regestr compositi judicii.
Regestr mixti fori.
Regestr militarium.
Regestr poenalium.
Regestr paritatis votorum.

Oprocz specyfikowanych regestrow, żadnego inszego Piotrkowski Trybunał pozwolić sobie nie ma.

W poniedziałek.

Rano regestr woiewodztwa ex remissionibus, et terminis conservatis sine beneficio aresti.
Po południu woiewodztwa simplices.
Od szostey w wieczor takty.

We wtorek.

Rano regestr woiewodztwa ex aresto.
Po południu tenże sam.
W wieczor takty.

We środę.

Rano regestr ex conservationibus et remissionibus sine beneficio aresti.
Także i po południu.
W wieczor takty.

We czwartek.

Rano tenże regestr ex conservationibus et remissionibus.
Także i po południu.
W wieczor takty.

(W ktorą środę i czwartek sprawy non praetextuosarum expulsionum ante alias causas sądzić się maią.)

W piątek i w sobotę.

Też regestra palatinalia, iako w poniedziałek i we wtorek sądzone być maią. Causis fisci non praetextuosis raz w miesiąc, naznacza się dzień czwartkowy po południu.

Kiedy ktorego regestru simplicium nie stanie po południu, to ranny regestr kontynuowany być ma.

Arianismi regestr qualibet die z rana przywołany pro exigentia causarum być ma, juxta constitutionem a. 1670, *f.* 21, (*v.* v, *f.* 62, § A że kryminały).

Na końcu każdey kadencyi regestru woiewodztw, przez dni sześć zupełne, duchowne regestra compositi judicii, et mixti fori alternatim sądzone być maią, non obstante cadentia wszelkich innych regestrow.

Kadencya regestrow woiewodztw w Trybunale Piotrkowskim.

Od zaczęcia Trybunału w poniedziałek po S. Franciszku ad diem 15 Novembris, regestr	woiewodztw Poznańskiego i Kaliskiego.
A die 16 Novembris do wigilii S. Tomasza, regestr .	woiewodztwa Sieradzkiego i ziemi Wieluńskiey.
Po nowym roku nazaiutrz ad diem 18 Ianuarii, regestr .	militarium.
A 19 Ianuarii ad ultimam ejusdem, regestr . .	paritatis votorum.
A prima Februarii ad ultimam ejusdem, regestr .	woiewodztwa Łęczyckiego.
A prima Martii ad dominicam Palmarum, regestr .	woiewodztwa Brzeskiego-Kuiawskiego, i Inowrocławskiego.
Drugiego roku od zaczęcia Trybunału po S. Franciszku ad ultimam Octobris, regestr . . .	ziemi Dobrzyńskiey, i woiewodztwa Płockiego.
A prima Novembris ad vigiliam S. Thomae, regestr .	woiewodztwa Mazowieckiego.
Po nowym roku nazaiutrz ad 18 Ianuarii, regestr .	militarium.
A die 19 Ianuarii ad ultimam ejusdem, regestr .	paritatis votorum, suspensionum, Senatorum, Nuntiorum, remissarum ex quo judex.
A prima Februarii ad ultimam ejusdem, regestr .	woiewodztwa Rawskiego.
A prima Martii ad dominicam Palmarum servata alternata regestrorum sine beneficio aresti, et arestorum	woiewodztw Pruskich.

§ Trybunał Głowny W. X. Lit.

Z Trybunału Wileńskiego na kadencyą Nowogrodzką, czyli Mińską remissy iść nie mogą, ale sprawy w Wileńskim Trybunale nie zakończone, w drugim Trybunale Wileńskim continuari powinny, i regestra do dwu lat trwaią. Post elapsum zaś biennium w nowe regestra wpisywać ie wolno. A że druga kadencya Trybunału W. X. Lit. przez alternatę raz w Nowogrodku, drugi raz w Mińsku sądzi się, tedy remissy z iednego do drugiego idą, i de novo na tych kadencyach strony wpisować się będą: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 459, *tit.* Trybunał Głowny W. X. Lit.

Do kadencyi Trybunału Wileńskiego należą: wdztwo Wileńskie, powiaty Oszmiański, Lidzki, Wiłkomirski, Brasławski, wdztwo Trockie, powiaty Grodzieński, Kowieński, Upitski, Xtwo Żmudzkie, wdztwo Smoleńskie, powiat Starodubowski, wdztwo Połockie, wdztwo Brzeskie, i powiat Piński.

Na drugiey zaś kadencyi Trybunału w Nowogrodku lub w Mińsku, podług alternaty przypadaiącey, należą: wdztwo Nowogrodzkie, powiaty Słonimski, Wołkowyski, wdztwo Witebskie, powiat Orszański, wdztwo Mścisławskie, wdztwo Mińskie, powiaty Mozyrski, Rzeczycki; ktorych to wszystkich wdztw i powiatow sprawy nie tylko appellacyine, ale i zapisowe, expulsionis, przypadkowe, żołnierskie, fisci, o kontrowencyą dekretom, i pro abusu officii, obligowe, o depaktacye na cłach, i mytach, o extorsyą mostowego, o podatki, o stipendia żołnierskie, impossessionatorum, et homicidarum, in recenti crimine deprehensorum, securitatis Iudiciorum, incarceratorum, i inne ad forum tribunalitium ex praescripto legum antiquitus należące, sądzić się maią: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 460, *tit.* Terminy i repartycya.

W Trybunale W. X. Lit. multiplicationem regestrow abrogowano, i postanowiono osobliwy regestr, mianowicie:

Na poniedziałek remissyiny.

Na wtorek duchowieństwa, a na kadencyi Mińskiey, i Nowogrodzkiey, gdzie compositum judicium nie sądzi się, regestr item remissyiny.

We środę, sprzeciwieństwa.

We czwartek, powiatowy.

W piątek, przypadkowy.

W sobotę, obligowy: excypuie się iednak regestr incarceratorum, item excessuum sub securitate Iudiciorum patratorum, terminorum tactorum, i z agentami o prewarykacyą, ktore codziennie sądzić się maią. Sprawy fisci, militarium, et officii w regestrze powiatowym, albo remissyinym mieysce mieć będą, i folia wszystkich regestrow sub numero notowane, i wpisywane sprawy być maią. *Ibidem*, *f.* 468, *tit.* Regestra.

Marszałek Trybunału W. X. Lit. tylko post

expletum triennium intervalli, iednego domu i imienia, może być obrany Dyrektorem Trybunału, a każdy Marszałek nie po wszystkich sentencyach, ut ante było, ale ex turno woiewodztwa, lub powiatu swego, zkąd Deputatem obrany, nie rekapituluiąc deputackich wotow, sentencyą iako Deputat dawać powinien: *K. L. ibidem*, *f.* 471, *tit.* O Marszałkach Trybunalskich.

Trybunalskim Sędziom ustawa dochodow opisana.

Od wpisu każdey sprawy, złotych 3.
Od kopii z pozwu, kopa iedna groszy Lit.
Od przydania Patrona, kopa 1.
Od użyczenia kopii z spraw, kopa 1.
Od dylacyi na munimenta, kopa 1.
Od przyięcia obmowy na chorobę, kopa 1.
Od dylacyi pro majori, legalitatis, albo functionis, kopa 1.
Od zapisania remissy cum exceptione fori, pars lucrans płacić ma kop 2.
Od uznania do iuramentu, każda osoba po kopie 1.
Od naznaczenia Grodu i odesłania iuramentu, kop 2.
Od uwolnienia od iuramentu, każda osoba kopę 1.
Od uznania komparycyi, kopa 1.
Od nakazania statuicyi, kopa 1.
Od naznaczenia terminu statuicyi, albo komparycyi, kopa 1.
Od użyczenia godziny, nic praetendi nie powinno.
Od wzdania, a quolibet lucro, po kopie.
Od uznania fortis executionis, kopa 1.
Od pozwolenia movendae nobilitatis, kopa 1.
Od założenia privationis officii, kopa 1.
Od wzdania in poenam captivationis et colli, kopa 1.
Od pozwolenia tamować activitatem przy każdey sprawie, kopa 1.
Od pozwolenia zakładania aresztu na osobę, summy, towary, intra et extra Regnum, kopa 1.
Od proklamaty, kopa 1.
Od przydania Generała do iakieykolwiek sprawy, kopa 1.
Od przydania warty trybunalskiey, kopa 1.
Od przyięcia, albo uchylenia aresztu, kondemnat, kopa 1.
Od prezentowania summy, albo inney iakowey rzeczy, kopa 1.
Od warowania za gleytem loci standi, na iednę kondemnatę kop 2, to iest: iednę kopę za uznanie gleytu, a drugą za warowanie activitatis, a gdy na więcey kondemnat kto warować będzie, tedy similiter od każdey kondemnaty płacono być ma.
Od zniesienia dekretow solutione, obie strony po kopie płacić maią.
Od zniesienia dekretow nullitate, pars lucrans po kopie.
Od zniesienia satisfactione, pars lucrans po kopie.
Od uznania inkwizycyi, kopa 1.
Od naznaczenia inkwizytatorow od każdey strony, za każdego inkwizytatora po kopie.
Za nakazanie wyprowadzać mutuo partium sumptu od każdey strony po kopie; w induktach od każdego wyroku po kopie; a w żadnych sprawach, na żadną stronę excessa większe nad kop 40 skazywane być nie maią. A gdyby nad tę ustawę co wymożono, za to Podskarbi Trybunalski, i za Sukkollektorow swoich odpowiadać, et in triplo restituere, et litis expensas compensare de suo powinien będzie. *Ibidem*, *f.* 475, *tit.* Ustawa dochodow.
Dochody Kancellaryi Trybunalskiey W. X. Lit. *vide ibidem*, *f.* 477.
Trybunał Ziemski Wileński w tydzień po przewodniey niedzieli ma się zaczynać i przez 20 tygodni kontynuować się. A po ich wyiściu dwa tygodnie Trybunałowi Skarbowemu naznaczono. Po odsądzoney zaś kadencyi Wileńskiey, we 4 niedziele kadencya Nowogrodzka, lub Mińska, według alternaty, także przez 20 tygodni sądzić się ma. Na ktorych kadencyach simili modo, iako w Wilnie, dwa tygodnie sprawom Trybunału Skarbowego naznaczono. *Ibidem*, *f.* 490, *tit.* Czas zaczynania.
Temuż Trybunałowi interstitium, alias wakacye, po zakończoney kadencyi Wileńskiey dla sprowadzenia piechoty, i przeiechania Deputatow na kadencyą do Mińska, lub Nowogrodka, iako było obserwowane, warowano. *Ibidem*, *tit.* Interstitium kadencyi.

§ Trybunał compositi judicii W. X. Lit.

Do Trybunału W. X. Lit compositi judicii należą sprawy wszystkie świeckich z duchownemi, i duchownych z świeckiemi osobami: o legacye nie zapłacone, o dziesięciny zatrzymane, o annuaty, i prowizye od summ legitime na dobrach lokowanych, o niewypłacenie testamentow sprawiedliwych. Item za obligami, i zapisami od świeckich duchownym, et e contra, danemi. Item causae facti ex fundo pochodzące, et causae juris bez świeckich osob, pure między zakonnemi, albo między duchownemi osobami znayduiące się, vel ex remissione ab Officio Consistoriali; niemniey takowe sprawy, w ktorych strony libere forum in composito judicio przyiąć zechcą; similiter causae facti, między świeckiemi, a duchownemi; także Arianismi, i apostasiae, tudzież laesae securitatis w dobrach, i osobach samych Sędziow, et laesae immunitatis ecclesiasticae. Wszystkie takowe, i tym podobne akcye nie gdzieindziey, ani w Konsystorzu, tylko w Trybunale W. X. Lit. mixti fori ante, et post appellationem od Urzędow Ziemskich, Grodzkich, i innych minoris Subsellii Sądow, non obstante litis pendentia, sądzić się maią. A sprawy, ktore haereditatem dobr ziemskich,

id est alienationem onych od Stanu Rycerskiego concernunt, o dziedzictwa dobr ziemskich, o granice z niemi (exceptis bonis Regalibus, ktore do Sądow I. K. Mci należą) o wyderkaffy, i legacye ktoreby dimidium valoris dobr ziemskich excedere miały; o zbiegłych poddannych, do Trybunału świeckiego należeć maią, i nie godzi się o zepsowanie dekretu Koła Duchownego, do Koła Swieckiego W. X. Lit. et e contra evocare, sub nullitate dekretu, i winą sta kop groszy Lit. i obiekcya żadna ex quo judex dla zasiadaiących xięży z Kapituł Wileńskiey, Żmudzk. i Smoleńsk. onym nie idzie, chyba, żeby sprawa do osoby actu zasiadaiącego xiędza Deputata na Trybunale directe ściągała się i ante electionem et functionem onego urosła. A takowe sprawy między świeckiemi a duchownemi, w samym tylko Wilnie odprawowane być maią, a nie w Nowogrodku, albo Mińsku: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 486, *tit.* Trybunał W. X. Lit. compositi judicii.

A gdy paritas votorum w Kole compositi judicii zaydzie, tedy na drugą kadencyą sprawa odesłana być ma. *Ibidem*, *f.* 487, *tit.* Paritas votorum.

§ Trybunał Skarbowy Koronny i W. X. Lit.

W Radomiu, i w Wilnie na rachunek, i dochodzenie retent podatkow Rzeczypospolitey ab a. 1609 inclusive. Na ktore przy WW. Podskarbich oboyga Narodow mianowani są Deputaci z Senatu, i Koła Poselskiego: Koronni do Radomia, a Litewscy do Wilna.

Ordynacya iego taka:

Wszyscy Szafarze, Poborcy, i Ekonom Pruski, i arendarze, i wszyscy iakieykolwiek kondycyi ludzie, ktorzy ieno cokolwiek z tych podatkow iakimkolwiek sposobem powierzono sobie do wybierania onych mieli, albo maią; takżeStstowie, albo ich Urzędy, przy ktorych pieniądze iakie z delat podatkow niewydanych, lubo też i delaty in executionem nie przywiedzione, znayduią się; i tych wszystkich, ktorychby iuż nie stawało, potomkowie, i wszyscy zgoła in genere, przy ktorychby ieno cokolwiek zatrzymanych kontrybucyi pospolitych, quocunque nomine w uniwersałach poborow. nazwanych, ab a. 1609, inclusive naydowało się, i ktorzyby ich wedle uchwały Seymow przeszłych do rąk Poborcow w powiatach, i wdztwach swych nie wydali, przed Deputaty ad hunc solum actum naznaczonemi, stawić się maią, przed Koronnemi w Radomiu, a w W. X. Lit. w Wilnie, i dostateczną liczbę uczynić, i to wszystko, cokolwiekby się przy nich podatkow Rzeplitey znaydowało, z wiadomością tychże Deputatow, do rąk pomienionych Kommissarzow tamże peremptorie bez wszelkiey odwłoki oddać. A PP. Podskarbiowie przerzeczeni regestra te, ktoreby do tych spraw potrzebne mieli, przywieść tam na ten czas, albo przez Pisarzow swych przysłać maią. Ktorzy pod przysięgą skarbowi Rzeplitey uczynioną, wiernie wszystkie retenta, tak inszych wszystkich podatkow, iako i kwarcianych onym wiadome, na regestrze nikogo nie ochraniaiąc, podadzą. Według tego, iako na teraźnieyszym Seymie przez nich pokazano było, i to co Podskarbiowie wybrali, na Seymie po okazaniu rachunkow, oddać maią tam, gdzie iest uchwałą Seymu teraźnieyszego, naznaczono. Ciż Deputaci Kor. w Radomiu, a Litewscy w Wilnie zasieść powinni nazaiutrz po S. Agnieszce, i (absentia nonnullorum non obstante) pierwszego dnia przy zasiadaniu przed Urzędem Grodzk. Radomskim w Radomiu, a w W. X. Lit. przed Urzędem Grodzk. Wileńskim przysięgę uczyniwszy za wydaniem roty, ktora taka być ma:

„Ia N. przysięgam P. Bogu Wszechmogącemu, iż sprawiedliwie ten urząd mnie poruczony odprawować będę. Uznanie około retent z podatkow pospolitych, i z kwart zatrzymanych czynić będę wedle sumnienia mego, nikogo nie uchylaiąc, i to wszystko, co się z tych retent pokaże wyciągnąwszy, wiernie, i sprawiedliwie do Kommissarzow oddam, i przy sobie nic nie zatrzymam, i upominkow od żadney strony brać nie mam. Tak mi P. Boże pomoż i S. Męka Iego.“

Tę powinność przez niedziel 3 przykładem Deputatow Kwarcianych odprawować maią, tali authoritate, iaką ma Trybunał Kor. W sądzeniu spraw skarbowych zachować się maią według porządku Trybunału Kor. a dekreta ich takiey wagi też maią być, iako trybunalskie Kor. Kwity Podskarbiow, Rzeplitey Kommissarzow, i Szafarzow, w mocy zachowano, in quantum im wybieranie pieniędzy poborowych należało, ktore kwity racyą Podskarbich likwidować się maią, aby się ukazało, ieźli się wszystko na to obrociło, na co były te podatki uchwalone. Także i kwity z wdztw za zezwoleniem ich Szafarzow dane, w mocy zostawiono, aby bez dyskwizycyi przyięte były. A ktorykolwiek z tych wszystkich (ktorym termin na czas wyżey opisany loco citationum być ma) summę iaką na liczbie zastanie, tamże zaraz całe do Podskarbich, i Deputatow oddać będzie wszystko powinien, sub poena duplicis pensionis, et poena bannitionis, ex instantia Instigatoris, et delatione Podskarbiow, decernenda. A ieźliby się ktory z Poborcow, Ekonomow, Szafarzow, arendarzow na ten czas, i mieysce nie stastawił, i nie uiścił, taki każdy ex delatione thesauri ad instantiam Instigatoris, in poena bannitionis, et confiscatione bonorum condemnabitur. A takowych Poborcow żadna sublewacya ratować nie ma. Ststom zaś, ktorzyby ad rationem reddendam iakichkolwiek prowentow należeli, zwłaszcza z dawnieyszych retent ab a. 1609 na Trybunał teraźnieyszy Piotrkowski, i Lubelski Kor. a w W. X. Lit. za Dworem forum naznaczono. Pieniądze wszystkie, ktore z uznania Deputatow

do Panow Kommissarzow oddane będą, maią być zaraz na zapłatę żołnierzom do Lwowa, i do Bydgoszczy, i do Wilna odesłane, i oddane, i nie maią być na co inszego mimo te woyska, sub poena peculatus, obrocone. Dekreta Sądu tego Pisarz Grodzki wdztwa, Grodu tamecznego wpisować, i stronom potrzebuiącym pod pieczęcią grodzką, z podpisem dwu na to od nich Deputowanych, sine salario wydawać ma. Salaria Deputatom tym po groszu od złotego, de suo płacić powinni ci, u ktorychby się podatki Rzeplitey temere zatrzymane znaydowały; do tego i win przysądzonych połowica należeć im ma, a z drugiey połowicy Podskarbiowie, i Pisarze ich na rozchod wszelaki, i odwoz pieniędzy obracać maią. A ieźliby więcey tych retent do Lwowa należących, nad summę 250,000 zostawało, tedy to Deputaci do rąk swoich wziąwszy, do Seymu blisko przyszłego przy sobie zostawić maią, albo ieźliby Smoleńskiemu żołnierzowi zapłaty, nad podatki im naznaczone, nie dostało, z tych retent dołożono, i do Bydgoszczy odwieziono być ma. A tych pienię́dy Deputaci mimo to na nic inszego nie maią obracać, sub poena peculatus: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 246, *tit.* Sposob sądzenia.

Reassumowano ten in toto Trybunał w Radomiu, dekreta przeszłego Trybunału Radomskiego in robore zostawuiąc: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 324, *tit.* Trybunał Radomski.

Znowu go reassumowano w Radomiu, także dla retentow ab a. 1609, i Deputatow mianowano. A ci, ktorychby były liquida jura fisci, od Instygatora Kor. pozywani być maią 4 niedzielami przed terminem. Warowano przytym: aby żaden Poborca, ani arendarz iakichkolwiek Rzeplitey podatkow, Deputatem na ten Trybunał nie był; a ieźliby ktory taki się znalazł, aby mieysca między Deputatami nie miał. Także, aby i Pisarz Polny, ratione kwarty, tamże liczbę czynił: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 378, *tit.* Trybunał Radomski.

Ale ten dla woyny ad a. 1622, limitowano, cum reassumptione ad hunc solum actum konstyt. o Trybunale Radomskim, a. 1613, et 1618, et cum declaratione, że ma trwać niedziel 6 i że Rotmistrzow rekognicye utwierdzone attestacyą Hetmanow Kor. o zaciągu policzonego, i porachowanego żołnierza, i czasu służby, maią być przyimowane, nie wtrącaiąc w te rachunki żadnych tak Rotmistrzom, iako i żołnierzom kontentacyi, tylko każdego stipendium militare konstytucyą, warowane: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 421, *tit.* Trybunał Radomski.

Ktoby in tempore et loco pieniędzy Rzeplitey powinnych nie oddał, takowy (etiam et successores ejus, ieźliby ktorego nie stało) non recedendo a Iudicio triplicem pensionem zatrzymaney summy, inkluduiąc w to essencyonalną summę in instanti do skarbu Kor. zapłacić ma, et aliis poenis, konstyt. a. 1613, sancitis, ex sententia Iudicii podlegać ma. *Ibidem*, *f.* 423, § A ci, ktorzy.

Retenta kwarty, tak iako retenta poborowe, tamże praemissa citatione ad instantiam Instigatoris sądzone być maią, i takaż poena ma decerni triplicis pensionis. *Ibidem*, § Sądzenie także.

Ratione summ po 5 zł. od sta, szlachta osiadła excypowana od tego Trybunału, i od innych wszelakich Sądow, ale tylko szlachta zgołocona, ktorzy w miastach mieszkaią, i lichwę biorą, ad instantiam Instigatoris w Radomiu o te 5 zł. z płatu od sta, od summ pożyczanych, za pozwy sprawować się maią. *Ibidem*, § Excypuiemy iednak.

Na Rotmistrze, ktorzy na zaciąg pieniądze Rzeplitey wziąwszy, ani się sami na woynę Turecką stawili, ani ludzi zebrali, poena peculatus ma być tamże extendowana, i na Seym pro publicatione odesłana. Ci zaś, co nie spełna roty do popisu stawili, a pieniądze na nie spełna wzięli, maią być pilnie przez Pisarza Poln. Kor. podług attestacyi od PP. Kommissarzow Woyskowych, i Hetmanow Kor. o popisie ich, i czasie służby, daney, spisani, i do skarbu odesłani, i na Trybunale tym Radomskim ex delatione skarbu, ad instantiam Instigatoris sprawić się maią, i summę przebraną, sub poena duplicis pensionis et infamiae, wrocić. Wszakże gdy Rotmistrz prawdziwe, i niezmyślone rekognicye od towarzystwa, co ich zaciągał, i pieniądze im dał, pokaże, ma być wolen. A towarzysz takowy każdy, ktoryby pieniądze wziął od Rotmistrzow, a nie stawił się na woynę, poena peculatus na tymże Sądzie succumbet. A Urzędy wszelakie maią poenas na nich nakazane exekwować, iako in causa Reipubl. bez respektu, i odwłok wszelkich. *Ibidem*, *vers. ult.* § A ciż Rotmistrze.

Kommissarze Woienni maią dać attestacyą do tego Trybunału, iakie pieniądze skarbowi od woyska zanieśli? i iako ie oddawali? gdyż zysk ieźliby iaki był z wyższego udania, ma cedere Reipublicae. Toż Deputaci Rawscy do kwarty naznaczeni czynić powinni, iakie pieniądze z Rawy się powiozą? Poborcy zaś maią przy ostatnim rachowaniu się z poborow iuramentami w Trybunale Radomskim komprobować, iakie pieniądze brali? i ieźli monety droższy, niżeli brali, nie udawali, albo ieźli zyskow sobie ztąd szukali. A in futurum z tych podatkow, iakie bedą wybierać, maią Poborcy sub juramento attestacye dawać, iakie pieniądze do skarbu będą oddawać. *Ibidem*, *f.* 424, § Ciż Kommissarze.

Expensa wszystkie na rozsyłanie pozwow, i insze wszelakie, ktorych potrzebnie zażyć się musi w dochodzeniu skarbowych dochodow, albo retentow, maią te strony zastępować, ktore się skarbowi nie uiszczą, i skarbowi to nigdy nie ma być w rachunkach przyimowano. *Ibidem*, § Waruiemy przytym.

Trybunał takowyż w Wilnie reassumowano według konst. a. 1613, deklaruiąc: że niedziel 6 trwać ma: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 430, *tit.* Trybunał.

Znowu w Radomiu, i w Wilnie według konstyt. aa. 1613, 1618, 1620, 1621, in toto reassumowany, ktory Trybunał trwać ma niedziel 4: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 493, *tit.* Trybunał.

PP. Podskarbiowie zaraz po zasiadaniu, i odprawieniu przysięgi Deputatow, do Sądu, Koronny do Radomskiego, a Litewski do Wileńsk. powinni oddać delatę zatrzymanych wszystkich Rzeplitey podatkow, ktore tym Trybunałom należeć będą. *Ibidem*, *f.* 495, § A Podskarbi nasz.

Znowu w Radomiu juxta anteriores constit. na niedziel 4 postanowiony, i Deputaci mianowani: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 543, *tit.* Trybunał.

Retentores, ktorzy od P. Podskarbiego Kor. Trybunałowi temu na delacie podani, citari maią 3 niedzielami przed terminem, a pozwow takich relacye w Grodach własnych powinny być zeznane. *Ibidem*, *f.* 544, § A ci wszyscy.

A retentores kwarty bez pozwu termin mieć maią według konstytucyi przeszłey. *Ibidem*.

Prolongowano ten Trybunał cum hac declaratione: że 2 niedziele trwać ma, i że poenae legum na kimkolwiek skazane będą, tamże zaraz circa determinationem Iudiciorum publikowane być maią, nie odsyłaiąc ich na ordynaryiny Trybunał; aStstowie Sądowi bannicye Trybunału Radomskiego exekwować in bonis jure victorum powinni, sub poena 500 marc. na Trybunale inter causas officii repetenda. Skarb zaś dekreta odesłać ma do Grodow, pod ktorego iuryzdykcyą bona jure victorum consistunt: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 577, *tit.* Prolongacya Trybunału.

Item inszy znowu w Radomiu tegoż roku złożono na niedziel 3 według dawnieyszych konstytucyi i prolongacyi wzwyż pomienioney. *Ibidem*, *f.* 578, *tit.* Drugi czas.

Znowu w Radomiu na niedziel 3 cum reassumptione konstytucyi przeszłych, mianowicie a. 1627 cum declaratione ratione czynienia w Grodach własnych relacyi, żeby ie wolno w pobliższych Grodach czynić, ieźliby własne wakowały, byle extrakty z podpisem Pisarza, albo Podpiska starszego były. Druga, że Ststowie nie maią być więcey pociągani, tylko na Trybunał Piotrkowski, albo Lubelski pro non facta executione według tego, iako się kędy ktore wdztwa sądzą: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 610, *tit.* Trybunał.

Trybunał w Wilnie takowyż cum reassumptione konstytucyi a. 1613, 1621, 1626, o Trybunale Skarbowym, postanowiono na niedziel 2 continue. P. Podskarbi powinien wszystkie wszystkich retent podatkow Rzeplitey, ktore temu Trybunałowi należeć będą, oddać do Sądu tegoż delatę, po zasiedzeniu, i wykonaniu przysięgi Deputatow. *Ibidem*, *f.* 1616, *tit.* Trybunał.

Trybunał w Radomiu na 3 niedziele continuo, cum reassumptione przeszłych o nim konstytucyi et cum declaratione: aby ci wszyscy, ktorzy od P. Podskarbiego Koronnego Trybunałowi temu podani będą (ktora delata z retentami od Marszałka Poselskiego podpisanemi konferowana, i zgodna być ma), bez pozwu na początek tegoż Trybunału zaraz stawili się. Item, że Deputaci żadnych pen, tak iako i skarb, brać nie maią, ale kontentuiąc się salario 200 zł. takowe wszystkie peny do skarbu Rzeplitey obracać będą: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 672, *tit.* Trybunał.

Ciż Deputaci sessyą drugą tamże w Radomiu odprawować maią, na ktorą także drugie salarium mieć będą, iako na pierwszą. Między ktoremi sessyami Ststowie powinni będą exekwować dekreta pierwszey sessyi, tak żeby na drugą sessyą wychodziła ich solucya, sub poenis in legibus expressis. A ieźliby w ktorym Grodzie Sądy odprawować się nie mogły, tedy vicinior Capitaneus Sądy te odprawować powinien będzie. W czym ratione non factae executionis z Ststami forum w Trybunale Piotrkowskim albo Lubelskim. *Ibidem*.

Trybunał takowyż w Wilnie na 3 niedziele continue cum reassumptione przeszłych o nim konstytucyi a. 1613, 1627, 1629. *Ibidem*, *f.* 674, *tit.* Trybunał.

Trybunał takowyż w Radomiu na 3 niedziele: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 693, *tit.* Trybunał.

Znowu takowyż w Radomiu dwuniedzielny, cum reassumptione przeszłych o tym konstytucyi: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 862, *tit.* Trybunał.

I znowu takowyż w Radomiu dwuniedzielny, także cum reassumptione przeszłych o tym konstytucyi: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 914, *tit.* Trybunał.

Znowu w Radomiu trzyniedzielny cum reassumptione przeszłych konst. o Trybunałach Radomskich: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 941, *tit.* Trybunał.

Znowu w Radomiu dwuniedzielny cum reassumptione etc: *a.* 1640, *v.* III, *f.* 988, § Na ktorym.

Znowu w Radomiu trzyniedzielny cum reassumptione superiorum o tym constitutionum, mianowicie a. 1638: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 45, *tit.* Trybunał.

Trybunał takowyż w Wilnie trzyniedzielny, według konstytucyi a. 1613 wzwyż opisaney: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 795, *tit.* Trybunał.

Znowu takowyż w Wilnie trzyniedzielny: *a.* 1634, *v.* III, *f.* 835, *tit.* Trybunał.

Znowu takowyż: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 139, *tit.* Trybunał.

Trybunał Skarbowy w Wilnie trzyniedzielny, adinstar Radomskiego w Koronie, postanowiony: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 278, § Należy do płacy.

Trybunał takowyż w Radomiu trzyniedzielny

cum reassumptione wszystkich o tym konst. przeszłych: *a.* 1657, *v.* IV, *f.* 335, *tit.* Trybunał.

Takowyż w Wilnie trzyniedzielny. *Ibidem*, *f.* 347, *tit.* Trybunał.

Znowu w Radomiu dwuniedzielny według przeszłych wszystkich konst. o Trybunałach Radomskich: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 363, *tit.* Trybunał.

Trybunał we Lwowie dwuniedzielny adinstar Radomskiego: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 398, *tit.* Zapłata woyskom.

Trybunał w Wilnie trzyniedzielny takowyż, cum reassumptione konst. a. 1613 quo ad authoritatem, securitatem Iudiciorum, et valorem decretorum tylko. *Ibidem*, *f.* 411, *tit.* Trybunał.

Ponieważ w Wilnie te Sądy będą się odprawować, gdzie i Trybunał Wielki, tedy compositum judicium z Głownych i Skarbowych Sędziow ma być postanowione, a to tylko między samemi Deputatami, i sługami ich ważyć ma, przeieżdżaiący zaś należeć do niego nie maią, ale aktor ma sequi forum rei. *Ibidem*, *f.* 413, § Ponieważ.

Gospody wczesne, pro qualitate personarum, Urząd Grodzki Wileński ma naznaczyć dla Deputatow Trybunału Skarbowego. *Ibidem*, § Gospody też.

Trybunał takowyż w Radomiu czteroniedzielny cum reassumptione przeszłych wszystkich o tym konstyt. a mianowicie 1629: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 444, *tit.* Trybunał.

Znowu takiż w Radomiu trzyniedzielny, cum reassumptione przeszłych o tym konstytucyi: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 495, *tit.* Trybunał.

Reassumowano in toto przeszłego Seymu a. 1655 Trybunał na niedziel dwie: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 518, *tit.* Trybunał.

Trybunał takiż w Wilnie trzyniedzielny, cum reassumptione wszystkich o tym konstytucyi: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 497, *tit.* Trybunał.

W wdztwach i powiatach, ktore per hostilitatem spustoszone, retentorom nowych abjurat w Grodach pozwolono. *Ibidem.*

Znowu takiż w Wilnie trzyniedzielny cum reassumptione wszystkich o tym konstyt. a ieźliby w Wilnie z iakiey przyczyny być nie mogł, P. Podskarbi obwieści, przez uniwersały swoie, powiaty o mieyscu, gdzie naysposobnieysze będzie. Artylleryi Magister W. X. Lit. według dawnego prawa liczbę dostateczną uczyni, i da rationem, iak się dotąd obracały artylleryi W. X. Lit. requisita, informabitque skutecznie o wszystkim, cokolwiek Rzeplitey do wiadomości o armacie, i ammunicyi W. X. Lit. należy: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 554, *tit.* Trybunał.

Znowu takiż w Grodnie trzyniedzielny, cum reassumptione przeszłych o tym konstytucyi: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 668, *tit.* Trybunał.

Znowu takiż trzyniedzielny w Wilnie, albo w Grodnie, ieźliby Wilno pro tempore nie było ewakuowane. Reassumuntur wszystkie przeszłe o Trybunałach Skarbowych konstytucye według ktorych sprawić się teraźnieyszy ma: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 790, *tit.* Trybunał.

Trybunał takiż, oraz i kommissya dla zapłaty woysku we Lwowie, a inquantum by powietrze przeszkodziło, Krol wcześnie na inszym mieyscu wdztwa, ziemie, woyska, i Deputatow (ktorzy te obiedwie funkcye, iednę po drugiey odprawić maią) uniwersałami swemi obwieścić ma. Do kommissyi woysko dwoch Deputatow także z pośrzodka siebie obrać ma. Kommissarze wszyscy przysięgi rotą Trybunału Koronnego (przydawszy: że podatkow, o ktore sądzić będę, nie winienem, i Poborcy, albo Administratorowi podatku wdztwa, albo ziemi moiey, i niiakiemu retentorowi protekcyi czynić, o rekognicye żadne do skarbu nie komponowałem, i componere nie będę) wykonać będą powinni. Skarb żadnemu z tych Kommissarzow nomine salarii, nic dać nie będzie powinien, i regestrow ordo spisany być ma, przykładem Trybunału Koronnego aby wszystkim constare mogło, kiedy publiczne, kiedy prywatne sądzić się maią sprawy. Ciż Kommissarze woyska tak Polskiego, iako i cudzoziemsk. zaciągu według regestru, ręką Marszałka Kommissyi in facie Iudicii Commissorialis podpisanego, porachowawszy, iak wiele ktoremu pułkowi, chorągwi etc. przyidzie, zapłatę czynić maią: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 832, *tit.* Zapłata.

O summach, iakie komu na kommissyach zapłacić miano, *vide tit.* Summy, *tit.* Zasłużeni, zasługi.

Trybunał znowu takiż do zapłaty woysku we Lwowie sześćniedzielny, cum reassumptione wszystkich konstyt. o Trybunałach Skarbowych; na ktory Deputatow z Senatu tylko naznaczono, a ex Equestri Ordine wdztwa i ziemie na przyszłych Seymikach Relationum obrać maią takich, ktorzy Exaktorami podatkow cujuscunque generis nie byli, ani ex vi administrationis suae pieniędzmi Rzeplitey nie szafowali, salaria im obmyśliwszy. A tacy wszyscy z wdztw obrani, nulla contradictione obstante, zasiadać w Trybunale tym będą powinni, i przysięgać maią juxta constit. a. 1613, et 1662: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 918, *tit.* Trybunał.

Trybunał Radomski, żeby nominationem chorągwi wdztwom, i ziemiom uczynił, i do zapłaty juxta proportionem podatkow aequaliter applikował, postanowiono. *Ibidem*, *f.* 922, *tit.* naznaczenie płacy.

Tenże Trybunał czas i mieysce teyże płacy deklarować ma. *Ibidem.*

Trybunał Skarbowy w Radomiu cum reassumptione wszystkich konstyt. o Trybunałach Radomsk. i kommissyach Lwowskich: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 57, *tit.* Trybunał.

Trybunał zaś Skarbowy W. X. Lit. w Wilnie,

iak ordynowany, *vide sub tit.* Kommissye: Kommissya do zapłaty woyska.

Trybunał Skarbowy we Lwowie, albo obstante hostilitate, gdzie Krolowi videbitur, cum reassumptione wszystkich konstyt. o Trybunałach Radomsk. do zapłaty woysku, i podziału chleba zimowego, postanowiono; ukrzywdzonym optionem daiąc ad jure agendum tak w tym Skarbowym, iako Koronnym Trybunale. Trybunał iednak ten praetextu securitatis Trybunałow, in cognitionem jurium wdawać się nie ma: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 99, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał takiż w Grodnie cum reassumptione wszystkich przeszłych konstyt. o Trybunałach, et rothae juramenti in const. a. 1613, descriptae. *Ibidem*, *f.* 140, *tit.* Trybunał.

Znowu takiż w Wilnie, Senatorom po zł. 1,000, a inszym Deputatom po zł. 500, salarium naznaczono: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 418, *tit.* Trybunał.

Do tegoż Trybunału liczbę z Generalstwa artylleryi Urodz. Michała Kryszpina Kierszensteina Pisarza Poln. W. X. Lit. (ponieważ dla zagęszczenia spraw Rzeplitey na tym Seymie dać oney nie mogł) odesłano. Z ktoremi rachunkami, i dekretami Trybunału Skarbowego dla otrzymania kwitu, na przyszłym Seymie stanąć, i Rzeplitey relacyą uczynić ma. *Ibidem*, *f.* 427, *tit.* Remissa liczby.

Znowu takiż Trybunał w Wilnie: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 515, *tit.* Trybunał Skarbowy.

A że sub idem tempus Głownych Sądow Trybunalskich kadencya Trybunału Skarbowego przypadać będzie, ieźli tedy iakowe causae między samemi Deputatami Trybunału Wielkiego, a Deputatami Trybunału Skarbowego lub ich sługami intercedent, na to compositum judicium in pari numero, za zniesieniem się z sobą obudwu Trybunałow, zasadzone być ma. A ieźliby kto Deputata Trybunału Skarbowego lub sługę iego przeciwko tey konstyt. evocare do Sądow Trybunału Wielkiego, i dekretem aggrawować ważył się, tedy taki dekret nullitati subjacere powinien, a aktor poenae evocationis 1,000 kop podlegać ma. O co forum na Seymie naznaczono. *Ibidem*, *f.* 516, § A że sub idem tempus.

Gospody aeque na Deputatow tak Trybunału Wielkiego, iako i Skarbowego Podstarości Wileński pokazować powinien będzie. *Ibidem.*

Znowu takiż w Wilnie juxta antiquam normam, i salarium takie Deputatom, iako na blisko przeszłym; specialiter iednak Marszałkowi tu 2,000 zł. naznaczono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 616, *tit.* Trybunał.

Trybunał na dwa razy do roku Skarbowy w Radomiu postanowiono. *W Konfeder. Gener. Warszaw. a.* 1674, *v.* v, *f.* 223, § Chcąc mieć.

Trybunał Skarbowy dla zapłaty woyska postanowiony pro die 15 Novembris, a kończyć się ma na wigilią S. Tomasza przy Podskarbim W. Kor. albo Urzędzie iego, i przy Pisarzu Polnym, lub substytucie iego non obstante alicujus absentia. Instygator Kor. ma być tamże praesens. Na tymże Trybunale Poborcy o extorsye, aggrawacye, depaktacye, et quocunque modo et titulo wymyślone ukrzywdzenia ludziom woyskowym, iako i innym obywatelom, ad cujusvis instantiam injuriati sprawić się powinni. Także desertores castrorum, i ci, ktorzy pieniądze pobrawszy, ludzi, i chorągwi, regimentow, do obozu naczas nie stawili, sądzeni być maią. W largicye żadne na zapłatę woysku wdawać się ten Trybunał nie ma, sub nullitate factorum. Securitas tegoż Trybunału, residentium na nim, euntium et redeuntium, podług dawnych konstytucyi, reassumitur: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 708, *tit.* Trybunał.

Trybunał Skarbowy W. X. Lit. postanowiono, na ktory przy Podskarbim Wiel. i Pieczętarzach W. X. Lit. Deputatow naznaczono, salarium Senatorom po 1,000, Dyrektorowi 2,000, Deputatom po 500 zł. skarb. Rzeplitey z extraordynaryinych podatkow providebit. Przysięgę wykonaią rotą dawną a. 1613 Trybunału Skarbowego. Przez niedziel 4 continuo skarbowe sprawy, retenta subsidii charitativi, ceł, czopowych, szeleżnych, donatyw kupieckich, pogłownych Żydowskich i Tatarskich sądzić będą. Wybrane z retent pieniądze, na zasługi woysku za assygnacyami Hetmana W. X. Lit. obrocić się maią. Retentores kwarty ab a. 1673, pod winy konstyt. 1677 i 1678, założone, podpadać powinni. Sprawę solennikow Wileńskich tenże Trybunał rozsądzi, tak pro praeterito, iak in futurum, wiele maią na każdy rok pretendować od nich kontrahenci: *K. L. a.* 1685, *v.* v, *f.* 747, *tit.* Trybunał Skarbowy W. X. Lit.

Trybunał Skarbowy według konstyt. a. 1685, postanowiony pro hac vice we Lwowie, w Rawie zaś na drugi rok in praesentia Hetmanow, i Podskarbiego W. Kor. i przy Urzędzie Ziemskim, Kommissarzow naznaczono. Dług winny woysku ćwierci 12 in spatio 2 lat po wdztwach i ziemiach zapłacić, sub poena peculatus, kazano. Cwierć iednę a. 1689, z skarbu Krola Imci zapłaconą, naypierwey skarbowi Krola Trybunał ten zapłaci, i ćwierć Żurawińską z decessow niedopłaconą, wypłaci; także summę 200,000, infanteryi na kommissyi r. 1672, likwidowaną, i na Seymie 1673 assekurowaną, inquantum się ex quietationibus wypłacona nie pokaże. Kommissarzami na ten Trybunał być nie mogą, ktorzy się skarbu tykaią, kwitu nie maią, i do czynienia rachunkow należą. Ten Trybunał nie ma się wdawać in ullas rationes Status. Salva electio Marszałka juxta veterem praxim. Tym, ktorych w repartycyach nie pomieściły się zasługi, z decessow Trybunał pomiarkuie. Wdztwa Pruskie, i inne, ieżeli są przeładowane, cognoscet, i wszystkie sprawy niedosądzone, osądzi. Ziemia War-

szawska, według deklaracyi Seymu 1678, ad liquidandum z regimentem gwardyi do tegoż Sądu odesłana. Przy Hetmanach dwa Kommissarze zasiadać mają: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 768, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał Skarb. W. X. L. w Grodnie postanowiono, i Kommissarzow naznaczono. Dekreta o retenta do exekucyi przywodzić kazano, cum poenis triplicis pensionis. Salaria Deputatom Skarbowym według przeszłych konstyt. et securitatem, et authoritatem tych Sądow warowano: *K. L. ibidem*, *f.* 810, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał Skarb. dla zapłaty zasług woyska Kor. według praw dawnych i porządku ostatnich Trybunałow postanowiono, ktoremu pretensye injuriatorum od woyska osądzić pozwolono: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 52, *tit.* Zapłata woyska.

Trybunał Skarbowy w Wilnie postanowiono, dla zapłacenia 4 ćwierci woysku traktatem assekurowanych i Deputatow, przy WW. Hetmanach, Pieczętarzach, Podskarbim W. i Pisarzu Polnym, naznaczono ex Senatorio Ordine. A zaś ex Equestri Ordine na Seymikach Relacyinych obierani być mieli. Ci iednak, ktorzy Kommissarzami lub administratorami, lub Poborcami, i Lustratorami byli, nisi praevia satisfactione et quietatione, obierani być nie maią. Ktorzy na dzień 4 Stycznia w r. 1700, ziechawszy się do Wilna, absentia nonnullorum non obstante, przysięgę według roty konstyt. 1613 opisaney wykonawszy, przez niedziel 8 pierwszą kadencyą niedziel 4, wszystkie sprawy skarbowe od r. 1667, aż do r. 1669 sądzić maią; a drugą kadencyą captato tempore naznaczą, albo limitować będą. Na 1wszey kadencyi wdztwa i powiaty przez Kommissarza swego comportare documenta assignatorum solutionis 4 ćwierci, i na lenungi z hybern, z czopowego, szelężnego, monopolium tabacznego, pogłownego Żydowskiego, Tatarskiego, i ze wszystkich prowentow calculationem, i satisfactionem pokazać maią. Satisfactio per executionem fortem mota Nobilitate uchwalona, secundum normam jurium coaequationis W. X. Lit. przy Grodzie. *Ibidem*, *f.* 75, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Ordynacya Trybunału Skarbowego W. X. Lit. przez Deputatow z Senatu konstyt. Seymu 1699 naznaczonych, ad mentem prawa pospolitego coaequationis, uczyniona w Wilnie 1700, 7ma Ianuarii.

Trybunał Skarbowy postanowiono przy WW. Hetmanach Kor. Deputatow z Senatu, et ex Equestri Ordine, ktorych sobie wdztwa, i ziemie na Seymikach Relationum, lub nazaiutrz po Seymikach Deputackich po 1 Deputacie z wdztw i ziem, a po 2 z Generałow obiorą, konserwuiąc alternatę ziem wdztwa Mazowieckiego sumptem wdztw salariandos, naznaczono. Ktory Trybunał w Radomiu 5 Marca zacząć, a kończyć się ma w 6 niedziel, a Deputaci przed Sądem Ziemskim Sandomirsk. a in absentia iego, przed Urzędem Grodzkim Radomskim przysięgę według konstyt. Trybunału Skarbowego r. 1685, wykonawszy, po ufundowaney iuryzdykcyi przy W. Podskarbim W. Kor. albo Urzędzie iego, i Pisarzu Polnym Kor. lub substytucie iego, non obstante alicujus absentia, likwidacyą podatkow ab a. 1697 uczynią. Poborcy, i Exaktorowie na tymże Trybunale stawić się, i rachować powinni z regestrami popisowemi, rolami i kwitami, examinować percepty, i dystrybuty maią, i tę likwidacyą trybem kommissyi r. 1677 odprawią, sprawy injuriatorum, nie odsyłaiąc na kommissyą hybernową, osądzą, satysfakcyą nakażą. Desertores castrorum, i ci, ktorzy pieniądze pobrawszy, do obozu przez kampanie się nie stawili, podług artykułow woyskowych, sądzeni być maią. Ten zaś Trybunał in nullas rationes Status, i w largicye żadne wdawać się nie ma. W drugim roku podobnyż Trybunał Skarbowy praxi, et methodo circumscripta tamże w Radomiu odprawować się ma: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 95, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał Skarbowy W. X. Lit. cum authoritate et securitate Trybunałow Głownych W. X. Lit. w Grodnie postanowiono. Deputatow przy WW. Pieczętarzach, z ktorych pierwszy dyrekcyą trzymać będzie, naznaczono, et ex Equestri Ordine obrać sobie po dwoch Kommissarzow na Relacyinych Seymikach woiewodztwom, powiatom, pozwolono. Na ktorym Trybunale wszystkie exakcye od woyska W. X. Lit. poczynione z dobr Neuburskich, z dobr adhaerentium parti Sveticae, z dobr duchownych, ziemskich, Krolewskich z hyberny, czopowego, i szelężnego, i szkody przechodami, noclegami, i konsystencyami poczynione, także za paletami ignoti nominis Stanowniczego, sądzić kazano. Ktorego Stanowniczego usum, nomen, et nomenclaturam, uti infamem, in perpetuum skassowano, i caput illius invindicabile deklarowano: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 119, *tit.* Trybunał Skarbowy W. X. Lit.

Trybunał Skarbowy postanowiono w Radomiu, i Deputatow naznaczono przy W. Podskarbim W. Kor. albo Urzędzie iego, także Ur. Pisarzu Polnym Kor. lub iego Substytucie, do likwidacyi podatkow uchwalonych na Seymach, i Seymikach, tak dawnych, iako i Seymie Lubelskim. Poborcom i Exaktorom na tymże Trybunale stawić się kazano, i Deputatom woyskowym, ktorych trzech tylko, tak Polskiego, iako i cudzoziemskiego zaciągu zasiadać ma, sprawy injuriatorum tenże Trybunał rozsądzi, nie odsyłaiąc na kommissyą hybernową. Ktorzy injuriati od woyska w Grodach swoich damna poprzysiągłszy, krzywd swoich w tym Trybunale dochodzić będą. *Poparcie Konfed. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 173, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał Skarbowy W. X. Lit. reassumowany pod tymże Dyrektorem w Wilnie. In locum

Kommissarzow, ktorzy ex Senatorio Ordine decesserunt, drugich naznaczono; ex Equestri zaś Ordine, ktorzy desiderantur ad plenitudinem iuryzdykcyi iego, wdztwa i powiaty na Seymikach Relacyinych, innych obrać maią. Ktory Trybunał juxta obloquentiam Seymu Lubelsk. sądzić się ma. *Poparcie Konfed. Sandomir. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 209, *tit.* Reassumpcya Skarbowego Trybunału.

Trybunał Skarbowy W. X. Lit. dla punktualnego, i niezawodnego annuati stipendii woysku W. X. Lit. wypłacenia, i ukontentowania starego woyska, w każdym roku po 6 niedziel, to iest: w Grodnie na dzień poniedziałkowy po święcie Narodzenia Nayśw. P. Maryi w r. 1717. Drugi in eadem cadentia w Mińsku w roku 1718, aż do przyszłego doszłego Seymu przy WW. Ministrach, salva circumscriptione buław in tractatu expressa inviolabiliter observanda et manutenenda, postanowiono, Kommissarzow z Senatu naznaczono; ex Equestri zaś Ordine tych, ktorych sobie woiewodztwa, i powiaty na Seymikach od siebie salariandos obiorą, exceptis, ktorzy się publicznych podatkow i skarbu chwytali. A Kommissarzom ex Ordine Senatorio destynowanym na tenże Trybunał z skarbu Lit. na każdą kadencyą na iednego po 2,000 złot. naznaczono. Ktorych Kommissarzow iuryzdykcya tylko na lat 2 durabit, a w niedoyściu Seymu przyszłego, penes arbitrium wdztw, i powiatow, będzie albo tychże samych konfirmować, albo nowych, na Seymiku Gospodarskim nazaiutrz po Gromnicznym obrać; salvo charactere Deputatow z Seymu naznaczonych, cum libera electione Marszałka. In materias Status wdawać się nie maią: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 309, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał Skarbowy w każdym roku sześćniedzielny w Radomiu naznaczony między Seymem, a Seymem, ktoremu kadencya praefixa w poniedziałek po święcie S. Stanisława. Do ktorego z Senatu ieden Biskup i Senatorowie Swieccy deputowani, ex Equestri zaś Ordine ci, ktorych wdztwa, i ziemie podług zwyczaiu nazaiutrz po Seymikach Deputackich od siebie salariandos obiorą, odprawować się ma in assistentia W. Podskarbiego W. Koron. lub Officii ipsius. Rotą trybunalską Kommissarze przysięgać maią, według konstyt. Trybunału Skarbowego a. 1685, z przydatkiem w konst. teraźnieyszey: de disciplina militari, wyrażonym, przed Ziemstwem Sandomirskim, lub vacante hoc Iudicio, przed Urzędem i Grodem Radomskim po obranym e medio sui Marszałku, seclusa praesentia WW. Hetmanow, in praesentia, et assistentia Kommissarzow woyskowych, dwoch z Polskiego, a iednego z cudzoziemskiego autoramentu, i we wszystkich materyach ad sphaeram iuryzdykcyi swoiey należących, juxta normam dawnieyszych Trybunałow Skarbowych sprawi się, nie interessuiąc się do dyspozycyi wdztw i ziem, respektem czopowego, i szelężnego, ktore absque ullo gravamine miast, i miasteczek Krolewskich, duchownych i szlacheckich, i absque ulla impositione injuriosa arbitrariarum summarum, exigi może mediante beneplacito tychże wdztw: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 287, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał Skarbowy sześćniedzielny pro eodem tempore et loco, według konst. a. 1717 do przyszłego doszłego Seymu per cadentias solitas postanowiono. Ktoremu Trybunałowi wszelkie sancita w konstyt. a. 1717, tit. Trybunał Skarbowy, opisane, exekwować, likwidacye z chorągwiami, i regimentami, aby się żadna defraudacya w kompletach nie działa, przy Deputatach i Pisarzu Skarbowym czynić zlecono. Tenże Trybunał w żadne materye, prawem sobie ad exequendum nie podane, wdawać się nie powinien, ani też takich deklaracyi, ktoreby się na konstytucyach nie fundowały, pisać; żadnych impozycyi na skarb, i na wdztwa, i nikogo nie ma stanowić, sub nullitate attentatorum; traktamenta zaległe wypłacić, in futurum zaś, tollendo implikancyą skarbu, aby W. Podskarbi W. Kor. 20,000 zł. na dyspozycyą Trybunału Skarbowego quot annis wypłacał, postanowiono. Z ktorey summy na każdego Kommissarza Woyskowego 3,000 zł., residuum 11,000 zł. in parte na Deputatow chorągwianych, i regimentow, także i Dyrektora, i insze osoby obsequio Trybunału Skarbowego destynowane. Na expensa zaś izby kommissarskiey Trybunału 13,500 zł. quot annis W. Podskarbi W. Kor. providebit. Z ktorey to summy Ur. Instygatorowi, lub Vice-Instygatorowi Kor. ktory z nich ab inchoatione Trybunału aż do zakończenia będzie praesens, 1,500 zł. naznaczono, oraz exekucyą konst. a. 1717, tit. Trybunał Skarbowy, w interessie Krolewicza Imci Iakuba, nakazano, i konst. aa. 1676, 1677 o Trybunałach Skarbowych Radom. reassumowano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 408, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Trybunał Skarbowy w każdym roku po 6 niedziel znowu postanowiono w Radomiu, reassumuiąc konst. o tym aa. 1717 et 1726, Kommissarzow z Senatu naznaczono, ktorym W. Podskarbi W. Kor. quot annis po 3,000 płacić będzie, a to przytomnym (absentium contingens in emolumentum Rzeplitey w skarbie zostawuiąc). Ex Equestri Ordine, iako w wyższych konst. wdztwa, i ziemie salariandos obierać maią. Przysięgę przy assystencyi W. Podskarbiego W. Kor. lub Officii ipsius przed Ziemstwem Sandomirskim albo hoc vacante Iudicio, przed Urzędem i Grodem Radomsk. rotą trybunalską, według konst. a. 1685 (opuściwszy te słowa: iakom się o to nie starał) wykonawszy, Marszałka e medio sui obiorą, alternatę prowincyi zachowuiąc, ażeby raz był z Małey, drugi raz z Wielkiey-Polski Marszałek, zaczynaiąc alternatę z Małey-Pol-

ski (co się ma rozumieć i o alternacie trzymania piora przy Regentach). Tenże Trybunał ma wszystkie sancita a. 1717 et 1726 exekwować. Konfrontacya zaś podanych przez Deputatow woyska utriusque authoramenti na Trybunale Skarbowym regestrow, powinna się odprawić circa liquidationem in stuba Iudicii, przy Deputowanych WW. i UU. Kommissarzach i Pisarzu Skarbowym, i iurament rotha per Iudicium componenda, przy stoliku Officii przez Deputatow, po 2 od Polskich chorągwi, i po 2 Officyerow z regimentow odprawiony być powinien. Gdyby w ktorym wdztwie dla zerwania Seymiku Gospodarsk. Kommissarza nie było, popis, i inkwizycyą pierwszy Senator lub Urzędnik w wdztwie, na on czas przytomny odprawić będzie powinien, i na Trybunał Skarbowy odesłać. Tenże Trybunał w żadne materye sobie prawem nie podane lege novella wdawać się nie powinien etc. Procz 20,000, ktore według konst. a. 1726. W. Podskarbi Kor. quot annis ze skarbu Kor. ma na PP. Kommissarzow i Deputatow woyskowych, i innych wypłacać, naznaczono na expensa Izby Trybunału Skarbowego zł. 15,000 z ktorych Instygatorowi Kor. lub Vice-Instygatorowi ma iść zł. 1,500, inszym zaś czterem Instygatorom ex instantia W. Prezydenta, i Ur. Marszałka, zł. 400 będzie należeć: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 660, *tit.* Trybunał.

Trybunał Skarbowy W. X. Lit. po skończoney kadencyi Wileńsk. Trybunału Ziemsk. zaraz ciż sami Deputaci Ziemscy Trybunalscy, wziąwszy na siebie powinność Kommissarzow Skarbowych, wespoł z Kommissarzami na Trybunał Skarbowy deputowanemi, po wykonaney przysiędze kommissarskiey osobnego obrawszy Marszałka, byle nie głownego Trybunalskiego w Wilnie przez niedziel 2 co rok, a na kadencyach Ruskich alternatim odprawuiących się, takoż po niedziel dwie bez troyga wołania continuo aby expedyowali, postanowiono. Waruiąc to: iż iuż ab hinc tenże Trybunał żadnych taryf waryować, i nikomu na żadne summy assygnacyi wydawać mocy mieć nie będzie. Akta zaś Trybunału tego, i rachunkow Ur. Pisarz Ziemski tego wdztwa, kędy kadencya będzie, osobliwie składać, i po zakończoney kadencyi naydaley w ćwierć roku introligowane do Ur. Skarbnego W. X. Lit. oddawać ma: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 488, *tit.* Trybunał Skarbowy W. X. Lit.

Iako ktory Trybunał z tych wszystkich ordynowano na Seymach, to iest: na co Podskarbi retentowe pieniądze obracać miał, iak ostrzegano, aby się nie absentował od Trybunału sine legali impedimento? Kto na mieysce iego w W. X. Lit. substituebatur? Kto do Sądu Trybunalskiego należał? Co za salaria, i zkąd Poborcom płacić kędy kazano? Iako się z delatami kędy sprawować kazano? Co za wina na Urzędy Grodzkie, i Starosty niedbałe? Ktorzy wolni od Trybunału ktorego? Iako się Poborcy sprawować na ktorym Trybunale mieli, et quae poena na nich? In quam rotham kędy przysięgali? etc. Odsyła się czytelnik ad volumen originale constitutionum.

Tytuły.

Tytułow żadnych ani świeższych, ani dawnieyszych, ktoreby aequalitatem nobilitatis znosić miały, zażywać, ani nowych upraszać nikt nie powinien, i w Kancellaryach Krolewsk. Grodzk. Ziemsk. dawane, ani przyimowane być nie maią, oprocz tych, ktore są w Unii przyięte. Wszakże iednak i ci paritati juris, et aequalitati Ordinis Equestris iako dawno, tak i teraz podlegać maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 931, *tit.* O tytułach cudzoziemskich.

Declaratur: iż ta konst. a. 1638 o tytułach perpetuo ma trwać, i że na te tytuły, ktore Unia W. X. Lit. i inkorporacya wdztw Kiiowskiego, Wołyńskiego i Bracławskiego zastały, i przyięły, nie ściąga się; salva per omnia paritate, et aequalitate juris, poenae, conditionis, et praeeminentiarum z Stanem Szlacheckim, tak że iako Xiążęta, tak i Szlachta, pro uno Statu Equestri być maią, iako się z sobą dobrowolnie porownali: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 8, *tit.* O tytułach.

Gdy się ziawiali niektorzy w Polszcze, ktorzy imię Carowiczow Moskiewskich brać śmieli na się, i de facto Iana Faustyna Łubę szlachcica Polskiego głupie pospolstwo Carowiczem nazywało, aby ztąd przyczyna do zerwania z Carem Moskiewskim zawartey przyiaźni nie była, postanowiono, aby nikt w państwach tak do Korony, iako i W. X. Lit. należących, to sobie imię zmyślać nigdy nie ważył się. A ieźliby kto do takiey śmiałości przyszedł, ten iako bezecny i gwałtownik wiecznego pokoiu Rzeplitey z Moskiewskim narodem, od wszelkich Urzędow tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. imany, i na gardle karany być ma; i ieźliby się kto do niego wiązać, albo iemu radą i pomocą być chciał, tym samym uczynkiem bezecny będzie. A ieźliby też taki woyska, i kupy do siebie zwodził, i gromadził, ten pro hoste Patriae miany, i przez woyska Rzeplitey znoszony być ma. Pomieniony zaś Szlachetny Łuba, iako Carowiczem nie iest, tak i zwać, pogotowiu pisać się nim nie ma, pod uczciwością i gardłem i nigdzie z państw Rzeplitey za granice wypuszczony być nie ma: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 93, *tit.* Deklaracya o Łubie.

Znowu tytuły cudzoziemskie, iako to: Principatus, Comitatus, i wszelkie inne, także herby, pieczęci, ktoreby supra aequalitatem nobilitarem były w państwach tych, wiecznie abrogowano, i zażywać ich zakazano, sub poena perpetuae infamiae. O co forum ad cujusvis instantiam w Trybunale Koronnym salvis iis titulis, ktore z Unią W. X. Lit. i z inkorpo-

racyami wdztw niektorych do Korony, według konstytucyi aa. 1638, et 1641 weszły: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 119, *tit.* Cudzoziemskich tytułow abrogatio.

O tymże: *in pactis Augusti III, a.* 1736, *v.* VI, *f.* 622, § Zachowuiąc.

Tytułow Wwdow Moskiewskich pisząc do nich, nie godzi się zmnieyszać, ani odmieniać, owszem ani do nich pisać nikomu się nie godzi z prywatnych (wyiąwszy Wwdow, i ich Podwoiewodzych, Kasztelanow, Podkomorzych, Ststow, i Sędziow) sub poena perduellionis: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 920, *tit.* Zatrzymanie pokoiu.

Ale potym tę konst. in perpetuum zniesiono, i warowano: aby pomienioney konstytucyi a. 1637, drukarze tak w Koronie, iako w W. X. Lit. nie ważyli się przedrukowywać, sub poena colli in Iudicio Tribunalitio utriusque Gentis, et etiam in Iudicio Castrensi ad instantiam cujusvis, sine quavis appellatione repetenda: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 795, *tit.* Zniesienie konstytucyi.

Vadia.

Vadia kiedy, i iakie się naznaczaią, *specyfikuie się in processu juris.* Vadia między osobami szlacheckiemi, także między szlachtą, a osobami mieysk. Krol dawać może. O ktore forum szlachcie tylko w Ziemstwie, a per appellationem w Trybunale: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1209, *tit.* O niedawaniu gleytow.

Vadium między temi, ktorzy przy Maxymilianie stali, i między stroną przeciwną, inter quos erant simultates 200,000 zł. interponitur. O co forum za Dworem, albo na Trybunale peremptorie: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1268, § Inter eos, *vers.* 5.

Plura vide tit. Gleyty.

Vices-Gerens Mazowieckiego Xięstwa, vide tit. Sprawy, tit. Urzędy.

Unia Xięstwa Litewskiego, i innych Xięstw, vide tit. Xiążęta, Xięstwa.

Uniwersały.

Uniwersały konstytucye znoszące, ex Senatus consulto wychodzić nie maią. *Vide tit.* Senator.

Ani na żadne podatki bez Seymow. *Ibidem.*

O uniwersałach Krolewskich na podatki pod pieczęcią pokoiową, i Koronną ex Senatus consulto, *plura vide tit.* Krol.

Uniwersały do mennicy należące: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 801, *tit.* Uniwersał.

W uniwersałach podatkowych appendices, *vide tit.* Appendices.

Uniwersały poborowe, *vide tit.* Podatki.

Uniwersały Ichmciow Xięży Arcy-Biskupow Gnieźnieńskich ktoremi o śmierci Krolow oznaymiali, także Seymiki Generalne, i partykularne, i Konwokacyą Generalną Warszawską składali, *naydziesz na początku Konfeder. Gener. Warszawsk. aa.* 1632, 1648, 1668, 1674, 1696.

Uniwersał z Konwokacyi Warszawskiey wydany, na ktorym podpisało się było siła ad regimen Rzeplitey nienależących ex clero minori, (gdyż ex Ordine Spirituali sami Ichmć Xięża Arcy-Biskupi, z Ichmć XX. Biskupami, I. X. Sekretarzem Wielkim, i z Ichmć Xiężą Referendarzami tylko ad Consilia publica należą), także i poenas non residentium w tymże uniwersale mianowane, ponieważ od samey tylko całey, i zupełney Rzeplitey irrogari mogą, skassowano, waruiąc: aby in posterum takie uniwersały nie wychodziły, ktore to sobie tak Koronni, iako i W. X. Lit. należący rząd domowy vindicant. *Konfed. Gen. Warsz. a.* 1648, *v.* IV, *f.* 165, § Ponieważ.

Uniwersały Krolewskie, i uniwersały Hetmana Zaporozk. skassowano, za ktoremi rożni obywatele w wdztwach Kiiowsk. Podolsk. Bracławsk. i Czerniechowsk. ex possessionibus suis od Kozakow deturbati byli: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 831, *tit.* Restytucya dobr.

Urzędy i Urzędnicy.

Urzędow i dostoieństw Krol przyczyniać, ani umnieyszać nie ma: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Dostoieństw.

Toż specialiter warowano ziemi Podlask. i że vacantia obywatelom tamecznym szlachcie possessyą maiącym rozdawane będą: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 749, § Obiecuiemy.

Także i ziemi Wołyńsk. Co o duchownych, i świeckich, wielkich, i małych dostoieństwach oboyga obrządku, rozumieć się ma. *Ibidem, f.* 757, § Takimże sposobem.

Toż Xięstwu Kiiowsk. iisdem verbis, quibus ziemi Wołyńsk. *Ibidem, f.* 764, § Takimże.

Urzędy i dygnitarstwa nie cudzoziemcom, ale solis terrigenis, et nobilibus maią być dawane: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Item promittimus.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Quas quidem.

Urzędow i dostoieństw tak duchownych, iako i świeckich nec minuere, nec etiam suffocare wolno; tudzież possessyi, dochodow, i salaria do nich należących, odbierać, bez dostatecznego praw roztrząśnienia, zabroniono. *Ibidem*, § Super quibus.

Urzędy i dygnitarstwa aetate, prudentia, intellectu bene vigentibus et indigenis maią być dawane, i ktorzyby bona haereditaria tam mieli gdzie urząd wakuie: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Dignitates et officia.

Urzędy i dygnitarstwa, że possessionatis maią być konferowane: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 306, *tit.* De dignitatibus, *et a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, *tit.* De Officialibus.

Plura o osiadłości Urzędnikow, *vide tit.* Senator.

Urzędy Koronne także i dworskie oboyga Narodow w cale zachowano, declarando: że ich Krol umnieyszać, i zatrudniać nie ma, i że

one ludziom statecznym, godnym, i zasłużonym oboyga Narodow, a nie cudzoziemcom dawać powinien: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 920, § Urzędy.

A w Xięstwach Oświecimskim, i Zatorskim, ieżliby ktore nad przywiley inkorporacyi otrzymane były, zniesiono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 288, *tit.* O Pośle.

Wakancye wszelkie, urzędy, dygnitarstwa Kor. i dworskie, iak w Koronie, tak i w W. X. Lit. i w państwach do nich należących, według prawa, przysięgi, i zwyczaiow dawnych, nie czyniąc w tym żadney zwłoki, Krol rozdawać ma osobom zasłużonym i godnym i dopuszczać nie ma inszym osobom prywatnym, żeby się w Urzędy ich, i powinności wdawali: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1600, *tit.* O wakancyach.

Urzędy Koronne, i W. X. Lit. także dygnitarstwa, Krolowie Władysław IV, Ian Kazimierz, Michał, Ian III, August II i III, każdy in pactis suis conventis wcale przy dawnych prawach, władzach, i juxta usum legum et formae Reipublicae, zachować obiecali, prerogatyw, i prowentow tak actu będącym, iako i tym, ktorych podawać będą, żadnym wymyślnym sposobem uymować nie pozwalaiąc, i żeby się w nie prywatne osoby nie wdawały, przestrzegaiąc. Także wszelkie urzędy dworskie, ziemskie, Kor. i W. X. Lit. ktore są, i przedtym bywały in usu, i tak, iako utrumque Statum in possessione zastały, pacifice konserwować, i żadnego umnieyszenia w tym nie czyniąc, rozdawać, i każdemu z Urzędow dworskich mieysca naznaczyć, i wszystkie Urzędy dworskie, duchowne, i świeckie przy prawach swych zachować obiecali. In pactis Krola Michała, i Iana III ieszcze to dołożono iest: iż przysięgi Urzędnikow Wielkich Kor. iako i Pieczętarzow, Marszałkow, Hetmanow, według exorbitancyi maią być przywiedzione. W exorbitancyach zaś warowano tak: iż Krol wszystkie dostoieństwa, godności, i urzędy, tak większe, iako i mnieysze, Koronne, i W. X. Lit. uprzywileiowane, według dawnych praw, i zwyczaiow używania, przy swoiey władzy, bez omieszkania i ubliżenia zachować powinien, i iednemu w drugiego Urząd wdawać się, i preiudykować nie pozwoli. Także urzędom dwornym Kor. i W. X. Lit. większym i mnieyszym, W. X. Lit. nowym powiatowym, i wdztwu Kiiowsk. mieysce na pierwszym Seymie Coronationis naznaczy: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 14, *tit.* O urzędach.

Ani prowentow Dygnitarzom i Urzędnikom Kor. i W. X. Lit. żadnym wymyślnym sposobem uymować nie pozwoli, i żeby się w nie prywatne osoby nie wdawały, przestrzegać będzie. *Ibidem*, *tit.* O całości Dygnitarzow.

Toż i Władysław Iagiełło w Iedlny przyobiecał: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Super quibus.

August III in pactis conventis dołożył, że w ieden dom duo Ministeria suprema, iako to: buław, pieczęci, lasek marszałkowskich, podskarbstw w Koronie i W. X. Litew. tudzież opactw, dygnitarstw, starostw, minorennibus dawać nie ma, tylko bene meritis, terrigenis, aetate, et ratione vigentibus, salvis modernis possessoribus: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 623, § W ieden dom.

Urzędnicy Ziemscy Grodzkich Urzędow w swey ziemi trzymać nie maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Iż każdy Urząd.

Urząd dla przyimowania zapisow do nikogo nie ma ieździć. *Ibidem*, § Zabiegaiąc.

Urzędnikiem Ziemskim Wda, ani Kasztelan w iednym wdztwie być nie może: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 619, § Gdyż każde.

Ani Starosta, *vide tit.* Starostowie.

Sędzia Grodzki, i Podstaroście osiedli być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Iż każdy.

Komornicy Graniczni także osiedli być, i przysięgać powinni na Rokach Ziemskich: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 790, § Podkomorzowie.

W wdztwie Podlaskim, i Podwoiewodze osiedli być maią. *Ibidem*, *f.* 791, § W Podlaskiey ziemi.

W Xięstwie Lit. przysięgli, i w powiecie każdym osiedli być maią. A dwu sądowych urzędow żaden mieć nie może, salvis modernis possessoribus: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 795, § Dygnitarze.

Urzędy ziemskie wakuiące W. X. Litew. Krol rozdawać powinien per Septembrem, Octobrem, Novembrem, Decembrem. *Vide tit.* Wakancye.

Urzędnikow Grodzkich osiadłość, *vide tit.* Grody.

W powiatach wdztwa Wołyńskiego Urzędnicy Grodzcy dobrze osiedli być powinni, i spraw w Trybunale odprawować nie maią: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 714, *tit.* Rewizya xiąg.

Co i ziemi Chełmskiey służy. *Ibidem.*

Urzędy grodzkie Podsędkowie Ziemscy insimul trzymać mogą: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 563, *tit.* O urzędach ziemskich.

Urzędnikow Grodzkich Piotrkowskich i Lubelsk. termino tacto do Trybunału w sprawach urzędowych pociągać się nie godzi, ale ordinario processu, iak z inszemi Urzędnikami, postępować trzeba, sub nullitate judicatorum: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 882, *tit.* Urzędnicy.

Urzędnikow Ziemsk. Szlachta libere obierać ma, to iest: Sędziego, Podsędka, i Pisarza. A Krol nikomu takich urzędow nie ma dawać, ieno ze czterech kandydatow iednemu, ktorych wszyscy obiorą: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Aby we wszem.

Także i Podkomorzego obierać ma Szlachta. *Vide tit.* Podkomorzy.

Urzędnikow Ziemskich elekcyą Wda, a in defectu Kasztelan głowny onego wdztwa, albo ziemi, post cessum vel decessum naydaley w 6 niedziel na mieysca zwykłe składać ma. A gdyby Wda takiego do 6 niedziel nie złożył Seymiku, Kasztelan powinien to uczynić: *a.* 1688, *v.* II, *f.* 1211, *tit.* Obieranie.

W Xięstwie Oświecimsk. we 4 niedzielach elek-

cyą składać powinien Woiewoda Krakowski, albo Kasztelan Oświecimski, ieźliby Wda pomieniony ob aliquod legale impedimentum uczynić tego nie mogł: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 655, § Naprzod.

Declaratur: że z polecenia Wdy Krakowskiego nie tylko Kasztelan Oświecimski, ale i Ststa może to uczynić. *Ibidem*, *f.* 659, § Też acz.

Urzędy Sądowe aetate et intelligentia bene vigentibus maią być dawane: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 615, § Dożywocie oycowi.

Urzędnicy Ziemscy, i Dygnitarze, ex dilatione Posłow, et instantia Instigatoris, et privati cujusvis, na Seymie o negligencyą sprawować się powinni: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 676, § Opatruiąc to.

Urzędy w wdztwach Podlask. Kiiowsk. Wołyńsk. Bracławskim maią być, iako i w inszych woiewodztwach, Podczaszy, Stolnik, Cześnik, Podstoli: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 977, *tit.* Urzędy.

Urzędnicy Ziemscy Sądowi Koron. na Rokach tylko Ziemsk. podług statutu przysięgać maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1272, *tit.* Leżenie xiąg.

W wdztwie Mazowieckim in absentia Wdy, albo Kasztelana także na Rokach Ziemsk. coram Officialibus et Nobilitate illius terrae: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1410, *tit.* O przysiędze.

Znowu o tymże cum declaratione: iż Podkomorzy, Sędzia, Podsędek, i Pisarz wszędzie in absentia Palatini, et Castellani przed Szlachtą na Rokach Ziemsk. albo przy leżeniu xiąg, przysięgać mogą: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1456, *tit.* O przysięgach.

Urzędnicy Sądowi Wizscy nowi na Rokach tak w Wiźnie, w Wąsoszu, iako i w Radziłowie, na urzędy swe przysięgę przed Urzędnikami Ziemsk. odprawować mogą: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 292, *tit.* O Rokach *1mo.*

Urzędnikow Ziemsk. po wszystkiey Koronie porządek, wedle ktorego po Dygnitarzach zasiadać maią, postanowiono taki. Naprzod Podkomorzy, potym Ststa Sądowy, Chorąży, Sędzia, Stolnik, Podczaszy, Podsędek, Podstoli, Cześnik, Łowczy, Woyski, Pisarz, Miecznik, potym mnieysi Woyscy, a w Mazowszu Sędzia Grodzki przed Pisarzem, wedle except, także i Podkomorzy Ciechanowski wedle tychże except, zachować się ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 25, *tit.* Ordo.

Potym zniesiono Urzędu Grodz. przed Ziemskiemi precedencyą, Ststow iednak excypuiąc, ktorzy wprzod maią być kładzeni: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 180, *tit.* Ordo Officialium.

Co służy tylko wdztwu Mazowieckiemu i ziemi Lwowskiey, także Wołyńsk. i Bracławskiemu wdztwom. *Ibidem*, *patet in titulo constit. hujus.*

Urzędnikow Bracławsk. i Wołyńsk. mieysca tym porządkiem: Podkomorzy, Chorąży, Sędzia, Stolnik, Podczaszy, Łowczy, Podsędek, Cześnik, Miecznik, Skarbnik, Woyski: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1281, *tit.* Mieysca Urzędnikow.

Declaratur: że Urzędnicy wdztwa Wołyńsk. pod powyższą konstyt. a. 1611 nie podpadaią, ale przy dawnym swoim porządku, i zwyczaiu maią być zostawieni: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 193, *tit.* Ordo.

Item urzędy wszelkie ziemskie wdztwa Czerniechowskiego porządkiem Koron. postanowiono, ktore potym per electionem iść maią: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 805, *tit.* Ordynacya.

Reassumuiąc konstyt. a. 1611 quae supra, Skarbnikom między Urzędnikami Ziemsk. po Woyskich mieysce deklarowano. Co i wdztwa Łęczyckie, Rawskie, Kiiowskie, ziemia Czerniechowska. i Wołyńska przyimuią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 885, *tit.* O Skarbnikach.

Declaratur: że Skarbnikowie po Woyskich mnieyszych mieysce mieć maią, i Skarbnika Ruskiego approbowano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 958, *tit.* Mieysc.

Znowu inaczey o urzędach Wołyńskich, że tali ordine zasiadać maią. Naprzod Podkomorzowie, potym Ststowie Sądowi, Chorążowie, Sędziowie, Stolnicy, Podczaszowie, Łowczowie, Podsędkowie, Podstolowie, Cześnicy, Woyscy, Pisarze, Miecznicy, i Skarbnikowie: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 116, *tit.* Ordo Officialium.

Woyskiego Łukowsk. na mieyscu Parczowskiego, postanowiono: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 419, *tit.* O Urzędach.

Także i w Nowogrodku urzędy ordynowane: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Urzędy, i dygnitarstwa wdztwa Kiiowsk. obywatelom Romani Catholici ritus tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. zasłużonym rozdawane być, i przy statucie Sigismundi I a. 1510 w tey mierze conservari maią: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Dygnitarstwa.

Specialiter ziem Żytomirskiey, i Owruckiey urzędy wszelakie obywatelom tegoż wdztwa Kiiowskiego rozdać obiecano. Iakoż de facto Chorąstwo Żytomirskie, i Owruckie zasłużonym konferowano, i przywileie na to z Kancellaryi Kor. wydać roskazano, ktorzy Chorążowie po Chorążym Kiiowskim między Urzędnikami Kiiowsk. juxta ordinem zasiadać będą. *Ibidem*, *f.* 635, *tit.* Rozgraniczenie.

Przywileie na nowe Urzędy Ziemskie, ktore wyszły z Kancellaryi, in suo robore zostawione: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 563, *tit.* O urzędach.

Urzędy ziemskie Wschowskie, ktore przez lat kilkadziesiąt in usu nie były, oprocz Sądu Ziemsk. znowu reassumowano, i przywileie pewnym osobom z Kancellaryi Kor. na nie wydane, approbowano: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 67, *tit.* Urzędy.

Podkomorzemu Wschowsk. mieysce deklarować na przyszłym Seymie obiecano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 565, *tit.* Urząd.

Urzędy Żydaczowskie, to iest: Chorąstwo, Stolnikostwo, Podczastwo, Łowstwo, Miecznikostwo, Skarbnikostwo, i Woystwo de novo erygowano, i mieysce ich possessorom po Urzędnikach ziemi Sanockiey naznaczono: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 123, *tit.* Urzędy.

Odmieniono mieysce; nie po ziemi Sanock. ale

po ziemi Halick. i Chełmsk. zasiadać maią: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 379, *tit.* Urzędy.

Stolnikostwo, i Cześnikostwo Latyczowskie noviter pewnym osobom konferowano: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 123, *tit.* Urzędy.

Urzędy nowe ziemskie Buskiemu także powiatowi erygowano, to iest: Stolnikostwo, Podczastwo, Cześnikostwo, Podstolstwo, Łowiectwo, Miecznikostwo, i one zasłużonym zaraz konferowano, iako też i Skarbnikostwo: każdemu mieysce, po Urzędniku Bełzkim similis praerogativae, naznaczaiąc: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 375, *tit.* Przyczynienie urzędow.

Urząd Woystwa Podlask. do dawnych urzędow tegoż wdztwa inkorporowano, i mieysce przy Mieczniku Podlask. deklarowano, na ktory urząd przywiley Ur. Ianowi Brzozowskiemu wydać roskazano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 482, *tit.* Deklaracya.

Woystwa po r. 1538 uczynione, i te, ktore zamkow nie maią, tolluntur: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż też.

Woyskim Grabowieckim nie może być ieno ten, ktory w tym powiecie ma niezmyśloną possessyą, i w niey rezyduie: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 125, *tit.* Deklaracya podatkow.

Tenże w zawiadowaniu, i zachowaniu iako i Ststa Grabowiecki, powinien mieć armatę zamku Grabowieckiego. *Ibidem.*

Woyscy według starego prawa od pospolitego ruszenia wolni: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 416, § Patres familias.

Ciż podczas pospolitego ruszenia zawsze rezydować w zamkach swoich powinni, sub poena de expeditione bellica; gwoli czemu mieszkanie w zamkach mieć maią. *Ibidem*, *f.* 417, § A iż na tym należy.

Ciż pod tenże czas Urzędowi Grodzkiemu quo ad securitatem zamku, praesto adesse powinni. *Ibidem*, *f.* 419, § Więc też.

Urzędnikom Ziemskim wdztwa Krakowskiego i inszym, gdzie na to prawa maią, prowizye wydawane być maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 882, *tit.* Prowizya.

Urząd Vices-Gerenta Krolewsk. w wdztwie Mazowieckim perpetuis temporibus zniesiono: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 928, *tit.* Vices-Gerentia abrogata.

Vacantibus Officiis Terrestribus Vlodimiriensibus, Iudicatu, Notariatu, et Subjudicatu pozwolono, tak na xiąg otworzenie przez Kommissarzow, ktorych sobie tameczni obywatele na Seymiku Relationis obiorą, iako i na leżenie onych przez niedziel 2: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 575, *tit.* Sądy Ziemskie.

Urzędnicy Litewscy po Urzędzie Grodzkim takim porządkiem in perpetuum zasiadać maią. Naprzod Podczaszy, potym Cześnik, Horodniczy, Skarbnik, Łowczy, Miecznik, Koniuszy, Obożny, Strażnik, Krayczy, Mostowniczy, Budowniczy: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 532, *tit.* Opisanie urzędow.

O mieyscach Horodniczych, *plura vide tit.* Horodniczy.

Urzędy dwa ziemskie, ani ziemski oraz z dworskiemi trzymane być nie mogą. Ani urzędy oboyga Narodow, Koronne i ziemskie per cessiones chodzić maią. *W Exorbit. na Seymie Electionis Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* v, *f.* 13, *tit.* De incompatibilibus.

Z urzędu Kor. każdy ustąpić powinien, skoro na krzesło senatorskie posunie się: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 296, *tit.* De Officiis.

Urzędy ziemskie ziemi Radomskiey, Stężyck. postanowiono, ktore alternative po Urzędnikach Sandomirsk. juxta stallum każdego, mieysce swoie mieć będą powinni: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 450, *tit.* Urzędy ziemskie.

Do urzędow starych w Xięstwie Zatorskim, i Oświecimskim, Chorąstwa Zatorsk. i Woystwa Oświecimskiego nowe similiter dodano, tak, iż ieden urząd starszy Zatorski, a drugi zaraz po nim Oświecimski iść maią. *Ibidem.*

Urzędy w wdztwach: Sieradzkim na powiat Piotrkowski; w Łęczyckim na powiat Inowłocki; w Kuiawskich na powiaty Bydgoski, Kruszwicki, Kowalski; w Ruskim w ziemi Halickiey, na powiat Kołomyski; w Podolskim na Czerwonogrodzki; w Lubelskim na Urzędowski; w Płockim na ziemię Zawskrzyńską extendowano. *Ibidem.*

Urzędnicy Ziemscy i Grodzcy wdztwa Smoleńsk. i powiatu Starodubowsk. do odprawiania exekucyi, expedyowania inkwizycyi, kalkulacyi, kondescensyi, taxy, exdywizyi, pari jure, et activitate z innemi wdztw, i powiatow Urzędami, za użyciem stron wolni być maią: *K. L. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 460, *tit.* Terminy, i repartycya.

Urzędy ziemskie powiatom: Wiślickiemu, Pilżnińsk. Opoczyńsk. i Chęcińsk. (exceptis electivis) na instancyą Posłow wdztwa Sandomirsk. more et praxi innych ziem i powiatow, nadano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 667, *tit.* Urzędy.

Przywileie na te urzędy maią być wydane z Kancellaryi Krolewsk. possessionatis w tymże wdztwie, a porządek według powiatow taki: aby Chorąży po Chorążym, Stolnik po Stolniku pierwszego powiatu, similiter i drudzy Urzędnicy stallum et ordinem trzymali. *Ibidem.*

Urzędy też same i tym sposobem powiatowi Ostrzeszowsk. w ziemi Wieluńskiey, powiatowi Krasnostawsk. w ziemi Chełmskiey nadano. *Ibidem.*

Powiatowi Winnick. i Zwinogrodzk. w wdztwie Bracławskim nadano. *Ibidem.*

Urzędy wdztwa Bełzk. tym sposobem koordynowano: po Chorążym Bełzkim Buski, Grabowiecki, Horodelski, i Lubaczewski; po Stolniku Bełzkim Buski, Grabowiecki, Horodelski, i Lubaczewski; i tak per consequens ostatnie stalla po sobie mieć, i zabierać maią. A te urzędy mere terrigenis et possessionatis

tegoż wdztwa dawane być maią. *Ibidem*, *tit.* O urzędach.

Urzędy ziemskie wszystkie, począwszy od Chorążego, powiatowi Brzezińsk. pozwolono ad mentem konstyt. a. 1726 o urzędach powiatu Inowłodzk. ktorzy Urzędnicy tak alternatim po Inowłodzkich, iako Inowłodzcy po Łęczyckich, ordinem mieć powinni. *Ibidem*, *tit.* Urzędy Brzezińskie.

Urzędnicy Ziemscy i Grodzcy z Trybunału W. X. L. do inkwizycyi, kalkulacyi, weryfikacyi, kondescensyi naznaczeni, nie więcey, tylko po dwoch być maią, nie exkluduiąc od tego Pisarzow Ziemsk. albo Grodzk. Salarium od obudwoch stron nad zł. 300 pro jure iednego wyciągać nie powinni, sub poena restitutionis in duplo, et privatione ab activitate na rok ieden, czyli więcey. Swiadectw aby nikomu nie rewelowali, i własnemi rękami aby one pisali; actum zaś inquisitionis sigillis suis bene munitum do Trybunału stronom wydawali, i odsyłali; ktorym Urzędnikom obiekcya kondemnaty actum inquisitionis praepedire nie może. A gdyby defectuose odprawiona była inkwizycya przez Urząd, tedy eo casu inszy Urząd ma być naznaczony, a ci, ktorzy defectum inquisitionis causarunt, salarium wzięte wrocić, et sumptus ex eadem ratione causatos nadgrodzić maią. A w żadnych sprawach więcey nad dwie inkwizycye Sąd żaden uznawać nie ma: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 462, *tit.* Inkwizycye.

Urzędnicy circa condescensionem et ministeria sua vicariam potestatem Regiam reprezentuią, a zatym omnimoda securitate, et immunitate zaszczycani być powinni. Obwieszczenia 4 niedzielnego wydawać, relacyą onych in proprio districtu, ubi bona executioni podległe consistunt, zeznawać kazać in triduo Generałom maią, i sąsiadom, i mieszkańcom o ziechaniu swoim opowiadać; intromittuiąc zaś aktorow w dobra executioni podległe, inwentarze przy listach podawczych, poddaństwo, powinności onych, krescencyą, sprzęty domowe spisać powinni, sub poena suspensionis ab activitate et officio, et restitutione damnorum. *Ibidem*, *f.* 469, *tit.* Exekucye.

Urzędnikom, aby się z nich żaden nie ważył wydawać blankietow na extrakty, i wypisy z xiąg sub privatione officii w W. X. Lit. zakazano. *Ibidem*, *f.* 473, *tit.* O blankietach.

Urząd proprii districtus gdyby quo casu nie przyiął protestacyi, tedy protestantibus wolno będzie w naybliższym Grodzie onęż do akt ingrossować, ktora takiegoż waloru ma być, iakoby in actis proprii districtus zaniesiona była. Urząd zaś, ktory takowey nie przyiął protestacyi, termino tacto w Trybunale sądzony, et praevia deductione sufficienti, karany być ma. *Ibidem.*

Urzędnikami Sądowemi, ani Grodzk. ani Ziemsk. Patronowie, poki są Patronami, być nie maią, a Deputatem na Trybunał aż we dwie lecie po zaniechaniu tey professyi. *Ibidem*, *f.* 483, *tit.* O Patronach.

Urzędnikow Ziemskich Rawskich elekcya, *vide tit.* Deputaci.

Urzędy w wdztwach Kiiowsk. Bracławsk. Czerniechowsk. aby natis, et possessionatis w tychże wdztwach, rozdawane były, kommissyą Hadyacką warowano. *Vide tit.* Senator.

O Urzędzie Podkomorskim W. X. Lit. *vide tit.* Podkomorzy.

Urzędnicy Grodzcy w W. X. Lit ktorzy sądzić maią delaty, Poborcami obierani być nie maią. *Vide sub tit.* Podatki, § Poborcy.

O Urzędnikach Ziemskich, *plura vide tit.* Podkomorzy, *tit.* Chorąży, *tit.* Sędziowie.

O Urzędnikach Grodzkich *plura vide tit.* Grody.

O Urzędzie Marszałkowskim, *vide tit.* Marszałkowie.

O urzędzie artylleryi Magistra, *vide tit.* Armata, Artyllerya.

Urzędnik szlachecki w pospolite ruszenie szkodę pańską poprzysiądz może. *Vide tit.* Pospolite ruszenie.

Urzędow Inflantskich zniesienie tytułow, i postanowienie nowych, *vide tit.* Inflanty.

Urzędnikow Sądowych salaria, *vide tit.* Salaria.

O obieraniu Urzędnikow Ziemskich Sądowych w Mazowieckim, i Podlaskim wdztwie, *vide tit.* Deputaci.

O Chorąstwie, i innych urzędach Ziemskich w wdztwie Smoleńskim, *vide sub tit.* Woiewodztwa: Smoleńskie.

Urzędnik Ziemski albo Grodzki, ieżliby ktory umyślnie na zwłokę sprawiedliwości, bez przyczyn w prawie opisanych, troich Rokow, albo Roczkow zaraz po sobie idących omieszkał, ma urząd tracić. O co stronie ukrzywdzoney wolno w należny termin do Trybunału pozwać: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 961, § A ieżliby ktory, *ver.* 37.

Ustawa.

Ustawy kupcom i rzemieślnikom Wwdowie czynić maią: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 158, *tit.* De pretio.

O tymże: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De rebus.

O tymże: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 305, *tit.* De pretio rerum.

Znowu o tymże: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 376, *tit.* Mensura.

I znowu o tymże, pod winą w statucie opisaną: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 623, *tit.* O urzędzie.

Wwdowie w czynieniu ustaw niedbali, deferri maią do Krola, Podwoiewodzowie zaś do Wwdy. Ieżeli zaś Wwda wiedząc o niedbalstwie Urzędu swego, w tym go nie napomni, ani aby taxa rzeczy przedanych sprawiedliwa była, starać się nie będzie, pozwany ex officio peremptorie, sto grzywien przepadać ma, ktorych medietas fisco, a medietas aktorowi cedere powinna: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Palatinorum etc. negligentia. — *Vide tit.* Woiewoda.

Przynaymniey dwa razy w rok ustawy i ceny rzeczom czynić maią Woiewodowie, albo ich Podwoiewodzowie, wezwawszy do siebie Starostow mieysc onych, na ktorych ustawy, i ceny czynić będą, albo ich Podstarościow, także i Dygnitarzow, i Urzędnikow Ziemsk. ktorych natenczas snadnie dostać będą mogli; a ta ustawa na ratuszu miasta przednieyszego w wdztwach swych, a w Ruskim, i Mazowieckim wdztwie, w każdey ziemi ma być czyniona przy Urzędzie Mieyskim: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 688, *tit.* Powinowactwo woiewodze około ustaw rzeczom.

Maią ustawiać wszystkie rzeczy, ktore się w tych państwach rodzą, i ktore robią, okrom zboża, także i obce wedle świadectw prawdziwych, i dowodow, iakie są ceny i przedawania tych rzeczy w cudzych ziemiach. A ieżliby kto inszym iakim niezwyczaynym obyczaiem, i formą rzeczy rzemieślnicze mieć chciał, te tak zapłaci, iako się z rzemieślnikiem będzie mogł zgodzić, i stargować. *Ibidem.*

Ustawa w głownych miastach uczyniona, po miastach i miasteczkach Krolewskich, duchownych, i świeck. publikowana być ma, i na piśmie wszystkim wydana, ktorzyby ieno chcieli, wedle ktorey we wszystkich miastach i miasteczkach wszystko czyniono, i przedawano być ma. *Ibidem.*

Ustawę ktoby przestąpił, albo iey nie trzymał, przez Woźnego, albo Podwoyskiego sługę prawnego woytowskiego, przed Burmistrza miasta, albo miasteczka, w ktorym ustawę przestąpił, peremptorie pozwany być ma; a Burmistrz bez wszelkich odwłok takiego przestępnika winą 14 grzywien karać powinien. Ktorey winy połowica Wwdzie, a druga połowica stronie instyguiącey cedere ma. Ten zaś, ktoryby się przał, a nie byłyby nań świadectwa dostateczne, corporali juramento evadet. *Ibidem.*

Ustawy w mieście głownym uczynioney, gdyby Burmistrzowie miast i miasteczek Krolewsk. nie przestrzegali, przez Wwdow, albo ich Podwoiewodzych peremptorie na ratusz przednieyszego miasta pozwani, i winą sta grzywiem Polskich, toties, quoties niedbali w Urzędzie swym znalezieniby byli, karani być maią. Ktorey winy dwie części fisco Regio, a trzecia Wwdzie być ma, salva appellatione post Curiam stronie, ktoraby się ukrzywdzoną być rozumiała. A ieżliby appellacya nie była uczyniona, sprawa ma remitti pro executione doStsty własnego, ktorą Ststa on sub poena 100 marc. uczynić będzie powinien. Burmistrzowie zaś duchownych i szlacheccy, przed ich panow, albo urzędnikow maią być pozywani, i takąż winą, iaką Krolewscy, karani. Ktorey winy połowica panu, a połowica stronie instyguiącey iść ma. *Ibidem.*

Wwda także sprawiedliwość z Burmistrza miasta, albo miasteczka Krolewsk. czynić powinien, sub poena 100 marc. modo, qui supra, luenda. *Ibidem.*

A panowie duchowni i świeccy, sub poena 14 marc. O co forum z niemi peremptorie w Ziemstwie, salva appellatione, vel motione do Krola, ktorey winy połowica Sądowi, a połowica stronie powodowey cedere powinna. *Ibidem.*

Deklarowano to prawo: iż ukrzywdzony od rzemieślnikow, ktorzyby nad ustawę PP. Wwdow drożey rzeczy swe przedawali, naypierwey deferować ma do Urzędu Wwdzego; przy ktorym ukrzywdzonym Urząd Wwdzy ma posłać do Urzędu Mieysk. po dalszą exekucyą, według konstyt. a in absentia Urzędu Wwdzego Urzęd Mieyski, gdy takowy ukrzywdzony skarżyć się będzie, super transgressorem executionem czynić powinien: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 978, *tit.* Około ustaw.

O tymże: Burmistrzom o nieczynienie sprawiedliwości insze forum naznaczono, to iest: przed Wwdą i Ststą, albo in absentia przed Urzędami ich. Ktore obadwa sine ulla delatione takowe sprawy, quotiescunque przypadną, spolnie na ratuszu odprawować maią. A ieżliby wątpliwość iaka, albo rożność między temi Urzędy, de sententia ferenda była, Krolewsk. informacyi per literas dosięgać sumptem mieyskim maią, ktora ieżliby intra spatium duodecem, vel Rege extra Regnum existente, octodecem hebdomadarum, nie przyszła, sententia Palatini eo ipso rata sit, et transibit in rem judicatam: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1018, *tit.* O ustawach.

Znowu o tymże: gdy Wwda, albo Podwwdzy z Urzędem Starościm, i Urzędnikami do tego należącemi, iako iest opisano, ustawę rzeczom uczyni, tey ustawy zgodnie podpisaney, i publikowaney, bez wszelkich wymowek, i appelacyi, Urzędy Mieyskie exekucyą czynić maią, sub poena 500 marc. O co forum, i postępek według konst. a. 1581. A Krol taką sprawę, gdy do niego pro informatione odesłana będzie, bez wszelkich odwłok, i limitacyi, zaraz przy Radach Koron. na ten czas przy nim będących, odprawi. A ieżliby kognicyi nie uczynił intra praefixum tempus w konst. a. 1581, tedy sentencya Palatini seu ejus Vice-Palatini rata być ma. Ieżliby zaś Urząd Wwdzy i Starości in eo passu niedbały był, pozwany na Trybunał inter caussas officii peremptorie ad instantiam cujusvis, winą sta grzywien ma być karany, non derogando iednak władzy Urzędow Marszałkowsk. przy Krolu będących. Panowie także duchowni i świeccy o nieczynienie w miasteczkach sprawiedliwości, według pierwszey konst. poenae 50 marc. succumbere maią. O ktorą w Ziemsk. Sądzie peremptorie odpowiadać powinni, salva appellatione na Trybunał: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1614, *tit.* O ustawach woiewodzych.

Znowu: iż wszystkie towary, materye iedwabne,

sukna, futra, i insze według ustaw woiewodzych, a starych praw przedawane być maią. A ktoby drożey ie przedawać ważył się, takowy ipso facto pod peny o tym napisane podpadać ma. O co forum według prawa i zwyczaiu. A Wwdowie, i ich Podwwdzowie maią pretia rerum czynić, według dawnego zwyczaiu i prawa, i maią do akt podawać: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 188, *tit.* Pretia rerum.

Znowu: iż ktoby nad ustawę Wwdy i Ststy, albo Urzędow ich, urzędownie według opisania prawa pospolitego uczynioną, i publikowaną, ważył się co przedawać i czynić, przed Urząd Mieyski ma być pozwany, i tam, gdzieby był evidentissimis testimoniis et probationibus konwinkowany, ma być 14 grzywien skarany, parti et Iudicio per medium, sine appellatione. W czym ieżliby Urząd Mieyski sprawiedliwości nie czynił, wolno Urzędowi Grodzk. przed Sąd swoy do teyże peny takowych pozwać: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 383, *tit.* O exekucyi.

Ustawy w wdztwie Kiiowskim maią być, iako w Mazowieckim: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 174, *tit.* O ustawach.

Ustawa vendibilium Krola Zygmunta I, roku 1524 w Krakowie uczyniona.

Funt pieprzu po groszy 8.
Funt szafranu po kopie.
Funt imbieru po groszy 8.
Funt gwoździkow za pułkopy.
Funt cynamonu za pułkopy.
Funt kwiatu muszkatowego za pułkopy.
Kamień cukru za pułtrzecia złotego.
Kamień oliwy za czterdzieści groszy.
Kamień migdałow Weneckich za trzy wiardunki.
Kamień migdałow, ktore z Gdańska przychodzą, za pułkopy.
Kamień wielkich rozynkow za groszy piętnaście.
Kamień małych rozynkow za pułkopy.
Kamień ryżu za groszy ośmnaście.
Funt kminu za grosz ieden.
Wina seremskiego kwarta za pułtora grosza.
Wina ziemskiego Węgiersk. iedna kwarta naydrożey za grosz ma być płacona.
Małmazyi Greckiey kwarta za groszy dwa.
Małmazyi Włoskiey, i muszkateli kwarta nie ma być płacona drożey nad groszy trzy.

Ktoby korzenia i rzeczy przerzeczonych za taką cenę nie mogł przedać, nie ma ich ullo modo, pod utratą onych, do Krolestwa wwozić, ani wywozić. *Vide Herburt f.* 21.

Konstyt. tę ziemiom Pruskim reassumowano, przydawszy: aby na elekcyach deputackich dwoch z każdego wdztwa quot annis do takowey ustawy Szlachta deputowali. A ktoby przeszkadzał, albo przyczyną był, żeby ordynacya takowa nie doszła, ad instantiam cujusvis poena sta czerwonych zł. inter Iudicium, et vincentem partienda na Trybunale peremptorie inter causas officii ma być karany. *Ibidem*, *a.* 1613, *v.* III, *f.* 185, *tit.* Ordynacya rerum vendibilium.

Ustawę nonnullarum mercium w Koronie wszystkiey, i W. X. L. wydano na Seymie, a ostatek Urzędom Wdzym i Stścim, według prawa we 2 nįedziele po publikacyi tey konstytucyi a w Prusiech Burgrabiom, stanowić zlecono. Ktorą ustawę maią kupcy w kramach na tablicy, albo regestrze ręką Wdy, albo Podwdzego mieysca onego podpisaną, mieć, i według oney przedawać, sub poena confiscationis mercium, ktorą na pozwanym Ststa mieysca onego, a w Prusiech Sąd Burgrabski skazować ma, salva appellatione post Curiam; ktora appellacya niż odprawiona będzie, in sequestro Urzędu Mieyskiego merces zostawać maią. Ststa zaś, a w Prusiech Wda, albo Podwdzy, gdyby rei judicatae exekucyi nie czynił, poenam 100 marc. ad instantiam cujusvis na Trybunale luet: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 370, *tit.* Pretia rerum.

Kommissarze na to naznaczeni, ktorym dzień ziechania się na mieysce rezydencyi Krolewskiey przez listy Krolewskie ma być naznaczony. Postanowienie ich podpisem i pieczęcią Krolewską utwierdzone być ma, i do Grodow, i miast Krolewskich podane, i obwołane. Forum, poenam, i proces ciż sami Kommissarze postanowić maią. Co wszystko praesenti constit. approbatur: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 425, *tit.* Kommissarze.

Nie doszła ta kommissya; drudzy Kommissarze do Lublina naznaczeni, do ktorych i miasta przednieysze w Koronie także i z ziem Pruskich za publikacyą konstytucyi ninieyszey, Posłow swych cum plenaria potestate zesłać maią. Ziechawszy się do Lublina pro feria secunda post dominicam Iubilate proxima, i spolnie z Ststą tamecznym w zamku zasiadłszy, praemisso super vera, et justa taxatione rerum juramento, wszystkie okoliczności uważaiąc według słuszności i ceny waloru teraźnieyszego monety, sprawiedliwie taxować, i słuszne pretia kupcom towarow, i rzemieślnikom rzeczy wszystkich, według kraiu i mieysca, gdzie się przedawaią, pluralitate sententiarum vincente, et concludente, postanowić maią, i takowe postanowienia z podpisem rąk swoich, i przyłożeniem pieczęci zwykłych, in forma skoncypowane, do akt trybunalskich lub wszyscy, lub przez ktoregokolwiek z kollegow swych podać, a potym oneż tamże publikować, i do Grodow, i miast wszystkich Krolewskich authentice rozesłać, i obwołać rozkażą, z naznaczeniem każdemu poenae, et fori peremptorie przed Urzędem Grodzkim sine appellatione.

Także i kupcy przed tymże Urzędem sprawować się będą powinni, salva appellatione (w

takich sprawach, ktoreby summam 300 flor. Polonic. tylko excederent) z Grodu post Curiam immediate, nie introdukuiąc takowych spraw przed Sąd Assessorski dla prędszey sprawiedliwości. A Urzędy Grodzkie sub poena 500 marc. nieodwłoczną exekucyą czynić powinny będą: *a*. 1623, *v*. III, *f*. 452, *tit*. Pretia rerum.

Na takowąż taxę naznaczeni Kommissarze do Wilna, ktorą w 3 niedziele po Lubelskiey zacząć maią. *Ibidem*.

To, co postanowili przerzeczeni Kommissarze, ma być podano do druku naydaley we 12 niedziel, i do Grodow dla publikacyi rozesłano; a potym tak w Koronie, iako i W. X. Lit. ma być wszędzie exekwowano; ktorey ustawie aby i miasta Pruskie, i portowe podległy, Krol authoritate sua sprawi. Co ma być ważno tylko do drugiego Seymu: *a*. 1624, *v*. III, *f*. 467, *tit*. Pretia rerum.

Dani insi na to Kommissarze, ktorzy juxta constit. a. 1613 powinność odprawić maią. O nieczynienie sprawiedliwości według ich ustawy Urzędom Wdzym i Stścim forum na Trybunale inter causas officii; a panom miast i miasteczek duchownych, i świeckich w Ziemstwie peremptorie sine appellatione, et poenas in constit. a. 1607 expressas naznaczono. A w W. X. Lit. także sine appellatione na Roczkach forum. Pruskie wdztwa konst. tę do braci biorą: *a*. 1627, *v*. III, *f*. 545, *tit*. Pretia rerum.

Potym postanowiono: aby od Seymu Kommissarze przysięgli tak z Senatu, iako i z Koła Poselskiego naznaczeni byli, iedni do Lublina, ktorzyby z Moskwy i Inflant, drudzy do Lwowa, ktorzyby z Turek i Wołoch, trzeci do Krakowa, ktorzyby ex mari Balthico, czwarci, ktorzyby z Pruss i Pomorstwa przychodzące towary z miast, ludzi sposobnych do siebie wziąwszy, i w regestra kupieckie, i celne weyrzawszy, taxowali; podług ktorey ich ustawy kupcy sprawować się powinni: *a*. 1633, *v*. III, *f*. 806, *tit*. Pretia rerum.

Przytym obiaśniaiąc, i do rzetelney exekucyi przywodząc konstyt. tak dawnieysze, iako i świeższe de pretiis rerum, postanowiono: aby PP. Wwdowie, albo Urzędy ich przy Ststach, albo Podstścich, i innych Dygnitarzach i Urzędnikach Ziemskich, ktorzyby się natenczas ziechali, przy Radzie Mieyskiey na ratuszu przednieyszego miasta swego wdztwa dwakroć do roku; pierwszy raz w poniedziałek środopostny, drugi raz w poniedziałek naybliższy po S. Franciszku ustawy czynić powinni byli; wcale zachowuiąc Urzędy Marszałkowskie, i władzą ich, przy boku Krolewskim rezyduiących. A gdzieby na czas naznaczony PP. Wwdowie, albo Urzędnicy ich, albo Stścinni do tych szacunkow stawić się omieszkali, tedy absentia eorum non obstante pro termino praefixo ziechawszy się Urzędnicy Ziemscy, lub z Urzędem Wdzym, lub Grodzkim; et e converso, gdzieby Urzędnicy Ziemscy nie stanęli, przy Ststach, albo ich Urzędach, ile się ich ziedzie, ustawy i ceny rzeczom wszystkim przedaynym, oprocz zboż, wezwawszy do siebie Radziec, Ławnikow, i Starszych z rzemiosł, czynić maią. Tamże łokcie i wagi, garce, kwarty, i miary wszelakie, podług konstytucyi a. 1565 (*v*. II, *f*. 686, *tit*. Ustawa wagi) postanowić będą powinni. Ktora to ustawa porządnie spisana, i ręką tych, ktorzy na niey zasiadać będą, podpisana, i zapieczętowana, do Grodu per oblatam podana, i przez Woźnego publikowana być ma. Po ktorą Urzędy Mieyskie wszystkich miast, i miasteczek Krolewskich duchownych i świeckich intra decursum 4 septiman. do Grodu, do ktorego podana będzie, posłać, i onę authentice wyiąć, i publikować, lub przez Woźnego, lub przez mieysk. czeladnika, pod winą niżey opisaną, powinny będą; wedle ktorey ustawy po wszystkich miastach, i miasteczkach rzemieślnicy, i kupcy, i insi wszelacy wszystko czynić, i przedawać maią, pod winą 14 grzywien Polsk. ktorych połowica ma cedere Urzędowi Mieyskiemu, a druga połowica stronie instyguiącey. O ktorą forum bez wszelakich zwłok, dylacyi i appellacyi processu summario przed Burmistrza in primo termino tanquam peremptorio być ma, salva evasione juratoria rzemieślnikowi, albo kupcowi, gdyby factum negaret, a iasnych dowodow nań nie było. A gdzieby Burmistrz w exekucyi, i czynieniu sprawiedliwości był niedbały, albo też intra decursum 4 septimanarum do Grodu po taxę nie posłał, albo iey nie publikował, tedy pozwany będąc od kogokolwiek do Urzędu Grodzkiego poena 100 marc. sine quavis appellatione et prosecutione ma być karany, ktorey połowica Urzędowi, a druga stronie instyguiącey należeć będzie. *Ibidem*, *f*. 807, § Konstytucye zaś.

Declaratur constit. a. 1633 de pretiis rerum: iż od Seymu sześć-niedzielnego do Seymu takiegoż drugiego Kommissarze przysięgli, tak z Senatu, iako i z Koła Poselskiego do WW. Podskarbich Kor. i W. X. Lit. maią być wysadzani, ktorzyby ziechawszy się do Warszawy, do rezydencyi Krolewskiey a przyzwawszy do siebie z miast ludzi sposobnych, w regestra kupieckie, i celne pilno weyrzawszy, praemissoque juramento: że ani się o to starali, ani upominkow brać nie będą, i fideliter szacować będą taxę wszystkich towarow, iako ktory towar miałby być przedany po Koronie i W. X. Lit. habita ratione dalszey albo bliższey fury, oszacowali. Według ktorego szacunku sub poena 100 marc. toties quoties decernenda kupcy sprawować się maią: *a*. 1643, *v*. IV, *f*. 67, *tit*. Pretia rerum.

Podług tey konstyt. odprawiła się kommissya w Warszawie die 27 Maji 1643 in volumen legum inkludowana. Kommissarze miasto taxy mercium exoticarum, ktore u nas taxari nie

mogą, postanowili: aby każdy kupiec, szynkarz, i kramarz tak advena, iako incola, tak Chrześcianin, iako infidelis iakimkolwiek towarem handluiący w miastach I. K. Mci i Rzeplitey in facie Officii Castrensis et Civilis oddał juramentum, a Żydzi coram Officio Palatinali, że towar swoy tak będzie przedawał, iakoby deductis omnibus impensis nie brał więcey zysku, ieno, ieżeli incola 7, ieżeli advena 5, ieżeli infidelis 3 od sta. Co się ma rozumieć, aby iuż z tey kwarty zysku, wychowanie wszystko swoie, familii swoiey, i płacą opatrował, i że cła I. K. Mci i Rzeplitey sprawiedliwie oddawać będzie. Kommissyą tę de pretiis rerum obserwować we wszystkich punktach kazano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 730, *tit.* Instruktarz, § Reassumuiąc.

Rzeczy zaś do żywności, i rzemieślnikow należących ustawa juxta constit. a. 1633 po woiewodztwach być ma, sub poenis et foro ibidem expressis. Derogari iednak nie ma Urzędom Marszałkowskim, i ich władzy przy boku Krolewskim rezyduiącym: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 68, § Wcale zachowuiąc.

A iaką taxę pomienione Urzędy postanowią, według tey przedawać po wszystkich miastach i miasteczkach rzemieślnicy, i kupcy pod winą 14 grzywien maią per medium parti, et Iudicio decernenda, forum et poenas też właśnie zostawuiąc contra delinquentes, iakowe w konstyt. de pretiis rerum szczęśliwey Koronacyi Krolewskiey są opisane z tym dokładem: że ieżliby Burmistrz, albo iego namiestnik contra executionem tego prawa zgrzeszył, na niego tylko samego, a nie na communitatem proces prawny o exekucyą extendi ma; a ieżliby ktory kupiec refractarius, i według tey taxy towaru przedawać nie chciał, i temerarie sklep zamykał, takowy ma być z państw Krolewskich wygnany, i nigdy nie przypuszczony. *Ibidem.*

Reassumitur constit. a. 1633 de pretiis rerum, i Kommissarze naznaczeni do Warszawy; ktorzy ante omnia przysiądz maią in hanc rotham:

„Iż prawdziwie, i sprawiedliwie wszystkie rzeczy, i towary cudzoziemskie, także utensilia in Regno, okoliczności wszelakie uważaiąc, według słuszności, i ceny waloru teraźnieyszey monety taxować będę, i słuszne pretia kupcom, i towarom postanowię, ani upominkow eo nomine brać, i żadnemi obietnicami uwodzić się nie będę. Tak mię P. Boże wspomoż, i niewinna męka Pańska."

a. 1667, *v.* IV, *f.* 949, *tit.* Pretia rerum.

W. X. Lit. reassumowano de pretiis rerum konstyt. a. 1623, 1627 i inne poślednieysze, i Kommissarzow do oszacowania wszystkich rzeczy tak cudzoziemskich, iako i domowych naznaczono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 427, *tit.* Pretia rerum W. X. Lit.

Taxa w Warszawie przypada feria 2da post festum S. Martini, et dominicam Conductus: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 892, *tit.* Pretia rerum.

Ustawa rzeczy w Wilnie podczas Trybunałow Głownych W. X. Lit. *vide tit.* Trybunały.

Ustawa wagi: funt ma mieć 32 łoty, a 48 skoycy, kamień ma mieć 32 funtow, cetnar ma mieć 5 kamieni: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 686, *tit.* Ustawa na wagi.

Ustawa miary, *vide tit.* Miara.

Ustawa, według ktorey na cłach Pisarze sprawować się powinni, alias instruktarze, *vide tit.* Cło.

Ustawa victualium dla żołnierza pro ratione loci, et temporis przez Hetmana czyniona być ma. *Vide tit.* Żołnierz.

A w pospolitym ruszeniu, Kasztelana powinność ta iest. *Vide tit.* Pospolite Ruszenie.

Waga, vide tit. **Miara**, tit. **Ustawa**.

Wakancye.

Wakancye ma Krol rozdawać nobilibus indigenis bene meritis, possessionatis: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, *et a.* 1433, *f.* 90, *et a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Dignitates.

O tymże: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 262, *tit.* De plebejis, *et a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, § Praeterea.

Znowu o tymże, z tym dodatkiem: że i bona jure caduco, donato, inscripto, seu alio quocunque modo et ratione ad fiscum Regium juste, et legitime devoluta, et devolvenda, Krol ma rozdawać nobilibus utriusque Gentis bene meritis według prawa: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 923, *tit.* O dobrach.

Przed Seymem Walnym Kor. immediate przypadłe, na początku tegoż Seymu rozdawane być maią. A gdzieby wątpliwość o prawie Krolewskim była, ma być o tym na tymże Seymie kognicya. *Ibidem.*

Wyiąwszy mieyskie, kaduki ktore do szafunku wolnego Krolewskiego należą. *Ibidem.*

W puł roka naydaley po otworzeniu wakancyi, a przed Seymem immediate przypadłe, naydaley w tydzień po zaczęciu Seymu maią być rozdawane. Czego Posłowie na Seymie popierać maią: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1221, *tit.* O wakancyach.

A ktore przed Seymem przypadać będą, naydaley w tydzień w Seym rozdawane być maią. A Posłowie Ziemscy przez Marszałka Poselsk. rozdania upominać się powinni przy propozycyi, mianowawszy co wakuie, i do żadnych konsultacyi nie maią przystępować, dokąd rozdane nie będą; a maią być dawane ludziom zasłużonym aetate, et discretione bene vigentibus, nie maiąc w tym żadnego respektu, ieno zasługi każdego: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1600, *tit.* O wakancyach.

O tymże: że tylko terrigenis et indigenis Stanu Szlacheckiego aequalitate juris et poenae gaudentibus maią być rozdawane, akkommoduiąc się we wszystkim dawnym prawom de Ducali genere, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. nisi consensu Ordinum in contrarium accedente. *a.* 1631, *v.* III, *f.* 668, *tit.* O wakancyach.

O tymże in pactis Krolow Władysława IV, Iana Kazimierza, Michała, Iana III, Augusta II i III, *vide tit.* Krol.

O tymże: że tak Koronne, iako i W. X. Lit. w każdym roku przez 4 miesiące po sobie idące, to iest: Septembrem, Octobrem, Novembrem, et Decembrem zasłużonym w woysku według prawa rozdawane być maią, osobliwy w tey mierze wzgląd maiąc na zalecenie PP. Hetmanow non praejudicando electioni Urzędow Ziemskich, do ktorych także z woyska obierać wolno będzie na Seymikach zwyczaynych, ludzi functionibus pares, i ststwom sądowym: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 839, *tit.* Gratitudo.

Wakancyami w ziemiach Pruskich według przywileiu incorporationis, i kaucyi od Krolow daney, Krol ma dysponować: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 132, *tit.* Ziem Pruskich.

Plura vide tit. Urzędy. Starostwa. Dobra. Woiewoda. Kasztelan.

O wakancyach w wdztwie Smoleńskim, *vide sub tit.* Woiewodztwa: Smoleńskie.

W konferowaniu honorow, i beneficiorum żadnych iuramentow prywatnych, nec submissas subscriptiones praetendere Krol nie ma. *In Pact. Conv. Augusti III*, *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 622, § Żeby justitia.

Wakancye Ministeriorum belli, aby Seymow nie trudniły, abhinc ad jus Majestaticum należeć maią. *Ibidem*, *f.* 576, *tit.* Akta interregni.

Wdowa.

Wdowa po śmierci męża swego zostaie przy datku, i posagu, i przy każdych rzeczach z wyprawą wniesionych. A po śmierci iey na potomstwo wszystko spada, ieźli ie będzie miała: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 38, *tit.* De uxore.

Wdowa maiąc z pierwszym mężem dzieci, a chciałaby iść za mąż, tedy zostawiwszy wszystkie dobra oycowskie dzieciom pierwszym cale, z częścią macierzyńskich dobr działem na nie przypadłych, dopiero z ostatkiem części dobr swoich iść ma za mąż. *Ibidem*, § Quae mulier.

Te prawa wszystkie poprawiono tak:

Żona gdy mąż umrze, tylko posag i przywianek mieć ma, a dobra inne, na ktorych posagu i przywianku nie miała, potomkom, albo bliższym ma oddać, i znich ustąpić: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 72, *tit.* De uxore.

Żona gdy mąż umrze, tylko przy oprawie domowey ma zostać, to iest: przy skarbie, przy pieniądzach, i srebrze, a konie, zbroie, stada na potomstwo przypaść maią. *Ibidem*, *f.* 73, *tit.* In quibus vidua.

Taż wdowa zostaie przy wszystkich bydłach, i innych rzeczach, ktore w posagu i oprawie były wespołek z cugami, ktoremi się za żywota męża woziła. Ale szaty i źrebięta, ktoreby się zostały, trzy grzywny stoiące się, w iednakowy dział matki z dziećmi przypaść maią. *Ibidem.*

Wdowa iak tylko za mąż poydzie, powinna prawnie ustąpić z dobr przywiankowanych, gdy ią z nich wykupnią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 409, *tit.* De bonis redimendis.

Taż tym, ktorzy ią wykupią, rękoymie osiadłą szlachtę za się dać ma: iż po iey śmierci przywianek pierwszego męża zmarłego wroci się do potomkow iego. *Ibidem.*

Taż ieźli za wtorym pozwem nie stanie, tedy ten, co ią wykupuie, wziąwszy od Sądu dobra one w possessyą, położy pieniądze wykupne w Kancellaryi Ziemsk. dotąd aż ona pani przywiankowa do Sądu przyszedłszy, da za się pewne rękoymie, o wrocenie przywianku, obwieszczaiąc pozwem onego, ktory ią wykupuie do tegoż Sądu, iż chce brać pieniądze. *Ibidem.*

Wdowa do sześciu lat odpada od wszystkiego, ieźli o posag, albo o dziedzictwo nie czyni: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 20, *tit.* Vidua.

Wdowa na gwałt zezwalaiąca, dobra dziedziczne i posag traci: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 275, *tit.* De raptu. — *Vide tit.* Gwałt.

Wdowy kmieciow zmarłych wolność maią za mąż iść, i u osiadłych mężow mieszkać: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 379, *tit.* De filiabus.

Plura vide tit. Oprawa, *tit.* Posag. *tit.* Żona.

Wici.

Wici troiakie generalną woynę uprzedzać maią: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, § Statuimus.

Iedne za drugiemi z osobna iść maią, a za ostatniemi ma być dzień Seymikow Powiatowych mianowany. *Ibidem.*

Wici iedne za dwoie bez Seymowey uchwały, nie mogą być wysyłane, ieno iedne po drugich, według statutu; a około wyzwolenia od woyny starodawny zwyczay, i prawa pospolite zachowane być maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Wici iedne.

Wici trzecie pod odiazd Krolewski z Korony, gdyby nieprzyiaciela Koronnego pospolitym ruszeniem odegnać przyszło, iako wysłane być maią: *vide a.* 1595, *v.* II, *f.* 1400, *tit.* O pospolitym ruszeniu.

Wieca, albo Roki Woiewodze.

Wieca, alias Sądy Colloquiorum Generalium osobę Krolewską reprezentowały. Na tych Sądach procz Sędziego, Podsędka, i Pisarza, zasiadali Senatorowie owego wdztwa, gdzie się Sądy odprawowały. Na tych Sądach sprawy dziedziczne, i inne majoris momenti; do tego resignationes magnorum bonorum agitować się zwykły, a cokolwiek difinitum było, w xięgi osobliwe wpisowało się, ktore akta pod trzema kluczami konserwowane były, z ktorych ieden przy Sędzim, drugi przy Podsędku, a trzeci przy Pisarzu Ziemskim zostawać miał, ani iednemu bez drugiego godziło się te akta otwierać: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De clausura.

Wiecowy Sąd miał scrutinium czynić in causis honorem tangentibus gdyby wywody ktorey strony były wątpliwe: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 693, *tit.* O rzeczach, ktore.

Wieca trzykroć do roku w każdey ziemi bywać miały: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 250, *tit.* De terminis.

Na nich Sędzia, Podsędek, Chorąży, i inni Urzędnicy personaliter (excepta infirmitate) bywać powinni, Wda zaś, i Ststa Seymem, albo inszą Rzeplitey potrzebą zatrudnieni, mogli na swoie mieysce szlachcica, byle osiadłego, i w prawie biegłego wysadzić. *Ibidem.*

Na Wiecach, in absentia Krola w Koronie, wszystkie mocyc, i appellacye od Sądow Ziemskich, i Grodzkich, sądzić się mogły. Zkąd iednak na Seym szła appellacya, qua non obstante, exekucya dekretow bywała: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 563, *tit.* De Iudiciis.

Plura vide tit. Absentia, *tit.* Sądy, *tit.* Roki.

Wieniec panieński, alias crinile, vide tit. Panna.

Wieczność.

Wieczność ani lenna na dobrach Krolewskich dawane być nie maią: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandrow.

Wieczności od Zemowita, Władysława, i Kazimierza obywatelom wdztwa Bełzkiego na dobra ich nadane, w żadną wątpliwość nie maią być przywodzone, i bez Krolewskiego pozwolenia mogą być przez possessory dysponowane, i alienowane: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1231, *tit.* Wieczności.

Wieczności wdztwa Bracławskiego spokoynie zachowane być maią, i przywileie, kommissye, mandaty, ktore tam przeciw prawu wydane są, cassantur, i wydawane być nie maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 29, *tit.* Zniesienie kommissyi.

Wieczności także Podlaskie, przed inkorporacyą nadane, ważne są. *Vide tit.* Exekucya.

O wiecznościach *plura vide tit.* Exekucya, *tit.* Dobra.

Wieczność Grodow, *vide tit.* Grody.

Wieprz.

Swinie kto w cudzy las wżenie na paszą, za pierwszą, wtorą razą może być zabity wieprz, a za trzecim razem wszystkie do obory Krolewsk. mogą być oddane; kto zaś cudzego wieprza w własnym lesie zabiie, powinien na drzewie znak uczynić, aby go potym pokazał, że tam wieprze szkodę uczyniły, i to przysięgą stwierdzić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 47, *tit.* De porcis.

Wieprze na żyr przez cudzą dziedzinę pędzone być nie maią, tylko drogą. *Ibidem*, *f.* 48, *tit.* De illis, qui.

Wieś.

Wsi tak klasztorne, iako i szlacheckie płacą podymne, pod winą wołu iednego za pierwszym razem, a pod winą pary wołow, ieżeli drugi raz rekwirowani za dni 14 nie oddadzą: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § Quod si infra.

Wieś ktoby pustoszył, i łupiestwo w niey czynił, ma być poymany, i zatrzymany. *Ibidem*, *f.* 93, § Caeterum.

We wsiach targi, i iarmarki bez pozwolenia bywać nie maią: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 365, § Providere volentes.

Wieża, więzienie, więźniowie.

W wieży siedzenie iest poena publica: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, *tit.* O mężoboycach.

W wieży mężoboycom Ststa folgować nie ma, sub poena statuti Sigismundi I (*a.* 1540, *v.* I, *f.* 557) sancita: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § A iż się.

O tymże cum declaratione: iż piętrow wzgorę, i kominow dla siedzących gwałtownikow na dnie, nie ma w nich dopuszczać budować, sub poena 400 marc. O co forum w Ziemstwie peremptorie toties, quoties citabitur, cum remissione ad viciniorem Capitaneum. Czego stronie zawsze wolno doyrzeć, iako głownik, i kędy siedzi, sine contradictione Ststy sub poena superius descripta: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 970, *tit.* Siedzenie głownikow.

Wieże Ststowie, albo dzierżawcy naprawić, i porownać maią wszędy w powiatach, aby były wszędzie od okna, ktorym wpuszczaią do wieży, naymniey 12 łokci wgłąb: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1217, § To też.

Wieży w powiecie gdyby nie było, ma ią głownik wysiedzieć w głownym mieście wdztwa, albo ziemi oney. *Ibidem.*

Wieżą szlachecką w Grodzie Piotrkowsk. zbudować pozwolono z składki po gr. 6 z łanu, wyiąwszy dobra duchowne, ktora ma być dawana Urzędowi Starościnnemu, sub poena 14 marc. peremptorie tamże absque appellatione repetenda: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 13, *tit.* O wieży Piotrkowskiey.

Wieży w Kownie iż nie masz, miasto nie ma więzienia bronić, poki szlacheckie zmurowane nie będzie. *Ibidem*, *f.* 38, *tit.* Plac na dom Sądowy.

O tymże reassumowano konstyt. a. 1611, deklaruiąc: że sub poena 100 marc. post Curiam vindicanda bronione być nie ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 204, *tit.* O wieży Kowieńskiey.

Wieże Wwdom, i Ststom erygować w W. X. Lit. nakazano, i aby publicam poenam in fundo etiam pars laesa post latum decretum componere nie mogła, i żeby każdemu ex civibus agere wolno było, stosuiąc się do praw Koron. i W. X. Lit. postanowiono: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 820, *tit.* Publica poena.

Więziony żaden osiadły szlachcic być nie ma, chyba że będzie prawem przekonany: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Caeterum promittimus.

O tymże: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 596, § Szlubem.

Gdyby szlachcic szlachcica do więzienia pri-

vata authoritate wziął, ma być karan winą 120 grzywien, i na dnie w wieży rok siedzieć pro poena publica, iż sobie rownego poymał, i niewolił. *Vide tit.* Szlachcic.

Toż się ma rozumieć i o Stście, gdyby kogo niesłusznie sub praetextu Officii poymał: excepto jure victo, et recenti crimine. *Vide tit. eod.* Szlachcic.

Ale declaratur ta konstyt. iż gdyby sługę swego rękodaynego złodzieia, albo zdraycę, ktory pan poymał, pod tę konstyt. podpadać nie ma: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1470, *tit.* O sługach.

Znowu, iż privatis wolno imać swawolnikow, od ktorych są ukrzywdzeni, albo od nich na maiętności i zdrowiu niebeśpieczni, a do Grodu onych oddać. Ci zaś swawolni rozumieć się maią, ktorzy domy szlacheckie naieżdżaią, palą, rabuią, morduią, łupią po drogach, miastach, i wsiach, i inne okrutne i haniebne facinora, nullo habito respectu committunt: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 13, *tit.* Obostrzenie.

Ta konstyt. służy i W. X. Lit. *Ibidem.*

Loźnego zaś, ieżli possessionatum nobilem, albo civem de parendo judicato nie stawi, albo zastawy, ktoraby damno korrespondowała, Urzędowi nie da, w więzieniu ad decisionem causae, et satisfactionem judicato Urząd zatrzyma; salvo statuto Thorunensi de violentia in civitatibus per nobilem illata. *Ibidem, f.* 4, *tit.* Do tegoż, iż w mieściech.

Ststowie, albo ich Urzędy w więzieniu będących maią pilnować naiezdnikow, morderców, łotrow, sub poena 200 marc. ad cujusvis instantiam coram viciniori Capitaneo absque quavis appellatione irremissibiliter luenda. *Ibidem, f.* 13, *tit.* Obostrzenie prawa.

Więźniow na woynie poymanych Krol odkupować ma: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Et si quis.

Wieża relaxatur zaciągnionym na woynę Turecką: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1327, *tit.* Wyięcie żołnierzow od prawa.

Więźniow Moskiewskich, ktoregoby kto miał, odesłać do dworu Krolewsk. albo do zamkow Moskiewsk. pogranicznych, stosuiąc się do traktatow z Moskwą przez Kommissarze zawartych, roskazano. W czym contravenientes Instygator Kor. pozwać ma: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 874, *tit.* O oddaniu więźniow.

Na zaprzedanie Nowey Wsi na więźnie fundowaney, laudum wdztw Poznańskiego i Kaliskiego, approbowano: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 448, *tit.* Approbatio laudorum.

Obywatelom W. X. Lit. w więzieniu u nieprzyiaciela zostaiącym, warowano: iż od prawa o długi przedtym, i potym na się zaciągnione, do lat trzech wolni zostawać maią, i dekreta na nich gdziekolwiek ferowane nullitati subjacebunt: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 538, *tit.* Ochrona.

Za więźniow wszystkich odwdzięczać obiecano żołnierzom tym, ktorzy ich poymali: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 841, *tit.* O więźniach.

Wieże na głowniki wgłąb na łokci 12 Woiewodowie i Ststowie proprii districtus, vel palatinatus reparować, iako też cywilne opatrzyć, lub de novo erygować maią: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 485, *tit.* Reparacye wież.

Wieży, alias poenae publicae onus W. Ludwikowi Oborskiemu Kasztelanowi Liwskiemu ad spatium puł roka reductum est, ktorą ma w wieży Liwskiey explere: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 596, *tit.* Relaxacya wieży.

O relaxacyach wieży *plura vide tit.* Relaxacya.

O więźniach Moskiewsk. konstytucya stanęła, aby każdy więźnia swego iakimkolwiek sposobem nabytego odesłał do dworu Krola Imci, albo do zamkow Moskiewsk. pogranieczn. sub poenis legum, ad instantiam Instigatorum oboyga Narodow: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 929, *tit.* O więźniach Moskiewskich.

Towarzystwu z pod rożnych chorągwi pod Brahyłowem do więzow Tatarskich zabranym, naznaczono 6,000 zł. z skarbu Koron. Ktorych pieniędzy ma być dystrybuta za wiadomością, i dyspozycyą Imci P. Hetmana W. Koron. *Confoed. Gen. Varsav. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1044, § Towarzystwu.

Zaiednanie wieży, *vide tit.* Mężoboystwo.

O wieżach na xięgi, *vide tit.* Xięgi.

Wino.

Po wina do Węgier żaden z obywatelow Koronnych ieździć, ani posyłać nie ma, ale ie na składach do tego naznaczonych, albo gdzie się komu trafi, w Polszcze kupować. A ktobykolwiek, pod iakążkolwiek zmową z obywatelami, albo kupcami pogranicznemi per se, vel submissas personas ważył się tego, takowemu wina non obstantibus ullis literis Regiis, Ststowie albo Celnicy zabierać maią. W czym ieźliby oni niedbali byli, albo komu folgowali, poena 14 marc. delatori persolvenda w ktorymkolwiek Grodzie onego woiewodztwa ad instantiam cujusvis in primo citationis termino maią być karani. A ieźliby kto upornie tey winy nie położył, ulterius według prawa przeciwko niemu procedetur. Wszakże wolno na tymże roku Podstarościemu, albo Pisarzowi Celnemu odwieść się, iż ten towar bez wszelkiey iego wiadomości przeszedł, albo przemycon: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* O przekupniach.

Po Endemburskie, Rakuskie, i Swiętoiurskie ieździć wolno, gdyż te składow żadnych nie maią, i przez postronne ludzie do Korony przywożone nie bywaią: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1406, *tit.* O wina Endemburskie.

Znowu, aby do Węgier po wina nie ieżdżono; a mogą ie zabierać nie tylko Ststowie i Celnicy, ale też i każdy szlachcic (przez ktoregoby dzierżawę prowadzone były) i na swoy pożytek obrocić. A ktoby ie na zmowie z Węgrzynem iakimkolwiek sposobem do Korony przywoził, i fortelnie do domu albo piwnicy złożył, poena 200 marc. delatori persolvenda, in quocunque Judicio Terres.

et Officio Castr. peremptorie sine quibusvis dilationibus, et appellationibus karany być ma. Szlachcie iednak wolno posyłać po wino na swą potrzebę: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 8, *tit.* O winie.

Pod takowąż winę podpadaią, ktorzy mnieyszemi beczkami wina przywożą, niżeli cztery bareły wynoszą. *Ibidem.*

Ale iuż o zabieraniu win inaczey; że ich nikt zabierać nie ma, tylko administrator składnego, albo P. Podskarbi. O co forum w Grodzie na kwerelach peremptorie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 862, *tit.* Składne winne.

Znowu: że nikt nie ma ieździć po nie, sub amissione onych: *w Uniwersałach poborowych ab a.* 1611.

Znowu postanowiono: że nikt penitus ani kupiec, ani żaden obywatel państw tych cujuscunque dignitatis, et praeeminentiae sit, nie ma ieździć po wina za granice do Węgier i innych państw przyległych, sub poena mille marc. O co forum juxta constit. a. 1611. Pod ktorą winę i ci podpadać maią, ktorzy przywożą mnieyszemi beczkami wina, niżeli cztery bareły wynoszą: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 499, *tit.* O składnym winnym.

Reassumowano pomienioną a. 1626 konstyt. deklaruiąc: że każdy cujuscunque status, conditionis, et praeeminentiae, na ktoregoby słuszny o to dowod był, winą tysiąca grzywien, i utraceniem wina, non obstantibus ullis libertatibus, ad instantiam Instigatoris ex delatione thesauri in Officio Castrensi proximiori sine appellatione ma być karany. Ktorey peny iedna medietas delatori, a druga Iudicio cedere ma. A wina obwinionego w areszcie tym czasem zostawać maią: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożeniu wina.

O tymże, iż nikomu cujuscunque sit status et conditionis, tak Stanu Duchownego, Szlacheckiego iako i kupieckiego do Węgier, i do innych państw za granicę ieździć, albo posyłać nie wolno; ale one sami cudzoziemcy na składy prawami pozwolone przywozić, i od nich cło, albo składne winne, według uchwały Seymow cum auctione do skarbu Rzeplitey płacić maią. Aby iednak wina nie fałszowane, i aby beczki według dawnego opisu po 60 garcy wynoszące, składane były, skarbowi attendentowie tego przestrzegać i doglądać maią. A ktoby lub iawnie, lub na zmowę z Węgrami przeciwko prawu temu postąpił, a dokumentami slusznemi dowiedzionoby mu to było, takowy każdy wina wywiezione traci, ktore skarbowi zabierać wolno, nie patrząc na żadne przywileie, libertacye, albo prerogatywy szlacheckie. A nad to poenam 2,000 marc. popadać ma w Grodzie pobliższym sine appellatione ad instantiam cujusvis vindicandam. W czym skarb, albo administrator składnego nikomu konniwencyi czynić, i pogotowiu pozwalać, sub iisdem poenis nie powinien; lex perpetua: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 366, *tit.* O składach winnych.

Win wszelakich Węgierskich, także małmazyi, i innych trunkow cudzoziemskich na składzie kupionych nie godzi się przekupniom z wozow do piwnicy składać, aż ie Urząd Mieyski popieczętuie, sub poena 100 marc. albo pod utraceniem wina, ieźli sta grzywien nie przenosi. Ktorey winy połowica Wwdzie, a połowica stronie instyguiącey przyiść ma: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* O przekupniach.

Konstyt. r. 1581 (*f.* 1013), o przekupniach wina reassumowano, Urzędom Wwdzym i Starościnnym, contra falsificatores trunkow animadversionem nakazano: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 826, *tit.* Reassumptio konstytucyi.

Wina przekupniowie szynkować nie maią bez ustawy Urzędu Wwdzego: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* O przekupniach.

To iest: stare przednie po 5 gr., podleysze po 4, a młode po gr. 3 ma być przedawane. Małmazya zaś przednia po gr. 5, podleysza po 4 gr. także i muszkatela. Czego Urzędy Woiewodze przestrzegać maią: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1408, *tit.* Składy winne.

Subsequenti tempore stare po gr. 6, młode po gr. 5, Francuzkie po gr. 3, małmazya po gr. 7, Endemburskie iak Węgierskie, Wołoskie po gr. 2, sub poena 100 marc. O co forum ad instantiam cujusvis juxta constit. a. 1587, O ustawach: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 8, *tit.* O winie.

Potym Węgierskie i Ryńskie nie ma być droższe nad groszy pułosma, a Francuzkie nad gr. 6: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 370, *tit.* Pretia rerum.

Plura vide tit. Ustawa.

Wina wszelakie na składach zwykłych tylko na rynku od cudzoziemcow przedawane być maią. Czego w miastach Krolewskich Starostowie, a w szlacheckich dobrach panowie ich przestrzegać maią, sub poena 100 marc. w Trybunale ad instantiam cujusvis repetenda: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1408, *tit.* Składy winne.

Win ieźliby cudzoziemcy na składach do 3 niedziel nie przedali, wolno im one gdzie indziey powieść, i przedawać. *Ibidem.*

Declaratur: iż z niemi dłużey nad niedziel 6 bawić się nie maią, ale na insze składy iechać powinni: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 8, *tit.* O winie.

Wina, małmazyi, muszkateli zfałszowanych nie maią cudzoziemcy wozić, ani żadnego monopolium w tym czynić, ani do piwnic składać, ani do swych kamienic, ktoreby mieli Węgrowie w miastach Krolewskich, sub amissione win. Czego w miastach KrolewskichStstowie, a w szlacheckich dobrach panowie ich doglądać maią, sub poena 100 marc. w Trybunale ad instantiam cujusvis persolvenda: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1408, *tit.* Składy winne.

Wina Morawskie, małmazye, i inne trunki cudzoziemskie, dla pomieszania przy Węgier-

skich winach nie maią być stawiane, ale w osobnych piwnicach, sub poena 100 marc. albo pod utraceniem wina, ieźli sta grzywien nie przenosi. Ktorey winy medietas, iedna Wwdzie, a druga stronie instyguiącey cedere powinna: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1013, *tit.* O przekupniach wina.

Potym postanowiono: iż każdy szynkarz, ktoryby ważył się podsycać, albo iakimkolwiek sposobem fałszować puritatem wina, poena 200 marc. coram quovis Officio (cujuscunque jurisdictioni subsit) karany być ma. Z temi zaś, ktorzy z nich sprawiedliwości nie czynią, forum coram Officio Castrensi sine appellatione ad instantiam cujusvis; co iawnie ma mu być dowiedziono. W tym iednak pozwany ad evasionem juratoriam bliższy być ma. Ktorey konstyt. exekucya za rok od ogłoszenia oney zacznie się: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 366, *tit.* O składach winnych.

Wina Rakuskiego, Morawskiego, Ryńskiego wiadro ma mieć w sobie 80 kwart, a Endemburskiego 104 kwarty. *W Uniwersałach poborowych*, *a.* 1578, *v.* II, *f.* 987, § Wina Endemburskie.

Wina inszemi drogami z Węgier prowadzone być nie maią, ieno na Iaśliska, Duklę, Rywanow, Sądecz, Biecz, Nowytarg, Krosno, Sambor, Lesko, Stryi. Czego przestrzegać maią Ststowie, Celnik Koronny, i Urzędy Mieyskie. *W Uniwersale poborowym a.* 1580, *v.* II, *f.* 1000, § Wina. *Toż i w inszych potym uniwersałach.*

Także i na Zmigrod. *W Uniwers. a.* 1598, *v.* II, *f.* 1486, § Wina.

I na Iordanow. *W Uniwers. a.* 1603, *v.* II, *f.* 1584, § Wina.

Małmazya, i muszkatela na Kamieniec, i na Sniatyn iść ma, na ktorych mieyscach od każdey kuffy płacono być ma po zł. 4 do Poborcy. *W Uniwers. poborowych*, *począwszy ab a.* 1578, *v.* II, *f.* 986.

Ktoby inszemi drogami, nie temi, ktore wzwyż opisane są, wino z' Węgier prowadził, traci one, ktorych połowica na Krola, a połowica na Poborcę z Szafarzem, lub na arędarze, lub na delatora iść ma. *W Uniwersałach poborowych*, § Wina.

Winne składne od każdego pułkufka płacić ma na składzie ten, co ie do Korony przywiozł, po zł. 2. A ten co ie kupił, i na szynk złożył, z osobna względem czopowego po zł. 2 dać powinien. *W Uniwersałach poborowych*, § Wina.

O tymże potym konst. stanęła na wieczne czasy z tą deklaracyą: aby te pieniądze, iako i pobor na obronę Rzeplitey obracał się: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 8, *tit.* O winie.

Znowu o tymże w uniwersale a. 1624 z taką deklaracyą: aby Węgrzyn, gdy do piwnicy wina spuści, płacił po zł. 2 pod utraceniem wina, i pod winą sta grzywien Polskich. Co Ststowie pobliżsi składow exekwować powinni za delacyą arendarza składnego, sub poena 100 marc. O ktorą forum na Trybunale inter causas fisci, lub w ktorym Grodzie. A ten co ie kupi, tamże na składzie względem czopowego powinien dać także z osobna po zł. 2, § Wina.

Potym postanowiono: aby składne Węgrowie po 4 zł. a kupcy Koronni po 2 zł. od beczki płacili. A czwarty grosz według uniwersału: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 862, *tit.* Składne.

Podwyższono potym ten podatek kopą tak, aby po zł. 6 płacony był, ktore podwyższenie do lat tylko 4 trwać ma: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożeniu win.

Zostawiono in robore tę konstyt. podwyższenia składnego do Seymu ordynaryinego sześćniedzielnego: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 101, *tit.* Deklaracya.

Znowu składne winne 4 złotemi currenti moneta podwyższono, ktore podwyższenie plus offerenti arendować ma P. Podskarbi: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 942, *tit.* Na supplement.

Na składzie przysiądz ma Węgrzyn, że to wino nie zatargowane w Węgrzech, ale swoie własne na przedanie przywiozł. *W Uniwersale a.* 1593, *v.* II, *f.* 1418, § Wina.

Małmazyi skład tylko we Lwowie być ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 19, *tit.* O składach.

A ieżeliby się kto ważył depaktacye i wydzierstwa czynić, takowy, zapozwany do ktoregokolwiek Grodu przez kupca ukrzywdzonego in primo citationis termino tanquam peremptorio ma respondere, a przekonany w tym będąc, ma sine quavis admissione appellationis pro damnis illatis satisfacere, luita poena 100 marc. sub poena bannitionis in instanti cum refusione damni succumbenda. A na składzie dłużey 6 niedziel ta małmazya trwać nie ma, ale kupiec powinien z nią daley iechać, tak iako o winie iest warowano. *Ibidem.*

Potym gdy małmazye obrociły się morzem, po niemałey części na Gdańsk, aby przez to szkoda w składnym, i czopowym małmazyowym nie była, postanowiono: aby wolno było skarbowi arendować to składne małmazyowe, komuby rozumiał, z pożytkiem Rzeplitey. *W Uniwersale a.* 1618, *v.* III, *f.* 338, § A iż temi czasy.

Skład iednak winny, i małmazyowy Lwowski, prawem dawnym obwarowany, ktory przez nierząd, i depaktacye zginął, securitate konstytucyi a. 1589, o bespieczeństwie drog kupieckich, i de teloneis wyrażoney, warowano: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 696, *tit.* O mytach.

Od win Rakuskiego, Morawsk. i Ryńsk. od każdego wiadra na komorach celnych, Poborca przy Pisarzu Celnym, i Urzędzie Mieyskim wybierać ma po gr. 6, a od wiadra wina Endembursk. po gr. 10. Od wina zaś Gubińskiego, Krosińskiego, et id genus, od każdego drelinka gr. 24. Od bareły wina Wołosk. po gr. 16. Od Francuzkiego, Wołosk.

Hiszpańsk. piniołow, alikantow, rywuł, sektow, maderow, ozoiow, kanarow, i innych, ktore morzem przywożą, od każdey bareły po gr. 24, czego Poborca, i Urząd Mieyski fidelissime doyrzeć powinni. *W Uniwers. poborowych*, § Wina.

Od win potym Endemburskich, Swiętoiurskich od trzech wiader do dawnych podatkow zwyczaynych, kopę do lat 4 płacić kazano. *Ibidem.*

Potym od komagi, albo pipy win, składne, czopowe po zł. 8 płacić postanowiono. Ktore czopowe w Wielkiey-Polszcze do czwartego grosza, a w Małey-Polszcze do składnego applikowano. *W Uniwersałach*, § Wina.

Do odbierania podatku od win specialiter naznaczono dwu Poborcow, iednego do małmazyi i muszkateli, a drugiego do innych win, ktorzy z Urzędem Mieyskim powinni byli on sprawiedliwie sub juramento brać. *Ibidem.*

Składnego winnego od dawnych czterech lat płacić kazano: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożeniu win.

Do Seymu sześć-niedzielnego ordynaryinego in robore, i w dyspozycyi skarbu Kor. zostawiono to: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 101, *tit.* Deklaracya.

Kto na składach od win zapłaci, ten za pokazaniem kwitu od Celnika, i Poborcy, lub subkollektora iego, wolen na inszych mieyscach. Gdyby zaś takiego kwitu nie miał, wina traci, ktorych medietas iedna fisco Regio, a druga Celnikowi z Poborcą, lub arendarzowi iść ma. *W Uniwers. poborowych.*

W miastach składnych Urząd Mieyski opisować powinien, wiele wina ktorego dnia i tygodnia przywieziono, i regestra tego opisowania podawać. *W Uniwersałach*, § Wina.

Odczopowane wina Poborca z Urzędem Mieyskim, praevia o tym sub fide, et conscientia diligenti inquisitione, pieczętować ma po piwnicach, aby drugi raz od nich nie czopowano. Od tych zaś, ktorych nie odczopowano, exnunc, non obstantibus ullis libertationibus, od każdey beczki po zł. 2 płacono być ma. *Ibidem.*

Po expiracyi roku, cokolwiek się naydzie po piwnicach win nieszynkowanych, od czopowego wolne być maią, składne tylko zapłaciwszy na komorach pogranicznych. *W Uniwers. poborowych*, § Wina.

Potym deklarowano: iż Poborcowie od win w piwnicach zastanych, nie maią zaraz pieniędzy wyciągać, ale ie tylko popisać, a potym po expirowaniu arendy, porachowawszy się z kupcami, iak wiele beczek w piwnicach niewyszynkowanych zostało, czopowe od nich odbierać powinni. *Ibidem.*

Od win nowa akcyza na granicy przy indukcie, aby oddawana była, postanowiono: *a.* 1659. *Vide tit.* Podatki.

Wina do piwnic w miastach, miasteczkach, i na składach wstawione, za rekwizycyą arendarza lub administratora składow winnych, przez Urząd Mieyski sub fide et conscientia popisowane być maią. *W Uniwersale a.* 1627, § Wina.

Win rewizya nigdzie nie ma być broniona. *Ibidem.*

Declaratur: iż ta rewizya nie ma być broniona sub poena 100 marc. in Iudicio Tribunalitio inter causas fisci repetenda. *W Uniwers. poborowych*, § Wina.

Szlachcic od żadney beczki wina, ktorą kupił na swą potrzebę, płacić nie powinien był. *Ibidem.*

Plura o winach, vide sub tit. Podatki: Czopowe.

Składy tak małmazyowe, iako i winne, aby według dawnego zwyczaiu P. Podskarbi arendował ogołem, lub osobno, iak z naylepszym pożytkiem Rzeplitey, pozwolono. *W Uniwersałach poborowych*, § Wina.

Temuż, gdy małmazye obrociły się były morzem po niemałey części na Gdańsk, aby przyłączył składne małmazyowe, i czwarty grosz od Wołoch, do poboru u Forduna, pozwolono. Na ktorym mieyscu takowyż pobor od małmazyi przez kupcow kupioney, iako i w Rusi wybierany być ma. *W Uniwers. a.* 1607, *v.* II, *f.* 1647, § Wina. *Toż i w następnych Univers.*

Potym postanowiono, aby P. Podskarbi nie arendował składnego winnego, ale ie in administrationem szlachcica dobrze osiadłego, i przysięgłego na sprawiedliwe onego wybieranie, puścił, i dołożono: aby ten administrator, ani sam, ani per subministratas personas winem nie kupczył: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 585, *tit.* Składne winne.

Potym inaczey: iż one plus offerenti szlachcicowi osiadłemu ma arendować: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 813, *tit.* Składne winne.

Znowu to składne, i czwarty grosz za sto tysięcy zł. szlachcicowi osiadłemu, wdztwa Krakowskiego obywatelowi, arendować kazano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 862, *tit.* Składne winne.

Reassumowano arendę temuż administratorowi za takimże kontraktem, w iaki według konstytucyi a. 1635 wszedł: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 920, *tit.* O składnym winnym.

Znowu tenże podatek plus offerenti arendować kazano: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożenie win.

Winnego składnego, miast i miasteczek possessores, prepedyować nie maią. O co forum w każdym Sądzie. *Ibidem.*

Winny skład w Dynowie postanowiono na wieczne czasy, z takiemi wolnościami i prerogatywami, iakie wszelakie inne miasta pograniczne maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 31, *tit.* Skład.

Także w Dobromilu, w Nowym-Mieście, w Byblu, i Rudkach, Bierczy, Nowymtańcu, Babicy, w Niżankowicach, według praw, i inszych składow Koronnych, citra praejudicium inszych miast: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 116, *tit.* Składy winne.

Ktoby furmanow na gościńcach do swych skła-

dow winnych necessytował, za dowiedzeniem tego na Seymie, eo ipso prawo o składach ma utracić: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 67, § Składnego zaś.

Po wina nikt cujuscunque conditionis do Węgier ieździć nie ma, tylko na składach uprzywileiowanych one kupować sub rigore prawa a. 1598. *Poparcie Konf. Sandomirskiey*, *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

Winy, vide sub tit. Poenae.

Wielkorządy.

Wielkorządow Krol Władysław III przyobiecał na zastawę nie dawać: *a.* 1440, *v.* I, *f.* 142, § Vladislaus.

Na wielkorządy kto dał summę po statucie Krola Władysława, nie traci iey: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 612, *tit.* O statucie Krola Władysława.

Kto zaś po statucie Alexandrowym ma iakie summy in castris principalibus, to iest: na starostwach sądowych w wielkorządach będących, zapisane, traci ie. *Ibidem.*

Ani dożywocia na wielkorządach po statucie Krola Władysława ostać się mogą. *Ibidem.*

Ani zastawiane wielkorządy być mogą: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandrow.

Wielkorządca z Podrządcem swoim, i dwoma Rotmistrzami pieszemi, i ze trzema Urzędnikami, bez ktorych się do wielkorządow obeyść nie może, od pospolitego ruszenia uwolniony: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 420, § Także.—*Vide tit.* Ekonomie.

Wizya.

Wizya nie ma być in causa simplicis injuriae, et proprii laboris, tylko in causis haereditatis, seu fundum tangentibus: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* O dylacyach.

Przy wizyach securitas Iudicii ma być zachowana, i nie maią na nie ieździć w większym, nad dziesięć osob, poczcie, sub poena duplici 14 marc. *Ibidem.*

Na wizyi przez Komornika, albo Woźnego na pewny dzień złożoney, i aktami ziemsk. albo grodzk. opisaney, gdy strona nie stanęła, sprawę traci. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 937, *tit.* O władzy.

A gdyby sam Urząd na dzień naznaczony, i zapisany ad expediendam visionem, intercedente legali impedimento, nie przyiechał, inny dzień tenże Urząd Podkomorski in sequentibus Terminis Terrestribus złożyć, i nań ziechać będzie powinien. *Ibidem.*

Na wizyi, gdyby strona stronie, albo iawnie groziła, albo ią iawnym gwałtem od wizyi odegnała, albo słowy iakiemi nieuczciwemi nagrawała; tamże przez Urząd maią być na niey poenae in statuto Regni descriptae skazane, i to skazanie ma być do Sądu odniesione, a Sąd za słusznym dowodem ma ie potwierdzić, według zeznania onego Urzędu. Nihilominus on przekazca albo gwałtownik, na pozew sine beneficio visionis alterius, et absque ulla dilatione odpowiadać według prawa powinien. *Ibidem.*

Od wizyi, ten kto wziął sobie na nię, nie ma dawać więcey Komornikowi, albo Woźnemu, albo obiema nad gr. 3. *Ibidem.*

Po wizyi pozew nie może być burzony; ale Sąd widzenia wysłuchawszy, ma decernere, aby pozwany na pozew odpowiadał, i daley postąpić ad definitivam sententiam. Ieźliby się iednak widzenie z pozwem głownym we wszystkich rzeczach nie zgadzało, iako to: gdyby pozew był o te dobra, a wizya byłaby na inszym mieyscu, albo dobrach, i inaczey, niźli pozew obmawia, odprawiłaby się; z tey przyczyny idzie utrata pozwu, i rzeczy według starego zwyczaiu. *Ibidem*, *f.* 937, *tit.* Po widzeniu.

Ieźliby zaś ktora strona po skazaniu widzenia poprawiła pozwu ku szkodzie drugiey strony, i judicialiter by zadano było od strony przeciwney, juramento evadere powinna, iż nie poprawiła, alias rem, de qua agitur, traci. *Ibidem.*

Gdy pozwany o pooranie roli, albo posieczenie łąk gwałtownym sposobem, albo o iakieżkolwiek krzywdy inne, i gwałty, na widzenie sobie bierze, a po widzeniu, albo też nie biorąc na widzenie, factum omne negat, i prawa na onę rolą, albo łąkę, albo dobra, o ktore iest pozwan, w Sądzie żadnego nie pokazuie, ani się na pokazanie iego bierze, odprzysiądz się ma z świadkami, juxta valorem summae, et taxam in citatione expressam. A tak tylko od onego gwałtu, i szkody wolen będzie, ale łąkę, albo rolą przerzeczoną, albo inne dobra, o ktore pozew dany był, traci, ktore aktorowi do possessyi przyidą, sine ulla ejus, aut successorum suorum contradictione, bo iuż tak od swoich wszystkich spraw, ieźli ktore do tego miał, odstępuie. Ieźli zaś pozwany ukazował prawo iakie, albo obrony prawne, za ktoremi to uczynił, tedy Sąd ex controversia przypatrzywszy się sprawie i sprawiedliwości, i munimentom oboicy strony, to co juris będzie, decernet. *Ibidem*, *f.* 938, *tit.* O odpowiedzi.

Włoka.

Włoka Chełmińska w Mazowszu ma w sobie morgow 30: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 949, *tit.* O rozdziale i pomierze.

Morg in longum ma prętow 30, in latum prętow 10, pręt ma łokci puł-osma; zaczym włoka w kostkę ma prętow 300. Laska łokci 15. Sznur lasek trzy.

Woiewoda, woiewodztwa.

Woiewoda i Kasztelan,Ststą w swym wdztwie być nie mogą, wyiąwszy Ststę Krakowskiego: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* In Capitaneos.

Hiszpańsk. piniołow, alikantow, rywuł, sektow, maderow, ozoiow, kanarow, i innych, ktore morzem przywożą, od każdey barely po gr. 24, czego Poborca, i Urząd Mieyski fidelissime doyrzeć powinni. *W Uniwers. poborowych*, § Wina.

Od win potym Endemburskich, Swiętoiurskich od trzech wiader do dawnych podatkow zwyczaynych, kopę do lat 4 płacić kazano. *Ibidem.*

Potym od komagi, albo pipy win, składne, czopowe po zł. 8 płacić postanowiono. Ktore czopowe w Wielkiey-Polszcze do czwartego grosza, a w Małey-Polszcze do składnego applikowano. *W Uniwersałach*, § Wina.

Do odbierania podatku od win specialiter naznaczono dwu Poborcow, iednego do małmazyi i muszkateli, a drugiego do innych win, ktorzy z Urzędem Mieyskim powinni byli on sprawiedliwie sub juramento brać. *Ibidem.*

Składnego winnego od dawnych czterech lat płacić kazano: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożeniu win.

Do Seymu sześć-niedzielnego ordynaryinego in robore, i w dyspozycyi skarbu Kor. zostawiono to: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 101, *tit.* Deklaracya.

Kto na składach od win zapłaci, ten za pokazaniem kwitu od Celnika, i Poborcy, lub subkollektora iego, wolen na inszych mieyscach. Gdyby zaś takiego kwitu nie miał, wina traci, ktorych medietas iedna fisco Regio, a druga Celnikowi z Poborcą, lub arendarzowi iść ma. *W Uniwers. poborowych.*

W miastach składnych Urząd Mieyski opisować powinien, wiele wina ktorego dnia i tygodnia przywieziono, i regestra tego opisowania podawać. *W Uniwersałach*, § Wina.

Odczopowane wina Poborca z Urzędem Mieyskim, praevia o tym sub fide, et conscientia diligenti inquisitione, pieczętować ma po piwnicach, aby drugi raz od nich nie czopowano. Od tych zaś, ktorych nie odczopowano, exnunc, non obstantibus ullis libertationibus, od każdey beczki po zł. 2 płacono być ma. *Ibidem.*

Po expiracyi roku, cokolwiek się naydzie po piwnicach win nieszynkowanych, od czopowego wolne być maią, składne tylko zapłaciwszy na komorach pogranicznych. *W Uniwers. poborowych*, § Wina.

Potym deklarowano: iż Poborcowie od win w piwnicach zastanych, nie maią zaraz pieniędzy wyciągać, ale ie tylko popisać, a potym po expirowaniu arendy, porachowawszy się z kupcami, iak wiele beczek w piwnicach niewyszynkowanych zostało, czopowe od nich odbierać powinni. *Ibidem.*

Od win nowa akcyza na granicy przy indukcie, aby oddawana była, postanowiono: *a.* 1659. *Vide tit.* Podatki.

Wina do piwnic w miastach, miasteczkach, i na składach wstawione, za rekwizycyą arendarza lub administratora składow winnych, przez Urząd Mieyski sub fide et conscientia popisowane być maią. *W Uniwersale a.* 1627, § Wina.

Win rewizya nigdzie nie ma być broniona. *Ibidem.*

Declaratur: iż ta rewizya nie ma być broniona sub poena 100 marc. in Iudicio Tribunalitio inter causas fisci repetenda. *W Uniwers. poborowych*, § Wina.

Szlachcic od żadney beczki wina, ktorą kupił na swą potrzebę, płacić nie powinien był. *Ibidem.*

Plura o winach, vide sub tit. Podatki: Czopowe.

Składy tak małmazyowe, iako i winne, aby według dawnego zwyczaiu P. Podskarbi arendował ogołem, lub osobno, iak z naylepszym pożytkiem Rzeplitey, pozwolono. *W Uniwersałach poborowych*, § Wina.

Temuż, gdy małmazye obrociły się były morzem po niemałey części na Gdańsk, aby przyłączył składne małmazyowe, i czwarty grosz od Wołoch, do poboru u Forduna, pozwolono. Na ktorym mieyscu takowyż pobor od małmazyi przez kupcow kupioney, iako i w Rusi wybierany być ma. *W Uniwers. a.* 1607, *v.* II, *f.* 1647, § Wina. *Toż i w następnych Univers.*

Potym postanowiono, aby P. Podskarbi nie arendował składnego winnego, ale ie in administrationem szlachcica dobrze osiadłego, i przysięgłego na sprawiedliwe onego wybieranie, puścił, i dołożono: aby ten administrator, ani sam, ani per subministratas personas winem nie kupczył: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 585, *tit.* Składne winne.

Potym inaczey: iż one plus offerenti szlachcicowi osiadłemu ma arendować: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 813, *tit.* Składne winne.

Znowu to składne, i czwarty grosz za sto tysięcy zł. szlachcicowi osiadłemu, wdztwa Krakowskiego obywatelowi, arendować kazano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 862, *tit.* Składne winne.

Reassumowano arendę temuż administratorowi za takimże kontraktem, w iaki według konstytucyi a. 1635 wszedł: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 920, *tit.* O składnym winnym.

Znowu tenże podatek plus offerenti arendować kazano: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 66, *tit.* O wywożenie win.

Winnego składnego, miast i miasteczek possessores, prepedyować nie maią. O co forum w każdym Sądzie. *Ibidem.*

Winny skład w Dynowie postanowiono na wieczne czasy, z takiemi wolnościami i prerogatywami, iakie wszelakie inne miasta pograniczne maią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 31, *tit.* Skład.

Także w Dobromilu, w Nowym-Mieście, w Byblu, i Rudkach, Bierczy, Nowymtańcu, Babicy, w Niżankowicach, według praw, i inszych składow Koronnych, citra praejudicium inszych miast: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 116, *tit.* Składy winne.

Ktoby furmanow na gościńcach do swych skła-

dow winnych necessytował, za dowiedzeniem tego na Seymie, eo ipso prawo o składach ma utracić: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 67, § Składnego zaś.

Po wina nikt cujuscunque conditionis do Węgier ieździć nie ma, tylko na składach uprzywileiowanych one kupować sub rigore prawa a. 1598. *Poparcie Konf. Sandomirskiey*, *a.* 1710, *v.* VI, *f.* 183, *tit.* Skarb Koronny.

Winy, vide sub tit. Poenae.

Wielkorządy.

Wielkorządow Krol Władysław III przyobiecał na zastawę nie dawać: *a.* 1440, *v.* I, *f.* 142, § Vladislaus.

Na wielkorządy kto dał summę po statucie Krola Władysława, nie traci iey: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 612, *tit.* O statucie Krola Władysława.

Kto zaś po statucie Alexandrowym ma iakie summy in castris principalibus, to iest: na ststwach sądowych w wielkorządach będących, zapisane, traci ie. *Ibidem.*

Ani dożywocia na wielkorządach po statucie Krola Władysława ostać się mogą. *Ibidem.*

Ani zastawiane wielkorządy być mogą: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut Alexandrow.

Wielkorządca z Podrządcem swoim, i dwoma Rotmistrzami pieszemi, i ze trzema Urzędnikami, bez ktorych się do wielkorządow obeyść nie może, od pospolitego ruszenia uwolniony: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 420, § Także.—*Vide tit.* Ekonomie.

Wizya.

Wizya nie ma być in causa simplicis injuriae, et proprii laboris, tylko in causis haereditatis, seu fundum tangentibus: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* O dylacyach.

Przy wizyach securitas Iudicii ma być zachowana, i nie maią na nie ieździć w większym, nad dziesięć osob, poczcie, sub poena dupliei 14 marc. *Ibidem.*

Na wizyi przez Komornika, albo Woźnego na pewny dzień złożoney, i aktami ziemsk. albo grodzk. opisaney, gdy strona nie stanęła, sprawę traci. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 937, *tit.* O władzy.

A gdyby sam Urząd na dzień naznaczony, i zapisany ad expediendam visionem, intercedente legali impedimento, nie przyiechał, inny dzień tenże Urząd Podkomorski in sequentibus Terminis Terrestribus złożyć, i nań ziechać będzie powinien. *Ibidem.*

Na wizyi, gdyby strona stronie, albo iawnie groziła, albo ią iawnym gwałtem od wizyi odegnała, albo słowy iakiemi nieuczciwemi nagrawała; tamże przez Urząd maią być na niey poenae in statuto Regni descriptae skazane, i to skazanie ma być do Sądu odniesione, a Sąd za słusznym dowodęm ma ie potwierdzić, według zeznania onego Urzędu. Nihilominus on przekazca albo gwałtownik, na pozew sine beneficio visionis alterius, et absque ulla dilatione odpowiadać według prawa powinien. *Ibidem.*

Od wizyi, ten kto wziął sobie na nię, nie ma dawać więcey Komornikowi, albo Woźnemu, albo obiema nad gr. 3. *Ibidem.*

Po wizyi pozew nie może być burzony; ale Sąd widzenia wysłuchawszy, ma decernere, aby pozwany na pozew odpowiadał, i daley postąpić ad definitivam sententiam. Ieżliby się iednak widzenie z pozwem głownym we wszystkich rzeczach nie zgadzało, iako to: gdyby pozew był o te dobra, a wizya byłaby na inszym mieyscu, albo dobrach, i inaczey, niźli pozew obmawia, odprawiłaby się; z tey przyczyny idzie utrata pozwu, i rzeczy według starego zwyczaiu. *Ibidem*, *f.* 937, *tit.* Po widzeniu.

Ieźliby zaś ktora strona po skazaniu widzenia poprawiła pozwu ku szkodzie drugiey strony, i judicialiter by zadano było od strony przeciwney, juramento evadere powinna, iż nie poprawiła, alias rem, de qua agitur, traci. *Ibidem.*

Gdy pozwany o pooranie roli, albo posieczenie łąk gwałtownym sposobem, albo o iakieżkolwiek krzywdy inne, i gwałty, na widzenie sobie bierze, a po widzeniu, albo też nie biorąc na widzenie, factum omne negat, i prawa na onę rolą, albo łąkę, albo dobra, o ktore iest pozwan, w Sądzie żadnego nie pokazuie, ani się na pokazanie iego bierze, odprzysiądz się ma z świadkami, juxta valorem summae, et taxam in citatione expressam. A tak tylko od onego gwałtu, i szkody wolen będzie, ale łąkę, albo rolą przerzeczoną, albo inne dobra, o ktore pozew dany był, traci, ktore aktorowi do possessyi przyidą, sine ulla ejus, aut successorum suorum contradictione, bo iuż tak od swoich wszystkich spraw, ieźli ktore do tego miał, odstępuie. Ieźli zaś pozwany ukazował prawo iakie, albo obrony prawne, za ktoremi to uczynił, tedy Sąd ex controversia przypatrzywszy się sprawie i sprawiedliwości, i munimentom oboiey strony, to co juris będzie, decernet. *Ibidem*, *f.* 938, *tit.* O odpowiedzi.

Włoka.

Włoka Chełmińska w Mazowszu ma w sobie morgow 30: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 949, *tit.* O rozdziale i pomierze.

Morg in longum ma prętow 30, in latum prętow 10, pręt ma łokci puł-osma; zaczym włoka w kostkę ma prętow 300. Laska łokci 15. Sznur lasek trzy.

Woiewoda, woiewodztwa.

Woiewoda i Kasztelan, Ststą w swym wdztwie być nie mogą, wyiąwszy Ststę Krakowskiego: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* In Capitaneos.

O tymże: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 527, *tit.* De incompatibilibus.

Znowu o tymże cum declaratione: że ani Ststą, ani Urzędnikiem Ziemsk. być nie może w iednym wdztwie, okrom ststwa, a wdztwa, i kasztelanii Krakowsk. ktore podle dawnieyszych statutow społu stać może: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 619, § Gdyż każde.

Wwda lub inny Dygnitarz mimo to prawo otrzymawszy ststwo, upomniony na Seymie lub Seymiku, gdyby go odstąpić nie chciał, eo ipso staie się infamis: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 528, § Proinde quicunque.

Wwdowie osiadłość dostateczną, a niezmyśloną w swym wdztwie mieć maią. *Ibidem*, § Ad evitandas.

Wwdowie officia swoie wiedzieć maią, a ieźli ktoremu nie są wiadome, przez Krola i inne pany nauczony być ma: *a.* 1503, *v.* I, *f.* 293, *tit.* De Officio Palatinorum.

Tak w domu, iako i na woynie Urzędy swe według powinności wypełniać maią. *Ibidem.*

Na Seymikach pod winami bywać maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366, *tit.* Poena.

Także na głownych Rokach bywać powinni byli, pod winami w Statucie opisanemi: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 408, § Casu vero. — *Vide tit.* Absentia.

Rokow przekładać nie maią pod winą sta grzywien: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De non transponendis Iudiciis.

Klucz ieden do xiąg ziemskich chować maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Liber.

Czasu pospolitego ruszenia powiaty szykować maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, *tit.* De progressu ad bellum. — *Vide tit.* Pospolite ruszenie.

Woiewodowie przestrzegać maią, aby czasu woienney wyprawy, po wydaniu wici, nie drożey rzeczy przedawane były, tylko iak przedtym: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 399, § Quia mercatores.

Ciż woźnych stanowić, sądzić, i o ich ubicie winy brać, albo wyciągać maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 42, *tit.* De pignoribus.

Ciż starać się maią o pospolity pożytek, i o sprawiedliwość, żeby w kupowaniu rzeczy nie byli ludzie obciążeni: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, § Querelis.

Ciż w ziemiach swych, miarę, cenę, i obyczay przedawania rzeczy postanawiać maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De rebus. — *Vide tit.* Ustawa.

Woiewoda i Ststa miary zboża i sukien, i innych rzeczy ziemskich na targ przez kmiecie wożonych, i cenę ich układać. i poprawiać maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, *tit.* De fraternitatibus.

Potwierdzony ten statut przez Krola Albrychta: *a.* 1492, *v.* I, *f.* 271, *tit.* De Palatinis.

Znowu przez Krola Alexandra: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 305, *tit.* De pretio.

Także przez Krola Zygmunta I: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 504, § De communitatibus.

I ieszcze przez tegoż: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 568, § Domini Palatini.

Dla lepszey ceny, i stanowienia rzeczy, maią się dowiadywać w postronnych ziemiach, zkąd rzeczy idą, o cenie ich, i według tego słuszny szacunek czynić: *a.* 1505 *v.* I, *f.* 305, *tit.* De pretio.

Mieszczany nad ustawę więcey wyciągaiące, 14 grzywien karać maią, ieźli to na nie przewiedziono będzie: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Palatinorum etc. negligentia.

O tymże: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 367, § Querelis.

Wwda niedbałe w swey powinności około ustaw Rayce, stą grzywien karać, i trzecią część z nich sobie wziąść, a dwie do skarbu oddać ma. *Ibidem*, § Palatinus autem.

Wwda niedbały w Urzędzie swym w miastach popada do skarbu 100 grzywien. *Ibidem*, § Ubi vero.

O tymże. Ale połowica winy do skarbu, a połowica delatori dostać się ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 523, *tit.* De Palatinorum etc. negligentia.

Woiewody skazanie kto nagani, przepada do niego kożuch popieliczy: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De poenis Castellanorum.

Woiewoda Żydow ma sądzić w niezgodzie ich. *Vide tit.* Żydzi.

Wwdowie na zamkach pogranicznych rezydować powinni pod czas gwałtownego na Rzeplitą niebeśpieczeństwa, et interregni. *Vide tit.* Starostowie, starostwa.

Woiewoda Mazowiecki tę na sobie ma powinność nosić, ktorą Wwdowie insi Koronni: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 928, *tit.* Vicesgerentia.

Wwdowie Pruscy każdy w swym wdztwie osiedli być maią: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1270, *tit.* Osiadłość.

Ciż albo ich Urzędy Grodzkie, exekucye w prowincyi Pruskiey czynić maią. *Vide tit.* Exekucya.

Wwdy Połockiego wolna elekcya, na ktorą approbatur privilegium: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 133, *tit.* Approbacya.

Wwdę Czerniechowsk. postanowiono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Temuż mieysce po Wwdzie Parnawskim naznaczono, także Kasztelanowi, i Posłom. *Ibidem.*

Wwdztwo Mazowieckie Dygnitarzom swoim powinno płacić czynsze, i dochody według zwyczaiu dawnego: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 364, *tit.* Palatini.

Wwdztwa Mazowieckiego ziemie przy swoich zwyczaiach, i przywileiach utwierdzono, i zachowano, do prawa iednak Polskiego nie przypuszczono, że praw swoich i zwyczaiow zażywali: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 563, *tit.* Responsio.

Wwdztwa Mazowieck. Szlachtę od naprawy mostow, i grobelnego, osobliwie na rzece Gaci, uwolniono: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 536, *tit.* De pontium etc. structura.

Wwdztwa Mazowieck. ieden albo dwoch Senatorow, czyli Urzędnikow, maią być przydani

Sądowi na Seymie naznaczonemu: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 539, *tit.* De Assessore.

Wwdztwa Mazowieck. obywatele circa incorporationem do Korony Polsk. od ktorey się byli z dawnych czasow oddzielili, to sobie warowali: aby prawa, statutow, i zwyczaiow swych starych używali, i temi się rządzili, i sprawowali. Potym na Seymach Kor. warowali sobie, aby im wolno było zawsze do praw, i statutow Polsk. przypatrzywszy się im dobrze, przystąpić, i z innemi obywatelami Kor. w tym się porownać. Iakoż po namowach, ktore i przedtym na kilku Seymach Walnych za Zygmunta Augusta czynili, i potym wielekroć powtarzali, na Seymie Koronacyi Krola Stefana, wszystkie prawa, przywileie, statuta, zwyczaie, postępek prawa, i seymowe konstytucye Koron. przyięli na wieczne czasy. Że iednak mieli niektore swoie zwyczaie ziemiom Mazowiec. potrzebne, a dla zachowania ubogiey szlachty pożyteczne (*o ktorych Herburt wspomina f.* 277, *tit.* Causae) drugie też acz tymże kształtem w Polszcze obserwowane, ieno że expresse w statucie Polsk. nie masz ich; one sobie warowali, i zachowali. Iakoż na Seymie unanimi totius Reipublicae consensu approbowane, et pro lege, et consuetudine Ducatus Masoviae cum assecuratione onych trzymania, deklarowane są: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 927, *tit.* Mazowsza prawa.

Oprawy Krolowych na dobrach Xięstwa Mazowieckiego nigdy nie maią być czynione. O czym kognicya ma być na przyszłym Seymie: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1022, *tit.* Oprawa Krolowy.

Plura o Mazowszu, *vide tit.* Xiążęta i Xięstwa.

W każdym wdztwie i powiecie W. X. Lit. Roczki po niedziel 3, w Xięstwie Żmudzkim niedziel 4, w powiecie zaś Oszmiańskim po niedziel 3, w Oszmianie i Miadziole sądzić się maią: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 462, § A odtąd iuż.

Wdztwo Smoleńskie przez Krola Zygmunta III z rąk Moskwy rekuperowane ze wszystkiemi zamkami, i przynależytościami, tak iako odeszło było od W. X. Lit. do praw, wolności, Urzędow Ziemskich, iuryzdykcyi, dygnitarstw, statutow i Trybunałow tegoż W. X. Lit. wiecznemi czasy przywrocono, i Kommissarze naznaczeni, aby iako zamek, i miasto Smoleńsk, tak i insze zamki, i armatę na nich, także miasta, ziemie, włości, derewnie ze wszystkiemi należytościami i prowentami ich, dostatecznie zinwentowali, lustrowali, i relacyą tego na przyszłym Seymie uczynili, tego dokładaiąc: iż ieżliby ktokolwiek co z pomienionych rzeczy ad privatum usum obrocił, Instygator W. X. Lit. o to agere ma. Ieżliby iednak kto z Koronnych to uczynił, Instygatora Koronnego ex delatione PP. Podskarbiow tak Koron. iako i W. X. Lit. powinność ta będzie. O co forum na Seymie sub poena solutionis de suo ieżliby Instygator ktory w tym był niedbały: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 195, *tit.* Ordynacya.

Tymże Kommissarzom zlecono o dobra szlacheckie pilnie inkwirować, i to co się czyiey własności służące okaże z pewnych praw, dowodow, z wolą i wiadomością Krolewską przywracać, a oni też co wzaiemnie wzięli dobr do stołu Krolewskiego służących, juxta nexum Unii wracać będą powinni. Po przywroceniu zaś własności szlacheckiey cokolwiek zamkow, ziem, i włości w tym woiewodztwie, w szafunku Krolewskim zostawać będzie, z tych takowych dobr, opatrzenie, kościołom intraty, i Wdzie Smoleńskiemu na słuszne wychowanie iego, także na poratowanie zamku Smoleńskiego i na lud służebny, prochy, kule, i puskarze z wolą, i z wiadomością Krolewską, ciż Kommissarze naznaczyć maią. *Ibidem.*

Zamek Smoleński ze wszystkim, i z włością, ktora do niego z lustracyi należeć będzie, Wdzie Smoleńskiemu teraźnieyszemu do possessyi, i iuryzdykcyi iego, ante omnia, podany być ma. *Ibidem, f.* 197, § Zamek.

Woiewodzie Smoleńskiemu w całym woiewodztwie Smoleńskim i ziemiach iego, przykładem innych woiewodztw W. X. Lit. Sądowych, iuryzdykcya Sądow Grodzkich generaliter należeć będzie. I miasto Smoleńsk ma mu być posłuszne z strony obrony pod czas niebeśpieczny. *Ibidem,* § Iuryzdykcya.

Smoleńska iuryzdykcya, *vide sub tit.* Miasta: Smoleńsk.

W tymże wdztwie wszystkie starostwa, zamki, miasta, włoście, derewnie w szafunku Krolewskim zostawać maią. A Krol według woli i łaski swey pańskiey, bene meritis Szlachcie narodu Polskiego i Litewskiego także i ludziom narodu Moskiewskiego ktorzyby wierni byli, rozdawać one będzie z taką powinnością i kondycyą (ktore każdemu w przywileiu opisane być maią) aby Starostowie na zamkach przysięgą zdawna na Ukrainie zwykłą: iż sami na zamku osobami swemi rezydować maią, i bez listownego pozwolenia Krolewskiego z zamku zieżdżać nie będą, obowiązani byli; a w odiechaniu ktorego z nich, Surrogator ma być naznaczony. Toż się o Woiewodzie Smoleńskim rozumieć ma. *Ibidem,* § Ieszcze też.

Rotmistrze tak na Smoleńsku, iako na zamkach wszystkich inszych do niego należących, maią przysięgać Krolowi, i Rzeczypospolitey. *Ibidem,* § Toż się.

W tymże wdztwie Starostom, i dzierżawcom piąta część prowentow iść ma, ktorzy poczet pewny iazdy, albo piechoty, iako ktoremu w przywileiu iego, juxta proportionem intrat naznaczono będzie, chować maią. Dwie części zaś na wychowanie stołu Krolewskiego do skarbu W. X. Lit. a drugie dwie części na obronę Rzeplitey, i tego tam woiewodztwa z wiadomością Krolewską, i Podskar-

biow W. X. Lit. obracać się maią, z czego liczba na Seymie powinna być czyniona. *Ibidem*, § Piąta część, *et sequens.*

Minutiora bona w tymże wdztwie maią być dawane z tą powinnością, aby czasu niebeśpieczeństwa od nieprzyiaciela służbę ziemską woienną dla obrony tamecznego wdztwa odprawować byli powinni sub privatione bonorum. O co forum na Trybunale W. X. Lit. inter causas officii contra negligentes. *Ibidem*, *f.* 198, § Minutiora.

Przywileie na starostwa, dzierżawy, i inne dobra, także na dygnitarstwa, i urzędy ziemskie, i wszystkie inne pozwy, dekreta, kommissye do wdztwa Smoleńskiego z Kancellaryi W. X. Lit. expedyowane być maią. *Ibidem*, § Przywileie.

Na doglądanie poprawy zamku, przyczynienia prochow, także całości, i dozoru armaty w każdym roku Podskarbi W. X. Lit. Pisarza Skarbowego przysięgłego do zamkow tamecznego woiewodztwa zesłać powinien. *Ibidem*, § Na doglądanie.

Hetman też W. X. Lit. w poczciech i ludziach służebnych, ieźli się według ordynacyi Starostowie na zamkach chować będą, przez Pisarza Polnego przysięgłego każdego roku inkwirować, et in negligentes poenas legum extendować ma. *Ibidem*, § Hetman też.

Potym toż wdztwo Krolewicowi Władysławowi w administracyą i używanie do dalszey Krolewskiey i Rzeplitey woli dano, i onemu zamkow tamecznych opatrowanie poruczono. Warowano iednak: że ta administratio juribus Maiestatis et Reipublicae, i że nadgrody w dobrach extraneis (wyiąwszy niektorych kilka osob cudzoziemskich, ktorzy Krolowi, i Rzeczypospolitey podczas expedycyi Moskiewskiey zasłużyli się) rozdawane być nie maią, tylko ludziom zasłużonym tak świeckim, iako duchownym, indigenis Polskiego, Litewskiego, Inflantskiego narodu, i z narodu Moskiewskiego tym, ktorzy wiary swey statecznie Krolowi, i synowi iego, i Rzeplitey dotrzymali. A ieźliby ktory extraneus, krom publiczney seymowey uchwały, ważył się co uprosić, ad cujusvis instantiam na Seymie sprawić się ma peremptorie sub poena amissionis bonorum, ktorych część fisco, część delatori cedet: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 368, *tit.* Ordynacya.

Tamże niż Iudicia ordinaria, mianowicie Ziemstwa i Grody postanowione będą, w rożnicach między tamecznemi obywatelami zachodzących, rozsądek przy Krolewicu iako Administratorze zostawać będzie, salva appellatione do Krola. A o poddanych oyczystych, i szlacheckich, ktorzyby tam byli, według praw dawnych oboyga Narodow sprawiedliwość ma być czyniona, i bez żadney zwłoki tym, czyi się pokażą, wydani być powinni. *Ibidem.*

Z strony przywracania dobr tamże szlacheckich constit. a. 1613, reassumitur. *Ibidem.*

Chorąstwa, i insze urzędy ziemskie obywatelom tamecznym oboyga Narodow Krol iak nayprędzey ma rozdawać, i Krolewicowi Władysławowi na opatrzenie stołu iego wakans, dignitati ipsius conveniens, dać pozwolono. *Ibidem.*

Reassumowano pomienione a. 1613 et 1620 konstytucye z tą deklaracyą: aby obywatele tameczni kondycyom, w przywileiach onym danych wyrażonym, dosyć czynili, a gospodarze, ktorych powinni w domach swych zamkowych mieć, na każdą ćwierć roku popisowali się, i żywność na pułroka żeby każdy miał w domu, sub poenis etc. *quod vide late in constitutionibus a.* 1629, *v.* III, *f.* 660, *tit.* Warunek.

Do tegoż wdztwa Kommissarze z Seymu naznaczeni, aby praesidia, i obronę Smoleńska, Staroduba, i zamkow przyległych, stosuiąc się do pierwszych konstyt. a. 1613 et 1629 bez ciężaru Rzeplitey opatrzyli, i w ryzę wprawili, i daniny Krolewskie między ludzie służebne pomiarkowali. Co wszystko, nic absoluta potestate nie czyniąc, na przyszłym Seymie referre powinni. A ieźliby kto prawo dziedziczne na ktorekolwiek dobra tameczne pretendował, a do trzech lat, od konstytucyi teraźnieyszey, dobr tych prawem nie dochodził, tracić ie ma wiecznemi czasy. Z danin tamecznych nie za Dworem, ale do ordynaryinego Sądu Ziemskiego albo Grodzkiego ordynaryinym processem salva appellatione do Trybunału W. X. Lit. obywatele in causis fundi pociągani być maią, sub poena evocationis extra forum; wyiąwszy causas pro cognitione privilegiorum, ktore decisioni Regiae należeć będą. Też daniny, oneri donatywy na apparat woienny pozwoloney, subjacere nie maią: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 950, *tit.* Smoleńskie.

Newelscy, Krasnohorodzcy, i Siebiescy obywatele abhinc dla odległości mieysca nie do iuryzdykcyi wdztwa Smoleńskiego, ale do Połockiego wdztwa z Sądami, i poborami wiecznie należeć będą. *Ibidem*, *f.* 952, § A Newelscy.

Drudzy Kommissarze do tegoż wdztwa naznaczeni dla uspokoienia onego z woiewodztwem Czerniechowskim w granicach. *Ibidem*, *f.* 951, § Przytym, żeby.

Declaratur ratione fori ta konstytucya a. 1638 iż obywatele wdztwa Smoleńskiego w żadnych sprawach swoich z dobr tamecznych ziemskich, excepta cognitione privilegiorum, ktora Sądowi Krolewskiemu należy, nullo alio praetextu post Curiam Regiam pociągani być nie maią, sub poena duplici evocationis, o ktorą forum na Trybunale W. X. L. lecz in ordinario foro Sądu Ziemskiego i Grodzkiego ordynaryinym processem conventi, salva appellatione do Trybunału W. X. Lit. sprawować się maią. A Miernicy włoczni na pierw-

szym Seymiku Gromnicznym pomiary swe rękami swemi, i czterech Deputatow na to wysadzonych, podpisane, Podkomorzym woiewodztwa tego oddać maią, i bez tychże Podkomorzow dobr nikomu mierzać nie będą, sub poena, et foro supra scriptis: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 17, *tit.* Evocatio.

Znowu insi Kommissarze na poprawę zamku Smoleńskiego (ponieważ kommissya 1638 do effektu nie przyszła) naznaczeni, ktorzy o włokach piechocie Kozakom naznaczonych, a ieźli z nich służbę odprawuią, także wiele się winno piechocie, inquirere maią: *a.* 1643, *v.* IV, *f.* 68, *tit.* Obrona Smoleńska.

Do wdztwa Smoleńskiego Łoiowskie, i Lubeckie ststwa należą. *Vide tit.* Starostowie, starostwa.

Lubeckiego traktu obywatelow przez woynę Szwedzką w woysku W. X. Lit. zostaiących, według regestru onych, od Hetmana W. X. Lit. podpisanego, przy prawach onym na grunta i possessye ich zdawna nadanych, sine aggravatione od Ststow Lubeckich zachowano, i konfirmacyą praw ich z Kancellaryi W. X. Lit. wydaną, approbowano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 536, *tit.* Gratitudo.

Obywatelom wdztwa tegoż, i ststwa Starodubowskiego sprawy in quovis Subsellio będące, ad feliciora tempora suspendowano. *Vide tit.* Sprawy, *tit.* Długi.

Exulibus tamecznym ukontentowanie naznaczono. *Vide tit.* Kommissye.

Woiewodztw Poznańskiego, i Kaliskiego podczas woien pogranicznych, in casum periculi wpadnienia za granicę Koronną kup żołnierskich, obrona postanowiona: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 548, *tit.* Beśpieczeństwo.

Znowu: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 685, *tit.* Obrona domowa.

Reassumowano in toto konstytucyą a. 1631 do przyszłego Seymu, i więcey przydano: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 710, *tit.* Beśpieczeństwo.

O tymże konstyt. a. 1627 et 1631 reassumowano. Co i ziemi Wieluńskiey służyć ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 815, *tit.* Beśpieczeństwo.

Znowu o obronie tychże wdztw: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 878, *tit.* Laudum.

Znowu o teyże według pomieniony konstytucyi a. 1631, ktorą wdztwo Poznańskie i Krakowskie, i Xięstwo Oświecimskie, i wdztwa Sandomirskie, Kaliskie, Sieradzkie, i ziemie Lwowska, Przemyślska, Sanocka, i wdztwa Bełzkie, Płockie, i ziemie Wizka, Ciechanowska, Rożańska, Liwska, także Podlaskie i Rawskie wdztwa przyięły: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 417, *tit.* Obrona domowa.

Znowu reassumuntur superiores constit. a. 1631 et 1635 woiewodztwom Poznańskiemu i Kaliskiemu o obronie: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 485, *tit.* Obrona.

Plura o tym vide tit. Pospolite Ruszenie, *et tit.* Lauda.

Też wdztwa warowały sobie iż coby na praesidium i municyą u siebie wydały, ma im to być w skarbie w podatkach tychże wdztw przyięto: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 622, *tit.* Fortyfikacya Poznańska.

Wdztwu Poznańskiemu in futurum, ieżeliby iakie podatki, w ktore Drahimskie ststwo wchodzi, Rzeplita uchwaliła, z taryffy tego podatku deces (ponieważ nil contribuit to ststwo do pomienionego wdztwa) w skarbie Koronnym ma być potrącony, i pro persoluto przyięty: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 585, *tit.* Deklaracya.

Wdztwo Czerniechowskie na dwa powiaty, Czerniechowski i Nowogrodzki podzielono: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 865, *tit.* Ordynacya.

Toż z ststwem Czerniechowskim absque ulla incompatibilitate przykładem wdztwa Kiiowsk. trzymane być może. *Ibidem.*

O niepokazaniu praw na maiętności dziedziczne tego wdztwa, i de securitate bonorum et honorum. *Ibidem.*

Tegoż wdztwa Sądy w Trybunale Lubelskim po Bracławskim wdztwie, *vide tit.* Trybunał.

Wdztwa Pruskie in causis tylko executionis rei judicatae poenam 50 marc. ponosić maią, a in simplicibus causis, et crudae citationis poenam 3 marc. *a.* 1633, *v.* III, *f.* 828, *tit.* O penach.

Okazowaniu też wdztwa nie podległy. *Vide tit.* Okazowanie.

Tymże Pruskim warowano: iż cokolwiek na opatrzenie, i restauracyą fortec, iako i na proporcyonalną in casum alicujus periculi obronę, z podatkow dadzą, to im circa coaequationem dalszych podatkow przyięto będzie: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 410, *tit.* Securitas.

Bez nich Seymy in posterum concludi nie maią. *Vide tit.* Pospolite ruszenie.

Wdztwo Podlaskie do Korony przywrocone, i przywiley na to: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 745, *tit.* O ziemi Podlaskiey.

Na chorągwiach używać ma Orła. *Ibidem,* § Też postanawiamy.

Insze contenta tego przywileiu tu położone, pod rożnemi tytułami znaydziesz.

Krzywdy i dolegliwości tey ziemi, ktore się tam nad przywiley restitutionis dzieią, Rewizorowie pewni na Seym odnieść maią: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 929, *tit.* Rewizya Podlaska.

Wdztwu Podlaskiemu reassumowano konstytucye o przywileiu incorporationis onego, exceptis litis pendentiis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* Zamknienie exekucyi.

Temuż wdztwu i ziemi Łukowsk. dwie włoce w iednę na hybernę rachować roskazano. *Vide tit.* Podatki.

Temuż wdztwu prawa wszystkie, i przywileie in toto reassumowano, i warowano, salvis modernis possessoribus, et salvo moderno possessore ststwa Brańskiego, ktoremu ex beneplacito Rzeplitey, i za konsensem tegoż wdztwa cessit pomienione ststwo. Co iednak in sequelam na potym trahi nie ma: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 106, *tit.* Warunek.

Toż wdztwo, konstytucyą de potioritate jurium wdztwu Wołyńsk. służącą, in toto przyimuie: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 355, *tit.* Securitas dobr.

Wdztw spustoszonych securitas bonorum et honorum w reces na dwoch Seymach odprawionych poszła, *in a.* 1649, *v.* IV, *f.* 272, *et f.* 296, *tit.* Reces.

A o wdztwach Ukraińskich i Podolskim, i o ziemi Halick. także o powiatach Krasnostawskim i Latyczowsk. ratione także securitatis honorum et bonorum, *vide supra tit.* Sprawy, *et tit.* Podatki.

Wdztw Ukraińsk. Seymiki, i elekcye wszelakie w Włodzimierzu odprawować się maią, poki ad possessiones dobr swoich nie przyidą: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 634, *tit.* Seymiki i elekcya.

W wdztwach Ukraińsk. Kiiowskim, Bracław. Czerniechow. gymnasia, szkoły, i drukarnie stawiać wolno, i libere nauki odprawować, i xięgi drukować wszelakie in controversiis religionum, sine laesione tamen Majestatis Regiae, absque scommatibus na Krola Imci. *W Kommissyi Hadyackiey*, *ibidem*, *f.* 639, § Gymnasia.

Wdztw tychże exules ritus Romani tak duchowni, iako i świeccy za naznaczeniem czasu uniwersałami Krolewsk. i Hetmana woysk Zaporozk. każdy do swey własności wrocić się ma. *Ibidem*, *f.* 642, § Privatis.

Plura, *cokolwiek tym woiewodztwom w kommissyi Hadyackiey pozwolono iest*, *vide sub titulis propriis.*

O depaktacyi, i dezolacyi wdztw Kiiowskiego, i Wołyńsk. *vide tit.* Trybunały.

W wdztwach Kiiowskim, Bracławsk. i Czerniechow. po woynie a. 1648 iako obywatele mieli dowodzić szlachectwa, i dziedzictwa na dobrach, ponieważ akta ziemskie i grodz. zginęły, *vide tit.* Szlachcic, *tit.* Dobra.

Securitas bonorum tych wdztw, także Wołyńskiego, i długow co za securitas, *vide tit.* Dobra.

Tegoż, i innych Ukraińskich wdztw dygnitarstwa, i urzędy, *vide tit.* Urzędy.

Wwdztwo Kiiowskie przy swoich starodawnych granicach perpetuo ma zostawać: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 761, § Obiecuiemy też.

Wdztwom Kiiowskiemu, Smoleńsk. z powiatem Starodubowsk, i Czerniechowskiemu z powiatem Nowogrodz. diploma dane, ręką Krola, Prymasa i Marszałka Poselsk. podpisane, approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 918, *tit.* Approbacya.

Przywiley exulantow wdztwa Smoleńsk. i powiatu Starodubowsk. na Koronacyi dany, approbowano, i dobra in reclinatoria exulantow wydzielone przyznano, pod ktore prawo dobra Krolewskie w wdztwie Połock. in vim reclinatoriorum rozdane, pociągane być nie maią: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 78, *tit.* Reclinatoria.

Wdztwu Bełzkiemu warunek względem zapłaty trzem chorągwiom, *vide tit.* Approbacye.

Tegoż wdztwa powiatow takowy porządek postanowiono wiecznemi czasy: że po powiecie Bełzkim powiat Grabowiecki z ziemią Buską alternatę (przykładem ziemi Chełmskiey z Halicką) tak Urzędnicy Ziemscy na Seymikach, iako i same powiaty podczas pospolitego ruszenia zachować maią, powiat zaś Horodelski po nich, według przywileiu incorporationis, i zwyczaiu dawnego: *a.* 1670, *v.* v, *f.* 67, *tit.* Porządek.

Wdztw sądowych intratnych w W. X. Lit. donativa simpla wchodzić do skarbu W. X. Lit. powinna. *Vide tit.* Podatki.

Wdztw Połockiego, Witebsk. Mścisławsk. i powiatow Orszańskiego, Mozyrsk. i Rzeczyck. etc. obywatelom securitas ratione spraw in quovis Subsellio będących, *vide tit.* Sprawy, *tit.* Długi.

Wdztwa Połockiego obywatelom niektorym, ktorych regestr ręką pana Wwdy Wileńsk. Hetmana W. X. Lit. iest podpisany, reskrypt approbowano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 811, *tit.* Approbacya reskryptu.

Wdztwa tegoż części obywatelom exulibus ukontentowanie naznaczono. *Vide tit.* Kommissye.

Wdztwo Krakowskie warowało sobie: że nowych podatkow na obronę domową prywatną uchwalać nie ma: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 506, *tit.* Approbatio laudorum.

Wdztwu Podolsk. konstytucye, de restauratione dobr wszystkich spustoszałych reassumowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 853, *tit.* Deklaracya.

Temuż pozwolono postawić sposob wyprawy Pobereżnikow, albo Kiianow. *Vide tit.* Lauda.

O Kozakach, alias buntownikach w tymże wdztwie, *vide tit.* Swawolni ludzie.

Wdztwu Podolsk. i Kamieńcowi na praesidium ludzi konnych 200 przydano, in a. 1655. *Vide sub tit.* Miasta: Kamieniec.

Tegoż wdztwa obywatelom tym tylko, ktorzy żadnych protunc nie maią osiadłości, i z Podola wypędzeni, summę 20,000 zł. z skarbu Koron. wyliczyć naznaczono, a samych, iako wygnańcow protunc od pogłownego, i innych podatkow publicznych pro una vice tantum uwolniono, i deklarowano: iż do pospolitego ruszenia należeć nie maią ci, ktorzy w służbie Rzeplitey expedycyą przeciwko Turkom odprawować in personis będą. Ci iednak wszyscy, ktorzy w inszych woiewodztwach swoie maią fortuny, ad omnia contributionum genera należeć będą; także ci, ktorzy żołd brać będą, zostaiąc pod chorągwiami, pogłowne dawać będą: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 124, *tit.* Ukontentowanie exulum.

In rem tegoż wdztwa skrypt ad archivum dany, approbowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 461, *tit.* Approbatio.

O podziale summy z wybrańcow, obywatelom tamecznym pozwoloney, *vide tit.* Kommissye.

Wdztwo Podolskie, subveniendo desolationi iego, od wszystkich podatkow Rzeplitey na

lat 10 uwolniono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 62, *tit.* Libertacye.

W wdztwie Płockim pewne wsi rewidować pozwolono, aby się wiedzieć mogło, iak wiele płacić maią. *Vide tit.* Rewizye.

Wdztwo Wołyńskie do Korony przywrocone, i przywiley o tym: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 752, *tit.* O ziemi Wołyńskiey.

Statutem Litewskim ma się sądzić. *Ibidem*, *f.* 756, § Osobliwie.

Na chorągwiach przy swoich dawnych herbach ma Orła zażywać. *Ibidem*, *f.* 758, § Naostatek.

Insze tego przywileiu puncta resoluta sunt suis locis.

W wdztwie Wołyńskim causae potioritatis żadney taxie nie podlegaią, ale ieżliby chciał posterior creditor vindicare dług swoy in quibusvis bonis, może primos possessores wykupić; dziedzictwa zaś otrzymane przed poślednieyszemi kredytorami, i legatami, maią in suo zostawać robore, non obstantibus quibusvis decretis; perpetua lex: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 122, *tit.* Securitas dobr.

Że wdztwu Wołyńskiemu, względem pretendowanych przez woyska W. X. Lit. szkod W. Podskarbi W. X. Lit. summę 110, 000 zł. wypłacić assekurował się, tedy onego ewinkuiąc, ex remanentia wypłaconych 4 ćwierci woysku zwinionemu, i z czopowego szelężnego i hyberny, ktore przy wdztwach, i powiatach zostało, satysfakcyą naznaczono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 79, *tit.* Declaratio satisfactionis.

Woiewodztwa Wołyńskiego krzywd, i szkod dochodzenie W. X. Lit. *vide tit.* Kommissye.

W wdztwach Ruskim, Podolsk. Podlask. i Ukraińskich nie godzi się dobr dziedzicznych upraszać pro Regalibus. *Vide tit.* Dobra, *et tit.* Exekucye.

Wdztwo Bracławskie insimul z stswem Winnickim pro una vice trzymać pozwolono W. Iędrzeiowi Potockiemu Wwdzie Bracławsk. ea conditione, aby zawdy przy rezydencyi in praesidio miasta Winnicy miał obecney 200 piechoty własnym kosztem swoim: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 855, *tit.* Woiewodztwa Bracławskiego securitas.

Wdztwa Lubelsk. i powiatu Stężyck. ruinę, i szkody przez obozy pospolitego ruszenia w przeszłym roku poczynione, Kommissarzom na to naznaczonym obaczyć, i tego wszystkiego relacyą na Seymie uczynić kazano, do podatkow iednak na tym Seymie uchwalonych wypłacenia rowno z inszemi wdztwy nalażeć powinni: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 117, *tit.* Kommissya.

Wdztwo, czyli ziemia Sandomirska, ani in toto, ani in parte zastawiona być nie ma, a tym mniey ani darowana, ani zapisana: *a.* 1481, *v.* I, *f.* 231, *tit.* Litera obligatoria.

Na ziemię Sandomirską ktoby iaki zapis przyiął, ten tym samym byłby iawnym Rzeplitey nieprzyiacielem, i zdraycą. *Ibidem*, *f.* 233, *vers.* 1mo.

Ziemi Sandomirskiey przywileie Krol Alexander potwierdził: *a.* 1501, *v.* I, *f.* 291.

W wdztwie Sandomirskim poddani ubodzy zastąpieni w podatkach przez fundacyą Lipnickiego. *Vide tit.* Fundacye.

Wdztwa Witebsk. obywatele na fortecy Witebskiey do Moskwy zabrani, i tam przez 14 lat w więzieniu zostaiący, *vide tit.* Wieża.

Rekuperowanych specificationem in volumen legum inkorporowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 533, *tit.* Specificatio więźniow.

Wwdy Witebskiego wolna elekcya że być ma, przywileie wdztwu temu nadane na wolną elekcyą, approbowano, salvo moderno possessore: *K. L. a.* 1699, *v.* VI, *f.* 79, *tit.* Approbatio przywileiu.

Wdztwa Brzeskiego Lit. obywatele, gdy na spuszczenie własnego zboża iurament w Grodzie Mielnick. wykonany autentyczny pokażą, iuż więcey do drugiego pociągani nie maią być: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 629, *tit.* Indemnitas.

Wdztwu Trock. konstyt. a. 1641 o żołnierskich przechodach powiatom Mozyrsk. i Rzeczyck. służącą, in toto cum poenis ibidem expressis reassumowano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 120, *tit.* O przechodzeniu żołnierskim. — *Vide tit.* Żołnierz.

Do wdztwa Pomorskiego reincorporantur powiaty Lemburski, i Bytowski: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 13, *tit.* Ordynacya.

Circa libertates, privilegia, praerogativas, et praeeminentias z strony Sądow Ziemskich też powiaty conservantur, do ktorych podług prawa korrektury, i zwyczaiow innych ziem Prusk. Sędziow obiorą, ktore Sądy w mieście Lemburgu po innych wdztwa Pomorskiego powiatach, juxta hoc idem jus correctum, odprawować się maią. Do Trybunału Piotrkowsk. spolnie i z inszemi obywatelami wdztwa Pomorsk. także i do elekcyi Deputatow na Trybunał in loco solito w Starogardzie należeć będą. Item Posłow dwoch na Seymik generalny ziem Prusk. i Seym Walny Kor. przykładem inszych powiatow tegoż wdztwa obierać, i posyłać będą. Donacye, dekreta, kontrakty wszystkie, ktore się za Xiążąt Pomorskich stały, i skończone są, do exekucyi przyszłey cale zachowano. A ktore w processach nie skończone zostały, jure Regni, et correcturarum terrarum Prussiae determinowane być maią. Zachowana też ma być Szlachta tameczna starożytna, a nie advenae, tych powiatow w wszelakich wolnościach, i prawach iak insi obywatele Koronni, exemplo aliorum nobilium terrarum Prussiae, i okazowanie swoie pod Lemburgiem, iako w powiecie pogranicznym odprawować będą, salvis proventibus ad Capitaneum Bytoviensem pertinentibus. *Ibidem.*

Potym, gdy przez pacta conventa na przeszłym Seymie approbata, te powiaty Kurfirsztowi

Imci Brandeburskiemu in feudum cesserunt; reskrypt Iana Kazimierza w Poznaniu dnia 19 Grudnia r. 1657 z mnieyszey Kancellaryi Kor. wydany, i inne wszystkie pomienionym powiatom hoc nomine dane assekuracye, i deklaracye in toto approbowano, i onych przy dawnych wolnościach, honorach, prerogatywach, zwyczaiach, i dobrach ziemskich, uti haereditariorum, allodialium wolney dyspozycyi, tak iak w Koronie ab immediata incorporatione ad Regnum zażywali, zachowano. Dla czego inscriptiones authenticae, et manuales contractus, intercisae, et quaevis publicae, et privatae transactiones, processus, decreta quaevis ac Tribunalitia, suum robur, et valorem mieć maią, et casu amissorum, vel quovis modo amittendorum bonorum terrestrium, wolny do Krola i Rzeplitey rekurs onym, et eorum posteris zostawiono; salvo jure bonorum, et personarum ecclesiae Catholicae Romanae, ktorych usus et exercitium religionis cum plena, prout ante, jurisdictione episcopali, et jure patronatus, komu z prawa należy, absque ullo impedimento maią być in toto zachowane: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 617, *tit.* Securitas.

Lemburskiego i Bytowskiego powiatow securitatem jurium, et libertatum, reassumuiąc konstytucyą a. 1659 et in omnem casum alicujus pressurae, vel periculi, wolny onym rekurs do I. K. Mci, i Rzeplitey zostawiono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 60, *tit.* Utwierdzenie securitatis.

W wdztwach Brzeskim-Kuiawskim i Inowrocławskim pluralitatem in electione iako Deputatow na Trybunał, tak i Posłow na Seym namowioną, konfirmowano: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 727, *tit.* Approbatio pluralitatis.

Wdztwu Chełmińsk. do starostwa kowalewsk. ex primis vacantiis ststwo ktore, albo Krolewszczyznę przyłączyć obiecano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 623, § A że woiewodztwo.

Wdztwo Mazowieckie nie podpada pod exekucyą statutu Alexandrowego, aż do dania, i uprzywileiowania statutow, i wolności iego za Zygmunta I, za ktorego panowania, do Korony per successionem przypadło: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 612, § Co się tknie dobra.

Inkorporowano toż wdztwo na Seymie Piotrkowskim a. 1529. O czym namienia konstytucya *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1454, *tit.* O pozwach.

Trybunał w Sądach i dekretach swoich, podług excepcyi wdztwu Mazowieckiemu służących, zachować się ma zawsze: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 704, *tit.* Excepta Mazowieckie.

Wdztwom Mazowieckiemu, Podlaskiemu, Lubelskiemu i ziemi Chełmskiey z woyskiem W. X. L. kommissya naznaczona. *Vide tit.* Kommissye.

Powiat Belski do Koronnych praw przypuszczony, za Zygmunta Augusta: *a.* 1547, *v.* I, *f.* 587.

Ziemia Drohicka do Koronnych praw przypuszczona za Zygmunta I w Wilnie: *a.* 1516, *v.* I, *f.* 384.

Powiatow Horodelsk. i Grabowieck. lauda na podymne iedno na armatę zamku Grabowieckiego uchwalone, approbowano, i podatku tego wydania, kto go ieszcze nie wydał, czas do S. Iana Chrzciciela blisko przypadłego prolongowano. A ktoby natenczas nie wydał, penom w deklaracyi na przyszłym Seymie o to podlegać będzie, podług konstytucyi a. 1629. Ta zaś armata, ktora ma być nowo postanowiona, i sporządzona, perpetuis temporibus według pomienionego laudum w zawiadowaniu i schowaniu Ststy, i Woyskiego Grabowieckiego zostawać ma. A Woyski Grabowiecki na potym nie może być, ieno ktoryby w tym powiecie miał niezmyśloną possessyą, i w niey rezydował: *a.* 1674, *v.* IV, *f.* 125, *tit.* Deklaracya.

Wdztwom i ziemiom, w ktorych przez nieprzyiaciela acta popalone są, i zniesione, co za securitas honorum et bonorum, *vide tit.* Szlachcic.

Wdztwo Ruskie, *vide tit.* Ziemie i powiaty.

Woiewoda Multański hołd czynił publicznie Krolowi Kazimierzowi: *a.* 1485, *v.* I, *f.* 237. Przysięga iego, *Ibidem*, *f.* 238, *tit.* Iuramentum.

Wołanie do Sądu.

Wołanie do Sądow, prawuiących się porządnie być ma według regestru: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 8, *tit.* Quis modus.

Plura vide tit. Sądy.

Wolności.

Wolności wszystkie Polskie są potwierdzone od Krolow Polskich. *Vide tit.* Konfirmacye.

Wolnością i swobodą obdarzeni od poborow (krom czopowego) są wolni, poki wolność ich trwa: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Ut de agris.

Na wolności, albo nowinie osadzony nie może się z mieysca swego ruszyć, aż owę nowinę wyrobi: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 79, *tit.* De libertate.

Wolności kościelne, *vide tit.* Kościoły, *tit.* Duchowni.

Wolności szlacheckie, *vide tit.* Szlachcic, *tit.* Seym.

Plura o wolnościach vide tit. Libertacye.

Wołochowie i Serbowie, vide tit. Loźni.

Woły.

Woły cudze nie maią być gwałtem brane: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 35, *tit.* De receptione boum.

Woły kupieckie do Niemiec nie przez Margrabską ziemię, ale przez Głogow pędzone być maią: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 394, *tit.* Prohibitio.

Woły, w ciąży przedtym bywały brane. *Vide tit.* Ciąża, *tit.* Poena.

Wołow dwoch zabraniem pro contumacia karano: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 15, *tit.* De contumacia.

Woły nie na inszych mieyscach cudzoziemcy kupować maią, tylko po iarmarkach pogranicznych: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 685, § A na tych. — *Vide tit.* Iarmarki.

Ale w domach szlacheckich, nie czekaiąc tych iarmarkow, wolno im woły zimowane i powołowczyznę, według konstytucyi a. 1550 kupować, i za granice bez myta wygnać, ktora wolność, i Polskim kupcom służyć ma. *Ibidem.*

I samemu szlachcicowi wolno wiecznemi czasy woły przez zimę wykarmione za granicę, kędy chce, wygnać bez wszego hamowania. *Ibidem.*

Wołow żaden kupiec Koronny, oprocz cudzoziemcow, nie ma za granicę wyganiać, sub amissione onych. Czego Stście czwarta część iść ma, etc. *Ibidem*, § A tego strzedz.

Reassumowano to, deklaruiąc: iżStstowie i dzierżawcy doglądać tego maią: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 720, *tit.* Iarmarki; — *fusius vide tit.* Kupcy, *tit.* Iarmarki.

Wołow trawnych, i karmnych do Gdańska prowadzić nie godzi się wodą, tylko lądem: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 686, § A co się tycze Gdańska.

Woski.

Woskow zakupowanie, *vide tit.* Monopolia.

Woyna.

Woyna na Seymie ma być uchwalona: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De bello.

O tymże cum declaratione: że ani o woynie, ani o pospolitym ruszeniu nie ma Krol nic poczynać bez pozwolenia wszystkich Stanow na Seymie: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 898, *tit.* O woynie.

O tymże, iisdem verbis. *Ibidem*, *f.* 918, § O woynie.

O tymże, okrom gwałtowney potrzeby: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 479, § Et quia incerta est.

O tymże, i że Krol bella offensiva sąsiadom inferre nie ma sine consensu omnium Ordinum; ieźliby iednak iakim przymierza gwałceniem, albo niespodzianym, a nagłym impetom okazyą dali, natenczas według przysięgi swoiey, i praw dawnych, staraniem swoim obronę obmyśliwszy, za zdaniem Senatu znosić ich będzie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 1, *tit.* Poparcie woyny.

Znowu: iż Krol żadney woyny ullo praetextu wszczynać nie ma bez proponowania na Seymiki, i bez pozwolenia zgodnego, iawnego, i wyraźnego na Seymie wszech Stanow, a to pod obowiązkiem w prawie wyrażonym. Lecz dla gaszenia iakiego nagłego (gdyby przypadło) niebeśpieczeństwa, powinien z dokładem PP. Rad, ktorychby na prędce dosiądz mogł, zabiegać niebeśpieczeństwu według powinności Krolewskiey: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 163, *tit.* O podnoszeniu woien.

O tymże lege perpetua warowano: iż bella offensiva podnosić, bez wiadomości i wyraźnego konsensu Rzeplitey Krol nie powinien: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 929, *tit.* O supplementach.

O tymże, *vide tit.* Woysko, *tit.* Krol.

O tymże: *in Pactis Conventis Krolow*, *iako to:* *a.* 1632, 1648, 1668, 1674, 1697, 1736.

Że przed woyną Seymiki Powiatowe składane być maią: *vide a.* 1496, *v.* I, *f.* 270, *tit.* De locis.

Woienney służby przed laty duchowni winni nie byli z dobr swoich: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 481, § Et quoniam. — *Plura vide tit.* Duchowni.

Szlachta i Rycerstwo powinni. *Vide tit.* Szlachcic.

Ociec syna, brat brata niewydzielonego, za się wyprawić może. *Vide tit.* Syn.

Woynę powinien każdy Rycerski człowiek według wielkości maiętności swych, i dochodow, z pewną liczbą zbroynych: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 44, § Sed quia.

Woienney expedycyi podlegli mieszczanie dobra ziemskie trzymaiący: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 305, *tit.* De civibus.

Woienną służbę kto z prawa winien, tego Krol excypować nie ma, krom chorych, albo starych, albo na usługach Rzeplitey będących: *a.* 1520, *v.* I, *f.* 392, *tit.* Castellanorum facultas.

Woyny in personis suis nie powinni w leciech bardzo podeszli, chorzy, wdowy, minorennes, duchowni, co dobra ziemskie trzymaią; wyprawić iednak z dobr swoich, iako kto przemoże, idoneos maią, i chorzy veram infirmitatem suam według statutu z czterema świadkami wywodzić powinni: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 416, § Patres familias.

I co pogorzeli recenter, każdy iednak powinien to potym samo-trzeć poprzysiądz; co i o miastach pogorzałych, ktorymby libertacya według prawa pozwolona nie expirowała, rozumieć się ma. *Ibidem*, *f.* 421, § A w ciągnieniu.

Ale szlachta nieosiadła co summy maią, podług konstyt. a. 1578, także zastawnicy wszyscy, i arendarze powinni podlegać temu ciężarowi. Arendarzom iednak wolno przy panach, co od nich maiętności trzymaią, poczet słuszny wyprawić. *Ibidem*, *f.* 416, § Szlachta.

Na woynę ktorzy in suis personis non tenentur, tych ma być osobliwa chorągiew, iako to: xięży, wdow, chorych, sierot, etc: *a.* 1544, *v.* I, *f.* 584, § Proprium praeterea.— *Vide plura tit.* Pospolite ruszenie.

Porządek w ciągnieniu na woynę iaki ma być: *vide a.* 1544, *v.* I, *f.* 584, § Profectio.

O tymże: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 401, *tit.* De progressu ad bellum.

Każdy pod swą chorągiew stawić się ma: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 3, § Ius militare.

Każdy stawić się ma we 4 niedziele na mieysce ostatniemi wiciami naznaczone. *Vide tit.* Wici.

Na woynę ruszenie porządne, i ku obronie, nie ku skazie Rzeplitey obracane być ma: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 401, *tit.* De progressu.

Woienne pieniądze ktoby wziął na woynę, a nie czyniłby zadosyć, ma być przez Ststę bez pozwu imany: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, § Quicunque.

Żywności, i innych potrzeb, ieźliby kmiecie, i inni chłopi do obozu nie chcieli wozić, tedy sam Kasztelan do bliższey wsi posłać ma sługi, ktorzy potrzeb za pieniądze dostaną: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 401, § Et si rustici.

Statut Kazimierza W. przeciwko tym, ktorzy na woynę idąc, szkody duchownym czynią, utwierdził Władysław Iagiełło: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 112.

Na woynę, gdy się Krol za granicę ruszy, każdemu z sobą służącemu super hastam po pięć grzywien ma płacić: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Ad bellum.

O tymże: *a.* 1422, *v.* I, *f.* 91, § Item quod quando.

Casu quo ultra spatium duorum annorum na woynę Krolby się nie ruszył, tę pięć grzywien przepadać maią. *Ibidem.*

Na woynie, ultra limites Regni poniesione damna, Krol Szlachcie refundere ma, et pro captivitate satisfacere: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 91, § Item promittimus.

Na woynie zaś intra limites Regni contra aemulum podiętey pro sola captivitate nadgrodzić ma. *Ibidem*, § Metas vero.

Na woynę z tych dobr ma się każdy stawić, gdzie go wici zaydą, z inszych zaś dobr wyprawę przyzwoitą uczynić: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, *tit.* De quibus bonis.

Woienney Rady, ad casum woyny Tureckiey, ordynacya stanęła: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1319, *tit.* Deputaci.

Potym zniesiona: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Takoważ znowu kilka razy uczyniona była. *Vide tit.* Deputaci.

Krol czasu woyny, działa, prochy, puszkarze opatrywać ma: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 898, § A czasu woyny.

O tymże: *iisdem verbis. Ibidem*, *f.* 918, § A czasu woyny.

Ale iuż na to kwartę ordynowano. *Vide tit.* Armata.

Woyny Moskiewsk. poprzeć Krolewicowi Władysławowi pozwolono: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 272, *tit.* O Moskwie.

Na poparcie to, pewne potym Kommissarze naznaczono: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 323, *tit.* O Moskwie.

Woyna do Moskwy dla złamania przymierza, i na państwa nastąpienia: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 786, *tit.* Woyna.

Woyna z Szwedami postanowiona, na ktorą Stany Kor. i W. X. Lit. woysko powiatowe stawić obiecały, gdy będą przez uniwersały obwieszczone. Na co im Seymiki postanowiono, na ktorych podatki, iakie sobie na tę wyprawę namowią, by też i czopowe duplikowane, ktore na armatę pozwalaią, approbantur, i aby od wszystkich wydane były, (w czym się żadne miasta excypować nie będą mogły) cavetur: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 849, *tit.* Poparcie woyny.

Woyny Tureckiey poparcie, i zawarta z Cesarzem Chrześciańskim, i Rzeplitą Wenecką liga nienaruszenie zatrzymana: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 707, *tit.* Poparcie woyny.

Dla ubeśpieczenia państw naszych od pogan popierać woynę obiecano, według skryptu ad archivum danego: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 763, *tit.* Poparcie woyny świętey.

Aby nigdy woyna offensive bez wiadomości, i Rady całey Rzeplitey podniesiona nie była, postanowiono, i Kanclerzom, i Podkanclerzom Koron, i W. X. Lit. dozor w tym pozwolono: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 239, § Niemniey. *W Traktacie Warszawskim.*

Woysko pograniczne nie ma się wdawać z sąsiadami w żadne bellum offensivum. *Vide tit.* Woyska.

Plura vide tit. Woysko, *tit.* Pospolite ruszenie.

Woysko.

Woysko Koronne do dobrego porządku pierwszy przyprowadził Ziemowit Xiążę, około r. 861. *Praefat.* § *1mo, lit.* b. *2do.*

Żadnych zaciągow czynić Krol nie powinien, bez proponowania na Seymikach, i wyraźnego konsensu omnium Ordinum Seymowego: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 647, *tit.* O zaciągu woysk.

Woysko pograniczne w żadne bellum offensivum nie ma się wdawać z sąsiadami, bez postanowienia na Seymie Walnym wszech Stanow: *a.* 1625, *v.* III, *f.* 489, § Deklaruiemy.

Woysk cudzoziemskich w państwa Kor. i W. X. Lit. wprowadzać, bella offensiva podnosić, suplementow tak kwarcianego, iako i inszego woyska zbierać, i za granice wyprowadzać, i kupami wywodzić pozwalać sine consensu Rzeplitey Krol nie powinien; *in Pactis Władysława IV*, *a.* 1632, *v.* III, *f.* 765, § Woysk cudzoziemskich.

Non obstante hoc vinculo zaciągnione było ex Senatus consulto woysko nowe extra consensum omnium Ordinum, czego iako nie pochwalono, tak warowano, że to derogować nie ma prawu etc: *a.* 1637, *v.* III, *f.* 913, *tit.* Przyczynienie woyska.

Znowu perpetua lege cavetur: że Krol nie ma woysk cudzoziemsk. zaciągać, i przyczyniać dopuścić sine consensu omnium Ordinum: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 929, *tit.* O supplementach.

Dlatego woysku, ktore Władysław zaciągnął był bez Seymu, służbę wypowiedziano, i aby rozpuszczone było, Kommissarze naznaczeni: *vide late a.* 1646, *v.* IV, *f.* 83, *tit.* O zaciągu.

A na potym takowych zaciągow Krol nie powinien czynić, ani przypowiednych listow z

pieczęcią, albo sygnetem pokoiowym wydawać, ani żadnych woien inscia et inconsulta Republica podnosić, ani pacta faedera z postronnemi zawierać, ani zawartych wzruszać. A ktoby takowe listy brać, i zaciągi czynić ważył się, ten każdy eo ipso infamis będzie, ktora exnunc decernitur, et pro publicanda, iako się wyraziło, tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. remittitur; i dobra takiego każdego jure caduco rozdawane będą. Czego Posłowie Ziemscy między wakancyami na Seymie, według tego prawa upomną się. *Ibidem.*

O tymże: iż Krol żadnych woysk zaciągać sine consensu Reipublicae nie powinien: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 284, *tit.* O niezaciąganiu woysk.

I prywatni ludzie nie maią żadnych zaciągow czynić na płacą Rzeplitey, bez konsensu wyraźnego Rzeplitey, sub poena peculatus. Ta iednak konstyt. nie ma zagradzać drogi ochocie zwykłey miłośnikow Oyczyzny, ktorzy poczty swe de privato peculio na usługę Rzeplitey stawićby chcieli. *Ibidem.*

O tymże: *in Pactis Conventis a.* 1648, 1668, 1674, *quod vide supra sub tit.* Krol, *et novissime in Pact. Convent. Augusta III*, *v.* VI, *f.* 586, § Ponieważ.

Woysko Litewskie do Korony, et e converso Koronne do Litwy, przechodzić za granice nie ma, ani żadnych stacyi pieniężnych, i strawnych, ullo praetextu w ciągnieniu, i stanowiskach wybierać, sub poenis w artykułach woiennych konstytucyą approbowanych: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 583, *tit.* Obostrzenie prawa.

Hetmani Kor. w Litwie leż żadnych ani przystawstw naznaczać nie maią, ani Litewscy w Koronie: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 859, *tit.* Disciplina.

Woysko Kor. przez Litwę, a Litewskie przez Koronę pod czas expedycyi Pruskiey, aby nie przechodziło, warowano było, sub poena infamiae na Rotmistrza, Porucznika albo ich Namiestniki etc. *Ibidem.*

Żołnierze Koronni granic powiatow Mozyrsk. i Rzeczyck. przechodzić, ani stacyi wybierać nie maią, sub poenis in constit. 1593, 1601, 1609, 1620, 1626, 1628, de disciplina militari sancitis (*quas constit. vide infra sub tit.* Żołnierz): *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 21, *tit.* O żołnierzu.

Reassumowano tę konstyt. na wdztwo Brzeskie-Litewskie: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 120, *tit.* O przechodzeniu.

Żadna chorągiew, ani żaden towarzysz z pod chorągwi, nie ma więcey stacyi wybierać nad 6 zł. z łanu, i to z łanow osiadłych, podług kwitow poborowych pod utraceniem żołdu iemu winnego, dokąd ieno na stanowiskach zostawać będzie. A ieżeliby ktory anticipative wybrał, iuż w to komputować się nie ma. A coby przebrał, o to na kommissyi respondere powinien. W dobrach zaś dziedzicznych szlacheckich sub poena infamiae żadnych stacyi, ani naymnieyszych exakcyi wyciągać nie powinien: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 284, *tit.* O wybieraniu stacyi.

Woyska Koronne iakiegokolwiek zaciągu, aby nigdy za granice W. X. Lit. nie przechodziły, lege perpetua warowano. A ktoryby się Pułkownik, Rotmistrz, Obersztер tego ważył, za swawolnika, i z kompanią rozumiany być ma. O czym wszystkie konst. aa. 1626, 1629, 1635, reassumuntur. A damna passis za approbacyą w Grodzie swoim krzywd, i szkod poczynionych iuramentem Urzędnikow szlachty, na kommissyi do zapłaty woysku Kor. na Seymie naznaczoney, z wolnym zasług aresztowaniem, albo do upodobania w Trybunale Kor. inter causas militares forum naznaczono. A ieźliby się kiedy na potym obywatelom W. X. Lit. dosyć nie stało, tedy na Seymie każdym na potym ante omnia W. X. Lit domowić się wolno: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 403, *tit.* O nieprzechodzeniu woysk.

O tymże declaratur: iż żadna chorągiew woyska Kor. wchodzić w granice W. X. Litew. (ktoraby ordynansu do woyska W. X. Litew. nie miała), ani stacyi żadnych brać, ani noclegow odprawować nie powinna. A ktoby się ważył to czynić, znosić iako swawolniki wolno. Gdyby iednak woyska Koronne do W. X. Lit. ordynować przyszło, tedy Obersztеrowie, Rotmistrze, tak na te chorągwie, iako i na supplementa (ktorym wolne ciągnienie, tak w Koronie zaciągnionym do W. X. Lit. iako i w W. X. Lit. do Korony być ma) bez czynienia krzywd, i wyciągania stacyi, i podwod, listy przypowiedne w naypierwszym Grodzie per oblatam podać powinni, dla wiadomości, kto z ordynansu, a kto swawolnie wchodzi przez granice W. X. Litew. A PP. Hetmani Kor. chleba w dobrach W. X. Lit. pokazywać, ani Rotmistrzowie ich wybierać nie maią, sub poena solutionis in triplo szkod pomienionych, in Iudicio Tribunalitio Lublinensi repetenda. Toż prawo ma się ściągać i na żołnierzy W. X. Lit. przez granice Kor. swawolnie przechodzących: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 504, *tit.* O nie przechodzeniu żołnierza.

Hetmani tak Kor. iako i W. X. Lit. leż dawać nie maią żołnierzom w dobrach szlacheckich, i duchownych W. X. L. tylko w dobrach Krolewsk. exceptis bonis oeconomicis, ktore wolne być maią. Towarzysze także, i ich pacholikowie w domy szlacheckie, i duchowne zaieżdżać, i stacyi wybierać nie maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1531, *tit.* O leżach.

Woysku Hetmani leże rozdawać maią nullo discrimine personarum servato. *Na Zieździe pod Andrzeiowem sub interregno*, *a.* 1576, *v.* II, *f.* 876, § Ichmość PP. Hetmani.

O tymże: *vide constit. a.* 1591.

O tymże. A bez listu hetmańskiegoStstowie, i dzierżawcy leży im dopuszczać nie maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1502, *tit.* O kwarcianym.

Gdyby ie ktorzy sobie swawolnie bez listu hetmańskiego w dobrach Krolewskich, albo du-

chownych uczynili, Rotmistrz, albo Porucznik ma być przed Hetmana pozwany, ieźli osiadły, pro poena duorum millium marc. et refusione damnorum; a ieźli nie osiadły, pro poena colli: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 460, *tit.* Supplement.

Woysku żywność ma stanowić Hetman, iako naysłuszniey pro ratione loci, et temporis: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1328, *tit.* Szacunek.

O ustawie żywności pod pospolite ruszenie, *vide tit.* Pospolite ruszenie.

Żołnierze konfederacyi i buntow żadnych nie maią czynić pod poczciwością i gardłem, oprocz za rozkazaniem hetmańskim do namow, do usłużenia Krolowi i Rzeplitey, i dla przełożenia potrzeb swych, albo niedoyścia zapłaty, wyiąwszy woluntariuszow, ktorzyby się pod tę dyscyplinę, i artykuły poddać nie chcieli. A ta konst. ma tylko do przyszłego Seymu trwać: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1498, *tit.* Declaratio.

O tymże: dokładaiąc et poenam confiscationis bonorum, ale Sandomirscy Posłowie wzięli tę konst. do braci: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* Porządek.

In casum w woysku konfederacyi, sposob, iakim ią znosić, postanowiono było. *Quod vide late: a.* 1623, *v.* III, *f.* 449, *tit.* O zabieżeniu konfederacyi.

Rotmistrzom lub od Krola podanym, lub w woiewodztwach obranym, a przez Krola approbowanym listy przypowiedne z Kancellaryi Koronney wydane, w Grodzie, gdzie Krol rezydować będzie, albo pobliższym aktykowane być maią. A Rotmistrze do Grodu tamecznego, kędy ludzi zbierać będą, albo do bliższego, ten list naydaley do trzeciego dnia per oblatam podać powinni. Ciż dwa miesiące czasu na zbieranie roty każdey, a data listu przypowiednego, na ściągnienie zaś, według dawnego zwyczaiu tylko dwie niedziele mieć będą. Ieźliby się znalazł taki Rotmistrz, ktoryby nie maiąc listu wyżey opisanym sposobem aktykowanego, ważył się swawolnych ludzi zbierać, taki ma być naprzod w tym Grodzie, kędy zbiera, za delacyą szlachcica pro poenis przed Ststę per terminum tactum pozwany; na ktory pozew ieźli nie stanie, tedy zaraz ma być infamowany, i proklamowany, i do bliższego wdztwa, albo Grodu infamia odesłana ma być, a Grod Grodowi onę podawać ma, na co gleyty żadne iść nie maią, i choćby ie wydano, nullum valorem mieć nie maią. A ieźliby stanął, poena capitis na nim ma być extendowana. A ieźliby takiego swawolnego post publicationem pogromiono, samego zabito, i iego sequaces, za to poena żadna publica i privata być nie ma, ani pozew, sub poena talionis na tego, ktoryby pozwał. I do tego postanowiono: aby na każdego takiego infamowanego Ststowie ruszać się powinni byli, i uniwersały do Szlachty rozpisawszy onego imać, iako depraedatorem publicum. A ieźliby ktory był potężny, żeby mu Ststa resistere nie mogł, tedy nihilominus tę infamią ma publikować, i do Grodow rozesłać, także i do Kommissarzow albo Hetmanow Koron. A contra plebejos prędko et summarie Hetmani Koron. iuryzdykcyą swoię exekwować maią. A ieźliby Ststa nad iuryzdykcyą swoię chciał pociągać szlachcica osiadłego i spokoynego, tedy mu wszystkie beneficia juris iść maią, tak inkwizycya, iako insze w prawie opisane. Woluntarze iednak, ktorzy swemi pocztami na posługę Rzeplitey skromnie idą, maią się Hetmanom Koron. a przez dalekość, Wwdom, albo Ststom opowiedzieć, i od nich list wziąć, ktory nie ma być tylko possessionatis w onym wdztwie dawany. Ktorą konstyt. i W. X. Lit. przyimuie, reassumuiąc przytym konstyt. a. 1609, o ludziach swawolnych W. X. Litew. uczynioną: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 366, *tit.* O żołnierzu.

Żołnierz attestacyą mieć powinien od Rotmistrza, pod ktorego chorągwią służył, i iak długo? a w konkurencyi na tego ma być pierwszy wzgląd, ktory pod iedną chorągwią statecznie i skromnie bez wszczynania, buntow, i bez uciążenia ludzkiego trwał. *Ibidem*, *f.* 367, *tit.* Nadgroda.

Żołnierze z żołdu żyć, i według targu wszystko kupować powinni. *Ibidem.*

Przy każdey chorągwi Rotmistrz zawsze powinien być praesens, sub poenis de disciplina militari expressis. *Ibidem, f.* 373, *tit.* Disciplina militaris.

De disciplina militari wszystkie także prawa, i konst. a. 1590 in toto reassumowano, Hetmanom zupełną moc, i władzę według prawa dano. *Ibidem.*

Konfederacyi, i buntow w woysku wszczynać nikt się ważyć nie ma, pod winami w prawach dawnych, a osobliwie konst. a. 1620 opisanemi, od ktorey się konst. iako przeszłego Seymu W. X. Lit. excypuie: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 461, § Konfederacyi.

Woyskom Kor. iako służbę wypowiedziano: *vide in constit. na drugim Seymie, a.* 1625, *v.* III, *f.* 903, *tit.* Rozprawa woysk.

Woysko kwarciane, i inne praesidia zamkow i fortec Rzeplitey na Ukrainie według skryptu ad archivum Regni danego na Seymie a. 1645 w liczbie tey, iako teraz iest, zatrzymano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 102, *tit.* Zatrzymanie woyska.

Potym woysko kwarciane według dawnych praw eodem numero, et genere militiae, iako przed Korsuńską było, z okkazyi następuiących niebespieczeństw, do przyszłego sześćniedzielnego Seymu, ordynowano: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 266, *tit.* Woyko kwarciane.

Woysko tak kwarciane, iako i nowego zaciągu propter securitatem Rzeplitey obmyślonego, między wdztwa i ziemie juxta proportionem podatkow przez assygnacye z Kancellaryi Kor. ma być podzielone etc: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 366, *tit.* Obrona.

Do zaciągu woyska w dalszey służbie Rzeplitey Kommissarze naznaczeni. *Ibidem*, *f.* 376, *tit.* Zapłata woysku.

W woysku W. X. Lit. według pierwszych konst. Rotmistrze maią być possessionati: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 469, *tit.* Disciplina militaris.

Woysko w Koronie piesze postanowiono z wyprawy łanowey, iakim sposobem? *vide late: a.* 1655, *v.* IV, *f.* 480, *tit.* Wyprawa piechoty.

I Duchowny Stan, tam saecularis, quam regularis z piętnastu łanow pozwolił takąż wyprawę pro hac sola vice, non obstantibus laudis privatis etc. *Ibidem*.

Wdztwo Podlaskie bierze to do braci, i wdztwa Pruskie. *Ibidem*.

A wdztwo Wołyńskie, ponieważ per temporum injuriam kwity im poborowe poginęły, podług kwitow swoich excepta hostilitate, piechoty pułtrzecia sta vestitam, et armatam z proviantem adinstar wszystkich wodztw w Koronie, na pułroka, tak z dobr Krolewsk, iako też duchownych ritus Graeci, tak w Unii, iako też i nie w Unii zostaiących, i z dobr świeckich, i słobod wyprawić powinno etc. *Ibidem*.

W W. X. Lit postanowiono woyska piesze z wyprawy włoczney z dobr Krolewsk. dożywotnich, iakim sposobem *vide*: *ibidem*, *f.* 484, *tit.* Wyprawa.

Tey wyprawy koekwacyą wdztwom, i powiatom W. X. Lit. do przyszłego Seymu odłożono. *Ibidem*, *f.* 487, *tit.* Approbatio laudorum.

Postanowiono, i na PP. Hetmanow włożono, aby chorągwi hussarskich, i Petyhorskich przyczynili. A Wołoskie chorągwie maią być penitus abdankowane, oprocz dwu chorągwi obudwu Hetmanow. Tatarow zaś Lit. iż powinni służbę Rzeplitey, in suo robore zostawiono, tak iednak, aby Rotmistrzow szlachtę do brze osiadłych mieli: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 522, *tit.* Ordynacya woyska.

Woyska komput postanowiono według kommissyi Lubelsk. i skryptu ad archivum danego: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 596, *tit.* Ordynacya woyska.

Amnistya żołnierzom według amnistyi a. 1609 i assekuracyi in a. 1588 Hetmanowi Kor. daney. *Ibidem*, *f.* 607, *tit.* Amnistya.

Znowu woyskom Kor. i W. X. Lit. przy Szwedach zostaiącym amnistyą dano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 709, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Woysku Kor. oboyga zaciągow w drugim związku będącym, amnistya także dana etc: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 843, *tit.* Uwolnienie woyska.

Wszystkie przytym dawnieysze konstyt. przeciwko takowym związkom, i konfederacyom, to iest: aa. 1609, 1623, 1624, 1662, in omnibus punctis, clausulis, reassumowano, i pro perpetua, ac irrevocabili lege deklarowano, przydaiąc: iż gdyby się napotym do takowych, i tym podobnych związkow, buntow, spiskow, i konfederacyi quocunque praetextu uczynionych, ktokolwiek przystępować ważył, albo ich fovere, protegere, i z niemi correspondere śmiał, takowemu żadna amnistya napotym dana nie będzie, a dana pro vana ac nulla censebitur. Owszem Krolowie przeciwko takowym gwałtownikom praw, i pokoiu pospolitego wszystkiemi swemi, i Rzeplitey siłami, gdyby tego potrzeba była, i pospolitym ruszeniem powstaną, et nullo clementiae loco relicto, takowych na zdrowiach, honorach, substancyach karać będą: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 912, *tit.* Amnistya generalna.

Znowu amnistya woyskom Kor. *a.* 1670, *v.* V, *f.* 65, *et a.* 1674, *f.* 262, *tit.* Immunitas dobr, *et a.* 1676, *f.* 353, *tit.* Deklaracya.

Woysku deklarowano: iż sreber kościelnych od niektorych kościołow alienacya ullatenus na woysko cadere nie ma, ale cokolwiek w mennicy pieniędzy z pomienionych sreber wyrobiono, to wszystko na rożne Rzeplitey extraordynaryine expensa erogatum est, małą tylko z nich summę woysku udzieliwszy: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 609, *tit.* Assekuracya nienaruszoney cnoty.

Woyska iakoby uiąć bez naruszenia wszelkich praw, wolności, i prerogatyw Stanow Rzeplitey, dano moc kommissyi Lwowskiey szukać na to sposobow wszelkich. *Ibidem*.

Amnistya w kommissyi Hadyackiey. *Ibidem*, *f.* 639, § A ponieważ.

Woyska zaciągowego 10 tysięcy pod władzą Hetmana Zaporozkiego, iako i Zaporozkie zostawać ma. *Ibidem*, *f.* 641, § Zaciągowego.

Woysku Zaporozkiemu konsystencya w tych wdztwach i ziemiach naznaczona, w ktorych przed woyną zostawało. *Ibidem*, § Konsystencya.

Temuż woysku wszelakie wolności przywileiami Krolow Polskich nadane ztwierdzono, i przy starodawnych wolnościach, i zwyczaiach zachowano. *Ibidem*.

Woysk żadnych Polskich, Lit. albo cudzoziemskich nikt prowadzić nie ma w wdztwa Kiiowskie, Bracławskie, Czerniechowskie. Gdyby iednak woyna iaka być miała od granic Ruskich, i potrzeba posiłkow Koronnych, w ten czas te posiłki maią być pod regimentem Hetmana woysk Ruskich. *Ibidem*, § Woysk żadnych.

Woyska pieniężne pod władzą Hetmana woysk Ruskich będące, z dobr Krolewskich, i duchownych w wdztwach Kiiowsk. Bracławsk. Czerniech. za ordynansem tegoż Hetmana chleb wybierać powinny. *Ibidem*.

Woysko Zaporozkie woiować ma spolnie pod regimentem Hetmana swego z woyskami Kor. i W. X. Lit. złączone przeciwko Carowi Moskiewsk. ieźli prowincyi Rzeplitey przywrocić nie zechce, i na Rzeplitą nastawać będzie. *Ibidem*, *f.* 642, § Ieźli Car.

Toż odstąpiwszy wszelkich postronnych protekcyi, więcey się do nich wiązać nie ma, i

owszem w wierności, poddaństwie, i posłuszeństwie Krolow Polskich, i wszystkiey Rzeplitey zostawać ma wiecznemi czasy, nie deroguiąc nic braterstwu z Hanem Krymskim zawartemu. *Ibidem*, § A iuż.

Komput woyska ad archivum podanego approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 925, *tit.* Ordynacya.

Woysko Koronne między wdztwa, i ziemie podzielono, i iak wielu chorągwi ludziom każde wdztwo płacić ma. *Ibidem*, *f.* 922, *tit.* Naznaczenie płacy.

Potym do tego woyska ut supra rozebranego ieszcze drugie tyle też wdztwa, ziemie, powiaty naydaley primis diebus Maji do boku Krolewskiego wystawić obiecały etc: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 55, *tit.* Przyczynienie sił.

Woyska nowego zaciągu przeciwko niebeśpieczeństwu, ieźliby iakie następowało, pozwolone, iakim sposobem, *vide fuse*: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 92, *tit.* Obrona Rzeplitey.

Znowu woyska Koronnego aukcyą postanowiono, i modum, iak ma być, opisano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 340, *tit.* Aukcya sił Rzeplitey.

Woyska wszystkiego Koronnego tak kopiynika, pancernego żołnierza, iako i piechot, dragonii ku pospolitemu ruszeniu z dymową wyprawą z Korony 80,000, a z W. X. Lit. 20,000 uchwalono. *Ibidem*, *f.* 356, *tit.* Ordynacya woyska.

Potym woysko per scriptum ad archivum datum do pewney liczby redukowano, i onemu służbę, według żołdu w skrypcie pomienionym mianowanego, a prima Maji anni currentis wypowiedziano etc: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 453, *tit.* Ordynacya woyskowa.

Za następuiącemi niebeśpieczeństwy temporibus interregnorum, co za woyska, i iakim sposobem Rzeplita na obronę swoię na Konwokacyach Generalnych Warszawskich stanowiła, *vide constitut. aa.* 1587, 1632, 1648, 1668, 1674, 1733.

Porządek podziału chleba zimowego w Koronie, i W. X. Lit. na potym taki postanowiono. W Kole Generalnym przy rozchodzeniu się woyska z obozu na stanowiska, dystrybutorowie, albo Deputaci do podziału chleba, i stanowisk zimowych czterech z Polskiego, a dwa z cudzoziemskiego woyska od Hetmanow obierani być maią. Ktorzy dystrybutorowie przysięgę uczyniwszy na słuszny i sprawiedliwy, bez wszelkich respektow podział, wszystkie generaliter, żadnych nie wyimuiąc, dobra stacyom zdawna podległe, i ich łany osiadłe aequaliter bez wszelakiego faworu, według proporcyi pocztow na woysko konne i piesze rozdzielać będą powinni, non excedendo kwoty prawem naznaczoney dwudziestu zł. z łanu osiadłego, sub poenis in constit. expressis. W czym żadne prywatne od PP. Hetmanow Kor. assygnacye, mimo tych dystrybutorow, ważne być nie maią. Ktorey dystrybuty ciż Deputaci woysku wszystkiemu rationem uczynić maią w Kole Generalnym; a PP. Hetmani przy rozchodzeniu się z obozu woyska, Koła takowego bronić nie maią, na ktorym Kole woysko Posłow na Seymy sobie obierać, i instrukcye pisać będzie w sprawach, i potrzebach woysku należących, i te instrukcye PP. Hetmani podpisać tamże w Kole powinni, podług zwyczaiu, i artykułow woyskowych. A że z strony wybierania chlebow z dobr duchownych kontradykcye zachodziły, tedy sprawy determinationem do drugiego Seymu zostawiono, salvis juribus ecclesiasticis: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 841, *tit.* Porządek.

Podatek na woysko kwarciane, aby iuż zawżdy przy Ukrainie zostawało, po kopie z łanu dobr tych wszystkich, ktore stacyom, i zimowaniu podległe, i ktore stanowiska żołnierzom u siebie pozwalać powinny, postanowiono. A z miast, i miasteczek, nie z łanow, ale z osiadłości, ci, ktorzy się kupiectwem, albo rzemiosłem bawią większym, albo grunta i role maią, po kopie. Z tych zaś domow, ktore bez rol są, i rzemiosł większych, po pułzłotego dawać maią podymne. Ktore pieniądze prowiantowe Poborcy wybierać powinni, i za assygnacyami skarbu Koronnego Prowiant-Magistrom, z pułkow na to ordynowanym, oddawać będą na dzień S. Michała. Prowiant-Magistrowie zaś z tego prowiantu rachować się maią na początku każdego Seymu, kwitami od chorągwi swoich przed Deputatami z Senatu, i z Koła Poselskiego przy Podskarbim Koronnym; dobra iednak szlacheckie ziemskie, i włoki wybranieckie do obmyślenia takiego prowiantu należeć nie maią. Woysko także extraordynaryine Rzeplitey, iakiekolwiek będzie, takąż proporcyą z tychże dobr prowiant ma mieć obmyślony: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 281, *tit.* Prowiant woysku.

Hetmani, i Regimentarze tylko raz na rok około S. Marcina dawać maią assygnacye, i w nich dokładać; że żołnierz na tęż assygnacyą więcey nie ma brać z łanu, tylko zł. 20, a to sub poena triplicis refusionis damnorum w Trybunale inter causas militares. Ci zaś, ktorzy z assygnacyą po pieniądze przyieżdżać będą, one według kwitow poborowych dawnych, lub dla spustoszenia świeższych, wybrawszy, dłużey się bawić nad dwa dni nie maią, i kwitować powinni. Czego ieźliby nie uczynili, manifestacya o to w bliższym Grodzie uczyniona, miasto kwitu ważna będzie tym, ktorzy z łanow według tego prawa oddadzą pieniądze: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 369, *tit.* Porządek.

Reassumuiąc konstyt. pomienioną a. 1652 o porządku około żołnierza zachowania, uchwalono, i postanowiono, aby maiąc wzgląd na czasy, żywnością się samą żołnierz miasto 20 zł. w konstyt. pomienioney na hyberny naznaczonych, z łanu osiadłego kontentował, i tę żywność w summę 20 zł. według pospolitego targu, z łanu osiadłego z dobr stacyom

podległych raz w rok tylko odbierał. Gwoli czemu nie powinno assygnacyi na pomienione dobra, nad ieden raz wychodzić, sub onere constit. a. 1652 et sub nullitate, ieżliby wydane były. Owszem ktoby się ważył one upraszać, ex speciali regestro w Trybunale Kor. ad instantiam cujusvis żadnemi się excepcyami nie zasłaniaiąc, sprawić się powinien, i damna refundere etc: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 596, *tit.* Hyberna.

Konstytucyą Kor. a. 1670 o hybernie (*quam infra vide*) in omnibus punctis W. X. L. reassumowano, i konformuiąc się do tey konstyt. Deputatow z Senatu, i z Koła Rycerskiego do Wilna na S. Marcin naznaczono, ktorzy z czterema Deputatami od woyska naznaczonemi, stosuiąc się do konstytucyi pomienioney Koronney in divisione hyberny stawić się będą powinni, i przysięgę przed Urzędem Grodzkim Wileńskim zupełnym, iako sprawiedliwie, nikogo nie ochraniaiąc, dobr Krolewskich iednych nad drugie nie aggrawuiąc, rowno chleb rozdadzą, i podzielą ad proportionem każdey chorągwi: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 426, *tit.* Hyberna.

Woysku Koronnemu hybernę z dobr Krolewsk. redukowano do 760,000 zł. ktora summa, aby od poddanych z dobr pomienionych złożona była, Ststowie i dzierżawcy doglądać, i onych przymuszać powinni. Ta zaś hyberna ma być zwożona do Lwowa na S. Michał, sub poena irremissibili duplicis pensionis. A odebranie tey tamże ma trwać niedziel 4. Na retentorach militari modo ma być wyciągana, ktorych Kommissarze na wybieranie hyberny z tego Seymu naznaczeni, przy expiracyi funkcyi swey na delacie do Grodu podadzą. Stan Duchowny in vim charitativi subsidii summę 300,000 do hyberny obiecał, i na tenże czas iako wyżey, do Lwowa przez Deputatow swoich wnieść na podział woyska deklarował. Episkopie, i archimandrye, także wszystkie dobra duchowieństwa Graeco Ruskiego Unitorum et Disunitorum in vim hyberny summę 4,000 wydać, i onę według dyspartycyi, i regestru ręką P. Marszałka Poselskiego podpisanego, i do Grodu Warszawskiego per oblatam podanego, pro tempore et loco supra specificatis wydawać będą. A Kommissarze tą summą disponent według skryptu ad archivum danego: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 454, *tit.* Hyberna.

Woysku W. X. Lit. z dobr tak Krolewskich, iako i duchownych, nemine z dzierżawcow ab ista aequalitate excepto (wyiąwszy iednak dobra Krolewskie ekonomiczne, lenne i duchowne fundacyi szlacheckiey w dobrach dziedzicznych) i Kommissarzow, aby z Deputatami dwoma od woyska wysadzonemi, zaraz po Seymie w Grodnie praevio juramento domy wszystkie w pomienionych dobrach porachowawszy, i kwartę pewną, wiele z dymu każdego należeć będzie, uważywszy, na całe woysko ad proportionem każdey chorągwi podług hyberny Koronney rowno podzielili, lub też alio quovis modo meliori postanowili. A dzierżawcy wszyscy pieniądze na hybernę z dymow tych przychodzące, pro loco et tempore od P. Hetmana w W. X. Lit. designato zwiozą, sub poena duplicis pensionis per fortem militarem executionem de bonis retentorum vindicanda, i do Deputatow od Rzeplitey naznaczonych, oddadzą. Ktorą hybernę tamże P. Hetman z Deputatami insimul na woysko obroci, i iuż nie będzie powinien Deputatow woyskowych quocunque titulo na wybieranie chlebow tak z dobr Krolewskich, iako i duchownych zsyłać, ani one aggrawować, a pogotowiu assygnacye na chleby wydawać: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 617, *tit.* Hyberna.

Plura vide tit. Deputaci.

Do podziału hyberny woysku, Kommissarze naznaczeni, i onym, aby według konstyt. Seymu przeszłego a. 1677, o hybernie postanowioney, sprawili się (ktora in toto reassumitur), zlecono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 549, *tit.* Hyberna.

Znowu, aby woyska na Ukrainie, albo gdzie tego potrzeba będzie, zawsze consistant, i do Korony na leże, stanowiska, chleby nie schodziły, podatek in vim hybernarum, z łanu każdego osiadłego po zł. 20 uchwalono; ktory to podatek nemine excepto z dobr Krolewskich według konstyt. *a.* 1652, *f.* 369, *tit.* Porządek (same tylko ekonomie Krolewskie od takiego ciężaru wolne, iako i ziemskie szlacheckie dobra zostawać maią) sub poenis legum de retenta quarta sancitis, w każdym wdztwie i ziemi złożony być ma, i wybrany przez Poborcow, ktorych sobie na Seymikach Relationum wdztwa i ziemie obiorą. A Poborcy te pieniądze wybrawszy, do Lwowa ad diem 15 Novembris proxime venturam zwieść, i onę za wiadomością hetmańską przy Pisarzu Polnym, i Kommissarzach od wdztw unius vel plurium absentia non obstante, Deputatom od woyska zesłanym oddać powinni. Też pieniądze, żeby na nic inszego nie obracały się, tylko na samę hybernę woysku Koronnemu w podział sprawiedliwie poszły, PP. Hetmanowie Kor. przestrzegać maią, w czym fidem onych onerowano. Poborcom salarium po groszu od złotego przy oddawaniu hyberny każdy possessor dać powinien. Ktorzy to Poborcy delaty retentorow napisawszy, one z regestrami na Seym zwieść powinni, aby pateat, kto oddał, albo nie, i Sąd około tego na Seymie, aby mogł formari. A te hyberny według abjurat a. 1661 oddawane być maią we wszystkich wdztwach i ziemiach z dobr Krolewskich. Wdztwo iednak Podlaskie, i ziemia Łukowska dwie włoki w iednę na tę hybernę rachować ma. Dobra zaś duchowne, iż względem onych ad praesens, według konst. a. 1662, determinacya praw tych, ktoremi się bronią, na tym Seymie być nie mogła, tedy ią do przyszłego Seymu odłożono. Stan ie-

dnak Duchowny attentis necessitatibus Reipublicae in vim charitativi subsidii benevole summę 120,000 zł. woysku ratione hybernarum pozwala, ktorą także do Lwowa na czas pomieniony zwiezie, i Deputatom na podział odda, non praejudicando quidquam juribus et immunitatibus ecclesiasticis, imo iisdem salvis manentibus: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 922, *tit.* Naznaczenie płacy.

Deputaci z Seymu do PP. Hetmanow Koronnych naznaczeni, aby z czterema Deputatami od woyska wysadzonemi, ziechawszy do Lwowa, chleb zimowy rowno wydali, i podzielili ad proportionem każdey chorągwi na święto S. Marcina (na ten iednak rok dla opoźnienia czasu trzy dni po S. Marcinie pomkniono. A PP. Hetmani w dobrach stacyom podległych, żołnierza założą etc: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 52, *tit.* Hyberna.

Tymże Deputatom wprzod in facie omnium Ordinum przysiądz na tę funkcyą kazano. *Ibidem.*

Deputaci na Trybunał Skarbowy do zapłaty woysku naznaczeni, aby chleb zimowy ex aequo et justo na woysko podzielili, przy bytności PP. Hetmanow, i Ur. Pisarza Polnego Kor. ktory przy tym podziale regestra produkować będzie powinien, iak wiele ktora chorągiew ludzi będzie miała, doglądaiąc tego, aby według prawa dawnego woysko Koronne co ćwierć roku, a infanteryą co miesiąc popisował, lub przez się, lub przez substytuta swego przysięgłego etc: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 99, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Do podziału chleba zimowego woysku Deputaci naznaczeni są, ktorzy tego ostrzegać maią, aby na większe poczty assygnacye nie wychodziły, tylko iako regestra popisowe demonstrabunt. A ieżeliby kto na większe poczty ważył się wybierać, takowy każdy na kommissyach, albo przed Sądem Hetmańskim, gdzie sobie ukrzywdzony forum obierze, instantissime criminaliter sądzony i karany ma być; Stan zaś Duchowny ostrzega sobie, że lubo in vim charitativi subsidii summę z biskupstw swoich, i innych dobr duchownych na hybernę według taryff swoich między sobą zdawna umowionych, do hyberny wnosi na podział woysku; to iednak ma być salvis immunitatibus ecclesiasticis, i dobra duchowne od Stacyi zimowych wolne być maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 347, *tit.* Hyberna.

Woluntaryiskie chorągwie w W. X. Lit. zniesiono, fidem PP. Hetmanow obowięzuiąc, aby żadnych uniwersałow tak na te chorągwie nie wydawali, iako i ludziom alienae nationis żadnych nie pozwalali zaciągow, i supplementow, ani też z Kancellaryi Nadworney Krolewskiey ludziom nieznaiomym, i nie w tey Oyczyźnie urodzonym listy przypowiedne wychodzić maią: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 805, *tit.* Woluntaryiskie chorągwie.

Werbunkow, i zaciągow, tak Polskiego i cudzoziemskiego narodu, nad uchwałę Seymową in Senatus consiliis stanowić się nie godzi, sub nullitate: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 830, *tit.* De reddenda ratione.

Woyskowych żaden Officyalista skarbowy, ani Poborca nie ma depaktować przez honoraria, sub poena triplicis pensionis za dowodem słusznym in quovis foro repetenda. *Ibidem*, *f.* 896, *tit.* Ochrona zasług woyskowych.

Woysku cokolwiek komu za ordynansem hetmańskim z okazyi dissidentiarum defacto stało condonatur, exceptis causis criminalibus, i względem przechodow, przebrania chlebow, niesłuszney aggrawacyi w trzydniowych ustawach: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 105, *tit.* Securitas.

Wdztwa, ktore zatrzymały ex partitione kommissyi Lwowsk. 1667 woysku zapłatę, i żadnych na to podatkow nie uchwaliły, tenentur do wypłacenia tych retent z blisko następuiących Seymikow Relationis. *W Konfed. Gen. Warsz. sub interr. a.* 1674, *v.* V, *f.* 222, § A że niektore.

Woysku in satisfactionem praetensionum iego, summę 512,000 złot. naznaczoną, z skarbu Koron. z podatkow tak na przeszłym Seymie, iako i na teraźnieyszey Konwokacyi uchwalonych, i onę do rąk W. Marszałka, i Hetmana W. Koron. ad dispositionem dać kazano etc. *Ibidem*, *f.* 224, § Chcąc dobrze.

Woyska Kor. aby PP. Hetm. mieysca iak naysposobnieysze upatrzywszy, na linii przy granicy kollokowali, postanowiono. Co aby sine praejudicio possessorum, albo haeredum być mogło, Kommissarzow, aby communicationem, albo gotowizną zapłatę cum haeredibus, albo possessoribus, umowili, naznaczono, i podług tey umowy realem w tym satisfactionem assekurowano. Ktorzy Kommissarze super fidelem tych dobr taxationem et transactionem, juramentum corporale praestabunt, iż żadney za to korrupcyi brać nie będą. A iuż żołnierz żadnych in posterum konsystencyi, rekrutow, stanowisk wytknienia, victualia, popasow koni, ani quoquo nomine nazwanych exakcyi, w dobrach in genere wszystkich państw Krola Imci pretendować nie ma, ani ciągnieniem, marszami, werbunkami więcey ubogim ludziom naprzykrzać się; ani PP. Hetmani assygnacyi dawać nie maią. A ktobykolwiek ważył się, lub za assygnacyą, lub bez assygnacyi quocunque titulo, et praetextu dobra ktorekolwiek Rzeplitey infestować, exekucye iakiekolwiek wyciągać, takiego lege praesenti pro infami, et hoste Patriae deklarowano, i terminum publicandae infamiae na takowych swawolnikach w Grodach, albo Trybunale, kędyby było delictum, naznaczono. A ieźliby kto contumaciter na kondemnaty nie dbaiąc exorbitować ważył się, wdztwom, i ziemiom, iako contra hostes Patriae, consurgere wolno. Ta iednak securitas nie ściąga się do dobr, ktoreby executioni militari względem niewypłacenia hyberny, albo podatkow podlegać miały: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 455, *tit.* Konsystencya woysku.

Approbowano tę konst. o konsystencyi, w lokacyi woysk Kor. na granicach, i possessoribus mieysc tych, gdzie woyska obozami stoią, według postanowienia przez PP. Kommissarzow, satisfactionem na Trybunale Radomsk. naznaczono: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 550, *tit.* Konsystencye woysk.

Woyska ostatkowi, ktory extra ordinationem noviter, juxta scriptum ad archivum, constitutam, znayduie się, służbę a prima Maij anni praesentis wypowiedziano, zasługi iednak assekurowano. A ktoreby się pułki i chorągwie za tym Rzeplitey ordynansem, i PP. Hetmanow wypowiedzeniem nie zwinęły, przeciwko takowym, tanquam hostes Patriae, wszystkiemi siłami Rzeplita consurget: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 456, *tit.* Zmnieyszenie woyska.

Za postanowieniem woyskom hyberny z mieysc Ukraińskich, in viscera państw zieżdżać, chlebow, stacyi, wszelakich exakcyi wyciągać, przechodow, werbunkow, i zaciągow czynić zakazano. A ieźliby kto to prawo przestąpił, każdy tak Rotmistrz, Officyer, iako i ten, ktoby się do nich wiązał, i z niemi po włościach chodził, pro hoste Patriae, et infami declaratur, i takowych swawolnikow, iako prawa pospolitego contemptores, każdemu, ktoby od nich aggravatus był, znosić wolno. Do czego Ststowie dopomodz powinni, sub poenis contra negligentes Officiales sancitis, i z takowych ludzi indilatam executionem czynić, ktorych capita invindicabilia być maią, i wszelkie prawa de licentiosis, przeciwko nim ściągać się maią, gleyty także iść im nie maią, i dane żadney wagi mieć nie mogą. Konst. przytym wszystkie, ktore są o szkodach od żołnierzow napisane, reassumowano, i na Hetmanow włożono, aby się nie ważyli, iako żadnych takich assygnacyi woysku dawać, tak ani pozwalać im grassari exakcyami w państwach Rzeplitey: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 922, *tit.* Naznaczenie.

Wszyscy woyskowi służbę Rzeplitey traktuiący, o szkody i krzywdy, ktore ex necessitate belli komukolwiek uczynili, ab impetitione quavis juridica personarum cujuscunque status, et conditionis uwolnieni, i dekreta, ieźli iakie z tych okazyi zaszły na nich, de toto zniesione są, salva in integro constitutione Seymu a. 1676, o pretensyach wdztw Wołyńskiego, Lubelskiego, Podlaskiego i ziemi Chełmskiey do woyska W. X. Lit. *a.* 1677, *v.* v, *f.* 493, *tit.* Indemnitas actorum.

Od woysk Kor. injuriatos, ktorzy się na kommissyach Sandomirskich i Lwowskich pomieścić do Sądow nie mogąc, sprawy swe do Trybunałow Kor. obrocili, i tam kondemnaty pootrzymywali, szkod iednak swoich ob diversa impedimenta, i dla niepewney skarbu dla powietrza subsystencyi doyść nie mogli; do reszty zasług starych, i pretensyi woyska w skarbie Kor. będących, pro satysfactione rei evictae odesłano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 565, *tit.* Injuriati od woyska.

Reassumuiąc wszystkie prawa de disciplina militari postanowione: aby żaden w służbie Rzeplitey zostaiący, nie ważył się z pod chorągwi wyieżdżać, ani pod inszą zaciągać się, aż cztery ćwierci zupełnie pod iedną chorągwią przesłużywszy; a ieźliby się ktokolwiek dosłużywszy, albo do inszey się chorągwi przeniosł, albo nieopowiedzianie, i bez pozwolenia Hetmana z woyska wyiechał, ten ipso facto ma być infamis, i dobra iego zasłużone, ieźliby iakie miał, jure caduco bene meritis rozdane być maią: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 447, *tit.* Zatrzymanie woyska.

Z woyska wytrąbieni do restytucyi na Seymie przychodzić nie maią przez dekreta trybunalskie, seymowe, i żadnym innym sposobem, ieno post satisfactionem parti per unanimem Reipublicae consensum za zezwoleniem hetmańskim. *Ibidem*, *f.* 469, *tit.* Disciplina.

W. X. Lit. wszystkie konst. de disciplina militari reassumowano, także i o exemptach hetmańskich. *Ibidem.*

Temuż W. X. Lit. znowu wszystkie de disciplina militari reassumuiąc konst. postanowiono: aby Hetman w W. X. Lit. każdey chorągwi termin prędki, na ktorym ma do obozu stanąć, miarkuiąc czas, et distantiam loci, żeby iak naykrotszym gościńcem nie krążąc, do obozu ściągali, naznaczał; ktorego terminu, gdzieby kto omieszkał, przed Sądem Hetmańskim ad instantiam ukrzywdzonego rationem reddere; i za omieszkanie, pogotowiu za branie pieniężnych stacyi, pobocznych chlebow, podwod, stanowisk, albo okupow, z dzierżaw, miast, i wsi, bez wszelkiey folgi na gardle karany być ma: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 484, *tit.* Disciplina militaris.

Dobra ziemskie i duchowne, ktore servitium bellicum odprawuią, circa immunitates legibus concessas zachowane być maią, i tak domy, iako i dobra szlacheckie ciągnieniem, noclegami pod surowością artykułow woyskowych aggrawowane być nie maią. *Ibidem.*

Skarb bez odwłoki Prowiant-Magistrowi Kamieńca Podolsk. pieniądze powinien dawać dla skupowania świeżey żywności. A on nad quantitatem zasług w skarbie zostaiących praesidiariorum, więcey żywności wydawać nie ma. *Ibidem*, *f.* 507, *tit.* Zachowanie.

Prowiant-Magistrowi Kamieńca Podolsk. Ur. Marcinowi Liniewskiemu Łowczemu Bracławskiemu defalkowano 3,900 zł. dla tego, że mu nieprzyiaciel zabrał za tak wiele pieniędzy kupionego prowiantu: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 459, *tit.* Prowiant.

Plura vide sub tit. Miasta: Kamieniec Podolski.

Z ludźmi prowiantowemi W. X. Lit. ktorzy w ciągnieniu dobrom Krolewsk. duchownym, i ziemsk. byli graves, i nie według prawa zachowali się, (ponieważ iuż służbę woienną odprawowali) forum et realem satisfactionem

w Grodzie peremptorie salva appellatione na Trybunał, naznaczono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 487, *tit.* Approbatio laudorum.

Prowiant dla woyska P. Podskarbiemu Koron. przysposabiać zlecono z podatkow Rzeplitey, zniosłszy się z Prowiant-Magistrem generalnym, i on tam, gdzie woyska Rzeplitey zostawać będą, do Pruss sprowadzić etc: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 600, *tit.* Prowiant.

Z woyskowych żaden w W. X. Lit. nie ma sobie pod utraceniem zasług swoich, podatkow Rzeplitey potrącać w zasługi, ale one tak, iak prawo mieć chce do Poborcow powiatu swego wnosić powinien, nie uzurpuiąc nic ieden nad drugiego: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 897, *tit.* Conservatio aequalitatis.

Woysk obozow na dobrach dziedzicznych nie godzi się lokować: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 16, *tit.* Ruina.

Woysko W. X. Lit. iak zwiniono, *vide K. L. a.* 1670, *v.* V, *pag.* 2, *tit.* Zapłata. *)

Prowianty z dobr Krolewskich duchownych, i szlacheckich, nemine excepto z łanow, i włok osiadłych, według kwitow poborowych oddawane, i podwodami odwożone być maią etc: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 531, *tit.* Prowiant.

Względem tych prowiantow injuriatis damna zapłacić z skarbu Kor. kazano, non excedendo summam 35,000 zł. monetae currentis: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 374, *tit.* Ukontentowanie.

Do wybierania, i dystrybuty hybernowey naznaczono Kommissarzow z Senatu siedmiu, i ex Equestri Ordine z Wielkiey-Polski, i Małey-Polski po trzech, przy Panach Hetmanach, i Urzędnikach Kor. i Ur. Pisarzu Polnym Kor. i przy Urzędzie Skarbowym, ktorzy według konstyt. a. 1676 et 1677 sprawić się maią: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 657, *tit.* Hyberna.

PP. Hetmanom Kor. zlecono, aby podział woyska uczynili, ktory podział ręką P. Hetmana W. Kor. podpisany, do każdego wdztwa i ziemi oddany być ma, żeby się ztąd woiewodztwa i ziemie na Seymikach Relationis informować mogły, iaka się im quantitas, et qualitas woyska do płacy ad proportionem summ deklarowanych każdemu sigillatim dostanie, w ktory komput praesidia tak zamku Krakowskiego, to iest: sto piechoty, iako i zamku Lubowelsk. także sto piechoty wchodzić maią. *Ibidem*, *f.* 658, *tit.* Repartycya.

Pro lege perpetua postanowiono: aby ci, ktorzy od Krola listy przypowiedne na werbunki biorą, albo supplementuią, zostawiwszy kompanią na mieyscu od PP. Hetmanow naznaczonym, z doboszem, i kilką osob, a nay-więcey 6 na werbunki, i kompletowanie ieździli, żadnych krzywd nie czynili, i pobocznych chlebow nie wybierali. Ktorzyby zaś listow przypowiednych oryginalnych nie mieli, i onych nie pokazali, werbować za listami per oblatam podanemi, nie będzie się im godziło. A ktoby się ważył inaczey czynić, wolno każdemu obywatelowi według konst. a. 1611 de impossessionatis, z takim postąpić, albo przeciwko potężnieyszym Kasztelan, albo Ststa pobliższy, za instancyą każdego bliższych obywatelow zgromadzić, i poymawszy takiego werbarza Hetmanowi odesłać, albo ieźliby Hetmani odlegli byli, do Grodu bliższego oddać maią; ktorego Ststowie i Urzędy ich, za informacyą Krola na gardle praeviis iuquisitionibus karać powinni, sub solutione wszystkich krzywd de suo, et insuper abundanti, za poprzysiężeniem krzywd, i wybranych pieniężnych stacyi, w zasługach potrącić się tym kompaniom i regimentom powinno będzie. Albo ktorykolwiekby szlachcic, albo possessor dobr ktorychkolwiek mogł resistentiam na obronę dobr swoich takowym swawolnikom uczynić, i naiezdnika, i gwałtownika takiego w obronie dobr swoich zabił, tedy o takowe zaboystwo do żadnego Sądu, i prawa, nie będzie pociągan, procz chorągwi w ciągnieniu spokoynie, i bez ukrzywdzenia idącey zniesienia: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 593, *tit.* O werbunkach.

Reassumuiąc wszystkie konst. de immunitatibus dobr szlacheck. postanowiono: iż na potym PP. Hetmani, a pogotowiu żaden Pułkownik na żadne konsystencye, ani na hyberny assygnacyi na dobra szlacheckie wydawać nie ma, ani kwater w nich naznaczać; pogotowiu chlebow pobocznych, i podwod brać, sub poena 200 marc. et triplici refusione damnorum in Iudicio Tribunalitio ex speciali regestro ad instantiam cujusvis injuriati od tego, ktory ią od PP. Hetmanow, albo kogokolwiek przyiął, albo otrzymał repetenda. W ktorych sprawach dilatio exemptus iść nie ma. A ieźliby ktory z przechodzących chorągwi ważył się, w dobrach szlacheckich, duchownych, i Krolewskich gdziekolwiek stoiących, zboża, albo co takowego per violentiam brać, takowy każdy Rotmistrz, albo Porucznik, będąc o to convictus, przez PP. Hetmanow na gardle karany być ma. A ieźliby w Sądzie PP. Hetmanow injuriatus sprawiedliwości nie doszedł, tedy salvam viam agendi w Sądach Trybunalskich injuriato inter causas militares cum inferentibus injuriam zachowano. Nad to w miastach, gdzie Sądy i Seymiki odprawować się zwykły, stanowisk żadnych mieć nie będą pod czas Seymikow, i Sądow, a ieżeliby tam pod czas takowy stanęły, ustąpić powinni. Gwoli czemu wszystkiemu reassumowano wszystkie artykuły woyskowe, i konst. Koronne de disciplina militari uchwalone. Taż konst. Olkuszowi z przedmieściami, gornikami, i ze wszystkiemi ich należytościami do miasta, według konst. a. 1633 i Seymu przeszłego sub eodem rigore służy. W ktorym mieście żadne stanowiska żołnierzom nie ma-

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. V, str. 46, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

ią być pokazowane. Toż oraz od akcyzy drzewa do stęplowania gor, węgli, i popiołow do palenia gleyty, i ołowiu uwolniono. W Bochni także, i w Wieliczce stanowiska żołnierzom pokazowane być nie maią. Ktorą konst. W. X. Lit. przyięło. *Ibidem*, *f.* 594, *tit.* O niedawaniu assygnacyi.

Kommissyą do zapłaty woyska, i rozsądzenia krzywd injuriatorum W. X. L. w Wilnie w roku 1691, 8 Ianuarii przez 10 niedziel continuo bez limitacyi naznaczono, Kommissarzow deputowano, Poborcom retentorum, Dworzanom Skarbowym, Deputatom woyskowym stawać, kalkulacyą z woyskami, tak starego, iako i nowego zaciągu czynić kazano, i uspokoić, iuż nie odsyłaiąc ad Rempublicam woysko, zlecono. Exekucyi gleyty żadne aby nie tamowały, i Pieczętarze onych, aby nie wydawali, zakazano. Długi na buławy, za iurgielta, za barwy na piechotę, skarb W. X. Lit. zapłacić tenebitur: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 812, *tit.* Kommissya.

Lokacya woyska Rzeplitey w dobrach Krolewskich in confiniis wdztwa Podolsk. iako też i obozow pro exigentia Rzeplitey wolna praecustoditur. A ktorzyby chorągwie nadworne na pograniczu tegoż wdztwa mieć chcieli, aby ludzi swoich sub disciplina militari trzymali, tak aby ani sąsiadom swoim krzywdy, ani pogranicznemu narodowi żadney nie czynili lezyi, sub poenis infamiae, statuitionis excessivorum, et refusionis damnorum in quovis Iudicio et Officio Regni ad cujusvis instantiam injuriati, vindicandis: *a.* 1699, *v.* vi, *f.* 62, *tit.* Libertacya.

Ponieważ Korona Szwedzka amico titulo insuperabiles injurias wdztwom przynosząc, uczyniwszy nadzieię pokoiu, i traktatu, i obiecawszy swoich naznaczyć Kommissarzow, onego potym odbiegła, i Toruń obległa, tedy zabiegaiąc dalszym niebeśpieczeństwom, woysko Kor. do sowitey liczby, według ostatniego komputu postanowionego redukowano, distinctionem onego et aequalitatem per scriptum ad archivum wyrażaiąc, zapłatę onemu, tak na stary zaciąg niewypłaconą, iako i na nowy aukcyonalny, sposobami na tym Seymie obmyślonemi, deklarowano: *a.* 1703, *v.* vi, *f.* 91, *tit.* Obrona Rzeczypospolitey.

Na zapłatę zasług przeszłych starego, i świeżego komputu ośmiu ćwierci przez repartycyą hetmańską in assistentia skarbu, i Trybunału Skarbowego do wdztw i ziem, proportionaliter na podatek z Seymem uchwalony, redukowano ad proportionem troyga pogłownego ad tariffam a. 1676 modum contribuendi ad beneplacitum wdztwom i ziemiom rezerwowano, iak stante hac hostilitate wynaleść się może. A ieżeliby podatki na tym Seymie uchwalone, w zasługach de integro wystarczyć nie mogły, tedy na przyszłym Seymie zapłatę obmyślić przyobiecano. A ziemia Halicka według deklaracyi r. 1690 z repartycyi swoiey do skarbu płacić powinna. Konst. o deklaracyach podatkow a. 1699 na przyszły Seym zachowano: *a.* 1703, *v.* vi, *f.* 94, *tit.* Zapłata woysku.

Woyska Kor. komput Seymem Lubelsk. postanowiony, et in scripto ad archivum regulowany, i determinowany cum certa distinctione, et qualitate ejus zachowano. *Poparcie Konfed. Sandomirskiey*, *a.* 1710, *v.* vi, *f.* 169, *tit.* Obrona Rzeczypospolitey.

Woysko W. X. Lit. w ciągnieniu, i na stanowisku każdą rzecz, iak w targu płacić powinno, oprocz siana, i słomy żytney, ktorych według proporcyi iako nayoszczędniey w ciągnieniu, nie zabieraiąc nic na wozy, ani podwod wyciągaiąc, zażyć mogą. Trzydniowki, konsolacye, sztaby, porcye ślepe, borgowe, zniesiono. *Poparcie Konfeder. Sandomirskiey*, *a.* 1710, *v.* vi, *f.* 208, *tit.* Warunek.

Woysku Kor. za lat dwa ad 1 Septembris a. 1712 zasługi zapłacić przyobiecano ad interim dwie ćwierci temuż woysku, i na opatrzenie, i fortyfikacye Kamieńca i na artylleryą płacić, za assygnacyami skarbu Kor. do wdztw, ziem, i powiatow wydanemi, kazano: *a.* 1712, *v.* vi, *f.* 221, *tit.* Zapłata woysku.

Konstyt. dawnieysze i świeższe de immunitate dobr ziemsk. i duchownych reassumowano, do ktorych, aby władza buławy żadnym pretextem się nie interessowała. Vocabula Brygadyerow, Kriegs-Kommissarzow tanquam nomina exotica, i onych gaże abrogowano. Generał-Maiorow dwoch tylko, iednego do kawaleryi, drugiego do infanteryi, i innych Officyerow, według dawnych zwyczaiow zachowano. *Ibidem*, *f.* 227, *tit.* Warunek woyska W. X. Lit.

Porządek woyska pewnego, i regularnego, repartycyami po wdztwach, ziemiach, i powiatach podzielono, quo ad qualitatem et quantitatem iego przez skrypt ad archivum dany, i dalsze związki woyska zakazane: *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 245, § Nakoniec.

Regulamen woyska W. X. Lit. ze starego, za przypowiedniemi listami I. K. Mci, w nowy komput transformowano, i służbę iemu a die 1 Martii 1717 przypowiedziano. Regulamen płacy w konstyt. Koronnych opisany, W. X. L. akceptowało przez repartycyą juxta tabellam seorsivam (ad finem tey konstyt. appositam) ktora approbatur na zawsze, do dalszey ordynacyi Rzeplitey na Seymie doszłym; znosząc Sądy Fiskalne, Poborcow, Kommissarzow, Administratorow czopowego, szelężnego, hybernowych Deputatow Powiatowych, kwitowe, groszowe, leże, dachowe, i inne abusus in praejudicium, et detrimentum podatkow publicznych, ktore szczegulnie na zapłatę woysku obracać się maią: *K. L. a.* 1717, *v.* vi, *f.* 306, *tit.* Regulamen woyska W. X. Lit.

Konfederacya żołnierska rozwiązana; nowy komput z woyska starego postanowiony; Regi-

mentarze rządzić woyskiem maią od I. K. Mci nadani, poki Hetmani Wielcy, i Polni oboyga Narodow, iuramentow w traktacie naznaczonych, nie wypełnią: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 267, *tit.* W traktacie.

Służbę woyska według nowego komputu a 1 Februarii przypowiedziano, ktore woyska na chorągwie, na regimenta, na leże, żołdy, i hybernę ze skarbu Kor. taryffę pogłownego a. 1676, wziąwszy a possessoribus bonorum w dyspartymencie comprehensis bez wymagania kwitowego, i groszowego, currenti moneta płacę swoią odbierać będą. Retenta przez exekucyą żołnierską sposobem sub titulo: de disciplina militari, windykować powinni. A za wdztwa Pruskie skarb ad proportionem tey taryffy, pogłownego summę assygnataryuszom płacić będzie: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 279, *tit.* Regulamen.

Woysko, aby pod chorągwiami, i regimentami, według komputu w komplecie zostawało, Kommissarz na Trybunał Skarbowy obrany przed następuiącą kadencyą tego Trybunału ma lustrować chorągiew, albo regiment na konsystencyi, i Trybunał o tym, adjecta clausula w rocie iuramentu super facta fideli lustratione, informować. *Ibidem*, *f.* 285, *tit.* Disciplina militaris.

Woyska W. X. Lit. aby w granice wdztw Kor. nie wchodziły, i krzywd nie czyniły, zakazano, sub poenis criminalibus. Forum w Grodzie tym, pod ktoregoby iuryzdykcyą Officyer krzywdy czynił, ex loco delicti naznaczono. A W. Hetman W. X. Lit. onego Officyera lub chorągiew do satysfakcyi adigere powinien, sub solutione de proprio, et responsione w Trybunale Koron. i konstytucye wszystkie de disciplina militari reassumowano. *Ibidem*, *f.* 295, *tit.* Securitas woiewodztw.

Repartycya woyska Kor. i lokacya zimowa, i płaca iego, także woyska W. X. Lit. na Seymie a. 1717 i taryffa płacenia podatku pogłownego Żydowskiego, postanowiona. *Ibidem* (*na końcu konstyt. a.* 1717, *f.* 353).

Woysku exempty, *vide tit.* Exempty, *tit.* Żołnierz.

Woyskowi w W. X. Lit. capaces są Urzędow Ziemskich. *Vide tit.* Wakancye.

Woysku W. X. Lit. starego zaciągu dwa ststwa: Łoiow i Lubecz cum omnibus pertinentiis jure haereditario perpetuis temporibus dano. *Vide tit.* Starostwa.

Z woyskowych żaden, pod utracenien zasług swoich, nie ma sobie podatkow Rzeplitey potrącać w zasługi. *Vide tit.* Podatki.

Woyskom zapłata, *vide tit.* Zapłata, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Woysko wszystkie powinien Pisarz Polny co ćwierć roku generaliter popisować. *Vide tit.* Pisarze Polni.

Woyskową o retenta exekucyą zniesiono, *vide tit.* Exekucya.

Z woyskiem W. X. Lit. kommissya wdztwom: Mazowieck. Podlask. i Lubelsk. o szkody, i krzywdy naznaczona. *Vide tit.* Kommissye.

Woyska Zaporozkiego wolności, *vide tit.* Kozacy.

Na woyskowych, dochodzenie krzywd, ktore do kommissyi Sandomirskiey poczynili, *vide tit.* Sprawy.

Woysk zaciągi bez listow przypowiednich, *vide tit.* Swawolni.

Z woyska, czeladzi towarzyskiey bez listu odprawnego nie wolno odchodzić, ani żołdatom bez attestacyi Officyerow, albo abszeytow. *Vide tit.* Hultaie.

Woyska swawolnie zebrane, *vide tit.* Swawolni ludzie.

De disciplina militari, *vide tit.* Żołnierz.

Od woyska wolno Posłom na Elekcyą Krola przyiechać, ale bez pocztow. *Vide tit.* Krol.

Woyska Saskie, aby sub nullo praetextu, etiam potrzeby Rzeplitey w granice Korony Polskiey, i W. X. Lit. nie wchodziły, cavent sobie Stany Rzeplitey na Seymie Pacificationis: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 656, *tit.* Warunek.

Woysko tak Koronne, iako i Litewskie, aby podczas interregnum żadnych zaciągow, i spiskow nie czyniło, sub poenis constit. aa. 1601, 1609, 1623, 1699 et 1717 sancitis, serio nakazano, semota omni spe amnestiae. *Confoed. a.* 1733, *v.* VI, *f.* 586, § Cursus.

Woysk żadnych i zaciągow podczas interregnum czynić nikomu cujuscunque dignitatis, et conditionis sine consensu totius Reipublicae nie godzi się, in quem finem konstytucye a. 1629 et 1649 in toto reassumowano. *Ibidem*, § Ponieważ.

Woyska Nayiaśn. Carowy in spatio dni 40 a die 9 Iulii z granic Koron. i państw inkorporowanych, mianowicie z Kurlandyi, i Semigallii, że wyniydą, a nigdy się w granice nie wrocą, starać się usilnie przyobiecał Nayiaśnieyszy Krol August III: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 576, § Assekuruiemy także.

Woyscy, woystwa.

Woystwa nowe ustanawiane być nie maią, a stare zasłużonym dawane być maią: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, *tit.* De novis tribunatibus.

Woystwa po r. 1538 uczynione, są abrogowane, i te, ktore zamkow nie maią; Woyskiemi albowiem służba woienna ginie: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż też.

Plura vide tit. Urzędy, Urzędnicy.

Woytowie, woytostwa.

Woytowie, sołtysi, młynarze, swych woytostw, sołtystw, młynow przedawać nie maią, ani zastawiać, bez dozwolenia panow swych, pod utratą summy: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 374, § Saepenumero.

Sołtysi i sludzy ich, także młynarze, karczmarze, i zagrodnicy od podymnego wolni: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § Scultetis.

Sołtystwa puste, także ogrody i role od wszelkiego poboru wolne: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Ut de agris.

Sołtysowi nieposłusznemu pan może wziąć sołtystwo, i przedać, albo sam na się oszacowawszy urzędownie, zapłacić: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 79, *tit.* De sculteto.

Poprawiono to prawo: pro recipere, naznaczywszy praecipere: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* Corrigitur statutum.

Sołtystw panowie kupować nie maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 39, *tit.* De scultetiae emptione.

Ani szlachta, nad wolą dzierżawcow, kupować ie mogą. *Ibidem.*

Sołtysom tak świeckich panow, iako i duchownych, woynę nakazano: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 5, *tit.* De scultetis.

Potym nakazano, aby duchowni dowiedli przywileiem, ieżeli sołtysi, albo woytowie ich od expedycyi woienney wolni: *a.* 1536, *v.* I, *f.* 532, *tit.* De scultetis.

Znowu nakazano, aby nie tylko Krolewscy, ale i duchownych panow, szlacheccy sołtysi woynę służyli: *a.* 1544, *v.* I, *f.* 584, § Sculteti.

Znowu tak woytom, iako i sołtysom woienną służbę nakazano, a duchownych panow woytowie i sołtysi, aby na przyszłym Seymie przywileie swoie pokazali, czego ieżeli nie uczynią, ex tunc do służenia woyny obligowani będą: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 595, § A iż gdzie.

Rewizyą iednak przywileiow tych odłożono: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 623, *tit.* O służbie.

Woytowie i w pospolitym ruszeniu służbę woienną powinni: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 417, § Do tey służby.

O duchownych sołtysach, *vide plura tit.* Duchowni.

Sołtys, albo kmieć z dziedziny pana swego zbiegły, in Iudicio bannito ter, et ex abundanti quater ma być wołany, a ieżeli się za oświadczeniem nie wroci, pan dziedzinę kim inszym osadzić może: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 79, *tit.* De sculteto.

Woytostwa, sołtystwa, rudy, huty, kuźnice, i młyny wszelakie na skupie są, gdzie dożywocie nie zakroczyło: *a.* 1563, *v.* II, *f.* 640, *tit.* Woytostwa.

O tymże: że na skupie są: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1453, *tit.* O pozwach.

Woytostwa, młyny, rudy etc. rewizyi nie podlegaią: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 732, *tit.* Rewidowane dobra.

Ani lustracyom: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1495, § Od ktorey to.

Woytostwa, ktore nie są inkorporowane do starostw, z ststwami łączone być nie maią, lecz zasłużonym ludziom tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. maią być dawane: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1606, *tit.* O kadukach.

O tymże, że woytostwa i sołtystwa, zwłaszcza na ktore lustracya nie zaszła, i ktore nie są inkorporowane miastom, do starostw i dzierżaw większych, łączone nie będą, ale między ludzie zasłużone i żołnierze według konstyt. 1607 rozdawane: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 367, *tit.* Nadgroda.

A że przeciwko konstytucyom tym subsequenter posteriori tempore woytostwa niektorym miastom per appendices pod tytułem inszych konstyt. inkorporowane, et in volumen legum wpisane są, tedy stosuiąc się do konstytucyi a. 1563, (*quae supra est*) na skupie woytostwa te i sołystwa także być deklarowano, competentiamque omnem, et potestatem eas redimendi donatariis dano, tak tym, ktorzy iuż niektore przedtym od Krola jure advitalitio otrzymali, abolendo omnes litis pendentias ob praetextum incorporationum exortas, iako i tym, ktorym konferowane będą. Miastom iednak pogranicznym woytostwa inkorporowane in suo robore zostawiono, i te także, ktore są lege expressa w konstytucyi opisane, i tytuły swe osobne maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 108, *tit.* O woytostwach.

Declaratur: iż nikomu inszemu tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. ieno ludziom w woysku zasłużonym, rozdawane być maią, sub nullitate przywileiu, et revocatione onego ad instantiam kogokolwiek z woyska, collationeque temu, ktoby to deferret Krolowi. Wolno iednak tak modernis possessoribus, iako i na potym żołnierzom te woytostwa za konsensem Krolewskim personis nobilibus przedawać. Ani derogatur woytostwom w ekonomiach Krolewsk. reformacyi Krolowy podległym durante reformatione, ani tym, ktore są miastom, miasteczkom, lege publica inkorporowane, albo ktore Sądowi Ststowie na podparcie iurydyki trzymaią. Woytostwa zaś wszystkie, ktore plebejae personae przeciwko prawu trzymaią, exnunc pro vacantibus declarantur, et bene meritis żołnierzom rozdawane będą. Possessio iednak nie violenter, ale legitima juris via w Sądach I. K. Mci adiri ma, praevia exsolutione summarum, et sumptuum, ktore na woytostwach legitime extenduntur. Excypowano iednak woytostw dziewięć, przy ktorych Krolowi wolno ludzi in actuali servitio suo zostaiących, zachować: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 844, *tit.* Deklaracya.

Warowano: iż te woytostwa rozdawane być nie miały, aż post dissolutionem związku woyskowego. *Ibidem.*

Znowu o tymże declaratur: iż iako innych tak i ekonomicznych nie godzi się plebejae personae trzymać, ale bene meritis szlachcie rozdawane być maią, i przywileie, ieźli iakowe plebejis wyszły, cassantur. O co wolno czynić w Trybunale inter causas fisci. *W Exorbitanc. a.* 1669, *v.* V, *f.* 15, *tit.* Gwardye I. K. Mci.

Na woytowstwa, ktore kiedyżkolwiek seorsive chodziły, nie maią być dane przywileie Ststom: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 623, § To też waruiemy. *In Pactis Conventis Augusti* III.

Woytostwa w ekonomiach od wszelkiey dystrybuty hybernowey wolne są. *Ibidem.*

Dożywocie na woytostwie w Żukowie, wsi do ststwa Lubelsk. należącey, Ur. Melchiorowi Polickiemu, i synowi iego Stanisł. wespoł i z summą dwiema sta grzywien na tymże woytostwie zapisaną, approbowano, względem dobr iego dziedzicznych, ktore mu są pretextem commutationis zabrane, ktorych dobr iuż upominać się nie ma, ale tym dożywociem, i summą po zeyściu swym, i syna swego kontentować się będzie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 35, *tit.* Approbacya.

Woytostw inkorporacye miastom, klasztorom, kościołom etc. *vide sub titulis suis.*

Woytowi i Ławnikom wyższego prawa Magdebursk. na zamku Krakowsk. prawa i wolności cum praerogativis od Kazimierza W. i innych po nim panuiących nadane, approbowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 464, *tit.* Approbatio privilegiorum.

Woytostwo i wioskę Drozdowice w ziemi Przemyślskiey Ur. Marcin. Kątskiemu Generałowi artylleryi Kor. jure terrestri haereditario in perpetuum dano. *Ibidem*, *f.* 495, *tit.* Zawdzięczenie.

Woźny.

Woźnego według statutu Wwda stanowić, i sądzić ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 42, *tit.* De pignoribus faciendis.

Woźny przysięgać ma, in quam rotham, *vide tit.* Przysięga.

Na pozywanie przydany być może od Krola, od Wwdy, Kasztelana, Ststy, Sędziego, Podsędka, Pisarza, i każdego Urzędnika: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 31, *tit.* De citationibus.

Pozywać ma przez listy Krolewskie, albo starościńskie, wyiąwszy na dworze Krolewsk. albo przy Sądzie Walnym; może krom listu w gospodzie, albo na rynku pozywać. *Ibidem.*

Z iednym szlachcicem, in persona actoris, pozwy kłaść ma, albo u szlachcica pozwanego, albo u włodarza, albo u kmiecia, albo u zagrodnika, we dworze ma iednak opowiedzieć położenie pozwu onego. A ieźliby dworu nie było we wsi, tedy poddanym opowiedzieć ma, aby pozwanemu panu donieśli o tym: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § Debebit autem.

Woźny bez osobliwego rozkazania Sędziego pozywać nie ma, pod winą utracenia Urzędu, i pod straceniem dobr wszystkich, i znaku wypalenia na twarzy: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 10, *tit.* De citationibus.

We wsiach spustoszałych pozew w drewno wszczepić, i w ziemię wetknąć, potym w bliższey wsi, albo parafii teyże wsi spustoszałey, opowiedzieć ma. A to położenie pozwu poprzedzić ma terminem una septimana integra: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 404, § In villis vero.

Woźny ze 2 szlachty ma do Ststy odnosić innotescencyą kommissarską z mandatem Krolewsk. o granice. *Ibidem*, *f.* 402, § Praeterea Commissarii.

Przy woźnym dwu szlachty być ma, gdy kto świadectwo, czyli przysięgę czyni iaką: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 330, *tit.* De Nobilibus.

Woźny przedtym oglądywał rany, i o nich Sąd informował: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Vulnera.

Teraz iuż nie Woźny, ale Urząd Stściński to czynić ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De falsitatibus, § Praeterea.

Woźny ma dawać intromissyą w dobra quocunque titulo acquisita, (*Consuet. Herburt*, *f.* 221), ktory przy intromissyi na zwykłych płacach przestawać ma: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 277, *tit.* De solutione.

A gdyby intromissyi nie dopuszczono, przecię on relacyą uczynić ma przed Starostą oblicznie, iż intromissyi nie dopuszczono. *Ibidem.*

Woźny po daniu intromissyi, ma to zeznać w Grodzie powiatu onego, oraz ze szlachtą: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 406, § Si vero citatus.

Woźnego relacya w Grodzie uczyniona, gdy będzie pod pieczęcią wyięta, tak ważna u Sądu drugiego, iakoby sam Woźny praesens u Sądu był: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 332, *tit.* De testimonio.

O tymże: *a.* 1542, *v.* I, *f.* 575, § Relatio.

Woźni Generałowie ad obeunda Officia maią być przypuszczeni, i relacye ich przyimowane, sub poena 100 marc. parti instiganti succumbenda: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 924, *tit.* O Woźnych.

Woźny gdyby co uczynił prawu przeciwnego, przed Krolem, albo na Trybunale Kor. peremptorie ma się sprawować. *Ibidem.*

Potym inaczey postanowiono: iż przed Wwdą illius loci, gdzieby się exces stał, ma odpowiadać: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* Woźnych beśpieczeństwo.

W Mazowszu, gdyby w Sądzie nie zeznał, co mu druga strona okazowała na widzeniu, albo inaczey zeznał, niźli widział, za pozwem sześciu świadkow przekonan, na twarzy ma być w Sądzie Ziemskim albo Grodzkim przepalon, i przykowan, a iego takie fałszywe zeznanie nic nie ma szkodzić oney stronie, przeciwko ktorey było uczynione. Ieźliby iednak Woźny miał z sobą na widzeniu Komornika, Podkomorzego, i szlachtę, i z niemiby one widzenie odprawował, i w Sądzie zeznał, przeciw takiemu nie idzie ta ustawa, i wina. A ktoby na niego nie dowiodł, przepada dziesięć kop winy. *W Exceptach Mazowieckich*, *a.* 1576, *v.* II, *f.* 936, *tit.* O Woźnym.

Woźnego in functione officii gdyby szlachcic zbił, pokonany według prawa, powinien mu rany płacić sowito, iako szlacheckie cum poena 60 marc. Capitaneo. A ieżeliby go zabił, praemisso scrutinio także sowito głowę iego dzieciom, albo przyiaciołom płacić powinien, i w wieży na dnie rok i sześć niedziel bez wszelkiego miłosierdzia, i odpusz-

czenia siedzieć. Ieźliby zaś, sprawuiąc co Urzędowi swemu należącego, był ubity, raniony, albo zabity, tedy o rany, i o głowę prawem pospolitym, według kondycyi iego ma być sprawa sądzona. *Ibidem*, *tit.* O ubiciu Woźnego.

Woźnego in functione Officii ktoby zabił, zbił, ranił, ma być karany, iako violator securitatis Iudiciorum, juxta statutum: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 973, *tit.* Woźnych beśpieczeństwo.

Toż o Pruskich postanowiono: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1370, *tit.* Beśpieczeństwo Woźnych.

Woźny do wizyi zabitego przyzwany, iednym groszem kontentować się ma, a umarłego z odzieży iego odzierać nie ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 27, *tit.* De Ministerialium etc. salario.

Woźny od iednego świadka ma brać 8 gr. a od winy piętnadziestey wołu. *Ibidem*, *f.* 50, *tit.* De salariis Officialium.

Woźny roty przysięgi inaczey wydawać świadkom nie ma, tylko iak mu nakazano będzie, pod utraceniem urzędu. *Ibidem*, § Item si Officialis.

Woźny w Mazowszu więcey brać nie ma a functione cujuslibet negotii, tylko od mili grosz, od puł mili puł grosza. *W Exceptach Mazowieckich*, *a.* 1576, *v.* II, *f.* 936, *tit.* O ubiciu Woźnego.

Woźny na Wołyniu bez przydawania od Urzędu może officio suo fungi, okrom, gdyby szło o iakie zekrwawienie, zabicia, naiazdy. *Ibidem*, *f.* 927, § Też za proźbą ich.

O tymże znowu. Co się ma rozumieć i o woiewodztwach Pruskim, Bełzkim, Podolskim i Bracławskim: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 976, *tit.* Sprawiedliwość.

Woźniowie w W. X. L. nad ustawę statutową, iako pomilnego, tak inszych dochodow brać nie maią, pod sowitym wroceniem, coby nad ustawę wzięli, i pod winą siedzenia w wieży niedziel 6. O co forum Ziemstwo, Grod, albo Trybunał: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 313, *tit.* O Woźnych.

Woźniowie w W. X. Lit. pozwy na Trybunał niedziel sześcią podawać stronom maią, a relacye naydaley dwiema niedzielami przed sprawą przyznawać, sub nullitate citationis: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 107, § Generałowie.

Woźnemu W. X. L. od przywołania każdey sprawy gr. 3. Od proklamaty gr. 3. Od zeznania relacyi gr. 3. A gdy w dalszą drogę będzie użyty, od każdey mili po gr. 10 płacono być ma: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 479, *tit.* Dochody Woźnym.

Ktoryby Woźny, albo Generał nie podawszy pozwu falsificatorie podpisywał się, i czynił zeznania, takowy poena sessionis turris między złoczyńcami przez niedziel dwanaście; a za drugi taki exces criminalibus poenis praevia deductione karany będzie, ktoby też Generała in Officio będącego, i pozwy podaiącego, bić, kaleczyć ważył się, za naymnieyszy exces tysiącem kop stronie, a w większych excessach, in casu zaboystwa, poenis criminalibus karany być ma: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 481, *tit.* O podawaniu pozwow.

Wybrańcy.

Wybrańcy z miast, miasteczek, wsi Krolewsk według słuszney liczby łanow na woynę wyprawiani być maią: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 979, *tit.* Pieszy.

Dziewiętnaście kmieci, iednego pachołka dobrego, i sposobnego powinni wybierać: *a.* 1590. *v.* II, *f.* 1328, *tit.* Wybrańcy.

Wybraniec osobą swoią ma się porządnie z rusznicą, szablą, siekierą (a dziesiętnicy z dardami) i dobrze odziano wyprawować. *Ibidem.*

Tymże sposobem i w W. X. Lit. maią bydź wybierani: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1425, *tit.* O wybrańcach.

Ststowie w W. X. L. spisywać ich maią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1460, *tit.* O wybrańcach W. X. Litewskiego.

Wybrańcy od wszelakich czynszow, robot, służb, Stście, albo dzierżawcy powinnych, wolni zostawać maią. A te wszystkie onera drudzy poddani ferre za nich powinni: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1328, *tit.* Wybrańcy.

Delectum ich nie maią Ststowie zabraniać, ani im wolności otrzymywać, sub poena 100 marc. O co forum za Dworem ex instantia Instigatoris. *Ibidem.*

O tymże. Ale podwyższono winy nad 500 grzywien na Ststow, ekonomow, i dzierżawcow krolewszczyzn, ktorzyby wybrańcow sprawiedliwie na posługę Rzeplitey laudo publico uchwaloną, nie wydawali, i ktorzyby ich przeciwko prawu do podatkow, albo robot iakich przymuszali. O co forum za Dworem ex instantia Instigatoris, ex delatione Rotmistrza onego wdztwa, w ktorymby wybrańcow nie wydano: *a.* 1616, *v.* II, *f.* 273, *tit.* O wybrańcach Koronnych.

Wybrańcow wybierania ordo praescribitur: Rotmistrz wziąwszy list od Krola przypowiedny, i uniwersał do dzierżawcow, powinien naprzod w Grodzie onego wdztwa, albo powiatu, z ktorego wybrańcow wybierać ma przez się, albo Porucznika swego, manifestacyą uczynić, a potym według zwyczaiu u dzierżawcow upominać się wybrańcow, daiąc każdemu z dzierżawcow rekognicye, od ktorego wiele ich weźmie. A ieźliby Ststa albo dzierżawca ktory był tak uporny, żeby wybrańcow według powinności nie wydał, Rotmistrz ma protestacyą uczynić w Grodzie, a w Prussach gdziekolwiek u akt autentycznych, i podać każdego takiego na delacie Instygatorowi, ktory przeciwko onym popierać ma dalszego przed Sądem Krolewskim postępku. *Ibidem.*

Potym deklarowano: iż podług lustracyi ostatnich Ststowie i dzierżawcy na służbę woienną wyprawić ich maią, a Rotmistrzom od

Krola naznaczonym w liczbie zupełney podać, i do P. Hetmana Koron. bez wszelakiey zwłoki pod winami w prawie na Ststy, i Rotmistrze opisanemi, prezentować. A w ktoreyby dzierżawie lustracya nie doszła, rewizya Krolewska na weryfikacyą liczby tych wybrańcow będzie: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 351, *tit.* Wybrańcy.

Znowu stanęło: aby wyprawieni byli juxta quantitatem włok dzierżaw wszystkich Krolewsk. ktore gwoli temu skarb Kor. spisawszy, ma authentice do dzierżawcow odesłać, lub Rotmistrzom dawać. Rotmistrz zaś ma wziąć attestacyą do dzierżawcy, albo namiestnika iego, i według oney, i pomienionego skarbowego spisku włok, w obozie P. Hetmanowi, albo Pisarzowi Polnemu stawić na pachołki: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 462, *tit.* Wybrańcy.

Constitutiones a. 1578, et 1590, o pieszych wybrańcach reassumuntur, a siedliska wybrańcze nie maią być dawane, tylko ludziom na to sposobnym: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 498, *tit.* Wybrańcy.

O wybrańcach stanęła potym taka konstyt. aby razem po wszystkich dobrach Krolewsk. z ktorych ieno wychodzą wybrańcy, kommissya z Kancellaryi Zadworney dana była Urzędnikom Ziemskim wdztw, i ziem tych, w ktorych takie dobra są, aby pilną inkwizycyą łanow wybranieckich uczynili, także i to inkwirowali, gdzie się te łany podziały, ieźli gdzieindziey są rozdane, albo od Ststow do folwarkow swych przyłączone; za ktorey inkwizycyi odprawieniem, i na przyszłym Seymie przeczytaniem, wolno będzie Rzeplitey tę służbę wybrańcow bez utrudnienia ich, i uciążenia większego dalekim przechodzeniem do obozu ludzi, na pieniądze obrocić, z ktorychby się zaciągnąć mogła porządna i słuszna piechota: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 933, *tit.* Wybrańcy.

Wybrańcy, i ludzie z ststw Ukraińskich, do Ukraińskiego woyska obroceni: *a.* 1648, *v.* III, *f.* 989, § Wybrańcow.

Znowu na Urząd Ziemski każdego wdztwa i powiatu, to iest: na Podkomorzego, Chorążego, Sędziego, Podsędka, Podczaszego, Pisarza, Woyskiego powinność włożono, aby po teraźnieyszym Seymie zniosłszy się iak nayprędzey z sobą o czasie, i przez swoię innotescensyą dzierżawcow obwieściwszy, ziechali na czas naznaczony do dobr Krolewsk. i łany (absentia nonnullorum, dummodo tres adsint, non obstante) fideliter zrewidowali tak, aby dwudziesty łan wyprawie wybrańcow podlegał, doglądaiąc tego, i pilną czyniąc inkwizycyą, że ieźliby wybranieckie role dzierżawcy na folwarki pobrali, tedy habita ratione wiele tych gruntow odebrali, żeby dwudziesty łan szedł na wybrańca, ad quod onus wyprawowania wybrańcow i dzierżawcy należeć powinni. Ktorą rewizyą, i inkwizycyą iako naydostateczniey bona fide odprawiwszy, rewizye do naybliższych Grodow ad acta, oryginały rękami swemi podpisawszy, per oblatam podać, a podawszy one do skarbu Rzeczypospolitey odesłać powinni, i kwit od skarbu z oddania rewizyi wziąć. Te zaś kwity Posłom Ziemsk. na przyszły Seym obranym oddadzą, aby przy rachunku w skarbie Deputaci z Senatu, i z Izby Poselskiey do tegoż rachunku naznaczeni, komput wybrańcow uczynili, iak wiele ich być może na służbę Rzeplitey. Na ktorym to Seymie, co będzie commodius Rzeplitey, sancietur, albo będą na pieniądze obroceni, albo w dawney służbie zatrzymani. A tey rewizyi, i inkwizycyi żaden dzierżawca w dobrach, i ekonomiach Krolewskich bronić nie ma, sub poena 200 flor. w Trybunale inter causas fisci repetenda. A ktorybykolwiek z Urzędnikow Ziemzkich był dzierżawcą krolewszczyzn, taki Rewizorem być nie może: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 102, *tit.* Rewizya łanow.

Potym postanowiono: iż każdy Ststa, albo dzierżawca włok wybranieckich na każdy rok zamiast wybrańca do skarbu Rzeplitey z włoki, z ktorey był ex antiquo powinien wybrańca wyprawić, wnieść ma w Rawie na każde świątki zł. 60 i one realiter rowno z kwartą przy Deputatach do kwarty z Seymu naznaczonych, za ich, i skarbu Kor. kwitem zapłacić, sub amissione dzierżawy swoiey, et poenis o kwarcie sancitis. Czego P. Podskarbi pilnie przestrzegać, i retentores na delacie Instygatorowi Kor. podawać ma, sub solutione de suo. A ieźliby ktory Ststa, albo dzierżawca włokę wybraniecką utaił, i onę na folwark, albo robociznę swoią obrocił, i z niey pomienionego podatku płacić nie chciał, taki od Instygatora Kor. na Seym inter causas fisci pozwany, poenis o niewydawaniu kwarty sancitis, karany bydź ma; czego Instygator Kor. z skarbem Kor. pilnie przstrzegać powinni, sub vinculo juramentorum suorum: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 280, *tit.* Wloki wybranieckie.

Znowu stosuiąc się do konstyt. a. 1647, lustracyą włok wszystkich wybranieckich postanowiono tak, aby na przyszłym Seymiku Relacyinym wszystkie wdztwa i ziemie obrały Deputatow z pośrzodka siebie do tey funkcyi i onym salarium obmyśliły etc. A że wdztwa niektore mało wybrańcow maią, żeby chorągiew iedna z nich compleri nie mogła, tedy na przyszłym Seymie, za weryfikacyą włok wybranieckich pomiarkuią się bliższe między sobą wdztwa, aby alternatim Rotmistrze wybrańcow prowadzili: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 367, *tit.* O wybrańcach.

Nie doszła ta dla powietrza rewizya, przeto według pomienioney konst. a. 1652, odprawiona być ma. Czego na przyszłym Seymie dadzą Posłowie rationem: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 405, *tit.* O wybrańcach.

Alternatę wdztwo Lubelskie z wdztwem Bel-

zkim w prowadzeniu wybrańcow przyięło. *Ibidem.*

Wybrańcy w wdztwach Pruskich do służby woienney należący, tamże przy wdztwach pro securitate zostawieni do przyszłego Seymu. *Ibidem*, *f.* 410, *tit.* Securitas woiewodztw.

Do ziemi Mielnickiey Rewizorow obiecano dla uważenia natury gruntow, czy podłe, czy nie, czy z łanu wyprawa być może, czy drugi przydać trzeba, iako proszą wybrańcy. *Ibidem*, *f.* 415, *tit.* Rewizya włok.

W ziemi zaś Halickiey rewizya, że dla spustoszenia przez nieprzyiaciela i powietrze, do effektu nie przyszła, ad feliciora tempora odłożona. *Ibidem.*

Z wybrańcow prowent na supplement gwardyi Krolewskiey ordynowano do lat pewnych. Wdztwo iednak Sandomirskie wzięło to do braci: *a.* 1670, *v.* III, *f.* 75, *tit.* Ordynacya wybrańcow.

Potym o rewizyi wybranieckich łanow konstyt. a. 1647 in toto reassumowano, i aby indilate do effektu przywiedziona była, Urzędnikom Ziemskim w teyże konstyt. mianowanym (absentia unius, pluriumve, byle ich trzech było, non obstante) zlecono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 348, *tit.* Piechota wybraniecka.

Na praesidium ziemi Sanockiey od rozboynikow 20 łannikow ordynowano etc. *Ibidem.*

Teyże ziemi, konstyt. a. 1676, i laudum, ktore sobie ratione securitatis od zboycow na Seymiku Relationis postanowią, approbowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 470, *tit.* Securitas ziemi.

Ex facultatibus dobr, ludźmi tameczni obywatele bronić się maią: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 570, *tit.* Securitas ziemi Sanockiey.

Wybrańcy ziemi Przemyskiey skoro im czas pensionis od obywatelow woiewodztwa Podolsk. solvendae konstyt. Seymu a. 1677 (*vide tit.* Summy) determinowany, expirabit, na praesidium pro securitate ziem Przemysk. i Sanockiey ordynowani są: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 575, *tit.* Wybrańcy.

Podział summy z wybrańcow na lat trzy obywatelom wdztwa Podolskiego pozwolony. *Vide tit.* Kommissye.

Na wybranieckim iednym łanie nad czterech gospodarzow, luboby się rozrodzili, osadzać się, i naydować nie ma. A co nad to będzie gospodarzow, takowi na gruntach pustych tychże dobr, i powinnościach propter onera Reipublicae osiadać powinni z inszemi poddanemi. W co Lustratorowie do rewizyi łanow wybranieckich naznaczeni weyrzeć, i to do skutku przywieść powinni: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 348, *tit.* Piechota wybraniecka.

W. X. Lit. reassumitur o wybrańcach ordynacya Krola Stefana, i konstyt. a. 1590, (*vide eam superius*): *a.* 1620, *v.* III, *f.* 376, *tit.* Wybrańcy.

Temuż W. X. Lit. reassumowano o wybrańcach konst. a. 1578, 1590, 1595 et 1598: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 582, *tit.* Wybrańcy Wielkiego X. Litewskiego.

Ale iż w W. X. Lit. z trudnością wychodzą, zamiast wybrańcow z każdey włoki osiadłey po zł. 3, podług kwitu poborowego do Poborcy, przy poborach na tym Seymie uchwalonych, dzierżawcy wydać maią pro hac vice: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 620, *tit.* Wybrańcy.

Potym postanowiono: aby według starych rewizyi na expedycyą Moskiewską wyprawieni byli: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 713, *tit.* Wybrańcy W. X. Lit.

Wybraniec gdyby się wyprawił nie ten, ktory wybrany iest, Rotmistrz przepada do Ststy, albo dzierżawcy 200 grzywien. O co forum na Trybunale: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1328, *tit.* Wybrańcy.

W W. X. Lit. Rotmistrze wybranieccy nie maią poddanych Krolewskich na okupy i rzeczy niesłuszne wyciągać, ani samych wybrańcow ukrzywdzać: *a.* 1595, *v.* II, *f.* 1425, *tit.* O Wybrańcach.

W Koronie zaś tak obostrzono: iż Rotmistrz, ktoryby wybrańcow za okupem, albo datkiem iakim od służby libertował, ma bydź od Pana Hetmana irremissibiliter na gardle karany: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 273, *tit.* O wybrańcach Koronnych.

O tymże: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 351, *tit.* Wybrańcy.

Potym deklarowano: iż od niesposobnego może wziąść Rotmistrz pieniądze, a sposobnego przyiąć, rachunek iednak ma z tego uczynić: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 462, *tit.* Wybrańcy.

Wybrańcy puł roka maią o swey strawie służyć, a potym ieźliby ich daley trzeba, Pisarz Polny ma im dać po kopie na miesiąc: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 273, *tit.* O wybrańcach.

Wybraniec gdyby uciekł z woyska, ma być na gardle karany. *Ibidem.*

Rotmistrze zebrawszy tę piechotę, maią iść w porządku dobrym na mieysce od Pana Hetmana im pokazane. *Ibidem.*

Prostą drogą iść maią, stacyi nie wybieraiąc, podwod nie biorąc, w ciągnieniu nad ieden nocleg nie bawiąc się, nikomu krzywd, w pogotowiu ździerstwa żadnego nie czyniąc. O co, ieźliby na ktorego z nich skarga przyszła, ma Hetman onych podług artykułow woiennych sądzić. *Ibidem.*

Declaratur: iż tacy cujuscunque status et conditionis sint, od P. Hetmana poena capitis karani być maią: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 351, *tit.* Wybrańcy.

Znowu o tymże: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 462, *tit.* Wybrańcy.

Rotmistrze osiedli szlachta być maią: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 351, *tit.* Wybrańcy.

Potym, iż maią być służali, i osiedli w tymże wdztwie, ieźli się znaydą, i od P. Hetmana zaleceni: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 462, *tit.* Wybrańcy.

Potym, iż Krol ich ma dawać za zaleceniem PP.

Hetmanow: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 498, *tit.* Wybrańcy.

Wybraniecką piechotę na przyszłą kampanią ordynowano etc. *W Konfed. Gener. Warszawskiey, a.* 1674, *v.* V, *f.* 222, § Do liczby woyska.

Aby każdy possessor łanow wybranieckich, ex vi possessionis za obwieszczeniem Rotmistrza swego stawił się, praevia revisione łanow przez Urzędnikow Ziemskich. A ktoby łany wybranieckie sobie przywłaszczył, w Sądach Zadwornych sprawić się powinien. Rotmistrze delatę ich Instygatorowi Kor. podać maią, ktory z niemi agere o to sub privatione officii powinien: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 708, *tit.* Piechota wybraniecka.

Wybrańcy z ziem Przemyskiey, i Sanockiey, do bespieczeństwa ziem wdztwa Ruskiego należą; kwoli czemu konstyt. a. 1678, (*sub titulo:* Wybrańcy ziemi Przemyskiey) reassumowano: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 68, *tit.* Kommissya.

Aby Rzeplita z łanow wybranieckich subsidium, et robur regularney milicyi mieć mogła, konstyt. a. 1638, 1647, 1649, do exekucyi przywodząc, piechoty łanowey ordynacyą uczyniono, z każdego łanu wybranieck. po zł. 100 postanowiono, ktore dwiema ratami, pierwszą na dzień 15 Septembra w r. 1727, drugą 15 Marca subsequenter, i tak consecutive, z prowincyi Wielko-Polskiey do Piotrkowa, a z Małey- Polski do Lublina, circa Officia Castrensia bez żadney extorsyi, i bez groszowego per spatium trzech niedziel wypłacać, sub executione militari nakazano. Officyerowie tey nowo erygowaney piechoty maią być szlachta, Katolicy, osiedli, pod władzą, i za rekommendacyą hetmańską. Za przypowiednemi listami inwestygacyą łanow wybranieckich osiadłych i pustych Trybunałowi Radomsk. zlecono. Taryffy sprawiedliwe tych łanow, Ststom, i dzierżawcom rzetelnie pod winą 1,000 grzywien komportować nakazano, i z komportowanych taryff, i lustracyi, iako i inwestygacyi pod iuramentem Rotmistrzow przeszłych zeznaney, Trybunał Skarbowy in unum wszystkie łany skomputowawszy, taryffę opisać w Radomiu, i per oblatam tamże, iako ad archivum skarbu Kor. oddać powinien. Z ktorey piechoty 60 ludzi pro praesidio zamku Krakowsk. WW. Hetmani pod kommendę Ur. Ststy Krakowsk. kommenderować maią. Odtąd zaś sołtysi w dobrach Krolewsk. solucyi do UU. Rotmistrzow, ani usługi onym czynić nie maią: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 410, *tit.* Ordynacya piechoty.

Wyderkaffy.

Summy wyderkaffowe na domach, albo gruncie iakim lokowane, instar reemptitiorum censuum, znosić się nie mogą, bo są wieczne: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 510, § Pluries.

Dobra in vim reemptionis, alias na wyderkaff duchownym osobom zapisane, in possessione dziedzicow zostawać maią, czynsz doroczny zapłaciwszy, od każdego sta po zł. 7: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 856, *tit.* O wyderkaffach.

Na wyderkaffy kościelne żaden większey summy zaciągać na maiętność swoię nie będzie, tylko taką, ktoraby dimidium valoris tey maiętności nie przechodziła. Forum o czynsz zatrzymany na kwerelach sine quavis appellatione, a exekucya przez Starostę in bonis jure victi, semotis omnibus diffugiis ma być czyniona pod karą 300 grzywien. *Ibidem.*

Plura vide tit. Dobra szlacheckie.

Wygnańcy.

Wygnańcom W. X. Litew. warowano, aby za przyiściem do realney ich possessyi, o rożne zapisy do prawa do lat trzech nie byli pozywani, i dekreta na nich gdziekolwiek ferowane nullitati subjacent. Tym wszystkim iednak, ktorzy przed tą konstyt. in possessione dobr swych zostawali, a przez nieprzyiaciela nie są zruynowani, służyć to nie ma prawo: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 538, *tit.* Ochrona osob, i dobr.

Exulantom woiewodztwa Smoleńskiego deklarowano, że iako w prowincyi W. X. Lit. miewaią Seymiki, oraz Grodzkie i Ziemskie tamże exercent Officia, tak też biskupstwo, wdztwo, i kasztelania Smoleńska terrigenis W. X. L. ma być konferowana: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 675, *tit.* Exulantom W. X. Lit. deklaracya.

Exulibus wdztwa Kiiowskiego, Czerniechowskiego i powiatu Starodubowskiego ex bonis Grzymułtovianis exekucyą wszelkich processow, i dekretow, aby Urzędy, quibus subjecta sunt bona, indilate czynili, sub privatione officiorum et super parte quovis modo impugnante confiscatio bonorum, et honorum interposita: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 106, *tit.* Summa exulum.

Wykupno.

Przy wykupnie z dobr Krolewskich maią być listy zapisow oglądane, i ktore słuszne i sprawiedliwe, i według prawa, a ktore nie, uznane być maią przez Krola i Pany Radne; ktoby zaś dekretem Krolewskim był gravatus, wolno mu appellować na Seym Walny: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 361, *tit.* Qualiter literae.

Przy wykupnie z dobr Krolewskich nie maią być aresztowane pieniądze człowiekowi osiadłemu, także i nieosiadłemu, ieżli za się stawi rękoymię: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 520, *tit.* De redemptione.

Przy wykupnie dobr Krolewskich, gdyby się kto z poddanych Krolewsk. mienił być ukrzywdzonym, albo że szkodę iaką poniosł od tego, ktory iest wykupion, tedy o taką krzywdę, i szkodę jure terrestri agendum. *Ibidem.*

Wykupiony z dobr Krolewskich ma czas wolny przez niedziel 6 wywieść, wygnać, i wynieść wszystkie rzeczy swoie. *Ibidem.*

Na wykupno z dobr Krolewskich terminus citationis od położenia pozwu niedziel 6. *Ibidem.*

Wykupno dobr z rąk dominae dotalitionalis secundo maritatae, ma być albo pod czas Sądow Ziemskich, albo przy położeniu xiąg ziemskich: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 409, *tit.* De bonis redimendis.

O wykupno dobr w Wielkiey-Polszcze wolno pozwać do Grodu: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 562, *tit.* De redemptione bonorum.

O wykupno z dobr, rok iest zawity: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 2, *tit.* De reo citato.

O wykupno z dobr Pisarz Ziemski z Komorniki sądzić może: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 259, *tit.* De authoritate Notarii.

Plura vide tit. Zastawy.

Wyzywanie.

Wyzywanie z powiatu, *vide tit.* Evocatio.

Wyzywanie na poiedynek, *vide tit.* Poiedynki.

Xiążęta i Xięstwa.

Xięstwa dla znoszenia spolnych ciężarow ziednoczone z Koroną być maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 366, § Cum compertum.

O tymże: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 547, § Cum variis exemplis.

Wielkie Xięstwo Litewskie.

Litwa do wiary Chrześciańskiey za staraniem Władysława Iagiellona iest przywiedziona. *Ex privilegio Vladislai Regis dato in Horodlo: a.* 1413, *v.* I, *f.* 67.

Tenże Krol Litwie, iako nowym Chrześcianom, w tymże przywileiu nadał.

Nayprzod: Litewskie Xięstwo do Korony inkorporował, złączył, ziednoczył, i sprzymierzył wiecznemi czasy.

Kościoly powszechney wiary przy wolnościach ich zachował.

Pany, Szlachtę i Boiary, przy darowiznach, przywileiach im udzielonych, żeby tylko byli Katolickiey wiary, i Rzymskiemu kościołowi poddani, także przy herbach, ktore im są podane, zostawił.

Oyczyste maiętności przy prawach ich zachował, tak: że ie wolno im przedać, zastawić, alienować, darować, i ku swym pożytkom obracać, byle to było za dozwoleniem Krolewskim osobnym, i przed osobą Krolewską, lub Urzędnika iego, wedle zwyczaiu Krolestwa Polskiego.

Dziedziczne maiętności po śmierci rodzicow, dzieciom ich nie maią być brane.

Oprawy żonom swoim na dobrach dziedzicznych, lub wiecznością od Krola nadanych, naznaczać zwyczaiem Koronnym mogą.

Corki, siostry, i inne powinnowate za mąż za samych tylko Katolikow, wydawać maią.

Zamki budować, woynę służyć, i podatki dawać wedle zwyczaiu starego.

Wierność pod przysięgą Krolowi Polskiemu zachować maią.

Przeciw Krolom Polskim, ani rady, ani pomocy dawać maią.

Dostoieństwa i urzędy iako w Krolestwie Polskim, tak i w W. X. Lit. według upodobania i woli Krolewskiey postanowione być maią.

Na dostoieństwa, i ad Consilia nie maią być wybierani, tylko ktorzy są Rzymskiey wiary. *Ibidem, f.* 69, § Et hujusmodi.

Żadnego Pana obierać sobie nie maią, tylko ktorego Krol Polski z Radą swą, i Szlachtą Litewską będą rozumieli obrać, i postanowić, a ten ma być prawy Katolik, kościołowi Rzymskiemu podany, ani schysmatyk, albo niewierny etc. *Ibidem.*

Litewskie Xiążę, i Panowie Litewscy przyznaią: iż Panowie Polscy, Xiążę Władysława z pogańskich błędow wyprowadziwszy, za Krola sobie obrali: *a.* 1401, *v.* I, *f.* 61.

Zeznaią, że sami bez Polakow do Wiary Śtey przystąpili. *Ibidem.*

Obiecuią pomoc we wszystkich potrzebach Koronie Polskiey. *Ibidem.*

Obiecuią także: że po śmierci Alexandra Witolda, nie do kogo inszego, tylko do Krola Polskiego i do Korony wrocić się W. X. L. miało, i sami siebie cum successoribus Krolowi Polskiemu poddać, i być mu posłusznemi bez chytrości, zdrady, wedle możności i sił swoich. *Ibidem.*

Władysław III potwierdza wolności i przywileie Zygmuntowi W. Xiążęciu Lit. przez Władysława Iagiellona nadane: *a.* 1438, *v.* I, *f.* 139.

Panowie Litewscy potwierdzaią zapisy przodkow swych z Krolestwem Polskim uczynione: *a.* 1499, *v.* I, *f.* 281, *tit.* Proceres.

A mianowicie: że bez wiadomości Polakow, ani Polacy bez ich wiadomości, Pana sobie obierać nie maią. *Ibidem, f.* 283, § Praeterea promittimus.

Krol Alexander przyłącza W. X. Lit. do Korony w Mielniku: *a.* 1501, *v.* I, *f.* 285, *tit.* Alexander Rex.

Xięstwa Lit. Unia z Koroną wedle przywileiow spolnych tak dawnych, iako też za Krola Alexandra uczynionych, przywiedziona w exekucyą doskonałą być miała na Seymie, ktory spolny z Litwą i z Prussy, według statutu złożony będzie: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 621, *tit.* O rewizyi listow.

Nie skończona, przez kwapienie się Panow Lit. dla potrzeby Moskiewskiey. Złożono na to tedy Seym spolny Koronny do Parczowa na dzień S. Iana Chrzciciela w roku przyszłym, i Seym Litewski (ktory przed Koronnym być miał), a to wedle recessu osobno wydanego: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 738, *tit.* Unia i Seymy.

Aby tym snadniey doszła, Zygmunt August titulum Haeredis na wieczne czasy do Xięstwa Lit. wyrzeka się. *Ibidem, f.* 643, *tit.* Deklaracya.

O tymże iisdem verbis: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 771, § Successio.

Unia ta rozumieć się tak ma: iż te oboie państwa w iedno, to iest: w ieden animusz albo iednę myśl, w iednę zgodę, miłość, w iednę spolną przyiaźń, i w iedno ciało nierożne, nierozdzielne (tak iako i przywileie spolne w sobie maią) łączone, i spoione są, a zatym w iednę Rzeplitą iednego ludu, ktory się przez związek i spoienie dwu Narodow, w iedność iednostayną, i nierozdzielną zniosł, i spoił, tak iż, iako iuż te państwa nie są dwoie ciała, tak też dwie Rzeplite być nie mogą, ale iedna Rzeplita z tych Narodow spoiona. Zaczym spolne Seymy i Rady mieć zawżdy maią pod iednym Krolem, i pod iedną głową. To tylko wyimuiąc: iż iako w iednym nierożnym, nierozdzielnym ciele, każda iednak część, i każdy członek osobną powinność, i sprawę własną ma, tak też w tey iedney Rzeplitey, Narod Polski i Lit. ma zwyczaie swoie niektore sądowne, prawa, i przywileie, i Sądy własne, i osobne, ktore iednak tey iedności, albo tey Unii, nic nie wadzą, ani wadzić będą: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 644, § A tak.

Co i w przywileiu Krola Alexandra iest wyraźnie: *a.* 1501, *v.* I, *f.* 286, § Primum quidem.

Toż i w ostatnim przywileiu Unionis: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 770, § Iż iuż.

Unia tandem dostatecznie zawarta, i przywiley na to dany. *Ibidem*, *f.* 766, *tit.* O Xięstwie.

Xięstwu Lit. diploma z podpisem Krolewskim i PP. Deputatow z Senatu, i z Koła Poselskiego naznaczonych, in toto approbatur: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 541, *tit.* Approbatio diplomatis.

Nie maiąc Stany W. X. L. potestatem od braci na teraźnieyszym Seymie obmyślenia ex vinculis Unionis subsidii ad reprimendos na Koronę następuiących hostiles ab extra impetus, przyrzekli, i obowiązali się, iż na Zieździe Generalnym (ktory im powagą tegoż Seymu w Wilnie mieście stołecznym in casu summae necessitatis złożony będzie) sposob iaki posiłkow między sobą wynaydą, albo ieżliby nie wynaleźli, pospolite ruszenie do przyszłego Seymu w ręce Krola Imci, podług statutu W. X. Lit. i konstytucyi a. 1621 z tego Ziazdu dadzą. Waruiąc: iż nic inszego na tym Zieździe, oprocz szczegulney obrony, traktować nie będą etc: *K. L. a.* 1670, *pag.* 1 *tit.* Ziazd generalny. *)

Koekwacya iurium W. X. Lit. et annexarum provinciarum z Koroną Polską postanowiona na Seymie Electionis r. 1696, ktorą koekwacyą na Seymie Coronationis Krola Imci Augusta II approbowano, et circumscriptionem w niey ministeriorum, buław, lasek, pieczęci, kluczow W. X. Lit. *a.* 1697, *v.* VI, *f.* 11, *tit.* Approbatio coaequationis iurium.

*) W naszej edycyi konstytucya ta znajduje się w t. v, str. 45, w szpalcie drugiej. (*Przyp. wyd.*)

Xięstwa Lit. przywileiow, w skarbie Wileńskim będących, rewizya naznaczona. *Vide tit.* Metryka.

Xięstwo Pruskie.

Uczyniło pokoy i zgodę z Władysławem Iagiellonem, za czasu Konrada z Iungingen Mistrza Pruskiego pod Raciążem: *a.* 1404, *v.* I, *f.* 63.

Drugi pokoy z Krolem Władysławem III Polskim i Węgierskim za czasow Pawła z Rusdorffu w Brześciu Lit. *a.* 1436, *v.* I, *f.* 114, *tit.* Vladislaus etc.

Tenże Paweł z Rusdorffu pozwala przeyścia wolnego, i handlowania kupcom wszelkim Koronnym i W. X. Lit. tak morzem, iako i lądem, i za morze na wieki, tak w Prussach, iako i w Inflantach: *a.* 1424, *v.* I, *f.* 86, *tit.* Liber transitus.

Tenże obiecuie wieczny pokoy chować z Krolestwem Polskim: *a.* 1436, *v.* I, *f.* 129, *tit.* Magister Prussiae.

Po Mistrzu Pawle z Rusdorffu Ludwik Erlichshausen uczynił znowu pokoy z Kazimierzem III i z Koroną Polską pod Toruniem, za medyacyą Rudolfa Biskupa Lawentyńsk. Posła Papieskiego: *a.* 1466, *v.* I, *f.* 202, *tit.* Terrarum Prussiae.

Po tych kondycyach pokoiu uczynionych, posłał Krol Kazimierz do Oyca S. Pawła z posłuszeństwem, i o utwierdzenie pokoiu tego prosząc. *Ibidem*, *f.* 222. *Gdzie też masz mowę do Oyca S. nomine Majestatis Regiae.*

Krol Kazimierz III dał przywiley, aby tenuty miast, zamkow, i wszelkich fortec Pruskich solis indigenis Prussiae dawane były: *a.* 1454, *v.* I, *f.* 183, *tit.* Privilegium.

Tenże jus Culmense Xięstwu Pruskiemu potwierdził, inne prawa Pruskie skaziwszy: *a.* 1476, *v.* I, *f.* 229, *tit.* Casimirus.

Tenże Pomorskiey ziemi część, to iest: Bytow, i Lemburg dał w lenno Erykowi Xiążęciu Pomorskiemu na wieczność, tak: że podatkow żadnych z niey dawać nie powinien, tylko na każdey Koronacyi, albo co mało potym, przysięgę Krolowi przez Posły posyłać, przyznaiąc jus feudale, i listy od Krola na to nowe brać. A to lenno poty trzymać ma, pokiby non deficeret mascula proles. Infeudationem tych Xięstw Zygmunt I Ierzemu i Barninowi Xiążętom Pomorskim, zupełniey utwierdził przywileiem we Gdańsku nadanym: *a.* 1526, *v.* I, *f.* 469, *tit.* Infeudatio.

Krol Alexander kazał wydać artykuły pokoiu Brzeskiego, wyięte z przywileiow Mazowieckich, ktore nie były wpisane w przywileiu pokoiu z Koroną uczynionego, etc: *vide a.* 1436, *v.* I, *f.* 132, *tit.* Tametsi privilegium.

Literae incorporationis recuperatae a Cruciferis, et ad corpus Regni sponte redeuntis Prussiae: *a.* 1454, *v.* I, *f.* 172, *tit.* Literae.

W tychże listach znayduią się niektore artykuły, ktore są w ziemiach Pruskich za przy-

wileie, do ktorych się pospolicie uciekać zwykli. *Ibidem*, *f.* 176, § Promittentes insuper.

Reciproca sponsio in verba Krola Kazimierza, dana ab Ordinibus terrarum Prussiae: *a.* 1454, *v.* I, *f.* 179.

Krol Kazimierz potwierdził przywileie, i wolności wszystkie Pruskie: *a.* 1477, *v.* I, *f.* 231,

Temuż Krolowi Mikołay Biskup Warmiński z swoią Kapitułą posłuszeństwo oddaie, i kondycye na Seymie Piotrkowskim tegoż roku przyimuie: *a.* 1479, *v.* I, *f.* 233, *tit.* Casimirus III.

Ian Albrycht Krol Polski potwierdził znowu przywileie Pruskie: *a.* 1494, *v.* I, *f.* 240, § Quoniam.

Privilegium Capituli Varmiensis super electione episcoporum Varmiensium, et gratitudine personae eligendae, et quod ex electis Rex nominare non debeat nisi verum terrarum Prussiae indigenam: *a.* 1512, *v.* I, *f.* 379, *tit.* Privilegium.

Cautio Sigismundi Regis in persona Ioannis Baliński, quod posthac non nisi terrarum Prussiae indigena et vernaculae linguae peritus in ipsarum terrarum Consilium recipi, et admitti debeat: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 391, *tit.* Cautio.

Znowu Zygmunt I potwierdził wszystkie przywileie, i wolności, ktore Krol Kazimierz nadał był ziemiom Pruskim: *a.* 1521, *v.* III, *f.* 397, *tit.* Confirmatio.

Za tegoż Krola pokoy wieczny między Krolestwem Polskim i Prusakami, una cum Ordine Cruciferorum zawarty w Krakowie: *a.* 1525, *v.* I, *f.* 429, *tit.* Pax.

Approbacya tegoż pokoiu przez Biskupa Pomezańskiego Ercharda, i Szlachtę Pruską uczyniona tamże, przyimuiąc wszelkie kondycye w pokoiu uczynionym wyrażone. *Ibidem*, *f.* 440, *tit.* Approbatio.

Krol Zygmunt, daie ziemię Pruską w lenno Albertowi Margrabi Brandeburskiemu. *Ibidem*, *f.* 443.

Tenże Krol in annuum stipendium obiecał dawać 4000 zł. ryńskich temuż Albertowi Xiążęciu Pruskiemu: *a.* 1525, *v.* I, *f.* 447, *tit.* Rex.

Tenże Krol temuż Margrabi Brandeburskiemu i Xiążęciu Pruskiemu niektore wolności nadaie: *a.* 1526, *v.* I, *f.* 453, *tit.* Privilegium.

Tenże Krol czyni ordynacyą Xięstwa Pruskiego w Gdańsku: *a.* 1526, *v.* I, *f.* 463, *tit.* Ordinatio Ducatus Prussiae.

Xiążę Pruskie do Elekcyi Krolow Polskich nie przypuszczone, i nie należy: *a.* 1528, *v.* I, *f.* 485, *tit.* Responsum.

Ordines iednak Prussiae maią jus in Electione Krolow Polskich: *a.* 1530, *v.* I, *f.* 497, *tit.* Ius Ordinum.

Od Xiążęcia Pruskiego do Krola Polskiego appellacye iść maią: *a.* 1528, *v.* I, *f.* 486, *tit.* De Duce Prussiae.

O tychże appellacyach. *Ibidem*, *f.* 487, *tit.* De eisdem appellationibus.

O tymże: *a.* 1542, *v.* I, *f.* 565, *tit.* Privilegium.

W Xięstwie Pruskim Biskupowi Kuiawskiemu dziesięcina iść ma, o co się Krol Zygmunt mocno upomina. *Ibidem*, *f.* 483, *tit.* Sigismundus.

Odnowienie pokoiu i zgody wieczney między Zygmuntem I i synem iego Zygmuntem Augustem, a Albrychtem Margrabią Brandeburskim Xiążęciem Pruskim: *a.* 1529, *v.* I, *f.* 487, *tit.* Renovatio.

Zygmunt I dał przywiley de instantiis in Iudiciis Terrarum Prussiae observandis: *a.* 1541, *v.* I, *f.* 565, *tit.* Privilegium.

Xiążęcia Pruskiego kuratorya Elektorowi Brandebursk. dana: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O kurateli.

Xiążęciu Pruskiemu Elektorowi Brandebursk. Ioanni Sigismundo, i braci iego Ioanni Georgio, Ernesto, i Gvilhelmo lenne prawo na Prussy dano eo modo, że samemu wprzod Kurfirsztowi, i potomstwu iego męskiey płci prawo służyć ma, a gdzieby ich nie stawało, tedy tychże pomienionych braci potomstwo także męskiey płci, iak ktory starszy, i na Kurfirsztwo nastąpi, w mianowane lenno sukcedować będzie. Ktorych ieżliby wszystkich nie stało, Xięstwo to Pruskie ze wszystkiemi przyległościami ma się zupełnie do władzy Krolow Polskich, i Rzeplitey bez wszelkiey trudności, i podciągania tam prawa iakiego, wrocić. A gdyby Kurfirszt wedle kondycyi umowionych, ktorym tam in parte, quam in toto zawsze się dosyć dziać ma, przysięgę według obowiązku Krolowi, i Rzeplitey (na co mu czas na niedzielę pierwszą w Warszawie iest naznaczony) uczyni; przywiley mu z Kancellaryi Kor. ktory to wszystko w sobie szerzey zawierać ma, wydany, i diploma in volumen legum wpisane, i wydrukowane będzie: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 3, *tit.* Lenno Pruskie.

De hoc feudo diplomata, responsa S. R. Majestatis, aliaque instrumenta publica: *vide a.* 1612, *v.* III, *f.* 113, *et sequent.*

Acta et decreta commissionum S. R. M. Poloniae Regiomonti in a. 1609, et 1612 habitarum circa res et negotia ad Statum Ducatus Prussiae, incolarumque jura et privilegia, pertinentia. *Ibidem*, *f.* 86, *tit.* Acta.

Kurfirszt Imć Brandeburski paterne admonetur o wniesienie podatkow do skarbu. *W Uniwers. a.* 1640, *v.* III, *f.* 989, § A iż Kurfirszt.

Ale iuż to prawo odmieniono per pacta Bydgostiensia.

W prowincyi Pruskiey wakanse wszelkie duchowne i świeckie, dzierżawy i woytostwa, solis veris, et indubitatis indigenis konferować deklarował verbo Regio Augustus III: *in Pactis Conventis a.* 1736, *v.* VI, *f.* 626, § Providendo.

Ius terrestre Nobilitatis Prussiae, correctum a. 1598: *videatur v.* VI, *f.* 549, *tit.* Ius.

Xięstwo Inflantskie, vide tit. **Inflanty.**

Xięstwo Kurlandzkie.

Xiążąt Kurlandzkich: Gottarda Ketlera, i synow iego Fryderyka i Wilhelma inquantum stirps defecerit, ma być to Xięstwo do Korony, i W. X. Litew. przyłączone tak, iako i Inflanty: *a*. 1589, *v*. II, *f*. 1267, *tit*. Xięstwo Kurlandzkie.

Xiążętom Kurlandz. in vim gratificationis za odwagę ich, i szkody podczas expedycyi Inflantskiey uczynione, powiat Piltyński u Xiężny Anszpachowy wykupić, i za takimże prawem trzymać, za iakim pomieniona Xiężna dotąd trzymała go, pozwolono: *a*. 1609, *v*. II, *f*. 1668, *tit*. Xiążęta.

Xiążęciu Fryderykowi z osobna za odwagę, ktorą sam w osobie swoiey na posługach Rzeplitey, a osobliwie w potrzebie Kircholmskiey pokazował, opatrzenie prawem dożywotnim, lub w Koronie, lub w W. X. Lit. naznaczyć obiecano, to deklaruiąc: że ratione tych dobr, juri communi podlegać będzie. *Ibidem*.

In gratiam Xiążąt Kurlandz. constitutionem: de usuris, tempore belli Moschovitici za Krola Stefana uczynioną, in toto reassumowano. *Ibidem*.

Declaratur: iż konstytucya de usuris pomieniona, samemu Xiążęciu Fryderykowi, ktory przeciw nieprzyiacielowi praestitit Reipublicae obsequium, służyć ma: *a*. 1611, *v*. III, *f*. 12, *tit*. Declaratio de usuris.

Xiążęcia Kurlandzk. także Szlachtę Kurlandzką, Semigalską, i powiatu Piltyńsk. od wszelakich ciężarow, i kontrybucyi, ktore od żołnierzow Inflantskich przeciwko przywileiom swoim ponosili, uwolniono: *a*. 1628, *v*. III, *f*. 584, *tit*. Ochrona Xiążęcia.

Reassumowano tę konstyt. i postanowiono: aby żaden in posterum z woysk W. X. Lit. tegoż Xiążęcia, ani Szlachty assygnacyami, i inszemi ciężarami aggrawować nie ważył się, sub poenis legum; o ktore forum ukrzywdzonym osobom w Trybunale W. X. Lit. *a*. 1676, *v*. V, *f*. 367, *tit*. Ochrona Xiążęcia.

Xięstwa Kurlandzkiego i Semigalsk. Szlachcie wszystkie dawne prawa, indygenaty, immunitates, według przywileiu Iana III, approbowano. *Ibidem*, *f*. 435, *tit*. Utwierdzenie prawa.

Xiążę Kurlandzki sam na potym, quotiescunque contigerit nowy Xięstwa tego possessor, in persona sua hommagium oddawać Krolom powinien będzie: *a*. 1683, *v*. V, *f*. 659, *tit*. Hommagium.

Kommissyą do miasta Piltyna względem powiatu, i biskupstwa Piltyńskiego alias Kuroneńskiego juris patronatus Regii, i do uspokoienia wszelakich kontrowersyi tamecznych obywatelow, interessowanych domow, i familii, naznaczono. Ktorey Kommissarze, nie wdaiąc się in jurisdictionem Xiążęcia Kurlandzkiego pro decisione causam cum suo effectu z informacyą rzetelną do Krola odeszlą: *a*. 1685, *v*. V, *f*. 719, *tit*. Kommissya Piltyńska.

Szlachtę Piltyńską przy konstyt. in rem oney uchwalonych, et circa formulam regiminis Piltinensis a. 1617 in toto zachowano, salvis juribus ecclesiae Catholicae Romanae, et citra praejudicium sprawy Piltyńskiey in deliberatione zostaiącey: *a*. 1717, *v*. VI, *f*. 301, *tit*. Piltyn.

Xięstwo Kurlandzkie, i Semigalskie, aby od wszelkich pretensyi, i impetycyi postronnych było oswobodzone, naznaczono kommissyą, i Kommissarzow deputowano na examinowanie, i uznanie zachodzących pretensyi, salva relatione na przyszłym Seymie, także osobną kommissyą per instrumentum z Kancellaryi na domowe skargi Szlachty i obywatelow z Xiążęciem Kurlandzkim, z Kommissarzami, i Officialistami iego, i do rozsądzenia sprawy homicidii Ur. Firksa, salva appellatione a sententia definitiva do Sądow Relacyinych. Przytym Szlachtę Kurlandzką, i Semigalską, circa pacta primaeva indigenatus, beneficia ex iisdem competentia, decreta comitialia, et commissorialia, formulam regiminis, et statuta de a. 1617, privilegia, immunitates, consuetudines, et constitutiones, in rem ejusdem sancitas (nie deroguiąc iednak w niczym juribus Principis, et Nobilitatis) zupełnie zachowano, i aby żołnierz Litewski w granice Xięstwa Kurlandzkiego i Semigalskiego nie wkraczał, i pretensyi sobie nie formował, nakazano: *a*. 1717, *v*. VI, *f*. 300, *tit*. Xięstwo Kurlandzkie.

Względem Xięstwa Kurlandzkiego post sera fata moderni Ducis Ferdinandi, ultimi possessoris sine prole mascula decedentis, praescindendo omnem spem quibusvis competitoribus, aby ta prowincya Kurlandzka ad corpus Rzeplitey zdawna przyłączona, non avellatur, August II dał diploma Stanom Rzeczypospolitey na Seymie a. 1726 i ordynans do iak nayprędszego wyiazdu z Kurlandyi Graffowi Moryczowi Saskiemu; wypraktykowane ex caetu privato, et prohibito in favorem tegoż Graffa Morycza iakieżkolwiek instrumenta, od niego odebrać, Stanom Rzeczypospolitey oddać, i autorow Kurlandczykow tychże instrumentow w Sądach Relacyinych, według wydanych mandatow sądzić, deklarował: *a*. 1726, *v*. VI, *f*. 403, *tit*. Diploma.

Xięstwo Kurlandzkie, i Semigalskie zdawna inkorporowane, i przyłączone *(vide infra)* ad corpus Reipublicae cum omnibus attinentiis, et contingentiis suis do Korony Polskiey, i W. X. Lit. stosuiąc się do konst. a. 1589 deficiente stirpe mascula Xiążęcia teraźnieyszego Ferdynanda, przyłączono i inkorporowano; Kurlandczykow za spolnych i nierozdzielnych obywatelow Korony i W. X. Lit. pierwey przyiętych, przyięto, z prawami, przywileiami, i wolnościami im nadanemi przedtym, do wszystkich praw, honorow, prerogatyw,

i wolności Kor. i W. X. Lit. przypuszczonych, pariter przypuszczono; iednostaynemi siłami, posiłkami, i woyskami całey Rzeczypospolitey contra omnes usurpationes, et quosvis insultus hostiles zastępować, bronić, i zaszczycać obiecano: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 405, *tit.* Xięstwo Kurlandzkie.

Xiążęcia Ferdynanda Kurlandzkiego ex linea Ketleriana, ob respectum provectae aetatis, et singularia erga Remplcam merita, dyspensowano a personali hommagio według konstytucyi a. 1683, hommagium etiam przez Posła swego iemu praestare pozwolono, hoc praecauto: że to służyć nie powinno successoribus iego, inquantum by ex lumbis illius directe descendentes, existere mieli: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 405, *tit.* Xięstwo Kurlandzkie.

Graf Moryez, że nieposłusznym ordynansom I. K. Mci i Rzeplitey circa effectuationem diplomatis Regii na teraźnieyszym Seymie traditi, pokazał się, tedy onego nie tylko ex ditionibus prowincyi Kurlandzkiey, tudzież Krolestwa Polskiego i W. X. Lit. proskrybowano, ale też pro hoste Reibublicae, et invindicabili capite ogłoszono, i kondemnowano. *Ibidem.*

Liberum exercitium Augustanae confessionis Kurlandczykom, z ktorą ad Rempublicam accesserunt, et per pacta subjectionis sibi caverunt, cum pacifico usu, et conservatione teyże religii, caeterisque illius ritibus, secundum obloquentiam duntaxat eorumdem pactorum, assekurowano, salvo jure et usu religionis Romano-Catholicae in formula regiminis praescripto, et per constit. a. 1678 approbato, i kommissyą ratione domowego porządku Kurlandyi naznaczono; Kommissarzow ex Senatorio, et Equestri Ordine deputowano cum potestate uformowania, i ułożenia ordynacyi teyże prowincyi, i powiatu Piltyńskiego respective quo ad jura sua sądzenia i karania summario processu tych Kurlandczykow, ktorzyby rebelles juribus Reipublicae, albo powadze kommissarskiey po tey konstytucyi tamże w Kurlandyi pokazali się, salva relatione et approbatione na tymże Seymie. Ktorym Kommissarzom, aby WW. Hetmani oboyga Narodow assistentiam militarem, pro exigentia necessitatis dodali, nakazano, i wszystkiey korrespondencyi z postronnemi potencyami obywatelom Xięstwa Kurlandzkiego, Semigalskiego, i Piltyńskiego, powiatu, et quaevis molimina in praejudicium jurium Reiplcae, sub poenis criminis laesae Majestatis, perduellionis, caeterisque rigoribus in legibus descriptis, nakazano. Ktorym rygorom wszyscy fautores, cooperatores, et assistentes, ieźliby się iacy in futurum pokazali cujuscunque nationis, subjacere powinni w Sądach Seymowych. *Ibidem.*

Incorporatio Ducatus Curlandiae, et Semigalliae cum Regno Poloniae, Lublini facta: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 806.

Item: *vide v.* VI, *f.* 531, *tit.* Incorporatio.

Formula regiminis Ducatus Curlandiae et Semigalliae a. 1617, promulgata. *Ibidem*, *v.* VI, *f.* 533, *tit.* Formula.

Formula juramenti novo Principi Curlandiae a Nobilitate praestandi. *Ibidem*, *f.* 544.

Xięstwo Kurlandzkie, iako feudum Rzeplitey, aby ab externis praetensionibus wolne było, i Xiążę Ferdynand vigore investiturae aby possessionem tegoż Xięstwa iak nayprędzey adire, et recognitionem sui od obywatelow Kurlandzkich cum debita obedientia otrzymać mogł, Xięciu Prymasowi z przytomną Radą ad expediendas conferentias cum extraneis Ministris, tę negocyacyą polecono. *Konfed. Gener. Warsz. sub interr. a.* 1733, *quod vide a.* 1736, *v.* VI, *f.* 587, § Xięstwo.

Xięstwa Kurlandzkie i Inflantskie circa exercitium Augustanae fidei juxta const. a. 1726, cum caeteris ritibus, ubeśpieczono. *Ibidem.*

Xięstwa Kurlandzkiego omnia jura, privilegia, et libertates approbowano: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 664, *tit.* Kurlandya.

Ordynacya około tey prowincyi postanowiona taka: Post decessum moderni Principis Ferdinandi, a w nim stirpis Ketlerianae (ktorą ad vitae tempora circa feudum, et jura ejusdem konserwowano), innemu cum successoribus ejus masculis de lumbis procedentibus, investituram Xięstwa Kurlandzkiego diplomate Regio, według praktykowanego in simili sposobu, konferować obiecano. Żeby się to zaś nie tylko z zupełnym Rzeplitey pożytkiem, i z iak naygruntownieyszym ziednoczenia tego Xięstwa z Rzeplitą utrzymaniem stać mogło, do ułożenia kondycyi temuż Xiążęciu (ktory investietur) kommissyą a. 1727 ad eum actum prorogowano, i autoryzowano. *Ibidem.*

Xięstwa Zatorskie i Oświecimskie.

Xięstwa Oświecimskie i Zatorskie accedunt do Korony Polskiey: *a.* 1454, *v.* I, *f.* 184, *tit.* Literae feudi et hommagii.

Xięstwo Oświecimskie za 50,000 grzywien groszy szerokich Praskich Kazimierzowi Iagiellończykowi przedane: *a.* 1457, *v.* I, *f.* 186, *tit.* Venditio.

Rekognicya kupna Xięstwa Zatorsk. za 80,000 czerwonych zł: *a.* 1494, *v.* I, *f.* 241, *tit.* Literae.

Oprocz tey summy obligowała się Rzeplita płacić corocznie Ianuszowi Xiążęciu Zatorsk. i Barbarze żonie iego ad eorum vitae tempora z żup Wielickich i Bocheńskich 200 grzywien monetae currentis, i 16 bałwanow soli. *Ibidem*, *f.* 243, § Et tamen praeter hoc.

Xięstwa Oświecimskie i Zatorskie do Korony, do wdztwa Krakowsk. incorporantur: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 653, *tit.* O Xięstwie.

Akta ich tak ziemskie, iako i grodzkie Polskim ięzykiem maią być pisane. *Ibidem*, *f.* 656, § Też dekreta.

Przy prawach swoich in toto conservantur. *Ibidem*, *f.* 654, § My tedy.

Xięstw tych obywatele szlachta capaces są wszelkich dostoieństw, i urzędow we wszystkim wdztwie Krakowskim: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 659, § Naprzod.

Cyrografow tamecznych usus zniesiony iest: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1469, *tit.* O rękoiemskich listach. — *Vide supra tit.* Rękoiemstwa.

Xięstw tych beśpieczeństwo, *vide tit.* Lauda.

Urzędy nad przywiley incorporationis dane, tolluntur: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 288, *tit.* O Pośle.

Xięstwa Zatorskie i Oświecimskie per constit. a. 1581, circa incorporationem suam od płacenia cła i myta od drzewa i ryb, ktore wodą pod Krakow i daley spuszczaią z dobr swoich, wolne być powinny, i nullum praejudicium od wielkorządow Krakowsk. ponosić maią, praevio iednak juramento, że drzewa i ryby ex propriis fundis spuszczone, a nie gdzieindziey kupione. *In Pact. convent. Augusti* III: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 626, § Xięstwa.

Xięstwa Oświecimskie i Zatorskie, aby iisdem praerogativis, iak insze woiewodztwa, gaudeant, pozwolono im na Seym dwoch obierać Posłow, ktorym pensya ze skarbu: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 670, *tit.* Zamek Oświecimski.

Xięstwa i Xiążęta Ruskie.

Xiężęta ziemi Wołyńskiey, tak Rzymskiey iako i Greckiey religii, przy swoiey dostoyności zostawieni, i capaces wszelkich dygnitarstw, i urzędow Kor. non obstante statuto regni de genere Ducali, być maią: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 757, § Ku temu też.

Także Xiążęta ziemi Kiiowskiey. *Ibidem*, *f.* 764, § Ku temu też.

Tychże Xiążąt tytułom nic nie deroguią konstytucye o tytułach napisane. *Vide tit.* Tytuły.

Xięstwo Kiiowskie do Korony restituitur: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 759, *tit.* O Xięstwie Kiiowskim.

Obywatele onego w wolnościach, i prerogatywach z Koronnemi porownani, i od wszelkich ciężarow (excepto dwoch groszy monety Polskiey, z iedney osiadłey włoki, gdzie są pomiarne, albo gdzie nie masz włok, grosz z iednego dymu osiadłego, in recognitionem zwierzchności Krolewskiey) uwolnieni. *Ibidem*, *f.* 761, § Obiecuiemy też.

Przy granicach swoich starodawnych wiecznemi czasy ma być zachowane. *Ibidem.*

To Xięstwo statutu Lit. zażywać ma. *Ibidem*, *f.* 763, § Osobliwie.

Akta iego po Rusku pisane być maią. *Ibidem*, *f.* 764, § To też.

A mieyskie sprawy prawa Magdebursk. albo iakieykolwiek inney wokacyi ludzi, w Kancallaryach Kor. Polskim pismem odprawowane być maią. *Ibidem.*

Senatorom tamecznym, i Posłom mieysce między Kor. assignatur. *Ibidem.*

Orła przy znakach swoich ma zażywać za herb. *Ibidem*, *f.* 775, § A na woynę.

Około pospolitego ruszenia, i dawania podatkow, według uchwały, i konstytucyi Kor. seymowey, i pozwolenia ich Posłow na Seym Walny Kor. z zupełną a niezamierzoną mocą przysłanych, wiecznemi czasy maią być zachowani. *Ibidem*, *f.* 761, § Także, i około ruszenia na woynę.

Xięstwa Siewierskiego, i innych ziem od Moskwy rekuperowanych, ordynacya: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 368, *tit.* Ordynacya. — *Vide supra sub tit.* Woiewodztwa: Smoleńskie.

Xięstwy do Korony należącemi Krol bez konsensu seymowego dysponować nie może: *a.* 1670, *v.* II, *f.* 1605, *tit.* O kurateli.

Plura o Xięstwach, *vide tit.* Woiewodztwa.

Xięgi.

Xięga iedna Sądow, albo aktow być ma w powiecie każdym, w ktorą sprawy, i skazania sądowe wpisywane być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 250, *tit.* De libro.

Te xięgi pod trzema kluczami chowane być maią: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De clausura.

O tymże: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 251, *tit.* Liber.

Znowu takowyż statut: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De libris.

W ziemi Gostyńskiey xięgi i zapisy tak grodzkie, iako i ziemskie są wieczne: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 563, *tit.* De inscriptionibus.

Z xiąg ziemsk. zapisy u Sądu produkowane, z oryginałami pierwszemi maią być konferowane: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 529, *tit.* De literis.

Xięgami ziemsk. sądowemi listy podeyrzane dowodzone być maią, do ktorych, gdyby się kto odwołał, na dowod listow ma mu być dana dylacya na pierwsze Roki Ziemskie. A gdyby xięgami nie dowiodł listow podeyrzanych, ma mianować świadkow 18 osiadłych, i dobrey sławy, z ktorych sześć wybrani przez owego, ktory list podeyrzany być twierdzi, przysiądz maią: iż on list nie iest fałszywy, ale słusznie z xiąg sądowych wyięty iest. Ieżeli zaś xięgami ziemsk. dowiedzie, tedy on 14 grzywien zapłacić ma, a Sądowi in instanti 3 grzywny. Gdzieby zaś xiąg ziemsk. nie było, tedy samotrzeć przysięgnie z Szlachtą osiadłą, i sławy dobrey: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, § Ut deinceps.

Xięgami zwanemi: Libri Beneficiorum, dowodzić na dobra szlacheckie nie będą duchowni, krom samych poświątnych i dziesięcin: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 859, *tit.* De Libris Beneficiorum.

NB. *In voluminibus legum volumine* III *w tey konst. dołożona iest litera* y, *rożnym od textu charakterem*; *w edycyi zaś teyże konstyt. a. 1635 w Krakowie w drukarni Andrzeia Piotrkowczyka in a. 1637 wydaney*, *nie znayduie się taż litera.*

Przy xięgach ziemsk. Pisarze Ziemscy osobą swoią siadać maią, pod utraceniem urzędu. *Vide tit.* Pisarze.

Xięgi grodzkie stare Ststow zmarłych, albo na insze Urzędy postępuiących, maią być na ratuszach złożone, pod kluczami Wwdy, Sędziego Ziemsk. i Ststy: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 278, *tit.* De servandis libris.

O tymże. *Ibidem*, *f.* 279, *tit.* De antiquis Capitanei libris.

A te xięgi na Rokach Ziemsk. maią być otwierane, i z nich pod tytułem, i pieczęcią Ststy będącego, każdemu listy wydawane. *Ibidem*, § Quae tandem cistae.

Xięgi stare w Wielkiey-Polszcze wracane być maią na ratusz Poznański pod winą sta grzywien: *a.* 1616, *v.* I, *f.* 369, *tit.* De libris Capitaneorum.

Xiąg leżenie, albo positio actorum ma być przez Woźnego obwołane: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 76, *tit.* De clausura.

W xięgi ziemskie maią się wpisywać sprawy, ktore się przy Krolu odprawuią, a insze według zwyczaiu, i statutu a. 1538, (*v.* I, *f.* 528, *tit.* De libris) inferri maią: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 594, § Iż też.

Xiąg chowania mieysce w każdym wdztwie i powiecie W. X. Lit. tam, gdzie Sądy odprawowane bywaią, Wwdowie, Ststowie onych mieysc, naznaczyć, i wymierzać maią: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, § Mieysca.

O tymże przedtym: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 794, § Mieysca.

W Brześciu Litewskim Ststa ma plac wymierzać dla zbudowania domu, w ktorym xięgi chowane będą; na co obywatele tameczni wszyscy nullis exceptis z każdey włoki po gr. 1 Lit. na rok 1 wydać powinni przy poborze ziemskim do Poborcy etc: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 969, *tit.* Dom sądowy.

O tymże znowu, *vide tit.* Sądy.

Xięgom ziemskim Lidzkim sklep w zamku zmurować przy murze, kosztem tamecznych obywatelow, pozwolono etc: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 962, *tit.* Sklep na xięgi.

Xięgi ziemskie i trybunalskie Nowogrodzkie, w zamku Nowogrodzkim maią być chowane w wieży Szczytowskiey. *Ibidem*, *f.* 963, *tit.* Złożenie xiąg.

Xięgi ziemskie Wileńskie w baszcie, albo w wieży w zamku Wileńskim chowane być maią etc: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* Mieysce.

Reassumowano tę konstytucyą: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 965, *tit.* Dom.

Na xięgi Kowieńskie dano wieżę w zamku Kowieńskim murowaną granowitą, wiecznemi czasy, i na odprawowanie Sądow Ziemskich, i na więzienie; ktorą naprawić obywatele tameczni kosztem swoim maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1530, *tit.* Wieża.

Potym pozwolono zmurować tamże sklep, na ktory Ststa mieysce ma wymierzać na placu dworca Krolewsk. pogorzałego: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* Plac.

Reassumitur: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 204, *tit.* O wieży.

Restaurowana iest tandem wieża w zamku Kowieńskim kosztem W. Albrychta Stanisł. Radziwiłła Xiążęcia na Ołyce, Kanclerza W. W. X. Lit. Ststy Kowieńskiego, ktorą restauracyą approbowano, i gorny sklep xięgom ziemskim, a drugi sklep nadolny grodzkim naznaczono: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 971, *tit.* Wieża Kowieńska.

Na xięgi grodzkie Grodzieńskie pozwolono placu, i muru w zamku drewnianym przy stayniach: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 38, *tit.* Dom.

Na xięgi i domy sądowe w Wołkowysku, Upicie, i Poniewieżu Ststowie mieysc onych, place wymierzać maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1530, *tit.* Place.

Na xięgi Oszmiańskie ziemskie i grodzkie, plac w mieście Oszmianie konferowano, ktory przez Ststę tego powiatu naznaczony, i wymierzony być ma etc: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 968, *tit.* Dom.

O podatku na zbudowanie sklepu: *vide ibidem*, *et a.* 1641, *v.* IV, *f.* 22, *tit.* Laudum powiatu.

Na xięgi ziemskie Bracławskie plac wymierzać ma Ststa Bracławski w zamku Bracławskim: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 701, *tit.* Dom Sądowy w Bracławie.

Na xięgi Wiłkomirskie ziemskie i grodzkie plac we dworze Krolewsk. Wiłkomirskim Ststa tameczny wymierzać ma. *Ibidem*, *f.* 23, *tit.* Plac.

O tymże, i laudum powiatu Wiłkomirskiego na pewny eo nomine podatek, approbowano etc: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 113, *tit.* Sklep.

Na xięgi Starodubowskie ziemskie i grodzkie, Starosta tameczny także plac wymierzać ma: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 33, *tit.* Plac.

Na xięgi Orszańskie grodzkie i ziemskie, pozwolono placu w zamku Orszańskim, ktory Ststa upatrzywszy sposobny, wymierzać ma. Na co podatek złożony być ma etc: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 701, *tit.* Dom sądowy w Orszy.

Potym laudum o podatku na zmurowanie sklepow approbowano etc: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 118, *tit.* Sklep.

Na xięgi ziemskie i grodzkie Połockie pozwolono ruinę cerkwi starey S. Zofii: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1632, *tit.* Chowanie xiąg.

Na xięgi grodzkie i ziemskie Pińskie obiecał Xiąże Albrycht Stanisław Radziwiłł Kanclerz W. W. X. Lit. Piński etc. Ststa, wieżą w zamku Pińskim kosztem swoim zmurować, ktora intencya iego, et effectus approbatur, a laudum powiatu Pińskiego, ponieważ iest wielu osob protestacyą naruszone, annihilatur: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 122, *tit.* Wieża.

Xiąg Rzeczyckich ziemskich chowanie, *vide tit.* Sądy.

Xiąg ziemskich Kiiowskich rewizya pozwolona, a Rewizorowie deferować będą errory na przyszłym Seymie, ieźliby iakie w tych xięgach pokazały się: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1512, *tit.* Rewizya.

Znowu Rewizorowie dani, aby ie przepisali, i po przepisaniu rękami swemi podpisali, sub poena marc. 100. O co forum na Trybunale

ad cujusvis instantiam, na ktore przepisanie obywatele wszyscy tego wdztwa po 2 grosze z dymu, według kwitow podymnych przy oddawaniu podymnego, sub poena 100 marc. peremptorie na Trybunale w wdztwie ktorymkolwiek, Kiiowskim, Wołyńskim, lub Bracławskim repetenda, złożą: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1626, *tit.* O przepisaniu xiąg.

O tymże: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 18, *tit.* O przepisaniu xiąg.

Rewidowane, przepisane. A iż znayduie się siła extraktow, ktorych nie masz w tych xięgach, ma każdy extrakty swoie aktykować do roku, i niedziel 6, sub nullitate onych: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 293, *tit.* O xięgach ziemskich Kiiowskich.

Xiąg Kiiowskich sądowych grodzkich, także podkomorsk. ziemsk. znowu rewizya naznaczona, i Rewizorowie dani, ktorzy errory, ieżliby się iakie pokazały, Krolowi referować maią. A Pisarz ad instantiam instigatoris ex delatione cujusvis na Trybunale inter causas officii, forum mieć będzie. A iż się pokazuią wypisy z xiąg grodzkich ktore poginęły; takowe tedy intra annum do xiąg ziemskich Winnickich maią być podane, sub nullitate onych. Rewizyi tey tak Podkomorzy, iako i Ziemski, i Grodzki Pisarz bronić nie maią, sub poena mille marc. absentia duorum vel trium non obstante. *Ibidem*, *f.* 289, *tit.* Rewizya xiąg.

Potym do przepisowania, i zintroligowania xiąg grodzkich Kiiowskich Rewizorowie dani. Tymże pozwolono przepisać xięgi ziemskie Kiiowskie, ktore zostały w terminach po zeszłym Iwanie Łusce Pisarzu Ziemskim Kiiowsk. r. 1602. A to na Rokach Ziemskich Kiiowskich nayblizszych uczynić maią. Na co obywatele tameczni po 2 gr. z łanu według kwitow poborowych r. 1626, do rąk Ur. Fedora Suszczańskiego Proskury, Pisarza Ziemskiego Kiiowskiego pod winami w uniwersale opisanemi, dać powinni. O co forum w Grodzie: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 690, *tit.* Rewizya xiąg.

A że Kommissarze do rewidowania, i przepisowania xiąg ziemskich Kiiowskich z przeszłey konstytucyi pomarli, inszych na to mieysce naznaczyć obiecano, injungendo onym, aby sklep na chowanie tychże xiąg wymierzyli, i aby był zmurowany do effektu przywiedli, absentia unius pluriumve non obstante: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 892, *tit.* Rewizya xiąg.

Na xięgi ziemskie Kiiowskie plac wymierzać ma Ststa tameczny, a podatek na zmurowanie sklepu po gr. 6 z łanu obywatele dać powinni według kwitow starych, pod winami w uniwersale opisanemi etc: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 701, *tit.* Plac.

O leżeniu tychże xiąg, *vide infra* Xięgi Wołyńskie.

Na chowanie xiąg ziemskich Winnickich Ststa tameczny plac wymierzać ma: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 701, *tit.* Dom sądowy w Winnicy.

Do przepisania xiąg ziemskich grodzkich i podkomorskich wdztwa Bracławskiego obywatele tameczni na bliskim Seymiku przed Seymem Rewizorow obrać, i sumpt na to tamże (sine laesione tamen podatkow publicznych, i koekwacyi) obmyślić maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 32, *tit.* Rewizya xiąg.

O leżeniu tychże Xiąg, *vide infra* Xięgi Wołyńskie.

Xięgi trybunalskie Wołyńskie z Koronnemi maią być chowane: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1297, *tit.* O Pisarzu.

Xiąg ziemskich Wołyńskich, Kiiowskich, i Bracławskich, gdzieby Roki nie doszły, ma leżenie bywać iak w Koronie, naydaley do dwu niedziel: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1512, *tit.* O leżeniu xiąg.

Przy kościele w Lipnie, placu na zbudowanie sklepu dla xiąg ziemi Dobrzyńskiey pozwolono etc: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 182, *tit.* Chowanie xiąg.

Na zbudowanie sklepu do chowania xiąg Dobrzyńskich kilka razy kontrybucye składano, ktore iż dotąd u tych, co ie powybierali, zatrzymane są, injungitur restitutio ad instantiam Instigatoris Castrensis Bobrovnicensis ex delatione Sądu Ziemskiego etc: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 702, *tit.* Sklep w Lipnie.

Xiąg ziemskich Dobrzyńskich, ad effectum przepisania ich, rewizya pozwolona etc: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* Rewizya.

Xięgi grodzkie i ziemskie stare wdztwa Sieradzkiego, i ziemi Szadkowskiey przepisać pozwolono etc: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 821, *tit.* Przepisanie starych xiąg.

Xięgi ziemskie Sochaczewskie pod trzema kluczami maią być chowane, i leżenie ich ma bywać iak w inszych ziemiach: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 680, *tit.* Sochaczewskie.

Także i Gostyńskie (o pamiętnym Urzędnikow tamecznych Ziemskich, *vide tit.* Salaria). *Ibidem*, *f.* 697, *tit.* Chowanie xiąg.

Xiąg Sochaczewskich rewizya, ad effectum przepisania, pozwolona etc: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 131, *tit.* Rewizya.

Xięgi Łęczyckie ziemskie maią być przepisane, a stare dla weryfikacyi chowane. Ktore przepisanie committitur Sądowi Ziemskiemu tegoż wdztwa etc: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 792, § Iż ziemskie xięgi.

Podatek na to, wdztwo po groszu z każdego łanu pozwoliło. *Ibidem*, *f.* 804, § Łęczyckie woiewodztwo.

Xięgi podkomorskie Łęczyckie in loco publico maią być chowane; a Komornik ma być possessionatus: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 703, *tit.* O xięgach.

I Belzkie takimże sposobem maią być przepisane, ale podatku na to nie naznaczaią: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1476, *tit.* O przepisaniu xiąg.

Na zmurowanie sklepu w ratuszu Belzkim do chowania xiąg ziemskich i Grodzkich Belzkich obywatele tameczni uchwalili pewne summy, ktore ich laudum (cum praecustoditione iednak, aby to sine detrimento pro-

ventus Reipublicae było, i bez uciążenia dobr duchownych) approbatur: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 960, *tit.* Laudum.

Potym, gdy ten sklep wymurowano, i xięgi do niego przeniesiono, mieysce to approbatur: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 28, *tit.* Sklep.

Xiąg ziemsk. i grodzk. wdztwa Podolskiego otwarcie, i leżenie przez tydzień od elekcyi deputackich quot annis we Lwowie ma się odprawować i extrakty potrzebuiącym pod pieczęcią wdztwa maią być wydawane: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 468, *tit.* Seymiki.

Plura vide tit. Sądy.

Xięgi ziemskie Bełzkie otworzyć, i leżenie onych na mieyscu zwyczaynym przy dwu Komornikach Ziemskich, a iednym Urzędniku Grodzkim przysięgłym, co 6 niedziel po trzy dni, non pleno Officio Terrestri wdztwa tego pro tunc existente, pozwolono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 576, *tit.* Leżenie xiąg.

Xięgi seymowe, trybunalskie i ziemskie Piotrkowskie od fary, do Dominikanow, za pozwoleniem ich, przenieść, i tam chować pozwolono, a za tę uczynność z woytostwa Piotrkowskiego 15 grzywien perpetuis temporibus tymże Dominikanom, sub poena 100 marc. in Iudicio Tribunalitio repetenda, naznaczono. Ktore woytostwo wiecznemi czasy miastu na poprawę murow tamecznych iest inkorporowane: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 821, *tit.* Xiąg seymowych.

Xięgi ziemskie Poznańskie na ratuszu Poznańskim maią być chowane, a Urząd Mieyski nie ma na nie sklepu bronić, sub poena mille marc. ad instantiam Pisarza Ziemskiego Poznańskiego w Grodzie Poznańskim peremptorie sine appellatione repetenda: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 888, *tit.* Chowanie xiąg.

Xięgi podkomorskie i ziemskie wdztwa Brzeskiego, Kuiawskiego i Inowrocławskiego zrewidowane, i przepisane być maią etc. *Ibidem*, *f.* 892, *tit.* Rewizya xiąg.

Xięgi Chęcińsk. ziems. w kościele, w mieście Chęcinach zachowane być maią za pozwoleniem Xiędza Biskupa Krakowskiego: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1235, *tit.* Xiąg Chęcińskich chowanie.

Dla xiąg Wyszogrodzkich ziemskich i grodzk. Ststa w zamku nie ma sklepu bronić: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1467, *tit.* Chowanie xiąg.

Xiąg ziemskich i grodzkich ad effectum przepisania, konnotowania, i regestru onych do akt podania, rewizya pozwolona: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 964, *tit.* Rewizya.

Xiąg ziemskich i grodzkich Wyszogrodzkich takieyże rewizyi pozwolono: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 586, *tit.* Rewizya.

Xięgi Zatorskie ziemsk. w zamku, w sklepie maią być chowane: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1674, *tit.* Mieysce.

Xięgi wdztwa Lubelskiego podkomorskie, ktore powiatowi Lubelskiemu i Urzędowskiemu należą, przy xięgach ziemsk. Lubelsk. a ktore powiatowi Łukowskiemu przy xięgach ziemskich Łukowskich pod kluczem Komornika Ziemskiego, ktoremuby ie Podkomorzy poruczył, chowane być maią. *Ibidem*, *f.* 1675, *tit.* Chowanie xiąg.

Item dla przepisania xiąg trybunalskich i podkomorskich, Lubelskich Rewizorowie dani: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 885, *tit.* Rewizorow naznaczenie.

Na xięgi wdztwa Podlaskiego w Brańsku, w Drohiczynie, Mielniku,Ststowie place wymierzać maią: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1339, *tit.* Roki Ziemskie Podlaskie.

O tymże: iż w Drohiczynie, Mielniku, i Brańsku, także i w Surażu wymierzać te place maią, sub poena 100 marc. toties, quoties ad instantiam cujusvis na Trybunale inter causas officii repetenda etc: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 22, *tit.* Wymierzenie placu.

Mielnickie ziemskie, aby przepisane były, obywatelom tamecznym Deputatow do tego naznaczyć pozwolono etc: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 31, *tit.* Przepisanie xiąg.

Xięgi Gasztołtowskie z Raygroda, Goniądza, i Tykocina do Sądu Ziemskiego ziemi Bielskiey sub poena 100 marc. peremptorie na Trybunale inter causas officii repetenda, maią być odesłane, i chowane pod kluczami Urzędnikow Ziemskich Sądowych, i ludziom potrzebuiącym reskrypta wydawane, a Sąd Ziemski repetować ie ma, sub simili poena: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1619, *tit.* Pozwolenie.

Xiąg ziemi Bielskiey, Brańskich, Surazkich, i Tykockich, także grodzkich, ad effectum naprawienia onych, rewizya pozwolona etc: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 131, *tit.* Akta.

Xiąg ziemskich Drohickich i Mielnickich pozycya być ma, gdyby Roki nie doszły: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Leżenie xiąg.

Potym generalna xiąg wdztwa Podlask. ziemskich, i podkomorskich pozwolona rewizya: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 943, *tit.* Rewizya xiąg.

Na zbudowanie sklepu dla chowania xiąg ziemskich Rawskich obywatele tameczney ziemi po gr. 6 z włoki przy poborze, sub poenis de contributione publica, dać powinni etc: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 291, *tit.* O chowaniu xiąg.

Xiąg ziemskich Rawskich, do przepisania, i porządku około nich uczynienia, rewizya pozwolona: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 689, *tit.* Rewizya xiąg ziemskich Rawskich.

Znowu do rewizyi xiąg ziemskich oraz i grodzkich naznaczono Rewizory etc: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 131, *tit.* Sądy.

Na zmurowanie sklepu do chowania akt ziemskich ziemi Chełmskiey w rynku Chełmskim, zł. 300 z poborow teyże ziemi obrocić pozwolono. Czego ma doyrzeć Podkomorzy, i Ststa Chełmski: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1424, § A z tych poborow.

Potym dla rewidowania onych, i mieysca im obmyślenia Rewizorowie naznaczeni: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 690, *tit.* Rewizya xiąg.

O tymże. Ale i Krasnostawskie ziemskie xięgi

ciż Rewizorowie rewidować maią; a to podczas sądzenia Rokow Ziemsk. tak Chełmskich, iako i Krasnostawsk. odprawić powinni, i na Seymiku Deputack. obywatelom tamecznym oznaymić: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 957, *tit.* Rewizya xiąg.

Znowu Rewizorowie naznaczeni do rewidowania xiąg ziemskich Chełmskich i Krasnostawskich grodzkich, także podkomorskich etc: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 943, *tit.* Rewizya xiąg.

Xiegi ziemskie z Horodła do Grabowca, także z zamku Lubaczowskiego do Sądu Ziemskiego Bełzkiego przenieść kazano. *Vide tit.* Sądy.

Xiąg ziemskich Lubelskich leżenie iż bywa przez wszystek Trybunał, nie ma być przed Rokami, ktore bywaią po Podniesieniu S. Krzyża, ale tylko Urzędowskie xięgi kładzione być maią we czwartek, i aż do niedzieli leżenie ich trwać ma. A przed inszemi Rokami Lubelskiemi, tydzień leżenie xiąg poprzedzać ma, od poniedziałku do czwartku, Potym w Urzędowie zaraz po Lubelskim, od piątku do niedzieli: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1523, *tit.* Leżenie xiąg.

Xiąg podkomorskich Lubelskich pod Trybunał wdztwa tamecznego, poki się nie odsądzi, leżenie ma odchodzić: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1625, *tit.* O xięgach.

Xięgi podkomorskie, i ziemskie Lubelskie przepisać pozwolono sumptem wdztwa tamecznego, ktory sobie na przyszłym Seymiku, nie tykaiąc publicznych podatkow, uchwali. Sąd Ziemski z Deputatami, ktorych sobie toż wdztwo obierze, doglądać tego będą. Przepisane, i skorrygowane, iako i stare xięgi Sąd Ziemski chować ma. Tak iednak, że nowe przepisane pro authenticis habebuntur: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 27, *tit.* Przepisanie xiąg.

Xiąg grodzkich Łuckich stścińskich sądowych rewizya naznaczona dla wynalezienia errorow: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1471, *tit.* Rewizya xiąg.

Nie doszła. Insi Rewizorowie dani: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1511, *tit.* Rewizya xiąg.

Ani ta doszła. Insi Rewizorowie dani: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1674, *tit.* Rewizya.

Ani ta doszła. Znowu decernitur revisio: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 293, *tit.* Rewizya xiąg Łuckich.

Xięgi grodzkie i ziemskie Łuckie, iż niektore są zapieczętowane, Kommissarzow naznaczono, aby ie odpieczętowali: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 30, *tit.* Rewizya xiąg.

Znowu Rewizorowie dani do rewidowania xiąg ziemskich grodzkich Łuckich, Włodzimierskich, i Krzemienieckich etc: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 689, *tit.* Rewizya xiąg.

Znowu do tychże xiąg rewidowania dani Kommissarze: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 958, *tit.* Rewizye.

Znowu w wdztwie Wołyńskim xiąg ziemskich, grodzk. podkomorsk. burgrabsk. woytowsk. rewizya pozwolona. Do czego obywatele obrać maią Deputatow na Seymiku Relacyinym, ktorzy notorios errores na Seymiku po tey rewizyi naybliższym, opowiedzieć wszystkim obywatelom powinni. Ciż i statut Wołyński skorrygowany, sumptem tegoż wdztwa do druku podadzą: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 117, *tit.* Rewizya.

Znowu w tymże wdztwie pozwolona rewizya xiąg ziemskich, grodzkich, i podkomorskich: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 714, *tit.* Rewizya.

Xięgi Włodzimierskie ziemskie przez Kommissarzow, ktorych sobie tameczny powiat na Seymiku Relationis obierze, otworzyć, i onych leżenia (vacantibus pro tunc Officiis Terrestribus) przez niedziel dwie pozwolono: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 575, *tit.* Sądy.

Xiąg Liwskich ziemskich rewizya naznaczona: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1524, *tit.* Rewizorowie.

Nie doszła. Insi dani cum hac declaratione: aby przepisali te xięgi, ktoreby vetustate były consumpti etc: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1678, *tit.* Rewizya xiąg.

Ani ta doszła. Ciż Kommissarze maią to odprawić. A Poborca złożone na to pieniądze powinien do rąk Rewizorow oddać, sub poena duplici 14 marc. etc: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 179, *tit.* Rewizya xiąg.

Znowu insi Rewizorowie naznaczeni: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 292, *tit.* Rewizya xiąg.

Znowu Rewizorowie dani cum injunctione: aby tę powinność na bliskich Rokach post Trinitatis odprawili. Gdzie i salarium ma być namowione na przepisanie starych xiąg, i sklepu wymurowanie z cegły z zamku zruynowanego: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 130, *tit.* Rewizya.

Znowu o tymże obywatele tameczni na Seymiku Relationis obrać sobie Rewizorow maią: przytym dom do chowania xiąg grodzkich i ziemskich Liwskich zbudowany, od wszelkich ciężarow uwolniono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 496, *tit.* Rewizya.

Nie doszła ta rewizya. Reassumuiąc ią tedy, przydano więcey Rewizorow: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 588, *tit.* Reassumpcya rewizyi.

Xiąg ziemskich Zakroczymskich rewizya pozwolona: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1410, *tit.* Rewizya.

Znowu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 173, *tit.* Rewizya xiąg.

Znowu pozwolona tak, aby obywatele tameczni Rewizorow na przyszłym Seymiku Relacyinym w Zakroczymiu sobie obrali, i sposob rewizyi namowili: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 129, *tit.* Rewizya.

Xięgi Sandomirskie podkomorskie w sklepie w zamku Sandomirskim (ktory sklep Ststa tameczny pokazać powinien) chowane być maią: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 698, *tit.* Sklep. — *Vide sub tit.* Podkomorzy: Podkomorzy Sandomirski.

Na xięgi Lwowskie ziemskie sklep dawny w zamku niskim Lwowskim, w ktorym przedtym chowane były, przywrocono: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 116, *tit.* Roki.

Potym: iż xięgi te przez nawalność wody w zamku zruynowane, i popsowane są, rewizya onych pozwolona. Na co obywatele tameczni koszt

na Seymiku Deputack. naznaczyć maią: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 420, *tit.* Rewizya.

Nie przyszła ad effectum, znowu Rewizorowie naznaczeni cum declaratione: aby Pisarz teraźnieyszy Ziemski Lwowski prowenta z dobr per executionem podanych na przepisanie tych xiąg obracał. A ieżeliby te nie wystarczały, tedy obywatele tameczni koszt dalszy na Seymiku Relationis obmyślą, ktorych lauda eo nomine approbantur: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 551, *tit.* O rewizyach xiąg.

Xiąg ziemsk. i grodzk. Czerskich rewizya ad effectum skorrygowania pozwolona, i Deputaci naznaczeni: *a.* 1636, *v.* III, *f.* 964, *tit.* Rewizya.

Też, aby przepisane były, obywatele tameczni, sumpt na Seymiku Seym przyszły dwuniedzielny uprzedzaiącym, non praejudicando contributionibus publicis, obmyślić, i Kommissarzow na to obrać maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 29, *tit.* Kancellarya Czerska.

Xiąg ziemsk. i grodzk. Kamienieckich wdztwa Podolsk. rewizya pozwolona, i Rewizorowie dani, ktorzy providere maią securitatem tym, ktorzyby za iakim defektem w prawie swoim krzywdę ponieśli: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 633, *tit.* Rewizya xiąg.

Na chowanie xiąg Latyczewskich w zamku Latyczewskim sklep Ststa tameczny naznaczyć ma: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 27, *tit.* Roki.

Na zmurowanie sklepu xięgom grodzkim Sieradzkim trzecia część poboru, i inszych podatkow, ktore przy poborze zwykły chodzić, pozwolono etc: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 40, § Woiewodztwo Sieradzkie.

Potym, iż zamek tameczny zruynowany iest, postanowiono: aby Kommissarze, ktorych do rewidowania xiąg obywatele tameczni sobie na Seymiku Relationis obiorą, mieysce tymże xięgom i Sądom naznaczyli: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 560, *tit.* Rewizya.

Potym xiąg grodzkich rewizya pozwolona, do czego obywatele Rewizorow naznaczą sobie na Seymiku Relacyinym: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 632, *tit.* Rewizya zamkow.

O xiąg wdztwa Krakowsk. przepisaniu i chowaniu ich, laudum tegoż wdztwa approbatur: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 956, *tit.* Lauda.

Xięgi grodzkie i ziemskie Ciechanowskie, Prasnyskie, Sąchockie rewidować pozwolono. Do czego obywatale tameczni Rewizorow na przyszłym Seymiku Relacyinym w Ciechanowie obrać sobie maią, i sposob tey rewizyi namowić: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 129, *tit.* Rewizya xiąg.

Dla xiąg powiatu Zambrowsk. i Kolińsk. chowania, pozwolono dom kupić, i sklep wymurować; na co obywatele tameczni po gr. 12 z dymu do Poborcy złożyć powinni, sub poenis w processie skarbowym expressis; a dom ten od wszelkich podatkow publicznych wolny zostawać ma. *Ibidem*, *tit.* Chowanie xiąg.

W Kamieńcu Mazowieckim, alias w Kamieńczyku, dom xiąg chowaniu i Sądom zdawna służący, Panny zakonne Warszawskie, tituli Visitationis B. M. V. naprawiać, i ieźliby też zruynowany był, albo zgorzał, inszy de novo wystawić powinny. O co forum coram loci ordinario mieć maią: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 452, *tit.* Fundacya.

Na xięgi i Sądy Grodzkie Piotrkowskie, ponieważ zamek tameczny zruynowany iest, Kommissarze mieysce naznaczyć maią: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 560, *tit.* Rewizya.

Xiąg ziemi Bielskiey pozycye w Tykocinie, *vide sub tit.* Starostowie etc. Starostwo Tykocińskie.

Na xięgi ziemskie i grodzkie wdztwa Mińskiego, Ststa tameczny ukazać ma mieysce w zamku Mińskim, na ktorym obywatele tameczni kosztem swoim sklep zbuduią: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 45, *tit.* Kancellarya Mińska.

Na xięgi i Kancellaryą Grodzką Przemyską, mieysce w zamku Przemyskim. *Vide tit.* Kommissye.

Xiąg ziemskich i grodzkich Lwowskich otwarcie, i leżenie we Lwowie przez tydzień, od elekcyi deputackich, każdego roku odprawować się ma: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 468, *tit.* Seymiki. — *Vide fusius supra tit.* Seymiki.

Na chowanie xiąg ziemsk. i grodzk. Słonimskich, sklep w zamku Słonimsk. lub stary restaurować, lub nowy wymurować, nie pociągaiąc modernos zamku possessores do kosztu, pozwolono: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 531, *tit.* Mieysce Sądow.

Xiąg ziemskich leżenie ma się odprawować tempore interregni tylko dla extraktow, kwitow, rekognicyi, transportacyi etc: *a.* 1586, *v.* II, *f.* 1051, § Xiąg ziemskich.

O tymże: iż pod interregnum zapisy wszystkie, rekognicye, kwity, relacye, obdukcye, rezygnacye, donacye w Grodach, i Ziemstwach na leżeniu xiąg uczynione, iść, i przyimowane być maią, iako i te, ktore się tempore interregni stały, in suo robore zostawać powinny. Toż i miastom służy. *W Konfeder. Gener. Warsz. sub interregno*, *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1059, § A iż przez pewne przyczyny.

Xięgi grodzkie sub interregno otwarte być maią dla przyimowania wszystkich zapisow na wieczność, i na długi, i innych, ktore takiey wagi być maią, iako za panowania Krola uczynione były. *W Konfeder. Gener. sub interregnis*, *a.* 1632, 1648, 1668, 1674, *v.* V, *f.* 203, § Druga: gdzie po publikowaniu.

W Prussach: iż podczas woyny Pruskiey niektore privilegia et acta, tak ziemskie, iako i mieyskie obywatelom tamecznym injuria belli pogorzały, i poginęły, warowano: iż kto prawo takowe stracone in spatio trium annorum (praescriptione postmodum obstante) ad acta authentica poda, praemissa w tych wszystkich aktach inquisitione Iudicii Terre-

stris, pro actis authenticis ma być rozumiane: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 881, *tit.* Wieczność.

W tych domach, gdzie acta publica zostawaią, i do nich przyimuią, żaden żołnierz noclegow i pokarmow odprawować nie ma, ani onych stacyami aggrawować, pod winami w prawie opisanemi, i pod surowością artykułow woyskowych: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 601, *tit.* Cło Koronne.

Xiąg ziemskich Halickich rewizya ad effectum przepisania, i poprawienia ich pozwolona etc: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 294, *tit.* Rewizya.

Xiąg grodzk. Rożańsk. i Makowsk. rewizya pozwolona. Do czego obywatele tameczni Rewizorow na Seymiku Relacyinym obrać sobie maią. Ktorzy Rewizorowie akta dawne, i protokuły zrewidowawszy, przy Urzędzie Grodzk. Rożańsk. regestr spisać, i do akt podać maią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 482, *tit.* Rewizya.

O tymże niżey. *Ibidem*, *f.* 496, *tit.* Rewizya.

Xiąg ziemsk. Płockich i Zawskrzyńsk. ad effectum w porządek onych wprawienia, rewizya pozwolona: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 690, *tit.* Rewizya.

Reassumitur ta konstyt. sub poena 100 marc. na Rewizory, o nieskończenie oney: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 885, *tit.* Rewizya.

W ktorych Grodach i Ziemiach akta iakimkolwiek sposobem powaryowane i popsowane są, pozwolono wdztwom obrać sobie Rewizorow na Seymikach Relacyinych, dla uczynienia około nich porządku etc: *a.* 1658. — *Vide tit.* Szlachcic.

Xiąg Warszawsk. seymowych, ziemsk. i grodz. ad effectum przepisania, i regestru onych porządnie spisania, i do akt podania, rewizya pozwolona. Do czego obywatele tey ziemi na Seymiku Relacyinym Warszawsk. obrać sobie maią Rewizorow: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 627, *tit.* Rewizya.

Toż ma służyć i ziemi Ciechanowskiey. *Ibidem.*

Xiąg Przemyskich chowaniu mieysce: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 931, *tit.* Zamek.

Xiąg ziemskich leżenie może być pod czas seymowy, na ktorym wykupna tylko maią być odprawowane: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Sądzenie Rokow.

Tam, gdzie akta przez nieprzyiaciela popalone są, fundorum proprietatem, aby strony inkwizycyami ab utrinque in fundo bonorum 12 testibus juratis wywiedzionemi dowodziły, postanowiono. A ktora strona lepszą pro parte sua mieć będzie inkwizycyą, ta bliższa proprietatem fundi poprzysiądz ma. Appellacye zaś, ktore od Trybunału wyszły w sprawach tak ratione fundi, iako też i innych wszystkich pretensyi wolno każdemu będzie ad forum competens przypozwać, i inszą appellacyą wytoczyć, non obstante praescriptione: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 539, § Minorennes zaś.

Xięgi trybunalskie Piotrkowskie do fortecy Częstochowskiey a Lubelskie do fortecy Zamoysk. ingruente hostilitate Svetica, kosztem wdztw Sieradzk. i Lubelsk. wywieść postanowiono. Ktory koszt Trybunał Skarbowy w koekwacyi podatkow pro persoluto onym przyimie: *a.* 1703, *v.* VI, *f.* 101, *tit.* Bespieczeństwo xiąg.

Aby akta zapisow, dekretow, manifestow tak w trybunałach W. X. Lit. iako i omnium subselliorum introligowane były, Pisarzom sub privatione officii, tego porządku przestrzegać nakazano: *K. L. a.* 1726, *v.* VI, *f.* 483, *tit.* O aktach.

Oryginalne traktaty, i wszelkie documenta publicum negotium tangentia, ktoreby się u kogokolwiek znaydowały, ad archivum utriusque Gentis oddać indilate nakazano. *W Konfederacyi Gener. Warsz. a.* 1733, *sub interr. a.* 1736, *v.* VI, *f.* 593, § Oryginalne traktaty.

Zadworne pozwy, vide tit. **Pozwy.**

Zagrodnicy.

Zagrodnicy, ktorzy nie maią, ani robią łanow całych, ani połowicę, nie płacą podymnego; ale ieżeli maią, płacić winni: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 92, § Scultetis.

Zagrodnicy zbiegli przez Ststy, albo Urząd Mieyski maią być imani, i za rekwizycyą własnym panom oddawani, wprzod za dotrzymanie 12 gr. wziąwszy: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 503, § Consulentes.

Plura vide tit. Poddani.

Zaiąc.

Zaiąca ktoby na cudzym gruncie nad zamierzony czas, i bez dozwolenia pańskiego szczwał, trzy grzywny takiemu płacić ma. Czas zaś zamierzony, od S. Woyciecha, do zebrania wszystkiego zboża z pola: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, § Cum autem lepores.

Zamki.

Zamki głownieysze, w ktorych są ststwa, zastawiane być nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* De non obligandis terris.

Obiaśniony ten statut przez Zygmunta Augusta *a.* 1562, *v.* II, *f.* 610, *tit.* O statucie.

Zamki głownieysze, i iakiekolwiek grunta stołu Krolewsk. od uchwały Krola Alexandra podległe exekucyi. *Ibidem*, § A tak takowe zastawy.

Zamek, albo twierdza Koronna, żadnemu Xiążęciu, lub de gente Ducali pochodzącemu w possessyą, lub ku rządzeniu nie ma być poruczony: *a.* 1374, *v.* I, *f.* 57, § Caeterum promittimus.

Zamki, i miasta sądowe, iako to: Krakowa, Biecza, Sącza, Wiślicy, Woynicza, Zawichostu, Lublina, Sieciechowa, Łukowa, Radomia, zamku Łęczyckiego, Piotrkowa, Brześcia-Kuiawskiego, Kruszwicy, Włocławka,

Poznania, Międzyrzeca, Zbąszyna, Kalisza, Nakła, Konina, Pyzdr, nisi terrigenis, konferowane być nie maią. Ale inne zamki wolno było Krolowi rozdawać, komuby chciał, by też i przychodniowi. *Ibidem*, § Deinde.

O tymże: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 90, § Item quia per tenutarios.

Zamki, miasteczka, wsie dobr Krolewsk. ieżeli kto w zastawie trzymał, przecieStstowie zamkow, sami Polacy, Szlachta, i possessyą w tym powiecie maiący, być maią: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 556, *tit.* De bonis Regalis Majestatis.

Zamkow, ani dzierżaw żadnych nie ma Krol dawać, tylko Polakom Szlachcie osiadłey, według przywileiu Ludwika Krola (*vide supra a.* 1374): *a.* 1550, *v.* II, *f.* 598, § Ponieważ.

Zamki Ukraińskie dzieciom nie maią być dawane sub privatione: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1285, *tit.* Starostwa.

Na zamki i fortece, żadne dożywocia białogłowom nie maią być dawane: *a.* 1662. — *Vide tit.* Dożywocia.

Maią na nich Ststowie mieszkać obecnie, i one potrzebnemi municyami do obrony należącemi opatrować, sub poena privationis capitaneatus. O co forum za Dworem. Do Ruskich także, i Podgorskich starostw to należy: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 376, *tit.* Starostowie.

W konfederacyach gener. Warszawsk. sub interregnis cum reassumptione dawnych o tym konst. upominaią PP. Wwdow, i Ststow Ukraińskich pogranicznych, aby dosyć czyniąc powinności na się włożoney, pod czas gwałtownego na Rzeplitą niebeśpieczeństwa, na zamkach rezydowali. O co forum, i poena w konst. a. 1620, wyiąwszy Urzędnikow: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 734, § Acz to iuż, *et a.* 1648, *v.* IV, *f.* 164, § Acz to iuż, *et a.* 1674, *v.* V, *f.* 219, § Acz to iuż.

Zamki swoie każdy ma ludźmi, strzelbą, i żywnością tak opatrzyć, iakoby gwałt nieprzyiacielski wytrzymać mogli. A ktoby albo nie mogł, albo nie chciał tego uczynić, albo też mieysce, i municya nie po temu była, aby nieprzyiacielowi oprzeć się mogła, te wedle czasu, i potrzeby znoszone, i palone być maią. Co P. Hetmanowi Kor. committitur: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1328, *tit.* Opatrowanie zamkow.

Zamkow, w ktorych są municye, Krol nie może dawać, tylko z tą kondycyą, aby na poprawę ich pewną summę odkładali, i prochow, i spiże przyczyniali; co Kancellarye w przywileie Krolewskie wpisywać maią: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1604, *tit.* O municyach.

PP. Podskarbiowie tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. przy odebraniu zamkow takich od potomkow, pod obowiązkiem przysięgi uczynioney doyrzeć tego powinni, ieżli antecessorowie ich w possessyi będąc, kondycyom na się włożonym dosyć czynili, i casu non satisfactionis, popierać, czego Krol nie ma kondonować, i owszem bez odwłok wszelakich, pozwanych za Dworem swoim, non obstante limitatione, ex delatione nowych Pisarzow, sądzić powinien. *Ibidem.*

Zamkow pięć podiął się był Zygmunt III in pactis conventis na granicach zbudować. *Vide tit.* Krol.

Na Kiiowskim, Połockim obiecał w tym się uiścić, i trzy insze na Ukrainach, dwa w Koronie, a trzeci w W. X. Lit. zbudować. Na ktore, aby mieysca upatrzone były, Rewizorowie deputantur: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1599, *tit.* O budowaniu zamkow.

Do budowania Połockiego ma być pomoc z włości tamtey, i z miasta; do budowania także Kiiowskiego, Wwda poddanemi tamtego województwa, i miasto Kiiow dopomagać maią, wyiąwszy tych, ktorzy służbę woienną powinni. *Ibidem.*

Ale potym mieszczan Kiiowsk. przeyrzawszy się w ich przywileiu i wolności, od tego uwolniono ciężaru, i prawa ich wiecznie stwierdzono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 22, *tit.* Mieszczanie Kiiowscy.

Do zamkow Kiiowskich, Wołyńsk. i Podolsk. Rewizorow dać obiecano, aby przypatrzywszy się każdemu, na przyszłym Seymie dali sprawę, czymby gdzie cła na poprawę ich podwyższone być miały: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 787, § Także też poślemy.

Zamku Krakowsk. pod interregnum Ststa Krakowski z kollegami swemi Urzędnikami zamku Krakowskiego strzedz ma, i Panu legitime od wszech obranemu wiernie dochować. Na co trzysta piechoty Polskiego, a nie obcego narodu przyiąć ma. Na ktorą piechotę cokolwiek de proprio wyda, to mu z skarbu Kor. zapłacono będzie. Także, z Woiewodą Krakowsk. we wszystkim znosić się, i spolnie vires obracać ma na pożytek Rzeplitey. A P. Podskarbi Koronny według powinności i potrzeby Rzeplitey, także i Wielkorządca, prochami, kulami, i inszemi potrzebami do obrony zamkowey, także i żywnościami z prowentow wielkorządowych wedle potrzeby opatrować maią. *W Kapturze po śmierci Zygmunta Augusta w Krakowie uchwalonym a.* 1586, *v.* II, *f.* 1050, § Zamek Krakowski.

Po śmierci Władysława IV, aby takież praesidium przez wszystek czas interregni trzymał Ststa Krakowski na zamku, kosztem województwa Krakowsk. postanowiono. *W Konfed. Gener. Warsz. a.* 1648, *v.* IV, *f.* 165, § Zamek Krakowski.

Także po abdykacyi Iana Kazimierza, i po śmierci Krola Michała. Nie wdztwo iednak, iako in a. 1648, lecz P. Podskarbi Kor. ex proventibus oeconomicis, paesidio (in a. 1674, dołożono żołdem kwarcianym) płacić ma. *W Konfed. Gener. Warsz. a.* 1668, *et* 1674.

Tenże zamek, aby pod też interregna przez Starszego generalnego nad armatą Rzeplitey,

prochami, kulami, także i inszemi municyami, i żywnością, i wszelakiemi potrzebami do obrony zamkowey należącemi, wedle potrzeby z prowentow wielkorządowych opatrzony był, postanowiono. *Ibidem.*

Tenże pro exigentia temporis, et necessitatis, sufficienti praesidio opatrzyć obiecano: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 376, *tit.* Miasto Krakow.

Tegoż reparationem obmyślić obiecano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 551, *tit.* Fortece Rzeczypospolitey.

Tegoż zamku garnizonowi, naznaczono porcyi 100, na ktore skarb Kor. corocznie 20,000, złot. Polskich wypłacać będzie. Łanowe zaś porcye, ktore na ten garnizon szły, Rzeplita in auctionem łanowego regimentu odsyła: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 663, *tit.* Kleynoty Rzeczypospolitey.

Pod interregnum po śmierci Krola Stefana pozwolono Ur. Mikoł. Iazłowieckiemu Stście Sniatyńsk. rotę iedną na 150 koni, dla obrony zamku Kamienieck. tak, aby onę kosztem swoim osadził, waruiąc: iż mu wszystek nakład iego P. Podskarbi Kor. bez wszelakiey odwłoki zapłaci. A Starostowie pograniczni Ruscy, i Podolscy, także w ziemi Sanock. wybrańcow, podług zwyczaiu, i liczby ich wybrać, i do Starszego nad woyskiem postanowionego, posłać powinni, tak, aby we 4 niedziele po wielkieynocy przed nim okazali się. On zaś pro commoditate locorum, ma zamki tamte ludźmi temi opatrywać, a P. Podskarbi Kor. po 4 zł. na kwartał płacić im ma od tego czasu, iako i innym żołnierzom. *W Konfed. etc. a.* 1587, *v.* II, *f.* 1065, § Także też.

Pod tenże czas na zamek Spiski 150 iezdnych i 150 pieszych ludzi pro praesidio ordynowano, ktorym P. Podskarbi Kor. żołd, wedle postanowienia żołnierza Krakowsk. płacić, i onych opatrować ma. *Ibidem.*

Na zamku Lubowelskim, dla obrony iego, i dla przechodow ludzi cudzoziemskich do Korony, piechoty sto ma ustawicznie zostawać z płacą z kwarty, a to, poki Rzeplita inszego opatrzenia nie obmyśli: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1676, *tit.* Opatrzenie zamku Lubowle.

Znowu o fortecy Lubowelskiey, *constit. a.* 1658, 1670. — *Et sub tit.* Miasta: *miasto* Krakow.

Approbowano konst. pomienioną a. 1670 i ludzi sto pieszych na tamtym zamku zostaiących, do woyska kwarcianego na zapłatę przyłączono. *W Konfed. Gener. Warsz. a.* 1674, *v.* V, *f.* 227, § Praesidium.

Zamki wdztw Kiiowsk. Wołyńsk. i Bracławsk. aby były naprawione, i opatrzone, Krol uczyni staranie: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1229, § A iż zamki.

Do skończenia zamku Bracławsk. fortecy, aby wszyscy w powiecie Bracławskim donataryuszowie krolewszczyzn, pod utraceniem dobr, poddanemi dopomogli, postanowiono: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 501, *tit.* Praesidium zamku.

Iż zamek Soczawski w Mołdawie, i zamki w Inflantach od niektorych nieprzyiacielowi bez gwałtu poddane są, dano moc PP. Hetmanom, aby zdraycow takich karali, a ieżliby ich dostać nie mogli, peny na tychże zdraycow na Seymie publikowane być maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1498, *tit.* O tych, ktorzy zamki.

Zamku Sniatyńsk. murowanie decernitur, i myto do lat 10 na to od kupcow wszelakiego narodu, pieniądze gotowe za granice Kor. przez komory pograniczne wywożących, od 10 zł. Pol. gr. 6 Pol. przy cle Kor. ktore na tych komorach wybieraią, a to pod warunkiem o wybieraniu cła postanowionym. Ktore pieniądze maią być wybierane przez sługi Ststy Sniatyńskiego: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1473, *tit.* Pozwolenie cła.

Zamku także Kaniowsk. murowanie tymże sposobem postanowiono. *Ibidem.*

Zamek Mozyrski z czyiey przyczyny zgorzał, Kommissarze ad inquirendum dani, a Ststa tameczny ma go budować. Warowano przytym, iż wolno ma być Szlachcie znowu budynki stawiać na tamtymże horodyszczu, gdzie ktory przedtym miał budowanie swoie. Czego Ststa tameczny, ani Urząd iego bronić i do żadnych ciężarow pociągać ich nie ma: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1686, *tit.* Zbudowanie zamku.

O tymże cum declaratione: iż wszyscy poddani do zamku Mozyrsk. należący, i dzierżawcy krolewszczyzn w ststwie Mozyrsk. także i mieszczanie Mozyrscy budować tenże zamek maią, sub poenis 40 marc. na Trybunale cujusvis palatinatus peremptorie vindicandis, ac per medium Stście, albo delatorowi, i Sądowi, toties, quoties dividendis. Imponitur ieszcze i to mieszczanom, aby ostrog, i municyą około miasta budowali, według dawnych rewizyi, sub poena praefata, i aby pod czas wszelkiego niebespieczeństwa zostawali pod rządem Urzędu Grodzk. *a.* 1611, *v.* III, *f.* 47, *tit.* O zbudowaniu zamku.

Znowu o tymże, i winy do 80 grzywien podwyższono: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 207, *tit.* O zbudowaniu zamku Mozyrskiego.

Zamki Ukraińskie W. X. Lit. i Inflantskie opatrzyć obiecano z reszt podatkow. *W Uniwers. pobor. a.* 1613, *v.* III, *f.* 234, *tit.* Szafunek poborow.

Zamkow wdztwa Smoleńsk. ordinariorum praesidiorum z dochodow tamecznych opatrowanie, Krolewiczowi Władysławowi poruczono, wyiąwszy zapłatę rotom na Smoleńsku będącym: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 368, *tit.* Ordynacya.

O opatrzeniu, i porządku zamku Smoleńsk. a. 1631, *vide sub tit.* Woiewoda, woiewodztwa: woiewodztwo Smoleńskie.

Potym zamku tego opatrzenie, i zapłatę żołdu ludziom in praesidio na Smoleńsku zostaiącym, skarbowi W. X. Lit. zlecono: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 471, *tit.* Securitas.

Tegoż zamku poprawę do przyszłego Seymu odłożono, i piechocie tameczney zapłatę zatrzymano. *Vide tit.* Woiewoda, woiewodztwa.

Z skarbu W. X. Lit. naznaczono ią w kon-

fed. gener. Warszawsk. sub interregno: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 160, § Smoleński zamek.

O poddaniu Smoleńska, *vide tit.* Criminalia.

W zamku niskim Wileńskim gmachy dla zasiadania Szlachty ad sessionem turris skazanych, kosztem skarbu W. X. Lit. zbudować kazano, ktore w zawiadowaniu i opatrzeniu Horodniczego Wileńskiego być maią: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 199, *tit.* O zamku.

Na restauracyą w zamku Wileńsk. izb tych, w ktorych się Sądy Trybunalskie i Grodz. zwykły odprawować, summę 6,000 zł. z czopowego Wileńsk. naznaczono, i dozor tey restauracyi P. Podskarbiemu W. X. Lit. zlecono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 431, *tit.* Restauratio zamku.

Na fortyfikacyą tego zamku wszystka intrata z dzierżawy Gieranońsk. i Lipnisk. pod czas pokoiu obracać się powinna. *Vide sub tit.* Armata: artyllerya W. X. Lit.

Na zamku Wileńsk. pod pospolite ruszenie rezydencyą Wwdzie Wendeńsk. i Kasztelanowi Żmudzk. z powinnością tą naznaczono było: aby de securitate, i o porządku wszelkim zamku, i miasta tego z Urzędami Grodzk. i Mieysk. radzili: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 468, *tit.* Pospolite ruszenie.

Zamek Połocki, aby miał praesidium, i opatrzenie, postanowiono: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 498, *tit.* Połock.

Potym, gdy z gruntu był zgorzał, aby był ufortyfikowany nieodwłocznie, i w dobrym opatrzeniu zawsze zostawał, na przyszłym Seymie sposob namowić obiecano: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 133, *tit.* Zamek Połocki.

Do zamku Połock. i inszych zamkow artilleriae Magister W. X. Lit. teraźnieyszy, i na potym będący, według obowiązku swego powinien armatę w porządek redukować, i municyą woienną oneż zawsze opatrować. A w zamku wyższym Połock. place wymierzone, i obywatelom tamecznego wdztwa rozdane być maią. Na ktorych wymierzenie naznaczono Kommissarzow. Dalszą zaś restauracyą zamku tegoż na przyszły Seym odłożono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 381, *tit.* Zamek Połocki.

Znowu place w zamku Połockim dla Szlachty tameczney wymierzać kazano. *Vide tit.* Kommissye.

Dyrekcyi tego zamku na przyszłym Seymie naypierwey consulere obiecano: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 434, *tit.* Zamek.

Zamku Latyczewsk. nowo zbudowanego przez Ur. Iana PotockiegoStstę Kamienieck. rewizyą dla taxy naznaczono: *a.* 1598, *v.* II, *f.* 1454, *tit.* Kommissarze.

Akt rewizyi Latyczewsk. approbowany, i za zbudowanie zamku tegoż 12,000 zł. na dobrach pewnych Krolewsk. w przywileiu specyfikowanych, temuż assecurantur: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1622, *tit.* Approbacya.

Zamku Pokrzywińsk. rewizya dla taxy, z tą kondycyą: aby taxacya nie była czego inszego, tylko co na same rzemieślniki wyszło. Dano przytym assekuracyą W. Ludwikowi z Mortak Wdzie Pomorsk. iż potomkowie po śmierci onegoż nie maią z dobr ststwa tegoż ustąpić, poki się im nadgroda dostateczna od nowego donataryusza nie stanie: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1525, *tit.* O restaurowaniu zamku.

Nie doszła ta rewizya; znowu insi Rewizorowie dani. O czym sukcessora W. Wdy Pomorskiego na 4 niedziele przed czasem ziechania się Rewizorow, obwieści Krol: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 287, *tit.* Rewizorowie.

Znowu insi: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 31, *tit.* Reassumptio.

Znowu inszych Rewizorow przez list osobny naznaczyć obiecano, ktorzy a parte interressante intra dimidium anni, non obstante unius absentia, sprowadzeni być maią, sub nullitate superiorum constitutionum. A tę rewizyą odprawić tak maią, aby ta summa dobr pomienionych nie onerowała: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 133, *tit.* Rewizya.

Municyą około zamku Kamienieck. od Zygmunta III zaczętą, Władysław IV kontynuować, i skończyć sumptibus suis obligował się in pactis convent. za ktoremi na Krolestwo wzięty iest: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 765, § Municyą.

Także i Krol Ian Kazimierz: *a.* 1648, *v.* IV, *f.* 195, § Municyą.

A Krol Michał obiecał kosztem swoim tę fortecę reparare, i oney sufficientissimam munitionem ex aerario publico zawsze providere: *a.* 1669, *v.* V, *f.* 24, § Zawdzięczaiąc.

Zamek Lubelski Stście tamecznemu W. Mikoł. Firleiowi Wdzie Sandomirsk. budować, a gdzie może restaurować suis sumptibus pozwolono, na ktorych uznanie, Rewizorow zesłać, i summę na Krzczonowie dobrach do tego ststwa należących, onemu i potomkom iego assekurować obiecano: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 876, *tit.* O restauracyi zamku.

Zamek nad brzegiem Dnieprowym, gdzieby się naysposobniey Hetmanom zdało, za upatrzeniem przez Inżyniery mieysca, ma być zbudowany. Na ktorego prędsze zbudowanie, i na opatrzenie dostateczne municyą woienną, i praesidio summę 100,000 zł. Pol. z podatkow przyszłych Rzeplitey na raty skarb powinien wydać: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 850, *tit.* Pohamowanie.

Zamku Witebsk. a. 1654, obrona, *vide sub tit.* Miasta: Mieszczanie Witebscy.

Zamek Brzeski w W. X. Lit. i miasto inquantum być może, ufortyfikować pozwolono sine praejudicio podatkow publicznych: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 473, *tit.* Municya.

Na dokończenie fortecy zamku tego (ponieważ summa dwoyga podymnego konstyt. naznaczonego, na to sufficere nie może) ieszcze summę 10,000 zł. z retentow wdztwa Brzesk. naznaczono etc: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 557, *tit.* Obwarowanie.

Na teyże fortecy Hetman W. X. Lit. tak wiele piechoty, iak czas potrzebować będzie, nie zwodząc oney, ani na inną potrzebę odrywaiąc, continuo mieć powinien. Ktorey piechocie Podskarbi W. X. Lit. żołd i prowiant z podatkow podymnych, akcyzy, i czopowego w tym wdztwie currentibus, także prochy, kule, i inne necessaria, ma prowidować. *Ibidem.*

Znowu postanowiono: aby na te praesidium Hetman W. X. Lit. 300 ludzi ordynował z woyska, a podczas gwałtowney potrzeby tak wiele, iako periculorum exigentia wyciągać będzie etc: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 685, *tit.* Praesidium fortecy.

Zamku Mścisławsk. naprawę, i obronę wdztwa tamecznego, ktorąby sobie obywatele tameczni sine praejudicio juris publici, et privatorum, postanowili, approbowano. A Magister artylleryi ten zamek sufficienter municyą woienną zawsze opatrzyć ma etc: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 474, *tit.* Obrona Mścisławia.

O erekcyi tegoż zamku, *vide tit.* Lauda.

Zamki Bełzki, Grabowiecki, Horodelski, Hrubieszowski, Żydaczewski, pozwolono Ststom tamecznym restaurować. *Vide tit.* Assekuracye.

Grabowieckiemu, i Halickiemu Ststom assekurowano potym, co wydali. *Vide tit.* Dobra.

Zamkow Wieluńskiego i Ostrzeszowskiego rewizyi pozwolono. *Vide tit.* Rewizye.

Znowu tychże; także Sieradzkiego, i Wschowskiego i oraz xiąg grodz. rewizya postanowiona: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 632, *tit.* Rewizya zamkow.

Na restauracyą Wieluńskiego koszt Stście tamecznemu assekurowano. *Vide tit.* Summy.

Do obrony zamku Halickiego sto piechoty zaciągnąć obywatelom ziemi Halickiey pozwolono: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 376, *tit.* Zamek Halicki.

Zamek Krakowski ludźmi w służbie Rzeplitey zostaiącemi, słusznie opatrzyć, i onym dostateczną zapłatę obmyślić obiecano: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 706, *tit.* Deklaracya.

Na reparacyą dachu zamku Krakowskiego po zł. 30,000 co rok do przyszłego Seymu w skarbie Koron. naznaczono: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 451, *tit.* Kwit Wielmożnemu etc.

W tymże zamku podczas interregnum, zostaiącemu garnizonowi 200 porcyi przyczyniono z dobr ekonomicznych, Starostę obliguiąc, aby tego zamku cum insigniis nikomu nie oddawał, tylko temu Panu, ktory będzie omnium Ordinum consensu sine scissione obrany Krolem Polskim: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 585, § W zamku.

Zamku Wysokiego Lwowsk. aby praesidium za wiadomością PP. Hetmanow Ststa Lwowski, albo szlachcic osiadły kommendował, deklarowano: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 853, *tit.* Praesidium.

O restauracyi tegoż zamku, *vide sub tit.* Miasta: *miasto* Lwow.

I zamek niski pozwolono Stście tamecznemu restaurować, na co impensas do 6,000 złot. tylko, a nie więcey se se extendentes, Rzeczpospolita praevia calculatione nadgrodzić powinna: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 481, *tit.* Zamek Lwowski.

Zamku Przemyślskiego restauracya, *vide tit.* Kommissye.

W tymże zamku Przemyślskim, aby dla xiąg, i Kancellaryi był kompetens locus. *Vide tit.* Kommissya.

Zamku Oświecimskiego poprawa z cła na Wiśle pod Brzoskowicami, od ryb z Szląska, *vide tit.* Cło.

Na tegoż zamku reparacyą pod temiż Brzoskowicami cło od ryb, i drzewa naznaczono: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 670, *tit.* Zamek Oświecimski.

Na zamku Grodzieńskiego restauracyą prowent tabaczny W. X. Lit. i z osobna 5,000 zł. z pogłownego Żydowsk. ordynowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 146, *tit.* Prowent tabaczny.

Potym summę 30,000 zł. z podatkow extraordynaryinych na teraźnieyszym Seymie uchwalonych naznaczono, ktorą W. Podskarbi W. X. Lit. do rąk W. Kanclerza W. X. Lit. aby na czas fabryka dla wczesnego tam seymowania wystawiona była, wyliczyć ma. Przytym dla rozgraniczenia ulic i placow na woiewodztwa, i powiaty in fundo miasta Grodna, na budowanie dworow, Kommissarzow z Senatu, i z Izby Poselsk. naznaczono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 436, *tit.* Zamek Grodzieński.

Reassumowano tę konst. i kończyć restauracyą zamku kazano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 520, *tit.* Kommissya.

Na zamku Grodzieńskiego restauracyą praevia inquisitione, et revisione z czyieyby okazyi był malitiose zruynowany, 20,000 zł. dla wygody seymowania Stany W. X. Lit. naznaczyły, sine sequela in futurum; ktorey restauracyi W. Podskarbi przez się, lub przez Kommissarza swego dozor mieć będzie. Drzewa co potrzeba z leśnictwa Berstańskiego i z Mostow, także i ludzi, według osobliwego uniwersału I. K. Mci, bez uciążenia iednak poddanych, dodać rozkazano: *K. L. a.* 1685, *v.* V, *f.* 747, *tit.* Trybunał.

Cło do miasta samego Grodna należy. *Vide sub tit.* Miasta: Grodno.

Zamek Malborski aby zdawna zwyczayne miał praesidium, i aby cekauz z armatą Rzeplitey sub diligenti był custodia, obiecano przyszłemu Krolowi podać in pactis; a Stście tamecznemu pod interregnum zalecono tamże rezydencyą. *W Konfeder. Gener. Warszaw. sub interr. a.* 1674, *v.* V, *f.* 227, § Zamek także Malborski.

Zamiana, vide tit. **Frymarki.**

Zapisy.

Zapisy wszelkie maią być według formy statutowey: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 581, § Ad effugiendas.

W zapisie ktoby dołożył te słowa: „sicut latius in formula statuti descriptum est," iuż ważny we wszystkim być ma, choćby wszystkiego nie specyfikował. *Ibidem.*

Zapisy winami warowane być mogą, iak się strony między sobą zgodzą. *Ibidem*, § Quarum quidem.

A przeciw zapisowi takiemu iuż ani mowić, ani czynić żaden nic nie może, nawet ani dylacye żadne nie idą, wyiąwszy: by się kto brał do kwitu iakiego, tedy do bliskich Rokow dylacya dana być może. *Ibidem*, § Sed neque.

Zapisy na zdradę ku oszukaniu, albo na przeszkodę sprawiedliwości czynione być nie maią. A ieźliby o to był kto pozwany, tedy sześcią świadkow sobie rownych, o wieczny zapis ma się przysięgą odwieść; a ieźliby był do czasu pewnego, tedy świadkami dwiema: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 362, *tit.* De inscriptionibus.

Zapisowi kto fałsz zada, a nie dowiodłby, 14 grzywien karany być ma: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, § Ut deinceps.

O zapisy imieniem cudzym na zdradę ku szkodzie i skazie niewiedzących, albo daleko będących czynione, karani być maią winą naiazdu domowego: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 534, *tit.* De falsitatibus.

W zapisach na dobra Krolewskie, czego dotkniono, to trzymano być ma, a czego nie dotkniono, to rozsądkowi Krolewskiemu zostawiono: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 373, § Ambiguitates.

Zapisy Gostyńskie ziemskie i grodzkie w xięgach uczynione, ważne, i wieczne: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 563, *tit.* De inscriptionibus.

Zapisow nowych czynić, ani starych kwitować, ani pieniędzy zapisanych prokurator brać nie może bez aktora: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 377, *tit.* De potestate procuratoris.

Zapisy Polskim lub Łacińskim ięzykiem pisane być mogą: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 582, § Ut autem.

Zapisy poddanych z dobr szlacheckich między sobą uczynione in jure spirituali, przyimowane być nie maią, a przyięte nihil valent. *Ibidem*, *f.* 579, § Item ad Iudicium.

Zapisow ktoby nie miał na dług pożyczany, a pozwałby dłużnika o dług, dłużnik odprzysiągłszy się, wolny będzie: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 332, *tit.* De mutuatis pecuniis.

O tymże ieszcze dawniey: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 16, *tit.* De civibus.

Do zapisow winni stanąć, i za nie odpowiadać dziedzice, ieźli ich antecessor był do tego zapisu zapozwany: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 44, *tit.* De autoribus, § Citati.

Zapisany Rok, odłożony być nie może, nisi vera infirmitate: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De dilatione.

Zapisy mieszczanom na dobra ziemskie, perpetuo, vel obligatorio modo, nullitatis są, i dopuszczane być nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 271, *tit.* De civibus.

Zapisy ktoby komu przyobiecał z akt grodzkich w akta ziemskie wpisać, a na czas zamierzony tegoby nie uczynil, trzy grzywny stronie, et totidem Iudicio zapłacić ma, i co obiecał wykonać: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 326, *tit.* De inscriptione castrensi.

Zapisy lub rezygnacye w aktach grodzkich uczynione, ieżeli w rok 6 niedziel do xiąg ziemskich indukowane nie będą, niszczeią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 257, *tit.* De inscriptionibus.

Ten statut approbował Zygmunt I: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 359, § Imprimis.

Zapisy zastarzałe, te maią być rozumiane, ktorym minęło lat 10. *W Uniwers. pobor. a.* 1580, *v.* II, *f.* 1010, § A iż poparcie tey woyny.

O tymże: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, *tit.* Exempcya.

Kto ma pierwszy zapis, tego iest potioritas super bonis oneratis, chociaż za pośledmieyszym processem, i choćby kto inszy pierwey proces otrzymał do pośledmieyszego zapisu; wyiąwszy: gdyby kto był triennalis possessor, albo de jure prawo iego nalazłoby się być nie ważne: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O ważności zapisow.

Zapisow, ani żadnego zeznania nie ma żaden Urząd, od żadnego stanu człowieka przyimować, tylko circa acta, gdy będzie sanus mente ad acta personaliter constitutus; Krolowi iednak przy osobie swoiey wolno posyłać do każdego tego potrzebuiącego, chorobą złożonego: *a.* 1550, *v.* II, *f.* 597, § Zabiegaiąc.

O tymże w statucie: iż przy zapisach, lata, rozsądek, i zdrowie tego, kto ie czyni, upatrowane od tego, co zapisy przyimuie, być maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 416, § Notandum.

Zapis żony mężowi bez przyzwolenia przyiaciol, nullius roboris: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 326, *tit.* De inscriptione uxoris.

Zapisy pilnie i sprawiedliwie w xięgi wpisane być maią, nic ich nie odmieniaiąc: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 389, *tit.* Iudices.

Zapisy i rezygnacye dobr w wdztwach Sieradz. i Łęczyck. coram Officio Castrensi Siradiensi et Lenciciensi, moc wieczną maią bez indukty w xięgi ziemskie. *Ibidem*, *f.* 391, *tit.* De inscriptionibus.

Zapisy, rezygnacye, i reformacye w wdztwach Poznańskim i Kaliskim, starym zwyczaiem przed Generałem Wielkopolskim być maią: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 369, *tit.* De resignationibus.

Zapisy wszelakie w xięgach odległych grodzk. albo ziemsk. zeznane, ad proprium forum terrestre vel castrense, ubi bona recognoscentis consistunt, per modum oblatae per creditorem, vel debitorem, albo sługę ktorego z nich, maią być podawane, a prioritas tego zapisu ma być liczona od aktu podania onego per oblatam in proprio foro: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1219, *tit.* O ważności zapisow.

O zapis na zmowie ku oszukaniu kredytorow zeznany, albo z iakiey przyczyny podeyrzany, wolno prawem czynić drugim kredytorom, ktorymby zapis zdał się być ku szkodzie. *Ibidem.*

Wdztwu Wołyńsk. warowano, iż causae po-

tioritatis żadney nie maią podlegać taxie, lecz ieźliby chciał creditor posterior swoy dług vindicare, wolno mu in quibusvis bonis, pierwszych kredytorow wykupić. Dziedzictwa zaś otrzymane przed poślednieyszemi kredytorami, i legatami, maią in suo zostawać robore non obstantibus quibusvis .decretis: *a.* 1673, *v.* v, *f.* 122, *tit.* Securitas dobr.

Zapisy bannit, etiam post approbationem, ku uspokoieniu bannicyi do 12 niedziel, tak od otrzymania bannicyi, iako od oney approbacyi może zeznawać: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 220, *tit.* O relaxacyi.

Zapisy wszelakie trybunalskie tak ważne są, iak seymowe, albo ziemskie: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 968, *tit.* O zapisach.

Zapisow per oblatam podanych oryginały maią Pisarze oddawać. Co służy ziemi Gostyńskiey: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 696, *tit.* Oryginałow. Także ziemi Drohickiey. A xięgi ad decursum unius anni powinni introligować, i stare w ochronie mieć, sub poena de negligentibus Officialibus sancita, in Iudicio Tribunalitio per quempiam nobilem ejusdem terrae repetenda: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 181, *tit.* O wracaniu oryginałow.

Zapisy grodzkie ten sobie ma przenosić do xiąg ziemsk. komu służą, choć po wyiściu roku, ieźli Roki nie były. Na pierwszych iednak Rokach Ziemsk. powinien to uczynić. *Except. Masov. a.* 1576, *v.* II, *f.* 932, *tit.* O Pisarzu.

Zapisy Mazowieckie, zwłaszcza wieczności, maią być pisane według formy w statucie opisaney. *Ibidem*, *f.* 933, § Zapisy.

Zapis na przedaż, darowiznę, albo zamianę, extra districtum uczyniony, nie iest ważny, okrom Seymu, i Kancellaryi Krolewskiey. *Ibidem*, *f.* 939, *tit.* Przedanie.

Zapisow grodzk. in absentia recognoscentis, przeniesienie ma być ważne. Co służy woiewodztwu Podlask. *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1016, *tit.* Przeniesienie.

Zapisy Bełzkie ziemskie, grodzkie, i na leżeniu xiąg zeznane, approbowano. *Ibidem*, *tit.* Zapisy.

Zapisy Rożańskie i Makowskie approbowano, ktore w Pryczanowie we wsi Krolewskiey poblisko Rożana, wedle postanowienia Rycerstwa tamecznego w roku teraźnieyszym pod Rożanem zgromadzonego, przyimowano: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1623, *tit.* Utwierdzenie zapisow.

Zapisy wszelakie, i rezygnacye dobr wieczne przed aktami autentycznemi sub interregno uczynione, ważne być maią, i aby od dnia śmierci Krolewskiey nikomu in progressibus, juris fatalia, albo praescriptio do sprawiedliwości szkodzić nie mogła, warowano: *we wszystkich Konfederacyach General. Warszawsk. sub interregnis.*

Zapisy wszelakie sub interregno a. 1648 pozwolono Grodowi Smoleńsk. przyimować bez Pisarza Ziemskiego.

Zapisow wszelakich w Kapturach w W. X. Lit. od zaczęcia tychże Sądow, aż do skończenia walor taki, iakby in quovis Subsellio regnante Principe uczynione były, cavetur: *w Konfederacyach Gener. Warszawsk. sub interr. a.* 1668, 1674, *et* 1733.

Ewiktor dobr exekucyami odsądzonych, ma ewinkować tego, komu ie przedał etc. *Vide tit.* Dobra, § Ekonomie, *tit.* Evictor.

O zapisach, i aktach przez nieprzyiaciela popalonych etc. quo ad securitatem honorum: *vide tit.* Szlachcic; quo ad securitatem bonorum: *vide tit.* Dobra. Quo ad securitatem ratione długow po woynie: *vide tit.* Długi, *et tit.* Sprawy. *Item a.* 1667, *v.* IV, *f.* 952, *tit.* Reassumptio.

O zapisach w Prussach, *vide tit.* Salaria, *et sub tit.* Xiążęta i Xięstwa: Xięstwo Pruskie.

Suscepty ziemi Nurskiey, ktore laudo communi na Seymiku vacante capitaneatu ex necessitate uchwalili, approbowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 953, *tit.* Akta.

Zapisu obligacyi wsi Trąbek, i Nieborowa approbacya, *vide tit.* Approbacye.

Membrany, to iest: ręczne zapisy w woiewodztwach Wołyńskim, i Bracławsk. zniesiono, i iuż od publikacyi tey konstyt. iść nie maią między obywatelami tych wdztw. Te iednak, ktore przed tą konstyt. bądź też dawnieysze na cokolwiek dane, od daty tey konstyt. do roku i 6 niedziel maią być do akt ziemsk. albo grodzk. własnego powiatu przez tych, ktorym służą, per oblatam podane, i wwiedzione, sub nullitate onych. A odtąd iuż zamiast membran każdy na każdą rzecz zapis, napisawszy go, i podpisawszy z pieczęcią swoią, i pieczęciami, i podpisami naymniey dwu świadkow szlachty, do akt grodzk. albo ziemsk. ma, i powinien będzie przyznać: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 378, *tit.* Membrany.

Zapisy i dokumenta extra repartitionem woiewodztw, ziem, i powiatow W. X. Lit. in spatio roku ad propriam repartitionem przeniesione być powinny: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 460, *tit.* Terminy, i repartycya.

Zapisow extrakty z xiąg trybunalsk. Marszałek, Pisarz, i Regent Trybunalski; z ziemskich zaś i grodzkich akt wyięty, Urzędnicy Ziemscy, albo Grodzcy podpisować tenentur, i według konstyt. a. 1588 o ważności tych zapisow, potioritas ma być zapisana. Gdyby kredytorowie na dobrach pretensyi swoich dochodzić chcieli, tedy non praejudicando w niczym prawu aktualnych possessorow, maią sprawę swą popierać z ewiktorami swemi, lub sukcessorami onych. *Ibidem*, *f.* 475, *tit.* Zapisy.

Żaden z obywatelow W. X. Lit. obligow, assekuracyi, kart, pretensyi od zagranicznych nabywać per transfusionem nie powinien, ale żeby sami aktorowie in foro competenti pretensyi własnych dochodzili, postanowiono. *Ibidem*, *f.* 488, *tit.* O wlewkach.

Plura vide tit. Potioritas.

Zapisow formy według statutu.

Zapis zamiany dobr: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 418.
Zapis wiecznego przedawania dobr. *Ibidem*, *f.* 416.
Zapisy wyderkaffowe. *Ibidem*, *f.* 417.
Zapis darowania wiecznego. *Ibidem*, *f.* 419.
Zapis zastawy dobr. *Ibidem*, *f.* 420.
Zapis obowiązku długu. *Ibidem*, *f.* 421.
Zapis kontraktu arendownego. *Ibidem*, *f.* 422.
Zapis dożywocia spolnego między stadłem. *Ibidem*, *f.* 419.
Zapis cessionis *w Herburcie*, *f.* 217, *ten się znayduie:*

Comparens personaliter coram Iudicio praesenti nobilis A de B sponte, libere, ac expresse recognovit: quia de omni jure suo, ac inscriptionibus suis perpetuis, vel obligatoriis in actis quibuscunque contentis, a quibuscunque personis, quacunque de causa in et super bonis C. habitis, una cum tuitione in eodem jure ac inscriptione contenta, latius in se canente, nihil juris, dominii, et proprietatis, ac usuum fructuum, ex eisdem juribus, ac bonis praedictis, sibi et suis successoribus relinquendo, sed prout ea solus habuit, tenuit, et possedit nobili D, E et ejus successoribus cessit: prout jam exnunc cedit, et resignat, aliaque omnia ipsius juris, ac inscriptionum suarum beneficia, bonorumque dominium, ac utilitates universas in eundem D, et ejus successores transfundit perpetuo, ac in aevum. Et jam ipse A, eidem D, dat realem intromissionem, et actualem possessionem, tam in hoc ipsum jus, seu inscriptiones, quam in bona praedicta per Ministerialem Terrestrem quocunque jam exnunc de jure additum ad intromittendum praefata bona C, vigore ipsius juris cessi ac inscriptionum originalium, tenenda, habenda, et utifruenda perpetuo, ac in aevum (vel alioqui usque ad exemptionem ejus vel successoribus ipsius realiter faciendam).

Zapłata.

Zapłatę po wyprawie pod Byczynę skonfederowanym, także i tym, ktorzy na trwogę niebeśpieczeństwa Tureckiego z kwarty przyięci byli, naznaczono w Lublinie. Ktora iak się odprawić miała, *vide late:* *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1364, *tit.* Assekuracya.
Zapłatę długow in fidem publicam zaciągnionych, naznaczono z poboru: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1411, *vers. ult.* § A potym.
PP. Myszkowskim 25,000 zł. Poborca Krakowski z naypierwszego poboru wdztwa swego ma zapłacić, sub poena 100 marc. *a.* 1598, *v.* I, *f.* 1464, *tit.* Naznaczenie zapłaty.
Zapłatę, ktoby co na potrzebę Rzeplitey na on czas wydał, assekurowano: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1499, *tit.* Opatrzenie.
Zapłata długu zaciągu Moskiewskiego, i Inflantskiego, i innych, naznaczona z poborow: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 63, *tit.* Szafunek.
Zapłata żołnierzom po woynie Moskiewskiey skonfederowanym postanowiona, i Kommissarze na to naznaczeni, cum facultate pieniędzy in fidem publicam pod assekuracyą Krola i Rzeplitey, dostawania: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 165, *tit.* Naznaczenie.
Teyże zapłaty negotium continuatur. Do czego naznaczeni są Kommissarze, i na trzy mieysca rozdzieleni. Z ktorych iedni stołecznym żołnierzom we Lwowie płacić maią, drudzy w Bydgoszczy, a trzeci Inflantskim w Wilnie: *vide late constit. na drugim Seymie a.* 1613, *v.* III, *f.* 240, *tit.* Naznaczenie.
Zapłata woysku Pruskiemu i Inflantskiemu w Grudziądzu postanowiona, i Kommissarze naznaczeni: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 576, *tit.* Kommissarze.
Zapłata woysku W. X. Lit. w Wilnie naznaczona, i Kommissarze dani etc: *vide late a.* 1634, *v.* III, *f.* 838, *tit.* Kommissarze.
Zapłata woyskom Moskiewskim i Ukraińskim we Lwowie postanowiona, i Kommissarze naznaczeni etc. *Ibidem*, *f.* 836, *tit.* Zapłata woyskom.
Zapłata woysku we Lwowie, i w Pucku naznaczona: *a.* 1640, *v.* III, *f.* 987, § A do zapłaty.
Zapłata woysku Ukraińskiemu, i Kommissarze do niey: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 923, *tit.* Zapłata.
Temuż znowu zapłata naznaczona we Lwowie *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 44, *tit.* Zapłata woysku.
Znowu temuż we Lwowie naznaczona: *vide late a.* 1643, *v.* IV, *f.* 69, *tit.* Zapłata.
Znowu temuż woysku zapłata we Lwowie naznaczona. A co do ćwierci darowaney, Posłowie Ziemscy do braci wzięli, gdyż na to w instrukcyach pozwolenia nie mieli: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 90, *tit.* Zapłata.
Temuż daną pod Zborowem od Iana Kazimierza deklaracyą, approbowano na drugim Seymie: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 285, *tit.* Approbacya deklaracyi.
Kommissarze do Lwowa na likwidowanie długu woysku kwarcianemu winnego naznaczeni, a na przyszłym Seymie sposob zapłacenia onemuż obmyślony będzie. *Ibidem*, *f.* 265, *tit.* Obrona.
Kommissya na zapłatę woysku authoritate comitiali naznaczona, iż w Warce nie doszła, do Lublina iest przeniesiona od Panow Kommissarzow, co approbatur, i Kommissarze znowu assignantur: *na drugim Seymie a.* 1649, *v.* IV, *f.* 282, *tit.* Zapłata.
Zapłata woysku W. X. Lit. w Wilnie postanowiona, i Kommissarze na to naznaczeni. A że sub idem tempus kommissyi tey głowne Sądy Trybunalskie przypadaią, tedy ieżliby iakie kauzy między samemi Deputatami a Kommissarzami, lub ich sługami intercederent, na to compositum judicium pari numero zasadzone być ma. Gospody także ae-

que na Kommissarzow, iako i Deputatow Trybunalskich Grod pokazować będzie etc. *Ibidem*, *f.* 319, *tit.* Zapłata.

Zapłata woysku W. X. Lit. i Kommissarze secundum normam, ordinem, et securitatem superiorum commissionum. Przy ktorey zapłacie na expensa woienne P. Hetmanowi W. W. X. Lit. ktore się słusznie z likwidacyi pokażą także P. Hetmanowi Polnemu, i Ur. Pisarzowi Polnemu Wielkiego Xięstwa Lit. Także P. Krzysztofowi Chodkiewiczowi Woiewodzie Wileńskiemu za wydatki iego satysfakcya być powinna: *a.* 1605, *v.* IV, *f.* 345, *tit.* Zapłata.

Zapłata woysku Koronnemu ad exemplum przeszłych kommissyi, i Kommissarze ci, ktorzy na Trybunał Radomski deputowani. O ktorey mieyscu Krol gdzie naysposobnieysze upatrzy, przez uniwersały swoie obwieścić ma: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 365, *tit.* Kommissya.

Zapłata woysku W. X. Lit. naznaczona. *Ibidem*, *f.* 376, *tit.* Zapłata.

Zapłata woyskom Koronnym starego i nowego zaciągu we Lwowie naznaczona, i oraz Trybunał Skarbowy etc: *vide late a.* 1653, *v.* IV, *f.* 398, *tit.* Zapłata.

Zapłata woysku W. X. Lit. nowego i starego zaciągu w Wilnie. *Ibidem*, *f.* 402, *tit.* O zapłacie.

Zapłata woysku Kor. naznaczona we Lwowie etc: *a.* 1654, *v.* IV, *f.* 443, *tit.* Zapłata.

Zapłata woysku Koron. w Lublinie naznaczona: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 526, *tit.* Zapłata.

Zapłata woysku W. X. Lit. w Wilnie, albo ieżliby w Wilnie być nie mogła, tam gdzie PP. Hetmanowie zniosłszy się z sobą, naznaczą, i obwieszczą. *Ibidem*, *f.* 526, *tit.* Kommissya.

Zapłata woysku W. X. Lit. w Orszy, albo w Mińsku, ieżliby w Orszy propter hostilitatem być nie mogła, naznaczona etc: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 488, *tit.* Zapłata.

Zapłata woysku Koronnemu we Lwowie, i Kommissarze do tego naznaczeni: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 586, *tit.* Kommissya.

Zapłata woysku W. X. Lit. w Mostach naznaczona, i Kommissarze. *Ibidem*, *f.* 665, *tit.* Kommissarze.

Zapłata woyskom Koronnym we Lwowie naznaczona, i Kommissarze dani: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 691, *tit.* Zapłata.

Także woysku W. X. Lit. w Słonimie. *Ibidem*, *f.* 787, *tit.* Kommissarze.

Znowu woyskom Koron. we Lwowie: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 832, *tit.* Zapłata.

Także woysku W. X. Lit. w Wilnie. *Ibidem*, *f.* 884, *tit.* Kommissya, *et f.* 897, *tit.* Assekuracya reszty.

Zapłata woyskom Koronnym naznaczona z woiewodztw, tak, aby każde woiewodztwo tak wielu ludziom płaciło, ile Trybunał Radomski naznaczy: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 922, *tit.* Naznaczenie.

Zapłata woysku W. X. Lit. w Wilnie naznaczona, i Kommissarze dani. *Ibidem*, *f.* 980, *tit.* Zapłata.

Woysku Kor. dwie ćwierci, ponieważ drugich dwu dobrowolnie odstąpiło, na przyszłym Trybunale Radomskim a. 1671 zapłacić naznaczono: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 65, *tit.* Przebaczenie woysku.

Okrom tego, iż niektore wdztwa, i ziemie Koronne dla rozerwania Seymikow, i uchwalenia podatkow zapłatę pewnym pułkom zatrzymały, postanowiono, aby według podziału na kommissyi Lwowskiey uczynionego, niemieszkanie się im satysfakcya stała. *Ibidem*, *f.* 66, *tit.* Uspokoienie.

Woysku W. X. L. zapłata naznaczona. *Ibidem*, *K. L. pag.* 2, *tit.* Zapłata *).

Nie doszła ta kommissya, reassumowano ią: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 138, *tit.* Reassumptio kommissyi.

Ani ta doszła ob fata Krola; reassumuntur tedy in toto przeszłe kommissye a. 1670 et 1673: *vide late w Konfeder. Gener. sub interregno a.* 1674, *v.* V, *f.* 228, § Ponieważ.

Zapłata woysku Koronnemu postanowiona, i assekurowana: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 95, *et sequ.*

O tymże. *Ibidem*, *f.* 99, *tit.* Trybunał.

Nie przyszło to ad effectum propter fata Krola Michała; przeto na Konwokacyi Generalney Warszawskiey kommissyą do tey zapłaty, Seymem ut supra a. 1673 postanowioną, rewifikowawszy, i w Skarbowy Trybunał obrociwszy, do Lublina przeniesiono; tak iednak, aby to nie było cum praejudicio tak Kapturow wdztwa Lubelskiego quo ad privatas woiewodztwa tegoż actiones, iako i Grodu Lubelskiego quo ad executionem; i aby Urząd Ziemski tameczny dekreta pisał. *W Konfed. Gen. Warszaw. a.* 1674, *v.* V, *f.* 228, § Ponieważ kommissya.

Zapłata woysku Koronnemu we Lwowie naznaczona, i Kommissarze dani: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 344, *tit.* Kommissya.

Limitowane były te kommissye do teraźnieyszego Seymu, a teraz reassumuntur: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 450, *tit.* Kommissya.

A że kommissya we Lwowie sine comportatione uchwalonych podatkow pieniędzy, sufficienter z ukontentowaniem woyska, i Rzeplitey, kończyć się za tym razem nie może, ani causae privatorum injuriarum na niey rozsądzone być mogą; przeto druga kommissya w Sandomierzu w roku ninieyszym odprawić się ma. Na ktorą Kommissarze deputantur. *Ibidem*, *f.* 451, § A że teraźnieysza.

Zapłata woysku W. X. Lit. obmyślona, i assekurowana z tą deklaracyą, iż czegoby do wypłacenia z rachunku nie dostawało, z przyszłego Seymu obmyślono, i wypłacono będzie: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 418, *tit.* Zapłata.

*) Patrz naszej edycyi t. V, str. 46, w szpalcie drugiej. *(Przyp. wyd.)*

Do ktorey zapłaty kommissya naznaczona: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 517, *tit.* Commissio.

Zapłata woysku Koronnemu praevia liquidatione na Trybunale Skarbowym ma expediri: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 547, *tit.* Zapłata.

Na zapłatę woysku pro nunc effective w służbie Rzeplitey zostaiącemu, summę dwoch millionow monetae currentis, w gotowiźnie do dyspozycyi Rzeplitey przypadłą, i w rękach W. Xiążęcia Michała Czartoryiskiego Wołyńskiego, i Kazimierza Iana Sapiehy Połockiego, Wwdow będącą, ordynowano tak, aby dwie części na woysko Koronne a trzecia część na Litewskie obrocone były. *Ibidem*, *f.* 550, *tit.* Ordynacya.

Zapłata woysku W. X. Lit. w Grodnie naznaczona. *Ibidem*, *f.* 618, *tit.* Zapłata.

Zapłata P. Ianowi Karolowi Chodkiewiczowi Stście Żmudzkiemu Hetmanowi W. X. Lit. wydatkow iego na woynę Inflantską uczynionych z skarbow Koronnego i W. X. L. po połowicy, naznaczona: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1690, *tit.* Szafunek.

Declaratur: iż 29,320 zł. z reszt poborowych przyszłych W. X. Lit. maią mu być zapłacone: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 206, *tit.* Assekuracya.

Zapłacono. Zapłata i rachunek approbatur: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 429, *tit.* Approbacya.

Ur. Alexandrowi Korwinowi Gosiewskiemu Referendarzowi W. X. Lit. summę 13,525 zł. i groszy pultrzynasta zapłacić także maią we Lwowie, przy zapłaceniu woysku stołecznemu: *na drugim Seymie*, *a.* 1613, *v.* III, *f.* 251, *tit.* Zapłata.

Zapłata Panu Stanisł. Żołkiewskiemu Wwdzie Kiiowskiemu długu 20,099 zł. assekurowana: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 278, *tit.* Naznaczenie zapłaty.

Także P. Iaroszowi Wołłowiczowi Podkancl. W. X. Lit. summa 144,090 zł. gr. 5, pieniędzy 5: *a.* 1618, *v.* III, *f.* 327, *tit.* Zapłata.

Także P. Hetmanowi Polnemu W. X. Lit. 21,409 zł. gr. 20. *W Uniwersale poborowym*, *a.* 1618, *v.* III, *f.* 343, *tit.* Szafunek.

Znowu temuż P. Hetmanowi 15,000. *W Uniwersale poborowym*, *a.* 1619, *v.* III, *f.* 361, *tit.* Szafunek.

Także Xciu Krzysztofowi Radziwiłłowi Hetmanowi Polnemu W. X. Lit. dług assekurowany: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 457, *tit.* Zapłata.

Temuż drugi raz, i woysku iego uczyniona assekuracya zapłaty: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 497, *tit.* Wydatki.

Także Ur. Krzysztofowi Xiążęciu Zbaraskiemu Koniuszemu Koronnemu wydatki na legacyi Tureckiey assecurantur: *a.* 1623, *v.* III, *f.* 457, *tit.* Zapłata długu.

Opuścił to potym Rzeplitey, oprocz 5,600 talarow lewkowych na więźnie wydanych, ktore mu skarb Koronny zapłacić ma: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 467, *tit.* Opuszczenie.

Także P. Krzysztofowi Naruszewiczowi Podskarbiemu W. X. Lit. summy od niego ad fidem publicam zaciągnioney 208,924 zł. gr. 25, pieniędzy 6, zapłata assecuratur: *a.* 1625, *v.* III, *f.* 490, § A gdzieby.

O tymże: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 524, *tit.* Długi.

Wszystkim wzwyż mianowanym Panom Litewskim zapłatę odtąd, od Seymu do Seymu odkładano.

Potym na zapłatę tych długow podatki rożne uchwalono: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 677, *tit.* Długi.

Zapłacono ie wszystkim a. 1632.

Na zapłatę woysku Koronnemu Stany W. X. Lit. summę 200,000 zł. na dwie raty z miłości braterskiey pozwoliły, z tym warunkiem: iż to in exemplum nie ma być pociągano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 943, *tit.* Subsidium W. X. Litewskiego.

Zapłata wydatkow Ur. Iozef. Korsakowi Stście Mścisławsk. na obronę zamku Dzisieńsk. pod czas niebeśpieczeństwa od Moskwy, assekurowana. *Ibidem*, *f.* 966, *tit.* Zapłata.

Zapłatę piechocie Smoleńskiey do przyszłego Seymu cum assecuratione odłożono: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 91, *tit.* O naprawie murow.

Naznaczeni Kommissarze do tey zapłaty, i przywiley przytym Krolewski na osadzenie tamże piechoty approbatur in toto. Dalszy zaś sposob chowania oney do przyszłego differtur Seymu: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 121, *tit.* Zapłata.

Nie doszła ta kommissya, znowu insi naznaczeni Kommissarze: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 323, *tit.* Kommissya.

I ta nie doszła. Znowu insi naznaczeni Kommissarze: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 346, *tit.* Securitas.

I ta nie doszła. Znowu inni Kommissarze: *a.* 1652, *ibidem*, *f.* 365.

Zapłata Rycerstwu Smoleńskiemu, i oblężeńcom naznaczona, i Kommissarze na to dani: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 908, *tit.* Zapłata.

Zapłata ludziom in praesidio Smoleńska będącym, i Kommissarze do tego naznaczeni: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 406, *tit.* Securitas Smoleńska.

Summa constit. a. 1647, (*vide sub tit.* Woiewodztwa: Smoleńskie) na poprawę murow Smoleńskich naznaczona, ma być z skarbu W. X. Lit. oddana. *Ibidem.*

Zapłata cekauzowi Smoleńsk. za proch, i ołow podczas Łoiowskiey potrzeby wydany, naznaczona z skarbu W. X. Lit. *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 406, *tit.* Securitas.

Do zapłaty piechocie Dynemburskiey Kommissarze są dani, i ad rationem 10,000 zł. to iest: kanon Kurlandzki oney naznaczono: *a.* 1646, *v.* IV, *f.* 91, *tit.* Assekuracya.

Znowu insi Kommissarze na to naznaczeni: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 122, *tit.* Assekuracya.

Zapłata długu Ur. Eliaszowi Kazim. Nieszczukowiczowi Czerniewskiemu żołnierzowi zasłużonemu, praevia liquidatione przed temiż Kommissarzami naznaczona: *a.* 1649, *v.* IV, *f.* 320, § Tamże.

Approbantur kommissyi a. 1649 Sądy, dekre-

ta, i akta: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 344, *tit.* Approbacya.

Zapłatę 160,000 zł. chorągwiom Tatarsk. woyska Koron. assekurowano nieodwłoczną. *W Konfed. Gener. Warszawsk. a.* 1668, *v.* IV, *f.* 1044, § Tak też chorągwiom.

Na chorągwie Xiążęcia Wiśniowieckiego Wwdy Bełzk. Hetmana Poln. Kor. sumpt ordynować na skarb Kor. i assygnacye wydać do wdztw, i ziem tych, ktore czterech poborow cum abjuratis nie wydały. *W Exorbitancyach na Elekcyi Krola Michała*, *a.* 1669, *v.* V, *f.* 18, *tit.* Opatrzenie fortec.

Zapłata regimentowi Ur. Iak. Weyhera Wwdzica Chełmińsk. naznaczona, i Kommissarze dani: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 923, *tit.* Zapłata.

O zapłacie żołnierzom w więzieniu będącym, i potomkom zabitych, postanowiono, aby pieniądze onym winne w skarbie zatrzymane były, i nieoddawane nikomu, tylko za dostatecznym warunkiem, albo powinnym, albo komuby prawem słusznym, i przyrodzonym należały. A z więzienia oswobodzonym nie ma się żadna zwłoka dziać przez skarb, i ukrzywdzenie w zapłacie zasług: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 367, *tit.* Zapłata.

Według tey konstyt. reassumuiąc onęż, zachować się Kommissarzom kazano na kommissyi do zapłaty woysku naznaczoney: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 365, *tit.* Kommissya.

Chorągwie UU. Strzałkowskiego, Modrzeiewskiego, Zarudnego, Babomeka Persa na Trybunał Radomski odesłano, i że do koekwacyi z długiem woyskowym przypuszczone, i ćwierci ich zapłacone być maią, deklarowano: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 945, *tit.* Odesłanie.

Rotmistrzow wdztw Ruskiego, Wołyńsk. i Bełzk. ponieważ constat, że chorągwie pod Chocim stawili, ab impetitione od skarbu, i od Instygatora Koron. względem niepodania, i niepoprzysiężenia regestrow, uwolniono: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 374, *tit.* Uwolnienie.

Regiment pieszy Wwdy Sieradzk. od nieprzyiaciela zabrany, rowno z inszemi do likwidacyi zasług, i poprzysiężenia regestrow, na kommissyą odesłano, i że mu rowno z inszemi skarb płacić powinien, deklarowano. *Ibidem*, *f.* 379, *tit.* Assekuracya zasług.

Na zapłatę woysku do pewney liczby, przez skrypt ad archivum podany, i approbowany, in toto redukowanemu summę uchwalono etc: *vide late a.* 1677, *v.* V, *f.* 453, *tit.* Ordynacya woyska.

Ćwierć februaryuszową woysku Koronnemu zapłacić na przyszłym Seymie obiecano: *a.* 1683, *v.* V, *f.* 666, *tit.* Ukontentowanie woyska.

Chorągwie, i regimenta zwinione po zapłatę za ćwierci zasłużone, do przyszłego Trybunału Radomsk. odesłano: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 719, *tit.* Deklaracya zasług.

Deklaracya I. K. Mci in exsolutionem praeteritorum stipendiorum woysku dana, pro exsolvendis futuris stipendiis na lat dwie, inquantum tak długo w służbie zostawać będzie, per medium deklaracyi danych na lat trzy reassumowano. Repartycyą według komputu Hetmani, żadnego wdztwa, i ziem, iednych nad drugie nie przeładuiąc, uczynić powinni: *a.* 1690, *v.* V, *f.* 764, *tit.* Deklaracya.

Na zapłatę woysku cło generalne Rzeplitey wodne, lądne, i winne, od win Węgierskich, zamorskich, zboża, potaziow, bławatow, materyi, ołowiu, gleyty, sukna, płocien, korzenia, śledzi, futer, woskow, łoiow, wełny, chmielow, galmanow, od drzewa rozmaitego rzekami za granice idącego, od ryb, i innych wszelkich, a taxę secundum pretia rerum, od każdego sta złot. po 6 zł. ad Regnum, a zaś extra Regnum po złot. 8 uchwalono do dwoch lat, i że Stan Szlachecki, do cła mensae Regiae antiquitus nazwanego, i do aukcyi subsidii hybernalis nie ma być obligowany, deklarowano. Od wołu każdego za granicę wychodzącego, po talaru bitym in specie, albo 6 tynfow sine ulla defalcatione, od innych zaś towarow decima pars, salva stricta revisione, defalki służyć ma. Myto od rzezi rogatego, i nierogatego bydła wszędzie generalnie, ktorego żaden rzeźnik unikać nie powinien, sub poena duplici 14 marc., excepto dworow szlacheck. co presse do potrzeby onych należy. A to myto ma być płacone tym sposobem: Od wołu currenti moneta zł. 3, od krowy i iałowicy zł. 2, od wieprza karmnego zł. 2, od chudźca zł. 1, od cielęcia gr. 15, od skopu gr. 12, od iagnięcia gr. 6. Depositoria po miastach per leges antiquiores specyfikowanych, cum interposito confiscationis vigore, reassumowano. Na wyprawę żołnierza pieszego z 21 dymow, według taryffy r. 1661 po zł. 240 na pierwszy rok do skarbu na barwy i moderunek, aby wnoszono; a przy wdztwach zł. 100 aby zostawało. *Poparcie Konfed. Sandom. a.* 1710, *v.* VI, *f.* 170, *tit.* Regularna płaca.

Ur. Potockiemu Strażnikowi W. W. X. Lit. in vim strat iego, iedne 100,000 zł. od woyska dane, drugie 100,000 z pensyi Hetmana W. W. X. Lit. per benevolum assensum iego wypłacić kazano; in casum non exsolutionis forum competens zachowano: *K. L. a.* 1717, *v.* VI, *f.* 309, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Także Ur. Anton. Eperyeszemu Pułkownikowi woysk I. K. Mci W. X. Lit. summę 10,000 zł. in vim strat iego przyznano, iako też largicyą od woyska Ur. Baranowiczowi Strażnikowi Poln. oraz i UU. Kommissarzom Woyskowym na Trybunale Skarbowym W. X. Lit. zapłacić zlecono. *Ibidem.*

Summę 50,000 zł. Ur. Leduchowskiemu Podkomorzemu Krzemienieck. Marszałkowi Seymowemu, i summę 30,000 zł. Ur. Michałowi Potockiemu Pisarzowi Polnemu Koron. ex forte prowincyi W. X. Lit. in recompensam ruiny dobr iego przez długą w nich

woysk subsystencyą, podług assygnacyi od Stanow Skonfederowanych; także summę 20,000 zł. Ur. Wyrożębskiemu Instygatorowi Koron. do prowincyi W. X. Lit. za prace iego kilką konstytucyami, assygnacyami i dekretami Trybunałow Skarbowych przysądzoną; tudzież summę 10,000 zł. Ur. Steckiego Chorążego Kiiowsk. podług assygnacyi od W. Pocieia Hetmana W. X. Lit. in vim dezolacyi tempore revolutionis dobr iego przyznaną, aby przez W. Podskarbiego W. X. Lit. zapłacone były, nakazano i skarb W. X. Lit. obligowano. *Ibidem.*

Na zapłacenie długu konstyt. a. 1690 pro reali zeznanego W. Kazim. Ianowi Sapieże Wwdzie Wileńsk. od beczki soli, excepto co na własną potrzebę szlachecką, i duchowną prowadzić będą, na komorach, i przykomorkach W. X. Lit. po tynfie płacić naznaczono, i W. Zarankowi Stście Żmudzk. po szostaku bitym od beczki soli kwitowego pozwolono. Wdztwo iednak Brzeskie-Lit. i powiat Piński od płacenia tego solnego, pomienionym Wwdzie i Stście, uwolniono. *Ibidem*, *f.* 313, *tit.* Auctio subsidiorum.

Plura vide tit. Summy.

Zasłużeni, zasługi.

Zasługi, i cnoty obywatelow ziemskich nad przychodnie przekładane być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* Dignitates.

Zasłużonemu znacznie, może być dane dygnitarstwo, albo urząd ziemski, choćby osiadłości nie miał w oney ziemi, byle iey tylko potym w puł-roka nabył: *a.* 1510, *v.* I, *f.* 368, *tit.* De Officialibus.

Na przyszłym Seymie ma być sposob naleziony, iakoby ludzie dobrze zasłużeni Rzeplitey, zapłatę cnotliwych zasług odnosili: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 699 *tit.* Odłożenie.

Odłożono to ieszcze na drugi Seym: *a.* 1566, *v.* II, *f.* 721, *tit.* Odłożenie.

Potym postanowiono: iż dostoieństwa, urzędy, dożywocia na dobrach Krolewskich, kaduki, i niesłużeniem woyny dobra przypadłe, maią być zasłużonym dawane: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 724, *tit.* Merita.

Krol ma mieć na zasłużonych baczenie za zaleceniem hetmańskim: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1374, § A na te żołnierze.

A mianowicie tym ma dawać opatrzenie, ktorzy przez lat 6 statecznie służyli: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1629, *tit.* O żołnierzach.

Woytostwa i sołtystwa, ktore nie są miastom inkorporowane, także iurgielty maią im być dawane tam post cessum, quam post decessum possessorum: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 367, *tit.* Nadgroda.

W konkurrencyi na tego ma być pierwszy wzgląd, ktory pod iedną chorągwią statecznie, i skromnie bez wszczynania buntow, i bez uciążenia ludzi pięć lat służył. *Ibidem.*

W zasługi, że nie ma żaden Pułkownik, Rotmistrz, ani żaden inny woyskowy potrącać sobie podatkowych pieniędzy, ktore z dobr in possessione sua zostaiących wybierze, ale że ie do skarbu wedle prawa pospolitego oddawać maią, lege perpetua cautum est: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 793, § Także i ci.

Zasługi Ur. Woyc. Brezy Ststy Nowodworsk. futuro Regnanti zalecić obiecano, aby ex pane bene merentium nadgrodzone były. *W Konf. Gener. Warsz. a.* 1674, *v.* V, *f.* 228, § Naywiększy.

Także zasługi W. Xiędza Augustyna Bernicza. *Ibidem.*

W zasługach, aby kommissya Lwowska dobra Krolewsk. mogła onerować ad extenuationem czworgiem dożywociem, pozwolono. *Vide tit.* Summy.

O zasługach Imci Xiędza Alexandra Kotowicza Biskupa Smoleńsk. i X. Andrzeia Ossowskiego Regenta Kancellaryi W. X. Lit. *a.* 1676, *v.* V, *f.* 436, *tit.* Opatrzenie.

Zasłużonemu Ur. Michał. Lwowiczowi rekompensa od Rzeplitey ad feliciora tempora odłożona: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 535, *tit.* Gratitudo.

Zasługi W. Stanisława Małachowskiego Wwdy Poznańsk. i relacyą iego traktatu z Portą Ottomańską pod Karłowicem uczynionego, i relacye inszych poselstw do przyszłego Seymu odłożono: *a.* 1699, *v.* VI, *f.* 66, *tit.* Relacya.

Zasługi Ur. Kazim. Bielińskiego Podkomorzego Kor. Marszałka Elekcyi, i merita; tudzież Ur. Iozefa Potockiego Ststy Halick. wybrane z Niemierowa summy, dó przyszłego Seymu odłożono. *Ibidem*, *f.* 70, *tit.* Recess.

Retenta wszelkie w determinowaney na Seymie a. 1717, zapłacie, in fundis retentorum windykować W. X. Lit. pozwolono: *a.* 1726, *v.* VI, *f.* 494, *tit.* Securitas zapłaty.

Zasługi W. Marcyana Ogińskiego Wwdy Witebsk. in occurentiis iemu, i sukcessorom iego ex distributiva justitia praemianda declarantur: *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 676, *tit.* Zasługi.

Zasługi Ur. Wacława Rzewuskiego Pisarza Polnego Kor. Marszałka Poselskiego, *vide tit.* Summy.

Zastawa.

Po statucie Kazimierza III, (*ktory a.* 1496, *v.* I, *f.* 248, *tit.* De non obligandis bonis), terrae et castra principalia, przy ktorych iest iuryzdykcya sądowa, zastawione być nie mogły, oprocz minutiora bona, to iest: oppida et villas, aż do statutu Alexandra. Po tym zaś statucie tak castra principalia, i wielkich rządow, iako i iakiekolwiek grunta stołu Krolewsk. podług własnego statutu, i podług oprawy Krolowy Zofii exekucyi być podległe deklarowano: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 610, *tit.* O statucie.

Plura vide tit. Exekucya.

Ieżliby iednak propter gravem necessitatem Rei-

publicae, minutiora bona summą iaką onerować przyszło, tedy nie inaczey, ieno na Seymie Walnym Koronnym cum consensu unanimi omnium Ordinum, stać się to ma ad extenuationem, i ma być w konstytucyą onego Seymu wpisano, na iaką potrzebę Rzeplitey, iak wielka summa, i na ktore dobra wziąść, iest pozwolona: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 681, *tit.* Statut.

Statut o tym Krola Alexadra: *vide a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De modo bonorum.

Iakoż zaraz pozwolono na dobra stołu Krolewskiego zaciągać modo obligatorio summę 500,000 złot. z tym dokładem: aby tychże dobr. nie wolno było dawać in possessionem żadnemu ex Ducali genere, ani onerować zamki głowne, albo sądowe, ani wielkorządy, ani ziemi Sandomirsk. także aby Krol nikomu dożywocia nie dawał na przerzeczone dobra, ktore ex vi legis praesentis zastawione będą. *Ibidem*, *f.* 699, *v.* II, *tit.* Nabycie pieniędzy.

Zastawnicy dobr Krolewsk. aby przez posły swe, na przyszły Seym stawili się, i listy na dzierżawy swoie pod straceniem summy pokazali, postanowiono, i publice to obwołać, aby się nikt niewiadomością wymawiać nie mogł, kazano: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 726, *tit.* O zastawie.

Plura vide tit. Dobra, *tit.* Summy.

O zastawie kleynotow, *vide tit.* Kleynoty.

Na zastawnikow co za podatki postanowiono? *vide tit.* Podatki.

Zastawnicy z summ, ktore na dobrach zastawionych mieli, wyprawić na woynę powinni: *a.* 1655. — *Vide tit.* Woyska.

Zastawnikom wszystkim mieszczanom, kupcom, albo ktorzy per arendam dobra ziemskie dziedziczne W. X. Lit. trzymaią, względem gwałtowney Rzeplitey potrzeby od sta zł. po zł. pięć do Poborcy powiatu swego płacić kazano etc: *a.* 1650, *v.* IV, *f.* 349, *tit.* Zastawnicy.

Wykupno dobr Krolewskich za Dworem ma być sądzone: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 964, *tit.* Co sądzić maią.

W Koronie, w powiatach ma być odprawowane przez Kommissarze, a na W. X. Lit. konstytucya generalna a. 1598, ściągać się ma: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1601, *tit.* Pozwy zadworne.

Wykupno dobr Krolewsk. ad rationem 500,000, zastawionych, *vide tit.* Summy.

Wykupna dobr Krolewsk. w Litwie Stany tameczne podięły się, na co pieniądze obmyślić maią: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 306, *tit.* O wykupywaniu dobr.

A od tego czasu, ktore dobra tamże wakować będą, dożywocia dane na nich być nie mogą. A skoro będą oswobodzone, iedna część prowentu z nich do skarbu Krolewsk. ma iść, druga Rzeplitey, trzecia dzierżawcy. *Ibidem.*

Wykupna dobr zastawnych sprawy per appellationem na Trybunał wytoczone, nie czekaiąc wdztwa własnego, inter causas officii maią być sądzone. A tym, ktoreby pod Trybunałem przypadły, ab actu motionis in sex septimanis ma być w ruszeniu termin prefigowany: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1213, *tit.* O wykupnie.

Dla wielkości spraw sobotnich osobny im regestr na każdy czwartek postanowiono: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 13, *tit.* Causae expulsionis.

Te same, etiam sub Conventu generali et particulari, na pozycyi actorum terrestr. mogą być sądzone: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1337, *tit.* Sądzenie Rokow.

W Kaliszu pod S. Ian maią być sądzone, a Surrogator ma na to zieżdżać: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 705, *tit.* Causae exemptionum.

Zastępca, vide tit. Evictor.

Zawarcie ziemi i portow.

Dla krzywd, i niebespieczeństwa od rozboiow zawarte były drogi do Węgier, i Szląska obywatelom tylko Koronnym, ale nie postronnym: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 531, *tit.* De prohibenda via.

Reassumowano ten statut cum declaratione: iż poty zawarte miały być drogi do Węgier i Szląska naszym, pokiby za poczynione szkody przez postronnych, zadosyć się nie stało obywatelom Kor. Czego doglądać maią Starostowie sub amissione officii: *a.* 1543, *v.* I, *f.* 568, § Cum de occlusione.

Z okazyi, iż moneta zła, i nieważna z państw pogranicznych, przez rozmaite ludzie do Korony była przywożona, i walor iey im daley, tym więcey się podnosił, i dobre z teyże Korony pieniądze odmieniaiąc, do cudzych państw wywożone były; postanowiono zawarcie ziemi etc: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 426, *tit.* O zawarciu ziemi.

Zawarcie zaś portow tym sposobem postanowiono: aby nikt wodą, ani lądem towarow na wygodę nieprzyiacielską, ani do żadnych miast Xięstwa Pruskiego, i Pomorskiego (wyiąwszy Gdańsk, i Toruń) stante bello Svetico nie spuszczał, sub poenis peculatus na szlachcie w Trybunale Kor. a z W. X. Lit. na Trybunale Litewsk. ex citatione ad cujusvis instantiam, quatuor autem septimanis edita peremptorie, ex speciali regestro in quocunque palatinatu vindicanda, ac per medium delatori, ac fisco Reipublicae pro defensione convertenda. A plebeji w tym delinquentes poena capitis, et confiscationis bonorum maią być karani. Czego wszystkiego Wwdowie, i Ststowie Sądowi z Podskarbiemi ostrzegać, i popierać powinni ex cujusvis delatione sub iisdem poenis. Za gotowe iednak tylko pieniądze tak soli, iako i innych wszelakich towarow z tych portow zaciągać wolno: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 541, *tit.* Zawarcie portow.

Potym takim, ktorzy przeciwko prawu temu wykroczyli, w W. X. Lit. na Trybunale Skar-

bowym Wileńsk. forum naznaczono, praemissa citatione in spatio trium septimanarum: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 616, *tit.* Trybunał Skarbowy.

Żadnemu w W. X. Lit. cujuscunque sit status, et conditionis, tak Stanu Szlacheckiego, iako i plebejo nie godzi się żadnego zboża kupnego, ktoreby nie było własney iego krescencyi, ani wodą, ani lądem za granice W. X. Lit. prowadzić, sub poena super plebejum colli, a na szlachcica confiscationis zboża, et mille marc. Ktora zboża confiscatio cedere ma fisco, a poena mille marc. połowica delatori, a połowica Trybunałowi. Aby zaś pod tytułem, i kwitami szlacheck. nikt zboża przekupnego nie wyprowadzał, wszyscy Stanu Szlacheckiego ludzie posyłaiąc zboża swoie, powinni dać szafarzom swoim listy otworzyste, in vim attestationis, obowięzuiąc się w tych listach fide et conscientia, że z swoich własnych maiętności, tak dziedzicznych, iako i dzierżaw (arendarze, i zastawniki w to inkluduiąc), a nie skupne zboża posyłaią, i pewną liczbę zboż łasztow, albo beczek, i imiona maiętności, z ktorych zboża posyłaią, specifice w tychże listach opisać maią. Przy ktorych nihilominus szafarze wykonać przysięgę będą powinni, podług zwyczaiu. A gdzieby takowych listow szafarze nie pokazali, tedy takowe zboże za podeyrzane, i zatrzymane być maią dotąd, aż sufficientem attestationem od panow przyniosą. Czego wszystkiego P. Podskarbi W. X. Lit. przez osoby przysięgłe na to umyślnie deputowane przestrzegać z wszelką pilnością powinien: *a.* 1631, *v.* III, *f.* 695, *tit.* Zabronienie.

Zawarcie exekucyi, *vide tit.* Exekucya.

Zbiegowie.

Zbiegowie z Korony o iaki występek, a chcieliby niewinność swoię pokazać, starać się maią o gleyty u Wdy: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 48, *tit.* De treugis.

O zbiegach woiennych, *vide tit.* Woyna, *tit.* Żołnierz.

O zbiegłych kmieciach, *vide tit.* Poddani.

Zboża.

Od zboża spuszczonego wodą, myto płacone być ma tak, iako od lądowego: *a.* 1504, *v.* I, *f.* 298, *tit.* De teloneis.

Zboża przedawanie ma być wolne w Bydgoszczy Szlachcie Kuiawskiey: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 307, § Terrigenis.

Gdańszczanom nakazano, aby pokazali przywiley, że Szlachcie nie godzi się daley wozić zboża, ale że go w Gdańsku koniecznie przedać powinni: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 549, § Graviter.

Zboże wolno skupować, wywozić, i przedawać Szlachcie w Koronie, iako też i po nie zaieżdżać postronnym: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 505, § Suadente commodo.

Ze zbożem do Szląska drogi zakazane, przeieżdżane być nie maią pod gardłem: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 477, § Et quia.

Zbożu na targ do miasta przywiezionemu Wda ceny ustawiać ma: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 688, *tit.* Powinnowactwo.

Zboże pożyczane, do trzech lat nie upomnione, ginie: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 21, *tit.* De praescriptione.

O zboża na polu podeptane pan sprawiedliwość z obwinionego sługi nieosiadłego czynić ma: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 501, § De aliis vero.

Za kopę zboża ktoregokolwiek we dnie wziętego winę Sądowi 6 grzywien, a damnum passo 3 grzywny płacone być maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 36, *tit.* De poena pro frumentorum receptione.

Zboże w nocy kto bierze, złodzieystwo popełnia. *Ibidem.*

Zdawania sądowe, albo kondemnaty.

Zdania niesprawiedliwe aresztowane być w xięgach maią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 333, *tit.* De condemnatione.

Zdawca niesprawiedliwy, gdy iego zdanie aresztowane będzie, 3 grzywny odłożyć powinien, i zdanie z xiąg wypisać, ktore ieżeli aresztowane nie będzie, tedy z xiąg bez winy wypisane być może. *Ibidem.*

Zdany u Sądu, in instanti iścić się ma: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 4, *tit.* De victis.

Ieźli kto kogo niewinnie zda w przezyskach, tedy traci to, o co pozywał: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 329, *tit.* De injusta concitatione.

Strony powodowe aż na końcu zdawane być maią na Rokach Ziemskich, Grodzkich; inaksze zdanie szkodzić im nie ma. *Ibidem*, *f.* 328, *tit.* De actore condemnando.

Strona trzykroć wołana, gdyby nie stanęła, aż ku ostatniey godzinie, kiedy Sąd wstawać ma, zdana być ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 8, *tit.* Quis modus, § Quodsi altera.

Strona za niedbalstwem i złością prokuratora zdana, skarżyć się nań, i sprawiedliwości, iako na słudze, tamże dochodzić może. *Herburt f.* 372, *tit.* Procuratores sint diligentes.

Żebracy.

Żebrakow w miastach i miasteczkach, i po wsiach tyle ma być, ile ich panowie mieysc, albo pospolstwo pozwolą mieć; inaczey imani, i na służbę Ststow Krolewskich oddawani być maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 267, *tit.* De laicis.

Statut ten de validis mendicantibus, oraz statut o imaniu hultaiow reassumowano, interponendo poenam 100 marc. gdzieby przez Urząd Grodzki, albo Mieyski nie był exekwowan: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Żebracy.

Plura o hultaiach, *vide tit.* Hultaie.

Żelazne listy, vide tit. Vadia, tit. Listy.

Zguby albo **znaleźne.**

Obwiniony o rzecz znalezioną, a przałby, przysięgą odwieść się ma: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 39, *tit.* De inventione.

Zeznania, vide tit. **Zapisy.**

Ziazdy, vide tit. **Sądy.**

Ziemie.

Ziemia Ruska ieszcze za Władysława Iagiellona do iednego prawa przywiedziona być miała: *a.* 1433, *v.* I, *f.* 93, § Item pollicemur.

Taż od dani owsowey uwolniona. *Ibidem.*

Wolności Polskich używać ma: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 365, *tit.* Confirmatur statutum.

Dawności na Rusi tak, iak w innych ziemiach Krolestwa iednakie, wyiąwszy te powiaty, w ktorych dla nieprzyiaciela Sądy sprawowane być nie mogą: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 507, § Praescriptiones.

W ziemiach Ruskich wolno krotkich używać rusznic: *a.* 1519, *v.* I, *f.* 390, *tit.* De pyxidibus.

Ziemia Bełzka do Korony przyłączona: *a.* 1462, *v.* I, *f.* 199.

Bielska juri Polonico pod Zygmuntem Augustem totaliter adscripta: *a.* 1547, *v.* I, *f.* 587.

Ziemia Drohicka Regni juribus adscribitur: *a.* 1516, *v.* I, *f.* 384, *tit.* Terra.

Ziemia Inflantska, *vide tit.* Inflanty.

Podlaska, Wołyńska, Pruska, *vide tit.* Woiewoda, woiewodztwa, *tit.* Xiążęta, i Xięstwa.

Ziemskie Urzędy, Roki, Sądy, Pisarze, Komornicy, xięgi, etc. *vide sub titulis propriis.*

Ziemie Halicka i Żydaczewska zruynowane, od wszelakich kontrybucyi publicznych, według konstyt. a. 1635 miastom przez nieprzyiaciela zniesionym służącey, także od stanowisk żołnierskich wolne być maią. A ktorych ta hostilitas nie tak ciężko spustoszyła, ci salvis novis abjuratis, podatki od Rzeplitey uchwalone płacić maią: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 477, *tit.* Ziemia.

Ziemi Sandomirskiey przyobiecuie Kazimierz III nigdy w zastawę nie puszczać: *a.* 1478, *v.* I, *f.* 231.

Na ziemię Sandomirską ktoby iaki zapis, albo lenno przyiął, taki iawnym Rzeplitey stałby się nieprzyiacielem. *Ibidem*, *f.* 233, § Sed et personam.

Ziemi Sandomirskiey przywileie Krol Alexander potwierdził: *a.* 1502, *v.* I, *f.* 291.

Tenże przywiley i Zygmunt August potwierdził: *a.* 1537, *v.* I, *f.* 513, *tit.* Sigismundus.

Plura vide tit. Zastawa.

Złodziey, złodzieystwo.

Złodzieia słudzy gonić maią za roskazaniem pańskim, inaczey bezecni się staią: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 300, *tit.* De servis.

Złodzieia sługę rękodaynego, wolno panu poymać, i więzić: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1214, § Gdyby szlachcic.

Złodzieie, albo łupieżcy oczyszczać się maią w tak wielkiey liczbie świadkow, iakoby szlachectwa swego bronić mieli: *a.* 1443, *v.* I, *f.* 151, § Licet.

Złodzieiow o kradzież, albo łupieztwo obwinionych, i tych, ktorzy na pierwszym, wtorym, trzecim roku nie chcą stanąć, dobra do skarbu Krolewsk. maią być brane. *Ibidem*, § Omnium autem.

Złodziey, ktory w nocy zboża kradnie, ma być poymany, a gdzieby był zabity, przepada: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 34, *tit.* De illis, qui nocte.

Złodzieia, ktory konia ukradnie, gdy kmiecie nie zechcą gonić, sami go zapłacić będą musieli. *Ibidem*, *f.* 23, *tit.* De jure.

Złodziey, gdy śpiącemu co ukradnie, za przysięgą aktora karany być ma. *Ibidem*, *f.* 30, *tit.* De eo.

Z złodzieiem o kradzież w iedney parafii intra annum agendum est, a gdzie dalsza parafia intra triennium. *Ibidem*, *f.* 16, *tit.* Cum aliquis.

O złodzieystwo trzykroć w Sądzie przekonany, chociażby kradzież wrocił, przecię infamii nie uchodzi, i do dostoieństwa przystępu mieć nie może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, § Statuendo declaramus.

O złodzieystwo oskarżony, ale non convictus, ieźli mu się świadkami wywieść każą, a w świadectwie iedenby mu ustał, stronie zadosyć uczyniwszy, infamii uchodzi. *Ibidem.*

Złodziey raz, dwa, ad summum trzykroć obwiniony, sprawić się może, a za czwartym razem według prawa karany być ma: *a.* 1447, *v.* I, *f.* 151, § Illi autem.

O złodzieystwo szlachcic trzykroć w regestr wpisany, infamis reputatur, a zatym absque juris processu imany być może: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 300, *tit.* De suspectis.

Deklarowano ten statut: iż taliter suspecti non in perpetuum infames censeantur, ale tylko do lat dwu w mocy zachowan być miał pomieniony statut: *a.* 1507, *v.* I, *f.* 366, § In statutis.

O złodzieystwo posądzony człowiek dobrey sławy, przysięgą odwieść się może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 30, § Ut viri famosi.

Złodziey szlachcic ieżeli ucieczc, a potym sobie Krola przeiedna, przecię prawnie odpowiadać, i dekretowi dosyć uczynić powinien, ani się z innemi w sławie i honorze rownać może: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 33, *tit.* De profugis.

Plura vide tit. Criminalia.

Żołnierz.

Żołnierzom za Zygmunta I płacono pro quartuali na konia po zł. 6, każdy zaś towarzysz naywięcey miał mieć koni 8, a naymniey 5 albo 4, a ten osobą własną miał służyć, a

nie przez substytuty: *a.* 1527, *v.* I, *f.* 473, § Item eligemus cum Capitaneo.

O tymże: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 553, § Reliquis.

Żołnierze nie maią wyciągać na xięży stacyi, sub colore hospitalitatis: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 318, § Et quia dicitur, *vers.* 25.

Żołnierz każdy powinien się stawić w obozie pod swą chorągiew, aby ingruente necessitate utarczki, pewne zastąpił mieysce. Zaczym swey chorągwi nie pilnuiących Podkomorzy tey ziemi, z ktorey kto służy, chwytać, i do Krola odsyłać ma; a konie takich za winę sobie przywłaszczać: *a.* 1346, *v.* I, *f.* 3, § Ius militare.

Żołnierze, ktorzy szkody czynią, z żołdu swego szkody nadgradzać maią: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 400, *tit.* De militibus.

O tymże: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 562, *tit.* De locatione.

Żołnierze ciągnąc na woynę, szkody czynić nie maią, a stanowiska swe w polu miewać maią: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 32, *tit.* De terrigenis.

Żołnierzy leże na mieyscach pewnych według zdania hetmańskiego bywać maią: *a.* 1540, *v.* I, *f.* 562, *tit.* De locatione.

Żołnierze od okazowania pro una vice wolni: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 699, *tit.* Okazowanie.

O tymże: *w Konfed. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1587, *v.* II, *f.* 1060, § A ktoby miał.

Żołnierze od Sądow exempti byli do przyszłego Seymu, okrom do zapisow: *a.* 1564, *v.* II, *f.* 642, § Od okazowania.

Znowu do przyszłego Seymu: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 609, *tit.* Okazowanie.

Znowu do przyszłego Seymu, okrom przesądzonych albo akcye do zapisu maiących, także o mężoboystwa, gwałty, naiazdy, i gwałtowne wybicia: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 732, *tit.* Żołnierze.

Potym exempti juxta constit. 1562: *a.* 1578, *v.* II, *f.* 979, *tit.* Żołnierze.

Potym juxta constit. a. 1567 et 1578 (co służyło i żonom żołnierskim) non obstante, choćby przyiaciel albo prokurator, ad actus, sententia interlocutoria daley się wdał. Ci iednak, ktorzy ku zapisom iawnym, niezastarzałym, po ktorych mogłoby co inszego intercedere, pozwani, mogą być non obstante absentia Reipublicae causa, sądzeni: *a.* 1580, *v.* II, *f.* 1010, § A iż poparcie.

Reassumitur immediate constitutio do 12 niedziel po rozpuszczeniu woyska. A Kancellarya Krolewska powinna na to listy, i świadectwo tak żołnierzom, iako i żonom ich dawać; ktoremi ktoby się założył, a na woynie nie był, sprawę traci: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, *tit.* Exempcya.

Exempt znowu żołnierzom, i żonom ich juxta constit. a. 1581 okrom, gdyby kto po dacie tey konstyt. maiętność bądź zastawną, bądź wieczną gwałtem, a nie prawnie komu odiął, albo ktoby się podpisał zapisem takowey excepcyi: *a.* 1590, *v.* II, *f.* 1327, *tit.* Wyięcie.

Ci także, ktorzy na siedzenie wieży o głowy są skazani, albo się sami siedzenia podięli, a na usłudzeby Rzeplitey w woysku byli, maią mieć dilationem swego siedzenia do 12 niedziel post reditum z potrzeby. *Ibidem.*

Exempty approbowano żołnierzom, ktore gotuiąc się na woynę Turecką, w Kancellaryach otrzymali byli. Za niedoyściem iednak tey woyny, acz służyćgotowi byli, z domow swoich nie wyieżdżali. I postanowiono: aby spraw ich suspensye, in quibuscunque Subselliis za temiż exemptami uczynione, ku upadkowi onym w żadnym Sądzie nie były, ani do żadnych probacyi, ieźli kto na tey expedycyi był, albo nie był, przyciskani nie byli, ale żeby simpliciter z onychże suspensyi, do dalszych kontrowersyi, i obron spraw swoich przypuszczeni byli: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1374, *tit.* Exempcye.

Od pospolitego ruszenia tylko exempti byli żołnierze: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1404, *tit.* Exempty.

Znowu exempt żołnierzom i żonom ich juxta constit. a. 1567 et 1581, do 12 niedziel po rozpuszczeniu woyska pozwolono; w czym nie maią obstare takowe zapisy, ktorymby przed tą konstyt. fałsz był zadany. Declaratur przytym: iż listy exemptionis tak Krolewskie, iako i hetmańskie przed każdym Sądem iść maią: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1499, *tit.* Exempty.

Potym juxta constit. a. 1578 exceptis causis ad inscriptiones, expulsionis, violentiae, et rei judicatae: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1681, *tit.* Żołnierze.

Potym juxta constit. a. 1578, et 1609 przydaiąc: aby ci, ktorzy na woynie będą, od Krola albo od PP. Hetmanow listy świadeczne mieli. Ktora konstyt. W. X. Lit. służyć ma: *a.* 1611, *v.* III, *f.* 8, *tit.* Exempty.

Potym juxta constit. a. 1609 tak Koronnym, iako i Lit. żołnierzom: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 307, *tit.* Exempty.

Potym juxta eandem constit. a. 1609 et superiores. Co się ma rozumieć i o żołnierzach Inflantskich w W. X. Lit. *a.* 1638, *v.* III, *f.* 327, *tit.* Exempty.

Potym juxta constit. a. 1567 et 1571: *a.* 1619, *v.* III, *f.* 351, *tit.* Exempty.

Potym juxta constit. a. 1590 exceptis recentibus criminibus od daty seymowey. Co i W. X. Lit. służyć ma: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 373, *tit.* Exempty.

Poprawiono takroczney konstytucyi tak: aby pozwani in causis ad inscriptionem, exemptionem, expulsionem, executionem rei judicatae po rozpuszczeniu pospolitego ruszenia we 4 niedziele odpowiadali, a terminis iednak mere personalibus juramentorum, ktorych przez plenipotenty odprawować nie mogą, excipiuntur: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 426, *tit.* O exemptach.

Potym exempty juxta constit. immediatam a. 1621, a te exempty tak z Kancellaryi Ko-

ron. i W. X. Litew. iako i od Hetmanow oboyga Narodow u wszelakiego Sądu ważne być maią: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 495, *tit.* Exempty.

Reassumuntur konstyt. dawne o exemptach żołnierskich; a exempty tak z Kancellaryi oboyga Narodow, iako i od PP. Hetmanow u wszelakich Sądow przyimowane być maią: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 544, *tit.* Exempty.

Potym exempty według konstyt. takroczney: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 579, *tit.* Exempty.

Reassumitur immediate przeszłego Seymu konstyt. do przyszłego Seymu: *a.* 1629, *v.* III, *f.* 610, *tit.* Exempty.

Potym konstytucye o exemptach takowych a. 1590, 1621 in toto reassumowano, tak żołnierzom, iako i obywatelom zamkow od Moskwy rekuperowanych i z powinności w przywileiach ich wyrażonych, przy zamkach rezyduiącym. A te exempty od nastąpienia niebeśpieczeństwa poczynać się będą: *a.* 1632, *v.* III, *f.* 712, *tit.* Exempty.

Potym konstytucyą a. 1628 in toto approbowano, i do przyszłego Seymu reassumowano: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 834, *tit.* Exempty.

Et anni immediati: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 876, *tit.* Exempty.

Declaratur: iż exempty w tych sprawach, ktore konstytucye opisały, i ocerklowały, wszelkie Subsellia in personalibus tylko przyimować maią, za attestacyą Hetmanow, albo Pułkownikow na mieyscu Hetmanow będących: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 933, *tit.* Exempty.

Exempt generalny woysku Koron. i W. X. L. dany, approbowano; exceptis causis criminalibus, expulsionum, ac inscriptionum: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 536, *tit.* Approbacya exemptu.

O exemptach konstytucye przeszłe, do przyszłego Seymu in toto reassumowano żołnierzom tym, ktorzy obecnie w woyskach Rzeplitey zostawali, i attestacye hetmańskie mieli: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 608, *tit.* Exempty.

Tenże exempt służyć miał Ur. Xiążęciu Radziwiłłowi Koniuszemu W. X. Lit. *Ibidem.*

Declaratur: że wszelakie Sądy powinny przyimować pomienione attestacye: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 710, *tit.* Exempt żołnierzom.

Na żołnierzach w woysku W. X. Lit. służących, kondemnaty otrzymane zniesiono, tak, aby in principali negotio respondeant, et deducant, że w ten czas kondemnowani są, kiedy byli w obozie, i nie mogli stanąć do Sądu: *a.* 1662, *v.* IV, *f.* 844, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Żadne exempty bez attestacyi Hetmanow u Sądow żadnych W. X. Lit. przyimowane być nie maią: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 992, *tit.* Zniesienie kondemnat.

Kontumacye na żołnierzach W. X. Lit. mimo exempty in quocunque foro otrzymane, exceptis condemnationibus comitialibus, cassantur etc. *Ibidem.*

O żołnierskich exemptach w sprawach żołnierskich, konstytucye przeszłych Seymow reassumowano. A Trybunały, i insze Subsellia w sprawach, w ktorych według prawa exempty iść powinny, zachować się maią, według dawnego prawa: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 105, *tit.* Exempty.

Plura vide tit. Exempty, *tit.* Hetman.

Żołnierski żołd za Zygmunta Augusta (*vide supra za Zygmunta* I) na ćwierć Rotmistrzowi na koń zł. 10, towarzyszowi zł. 8: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 743, § Rotmistrze.

Potym towarzyszowi na koń po zł. 20, a pieszemu po zł. 10 na ćwierć: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 875, § Żołd żołnierzom.

Potym na koń po 15 zł. a żyć z targu. *W Konfederacyi Generalney Warszawskiey sub interregno, a.* 1587, *v.* II, *f.* 1064, § A iż bez obrony.

Potym po 20 zł. a żyć także z targu tak w leżach, iako i w ciągnieniu według taxy hetmańskiey: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* Porządek.

Potym hussarom intra et extra Regnum po złotych 15, Kozakom po zł. 12, a żyć z targu: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O żołnierzu.

Potym w W. X. Lit. hussarowi po zł. 18, Kozakowi po zł. 15, a żyć z targu. *Na drugim Seymie a.* 1613, *v.* III, *f.* 250, *tit.* O żołnierzu.

Potym hussarowi zł. 30, Kozakowi 20: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 366, *tit.* O żołnierzu.

Za żołnierza może Rotmistrz szkodę założyć, i ukrzywdzonemu pod świadectwem swoich towarzyszow zapłacić, a potym to sobie z żołdu tego żołnierza wytrącić: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 744, § A iżby też.

Hussary z kopią w zbroi, w zarękawiach, w szyszaku, z krotką rusznicą, z szablą, z koncerzem, albo pałaszem; a ci, co po kozacku z pułhakiem, i z krotką rusznicą na dobre konie do potrzeby siadać powinni. *W Konfederacyi Generalney Warszawskiey sub interregno a.* 1587, *v.* II, *f.* 1064, *vers.* 14, § Iż pod ten czas.

Rotmistrz koni 10, a towarzysz naywięcey 6 miał osadzać, i mniey mogł. *Ibidem.*

Rotmistrz o stacye przez towarzysze iego brane, i o szkody uczynione w ciągnieniu, ma forum peremptorie w Grodzie, tam, gdzie go ukrzywdzony przyścignie, a na mieyscu pod Hetmanem, sine ulla appellatione: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 743, § Rotmistrz każdy.

Znowu: że stacyi brać nie ma żołnierz, ale żywności, i innych wszelakich potrzeb, według targu sobie dostawać powinien, nikogo do stacyi nie przymuszaiąc. A pozwy o każdą krzywdę (wyiąwszy ad inscriptionem, i o co powinien Hetman z Rotmistrza, albo Rotmistrz z towarzysza sprawiedliwość uczynić), sześć niedziel przed terminem kładzione być maią: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 876, § Nie chcąc.

Z żołnierza (*rozumiey* z szlachcica, także z osiadłego) gdyby Rotmistrz sprawiedliwości nie uczynił, albo gdyby sam komu szkodę i krzy-

wdę uczynił, tak Rotmistrz, iako i żołnierz ma forum w Grodzie bliższym sine exceptionibus fori, i rzeczy osądzoney dosyć uczynić: *a.* 1589, *v.* II, *f.* 1282, *tit.* O żołnierzach.

Z żołnierzow nieosiadłych, albo cudzoziemcow, albo plebeiuszow, także z pacholikow, powinien Rotmistrz czynić sprawiedliwość in instanti; albo pozwany do bliższego Grodu, zań dosyć uczynić, albo go Sądowi stawić, albo ieźliby uciekł, przysiądz, że nie był u niego, gdy był rekwirowan o sprawiedliwość. *Ibidem.*

Kładzenie pozwu ma być na maiętności osiadłego żołnierza, a na nieosiadłego, w gospodzie albo legierze. Postępek prawny ma się ściągać na dobra ruchome, i nieruchome, także i na zasłużone pieniądze, na ktore in talibus casibus od ukrzywdzonych areszt ma Pisarz przyimować, i z nich ukrzywdzonym, za słusznym i prawnym pokazaniem, dosyć uczynić; salva in toto constit. a. 1588 manente. Ieźliby iednak pod trwogę, i ruszenie był wzdan, a potym na wtorym i dalszym roku, po odprawieniu potrzeby, pokazał listem hetmańskim, iż na ten czas był na posłudze Krola, i Rzeplitey, ma być od wzdania onego wolnym, ale na pozew ma zaraz odpowiadać. *Ibidem.*

Żołnierz szkod, krzywd, gwałtow, bezprawia tak w ciągnieniu, iako i w stanowiskach nikomu czynić niepowinien, także ani podwod, stacyi i żywności, tak z krolewszczyzn, iako i duchownych, i świeckich poddanych wyciągać nie ma, ale wszystkę żywność za pieniądze według targu kupować ma, sub poena 14 marc. et refusione damnorum per actorem taxandorum, a to in civili excessu; in criminibus zaś przez Hetmana podług starych praw i zwyczaiow z Rotmistrzami, i Porucznikami, ktorych może dosiądz, sądzeni, i karani, albo też na Seym od strony pozwani być maią: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1372, § Przychylaiąc się do prawa.

Żołnierz żywność wszelką, okrom wołow, iałowic, ryb, i korzenia, co targiem dobrowolnym płacić maią, według ustawy na tym Seymie uczynioney gotowemi pieniędzmi, tak na leżach, iako i w ciągnieniu, (ktorych tylko ieden nocleg być ma) kupować sobie powinni, ktorzy dosiągać maią za rekognicyą rotmistrzowską, i obrachowaniem hetmańskim, iak wiele żywności na miesiąc na sto koni przychodzićby miało, a tę żywność poddani z dobr Krolewskich, i duchownych odwozić im maią: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* Porządek.

Zołnierz w bliskich obozu włościach, żywność według targu za gotowe pieniądze kupować, i sobie kosztem swoim odwozić ma: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1378, *tit.* Disciplina.

Żołnierz kwarciany ma lecie stać obozem na gruntach Krolewskich, a zimie ma Hetman wszystkim leże rozdawać według zdania swego. *Ibidem.*

Potym: że leże ma mieć w Ukrainie tak lecie, iako i zimie, także w dobrach Krolewskich, i duchownych: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* Porządek.

Towarzysze, i pacholikowie Rotmistrzom swoim, a wszyscy w obec żołnierze Hetmanowi, i iego porucznikowi według artykułow woiennych subesse, i posłuszni być powinni, od ktorego, albo urzędu iego, sprawiedliwość ma być czyniona in instanti peremptorie: *a.* 1591, *v.* II, *f.* 1372, *tit.* Disciplina.

Rotmistrz, gdyby z towarzysza, i z pacholika iego sprawiedliwości, urzędownie requisitus nie uczynił, w Trybunale ma forum peremptorie inter causas officii praemissae citatione, gdzie proces na nim ma być przewodzon ad poenam bannitionis semotis omnibus dilationibus; excepto, ieźliby roty ruszono przeciwko nieprzyiacielowi Koronnemu; po odprawie iednak potrzeby w 6 niedziel toż powinien. In contumaciam zaś takim sposobem ma być postąpiono: in termino primo absens ma condemnari, a post terminum satisfactionis, zaraz ad poenam bannitionis ma być pozwany, ktorey exekucyą Starostowie sub amissione capitaneatus ad instantiam partis laesae czynić powinni. A takowego processu kondemnaty inaczey, tylko sola ignorantia znosić nie będą mogli na Trybunale, albo w Grodzie, za odesłaniem do exekucyi. Iednak post iuramentum satysfakcyą wedle skazania trybunalskiego tymże czynić ma, sub poena bannitionis in instanti decernenda. Kładzenie pozwu, albo in bonis, albo w stanowisku iego, a położenia relacya w Grodzie własnym onego stanowiska, albo dobr, być ma uczyniona. W ktorym pozwie terminus ma być prefigowan we 4 niedziele od położenia onego. Hetmani, Rotmistrze, i towarzystwo na żadne swe, i przyiacioł swoich prywatne potrzeby, Seymiki, albo Ziazdy stipendiarios Rzeplitey znacznym iakim pocztem zażywać nie maią sub poena bannitionis. Takieyże penie podlegaią, ktorzyby się ważyli leże mieć, albo stanowiska, tak w duchownych, iako i świeckich maiętnościach, okrom ciągnienia, w ktorym bez czynienia szkody, bez brania stacyi, i podwod zachować maią sub poena eadem. A w tym sądzeniu żołnierzow modo ut supra z Rotmistrzami, i Porucznikami, by też ktory i na gardle według przewinienia był skaran, to nie ma być przywodzono in disquisitionem ullam. Gdyby iednak absens był, na poczciwości inaczey karany być nie może, ieno na Seymie przez Krola z panami Radami. *Ibidem.*

O żołnierzach cokolwiek iest na Seymie a. 1590, *(vide supra)* uchwalono, sublatum constitutione a. 1591: *v.* II, *f.* 1377, *tit.* Zniesienie.

Konstytucyę pomienioną a. 1591 reassummowano, to przydaiąc: aby wolno Rotmistrza pozwać do Trybunału, ieźliby się nie chciał

ukrzywdzony dekretem hetmańskim kontentować: *a.* 1593, *v.* II, *f.* 1400, *tit.* Obrona.

Taż konst. a. 1591, declaratur: iż Hetmanowi przesłuchawszy zdania, tak Rotmistrzow, iako i towarzyszow, wolno być ma wedle sumnienia, iako będzie rozumiał, i ex disciplina militari żołnierzow swawolnych, i występnych przeciwko powinności rycerskiey karać. W ostatku, gdyby co tak nagłego było, coby klęskę, albo szkodę iaką woysku Rzeplitey, albo omieszkanie, i opuszczenie pogody do uczynienia posługi za sobą pociągać mogło, wolno temuż Hetmanowi i bez namow wszelkich rotmistrzowskich, i porucznniczych winnego skarać. *Ibidem*, *f.* 1401, *tit.* Deklaracya.

Reassumuntur superiores constit. a. 1591, et 1593, et melioratur articulus z strony niepostępowania od Hetmana przeciwko tym, ktorzy popełniwszy w woysku iakie facinus absentowaliby się. Iż Hetmanom Wielkim, a w niebytności ich Polnym oboyga Narodu, przeciwko każdemu występcy, wolno postąpić in praesentem na gardle, a in absentem na poczciwości in contumaciam, i karać go według zwyczaiu, ale to do przyszłego Seymu tylko trwać miało: *a.* 1601, *v.* II, *f.* 1498, *tit.* Declaratio.

Znowu też konst. 1591, et 1593 declarantur: iż ukrzywdzeni od żołnierza kwarcianego krzywd, i szkod swoich mogą dochodzić bądź na Trybunale inter causas officii, bądź w Grodzie przedStstą, albo Urzędem iego, pod ktorego iuryzdykcyą krzywda, albo szkoda się stała peremptorie, kładąc pozew w leży pozwanego, albo mu w rękę on daiąc. Na ktorym Sądzie bez remissyi exekucya, i bannicya ma być na pozwanych Rotmistrzach, ktorzyby ukrzywdzonym sprawiedliwości nie uczynili, albo się sami nie usprawiedliwili, kończona. A transgressores tey konst. winami sta grzywien na Trybunale peremptorie ex instantia cujusvis karani być maią. *Ibidem*, *f.* 1502, *tit.* O kwarcianym żołnierzu.

Reassumitur constit. a. 1593 dokładaiąc: iż żołnierz na noclegu tylko iednę noc ma stawać, i leż, ani stanowisk w dobrach szlacheckich mieć nie ma, pod winą sta grzywien, i nadgrodzenia szkod stronie ukrzywdzoney. O co forum z Rotmistrzami (ktorzy osiedli być maią) lub na Trybunale według dawnych praw, lub przed Hetmanem z wolną appelacyą na Trybunał; żywności iednak wedle targu dobrowolnego zaciągać im wolno. Naostatek, cokolwiek Hetmani przeciwko żołnierzowi obwinionemu dekretem swoim nakażą, tego wszystkiego exekucya dostateczna, iako dekretow seymowych być ma in bonis, et personis przez Ststy, i nigdy ni od kogo postępek i skazanie hetmańskie in dubium et disquisitionem wokowane być nie ma. Ieżliby iednak dekret hetmański nie podobał się ukrzywdzonemu, i kontentować się nim nie chciał, wolna appellacya być powinna na Trybunał. Ktore appellacye in spatio 4 septimanarum Trybunalistowie inter causas conservatas tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. odprawować maią z osobnego regestru, kiedykolwiek taka sprawa ab actu appellationis in spatio supra scripto przypadnie. Wedle ktorego dekretu trybunalsk. Hetmani exekucyą czynić powinni. A interim niż decyzya trybunalska wynidzie, Rotmistrze obwinionych towarzyszow ślubem zawiązać, a pacholikow dotrzymać maią, sub eadem poena, quam reus sustinere debuit, irremissibiliter decernenda. Tę iednak konstyt. Posłowie Sandomirscy do braci wzięli: *a.* 1609, *v.* II, *f.* 1662, *tit.* Porządek.

Reassumitur constitutio a. 1609 o dochodzeniu sprawiedliwości na Trybunale, tego dokładaiąc: aby nie tylko z Rotmistrzem, ale i z towarzyszem forum miał ukrzywdzony, i że o szkody poena bannitionis perpetuae, et duplex refusio damnorum decerni ma: *a.* 1613, *v.* III, *f.* 164, *tit.* O kwarcianym żołnierzu.

Potym konst. wszystkie, i prawa o żołnierzach reassumowano, deklaruiąc: iż w ciągnieniu do mieysca od Krola, albo Hetmana naznaczonego, maią się skromnie zachować, i prostemi gościńcami iść, nad to noclegow, i pokarmow w dobrach Krolewskich i duchownych, ieno dwie rocie, iedna po drugiey, czynić nie maią, a drugiey roty Rotmistrz powinien dać dzierżawcom Krolewskim, albo ich urzędnikom attestacyą: iż w tey wsi, albo miasteczku dwie rocie stały, za ktorą attestacyą, drudzy Rotmistrze z rotami swemi onę wieś, albo miasteczko miiać maią, żadney stacyi tam nie wybieraiąc. A gdyby ktory Rotmistrz, za ukazaniem takiey attestacyi ważył się tam z trzecią rotą stanąć, taki każdy za uczynieniem przez dzierżawcę dobr Krolewsk. albo duchownych przeciwko niemu protestacyi, i aktykowaniem attestacyi wyżey opisaney w Grodzie ktorymkolwiek bliższym, ma być za instancyą dzierżawcy dobr onych, albo plenipotenta iego, przez P. Hetmana, i Kommissarze woienne z Urzędu swego zrzucony, i z woyska wytrąbiony. Takaż poena ma być na Rotmistrze, i ich Poruczniki, gdyby attestacyi wzwyż pomienioney dać nie chcieli. A ieżliby w dobrach szlacheck. bądź w ciągnieniu, bądź na stanowisku ważył się ktory Rotmistrz, albo iego towarzysz stacye iakiekolwiek, albo pieniądze brać, takowy poenae w dawnym prawie, i teraźnieyszym opisaney privationis officii podlec ma, ktora takimże pretextem, iako wyżey windykowana być ma: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 367, *tit.* Ciągnienie.

Znowu też prawa, mianowicie konst. a. 1590 in toto reassumowano. *Ibidem*, *f.* 373, *tit.* Disciplina militaris.

Żołnierz żaden nie ma mieć rynsztunku od złota, ani srebra, tylko od żelaza, a rzemienia, sub amissione stipendii. *Ibidem*, *f.* 366, *tit.* O żołnierzu.

Towarzysz od Rotmistrza, pacholik od towarzysza nie ma temere od iedney do drugiey roty wyieżdżać, poki expedycya trwać będzie, pod wytrąbieniem z woyska, i utraceniem pocztu. *Ibidem.*

O zapłacie żołnierzow zmarłych etc. *vide tit.* Zapłata.

Żołnierze na żołd zaciągnieni, od pospolitego ruszenia pro una vice wolni byli: *a.* 1621, *v.* III, *f.* 416, § Hetmani.

O wszystkim co należy ad disciplinam militarem konst. dawne reassumowano: iż żadnych krzywd, i zbytkow, ktore Majestat Boski, i prawo pospolite urażaią, czynić, stacyi w dobrach Krolewsk. duchownych, i swieckich nie wyciągać, na leżach i ciągnieniu, żołdem, na ten czas postanowionym kontentować się, i z targu żyć, stanowiska w dobrach szlacheck. i duchownych, według dawnych praw ulla ratione nie pokazuiąc, sub poena mille marc. et refusione damnorum ad instantiam nobilis injuriati w ktoregoby dobrach stanowisko żołnierzowi pokazane było, w Trybunale peremptorie, non obstantibus etiam literis Hetmana na stanowisko w takie dobra, repetenda: *a.* 1624, *v.* III, *f.* 460, *tit.* Supplement.

Specialiter reassumowano konst. a. 1620, w tym punkcie: aby rota na rotę w ciągnieniu nie następowała etc. Od ktorey konst. iako i przeszłego Seymu W. X. Lit. excypuie się. *Ibidem.*

Na W. X. Lit. konst. aa. 1591, 1593, 1601, 1609, 1620, de disciplina militari, cum poenis reassumowano, dokładaiąc tego: ieźliby ukrzywdzony o iakąkolwiek krzywdę i szkodę swoię z obwinioną osobą prawem czynić chciał, tedy wolno mu będzie o to bądź do Hetmana, bądź do Trybunału w ktorykolwiek termin, i powiat przez pozew ziemski, i Woźnego onego powiatu, w ktorym się exces stanie, termino peremptorio na sześć niedziel pozwać. Komprobacya zaś może być gdzie się samemu panu krzywda stanie w rzeczy niekryminalney, przez urzędnika tey maiętności, a gdzie poddanym, albo mieszczanom krzywda będzie, oniż sami ad instantiam et accusationem suam probować, i dowodzić maią w Grodzie, pod ktorego się iuryzdykcyą krzywda stanie: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 496, *tit.* Disciplina militaris.

Woyska invitis possessoribus w dobrach ziemskich lokować się nie maią: *a.* 1685, *v.* V, *f.* 711, *tit.* Konsystencye.

Żołnierze, iż w dobrach szlacheckich i duchownych urgente necessitate stanowisko mieli, wolni pro hac sola vice od win w konstytucyach opisanych. Ieźli iednak ktorzy z nich mimo prawo, i artykuły hetmańskie seymową powagą utwierdzone, naiazdy, gwałty, szkody, i krzywdy iakie ludziom iakiegokolwiek stanu, w dobrach szlacheckich i duchownych poczynili, z takowemi wolno in foro fori jure agere, nie deroguiąc nic konstytucyom de disciplina militari uchwalonym: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 496, *tit.* O żołnierzu.

Znowu wszystkie konstyt. osobliwie Seymu przeszłego a. 1626, W. X. Lit. reassumowano: *a.* 1628, *v.* III, *f.* 582, *tit.* O żołnierzu W. X. Lit.

Ktorzyby stacye pieniężne, albo w podwody konie, lub woły brali, na gardle i poczciwości od Hetmana W. X. Lit. albo iego namiestnika bez żadnego processu, ale tylko za dowodem, i przysięgą ukrzywdzonych, tak szlacheckiego, iako i prostego stanu ludzi, w bliższym Grodzie wykonaną, irremissibiliter maią być karani. Co w listach Krolewskich przypowiednych, i w uniwersałach na zaciągnienie woyska od Hetmana danych, dokładać się ma. *Ibidem.*

O tych, ktorzy z woyska pod expedycyą Wołoską odbieżeli byli, dla czego Hetmani i woysko do zguby, i straty przyszli, Instygatorowi Koron. czynić kazano inkwizycyą i potym przeciw takowym na Seymie sprawy popierać, i onęż do exekucyi przywieść: *a.* 1620, *v.* III, *f.* 368, *tit.* O tych.

Żołnierze Pruscy, aby słuszną żywnością opatrzeni byli, Deputaci na to naznaczeni. Ciż i taxę rzeczy ustanowić maią po czemu co żołnierz kupować będzie. Nikomu iednak nie ma imponi necessitas przedawania, ieźliby tego potrzeby nie miał, ani podwod dawania do odwożenia: *a.* 1626, *v.* III, *f.* 522, *tit.* Prowiant.

O tymże: *a.* 1627, *v.* III, *f.* 542, *tit.* Prowiant, *et a.* 1629, *v.* III, *f.* 609, *tit.* Prowiant.

Żołnierze do Elekcyi mieszać się nie maią, ale Posłow swoich wolno im przysłać w potrzebie we dwadzieścia osob. *W Konfed. Gener. Warsz. a.* 1632.

Żołnierze kwarciani na Ukrainie excubias za włościami odprawować powinni juxta constit. a. 1593, 1620, 1624, a in viscera Regni pomykać się nie maią, chyba żeby praegnans Reipublicae necessitas, et evidens periculum nastąpiło. W ciągnieniu zaś prosto, nie krążąc, iść maią na dzień dwie mili, a na iednym stanowisku gdy dwie rocie będą, iuż trzecia nie powinna stawać, sub refusione victualium, et damnorum in duplo. Przeto Rotmistrze, albo Porucznicy, albo ich Namiestnicy, że tam ich dwie chorągwie stały, attestacyą dawać powinni pod utraceniem żołdu. Loźney czeladzi, i koni przy chorągwiach nie powinno być więcey, tylko ile potrzeba, i sama słuszność ukaże: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 787, *tit.* Disciplina militaris.

Hetman Koronny każdey chorągwi diem praescribere ma, kiedy w obozie z stanowisk, i z obozu na stanowisku stanąć ma. Tenże przy płacy woysku bywać ma, i ieźliby sam nie mogł być, subdelegata swego, ktoryby w woysku miał authoritatem, na swe mieysce ze-

śle, ażeby w niebytności iego aresztа na płacą żołnierską założone, sądził. *Ibidem.*

Około Sądow z żołnierzami konstyt. a. 1593, in toto zachowano. *Ibidem.*

Sprawy między żołnierzami, i szlachtą i duchownemi, i inney kondycyi ludźmi, o szkody i krzywdy w Trybunale przed wszystkiemi sprawami sądzone być maią. *Ibidem.*

Deputaci naznaczeni są do Lwowa, aby ineant omnes rationes, iakoby hyberna, i prowiant woysku Ukraińsk. mogły być obmyślone etc. *Ibidem, f.* 788, § A iż siła.

Konstytucye woienne annorum 1590, 1593, 1601, 1609, 1620, a osobliwie 1626, et 1628, de disciplina militari uchwalone, i peny w nich opisane in toto reassumuiąc, deklarowano: aby Rotmistrze, ludzie narodu Szlacheck. realiter, et non ficte possessionati byli, i realem possessionem przy pieczętowaniu listu przypowiednego PP. Pieczętarzom ukazali, z chorągwiami na mieysce i czas, (co im w listach przypowiednych ma być wyrażono) prosto, nie kręcąc, i nie rozsypką, ale w kupie dwie mili na dzień uchodzili, zbytkow nie czynili, stacyi, podwod nie brali; w dobrach, i dworach szlacheckich i dzierżawach Krolewskich nie stawali, czeladzi po stronach nie rozsyłali. A ktoryby żołnierz, albo Rotmistrz stacye sobie iakie bez naznaczenia wymyślać, albo pieniężne wyciągać, podwody, tak w ciągnieniu, iako i innego wszelakiego czasu, w dobrach Krolewskich, duchownych, i szlacheckich ludzi brać ważył się, takowy każdy na gardle bez wszelkiego respektu za dowodem karany być ma. Gdzieby zaś w ktorey wsi, albo miasteczku Krolewskim albo duchownym, gdzie iuż dwie rocie nocowały, in contemptum legum, ktory Rotmistrz z chorągwią trzecią nocować ważył się, winą 1,000 zł. karany być ma, i szkody poczynione według targu, i ceny na on czas sowito płacić. Item żołnierz ieden dwoch funkcyi na się brać nie powinien, i Rotmistrz, ktoryby iednę rotę na zamku miał, drugiey w polu mieć nie powinien. Ani Rotmistrz pieszy roty hussarskiey, Kozackiey Rotmistrzem być nie ma; i vice versa hussarski, raytarski, i Kozacki Rotmistrz, pieszych rot prowadzić nie ma się ważyć. Rotmistrze też piesi, żaden z nich Kozakow więcey nad sto koni przy chorągwi swey mieć nie powinni, i tych nigdzie w stronę sub praetextu zapisowania gospod, i dla stacyi wyciągania zasyłać ich nie maią. Towarzysze woyskowi swoich Rotmistrzow, z ktoremi się z razu zaciągnęli, trzymać się maią, a z pod iedney chorągwi pod drugą żadną miarą nie powinni wyieżdżać, ani też Rotmistrze bez pozwolenia hetmańskiego wyzwalać ich maią. A ktoryby towarzysz iedney ćwierci dosłużywszy, mianuiąc, iakoby do domu dla potrzeby swoiey z woyska wyiechał, a potymby z drugim Rotmistrzem znowu się w krotce zaciągnął, i w woysku się bawił; takowy każdy z woyska wytrąbiony, i konfiskacyą pocztu karany być ma. A co się tycze dobr szlacheckich to iest: dworow pańskich, i domow szlachty chudszey, także dworow dzierżaw Krolewskich tam się żołnierz sub poena capitis stanowić nie ma. A gdzieby żadną miarą dla dalekości i odległości dobr Krolewskich i duchownych, rota ktora, miasteczka, albo wsie szlacheckie minąć nie mogła, i tam im necessario nocleg mieć przyszło, tedy żywność wszelaką wziętą targiem płacić powinni będą. A tam iuż w tych wsiach i miasteczkach szlacheckich druga rota nullatenus pokarmować, i nocować nie ma. Ktora konstyt. tylko W. X. Lit. służyć ma: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 789, *tit.* Disciplina.

Reassumowano superiora de disciplina militari, a osobliwie te konstyt. ktore stanowisk, i stacyi w dobrach, pogotowiu w domach szlacheckich bronią, i warowano to sub poena infamiae. Także reassumuiąc konstyt. a. 1623, o zabieżeniu konfederacyi, postanowiono: aby Rotmistrze tak iezdni, iako i piesi osiedli, et non plebeji, według dawnych zwyczaiow od Hetmanow zaleceni, i do approbowania Krolowi podani byli. W ciągnieniu, aby szli noclegami przez Hetmany opisanemi, nic ich nie skracaiąc, ani odmieniaiąc, sub poena infamiae na Rotmistrze, albo Poruczniki, albo ich Namiestniki: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 859, *tit.* Disciplina militaris.

Warowano przytym lege perpetua: aby żołnierze o branie podwod do Trybunału pozwani, (ieźli tam, a nie do Hetmanow udaćby się chcieli injuriati) przez sługę, albo poddanych injuriatorum poprzysiężeni poenas w Koronie 50 marc. Polon. a w W. X. Lit. 50 marc. Lithvanicarum za każdą podwodę luant; a ktorzyby od zwracaiącey się podwody pieniądze brali, poena capitis puniantur. Toż się ma ściągać o pieniężne stacye. *Ibidem.*

Rotmistrze nie powinni ludzi w służbie nie będących do kompanii na chleb przybierać, sub poena peculatus. O co forum Trybunał cum inquisitione jurata, eadem poena i na tych, ktorzyby się przy nich bawili, nie będąc w służbie. *Ibidem.*

Pieszy Rotmistrz nie powinien mieć więcey iezdnych tylko 10, secus czyniący, praevia inquisitione, maią być u Hetmańskiego Sądu według artykułow woyskowych, a na Trybunale poena infamiae karani. Ale ci, ktorzy z ochoty swey ludzi na usługę Rzeplitey kosztem swym prowadzą, excipiuntur od tego. Tylko ich ludzi przełożeni i towarzystwo o szkody i krzywdy idem forum, et eundem processum, iako wyżey patientur. Ieźliby zaś plebejus był przełożony, od samego pana na niego sprawiedliwość requiretur. *Ibidem.*

Żołnierskie sprawy na początku każdego Trybunału Lubelskiego maią być sądzone przed wszystkiemi innemi sprawami, a gdy żołnierskich nie stanie, insze zacząć się maią, we-

dług konstyt. a. 1633. Ktoby inaczey czynił, in causa ma succumbere, i processy, ieźliby iakie na nich illegitimo tempore Sądow zaszły, nullitati subjacere maią. *Ibidem.*

Trybunał żadnych arbitrarias in posterum nad te, ktore w prawie opisane, pecuniarias poenas od żołnierzow brać nie ma. *Ibidem.*

Inhaerendo tey konstyt. kondemnaty extra tempus supra determinatum na Trybunale otrzymane, zniesiono etc. Ratione zaś differentiarum fundi Trybunał postępkiem żołnierskim sądzić nie ma, ale ordinario processu, iako i innych obywatelow Stanu Szlacheckiego: *a.* 1642, *v.* IV, *f.* 47, *tit.* O Sądach.

Żołnierz ani stanowiska, ani noclegow w dobrach ziemskich szlacheckich odprawować nie ma, ani od Hetmanow, i Regimentarzow assygnacyi do nich przyimować; ani Hetmani i Regimentarze dawać ie powinni, sub poena triplicis refusionis damnorum ad instantiam ukrzywdzonych, w Trybunale inter causas militares: *a.* 1652, *v.* IV, *f.* 369, *tit.* Porządek.

Żołnierze iedni drugim na stanowiska, i assygnacye następować nie mogą, ani pobocznych stacyi wybierać, ani żadnych pieniędzy, ani grabieży, fantow, podwod brać, ani do kupowania korzeni, win, piw, gorzałek pociągać, ale się tylko tym do żywności kontentować maią, co może ubogi człowiek w domu mieć; do woza także nie powinni nic brać. *Ibidem.*

W iedney wsi, lub miasteczku więcey nie ma stawać chorągwi, ieno dwie, iedna po drugiey, a trzecia iuż takie stanowisko ominąć powinna, na co Rotmistrz, Kapitan pierwszey i drugiey chorągwi, lub substytut ich ma dać attestacyą, że tam chorągiew nocleg, lub pokarm odprawiła, sub poena triplicis refusionis damnorum uczynionych od wszystkich chorągwi, ktoreby tam potym stały za ratyfikacyą dwoch ex communitate Starszych, przez przysięgę ze wsi lub miasteczka ukrzywdzonych. Teyże winie podlegać ma chorągiew, Rotmistrz, Kapitan, lub substytuci ich, gdyby za ukazaniem attestacyi dwoch chorągwi, stanęli w tey wsi lub miasteczku, w ktorych iuż dwie chorągwie wprzod stały. Także, ieźliby Rotmistrz, Kapitan, lub ich substytut, zgoła wszyscy żołnierze przeciw ktoremukolwiek punktowi prawa zwyż napisanego wystąpili; a to lub w Sądzie Woyskowym, lub na Trybunale inter causas militares. *Ibidem.*

Żołnierzom zaciągu cudzoziemskiego gdy się z stanowiska ruszyć będą mieli, Krol Kommissarza, szlachcica dobrze osiadłego Polskiego, do prowadzenia poda, aby ich iak nayprościey prowadził, Kornetty, kompanie blisko siebie trzymał, i we wszystkim tey konstytucyi przestrzegaiąc, krzywd, i szkod czynić nie dopuszczał, a o rządzie dobrym z Obersztерem, albo Officyerem znosił się. *Ibidem.*

Na loźnych, i z chleba przy chorągwiach bawiących się, reassumitur constitutio o swawolnikach. *Ibidem.*

Konstytucye aa. 1609, 1611, 1613, 1623, 1634, i inne wszystkie prawa na swawolniki postanowione, na niektorych *(specificantur w konstytucyi)* reassumowano; ktorzy wziąwszy listy przypowiedne z Kancellaryi Koronnych, tak na iezdne, iako też na woluntarskie chorągwie pod pretextem listow tych, kupy swawolne zebrawszy, in gyrum po włościach chodząc, stacyami pieniężnemi, podwodami, i innemi nieznośnemi ciężarami, wiolencyami, gwałtami ludzie wszelakiego stanu aggrawowali, i na usługę Rzeplitey pod władzą Hetmanow swoich do woyska nie stawili się, ani żadney przysługi Rzeplitey nie uczyniwszy, porozieżdżali się. Także i na tych, ktorzy zwykli się zaciągać pod chorągiew, gdy Rotmistrz od Krola list przypowiedny na chorągiew, albo na supplement wziąwszy, zaciągać pocznie, a potym chleb wybrawszy, stacyi pieniężnych, i pobocznych chlebow prawem zakazanych, nabrawszy, ludzi wszelakiey kondycyi w ciągnieniu pokrzywdziwszy, chorągwi pod oboz, i po kilku na rok przeprowadzaią, i z naspiżowanemi wozami do domow swoich powracać się zwykli, deklaruiąc: iż iako infames, et hostes Patriae znosić wszystkich, imać, i na gardle karać Ststowie, i ich Urzędy powinni, sub poena duorum millium marc. na Trybunale w soboty ex speciali regestro ad instantiam cujusvis praevia inquisitione repetenda, ieźliby z takowego exekucyi nie czynili, albo takiemu conniverent. Declaratur i to: iż takowego swawolnika, gdyby kto zabił, caput invindicabile być ma, i dobra iego żołnierzom, i ludziom Rzeplitey zasłużonym jure caduco rozdawane będą. A na potym każdy ktokolwiek pod chorągiew podiedzie, i naydaley przez trzy dni przy niey iako żołnierz zostawać będzie, powinien pod tą chorągwią przez cztery ćwierci służbę woienną odprawować, sub iisdem poenis: *a.* 1655, *v.* IV, *f.* 489, *tit.* O swawolnych woluntaryuszach.

Ci, co przeciw przeszłego Seymu konstytucyi z Ukrainy powrociwszy, sromotnie od swoich Rotmistrzow porozbiegali się, i ci, ktorzy z tey okazyi chorągwie pozwiiali, ćwierć iednę darmo służyć maią, sub poena colli etc. *Ibidem*, *f.* 488, *tit.* O tych, co z woyska.

Artykuły woienne, prawa i konstytucye wszystkie de disciplina militari postanowione, a osobliwie konstyt. a. 1655, in toto reassumowano, do ktorey to ieszcze przydano: iż przy listach przypowiednych dla werbunku, Obersztерom listy z Kancellaryi Koronney z pieczęcią Koronną z podpisem pieczętarskim, według proporcyi zaciągu ludzi wydane będą, ktoremi werbarże w ciągnieniu wywodzić się maią, że są w służbie Rzeplitey, a PP. Hetmani Kor. na potym każdey chorągwi stanowiska słuszne ducta proportione ludzi pod nią będących, w dobrach Krolewskich wyiąwszy dobra stołu Krola ekonomiczne,

ukazować maią, wszystkie pułki, i chorągwie rowno podzielaiąc, a nie więcey iedney chorągwi, a niżeli drugiey chleba ukazuiąc. Na ktorym stanowisku według konstyt a. 1652, sprawować się każdy żołnierz powinien. W ciągnieniu zaś, stacyi pieniężnych, podwod i chlebow pobocznych zaciągać nie maią. Listy przypowiedne Rotmistrze, i Pułkownicy, a ich werbarze attestacye z Kancellaryi Koronney sobie dane, każdemu rekwiruiącemu ukazować powinni. W dobrach Krolewskich ekonomicznych żaden żołnierz stanowisk, i noclegow żołnierskich w Koronie i w W. X. L. odprawować nie powinien, ani stacyi wybierać, sub poena capitis. *Ibidem*, *f.* 503, *tit.* Porządek.

Listy przypowiedne na chorągwie woluntarskie nigdy z Kancellaryi Koronney bez konsensu Rzeplitey nie maią być wydawane. Na pieniężne zaś chorągwie, tak iezdne, iako i pieszego Polskiego, i cudzoziemskiego trybu, tylko szlachcie maią być dawane, ktorzyby Krolowi od Hetmanow zaleceni byli, i docerent de reali possessione. *Ibidem.*

Artykuły woyskowe konstytucyami a. 1609 i innemi przeszłemi, i pośledniey szemi obwarowane, także konstytucye a. 1652, 1653, 1655 i inne wszystkie reassumowano, i PP. Hetmanow, aby in executione te prawa zostały, obowiązano: *a.* 1658, *v.* IV, *f.* 533, *tit.* Disciplina militaris.

Konstytucye de disciplina militari przeszłe wszystkie, a osobliwie a. 1652 et 1658 in toto reassumowano. *Ibidem*, *f.* 546, *tit.* Disciplina militaris.

Z żołnierzami występnemi cuisvis injuriato forum et terminum peremptorium naznaczono tak na kommissyi woyskowey, i w Trybunale Koron. i przed Sądem Hetmańskim gdzie się ukrzywdzonemu naylepiey będzie zdało, ktorzy karani być maią secundum qualitatem excessus. A ktokolwiekby się ważył stawać w dworach, i dobrach dziedzicznych, i szlacheck. także w dworach Krolewsk. i duchownych, taki poena capitis, albo infamiae karany być ma. Ratione zaś stanowiska we wsiach dawne reassumuntur prawa, i wszystkie konst. de disciplina militari, osobliwie konstytucya Seymu przeszłego. A contra aggressores violentos dobr, dworow Krolewskich, szlacheck. i duchownych, dawne reassumuntur prawa: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 403, *tit.* Obostrzenie.

Wszystkie prawa, konstytucye, to iest: aa. 1588, 1589, 1649, 1652, 1653, 1654, 1658, 1659 i insze wszystkie de disciplina militari, o dobrach szlacheckich, o werbunkach nowych, o przechodzących chorągwiach, o dochodzeniu krzywd, in toto reassumuiąc, postanowiono: aby nikt nie ważył się z przechodzących, i supplementuiących chorągwi stanowisk, i noclegow w dobrach szlacheck. miewać, ani stacyi tak pieniężnych, iako i inszych cujuscunque generis, pieniędzy, chlebow pobocznych, także i podwod brać, i dobra szlacheckie aggrawować, sub poenis in const. a. 1652 expressis. A ktoby brał assygnacye na dobra szlacheckie, i possessye szlacheckie prepedyował; takowy eo nomine convictus, ipso facto infamis zostawać ma, a pogotowiu i ten, ktoryby takowe assygnacye na dobra szlacheckie otrzymywał: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 705, *tit.* Bespieczeństwo.

Reassumuiąc znowu wszystkie konst. de disciplina militari, deklarowano: aby żaden Pułkownik, Rotmistrz, tak Polsk. iako i cudzoziemsk. narodu, a nawet i Hetmani do dobr szlacheck. woiewodztw Kiiowsk. Bracławsk. Wołyńsk. i Czerniechowsk. żadnego pretextu nie mieli, ani obywatelow tamecznych in possessionibus eorum impedyować, albo possessyi apprehendowania nie przypuszczać (choćby też ex Senatus consulto Krolewskie ordynanse, i informacye wydane były), ani praetextu militari inhibere possessiones haereditarias obywatelow tamecznych, albo in possessionibus bonorum inkwietować, albo te dobra uciążać nie ważyli się, sub poena trium millium marc. et triplici refusione damnorum. O co forum Trybunał Kor. inter causas militares ad instantiam injuriati. *Ibidem*, *f.* 722, *tit.* Securitas.

Raytaryą pod tytułem arkabuzerow zwiniono, i deklarowano, że iey odtąd więcey zaciągać nie będzie wolno, oprocz samey gwardyi Krolewskiey, w ktorey Officyerowie szlachta Polska, i Litewska być powinni etc: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 74, *tit.* O raytaryi.

Żołdatom, ktorzykolwiek dotąd z pod regimentow pouciekali, karę odpuszczono, i cnotliwemi ich deklarowano. A odtąd surowie, i na gardle według artykułow woyska cudzoziemsk. irremissibiliter każdy takowy ma być karany: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 122, *tit.* Ubespieczenie.

Konst. a. 1633, 1652, 1654, 1658 i inne wszystkie W. X. Lit. reassumowano, i aby in executione zostawały Hetmanom W. X. Lit. zlecono. *Ibidem*, *f.* 141, *tit.* Disciplina militaris.

Żołnierze Kor. ktorzyby ordynansu do woyska W. X. Lit. nie mieli, aby za granicę W. X. Lit. nie przechodzili, prawa o tym wszystkie, a mianowicie konst. a. 1655 reassumowano. A ieźliby ktory Rotmistrz, albo Kapitan swawolnie mimo prawo wszedł, i ludzi ubogich depaktował, znoszony być ma, iako swawolnik. *Ibidem*, *f.* 148, *tit.* O nieprzechodzeniu żołnierza.

Plura vide tit. Woyska.

De disciplina militari wszystkie konst. począwszy ab a. 1590 in toto reassumowano, i aby do skutku, i exekucyi przywiedzione były (obowiązawszy PP. Hetmanow oboyga Narodow fide, honore, et conscientia, i powinnością ich Urzędow, aby nieodwłoczną z przestępcow prawa pospolitego, i w nim opisa-

nych artykułow woyskowych, sprawiedliwość czynili) postanowiono: aby ciż Hetmani oprocz kommissyi, i Sądow ordynaryinych, ktore się przy boku hetmańskim przed Sędziem odprawować zwykły, sami trzy razy do roku na Sądach injuriatorum zasiadali. Naprzod za skupieniem woyska do obozu; drugi raz przed Kołem generalnym, i rozeyściem się; trzeci raz pod czas dystrybucyi hybernorum. Ktore Sądy za każdym terminem przez niedziel 3 odprawować się maią. Ci iednak, ktorzy z woyska powyieżdżali, i placu swego w potrzebie woienney nie dostali, na Seymach in posterum według konst. a. 1620 sądzeni być maią: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 349, *tit.* Disciplina militaris.

Znowu de disciplina militari wszystkie konst. a. 1590 in toto reassumowano, obowięzuiąc PP. Hetmanow oboyga Narodow fide, honore, et conscientia, aby gemitum pauperum na państwa te nie zaciągaiąc, nieodwłoczną z przestępcow prawa pospolitego, według opisania artykułow woyskowych, i konst. de disciplina militari, sprawiedliwość czynili. A w dobrach Krolewsk. żołnierz pod czas ciągnienia, okrom wody, trawy, i dachu, więcey praetendere nie ma ullo praetextu, ziemskich dobr żadnym sposobem nie tykaiąc. Castrorum zaś desertores lub pułkami, chorągwiami, lub całym woyskiem, gdyby non prosequerentur victoriam z nieprzyiacielem, lub przed potrzebą z obozu uszli; poenis in statuto descriptis w konstytucyach wyrażonym podlegać maią, i pro hostibus Patriae declarantur: *a.* 1683, *v.* v, *f.* 657, *tit.* Disciplina militaris.

Wszystkie konst. de securitate dobr ziemskich dziedzicznych, a osobliwie konst. a. 1661 in toto reassumowano, i postanowiono, aby żaden cujuscunque Status, et conditionis, ac praeeminentiae w Rzeplitey tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. existens nie ważył się onych noclegami, przechodami, stacyami, werbunkami, i ich supplementami infestować, hybernami, konsystencyami woysk, i obozu aggrawować etc. sub poenis in eadem constit. a. 1661 expressis. W czym, że żadna nikogo nie obroni amnestya, lege praesenti perpetua deklarowano. *Ibidem*, *f.* 658, *tit.* Securitas.

Wszystkie konst. a. 1652, 1655, 1658, 1659, 1661, 1673, 1678, 1683 de disciplina militari, et indemnitate dobr ziemsk. in toto reassumowano, a konst. a. 1685, praetextu confiniorum obrony, abrogowano. Stacye, chleby poboczne, dystrybucye, et quocunque titulo exekucye pieniężne, lub prowiantowe, i konsystencye zakazane. Forum Sąd Hetmański, lub w Trybunale, praecisis juris beneficiis, naznaczono: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 764, *tit.* Immunitas dobr.

Hetmani woysko in obsequio, et disciplina militari, nie rozpuszczaiąc go ullo praetextu na włości, i konsystencye in viscera Regni, in confinio trzymać powinni. Hyberny aukcya pozwolona według skryptu ad archivum danego, ktory approbowano. *Ibidem*, *f.* 765, *tit.* Lokacya woyska.

Żołnierzow W. X. Lit. pod Tykocinem pobitych zasługi, małżonkom, i sukcessorom, ich assekurowano, i na kommissyi generalney zapłaty woyskowey likwidowane, zapłacić obiecano: *a.* 1662, *v.* iv, *f.* 897, *tit.* Assekuracya zasług.

Dragonii Ur. Mikołaia PotockiegoStsty Kamienieck. na praesidium w Kamieńcu Podolskim ex Senatus consulto zostaiącey, na Trybunale Skarbowym Lwowsk. praevio juramento likwidować się kazano etc. gdzie iey zapłata ma być naznaczona, po ktorey zwiniona być ma: *a.* 1667, *v.* iv, *f.* 933, *tit.* Praesidium.

Konst. wszystkie de disciplina militari tak w Koronie, iako i w W. X. Lit. a mianowicie a. 1655, 1658, 1659, in toto reassumowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 620, *tit.* Disciplina.

Żołnierza, ktorego sobie wdztwo Krakowskie sub interregno postanowiło było, approbowano, i płacą mu wedle uniwersału Kor. woiewodztwa Krakowsk. i Sandomirsk. Kapturowego w skarbie Kor. naznaczono. *W Konfeder. Gener. Warszaw. sub interregno*, *a.* 1587, *v.* ii, *f.* 1062, § Żołnierza.

Żołnierz żaden W. X. Lit. wybrawszy hybernę (ktora na całe trzy ćwierci currere zwykła) po wysłużoney pierwszey ćwierci w obozie, nie powinien służby wypowiadać, ani z woyska W. X. Lit. wyieżdżać pod penami według artykułow woyskowych. A in desertores castrorum przeszłego roku po Chocimskiey potrzebie Hetmani praevia inquisitione severam animadversionem czynić maią. *W Konfed. Gener. Warsz. sub interregno*, *a.* 1674, *v.* v, *f.* 232, § Aby się scandalosa exempla.

O dobrach ziemsk. także lennych, i ekonomicznych wszystkie konst. tak dawne, iako i poślednieysze względem ciężarow żołnierzow W. X. Lit. reassumowano: *a.* 1676, *v.* v, *f.* 430, *tit.* Securitas.

Poprawiono tey konst. a. 1676, iż non obstante ea, super contraventores, ieżeliby w domu szlacheck. albo rozrodzonych braci, ktokolwiek upornie stanąć poważał się, poena capitis; a ieżliby w dobrach dziedzicznych u poddanych, poenae criminales irremissibiliter extendi maią, i wszystkie prawa, i konst. de immunitate dobr szlacheck. napisane reassumowano: *a.* 1677, *v.* v, *f.* 457, *tit.* Immunitas.

De immunitate dobr ziemsk. w W. X. Litew. wszystkie reassumowano prawa, z tey okazyi: iż Przystawowie assistentes Posłom, i Posłannikom Moskiewskim, Perskim, i innym, lubo biorą z skarbu W. X. Lit. na prowadzenie onych summy nie małe, w dobrach iednak szlacheck. podwody, i ugody biorą,

zboża, i łąki spasaią. *Ibidem*, *f.* 539, *tit.* O Przystawach.

Plura vide tit. Posłowie.

Znowu de immunitate dobr szlacheck. ziemsk. prawa wszystkie reassumowano, deklaruiąc: iż ktokolwiekby noclegiem, albo popasem one aggravare śmiał, poenis criminalibus subjacebit. A ktoby chleby, albo stacye w dobrach dziedzicznych wybierał, poena capitis irremissibiliter ma być karany. O co forum injuriatis w Trybunale Kor. z regestru militarium: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 575, *tit.* Immunitas.

O stanowiska, i lokacyą w dobrach dziedzicznych dla zaszczytu kraiow, i pogranicza, ex ratione, et summa necessitate belli uczynione, Hetmani, Delegati, Pułkownicy, i Regimentarze, aby nie byli pociągani ad quaevis Iudicia, et Subsellia Regni, uznano; o krzywdy iednak wszelakie, gdzie chorągwie, i regimenta stały, a poczyniły, salvam każdemu ex injuriatis z chorągwiami temi, i regimentami, podług prawa actionem rezerwowano: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 782, *tit.* Indemnitas bonorum.

Dezertorom na delacie będącym, w Trybunale Skarbowym Lwowskim do rozprawienia się termin naznaczono. Ktoby zaś na tym Trybunale nie sprawił się, hyberny cum triplici pensione nie powrocił, trąby rigor tey wagi, iako seymowy na nim skazany będzie. *Ibidem*, *f.* 783, *tit.* O dezertorach.

Rekrutować za assygnacyami hetmańskiemi każdemu regimentowi w tym wdztwie, gdzie zasługi biorą, pozwolono. Ktore rekruty nic sobie, tylko dach pretendować, do obozu zaś idąc, swemi lenungami żyć, bez uciążenia ludzi powinni. *Ibidem*, *tit.* Rekruty.

Prawa wszystkie de disciplina militari reassumowano; palety, kantony, sztaby, porcye ślepe, zniesiono. O władzy hetmańskiey prawa dawne utwierdzono. O naiazdy dworow, i domow szlacheck. rabunki, zabierania depozytow, zaboystwa, et quocunque titulo kryminały, liberam in quovis foro vindicationem pozwolono. Assygnataryuszowie hybernowi, dworow, folwarkow, młynow, i karczm naieżdżać, ani administratorow, Podstarościch sekwestrować, robocizny, i posłuszeństwa poddanym odbierać, sub poenis contra invasores sancitis, w Sądzie Woyskowym, lub Trybunale Skarbowym, lub Kor. ex regestro militarium vindicandis, zakazano. *Poparcie Konfed. Sandomirskiey*, *a.* 1710, *v.* vi, *f.* 179, *tit.* Opisanie milicyi.

Aby się nikt nie ważył privata authoritate chorągwi podnosić, woysk zbierać, do państw cudzych za granice praesumptuoso ausu wchodzić, ubogich ludzi wniwecz obracać, z nieprzyiaciołami I. K. Mci, i Oyczyzny łączyć, zakazano, i konst. a. 1609 reassumowano. Ststom Grodowym mota Nobilitate, et cum adminiculo WW. Hetmanow, compescere ich kazano, poenas infamiae, colli, confiscationis bonorum, liberae captivationis, et invindicabilitatis capitum na takowych postanowiono. *Ibidem*, *f.* 180, *tit.* O kryminałach.

Pułkownikostwo W. X. Lit. woiewodztw, i powiatow, abrogowano. *Ibidem*, *f.* 213, *tit.* O Pułkowniku.

Wszystkie konst. de disciplina militari, osobliwie ostatniego Ziazdu Warszawsk. reassumowano, i approbowano; palety, kantony, porcye, kommissoryaty i wolnemu narodowi gravissima licencyi żołnierskiey nomina zniesiono; i aby przechodami, stacyami, dobr ziemskich duchownych, Krolewsk. aggrawować nie ważyli się, zakazano: *a.* 1712, *v.* vi, *f.* 222, *tit.* Disciplina militaris.

Disciplinam militarem Koronnego woyska, W. Xięstwo Lit. totaliter przyięło, waruiąc sobie: aby woysko W. X. Lit. w ciągnieniu, i na konsystencyach victualia, et necessaria na siebie, ludzi, i konie, kupowali: injuriatis zaś modum, et terminum w regulaminie Koronnym praescriptum, do odzyskania krzywd swoich, zostawiono: *K. L. a.* 1717, *v.* vi, *f.* 307, *tit.* Disciplina militaris.

Pod pokrywką zaciągu żołnierzow, albo iakim innym pretextem, aby żaden iakiegokolwiek stanu, i kondycyi nie śmiał, ani się ważył wyprowadzać ludzi obywatelow Rzeplitey za granice Koronne, albo W. X. Lit. i prowincyi do nich należących, pod winami kryminalnemi, reassumuiąc dawne konst. a. 1632, f. 765, a. 1646, f. 83, a. 1648, 1649, 1662, 1667, 1668, 1674 zakazano: *a.* 1717, *v.* vi, *f.* 263, *artic.* 7.

Na konsystencyach, aby żołnierz z żołdu i hyberny, siebie, ludzi, i konie swoie sustentował, kupuiąc victualia, obroki, et alia necessaria, eo pretio, po czemu na targach, i pobliższych miastach, i miasteczkach będzie, gospodarzow z domow własnych nie ruguiąc, szynkow nie przeszkadzaiąc, iarmarcznego, targowego, ani gospodnego nie biorąc, sub rigore in disciplina militari descripto, warowano. *Ibidem*, *f.* 283, *tit.* Dyspozycya hyberny.

Żołnierzowi Polskiemu, i cudzoziemsk. nie godzi się podwod, koni, wołow zabierać, prowiantow, karmienia, albo lenungowania ludzi, i żadnych ustaw wyciągać, trzydniowek, dyskrecyi na Pisarzow, lub Deputatow, kontentacyi gospodnego, także ugod na chorągwie, lub regimenta, kołowego od młynow, barankowego wyciągać. Powinni z grosza swego żyć, victualia, et necessaria dla siebie, ludzi, i koni swoich za gotowe pieniądze kupować, taką ceną, iaka w targu będzie, każdą rzecz płacić bez przymuszenia gwałtem do przedania gospodarza, i naymieyszey aggrawacyi czynić. Na stanowiskach, w ciągnieniach, i wytchnieniach w dobrach ziemsk. duchownych, i Krolewsk. oprocz tylko samey trawy, i to za wydzieleniem podczas lata od possessorow, a podczas zimy procz

dachu, uzurpować nie maią. Alias possessores bonorum per se, vel administratores w Grodzie pobliższym damna przysiągłszy, one circa importantiam podatku aresztowawszy, satysfakcyą z nich mieć maią w Grodzie, salva appellatione w sprawie, ktora przechodzi sto zł. w Xięstwie Mazowieckim, a w inszych wdztwach 300 zł. do Trybunału Kor. i Skarbowego. A gdy areszt od ukrzywdzonego zaydzie ante decisionem vel compositionem causae nie będzie mogł żołnierz takowych dobr exekwować o podatek poki injuriatus nie będzie satisfactus, i kwitu onemu nie da. In criminalibus iednak causis z żołnierzem optio fori relinquitur, salva executione decretorum reali contra delinquentes, ubi deprehensi fuerint: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 285, *tit.* Disciplina militaris.

Żołnierz na exekucyi o podatek poki według dyspartymentu swoiey należytości nie odbierze, nie ma sobie pozwalać nad szczegolną proporcyonalną żywność dla siebie, ludzi, i koni. *Ibidem.*

Żołnierz zasłużony ten, co służy lat 6: *a.* 1607, *v.* II, *f.* 1629, *tit.* O żołnierzach.

Żołnierze Samborscy od kwarty z ekonomii Samborskiey uwolnieni byli. *Vide tit.* Kwarta.

Żołnierze w W. X. Lit. nie maią sobie w zasługach potrącać podatkow od nich przychodzących. *Vide tit.* Podatki.

Około wprawienia w porządek militiae equestris, et pedestris cokolwiek nowo-obrani Krolowie obiecali, *vide in Pactis conventis aa.* 1633, 1648, 1668, 1674.

Praesidium Kamieńca Podolskiego i innych miast, albo zamkow, *vide sub titulis propriis miast, albo zamkow.*

Żołnierzom skonfederowanym, i tym, co się przy nich wiązali, amnestya, *vide tit.* Woyska.

Żołnierski szpital, *vide tit.* Szpitale.

Żołnierskich spraw w Trybunale regestr, *vide tit.* Sprawy.

Żołnierze tak Rotmistrz, iako i towarzysze dla powinności i obowiązku swego, aby się granica nie ogołociła, arcentur od Elekcyi Krola. *Vide tit.* Krol.

Plura o żołnierzach, *vide tit.* Woyska.

Żona.

Żona mężowi nic nie może zapisać, bez przyzwolenia przyiacioł: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 326, *tit.* De inscriptione.

Żona z mężem spolnie sobie dożywocia zapisać mogą: *a.* 1523, *v.* I, *f.* 419, *tit.* Inscriptio.

Żona maiąc oprawę posagu na mężowych dobrach, ktore mąż przedaie, na zapis przyzwolić inaczey nie może, tylko z przyiacioły przynaymniey ze dwiema de linea paterna. *Ibidem*, *f.* 417, § Et si venditor.

Żony, osob na posłudze Rzeplitey będących, ponieważ są sub tutela maritorum, dylacye swe u prawa mieć maią: *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1021, *tit.* Exempta.

Plura vide tit. Wdowa.

Żupy.

Żup solnych Krakowskich sporządzenie przez Kazimierza W. potwierdził Kazimierz III: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 159, *tit.* Confirmatio.

Zupnicy Krakowscy do wiernych rąk żupy trzymali, i tylko po 3 gr. bałwan soli płacić mieli za Kazimierza II i III. *Ibidem*, *f.* 162, § Item statutum est.

Ciż koniom Krolewsk. obroki pewne w żupach dawać mieli. *Ibidem*, *f.* 166.

Krolowi zaś samemu corocznie 100 czerw. zł. a Krolowy 50 dawać powinni byli. *Ibidem.*

Żupnikow pensya. *Ibidem*, *tit.* Iura Officialium.

Żupnikow doroczne expensa na rożne kościoły, i klasztory. *Ibidem*, *f.* 167, *tit.* Sequuntur jura Dominorum.

W żupach Podkomorzego prawo. *Ibidem*, *f.* 168.

Żupnicy przed żadnym, tylko przed Krolem odpowiadać maią, sami zaś czeladź sądzić powinni. *Ibidem*, § Sequuntur jura Zupparii.

Do żup żaden z Panow Koron. wchodzić nie miał. *Ibidem*, *f.* 162, § Item primo.

Panu Podskarbiemu tylko ze 4 końmi wolno było do żup przyiechać po odebranie pieniędzy: *a.* 1451, *v.* I, *f.* 168, *vers.* 28.

Do żup koni żadnych przyimować nie miano pod gardłem, krom koni Krolewskich. *Ibidem*, *f.* 162, § Causam assignaverunt.

Żup Krolewskich przedawanie, i inwentowanie. *Ibidem*, *f.* 164, *tit.* Venditio.

Plura, ibidem et sequ.

Do wszystkich żup naznaczeni Rewizorowie dla uznania pożytkow, i nakładow: *a.* 1569, *v.* II, *f.* 787, § Myto.

Znowu Rewizorowie, aby opatrzyli ne quid detrimenti accidat na potym, i aby doyrzeli, żeby Szlachcie sol eodem pretio, pondere, ac magnitudine, w cętnarach, bałwanach, i inna dawana była, iako w statutach pierwszych około tego napisano iest, sub poena 100 marc. *a.* 1581, *v.* II, *f.* 1018, *tit.* O żupach Krakowskich.

Do Wielickich i Bocheńskich żup co dwie lecie maią być wysyłani Kommissarze przy P. Podskarbim na to, aby do zniszczenia, za obmyślaniem zbytnim pożytkow przez Żupniki, dla podebrania fundamentow, i wybierania szkodliwego rumow, za czasem nie przyszły: nie uymuiąc nic prawa osobom zdawna do żup należącym: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1222, *tit.* O żupach.

A filarow solnych, i firsztow Żupnicy nie maią w nich umnieyszać, sub privatione honoris, et confiscatione bonorum. O co forum na Seym od Instygatora ex delatione Commissariorum. *Ibidem.*

Żup Bocheńskich dochody tak, iako same w sobie są, i z komorami Gronki, i Dobrzyko-

wem, i oboiem brzegiem Wiślnym Krolowy Ludowice Maryi dożywotnim prawem assekurowano. *Vide tit.* Krol.

Do żup Wielickich przez pakta Cesarzowi Chrześciańsk. w expensach respectu subsidiorum Rzeplitey submissorum inonerowanych, Kommissarze naznaczeni są, dla likwidowania co z tych żup wypłacono, i co competet ieszcze do wypłacenia. Ciż Kommissarze długu Ur. Mniszka Ststy Lwowsk. ktory mu u Cesarza pozostał, cognitionem uczynić, i on potrącić maią: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 700, *tit.* Eliberacya żup.

W żupie Bydgoskiey iurgielty nie maią być dawane, a dane abrogantur: *a.* 1576, *v.* II, *f.* 926, *tit.* Sol Ruska.

Żupnicy Ruscy nie maią wyciągać owsow od tych, co po sol przyieżdżaią, sub poena 100 marc. w Sądach Ziemsk. peremptorie repetenda: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Miara soli Ruskiey.

Żupnikow w wdztwie Rawskim, i ziemiach iego securitas przy rozdawaniu soli warowana, tak, iako o Ziazdach publicznych iest opisano: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 958, *tit.* Securitas.

Zakroczymskiemu warowano taką securitatem, iaką wszelkie Sądy maią: *a.* 1635, *v.* III, *f.* 893, *tit.* Beśpieczeństwo.

A potym iako Żupnikom w ziemiach wdztwa Rawskiego: *a.* 1638, *v.* III, *f.* 958, *tit.* Securitas.

Żupy nowey przy Warszawie, i brzegu Wiślnym leżącey, za starą żupę na przedmieściu Krakowskim zamianę z Ur. Ianem Zaleskim Kuchmistrzem Kor. uczynioną, cum actu commissionis ibidem expeditae, approbowano: *a.* 1653, *v.* IV, *f.* 415, *tit.* Zamiana żupy.

Kommissya do żup Wieliczki i Bochni naznaczona na uznanie, pomiarkowanie, i finalne decydowanie wszelkich ciężarow, i długow et praejudiciorum ex abusu Officyalistow żupnych, i względem pretendowanego podkopania żup solnych od przyległego szybu Kunegunda, tudzież na poprawę, i wprowadzenie dobrego in futurum rządu. A cokolwiek in rem, et commodum prowentow I. K. Mci, Kommissarze uznaią, i postanowią, tak ważno być ma, iakoby authoritate Seymu stwierdzono było: *a.* 1717, *v.* VI, *f.* 291, *tit.* Redintegracya dobr.

Rekompensę za szyb solny WW. i UU. Lubomirskim, to iest: za Kunegundę, juxta constit. a. 1726 ad effectum przywieść deklarowano. *In Pactis conventis Augusti* III, *a.* 1736, *v.* VI, *f.* 629, § Rekompensę.

Kommissya żupna sub interregno, *vide tit.* Kommissye.

O soli, *vide tit.* Sol.

Zrzebiec.

Zrzebca nieotarganego ktoby zabił, trzy grzywny ma zań dać. A w czwartym, albo piątym roku zabity, według przysięgi szkodę maiącego, ma być płacony: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 46, *tit.* De illo, qui interficit.

Zwierz.

Zwierza psami poszczwanego, gdy kto dla siebie przeymie, winę za psy odłożywszy 3 grzywny, drugie 3 grzywny za zwierza zapłacić powinien: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 81, *tit.* De cane.

Żydzi.

Żydzi większemi prerogatywy nad Chrześciany cieszyć się nie maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De judaeis.

Żydzi na tygodnie lichwę brać maią, a nie więcey od grzywny wyciągać maią, tylko grosz. Ieźli zaś na kartę pieniędzy dadzą, ten, ktory ie weźmie, nie będzie powinien lichwy płacić: *a.* 1347, *v.* I, *f.* 33, *tit.* De usuris.

Żydzi na karty nie maią dawać pieniędzy, tylko na zastawę. *Ibidem*, *f.* 50, *tit.* De mutatione pecuniarum.

Potwierdzony ten statut: *a.* 1420, *v.* I, *f.* 78, *tit.* De Iudaeis.

Żydzi preskrypcyi w zastawach, i zapisach do 3 lat zażywać maią: *a.* 1496, *v.* I, *f.* 254, *tit.* De Iudaeis.

Ciż pieniądze, na dobra, albo na zapisy daiąc, mimo przywiley od Krola Kazimierza w Nieszawie dany, tracą. *Ibidem.*

Wolności od tegoż Krola im dane, ktorekolwiek prawu Boskiemu lub ziemskiemu przeciwne są, abrogantur. *Ibidem*, § Literas etiam.

Żydzi według woli Kancellaryi Krolewskiey listy płacić maią: *a.* 1511, *v.* I, *f.* 375, *tit.* Taxa literarum.

Zastawy Starsi Żydowscy oglądać nię maią, ale tylko w xięgi żydowskie niech będą wpisane: *a.* 1532, *v.* I, *f.* 506, § De conspiciendis.

O tymże: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 525, § Caeterum pignora.

Ani na cła, ani na inne Urzędy przekładani być nie maią, ani ich trzymać maią. *Ibidem*, *f.* 524, *tit.* De Iudaeis.

O tymże: iż żadnych cełł, żup, ani naymow trzymać nie maią: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* O Żydach.

Znowu o tymże, sub poena 100 marc. i na tych, ktorzy tego dopuszczaią. O co Instygator Kor. czynić ma, albo Posłowie deferre: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 691, *tit.* Żeby cełł, myt, etc.

I znowu o tymże sub confiscatione: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 102, *tit.* Ordynaryine prowenta.

Plura vide tit. Cło.

Żydom kupiectwa sposob, i miara ma być postanowiona: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 525, § Volumus.

Ten statut z strony handlow, aby był zachowany, postanowiono: *a.* 1562, *v.* II, *f.* 624, *tit.* O Żydach.

Maią pokazać pakta, ktore maią z miasty około handlow: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 690, *tit.* O kupiectwie.

Mimo pacta z miasty, nie maią się handlami bawić: *a.* 1567, *v.* II, *f.* 725, *tit.* O Żydach.

Żydzi końmi przekupować nie maią pod utraceniem ich, i samych obwieszeniem: *a.* 1557, *v.* II, *f.* 607, § Aby konie.

Żyd rzeczy kradzione przedaiąc, ieżli nie stawi ewiktora, obwieszon być ma: *a.* 1538, *v.* I, *f.* 525, § Quoniam.

Żydzi w czapkach żołtych chodzić po ulicach maią, pod winą pułkopkową, krom drogi. *Ibidem*, § Et quoniam.

Żydom zakłady, alias vadia nie maią być dane na osoby prywatne, ale na całe pospolstwo. *Ibidem*, § Quia etiam.

Żydzi targow, ani kupiectwa na wsiach czynić nie maią. *Ibidem*, § Item cum Christianis.

Żydzi we wsiach i miasteczkach szlacheckich mieszkaiący, w obronie Krolewsk. nic sobie nie pokładaią: *a.* 1539, *v.* I, *f.* 550, § Qui Nobiles.

Żydowska przysięga: *a.* 1505, *v.* I, *f.* 337. — *Vide tit.* Przysięga.

Żydowi Chrześcianie utriusque sexus służyć nie maią, sub poena carceris, a na Żydy o chowanie Chrześcian, poena 100 marc. CzegoStstowie, i Urzędy Mieyskie doglądać maią, i prawo to exekwować. O furmanach iednak, i wołowcach, ktorych Żydzi na czas w drogach potrzebować, i naymować muszą, rozumieć się to nie ma, ale tylko o czeladzi domowey: *a.* 1565, *v.* II, *f.* 691, *tit.* Żeby Chrześcianin.

Żydzi, aby czeladzi Chrześciańskiey roczney utriusque sexus chować nie ważyli się, sub poena sta grzywien, (ktorych medietas ma należeć parti, a druga Iudicio) zakazano, a Chrześcianina 6 niedziel w turmie karać. Do browarow iednak męskiey płci, i furmanow w drogę Żydzi naymować mogą. Forum przed Wwdami, albo w Grodzie naznaczono. Ciż Żydzi cełł, myt, czopowych, szelężnych, i innych wszelakich podatkow Rzeplitey, ani przez arędę, ani przez administracyą, aby trzymać nie ważyli się, konstytucyą a. 1565, *v.* II, *f.* 691 reassumowano. Wwdom, Ststom, albo ich Urzędom Grodzk. do exekucyi to przywodzić, sub poena officii przykazano: *K. L. a.* 1690, *v.* V, *f.* 820, *tit.* O Żydach W. X. Lit.

Reassumitur o tymże prawo: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 77, *tit.* Poskromienie.

O tymże: ani dobr Krolewskich żadnym prawem dzierżeć nie maią: *a.* 1678, *ibidem*, *f.* 585, *tit.* Reassumpcya.

Żydzi pod securitatem Kapturow sub interregno przyięci. *W Konfed. Gen. Warszaw. a.* 1586, *v.* II, *f.* 1052, § A iż też.

Towarow i żywności nie maią zakupować uprzedzaiąc w tym Chrześciany, i zachodząc przed miasta, dla skupowania, oprocz iarmarkow głownych, sub amissione onego towaru i żywności: *a.* 1588, *v.* II, *f.* 1243, *tit.* Żydowie.

W W. X. L. przysięgę w bożnicach w każdey sprawie według dawnych praw odprawować maią: *a.* 1641, *v.* IV, *f.* 14, *tit.* O Trybunale.

Podwoiewodzowie sprawiedliwość z Żydow według praw, i przywileiow, inquantum by prawu czyiemu nie derogowały, wszelakiey kondycyi ludziom czynić maią, sprawy mnieysze post definitivam sententiam w Sądzie swym terminuiąc, a w niektorych sprawach appellacyi do swoich Wwdow pozwalaiąc: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 809, § A przytym.

Oprocz Wwdzych Sądow do żadnych inszych in causis civilibus nie maią być pociągani, i appellacye, coby 100 flor. non excederet, od Wwdow za Dworem iść nie maią, sub nullitate totius processus, et poena 100 marc. coram eodem Iudicio Palatinali a contravenientibus reponenda, wyiąwszy: żeby ktory Żyd przez iakikolwiek zapis recederet a proprio foro. *Ibidem.*

Reassumowano tę in toto konstyt. a. 1633 i postanowiono: aby ani Sądy Grodzkie, ani żadne inne, spraw żydowskich nie sądziły, sub nullitate dekretow ferowanych, salvo jure woiewodztw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego, Czerniechowskiego: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 700, *tit.* Pogłowne.

Conservantur circa supra scriptas constit. a. 1633 et 1661 o Sądach: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 942, *tit.* Na supplement.

Znowu im wszystkie prawa reassumowano, i deklarowano: aby według onych do Sądow Woiewodzych należeli. A Wołyńscy przed Starostami sprawować się maią in omnibus causis, salva appellatione. A ktoby ich evocatorie ad aliud forum pociągał, poenis w sprawach evocationis descriptis subjacebit, et processus nullitatis będzie: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 556, *tit.* Pogłowne.

Także i Żydom W. X. Lit. statuta, i konstytucye reassumowano, deklaruiąc, iż nie do inszych Subsellia, tylko do Sądow Woiewodzych, i Starościch, a przez appellacye do Sądow Krolewskich Zadwornych pociągani być maią, sub nullitate decretorum. *Ibidem*, *f.* 643, *tit.* Dochodzenie.

Prywatnemi laudami nie maią być aggrawowani: *a.* 1666, *v.* IV, *f.* 942, *tit.* Na supplement.

Od pieniędzy pożyczanych nie maią brać więcey na rok nad zł. 20 od sta, sub nullitate ejusmodi stipulationum: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 77, *tit.* Poskromienie.

Podeyrzanych rzeczy, i tych, ktorych prawo kupować im zabrania, kupować nie maią, ani na nie zastaw dawać, sub amissione daney summy. *Ibidem.*

Podczas processyi publiczney powinni w domach swoich, nie przechadzaiąc się po ulicach zostawać. A gdy kapłan cum Sacra Eucharistia idzie, powinni precz na stronę ustępować, alias przez Urzędy karani będą, salva jurisdictione palatinali, et post-curiali. *Ibidem.*

W mieście Przemyślu mieszkaiący ad ferenda

onera civilia, i do płacenia podatkow mieyskich aequaliter (iednak według przywileiow swoich) należeć, i one płacić maią. Na ktore przywileie w handlach i rzemiosłach Chrześcianom, in praejudicium cechow, i aptekarzow tamecznych, przeszkadzać nie maią. W czym, gdy będą delinquentes, Sąd Ziemski, albo Grodzki Przemyślski ma na nich serio animadvertere: *a.* 1659, *v.* IV, *f.* 629, *tit.* Miasto Przemyśl.

Ciż Żydzi Przemyślscy przy prawach swoich zachowani: *a.* 1667, *v.* IV, *f.* 945, *tit.* Miasto Przemyśl.

Żydowskich regestrow nie ma nikt na się przyimować, i zapisow na to otrzymywać sub nullitate inscriptionis. O co forum na Trybunale ktorymkolwiek in duabus septimanis inter causas officii. Ktora konstyt. tylko woiewodztwu Sandomirskiemu służyć ma: *a.* 1616, *v.* III, *f.* 289, *tit.* Indemnitas ludzi młodych.

Aby Żydom w W. X. L. handle wszelakie w kramach, i domach, osobliwie w Wilnie prowadzić wolno było, Krol za przybyciem swoim do Wilna, dekretem swoim uspokoić przyobiecał: *a.* 1633, *v.* III, *f.* 810, *tit.* Libertas.

Żydzi Grodzieńscy do murowania mostu pod Grodnem przyłożyć się maią: *a.* 1647, *v.* IV, *f.* 113, *tit.* Most.

Żydom Gnieźnieńskim uniwersały Krolewskie na restaurowanie bożnicy zruynowaney wydane skassowano, a inny plac propter majorem securitatem kościołow tamecznych, wydzielić im roskazano, i Kommissarzow naznaczono: *a.* 1661, *v.* IV, *f.* 724, *tit.* Kościoły.

Żydom Koronnym dawne prawa, i konstytucye wszystkie de securitate onych reassumowano: *a.* 1670, *v.* V, *f.* 77, *tit.* Pogłowne.

Także Żydom W. X. Lit. *Ibidem, K. L. pag.* 4, *tit.* Pogłowne.*)

Tymże Żydom W. X. Lit. listy z kancellaryi W. X. Lit. w roku 1672 na karanie Żydow nieposłusznych, i swawolnych wyszłe, approbowano, a te, ktore ad male narrata przeciwko prawom i przywileiom ich wydane są, annihilowano: *a.* 1673, *v.* V, *f.* 147, *tit.* Pogłowne.

Tymże skrypta z Kancellaryi W. X. Lit. pro securitate onych wydane reassumowano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 643, *tit.* Dochodzenie.

Żydzi Lwowscy mieyscy, i przedmieyscy more antiquo do pomocy około armaty po wałach obsequentes być maią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 363, *tit.* Miasto Lwow.

Ieźli handle w mieście Lwowie prowadzić chcą, sprawuiąc się według statutu a. 1638 i według konstyt. aa. 1562, 1567, 1569, pacta cum civitate ineant, salvo per omnia decreto inter civitatem et eosdem Iudaeos a. 1670, prolato. *Ibidem.*

Ciż tam po przedmieściach na gruntach mieyskich zostaiący, wszystkie onera civilia ratione fundi possessi juxta constit. a. 1659 ponosić, i do obrony miasta Lwowa także concurrere powinni. *Ibidem.*

Żydow Krakowskich securitas tak warowana: tumultuantes Grodowi Krakowskiemu, a podczas rezydencyi Krolewskiey Marszałkowi Koronnemu brać, sądzić, i praevia inquisitione sine appellatione karać wolno. W czym lauda Seymiku Proszowskiego, iedno in a. 1672, die 26 mensis Aprilis, a drugie in a. 1676 postanowione, approbowano. Co się ma rozumieć o miastach, i miasteczkach, w ktorych Żydzi mieszkaią: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 387, *tit.* Securitas Żydow.

Reassumowano to Żydom Koronnym: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 556, *tit.* Pogłowne.

Także i Litewskim. *Ibidem, f.* 643, *tit.* Dochodzenie sprawiedliwości.

Żydom przywiley na budowanie się w Nowym Sączu na pustych placach, z Kancellaryi Koronney wydany, approbowano, non praejudicando iednak miastu, i przywileiom onego: *a.* 1676, *v.* V, *f.* 587, *tit.* O Żydach Sądeckich.

Żydow Koronnych ratione securitatis przy dawnych prawach zachowano: *a.* 1677, *v.* V, *f.* 488, *tit.* Żydzi.

Żydom Kazimierskim przy Krakowie, aby kredytorom solvendo być mogli, Kommissarze naznaczeni, ktorzyby długi tak na membrany, iako i zapisy, kontrakty i dekreta exekwowane per partes podzielili i na ktory czas płacić maią, postanowili; wyiąwszy od tey kommissyi dług, na ktory processa zaszły, i exekucye UU. Chrząstowskich, ktory według umowy nie zasłaniaiąc się konstytucyami, ani kommissyą, wypłacić powinni. A interim poki kommissya (ktora in spatio sześciu niedziel po Seymiku Relacyinym skończyć się ma) durabit, kredytorowie żadnego Żydom uciążenia, i bezprawia per modum repressaliorum pendente lite czynić nie będą: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 566, *tit.* Żydzi Kazimierscy.

I Przemyślskim Żydom Kommissarzow na toż dano similiter. *Ibidem, f.* 568, *tit.* Żydzi.

Tychże, według prawa pospolitego pogorzelcom służącego, od wszelakich in genere podatkow uwolniono etc. *Ibidem.*

Żydow Kaliskich, i Lubelskich z Poznańskiemi stosuiąc się do konstytucyi a. 1676 et 1677, tak ratione hyberny, iako i we wszystkich prawach porownano: *a.* 1678, *v.* V, *f.* 567, *tit.* Żydzi Kaliscy.

Żydom Parczowskim przywileie z Kancellaryi Koronney wydane, approbowano, i aby im w tymże mieście budować się, i handle rozmaite prowadzić wolno było, deklarowano. *Ibidem, f.* 590, *tit.* Approbacya praw.

Żydow prawa de securitate osob, et commerciorum ich in toto reassumowano, oprocz podatkow na Seymie uchwalonych, ktore rowno cum plebe, et modo na Seymikach ad-

*) Patrz naszej edycyi t. V, str. 50, szpalta druga. (*Przyp. wyd.*)

invento, płacić powinni: *a.* 1685, *v.* v, *f.* 729, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Żydom securitatem tak na osobach, iako et in commerciis warowano, zabiegaiąc często będącym w Krakowie tumultom, Kommendanta dać z ludźmi obiecano. A w Poznaniu, miastu zlecono, i tumultuantes aby Grod sine ullis dilationibus sądził. W sprawach, tam in criminalibus, quam in civilibus circa jurisdictionem palatinalem zachowano, salva appellatione do Sądow I. K. Mci Zadwornych. Kupcy per transfusiones długow swoich, opprimere ich nie będą mogli. Tumultom w miastach, i miasteczkach zabiegać, tumultuantes criminaliter sine dilatione, et appellatione Grody sądzić powinny: *a.* 1690, *v.* v, *f.* 771, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Żydzi w wdztwie Podolskim znayduiący się, do pogłownego zarowno z inszemi Żydami należeć maią. Czego skarb Koronny seriam powinien mieć animadversionem: *a.* 1699, *v.* vi, *f.* 62, *tit.* Libertacya.

Żydzi, aby ullo praetextu na cłach nie byli, alias capita eorum invindicabilia deklarowano; tylko aby szlachta rodowita, et bene possessionati te cła administrowali, Pisarzami na komorach, i przykomorkach W. X. Lit. byli: *a.* 1703, *v.* vi, *f.* 116, *tit.* Auctio subsidiorum.

Żydow pod czas Seymikow, i Ziazdow, także Trybunałow, chłopięta, i ludzie inferioris conditionis aggrawować, szkoły nachodzić, odbiiać, ugody pretendować nie powinni. W czym Wwdom, i Starostom Sądowym vigilantiam zlecono, et poenas contra violatores publicae tranquillitatis, et invasores, iak o rozboynikach, i kupach swawolnych, contra excessivos naznaczono: *K. L. a.* 1717, *v.* vi, *f.* 319, *tit.* Pogłowne Żydowskie.

Żydom Mohylowskim przywileie od Krolow na mieszkanie w samym mieście Mohylowskim nadane, wiecznemi czasy approbowano: *a.* 1678, *v.* v, *f.* 643, *tit.* Approbacya przywileiow.

Żydowskie pogłowne, i inne podatki, *vide tit.* Podatki.

Przywiley wolności Żydowskich,

przez Bolesława Xiążęcia Wielkiey Polski pradziada Kazimierza W. w Kaliszu dnia 16 Sierpnia r. 1264 dany, potym przez Krola Kazimierza W. w Krakowie dnia 9 Października roku 1343 potwierdzony, a przez Alexandra Krola w statut wpisany, nie aby go ten Krol potwierdzać miał, ale aby obrona była przeciw Żydom. Vide a. 1505, vol. I, *fol. 309.*

W tym przywileiu są te punkta:

1. Chrześcianin nie ma być przypuszczan na świadectwo przeciwko Żydowi, ażby tego dowodził przez Żyda, i Chrześcianina: *v.* I, *f.* 310, § Primum.
2. Ieźli Chrześcianin o rzeczy zastawne pozywa Żyda, a Żyd się zapiera, tedy przez przysięgę swą Żyd wolny będzie: § Item si Christianus.
3. Ieźli Chrześcianin twierdzi, iż w mnieyszey summie zastawił, niż Żyd powiada, tedy Żyd ma przysięgą dowieść, iż w większey summie. *Ibidem*, § Si Christianus obligaverit.
4. Ieźli Żyd powie, że Chrześcianinowi co pożyczył; tedy Chrześcianin przysięgą się odwiedzie. *Ibidem*, § Item si Iudaeus.
5. Żyd w zastawie wszystkie rzeczy może brać, wyiąwszy kościelne apparaty, i rzeczy skrwawione. *Ibidem*, *f.* 311, § Iudaeus.
6. Żyd przeciwko Chrześcianinowi przysięże: iż nie wiedział, aby zakład był kradziony, albo gwałtem wzięty, gdy iemu był zastawion. *Ibidem*, § Item si Christianus.
7. Ieźli Chrześcianin co u Żyda zastawił, a Żyd i swe przy tym stracił, tedy Żyd przysięże, i będzie wolen. *Ibidem*, § Si autem.
8. Sędzia Mieyski nie ma nic do Żydow, gdy się z sobą nie zgadzaią, albo z sobą wadzą, tylko sam Krol, albo Woiewoda. *Ibidem*, § Item si Iudaei.
9. Rani Chrześcianin Żyda, winę Krolowi przepada, cyrulika zastąpi, i nakłady zapłaci. *Ibidem*, *f.* 312, *tit.* Item.
10. Za głowę Żydowską Chrześcianin słuszną karą ma być karany, i dobra iego konfiskowane. *Ibidem*, *tit.* Pro capite.
11. Za ranę siną Żydowską wina ma być dana Woiewodzie, a obrażonemu ma być dosyć uczyniono. *Ibidem*, *tit.* Pro plaga.
12. Cła nie większe, tylko rowne z mieszczanami płacić maią, gdzie mieszkaią. *Ibidem*, *tit.* De teloneo.
13. Od prowadzenia Żyda z miasta do miasta, albo z powiatu do powiatu, albo z ziemi do ziemi, przez Pisarze nic wyciągano być nie ma. *Ibidem*, *tit.* De ductione.
14. Cmentarze, albo mogiły Żydowskie gwałcący juxta consuetudinem terrae karany być ma, i iego rzeczy konfiskowane. *Ibidem*, *tit.* De dissipatione.
15. Na szkołę Żydowską żaden ciskać nie ma, pod winą dwoch kamieni pieprzu. *Ibidem*, *f.* 313, *tit.* Pro violentia scholae.
16. Sędziemu winę pieniężną, ktora się wandel zowie, i kamień pieprzu płacić maią. *Ibidem*, *tit.* Item de poena.
17. Do Sędziego Żyd ieżeli nie stanie, karany być ma. *Ibidem*, *tit.* De contumacia.
18. Żyd Żyda ieżeli rani, winę Sędziemu wedle zwyczaiu zapłaci. *Ibidem*, *tit.* Si Iudaeus Iudaeum.
19. Przysięgi Żydowskie nie maią być na rodale, tylko o wielkie sprawy aż do pięciudziesiąt grzywien srebra. *Ibidem*, *tit.* Qualiter. O mnieysze rzeczy ma przysięgać przed szkołą u drzwi. *Ibidem*.
20. O zabicie potaiemne Żyda przeciwko podeyrzanemu, Krol według prawa sprawiedliwość czynić ma. *Ibidem*, *tit.* De occulta Iudaei interfectione.

21. Ieźli się kto na Żyda rzuci gwałtownemi rękoma, według prawa ziemi karany być ma. *Ibidem, tit.* De violentia.
22. Sędzia przeciwko Żydom bez powoda zaczynać sprawy nie ma. *Ibidem, tit.* De potestate Iudicis.
Sądzić ich ma przy szkole, albo gdzie sobie mieysce obiorą. *Ibidem.*
23. Lichwa od lichwy Żydowi iść ma, ieźli kto zakład swoy od Żyda uwolni, a lichwy zaraz nie zapłaci. *Ibidem, f.* 314, *tit.* De accrescentia usurarum.
24. Gospody u Żydow żaden miewać nie ma. *Ibidem, tit.* De hospitatione.
25. Na karty, zapisy, na dobra nieruchome pieniędzy pożyczać Żydzi nie maią, pod utratą i karty, i pieniędzy, gdy im kto tego dowiedzie. *Ibidem, tit.* De literis.
26. Ktoby dziecię Żydowskie odwiodł, ma być iak złodziey karany. *Ibidem, tit.* De Iudaeorum pueris.
27. Fant nieważny, ieźli rok u Żyda leży, może go przedać, wprzod Sędziemu pokazawszy. *Ibidem, tit.* De potestate.
28. Zastawnych fantow od Żydow w święto ich wyciągać nie godzi się, ani ich sądzić. *Ibidem, tit.* Iudaei non judicentur.
29. Zastawy od Żydow nie ma nikt gwałtem brać, pod karaniem rozboystwa skarbu Krolewskiego. *Ibidem, tit.* De ablatis pignoribus.
30. Żydowskie występki w ichże szkołach sądzone być maią; excepto Krola Imci, i Woiewody, ktorzy ich do Sądu swego pozwać mogą. *Ibidem, tit.* Item in scholis.
31. O Chrześciańskiego dziecięcia zabicie pokonany trzema Chrześciany, i trzema Żydy, ma być karany winą takiemu uczynkowi zgodną. A ieźli się oczyści, tedy potwarca onę winę ponieść ma. *Ibidem, f.* 315, *tit.* De impetitione.
32. Z lichwą przyrosłą, tyle ma być Żydowi wrocono, ile pożyczył. *Ibidem, tit.* Aequalis.
33. Na zastaw mogą brać konie, byleby we dnie, i iawnie; ieżeliby zaś kradzionego konia Chrześcianin u Żyda poznał, tedy ten przysięgą oczyści się, iż iawnie, i we dnie na zastaw go wziął, i nie kradzionego być sądził. *Ibidem, tit* De equis.
34. O monetę fałszywą żaden Żyd, ani iman, ani zatrzyman być ma bez Posła Krolewskiego, albo Woiewodzińskiego, lub mieszczan uczciwych. *Ibidem, tit.* De falsa moneta.
35. W gwałcie nocnym Żydowskim Chrześcianie sąsiedzi pomoc dać winni, pod winą 30 szelągow. *Ibidem, tit.* De clamore.
36. Przedawać, i kupować Żydzi libere mogą. *Ibidem, f.* 316, *tit.* De comparatione.

UWAGA. *W końcu edycyi Inwentarza z r.* 1782 *powtórzone są dosłownie* Excepta Mazowieckie, *których tu nie umieszczamy; czytelnik znajdzie je w woluminie* II, *str.* 167.

(*Przyp. wyd.*)

KONIEC TOMU PIERWSZEGO.

REGESTR

TOMU PIERWSZEGO INWENTARZA.

str.

Do czytelnika (przedmowa X. T. Wagi) . . 3

A.

Abdykacya 5
Absentia 5
Abusus 7
Accessoria 7
Acta, *vide* Xięgi 588
„ Zapisy 598
Actor albo Powodowa strona 7
Adjudicata albo przysędy 8
Akademia 8
Akademii Krakowskiey jura et sequent. 8
Akcyza, *vide* Podatki 324
Alienatio 11
Alternata 12
Amnistya 12
Annaty 12
Apostata 13
Appellacye 13
Appendices 14
Approbacye 14
Apteki i aptekarze 17
Archi-Dyakon 18
Arcy-Biskup 17
Arcy-Xiążęta 18
Arendy 18
Areszta 18
Armata, artyllerya 19
Artykuły woienne 22
Aryani 19
Assekuracye 22

B.

Bannicye 24
Barci 27
Baryły, beczki, *vide* Miary 251
Bękarci 27
Beneficya duchowne 27
Beśpieczeństwo 27
Białegłowy 28
Białoskornicy, *vide* Skory 457
Biskupi, biskupstwa 28

str.

Bona nullo jure adempta 30
Borgi, *vide* Miasta i mieszczanie 253
„ Długi 56
Bory, *vide* Lasy 222
Bractwa, *vide* Cechy 32
Bramy 30
Brat 30
Brody 31
Broń 31
Bunty, *vide* Gwerry 117
Burgrabiowie 31
Burmistrz 31
Bydło 31

C.

Cancellarya, *vide* Kancellarya 140
Cechy 32
Cekauzy 32
Cetnar, *vide* Miary 251
Chłopi, *vide* Poddani 349
„ Loźni 239
Chorągiew 33
Chorąży 33
Ciąża 33
Ciwon 33
Cło, celnicy 33
Coequacya w podatkach, *vide* Koekwacya . . 162
Collationis jura, *vide* Iura patronatus . . . 138
Collegia, *vide* Klasztory 143
„ Fundacye 100
Commissye, *vide* Kommissye 162
Communikacye, *vide* Dożywocia 80
Complices 38
Compozycya, *vide* Dziesięcina 87
Condemnaty, *vide* Kondemnaty 184
Confederacye, *vide* Konfederacye 184
Confirmacye, *vide* Konfirmacye 185
Consensy, *vide* Konsensy 186
Constytucye, *vide* Konstytucye 186
Contrakty, *vide* Kontrakty 187
Controwersye, *vide* Kontrowersye 187
Correktura, *vide* Korrektura praw etc. . . . 188
Corruptio 39

str.

Cortesani 39
Corylus 39
Credytor, *vide* Kredytor 199
Criminalia 40
Cuchthaus, albo Domus correctionis . . . 42
Cudzoziemcy 42
Curatorya, *vide* Kuratorya 212
Cygani 44
Czekany, *vide* Mężoboystwo 248
„ Broń 31
Czerwonyzłoty, *vide* Moneta 294
Czesne seu Pamiętne, *vide* Salaria . . . 435
Czopowe *vide sub tit.* Podatki 324
Czwarta część, *vide* Kwarta 212
Czwarty grosz, *vide sub tit.* Podatki . . . 324

D.

Danina, darowizna 44
Dawność, *vide* Preskrypcya 382
Dąb 44
Deklaracye 44
Dekreta 44
Delator 48
Deliberacye 48
Depaktacya, *vide* Salaria 435
Deportatio citationis, *vide* Pozwy 377
Depozyty 48
Deputaci 48
Dissidentes in religione, *vide* Heretycy . . 117
„ „ Religia . . . 399
Długi 56
Dobra, daniny 60
Dobra Krolewskie 63
§ Lenno 63
§ Emphyteusis 65
§ Ekonomie, albo dobra mensae Regiae 66
§ Dobra Krolewskie: juris advitalitii . 71
„ liquidi juris Regii 72
„ post decessum possessorum 72
Dobra duchowne 74
Dobra szlacheckie dziedziczne 75
Dostoieństwo, Dygnitarstwa 80
Dożywocia 80
Drogi 81
Drukarnie, drukarze 83
Drwa, drzewa 83
Duchowni 83
Dworzanie Krolewscy 86
Dyfferencye 56
Dygnitarze, *vide* Dostoieństwo 80
„ Senator 439
Dylacye 55
Dział 86
Dzieci 86
Dziedzic, dziedzictwo 87
Dziesięcina 87

E.

Ekonomie, *vide inter tit.* Dobra Krolewskie . . 63
Elekcya 88
Estonia 91
Evasio 91
Evictor 91
Evocatio 91
Ewekta, *vide sub tit.* Podatki 324
Excepta Mazowieckie, *vide sparsim* Woiewoda, woiewodztwa 575
Excommunicati, *vide* Klątwa 161
Exekucya 92
Exempty 95
Exorbitancye 96
Expektatywy 96
Expulsye 96
Extinctor candelae 97
Exules, *vide* Wygnańcy 582

F.

Fabrykacya 97
Facionatus terminus, *vide* Licowy rok . . . 237
Faktor 97
Fatalia, *vide* Preskrypcya 382
„ Interregnum 136
Feuda 98
Fiscus 98
Formy 98
Fortece 98
Forum 98
Frymarki 99
Fundacye 100
Funty, *vide* Miary 251
„ Ustawa 546
Furmani 105

G.

Gaie, *vide* Lasy 222
Gałęzie 105
Garbarze 105
Genus Ducale, *vide* Krol 199
Gleyty 105
Głownicy, *vide* Mężoboystwo 248
Gołota 107
Gorące prawo 107
Gościńce 107
Gospody, gospodarze 107
Gra, albo gry zakazane 107
Grabież 108
Granice 108
Graniczny postępek 111
Grecka religia 112
Grobelne 114
Grody 115
Gumna 117
Gwałt 116
Gwardya I. K. Mci 116
Gwerry 117

H.

Herb oycowski 117
Heretycy 117
Hetman 117
Honoris causae, *vide* Sprawy 463
Horodniczy 121
Hultaie 121
Hyberna 122

str.

I.

Iarmarki 123
Iatki 125
Iazy 125
Iezuici, *vide* Fundacye 100
„ Klasztory 143
Imiona, *vide* Dobra.
Incendiarii 129
Incompatibilia 125
Indygenaty 125
Infames 129
Inflanty 130
Inhibicya 135
Inkorporacya 125
Instruktarz celny 135
Instygator 135
Interregnum 136
Intromissya, alias Wwiązanie 137
Invasio domus 138
Iura patronatus 138
Iurgielty 139
Iustitionarius 139

K.

Kacerze, *vide* Heretycy 117
Kaduki 139
Kancellarya 140
Kanclerz i Podkanclerzy, *vide* Pieczętarze . . 316
Kandydat na Krolestwo, *vide* Krol . . . 199
Kanon Pruski, *vide sub tit.* Podatki . . . 324
Kaptury 141
Karanie publiczne, *vide* Mężoboystwo . . . 248
„ „ Wieża 552
Karczmy i karczmarze 142
Kardynał 142
Kasztelan 142
Klasztory 143
Klasztory Panien zakonnych in specie . 144
Klasztory zakonnikow ordine alphabetico:
Augustynianie 148
Bazylianie 149
Benedyktyni 149
Bernardyni 149
Bonifratelli 150
Canonici Regulares S. Augustini . . 151
Cistersienses 151
Clerici Regulares Schol. Piar. . . 151
Dominikani 151
Franciszkani 154
Iezuici 154
Kamalduli 157
Karmelici 158
Kartuzi 159
Paulini 159
Reformaci 160
Trynjtarze 160
Klątwa, albo karanie kościelne 161
Kleynoty 161
Kmiecie, *vide* Poddani 349
Koce 162
Koekwacya w podatkach, *vide sub tit.* Podatki . 324

str.

Kolęda, albo stołowe 162
Kommissye i Kommissarze 162
Kommunikacye, *vide* Dożywocia 80
Komornicy, albo Inquilini 184
Komornikowie Ziemscy 184
Komory celne, *vide* Cło 33
Kompozycya 184
Kondemnaty 184
Konfederacye 184
Konfirmacye 185
Konie 186
Konsensy 186
Konstytucye 186
Kontrakty 187
Kontrowersye 187
Korce 187
Korrektura praw i Trybunału 188
Korzenie 190
Kościoły 190
Kozacy 194
Kredytor 199
Krol 199
Krolowa 207
Krolewic 208
Krzywdy 210
Kupcy 210
Kuratorya 212
Kwarta 212
Kwity 220

L. Ł.

Łan 222
Łąka 222
Lasy 222
Lauda 223
Legacye, *vide* Posłowie 362
Legierowie, *vide* Kupcy 210
Lenność, *vide* Dobra Krolewskie 63
Lex sumptuaria 228
Leże żołnierskie, *vide* Żołnierz 608
„ Hetman 117
Leżenie xiąg, *vide* Sądy 423
„ Xięgi 588
Libertacye 228
Lice 237
Lichwa, *vide* Żydzi 620
Licowy rok 237
Limita 237
Listy 238
Liszki młode 239
Loźni 239
Lustracye 240

M.

Malecontenti 243
Małmazya i muszkatela, *vide* Wino . . . 553
Małżeństwo 244
Mandaty, *vide* Pozwy 377
Marszałkowie 244
Materna bona, *vide* Dzieci 86
Matka 247
Mąż 247

	str.
Membrany	247
Mennica, *vide* Moneta	294
Metryka	247
Mężatki	248
Mężoboystwo	248
Miary	251
Miasta i mieszczanie	253
Co ktoremu miastu specialiter służy:	
Balogrod	257
Baranow	257
Bar	257
Będzin	257
Bełz	257
Bydgoszcz	257
Biała-Cerkiew	257
Biecz	257
Bobrka	257
Bochnia	257
Borszczow	258
Bracław	258
Brochow	258
Brody	258
Brzozow	258
Brześć-Litewski	258
Brzeżany	258
Brzeziny	258
Busk	258
Bychow	258
Chęciny	258
Chełm	258
Czaczanłyk	258
Czeczersk	258
Człuchow, Choynice etc.	259
Czarnkow	259
Czchow	259
Drohiczyn	259
Dukla	259
Dynembork	259
Dzisna	259
Elbląg	259
Freysztad etc.	259
Felsztyn	260
Frydlant	260
Gdańsk	260
Gliniany	261
Gniezno	261
Gorlice	261
Grodek	261
Grodno	261
Grodziec	262
Grybow	262
Hłusk	262
Homel	263
Hrubieszow	263
Ian-Margenburg	263
Iarosław	263
Iaśliska	263
Iawornik Lacki	263
Kalisz	263
Kamieniec-Podolski	263
Kamieniec-Mazow.	266
Kamieniec-Litewski	266
Kazimierz przy Krakowie	266
Kazimierz Dolny	267
Kcyna	267
Kieydany	267
Kiiow	267
Kleparz	267
Kobyla-Gora	267
Kobylin	267
Kołomyia	267
Kopyl	267
Korczyn, alias Nowe-Miasto	267
Korsuń	268
Kościan	268
Kostrzyn	268
Kowno	268
Koźmin	268
Krakow	268
Krasnystaw	272
Krosno	272
Krzyczew	272
Krzemieniec	272
Krzepice	272
Krzeszow	272
Lachowice	272
Łancut	272
Laskowka	272
Łęczyca	272
Leszno w W. Polszcze	272
Leszno przy Warszawie	273
Lida	273
Liw	273
Łomża	273
Łowicz	273
Lublin	273
Lubomierz	274
Lubowla	274
Łuck	274
Łukow	274
Lwow	274
Merecz	278
Miechow	278
Międzyrzecz w W. Polszcze	278
Mielnik	278
Mikołaiow	278
Mińsk	278
Mohilow	279
Mozyr	279
Mścibow, Mołcządz	279
Mścisław	279
Mszczonow	279
Nakło	279
Newel	279
Nieświcż	279
Nowe-Miasto	279
Nowogrodek	279
Nowytarg	280
Olkusz	280
Omel	280
Opalin	280
Opatow	280
Opoczno	280
Orsza	280

	str.
Ostrog	281
Ostrożec	281
Oświecim	281
Parczow	281
Petrykowicze	281
Pieszczaciec	281
Pilzno	281
Pińczow	281
Pińsk	281
Piotrkow	281
Płock	282
Płońsk	282
Podhayce	282
Podoliniec	282
Połock	282
Poniec	282
Poznań	282
Przasnysz	284
Przemyśl	284
Przeworsk	284
Puck	285
Pułtusk	285
Radom	285
Rawa	285
Rawicz	285
Rubieszow	285
Ryga	285
Rzeszow	285
Rymanow	285
Sambor	285
Sanok	285
Sądecz	285
Sandomierz	285
Seroczyn	286
Siebież	286
Siedlce	286
Sieniawa	286
Skierniewice	286
Skwirzyna	286
Słonim	286
Słuck	286
Smoleńsk	286
Sniatyn	287
Sochaczew	287
Sokal	287
Sokolniki	287
Solec	287
Srzoda	287
Stradom	287
Stryi	287
Suraż Lit.	287
Szadow	287
Szarogrod	287
Szczuczyn	287
Szereszow	287
Szkłow	287
Srem	287
Szydłow	287
Tarnow	287
Toruń	287
Trębowla	288
Troki	288
Trylesy	288
Tuchow	288
Uszcie	288
Waręż	288
Warka	288
Warszawa	288
Wieliczka	289
Wieluń	290
Wilno	290
Winnica	292
Wiskitki	292
Wiślica	292
Wiśnia	292
Wiśniowiec	292
Witebsk	292
Wizna	292
Wolborz	292
Wschowa	292
Zakroczym	293
Załoszce	293
Zamość	293
Zarszyn	293
Zbaraż	293
Zbąszyn	293
Ziomki	293
Żmigrod	293
Żyrowice	293
Miecz, albo kord	293
Miedź	293
Mieysca Urzędnikow Ziemskich, *vide* Urzędy i Urzędnicy	542
Minorennes, *vide* Dzieci	86
Minuta	293
Mlyn, młynarze	293
Mniszki	294
Moneta, mennica	294
Monopolia	299
Moratoriae literae, *vide* Listy	238
Mosty	299
Multański Woiewoda, *vide* Woiewoda	557
Munimenta	300
Muszkatela, *vide* Wino	553
Myśliwcy	300
Myta	301

N.

Nieosiadły	303
Nobilitacye, *vide* Szlachcic	497
Nova emergentia	303

O.

Obicie	303
Oblaty, *vide* Zapisy	598
Obrona, *vide* Lauda	223
„ Woiewodztwa	557
Ociec	303
Odiazd	303
Konsensy Senatorow na odiazd ad exteras nationes	304
Odpowiedź	304
Oeconomia bellica, *vide* Armata, artylllerya	19
„ Cekauzy	32

str.

Okazowanie 305
Ołow 309
Opactwa, Opat 309
Opiekuni 310
Oprawa 311
Ordo officialium, *vide* Urzędy i Urzędnicy . . 542
Ordynacye 311
Oryginały 311
Osiadłość 312
Owies 313

P.

Pacta 313
Pamiętne, *vide* Salaria 435
Pan 314
Panna, albo corka 315
Parricidium 315
Pasterz 316
Poena talionis 316
Poena revocationis 316
Poena et crimen peculatus, *vide* Podskarbi . . 357
Poena et crimen perduellionis, et laesae Majestatis, *vide* Criminalia 40
Nota: peny rożne, quid sonent? . . 316
Peresudy, *vide* Salaria 435
Pieczętarze, pieczęci 316
Pieniądze 318
Pieniądze poselskie, *vide* Posłowie . . . 362
Pies 318
Pisarze:
§ Ziemscy 318
§ Grodzcy 319
§ Trybunalscy 320
§ Polni 321
Pisarstwa Metryki Koronn. *vide* Metryka 247
Pisarze Seymowi, *vide* Dekreta . . 44
Pisarze Celni, *vide* Cło 33
„ Myta 301
Pisarze Skarbowi, *vide* Podskarbi . 357
Pisarze Graniczni, *vide* Podkomorzy . 355
§ Pisarze Kancellaryi Krolewskiey . 322
Piwo 322
Plebeji 322
Plenipotencya 323
Płot 323
Pobor, *vide sub tit.* Podatki 324
Poczet 323
Podatki 324
Podatki uchwalone na potrzeby Rzeczypospolitey, znayduiące się in volum. leg. et const. 324
Pobory 331
Pogłowne od cudzoziemskich ludzi . 334
Indukta 334
Czwarty grosz 334
Czopowe 335
Pobor wodny 337
Podymne 338
Ewekta i składow dawnych restauracya 340
Auctio ewekty 340
Indukta 340
Auctio subsidiorum 341

str.

Cło nowe podwyższone W. X. Lit. . 341
Lex perpetua na myta stare stołowi Krolewskiemu należące 342
Pogłowne generalne 342
Pogłowne Żydowskie 342
Pogłowne Tatarskie 343
Poborcy 343
Poddani, kmiecie 349
Podkanclerzy, *vide* Pieczętarze . . . 316
Podkomorzy, Komornicy Graniczni . . . 355
Podpiskowie 357
Podsędek 357
Podskarbi Koronny i W. X. Lit. . . . 357
Podstarości, alias Podstarosta . . . 359
Podwody 359
Podwoiewodzy 360
Podymne, *vide* Podatki 324
Pogłowne, *vide* Podatki 324
Pogorzelcy, *vide sparsim sub tit.* Podatki . . 324
Poiedynki 361
Pomiary, *vide* Granice 108
Pomocnicy, *vide* Complices 38
Pomorska ziemia, *vide* Woiewodztwa . . 557
Popisy, *vide* Okazowanie 305
Poradlne, *vide supra* Podymne.
Port, *vide* Kommissye 162
„ Rzeki 420
„ Zawarcie ziemi i portow . . . 606
Porucznicy 361
Posag 361
Posłowie 362
Posłuszeństwo Krolowi, *vide* Krol . . . 199
Pospolite ruszenie 366
Ordinatio pospolitego ruszenia a. 1621 przeciw Osmanowi Cesarzowi Tureckiemu 368
Possessor 373
Poszty, alias poczty 373
Potioritas 374
Potwarz, albo kalumnia 377
Pozwy 377
Citationum ex volumine Imo variae formae 380
Pożogi, pożary 377
Pożyczane rzeczy 381
Praktykanci, *vide* Malecontenti . . . 243
Prawa 381
Presencye Mazowieckie, *vide sub tit.* Sądy . . 423
Preskrypcya, albo dawność 382
Pretia rerum, *vide* Ustawa 546
Probostwa 384
Proces 385
Produkta zapisow aktykowanych, *vide* Zapisy . 598
Prokurator 386
Proles illegitima, *vide* Bękarci 27
„ Dzieci 86
Prowiant, *vide* Woysko 566
Przedanie dobr 386
Przekupniowie 386
Przemyta, *vide* Myta 301
Przezyski, alias perlucra 387
Przyczyna, *vide* Rany 395

str.
Przypozwy, *vide* Pozwy 377
Przysięga 387
Przysięgi sądowe, iako nakazowane bywaią według statutu . . . 387
Przysiąg formy:
Niektore in Voluminibus legum tylko sparsim citantur. Następuiące zaś w Inwentarzu per extensum kładą się, iako to:
Przysięga PP. Senatorow i Deputatow Koła Rycerskiego na Sądy i przyimowanie rekognicyi podczas Elekcyi . 388
Przysięga PP. Marszałkow pod tenże czas 388
Przysięga Deputatow na Trybunał . 388
Przysięga Marszałkow Kor. . . . 388
Przysięga Pieczętarzow Kor. . . 389
Przysięga Referendarzow Kor. . . 389
Przysięga Sekretarzow Kor. . . . 389
Przysięga Pisarza Polnego . . . 389
Przysięga Sędziego i Podsędka . . 389
Przysięga Pisarza Ziemskiego . . 389
Przysięga Woźnego 390
Przysięga Żydowska 390
Przysięga Szlachcica podeyrzanego . 390
Przywianki 390
Przywileie 390
Pszczoły 394
Puścizna, *vide* Kaduki 139
Pustynie 394
Puszcze, *vide* Lasy 222
„ Kommissye 162

Q.

Quarta, *vide* Kwarta 212
Quity, *vide* Kwity 220

R.

Rabownicy, *vide* Swawolni ludzie . . . 491
Rachunki 395
Rany 395
Rapt 396
Rayce 397
Referendarze 397
Reformacye, *vide* Posag 361
Regestra spraw sądowych 397
Regimentarz 398
Rękoiemstwa 398
Relaxacya 398
Religia 399
Remissy seymowe, *vide* Seym 444
„ „ Sprawy 463
Restytucya do czci 401
Retenta 403
Rewizye, Rewizorowie 403
Rezydenci, *vide* Senator 439
Roki 407
Rola 416
Rotmistrze 416
Rozboynicy 418
Rozgraniczenie 419
Rozwod 419
Ruska ziemia, *vide* Woiewodztwa 557

str.
Ruszi.ice 419
Ryby 420
Rzeki 420
Rzemieślnicy 423
Rzym 423

S.

Sądy i Sędziowie 423
§ Sądy Duchowne 423
§ Sądy Ziemskie i Grodzkie . . 424
§ Sędziowie Ziemscy i Grodzcy . . 428
Sądy Pograniczne 429
Sądy ultimae instantiae . . . 430
Sądy sub interregno 430
Sądy Fiskalne 431
Sądy Zadworne 432
Ich ordynacya 432
Sąd Kompromissarski, alias Polubowny w W. X. Lit. 433
Sądowych mieysc i osob beśpieczeństwo 434
Salaria:
Salaria collegarum Iudicii według statutu 435
Salaria, albo pamiętne sądowe i pisarskie 435
Salaria Cancellariae Regiae . . 436
Salaria Notarii curiae Episcopalis . 436
Salaria Mazowieckie 436
Saletra 438
Sąsiedzi 438
Scartabellus 438
Scripta in archivo 438
Scrutinium 438
Securitas honor. et bonorum, *vide sub tit.* Szlachcic 497
„ „ Długi . 56
„ „ Dobra.
Sekretarze 439
Senator 439
Sep 444
Seym Koronny 444
Przysięga Marszałka Poselskiego i Deputatow do Konstytucyi . . . 445
Seymow series 447
Seymiki 451
Sieroty 454
Siostra 454
Skarb 454
Składy 456
Skory 457
Slozy, *vide* Rzeki 420
Sługa 457
Sol 458
Solida, *vide* Dożywocia 80
„ Starostwa 467
Sołtystwa, Sołtysi 505
Spisne 463
Sprawiedliwość 463
Sprawy 463
Stada 467
Starostwa, Starostowie 467
Statuta 474
Sublewacye 475
Sukcessor na Krolestwo, *vide* Elekcya . . 88

str.

Sukna 475
Summy 476
Surrogator 489
Swawolni ludzie 491
Świadectwo 495
Syn 496
Szczepie, *vide* Drwa, drzewa 83
Szkody, szkodnicy 496
Szkoła 497
Szlachcic 497
Szpitale 505

T.

Tactus terminus 506
Tamy, *vide* Rzeki 420
Targi, targowe 506
Tatarowie 507
Taxa 509
Testamenta 509
Towary, *vide* Kupcy 210
„ Myta 301
„ Miasta i mieszczanie . . . 253
„ Podatki 324
„ Zawarcie ziemi i portow . . 606
Trybunały 510
Ordynacya Trybunału Kor. Lubelskiego . 514
Korrektura Trybunału Koronnego . . . 518
§ *Trybunał Głowny Koronny* . . . 518
Tabula reductionis adjudicatorum, et aliarum poenarum 530
Poenae judiciales pro parte Iudicii tantum, exceptis arbitrariis, ktore parti juxta qualitatem demeriti irrogari maią 530
W Kancellaryi Ziemsk. Tryb. . . 530
Regestra Tryb. Piotrkowskiego . . 531
Kadencya regestrow woiewodztw w Trybunale Piotrkowskim . . . 532
§ *Trybunał Głowny W. X. Lit.* . . . 532
Trybunalskim Sędziom ustawa dochodow opisana 533
§ *Trybunał compositi judicii W. X. Lit.* . 533
§ *Trybunał Skarbowy Kor. i W. X. Lit.* . 534
Tytuły 541

U.

Unia Xięstwa Lit. i innych Xięstw, *vide* Xiążęta, Xięstwa 583
Uniwersały 542
Urzędy i Urzędnicy 542
Ustawa 546
Ustawa vendibilium Krola Zygmunta I, r. 1524 w Krakowie uczyniona . 548

V.

Vadia 542
Vices-Gerens Mazowieckiego Xięstwa, *vide* Sprawy 463
„ „ „ Urzędy 542

W.

Waga, *vide* Miary 251
„ Ustawa 546

str.

Wakancye 550
Wdowa 551
Wici 551
Wieca, albo Roki woiewodze 551
Wieczność 552
Wieniec panieńskj, alias crinile, *vide* Panna . 315
Wielkorządy 557
Wieprz 552
Wieś 552
Wieża, więzienie, więźniowie 552
Wino 553
Winy, *vide sub tit.* Poenae 553
Wizya 557
Włoka 557
Woiewoda, woiewodztwa 557
Wolności 564
Wołanie do Sądu 564
Wołochowie i Serbowie, *vide* Loźni . . 239
Woły 564
Woski 565
Woyna 565
Woysko 566
Woyscy, woystwa 576
Woytowie, woytostwa 576
Woźny 578
Wybrańcy 579
Wyderkaffy 582
Wygnańcy 582
Wykupno 582
Wyzywanie 583

X.

Xiążęta i Xięstwa 583
Wielkie Xięstwo Litewskie . . . 583
Xięstwo Pruskie 584
Xięstwo Inflantskie, *vide* Inflanty . 130
Xięstwo Kurlandzkie 586
Xięstwa Zatorskie i Oświecimskie . 587
Xięstwa i Xiążęta Ruskie . . . 588
Xięgi 588

Z. Ż.

Zadworne pozwy, *vide* Pozwy 377
Zagrodnicy 594
Zaiąc 594
Zamiana, *vide* Frymarki 99
Zamki 594
Zapisy 598
Zapisow formy według statutu . . 601
Zapłata 601
Zasłużeni, zasługi 605
Zastawa 605
Zastępca, *vide* Evictor 91
Zawarcie ziemi i portow 606
Zbiegowie 607
Zboża 607
Zdawanie sądowe, albo kondemnaty . . . 607
Żebracy 607
Żelazne listy, *vide* Vadia 542
„ Listy 238
Zeznania, *vide* Zapisy 598
Zguby, albo znaleźne 608

	str.
Ziazdy, *vide sub tit.* Sądy	423
Ziemie	608
Złodziey, złodzieystwo	608
Żołnierz	608
Żona	619
Zrzebiec	620
Żupy	619
Zwierz	620
Żydzi	620
Przywiley wolności Żydowskich	623

OMYŁKI DRUKARSKIE

dostrzeżone w części I Inwentarza.

Str.	8	szpalta	1	wiersz	32 od góry: . . .	ona	czytaj:	bona			
„	21	„	1	„	7 od góry: . . .	artyllery	„	artylleryi			
„	66	„	1	„	26 od dołu: . . .	*ʃ*. 1275, ...	„	*f*. 1285,			
„	123	„	2	„	ostatni:	*Ibidme*	„	*Ibidem*			
„	159	w paginacyi			. . .	15	„	159			
„	190	szpalta	2	„	11 od góry: . . .	propignore . . .	„	pro pignore			
„	199	„	2	„	28 od góry: . . .	*Patcis*	„	*Pactis*			
„	„	„	2	„	2 od dołu: . . .	genaralnych . . .	„	generalnych			
„	250	„	1	„	ostatni:	aTkże	„	Także			
„	293	„	1	„	6 na mariginesie: .	Ząbszyn	„	Zbąszyn			
„	367	„	1	„	ostatni:	waruiac	„	waruiąc			
„	368	„	2	„	25 od dołu: . . .	Plizniński . . .	„	Pilzniński			
„	409	„	2	„	12 od dołu: . . .	i pedi ment um . .	„	impedimentum			
„	417	„	1	„	4 od dołu: . . .	ammissione . . .	„	amissione			
„	428	„	2	„	20 od dołu: . . .	Grodzim	„	Grodzkim			
„	438	„	2	„	24 od góry: . . .	*Vid etit.*	„	*Vide tit.*			
„	508	w paginacyi			. . .	08	„	508			
„	510	szpalta	1	„	21 od góry: . . .	Padatki.	„	Podatki			
„	511	„	2	„	ostatni:	Trybanału . . .	„	Trybunału			
„	524	„	1	„	3 i 4 na marginesie:	Brzeskie, Kuiawskie	„	Brzeskie-Kuiawskie.			
„	536	„	2	„	1 od góry: . . .	*f*. 1616	„	*f*. 616			
„	579	„	2	„	23 od dołu: . . .	*v*. II, ...	„	*v*. III,			
„	587	„	1	„	26 od góry: . . .	Libernm	„	Liberum			
„	„	„	1	„	13 od dołu: . . .	Piltyńskiego, . .	„	Piltyńskiego			
„	611	„	1	„	3 od dołu: . . .	*f*. 1378, ...	„	*f*. 1372, *)			

*) Błąd edycyi pijarskiej, przez nas zapóźno dostrzeżony.

OMYŁKI DRUKARSKIE

dostrzeżone w części I Inwentarza.

Str.	8	szpalta 1	wiersz 32 od góry:	ona	czytaj:	bona
„	21	„ 1	„ 7 od góry:	artyllery	„	artylleryi
„	66	„ 1	„ 26 od dołu:	*J*. 1275,	„	*f*. 1285,
„	123	„ 2	„ ostatni:	*Ibidme*	„	*Ibidem*
„	159	w paginacyi		15	„	159
„	190	szpalta 2	„ 11 od góry:	propignore	„	pro pignore
„	199	„ 2	„ 28 od góry:	*Patcis*	„	*Pactis*
„	„	„ 2	„ 2 od dołu:	genaralnych	„	generalnych
„	250	„ 1	„ ostatni:	aTkże	„	Także
„	293	„ 1	„ 6 na mariginesie:	Ząbszyn	„	Zbąszyn
„	367	„ 1	„ ostatni:	waruiac	„	waruiąc
„	368	„ 2	„ 25 od dołu:	Plizniński	„	Pilzniński
„	409	„ 2	„ 12 od dołu:	i pedi ment um	„	impedimentum
„	417	„ 1	„ 4 od dołu:	ammissione	„	amissione
„	428	„ 2	„ 20 od dołu:	Grodzim	„	Grodzkim
„	438	„ 2	„ 24 od góry:	*Vid etit.*	„	*Vide tit.*
„	508	w paginacyi		08	„	508
„	510	szpalta 1	„ 21 od góry:	Padatki.	„	Podatki
„	511	„ 2	„ ostatni:	Trybanału	„	Trybunału
„	524	„ 1	„ 3 i 4 na marginesie:	Brzeskie, Kuiawskie	„	Brzeskie-Kuiawskie.
„	536	„ 2	„ 1 od góry:	*f*. 1616	„	*f*. 616
„	579	„ 2	„ 23 od dołu:	*v*. II,	„	*v*. III,
„	587	„ 1	„ 26 od góry:	Libernm	„	Liberum
„	„	„ 1	„ 13 od dołu:	Piltyńskiego,	„	Piltyńskiego
„	611	„ 1	„ 3 od dołu:	*f*. 1378,	„	*f*. 1372, *)

*) Błąd edycyi pijarskiej, przez nas zapóźno dostrzeżony.

BSB Bayerische StaatsBibliothek

MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Volumina legum przedruk zbioru praw staraniem XX. Pijarow w Warszawie, od roku 1732 do 1782, wydanego

Bd.: [9],1

Petersburg 1860

4 Polon. 45 r-9
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10690856-1